R. P. F. DIDACI
STELLÆ,
ORDINIS FRATRVM MIN. REG.
Obs. Prouinciæ S. Iacobi Concionatoris celeberrimi,

IN SANCTVM IESV CHRISTI
EVANGELIVM
SECVNDVM
LVCAM.

DOCTISSIMA PARITER AC PIISSIMA Commentaria, discursibus moralibus ad omnem concionum materiam vtilissimis luculenter instructa.

Editio nouissima prioribus castigatior, cum notis marginalibus & triplici indice, Primo Scripturarum; Secundo Rerum memorabilium; Tertio Concionum in Quadragesimam, omnes anni Dominicas & Sanctorum Festa, qui est totius operis breue compendium. Studio & opera R. P. F. PETRI VERIUYS Ordinis Prædicatorum.

AD PERILLVSTREM ET REVERENDISS. DOMINVM
D. AMBROSIVM CAPELLO
EPISCOPVM ANTVERPIENSEM.

ANTVERPIÆ.
Apud HIERONYMVM & IOAN. BAPT. VERDVSSEN, 1655.

Cum gratiâ & Priuilegio Regis Hispaniarum.

ILLVSTRISSIMO
AC
REVERENDISSIMO DOMINO
D. AMBROSIO
CAPELLO,
EX ORDINE PRÆDICATORVM,
DEI ET APOST. SEDIS
GRATIA
SEPTIMO ANTVERPIENSIVM
EPISCOPO.

ERSARVM ille mos, quo Regem sine munere adire non licebat; ex quo & ille nescio quis Artaxerxi occurrens, cauâ manu aquam de flumine hausit (cùm aliud in promptu non esset) quam Regi suo offerret: mos, inquam, ille adeò à nemine hactenus reprehensus est, vt ad nostra vsque tempora ab omnibus pæne gentibus vsurpetur; vt in solemni Principum inauguratione tum Populus vniuersus, tum pro suâ facultate priuatus quisque promptam erga il-los beneuolentiam & obsequium munusculo aliquo testari cupiat ... que. Quod si in Principum sæcularium cultu, qui res modò nostras ... nas ac Fortunæ subiectas curant, æquum videtur: meliori certè iure ... Episcopis animarum nostrarum, earumque rerum custodibus quæ ad Æternæ salutis possessionem spectant, vsurpandum videri debet: quanto scilicet perpetua bona fugacibus ac temporariis, spiritualia corporalibus immane-quantum præstant ac præponderant. Id cùm inter alios, REVERENDISSIME DOMINE, nobis ipsi persuasissemus; neque aliud ad manum esset, quo Sacras tuas Infulas veneraremur; non tam de muneris qualitate solliciti fuimus, quàm ne contra eum, quem diximus, morem, Sacrorum nostrorum Principi, sine vllo omnino munere occurreremus.

Quamquam, cùm illud ipſum quoque inſpicimus; neque planè à Dignitate tuâ alienum, neque animo ingratum fore confidimus: vt quod ea contineat, quæ præcipua ſunt Epiſcopalis muneris, Euangelicæ nempe veritatis expoſitionem, & vitiorum (quibus Dominicus ager velut zizanijs quibuſdam, ſuperſeminante inimico homine, conſitus eſt) extirpationem. Quæ cùm Tibi & ſummæ ſemper curæ fuiſſe, & eſſe etiamnum, nullus ignoret; ſpecioſis verbis, aut extrà quæſitis coloribus munuſculum hoc noſtrum adornare ſuperſedebimus. Hoc vnum dixiſſe liceat, ſi Liber hic nouus nō eſt, vt hac parte ſibi gratiam conciliare nequeat; talem interim eſſe, vt nouus planè videri poſſit, ob multiplicem quæ hac editione adhibita eſt correctionem & emendationem, tum ordinem ac capitum diſtinctionem, Indicis denique locupletiſſimi & ad præſentem concionandi vſum accommodati acceſſionem.

Vt vno verbo dicamus, STELLA eſt IN LVCAM: cuius vt nomen pauci ſunt qui fando non audiuerint; ita multi erant, qui eius ſibi copiam fieri poſſe, ob exhauſta prioris editionis exemplaria, deſperabant: multi in ijs ipſis, quæ habebant, clariorem lucem ac diſtinctionem deſiderabant. STELLA eſt, inquam, quæ luci nunc ſuæ reddita, ac pleno orbe radiorum ſuorum flammas euomens, Nominis tui in gradu Epiſcopali lucidiùs effulgentis, velut Solis cuiuſdam, exortum præcedere
Prou. 4. geſtit. Regis certè Sapientiſſimi effatum eſt: *Iuſtorum autem ſemita quaſi LVX SPLENDENS procedit, & creſcit vſque ad perfectam diem.* Quòd quàm Tibi aptè conueniat, ſiue generis tui, ſiue vitæ iam inde à primâ iuuentâ ſplendorem ſpectemus, pauliſper, quæſumus, ac patienter attende.

Horat. 3. Od. Salluſt. Iug. Si iuxta Poëtæ dictum, *Fortes creantur fortibus ac bonis*; atque omnes historiæ Latinæ principi aſſentiuntur, dicenti *Maiorum gloriam poſteris quaſi lumen eſſe*; iam inde ab ipſis natalibus tuis ſplendere cœpiſti: Ortus ſcilicet ex Illuſtriſſima CAPELLORVM gente, quæ non Venetijs modo gloriâ effulgens præclaram illi Reipubl. totique Eccleſiæ contra Turcorum rabiem operam nauauit; ſed & Mantuæ, Duci ſuo Catholicæ Religioni fortiſſimè militauit. Extendit hæc Nobilis arbor ramos ſuos in Belgicas vſque oras, vbi per coniugij tædas annexa Nobi-[illegible] Familiæ DE BOEXHORN, lætiſſimos ac pulcherrimos fructus protulit. E quibus alij inuictiſſimi Hiſpaniarum Regis ſigna ſectantes in hoſtiles globos ad certam ſe mortem proiecerunt: alij Dei militiam ſecuti, non minori gloriâ Regni cæleſtis in terris pomæria, quà docendo, quà vitæ Religioſæ exemplo, latiſſimè protulerunt. Inter hos, Tu, cùm alter fratrum in Ordine Erem. S. Auguſtini, poſt egregia modeſtiæ Religioſæ, ſummęque humilitatis, pietatis, aliarumque virtutum exempla hanc vitam cum meliore commutaſſet; alter verò Clericis, quos Minores vocant, adiunctus, non ſine opinione Sanctitatis deceſſiſſet: Tu, inquam, vnus ſuper-

perstes relictus es, cuius *Semita, quasi lux splendens* PROCEDERET, *&* *cresceret vsque ad* PERFECTAM DIEM : vt scilicet ad Maiorum tuorum splendorem, Episcopalis quoque dignitatis lucem adiungeres.

Iam vero, si relicto Genere ac Proauis Tuis, quæ gessisti ipse, quæque propriè tua sunt, inspiciamus : quid non Soli simile reperiemus? In ipso Iuuenilis flore ætatis, Doctoralem lauream adeptus, velut Sol exoriens, sapientiæ tuæ radios in alios spargere cœpisti. Tum Traiecti, Bruxellis, Antuerpiæ Prior effectus, velut Sol iam altiùs eleuatus, subiectum tibi Dominicum agrum fortiori ac præsentiori influxu fouisti ac fœcundasti. Inde Romam vsque *procedens*, ab Ordinis totius Priore Generali in partem curarum assumptus, vnà cum illo Belgicis visitatis Prouincijs, titulo Commissarij Generalis adauctus per Teutoniam, Boëmiam, Carinthiam aliasque Prouincias scientiæ ac prudentiæ Tuæ lucem latissimè dispersisti. Hocque restabat vnum, vt iam *cresceres in perfectam diem*, id est, non vni Ordini te affigeres: sed ad Episcopalem euectus Cathedram, in omne hominum atque Ordinum genus, beneficam illam cælestis naturæ vim ac potestatem longè lateque exereres.

Et sanè, dum Te, dum hanc Vrbem, dum præsentem temporum statum attentius paulo consideramus; occurrunt illico Apostoli verba: *Talis decebat, vt nobis esset Pontifex.* Ad Heb. Qui scilicet constitutus in celeberrimo totius Orbis Emporio, quo omnis linguæ ac gentis mercatores confluunt; omnium ipse linguarum peritus, animi sui sensa sine interpretis beneficio omnibus aperire valeat, omnibus Diuini Numinis mandata viamque Iustitiæ enunciare: Qui vrbem ac ditionem sibi commissam habens, vndique partim professis Hæreticis, partim in Fide dubijs ac vacillantibus circumseptam; *Amplectatur* (iuxta Apostolum) *eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, potens exhortari in doctrinâ sanâ, & eos qui contradicunt arguere.* Ad Tit. Qui denique in hac morum penè publicâ corruptelâ, omnibus, vitæ ad normam Christianam exactæ exemplo, præluceat: qualem describit idem Apostolus, *Sine crimine, sicut Dei dispensatorem, hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem*; & cui congruat istud S. Cypriani ad Antonianum; *Episcopatum ipsum non postulauit, nec voluit, nec inuasit; sed quietus & modestus, & quales esse consueuerunt, qui in hunc locum diuinitus eliguntur.*

Quod igitur Felix faustumque sit, REVERENDISS. DOMINE, dum alter veluti Sol ab Horizontis nostri incolis auidissimè expectaris, permitte vt fulgoris tui radios STELLA noster, velut alter Phosphorus, non his tantum regionibus, verum Orbis vniuersi plagis lætus ac iubilans prænuntiet. Vtque ex sociorum nostrorum olim officinâ profectos libros nominis sui luce illustrare non sunt dedignati Reuerendissimus MICHAEL OPHOVIVS Episcopus olim Syluæ-ducensis, An-

ſis, Antuerpienſis pariter conuentûs filiùs, alijq́ue ex Ordine D. Dominici viri pietate ac doctrinâ conſpicui: ita nobis liceat à Tui Nominis luce lucem prælo noſtro mutuare: Vtque in frõte S.P. DOMINICI, dum infans Sacro fonte abluitur, *Stella* lucidiſſima apparuit; ita Tuæ inaugurationis diem STELLA IN LVCAM fauſto planè omine ac liquido auſpicio deſignet. Ita fiet, vt, quem maiores noſtri cultum & obſeruantiam erga præclaros Ordinis Dominicani viros ſemper profeſſi ſunt; nos tanto lubentiùs atque etiam cumulatius, tum erga omnes, tum iure quodam præcipui erga REVERENDISS. DOMINATIONEM TVAM delaturi ſimus. Quam vt Deus Opt. Max. diu huic vrbi ac Sedi ſuæ, diu Patriæ rebus, ac nobis (vt hoc etiam addamus) incolumem ac florentem ſeruet, optant paribus mente ac votis

Perilluſtri ac Reuerendiſſ. Dominationi Tuæ addictiſſimi,

HIERONYMVS & IOANNES BAPT. VERDVSSEN, FRATRES.

AD LECTOREM.

LIA est claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas Stellarum, Stella enim à Stella differt 1. *ad Cor.* 15. *verſ.* 41.

Poſſum hoc etiam ſuo modo dicere de hoc Libro; tot mendis purgatus & tam multis ad Sacræ Inquiſitionis decreta repurgatus in lucem prodit, vt alius à ſe ipſo, & Stella à Stella differre videatur.

Sine vlla diſtinctione confuſus erat, & ob typorum paritatem & exiguitatem Lectori tædioſus, nunc diuerſis Characteribus diſtinctus, & diuiſus in tomos, verſus, & numeros, quorum ſinguli diſcurſum moralem complectuntur, factus eſt Stella lucens, & Lectori iucundus.

Index rerum, veteri locupletior & copioſior eſt. Et Index Locorum Sacræ Scripturæ, Stellam in Lucam, totius Scripturæ interpretem fecit, & Stellam maris, indicantem genuinum Scripturæ ſenſum, ne erretur in hoc mari magno & ſpacioſo, vbi tot hæreticorum ſcopuli & vortices.

Index vero Concionatorius, ſuper omnia hanc editionem commendat: totius enim operis compendium eſt, ſi occupationes prolixum ſtudium non permittant, paucis pulcherrimos conceptus ſubminiſtrat; hunc inſpice & paratas conciones pro Quadrageſima, Sanctis & Dominicis diebus inuenies: & quia diem indicat virtutum, vocans ad lucis opera, & noctem vitiorum eliminat, vt abijciantur opera tenebrarum, Stellam lucentem, facit Luciferum & Heſperum, vt mane & veſpere, imo ſemper, tibi luceat; vtere ergo illo libro & non pœnitebit.

APPRO.

APPROBATIO.

IN His Duobus Tomis enarrationum & expositionum Euangelij secundùm Lucam, per Venerabilem Dominum Patrem Didacum Stellam, eximium Diuini verbi concionatorem, &c. quod sanctæ Catholicæ Romanæ Ecclesiæ religioni, vel Regiæ maiestati contrarium est, continetur nihil, & propter huius operis vtilitatem, dignum & vtile esse iudico, vt & imprimatur & diligenter legatur. Datum Antvverpiæ anno 1591. 3. Id. Maij.

D. Henricus Sibertus Dungaus S. T. Doctor, Cathedralis Ecclesiæ B. Mariæ Virg. Can. Antuerp. Lib. Censor.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI IV. *Hispaniarum, Indiarum &c. Regis Catholici, & Belgarum Principis Diplomate sancitum est, ne quis* R. P. DIDACI STELLÆ *Commentaria in Lucam, præter* HIERONYMI VERDVSSEN *voluntatem, intra duodecim abhinc annos vllo modo imprimat, aut alibi impressa in has inferioris Germaniæ regiones importet, venaléſve habeat: qui secus faxit, confiscatione librorum, alijſque grauibus pœnis mulctabitur, vt latiùs patet in litteris datis Bruxellis,* 7. *Martij*. 1651.

Signat.

LOYENS.

BEATI
LVCÆ
EVANGELISTÆ,
IN EVANGELIVM SVVM
PRÆFATIO.

QVONIAM quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt rerum, sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis: Visum est & mihi assequuto omnia à principio diligenter & ordinatè tibi scribere optime Theophile: vt agnoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

AVTHORIS ENARRATIO.

EA EST admirabilis Dei bonitas & clementia, vt non solùm dignatus fuerit in hunc mundum descẽdere ad inuisendum hominem, quem à misera dæmonis, & mortis tyrãnide eripuit: verùm eiusdem hominis intellectum diuini sui luminis radijs illustrare, & ab eo, omnes ignorantiæ tenebras repellere, altissimo decreuit cõsilio: vt vel sic vnusquisque facillimo negotio veritatis doctrinam posset apprehendere, & sanctis institutis seipsum componere, vt tandem fœlicem illum beatorũ statum (quem signato lumine nouimus ipsi homini conditum) non sine magno fœnore gloriosus sibi obtineat. Nam non solùm propter crimen primi nostri parentis voluntas hominis violata, & ex praua natura malè affecta extitit: Verum etiam ipsius intellectus acumen ea cœcitatis pœna obtusum, & hebetatum mansit; vt in rebus cognoscendis nihil aliud calleat, quàm oculi noctuæ ad lumẽ solis. Quamobrem si ignorat homo quæ sunt cognitu facillima, & per ea tepis quæ natura sua manifestissima sunt: nonne in diuini luminis altissima cõtemplatione, quãdo humanum captum prorsus superat, ignoranter errabit? Quapropter vnigenitus Dei filius homini cœco & perdito non solùm redemptor, verùm & doctor suauissimus venit: qui suo precioso sanguine nos redemit, sua nos pauit doctrina, & ignorãtiam nostram expulit, vitam sua morte tribuit, & in libertatem asseruit, & tandem moriens cœlum aperuit, docens quo pacto illud simus consequuturi. At quid rogo nobis conduceret cœlum nobis manifestum esse, nisi cognosceremus simul quid nobis faciẽdum esset, vt ad id conscenderemus? Idcirco cùm in omnibus operibus suis Deus absolutissimus sit, & perfectus, cùm nos redemit, simul etiam nostræ salutis remedium præstitit: quod & ipse per Oseam prophetam multis retrò temporibus iam prædixerat. Tempus autem requirendi dominum cùm venerit qui docebit vos iustitiam. Hanc sacram Euãgelicam doctrinam diuinus concionator, qui simul & magister venit, per vniuersum Iudææ regnum, & per Galilææ prouinciam prædicauit: quam cœlestem doctrinã sanctissima, & purissima vita confirmauit, necnon clarissimis miraculis illustrem reddidit. Vnde necessum erat vt post Christi sermones ad homines habitos postque eius ascensionem in cœlum, essent scriptores, & Euangelistæ, qui vniuersam Christi ante actã vitam describerent, ipsiusque præclara gesta. Et quamquam Christi doctrina per suos discipulos, & Apostolos fuit ab ore in os translata: nihilominus operæ pretium erat libros Euangeliorum scribere, tam ad fidem liberã & incolumẽ seruandam, quàm ad statum noui testamẽti, & sanctam morum institutionem. Namque articuli fidei non per se simul colliguntur, sed ex aliquibus longis narrationibus habentur, quas Euangelistæ audierunt, & viderunt, & posteà tanquam ministri sermonis sacris literarum monumentis consecrarunt. Neque aliter impios hæreticos perfricatæ frontis poteramus conuincere, nisi sacros haberemus codices, ex quibus clara veritas nobis elucesceret, quibusque paganorum & hæreticorum impetus valeremus reprimere. Quod si scire cupias, quid Euangelium sacrum sit, id tibi esse intelligas munitissimam armorũ aulam, quam nobis reliquit dominus ad sui nominis defensionem. Prætereà, quia non solùm erat nobis necessaria fides ad vitam æternam consequendam, sed etiam recta opera: idcircò legem nobis dedit, quæ actiones nostras dirigeret, & gubernaret, & hæc in sacro continetur Euangelio. Multi autem in ipsa primitiua Ecclesia Pseudoprophetæ surrexerũt, qui scripserunt Euangelia, vt Basilides, & Apelles. Itemq; & alij falsò titulo Euãgelium à Bartholomęo & Mathia scriptum suum esse dicebãt. Fuit etiam & aliud Euangelium Nazaræorum, & quod vocant Euangelium secundum Ægyptios, & Euangelium secũdum duodecim. At Ecclesia sancta Dei diuino illustrata spiritu hæc omnia Euangelia tanquam apocrypha reijcit, & sacratissima quatuor Euangelistarum volumina Matthæi scilicet, Marci, Lucæ, & Ioannis suscipit, non quòd authoritatem habeant ab Ecclesia (quamuis non sine Ecclesia) quæ sic iudicauit. Quod quidem appositissimo simili tibi ostẽdam. Gemma ab his reperta qui gemmarum pretium ignorant, licet suum valorem habeat ex natura sua, attamen eis qui inuenerunt nullius est pretij, donec peritorum iudicium in hac re acces-

Ad quid venit Christus.

Adæ peccati quid in homines.

Christus venit et redẽptor & doctor.

Osea 10.

Matth 4.

Simile.

accedat. Adducam etiam & aliud ex ſacra pagina
3 Reg 3. exemplum non minus elegans : Nam cùm duæ illæ
meretrices ad Regem Salomonem acceſſerunt de
puero contendentes vtrius eſſet filius, cùm pruden-
tiſſimus rex puerum dedit ei, quæ verè mater erat,
non id efficit, vt puer propriæ matris eſſet filius : at
decreto iudiciali declarauit, vt deinceps filius illius
mulieris reputaretur, & quòd de illa re nunquam
ampliùs cõtenderetur. Sic ſancta Eccleſia iudicat &
definit de ſcriptura, & hanc habet authoritatẽ, quia
prior eſt Eccleſia quàm ſcriptura, quæ quidem ex-
cipiens doctrinam Chriſti, necnon Apoſtolorum
ſuorum, videnſq́ue tanta iamq́ue diuina miracula
quibus cælitùs comprobata fuit, rectè potuit iudi-
care de traditionibus ſcripturarum, quæ poſteà fie-
bant an conformes eſſent ei doctrinæ quam ab A-
poſtolis acceperat. Nam ſi tu audiſſes Chriſti do-
ctrinam, eiuſque adfuiſſes miraculis, nónne poſteà
iudicare poſſes de ſcriptura, vbi hæc reconderentur
vera eſſent, necne? Potuit ergo primitiua Eccleſia
hanc ob cauſam de ſcriptura iudicare, dicente do-
Ioan. 15. mino. Et vos teſtimonium perhibebitis, quia ab
1. Ioan. 1. initio mecum eſtis. Vnde Ioannes non immeritò
inquit. Quod audiuimus, quod vidimus oculis no-
ſtris, annunciamus, &c. Et beatus Lucas in hac præ-
fatione, Sicut tradiderunt (inquit) nobis, qui vide-
rũt. Ita ſanè Eccleſia Catholica quatuor hæc Euan-
gelia gemmas pretioſiſſimas iudicauit, & definiuit:
alia autem nihil faciẽda duxit. Sancta hæc quatuor
Geneſ. 2. Euangelia quatuor ſunt vaſtiſſimi fluuij è terre-
no paradiſo promanantes : hoc eſt, ex ſacratiſſimo
pectore Chriſti redemptoris noſtri, quæ vniuerſam
Catholicam Eccleſiã lauacro regenerationis inun-
Ezech. 1. dant, & altis radicibus propagant. Hæc ſunt qua-
tuor illa ſancta animalia, quæ, vbi erat impetus ſpi-
ritus, gradiebantur : quique repleti Spiritu ſancto,
eodemq́ue dictante tãquam illius viua organa ple-
na fide & veritate, Sacroſancta Euangelia conſcri-
pſerunt. ¶ Porrò quantæ excellentiæ ſit & digni-
tatis hoc Euangelium Lucæ inter reliqua alia non
ita facilè eſſet dictu : Verùm omnia prætereo, tria
tantùm commemorans, quibus beatiſſimus Lucas
reliquos Euangeliſtas antecellit. Primùm adeò ele-
ganti procedit ſermone, vt dicat ſacer Hieronym.
quòd redolet quandam ſæcularem eloquentiam.
Neque id mirum cùm fuerit philoſophus & medi-
cus, & Græci ſermonis non ignarus. Deinde beatus
Luc. 1. Lucas cancellarius fuit virginis matris, necnon ſe-
cretarius eiuſdẽ & Chriſti redemptoris noſtri. So-
lus hic ſcripſit Angeli Gabrielis ſalutationem, col-
loquium virginis cum Angelo, viſitationem Mariæ
Luc. 2. ad Eliſabeth, canticum Magnificat, Benedictus do
minus, Nunc dimittis, conceptum Saluatoris, eius
natiuitatem, circumciſionem, virginis purificatio-
nẽm, laudes Annæ & Simeonis. & quidquid ad in-
fantiam & pueritiam Chriſti pertinet: quæ omnia à
virgine Dei genitrice audiuit, cui familiaris ſemper
extitit. Præterea ſanctus hic Euangeliſta dulcior &
ſuauior eſt, dum Chriſti miſericordiam & pietatem
magnificat & commendat. Hic eſt qui maioribus
criminibus grauatos & afflictos dulci conſolatur
eloquio. Hic vires ipſis peccatoribus addit, ne de
pietate & miſericordia diuina deſperent, eamq́ co-
Luc. 7. & pinſo ſermone pertractat. Solus hic ſcribit Magda-
19. lenæ & Zachæi conuerſionem, vbi maxima pars
Luc. 15. illius diuinæ bonitatis relucet : Solus enarrat quo-
modo publicani & peccatores appropinquabant
vt audirent Ieſum, vbi parabolam centum ouium
& drachmæ apponit. Solus parabolam illam filij
prodigi amoris dulcedine & ſuauitate plenam ſcri-
bit ita graphicè & artificioſè, vt dura hominũ ob-
ſtinatorum corda, ea audita, tanquam cera lique-
ſcant, & in diuini numinis dilectionem rapiãtur &
eleuentur. Solus hic ſcripſit, quomodo Chriſtus in Luc. 23.
cruce pendens, non oblitus ſuorum crucifixorum
pro illis ad patrẽ orauit. Denique ſolus hic memi-
nit, quomodo Chriſtus latroni in cruce dixit, Ho-
die mecũ eris in paradiſo: & tandẽ ſcribit quomodo
Chriſtus miſericordia motus, dixit viduæ, noli fle-
re : & turbis, Eſtote miſericordes ſicut pater veſter Luc 7.
miſericors eſt, & damnationem & pœnam illius di- Luc 6.
uitis, qui pauperis Lazari non eſt miſertus. Luc. 16.
¶ Quapropter ego non potui hoc Euangelium
præ cæteris omnibus ſummo non proſequi amore:
quod etiam omnes peccatores facere tenentur,
quandoquidem portæ cœli & diuinæ miſericordiæ
clariùs in eo, quàm in alijs nobis patent. Vnde vt
aliquid perſoluam huic ſacro Euangeliſtæ pro mea
in illum deuotione (etſi noſtrarum virium imbecil-
litati multùm ſit impar) operæ pretium duxi illum
interpretari, dum diuinum numẽ calamum ſimul &
mẽtem direxerit. Sed interim id nobis ſummis pre-
cibus eſt orandum, vt veniens agnus de tribu Iuda Apoc. 5.
ſignatum librum dignetur aperire: vt intelligamus,
quid ipſe per ſecretarium ſuum Lucam nobis vo-
luerit commendare, & vt poſſimus legis intelligen-
tiam ſpiritualem percallere, cum eo qui dixit, Re- Pſal. 118.
uela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege
tua. Accedamus igitur pro ingenij noſtri tenuitate
ad textus explicationem.

*Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narra-
tionem.* Solus beatus Lucas inter cęteros Euã-
geliſtas ſuo Euãgelio præfationem præmittit : quia
ſpecialiter ad vnum hominem illud dirigebat : Alij
autem Euãgeliſtæ ſine vlla ſpeciali ratione ſcripſe-
runt. Vbi ſtatim animaduertendum ſeſe offert,
quanta ſit charitatis vis atque potentia : Etenim
beatus Lucas non recuſat vnius hominis gratia tan-
tum oneris & laboris ſibi aſſumere, vt vel ſic eum
in accepta fide cõfirmaret, cui etiam Acta Apoſto-
lorum conſecrat. Ad eundem modum Chriſtus
propter vnam Samaritanam defatigatus ex itinere Ioan. 4.
prædicauit, & poſt reſurrectionem propter vnum
Thomam incredulum apparet, multi (inquit) cona- Ioan. 20.
ti ſunt ordinare narrationem : Non Matthæus, non
Marcus: ſed Baſilides, Apelles, & alij. Iſti cœperunt
ſed non perfecerunt : cùm diuina gratia illis abeſ-
ſet. Mali propria virtute ſua opera incipiunt, vnde
euenit, vt fruſtrà & ſine fructu laborent. Quod di-
uinus Vates Hiere. prædicit. Vt iniquè agerent, la- Hiere. 9.
borauerunt. Sic etiam & alij ſub Pauli nomine epi- 2. Theſſ. 2.
ſtolas ſcripſerunt, vt ipſe fatetur. Quod quidem de
ſe nimis præſumentes ſunt aggreſſi, vt hoc modo
ſuas hæreſes ſuaderent, quo effecerunt, vt laborem
tantum non fructum colligerent. Non ſic laborauit
beatus Euangeliſta : ſed diuino ſpiritu ſermonis
vbertatem miniſtrãte dictorum ſimul & factorum,
fœliciter cœpta compleuit. Admonet iſte locus, vt
quidquid velimus incipere, ſub Chriſti nomine id
incipiamus, non noſtro freti auxilio, ſed diuino lu-
mine præuio, quod omnes cæcitatis tenebras & er-
rorum præcipitia potens eſt auertere. Hinc eſt quod
dicit Apoſtolus, Omnia in gloriam Dei facite. Illi 1. Cor. 10.
namq; qui nomen ſuum glorioſum in terra eſſe vo-
luerunt,

fuerunt, quique cœperunt turrim Babel in Senaar
ædificare. quia in nomine domini non cœperunt,
Gen. 11. penitus confusi sunt. Lucebunt opera tua & optatum finem assequentur, si sub nomine Christi initiũ
feceris, vbi diligẽter animaduerte quàm citò angelus Satanæ in Ecclesiam Dei falsam doctrinam voluit inserere, & pestiferum venenum diffundere. Ea
etenim est huius maligni hostis natura, vt semper
Genes. 3. nostris inceptis insidietur Sic primum nostrũ parentem in terreno paradiso deiecit, sic cum secundo ingentes habuit congressus. Sic & Innocentes
Matth. 2 pueros interfici fecit. Sic denique initio nascentis
Ecclesiæ molitus est hæreses, errores, & mendacia
Act. 6. disseminare. Nicolaus vnus ex septem diaconis ab
Apostolis electus hæresim docuit. Et Ebionitæ surrexerũt negantes Christi Saluatoris nostri diuinitatem, aduersus quos Ioannes Euangelium scripsit,
Apoc. 1. & multi alij, vt noster Lucas ait, conati sũt proprio
ducti spiritu, Christi gesta narrare. Sic etiam nobiscum impius hic & nefarius Satan consueuit agere:
nam quando in virtute infantes sumus, & Deo seruire incipimus, tunc maximas suas tentationes nobis parat, vt faciliùs nos in virtute debiles & imbecilles vincat. Quocirca cùm Deum colere cupieris,
ab eo disce de, & Ecclesiasticum dicentem audi. Fi-
Eccl. 2 li accedens ad seruitutem Dei præpara animam
tuam ad tentationem. Bonis enim inceptis semper
Gen. 31 insidiatur: quod experimento in Iacob comperies,
Exod. 14 quem fugientem Laban est persequutus. Sic Pharao Israelem abeuntem persequitur Nũquam dæmon eum persequitur qui iam captus est, & in eius
seruitute detentus: sed tunc potissimè, quando Deo
seruire cupis & illũ deserere. Vbi (si ita loqui licet)
ipse diabolus non monet: nam eo modo quo in virtute debiles nos tentat, ita etiam principio oportet
nos eas vincere, quando minorem vim habent.
Tunc enim rectè serpentem aliquem interficies, si
caput eius obtrũcaueris: sic benè ipsum dæmonem
infernalem serpentem morti trades, si eius caput
abscideris: quod quidẽ tunc absciinditur, si in principio fuerit victus. Vnde dominus de muliere loquutus, ad serpentem dixit, Ipsa conteres caput
Genes. 3 tuum. Lubricus est antiquus serpens, qui nisi capite apprehendatur, facilè labitur. Vnde dominus in
Cant. 2. Canticis iubet capi vulpeculas antequam fiãt vul-
1. Reg. 17. pes Dauid quoque Gigantem Goliath in fronte
percutit: qui initio tentationis illum vincit. Pharão
Exod. 12. etiam populum Dei in morte primogenitorum liberum reliquit abire, quod in alijs plagis non fecerat. Nec diabolus populum Christianum omninò
dimittet, donec sancta mater Ecclesia correctioni
paruulorum studeat, & laboret, vt interficiant peccata & tentationes dum recentia sunt. ¶ Aduerte
etiam quòd diabolus non solũ initio nostra bona
stude a destruere satagit: sed etiam fucata & palliata
pelle se induit, vt sub specie virtutis & recti vitia inferat. Sic isti sub nomine Christi conati sunt Euangelium scribere, vt aliquibus veritatibus mendacia
ingererent, & zizaniam inter triticum seminarent:
Matt. 13. Sicut vxor Hieroboam, quæ mutata veste voluit
3. Reg. 14. decipere Abiam prophetã. Sed Deus reuelauit veritatem prophetæ, & ostendit veritatem simulantis.
Et beato Lucæ veritatem Euangelij manifestauit,
vt detegeret aliorum insidias & fucata verba. Nec
diabolus hac nostra tempestate assueta relinquit:
nam etiam nũc multi sub specie boni & recti tẽtantur, & decipiuntur. Ita nimirùm, quod sub specie

pietatis furtum suadet, vt eleemosynam de alieno
tribuas indigẽti, & inter virum & vxorem dissidias
seminat sub specie deuotionis, quando ipsis mulieribus prædicat abstinentias quasdam, pœnitẽtias &
peregrinationes. Quãdo inter duos principes Christianũ videlicet, & Turcam, bellum aliquod nauale
agitur, si fortè Christianos Turcarũ naues nauigantes & à lõgè per mare venientes videant, statim ficta
principis Christiani vexilla erigũt, vt ipsi Christiani
securiùs ad Turcas accedãt, vt vel sic falsi & delusi
captiui capiantur. Sic non dissimiliter Christiani
hominis sunt arma & signa, charitas, oratio, ieiunium, &c. diabolus autem inimicus noster fallax
& astutus multoties nobis prædicat, & hortatur
ieiunium, eleemosynam, & peregrinationes, vt quãquam inimicus sit, amicum eum esse putes, cui sic
omnia tua credas, vt etiã vitam in eius manus constituas, vt tandem tibi in eis sit pereundum. Multi 2. Cor. 11.
certè stulti & amentes cũ ignorent angelũ Satanam
in angelum lucis figurari, dæmonis tentationem,
diuini spiritus motũ esse existimãt, & hac de causa multoties à via veritatis aberrant, & toto fallũtur iudicio, cùm à diaboli tentatione vincãtur. Tamen cùm Ecclesia semper Iudex fuerit, & rectè
cognouerit veras scripturas à falsis distinguere, &
apocrypha & mendacia reprobare: ita tu viros doctos & probatæ fidei consule, quos sequi debes, nec
tuo niti iudicio. Atque ita nisi omnino errare velis,
credere te oportebit Ecclesiæ, illud Euãgelium esse
D. Lucæ, illudque falsò B. Bartholomæo adscribi.
Ita tu qui insciens es, & arcana scripturarum non
nosti, tuas tentationes cum doctis & senioribus hominibus verses, quorum consilio iudicium tuum
submittas. Vnde fiet, vt nisi tibi fideris, non errabis.
Namque isti tibi aperient hanc esse dæmonis tentationem, & qua via poteris illam euadere, quæ legi
diuinæ minimè subiecta est: licet boni similitudinem afferat: & illud malum esse, licet boni similitudinem præ se ferat Iam igitur ad contextum reuertamur. *Quæ in nobis completa sunt rerum.* Rerum ait nõ
verborum: elegantia namque scripturæ non est in
verbis, sed in factis. Si Rhetores, Poëtas, & humanarum rerũ historiographos legeris, in eorũ phrasi
magnam verborum elegantiam, & apparatum inuenies: at verè nihil vtilitatis aut fructus inde videbis, nisi mera mendacia fucatis verbis inuoluta, &
tanquam malus cibus toto hoc indiget condimento, vt comedi valeat. At verò sacra scriptura animæ
nostræ cibus & substantia est succo plenissima, quæ
nullum sibi postulat obsonium vt libenter comedatur. Veritas quippe quemadmodum ipsa per se
pulchra est. ita nullo ornatu habet opus, & ea maximè, quæ in sacris literis nobis aperitur. Ipsa etenim
sua natura ita iucunda est & suauis, vt nullo addito
stibio reliquas omnes facillimo negotio antecellat.
Aduertes præterea, quod nõ dicit Lucas à nobis,
sed in nobis, sibi nihil, Deo omnia tribuens Quo
admonemur loco, vt quidquid fecerimus, soli Deo
adscribamus à quo omne bonum nobis promanat.
Apostolus namque post longos labores susceptos,
& maximas tentationes superatas, dixit, Non ego, 1. Cor. 15.
sed gratia Dei mecum. Quapropter vel vnico hoc
exemplo liquidum tibi erit, quomodo sancti collati honoris gratiam Deo potius, quàm sibi referunt. Iudith 13
Sic sanctissima illa fœmina Iudith, postquam impium Holofernem trucidauit, dixit, In manu fœminæ percussit illum dominus. Non dixit ego per-

cussi, sed dominus, ipsi Deo honorem tribuens. Vnde etiam Paulus, *1.Cor.3.* Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Et per Isaiam. *Isa.10.* Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea. aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? *Iob 15.* Et ipsemet dominus inquit, Sine me nihil potestis facere. Nam quãuis sanus sit oculus, nihil potest cernere, nisi lucis claritate sit adiutus. *Simile.* sic etiã & nos, nisi diuino lumine cælitus fuerimus adiuti, nihil possumus operari æterna salute dignum, etiamsi bonũ oculum, *Matt.17.* hoc est, etiam si liberũ habeamus arbitrium. Quid igitur est quod tu ipse de bono facto gloriaris? itaque sicut serra non habet vnde glorietur, sed artifex qui secat in ea: sic tu nõ glorieris de bono quod *Philip.2.* Deus per te operatus est: Vnde meritò diuus Paulus, Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere. Nam in quolibet genere ad vnum primum deuenimus, à quo tanquam à suo principio omnia illius generis descendunt: quod quidem apertũ est in motu: nã omnis motus à motu primi mobilis est. Et idem dicendũ est de motore, de mouẽtibus quippè & motis non resultat processus in infinitum, sed deueniendũ est ad aliquẽ motorem primũ. Sic etiam omnia bona opera necessariò debẽt deriuari ab illa prima & inexhausta bonitate. Vnde gratia semper Deo agẽda est, de quocumque operẽ quod ipse per *Psal 117.* nos fuerit operatus. Quapropter Dauid toties idẽ, *Psal 93.* diuersis verbis replicat, Fortitudo mea & laus mea *Psal.70.* dominus, & factus est mihi in salutem. Et nisi quia *Psal.43.* dominus adiuuisset me, &c. Et factus est dominus firmamẽtum meũ, & refugiũ meum. Simile etiã est illud. In te inimicos nostros vẽtilabimus cornu. Nõ dixit nostra virtute, sed in te: hoc est, in virtute tua, & in dextera tua. Iam hic vides omnia in Deum re- *Num.20.* ferri tanquam in authorẽ vitæ & salutis. Quia verò Moyses & Aaron hunc honorẽ non tribuerũt, non introduxit illos dominus in terram promissionis. Si Moyses & Aaron, qui maximam cum domino inierant amicitiam, ita puniti sunt: quid tecũ faciet, qui teipsum laudas & quodcumque bonum opus à tuis viribus profectum esse dicis? Sed de his aliàs. *Sicut tradiderũt nobis, qui ab initio viderũt, & ministri fuerunt sermonis.* Vt ex illis verbis, scilicet, Ipsi viderunt, doctrinam & scientiam significet: ex illis verò ministri fuerunt sermonis, opera ostendat. Nam cùm dicit, sicut tradiderunt nobis qui ab initio viderunt, ostendit, se dominum in carne nõ vidisse: quia beatus Lucas post Christi mortem ad fidem fuit conuersus, & Paulum sequutus. Quapropter qui dicũt Lucam vnum fuisse ex duobus euntibus in Emaus, omnino errãt: cùm dicat hic ab Apostolis didicis- *Luc.24.* se Euangelium. Etenim si Lucas esset vnus ex illis duobus, quibus dominus interpretabatur scripturas, non dixisset, Sicut tradiderunt nobis qui viderunt: sed dixisset vtique, sicut tradidit nobis Christus. Accepit namque Euangelium à beato Paulo, qui illud per reuelationem habuerat: accepit etiam *Galat.1.* ab alijs Apostolis, qui dominum in carne sequuti sunt, quod Paulus nõ fecit. Etenim non solus Lucas & Marcus auditu didicerũt quæ scripserũt, sed etiã Matthæus & Ioannes multa de infantia, de pueritia, & genealogia Saluatoris alijs narrantibus literis *Matt.17.* consecrarunt. Matthæus namque non vidit transfigurationẽ domini, nec passionem: nec Ioannes vidit quomodo Christus Magdalenæ apparuit, nec eorũ aliquis vidit resurrectionẽ domini, quæ tamen scripserũt. Verùm licèt Apostoli & Euangelistæ multa *Ioan.20.* ab hominibus didicerint, fides non est nisi à solo Deo, & donũ nobis ab ipso collatum. Etenim fides *Rom.10.* ex auditu est, quantum ad cogitare de creditis, circa quæ est fides, & est ab illuminatione diuina, quantum ad consensum, qui est in fide. Et sic beatissimus Lucas, quamuis audierit à virgine Deipara, & ab Apostolis, nihilominùs Spiritu sancto dictante & mouente scripsit: quod quidẽ ipse sub silentio præteriuit, vt superbiam & iactantiam euitaret. Viri namque boni non audent dicere in suis operibus se à diuino spiritu dirigi: nisi ab alijs cogantur super re aliqua quæ ad laudem & gloriã Dei spectet. Sic beatus Paulus, loquutus ad Corinth. & grauiter *2.Cor.13.* propter eorum peccata indignatus dicit, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Vbi videas rogo sacri Euangelistæ Lucæ humilitatem, qui vt humiliter loqueretur, potiùs dixit se ab hominibus eruditum, quàm à Spiritu sancto dirigi: qui dicendi modus conuenientior est, & maiorem humilitatem ostendit. Id autem oportebit te considerare quod Lucas dicit de Apostolis, & vidisse, & ministros fuisse sermonis, nam in hominibus perfectis gemina virtus est, visiu scilicet & actio. Factores etenim fuerunt sancti Apostoli eorum quæ viderunt & audierunt, illud Iacobi attendentes: Estote factores verbi, & non auditores tan- *Iac.1.* tum, fallentes vosmetipsos: nam si quis auditor est verbi, & non factor, &c. Docemur etiam iuxta ea, quæ audiuimus, & credimus, operari. Namque do- *Leuit.1.* minus præcepit in Leuit. vt os turturis sub ascella torqueretur, vt hoc significaret, ori coniungendam esse actionem. ¶ Expende etiam dixisse, ministros fuisse sermonis. Sermones vocat res gestas, qui modus dicendi à sacris literis non est alienus: nam in libris Regum sic legimus de Dauide: Nõ declinauit *3.Reg.15* ab omnibus, quæ præceperat ei dominus cunctis diebus vitæ suæ, excepto sermone Vriæ Æthæi. Ministri fuerunt Apostoli earum rerum, quas viderunt. Certissimus est testis oculatus, & Apostoli & discipuli vani testes non fuerũt, quorum vitam miracula declarabant. Non enim quæ Christus gessit, vulgariter tradita sunt, sed omni certitudine & indubitata fide sunt edocta. *Visum est mihi assequuto omnia.* Omnia, inquam, nõ quæ Christus in vita gessit: *Ioan.21.* nam si singula scriberentur, nec ipse mundus capere posset libros qui scriberentur. Et quamuis Lucas dicat assequutum esse omnia, non tamen intelligas quòd omnia necessaria ad salutem in suo Euãgelio tradiderit. Nam de fide tenendum est, ita vt quis *Ioan 2.* saluus esse non possit nisi id crediderit, quòd Chri- *Ioan.9.* stus cõuertit aquam in vinum, & quòd illuminauit *Ioan.11.* cæcum à natiuitate, & Lazarum iam mortuũ suscitasse, & plura alia quæ Lucas non scripsit: sed Ioannes transactis iam sexaginta annis post mortem Christi. Nec Ioannes, nec Lucas, nec omnes simul scriptores tradiderũt omnia mysteria fidei: nã plura viua traditione, ac velut per manum transfusa, in omnem ætatem custodiuntur. Paulus enim ait, Te- *2.Thess.2* nete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam. Vidésne quomodo Thessalonicenses moneat, vt teneant quæ per sermonem audierunt. Corinthijs etiam ait, Laudo vos fratres, vt *1.Cor.11.* per omnia memores mei estis & sicut tradidi vobis præcepta mea, tenebitis. Laudantur, qui tenent præcepta sine scriptura. Sine scriptura dico, quia epistola, qua eos laudat, prima est ad eos scripta, quos non

per

per scripturam, sed viua traditionē docuerat. Quæ
Chrysost. hom. 4. ep. Thessal. cap. 4. loca versans D. Chrysost. ait, Hinc patet, quòd non omnia per epistolam, sed multa etiā sine literis Apostoli Christi tradiderūt. Quorū alibi sæpè meminit Apost. At verò tanta fide hæc, quàm illa sunt digna. Ita quoque traditionē Ecclesiæ dignā putauimus: traditio est, nihil quæras amplius. Hæc ille. Eadem ferè verba dicūt hunc locū Pauli, Theophylactus, & Vulgarius vetustus author probatæ eruditionis, & D. Damascenus in 4. lib. fidei orthodoxæ. Itaque vt finē dicēdi faciam in hac re, si omnia credenda & agēda sufficiēter scripta erant in Euangeliū Matth. Marci, & Lucæ, quid est: quod B. Ioannes necessarium existimauit in extrema sua senecta quartū Euangeliū esse superaddēdum? Rursum, Si scripturis quatuor Euangeliorū omnia cōprehendebātur: ad quid erat opus, vt Apostoli multa detegerēt in suis epistolis? Cur Lucas scripsit Acta Apostolorū, & Ioannes Apocalypsim? Deinde si omnia ad salutē scripta sunt in codicibus noui testamenti:
2. Cor. 11. D. 2. Ioan. cur dicit Paulus, cętera cum venero, dispónam: cur Ioānes dicit, multa habeo vobis scribere: sed nolui per chartā? Cur monent, vt persistant in traditionibus per sermonē, vt teneant etiam præcepta tradita quorū nulla exrat scriptura? Ex quo manifestū apparet, quàm nullum sit argumētum quod negatiuè sumitur ab authoritate scripturæ. Non legitur hoc in Scripturis sacris, ergo non pertinet ad veritatem religionis Christianæ. Hoc autē alienū est ab omni bona argumētatione, nā illatio negatiua ab authoritate nihil concludit: Etenim non rectè sequitur, Cicero parēs eloquentiæ non fuit eo pacto loquutus: igitur nemo sic dicit Latinè. Similiter nō sequitur, Christus viuens in terris nihil tale docuit: igitur
Ioan. 16. nō est credendum. Ipse etenim dixit, Multa habeo vobis loqui, quæ non potestis portare modò. Valet tamē hæc illatio. Christus hoc non docuit, nec prophetæ ante Christū, nec Apostoli post Christū, nec sancta Ecclesia diuino illuminata spiritu hoc tradidit, ergo non pertinet ad veritatem religionis. Iam enim argumentū nectitur per sufficiētem inductionem, à remotione omnium, quibus in hac parte debetur authoritas. Nam si ex eo quod aliquid nō in-
Lege Authoris confess. contra Fundamentis & ad lectorem. ueniretur in scriptura ob id non esset credendū, sequeretur inde, quod antequā Matthæus scriberet suū Euangeliū, qui primus omniū scripsit, nihil esset credendū per totum illud spatiū quindecim annorum post Christi Ascensionem, in quibus nulla erat noui Testamēti scriptura: quod quidē ineptissimū est asserere. Denique si hæretici nō credunt, nisi soli scripturæ, sequitur quod nihil credunt. Nam quis illis dixit hæc Euāgelia esse Matthæi, Marci, Lucæ & Ioannis, nisi ecclesia? Si ergo ecclesiæ nō credūt, neq; scripturæ credunt, ergo nihil credūt. Verùm si scripturæ credunt, eò quòd dicit ecclesia scripturæ diuinę esse credendū, credāt & alijs ab ipsa Ecclesia traditis. Iam Euāgelistā audiamus Theoph. vlterius dicentem, *A principio diligenter ex ordine tibi scribere optime Theophile.* A principio ait, quia Lucas rodinē seruat historicum, & suum Euangeliū exorditur à conceptione B. Ioannis Baptistæ, quod nemo alius Euangelista facit: nam Marcus & Ioannes à prædicatione beati Baptistæ cœperunt, Matthæus à Christi natiuitate, Lucas verò à conceptione præcursoris, & Incarnatione verbi initium Euāgelij sumit. Atque ideò dixit à principio tibi scribere. Vbi iam singula verba notāda veniūt. Diligenter inquit: nā materiæ altitudo, & grauitas huius operis, & hominē circumspectū & reuerēter loquentē postulābat, vt maledictionē Ierem fugeret dicētis, Maledi- *Iere. 48.* ctus ille qui opus Dei negligēter facit. Nam quanto diuiniora & altiora sunt quæ tractātur, tāto diligētiùs scribenda sunt. Qui locus docet operibus Dei diligēter, nō segniter esse incūbendū. Vnde Paulus, *Rom. 12.* Cū solicitudine spiritu feruētes, domino seruiētes: Petit dominus in nostris operibus & spiritū & feruorē, nimirum qua gratior & iucundior est illi vna hora feruidè & ardēter in eius obsequio cōsumpta, quā si mille dispēderis dies, segniter, & tepidè collocatos: etenim quia potiùs attendit spiritū quo illū colimus, quā malè tēpus cōsumptum. Breui quippe tēporis spatio, si ardēter & cū charitate laboraueris, maiori eris dignus mercede, quàm si multum malè cōsumpseris. Paruum quidē fuit momentū tēporis *Luc. 23.* quo latro insignis in cruce pendēs, Christo seruiuit: tamē propter sedulam diligentiā, qua Deo mirificè placuit, amplissima retributione fuit dignus. Nec *Exod. 12.* absq; magno sacramēto paschalis agnus properāter & cū festinatione comedi præcipiebatur, vt nobis significaret omni semota pigritia illi esse inseruiendū. ¶ Addit insuper B. Lucas se ordine velle scribere: quod multum confert ad clariorē sermonis intelligentiā. Nam Apostolus ait, Quæ à Deo sunt, ordi- *Rom. 8.* nata sunt. Sic in Leui. in oblationibus & sacrificijs *Leuit. 1.* ordinē seruari voluit. Sic Moyses loquutus de sacrificijs, dixit: Subijciēt in altari ignē, struēt lignorum antè cōposita, & mēbra quæ sunt cæsa desuper ordinantes. Vbi iā vides quomodo nihil incōpositum aut inordinatum velit dominus in suis sacrificijs. Vt nos docti simus in omnibus rectū, & debitū ordinē seruare. Omnia in vobis (dicit Paulus) secundum *1. Cor. 14* ordinē fiant, Sapiētis enim est & verbis & factis ordinē seruare. ¶ Porrò Theophilus hic præsul Antiochenus septimus fuit, ex qua vrbe Lucas suā originē traxit: cuius precibus acquiescens Euangelium hoc scripsit, necnō etiā eidē Acta Apostolorum dicauit. Nec dubiū est quin Græco sermone scripserit in partibus Bœotiæ & Achaiæ. Quapropter iuxta *Amb. lib. de Spiritu sancto c. 6* sanctorū Patrū doctrinā: si qua difficultas oritur in sacris literis ad fontes Hebræorum, & Græcorū (vt *Aug. lib. 2. doct. c. 11.* vis verbi meliùs intelligatur) recurrendū est. Multa enim sunt in exēplaribus, quæ Latinè nec plenè nec perfectè trāsferri possunt. Nam literæ nostræ nō exæquo respondent Hebræo, & habet suas peculiares phrases vnaquæq; lingua, vt testis est D. Hier. Nam *Hier. contra Heluid. & super Zach. c. 8.* multa sunt in Scriptura sacra loca, quæ nisi ad Hebraicā, Græcamq; linguā re cōtuleris, vix ea intelligere poteris. Vt est illud Psal. Inimici defecerūt frameæ in finē: & ciuitates eorū destruxisti. Nam ini- *Hieron. epist. ad Tit. ca. 3.* mici iuxta aliquorū sententiā est nominatiui pluralis casus, sed meliùs est, vt sit genitiuus in hunc sen- *Psal. 9.* sum, Inimicorū nostrorū vires fractæ, debilitatæq; sunt. At verò iuxta Hebraicā veritatē vocatiuus est & inimice legendum. Atq; ijs error irrepsit, ex affinitate literarum. Loquitur aduersus Goliath Philisthim, atque irridēs vires eius, miratur quomodo tā celeriter fuerint fractæ. Et in alio Psalmo, Ecce hæ- *Psal. 126.* reditas domini filij merces, fructus ventris. Nomen filij potest esse genitiuus singularis, aut nominatiuus pluralis, quod rectiùs videtur, ac si dicat, Hereditas domini sunt filij, nā hæc erat fœlicitas veteris legis. Et subdit, qui filij sunt merces & fructus ventris materni. Et alibi etiā, Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ. Primum nomē (vt Hieron. *Psal. 44.* ait ad Principiam virginem) est in vocatiuo ad hūc sensum, Propterea ô Deus, vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ.

lætitiæ. Et nisi breuitati consulerem plura & ferè innumera scripturæ loca afferre possem, vbi lingua Hebræa & Græca necessariò consulendæ essent, vt exactè possent interpretari. *Vt cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.* Hic est scopus & ratio scribendi, vt ad veritatis agnitionẽ veniamus. Solemus quãdo quis nobiscũ loquitur sine scripturis suspicari, ne quid mẽdacij illis verbis admixtum sit: quando verò quæ loquitur scribit, tunc credimus quòd nõ scriberet, nisi vera diceret. Propterea igitur scripsit tibi Euãgelium, vt veritatem, de qua sine scripturis eruditus es, maiori securitate conserues. Quocirca quàm recto ordine, quàm à principio, quã dexterè, exactè, eleganter & diligenter Sp. sancto dictante beatiss. hic Euangelista Lucas hoc volumen scripserit, satis ostendit. Ad cuius explanationem, finita iam præfatiuncula, accedamus.

CAPVT I.

DESCRIPTVRVS Lucas ea quæ Christus gessit in terris, à natiuitate Ioan. exordium *Ioan. 5.* sumit. Ad hoc venerat Ioannes vt testimoniũ de eo perhiberet De ipso namque scriptum est: Hic venit in testimonium, vt testimoniũ perhiberet de lumine. Sed nunquid testis vnus sat erit vt fidem faciat, cùm scriptura dicat: in ore duorum, vel trium stat *Deut. 17.* omne verbũ? Nónne rectiùs esset duos, vel tres præcursores à domino mitti, vt suæ diuinitatis sufficiẽs testimonium ostenderent? Ad quod dubium facilè tibi sume responsum. Tantæ tamq́ue probatæ fidei & integritatis potest esse vnicus testis, vt eius testimonium plus valeat, quàm decem alia testimonia cõtrarium asserentia. Beatiss. Baptista tanta fuit præditus sanctitate, tanto morum & vitæ candore, tam cælesti & admirãda vita, vt vniuersus populus potiùs ei soli crederet, quàm mille alijs testibus. Quapropter quãdo vitæ integritas testem commendat, qualis fuit B. Baptistæ, dignus est, vt ei soli fides adhibeatur. Etenim insanus & amens esset ille, qui tanto tamq́; probato viro non crederet: qui præter sanctissimam ipsius vitam, viriliter & magna cum audacia ipsos Pharisæos & primates Hierusalem *Matth. 3.* increpabat, appellans eos genimina viperarum: Qui *Marc. 6.* tam amicus fuit veritatis, vt aduersus impiũ Herodem non dubitauerit eam dicere, & tandem pro ea defendenda in capitis & vitæ discrimen seipsum offerre. Intentio igitur Euãgelistæ fuit, nobis significare & tradere Ioannem esse speratum illũ Messiam à Prophetis & Sanctis Patribus desideratum, eundemq́; esse filiũ Dei & mundi redemptorem. Quod statim initio sui Euangelij ex duplici capite probat. Primò ex testimonio beatiss. Ioan. qui hoc asseruit: & vt D. Ioannes testimoniũ magnificet, priùs eius personã laudat & extollit, dicens illũ esse ortum ex sanctissimis parẽtibus iam senibus & in sterili ætate constitutis, fuisseq́ue Sp. sancto plenũ antequam ex vtero materno in lucem prodiret. Cuius rei causa rationis vsus in eo ipsum naturæ ordinẽ superauit: qui tandem cum in deserta loca recederet, purissimam & admirandam vitã degit, ita vt cũ Angelis meritò, si velis, possis illum conferre. Quamobrem vix credibile est talẽ hominẽ in rebus tanti põderis, & momenti aliquo modo mentiri posse. Vult enim sacer Euangelista D. Ioao. personã summopere cõmendare, vt maiorẽ authoritatẽ suis dictis afferat: vt meritò tãtam fidẽ illi adhibeas, quantã decem alijs testibus possis adhibere. ¶ Secundò probat B. Lucas suam intentionẽ, testimonio prophetiæ, quam olim Iacob morti appropinquãs prædixit. Non au- *Gen. 49.* feretur (inquit) sceptrũ de Iuda, & dux de fœmore eius: donec veniat qui mittẽdus est: & ipse erit expectatio gentiũ. Ostendit igitur Euangelista Ioan. excellentiam vt maiorẽ ei adhibeas fidẽ, postquam dicentẽ audieris, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata* *Ioan. 1.* *mundi.* Ostendit insuper eo tẽpore quo Christus cõceptus & natus fuit impletã esse prophetiã Iacob, & finitũ esse sceptrũ regni Iuda: quia tunc imperabat in Iudæa Herodes Alienigena, qui natione erat Idumæus. His duobus innitens fundamentis probat Euangelista, Iesum verum Messiam, & filium Dei, qui tollit peccata mundi, & ita inquit: *Fuit in diebus Herodis regis Iudæ sacerdos quidã nomine Zacharias.* Ad quod vsque tẽpus huius Herodis rex vel dux in Iuda, de eius tribu, nunquã defuit. Nam in captiuitate Babyloniæ, mortuo Sedechia Rege, cœpit regnare Zorobabel: qui de stirpe Dauid erat, & de domo Iuda. Et quãquã in Babylonia suũ imperiũ exequi non poterat, impediẽte captiuitate: tamen postea in patriã suã reuersus, cœpit regnare, & sceptrũ regni accipere, vt liquidò constat in Zacharia & in Ag- *Zach. 10.* gæo. Posteà autẽ successit Neemias, & successores, *Aggæi 2.* vsque ad summos sacerdotes, qui populo imperare cœperunt, vt in Mathatia & in filijs eorum Machabæis. Et isti erant de tribu Iudæ, nã summi sacerdotes ducebant vxores de tribu regia, de filiabus regum, vel de stirpe regali, vt cõstat in Aaron qui duxit Elisabeth filiam Aminadab, & sororẽ Naason ex *Num. 2.* principibus tribus Iuda. Et tẽporibus regum Iuda, idem factum constat, quia Iosabeth regis Ochoziæ *4. Reg. 11.* soror, Ioiadæ summi sacerdotis vxor erat: quæ Ioas regẽ abscondit. Et mortuis tribus fratribus Macha- *1. Machab. 16.* bæis, regnauit Ioãnes Hyrcanus, filius Simonis Machabæi, qui sibi ipsi regis coronam imposuit. Posteà autẽ regnauit Aristobolus, deinde Iannæus, deinde vxor eius Alexãdra, & postea Hyrcanus vltimus Iudæorũ naturalis rex. Statim verò post omnes hos, Herodes iste Alienigena regnũ suscepit, & 30. annis superbè & tyrannicè cõtra Iudæorũ volũtatem imperauit: Qui iam tam dura seruitute defessi, vltrò sese illius imperio tradiderũt & regnũ illi obtulerũt, adstringentes illi in posterũ suam fidẽ & obedientiam. Anno igitur 32. regni Herodis, & sui legitimi principatus anno 1. natus est Christus. Nec frustrà Euangelista noster dicit tum tẽporis regnasse Herodẽ in Iudæa: vt intelligas iam adesse tẽpus Messiæ. Porrò hic erat Herodes Ascalonita vocatus, qui infantes in Bethleẽ interfecit. Alius fuit Herodes An- *Matth. 2.* tipas, filius huius, qui Ioaonem iugulo tradidit, & *Marc. 6.* Christũ in passione derisit. Tertius autẽ fuit Hero- *Matt. 26.* des Agrippa, qui Iacobũ decollauit, & Petrũ in car- *Act. 12.* cerẽ detrusit: qui tandẽ ab Angelo percussus, vermibus cõsumptus est. Tamen quia postquã in hoc D. Lucæ opere cõtextũ Euãgelij fuero interpretatus: statim cõuersurus sum eius doctrinã ad mores cõponendos, & ad cõmodum & ad vtilitatẽ animarũ: nam vt Paulus ait, quidquid scriptũ est, ad nostrã *Rom 15.* doctrinã scriptũ est: statim hîc in principio aliqua esse censeo, ad nostrã eruditionẽ notatu digna. Et in primis offert se verbũ illud, *fuit*, præteriti tẽporis, à quo noster Lucas exorsus est Euãgelium suũ, quod certè cõsideratione dignum videtur. Verùm namq́; illud est, nullum esse verbum in tota sacra pagina, vbi aliquid non lateat mysterium: plena quippe est multis sacramentis, licet nobis propter angustiã ingenij nostri ignotis. Cõtingit enim aliquando vt in *Orig. homil. 5. super Leui.* agro pastorem videas recumbẽtem super floribus, & eos

& eos terentẽ, cum eorũ virtutẽ atque naturã prorsus ignoret, tamẽ si accedat pharmacopola eos magnipendit vtpotè necessarios, & vtiles ad pretiosa medicamenta eõficienda: Sic Scriptura sacra inscijs hominibus mysterijs carere visa est: attamen qui penitiùs, & alta mẽte illam cõtemplantur, (si humiliter sibi inuocent diuinum spiritum) nullum verbum inuenient sine mysterio, nullam syllabam sine doctrina, nullam denique literam sine causa apGen.17 positam. Deus dixit Abrahæ Non vocaberis vltra Abram, sed Abraham. Et Sarai vxori suæ dixit: non vocaberis Sarai, sed Sara. Vide quo pacto in vnica tantùm litera in h. aspiratione, vel A. significauerit aliquod magnum latere mysterium. Lucas igitur à verbo præteriti temporis exorditur: Ioannes autem suum Euangelium incipit per verbum *erat*, imperfecti temporis, dicens: in principio erat verbum; in quo aliquid mysterij esse abIoan.1. sconditum intelligas. Illud nempè, quia cum Ioannes à diuinis incipiat, vsus est verbo, *erat*, ad significãdam diuinarum personarum æternitatem. Lucas autem ab humanis exordium sumens, per verbum *fuit*, incipit, propter earũ transitionem, & mutabilitatem. Etenim diuina manent, humana transeunt, & Psal.101. deficiunt. Quod egregius Psaltes loquens de Creatore, & creaturis, Deo dixit: Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimẽtum veterascent: tu autẽ idem ipse es, & anni tui non deficient. Deus enim semper est permansurus: creatura verò fuit, & desinit esse. Quo nimirum docemur, vt omnes nos, & amicitiam nostram in Deum conferamus: vtpotè quæ firma & stabilis erit: nõ verò in homines, in mundum, nec in creaturas, quia natura sua deficientes, non perpetuæ sunt. Nomen namque Deo magis propriũ, & peculiare, est nomen subsistentiæ Exod.3. & substantiæ. Ideò ad Moysen, ait: Ego sum qui sum: & iuxta Hebraicã translationem, Ero qui ero. Et Moyses populo dixit: Qui erit misit me ad vos, id est, qui semper futurus est. Etenim voluit significare se Deum esse, cuius vita æterna est, & non esse, sicut sunt dij gẽtium. Deus itaque est, qui est & qui Hieron. in comment. Abdiæ. erit, mũdus autẽ nõ est: nam in sacris literis (vt optimè D. Hier. annotat) ea quæ pereunt, quæq; peritura sunt, nõ esse meritò dicũtur. Vnde Abdias inquit. Viuẽt omnes gentes iugiter & erunt, quasi non sint. Et in libro Hester legimus: Non tradas domine regnum tuum his qui non sunt. Et loquens Scriptura Hester 14 sacra de vocatione gentium ait: Ipsi me irritauerũt Deut.32. in his qui nõ sunt dij: & ego eos irritabo super gentẽ quæ non est. Dicuntur impij non esse propter eorum nullã vitam: quòd de omni fas est dicere. Etenim vnus ex his, quibus maximis tenẽtur homines erroribus, is est, existimare in hac vita res aliquas firmas, & stabiles esse. Si nihil in mũdo stat, si nihil æquè consistit, si omnia continuò currunt qui fieri potest vt firmum sit id quod nunquam firmo pede Iob 14. cõsistit? Homo (inquit sanctissimus Iob) fugit velut vmbra, & nũquam in eodem statu permanet. Non dicit, homo mouetur, sed fugit: vt innuat velocitatem, & breuitatem vitæ. Nec dicit fugit, velut corpus aliquod solidum, sed vt vmbra: qua nihil incõPsal.38. stantius, nihil futilius, nihil fugacius. Dauid etiã in1.Cor. quit: In imagine pertrãsit homo. Et Apostolus: Præterit figura huius mũdi. Nõ ait substantia, sed figura, vmbra, & imago. Vnde si vt prudens de alicuius vita interrogaueris, ne dixeris, quot habet annos: sed quot non habet. Vnde B. August. Res cũ crescunt, & tendunt esse: quo magis crescũt, vt sint, eo magis festinant, vt non sint. Et Gregorius: Viuere (inquit) Lib 5. Mor. c.1. est à vita transire. Si cursor quidam maxima cum celeritate ciuitatem hanc pertransiret, qui magnis clamoribus, & alta voce prædicaret, dicens: Mea est hæc ciuitas Salmantina; qui protinus ab eadem ciuitate discedens, nusquam amplius appareret: nónne huius imperiũ ridiculũ existimaretis? Nonne dignus esset homo iste vt amens, & insanus iudicaretur? Talia igitur imperia & potestates huius Iob 9. mundi debetis iudicare. Ita rex quidam Hispaniæ, & statim alius, quẽ tertius est sequutus breuissimè transierunt. Quòd si mihi in hac re nolis fidẽ præstare, Iob dictis vellem te acquiescere, qui inquit: Dies mei velociores transierũt cursore. Dixit velociores cursore; quia etiamsi maximam celeritatem & breuitatem in currendo seruet, tamen temporis aliquantulũ in comedendo, & in dormiẽdo consumit, cuius rei causa aliquantulã morã facit. Tamẽ dies hominis, modo comedat, modo bibat, modo dormiat, tam celeri & veloci cursu in mortẽ tẽdũt, vt vix hæc quæ prosequor, valeas intelligere. Quapropter sanctissimus Iob verissimè fuit loquutus, dicens, dies hominis cursoribus & equis pennatis velociores esse. Quòd si hoc ita vero cõsonat, nónne mundi regna & principatus vmbra sunt & vanitas? Citò omnia prætereunt, & in momento temporis iam non sunt. Nondum ad signatũ terminum cursores deuenerunt, quãdo iam inde proficisci coguntur. Ita omnes res mundi cum primum nascuntur, iam earum vitæ finis imponitur. Quamobrem salubre erit consiliũ, vt ne in huius mundi res oculos aut mentem conijcias, vtpotè quæ cras sine dubio peribunt, teque solum derelinquent. Illum non esse hominem dicimus, qui in rebus peragendis inconstans, & mutabilis est, ob quã causãm eius amicitiam nemo cupit. Huiusmodi sunt omnia terrena in quibus nullam constantiam, nullamq́ue stabilitatẽ inuenies. Quocirca res constantes, & quæ natura sua permanẽtes sunt, nimio amore prosequi debes; eas verò odio prosequi, quæ cum mutabiles sint, & inconstantes, nullum esse habent. Nam si nũc mundanæ res tibi arrideant, lætamq; tibi frõtem ostendant: nihilominus eis nec credas, nec fidas: fit enim vt venturo die earum causa in lectũ & in planctum te conuertas. Nam si hodie diligeris, crastino die odio habeberis. Itaq; maximè tibi est obseruãdum vt eum eligas amicum, qui semper in tua amicitia perseuerat, quique nunquam nec in periculoso, neque in tuto loco te deserat. Cuius cõditionis, & ingenij solum Deum reperies, cui te credere possis, vniusque amicitiã tibi adiũgere, cum in perpetuum sit duratura. ¶ Vbi animaduertere debes Dei curã & diligentiã, qui nũquam mundũ dereliquit. Priùs quidem iustorũ hominum ministerio Ecclesiæ prouidit, vt si fortè malorũ vitia, & peccata te perterruerint, bonorũ virtus & eorum studiosæ actiones te in charitate solidum & firmũ reddant. Tempore Herodis iniqui, vixit etiam Zacharias, bonus ac rectus; nam si te malus & iniquus ad malè agendum prouocat, boni exemplo ad virtutẽ sectandam inciteris. Sic dedit Heliam tẽporibus Achab. Sic Esaiã 3.Reg.17. temporibus Manassis, Ieremiam tẽpore Sedecbiæ, 4.Reg.21. qui omnes iniqui & scelerati fuerunt. Et cum ad id 4.Reg.24. tẽporis mundus deuenisset, vt omnis caro corrũpe- Genes.6. ret viã suã, inuẽtus est Noë vir iustus & sanctus Neque id in hoc loco silẽtio prætereũdũ, quod cũ Helias putaret se solũ seruũ Dei in terra manere, dixit illi dominus: Dereliqui mihi in Israël 7000, virorũ, 3.Reg.19.

quorum genua non ſunt incuruata ante Baal. Malis
regnantibus, mittit dominus viros iuſtos, & probos
ad malitiam reprimendam: & vt plebi ſuæ prouideat.
Habet enim dominus ſuorum curam: ita vt
quamuis mali & improbi in mundo reperiantur, nõ
deſunt etiam multi boni & probi, quorũ virtutes, &
ſequi & imitari poſſimus. Etſi multi ignorantes, &
inſcij ſunt, multos doctos, & eruditos inuenies, quos
poſſis pro tui ingenij tenuitate conſulere. Quod ſi
pauperes, & egeni ſunt: diuites multi adſunt qui
ſuccurrere poſſint pauperum egeſtati.

Vbi tertio loco operæpretium erit animaduertere,
quòd ſub impij regis imperio erat ſanctus ſacerdos
Zacharias: & ita ſępè in mundo cõtingit malos
dominari bonis, & ſapientes à ſtultis regi. Quod
quàm ratione ſit diſſonum, vel etiam cœcus videre
poterit. Neque id ſub ſilentio præterijt Ieremias di-
Thren. 5 cens: Serui dominati ſunt noſtri. Neq. id nouum in
mundo eſt, aut inuſitatum: nam Salomon cum tot
Eccle. 10. iniqua & ſcelerata in mũdo miraretur: inquit, Vidi
malũ ſub ſole, poſitum ſtultũ in dignitate ſublimi, &
diuites ſedere deorſum. Vidi ſeruos in equis: & principes
ambulantes ſuper terram, quaſi ſeruos. Hunc
tamen deprauatum ordinem adhuc in mundo fieri
Dan. 4. videmus. In illa namq; frondoſa, & altiſſima arbore
quam vidit Nabucbodonoſor in ramis erant aues,
& ſubtus eam habitabant animalia, & beſtiæ. Sed
quid quæſo hoc genus mõſtri eſt, quòd vrſi, leones,
& quęlibet alia fera animãtia ſurſum per ſuperiores
ramos hinc inde ferũtur, at volatilia inuerſo naturæ
ordine (quẽ Deus in omnibus præſtituit) in imis &
Pſal. 36. infimis premantur locis? Quoties ego vidi impium
Matt. 17. exaltatum ſuper cedros Libani? Non ſic Chriſtus
dominus qui in ſua transfiguratione præſtantiores
Apoſtolos, Petrum videlicet, Iacobum & Ioannem
Chryſoſt. ſecum duxit in montem excelſum, quia vt Chryſo-
hom. 57. ſtomus ait, digniores erant alijs relictis. At nunc hac
in Matt. noſtra miſera tempeſtate Iudas impius in altam di-
gnitatem aſcendit, Petrus autem in pulnere ſedens
iacet. Sed de his ſatis. Iam ad contextum reuertamur,
& quia Euangeliſta dixerat, Zachariam fuiſſe
ſacerdotem, modo cuius claſſis, & ordinis fuerit, de-
1 Par. 24. clarat, dicens: *De vice Abia.* Cum Dauid ordinare
vellet cultum Dei elegit ſibi ex viginti quatuor generationibus
viginti quatuor ſacerdotes, qui tẽporis
ſucceſſu per hebdomadas in templo domini ſeruirent:
& octaua ſuts cecidit ſuper Abiam, à quo deſcẽdit
Zacharias. Diſcat igitur prælatus, qui Chriſti
vices in terris gerit, quo pacto moribus, & vita illi
ſtudeat eſſe ſimilis, nemini præbens ſcandalum, aut
2. Cor. 6. offenſionis cauſam, vt, ſicut Paulus inquit, nõ vituperetur
miniſterium eius. Quia ſi Ioſeph ab Arima-
Matt. 27 thia extinctum Chriſti corpus in mũda & candida
ſindone inuoluit, & illud ſepeliuit in monumento
in quô nullum aliud fuerat poſitum: quanto maiori
iure Chriſti corpus viuum in viſceribus & anima
mũdis tu debes recondere, vbi nec cadauer nec aliquod
peccatum mortale ſit? Magna equidem debet
eſſe munditia tam corporis quàm ſpiritus illius, qui
frequẽter corpus domini & manibus & mente cõ-
Num. 8. trectat. Quod clarè oſtenditur à domino dicente,
Leuitas ter lotos debere eſſe, vt vitulũ pro peccato
offerrent. *Et vxor eius de filiabus Aaron, & nomen eius
Eliſabeth.* Non ſolum carnem & ſanguinem Aaron
in hæreditatẽ accepit, ſed etiam religionem & ſan-
ctitatem; de Aaron namq; ſcriptura, inquit: Prope-
Sap. 18. rãs homo ſine querela. Et de Eliſabeth & Zacharia
ait noſter hic Euangeliſta, quòd ſine querela erant.
Quapropter tu qui nobilis es, & te ex illuſtri ſanguine
ortum magnificas, tuorum maiorum ſtudioſa
facta & ſequi & imitari cures, & ità virtutibus imbutus
eſſe, quales illi fuerunt. Nobilitas namq́. cenſus
quidam perpetuus eſt virtuti debitus, quem ex
nobilibus progeniti per vniuerſum tempus ſuę vitæ
exoluere tenentur. Si ex nobilibus parẽtibus ortum
trahis, maiori detentus es obligatione, vt bonus &
ſtudioſus ſis: vt bonis à te geſtis operibus clarũ tuæ
nobilitatis argumentum exhibeas. Ex eadem radice
roſa naſcitur & ſpina, & ex eadem matre filius nobilis
vel ignobilis naſci poteſt. Bene poteris tu ex
pulchra & nobili radice originem ducere: & nihilominus
venenoſa ſpina & peſſimus aculeus videri
poteris. Fratres nobiles, & parentes Cam, & Cain,
& Eſau fuerunt; tamen ipſi eorumdemq́; filij viles
homines, & pagani fuerunt, quique macula eximia
dignitatem ſuam contaminârunt. Quod ſi domum
cõſtruas, ſtudioſum opus eſt: ſi tamen eam perdas,
vitioſum. Vnde tu iniquus cum ſis, tuam domum
quam maiores condiderunt deſtruis & perdis: Melius
eſt initium familiæ facere, quàm familiã finire,
Quo circa bonus eſſe ſtudeas, & à te ea nobilitas incipiet:
qua tui ſuperiores caruerunt. Si verò fueris
vitioſus, etiam ſi ex nobiliſſimis parentibus duxeris
ortum, tui cauſa genus tuum & ſplendorem & nobilitatem
amittit. Hæc illuſtris ex Aarone viro ſan-
ctiſſimo originem duxerat, quẽ ſimul & maiorum
probitatem imitata eſt.

Notabis etiã quòd proprio nomine eam Euangeliſta
appellat, vt intelligas prophetico ſpiritu claruiſſe.
Nomina autẽ matrũ Eſaiæ & Ieremiæ nõ re-
feruntur, ſed patrũ tãtummodo: nam vt Hieron. an- Hieron. in
notat, patres horũ prophetarum, prophetæ etiã non commen.
verò matres fuerunt. Vt cum dicit viſio Eſaiæ filij Sopho. c. 1.
Amos, intelligas prophetam fuiſſe. At verò & patris Eſa. 1.
& matris nomina beatiſſimi Ioannis hic apponun-
tur, quia vterque Propheta fuit. *Erãt ambo iuſti ante* Pſal. 14.
Deum. Si igitur ſcriptum eſt. Non iuſtificabitur in
conſpectu tuo omnis viuens: quomodo coram Deo
quis poteſt dici iuſtus? Si iuſtitia attendatur, quate- Iacob. 3.
nus aliquid culpæ habet admixtum, nullus iuſtifi- Eſaia 46.
cabitur, quia in multis offendimus omnes, & quaſi
pannus mẽſtruatæ ſunt omnes iuſtitiæ noſtræ. Item
ſi collationem feceris noſtræ iuſtitiæ ad iuſtitiam
diuinam, nullus equidem ſaluus fiet. Vnde Iob ſan- Iob 4.
ctiſſimus inquit: Nunquid homo, Dei comparatio-
ne iuſtificabitur? At ſi ſecundum modum humanæ
conditioni commenſuratum hæc iuſtitia cõſideretur,
ſic electi, & omnes qui in diuina amicitia exi-
ſtũt aliquo modo iuſti dicũtur apud Deum. Parum
aut nihil eſt corã hominibus eſſe iuſtũ, vt ſunt hypocritæ,
qui foris iuſti apparẽt, intus antẽ omni virtute
ſunt vacui. Magni autem faciendũ eſt, aliquem
coram Deo iuſtũ eſſe: vt parentes B. Ioannis, quorum
laus (vt inquit Paulus) non ex hominibus, ſed
ex Deo erat. Phariſæi ieiunãtes iuſti videbãtur, ſed
quales illi fuerint Chriſtus oſtẽdit dicens: Væ vobis Rom. 2.
ſiqui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, &c. Homines
vident faciem, Deus autem intuetur cor. Illi enim 1. Reg. 16
verè iuſti dici poſſunt, qui Deo curant placere, Iuſti Matt. 23.
namq́; (vt inquit Sapiens) in perpetuũ viuent, Se- Sap. 15.
quitur. Cogitatio eorũ apud altiſſimũ: Tota ſolici-
tudo, & diligẽtia iuſtorum circa id verſatur, vt Deo
placeant. Quapropter Paulus Romanis conſulit di- Rom. 13.
cens: Induimini dominũ Ieſum Chriſtum. Nõ dicit:

Induite

Induite vos Christi veste: nam hoc est habitu tantũ & cæremonijs se induere: vt hypocritæ qui vestem induunt Iesu Christi. Nam vt sancti loquũtur in eorum sermone, in incessu, in ficta humilitate, & in palore vultus iusti videntur: intus autem si eos aspexeris, non Iesum Christum sed diabolum ferũt. Tamen indui aliquem Iesu Christo, est, illum in secretioribus animæ, & in intimis penetralibus adducere: quæ quidem vera iustitia, & vera sanctitas est. Verùm sicut plurimi Pharisæi nõn induebãt Christũ nisi tantum exteriori habitu, & iusti erãt coram
Matth. 5. hominibus, non coram Deo: dixit Iesus turbis, Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Id autem hoc loco cauere debes, ne existimes nos damnare exteriorem sanctitatis compositionem, nec cæremonias: sed tãtum id vitio vertimus, quòd multi vacui interiori virtute, solùm hominibus placere studẽt. At qui exteriori cultu religiosè, & sanctè incedunt, & Ecclesiæ cæremonias, & præcepta obseruant, & his addunt interiorem animi candorem, & munditiam, digni equidem sunt isti omni laude & veneratione. At exteriorem lauare cuticulam, & quæ corporis sunt tantum curare: hoc impijssimum & nefarium facinus est. Qui corde iustus
Psal. 83. est, sui ipsius curam habet, vt Deo placeat. Ideò de viro iusto dicitur in Psalmis, Ascensiones in corde
Psal. eod. suo disposuit. Et has ascensiones intelligas, de qui-
Gen 28. bus ibidem dicit. Ibũt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion: sicut ascendebant Angeli per scalã illam quam vidit Iacob à terra in cœlum tangentem. Quas quidem ascẽsiones vir iustus posuit in corde per virtutum gradus. At quæ sit vera iustitia, & quæ falsa in fine huius vitæ, & in hora
1. Cor. 4. mortis clarius elucescet, Tunc enim manifestabuntur abscondita tenebrarũ & reuelabuntur obscura
Psal. 74 cordium. Vnde dominus per Psalmistam ait, Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Iudicabo, inquam, & videbitur quis sit iustus coram Deo, & quis coram hominibus. Et addidit vlterius, Liquefacta est terra & omnes qui habitant in ea.

Simile. Quasi velit nos reminisci, quòd tempore niuis omnis terra cãdida & pulchra est: at cũ venerit sol, & liquefecerit niuem, tota terra apparet deformis, immũda. & loca vbi sunt cadauera, & serpẽtes clarè cõspiciuntur. Sic hypocritæ falsa iustitia, & candore externi cultus sua peccata, & immundos mores dissimulant, & pulchri & sancti videntur coram
Malac. 4. hominibus, sicut terra cooperta niue. At cũ Christus verus sol iustitiæ apparuerit, sicut nix liquefit ad solis radios (vt inquit Dauid) ita liquefacta est terra: hoc est homines terreni, & eorum opera exteriora in nihilum conuertentur, & interiora corda apparebunt dolo plena. At iusti, & recti viri, qui nõ terra, sed marmoreæ columnæ sunt in altum erectæ, quorum conuersatio in hoc sęculo, viuendo in cœlis est, tunc in gratia confirmabuntur: iam enim cadere ab amicitia diuina non poterunt, sed perpetuo in gloria manebunt. Atque ideò subdit Dauid, Ego confirmaui columnas eius. Vocantur iusti columnæ terræ, quia illi sustinent impios in terra: & propter eorum merita multoties dominus cũ ma-
Exod. 3. gnã patientia suffert peccatores. Nõnne fuit Moyses plusquam columna marmorea vniuerso populo Israel, nã cùm vellet dominus illos perdere, orationibus Moysi pepercit illis? sic & sanctus Loth, Sodomã sustinebat. Et eo modo quo sublato subter- niculo totũ ruit ædificium, ita vniuersa ciuitas So- Gen 19. doma, statim vt ipse ab illa discessit funditus euersa, & combusta est. Ideò velim vt intelligas, quantum oporteat, vt iustitia tua abundet plusquam Scribarum & Pharisæorum, ne in die illa tremenda in damnationem æternam abeas. Non erant Zacharias, & Elisabeth, sicut illi de quibus Chri- Luc 16. stus dicit, Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus: sed similes Noë, de quo in Genesi dici- Genes. 6. tur, Noë vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis: Cum Deo ambulauit, &c. Salomon fenestras fecit obliquas in templum: & tem- 3. Reg 6. plum Ezechielis fenestras habebat obliquas in tha- Ezec. 41. lamos: foris enim latæ erant, intus verò strictæ, vt parum exterioris luminis reciperent: diuino namque splendore potius quàm corporeo lumine illustrabantur. Et si vtrumque lumen bonum sit interius per conscientiam, & exterius per exemplum: tamen multo præstantius est interius quàm exterius. Omnis gloria filiæ regis ab intus (inquit David) in fimbrijs aureis circumamicta varietati- Psal. 44. bus: Ac si vellet dicere, Omnis decor, & pulchritudo interius in anima debet esse claris virtutibus insignita: Et quia curat etiam exteriorem ornatum, vult aureas fimbrias, & exemplorum bonorum varietatem in operibus exterioribus relucentem. Bonus itaque est vterque splendor, sed ille longè præstantior qui in rectis, & sanctis operibus inuenitur. Idque Paulus asseuerat, Hæc (inquit) est gloria nostra, testimonium conscientiæ nostræ. Quemadmodum pyri & nucis nucleum comedi- 2. Cor. 1. mus, putamina verò in terram reijcimus: sic virtu- te oblectamur, speciem autem virtutis ab ipsa Simile. virtute separatam contemnimus. Vera virtus solum Deum quærit, & ipsi placere satagit sicut Zacharias, & Elisabeth qui ambo coram Deo iusti erant.

Potest etiam locus iste exponi ad modum loquendi linguæ Hebraicæ, coram domino: Id est, quòd vndequaque absolutam, & perfectam habebant virtutem. Cùm enim diuinæ scripturæ aliquid magnum, aut excellens significare volunt, vsitata phrasi dicunt coram domino, vt est illud Ge- Gen. 10. nesis, Robustus venator coram domino: Id est, excellens venator. Et illud de Sodomitis. Erant pec- Gen. 13. catores coram domino. id est, maximi & abominabiles peccatores.

Demum vt concludam, illud in hoc loco obseruatione dignum esse censeo: nimirùm quòd vterque, & Zacharias, & Elisabeth erant iusti. Beata Coniu- illa domus dici potest, in qua vterque coniux eius- ges veri, dem sunt voluntatis, & vnum quærunt, vt in præ- quales, ceptis domini ambulent, & in iustificationibus suis, vt mox dicit Euangelista. Vbi verò alter coniugum claudicat, & à recto deuiat ordine, accidit id quod in boum iugo, si alter fugiat, tunc enim nihil rectè fieri potest. Sic fuerunt illi duo Abra- Gen. 18. ham & Sara sancto matrimonij iugo copulati, qui in seruiendo hospitibus, & peregrinis ambo erant simul. Nec solus Zacharias iustus erat coram domino, aut Elisabeth, sed ambo simul: Sed quomodo iusti coram domino? Si hoc ab impijs Lutheranis peteres, facilè tibi responderent, quòd sola fide: sed si à beato Luca petiueris, ipse tibi respondebit, *In-* Lutheri *cedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus domi-* error. *ni.* Vides iam quomodo non sola fide iusti sumus, sed obseruatione etiam mandatorum Dei? Conce-

dimus

dimus enim quòd sine fide impossibile est placere domino. *Fides disponit ad gratiam iustificationis.* Radix enim & origo iustificationis est. Ideò Petrus de fide ait, quòd purificat corda: nēpè ab infidelitate, & illud tanquā iustificationis ad gratiam pręparat suscipiendā, qua gratia iustus fit impius. *Hebr. 11.* Verùm iustificatio non fit per solā fidē, sed per *Actor. 15.* gratiam, & bona opera quæ fructus sunt charitatis, *Ioan. 14.* iuxta illud, Siquis diligit me, sermonem meum seruabit: obseruatio autem mandatorum charitatis est fructus: & sic etiam cætera bona opera. Itaque à charitate procedit hæc obseruatio mandatorum, quæ hominem iustum efficit. Et Ioannes inquit, *1. Ioan. 3.* Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suū necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo; quomodo charitas Dei manet in illo: Non dicit, quomodo fides Dei, sed quomodo charitas Dei manet in illo: siquidē opera bona sunt fructus, non fidei, sed charitatis. *Opera bona à charitate procedunt.* Demum doctori illi qui petebat à Christo, quid facturus erat, vt vitā æternam possideret, *Luc. 10.* Respondit Christus, per illam parabolam descendentis à Ierusalem in Iericho, & Samaritani exemplo dixit, Hoc fac & viues. Ideò qui exercet opera misericordiæ, exercet charitatē, quæ vitam præstat, non tamen sola fides sufficit. Igitur mandatorum obseruantia homo iustus fit, & anima *Iacob. 2.* ex charitate viuit, aliàs mortua esset, vt Iacobus te- *Matt. 24.* statur Hoc autem est, quod omnis scriptura proclamat dicente domino, Filius hominis venturus est in gloria patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua. Non dicit, secundum fidem eius, sed secundum opera eius. Quæ doctrina clarior, & illustrior redditur verbis illis Mat- *Matth. 7.* thæi, quibus multi dicent in illa die, Domine in nomine tuo dæmonia eiecimus, virtutes multas fecimus. Non poterant equidem isti prophetare, nec dęmonia eijcere, nec miracula facere, nisi fidem haberent: qui tamen cum sua fide separantur à domino, quoniam inanem, & vacuam sine diuina charitate eam habuerunt. Et in die illa finalis iudicij de operibus erit tantum disceptatio: dicet enim domi- *Matt. 25.* nus iustis, Esuriui, & dedistis mihi manducare: Sitiui, &c. fides igitur sine operibus non saluum facit, nec vnit aliquem cum Deo. Et quia inferius in capite septimo huius de fide & iustificatione dicturi sumus, hæc satis sufficiant.

Disce exemplo parentum beati Ioannis Baptistæ non segniter te habere in vijs mandatorum domini, sed sanctis. & rectis operibus incumbe. Nihil tibi proderit, si fidē tantùm nudam, & informem *Simile.* habeas. Nam quid prosunt in naui oculi, nisi essent manus? Quid proderit nautam in gubernationis chartam respicere, aut solis altitudinem metiri: nisi adsit qui puppim voluat, aut restim nauis apprehendat, aut qui vela complicet, aut extēdat? Sit aliquis qui velum dirigat, tamen quid hoc prodesset, nisi esset simul, qui ad nauis carchesion ascenderet? Sic etiam quid proderit quòd in cœlum respicias, & quòd intellectum habeas, vt Deum cognoscas, & vt credas etiam quidquid ecclesia tenet: si manus & pedes colligatos habueris, vt ne quid boni proximo facias? Quid vtilitatis tibi accidit, quòd credas Deum in cœlis esse? si tu ita vitam agis, ac si Deus non esset?

Obserua etiam quòd non solùm incedebant in aliquibus mandatis, sed in omnibus: nam quicumque vniuersam legem seruauerit, dum in vno offen- *Iacob. 2.* derit, factus est omnium reus. Videbis etenim plurimos castos, benè compositos, qui nemini maledicunt, rebus sacris assistētes: alienos verò auaros, & rei alienæ cupidissimos, qui etsi pauperem videant fame pereuntem, nec obolum ei tribuunt. Alios itidem magnificos, & liberales videas, qui mundi & perfecti apparent: quorum viscera ambitionis, & dignitatis honor crudelissimè corrodit. Et denique inuenies plurimos multis virtutibus circumdatos, quos alia etiam vitia comitantur: quæ virtutes coinquinant, & labefactant. Quorum status adeò periculosus est, vt periculosior sit eorum statu, qui omninò perditi sunt: nam si omninò mali essent, aliquando suæ conscientiæ scrupulus eos à peccatis seduceret. Tamen isti priores, bonis quæ fecerunt, nituntur, & patrata scelera non aduertunt: & cum se bonos existiment, malorum quæ fecerunt nunquam pœnitentia subit. Et quod deterius est, contingit sæpiùs diabolum christianis hominibus bona opera consulere, vt his fidentes operibus incauti viuant: quò fit, vt laqueo diaboli detenti magis quieti, & tranquilli sint. Facit ad hoc illud Le- *Leuit. 13.* uitici quòd dominus dixit, Si effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem carnem, &c. homo mundus erit. Quando verò caro viuens in eo apparuerit, tunc sacerdotis iudicio polluetur: & inter immundos reputabitur: Hæc in Leuitico. Mirum equidem videtur quòd corpus omni ex parte scabie plenum, sanum & integrū iudicetur: nō autem id quod lepra aliqua parte tetigerit. Quo *Tepidorum status periculosus.* nimirum ostenditur eum in maiori versari periculo, qui aliquas partes habet læsas, aliquas verò intactas: quia iste talis de malis non curat, fiduciam habens in reliquis bonis. Nolite (inquit Ieremias) cō- *Hier. 7.* fidere in verbis mendacij, dicentes, templum domini templum domini est. Putabant namque Iudæi omnia illis esse tuta, si boues, & arietes in templo mactarent, si calendas celebrarent. At dominus per Isaiam has oblationes, & obsequia detestatur, quia *Isaia 1.* manus eorum sanguine erant plenæ. Sic Simon ille Pharisæus, quia aliqua operabatur bona, & in parte *Luc. 7.* lepra infectus erat, sanū se existimabat: at Magdalena, quæ vndique coinquinata erat, & tota leprosa, sanitatem adipiscitur. Christus sacerdos, & iustus iudex hanc mundam esse iudicauit: illum vero immundū, & lepra percussum diffiniuit. Cùm piscator magnum aliquem piscem habet captum, nō statim violenter extrahit, sed funiculum extendit, donec piscis hamum simul & escam deglutiuerit: nam si cōfestim nimis compresserit, scindetur funiculus, & aufugiet piscis. Sic cum diabolus inimicus noster *Simile.* aliquem peccatorē suo hamo deuinctum habet, scilicet scelere aliquo mortifero constrictum, & voluptatum illecebris alligatum; non illum statim vehementer opprimit, aut discutiat, ne vel hoc irritatus obrumpat vincula, & celeriter euadat: sed potiùs demulcet illum, & sinit aliquibus virtutum actionibus incumbere, & quoad fieri potest funiculum extendit, vt securius illum teneat, & possideat. De Herode ait Marcus, quòd audiebat Ioan- *Marc. 6.* nem, & audito eo multa bona faciebat: Permittebat namque Herodi iste nefarius nebulo, quem hamo suo habebat apprehēsum, vt Ioannem Baptistam audiret, & eius cōsilio nonnulla facta ad iustitiam dirigeret: at habebat illum irretitū fortissimis vinculis. Nam quemadmodū auis si alterum pedem *Simile.* ligatum habeat, nequaquam volare potest: ita homo licet ad eleemosynā largiendā, & ad preces fun-

dendas

dendas, liber esse videatur: nihilominus totus ligatus, & vndique deuinctus, si vel solo vno vitio fuer[illegible] detentus Nec mirum est, si Dauid noluerit videre [illegible]s, qui dimidiam barbam rasam habebant: sed præ[illegible]erit eis, vt manerent in Ierico. Sic dominus ne[illegible]u[illegible]uam eos conspicere potest, qui aliquam sui p[illegible]em intactam, aliquam verò coinquinatam habe[illegible] N[illegible] illud quod in Ezechiele legitur mysterio (Ezech. 1) va[illegible]icet, quod pennæ sanctorũ animalium cop[illegible]æ erant vnius ad alterum. Vt vel hoc nobis sig[illegible]arctur, virtutes, quæ ad modum alarum se habent, quibus ad cœlum conscendimus, debere sibi mutuò cohærere. Quapropter apprimè necessariũ tibi est, vt omnes virtutes tibi copulatas habeas, omnia c[illegible]am præcepta Dei obserues, si talis esse cu-(Matt. 13.)p[illegible]s, [illegible]uales Zacharias, & Elisabeth fuerunt: Etenim Euangelicus ille negotiator inuenta sibi preciosa mar[illegible]arita vniuersa quæ habuit, vendidit: Et Apost[illegible] Christi obseruātissimi sectatores non partem al[illegible]uam sed omnia bona dereliquerunt. Ecce (inquit angulare fundamentum ecclesiæ) nos reliqui-(Matt. 19.)mus [illegible]nia Nec immeritò Ananias, & Saphira puni[illegible] sunt subita, & impræuisa morte: eò quòd partem pretij venditi agri tulerunt Apostolis, & par-(Actor. 5.)tem si[illegible]i reseruarũt: Quod si infœlices illi nihil sibi reseruassent, non vtique mortui essent. Sic multi se omnino negare nolunt adimplent etenim voluntatem præla[illegible], in eis, in quibus per omnia non coguntur [illegible]n his autem in quibus potissimè se negare debu[illegible]t: suo palato satisfaciunt, suamque voluntatem exequuntur. In aliquibus sunt obtemperantes, in ali[illegible]s verò obedire recusant: partim diuina mandata custodiunt, partim verò ea transgredi nó magnifaciunt. Quid rogo, tibi proderit si vniuersas ciuitatis portas clauseris, vnam tamen patentem reliqueris, qua inimici ingredi, & ciuitatem capere possint, & vitam simul & animam auferre? Ad quid conducet te nouem decalogi præcepta obseruantissimè custodire, si vnum illorum fregeris Maximi enim refert omnia simul custodire. Vnde Dauid cã-(Psal. 118.)tabat domino dicens, Ad omnia mandata tua dirigebar, omnem viam iniquam odio habui. Et Christus legem appellauit iugum omnium præcepto-(Matt. 15.)rum. Tollite (inquit) iugum meum super vos. Vbi diligenter est animaduertendum, quod non dicit, tollite iugum super collum vestrum, aut super humeros vestros, sed super vos totos. Vniuersa enim Christiani hominis pars iugum legis asportare debet. (Obseruatio mandatorum debet esse integra.) Quo sanè argumento concludimus, quod qui huius oneris partem recusauerit, sciat se totum iu-(Psal. 34.)gum abiecisse. Rectè Dauid totum hoc onus supra (Psal. [illegible]2.) se [illegible]ntiebat, cùm dixit. Omnia ossa dicent: Domine quis similis tibi? quia videlicet Deum gerebat super omnia. Et rursum, Benedic anima mea dominũ (Actor. 9.) & [illegible]mnia interiora nomen sanctum eius. Qua ratione [illegible]um Paulus iret Damascum circundatus est luce [illegible]œli: vt insinuaret illum oportere, in omnibus mandatis incedere. Aliquos circuit lux cœli, nõ totos, sed partẽ: hoc est, quia partim lucidi sunt, partim verò tenebrosi. Oportet enim vt cœlesti lumine totus fulgeas, nullam habens partem obscuritatis. Omnia vitia, & peccata in te extincta esse de-(Exod. 14.)bẽt. Nam cum Pharao perijt in mari, simul & vniuersus exercitus suffocatus est, ita vt nec vnus ex eis remanserit. Sic & tu omnia vitia propellere de-(Leuit. 14.)bes. Leprosus namque qui mundandus erat, secundum legem omnes capillos tenebatur radere. Sic tu omnia vitia, & passiones debes scindere à corde tuo. Præcepit dominus Saüli vt omnes Amalechi-(1 Reg. 15.)tas destrueret, & quod nemini parceret: quia verò hæc non fecit, à domino reprobatus est. Tu autem (Lege Gregor. l. 11. Moral. cap. 17.) quomodo à domino vis probari, qui vitia quæ tibi omnino non placent, destruis: illa verò quibus delectaris viua relinquis: quemadmodum Saül fecit, qui omnia pecora & armenta pinguiora ex gregibus Amalech sibi reseruauit?

Quòd si Deo placere cupis, omnes Amalechitas debes interficere: hoc est omnia vitia & peccata in te extincta esse debent.

¶ Rursus hîc notabis quod non solùm dicit obseruantes seu custodientes omnia mandata, sed incedentes in mandatis: Singula enim verba suam emphasim habent. Non enim satis est vt omnia Dei præcepta custodias, sed opus est vt incedas & ambules in via mandatorum Dei. Ne igitur in chœnice sedeas, aut otio indulgeas: sed propera, ambula, & curre in via mandatorum Dei, & ita ibis de virtute in virtutem, & videbis Deum Deorum in (Psal. 83.) Sion. In via domini non proficere, iactura est. Nam sancta illa animalia quæ vidit Ezechiel, vbi erat (Ezech. 1.) impetus spiritus gradiebantur, nec reuertebantur cùm ambularent: Sic tu dum diuinus flauerit spiritus, de bono in meliùs debes proficere. Sicut flu-(Simili.)uius, qui semper in mare tendens nunquam ab itinere desistat, quousque ibi consistat: & sicut luna quæ semper crescens nunquam cessat quousque complementum luminis attigerit. Et denique sicut ignis qui semper ascendit, vt quiescat in naturali sua sphæra: Sic proculdubio nunquam ab incepto virtutum itinere debemus desistere, quousque ad mortis terminum deuenientes, ingrediamur illud gloriosum paradisi mare vbi in Deo (sphæra nostra) quiescamus. Qui vltra non progreditur, re-(In via Dei non progredi & retrogredi.)trouertitur. Nam si rota putei non semper voluatur, statim retrouertitur, & mutatur: Sic humana mens nunquam in eodem consistit, quo circa si à virtutis profectu cessat, statim retrorsum in vitia abit. Sic Isaac proficiebat, donec magnus effectus est Nec non etiam Dauid, qui robustior semper fiebat. Ideoque Angeli in scala Iacob ascendebant, (Gen. 26.) & descendebant, vt inde tu intelligas quod in via (2. Reg. 3.) mandatorum domini (quæ scala sunt cœli) nulla (Gen. 28.) tibi est admittenda quies.

¶ Porrò dixit Euangelista quòd incedebant in mandatis & in iustificationibus domini: mandata quippe ad præcepta moralia pertinent; iustificationes verò ad iudicialia, quibus & ad proximos, & ad Deum ritè ordinamur. Nam (vt Origeni pla-(Orig. lib. 2. in Lucam.)cet) quando bene & rectè de aliquibus iudicamus in iustificationibus domini incedimus: sed quando hoc aut illud facimus in mandatis illius ambulamus. Vnde non immeritò Lucas prædicauit in his duobus laudem esse perfectam. Quibus man-(Psal. 118.)datis & iustificationibus intentus erat Dauid, cùm dicebat, In mandatis tuis exercebor, & meditabor in iustificationibus tuis. Verumenimuerò, quia maximum encomium est non solùm Deo placere, sed hominibus etiam esse gratum, subdit sacer Euangelista: *Sine querela*. Maxima profectò hæc est laus iustorum, nam multi boni sunt, & coram Deo iusti: tamen quia nec comites, nec benigni proximis sunt, ideò nec amabiles, nec grati hominibus sunt, Grande quidem negotium est, ita viuere, vt hominibus etiam improbis satisfaciat.

Eccl 45. cias. Namque de Moyse scriptum est. Dilectus Deo & hominibus Moyses, cuius memoria in benedi- *Iudith 8.* ctione est. Et de Iudith etiam dicitur. Erat in omnibus famosissima, quoniam timebat dominum valdè: nec erat qui loqueretur de ea verbum malum. Vnde diuus Paulus, Prouidens (inquit) bona, *Rom. 12.* non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Nec absque consilio præcepit domi- *Genes 6.* nus Noë, vt ligna, ex quibus fabricanda erat arca, & intrinsecus & extrinsecus bitumine linirentur. Tales enim nos dominus desiderat, vt & intus munda conscientia splendeamus, foris sancta conuersatione hominibus placeamus. Discere igitur nos oportet horum iustorum exemplo, sic de fratribus loqui, & cum illis agere, vt omnibus grati & *1. Cor. 6.* dilecti simus: iuxta illud Apostoli. Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium *Philip 2.* nostrum. Sic idem Philippenses hortatur dicens. Omnia facite sine murmuratione vt sitis sine querela simplices filij Dei in medio nationis prauæ at- *Orig homil 2. in Luc.* que peruersæ. ¶ Potest & locus iste aliter explicari. Potest nàque ambulare aliquis in omnibus mandatis & iustificationibus domini, non tamen sine querela. Nam quàdo aliquis adimplet præcepta domini, & facit quod ipse iubet: at nō propter Deum solum, sed potius vt hominibus placeat: is equidem non sine querela operatur. Ideò dominus. Iustè *Deut. 16.* quod iustum est, persequeris. Nisi esset iustum aliquid quod non iustè sequeremur, nequaquā nobis præciperetur, vt iustè quod iustum est sequeremur. Quādo iusti Dei præcepta propter ipsum exequimur in mandatis domini incedimus & in iustificationibus suis sine querela, & tūc iustè quod iustum est, adimplemus. Aduerte autē quod in Græco est, ἄμεμπτοι, quod & actiuè & passiuè accipi potest: nec ipsi querebātur, nec de ipsis aliqua erat querela. *Et non erat eis filius.* Quæ verba non absque digna commendatione sunt prætercunda. Nam cùm res Illis accidisset tam infœlix scilicet carere prole non ob id à iustitia recedebant: nam sterilitas antiquis erat opprobrium, & inter præcipua vitæ mala nu- *Exod. 23.* merabatur. Sic dominus dixit. Non erit infœcun- *Deut. 7.* da nec sterilis in terra tua. Et in Deuteronomio. Non erit sterilis apud te vtriusque sexus. Putabant enim eum populum à domino esse reiectum, cui fœlix aliqua proles non obtigisset. Quo sterilitatis opprobrio percussi sunt Zacharias, & Elisabeth, cum adhuc essent iusti apud dominum. vbi iam apertè vides, quomodo Deus dilectis suis afflictiones & tribulationes mittit. Sed quare? Quia infirmitatem nostræ carnis cognoscit: & intelligit multoties homines tum fauoribus, tum honoribus su- *Matt 16.* perbire, & hac de re radicitùs perdi. Quod si huius rei exempla vel ad oculum patere cupis. adducam tibi Petrum, qui cùm à Christo laudaretur, hac elatus laude, ausus est Christo cōtradicere à quo laudatus fuerat. Sic etiam Moyses nimia prosperitate *Exod 33.* elatus, à Deo petijt, quem erat missurus cū eo quādo cum illo facie ad faciem loquebatur, & dixerat, Noui te ex nomine quasi vellet Deum compellere, vt mysteria abscondita, & arcana sua illi reuelaret. Sic cùm sponsus laudaret sponsam, audiens ab ore eius, quòd cæteris pulchrior esset, in audacē vocem *Cant. 1.* prorupit dicens, Indica mihi, quem diligit anima mea: vbi pascas, vbi cubes in meridie. Sic etiam fi- *Matt. 20.* lij Zebedæi quia affinitate cum ipso Saluatore erāt coniuncti, ausi sunt in regno suo dextrā & sinistram impetrare. Qui omnes etsi asperum à domino responsum audierunt, vtile tamen, & quod spem suæ petitionis præbebat. Petrus namque audiuit, Vade post me Satana Moyses. Posteriora mea videbis. Sponsa. Si ignoras te. Et filij Zebedei Non est meū dare vobis sedere ad dexteram & sinistram. Nam *Simile.* quando alicui famulo vinum purum damnum infert: præcipit dominus antequā iterum putū porrigatur, parum aquæ illi admisceri, vt vini robur leniatur: Ita sanè dominus cùm intelligat in prosperis & fœlicibus superbire: & in multas insanias labi his tribulationes & afflictiones iungit, vt vel ita vires frangat & extinguat. Ita Moysi contigisse cernimus. Permisit namque dominus & voluit septē die- *Exod 23.* rum spatio in mōte à Moyse expectari, quibus finitis in septimo illum vocauit dominus. Vt nimirùm ne tanta familiaritate & amore elatus superbiret. Idem fecit cum Abrahā dilectissimo: ad quē si ali- *Genes. 19.* quando venire dignabatur, nunquā tamen domum eius ingredi voluit. Iustus quippe solet aliquando diuinis fauoribus insolescere, qua propter dominus eorum prosperitatem temperat, ne eos perdat, quos ardentur diligit. Quod vt tibi clarius elucescat vel collatione appositissima facilè demonstrabo. Nam *Quare amicis suis Deus mittat afflictiones.* si aliquis nobilis accipitrem habet, quem maximi æstimat, propria manu ipsi necessaria præstat: mira diligentia plumas componit, demulcet, & in eo videndo maximè delectatur. Nec his omnibus contentus dominus, compedibus accipitrem detinet, & oculis apponit capitium. Quòd si quæras, qua de causa tantam curam & sollicitudinem erga illum habeat? respondebo tibi quia mirum in modum illum diligit. Quod si iterum interrogas. Quid est, quòd compedibus & funibus illum cōstrictum teneat? responsum tibi accipe: ne dilectus accipiter fugam faciat. Quod quidē dominus cōsueuit facere *1. Reg. 16.* cū amicis & dilectis suis, vt est videre in sancto Pro- *1. Reg. 17.* pheta Dauid: qui multis beneficijs & fauoribus affectus fuit à domino. Fuit namque in regem vnctus à domino, & à custodia ouium eductus, datus fuit illi Propheticus sermo, & gloriosa victoria aduersus Gigantē Goliat. Tandem effecit in eius gratiam, vt vniuersus populus in gloriam & laudē eius tympanis & psalterijs caneret ouātibus virginibus: Saul percussit mille & Dauid decem millia. Quæ omnia dominus in illum cōtulit, quia maximè illū diligebat At ne margarita hæc preciosa amitteretur, nec tot fauoribus elatus superbiret, datus est illi Saül in persequutorē, cuius persecutionibus velut quibusdam cōpedibus opprimebatur. Adducā tibi alium ex non cōtemnendis dilectis & amicis Dei Ioseph: qui quemadmodum patri suo Iacob amabilis fuit, ita etiam non minus iucundus & gratus extitit oculis domini sui Putifar. At ne tantus amor & indul- *Gen. 37.* gentia illum perderet, à fratribus fuit in Ægyptum venditus Ne autem tanta gratia & amicitia domi- *Gen 39.* ni sui inflaretur (videbatur namque & sibi ipsi, & alijs dominus, cùm super vniuersam domum Pu- *Psal. 104.* tifar imperaret) in carcerem, & in ferreas cathenas fuit detrusus, veluti accipiter, qui à domino deuincitur, ne in fugam se conuertat. Humiliauit enim Deus (vt de ipso Dauid canit) in cōpedibus animam eius Familiaris etiam & charus amicus erat domino Propheta Helias, cùm quo sæpissimè loqueba- *3. Reg 19.* tur, ne autem in superbum euaderet, immisit in illum persecutionē Iezabel, vt vel sic in sancta humilitate immobilis persisteret: & vt de hac re finem

iam

iam dicendi faciam, audiamus Paulum dicentem. 2. Cor. 12. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi Angelus Satanæ, qui me colaphizet, &c.* Sic igitur hos iuſtos ſterilitatis opprobrio Dominus humiliauit, ne nimia proſperitate ſuperbirẽt. Sic etiam Proph. Ezech 2. ſanctus Ezechiel ne multis reuelationibus elatus inſoleſceret, vocatur à Domino ſæpè *filius hominis*. Nam filius hominis Hebræa phraſi verum hominem ſignificat, obnoxium calamitatibus, & doloribus, vt vel ſic inſolentiæ nullus locus detur, néve tantum lumẽ propheticum magni lapſus eſſet cauſa. Quod quidem non paruum eſt beneficium in Ezech. 1. nos collatum, ne ſecundis inſolentes ſimus. Vnde non ab re illud Ezechielis erit in memoriam reuocatum, nimirum, quod *de igne* egrediebatur *fulgur*, quia ex amoris igne egreditur fulgur calamitatis Et quemadmodum fulgur terram ferit, & cœlum illuſtrat ſic afflictio propter Deum corpus debilitat, & dolore frangit, mentem autem purificat & clariorem reddit. Vnde euenit vt homo humilietur, & ſeipſum cognoſcat. Mittit igitur Dominus tribulationes pro tanto in nos amore, ne ſecundis rebus in elationem animi deſcendamus.

Secũdò tribuit Dominus afflictiones amicis ſuis, vt celeriùs ad Deum ire ſatagant, néve his terrenis detineantur. Contingit namque ſæpiùs viatoribus itinere feſſis, vt ſi fortè viderint amœna aliqua loca à recto itinere deuiant, & moras nectunt, allecti pulchritudine loci, & animi requieſcendi gratia. Qua etiam de cauſa Dominus dilectis ſuis iter ad eum facientibus, aſperum iter facit, ne floribus & amœnitate huius vitæ detenti, ad Deum tendere impediantur. Tribulationes ſic mittit, vt omni ſublata mora ad Deum celeriter tendant. Vult namq; Dominus ab his terrenis hominũ animos auertere, & ad ea inducere, quæ perpetuo ſunt duratura. Ad Exod. 1. hoc enim permiſit Dominus, vt filij Iſraël à Pharaone perſequerentur, vt terrã promiſſionis maioribus conatibus cuperẽt, quos velut vilia mancipia tractabat, præcipiens illis vt & lateres efficerent, & paleas colligerent ad concoquendos lapides, Sic nimirum vt hæc terrena nobis diſpliceant, grataq; ſint illa ſuperna & immortalia bona, permittit nos in laboribus & afflictionibus ambulare. Nam ſi in inſulam quis aliquo dierum ſpatio ſegregatus eſſet, vbi omnia quæ vellet, quæque placida illi eſſent, abundanter ſuppeterent, nulla equidem ampliùs animum ipſius recordatio propriæ patriæ ſubiret. At verò ſi miſera fame & infœlicitatibus ibi premeretur, ſine dubio nihil magis quam propriam patriam ardenter deſideraret. Quæ vel vnico exemplo ex ſacra pagina adducto nõ erit incommodum tibi cõprobare. Nam tantum tẽporis Iacob in domo Laban permãſit, quantum quæ ſibi placita erãt fiebant, neque aliquãdo patriæ ſuæ recordatus fuit, cum domus illa illi incepit diſplicere, At verò Gen. 31. quando Laban iam ipſum Iacob toruis & inimicis oculis aſpexit, ſtatim dixit: Volo recedere, non reſpicit me Laban ſicut heri, & nudiuſtertius.

Indeque fit vt iſti ſancti coniuges ſterilitatis afflictione afficiantur, vt totam ſuam ſpem in vnicum Chryſ. homil. ad pop. Antioch. Deum reponant. Videbis de his Chryſoſtomum egregiũ loquentem. Iam igitur videris, quàm iuſtus & rectus ſit Dominus, & quomodo quos diligit flagellat. Vt omnia credas Dei incorruptiſſimo iudicio fieri. Nec mireris, ſi aliquando videris ſimplicem & rectum adoleſcentem in matura ætate ſurripi; & deprauatum peccatorem diu in ſæculo viuere. Quocirca optimo iure canebat Domino Pro- Pſal. 118. pheta regius: *Omnia mandata tua æquitas, iniqui* Iob 1. *perſequuti ſunt me.* Nunquam Iob proprias facul- Malum pœnæ Deo permittente accidit pijs. tates amiſiſſet, niſi Dei voluntate traditus eſſet Satanæ. Sic omnia mala pœnæ, quibus Dominus nos affligit, non ſine eius voluntate fiunt, quàm voluntatem cùm tu nullatenus videas, & ignores, in murmurationem prorumpis. Quis obſecro, ſi oculos conijceret in bonitatem & ſimplicitatem Iob, non diceret, iuſtè poſſe de eo cõqueri? At *iudicia Domini* Pſal. 35. *abyſſus multa*. Nec ideò ipſam virtutem deſerere ſtatim debes, ſi Dei ſeruos oppreſſos videris. Nam ſi deformitas, & nubecula mulieris ſuo amatori grata eſt, cur virtutẽ amantes, ea quæ ipſi ſunt coniuncta, & amare & ſummo proſequi ſtudio non debent.

Noluit etiã alia de cauſa Dominus, vt Zacharias & Eliſabeth tot annis ſteriles eſſent, vt poſtea de ſuſcepto filio maior eſſet alacritas & gaudiũ. Nam quæ magis deſiderata accidunt, maiorem voluptatem adducunt. Voluit Dominus hos ſanctos ita ſpe affligi propter hunc filium, vt poſteà maiori alacritate & gaudio illo fruerentur. Sic Moyſes edu- Deut. 32. xit *mel de petra*. Nec inuenimus populum de petra Optimũ condimentum fames. mel comediſſe, ſed aquam bibiſſe, aut cum populus ſiti defatigatus eſſet (vt ait Chryſoſtomus) aqua illa tanquam mel illi ſapuit. Mirum in modum id gu- Chryſoſt. tom. 5. hom. 9. ſtum recreat, quod fame comeditur. Ita Dominus in hac vita vult nos laboribus opprimi, vt quæ poſt Super illud, nemo læditur niſi à ſeipſo. ea bona receperimus melius cognoſcamus. Maiori namque gaudio affectus fuit Zacharias cũ ſuſcepto filio in ſenectute, quàm ſi in iuuẽtute daretur. Vnde Dominus præcipiebat, quod agnus lactucis admix- Exod. 12. tis comederetur. Tribuebat Dominus eis amarum condimentum, vt in eſu agni magis delectarentur. Nam poſt hyemis grandines, pluuias, & tẽpeſtates, veris claritas magis æſtimatur. Quocirca Dominus in conferendis beneficijs aliquantulum remoratur, priuſque labores ad nos mittit, & alia quibus angimur infortunia, vt poſtea munus, quo à Domino afficimur, & pluris fiat, & magis gratum nobis cõtingat. Quæ omnia iterum, ex ſacris eloquijs adductis teſtimonijs, non pigebit demonſtrare. Nam Gen. 12. antequam Dominus Abrahæ quietem daret, in Gen. 30. peregrinatione vitam egit. Et antequam Iacob bo- Gen 27. & 29. nis potiretur, ſeruiuit Laban. Et Ioſeph antequam dominaretur in Ægypto, multa paſſus eſt infortunia. Et Dauid antequam regno potiretur, mirum eſt, quas calamitates & afflictiones ſuſtulerit. Et fi- 1. Reg. 19. lij Iſraël antequam deſideratam terram ingrederentur, quibus laboribus & infortunijs fuerunt obnoxij? Denique libet aduertere quod quæ miraculo fiũt, præſtantiora ſunt quam quæ natura producit, Sic vinum illud effectum à Domino ex aqua Ioan. 2. in nuptijs in Chana Galilææ, prçſtantius fuit quàm à viribus vnquam productum. Vnde qui ex mulieribus ſterilibus nati ſunt, præſtantiores ſanctitate fuerunt, quam reliqui alij illius temporis, vt Iſaac, Ioſeph, Sampſon, Samuël & Ioannes Bapt. Vt igitur mundo oſtenderet Deus Ioannis Baptiſtæ ſanctitatem, & parẽtes ipſius lætos faceret, voluit vt ex ſterili naſceretur. Cauſam autem, cur nõ eſſet filius Zachariæ & Eliſabeth, ſubdit Euangeliſta, dicens.

Eò quòd Eliſabeth eſſet ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis. Hunc ſeruat Scriptura morem, vt ſi quid obſcurè dixit, ſtatim id explicat. Vt eſt videre in Geneſi, vbi dicitur: *Erat Sarai ſterilis*, id ſtatim expli- Gen. 11.

Geneſ. 15. cat, dicens: *Nec genuerat filios.* Et iterum ait, quod di- *Eſaiæ 51.* xit Abraham Deo: *Ego vado ſpoliatus & nudus, & filius procuratoris domus meæ.* Et ſtatim declarat: *mihi non dediſti ſemen.* Et Eſaias: *Aſpicite ad petram vnde exciſi eſtis.* Et ſubdit explicans. *Attendite ad Abraham,* *Deut. 7.* &c. Et in Deuteron. *Non connubia iunges cum eis,* ſcilicet, cum Chananæis. Et ſequitur: *Non dabis filiam tuam filio eius.* Sic in præſentiarum, *non erat eis filius,* declarat ſeipſum dicens: *Eò quòd Eliſabeth eſſet ſterilis, & ambo proceßiſſent in diebus ſuis.* Ex duplici cauſa naturaliter filium habere non poterat. Primò quia natura ſua erat ſterilis, cùm neque in iuuētute concepiſſet, tum ſecundò quia iam anus erat. Ideò cōcipienti duplex impedimentum abſtulit Dominus. Hæc ſunt diuina & admirabilia opera: nam vbi maior eſt naturalis difficultas, & vbi nulla prorſus ſpes deſiderati relucet, ibi Deus maximè ſuam gloriam oſtendit. Vbi diſcere oportet, nunquam eſſe de diuina miſericordia deſperandum, licet arduum & difficile negotium videatur. Dereliquit Dominus filios Iſraël, quouſque iam nullus apparebat *Iudith, 8.* aditus. Et cùm exercitus Aſſyriorum duce Holoferne in obſidione haberet Bethuliam, ita vt cum deſperati eſſent, iam decreuerant poſt quinque dies tradere ciuitatem, tunc Dominus cùm iam de omni remedio eſſet deſperatum, miſit fortiſſimam fœ- *Matt. 14.* minam Iudith, cuius manu eos liberauit. Et Apo- *Marc. 6.* ſtolis qui tota nocte laborantes pernoctauerunt, apparuit Ieſus, non in prima vigilia noctis, ſed circa quartam vigiliam, cùm iam ferè de labore deſpe- *Abac. 2.* rabant. Qui locus nos admonet, nunquam de Deo, vel etiam in maximis & periculoſis rebus deſperādum. Nam licet aduentum differat, vt experimen- *Dan. 13.* tum faciat: *veniens* tamen *veniet, & non tardabit.* Ideò *ſi moram fecerit, expecta eum in omnibus anguſtijs & tribulationibus,* quemadmodum ſancta illa fœmina Suſanna, de qua dicitur, quod *eius cor erat fiduciam habens in Domino.* Quis rogo crederet poſt ſterilitatis annos futurum eſſe, vt Eliſabeth pareret? Inſuper & Zacharias iam ad ſenilem deuenerat ætatem, vt inde intelligas conceptum magis deſperatum eſſe.

Verſ. 8. & 9. *Factum eſt autem cum ſacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deum, ſecundum conſuetudinem ſacerdotij, ſorte exijt vt incenſum poneret, ingreſſus* *Leuit. 23.* *in templum Domini.* Factum eſt, inquit. Hæc loquutionis forma frequens eſt apud Lucam, ac ſi diceret: Accidit. Porrò Zacharias ingreſſus eſt in templum Domini, in feſto expiationis, quod celebrabatur decima die Septembris. Ingreſſus eſt autem vt incenſum poneret, offerens dona pro peccatis. *Non offerūt ſed auferunt hodie.* At noſtra hac tempeſtate multi relinquunt officium offerendi, & aſſumunt ſibi munus auferendi, & expoliandi templa Domini. Hinc fit vt iſti diuites & pingues fiant bonis Eccleſiaſticis, & decimis, ipſæ verò Eccleſiæ pauperrimæ; quorū domus miro artificio ſunt elaboratæ, lectum & eius fulcra pauimentis aureis ſtrata; altaria verò Domini omni ex parte neglecta. Qui denique argenteis & aureis vaſis potū aſſumūt, calices verò multi Eccleſiarum, plumbo, & vili ære ſunt confecti. Sed de his ſatis.

Ambr. & Beda ſuper Luc. Ex hac autem D. Lucæ lectione exiſtimarunt multi Zachariam fuiſſe ſummum ſacerdotem & Pontificem, quia incēſum apponere ſemel in anno intra Sancta Sanctorum tantummodo ſoli Pōtifici licebat. Sed quia nullus Iudæorum de hoc Pontificatu & ſacerdotio loquens aliquam mentionem ſacerdotij Zachariæ facit, mihi rectiùs apparet, ſi di- *Leuit. 16.* xero illum non fuiſſe ſummum ſacerdotem. Nam apponere incēſum etiam minores ſacerdotes facere poterant, quia quilibet lotis manibus, & pedibus, accipiens prunas de altari holocauſtorum, intrans primam partem templi, quæ vocatur Sancta, concremabat thymiama, & tunc erat ſacrificium conſummatum. In illam verò partem quæ vocatur Sācta Sanctorū, ſolus ſummus ſacerdos intrabat, cum ſanguine hirci & vituli immolati pro peccato populi, vt illo ſanguine propitiatorium aſpergeret. At ſi Zacharias eſſet ingreſſus cū tali ſanguine in Sancta Sanctorum, non vtique Euangeliſta tacuiſſet; cum id eſſet maximum inter omnia quæ ad officium ſummi ſacerdotis pertinebant.

Præterea Angelus apparuit ipſi dum nūtium afferret, in præcipua parte vbi ſuum officium exercebat: & hîc dicitur quod *apparuit ei ſtans à dextris altaris incenſi,* quod altare non erat intra Sancta Sanctorum. Quod ſi dixeris, ſoli ſummo ſacerdoti licitum eſſe apponere incenſum intra Sancta Sanctorum in die expiationis, dicendum, id verum eſſe, ſed illud aroma non ponebatur ad ſacrificium, ſed vt nebula inde cōſurgens operiret locum illum, dum Pontifex aſpergebat ſanguinem hirci & vituli. At Zacharias non poſuit incenſum illo modo, ſed offerens illud ſuper altare incenſi ad conſummationē ſacrificij. Denique in patrocinium meæ ſententiæ facere intelligo id, quod in libro Paralipomenon ſecundo ad ſacerdotes loquitur Ezechias: *Nolate negligere filij mei. Vos elegit Deus, vt ſtetis coram eo & miniſtretis ei, colatis eum & cremetis incenſum.* *2. Par. 29.* Hoc ergo incenſum, cuius miniſterium ad minores ſacerdotes attinebat, poſuit Zacharias accendendo thymiama prunis ardentibus, ponendo hoc incenſum ſuper altare incenſi, quod idem altare aureum appellatur. At ſi literam D. Lucæ introſpexeris, ſatis conſtat quòd non erat ſummus ſacerdos, cum dicitur illum eſſe *de vice Abia,* qui ex viginti quatuor ſacerdotibus minoribus erat, quippè ſorte exijt in ordine vicis ſuæ, quæ omnia ad minores ſacerdotes pertinere clarè conſtat.

Notabis etiam quod ſacerdotium illud *ſorte* illi *Verſ. 9.* cōtingit, non vſurpatum aut malè acquiſitum. Vbi *Sacerdotiū quomodo amplectēdum.* diſcas ſacerdotium aut officium prælato non adeundum eſſe negotiatione, aut ambitu, ſed tāquam alteri Aaron. Nam cum Ozias ſacerdotis officium arrogantèr ſibi aſſumeret, lepra coopertus eſt. Et *2. Par. 26.* Core cum ſuis conſumptus eſt igni. Zacharias au- *Num. 16.* tem ſorte exijt. Vnde Sapiens ait: *Dabitur illi fidei donum electum, & ſors in templo Dei acceptiſſima.* *Sap. 3.* Illis autem verbis quibus ait, in ordine vicis ſuæ, docemur ne in Eccleſia Dei miniſteria ſint cōfuſa, ſed vnuſquiſque ita miniſterium ſuum exerceat, vt alienum nolit vſurpare. At ſunt aliqui homines qui cum ad ſua munera obeunda minimè ſufficientes ſint, aliorum officia volunt facere, & ſic contingit ſæpiùs miniſterium Domini in Eccleſia confundi, vnde etiam fit vt inter ipſos miniſtros rixæ & contentiones oriantur. Ideò Dominus Aaron de Leuitis loquutus, ait: *Ad vaſa ſanctuarij, & altare non aſcendant, ne moriantur.* *Leuit. 18.* Vult namque Dominus, vt vnuſquiſque ſuo proprio munere fungatur, ne confuſio ſit in miniſterio Domini. Vide etiam quod dixit, *ordine vicis ſuæ ante Deum,* hoc eſt, in conſpectu Domini. Nam certè quidquid agimus, in diuino conſpectu agimus, cùm *omnia nuda & aperta ſint oculis eius.* *Hebr. 4.*

eius. Quod quidem in omni opere & cogitatione tua attentius conſiderare debes, cùm quidquid agas coram Deo agas. Sed væ hominum impudentiæ, qui maiori pudore corā hominibus ſuffunduntur, quàm coram Deo. Nam multa audemus facere in Dei conſpectu, quæ puderet nos facere coram
Eccl. 14 hominibus, ſed beatus eſt ille (Eccleſiaſticus inquit) qui *videt circumſpectionem Dei.* Deuenit namque peccator in id genus ſtupidum ſtultitiæ, vt ea iſtimet, quòd, cùm ipſe non videt Deum, nec ipſe videtur à Domino, in cuius gratiam hæc inſana verba pro-
Eccl. 1. 23 feruntur. *Quis me videt? Tenebræ circumdant me, parietes cooperiunt me, & nemo circumſpicit me. Quem vereor?*
Gen. 38. *Delictorum meorum non memorabitur altiſſimus. Et non intellexit quoniam omnia videt oculus illius.* Vnde putabat Iudas filius Iacob, peccatū ſuum occultum eſſe, ſed Thamar miſit annulum & baculum, & patefactum
2. Reg. 12. eſt. Sic Dauidi dixit Nathan: *Tu feciſti abſcondite, ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſraël.*

Vers. 10. *Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incēſi.* Hoc eſt in atrio templi, quia non licebat ſecundum legem, populum ingredi Sancta, aut Sancta Sāctorum, id eſt, ſecundam partem templi. Tres namque habebat templū Salomonis potiſſimas partes. Priorem partem *Sancta Sanctorum* vocabant; ſecundam verò, *Sancta*, vbi omnes miniſtri & ſacerdotes ingrediebantur: Tertiam verò partem *atrium* appellabant, in quam vniuerſus populus congregabatur.
De conſe. diſ. 1. cap. ſacerdotum. Sic etiam & olim in noſtris obſeruabatur templis & Eccleſijs, in cuius rei gratiā quoddam decretum erat ſanctum, vt laici inter clericos non ſederent interim dum ſacra peraguntur, quod quidē ſanctè & religiosè inſtitutum eſt. Nam ſi tanta reuerentia volebat Dominus, vt in illo templo antiquo omnes in cederent vt dum ſacra celebrabantur, non licebat populo templum ingredi, cum omnia illa vmbra eſſent & figura eorum quæ erant in templo noſtro, vbi Chriſtus verus Deus & hoſtia immaculata pro peccatis offertur, quanta maiori reuerentia deberet Chriſtianus populus ſacris intereſſe. Tamē ad id genus impudentiæ multi ſæculares deuenerunt, vt ita ſint altaribus proximi, vt celebrantibus ſacerdotibus maximum ſint impedimentum, vt ad cornua altaris non poſſint volui O vtinam Eccleſia noſtra plures haberet Ambroſios! qui ſanctiſſimus vir, vel ipſi Imperatori Theodoſio cōcedere noluit vt prope altare accederet, ſed iuſſit illi, vt recederet in locum ipſi populo ſignatum. Et illa olim memoria digna erat conſuetudo, quod interim dum lectione, & Euangelia legebantur, vniuerſus in tēplo aderat populus; poſteà tamē dum ſacerdos Chriſti corpus conficiebat, eijciebantur foras Catechumeni, nunc etiam non ſolùm ſæculares & mulieres, ſed etiam canes vſque ad aras ingrediuntur. Sed de his aliàs. Vbi autem dicit ſacerdotem eſſe intra Sancta, populum autem foris, datur nobis intelligi, quòd Chriſti ſacerdos myſteria Domini & arcana magis percallere debet, quàm populus, & cum proximus Deo ſit, tractare debet ea frequētiùs & profundiùs penetrare. Is enim debet eſſe paſtor, & vitæ integritate, & moribus incorruptus, vt ipſius comparatione cæteri greges dicantur. Tenetur namq; ſacerdos quæ Dei ſunt altiùs & profundiùs cognoſcere quam reliqui alij homines. Vtinam non à popularibus edoceamur, néve propinquiores Deo ſint quàm nos, cùm multis negotijs ſæcularibus &
Matt. 25 exterioribus impediti ſimus. Vtinam cum fatuis virginibus non excludamur; & ſæculares cum ſponſo ad gloriam admittantur.

Apparuit illi autem Angelus Domini ſtans à dextrīs altaris incenſi. Vers. 11 Bene apparuiſſe dicitur ei (vt Augu- August. de vid. Deum epiſt. 112. cap. 5. ſtinus diſſerit) quandoquidem repentè eum aſpexit. Quod quidem ſcriptura diuina, de Angelis aut de Deo loquens conſueuit dicere, vt quod præuideri nequit, apparere dicatur. Sic in Geneſi dici- Gen. 18. tur: *Apparuit Deus Abrahæ in conualle Mambre.* Apparuit autem ad altaris dextram Angelus læta nunciaturus: nam quæ dextra ſunt fœlicitatis nomen ſortiuntur. Talem enim locū Angelus elegit qualia erant nuncia ab ipſo allata. Vbi non ab re notādum erit, quòd nuſquam Angeli certiùs inueniuntur, quàm vbi ſanctis & pijs operibus vacatur. Qualem operum tuorum deſideras inſpectorem, talia operare. Vbi namque conuiuijs, epulationibus, mendacijs & carnis voluptatibus datur locus, ibi non Angelus Domini, ſed Satan apparebit, quia ipſius operibus aſſiſtitur. Præterea non omnibus, ſed mundis corde & ſāctis apparuit, qualis erat Zacharias. Apparuit illi oranti, & ab amplexibus abſtinenti, & à mundana turba ſeparato. Sic nimirum ſi tu cæleſtibus cupis frui gaudijs, à terrenis neceſſum eſt teipſum abſtinere.

Denique id diligenter obſerua, quòd dum Zacharias ſuo officio & munere fungeretur, apparuit illi Angelus Domini. Quia bono muneri erat intentus, meruit Angelū Domini videre. Fauet enim Dominus hominibus qui ſanctis muneribus funguntur. Sic Dominus Petrum & Andream piſcan- Marc. 4. tes vocauit, quos diſcipulos & Apoſtolos ſuos fecit. Nec ſinè myſterio intelligas Euangeliſtam dixiſſe: *Erant enim piſcatores.* Quid enim ad nos facit, ſcire vel non ſcire, illos eſſe piſcatores? Quod certè dictum fuit, vt ſciamus, multos aliquando ad piſcādum ire, qui quidem piſcatores non ſunt; funguntur enim piſcatorio munere, vt delectentur, non vt eo viuant. Petrus verò & Andreas piſcabantur, quiá eo munere neceſſaria vitæ comparabant. Quod quidem Euangeliſta expreſſit, ut doceat Deum ſuis officijs & muneribus intentis fauere, & ijs qui ſuis manibus, non alienis officia exequuntur. Sed tu qui Epiſcopus es, quid ad hæc dices? Et tu qui benefi- Epiſcopi officium. cium habes, & animarum curam, quid eſt quod eas tradis manibus cōductj mercenarij? quid eſt quod eas non viſitas, non lactes, non paſcis, nec ſacramenta porrigis? Quare paſtor cum ſis, paſtoris officio non fungeris? Quare oues iugulo tradis, poſtquam ſanguinem ſuxiſti? Quare Eccleſiæ tuæ non aſſiſtis? Tibi profectò non Angelus lucis apparebit à dextris, ſed Angelus Satanæ in articulo mortis à ſiniſtris, & ſicut perpetuò abſens es à tua Eccleſia, ita perpetuò diuino regno diſtitueris. Nec id faceres, ſi intellexiſſes, quantam perniciem tuo gregi inferas cū tua abſentia. Nā abſente Moyſe populus idololatriæ ſeruiuit, quod vtique non feciſſet ſi ipſe Moyſes adeſſet. Nec mirum ſi in Actis Apoſtolicis Prælatorum reſidētia neceſſaria. legamus, quod vmbra Petri ſanitatē dabat infirmis, vt intelligas quantum interſit, vt prælati ſemper ſuis ouibus cuſtodiendis aſſiſtant; cùm vel ſola vm- Exod. 35. bra ſanos eos faciat. In regalibus curijs prælati ni- Actor. 6. hil aliud mihi videntur, quàm mortuæ caluariæ. Quando canis moloſſus, cui data cura eſt pecus cuſtodiendi, relicto grege in monte domum petit, vt panis quadram, vel aliud quid poſſit capere, ſolent filij familias & famuli vocibus obſtrepentes, canem

è domo eijcere, & illum fuſtibus cædere, dicentes. Abi ad pecus, abi ad pecus, vt iterum ad cuſtodiendas oues abeat. Ita in regum & aliorũ ſæcularium principum curijs plures Prælatos & Antiſtites videbis, quibus animarum cura data eſt, qui ſemper habent in faciem regis oculos coniectos, vt ſi fortè pinguior Epiſcopatus, vel alia optima dignitas vacet, quos quidem valdè ſimiles ego eſſe iudico canibus qui buccellam panis à manibus domini ſui ab ore ipſius pendentes expectãt. Quos certè principes & vniuerſi homines à ciuitate vocibus, & clamoribus deberent expellere, dicentes: Canes nequam & proditores pergite ad veſtras oues cuſtodiẽdas, nolite amplius hic demorari. Solẽt aliquando mulieres, præſertim illæ quæ delicatam nimis, & mollem vitam inſtituunt, poſtquã infantem pepererũt, nutricibus alendum tradere, & illis imponunt omnem laborem & diligentiam, quam ipſæ deberent præſtare. Et id nulla alia de cauſa faciunt niſi quia iterum ipſæ volunt grauidæ fieri, cum maritis carnaliter & vitiosè accumbẽdo: vt vel ſic nullam curam erga filios nutriendos adhibentes totas ſe libidini voluptatibuſque tradãt. Similes his mulieribus ſunt multi Eccleſiaſtici in regũ curijs, qui vt in libertate & ſine labore viuant oues ſibi creditas, conductis miniſtris & mercenarijs tradunt, vt ſecundum regulas carnis in aulis regalibuſque domibus aſſiſtant. Quòd ſi dixeris te alium Eccleſiæ in tuum locũ ſubſtituiſſe, qui rectè officio tuo poſſit fungi, quem quidem non immeritò omnes credant pro re eandem diligentiam, quam tu præſtaturum. Quæro à te, ſi tibi tanquam digno & literato huiuſmodi officium collatum eſt; tu verò alium ſubſtituis, qui te indignior ſit, nónne oues tibi commiſſas manifeſta iniuria afficis? Si verò mercenarius ſubſtitutus ita eſt dignus, vt tu, & vel fortè dignior maiorque præmio afficiendus: nunquid illi iniuriam non infers, ſi non donaueris illi omnes fructus beneficij, quos tu otioſus colligis, cùm illi potiùs eſſent tribuendi; quandoquidẽ ita doctus & dignus ſicut tu, vel fortè dignior, omne põdus & laborem ſuſtinet, quem tu ignauia & pigritia perditus ſubterfugis? Quod ſi hæc quæ dicimus vera ſunt, quid eſt quod omnes fructus beneficij ab eo poſcis, nihil ei relinquens, quo vitæ ſuæ poſſit conſulere? *Qui* [2. Theſſ. 3.] *non laborat* (inquit Paulus) *non manducet*. At ſi tu [Num. 18.] non laboras, quare manducas? In Numeris legitur, dixiſſe dominum ſacerdotibus & Leuitis: *Excubate in cuſtodia ſanctuarij*. Nam quemadmodum ianitor ianuæ ipſi debet aſſiſtere, & nauis gubernator in puppi ſedere, ita etiam pręſul adeſſe debet ſuæ Eccleſiæ, vt oues ſuas, doctrina & exemplo paſcat, quod proculdubio vel non, vel ſumma cum difficultate abſens præſtare poterit. Quis non videt hęc [1. Tim. 3.] quæ diximus proprium hominem requirere? *Qui Epiſcopatum deſiderat* (inquit Paulus) *bonum opus de-* [Matth. 9.] *ſiderat*. Non dicit bonam dignitatem, aut diuitias [Luc. 7.] bonas, voluptates, ſeu redditus (quæ omnia quam- [Ioan. 11.] uis non damnanda, tamen non eſt in eis omnis paſtoralis cura cõſtituenda) ſed *bonum opus*, & bonum laborem. Per præſentiam ſuam ſuſcitauit Dominus filiam Archiſynagogi, filium viduæ, & Lazarum, non tamen per procuratorem aut ſubſtitutum. Qua de cauſa Dominum noſtrum Chriſtum, vt nobis ſempiternum documentum relinqueret ſuo exemplo, quum per alium ſalutẽ largiri poſſet, nunquam legimus valetudinem præſtitiſſe, *ſingulis manus impo-* *nens* (ait noſter Euangeliſta) *curabat eos*. [Luc. 4.] Iacob reddens rationem quomodo oues Laban cuſtodierat, [Gen. 31.] dixit: *Die noctuque æſtu vrebar & gelu, fugiebatque ſomnus ab oculis meis*. Cum dicit ſe oues cuſtodiſſe, non dicit ſe habitaſſe in aula regia, nec in Pontificis curia, néve ſomnos delicatos & dulces cepiſſe, aut per miniſterium alicuius oues obſeruaſſe, tunc namque non diceret, *& fugiebat ſomnus ab oculis meis*. Ita nimirum neceſſum eſt vt ſemper paſtor ouibus cuſtodiẽdis adſit. Nam Samaritani tamdiu morſibus [4. Reg. 17.] leonum fuerunt infeſtati quamdiu inter eos ſacerdos non fuit, ſed poſtquam ad eos venit ſacerdos domini, qui cultum diuinũ eos docuit, ita leonum ſugit ab eis; ita enim præſentia prælatorum admodum eſt neceſſaria, vt illis abſentibus, prorſus ignoret populus diuinum cultum, & obſeruantiam diuinorum mandatorum, ſicut contigit illis Samaritanis. [Epiſcoporum abſentia ou bus exitioſa.] Vnde in Prouerbijs habetur. *Vbi non eſt gu-* [Prou. 11.] *bernator, corruet populus*. Quando multas dignitates te habere dicis, ridiculum eſt, vt fatearis in pluribus poſſe ſimul locis eſſe. Quando in Dei Eccleſia deficerent homines, non mirum eſſet, ſi vnus homo Epiſcopus, & Cardinalis, & Abbas eſſet, itemque plura haberet beneficia. Tamen immenſæ gratiæ ob id Deo agendæ eſſent, eò quòd permultos & ſapientes viros, & in Theologia, & in ſacris iuribus nobis dedit, tum etiam ſanctis moribus imbutos, qui nec buccellam panis ad comedendum habent. Sed quare tria vel quatuor beneficia ſimul habere vis, cùm nec tres homines in illis ſint de quibus cura tibi ſit habenda. Præcipuè cum pluribus ſacerdotibus abundet Eccleſia Dei, qui in miſera paupertate vitam agunt, quique ad id beneficium obtinendum te digniores & præſtantiores ſunt? Quod [Beneficiorum pluralitas damnabilis.] ſi generoſum & illuſtrem te eſſe dicis, & tuæ perſonæ dignitati omnes redditus quos vel ditiſſimus Epiſcopatus habet, vt tuam libidinem & auaritiam explere poſſis, ô nefandum dictum, & dæmonis laqueus aſtutiſſimus! cùm velint iſti Chriſti patrimonio vanitatibus mundi & inſaniæ ſuæ deſeruire. Quod certè nihil aliud mihi videtur, quam hominem velle eſſe Centaurum, aut Minotaurum, hoc eſt, mediam feram, & medium hominem. Nam Eccleſiaſticus cum ſis, & mundo renunciaueris, adhuc mundo imperare cupis, & ſuis voluptatibus immiſceri, non attendens dictum Domini. *Regnum* [Ioan. 18.] *meum non eſt de hoc mundo*. Quapropter ſi ſaluus eſſe cupis, vnum tibi accipito beneficium, quod pro dignitate & perſona tibi ſufficiens ſit, cætera autem in bonos & doctos viros conferas, cumque tuæ Eccleſiæ inſeruieris, & in eo laboraueris poſtea refectionem accipe, cum *dignus ſit mercenarius mercede* [Matt. 10.] *ſua*. Namque luna cum minor ſit ſtellis, plus tamen mouet hæc inferiora, quàm quælibet illarum, non quod natura ſua efficaciorem habeat virtutem, ſed quia proximior eſt nobis, in inferno orbe conſtituta. Vbi iam videris quantum valeat propinquitas ad mouendum, eodem modo pręſul debet pręſentia ſua ſubditos regere, nec ab eis diſcedere, vt eos poſſit ad virtutem inclinare, quibus ita familiariter debet agere, vt ipſorum nomina comperta habeat. Quòd ſi Dominus voluit vt Adam ſubdi- [Geneſ. 2.] torum animantium nomina cognoſceret, quid reſpondebit, qui per totum annum Eccleſiam non videt? Quomodo nomina eorum cognoſcet? Quod [4. Reg. 4.] ſi, quantũ pertineat prælatorum perſona in omnibus agẽdis, velis intelligere, ſcias Giezi non potuiſſe

baculo Eliſæi mortuum puerū ſuſcitare, quouſque ipſe Eliſæus domum adiuit. Præſentia prælati vel mortuos ſuſcitare valet, ipſius verò abſentia nefanda ſcelera cōmittuntur. Quis enim tam ſtupidus & mentis inops eſt, vt non intelligat perpetuam prelatorum abſentiā à ſuis ouibus cōtra legem diuinam, naturalem, & poſitiuam eſſe? Etenim ſcriptura diuina, ſacra Cōcilia, nec non & naturalis ratio id nobis demonſtrant, prælatos teneri ſuis Eccleſijs aſſiſtere. Quòd ſi placuerit legas aliquando de hac re B. Auguſtinum, Gregorium Nazianzenū, Hieronymum, Ambroſium, Gregorium, Chryſoſtomum, Bernardum, & tandem poſt plura alia concilia, ſacrum Concilium Tridentinum eleganter de hac re loquutum. Et nihilominus licet hæc ita ſint, non deſunt plurimi Theologi qui in oppoſitam ſententiam abeant, etiamſi ſtimulus conſcientiæ eos pungat, hoc argumento moti, vt Epiſcoporum gratiam ſibi concilient, & vt rudi plebi ſuam ſcientiam & acumen ingenij oſtendant. Id enim eſt hominum ingenium, vt tunc exiſtiment corā rudibus & ignorantibus aliquod magnum facinus perfeciſſe, ſi ſingularem aliquam opinionem quantum vires valuerint, defenderint. Nam id quod alij tenēt ſibi commune videtur, & non ſe peritos exiſtimant, niſi peculiarem aliquam opinionem tueantur, etiamſi ex diametro cum ipſa veritate pugnet. Quod inſipiens & ſtolidum vulgus ſcientes appellat, cùm aduerſus cōmunem ſententiam inſurgunt. Quod hominum genus arrogantiā & ſuperbiam tanquam humilitatem amat, nec mirum ſi tales aliquando in periculoſas hæreſes, & miſeros delabantur errores.

Epiſcoporum reſidētia de iure diuino.

Aug. lib. de paſtor. Nazian in orat. de ſtatu epi. Hier epi. ad Oceanum. Ambr. & Greg. in paſtor. Chryſ. de ſacerdot. Bern ſer 77. in cant. & Concil. Trident ſeſſion 6. ſeſſ. 23 in decreto de reform. Dan. 10.

VERS. 12 *Et Zacharias turbatus eſt videns, & timor irruit ſuper eum.* Quod contigit ex ſubito & inſolito Angeli aſpectu, & ex humana fragilitate, ſicut Danieli cōtigit, qui viſo Angelo dixit: *Non remanſit in me fortitudo, ſed ſpecies mea immutata eſt in me, & non habui quidquam virium.* Nec ſubinde mireris, ſi audieris Zachariam viſo Angelo turbatum eſſe, nam vulgo celebratum erat, eum hominem ſtatim moriturum, qui Deum vidiſſet, & Angelum eius. Quod verum eſſe hiſtoria Gedeonis manifeſtè nobis indicat. Nā videns Gedeon, quòd Angelus ei fuiſſet loquutus, dixit: *Heu mihi Domine Deus, quia vidi Angelum Domini facie ad faciem.* Dixitque illi Dominus. *Ne timeas, non morieris.* Sic etiam Manue pater Sampſonis intellexit ſibi Angelum apparuiſſe, dixitque ad vxorem ſuam: *Morte moriemur, quia vidimus Dominum.*

Iudi. 6.

VERS. 13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia.* Multum intereſt inter boni Angeli & mali viſionē. Nam Angeli boni initio viſionis terrorē & timorē incutiunt; poſteà referunt, & cōſolantur. Nam cùm primùm hic Angelus bonus Zachariæ apparuit, illum deterruit, ſtatim verò illum conſolatur, dicens. *Ne timeas*, & illum lætum facit, promittens illi futurum filiū, gloriā & decus totius ſæculi. Apparuit etiam bonus Angelus beatiſſimæ Virgini, quæ licet ſtatim tremuerit; ſubinde tamen tāto & tam incredibili gaudio illam perfudit, vt humanis verbis explicari nequeat. Apparuit etiam paſtoribus, qui etſi principio turbati fuerunt, tamen poſteà incredibili gaudio ſunt perfuſi, cum læto nuntio Natiuitatis Saluatoris. Ita quæ ſunt Dei nimis ponderoſa & grauia & principio apparent, vt ſunt virtutes, quæ earum nouos cultores deterrent, tamen ſi ipſum finem reſpicias, delectabilis, gratus, & ſuauis eſt. Si toracem nouum induis, caligas, vel tunicam; prima die defatigatus incedis, ita vt teipſum mouere non poſſis; at ſi tres vel quatuor dies hæc aſſueueris, grata tibi & iucunda videntur. Vnde diuinus Paulus dicebat: *Induimini Dominū Ieſum Chriſtum.* Qui quidem veſtis noſtra eſt, nobiſque ipſis confecta. qui ſi principio viſus fuerit non tibi commenſuratus, perſeuerādum tibi eſt, tuncque æquè illum & corpore & anima indues. At dæmon & carnis vitia multo aliter ſeſe habent: nam principio dulcia, amica, & iucunda accedunt. poſteà tamen animam torquent. Induit enim ſe dæmon, cùm ad tentandum accedit, læto & amœno vultu, tamen in fine animam ipſam triſtem relinquit, & inquinamentis carnis contaminatam. Statua illa quā vidit Nabuchodonoſor, caput habebat aureum, pedes verò terreos, quia vitia omnia aureis & pretioſis veſtibus induta nobis oſtendit, pulchra & decora facie picta, quæ (ſi attentiùs conſideres) finem habent vilem, miſerum, & infœlicem, qualis eſt peccati. Vnde memorem te eſſe oportet in viſione tam Angeli quam dæmonis ipſius finis. Virtus namque in fine delectat, vitium verò torquet. Verùm vt ſcias, quomodo ſancti Angeli fortes reddunt illos quibus apparuerūt, poſtquam Angelus Zachariæ dixit. Noli timere, ſtatim illum conſolatur, dicens.

Iudi. 13.

Luca 2.

Apparitio Angelorū bonorum in initio terribilis. & ſuauis.

Rom. 13.

Dan. 2.

Malorū Angelorum apparitio iucunda.

Quoniam exaudita eſt deprecatio tua. In primis certum id eſt, Zachariam non oraſſe, eò quòd Dominus illi prolem concederet, quando de ea Angeli promittenti deſperabat. Quocirca dici ſolet, quod orabat pro populi ſalute, qui exauditus eſt, eū filius datur: namque natiuitas Ioannis Baptiſtæ initium fuit libertatis populi. Verùm quantū ego conijcere poſſum, orabat vt Meſſias illi daretur, tanquam alter Simeon, & ideò ſubditur ab Angelo.

Et Eliſabeth pariet tibi filium. Quorum verborum ſenſum intelligo. Meſſias, pro in quo oras, dabitur, & vltra hoc Eliſabeth pariet tibi filium, huius Meſſiæ præcurſorem, cuius tu pater eris. Et poſt pauca addit Angelus. Ipſe præcedet ante illum. Hoc eſt præcedet Meſſiam, pro cuius aduentu deprecatus es. Quæ ſententia apertè conuincitur, quia relatiuum, illum, nō refert niſi ad Chriſtum, quem Ioannes anteiuit, quem Zacharias ſummis precibus poſtulabat, & coniunctio. &, additionem ſignificabat, ſcilicet, quod pater eſſet Zacharias præcurſoris Domini. Vbi obſerua, quòd quando Angelus hîc loquutus eſt Ioſeph de partu virginis, non dixit, *pariet tibi*, ſed *pariet* abſolutè, quia Ioſeph nihil ibi operatus eſt. At Zachariæ dixit, *pariet tibi filium*, hoc eſt, pariet filium à te genitum.

Et vocabis nomen eius Ioannem. Quod quidem magnum priuilegium eſt, vt ab ipſo Domino Ioanni nomen imponatur, quod Dominus cōſueuit facere niſi cum dilectiſſimis amicis ſuis, vt cum Abraham & B. Petro. Innuit namque Dominus, cùm nomen alicui imponit, donum aliquod diuinitùs illi cōceſſum. Sic dictum eſt Abrahæ: *Appellaberis Abraham quia pater multarum gentium conſtitui te.* Et Petro: *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiā meam.* Imponitur enim huic viro nomen aptiſſimum, & ſibi conueniens: futurus namque erat Ioannes, vt coram vniuerſo mundo gratia & donis diuinitùs conceſſis, illuſtris & ſplendidus eſſet. Nam ſicut Adam nomen omnibus rebus impoſuit conueniens earum qualitatibus & naturæ: nomen igitur à Deo alicui impoſitum aptius & conuenientius illi adaptabitur. Vnde Pſalmiſta loquens de Deo, inquit.

Gen. 17.

Matt. 16.

Conuenientes rebus nomina ſæpè ſunt.

Geneſ 2.

Pſal. 148.

Gregor. homil. 13. ſuper Geneſ.

Qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat. Omnes namque Angelos (quos hîc nomine, ſtellarum intelligit) proprio vocat nomine, quamuis ſcriptura tantùm trium meminerit. Tamẽ ſi per omnium Angelorũ & hominum nomina (duobus exceptis) diſcurſum feceris; nullum ita ſublime, ita magnificũ & illuſtre inuenies ſicut Ioãnis: *Ioannes* quippè gratum ſignificat, gratia plenum, miris indultis, immunitatibus & priuilegijs inſignitum. Etenim in humanæ creatura nihil magis magnificum, aut excellẽtius inueniri poteſt quàm Deo placere. Nam ſi ij, qui in cœlis & in ſanctorũ habitaculo ſedent, Deo nõ placuiſſent, nequaquam vlla beatitudo illis eſſet, & ſi qui in infernis torquentur aliquid diuinæ gratiæ participarent, vtique miſeri non eſſent, ſicut qui in purgatorio detinentur non ſunt miſeri. Verè Ioannes beatus & fœlix dici poteſt, qui tale nomen conſequi meruit, non ab ore hominũ aut Angelorum poſitum, ſed ab ore Dei. Et quemadmodum hoc nomẽ maius & excellẽtius eſt omnibus alijs nominibus, ita ille cui nomen eſt impoſitũ, maior & illuſtrior eſt omnibus hominibus.

Verſ.14. Prou. 10.

Et erit gaudium tibi & exultatio. Nam, vt inquit Salomon, *filius ſapiens lætificat patrem, filius verò ſtultus mœſtitia eſt matri ſuæ.* Zacharias quippè protinus vt vidit filium, maximè lætatus eſt, & vt ſuæ lætitiæ ſignum manifeſtum oſtenderet, cantauit. *Benedictus*

Prou. 23.

Dominus Deus Iſraël, quia viſitauit, &c. Sic in Prouerbijs legimus. Exultet in gaudio pater iuſti, & qui genuit ſapientem lætabitur.

Et multi in natiuitate eius gaudebũt. Et inferiùs dicit noſter Lucas, quòd vicini omnes audientes, magnificaſſe Dominum miſericordiá ſuam cum illa, congratulabantur ei. Quod quidẽ eueniebat: nam cum Zacharias & Eliſabeth iuſti & ſine querela eſſent, & nemini malum inferrẽt, ab omnibus diligebãtur, & de bono Zachariæ omnes lætabantur. Gaudebant etiam videntes miraculũ nouiter factum de conceptu ſterilis mulieris, & cùm cognoſcerẽt maximam vtilitatẽ venturá populo, & conſiderabant diuinam viſionem, quá habuit Zacharias in tẽplo cõpletam eſſe in puero nato. Hoc quidem in huius ſancti natiuitate cómendatione dignum exiſtimo: quòd non ſolùm Chriſtianus populus, ſed vniuerſus terrarum orbis, Mauri, Turcæ, & infideles in feſto natiuitatis eius miris lætitiæ & exultationis ſignis exultant.

Verſ.15.

Et erit magnus coram Domino. Mirabile dictu Angelum dixiſſe Ioannem futurũ magnũ coram Domino. Audite obſecro, qualis & quãtæ excellentiæ ſit iſte, de quo nobis eſt ſermo. Nam ſi collatione regis terreni nullus ſubditorũ dicitur magnus: qualem illũ exiſtimatis, qui coram Deo, ante cuius conſpectum vniuerſi imperatores & reges terræ nihil ſunt, magnus appellatur? Audias obſecro ſapiẽtem,

Sap. 11.

qui Deum alloquitur, dicens: *Tanquam momentum ſtateræ, ſic eſt ante te orbis terrarum, & tanquam gutta*

Eſaia 40.

roris, qui cadit in terram. Et ſanctus Eſaias: *Omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum & inane reputatæ ſunt ei.* Omnes fluuij ingredientes mare nomen ſuum amittunt: nam cùm mare ita va-

Simile.

ſtum ſit & profundum, omnes ingurgitat. Si nimirum magnitudo & excellentia Dei ita grandis & incomprehenſibilis eſt, vt ſi quid magnum in nobis eſſe dixerimus cõparatione facta ad ipſius magnitudinem, ſtatim magnitudinis nomen amittet, & nihili nomẽ aſſumet. Nam ſi liberalitatem noſtram cum diuina conferre velis, auaritiæ nomen meritò ſortietur, ſi bonitatem noſtrã cum diuina æquiparare nitaris, malitiæ nomen & peruerſitatis induet; ſi denique noſtrum eſſe & diuinũ æqua lance perpendas, iam noſtrum nihil, & tanquam vmbram eſſe meritò dices. Sed velim certè intelligere, quid eſt, quòd D. Ioannes non ſolum magnus appelletur, ſed magnus corã Domino? Hæc quidem magnitudo in admirationem me rapit, vt magnus appelletur iſte, in illius cõſpectu ante quem vniuerſæ creaturæ nihil ſunt. Magnus hic fuit non natura, ſed æſtimatione. Multi coram oculis ſuis magni ſunt, vt ſuperbi, qui & magnos ſe eſſe putant, & ad grandia natos, de quibus in Eſaia dicitur: *Væ qui eſtis magni coram oculis veſtris.* Sic fuit Lucifer, qui ſibi ipſi placens dæmon factus eſt. Sic fuit Nabuchodonoſor qui tantam ſui ipſius voluptatem cœpit, vt in irrationale animal fuerit conuerſus. Hi ſibi ipſis ſunt cauſa, vt luant pœnas, cùm ſe aliquid eſſe putantes, nihil ſint. Putantes ſapientes ſe eſſe, ſtulti facti ſunt. Huiuſmodi erat Epiſcopus ille, de quo in Apocalypſi habetur ſermo. *Dicis quod diues ſum, & nullius egeo, & neſcis quod pauper es, & nudus & cæcus.* Solus ille verò magnus habendus, qui à Domino plurimi fit, quique Domini ſtatera & incorruptiſſimo ſuo iudicio perfectus iudicatus fuerit. Vnde egregiè D. Paulus: *Non qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus cõmendat,* ſicut beatiſſimus Ioannes commendatus fuit. Sed quem obſecro Deus vnquam ſicut Ioannem commendauit? Neminem vtique. Commendauit & laudauit Nathanaëlem dicens. *Hic verè Iſraëlita eſt, in quo dolus non eſt.* Et Magdalenæ dixit. *Sinite illam, bonũ enim opus operata eſt in me.* Et Petro. *Beatus es Simon Barjona.* Centurioni, *Non inueni tantam fidem in Iſraël.* Paulo: *Vas electionis es mihi.* Et Cananeæ. *O mulier magna eſt fides tua.* Verumenimuerò has laudes Dominus obiter & velut in tranſcurſu protulit, quæ duæ tãtùm vel tria verba continent. At verò non ita ſe geſſit in laudibus Ioannis Baptiſtæ, ſed pleno ore, & abſoluto ſermone in laudes eius prorupit & poſtquam illum laudauit, de vitæ conſtantia, de aſperitate, & ſanctimonia, eum Angelum, Prophetam & pluſquam Prophetam, & inter natos mulierũ maiorẽ appellauit. Talibus encomijs à Domino celebrari magnæ laudis eſt. In quo obſecro D. Ioãnes magnus fuit? imò in quo non magnus fuit? Magnus in Conceptione, magnus in Natiuitate, magnus in vita, magnus doctrina, magnus in officio & ſanctitate, & magnanimus in ſua morte. Habuit namque ſacros Euangeliſtas ſuorum geſtorũ ſcriptores, & Chriſtum ſuarũ virtutum egregium concionatorem. Nec illud ſilẽtio prætereundũ, quòd cum Ioannes Euangeliſta tanquã aquila volaſſet, & poſtquam myſteria diuinitatis, originẽ & Natiuitatem verbis pertranſiſſet, ad humanas res deſcendens, prior in qua gradum ſiſtit, fuit Ioannes Baptiſta, tanquam in ſublimiori vertice & cacumine totius mundi. Quando quis in lucem reſpicit, & oculos luce circumfuſos habet, ſi tunc auertat à ſole oculos & alio transferat, nihil videt, vel maxima debet eſſe res, vt aliquid videre queat: quo argumento colligitur magnam & ſublimem rem eſſe Ioannem Baptiſtam. Nam cum ſacer Euangeliſta oculos remoueret à radio ſolis (cum ſicut aquila in ſolẽ reſpexiſſet) ſtatim ad Ioannem Baptiſtam ſe conuertit, & dixit: *Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes.* Vt videas quis Ioannes Baptiſta ſit, & quam propinquus ſit Deo. Si aliquãdo vide-

Ioannes magnus non natura ſed æſtimatione. Eſaia 5. Eſaia 14. Dan 4. Apoc. 3. 1. Cor. 7. Matt. 12. Matt. 15. Ioan. 1. Marc. 14. Matt. 16. Matth 8. Actor. 9. Matt. 15. Matt. 11. Ioan. 1.

do videres Regem à principibus & magnatibus comitatum per publicam viam incedentē, nónne illum magis familiarē Regi diceres, & magis amicum, qui propinquior Regi eſſet? Coram Chriſto Rege æterno omnes veteris Teſtamenti patres adierunt, & poſt eum omnes homines noui Teſta-
Gen.17. menti Sic Abrahæ dixit: *Ambula coram me.* Et Eze-
Eſaia 38. chias dixit Domino: *Memento, quod ambulauerim co-*
Matth 4. *ram te.* At verò omnibus noui Teſtamenti dicit. *Se-*
Matth.9. *quimini me.* Petro & Andreæ dixit: *Venite poſt me.*
Luca 9. Idem dixit Matthæo, & omnibus alijs diſcipulis, Similiter nobis dicit. *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum.* Tamen Ioannes non eſt ex illis qui præeunt, aut qui illum ſequuntur. Fuit namque finis veteris Teſtamenti, quia lex & Prophetæ vſque ad Ioannem Baptiſtam durauerunt: at fuit principium noui Teſtamenti, quia ipſe incepit prædicare re-
Matt.11. gnum cœlorum. At de illo dixit Chriſtus. *A diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cœlorum vim patitur.* Ideò nec coram rege, nec poſt regem, ſed proximus regi venit, vt magnum & optimatem illum iudicemus. Et hinc illud eſt, quod omnes veteris Teſtamenti de
Eſaia 40. futuro prædixerint, *Veniet Rex.* Eſaias: *Ecce Dominus*
Pſal.49. *veniet.* Sic Dauid, ſic & alij Prophetæ. Tamē omnes noui Teſtamenti, qui illum ſequuntur, dixerūt Regem veniſſe de præterito, & iam præceſſiſſe Sic di-
Galat.4. uinus Paulus. *Miſit Deus filium ſuum.* Tamen cùm Ioannes proximus ſit regi, inquit, de preſenti, illum digito demonſtrans. *Ecce Agnus Dei.* Sed cùm de excellentia Ioannis multa poſſemus dicere, breuitatis
Luca.1. cauſa ea omittimus: & quia in viſitatione ſanctæ Eliſabeth aliqua etiam dicemus.

Et vinum & ſiceram non bibet. Diuites huius ſæculi omnem ſuam fœlicitatem, laborem, & induſtriam collocant in parandis ſibi cibis lautis & opiparis, potuque frigida niue commixto, quæ res nihil nobilitatis in ſe habet, imò ruſticitatem & ignobilita-
Ioan.10. tem. Nam D. Ioannis magnitudo & excellentia ea fuit, vt ſe pauciſſimo cibo & potu aleret, vt mirum ſit, quomodo vita ipſa conſiſtere potuit. Ioannes non fecit miraculum, quia omnis eius vita miraculoſa erat. Nam ſine vitam, ſiue eſum, ſiue potum, ſiue denique indumentum reſpicias, hæc om-
Siceræ ſignificatio. nia miracula ſunt, & portento ſimillima. Porrò ſicera apud Hebræos nomen genericum eſt, omne id ſignificans quod inebriare poteſt: dicitur enim à verbo ſachar, quod eſt inebriare. Quo verbo Angelus voluit ſignificare, D. Ioannem ita abſtinentiſſimum eſſe, vt nec vinum, nec aliquid aliud biberet. quod ad ebrietatem ſpectaret. Sic etiam Angelus apparens vxori Manue, quæ erat conceptura Sampſonem, qui ſaluaturus erat populum, præcepit ne
Iud.13. ipſa vinum biberet. Et ſimiliter idem Angelus apparens Manue præcepit, ne permitteret filium eius, qui naſciturus erat, bibere vnquam vinum in omni vita, debebat enim eſſe Nazaræus, hoc eſt, Domino conſecratus. Quantò meliùs Ioannes Baptiſta, qui ab vtero fuit Domino cōſecratus, & qui nunciaturus erat mundi Saluatorem, oportebat vt mirabili abſtinentia polleret. Nam cùm totus deberet eſſe in deſerto intentus altiſſimæ contemplationi, ideò oportebat à cibis & vino abſtinere, quia impedimento ſunt, ne mens à terrenis ad cœleſtia euolet.
Leuit.10. Vnde in lege veteri ſacerdotes prohibebantur vinū bibere, quando ingreſſuri eſſent ſanctuariū Domini. Qui locus admonet vt ebrietates, & nimios cibos fugiamus, ſi Deo vacare volumus. Vnde Paulus. *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Noë quia vinū biberat, nudus iacuit, & irriſus fuit à filio. Ho- Eccleſi.5.
lofernes etiam vino ſopitus, ſua ebrietate extinctus Gene.9.
fuit: & filij Iob comedentes & bibētes in domo ſra- Iud 13.
tris maioris, cecidit domus vbi erat conuiuium, & omnes perierunt ſimul. Quid dicam de Loth, quem Iob 1.
abſtinentia ab incendio Sodomæ liberauit? At in Gen 19
mōte poſtquā vino inebriatus eſt, ad filias acceſſit, 2.Reg.13.
& cum illis rem habuit. Et Amon filius Dauid cum in conuiuio tumulentus eſſet, miſer occiſus fuit, & multi alij ſic infœliciter vitā finierunt, quos lōgum eſſet recenſere. Vnde meritò Eccleſiaſticum dixiſſe intelligas. Multi per per crapulam perierunt.

Et ſpiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ. Eccl.37.
Quemadmodum ſpeculū nulla cōtagionis macula mundū eſſe oportet, vt ad viuū imaginē expreſſam referat; ſic nimirum beatiſſ. Ioannem purum eſſe oportebat & mundū, vtpotè qui ſpeculū eſſe debebat, quòd Deū debebat exprimere, & vbi ipſe Deus relucere debebat, & ideò ab vtero matris ſanctificatus, & Spiritu S. repletus fuit, iuxta illud Hieremiæ; *Antequā exires de vulua ſanctificaui te, & Prophe-* Hiere.1.
tam dedi te. Dicitur autem Spiritus Sanctus infundi & dari, quibus dona gratum facientia infunduntur; illos verò implere dicitur, quos ſingulari & abundanti perficit gratia.

Et multos filiorum Iſrael conuertet ad Dominū Deum Vers.16.
ipſorum. In Euāgelijs etiā legimus, quòd egrediebatur ad Ioannē omnis Iudeæ regio, & Hieroſolymitani vniuerſi, & baptizabantur ab eo. Noſter etiam Matth.3.
Euāgeliſta, inquit, quòd milites & publicani venie- Marc.1.
bant ad eum dicētes, quid eſſent factūri vt ſalui fie- Luca 3.
rent. Inſtruebat & Baptizabat omnes confitentes peccata ſua, quia verba eius Spiritu S. erant plena, & hominū corda penetrabant, ita vt ea renouaret, & ſanctis inſtitutionibus componeret. Ideò vt quæ dixerat Angelus probaret, ſcilicet, ad prædicationē multos eſſe conuertendos, & illum potentem & illuſtrem ſua prædicatione futurum, ſubdit, dicens.

Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Heliæ. Vers.17.
Duo Prophetis expreſſus figura Ioannis cōtigit, eò quòd in vtero Materno vterque ſanctificatus fuit. Hieremiæ quippè dictū eſt. *Antequam exires de vulua* Hiere.1.
ſanctificaui te. Cùm ambo ex genere ſacerdotali fuerint. Heliæ verò ſimilis fuit vitæ auſteritate & libertate correctionis. Sicut Helias fuit præco iudicis, ſic 3.Reg.19.
Ioānes fuit præco Redemptoris. Ambo in deſerto vixerūt parciſſimo victu, inculti veſtitu, ambo regū inſaniā tolerant. Ille Iordanē diuiſit, cœlum petitu- 4.Reg.2.
rus; hic ad lauacrū regenerationis, quo cœlū aditur, Matth.3.
hominū corda cōuertit. Hic virili pectore, & incredibili libertate vitā regis Achab arguebat; hic acerrimus erat accuſator flagitiorum Herodis. Ille cum Domino gaudebat in gloria; hic cū eo cōuerſabatur 3.Reg.18.
in terris Ille perſecutus fuit à Iezabel; hic ab Hero- Marc.6.
diade. Demū de Helia dicitur, quod erāt verba eius ſicut facula ardēs; dē Ioanne verò Saluator inquit, eſſe lucernā ardētem. Ambo eodē Spiritu & virtute venerunt, & efficax erat verbū eorum. Nominantur hic parētes Ioan. Helias verò ſine parentibus introducitur, ſicut Melchiſedech, quia Ioannes præuenit Eccl.48.
aduentum, in teſtimonium carnalis generationis Ioan.5.
Chriſti. Helias verò ſecundū, vbi carnalis generatio nullum locū habebit, ſed ſpiritualis. Vnde ipſe Sal- 3.Reg.17.
uator. *In regeneratione cum ſederit filius hominis, &c.* Gen.14.

Sed vnum hic aduertendum eſt, quòd cùm dicit Matt.19.
Angelus *in virtute & Spiritu Ioannem veniſſe*, nomine virtutis non intelligitur aliqua virtus Moralis, aut Theologica, ſed per virtutem intelligit hic fortitu-

dinem,

dinem, ſiue animi vim: nam B. Ioannes virili & audaci fuit pectore ad vitia Principum & Magnatum carpenda, quemadmodum Helias feciſſe dicitur, & hoc animi robur, & fortitudinem vocauit Angelus Spiritum & virtutem, quæ ita magna fuit, vt dixerit Angelus.

Exod 19. *Vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudētiam iuſtorum.* Vt alter Moyſes, qui præparabat corda filiorum Iſraël, vt acciperent legem Dei, dicens, eſtote parati in diem tertium. Sic Ioannes dicitur Chriſto præparaſſe viam. Nam ſi quis noctu domum perueniat, non ab omnibus excipitur, ſed ſolùm à vigilantibus. Sic Ioannes præparauit populum Domino. Aduertendum autē tibi eſt, Ioannem ad duo veniſſe; primum, vt præparet populum ad ſuſcipiendum Meſſiam: deinde verò, vt oſtenderet hunc Chriſtum, eſſe Meſſiam illum à ſanctis Prophetis & Patriarchis deſideratū. Primum præſtitit prædicando Baptiſmū pœnitentiæ, ſecundum verò, quando homines peccata deteſtabātur, & diſponebantur ad vitæ perfectionem, quod efficitur, quādo homines ſe inuicē diligunt, & inter ſe concordant. Ioan. 1. Ideò dicitur, vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiā iuſtorum. Secundum efficit negando ſe eſſe Meſſiam, & ſuo ſermone Saluatorem oſtendens, cùm dixit. *Medius veſtrum ſtetit quem vos neſcitis.* Altera autem die videns Ioannes Saluatorem ad ſe venientem dixit. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et tamen nemo poteſt peccata tollere, niſi Deus. Ideò clariſſimū teſtimonium perhibuit, illum, quem ipſe oſtendebat, eſſe Meſſiam. Quòd quidem Ioannes non ſemel, ſed ſæpiſſimè populis ſignificauit. Vbi videre poteris maximam Iudæorum iniquitatem, quia ipſi putauerūt Ioannem eſſe Meſſiam, quod ſi ipſe id de ſe aſſereret, vtique credidiſſent, quocirca miſerunt ad interrogandum eum an eſſet Meſſias. At cùm Ioannes ſæpiùs affirmaſſet, ſe non eſſe Meſſiam, Chriſtum noluerunt recipere, cùm tamen potiùs Ioanni id dicenti de Chriſto deberent credere, quam ſi diceret ſe Meſſiam, cùm teſtimonium de ſeipſo prolatum infirmum & nullius momenti ſit. Porrò *conuertere corda Patrum in filios*, eſt efficere vt Iudæi illius temporis eſſent amabiles, & conformes Patriarchis & Prophetis iam defunctis, inducendo illos ad Chriſti fidē & Baptiſmum. Et incredulos, hoc eſt, perfidos Iudæos, conuertat ad prudentiam iuſtorum hoc eſt, veram ſapientiam, Euangelicamque doctrinam, ſpiritualemque ſcripturarum intelligentiam, ne legem carnaliter intelligant, ne literam, quæ occidit, ſequantur. Vera autem ſcientia, prudentia eſt iuſtorum, qua Deo rationabili obſequio inſeruiunt. De qua prudētia loquitur Paulus, 1. Cor. 3. Rom. 8. cùm inquit *Prudentia Spiritus, vita & pax.* In hac autem reformatione cordium per pœnitentiam, vtilitas quæ inde ſequitur, eſt præparatio viæ ad ſuſceptionem Meſſiæ. Ideò ſequitur in contextu.

Parare Domino plebem perfectam. Per illam conuerſionem ad prudētiam iuſtorum, diſponit eos ad Euangelicæ legis obſeruantiā, per quam fiant plebs Chriſti perfecta; quia *neminem ad perfectum duxit lex*, Hebr. 7. vt Paulus Hebræis, inquit. Ideò illa lex dicitur lex timoris, quia imperfectorum eſt timore pœnæ à malis retrahi. Lex autem Euangelica dicitur lex amoris, quia perfectorum eſt retrahi à malis amore boni. Hæc igitur eſt narratio Angeli, qua laudat ſanctiſſimum Domini præcurſorem, & oſtēdit virtutem & fructum prædicationis eius. Quæ omnia (ſi diligēter Euangelia legeris) inuenies à D. Ioanne perfecta eſſe. Sed vnde rogo tanta virtus Ioanni inerat, vt verbis corda patrum in filios conuerteret, & vt præpararet Domino plebem perfectam? Ioannes non aliud Euangelium, quàm nos prædicabat, nec magis ſubtilia, nec altiora, quàm nos proferebat, ſed cur tot homines ad Chriſti perfectionem inducebat, nos verò nullos aut paucos? Fiebat vtique cum moribus & vita prædicaret. Cur Heliæ verbis Rex 3. Reg. 18. Achab peſſimus obtemperauit? Certè, quia in ſuo conſpectu hominem videbat pœnitentia pallidum, rigidum, ſquallidum, perizomate & cilicio indutum; & noctu diuque altiſſimæ contemplationi vacantem. Quis etiam nō crederet beatiſſimo Ioanni caprinis pellibus induto, & aſpera pœnitentia confecto. Tremebant homines, & corda eorum in admirationem rapiebātur, dum viderent tantam vitæ ſanctimoniam, & tam diuinum ſpiritum ſemper in cæleſtia eleuatum. Itaque iam concludimus beatum Ioannem vitæ ſanctimonia & aſperitate plus prædicaſſe, quàm verbis. Vnde diſcas prædicator chariſſime, vt ſemper vita verbis tuis reſpōdeat, ſi velis animas ad Chriſti mandata & ad eius ſuauiſſimum iugum flectere. Sed quia de his inferius acturi ſumus, vbi opportunus ſe obtulerit locus, audiamus Cap. 3. 9. & 10. nunc quid Angelo reſpondeat Zacharias.

Et dixit Zacharias ad Angelum. Vnde hoc ſciam? Ego Vatã. 18. *enim ſum ſenex, & vxor mea proceſſit in diebus ſuis.* Quibus verbis hominū ingratitudo iam reprehendēda venit: nam cum pro tanto beneficio & læto nuntio Zacharias gratias eſſet acturus, id incredulitate rependit. Quod non multum alienū eſt à nobis: nam multoties Dei nuntijs & inſpirationibus ingrati ſumus. Amon deriſit nuntios Dauid, atque ideò punitus fuit, & ſic etiam Zacharias, vt ſtatim in ſequētibus videbimus. Nos itidem ſi nuntios Dei, & ipſius ſanctas inſpirationes contemnimus acri plectemur ſupplicio. Quam rem Zacharias ratione naturali metiebatur, atque ita ipſi naturæ repugnās videbatur, vt cùm eius vxor ſterilis & ſenio eſſet confecta, & concipere, & parere poſſet. Non eius conditionis fuit Abraham, *qui* (vt Paulus ait) *non eſt infirmatus in fide, nec conſiderauit corpus ſuū emortuum*, quia conſiderauit diuinam potentiam. Sed Zacharias hæſi- Rom. 4. tauit, quia tantùm humanam rationē conſiderauit. Vt fidei diuinæ credas, nequaquā humana rationi eſt tibi acquieſcēdum, quòd ſi hic aures tuas attentas præſtiteris, nequaquam poteris in fide conſtans eſſe. Quam ob cauſam neceſſe tibi erit, naturalem rationem prorſus nō admittere. Nam quemadmo- Simile. dum qui plātare vult vitem aliquam, priùs extracta terra foueā facit, & ſtatim ſubius foueam vitē ponit, quo facto iterum terram in ſuum locum admouet, vt planta fixa & bene conſita maneat, ita nimirum ad fidem plantandam, & inſerēdam cordibus, rationes naturales (quæ terra ſunt) explodere debes; poſtquam verò plantaueris, rationes naturales, poteris iterum admouere, quibus eam corrobores, & confirmes. Nam ſi ratio naturalis fidem præceſſerit, mirum in modum offenditur, quod ſi poſt fidem ſequatur, & augetur multū & illuſtratur. Vnde tuo iudicio adhibito res fidei nunquam metiaris: excellunt quippe, & longo interuallo ſuperāt omnem humanum captum. Præcipiebat namque Do- Exod 12. minus in Exodo, vt os quoddā Paſchalis agni dentibus non frangeretur, ſed vt deglutiretur intactum

& inte-

& integrum. Ita tu res quas Eccleſia tradit creden-
das, integras deuora, ſi nolis teipſum præcipitem
Exod. 34. dare. Moyſes Dominum alloquuturus velamẽ ante
1. Cor. 13 faciem ponebat. Sic nunc videre nos oportet *in ani-
gmate*. Si fixis oculis ſolem aſpexeris, ſtatim viſu
priuaberis, in cœlis autem illum facie ad faciem vi-
debis. *Tunc* (ait Paulus) *cognoſcam ſicut & cognitus
ſum*. id eſt, ſicut cognitus ſum modo à Deo, diſtin-
ctè & clarè, ita nũc ego cognoſcam clara & aperta
vi[illegible]ne. Noli obſecro, potentiam Dei infinitam tuo
fragili iudicio metiri. Certè ſi tuo intellectu quæ-
cumque in Deo ſunt attigiſſes, hac eadem ratione
ei credere debuiſſes. Etenim in illum Deum non es
crediturus, quem caput tuum vanum & iudicium
fragile capit. At autem quia mirabilia eius nequa-
quam intelligere potes, hoc ideò maximè illi eſt
credendum quàm ſi comprehendiſſes. Quod cùm
ita cognitum ſit, milliades milliadum hominum in
mundo ſunt, qui ei non credunt. Mirum quidem
valdè eſt. quòd verbis dæmonis ſine vllis ſignis, ſine
Geneſ 3 miraculis credimus. Deo autem poſt tot confirma-
Præpo- tionis ſigna nõ credimus. Nunquid quãdo dæmon
ſterum primo homini immortalitatẽ promiſit, dedit aliqua
hominũ ſigna? ſimplici verbo credidit. At Zacharias ſignum
iudicium. petijt, dicens, vnde hoc ſciam? Sed vnde rogo origi-
ne in nobis habuit tanta diffidentia? Arbitror equi-
dẽ ex malitia noſtra natam eſſe: nam quemadmo-
dum nos fallaces ſumus, ita credimus & alios falla-
ces eſſe. Namq; cũ multoties ego & Deo & homi-
nibus fuerim in promiſſis mendacius, ſic idem de alijs
iudico. Meritò itaque punitus eſt Zacharias, quia
tot aderant ſigna, vt abſque peccato ſuam incredu-
litatem ſaluare nequeat. Nam Angelus apparuit ei
in loco ſacro miniſterio diuino aſſiſtenti, & nun-
tiabat ea quæ ad hominum ſalutem pertinebant, &
ad Dei gloriam, quæ omnia Zachariæ argumentu
eſſe deberent, illum bonum eſſe Angelum, perinde-
que mentiri non poſſe. Crediderim tamen, quod
ſolùm venialiter deliquit.

Vers. 19. *Et respondens Angelus dixit ei: Ego ſum Gabriël, qui
aſto ante Deũ.* Ac ſi diceret, ſimul hic, & ante Deum
aſto. Non ſum Angelus expulſus à facie Domini;
vnde nec mẽtiri queo, cùm ſemper videam Domi-
num, & eo fruar? Quibus etiam verbis ſignificat, ſe
paratum eſſe ad implẽda Dei iuſſa. Et ita docemur
ſemper debere eſſe promptiſſimos ad implendum
diuina mandata. Hanc animi promptitudinem ha-
Pſal. 118. bebat Dauid, cùm dixit, *Paratus ſum, & non ſum tur-
batus, vt cuſtodiam mandata tua*. Parati quidem erãt,
& prompti illi Machabæi ad implendas iuſtifica-
2. Mach. tiones Domini, cùm dicebant. *Parati ſumus mori ma-
7. gis, quã patrias & Dei leges præuaricari*. Nec non Eſaias
ita erat paratus, quando illi dixit Dominus. *Quem
Eſaiæ 6. mittam? Et quis ibit nobis?* Et dixit: *Ecce ego. Mitte me*.
Actor. 9. Et Saulus dixit: *Domine quid me vis facere*. Sed vbi
nunc inuenies tales Paulos, tales Eſaias, & Macha-
bæos? Inuenies equidem plurimos ad nefanda ſce-
Prou. 1. lera & flagitia paratiſſimos. *Pedes eorum* (inquit Sa-
Pſal 13. lomon) *ad malum currunt*. *Et veloces* (inquit Dauid)
Hier. 8. *ad effundendum ſanguinem*. Et Hieremias, *Omnes con-
uerſi ſunt ad curſum ſuum, quaſi equus impetu vadens, ad
prælium*. At oportet, vt ſicut volumus cum Angelis
in cœlo gaudere, ita illis ſimiles ſimus coram Deo
aſſtantes, & præceptis ipſius obſequentes.

Et miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi Euangelizare.
Cùm lætum nuntium afferret, verbo Euangelizare
vſus eſt: nam verbũ Euangelium bonũ nuntium ſo-
nat. *Ecce*. Quæ demonſtratiua particula in ſacris li-
teris ſemper magnum aliquid ſignificat.

Eris tacens & non loquens vſque in diem quo hæc fiant. Vers. 20
Iam appropinquabat tempus, quando incredula
Synagoga debebat obmuteſcere. Vnde hæc pœna
in Zachariam animaduertitur, vt oſtendatur, in ad-
uentum Chriſti legi veteri impoſitũ eſſe ſilentium,
& locum fieri legi Euangelicæ. Nec mirum eſt, ſi
obmutuerit ob propriã incredulitatem, cum Eze-
chielem mutũ reddiderit aliena incredulitas. Deus
namque dixit illi: *Eris mutus, nec quaſi vir obiurgans,* Ezech 3.
quia domus exaſperans eſt. Ad tuam autẽ eruditionem
aduertere debes, quanto odio ſit Domino peccatũ,
ita vt nec veniale in ſuis amicis reliquerit impuni-
tum. *Non enim Angelis* (vt inquit Petrus) *pepercit*, ſed 2. Petr. 2.
eos æternis ignibus reliquit cruciãdos. Non dimiſit Geneſ 3
peccatum Adæ impunitum licet ſanctiſſimus eſſet. 2. Reg. 12.
Non peccatũ Dauid, licet arctiſſimo amicitiæ vin-
culo cum eo eſſet conſtrictus. Non denique pecca-
tum Moyſi, licet dilectiſſimus ei eſſet. Quomodo
ergo Deus tua ſcelera & flagitia ſilẽtio præteribit?
Non dereliquit peccatum Zachariæ impunitũ cum Num. 24.
veniale fuerit, & putas, quod tua mortalia manebũt
impunita? Quod quidem non abſque diuino conſi-
lio ſanctiſſ. Lucas perpetuis literarum monumentis
conſecrauit, vt diſcas omne peccatum fugere, vt fu-
gias etiam pœnam, quam alieno capiti infligi vides.
Etenim fœlix ille eſt, qui alieno periculo fit cautus.
In Numeris legimus præcepiſſe Dominũ Eleazar, Num 16.
vt tolleret thuribula ænea, in quibus obtulerant illi
quos incendium deuorauerat, & vt produceret ea
in laminas, vt haberẽt poſtea filij Iſraël quo recor-
darentur. Voluit etenim Dominus, vt iſta punitio
non excideret à memoria, & laminas illas eſſe ante
oculos filiorũ Iſraël, vt cauerent poſtea in talia cri-
mina incidere, quibus Dominus vehementer offen-
ditur, & cùm in tales peccatores grauiter ſoleat
animaduertere. Ita nimirum B. Lucas hæc ſcripſit,
vt diuinam punitionẽ debitam mortali peccato fu-
gias, præſertim cùm ita ſeuerè ſe in illis puniendis
gerat, vt Zachariam reddiderit mutum per nouem
menſes propter veniale peccatum. *Secundò* docemur
prædeſtinationis eſſe ſignum, & amicitiæ cũ Deo,
quempiam in hac vita puniri. In qua re ignoranter
errant multi, ſe fœlices & gratos Deo exiſtimãtes; Prædeſti-
cum omnia ſecundum palatum illis cõtingunt: qui nationis
ſi attentiùs rem iſtã perpenderent, intelligerent vti- & proba-
que nullũ certius eſſe ſignũ aliquẽ ex numero dam- tionis ſi-
natorum eſſe, quàm cum ei omnia proſpera, & fœ- gna.
licia in hac vita cõtingunt. *Peccaui* (inquit peccator) Eccl. 5.
& nihil triſte accidit mihi. Qui ſi reſponſum huius ſui
amẽtiſſimi ſermonis à me peteret, dicerẽ ei, ſi nihil
triſte & calamitoſum in hac vita tibi accidit, ſem-
piterna te manet miſeria, & ſtridor dentium. Quòd
ſi id quod Deo nobiſcum cõtingit, exemplo appo-
ſitiſſimo videre cupias, audi. Solet aliquando pater,
qui chariſſimos & amãtiſſimos filios ſibi habet, ob
leuẽ rem, vel minimã negligentiã grauiter eos affli-
gere. quòd ſi publica via incedẽs, fortè alios videat
grauia ſcelera cõmittentes, voluit nihil vidẽs ſilen-
tio ea præterit, & incepta via pergit: cuius ratio eſt,
quia iſtorũ nulla eſt illi cura, illos verò maximè di-
ligit. Eodem modo Deus, vel ob leuem culpam &
ignorãtiam eos, qui ſui gregis ſunt, acerrimè corri-
git, & velut amantiſſimos filios caſtigat; extraneos
verò vel grauiſſimis ſceleribus cõtaminatos non cu-
rat, imò tradit eos ſuæ libidini & voluntati. Quorum
infœli-

infœlicitas dignis lamentis eſſet celebranda. Vnde
iam videbis argumentum efficax, quòd ſi delique-
ris,& non punitus fueris,intelligas te à Domino eſ-
ſe oblitum, & in libro vitæ tuum nomen deletum
eſſe. Quod ſi huius rei pulcherrimum exemplum in
ſacra pagina audire velis,legẽda tibi erit Prophetæ
Iona 1. Ionæ hiſtoria. Cuicum Dominus pręcepiſſet,vt ab-
iret prædicaturus ad Niniuitas ipſe aliud ſibi elegit
iter,& mare fuit ingreſſus, cuius cauſa ingens inter
ventos & in mari orta fuit tempeſtas,ita vt ipſe Io-
nas dixerit: *Propter me tempeſtas orta eſt*; qui cum eie-
ctus eſſet è naui, ſtatim ſedata fuit tempeſtas, quæ
nauis vbi Dei Propheta nauigabat, plena erat ho-
minibus idololatris, peſſimis & infidelibus; & cer-
tum eſt illos eſſe Gentiles, cùm ex ipſa Hiſtoria
conſtet. Etenim illi dixerunt Prophetæ, *Surge, inuo-
ca Deum tuum*. Et etiam Ionas dixit *Hebræus ego ſum,
& Dominum cæli & terræ ego timeo*. Vbi vides, quo-
modo impiiſſimis idololatris Deus parcit, & in-
obedientiam Ionæ ita grauiter punit. Quæ quidem
maris pacatio & tranquillitas proſperitatem pec-
catorum ſignificat. Sic etiam Dominus multa bo-
na temporalia in homines peccatores confert, &
in Chriſtianos & pios homines multa flagella. Nec
ideò propter hoc Chriſticolæ animus inconſtans
eſſe debet,nec putare debemus illorum Dominum
Exod.5. recordari,nos verò obliuioni tradidiſſe: imò è con-
trario credendum nobis eſt, nos tanquam dilectos
4. Reg.15. filios corrigi. Cuius rei typus eſt populus ille Iſraë-
Eſaia 10 liticus, quem Dominus per manus impij Pharao-
1. Mach.1. Num.12. nis puniebat, per Nabuchodonoſor, per Aſſur, per
2. Reg 2. Antiochum, per Philiſthim, & denique vt vno con-
2. Mach 6 cludam verbo, per alias barbaras & gentiles natio-
Num. 12. nes. Suffert Dominus multa patiẽtia inimicos ſuos,
2. Reg.12. quorum animaduerſionem in infernum ſeruat, di-
lectis verò ſuis, ſtatim vt flagitium committunt, pu-
nitionem mittit. Sic animaduertit in peccatũ Moy-
ſi, ſic Mariam ſororem eius lepra percuſſit, ſic dile-
ctiſſimum Dauid, peccatum etiam Ionæ, denique
& peccatum Zachariæ. Facit etiam ad noſtrã pro-
poſitum id, quod in libris Machabæorum legitur:
2. Mach 6 *Etenim multo tempore non ſinere peccatores ex ſententia
agere, ſed ſtatim vltiones adhibere, magni beneficij eſt in-
dicium*. Non enim ſicut in alijs nationibus Domi-
nus patienter expectat, vt eas cùm iudicij dies ad-
uenerit in plenitudine peccatorum puniat, ita & in
nobis, &c. Voluit Dominus iuſtam vltionem de
peccato Zachariæ ſumere, vt ſciant peccatores, qui
impunè delicta ſua tranſeunt, grauiſſima tormenta
Luca 23. illis parata eſſe. Nam *ſi in ligno viridi hoc fit, in ſicco
autem quid fiet?* Tamen ſciant iuſti & amici Dei,
hanc illis inflictam animaduerſionem paternã eſſe,
quodque ſi vna manu de illis ſupplicium ſumit, al-
tera eos ad ſe allicit, & ſuis flagellis medetur. Quod
quidem luce clarius ex hoc textu colligitur, quia
poſtquam dixit Angelus, *eris tacens, & non poteris lo-
qui*, ſtatim terminum pœnæ impoſuit, dicens: *Vſque
in quo hæc fiant*. Quaſi diceret: Non perpetua erit
pœna, nec durabit multum temporis ſpatium con-
cedet namque tibi Dominus filium, cum quo etiam
reſtituetur loquela, & erit tibi ingens gaudium, &
lætitia. Vbi iam vides, quo pacto Dominus iuſto
cõſoletur in ſuis laboribus & afflictionibus, & quo-
modo iuſtitiæ ſuæ rigorẽ pia quadam conſolatio-
Deut.32. ne mitiget. Ideò ipſe ait: *Ego percutiam, & ego ſanabo*.
Num.20. Moyſes & Aaron peccauerunt, cuius cauſa in pœnã
delicti, in terrã promiſſionis non ſunt ingreſſi, quo-
rum pœnam ita ſedauit, & ambos conſolatus eſt,
cùm permiſerit vt Eleazarus filius Aaronis ei in ſa-
cerdotio ſuccederet, cumq; eum viderit ſacerdota-
libus veſtibus indutum. Parẽti namque in extrema
vitæ parte conſtituto, maximum ſolatium eſt, vt fi-
lius eandem dignitatẽ & munus ſubeat, quod ipſe.
Cõſolatus eſt etiam Dominus Moyſen, cùm oſten- Deut.34.
deret illi terram promiſſionis antequam morere-
tur. Ideò in Pſalmo habetur. *Si autem dereliq. erint* Pſal.88.
*filij eius legem meam, &c. Viſitabo in virga iniquitates
eorum, & in verberibus peccata eorum*. Videas ergo
quomodo Dominus iuſtitiam ſuam cum miſeri-
cordia temperet: nam ſubdit ſtatim: *Miſericordiam
autem meam non diſpergam ab eo*. Nec alijs teſtimonijs
tibi opus erit hanc veritatem comprobare, ſcilicet,
quòd quamuis Dominus in præſenti vita iuſtos
corrigat, ſtatim in eadem eos conſolatur, & fouet,
quemadmodum feciſſe legimus, cum Iob, Zacha- Iob 42.
ria, & multis alijs, quos modo longum eſſet recen-
ſere; tamen peccatores qui in hac vita flagella Dei
non ſentiunt, ſine vlla miſericordia illa in inferno
experientur.

*Pro eo quòd non credideris verbis meis, quæ implebun-
tur tẽpore ſuo*. Vt intelligas verba Domini per ſeruos
ſuos prolata non eſſe contemnenda: nam ipſe dicit:
Ecce ego mitto Angelum meum. Et ſequitur: *obſerua* Exod 23.
*eum, & audi vocem eius, nec contemnendũ putes, quia non
dimittet cum peccaueris, & eſt nomen meum in eo*. Sic
per ſponſam Chriſti dilectã Eccleſiam Catholicam
nos docet, quam impij hæretici non audiunt. *Qui
vos audit* (inquit Chriſtus Prælatis ſuis) *me audit*.

Et erat plebs expectans Zachariam, & mirabantur, Luca 10.
quòd tardaret ipſe in templo. Vide populi huius deuo- Verſ.21.
tionem. Nam quamuis ſacerdos moras faciebat, nõ
ideò Templum deſerunt, & domos adeunt, ſed ex-
ſpectant, donec finita ſit oblatio. At hiſce noſtris
temporibus tam exigua deuotio eſt, vt ſi concio-
nator pluſquam horam concionem protulerit, vel
faſtidium ingerit, vel ſaltem ab Eccleſia diſcedunt.
Volunt iſti pro exigua ſua deuotione ſacrificium
breue, nec expectant ſibi copiam à ſacerdote fieri
quouſque dicat: *Ite, miſſa eſt*. Quæ miſera cõſuetudo
in multis Hiſpaniæ locis iam inualuit, vt poſt com-
municationem factam à ſacerdote, vnus iãtum, vel
alter in Eccleſia remaneat in Miſſis, quas vulgo cã-
tadas, vocant. De populo antiquo temporibus Sa- 1. Reg 9.
muelis ſacerdotis, habetur in 1. Regum: *Non comeſ-
ſurus eſt populus panem, donec ille venerit, & benedicat
Hoſtia*. Sic Chriſtianus populus non debet ab Ec-
cleſia recedere, niſi adepta à ſacerdote licẽtia, cùm
dixerit *Ite, miſſa eſt*. Vbi ſtatim benedictionem, præ-
bet vt fœlices, & in pace vadant.

Egreſſus autem non poterat loqui ad illos. Quod Verſ.22.
idem, ſed diuerſimodè accidere ſolet eis, qui in di- Exod 4.
uinam contemplationem rapiuntur. Moyſes enim Dan.10.
Domino dixit: *Ex quo loquutus es ad ſeruum tuum,
impeditioris & tardioris linguæ ſum*. Et Daniel. *In vi-
ſione tua diſſoluta ſunt compages meæ, nihil in me remãſit
virium, ſed & halitus meus intercluditur*. Propter quod
in notitiam veritatis deuenerunt, & ideò ſequitur.

Et cognouerunt quod viſionem vidiſſet in Tẽplo. Quod
vtique cognouerunt ex facta mora in Templo, ex
ſubita mutatione vultus, ex colloquio cum Angelo,
ex priuatione loquelæ. Porrò voluit Dominus, vt
populus ſciret Angelum apparuiſſe Zachariæ, vt
poſteà cognita veritate, de Conceptione beatiſſimi
Ioannis, iam populus ſe diſponeret ad ſuſcipiẽdam

fidem Meſſiæ. Aduerte autem, quòd non dicit, populum cognouiſſe quòd Zacharias *eſſet incredulus*, ſed quòd *vidiſſet viſionem in templo*. Etenim non vult Dominus, vt vulgus hominum cognoſcat ſacerdotum & magnatum defectus, ſed quoad fieri poteſt, eos abſcondit, & occultat. *Abſcondes eos in abſcondito faciei ſuæ, à conturbatione linguarum*. Ita, Deus noluit, vt Aaron in media congregatione populi Iſraël moreretur, ſed iam moriturus iubet, vt aſcendat verticem montis. Et Moyſi & Aaroni principibus populi, quando ad aquas contradictionis peccauerunt, nō ſtatim principatū abſtulit, ſed poſt multos dies. Nec crediderim, quod eos publicè arguerit, ſed ſecretò & occultè. Vt inde videre poſſit, quanti faciat Dominus ſuorum ſacerdotum honorem.

Pſal. 30. Num. 20. Num. 16.

Et ipſe erat innuens illis, & permanſit mutus. Per ea quibus quis peccat punitur. Quia non obedierat, factus eſt ſurdus, & quia contradixerat, damnatur vt teneat ſilentium. Quas punitiones ſilentio non præterit hic Euangeliſta.

Verſ. 23. *Et factum eſt, vt impleti ſunt dies officij eius, abijt in domum ſuam*. Poſtquam tam lætum tamque iucundū nūcium accepit, non tāta lætitia elatus ſuperbit, nec ad amplexus vxoris currit, ſed expectat, vt adimpleantur dies muneris & miniſterij ſui, & poſteà domum proficiſcitur. Vt inde conijcias, viros ſanctos, & coniunctos Deo, omnia maturè facere, grauiter & circumſpectè. Erant quippè ſacerdotes illi ſeparati ab vxoribus, Deo in Templo ſeruientes, quouſque complerentur dies ſui miniſterij. Vide obſecro & tu, ſi ſacerdos veteris legis, quorū ſacerdotium collatione noſtri, vtile & vmbraticum erat, ſi ita ſe à proprijs vxoribus abſtinebant, quàm abominandi ſunt ſacerdotes Euangelici, qui ſanctiſſimum Chriſti corpus conſecrantes, & ſuis manibus contrectantes, vilia ſcorta ſuis in domibus habēt. Si diuites huius ſeculi mūdos ſibi eligūt ſeruos, qui eis ad mēſam miniſtrent, quantò magis mūditiæ amator erit is, de quo in Canticis dicitur, quod *paſcitur inter lilia*, hoc eſt, qui inter candorem caſtitatis delectatur. Nōnne æquiſſimum tibi videtur, & rationi conſonum, vt is, qui Chriſti corpus cōſecrat, contrectat, & in paſtum animæ ſumit, nullatenus mulieribus immiſceatur? Quæſiuit à Dauide Abimelech ſacerdos, cùm eſuriet ipſe, & qui cum eo erāt, *an Mundi eſſent pueri*, vt panes propoſitionis poſſent comedere. Maiori igitur ratione à mulieribus ſe abſtinere debet, qui ſacratiſſimum Chriſti corpus tangit, conficit, & miniſtrat fidelibus. Nunquam legitur aliquē poſt ſuſceptos ſacros ordines vxorem duxiſſe; licuit tamen initio naſcentis Eccleſiæ, qui vnicam vxorem duxerat, eamque virginem, vbi illa extremum obijſſet diem, ad ſacerdotiū & Epiſcopatum aſcendere. Alias nunquam licuit alieni ſacerdoti vxorem ducere. Et hoc eſt, quod Paulus petit ab Epiſcopo & Diacono, quòd *ſint vnius vxoris viri*. Quoniam qui ad ſecundas nuptias tranſijt, tanquam de caſtitate ſuſpectus, non admittitur ad ſacerdotium, nec ad Diaconi miniſterium. Audi igitur Dominum Deum tuum, tu qui ad ſacra accedis. *Sacerdotes* (inquit) *qui accedunt ad Dominum, ſanctificentur, ne percutiam eos*. Et per Eſaiam. *Mundamini, qui fertis vaſa Domini*.

Cant 3. Muliero lectatur. Cant. 4. ∂. 1. Reg. 21. Sacerdotum teſtimonia. 1. Tim. 3. Exod. 19. Eſaiæ 52.

Verſ. 24. *Poſt hos autem dies concepit Eliſabeth vxor eius*. In menſe Septembri, octauo Calendas Octobris, luna vndecima, in æquinoctio autumnali. Vide quomodo Dominus inter flagella dat filiū, & aufert opprobrium ſterilitatis. Sic Deo dixit Abacuch: *Cùm iratus fueris, miſericordiæ recordaberis*. Sic primis noſtris parentibus poſt punitionem fecit illis perizomata, vt defenderentur à frigore & calore. Ex quo loco prælati diſcere debent, vt poſtquam ſubditos ob peccata correxerint, eis etiam amoris & pietatis ſigna oſtendant, nec propterea victum, & quæ neceſſaria illis ſunt, auferant. Nam ſi peccator puniendus eſt, homo tamen fouendus, & amoris & pietatis ſignis tractandus. Qui mos antiquus & familiaris eſt Domino. Nam in Eſaia legimus, quòd cùm Propheta ex mandato Domini populum obiurgaſſet, dixit ſtatim ei: *Cōſolamini, conſolamini populi mei*. Idem legitur in Oſea, vbi poſt plures reprehenſiones plebem Iſraëliticam conſolatur, dicens. *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius*. Obſerua, quòd poſt dies muneris ſacerdotalis concepit, in quo oſtenditur, ſpiritualia anteponenda eſſe carnalibus. Priùs namque ſpiritualia compleuit, deinde operibus carnis inſeruiuit. Vnde cùm Martha ſolicitudinem rerum temporalium potiùs curaret, quàm ſpiritualium, increpata fuit à Domino. Quocirca Chriſtus ait: *Primum quærite regnum Dei, & hæc omnia*, videlicet temporalia, *adijcientur vobis*. Quod Dominus quibuſdam dixit, qui relictis Eccleſijs ſuis, & rebus diuinis, circa res exteriores toti erant intenti, ſic inquit: *Quia domus mea deſerta eſt, & vos feſtinatis vnuſquiſque in domum ſuam, propter hoc prohibiti ſunt cœli, ne darent rorem, & terra prohibita eſt, ne daret germen ſuum*. Quia pro temporalibus dereliquiſtis ſpiritualia, propter id vtrumque perdidiſtis. Non ſic contingit Apoſtolis, qui ſpiritualia temporalibus præferentes, dixerunt: *Non eſt nobis æquum relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis*.

Abac. 3. Geneſ. 3. Eſaiæ 40. Oſeæ 2. Lucæ 10. Matth. 6. Aggæi 1.

Et occultabat ſe mēſibus quinque. Quantæ curæ fuerit ſanctis viris, & mulieribus, pudor & verecundia, vel ex iſtis verbis colligi poteſt, quia & ipſa Eliſabeth de re honeſta & ſancta ſic adeò erubuit, vt vel quinque menſibus ſe occultaret, ne prauis hominibus ſpeciem præberet mali Namque malorum, id eſt, ingenium honoris proprij, nullam habere rationem, ita vt *gaudeant cùm malè fecerint, & exultent in rebus peſſimis*. Peccandi conſuetudo ſanctum & honeſtū pudorem tollit. Sic virtus tantam honeſtatem in ſe continet, vt non ſolùm quod peccatum eſt facere vereatur, verùm etiam id quod affine carni & ſanguini (licet licitum ſit) facere pertimeſcat. Cognouerat enim bene hæc ſancta, & cauta mulier, quàm promptum ſit hominum vulgus ad malè de quacumque re iudicandum & loquendum, quod vel leui etiam occaſione, quodcumque ſeſe offert, nulla adhibita conſideratione ſtatim profert. Sic Paulo contigit, cum Mileti exciperetur, cumque viperam in manu eius vidiſſent, ſtatim dicere cœperunt illum homicidā eſſe. Quibus docemur ſancta propoſita & cogitationes, nec non dona ſpiritualia per aliquod tempus occultāda eſſe, ne initio ſpiritualis vitæ inaniter extollamur, & boni incepti faciamus iacturam. Abſcōditur à ſanctis ſpiritualis cōceptio, tanquā lumen ſub modio, ne ventus inanis gloriæ illud extinguat. Vbi conſideres oportet, quod iniuria afficiebatur propter cōceptum in ſenecta ætate: putabat quippe indecorū eſſe in tali ætate filium generare. Si grauida fieret tēpore iuuētutis, nō vtique ob id erubeſceret. At tu plus deberes erubeſcere, quia adoleſcēs cū ſis, & robuſtus, & vires habeas ad pœnitētiā agendā, decrepitam

Actor. 6. Prou. 2. Actor. 28.

Non differenda pœnitentia. pitam ætatem expectas. Age igitur pœnitentiam in adoleſcentia tua, nec expectes in ſenili ætate bonas cogitationes concipere, ne ſterilis ſemper ſis, nec ſine fructu potiores vitæ tuæ annos conſumas. Illum tu verum pudorem exiſtima, quem concipies, cum ante iudicij tribunal fueris præſentatus, quàm iſte, quem B. Eliſabeth de ſe concepit, cùm is miraculoſus omnino fuerit.

Verſ. 25. *Quoniam ſic fecit mihi Dominus.* Non dixit. Sic fecit mihi maritus meus, ſed ſic fecit mihi Dominus, ſed gratiæ Dei totum eſt tribuendum, ita non dicatur:
1. Cor. 13. *Ego ſum Cepha, ego verò Pauli*, ſed cum Eſaia: *Omnia*
Eſaia 25. *opera noſtra operatus eſt in nobis.* Vbi docemur, omnia quæ Deus operatur in nobis, ipſi Deo adſcribi debere, non nobis. Nam cum Moyſes & Aaron miraculum in petra factum non Deo tribuiſſent, dixit
Num. 20. illis Dominus: *Quia non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me coram filijs Iſrael, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis.* Nabuchodonoſor ſeipſum
Dan. 4. laudans dixit: *Nónne hæc eſt Babylon ciuitas magna quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* Et ſtatim audiuit vocem
Iud. 15. de cœlo dicentem: *Regnum tuum tranſibit à te, & ab hominibus ejicieris, &c.* Sampſon propter quandam victoriam, quæ illi à Domino fuit conceſſa, dicebat: *In mandibula aſini percuſſi eos*, & ideò punitus fuit tali pœna, vt ferè ſiti fuerit peremptus. Sic Angelus Domini percuſſit Herodem, eò quòd non dederit honorem Deo, & conſumptus vermibus vi-
Actor. 12. tam finiuit. Eliezer ſeruus Abrahæ omnia bona
Geneſ. 14. Domini ſui ipſi Deo adſcribebat. Ita in Exodo
Exod. 15. ſcriptum eſt in illo Cantico populi Iſraëlitici: *Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem.* Vbi Rex Ezechias iam taxandus venit. nam cùm per nuntios à rege Babylonis viſitaretur, non
Eſaia 39. dedit gloriam Deo, ſed dixit. *Venerunt ad me de longinquo*, quod quidem non debuiſſet facere, ſi ſanæ mentis eſſet, ſed potiùs in diuinum miraculum referre. Nam cùm mirabiliter conualuiſſet, cumque ſol retrorſum eſſet verſus, miſit Rex Babylonis legatos ad illum. Ob quam cauſam obſeruãdum tibi puto, quòd ſemper in omnibus quæ tui cauſa Dominus operatur, illi te fidelem præſtes, nec auferas gloriam Deo, tanquã fur & latro. Prætereà admonet locus iſte quanti facienda ſint beneficia Dei, præſertim ſoboles. Dedit tibi Dominus vitam & ſalutem, & opes, & non ſolùm ei gratias nõ agis, ſed nec cognouiſti talia beneficia tibi ab eo eſſe collata. Demum eſt hic conſiderandum quàm patienter Zacharias, & Eliſabeth opprobrium ſterilitatis ſuſtinuerunt. Vnde diſcere te oportet, vt omnia aduerſa in multa patientia animi tui tolleres.

Verſ. 26. *In diebus, quibus reſpexit auferre opprobrium meum inter homines.* Opprobrium ſcilicet ſterilitatis. Eodem
Gen. 30. modo loquuta fuit Rachel: *Abſtulit Deus opprobrium*
Tob. 3. *meum.* Et Sara vxor Tobiæ iunioris: *Peto Domine, vt de vinculo improperij huius abſoluas me.* Vbi aduertas, quòd reſpicere pro miſereri ſumitur. Sic Dauid in
Pſal. 24. Pſalm. *Reſpice in me, & miſerere mei, quia vnicus & pauper ſum ego.* Et inferius ſcribit Lucas, quendam
Luc. 9. dixiſſe Ieſu: *Obſecro Domine, reſpice in filium meum*, id eſt, miſerere ei, & ſana, & libera illum à dæmone. Et facit etiam illud: *Reſpexit Dominus Petrum*, quia
Matt. 26. miſertus eſt illi. Et in Pſalm. habetur: *Reſpexit Do-*
Pſal. 101. *minus ſuper filios pauperum, & non ſpreuit preces eorum.* Aliquando ſolet Dominus reſpicere iratus. Sic *reſpexit ſuper caſtra Ægyptiorũ*, & omnes in fluctus deiecit. Reſpexit etiam Dominus Sodomam, & Gomorrham, & ſubuertit eas. Et in Pſalm. ſcriptum
eſt: *Reſpicit ſuper terram, & facit eam tremere.* Expende Exod. 14.
etiam pro maiori huius literæ declaratione, quod Gen. 19.
dixit Eliſabeth: *inter homines*, non apud Deum, quia Pſal. 103.
infœcundi non erant apud Deum maledicti, cùm nec Hieremias, nec Elias, viri ſanctiſſimi habuerint vxores, ſed maledictio illa fuit erga homines opprobrium, quoniam veluti quidam pudor eſt, coniugio copulatos nuptiarum fructu carere. Quod in lege gratiæ nullatenus eſt intelligendum; nam ſunt eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cæle-
ſte. Etenim perfectior ſtatus eſt continentiæ, quàm Matt. 19.
coniugum. Quam ſterilitatem ipſe ſapiens fœlicem Sapient 3.
eſſe ait, dum inquit. Fœlix ſterilis & coinquinata, quæ neſciuit torum in delicto. Sed iam nunc pedetentim ad narrationem ſacratiſſimæ Incarnationis diuini verbi gradum faciamus. Poſtquam Angelus Gabriel præcurſoris Chriſti nunciauit conceptum, ſubditur.

In menſe autem ſexto. A conceptione Ioannis, qui Verſ. 26.
Martius erat, vt ſic eo tempore, quo mundus conditus erat, eodem reparatus eſſet. Porrò velim intelligas ſenarium numerum nõ carere myſterio. Quia enim perfectus eſt homo inter cætera opera Dei, ſexto die conditus eſt. Ideò Chriſtus venit ſexta mundi ætate, & ſexto numero annorum, & ſexto menſe conceptus, & ſexta feria paſſus, & ſexta hora in cruce ſuſpẽſus, vt vel ſic ſignificaretur veniſſe in
plenitudine temporum & perfectione. Diſtulit au- Galat 4.
tem Dominus Incarnationẽ, quia voluit vt intellectus cognoſceret peccatum, & voluit vt voluntas haberet remedij deſiderium. Ideò duram legem Moyſi dedit, vt cognoſcerẽt grauitatem peccati, & etiam alia ratione aſpera & ponderoſa fuit, vt ab illa liberari cuperent, & clamantes peterent aduen-
tum Chriſti, & in eo maximè gauderent. Ad poſt- 2. Cor 6.
quam venit plenitudo tẽporis, ſcilicet à Deo æter- 1. Cor. 1.
no electi. Venit enim tempus clemẽtiæ & benigni- Pſal. 11.
tatis, tempus miſerendi eius, tempus acceptabile &
dies ſalutis. Audiens igitur pater miſericordiarum, Exod. 1.
& Deus totius conſolationis, gemitus compeditorum & clamorem oppreſſorum, & videns homines quos impius Pharao in miſeram conſtituerat ſeruitutem, non potuit amplius in ira ſua perſiſtere, nec miſericordiam ſuam continere, & ideò decreuit filium ſuum in terram mittere, vt mundus per illum reconciliaretur.

Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo. Iuris regula ſingularis eſt, vt per eaſdem cauſas quibus aliquid fit, diſſoluatur. Ita per eaſdem cauſas, quibus in mundum ingreſſa fuit mors, per eaſdem egreditur. Mors igitur mundum intrauit propter dialogum habitum inter Angelum & mulierem, vita itidem, ex ſimili
colloquio, Angeli, ſcilicet & mulieris. Et ſicut per Eccl. 25.
fœminam tranſgreſſio facta fuit (*à muliere quippe initium omnis peccati eſt*) ita per fœminam opus reparationis contingit. Nam qui vult ex aliqua arbore ramum ſcindere, non truncum aut fortiorem partem arboris ſibi ſumit, ſed debilem & delicatum ramum eligit, ut faciliùs propoſiti compos euadat, Ita nimirum inimicus noſter (vtpotè qui ſagax & ſupra modum aſtutus eſt) volens hominem à ſua
radice & origine ſegregare, non incipit ab Adam, Geneſ. 3.
qui fortior erat & Deo coniunctior, ſed ipſam mulierem fuit aggreſſus, quæ quidem infirmior & fragilior erat, vt vel ſic poſt eam ipſum virum ad peccandum

Iam.13. cap. 1. candum induceret. Quia autem ea, quæ à Deo ſunt ſapienter & miro ordine diſpoſita ſunt, cùm videret ab ipſo hominem per mulierem ſeparatum, ita ipſe, vt hominem ſibi veniat mulierẽ in inſtrumentum ſibi aſſumit. Vt vel ſic eo ordine, quo Diabolus fefellit, & ipſe falſus ſit. Principium namque interitus noſtri ortum habuit ex colloquio Euæ cum ſerpente, principium autem reparationis ex colloquio Virginis Mariæ cum Gabriële. Ille Angelus malus, hic Angelus bonus. Ille per terram repſit, 1.Ioan.3. hic è ſummo cœlo è Deo mittitur. *Ad hoc* (inquit Heſter 1. Ioannes) *venit filius Dei, vt diſſoluat opera Diaboli.* Et Auguſt. ſerm. 2. Aſſumpt. virg. ſicut regina Vaſthi conturbauit regem Aſſuerum ſuperbia ſua, ita Heſter placuit ei ſua humilitate. *Et ſicut Eua occidendo obfuit, ita Maria viuificando profuit.* Et tandem per eandem viam, per quã noſter interitus ingreſſus fuit, per eandẽ vita. Quæ omnia ad id adduximus, vt dicas, ſi ſpiritualiter mortuus es, vitam quærere ea via, qua mortem inuenimus. Quòd ſi mala cupias fugere, egredere per portam qua intraſti, & veſtigia diſſolue quibus malum comparaſti. Nec mirum ſi cum agitatur taurus, ſemper ad portam qua ingreſſus eſt, redeat, naturali quippè inſtinctu docetur, per illam viam à laboribus eſſe euadendum. Quapropter ſi à mundo exagitatus es, reſpice portam qua ingreſſus es, ſcilicet, militiam tuam, & voluntatis tuæ conſenſum, & eo egredere, peccati pœnitentia ductus. Hoc eſt quod tibi Deus Luca 13. præcipit, quando tibi dicit: *Pœnitentiam age*, vt nimirum voluntas quæ in peccato conſenſit, poſtea repugnet. Et quemadmodum conſenſus voluntatis dæmoni per peccatum portam aperuit, ita etiam det Chriſto conſenſum pœnitentiæ.

Sed quare Deus Angelum mittit? Nónne poſſet ipſe Deus hoc myſterium ipſi virgini reuelare. Poterat quidem, ſed voluit Angelum mittere.

Primò, vt manifeſta ſit nobis charitas & amor, quibus nos proſequitur, ita vt miniſterio Angelorũ Hebr.1. noſtram redemptionem curet. Sic Paulus: *Nónne omnes adminiſtratorij ſpiritus ſunt, propter eos qui hereditatem capiunt ſalutis?* Ex quo loco iam argumentum poteſt elicere homo, vt ſeipſum magnifaciat, & plurimi æſtimet, quandoquidem ipſi cœleſtes ſpiritus ad ipſius miniſterium mittuntur. Si puer aliquis pædagogum haberet Epiſcopum, vel optimatem aliquem; vtique ſtatim puerum illum vel Regis vel Imperatoris filium eſſe exiſtimares, quẽ Bernar. etiam plurimi faceres. Quod exemplũ ideò adduſuper c.18. cimus, vt conſideres quomodo cœleſtes ſpiritus tuo Matth. miniſterio adſunt, vt te cuſtodiant, defendant, & in omnibus vijs tuis quaſi manu ducant. Quapropter ne obſecro vilibus huius mundi rebus teipſum tradas, cùm gloriari poſſis de nobilitate & illuſtri ſanguine. Nam ſi princeps aliquis, vel comes ſe in terram abijceret, vt colligeret micas quæ ex menſa ceciderunt, contemnendus profectò eſſet, & nihil æſtimandus. Sic tu, qui illuſtris & generoſus à Deo es factus, cùm tibi Angelos miniſtros habeas, flecti non debes in hæc terrena, quæ vilia ſunt, & nihil æſtimanda. Si homo aliquis ruſticus infimæ ſortis, & è media plebe natus, ſollicitus ambularet, vt ad ſuum amorem reginam aliquam mulierem allicerer, non ſolùm talis mulier precibus huius ruſtici non acquieſceret, verùm etiam contra ruſticum indignata, eum fuſtibus cædi præciperet. Sic igitur corpus tuum ruſticum, fœdum, & vile, ſi aliquando animam excellentem reginam, & principem, ad turpe aliquod patrandum facinus incitauerit, non ſolùm anima conſentire non debet, verùm fuſtibus illud & pœnitentia corrigere, vt inſana eius audacia & temeritas debitas pœnas luat. Quòd ſi iterum contra ſtimulum velit calcitrare, lachrymis, Actor.9. verberibus, vigilijs ieiunijs, & orationibus in illud eſt animaduertendum, vt obediens ſit, ne poſtea reſiliat, & animi compos euadat.

Mittitur *ſecundò* Angelus, vt maximo honore ipſa Angelica natura efferatur. Etenim Angeli erãt quaſi iniuria laceſſiti, cùm viderent à ſe prodijſſe illum qui tãtam perniciem nobis moliebatur, vt fuit Lucifer malus Angelus, qui in paradiſo terreno primos noſtros parentes tentauit. Atque ita Dominus decernit nunc Angelos honorare, vt quemadmodũ Angelus fuit cauſa noſtri damni & miſeriæ, ita etiam Angelus ſit author noſtræ fœlicitatis, vt de vt de illis neutiquã conqueri poſſimus: nam ſi vnus parauit nobis damnum & interitum, alter gloriam & vtilitatẽ affert. Quòd ſi tuo intellectui ſcandalũ ingerit Angelus, qui Euam fefellit, te conſtantem poſſit reddere Angelus qui hodie Mariam alloquitur. Vt inde intelligas nequaquam tibi eſſe murmurandum, ſi aliquos malos videris: nam ſtatim aderit vnus & alter bonus. Quod vitium frequẽtiſſimum eſt hominibus ſæcularibus, qui ſi aliquando vident religioſum aliquem vel in minimum peccatum delinquentem, protinus vniuerſum monaſterium, & totam congregationẽ condemnant, illud peccatum omnibus narrantes, & de bonorum afflictionibus gaudentes. Quemadmodum amœnus & fructifer Simile. hortus non ideò contemnendus eſt & eradicãdus, eò quòd vrtica inter alia olera naſcatur, ſic nec dãnanda eſt religio ſi inter multos viros ſapientia & virtute præſtantes, quidam inueniatur voluptatis, aut ambitionis igne cõtactus. Nam in ſacro Chriſti collegio fuerunt Apoſtatæ, qui Chriſtum dereliquerunt, nec vnquam redierunt. Fuerũt etiam gloriæ humanæ cupidi, qui dextram & ſiniſtram in regno petierunt. Fuit etiam alter, qui illum iuramẽto aſſeueranter negaret. Fuit etiam quidam proditor Matt.20. qui Chriſtum triginta argenteis tradidit, qui poſtea Marc.14. miſerè & infœliciter vitam finiuit. Sed nunquid rogo, quia iſti mali fuerunt, vniuerſo Apoſtolico collegio detracturus es, nec non ſanctiſſimæ Domini doctrinæ. Nunquid ſacras religiones condemnabis, quæ marmoreæ columnæ ſunt, quibus bona pars totius Eccleſiæ nititur, propter vnum vel alterum, qui flagitioſus ſit? Sed iam hos tam perfrictæ frõtis homines miſſos facio, neque cũ illis vlterius ſermonem contexam, ne cum belluis digladiari videar.

Matt.26.

Tertiò non abſque conſilio ad hanc ſalutationem Angelus mittitur, cùm lapſus Angelorũ per Chriſtum Incarnatum reſtaurandi eſſent, iuxta illud D. Pauli. Quoniam *propoſuit in eo in diſpenſatione plenitudine temporum inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cælis & quæ in terra ſunt in ipſo.* Et in Pſal. dicitur: *Iudicauit in nationibus, & implebit ruinas.* Nam cùm ex ſingulis choris, & ex ſingulis ſpeciebus aliqui ceciderint, conſentaneum fuit Angelum nuntium mitti, qui negotium ageret attinens ad reſtaurationem ſuæ naturæ. Epheſ.1. Pſal.109.

Miſſus fuit Gabriël potiùs quàm alius, vt promiſſis Dominus ſtaret: nam ſicut per hunc Angelum myſterium hoc fuit Danieli prædictum, ſic per eundem manifeſtatum fuit virgini. *Ecce* (inquit Daniel) *vir Gabriel, quem videram in viſione à principio,* Daniel.9.

citò volans, tetigit me tempore ſacrificij veſpertini, & docuit me. Et ſequitur: *Septuaginta hebdomadæ abbreuiatæ ſunt ſuper populũ tuum, & ſuper ſanctã vrbem tuam*, &c.

Præterea quia, inquit Euangeliſta, *miſſus ſunt à Deo*, exiſtimauerunt aliqui hunc Angelum eſſe ex ſupremis Seraphinorum choris, quod ego non credo, cùm illa ſuperiora agmina ab intimis nunquam diſcedant. Angeli enim infimæ Hierarchiæ à Deo mittuntur, & omnes mittuntur ad intra, vel ad extra, mediatè, vel immediatè ab ipſo Deo. Crediderim tamen hunc Gabriëlem maximum eſſe inter omnes ſuæ Hierarchiæ, vtpotè qui nunciaturus erat tantum, & tam diuinum myſterium, Virgini tantæ & tam eximiæ virtutis. Vbi etiam conſideres oportet, quomodo Angeli non dedignentur nobis ipſis miniſtrare, cùm videant & ipſum regem cœli iam propter nos hominem velle fieri. Quia quando famuli regis aliquem hominem vident à rege diligi, & maximi haberi, omnes illum ſummis honoribus
Geneſ.3 afficiunt, & de eius vtilitate ſunt ſolicitati. Vnde
Gen.19. Angeli qui Adam & Euam è Paradiſo eiecerunt, & qui Sodomam caſtigabant, cùm modo videant nos à Domino honorari, & ipſi noſtram ſalutem quærũt. Sic tu amicos Dei poteris honore afficere
Pſal.138. debes, ſicut ſanctus ille Dauid qui dicebat; *Mihi autem nimis honorati ſunt amici tui Deus*, &c. Apparuit autem Angelus hic beatiſſ. Virgini humana ſpecie indutus, pulcherrima & decora facie, iuuenili ætate & candida veſte ornatus. Facta autem fuit hæc ſalutatio vigeſima quinta die Martij, feria ſexta ante ſolis ortum, vt ſignificaret nobis Angelus verum ſolem iuſtitiæ, Chriſtum Redemptorem noſtrum, iamtam naſciturum. Sed quò mittitur?

In ciuitatem Galileæ, cui nomen Nazareth. Non in agro, aut in quouis alio loco Dominus concipi voluit, ſed in ciuitate, quæ hominum habitatio eſt, vtpotè *qui propter nos, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis*, & carnem aſſumpſit, vt Iudæos & Gentiles ſaluos faceret; propterea in Galilæa, quam hi duo populi tunc incolebant, annuntiari & concipi voluit. Præterea non abſque cauſa ciuitas in qua Chriſtus concipitur vocatur *Nazareth*, quæ florem ſonat, cùm ipſe ſit qui in Canticis alloqui-
Cant.2. tur ſponſam, dicens: *Ego flos campi*: Non hortorum; quia flores hortorum humana diligentia & induſtria paſcuntur; at Chriſtus nulla opere interueniẽte viri, ſed Spiritu ſancto conceptus eſt. *Secundò* flos campi omnibus patet, ſic Chriſtus omnibus carnẽ aſſumit, & omnibus ſeipſum præbet. *Tertiò* bruta animalia flores conculcant, & ſuper eis recumbũt, ſed homo prudens colligit; ſic Chriſtus ab impijs, qui vitam agunt beſtiarum more conculcatur, & à iuſtis honore afficitur. Ideò flos campi, & non hortorum dicitur.

Vbi iam expendes quanti Deus faciat humilia
Luca 2. & abiecta. Elegit namque Nazareth ciuitatem paruulam vt conciperetur, & in minima Bethlehem
Pſal.137. naſci pro ſua miſericordia dignatus eſt, *qui humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit.* Ab initio quippè mũdi hoc Dominus habuit ingenium, vt amator eſſet humilitatis. Et vt teſtimonijs ſacræ paginæ cõprobetur hæc veritas, ſcias quod ex prioribus fratri-
Geneſ.3. bus, qui in mũdo geniti ſunt, Cain, ſcilicet, & Abel,
Gen.25. Dominus minorem elegit. Et ex filijs Abraham
Gen.27. Iſaac elegit, qui minor quàm Iſmaël erat; & ex fi-
Gen.41. lijs Iſaac elegit Iacob, qui minoris erat ætatis quam
1. Reg.16.
1. Reg.9. Eſau. Et ex duodecim filijs Iacob elegit Ioſeph, vt dominaretur Ægypto, qui etiam ex minoribus fratribus erat. Et ex octo filijs quos Iſai genuerat, ſibi Dauidẽ aſſumpſit, vt eſſet rex, & magnus propheta: qui antea paruulus paſtor erat, & corã hominibus contemptus. Elegit etiam Dominus Saülem in regem, qui ex minori tribu erat, & ex inferiori domo, & familia Iſraël. Et denique in mundũ veniens Matth.4.
hic ſanctiſſimus humilitatis amator, non magnates aut principes ſibi aſſociauit, ſed humiles & pauperes piſcatores. Nouit minimũ animal formica tritica vim regeneratiuã abrodere, ne naſcatur & creſcat, & ipſum ad ſolem producere, ne putrefiat, & ſpeluncam claudere, ne aqua introeat: & denique alia multa, quæ longum eſſet recenſere; quam ſcientiam & cognitionẽ Deus, nec Elephanti dedit, nec boui, nec equo, nec maioribus animantibus. Et inter volatilia quid mirabilius cerni poteſt, quam apũ induſtria in fabricandis fauis, vt ſi hæc contempleris, in diuini artificis amorẽ neutiquam nõ rapiaris? Hanc ſcientiam & induſtriam, nec aquilæ, nec maioribus alijs volatilibus donauit. At ſi mundi creationem velis inſpicere, iam ex materia prima re viliſſima vniuerſum tam pulchrum, tamque diuino artificio elaboratũ videbis condidiſſe. Et tandem ſi claro te- Geneſ.1.
ſtimonio, hæc quæ diximus comprobari velis, conuertas oculos in præclarum, & maximũ opus quod pro nobis fecit libentiſſimè. Namq; pro nobis mo- Philip.2.
riturus ignominioſius mortis genus ſubijt, ita vt ſeipſum humilians vſque ad mortem crucis, factus fuerit obediẽs. Ita Dominus paruulorum fuit ſemper amicus, vt diceret: *Sinite paruulos venire ad me, iſtorum enim eſt regnum cælorum*: ſuperbiam autem & Marc.10.
elationem Capharnaum exprobrans, inquit: *Et tu* Matt.11.
Capharnaum, nunquid vſque in cælum exaltaberis? vſque Matth 2.
in infernum deſcenderes. Et tu Bethlehem humilis & par- Mich.5.
ua, nequaquam minima es in millibus Iuda, ex te enim exiet dux qui regat Iſraël: Nam etiamſi parua ſis, non ideò teipſam vilipendas: hac quippè de cauſa Deo gratior & iucundior eris, afferet quippè natalis eius tibi ipſi nobilitatem & ſplendorem. Et à Nazareth exigua & cõtempta (vtpotè quam Nathanael illudens dixerit, *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?*) exiet Ioan.1.
conceptus Chriſtus, qui illuſtrem illam & ſplendidam faciat. Quod ſi propter paruitatem & cõtemptum ſuum Nazareth coram oculis Domini tantũ meruit, ſi pauper, & humilis es, cur te iſtius paupertatis pœnitere debet? Ex quo loco humilitatem & abiectionem ſemper teneris diligere. Nam quã- Matth 8.
to profundior eſt puteus, tanto eius aqua dulcior eſt, & quanto humilior fueris, tanto Deo gratior & iucundior. Nam cùm Centurio de ſeipſo humiliter ſentiret, cumque non ſe dignum exiſtimaret vt Chriſtus domum ſuam ingrederetur, omnibus Iudæis illũ Dominus antetulit. Et Paulus qui ſe mini- 1.Cor.15.
mum Apoſtolorum vocauit, præſtantiori vi in concionando polluit, & *plus omnibus laborauit*. Et Petrus Luca 4.
qui ſe indignũ Chriſti cõſortio iudicauit, factus eſt Ioan.1.
Apoſtolorũ princeps, & Eccleſiæ maximus Pontifex. Ioannes qui dixit: *Non ſum dignus ſoluere corrigiã calceamẽti eius* meruit vt coram eo Chriſtus genibus flexis in Iordane inclinaretur. Diligit itaque Chriſtus humilitatem, & loca humilia velut Nazareth amplectitur, & honorat. Vbi nec illud tibi ſub ſilentio prætereat, quod in humili Nazareth conceptus fuit Chriſtus, & in ſuperba Hieruſalẽ crudeliſſima morte interemptus. A cordibus humilibus concipitur Chriſtus, & à ſuperbis interficitur. Quapropter

esto semper humilitatis amator, & ipsum Christū in anima tua concipies. Quòd si ipsum audire velis
Esaiæ 66. per Esaiam loquentem, fieri non poterit, quin in ipsius amorem totus rapiaris. *Ad quem* (inquit) *ego respiciam, nisi ad contritum, & humilem, & trementem sermones meos.*

Secundò in hac re cautus esse debes, vt nūquam gloriaris te ex nobili ciuitate natū, quemadmodum multi stolidi, & amentes facere consueuerunt. Potuisset namque Dominus, si vellet, in ditissimis & potentissimis ciuitatibus nasci, videlicet Romæ, quæ regina est & princeps vniuersi, aut Athenis, vbi tum temporis florebant multi, & sapientissimi & acutissimi Philosophi, aut Hierusalem, vbi tunc sanctitas & religio inualescebat, sed ad *Nazareth* mittitur Angelus, quæ erat parua & contempta ciuitas, vt ostendat se mundum non quærere, sed potiùs ea contemnere, & tantū humilia diligere. Amauit igitur Christus humilitatem in conceptione, amauit eam in natiuitate, amauit in vita, amauit in morte, nec nō etiam post mortem eiusdem amore tenetur.
Lucæ 9. In cōceptione humilem Nazareth elegit, in natiuitate paruam Bethlehem, in vita *non habuit vbi caput*
Ioan. 13. *reclinaret*, & iamiam moriturus admirabili humilitatis exemplo pedes discip. lauit, quod fecit vt inueneret quando amore illum prosequebatur: *Humiliauit*
Philipp. 3. *semetipsum vsque ad mortem*, & post mortem hanc virtutem nō tradidit obliuioni. Nam Magda-
Ioan. 20. lenæ dixit: *Dic fratribus meis, ascendo ad patrem*, &c. Poterat bene illos vocare discipulos & seruos, sicut ipsi vocabant illum *magistrum & Dominum*, sed noluit, vt humilitatem nobis commendaret. Denique
Actor. 9. & post Ascēsionem ad cœlos non est oblitus huius virtutis, sed Saulo persecutori dixit: *Saule, Saule cur me persequeris*, causam discipulorum pauperum propriam indicans. Meritò ergo & ipse clamat: *Discite*
Matt. 11. *à me, quia mitis sum & humilis corde.* Iam igitur vidimus, quis mittitur, & à quo mittitur, restat inuestigare ad quem mittatur.

Vers. 27. *Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.* Viro dixit, non homini: viri namque nomen fortitudinem, animi robur, & virtutē significat. Ea enim vxor vnicuique, danda est secundum suam sortem & conditionem, Regi quippè aut duci, aut illustri viro nō ancillam, aut Æthiopissam dares. Sic nimirum Dominus (vtpotè in cuius operibus semper admirabilem sapientiam & cōsilium inuenies) volens primo nostro parenti sodalem tribuere, oculos
Gen. 2. coniecit in vniuersas creaturas, cumq; nullam eius dignitati similem inuenisset, quæque ipsius Dei capax esset vt Adam, decreuit ex Adæ costa simile ei efficere. Sic nimirum ipse Dominus, vt daret sociū & sponsum beatissimæ Virgini, non quæsiuit hominem humanis rebus intentum, aut voluptatibus sæculi deditum, sed virum optimum, virtute & sanctitate perfectum, &, omnibus suis numeris absolutum: Nam sicut Dominus eam mulierem elegit, vt mater esset filij sui, qua melior aut similis in vniuerso non reperiretur, ita etiam talem virum in sponsum illi matri dedit, quo sanctior aut prior vix queat reperiri, cùm etiam & filij sui custos & pædagogus deberet esse. Et sicut rex custodem filij sui præstantissimum & optimum hominem cōstituit, sic etiam Dominus virum purissimum, & san-
2. Cor. 3. ctissimum filio suo præfecit. Nam semper Dominus ad sua ministeria idoneos sibi quærit. *Idoneos* (inquit Paulus) *nos fecit Deus ministros noui Testamenti.* Cùm igitur Ioseph Christi pædagogus futurus esset, nec non maritus eius mulieris, quæ Christi sponsa erat, potestne aliquis sanæ mentis homo existimare ipsum Dominū in tali electione errauisse? hoc certè stultissimū esset, & ab omni prorsus humano intellectu alienum. Ipse namque fuit primus omnium hominum qui Christum in carne vidit, & adorauit. Extollitur miris laudibus Ioannes Euangelista, & meritò quidem, eò quòd matrem suam illi Dominus commendauerit, sed Ioanni commendata fuit, cùm iam virgo adoleuisset, & ad maiores
Ioan. 19. annos ætatis suæ peruenisset, at Ioseph tradita est iunioribus suæ adolescentiæ annis. In quo quidem apparet maxima ipsius Ioseph commēdatio. Ioannes etiam paucis annis cū ea habitauit, Ioseph verò, spatio triginta annorum. Ex hoc itaque coniugio tantùm honoris & laudis ipse Ioseph comparauit, vt matrem Dei in subditam habuerit, simul & filium. Nam vt inferius videre est in nostro Luca,
Christus *erat subditus illis*, scilicet Mariæ & Iosepho. Lucæ 2.
Quòd si verum est illud quod asseuerat regius Propheta, *Cum sancto sanctus eris*, quid iudicandum erit de Ioseph, qui familiarissime intra eandem in domū tot annis cum Christo, & sanctissima eius matre, Angelicam & purissimā vitam egit? Cùm nullo Psal. 17.
homine Christus & sanctissima ipsius mater in hac mortali vita ita familiariter egerunt. Certè verè loquutus est Christus in illis verbis cū dixit: *Qui mihi* Ioan. 12.
ministrat, me sequatur, vbi ego sum, illic sit & minister meus, iste in cœlos supremos videtur collocandus, qui in terris ipsi Christo familiari obsequio seruiuit, & fidelior omnibus post Mariam inuentus est. Quòd si Christus Apostolis dixit: *Beati oculi qui vi-* Luc. 10.
dent quæ vos videtis, quantò præstantius obsecro est, non solùm videre, sed etiam tangere? Quantò beatior est Ioseph, qui non solùm Christum vidit, sed eum sæpius fuit osculatus? Si ille *qui Prophetæ dederit* Matt. 10.
vas aquæ frigidæ, mercedē ab ipso Prophetæ accipiet; quam mercedē is accipiet, qui non solùm vnum vas aquæ dedit, sed multa, panem, & obsonium ipsi Prophetarum Domino? Denique vt ad alia quæ nos expectant gradum faciamus, meruit in terris Christi pater appellari, vt inferius capite sequenti noster Lu- Lucæ 2.
cas inquit, & nullam puram creaturam sic adeo dilexit beatissima Virgo, sicut sanctum Ioseph.

His omnibus adijcies aduertendum, non solùm Iosephum ab Euangelista tāquam patrē putatiuum hic positum esse, sed tanquam verum patrem, non naturalem, sed legalem. Cumque talis esset Ioseph, ipsius genealogiam narrandam sumpserunt Euangelistæ, licet Virginis matris naturalis esset filius. Et hoc ita fuit, quia Christus in tēporalibus succedebat Ioseph, cuius hæres legalis erat. Vnde illi qui asserunt scripturæ morem non esse genealogiam ex parte mulierū, sed virorum cōputare, non videntur prorsus satisfacere; quia multoties in sacris literis eum narratur genealogia alicuius, dicitur, talis mulieris fuit filius. Et quamuis in alijs hoc non fieret, conueniens fuit in hoc loco, cùm Christus ab homine non fuerit genitus, sed tantùm à virgine.

Primò autem beatissima Virgo desponsata fuit, ne conceptionis causa, honor & fama ipsius detrimentū paterentur, quia si innupta conciperet, mala mulier reputaretur. Ne verò sacratissima Virgo aliqua infamiæ labe contaminaretur, voluit Dominus eam viro coniungi. Vbi docemur famam alicuius nunquam esse contemnendam, iuxta illud Sapien-

Eccl. 41. ſis: *Cura de bono nomine*. Nam qui famam contemnit
Curandū de quo nomine flagitioſus eſt, aut prorſus inhumanus. Arguendi
quippe ſunt illi, qui dicūt, mea intentio & cogitatio
ſancta eſt, & ſyncera, dicat autem vnuſquiſque quæ
pro libito voluerit. Quid enim refert tuam intentionem bonam eſſe, ſi factū tuum anſam præbet vt
de te homines malè ſuſpicentur, & ſentiant. Homines quidem intentionem non vident, ſed exterius
opus; quo eis ſcandalū præbes, cùm prudentiam in
dictis & factis tuis non ſerues. Et id quod dicimus,
Dominus commendauit, cùm diſcipulos rogauit,
Matt. 16. dicens: *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?* Bene
ipſe ſciebat quid homines dicerent; ſed id fecit, vt
nos intelligeremus ſemper curam habēdam eſſe de
bono nomine. Vbi videre licet, quàm bonus amicus
ſit Dominus dilectis ſuis. Mauult enim Dominus
aliquantulum detrimenti pati, quàm vt patiatur
Ambroſ. amici. *Maluit Dominus* (vt inquit Ambroſius) *de ſuo*
lib. 2. cō- *ortu, quàm de matris pudore dubitari.* O quàm fidelis
mēt. in amicus nobis eſt Deus, & quanti ſuorum honorem
Luc. c. 1. facit, ita vt non velit cum alterius iniuria honorem
ſibi cōparare. Curandum igitur tibi maximè eſt, vt
Deo amicus ſis, præſertim cùm tanto te ipſe proſequatur amore, & mundū fugito & eius amicitiam,
Zach. 9. quando datam fidē non ſeruat. Perierunt principes
Exod. 17. Edom, memoria Amalech euanuit, & ſuperbia Philiſtinorum diſperſa eſt, tamen ſacroſancta Eccleſia,
& honor amicorum Dei nunquam finietur, permanet in ſæculum ſæculi, & vſque in ſempiternum.

Secundò voluit Dominus vt ſacratiſſ. Virgo viro
nuberet, vt Ioſeph cuſtodia eſſet, & honeſtas virgini. Nam ſicut frondes arborem defendunt ab iniurijs cœli, ſic Ioſeph virginem protegebat, ex qua
ſicut amœniſſimus flos egreſſus eſt Chriſtus. Et
quia flos aliquando in medio foliorum naſcitur, ne
exiſtimares quòd de Ioſeph Chriſtus natus eſt, di-
Eſaia 11. xit Eſaias: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet*, non inquam de folio, ſed flos qui
Chriſtus eſt, de radice, id eſt, de virgine natus eſt,
non autem ex Ioſepho.

De domo Dauid. Videas obſecro, quibus terminis
& fine continentur regna, imperia, & totius mundi
principatus. Regia & opulentia domus Dauid, tam
potens, & magna, cui alij reges obedientiæ ſigna
præſtabant, vbi eſt, aut quo termino & fine clauditur? vſque fabro pauperculo contenta eſt; qui etſi
diues & iuſtus coram Deo, tamen hominum oculis
egenus. Quot quantiq; erunt in Hiſpania homines,
qui originem ducūt ex illuſtri Gothorum ſanguine,
ipſi tamē ſutores, ſartores, lixæ, & pauperrimi ſint.
Vtique apparet hìc quomodo principatus & imperia mundi, & omnis eius nobilitas & potentia lapſu temporis finiūtur, quia mortalium opera mortalem finem ſortiri debēt. Sic etiam illuſtre & præclarum Corinthiorum regnum finitum eſt, & potentiſſima Aſſyriorum Monarchia, Medorum item
& Perſarum, tēporum iniuria corruerunt. Vt diſcas
omnia hæc mundana parui facere, & tantùm Deo
placere ſtudeas; quippè memoria iuſtorum vſque
in ſæculum ſæculi, & in æternum permanet.

Dixit autem Ioſeph eſſe *de domo Dauid*, vt oſtendat Chriſtum ex ſemine Dauid deſcendiſſe, ſicut ei
Pſal. 131. Domino promiſit: *Iurauit Dominus Dauid veritatem
& non fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper
ſedem tuam.* Et Eſaias: *Super ſolium Dauid, & ſuper re-*
Eſaia 9.
Hiere. 23 *gnum eius ſedebit.* Et rurſus in Hieremia: *Suſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit.* Quāuis autem Ioſeph nihil in cōceptione Chriſti operatus ſit, ex hoc colligitur virginem fuiſſe ex eadem
domo. Nam mulieres in hæreditate paterna ſucce- *Num. 36.*
dentes non poterant contrahere matrimonium, niſi
cum viris ſuæ tribus, ne fieret confuſio inter ſortes,
vt habetur ex Domini ſententia. Iam igitur videas *Deut. 7.*
quomodo Dominus adimplet promiſſa, cùm *mittat filium ſuum ex ſemine Dauid*. Promiſit Dominus
populo Iſraëlitico filium ſuum daturum; populus
autē promiſit Domino ipſius præcepta obſeruare,
at quamuis Iſraël datam fidem non ſeruauit, nihilominus Deus verbum ſuū adimplet. Promiſit Do- *Pſal. 131.*
minus Dauid filium ſuum hominibus miſſurum, ne *2. Reg. 11.*
autem cum homines viderent Dauid homicidam
& adulterum, exiſtimarent Dominum fœdifragum
futurum, filium ſuum nobis donauit, & cum eo innumerabilia bona. At ſi Dominus cum eis, qui illi
fidem frangunt, promiſſis ſtat; quantò melius gloriam tibi dabit, ſi præcepta eius cuſtodieris.

Præterea obſeruandum tibi eſt, quòd Chriſtus *Gen. 22.*
potius dicitur *filius Dauid*, quàm filius Abrahæ, cùm
etiam facta fuerit promiſſio Abrahæ, vt nos doceret Dominus, quāto amore Deus proſequitur peccatorem ad ſe pœnitentia conuerſum, vt non dubites quantumuis flagitijs & ſceleribus ſis contaminatus, ad illum accedere De peccatis Abrahæ nihil
legimus, imò conſtat ſemper Domino obedientem
fuiſſe; at Dauid grauiter Deum offendit. Nihilominus vt Dominus ad pœnitentiam peccatores alliceret, maiori honore Dauid affecit, quam ipſum
Abraham. Quando nobilis aliquis ad venationem *Simile.*
tendit, ſi fortè ſyluestrem ſuem interficiat, plus gaudet ipſe & eius famuli, quàm ſi arietem vel bouem
ad comedendum interficerent. Ita nimirum viri
iuſti ſunt domeſtica animalia domus Dei, & quamuis alicuius delicti in quod ceciderunt ſubeat eos
pœnitentia, non ideò tantùm gaudium fit quantum
per conuerſionem vnius peccatoris, qui tanquam
ruſticum & ſylueſtre animal eſt, qui appetitū ſuum
ſequens, vſque ad præcipitium non deſinit currere.
Quando igitur Dominus huiuſmodi peccatorem *Luca 15.*
venatur, maximum fit gaudium ſuper eo pœnitentiam agente, &c. Sic Dauid, qui prius carnem &
appetitus ſuos ſequebatur, conuerſus eſt ad Dominum per pœnitentiam, atque ita maiori honore
illum affecit quam Abraham, etſi ab ambobus ſecundum carnem deſcenderit.

Præterea, cùm ait Euangeliſta, *de domo Dauid*,
de familia, ſanguine & generatione Dauid intelligendum eſt. Et ſic intelligendum puto id quod in
Exodo dicitur de obſtetricibus Ægypti, quòd *Deus* *Exod. 1.*
ædificauit illis domos. Hoc eſt, quòd dedit eis generationem & ſucceſſionem: nam quia ipſæ pepercerunt filijs Hebræorum, dedit illis Dominus filios, vt factum illud more talionis ſolueret. Ædificare enim eſt dare poſteritatem. Quare familia vocatur domus, quia ad modum domus ædificatur, vt
in ſcriptura multiplicare ſobolem dicitur ædificare
domum. Sic Nathan dixit Dauid, *Domum faciet tibi*, *2. Reg. 7.*
id eſt, familiam multiplicabit. Et paulò inferius, *Domus ſerui tui ſtabilita erit coram te.* Et Rachel dixit Ia- *Gen. 30.*
cub: *Ingredere ad ancillā, & ædificabor* (vt Hebraiſmus *Deut. 25.*
habet) *in te.* Et in Deuteron. de muliere quæ ſpuebat in faciem viri habetur, quòd dicebat: *Sic fiet
homini qui non ædificauit domum fratris ſui.* Et in libro *Ruth 4.*
Ruth dicitur de Sara & Lia, eas ædificaſſe domos
Iſraël. Denique pulchrè Euangeliſta regalem ge-

neratio-

nerationem, & originem Ioseph & virtutis Mariæ expressit, ne Christi parentum paupertas despiceretur, quia quamuis pauperes essent, tamen nobiles erant. Sed hac misera nostra tempestate ille solus nobilis est, qui multas habet pecunias. Nam quantumcumque aliquis nobilis sit, si paupertate premitur, vel ipsis fratribus & consanguineis odio habetur, & despicitur. Filij namque huius sæculi solas *Christus nobilis, sed pauper.* diuitias in honore habẽt. Demum expendas Christum voluisse & nobilem & pauperem esse. Nobilis, quia nobilitas ad virtutem obligat. *Diuitiæ* autem *1. Tim. 6.* (vt Apost. ait) *laquei sunt diaboli.* Ideò Christi parentes & nobiles & pauperes fuerunt.

Et nomen virginis Maria. Huius nominis sororem habuit Moyses, mulierem præstãtissimam omnium earum quæ transierunt per mare rubrum. quæ quidem glorioso Cantico Dominum magnificauit, di- *Exod. 15.* cens: *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est.* &c. Hæc autem secundi legislatoris mater diuinis laudibus & canticis Domioum suum exaltauit. Porrò non solùm nomen sponsi, sed etiam sponsæ Euangelista expressit: nam sicut Dominus illos cõiunxerat in matrimonium, ita nec hic separandi *Ephes. 5.* erant ab Euangelista. Nomen autem Ioseph priori *Luca 2.* loco apponitur, *quia vir caput mulieris est.* Sic etiam *Gen. 18.* Maria postea honorem contulit ipsi Ioseph, dicẽs: *Pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Et iterum: *Erant pater eius, & mater mirantes.* Sic & Sara virum suum Abraham Dominum vocauit. Sed iam in nostra Hispania dolendum est, vt viri suarum vxorum mancipia videantur, incedunt quippe ornatæ, & *Psal. 143.* compositæ ad similitudinem templi, ita vt si maritos videris simul cum eis ambulantes, illas reginas iudicabis, eos verò famulos & seruos. Quis obsecro, vnquam vidit talem concessionem, aut tale monstrum, vt pedes sint caput, caput autem pedes? Vtique prouenit ex carnis concupiscentia, quæ sic adeò creuit, vt homines carnis appetitum, & desiderium, sicut Deum adorent, & seipsos mulieribus sicut bruta animantia tradant.

Præterea id obiter annotabis, sacrum Euangelistam, & nomen prouinciæ nominasse, ciuitatis, Angeli, virginis, & etiam sponsi, vt intelligas miram diligentiam habuisse in scribendo hanc historiam. Præterea tot circumstantias, & verborum ambages adduxit, vt inde veritatis certitudo clariùs eluceret. Si enim in ciuilibus causis tam serio agitur, vt ipsi scribæ locum apponant, tempus, testes, & eorum nomina, deinde traduntur libelli, & appenduntur sigilla, vt dictis & narratis fides adhibeatur, quantò potiori iure hoc fieri debet in tam ardua causa; nempè in Incarnatione diuini Verbi, vt nos de promissionibus certos redderet, & hæreticorum impetus, & Hebræorum obstinationem conuinceret? Signum enim manifestæ veritatis, cùm quis tibi aliquid narrat, si locum, & personam, vbi id contigit significauerit. Sic dum aliquis tibi dixerit, te apud multos malè audire, nisi personam & locum designauerit, statim mendacij & culpæ venit arguẽdus: nam sicut vulgo dicitur. Qui fabulam narrat, ipse cõpositor eius est. Est namque quoddam hominum genus qui amicorũ prætextu, teipsum dictis suis lacessunt, mentientes illa ab alijs audisse, & cum ipsi authores sint, in alios culpam reijciunt: illi namque senes qui falso Susannam accusarunt, conuicti postea de mendacio fuerunt, quia vnus dixerat vidisse Susannam adulterantem sub cino, alter verò sub pino testificabatur. Ita tu cautè verbis mendacibus detrectoris attendere debes, vt sic facilè ipsum de mendacio conuincas.

Et ingressus Angelus ad eam dixit. Equidem manife- *Vers. 28.* *Dan. 13.* stissimæ insaniæ veniet reprehendẽdus, qui conatus fuerit ad Mariam ingredi, nisi Angelicã puritatem prorsus redoleuerit. Etenim si in Moysi faciẽ Israëlitæ non poterant oculos intẽdere propter gloriam vultus eius, quãtò minus humanus oculus amictam *Exod. 34.* sole poterit intueri? In quo loco illud attenta animi cõsideratione debes aduertere, scilicet, quàm procul distaret sacratissima Virgo ab humanis solicitudini- *Apoc. 12.* bus, quàm à tergo relictis humanis honoribus, quãtum orationi, & contẽplationi vacãs, quando Deus ad altissimam, & supremá omniũ dignitatem illam *Luca 3.* euexit, nempè vt ipsius mater esset. Nec sollicitus erat Ioannes quærendis honoribus, cùm factũ fuit illi verbum Domini in deserto, vt eius præcursor, *Gen. 12.* cõcionator esset. Nec vlla solicitudo Abrahá vexa- *Exod. 3.* bat, cùm eduxit illũ Dominus de terra sua, & eum fecit in gentem magnam: Et ipse Moyses cùm pascendis ouibus curam impenderet, cùm ei appareret Dominus, constitutus est in principem populi sui. Et denique Dauid sanctus in deserto oues pascebat, quãdo ad gubernandum regnum fuit vocatus. *1. Reg. 16.* Vt his omnibus intelligas, quòd si honores & dignitates à tergo reliqueris, & Deo inseruieris, ipse te *Hebr. 5.* pportunè vocabit. *Nec quisquam* (ait Paulus) *sibi sumit honorem, sed qui vocatur tanquam Aaron, sicut Christus non semetipsum clarificauit*, &c. Quod si honorem fugeris, illum facilè obtinebis, si eius fueris oblitus, Deus recordabitur tui. Nam cum sacratissima Virgo in secretiori cubili esset clausa, tantæ dignitatis oblita, tunc mater Dei eligitur.

Cùm autem dicit, quod *Angelus ingressus fuit ad virginem*, manifestè ostẽdit B. Virginem intra clausum ostium esse, & in secreto cubili. Qui locus nos docet, quòd si nos Deo tradere cupimus, humani strepitus, & humanæ cõuersationes sunt nobis om- *Gen. 12.* nino fugiendæ. Nam vt Dominus Abrahæ nota fa- *Exod. 19.* ceret beneficia, quibus illũ volebat afficere, ab hominũ conuersatione illum educit. Et Moysem perduxit Dominus ad verticẽ montis Sinai, & præcepit etiam ne quis ad mõtem appropinquaret. Et in *Gen. 21.* solitudine mõtis apparuit Angelis Agar, & Elias ab *1. Reg. 18.* hominũ consortio procul aberat quando Angelum Domini vidit. Etenim quãdo Dominus cor nostrũ solum & omnibus terrenis exutũ inuenit, mox veniẽs cœnat cum eo. Ingrediamur igitur ad cor nostrum, & ipsius aditũ negotijs & murmurationibus claudamus, si colloquijs Angelicis, & diuina fami- *Solitudo Deo grata.* liaritate frui volumus. Vnde discãt oportet puellæ, exemplo sanctiss. Virginis, clausas esse, & sui obseruantissimam custodiam habere. Sed adeò hæc, quæ *Exod. 23.* modo diximus, in fœmineo sexu Dominus requirit, vt præceperit in veteri lege homines ter in anno ad templũ venire; mulieribus autẽ nec semel in tota vita. Vt inde intelligas oculis Domini pergratũ esse mulierũ obsequium (& præcipuè virginum) si intra *Ambros. lib. 2. comment. in Luc. c. 2.* priuatos parietes fiat. Ideò B. Ambros. ait, beatam Virginẽ cum festinatione ascendisse in montana, vt visitaret Elisabeth, vtpotè quæ ab hominũ cõuentu videri renuebat. Ita infructuosæ arbores in medijs cãpis & in montibus sunt consitæ, nec vlla adest illis custodia; at arboribus à quibus fructus in maturo tempore colligi expectatur, & sepibus & custodia *Gen. 34.* prouidetur. Nec Dina pretiosam virginitatẽ amitteret,

teret,niſi egredeterut ad videndas mulieres regionis illius. Nec immeritò Salomonem de mulieribus, quibus & conſortia & itinera grata ſunt, dixiſſe ſcias : *Ecce occurrit ei mulier in ornatu meretricio, preparata ad decipiendas animas,garrula & vaga,quietis impatiens, non valens in domibus conſiſtere pedibus ſuis.* Prou.7.
Cant.4. *Nunc foris, nunc in plateis*, &c. At B.Virgo meritò dicitur & animo & corpore *hortus concluſus*,tàquam bona & fructuoſa arbor.Non inuenit eam Angelus in plateis,non in foro,nec in conuiuijs,ſed in cubiculo orantem. Orabat beatiſſima Virgo *patrem in abſcondito,clauſo ſuper ſe oſtio*. Nam ſi conceptio præcurſoris annunciata fuit patri ſacrificijs & oblationibus intento , probabilius multò iudicandum eſt, conceptionem Saluatoris virgini annunciatam eſſe in oratione & contemplatione exiſtenti : quod ſi Iudith in ſecretiori parte domus ſuæ recõdita erat, & Sara vxor Tobiæ iunioris in ſupremas domus ſuæ partes aſcendens, tribus diebus & noctibus aſſiduis lacbrymis Dominum orabat, vt eam ab omni anguſtia liberaret,quanto meliùs de ſacratiſſima Virgine dicendum erit, eam ab alijs ſeparatam in oratione pernoctaſſe? Erat tum temporis Virgo ſancta non ſolùm intellectu in Deum transformata , contemplans myſterium Incarnationis (vtpotè quæ nouerat ex ſcripturis iamiam illam appropinquare) verùm & ipſa voluntate , quæ eiuſmodi naturæ eſt,quæ potiùs & magis eſt vbi amat , quã vbi animat : namque vbi animat adeſt quantum ad ipſe quod habet, at autem vbi amat quantum ad ipſam operationem.Mirabile quidem viſu eſſet,tum temporis virginis pulchritudinẽ aſpicere , illius faciem ſolem & lunam ſplendore longo interuallo ſuperantem,& denique ſanctam ipſius animam in diuinum illud Verbum tranſlatam , quod ſtatim erat conceptura. Credite enim mihi, animam nec pulchriorem nec deformiorem eſſe re illa , quam ſtudio & amore proſequitur , nec magis graphicè ab aliquo pictore depingi poſſe , quam ibi vbi per dilectionẽ adeſt. Quod ſi ita verum eſt,cùm diuinitas ſculpta eſſet in pretioſiſſima virginis anima , ab eo deſumens excellentiam, quod in ſe tranſlatum erat, quam obſecro pulchritudinem & decorem haberet anima illa cuius Deus imago & idea erat? Talem igitur intelligite fuiſſe conceptum, qualis in anima fuerat contemplatus. Et ita diuina Virgo in admirabilem extaſim eleuata , mente & ſpiritu in Deum transformata,incredibili gaudio orans Dominum pſallebat : *Mitte Domine quem miſſurus es. Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis : Veni ad liberandum nos, Domine Deus virtutum. Qui regis Iſraël intende,qui deducis velut ouem Ioſeph,qui ſedes velut Cherubin, Beniamin, & Manaſſe: Excita potentiam tuam, & veni, vt ſaluos facias nos. Deus conuerte nos, & oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Ecce ſceptrum de Iuda ablatum eſt, & dux de fæmore eius. Danielis hebdomada impleta ſunt, veni ergo Domine & noli tardare,relaxa facinora plebis tuæ Iſraël. Exurge igitur Domine & miſerere Sion , quia tempus miſerendi eius,quia venit tempus. Exaudi Domine,placare Domine, attende & fac. Ne moreris : propter temetipſum Deus,miſericordia mea, ſpes mea à iuuentute mea , & vſque nunc & in æternũ.* Talibus & ſimilibus orabat virgo,cùm fuit ab Angelo ſalutata.Qui humano & aëreo corpore indutus iuuenili ætate, iucunda facie,maxima humilitate & reuerentia ſalutis virginem , dignitatem ipſius admiratus,colens & honorans illam,air,

Matth.6. Iudith.8. Tob.3. Eſaiæ 16. Pſal 84. Pſal.79. Gen.49. Dan.9. Pſal.34. Abac.2. Pſal.101. Dan 9. Pſal.70.

Aue gratia plena. Similis ſalutatio nulla inuenitur in ſacris literis,nec etiam inuenitur cui dictum fuerit, *Aue* : quæ ſola ſalutatio beatiſſ. Virgini fuit reſeruata. Rex Artaxerxes ſalutatus fuit à dicentibus: *Rex in æternum viue.* Et Abſalon ſalutatur: *Salue Rex.* Et Ruth:*Benedicat tibi Dominus.* Tobias. *Gaudium ſit tibi ſemper.* At ſalutatio hæc virginis noua eſt, & meritò ab ea principium ſumit. Quia væ,& calamitas quam propter peccatum introduxit Eua , hæc ſacratiſſima Virgo in cauſſa fuit vt ceſſaret. Ideò non immeritò virgini dicitur, *Aue* : quod idem eſt, quod ſine væ,ſine miſeria,ſine infœlicitate. Nomen quippè Euæ à contrario ſumitur,quia beata Virgo per diuerſam & contrariam viam remedium miſeriæ contulit , quam Eua antea adduxerat , vt iam diximus. Eua quippè propter leuitatem, inobedientiam, & garrulitatem , multa perdidit, virgo autem maxima humilitate reſarciuit , quidquid Eua amiſerat. Quocirca Angelus à nomine Euæ initium ſalutationis ſumit. Salutat enim eam ſecundum ſuam qualitatem & merita. At mundus (quæ ſuperbia eſt) omnes titulos elationis maxima tyrannidè ſibi aſſumit. In fine quippè fortis & conditionis homo magnifici titulum ſortitur,quem nobiles ſoliti fuerunt ſibi aſſumere. Nobilis autem illuſtris vult appellari,ſicut potens,dux aut comes: & hi magnates non contenti illuſtrium nomine , excellentiæ titulum ſibi adſcribunt. Et denique ad id imprudentiæ genus reges peruenerunt, vt diuinum nomen (quod incommunicabile eſt) arrogaoter vſurpet. At Angelus virginem appellat eo nomine , quod illi decens erat & conueniens Nam quia in vrbanitate domus Dei omnia rectiſſimo ordine ſunt conſtituta , & quia beata Virgo omnibus alijs puris creaturis excellenrior erat,hæc ſalutatio fuit illi reſeruata. Verbũ namq; χαῖρε apud Græcos ſignificat valere, *Aue* (inquit Angelus)ab omni vel tenuiſſimo peccato originali etiam prorſus immunis. Aue tota pulchra, tota immaculata, tota gratia plena , ita vt nunquam in te vel pro temporis momento, vel ad ictum oculi, quidquam fuerit quod Deo diſplicuerit; vt nimirum veriſſimum ſit,quòd te totam gratia occupauit, & quod te totam gratia poſſedit. Habuit namque beatiſſima Virgo gratiam habitualem gratum facientem, cuius donis & virtutibus ei annexis diuinitus fuit communicata. Et licet de B. Stephano dixerit Lucas fuiſſe *plenũ gratia* , & idem referat Ioannes de Chriſto Saluatore noſtro , non tamen Maria habuit eam gratiæ plenitudinẽ quam Chriſtus,licet maiorem Stephano. Quippè gratiæ plenitudo multiplex eſt. Eſt enim plenitudo gratiæ quoad ſufficientiam , quæ alicui ſecundum ſuum ſtatum & merita ſufficiens eſt , qua ille & contentus & ſatiatus eſt. At hæc in omnibus ſanctis eſt, & quam alius vberiorem,alius verò minorem habuit, ſua tamen gloria vnuſquiſque gaudet & contentus eſt. Maria autem gratia omnes puras creaturas longo diſcrimine ſuperauit. Nam quanto quis in vnoquoque genere primo principio eſt coniunctior, propinquior , tanto magis effectum illius principij participat. Ideò Angeli, vtpotè qui propinquiores ſunt Deo, ipſius bonitatis magis participes ſunt. Vnde cum ſacra Virgo Deo fuerit coniunctior omni alia quacunque creatura, relinquitur certum, eam maiorem gratiæ habuiſſe plenitudinem. Nam cùm diuina ſapiẽtia fateatur, ſe cum filijs hominum in hoc ſæculo delectari, id vtique non poſ-
ſet ſa-

Num 2. 4.Reg.16. Ruth 3. Tob 6. B. Virg. excellentia. De cordis & gratiarum inæqualitate. Act.6. Ioan.1. Prou 8.

ſet facere niſi in ſactis virtutibus, & ipſarum effectibus; cùm igitur præ cæteris cum hæc præclara virgine magis delectetur, decebat eam præ cunctis gratiæ donis & titulis exornari. Verùm licet Maria ab inſtanti ſuæ puriſſimæ Conceptionis hanc habuerit gratiæ plenitudinem, crediderim tamen Angelum hic non loqui, niſi de magna familiaritate, qua beata Virgo Deo erat erat coniuncta, Et ita Græco ſermone vnica tantùm dictio eſt, *gratia plena*: quæ dictio participium eſt præteriti paſſiuæ vocis, cuiuſdam verbi quod *acariciar*, ſignificat quod Latinè dicitur beneficijs allicere, vel beneficijs exornare. Verbum namque χαρίτω, indulgere ſignificat, Hiſpanus namq; noſter ſermo ex Græco ſermone multas dictiones ſumpſit, inter quas eſt hæc dictio, *acariciar*, quod vocabulũ, idem eſt Græcè, quod & Græco ſermone dicitur κεχαριτωμένη, ſignificatq́ue aliquam gratioſam fuiſſe factam. Vnde interpres qui hic vertit, *Aue gratioſa*, rectè tranſtulit. Et huius ſalutationis propria explicatio hæc eſt. Fælix ſit allecta. quæ fuit Domino & grata. *Aue gratioſa*, beneficijs à Domino affecta, iucunda, placida, indulgentijs & immunitatibus decorata, quæ maiores fauores & gratias à Domino conſequuta es, quàm omnes quæ fuerunt, quæq́ue in poſterum ſunt venturæ. Et hic ſenſus, qui germanus & genuinus eſt literæ, nihil à virginis honore detrahit. imò ipſius honor maximè hac explicatione augetur; quia dicere illam eſſe *gratia plenam*, ſi ſolùm de quolibet iuſto dici poteſt, vel de infantulo ſolùm octo diebus nato, qui iam baptiſmum ſuſcepit. At quod dicat Angelus magnum fauorem illam obtinuiſſe erga Deum, maximum quidem eſt. Maius quippè eſt aliquem regi familiarem & amicum, quàm ſi ſubditus ſit, vel ſi alicui miniſterio in regali domo ſit ſignatus. Nam rex ſuos ſubditos diligit, at familiares & amicos maiori amore proſequitur. Hoc autem quod Angelus dicit, inſinuat virginem gratiam gratum facientem, & Dei amicitiam habere, & quod maius eſt ipſius cõſuetudinem. Et de hac familiaritate, quæ gratiam præſupponit, loquutus eſt Angelus, quando dixit, κεχαριτωμένη, vocans eam gratioſam, allectam & iucundam oculis Domini.

Gratia gratum faciens.

Sed cur Angelus proprio nomine non illam appellauit, dicens, *Aue Maria*, ſed tantùm inquit. *Aue*? Primò, quia per Antonomaſiam earũ perſonarum nomen intelligimus, quæ dignitate aliqua ſunt inſignes. Ita ſi dixeris, hoc ſapiens dixit, intelligeretur Salomon: nẽpè quia mirabili ſapientia fuit clarus. Sic nimirùm cùm Angelus dixit, *Aue gratia plena*, intelligitur virgo Maria, vtpotè quæ omnes puras creaturas dignitate gratiæ ſuperauit quod quidẽ in honorem cedit virginis, ſcilicet, quòd Angelus eam non nominauerit. Nam maiori honore ſacrum Euangeliſtam Ioannem afficeres, ſi illum appellares *diſcipulum dilectum Ieſu*, quia ſtatim inſinuas inter dilectos à Domino illum magis fuiſſe dilectum. Sic virginem vocat Angelus *gratioſam*, quia inter omnes plenior gratia, inter familiares familiarior, inter pulchras pulchrior; & inter omnes dilectas dilectiſſima. Ita vt ſi centum virgines ibi adeſſent, protinus vt Angelus diceret: *Aue gratioſa*, intelligeretur, Angelum de ea fuiſſe loquutum, cum ipſa gratioſior & iucundior Domino eſſet.

Secundò, non eam proprio nomine nuncupauit, propter ſuæ dignitatis altitudinem & excellẽtiam, quia perſonas in ſublimem dignitatis gradum conſtitutas titulo dignitatis nominamus. Sicut dicimus rex. vel dux, vel Epiſcopus talis ciuitatis hoc fecit; quia dignitate proprium nomen amittitur. Dignitas quippè ſanctiſſimæ Virginis talis ac tanta fuit, vt cuncta ſua potentia altiorem maternitatem alicui dare Deus non potuerit. Nam ſicut fieri non poteſt quemquam æterno verbo meliorem eſſe, ita fieri nequit, vt altior maternitas, aut dignitate ſublimior reperiatur. Et ita propter magnitudinem excellentis dignitatis nomen amiſit. Poſteà verò cùm vidiſſet Angelus beatam Virginem pro eximia ſua humilitate timidam & pauentem, prudentiſſimè eam ſalutauit, & proprium nomen expreſſit; dicens: *Ne timeas Maria*, quaſi dignitatis ipſius oblitus, vt illi reſponderet.

Tertiò, non proprio nomine illam ſalutauit, quia eum ea tanquã cum ciue cœleſti egit. Ita hic quippè miſera & caduca vita omnes propria nomina habemus: nam ſi aliter fieret, nihil aliud mundus eſſet, quam chaos & confuſio, & nulla eſſet conuerſatio inter ipſos homines. Vnde primus noſter parens Adam prudentiſſimè rebus omnibus nomina impoſuit, & vnum ex filijs vocauit *Cain*, alium *Abel*, tertium verò *Seth*. Sic & Abraham filio ſuo nomen impoſuit. Quod vtique fit propter ingenij noſtri tenuitatem, & intellectus anguſtiam. At in beata illa cæleſti patria, vbi habitantes ſunt perſpicaciſſimi intellectus, nulla ſunt propria nomina Quando autem in ſcripturis imponitur nomen alicui Angelo, id fit, cum ad terram mittitur, vt aliquo munere fungatur, propter quod nomen illi datur. quod anteà non habebat. Sic ille Angelus qui labia Eſaiæ calculo ignito tetigit, vocatus eſt *Seraphim*, cum talis non eſſet. Et ille qui miſſus eſt ad Tobiam, vocatus eſt *Raphaël*, id eſt videns, quia illum illuminauit. Et hic qui mittitur ad Mariam, vocatur *Gabriël*, vtpotè qui potentiam & fortitudinẽ Domini oſtenſurus erat, quam hoc nomen ſignificabat. Itaque loquitur Angelus cum beata Virgine tanquam cum cœleſti ciue, quibus nullum eſt impoſitum nomen. Nam ſicut Angeli in gratia fuerunt creati, ſic Virgo Maria, & ſicut Angeli puriſſimi, ita & Virgo Maria puriſſima, ad quã ita loquitur Angelus, quia etiamſi mortali carne erat induta, & in hac lachrymarum valle vitam degebat, tamen cum puriſſimis Angelis conuerſabatur, & cœleſti contemplatione tota imbibebatur.

Geneſ. 2.
Geneſ. 5.
Gen. 21.
Nomini impoſitio ad quid.
Eſaia 6.
Tobia 5.

Dominus tecum. Per modum deprecantis loquitur: ac ſi diceret; *Dominus tecum ſit*. Intellexit autem ſingulariſſimo Domino, ſcilicet per verbi Incarnationem; at modum explicandum poſtea reſeruauit. *Dominus* (inquit) *tecum*, non tantùm per eſſentiam, potentiam, & præſentiam, vt eſt in omnibus rebus, nec ſolùm per gratiam, vt eſt in alijs hominibus, ſed per carnis aſſumptionem, quia corpus diuinitati vnitum fuit formatum ex beatæ Virginis puriſſimis viſceribus & ſanguine, & per nouem menſium ſpatium intra eadem viſcera latuit. Nullus dolor, nullaq́ue miſeria, ô ſacra Virgo, cruciare te poterit, cùm in te ſingulari modo, tanquã in proprio tabernaculo requieſcat Deus. Nathan dixit Dauid regi: *Quidquid in corde tuo eſt, vade, age & perfice illud, tecum enim Dominus eſt*. Eodem modo ſalutauit Angelus Gedeonem dicẽs: *Dominus tecum*. Cuius verbi virtute percuſſit ille caſtra Madianitarum. Quãtò obſecro verius Angelus virgini dicere,

1. Reg. 7.
Iudith 6.

dicere, *Dominus tecum*. Vnde tu adhibeas oportet diligentiam, vt Dominus tecum ſit, tunc quippè omnia poteris. Qui Deum habet, omnia habet: nam cùm Deus omnia habeat, ſi illum tenueris, nihil tibi deerit. Nam ſi diuitias, opes, honores aut voluptates ſitis, ſi requiem, lætitiam, gaudiũ & conſolationẽ deſideras, ſi pulchritudine delectaris, hic vnus hæc omnia abundanter ſuppetet, ideò quanto poteris conatu, age vt tecum ſit. Vnde Dauid qui
Pſal.22. Dominum habebat, dixit: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit*. Solus ille qui Deum poſſidet, dicere poterit. *Nihil mihi deerit*. Nitere igitur, vt tecum ſit Dominus. Stultè quippè multi narrant ſanctorum vitas, & eorum præclara geſta, & quomodo Deus cum illis fecerit, cùm ipſi procul ſint à Deo. Quid tibi prodeſt, aut quod emolumentum inde tu excerpis, quod Dominus cum alijs fuerit, ſi tecum nõ eſt? Mihi crede omnia bona cum illo habebis, nec præſentiam ſuam tibi denegabit, dummodo feceris quantum tuæ vires valuerint: nam facientem quod in ſe eſt, nunquam Dominus deſerit.

Expende etiam, quàm rectè ſubdiderit Angelus, *Dominus tecum*, poſtquam *dixit gratia plena*. Quia quemadmodum ſine Deo nihil poſſumus facere, aut habere, ita nec ſine acquiſita conſeruare. Ideò poſt datam gratiam, neceſſe eſt vt nobiſcum adſit, vt cuſtodiat quod ipſe dedit. Etenim quamuis ipſe in danda gratia nos præueniat, tamen adiutores ſumus in cuſtodiendo eam, nec vigilat ſuper nos, niſi vigilemus cum eo.

Rurſus expendas, quòd Dominus prius Gabriël Virgini miſerat, ſed ipſe Dominus prius quam Gabriël iam Virgini aderat. Quod conſiderans Angelus, non dixit, Dominus veniet ad te, para ei hoſpitium, exorna cordis tui thalamum, ſed oſtendens hæc omnia iam parata eſſe, & Dominũ ante ipſum veniſſe dixit: *Dominus tecum*. De alijs ſanctis dicitur, quòd cum Deo ſunt, quòd eius voluntati obediunt,
Geneſ.5. & quod faciunt ea quæ Domino ſunt placita. Sic Enoch *coram Domino ambulauit*; ſed Mariæ dicitur, *Dominus tecum*, quia Maria ſuper omnes ipſius voluntati obtemperauit.

Benedicta tu in mulieribus. Obſerua tibi in his verbis, quòd *benedicta* nullam deſignat vocalẽ laudem, nec ſumitur pro benedictione, quæ communi vocabulo dicitur, benedicere; nec etiam pro laudare aliquem, aliquam bonitatem vel perfectionem illi tribuens: *Benedicta* idem eſt, ac ſi diceret, cui Dominus bene fecit, id eſt, quæ à Domino maxima & diuina beneficia accepit, ita vt nulla in vniuerſo beneficiorum cumulo illi fuerit æqualis. In Hebræo eſt *Berucha*, ſiue *meborechetb*: id eſt, benedicta, quæ dictio donum, vel beneficium, vel munus propriè ſignificat. Nec ſolùm in hoc loco, ſed in varijs ſcripturæ locis benedictio pro beneficio & munere
1. Reg.25. accipitur. Vnde ſtatim offert ſe illud primi Reg.
Benedictio pro dono aut munere. vbi legitur, quòd poſtquã Abigail obuiam Dauid fuit, & obtulit ei munus ſuum, nempè ducentos panes, & duos vini vterculos, & quinque arietes cum alijs rebus, poſtquam Abigail illum ſalutauit,
Gen.27. dixit. *Quapropter ſuſcipe benedictionem hanc, quàm attulit tibi ancilla tua Domino meo*. Vbi clarum eſt benedictionem ibi pro dono vel munere accipi: Idem in Geneſi inuenies in benedictione Iſaac & Iacob,
ibid. quam benedictionem non exiſtimes aliquam oris laudem eſſe, vel quid aliud, ſed tranſlationem quam facturus erat Iſaac ſuæ primogenituræ & ſubſtãtiæ, quæ ſub nomine benedictionis ſignificatur. Idem Gen.33.
dixit Iacob de Meſopotamia redeunti, cùm illum 4.Reg.5.
maximo beneficio affecit: *Eſto mihi propitius, & ſuſcipe benedictionem quam attuli tibi*. Et Naaman Syrus offerens munera Eliſæo, dixit: *Obſecro vt accipias be-* Gen.39.
nedictionẽ à ſeruo tuo. Sic igitur benedictio Dei collatio ſuorum munerum eſt Ad quod illud facit: *Be-* Deut.16.
nedixit Dominus domui Ægypti propter Ioſeph, & multiplicauit tam in ædibus, quam in agris cunctam eius ſubſtantiam. Et iterum: *Benedicat te Deus Deus tuus in cunctis frugibus*, &c. Item, *Dominus benedixit nouiſſimis Iob* Iob 42.
magis quam principio eius. Sequitur, *facta ſunt illi quatuordecim millia ouium, ſex millia camelorum*, &c. Itaque cum benedictio Dei ſit collocatio munerum, & eorumdem multiplicatio, tantò beatior eſt virgo Maria, quãtò maiora & altiora munera à Domino accepit Vnde ipſa tam magnificè ab Angelo ſalutatur, non ſolùm propter præſentem dignitatem & merita, ſed propter mox futuram dignitatem, quæ in prædeſtinatione fuerat æterna. Quomodo Ozias laudauit Iudith dicens: *Benedicta es tu filia, à Domino* Iudi.13.
Deo excelſo præ omnibus mulieribus ſuper terram. Quod ideò dixit, quia Dominus multa dona contulit Iudith, quæ & caſtitatem amauit, & Holofernem iugulauit. Sed multò beatior virgo fuit, quando Dominus illam in matrem elegit. Fecit namque Deus ſanctos ſuis muneribus idoneos. Vnde diuinus Paulus: *Idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti*. At mũdi 2.Cor.3.
reges & principes, etſi maxima officia & munera ſuis inferioribus tribuant; tamen ſufficientes & dignos illis officijs non reddunt eos, quia in eorum poteſtate non eſt, hanc ſufficientiam illis conferre. Summus namque Pontifex, etſi poſſit Epiſcopum & Cardinalem eligere, tamen non poteſt eundem illa dignitate dignum & aptum facere. At quando Dominus officium aliquod impartitur, prius illum aptum reddit ad illa munera obtinenda, eundemq́; idoneum efficit, vt dignè illo munere fungatur. Vnde quando in aliquem Apoſtolum oculos conieceris, non ſtatim prima fronte illum Apoſtolum conſiderare debes: at conſiderandus homo tibi eſt, eis virtutibus abundans, & præditus, vt meritò ad Apoſtolatus dignitatẽ potuerit aſcendere. Et idem de Euangeliſta, & de virgine matre exiſtimandum eſt, quã Dominus ita præparauit, ita exornauit, ita illuſtrauit, vt dignè mater Dei potuerit eſſe. Vnde manifeſtè colligitur, quòd cum hæc virgo tanta puritate polluerit, tanta ſanctitate fuerit clara, tanta animi mũdicie fulgens, & denique tantis virtutum titulis inſignata, vt eam Deus in filij ſui matrem elegerit, poſt Chriſtum Dominum nullã putam creaturam illi fuiſſe æqualem. Ideò B. Anſelmus inquit:
Decuit virginem ea puritate nitere, qua maior nequit ſub Anſel. de
Deo intelligi. Vnde aliquatenus virginis matris digni- conſeptu
tas infinita dici poteſt propter partum filij Dei, virg c.18.
quoniã in alia creatura alia dignitas inueniri nequit cum qua iſta conferatur. Et ideò admiranda maximè, & ſuſcipienda venit ſanctiſſimæ Virginis puritas, & integritas, ita vt infinita hæc appellare poſſis: non quia hæc omnia ex ſui natura ad eum gradum ad quem gratia peruenire poſſint, quia hoc Chriſti proprium eſt; tamen infinita dicuntur, ſi perſonam attenderis cui inſunt. Si namque id aduerteris, matrem Dei puram creaturam fuiſſe, intelliges, quod nulla maiori gratia ſplendere potuit, habuit tamen eam puritatem, quæ in puram creaturam poteſt cadere, relicta ſemper abſoluta & diuina potentia, loquor

loquor ſolùm de ordinaria. Itaque tantam gratiam Deus virgini contulit, quantam puræ creaturæ dare decreuit; quia credere nõ eſt dignum quidquam gratiæ virgini Deum denegaſſe, quàm ſecundum potentiam ſuam puræ creaturæ dare poteſt. Lege de hac re D. Thomam. Vnde Hieron. *Cæteris virginibus præſtatur gratia per partes, Maria verò tota ſe infudit plenitudo gratiæ.* Et B. Anſelmus alloquitur virginem dicens: *Nihil tibi Domina eſt æquale, nihil comparabile. Omne enim quod eſt, aut ſuprà te eſt, aut infrà te eſt. Quod ſuprà te eſt, ſolus Deus eſt: quod infrà te eſt, omne quod Deus non eſt.* Conſiderate ergo hanc virginem, & non ſtatim matrem Dei, tamẽ tam ſanctam mulierẽ, tam puram, tam ſingularẽ. vt digna mater Dei eſſe poſſit. Animaduertite etiam quot quantiſque beneficijs à Domino fuerit affecta: quàm benedicta, quàm diues gratiá, quàm inſignis ſingularibus virtutibus, quantis immunitatibus, & priuilegijs decorata, quàm denique gratia plena. Sed dicas, rogo: his omnibus beneficijs quæ virgini à Domino ſunt collata, nunquid diuinæ bonitatis fons exhauſtus eſt? Nunquid potentia Dei diminuta? Nunquid manus eius abbreuiata? Nihil minus. Plura namque & modo poteſt conferre, quàm tu valeas accipere, nec ipſi voluntas deeſt, vt te ſuis beneficijs exornet. At quid eſt in cauſá, quòd tanta beneficia tibi non impartit, quanta virgini, & alijs ſanctis? Reſpondebis, quia non vult, aut quia non poteſt. Minimè, ſed quoniam tu manum non porrigis, vt ea accipias. Ipſe namque eſt qui ſingulis dicit: *Aperi os tuum & ego adimplebo illud.* Sed quare non implet os? quia tu non aperis illud. Deus namque ſanctis ſuis impartit gratiam & multa cum ea beneficia, ipſi verò cum & arbitrium diſponant, & pro acceptis laudem referant, vberiorem & maiorem illis confert: & hæc eſt cauſa quare in domo Domini tot ſancti & illuſtres viri fuerunt. Tamen cùm tu ingratus ſis, & limina cordis tui Domino claudis: fieri nequit, vt aptus ſis ſuis donis & muneribus accipiendis. Opus eſt, vt pandas cordis tui oſtia; ſi vis, vt Dominus gratiam ſuam illi inundat. Ad quod ſubſeruiet illud Eliſæi exemplum, qui viduæ præcepit, vt omnia vaſa vacua oleo impleret; tamdiuque oleum abundauit, quamdiu vaſa apponebantur vacua. Cumque iam omnia vaſa eſſent plena, dixit vidua filio ſuo. *Affer mihi aliud vas:* tuncque cùm nullum vacuum ſupereſſet, *defecit oleum.* Dum vaſa vacua erant, dumque apponebantur, non defuit oleum; tamen finitis vaſis, & oleum finitum eſt. Quod nimirum inſinuat, quòd ſi tu obtuleris Domino cor tuum vacuum, terrenis cogitationibus. & ab omni carnis inquinamento mundum, tunc ipſe præſto adeſt, vt miſericordiæ ſuæ oleum, & beneficiorum ſuorum gratiam in illud infundat: cùm ipſe ſit bonorum omniũ fons perpetuò ſcaturiẽs. Namque ſi oleum ceſſauit, non ideo eſt, quia diuina magnitudo finita eſt, ſed quia vaſa, quibus oleum erat infundendum defuerunt, quia ſicut filij viduæ vaſa illa ſolùm adimplenda obtulerunt, totidem ſi offerunt, non dubium quin diuina munificẽtia & liberalitate adimplerentur. Sancti ideò multum recipiebant, quia multum offerebant; tu verò nihil recipis, quia cor tuum mundum Deo non offers, & ab omni mundano amore longè remotum. Primùm enim mundanum amorem à corde tuo oportet expellere, vt cor tuum vacuum Domino offeras. Virgo namque Maria cum amore terreſtri vacua eſſet, meruit prorſus diuina gratia impleri. Quapropter Angelus tot laudibus illam ſalutat, & gratia plenam illam vocat, & benedictam inter mulieres, hoc eſt, pluſquam omnes mulieres Sed audi, quid inter tanta ſuæ virtutis præconia S. Virgo egerit.

3 part. q. 7. art. 10.
Hieron. ſerm.
Anſel. de conceptu Virg.
Pſal. 80.
4. Reg. 4.

Poteſt etiam locus iſte benedicta inter mulieres aliter interpretari. Sæpè enim benedicere in ſacro eloquio ſumitur pro eo quod eſt generationẽ dare. Vnde Dauid in Pſalmo ait: *Vxor tua ſicut ſitis vitis abundans in lateribus domus tuæ. Filij tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuæ.* Sequitur ſtatim: *Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum.* Vbi apertè egregius Pſaltes dare prolẽ benedictionem vocat. In alio etiam Pſalmo, inquit, idem regius Propheta: *Diffuſa eſt gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternum.* Hoc eſt, propter dulcedinem labiorum tuorum excellentiamque doctrinæ tuæ. O rex Chriſte, conuertetur ad te vniuerſus orbis: dabitq; tibi Deus plurimos ſpirituales filios, fide & aqua baptiſmatis regeneratos, qui in æternum viuent. Et illud quod Dominus loquutus eſt Abrahæ dicens: *Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes.* Sic etiam intelligendum puto, quod Dominus dixit Adæ & Euæ. Benedixitq; illis Deus, & ait: *Creſcite & multiplicamini, & replete terram.* Marcus quoque Euangeliſta refert Petrum dixiſſe Chriſto. *Ecce ficus cui maledixiſti aruit.* Quid autẽ maledicere ſignificet, declarat Matthæus deſcribens Chriſtum dixiſſe ficui: *Nunquam ex te fructus naſcãtur.* Itaque ſi maledicere ſterilitatem inſinuat, econtra benedicere prolem dare ſignificabit. Senſus igitur huius loci eſt. Tu Virgo Maria benedicta eris inter omnes mulieres, quia dabit tibi Dominus præexcellentẽ præſtantiſſimamq; generationem: eris enim mater filij Dei, quod vtique nulli mulieri acciderit. Quapropter cæteris mulieribus beatior, quia erit tibi benedictionis fructus omniũ filiorum, quos partus in lucẽ edidit: quia *quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei.* Hic mihi congruus & germinus huius literæ ſenſus viſus eſt. Nam quiſque politicus adducens nunciũ aliquod, poſtquã intrauit & ſalutauit illum, ad quem miſſus eſt, ſtatim abſque verborum ambage nunciat rem ſibi prædictã, neque debet verba intexere quæ abs re ſint. Vt ſi eques famulũ mitteret nunciare vxori, ſi hic poſtquã exhibuit veniam dominæ, ſalutauitq; eam, ſtatim ei diceret, tu ſpecioſior alijs huius ciuitatis fœminis es, inſignis, nobiliſque, & omnibus prudẽtior; huiuſmodi fatuus iudicaretur eſſe, diceretque ei domina. Nuncia ad quid veniſti, ne verba conſumas. Sic paranymphus Dei nuncius miſſus vt verbi diuini Incarnationem nunciaret virgini, nõ decebat ſtatim, vt ingreſſus eſt ad eam laudare dicens: Tu ô Domina ab omnibus benediceris, aut inter omnes precioſa, & alia huiuſmodi, quæ longè aberãt à fine propter quẽ miſſus eſt: vnde dico quod poſtquam eam vrbanè ſalutauit dicẽs: *Aue gratia plena,* ſtatim egit de eo, ad quod fuerat miſſus dicens, quòd eam præelegerat Deus in matrem, & quod electa erat ad maiorẽ benedictionem prolis, quæ ſub cœlo futura erat, neque fuerat vſque adhuc: quippè quæ futura erat mater vnigeniti filij Dei, & hoc voluit Angelus ſignificare ſub nomine benedictionis. Sed ſatis ſit de hac re. Nunc quid B. Virgo egerit audiamus. Ait noſter Euang. Luca.

Pſal. 127.
Pſal. 44.
Benedicere eſt aliquãdo generationem dare.
Gen. 22.
Geneſ. 1.
Marc. 11.
Matt. 21.
Forte honorem aut reuerentiam.

Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone eius. Græcè habetur, quæ cum vidiſſet, ἰδοῦσα, & hoc modo in vetuſtis exemplaribus ſcriptũ reperitur: & ſic legit

Vers. 29.

D. Am-

Lib 1. of-fic. c 18. D. Ambroſius. Sed propter excellentiam ſenſus vi-
ſus, multoties in ſcriptura ea, quæ audiũtur vel quæ
Exod 20. tanguntur, videri dicuntur. De priore exemplum
Videre pro audire. eſt in lib. Exod. vbi dicitur, quòd *omnis populus vide-*
bat voces Domini, videre pro audire ſumitur. De ſe-
cundo exemplũ habes in Euangelijs, vbi de Thoma
Ioan. 20. Apoſt. dicitur, quòd vidit vulnera Domini. *Quia vi-*
diſti me (inquit Chriſtus) *Thoma credidiſti*, vbi videre
tangere ſumitur. Interpres autem noſter tranſtulit,
quæ cũ vidiſſet. Nam in Græco exemplari videre pro
audire ſumitur. Nam ex ſermone Angeli, quem au-
dierat, *turbata fuit* B. Virgo, quæ quidem turbatio
ex virginea verecũdia & vera humilitate proceſſit.
Verùm ex ſermone turbata dicitur, non ex viſione,
ſicut Zacharias: quia virgo ſolita erat multoties
Angelos videre. Sermo autem Angeli turbationis
fuit cauſa, cum ſe tam excellenter audiret laudari,
cumq́ue ipſa tam humiliter de ſe ſentiret. Quia (vt
Hom. 57. in opere imperf. Matth. 1. ipſa Chryſoſt.) *vir ſapiens cum laudatur in facie, percu-*
titur mente. Hæc enim vera humilitas eſt, vt quantò
quis profundiores & altiores in virtute egerit radi-
Ignorantia coniunctam habet audaciam. ces, tantò de ſe humiliùs iudicet. Huius autem ratio
eſt, quia nunquam quis progredi poterit vlteriùs in
recta via, niſi intellexerit plura & maiora ſupereſſe
quàm quæ hactenus ſuperauit. Nam in literarũ ſtu-
dio quãtò quis doctior eſt, tantò magis ſuam igno-
rantiam cognoſcit, cùm intelligat multa alia illi re-
ſtare, quæ intellectu ſunt difficillima. At verò indo-
cti, qui nondum ſcientiarum limina ſalutarunt, iam
elati exiſtimant ſe ingentes feciſſe progreſſus. Ita ſi-
militer cõtingit in ratione bonorum operum: nam
qui maiorem vitæ partem in ſtudio vitiorum quam
virtutũ conſumpſit, vehementer inſoleſcit. Sic auari
cum maiores opes congeſſerunt, eo maiori ſemper
cupiditate inflammantur. Cernunt namque illo pe-
cuniarum & facultatum incremento aliud maius
maiuſq́ue ſupereſſe. Quæ quidem inſatiabilis ſitis
rerum humanarũ ſemper digna reprehenſione non
vacat, at ſi iſte exhauſtus appetitus verorũ ſit animi
bonorum, quæ hominem fœlicem & beatum red-
dunt maximis encomijs eſt celebrandus, vtpotè qui
ſummũ illud bonum, quantum fieri poteſt conatur
imitari. Quod quidẽ quãtumuis quiſque in hac vita
vires protẽderit, neutiquam conſequi poterit. Hanc
igitur ob cauſam prudentiſſima virgo quiuis mira-
bili præconio eſſet digna, tamen ei videbatur hanc
ſalutationẽ ſuæ humilitatis terminũ & lineã pror-
ſus tranſcẽdere. *Turbata* itaque *fuit* B Virgo hac ſa-
lutatione, & ipſius cor percuſſum, cũ ſe laudari vi-
Fortè laudem. deret. Humilis namq; ægriùs fert honorem, quàm
contemptũ ſuperbus; & hic quando contemnitur,
leuiori pœna afficitur, quàm ille cũ laudibus extol-
litur. Quid obſecro ſentire potuit Lucifer ſuperbiſ-
ſimus, quãdo è cœlo eiectus eſt? Nihil minus exiſti-
mo pro eximia ſua humilitate virginẽ ſenſiſſe, quã-
do Angelus dixit illi: *Aue gratia plena*, &c. Nec ex-
tollitur, ſed in humilitate progreditur, & turbatur.
Prou. 27. Nam, vt Sapiens inquit, *Sicut argentum igne probatur,*
ſic vir tm ore laudantis. Quod purum argentum eſt, ſi
ignis accedat, facilè examinatur, at quod alchymia
vel immunditiæ eſt, in fumum cõuertitur. Ita inſa-
nus cum laudatur, facilè deuaneſcit, humilis verò ſi
laudibus extollitur, tunc de ſe abiectius exiſtimat.
Quæ enim hîc virgo geſſit, & Chriſtum feciſſe in
Ioan. 12. Ioannis Euangelio legimus. Nam cum eum quære-
rent Gentiles quidam, & illum magnificarẽt, dixit.
Nunc anima mea turbata eſt. Quid nos miſeri dicturi
ſumus, qui omnibus virtutibus prorſus vacui, hu-
manas laudes ſemper ſitimus, maiori ſtudio & di-
ligentia, quàm Epicurius voluptatem quærebat, &
tunc potiſſimè conturbamur, quando quis non be-
ne ſentit de nobis.

Et cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. Nouerat nam- *2. Cor. 11.*
que beata virgo Satanæ Angelum, in Angelũ lucis
aliquando ſe transfigurare, ideò antequã reſponde-
ret prudẽter cõſiderauit, quid hoc eſſet, iuxta illud
quod Ioannes monet, dicẽs: *Nol te credere omni ſpiri-* *1. Ioan. 4.*
tui, ſed probate an ex Deo ſit. Quod virginis exemplũ Præcipitatio & temeritas.
nos docet, vt in agendis rebus cauti & prouidi ſi-
mus. Non vult Dominus, vt præcipitanter aliquid
faciamus, ſed vt priùs maturo & cordato conſilio
quid faciendum ſit iudicemus. Requirit Dominus
prudentiam & conſiderationẽ in noſtris operibus,
quia qui futura non proſpicit, in poſterũ egere co-
getur. Quippè ſcriptum eſt: *Gens ſine conſilio & pru-* *Deut. 32.*
dentia. Nam ſi Dauid repentè non credidiſſet Sibæ,
non vtique tuliſſet iniuſtam ſententiã aduerſus Mi-
phiboſeth. Non cuiquam repentè fidem adhibeas; *2 Reg. 1.*
quia *qui citò credit, leuis corde eſt. Ne ventiles te in omni*
vento, ne incedas in omni via. Vnde Paulus conſulit,
dicens: *Videte fratres quomodo cautè ambuletis, nõ quaſi* *Eccl. 19.* *Ephes. 5.*
inſipientes, ſed vt ſapientes. Ideò priuſquam aliquid fa-
cias, id conſidera, quia ſi prudentiã non habueris, in
tenebris, & extra viam curres: & tantò maiori peri-
culo curris, quantò maiori impetu proficiſceris. Et
hac de cauſa priuſquã aliquid facias, id perpendas,
& antequã promittas, ad quid adſtringeris. Hiſq́ue
omnibus ita conſideratis neutiquã in agendis erra-
bitur. Quando mulier adultera corã Saluatore fuit *Ioan. 8.*
adducta, priuſquam accuſantibus reſponderet di-
gito in terra ſcribebat. Quod ſanè exemplum fuit,
vt priuſquam de aliqua re ſententiam proferas, aut
aliquid faciendum decreueris, te priùs cõtineas, &
digito cõſiderationis aduertas, quid te oporteat fa-
cere. Et antequam ad interrogata reſpõderis, rectè
excogita, ſicut B. Virgo fecit, quæ *cogitabat qualis eſ-*
ſet iſta ſalutatio, priuſquam Angelo reſponderet. Se-
cundò docemur, nunquam nos debere loqui dum
animum aliqua perturbatio inuaſerit: nam ſæpè cõ-
tigit homines ira præcipiti multa feciſſe & dixiſſe,
de quibus poſteà grauiſſima ſubit pœnitẽtia. Quod
quidem ſi appoſitiſſimo exemplo ſacræ paginæ au-
dire cupis, attende. Dixit Dominus Eſaiæ. *Clama ne* *Eſaia 40.*
ceſſes. At verò S. Eſaias antequam clamaret, voluit
ſcire quid eſſet dicturus, ideò dixit: *Quid clamabo?*
Et audiuit: *Omnis caro fœnum.* Vide quomodo ante-
quam loqueretur voluit ſcire, quid eſſet dicturus.
Tu autem loqueris quidquid venit in os: ideò tace,
& cogita priuſquam loquaris. Quòd ſi quiſpiam di-
xerit de te multa audiuiſſe, quæ ad honorem tuum
attinẽt, exiſtimare debes vel alio tẽdere, vel diuerſo
fine eſſe prolata, quã tu iudicas. Et tunc in mentem
illud adducas de Chriſto Saluatore multa & maio-
ra mala dicta eſſe, quàm de te dici poterunt, qua via
gloriam tibi, & immortalẽ vitam conſequeris. Con-
ſidera etiã multa ſecreta flagitia de te pandi poſſe,
quorum manifeſtatione dignus es: quodq́ue ſi co-
gnitus eſſes ab hominibus multa peiora de te poſ-
ſent prædicare. Attende etiam quòd ſi minus cautè
corã hominibus fueris loquutus, ſtolidus iudicabe-
ris; quòd ſi tacueris, & linguam cõpreſſeris, & iniu-
ſtas hominum contumelias patienti animo tuleris,
prudens reputaberis. Audi regium Prophetam. *Tur-*
batus ſum, & non ſum loquutus. Videns itaque Ange-
lus vir-

lus virginem pauentem & trepidantem, fortem il-
lam reddit,& animum reſtituit,& aufert ab ea om-
nem timorem,dicens.

Verſ.30. *Ne timeas Maria.* Ne timeas,quia non affero ignitũ
Geneſ.3. gladium,vt claudam portã Paradiſi: imò annuntio
eum,quia aperturus eſt ianuas Paradiſi. *Ne timeas,*
quia non ſum miſſus ad puniendũ peccatores,ſicut
Gen.19. illi Angeli qui venerũt vt Gomorrham & Sodomã
Ioan.1. euerterent,ſed illius nuntium affero, qui tollet pec-
Exod.19. cata mundi. *Ne timeas,* quoniã non affero legẽ oneris
& timoris,ſicut ille Angelus qui apparuit Moyſi in
monte Sinai Domini vices gerẽs,ſed affero legiſla-
torem ſuauiſſimum, qui mandata dabit amoris. *Ne
timeas,* quia nõ venio necẽ daturus,ſed denũciaturus
authorem vitæ. *Ne timeas,* quia non venio vt obmu-
teſcas,ſicut Zacharias, qui meis dictis fidem nõ ad-
hibuit, ſed vt meo nuntio lęteris,& vniuerſum or-
bem iucunditate adimpleas. Iam verò illud venit
obſeruandum, quod ſuperius tetigimus, cum idem
hic Angelus ſimilia verba diceret Zachariæ, ſcilicet
ne timeret. Solent namque Angeli boni initio dum
apparent terrere, at in fine maximã conſolationem
& lætitiam relinquere, quod facilè eſt videre in B.
Virgine in hoc loco,& cum Zacharia,nec non cum
paſtoribus,& cum alijs multis Viſio autẽ & appa-
ritio Angeli Satanæ, viſioni Angeli boni contraria
eſt. Quia omnia mundanarũ rerum principia iucũ-
da & delectabilia ſunt, finis autem triſtis & amarus
eſt: virtutes verò in principio duræ & aſperæ ſunt,
in fine perfectũ gaudium gignũt. Quod ſi hæc,quæ
proſequimur exemplo ſacræ paginæ videre cupias,
audi, Amon ingenti amore ſororem ſuam Thamar
2.Reg 13. proſequebatur,& poſtquam cum illa accubuit,tan-
tùm illius odium concepit, vt dicat ſcriptura hoc
odium maius eſſe,quàm fuit amor quo illam proſe-
Prou.5. quatur. Ideò in Prouerbijs dicitur: *Fauus diſtillans la-
bia meretricis,& nitidius oleo guttur eius: nouiſſima autẽ
Prou. 23. illius,* &c. Ne conijcias oculos in pulchritudinẽ pec-
cati,quod ſicut vinũ inebriat, calet namque, & illo
homines euaneſcunt, & ſuorum ſenſuum impotẽtes
Gen.19. efficiũtur,& virus tanquã Baſiliſcus diffundit. Ideò
Angelus pręcepit Loth & vxori ipſius,filijs & filia-
bus,vt domũ citiùs exirent, & vt neque oculos re-
trouerterent in ciuitates,quæ igne comburebantur.
Fœliciùs namque illis cõtingeret, ſi iter ſuum inſe-
quentes non retro aſpicerent: vitia enim natura ſua
homines alliciunt & attrahũt, ita vt ſi in ea aſpexe-
Quæ ardua in primis, difficillima. ris, omninò detinearis. Quod ſi ad vitia reſpexeris,
non tam principia quam exitus illorũ conſidera; at
ſi virtutẽ,non initium,ſed finẽ: nam principio for-
ſan difficilis via tibi videbitur. *Arcta eſt via,* ſed id at-
tendas quod ad vitam ducit. Non ſinas hanc corti-
Matth.7. cem aperire,& frangere. Intus namque medullã &
cibum ſuauiſſimũ inuenies. Nam malum punicum
etiamſi corticem amaram & inſipidam habeat, nõ
Simile. ideò eſt reijciendum. Quod ſi agricola hyemẽ hor-
ridam, grandine, & pluuijs abundãtem expaueſce-
ret, non vtique meſſes in maturo tẽpore colligeret.
Reſpicit tempus fructus,tẽpus Auguſti,in quo ma-
ximè delectatur & gaudet, ſic nos attendere debe-
mus ad virtutis exitus: nam ſi principia inſpicimus,
ab incepto deſiſtimus, earum aſperitate deterriti.
Exod 3. Paſcebat oues Moyſes,cum apparuit illi Dominus,
& dixit vt proijceret virgam in terram, quæ cum
proijceretur, conuerſa fuit in colubrum,at Moyſe
caudam colubri apprehendente iterum coluber in
virgam fuit conuerſus. Quod inſinuat,vt ſi virtutis
principia apprehenderis, expaueſces & trepidabis,
illam colubrum & baſiliſcum indicans; at ſi finem
intueris facilis tibi tanquam virga videbitur. Vnde Matth.5.
ſi quis audiat dicere: *Beati pauperes,beati humiles,beati* Luca 6.
qui lugent, qui perſequutionem patiuntur; prima facie
protinus mirabitur,& deterrebitur,at ſi finẽ atten-
dat,& cõſideret, *quoniam ipſorum eſt regnum cælorum,
& quoniam ipſi conſolabuntur,* gaudebit vtique & ani-
mus eius lætitia reficietur, nec non intelliget, quòd
ex amara virtutis radice dulciſſimi, & ſuauiſſimi
fructus colliguntur. In virtutis exitu vas illud ele-
ctionis coniectos habebat oculos, quando Corin-
thijs ſuis dicebat: *Conſiderantibus nobis,non ea quæ vi-* 2.Cor.4.
*dentur, ſed quæ non videntur: ea verò quæ videntur mo-
mentanea ſunt,quæ non videntur æterna.* Vbi iam tan-
dem in his Angeli verbis conſiderandum venit, vt
viſione Angeli principio B. Virgo timuerit, in fine
autem Angelus illam conſolatur, & timorem pro-
pellit. Ita vt mater Dei Virgo manſerit & in altiſſi-
ma omnium dignitatum conſtituta, vt inde intelli-
gas,quam beatum & fœlicem finem ipſa virtus ſibi
ſortietur. Subdit deinde Angelus, vt virginis gau-
dium magis augeat.

Inueniſti gratiam apud Deum. Reddit Angelus ra-
tionem,quare non debeat timere. Timeant illi,qui
ſunt ſceleribus & flagitijs cõtaminati,timeãt pecca-
tores ſeuerum iudicium Domini, timeant malefa-
ctores ſubire tribunal iudicis; tu verò, qui gratiam
apud Dominum inueniſti,gaude & lætare: tantùm
abeſt,vt aliquis timor animũ tuum poſſit inuadere.
Qui Deũ non timet,reliqua omnia mũdi timere de-
bet,at tu qui Deum times,immunis manes à reliquis
alijs timoribus. Cain protinus vt timorem Domini
amiſit totus animo linquebatur,ita vt dixerit: *Omnis* Geneſ.4.
qui inuenerit me, occidet me. Mirabile quidem eſt, vt
qui animum habuit & vires ad occidendum crude-
liſſimè fratrẽ, iam ſe fateatur animi deliquium pati
ad vniuerſas res mundi. Quemadmodũ enim miles
ſcuto & haſta amiſſis, magno timore corripitur, &
vt nauta fracto gubernaculo in medijs fluctibus cõ-
ſtitutus,maximo metu deterretur,ſic homo diuinis
gratiæ armis ſpoliatus, & timore Domini amiſſo,
pertimeſcit, ne fluctibus inferni abſorbeatur. Qui
verò Dei gratiam habuerit, nihil eſt quod timeat.
Quocirca Dominus Eſaiæ dixit: *Ne timeas, quia ego* Eſaia 41.
tecum ſum. Iacob cum exiſtimaret forſitan aliqua Gen.31.
culpa teneri,cum Laban idola ſua quærebat,tacuit:
at cũ omni culpa vacare intellexit; timore repulſo
audacter eum reprehendit. In quo facto cõſiderare
debes quam fortem reddat animum recta cõſcien-
tia. Quod ſi recta conſcientia non eſt, tunc Deum
times,fulmẽ times,& infernum, & denique tuorum
factorum reddere rationem formidas. Sapiens ait:
Fugit impius nemine perſequente; iuſtus autem vt leo con- Prou.28.
fidit. Tu autem B. Virgo noli timere;quia inueniſti
gratiam apud Dominum. Rex cum comitatus in-
cedit hominibus, illis haſtatis & enſibus munitis,
omnem timorem procul expellit;neſcio autem cur
timeat homo, cum Deum in cuſtodem ſuũ habeat.
Si quando cum amicis & ſodalibus incedis, nihil
formidas; minùs multo timere debes cum Deum
in cuſtodiam habeas. Etenim regius Vates, inquit:
Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo, Dominus Pſal.26.
ſalus mea,quem timebo?

Iam verò hæc verba Angeli, ſcilicet, quòd apud
Deum gratiam inuenit, ſingula æqua lance ſunt
perpendenda. Multi namque quærunt gratiam,non
apud

apud Deum, ſed apud mundum: cuius certè gratia *Prou.31.* & mendax, & fallax eſt. O bone Deus, quàm anxio labore & ſolicitudine ab iſtis gratia quæritur, & quanto labore hæc eadẽ gratia ſuſtinetur, & quanto animi dolore tãdem relinquitur. Vtinam vt Deo eſſent grati tam anxiam curã & ſolicitudinem præſtarent. Hi, certè videntur terrena hæc & caduca, æternis illis, & nunquam perituris bonis anteponere. *Num.21.* Qui quidem admodum ſimiles ſunt Iudæis illis, qui Tyrannidem Pharaonis in Ægypto ferre maluerunt, potiùs quam aliquantulùm laboris ſu- *Matt.22.* ſtinẽtes, terram promiſſionis ingredi. Similes etiam ſunt iſti conuiuis illis, de quibus legitur in Euangelio, qui pluris habuerunt ſua negotia conficere, quã ſumma animi requie & lætitia regis æterni nuptijs intereſſe. Omnes vtique huic ſoli rei operam intendunt, in id vires & neruos exhauriunt, vt gratiam principum & magnatum cõcilient, gratiam autem Dei, vel nihili pendũt. Quod certè ſtudium hominum ſtupidorum & amentium eſt. Viri autem iuſti eam diligentiam, quam mali adhibent vt grati & iucundi ſint hominibus ſæculi, eandem ipſi impendunt, vt grati & chari ſint Deo. Quæ quidem ſolicitudo & diligẽtia à B. Virgine non fuit aliena; ipſa etenim maiorem gratiã quam reliquæ omnes mulieres apud Deum fuit conſequuta. Sed iam Angelus poſtquam timorem expulit à virgine, incipit ſuum nuntium declarare, dicens.

Vara.31. *Ecce concipies in vtero.* Expende, quòd non dixit ſolùm: *Ecce concipies*, ſed ſubdit, *in vtero*, vt oſtenderet ipſam parituram ſua virginitate intacta & integra permanente. Sola hæc virgo in vtero concepit, reliquæ namque mulieres licet fœtus ſuos in vtero portent, tamen non concipiunt in vtero, ſed extra vterum. Virgo non ſic, ſed ipſa ſola nullo interueniente opere viri, ſed Spiritu ſancto aſſiſtente, concepit. Quòd ſi cõceptum tibi annuntio, nulla macula, aut iniuria tuæ virginitati fiet, quia non ſicut aliæ mulieres, ſed iuxta Eſaiæ vaticiniũ, *Spiritu ſancto obumbrata concipies.* Bene igitur addidit Angelus, *in vtero:* *Eſaia 9.* nam cum B. Virgo cogitaret, eſſétne illa ſalutatio ab Angelo lucis, vel à dæmone, cùm virginitatis votum promiſiſſet, exiſtimaret forſan illũ dæmonem eſſe, niſi *in vtero* adderet, cùm ſuaderet, vt votum virginitatis frangeret. Ideò ſapienter Angelus ſuam ſalutationem pronũciauit, ac ſi diceret. Quia quem paritura es, vnicus eſt filius Dei, & verus homo, ita modus naſcendi peregrinus & inauditus erit; quia matris gaudio frueris, nec ideò amittes coronam virginitatis, quia hoc opus miraculoſum erit, factum ab Spiritu ſancto. Ideò diuinus Pſaltes in- *Pſal.86.* quit: *Homo natus eſt in ea, ipſe fundauit eam Altiſſimus.* Præterea non ſuperuacaneè addidit, *in vtero*, vt oſtenderet diuinum verbum ex virginalis vteri ſubſtantia carnem ſumpſiſſe, & ex puriſſimo ipſius ſanguine ſacratiſſimum corpus fuiſſe formatum.

Et paries filium. Tui ipſius Saluatorẽ, & omnium hominũ redemptorem, & fiet abſque aliquo dolore & pudore tuæ virginitatis. Nam ſicut in cõceptione libido non erit, ita neque in partu corruptio.

Et vocabis nomen eius Ieſum. In Hebræo *Ieſuah*, quod eſt Saluator, quæ dictio Latinè ſignificat eripere, vel aliquid ex aliquo periculo liberare. Itaque Saluator liberatorem vel ereptorem ab aliquo periculo ſignificat. Et ita duces illi conſtituti à Domino ſuper populũ Iſraëliticum, de quibus fit mentio *Iudith.1.* libro Iudicum; vt Sampſon, Gepte, Gedeon, & alij, qui liberabãt filios Iſraël in aliqua neceſſitate conſtitutos, Saluatores vocabantur. *Suſcitauit illis Dominus Saluatorem*, hoc eſt, virum qui illos ab inimicis eripuit. Sic Chriſtus vocatur *Ieſus*, id eſt, Saluator, qui à dæmonis ſeruitute nos liberauit. Quemadmodum enim Romani duces illuſtria nomina ſunt ſortiti, vt Britannici, Africani, Germanici, eò quòd animi ſui virtute has nationes debellarunt; ita Chriſtus inuictiſſimus dux, rectè Saluatoris nomẽ ſibi accepit, quãdoquidem humanum genus à morte & imperio dæmonis eripuit. At Chriſtus multo potiori iure. quia cæteri Romani Imperatores à deuaſtatione, à deſtructione, & à morte honorem vſurparunt. Chriſtus autem à reparatione, à reſtauratione, & vita honoris titulum ſibi aſciſcit. Namque Scipio *Luca 11.* ille, qui cognomento Africanus fuit vocatus, hoc cognomẽ ſortitus eſt, quia Romano Imperio Africam ſubiecit. Chriſtus autem, quia diabolum vicit, & animas tulit, quæ ipſius erãt ſpolia, hominũ Saluator appellatus eſt. Qua de cauſa meritiſſimi, inquit, Apoſtolus: *Dedit illi Deus nomen quod eſt ſuper* *Phil.2.* *omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur*, &c. Notabis autem, quòd non dixit Angelus, impones illi nomen, ſed *vocabis*, quia hoc nomen illi erat impoſitum à Deo Patre, iuxta illud: *Vocabitur tibi no-* *Eſaia 62.* *men nouum, quod os Domini nominauit.* Denique obſeruandum hic eſt, quòd quando Angelus loquutus fuit cum Ioſepho virginis ſponſo, de hoc ſanctiſſimo & benedicto nomine Ieſus, dixit: *Vocabis nomen* *Matth 1.* *eius Ieſum, ipſe enim faciet populum ſuum liberum à peccatis eorum.* Vbi iam vides quomodo Angelus Ioſeph, & nomen pueri, & eius declarationem aperuit. Quod cum virgine neutiquam fecit, tum propter virginis excellens ingenium, cùm ipſa ita omnia percalleret, vt nulla emendicata expoſitione indigeret; tum etiam, quia Angelus peccatum nominare noluit coram ea, quæ libera ab omni peccati contagione nata fuit. At verò cum nec ipſe Angelus coram B. Virgine auſus fuerit peccatum nominare, tamẽ hac noſtra tẽpeſtate multi ſunt, ſeipſos diſcruciãtes, qui maxima curioſitate voluunt, & reuoluũt libros, vt in ea peccatũ inueniant. Qui tamen ſi at- *Pſal.9.* tentas & pias aures ſacro vati præſtarẽt, in id amentiæ genus non incidiſſent. *Quæretur* (inquit) *peccatum illius, & non inuenietur.* Sed poſt nominis impoſitionem, qualis futurus ſit Saluator, ſubdit Angelus, dicens.

Hic erit magnus. Tot tantique illi erunt virtutum *Vara.32.* tituli, vt nemini alij quam homini & Deo cõuenire poſſint. Vnde nec conſentaneum rationi eſſet, vt eo honore, quo Deus vnigenitum filium ſuum decorauit, reliquum aliũ illuſtraret. Namque maximum argumentum erat ad probandam Chriſti diuinitatem, humanitatis ipſius claritatem conſiderare. Quod quidem efficax argumentum D. Ioannes cognouit, cùm dixit: *Verbum caro factum eſt.* Sequitur: *Ioan.1.* *Vidimus gloriã eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre.* Vbi dictio illa, *quaſi*, neutiquam diminutiua eſt, at ſonat idem quod tanquam. Nec adiungenda eſt, homini, vnigeniti, ita vt efficiat ſenſum. Vidimus gloriã eius, quæ tã egregia ac tãta eſt, ac ſi eſſet gloria vnigeniti filij Dei. Qui quidẽ non bonus ſenſus eſt, quia verè fuit gloria, non quaſi vnigeniti, ita quod particula, *quaſi*, diminutionem ſignificet, ſed tanquam vnigeniti, quia gloria Chriſti verè & purè fuit vnigeniti filij Dei gloria. Itaque dictio, *quaſi*, non connectenda, aut iungenda eſt genitiuo vnigeniti, ſed accuſatiuo, *gloriam*: tunc reddit ſenſum. Data eſt illi gloria, quæ decebat vnigenitum patris æterni, quæ

ni, quę soli illi conueniebat, vel quæ in eum solum cadere poterat, vel quæ sibi, & non alij tribui poterat, eum esset filius Dei. Filio enim Dei cõueniebat, ex ea matre nasci, quæ ante partum, & in partu, & post partum virgo existeret: & ipsum solũ decebat, Luc. 2. vt in natali suo angeli canerent, vt eũ reges adora- Matt. 2. rent. Ipse solus est, qui meruit à Simeone, & Anna Matt. 3. magnificis laudibus extolli, à magno Baptista prędicari, & testimonio patris filius declarari, cũ dixit, Hic est filius meus dilectus: quę vtiq; laus & honor ipsi soli conueniebat. Huic soli miracula illa portẽtosa tribuenda erant, quæ in morte sua, passione, & resurrectione acciderunt. Itaq; illius humanitas talibus titulis fuit illustrata, qualibus oportebat filiũ Dei decorari. Ideò rectè dixit angelus, Erit magnus. Et quid vlteriùs addit? *Et filius altissimi vocabitur.* Ac si diceret, Ita illustris & magnus erit, vt facilè possit colligi, eum esse naturalem altissimi filium. Et hinc est, quòd ipsius gloria & claritas, tanta erit, quanta decuerit filium altissimi patris. Antea filius altissimi erat, sed postquam carnem assumpsit, voca- Matt. 16. tus est à multis, vt à Petro, Martha, Centurione & Ioan. 1. multis alijs. Ideò non dixit, erit, quia antea iã erat: Matt. 27. sed vocabitur. Non autem adoptiuus, vt cæteri: sed naturalis, coæternus, vnicus, & coæqualis, iuxta illud. Dominus dixit ad me: filius meus es tu, ego Psal. 2. hodie genui te. ¶ Expende autẽ quòd quando angelus loquitur de magnitudine apponit verbum, erit, futuri temporis: at cum loquitur de filiatione inquit, filius altissimi vocabitur: vt scias, quod quãdo dixit, magnus, de Christo homine intellexit, quia si de Christo Deo intelligeret, non opus esset dicere, magnus erit, sed solũ, hic est magnus. Itaque eũ dixit, filius altissimi vocabitur, de ipsius diuinitate fuit loquutus, qui semper & ab æterno filius eius naturalis extitit, ideò non dixit, erit, sed voca- Matth. 3. bitur. vt æternus pater illum vocabit, & Centurio, Matt. 27. & alij. *Et dabit illi Dominus Deus sedẽ Dauid patris eius.* Conditionem describit, statum & dignitatem, quã Sedes pro habiturus erat Messias. Dabit (inquit) sedẽ Dauid. statu. Vbi sedes pro statu sumitur. Ita ad eundẽ modum dicimus, sedes vacans, cum summus Pontificatus, vel aliud quoduis imperium vacat. Ita consuetum est dici, Papa sedit annis decem, quãdo tanto tẽporis interuallo Pontificatum gubernauit. Sic intelli- Exod. 15. gendum est illud Exodi à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio eius vsque ad primogenitum ancillæ, quæ est ad molam, hoc est, à primogenito, qui gubernat. Sic Christus quatenus homo sedit in domo Dauid, quia sceptrum habuit domus suæ, & do- Esai. 9. minus fuit Dauid, quatenus Deus. Ideo Esaias ait, Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis super solium Dauid, & super regnum eius sedebit: vt cõfirmet illud & corroboret in iudicio & iustitia. Vbi animaduertas, Prophetam non dixisse in acquisitione gloriæ temporalis, aut diuitiarum terrenarum; nam tẽporalis gloria fluxa, & momentanea est: sed dixit, in iudicio & iustitia. Per hæc enim regnum Christi in omnibus suis fidelibus cõfirmatur & permanet. Quocirca Romanorum regnũ, defectu iustitię cecidit, & plura alia regna quæ longum esset commemorare. *Et regnabit in domo Ia-* Psal. 144. *cob in æternum.* De hoc Christi regno ait Psalmista, Regnum tuum regnum omnium sæculorũ, & dominatio tua in omni generatione, & generationẽ. Esai. 9. Et Esaias, Multiplicabitur eius imperium & pacis non erit finis: super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt cõfirmet illud. Et Daniel, Magnum Dan. 3. eius regnum sempiternũ, &c. Et Michæas, Regna- Mic. 4. bit (inquit) super eos in mõte Sion ex hoc nunc & vsque in sæculum. Aduerte autẽ, quod loquẽs Angelus de Christo, non dixit illum regnaturũ in domo Abrahæ, quãuis pater fidei fuerit: nec in domo Isaac, cui factæ fuerunt repromissiones: quia Abrahã habuit filium Ismael à quo Ismaelitæ (gens idololatra & infidelis) ortũ duxerunt. Similiter Isaac filium habuit Esau, à quo processit rex Edom cum populo suo Gentili idololatra & infideli. At filij Iacob omnes fuerunt fideles, à quibus originẽ traxit Dei populus, & in quo Deus, & notus erat, & adorabatur. Propter infidelitatẽ filiorum Abrahæ, & Isaac non regnauit Christus in domo Abrahæ aut Isaac, nõ propter peccata: nam in domo Iacob etiam peccatores fuerunt. Omnes namque Christi fideles licèt peccatores sint, dummodo salua & incolumis in illis fides maneat, ad Christi regnũ pertinent. Infideles autem hæretici, & perfidi Iudæi, Mali in diabolũ habent regem: nos tamen Christum & re- Ecclesia. gem & ducem nostrum sequimur, qui in sua Sancta & catholica regnat Ecclesia. Diximus superiùs omnem illum, qui Christi fidem, incolumem habet, etiamsi aliquo peccati inquinamento obnoxius sit, nihilominus eiusdem Christi esse membrum, licet Gen. 7. mortuum. Namque in arca Ecclesiæ animalia sunt munda & immũda, & in eadem triticum est paleis Matt. 13. admixtum: & itẽ sagena est, vbi sunt pisces boni & mali. Quod ideò prosequimur, vt totis viribus nitaris, ne huius regni mortuus ciuis sis per mortuã fidem: & id præ oculis semper habeas, quod Christus dicit, Filij regni ejicientur in tenebras exterio- Matt. 8. res. Vbi manifestè innuit, quo pacto fides sola non sufficiat ad consequendam vitam æternam: nam Israelitæ illi, de quibus Christi est sermo, per fidem erant filij regni, tamẽ defectu operum exclusi sunt à regno cœlesti: nam cùm congregauerit paterfamilias triticum in horreo suo, paleas cõburet igni inextinguibili. Vt intelligat Christicola nequaquã illi de sola fide esse gloriãdum. Quòd si te sola fide Matt. 13. dignum honore putaueris, fortassè continget, vt illã amittas: iuxta illud beatissimi Pauli, de quibusdam hæreticis Timothæo scribentis, Habentes bo- 1. Tim. 1. nam conscientiam, quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt. Si bonã amittis conscientiam: etiam post conscientiam fortasse fidem perdes. Cõtinget quippe illud tibi, quod pomis recõditis, quòd quando vnum corrumpitur, corrumpitur etiam alterum illi adiunctum: ita sanè voluntate viciata ex multitudine & affinitate vitiorũ, multoties & fides in intellectu corrũpitur. Intellectus Psal. 110. bonus omnibus facientibus ea: qui enim mandata Dei custodit (inquit Dauid) bonum habebit intellectum ab ipsorum mandatorum obseruantia, & ab ipsa legis custodia: nam dominus non permittit, vt in hæresim labatur, qui Christo obtemperat. Qui manum supra oculos suos ponit, ipse sibi est impedimento, ne à solis radiis illuminetur. Quod vtique multi ex catholicis fecerunt, qui inter oculos suos & lumen fidei multa flagitia & scelera constituentes, non lucẽte illis sole iustitiæ, fuerunt in causa, vt miserum illorum cor excæcaretur, & vt in Barathrum hæresum laberentur. Princeps huius cateruæ fuit Lutherus nostri sæculi miseranda pestis, qui priusquam in hæresim laberetur, superbus fuit, luxuriosus, & multis alijs flagitijs & sceleribus conta-

taminatus. Nã homini ſpurcitijs carnis dedito facilè perſuadebis, ſimplicem ſornicationem non eſſe peccatum. [Aug. libr. de hæreſi-bus. c.33.] Nec erit abs re illud relatum à diuo Auguſtino, quod quidam nomine Aëtius qui Epiſcopatum ambiebat, cùm non poſſet illum attingere, in id inſaniæ deſcendit, vt aſſereret ſimplicem ſacerdotem tantam habere poteſtatem ſicut Epiſcopus. Intellectus nãque cùm noſtræ voluntati aſſentitur protinus, vt in aliquam rem inclinatur, etiam ſi mala ſit, tanquã bonam approbat. [Eſai 6.] Vnde Eſaias, [Ioan. 12.] quem beatus Ioannes citat, ait. Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde: & conuertantur, & ſanem eos. Sed de his aliàs. ¶ Pro maiori autem huius literæ explanatione meminiſſe oportet & hi-[3. Reg. 1.]ſtoriam tertij libri Regum recolere, vbi habetur quod domus Iacob Dei cultoris diuiſa fuerit in duo regna temporibus Roboam nepotis Dauid: & habuit duos reges ſcilicet Ieroboam, quem ſequuti ſunt decem tribus & vocatus eſt ipſe, & eius ſucceſſores rex Iſrael, & duæ tribus ſequutæ ſunt Roboam, qui vocatus eſt rex Iuda. Ideò ne exiſtimaret beata virgo, quod in regno Iudæ ſolum eſſet Chriſtus regnaturus, cuius ſucceſſio eſt illa, quæ profecta eſt à Dauid, & non in reliquis tribubus: ideò inquam, poſtquam dixit, in domo Dauid patris eius, addidit Angelus, regnabit in domo Iacob; vt inde intelligas Chriſtum regnaturum ſuper duodecim tribus, & vtrumque regnum & imperium Iudæ & Iſrael complexurum, quę tribus omnes erant ſucceſſores & filij Iacob patriarchæ.

Vbi autem dicit hoc Chriſti regnum eſſe æternum, manifeſtè inſinuat nõ temporale, ſicut multi falſo exiſtimarunt: ſcilicet Meſſiam copulaturum omnes duodecim tribus, quæ anteà ſparſæ & diffuſæ erãt per diuerſas nationes & imperaturum om-[Chriſti regnum ſpirituale.]nibus duodecim tribubus, quemadmodum Dauid & Salomon. Ita Chriſtum interrogauerunt diſcipuli dicentes, Domine ſi in tempore hoc reſtitues Iſrael? Ita credidit Herodes, & ideò turbatus eſt, ne forſan perderet temporale ſuum regnum.

[Act. 5.] [Matt. 2.] Item cùm dixit Angelus regnum eius æternum fore, inſinuauit clare illud futurum eſſe ſpirituale: quia temporalia æterna non ſunt. [Dan. 2.] Sic Daniel de [Hebr. 1.] Chriſti regno inquit, Regnum eius poteſtas æter-[Pſal. 44.]na. Dauid etiam in Pſalmo quem de Chriſto in ſenſu literali allegat Paulus, dixit, Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi virga æquitatis, &c. Ferè nihil erat Chriſto ab aliquo imperatore regnum temporale auferre, ſicut abſtulit à Pharaone: at temporale regnum, & omnia quæ in eo ſunt nihili pendũtur à Chriſto. Sed hac noſtra miſera tempeſtate, omnis fons & origo diſcordiæ inter reges Chriſtianos eſt quis eorum maiori dominaturus ſit imperio, aut quis magis aucturus, aut locupletaturus ſit ſuũ regnum. Si quatuor palliola ex vili lana cõfecta, volentibus tragœdiam repræſentare in medium adducerẽtur: & protinus inter eos rixa oriretur, quis meliori lana confectum pallium eſſet induturus: nónne manifeſtiſſima inſania hæc eſſet, & omnino iſti mentis impotes iudicarentur? Omnia namque palliola ex eadem lana ſunt confecta, & peracta comœdia ibi manere debent, quia mutuata fuerunt. De nihilo alio certè reges inter ſe pugnant quàm de lana caprina, quia maiora regna poſſideat, quis pluribus gentibus dominetur. Ideò oportet aduertere, ne quis rerum mundanarũ imagine capiatur, omnia namque palliola ſunt vili lana contexta, & omnia hîc relinquenda ſunt. Quocirca optimo iu-[Ioan 6.]re Chriſtus hanc controuerſiam noluit acceptare: imò fugit quãdo Iudæi illum in regem eligere voluerunt. ¶ Admonet locus iſte, vt temporalia fugiamus, & vt amemus cœleſtia. Hæc enim quæ viden-[2. Cor 4.]tur temporalia ſunt, quæ non videntur æterna.

Quid enim obſecro aliud eſt aurum & argẽtum niſi terræ immunditia? Quid hæc quibus induimur, niſi ferarum & brutorum coria? Quid bombicinum, & ſericũ, quibus prætioſæ veſtes conficiuntur, niſi vilium vermium ſtercora? Quid prætioſæ purpuræ & regalia indumenta niſi animalium vellera? Quid denique ſupremæ arces altiſſimis mœnijs vallatę, quid fortia caſtella, quid laquearia miro artificio elaborata, quid niſi terra ſunt? Omnia quæ ſub cœlo ſunt vile ſtercus & vanitas ſunt. Talia Apoſtolus iudicauit cum dixit, Omnia arbitratus ſum, vt ſtercora. [Phil. 3.] Et regius vates hos miratus qui ſuperbas iſtas domos nimis amãt, dicit, Filij homi-[Pſalm. 4.]num vſquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium. Vanitatem diligitis & quæritis mendacium: quia hæ non ſunt permanentes nec veræ diuitiæ. Quod ſi hæc ita ſunt, quot & quantos in mundo inuenies, qui harum terrenarum rerum amore depereunt, & ſuperbia elati nimis euaneſcũt? Vnde regius Propheta, poſtquam de impijs multa mala dixerat, ſtatim de ipſorum moribus adiecit dicens, De abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum. Nam ſi regiam do-[Pſal. 16.]mum vel alterius nobilis ingrediaris, protinus omnia cubilia videbis præcioſis ornata pauimentis, vaſa omnia nitida & fulgẽtia, lectum & fulcra miro artificio elaborata: tecta denique eburneia, & aureis laquearibus fabricata, quæ omnia ſi rectè conſideres videbis materiam ab ipſo opere ſuperari. At verò ſi cõieceris oculos in alia miniſteria infima, non apparent, cum tamẽ & his domus etiam abundet: quæ nunquam propter earum vilitatem ante conſpectum domini adducũtur. Sic nimirum amor Dei ſanctus, virtutes & multa alia illuſtria dona in publicum ſunt collata, tãquam ſupellectilia magnifica, & tanquã margaritæ præcioſæ, quæ in conſpectu Domini ſunt: vt omnibus notæ fiant. Tamen aurum & argentum & aliæ præcioſæ margaritæ humanis oculis in pretio habitę, diuinis autem contemptæ, in inferioribus terræ partibus reponuntur, vt in ipſius viſceribus, & in marinis conchis, vbi ipſæ generantur. Ait itaque Dauid Domino, Vide & conſidera quales iſti ſunt, quorum venter & animus de abſconditis tuis adimpletur. His namque rebus, quæ ob earundem vtilitatem in infimis terræ partibus ſunt reconditæ, vt aurum, argentum, gemmæ, & alia huiuſmodi, his inquam eorum animus & venter eſt repletus: quibus ſuperbi & elati incedunt, necnon & eas magni faciunt. Qui certè non alio ſolidiori cibo, quàm vento alũtur. Et dimiſerunt (inquit) reliquias ſuas paruulis ſuis. Hæc quippe bona filijs & hæredibus ſuis impartiuntur, alij domum, alij vineam, alij fundum, quorum ſinguli ſingulis ſunt contenti.

Quod ſi à diuino vate quæras, nũquid eius vẽter his omnibus ſatietur? reſpondebit, vtique, Ego autẽ ſatiabor cùm apparuerit gloria tua. His namque bonis ſpiritualibus (inquit Dauid) delector, & deinde diuinis & nunquam perituris ſatis ero cõtentus. At verò, quia de his vberiorem fecimus ſermo-

nem

nem in prima parte libri quem de vanitate mundi
nos scripsimus superiori anno, quæ tu videre pote-
ris, ad contextum Euangelij sancti gradum iam fa-
cimus.

Et regni eius non erit finis. Quæ verba & superflua
& angelo indigna per transennam cõsiderata vide-
buntur. Quia cùm prius dixisset, & regnabit in do-
mo Iacob in æternũ: quid vlteriùs opus erat adde-
re, & regni eius non erit finis? Quia quòd æternum
Gen. 17. est, apertè constat idem finẽ non habiturum. Quam
Gal. 5. obiectionem facili negocio dilues: si aduerteris cõ-
Exod. 28. & 30. iunctionem, &, expositiuam esse. Hæc enim nomina
Leuit. 16. & 17. æternum, & sempiternum, multoties in sacra pagi-
na non pro perpetuitate temporis, sed pro multorũ
annorũ spacio vsurpantur. Nam de circumcisione
dixit dominus esse pactum sempiternũ, quæ tamen
modò mortifera est. Si circũcidimini (inquit Pau-
lus) Christus nihil vobis proderit. Et loquutus de
sacrificijs dixit, esse legitimum sempiternum: qui-
bus non obstantibus finita sunt iam sacrificia illa
deleta & mortifera. Vnde necessariò conficitur le-
gitimum sempiternum in tempus finitum & limi-
Exod. 21. tatum debere resolui. In Exodo etiã dicitur, quòd
seruus nolens libertatem maneat seruus in seculũ:
& tamen in anno Iubilæi omnes sua libertate frue-
Leuit. 25. bantur, vt habetur in Leuitico. Idem de festo pa-
Exod. 12. schali dicitur in Exodo, & de Sabbatho, & de sa-
Exod. 31. crificijs in libro Numerorum. Et plura alia loca in
Num. 28. sacra scriptura inuenies, in quibus æternũ & sem-
piternum, non pro perpetuitate temporis, sed pro
longo aliquo interuallo accipiũtur. Itaque coniun-
ctio, &, in hoc loco expositiua est, præcedẽtia ver-
ba declarans. Alia etiã loca inuenies in sacris literis
Genes. 1. his simillima, vt est illud Genesis. Benedixit diei se-
Matt. 13. ptimo, & sequitur, Et sanctificauit illum. Hoc enim
est benedicere. Et in Matthæo colligent de regno
suo omnia scãdala: & declarãs id Euãgelista dicit,
Et eos qui faciunt iniquitatem, mittẽt in caminum
ignis. Et in Apocalypsi. Fecit nos regnum & sacer-
Apoc. 1. dotes Deo & patri suo. Vbi coniunctio, &, exponit
Deũ esse patrẽ Iesu Christi filij sui. Ne igitur beata
virgo existimaret regnũ Christi aliquo tempore fi-
nẽ habiturũ, addidit angelus, & regni eius non erit
finis. Ac si diceret, Tali modo æternum erit, vt nul-
lis terminis aut finibus claudatur. ¶ Siue aliter tibi
placuerit respõdeo, quòd etiã si æternum significet
infinitum tempus: dico tamen quod licet æternum
sumatur pro tempore perpetuo & semper duratu-
ro: accipitur hic, regni eius non erit finis pro exten-
sione, latitudine & magnitudine regni eius. Quod
regnũ nullis terminis aut regionibus claudetur, nõ
solùm quantum ad duratione temporis verùm etiã
tã amplum, tam latũ, tam extensum, vt nulla possit
circũscribi mẽsura. Regno quippè Hispaniæ Pire-
næi montes finẽ imponunt. Frãcorum verò Alpes:
& alia itidẽ regna suis finibus cõtinẽtur. At regnũ
Christi nec Hispania, nec Gallia, nec Italia, nec Cõ-
stantinopoli finitur, quia regni eius (inquit ange-
lus) non erit finis: sed in omnẽ terrã, in quamlibet
remotissimã regionẽ vbi aliquis Christi fidelis fue-
rit se extẽdit eius Imperiũ. Vnde & ipse inquit, Re-
Luc. 17 gnũ cœlorũ intra vos est. Non habet circumscriptũ
locũ regnũ eius, quia possessio eius vbique est. Do-
Psal. 71. minabitur, (inquit Psalmus) à mari vsque ad mare:
& à flumine vsq; ad terminos orbis terrarũ ¶ Ter-
tiò huic difficultati potest satisfieri, quòd cùm di-
xit: & regnabit in domo Iacob in æternum, intelle-
xit de rege Christo: nũc verò cũ dicit, & regni eius
nõ erit finis, loquitur de regno eius, hoc est de sub-
ditis suis, atque ita rex, & ipsius regnũ nullũ finem
habebunt. Quod priùs est, ad regẽ pertinet: secun-
dũ verò ad eius subditos. Poteritne Hispanus, vel
Frãcus Rex alicui subditorũ dicere. Nũquã morie-
ris? An poterit hũc eũdẽ à morte eripere, & perpe-
tuũ facere? Minimè Christi autẽ potentiæ, vel hoc Matt. 10.
parũ est, qui suis dicit, Capillus de capite vestro nõ Luc. 12.
peribit: omnes enim sunt numerati. Nã Christi sub-
diti, qui in cœlo cũ sanctis regnant, nunquã mortẽ
agnoscent. Quòd si tu perpetuus esse vis, Christi
seruus esto: quandoquidem humana diligẽtia nihil
aliud magis curat quã seipsam perpetuam facere:
quod vtique consequetùr is, qui ex Christi regno
fuerit. Si autẽ mundanus fueris, peribis: siquidem
& mũdus perijt. *Dixit autem Maria ad angelum.* Licet 1. Ioan. 2.
angeli verbis firmiter crederet de cõceptione filij:
quia tamen nõ exactè modum cõcipiendi angelus
explicuit, idcirco rogat beatissima virgo: *Quomodo
fiet istud?* Principio turbata est, quia cognouerat Sa-
tanã aliquando figurã gerere angeli lucis, & pote-
rat eã tentare, sicut & ipse Christus tẽtatus fuit. At 2. Cor. 11.
cũ nedũ ipse angelus sermonẽ finiuisset, cognouit Matt. 4.
diuina reuelatione tunc facta, illũ non esse dæmo-
nẽ, sed angelum bonũ Atque ita nõ dubitauit, sed
fidẽ verbis præstitit. Non sicut Sara, quæ in risum
prorupit & in illusionẽ: nec sicut Zacharias, qui du- Gen. 18.
bitauit, cùm vterque sciret angelũ esse bonum, qui
illis apparuit. Ideò dixit ei Elisabeth. Beata quæ
credidisti: nãque virginẽ nõ latebat Esaiam multò Esai. 9.
antea prædixisse, Ecce virgo concipiet, & pariet fi-
lium. At (vt inquit sacer Aug.) modum quo cõce- Aug. lib.
ptura erat, ignorabat. Et hoc est quod modò ipsa 16 ciuit.
quærit quomodo fiet istud de facto non dubitans, cap. 24.
sed prudẽter modum inuestigans, rationem subdit
suæ interrogationis. *Quoniã virum non cognosco.* Quasi
diceret intra se, Si meæ virginitatis iacturã aliquã
sum passura, & promissum votũ violatura, nolo es-
se mater Dei: at verò, quia scio dominum potẽtem
esse, vt mea virginitate intacta manẽte possim pare-
re: quæro quomodo dominus id facere disposuerit.
Vbi protinus aduertere debes, quam curam & so-
licitudinem habeat beata virgo de obseruãdo vir-
ginitatis voto, & virginali puritate: dicit namque
angelo, se ad tantam dignitatẽ & honorem neuti-
quam ascendere velle, si aliquantulum detrimenti
suæ puritatis & virginitatis passura esset. Quòd si
quæras à beata virgine, nunquid malit virginitatẽ
custodire, quàm matrem Dei esse: non dubito quin
tibi respondeat, melius & salubrius esse, cordis syn-
ceritate, & animi virtutibus splẽdere, quàm digni-
tatem aliquã quantumuis sublimem & excellẽtem
subire. Omnes namque dignitates & honores par-
uipendendi sunt, si diuinis mandatis, vel minima
aliqua offensa irrogetur. Sed ô mundum omnino
perditum, & amentem: quid de te, deque ingenij
tui moribus dicam prorsus ignoro. Quia enim hac
nostra misera tẽpestate hominum reperiretur, cui si
regalis dignitas oblata esset, quàm vel grauissimis
flagitijs esset ascẽsurus, prorsus renueret? Sed quid
dico regem? contentus esset ille si minimus dare-
tur redditus. Nam multos hodie inuenies, qui pro-
pter lucrandum teruntium, vel minimum aliquod
stipendium, grandia facinora perpetrabunt, imò
quotidiè perpetrãt. At virtus nũc paruipenditur: &
gratia sine aliqua necessitate à nobis maximè of-

fenditur. Quæ res in causa est, vt beata virgo tã solicitè & diligenter rem hanc requirat, ne fortè aliquod ibi lateret incõmodum, quòd suæ virginitati & puritati nociuum esse posset. Quam vtinam curam virgines nostri temporis tam solicitam haberent suæ virginitatis seruandæ, & religiosè seruandi vota, quę domino suo vouerũt. *Votum virginitatis.* Quod autẽ beata virgo votum fecerit virginitatis apertè ex hoc loco colligitur. Nam si solùm hoc intelligeret ipsa de præterita virginitate, quam hactenus custodierat: esset nihil dicere. Quia virgo quę nuptias expectat, & nubendi propositum habet, non reputabit inconueniens, dicenti filium se parituram esse, virginitatem hactenus obseruasse. Nam si ipsa diceret, virgo sum, facilè ei posset responderi. Poteris nubere viro, & filiũ parere. Ideò cùm Maria iudicauerit ad id inconueniẽs esse virginitatem: clarè constat, propositum illam habere custodiendi promissam virginitatem. Nám cùm dixit, Virum non cognosco, idem est, ac si dixisset, nec cognitura sum. Quæ quidẽ loquutio Hebraismus est, & apud nos vsitatus loquendi modus. Sic Pharao dixit filijs Is- *Exod. 5.* raël. Non do vobis paleas, id est, nec dabo: vt reuera nunquam illis dedit. Sic Ioannes cùm misit discipulos suos Christo, vt interrogarent, an ille esset, *Matt. 11.* qui venturus erat: ibi venturus in Hebræa veritate est participiũ præsentis, ac si dicerent, es tu veniẽs? Et Christus Petro, & Ioanni dixit, Tempus meum prope est, apud te facio pascha: Hoc est, decreui *Matt. 26.* pascha vobiscũ celebrare. Et alibi, A Galilæa propheta non surgit: pro præterito, surrexit: Sicut & a- *Ioan. 7.* liquando ponitur pręsens pro futuro. Quo loquendi modo frequenter vtitur: nam cum aliquem inuitamus, vt vinum bibat, solet respondere, Ego nõ bibo vinum: quasi velit dicere: nec bibiturus sum. Vt si aliquem Carthusiensem monachum inuitares ad comedendas carnes, responderet: nõ comedo carnes, id est, nunquam commesturus sum illas, quia ex voto & instituto ordinis non possum illas comedere. Sic modo beata virgo inquit, Nõ cognosco virum, id est, nec illum vnquam cognoscam. Ex quibus verbis colligunt Sancti Patres, Aug. Bern. *Aug. lib. de virg. cap. 1.* & Beda voto se castitatis & virginitatis astrinxisse. Quia non solum id in animo habuit, scilicet, virgi- *Bern. ser. 4 in cant.* nem esse, sed hanc suam virginitatem stabili voto consecrauit. *Beda super Luc.* Nam cùm fides catholica teneat Mariam perpetuò virginem fuisse, optima ratione elicitur, perfectissimum statum virginitatis habuisse, qualem Dei matrem decebat. Status autem firmitatem sonat: firmitas verò non nisi per votum stabilitur, quo certum est virginem seipsam astrinxisse. Hoc enim discriminis est inter bonos & malos: quòd boni ita malè decernunt facere, vt facilè ab instituto recedant. Non iurant mala facere, nec ad illa voto obligantur: ad bona autem faciẽda etiam teneri volunt. Sic Abraham iurauit se non nociturum Regi Abimelech. *Gen. 20.* Et Dauid, Iuraui (inquit) & *Psal. 118.* statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Et alibi, Vo- *Psal. 131.* tum vouit Deo Iacob: nunquam ingressurum lectum strati sui, donec inueniret locum domino. Mali verò bona ita faciunt, aut facere proponunt, vt facilè ab incepto desistant: ad mala autem patranda (si opus est) arctissimo se adstringunt voto. *Act. 23.* Quemadmodum illi: qui promiserant, se nec co- *3. Reg. 19.* mesturos, nec bibituros, donec occiderent Paulum: Et Iezabel promittẽs & iurans, se Heliam occisuram, dixit, Hæc faciant mihi Dij, & hæc addãt si nõ, &c. Et quod deterius est, ita se his votis obligãt, vt nunquã velint ab eis recedere: sicut impius Herodes, qui iurauit se daturũ saltatrici quidquid *Marc. 6.* peteret: Beata itaque virgo de re iusta votum fecit, quod semper integrũ inuiolatumq́ue seruauit. Vnde oportet discere, vt non mala, sed bona domino promittas, & ea firmo & stabili animo semper seruare. Hieremias propheta, vt habetur in capite vlt. *Bar. 6.* Baruch, qui fuit scriba Hieremiæ, mittens epistolã populo Israëlitico in Babylonia captiuo, adducit illis in memoriã differẽtiã, quę est inter Deũ Israël, & Deos quos Babyloniæ colebant. Dij Babyloniæ sunt lignei, lapidei, aurei, & argẽtei: si quis illis votum vouerit, neque id reddiderit, nunquã id requirẽt. Videte igitur quid facitis, quia agitis cum Deo Israël, Deo viuo & vero, qui à vobis fidẽ promissam petet: & grauiter in vos animaduertet, nisi steteritis promissis. Quia Deus lapideus aut surdus non est, vt nõ audiat votũ quod tu religiosè ei promisisti: nec sine memoria est, nec elinguis, aut mutus, vt non possit exactè rationẽ voti petere. Itaque cuilibet religioso aut moniali existimãdum est, cũ Deo viuo se agere, vt à memoria non excidant vota ab eo promissa. Vult nãque dominus vt adimpleamus vota, etiam si inde nullũ cõmodum ipsi eueniat. Nã cũ dominus iustus sit, magis diligit propriũ honorem, quàm hominũ vtilitatẽ: vt sic honor Dei cultoribus suis prosit. Nam si homo, qui vermis terrenus est, iniuria afficitur, cũ promissis illi nõ statur: ita dominus ęgrè fert, vt illi promissa nõ adimpleãtur. Vult etiam dominus, vt vota persoluamus propter propriã vtilitatẽ nostrã, quia maxima vtilitas homini accidit, si Deo promissis satis fecerit. ¶ Aliud autem inde notabis, & ad tuã doctrinã disces, quàm optimũ sit, aliquod bonum incipere. Maria namq́ue prima omniũ virginitatẽ vouit domino, quã postea multæ aliæ sunt sequutæ iuxta illud Psalmi, Addu- *Psal. 44.* centur regi virgines post eã, proximæ eius afferẽtur tibi. Nec dominus tãti obsequij immemor, grandia beneficia in eos cõfert, qui boni alicuius authores fuerunt. Vt est videre in Aminadab, qui in exitu Is- *Exod. 14.* raël de Ægypto primus ipse fuit, qui cum sua tribu mare rubrum fuit ingressus. Quapropter tribus Iuda meruit princeps esse inter alias tribus, cum natu non esset maior: & ipse princeps fuit nobilioris tribus, ex qua reges originem duxerunt. Quo fit vt spõsa in Cãticis dicat. Anima mea turbata est pro- *Cant. 6.* pter quadrigas Aminadab. Et in Psalmo, In exitu *Psal. 113.* Israël de Ægypto, domus Iacob de populo barbaro, facta est Iudæa sanctificatio eius. Tũc enim ele- *3. Reg. 6.* git dominus tribum Iuda in regiã dignitatẽ, ex qua Christus humanã induens vestẽ natus est. Deseruiet etiã nobis in huius rei exemplũ templũ illud, quod Salomõ Hierosolymis ædificauit, licèt à Chaldæis *4. Reg. 25.* destructum fuerit, & in reædificatione Hierusalem *Esd. 1.* post transmigrationẽ Babylonis, aliud fuerit à Zorobabel ædificatũ: nihilominus templum illud Salomonis nomẽ retinuit. Quod & cõfirmat euangeliũ Ioannis qui inquit, ambulasse Iesum in porticu *Ioan. 10.* Salomonis. Quẽ honorem sibi Salomon comparauit, eo quòd primum templum ędificauerit: quamuis non illud, in quo redemptor noster ambulabat. Cuius etiam honoris beatus Ioannes baptista fuit *Matth. 3.* particeps, quia prior fuit, qui regnum cœlorum *Marc. 1.* nunciauit, & pœnitentiam prædicauit. Quem nu- *Act. 7.* merum etiam ingreditur sanctus Dei martyr Stephanus, qui antesignanus fuit, qui pro Christi

nomine

Act. 7. no mine incredibili gaudio ſanguinem effudit. Nec memoria tibi excidat, quibus bonoribus, quibus laudibus, quibus encomijs celebrantur modò, & per ſæculi immortalitatem celebrabuntur ſanctiſſimi religionum principes & fundatores, vt Benedictus, Auguſtinus, Frãciſcus, & Dominicus, & alij etiã ſancti, qui lapides angulares fuerunt Chriſtianæ noſtræ religionis. Itaque cùm beatiſſima Virgo prior fuerit, quæ ſanctam ſuam virginitatem Deo conſecrauit, dici non poteſt, quibus encomijs, quibuſque laudibus digna eſt, vt celebretur. Vnde tibi curandum eſt, vt ad quodcumque opus bonum prior & paratior inueniaris. Ita vt ſi ad rem ſacram pulſetur iã tu alios in itinere præcedas. Si eleemoſyna eſt alicui eroganda, nunquam moras nectas, dicens, cras iſtud faciam ſubinde repetens: vt vel ita bono exemplo alios multos allicias ad idem faciendum. Nec dubites quin futurus ſis particeps horum etiam meritorum in cœlo, vbi aduentitium præmium tibi augebitur, cùm alios videas, qui tuis honoribus cœlum conſcenderunt.

Diſpari autem modo cum eis agitur, qui principes ſunt & authores alicuius mali, qui maiori plectũtur ſupplicio, & in inferno manet illos aliud accidentarium. Venit iam præ oculis rei huius exemplum. *3 Reg. 12.* Nam Ieroboam ne populus reuerteretur ad domum Dauid, aſcendens vt adoraret Deum Hieroſolymis, vt ipſe & poſteri ſui regno tẽporali potirentur, aureos vitulos fecit, vt eos adoraret Iſraël: quem iniquum regẽ ipſiuſque exemplum ſequuti ſunt illius ſucceſſores, quorũ multi idololatræ fuerunt. Vbi aduertas quòd ſæpius ſcriptura horũ ſcelera Ieroboam ipſi tribuit: nam cùm de aliquo ſcelerato rege loquitur, inquit, Non receſſit à vijs Ieroboã, qui peccare fecit Iſrael. Vbi Scriptura ſacra culpã reijcit in Ieroboam, nam ipſe prior fuit, qui vitulos conflauit, cùm alijs peccandi anſam præbuerit. Vnde & tormenta Ieroboam in damnatio-*Num. 15.* ne iſtorum augebantur. Idem etiam in lib. Numerorum habetur, quòd cùm filij Iſrael inueniſſent quendam colligentem ligna in die ſabbathi, eum iuſſu domini lapidauerunt, quia (vt inquit gloſſa) primus ſabbathi violator fuit, & occaſionem alijs *Luc. 16.* præbuit violandi feſtos dies. Sic etiam diues ille epulo, qui ſuo malo exemplo quinque fratres corruperat, rogauit Abraham vt mitteret aliquẽ, qui eos auerteret à via iniqua, ne ad loca tormentorum peruenirent: quod quidem nõ motus charitate fecit (cũ nulla in inferno habitet) ſed propterea quòd timuit, ne eorum aduentu grauioribus ſupplicijs torqueretur. Vnde cauẽdum tibi eſt, ne alijs occaſionem delinquendi præbeas: namque hoc tibi imputabitur, vt acrioribus pœnis plectaris. *Et reſpondens Angelus dixit ei. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te.* In hoc admirabili & diuino opere Sancta Trinitas operatur ſine alicuius interuentu: cumque opera Trinitatis externa indiuiſa ſint, id quod actionis fuit in incarnationis myſterio toti Trinitati tribuẽ-*Incarnatio Christi quare opus Spiritus ſancti.* dum venit. Vocatur autem opus Spiritus ſancti per appropriationem: quia Spiritui ſancto donum gratiæ tribuitur, & meritò cùm hoc fuerit ſupremum quòd in vniuerſo ipſe operatus fuerit. Nãque cùm diuinus ſpiritus diſtributor ſit omnium donorum & gratiarum, quorum omnium cũ in Chriſto ſumma plenitudo fuerit, ideò Spiritus ſanctus author cõceptionis Chriſti dicitur: Nam nõ ſolum anima Chriſti ſed etiam ipſius caro viuificat, & vitã ſpiritualẽ largitur, dignè eã comedẽti: cũ verũ ſit Chriſti humanitatẽ gratiã tribuere meritoriè, & etiã efficiẽter. Meritò ergo illa humanitas de Spiritu ſancto eſt, quę in ſpiritũ ita abſorpta erat, & rapta, vt ſpiritũ largiretur. *Et virtus altiſsimi obumbrabit tibi.* Qui tenent beatã virginẽ in originali peccato conceptam eſſe: in hãc abeunt ſententiã, vt obũbrare in hoc loco idẽ ſit, quod fomitẽ extinguere. Nã cùm munus vmbræ refrigerare ſit, ita obũbrare nihil aliud eſt, quã refrigerare incẽdiũ (quòd eſt fomes) quẽ nullũ poſt Chriſti cõceptũ ſenſit. Alij autẽ de maiori gratia ei collata iſta verba interpretantur. Verum hæc nihil ad rem noſtrã attinent, ſed ſtãdum eſt in ſenſu literali & propoſito in quo Angelus fuit loquutus. Nãque Maria nõ quærit, quæ gratia illi donabitur in verbi incarnatione, aut quod bonum Chriſti aduentu ſit ſuſceptura: ſed inueſtigat, quomodo hoc fiet. Itaque ſenſus huius loci legitimus eſt. Si interrogas ô ſacra virgo, quomodo iſtud fiet: dico quòd Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obũbrabit tibi, id eſt, Spiritus ſanctus geret vicem viri: & in hac ſanctiſſima conceptione tota trinitas operabitur. Aderit ibi ſacra trinitas, nã de eius cõceptu agimus, qui verus Deus erit. In re hac nullum viri opus interueniet: nam diuina virtus id totum prẹſtabit. Ideò appoſuit duo verba quæ matrimonij actionẽ ſignificãt: nimirum ſuperueniet & obumbrabit. Quæ duo verba viro ratione mulieris competunt, ſcilicet mulierẽ obumbrare, & pallio illam operire, qui actus eſt matrimonij. Quod licet videre in libro Ruth, quæ cũ ad pedes Booz obdormiret, *Ruth. 3.* & eã ipſe ſentiret, admiratus eſt: ipſa autem rogabat eum, vt vellet eã in vxorẽ ducere, quæ in petitione ſua his verbis vſa eſt dicens, Extẽde pallium ſuper ancillã tuã, quia propinquus es. Quod idem fuit, ac ſi diceret, Ducas me in vxorem. Et idem intellexit Booz, vt ex ipſius verbis patet. Quieſce nocte, & facto mane ſi te voluerit propinquitatis iure. Lege caput tertium libri Ruth: ibiq; clarè colliges, quòd extẽdere pallium, & obumbrare, & vmbrã facere, ad actus matrimonij pertineãt: nẽpe ad amplexum & ad amorem, quibus vir & mulier copulantur, vt fiãt caro vna, & cor vnũ, qui amor ad matrimoniũ pernecessarius eſt. Vnde cum in Exodo dicitur do-*Exod 21.* minum non habere poteſtatem vẽdendi ancillam, cuius honorem contemptui dederit, verti poterit, quoniam operuit eã, id eſt, quaſi ſi maritus fuiſſet, cum illa egit. Nam in Hebræo eſt verbum Bagad, quod eſt tegere & operire. Vnde & Beged, בגד id eſt, veſtis, qua quis tegitur & operitur. Mos nãque erat Iſraëlitarum, vt quàm primum aliquis vxorẽ vellet ducere, extenderet pallium, & cooperiret eã in ſignũ matrimonij: hãc protectionem & tutelam ſignificãs, quam vir præſtat vxori. Itaque altiſſimi virtus obumbrabit tibi: quippe in hoc opere Sancta Trinitas viri fungetur officio, & tu ſacra virgo in conceptione hac concurres, ſicut & cæteræ mulieres in conceptionibus filiorum. Id tamen non in tẽpore, ſed in inſtanti fiet: & ita fiet vt naturalis & ſupernaturalis mater Dei ſis. Supernaturalis, quia concipies ſine virili ſemine, & naturalis, quia verè ex ſubſtantia tua ſaluatorem gignes. Vnde & dicẽdum eſt plus Beatam Virginem fuiſſe operatam, quàm reliquæ aliæ mulieres, quia ex ſolo virginis puriſſimo ſanguine Chriſti corpus formatum fuit: quia ſecundum carnem Chriſtus non fuit filius alterius perſonæ ſed ſolius virginis, quod quidẽ nunquam

qnam In mundo accidisse constat. Aduerte tamen quòd licèt posset angelus dicere, Deus viri munus præstabit in hac conceptione, vsus tamen est verbo obumbrare, hoc est, protegere: vt intelligas taliter Deũ in hac incarnatione interuenisse, vt sacra virgo & actiuè & passiuè concurrerit. Simile. Nam quemadmodum multoties contingit, vt lucidissimis solis radijs caligent nostri oculi, vt nihil operis conficere valeamus: tamen interuentu alicuius nubeculæ iam oculi suo munere funguntur: namque nubes illa calorem solis temperat, & mitigat, & radiorum eius vires debilitat. Ita virtus diuina non aliter, vt ostendimus in hoc opere adfuit, & vices viri gessit. Si autem diuina sola potentia opus hoc efficeret, & nihil virgo operaretur, non cum tanta proprietate diceretur mater Dei: ideò temperat Deus potentiam & virtutem suam, vt virgo possit operari, & reuera operetur. Posset vtique Deus (si vellet) carnem humanam sumere absque aliquo interuentu virginis & ipsius labore: tamen seipsum comprimere voluit, vt & ipsa operis esset particeps, & tali honore & excellentia gauderet.

Vbi iam Dei bonitatem, & clementiam expendere licet, quæ talis & tanta est, vt aliquando suæ potentiæ vires reprimat, vt amicos & dilectos suos honoribus afficiat. Nam cùm ipse sit author huius diuini operis: vult tamen quòd virgo suam partem accipiat, vt verè titulo matris Dei gaudeat. Quod idem frequenter consueuit facere in alijs multis operibus, quorũ etsi ipse præcipuus author sit, non in eis secundum omnem potentiam suam operatur: sed aliquid amicis suis faciendum relinquit, vt Exod. 14. eiusdem laudis & honoris sint participes. Nec opus esset rem istam alijs exemplis illustrare, quàm 4. Reg. 2. ipsomet experimẽto. Quid enim Deo erat opus, vt Moyses mare virga percuteret, vt populus liber & incolumis trãsiret, nisi dominus vellet ipsum Moysen & laudibus & honoribus afficere? Posset etiam sine ministerio pallij Elisæi Iordanem aperire, id tamen voluit, vt suæ virtutis diuini radij in sanctis Iudi. 7. suis mirabiliter splendeant. Nec illud silentio prætereundum, quòd Gedeon fecit, vt expugnaret fortissimũ exercitum Madian: sonare fecit tubas, buccinas tangi, lagenas frangi, quæ omnia infirma & debilia erant ad tantum exercitum debellandum, nisi dominus sua virtute vires inimicorum infringeret: nihilominus voluit, vt Gedeon laboris aliquid applicaret, vt insigni victoria illustris redderetur. ¶ Nec suum ingeniũ adhuc dominus mutauit: id namque quod antiquitus fecit, & nobiscum etiam modò facit. Posset namque dominus sine aliquo nostro impẽso labore, ad illam beatorum patriã, vel solo nutu nos ducere, & nos ab omni peccato immunes, & in gratia confirmatos condere: tamen id renuit, vt nostris etiam laboribus patriã illam conscendamus, vt illustrior, vt grandior, & vt nobis copiosior laus & gloria inde consurgat: quia melius & laudabilius est, gloriam nostris meritis adipisci, quàm gratis, & in chenice sedẽtibus. Quod etiam manifesta veritate videre licet in duobus fi- Matt. 20. lijs Zebedæi, quibus noluit concedere honorem illum, quem gratia consanguinitatis petebant, nisi prius passionis calicem degustarent. In quo etiam domini benignitas & amor pro sui admirãda liberalitate, multis nominibus splendet, qui plus donauit duobus fratribus, quàm ipsi postulabãt: animus quippe illorũ honorẽ efflagitabat sine aliquo merito & labore. Ipse verò dominus certos promissi fecit martyrij lauream illis designans, quod mortis genus, necessariò gloria consequitur. Facilè enim posset dominus petitioni eorũ acquiescere: tamen potẽtiã suã mirabili modo compressit, & sine martyrij discrimine gloriã non tribuit, vt verè cũ Paulo cooperatores Christi possint dici. Non sunt (in- Rom. 8. quit) condignæ passiones huius sæculi, ad futuram gloriã: tamẽ quæ Dei bonitas est, & clementia pro tanto in nos amore illam libẽter nobis donat: vult tamen & aliquid laboris nos impendere, vt & gloriosius donetur nobis brauium. Ita vmbræ interstitio inter virginem & suæ potẽtiæ vires vsus est dominus: vt non solùm ipse, sed etiã beatissima virgo suum adderet laborẽ, vt meritò tali gloria & honore illustraretur, *Ideoque quod nascetur ex te sanctum.*

Christũ sanctũ vocat, ad differẽtiam sanctitatis, quæ in nobis est. Christus namque fons & origo est totius sanctitatis, à quo, tanquã à principio, sanctitas reliquorũ iustorũ deriuatur: nos autẽ licet sancti simus, & hoc nomen nobis sortiamur, non ita propriè assumimus (cùm tãquã arũdines simus immutabiles) sed quadam participatione illius, quæ in Christo capite nostro residet. Lumen quippe à sole ortum longo interuallo differt ab eo, quod procedit ab igne. Nam quod ab igne est, semper fumum sibi habet admixtum, & aliquam imperfectionem. Nam cùm Christus sit lumen de lumine, quemadmodũ lux à sole oritur absque aliqua corruptione: non aliter Christus limpidissimum speculũ ab hac beata virgine sanctum nascitur. *Vocabitur filius Dei.* Pro huius literæ clariori intellectu, operæ pretium est animaduertere, quod solet aliquãdo in quæstionem verti: vtrùm Christus quatenus homo sit naturalis filius Dei, aut adoptiuus. Quæ quæstio responsionem habet, esse filiũ Dei naturalem: nam filiatio suũ fundamentum habet in supposito & persona, non autẽ in natura. In Christo verò non sunt duo supposita, quamuis duabus naturis constet, sed vna tantùm persona, eaque simplicissima. Et perinde manifestò concluditur, non posse habere hanc filiationẽ adoptionis, cùm naturalis illi & propria sit. Christus quatenus homo filius Dei naturalis. Nihil tamen obstat, quòd eam gratiam habeat, quæ in nobis sufficiens est causa, vt filij adoptiui dicamur. Qui tamẽ etiam si virgo, doctor, & martyr fuerit: tamen illum habuisse aureolas non dicimus: quia aureolæ significãt participationem perfectionis in actu, cum ipse non habuerit participationem perfectionis, cũ fons & origo sit, à quo omnes perfectiones emendicauerint. Sic etiam in corpore immortali surrexit, impassibili, claro, subtili: tamen in ipso non vocantur dotes corporis gloriosi propter connotationem vocabuli. Sic etiam vocandus venit filius naturalis Dei: quia adoptio videtur naturalitatẽ negare. Aliqui namque dicere voluerunt filiũ Dei adoptiuũ etiam debere nominari, eo quod sanctissima trinitas sine viri ministerio operata fuerat. Literã hãc malè intellexerũt isti, assumẽtes illã particulam, ideoque in rigore ita quòd significaret causam præteriti, ad id quòd sequens est: vt si diceres, Ego sum homo, ideo risibilis. Simili etiã modo dicũt: Spiritus sanctus superueniet: ideò quod ex te nascetur, filius Dei vocabitur. Quia etsi Spiritus sanctus non veniret, erat nihilominus Christus filius Dei naturalis: ergo (inquiunt ipsi) de alia filiatione intelligendum est. Hi certè falso & infirmo nituntur argumento, quia ibi particula, ideò, non dicit

causam verborum precedentium,imò differitur ab
effectu ad causam,vt si dixeris,Dies est,ergo lux &
claritas est. Et ita intelligēdus est locus iste:Spiritus
sanctus superueniet in te:& virtus,&c.ideoque,&c.
scilicet,Quia ipse filius naturalis Dei est,ideò Spiri-
tus sanctus superueniet in te. Ideò cognoscet mun-
dus Dei naturalem filium esse. Sic Ecclesia hūc lo-
cum interpretatur:nam in quodam respōsorio, lo-
co,ideo,quo posuit,quod enim ex te nascetur san-
ctum,&c. Sequitur, *Et ecce Elisabeth cognata tua,&
ipsa concipiet filiū in senectute sua:& hic mensis sextus est
illi,quæ vocatur sterilis.* Exēplo non erat opus illi quæ
firmiter credebat: quocirca hic locus dupliciter
exponendus venit. Primò, dico hoc exemplum ad-
duxisse,nō vt crederet,sed ad maiorem lætitiam &
gaudium virginis,& ad maiorē firmitatem eorum
quæ circa fidem ipsi virgini dixerat: Quia fides à
ratione offenditur,quàm ipsa ratio præcedit: tamē
secùs contingit, quando sequitur. Nam postquam
credimus quòd naturali ratione non probatur, ra-
tio quæ post fidem sequitur,iuuat & fortiorem ef-
ficit ipsam fidem. Et ita post susceptam fidem,quæ
adducuntur rationes, non sunt, vt per eas creda-
mus:sed vt cognoscat fidelis,id quod credit conso-
num rationi esse, etsi humanum prorsus excedat
intellectum. Itaque nō adduxit hæc angelus virgi-
ni,vt crederet:sed vt eius animus reficeretur,& vt
intelligeret id mysterium secundum rationem esse.
Vbi aduertas particulas illas, & ipsa,maxima em-
phasi pollere. Nam si ipsa concepit à fortiori & tu
cōcipies,vt tibi dixit. Ex parte Dei nullum est mi-
raculum:quia quidquid producit, libera sua volū-
tate producit. Ex parte autem nostra maius erat
miraculū,vt conciperet Elisabeth:nā duo erant illi
impedimenta,alterum sterilitas, alterum verò se-
nectus. Nihil enim vnū miraculum sufficeret,quia
etsi viginti annis natu esset, non pareret propter
sterilitatem: & licèt fœcunda, non pareret propter
senilem ætatem. At vt virgo pareret,vno tantum
miraculo fuit opus:quia nec sterilis, nec ad senectā
peruenerat. Rectè igitur angelus disputat,& sumit
argumentum à minori ad maius,recensens vtrum-
que miraculum:alterum quando dixit,concepit fi-
lium in senectute sua: alterùm verò cùm subdit:&
hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis. Ac si
diceret: Si solius hominis conceptione duo præ-
cedunt miracula,quid mirum si conceptionem ve-
ri Dei vnum miraculum anteeat? Secūdò,locus hîc
venit exponendus:nam cùm angelus in hac re sum-
mopere virginis consensum optaret,intendebat,vt
breuiter ipsi responsum daretur, etenim cupiebat,
vt quàm citissimè donum acceptaret: & ideò di-
xit:Ecce Elisabeth cognata tua. Nec particula, ec-
ce,sua emphasi caret,ac si diceret, Cōsidera ô glo-
riosa virgo Elisabeth cognatam tuam filij tui præ-
cursorem ab hinc sex mensibus cōcepisse, vt vel sic
virgo sacra dictis annueret. ¶ Sed offert se statim
dubium,quomodo Elisabeth cognationem habue-
rit cum beata virgine,cum lex prohiberet eos, qui
diuersæ tribus erant matrimonio copulari, & vir-
Num.36. go,vt ex priori capite Matthæi constat,erat de tri-
bu Iuda,& de domo Dauid: Elisabeth verò vxor
fuit sacerdotis, qui ex tribu Leui ortum ducebat.
Satisfit autem huic obiectioni si aduerteris, hanc
diuisionem factam fuisse propter cōfusionem pos-
Num. vlt. sessionum,vt habetur in Numeris. Sed tribus Leui,
non habebat possessionem: ideò poterat contrahe-
re matrimonium cum alijs tribubus. Mos verò erat
sacerdotibus,vt semper contraherēt cū filiabus de
tribu Iuda,quę & regalis,& nobilior erat. Sic Aarō *Exod.6.*
qui erat ex tribu Leui, accepit in vxorē Elisabeth
sororem Naason, filiam verò Aminadab, qui erat
princeps tribus Iuda. Et Ioyada summus sacerdos
duxit vxorē Iosabeth filiā Ioram regis Iudę soro-
rē regis Ochoziæ,qui erat ex tribu Iuda. Ideo quā- *2.Par.22.*
uis Zacharias esset de tribu Leui,benè poterat vxor
eius beata Elisabeth esse de tribu Iuda. Fuit enim
mater Elisabeth soror Annæ matris Mariæ virgi-
nis,sed natu minor,quæ virū habuit Aaronitē. ex
qua nata est Elisabeth, & sic cognata fuit virginis
Marię. Nā vt Augustinus ait,caro Christi ex vtroq; *Aug.l.2.*
genere regū,scilicet & sacerdotū fuit propagata: & *de consen.*
Maria virgo Aaronitica erat, & ex semine Dauid *euang.c.2*
regis. *Quia nō erit impossibile apud Deum omne verbum.*
Quia nō solùm id quod fit,sed etiā quod cogitatu
comprehendi potest factu facilè domino est: cùm
verbum & oris,& mētis opus ambiat. Ita enim li-
cèt diuinam maiestatem venerari & suscipere, vt
quemadmodum angelus absolutè dixit,omne ver-
bum:ita intelligas nullum esse verbum, quod Deo
factu impossibile sit. Ipse enim est qui dixit,& facta *Psal.148.*
sunt:qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ *Rom.4.*
sunt:qui imperium habet sicut & vitæ, ita & mor-
tis. Vnde nec dixit angelus,nulla res est ei impossi-
bilis,sed verbum,quia dicere Dei est facere. Homi-
nes multa consuescunt dicere,quæ facere neutiquā
possunt. Esaias dixit, Ecce virgo concipiet. Dixit *Esaia 9.*
ipse,& factum est à Spiritu sancto. Nihil Deo factu
difficilè,in cuius potentia per obedientiam est om-
nis creatura. Ieremias inquit, Non erit tibi difficile *Ierem.32.*
omne verbum, qui facis misericordiā in millibus.
Et diuinus Psaltes, Omnia quæcumque voluit,fe- *Psal.113.*
cit. ¶ Aduerte autem omne verbū,in hoc loco,idē
valere quod nullum,ac si diceret: Nullum verbum
est impossibile. Sæpè enim in Scriptura sacra parti-
cula, non, quæ præcedit aut sequitur post dictionē
omnis,significat idem quod nullus. Vt ad Ephesios *Ephe.4.*
ait Paulus, Omnis sermo malus ab ore vestro non
procedat.id est,nullus sermo malus. Et Abacuch, *Abac.2.*
Omnis spiritus non est in eo,id est, nullus spiritus.
Et in Ecclesiaste,Nō est omne nouū sub sole. Et in *Eccles.1.*
Exodo,dominuauit, Omnē viduam & pupillū nō *Exod 22.*
affligetis. Et in Leuitico, Omnem adipem & omnē *Leuit.3.*
sanguinē nō comedetis. Et iterū in Exod. Non fa- *Exod.20.*
cietis omne sculptile. Et Iōānes,Omnis qui peccat, *1.Ioan.3.*
non videt Deū. Et in Genesi, Vt nō interficeret eū, *Genes.4.*
omnis qui inueniret eū. Sic in præsentiarum, Non
erit impossibile apud Deū omne verbum. ¶ Sed ad
maiorē huius loci explanationē, nō parua videtur
hîc oriri difficultas. Videtur nāq; quod angelus his
verbis velit,paruę fidei nota ipsā virginē innuere,
vel saltē desperationis crimine. Inquit enim, nihil
esse Deo impossibile:quasi ipsa de hoc dubitauerit,
vel crediderit,aliquid esse Deo impossibile. Nam si
virgo credidit hæc omnia esse Deo possibilia: quid
opus erat,vt angelus hæc verba subderet? Solutio
huius dubitationis tibi erit,quod illa verba quę an-
gelus fuit loquutus,dātur in respōsionē his, quibus
virgo interrogauit,cum dixit,Quomodo fiet istud.
Ac si diceret, Iā tibi modo dixi,scilic.spiritū sanctū
in te vēturū esse,& Deū habiturū se loco viri:& nō
solū hunc modum,sed & alios plures dominus ha-
bet,quos nec possum cōprehendere,& meipsum la-
tent:hoc tamen vnum scio, nihil difficilè, aut im-

possibile esse admirabili suæ potentiæ, cum multis & varijs modis idipsum possit præstare, tamen hic modus conuenientior fuit.

Sed his omnibus prætermissis, aduertat hîc Christianus lector, hæc verba. Nihil apud Deú impossibile, maximum esse nobis solatium. Semper namque dominus vult & potest nobis, vel iam desperatis suppetias ferre. Non possum nó eorum animos reprehendere, qui in suis vitijs & peccatis iacentes existimant se nunquam posse ad meliorem vitæ conditionem resipiscere. Aliud hominum genus est, qui nunquam læti incedunt, & iudicant vix fieri posse, vt eorum animos aliquando exultatio salutet. Alij verò sunt ita mentis impotes, & vitio carnis dediti, vt vel monstrum esse fingãt, posse vel vno die sine mulieribus conuersari, vel castum & mundum esse. Qui omnes si attentis auribus suæ inscitiæ reprehensionem velint auscultare: audiant vas illud electionis Paulum dicentem. Omnia possum in eo qui me confortat. Philip. 4. Libenter namque tibi, quicumque fueris concedimus sine Deo, adiutorio. nostro parum aut nihil imbecillem nostram & fragilem naturam posse: tamen si ipse dominus nobis adest, quod pelagus non audebimus intrare? aut quod periculum non aggrediemur? Illud autem in. omni angustia, aut infirmitate agendum tibi est, vt semper rogationibus instes, vrgeas, ores, illum inuocando: potens quippe est, & castitatem tuam custodire, & te obseruare immunem à peccato, & ingentem spiritus consolationem præbere, nisi fortè tu fidei imbecillitate ipsi obstaculo fueris. In quorum omnium gratiam, si tibi placuerit, leges septimum caput libri quarti Regum, vbi eleganter videbis, quomodo omnia domino sint facilia, etiam si humanis viribus longè ardua & impossibilia videantur: Dixit enim Elisæus, In tempore hoc erit modius, simile vni stateræ. Respondit autem incredulus quidam, Si dominus etiam fecerit cataractas in cœlo, nunquid poterit esse quod loqueris? Nihilominus factum est, vt dixerat prophera, & in- 4. Reg. 7. credulus ille mortuus est. Quocirca tibi laborandum est, Deú semper exorare, vt velit te ad seipsum conuertere, & neruos tuos in id debes intendere: vt adimpleas ea, ad quæ teneris; tuncque videbis omnia negotia tua fœliciter succedere, etsi hodie tristis es, crastino die lætus eris, *Dixit autem Maria.* Tunc beatissima Virgo audita verbis Angeli, quæ profundissima sua erat humilitas genibus flexis, manibus corporis simul, & méte eleuata, dixit, *Ecce ancilla domini, fiat mihi secũdum verbum tuum.* Statimque prolatis verbis angeli & Ipsius virginis consensu adhibito quatuor miracula fuerunt facta. Primũ, corporis Christi ex puro virginis sanguine cóceptio & formatio. Secundũ, animæ Christi ex nihilo creatio. Tertium, animæ ad corpus vnio, siue infusio. Quartum, assumptio humanitatis nostræ à diuinitate. Quemadmodum enim terræ vapor solis præstãti vi in sublime fertur, vbi sub aurora cócretus in roré conuertitur, qui decidens terrã fertilé & lætã reddit. Sic purissimus sanguis virginis gloriosæ virtute Spiritus sancti vterũ influés sine vlla virilis seminis cómixtione creuit in corpus Christi, qui editus in lucé terram ingenti gaudio affecit, & generi humano spiritus fœcunditaté tribuit. Quod intuens Esaias dixit, Rorate cœli desuper, &c. Esai. 45. Aduerte auté hæc quatuor in eodé instãti fuisse facta: quia in his non fuit priùs aut posteriùs tépore: sed naturã tantũ. Namque non per téporis incrementum formatũ fuit corpus Christi sanctissimũ, sicut cætera humana corpora, nec anima facta cópletis quadraginta diebus: sed vnico temporis momento Iesus Christus filius Dei factus est perfectus homo, assumens verbum diuinum naturã humanã in vnitate suppositi, in quo eodem instanti celebratæ fuerunt in vtero intemeratæ virginis nuptiæ hypostaticę vnionis. O admirãda erga miseriã & fragilitaté hominum diuina dilectio. O diuinus amor, qui ex duobus vnum efficit. In primitiua Ecclesia erat cor vnũ & anima vna. Quod factũ intelligendũ venit, Acto 4. vel in voluntatibus, vel in pijs affectionibus, quod re vera nó ex duobus vnũ cóficit: quia etsi duo fratres ardentissimo inter se coniungantur amore: at hîc amor finitus cũ sit neutiquã ex duobus vnum faciet. Verumtamen diuinus ille & supernus amor, quo Deus nos fuit prosequutus, cum nullis finibus aut terminis clauderetur, ex duabus naturis personã vnã fecit: quia Christus nó duplex, sed vna tantũ simplicissima persona est. Descédit Dei filius factu- Psal. 71. rus ex duobus vnũ: sicut descendit pluuia in vellus. Non auté sicut descendit pluuia in terrã, nam tunc sonitum reddit: super vellus auté nullum. Cum igitur filius Dei descéderit nó cum sonitu & strepitu, ideò ait egregius Psaltes descendisse, sicut pluuia in vellus cũ magno silentio & taciturnitate, ita vt ipsũ dęmoné latuerit ingressus eius in virginalé aulam.

Præterea descendit pluuia in vellus, nullo iniecto discrimine in ipsum, sed integro & intacto manente. Sic Christus descédit in virginis vterum, ipsius virginitate intacta & incorrupta manente.

Tertiò, extrahitur aqua à vellere sine corruptione velleris. Sic Christus ab vtero matris micans exijt, ipsius virginitate ex omni parte integra manente.

Quartò, purius & nitidius propter pluuiam manet vellus. Sic beata virgo sanctior, melior & excellentior fuit post partum quàm anteà. Addidit vlterius Psalmista. Et sicut stillicidia stillãtia super terrã: Nimbus si magnus est submergit & vitiat terrã: tamé stillicidiũ cadés eã vberioré reddit. Quod quidé mysterium sancta Ecclesia significare voluit, cũ inquit, Quãdo natus ea ineffabiliter ex virgine, túc impletæ sunt scripturę sicut pluuia in vellus descédisti. De cuius pluuiæ fructu sequitur: vt saluũ faceres genus humanũ. ❡ Verũenimuero iã erit operæ pretiũ singula verba huius tãti mysterij discurtere: & protinus videbimus singulares virtutes, quas virgo sacra his excellentibus verbis pandit. Et in primis obserua particulã ecce, idé esse quod vtiq; siue sanè: estq; significatiua obtéperantis seu dedentis se in Dei obsequiũ. Vnde Esaias dixit, Ecce ego, mit- Esai. 6. to me. Et in Psal. Tunc dixit, ecce venio. Et quãdo Psal. 19. dominus apparuit Samuëli, respódit Samuël, Ecce ego. Ac si diceret, Paratus sum tuos iussus adimple- 1. Reg. 3. re. Et in hoc sensu sumitur in isto loco. Significat enim promptũ, paratum, sollicitum, diligenté seruũ, qui paratus est vt sine difficultate obediat. Ecce ego nó fugio, nó me abscondo, prompta sum, & parata. Paratũ cor meũ Deus, paratum cor meum. ❡ Vtitur etiam verbo, fiat: Per primum fiat, condi- Psal. 107. tus est mundus, & per secundum Mariæ reparatus. Hoc verbo fiat, vsus est dominus creaturus cœlum, terram, & lucem. Videtur tamen excellentiorem & præstantiorem fortitudinem habuisse hoc virginis, fiat, quam illud quo mundus est conditus. Nã illo domini, fiat, factæ fuerũt omnes creaturæ: hoc au-

tem,

tem, fiat, virginis, vniuersi creator homo factus est: qui æternus cùm esset, nostram mortalitatem induere fuit dignatus.

Obserua etiam non dixisse, fiat in me, sed mihi: cùm & optimo iure posset dicere, fiat in me: quandoquidem in ipsa operatus est dominus illud diuinum mysterium, & in ipsius ventre Christus conceptus fuit. Sic angelus, Quod in ea natum est, de Spi- *Matth. 1.* ritu sancto est. Et in Psalmo. Nunquid Sion dicet *Psal. 86.* homo, & homo natus est in ea. Ideo iure optimo posset dicere: fiat in me secundum verbũ tuum, sed noluit ita dicere, sed fiat mihi, id est, in meum bonum, in meum honorem, & vtilitatem. Omnes afficiuntur donis hac sancta virginis obediẽtia, quia omnibus remedium præbuit: tamen maioribus me ornauit beneficijs: quia me elegit in matrem excellenti modo gratia sua in meipsam præseruans.

Aduerte autem domini nomen esse in hoc loco, ecce ancilla domini, nomen proprium. Pro quo sciendum Deum in scriptura sacra multa nomina habere, quæ alijs communicantur. Nam nomen אלהים elohim, Deo proprium est, nihilominus angelis & iudicibus tribuitur. Tamen vnũ solùm nomen tetragrammaton incõmunicabile alijs præter Deum est, quod quatuor literis cõstat י iod ה he ו vau ה he, quod est יהוה Iehouah, quod ineffabile erat apud Hebræos, vel eo quòd literæ quę nomen componunt, quiescentes & insonæ sint, & nullam per seipsas articulatam vocem possint exprimere, vel propter diuinæ maiestatis reuerentiã: cuius proprijssimum nomen nec audire, nec nominare fas putant. Et quia antiqui gẽtium poëtæ audierant Deũ appellari Iehouah, finxerunt Deum suum, quem vocauerunt Iouem deductum à Ieho- *Exod. 28.* uah. Quod nomen Dei proprium portabat sacerdos in lamina aurea. Ne autem tam potens & ineffabile nomen Iudæi nominarẽt, loco Iehouah vtebãtur nomine אדני Adonai, quod significat idem quod dominus: quia dominus & Deus appellatiua sunt: quia Deus commune nomen, & non singulare est, etsi de vno tantum verificetur: sed id propter suam significationem non est, sed quia dij plures non sunt. Sicuti sol qui verificari non potest, nisi da hoc sole, quem dominus condidit: quod nomẽ appellatiuum est, quia si plures soles essent, quilibet isto nomine gauderet. Eodẽ modo hoc nomen dominus, appellatiuum est, & conuenit Deo respectu creaturarum, in quas omnes dominium habet. Tamen nomẽ Iehouah proprium Deo est, & ipsius naturæ, & significat vnitatem naturalem essentiæ in trinitate personarũ sine aliquo respectu ad creaturas, & sine relatione ad extraneam rem. Significat etiam summam entitatem sine dependentia: significat tandem fontem & originem totius esse. Tãto enim honore nomẽ hoc apud Hebræos habebatur, vt si legentes scripturas ipsum inuenirẽt, non voce, sed mente tantùm illud proferebant, ita vt dignos se non iudicarent ad tantum nomen exprimẽdum, & ita loco nominis Iehouah, vtebantur nomine Dominus. Et ita in versionibus transferebant, Dominus. Virgo autẽ Maria totum sermonem istum habuit Hebræa lingua. Et ita dixit, Ecce ancilla Iehouah, fiat mihi secundum verbum tuum.

Iam verò videre restat, quas virtutes sacra virgo verbis istis manifestauerit. Primò namque mirabilis obedientia ipsius splendet, cùm se ipsam totã in domini manus cõmittit, vt pro libito in ipsa operetur. Ex qua obedientia poteris tu exemplum elicere, vt prælatis & superioribus obtemperes. Nam, sapiens inquit, Vir obediens loquetur victoriam. *Prou. 21.* Vnde tempore quo Adam obtẽperans erat Domi- *Genes. 3.* no, ipsi omnia subijciebantur. At verò postquam mandatis Domini nõ acquieuit, animalia etiã obedientiam illi denegarunt. Nec mireris, si aduersus inobediẽtem Ionam ipsum turbulentum mare, nautis & venti insurgant, & resistant: postquam verò *Ioan. 1.* domino se subiecit, piscis qui ipsum deuorauerat, illũ euomuit, & Niniuitæ saipsi subiecerũt, & eius *Dan. 14.* dictis obtemperarunt. Leones subiacti sunt Danie- *3. Reg. 17.* li: corui seruiebant Heliæ: nec pueros in caminum *Dan. 3.* *Ambr. in* iniectos, ignis cõbussit. Et quod maius est ipsemet *Lucam.* dominus homini obtemperanti obediuit: nam ad *Euseb. vt suprà.* vocem Iosue stetit sol in cœlo contra Gabaon. *Iosue. 10.*

Secundò humilitas eius ostenditur: nam cum in reginam cœli, & matrem Dei eligitur, ancillam se vocat. Quod quidem ingenium est iustorum & sanctorum virorũ, qui dum magis laudibus extolluntur, ipsi abjectiùs & humiliùs de se sentiunt. Cuius rei exemplum in rege Dauide experieris: cui cum Nathan egregia & præclara dixisset, ingressus templum in terra humiliter sedens dixit, Quis ego sum *2. Reg. 17.* domine, &c. Sic & Abigail cùm in vxorem à Dauide acciperetur, in terram prona humiliter respondisse fertur seruis Dauid, Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruorum domini mei. Quẽ- *1. Reg. 25.* admodum enim superbi cùm laudantur, & honoribus afficiuntur, magis ac magis insolescunt: sic viri perfecti altiùs in virtute radices agũt. Artifex namque paruam domum constructurus, nõ altum iacit fundamẽtum, quia parietes non multum erigendi sunt. At ædificaturus templum, turrim, aut arcem profunda mittit fundamenta. Sic dominus quando vult aliquem pro sua ingenti in nos liberalitate sanctissimũ efficere: priùs humilitatis sanctis documentis illum instituit, ita vt quanto perfectior & sanctior fuerit, tãto sit in humilitate profundior. Nec longè huius rei testimonium habes in Ioanne: qui cùm exemplar sanctitatis esset: dixit, Non sum dignus soluere corrigiã calceamenti, &c. *Ioan. 1.* Et Paulus Apostolus, Ego sum minimus Apostolorum: qui non sum dignus vocari Apostolus. Et *1. Cor. 15.* alibi: Christus Iesus venit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Et sanctissimus ille fi- *1. Tim. 1.* dei pater. Loquar ad dominum meum, cum sim puluis & cinis. Nec beatissima virgo super omnes *Genes. 19.* angelorum choros exaltata esset, nisi priùs infrà omnes humilis seipsam abijceret. Cùm igitur bea- *Humilitatis meritum.* ta mater promouenda esset ad tantam dignitatis celsitudinem: ideò profundissima humilitate decuit exornari. Verùm enimuero si in hac re mũdanum morem attenderis, videbis eum ad similitudinem falsi artificis operari. Nam quos mundus extollit, nullis iactis humilitatis fundamentis, citò corruunt. Et in hoc facilè dignosces eos, qui vel à mundo, vel à Deo extollũtur. Quippe quos dominus ad dignitates & excelsa munera eligit, ij suis officijs humiliter præsunt: & in suis honoribus, nec latum vnguem ab humilitate discedũt. At electi à mundo superbè imperant. Vnde beata virgo sicut dignitate omnes antecelluit, sic omnibus humilitate præstãtior est. Et ita ab Angelo salutata, & à Deo exaltata respondit, Ecce ancilla domini. Nec mirum videri debet, quòd in infirmo statu aliquis constitutus humilis sit: sed illud maximum

est, &

est,& omni laude dignissimum,vt inter honores & dignitates sedens,humilitatis documentum in ipso
Obiectio. splendeat. Quòd si forsitan dixeris Dei matrē non fuisse humilem,quia maior humilitas est honores à se abijcere,quàm acceptare illos:vt est videre in illis,quibus episcopatus, & maximæ dignitates offeruntur,quas renuunt:& Christus humiliter se gessit,quando in regē illum voluerunt eligere. Quod si Maria humilis erat:quid est,cur hanc dignitatem
Ioan.6. acceptauit? Ad quod attēdas rogo.Aliter namque eum hominibus,aliter eum Deo agendum,quia di-
Respons. gnitates,quæ ab hominibus tribuuntur,cedūt multoties in acceptantium dispendium & periculum. At quod Deus iubet, in nostram vtilitatē redūdat, & humilitas est,id amplecti: esset autem superbum obicem apponere.Si autem Deo contradiceres,venires arguēdus superbiæ,cùm significares , Deum
Ioan.13. in præceptis errare,te verò nō falli: Vnde Christus dominus meritò Petrum reprehēdit,cum nollet,vt eius pedes lauaret. Existimabat Petrus, dominùm id quod faciebat nō rectè agere:quod genus superbiæ est. Si magnatum aliquis famulo suo præciperet,vt in scabello sederet , volens illius pedes lauare,si tūc famulus resisteret, superbus esset:quia existimaret se recto consilio duci, dominum autem suum aberrare.Humilitas exercetur,cùm de volūtate superioris constat ipsi obedientiam præstaris: cùm vero virgini diuina reuelatione constaret, illum esse angelum domini,& velle dominum virginem in matrem suscipere:quanquam ipsi videbatur se tanti honoris esse indignam , tamen se ipsam diuinæ voluntati obtulit templum immaculatum. Potest etiam responderi appetitum nostrum honoris sitientem duabus indui virtutibus, humilitate scilicet,quę retrahit ne voluntas aliquem honorem ambiat præter debitum ordinem.Ex altera autem parte adest huic appetitui magnanimitatis virtus, quæ animum addit & stimulum voluntati, ne dignitatem subire timeat. quando illam dominus
D. Verba confert in multorum vtilitatem. Quę duæ virtutes
cum hu- in virgine sacra micarunt:namque magnanima fuit
militate acceptando dignitatem,quæ futura erat remedium
magna- humani generis. Item & humilitate fuit præclara:
nimitas. quia nec dignitatem cupiuit, nec sollicita de illa fuit, sed ex diuina domini voluntate virgini confertur. Quo facto non solùm obedientiæ & humilitatis exemplum dedit, sed etiam præclaræ magnanimitatis : cuius munus est alta & egregia sua lance conferre.

Ostendit etiam animi sui fiduciam. Posset namque tunc temporis virgo Angelo respondere. Vides, me parentes habere, quibus huius rei rationem sum reddituram.Quid enim Ioseph vir meus dicet,si grauidam me viderit?Quid secum cogitabit? Si autem astruero opus esse Spiritus sancti, nequaquam dictis meis fides dabitur. Iudicabor blasphema.Confidit virgo in domino:& se omniaque sua in eius manus commendauit pro nimia spe & fiducia animi sui.Sic de Susanna legitur,quòd cū falsò accusaretur , cor eius habebat fiduciam in domi-
Dan.13. no. Et denique vt breuiùs agamus in hac incarnationis historia nouem præclaras & excellentes vir-
Nouem tutes de virgine sacra narrat Euangelista. Virgini-
hic in tatem,eum inquit , Missus est Angelus Gabriel ad
D. Virgi- virginem. Vitæ suæ honestatem,cùm dicit: ingreſ-
næ virtutes. sus Angelus ad eam. Verecundiam,his verbis,Turbata est in sermone eius. Silentium his,cogitabat qualis esset ista salutatio. Prudentiam, vbi inquit, Quomodo fiet istud,Obedientiam.Fiat mihi. Humilitatem , se ipsam domini ancillam vocans.Magnanimitatem , quia pro vniuersi generis humani salute matris dignitatem acceptauit.Fiduciam,quia se totam Deo commisit.

Postquam Angelus legationem suam absoluit, cùm iam in virginis vtero filius Dei esset cōceptus incredibili lætitia,quasi licentiam postulans à regina sua,quàm vt Dei matrem iam venerabatur. *Discessit Angelus ab ea* Crediderim ego maioris reuerētiæ signa Angelū in discessu ostendisse, quàm principio salutationis:nā priùs futuræ matris Dei cultum præbuit,posteà verò,ipsam veneratus est, vtpote quæ iam reuera domini mater effecta erat.

Scias autē oportet præter omnes virtutes enar- Charita-
ratas sacram virginē excellenti charitate fuisse pręditam,quæ regina est,& princeps omnium virtutū: tis eminentia in
Nam protinus post Angeli discessum,nō montium natura.
asperitate detenta, omni difficultate itineris aut laboris procul reiecta ascendit in montana. Proprium quippe charitatis ingenium est,omnia ferre, omnia inuictò animo tolerare. Abijt per loca aspe- 1.Cor.13.
rà,inuia,& quæ virum alioqui robustum & fortem à tanto labore possent deterrere,vt visitaret Elisabeth : qui locus vbi Zacharias morabatur altior erat Galilæa, à qua recessit Maria. Ideo sequitur. *Exurgens Maria,abijt in montana.* Cum rex ad aliud proficiscitur,nemini non est notum , quò profectionē suam dirigat, ita vt nihil aliud in omnium ora incidat, quàm regis profectio, & omnes incedunt,dicentes,Quid sibi vult hoc inopinatum regis iter ? Quod est modo negotium ita arduū & difficile,vt possit regem à proprio regno & à propria patria commouere ? Huius autem rei causa ea est,quia nobiles & principes in altis locis & in sublimi sunt constituti,ita vt gressus eorum nō possint non ab omnibus iudicari:& si aliquando pro imbecillitate oculorum existiment se à nemine videri.
Ecce nunc rex regum , & dominus dominantium Apoc.19.
proficiscitur in breui virginis vtero à Galilæa in Iudæā,à prouincia in prouinciā,non deterritus itineris asperitate. Equidē nō sine causa,nō sine altissimo cōsilio,tales ac tanti viatores iter aggrediuntur. Duabus igitur moti rationibus tendunt à Galilæa in Iudæam.Primum ea voluntate motus vt ei operi initiū daret ad quod in mundū venit vt peccatores saluos faceret. Proficiscitur iā diuinus hie mercator animā Ioannis lucraturus. Incipit iā suo 1.Tim.1.
diuino redemptoris munere fungi : & initiū faciet libertatis peccati ab anima diui Ioānis. Vnde post- Origenes.
quā Esaias dixit. Ecce virgo concipiet,& pariet fi- Esai.9.
lium,prophetisans natiuitatē Domini ; subdit statim, Accelera,festina,deprædare, antequā puer sciat vocare patrem,aut matrē,auferetur fortitudo Damasci. Auferet vires diabolo,& prędā ab ore ipsius extrahet. Et in Psalmo egregius vates postquam de Christi natiuitate fuit loquutus,inquit, Et ipse tā- Psal.18.
quam sponsus procedens de thalamo suo. Et subdit. Exultauit vt gigas ad currēdā viam.Quod idē insinuauit Matthæus dicēs, Cū natus esset Iesus in Betheleē Iudæ,ecce Magi ab Oriēte venerunt. Ac Matth.2.
si diceret,Statim vt natus est Christus vocauit gētes,venerunt ab Oriente. Nō distulit eorū vocationē,nec procrastinauit in distribuendis suæ pietatis & misericordiæ thesauris:nam nondū natus,Magis se ostendit:& nondū conceptus Ioannē Baptistam vocauit.

vocauit. Certè inertia nostra & segnities digna reprehẽsione nõ vacat: nã cùm Christus ita diligẽter se gerat in nostra salute seruãda, nihil magis nos posteriori manticæ mandamus, cùm sit nobis Diuus
2.Tim. 4. Psal. 118. Paulus exemplum præsentissimum, qui inquit, Cursum consummaui. Et Dauid, Viam mandatorum cucurri. Benè igitur Esaias inquit, Deprædare, accelera spolia. Nam si adbuc infantulus manibus & pedibus deuinctis, in ventre clausus, ô sanctissimè redemptor, talem prædam à draconis faucibus eripuisti: quid de te in Caluario apertis brachijs potenimus expectare? Non possum equidem non mirari, ô bone Christe, tuam istam sedulam diligentiam, & sollicitudinem: quam erga oues tuas lucrandas attulisti. Nam cùm posses Ioannem à Nazareth sanctum efficere, & gratiam tuam illi conferre, dignatus es ad illum proficisci: vt maiori donorum cumulo tibi deuinctus teneretur. Rectè Dauid in persona Ioannis, inquit, Dominus solicitus est mei. Non dixit, quòd illius curam habebat:
Psal. 39. sicut rex suorum subditorum habet, aut alius quispiam: sed solicitus est. Vt rectè verba verbis, & promissa promissis consonent. Quia non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.

Psal. 120. In cuius loci consideratione gradum sistas oportet, & videas quanto odio peccata dominus prosequatur: nam protinus, vt in virgineo vtero carnem assumpsit, incepit ipsum peccatum expugnare.

Qui locus nihil aliud nos admonet, quã vt semper peccata tanquam perniciosissimam pestem detestemur, vel eo maximè, quia Iesus Christus maximis laboribus, & tanto suæ vitæ discrimine id ab animabus relegauit. Quòd si videre cupis, quo gradu ipsum peccatum oderit, pluribus possem demõstrare: sed vt reliquis patientes aures mihi accommodes, breuibus tecum agam modò. Ita dominus peccatum detestatur, vt illius causa filium suum interfecerit. Vt peccatum destrueret, & ab animabus nostris relegaret, filium vnigenitum morti exposuit. Quæ ratio deberet teipsum ita conuincere, & commouere, vt nihil magis à te alienum esset, quàm flagitium committere. ¶ Secundò proficiscitur virgo in domum Zachariæ, vt semper in illa maiora beneficia & honores cumularentur. Vult enim dominus, vt virginis dignitas & excellentia, quæ ab Angelis erat solùm cognita, nota sit etiam hominibus, vt ipsa tanquam mater Dei laudaretur.

Postquã enim Angelus matris honore illam salutauerat, vult etiam vt à beata Elisabeth laudetur, & debita veneratione colatur, cum dixit, Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Vbi diligenter aduertas obsecro, quantam adhibeat dominus diligentiam in colendis suis amicis, & in manifestandis mundo ipsorum virtutibus, quas ipsi propter humilitatis virtutem abscondunt.

Quis enim valebit dicere, etiã si flumen ingenij pro animi sententia ei natura concesserit, quibus encomijs, quibus laudibus & honoribus sanctũ Ioseph in Ægypto venditum extulerit? Quis beneficia Dauidi collata (etiam si lacteus eloquẽtiæ fons
Gen. 41. illi fœliciter contigerit) poterit enarrare? Quis denique attingere audebit laudum Moysi enarrationem, qui electus à domino fuit in ducem populi Is-
1. Reg. 16. Exod. 3. rael? Nec mirum si tecum paratissimus sit id facere, si vanas mundi laudes nõ captaueris, & soli Deo placere studueris. Nãque officium domini & munus est, abscõdita mundi inuestigare, vbi sanctis vitæ documentis serui sui delitescũt, vt eorum nomina per totum terrarum orbẽ celebret & prædicet. Itaque exurgẽs beatissima virgo abijt in montana, nõ de verbis Angeli incerta, sed lumine cœlesti illustrata dictis Angeli fidẽ adhibẽs: vt vel sic per eius aduentum ea Ioanni contingerent, quæ Angelus Exurgere
Gabriel prædixerat, scilicet: vt adimpleretur Spiritu sancto. Quod autẽ verbo, exurgere, vtatur, Hæbræa loquutio est, aliquid agendum significans. Vt quid significat.
est illud Cãticorum, Surge propera amica mea. Et Cant. 2.
in Psalmis, Surge Domine in requiem tuã, tu & ar Psal. 131.
ca sanctificationis tuæ. Et iterũ, Exurge domine Psal. 9.
non præualeat homo. Et exurgat Deus, & dissipen- Psal. 67.
tur omnes inimici eius. Et possemus idem sexcentis alijs locis comprobare. ¶ Quòd si attentiùs hũc locum considerare velis, inuenies aliquid adhuc quod possit in tuum lucrum & emolumentum cedere. Nam sicut beata Virgo cum primum iter ag- Initia
greditur, montes & laboriosa loca inuenit, nec his virtutum
omnibus ab incepto destitit: sic tu si aliquod virtu- grauia.
tis opus facere inceperis, scias multos labores paratos tibi esse, multa obstacula & impedimẽta, quæ omnia leuissima esse debent, vt te ipsum possint deterrere. Omnes nãq; qui piè volunt viuere in Chri- 2. Tim. 3.
sto, persequutionem patiuntur. Vnde iã te persuasum esse velim, vt nolis per mollia & blanda vitæ tuæ cursum peragere, nolis vitijs & voluptatibus peccato animo indulgere: sed manu semper apprehende ea, quæ difficilia & aspera sunt, vt per semitã virtutis recto tramite ad culmẽ gloriæ valeas peruenire. Secundò aduertas, ne vnquam difficultatis causa à bono incepto discedas: quia non sine labore ascenditur ad montana loca. Nam Saluatoris est di- Matt. 7.
ctum. Arcta est via, quæ ducit ad vitã. Huius namq; difficultatis & laboris consideratio à bonis inceptis Num. 14.
gradum retrahit. Israëlitæ etenim audientes fertilitatem terræ promissionis gauisi sunt valde, & seipsos parauerunt ad possidendum eam, & ad præliandum: at postquam difficultatem & laboriosum iter inspexerunt, ingenti timore sunt perculsi. Tertiò scias oportet nõ satis esse vt omnia tibi sint prospera & fœlicia, & quod nihil tibi desit: sed etiã est pernecessariũ, vt fratrum & vicinorũ tuorum curã semper habeas: vt & in laboribus & afflictionibus eos consoleris, & in necessitatibus liberali, & amica manu eis subuenias. Abijt Dauid, vt visitaret fratres suos in prælio constitutos, & interfecit Goliã.
Abijt etiã Ioseph, vt inuiseret fratres suos, & quãuis 1. Reg. 17.
priùs venditus fuit, inde tamẽ consequutus est sedẽ Gen. 37.
regni. Licet etiam aliquando vitam contemplatiuã relinquere, vt actiuæ possis ministeria præstare. Etenim etsi contemplatiua excellentior sit actiua, nihilominus multoties propter cõmodum proximi eam licèt deserere. Vt est exemplũ sacræ virginis, Actiuæ
quæ vt visitaret Elisabeth contemplationem relin- vitæ cum
quit. Nec intelligas magis meritoriam semper esse contem-
contemplatiuam vitam, quàm actiuam. Huius autẽ platiua
rei ratio est, nã meritũ charitatis perpendiculo mẽ- compa-
suratur. Vnde cũ aliquis ita feruidus in Dei amore ratio.
actiuo operi possit incumbere, aliàs verè remissè & tepidè cõtẽplationi vacare: inde manifestò elicitur eo casu actiuam vitam suis gradibus cõtemplatiuã antecellere. Hinc fit, vt beatissimus Paulus dicat, se Rom. 9.
velle à suauitate cõtẽplationis abduci propter salutẽ fratrum, quibus prædicandi munere maiorẽ diei partem consumebat: quod quidẽ actiuæ vitæ præclarũ exercitium est, & magnum pietatis & miseri-

cordiæ

cordiæ opus. Hæ duæ namque vitæ ita mutuis officiis se adiuuant, vt nequeat contemplatiuus dici, qui actiuæ non succurrerit, vidés proximum in necessitate constitutum. ¶ Quinto loco curandū tibi est, ne dona tibi à domino collata parca manu tuis *Matt. 25.* fratribus communices. Ne tibi cótingat, quòd seruo illi Euangelico, qui damnatus fuit, eo quod talentum à domino traditum abscondit. Ad cuius rei recordationem te facilè adducet pulchritudo, & ornatus cœli, sol, luna, stellæ, arbores, & denique vniuersæ creaturæ, quæ omnia sedulo ministerio, & sui creatoris nutui obediunt, & nobis suas virtutes communicant. Cur igitur dedignaberis tu, eruditione & doctrina tua alios instruere, non recordatus Pauli dictum: dispensatores sumus ministeriorum Dei? Non dicit, domini sumus, sed dispensatores. *1. Cor. 4.* Voluit beatissima Virgo donum Dei communicare sanctis Zachariæ & Elisabeth: vt eius aduētu Ioannes Spiritu sancto adimpleretur, & vt Zacharias & Elisabeth spiritu prophetico clari essent.

Procliuior Deus ad veniā quam ad vindictā. ¶ Vt autem intelligas Deo esse seruiendum nō tepidè aut ignauè, subdit statim Euangelista virginē abiisse, *Cum festinatione.* Quid verba hęc sibi volunt, vt virgo honestissima, itineris inimica, cubilis amatrix, cum tanta festinatione proficiscatur? Certè id altissimo mysterio non vacat. Ex omnibus, quæ protinus & incitare & inuitare nos deberent, vt in domini obsequium diligētes essemus, id vnum est, cūm videamus pro eximio suo in nos amore, eum tardum esse ad vindictam sumēdam: liberalem autem & magnificum in venia condonanda. Nā cum *Gen. 3.* primum, primus noster parens in delictum incidit, inquit scriptura, quod deambulabat dominus ad auram post meridiem: quando venerat sumpturus de scelere vindictam. Non dicit scriptura, quòd currebat, sed ambulabat: vt intelligas, pedetentim, & plusquam testudineo gradu incedere, cum vult supplicium infligere. Cuius rei exemplum videre licet. *Gen. 19.* Nam cum esset in animo grauiter in Sodomitas animaduertere, ad Abraham loquitur, & fit illi obuiam: vt pro tam iniquo populo rogaret.

Cuius voluntatis signum euidētissimū est, vt dixerit, quòd si decē iusti in ciuitatibus illis inuenirentur, se reliquarum illas ciuitates liberas & incolumes. Et cū decreuit vniuersum aquis diluuij sub- *Genes. 7.* uertere, centum annis ante subuersionem id Noë *Exod. 14.* manifestauit. Et Pharaonem septies monuit priusquam in mari rubro illum submergeret. Et Niniui- *Ion. 3.* tas etiam priùs monuit & misit ad eos Ionam prædicaturum. Contrarium autem morem obseruat, cùm tendit sua misericordia cum aliquo vsurus: festinat, accelerat solicitus & anxius tendit. Nam Za- *Luc. 19.* chæo dixit, Zachæe festinans descende. Quare cùm festinatione: quia tendebat ad iustificandum peccatorem: in his autem quæ spectant ad misericordiam non opus est mora. Et impio illi ac nefario *Ioan. 13.* Iudæ dixit, Quod facturus es, fac citiùs. Cupiebat iam piissimus redemptor prætium nostræ salutis *Luc. 12.* persoluere. Et ipse dominus ait, Baptismo habeo *Act. 2.* baptizari: & quomodo coarctor donec perficiam illum? Loquebatur de sua passione, & redemptione nostra. Sic Spiritus sanctus repentè descendit super *Genes. 8.* Apostolos eos sanctificaturus. Nec id silentio prætereundum quòd centum & quinquaginta diebus diluuium durauit, paucioribus verò aquæ defecerunt: vt ostenderet se magis pronum esse ad miserendum quàm ad flagellandum, & vix ferre possit semper in punitione persistere. Et Esaias, inquit, *Esai. 61.* Prædicate annum placabilem domino, & diem vltionis Deo nostro. Vbi elegantibus verbis iam videris, vltionem vnica tantum die claudi: expiationem verò & misericordiam per anni spatium.

Quod etiam idem Esaias confirmauit dicens, In *Esai. 54.* momento indignationis abscondi faciem meam à te: & in misericordiis sempiternis congregabo te. *Perpendas* autem quomodo indignatio per temporis momentum duret: misericordia autem sempiterna sit. Nec mirum si dominus pronior sit ad miserendum quàm ad vindicandum. Nec mirum etiā si piger & cùm tarditate ad puniendum abeat: ad condonandum verò cùm properatione. Nam si lapidem sursum velis in altum ædificium collocare magnis ingeniis, machinis, & funibus opus est. Quod si in centrum vsque velis eum proijcere: non alia vi indiget, nisi vt à manu excidat, cùm grauis natura deorsum sit tendere, leuis autem sursum. Ita sanè sicuti lapidi proprium est nulla facta mora descendere: ita Deo proprium miserationibus vti.

Vnde Ecclesia sancta diuino spiritu gubernata domino canit, Deus, cui propriū est misereri semper & parcere. Peccatoribus irasci, & in eos animaduertere, opus Deo alienū est, vt inquit Esaias: *Esai. 28.* quia ei aduentitium est ratione transgressionis mā- *Misereri datoris. Deo proprium. irasci aduentitiū.* datorū. Ideò quasi coactus, & nostris flagitijs, exigentibus dolens punit, vt ipsemet per Isaiam inquit, Heu consolabor super hostibus meis: & vindicabor de inimicis meis. Ratio autem cur domini *Esai. 1.* proprium sit misereri, ea est: quia ad completam *Infrà 65.* rationē effectus misericordiæ, non requiritur actus, vel meritum nostrum, sed solùm quòd Dei est. Ad rationem autem effectus iustitiæ, meritorum exigentia requiritur. Ideò proprium est ei parcere & misereri, alienum autem punire. Vnde idem E- *Esai. 28.* saias hoc domini ingenium clarioribus verbis expressit dicens, Egredietur Deus de loco suo, dum punit. Et Ieremias in Threnis dicit non ex corde *Thren. 3.* suo abiecisse filios hominum. Diligens itaque est dum miseretur. Hac de causa virgo beata properat in domum Zachariæ cum festinatione. Mouebat Christus gressus matris, vt festinanter incederet, quia ibat ad perdendum peccatum. Ad quid ô beata virgo cum tanta festinatione properas? Non certè, vt aliquem occidas, non vt vindictam sumas: sed vt parcatur, & vt misericordia vtatur. Ingenium hoc est filij tui, vt festinanter pergat ad cōdonandum, quod idem à te non esse alienū existimo.

At nos ad nihil aliud videmur voluntatem Dei *Properātiores mortales ad vindictam quā misericordiam.* cognoscere, nisi vt in omnibus, & per omnia aduersarij illi simus. Velocissimi namque sunt pedes nostri ad vindictam de illatis iniurijs reposcendam, ad debita exigēda, & vt appetitus nostri semper adimpleantur, & vt voluptatibus nostris laxissimus pateat cāpus: diligens mercator surgit primo mane, vt diuitias sibi cumulet. Impiger extremos currit mercator ad Indos, per mare pauperiem fugiens, *Hor. epist.* per saxa, per ignes. Et alius, vt illatam iniuriam vindicet, noctu dieque in cogitationibus euanescit: ita vt velocissimo cursu vadat ad effundendum sanguinem. Et sapiens inquit, Pedes impiorum ad malum currunt. Et Ieremias? Omnes conuersi sunt ad *Psalm. 13.* cursum suum, quasi equus impetu vadens ad præ- *Prou. 1.* lium. Mirum enim est videre quot quantique sunt, *Ierem. 8.* qui vel vno die, immò vnica tantum hora multos & varios ascendunt equos, vt celeriùs, vt breuiùs,

& vc

& vt maiori impetu in infernum prolabatur. Currentes properant à peccato in peccatũ, & mille fœditatum & abominationum genera inueniunt, vt grauius & vt crudeliua contra se Deum incitẽt. Ita currunt vt brauium constitutum videatur ei, qui prius ad illum miserum & infœlicem locum appulerit. Vt autem Deo seruiant, non est opus meis dictis, vt videas quam segniter se habeant in via mãdatorum Domini. Non ita faciebat ille qui dixit. *Psal. 118.* Viam mandatorum tuorum cucurri. Et Paulus, vt *1. Cor. 9.* moueat nos in via mandatorum Domini esse incedendum, inquit. Sic currite vt comprehẽdatis. Sed iã vlterius progrediamur, vt innotescat nobis, quo tam properanter sacra Virgo abeat. *In ciuitatem Iuda.* Vbi erat domus Zachariæ. *Et intrauit in domum Zachariæ.* Qui senex & mutus erat. Vt nobis fieret exemplum, eos qui recta valetudine fruuntur, ituros esse, vt videant, vt consolentur, & vt subueniãt ægrotis & indigẽtibus, ita vt in nobis adimpleatur *Eccles. 7.* illud. Nõ te pigeat ministrare infirmo, ex hoc enim in dilectione firmaberis. Et expende quod dicit, intrauit. Ingrederis tu domum amici, vel familiaris tui, nulla licentia impetrata, aut vt plerumque contingit, hospite insalutato. At ignoti domum vt intres, vel inimici, prius ad fores pulsas & clamas. Ita Dominus domum Zachariæ iusti ingreditur sine pulsatione, tanquam domum familiaris sui, qui ianuam apertam inuenit. At peccatoris ianuas prius pulsat, & foris ad postes stat, expectans & rogans an velint illi aditum præbere, vt amicitiam cum eis ineant. Vt facilè videre est in illo Apocalypsis loco. *Apoc. 3.* Ego sto ad ostium & pulso, si quis aperuerit mihi, &c. Fœlix ille nuncupari potest, qui portas animæ suæ patentes habet vt Deum excipiat. Et verè beatum eum dicere possis, qui in corde suo nullũ obicem posuerit, vt Dominus dignetur ingredi, tamen sunt multi eiusmodi ingenij & cõditionis ad cuius fores permultum temporis spatium Dominus clamat, nec ipsi aditus datur. Quod si nos tanta dona & beneficia, quibus quotidiè afficimur, vel aliquo obsequij genere penderemus, videremus certè quomodo amicorum suorum domos dignetur visitare, *Luc. 19.* cum nec vocatus nec inuitatus fuerit. Imò ipse est *Luc. 10.* qui maximis bonis cumulaturus nos inuitat, vt videre licet in sacro Euangelio Lucæ, vbi legitur ad Zachæum dixisse. Hodie in domo tua oportet me manere. Sic etiam in domum Marthæ & Mariæ tẽdebat, vt beneficio hospitalitatis gauderet. Ita nec Zacharias, nec Elisabeth Dominum inuitarunt vt ad eos veniret; ipse tamen gaudens & libens proficiscitur. tam eius moris est, vt semper maximam & solicitam curam adhibeat erga ea quæ suorum ami- *Ioan. 20.* corum sunt. *Et salutauit Elisabeth.* Quid dixerit E- *Luc. 24.* uangelista, non explicat. Sed ego crediderim alterũ *Luc. 10.* duorũ dixisse. Pax vobis, vel Pax huic Domui. Pri- *Potestas diuina cum sanctitate.* mo salutandi modo vsus est Christus, secundũ autem ipse docuit discipulos, vt ingredientes aliquam domum eo vterẽtur. Hoc verosimile videtur, quia vt inquit August. prius beatæ Virgini fuit Christus *Matt. 10.* magister, quam filius. Et ideò quod postea docuit discipulos, docet & nunc matrem. Et si discipulus dixit. Non vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis, quantò potius id modo faceret, cũ diuino spiritu matris lingua moueretur? Filius loquitur per os matris, & sicut postea ipse dixit Pax vobis, ita & nunc. Hæc nostra salutatio debuerat esse, & hic loquendi modus, sicut Paulus multoties, vt inquit in Epistolis suis salutabat. Mũdi, heu vanitas, Christi sermonem suffocat, & stultus iam habetur & irridetur, qui ad exẽplum Christi loquitur. Vbi Virginis Matris pietas iam venit multis nominibus prædicanda, quæ tantũ sibi sumit laborem, vt congratuletur Elisabeth de Ioan. conceptione. Namque vera pietas potius congaudet de fœlicitate aliena, quam studeat iactare suam. Vnde diuino incensus amore Paul. dicebat. Quis *1. Cor. 12.* infirmatur, & ego non infirmor? Nec mirum si re- *Matt. 18.* gis summi mater, militis matrem salutet & mini- *Luc. 22.* stret, vt sanctissimis humilitatis documentis nos in- *1. Cor. 9.* stituat. Qui humilitatis Magister inquit. Quicũque voluerit inter vos maior fieri, sit vester seruus. Quod faciebat Paul. cum dixit. Cum liber essem ex omnibus, omnium me ieci seruum. Quod idẽ pijssi- *Matt. 20.* mus redẽptor adimpleuit, qui se de ipso loquit. Nõ veni ministrari, sed ministrare. Et iterum. Ecce ego in medio vobiscum sum tanquam qui ministrat.

¶ Verùm enimuero hæc salutatio non tam dicenda est Virginis ad Elisabeth, quàm Christi ad Ioannem. Sed non potest non factum istud meipsum in admirationem rapere. Id namque quod prius fecit Christus post Incarnationem, fuit Ioannem visitare. Nec dubitandum est, captum fuisse Dominum *Hester. 1.* Ioannis amoribus, quandoquidem protinus vt humanam induit vestem ad ipsum accedit. Rex Assuerus maiori fuit amore prosequutus Susam ciuitatem, quam reliquas omnes sui imperij, ea tantum ductus ratione, quia regni sui principium fuerat, vnde singulis annis ibi omnibus splendida cõuiuia solebat facere. Dauid etiam nimio amore ciuitatis *2. Reg. 5.* Sion tenebatur, & ita speciali priuilegio illam suã *2. Reg. 6.* esse vocabat, quia prior erat quam ipse acquisierat, & ita arcam fœderis eò tulit, vt arcæ præsentia benediceretur ciuitas. Id namque quod magis diligimus & maiori ipsius amore tenemur, maioribus afficimus beneficijs. Sic prior ciuitas quam Dominus expugnauit, fuit Ioannes Baptista, & sui regni principium, & ita gratior & dilectior regi Christo præ cæteris alijs fuit. Num magnum regem decet primo mane surgere ante ortam lucem, iturus ad visitandum seruum? vbi coniunctio, &, magnam familiaritatem videtur exprimere. Nónne satis est seruum accersere? nõ equidem, si Dominus nimio ipsius teneatur amore. Ita Dominus suã præsentia Ioannem visitat, nec id immeritò, cum dixerit Angelus eum magnum esse corã Domino. Hæc enim est differentia inter mediæ plebis homines & magnates, quod ad magnatum & nobiliũ domos vadit Magister, eos docturus Christum docturum Apostolos ipsi sequuntur relictis retibus & domibus, at in domum Ioannis Magister cælestis properat, *Matth. 4.* vt eum doceat. Vbi iam vides quomodo Dominus cum Ioanne agat, tanquam cum magnate & principe regni sui. Vnde in maximam admirationem rapiebatur sanctissimus Iob, cum dixit. Quid est ho- *Iob 7.* mo, quia magnificas eum, aut quid? &c. Quis est, ô Christe sancte, iste Ioannes, qui cum sit homo, tot tantisque honorum ornamentis à te afficitur? Ad cuius cor nullo verborum strepitu & murmure ita loqueris? quẽ ita diligenter & solicitè inquiris, vt ante diluculum illũ visites, vt rectè admiretur Iob (visitas eum diluculo) nec in his gradum sistat, sed subitò probes illum? Quod si inquirat aliquis, quomodo probatur Ioãnes, nec intelligat ita probari, vt Christi honor in ipsius manibus fuerit constitutus.

Ecclesiam Dominus commisit Petro & suum vicarium illum constituit, & matrē suam Ioanni Euāgelistæ credidit, corpus suū Ioseph ab Arimathia, crumenam suam Iudæ, at honorem (qui totius humanæ vitæ pondus est, & quo nihil pretiosius, nihil excellentius aut pulchrius hominibus existimatur) Ioanni Baptistę tradidit. *Ioan. 1.* Namque cū rogatur, si ne ipse Christus, clarè & verè respondit, non esse, imò nec esse dignū vt soluat Christi calceaméta. Quod si interrogationis affirmatiuam partem astrueret, nihil dubites protinus ipsum tanquam Christum coli & suscipi. Vbi iam videbis quomodo Christi honor totus ab ore & responsione Ioānis pendeat. *Et factum est.* Ac si dixisset. Accidit vel contigit. *Vt audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit infans in vtero eius.* Cum Spiritus Domini malus exagitabat Saülem (vt legitur in primo Regū) *1. Reg. 16.* accipiebat Dauid Citharam, & statim Spiritus nequam ab eo recedebat. Sic Christus velut alter Dauid, accipiens vt instrumentum, sanctissimā Matrem, labia ipsius mouendo, propulsauit à Ioāne Spiritum nequam, & sic ad Virginis salutationem exultat infans in vtero, repletus Spiritu sancto. ¶ Vbi iam expendere libet quam magnum beneficium Domini fuerit Incarnatio Christi, cum voluerit Spiritus sanctus tanto cultu & obseruātia per hunc puerum manifestari & celebrari. Docemur itidem, quid singuli facturi simus maiores natu, & ætate perfecti, quandoquidem inter breues corporis angustias puer iste clausus talem habuit obseruantiam. Exultauit gaudio, ita vt externis corporis signis internum gaudium demonstrauerit. Si Rex Sanctus Dauid corā *2. Reg. 6.* arca Domini constitutus canebat & saltabat, quo iubilo, quibus gaudijs credendum est, Virginem sacram & Christum à Ioanne fuisse acceptos? Si gauisus fuit Abraham, hunc diem in Spiritu videns, *Ioan. 8.* qui iam præsentē eundem habebat, quid credas eū fecisse? O quam diligens seruus D. Ioannes appellari potest, qui cum nondum cœlum & terram vidisset, iam cœli & terræ creatorem adorabat. *Vide Aug. serm. 3. Ioan. Baptist.* Vix erat ei spiritus vitæ, & iam inerat spiritus gratiæ. Ab vtero matris præcursoris officiū fungi incipiebat, nam cum esset homo, ostendens Iesum digito *Ioan. 1.* dixit: Ecce agnus Dei. Sic modo eum intueretur illum oculis animæ, corporis obsequio eundem demonstrauit, & quem verbis salutare nō potuit, prophetico cognouit spiritu. Sicut enim in horologijs *Simile.* solaribus contingit, vt cum index vitio ex aliqua parte laborat, cum primum à magnete tangitur, statim correctus ad septentrionalem polum vertitur, certam horam designans, sic beatissimus Ioannes in ventre matris delitescens, Spiritus sancti gratia tactus, digito Saluatorem indicat, & tempus iam aduenisse in quo mundum perditum visitandum esse censuit, cum & rationis vsus ipsi diuino beneficio fuerit acceleratus. Vnde & ipsius pater Zacharias cum eo loquens dixit: Tu puer Propheta Altissimi vocaberis, præibis enim, &c. Sed miraberis forsitan, quod de rebus tanti ponderis & momenti cum puero agat, nec puer cum sit, de puerilibus fit sermo; at neutiquam mirari oportet; quia etsi Ioānes infans erat, non eum latent quæ proferuntur à patre. Namque quod multi viri iusti & sancti fecerunt, adhuc ad senectutem peruenientes, ipse diuinitus adiutus à matris vtero præstitit. Mirū etenim non est, quod quis ad triginta, vel quadraginta annorum numerum accedens, iudicio & intellectu polleat; at si is in vtero matris vtatur, omnem prorsus admirationem superat. Contingit enim frequēter, vt aliquibus viginti annis natis iudicium accedat, alijs triginta, alijs vero quadraginta, alijs verò post sexaginta & septuaginta nondum illud cōtigit. Nec mirum si post tempus hoc, cum iam senuerint, ornati incedant, compti & perpoliti, & in id demētiæ & stultitiæ genus lapsi sint, vt mulierum amatores efficiantur. At nostro Ioanni priusquam nasceretur, iudiciū contigit, & vsus illius. Ab vtero materno Dominum cognouit, & cubicularij ministerio præcipuo regi gloriæ Christo deseruiuit, in cubiculo virginalis vteri conclusus. Ventris abstruso recubans cubili, senseras regem thalamo manentem. Sed mirabile est quod sequitur. Hinc parens nati, meritis vterque abdita pandit. Quemadmodum enim antiquitus accepit Dominus de spiritu Moysi, quem inter septuaginta viros diuisit, *Exod. 18.* sic modo de spiritu Ioannis accepit, quem parentibus suis impartitus est. Tantum Moyses & Ioannes apud Dominum meruerunt, vt ipsi alijs etiam spiritum meruerint. Itaque non quia parentes Ioannis Prophetæ fuerunt, ideò & Ioannes Propheta fuit, sed è diuerso intelligere debes. Et ex abundantia gratiæ filij partis aliquid in parentes redundauit, ita vt in sequentibus verbis subditur. *Repleta Spiritu sancto Elisabeth.* Nihil mirum si Christi aduentu & ipsius præsentia, diuino spiritu, & multis alijs donis repleatur. Nam si olim Dominus præsentia Iacob multa bona contulit Laban, *Gen. 31.* & præsentia Ioseph largitus est multa Putifar; *Gen. 39.* quanto potius Christi Aduentu repleri debet Spiritu sancto Elisabeth? Et ita. *Exclamauit voce magna & dixit:* *Luc. 6.* Ex plenitudine internæ deuotionis in altas voces prorupit: nāque ex abundātia cordis os loquitur. Qui Deum secum habet de Deo loquitur, quia verò Satanæ spiritū, blasphemat, maledicit, peierat, & proximi sui famam ignominiosis verbis intingit. Quilibet enim homo suo sermone satis apertè demonstrat qualis sit, aut quo ducatur spiritu. Sicut æs sono cognoscitur, quale sit, & an habeat aliquod metallum quod rationi sonitus non bene adaptetur, & quemadmodum si intus horologij rotæ bene *Simile.* compositæ sunt, etiam cymbalum foris debitum sonitum emittit; ita etiam homo verbis rationi rectæ dissonis clare demonstrat intus nullum ordinem in conscientia habere. At sancta Elisabeth, vtpote quæ plena erat Spiritu sancto, in Domini laudes prorumpit, nec non sanctissimę matris eius. *Benedicta tu in mulieribus.* Sunt mulieres benedictę propter donum & aureolam virginitatis, & in veteri Testaméto propter fœcunditatem. Vxor tua sicut *Psal. 127.* vitis abundans in lateribus domus tuæ. Sed tu ô sacra virgo maiorem benedictionem es adepta; quia & intacta virgo extitis, & fœcundissimæ prolis mater. Vnde in Cantic. dicitur: Omnia poma *Cant. 7.* noua & vetera seruaui tibi. Pomum vetus est, matrem esse; pomum vero nouum esse virginem. Aliæ mulieres vel virgines sunt, vel matris munere funguntur, & propter alterum benedicuntur, sed tu alterutram benedictionem attingis, quia mater es & virgo. *Maria quibus mulieribus illustribus comparetur.*

Non solum autem inter omnes benedicta; quia mater est & virgo, sed quia vt B. Hieronymus ait, cæteris virginibus præstatur gratia per partes; Mariæ vero tota se infudit plenitudo gratiæ. Solent *Ser. assum. virg.* omnes virtutes diuisæ reperiri in cæteris mulieribus,

bus, sed in vna Maria omnes simul tanquam in cumulum conuenerunt. Nam si de hac re discursum velis facere, nulla tibi tanta naturæ & eloquentiæ subsidia contigerunt, vt possis fœlici pede rem ita difficillimam pro sui magnitudine & excellentia exprimere. Gen. 24. Etenim si vrbanitatem & humilitatem quæras, inuenies alteram Rebeccam, à qua cùm famulus ille Abraham aquam efflagitasset, respondit, se non solum illi, sed etiam camelis omnibus libenter concedere. Iudith. 4. Si animi constantiam & iudiciũ Iudic. 14. ad gubernandum expectes, quis hæc præstantiori Hester. 5. modo habuit quam Debora, Iudith, & Esther, quæ 1. Reg. 25. Imperatorum officijs functæ sunt. Si prudentiam, Iosue 2. quis maiorem quam Abigail? Si hospitalitatem, 4. Reg. 4. nulla maior quam in Raab & Sunnamite. Actor. 9. Et in Actor. 18. nouo Testamento Lidia, Purpuraria; Thabita, & Luc. 8. mulieres illæ, quæ Christum sequutæ sunt, insigni- Hebr. 11. bus virtutibus floruerunt. Gen. 18. Paulus laudat Saræ fidem, quia fide concepit sterilis; sed dignior laude est sacra virgo; quia Sara risit, & virgo credidit Angelo. Et ideo dixit ei Elisabeth. Beata quæ credidisti. Istæ mulieres singulæ singulis virtutibus excellentes fuerunt, sed virgo Maria omnes, quas temporis obliuio deleuit, quæque in posterum venturæ sunt, facillimo negotio longo interuallo superat. Namque ipsa sola omnes gratias, quas reliquæ habuerunt dispersas, in cumulum comparauit. Quemadmodum egregius ille pictor Zeuxis graphicè & appositè volens Iunonis figuram depingere, omnibus virginibus Agrigentinis inspectis, quinque illarum elegit, ex quibus quod præstãtius & pulchrius erat penicillo expressit, vt imaginem absolutam & perfectissimam effingeret. Ita Dominus pro admirabili sua sapientia omnes fœminarum perfectiones & gratias visus est in virginem matrem cumulasse, cuius splendescens corona vniuersum mulierum opprobrium abstulit, in qua sola plus reperitur eximia laude dignum, quàm in omnibus vt vituperetur.

Itaque excedit longo discrimine B. Virgo reliquas alias mulieres, quarum laudes in sacra pagina decantantur. Cant. 6. Vnde spiritus Angelici alter ad alterum admirari decebant. Quæ est ista quæ ascendit, pulchra vt luna, electa vt sol, &c. Simile. Sedes solis, in medio planetarum habitat, tres subtus se habet, tres vero supra se. Ita sane altiori ordine supra virginem nihil aliud pulchrius constitutum est, nisi diuinæ illæ tres personæ; sub se verò tres Angelorum hierarchias habet, & omnia quæ à Domino effecta sunt. Sic ascendit in montana Iudææ, pulchra vt luna, electa vt sol, & terribilis varia virtutum supellectile circummunita. Et ideo meritissima laude eximia inuenta est inter omnes mulieres.

Ex quo loco iam aliud documentum tibi suboritur, vt semper probos laudibus afficias, & eorum virtutes insignibus ornamentis prosequaris. Nam Angelus & B. Elisabeth spiritu diuino repleta, in virginis laudes prorumpunt, & illam benedicunt, Eccl. 44. illud Ecclesiastici recordati. Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. Sed de his vberior alibi continget sermo; nunc autem historiam prosequamur, & dictis Elisabeth aures accommodemus, quia vlterius addit. *Et benedictus fructus ventris tui.* Quæ verba Angelus non protulit, quia tunc nondum B. Virgo filium Dei conceperat: sed expendas obsecro differentiam. Nam Mariam benedictam appellat cum limitatione & restrictione, inter mulieres dicens; at vero ipsum Iesum benedictum dicit, sine aliquo termino, sine limitatione, nulla denique facta collatione. Collatio Christi & Mariæ. Vbi obseruabis, quod quando Deus in peccatum Adæ animaduertit, Gen. 3. maledictionem intulit in serpentem: homini autem non maledixit, sed terræ propter eũ. Cuius rei mysterium est, nam Dominus bene nouerat se aliquando sumpturum carnem, quapropter humanam naturam noluit maledictionis nota inurere: fructus enim virginis multis benedictionibus erat afficiẽdus. Præterea Christus secundum vtramque naturam benedictus est, quamuis diuerso modo. Nam quatenus diuinitatis est compos per naturam benedictus est & sanctus, iuxta illud: Dan. 3. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum. Secundum verò humanam naturam per gratiam dicitur benedictus, quoniam plenitudo gratiæ ipsi fuit collata, nullis terminis, aut mensura clausa. Sed id aduertas, quod fructus non benedicitur propter arborem, sed arbor propter fructum. Vnde Christus non matris causa benedicitur, imò mater ipsius causa absoluta & perfecta benedictione decoratur. Quapropter coniunctio, &, valet pro quia. Ac si diceret: Benedicta tu in mulieribus, quia benedictus fructus ventris tui. Consueuit namque Coniunctio & pro quia. scriptura coniunctionem, &, accipere pro quia, vt hic, & In Marci Euangelio, vbi dicitur: Marc. 5. Annuncia illis quanta tibi fecerit Deus, & misertus est tui. Id est, quia misertus est tui. Et in Psalm. Psal. 59. Da nobis auxilium, & vana salus hominum, id est, quia vana salus est ab homine. Et Esai. Esai 64. Tu iratus fuisti, & nos peccauimus. Id est, quia nos peccauimus. Et in Ioãne Ioan. 8. habetur, Christum dixisse, scio illum & mandata eius seruo. Sic etiam illud intelligendum esse puto. Luc. 2. Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Id est, quia in terra pax, quę contigit pro bona Dei voluntate erga homines, aut hominum erga Deum. Quem locum ita interpretatur Gregorius Nyssenus in homilia natalis Domini. *Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?* Quemadmodum Ruth mirabatur, Ruth. 3. quando venit ad Booz, dicebat enim. Vnde mihi hoc vt inuenirem gratiam ante oculos tuos, & nosse me digneris peregrinam mulierem? Petrus etiam expauescens Christi præsentiam dixit: Luc 5. Exi à me Domine, quia homo peccator sum. Matth 8. Et Cẽturio ipsius maiestatem admiratus, dixit: Domine nõ sum dignus, vt intres sub tectum meum, &c. Sic S. Elisabeth cũ solis & lunæ claritatẽ intueretur, suæ paruitatis venit in cognitionẽ, & ita his verbis exclamat. Vnde hoc mihi? Duos humilitatis modos esse comperimus. Alterum, ad quem deueniunt serui & ministri fustibus & flagellis icti, quæ humilitas tribulationum & persecutionum causa in eis nascitur, quæ potiùs humiliationis, (vt ita loquar) & abiectionis nomen meretur, quàm humilitatis. Alter est nobilis & vrbanus, qui non tantùm coactione & vi fit, quantum bono hominis arbitrio. Humilitatis duo genera. Hanc humilitatem habuit beata virgo, Ioannes, & Elisabeth. Mirantur aliqui D. Ioannem, cùm ita humilis, ita sanctus & omnibus gratissimus fuerit: sed ego in maiorem admirationem rapior, quare humiles non sumus, quando ita peccatis & flagitijs sumus detenti. Peccatori namque facilè erit suum humilitatis fontem inuenire, quia in medio sui locatus est. Tamen in his qui innocenti & immaculata vita vixerunt, vt Ioannes & Elisabeth, vnde hoc principium &

ortum habet? A Deo quidem,& è cœlo manat,& à cõsideratione diuinæ potentiæ & magnitudinis. Animaduertas rogo id virorum proborum & rectorum ingenium: nam quæcumque ipsi habent & possident,omnia existimant à Deo sibi tradita esse, nihilque boni suis viribus comparasse. Si ferrum igne accẽsum cum ipso igne vellet competere,vtique diceret ignis,quod tibi mutuatum & emendicatum à me est depone,& statim videbis quantum valeas,& quousque tuæ se extendant vires.Sic viri sancti & iusti quanto sanctitatis & iustitiæ magis participes sunt, quanto Dei altiorem cognitionem sunt assequuti; tanto humiliùs & abiectiùs de seipsis iudicant,& sentiunt. Quocirca sanctissimus &
Iob 42. humillimus Iob dicebat: Oculus meus videt te, propterea ego in cinere & fauilla pœnitentiam ago.Quia Domine vidi & cognoui, quàm magnus & potens sis, propterea meipsum pulueren iudicaui. Gloriatur quis maximè de suis natalibus,& aliquod imperium habere videtur,at si iste ad regis vel imperatoris curiam accedat, statim suæ inscitiæ & amentiæ in cognitionem venit, nec vllam collationem cum his quæ diximus habere.Nobilis quippe si à propria patria non recesserit magnum se existimat & potentem; in curia vero cum nemini notus sit, parui ducitur,& habetur. Ita nimirum quantumuis aliquis homo potentissimus & ditissimus sit, si cum Domino velit comparari, nomen potius amentis & insipientis subibit, quàm aliquid faciat ex quo vel minimum laudis sibi comparet. Nam cùm longo discrimine à Deo distemus, ideò fit, vt nostra æstimatione & iudicio plurimi ducimur,& hinc superbia nostra ortum ducit, tamen si ad diuinum illius fontis lumen accedamus, nihil nos esse fatebimur. Vnde factum est,vt qui iustiores & sanctiores erant,potissimè de humilitate gloriabantur; tanto enim quis sibi humilior videtur,
Gen. 19. quanto propinquior & coniunctior est Deo.Sic Abraham: Loquar ad Dominum meum cum sim puluis & cinis. Vnde fit, vt B.Elisabeth cùm sanctissima esset,ita humiliter & reuerenter loquatur? Quia repleta Spiritu sancto, ipso inspirante, matrem Dei cognouit. Edocta namque diuino Spiritu cognouit illam & hominis & Dei esse matrem; quo fit, vt tanta reuerentia & obseruantia puerum & matrem coleret. At tu cùm Deum ignores,nulla obseruatione & reuerentia erga illum vteris veluti rusticus & agrestis, qui obuius regi fit, nulla veneratione illum afficit, cum incognitus illi sit. Anima nostra multoties ipsum Deum contemnit, quia altitudinem ipsius non attigit, nec vnquam quis sit,cognouit.Nobilis autem,qui semper & regem alloquitur, & in ipsius ministerio diu vixit, maxima veneratione & reuerentia ipsum regem veneratur,cum & illum cognouerit, familiaritet egerit, & denique cum nimin ipsius amore teneatur. Sic viri sancti & iusti,vtpote qui in regia aula nutriti & educati humiliter ipsum colunt; at spectatores,qui admodum similes sunt rusticis hominibus in syluis educatis,quibus semper custodia porcorum sibi cutæ est,Deum & Dominum suum despiciunt & ipsum nulla vrbanitate prosequuntur. At B. Elisabeth virginis matris dignitatem considerans,summa reuerẽtia excepit illam. Vbi discere oportet,vt non negligenter, non ignauè, sed attentissimè virginem beatam colas & obserues. Nam si à tota cœlesti curia summo venerationis studio prosequitur,quantò potiùs nos,qui virtutis sumus inopes,studiosissimè illam venerari oportet. Ex verbis S.Elisabeth,apertè colligitur,Christum redemptorem nostrum in instanti suæ conceptionis perfectum fuisse hominẽ; nam ista verba prolata sunt paucis diebus post incarnationẽ; sed si imperfectæ prolis inchoatio esset in virgine,sicut & in alijs mulieribus, in quibus transeunt saltem quadraginta dies antequam corpus infantuli organizetur,& anima infundatur,tunc B.Elisabeth,imò diuinus Spiritus, qui ipsius labia mouet, non dixisset, mater Domini mei,sed mater embrionis. Vide etiam quibus laudibus & encomijs S. Virgo ab Elisabeth tam breuibus & succinctis verbis extollatur. Aliqui dicunt sacros Euangel. in virginis laudibus laconismo fuisse vsos.Qui certè nulla verisimili ratione mouentur, quia etsi in eius laudibus pauca verba cumularunt, nihilo secus hac tanta breuitate altissimas & heroicas ipsius virtutes decantarunt. Quibus obsecro verborum ambagibus, aut quibus eloquentiæ & facundiæ luminibus altiùs posset extollere virginis matris encomia sacer Euangel. Matthæus,quàm breuiloquio illo? Ex qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Quid magis supremum, quid diuinius aut excellentius de illa posset canere? Equidem vnien verbo id omne protulit,quod in pura creatura laude dignum inueniri potest. Sic in isto loco B.Elisabeth, cum Mariam matrem Dei appellat,tacitè dicit virgini matri maiorem gratiam fuisse collatam,quam puræ alijcreaturæ.Itaque esse Apostolum,Euãgelistam,Prophetam,Martyrem, Angelum, Seraphin & Cherubin, velut nihilum reputabis hæc omnia si matris Dei dignitatem cum illis velis componere. Nec mirum si hæc constanti animo asseramus, quando nobiscum consentit Angelicus doctor D. Thomas, qui dicit, matrem Dei infinitam dignitatem habere, propter infinitum bonum, qui Deus est. Nihil enim beatius & egregius,quàm mater Dei, in qua tum terminatur in Deum, quia finis & terminus dignitatis virginis, Deus est. Et hoc esse matrem Dei,excellentiam quandam, magnitudinem atque dignitatem supremam secum affert. Nam cùm cuiusuis mater significet illius esse autorem & principium, quamuis non actiuum, sed passiuum principium sit; sic matrem Dei esse aliquo modo principium & rei causam, & autorem Dei denotat esse, in quo Deus aliquo modo virgini subiectus existit,quia eius filius est.Quocirca noster Lucas dixit, Christum subditum fuisse virgini. Nihilominus quamuis omnia hæc dicta sint humanitatis titulo, etiam meritissimo & pleno ore matrem Dei illam appellamus:nam etsi hominem cõcepit, hic homo Deus etiam erat. Res equidem non parua admiratione digna: nam beata virgo vnico solo partu præcipuum locum & magis excellentem inter omnes creaturas obtinuit; ita vt nihil sit illi æquale, nisi solus Deus, qui virginem super omnem modum excedit.Nec mireris si Ioannes in Apocalypsi illam viderit amictam sole iustitiæ Christo redemptore nostro, & sub eius pedibus lunam, quia vniuersæ creaturæ,quæ mutabiles sunt sicut luna, inferiores sunt illa. Graphicè igitur & appositè B. Elisabeth virginem laudauit, matris Domini titulo,ex quo omnes excellentiæ, immunitates,gratiæ,& priuilegia ipsi concessa, tanquam à suo fonte & origine dimanarunt. Vbi iam aduer-

B. Virginis ex Euangelista encomia.

Matt. 1.

1. part. q. 25. artic. vltim. ad 4.

Luca 2.

Apoc. 12.

aduertere libet, quomodo magnum illud & diuinũ incarnationis myſterium vniuerſis hominibus abſconditum, mutuo à duabus ſanctis mulieribus explicetur & proferatur. Cuius facti non poſſum non magnopere mirari, cùm apud Plutarchum legerim, libro de viris illuſtribus, Catonem illum Cẽſorinum dixiſſe, ſe de tribus factutum pœnitentiam, ſi aliquando per totum vitæ ſuæ ſpatium illi contigiſſent. Quorum primum erat, ſi mulieri aliquod arcanum aliquando detexiſſet. At cõtrarium factum videmus à Chriſto, qui & ſapiẽtior & prudentior erat Catone, myſterium incarnationis humanæ omni ſapientiæ incognitum duabus mulieribus reuelauit, & de quo inuicẽ ab illis conferturr. Nam quando mulieres ſunt prudentes, non incõuenit negotia illis pandere, cùm audiamus Eccleſiaſticum dicentem. Mulier ſenſata & tacita non eſt immutatio eruditę animę. Gratia ſuper gratiã mulier ſancta & pudorata. Sed iam opus eſt, attentas aures Eliſabeth præſtare: *Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans, in vtero meo.* Protinus vt facta eſt vox. O quam mirum, & citiſſimũ eſt opus diuini ſpiritus. Statim vt facta eſt vox. In illo inſtanti, eo temporis momẽto, quo vox facta eſt, gaudium infantis naſcitur, quia ſtatim vt vox aurium intima penetrauit, eodẽ temporis articulo virtus ſpiritualis attigit cordis penetrália audientis. Nec ſolùm genetricem, ſed & genitum Dei amore aduenientis accendit. Proſilijt puer nondum natus, velut occurrere geſtiens Domino ſuo, ac debitum honoris officium exhibere, & applaudens voci, quam Adam in paradiſo timuit audire. Adam de publico in abſconditum fugit; Ioannes vero de abſcõdito in lucem geſtit, vt omnibus manifeſtet agnum, qui tollit peccata mundi. Sentiens Ioãnes Domini præſentiam exultat, Chriſtus largitur illi gratiam, Ioanneſque ipſi gratiam tepẽdit ob acceptum beneficium: ita vt vterque infans inuicem certabát, alter gratiam tribuens, alter verò gratum animum oſtendens ob acceptum beneficium, & in poſterum ardentiſſimi obſequij ſigna demonſtrans. Quorum infantum pugna longo diſtat diſcrimine, ab ea quæ fuit inter Iacob & Eſau. Pugnabant namque illi vt et eſſet priùs in lucẽ euaſurus, at certamen illud amoris pugna eſt. Vbi aduertas oportet ex hoc motu, Spiritu ſancto reuelante, matrem collegiſſe diuinam virtutem in puerum eſſe infuſam, ob maximam reuerentiã in eius conditorem. Erat quippe Hebræis mos in diuino cultu motu corporis ex ſpirituali lætitia colligere. Vnde legimus hac incredibili animi exultatione Dauidem coram arca Domini ſaltaſſe. Exiſtimabat namque glorioſiſſimus ille vates, rem digniſſimam eſſe depoſito regali ſceptro coram arca Teſtamenti tripudiare. Quanto rogo meliori iure corã arca viua oportet externis ſignis, internum animi gaudium demonſtrare? Nã ſi Magi illi (vt refert Matthæus) videntes ſtellam gaudio magno ſunt gauiſi; quid illum facere oporteret, qui iuſtitiæ ſolem verũ præſentem habebat? Quod ſi Euangelicus iſte negotiator inuento theſauro præ gaudio nimio abijt, & vendidit omnia quæ habuit; quid decuit Ioannem facere, cùm iam ſibi inueniſſet fontem illũ, in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientię Dei ſunt. Quẽadmodum enim Zachæus ingenti ſpiritus gaudio Chriſtum excepit, ſic oportebat, vt lætus & gaudẽs ipſum ſuſciperet, ita vt ſigna interioris lætitiæ in externa prodirent, in quo motu ipſa Eliſabeth Spiritu ſancto reuelante, cognouit Chriſtum eſſe clauſum inter breues virginis vteri anguſtias. Vbi diligenter obſeruandum eſt, quomodo ad Chriſti & ipſius matris aduentũ, & Eliſabeth, & Ioãnes exultant. Nemo quippe verè exultare poteſt, niſi Chriſti præſẽtia. Omnia læta, omnia fœlicia tranquilla & tuta ſunt Chriſto præſente: quia ipſe perfectum, & abſolutum eſt gaudium animi noſtri; at verò ſine ipſo omnia triſtia & miſera ſunt. Nec mirum ſi ipſe regius vates ita abſentiam Domini lamentetur, dicens. Fuerunt (inquit) lachrymæ meæ panes, die ac nocte. Sed quid eſt in cauſa quod huiuſmodi lacrymas ita fuderit Dauid ſanctus? Si ab ipſo quæſiueris reſpondebit tibi. Dũ dicitur mihi quotidie, Vbi eſt Deus tuus? Nihil aliud reſtat miſeris peccatoribus, qui propter ſceleta & flagitia exterminati ſunt à Domino, niſi ſuam triſtitiam & ſolitudinem dignis lamentis celebrare. Exemplum huius rei appoſitiſſimum in ſacris literis erit nobis, filius illi prodigus, qui domum paternam egreſſus, nihil aliud inuenit niſi famem, miſeriam & dolorem, ac reuerſus inuenit vitulũ ſaginatum, tympana & choræas. Ita ſanè peccator ſi à domo Domini fugerit, non valebit numerare quot ærũnas, quot miſerias, quot calamitates & anguſtias ſibi paratas habet. Verùm ſi ad paternã domum in animo fuerit reuerti, omnia gaudio plena ſine dubio inueniet. Sed quid de te dicam inſane, qui per huius mundi deuia & peritura lætitiam quæris, cum fieri non poſſit, vt in his vera lætitia & gaudium poſſit conſiſtere? Reuertere, reuertere, ne ita cæcus in miſerias inferni tenebras incidas, & ſolum Chriſtum quære, vbi verum iubilum propriam ſedem habet. Sed de his inferius in parabola filij prodigi continget ſermo.

Vlterius verò operæ pretium eſt aduertas, non ſolùm dixiſſe beatam Eliſabeth *exultauit infans*, ſed addidit, *in gaudio*, quod quidem digna conſideratione non vacat. Omnes namque tam boni, quam mali, lætantur & gaudent, ſed id eſt diſcriminis, quod boni exultant in gaudio, mali verò minimè. Id enim de peccatoribus in Prouerbijs dictum eſt. Lætantur cum malè fecerunt, & exultant in rebus peſſimis. Sed proh dolor, gaudet peccator, quia illatam iniuriam digna compenſatione vendicauit, alius vero quia obſcænum & iniquum ſuorum deſideriorum pelagus expleuit; & tandem alius, quia cum diuitias ſitibũdus concupiſceret eas ſibi comparauit. Sed vt vera dicam, hæc lætitia & exultatio vana eſt, quæ à rebus infimis & peritnris ſuam originem ducit; exultatio autem iuſti firmum & ſtabile ſubterniculum habet in gaudio interiori rectæ & immaculatæ conſcientiæ. Vnde diuinus Paulus. Gaudium noſtrum (inquit) hoc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Ideo enim mundi gaudium nullius momenti eſt, quia infirmum ſibi iacit fundamentum, quo fit, vt cito cadat & areſcat. Defuit Iſmaëli aqua, qui filius erat Abrahæ ſecundum carnem; tamen Iſaac non defuit, quia filius ſpiritualis erat. Mundi ſolatia & gaudia carnis, facilè carnalibus hominibus finiuntur; tamen iuſtorum gaudia fontes ſunt aquæ viuæ perpetuo ſcaturientes, ſicut putei Iſaac, qui nunquam exhauſti ſunt. Vana enim mundi oblectamenta & voluptates minimè animi interiora attingunt. Nam ſi aduſta febre laboranti guttas minimas aquæ dederis, vt palato ſatisfaciat, nequaquam ſitis extinguitur, imò magis

Quibus incarnationis myſteriũ reuelatum primo.

Eccl. 16.

Verſ. 44.

Geneſ. 3. Ioan. 1.

Gen. 25.

2. Reg. 6.

Matth. 2.

Mat. 13.

Coloſſ. 3.

Luc. 19.

Pſal. 41.

Luc. 15.

Cap. 25.

Verſ. eod.

Prou. 2.

Lætitiæ mundanæ & ſpiritualis differentia.

2. Cor. 1.

Gen. 16.

Gen. 26.

magis ac magis videtur exardescere, quippe nimius calor guttas illas minimas priùs consumit quam ad stomachum perueniant. Ita non dissimiliter malos & flagitiosos mundi voluptates non satiant, quia non vlteriùs quam ad corporis sensus pertranseunt. Nam si homini fame pereunti ciborum multitudinem in pectus conijceres, vtique famem illius non subtraheres, quia cibus in loco suo non est repositus. Quod quidem manifesta ratio conuincit, cum fames intra ipsum hominem sit, cibus autem exteriùs adsit. Sic nimirum gaudium & voluptas in corde sunt, & omnia ista bona mundi, quæ perfectam lætitiam non generant, at gaudium animæ perfectum est, & idcircò iusti exultant in illo, quemadmodum Ioannes, quæ quidem exultatio propria est iustorum. Sed iam illam vlteriùs procedentem audiamus. *Et beata quæ credidisti.* Virtus fidem in ipsa commendat, quæ veluti annulus est quo anima Christo coniungitur, quam beatissima virgo, Dei genitrix & sponsa gloriosa, mirabili & supremo modo habuit. Nã cum fides lumen quoddam sit animæ nostræ in caligine mundi huius degentis; clarum est beatam virginem præ omnibus fuisse illuminatam, quando fidei lumine super omnes illustrata fuit. Beata autem dicitur, quia credidit, quia cognitio per fidem inchoatio quædam est cognitionis beatæ in patria, ipsum quoque credere ex charitate meritorium est beatitudinis consummatæ, & ad illud dirigitur tanquam meritum ac præmium. Quemadmodũ enim clara & aperta visio summi illius rerum omnium conditoris in ciuitate illa sanctorum, patriæ beatitudo dicitur, ita sane cognitio fidei & beatitudo viæ, quia initium est beatitudinis, beatitudo nuncupatur, quæ auriga est ducens nos in ciuitatem illam Ierusalem cælestem. Sicut enim fructus in virtute sunt in semine, sic in virtute continetur beatitudo nostra, & fœlicitas in fide. Omnium primum est credere, vnde diuinus amor continuo proficiscitur & deriuatur; amorem verò ipsa opera sequuntur, ex operibus verò in diuina amicitia factis fœlicitas & beatitudo nostra consurgit, quo fit vt merito credentes beati dicantur. Vnde facillimum est colligere, fidei cognitionem præstantiorem esse, quacumque alia scientiarum & rerũm omnium notitia: quia hæc nullá fœlicitatem stabilem secum afferunt; illa verò beatos in patria cælesti nos efficit. Qua ratione ductus Spiritus sanctus in Canticis Ecclesiã laudat dicens: Meliora sunt vbera tua vino. Multum interest inter lac quod infantulus ex matris vberibus sugit, & vinum: quia quando vinum bibimus, continuo nobis innotescit quem colorem sortiatur, album sit necne, vel rubrum, vel flauum: at puer neutiquam percipere potest cuius coloris sit lac. Omnes humanæ scientiæ veluti Philosophia, Astrologia, Cosmographia, & scientiæ illæ, quæ de rebus humanis tractant sunt veluti vinum, quæ & ipso experimento cognoscuntur. Nam si tibi dixerit Philosophus, nihil esse vacuum in natura, vel cœlum esse rotundum, vel minimam stellam maiorem esse terra: vel alias similes propositiones, nullo modo illi fidem adhibebis, nisi id tibi firma ratione probauerit. Itaque quando his propositionibus assentiris, oculis internis ipsius intellectus eas conspicia: nã alias non præstares illis fidem. At si fidelis homo dicat tibi Deum esse trinum & vnum, si huius rei rationem petas, nulla tibi reddetur, quia Trinitas in diuinis nulla ratione naturali tibi probabitur. Eodem pacto neque aliquis probabit vlla ratione naturali quantumuis subtili & peregrina aliquem articulum fidei. Et ideo aduertere oportet, fidem esse veluti lac, quod ex vberibus sanctissimæ nostræ matris Ecclesiæ sugere oportet, captiuantem intellectum in ipsius obsequium. ¶ Sed nunquid puer dicit matri, cum ab ea proprijs vberibus lactatur, vt ostendat illi cuius coloris sit lac? minimè. Sic nimirum tu nulla ratione licet: vt ab Ecclesia postules, quid est, quod credis, aut quomodo id proprijs oculis cognosces. Sed potius audire debes principem Ecclesiæ Petrum tibi dicentem. Quasi modo geniti infantes sine dolo lac concupiscite. Bene igitur & eleganter inquit. Meliora sunt vbera tua vino. Ac si clarius diceret: O sancta Ecclesia Catholica, quod filijs tuis docendum proponis omni scientia præstantius & excellentius est. Fides igitur melior est, quàm reliquæ omnes sciẽtiæ naturales. Sed iam id percunctari libet qua ratione præstantior, & excellentior sit? Ea sanè, quia in fide & propter fidem digni sumus præmio, alijs verò scientijs nihil meremur. Sed si à me roges, si Lunam dixero maiorem, quàm terram esse, ideoque probauero tibi ratione naturali: si meis rationibus assenseris, mereris aliquid? Nihil prorsus. Quod si itidem in natura nihil esse vacuum dixero, & manifesta experientia tibi comprobauero: qua mercede ob id rogo ero dignus? nulla certè. Tamen si Deum optimum maximum, dixerim tibi mortem libenti animo subijsse, & mortuos iterum debere resurgere, quid merebor? summam illam fœlicitatem. Meliora igitur sunt vbera tua vino: quia meliora sunt ea, quæ homines beatos faciunt, quam illa, quæ fœlices reddere nequeunt. Beata igitur Maria, quæ credidisti, & assensum præbuisti his, quæ omnem prorsus humani ingenij capacitatem superabant. Beata enim es, quia hæc tua fides initium est illius beatitudinis, quàm postea tantò Angelorum gaudio, & cælestium spirituum iubilo consequutura es.

Fides initiũ beatitudinis.

Beatitudo patriæ & viæ.

Fidei cognitio euidentissima. Cant. I.

2. Cor. 10.

1. Petr. 2.

Sed iam etiam opus est aduertere, beatam virginem non laudari ab Elisabeth ob grandem diuitiarum supellectilem, aut propter mundi huius prosperitatem: quemadmodum consueuerunt facere mundani, & amentes homines, qui dixerunt: Beatus populus cui hæc sunt: sed eam commendat ob eximias, & admirabiles virtutes, quæ in ipsa relucebant, & præcipuè de fide, quæ radix est omnium aliarum virtutum. At multò aliter mundus, qui carnis pulchritudinem laudat, vitia & peccata, vt solent facere scurræ & gnatones qui principum & magnatum pessimos mores eximijs laudibus prosequuntur, vt eorum bonis stomacho suo satisfaciant. Itidem obseruandum est in hoc loco, quod ex his, quæ hic loquitur sancta Elisabeth, ostendit perfectum habuisse spiritum Prophetiæ. Triplex namque est (vt optimè explicat D. Gregorius) spiritus prophetiæ de præterito, de præsenti, & de futuro. De præterito Prophetauit Moyses, cùm dixit: In principio creauit Deus cœlum & terram. De futuro Esaias dicens: Ecce virgo concipiet & pariet filium. De præsenti verò cùm Paulus dixit: Si autem omnes prophetant, intret autem quis infidelis vel idiota, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus, occulta enim cordis eius manifesta fiunt. Cùm dicit, occulta cordis eius manifesta

Psal. 143.

Triplex prophetia.

Hom. 1. super Ezech.

Genes. 1.

Esaia 7.

1. Cor. 14.

fiunt,

fiunt, oftenditur per hunc modum prophetiæ ſpi-
ritum non prædicare quod futurum eſt, ſed quod
iam eſt. Rectè prophetia dicitur, non quia prædi-
cit ventura, ſed quia prædicit occulta. Vētura enim
res venturo tempore occultatur, præſens autem
cogitatio abſconditur in latenti corde. Eſt enim
prophetia præſens, cum res quælibet non per ani-
mum, ſed per abſentem locum tegitur, quæ tamen
per ſpiritum denudatur: & ibi ſit præſens prophe-
tantis animus, vbi per præſentiam non eſt corpus.
Nam Giezi longè à Propheta receſſerat cum Naa-
man Syri munera percipiebat, cui tamē idem Pro-
4.Reg.5. pheta dixit: Nónne cor meū in præſenti erat, quan-
do reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum
Eliſabeth tui? Itaque manifeſtò colligitur beatam Eliſabeth
triplex de præterito prophetaſſe, cum dixit: Beata quę cre-
prophe- didiſti, ſcilicet, verbis Angeli. Nouit enim illuſtra-
tiæ do- ta diuino Spiritu habitum colloquium inter An-
num. gelum & virginem. De præſenti verò prophetiam
explicuit, cum dixit: Vnde hoc mihi, vt veniat ma-
ter Domini mei ad me? Namque diuino ſpiritu co-
gnouit illam, quàm oculis intuebatur, eſſe matrem
Dei & hominis. Prophetiam etiam de futuro pan-
dit, cùm virgini nunciauit, adimplenda eſſe, quæ
Angelus illi promiſerat, dicens: *Quoniam perficien-
tur, quæ dicta ſunt tibi à Domino.* Quia verbis Angeli
integram fidem præſtitiſti, omnia dicta tibi ab An-
gelo ſuo tempore à Domino complebuntur. Ob-
ſerua autem quod ex fide duplici modo procedunt
opera perfectionis & miraculorum. Primò per di-
ſpoſitionis modum; quia fides eſt diſpoſitio ad ope-
rationes perfectas, & naturam tranſcēdentes. Quip-
pè grande & ſuperbum ædificium nequit ſtabiliri,
niſi priùs firmiſſima fundamenta fuerint iacta. O-
portet igitur fidem ſtabilem permanere in eo, qui
perfectis operibus illam corroborauerit. Idcirco
Pſal.32. diuinus vates: Omnia opera eius in fide. Quia vero
Maria firma ſtetit in fide credens Angelo nuntiāti
ex parte Domini, inde factum eſt, vt in ea diuina &
mirabilia opera facta fuerint. Alio modo proce-
dunt opera per modum meriti. Nam multorum fi-
des meruit, vt Chriſtus in eis operaretur & exte-
Luc.7. rius & interius. Vt videre licet in Magdalena, Ca-
Matt.15. nanæa, Cēturione, Paralytico, & in multis alijs, qui
Matth.8. propter fidem in priſtinam valetudinem ſunt reda-
Ioan.5. cti. Sic etiam beatiſſima virgo fide meruit, vt in ea
perficerentur, quæ dicta ſunt ab Angelo; Optimè
igitur hæc diuina miracula tribuit fidei beata Eli-
ſabeth, dicens: Beata, quę credidiſti, quoniam perfi-
cientur ea, &c. ¶ Sed iam rogo quid erat quod ad-
huc reſtabat perfici, an nō iam erat mater Dei: Au-
di. Octo dixerat Angelus virgini Mariæ, & vnum
tantùm cum hæc loquebatur ei Eliſabeth, erat ad-
impletum: alia vero ſeptē adimplenda & perficien-
da erant. Primum dixit Angelus, Ecce concipies in
vtero: quod iam peractum erat. Secundò dixit; &
paries filium: quod adimpletum fuit in Chriſti Na-
tiuitate. Tertium dixit; Et vocabis nomen eius Ie-
ſum: hoc impletū fuit in eius circumciſione. Quar-
tum dixit, hic erit magnus: quod ſanè tunc tempo-
Luc.7. ris factum eſt, quando Chriſtus inſignia miracula
Matt.16. faciebat & prædicabat: nā tunc effectus eſt magnus
Ioan.11. coram hominibus, qui dicebant: Propheta magnus
Matt.27. ſurrexit in nobis. Quintò loco dixit: Filius altiſſi-
Matt.28. mi vocabitur: quod factum eſt, quando Petrus, Mar-
tha, & Cēturio dixerunt illum eſſe filium Dei. Sex-
tò ſubdidit. Et dabit illi Dominus Deus ſedē Da-
uid patris eius: hoc quidem adimpletum eſt, poſt
reſurrectionem, cum ipſe diſcipulis dixit: Data eſt
mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Septimò;
Regnabit in domo Iacob in æternum, quod factū
fuit, cùm aſſumptus eſt in cœlum, & ſedit à dextris
altiſſimi. Octauò, dixit: Et regni eius nō erit finis.
Regnum eius (vt inquit Dauid) Regnum omnium Marc.16.
ſeculorum, quod ſanè quotidie videmus adimpleri, Pſal.144.
nam Chriſtus per ſeculorum omnium immortali-
tatē, ſupremus iudex regnabit. Vides igitur quàm
rectè dixerit Eliſabeth, perficienda eſſe in Maria,
& quæ dicta ſunt ab Angelo, cùm ex omnibus
vnum tantùm, idque primum opere eſſet comple-
tum? Nunc ergo ſi in te laudamus ſilentiū, & ſolli-
tudinem; videas obſecro optimè à ſapiente dictum,
tempus loquendi, tempus tacēdi. Modò iam ô bea- Eccleſ.3.
tiſſima virgo tempus eſt loquendi, ne diuinis in te
collatis beneficijs videaris ingrata. Nam ſi Anna
mater Samuëlis poſt ſterilitatis opprobrium, quia
conceperat Prophetam laudauit Dominūm & can-
ticum cecinit dicens: Exultauit cor meum in Do- 1.Reg.2.
mino: quantò potiùs tu id facere debes, qui Pro-
phetarum doctorem, & ſummum totius vniuerſi o-
pificē genuiſti? Cecinit Debora cāticum Domino: Iud.5.
cecinit & caſta Iudith pro victorijs; nunc & tu pri- Iud.16.
mas non feres inter omnes tuo mirabili cantico?
Et ait Maria Canunt ſancti, celebrant ſuum Domi-
num propter ſumma beneficia in eos collata, ſicuti
Dauid qui Pſalmos cōpoſuit, beatiſſima virgo: nos
verò ſicut ingrati & immemores beneficiorū Do-
mini ea ſilentio inuoluimus. Expende etiam quod
ante Ioannem prophetat Eliſabeth, & ante ortum
Saluatoris prophetat Maria. Quia ſicuti peccatum
incepit à muliere, & deinde deſcendit in virum: ſic
& principium ſalutis à mulieribus habuit ortum.
Itaque ne forſitan ingrati animi ſacra virgo argui
poſſet, vtpote quæ gratum & promptum animum
ſuper omnes Domino ſuo ſemper oſtēdit, in ipſius
laudes concinit. *Magnificat anima mea Dominum.* Si Aug.ſer.
tu ſancta Eliſabeth me ipſam laudibus effers, ſi ma- 2.aſſum.
gnis me celebras encomijs: verùm cum ſciam me ver. tom.
nihil boni habere; vniuerſa iſta quæ tu in me conij- 10.
cis, ego in Dominum meum refero: ipſumque im- Magnifi-
menſum & ſummū Dominum fateor. Deū magni- cari Deū
ficare dicimur, cùm ipſius maieſtatem, ſanctitatem, quomo-
& diuinitatis ſuæ altitudinem noſtris verbis, & o- do opor-
peribus oſtendimus. Vnde fit quod impij dicantur teat.
ſanctum nomē Domini polluere, quoniā quantum Ezech.39.
pro viribus poſſunt illum dedecorant & inhone-
ſtāt. Itaque magnificamus Deum, ſiue Deus magni-
ficatur in nobis, non quòd ei aliquid accreſcat: ſed
quia magnificatur in nobis per actus noſtros diui-
no ſuo iuuamine affectos. Regis namque imperium
non in ipſius perſona; ſed in ſubditorum obedien-
tia conſiſtit. Sic dixit Eſaias: Erit ſicut ſeruus Do- Eſai.24.
minus, & ſicut ancilla domina eius. Illi igitur, qui
non tantummodo ſunt contenti obſequio & obe-
dientia Domini, ſed vlterius gradum mouent, ex-
hibentes ei alia excellentiora officia, ij ſane magnū
& potentem Dominum faciunt. Quo fit, vt, Rex
ſanctus dicat. Accedet homo ad cor altum, & exal- Pſal.63.
tabitur Deus. Etenim vniuerſis naturæ bonis re-
nuntiare, & nihil defuturum iudicare magnanimi
& excellentis viri cogitatio eſt. At verò mundani
homines abiectum & infirmum animum habent,
cuſtodientes hæc bona ſicut pupillam oculi, & exi-
ſtimantes ſibi omnia defutura, qui Deū ipſum ter-

minis & menſuta claudũt de ipſius potentia deſperantes. At vero quãdo quis virili animo rebus omnibus huius mundi contemptis patria, ſubſtantia, parẽtibuſ & amicis poſthabitis Religionem ingreditur, tunc temporis magnificatur: quia magis ſuſpicimus & veneramur. In maiorem & excellentiorem dignitatis altitudinem Deus non poteſt aſcendere: tamen aliquo modo poteſt creſcere in ſamulis & ſeruis ſuis, ſi illorum numerus magis ac magis creſcat, & multiplicetur. Imperium namque quidã reſpectus eſt creaturarũ ad Dominum & ſicut creaturæ non ſunt æternæ, ita nec dominatio in Deo eſt æterna: quia Dominus quis non dicitur, niſi ſeruum & ſamulitiũ habeat; & ita Deus creſcit in imperio ſuo quando homo ipſe in obedientia Domini creſcit & augetur. Beata igitur Maria omnes ſuas potentias offerens Domino ſuo, & exhibens ipſi quantam poterat obedientiam, magnificat & extollit Domini imperium. Et ideò vocauit illum Dominum, & non Deum, quia eius dominium magnificatur, non autem maieſtas, nec deitas.

Pſal.75. Secundò quia ante incarnationem eius dominium breuioribus terminis claudetur: quia notus in Iudæa Deus: ſed poſt incarnationem magnificatus eſt ſuper omnem terram. Idcircò agens beata virgo de incarnatione per quam notus factus eſt Deus per totum orbem, magnificat & prædicat ipſius dominium. Tertiò cum Chriſtus imago ſit Dei *Orig. homil.8. ſup. Luc.* inuiſibilis, & anima noſtra imago ſit illius: cum illum cognitione & operibus veneramur, tum imago noſtra in nobis grandis efficitur & ipſe Dominus in nobis magnificatur. Nec mirum ſi Maria hoc ſecerit *Pſal.33.* exemplo ſanctiſſimi Dauidis: qui dixit: Magnificate Dominum mecum, & exultemus nomen eius in idipſum. Sed cum ſingula verba huius cantici digniſſima ſint conſideratione, operæ pretium erit ea expendere. *Anima* (inquit) *mea*: & merito cum Deus potius mente & animo, quàm voce ſit *Epheſ.4.* laudandus, iuxta illud Pauli. Cantantes in cordi- *1.Cor.14.* bus veſtris Deo. Vnde etiam dicebat: Pſallã in ſpiritu, pſallam & in mente. *Magnificat* (inquit) *anima mea*: quia lingua balbutiens eſt, vt tanta in me collata beneficia poſſit numerare: ideo interiorem animi effectum in agendis gratiarum laudibus offero. *Anima*, inquit, *mea*. Quaſi diceret: Mirabilia quæ Deus protulit, in meo corpore exercebit: ſed non infructiſera erit anima mea apud Deum. Conuenit namque mihi & voluntatis fructum producere. Nam quanto ampliori doceor miraculo, tanta maiori vinculo teneor eum glorificare, quia talia in *Matt.25.* me operatur. Vbi docemur Deum potius laudan- *Eſai.29.* dum eſſe animo & mente, quàm corpore. Sed mul- *Iudic.14.* ti habent vocia & oria orationem tantùm, non autem cordis, quibus Dominus dicit: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. Similes admodum ſunt iſti leoni, quem Sampſon interſecit, qui habebat in ore mel: & ipſe non comedebat, ſed pater eius, & mater & ipſe Sampſon. Sic multi modo canunt ſuauiter in choro, & habent mel in ore, ſed ipſi non percipiunt internam animi dulcedinem, imò potius vt aliqui ſentiunt, ſæculares ſunt venientes ad Eccleſiam qui ſpirituali lætitia gaudent, ſicut Sampſon & parentes eius, qui comederunt de melle oris leonis, ipſe verò leo ieiunus manſit.

Sed iam modo aduertere debes beatam Virginem nõ fuiſſe ſuam animam exhortatam, vt Deum magnificaret, ſicut legimus Mariam ſororem Moyſi, feciſſe, quæ prouocans alias mulieres dixit: Can- *Exod.15.* temus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt. Neque vti Dauid, qui in pluribus Pſalmis exhortatur, & inuitat animam ſuam, vt velit Deum laudare. Vt ibi: Lauda anima mea Dominum. Et iterum; *Pſal.145.* Benedic anima mea Dominum. Et ſæpius ait in *Pſal.102.* Pſalmis. Benedicam Dominum in omni tempore. *Pſal.33.* At beata virgo non dixit: lauda, magnifica, ſeu benedic; ſed *magnificat*, quia ipſo actu in illo inſtanti erat laudans, & benedicens Dominum: nam auditis his, quæ dicebãtur ab Eliſabeth, & viſis illis myſterijs in domo Zachariæ, ſanctiſſima ipſius anima in Dominum ſuum erat tranſlata, quod fuit in cauſa, ne eſſet opus ſeipſam incitare in Domini ſui laudes. Obſerua etiam non tantùm dixiſſe: *Magnificat anima*, ſed addidit, *mea*. Namque ille ſolus poteſt dicere anima mea, qui immunem illam habuerit ab omni ſceleris & flagitij contagione. Nam etiam ſi multi exiſtiment ſe animam habere, falluntur omnino, quia pro mundano amore, proq́ue vanis & perituris voluptatibus illam vendiderunt. Amor quippè diſtrahit amantem propter rem amatam, ita vt amans non ſit ſuus proprius, ſed potius illius rei, quam ſtudio & amore proſequitur. Quo circa *Matt.22.* præceptum eſt à Domino, vt illum ſuper omnia diligeremus, non autem ob id, quia amoribus noſtris indiget, ſed ob id ſolum, quia de noſtro lucro, de vtilitate, & honore agitur. Quia cum voluntas otioſa eſſe non poſſit, cumq́ue neceſſum ſit aliquid diligere, fit conſequens quòd quando diuitiarum amore teneris, animam tuam pro opibus vendis; cumq́ue ipſa pretioſior ſit omnibus mundi opibus, pro vili ſtercore illam mutuas, tanquam puer vberibus matris lactatus, qui lapidem pretioſum contemnit, ſi pomum ei offeratur. Quamobrem præcepit Dominus, vt illum toto pectore & totis animi viribus diligamus, vt hanc miſeram mutuationem tollat honoris, quam in nobis mundus efficit, qua quidem & fallimur & decipimur. Idcirco ſi animã tuam theſaurum pretioſiſſimum, Dei compotem & participem promiſeris voluptatibus tradidiſti, iterum eam redde Domino ſuo, vt vel ita non ſolùm ore, ſed etiam anima tua ipſum Dominum magnificare poſſis, tanquam re & poſſeſſione propria, cuius Dominus es.

Notabis prætere a vlterius non dixiſſe beatam virginem: *Magnificat anima mea* filium, ſponſum, vel Deum, vel Dominum meum, ſed abſolutè dixit *Dominum*: Vbi intellige, Pſalmum illum altiſſimis myſterijs non vacare, & vnumquodque ipſius verbum proprium pondus ſecum habere. Non dicit virgo ſponſum filium, aut patrem, quamuis ſingula & omnia verè dicere potuerit; ſed tantùm dicit Dominũ, vt in omnibus, & per omnia laudes proprias ſugeret. Etenim ſi dixiſſet Dominum ſuum, humilitatem tacuiſſet: ſi autem dixiſſet ſponſum, patrem, vel filium, multum laudis ſibi adſcriberet. Idcirco *Dominum* appoſuit, quod ad ſeruum & ancillam reſpectum habet, quod etiam nomen quandam vilitatem & abiectionem ſecum importat. Dicens *Dominum*, ſeipſam ancillam vocauit. Et quẽadmodum reſpondens Angelo dixit: Ecce ancilla Domini: ita modo in ſuo Cantico non dedignata eſt id nomen ſibi ſumere. *Dominum* etiam dixit abſolutè; quia non eſt loquuta de aliquo Domino, qui aliquam huius mundi partem poſſidebat, ſed de il-

de illo, de quo est scriptum. Dominus vniuersorum
tu es, & in ditione tua cuncta sunt posita. Dominus
Ester 13. Esay. 1. itidem dixit, vt suam mentem ad illius timorem &
reuerentiam excitaret, quia initium sapientiæ timor
Domini. Age & tu vt Deus sanctus, & omnipotens
sit Dominus tuus. Quid obsecro tibi proderit
si vniuersorum sit Dominus, super te vero nullum
habeat dominium? Multi namque sunt, qui illum
in Deum habent, non autem in Dominũ. Credunt
etenim Christiani illum esse Deum, & illum
tanquam Deum verum adorant; sed Diabolum
habent Dominum, cui obediunt; cui inseruiunt, &
ad nutum obtemperant. Sed id obsecro, vt quemadmodum
Deus tuus est, ita & sit Dominus, &
tunc erit Dominus tuus, si ipsius mandata sedula
diligentia obseruaueris, si in omnibus, & per omnia
illi placere studueris. Meritò quidem regius vates
Psal. 143. inquit: Beatus cuius Deus, Dominus illorum
est. Beatus populus, qui habet Deum in Dominum.
Vt igitur omnia dicta in compẽdium redigamus,
quia primus fructus spiritus est pax & gaudium: &
virgo sancta totam sibi auferat spiritus gratiam,
Anima & spiritus non natura, sed ratione diuersa. meritò subiungit. *Et exultauit spiritus meus.* Id est,
anima rationalis. Idem sonat anima & spiritus, sed
anima dicitur, eò quòd viuificat corpus. Vnde fit,
vt vitæ integritate & sanctitate hęc Deum magnificat,
qui fecit illam. Dicitur autẽ spiritus, propterea
quòd cælestia, & altissima contemplatur, cuius
est proprium in Deo exultare. Anima enim talem
vim habet, vt possit se à corpore segregare, atque in
Deum suum conuerti, & tunc in spiritum transit,
& tunc vocatur spiritus. Quod si ab igne similitudinem
velis accipere, cum ignis ligno admouetur,
vt in id possit agere, primum ad id se applicat & extendit,
vt illud inflammet, deinde vero curat, vt ab
ipso separetur, vt seorsum in sphæram suam euolet.
Sic anima dum vitam corpori præstat, illi se communicat,
atque ob id tum temporis multum corporeæ
naturæ esse videtur, verum dum separatur à
corpore tanquam in propriam naturam conuersa,
tanquam fortissimus spiritus, alta & sublimia petit
diuina charitate incẽsus. Atque spiritus hic est acumen
ipsius rationis, & quodammodo intellectu superior,
quo in primis ipse Deus à nobis percipitur.
Sic Apostolus distinxit inter spiritum & animam
1. Thess. 4. cum Thessalonicensibus dixit: Vt integer spiritus
videtur, & anima & corpus sine querela in Aduentu
Domini nostri Iesu Christi conseruetur. Vnde
per spiritum intelligere possumus præcipuam, &
1. Cor. 3. potissimam hominis partem, qua diuina percipit;
anima vero ea pars dicatur, quæ naturales exercet
ratiocinationes: corpus vero affectus, qui nescio
quid corporeum sapiunt, qui nisi regantur & frænentur,
hominem ipsum ferum & immanem reddunt.
Quam ob causam apud eundem Paulum reperies,
alios homines spirituales appellari, alios animales,
alios vero carnales: spiritualem dicit omnia
diiudicare, ipsum vero à nemine diiudicare, vtpote
cuius mens diuinis illustrata fulgoribus omnibus
superior sit. Animalem verò qui ductum rationis
sequitur, tamen caret diuinis, & supernaturalibus
illustrationibus, quales fuerunt ethnici illi
Philosophi, qui quamuis multa acutissimè & sapienter
excogitarunt, non tamen illam supremam
1. Cor. 2. diuini spiritus altitudinem assequebantur. Quo fit,
vt diuinus Paulus dixerit: Animalis homo nõ percipit
ea, quæ sunt spiritus Dei. Carnalis vero dicitur,
qui contempta & pro nihilo habita ratione effectus
immoderatores carnis sequitur. Quare eos 1. Cor. 3.
carnales appellabat Paulus, qui æmulationibus &
contentionibus operam dabant. Cùm in vobis (inquit)
sit ęmulatio & contentio, nónne carnales estis,
& secundum hominem ambulatis: Quod si hæc ita
se habent quantum existimas procul esse à diuino
spiritu eos, qui carnales sunt, & nihil aliud quam
carnem & terram sapiunt? Discamus ex beatissima
virgine Deum nostrum & anima & spiritu summis
laudibus prosequi: Ita vt possimus verè cum regio
Propheta canere. Benedic anima mea Domino, & Psal. 102.
omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto eius. Omnia
interiora nostra cor, animam, mentem, & affectus
Domino Deo nostro offeramus. Discere etiam Act. 16.
nos oportet Deum omni tempore laudare, corde,
ore, & spiritu. Paulus namque & Silas ardentissimi
in diuino amore per mediæ noctis silentium
quando corpora in quiete debebant esse, tum temporis
in Dei laudes erumpunt. Et tres pueri in ca- Dan. 3.
mino ignis inter medias flammas constituti studio
sissimè Deo benedicebant. Et patientissimus ille Iob 1.
Iob in ipsa rerum omnium & filiorum iactura, ge- Iona 2.
nerosa illa verba protulit. Dominus dedit, &c. Nec
Ionas in ventre immanis piscis clausus est oblitus
nouo hymno Dei magnificentiam prædicare. Vnde
Esaias inquit. Confitebor tibi Domine cum Esai. 12.
iratus es mihi.

Exultet itaque spiritus Mariæ Deo, hæc enim
exultatio est futuræ vitæ quoddã pignus & repræsentatio,
de qua scribitur. In æternum exultabis, & Psal. 5.
habitabis in ea. Et rursus. Exultabunt sancti glo- Psal. 149.
ria, lætabuntur in cubilibus suis. Exultationes Dei
in gutture eorum. Nam exultare in Deo non pos- Psal. 19.
sunt, nisi qui se totos illi dedicauerunt, & idcirco vt
statim videbimus salutare suum appellat, quod in
scripturis sacris frequẽs est. Vt lętabimur in salutari Psal. 20.
tuo. Et super salutare tuũ exultabunt vehementer.
Et, ab ipso enim salutare meũ. Et in cantico Annæ. 1. Reg. 2.
Lætata sum in salutari tuo. Quam exultationem & Prou. 2.
lætitiam insanus mundus non intelligit, qui in re- Iudith. 1.
bus pessimis lætatur & gloriatur. Sic gloriabatur
Arfaxat in ingenti copia diuitiarum, & in multitudine
quadrigarum suarum. In hoc breuissimo vitæ
nostræ tempore gaudere & lætari in mundi voluptatibus
falsis, insanire potius est, quàm aliud facere.
Qui certè admodum similes sunt eis, qui cum
phrenesi grauissimo morbo infestentur iam proximi
morti delirio capitis rident & cachinnantur. At
forsitan hæc exultatio beatæ virginis prouenit ex
aliquo mundi honore, quo afficitur? Ex carnis aliquo
falso oblectamento? Ex generis nobilitate? Ex
formę eximia pulchritudine, vel ex mundi prosperis
& fœlicibus? Non equidem, sed, *In Deo salutari
meo.* Quod gaudium est in Deo tanquam in obiecto,
causa, & fine; non autem in se, neque in aliquo
alio. Quo fit, vt Apostolus dicat: Qui gloriatur, in 1. Cor. 10.
Domino glorietur. Et iterum; Gaudete in Domino Philip. 4.
semper, iterũ dico gaudete. Sic Dauid in Psalmo. Psal. 118.
In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut Lege August. ser. 2.
in omnibus diuitijs. Alij in auro & argento, alij in Assumpt.
vestibus, alij in possessionibus, alij in agris, in diuer- virg.
sis denique habẽt singuli suas delectationes, sed vir Psal. 33.
sanctus in via testimoniorum Dei delectatur. Itaque
beatæ virginis non solum anima, sed etiam spiritus
exultat in Deo salutari suo. Melius equidem
ipsa quàm Dauid posset dicere; Cor meum, & caro
mea

mea exultauerunt in Deum viuum. Quod quidem magnum priuilegium est iustorum, vt non solùm spiritus, sed & anima sensitiua & caro insurgant eum spiritu in diuinas laudes, quæ quamuis mortalis sit, tamen in Deo gaudet.

Psal. 33. Deus & dominus qua ratione dicatur.

Porrò Dominus dicitur ratione gubernationis; Deus ratione creationis, & tandem salutare siue salutaris, ratione iustificationis. Singulari tamē modo fuit Deus, Dominus, & salutare Mariæ, propter singularia dona & beneficia illi collata. Fuit duobus potissimis modis salutare. Primò, quia eam solam singulari quodam modo redemit, quia ipsam ab omni peccato immunem tam actuali quam originali seruauit. Secundò, quia ipsa sola dedit illum nobis in carne, vt omnibus mederetur, vt redimeret, & vt à captiuitate in pristinam libertatem nos assereret. Vnde antonomasticè Christus virginis salutare dicitur. Quare in ipsius persona, inquit David. Exultabunt labia mea cum cantauero tibi, & anima mea, quam redemisti. Si enim Patriarchæ & Prophetæ sic adeo exultauerunt propter huius salutaris expectationem, & Abraham exultaret vt videret diem hunc, quāto potiori iure internis animi iubilis gaudere debuit quę incarnatum iam vtero suo hoc diuinum verbū videbat. Sed neque his omnibus contemplatis, velim obliuiscaris, Deum per amorem tuum facere, ita vt possis cum Abacuc dicere; Gaudebo in Deo Iesu meo. Et etiam huius memor esto, ne Christi sanguis pretiosissimus in te pereat, sed quemadmodum pro omnibus mortem libentissimè subijt, & omnium est salutare; ita tibi Dominus & redemptor sit; vt ipsius crux, claui, & passio debitam vtilitatem afferant. Nihil tibi proderit Deus, nisi ad maiorem damnationē, & ipsum tanquam tuum salutare non fueris amplexus. Omnibus Christus seipsum præbet & nemini se occultat & negat: ita vt si illum quæsieris, sine dubio illum tecum habebis, etsi in hoc sæculo illum habueris, in sempiternum illo frueris. Itaque beatæ virginis exemplo omnis noster spiritus exultet in Deo salutari suo, totis viribus ipsum magnificās. Magnificet illū memoria nostra recolens ipsius in nos diuina beneficia, intellectus noster, ipsius excellētiam contemplando, voluntas, in eius amorem accendatur, lingua & vox eum laudet. Modo autem causam subdit beatissima virgo, quare tot laudibus, & encomijs ipsum prosequatur, ipsius beneficia recolēs, *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ*, id est, meam exiguitatem & paruitatem. Et quantum coniectari possum fuerit mea sententia sacrā virginem id hoc loco non fuisse locutam de humilitatis virtute. Nā in Græco codice habetur ταπείνωσιν, quod vocabulum paruitatem sonat. Ac si dixisset clarius. Quamuis paruula sim, & minima ancilla Domini, ipse tamen adeò est humilitatis amator, vt oculos conijciat in infimam ancillā suam. Quis enim sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra: Non seipsam gloriatur aut iactat sancta virgo de humilitatis virtute: etsi aliquādo viris perfectis, & virtute pręcellētibus liceat hoc facere, vt ipse Paulus multoties fecisse legitur; sed hîc mater Dei nō loquitur, nisi de sua paruitate. Ex quo facile vnicuique erit colligere, quā alto & supremo gradu in humilitatis virtute radices egerat, quando cum tam pręclaris virtutū dotibus illustris, se infimā ancillam existimabat. Atque ita quamuis his verbis virtus humilitatis virginis non significetur voce, tamen ipso opere exercetur. Nec cōtenta fuit sacra virgo pro sua eximia humilitatis virtute dicere, respexit ancillā suam, sed exiguitatem ancillæ suæ. Et hanc exiguitatem quo ad merita debes attēdere. Quippe quæ seipsam nullius meriti nulliusque virtutis existimabat. Neque id fictè aut falso; quoniam considerabat suarum virium præstantiam, nō autem ex parte Dei dona in ipsam collata. Hæc enim consideratio mater est humilis cordis, cuius radix in ipsa anima est. Quaquidem humili consideratione, quā virgo de seipsa cōcepit, digna fuit, vt tot donis & priuilegijs ab ipso Domino illustraretur, sic adeò vt ipsius mater fuerit effecta. Hanc à longè respicit Deus propter cordis humilitatē Sic Samuël Saüli dixit: Cū eras paruulus in oculis tuis, caput in filijs Israël factus es, &c.

Psal. 70. Ioan. 8. Abac. 3. Humilitas pro abiectione. Psal. 112. 2. Cor. 12. 1. Reg. 15.

Pręterea id tibi aduertendum est, quod respicere in sacris literis plus aliquid significat quàm videre. Significat enim misereri, auxiliari, & dona conferre. Vnde in Exodo dicitur; Respexit Dominus filios Israël. & vide quid statim sequatur. Et liberauit (inquit) eos. Et Iudith Domino dixit: Respice ad humilitatem nostram, hoc est Respice abiectionem nostram, & adiuua nos. Et in Psalm. Respexit Dominus orationē humilium, & nō spreuit preces eorum. Et iterū; De cœlo respexit Dominus, & vidit omnes filios hominum. Quapropter subdit statim. Quoniam adiutor eorum, & protector eorum est. Ex quo iam planè colliges, quod respicere adiuuare sit auxiliari, misereri, & dona elargiri. Cū autem egregius vates hoc Domini ingeniū bene nouisset, quod cum aliquem respicit, alijs vberioribus, & excellentioribus bonis cumulat, in maximis angustijs & necessitatibus constitutus ad Dominum clamabat dicens: Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti. Aspice rogo & oculos tuæ pietatis & misericordiæ ad me conuerte, scio, enim, & cum his multa bona mihi esse ventura. Et alibi ipse diuinus vates inquit. Respice in me & miserere mei, quia vnicus & pauper sum. Et in Genesi dicitur. Respexit Dominus ad Abel & munera eius, idque propter fauorem & beneficium, quod in eum contulit, acceptādo ipsius oblationes. Ad Cain autem neutiquam respexit, quia illius dona non suscepit. Itaque cùm audieris Dominum oculos suos in aliquem iustum conijcere, nullatenus dubites ipsius aures paratas & attentissimas esse ad exaudiendas illius preces. Vnde in Psalmo: Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorū. Longum autem est discrimen inter aspectum Dei & principum mundi: sit enim vt multi homines alios intueantur, nec aliqua bona illis tribuūt. Solent enim ad se inuicem dicere illi, qui in curijs regum versantur. An aspexit te Rex? & respondet ille; Etiam. Veruntamē, multi quotidie aspiciuntur, nulli tamē aliquid confertur. Bonum esset & æquum vt cum Rex te infirmum aspiceret, ipsius visione ab infirmitate tua liber & incolumis euaderes. Sed multo & excellentior & efficacior est Dei visio, quia infirmum, quem respicit, sanat & erigit. Si pauper est, amplissimis diuitijs auctum ac locupletatū reddit; si peccator & flagitijs coopertus, ignoscit & lauat: si fortè ad lapidem offendit, onus releuat & fouet. Respexit Christus Petrum, & liquefactū est cor illius, & ad Dominū conuersum. Respexit Matthęū, & protinus ab instituto munere fuit reuocatus, & ad altiorem dignitatē euectus. Coniecit oculos in disci-

Respicere Dei est misereri. Exod. 3. Iudith. Psal. 103. Psal. 32. Psal. 21. Psal. 24. Gen 4. Psal. 33. Aspectus Dei & principū diuersus. Marc. 14. Matth. 9. Matth. 4.

discipulos piscatores, eosque vocauit, qui relictis retibus & omnibus quæ possidebant sequuti sunt Ioan. 9. Christum. Respexit cæcum illum à sua Natiuitate, Matt. 5. & statim visus illi restitutus est. Respexit turbas, quæ sequebantur eum, & ascendens in montem do- Ioan. 9. cebat eos dicens. Beati pauperes, &c. cum quibus longum sermonis discursum babuit. Et alia die cũ leuasset oculbs Iesus, & vidisset multitudinem magnam ad eum venientẽ, dixit Philippo. Vnde ememus panes, vt manducent hi? Et denique necessaria illis ad victum ministrauit, mittens illos in domos suas. Et nũc beatissima virgo. Respexit (inquit) humilitatem ancillæ suæ: & subdit statim. *Ecce enim ex hoc beatã me dicent omnes generationes.* Quod si à beata virgine interroges, quid fuerit consequuta, eo quod suam paruitatem, & abiectionem aspexerit, respondebit tibi; Ecce enim ex hoc beatã me dicẽt omnes generationes. Ac si diceret: Quia respexit me Dominus (cuius aspectus nihil est aliud quàm beneficiorum collatio) hac de causa omnes generationes me beatam dicent. Quamobrem non incautè, imò prouidè & sapienter feceris, si tui clamores tanti fuerint, vt aures Domini pertingant, vt te velit respicere, exemplo illius regij Vatis, qui dicebat: Psal. 24. Respice in me & miserere mei, quia vnicus & pauper sum ego. Si illi qui negotium aliquod cum rege, vel cum aliquo ex domesticis ipsius habent, coram se constituunt, vt non possint non videri, ita vt Rex non sit eorũ immemor, vtque negotia facilius expediantur; quàm maiori ratione tibi est opus vt corã oculis Domini patens sis, vt tuis negotiis prouideat, vtque tuæ necessitati succurrat. Si pauperes ita sese in medijs vijs diuitibus offerunt, vt vel possint in illos offendere, & vulnera sua illis ostendũt, vt diuites illis subueniant & misereantur; quantis iustioribus de causis debes te ante Dominum sistere, vulnera & afflictiones tuas præsentes illi facere, vt sua ineffabili misericordia velit tecũ vti. Ne obsecro te abscõdas, ne fugias ab oculis Domini, quia benignus & misericors est, vt & in te oculos suæ misericordiæ conijciat, & vt tuis vulneribus possit mederi. Expende etiam, quod beatissima virgo ab omnibus benedicitur, quia suis oculis paruula & abiecta fuit. Humilia enim subleuat, & alta à longè Psal. 137. cognoscit. In quo quidem non aliud docemur, nisi quod si magni esse volumus, & ab omnibus in pretio haberi, oportet nos sanctissimã humilitatis virtutem amplecti. Namque ij omnes, quos modo mũdus prædicat, quousque summis laudibus celebrat & encomijs, non alia potissima & certiori via hoc dignitatis fastigium ascenderunt, quam sanctis humilitatis amplexibus fugiendis vanos, & perituros seculi honores. Nemo sanè ita honore dignus est, quam is, qui ipsum honorẽ fugit, nec ditior aliquis, quam qui minimo cum Christo contentus, nec altior quis quam qui contemni cupit, nec vllus sanè (vt omnia suo perpendiculo metiamur) ita ab hominum memoria deletus, vt ille, qui suum nomen in hoc sæculo æternum esse studuerit. Grandis quidem error est hominem quærere inter ignominiosam mundi huius conditionem: namque tum maximè confundimur, vbi lucrum sectamur. Humilem autem Mariam, quæ gloriam mundi non sitiebat, omnes generationes beatam prædicant. Non famam, aut nomen huius mundi quærebat, nec in linguis hominum sedem habere desiderabat: quo factum est, vt modo ab omnibus per secula æternitatem celebretur. Videor namque mihi illud de Iosia rege, & virgini sacræ aptius posse accõmodari. In omni ore quasi mel indulcorabitur eius memoria, & vt musica in conuiuio vini.

Præterea aduertere oportet, quod ab omni ge- Eccl. 49. neratione benedicitur, tam ab Angelis, quam hominibus: ita vt vel inter ipsos immanes & barbaros homines commendetur. Omnes namque nationes beatam & fœlicem illam prædicant, nam ex omni natione aliqui salui fiunt: dignatur enim Dominus pro sua pietate singulari, aliquos suæ fidei diuinis radijs illustrare, vt verum sit illud: Viderunt Psal. 97. omnes fines terræ salutare Dei nostri. Ne autẽ beatissima virgo suis meritis videretur adscribere has tantas & tam supremas laudes, referens illas in proprium authorem, inquit. *Quia fecit mihi magna.* quẽadmodum est consuetudo bonorum diuina opera magnificare & extollere, ita impiorum diminuere, & labefactare. Moyses vir sanctus & iustus, terram promissionis maximopere commendauit, sed quidam impij Israëlitæ dixerunt. Non dedisti nobis hæreditatem agri & vini. Virgo autem beata opera Num. 16. Dei in ipsa facta summis laudibus effert. Nõ, inquit, per me, aut in me feci magna, sed mihi inquit fecit. Quod enim in ea ad omnium salutem factum est, hoc priuilegio electionis ad ipsius gloriam singulariter est ordinatum. Et ideirco dicit magna, nec dicit qualia, quia cum omnia Dei opera humani sensus capacitatem exuperent, inter ea omnia potissimum locum obtinet Sacramentum incarnationis verbi, Nihil vnquam in vniuerso ita factum est Incarna- mirabile, quam quod Deus fieret homo, & qui na- …tio Christi miraturæ erat incomprehensibilis, ita corporis substan- culorum tia sibi vniret, vt nec illis fuerit additum, nec dimi- omnium nutum quiddam. Hæc adeo magna sunt, vt si ea ve- maximũ. lis explicare, in medio itineris gradum sistas oportet, quo vadas omnino nescius & ignarus. Nec mirum si beatissima virgo breui verborum compendio fuerit vsa, nam plus tacens, quàm aliquid dicens expressit. Sic diuinus Paulus raptus in tertium 2. Cor. 12. cœlum, plus dixit tacendo, quàm loquendo posset exprimere; quia lingua nostrã balbutiens & inepta est, vt in diuinorum mysteriorum explicatione aliquid valeat. Vnde Esaias hujus rei contemplatione ductus, cum eius anima plena esset dulcedi- Esai. 24. ne diuini spiritus, dicebat: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Nam internæ animi inspirationes & dulcedines illæ iustorum & amicorum Dei, melius significantur silentio, quam si verborum ambage misceantur. Sancti quippe, & amici Dei non similes sunt hominibus huius nostræ tempestatis, qui statim vt interiorem animi lætitiam, & impulsum sentiunt, iam sanctitatem ipsam videntur edocere, & omnibus continuo prædicant id, quod in oratione Dominus eis communicauit. Contingit aliquando ei, qui graui dolore infestatur, vt nequeat illum exprimere, propterea quòd ipsius grauitas sensum impedit, ne lingua exprimat quod sentit. Sic Dauid suspensam dicit orationem. Psal. 6. Anima mea turbata est valde, sed tu Domine vsquequo? id est, quousque meipsum adiuuabis, aut obliuisceris? Eodem modo in alio Psalmo. Misere Psal. 50. re mei Dena secundum magnam misericordiam tuam. Quod si ab illo roges, quid est tibi, cuius velis misereri? Nesciet exprimere, nec potest propter doloris magnitudinẽ. Multo ergo magis multitudo beneficiorum Dei impedit propriam narrationem.

Quis

Quis obsecro sic adeo ingenio, & dexteritate dicendi valebit, vt narrare possit quanta fecerit mihi Dominus? Quæ sunt ista? Præ ipsorum magnitudine dicere non valeo.

Vbi insigne documentum tibi iam suboriri poterit, quòd quamuis hæc omnia dicta sint de virgine Maria, nemo tamen nostrum est, qui non possit eadem dicere. Quia fecit mihi magna. Si res magna tibi videtur (vt reuera est) virginem gestasse in vtero filium Dei, atque vberibus suis fuisse lactatum, cum quædã mulier dixisset, beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti, &c. Subdit ipse Christus statim. Quinimo beati qui audiũt verbum Dei. Vbi iam cernis ipsum Dominum obseruantiã verbi diuini prætulisse dignitati matris suæ, quæ quidem excellentissima erat. Eodem paradoxo alibi vsus est, cùm diceret, ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærentes loqui tibi, respondit, quæ est mater mea & fratres mei? Qui fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est. Quare si quis inuidet tantæ fœlicitati huius virginis eò quod fuerit mater Dei, audit ab ipso Dei filio se posse assequi hãc beatitudinem. Ideo qui Domini voluntati obtemperauerit, poterit dicere, Fecit mihi magna. Nónne tecum fecit magna, qui creauit te ad imaginem & similitudiné suam, qui misit filium suum de cœlo, vt te à morte liberaret, qui in vtero matris te custodiuit, qui baptismatis fonte lauauit? Sed, proh dolor, horum omnium immemores sumus, & tantum cura nobis est honoris & pecuniæ.

Luc. 11.

Matt. 12.

Genes. 1.

Ioan. 3.

Ait ergo beata virgo non solum loquens de incarnatione, sed de beneficijs, quæ Deus priuatim illi contulit. Magna in me cõtulit beneficia Dominus, vt nisi ipsius omnipotentiam consideres, meis dictis non præstabis fidem, idcirco addit modò, *Qui potẽs est.* Non propter mea merita voluit in me talia operari, sed quia ipse est cuncta potens. Ac si clarius diceret, Si mea vobis conceptio in causa est, vt miremini, neque eam potestis intelligere, hoc ideo fit, quia potentiam Domini non contemplamini. Quocirca humilitate induimini, & attẽdite, Deum plus posse facere quam vos potestis intelligere. Quod si neque valetis comprehendere quomodo cùm sim mater, etiam virgo remanserim: & cùm sim creatura, creatoris etiam mater sim, considerate Dei potentiam infinitam, & sic vestræ hæsitationi erit satisfactum. Ille qui ex nihilo omnia fecit, qui vocat ea, quæ non sunt tanquã ea quę sunt: ille in me tanta & tam pręclara operatus est. Expende etiam, non dixisse beatam virginem, hoc vel illud potens, sed potens est: vt omnipotentem eum esse intelligas, qui nulla exceptione facta, omnia potest: de quo quidem verissimè dicitur, immensum esse. Abeant ergo modo qui de suo sensu gloriantur, quique diuina opera humana ratione discutiunt, existimãtes ipsius potẽtiam aliquibus terminis aut regionibus posse contineri. *Et sanctum nomen eius.* Sanctum est in se, & in nobis: dum nos in nomine ipsius sanctificationem accipimus. Sed iam rogo quod est nomen eius? Vtique fama ipsius, cognitio eius, fides eius. Hoc nomen cum sanctis sanctum est: quia à sanctis magnificatur & benedicitur, ab iniquis vero, & sceleratis hominibus blasphematur. Et nomẽ Dei per vos blasphematur in gentibus. Igitur quia magna fecit, sanctificatum est nomen eius, quia dum verbum in carne mirabiliter nascitur, gloria Dei per verbum in hominibus declaratur.

Rom. 4.

Esaia 1.

Rom. 2.

Aduerte autem virginem Mariam sui nominis sanctitatem cum potestate Dei adiunxisse, & copulasse, quia imperium & potestas sine sanctitate tyrannis est, cuiusmodi habuerunt Pharao, Nabuchodonosor, Antiochus, Aman, & alij. Itaque Deus noster in nihilo communicat cum potentibus huius seculi, quia ipse sanctus simul & potẽs est. Sanctum & terribile nomen eius. Et alibi idem propheta. Confiteantur nomini tuo magno, quoniam terribile & sanctum est. Sanctitatem semper iungere oportet cũ potestate, ne potestas sine virtute & sanctitate in crudelem tyrãnidem euadat. Nemo enim verè de hoc magnifico & diuino opere gloriari potest, sed omnis laus & gloria, quę inde consurgit, in illius artificem reijcienda est. Docemur itidem sanctæ virginis documento magnalia Dei prædicare, & omnia suæ potentiæ adscribere, non autẽ nostris meritis. Gloriam in ipsum Deum debes refundere tanquam præcipuum authoré totius boni, ne vsurpare velis id, quod nemini largiri voluit: ipse enim est qui ait. Nunquid gloriabitur securis cõtra eum qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? Existimabat sanctus Iob magnum committi crimen ab eo, qui manũm osculabatur, quod tu facile facis, cum te iactas & prędicas de aliquibus operibus, quę te fecisse fateris, auferens Domino debitum obseruationis cultum.

Videtur quam legit dum Apostolis.

Psal. 110.

Psal. 98.

Iosue 7.

Esaia 10.

Iob 31.

Præterea id vnum inter omnia reliqua tibi cõmendari iubet, vt quando diuinum nomen audis sanctum & immaculatum esse, ne tuis labijs illum polluas, & dedecores, nam huius criminis maximè conqueritur Dominus, signum quidem euidentissimum, grauiter animaduersurum in eos qui sanctũ nomen eius polluunt) inquit enim. Nomen meum per vos quotidie blasphematur. Ne accipias nomẽ Dei in vanum, sed audi rogo illum dicentem. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Disce etiam timorem Domini in tuo corde semper obseruare, & in eo confidere & sperare, cum audias eum potẽtem esse, quia vires habet vt flagitiosorum hominũ peccata puniat, & vt liberet te à malis omnibus. Poterit quidem de tuis peccatis dignam animaduersionem sumere, sicut exemplo tibi esse potest sceleratus ille Pharao, Core, Datan & Abiron, & alij multi, quorum mentionem sacra pagina refert. Poterit etiam te liberare à malis, & solatium in tuis miserijs præbere, sicut liberauit filios Isrãel à seruitute Ægyptiorũ Loth à Sodomitica gente. Iob ab vlceribus & calamitatibus suis; & quemadmodum eripuit Daniëlem ab vnguibus leonum, & tres pueros in camino ignis intactos & liberos seruauit, Dauid à persecutione Saulis, Heliam à manibus Iezabelis, Susannam à falso crimine, Petrũ à carcere Herodis, & Paulum à multis periculis, ita vt in hæc verba proruperit, Sicut abundant Christi passiones in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Potens quippe Dominus est, facere omnem gratiam in nobis abundare. Nam si aliquo animi mœrore tristis es, poterit Dominus hanc tristitiam in ingens animi gaudium conuertere. Quod si aliqua graui infirmitate laboras poterit Deus in ictu oculi in pristinam antiquam valetudinem te ipsum reuocare. Si autem dixeris, te magno flagitiorum, & scelerum pelago esse submersum, dicto citius poterit Dominus sua omnipotenti virtute animam tuam mundare. Neque vnquam tibi desperandum est in tuis laboribus & afflictionibus de diuina benigni-

Esai. 52.

Leuit. 20.

Exod. 14.

Genes. 19.

Iob 42.

Dan. 14.

Dan. 3.

3. Reg. 18.

Dan. 3.

Act. 12.

2. Cor. 1.

2. Cor. 9.

nignitate & miſericordia, quin potiùs fidendum tibi eſt, cùm ipſe ſit potens ab his omnibus te liberare. Namque multos vidimus in carceribus conſtrictos, & alieno ære grauatos poſteà in altas & ſublimes dignitates euectos. Sed forſitan his dictis obijcies, non me latet Deum infinitam habere virtutem, & facillimè poſſe me ab his omnibus incolumem ſeruare, ſed maximum timorem id incutit, quod maximus peccator ſum, & indignus ſua gratia, & ita exiſtimo me omnino à libro vitæ deletum eſſe, & Deum mei eſſe immemorem. Si his timidus & pauidus es, audi obſecro in fiduciam & ſpem animi tui ſanctiſſimam virginem dicentem.

Verſ. 50. *Et miſericordia eius à progenie in progenies.* Domini miſericordia infinita eſt, nec aliquibus terminis aut finibus poteſt contineri: & ideo potens eſt, vt ſaluos nos faciat, & vt noſtri miſereatur. *Mihi* (inquit) *fecit*; non tamen ſoli ſingulariter, ſed vni excellenti quodam modo: veruntamen *eius miſericordia à progenie in progenies*. Nemo à gratia excluditur, ſed per omnes gentes eius pietas & miſericordia diſpergitur. Vnde dicebat Apoſtolus Petrus: *In veritate comperi, quia Deus acceptator perſonarum non eſt.* *A progenie*, inquam, Iudæorum, quia ſalus ex Iudæis eſt, & opus incarnationis effectum eſt in virgine, natione Iudæa, in progenies gentium; quia incarnationis dominicæ beneficium in totum mundum quaſi torrens varijs aquarum riuulis diffunditur. Quod quidem abditiſſimum myſterium regius vates illis verbis expreſſit: *Miſericordia Domini plena eſt terra.* Non dixit cœlum, ſed terra, quia diuinum verbum non aſſumpſit carnis noſtræ veſtem propter diuinos ſpiritus, ſed *propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlo. Nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit*, ita vt effectus æternæ pietatis, & gratiæ diuini illius pectoris ad omnem progeniem extenderetur.

Act. 10.

Ioan. 4.

Pſal. 118.

Hebr. 2.

Incarnatio Chriſti quare miſericordia vocetur. Vbi aduertere oportet, quòd beneficium incarnationis, *miſericordiam* vocat, quia tale & tam diuinum opus ſub nullo merito comprehenditur, ſed ſola diuina miſericordia factum eſt. Vnde fit vt diuinus Paulus dicat: *Commendat autem Deus charitatem ſuam in nobis, quoniam cum adhuc peccatores, &c.* Et idcirco ſanctus Dauid cupiens Dei filium incarnatum videre, à Domino petebat. *Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis.* Oſtendiſti enim potentiam tuam cum omnia ex nihilo creaſti, ſapientiam mirabilem in gubernatione; rectam & ſanctam iuſtitiam in peccatorum punitione: at reſtat Domine, vt miſericordiam tuam, (quæ theſaurus eſt inexhauſtus, & abundantiſſimus diuitiarum tuarum) io filij tui incarnatione liberali animo oſtendas. *Et ſalutare tuum da nobis*, qui in crucis ramis noſtram operetur ſalutem, quique redimat nos pretioſi ſanguinis ſui numiſmate. Sic beata virgo in ſuperioribus, & ſanctus Simeon ſalutare vocauerunt verbum incarnatum, & nobis datum, quod idem dari petebat Rex ſanctus Dauid.

Rom. 5.

Pſal. 84.

Luc. 2. Non inuidendū alienæ fœlicitati. Expende etiam quod poſtquam ſua recolit beneficia, in hoc carmine & ſequentibus magnificat Deum pro tantis ſibi & alijs omnibus collatis beneficijs. Quod quidem ingenium eſt iuſtorum, vt ſic de alieno bono gaudeant, tanquam de peculiari & proprio. Quo charitatis amore Paulus accenſus dicebat. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Gratias agit beata virgo pro beneficijs alijs exhibitis, quia gaudet tanquam ſi in ipſam eſſent collata. Vtinam & nos hæc eadem veſtigia inſequeremur, nec inuidia bonorum proximi noſtra viſcera torqueret. Verùm, quià beneficium incarnationis, quamuis ſufficienti virtute ad omnes extendatur: quia non extenditur ad omnes, quo ad efficaciam, ſubdit dicens:

2. Cor. 11.

Beneficium incarnationis quibus applicetur. *Timentibus eum.* Ac ſi diceret: Non omnes huius beneficij gratiam conſequentur, ſed illi ſolùm, qui timorem Domini cuſtodiunt in cordibus ſuis. In hac gratia omnis homo communicat, ſiue natione ſit Græcus, ſiue Schyta, ſiue Italus, ſiue Hiſpanus, ſiue Gallus, ſiue ſeruus, aut liber, ſeu denique apud barbaras gentes, & in Indis extremis regionibus ſit natus, dummodo timore Domini eius anima fuerit exornata. Nunquid pro vno ſolùm Deus carnem ſumpſit, & mortuus eſt, & non pro omnibus? Minimè. *Miſericordia eius à progenie in progenies.* Sed libet modo interrogare, quæ ſit cauſa, quare omnes non ſalui fiant, & quare omnes non ex æquo participes fiunt huius agni pretioſiſſimi ſanguinis prò nobis effuſi? Vtique quia ſalui eſſe nolunt. Quia ſi flumen abundantibus aquæ riuulis aliquam ciuitatem pertranſiret, ita vt ſufficiens eſſet, vt ſitim extingueret & mitigaret omnium habitatorum illius ciuitatis, nunquid ſi aliquis nollet ſeipſum incuruare, & inclinare, vt aquam hauriret, & ita perijſſet, aliqua culpa in fluuium eſt retorquenda? Nullatenus. Fluuius quippe abundantiſſimus eſt, vt ſanare poſſit omnium ſitim: tamen qui tantæ ignauiæ fuerit & negligentiæ, vt nolit capere aquam, peribit ſine dubio ſiti. Sic Chriſtus perennis fluuius vitæ & ſalutis omnes vocat & dicit: *Qui ſitit veniat ad me, & bibat.* Veniat vt gratiam accipiat, & emolumentum tantæ paſſionis & Incarnationis. Omnes vocat, omnes recipit & amplectitur, omnibus opitulatur: fuerit tamen reijciendum in tuam culpam, niſi his tantis beneficijs perfrui volueris. Miſericordia Dei omnes vocat; tamen ea non omnes perfruuntur, niſi illi ſolùm, qui timorem Domini vigilantiſſimè obſeruauerint. *Miſericordia Domini* (inquit regius vates) *ab æterno & vſque in æternum, ſuper timentes eum.* Ab æterno & vſque in æternum, quo ad ſufficientiam ad omnes, & ſuper timentes eum, quantum ad efficaciam. Sic Propheta Malachias loquens de incarnatione & ortu Saluatoris inquit: *Orietur ſol iuſtitiæ, vobis timentibus nomē ſuum.* Ea enim eſt ſolis natura, vt non ſolum ægrotos oculos non recreet, verùm eos vehementer offendat & noceat. Sic ſanè Chriſti redemptoris noſtri humilitas, paupertas, & ſanctiſſimum vitę ſuæ inſtitutum, multis moleſtum eſt, ingratum & iucundum. Et idcirco Malachias rectiſſimè: *orietur ſol iuſtitiæ timentibus nomen ſuum.* Quod idem beatiſſima virgo concinit ſuo diuino carmine, vt vel ſic merito nemo hominum huius rei ignorantiam poſſit pati. Ita vt ſi libenter fatemur miſericordiam Domini infinitam eſſe, & nullis terminis comprehendi: ita etiam fateamur oportet, infinitam eius iuſtitiam, ne forſitan in miſericordiæ anchora confidentes, iuſtitiam contemnamus. Ne forſitan nobis contingat id, quod euenire ſolet illis, qui ob infirmitatem oculorum ſpecillis vtuntur, vt res ſibi maiores & grandiores appareant, quique per anguſtum pontem tranſire volunt, exiſtimantes latum eſſe & amplum, in aëre pedes figunt, & ita in profundum flu-

Simile.

Ioan. 7.

Pſal. 102.

Malac. 4.

Miſeri-coidia Domini pons eſt paradiſi.

uij cadunt,& obruuntur. Quod exemplum tibi adducimus, vt intelligas, diuinam miſericordiam nihil aliud eſſe, niſi pontem, ſine quo ex hac mortali vita ad illam quæ fœliciſſima eſt beatorum patria, tranſire nō poſſumus. In qua ſi ſpecillis noſtrę vanæ fiduciæ vſi fuerimus, ſic adeò vt de diuina miſericordia maximè gloriemur, nihil diuinæ iuſtitię tribuentes, proculdubio peribimus. Fit enim, vt ſcelera ſceleribus addentes, figamus in aërem pedes, ita, vt in miſerum calamitatum locum præcipitemur. In diuina igitur pietate & benignitate, ita nobis ſperandum eſt, vt nec latum vnguem ab ipſius iuſtitia oculos diuertamus. Vnde poſtquam beatiſſima virgo diuinam miſericordiam altiſſimè diuino ſpiritu afflata cecinit, in ſequentibus verbis occaſionem lapſus peccatoribus adimit, diuinæ iuſtitiæ potentiſſimas vires ob oculos ponit.

Vers. 51.

Fecit potentiam in brachio ſuo. Oſtendit iam beatiſſima virgo, quid Deus hoc altiſſimo incarnationis myſterio erga genus humanum facere decreuerit. Superbis namque & magnatibus huius ſæculi brachium ſuæ potentiæ oſtendit, vt eos deprimat; humiles verò & ſubleuat & exaltat, & pauperes ingēti diuitiarum ſupellectile ditat. Quæ quidem noui Teſtamenti diſpoſitio eſt. Nam in veteri Teſtamēto diuitiæ promittebantur, ſed in nouo nulla diuitiarum, aut opum commemoratio fit, ſed potiùs pauperum piſcatorum ſequela maximè commendatur. Primum itaque opus potentiæ eſt, robur cōſtituiſſe in brachio ſuo. Vbi primum aduertendum tibi eſt, Deum ſpiritum eſſe, nec habere brachia, oculos, aut pedes, ſicuti homines, ſed multoties ſacra ſcriptura metaphoricè loquitur, vt aliqualem cognitionem diuinorū operum attingamus. Nam licet hæc membra referat ſcriptura, non iuxta literam intelligenda ſunt, ſed inde inueſtiganda ſunt latentia, & alta ſecreta rebus illis ſignificata. Itaque cum audis in Deo caput eſſe, per id intelligas diuinam eſſentiam, quæ omnia nullis terminis præcedit. Cumque audieris, oculis illum eſſe ornatum; ſcias illum talem & tam perſpicacem cognitionem habere, ita vt nihil eum latere poſſit, vtpote *cuius oculis omnia nuda & aperta ſunt.* Et cum audis auribus pollere; id inſinuat nullum verbum quantumuis ſubmiſſe prolatum ab eo non audiri, de cuius auribus à ſapiente dicitur. *Auris Dei audit omnia, & tumultus murmurationis non abſcondetur.* Itaque Domini brachium & robur, & imperium ipſius eſt, quòd vtrumque ſignificat verbum, κράτος.

Eſaia 1. Ioan. 4. Heb. 4. Sapient. 1.

Opus incarnationis quare brachij opus.

Vbi etiam non ſilentio illud eſt prætereundum, non ſine maximo myſterio opus incarnationis virginem vocaſſe *potentiam* brachij & roboris. Etenim ea, quæ per potentiam paruam fieri poſſunt, etiam vel ſolo digito adimplere valebis. Nam è ſolo paleam digito leuabis; ſi autem velis magnum aliquod pondus aſſumere, & viribus & brachijs tibi erit opus. Vnde beata virgo, vt oſtenderet magnitudinem & celſitudinem altiſſimi incarnationis myſterij, dixit Dominum potentiam, & virtutem ſuam in brachio forti demonſtraſſe, quia hoc non fuit digitorum opus, veluti illa quæ in conditione & conſtitutione mundi fuerunt facta, vt creare cælos, ſolem & lunam, & reliquam planetarum pulchritudinem. Quod quidem eleganter regius vates inſinuauit, cum dixit: *Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum lunam & ſtellas quæ tu fundaſti.* Deus namque ſua omnipotenti virtute minimum opus iudicauit, ſolum, lunam, ſtellas, & reliquas vniuerſi creaturas, vel ſolo nutu condere, ipſe enim dixit & facta ſunt: tamen diuini verbi incarnatio nullis verbis exprimi poteſt, quanti roboris quantæque virtutis fuerit opus. Solet etiam ab aliquibus per *brachium*, Dei filius intelligi, qui Dei robur & fortitudo patris eſt. Quod ſanè pulchrè in pſalmis oſtenditur cum dicitur, *Redemiſti enim in brachio tuo Domine populum tuum.* Et apud Eſaiam, *Dominus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur.* Et rurſus idem: *Parauit Dominus brachium ſanctum ſuum, in oculis omnium gentium. Et, videbunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri.* Per ipſum namque vniuerſa creauit, per ipſum redemit mundum, diaboli caput fregit, inferni portas diſſipauit, cœlum aperuit, & tandem per ipſum ſtupenda miracula, & inaudita mirabilia operatus eſt. Vult igitur dicere beata virgo. Iam non erit ſicut temporibus Moyſi & Ioſue, quibus per ſeruos, & miniſtros ſuos magna operabatur Dominus & vincebat Reges: iam non per manum Angeli vincet exercitum Sennacherib; ſed per manum filij ſui, qui robur, & fortitudo eius eſt, deſtruet inimicos noſtros. Verùm poſtquam Deum ratione ſuæ potentiæ & clementiæ commendauit: eum iterum commendat ab effectibus ſuæ iuſtitiæ. Vt autem ſcias in eo eſſe & faciem hominis, & faciem leonis, ne fortè ab ipſius miſerationibus anſam peccandi ſumas ſuæ iuſtitiæ vires inexpertus, ſubdit ſtatim.

Pſal. 18. Pſal. 148.

Chriſtus brachiū Dei. Pſal. 76. Eſai. 40. Eſai. 50. Pſal. 97. 4. Reg. 19. Ezech. 1.

Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. Potenter ſe geſſit Dominus erga potentes veteris teſtamenti, & ad nihilum reduxit conſilia eorum. An non ad nihilum redegit Babylonicos illos, qui eo ſuperbiæ & inſaniæ deuenerunt, vt dixerint: *Venite faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat cælum, & celebremus nomen noſtrum antequam diuidamur in vniuerſas terras?* Nunquid ſimilem amētiam aliquando audiſti? Sed deſtruxit Dominus conſilia eorum. Ait enim: *Venite deſcendamus, & confundamus linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui.* Eodem modo deſtruxit Pharaonis, Sennacherib, & Achitophelis conſilia. Poſſumus etiam in loco non incommodè intelligere *ſuperbos* Iudæos, qui gloriabantur ſe de ſtirpe Abraham deſcendere, & de ipſius iuſtitia nimis præſumebant. Iſtos ergo ſuperbos facta potentia in brachio ſuo diſperſit mente cordis ſui. Vnde conuenienter adiunxit.

Gen. 11. Exod. 14. 4. Reg. 19. 2. Reg. 17. Ioan. 8. Rom. 10. Rom. 3.

Vers. 52.

Depoſuit potentes de ſede. Quia Iudæos impios, qui ſedem regni habebant ignominioſè deturbauit: *& humiles*, hoc eſt, Gentiles exaltauit: quia Gentes quæ abiectæ erant, per humilem confeſſionem in conſortium regni, atque in filiorum adoptionem aſſumpſit: factum eſt enim, vt Iudæi qui prius electi erant, poſtea reprobarentur: & Gentiles qui prius erant reprobi, poſtea aſſumerentur. Hoc itaque profundo & altiſſimo conſilio factum eſt, *vt omnia ſub peccato concluderet Deus, vt omnium miſeretur.* Quocirca diuinus Apoſtolus in conſideratione huius tam profundi ſapientiæ pelagi exclamans, dicit: *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt, &c.*

Rom. 11.

Non magiſtratus ſed vitia reprehendenda. Matt. 23.

Obſerua præterea, quod non dicit, Depoſuit ſedes potentium, ſed *depoſuit potentes*: quia magiſtratus & ſcientia non merentur vituperium. At ſuperbi litterati, qui ſeipſos de ſapientia iactant, quales erant illi ſcribæ & legis doctores, abijciendi ſunt

ſunt & irridendi. *Super cathedram Moyſi* (inquit Chriſtus) *ſederunt ſcribæ & Phariſæi, quæ dixerunt vobis facere, facite: ſecundùm autem opera eorum nolite facere.* Non damnat Chriſtus cathedram Moyſi, aut doctrinã, ſed ſuperbiam, & praua opera ſcribarum & Phariſæorum. Vnde fit, quod beata virgo non dicat depoſuiſſe ſedes potentium, quia ſedes optima eſt: ſed *potentes* dicit abieciſſe, ab honoribus & dignitatibus, & eos in cinerem & fauillam redegit. Conuertuntur in terram, qui in hoc mundo res terrenas ambiunt & ſectantur. Vox enim dum profertur aliquid magnum videtur, nam ad ipſam multa concurrunt, ſcilicet lingua, dentes, palatum & labia: quam ſi rectè conſideraueris inuenies nil aliud eſſe quàm aërem verberatum. Sic ſuperbi principes quamdiu gubernationis ſceptrum tenent, multa concurrunt, quæ eos in ſua potentia, in opibus & mundi gloria amplificare & ſtabilire videntur: at poſtquam in anguſto ſepulchri domicilio reconduntur, vbi veritas eluceſcit, continuo cognoſces eos, qui potentes & illuſtres ſe gloriabantur puluerem & cinerem eſſe & vermium paſtum. Quos ſi roges, vbi ſit gloria illa & pompa mundi, in qua veluti in marmoreis columnis confidebant: ſi roges, vbi ſit honor & dignitas, in quarum ancoris totam ſuam fiduciam reponebant: vbi denique ſit tantum & tam ſuperbum famulitium, vbi argentea & aurea vaſa, vbi lectus pretioſiſſimus, & eius fulcra miro artificio elabo-
Sap. 5. rata? vtique reſpondebunt tibi: *Tranſierunt omnia illa ſicut vmbra, & tanquam nuncius præcurrens.* Sic Dominus ſolet animos ſuperborum confringere, & eorum ambitionem deponere. Vnde Anna illa mater Samuëlis in ſuo cantico dicebat.
1. Reg. 2. *Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore.*

Sed forſitan non inconcinnè obijciet aliquis. Si ſimilitudo amicitiam cõciliare ſolet, & Deus ſummè potens & magnus ſit (vt beata virgo in hoc cantico retulit) quid eſt quod potentes deijcit, humiles verò exaltat & fouet? Quia mos ſcripturæ eſt, in ea ſignificatione nominibus vti, quæ hominibus in conſuetudine habentur. Diuites namque homines appellamus eos, qui pecunias, agros, domos magnificas & cætera huiuſmodi poſſident: pauperes verò qui his omnibus ſunt deſtituti. Potentes vocamus eos, qui damna poſſunt alijs inferre, & etiam eos, qui magnis beneficijs alios poſſunt afficere: imbecilles vero, qui iſta non volent perficere. Sic pulchros appellamus eos, qui præſtanti corporis forma pollent, qui viribus & integra corporis valetudine præſtant; eos vero qui his non valent inualidos & infirmos appellamus. At eos iſta hominem exteriorem tantùm exornent, & vera hominis ratio in animi bonis internis ſit conſtituta, cumque Deus rerum amet veritatem, cum ipſe ſit ſumma & infallibilis veritas, non reputat potentes, diuites, aut fortes eos, qui vulgo tales nominantur, quoniam vt vera loquar, nihil in ſe habent talibus nominibus dignum. Sed ſolæ illæ veræ diuitiæ dicendæ ſunt, vera pulchritudo, robur & fortitudo, quæ ipſum animum hominis illuſtrem & diuinam partem condecorant, exornant, & perficiunt. Etenim is non verè potens & diues dicendus eſt, qui infinitam pecuniæ multitudinem congeſtam habet in arca, cuius animus

Quos mundus iudicet potentes & diuites.

Prou. 17. ſumma penuria & egeſtate laborat. *Quid prodeſt* (ait Salomon) *ſtulto habere diuitias, cum ſapientiam emere non poſſit?* Videbis ſanè aliquando hominem, qui intus nihilo ab equo vel aſino differat, corpore tamen incedit purpura, bombicinio, gemmis, & auro ornatus. Nunquid appellabis hunc diuitem? Quo iure? An non, quia magnum pretium in corpore geſtat? Quod ſi hæc ita ſe habent & meritiſſimo etiam poteris aſinum argento & auro onuſtum diuitem & potentem appellare. Si hæc vero quæ modo ſubdidi, ridicula exiſtimas, nihilominus teneris aſtruere, hominem omni virtute deſtitutum, nullis & animi bonis illuſtratum, ferum animal in ipſis ſyluis nutritum. Rurſus ſi potentem & fortem eum dicis, qui vrbes expugnare poſſit, qui leones interficere, quique cum hoſtibus manus cõſerere audeat, ex altera vero parte eum oſtendis ita luxuria, auaritia & ſuperbia deuinctum, vt nullo in tempore ſe in libertatem redigat, in Salomonis ſententiam incides, qui inquit, *Melior eſt patiens* Prou. 16. *viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium.* Merito ergo Dominus huiuſmodi potentes à ſedibus ſuis deturbauit; quia iſtud nomen iniuſtè ſibi vendicant, humiles verò ad eas exaltauit, vtpote qui magni ſunt apud Dominum, qui non verba, aut nomen, ſed ipſa opera attendit. Verùm enimuero iam libet teipſum exorare, vt audias quid potens & diues, ſed humilis Dauid dicat: *Non enim in arcu meo ſperabo, & gladius meus non ſer-* Pſal 43. *uabit me; ſed dextera tua & brachium tuum & illuminatio vultus tui:* Et iterum: *Fortitudinem meam ad te* Pſal. 58. *cuſtodiam.* Sed mirum eſt quod cum tanta roboris & virium magnitudine polleret, vt vel ipſis manibus vrſos & leones confringeret, non in illa fortitudine ſibi placebat, ſed omnia Deo referebat accepta. *Dominus* (inquit) *qui eripuit me de manu leo-* 1. Reg. 17. *nis, & de manu vrſi, ipſe liberabit me de manu Philiſthæi huius.* Non dixit, ego qui obtruncaui leonem & vrſum, etiam hunc Philiſthæum facilè ſuperabo. Verè illi potentes, & magni appellandi ſunt, qui ſeipſos intra ſuos terminos ita continent, vt omnem fortitudinem ſuam, & robur Deum eſſe confiteantur, exiſtimantes ob momentaneam acceſſionem diuitiarum non maiores, aut potentiores eſſe, memores communis naturæ curſus. Ob quam cauſam patientiſſimus ille & ditiſſimus Iob non Iob 31. dedignabatur iudicium ſubire cum ſeruo & ancilla Gen. 18. ſua. Et Sanctus Patriarcha Abraham qui ingenti diuitiarum ſupellectile cumulatus erat, ipſe in gregem abiuit, & attulit vitulum, & illum parauit in conuiuium, & Sara vxor ipſius ſubcinericios panes fecit, vt peregrinis miniſtraret. Hi ſanè licet diuitias ingentes poſſidebant, tamen humiles erant, & verè potentes, non propter externas opes, ſed quia virtutibus & ſanctitate erant inſignes. Cùm autem hæc ſit vera hominis magnitudo, idcirco Dominus eos tanquam magnos & potentes ad ſuprema illa cæleſtium ſpirituũ habitacula euexit. Eos verò, qui belluinam conditionem & arrogantiam induerunt de externis corporis bonis ſe iactantes in bruta animantia redigit, vt contigit Nabuchodonoſor, qui elatus & ſuperbiens potentia magna in hanc amentiam deſcendit, vt dixerit: *Nónne hæc eſt ciuitas magna quam ædificaui in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* Cui Dan. 4. protinus inſonuit vox de cœlo dicens: *Tibi dicitur Nabuchodonoſor, Regnum tuum tranſibit à te.* Videant obſecro qui litteris, opibus, & potentia

Potentes veri qui ſint.

Veræ diuitiæ.

ſidunt, in quot miſeris ignorantiæ tenebris vitam degunt, diſcantque ſi magni eſſe volunt, in humilitate perſiſtere.

Gloria humana in tribus conſiſtit.

Sed iam aduertas oportet, quod plerumque homines de tribus ſolent gloriari, de ſapientia, ſcilicet, de potentia, de facultatibus huius mundi: vt autem ſcias & cognoſcas quàm potens ſit Dominus; nulla eſt ſapientia, quam Dominus deſtruere non poſſit, nulla potentia eſt, quam vel ſolo nutu non poſſit ſubuertere, nullæ denique diuitiæ quas ſi velit, non poſſit perdere, quod quidem beata virgo his tribus verſibus apèrit, iuxta illud Hieremiæ: *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glorietur fortis in fortitudine ſua, & non glorietur diues in diuitijs ſuis.* (Hier. 9.) Primum horum dixit Maria, cum inquit, diſperſit ſuperbos mente cordis ſui: ſecundum cum ait, depoſuit potentes de ſede, hoc eſt ſapientes à cathedra magiſtrali. Tertium dixit cum poſt hæc in verſiculo ſequenti ait, *diuites dimiſit inanes.* Hos ſapientes, potentes, & diuites ſuperbos contemnit Deus: & loco iſtorum exaltat humiles: & eſurientes implet bonis. Ideò ſequitur.

Et exaltauit humiles. Hoc Eſaias prædixit debere fieri in aduentu Chriſti: *Incuruabitur* (inquit) *ſublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum.* Et Anna mater Samuëlis ait: *Dominus ſuſcitat de puluere egenum, & de ſtercore eleuat pauperem: vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat.* Exaltauit *humiles*, id eſt Apoſtolos, quos & conſtituit principes ſuper omnem terram: de quibus ſcriptum eſt: *Quoniam dij fortes terræ vehementer eleuati ſunt.* Non ſolum exaltauit diſcipulos ſuos in vita illa beata, ſed etiam in hac peregrinatione *dedit eis virtutem calcandi ſerpentes* & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici. (Eſai. 5. 1. Reg. 2. Pſal. 46. Luc. 10.) Præterea etiam ambobus oculis id intueri licet, quod Deus aliquando in hac vita (vt modo retulimus ſuperbos humiliat; vt fecit cum Nabuchodonoſore, qui ob animi elationem expulſus à regno inter bruta animantia vitam degebat ad morem illorum paſcens, oculis in terram pronis, ne fortè eleuatis, iram ſui conditoris, quem ſummè offenderat, aduerſus ſe prouocaret. (Gen. 41. 1. Reg. 17.) Humiles verò exaltat ſicut Ioſeph & Dauid. Quod in plurimum non fit in hac vita, ſed in futura: quia cum multis in hac vita diſſimulat, ita vt cum ſint ſuperbi, non deprimuntur: neque alij humiles exaltantur. (1. Reg. 31. 3. Reg. 31. Luc. 16.) Sed id tibi firmiſſimum ſtatue, quod in futura vita vtriſque remetietur prout facta ſua meruerint, vt videre eſt in Saüle & Achab, & etiam in Lazaro paupere & diuite epulone.

Propheticæ eui-dentia.

Sed vnum hic diligenter eſt obſeruandum, quod cùm virgo ſacra de venturis prophetauerit, dicens ea, quæ à Chriſto erant adimplenda in ſuo aduentu, de præterito loquitur, *Diſperſit, Depoſuit, Exaltauit*: quod ideo fecit propter certitudinem & infallibilitatem prophetiæ. Qua loquendi phraſi vſi ſunt prophetæ, quia ſicut nihil certius nobis eſt, quàm præteritum; ita prophetæ vti præterita ventura prædicebant. Sic regius propheta locutus de Chriſti paſſione inquit: *Super veſtem meam miſerunt ſortem. Dinumerauerunt omnia oſſa mea. Foderunt manus meas & pedes meos,* &c. (Pſal. 21.) Et multa alia his ſimilia in pſalm. in Eſaia & in alijs locis inuenies. (Hier. in c. 5. Eſai.) Nam vt D. Hieron. in comment. ſuper Eſaiam inquit: *Tam certa ſunt quæ futura dicuntur, vt putentur eſſe præterita.* Quia ſicut fieri nequit, quæ iam facta ſunt, facta non eſſe: ſic etiam impoſſibile eſt, ita non fore hæc, quæ dicuntur.

Eſurientes impleuit bonis. (Vers. 53.) Non dicit opibus aut facultatibus, ſed bonis. Bona namque ea ſunt, quæ poſſeſſoribus ſuis ſemper proſunt, & nunquam obſunt. At huius ſæculi diuitiæ, honores, dignitates, magiſtratus, regna, & imperia, hæc plerumque ſuos poſſeſſores in mille pericula & præcipitia ferunt. Bona autem, quibus iſti eſurientes implentur, ſunt *pax* illa, quam Paulus dicit *omnem mentem ſuperare*: (Philip. 4.) animi tranquillitas, ſpes certa eorum bonorum, quibus carent, quæ poſt huius vitæ curriculum ſe aſſequuturos certò ſciunt. Beatus ergo Auguſt. dicit, quod hi filij *eſurientes* humiles & abiectiſſimi quique ſunt, ſeſe proſus inanes & vacuos gratia reputantes. (Aug. l. 50. hom. 44.) Hos implet ſpiritus Domini, & horum habitat corda & animos. Nam vt Sapiens inquit, *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, transfigurat autem ſe in animas ſanctas.* (Sap. 1.) Humilitas quippe Deum eſurit, & ſpiritualia bona auidè cupit. Vnde fit, vt humiles famelici dicantur; quia fatentur ſe ex omnibus partibus egenos, & nihil boni habere. Sic beatiſſimus ille Petrus dicebat: *Exi à me Domine, quia homo peccator ſum.* (Luc. 5.) Et Saul: *Quis ego ſum, aut quæ cognatio patris mei?* (1. Reg. 19.) Hos Dominus ſpiritualibus diuitijs, & veris animi bonis implet: nam vt vas in puteo impleatur aqua, neceſſum eſt, vt incuruetur, & ſubmittatur. Quo fit, vt Chriſtus dicat: *Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* (Matt. 11. Luca 10.) Et per Eſaiam Dominus dicit: *Ad quem ego reſpiciam niſi ad contritum & humiliatum?* (Eſai. 66.) Et ſicut implet bonis humiles eſurientes, ita diuites ſuperbos vacuos dimittit. Et ideo ſequitur.

Et diuites dimiſit inanes. Diuites hoc eſt temporalium bonorum nimis cupidos amatores, ſpiritualibus ea quæ carnis ſunt præferentes. Diuites inquam in cogitationibus ſuis, quamuis pauperes & miſeros coram Deo. *Dimiſit inanes.* Sicut vaſa ignominiæ, quæ in hac vita miſericordiæ non fuerunt recordata, in interitum ſunt reiecta. *Inanes* illos dimiſit, quia omni diuina gratia vacui fuerunt: & omnibus rebus temporalibus; quia auaro tam deeſt id quod habet, quàm quod non habet: ita vt nemo ſit pauperior ipſo, quia dominus non eſt eorum, quæ ſunt in ſua poteſtate. Sunt enim auari veluti pueri, qui ſuam vitam conſumunt propter adeptionem vnius plumæ per aërem volantis, quibus poſtquam nox aduenit, nihil aliud quam importunus labor domi remanet, & ſæpius contingit, pedibus lapides offendere, & ſua capita comminuere, & ita his laboribus perpeſſis domum plorantes redeunt. Sic huius ſæculi diuites perpetuo labore defatigati, poſt mundi diuitias & honores ventos ſubſequũtur & bibunt, quas poſtquam iam acquiſierunt immenſo labore à latronibus & tinea defendunt. At cùm mors ſubito foribus aderit, protinus intelligẽt ſuum laborem inanem, & nullius momenti fuiſſe, quandoquidem ſi ad manus coniecerint oculos, vacuos omnino reperient, quo fiet, vt in infernũ perpetuum miſeriarum pelagum vlulantes diſcedant. Etenim vt regius propheta inquit, *viri diuitiarum dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerũt in manibus ſuis.* (Pſal. 75.) Vbi elegãter ſanctus propheta eos *viros diuitiarũ* appellat, quia non Domini erant, ſed diuitiarum ſerui. Quemadmodũ in ſacra pagina ſancti, viri Dei vocãtur, quia Deo fidele obſequium præſtiterunt:

ſic aua-

sic suari, viri diuitiarum dicitur, quia eis perpetuo ministerio sunt mancipati. Sic populus Israëliticus (4 Reg. 1. 4 Reg. 4.) humilis & contemptus Ægyptios spoliauit, & Ægyptij manserunt inanes. Quapropter Sapientiæ (Exod. 11.) decimo dicitur: *Iusti tulerunt spolia impiorum.* Sed iam beata virgo in cantico vlterius progrediens specialia beneficia exhibita populo Iudæorum recolit.

Suscepit Israël puerum suum. Suscipere idem sonat,
VERS. 54. atque liberare, protegere, vel auxiliari, vt in psalmis (Psal. 146.) inuenitur: *Suscipiens mansuetos Dominus, humiliatus sum, & liberauit me.* Porrò à Latinis in dubium vertitur, cuius casus sit nomen *Israël.* Sed dubitari non debet, quin sit in accusatiuo. Et est sensus: Deus suscepit puerum suum Israël. Hactenus enim videbatur Deus & misericordiæ suæ, & gentis nostræ oblitus: videbatur vniuersum Israël reiecisse: at modò suam mentem aperuit, ostendens nunquã sui populi immemorem fuisse, neque exuisse misericordiam, de qua maximè ipse gloriatur. *Suscepit* igitur *Israël,* id est, curam ipsius. Adeò namque erga illum Dominus est affectus, vt in ipso populo carnẽ suscipere voluerit. Vbi expendas, rogo, virginis humilitatem, quæ verbis rectis loquitur de incarnationis beneficio. Poterat enim dicere: Ego sum mater filij Dei, ego electa sum, vt Messiam vniuerso orbi parerem, & vt ministerio meo mundi salus perageretur. At non tam apertis verbis loquitur, vtpote quæ humilitatis exemplum alijs esse debebat, sed hoc meum fecit.

Beneficia Dei gratuita. *Recordatus misericordiæ suæ.* Vt carnis nostrę mortalitatem indueret, non coniecit oculos ad peccata nostra, nec ad hominum ingratitudinem, sed diuinam suam misericordiam attendit, & huius recordatione, omnia illa obliuiscitur, quæ huic diuino operi poterant esse impedimento. Vnde fit vt egregius psaltes (Psal. 58.) dicat: *Misericordia eius super omnia opera eius.* Quemadmodum enim oleum in sublime fertur super omnes reliquos liquores; ita sanè diuina misericordia super omnia opera eius. Nã cum in se iustitiam suam contraheret, suam misericordiam in nos protendit. Namque hoc *illi proprium est ingenium* (vt sancta Ecclesia de illo concinit) *misereri semper & parcere.* Nam si te punit, tua est culpa, cum id & maius aliud supplicium tua peccata expostulent: verùm vt tibi peccata remittantur, non tu solus sufficis, nisi Dominus adueniat sua tecum vsurus misericordia. Ne igitur existimaret aliquis nostris meritis Deum misisse filium suum, sed tantum diuina sua miseratione motus, dixit, *recordatus misericordiæ suæ.* Sic beatus Ioannes (1. Ioan. 4.): *In hoc apparet charitas Dei in nobis, quoniam filium suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt viuamus per eum.* Et rursus (Ibidem.): *Ipse prius dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris.* Et ipsemet Christus in Euangelio (Ioan. 3.): *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Dedit itaque illum misericordiæ suæ recordatus. Ex quo loco id tu tibi documentum debes elicere, vt non recorderis iniuriarum, quas quis in te contulit, vt de illis vindictam sumas, sed vt ipsius fragilitatem, & miseriam in mẽtem adducas. Etenim Dominus delictorum nostrorum memor non est, vt in nos animaduertat, sed vt misereatur, & cõdoleat. (Gen. 42.) Nam de sanctissimo illo Ioseph sacra pagina inquit, fuisse recordatum somniorum, quæ aliquando viderat, neque dicitur recordatum esse iniuriarum, sed somniorum. (Greg. l. 27. Mor. c. 1.) Porrò in Deo non habet locum recordatio aut obliuio, sed Deus habet se ad modum recordationis, dum misereri non differt, & per modum obliuiscentis, dum differt, nam scriptura sacra cum ad homines loquitur, more humano loquitur. Et sic dicit, Deum irasci, Deum pœnitere, & his similibus vtitur modis loquendi, non eo, quod tales affectiones in Deum cadere possint; sed vt iam diximus, more humano loquitur, vt vel sic Domini ingenium intelligamus. (Obliuionis & memoriæ nomina in Deo non habent locum.) Sic & nũc cum sint coram Deo omnia præsentia dicitur recordari misericordiæ, quia non distulit misereri. Recordatus enim est eius, misit filium patribus antiquis promissum. Et idcircò subditur:

VERS. 55. *Sicut loquutus est ad patres nostros Abraham & semini eius in sæcula.* Postquam beata virgo aliquantulum temporis in prædicandis factis diuinis mirificis encomijs consumpserat, reuertitur modo ad id cuius causa suum canticum inceperat, ita vt his vltimis versibus compendium facere, videatur. Ait igitur: *Sicut loquutus est ad patres nostros,* &c. At si diceret; Non hic quicquam fortè fortuna factum est: sed quod Dominus antiquitus promiserat, id facto adimpleuit, tãquam is, qui nec fallere, nec falli vnquam assueuit. Nam sanctissimo illi Patriarchæ Abrahæ (Genes. 22.) dictum est: *In semine tuo benedicentur omnes gẽtes.* Et Dauid (Psal. 131.): *Iurauit Dominus Dauid veritatem,* &c. Et Esaias (Esaia 11.): *Egredietur virga de radice Iesse,* &c. Et iterum (Esaia 7.); *Ecce virgo concipiet, & pariet filium.* Et Ieremias (Ier. 30.): *Nouum faciet Dominus super terram, mulier circumdabit virum.* Et Baruch (Baruch 3.): *Postea in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Vbi iam vides quomodo Deus promissa firmissimis factis compleuit: Etenim ipse est, qui ait (Psal. 88.): *Quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita.* Nam inter cætera mirabilia, quæ in Deo tanquam in primo suo fonte & origine relucent, id vnum est veritas: vt ea quæ promisit infallibili ratione compleat. Sed id non possum non iniquum & sceleratum iudicare, vt nos Domino promissa nõ adimpleamus: ipse vero in nihilo nobiscum deficiat. Videre namque oportet, vt quemadmodum Dominus patribus nostris promissa adimpleuit: ita tu memor sis vt tota adimpleas, quibus te ipsi Deo astrinxisti & obligasti.

Mundi fallacia & inconstantia. Vbi etiam docemur neutiquam cum mundo tutum esse amicitiam inire, sed tãtum cum solo Deo: quia id est hominum ingenium, vt semper gaudeãt cum eis conuersari, in quorum ore semper veritas inuenitur: è contra verò eos summè detestãtur, qui mendacij & falsitatis sunt amatores. Cuiusmodi conditionis mundus est, qui mõtes aureos promittit, postea verò nascitur ridiculus mus. Omnia bona & fœlicia promittit, postea verò statuto tempore in mala conuertuntur. Promittit quietẽ, & tranquillitatem animi, & in his mille laboribus & angustijs te onerat. Quod si iterum lætitiam & voluptates ad nutum tibi promittat, certè falsius, nihilque magis ridendum credas: nam statim tibi foribus aderint mœror, tristitia, luctus, & afflictio, quæ omnia nũcij certissimi sunt eorum, quæ animus patietur. At tandem si in abundantia & rerum humanarum affluentia longæuam vitam tibi astruxerit, nihil credas procul à veritate distare, cum & ocyus & velocius currat naui fluctuanti per aquas, cuius vestigium ob tantam breuitatem nullatenus oportet inquirere. Quod quidem appositissimo exẽplo sacræ scripturæ libet tibi demonstrare. Nam cum sanctus Iacob septennio temporis spatio vitã egisset in

Gen.29. ſet in miniſterio Laban ſoceri ſui, vt pulchritudine & decore formoſæ Rachelis matrimonij vinculo gauderet: in temporis plenitudine falſus Laban Liam obtulit, quæ & deformis erat, & lippis oculis ſuam deformitatem oſtendebat. Cuius conditionis & ingenij iam tibi oſtendimus apertè miſerũ mundum eſſe, qui alta & pretioſa promittens, vilia & abiecta largitur. At qui in mundo ſunt, & ipſius miniſterio ſe totos conſecrarunt, hanc ipſius palliatam fraudem non agnoſcunt: quo vſque huius ſæculi tranſacta nocte (quæ & obſcuriſſima eſt, & mundanos in tanta caligine detinet) à ſomno expergeſacti oculos & mentem aperiant, quibus mundi fraudes facilè poſſint intelligere. Ex quo id tibi ſume documentum, vt nũquam ipſius verbis acquieſcas: nam ſemper falſa promittit: ſed fiduciam in Deum tanquam in tutiſſimam anchoram conijce, qui rectè nouit & promittere, & multoties pluſquam promiſit, concedere. Nec eius animi eſt vt aliquando promiſſi pœniteat: & idcircò dixit: *In ſæcula*, quia *quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit*: ita vt perpetuo humana caro Deo maneat coniuncta.

His igitur verbis virgo ſacra ſuum canticũ abſoluit: qui & decem verſibus clauditur, vt hæc verbis prophetæ conſonent, qui dixit, *Deus canticum nouum*
Pſal.143. *cantabo tibi: in pſalterio decachordo pſallam tibi.* Omnia cantica quæ ante hoc tempus cani ſolebant, triſtia erant: ſolus nãque illi voluptatis & lætitiç carmina cantare poteſt, qui verè lætus & iucundus eſt, cum muſica & ipſi cordi cõformis ſit. Vnde meritiſſimè beata virgo ſola lætitiæ & alacritatis cãticum pſallere poteſt, cũ & ipſa ſola peccati, & ſceleris triſtitia caruerit. Cantica, quæ temporibus retro actis concini ſolebant, mœrorem & triſtitiã afferebant, propter cantores, qui ſceleribus & flagitijs erant contaminati: at carmen hoc ideo lætitia & iubilo eſt plenum cum cãtatrix immunis prorſus fuerit ab omni ſceleris contagione. *Decachordo* enim cecinit carmine, vt Dei mirabilia proferat. In primo itaque diuinam & ſupremam diuinitatis altitudinẽ dulci modulo canit, dicens: *Magnificat anima mea Dominũ.* In ſecundo vero, redemptionis maximum beneficiũ, dicens: *Exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo.* In tertio vero, liberalitatem & magnificentiam, quia noſtras reſpicit miſerias *Quia reſpexit humilitatẽ*, &c. In quarto vero ſuorum operum ſtabilitatem. dicẽs: *Quia fecit mihi magna qui potens eſt.* Et in quinto ſuæ miſericordiæ patentes fores oſtendit: *Et miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum.* In ſexto ſuç virtutis & iuſtitiæ rectitudinem commemorat, cũ dixit: *Diſperſit ſuperbos mẽte cordis ſui.* In ſeptimo brachium ſuæ potentiç oſtendit, ſubdens: *Depoſuit potẽtes de ſede.* In octauo ſuorũ beneficiorũ magnitudinem recordatur: *Eſuriẽtes impleuit bonis.* In nono clementiæ ſuæ nos eſſe memores vult: *Suſcepit Iſraël puerum ſuum.* Decimo vero carmine claudit verborum ſuorum adimplementum ſubijciens: *Sicut locutus eſt ad patres noſtros Abraham*, &c.

Hæc igitur dicta ſint de cantico beatæ virginis, nunc autem ſacrum Euangeliſtam audiamus proſequentem hiſtoriam noſtræ redemptionis.

Manſit autem Maria cum illa quaſi menſibus tribus,
Vers.56. *& reuerſa eſt in domũ ſuam.* In Nazareth, ſcilicet prouinciæ Galilææ, in qua diuinum verbum concepit, & à qua receſſerat vt cognatam ſuam Eliſabeth viſitaret. Vbi documentum nobis eſt vt non cito bonorum conſortium dimittamus, vbi facultas eſt per aliquod tempus commorari, nec leuitate animi diſcedendum eſt ab his, in quibus ſanctum vitæ inſtitutum eſſe cognoſcitur.

Bonorũ ſodalitiũ non facilè nec ſtatim relinquendum.

Porrò antequam complerentur tres menſes domum ſuam reuertitur; quia iam appropinquabat partus Eliſabeth: nãque tum temporis conueniebant aliæ mulieres, & idcirco ſanctiſſimæ virginis obſequium non erat adeò neceſſarium. Neque ob id Maria ingenium mutauerat, quia cum clauſæ cubilis, & ſolitudinis eſſet amatrix; tantæ multitudinis ſtrepitum conuenientis ad partum Eliſabeth ferre non poterat: & ideo maximè, quia cum eius cõceptio miraculoſa eſſet, nouitatibus amica multitudo quotidie accedebat. Fiebat etiã id alia de cauſa, quia beata Eliſabeth ſummopere ab omnibus diligebatur, & grata erat corã oculis omnium: & idcirco tot tantique concurrebant, vt aliquo miniſterio ipſi obtemperarent. Virgo autem Maria (vt modo retulimus) cùm pudicitiam ſemper ſectaretur, & cubilis penetralia diligeret, paucis diebus ante partum domum ſuam adire ſtatuit, & à tumultibus gentium fugere.

Vbi iam videre licet, quomodo bonorum hominum conſuetudo & amicitia ſemper in maximũ noſtrum commodum redundet. Nam ſtatim in ipſo virginis ingreſſu in domum Zachariæ tantum bonum oritur, vt ad virginis ſalutationem puer in vtero exultauerit, & Spiritu ſancto infantis mater repleretur. Quid igitur dicendum eſt de tot tantiſque vtilitatibus, & commodis in temporis diſcurſu ſubſequutis, propter virginis præſentiam? Facit ad hoc id, quod legitur ſecundo Regum, ſcilicet, quod *arca fœderis Domini manſit in domo Obededon ſacerdotis* trium menſium ſpatio, *& benedixit Dominus Obededon, & omnem domum eius*: ita cum hæc videret ſanctus rex Dauid, decreuit ferre illam in domum ſuam. Sed quanto maius bonorum culmen tibi credendum eſt Dominum contuliſſe domui Zachariæ ſpacio trium illorum menſium, quibus ſanctiſſima illa arca fœderis Maria virgo ibi manſit, quæ Angelorum panem intra ſua clauſtra portabat? Benedixit itaque Deus ſacerdoti Zachariæ, & domui eius, propter arcam quam domi tenuit tribus illis mẽſibus, ad cuius etiam præſentiam filius ſuus ſanctificatus eſt. vxor repleta diuino ſpiritu, & ipſe Zacharias illuſtratus eſt altiſſimo dono prophetiæ.

Hoſpitalitatis merita.

2.Reg.6.

Vbi non immerito monemur, vt ſemper nobis cura ſit hoſpitio ſanctos viros recipere, vtpote qui ſemper nobis maximas vtilitates afferent. Sic factum eſt cum Laban, eò quòd in domo habuit ſanctum Iacob, vnde eidem poſtea dictum fuit: *Medicũ habuiſti antequam venirem ad te: & nunc diues effectus es, benedixitq; tibi Deus ad introitum meum.* Et iterum in Geneſi. *Benedixit Dominus domui Ægypti propter Ioſeph, & multiplicauit tam in ædibus, quàm in agris, cunctam eius ſubſtantiam.* Nec his conſideratis immemor ſis egregij illius facti, quomodo Dominus multiplicauit oleum & farinam Sateptanæ illius viduç, quç victum miniſtrauit Eliæ. Si igitur Deus tot bona contulit recipientibus ſeruos ſuos: quantò melius credendum eſt maioribus & locupletioribus bonis cumulaturum eos, qui ipſum Chriſtũ receperint? Vtique cùm hoſpitio ſuſcipis pauperes, Chriſtum ſuſcipis: nam ipſe eſt, qui dicit: *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare*, &c. & ſubdit ſtatim: *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Ex quo quidẽ id tibi documentum ſumma diligentia elicere debes, vt ſemper digneris pauperibus, & egenis ſubuenire, vt & te-

Gen.30. Gen.39. 3.Reg.17. Matt.25.

cum in omnibus Dominus ſit, & vt multiplicet tibi tam ſpiritualia, quam temporalia bona: quã doctrinam niſi animus eſſet breuitati conſulere, varijs ſanctarum litterarum exemplis tibi comprobarem.

Iuſtorum præſentia vtilis. Vbi etiam expendere debes, quantum gaudium ſecum afferet iuſtorum præſentia: Ioannes namque protinus *exultat in gaudio*, & omnes qui in domo Zachariæ ſunt. Vnde egregius Pſaltes in perſona Pſal. 118. virginis dicebat: *Qui timent te, videbunt me, & lætabũtur*. Qui timent te (inquit) quia cum boni ſemper timorem Domini in cordibus afferant, lætantur: mali vero torquentur, quia iuſtorum vita tacitè malorum mores & inſtituta reprehendit. Quo fiebat, vt ipſe Chriſtus, qui oculos Simeonis, Annæ, & Apoſtolorũ ſua præſentia lætificabat, alios offendebat: vt viſum eſt in illis Genezarenis, qui rogauerũt, vt ab eis diſcederet. Alij noluerunt illum excipere, vt Matth. 8. Luc. 9. Samaritani. *At iuſti* (vt hic Dauid inquit) *videntes* iuſtum *lætantur*. Eſt namque bonorum proprium ſuas Galat. 3. virtutes in alijs diligere. Paulus enim aſcendit Hieroſolymam, vt iuſtos videret, & cum Petro manſit *diebus quindecim*, vt ex eius familiaritate aliquid ſanctitatis ſibi compararet. Vnde etiam factum eſt, vt Act. 20. ſic adeo Mileti profeciſſent in D. Pauli doctrina & conuerſatione, vt cum vellet ab eis diſcedere Hieroſolymam iturus, valde fuerint contriſtati, ita vt multis lachrymis fuſis illum ad nauem duxerint. Quod idem credendum eſt ſanctos illos feciſſe in diſceſſu beatiſſimæ virginis, vtpote qui tot bonis ipſius aduentu erant cumulati. Sed quid poſt hæc factum ſit audiamus.

Verſ. 57. *Eliſabeth autem impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium*. Phraſis hæc (*impletum eſt tempus*) modus loquẽdi accommodatus eſt tempori iuſtorum, quia iſti dies ſuos plenos, & non vacuos habent: peccatores vero vacuos & inanes, dies poſſident iuxta Iob 7. illud Iob, *Dies vacuos enumeraui*. At iſte interpretandi modus violenter extortus eſt à vero & genuino literæ ſenſu. Sed verè id explicabis, ſi dixeris Euãgeliſtam docere voluiſſe, quod cum iuuenis erat Eliſabeth, nondum erat tempus pariendi, nec tempus adueniſſe, quo Deus illam parituram decreuerat: quia eius partus in maiorem temporis maturitatem ſtatutus erat, ſcilicet in ſenectutem. Deus aliquando differt beneficia ſua. Vbi aduertere debes, nunquam de diuina pietate & miſericordia eſſe diffidendum: quia licet aliquando lento & pluſquam teſtudineo gradu incedere videatur, non id facit vt ſuis beneficijs non deſtituat, ſed vt maiora & locupletiora dona conferat. Detinet ſe Dominus in conferendo, vt in nobis creſcat & augeatur meritum, vt digniores ſimus beneficijs ſuis ſuſcipiendis. Patiens eſto, & in ſanctis petitionibus perſiſte, copioſiora nãque bona tibi elargitur, quam expoſtulas. Zacharias quippe & Eliſabeth quolibet filio illis dato contenti eſſent, & cum filia etiam, vt ſterilitatis opprobrium à ſe exterminarent: tamen Dominus, vtpote qui ſemper pietate & miſericordia nouit vti, plus petito & optato conceſſit; quia talem filium dedit, vt merito inter natos mulierum maior aut ſanctior non reperiretur.

Matt. 11. Præterea ex hoc loco apertè colligitur, virginẽ Mariam non adfuiſſe natiuitati Ioannis: quia poſtquam dixit Euangeliſta: *Et reuerſa eſt Maria in domum ſuam*, ſubdit, *Impletum eſſe Eliſabeth tempus pariendi*. Ex quibus verbis facile eſt colligere, ante Eliſabeth partum virginem domum ſuam abijſſe.

Aduerte etiam in hoc loco Domini bonitatem, qui nõ ſolùm ex bonis bona, verum ex malis bona producit. Deus ex bonis bona, & ex malis bona facit. Voluit namque ex ſterilitatis opprobrio Ioannem Baptiſtam oriri, & ingenti triſtitia gaudium magnum erexit: quale fuit illud quo omnes in natiuitate Ioannis ſunt gauiſi. Ita etiam ex peccatis humilitatem & vigilãtiam educere ſolet, quibus peccatores non labantur in priſtina peccata. Matt. 26. Petrus quippe, qui ſe fortem & magnanimum aſſeuerabat maxima cum arrogantia, poſtquam peccauit & pœnitentiam commiſſi criminis egit, ita prudẽs & cautus permanſit, vt rogatus à Chriſto, *plus ne cæteris illum diligeret?* ſanctiſſimo humilitatis documento Chriſto reſpondit: *Tu ſcis Domine, quia amo te*. Ioan. 21. Nulla in alios illata iniuria reſpondit; Et Dauid Pſal. 118. etiam ex perpetrato peccato humilitatem eduxit. 1. Tim. 1. Et B. Paulus ex graui perſecutione, in qua verſabatur, tantam ſibi humilitatem comparauit, vt dixerit ſe omnibus peccatoribus maiorem eſſe. Itaque hæc omnia relata ideò intelligas, vt ſcias diuinam miſericordiam ex ipſis malis bona producere: vti ex peccatis humilitatem, & ex ſterilitatis opprobrio excellentem & illuſtrem virum, ita vt ipſius cauſas dixerit Euangeliſta.

Audierũt vicini & cognati eius, quia magnificauit Dominus miſericordiã cum illa, & congratulabantur ei. Poſt opprobrium ſterilitatis, miſericordiam facit. Nunquam Dominus flagellũ ſuum mittit, quin *ſuæ miſericordiæ recordetur*. Vnde in Pſalmo poſtquam Dominus minatus eſt flagellis ſubdit dicens: Pſal 88. *Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo*. Et in Eſaia legitur, Eſai 28. quod poſtquam Dominus populum Iſraëliticum arguit, dicit: *Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem*, id eſt, Chriſtum. Poſſet namque rectè dicere: O impij & ſcelerati Iudæi, quia mei fuiſtis immemores, ecce ego funditus euertam vos, aut mitram in vos lupos & leones, qui diripiãt & abſumãt vos, ſed potiùs dixit: Quoniam mei eſtis immemores, & ſcelere & flagitio paſcimini, *ego mittam* veſtrũ Saluatorem. Etenim digni erant Iſraëlitę punitione & tormentis, quorum loco miſit illis Dominus Saluatorem. Et in Oſea Oſea 2. legitur, quod ibat poſt amatores ſuos, & Dei obliuiſcebatur, &c. *Propter hoc, ait, ecce ego lactabo eam, & ducam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius*. Vides iam quomodo Dominus nũquam tã iratus incedit vindictã de aliquo ſumpturus, quin in medio itineris ſuæ miſericordiæ & pietatis recordetur? Sic modo inter flagella ſterilitatis & inter amiſſionẽ loquelæ Zacharię ſuam miſericordiam magnificat, tribuens illis fructum benedictionis deſideratum.

Pręterea vocat Euangeliſta hunc Eliſabeth partum *miſericordiam*. Iuſtorum miſſio ſalutaris, & miſericordia Dei vocatur. Magna quippe & excellens miſericordia eſt Domini, in mundum iuſtos mittere. Quid enim factum eſſet de Ægypto ſeptem illis annis quando vniuerſam terram fames occupauerat, niſi altiſſimus Dominus tum temporis Ioſeph mitteret illis, quis & eriperet eos, & ſuę neceſſitati pręſentiſſimo remedio prouideret? Gen. 41. Quid de Eliphaz, & de duobus amicis Iob, ſi ſanctiſſimus Iob pro illis non exoraſſet. Iob 42. Quid actum eſſet de Iſraëlitico populo, quando Deus loquutus Moyſi dixit, ſe illum deſtruere velle, & alium maiorem ædificare, niſi Moyſes pro illis exoraſſet? *Orauit Moyſes, placatuſq; eſt ne faceret malum, quod loquutus fuerat aduerſus populum ſuum*. Exod. 32. Num. 16. Quid iterum de eodem populo factum eſſe, quando prouocata Domini ira; cœpit ipſos corrigere & interficere: niſi Aaron inter-

ceſſiſſet pro populo Dei. Vides igitur quàm magna miſericordia Domini ſit, cum mittit iuſtos in mũdum, quod ſignum erit in nos animaduertere vellé, cum iniquos & ſceleratos miſerit, & de medio tulerit rectos. Ita Sodomam euerſurus de medio *Geneſ. 19.* rapuit Loth, & quando Ægyptum, etiam Iſraëliti- *Exod. 14.* cum populum eduxit de regno, & de Ieruſalem *4. Reg. 22.* ſanctum Ioſiam, cum vellet illam ſubuertere. Fuit namque mors Ioſiæ ſignum vltionis, quam Deus volebat ſumere. Rapit iuſtos de mundo illum ſub- *Hebr. 11.* uerſurus. Iuſtis quippe (vt inquit Paulus) mundus non eſt dignus. Imò ipſe cum & in factis & in cogitationibus ſit cæcus, ipſos iuſtos, quorum beneficio & viuit, & ſuſtinetur, pluſquam nouercali odio proſequitur.

Audientes autem cognati & vicini Eliſabeth hanc Domini factam miſericordiam congratulabantur, ipſi Eliſabeth præcipuè. Sciebant enim illã ſterilem ſemper fuiſſe, & iam ætate prouectam, & idcirco ei congratulabantur: eo quòd Dominus illuſtri progenie gloriam & honorem illi dederat: Niſi particulari gratia & beneficio fieri non poterat, vt prolis fructum ederet. Sic enim Angelus Zachariæ prædixerat: *Multi in natiuitate eius gaudebunt.* Nam in montibus illis Iudææ multa lætitię carmi- *Silentiũ Zachariæ & eius myſteriũ* na reſonabãt, & potius vicini & cognati Eliſabeth cæleſtes habitatores, quam terreſtres videbantur. Videntur ſanè gaudium hoc referre aues & paſſerculi, qui in principio veris tota nocte taciti ſe cum ſilentia reuoluunt: quod ſi roges, qui tale ſilentium illis impoſuit? vtique noctis obſcuritas & triſtitia. At prima luce adueniente mirum eſt quam dulci & ſonoro cantu ad inuicem modulentur, ſuis vocibus prænunciantes iam eſſe ortum ſolem. Clarum enim eſt ſecundùm Apoſtoli dictum veterem legem noctem fuiſſe, nouam verò clarum & ralu- *Rom. 13.* centem diem. *Nox præceſſit, dies autem appropinquauit.* Nec mirum ſi tenebris & obſcuritati diui Ioannis natale finis impoſitus fuerit, qui non aliter ac lucifer ortus eſt, denuncians Chriſtum redemptorem noſtrum, qui ſuo admirabili ortu diem gratiæ faciebat appropinquare. Idcirco Dominus dixit: *Matt. 11.* *Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem Baptiſtam.* In vni- *Exod. 3.* uerſo tempore noctis veteris legis magnum fuit ſilentium, triſtitia, & linguarum defectus. Moyſes nãque vir magnus & populi Iſraëlitici dux dixit Deo: *Eſai. 6.* *Incircumciſus labiis ego ſum.* Et Angelus ad Eſaiam venit qui diuino Prophetiæ lumine maximè erat illuſtratus, & forcipibus prunam cœpit, & labia *Hier. 1.* eius purificauit. Et Hierem. qui ſuperno beneficio in ventre matris fuerat ſanctificatus, conqueritur dicens ſe loqui neſcire: *A, a, a, Domine Deus, ecce ego neſcio loqui.* Vides iam quo pacto illius temporis potiores, & optimates conqueruntur in defectu linguarum. Quod ſilentium apertiſſimè ſignificauit taciturnitas Zachariæ, quæ legem veterem mutam & noctis triſtitiam deſignabat. Quid emolumenti natiuitas Ioannis ſecum affert? Vtique linguarum defectum ſupplet: & cum naſcitur Zacharias linguã ſoluit, & cecinit, *Benedictus Dominus Deus Iſraël,* &c. Tum præterea omnes illius temporis ſummis laudibus Deum extollere cœperunt. Sic enim mũ- *Bernardus in ſermone de natalis Ioannis.* dus lætatus eſt nouo Ioannis natali, vt illis gaudere ſolent, qui inaudita & iucunda nuncia recipiunt, quibus & vtilitas, & ingens bonum ſubſequitur. Et ideo ſancta mater Eccleſia ſolemnibus hymnis, & exultationis canticis diem natalis Ioãnis celebrat. In eo quippe Saluatoris & redemptoris aduentus nobis Chriſtianis denunciatus eſt, & ipſe Ioannes prior omnibus regnum cœlorum prædicauit. Ob idque factum eſt, vt nemo fuerit qui in tanto natali non exultauerit, & gauiſus fuerit. Sed iam tu videas oportet, vt ſic vitam agas, vt omnibus in Domino gratus & iucundus ſis: & non ſolum eis, qui bono & modeſto ſunt animo, ſed etiã illis, qui hæc non ſapiunt. Cùm autem Eliſabeth & ſanctis vitæ inſtitutis, & candidis moribus eſſet imbuta, ita vt ne cui malediceret, nec rixam pararet alicui, ideo omnes pro tanto illo collato beneficio lętabantur. Quod ſi tu illius exemplo vitam velis componere, ita viuas, vt nemo de illata iniuria, de commiſſo crimine, iniecto malo poſſit conqueri de te. Non eo modo quo Tyranni & ſuperbi huius mundi, quibus pauperes maledicunt: de quibus viduę frequenter querelas afferunt, & mortem illis exoptant, nec non in calamitatibus & infortunijs eorum maximè lætantur.

Vbi id debes iam aduertere, quòd vicini & co- *Gaudendum cũ gaudentibus.* gnati congratulabantur ei in natali beatiſſimi Ioãnis: & meritò id faciunt illi, qui eum eo delicijs, voluptatibus & vanis huius mundi fœlicitatibus bellum indixerunt. Namque qui conuiuijs & oblectamẽtis carnis toto temporis curriculo indulgent genio, non merito lætabuntur in beatiſſimi Ioannis ortu. Nemo enim qui vitam ſuam peccatis & flagitijs coinquinauerit his nuncijs gaudere poterit. Cum & eius vitæ aſperitas peccatorum delicias damnet, & ſancta pœnitentia ipſius confuſionem eiſdem pariat.

Aſpice etiam illorum temporum ſynceritatem, & charitatem, qua vicini & cognati erga bonum proximorum afficiebantur. Poſſet dicere Eliſabeth id quod Sara dixit olim: *Omnis qui audierit, corridebit mihi.* *Geneſ. 21.* Ex quo etiam id tibi documenti poteris elicere, vt triſteris cum flentibus, & gaudeas cum gaudentibus. Sic Ietro ſacerdos Madian lætatus eſt *Exod. 19.* cum Moyſe pro beneficijs factis populo Iſraëlitico, & non ſolùm lætatus eſt, ſed etiam gratias Domino egit. *Benedictus* inquit *Deus, qui eruit vos,* &c. *Inuidia vitium deteſtandum.* Sed, ô huius noſtri ſæculi inuidiam deteſtandam, ita vt nemo cum proximi bono & augmento gaudeat: ſic adeo vt ſi tuas facultates augeri videant, ſiue cum regibus & magnatibus fauorem comparaſſe, ipſi vicini & cognati primi ſunt, qui miſera inuidia intus torquentur. Hæc enim inuidia (quæ tanquam mortifera peſtis vniuerſum orbem inuadit) murmuratorum linguas diſertas facit: cum & hæc eadem fuerit quæ Ioſeph vendidit, quæ Dauid mille perſequutionibus affecit: & tandem (quod magis mirandum eſt) ipſum Chriſtum Dominum cruci affixit. *Sciebat enim* Pilatus, *quod* *Geneſ. 37.* *per inuidiam tradidiſſent eum.* *1 Reg. 18.* *Matt. 27.* Inuidus namque tale induit ingenium vt exiſtimet, honorem proximo collatum, ſibi ipſi auferri. Eſtne obſecro aliud maius ſceleris & flagitij genus, quàm vt aliquem pœniteat, Deum eſſe bonum? Eſtne aliquid aliud maiori deteſtatione dignius, quàm vt creaturam pœniteat, de ſui conditoris & redemptoris bonitate? Quid eſt igitur ô inſane quod te pœniteat, Deum bonum eſſe & pium in conferendis proximo tuo honoribus, diuitijs, & ingenio? Nunquid tibi aufert, quod proximo elargitur? Nunquid tibi debitor exiſtit? Quid eſt obſecro, quod cũ Deus liberalitate & magnificentia ſua cum alijs vtatur, tu fla-

tu flagitioſam & ſceleratam mentem induis? Equidem nullum ſenſeo flagitium hac inuidia infœlicius, triſtius aut miſerius, aut quod (ſi ita fas eſt loqui) minus emolumentum ſuis amatoribus afferat. Nam etſi alij peccatores poſt huius vitæ curſum miſerè in inferno torqueantur, viuentes tamen aliquod ſibi commodum proponunt, & lætantur in vitijs & voluptatibus quibus dediti ſunt.

Inuidiæ cum alijs comparatio.

Luxurioſus quippe corporis voluntatem quærit; auarus auri & argenti copiam, ambitioſus ad honores & dignitates aſpirat, & tandem gulæ amator ſeſe ingurgitat cibis. At miſer & infelix inuidus nullum honorem, nullam voluptatem, nullas opes, aut facultates ſibi propter inuidiam comparat. Piſcator etenim ſub fallaci cibo hamum occultat, vt vel ſic attractus piſcis eius manibus ſuccumbat: ſic dæmon hamo mortis piſcatur auarum, abſcondens illum ſub dulci diuitiarum ſiti, quæ tam anxios & ſolicitos ipſos mortales efficit: ſuperbum verò honoribus & dignitatibus ad ſe allicit; quæ quidem eſca non minùs ſapit hominibus, quàm modo relata. Et tandem libidini deditos, ipſis voluptatibus carnis, vel lanæ filo facilius trahit: at ipſe infœlix inuidus nullo cibi genere comprehenditur, ipſe enim ſibi inimicus, ſe ipſum tradit. Ita, vt peiorem induerit conditionem omnibus beſtijs maris: quia nullus ita ignarus & ſine ſenſu eſt, vt nullo appoſito cibo hamum ore comprehendat. Quibus omnibus iam videre licet quàm improuidus, quàm amens & ſtultus ſit inuidus; quandoquidem mortis & inferni hamum imbibit nullis circumſcriptum diuitijs, nullis palliatum honoribus, aut huius ſæculi voluptatibus inuolutum. Nam ſi inuidiæ triſtitia eſt cauſa alieni boni, quid ſupereſt ipſo inuido lucri. Si alij peccant, ſectantur bonum, ad minus apparens: inuidus tamen nudo hamo comprehenditur; qui & in hac vita tormentum, & in futura perpetuos cruciatus patitur.

Inuidus duplicem gehennā patitur.

Nec mirum ſi duplicem ſibi parauerit gehennam, & in hac & in futura vita. Sed & aliud reſtat illi maius malum. Nam fieri non poteſt, vt illum poſſit capere cœlum: quia ſi ipſum inuidum de bono proximi pœnitet, cum omnes in illa ciuitate ſancta læti, fœlices, diuites & opulenti ſint, quid obſecro ibi faciet? Certè viſcera eius inuidiæ igne comburentur, & miſerâ morte peribit, cum videat omnes proſperos & fœlices. Et idcirco locus illi adaptatus eſt in inferno, vbi nihil aliud miſer videbit, quàm perpetuum luctum & dentium ſtridorem. Fiet igitur, vt deinceps ab hac peſtilenti beſtia procul fugias: nam ſi hæc cor tuum comprehenderit, nihil ſanè efficere poteris, quod Deo gratum & iucundum ſit, cum & ipſe ſumma charitas & bonitas ſit. Nam ſi vel tantillum veneni huius animum tuum tetigerit, omnia bona, quæ feceris proculdubio inficiet. Facies igitur horum vicinorum exemplo, vt ſemper de bono proximi gaudeas, & eis congratuleris; & tunc dignabitur Dominus maiora tibi conferre.

Text. 58.

Et factum eſt die octauo, venerunt circumcidere puerum. Ex quo facto liquido conſtat, olim circumciſionem non fieri in Templo, ſed in priuatis domibus: nam aderat hic Eliſabeth, quæ vſque ad quadrageſimum diem nequibat ingredi Templum. Octauo autem die circumciditur, iuxta Domini mādatum, qui ait: *Infans octo dierum circumcidetur in vobis.* Vbi manifeſtè docemur in diebus feſtis & lætitiæ neutiquam nos obliuiſci debere mandatorum Domini.

Geneſ. 17.

Etenim cum omnes tunc implerentur lætitia ob Ioannis natiuitatem, nihilominus non dabant neglectui Domini mandatum. Nam poſtquam ſancti iſti ſua deſideria finem habuiſſe viderunt, non Deum obliuiſcuntur, nec eorum, quæ Dominus in lege præceperat. At modo ſunt multi, qui filios à Domino petunt, qui in priſtinam valetudinem reſtitui deſiderant, vel aliquod imminens periculum euaderet quorum cauſa magna vota Deo promittunt: ſed cùm hæc obtinuerunt, datam fidem frangunt, & voti prorſus immemores ſunt. O quot quantique ſunt qui humanis fœlicitatibus & honoribus adeptis, Deum ſuum obliuiſcuntur: cùm anteà tribulationis, & calamitatis tempore in ſuum patrocinium, & auxilium aduocauerunt. Cuius rei appoſitiſſimum exemplum nobis erit Pharao, qui in die tribulationis cum corrigebatur à Domino, ipſum inuocabat, & exorabat: at cum ſe à plagarum labore ereptum videret, & in priſtinam ſalutem reſtitutum, vtique Deum non agnoſcebat. Et multi etiam in feſto natiuitatis Ioannis, ſic in vitijs & voluptatibus, & in taurorum agitatione gaudent: vt nec rem ſacram, nec concionem audiant. Quo fit, vt in huiuſmodi diebus pauci homines in Eccleſias conueniant, cum & illa dies & mox etiam ſuis virtutibus, delicijs; & infamijs ab eis ſit conſecrata. Sed proh dolor, vt neſciant iam homines Chriſtiani voluptatem & gaudium ſumere, niſi in ſuum Dominum & conditorem peccando: & frangendo ipſius diuina mandata. Nunquid iſtæ ſunt feſtiuitates Chriſtianis hominibus in diuinum honorem conſecratæ? Nunquid neomenias iſtas, & ſabbata iſta non odit Dominus? Sed væ illis, qui his flagitijs & ſceleribus dies ſanctos Domino conſecratos violant. *Obſerua* (inquit Dominus populo Iſraëlitico) *& caue, ne quando obliuiſcaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius, & iudicia atque cæremonias, quas ego præcipio tibi: ne poſtquam comederis, & ſatiatus fueris, & domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, habuerisque armenta boum & ouium greges, argenti, & auri, cunctarumque rerum copiam, eleuetur cor tuum, & non reminiſcaris Domini Dei tui, qui eduxit te de terra AEgypti, de domo ſeruitutis.* Sed diui Baptiſtæ parentes etſi fœlices & læti erant propter ſublatum ſterilitatis opprobrium, & talem donatum filium: nihilominus non ob id obliuiſcuntur id, quod in lege à Domino præceptum erat.

Exod. 8.

Eſai. 1.

Deut. 8.

Et vocabant eum nomine patris ſui Zachariam. Nam ſicuti hodie fieri ſolet, vt filij cum baptizātur proprium ſortiantur nomen: ita fiebat tunc in circumciſione. Vbi ſummè notandum eſt aduerſus hæreticos noſtri temporis, qui clamant nihil in Eccleſia tentandum, quod expreſſo Dei verbo, non ſit mandatum. Nulla namque extat ſcriptura ſancta, quæ dicat Iudæis in die circumciſionis nomina imponenda eſſe filijs: tamen id ex pia conſuetudine faciebant & obſeruabant. Reprehendant igitur Zachariam & Eliſabeth, & alios Patriarchas, qui hoc fecerunt. Reprehendant & Apoſtolos, qui ſine expreſſo Chriſti verbo veſtes aſinæ, qua Chriſtus erat inceſſurus, impoſuerunt. Sed quia initio huius libri de his diximus, ad alia faciamus gradum.

Multa obſeruantur ſine expreſſo Dei verbo.

Appellabant (inquit Lucas) beatiſſimum hunc infantem *nomine patris ſui Zachariam.* Id namque conſuetudo iam obtinuit vt filij, maximè primogeniti

geniti nomine paterno vocentur. Ex quo loco diſcas oportet, quod priùs circumcidebatur puer, & poſtea imponebatur illi nomen: quia prius ſignaculum Domini imponẽdum eſt, quam quoduis aliud. Præterea circumciſio, quædam erat carnis abſciſſio: vt ſignificetur nullum eſſe dignum vocari militem Dei, & in libro vitæ nomen eius ſcribi, niſi prius carnalia abiecerit, & amputauerit.

Verùm iſti & vicini Eliſabeth pro libito id faciebant, nondum conſcij cæleſtis myſterij, quo iam pridem illi erat deſignatum nomen, quod non deberet humano mutari conſilio. Itaque cum videret beata Eliſabeth eas in nominis impoſitione à diuina voluntate diſſentire, vtpote quæ diuino ſpiritu nouerat, qui vocandus eſſet, illis continuo reſtitit.

VERS 60. *Et respondens mater eius dixit; Nequaquam, sed vocabitur Ioannes.* Bono animo atque intentione vicini volebant puero nomen patris imponere, quia primogenitus erat, ſed aliud viſum eſt Eliſabeth: non quòd mariti nomen diſpliceret, ſed quia id diuino nouerat ſpiritu. Vbi ſtatim docemur in omnibus diuinam voluntatem noſtræ anteponere. Sic Chriſtus cum videret humanam voluntatem diuinæ contradicentem, dixit: *Non mea voluntas, sed tua fiat.* Et iterum: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius, qui misit me.* Et erudiens nos modum, quem ſeruare debemus in petitionibus noſtris, dixit ita eſſe orandum: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra.* Et Saul, qui vocem Domini non audiuit, reprehenſus à Samuële, dictum eſt illi: *Nunquid vult Dominus holocausta & victimas; & non potius, vt obediatur voci Domini?* Ecce Eliſabeth, quæ maritum tenerè diligebat, voluntatem Dei mariti prætulit dilectioni: & nomen Ioannes vult vt infanti imponatur iuxta diuinam voluntatem. Multæ enim ſunt mulieres, quæ maritorum placita diuinæ voluntati anteferunt, & vt gratæ ipſis maritis appareant, mille modis ipſum Dominum offendunt. Et tunc quidem amor carnis, amor Dei anteponitur: & humana voluntas pluris, quàm diuina habetur. Cuius rei non erit inutile exemplum illud Iezabelæ, quæ cum Achab regem virum ſuum videret triſtem, vt ei placeret, & faceret lætum, id ſceleris patrauit, vt illius cauſa Naboth fuerit interfectus, & vinea ſua illa ablata Zares: Aman vxor vt viro ſuo placeret, crucem Mardochæo parandam decreuit. Iſtæ mulieres maritis ſuis eum Dei offenſa & iniuria placere voluerunt. Nos verò eam curam & ſolicitudinem adhibeamus oportet, vt potius diuinæ quàm noſtræ voluntati placeamus. Ita Eliſabeth fecit. Ita ſanctus ille Ioſeph, qui cogebatur impudico Dominæ ſuæ amori ſuccumbere. Et etiam virili animo perſtitit ſanctiſſimum illud caſtitatis exemplum Suſanna quando ad turpem amorem à falſis ſenibus compellebatur. Idem fecerunt ſancti illi Machabæi, qui crudeliter pati potius maluerunt, quàm voluntatem Dei tranſgredi. Et idem feciſſe legimus beatum Petrum Eccleſiæ principem, qui reſpondit magiſtratibus: *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.* De excellentia verò nominis Ioannis iam in ſuperioribus loquuti ſumus, vbi Angelus Zachariæ dixit: *Vocabis nomen eius Ioannem.* Sed forſitan inferius aliqua adijciemus.

Diuina voluntas noſtræ antepo- nenda.

Matt. 26. Ioan. 6. Matth. 6. Luc. 11. 1. Reg. 15. 3. Reg. 21. Eſther. 5. Geneſ. 39. Dan. 13. 2. Mach. 7. Act. 4.

VERS. 61. *Et dixerunt ad illam; Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.* Ex his verbis intelligitur, quare cognati parentis nomen puero vellent imponere: ne forſitan à nominibus ſuæ cognationis viderentur diſcedere, & aliud nomen inueſtigare. Et ob id matris dictis non acquieſcebant, ignorantes id fieri Spiritus ſancti opere. Qui locus docet, vt ſemper nouitates fugiamus, & eas potiſſimùm, quæ ratione non nituntur. Sed in hac re illud accidit, quod Eſaias reprehendens ait: *Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, & appellatis,* &c. Ex quo textu etiam licet, colligere Ioannem Euangeliſtam hoc nomen ſortiri propter Baptiſtam: & propter ipſius reſpectum & obſeruationem. Quia Salome mater Ioannis Euangeliſtæ ſoror erat virginis Mariæ, & Maria (vt Angelus illi dixit) cognata erat Eliſabeth; vnde factum eſt, vt Ioannes Baptiſta, & Euangeliſta cognati eſſent. Quòd ſi Ioannes Euangeliſta prius naſceretur, quàm Baptiſta, non vtique dicerent iſti, nemo eſt in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine. Vnde apertè conſtat Euangeliſtam poſt Baptiſtam natum eſſe. Quo factum eſt, vt cum tanta miraculoſa facta in natali Ioannis diuulgarentur multi ac mirati & præcipuè cognati filijs ſuis nomen Ioannis imponebant, quaſi nomen à cœlo miſſum, & ab Angelo nunciatum ob reuerentiam beati Baptiſtæ. Itáque quemadmodum tu, qui deuotione pia affectus es in beatum Petrum, Petri nomen filio tuo imponis: & ille, qui deuotionem cum D. Antonio habet, filium ſuum Antonium nuncupat; ita Ioannis Euangeliſtæ parentes tantum miraculorum magnitudinem venerati, filium ſuum Ioannem appellârunt.

Eſai. 5. Euangeliſta Ioannes poſt Baptiſtam natus, quam Euangeliſta.

Nomina impoſitio ex deuotione.

Expende etiam, quod quemadmodum cognati illi Eliſabeth volebant, vt præcurſor Chriſti *Zacharias* vocaretur, & mirabantur, quod mater, Ioannis nomen imponeret, quia nemo in tota cognatione tali nomine oſtendebatur: ita modo multi ſunt, qui pios & Chriſtianos parentes arguunt, ſi filios ſuos religioni & ſanctitati ſtudere faciunt, & non mundanis lucris. Volunt iſti, quod ſi parentes mercatorum officio funguntur, quod etiam filij eadem veſtigia ſectentur. Si verò in ſacram & tutiſſimam religionis anchorã ſe conſerunt, mœrore & triſtitia ſe ipſos conficiunt: exiſtimantes filios illos fructum eſſe inanem & omnino perditum.

VERS 62. *Innuebant patri eius, quem vellet vocari eum.* O quãtus clamor in nominis impoſitione ſuboritur: nãque non ſatis fuit, vt id declararet mater, ſed etiam patris voluntatem dignoſcere cupiunt: vt ipſius licentia & authoritate filio nomen imponatur. Sed mirum eſt: quantum inſanit mundus circa nominis impoſitionem. Nam etiam ſi homo vilis ſit, & infimo genere natus, nihilominus illuſtrem & nobilem titulum ſibi aſciſcit. Quod ſi nobiliorem ſortem ex matris, quàm ex patris ſanguine comparatum, matris nomen aſſumunt. Neque his ſolum contenti auorum & proauorum ſtirpem ſcrutantur, vt vel fortè nobilitatem aliquam inde poſſint ſibi mendicare. Nunc equidem (quod magnum & ingens delirij genus eſt) tota fœlicitas mundi, in nominis & ſanguinis dignitate conſtituitur: neque id curatur, quomodo id nomen inſignibus virtutibus antiqui ſibi compararunt, vt vel ſic virtutum amore incendãtur & inflammentur. Plura facere debes bonã & ſtudioſam vitam, quam bonum nomen. Nam bona opera, non nomina, illuſtres & generoſos viros pariũt. Quid enim tibi proderit, ſi

Superſtitio circa nominis impoſitionem.

bonum

bonum nomen, & vilia & abiecta opera habueris? Quæ certè conditio propria mundi eſt, qui in externo nomine ſuam conſtituit ſolicitudinem, cum & intus vacuus ſit omni virtute & nobilitate.

Vers. 63. *Et poſtulans pugillarem ſcripſit, dicens:* Pugillarem, id eſt, tabellam cæratam, in his enim olim ſcribebatur: pugillaris eſt quam Græci, πινακίδιον vocant: Sed ſi erat mutus, quomodo loquebatur? Id referendum eſt ad Zachariam, non lingua, ſed ſcripto loquentem.

Ioannes eſt nomen eius: Vides quam verè dixerit Euangeliſta Zachariam & Eliſabeth iuſſoſeſſe coram Domino. Namque inter matrimonio coniunctos dummodo concordia adſit, amor in buno perſiſtit. Quod maritus, idem & vxor vult, & è contrario. Gen. 21. Nomen quod ipſa vxor impoſuerat, vir cõfirmauit. Qui locus edocet mulierem auſcultãdam eſſe, quando ſecundùm voluntatem Dei loquitur. Dixit Dominus Abrahæ: *In omnibus, quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius.* Maximum bonum habitat inter matrimonio ligatos, ſi pacis ſemper fuerint amatores. Nam bene cordata muſica dulcem auribus generat ſonum: & lyra tunc grata auribus audientium eſt, quando ex proportione chordarum melos & ſuauis concentus auribus ſonat. Itaque nunquam cordatam harmoniam faciẽt ij, qui inter ſe fuerunt diſcordantes. Vnde vbi concordia eſt inter virum & mulierem, ibi Deus habitat: vbi autem deficit, procul Dominus abeſt, quia Deus charitas eſt: & vbi amor eſt, ibi Deus eſt. Sic in die re- 1. Ioan. 4. Ioan. 20. ſurrectionis apparuit Dominus vbi erant diſcipuli congregati, non ſolum in corporibus, verùm etiam in voluntatibus. Sed proh dolor! quantæ ſunt domus, in quibus Chriſtus nunquam habitat, ſed diabolus; quia ſæpiùs multa iurgia & diſcordiæ inter coniuges oriri ſolent.

Quare Ioannes vocatus. Sed dubium ſtatim conſurgit, quare voluit Dominus puerum, *Ioannem*, & non *Zachariam* vocari, quod nomen erat patris? quandoquidem multi & inſignes viri hoc nomine fuerunt nuncupati, vt fuit 2. Paral. 24. Zacharias filius Ioiadæ ſacerdotis, qui tanta fuit Matt. 23. ſanctitate præditus, vt ipſe Chriſtus de eo mentionem fecerit: & alter etiam Zacharias Propheta Domini ſanctus: Ad quod dicendum cenſeo, quod ſi cum Ioanne manſiſſet lex vetus & antiquum ſacerdotium, conſentaneum eſſet, vt Zacharias vocare- Matt. 11. tur. Sed cum Ioannes eſſet finis veteris legis (*quia lex & Prophetæ vſque ad Ioannem*) & principium legis gratiæ, quia *à diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cælorum vim patitur*; ideò non decuit nomen paternum illi imponere. Ideò Angelus in Ioannis conceptione nouum nomen denunciat, nomen inquam nouæ gratiæ, populo nouo, nouoq́ue ſacerdotio maximè accommodatum. Ioannes igitur quamuis ſacerdotis filius, in officio tamen ſacerdotali, nec in nomi- Apoc. 21. ne ſucceſſit patri: quia Deus dixerat: *Ecce noua fa-* Hebr. 7. *cio omnia.* Nam ſicut in Ioanne finitum eſt ſacerdotium & lex vetus, quippe, vt inquit Paulus, *tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt vt legis tranſlatio fiat*, ſic finitum eſt nomen Zachariæ. Et quia multiplex fuit gratia in Domini præcurſore, & tempus gratiæ inchoabat, rectè vocatus eſt *Ioannes*. Ipſe enim prior omnibus regnum cœlorum prædicauit di- Matth. 3. cens: *Pœnitentiam agite, appropinquabit regnum cælo-* Marc. 1. *rum.* Aptè itaque dictus eſt *Ioannes*, qui mundo ſub ira Dei laboranti gratiam per Chriſtum conciliandam prædixit. Idq́ue non vt reliqui Prophetæ de longinquo & obſcuris ſermonibus & ænigmaticis, ſed planè & manifeſtis ſignis ipſum gratiæ authorem verbo prophetauit: quem etiam digito demonſtrauit. Meritò ergo nomen gratiæ habuit ille, qui tantum cumulum gratiæ habiturus erat.

Obſerua autem Zachariam non dixiſſe. Imponamus illi nomen, vel voco illum *Ioannem*, quia iam ab ipſo Domino erat impoſitum & ab Angelo nunciatum: ſed dixit, *Ioannes eſt nomen eius.* Tanquam ſi clarioribus dixiſſet verbis; Non eſt opus, vt humano more illi nomen imponamus: quandoquidem ipſe Deus, proprium nomen illi dedit, nec nos nomen nouum imponimus, ſed quod à Deo accepimus imponendum, declaramus.

Et mirati ſunt vniuerſi. Eo quod placeret nouum nomen, & ob id etiam quia pater mutus, cum matre in nomine conueniſſent. Mirabantur, vt homines: quia ignorabant, quid cum infante diuinitus ageretur, vt magis mirentur, audi quod ſequitur.

Apertum eſt autem illico os eius, & lingua eius. Hoc Vers. 64. eſt, data eſt illi facultas, vt loqueretur. Phraſis enim ſcripturæ eſt. Aperiens os ſuum loquebatur. Sic in Matthæo legimus: *Aperiens* Chriſtus *os ſuum doce-* Matth. 5. *bat eos*, id eſt, loquebatur ad illos. Et in libro Iudi- Iudic. 11. cum dixit Iephte: quoniam nouerat ſe occiſurum quidquid ei reuertenti de prælio occurriſſet. *Aperui* (inquit) *os meum ad Dominum.* Sic etiam in libro Iob: *Poſt hæc aperuit Iob os ſuum & loquutus eſt.* Et in Iob 3. Pſalmo: *Aperiam in parabolis os meum, loquar propoſi-* Pſal. 77. *tiones ab initio.* Et in Eccleſiaſtico: *Aperiet os ſuum* Eccleſ. 39. *in oratione.* Et in Actis: *Aperiens Philippus os ſuum,* Actor 8. Actor. 10. *& incipiens à ſcriptura iſta, Euangelizauit illis Ieſum.* Iterumq́ue, *Aperiens Petrus os ſuum dixit: In veritate comperi, quia Deus*, &c. Apertum eſt igitur os Zachariæ, ſed à quo? Nunquid à Deo, vel à dæmone? id certè cognoſces ex ſequentibus verbis.

Et loquebatur benedicens Deum. Vides iam quomodo à Domino os eius fuerit apertum, quando in ipſius Dei laudes prorupit. Sanctorum os Dominus aperit, & implet illud eloquio ſuo, ſicut cum Moyſe fecit, quando illi dixit: *Ego aperiam* Exod. 3. *os tuum & inſtruam te, quæ oportet te loqui.* Sed per Pſal. 80. Dauidem etiam inquit Dominus: *Dilata os tuum* Epheſ. 6. *& ego adimplebo illud.* Et beatiſſimus Paulus dicebat: *Vt detur mihi ſermo in adapertionem oris mei.* Illi igitur os habent apertum à Domino, qui in ipſius laudes prorumpunt. Alij autem multi ſunt, quorum ora Diabolus aperit, quia mendacia loquuntur, aduerſus proximum effrænato impetu inſurgunt, & aliorum famam in ictu oculi diripiunt. Quod ſi vis, vt oſtendam, quomodo diabolus iſtorum ora aperiat, audi: nam diabolus dixit falſis Prophetis Achab: *Ego ſpiritus ero mendax in ore omnium Prophetarum eius.* Et de ſcelerato illo Iuda dicit Ioannes, *diabolum miſiſſe in cor eius, vt* 3. Reg. 22. *traderet Dominum.* Ipſe enim aperuit os eius, vt Ioan 13. loqueretur cum principibus ſacerdotum & Phariſæis, quomodo Chriſtum eſſet traditurus accepta pecunia. Zacharias loquitur vt laudet Dominum; tu vero vt illum offendas. Satiùs enim tibi foret, quando illum peſſimum loquendi modum induiſti, vt mutus & elinguis fieres: vt vel ſic in tantam conditoris tui ignominiam intrepidus non curreres.

Vbi aduertere oportet quod ipſa loquela vnumquemque manifeſtum facit, cuias ſit. Nam ancilla
Matt.26. illa hoſtiaria dixit Petro : *Tu Galilæus es, nam & loquela tua te manifeſtum facit.* Vnuſquiſque enim materno loquitur ſermone: Gallus enim Gallico, Hiſpanus Hiſpano, &c. Nam cœleſtis lingua tota in laudibus ſui creatoris verſatur: inferni verò lingua in blaſphemias, nugas, & mendacia prorumpit. Quod ſi tu ſemper fœda & ſcelerata verba loqueris, ſignum euidens eſt te ex numero electorum non eſſe, imò conſortium habere cum illis qui in perpetua miſeria & luctu detinentur. Si autem ad illam cæleſtem patriam peruenire cupis in diuinis encomijs continuus eſto: nam diuinus Paulus in multis ſuarum epiſtolarum locis hortatur ſemper Dominum eſſe benedicendum.

Secundò obſeruandum eſt, quòd id, quod primo Ioannes audit à patre ſuo, id eſt, ſanctiſſimis verbis & benedictionibus Deum extolli. Vtinam modò priora verba, quæ pueri à parentibus audiunt ſimilia eſſent. At (quod maximè dolendum eſt) bis noſtris temporibus, priùs pueri nouerunt maledicere & nomen Satanæ in oribus ſuis ferre, quàm dulciſſimum & ſuauiſſimum Ieſu nomen: & priùs fœda & obſcœna cantica didicerunt, quam Dominicam orationem; quia mendacijs & diuini nominis offenſione gaudent, & bæc priora ſunt, quæ adhuc lactantes in vberibus matris pueri dicerunt.

Admonemur itidem, quod quemadmodum Zacharias ſtatim reſtituta ſibi loquela, Domino benedixit propter acceptum beneficium: ſic nos illi gratias agamus, quia nos eripuit à malis, & tantis muneribus ornauit. Alioquin gratitudinis vitio Deo maximè inuiſo veniemus taxandi. Vnde fit quod ipſe Dominus per Eſaiam conqueratur, dicens: *Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt*
Eſai.3. *me.* Primum vitium carpendum, à quo Propheta exordium ſumpſit, fuit ingratitudo: cœlum & terram in teſtes adducit, vt oſtendat nullum malum
Ierem.18. ſimile huic eſſe. Et Dominus per Hieremiam: *Nunquid redditur pro bono malum?* Igitur, vt huius vitij non arguaris, gratias ſemper agas Domino.

Ioannes pœnitentiæ antesignanus. *Tertiò* loco animaduertendum venit, quàm breui tempore beatus Ioannes ſuū munus cœpit exercere. Fuit enim Ioannes ſecundus pœnitentię dux, & ipſe fuit, qui vexilla pœnitentiæ ſtatim in circumciſione in altum leuauit: etiam ſi nullo ſcelere eſſet contaminatus. Qui etiam in ſua natiuitate pœnitentiam prædicare voluit, & cum pro ætatis imbecillitate non poſſet, id muneris parenti ſuo demandauit; cuius os cùm mutum eſſet, apertum eſt, & prophetauit. Quando aliquis infans rector eligitur, præcipit Rex, vt aliquis nobis gubernationem accipiat, quouſque puer ad maturiorem ætatem deueniat, in qua puer iam grandis factus munus ſuum rectè exercere valeat. Ita ſanè cum paruulus eſſet Ioannes ad prædicationis officium, illud onus patri imponitur: quo factum eſt vt illuſtratus prophetiæ munere ipſum Meſſiam denuntiat, & inſignia pœnitentiæ effert.

Zacharias pluta per pœnitentiā obtinuit, quā per peccatū perdiderat. *Quartò* tibi obſeruandum eſt, quo pacto reſtituta eſt loquela Zachariæ, quâ antea priuatus erat: propter peccatum factus eſt mutus, & propter pœnitentiam reſtitutus in priſtinam dignitatem. Quòd ſi in melius vitam tuam tranſmutaueris, & pœnitentiam egeris, mutabit vtique Dominus ſententiam, ſi tu vitam mutaueris. Donat enim Dominus libenter gratiam peccatori per pœnitentiam, quam per peccatum perdiderat, & non ſolùm gratiam, ſed etiam omnia, quæ in ſtatu gratiæ meruerat, tribuit illi Quid obſecro Zacharias perdidit per peccatum? Loquelam vtique: modo autem (quæ Domini clementia eſt & benignitas) non ſolum loquelam reſtituit; verùm etiam altiſſimum prophetiæ ſpiritum tribuit, quem antea non habebat. Si igitur Dominus tanta liberalitate, & magnificentia vtitur erga eos, qui ad ſe conuertuntur, quid eſt cur ad illum non conuerteris? Quare in poſterum diſtrahis pœnitentiam? &c.

Nunc autem pro maiori literę explanatione dubitari poteſt: quod cum Zacharias punitus fuerit propter incredulitatis peccatum, cum verbis Angeli non credidit: poſteà verò cum vidit filium natum, fidem adhibuit, de culpa emendatus eſt: quid, inquam, eſt in cauſa, quare in die natiuitatis Ioannis ipſi parenti non fuit loquela reſtituta, ſed protracta eſt vſque in diem circumciſionis filij, id eſt, vſque ad diem octauum poſt natiuitatem? Ad quod facilè eſt dicendum, Deum voluiſſe grandi honore Ioannem afficere, & ipſi mundo ſanctitatem eius oſtendere, vt gratus acceptuſque ſit hominum oculis. Namque munus & officium Ioannis, ad quod venerat, fuit *vt teſtimonium perhiberet* Ioan.1. de Chriſto: & ad hoc teſtimonium oportebat, vt ipſi Ioanni magna fides adhiberetur. Itaque voluit Dominus, vt bæc miracula nota & patentia eſſent, vt ipſe Ioannes magis commendaretur. Quocirca ſi hoc miraculum factum eſſet in natali diui Ioannis, illud quidem paucis notum eſſet, ſed ſolum illis qui in domo habitabant. At cùm peruolaſſet fama illis diebus ſterilem Eliſabeth peperiſſe, multa gentium multitudo per illos octo dies conuenit in domum Zachariæ: & in illa ſolemnitate voluit Dominus linguam Zachariæ ſoluere, vt & mirabilia diceret, & de aduentu Meſſiæ prophetaret. Sic adeò miraculum hoc ſparſum eſt, vt dixerit Euangeliſta, quod *ſuper omnia montana Iudaa diuulgabantur omnia verba hæc.* Hoc enim Domini erat intentum, vt viſo hoc miraculo dictis & verbis Ioannis fides adhiberetur: vtpote qui Chriſtum erat prædicaturus, vt ipſius fidem omnes amplecterentur. Et hac de cauſa oportuit miraculum hoc in eius circumciſione fieri, vt omnibus patens eſſet. Secundò etiā reſponderi poteſt quod in natiuitate Ioannis nōdum verba Angeli in totum erant adimpleta. Quia Angelus non ſolum dixit ipſi Zacharię naſciturum eſſe filium, ſed etiam nomine Ioannis appellandum, & multa alia prædixit, ſcilicet, quòd multi gauiſuri erant in ſua natiuitate. Quæ omnia in die natalis non fuerunt adimpleta, quia Angelus vſque ad nominis impoſitionem dixit eum mutum permanſurum, dicens: *Donec hæc omnia fiant:* & ideò mutus vſque ad illum diem permanſit. Sed iam tot prodigijs viſis.

Factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorum, & ſuper omnia montana Iudaa diuulgabantur omnia verba hæc. Verſ.65.
De rebus nouis, ac præter vſitatum naturæ curſum accidentibus mirari ſolent homines ac timere: hîc autem multa erant, quæ meritò generare poterant ingentem admirationem. Itaque vicini omnes timebant, ignorantes quid ſibi omnia illa vellent. Videbantur etenim ibi diuinæ potentiæ argumenta efficacia quam plurima, & hæc cæleſtis myſterij igna-

ignaris timorem inijciebant. Mox verò cuncta hæc per loca illa diuulgabantur, & alij alijs, vel quæ viderant, vel quæ audierant enarrabant: idque fiebat non ſine occulto Dei myſterio, vt maioris eſſent fidei apud omnes illa, quæ multorum teſtimonio confirmabantur. Sic fides noſtra ſanctiſſima & veriſſima (vtpotè, quæ Deum ipſum infallibilem veritatem ſuum aſſertorem & doctorem habet) clariſſimis ſemper eſt fulcita teſtimonijs: ita vt nihil apud nos incertum, nihil obſcurum, nihilque commentitium ſit. Vbi docemur Dei mirabilia, & bona proximorum nota facere, vt ipſe Dominus magis laudetur & extollatur. Sic dictum fuit Tobiæ ab
Tob. 12. Angelo: *Opera Dei reuelare, honorificum eſt.* Sed iam his noſtris temporibus non eum animum induerūt, vt beneficia à Domino collata, & à proximis accepta narrent; ſed potiùs ſi quid eſt defectus & vitij id omnibus notum & manifeſtum faciunt. Statua
Dan. 2. illa, quam vidit Nabuchodonoſor habebat caput aureum, brachia argentea, & ex metallis multis reliqua erant fabricata; pedes verò luteos habebat: in quos cecidit lapis. Ita mali non caput aureum, non argentea brachia, non ventrem æreum, per quem virtutes, gratiæ & alia naturæ dona ſignificantur, pertingunt, ſed ad debilia & abiecta oculos coniiciunt, vt ſiquid mali in proximis videant, id omnibus notum faciant: virtutes verò ſecum taciti reuoluunt: cuiuſmodi hominibus mundus plenus eſt.

Vers. 66. *Et poſuerunt omnes qui audierant in corde ſuo dicentes.* Vtinam & nos omnia verba & myſteria Domini in corde noſtro ſeruaremus, iuxta illud Prophe-
Pſal. 118. tæ: *In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi.* Tamen Dei verba quemadmodum per vnam aurem ingrediuntur, ita per alteram obliuionis aurem exeunt. Et hinc euenit, vt tantis auditis concionibus, tantis Prædicatorum vocibus parum vel nihil fructus reportetur: quia nulla nobis cura eſt, verba Dei in penetralibus animæ recondere vt vel ſic, vberrimos & ſalutiferos fructus nobis pariant. Sed quia de his inferius Octauo & Vndecimo capitibus habendus erit ſermo: modo videamus, quid iſti vicini & cognati Ioannis, qui hæc miracula audierunt, ad inuicem inter ſe loquantur.

Quis putas, puer iſte erit. Quod ſi huius pueri à ſanctiſſimo Dauide vate ſententiam quæras hyperbolicos fuiſſe loquuntum in eius ſanctitate demonſtrat: ſic adeo, vt ipſum eandem ſanctitatem & Iuſtitiam appellet. *Iuſtitia* (inquit) *ante eum ambulabit, & ponet*
Pſal. 84. *in via greſſus ſuos.* Si autem à Malachia rogaueris,
Malac. 4. qualis ſit iſte puer: vtique reſpondebit tibi: *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam tuam ante te.* Nec ex his verbis intelligas beatum Ioannem natura Angelum fuiſſe, ſed potius vitæ puritate & integritate conſcientiæ. Ita enim ſanctiſſimè & puriſſimè vixit, vt in hac miſeriarum valle vitam degens, meruerit cæleſtibus ſpiritibus aſſimilari, quādo eius vita & conuerſatio patriam illam beatam & ſanctam potius redolebat, quàm miſerum hoc noſtrum calamitatum pelagum. Si hoc ab Angelo Gabriele petieris, dicet tibi, eum magnum futurum eſſe coram Domino: itā, vt viſus fuerit ipſius naturæ prodigium cum & terrenis, & cæleſtibus habitatoribus admirationem pepererit. Quod ſi ro-
Ioannis magnitudo in quibus. gaueris, in quo beatus Ioannes magnus fuerit? rogabo itidem & te, in quo magnus non fuerit? Magnus & admirabilis in conceptione, magnus in ſuo natali, magnus in vita, magnus in doctrina: in officio, in ſanctitate, in dignitate & authoritate, in morte & in gloria. Ita ſanè magnus fuit, vt æſtima- Ioan. 1. rent multi illum eſſe Meſſiam: & idcircò miſſi ſunt ad eum ſacerdotes & Leuitæ à Iudæis, vt ab eo quærerent, vtrum eſſet Chriſtus. Hinc certè clarè colligitur quanta fuerit ipſius Baptiſtæ maieſtas, quantus vitæ candor & ſplendor: vt concepta eſſet opinio illum eſſe Meſſiam & perinde Deum. Ex quo loco etiam facillimo negotio illam peruulgatam quæſtionem poteris componere. Vter ſcilicet fuerit ſanctior Ioannes Baptiſta, an Euangeliſta. Etenim Baptiſta non contendit, nec certamen init cum aliquo ſanctorum: nam homines ſuam ſanctitatem videntes non cum alio, quam cum filio Dei illam conferunt. Hoc ſanè ſatis dictum putes de landibus Baptiſtæ, vt illum omnibus præferas in gloria & honore, factam fuiſſe collationem inter eum & Chriſtum, eſſetne ille filius Dei, an non. Quod ſi inter ſapientes & eruditos viros dubitatio eſſet in hac re: ſufficit tamen in noſtrum propoſitum à populo Meſſiam iudicari. Et ita inquit Lucas capite tertio: *Exiſtimante autem populo, ne fortè ip-* Luc. 3. *ſe eſſet Chriſtus.* Sunt enim aliqua corpora ita parua, vt à longa diſtantia minimè videantur: alia verò etſi magna ſint, tamen propter hebetem oculorum aciem non videntur: alia denique ita maxima, & clara ſunt: vt etiam ſi longè diſtent, tamen à quocumque videri & cognoſci poſſunt. Ita ſunt aliqui ſancti, quorū iuſtitia & ſanctitas in Eccleſia Chriſti cognoſcitur, & ſua feſta celebrat. Alij autem ſunt, qui etſi nmmerati adſint cæleſtibus illis ciuibus, & cum Deo regnent in ſæcula, tamen Eccleſia nec eos videt, nec ſuam bonitatem & ſanctitatem indicanit. Tertio verò ordine ſunt alij ita ſanctiſſimi & illuſtres, vt à longè diſtantes ab omnibus cognoſcantur, qualis fuit Ioannes Baptiſta. Namque non ſolum nos, qui vberibus Eccleſiæ Chriſti tanquam proprij filij lactati ſumus, quique fidei lumen diuinitus infuſum mentibus noſtris habemus: verum illi, qui extra Eccleſiam ſunt deliteſcentes in miſeris ignorantiæ & cæcitatis tenebris beatum Ioannem Baptiſtam ſanctiſſimum eſſe cognoſcunt, quem maximè honorant, & illi feſtum celebrant, de cuius magnitudine & excellentia in ſuperioribus multa diximus, in verbis illi Angeli: *Erit magnus coram Domino.*

Si verò à Patre Zacharia quæſieris qualis ille ſit, Ioannis dicet tibi: *Et tu puer Propheta altiſſimi vocaberis: praibis* Baptiſt. *enim, &c.* Et ſi à matre idem rogaueris, reſpondebit: encomia. *Vocabitur Ioannes*, in quo eſt gratia, quia totus plenus fuit gratia & Spiritu ſancto, vt is, qui in vtero ſanctificatus fuit. Si autem Euangeliſtam roges, dicet tibi: *Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes.* Ioan. 1. Apoſtoli etiam erant miſſi, tamen hi propter officium. Ioannes verò, per natiuitatem qui ad hoc de ventre matris natus eſt & ad hoc *venit in mundum, vt teſtimonium perhiberet de lumine*, quod ſolùm de filio Dei dicitur: *Ego ad hoc natus ſum & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati.* Idcircò Apoſtolus vocari poteſt naturalis Dei Patris: illi Ioan. 19. verò electi ſunt à filio Dei, vt nomen ſuum manifeſtum facerent: tamen Ioannes natus eſt Apoſtolus & miſſus à patre, vt filium ſuum manifeſtum faceret in omnem mundum. Verè quidem de Ioanne dici poteſt quod ad magnalia fuerit natus. Si quæras à filio Dei, *Quis putas puer iſte erit?* Reſpondebit

debit protinus, quod *inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista.* Quam magnus fuerit diuus Ioannes (Matt. 11.) quantaque eius excellentia & dignitas, infrà in capite septimo in expositione horum verborum dicemus. Si denique à me quæsieris, *quis puer iste erit,* statim dicam tibi, futurum esse Patriarcham, Apostolum, Martyrem, Virginem, Confessorem, Eremitam, præcursorem, scholam virtutum, magistrum vitæ, sanctitatis formam, normam iustitiæ, pudicitiæ titulum, virginitatis speculum, castitatis exemplum, pœnitentiæ viam, peccatorum veniam, fidei disciplinam, maiorem homine, parem Angelo, legis summam, Euangelij sanctionem, Apostolorum vocem, silentium Prophetarũ, lucernam mundi, Christi mediatorem, Domini testem, & totius Trinitatis medium. Denique cum aduersariorum testimonium maximi sit momenti, si ab Herode quæras, qui crudelissimus hostis Ioanni fuit, quique ipsum interfecit; quid de puero isto sentiat? virtutibus eius conuictus & coactus dicet tibi: *Quem ego decollaui, Ioannes resurrexit à mortuis, & virtutes operantur in illo.* Sciebat enim Herodes *Ioannem virum sanctum, & iustum, & libenter audiebat eum.* (Matt. 14. Marc. 6.) Tanta fuit beatissimi Ioannis sanctitas, vt eius occisor & inimicus clarum de illo testimonium reddiderit. Demum si à turbis queras, *quis puer iste erit,* vide quid respondeant:

Qualis fuerit Ioannes Baptist.

Etenim manus Domini erat cum illo. Manus (inquit) Domini, id est, virtus Dei operatrix miraculorum, in eius annunciatione, conceptione, & natiuitate. Ex quibus probabili ratione arguebant quòd in processu temporis magnus futurus esset. (3. Reg. 13.) Rex Ioas misit sagittam salutis, sed posuit Elisæus manus. Sic verba Ioannis erant sicut sagitta, sicuti Esaias de ipso inquit (Esai. 49.): *Posuit me Dominus quasi sagittam electam:* Sed *manus Domini erat cum illo* sicut manus Elisæi: atque ideò tot corda & animos penetrabat. Sic tu quicumque fueris prædicator non poteris auditorum corda verbo Dei penetrare, nisi Dominus posuerit manus super te. Iste autem modus loquendi Hebraismus est frequens in sacris litteris. Solet etiam manus non solum accipi pro virtute operatiua miraculorum, vt modò diximus, sed etiam in alijs significationibus. Solet enim aliquando manus accipi pro opere, vt in Psalmo (Psal. 143.): *Qui docet manus meas ad prælium* & in Ecclesiaste (Eccl. 4.): *Stultus complicat manus suas & comedit carnes suas.* Manus complicare est illas ad opera non extendere, sed turpi otio & quieti se tradere: carnes autem suas comedere, est carnis operibus oblectari, & carnis prudẽtiam sequi: quam meritò D. Paulus (Rom. 8.) *mortem* appellat; eò quòd aduersus Dominum, qui vna est, effrænato impetu feraturinam fundit statim: *Sapientia carnis inimica est Deo,* vel, vt potest etiam ex Græco verti, *inimica est aduersus Deum.* Qui virtutibus non studet, manus, id est, opera claudit & contrahit: & carnibus suis pascitur & oblectatur. Vbi iam vides apertè quomodo manus pro ipso opere accipiatur. Ita capite primo Aggæi Prophetæ (Aggai 1.): *Factum est verbum Domini in manu Aggæi Prophetæ,* Hoc est loquutus est Dominus Aggæo, qui talia fecit opera vt dignatus fuerit Dominus cum ipso loqui. Aliquando etiam manus sumitur pro officio, vt in Prouerbijs (Prou. 18.), *Mors & vita in manibus linguæ.* Aliquando pro potestate, vt apud Iosue (Iosue 9.): *Et nunc ecce nos in manu tua.* Aliquando pro flagello & percussione, vt apud Esaiam (Esai. 1.), *Conuertam manum meam ad te.* Et in Psalmo (Psal. 20.), *Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat eos, qui te oderunt:* Et Iob (Iob 19.): *Manus Domini tetigit me.* Aliquando & pro spiritu Prophetico sumitur, vt in Ezechiele (Ezech. 8.): *Cecidit super me manus Domini.* Hoc est, sui diuino lumine illustratus, & raptus & splendore interno spiritus prophetici repletus. Denique manus Domini accipitur pro diuina consolatione, & auxilio, vt est videre apud eundem Ezechielem (Ezech. 3.): *Manus Domini erat mecum confortans me.* Et Esaias (Esai. 8.), *In manu* (inquit) *forti erudiuit me.* Et in Psalmo (Psal. 138.): *Posuisti super me manum tuam, & manus tua deducet me.* Accipitur hic manus pro fauore, protectione, cura & auxilio. Nemo enim vnquam tam fortis & magnus est, vt quemadmodum infantes Dei auxilio egent, ita & ipsi diuino fauore & substerniculo, qui certè si ignorant quam necessaria illis sit hæc manus, proculdubio miserè & infœliciter corruent. Quod cum bene intelligeret. Propheta ita cum Domino agit, velut infans, qui matris substerniculo audet pedetentim ambulare. *Domine* (inquit) *non est exaltatum cor meum, nec elati sunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis nec in mirabilibus, &c. Sicut ablactatus super matrem suam, ita retributio in anima mea.* (Psal. 130.) Quid ergo? *speret Israël in Domino, ex hoc nunc & vsque in sæculum.* (Psal. 48. Psal. 54.) Et quis est tam insolens (dicet aliquis) qui non ingenuè fateatur se hac Dei manu egere? Certè bona hominum pars videtur mihi hoc in errore versari. *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur.* (Esai. 30.) Qui dicunt: *auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israël.* An non eiusmodi sunt, qui peruerso itinere & ab Euangelicis legibus alieni gradiuntur, & nullum scelerum genus reijciunt? modò opes congerant, facultates augeant, honores adipiscantur, qui malunt suis cogitationibus, quàm diuinis consilijs fidere. Tune dicere audebis ab illius manu velle duci: qui cùm manum porrigat; tu eam contrahis? Vtique non tu auscultas Prophetam, qui ait (Psal. 54.), *Iacta cogitatum tuum in Dominum, & ipse te enutriet.* Hæc verba quid aliud sunt, nisi quædam manus porrectio: à qua rogaris vt velis illam tanquam ducem & sustentaculum amplecti? Tu verò omnia tentare cupis potius, quàm illius auxilium. Admoneris in Euangelio (Matt. 6.), *ne solicitus sis, quid manducabis, aut quo operieris*: sed id etiam, vt *quæras regnum Dei & iustitiam eius,* & hæc omnia tibi statim adijcientur. Tu verò potiùs areæ tuæ & horreo pleno; quàm diuinis verbis fides. Hoc quidem non est velle duci Dei manu.

Et Zacharias pater eius impletus est Spiritu sancto: & prophetauit dicens: (Vers. 67.) Superius hoc eodem capite scripserat sanctus Lucas Zachariam virum iustum fuisse: iustus autem esse non poterat, nisi sancto Spiritu inductus esset. Cur igitur hic dicit impletum esse Spiritu sancto? Intelligendum est, abundantiori Spiritus sancti gratia: nam prophetiæ munus accepit. Obserua autem prius dixisse repletum esse Spiritu sancto, postea verò illum prophetasse: quia prophetare opus Dei est iuxta illud Petri (2 Petr. 1.): *Non voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines.* Quocirca operæ pretium erat vt prius Spiritu sancto repleretur, quàm prophetaret. Vbi etiam aduertas beatam Elisabeth repletam fuisse Spiritu sancto, & prophetasse, vt in superioribus ostendimus; sed paucis sermonem absoluit: Zacharias autem prolixiori cantico prophetauit & in laudes Domini prorupit.

pit. In qua re docemur mulieres paucis debere loqui, nec munus prædicationis illis eſſe committendum: vti ſunt aliquæ quæ publicè prædicare verbum Dei populo aſſueſcunt. Aliæ autem ſunt mulieres: quę in libellis publicis ſuam ſententiam proferunt: exiſtimantes ſe aliquid ſcire, cùm nihil ſapiant, & ita ſuperbiunt & inflantur, vt velint proxos de Deo ſermones alijs prædicare: neque in bia pro ſua inſania: & amentia ſiſtunt, ſed concionatorum verba examinare nituntur, & ſuis vanis capitulis in medio proferre ſententiam, & denique interpretes fiunt eorum, quæ ſacerdotes in Eccleſiâ Chriſti proferunt. Quæ quidem ſi Apoſtolum Paulum audiſſent, ſuæ dementiæ damnationem audirent. *Mulieres* (inquit) *in Eccleſia taceant*; non enim permittitur eis loqui: ſi quid autem volunt diſcere; *domi viros ſuos interrogent*. Et iterum. *Mulier cum ſilentio diſcat, in omni ſubiectione*, &c.

1. Cor. 14. 1. Tim. 2.

Vers. 68. Sed iam videndum ſupereſt, quid vlterius Zacharias dicat. Demonſtrat etenim quid Chriſtus nondum natus ſuo tempore facturus eſſet: adiungens etiam de puero Ioanne, id quod iam pridem ab Angelo didiceras.

2. Cor. 1. Pſal. 143. Pſal. 102.

Benedictus Dominus Deus Iſraël. Quando nobis cõſuetum eſt dicere, Laudetur Deus, ſiue Deo ſit laus: Iudæis eſt mos dicere, *Benedictus Deus*. Sit Diuus Paulus: *Benedictus Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti*. Et in Pſalmo legitur, *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium*. Et iterum, *Benedic anima mea Dominum*, Id eſt, lauda, magnifica, & magnalia ipſius prædica. Namque benedicere laudare ſignificat. Laudibus immenſis Deus eſt extollendus, qui pro tanta ſua pietate & miſericordia dignatus eſt inaudito & mirabili modo populum ſuum inuiſere, qui miſeræ priſtinæque ſeruitutis tædio laborabat: aduerſus quem peccatum & mundus inualuerant, nec non ipſe Satanas Chriſtiani nominis acerrimus hoſtis, ſic adeò vt nulla ſpes eſſet in lege, quæ ad perfectum in cæremonijs ſuis non adduxit.

Deus quare dominus. Hebr. 7. Heſter. 13. Sap. 12.

Præterea *Dominum* vocat, iure poſſeſſionis: de ipſo namque ſcriptum eſt: *Dominus vniuerſorum tu es*. Et Rurſus: *Domine Rex omnipotens, in ditione tua cuncta ſunt poſita: & non eſt qui poſſit reſiſtere voluntati tuæ*. Et in Sapientia dicitur: *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas: & cum magna reuerentia diſponis nos*. Dominus etiam eſt ratione imperij, vt dicitur in libro Iob: *Quem conſtituit alium ſuper terram, aut poſuit ſuper orbem quem fabricatus eſt*. Ratione quoque gubernationis Dominus eſt: iuxta illud Pſalmi: *Dominus nomen illi*. Vocatur item & Deus ratione creationis: *In principio creauit Deus cœlum & terram*. Et Eſaias, inquit. *Ego ipſe, ego ipſe primus & nouiſſimus*. Et inſuper, *Deus Iſraël* vocatur potiſſimè quam alterius cuiuſuis nationis duabus de cauſis. Tum quia ſolus populus Iudæorum vnum Deum colebat verum. Vnde Deus Iſraël ſæpius in ſacris litteris appellatur. Vt eſt illud Pſalmi: *Notus in Iudæa Deus, & in Iſraël magnum nomen eius*. Et in Deuteronomio: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerues*. Et iterum in Pſalmo: *Qui annuntiat verbum ſuum Iacob, iuſtitias & iudicia ſua Iſraël*. Secundò non ob id ſolum, quia potiſſimè à populo Iſraël colebatur, Deus Iſraël dicitur: ſed etiam propter peculiaris beneficia huic populo exhibita. Vnde in Deuteronomio Moyſes huic populo inquit: *Te elegit Dominus, vt ſis ei populus peculiaris de cunctis populis*,

Iob 34. Pſal. 67. Geneſ. 1. Eſa. 48. Pſal. 75. Deut. 6. Pſal. 147. Deut. 7.

qui ſunt ſuper terram, quia dilexit te Dominus. Nõ enim (vt regius Pſalmographus ait) *fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis*. Quod apertè ipſe Dominus oſtendit eis dicens: *Ego enim ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti*. Ac ſi diceret. Peculiari quodam modo Deus tuus ſum, quia maxima & illuſtria beneficia in te contuli. Id autem vnum magnum fuit, quòd eduxi te de terra Ægypti: vbi manus tuæ ſeruierunt, & linguam, quam non noueras audiſti. Huc etiam pertinet id, quod in Matthæo legitur, Dominum dixiſſe mulieri Cananææ: *Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſraël*. Quod ſi peculiariter dictus eſt *Dominus Deus Iſraël*, quia ſingularia beneficia contulit in illum populum: quid eſt, quod non potius Deum tuum, & Dominum tuum illum appelles, cùm pluribus & maioribus nominibus id tu poſſis facere, quandoquidem cum tantis ſis flagitijs & ſceleribus coopertus, toties te liberauit, & in priſtinam animi valetudinem reſtituit? Nõ enim ſanguinem ſuum pro illis, ſicuti pro te miſero peccatore effudit. Si illos eduxit de Ægypto & de ſeruitute impij Pharaonis: te autem ab infidelitate, ab ignorantiæ tenebris & à dæmonis tyrannide liberaliſſimè eripuit: & in ſuæ Eccleſiæ libertatem te conſtituit, vt poſſis tandem hereditatem illam adipiſci, in qua ipſe cum ſanctis ſuis glorioſiſſimè habitat. Quòd ſi familiariter, cum illis agebat, tecum etiam propinquius & familiarius agit: quia in ſacratiſſimo altaris myſterio illum in anima & corpore tuo ſumis, quod quidem humanis verbis neutiquam exprimi poteſt, quantæ familiaritatis & amicitiæ ſignum euidens ſit. Illi quidem dicebant: *Non eſt alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt nobis*. De qua re meliùs tu gloriari poteris, cum Deum & redemptorem tuum ita tibi coniunctum habeas. Quemadmodum igitur quilibet ſua propria bona diligit: ita tu Deum diligere debes, qui ſic adeò tuus eſt, vt ſeipſum totum tibi tradiderit, corpus & ſanguinem præbens. Quid igitur eſt, quòd ſi tuum eſſe dicis, tu illi non te tradis, vt ipſius voluntati obtemperes? Ne quibus enim illius eſſe miles, ſi carnis & rerum mundanarum amoribus te ipſum conſecraueris. Modò autem ſubdit Zacharias cauſam, quare Dominus laudandus & colendus ſit.

Pſal. 147. Pſal. 80. v. Matt. 15. Exod. 14. Deut. 4.

Quia viſitauit. Viſitauit nos, non aliter ac peritus medicus iacentem infirmum, vt illum ſubleuet, ſanitatem reſtituat; & vt doloribus & angoribus ſuis finem imponat. Quòd quidem eleganter in Exodo exprimitur: *Viſitando viſitaui vos, & vidi afflictionem veſtram*. Et Sophonias, *Viſitabit* (inquit) *eos Dominus Deus eorum, & auertet captiuitatem eorum*. Et regius vates ad Dominum clamabat dicens: *Viſita nos in ſalutari tuo*. Hoc ipſe olim per Prophetam ſuum promiſerat dicens: *Ecce ego ipſe requiram oues meas, & viſitabo eas*. Quod dixerat, adimpleuit, quando humanitate aſſumpta venit quærere & ſaluare afflictos corde. Sic enim turba clamauit vidẽs tanta miracula, *Deus viſitauit plebem ſuam*. *De illo* namque (vt noſter Lucas ait) *exibat virtus & ſanabat omnes*. Vbi diligenter aduertere debes, ne talem viſitationem contemnas. Caue ne cum tanta ægritudine laboraueris, ipſi cæleſti medico fores claudas. Etenim ſi illum benignum & miſericordem contemnis: timeo certè ne poſteà illum iracundum non valeas ſuſtinere. Nam ipſe dicit: *In die afflictionis viſitabo*,

Dominus venus medicus. Exod. 3. Sopho. 2. Pſal. 105. Ezech. 34. Luc. 4. Luc. 7. Luc. 6. Exod. 32.

Leuit. 26. *ſitabo, & hoc peccatum eorum.* Et in Leuitico : *Quod ſi non audieritis me, ſed ſpreueritis leges meas.* Psal. 88. Et in Pſalmo ipſemet: *Si iuſtitias meas profanauerint, & mandata mea non cuſtodierint: viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.* Quid eſt, quod tam acerbum ſupplicium minatur Dominus? Certè non ob aliud, niſi quia, vt ipſe Saluator ait, *non cognouit tempus viſitationis ſuæ.* O quàm diuino amore, quantis ad oſtium clamoribus, quantis inſpirationibus ſupernis iſte medicus te viſitat! qui cum ſic adeò tuam ſalutem & incolumitatem deſideret, ſi cum his in melius non proficis, vlteriùs in curatione perſiſtit, & alia antidota componit, ſcilicet, infirmitates, amicorum & parentum ſubitas mortes! Quæ ſanè omnia ea ratione adductus facit, ne in tremenda illa die extremi iudicij in manus eius incidas, qui tanquam rectiſſimus medicus te iudicaturus veniet. De qua die beatiſſimus Petrus ait: 1. Petr. 5. *Humiliamini ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet, in die viſitationis.*

Sed vlteriùs progrediamur, vt videamus, quid cæleſtis iſte medicus in ſua viſitatione fecerit, vtrum opera, an ſola verba fuerint.

Et fecit redemptionem plebis ſuæ. Vt videremus quanta ſit differentia in viſitationibus Prophetarum, & in ſuo aduentu, in quo ſacratiſſimum incarnationis myſteriũ fuit factum. Ille enim amor, quo ſemper nos proſequutus fuerat, non verba ſolum nobis non dedit, ſed etiam admirandum opus perfecit. Fecit enim ſanctiſſima ſua paſſione redemptionem talem, quæ tale pretium poſtulabat, nimirum ſanguinem illum immaculati agni, qui pro nobis in ara crucis fuit effuſus. Vbi tu diſcere debes, ne debita ſolùm verbis rependas & etiam id ſemper præ oculis conſtituendum putes, vt animam tuam plurimi facias, quando tanti ſtetit, vt non minus, 1. Cor. 6. quàm Dei ſanguis pro illa fuerit ſolutus. *Empti enim eſtis* (inquit Apoſtolus Paulus) *pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore veſtro.* Quod ſi intelligere cupis quanti valoris pretium in hoc fuerit, audi Apoſtolum Petrum Eccleſiæ principem: 1. Petr. 1. *Non enim corruptibilibus auro & argento redempti eſtis, de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis: ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti.* Euidentia prophetiæ vt ſupra 64. Fecit præterea redemptionem, non quam veniens ſuam inuenit; ſed quam viſitando & redimendo ſuam fecit. Obſerua etiam dixiſſe factam redemptionem, quia foribus aderat, cùm ei Angelus dixit filium ſuum, meſſiam præceſſurum *in ſpiritu & virtute Eliæ:* vel eo certè, quod Spiritu ſancto repletus intellexerit, ipſum Meſſiam in virginis vtero iam eſſe conceptum. Dixit itaque iam factam propter certitudinem euentus. Id etiam ſanctus Dauid ob certitudinem redemptionis futuræ multis retro Psal. 50. ſæculis dixit: *Redemptionem miſit Dominus populo ſuo.* Et alibi ob eandem cauſam ad noua cantica Psal. 97. inuitat, dicens: *Cantate Domino canticum nouum, quia mirabilia fecit. Saluauit ſibi, &c. Notum fecit Dominus ſalutare ſuum, in conſpectu gentium reuelauit iuſtitiam ſuam. Viderunt omnes termini terræ ſalutare Dei noſtri.* Iam vides quomodo regius vates pro tanta rei certitudine mirabili encomio ea prædicet, quæ multis poſteà temporibus erant adimplenda. Sic etiam Sanctus Eſaias hanc fœlicitatem Esai. 40. toti orbi venturam quaſi præſentem contemplans dicebat: *Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, habitantibus, &c.* Et alibi, proſperam Eccleſiæ fœcunditatem intuens ait: *Exulta ſterilis, quæ non paris, &c.* Esai. 54. Et videns Iſraëlitici populi anguſtam habitationem propter tantam gentis multitudinem, quæ conuertenda erat ad fidem, inquit: *Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende. Ne parcas, longos fac funiculos tuos & clauos tuos conſolida. Ad dexteram enim & læuam penetrabis, & ſemen tuum gentes hæreditabit, & ciuitates deſertas inhabitabit.* Et contemplans Apoſtolos & Euangelicos prædicatores, qui orbem Esai 52. terrarum erant peragituri: inquit: *Quàm pulchri ſunt ſuper montes pedes annunciantis, & prædicantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis ſalutem, dicentis: Sion, Regnabit Deus tuus.* Hæc illi tot ante ſæcula gratulantes canebant. Nos verò qui hæc omnia impleta cernimus tam ingrati ſumus, vt mirum ſit ſi quando eorum contemplatio animos noſtros ſubeat. Perpende etiam quomodo beneficia ſuo generi collata priuatis anteponit. Non lætatur, non gratulatur ob ſuſceptum filium ac tantum filium, quantum futurum audierat ab Angelo: ſed præparatæ redemptionis dumtaxat ſuo populo meminit. *Benedictus* (inquit) *Dominus Deus Iſraël.* Quare? Non quia dedit mihi filium, non quia reſtituit loquelam, & abſtulit opprobrium ſterilitatis: ſed *quia fecit redemptionem populo ſuo.*

Et erexit cornu ſalutis nobis, in domo Dauid pueri ſui. Vers. 39.

Cornu Dei fortitudinem ſumit. Cùm lingua Hebræa vetuſtiſſima ſit, tales ſibi habet vſitatos loquendi modos, qui in alijs linguis non inueniuntur: qui quidem niſi rectè intelligantur impediunt proculdubio ſanctarum ſcripturarum ſenſum: ob cuius cauſam multi in miſeros errores fuerunt lapſi. Nam cùm ſignificare vult, aliquem vitam ſuam diſcrimini mortis offerre: dicit habere vel ponere animam in manibus. Vt eſt illud: *Anima mea in manibus meis ſemper, & legem tuam non ſum oblitus.* Psal. 118. Hoc eſt, quamuis cunctis periculis expoſitus eſſem, nunquam tamen obliuiſcerer tuæ legis. Et de Dauide dixit Ionathas patri ſuo: *Poſuit animam in manu tua,* Id eſt, ſe obtulit morti propter te. Sic Pythoniſſa eidem Sauli: *Poſui* 1. Reg. 19. *animam meam in manu tua.* 1. Reg. 28. Item pro eo, quod eſt facultates & familiam augere, hæc lingua dicit, ædificant ſibi domum. Vt eſt illud: *Niſi Dominus* Psal. 126. *ædificauerit domum.* Ruth. 4. Et cum Ruth fuit data Booz in vxorem dicebant vicini: *Faciat tibi Dominus ſicut Liam, & Rachel, quæ ædificauerunt domum Iſraël.* Et in Exodo de obſtetricibus quæ fauerunt Iſraë- Exod. 1. litis: *ædificauit* (inquit) *illis Dominus domos.* Et in eo- Exod. 2. dem de Moyſe dicitur: *Fuit in manibus eius fidelitas,* Id eſt, fuerunt manus eius firmiter extentæ. Vocant Dominum verborum, eum qui habet cauſas: præcipites corde, vocant puſillanimes: dicunt mutare fortitudinem, pro armare ſe reſponſis, eos vocant qui coram iudice habent cauſam diſcutiendam appellant veſtes libertatis nobiles: vocant primogenitum mortis dolorem grauiſſimum. Multaque his ſimilia dicunt, quæ cum à noſtro ſermone aliena ſunt aduertenda eſſe oportet à ſacræ paginæ ſtudioſis, ni grauiter errare & decipi velint.

Hoc in loco *cornu* accipitur pro fortitudine, victoria, virtute, gloria & regno, potentia & maieſtate. Quadrupedum namque animalium robur & virtus cornua ſunt, quibus huiuſmodi beſtiæ aduerſus alia animalia bella gerunt & ſuperbiunt.

Reges

Reges enim sancto cornu oleo vngebantur. Sic ille
Zach. 1. Propheta antiquus Zacharias ait: *Ecce quatuor cor-*
Thren. 2. *nua*, id est, regna. Et in Threnis dicitur: *Confregit in*
ira omne cornu Israël, id est, omnem fortitudinem.
Et Anna mater Samuëlis in suo cantico sic dicitt
Dominus iudicabit fines terræ, & dabit imperium regi suo,
& sublimabit cornu Christi sui, hoc est regnum & po-
testatem Christi sublimabit. Itaque in hoc loco
cornu pro fortitudine & regia potentia sumitur, vt
sit sensus. Excitabit potentissimum & fortissimum
regem, in domo Dauid regis: qui tantùm viribus
præstet vt manus conferens cum inimico Satana
ipsum superet & vincat. Potens erat Tyrannus qui
plurimo satellitio stipatus omne genus hominum
expugnabat à quo viribus humanis vindicari non
poterat libertas Israëlitarum. Solus Deus hoste, po-
tentior dedit infirmis robur mittens potentissi-
mum & inuictissimum ducem, qui diuinæ virtutis
cornu opes & vires aduersariorum infringeret &
labefactaret.

Psal. 131. *In domo Dauid*, inquit: quia hoc beneficium Da-
uidi promiserat dicens: *De fructu ventris tui ponam*
super sedem tuam: perueniturum hunc ad omnes, qui
iuxta spiritum promererentur esse filij Dauid, non
degenerantes à veritate patris. Huius pugnæ prælu-
dium fuit pugna Dauidis aduersus illum superbis-
simum Goliath, & huius meminit Christus cum
3. Reg. 17. dixit: *Fortis armatus custodit atrium suum in pace*, &c.
Luc. 11. Huius etiam pugnæ meminit Paulus dicens: *Et vos*
Colos. 2. *cum essetis mortui in delictis, & in præputio carnis vestræ*,
hoc est, in gentilitate & in idololatria vestra, *con-*
uiuificauit Deus cum Christo, donans vobis omnia delicta,
delens quod erat aduersus vos chirographum decreti, quod
erat contrarium vobis, &c. Vbi eleganter diuus Pau-
lus hoc in loco aduersarios nostros à Christo non
tantùm victos, sed etiam omnibus armis & præsi-
dijs spoliatos, id quod sacrum Euangelium, osten-
Hebr. 2. dit. Et Paulus ad Hebræos testatur Christum per
mortem suam *eum destruxisse, qui mortis habebat im-*
perium. Etenim quis posset nos à dæmonis potesta-
Iob 41. te & seruitute eripere: cum de ipso dicat Iob;
nullam esse potentiam super terram *quæ cum illo*
valeat comparari? Bene quidem dicit patientissi-
mus Iob, *super terram*, huius crudelissimi Tyran-
ni expertus vires; nam filius Dei à summo cœlo
descendit incredibili & diuina virtute eum destru-
cturus.

Vers. 70 *Sicut locutus est per os sanctorum, qui à sæculo sunt*
Act. 10. *Prophetarum eius*. Sic in Actis legimus: *Huic omnes*
Act. 3. *propheta testimonium perhibent*. Et iterum: *Deus qui*
Os prophetarũ & non ora. *prænuntiauit per os omnium Prophetarum pati Christum,*
adimpleuit sic. Obserua autem, non dixisse per ora,
sed *per os*, vt scias quod quamuis diuersis tempori-
bus, vno tamen ore omnes Prophetæ loquuti sunt,
& eadem docuerunt, & concordi animo de filio
Dei prophetarunt. Vbi etiam nec illud obliuisci
debes quod sanctos appellat Prophetas, vt eos sem-
per summa veneratione colas & suspicias. Præter-
ea longum id esset modo omnia testimonia, quæ
de Christo loquuntur in sacra pagina in medium
adducere. Nihil enim egit, aut passus est, quod an-
tea non fuerit in veteri lege Prophetatum. Nam
eius incarnatio, natiuitas, Magorum aduentus,
doctrina, miracula, passio, resurrectio à mor-
tuis, ascensio in cœlum, Spiritus sancti missio,
& denique cætera alia longè antea à Prophetis
Ioan 5. prædicta fuerunt. Vnde merito ipse Christus di-
xit: *Scrutamini scripturas, quia illa testimonium per-*
hibent de me. Et iterum: *Si Moysi crederetis, vtique &* Luca 24.
mihi: de me enim ille scripsit. Et rursum: *Quoniam sic*
scriptum est, & ita oportebat Christum pati, & ita in-
trare in gloriam suam. Sed videamus quid vlterius
addat.

Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui Vers. 71.
oderunt nos. Quod Zacharias antea obscuris verbis
dixerat de cornu erectione, idem modo interpre-
tatur. Erectum est cornu, sed non frustra: quoniam
cum ipso restituta est nobis salus ab inimicis, ne vl-
tra animas violenter raperent. Liberauit nos Chri-
stus Dominus ab hostibus nostris. Hanc salutem ex
inimicis promiserat olim Deus Ecclesiæ suæ di-
cens: *Exaltabitur manus tua super hostes tuos: & omnes* Mich 5.
inimici tui interibunt. Et beatus Ioannes ait: *In hoc ap-* 1. Ioan. 3.
paret filius Dei, vt dissoluat opera Diaboli. Quod sanè
non de corporalibus inimicis intelligendum venit,
sed de spiritualibus, qui semper nos maximo odio
prosequuntur. Hos Christus vicit in cruce, & de
eis insigni & gloriosa victoria triumphauit, vt ip-
se postea dixit: qui & dedit virtutem suis calcandi
super serpentes & scorpiones, & supra virtutem om-
nem inimici.

Vbi obseruandum est quod dæmones non odio Luca 10.
nos habent, quia aliquid mali ipsis intulimus, sed Odium
quia ipsi oderunt Deum, & quia sciunt ipsum velle Dei, gra-
sanctificationem nostram: ne autem voluntas Do- uiss. peccatum.
mini adimpleatur impedimenta ponunt iustifica-
tioni nostræ. Obstinatus enim & sua malitia indu-
ratus pro viribus suis diuinæ voluntati resistit, &
in id conatum adhibet, vt nunquam adimpleatur.
Expende etiam quod Deus odio haberi minimè
potest ratione suæ Deitatis: nam cum voluntatis
obiectum sit bonum, impossibile est, vt Deus qui
per essentiam bonum est, odio à sua creatura habea-
tur: Habetur enim odio à damnatis & peccatori-
bus, & præcipuè à dæmonibus per quosdam effe-
ctus, qui repugnant inordinatæ voluntatis sicut in-
flictio pœnæ & etiam cohibitio peccatorum per le-
gem diuinam, quæ repugnant voluntati deprauatæ
per peccatum, & quantum ad considerationem ta-
lium effectuum odio haberi potest Deus, in quan-
tum apprehenditur, vt peccatorum prohibitor, &
pœnarum inflictor. Sic in Psalmo dicitur: *Superbia* Psal. 73.
eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Et apud Ioan- Ioan. 15.
nem Christus de Pharisæis inquit. *Nunc autem vide-* Psal 34.
runt & oderunt me, & patrem meum: vt impleatur quod
in lege eorum scriptum est: Quia odio habuerunt me gra-
tis. Hoc peccatum grauissimum est: nam hæc volun-
taria auersio à Deo per seipsam diuinum odium
importat, in alijs autem participatiuè & secundum
aliud. Quemadmodum enim voluntas ei inhæret
quod amat, ita per se refugit id quod odit: & idcir-
co quando aliquis odit Deum, voluntas ipsius per
se ab eo auertitur. At in alijs peccatis sicut in furto,
aut in fornicatione, non auertitur per se à Deo, sed
per aliud, in quantum appetit inordinatum com-
modum, aut delectationem, quæ habet adiunctam
auersionem à Deo. Semper autem id, quod est per
se, est prius, quam id, quod est per aliud, quapropter
odium Dei inter alia peccata grauius est. Dæmones
igitur nos persequuntur: quia scelerato hoc vitio Vers. 72.
sunt pleni. Venit igitur Dominus. Incarna-

Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & tio Chri-
memorari testamenti sui sancti. Neque adscribendam sti opus
putes hanc liberationem ab inimicis, tuis meritis, Dei gra-
tuitum.

nihil enim nobis debebat: ſed ſua tantùm benignitate motus carnem mortalem induere fuit dignatus, vt ab inimicis noſtris nos eriperet. Nullo ſub merito cadere poteſt diuini verbi incarnatione.

Ephes. 2. Vnde Diuus Paulus: *Propter nimiam charitatē ſuam, qua dilexit nos Deus, miſit filium ſuum vnigenitum natum ex muliere, factum ſub lege*, &c. Et iterum: *Non* Tit. 3. *ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, quam effudit in nos abunde.* Et Dauid loquutus de Psal. 84. incarnatione inquit: *Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis.* Miſericordiam (inquit) fecit Deus cum patribus noſtris: quia incarnatio, redemptio, & liberatio à dæmonis Tyrannide opus fuit ineffabilis miſericordiæ & maximè pietatis Dei: quamuis de congruo meruerunt hoc ſancti patres deſiderando & petendo: congruū enim erat, vt Deus exaudiret eos, qui ipſius mandatis obediebant. Facienda erat cum ſanctis patribus miſericordia, qui fidem veram, & obedientiam promptam Domino ſeruauerūt cum omnibus ſanctis Prophetis, qui hæc prædixerunt futura, & pro veritate ludibria, mortem, & ignominioſa tormēta paſſi ſunt. Prolata eſt hæc miſericordia, vt magis ac magis creſceret deſiderium eorum, & vt magis eorum affectus inflammarentur. Propterea Teſtamentum ſanctum cuius memor fuit, promiſſio eſt futurorum, promiſſio inquam filij ſui ſancti ſanctorum, & firma pollicitatio bonorum cæleſtium,

Psal. 118. cuius memor fuit, cum *plenitudo temporis* venit. Hoc eſt, quod petebat Dauid dicens: *Memor eſto verbi tui ſeruo tuo, in quo mihi ſpem dediſti.* Ex verbo datur ſpes & ideo Dauid fiduciam & ſpem habebat in verbo, cuius memorem Dominum eſſe vult. Aduerte

Teſtamentum ſanctum, & ſancti ſui quomodo differant. autem quod aliud eſt Teſtamentum ſanctum, & aliud Teſtamentum ſancti ſui. Teſtamentum ſanctum, eſt Teſtamentum vetus, ab homine, datum, ſed Teſtamentum ſancti ſui eſt Teſtamētum Chriſti Redemptoris noſtri, quod eſt nouum. Sic Da-

Psal. 73. uid: *Reſpice in Teſtamentum tuum*, id eſt, illud quod propoſuit per filium ſuum ſanctum, cuius Zacharias dicit Dominum *memorari*. De hoc etiam lo-

Ierem. 3. quitur Ieremias dicens: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & feriam domui Iſraël, & domui Iuda pactum nouum*, alias Teſtamētū nouum: *non ſecundùm pactum, quod pepigi cum patribus veſtris in die, qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Ægypti.* Teſtamentum ſanctum ſanguinem habet hircorum, taurorum, vitulorum & aliorum animalium, nec liberationem captiuorum: ſed nouo inſtrumento fuit ſanguis filij Dei, & libertas animarum

Zach. 9. ſicut prædictum fuerat per alium Zachariam Prophetam: *Tu quoque* (inquit) *in ſanguine Teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua.* De

Luc. 22. quo ſanguine Dominus ait diſcipulis. *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti: qui pro vobis & pro multis effundetur*

Hebr. 9. *in remiſſionem peccatorum.* In vita enim poteſt teſtator aliud inſtituere Teſtamentum firmius: ideoque Teſtamentum ſanctum reuocatum eſt, Teſtamentumque ſancti ſui morte teſtatoris confirmatum eſt, & ideò irreuocabile quod Chriſti morte fuit ſignatum. Vbi obſeruabis, quod *memorari ſui Teſtamenti ſancti* dicitur, quia habuit ſe ad modum recordationis, quando diuinum illud

Psal. 52. pactum impleuit. Vnde Eſaias: *Ego ipſe qui loquebar, ecce adſum.* Sed quia inter patres promiſſio illa, quæ Abrahæ facta fuerat celebratiſſima habebatur, merito in ſequentibus Zacharias addidit, dicens.

Iuſiurandum quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum, daturum ſe nobis. Hic modus loquendi ſcilicet, Vers. 73. iuſiurandum quod iurauit: frequens eſt in ſacris litteris, vt *expectans expectaui, exultatione exultabunt, benedicens benedicam, multiplicans multiplicabo dolores tuos.* Quidam dicunt eſſe idioma Hebraicæ linguæ: alij vero dicunt quandam vehementiam & confirmationem ſententiæ ſignificare, vt videns vidi, id eſt, optimè vidi: cognoſcendo cognoui, id eſt, valdè vel maximè cognoui, Sic & in propoſito *iuſiurandum, quod iurauit*, quia vehementi quodam affectu iurauit Abrahæ, Chriſtum ex eius ſemine eſſe naſciturum. *Per memetipſum iuraui* (inquit Dominus) *quia feciſti hanc rem,* Gen. 22. *& non pepercisti filio tuo vnigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo*, &c. Hoc etiam aſſeruit D. Paulus ad Galatas & Hebræos. Poſtquam di- Galat. 3. Hebr. 6. xerat Zacharias miſericordiam feciſſe cum patribus noſtris, vbi opus miſericordiæ oſtendit incarnationem fuiſſe: modo cum dicit in hoc verſiculo *iuſiurandum quod iurauit*, addit promiſſionem ſub iuramento factam Abrahæ. Ex quibus etiam colligimus opus incarnationis opus miſericordiæ fuiſſe & debiti. Sed dices protinus, ſi miſericordiæ fuit, quomodo & debiti? quomodo miſericordiæ? Audi. Debebat nobis, aut potiùs ſibijpſi, quia promiſerat redemptionem: ſed eam promiſerat, non noſtris adductus meritis, nec noſtris demeritis prohibitus, quòd ſanè totum miſericordiæ & gratiæ fuit. Sed iam obſecro vt gratiam & miſericordiam videas, Adam & Eua primi noſtri parentes diuinum mandatum tranſgreſſi, merentur pœnam æternam: verùm Deus ab his non rogatus, nulliſque meritis prouocatus, vltro pollicetur Saluatorem, dicens: *Inimicitias ponam inter te & ſerpentem, & ſemen tuum, & ſemen illius, & ipſum* ſuum ſemen *conteret caput tuum.* Hic promiſit Saluatorem, Geneſ. 3. qui ſerpentis caput, id eſt, Diabolum cum quo loquebatur conteret. Sicut igitur Dominus ſua bonitate & clementia adductis ipſum hominem condidit, ita eadem met ductus benignitate hominem ſuapte malitia lapſum reſtituit. Ideò redemptionis opus meritò miſericordiæ opus dicitur. Miſericordiæ enim eſt, eò quòd promiſerat nullis noſtris meritis exigentibus, debiti tamen, eò quòd promiſſa exhibuit. Idcirco Dauid promiſſum tanquam debitum petit, dicens: *Memor eſto verbi tui, in quo mihi* Psal. 118. *ſpem dediſti.* Nemo namque redemptionem expectare poſſet, niſi Dominus illam eſſet pollicitus, ſed pollicitatione facta, iam confidenter & audacter illam expectare poſſumus: *Iurauit Dauid veritatem, &* Psal. 131. *non fruſtrabitur eum: de fructu ventris*, &c. Et Abrahæ Geneſ. 22. dixit: *Per meipſum iuraui*, &c. His promiſſionibus, nitebantur patres veteris Teſtamenti, & bene ſciebant illas non fore irritas, ſed rogabant, vt citò adimplerentur. Hinc illæ voces: *Vtinam dirumperes cælos & deſcenderes.* Psal. 64.

Opus incarnationis quomodo miſericordiæ & quomodo debiti.

Vbi diligēter obſeruabis quomodo promiſſa ſua Dominus impleat, quamuis Iudæis pactum, quod illi promiſerant, non verum fecerunt. Ipſi enim dixerunt Moyſi, *Quodcumque nobis iuſſerit Deus, faciemus.* Nihilominus citò præuaricati ſunt pactum, ſed ideo Dominus promiſſa non reuocauit. Vide quam firmæ & ſtabiles ſint diuinæ promiſſiones, quia adimplet quod pollicitus eſt, licet ij, quibus promiſſiones fiunt,

Verax Deus in promiſſis, licet nos periuri. Exod. 24.

fiunt, nequaquam fidem datam compleant. Promi- Pſal. 131. ſerat Dauidi Chriſtum, cùm autem peccauit Da- 2. Reg. 12. uid poſſent multi exiſtimare, Deum ſuam promiſſionem reuocaturum, ſed Dominus qui firmiſſimus eſt in ſuis verbis, quique nunquam falli nec fallere quenquam aſſueuit, promiſſis ſtetit. Hinc ipſe Dauid: Pſal. 50. *Vt iuſtificeris* (inquit) *in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.* Ac ſi diceret: Præſta promiſſum tuum, non, quia ego dignus ſum, ſed vt appareat & eluceſcat, quàm verax & iuſtus ſis in tuis promiſſionibus. Sic in præſentia Zacharias, inquit, Dominum promiſiſſe ſemini Abrahæ ſalutem illis daturum per Chriſtum. Sed cum ipſi reijcerent legem Dei, exiſtimare poſſent Dominum verbum ſuum reuocaturum; verùm incredulitas eorum diuinum pactum non fregit, potés eſt quippe Dominus quibuſcumque promiſſa ſua facere. Promiſerat igitur filium ſuum daturum nobis; & in rei veritate, vt dixit, adimpleuit. Quia Deus pater ſeipſum dedit nobis in filio cum eiuſdem naturæ ſit, & ſubſtantię cum pâtre. Dicitur etiam ſeipſum dare eis, quibus gratiam & charitatem infundit. Sicut enim datus eſt Iudæis, datus eſt etiam tibi per gratiam & charitatem. Ea enim eſt liberaliſſima dilectio, qua quis Thren 3. alteri ſeipſum præbet. Sic Hieremias: *Dominus pars* Eſai. 9. *mea, dixit anima mea; propterea expectabo eum. Paruulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis.* Vbi videre licet Dei liberalitatem & magnificentiam. Si promiſit *daturum ſe nobis*, & illum dedit, *quomodo* Rom. 8. *cum illo, non omnia nobis donauit?* Sed forſitan dicet aliquis. Ad quid hoc ſpectabat? Quid hæc, quæ retulimus ſibi volunt? Quis redemptionis noſtræ finis?

Vers 74. *Vt ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruiamus illi.* Liberauit nos Dominus per crucem & paſſionem ſuam à morte, & à tanta dæmonis tyrannide, vt non ſimus toti intenti ebrietatibus & delicijs; ſed, vt ſine timore ipſi Deo ſeruiamus. Vult enim vt filiali illo timore, quo ſancti Deo obſequuntur, *ſeruiamus illi*: non autem timore ſeruili, quem charitas foras mittit. Vt ſeruiamus illi, & 1. Ioan. 4. non alteri, vt videretur illud Deuteronomij recor- Deut. 6. dari: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerues. Nemo* namque *duobus Dominis* inter ſe tam longo diſcrimine diſſidentibus *ſeruire poteſt*, vt ſunt Deus & diabolus. Neceſſe erat priùs liberari morte filij Dei de manu inimicorum noſtrorum qui dæmo- Matth. 6. nes ſunt, quàm Deo ſeruiremus. Prius ſoluenda ſunt peccatorum vincula, prius à carceribus & compedibus exire oportet, quàm vt poſſimus ſedulum famulatum Deo exhibere. Et idcirco priùs oſtendit, à qua ſeruitute liberandi ſumus, ſcilicet, ab inimicorum manibus, & ſtatim cui inſeruiendum ſit ſumma diligentia, & ſolicitudine. Hoc eſt, quod Paulus inquit, ad Roma- Rom. 9. nos ſcribens. *Liberati à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitia.* Et Abrahæ locutus eſt Dominus in hunc mo- Gen. 22. dum dicens: *Poßidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum*, hoc eſt, occupabit ciuitates, & muniſſima quæque loca inimicorum ſuorum. His concinit ſanctus ſacerdos dicens: *Vt ſine timore de manu inimicorum*, &c. Quamuis hæc, quæ dicit Zacharias meliùs intelligenda putem de inimicis inuiſibilibus; nam Chriſtus non liberauit Iſraëlem à ſeruitute Romanorum. Nec temporalis fuit redemptio, vt multi Iudæorum falſo exiſtimabant, ſed potius ſpiritualis, quia ſpiritualiter liberauit nos Chriſtus ſua morte à dæmonum poteſtate.

Verùm antequam ad alium verſum gradum faciamus, duo hic obſeruanda ſunt. Pax & tranquillitas a Deo petenda vt ſeruiamus illi.

Primum eſt, ideo optandum eſſe ab hoſtium moleſtijs liberari, vt tranquillius Deo vacare poſſimus, & maiori cum libertate illi ſeruire. Nunc verò ingratiſſimi homines tunc temporis potius à Deo procul fugiunt, cùm ab hoſtium tumultibus tuti & tranquilli ſedent, cùm ab ipſo Deo liberaliſſimo tot tantique inimici procul ſint fugati. Et quod non ſine lachrymis dici poteſt, cùm maiori pace fruuntur, tantò maioribus vitijs contaminantur. Ob quam cauſam benigniſſimus Dominus, qui ſalutem ſpiritualem animæ noſtræ vehementer exoptat, bella, egeſtatem, & peſtem immittit, vt ſolet pater ſceleribus filij adductus in eum animaduertere, cum licentia deterior fit. Quam rem pulchrè & eleganter exprimit Eſaias, cum in perſona vineæ Eſai. 5. de ingrato filio loquitur: *Plantaui* (inquit) *vineam electam, ædificaui turrim*, &c. *Quid debui facere vineæ meæ, & non feci ei?* Quare expectante me vt faceret vuas, fecit labruſcas? Sequitur: *Auferam ſepem eius, & erit in direptionem: diruam maceriam eius*, &c. Quid eſt igitur quod Dominus ſic cum illa ſe habuit; Sequitur: *Væ, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis.* Primum propter auaritiam, ſecundum ob crapulam addidit. Idcirco ait: *Væ, qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam.* Diuitiæ & ſaturitas ſunt cauſa vitiorum, & idcirco flagellis animaduertit, vt meliorem vitæ conditionem induamus.

Secundò obſerua tibi, quod vt nos Deo tradamus, oportet, vt ipſe priùs ſe nobis tradat; & vt illi ſeruiamus oportet, vt ipſe priùs viam oſtendat, quomodo illi ſit inſeruiendum. Et idcirco in ver- Seruire Deo nemo poteſt ſine gratia præueniente. ſiculo præcedenti dixit *daturum ſe nobis*, & poſtea dixit: *vt ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruiamus illi.* Hoc eſt, ideo promiſit Dominus Abrahæ, ſe ipſum nobis daturum, & nos liberaturum de manibus inimicorum, vt ſeruiremus illi. Namque ni prius ipſe nobis aliquid præſtiterit, quòd ei poſſimus donare: ita natura ſumus pauperes, vt nullo digno miniſterio ei inſeruire poſſimus. Hinc eſt quòd in pſalmo inquit Dauid: *Quid* Pſal. 115. *retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Reſpondit dicens: *Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Vota mea Domino reddam coram*, &c. Dignum quidem admiratione eſt, quod quando Dauid videtur diligentiam adhibere vt quærat, quid retribuat Domino, nihil aliud nouit dicere, niſi *calicem ſalutaris accipiam*, quo quidem facto maiori vinculo Domino videbatur adſtrictus, vt maiori obſequio illi inſeruiret. Itaque verum eſt quòd ſancti nihil aliud inueniebant, de quo gloriari poſſent, niſi quòd debitis liberi eſſent, & tantò quis plus ſubſtantiæ habet, quantò minùs alijs debet, qui vero aliquid poſſidet, & totum debet, ſe verè nihil poſſidere, affirmare poterit. Sancti igitur, & amici Dei, qui omne quod habent, Deo debere fatentur, nihil habent, de quo iactari poſſint niſi de eo ſolùm, quòd nihil à ſe ipſi habent, ſed à Deo, & propter Deum. *De* Ioan. 1. *plenitudine eius omnes accepimus* (inquit Ioannes) *gratiam pro gratia.* Et quia illud donare poſſumus, quod à liberali manu ipſius Dei accepimus, poſtquam propheta dixit: *Calicem ſalutaris accipiam*,

ſtatim inuenit quid retribuere poſſet,& dixit: *Vota mea Domino reddam*, quia cum calicem Domini recepiſſet,(non opere mortem obeundo, ſed deſiderio & voluntate)& ſe fortè in virtute nominis Dei inueniens,dixit protinus: *Vota mea Domino reddam, coram omni populo eius*, qui & hominibus & angelis cõſtat.Nec ob id ſi pro eo moriar, multum faciam, quia nullis meritis prius vitam mihi donauit,& poſtea me liberaliſſimè redemit. Itaque lumine prophetiæ duplici titulo vitam meam ipſi debere, & quia de nihilo condidit, & quia ſuo ſanguine iterum in captiuitate conſtitutum me ipſum redemit. Et hic ſanè videtur mihi huius literę ſenſus genuinus & proprius.Vnde aduertendum tibi eſt, *vota* in hoc loco non ſumi pro aliquibus operibus maioris boni,ſed pro ipſo deſiderio moriendi pro Chriſto, quod quidlibet quadam animi præparatione habere debet.Nam etſi ſemper Deus nec vitam nec ſanguinem petat, ego autem ſemper illi debitam exiſtimo,& idcirco promptiſſimus ſemper eſſe debeo, vt ſi opus fuerit libentiſſimè ſanguinem pro ipſo fundam.Colligas igitur ex dictis, quod vt aliquid Deo tribuamus;neceſſe eſt,vt prius ſe nobis det:& ita in hoc loco prius dixit Zacharias ſeipſum nobis dediſſe,& ab inimicis noſtris liberaſſe;vt ſtatim nos ipſos illius miniſterio conſecremus. Verùm vt ſcias quomodo liberatus à dæmone inſeruiendum ſit, ſubdit ſtatim.

VERS. 75. *In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo.* Hoc eſt in puritate & integritate animi, habens Deum coram te, qui opera, & corda ſcrutatur. Tanta namque conſcientiæ rectitudine ſemper incedere debes, tanquam is, qui Deum præſentem habet. In quo loco aduertere debes, quàm circumſpectus & cautus eſſes, ſi coram rege in negotio aliquo ſiſteres; maiori certè cura deberes eſſe coram Deo qui reges & potentes omnes, & te ipſum iudicaturus eſt. *In ſanctitate* igitur, & animi probitate viuere oportet: nam ipſe Dominus inquit: *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum.* Et in Deuteron. *Perfectus* (inquit) *& abſque macula eris cum Domino Deo tuo.* Venit igitur Chriſtus,vt per ipſius paſſionem libere illi ſeruiamus, non vt in lege Moyſi, quæ timorem ſuis ſeruitoribus incutiebat. Hæc autem eſt lex amoris, in qua ſanctitate & iuſtitia eſt ſeruiendum, ſed nunquid ſeruiendum eſt per vnum menſem,vel annum?

Leuit. 32.
Deut. 18.

Incipere & perficere oportet.
1. Reg. 6.
1. Reg. 15.

Omnibus diebus noſtris. Id eſt,nulla cũctatione,nullo tẽporis interſtitio, ſed omnibus diebus vitæ noſtræ.Saul quidem bene incepit,quia non perſeuerauit omnibus diebus ſuis,damnatus eſt. Quid enim prodeſt homini vineam plãtare, ſi prius quam fructus producat,ab eius cultura deſiſtit: ita vt, poſtea nullum fructũ poſſit colligere? Et quid prodeſt bobus terram arare, & frumẽtum debito modo ſpargere,ſi poſtea maturo tempore negligit meſſem colligere? Aut quod emolumentum ſequitur militi, ſi adueniente hoſte vltro arma capit,vt viriliter cum eo pugnet,ſi poſtea nondũ obtenta victoria contingat arma proijcere? Aut quid prodeſt nautæ,mari ſe committere,& flantibus ventis expandere vela, & felici curſu nauigare,ſi poſtea in portu fracta naui, perire contingat? Ex quibus liquido conſtat, omnem laudem & gloriam in eo conſiſtere, ſi finem belli fuerit conſecuturus.Idcircò monet diuinus Apoſtolus: *Bonum facientes, non deficiamus, tempore enim ſuo metemus.* Et iterum: *Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit.* Et Chriſtus Saluator noſter: *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.*

Finis coronat opus.
Galat. 6.
2. Tim. 1
Matt. 10.

Fide & charitate Deo ſeruimus.

Obſerua autem,tunc nos *in ſanctitate* Deo ſeruire, cum illi firmiter credimus, cum illum ardenti amore diligimus,cum laudamus, cum timemus,& denique cum prauas & peſtiferas cupiditates in nobis inſurgentes mortificamus,cum veterem hominem exuimus, & illum cum omnibus ſuis cõcupiſcentijs,& prauis affectibus cohibemus. Tunc autem Deo noſtro *in iuſtitia* ſeruimus, quando proximo noſtro opera impendimus, quæ ipſi nobis deſideramus: imò ſi talia cõtulerimus, qualia ipſe Dominus nobis fecit. Nemo autem eſt qui non deſideret in peccatis compaſſionem, in grauaminibus auxilium,& in paupertate ſubſidium. *Pro vt vultis, vt faciant vobis homines, ita facite illis*, inquit Chriſtus.Quod ſi videris aliquem in peccata prolabi,ne exultes,aut illum prouoces,ſed potiùs eum inſtrue *in ſpiritu lenitatis* iuxta Pauli doctrinam, *conſiderans ne fortè,& ipſe tenteris.*

Coloſ. 3.
Luc 6.
Galat. 6.

Tria ad ſeruitium diuinum neceſſaria.

Aduerte etiam quod tria bona enumerat, quæ nobis contulit Chriſti aduentus, ſcilicet, vt liberemus ab inimicis, vt ſeruiamus Deo in iuſtitia & ſanctitate, & quod hæc faciamus cũctis diebus noſtris. Hæc tria ita connectuntur in recto vitæ inſtituto,vt ſi vnum deficiat,vita recta & perfecta conſtare non poteſt.Primum à malo liberari, ſecundo in ſanctitate & iuſtitia ſeruire, tertium perſeuerare omnibus diebus noſtris. Vbi Spiritus Domini ibi libertas ſancti, & quia inimicus ſemper bella gerit.Saluator noſter docuit nos ſemper dicere: *ſed libera nos à malo.* Vt autem nos liberet, factus eſt nobis cornu.Libertas nobis contingit,cum corruptibilibus exuitur affectus, & cum ſanctitate & iuſtitia illi miniſtramus, tuncque ſupra humanum ſenſum vita agitur,cùm mores ſanctis virtutibus componuntur.

2. Cor 3.
Matth. 6.

Denique,vt concludam, vnum hic aduertendum eſt, non ſolùm dixiſſe Zachariam, vt ſeruiamus Deo omnibus diebus, ſed *omnibus diebus noſtris*; quia tempus vitæ huius mortalis, quod nobis conceditur,datum eſt nobis vt in illo noſtris actibus vitam æternam conſequamur. Nam veniet mors quando iam non erit locus pœnitendi.Idcirco Dominus: *Operamini dum dies eſt,veniet nox quando nemo poterit operari.* Vnde diuinus Paulus: *Ecce nunc tempus, ecce nunc dies ſalutis: in omnibus exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros.* Nunc autem ad filium conuertit ſuum ſermonem Zacharias, dicens.

Ioan. 9.
2. Cor. 6.

VERS. 76. *Et tu puer Propheta altiſſimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini parare vias eius.* Zacharias plenus Spiritu ſancto duas prophetias prędicit,alteram de Chriſto,alteram vero de Ioanne. Hactenus dixerat, quanta Dominus facturus erat populo ſuo per Meſſiam multis retro temporibus promiſſum; nunc autem ad puerum loquitur ea quæ ab Angelo audierat. Vidimus enim in ſuperioribus quomodo ante conceptionem ei dixerat Gabriel: *Ipſe præibit ante illum in ſpiritu & virtute Heliæ, parare Domino plebem perfectam.* Ita & hoc quod ad puerum loquitur potius eſt pateſactio cæleſtis oraculi, quàm canticum prophetiæ; quanquam ipſe prophetico ſpiritu loqueretur. Id enim erat Ioannis munus, & ad hoc venerat in mundum, vt diſponeret hominum corda ad ſuſcipiendum Meſſiam. Sed nemo ipſum Zachariam irrideat eo

Proſopopœia ad filium.

quòd

quòd cum infante octo nato dierum loquebatur, qui nec verba formare, nec ipſum patrem intelligere valebat. Sed non mireris quia ille, qui in vtero matris clauſus regem ſuum agnouit, & exiliens Christi nunciauit aduentum, & præter curſum naturæ communem rationis vſum habuit, bene poterat & patris verba percipere, & intelligere, non quidem ſecundùm naturalem ſuam virtutem; ſed ſecundùm eius potentiam à quo in vtero fuerat ſanctificatus.

Mat. 11. Sed ad verborum explicationem accedamus. *Tu puer Propheta altiſſimi vocaberis*, &c. fuit Ioannes Propheta & pluſquam Propheta: nam quem alij Prophetæ venturum dixerunt ipſe digito oſtendit Christum. Multis enim nominibus Ioannes fuit appellatus. *Amicus ſponſi, Angelus, Christi præcurſor, Baptiſta, Propheta, & pluſquam Propheta, Elias, lu-*
Ioan. 1. *cerna ardens & lucens.* Sed ſi beatus Ioannes erat Propheta, quid eſt, quod interrogatus an eſſet Propheta, reſpondit, ſe non eſſe Prophetam? Ad quod dicendum, quod cùm interrogatus fuit, an eſſet Christus, & poſtea an eſſet Elias: interrogatus etiam fuit, an eſſet ex priſcis & antiquis Prophetis. Et ideò non ſimpliciter interrogabatur an propheticum ſpiritum haberet, ſed an eſſet ex illis antiquis prophetis. Et addit vltra Zacharias illum præiturum *ante faciem*, id eſt, ante Christi corporalem præſentiam: quia antequam Christus prædicaret, ipſe prædicauit baptiſmum, pœnitentiam, & regnum cœlorum: præceſſit etiam in limbo, quo fit, vt præcurſor Domini meritò dicatur. Nec mirum ſi tanta in huius viri commendationem proferamus, quandoquidem ipſe Malachias
Malac. 4. de eo inquit: *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam ante faciem tuam.*

Vers. 77. *Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius.* Munus &
Munus & officium Ioannis erat ipſum populum erudire, quænam
officium. eſſet vera & certa via ad ſalutem comparandam; Fuit enim Ioannes tanquam ductor faſciculum ferens ardentem, quo venientem regem illuminat, vt ab omnibus videatur. Et id omne neceſſum erat, nam mundus tanta ignorantia & tenebris erat inuolutus, vt miniſterio & directione Ioannis indigeret, vt veri luminis doctrina illuſtraretur. Expende autem quod non dicit ſanctus Zacharias,
Abu. ad dandam ſalutem, ſed *ad dandam ſcientiam ſalutis*, id eſt, vt notum faceret ipſum ſaluatorem. Tu docebis (inquit pater) filios Abrahæ quid illos facere oporteat. Audit populus Iſraël per omne Sabbatum legem, & prophetias, & audit, & nihil intelligit, quoniam non habet qui ſyncere erudiat.

Luc. 11. *In remiſſionem peccatorum.* Scribæ & Phariſæi non ſic docent, quia claudunt regnum cœlorum; tu autem non ſic, ſed remiſſionem peccatorum prædica, & cæleſte regnum apertum. Obſerua autem quod Ioannes ſuo baptiſmo non remittebat peccata, ſed præparabat homines ad pœnitentiam: ideo in
Ioan. 1. Græcis codicibus non eſt, *in remiſſionem*, ſed ἄφεσιν, oſtendit illum qui peccata remittebat, cum dixit: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*
Concionatorum munus. Vbi diſcant oportet ſacri Euangelij concionatores, vt nunquam populo ſeipſos prædicent, aut vanitates, nec apocrypha vel faceta ad riſum prouocent, ſed ea tantum, quæ ad remiſſionem peccatorum adducere poſſunt, vt ſunt lacrymæ, compunctio, & cætera huiuſmodi. Multi in ſuis concionibus varias mouent Theologicas quæſtiones & Philoſophicas, & allegant nomina authorum inaudita, & exquiſita, interdum propoſitiones obſcuras, & ſpeculatiuas adducunt, & eas diſſerunt, vt vel ſic maximi concionatores habeantur, & à populo laudentur. Quod quidem ſi rectè conſideres vanitas & ſtultitia eſt. Laudes tuæ lachrymæ audi- Hier. ad
torum ſint. Neque aliud quid concupiſcas quàm Nepotia.
animarum ſalutem & libertatem, vt faciebat Ioannes Baptiſta. Et hoc modo maiorem vtilitatem populo afferes, & gratior & iucundior Domino eris, quàm ſi elegantibus, & perpolitis ſermonibus ad populum loquaris.

Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit Vers. 78.
nos oriens ex alto. Per miſericordiam & benignitatem ſuam, qua dignatus eſt in hunc mundum venire, ad viſitandum nos, vt in illa ineffabili & incomprehẽſibili dilectione tribuatur hominibus remiſſio peccatorum. Quia carnem ſuſcipere, naſci, docere, & in patibulo crucis acerrimam mortem ſubire voluit, vt noſtra peccata remitterentur. Expende quod quemadmodum beata virgo omnia beneficia, quæ accepimus Dei miſericordiæ tribuit, cum dixit: *Suſcepit Iſraël puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ*: ita & Zacharias dicens; *per viſcera miſericordiæ Dei noſtri* hæc nobis tribuit per ſuam charitatem & amorem. *Non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos* (inquit Paulus) *ſed ſecundùm ſuam* Tit. 3.
miſericordiam ſaluos nos fecit. Et ad Galatas: *Dilexit*
nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Et ad Galat. 2. Eph. 2.
Epheſios, inquit: *Propter nimiam charitatem qua* Eſai. 46.
dilexit nos Deus, filium ſuum miſit in mundum. Omnes enim iuſtitiæ noſtræ tanquam pannus menſtruatæ. Ideò cùm in ſe Dominus ſuam contraheret iuſtitiam, ſuper nos ſuam miſericordiam extendit, & noſtræ miſeriæ & imbecillitati conſuluit. Itaque miſertus noſtri Dominus pro tanta ſua clementia, non potuit pati nos in tanta ſeruitute constrictos & oppreſſos videre; imò non ſolùm voluit ſua viſcera amoris plena demonſtrare, verùm etiam profundam ſuam humilitatem, quando à cæleſti ſuo habitaculo deſcendere ad infima terræ voluit, & cùm naturæ eſſet immortalis & impaſſibilis, pro tanto in nos amore mortalem & paſſibilem fieri voluit. Hæc omnia tecum peccator reuolue, vt illum verearis offendere, qui tanta amoris pignora tibi dedit. Nam cùm eſſes infirmus te à ſummo cœlo viſitauit, & in hoc exilium deſcendit, & pro te talem redemptionem ſoluit, & nõ minus, quàm ſumptibus ſui pretioſiſſimi ſanguinis ſalutem tuam operatus eſt. Vide autem quod vocat Christum *Orientem*, iuxta illud Malachiæ: *Orie-* Malac. 4.
tur ſol iuſtitiæ vobis timentibus nomen ſuum. Et in Za- Zach. 6.
charia: *Ecce vir, oriens nomen eius.* Et ſuper eum orietur, ædificabit Templum Domino. Vbi Paraphraſtes Chaldæus pro oriens vertit Meſſiam. *Oriens* itaque *ex alto* propter ſuam maximam miſericordiam & nimiam charitatem dilexit nos, tribuens ſalutem ſuo ſanguine pretioſiſſimo.

Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis ſe- Vers. 79.
dent. Proſequitur metaphoram quàm incepit, di- Christus
cens: Ortum eſſe ex alto, tanquam ſol, cuius natu- ſol &
ra eſt eos illuminare qui in tenebris & ignorantia lux.
ſunt. Quòd ſanè ipſe Eſaias multo antea prædixe- Eſai. 9.
rat: *Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, ambulantibus in regione & in vmbra mortis, lux orta eſt eis.* Sed ne hoc de corporali luce intelligeremus, aut de corporalibus tenebris, dixit,

vmbra

vmbra mortis, vt inſinuaret quod de ſpiritualibus animæ tenebris fuerit locutus. Chriſtus enim velut verus ſol iuſtitiæ ſuo aduentu tenebras ignorantiæ expulit, & profligauit caliginem peccatorum, & frigida corda noſtra igne charitatis ſuæ accendit. Rom. 13. *Nox* (inquit Paulus) *præceſſit, dies autem appropinquauit*. Lex etenim Moyſi quam Paulus hîc mortem appellat, iam præceſſit, & orto vero ſole iuſtitiæ Chriſto, omnia illuminata fuerunt. Antea omnia erant vmbræ, & figuræ: nam vt inquit Pau- 1. Cor. 10. lus, *omnia in figura contingebant illis*; modo vero, omnia clara ſunt, & aperta, & aduentu ſolis illuminata. Præterea iacebamus in tenebris, & non poteramus ad eum oculos leuare, ſed cum ipſe venerit ad nos, ſui luminis radijs in animos noſtros immiſſis; dies ſerenus ac clarus nobis illuxit. Qui priùs in tenebris peccatorum, in deſperatione mortis ſedebamus, excæcati idololatrijs & cupiditatibus, terrena pro diuinis amplectentes, & vmbras rerum carnalium, pro ſpiritualibus, ortus eſt ſol iuſtitiæ, *lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hūc* Ioan. 1. *mundum*. Sed vide quam longè antea hoc idem prædixerat Eſaias: Eſaia 4. *Surge* (inquit) *illuminare Hieruſalem; quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt*. Venit Ioannes Baptiſta, vt eos illuminaret qui erant in tenebris, vt hanc ſplendidam & micantem lucem poſſint videre. Quia quemadmodum illi, qui in denſas tenebras, & caliginem obſcuram ſunt iniecti, ſi ibi diu detineantur, non poſſunt ſubitam ſolis claritatem intueri, ſed oportet priùs aliquod minùs lumen aſpicere, alioquin obcæcabuntur repentino ſplendore; ſic mortales ſcelerum maculis contaminati, & ignorantiæ tenebris ſepulti, non poſſunt in excellentem illam charitatem Ieſum redemptorem noſtrum oculos conijcere, niſi priùs aliquo maiori lumine fuerint illuſtrati. Chriſtus Malac. 4. enim verus ſol iuſtitiæ eſt, vt Malachias inquit. Ioan. 1. Ipſe etiam eſt lux illa, de qua inquit D. Ioannes: *Ille erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hūc mundum*, de qua ait ipſemet Chriſtus: *Ego ſum lux mundi*. Eumque vocat Apoſtolus *ſplendorem* Ioan. 8. *gloriæ & figuram ſubſtantiæ eius*. De Ioanne autem Hebr. 1. Chriſtus Saluator noſter dixit: eſſe *lucernam arden-* Ioan. 5. *tem & lucentem*. Obcæcatus eſſet mundus pro oculorum ſuorum imbecillitate ſi repente vidiſſet ſolem iuſtitiæ Chriſtum, quia excellens ſenſibile corrumpit ſenſum. Igitur vt mundus, qui in tenebris iacebat, poſſet Chriſtum intueri ne obcæcaretur, oportebat vt Ioannes tanquam *lucerna* eſſet media, vt ſic viderent homines ſolem iuſtitiæ Chriſtum. Ideo ait pater, quod venit filius *illuminare his qui in tenebris ſedent*, vt lumine ſuæ doctrinæ pararet corda hominum, vt Chriſtum ſuſciperent. Porrò Zachariæ vaticinium non ſolum de illuminatione Iudæorum, ſed etiam Gentilium intelligitur. In hoc autem quod dixit; ſedere *in vmbra mortis*, non ſolùm de ſpiritualibus tenebris loquitur, ſed etiam in quandam ſecretiorem conſiderationem incidit. Mors enim eſt priuatio vitæ, & ſeparatio animæ vitalis à corpore vitam habente, vmbra vero mortis eſt ſomnus, ſiue dormitio, quæ propriè dicitur mortis imago. Sic etiam mors eſt peccatum, quod *nos ſeparat a Deo*, qui vita eſt animæ noſtræ; *vmbra* vero *mortis* eſt quædam carentia veræ cognitionis, veritatis, fidei, & lucis æternæ. Fit enim vmbra in aëre ab obiecto & corpore lucis, quo remoto aëris pars clara manet. Sic fit in animabus hominum,

Metaphora mortis ab vmbra. Mortis diffinitio.

quando aliquid ſupernæ & internæ luci obijcitur, vnde vmbra illa mortis generatur. Sed remoueri poteſt, dum viuitur, quouſque animæ detrudantur in infernum. Poteſt etiam hic locus exponi quod corpus ſit mors corporalis, vmbra vero mortis, peccatum: nam ſicut ſequitur vmbra corpus, ſic vbi mors ibi peccatum, quia peccatum ſecum mortem adduxit: *Per vnum hominem peccatum, & per pecca-* Rom. 5. *tum mors*, inquit Paul. & Chriſtus propter peccata noſtra mortuus, non propter ſua. Merito igitur peccatum dicitur *vmbra mortis*, quia ſemper comitatur ipſum mors. Vt autem ſignificaret quantum Energia verbi ſedere. homines in peccatis ſuis & flagitijs detinentur, vſus eſt verbo, *ſedere*, & non ſtare, quia pluſquam quinque millia annorum tranſacta erant, à quibus totum genus humanum deuinctum tenebatur in peccatis.

Ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis. Tenebris huiuſcemodi depulſis, & vmbra mortis abiecta, *pedes noſtri*, id eſt, affectus, & intellectus noſter dirigantur *in viam pacis*. In viam illam ſcilicet pacis, *quam mundus non poteſt dare*, quam mundus ignorat, quia *ſuperat omnem ſenſum*, & captum humanum, quam quidem Chriſtus ſuæ paſſioni proximus ſuis diſcipulis reliquit, dicens: *Pacem meam do vobis, pa-* Ioan. 14. *cem relinquo vobis*, Quia igitur noſtrū in illam viam non accingetur, quæ ſecum habet omnia bona? omnia mundi bona bellum & perturbationes afferunt, tantum igitur abeſt vt pacem afferre poſſint. Hinc Chriſti paci vehementer aduerſamur, maliműſque perpetuis moleſtijs affici, quàm ad trāquillum pacis oblatum portum nos recipere, digni ſanè, vt in priores tenebras, quæ mundum antea occupauerant, relegemur. Rotæ illæ, ſuper quas ambulabant illa quatuor ſancta animalia, quatuor quidem erant, ſed vna omnes videbantur, quia vna erat earum ſimilitudo, & ita erat vna, vt quatuor eſſe viderentur. Ideo dixit Ezechiel: *Et aſpectus ea-* Ezech. 10. *rum* ſimilitudo vna quatuor. Ac ſi diceret; Omnes quatuor habebant vnam & eandem ſimilitudinem, ſimiles erant inter ſe, & maximè conformes. Tales debent eſſe Chriſti fideles per has rotas ſignificati: Quemadmodum enim in bono horologio rotę ita compoſitæ ſunt vt circulos ſuos æqualiter conficiant, & mota vna aliæ itidem mouentur, & ad quietem vnius & reliquæ quieſcunt, ita vt multæ cum ſint numero ordine & concordia vna ſint, eodem modo in Chriſtiana republica omnibus debet eſſe æqualis voluntas, & tanta omnium concordia, vt cum multa ſint corpora, tamen vnus homo conformibus voluntatibus iudicetur. Nam ad hoc venit Chriſtus, *vt dirigat pedes noſtros in viam pacis*. Quamobrem monet D. Paul. Vt ſimus ſoliciti ſer- Ephes. 4. uare vnanimitatem ſpiritus in vinculo pacis. Et Rom. 14. alibi: *Non eſt* (inquit) *regnum Dei eſca & potus, ſed iuſtitia, & pax*. Sicut ſpiritus non vegetat membra, niſi fuerint coagmentata, ſic Spiritus ſanctus non viuificat Eccleſiæ membra, niſi concordi pace fuerint colligata. *Qui* enim *non diligit* (vt inquit Ioan.) 1. Ioan. 3. *manet in morte*. Sic quia Apoſtoli erant congregati in Ieruſalem venit Spiritus ſanctus in linguis igneis ſuper eos. Impij vero, quibus vt Eſaias inquit, Act. 2. *non eſt pax, ſeminant diſcordias* inter fratres, quod ſe- Eſai. 48. ptimum erat quod deteſtabatur Dominus, vt inquit Salomon in Prouerb. Prou. 6. Hactenus ſanctus ſenex locutus eſt, & his verbis ſuo cantico finem impoſuit. Modò vero Euangeliſta Lucas proſequitur,

quid

quid poſt hæc beatiſſ. Ioannes fecerit vſque ad annum trigeſimum, ex quo ex Domini præcepto venit in Iordanem baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum prædicans.

Verſ. 80 *Puer autem creſcebat, & confortabatur ſpiritu.* Quemadmodum per ætatem B. Ioannes corpore creſcebat, ita per afflatum diuini numinis ſemper proficiebat in maiori ſpiritus firmitate & virtute. Quod ſanè exemplum deberet nobis eſſe, vt quamadmodum quotidie maiori corporis quantitate augeſcimus, ita in mentis diuitijs facultates augeamus. Cuius rei exemplum habes in Apoſtolo Paulo, cu- Galat. 4. ius verba ſunt: *Cum eſſem paruulus ſapiebam vt paruulus; & loquebar vt paruulus; poſtquam autem factus ſum vir, euacuaui ea quæ ſunt paruuli.* Sed multò aliter id fit, quia creſcunt modo homines ætate, & magis creſcunt in flagitijs & peccatis, & quod peius & lamento dignum eſt, quod in ipſis peccatis ſeneſcunt, & ita ſeneſcentes & obſtinati in eiſdem moriuntur. Idcirco Hierem. Tren. 3. *Bonum eſt viro cum portauerit iu-* Prou. 22. *gum ab adoleſcentia ſua.* Et in Prouerbijs dicitur: *Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea.* Et idcirco oportet vt à pueritia ſanctis moribus te induas, & ſi deprauatam aliquam inclinationem habueris, eam depone priuſquam ſeneſcas: nam tunc cum difficultate tollitur. Arbores namque quando tenellæ ſunt, ſi in curuitatem abierint, poſſunt dirigi, & de loco in locum deferri, vt inſerantur, tamen ſi inueteraſcunt, nullum adeſt remedium nec dirigi, nec alio deferri poſſunt. Ita ſanè tu poſtquam ſenueris maxima cum difficultate teipſum corrigere poteris, ſi vitam tuam peruerſis moribus conſumpſiſti. O ſancte & beate puer, qui tam tenellus ætate humeris tuis iugum Domini ſuaue impoſuiſti, qui contemnens opulentam parentis domum admirandam & horribilem pœnitentiam egiſti, & quemadmodum omnes virtute & ſanctitate ſuperas, ita etiam facillimo negotio vitæ aſperitate reliquos excedere videris.

Solitudo contemplationi aptiſſima. *Et erat in deſertis vſque in diẽ oſtenſionis ſuæ ad Iſraël.* Noluit in parentis domo diu commorari, ſed ab ipſa ſtatim pueritia, in qua reliqui ſibi indulgent, ab hominum frequentia procul fugit, ne vel ex vulgi commercio, vel minimam labem contraheret, qui in materno vtero ſingulari beneficio fuerat ſanctificatus; De quo ſancta Eccleſia ſic canit. *Antra deſerti teneris ſub annis Ciuium turmas fugiens petiſti; Ne lebem ſaltem maculare vitam, Famine poſſes.* Vbi ſtatim docemur hominum tumultus, & mundi familiaritatem fugere, examplo beatiſſimi præcurſoris. Quod ſanè exemplum & multi alij ſancti nobis præſtant. Dauid enim ſic inquit: *Elongaui fugiens,* Pſal. 54. *& manſi in ſolitudine.* Eſaias ſolus Dominum exes- Eſaia 6. Exod. 19. citum videt, & laudes Seraphin contemplatur. Moyſes ſolus aſcendit in montem, & ibi cum Do- Gen. 19. mino familiariter conuerſatus, legem accepit. Et 3. Reg. 19. in deſerto Angelus Domini conſolatus eſt Agar. Et Elias habitans in ſolitudine paſcitur pane Angelico. Talem vitam decebat agere, qui à Domino mittebatur, vt vniuerſo pœnitentiam prædicaret, & locus ille deſerti conuenientiſſimus erat prophe- Eſai. 40. tiæ, quam de ipſo prædixerat Eſaias: *Vox clamantis* Matt. 15. *in deſerto.* Hoc in loco ſanctiſſ. puer latitabat, quo maior nullus inter natos mulierum erat. Hic ſilebat, vt in ſuo tempore maiori authoritate & maieſtate, & cum maiori animarum fructu poſtea loqueretur. Mirandum quidem eſt, vt eo tempore quo reliqui pueri ſe & mundum cognoſcere incipiunt, & quando alij cachinnos mouent, ludos quærunt, pueri delicijs nutriuntur in gremio matrum, tunc temporis ſanctiſſ. Baptiſta ſolus vitam ageret in deſerto inter ſylueſtria animalia, inter feras beſtias, ſine domo, ſine igne, ſine famulo, ſine ſocietate, ſine pane & vino, ſine aliquo alio cibo præter ſylueſtre mel & locuſtas. Non lectulum habebat aureis pauimentis ornatum, ſed in humido ſolo iacebat in cauernis, ſolis & frigoris iniurias patiebatur, & his omnibus iuuatus in oratione & contemplatione pernoctabat. O diuinum & admirandum puerum, ô prodigioſum eremitam, ô diuinum monachum; qui omnem mundum tuo natali perterruiſti, modo autem deſerta habitans, tua angelica vita cœlum ipſum & Angelos in admirationem prouocas. Quis obſecro angelorum aut ſupernorum ſpirituum à ſummo cœlo non deſcendit hoc tantum miraculum viſurus? O quanta omnes rapiebantur admiratione in videndo puero, quantumque in puero hoc diuinam ſapientiam venerabantur, quam illi voluit infundere. Quæ rogo (vt tecum paucis agam ſanctiſſimè puer) peccata, quæ homicidia, quæ vel adulteria perpetraſti, vt tam aſpera & mirabili pœnitentia vitam ageres? Sed væ nobis miſeris peccatoribus, ſub quorum pedibus ardet infernus, ſuiſque flammis exſpectat, vt nos deuoret; qui cum onuſti peccatis ſimus, & tantò flagitiorum, & ſcelerum pelago ſubmerſi, diem ieiunij & ſanctitatem ſimulamus, neque vel momentum pœnitentiæ facere volumus. O nos miſeros & cæcos; qui tanta tenebrarum & obſcuritatis caligine laboramus, ſi huic puero propter raram ſanctimonlam tantum honorem exhibemus, quare operibus noſtris illum non imitamur? Non tantam pro peccatis agebat pœnitentiam, ſed quia verus pœnitentiæ prædicator erat, id factis voluit oſtendere, quod verbis poſtea docturus erat, vt ipſum Chriſtum ſanctorum omnium magiſtrum videretur imitari, qui *cœpit facere & docere.* Cibus eius in par- Act. 1. ua erat quantitate, vt ſine diuini numinis miraculo corpus illud ſuſtineri & ali nequiuerit, & ſic Chriſtus de eo dixit: *Venit Ioannes non manducans* Luc. 7. *nec bibens*, quia eius cibus tantus erat, ac ſi non comederet, & eius potus ac ſi non biberet, veſtitus, vt ſi nihil prorſus indueret, & tandem vita magis Angelica, & diuina, quam humana. Hoc igitur modo in iſta ſolitudine vigintiquinque annorum ſpatium vitam degit, quouſque à deſerto profectus prædicaturus in Iordanem venit. Quæ omnia vel eo diximus, vt nunquam à memoria excidant, ſed quoad potueris ſanctiſſimũ Chriſti præcurſorem imiteris, quia ob hanc cauſam ſacri Euangeliſtæ mirabilia Ioannis in noſtram vtilitatem ſcripſerunt, vt illius exemplo ſanctis vitæ documentis noſtram vitam inſtituamus, quia paratus eſt Dominus in omni tempore noſtris votis & petitionibus annuere. Et longius quam par eſt immoremur, præſtet huic primo cap. finem Ieſus Chriſtus Mariæ filius, Amen.

CAPVT II.

1. POSTQVAM Euangeliſta noſter Lucas in ſuperioribus egit de occulto Dei aduentu in hunc mundum per admirabilem verbi incarnationem, conuertit modò ſermonem ad manifeſtum aduentum, qui fuit per natiuitatem ab vtero ſanctiſſimæ virginis, in quo clauſus per nouem menſium ſpatium latuerat. Aderat enim iam ſancta illa *plenitudo temporis*, miſerationis eius, cùm *miſit Deus* Pſal. 101. *filium ſuum* primogenitum, Gal. 4. *natum ex muliere & factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant redimeret*, Ephes. 5. & omnes homines beneficium gratiæ & redemptionis acciperent: illi potiſſimùm, qui ad vitam æternam ab ipſa æternitate erant deſtinati, quoſque Deus elegerat ante mundi conſtitutionem. Medio igitur tempore incarnationis & partus beatiſſimæ Virginis multa huic natiuitati conuenientia contigerunt in commendationem tanti myſterij. Modò autem ſacer Euangeliſta ſequentibus proſequitur, quomodo Rex noſter mutato habitu ingreſſus ſit bellum, nec in ea gloria & maieſtate, in qua vnus eſt cum patre & imago bonitatis illius, ſed potiùs in Sap. 7. humilitate noſtra & *in ſimilitudinem carnis peccati* Phil. 2. fortem illum deuicerit, *qui mortis habebat imperium.* Hebr. 2. Ad certitudinem autem Hiſtoriæ narrat Euangeliſta eum qui tunc temporis imperabat orbi illa dicendi facundia & grauitate, quæ tantum Hiſtoricum decet, præcipuè cùm de re tam graui, & excellenti ſuum inſtituat ſermonem.

VERS. 1. *Factum eſt autem in diebus illis, exijt edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis.* In re tam ſeria conuenientiſſimum fuit, vt & tempora, & eius téporis imperium Euangeliſta nobis deſignaret. Nam ſi quando Ioannes exijt ad prædicationis munus, deſcripſit nobis imperium & Tetrarchas regni il- Luc. 3. lius Iudæorum, & itidem ſacerdotium dicens: *Anno quinto Imperij Tiberij Cæſaris, procurante Pontio Pilato*, &c. Quantò potiùs in Chriſti Saluatoris noſtri natiuitate oportebat imperij & orbis dominiū ſcribere? Vt vel ſic oſtenderet Euangeliſta, qua occaſione Maria virgo, & ſanctiſſimus ſponſus Ioſeph aſcenderint Bethlehem, vt obtemperarent ſacris ſcripturis, quæ de Chriſti ortu ſcriptæ erant; mentionem facit Euangeliſta de edicto Auguſti Cæſaris. Notum eſt pluſquam, vt declaratione indigeat hunc Auguſtum fuiſſe ſecundum Romanorum Imperatorem, & ſucceſſorem C. Iulij Cæſaris, qui fugato Pompeio inuaſit imperium. Hic cum Octauianus proprio nomine appellaretur, Cæſar dictus eſt in recordationem, & gratiam ſui prædeceſſoris, à quo Imperatores Cæſares dicti ſunt. Qui quidem Octauianus deuictis Caſſio, & Bruto, ac deinde Marco Antonio, & Lepido pacificè totius orbis Dominus factus eſt. *A Domino* certè *factum eſt iſtud,* Pſal. 117. *& eſt mirabile in oculis noſtris*, vt vel ita Chriſti fides poſtea propagaretur, & vt altas ageret radices per doctrinam, & miniſterium Apoſtolorum & diſcipulorum Chriſti. Quia cum mundus exiſteret ſub vnius imperio, non fuit coarctata Euangelica prædicatio in vno tanto regno aut prouincia. Conſtruxit his Octauianus alia mœnia & ſuperba templa in Romana vrbe, quæ bellorum ciuilium tumultu collapſa fuerant, vnde ſeipſum iactans dicere ſolitus erat. Vrbem lateritiam inueni, marmoream relinquo. Quapropter cognomento dictus eſt Auguſtus, eò quòd ædificiis, opes; & Imperium Romanorum magnificè amplificauit, & auxit. Et idcirco tempore huius naſcitur Chriſtus, ſecundum carnem, quia hunc inferiorem orbem admirandis, & diuinis virtutibus auxit, ſuperiorem verò, ſupra quam humanus captus capere poſſit excellentiſſimè decorauit. Et non ſolùm ipſum auxit & illuſtrauit, imò antequam humanam veſtem indueret mirabili artificio illum condidit; quia *mundus per ipſum factus eſt*, Ioan. 1. ipſumque deſcribit, quia cuncta cognoſcit. Hebr. 3. Nec iſte Tyrannus eſt, vt Auguſtus Cæſar, aut iniquè vſurpat imperium, ſed conſtitutus eſt ab æterno patre hæres vniuerſorum per quem fecit & ſæcula. Præterea venire voluit eo tempore, quo vniuerſum vnius imperio tenebatur, cùm & ipſe vniuerſorum eſſet Dominus, Rex regum & Dominus dominantium, & prin- Apoc. 19. ceps regum terræ, cuius pedibus pater omnia ſub- Pſal. 109. iecit, & omnem poteſtatem dedit in cœlo & in Mat. 28. terra.

Pacato itaque toto terrarum orbe, *exijt edictum à* 2.
Cæſare Auguſto, vt cognoſceret numerum eorum omnium, qui ſuo imperio ſubdebantur, vt ſic ab eis tributum exigeret. Idem legimus Dauid in ſuo regno feciſſe, cum ſuperbia elatus iuſſit per manus Ioab omnem ſuum populum numerari. Quod Da- 2. Reg. 24. uidis peccatum grauiter puniuit Dominus magna graſſante peſte: peccatum autem Auguſti Cæſaris reliquit impunitum, cùm maius eſſet peccato Dauidis. Namque Dauid ſolum iuſſit numerare populum; Octauianus autem auaritiæ igne in cenſus tributa ab omnibus exigebat. Maxima pœna peccanti eſt ipſum peccatū. Et hinc colliges veriſſimum & indubitatum illud eſſe, *quos diligit Deus* Hebr. 12. *corrigit, & flagellat omnem filium, quem recipit.* At cum iniquis & ſceleratis peccatoribus diſſimulat, quorum punitionem in inferos reſeruat. Vnde in Leuit. habetur: Leuit. 24. *Qui maledixerit Deo, portabit peccatum ſuum; qui autem aſſumpſerit nomen Dei, morte moriatur.* Mirabile quidem eſt (vt Orig. annotat.) quod qui Orig. homil. lib. 14 in Leuit. maledicit nomini Dei non multatur pœnâ, qui autem nomen Dei aſſumpſerit, non minùs, quàm mortis pœna animaduerteretur. Nónne multò grauiùs eſt Deo maledicere, quàm eum nominare quamuis in vanum? Equidem minùs peccatum expiatur hic pœna mortis, vt pœnam æterni ignis non inueniat. Sed qui portat peccatum ſuum, & hic non perſoluit, æterna ſupplicia inueniet. Grauius ergo eſt accipere peccatum, quàm morte mulctari. Hic enim mors in vindictam accipitur, & apud iuſtum iudicem non vindicatur bis in idipſum. Vbi autem non eſt ſoluta vindicta peccatum manet æternis ignibus exigendum. Quod autem Nabumma hæc veriſſima ſint, adducam tibi in teſtes ex ſacris Gen. 42. litteris Ruben & Iudam Patriarchas, qui cùm Ben- Gen. 43. iamin vellent ducere in Ægyptum propter fœdus quod pepigerant cum fratre Ioſeph, Ruben ita ad patrem loquitur: *Duos filios meos occide, niſi adduxero ad te Beniamin.* Iudas verò ait: *Si non reduxero & reddidero eum tibi, ero reus peccati in te omni tempore.* Iacob ergo eorum pater, cùm ſciret multò eſſe grauius, quod promiſerat Iudas, dicens: *Ero peccati reus*, quàm id alterum, *occide filios meos*, Ruben quidem non tradidit filium Beniamin, tanquam illi qui leuiorem elegerit pœnam; Iudæ verò tradidit, ſciens grauius eſſe, quod elegerat. Idcirco grauius punitur ille, qui eo quod maledixit Deo, portat peccatum, quàm ille qui occiditur. Sicut grauiùs Luc. 16. puni-

punitur is, qui in hac vita non exoluit pœnas peccato debitas, quàm ille qui multis afflictionibus & calamitatibus premitur. Et quis dubitat quin ille diues qui quotidie epulabatur ſplendidè, lautis & opiparis ciborum generibus vtens, purpurâ & byſſo ſemper indutus grauiùs & acrius ſit punitus, quam Lazarus pauper qui in hoc ſæculo multis calamitatibus fuit flagellatus? Quod ſi diues hic nullas fuit paſſus ærumnas, nullas tribulationes & calamitates, tamen æternis gehēnæ ignibus perpetuo cruciatur, cui ſanè meliùs eſſet; vt hac vita calamitatibus & anguſtijs premeretur; ne poſtea illa omnia æternis ignibus exolueret. Namque hæc flagella, quæ hic inijciuntur, momentanea ſunt; illa verò perpetuò ſunt duratura. Meliùs igitur & ſalubrius actum eſt cum ſanctiſſ. Dauide, quàm cum Auguſto Cæſare. Dauid enim hic fuit punitus, quia populum numerauit. At Auguſtus portauit ſecum peccatum tuum, & reus fuit peccati, quē æterni ignes diſcrucient, vt pro comperto habeas grauiùs eſſe & lamentabilius peccatum ſecum ferre vſque ad inferos, quàm in hac vita aliqua mala pati in ipſius cōdonationem. Quocirca cùm hæc quę diximus Paulum Apoſtolum non lateant, imò conducentia eſſe fidelibus, de quodam qui peccauerat inquit? *Quem tradidi (inquit) Satanæ in interitū carnis*, hoc eſt, pœna mortis eum multaſſe. Quis autem ſit fructus huius mortis temporalis, oſtendit in ſequentibus, dicens: *Vt ſpiritus ſaluus fiat in die Domini noſtri Ieſu Christi.* Vides ergo quàm eleganter vtilitatem temporalis mortis oſtenderit? Sic ille Machabæus Antiocho regi Tyranno dixit: *Nos propter nos ipſos hæc patimur, peccantes in Deum noſtrum, tu autem ne exiſtimes impune futurum, quod contra Deum*, &c.

Leg. Greg. l. 3. Mor. cap. 15. — *1. Cor. 5.* — *2. Mach. 7*

3\. *Deus electos ſuos hic caſtigat, reprobos non ita.*

In quo loco gradum ſiſtas oportet, & conſideres, quanta Dominus benignitate & pietate nobiſcum vtatur, dū in hac vita flagellis & afflictionibus tradit, cum & id certiſſimum indicium ſit noſtræ prædeſtinationis, & ita contrarium argumentum in eos militat qui cum per totum vitę ſpacium ſceleribus & flagitijs ſeipſos coinquinent, nulla eis afflictio immittitur, nulla calamitas, nullum denique ſupplicium. Equidem malorum fœlicitas & proſperitas, ſine punitione, incognitum quoddam & duriſſimum flagellum eſt. De quo ſi velis, audi tibi Hieremiam dicentem: *Dolore & flagello caſtigaberis Hieruſalem, vt non abſcedat anima mea abs te.* Hęc ſanè vox eſt miſericordiæ & amoris plena, ſed audi iuſtitiam. Nam cùm multa ſacrilega & neſaria numeraſſet, quæ populus commiſerat, addidit: *Propter quod non viſitabo ſuper filias veſtras cùm fuerint fornicatæ.* Terribile enim eſt ſupplicij genus, quod ſcilicet medicus non viſitet infirmum, non tyriacam apponat, non purgationes præcipiat, nec ſanguinis miſſiones, cùm hæc omnia priſtinę ſaluti infirmum reducant. Nam cùm in peccatis abundaueris & excellueris, tum Dominus zelans auertit à te zelum ſuum: *Auferetur (inquit) zelus meus à te, & non iraſcar*, &c. Nec ideo fœliciorem teipſum iudicare debes, ſi omnia ſecundùm animi ſententiam ſucceſſerint, imò tunc temporis teipſum lamentari debes. Nam quantò magis Dominus arcum ſuæ punitionis intendit, tantò acrius & fortius ſuæ punitionis & flagelli ſagittam emittit. Quippè eos, quos protinus vt delinquunt punit, nequaquam in æternum torquebit: At illis maximè eſt timendum, quorum animaduerſionem in ſuum interitum ſeruat. Qui enim arcum flectit, nec totas vires exhaurit, certè is parū aut nihil documenti inijcere curat: at ſi acriùs & fortiùs arcum intenderit, ſignum eſt vulnus futurum mortiferum & incurabile. Ita ſanè Dominus, dum in punitione demoratur & animaduerſionem differt, tantò peius & deteriùs. Quæ omnia ruſtico exemplo tibi comprobabimus. Nam boues dum aratro & labori cuſtodiuntur fortibus funibus alligantur, at qui iugulo & morti ſunt tradendi pro arbitrio ſuo in campis & floribus paſcuntur. Et Auguſtinus ſuper illud: *Zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum videns.* Vides, inquit, quot ſunt qui laſciuiunt, vt boues & vaccæ ad iugulum tendunt, & canentes & ſaltantes iter parant ad infernum? Derelinquit Dominus malos vt ſuo palato in hac vita ſatisfaciant, atque ita bonos perſequuntur, & eorum ſententia præualet. Cuius rei S. Vates non oblitus, inquit: *Dimiſit eos ſecundùm deſideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus ſuis.* Et alibi: *Manducauerunt & ſaturati ſunt nimis, & deſideriū eorum abſtulit Deus.* Quando Dominus aduerſus filios Iſraël iraſcebatur, deſideria ſua adimplebat, & permittebat concupitis ſatiari. Nam ſi pater ſceleratum filium ad rectæ vitæ inſtitutum traducere nequit, eundem non impedit vt ampla ſua deſideria ſequatur, ſuis voluptatibus & delicijs frui, vt tandem ſceleribus conſtrictus filius ſuſpendatur patibulo. Quod ſi aliqui ſuperuenientes parenti dixerint, quid eſt quod tantis filij tui flagitijs non obſtas, hoc enim ſcelus feciſſe dicitur, tunc pater reſpondet. Iſte, quem vos dicitis, neutiquam eſt filius meus, nec cum eo quidquam mihi commune eſt. Sic Dominus cum noſtra ſcelera ad id itineris perueniūt, vt diuinam indignationem penitus mereantur, concedit nobis omnia ſecundum palatum, quouſque ſolus infernus perpetuū habitaculum nobis maneat. O bone & ſancte Deus, quid eſt, quod non conijcis oculos in filium tuum, quem proprio ſanguine redemiſti? Sinite illum inquit Dominus, quia nec filius meus eſt, nec hæreditatis meæ particeps. *Dimiſit illos ſecundum deſideria cordis eorum.* Vidiſtis igitur quomodo aduerſitates & tribulationes animæ noſtræ ſint medelæ. Hinc illud eſt quod Angelus Raphaël Tobiæ dixit: *Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit vt tentatio probaret te.* Et patientiſſ. Iob: *Beatus homo qui corripitur à Domino.* Et ſancta fœmina Iudith varijs exemplis docet, omnes qui Deo placuerunt per multas tribulationes tranſiſſe. Et Paulus hoc idem multis in locis ſuarum Epiſtolarum docet. Et Apoſtolus Iacobus ſubſcribit, dicens: *Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cum in varias tentationes incideritis.* Igitur ſi tribulatio gaudium eſt, ne triſtis incedas, dum tribulationibus viſitaris. Namque ſi aliquis domū ſuam igne ſuccenſam videret, quem ipſe ſolus nequiret extinguere, libenti animo oblatam aquam ſuſciperet, obſequium & donum non perſequutionem id exiſtimaret. Quātò igitur potiori iure, cùm domus conſcientiæ tuæ igne cupidinis ardet, tribulationis aquam maximum beneficium & auxilium exiſtimare debes, non autem calamitatem & aduerſum, cùm iſtud non aduerſus te, imò pro te ipſo facit. Contra verò vt ſæpiùs tibi repetimus, humanam proſperitatē ſignum eſſe diximus æternæ indignationis. Quod Paulus docet, dum inquit: *Quis enim filius quem non corrigit pater?* Quod ſi extra diſciplinam eſtis, adulteri & non filij eſtis. Et Pſalmiſta: *In labore hominum non ſunt, & cum hominibus*

Oſee 4. — *Ezech. 16.* — *Simile.* — *Aug. in Pſal. 72.* — *Simile.* — *Pſal. 80.* — *Pſal. 77.* — *Pſal. 80.* — *Tob. 12.* — *Iob 5.* — *Iudit. 8.* — *1. Cor. 3.* — *2. Tim. 2.* — *Rom. 5.* — *Iacob. 1.* — *Simile.* — *Hebr. 12.* — *Pſal. 72.*

non flagellabuntur. Et ſequitur: *Ideò tenuit eos ſuperbia, operti ſunt iniquitate & impietate ſua.* Arboribus enim bonis & fructuoſis omnes virgulti eas ſuffocantes abſcinduntur, ne ſint impedimento quominus ad ſperati fructus maturitatem perueniant, at arbores infructiferæ, quales ſunt vlmi & robora, iſto beneficio carent, nec concutiuntur; ſed potiùs detruncatæ & abſciſſæ in ignem mittuntur. Sic boni qui filij Dei ſunt in hac vita, varias patiuntur calamitates, vt reſeruentur in cœlis, at qui hîc non affligontur perpetuis ignibus cruciabuntur. Quocirca factum eſt, vt peccatum Dauidis ſancti, in hac vita punitione non careret, peccatum autem Augusti Cæſaris tormentis inferni reſeruatur, qui in hac vita grandes ſibi poſſedit diuitias, varijs voluptatibus imbutus vitam ſuam finiuit. Sed quia de his in ſuperiori capite, in illis verbis Angeli ad Zachariam multa diximus, nunc ad alia gradum faciamus.

4\. Secundò libet aduertere, quod à principio mundi, vſque ad aduentum Chriſti ſolus populus Iſraëliticus iuſſus eſt frequenter numerari, quod poterit colligi ex varijs veteris Teſtamenti locis, ita vt oſtenderit Dominus illorum ſolum curam ſibi ſuſcepiſſe, quaſi aliæ nationes ad ipſum non pertinerent. Quod quidem Amos ex mandato diuino expreſſit: *Vos tantum cognoui ex omnibus nationibus terræ.* At poſtquam venit plenitudo temporis, in quo omnium miſereri diſpoſuit Deus, totum orbem deſcribere voluit. Vnde per Pſalmiſtam inquit: *Memor ero Raab & Babylonis ſcientium me. Ecce populus Æthiopum,* &c. Ac ſi apertiùs diceret: Ego, qui anteà non recordabar Ægypti, & Babylonis, quia ignorabant me, iam nunc illorum memor ero, quia cognouerunt me. Et filij Palæſtinorum & Tyri, & Æthiopes, qui antea in ciuitate mea erant hoſpites & aduenæ, iam nunc vocabuntur Hieroſolymitani.

Cura Dei di circa nos.

Num.1. & 26.

Amos 3.

Galat.4.

Pſal.86.

6\. Tertiò obſeruabis, id quod dicit noſter Lucas, *exijt edictum, vt deſcriberetur vniuerſus orbis,* non id dictum intelligas de toto orbe terrarum: nam multæ erant tunc temporis prouinciæ, quæ non ſubdebantur Romano Imperio. Quocirca vniuerſus hic accipitur pro maiori parte orbis. Iſtæ namque vniuerſales loquutiones in ſacris litteris non totam vniuerſitatem ambiunt, ſed aliquam partem, vt ſacri doctores intelligunt. Sic eſt illud quod de Salomone legitur ſecundo libro Paralipomæ, *quod magnificatus eſt præ omnibus regibus vniuerſæ terræ,* quod quidem præ omnibus regionis illius intelligêdum eſt. Et cum in Actis dicitur, futuram famem ſignificati in vniuerſo orbe terrarum, intelligendum eſt de tota Idumæa per ſynecdochen. Nam vt inquit Diuus Hieronymus, idioma commune eſt ſacræ ſcripturæ, vt per *omnem terram,* eam intelligat prouinciam, de qua ſermo incidit. Et apud Eſaiam Dominus exercituum præcepit militiæ belli *vt diſperderet omnem terram,* quòd tantum de Babylone intelligitur. Et illud Geneſis: *Vocauit Adam vxorem ſuam Euam, eò quòd mater eſſet cunctorum viuentium,* quod ad irrationalia non extenditur, Et illud. *Omnis terra venit in Ægyptum,* Id eſt, bona pars. Et Paulus: *Fides veſtra nunciatur in vniuerſo orbe,* Id eſt, multis in locis. Et illud: *Eritis odio omnibus hominibus,* cum à multis fuerint dilecti Apoſtoli. Et illud: *Omnes qui ante me fuerunt, fures fuerunt & latrones.* Et etiam id: *Omnes in Adam peccauerunt,* dempta vnica virgine Maria. Et item illud ad Hebræos: *Omnes ſancti patres mortui ſunt:* Et tamen Enoch mortuus non eſt, quem in Catalogo Paulus nominauit. Sed de his ſatis.

Ambr li. 3. de voc. gen.

2.Par.9.

Act.11.

Hier. in c. 21. Eſa.

Eſa.13.

Gen.2.

Gen.41.

Rom.1.

Matt.24.

Ioan.10.

Rom.5.

Hebr.11.

Gen.5.

Cæterùm tempore pacis Chriſtus dignatus eſt naſci; quia omnibus in ipſum credentibus veram animi pacem erat daturus, & eam annunciaturus, his qui prope, & his qui longè erant, vt nos doceret *vnitatem ſpiritus ſeruare in vinculo pacis.* Sicut enim ex virgine matre natus, virginalem gloriam & angelicum puritatis decus oſtêdit ſibi eſſe gratiſſimum, ſic quoque tranquillo tempore natus ſignificationem dedit, pacis ſummopere amatorem eſſe. Et quemadmodum adueniente aquila, omnium auium principe, reliquæ aues alias ſubmittunt & in pace quieſcunt nec pugnare audent, ſic adueniente de cœlo aquila illa diuina Chriſto redemptore noſtro, qui Rex Regum eſt & Dominus dominantiũ, omnes reges terræ conquieuerunt, quoniam iam ille apparebat, qui eſt vera pax, de quo Apoſtolus ait: *Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum.* Tunc præcepto Auguſti clauſum eſt Templũ Iani, quod non niſi in ſumma pace rerum omnium fieri ſolitum erat, vt teſtis eſt Suetonius Tranquillus in vita Auguſti Cæſaris, quod quidem ab vrbe condita aſſueuerat ſemel tantum, aut bis clauſum fuiſſe. Tempore igitur pacis naſcitur Chriſtus, vt pote qui conciliaturus erat pacem inter Deum & hominem Iudæum, quoque & Gentilem, quia ex vtriſque vnum erat facturus. Hanc ſanctam pacem ſecom attulit, quem & Angeli in eius natiuitate hominibus prænunciarunt, quam poſtea & ipſe prædicauit & diſcipulis ſuis reliquit. *Pacem* (inquit) *meam do vobis, pacem relinquo vobis.* In qua pace populo ſuo benedixit, & ſine qua nemo Deum videbit. Quapropter diuinus Propheta ſingulis & omnibus inquit: *Inquire pacem & perſequere eam.* Denique hic adimpletum legimus id quod in Eſaia & Michæa Prophetis ſcriptum eſt, *Conflabunt gladios ſuos in vomeres & lanceas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium.* Et in libro Pſalmorum: *Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis.* Nullatenus cohærere poſſet ſecundum ſine priori: nam vbi nulla viget iuſtitia, pax eſſe non poteſt. Vnuſquiſque tunc ſicut tempore Salmonis pacificè ſub ficu ſua viuebat, & tanta erat pax, vt omnia tuta eſſent itinera, nec vllus erat qui auderet alicui damnum inferre. Sed nunc, proh dolor, quot rapinæ, quot homicidia, furta, incêdia, & virginum oppreſſiones fiunt? Vnde Dominus per Eſaiam: *Principes tui infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones,* &c. Sicut Niniuitæ & regina Sabba ſurgent in iudicium, vt condemnent gentem Iudæorum, ſic Auguſtus Cæſar ſurget & condemnabit principes Chriſtianos, qui cum Gentilis eſſet, & idolorum cultui conſecratus, maiorem iuſtitiam conſeruauit in ſuo imperio, quàm noſtri principes Chriſtiani. Sed de his ſatis, iam ad contextum reuertamur.

6\. Chriſtus eſt pax noſtra.

Eph.4.

Apoc.19.

Epheſ.4.

Ioan.14.

Pſal.33.

Eſai.2.

Mich.4.

Pſal.71.

3.Reg.4.

Eſai.1.

Matt.12.

Hæc deſcriptio prima facta eſt à præſide Syriæ Cyrino. Vers.2.

Si Cyrino iuſtum eſſet, vt aliquam viduam à pœna debita abſolueret, forſitan in adimplendo mandato detineretur & moram faceret. Quod ſi de regis negotio agitur, etiamſi iniuſtum ſit, nihilominus ſine mora aliqua exequutioni mandatur. Sic Ioab protinus vt audiuit regis mandatũ de morte Vriæ, omni adhibita diligentia eum interfici fecit. Non 2.Reg.11.

ſic Io-

ſic Innathas, qui cùm ei eſſet præceptum à Saüle rege, vt Dauidem interſiceret, mortem eius distulit, & pro Dauidis partibus ſtetit dicens: *Quid tibi mali* 1. Reg. 20. *fecit*, &c.

7. Secundò diligenter expendas, quantum damni & calamitatis multis afferat, regis, aut principis ſiue prælati peccatum. Quod enim præcepit Auguſtus Imperaıor, illud ſtatim Cyrinus Syriæ præſes fieri iludet. Idemque ipſum Macedoniæ, Sclauoniæ, Africæ, Hiſpaniæ, & altarum prouinciarum præſides & gubernatores facere deberent. Nam ad motum rotæ molẽdini, ſtatim & mobilis lapis in circulum trahitur, & omnes etiam molendini rotæ. Ita ſanè propier peccatum principis vel prælati mouentur ſubditi, nec facere verentur ſubditi, quæ à principibus perpetrari viderunt. *Regis ad imperium* (inquit Claudianus) *totus componitur orbis.* Mobile mutatur vnacum principe vulgus. Multoties quidem idque deterius eſt, maiorem rotam quietam eſſe, minores verò ſemper moueri. Vti ille, qui funes conficit, qui cùm ſemel moueat rotam, ipſe quietus manet, rota vero non ideo quieſcit. Ita principis peccatum tantum mali & nocumenti infert reipublicæ, quòd quamuis Rex maneat & quieſcat, & peccati pœniteat, non ideò ſubditi à peccatis & murmurationibus deſiſtunt. Vt vel his videas quantum mali pariat principis, aut prælati peccatum. Quemadmodum enim mare, præſertim Mediterraneum, ipſum aërem imitatur, ita vt ſi aër tranquillus ſit, maris quoque tranquillitas vigeat quod ſi procelloſus eſt, etiam mare procellis huc & illuc agitatur; ſic populus principem ſuum ſequitur, qui ſemper bonum aut malum ipſius exemplum imitatur. Nam vt riuulus fontis ſequitur naturã, ſic populus principis ingenium: vt ſicut turbato fonte, turbatur etiam riuulus; ita turbato rege, turbatur etiam populus. Quod quidem Matthæus inſinuauit, dicens: *Rex Herodes turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cum illo.* Vnde & in Eccleſiaſt. habetur: *Qualis eſt rector ciuitatis, tales habitantes in ea:* Idcirco cùm Rex aut prælatus malis moribus eſt imbutus, plurimos ſeruorum ſuorum ad interitum ſecum manu ducit. Namque ſi ab alto ruat paruulus lapis, ipſe ſolus in inferiorem locum deſcendit; at ſi ex montis cacumine grande ſaxum in deſcenſum reuoluatur, alios lapides minores ſecum trahit. Ita nimirum, quando ſubditus delinquit ipſe ſolus reus manet peccati ſui; tamen quando princeps aut prælatus offendit, plurimos alios ſuo malo exemplo in interitum animæ defert. Nam quemadmodum in vita præſenti magnates & principes ſemper grandi famulitio incedebant ſtipati, ita ſanè morientes non ſoli in infernum abeunt; ſed plurima comitatur eos caterua, quæ malo & deprauato eorum exemplo coinquinata fuit. Quando riuulus à curſu naturali & conſueto aliquantulum deflectit, parum nocumenti facit, at ſi fluuius maximus à ſe exierit, ſi conſuetum iter aufugerit, periclitantur ſanè omnes vicini loci, quibus maximum infert damnum ſuâ inundatione. Ita quando ſubditus peccat vel nulli alij, quàm ſibi damnum infert; tamen ſi prælatus ceciderit, grauiſſimi mali ſubditis eſt cauſa, cùm & ſubditi ſuperiorum exempla & mores plerumque ſequantur. Sic adeò hæc miſeranda calamitas & lues humanum ingenium inuaſit, vt non ſolùm ſubditi principes ſuos in veſtitu & ornatu ſequantur (quod malum vtcumque tolerari poſſet) ſed etiam eorum ſectas & fidem ſequuntur. Sic ſanè Sichimitę Dominum ſuum in circumciſione fuerunt ſequuti. Et quia Emor princeps Sichem circumciſus eſt, ideò omnes ſubditi ſui circumciſi fuerunt, principis ſui veſtigia inſequentes. At quàm facilè propter exemplum principis mutent ſubditi religionem & nouam aliam amplectantur (quod non ſine lacrymis eſt dicendum) facilè videre licet in Anglia, & Germania. Angli enim regem ſuum Henricum apoſtatam ſunt ſequuti, & Germania principes hæreticos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ impudentiſſimos & nefarios inimicos. Vnde & in ſacra pagina videas, quòd cum Saül occiſus eſſet, ſtatim armiger eius ſeipſum interfecit, quia minores magnates curant imitari, vt miles hic, de quo modo diximus, & Cyrinus ipſum Cæſarem. Et in concilio illo maledicto, quo Pontifices & Phariſæi contra Chriſtum collegerunt magna de Chriſto incidit contradictio: alij namque bene, & alij malè de ipſo ſentiebant. Tamen poſtquam Cayphas Pontifex dixit: *Expedit vobis, vt vnus moriatur homo*, ait Euangeliſta: *Omnes ab illa die cogitauerunt illum interficere.* Sed conſidera quo pacto animus & ſententia Pontificis cæterorum iudicia ſecum detulit. Quam rem & modò in multis electionibus & decretis ipſo experimento cognouimus. Nam quando ſubditi prælati voluntatem in partem alteram declinare vident, ſpontanei & vltronei illum ſequuntur, ita vt quod ſuperior vult, nihil magis ſubditi in votis habeant: Quo fit, vt ſi prælatus in peccata labatur, facilè & ipſi eos ſequantur. Nam ſi oliua conſita ſit in vineis nihil damni ipſis vitibus infert; quia parum terræ occupat, quod ſi nucem plantes inter ipſas vites, grande illis infert malum, cùm & magnum terræ ſpatium ambiat. Sic nimirum ſi medię plebis homo peccatum committat, parum alijs calamitatis infert, tamen ſi prælatus id faciat, tum & magnus ſit, & in ſublimi loco conſtitutus, maximum damnum ipſi reipublicæ affert. Non aliter ac ſi ex ſuperbo ædificio aliquis paruulus lapis cadat, facilè illud malum reſarciri poterit, at ſi ſingularis petra ceciderit, certè tota ruet machina, & ſolo æquabitur. Sic eſt prælatus qui ſuo deprauato exemplo multos alios ad peccandum inducit. Lepra Oziæ regis in fronte erat, quæ omnibus erat in propatulo. Moyſes autem ipſas manus lepra habebat infectas, quas facilè abſcondere poterat, ſi eas in ſinum intromitteret. Ita lepra & peccatum principis in fronte eſt, vt omnibus notum fiat, ſubditorum vero in manibus quæ abſcondi poſſunt. Et idcircò maximè illis curandum eſt, vt ſanctè & immaculatè vitam ſuam componant. Etenim *maiorum actus*, vt lex inquit, *pro lege accipiuntur*. Ioſue & Caleb exploratores terræ promiſſionis non ſolùm fuerunt, verùm adduxerunt ſecum grandem & pinguem vuarum racemum: cuius facti ratione, & opere, & exemplo ſuorum dictorum veritatem comprobarent. Sic nimirum non ſatis eſt, vt prælati (qui aliorum ſunt lucernæ) ſubditis ſuis bona gloriæ prædicent, doceant, & conſulant; ſed opus etiam, vt ipſorum operum exemplis eandem veritatem demonſtrent. Etenim Eliſæus manus poſuit ſuper manus regis Ioas, & miſſa eſt ſagitta ſalutis contra Syriã. Quod ſi huius exemplo Prælati manus ſuas noſtris adiungerent, vtique celeri curſu ſagitta, quæ bonum opus eſt aduolaret, quia bona prælatorum exempla noſtris operibus auxiliarentur, eaque for-

Marginalia: Malum exemplũ principis vel Prælati quam nocens ſubditis. — Similia. — Matth. 2. — Eccl. 10. — Simile. — 1. Reg. 31. — Ioan. 11. — Simile. — 2. Par. 26. — Exod. 4. — L. capitalium ff de pœnis. — Num. 13. — 4. Reg. 13.

Matt. 43. tia indies efficerent. Sed, proh dolor, quia nec digito ſuo, ſubditorum opera nec tangere, nec adiuuare volunt, ſed potiùs ſua ignauia & relaxatione ea impediunt, & populum in confuſionis Barathrum mittũt. Sed quam grauiter in hos prælatos & principes Dominus ſit animaduerſurus, conſtat apertè ex illa Dauidis Hiſtoria. Qui poſtquam reprehẽſus eſt à Nathan, & pœnitẽtiam peccati cum fletu egit, rediit ad eũ Propheta ex mandato Domini, & di-
2. Reg 12. xit: *Dominus transtulit peccatum tuum à te. Veruntamen quia blaſphemare feciſti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur.* Peccauit Dauid ſibi accipiendo Berſabe, & licet in ſecretò peccaſſet, tamen peccata regum & principũ in occulto eſſe nequeunt. Nam cum ſubditi ſemper pendeant ab oculis principum, nihil committere poſſunt, quod ab ipſis non conſpiciatur. Atque ita Dauidis peccatum, etiam ſi ſecretum eſſet, nihilominus ipſo populo factum eſt notiſſimum. Vnde populus dementi iudicio falſus, peccatum Dauid, quod illi & fragilitati ſuæ erit imputandum, Deo ipſi tribuebat, dicens: Malè nobiſcum fecit Deus, quia abſtulit à nobis Saül bonum regum, & reliquit nobis Dauid. Etenim Saül non rapiebat à cõſortio virorum vxores ſuas, nec eos interfici præcipiebat, &c. Ideo dixit Nathan Dauidi. Peccatum quod vt fragilis homo perpetraſti, iam tibi Dominus id remittit per contritionem tuam, tamen *quia blaſphemare feciſti inimicos nomen Domini*, hoc eſt, quia iniquo exemplo ipſis peccatoribus anſam dediſti, vt in nomẽ Domini blaſphemarent: hoc, inquam, ſcandalum animaduertet Dominus grauiter in te. Sed iam videas, quam leuiter & velut in tranſcurſu Deus punit peccatum Dauid: grauiter autem exemplum iniquum aliis exhibitum. Sic S. Dauid
Pſal. 18. poſtea Domino dicebat: *Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo.* De peccatis carnalibus & adulteriis commiſſi loquebatur cùm dixit: *ab occultis meis munda me* quia hæc peccata ſecretò & occultò committuntur. *Ab alienis* autem petit vt parcat, quia aliis occaſionem peccandi ſtrauit. Quia verò peccata carnis adeo immunda & ſordida ſunt, vſus eſt verbo *mundare*. Petit itaque vt ei aliena peccata pareantur, quorum ipſe fuit cauſa, cùm rectè ſciret grauem pœnam illis eſſe paratam à Domino. Vt videre licet in rege illo Ieroboam, qui graui ſupplicio fuerit correctus, eò quòd vitulos aureos conflauit, alios induxit ad peccandum. Et ſæpè ſcriptura ſacra de aliis regibus loquens, ip-
3. Reg 15. ſi impingit peccatum, dicens: *Non receſſit à viis Ieroboam, qui peccare fecit Iſraël.* Vbi diligenter eſt tibi aduertendum, quomodo Dominus non tradidit eos, qui fuerunt in cauſa vt alii delinquerent, vt in hos pœnam aliis debitam contorqueat. Qua de
2. Mach. 6. cauſa quamuis Eleazar poterat carnes porcinas comedere abſque peccato, tamen ne aliis eſſet offenſionis ſcandalum, potiùs mori voluit, quàm malum exemplum exhibere, cùm & princeps conſtitutus eſſet.

8. Sed vt ad id, vnde digreſſi ſumus, reuertamur, hæc *deſcriptio prima* dicitur, quia tunc cœpit, quando Cyrinus miſſus eſt in Syriam à Cæſare Auguſto. Namque terra promiſſionis quædam pars eſt Syriæ, quæ Syria multas & potentes in ſe continet regiones, quia Palæſtinam, quæ Iudæa eſt, & Samariam & Phœnicem, cuius prouinciæ etiam Galilæa eſt, ita ſuperior, vt inferior. Continet etiam Cœleſyriam Damaſci, Idumæam, Meſopotamiã & Traconitidem regionẽ, ita vt longitudo eius à Septentrione vſque ad meridiem extendatur, ab Ægypto vſque ad Capadociam, & latitudo ab oriente vſque ad occidentem, id eſt, à mari Mediterraneo vſque ad magnum fluuium Eufratem. Et omnis hæc terræ his noſtris temporibus vocatur Suria penultima longa. Porrò Cyrinus hic (vt Ioſephus inquit) Ioſ. lib. 18. vnus fuit de his, qui conſultationi aderant, vir in antiq. c. 1. magnis functionibus & officiis celebratus, qui ad culmen dignitatis, & aliis claris dignitatibus conſtitutus, cum paucis in Syriam venit, cenſor gentis ab ipſo Cæſare deſtinatus. Cùm igitur hoc edictum promulgaretur, inquit Lucas,

Et ibant omnes, vt profiterentur ſinguli in ciuitatem Vers. 3. *ſuam:* A qua vnuſquiſque originem detrahebat. Deſcr. Quæ deſcriptio præcepta erat, vt fieret in præcipuis ptionis ciuitatibus, non ſolum quantum ad numerum per- cauſa. ſonarum, ſed etiam quantum ad determinationem ſtirpium nobilium, vt cognitus eſſet numerus determinatus virorum nobilium & ignobilium, & hoc eſt quod dicitur, quod *ſinguli ibant in ciuitatem ſuam*, vt profiterentur. Dupliciter autem profitebantur ſubditos eſſe Romano imperio, ſcilicet ſcripto, quia eorum nomina ſcribebantur: & facto, quia vectigal ſoluebant Imperatori. Quo propter,

Aſcendit & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Vers. 4. *Iudæam ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethlehem.* Vbi libet & ſuſcipere & admirari *altitudinem diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam in comprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Iudicia* enim *Dei abyſſus multa.* Ea namque quæ Auguſtus & Cyri- Rom. 11. nus in ſuam vtilitatem faciunt, idem Dominus Pſal. 35. reducit in commodum & emolumentum totius Sap. 1. vniuerſi. *Omnium eſt enim artifex, omnem habens virtutem, omnia proſpiciens.* Equidem Dominus mirabi- 9. lis, & diuinus artifex eſt. Nunquid quando peri- Diuina tiſſimus artifex Templum ſublimè, aut ſuperbam conſilia domum conſtruere vult, nónne prius modellum quam quendam efficit, poſtea vero lapides & ligna a pari- mirabiliter ſuum iubet, & à ruſtico portari lapides præcipit? Quod ſemper ſi ab eo roges, quid portas? vtique reſpondebit effectum tibi. Hunc lapidem fero ad talis domus vel tem- ſortiantur. pli ædificium. Quod ſi iterum petas, quomodo iſte lapis aptandus eſt? Subiiciet tibi, id ego ignoro; operis autem præfectus explicabit. Ipſe tantùm (inquit ruſticus) meam mercedem quæro. Ita ſanè Dominus permittit hanc deſcriptionem fieri per manus Octauiani, & Cyrini; tamen ad ſupremum artificem ſpectat cognoſcere deſcriptionem totius fabricæ, quæ ad vtilitatem vniuerſi futura eſt. Dixerat enim Michæas: *Et tu Bethlehem Ephrata* Mich. 5. *paruulus es in millibus Iudæ, ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſraël.* Et Iudæi ipſi quamuis multis in rebus fuerint obcæcati, tamen hanc ſaltem intellexerunt, ſcilicet Meſſiam naſciturum eſſe in Bethlehem, & ità reſponderunt Herodi roganti de Matth. 2. natiuitate Chriſti. Et quia crediderunt Iudæi Chriſtum eſſe à Nazareth de Galilæa & non à Bethlehem, hac de cauſa noluerunt illi tanquam vero Meſſiæ credere, etſi & miracula eius viderunt & cognouerunt, ita vt in hæc verba prodirent: *Nónne ſcriptura dicit, quia ex ſemine Dauid, & de* Ioan. 7. *Bethlehem caſtello, vbi erat Dauid, venit Chriſtus?* Ideo vt hoc adimpleretur, *exiit edictum à Cæſare Auguſto:* & hoc adimpleri præcipit Cyrinus, vt deſcriptio adimpleatur, quã Dominus efficit, & Chriſtus veniat

niat naſciturus Bethlehem. Nam ſi edictum exiret decem menſibus poſt incarnationem, pareret virgo in Nazareth, & poſt natum Chriſtum aſcenderet Bethlehem. Et ſi edictum ante incarnationem exiret, quamuis aſcenderet Bethlehem, tamen paritura rediret Nazareth. At ſic Dominus ordinauit, vt edictum exiret iam virgine partui propinqua, quo factum eſt, vt cùm perueniſſet in Bethlehem *implerentur tempus pariendi*, & Prophetiarum dicentium Chriſtum naſciturum eſſe in Bethlehem. Quod ſi ab Octauiano quæreres, quid de hoc myſterio ſentiret, vtique ſe ignorare diceret; ſed nihil aliud quã ſuum commodum intendere. Quod ſi idem à Cyrino poſtules, dicet tibi, id facere, vt tantum placeat palato imperatoris, nec aliud myſterium inde inueſtigare. An Cyrine non moliris, vt beata Virgo exeat, vt pariat in Bethlehem? dicet, ſanè nihil minùs quàm id mihi curæ eſt. Verùm enimuero ſi ab ipſo S. Ioſeph virginis ſponſo rogares, quò iſtos duos lapides viuos tecum ducis? Fortaſſis reſponderet tibi, ſe maioris Domini iuſſis obtemperare, & præfectum opificij id tantum ſcire, qui (vt ſemper cõſueuit) omnia ſuo, diuino ordine diſponit, vt Chriſtus redemptor noſter naſcatur in Bethlehem, & vt nemo ambigat eum eſſe verum Meſſiam in lege promiſſum. His itaque vſus eſt Dominus tanquam inſtrumẽtis, vt opus deſcriptionis perficeret, quàm à ſummo cœlo, & ab ipſa æternitate ſtatuerat, ita vt ipſi aliud cogitarent, aliud vero Dominus efficeret, ita vt in altiorem finem eorum cogitatus eleuaret.
Dan.14. Propheta Abacuch victum & potum meſſoribus deferebat. Quo iſtum potum & cibum defers? Meſſoribus inquit, & quando prandium condiebat & parabat, id etiam miniſterio meſſorum faciebat; at reuera non meſſoribus fuit paratum, ſed Danieli, qui Babyloniæ inter vngues leonum erat conſtitutus. Alia erat hominum mens, alius vero animus Deo. Parabat Abacuch prandium meſſoribus, at diuinum magiſtrum non latebat cui potus & cibus pararetur.

10. Aduerte etiam quod poſtquam ſacer Euangeliſta dixit, aſcendiſſe Ioſeph *in ciuitatem Dauid*, addidit ſubinde, *quæ vocatur Bethlehem* ad differentiam
2. Reg. 5. Sion, quæ appellata eſt ciuitas Dauid, vt habetur Regum ſecundo. Bethlehem quippe fuit ciuitas Dauid ſecundùm originem; Sion autem ſecundum regiam habitationem. Vbi etiam operæ pretium eſt animaduertas Deum noſtrum fideliſſimum & bonum eſſe amicum; ita vt nec poſt mortem ſuorum obliuiſcatur, vt conſueuit mundus facere, imò ſemper eos memoria inuoluit per millia millium
Pſal. 138. annorum. Oſtendit enim Dominus ſe ipſum ita gratum & memorem miniſterij Dauid ſerui ſui, ita vt cùm velit illum grandi honore afficere, ab eius patria liber ortum ducere. & de ſemine Dauid ſecundùm carnem deſcendere. Egregiè quidem diui-
3. Reg. 11. nus Pſaltes de Deo cecinit, dicens: *Nimis honorati ſunt amici tui Deus*. Et peccata Salomonis impuni-
Num. 12. ta relinquens, dixit illi Deus: *Scindam regnum*
Ioan. 4. *tuum, ſed in diebus tuis non faciam, propter Dauid ſeruum meum, qui cuſtodit præcepta mea*. Sic honorauit Moyſen, cum arguit Mariam & Aaron ipſum vſque ad aſtra laudibus efferens. Sic etiam, vt honorẽ conferret Ioanni Baptiſtæ Iudæã reliquit & petiuit Galilæam, vt Ioannes baptizaret & audiretur, &c.

Vers. 5. *Eò quòd eſſet de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria vxore ſibi prægnante.* Quomodo autem Maria & Ioſeph eſſent de domo Dauid, deque Chriſti ſtirpe, in ſequenti capite iuuante Domino explicabimus; vbi nos Lucas ſingulari quodam ingenio Chriſti Domini genealogiam deſcribit. Interim vero hic vnum adnotabis. Deſcendentes à mulieribus ex Dauid, de domo Dauid erant, non autem ex familia Dauidis, at qui deſcendebant per lineam maſculinam, iſti de domo & familia Dauidis erant. Vt autem ſacer Euangeliſta nobis exponeret, Ioſephum per maſculinam lineam deſcendiſſe, dixit, *de domo & familia*.

Inſuper aduertendum eſt, quod id quod dicitur, D. Virginis peregrinatio laborioſa. *vt profiteretur*, ad Ioſeph tantum referendum eſt, quia ſoli viri profitebantur: & cùm dicitur hîc, *cum Maria*, refertur ad verbum *aſcendit*, non tamen ad verbum *profiteretur*. Et licet ſanctiſſima Dei mater iter ſuſciperet triginta quinque paraſangarum, quibus diſtat Bethlehem à Nazareth, tamen ob id non grauabatur, tanquam auis quæ non oneratur, nec grauatur plumis ſuis, ſed his & leuior & agilior eſt. Vbi iam obſecro & obteſtor, vt teneram virginem conſideres longo itinere defeſſam & defatigatam, & nullum inuenientem hoſpitium. Mundus enim mundo arridet, nec alijs quam ſuæ factionis fauet. *In propria veniens non cognouit mundus ſuũ* Ioan. 1. authorem. Aduerte etiam quem laborem virgo ſacra in hoc itinere paſſura erat, cum tempus illi cõtrarium eſſet, & parſimonia cibi & paupertate laboraret. Ex quibus omnibus & tu documentum elicere debes, vt huiuſmodi virginis greſſus & iter pro te ſuſceptum imiteris, nec piger ſis vt tantis & tam diuinis peregrinis aliquo pio miniſterio ſubuenias. Conſideres etiam oportet, quomodo ad inuicem de Deo loquuntur in labore itineris, quandoque orant, aliquando contemplantur, & dulciter loquuntur, vt vel ſic tantum itineris laborem vincerent: Ioſeph in labore itineris virginem adiuuat, & hac de cauſa illi fuit deſponſata, vt illum in omnibus laboribus ſuis pro ſuæ ætatis infantia eundem comitem & adiutorem haberet.

Nos autem in hoc loco docemur primum hoc 11.
Chriſti Domini facto, regiam poteſtatem à Domino eſſe, quæ & honore & obſeruantia digna eſt. Sic hic cenſum Cæſari ſoluit, & exactoribus Cæſaris voluit per Petrum dari tributum: & iterum interrogatus, an tributum reddendum eſſet Cæſari, reſpondit: *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari*. Voluit Chriſti obedientia nobis in exemplum. Matt. 17. etenim ab ipſo ſuæ natiuitatis exordio legibus ſubijci, ne qui alijs futurus erat & vitę & ſanctitatis exẽplum, ipſam rempublicam conturbaret, qui etiam Matt. 22. venerat vt iacturam reſarciret, vt etiam inſinuaret iuſtum imperium ſanctiones habere omnibus acceptas, dum in pace atque iuſtitia reſpublica conſeruatur. Et ob id neminem mortalium *poteſtatibus ſublimioribus* aduerſari debere, cum eis Chriſtus humilitatis exemplum ſubijci voluerit. *Secundò* docemur prælatis noſtris obedire, *non ſolùm bonis &* 1. Petr. 2. *modeſtis, ſed etiam diſcolis*, vt Petrus inquit, & ipſe Chriſtus Rex regum & Dominus dominantium, & Ioſeph, ſponſus, & ſacra virgo non fuerunt dedignati Imperatori ethnico & profano obedire. Vt Matth. 3. meritò ſanctiſſima virgo cum puero poſſent dicere: *Sic decet nos implere omnem iuſtitiam*, docentes nos obtemperare omni poteſtati ſublimiori. Nec enim quid grande facies, quamuis litteratus, ſapiens aut nobilis ſis, ſi propter diuinum amorem illi obtemperaueris, qui re aut minor aut inferior fuerit,

 quan-

quando omnipotens Dominus tui ipsius causa homini gentili obedire voluit. Quod si asperum & difficilè tibi videtur prælato obtemperare, Deum ipsum dilige, fiet namque, vt diuinus ipsius amor hæc omnia dulcia & suauia tibi reddat. Namque si in cardines portæ, quæ strepitum facit, dum aperitur & clauditur, oleum diffuderis, nihil postea audies. Si verò ignauo animo & voluntate ea comples, quæ tibi præcipiuntur, immitte obsecro in cor tuum oleum diuini amoris, & tecum meditare hoc Christi & virginis matris iter, & tunc suauiter spiritus & animi consolationi facies quidquid tibi fuerit iussum. Etenim prelatus locum Dei obtinet, & quod præcipit prelatus, ipse Deus præcipit, dummodo id non fuerit contra legem. In ipso namque Deum honorare debes, cùm & eius personam sustineat: nam etsi ipse malus sit prælatus, officium eius sanctum est. Dauid honorabat Saülem, quia & Rex & eius Dominus erat, quanquam eundem sciebat

1.Reg.24. & malum esse & à Domino reprobatum. Ait enim

Luc.10. Dominus: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me*

Gallat.4. *spernit.*

Vers.6. *Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies, vt pareret.* Bene quidem & verissimè inquit sacer Euangelista, *impleti*, quia in plenitudine temporis fuit Christus conceptus & natus. Vnde Paulus: *At postquam venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege*, &c. Animaduerte autem dixisse Euangelistam, *impleti sunt dies.* Posset namque dicere, *impletum est tempus pariendi*, vt de Elisabeth dixit, vel adimpletos esse nouem menses. Nihil tale dixit; *sed impleti sunt dies*, vt vel sic aliquo modo insinuaret, quanta lux suborta est hominibus in natali Christi. Nam sicut in ortu solis lucescit dies, sic Saluatoris natali noua & diuina luce perfundimur, & dies ille sanctificatus nobis illuxit. *Or-*

Malac.4. *tus est nobis sol iustitia*, vt Malachias prædixerat, qui omnes nostræ animę tenebras fugauit, & vero gau-

Exod.25. dio & luce mentes illustrauit. Vnde nec mysterio vacat Ecclesias & templa nostra ad orientem respicere, cum præceperit Dominus Moysi, vt legis veteris tabernaculum situm esset ad occidentem, quod iusta de causa obseruauit Moyses, quippè omnes statim vt moriebantur in limbum descẽdebant, & nemo ad cœlum nascebatur, vt frueretur luce illa vera Christo redemptore nostro, quousque venit ille,

Zach.6. qui *oriens* vocatur secundum Zachariam, id est is, qui nascitur, qui & Iesus Christus Saluator noster natus est de sanctiss. virgine. Et idcirco cum in Ecclesijs oramus, facies nostras ad orientem dirigimus, vbi natus est nobis verus sol iustitiæ Christus. Approximãte igitur die illo cũctis mortalibus fœlicissimo & fausto, plusquã humanus captus intelligere aut explicare valebit, inquit noster Euãgelista, quod gloriosa & immaculata virgo Maria.

Vers.7. *Peperit filium suum primogenitum.* O breuia & compendiosa verba, quæ nisi ipso diuino spiritu, quo & dicta sunt, & litteris mandata, nentiquam explicari poterit, quanta & quàm profunda mysteria & Sacramenta in ipsis sint recondita. O diuinum & admirabile beneficium ipsis hominibus nullo modo debitum. Fœlix terra, quam Christus sua præsentia sanctificauit. Vbi protinus ô homo peccator cõsiderare debes filium Dei vnigenitum, ipsi patri æterno coæqualem propter te iam hominem esse factum. Credo equidem inter ipsos choros cælestes nullum remansisse spiritum, qui non

Christi natiuitas plena gaudiorum.

descenderit tantum miraculum visurus. Descendebant enim tanquam agmina certatim, & tanquam apes ad mellis fauum confluunt, sic Angeli in angustum & pauperrimum illud Bethlehemeticum domicilium. Rapta igitur beatiss. virgo diuina contemplatione vsque ad supremos cœlos, plena quadam inaudita cælestis gloriæ consolatione & dulcedine (cui nullam similem habuisse dicendum est) sine dolore & corruptione cælestis aulæ regem Angelorum & totius vitæ nostræ restauratorem peperit. Requiesce igitur in hoc loco, & siste gradum parumper anima mea, effunde lachrymarum fontem sine cunctatione, & huius infantis pedes laua, qui vt teipsam quæreret, pro immenso in nos amore, è summo cœlo descendit, vestẽ nostram sumpturus, nec sine vitæ suæ maximo dispendio. Quod enim nimis diligitur, etiam cum dolore quæritur, & ob id Christus teipsum multo labore, lachrymis, paupertate & doloribus quæsiuit, nec quietem agnouit, donec teipsum ouem perditam ab ouile reduxit. Quod si ô anima mea Deum tuũ cognoscere cupis, considera rogo quid ipse pro te, & quid tu ipsius causa sis. Ipse namque cùm esset Deus tui causa pauper & mortalis effectus est, tu verò propter illum ex paupere, mendico & abiecto, factus es consors Angelorum & cælestis beatitudinis particeps. Itaque beatiss. virgo filium Dei & orbis reparatorem peperit in die Dominico & media nocte, quem & antequam tangeret pro sua profunda humilitate genu flexo & in terram prona adorauit. Deinde summa quadam lætitia sancto timori coniuncta, animo in admirationem rapto, infantem manibus & amplexu cœpit, & videre possis reginam cœli & matrem Dei, quæ ab Angelis deberet ministrari ipsam sibi & filio ministrantem.

Aduerte autem Christum media nocte fuisse natum ea noctis horã, quã homines rerum omnium & sui etiam obliti, in vtramuis dormiunt aurem, cùm nulla vexat illos solicitudo. Tunc igitur singulare hoc beneficium, pijssimus Dominus hominibus præstat. Vnde meritò in Canticis dicitur: *Ego dormio, & cor meum vigilat*, ait sponsa adolescentulis. Ego dormio, & cor meum, id est, sponsus meus, dilectus meus, amor meus, qui cor meum est, en ipse vigilat. Cùm igitur in vtramuis aurem dormirem, & sponsi mei oblita essem, ipse conferens in me beneficia vigilabat. Cùm obdormiret mũdus in peccatis, tãto amore illum prosequutus est Dominus, vt nasci fuerit dignatus ex tanta virgine. Vnde in sapiente dicitur: *Dum medium silentium tenerent omnia & nox in suo cursu*, &c. Vt nimirum per hæc intelligamus, quod dum ipse peccator in vitijs & peccatis demergitur, tunc ipse Dominus in eum confert beneficia. Natus itaque est in nocte, vt noctem nostram illuminaret, hic lumine diuinæ gratiæ; illic autem luce æternę glorię. Insuper & in hyeme natus est, vt pectora nostra frigida diuini sui amoris flamma incenderet, Denique filius Dei, factus est filius hominis, vt ipse homo filius Dei efficeretur.

12. Christus media nocte natus. Cant.5. Sap.18.

Sed iam singula verba consideranda veniunt. *Peperit (inquit) filium suum primogenitum.* Non dixit parturiuit, quia significat verbum hoc cum dolore parere, & angustias partus sentire. Peperit sacra virgo eum sine dolore, quem sine corruptione concepit. Nec infans nascens aliquo dolore matrem affecit, qui futurus erat gaudium vniuerso mundo. Et 13.

do. Et hoc eſt, quod vt præteritum Eſaias prædixit: *Antequam parturiret, peperit.* Non inuenit locum in S. Virgine maledictio illa Euæ, cui Dominus dixit: *In dolore paries filios:* nam B. Virgo ſummâ quadam lætitiâ filium Dei peperit. Filium etiam ſuum peperiſſe dicitur, cùm in proprijs viſceribus & vtero illum conceperit & geſtauerit. Denique *primogenitum* eum vocat; quia nullum antea pepererat, nec poſtea aliquem peperit, & virgo tandem permanſit. Dicitur enim ille in ſcriptura primogenitus, qui prior naſcitur, etiam ſi nullus alius frater ipſum ſequatur; non tamen is, quem & alij ſequuntur, ſed ante quem nullus eſt. Quod ſanè conuincitur ex illo Numerorum: *Quidquid primum erumpet è vulua cunctæ carnis, quam offerunt Domino, ſiue ex hominibus ſiue ex pecoribus fuerit, tui iuris erit, ita dumtaxat vt pro primogenito hominis pretium accipias.* Vbi Dominus definiuit, quis ſit primogenitus, dum inquit: *quidquid primum erumpet de vulua.* Ad hoc enim, vt primogenitus ſit, non ſunt conijciendi oculi ad eos qui oriri debent, ſed ad iam natum. Hoc idem fatetur. Hieron. in primum caput Matthæi. Quod ſi Græcum textum conſulimus, vbi nos habemus primogenitus, habetur πρωτότοκος. quod omnes interpretantur *primogenitum*, & rectè, eſt enim compoſitum à πρῶτος, quod eſt primum ſeu primum, & τόκος, quod eſt fœtus ſeu partus. Et ſic ſtando in ſignificationis rigore, intelligimus primum partum ſeu primo naſcentem. Idem enim eſt primogenitus & vnigenitus. Nam in phraſi Hebræa vnus idem eſt atque primus. Vt eſt videre in illo Geneſ. *Factus eſt dies vnus,* Id eſt, primus. Sic Ioſephus interpretatur libro primo antiquitatum cap. primo. Vnde poſtquam in textu dicitur, *dies vnus,* ſubiungitur ſtatim, *dies ſecundus, dies tertius, dies quartus,* &c. Et in cap. XXIX. vbi ſeptuaginta ex Hebræo tranſtulerunt νουμηνίᾳ τοῦ ἑβδόμου μηνός, Hieron. vertit, *menſis enim ſeptimi prima die.* Et ſimiliter in cap. primo Aggæi, vbi vulgata editio habet *in d é vna menſis*, quidam vertit, *in prima menſis.* Et in Matth. initio capitis vigeſimi octaui ait, [illegible] Theophylactus tranſtulit, *prima ſabbatorum.* Itaque vnigenitus idem eſt quod primogenitus. Cuius vocabuli interpretationi iuriſtæ arrident. Demum, vt concludam, ſi vt impios Heluidius auſus eſt blaſphemare in Dei matrem, ſi primogenitus intelligitur ratione aliorum ſubſequentium, ſequeretur quod iura primogeniti non haberent locum in primogenito: nam, tunc temporis expectandus eſſet alius ſecundus filius, vt primogenitus eſſet offerendus in templo. Quòd ſi alius filius eſſet expectandus, ad hoc quod primogenitus eſſet offerẽdus quadrageſimo die poſt ſuum natale, quomodo poterat lex ſeruari, cum in natiuitate ſecundi iam ferè vnũ haberet annum primogenitus? Et licet omnes maſculi, vt plerumque quadrageſima die offerentur: tamen primogeniti conſecrabantur Domino, eò quòd Dominus percuſſit primogenitos Ægyptiorum, & primogenitos de tribu Leui ſeruire iugiter Deo. Aliarum verò tribuum primogeniti offerebãtur & quinque ſiclis redimebantur. Quæ lex nullo pacto ſeruari poſſet ſi primogenitus diceretur reſpectu aliorum ſubſequentium. Nam Hebręi primo filio nato hoc facere tenebãtur, licet poſtea nullum alium filium haberent, qui primogenitus vocatur, eò quòd ante illũ nullus ſit natus licet vnigenitus eſſet non habens poſtea fratrem. Denique in Exodo legimus Dominum percuſſiſſe primogenitum in omni regno Ægypti, nec erat domus in qua non iaceret defunctus. Nunquid in omni domo plures erãt filij? Aliquæ ſanè eſſent vbi vnicus ſolum eſſet filius qui mortuus fuit, quia primogenitus erat.

Eſai. 66. Gen. 3. Primogenitus quis dicatur. Num. 18. Gen. 1. Panor. c. Ioſeph de verbo ſig. & in l. ex duobus in prin. ff. de vul. & pup. ſubſt. & Bal. leg. 1. C. de iure emphyteut. Idem in l. cum antiquus. col. 4 ver. primo præmitto. C. de iure deliberandi & adeunda & adquirenda hæreditate. Exod. 12.

Et pannis eum inuoluit. Aliqui pia quadam deuo- 14
tione ducti exiſtimant Chriſtum Dominum inuolutum fuiſſe vilibus & diſſipatis pannis, quia vocabulum pannus id ſignificare videtur; quod quidem mihi verum non videtur. Nam licet ſacratiſſ. virgo pauperrima fuerit, at ex ſua paupertate (quia prouida & prudentiſſima erat) parata habebat munda lintea, quibus filium inuolueret. Nulla quidem ita pauper mulier eſt, cui aliqui boni & mundi panni non ſint ad inuoluendum filium aliquibus retro diebus parati: & id præcipuê cum in tali ætate infantes diligantur grandi amore, vt & B. Virgo filiũ ſuum amauit. In originali Græcus eſt; ἐσπαργάνωσεν, quod ſonat *infaſciauit*, id eſt, faſciculis inuoluit, ne quis exiſtimaret diſſipatos pannos.

Obſerua autem multoties contingere, vt homines egredientes domos & tẽpla detineãtur in contemplandis imaginibus, picturis, & alijs huiuſmodi. At Chriſtus in vili tugurio natus nihil pompæ habere voluit, vt ipſum ſolum contemplemur & aſpiciamus. Nam externus cultus ſolet mentem diſtrahere, vt modò hic, modò alibi auertat, eo neglecto quod potiſſimùm expectandum erat. Chriſtus autem in ſua natiuitate ita pauper & abiectus eſt, vt nihil velit præter ipſum conſiderari. Nihil aliud ô Chriſtiane tibi conſiderandum propone, niſi vnum Chriſtum pro te in præſepio natum, inter ipſa bruta animantia, in medio hyemis; frigore trementem, pauperem, abiectum & culpas ſuas & flagitia tua gloriantem. Obſeruabis autem quod cum Adam vitam degebat in illo Innocentiæ ſtatu, nodus erat, nec ob id erubeſcebat, at poſtquam peccauit, miniſtrauit illi Dominus perizomata quibus operiretur. Quia peccauit homo, data eſt illi veſtis quâ tegeretur, ita vt indumentum ſignum euidentiſſimum ſit peccati. Conſidera igitur Dominum, peccatoribus inſignibus & indumentis veſtitum: quia peccauit homo, dedit illi Dominus pannos, quibus vlcera ligaret, vt & Chriſtum etiam vides vittis & pannis inuolutum, vti peccatorem & plagatum, cum peccatum ex diametro cum illo pugnet, & diſtet ab eo pluſquam bis diapaſſon. Vnde diuinus Paulus inquit *veniſſe Chriſtum in ſimilitudinem carnis peccati.* Peccatoris veſtem induerat, etſi peccator non eſſet. Serpens ille quem Moyſes in monte in ſublime erexit, ſerpentis tantum figuram habebat, venenum vero minimè. Sic Chriſtus in ſimilitudinem venit peccati, & indutus peccatoris veſte, cum ipſe ab omni peccati labe prorſus eſſet immunis. Ita ſanè ſi quis eum vittis ligatum conſpexerit, vlcera habere intelliget, cùm reuera non ſit ita. Videbit tamen in illo veritatem expreſſam figuræ Iacob iuſti & ſancti, qui veſtibus Eſau peccatoris Indutus erat, vt patris æterni benedictionem, omnibus fratribus poſt illum venturis accipiat, qui ſanè illi ſunt, qui fidei ratione Chriſti filij & fratres appellantur. O quantum te Deo debere exiſtimandum eſt, quando non ſolùm pro te humanam carnem dignatus fuerit accipere, verùm pannis inuolui & alligari, veluti habens vulnera, & id quidem vt tua propria ſanaret! Quod ſi peccati

Chriſtus pannis inuolutus eſt tanquam veſte peccatoris. Gen. 3. Galat. 4. Num. 21. Gen. 27.

veſtibus Dominus eſt indutus, quid eſt, quod teipſum iactas tuo veſtitu? Quid eſt, quod marthas, purpuram, ſericas & bombicinas veſtes induis? Sunt quidam pueri, qui cùm famoſi latrones ſint, & meritò poſſent ſuſpendi, ob ætatis paruitatem, rigore legis non valent puniri; tamen ſuper iſtorum caput in latronis ſignum appenditur cymbalum quoddam ferreis virgis adiunctum. Quod ſi quis ita ſtupidus & amens eſſet, vt de huiuſmodi ſigno ſeipſum iactaret, nónne meritò irridendus eſſet? At ſi veſtis ſignum eſt infamiæ & ignominiæ, ſicut cymbalum nota latronis, quid eſt quod in ipſo dedecore honorem quæris? Stultus ſanè ille appellandus eſt, qui de ſignis fragilitatis & vlceris ſui ſeipſum iactat. In quo loco iã manifeſto docemur, quanta inſania ſit, pretioſas veſtes quærere, & multum temporis in corporis ornatu conſumere, quãdoquidem ille, qui claris ſideribus & ſtellarum iubare cœlum illuſtrauit, auibus plumas coloribus variis relucentes dedit, & fortibus pellibus animalia induit, ſibi elegit pannis pauperrimis & vilibus indui veſtibus. Conſidera tandem Chriſtum in brumali tempore natum, & ita fiet, vt à te multas curas & ſollicitudines reijcias.

15. Voluit Chriſtus poni in præſepio. *Et reclinauit eum in præſepio.* Nõ in blando & eburneo lecto, aureis pauimentis & fulcris exornato, vt faciunt homines laſciuientes, qui ventri ſuo deſeruiunt. Non equidem reclinauit eum in lectulo tapetibus ex Indorum extremis regionibus ſtrato,

1. Vt doceret humilitatẽ. non in ſindonibus odoriferis aquis delibutis, non in cunna, byſſo, aut purpura compoſita, ſed potius in præſepio, in antro quodam ex viuo lapide exciſo. Sed iam obſecro, vt Chriſti paupertatem & charitatem aduertas. Quæ maior audita vnquam eſt humilitas, quàm in ſtabulo naſci; quæ maior paupertas, quàm inuolui tam pauperibus pannis? Quę maior aſperitas, quàm in tam tenera ętate in præſepio reclinari? Quæ maior charitas quàm vniuerſarum rerum Dominum tam grandes labores pro te pati? Equidem in ſuo natali nõ habuit domum, ſed vile ſtabulum, & in morte in alieno ſepulchro poſitus, & in vita *non habuit vbi caput ſuum reclinaret*; tu autem cum vilis terræ vermiculus ſis, alta palatia ædificas, domos ſuperbas conſtruis? Væ illi qui dicit, *ædificabo mihi domum latam, & ſpatioſa cænacula.* Vnde Amos in perſona Domini: *Deteſtor ego ſuperbiam Iacob, & domos eius odi.* Ecce in hoc paruo terræ ſpatio cœlorum conditor natus eſt, hic viſus à paſtoribus, hic oſtenſus à ſtella, hic adoptatus à Magis. Ille cuius pupillo mundus complectitur, præſepij continetur anguſtia. At libet & tecum, ó Regina cœlorum, parumper loqui. Quæ tam dura & rigida mater eſt, quæ filium ſuum modò natum, ſinc indulgantia tractet? Quod ſi dixeris non eſſe locum in diuerſorio, nunquid in vlnis tuis non eſt locus? Credo equidem, ibi contentus erit, & potiùs quàm in cunctis regalibus aulis. Cur illum ab vberibus ſemoues, & in præſepio collocas? Cur beatiſſ. Virgo puerum tenellum tam rigidè tractauit? Vtique edocta filio id fecit. Sic enim illi fuit placitum. Modò autem ad filium libet ſermonem conuertere, & interrogare. Cur ô cæleſtis puer ab vlnis matris tolli, & in præſepio collocari voluiſti? Vtique non ſine alio conſilio id fecit, & vtinam his omnibus quod à nobis deſiderat, conſequeretur.

Luc. 9. Ier. 22. Amos 6.

Quare in præſepio animalium & beſtiarum loco? Quia Adam erat in Paradiſo terreno & cum honore, cum autem miſerè lapſus fuit, animal factus eſt, & in locum animalium eiectus. *Homo enim cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Cum autem puer iſte hominem perditum quærat, eum in loco ſuo quærit. Præſepium enim locus eſt iumentorum. Conſideret rogo peccator, ibi Dominum eſſe voluiſſe, vbi ſua peccata illum collocauerant. Voluit ſanè diuina bonitas & maieſtas, eo vſque deſcendere, quouſque per peccatum homo deſcenderat. Et idcircò ad præſepium vadit, vbi illum inuenturus erat. Præterea cum Chriſtus venerit *facere, & docere*, cumque docturus eſſet poſtea, *cum inuitatus fueris ad nuptias recumbe in nouiſſimo loco*, ita ipſe modo protinus vt naſcitur, recumbit in humili & nouiſſimo loco, vt nos profundæ & inauditæ humilitatis exemplo doceret. Act. 1.

Expende etiam præſepium non hominibus, ſed animalibus fuiſſe factum, Chriſtus namque ſua facit multo aliter, quam mundus. Pauper enim re vnica ad duo officia fungitur: nam ſi pallium non habet, lecti capitlodicem vt ſe cooperiat; ita vt lodix pro pallio etiam deſeruiat. Sicut enim pauper ex lodice pallium facit, ita Chriſtus ex præſepio cunnã. Tanta enim Dominus fuit operatus, vt nos in humilitate perficeret, vt difficile ſit ea explicare. Nihil enim prius eum quam hominis & Angeli ſuperbia offendit, quęlibet res conſideranda eſt & ſecundum qualitatẽ delicti caſtiganda. Namque ſi ſuperficie tenus rem ipſam perpẽdamus, videbitur ſanè ipſe Dominus magis acriter & aſperè cum Angelis, quàm cũ hominibus ſeipſum habuiſſe, cùm reuera ego crediderim duriùs & acriùs hominum naturam quam Angelorum eſſe punitam. Nec de pœna loquor in quam incidit Adam & eius ſucceſſores, ſed de pœna vnius Chriſti, & in hac maiorem fuiſſe animaduetſionem quam in omnes Dæmones. Nec dicere valet Angelorum pœnam ipſum infernum fuiſſe, quia tandem non tantum deſcenderunt quantum voluerunt aſcendere. Nam (vt de Lucifero loquamur) vt iuſtam ſuæ inſaniæ ſuſciperet mercedẽ, infinito quodam modo à Deo eſſet deijciendus, quia contra infinitè potentem cor ſuum eleuauit. Et idcircò, quia huic pœnæ locus non fuit, non pleno rigore fuit adimpleta ſententia diuina. Factus tamen Chriſtus homo in animalium præſepio locatus, in vniuerſum ſoluit, quod ipſe homo peccauerat. Sed iam conſidera, quo pacto hominis peccatum grauius fuit in Chriſto homine punitum, quàm Angelorum. Et iſtæ hominis pœnæ tali modo medicamentum attulerunt, vt ſatisfactoriæ fuerint, quia pro nobis exoluit Chriſtus: atque hæc ſolutio ſumma medela fuit noſtræ elationis & ſuperbiæ. Quæ obſecro maior medela eſſe potuit ad noſtram ſuperbiam curandam? Quid obſecro vehementiùs in humilitatis amorem nos incendere potuiſſet, quam cum Chriſtum videamus inter bruta animantia in medio præſepio conſtitutum? Et quamuis in Eccleſia cantetur Deum mundum vniuerſum condidiſſe, & feciſſe Angelos ſilentio præterit, & creaſſe homines audit. Tamen cum dicitur: *Et homo factus eſt*, omnis homo genuflectit & ſeipſum incuruat, in venerationem & obſeruantiam tanti. & tam diuini myſterij. O hominum ſuperbiam deteſtandam, qui in cognitione tanti beneficij non elationem ſuam deponunt. In quo quidem loco nihil dicen-

II. Vt ſolueret primi hominis ſuperbiã.

dicendum existimo de humilitate sanctorum: nam si hæc cùm Christi redemptoris nostri conferatur, potiùs appellanda veniet superbia quam humilitas. Vocatur terra humilis, quia pedibus conteritur, cùm proprius locus illi sit, tamen si cœlum cum terra coniungeretur, magnam istam diceres inclinationem & humilitatem. Homo enim non potest ampliùs inclinari, cùm omnibus virtutibus sit destitutus. Tamen tu cœlum considera in terram ipsam inclinatum, ita sanè Christus Dei verbum seipsum humiliauit, vt non solùm paruulus puer factus fuerit, sed in præsepio locari voluerit. Induit filius Dei carnem, vt nos vbertatem spiritus induremus. Descendit de cœlo ad terram, vt nos de terra ad cœlum eleuaret. Scribi voluit in terra, vt nomina nostra scriberentur in cœlis; & ciuitatē ascendit, vt nos ad patriam cælestem ascendamus. Etenim non habemus hic ciuitatem manentē, sed futuram inquirimus, & ille qui totum mundū vario vestit ornatu, pannis inuoluitur, vt nos stolā primā reciperemus; manus pedesque suis fasciculis astringuntur, vt nostræ manus ad opus bonum exerceantur, & nostri pedes dirigantur in viam pacis. *Hebr. 13.*

III. Vt nos prouocaret ad se per dura sequendum. Denique in præsepio collocari voluit, vt nos è bestijs homines efficeret, & humilitatem doceret. Si Rex in aurea lectica, vel triumphali curru iter ageret, præciperetque vt omnes potētes & magnates regni nullis equis, nec mulis ascensis illum comitarentur, dicerent ipsi neutiquàm illum comitari velle tanquam talares serui. Tamen si Rex iter suum ageret non ascendens equum, mulam, aut currum, omnes alij magnates illū comitarentur vltroneì, & quamuis ipsi iam equos ascendissent, eos deponerent. Sic legitur quod cùm magnus ille Alexander Persiæ regnum debellaret, tāta nix, & tempestas cecidisse dicitur, vt nullus militum iter agere auderet. Quod cū ipse Alexander videret, ab equo descēdit, & per medium gelu iter pandit, vt inquit Curtius, quod erubescentes omnes sequuti sunt eū amici prius, deinde copiarum duces, & vltimo loco milites. Considera igitur Christum Regem gloriæ, qui cùm mundi huius vanam pompam & apparatum videret, vt eos ad humilitatem adduceret, & ad honorum & vanitatum contemptum, ipse priùs in humili præsepio locatur. Quod si milites illi Alexandri erubuerunt, Dominum suum videntes ab equo descendisse; vt quid tu, qui & Christianus es, & de Christianismo gloriaris, istam pompam & vanum apparatum non deponis? Vrias dixit Dauidi: *Dominus meus Ioab super terra faciem, & ego ingrediar domum meam, vt comedam & dormiam cum vxore mea?* Sed quid est, quod tu non pudore suffunderis, in mundi voluptatibus & delicijs viuendo, cum Christum ducem tuum videas in duro præsepio iacentem, & aspero frigore trementem? Statim cum nascitur iste puer, vt doctor è cathedra, sic ipse à præsepio humilitatis lectionem legit, non verbis, sed ipsis operibus nos instruens, vs vehementius nos ipsos excitaret ad illum imitandum. At postquam humilitatis lectione nos instruxit, docet etiam diuitiarum contemptum, quando in loco pauperrimo & abiecto nasci dignatus est. Mira quidem & superna lectione nos docet omnia, quæ in mundo sunt, contemptui esse habenda. Clamat vile stabulum, clamat arctum præsepe, clamat alienum & commune hospitium: *Si quis non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Antepostuit infantulus iste humilem paupertatem cunctis mundi diuitijs. Tertiò loco docet, carnis prudentiam mortem propinare, & quod qui secundum carnem vixerit, morte morietur. Propterea ipse elegit quæ aspera & dura sunt. Clamat hoc noctis, hyemis, & peregrinationis asperitas. Clamat fames, vagitus & lachrymæ: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum.*

2. Cor. 8. *2. Reg. 11.* *Luc. 14.* *Rom. 8.* *Matt. 16.*

Docuit quarto amorem nostrum transferēdum esse à mundanis & terrenis ad cælestia, nihil enim mundanum, nihil carnis, nihil temporale in hoc sæculo Christus habere voluit, O beata paupertas à Dei filio & eius sanctiss. matre consecrata. Fecit Deus Pater vt Magister Geometriæ, qui cùm videat discipulos, nec proficere, nec intelligere ea quę dicuntur, figuras proponit in terra, vt vel sic ipsi scholastici aliquod emolumentum excerpans. Sic etiam Dominus olim loquutus Patribus in Prophetis de sancta humilitate, de paupertate, de mundi contemptu, parum aut nihil proficiebant, quocirca factum est, vt modo in isto puero quidquid antea prædicauerat, ostenderit in terra mirabili quodam exemplo. O gloriosissimè & sanctissimè puer, quàm bene dixisti Pilato: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Et vt verè loquar, quamuis alia ratio non esset, ad mundi vanitatem propellendam, hæc sola deberet sufficere ad eorum confusionem, qui de nomine Christianorum gloriantur. Sed respondeas mihi tu, qui homo Christianus es: esne tu prudentior, quàm Deus? Ideò attende, vt semper id eligas quod Christus elegit, si hanc mundi vanitatem reijcere cupis. Namque præsepium hoc durum delicias huius mundi condemnat: hoc stabulum efficaciter demonstrat quàm vani sint honores mundani; & viles illi panni, quibus diuina maiestas fuit inuoluta, nobis ostēdunt, qualis conditionis sint diuitiæ huius sæculi. At situ ò anima Christiana videris Isaac sponsum tuum per terram peregrinantem, debes cooperiri pallio sicut altera Rebecca, erubescens, cùm videas Christum in præsepio duro iacentem, teque in camelo alto huius mundani honoris & potentiæ: & ita descendens sicut altera Rebecca fecit & contemnēdo vanitates sæculi præsentis, vitam redemptoris tui insequere, quandoquidem nosti illum errare non posse. Sed iam subdit causam S. Euangelista, cur B. Virgo infantem in præsepio posuerit, scilicet. *Ioan. 18.* *Gen. 24.*

Quia non erat ei locus in diuersorio. Diuersoriū domus est, ad quam hospitandi gratiâ ab itinere quis diuertit, quod Hispanicè vocatur, *Meson.* At quoniam multi causâ professionis in Bethlehem venerant, & diuersoria occupauerant; nullus locus superfuit sacræ Virgini statim filium Dei pariturae. Necesse igitur fuit ad stabulum diuertere, & idcircò dicitur, *non erat locus in diuersoria*, id est, in hospitio conducto. Vbi manifestè apparet quod præsepium erat extra diuersorium siue hospitium. Nam cùm dicitur, *non erat locus in diuersorio*, apertè significatur nullum locum esse illis in hospitio, & perinde præsepium esse extra hospitium. Nam si intra diuersorium esset, non vtique dixisset, non erat ei locus; sed non erat ei alius locus in diuersorio. Totum quippe diuersorium occupabatur ab alijs, cumque pauperes illi essent, nemo eos excipere voluit, & idcircò necessum fuit foras progredi, & pauperrimo tugurio & vili stabulo sese recipere nostri amoris causa. Sed pietate animi motus, dices forsitan,

tan. Si ego illic eſſem, vtique eos reciperem. Sed quomodo illud faceres, cùm quotidiè clamet ad oſtium cordis tui, nec aperis illi? Claudis Chriſto portam, & Diabolo ipſius inimico aperis, & dicis te illis daturum hoſpitium? Sed inſuper quomodo tu illos exciperes, ſi pauperes nõ excipis? Tu Chri-
Matt. 25. ſtianus? Quòd ſi Euangello credis dicenti, *quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis*; quid eſt quòd pauperem non excipis, qui nudus & in medio gelu ambulat? cùm & ex eodem Euangelio ſis edoctus; quod ſi hunc excipis, & Chriſtum excipis? Iſti enim pauperes, pro quibus Chriſtus Sanguinem ſuum effudit, nullum operimentum habent, nec domum: in porticu domus tuæ tota nocte frigore pereuntes: tu autem dormis & ſtertis in lecto purpureis pauimentis & tapetibus ornato. At dolendum eſt; vt quod illi Bethlehemitici cum Domino fecerunt; quem non cognoſcebant, idem tu cum eo facis; quem lumine fidei cognoſcis, nec eum recipis, qui mutatis veſtibus venit in paupere. Sed iam vlterius progrediantur.

Vers. 8. *Paſtores erant in eadem regione.* Oportebat enim;
Natiuitas Chriſti primo manifeſtanda erat. vt poſt natum infantem Ieſum, eius natiuitas non eſſet occulta, ſed aliquibus manifeſtaretur: nam non decebat tantum & tam grande bonum cunctis mortalibus occultari. Sic enim Raphaël Angelus inquit: *Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt, opera*
Tob. 12. *autem Dei reuelare, honorificum eſt.* Nemo lucernam ardentem ponit ſub vaſe, ſed ſuper candelabrum,
Matth. 7. vt intrantes domum, lumen videant. At egreſſus
Eſai. 61. Ieſus ab vtero matris tanquam lampas igne diuini
Luc. 12. amoris incenſus, venit, vt ardeat in cordibus noſtris. Idcircò Euangeliſta oſtendit, quomodo natus Ieſus; hic fuerit Paſtoribus nunciatus. Quem & poſteà Apoſtoli vbique omni creaturæ Regnum cœ-
Marc. 16. lorum Prædicantes, manifeſtauerunt, & tunc *vide-*
Pſal. 97. *runt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri.* Expende et-
Ioan 12. iam, quod non ſolum Chriſtus *exaltatus à terra*, om-
Luc. 23. nia traxit ad ſe, ſed etiam reclinatus in humili præ-
Matth. 8. ſepio. Potentior voluit videri Chriſtus in humilitate & paupertate, quàm in maieſtate. In cruce pendens adduxit latronem, & Centurionem, & plurimos alios, qui percutientes pectora ſua reuertebantur, & poſitus in proſepio, adduxit Paſtores & Magos ab oriente.

17. Dicit ergo Euangeliſta, quod *Paſtores erant in*
Matth. 2. *regione eadem, vigilantes & cuſtodientes vigilias noctis.* Diſtabant iſti Paſtores à Bethlehem mille paſſus, & in planicie quadam paſcebant greges iuxta turrim
Gen. 33. inter Bethlehem & Ieruſalem, vbi Iacob ex Meſopotamia rediens commoratus eſt cum ſuis gregibus; vbi etiã mortua & ſepulta eſt Rachel. Diceba-
Mich. 5. tur *turris gregis*, de qua illud Mich. exponitur. *Et tu*
I. *turris gregis nebuloſa filia Sion ad te veni.* Verum hic
Paſtoribus tanquam pauperibus. aliqua erunt obſeruãda. Et non indignum conſideratione eſt, quomodo ea quæ Dei ſunt longo interuallo differãt ab his, quæ mundi ſunt. Nunciæ namque prius Regibus, Imperatoribus, Principibus & magnatibus deferuntur; deinde ad nobiles & alios deriuantur: quando verò ad pauperes perueniunt, iam veteraſcunt. Sed multò aliter fit in domo Domini: nam nuncia natalis Chriſti, non Imperatori,
18. Cæſari Auguſto, nõ principibus & magnatibus, qui erant in Ieruſalem deferuntur, ſed pauperibus Paſtoribus, qui poſteà alijs nuncient & ipſis principibus. Ea namque, quæ diuina ſunt & ſuprema, non ſuperbis ſed humilibus reuelantur. Sic Chriſtus re-

ſpondit diſcipulis Ioannis: *Pauperes euangelizantur.* II.
Aduertite quod bona gloriæ & nuncia Regni cæ- Simplicibus.
leſtis humilibus, & non ſuperbis diuitibus dantur. Namque per horum prædicationem fieri debet notum iſtis Regnum cœlorum. Sic loquutus Chriſtus
cum æterno Patre inquit: *Abſcondiſti hæc à ſapienti-* Matt. 11.
bus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Non per ſapientiam, ſed per ſanctam humilitatem diuina cognoſcuntur myſteria. Sic Apoſtolis & pauperrimis diſcipulis reuelauit Dominus, quod potentibus huius ſæculi aperire noluit. *Vos autem dixit amicos, quia* 1. Cor. 1.
omnia quæ audiui à Patre meo, &c: Ideò Paul. *Nõ multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt*, &c. Secundò denunciata eſt prius natiuitas Paſtoribus quàm alijs; quia Paſtoris eſt, naſcentes agniculos inter dumeta quærere & ſaxa. Ite ergo & dicite Paſtoribus, vt agniculum Bethlehemitica porticu natum veniant quærere. Illum inquam de quo Eſaias:
Quaſi agnus coram tondente, &c. Et Ioannes; *Ecce Ag-* Eſai. 53.
nus Dei. Tertiò Paſtorum vita, pauper, dura & pœ- Ioan. 1.
nitens eſt. His enim Deus manifeſtum ſe facit, & hos vult, ſuæ natiuitatis futuros Prædicatores. Sic vult Dominus Prædicatores ſuos abſtinentes eſſe, pauperes, & à mundo abiectos. Et non ſicut plurimi, qui hac noſtra tempeſtate ſubuculis olandæis & bombicinis veſtibus indui tendunt, prædicaturi alijs paupertatem & pœnitentiam. Non ſic ſancti
Apoſtoli, qui *euntes ibant & flebant mittentes ſemina* Pſal. 125.
ſua. Sine baculo, pera, & calceamentis miſit illos Luca 9.
Dominus, & nudi nomen Dei portauerunt. Iſtis ſanè humilibus & paupereulis Paſtoribus conueniens eſt reuelatio diuinorum, & Prædicatio Euangelij. Quartò Paſtores elegit, vt his priùs ſuæ ſacratiſſimæ natiuitatis Sacramentum oſtenderet, quia iam tempus aderat, quo ſolus ipſe & verus Pa-
ſtor promiſerat per Prophetam dicens: *Ecce ego re-* Ezech. 34.
quiram oues meas, & viſitabo eas ſicut Paſtor viſitat gregem ſuum, &c. Et poſt pauca: *Et ſuſcitabo ſuper eas Paſtorem vnum qui paſcat eas, ſeruum meum Dauid*,
&c. *Et ceſſare faciam*, &c. Quod neutiquam intel- 19.
ligi poteſt de Dauide illo Rege Iſraël, qui iam multis retro annis mortuus fuerat, nec iterum ſuſ-
citandus erat. Quocirca ad literam intelligenda Ioan. 10.
venit de Chriſto illa Prophetia, qui idem dicit: *Ego* III.
ſum Paſtor bonus. Aduerte autem quod iſtis Paſtori- Vigilantibus.
bus vigilantibus & non dormientibus, apparuit Angelus Domini, vt diſcas in mandatis Domini
ſemper vigilare. Vnde Paulus Timotheo ait: *Tu* 2. Tim. 4.
ſemper vigila, in omnibus labora. Hinc Petrus: *Vigilate,* 1. Petr. 5.
quia aduerſarius veſter Diabolus tanquam Leo rugiens, Matt. 13. Matt. 24.
&c. Et Chriſtus: *Videte, vigilate & orate.* Et iterum: *Beatus ille ſeruus, quem cum venerit Dominus eius,*
inuenerit vigilantem. Sed hoc præcipuè ad Prælatos, 1. Reg. 26.
ſpectat, qui animarum cuſtodes & Paſtores ſunt. Sed quia ipſi dormiebant; ſicut Saul Prælatus & Rex Iſraël cui abſtulit Dauid lanceam & cyphum aquæ: ſic quia Prælati Eccleſiæ dormiebant, ve-
nit Lutheros impius inimicus, & *diſſeminauit zizania in medio tritici*, vt intelligas quantum referat IV. Gregem ſuum cuſtodientibus.
Reges, & Prælatos vigilare ſemper in cuſtodia gregis ſui. Vtique vigilanti Moyſi & gregem cu-
ſtodienti apparuit Deus, quem populi ſui princi- Matt. 13.
pem conſtituit. Et cum gregem obſeruaret Dauid, Exod. 3.
in Regem Iſraël fuit electus. Et Amos pecora cu- 1. Reg. 16. Amos 1.
ſtodiebat, cùm efficitur à Domino Propheta, vt verè ex his intelligas eos eſſe tali munere & officio dignos, qui ſemper vigilant & laborant, neque

vnquam

vnquam otioſi ſunt. His verò temporibus Prælati,
qui deberent potiùs greges cuſtodire, in regalibus
curijs maiorem partem vitæ conſumunt, & com-
miſſas oues arbitrio mercenarij regendas tradunt,
vt vel ſic ipſi Prçlati in vtramuis dormiant aurem,
quo factum eſt, vt tanta vitia & errores Eccleſiam
Dei fuerint ingreſſi. Etenim multa quæ vicarij
exercere non poſſunt, poterunt & ipſi iuxta ſpiri-
tualem vitam ſubditorum. Namque Eliſæus præ-
ſens ſuſcitauit puerum Sunamitis, quem Giezi
4. Reg. 4. baculo ſuſcitare non potuit. Medici etiam corpo-
rales meliùs & aptiùs ſanitatem conferunt, ſi ipſi
infirmos viſitent, & malè affectam partem tan-
gant. Sic Dominus ipſe non legitur per alium infir-
mos curaſſe. Qui Lazarum abſens ſuſcitare pote-
rat, ſuam præſentiam adhibuit. Et Centurioni di-
Ioan. 11. xit. *Ego veniam & curabo eum.* Et leproſum propria
Matth. 8. manu tetigit. Et in noſtro Luca legimus, quod *ſin-*
Marc. 7. *gulis manus imponens curabat eos.* Subditi enim ſem-
Luca 4. per quærunt Prælatos ſuos. Sic mulier Sunamitis
Eliſæum. Sed bis iam omiſſis, videamus quid ad-
dat vlterius noſter Euangeliſta.

Super gregem ſuum. Non ſuper alienum. Non tibi
ratio exigetur de alieno grege, ſed de tuo. Hinc
ſeruo illi Dominus dixit: *Redde rationem villicationis*
Luca 16. *tuæ.* Nam non parum efficies, ſi teipſum corrigis,
tuaſque oues cuſtodieris, nec opus eſt corrigere
id, quod ad te non attinet. Ideò inuigilandum
ſemper ſuper gregem tuum, & alienus dimittẽdus.

Ecce Angelus Domini ſtetit iuxta illos. Decebat certè
Vers. 9. vt ſanctam natiuitatem ſanctus Angelus prænun-
ciaret, eò quòd exinde homines adducendi erant
per Chriſtum. Pax etiam reformata eſt per benefi-
ciũ Incarnationis inter Angelos & homines. Ideo-
que rectè dixit, quod *ſtetit* Angelus *iuxta illos*, quaſi
amicus, & familiaris illis, & in hoc familiaritatem
& æqualitatem oſtendit. Non ſupra illos ſtetit ſic-
ut ante exaltationem humanæ naturæ in Chriſto,
quia permittebant Angeli adorari, vt factum eſt ab
Abraham & ab alijs quod quidem minimè fecerũt
poſt aſſumptam à verbo humanitatem. Nam Ioan-
Gen. 18. nes Euangeliſta relegatus in inſulam Pathmos, vo-
lens Angelum, qui ei apparuerat adorare, dixit illi
Apoc. 22. Angelus: *Vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum, & fra-*
trum tuorum. Honorauerunt Angeli naturam hu-
manam poſt verbi diuini incarnationem. Expende
etiam quod nõ abſolutè vocauit illum Angelum,
ſed *Angelum Domini*; quia venerat nunciaturus ea
ſolùm quæ Domini erant. Ipſe enim erat Angelus
Gabriël, qui nunciauit præcurſorem, qui miſſus
fuit ad Virginem, & idem ipſe eſt, qui modò venit
Ieſum iam natum Paſtoribus nunciaturus, corpore
ex aëre formato. Qui quidem duplici honoris ſi-
gno ab Angelo affecti ſunt, ſcilicet conſortio & lo-
quutione, & claritatis diuinæ illuſtratione. Qua de
cauſa inquit, Euangeliſta.

20. *Et claritas Dei circumfulſit illos.* Ad incrementum
maioris gaudij viſus eſt claritate, quod antiquis Pa-
Pſal. 111. tribus nunquam contigit. *Exortum eſt in tenebris lu-*
men rectis corde, &c. nato nouo lumine in hoc mun-
do, decens erat, vt qui illud nunciaret, nouo lumi-
nis radio eos illuſtraret, quod nec Prophetis, nec
Patriarchis contigerat. Nam in vniuerſo veteri in-
ſtrumento non inuenitur, quod talis lux circum-
Act. 9. fulſerit homines, ſicut modò Paſtores. Poſt hoc et-
Act. 12. iam lux de cœlo circumfulſit Paulum, & Petro lu-
men refulſit in cubili carceris detento.

Itaque tribus de cauſis Angelus tãto lumine ap-
paruit. *Primo*, quia verũ lumen nunciabat, ipſe enim
ait: *Ego ſum lux mundi.* Vnde æternus Pater ad illũ: Ioan. 8.
In ſplendoribus ſanctorum, ex vtero ante Luciferum genui Pſal. 109.
te. Et vt littera Hebræa habet, *in ſplendoribus ſancti-*
tatum. At quia hæc obſcura ſunt, explicatione indi-
gent. Si enim in Patre producente filium vnicũ eſ- Angelus
ſet attributum quod ſplenderet, aut vnica ſanctitas, cum cla-
quę ſplendorem emitteret, rectè diceretur, in ſplen- ritate ap-
dore illius ſanctitatis genui te. Sed cum Pater in ſua paruit,
diuinitate rerũ omniũ naturas comprehendat (non quia nun-
corporaliter ſed eminenter) ſintque in Patre infini- ciabat
tæ perfectiones & ſanctitates (licet omnes illæ vnũ Chriſtũ,
ſint) idcircò omnes illę creaturæ & omnes illę per- qui eſt
fectiones ſunt ſanctitates in Deo ſplendentes. Cùm lux vera,
primum namque Pater in ſua æternitate contem-
platus eſt ſe & ſuas perfectiones, & rerum naturas,
quas in ſe cõtinebat, tunc illa omnia intellectui di-
uino ſplenduerunt, & pleniſſimè ſunt à diuina mẽte
concepta, ex quorum omnium notitia & intuitu
verbum diuinum prodijt. Rectè ergo verbum di-
uinum genitum eſt, nõ in vnico ſplendore tantum
diuinæ eſſentiæ, ſed in ſplẽdoribus omnium rerum
ſanctarum, quas Pater in ſe continebat & intellige-
bat. Itaque quia filius non tantùm è cognitione di-
uinæ eſſentiæ eſt egreſſus, ſed etiam ex cognitione
bonitatis, ſapientiæ & potentiæ, & demum omniũ
creaturarum dicit Pſalmus, *in ſplendoribus ſanctorum,*
vel *ſanctitatum genui te.* Igitur filius Dei, qui ex tot
ſplendoribus genitus erat, & quidem ipſe (vt ait
Paulus) *cum ſplendor eſſet gloriæ*, nobis ex alto ortus
eſt ſicut ſol refulgens in ſuis ſplendoribus totũ or-
bem illuminans. Ille enim qui ex ſplendoribus ſan-
ctorum genitus eſt ab æterno, tanquam ſol ortus eſt
nobis, & à mentibus noſtris tenebras ignorantię fu-
gauit, & tantis tamque diuinis ſplendoribus intel-
lectum illuminauit. Et idcircò Eſaias loquutus de Hebr. 1.
Chriſti natiuitate hanc lucẽ vaticinatus eſt, dicens: Eſai. 9.
Populus, qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam, am-
bulantibus in regione & vmbra mortis, lux orta eſt eis. Is
qui malè agit, & de malo dolet & compungitur, is
in tenebris eſt, nondum ſedet, ſed ambulat adhuc;
at is, qui lætatur dũ mala efficit, is ſedet in tenebris
quia peccatis aſſueſcit, & in vmbra mortis. *Beatus* il- Pſal. 1.
le, *qui non abijt in conſilio impiorum*, nec ſtetit, nec ſe-
det. Sed verè miſer qui in via peccati, vel ſtat, vel ſe-
det. Tales erant homines: nam quidã illorum am-
bulabãt in peccatis ſuis, & bona pars ſedebat in eis,
& hic ſtatus peccati, planè eſt mortis & inferni. Qui
verò compungitur cum peccat, vmbram habet vi-
tæ, ſed qui in profundum peccatorum venit, & con-
temnit, is ſanè miſerè iacet in inferni vmbra. His
igitur in Chriſti natiuitate lux orta eſt. Prçterea nõ
dicit populum, qui ambulabat in tenebris illumi-
natum, ſed dicit, *populus, qui ambulabat in tenebris vi-* Prou. 18.
dit lucem, & non ſolùm lucem ſed *lucem magnam*; nec
dicit habitantibus in regione mortis lux orta eſt,
ſed *orta eſt eis.* Et ideò ſancta Eccleſia diuino ſpiri-
tu gubernata in ingreſſu Miſſæ ſecundæ ſolemnita-
tis natiuitatis Dominicæ canit: *Lux fulgebit hodie ſu-*
per nos, quia natus eſt nobis hodie, &c. Quapropter nos,
quia hæc lux nobis illuxit, meritò cum Rege Da-
uid canere poſſumus: *Benedictus qui venit in nomine* Pſal. 117.
Domini. Deus Dominus & illuxit nobis. Ideoque Paſto-
res iſti circumdati ſunt tanta luce quia lucem mun-
di nunciabat illis Angelus, & iam apparuerat natus
Chriſtus in Bethlehem.

Secun-

Secundò, tanta claritate & splendore Angelus ap-
paruit illuminans Pastores, non solùm in corpore,
sed etiam in corde, vt minimè paruipenderent
tam insolitum factum, quòd tanto claritatis lumi-
ne demonstrabatur.

Tertiò, tanta apparuit claritate, quia illustrandus
erat mundus nouis doctrinis, Sacramentis, atque
decretis tanti & tam magni principis, qui ad præ-
clara facta nascebatur, & vt depelleret omnes ido-
lolatriæ tenebras & cunctas prauitates à corde cre-
dentium, vt vera lux meritò posset dici, *illuminans*
omnem hominem venientem in hunc mundum. Vide au-
Dan. 2. tem quod hanc lucem vocauit Euangelista *clarita-*
tem Dei, quia magna erat. Hebraicæ linguæ more,
quæ magna appellare consueuit diuina, vt montes
Dei, cedros Dei, hoc est, ingentes & excelsas. Cæte-
rùm dicitur etiam hæc claritas Dei, quia diuina
virtute fuit facta.

21. *Et inuenerunt timore magno*. Ob Angeli maiesta-
Terret tem, & luminis claritatem timuerũt. Qui timor ex
Deus pri- humana fragilitate prouenit, quæ peccatũ insequi-
mum, sed tur. Idque sanè mirabile est non timore percuti eo-
mox con- rum, quæ consolationem nobis afferunt. Sic illi tres
solatur. Apostoli visa Domini transfiguratione, ceciderunt
in terram. Et Paul. in apparitione luminis cæcus fa-
Matt. 17. Act. 9. ctus est, & cecidit. Et Daniël inquit: *Vidi visionem*
Dan 10. *grandem, & non remansit in me fortitudo, sed species quo-*
que immutata est in me, nec habui quidquam virium. Et
Ez. cb. 2. Ezechiel in visione concidit, donec spiritus eius re-
uersus erigeret eũ in pedes suos. Equidẽ manifestũ
est, quomodo natura nostra corruerit à sua tãta no-
bilitate & dignitate, & ideò Pastores deterriti sunt,
quãdo potissimum & ingens solatium suscipere de-
berent. Sicut timuerunt mulieres, quæ in die resur-
rectionis, se in monumentũ contulerunt, cùm vide-
Marc. 16. rent Angelos. Certè dignitas hominum per pecca-
tum cecidit, quandoquidem is, qui ad intuendum
Deum natus est, nec Angeli aspectum ferre valet.

Expẽde, quod isti Pastores deterriti fuerũt priùs
& timuerunt valdè, sed citò cõsolatus est illos An-
gelus. Sic Dominus aliquãdo videtur dilectos suos
Gen. 22. derelinquere, vt eos probet; sed citò cõsolatur eos.
Sic egit cum Patriarcha Abrahã, cùm præcepit illi,
vt filium suum in sacrificium offerret. Sic etiam fe-
cit cum filijs Israël in deserto, cùm audierunt soni-
tum buccinæ, voces, & tonitrua, montemque fumi-
gantem, timuerunt & perterriti sunt, quibus dixit
Exod. 22. Moyses: *Nolite timere, vt enim probaret vos, venit Deus*.
Tob. 12. Idem enim experimentũ fecit in Tobia, quare Ra-
phaël Angelus dixit ei. *Quia acceptus eras Deo, necesse*
fuit, vt tentatio probaret te. Sic etiam sæpè Dominus
tibi immittit flagella & tribulationes, vt vel ipso
experimento cognoscat, quàm altas radices egeris
in virtute. Tamen semper constanti esto animo in
tribulationibus nec ideò delinquas, quia opportu-
no tempore iuuabit Dominus teipsum & consola-
bitur. Sed vide quo pacto Angelus eos fortes red-
diderit, dicens.

Vers. 10. *Ecce ego euangelizo vobis gaudium magnũ*. Euange-
lizare est, bona & læta nuntiare, quo verbo optimè
vsus est Angelus, qui tantum & tam grandè bonum
Pastoribus nunciabat. Fælix & in prosperitate erat
Iob 30. homo in terreno Paradiso, at cùm miserè peccauit,
versa est in luctu cithara nostra, & organũ nostrum
in vocem flentium. Sed cum Dei filius iam nascitur,
vt nos ab exilio in pristinam libertatem astrueret,
meritò hominibus gaudiũ Angeli nũciant. Christi
namque natiuitas verũ gaudiũ attulit mundo, quia
venit vt saluos faceret peccatores, & vt tribueret
eis veram vitam. Fecit gaudium Rex Pharao in Æ- Gen. 40.
gypto sed in illa tanta natalis sui festiuitate occisus
est pistor, & Sanguis humanus effusus. Celebrauit
quoque festum natalis sui Herodes, & ibi occisus est Marc. 6.
Ioannes Baptista, quia isti non nati sunt Saluatores,
sed interemptores. Et nõ solùm isti, sed etiam viri
sancti (vt Ieremias qui in materno vtero sanctifica-
tus fuit) dixit: *Maledictus dies, in quo natus sum, & nox* Ier 20.
in qua dictum est, conceptus est homo. Et sanctissimus Iob 3.
Iob: *Pereat dies in quo natus sum*, &c. At Christi nati- 22.
uitas gaudium attulit vniuerso mundo, & idcircò Gaudiũ
gaudium nunciatur in eius natiuitate futurum. Vi- ex Nati-
de etiam quod non solùm gaudium nunciauit, sed uitate
id *magnum*. Christi
fuit ma-
Propter duo gaudium hoc magnum est. *Primò*, gnum
quia verum & perpetuò duraturum est, ad differẽ- propter
tiam mundani gaudij, quod momentaneũ est. Esaias duo.
enim inquit Cap. 24. *Ingemuerunt omnes qui lætaban-* I.
tur corde. Cessauit gaudium tympanorum, & quieuit soni- Quia erat
tus lætantium. Quemadmodum gaudium auium fal- perpetuò
lax & mendax est, dum sub retibus grana tritici duratu-
comedunt, & piscium, dum iacto hamo escã deglu- rum.
tiunt, quando non minus, quàm vita hanc lætitiam
exoluunt; ita mũdanorum hominum exultatio va-
na, breuis, fallax & mendax est, eùm ipsam mortem
& infernum sub voluptate propinet. Vana quidem
est huius mundi voluptas, cùm inter immensa vi-
uamus pericula. Dicit enim sapiens: *Risum reputaui* Eccl. 2.
errorem, & gaudio dixi, Quid frustra deciperis? Quocir-
ca gaudium Dei, magni nomen meretur, quia ani-
mæ gaudium est perpetuò duraturum. Propterea
Apostolus admonet: *Qui gloriatur, in Domino glorie-* 2. Cor. 10.
tur. Et iterum: *Gaudete in Domino semper, iterum dico,* Ephes. 4.
gaudete. Non est gustus, qui sine Deo verus sit. Om- Gen. 21.
nis mundana lætitia facilè & breui perit. Ismaëli
Abrahę filio secundum carnem finita est aqua, quã
portabat cum matre Agar; tamen Isaac, qui filius
erat spiritus, non defecit. Facilè mundanæ consola-
tiones in tristitiam & luctum conuertuntur; tamen
iustis sunt viuentium aquarum putei, qui sine ces-
satione fluunt. Solum Domini gaudium certum &
securum est, de quo ait Dominus: *Gaudium vestrum* Ioan. 16.
nemo tollet à vobis.

Secundò gaudium hoc magnum dicitur, quia vni- II.
uersale est. Bonum namque ex propria natura ha- Quia erat
bet, vt seipsum diffundat & communicet, & pro- gaudium
pterea, quia hoc gaudium optimum & vniuersale, vniuersa-
ideò magnum. Et quia ad omnes & in omnes dif- le.
funditur, addidit Angelus *quod erit omni populo*. Nõ Luca 1.
dicit, quod erit gaudium multis sicut de Ioanne
Baptista dixarat: sed dixit, *omni populo*, scilicet Iu- 23.
dæis & gentibus, & omni populo, & omnibus ho-
minibus cuiuscumque nationis aut cõditionis sint;
quia pro omnibus natus & mortuus est. Præterea
obseruandum, quòd omnis distributio est accom-
moda, non pro singulis generum, sed pro generibus
singulorum. Nam quamuis Christus pro omnibus
natus & mortuus sit, non tamen omnes consequuti
sunt effectum salutis, quia nõ omnes beneficio Dei
sufficientissimo vti voluerunt. Quapropter iusti il-
li cadentes ad pedes agni dixerunt: *Redemisti nos Do-* Apoc. 5.
mine ex omni tribu populo, & lingua, & natione. Nõ di-
xit quoad efficaciam omnem tribum, omnem po-
pulum, & omnem nationem esse redemptam. Sed
ex omni populo aliqui effectum, & gratiam conse-
quuti

quuti ſunt. Ex quo loco docemur bonum cõmune ſemper quærere, & vtilitatem proximorum, neminem ab orationibus noſtris excludẽdo, quandoquidem Rẽdemptor noſter pro omnibus naſci voluit, & Angelus nunciat, gaudium natiuitatis futurum eſſe *omni populo*. Itaque Chriſtus pro omnibus naſcitur. Homines verò hic noſtra tempeſtate ſibi ipſis ſolùm nati videntur, nõ verò alijs. Infœlix ille, qui ſibi ſoli natus eſt. Sunt enim quidam homines ita natura ſua miſeri & auari, qui ſolùm ſuo commodo & non alieno inſeruiunt. Nihil aliud es tu, qui hoc modo viuis, ac ſi non natus eſſes. Nulli amicus, niſi tibi ſolum es. Sed cur teipſum ſic adeò amas & non Deum? Aut cur in omnibus teipſum & tuam vtilitatem quæris, & non proximorum? Certè quia tecũ multum, & parum cum Deo agis. Homo enim qui vel in vico pauperrimo, vel in vili patria naſcitur, exiſtimat illum locum fœliciorem & meliorẽ cunctis mundi locis. Nunquam niſi de tuo commodo agis, & tantam tecum ipſe familiaritatem iniſti, vt ſit cauſa tam inordinati amoris, quo teipſum proſequeris. Si Apoſtolus tantum Deum diligebat, vt diceret, nulla re poſſe à Chriſto ſeparari; non mirum eſt, ſi ipſe etiã dicat, *noſtra conuerſatio in cœlis eſt*. Certè diuinus Apoſtolus multum cum Deo, & parum ſecum conuerſabatur, & idcircò Deum plurimum, ſeipſum parum diligebat. Conſidera obſecro non ſolùm tibi, ſed & alijs natum eſſe, & cõſidera Chriſtum qui omnibus naſcitur, & ſe totum cunctorum vtilitati accommodat, & ita tu vtilis eſto omnibus proximis tuis. Obſerua etiam gaudium natiuitatis Chriſti commune eſſe *omni populo*, cuiuſmodi nõ eſt gaudium mundi; nam quando vnus naſcitur, alter flet. Victor ſuum celebret triumphum, & victus ſuã lamentatur miſeriam. Vnus in triumphali curru ouat, alius in vinculis conſtrictus manet. Vnus in dignitatem aſcendit, & qui cadit, triſtis eſt. Gaudet & lætatur hæres, & plangit & moritur qui hæreditatem deponit. Alij diuites & læti ſunt, alij pauperes & triſtes. Alij cum gaudio viuunt, alij in infœlicitate & amaritudine vitę. Itaque mundus ita pauper & egenus eſt, vt ſi quem ditare velit, aliũ neceſſum eſt vt in paupertatem conſtituat; & ſi quem in Hiſpaniæ regẽ exaltat, alium à dignitate deponit. Et idcircò gaudium mundi non eſt *omni populo*, ſed aliquibus. At Chriſti gaudium plenum eſt, & vniuerſo populo venit. Gaudium (inquit Angelus) *erit omni populo*. Qui ſeruiunt Deo omnes gaudent, quia multa habet Deus bona quibus eos amplificet & locupletet, cùm ditiſſimus ſit, & omnes poteſt voluptatibus & lætitia afficere, alterius voluptate non diminutâ. Percurre igitur ſi libet omnem huius mundi gloriam, & facilè inuenies vnius fœlicitatem alterius eſſe luctum; & gaudium alterius dolorem alteri parare, & vnius ſalus alteri mortem parat. Et idcircò nullum præter hoc diuinum gaudium eſt omni populo.

Rom. 8. Phil. 3.

Sed vt his concludam, obſecro vt animaduertas, quod ſi magnum gaudium eſt, Chriſtum conſiderare pauperem, infantem, pannis inuolutum, poſitũ in præſepio; quod gaudium erit illum videre inter ipſos Angelicos choros glorioſum & exaltatum in cœlo? Certè id gaudium tale erit, *quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit*. Ibi perfectum poſſidebis gaudium, & omnes rationes illius, ſine vllo timore triſtitiæ. Id gaudium tale erit, quod ſi obtinueris nemo à te auferet; in cuius comparatione omnis lętitia triſtitia eſt, omnis ſuauitas dolor, dulcedo eſt amaritudo, pulchritudo deformitas, & angor ſpiritus id omne quod oblectare poteſt. Vnde ſubdit Angelus.

1. Cor. 2.

Quia natus eſt vobis hodie Saluator mundi. O quàm bona nuncia hic Angelus mundo attulit. Ille qui æternus erat, & ſine principio voluit naſci, & terrenus eiuis fieri, vt conſortem cæleſtis patrię teipſum efficeret. *Paruulus* namque *datus eſt nobis, & filius natus eſt nobis*. Paruulus facilè placatur. Si Infantem cõtumelia affeceris, re leui & paruo aliquo dono iniuriam remittet. Contẽplare igitur filium Dei pauperem & humilem, peccata plangentem, quæ tu deberes plãgere, plorat autem ipſe, ne tu in infernum abeas ploraturus. Non diſtricto naſcitur enſe, quia non ad vindictam, ſed ad condonationem venit. Modò ſanè illum accedere potes, dum Pater æternus de illo dicat, *Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, in quo benè complacuit anima mea*. Sequitur: *Non contendet* ad modum mali & ſeueri iudicis, *nec clamabit*. Equidem opportunum eſt tempus, vt ab eo veniam efflagites. Caue ne oblatam amittas occaſionem, ne poſtea illum acerrimum iudicem experiaris; quia nunc non contendet ad malum iudicis nec clamabit. Sicut Eliſæus deſcendens de monte, puero mortuo fuit coniunctus vt illum ſuſcitaret, ita verbum Dei deſcendens à ſummo cœlo, noſtræ menſuræ ſe accommodauit, vt nos à morte culpæ eriperet, & nobis gratiæ & gloriæ vitam daret.

Vers. 11. Eſaia 9. Chriſtus paruulus quia facilè placabilis. Eſai. 42. 4. Reg. 4.

24. *Natus eſt* (inquit) *vobis*: Primò exponitur *vobis* hominibus natus eſt hodie: nam nobis non hodie ſed ab ipſa æternitate. Si enim dixiſſet, tantum *natus eſt hodie*, vtique dediſſet anſam hæreticis exiſtimandi, eum hodie cœpiſſe eſſe: ſed cum, *vobis*, ſubdidit, manifeſto innuit ab ipſo æternitate illum fuiſſe. *Vobis* natus eſt à matre Virgine in tempore, qui nobis ſemper naſcitur & natus eſt à Patre æterno. *Vobis* eſt in Bethlehem natus, nobis in cœlo; vobis natus eſt paruulus, ſed nos illum poſſidemus magnum & potentem; vos pannis inuolutum habetis, nos verò illum gloria veſtitum tenemus.

Quibus natus ſit Chriſtus. Zach. 9. Hebr. 2.

Secundò *vobis*, inquit, hoc eſt, ad veſtram vtilitatem & commodum. Ideò Zacharias: *Ecce Rex tuus tibi venit manſuetus & humilis. Nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit.* Non dicit aſſumpſit, aut accipit, ſed *apprehendit*. Tunc dicimus aliquem poſſe apprehendi, quando curſu poſſumus illum attingere. Exules eramus per carnis deſideria, & tandem apprehẽdit nos. Totus itaque noſter eſt. Eius lachrymæ noſtræ, gemitus noſtri, labores noſtri, & noſtra etiam ipſius mors, & noſtra redemptio, quam ipſe in ligno crucis fuit operatus: nam *propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis*. Sed conſidera tu & animaduerte qui diues es, Chriſtum non ſibi, ſed tibi natum, & ita tu non tibi ſoli natum eſſe exiſtimes, pauperibus & proximis eleëmoſynam elargiendo. Sed de his iam multa diximus.

Tertiò exponitur, *vobis*, hoc eſt, *vobis* humilibus pauperibus, & ſimplicibus paſtoribus, qui à mundanis hominibus deſpecti eſtis, qui veſtro labore & ſudore viuitis. Non ſuperbis diuitibus, auaris, otioſis, carnalibus, & impudicis, nec illis qui primas cathedras diligunt. Non ad iſtorum conſolationem Chriſtus naſcitur, quia viles panni Saluatoris mundi contemnuntur ab eis qui delicatiſſimis linteis & Olandis carni ſuæ indulgent, qui fucum & odori-

Matt. 23.

fera vnguenta ſibi parant. Præſepium durum non
cõſolatur eos,qui tota nocte leuibus dormiunt cer-
uicalibus,nec eos qui media die conſurgunt. Equi-
dem paupertas Chriſti minimè conſolatur eos, qui
inexhauſtam habent diuitiarum ſitim. Nec humile
& abiectum pręſepium eos conſolari poteſt,qui per
totum vitæ diſcurſum contendunt,vter in potiori
loco ſedebit. Propterea Malachias locutus de Chri-
ſti natiuitate,non dixit, quod Chriſtus naſciturus
eſſet in omnium cõſolationem;Sed terminum im-
Malac. 4. poſuit,dicens: *Orietur ſol iuſtitia.* Quibus obſecro tan
ſuperbis, auaris, & voluptatibus deditis? minimè,
ſed *vobis timentibus nomen ſuum.* Iſtis tantum naſci-
tur,& iſti eius natiuitate gaudent, & eius fructum
conſequuntur. Naſcitur ſol malè,& quamuis om-
25. nibus oriatur,tamen ſi quis in cauernis terræ fuerit
Chriſtus abſconditus,nequaquam iſti naſcitur;nec illi etiam,
natus qui feneſtram domus claudit, nec permittit illum
pellit ti- introire; nec illi etiam oritur, qui infirmitate ocu-
morem. lorum laborat,qui tantum adeſt, vt illi oriatur,vt
etiam eius oculos offendat. Ita Chriſtus verus ſol
iuſtitiæ,quamuis omnibus oriatur, nec vili ſuum
lumen & ſplendorem deneget.tamen non ijs naſci-
tur,qui odio & mala voluntate ſunt pleni, quique
vitam ſuam flagitiorum inquinamentis polluerunt.
Solum illis naſcitur,quantum ad effectum, qui ti-
ment nomen Domini. Quare aduertendum tibi eſt
maximè, quod qui ſole frui voluerit, opus eſt vt
vmbram fugiat.& terga illi vertat. Sic omnia hæc
terrena ſunt velut vmbra, & *tranſeunt velut vmbra.*
Terga verte mundo, vmbram & vanitatem illius
contemnens, & frueris ſplendidiſſimo ſole iuſtitiæ
tibi nato,cuius radij teipſum conſolabuntur. Nemo
ſanè tanto ſolis iſtius ſplendore gaudet, niſi is qui
mundum reliquerit.

26. Expēde etiam quod *nobis* naſci voluit,vt noſtrũ
Conciliat amorem cõciliaret. Diligitur enim aliquis propter
amorem. ſimilitudinem: nam *ſimilitudo cauſa amoris eſt.* Hac
ratione Deus ſimilis nobis in noſtra apparuit hu-
manitate,vt à nobis diligeretur, & idcircò non eſt
factus Angelus ſed homo, quia plus dilexit naturã
humanam quàm Angelicã,vt nos illũ ſummo pro-
ſequeremur amore. Excellentioris naturæ ſunt An-
geli,tamē nos plus dilexit Dominus quam illos. Si
cui manus dextra,vel ſiniſtra amputaretur, & eidē
daretur altera aurea & lapidibus pretioſis cõfecta,
hanc ſecundam eligeret? nullus ita inſaniæ mentis
homo eſſet,qui vellet ſibi propriam manum ampu-
tari, vt aurea vel argentea donaretur. Nã quamuis
manus argento confecta,vel auro, maioris ſit valo-
ris;tamen carnea eſt propria eius ſubſtantia à venis,
neruis,& ſanguine roborata. Ita nos ſumus Chriſti
mēbra,& manus eius carnea, Angeli verò ſicut au-
rea manus & argentea,& quãuis metalli genus pre-
tioſius ſit, tamen Deus maiori amore nos diligit,
tanquam ipſius manum carneam. Itaque ſi ſimilitu-
do amorem generat,iam videas filium Dei propter
te hominem factum,& tibi ſimilem. Antea quidem
grandis diſſimilitudo erat:nã ille immortalis erat,
& tu mortalis,ille inuiſibilis,tu viſibilis,ille impaſ-
ſibilis,tu paſſibilis. At modo nobis donatus eſt vi-
ſibilis,mortalis,paſſibilis,& nobis ſimilis, dempto
ipſo peccato,à quo prorſus immunis fuit. *Secundò* ea
quæ nobis præſentia ſunt magis diliguntur,cum &
obiectum pręſens fortius moueat potentiam,quam
abſens, & quæ abſentia ſunt, multoties ſolemus
obliuiſci,cum à nobis non videantur. Nã quamuis
Deus antea vbique eſſet per ſuam *potentiam, præſen-
tiam, & eſſentiam*,ſed eum nõ videbamus,quo fiebat
vt tanquam abſens à multis reputaretur. At modo
in humanitate aſſumpta adeſt nobis præſens & vi-
ſibilis, & cum ad patrem abire oportuit ſacrũ Eu-
chariſtiæ myſterium nobis inſtituit vt ſemper cor-
poralē ipſius præſentiam nobiſcum haberemus. Id-
circò naſci *nobis* dicitur, vt cùm nobis eſſet ſimilis
& ſemper nobis adeſſet præſens, noſtrum amorem
conciliaret ille,qui ſic adeò nos dilexit,vt noſtrum
lapſum reparauerit,potiùs quàm Angelorum,& il-
los ſine remedio reliquit,nos autem nimio comple-
xus eſt amore.

Denique vt concludam, hoc vnum reſtat ani- 27.
maduertere,non dixiſſe Angelum, natus eſt vobis Noctem
Saluator in hac nocte ſed *hodie*; quia rem lætam triſtitiæ
nunciabat. Non enim pro qualitate temporis dicit & cæcitas
hodie,ſed pro qualitate rei. Vbi enim de rebus tri- aufert.
ſtibus agitur,nox nominatur, vt eſt illud: *Omnes* Matt.16.
vos ſcandalum patiemini in iſta nocte. Et alibi: *Priuſ-* Marc.14.
quam Gallus cantet in hac nocte, ter me negabis. Et de Ioan.13.
Iuda traditore inquit Ioan. *Cùm accepiſſet buccellam* Luc.22.
exiuit continuo. Sequitur. *Erat autem nox.* Sic etiam
diuiti auaro dictum eſt: *Stulte, hac nocte tollent
animam tuam à te*, quia anima quæ ad tenebras du-
citur, non in die, ſed in nocte aufertur. Sic etiam 3. Reg.3.
Salomon ſapientiam non permanſuram non in die,
ſed in nocte accepit. Nicodemus etiam *nocte ve-
nit* ad Chriſtum, quia longè erat à vera Chriſti
cognitione. Proſpera autem & læta nomen Dei
accipiunt, vt optimè notat D. Ambroſ. Nam cùm
Petrus nocte Chriſtum negaſſet, in die illum con-
feſſus eſt, dicens: *Tu ſcis Domine, quia amo te.* Ange- Amb ſup.
li etiam ad Abraham meridie veniunt;punituri au- c.22. Luc.
tem Sodomam veſpere veniſſe dicuntur. Et patien- Ioan. 21.
tiſſ. Iob dicitur eam tentationem, quæ cum victo- Gen.18.
ria finiebatur,in die ſumpſiſſe: *Quadam die cùm ve-* Gen.19. Iob 1.
niſſent filij Dei, & aſſiſterent coram Domino. Et cùm 4. Reg.7.
die,inquit,oſtendit fœliciter Iob euenturam illam
tentationem. Et illi quatuor leproſi, quamuis in
nocte inuenerunt caſtra Aſſyriorum plena cibis &
diuitijs dixerunt: *Hac dies boni nuncij eſt, ſi tacueri-
mus vſque mane*, &c. lætam noctem diem vocaue-
runt. Ideoq́ue Angelus quia fœlicia & læta nuncia-
bat,non dixit hac nocte,licet reuera nox eſſet, ſed
dixit hodie.

Secundò etiam hoc dixit, quia Chriſti natiuitas
noctem illam in diem conuerterat. Verè enim dies
eſt, ſol naſcitur ſuper terram. *Nox* (inquit Prophe- Pſal.138.
ta) *ſicut dies illuminabitur*, ſole iuſtitiæ Chriſto mi-
rabili quodam modo illuſtrata,pręterea *mundi Sal-
uator* Chriſtus ab Angelo appellatur, quia ipſe eſt
Saluator noſter: nam ſecundum diuinam naturam
per authoritatem & efficientiam principalem dator
eſt ſalutis & gratiæ, & ſecundum humanitatem aſ-
ſumptam, eſt Saluator per efficientiam inſtrumen-
talem, & velut meritoria cauſa gratiæ & ſalutis.
Sua enim paſſione abſterſit peccata noſtra,& ſalua-
uit nos, & conſulit gratiam & ſalutem: liberauit
tandem nos à Diaboli & mortis ſeruitute. Nam-
que Saluator is dicitur, quia aliquem ab aliquo
periculo eripit, ideoque Dominus per Oſeam in- Oſeæ 13.
quit: *Ego ſum Dominus Deus tuus, & Saluator, non eſt* Eſa.35.
alius præter me. Et Eſai. *Deus ipſe veniet, & ſaluabit
nos.* Expende etiam,quod non dixit eum eſſe Salua-
torem ab hoc,vel illo malo,ſed abſolutè ad ſignifi-
candum, quod eſt nobis Saluator & liberator ab

omni

omni periculo & malo. Sed iam Angelum audia-
mus ſeipſum declarantem.

28. *Qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitatem Dauid.* He-
1. Reg. 10. bræum vocabulum *Meſsiach*, ſignificat Græcis *Chri-*
1. Reg. 16. *ſtum*, & Latinis *vnctum*. Vngebantur enim apud He-
3. Reg. 1. bræos Reges, vt videre eſt in Saule, Dauide, Salo-
4. Reg. 9. mone, & Iehu. Vngebãtur etiam ſacerdotes, vt ha-
Leuit. 8. betur in Leuit. & apertiùs in Exod. Vngebantur
Exod. 29. etiam Prophetæ, vt Elias qui de mandato Domi-
ni vnxit Eliſæum in Prophetam. Chriſtus tamen
hoc materiali oleo nõ eſt vnctus: quia regnum eius,
ſapientia & ſacerdotium æternum erat, non quem-
admodum fuit regnum iſtorum temporale, & bre-
uiſſimum. Non vngitur oleo Aaron cuius ſacerdo-
tium finitum eſt; ſed oleo æterno Melchiſedech, de
Pſal. 109. quo in Pſal. dicitur: *Tu es ſacerdos in æternum ſecun-*
Eſa. 61. *dum ordinem Melchiſedech.* Vnctus enim fuit Chri-
Luc. 4. ſtus oleo ſancti Spiritus, de quo ad litteram inquit
Eſai. *Spiritus Domini ſuper me, Euangelizare pauperibus*
miſit me. Et ſecundum humanitatem vnctus eſt di-
uina & ſupernaturali vnctione & plenitudine gra-
tiæ, nec non Spiritus ſancti donis, iuxta illud Pro-
Pſal. 44. phetæ: *Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſorti-*
Coloſ. 2. *bus tuis.* Etenim *non ad menſuram* datus eſt illi ſpiri-
Apoc. 19. tus, *de cuius plenitudine omnes accepimus.* Quia ipſe
Agg. 2. erat Rex Regum & Dominus dominantium, deſi-
deratus cunctis gentibus, qui mittendus erat. Quo
adueniente, iuxta Aggæi vaticinium, vnctio Iu-
dæorum ceſſare debebat, & ſceptrum de Iuda,
quemadmodum Iacob prophetauerat, eſſe auferen-
dum. Et ideò vt omnia in Chriſto confirmaren-
tur, factus eſt ipſe Rex & ſacerdos in æternum.
Præterea vocat illum Angelus *Dominum*, dicens,
Gen. 49. *Qui eſt Chriſtus Dominus*, quia ſecundum vtramque
naturam Dominus eſt, quãuis diuerſo modo. Quia
vt Deus eſt Domious perinde pendentem authori-
tatem, & ſecundum humanitatem eſt Dominus, per
poteſtatem & gratiam temporaliter datam, creatã
Matt. 28. & inſtrumentalem. Ideò ipſe ait: *Data eſt mihi omnis*
poteſtas in cœlo & in terra. Obſerua verò, quòd licet
alij in ſcriptura ſacra vocati ſunt Domini & Chri-
ſti: antonomaſticè tamẽ ſolus Ieſus Saluator & re-
demptor noſter dicitur *Chriſtus Dominus*; quia vt eſt
Rex regum & ſacerdos in æternum, ita eſt Domi-
nus omnium & nobis vnicus ſacerdos. Vnde Paul.
Hebr. 7. *Alij plures facti ſunt ſacerdotes; hic autem, quia manet*
in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium. Expende
autem & conſidera Dei bonitatem & clementiam,
& quàm mutata ſint tempora. Ille autem, qui an-
tea vocabatur *Zelotes*, vindicans peccata Patrum
in filios vſque ad quartam generationem, & Do-
minus exercituum, & Deus vltionis, & ille qui an-
Exod. 20. tea in virga ferrea regebat, vocatur iam *vnctus*,
Pſal. 94. manſuetus & lenis. Ille qui reſpicit terram, & facit
Pſal. 2. eam tremere, ille cui adſtant millia millium, & ig-
Pſal. 133. nis à facie eius exardeſcit, qui de cœlo intonat &
Dan. 7. mittit ſagittas, & diſſipat hoſtes, fulgura multi-
Pſal. 17. plicat, & conturbat eos, qui ſi aſpicit, diſſoluit
Abac. 2. gentes, & cõterit montes ſæculi, qui tãgit mon-
Pſal. 133. tes & fumigant, ecce manſuetus adeſt & humilis,
oleo benignitatis & miſericordiæ *vnctus*, clemens
& pius, in præſepio vagiens. Vnde tibi maximè eſt
cauendum, ne in hac lege, & in hac noua gratia
malus, & peccator ſis: nam coges Dominum tuis
peccatis, vt Chriſti nnmen deſerat, & vt ſumat ſibi
nomen antiquum ſeueri iudicis, & exactoris. Deni-
que quia Dauid natus & nutritus fuit Bethlehem,
vocatur *ciuitas Dauid* Bethlehem. Chriſtus tamen, 1. Reg 16.
quia filius eius erat oportuit, vt in Bethlehem naſ- Mich. 5.
ceretur, iuxta Prophetiam. Signum tamen, vt à Pa- 1. Cor. 1.
ſtoribus inueniri poſſit, quia iuxta Paulum *Iudæi ſi-*
gna petunt, dedit Angelus dicens.

Hoc vobis ſignum. Inuenietis infantem pannis inuolu- Vias ar.
tum, & poſitũ in præſepio. Quid hoc ſibi vult miniſter Chriſtus
Dei? quia cum vrbanus ſis & ciuis cæleſtis natus ſaluare
ad ruſticos & agreſtes venis, vt eos derideas? Quæ venit, nõ
ſigna ſunt hęc? Si ſaluator iſte eſt, quem tu dicis, & pugnan-
ad ſaluandos homines venit, vbi ſunt illi inexpu- do, ſed
gnabiles & fortes milites, & vbi ſunt copiæ eius. patiendo.
Vbi ſunt vexilla ſua, vbi armorum ſtrepitus, vbi
tormentã, vbi iacula & ſpicula, vbi tandem inſtru-
menta omnia bellica? Vbi theſaurus opulẽtus, quo
mercedem militibus exoluat? Vbi ducis noſtri for-
titudo, qua nos erepturus eſt à poteſtate inimico-
rum? Vbi ſtrepitus aduenientis cum eo curiæ? vbi
magnates & principes regni ipſi famulantes? Vbi
eſt illa mundi ſubuerſio & conturbatio, quâ inimi-
cum proſequitur? An exercitus eius eſt virgo tene-
ra & ſanctus ſenex Ioſeph, & eorum paupertas the-
ſaurus? Nunquid vexilla extenſa ſunt telæ illæ ara-
nearum in ſtabulo extenſæ? Vide quid dicas Ange-
le, an irrides nos? *Hoc vobis ſignum: inuenietis*, &c. Hoc
maximum argumentum eſt & neceſſarium ſignum,
vt cognoſcatur. Etenim non eſt quid magnum, aut
magnam arguit fortitudinem, vt potens princeps
inexpugnabili exercitu in fugam inimicum vertat,
& captum ad ſe reducat, nec etiam eſt mirum, ma-
gno tormentorum ſtrepitu fortes ſubuertere mu-
ros. At non ingenti copia, nec fortibus armis indu-
tus, ſed humana imbecillitate adiutus in præſepio
poſitus, ſuperbum vincere inimicum, hoc quidem
maximæ potentiæ eſt tribuendum & ducis Chriſti
virili brachio. Ideò iſte eſt Rex potens & Saluator
veſter, qui pannis inuolutus tyrannos Reges tre-
mere facit, & in præſepio repoſitus, cœlos prouo-
cat, & puerilibus pannis, vt diximus, inuolutus, ini-
micos in certamina vocat, & prius eos vincit, quam
certamen aggrediatur. Et ita ſuo aduentu mundi
princeps oſtenditur, & omnium creaturarum poſ-
ſeſſor, vt Angeli & ſidera cœli ad nutum illi ob-
temperare non dubitent. Hoc erit ſignum euiden-
tiſſimum quod vobis oſtendere poſſum, inquit An-
gelus: nam hoc eſt genus armorum Dei, vt Eſaias Eſaia 9.
loquit: *Lætabuntur coram te, ſicut lætantur in Meſſe*,
&c. *ſicut in die Madian.* Legitur in lib. Iudicum, Ge- Iudic. 7.
deonem trecentis viris ſibi aſſumptis viciſſe exer-
citum Madianitarum, qui non pugnauerunt lan-
cea, gladio, aut ſagitta, ſed tenentes lanceas in ma-
nibus & tubas clangentes. Non iſti pugnabant ar-
mis percutientes, ſed ferentes, non aggredientes,
ſed reſiſtentes vicerunt. Sic Chriſtus ſicut in die
Madian non pugnans, ſed ſuſtinens vicit. O ſanctiſ-
ſime Rex Meſſias, ô glorioſe infans & Saluator no-
ſter, hæc tua facinora, has victorias & triumphos
nequeo intelligere (inquit Eſaias) quibus poſſim
ea omnia conferre, niſi cum victoria Madian: *ſicut*
in die Madian. Ibi ego ſimilitudinem tuæ victoriæ Arma
& triumphi vidi. Nam ſicut illi non pugnantes, Chriſti.
ſed ferentes & reſiſtentes, potentem Madian exer-
citum vicerunt, ita tu ſine armis, & nudus, ſolis
lachrymis, & à præſepio vagiens, potentem Sa-
tanæ exercitum debellaſti. Frigus illud, lachry-
mę & labores, certè arma ſunt, quibus viciſti. Vires
tibi ſunt non in armis, ſed in virtute cordis, & in

fortitudine animi. Namque ſi ancipitem enſem arripis debili & infirmo brachio, nihil mali inferes. Samſon ſine armis quacumque alia re ſumpta viriliter pugnabat, & timorem inſerebat propter ſuam fortitudinem: nam cum aſini mandibula mille interfecit viros. Iud.15. Qui infinita potentia naſcitur, quibus libuerit armis vincere poterit. Idcircò Angelus hæc ſigna dedit, vt Paſtores intelligerent illum verum eſſe Meſſiam & mundi redemptorem.

Inſuper non potuit Angelus potiora oſtendere ſigna, vt ſignificaret eum eſſe mundi Saluatorem, niſi oſtendens eum pauperem, abiectum, & in præſepio natū. Exod.2. Duo quippe præcipui Saluatores Iſraël nati ſunt ſic. Moyſes qui liberauit populum à ſeruitute Ægyptiorum; ſic natus eſt, qui inuentus eſt à Pharaonis filia morti expoſitus, & in flumine proiectus in fiſcella iuncea. 1. Eſdr. 1. Cyrus etiam Rex qui liberauit eos de captiuitate Babylonica, Iuſti l. 1. abbreu. ſtatim poſt natiuitatem ab Aſtiage Rege Medorum auo ſuo (vt Pomp. Xenophon. in Pedia Herodo l. 1. Clio. Iuſtinus refert) interfici iuſſus eſt. Et Arpago quondam miles in quodam nemore puerum dimiſit à beſtijs & ab auibus dilacerandum & comedēdum. Et idcircò Angelus in natiuitate Domini ſignum dedit abiectionis & paupertatis dicens. *Inuenietis infantem pannis inuolutum*, &c. Ac ſi diceret: Conſiderate ô Paſtores eos, qui à duplici captiuitate Ægypti, & Babylonię vos liberauerūt Moyſem videlicet, & Cyrum ſic natos eſſe. Et vt credatis hunc veſtrum eſſe Saluatorem, attendite quod verbis adhibeo ſignum, non quidem pompæ, honoris aut diuitiarum, ſed paupertatis & abiectionis. Hæc propria ſigna ſunt Saluatorum Iſraël: ſed quia hic liberaturus eſt vos à poteſtate Dæmonis & mortis, quorum vires potentiores ſunt, quàm humanæ, Deus eſt, & quia redemptio veſtra eſt, ideò factus eſt homo; & rectè quidem in fragilitate carnis & deſpectu veſtium eſſe Saluatorem oſtendit Filius Dei, quia ad liberandum hominem venit, natus eſt homo, & mortalitatis ſigna gerebat, ea videlicet

29. Inſignia Chriſti. quæ Angelus prædixerat. Cognoſcitur enim quis à quo Sanguine ortum ducat ex inſignijs & ſtemmatibus quæ in tapetibus defert. *Leones* namque & *caſtella* Hiſpaniæ Reges ſignificant, & *flores* vulgò *de Lis*, Franciæ Regis ſunt inſignia, & ita ex inſignijs cognoſcitur quis à quo Sanguine genus ſuum deducat. Sic ſi Chriſtus naſceretur glorioſus & potens, magnus vt gigas, vel naſceretur ſolum immortalis & impaſſibilis, non vtique haberetur homo. Ideò opus erat pauperem naſci, paſſibilem, & frigore trementem, vt illum hominem eſſe cognoſceremus, & ex genere hominum ortum. Vnde factum eſt, vt protinus arma & ſigna, quibus naſcitur, oſtendat, vt his ſignis oſtenſis veritatem aſſumptæ humanitatis dignoſcas, eumque verum eſſe Saluatorem & Redemptorem. Sic Saluatorem tuum pannis inuolutum videbis, & lachrymis madidum, vt vel cognoſcas iam incipere exoluere pœnam tuis flagitijs debitam & vt etiam videas munus Saluatoris exequentem. O fœlices panni, quibus diuina maieſtas inuoluitur & clauditur! O ferox Leo, qui iam humilis & manſuetus agnus factus es! O iterum fœlices panni, qui fortis & vaſtiſſimi gigantis manus deuinxerunt, ne noſtra puniret delicta. O fœlices iterum, quibus noſtra vulnera fuerunt ligata! O panni ſemel, bis, terque quaterque beati, quibus ſanguis noſtrorum vulnerum fuit reſtrictus! Beati tandem, quibus vt alter Iere- Ier.38. mias à profunditate, à puteo culpæ productum fuit genus humanum. Beati etiam luctus & lachrymę, quibus Saluator mundi ignem profundi lacus extinxit. Fœlices gemitus, quibus Chriſtus nos à luctu ęterno liberauit. Fœlix planctus, qui noſtrorum delictorum torporem lauit. Iam tandem fœlix præſepium, quod reclinatorium eſſe meruit illius, qui ſola manu & cœlum & terram ſuſtinet. O ſancte nate Dei, qui mundum ingreſſus, crucem iam ſuſtines & portas, & ea perpeti iuuat, quæ carnales homines abhorrent, vt ſic prius exemplo & opere, poſtea verò ſermone doceas, *arctam eſſe viam quæ ducit ad vitam, & regnum cœlorum vim pati, & quod* Matth.7. *violenti rapiunt illud*. Matt.11. Sic ſanè docuiſti *bonum eſſe viro, ſi portauerit iugum ab adoleſcentia ſua*, Thren.3. & etiam ab infantia, imò à materno vtero, vt tu feciſti. Nos verò miſeri curam tantum in voluptatibus & delicijs carnis conſtituimus, omni oblectamento fruimur, nihil oculi noſtri deſiderant, quod eis ad libitum non oſtendamus, &c.

Et ſubito facta eſt cum Angelis multitudo militiæ cæleſtis laudantium Deum & dicentium. Verſ.13. Ne vnicus ſolum Angelus videretur aſſiſtere, ad authoritatis comprobationem, multitudo Angelorum fuit adiūcta. Quod ſi *in ore duorum vel trium ſtat omne verbum*, Deut.17. quantò potiùs tantæ multitudini fides erit adhibenda? Mirabatur quidem cęleſtis illa militia ducē ſuum talibus armis indutum, & vocibus laudat quod admirabatur. Nam mos eſt aſſiſtentium miniſtrorū regem ſuum laudare, illique plaudere noua induto veſte. Ne autem crederetur iſte homo *de terra terrenus*; ſed *de cœlo cæleſtis*, idcirco militia cæleſtis eum laudibus, & canticis effert. Quæ idcirco militia cęleſtis dicitur, quia ſequitur militię ducem, qui cōtra *principes mundi huius & rectores tenebrarum* bellaturus, Phil.6. mundum ingreditur. Præliantur ipſi contra inimicos noſtros, & ad tutelam noſtram ſunt deſtinati, *vt cuſtodiant nos in omnibus vijs noſtris*, ne ad Pſal.90. offenſionis lapidem aut *petram ad ſcandali* verbo 1. Petr.2. aut opere incidamus. Rectè ergo Angeli deſcenderunt à cœlo in terram, eò quòd Angelorum rex naſcebatur in terra.

Expende etiam quòd in hac natiuitate Angeli Deum laudant, & homines ad laudandum inuitant, 39. Noſtra redēptio, Angelorum reparatio & collaudatio, quia non ſolùm humanum genus redemptum eſt, ſed etiam Angelorum ruina reparata. Quia igitur vtrique creaturę communis Saluator natus eſt, meritò vtrique ſimul gaudent. & ſe mutuo ad laudādum prouocant. Ideò non mirandum ſi Angeli in Chriſti natiuitate exultant, quando noſtra redemptio illorum reparatio eſt. Nulla enim erat creatura nec in cœlo nec in terra, à qua Angelorum ruina reſarciri poſſet, niſi ab homine. Et ad hoc Deus hominem creauit, vt poſſideret quæ Diabolus perdiderat. Et quamuis Diabolum de huiuſmodi hominis fœlicitate pœnitebat, nihil nō intentauit, vt huiuſmodi Dei propoſitū impediret, tum, diuina bonitas multis modis Diaboli malitiā ſuperauit. Imò vt ipſe Diabolus videret, hoc diuinum propoſitum ſine aliqua mutatione permanſurum, Deus ipſe humanam naturam aſſumpſit, & aduerſus Diabolū in medio campo gradum ſiſtit, donec illum vinceret. Vt vel ex his omnibus homo Chriſtianus diſcat ſuam redemptionem magnificare. Nam ſi Angeli tanti æſtimarunt ruinæ ſuæ reparationem, quanti nos facere debemus noſtram reparationem? Erant enim illi beati, & permanſiſſent, quamuis Deus non

ſieret

fieret homo. Quantò igitur maius argumentum
habemus, vt pro tanto dono in nos collato, Deo
Pſal. 47. gratias agamus? *Cantemus* igitur illi cum Dauid
canticum nouum, quia mirabilia fecit. Notum fecit Domi-
nus ſalutare ſuum, &c. Etenim ante quàm Chriſtus
naſceretur, nulla alia, quàm luctus & triſtitiæ erat
cauſa. Nihil aliud niſi peccatum videbatur, & nul-
lus qui auxilium conferret. Nunc autem nato iam
Chriſto tempus lætitiæ & exultationis eſt, & tem-
pus canendi. Hic attulit nobis gaudium, vitam, gra-
tiam, & benedictionem, & omne bonum. *Cantemus*
igitur, *quia mirabilia fecit*. Quid obſecro mirabilius,
quàm vt is, qui cœlum terramque regit, puer effi-
ciatur? quàm vt creator omnium efficiatur crea-
tura? qui Deus erat & eſt, hominis mortalitatem
aſſumat, ſapientia & verbum Patris infans efficia-
Ierem. 23. tur, & qui omnipotens erat, infirmus & æger? Qui
Hebr. 1. dicit, *Cælum & terram ego impleo*, iacet in humili &
Pſal. 33. arcto præſepio; qui vita eſt & fons vitæ, mortalis
fit; & qui *verbo virtutis ſuæ omnia portat*, in vlnis ge-
ſtatur à matre. Cuius *terra eſt & plenitudo eius*, in ſta-
bulo naſcitur; qui omnibus facultates tribuit, pau-
per efficitur, & qui animalibus & vniuerſis creatu-
ris paſcua ſuggerit, lacte materno alitur, & qui om-
nia mirabili varietate veſtit, nudus frigori exponi-
tur. Et vt vno verbo omnia dicta complectar, qui
ſummus erat, fit infimus. Equidem mirabilia fecit
Dominus in mundi cõſtitutione, & cum Eſraëlitis
magna fuit operatus; nihil tamen collationis ha-
bent cum his, quæ nobiſcum egit. Etenim vnum
hoc maioris ponderis & valoris eſt, quàm reliqua
omnia. Deus homo factus eſt. Nouis & inauditis
mirabilibus nouum canticum conuenit. Cantemus
ergo & nos cum Angelis magnificantes Domi-
num, cum & maior ratio horum encomiorum no-
ſtræ curæ ſit impoſita.

Vers. 54. *Gloria in altiſſimis Deo*. Mirabile quidem eſt, vt in
præſepio iacens, Angeli gloriam in altiſſimis can-
Gen. 30. tent. Vbi manifeſtatur ejus potentia, & magnitu-
do ſimul. Iacob in canalibus virgas poſuit, quarum
aliquæ cortice erant coopertæ, aliæ verò ſine cor-
tice. Sic Chriſtus hic fecit. Quid rogo magis oc-
cultum aut inauditum, quàm vt Chriſtus tanquam
peccator ploret? Et quid manifeſtiùs, quàm glo-
riam eius Angelos cantare, & illum pleno ore Sal-
uatorem dicere? Obſerua quod Chriſtus tacet, &
canunt Angeli. Sic tu laudes tuas ſilentio præte-
Prou. 27. reas vt alienum os tua encomia exaltet. Secundò
obſerua, quod dum quis ab vno laudatur, ſtatim
ab alijs multis laudibus proſequitur. Sic tu lauda
Exod. 15. Deum, vt alios ad ipſius laudes prouoces. Sic Ma-
ria ſoror Moyſi accepit tympanum in manu, egreſ-
ſæque ſunt omnes mulieres cum illa cum tympa-
nis & choris cantantes. Sic etiam viuere te oportet,
vt tuo exemplo alios exhorteris, vt vitam ſuam
Matth. 5. ſanctè componant. Ideò Dominus: *Luceat lux veſtra*
coram hominibus, vt videant opera veſtra, &c. Sic etiam
vnus Angelus laudans Chriſtum natum, alios ad
laudem prouocauit, qui omnes ſimul cecinerunt,
Gloria in excelſis Deo.

31. Aduerte autem Dominum tria ſibi ſoli reſeruaſ-
ſe, quæ nulli alij communicare voluit. Primum eſt
Rom. 2. vindictam de illatis iniurijs, ipſe enim ait: *Mihi vin-*
Hebr. 10. *dictam, & ego retribuam*. Et iterum: *Mea eſt vltio, &*
ego retribuam in tempore, non quando vobis, ſed tunc
quando mihi placuerit. Secundo ſibi reſeruauit
iudicium de occultis, imò de omnibus malis, &

Ideò ipſemet Pater *omne iudicium dedit filio*. Quocir- Ioan. 5.
ca Paulus admonet: *Nolite ante tempus iudicare*. Et 1. Cor. 4.
rurſum: *Tu quis es, qui iudices alienum ſeruum?* Et Do- Rom. 14.
minus: *Nolite iudicare, & non iudicabimini, nolite con-* Luc. 6.
demnare, & non condemnabimini. Tertiò reſeruauit ſi- Eſai. 44.
bi gloriam. Cùm ipſe dicat: *Gloriam meam alteri non*
dabo. In omnibus (inquit Paulus) *glorificetur Deus per*
Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Sic etiam Idem A-
poſtolus de Romanis & Philoſophis ait: *Non ſicut*
Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanue- Rom. 1.
runt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor
eorum. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Et Ioan. 5.
Phariſæi, qui gloriam ab inuicem accipiebant, ex-
cæcati ſunt. Ex quo loco diſcere oportet, in omni
re & euentu vni Deo ſoli gloriam tribuere, neque
talis animum tuum inuadat cogitatio, vt eam ipſi
rapere velis, quia grauiſſimo plecteris ſupplicio.
Etenim in quocumque bono quod feceris duo
conſiderantur, & honor & commodum, ex quibus
Deus voluit ſibi honorem eligere, tibi autem com-
modum & lucrum reſeruare. Et ideò quia hono-
rem Deo debitum, violenta & ſacrilega manu ra-
pis, præmium quod tuum erat, auferet Dominus
à te. Itaque ſi hoc grande facinus perpetraueris,
non ſolum non eris munere dignus, verum grauiſ-
ſimè in te animaduertet. Sic Herodem, vt in Actis Act. 12.
ſcribit Lucas, percuſſit Angelus, eò quòd non de-
dit honorem Deo. Manifeſtum quippe furtum, &
latrocinium eſt, proprium Deo debitum honorem
ſurripere nihil minus quàm vicino vas argenteum
ſubtrahere. Sic Paulus loquutus de Chriſto, ad id
ſe referens furtum quod Lucifer intentauit facere,
dixit: *Non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo,* Phil. 2.
ſed ſemetipſum exinaniuit, &c. Sub forma Dei nihil
præter Deum eſſe poterit, ſicut ſub forma ſolis eſt
ſol. Cũ ergo Deus eſſet ſub forma Dei, erat Deus,
& quod Chriſtus ſimilem ſe faceret Deo, non fur-
tum erat, ſicut illud Luciferi, qui erat ſub forma
Angeli, & voluit eſſe ſub forma Dei. Ita feciſſe Ie-
zabel ſacra refert pagina, quæ violẽta manu ſump-
ſit vineam Naboth. Caue autem ne tale committas 3. Reg. 21.
ſcelus; quia tanquam latro punieris, qui non ſolum
quod abſtulit reſtituere compellitur, verùm etiam
bonorum ſuorum ſeptuplum exoluit, & hac de
cauſa Dominus in teipſum animaduertit, auferens
tibi commodum, quia tu illi honorem abſtuliſti.
Sanctus ille Ioſeph, quando impudica eius Domi-
na eum ad peccandum inducebat, ſic dixit: *Domi-* Gen. 39.
nus meus tradidit mihi omnia præter te, quæ vxor eius es;
quomodo poſſum peccare in Dominum meum? Sic etiam
Deus tradidit tibi omnia præter gloriam ſuam,
quæ vxor eius eſt; quomodo ergo peccare poteris
in Deum tuum eripiendo illi gloriam ſuam. Vide
ergo quod ſicut Ioſeph noluit Dominam ſuam,
quia vxor Domini ſui erat, ita nec tu gloriam Do-
mini tibi impudenter ambias, quia vxor eius eſt,
& illam ſibi ſoli reſeruauit. In ſecundo lib. Regum
legitur, quod cum dux Ioab habebat captam ciui-
tatem Rabbat, miſit ad Dauid: *Obſide ciuitatem &*
cape eam, vt cum à me vaſtata fuerit vrbs, nomini tuo ad- 2. Reg. 12.
ſcribatur victoria. Fidelis ſubditus Dauid fuit Ioab,
qui quanquam deuaſtatam ciuitatem iam habebat,
quia eius Rex & Dominus erat Dauid, & bellum
inceptum erat ipſius expenſis, gloriam & hono-
rem victoriæ voluit tribuere Dauid, quamuis qui
pugnabat, & fortitudinem animi oſtendebat erat
ipſe Ioab. Sic tu qui militas diuinis ſtipendijs, &

Vult Deus omnem gloriam ſibi tribui nõ nobis

eius auxilio & fauore aduerſus carnẽ pugnas, mũ-
dum, Diabolum, & eos vincis, gloriam tribue
Deo; quia miles eius es, & in nomine ejus vincis
& pugnas. Ne autem ab inani gloria & mundi va-
nitate opera noſtra bona extinguantur, admonuit
Matth.6. nos Chriſtus dicens: *Attendite ne iuſtitiam veſtram
faciatis coram hominibus vt videamini ab eis.* Sic opus
eſt, vt Iuſtitiam tuam, hoc eſt, bona opera tua ab-
ſcondas, ita vt *neſciat ſiniſtra quid faciat dextera tua.*
Exod.1. Niſi enim hoc feceris, continget tibi quod filijs
& 2. Iſraël in Ægypto, qui filios mares, ſtatim vt in lu-
cem prodibant, eos ſubmergebant aquis, qua de
cauſa matres eoſdem in occulto nutriebant. Ita ni-
ſi opus tuum bonum, quod quaſi conceptum eſt
animæ, occultaueris, deripietur ab Ægyptijs, & in
flumen iactabitur, ibique vndis & fluctibus de-
mergetur. Ideoque ſi eleemoſynam, vel aliud
quoduis opus bonum effeceris, curandum tibi eſt,
vt non cauſa hominum id facias, neque laudem ho-
minum quæras: nam ſi id in occulto feceris com-
modum & vtilitatem accipies. Diuinus Paulus, vt
ex multis locis colligi poteſt, in omnibus gratias
Deo agebat, & illi gloriam dabat. Et Moyſes &
Aaron, qui gratias Deo non egerunt ad aquas con-
tradictionis, non meruerunt ingredi in deſidera-
Num.20. tam promiſſionis terram. Sic nec tu terram viuen-
tium ingredieris tibi promiſſam, vbi ſancti gau-
dent diuinam videntes eſſentiam, ſi in omni opere
bono ipſi Deo gloriam non tribueris. Dominus
præcepit Gedeoni, vt dimitteret multitudinem
populi, *ne gloriaretur dicens, meis viribus liberatus ſum.*
Iudic.7. Sed quid eſt quod Dominus tam ſollicitus ſit glo-
riæ ſuæ. Intelligas ô homo, id Dominum non fa-
cere ſui cauſa, ſed propter nos: nam periculoſum
eſſet nobis placere, quia inde poſſemus ſuperbiæ
anſam ſumere. Ille autem qui ſuper omnia habitat,
quantumcumque ſe extollat, non poteſt ſuperbire,
nec quantumcumque ſe laudet, magis extolli. Igi-
tur quidquid boni egeris, & quidquid laude di-
gnum, ibi cognoſcas Dominum Deum tuum, & te-
ipſum inutilem ſeruum conſidera, & vile inſtru-
mentum gratiæ ſuæ. Et quamuis Deo ſeruias ijs
donis, quæ liberali ſua manu tibi largitus eſt, ad-
uerte, quod ſi ipſis peccatoribus ea concederet, for-
tè meliùs quàm tu operarentur, & ita te ſeruum
inutilem iudicare debes, cum tepidè & remiſsè Do-
mino inſeruias, quando tantis nominibus illi ſis de-
1.Tim.1. uinctus. *Regi enim ſæculorum* (vt inquit Paulus) *im-*
Ioan.14. *mortali & inuiſibili, ſoli Deo ſit honor & gloria in ſæcu-
la ſæculorum.*

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Pacem
32. Non inuenitur vera pax, niſi in Deo. Angeli nuntiant, quàm Chriſtus ſæpè commenda-
uit, & à nobis diſcedens tanquam teſtamentum il-
lam nobis ſummoperè commendauit, dicens: *Pa-
cem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Sed quia *im-
Eſai.48. pijs* & ſceleratis (vt inquit Eſaias) *non eſt pax*, non
omnibus, ſed *hominibus bonæ voluntatis*, prædicatur.
Illi enim qui recta animi voluntate ſuſcipiunt
Chriſtum, ſicut iſti ſimplices Paſtores, veram Chri-
Matth.2. ſti pacem habent & poſſident. Herodes verò, qui
Chriſti aduentu turbatus eſt, non ſuſcepit Chri-
ſtum, imò ipſum fuit perſequutus. Sic modo illum
perſequuntur, qui ira commouentur, furioſi, &
Prou.6. qui ſemper rixantur, & *qui ſeminant inter fratres di-
ſcordias*, quique ſunt Diaboli miniſtri, & pacis
Chriſti ſubuerſores, qui ad nihil aliud valent ma-
gis quam ad confabulationes nectendas. Præterea
per voluntatis bonitatem potiùs dicitur quis bo-
nus, quam per alias potentias, quia voluntas cæte-
ras potentias mouet ad operandum, & ideò boni-
tas aut malitia eius in alias potentias diffunditur,
ſicut influxus primæ cauſæ in alias cauſas à prima
motas. A voluntate enim dicitur quis bonus, aut
malus, quia ratio meriti vel demeriti dependet à
voluntate tanquam radice, ea ratione, quia libertas
directè ipſi voluntati competit. Quare vbi nulla Eſai.57.
eſt libertas, nec mereri, nec demereri aliquis po-
teſt. Et idcircò pax iſta non malis, ſed rectis com-
petit. *Cor enim impij quaſi mare feruens*, quod nun-
quam nec manet, nec quieſcit. In Apocalypſi dici- Apoc.4.
tur, quod omnes illi qui adorauerunt beſtiam, *re-
quiem non habebant*, ſicut nec illi, qui belluinos ſuos
appetitus ſequuntur animi pacem vnquam poſſi-
dent. Namque ſicut in mari tumentes fluctus nun-
quam quieſcunt, ſic mundi adminiſtratores ſemper
fluctuent, nec vanis ſuis cogitationibus quietam
conſcientiam poſſident. Vera quippe eſt ſententia
Saluatoris dicentis: *In mundo preſſuram habetis, in* Ioan.16.
me autem pacem. Etenim infirmus homo etiamſi va-
na cubilia mutet, & lectos, non ob id quieſcit, quia
quoquo ſe vertat infirmitatem ſecum ducit, quæ
inquietudinis cauſa eſt. Sic ſanè etiam ſi in hoc
mundo per multum temporis ſpatium viuas, nun-
quam pacem & requiem habebis, quouſque malos
& deprauatos humores expellas, hoc eſt, tuæ pra-
uæ affectionis vitia, quæ te æſtuantem & inquie-
tum reddunt, quod ſi hæc feceris veram Chriſti
pacem & quietem poſſidebis. Pax illa, quæ tunc
temporis erat in mundo cum Chriſtus natus eſt,
& cum exijt edictum à Cæſare Auguſto, figura
erat huius ſpiritualis pacis. Quod pulchrè Mi-
chæas prædixerat dicens: *Pax erit in terra noſtra* Mich.5.
cum venerit, & quando calcauerit in domibus no-
ſtris. Itaque quia non peccatoribus, ſed bonis da-
tur hæc pax, & boni non niſi à voluntate ſunt bo-
ni, idcircò Angeli pacem nuntiant *hominibus bonæ
voluntatis.*

Porrò in Græco originali Lucæ ſic habetur, 33.
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, id eſt, *Et in terra pax,* Bona vo-
in hominibus bona voluntas. Quapropter in manu & luntas
poteſtate tua eſt hanc pacem habere, cum in manu nobis neceſſaria.
tua ſit hæc voluntas. Nihil enim eſt tam in pote-
ſtate voluntatis, quàm ipſa voluntas. Et ideò ſicut
Dominus es tuæ voluntatis, ita poteris habere ma-
lam vel bonam voluntatem. Bona erit ſi bonum
virtutis proſequeris, mala, ſi flagitia & ſcelera fue-
ris amplexus. Sicut Chamæleon eum ſortitur co-
lorem, qui ei in conſpectu eſt, ſic voluntas talis
erit, quale illud fuerit, cui per amorem iungitur.
Nullam aliam vel bonitatem vel malitiam habes
præter id quod amore, vel odio proſequeris. Cæ-
tera namque vt ſol, luna, & ſtellæ, Dominus di-
xit eſſe *bona valde*, poſtquam illa condiderat. At Gen.1.
cùm creauit hominem, nec bonum, nec malum il-
lum eſſe dixit. Non equidem minoris dignitatis eſt
homo, quàm reliquæ creaturæ, imò multo maio-
ris, & amplioris. Sed quid eſt quod Dominus reli-
quas creaturas bonitatis ſigillo comprobauit, at in
conſtitutione hominis nihil tale dixit, cum reli-
quis omnibus creaturis multò illuſtrior, præſtan-
tior & excellentior eſſet? Vtique id non fecit Deus,
quouſque ipſe homo manus ad opus applicaret, vt
vel ſic conſideratis rebus ab homine dilectis, vel
odio proſequutis nomen illi imponeret. Si bonum

amas

amas rectam habes voluntatem, quod ſi rectam habes voluntatem, bonus es, & vice verſa. Voluit enim Dominus oculis proſpicere, ad quod ipſe homo animum applicabat, vtrum ad bonum an ad malum, vt vel ſic Dominus de illo ſententiam proferret. Quod ſi vt ſæpius repetimus, bona voluntate præditus fueris, rectum habebis intellectum, vt de
Pſal.50. Deo rectè ſentias. Iuxta illud: *Intellectus bonus omnibus facientibus eum.* E contra verò deprauata voluntas multoties intellectum errare cogit, eundem in prauum ſuum affectum inclinando. Namque ſi voluntas rem illicitam, & diuinis mandatis contradicentem amore proſequatur, nihil dubium, quin ſtatim intellectum pro ſe trahat, vt eam approbet. De qua re elegantiſſimè ipſe diuinus vates Dauid: *Tranſierunt* (inquit) *in affectum cordis.* Tranſijt intellectus
Pſal.72. & reliquæ potentiæ ad factionem voluntatis, ad approbandum vel comprobandum voluntatis deſiderium. *De corde exeunt fornicationes, furta, adulteria,* &c. Sed quia voluntas fons eſt, & radix à qua
Matt.15. proficiſcuntur omnia mala & bona, idcircò Angeli exoptant nobis bonam voluntatem, vt omnia in nobis bona ſint.

54. Obſerua autem quod per hæc tria beneficia, tres effectus Verbi incarnati ſignificantur. *Glor. a, Pax, & Bona voluntas.* Gloria, *in excelſis,* Pax *in terra,* hominibus *bona voluntas.* Ad quæ tria natus eſt Chriſtus pro tanto ſuo in nos amore & dilectione. *Ad gloriam,* inquam in ſuperioribus, vbi comprehenduntur omnes beati. Secundò *ad tranquillitatem* ordinis inferioris nomine *terra* ſignificati, eò quòd terra infima pars eſt vbi comprehenduntur omnia inferiora etiam cum damnatis, qui velint, nolint ad tranquillum ordinem per pœnas deducuntur. Et propterea tranquillus ordo inferiorum, qui *pax* vocatur, licet non ipſis tamen Deo erit. Ordinatur tertio ad *bonam voluntatem* in hominibus qua genus humanum ſine Chriſto carebat & caret, quia finis verbi incarnati eſt, vt Deus ſit omnia in omnibus.

Natiuitas Chriſti tria bona nobis attulit.

1.Cor.15. Obſerua etiam non interponi coniunctionem *&* inter terram & homines, ſicut interponitur inter excelſa & terram, cum dicitur: *Et in terra,* nec dicitur, *& in hominibus* ad ſignificandum ad eandem vniuerſi partem inferiorem vtrumque pertinere, ſcilicet, tam pacem quàm bonam hominibus voluntatem.

Vers.15. *Et factum eſt, vt diſceſſerunt Angeli in cœlum.* Peracto
Tob.12. ſuo munere, ſicut Raphaël Angelus dixit Tobiæ. *Tempus eſt, vt reuertar ad eum qui me miſit.*

Eccl.20. *Paſtores loquebantur ad inuicem.* Sententia eſt ſapientis: *Sapientia abſconſa, & theſaurus inuiſus qua,*
55. *vtilitas in vtriſque.* Nihil emolumenti dicendum eſt, ſcientiam illius afferre poſſe, quæ nulli vtilitati deſeruit, & pecunia etiam nihil ferè eſt, qua non vtitur ad hominum vtilitatem. Fruſtra quippe illa potentia facta cenſetur, quæ ad operationem non tranſit. Natus eſt redemptor mundi, ſed tanto ſilentio & ſine vlla pompa & ſtrepitu, vt vel ipſos vicinos tale myſterium latuerit. Sed cum nos tanto & tam admirabili beneficio (niſi nobis eſſet patefactum) non gratularemur, ideò oportuit diuinam ſapientiam non eſſe abſconditam, & theſaurum hunc diuinum hominibus communicauit. Etenim ſicut lumen ſufficiens per ſeipſum eſt vt cunctis manifeſtentur, ita Saluator mundi ſuam communicans
48,50. bonitatem voluit ſeipſum pandere. Quia ſicut reſurrectionem eius *non omnibus* oportuit manifeſtari, *ſed* (vt inquit Petrus) *teſtibus præordinatis à Deo,* ita quidem admirabilis eius natiuitas æquum fuit, vt non omnibus manifeſtaretur, quia non omnes digni erant, ſed aliqui, quibus occulto Dei iudicio voluit natiuitatem ſuam aperire. Iſti fuerunt ſimplices quidam paſtores, quibus vigilantibus in regione illa apparuit Angelus, & natiuitatem redemptoris denunciauit. Iſti igitur ingenti quadam animi lętitia & gaudio, poſtquam Angeli aſcenderunt in cœlum ad inuicem loquebantur.

Tranſeamus vſque Bethlehē, & videamus hoc verbum 56.
quod factum eſt, quod fecit Dominus. Vbi diligenter obſerua, quod B. Virgo ex regia Dauidis ſtirpe nata, à nemine in ſæculo cognita, abiectiſſima mundi, in vili ſtabulo ſedet & tacet, & nihil de ſe loquitur, ſed quod homines negligunt, cæleſtes ciues honorant, & inquirunt. Vbi animaduertas curam & ſolicitudinem domini vt ſuorum ſeruorū notam faciat mundo virtutem: nam quamuis ipſi abſcōdantur, ipſe Dominus notos eos facit in vniuerſo mundo. Erat enim B. Virgo abſcondita in occulto & ſecreto loco, exiſtimans glorioſum illum partū nemini mortalium cognitum, quem Angeli iam concinunt, & de quo paſtores inter ſe colloquuntur. Si bene viuis ſi labores, ſuſtines, ſi oras, ſi plangis taces; quia hæc omnia opportuno tempore in vtilitatem tuam manifeſtabit Dominus. Mirabile quidem eſt, quod dum ſeruus Dei abſcondita quærit & infima loca, ipſe dominus tantam illius gerit curam vt vniuerſo mundo laudes ſuas prædicet. O inconſideratus & ſtultus hominum error, qui dum honorem ſolliciti quærunt, & deſiderant, eundem amittunt, & dum nominis immortalitatem ambiunt, à memoria hominum penitus delentur. Ea enim quæ ad conſeruationem noſtram eligimus, conducunt plurimum ad perditionem, & vbi lucrum inuenire exiſtimamus, ibi maiorem iacturam facimus. Qui parauli & abiecti proprijs oculis ſunt, honore inueniuntur digni apud Deum & homines. Quocirca ſi honoris lucrum, ſitibundus quæris, illum fugito, *Laudet te alienum os, non tuum.* Facito quod de- Prou 27.
bes, & in manus Domini teipſum conijce, ipſe namque tui honoris ſolicitam curam habebit. Vbi iam rogo animaduertas, quanta fuerit ipſi domino cura, vt honore & laude afficeret ſeruum ſuum Iacob relegatum, & laboribus onuſtum in Meſopotamia. Ita etiam recordatus eſt Ioſeph vinculis & cathe Gen.32.
nis conſtrictum in Ægypto, & Dauid cuſtodiæ Gen.41.
ouium deſtinatum in deſertis locis, & montibus in 1.Reg.16.
publicum produxit, quem excellenti victoria ad- 1.Reg.17.
uerſus Goliath gigantem decorauit. Denique vt vnico verbo omnia dicta complectar, virginem abſconditam & humili loco clauſam dominus notam facit & Angelis cœli & paſtoribus terræ. Et quamuis initio paſtores fuerunt deterriti tam ſubita Angeli apparitione, iam in lætitiam redacti colloquuntur, quo pacto ituri ſunt in Bethlehemiticam porticum.

Obſerua præterea Angelos non dixiſſe paſtori- 57.
bus, vt irent in Bethlehem: nihilominus ipſi viam aggrediuntur, & *inuenerunt infantem.* Vbi diligenter aduertas, quod ad vitæ perfectionem non ſatis eſt, Deum cognoſcere per fidem; ſed opus eſt ad illum tendere per ſancta opera. Certè iſti paſtores dictis Angeli fidem adhibuerunt, nihilominus vadunt ad Rom.3.
illum. Non ſatis eſt credere, niſi ſimul opereris. Per fidem namque & bona opera Deo nos appro-

Cognito Deum & fidei adiungenda ſunt opera.

ximamus; Fertur enim anima noſtra amore, quocumque fertur. *Transeamus*, inquam, *in Bethlehem.* Appropinquemus Deo, & appropinquabit ipſe nobis. Docemur etiam, vt nullæ rerum cupidines nobis ipſis poſſint eſſe impedimento, vt Deo appropinquemus: Iſti namque paſtores non fuerunt impediti à grege ſuo, vt in Chriſtum tenderent, omnia reliquerunt, & nulla facta mora ad præſepium acceſſerunt. Sed multi ſunt modo, qui ad Chriſtum animi cupidine ire contendunt, nihilominus permittunt impediri ab honoribus, diuitijs & vanitatibus huius ſæculi, in quibus omnibus ſummè conſiderare deberes, cuius rei iacturam facis, & quarum rerum cauſa hanc iacturam facis. Omittis ad Deum ire? ſed propter quid? Propter mundũ. Si propter rem aliquam illum omitteres, nõ mirarer tantùm, ſed omittis Deum, qui ſummum bonum eſt, eundemq́ue poſtponis ſtercoribus terræ. Imprudentis eſt ſententiam ferre inauditis partibus. Peccatores ſententiam pronunciant in fauorem mundi, & bonum eſſe dicunt mundo inſeruire, & Dei partem relinquunt, quæ cum non audiatur facilè condemnationem patitur. Namque ſi iſti diuini cibi nectar & ambroſiam deguſtaſſent, cognoſcerent quidem maiorem dulcedinem in amaritudinem eſſe, quam in dulcoribus & ſuauitatibus mundi. *Act. 9.* *Guſtato ſpiritu, deſipit omnis caro.* Sic Paulus à Deo vocatus rerum mundanarum dulcedinem abſinthij amaritudinem indicat, & contemnit epiſtolas in Damaſcum, & dixit: *Domine quid me vis facere?* Quid igitur eſt quod tu mundũ non deſeris, quandoquidem iſti Paſtores gregem reliquerunt, *Matth. 9.* Matthæus *thelonium*, *Matth. 4.* Petrus *retia*, vt Chriſtum adirent? *Matt. 13.* Itaque omnia ſunt contemnenda & relinquenda, & iter aggredi debemus. Negotiator ille Euangelicus non fuit otioſus, ſed lætatur præ gaudio *inuento theſauro*, ſicut iſti paſtores. Charitas non languida eſt, non quieſcit, non eſt otioſa, ſed Chriſtum quærit ſumma diligentia.

21. *Verbum pro opere.* Sed iam verba paſtorum explicemus. *Videamus* (inquiunt) *hoc verbum quod factum eſt, quod fecit Dominus.* Verbum in hoc loco non ſumitur pro diuino Verbo ſiue filio Dei, ſicut quidam malè interpretati ſunt, ſed ſumitur pro re aliqua, aut facto, vel opere. *2. Reg. 1.* Sæpè enim in ſcriptura ſacra verbi nomine opus vel factum aliquod intelligitur. Cuius rei exemplis pleni ſunt libri Regum, vbi cùm agitur de rebus geſtis à regibus Iſraël vel Iudæ, dicitur: *Reliqua quæ fecit, ſcripta ſunt in libro verborum Regum Iuda* vel *Iſraël.* In ſecundo etiam libro Regum dicitur, Regem Dauid dixiſſe Amalechitæ rogantem de bellicis factis: *Indica mihi verbum, quod factum eſt.* Manifeſtò apparet quod non rogabat Dauid, quid in bello diceretur, ſed de factis & geſtis in bello. Quod etiam verum eſſe apparet per datam reſponſionem *4. Reg. 20.* ab Amalechitæ nuntio quo ſignificauit mortuum eſſe Saulem & Ionatham, & perditum populum Iſraëliticum. Præterea cùm Rex Ezechias oſtendit theſauros domus ſuæ ſeruis Regis Babyloniæ, inquit Scriptura: *Non erat verbum in domo ſua quod non oſtenderit eis*, id eſt, nulla res. Impoſſibile namque reputaui hæc & alia multa ſcripturæ loca huic ſimilia, pro verbo poſſe intelligi, ſed pro opere. Et ſecundùm hunc ſenſum, quem veriſſimum arbitror, litteræ explicatio eſt: *Eamus in Bethlehem & videamus hoc opus Dei*, magnum hoc opus factum à Domino videamus. Videamus, inquiunt, Deum qui inuiſibilis eſt, hominem iam factum viſibilem noſtra mortalitate indutum. Ros qui naſcitur in alta aëris regione nunquam in ſuo deſcenſu videri poteſt niſi quando ſedet vel in herbis vel in folijs arborum. Sic filius Dei qui ab æterno genitus eſt à patre, nunquam apparuit viſibilis quouſque in gremio virgineo ſedit, & ibi deſcendit ſicut ros ſuper herbam virẽtem viriditate omnium virtutum. *Videamus* ergo *hoc verbum, quod factum eſt, quod fecit Dominus.*

Et oſtendit nobis. Nobis inquam ſimplicibus paſtoribus. 22. *Prius annunciatur Christus paſtoribus, quã regibus.* Multi principes & viri litterati erant in Hieruſalem, & nemini illorum apparuit Angelus; ſed paſtoribus ſuper gregem ſuum vigilantibus. Certè dici non poteſt quin Angelus fuerit prudentiſſimus, quando iſtis & non illis principibus apparuit. Quia ſi Angelus huiuſmodi diuitibus hanc Domini natiuitatem prænuntiaret, qui in cute curanda ferè totam vitam conſumunt, nunquam in tota vita iter illud aggrederentur, quippè qui tunc à famulis rogarent ſerenúmne eſſet tempus, an cœlum nubibus coopertum, ſi reſponſum acciperent, vel aërem vel cœlum pluuiam denuntiare, vtique iterum in vtramuis aurẽ obdormirent, & alto profundo ſomno (vt facere ſolent) conquieſcerent. Quod ſi id delicatis mulieribus denunciant, priuſquam ſtibium & fucum apponerent, iam ſol alta montis cacumina pertingeret. Si igitur iſtis natiuitatem Domini Angelus denuntiaret, prius ſol ad occaſum tenderet, quam pararent ire in Bethlehem. ideò ſapienter fecit Angelus apparens paſtoribus, qui ſtatim nulla facta mora feſtinant in Bethlehem. Nihil erat quod eos remorari poſſet: nam induti dormiebant, nec in ſuauibus lectulis iacebant, non phaleratis equis indigebant, non curribus, quin potius nec aëri, nec niui, nec frigori parcebant; ſed tanquam homines omnibus terrenis orbati, ea hora qua Angelus apparuit, ſine alicuius rei conſideratione quæ illos detinere poſſet *in Bethlehem* proficiſcuntur, *Matth. 2.* diuites autem relicti ſunt *in Ieruſalem*, nec vocantur, vt hoc tantum & tam diuinum myſterium videant.

Sed obijcies forſitan, dicens: Nónne regibus orientalibus diuitibus & potentibus apparuit ſtella, & duxit illos in Bethlehem? Verum id fateor, ſed rogo aduertas diligenter, quanto labore peruenerunt in Bethlehem itinere tredecim dierum defeſſi, vt vel ex hoc colligere ſit nobis facilè, quanto maiori labore & difficultate diuites ad Deum accedunt, quàm pauperes. Namque iſti Paſtores ea nocte qua Chriſtus natus eſt illum adorauerunt, reges verò poſt tredecim dies ad Chriſtum veniunt.

Et venerunt feſtinantes. Quod erant venturi dixerunt priùs: *Vers. 16.* nam loquebantur ad inuicem dicentes: *Transeamus vſque Bethlehem*, agentes de modo quo ituri erant, promiſſam fidem compleuerunt. *Verbis facta correſpondeant.* In mundo ſanè multa ſunt verba, & nulla opera. Fallax enim mundus vniuerſis hominibus ſeipſum, amicum & familiariſſimum promittit, monteſq́ue aureos pollicetur, at in neceſſitatis articulo omnes deſerit, nulli datam fidem complet; iſti verò Paſtores adimplent factis quod verbis promiſerant. Non ſicut tu, qui quotidiè proponis & promittis te ad meliorem vitæ conditionem rediturum, & nihil minus quam id adimples. Proponis alienum reſtituere, & confeſſario id promittis; tamen protinus id obliuioni tradis. Proponis accedere

Chriſto,

Christo, & nunquam accedis. Accidit tibi in hoc
negotio sicut nautis in portu, qui semper propo-
nunt vela ventis dare, & de die in diem naui-
gationem distrahunt, & habentes tempus, aliud
fœlicius sibi futurum expectant, donec præte-
rito nauigandi tempore iam nauis in portu putre-
scit.

40. Secundo obserua, quod non solum venerunt Pa-
In causa stores, verùm etiam *festinanter* venerunt, non pi-
salutis gri aut negligentes fuerunt in quærendo Domino.
nostræ & Namque Dominus grandi solicitudine aduertit,
Dei festi- quo feruore, & quanta voluntatis promptitudine
nandum opera ministerij sui exequamur. Pater ille qui duos
est, & nõ habebat filios, quorum minor natu cum dissipas-
procrasti set bonam partem suæ substantiæ, cùm ad do-
nandum. Luc. 15. mum rediit famelicus & pannosus, maius gau-
dium cum hoc suscepit, quam cum illo quem do-
mi semper habuit: nam Dominus neutiquam at-
tendit, quanto temporis spatio illi seruiuimus, sed
quanto spiritu & quanto animi feruore. Et ita ve-
rum est aliquem in vnica hora maiori præmio pos-
se esse dignum, quàm alius mille annis: nam Do-
minus pluris æstimat parum & feruens ministe-
rium, quàm multum & remissum. Idcircò filius il-
le prodigus tanto spiritu & feruore se in Deum
conuertit, & suos reliquit, quarum custodiæ dedi-
tus erat, vt locupletiori, & maiori præmio dignus
in oculis paternis fuerit inuentus, quam alter fra-
ter, quo factum est, vt maioribus honoribus fue-
rit affectus, quam is qui parenti tepidè ministrabat.
Quibus omnibus exemplis docemur non segniter
aut ignaue in mandatis Domini nos ipsos debere
exercere. Plus duplo consumpsit Salomon in ædi-
ficando templo, quod in obsequium Domini con-
struebat quam in ædificio propriæ domus. In quo
insinuatur res diuinas maiori diligentia: efficien-
3. Reg. 6. das esse, quam nostræ propriæ. Equidem non opor-
tet ei tepidè aut remissè inseruire, qui tanto feruo-
re & amore venit è cœlo, vt nos quæreret, & fri-
gida nocte nasci voluit. Præceperat Dominus vt
Exod. 12. Paschalis agnus *festinanter* comederetur, quia vult
nos in sanctis operibus cum festinatione operari.
Nam si grandis summa argenti vel auri tribuenda
tibi esset, postquam ad finem peruenires alicuius
incepti itineris, nónne rebus alijs contemptis, quæ
sese tibi in via possent offerre, veloci cursu iter age-
3. Reg. 17. res? Considera igitur *longam tibi restare viam*, &
tempus vitæ breue. Quapropter oportet non tepi-
dè iter agere, sed summa adhibita diligentia & so-
licitudine; quandoquidem mercedis retributio tan-
ti ponderis & valoris est, vt nullo argento, nullo
auro, nullis pretiosis margaritis conferri aut com-
poni possit. Vtinam in his mandatis Domini tan-
to cum feruore incederes, vt posses cum Propheta
Psal. 118. dicere: *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Non tan-
ta ignauia quanta tu, Rex sanctus in via Domini
incedebat, nec inseruiebat ea cunctatione & mora,
qua tu. Accipitres in regione Noruegiæ optimi
sunt, quia cum in ea regione parui sint dies, prope-
rant dum dies est in captandis auibus. Ita tibi fa-
ciendum existimo, cum dies huius vitæ breuissi-
mus sit, plusquam dici potest, sanctis & erectis ope-
ribus incumbẽdo, priusquam *nox* mortis adueniat,
in qua nemo poterit operari. Etenim quidam sapiens
loquutus, vt exemplum discipulis suis daret dixit:
Vita breuis, ars verò longa, experimentum fallax, iudicium
Ioan. 5. *difficile*, &c. Et non dixit, vt discipuli sui studium
medicinæ relinquerent, sed potiùs vt in studendo
festinarent, cùm scientia difficilis, vita vero breuis
esset. Ita sanè tu festinanter Deo inseruire debes,
quando vita nostra sic adeo breuis est, id vero quod
fieri debet multum. Iusta quidem ratione incusa-
ri debet Pharao, quia cum domus eius tota, & re-
gnum vniuersum ranis esset plenum, hortatus à
Moyse dicente, *Constitue mihi, quando deprecer pro* Exod. 8.
te, & pro seruis tuis, & pro populo tuo, vt abigantur ranæ
à te, respondit. *Cras.* Iustum quidem esset, vt mede-
lam suę infirmitati statim peteret, quando tam ini-
qua plaga erat obsessus. Tamen ea verba ab homi-
ne expectantur, cuius corpus breuissimè in profun-
do mari erat submergendum, & eius anima in pro-
fundo inferni. Itaque omnes nos festinare oportet
in nostræ salutis opere, quia protinus etiam opera-
ri, serò iudicandum est, namque bona nostra ea
sunt, vt valeant Deo ipsi restituere in obsequium &
honorem, quod tantis peccatis illi abstulimus. Sed
de his hactenus.

Sed quid isti boni Pastores festinantes viderunt?
Quid inuenerunt videntes regem natum? Nun-
quid pallatium aliquod marmoreum, aut matrem
reginæ diademate fulgentem, aut eam aureo lecto
recumbentem? Videruntne puerum purpura &
bysso inuolutum, aut curiam multis ciuibus abun-
dantem?

Et inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantem positum 41.
in præsepio. Iam hic vides sanctorum Patrum desi-
derium adimpletum, & quomodo Deus eorum
petitionibus acquieuit. Audi Prophetam Esaiam:
Desiderauimus eum despectum & nouissimum virorum. Esai. 53.
Nónne melius foret? vt diues veniret, vt nos diui-
tijs impleret? Nónne melius esset vt cum summa Leg. Aug.
potẽtia veniret, vt nostras iniurias vindicaret? Mi- lib. 1 doct.
nimè. Isto enim pacto non illum desideramus, sed Christ. c.
humanum, pauperem & abiectum: namque con- 14.
traria contrarijs optima sunt medicamenta. Ceci- Christus
dit Adam superbia & illum humilem exoptamus, vt salua-
vt nostræ medeatur superbiæ. Ille voluit esse ma- tor, qua-
gnus, & idcircò hunc ego pauperem, paruum & lis in car-
abiectum desidero, vt vel sic his contrarijs tiria- ne appa-
cis curetur hominis superbia & auaritia. Qua de rere de-
causa rectissimè inquit Esaias, *desiderauimus eum de-* buit.
spectum & nouissimum virorum, vt quanto ipse abie-
ctius descenderit, tanto altius ego ascendam. Ideò
patientiss. Iob: *Vtinam appenderentur peccata mea, &*
calamitas, quam patior in statera. Nónne Iob peccatá, Iob 6.
caro aut fructus sunt, vt appendantur in statera?
Peccatum nihil est positiuum, sed priuatio vel ne-
gatio quædam quæ est carentia rectitudinis debitæ
in esse. Sed quomodo appendentur? Audi dum in
aliqua stateræ lance aliquod pondus est, in terram
inclinatur, altera verò lanx quæ vacua est in altum
eleuatur. Idcircò, vt quæ eleuata est in imum de-
scendat, necessum est vt alteri maius pondus appo-
natur. Omnes cecidimus propter peccati grauita-
tem & pondus, & descendimus omnes ad inferni
tenebras: vt igitur nos ascenderemus necessum
fuit, vt Christus descenderet humiliatus, Ita sanè
quantò vna statera descendit, tantò alia in subli-
mè rapitur. Cecideramus nos in profundum, &
Christus in alta gloria sedem habebat, & idcircò
descendit Christus, vt nos aduolaremus ad cœ-
lum. Qua de causa desiderat Iob, vt nostra appen-
dantur peccata, & constituantur in vna statera, in
alterá verò Christi lachrymæ, paupertas, nuditas,
durum

durum præſepium, frigiditas, & omnes alij labores, quia rectè nouerat Iob plus ponderis eſſe hæc Chriſti merita, quã omnia noſtra bene facta. Quapropter Iob hoc experimentũ fieri deſiderat, & Eſaias non in ſublimi loco, ſed deſpectum, humilem, & abiectum, illum deſiderabat. Quocirca poſſemus dicere. Veni Eſaia ad præſepium Bethlehem, & videbis tua deſideria adimpleta. Inuenerunt Paſtores filium Dei *poſitum in præſepio*, non in aulis aureis pauimentis compoſitis, non in pretioſis cubiculis, ſed *poſitum in præſepio*. Certè quilibet homo, qui hæc conſiderauerit penitus admirabitur, dum videat Dei filium in tantum contemptum deueniſſe, vt ſtabulo dignatus fuerit habitare, animaliumque ſocium fieri propter hominum ſalutem. Tu Domine qui cœlum pulchris ſideribus induiſti, & herbas campi & flores gratis coloribus induiſti, & aues varijs plumis exornaſti, gaudes in præſepio eſſe pãnis inuolutus? Quo modo cum gaudium & exultatio Angelorum ſis, lachrymis madidus es? Nondum natus es, quando delicta mea plangis? Non ſolum cum ſis Deus, homo fieri voluiſti; verùm in maiori hyemis rigore natus es media nocte, & in tanta paupertate. Nihil ſanè dubito, quia nox illa, qua Chriſtus natus eſt, frigidior & aſperior fuerit, quam alia vnquam. Quod ſi ratio non valuerit, nec capitis ſententia valeat. Quia diuinum verbum cum humanitate ſimul accepit omnes noſtras miſerias & pœnalitates peccato excepto, & has miſerias in maximo contemptu & abiectione. Itaque non ſolum pauper, ſed pauperrimus fuit, nec ſolum mori, ſed mortem crucis ignominioſam pati voluit. Itaque ſicut volens mori, genus mortis ignominioſiſſimum elegit, ita volens naſci, noctem rigidiſſimam elegit. O quantum tibi, ô glorioſè puer, debent homines! Quomodo anima mea in tuum non rapitur amorem? Quomodo cor meum ſicut cera non liquefit, dum propter ſuum amorem videt Deum *in præſepio* inter bruta animantia poſitum? Hæc omnia amoris noſtri cauſa Dominus facit, & vtinam intentum conſequatur. Et non ſolum in tanta humilitate & paupertate ex virgine voluit naſci, vt noſtram abiectionem & miſeriam exaltaret, ſed vt exemplo vitæ ſuæ, noſtram componeret. Sic prædixerat Dominus per Zachariam Prophetam: *Perpendiculum extendetur ſuper Hieruſalem.* Hæc quidem verba peccatores ipſos vehementer deterrent, at qui vitam Chriſti ſequuntur magnę ſunt conſolationis & gaudij, quando dicit omnes metiendos eſſe ſua vita. Si villicus redditurus rationem de expenſis, maximo timore concutitur, quid erit quando vitæ noſtræ ratio arctiſſima exigatur? Malam rationem reddet ille, qui modo nec ſecum, nec cum Deo vllam amicitiam habet. Solent artifices plumbeum perpendiculum apponere; vt vel ſic videant, an ædificium rectitudine careat. Vita Chriſti nobis perpendiculum eſt, vt noſtras actiones moderemus & regamus. Quando Dominus ad iudicium venerit, vniuerſum ædificium, quod ſine regula & perpendiculo inuenerit factum, ſubuerti præcipiet. Hoc Chriſti præſepium paupertas, & humilitas noſtram metientur vitam. Sed ô ſancte & admirabilis redemptor, dum meipſum tibi volo conferre, pudore prorſus ſuffundor, quam fœda & contaminata mea puritas ſit, quam ſuperba mea humilitas, quam cupida mea paupertas, quam crudelis mea miſericordia, quam frigida & tepida mea charitas, quam ridiculæ meæ lachrymæ, quam ſine deuotione mea oratio, & nomen Chriſticolæ fictum, quam ſterilis & ſine fructu meæ vitæ diſcurſus, ſi tuæ innocentiſſimæ & immaculatæ vitæ cum mea velim collationem facere.

Zach. 1.

Videntes autem cognouerũt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc. Verbum erat dictum ab Angelo, quod Chriſtus erat *natus in Bethlehem*, quodque *poſitus* erat *in præſepio*, & *pannis inuolutus*, quæ vis omnia quamuis antea, ſed non crediderunt (nam ſi non crediſſent, non veniſſent) *videntes cognouerunt*. Vnde iam iſti Paſtores Angelo dicere poterant, id quod Samaritani dixerunt mulieri. *Iam non propter tuam loquelam credimus, ſed nos ipſi vidimus, quia hic eſt Saluator mundi.* Vidimus enim Saluatorem ſæculorum, regem Angelorum, ſolem iuſtitiæ inter nebulas mundi ſulgentem, & inter præſepij anguſtiam cœlum terramque regentem. Modo autem ad tuam eruditionem perpendas obſecro, quam rectè dixerit Paulus: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Iſti enim Paſtores Dominum quæſierunt recta & ſyncera animi intentione, & quod quærebant inuenerunt Domino permittente & volente. Sic tu ſyncerè & non fictè, Dominum Deum tuum quære & illum inuenies. Vnde Sapiens admonet dicens: *Sentite de Domino in bonitate, & in ſimplicitate cordis quærite illum: apparet enim eis, qui fidem habent in illum, & iuſtitia ſimplicis diriget viam eius.* Et iterum: *Deus non proijciet ſimplicem.* Præterea obſerua, quod cum iſti Paſtores Deo obtemperauerint, facientes id quod Angelus præcepit, ideò Dominus fecit quod illi exoptabant. Bona namque fœlicitas in omnibus illi contigit, ſicut Angelus ei prædixerat. Vis tuâ omnia tibi fœliciter & fauſtè contingere? fac quod Dominus præcipit, & pro palato tibi omnia euenient. Etenim ſcriptura dicit: *Voluntatem timentium ſe, faciet Dominus.* Quod ſi diuinæ voluntati repugnas, quid eſt, vt velis tuam Dominus adimpleat? Obtempera Deo, & quæ volueris pete. Multi ſunt, qui grandes dignitates & alta munera obire contendunt, cum & in ſceleribus & flagitijs viuant coinquinati: mirantur verò ſi hæc, quæ deſiderant non conſequantur. Alij verò immenſas lites connectunt, & aduerſarios ſuos mille modis calumniantur, qui quidem litigandi modus iniquus & ſceleratus eſt. Et idcirco permittit Dominus, vt quamuis à tuis partibus iuſtitia ſtet, nunquam tamen pro te ſententia feratur, quia cum Dei offenſa & iniuria, tua vis conficere negotia. Vera autem via vt omnia tua negotia rectè expediantur ea eſt, vt in eis adminiſtrandis id facias, quod Dominus præcipit, & ita Dominus ijs quas ignoras vijs negotia tua ad fœlicem exitum perducet.

Vers. 17.

Ioan. 4.

Rom. 8.

Sap. 1.

Prou. 19.

Pſal. 144.

Et omnes qui audierant mirati ſunt de his, quæ dicta erant à Paſtoribus ad ipſos. Obſerua, quod Angeli Paſtoribus, & Paſtores alijs, Chriſti natiuitatem annunciant, vt ſic Deus miniſterio hominum homines doceat. Multi ſanè nolunt litteris operam impendere, nec Magiſtros audire, exiſtimantes in ipſa oratione & contemplatione, qua eleuati ſunt, Dominum inſpiraturum illis & doctrinam ſcientias, quod certè temere agunt, & Deum ipſum amenter tentant, nolentes ab alijs edoceri. Neceſſum enim fuit Apoſtolos mirabiliculosè à Domino edoceri, infundens illis Spiritum ſanctum, cum non

Vers. 18.

Homine ab hominibus discere conuenit.

non haberent qui eos doceret. Tamen cum In Ecclesia Dei multi ſint litterati & ſapientes. Deum tentant, qui ſine neceſſitate miracula eſflagitant. Vult Dominus per cauſas ſecundas agere, & quod homines ab hominibus diſcant, & quod bumiliter eis ſubijciantur, laborantes & libros reuoluentes. Exod. 18. Nónne Moyſes amicus & familiaris Domino erat, & quótidie cum eo loquebatur *quaſi amicus ad amicum ſuum*, tamen voluit, vt ab Ietro ſacerdote Madiam ediſceret, quomodo recturus erat & gubernaturus populum, & ſuo conſilio vſus, conſtituit Moyſes Decanos, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, qui populum iudicabant. Sic etiam Eunuchus ille reginæ Æthiopiæ voluit edoceri Act. 8. per Philippum: nam ſpiritus dixit Philippo: *Accede & adiunge te ad currum iſtum*, & poſteaquam Euangelizauit ei, *baptizauit illum*. Nónne ipſe Domini ſpiritus, qui præcepit Philippo vt accederet ad currum, poterat illum docere? Planè docuit, ſed voluit, vt à Philippo doceretur. Act. 9. Eodem modo Paulum, cui Dominus in via Damaſci apparuit, poterat inſtruere in fide, tamen miſit illum ad Ananiam diſcipulum, vt ab eo diſceret, quid illum facere oporteret. Act. 10. Cornelio etiam apparuit Angelus Domini, & inſtruxit, vt mitteret ad Petrum, qui erat in Ioppe, qui cum accederet prædicauit Cornelio Centurioni, & his qui cum eo erant, docens eos in fide, & baptizauit. Denique voluit Deus vt iſti Paſtores edocti ab Angelo, & viſo Saluatore alios docerent, quia vult vt homines ab hominibus diſcant. Eo quamuis ſanctiſſimum & optimũ ſit orare, vt Deus tuum illuminet intellectum, hoc tamen bonum eſt, ſi teipſum adiuuaueris, & feceris quod in te eſt, hoc eſt, operam litteris dando & laborando. Aug. in prol. lib. de Christ. Doct. Vide de his ſi placuerit Diuum Auguſtinum. Docet etiam locus iſte opera Dei & magnalia eius extollere, & alijs enarrare. Deut. 3. Sic Moyſes fertilitatem terræ promiſſionis populo narrauit, & mirabilia eius. Tob. 12. Sic Angelus Raphaël dixit Tobiæ: *Opera Dei reuelare & confiteri, honorificum eſt*. Psal. 77. Et Dauid in Pſalmo: *Narrantes laudes Domini & virtutes eius, & mirabilia eius quæ fecit.*

42. Christus in natiuitate ſua mirabilis & quid pastores.

Obſeruandum hic etiam eſt quod iſti ſummopere mirabantur, & rapiebantur admiratione, audiẽtes illa quę dicta erant à Paſtoribus. Nec mirũ, quia cum Propheta Eſaias fuerit vaticinatus de Chriſti aduentu, inter multa alia & præclara quidẽ, dixit: *Paruulus datus eſt nobis*, &c. Et ſtatim ſubiunxit: *Vocabitur nomẽ eius* ADMIRABILIS. Sicut enim regina Sabba videns ſapiẽtiam Salomonis, & domũ quam 3. Reg. 10. ędificauerat & cibos eius, &c. Ita fuit in admirationem rapta vt ſpiritus deficeret: ſic iſti ſummoperè mirabantur, & non immeritò. Vnde egregius Pſal. 97. Pſaltes inquit: *Cantate Domino canticum nouum, quia mirabilia fecit.* Et ita iſti non immerito mirabantur. Sed quid *mirabantur? Ea quæ dicta erant à Paſtoribus*. Sed quid dixerunt Paſtores? Quod viderant in Bethlehem. Sed quid in Bethlehem viderunt? Ipſam patris ſapiẽtiam, obmuteſcentem, fortiſſimum, imbecillũ, magnum, vilẽ, humilem & abiectum, impaſſibilem, paſſibilem, diuitem, pauperem, & tandem infinitum, finitum, conſpexerunt. Nũquid iniuſtè aut immeritò mirabantur? Iuſta quidem ratione admirati ſunt. Non mirareris & tu, ſi aliquem infantem tibi demonſtrarem, & dicerem. Puer iſte, quẽ vides antiquior matre eſt, & natus eſt hodie, nec principium habet. Pauper eſt, & ſimiliter diues, magnus & paruus, omnipotens, & nihil potens, impaſſibilis & paſſibilis, perit frigore, & omnem calorem ſecum habet, illum cœlum nec terra capit, & breui comprehenditur præſepio. Nónne hæc omnia iuſta de cauſa mirareris? O inaudita & ſtupenda miracula, quod mater & virgo ſit, quis talia dicere audiuit? Veniant mũdi Philoſophi ſuis axiomatibus dicentes, quod locus & locatum debent habere proportionem, tamen hic locus præſepium eſt, & quem præſepium capit, tota mundi machina comprehẽdere nequit. Omnes qui audierunt mirati ſunt, & non immeritò. Venit Iacob ad Patrem ſuum Iſaac; Gen. 27. qui ſenex erat & cæcus, pater autem exiſtimans illum eſſe Eſau, dixit: *Vox quidem vox Iacob, manus autem manus Eſau.* Nota. Sed qui fieri poteſt vt Iacob & Eſau idem ſint? Admirabatur Iſaac. Videte igitur filium Dei, tanquam alter Iacob, indutum veſtibus peccatoris Eſau. Sic Paulus id affirmat: *Habitu inuentus, vt homo.* Phil. 2. In habitu hominis peccatoris *in ſimilitudinem carnis peccati*. Reuera Iacob non erat Eſau, ſed ſimilitudinem Eſau gerebat, & veras veſtes etiã Eſau. Sic Chriſtus non erat peccator, ſed ſimilitudinem habebat peccati, & humanitatem veram, quia verus homo erat. Ideò ſi ad eum reſpicis, audies *vocem eſſe Iacob, manus autem Eſau*. Audi vocem: *Gloria in altiſſimis Deo*. Vox quidem *vox Iacob*. Vox hæc vox Hebr. 1. Dei eſt. Tamen ſi tangis, videbis eum frigore trementem & *manus Eſau* eſſe. Videbis alio modo eum ab Angelis adorari: *Et cum introducit primogenitum in orbem terræ dicit: Adorent eum omnes Angeli eius*. Ex altera autem parte videbis eum lachrymas fundentem, & *in præſepio* inter paleas iacẽtem. Matt. 2. Vna via ſidus mittitur per aëra volitans, vt reges vocet, vt veniant ad Chriſtum adorandum, & vt cognoſcant eum regem & Dominum, alia verò via ita neceſſitatibus noſtris vrgetur vt immenſum frigus patiatur, nec domum habet qua ab iniurijs cœli ſeipſum tueri poſſit. Modo videbis huius pueri cauſa Herodem magnopere timere, modo verò ipſe à frigore opprimitur. Ex alia parte homo, ex alia Deus oſtenditur eſſe. Ex vna parte *Iacob*, ex altera verò *Eſau* apparet. Miremur igitur omnes Deum hominem factum, & duo inter ſeſe maxima repugnantia iam inter ſe coire. Miretur Iſaac, miretur cœlum & terra, mirentur Angeli, mirentur ſtellæ & planetæ, mirentur elementa, & omnes creaturæ ſenſibiles & inſenſibiles. Omnia volatilia cœli alas ſuas comprimant & contrahant, nec viridem herbam paſcant animalia, ſuoſque ſuſpendant actus, ſtupeſcant & eleuentur tanta cum videant miracula. Sic rapiebatur in maximam admirationem Propheta ille Habacuch dicens: *Conſideraui opera tua, & expaui.* Abac. 3. iuxta 70. interpr. O Deus meus, & Deus cordis mei. O ſponſus & dilectus animæ meæ, conſideraui ego vermis terræ opera tua, & in eorum inquiſitione prorſus intellectus meus defecit. Vide quod dixit, conſideraſſe opera Domini, & idcircò expauiſſe, quia admiratio ex rerum contemplatione procedit. Conſideremus & nos modo ſanctiſſimi huius natalis myſteria, ne ſicut homines gentiles aut ethnici vitam agamus tantis & tam diuinis myſterijs ingrati. Miremur & admiremur tantam Domini bonitatem & clementiam, quemadmodum iſti Paſtores, cum è ſummo cœlo, in noſtra tuguria dignatus fuerit deſcendere, & tantos labores propter nos ipſos ſumpſiſſe. Miremur tam profundã humilitatem & abiectionem. Videamus quis ſit iſte, qui

naſci-

naſcitur, & quomodo naſcitur, & quorum cauſa
naſcitur. Quibus omnibus rectè cõſideratis, & ocu-
lis noſtris in iuſtitiæ ſolem coniectis, commoue-
buntur alæ noſtri cordis & cõtemplationis, & ſicut
auis phœnix, igne diuini ſui amoris inflãmabimur,
& altiſſimis cogitationibus in diuinam illam beni-
gnitatem & bonitatem rapiemur, & comburetur
cor noſtrum igne amoris exardeſcens, ſecundum
Pſal. 38. illud Pſalmi: *In meditatione mea exardeſcit ignis*, & ita
conuertemur in cinerem cognoſcentes nos eſſe ci-
nerem & viles vermes terræ, & ita fruemur tanto
& tam diuino fluctu huius ſanctiſſimi natalis, qui
eſt gloria & æterna beatitudo, exemplum ſumentes
à virgine, De qua ait Euangeliſta.

Vers. 19. *Maria conſeruabat omnia verba hæc conferens in corde*
ſuo. Verba ſumuntur hic etiam pro rebus geſtis, cõ-
Matth. 2. ſiderabat enim prudentiſſima Virgo Paſtorum Re-
gumque orientalium aduentum, Angelorum ap-
paritionem, & ea quæ in ſe geſſerat præpotẽs Deus.
Sciebat præterea illud, quod multò ante Propheta
Eſai. 11. dixerat, videlicet: *Egredietur virga de radice Ieſſe, &*
flos de radice eius aſcendet: & ſeipsã de radice Ieſſe, de-
que eius ſtirpe profectam eſſe, Maria Virgo cogno-
Mich. 5. uerat. Ac proinde illud Micheæ prædictum opti-
mè tenebat: *Tu Bethlehem Efrata paruulus es in milli-*
bus Iuda, ex te mihi egreditur, qui ſit dominator in Iſraël.
Quapropter ſe in Bethlehem dominatorem Iſraël
parituram eſſe certò ſciebat. Comparat ergo verba
factis, vetera nouis vmbram rei ſignificandæ, fi-
guram veritati, pollicitationes denique rebus ex-
hibitis, in quibus omnibus varia atque diuerſa Ca-
43. tholica fidei argumenta reperiuntur. Hæc igitur
Ruminã- omnia peſſima Virgo ſapienter quidem pondera-
da ſæpiùs bat, & conferebat, vt ea poſtea ſacroſanctæ Eccle-
diuina ſiæ enuntiaret, & ſic omnes Chriſti fideles vberri-
mandata. mos inde fructus, maximamque perciperent vtili-
tatem. Non habuit prudentiſſ. Virgo cor fatui, &
Eccl. 21. ſtulti, de quo ſapiens ait: Eſt *ſicut vas confractum, &*
nullam ſapientiam tenet. Sed erat tanquam arca fœ-
deris, vbi tam ſecundæ legis Euangelium, quàm
legis antiquæ tabulæ ponebantur. Nam quæcum-
que de Chriſto optimo & maximo dicebantur, vel
Hebr. 5. quæ ipſe Saluator noſter *aperiens os ſuum*, diſcipu-
Matth. 5. los ſuos, imperitamque multitudinem docebat, ea
omnia ſereniſſima Virgo indeſeſſa ſecum fideliquе
mente tenuit & ruminauit. Diſcamus igitur, bea-
tiſſimæ virginis exemplo concitati, meditari cæle-
ſtia, reſque diuinas mente & cogitatione concipe-
re, quod egregiè fecerimus, ſi conſideratione aſſi-
dua diuina myſteria contemplati fuerimus. In le-
Deut. 14. ge veteri animalia, *quæ non ruminabant*, veluti ſus,
& eiuſcemodi alia, immunda erant, & illa nequa-
quam ex Domini præcepto filij Iſraël poterant
comedere. Sic tu illa, quæ pro te fecit rerum om-
nium conditor, ac fabricator Deus, ruminare per-
petuo debes, nempe quomodo hominis formam
induerit, acerbiſſimamque mortem pro te miſero
peccatore ſubierit. Sed ad contextum.

Vers. 20. *Et reuerſi ſunt Paſtores glorificantes, & laudantes*
Referan- *Deum in omnibus, quæ viderant, ſicut dictum eſt ad il-*
da Deo *los.* Non quidem Paſtores ingrati extiterunt, tan-
gratiarũ ti tamque admirabilis beneficij immemores, ſed
actio. quæcumque ab Angelo audierunt, & in Bethle-
hem viderunt, ea omnia voce magna prædicaue-
runt clamantes, & laudantes Dominum, ingenteſ-
que Deo gratias referentes pro glorioſa vnigeniti
filij ſui natiuitate. Diſce precor horum exemplo
commotus, pro tot ac tantis in te collatis benefi-
cijs immortales Deo gratias agere. Sic Paulus E-
pheſijs ait: *Impleamini Spiritu ſancto, loquentes vobiſ-* Epheſ. 5.
metipſis in Pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, can-
tantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino, gra-
tias agentes ſemper pro omnibus in nomine Domini Ieſu
Chriſti Deo Patri. Præterea ait quod *ſicut dictum erat*
ad illos, & ſicut *audierant*, ita viderunt, vnde iure
æquiſſimo poterant hi ſanctiſſimi Paſtores illud
Pſalmi proferre: *Sicut audiuimus, ita & vidimus in ci-* Pſal. 47.
uitate Dei noſtri in ciuitate Domini virtutum. Et quam-
quam cœli terræque fabricatorem pauperem, vi-
lique in præſepio reclinatum Paſtores inuene-
runt; non tamen vllum de eius paupertate ſcan-
dalum cœperunt, quinimò diuinas opes, quæ ſub
paupertate illa abſconditæ delitеſcebant, fide ni-
mia, quæ in eorum pectoribus ardebat, contem-
plabantur, qua de cauſa *glorificantes, & laudantes*
Deum venerunt. Oportebat quidem tales priores
illos Eccleſiæ lapides eſſe, oportebat inquam, vt
fidei Catholicæ radijs illuſtrarentur, inque ſancto
Dei ſeruitio arderent, vt prompti atque grati in
eiuſdem beneficijs euulgandis exiſterent, & verbo-
rum Dei præcones facti, beneficia in genus hu-
manum à Deo collata publicarent. *Tranſeamus* & Phil. 3.
nos, iſta temporalia & *quæ retrò ſunt obliuiſcentes*, ad
brauium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Ieſu
feſtinantes eamus, & videamus quantam humili-
tatem, & paupertatem pro nobis Rex gloriæ ſuſ-
ceperit. Simus grati beneficijs eius verbo, & opere
ipſum imitando cum Angelicis ſpiritibus, ipſum
laudando quantum poſſumus: nam ipſe *maior* Eccl. 43.
eſt omni laude. Canamus cum Dauide: *Benedic ani-* Pſal. 102.
ma mea Dominum & noli obliuiſci omnes retributiones
eius. Quamobrem ſi hi diuini Paſtores ſola Chriſti
natiuitate cognita reuerſi ſunt gaudentes, quantò
magis nos qui totam incarnationis ſeriem tene-
mus, & Chriſti Sacramentis imbuti ſumus, eidem
gloriam ſempiternam dare debemus, quin potius
nullo vnquam tempore, de eius laudibus conti-
ceſcere tenemur. Ideò enim noſtram naturam adeò
incredibili coniunctionis vinculo ſibi copulauit, vt
Deus fieret verus homo. Quorſum autem hoc fe-
cit? vt vniuerſum genus humanum ab omni veſti-
gio ſceleris expiaret, & ab omni flagitio tutum
ac ſanctum redderet. Sed hæc ſatis ſint de Chriſti
Saluatoris noſtri natiuitate, nunc tamen ne proli-
xior in dicendo videar, quam oportet ad alia eiuſ-
dem redemptoris myſteria explicanda pergamus,
de quibus conſequenter Euangeliſta noſter Lucas
ait.

Poſtquam conſummati ſunt dies octo vt circumcidere- Vers. 21.
tur puer. Maximè quidem nos mouere, imò & com-
pellere debet, vt Deum ex toto corde diligamus,
illique ſoli fideliter ſeruiamus, legis elargitio, in
qua viuamus, nobis ab eodem Domino conceſſa.
Nam quamuis donum, vt nos crearet ad imagi-
nem & ſimilitudinem ſuam, & æterni domicilij
capaces efficeret, quamuis inquam hoc donum ma-
gnum ſit, & excellens, ſi tamen nobis Deus legem 44.
non dediſſet, in qua ſuam nobis exponeret volun- Dei vo-
tatem, explanando ſimul quid nos facere oporte- luntas in-
ret, vt beatitudinem, ad quam creati fuimus, tan- quiren-
dem conſequeremur, noſter procul dubio vita tri- da, & ob-
ſtis eſſet, & miſera. Si Rex diceret alicui, meàm ſi ſeruanda.
feceris voluntatem, clariſſimis te dignitatum titu-
lis exornabo, ita vt te vno præſtantior nullus in

meo

meo regno conperiatur; contra verò meæ si aduerseris voluntati, non impunè feres, imò durissimis constrictus vinculis in obscuro carcere pestilenti morte consepultus miserè tandem peribis. Quam iniret viam vir iste? Quod caperet consilium? Curaret quidem, & singulari industria curaret regis voluntatem in primis cognoscere, deinde vt eam adimpleret omni studio contenderet: hoc enim itinere maximum lucraretur bonum, contrario verò dedecus sempiternum. Verum si Rex quid amaret, vel quid odio haberet, huic homini nequaquã vellet aperire miseram sanè vitam, vir hic traduceret & squallidam donec in cognitionem regiæ voluntatis deueniret. Sic Nabuchodonosor sapientibus sub pœna capitis præcepit, vt quod somniarat somnium diuinarent. Verùm enimuero si Rex huic homini omnia sua sensa declararet; eorque suum fideliter aperiret, quanta vir iste lætitia exultaret, quantoque gaudio triumpharet, quandoquidem iam suarum voluptatum ianuam apertam cerneret. Scimus & certo scimus, tam fide, quàm etiam ratione ducti, quod vnus solummodo Deus in rerum natura existit, & hunc bonum, pium, iustumque esse nemo est qui dubitet. Scimus præterea illos, qui obtemperant voluntati huius sanctissimi Dei, maximis præmijs in superno illo beatorum domicilio condecorari, & è contra illos, qui eundem Dominum sceleribus & flagitijs impudentissimè lædunt, in perpetuam tenebrosi carceris miseriam summa cum ignominia deturbari. Si nobis Deus legem non dedisset, qua tam illa quæ erant fugienda, quàm illa quæ erant adamanda explicaret, tristis certè, tristis esset hominum vita & ærumnosa. Nam etiamsi ad beatitudinem nos esse creatos intelligeremus, quo nobis tamen eundum esset prorsus ignoraremus. Singulare igitur atque preclarum in nos contulit beneficium summus ille parens, atque rerum Dominus, quandoquidem suam legẽ promulgauit, ex qua omnes Christiani apertissimè intelligerent, quid ad beatam vitam comparandam oportebat, quid verò ad obscurissimas inferni tenebras fugiendas sequirebatur. Sic egregius Psaltes loquens Deo dixit: *Propter legem tuam sustinui te Domine.* Si legem mihi non dedisses, nequaquam vitam hanc ferre possem. Sic idem Psalmista: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Non parui momenti fuit diuinum illud beneficium, quo Deus mortales deuinxit cum legẽ illis dedit, ad cuius normam omnes suas actiones fingere & accommodare possent. Verùm he lex ista, quam hominibus seruandam dabat, contemnere-tur eidem se priùs subiecit, qua quidem subiectione legem suam voluit honorare, vt intelligeremus quanti ipse legem æstimaret suam. Nàm cum obseruari legis, quam promulgauerat, minimè cogeretur, se tamen legis author eidem sese libentissimè subiecit. Si virum aliquem potentem, diuitijs affluentem vidisses, qui nobili pompa, regalique apparatu seruiebatur, verùm si eundem postremum in regis curia genibus flexis insidentem, manus osculantem, regi denique in omnibus obtemperantem cerneres, in quę verba prorumperes? Diceres sanè esse regem? magna res est. Regi enim potẽtissimi principes, nobilissimique cliẽtes seruiũt & obtemperant. Vis scire quantas vires, quantamque magnitudinẽ lex summi Dei habeat, paulum tecum ipse considera, quod ipsemet Deus eidem subijci & obtemperare non dedignatur. Quandam legem Deus ediderat, quæ se in hunc modum habebat: *Infans octo dierum circumcidetur in vobis:* Christus vero, vt legem extolleret suam, inquit Euangelista, quod filius Dei circumciditur & legi subijcitur. Sic Paulus: *At postquam venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege.* Vnigenitum filium suum misit æternus pater legi subiectum, vt legem commendaret & honoraret, nos docẽs quanti æstimanda sint mandata Dei, quantaque vigilantia custodienda & honoranda, & quantum ne nos in vastissimum flagitiorum pelagus ingurgitemus, facere teneamur. O tempora, ô mores, ô teterrimi peccatores. Præcepta enim quibus Deus libentissimè subijcitur, frangere, & comminnere non dubitatis. Leges carnis vigilantissimè seruatis, spiritus autem frangere non perhorrescitis; præualent cacodæmonis leges, Dei vero destruuntur, & abolentur. Plorãdum quidem est, inanissimis enim de causis inuiolabiles Dei leges perfringimus. Audi quod scriptum sit: *Maledictus homo, qui non permanet in sermonibus legis huius, nec eas opere perficit.* Lycurgus postquam Lacedemonibus leges publicauit, eas obseruandas esse dixit, quousque reuerteretur ab illa regione in quam proficiscebatur. Certamque illico profectus nunquam rediit. Nam ibi è vita discedens ipsius ossa comburi, & cineres in mare mitti præcepit: opinabatur enim quod si corpus non asportaretur, eius leges perpetuo seruarentur. Si igitur philosophus hic tam ardenter desiderabat, vt seruarentur leges quas condiderat, cur Deus non volet legem suam custodiri? Vnde Dauid ait: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.* Tantumque legis huius obseruantiam commendauit Deus, vt ipsemet eandem voluerit plenissimè custodire. Verum hac nostra tempestate mortales non solum pedibus sanctissimas Dei leges proculcant, sed quod peius est, easdam custodire ignominiosum putant. Bone Deus, quousque non ferenda hominum in peccando licentia peruenit? infamem se esse putat homo, si Dei præceptis obtemperauit. Vis hoc lucè clarius inspicere? attende. Ait lex Christi: *Diligite inimicos vestros, &c.* Tanti vero hanc legem fecit Deus, vt iamiam in crucis patibulo moriturus patrem æternum mitem atque propitium suos in hostes redderet. Tamen miseri homines hanc legem seruare indecorum esse opinantur. Mundi honos in hoc situs est, & locatus, vt inimicos immaniter quisque persequatur, nullamque iniuriam illatam sibi impunitam relinquat. Si autem aliquis reuenitur, qui infernam hanc non imbiberit opinionem, infamis atque stultus illico, & habetur & appellatur. Itaque quod Deus fieri iussit, vt eius præcepta adimplerentur, iniuriosum reputatur. Tamen isti legis Dei transgressores non existiment perpetuo eorum impudentiam esse ferendam. Vnde Dominus eos per Psalmistam terret, dicens: *Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.* Igitur magni legem Dei faciamus, quandoquidem ipse vt eam nobis commendatam relinqueret, voluit eidem se prius subijcere.

Dauid. | Psal. 118. | Gen. 17. | Galat. 4. | Deut. 27. | Psal. 118. | Matth. 5. | Luc. 23. | Psal. 88.

45. Porro circumcisio à Deo Abrahæ & semini eius data, fuit propter duo. Primò, in remedium peccati originalis: nam per circumcisionis Sacramentum peccatum originale tollebatur. Secũdò, circumcisio

Circumcisionis institutio, & eius effectus.

ciſio data fuit in ſignum. Verùm vt de his duabus cauſis aliqua dicamus neceſſe eſt. Quod igitur ad primam attinet. Si circumciſio eſt ad peccati remiſſionem, quidnam Chriſtus cõmune habet cum circumciſione. Etenim quemadmodum non habet peccatum ille, qui ad remittenda peccata venit, eodem modo ſua nihil intereat circumciſio. Erat quippe contra teterrimum peccati morbum ſingularis atque vera medicina, voluit Deus cũ ſanus eſſet, ignis cauterium veluti vlceratus recipere, vt noſtra vulnera ſanaret, & veluti ſeruus ferri nota ſignari voluit, & ſicut mancipium vendi, vt nos iamiam deuorandus è faucibus Diaboli eriperet, & in priſtinam libertatem, per peccatum amiſſam, vendicaret. In incarnatione, carnem Chriſtus ſuſcepit humanam, nunc vero circumcidi non recuſat, vt hac ratione noſtram ſuperbiam & arrogantiam cohibeat, & refrenet. Vult Dominus peccator videri, cum reuera non ſit, & nos cum peccatores ſimus, iuſti haberi volumus. O quàm decepti viuimus, & vita noſtra quam cõtraria eſt vitæ Chriſti. Nam cum turpiſſimis ſceleribus inquinati ſimus, probi atque caſti haberi volumus, cumque omni dedecore & ignominia digniſſimi ſimus, humanas tamen laudes quærimus, fucatoſque honores ambimus. Superbè peccator, quæ verba proferes coram humili Ieſu in tremenda illa die iudicij? Præpondera tecum ipſe, quod propter te Chriſtus peccator reputatur cũ omni ſceleris veſtigio careat. Amor, quo Emor filius Sichen Dinam proſequebatur, effecit, vt ſe circumcideret, cum tamen ad circumciſionẽ minimè teneretur. Ita amor, quo Deus mor-
Ioan. 3. tales dilexit, ipſummet compulit quodammodo, vt circumciſione ſeſe ſubmitteret, cùm tamen ad eam non obligaretur. Incredibile fuit illud amoris ſignum, quod Deus hominibus demonſtrauit, cum naturam ſuſcepit humanam: tamen hodiernum beneficium multo maius eſt & excellẽtius: pro nobis, Chriſtus hodie ſacratiſſimũ ſanguinem ſuum profudit, & tanquam peccator voluit circumcidi.

Placuit illi cum ſanus eſſet infirmi hominis me-
46. Chriſtus exſoluit noſtra debita, nihil ipſe debens, dicina curari, quod ſine honoris ſui detrimento atque iactura fieri non poterat. Num magni amoris ſignum hoc non fuit. Detinetur in carcere aliquis homo propter neſandiſſimum delictum, ignorat quando ob perpetratum crimen punietur, interim tamen filium regis tranſeuntem cernit, cuius fauorem & auxilium miſerabili voce imprecatur, dicẽs; Domine miſerere mei. Tunc princeps huc & illuc conuertens oculos tandẽ rogat. Quid hoc? Reſpõdent circumeſtes. Domine homo quidam eſt, quẽ pater tuus ob commiſſum crimen detinet in carcere. Soluatur, inquit regis filius, & è vinculis exeat: nam eius crimen ego meis humeris ſuſcipio, imò potiùs cruciabor illa eademque pœna, quę illi à lege erat imponenda. Forſitan non eſt hic amor inauditus, & propè incredibilis? Cùm in carcere peccati miſerrimè incluſus eſſes, audit Deus gemitus cõpeditorum, & cum ſis reus, ipſemet tuis oneratur vinculis, & pœnalitatibus neque his ſatiatur circũciſionis tormentum ſubit. Tu peccas, ille plectitur & cum non ſit peccator, flagitioſus oſtenditur. Sic
Pſal. 101. ille per Prophetã alloquens patrem ait: *Saluũ me fac*
Pſal. 68. *Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meã, infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia.* Nõ de aquis materialibus loquitur, quoniã hæ animã, quæ ſpiritus eſt, ingredi nõ poſſunt, ſed metaphoricè per aquas intelligit triſtitias, pœnas, & anguſtias. Sic ſub nomine aquarũ intelligit Ezechiel tribulationes, & anguſtias, cum dixit contra Tyrum, prophe- Ezech. 26.
tico ſpiritu correptus: *Et adduxero ſuper te abyſſum.* Subiungit Dauid: *Et non eſt ſubſtantia* peccati. Hoc eſt, non habeo culpam. Eſſentia enim & *ſubſtantia* peccati culpa eſt, quæ eſt illa voluntatis malitia, quando aſſentimur offenſioni prępotẽti Deo factę, accidentale verò peccati pœna eſt. Inquit enim nũc filius æterno patri: *Saluum me fac Deus, quoniã,* &c. quia ſalſæ aquæ, hoc eſt amariſſimæ pœnę & anguſtiæ, *intrauerunt* vſque ad *animam meam. Infixus ſum in limo profundi.* Ac ſi diceret: Ad tantam perueni abiectionem & paupertatem, vt vbi naſceret non habuerim, niſi viliſſimum quoddam animaliũ ſtabulum inuenirem. Nec ſolum è cœlo deſcẽdi, cum Deus eſſem, vt homo fierem, verùm etiam ad inferius aliud abiectionis genus in mundum veni, videlicet vt circumciderer, & non eſt ſubſtantia, id eſt, non eſt culpa, tamen grauiſſimam pœnam fero. Non eſt peccatum, & pœnam peccato debitam patior, innocens ego ſum, & peccatum non habeo, verùm ſingulari afficior infamia, & denique cum ſim ab omni peccati genere liber & immunis, peccator tamen exiſtimor: *In ſimilitudinem carnis peccati,* dixit Paul. Sicut æneus ſerpens quem fecerat in deſerto Moyſes habebat ſimilitudinem ſerpentis, tamen virus non habebat; ita Chriſtus habuit ſimilitudinem peccati, & in ſe ſuſcepit omnem pœnam peccato debitam.

Cõſidera ergo peccator quo pacto Chriſtus om- 47.
nia tuorum peccatorum onus ſuis humeris aſporta- Quomodo peccati pondus quod Chriſtus tulit, à peccatoribus non ſentiatur.
uerit, ita vt cum tua neſandiſſima ſcelera in hoc ſtatu collocauerint, quia nunquam Dei filius humi iaceret, ploraret, atque ſuum ſanguinem effunderet, niſi peccaret homo. Acriùs hominem iuſtum peccatorum onus diſcruciat, & ſeuerius affligit, quam ſceleratiſſimum peccatorem, qui humeris portat grauiſſimam peccatorum ſarcinam. *Nullum elementum in ſua ſphæra eſt graue.* Si profundum pelagus ingrediatur quis ad natandum, non ille ſentiet aquarum pondus etiamſi infinitam aquarum copiam deſuper habeat. Extra fluuium vero ſi ſe vtriculo aquæ oneret, aquæ grauitatem ſuſtinere non poterit, quia tunc eſt aqua extra ſuam ſphæram. Si vas ligneum in puteum ad hauriendam aquam miſeris, leue nimis erit, ita vt puerulus illud extrahat etiamſi in profundo putei ſit; verùm dum ad ſummitatem aquæ aſcendit; dumque à ſuo exit elemento, robuſtiores vires ad illud extrahendum ſunt neceſſariæ, valdè enim grauat. Similiter ille qui alium manducauit, eius odorem non ſentit; verum ille qui foris eſt, fœtorem ſtatim olfaciendo cognoſcit. Conſidera peccator, quod turpiſſimum peccati allium deuoraſti, nec eſt qui tuæ famæ deteſtandum odorem patiatur, niſi tu, quoniam illo ſpurciſſimo odore non grauaris, nec mirum eſt nam obduxiſti iam in peccando callum, ſicque peccati fœtorem, & illius graue pondus non ſentis, quia praua hæc conſuetudo in naturam conuerſa eſt. Dauid quando illa homicidij & adulterij 2. Reg. 11.
ſcelera perpetrauit onus peccatorum, quod humeris portabat, non ſentiebat; tamen poſtquam conuerſus pœnitentiam egit, ſtatim dixit: *Iniquitates* Pſal. 37.
meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue, grauatæ ſunt ſuper me. Sic Moyſes, qui iuſtus erat, ſenſit onus peccatorum populi, cum dixit Deo:

Exod. 32. *Dimitte illis hanc noxam, aut dele me de libro vitæ*, & peccata non erant sua: sed populi. Itaque solummodo ille, qui peccator est, scelera non sentit. In Christo erant tua peccata extra suum elementum, eaque in se ipse suscepit, & maximo eorum pondere grauatus est *in limo profundi*, & grauissimas patitur pœnas, suumque effudit sanguinem, sentiens
Esa. 43. quæ tu non sentis. Ideo ipse per Esaiam: *Seruire me*
Esa. 53. *fecisti in peccatis tuis*. & iterum Esaias de illo: *verè languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit*, de malis corporis & animæ locutus est. Cùm enim dicit, *verè languores nostros ipse tulit*, de corporalibus intellexit, & cum addidit, *dolores nostros ipse portauit*, de peccatis loquitur. Hostes enim corporis & animæ Christus fugauit. Quid est, quod languores corporis timemus, cùm iam non sint languores, sed cœli merita? Quid est quod tot scelera patramus? Cur hostem in patriam reuocamus, quem Christus tanto sudore relegauit? His Iesu lachrymis, his doloribus, his denique cruciatibus, peccatum, languores & infirmitates nostræ restinctæ sunt. Cur ergo illas renasci patimur. Has autem infirmitates quas relinquit, infirmitates non sunt appellandæ, sed perfectiones virtutum,
2. Cor. 12. *virtus enim in infirmitate perficitur.*

48. Expende igitur dolores, quos in hac acerbissima circumcisione tolerauit noster redemptor. Eius enim naturæ Christus erat, vt eius sacratissima caro delicatior esset omnium hominum corporibus, quod mirandum non est: nam eius purissimum corpus ab Spiritu sancto in virginis vtero formatum fuit. Neque obstante prædicta ratione, considera vtrum puerulus, qui vix dum octo dies egit, sit tener atque delicatus, & inde poteris colligere, quos dolores in hac circumcisione pro te Christus subierit. Aduerte simul peccator quam magno pretio te Christus emerit, & audi Paul. dicentem: *Empti*
1. Cor. 6. *estis pretio magno*. Quo pretio? *Non corruptibilibus au-*
1. Pet. 1. *ro & argento* (ait Petrus) empti estis, *sed pretioso sanguine agni immaculati*. Hoc vellem memoria repeterent illi, qui propter quemcumque honorem, vel temporale bonum proprias animas cacodæmoni vendunt, cùm tamen illæ magni essent æstimandæ. Nam sicut ex parte corporis humiles esse debemus; terra enim sumus, ita considerata æstimatione, quæ pro nostris animabus tradita fuit, quædam sancta in nobis arrogantia debet reperiri, quandoquidem tam alto pretio redempta fuit anima nostra, videlicet pretioso sanguine Iesu Christi, qui pro nobis traditus fuit. Tamen peccator nihil vilius esse putat anima sua: illam enim quocumque pretio vendit. Sic qui amplissimas domos iure hæreditario sibi à patre relictas possideret, quæ triginta millia ducatorum pretium excederent, si is hæres eas duobus argenteis venderet num stultus non haberetur? Maximè quidem. Tu vero imprudentior es, & stultior: nam cum pretio inæstimabili sanguinis Iesu Christi emptus esses, animam fœdo appetitu vendere non dubitas, absque vlla cõsideratione pretij, quo empta fuit. Meditare obsecro magnitudinem infirmitatis peccati, quandoquidẽ immortalem fieri mortalis oportuit, vt sanguinem suum pro nostris vlceribus & plagis sanandis effunderet, ex meditatione stimulos ad non peccandum sumere debemus, cùm tam obscœna & insanabilis res peccatum sit, vt ad eius medelam sanguis Christi necessarius fuerit. Vide etiam, quomodo primo suæ natiuitatis die lachrymas & die octauo sanguinem Christus effuderit. Contemplare quam serò filius Dei cœperit concionari, & quã citò sanguinolentas subierit angustias & tribulationes. Nam vt concionaretur triginta annorum spatium prius transactum fuit, at vt redimeret vix erant octo dies transacti. Expende etiam quomodo *sponsus sanguinis* incipit sanguinem pro Ecclesia Exod. 4.
sponsa sua effundere, & sicut sponsus antequam sponsam domum ducat, prius illi arrhas tribuit, ita Christus antequam patiatur, factis statim cum Ecclesia desponsalibus, singularem ei donat margaritam, pro eius redemptione sanguinem suum effundendo. Iam hic secundus Adam exiens à terrestri Gen. 3.
paradiso, scilicet à sacratissimo ventre matris suæ, incipit bonum & malum cognoscere, & hic potens mercator, & generis humani redemptor iam incipit pignus venturæ solutionis dare, paruum istum sanguinem effundendo, & pignori dando, in signum multitudinis, sanguinis quem postea effusurus est.

Secundò, principaliter circumcisio fuit data A- 49.
brahæ in signum, & in ipso efficit, & in Christo desijt. Quando semen lactucæ vel caulis seruandum est, apponitur illis signum. Sic quia Abraham seruabatur in carne, vt Christus de illo nasceretur, quia etiam seruabatur semini, illum Deus circumcisionis signo induxit: Nónne vt Paulus ait, *Abraham signum accepit circumcisionis*? Scripsit illi Deus circumcisionem, vt signaretur amicus eius signo exteriori. Non Deus contentus est, vt interiores solummodo eius amici simus, verùm etiam vult, vt in exteriori illi amicitiam demonstremus. Si hoc ita se habet, quam parua Christianitatis demonstratio inter nos est. In Christianis populis, & plateis, nihil nisi iuramenta, blasphemias, mendacia, latrocinia, ludos & vanitates audies, ita vt dicere possimus illud Oseæ prophetæ: *Non est veritas, non est* Osea 4.
misericordia, & non est scientia Dei in terra. Maledictum, & homicidium, & mendacium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Si Turca, vel alius, qui à vera religione aberrat hanc ciuitatem deambularet, qua in re nos seipso meliores esse dignosceret? plus veritatis inter infideles quam inter nos reperitur. Si es Christianus; signum Christiani ostende. *Ostende mihi fidem tuam ex operi-* Iacob. 2.
bus. Ideo Christus: *Luceat lux vestra coram homini-* Matth 5.
bus, vt videant opera vestra bona & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Nónne tibi contigit aliquando agrum petere, ibique bene cultam vineã, & parietibus obsessam, cum vidisses, dicere. Hæc vinea bonum atque sedulum habet possessorem, etenim video eam bene amputatam, & suo debito more cultam. Ita tu futurus es bonus, castus, deuotus, humilis, modestus vt infideles qui te viderint, dicant. Magnus Dominus debet esse Deus Christianorum, quandoquidẽ hos famulos habet. Itaque vult Deus quòd famuli eius non solum in interiorbus illum ament, verùm etiam in exterioribus amorẽ, quem erga illum habent bonis exemplis demonstrent. Ideoque non solum voluit, vt Abraham & eius descendentes qui erãt electi à Deo, illum fide cognoscerent, verùm etiam vt in exterioribus signiti signo 50.
circumcisionis essent. Quæ circumcisio erat discrimen inter Iudaicum, & Gentilicum populum.

Præterea circumcisio signum erat venturi Domini ex semine Abrahæ, qui omnibus populis salù-

Ex circumcisione Christi liquet animarum nostrarum dignitas.

Circumcisio ostendit debere Deo etiã cultũ externum.

Circumcisio quando abroganda erat.

tem erat allaturus: verum cùm iam venisset, æquum erat, vt circumcisio amplius non valeret, quandoquidem id quod designabat, impletum erat. Pactum quod Deus pepegerat cum Abraham deficere non poterat, & ita signum dat illius quod promiserat. Verum quamuis promissiones omnes in Christo fuerunt completæ, circumcisio tamen non statim cessauit Christi circumcisione, quia nondum compleuerat omnia quæ illi promiserat Deus, ideo mori, & pati prius oportuit. Sed nunc Christiani iam nihil debent, quia quicquid Abrahæ promise-[Coloss. 2.] rat Deus, in Christo adimpleuit, *Chyrographum deleuit, illud affigens Cruci*, vbi debita iam soluta sunt. Iam Messias venit, & ideo non est opus circumcisione, & qui circumcisionem recipit, declarat, quod Messias nondum venit. Vnde Paulus: *Si circumcidamini, nihil Christus vobis prodest.* [Galat. 5.] Sunt quidam vici & rura vbi nullus nobilis, vulgo *hyo dalgo*, nec habitare, nec vicinus eisdem esse potest, & si habitare in illis vult, ascribendus est, & publicam exactionem, & vectigal soluere tenetur, sicut rusticus singulis annis solitus est soluere. Filius itaque Dei nostro in rure habitans, etiamsi varias, & priuilegijs plenas libertates secum duxit, eisdem tamen fungi noluit, sed esse ascriptus & rusticus sicut alij potius elegit. Quapropter tributum soluens, seque rusticum, & tributarium faciens circumciditur, vt fidem adimpleat, quam antea dederat Abrahæ. Sed iam nunc viso quod circumcisio data est in remedium peccati originalis, & in signum pauca dicamus de tempore circumcisionis. [Gen 17.] Fiebat enim iuxta legis præceptum die octaua, & sic ait hic Euangelium, quòd die octaua Christus circumcisus est. Præceperat olim Deus, quod Agnus paschalis per septem dies cum matre sua esset, & octaua die quod posset offerri. Sed iam nunc vide agnum sine macula, qui suo sanguine tollit peccata mundi, quomo-[Exod. 12. Ioan. 1.] do sacrificandus offertur, vt sanguinem in hac circumcisione profundat.

51. Expende etiam, quod die octaua voluit sanguinem effundere, qui dies primus anni est, vt toto anno fixum nostra memoria haberemus sanguinem quem hodie pro nostra salute effundit Deus. Nam sicut in fronte domus vestra arma & stemmata iubetis vt figantur, ita Deus in principio anni vult, vt Christi sanguinem contemplemur, ne beneficia in nos collata vlla vnquam deleat obliuio. In Ægypto Angelus eos omnes interfecit, qui domus li-[Exod. 12.] mina sanguine vncta non habebant. Sed ô quam acriter animaduersum erit in illos qui hunc sanguinem veri agni, qui Christus est, effusum, præ oculis non habuerint.

Præterea tam cito, hoc est octaua die, pati vo-
52. [Seruiendum Deo à iuuentute.] luit Christus, vt doceret nos Christi crucem, & pœnitentiam in nostra pueritia esse ferendam & portandam, neque senectutem esse expectandam, sed à primis vnguiculis incumbendum esse virtu-[Leuit. 26.] ti. Vnde voluit Dominus, vt Leuitæ qui eius seruitio destinati erant, à pueritia diuino cultui totos sese traderent: puerilis enim ætas tenera est, & facilè in illa probi mores imprimuntur, in senili verò non tam facilè. Vnde Ecclesiast. *Curua ceruicem* [Eccl 30.] *filij tui in iuuentute, & tunde latera*, &c. Virga quando est tenera facilè ad rectitudinem duci potest; trabs vero postquam exsiccata est minimè. Magna illorum insania & fatuitas est, qui in futurum tempus virtutem differunt: stultus enim esset is, qui diceret, nolo equum meum itineri & deambulationi assuefacere, donec insenescat, neque in foueam præcipitet, & collum frangat. Sic insanus est ille, qui corpus suum in iuuentute domare non vult, donec in turpissimam peccati foueam spiritum præcipitet, & quasi collum frangat, dando ei peccari mortalis occasionem. *Sero* etenim, vt dicunt, morbo *medicina paratur, cùm mala per longas inualuere moras.* Sero quidem abluuntur vestes, quæ ex diuturnis sordibus iam computruerunt. Amens esset ille, qui habens vas aureum balsamum sibi oblatum nollet in eo collocare, donec luteum & non quodcumque luteum, sed vetustissimum possideret, in quo illud reponeret. Sic fatuus est, qui gratiam Dei in pueritia non vult recipere, sed vult vsque ad senectutis tempus vas esse peccati & immunditiæ. Sero enim resistitur hostibus postquam totam vrbem occupauerunt, & sero etiam sal adhibetur carnibus, quæ iam vermibus scaturiunt. In his rebus, & similibus sciunt homines tempus opportunum eligere, verùm de tempore saluti propriè opportuno non curant. Nihil enim est eisdem vilius. Vestiuntur quidem homines magnificè, incedunt superbè, verbis vtuntur sesquipedalibus, denique vestes summo cum artificio mirè & nouè quotidie conficiunt; verùm de exornatione animæ non curant. Itaque multo clariores seipsis habent sotulares suos & vestes. Ideoque *bonum est vi-* [Thren. 3.] *ro cum portauerit iugum Domini ab adolescentia sua:* quia vt sapiens ait: *adolescens iuxta viam suam etiam* [Prou 22.] *cum senuerit, non recedet ab ea.* Christus non solum in adolescentia, sed etiam in pueritia, imò in sua infantia, & statim in sua natiuitate suis humeris crucem imposuit, & octaua die sanguinem effudit. Qui optimè equitaturus est, vt ab ætate decem an-[Ioan. 10. Luc. 15.] norum equum ascendere incipiat necesse est, & qui pastor futurus est, etiam debet scire à pueritia peram, & fundam iacere, & in montibus altissimis imbrium frigorumque iniurias ferre. Christus autem qui erat magnus eques, cùm venisset ad genus humanum de ore leonis liberandum, & ad oues suas reficiendas, qui ad ouem perditam quærendam venerat, quam ab ore lupi detracturus erat, sic à principio incipit portare arma, & exercet officium Pastoris. Ideo tu disce statim tuis humeris iugum pœnitentiæ suscipere, tradendo te virtuti. Amor ille magnus quem in nos habet Deus, bene quidem apparet: statim enim post ortum suum vult pro nostris miserijs tormenta pati; nec putat se horam visurum, qua nostra causa cruci sit affigendus. Ne negligenter illi seruias, qui tanto animi feruore te quæsiuit, neque triginta & tres eius vitæ annos sero venturos esse arbitreris, quia horam mortis iam peruenisse vellet, vt tibi vitam ipse daret.

Attende hic etiam quòd illum non vocat E- 53.
uangelista regem, omnipotentem, gloriæ principem, Messiam, vel quid simile, nisi *puerum*. Ait enim *Postquam consummati sunt dies octo, vt circumcideretur puer.* Considera nunc, quod Rex gloriæ & filius Dei, cœli terræque moderator & rector, solo nomine *pueri* contentus est, & sub nomine *pueri* recondita est celsitudo, & magnitudo vnigeniti filij Dei. O paruum nomen & humile, quantã in te contines maiestatem. Vbi nunc Reuerendissimi, illustrissimi, excellentissimi, regiæ maiestates, & stultitiæ mundi sunt? Hoc humile nomen nimis super-

biam

biam & arrogantiam muudi deprimit, atque confundit, qui uunquam tam præceps in interitum, & ruinam properauit, vt noſtra hac miſera & calamitoſa tempeſtate. Quiuis enim nobilis vult appellari illuſtris, & ſi fortè fortuna in litterarũ ſubſcriptione illuſtrem ſe fuiſſe vocatum uon reperit, nequaquam eas legere. quinimo nec videre vult. Quod mirum non eſt, quãdoquidem vſque adeo progreſſa eſt hominũ audacia & ſuperbia, vt ad ſepulchrũ (vbi quinam ſimus vermes oſtenduut) hauc detulerint labilem & deteſtandam mundi vanã gloriam. Mille enim titulos & vanitates nõ quibuſcumque litteris, ſed aureis depingunt in monumentis. Verum vt ſcias Dominum humiles extollere, puero huic humili & paruo impoſuit Deus nomen, ante quod *omne genu flectitur, cæleſtium, terreſtrium; & infernorum*. Ideo ſequitur iu contextu.

54. Nominis Ieſu maieſtas & ſuauitas. Phil. 2.

Vocatum eſt nomen eius Ieſus. De quo nomine Paul. ait: *In nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium*, &c. Quamuis enim Deum, æternũ, trinum, omnipoteutem, & alios titulos nominantem audias, non humiliaris, nec flectis genua, tamen audito nomine Ieſu, ſtatim flectia. Cur hoc? Quia hoc nomen pluria ei ſtetit, quam cętera nomina. Nil etenim Deo cætera uomina ſteterunt, tamen hoc nomeu eius ſanguiue, vita & honore emptum fuit, & quia tauto pretio emptum fuit, ideo nos eſſe gratos Deus iubet, humiliando, & abijciendo uoſmetipſos, ſicut ille ſe humiliauit, & abiecit, vt nobis hoc nomen quæreret factua homo, & Saluator mundi. O dulciſſimum uomen, Saluator & redemptor captiuorum, Conueniens fuit dato, quod venerat ad nos ſaluandum, & eius ſanguinem effundendum pro uoſtra redemptione, vt nomen ipſimet imponeretur congruum & conſunans illi operi, quod facere cupiebat. Venit vt nos ſaluos faciat, & ideo iuditur illi Saluatoris uomen. Si captiuis Chriſtiauis in locis infidelium & Turcarum, litteras Rex miſiſſet, quibus anno venturo dixiſſet ſe filium ſuum manu potenti & copioſo exercitu miſſurum eſſe, vt eos à captiuitate liberaret, dic precor nónne hi ſummo gaudio triumpharent? Imò nimis oblougum illum auuum eſſe putarent, & quamcumque nauiculam promiſſum exercitum eſſe putarent. Sed quid eſſet, ſi primo cuiuſdam diei crepuſculo copiæ & exercitus ad ripas maris apparent ſignis regijs exiens & explicatis? Bone Deua quantam hi captiui voluptatem caperent, quandoquidem clariſſimum optatæ ſaluiia prognoſticon videbant. Ante ortum Chriſti omnes captiui eramus, tamque miſera captiuitate opprimebantur, vt eam nec noa nec patres noſtri portare potuerint: uam mortales omnes etiam præſtantiſſimis coruſcarent virtutibua, poſt eorum obitum iu obſcuriſſimum carcerem mittebantur. Omnes enim ad Limbum deſceudebant, ibique nec ſolem, nec lunam videre poterant. Tamen quod eoa conſolabatur, erat quædam ſcheda, qua cum vnigenito ſuo loquitur æternua pater dicens: *Tu quoque in ſanguine Teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu*. Hac ſpe conſolabantur, his etiam litteris futuram libertatem ſperabant Chriſtiaui viri, ſed nunc iam in portu videus ſoluiſſe exercitum, & Angelos fœliciſſimum nuncium paſtoribus deuunciaſſe dicentes, regis ſigna iam extenſa in portu eſſe, tamen eum ſigna illa lachrymis madeſcerent, erant occulta, nec in totum poterant apparere, etiamſi Paul. clamat,

Zach. 9.

dicens: *Apparuit benignitas & humanitas Saluatoris noſtri Dei*. Tameu quia rubeus color valdè exteuditur, apparent hodie ſigna rubea & ſauguine tincta, vt cum ea homines videant, ſui Saluatoris ſigna recognoſcãt. Iã iu terra Chriſtus eſt, iam ſuũ effuudit ſanguinem, lætentur bonn hoc nuncio paſtores.

Titum 3.

55. Saluatoris officium & efficacia.

Sed dato quod venit, ſciamus vtrum ſufficiens ad nos liberandum ferat imperium. Sumua enim ſub poteſtate principis tenebrarum, qui uos habet viuctos duriſſimis catheuis. Ad hoc reſpondeo, quod vocatur *Ieſus*, id eſt, Saluator. Et quamuis iu veteri lége fuerunt aliqui, qui ſic vocabantur, nulla tamen eorum homines ſaluos fecit à peccatis, niſi Chriſtus, vt Angelus dixit Ioſepho: *Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum*. Non hoc fecerunt Ieſus Naue, nec Ieſus Ioſedech, nec Ieſus Syrach. Ideò Eſaias: *Vocabitur tibi nomen, quod os Domini nominauit*. Nomen nouum, quia noua redẽptio, & ſalus data eſt per Chriſtum. Alijs etiam qui hoc nomine vocati ſunt dedit illis nomen Moyſes, ſicut Ioſue, & alij hoc nomiue in ſua circumciſione adepti ſunt. Chriſto tamen nomen hoc ab æterno patre datum eſt, teſte Dauid: *Sit nomen Domini benedictum in ſæcula, ante ſolem permanet nomen eius*. Vnde Eſaias: *Tu Domine pater noſter, & redemptor noſter, ab æterno eſt nomen tuum*. Ideo hic non dicitur, poſueruut illi nomen Ieſu, ſed *vocatum eſt nomen eius Ieſus*, quod eſt Saluator. Nam ſi Saluator eſt peccatorum, non poteſt eſſe uiſi Deus: Si euim homo purus eſſet, peccator naſceretur, dicique peccator & Saluator nou bene coutueniuut, & quamuis redemptus eſſet in vtero, & etiam à peccato originali præſeruatus, non poſſet ſaluare: nam non cohærent redemptus, & redemptor. Itaque ſi Saluator eſt Chriſtua & redemptor peccatorum, ſequitur quod eſt Deus. Ideoque vocatus eſt Saluator, tanquam Dei filius. Saluatoris eſt confligere cum hoſte, & de illo victoriam reportare, quapropter Chriſtus in Eſaia dictus eſt *velox ſpoliator, ſeu prædator*.

Matth. 1. Eſai. 63. Pſal. 71. Eſai. 63. Eſai. 8.

Tertiò, Saluatoris eſt, vt doctriua & conſilio nobis prodeſſe poſſit, ob quod etiam Chriſtus *Admirabilis & Conſiliarius* dici poteſt. Quartò Saluatoris eſt, nobis fortitudinem dare, vnde Chriſtus *fortis, Deus* nuncupatur. Quintò Saluatoris eſt, conſcientiam noſtram tranquillam & pacatam reddere, & uos Deo reconciliare, qua de cauſa Chriſtus *princeps pacis* vocatur. Sextò Saluatoris eſt, non tantum ſemel auxiliari, ſed omni tempore, nec ſolùm in hac mortali vita gratiam dare, verùm etiam in futura ęternam gloriam & fœlicitatem: & propterea Chriſtus *æternus pater*, ſeu *pater futuri ſæculi nominatur*. Septimò Saluatoris eſt, nou vnum tantum modo, ſed multos & cunctos mortales ſaluare, ideoque de Chriſto dicitur, quod poteſtas eius latè propaganda ſit. Poſtremò Saluatoris eſt, non ad tempus modò, ſed ſemper opitulari, quod de Chriſto etiam fertur, quod *pacis illius non ſit* futurus *finis*. Hæc omnia, quæ Eſaias dixit: in nomiue Ieſu coutineutur, quo nihil ſuauius atque iucuudius vnquam audire poſſumus. Sed quia hoc nomen lætum dulceque eſt, & hæc omnia bona peccatoribus ſunt nunciata, ſimilauit Salomon hoc nomen *oleo effuſo*, quo ſignificauit conſcientias hominum exhilaraturum, & corda emolliturum, deuotionem aucturum, totumque hominem conſortaturum, & reuera ſic ſe habet. Seuſit hoc D. Paul. qua de cauſa in omni-

Eſai 9. Cant. 1.

omnibus ſuis Epiſtolis toties tamque honorificè huius nominis mentionem facit. Hoc idem S. Stephanus, & omnes martyres ſenſerunt, & ſimul experti ſunt quas vires hoc nomen haberet, ad acerbiſſimos cruciatus mites & lenes reddendos. Sic etiam Apoſtoli alacres & gaudentes deſcēdebant à conſpectu concilij Iudæorum, eò quòd *digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.* Adde rete præterea, quod nomina rebus accommodantur ſecundum earum proprietatem. Sic Adam poſuit nomina rebus iuxta proprietatem earum. Sic etiam Eſau, quia rufus, & hiſpidus erat admodum, vocatus eſt *Eſau.* Sic quoque Baptiſta Phariſæos qui erant hypocritæ, *viperas* appellauit, quæ pellem varijs coloribus depictam habent, intus verò præſentaneum venenum retinent. Chriſtus Herodem ſubdolem *vulpem* appellauit, eò quòd Herodes non ſimplex erat, ſed fraudulentus. Quidam Madianitarum princeps filiam ſuam *Cozbi* vocauit, eò quòd loquax & mendax eſſet. Chriſtus quoque *Ieſus* eſt nuncupatus eò quòd eſt Saluator noſter. Si modò Adam reſurgeret, & in mundum veniret, vt poneret nomina rebus, quæro quod nomen imponeret mulieri fucatis coloribus exornatæ, & illi quæ nunquam domi eſt, imò fermè ſemper per plateas vagabunda deambulat? *Adulteram* eam proculdubio vocaret. Quod verò nomen imponeret vſurario, & mercatori, qui pecuniam vendunt, & pauperes decipiunt? *Latrones* eos appellaret, &c. Turpius tamen atque deteſtabilius omnium nominum eſt peccatoris nomen, & ita Eſaias cum populi ſcelera videret, hoc ei turpiſſimum nomen impoſuit, dicens: *Væ genti peccatrici.* Ita viuamus, vt bonum nomen adipiſci mereamur, quod quidem omni ex parte bonis atque ſuauiſſimis moribus conuenit. Chriſtus ſecundum ſuam proprietatem *Ieſus* fuit appellatus, de cuius dulciſſimo & benedicto nomine multa dicere poteramus, quæ longum eſſet recenſere, ſed nos breuitati conſulentes ea omittimus.

Act.4. *Gen.2.* *Gen.16.* *Matth.3.* *Luc.13.* *Num.25.* *Eſai.1.*

56. Nota. Hoc tantum vltimo loco mihi obſeruādum videtur, quod in his paucis verbis proponitur nobis hic lex & Euangelium. Et tota ſacra ſcriptura quid habet niſi legem & Euangelium? Vtramque rem cernis hic, videlicet, legis finem & Euangelij initium. Namque ideo Chriſtus circumciditur, & *Ieſus* vocatur, vt ceſſet omnino circumciſionis lex, nouaſque vires Euangelium ſumat. Porrò circumciſio probat veritatem ſuſceptę humanitatis, & nomen Ieſu indicat veritatem diuinitatis, quia nemo, vt diximus, ſaluare poteſt, niſi Deus. Circumciſus eſt igitur Chriſtus tanquam Abrahæ filius, & vocatus eſt Ieſus, tanquam Dei filius. Nomē declarat eum Saluatorem eſſe, & circumciſio monſtrat, quomodo nos ſaluare velit, nimirum paſſione, obedientia, pœnitentia & ſanguinis effuſione. Igitur quia hoc nomen Deus poſuit dilectiſſ. filio, & Angelo præcepit, vt Beatiſſ. Virgini, & Ioſepho ſponſo eius nunciaret, ideo ſequitur in contextu.

Quod vocatum eſt ab Angelo, priuſquam in vtero conciperetur. Quod veriſſimum eſſe ſatis conſtat ex cap. præcedenti, & ex Euangelio Matthæi. Nam in ſuperioribus vidimus quomodo Angelus dixerit virgini Mariæ: *Vocabis nomen eius Ieſum.* Poſtea etiam Ioſepho dixit: *Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populum à peccatis eorum.* Sic enim Eſaias prædixerat in perſona ſaluatoris: *Dominus ab vtero vocauit me, & de ventre matris meæ recordatus eſt nominis mei.* Alijs imponitur nomen poſt ortum, mihi autem priuſquam naſcar, imò ante conceptionem.

Matth.1. *Eſai.49.*

Propter tria nomen Ieſus potius vocatum eſt ab Angelo, quàm ab homine. *Primò*, quia ſecundum Originem, primo in ipſo & per ipſum ſaluati ſunt Angeli, & ideo primò conduxit Angelos ſaluatorem nominare, qui prius ipſius ſalutis ſenſerant effectum. *Secundò*, quia creatura dignior nominari ſolet è perſona maioris reuerentiæ. Inde eſt quod Adam à Deo nominatus eſt, & quia Dominus *paulò minus minoratus eſt ab Angelis* in humanitate noſtra cōſtitutus, inde conueniens fuit, vt ab Angelo priusquam ab homine nominaretur. *Tertiò*, quia decet illum nomen rei imponere, qui eius proprietatem cognoſcit. Sic Adam nomina rebus impoſuit, & quia homo nominis huius proprietatem nō cognouerat, & Angelus iam expertus fuerat, quia *veniret ſaluum facere quod perierat*, ideo ab Angelo nominatus eſt. Nemo enim poteſt rem veraciter nominare, niſi proprietatem rei veraciter cognoſcat. Conſidera igitur Chriſtum ſaluatoris nomen habere, & ad redimendum venire, & incipere natum octo diebus redemptionem facere ſanguinem ſuum in hac circumciſione effundēdo. Ideo accede ad Chriſtum, ne opulentus iſte theſaurus, nempe ſanguis Chriſti, tua cauſa perdatur; imò eo vtere, quicquam tolerando in recompenſationem illorum laborum, quos ipſe pro te paſſus eſt. Sed hæc ſufficiēt, tam de myſterio circumciſionis, quam de nomine Ieſu nuncupatione. Nunc cætera noſtræ redemptionis myſteria proſequamur, quæ omnia ordinatè (vt in præfatione dixerat B. Lucas Theophilo) Euangeliſta proſequitur.

57. Quare nomen Ieſu vocatum ſit ab Angelo. *Pſal.8.* *Gen.2.*

Iam ergo poſt Chriſti circumciſionem agit de beatiſſimæ virginis ſecundum legē purificatione, dicens.

Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis eius ſecundum legem Moyſi. Certum & notū quidem eſt, quod ſaltem in paſſibili carne filius Dei non fuiſſet incarnatus, nec in mundum veniſſet, ſi homo non peccauiſſet. Peccatum enim Adam nobis Chriſtum incarnatum, mortalem & paſſibilem dedit. Ideo aduentus Chriſti non fuit niſi ad noſtri vulneris remedium, & generis humani redemptionem. Quod propter magnum amorem, quem in illud habuit, redimere voluit ſua morte, & paſſione. Sed cùm ad nos curandum veniret, & *contraria contrarijs curantur*, decebat quod arma peccatis contraria ſumeret, quibus vinceret cacodæmonem, qui mortales ſubactos atque depreſſos tenebat. Principium enim noſtræ miſeriæ & calamitatis fuit ſuperbia primi parentis, cùm præceptum quod ſeruare debuerat cuſtodire recuſauit. Maluit enim ſuam, quam Dei voluntatem facere. Ideo eum Deus venerat ad nos redimendum, illum humilem ad noſtram curandum inſolentiam venire, & obedientem ad ſanandam noſtram inobedientiam oportebat, quæ inobedientia totius mali cauſa & origo fuit. *Nihil ardet in inferno niſi propria voluntas*, quam adimplere potiùs homo vult, quàm Dei. Sic ipſe Dominus: *A ſæculo confregiſti iugum, rupiſti vincula mea, & dixiſti: Non ſeruiam* Domino, ſed poſt cogitationes meas ibo. A minimo vſque ad maximum omnes adimplere ſuas volūtates volunt. Quiuis proprio iudicio regitur, & quod ſibi videtur faciendum facit. Peccatum quidem hanc propriam nutrit voluntatem

Vers.22. Oportet ſe ſubijcere legi. *Gen.3.* *Hier.2.*

luntatem, quæ nihil aliud eſt, niſi quædam inobedientia, & legis Dei tranſgreſſio. Ideo ſicut Adam quæ cuſtodire tenebatur, non ſeruauit, ſic Chriſtus ad hoc malum curandum venit, & obedire legi voluit, cùm ad eius obſeruationem minimè teneretur. Noluit homo præpotenti Deo obedire, & Deus abiectiſſimis hominibus paret, vt tanta ſit humilitas Chriſti & obedientia, quanta fuit ſuperbia & inobedientia prioris parentis. Ideo Paulus: Galat. 4. *Miſit Deus filium ſuum natum ex muliere, factum ſub lege.* Phil. 2. Et alibi: *Factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis.* Primum quidem hoc eſt quod proponitur nobis de Chriſto ab Euangeliſta dicente, quod Chriſtus legi non obligatus obedit, & ei ſubijcitur offerens ſeipſum in Templo. Et hoc factum eſſe ait *ſecundum legem Moyſi*, non pro obligatione, ſed *ſecundum legem Moyſi*, cui Chriſtus obedit, vt ſua obedientia curet noſtram inobedientiam. Leuit. 12. Præceptum erat in lege Moyſi, quod *mulier, quæ ſuſcepto ſemine maſculum peperiſſet, immunda eſſet ſeptem diebus*, immunda quidem à conſortio hominum, & ingreſſu Templi; *& die octaua circumcidebatur infantulus*, & tunc ipſa munda efficiebatur, quoad conſortium hominum, licet non quoad ingreſſum Templi. Sed poſt ſeptem dies præfatos manebat mulier adhuc triginta tribus diebus in ſanguine purgationis ſuæ, ſe abſtinens ab introitu Templi, & ſic quadrageſima die præſentabat puerum in templo, offerens ſimul munera pro ſe & pro illo. Porrò ſi fœminam peperiſſet duplicabuntur dies, tam quoad conſortium hominum, quàm quoad ingreſſum Templi. Annotauit Sanctus Bernardus, & ante eum Origines, Moyſem voluiſſe Orig. ho 8. in Leuit. hic virginem excipere, eò quòd non ſuſcepto ſeBer. ſer. 3. de purif. mine filium peperit: & piè quidem quamuis non ita verè, nam frequentiſſimè in ſacris literis *ſemen* accipitur pro filio, vel prole. Nam in Geneſi le- Gen. 15. 1. Reg. 2. gitur, quod Abraham dixit Deo: *Mihi non dediſti ſemen*, id eſt, prolem. Et Heli ſacerdos dixit Helca- Leuit. 22. næ: *Det Dominus tibi ſemen de muliere hac.* Et in Le- Leuit. 20. uitico dicitur de filia ſacerdotis: *Et ſemen non fuerit ei.* Deut. 12. Et iterum: *Si quis dederit de ſemine ſuo idolo Moloch*, &c. Quia gentes ſacrificabant filios ſuos illi idolo, traducentes illos per ignem, vt in Deuter. dicitur. Accipitur itaque hic *ſemen* pro prole, & eſt ſenſus verborum: Mulier cum prolem habuerit, ſi maſculum peperit, habetur immunda ſeptem diebus, &c. Ideo beata Virgo ratione qua putant Origines, & Bernardus, non erat exempta à lege quia prolem habebat, licet alias immunis eſſet à lege, quia non in *ſanguinis purgatione manebat*, quod fas eſt dicere de partu Virginis. Et Chriſtus qui Deus erat, & Dominus legis, non ſubijciebatur legi; at vt nos doceret obedientiam quam ſubditi præpoſitis debemus, & vt legi ſubijceremur, ſic præſentari voluit.

58. Opera ſupererogationis.

Diſce præcepta maiorum ſeruare, licet aliquando ex lege ad ea non tenearis. Nam bonus obediẽs, ſicut Chriſtus, & eius beatiſſima mater, non tantum ea ad quæ tenetur facit, ſed adhuc plura alia propter bonum exemplum, & ad ſcandalum tyronum deuitandum. Diſce ex his prædictis tuam prælatis ſubijcere voluntatem, quandoquidem Chriſtus, & eius mater, ſubijci tua cauſa cæremonijs legis non dubitauerunt. Præterea purificauit ſe beata Virgo Maria quæ nihil labis & peccati habuit, nos erudiens, vt ab omni inquinamẽto carnis & ſpiritus mundemur, & ſanctificationem noſtram in timore Dei perficiamus. Hæc enim ad noſtram 1. Cor. 2. 2. Cor. 6. doctrinam fecerunt, & ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, non ad ſuam neceſſitatem, ſed ad noſtram vtilitatem. *In multis enim, vt Iacobus ait, offendimus* Iacob. 3. *omnes.* Rurſus, ſi volumus Templum gloriæ Dei ingredi, debemus ſtolas noſtras dealbare in ſanguine agni: *nihil enim coinquinatum intrabit in illud.* Apoc. 7. *Expurgemus vetus fermentum, & ſimus azymi.* Hæc 1. Ioan. 2. 1. Cor. 15. enim eſt *voluntas Dei, ſanctificatio noſtra.* Purificemus igitur nos intus & foris: mundemus prius id quod interius eſt, vt fiat id quod exterius eſt mundum, &c.

Obſeruandum hic eſt quod bene ſciebat ſanctus Matt. 25. Euangeliſta, quòd beatiſſima virgo non indigebat purificatione, ſed vſus eſt vocabulo purgationis, quia ſecundum populi exiſtimationem purgabatur, licet non ſecundum rei veritatem. Sæpè enim ſcriptura dicit aliqua eſſe non ſecundum veritatem, ſed ſecundum exiſtimationem. Sic dicitur Ioſeph *pater Chriſti*, non quòd eſſet pater eius, ſed quia Matt. 24. ſic putabatur. Similiter etiam dicitur in Euangelio, quod *ſtellæ de cœlo cadent*, cum ſtella, quæ fixa eſt in cœlo, ſicut nodus in tabula, cadere non poſſit; ſed quia ſic populos exiſtimabit, & videbitur ei ſtellas cadere videntes cometas currentes. Eſt enim conſuetudo ſcripturæ geſta ita referre, quomodo tunc quando fiebant fieri putabantur, quod multis alijs exemplis probare poſſumus. Verùm quia de his inferius in litterali expoſitione parabolæ filij Prodigi Deo dante dicturi ſumus, nunc ad contextum accedamus. Proſequitur namque Hiſtoriam hanc beatus Lucas dicens.

Tulerunt illum in Hieruſalem, vt ſiſterent eum Domino: 59. Oportet Deo reddere quod ab ipſo accepimus, exemplo D. Virginis. Nunc Chriſtus in templo iam diuulgatur; ſicut ſol qui illuminans ſuos curſus aſcendit, ita Chriſtus per nouem menſes in ventre virginis fuit abſconditus, tamen naſcitur, & paſtores illuminat, octauaque die terram ſuo ſanguine incipit rubefacere. Sed nunc aſcendere in altum ſol incipit & publicè in templo omnibus oſtenditur. Obſerua quomodo beata Virgo munus, quod à Domino acceperat, offert Domino. Sic & nos, quæ de manu eius accepimus, per gratiarum actionem ei reddere & offerre debemus. Omnia enim gratiarum flumina è vaſtiſſimo illo infinitæ miſericordiæ mari exeunt, & affluenter ea Deus diſtribuit, & in nos largiter effundit. Ita ergo ſicut *flumina redeunt ad mare vnde* Eccl. 1. *exierunt*, omnia bona noſtra Deo offerre debemus, quia ab ipſo dimanarunt. *Quis enim plantat vineam,* 1. Cor. 9. *& de fructu eius non edit?* Quem amaturus es, niſi illum qui potentiam tibi ad amandum dedit? Sed Deus cur fructu amoris non fruetur, quandoquidem in anima tua voluntatem plantauit, quà eum amares. Si bona opera facis, & habes virtutes, gratias & ingenia, audi quid dicat Iacobus: *Omne* Iacob. 1. *datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum*, & ſi bonas aliquas cogitationes habes, etiam Dei ſunt, ſicut ait Apoſtolus: *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis,* 2. Cor. 3. *tanquam ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Red-* Matt. 22. *de ergo quæ ſunt Dei Deo*, ſicut hîc virginem feciſſe conſtat. Ne ſis Tyrannus, nec bona Dei vſurpes, ſed illa redde Deo, qui illa tibi gratis dedit. Multi animam in vano ſuſcipiunt, cum illam Deo non reddunt à quo ſuſceperunt. Vnde Dauid: *Quis aſ-* Pſal. 23. *cendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius?*

eius? Reſpondet ipſe: *Qui non accepit in vano animam ſuam.* In vano res recipitur, quando ea non vtitur eo modo ad quem facta eſt. Conſtruxiſti veſtem, nec ea indueris, eam fruſtra conſtruxiſti, quia veſtis ad induendum facta eſt. Emiſti equum, nec vnquam illum aſcendis, fruſtra emiſti, quia eo non vteris ad id, ad quod factus & inuentus fuit. Intellectum tibi Dominus dedit, vt illum cognoſceres, & voluntatem, qua amares, & memoriam, qua illius recorderis. Tu vero quia tuum implicas intellectum in rebus ſæculi dignoſcendis, in lucrandis opibus, in honoribus ambiendis, rebus humanis quærendis, voluntatemque in amanda carne, & bonis ſæcularibus occupas, & memoriam in iniurijs repetendis, quæ tibi illatæ fuerunt, exerces, vt eas impunitas non relinquas. His quidem conſideratis ſequitur, quod fruſtra has potentias recepiſti, quandoquidem Deus eaſdem non ad hoc, ſed ad illi ſeruiendum creauit. Illi quidem in vano animas recipiunt, qui ſicut ſi animas non haberent viuunt, tradentes ſeſe auaritiæ, luxuriæ & ambitioni, &c. Conſidera igitur quod ſi vis ad montem Dei aſcendere, ne animam tuam in vano recipias, ſed illam reddas Deo, qui tibi antea donauit, amando illum ex toto corde, & ex toto animo ſeruiendo, idem cor & voluntatem offerendo, quandoquidem tibi eandem elargitus eſt, ſicut ſanctiſſ. Virgo, quæ Deo filium obtulit, à cuius manibus exceperat.

60. Munera reciproca inter Deū & homines. Expende interim quod quando duo homines ſunt inimici, & inter ſe pacem & amicitiam volunt componere, vt amicitia conſeruetur, mutuo ad se conſueſcunt munera mittere. Sic Abraham dedit Abimelech oues & boues, & percuſſerunt ambo fœdus. *Gen.20.* Sic etiam Iacob confœderatus eſt cum ſocero Laban; & poſtea cum fratre Eſau dedit ei munera. *Gen.33.* Hoc enim ipſum quotidie ad amicitiam firmandam contingere videmus. *Iob 33.* Magna quidem erat diſcordia quæ inter Deum & hominem eſſe ſolita fuit, ita vt diceret Iob, neminem audere ponere manum inter illos, poſtquam à terreſtri paradiſo homo fuit eiectus. Tamen vbi primum Deus noſtram ſumpſit carnem, illico pax inter eum & hominem compoſita fuit. Pacem enim in nocte natalitia Angeli prædicant, & ad maiorem huius amicitiæ confirmationem ab vna ad alteram partem dona communicantur. Offert Deus generi humano donum & munus maximum, ſcilicet, filium ſuum, vt mundus cognoſcat & videat ſe à Deo amari, & humana natura offert verbum incarnatum Deo in templo ſancto ſuo, & etiam offert ei ſacratiſſimam verbi humanitatem. Filium ſuum virgo offerens totam noſtram etiam offert naturam, & hanc oblationem acceptans Deus, & ſacrificium, etiam omnia munera oblationis cauſa acceptat. Nam pro-

61. Quale munus Christus oblatus. pter demonſtrationem panni, & eius culturam bono ingenio operatam, manet Deus contentus. Hic impleſum eſſe credo illud, quod olim Deus promiſit populo ſuo Iſraëlitico, in manu Ezechielis & Aggæi Prophetarum eius, dicens: *Bonis donabo maioribus, quam habuiſtis à principio.* *Ezech.36.* Et Aggæus cùm *Agg.2.* reuerſus eſſet cum Hebræis ſuis ex Babylonica captiuitate, & videret Templum quod Hieroſolymis ædificabatur, afflatus diuino ſpiritu dixit: *Magna erit gloria domus iſtius nouiſſimæ, plusquam primæ, dicit Dominus exercituum.* Quid eſt, in quo maior eſt hæc ſecundi Templi gloria? non certè in diuitijs, nec in Templi maieſtate, non in cæremonijs, nec in ſacerdotum ſanctitate, non denique in diuinorum vatum oraculis. Nam omnia hæc multo illuſtriora fuerunt in primo Templo. Quãdo enim hoc ſecundum Templum inſtaurabatur, ſenes qui aderant, & viderant primum Templum Salomonis, recordati amplitudinis & præſtantiæ Templi primi, videntes pauperiatem ſecundi lamentabantur, & non poterant lachrymas continere. *1 Eſd. 3.* Quæ eſt igitur hæc gloria ſecundi Templi, & quod eſt hoc præſtantius bonum, de quo loquebantur Aggæus, & Ezechiel? De nullo certè loquebantur alio, niſi de hac gloria huius ſecundi Templi, in quod Chriſtus filius Dei cum noſtræ carnis ſubſtantia hodie ingreſſus eſt. Videbant mentis oculis Ezechiel & Aggæus, per ſpiritum Propheticum, tempus fore cum Deus factus homo, intra mœnia Hieruſalem in ſecundo illo Iudæorum Templo ſeſe videndum in carne paſſibili mortalibus præberet, præſentatus à matre virgine Maria, & à Simeone ſene iuſto in brachijs portandum. Hæc fuit gloria Hieruſalem, hæc fuit illuſtrior illa dignitas, & illud præſtantius bonum, quod Deus in ſecundo Templo promiſit. O verè maior gloria huius ſecundi Templi quàm primi! Subdidit ſtatim Aggæus: *& veniet deſideratus cunctis gentibus, & implebo domum iſtam gloria, dicit Dominus exercituum.* Apertè dicit hoc Templum glorioſius eſſe primo, quia Chriſtus in illud erat ingreſſurus. Præterea cùm hoc Templum ſecundum ſit funditus euerſum, apertiſſimè oſtenditur veniſſe Meſſiam, qui iuxta Aggæi oraculum erat ad Templum illud venturus. Si Deus promiſit per Aggæum venturum eſſe Meſſiam ad Templum illud dum extaret, Templum vero illud eſt modo deſtructum, nec eſt tale Templum, nec lapis ſuper lapidem, vbi eſt inſania expectãtium Meſſiam? Ad quod Templum ſecundum venturus eſt, ſi iam corruit, ſi eſt omnino reſtinctum, ſi neque talis Templi inuenitur veſtigium? Nec dicere poſſunt Iudæi ſe habituros Templum aliud ad quod Chriſtus veniat: nam Aggæus eorum Propheta de eo ipſo Templo loquutus eſt, quod tunc Hieroſolymis conſtruebatur, & non de alio, vt eius verba planè teſtantur, imò apertè dixit nullum aliud futurum eſſe. Nam conijciens oculos in Templum ipſum dixit: *Magna eſt gloria domus iſtius nouiſſimæ, quàm primæ.* Clarè & apertiſſimè aſſerit Propheta Templum illud nouiſſimum eſſe & vltimum, vltra quod nullum aliud eſſet eis futurum. Quod hodie impletum aſpicimus: nullum enim habent Iudæi Templum, nec regem, nec ſacerdotem, nec ſacrificium. Adimpletum itaque cernimus in hac Chriſti præſentatione in Templo Prophetiam Ezechielis, & Aggæi. Sed iam ad contextum.

Sicut ſcriptum eſt in lege Domini: quia omne maſculum adaperiens vuluam ſanctum Domino vocabitur, & vt darēt hoſtiam ſecundū quod ſcriptum eſt, lege Domini par turturum, aut duos pullos columbarum. *Vers. 23.* Pro huius litteræ clariori explicatione aduerte, quod in veteri lege circa pueros natos duo fiebant; vnū generale & cõmune omnibus, quia filio nato, vel filia, completis diebus purificationis, offerebant ſacrificium. Aliud erat circa primogenitos, qui erãt Deo cõſecrati, eò quòd percuſſit Dominus primogenitos Ægyptiorum, & conſeruauit primogenita filiorum Iſraël ab exterminatore. *Exod.13.* Sed inter primogenitos, qui erant de tri-

de tribu Leui, & alios, hoc erat diſcrimen. Quia
primogeniti tribus Leui offerebantur, & ſeruiebāt
iugiter Domino;ſed primogeniti aliarum tribuum
offerebantur,& quinque ſiclis redimebantur. Chri-
ſtus,qui ex tribu Iuda erat, oblatus eſt, & redem-
ptus quinque ſiclis. Sic intellige litteram : *Omne
maſculinum adaperiens vuluam*, id eſt, omne primo-
genitum : quia primogenitus eſt, (qui in ſuo ortu
aperit vuluam matris) *Sanctum Domino vocabitur*,
id eſt,conſecrabitur Deo. Vnde per Moyſen Domi-
Leuit. 12. nus ait : *Pro quo percuſsi omne primogenitum Ægypti,
tam in hominibus, quàm in iumentis, ſanctificaui mihi
omne quod primo aperit vuluam in Iſraël,tam in homini-
bus,quam in iumentis*. Ideo ait Euangeliſta:*Omne ma-
ſculinum adaperiens vuluam ſanctum Domino vocabitur*.
De ſecundo autem quod erat generale, & fiebat
pro primogenitis, & etiam pro alijs omnibus di-
xit: *Et vt darent hoſtiam par turturum, aut duos pullos
columbarum*. Offerebant pauperes par turturum, aut
duos pullos columbarum:nam diuites agnum offe-
rebant. Poſtquam Dominus dixit, & præceperat,
vt offerretur agnus anniculus in holocauſtum, ait
ſic. *Quod ſi non inuenerit manus eius, nec poterit offerre
agnum, ſumet duos turtures, aut duos pullos columbarum,
vnum in holocauſtum,& alium pro peccato, orabitque pro
ea ſacerdos, & mundabitur*.

62. Verum hic aliqua obſeruanda ſunt. Primum ho-
Peccatũ quid ſignificet. rum eſt,quod hic *peccatum* non accipitur pro culpa,
aut pro Dei offenſa, ſed pro immunditia. Solet
enim in ſcriptura accipi *peccatum* pro pœna; vt eſt
illud quod Nathan dixit Dauidi : *Dominus transtu-
2. Reg. 12. lit peccatum tuum à te*, id eſt, pœnam peccato debi-
tam. Et illud quod Paulus ait de Chriſto Ieſu : *Qui
2. Cor. 5. peccatum non nouerat, peccatum fecit*, id eſt, pœnam
Thren. 4. ſuſtinuit: & Ierem. in threnis : *Maior eſt iniquitas*, id
eſt,pœna iniquitatis, *populi mei, peccato*, id eſt, puni-
tione *Sodomorum*. Voluit dicere, quod maior erat
pœna Iſraëlitarum, quàm Sodomorum, quoniam
illi in momēto ſubmerſi ſunt cum vrbe ſua, ciuitas
vero ſancta multis diebus prius ferreis machina-
mentis, bellicisque tormentis fuit oppugnata, &
Ibidem. tandem euerſa. Et iterum idem Hieremias : *Patres
noſtri peccauerunt,& nos iniquitates*, id eſt,punitiones
Gen. 15. *eorum portauimus*. Et in Gen. dicit Deus, *nondum
completas eſſe iniquitates Amorrhæorum*, id eſt, tempus
Gen. 4. ad puniendum. Cain quoque dixit: *Maior eſt iniqui-
tas mea*, id eſt,punitio, quàm vt feram, id eſt, eam
poſſim ferre viuus. Sumitur etiam ſæpè *peccatum*
pro immunditia legali,ſcilicet ſanguinis, aut ſemi-
nis,aut contactus mortui, vt ſumitur hic,cum fœ-
mina pariens maſculum offerre iubetur par turtu-
rum *pro peccato*, id eſt,pro immunditia:nam nullum
peccatum,ſi culpam pro peccato accipis, præceſſit
in fœmina. Non enim congreſſus cum propria
vxore prolis gratiâ peccatum erat, aut parturitio,
ſed ſola puerperij immunditia peccatum expian-
dum dicitur. Sic etiã de leproſo,qui ſine culpa ſua
Leuit. 14. lepra laborabat, iubetur in Leuit. offerre *paſſerem
pro peccato*, id eſt,pro immunditia. Secundò obſerua,
quod in eo quod ait, *adaperiens vuluam*, ſatis oſtendit
Chriſtum legi non obligari, quia ipſe vuluam ma-
tris non aperuit:nam clauſo virginali vtero exiuit
abſque matris corruptione. Tertiò expende, quod
Chriſtus hic tanquam peccator redimi voluit, vt
nos à morte & inferno liberaret, & vt ſic redem-
ptus nobis totaliter offerretur, & totus noſter eſſet
ad vendendum, flagellandum & crucifigendum. In
natiuitate enim habuit ſe Chriſtus Ieſus vt pauper
homo,in circumciſione vt pauper homo, & pecca-
tor;ſed hic habuit ſe,vt pauper homo, peccator &
ſeruus. Pauperem ſe oſtendit,in eo quod oblationē
pauperum obtulit;peccator,quia cum matre voluit
expiari;ſeruus,quia ſicut talis redimi voluit: vt er-
go nos redimeret à ſeruitute legis antiquæ voluit
ſe legi ſubijcere, vt Paul. ait, *vt eos qui ſub lege erant* Galat. 4.
redimeret. Attēde ô homo, qui à tam nobili redem-
ptore redemptus es, quantum tam illuſtri redem-
ptori debeas:nam propter te cum ſit Dominus ſer-
uus efficitur, & pauperum cum ſit diues oblationē
offert. *Propter nos* enim, vt inquit Paulus, *egenus fa-* 2. Cor. 8.
ctus eſt, vt eius inopia diuites eſſemus. Sed nunquid Ma-
gi,qui ab Oriente venerunt, non obtulerunt B. Ma- Matt. 2.
riæ munera? Quomodo tam cito tantam auri co-
piam expendit? Eam ferè totam pauperibus & ege-
nis erogauit.

Ex hoc contextu diſcamus primo humiles eſſe 63.
Vera humilitas quæ. exemplo Chriſti Saluatoris noſtri, qui vt iam dixi
mus humilis, peccator & ſeruus apparuit, cum eſ-
ſet diues,& Dominus vniuerſæ terræ. Nos autem
cum ſimus peccatores & omni ſcelere coinquina-
ti,probi volumus & magni coram mundo appare-
re. O quam noſtra ſuperbia in hoc Chriſti hodier-
no opere reprehenſa eſt! Hic nos hanc virtutem,&
opere & exemplo docuit,& homo factus dixit: *Di-* Matt. 11.
ſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Aliud eſt
enim eſſe humilem intellectu, & aliud eſſe humi- Leg. Greg.
lem voluntate. Multi ſunt qui agnoſcunt ſe eſſe 1. mor.
peccatores,& dignos æterno ſupplicio, ſed nolunt cap. 14.
ſic ab alijs reputari, imò vehementer exoptant co-
ram imperita multitudine maximum ſanctitatis
nomen comparare, & quodcumque bonum publi-
cari; malum autem vt ſepeliatur, deſiderant. Iſti
ſunt humiles intellectu, quia ſeipſos cognoſcunt,
& de ſe non eſſe bonos, ſed malos intelligunt, ta-
men nolunt tales haberi. Verùm humilis volunta-
te eſt ille,qui ſicut ſeipſum fragilem eſſe cognoſcit,
ita etiam gaudet in eadem æſtimatione ab omni-
bus reputari,& ab eiſdem contemni & parui fieri.
Sic Chriſtus verè fuit *humilis corde*, quia quod glo-
ria,& diuinus honos erat, occultabat, & mortali-
tatem, paſſibilitatem, & fragilitatem, quam vt ve-
rus homo habebat, manifeſtabat. Sic hic fecit & in
transfiguratione, quando in monte excelſo coram
tribus Apoſtolis ſuum voluit ſplendorem & glo- Matt. 17.
riam demonſtrare, verùm mortis ignominiam, &
paſſionis ſuæ tormentum, coram infinita prope-
modum hominum multitudine, imò tempore
paſchali voluit ſubire, vt ab omnibus videretur.
Sic etiam in natiuitate paucis, id eſt, paſtoribus
oſtendit miniſterio Angelorum gloriam ſuam,
ſed paupertatem ſuam hic in Templo publicè o-
ſtendit coram multis aſtantibus. Nos vero tan-
quam ſuperbi ignominiam noſtram paucis vel nul-
lis oſtendimus, gloriam autem publicamus, & per
plateas decantari facimus. Et quia pauci ſunt,
qui Chriſtum humilem corde ſequantur & imi-
tentur, clamat ipſe: *Diſcite à me, quia mitis ſum, &
humilis corde*.

Docemur ſecundo exemplo B. Virginis Mariæ
adducere filios in Templum, inſtituendo illos bo- 64.
nis moribus, iuxta illud: *Filij tibi ſunt, erudi eos, & in-* Eccl. 7.
curua eos à pueritia eorum. Sed multi potiùs offerunt
filios Diabolo, quàm Deo, illos ſumptuoſis veſti-
bus & exquiſitiſſimis epulis educando, & multis
vitijs,

vitijs, & malis moribus aſſueſaciendo, iuxta illud Pſalmi: *Immolauerunt filios ſuos & filias ſuas dæmonijs.* Pſal. 105.

65. Conuerſio non differenda. Tertiò, vt primogenita, id eſt, principium vitæ noſtræ offeramus Deo. Mira eſt peruerſitas illorum, qui florem iuuentutis ſuę volunt offerre Diabolo, fæces vero ſenectutis ſuæ Deo. Ideoque in inferno fæces calicis iræ Dei bibent. De quibus in Pſal. 50. Pſalmo: *Verumtamen fex eius non eſt exinanita, bibent* Thren. 3. *omnes peccatores terræ.* Ideo Hierem. ait: *Bonum eſt viro cum portauerit iugum Domini ab adoleſcentia ſua.* Quapropter tu qui iuuenis es, offer Deo bonos tuę adoleſcentiæ annos, neque in ſenium pœnitentiam releges. Tunc enim pœnitere ſi velis ſenio grauatus Prou. 22. non poteris, iuxta prouerbium illud: *Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea.* Longa enim peccandi conſuetudo te conſtrictum tenet, & magna quidem cum difficultate te emendare & corrigere poteris. Quod ſi mihi fidem non Hier. 13. adhibes, audi Hieram. *Si Æthiops non poteſt mutare pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* Quando peruenit ad ripam nauis non ſunt vela extendenda, ſed tunc anchora eſt iacienda. Tamen tu quando ad vltimam ætatis tuæ metam perueneris, tunc poſt vitam conſumptam ſperas poſſe pœnitentiæ vela tendere, ſed longè te tua fallit opinio: nam modo dum iuuenis es vela pœnitentiæ ſunt extendenda, non vero ſenectus eſt expectanda. Quapropter primogenita, quæ ſunt priores anni vitæ tuæ, offer Deo, & priores operum tuorum fructus, quia poſtea licet velis, non poteris. Docetur quarto magnam rationem circa Dei legem nobis eſſe habendam, & magnam curam circa noſtra opera corrigenda, & emendanda, propter præcepta quæ in diuinis litteris ſcripta reperimus. Nam Chriſtus Dominus cum eſſet Deus, & à lege exemptus, quod facit legi conſentaneum eſt.

66. In his paucis verbis tria dicit Euangeliſta: Primo, *ſecundum legem Moyſi*: ſecundo, *ſicut ſcriptum eſt in lege Domini*: & tertio, *ſecundum quod dictum eſt in lege Domini.* In quo Euangeliſta nobis ſignificare voluit quàm meditati debeant eſſe noſtri cogitatus, & noſtra verba & opera quàm debeant legi Dei conformari, quandoquidem ipſe Chriſtus quæcumque facit, ſunt ſecundum legem. Quod Pſal. 118. Dauid explicauit dicens in Pſalm. *Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea eſt.* Cùm Lib. 22 peccatum, vt Auguſtinus ait, eſt *dictum, vel factum,* cōt. Fauſ. *vel concupitum contra legem Dei*, ideò tribus vicibus cap. 27. dixit, *ſecundum legem Domini.* At nunc lex Dei paruipenditur, & noſtris temporibus plus homines cogitant de cauſis forenſibus, quàm de lege Dei; potiùs legibus mundi reguntur, quæ dicunt iniurias eſſe vindicandas, quam lege Dei, quæ dicit: Matth. 5. *Diligite inimicos veſtros, & benefacite his qui oderunt vos.* Plus appetunt magnates in pompis & mundi vanitatibus viuere, quam ſoluere debita & ſumptus, ſuperfluas expenſas comprimendo, & tanquam venenoſas reſecando; & ſatis eſt, quod in rebus omnibus lex carnis præfertur legi ſpiritus, &c.

67. Cæremoniæ Eccleſiæ obſeruandæ. Docemur etiam quinto & vltimo, cæremonias Eccleſiæ ſanctæ traditas à ſanctis patribus ſtudioſè ſeruare, & venerari, ſiquidem Chriſtus has legis ſanctiones & cæremonias ita ad vnguem, vt dicunt, ſeruauit. Nam quod mulier quadrageſimo die in Templo præſentaretur poſt partum, & has auiculas offerret, non erat præceptum morale, nec iudiciale, ſed cæremoniale, quod vtique Chriſtus Saluator noſter (cuius actiones inſtructiones noſtræ ſunt) non contempſit. Ad has antiquas veteris legis cæremonias ſacroſancta Eccleſia Romana, Spiritu ſancto gubernata, alias adiunxit & inſtituit, ceſſante veteri lege, vt ſunt cæremoniæ quibus vtimur in ſacrificio miſſæ, & in alijs Sacramentis, quæ maximè conducunt ad venerationem Sacramentorum. Scio quod in his cæremonijs non conſiſtit perfectio, tamen ſunt vt ſeps, quæ hortum circumuallat, & fructus cuſtodit, ita hæ cæremoniæ cuſtodiunt deuotionem, animoſque hominum commouent ad res diuinas inquirendas, & hac de cauſa ſicut fauorea & auxilia ſpiritualia cuſtodienda, æſtimanda, & ſumma obſeruatione colenda ſunt. Næuus quem formoſa mulier habet in facie, eandem pulchriorem reddit. Parua quidem res eſt næuus, tamen iuncta pulchrę mulieri illam formoſiorem efficit, ita cæremoniæ quamuis de eſſentia rei non ſint, tamen nimis exornant Sacramenta, & noſtræ fidei myſteria. Has ſanctæ Romanæ Eccleſiæ cæremonias impius Lutherus tanquam apertiſſimus hoſtis Eccleſiæ, & totius ſanctimoniæ & bonitatis infeſtiſſimus aduerſarius, damnat & deſtruit. Sed ille in tenebricoſo inferni carcere perpetuo iacebit, cæremoniæ vero Eccleſiæ quicquid Lutherani moliantur, in ſempiterna ſæculorum ſæcula manebunt.

Et ecce homo erat in Hieruſalem, cui nomen Simeon. Vers. 25.
Iam hic Euangeliſta incipit agere de teſtibus fide digniſſimis, quos Chriſtus habuit in præſentatione prædicta. Sed ſingula verba Euangeliſtæ annotanda & diſcutienda ſunt. Per demonſtrationem oſtenditur magnum, notabile, & attentione dignum. Inquit enim Euangeliſta: *Ecce homo erat*; Hominem vocat illum. Mundus eos, qui per ſummam audaciam, intollerandamque licentiam, deteſtanda ſcelera perpetrant hos contrucidando, illos probris & iniurijs lacerando, hos mundus fortes & magnanimos ſolet appellare: quos quidem ſacra ſcriptura non homines, ſed ferociſſimos leones immaniſſimoſque tigres appellat, illum vero hominem, qui timet Deum, iuſtum atque ſanctum nuncupat. Non ille dicitur homo, qui habet duos pedes, duas manus, & duos oculos, ſed qui iuſtitiam ſequitur, & ratione vtitur iuxta hominis diffinitionem. De iuſto & ſancto Iob ait ſcriptura: *Fuit vir in terra Hus, nomine Iob*: non dicit quod Iob 1. habebat pedes aut duo brachia, ſed quod erat ſimplex, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhærens bono. *In Hieruſalem* dicit quod erat, quia hic vigebat cultus diuinus, ſtudiumque legis ac Prophetarum. In hac ciuitate ſancta erat hic ſanctus ſenex. Vide etiam & tu, qui clericus aut monachus es, vt talis ſis; qualis eſt locus in quo habitas. Monaſterium ſanctum eſt, & ibidem multi ſanctimoniæ dediti habitarunt, & nunc honeſtè & Religioſè viuunt. Locus in quo vitam degis terra ſancta eſt, habes plurimos qui peccata etiam leuiſſima confitentur, rem diuinam quotidiè faciunt, Dei laudibus & pſalmodijs in choro aſſiſtunt, orationi & lectioni vacant. Ideò tu quare ignauè & remiſsè viuis, cum inter ſanctos, & in choro coram

ſanctiſ-

ſanctiſſimo Sacramento, & in loco tam ſancto vitam agas? Quare inter bonos malus exiſtis? Eo tempore, quo alij Religioſi viri inter ſanctos Angelos ſunt, Deum laudantes, tu malis cogitatibus illũ offendisti, dem, quem habitas locum, te damnat & arguit. Denique vocabatur *Simeon*, qui inter ſacerdotes famoſus erat atque notiſſimus, ſenectute iam frigidus, ſpiritu tamen feruens, inclinato corpore; ſed animo erecto, ætate marcidus, ſed vitę innocentia floridus. Sed audi quid vltra de ſancto iſto Simeone dicat Euangeliſta.

68. *Et homo iſte iuſtus & timoratus.* Duo dicit: Primo quod erat *iuſtus*, ſecundo quod erat *timoratus*. Sed ſingula expendamus. Iuſtus calceus dicitur, quando pedi & menſuræ eius conformis eſt, ita vt nec laxus, nec etiam conſtrictus ſit. Curialem hominem & perpolitum videbis tam iuſtos & conformes calceos ferentem, vt ſi fortè lapillus, lenticula; vel quæcumque res aliqua intromittantur in calceos, maximum ſentiat dolorem, & ſic ſtatim vir iſte calceum excalceat lapidemque extrahit. Tamen agaſo vel ruſticus, quia calceos laxos, vel ocreos oblongas & arena refertas portat, hunc dolorem non ſentit: nam licet lapilli & arena intromittantur, non tamen ruſticum diſcruciabunt, quia calcei laxi ſunt, & pedibus mordaciter non adhærent. Sic vir iuſtus & bonus non ferre poteſt vel minimum peccatum veniale: nam cum iuſtus ſit, & iuſtam habeat conſcientiam, quæuis res etiam minima illum torquet & angit, & ſic illico tollit calceos, & ad ſacrum confeſſionis fontem, vt mundetur ab illo peccato, recurrit. Tamen in improbo homine cum vſuræ, luxuriæ, infamiæ, & mendacia dominentur, & regnent, nec quicquam hæc illum mordent, & lancinant, imò propriæ conſcientiæ detrimentum & iacturam non ſentit. Dormit, requieſcit, & delectatur ſine ſcrupulo conſcientiæ, & ſine ſenſu & conſideratione peccatorum, quæ patrauit.

69. At Sanctus Simeon vir *iuſtus, & timoratus*, quamcumque Dei offenſionem & perhorreſcebat, & cõſiderabat, & ideo addidit illud verbum, *& timoratus*: quia *qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari.* Alij qui ſunt iuſti, quorum iuſtitia declinat in vitium præſumptionis, quia de ſua iuſtitia nimis præſumunt, ideo ad hoc remouendum addit, quod erat timoratus, ſciens quod *omnes iuſtitia noſtra ſunt tanquam pannus menſtruatæ.* Nullus dum mortali hac aura fruitur, debet de proprijs meritis aut de ſua ſanctitate præſumere, ſed potius occulta Dei iudicia formidare. Ad tantam ſanctitatem peruenerat Dauid, vt cum bis poſſet occidere Saulem perſecutorem & inimicum, noluerit, quin potiùs prohibuit Abiſai, ne occideret Semei, qui maledicebat Dauid, & lapides mittebat, ſed nihilominus de ſe præſumpſit, & elatus dixit: *Ego dixi in abundantia mea, non mouebor.* Sed vt experientia ſciret Dauid, quod iuſtitia conſeruanda erat Dei timore, formidando ſemper interitum & ruinam, derelictus eſt à Deo in ſuo ſenſu, & Vriam optimum militem occidere fecit. Quis tale putaret de viro vtique ſanctiſſimo? Quis crederet, quod ille qui inimicis pepercerat amicum necaret? *Qui ſtat* (inquit Apoſtol.) *videat ne cadat.* Quia iuſtitiam cum Dei timore Dauid non conſeruabat, ideo ſubmerſus eſt. Quare non in proprijs meritis confide, ſed in Dei miſericordia, timens ſemper ruinam.

Timor Domini quam neceſſarius. Eccl. 1. Iſa. 64. 1. Reg. 24. & 26. 2. Reg. 16. 2. Reg. 11. Pſal. 29. 2. Reg. 11. 1. Cor. 10.

Neſcis enim quanto tempore perſeueraturus es in bono opere incepto. Ideoque non abſque cauſa Euangeliſta ait, quod Simeon non tantum iuſtus, ſed & timoratus erat. Qui quidem ſanctus Dei timor iuſtitiam & ſanctitatem conſeruat, ſicut cinis ignem. De ipſa enim ſanctitate exijt timor filialis, qui charitatis ignem conſeruat. Expende etiam quod quamuis iſte iuſtus Simeon omnibus polleret virtutibus, tamen peculiariter ſuam iuſtitiam commendat noſter Euangeliſta, laudans illum, dicens, in Dei timore eſſe perfectum, ſecundum quod dicitur quilibet ſanctorum in aliqua virtute amplius ſplenduiſſe. Propter quod de vnoquoque illorum canit mater Eccleſia illud Eccleſ. *Non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi.* Vnde Paul. *Vnuſquiſque enim ſuum donum habet à Deo.* Eccl. 44. 1. Cor. 7. In his duabus virtutibus peculiariter S. Simeon præeminebat, & de his commendatur, videlicet de iuſtitia, quæ eſt virtus cardinalis & ſpecialis, qua vnicuique datur quod ſuum eſt, vel de iuſtitia, quæ eſt virtus generalis, & virtualiter de omni virtute, qui omni virtutum genere fuit exornatus, fuitque præcipuè charitatiuus, & iuſtus: non enim proprium, priuatumque commodum, ſed bonum commune, & vniuerſalem omnium ſalutem deſiderauit. Laudatur etiam, quia *timoratus* fuit; ſanctum enim timorem & filialem habuit, timens ne Deum læderet. De hoc Eccleſiaſt. ait: *Nihil melius quàm timere Deum.* Et in Pſalm. *Timete Dominum omnes ſancti eius, quoniam nihil deeſt timentibus eum.* Ita que *iuſtus* fuit erga proximum, & *timoratus* erga Deum. Per timorem diuertit à malo, & per iuſtitiam fecit bonum, iuxta illum Pſalm. *Diuerte à malo, & fac bonum.* Verum vt ſcias quam verè dixit Euangeliſta, quod Simeon erat iuſtus & timoratus, audi quid de illo dicat. Eccl. 25. Pſal. 33. Pſal. 33.

70. Charitas non quærit quæ ſua ſunt. *Expectans conſolationem Iſraël*, quam per Meſſiam, quem iam expectabat, ſciebat eſſe venturam. Verè iuſtus & pius erat hic ſenex, quia non propriam ſalutem, ſed populi Iſraël conſolationem expectabat. Non proprium commodum, ſed bonum commune quærebat, quod proprium eſt iuſtorum. Sic Paulus, *Non quod mihi vtile eſt, ſed quod multis.* Pauci imò pauciſſimi ſunt qui zelant bonum commune. *Omnes enim quærunt quæ ſua ſunt,* & hinc fit, vt non bene reſpublicæ gubernentur, & vt nullum fermè veſtigium iuſtitiæ in mundo reperiatur; quia nullus eſt qui reipublicæ conſulat. Bonus vir, & reipublicæ vtilis erat Moyſes qui dicebat: *Dimitte illis hanc noxam, aut dele me de libro vitæ.* Et Paul. *Cupio anathema eſſe pro fratribus meis.* Et iterum: *Quis infirmatur & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Non contentus eſt Deus vt quiſque ſibi viuat: nam quiuis Chriſtianus reipublicæ officialis eſt, nec ſutor & ſartor ſibi viuunt, ſed reipublicæ. Sic tu qui Chriſtianæ reipublicæ officialis es, non tibi, ſed alijs viuito. Vnde Paul. *Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod proximi.* Et alibi; *Vnuſquiſque veſtrum proximo ſuo placeat in ædificationem.* Hoc autem quod Paulus ore prædicat, opere adimplebat, atque ideo dixit: *Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto, manere autem in carne propter vos.* Ideo Petrus vocat homines *lapides viuos*: Nam ſicut in ædificio vnus lapis ſuſtinet alium, & habet alium ſupra ſe, & ipſe ab alio etiam ſuſtinetur, ſic nos ſuſtinere & adiuuare alios debemus, & eodem modo proximi nos, &

1. Cor. 10. Phil. 2. Exod. 32. Rom. 9. 2. Cor. 11. 1. Cor. 10. Rom. 15. Phil. 1. 1. Petr. 2.

quidam

quidam alijs, alij vero alijs fauere etiam tenemur, vt illud quod conſulit Apoſtolus facere poſſimus: Galat. 6. *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* Lex Chriſti amoris eſt, quia præcipit vt nos inuicem adiuuemus, & vt proximorum noſtrorum ſalutem procuremus, & eorum commoda pro viribus tueamur. Talis erat ſenex hic Simeon, qui proximorum ſalutem prætendebat, & deſidarabat. Sed miſera hac noſtra tempeſtate (quod plorandum eſt) oppoſitum ferme quotidie videmus: vnuſquiſque enim ſuam quærit vtilitatem, nec quiſquam eſt qui niſi ſuum commodum prætẽdat. Vnde Eſaias: Eſaia 5. *Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis.* Quod ſi rectè aduertimus, reperiemus totum hunc labyrinthum ex nimio amore, quo nos ipſos proſequimur, damnare; & hic proprius amor malorum omnium quæ in mundo ſiunt principium eſt, atque fons. Quod bene Paul. 2. Tim. 3. Tim. ſcribens demonſtrat, quando dicit: *In nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores,* &c. Conſidera igitur, quod proprius amor cauſa eſt malorum omnium, quæ ibi depingit Paul. & ideo hunc amorem in principio collocauit Apoſtolus vti baſim & fundamentum, quo Ioſue 6. omnia vitia & peccata nituntur. Nihil æriùs homini nocet, quàm propria voluntas: ipſa quidem eſt ſupra quam reſidet tota peccatorum inordinatio, & vbi mundi amor requieſcit. Tolle fundamentum proprij amoris, & omnes muri Iericho cadent, qui ſunt ſtultitiæ & vanitates, quarum amore flagres. Iudicium peruertit proprius amor, confundit rationem, obſcurat intellectum, inficit voluntatem, & viam ſalutis intercludit. Hic proprius amor Deum non cognoſcit, proximum ignorat, relegat virtutes, quærit honores, & mundum diligit. Ioan. 12. *Qui ſic diligit animam ſuam* (ait Domi- 1. Reg. 15. nus) *perdet eam.* Radix tandem totius iniquitatis 2. Mach. 9. amor proprius eſt. Eſau, Saul, Antiochus non obtinuerunt ſuorum peccatorum veniam, quia magis ſuam perditionem & ruinam conſiderabant, quam Dei offenſionem, & eorum dolor & pœnitentia ex proprio amore procedebat. In rebus omnibus quære Deum, & bonum proximorum, & tua obliuiſcere. Amor ſui eſt, veluti in corpore cor, quod carnem moderatur, neruos regit, & totum corporis orbiculum gubernat; ſic venenoſus hic amor peccatorem quocumque vult impellit, & ad omnia mala patranda commouet & ſtimulat. Amor proprius eſt ſicut perfidia, propter quam mortis pœna & bonorum cõfiſcatione perfidi puniuntur. Si proprius in te regnat amor, ea quæ te in interitum præcipitant optimè intelliges; ea vero quæ ſaluti animæ tuæ conueniunt ignorabis. Cæcus es, & ideo vt tibi fides adhibeatur non mereris. Si hæc duo pronomina, meum & tuum, prorſus abolerentur, non tantæ in mundo orientur diſcordiarum tempeſtates: proprius enim amor omnium diſcordiarum cauſa eſt ac origo. Proprium & non commune bonum mortales quærunt, & hinc fit, vt omnia, vt videmus, ad perditionem tendant. Vtinam nunc plures eſſent Moyſes, multi Pauli, & Simeones, qui tantis vulneribus medicinam adhiberent. Sed de his ſatis. Expende etiam quod ſanctus hic ſenex non expectabat *conſolationem* temporalem Iſraël, vt multi putabant, ſed ſpiritualem conſolationem animarum, quam iam credebat venturam. Ideoque ante mortem deſiderabat Saluatorem Ioan. 1. cernere oculis corporalibus. Fama erat tunc apud populum Iudaicum tempus adeſſe venturi Meſſiæ, & ideo ſacerdotes & Leuitæ miſerunt Ioanni interrogantes an eſſet Chriſtus. Sic etiam tunc multi Gen. 46. ſe fecerunt Meſſiam, & dixerunt eſſe Chriſtum. Dan. 9. Videbant ſceptrum regni Iuda veniſſe ad Herodem alienigenam, iuxta ſignum quod eis dederat Iacob. Videbant etiam Danielis hebdomadas, quas decreuerat Aduentu Chriſti, propemodum euolutas eſſe, quibus argumentis ſuffultus Simeon, conſolationem populi Iſraëlitici expectabat, Chriſti aduentu iam appropinquante, & vltra hæc, reuelationem quoque Spiritus ſancti habebat, atque ideò ſubditur.

7. *Et Spiritus ſanctus erat in eo.* Non ſolum per eſſentiam, potentiam, & præſentiam, quomodo eſt in omni creatura, nec ſolum per charitatem, & gratiam qualemcumque, pro vt eſt in eo qui eſt in charitate, quæ vita eſt animæ; ſed per gratiam eminentem, & charitatem ardentem, ſecundum quod eſt in viris heroicis & perfectis.

Vers. 26. *Et reſponſum acceperat ab Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini.* Desiderium & votum Simeonis. Verè hic ſenex præ magnitudine deſiderij, expectans ſalutare Dei, deficiebat cor eius & anima eius, & cum Dauide dicebat: *Defecit in ſalutare tuum anima mea, & in verbum tuum ſuperſperaui.* Pſal. 118. Abſentia dilecti parit animæ defectionem, ſed quo ampliùs laxatur affectus, eo ampliùs amor creſcit, & quo diutiùs abeſt, qui deſideratur, eo expectantis deſideria maiori quadam vi amoris igneſcunt. Caro defecit in hoc ſene, ſed cupiditas augetur. Expectabat ſicut vxor Tobiæ deſiderabat filium peregrinantem, & Tob. 11. ſedebat in ſupercilio montis, vnde reſpicere poterat de longinquo venientem filium. Sed hic ſenex ſanctiſſimus, verbo Dei fretus, reſponſum & promiſſum expectabat: nam deficiens ſeſe in ſpe diuini promiſſi erigebat. Expende etiam, quòd ſi ſanctus iſte ſenex tolerauit huius vitæ miſerias, quæ acerbæ ſunt iuſtis, vt Chriſtum in carne non in perpetuum, ſed per horam videret; quantum niti debemus, vt beatifica ſummi Dei viſione in ſupremo illo beatorum domicilio fruamur. *Non ſunt con-* Rom. 8. *digna paſſiones huius ſæculi* (inquit Paulus) *ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Vita homi- Pſal. 89. num octoginta tranſactis annis (inquit Dauid) non eſt niſi labor, & dolor, & plus mori quam viuere, & hos vitæ labores patienter tulit Simeon, vt vna hora Chriſtum in carne mortali & paſſibili videret. Ideo tu conſidera, quantos debes pati labores, vt in cœlo immortalem Chriſtum perpetuo videas. Tamen ne exiſtimet mundus probos atque ſanctos, quamuis in hac vita varijs laboribus affligantur, ne inquam opinetur illos à ſummo Deo eſſe contemptos. Inquit hic Euangeliſta hunc ſenem propter reſponſum ab Spiritu ſancto acceptum, eſſe retentum, vbi certè promiſſum erat ſe viſurum quod exoptabat. Nunquam bonos Deus deſtitutos relinquit, quia inter anxios huius vitæ labores eoſdem maximis donis & beneficijs, & cumulat, & reuelationibus ſpiritualibus eoſdẽ quam ſæpiſſimè ſolatur, quibus ſpiritualibus delicijs in hac vita ſuſtentantur, & aluntur. Sic iſte Simeon reſponſo Dei accepto recreabatur, & hoc verbo ſibi promiſſo triumphans quodammodo alibatur.

Sed

Sed cùm reſponſum non detur niſi roganti, quando interrogauit hic ſenex intelligens prophetias, orabat clauſo oſtio in ſecreto loco, magis verò in cubili cordis, vt non videret corporis mortẽ antequam in corpore omnium vitam Chriſtum cerneret. Hoc expectans, atque obnixè petens, accepit reſponſum ab Spiritu ſancto per occultam reuelationem, non viſurũ ſe mortem in corpore, niſi videret vitam in carne. Quamuis enim opera Trinitatis ad extra ſint indiuiſa, tamen appropriantur Spiritui ſancto reuelationes huiuſmodi. Credidit Simeon ſcripturis, quæ de Meſſia loquebantur, ac deinde habuit reuelationem. Docemur eos eſſe dignos reuelatione, qui credentes ſcripturis, aſſequuntur quæ credunt, & faciũt ea. *Secundò* quod illæ reuelationes ſunt certæ, quæ non diſſentiunt ab ſcripturis. *Tertiò* quod Deus iuſtas & ſanctas petitiones libenter exaudit, quando ea quæ ab ipſo petimus ad gloriam Dei proximique vtilitatem dirigimus. Quia S. hîc Simeon bonum cõmune deſiderabat, ideò meruit exaudiri, & auribus ſuis percipere reſpõſum à Deo. Nos verò propterea non exaudimur, quia nocitura nobis & proximis noſtris poſtulamus. Expende etiam hîc Dei bonitatem & clementiam, quòd iuſtos ex hac vita deſolatos proficiſci non patitur. [*Num. 27.*] Sic Moyſi antequam migraret ad Dominum terram promiſſionis oſtendit. [*Num. 20*] Sic Aaron vidit antequam moreretur filium ſuum Eleazarum ſummum ſacerdotem, & veſtibus ſacerdotij indutum. [*3. Reg. 2.*] Dauid quoque in ſenectute iamiam morti propinquus vidit filium ſuum Salomonem regnantem, & hic Simeon Chriſtum in carne vidit, & gaudijs & oblectamentis ſpiritualibus plenus in pace tandem quieuit.

72\. [*Qualiter Deus homines ad ſe vocet.*] Vide etiam quomodo Deus quemcumque vocat, eum eiſdem rebus commouet quas manibus aſſiduè contrectat, & ideò Iudæos, qui rerum diuinarum cognitionem habebant, & circumciſionem atque legem obſeruabant, per Angelum, qui mentis & rationis compos eſt, eos Deus vocauit, qui Iudęi perſpicaci & bono erant intellectu, & Deum prætera nouerant. [*Exod. 24.*] Itaque Angelus eduxit eos de terra Ægypti, & illis deſertum commonſtrauit. [*Luca 1.*] Paſtoribus etiam, qui Iudæi erant, Saluatoris natiuitatem Angelus denunciauit. [*Matth. 2.*] Magos quoque qui Aſtrologi erant per ſtellam vocauit, & ſtella eduxit eos ex Oriente ad Chriſtum. Annam denique & Simeonem, qui contemplantes orationibus indefeſſe vacabant, per reuelationem vocauit, & eos adduxit ad Chriſtum Dominum. Sic quoque tu homines eiſdem rebus, circa quas verſantur, ad virtutem allicere & attrahere debes. Si hominem infimũ veluti fabrum ferrarium conſulueris, vt factam ſibi iniuriam remittat, alium infimum opificem, non verò potentem magnatem miſſurus es. Etenim hac ratione quidquid volueris, impetrabis. Nam ſi equitẽ vel nobilem miſeris, parum, vel nihil conſequeris; multum enim valet ad hominum animos cõcilliandos, morum, vitæ, officij denique ſimilitudo & paritas. Nam poſtquam ſimul biberint, & comederint hi duo opifices, ſi alter illi, qui eſt iniuria affectus, dixerit: Amice iniurias tibi illatas benignè remitto facili, imò facillimo negotio, quidquid volet, impetrabit. Itaque nobilem nobilis conciliat, & ſutor ſutorem ad beneuolentiam & amicitiam trahit. Si Deus luxurioſum, vel ambitioſum hominem inſpirationibus recrearet, putaret ambitioſus aliquas eſſe cacodæmonis machinationes, ideoque eas tanquam inutiles & pernicioſas reijceret. Quapropter ſummus ille rerum omnium parens, filium nunc luxurioſi viri contrucidat, & nunc ambitioſi chariſſimam vxorem interimit, illumque dignitatibus & honoribus, ſi quos fortè poſſidet, omninò ſpoliatũ relinquit, & hoc modo peccatores ad ſeſe adducit & trahit. Nam ſi inſpirationibus eſſent hi ſcelerati homines ad virtutem commouendi, cùm illi rerum diuinarum guſtum & ſaporem non ſentiant, fruſtra tempus abſumeretur. Itaque Deus illis eiſdem negotijs, quæ tractant mortales, illis, inquam, eoſdem commouet ad virtutem. Et ideò inſpirationibus & reuelationibus Simeonem ad ſe traxit, quia vir ſpiritualis & contemplatiuus erat. At verò reprehenſione & punitione Saulum commouit, qui ſuperbiebat, obcæcando illum & in terram mittendo, dicens: *Saule, Saule, cur me perſequeris, &c.* [*Actor. 9.*]

73\. [*Deus facilè concedit vtilia.*] Trutinate etiam concedit Deus Simeoni quod petit: rem enim bonam, vtilem, conducibilem petebat: nam vt diximus non ſolum ſuam, ſed populi gratiam & conſolationem expectabat, & petebat. Si verò nos quod petimus nõ impetramus, eſt, quia vanitates & res inutiles noſtris animabus & proximis poſtulamus. [*Gen. 32.*] Cùm Iacob quæſiuit nomen Angeli, non obtinuit quod petebat, quia inutilis erat petitio, ſcire videlicet nomen Angeli. Sed cum petijt à Domino vt benediceret ei, obtinuit benedictionem, quia rem vtilem petebat. Martha cum poſtulauit, vt Maria Soror, quæ verbum Dei audiebat, adiuuaret eam in adminiſtrãdo, non fuit ad votum exaudita, quia inutilem rem petebat. [*Luca 10.*] At cùm pro Lazaro orabat, quia bonum & vtilitatem proximi cupiebat, meruit exaudiri, & fratrem ſuſcitatum videre. [*Ioan. 11.*] Sic filij Zebedæi, quia honorem ambiebãt, & primatum petierunt, non aſſequuti ſunt quod petebant. [*Matt. 20.*] Quando Dei fauorẽ imprecamur, & ſanctum aliquem vt pro nobis intercedat, aſſumimus, ideò poſtulata nobis non conceduntur, quia cõcedenda non poſtulamus. Quapropter cùm pernicioſa petamus, Sancti non intercedunt: etenim non niſi ea quæ ſunt iuxta Dei volũtatem petere conſueſcunt, ideò clamamus, & quod petimus non cõſequimur, quia nec bonũ, neque vtile poſtulamus. Petit vxor à Deo ſanitatem mariti, & eam non obtinet, quia ſcit Deus quod ſi maritus reconualeſcat, futurum eſſe concubinarium, aleatorem, latronem, vel quid ſimile, propter quod meliùs eſt vt infirmetur. Et ſic de alijs. Igitur quia iuſtus Simeon rem bonam petebat, ſcil. in carne videre Chriſtum (qui ſalus omnium, & populi Iſraël conſolatio erat) exauditus eſt, *& reſponſum accepit ab Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi priùs videret Chriſtum.*

74\. [*Bonum eſt, morte videre & præuidere.*] Obſeruandum eſt, quod non dixit illum non eſſe moriturũ niſi videret Chriſtum Domini, ſed quod non eſſet *mortem viſurus*, donec videret Chriſtum Domini. Aliud eſt enim videre mortem, & aliud à morte videri. Ille mortem videt, qui illam in vita conſiderat, & ille etiã videtur à morte, qui ſine eius conſideratione repentè inuaditur, & capitur ab eadem. Qui aggreſſorem videt, illius iram & furorem facilè retardat, & eundem quod maius eſt, aliquando contrucidat; verùm ſi viuentem inimicum non videt, illiuſque inopinatum aduentum non præuidet, facili negotio ab inuaſore interfectus peribit. Admirandæ virtutis homines dum his miſeris compagibus conſtricti tenentur, mortem indefeſſa conſideratione aſſiduaq́, meditatione intuentur, & ita

eam fermè, quotidie venientem perspiciunt. Multorum enim morti præsentes intersunt, quod si aliquando ab ea inuaduntur, ipsam vulneratam & occisam relinquunt. Nam licet moriantur, eorũ mori viuere est. Tamen flagitiosi homines qui repentinum mortis aduentum nunquam considerarunt, ab hac ferocissima bestia imparati aliquãdo deuorantur, & quod peius est, ipsa de eisdem sæpè sæpiùs triumphat. Eccl.9. *Sicut pisces capiuntur hamo, sic iniqui capiuntur tempore malo.* Indignus consolatione est in morte ille, nunquam in vita contemplatus est eam, & mors quando venerit superabitur, si priusquam veniat attentè præuideatur. Nihil te mortis dolore liberabit, quam frequens eius meditatio. Sapientis vita, est meditatio mortis. Ideò Sapiens admonet Eccl.11, dicens: *Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum, qui cum venerint vanitatis arguentur præterita.* Pulchrum est vitam antequam mors veniat consumere, & expectare postea securè tui temporis aliam partem. Si mortem memoria teneres, nunquam fallacibus huius vitæ mẽdacijs deciperis, imò præpotẽnti Deo seruiendo religiosius viueres. Igitur venturæ mortis recordare, & paratus semper viuito, veluti si hic vltimus tuæ vitæ esset dies, quia sic paratus mortem appropinquantem videbis, & consideratione iamiam venientem superabis. Sed Historiam prosequamur.

VERS. 27. *Et venit in spiritu in Templum.* Hoc est, Spiritus sancti instinctu, quo reuelante intellexit adesse horam in qua erant adimplenda omnia quæ de Christi visione sibi promissa erant, & per Spiritus sancti vnctionem acceperat reuelationem, adesse iam Christum Domini sibi promissum. Eadem ergo gratia, qua venturum Messiam prænouerat, præsentem quoque cognouit. Habuit namque hic beatus senex Spiritum sanctum habitatorem, doctorem, & ductorem. O quam fœlices sunt illi, qui spiritu fornicationis, & spiritu malignitatis non reguntur, sed Domini spiritu gubernantur. Hi enim filij Dei vocantur, iuxta illud Pauli. Rom.8. *Qui spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt.* Quod si filij, & hæredes per Deum. Sicut enim vento vela inflata videmus, cùm illa ab eodem implentur, & impelluntur, sic manifestatur in homine præsentia Spiritus sancti, cùm hominis voluntas ad ea quæ sunt bona perurgetur. *In Templum* autem venit, qui Spiritus sancti instinctu, & ex Prophetis Aggæo & Malachia sciebat illum venturum. Agg.2. Aggæus enim dixit: *Hæc dicit Dominus: Adhuc vnum modicum est, & ego mouebo cælum, & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria. Magna erit gloria domus istius nouissima, plusquam primæ, & in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.* Malac. 3. Idem quoque asseruit Malachias: *Ecce ego mitto Angelum meum qui præparabit viam ante faciem meam; & statim veniet ad Templum sanctum suũ dominator, quem vos quæritis, & Angelus Testamenti, quem vos vultis.* Veni tu quoque peccator in Templum Domini, cùm S. sene Simeone, in Spiritu, & inuenies puerum Iesum, vt illo fruaris. Sapient.1. Non enim abscondit se Dominus Iesus his, qui quærunt illum in corde perfecto, quoniã appropinquat his, qui in simplicitate quærunt illum. Non venit Simeon in spiritu superbiæ, sicut ambitiosi, qui ambiunt primos accubitus, & vsurpant dignitates Ecclesiasticas. Non in spiritu Actor.8. auaritiæ, sicut Simon Magus, non in spiritu garrulationis, sicut multi, qui solùm ad Ecclesias veniunt causa peragendi negotia, & ipsi nec rem diuinam audiunt, nec alios audire suis confabulationibus relinquunt, & suo malo exemplo populum scandalizant. Non in spiritu vanitatis & arrogantiæ, sicut multi, qui tapetes, strata, puluinaria, & alia id genus, ad Ecclesias ferri præcipiunt, tantaq; regnat in eorum corde vanitas, vt deinceps putẽ paulatim mollia quibus dormiant ceruicalia recumbendi gratia eorum iussu ad Ecclesias esse ferenda. Non auderẽt hi hoc modo esse coram rege. Sed quare sic coram Deo recumbunt? hæc grauitas & authoritas coram hominibus est habẽda, ad ingressum verò Ecclesiæ relinquenda. Quare erga Deum hæc non obseruatur authoritas? Itaque illud quod coram Deo peracturus nõ est, tanquã vipereum relinquito, etiamsi bonum videatur. Dauid saltans coram arca dixit: 2.Reg.6. *Vilior fiam.* Quia in Dei præsentia nulla est authoritas. Familiam regere & de rebus domesticis curam habere bonũ & vtile est, tamen ad Ecclesiæ limina relinquenda sunt hæc omnia. *Domus mea* (ait Christus) *domus orationis est.* Luce 19. Emere, & vendere, bonaque temporalia tractare, malum non est; tamen hæc in domo orationis exercẽda non sunt. In Marci Euangelio legimus, Marc.11. quod non sinebat Christus, vt quisquam vas per Templum transferret. Quod si Templum illud sacrificijs animalium deputatum, voluit Deus tanta reuerentia coleretur, quanta maiori vellet Sacrosanctam coli Ecclesiam, quæ non animalium sacrificijs, sed eidem Deo destinata est? Sed de his satis. Sequitur:

Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo. Scilicet, vt 75.
offerrẽt par turturũ, aut duos pullos columbarum, & redimerẽt puerum quinque siclis, vt iam dictum est. *Accepit eum in vlnas suas,* hoc est, inter brachia. In hoc quod ait, quod duxerunt Iesum secundum legis consuetudinẽ, docemur sanctos Ecclesiæ mores, & sanctorum Patrum traditiones obseruare. Ne fidem adhibeas istis nouatũ consuetudinũ inuentoribus. An credẽdum est, quod reliquerit Deus dilectissimam suã Ecclesiam, quam sanguine suo redemit, tot annis errare, vsque ad annum decimum septimum, post mille & quingẽtos in quo cœpit Lutherus (vt perfidi Lutherani dicunt) illã illuminare?

Sed dimisso impijssimo hæresiarcha, senem iu- 76.
stum & pium videamus Christũ suis brachijs portantem, amplectentem, osculantem, & propter nimium gaudium triumphãtem. Gaudiũ Simeonis de Iesu. Senex quis tibi tantam concessit facultatem? Rectè quidem ego scio esse illum, qui dicit: *Delitiæ meæ sunt esse cum filijs hominum.* Prou.8. Vult se à nobis ita tractari: nam ad hoc homo factus est. Sponsa quidem cognouerat bene huius sponsi naturam, & conditionem, quando dicebat: *Quis mihi det fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt osculer te, & apprehendam te,* &c. Cant.8. Deus noster non est sicut homines huius mundi, nam vt peragas aliquod negotium ad eorum domos accedas millies necesse est, & quod incomportabilius est, tantùm abest vt aliquid concludas, quin potiùs neque ab illis audiaris. O quam bonum habemus Deum, quam amabilem, quam affabilem & benignum. O quam fœlix & ineffabile gaudium pium illud Simeonis pectus sensit, quãdo puerum Iesum tot millibus annorum expectatum pro beneplacito suæ voluntatis amplexabatur! O leue onus quod portabat Simeon, à quo portabatur & regebatur

ipse

ipſe ſenex! Sic etiam & Rex debet cliẽtes portare, & è conuerſo clientes Regem. Sic quoque Prælatus portet defectus ſubitorum, & ſubditi Prælati naturam patiantur, iuxta illud Apoſtoli: *Alter alterius* Galat.6. *onera portate.* Et Simeon iſte cògnouit puerum Ieſum inter alios plures pueros Spiritus ſancti doctrina, ſic nos in venturo ſæculo, quos inhabitabit ille ſpiritus cognoſcemus in promptu, etiamſi eos nunquam videmus. Quare poterat hic ſenex dicere il- Cant.3. lud Cantic. *Inueni quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam.* Expende autem quam magna ſit Dei miſericordia, vt noſtris velit manibus collocari. Pſal.47. *Suſcepimus enim Deus miſericordiam tuam in medio templi tui.* Si manus tuas, vt fecit hic Simeon, aperire & extendere velles ad miſericordiam Dei excipiendam, eam proculdubio ſicut Simeon reciperes; verùm non vis. Magnum commodum adeptus eſt Si- Matth.9. meon portans Chriſtum in vlnis. Nam ſi mulier illa Hæmorrhoiſſa ſolo tactu fimbriæ Chriſti tantùm vtilitatis adepta eſt, vt ſtatim ad priſtinam reſtituta fuerit ſanitatem, & à fluxu ſanguinis omnino liberata, quantò maius commodum beatum hunc ſenem comparaſſe, qui totam Chriſti perſonam portauit credendum eſt? Mens eius ineffabili gaudio repleta eſt, cor eius in Dei amore exarſit, vnde increbili exultatione repletus, ſecurus de morte, quã omnes vt terribiliſſimum malum timent, lætus & gaudens exultauit, & canticum cecinit. Hæc quoque bona Deus tibi etiam dabit, ſi illum in manibus portaueris. Extende manus tuas & cor tuum amplia, quia Dei miſericordia nec exhauſta, nec Num.4. finita eſt. Vtraque manu & tota virtute noſtra domino famulemur ſicut illi, qui vna manu pugnabant, & alia faciebant opus. Deus vult ſe tibi dare, tamen vt manus extendas neceſſe eſt, ſicut fecit Si- Pſal.80. meon, & cùm eo ſimul multa ſuſcipies bona; *Aperi os tuum*, ait ipſe, *& ego adimplebo illud*, &c. Obſerua Rom.8. etiam quam verè locutus ſit Paulus, cùm dixit: *Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum.* Faciet Deus voluntatem ſeruorum ſuorum. Iam habet B. hic Simeon in manibus quod optabat. Ideò ſi vis vt Deus, quod deſideras faciat; & ſi cupis, vt omnia tibi proſperè ſuccedant, cura in omnibus Dei obedire voluntati; quòd ſi feceris, omnia pro votis Pſal.144. tibi ſuccedent. *Voluntatem* enim *timentium ſe faciet* Deus.

77. Obſerua iterum quam magnificus ſit Deus in adimplendo fidem quam ſemel dedit: non ſolùm enim quod promittit adimplet, verùm etiam alia quam plurima præter promiſſum dare ſolitus eſt: magnificentior enim in dando, quam in repromittendo eſt. Promiſit Deus Simeoni, quod non moreretur priuſquam videret Chriſtum, & nunc illum non ſolùm videt Simeon, verùm tangit, & in vlnis etiam portat. Plus eſt tãgere, & in brachijs portare, quam videre, vis tibi multa ac varia huiuſcemodi exempla demonſtrem in Sacra ſcriptura, attende. 4.Reg.19. Ezechias Rex cum ſe à potẽti Aſſyriorum exercitu obſeſſum videret, ſumma triſtitia afficiebatur, cui iuſſu Dei dixit Eſai: *Hæc dicit Dominus de Rege Aſſy-* Eſaiæ 37. *riorum. Non ingredietur vrbem hanc, nec mittet in eam ſagittam, nec occupabit eam clypeus.* Promittit Deus Ezechiæ inimicos ciuitatem non occupaturos, nec intra ciuitatem ſagittam miſſuros: tamen conſidera, quod plus fecit quam promiſit, quia in eadẽ nocte Angelus interfecit centum octoginta quinque millia illorum. Contentus eſſet Ezechias ſolùm quod

Deus plura dat, quam promittit.

tolleretur obſeſſio ciuitatis, & aufugerent inimici, & factis his fidẽ ſuam adimplebat Dominus. Plus tamen fecit: nam illos interficere etiam voluit. In Num.17. Numer. etiam legimus, quod illis qui digni fuiſſent ſacerdotio promittebantur flores in virga, & non ſolùm dedit flores in virga Aaron, vt promiſerat, ſed etiam dedit fructus, quos non promiſit. Ideò Dominus per Eſaiam. *Venite*, inquit, *ad aquas omnes* Eſaiæ 55. *ſitientes, & qui non habetis argentum, properate*, &c. Vocat ſitientes vt veniant ad bibendum aquas, ſed dat nõ ſolùm potum, ſed etiam paſtum. Ideò dixit: *Comedite bonum, & delectabitur in craſſitudine anima veſtra.* Vocat eos ad potum, verùm illos quoque ad paſtum inuitat. Mundus autem è cõtrario ſe habet: etenim liberalis eſt in promittendo, arctus in promiſſionibus adimplendis. Multos quidem inuenies homines, qui tua cauſa montes aureos ſe facturos promittunt, teq́ue verbis ſeſquipedalibus obruant, tamen cum ad opus deuentum ſit, nihil omninò perficitur. Promittunt ſe facturos, ad vltimum tamen nihil faciunt, & huiuſmodi homines infiniti propemodum in orbe reperiuntur. Verùm religioſi viri ad ſummi Dei imitationem ſunt in verba arctiſſimi, verùm in operibus ampliſſimi, promittunt pauca, & multa cõcedunt. Ita legimus feciſſe Abraham, quando Angelos in hominum forma per domùm ſuam tranſeuntes inuitauit, quibus dixit: *Offe-* Gen.18. *ram buccellam panis vt confortetur cor veſtrum.* Non promittit niſi buccellam panis, tamẽ coram eis poſuit vitulum tenerrimum, optimũ butyrum, & lac. Crede ergo Deo & eius amicis, non verò verboſis hominibus, qui omnes nihil aliud per illud turpiſſimum os eijciunt, niſi verba mendoſa & falſa.

Expende etiam diligenter, quod non ſufficit vi- 78. dere Chriſtum oculis fidei, niſi etiam portaueris eum in manibus. Non contentus fuit Simeon ſola viſione, ſed vlterius progreſſus eſt, donec illum ſuis manibus excepit, atque ideò iuſtus ſicut fidem habet, ita & bona opera. Multi Chriſtum in ore ferunt; Diabolum verò in corde portãt. Multi etiam Deum per fidem cognoſcunt, & omnes fidem adhibent illis rebus, quas Sacroſancta mater Eccleſia tenet, & amplectitur; tamen *manus* eorum, dicit Dominus per Eſaiam, *ſanguine plena ſunt.* In actibus Eſaiæ 1. ſuis crudeles ſunt tyranni, & auari, & quãuis Chriſtianum nomen habeãt, & in re vera Chriſtiani ſint per baptiſmum, tamen ſi ipſorum opera & vitam conſideres, eos infideles & paganos vocabis. Ignea Exod.14. illa colũna quæ erat in nube & ducebat filios Iſraël, Ioſue 7. eos ab Ægypto eduxit, & per deſertum comitata & 8. fuit, tamen in terram promiſſionis eoſdem non introduxit, quàm filij Iſraël armis expugnauerunt contra gentes debellantes, quæ eadem poſſidebant. Ita fides Catholica ſicut illa columna nobis Iſraël, te educit è dẽſiſſimis tenebris & infidelitate Ægypti, teq́ue ex infidele fidelem Chriſtianum facit, & per deſertum huius mundi te ducit, tamen ad introeundũ cœlum, quòd nobis promiſſum eſt, opus eſt non ſolùm debellare, ſed etiam expugnare cœlum, vi armorum dæmonem, mundum, carnemq́ue ſuperando, & veluti egregij milites bonis operibus laborantes & pugnantes, comparaturi ſumus gloriam eo modo, quo ſancti eandem cõſequuti fuere. Quid tibi fides proderit, niſi etiam bona opera habeas? Sed qua cauſa putes Chriſtum comparaſſe fidem *grano ſinapis*? Si reſpondes, quia paruum eſt, Matt.17. etiam granum mili, & lini, & oryzæ paruum eſt.

Fidei & cognitioni adiungenda ſunt opera bona.

Comparanit fidem grano ſinapis, qoia vltra qnod paruum eſt granum ſinapis, habet etiam calorem, illudq́ue ſi dentibus extenuaneris & comederis, prorinus ribi oris intima comburet. Vult Deus, quod fides vrat & calorem habeat, & retineat charitatis & amoris ignem, & bonis operibus & charitatiuis ſtipata ſit. Ne tibi ſola fides placeat, quia ſola nequaquam ſufficit ad animæ tuæ ſalutem. Quinimò quam habes fidem perdes niſi bonis eam ſuffulſeris operibus. Ad domum conſtituendam & ædificandam cœmento, opus eſt, poſt parienbus & tecto. Sic in ſpirituali ædificio fides fundamentum

Hebr.11. eſt. Vnde Paulus. *Fides* (inquit) *eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.* Non propriè ſubſtantia eſt, tamen eam ſubſtantiam vocauit, cum proprietatem ſubſtantiæ habeat. quia ſubſtantia accidentium fundamentum eſt. Ita fides (vt conſtruat totum ſpirituale ædificinm) eſt quædam ſubſtantia, ſuper qua veluti ſuper fundamentum conſtruuntur & collocantur cæteræ virtutes. Ideoq́ue vbi Paulus dicit, *ſubſtãtia*, eius diſcipulus Dionyſius, *vnicum fundamentum rerum ſperandarum* dixit: Si ab aliquo domus euertatur, contrario modo ſolo æquabitur ab eo quo cœpit ædificari: nam quod vltimo loco factum eſt, tectum fuit, & ita à tecto incipiet ruina. Eodem modo dæmon à bonis operibus incipit, animæ ruinam deſiderans. Tollit eleemoſynam, orationem, ieiunium & caſtitatem, &c. quouſque ad cœmentum deueniat, quod fides eſt, quæ manet ſola ſine parietibus, vt vſurarij, & con-

Pſal.136. cubinarij, & ſcelerati homines Chriſtiani. *Exinanite, exinanite, vſque ad fundamentum in ea.* Poſteà autem dæmon aggreditur fundamentum, quod fides eſt, & ruit. Antequam Martinus Lutherus in hæreſim laberetur, ſuperbus, ambitioſus, lubricus, flagitioſus, & omni ſcelere coinquinatus erat, ac deinde hæreticus euaſit. Totam domum prius dæmon demolitus eſt, videlicet, caſtitatem, charitatem & humilitatem, cæteraſq́ue virtutes, & diſcooperto fundamento aggreſſus eſt fidem, & ita manſit hæreticus. Sic Paulus ſuum Timothæum monitum vult,

1.Tim.1. dicens: *Hoc præceptum commendo tibi, fili Timothee, vt milites bonam militiam, habens & bonam conſcientiam, quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt.* Quia bonam conſcientiam à ſe repulerunt, naufragauerunt in fide. Vtitur Paulus metaphora nauigantium, qui quando rationem gubernaculi habẽt, & nauis clauus ſanus eſt, remedium habent, ſi anchoras in mare mittunt & nauem exonerant; tamen perdito & amiſſo gubernaculo, nihil remedij manet. Ita qui ſunt virtute exornat, quamuis vnam amittunt, & quandoque aliam, adhuc ſalus manet; verùm amiſſa fide, vitiorum tempeſtas exoritur, & nauigantes in profundo mari ſubmerguntur. Sunt veluti mercatores, qui quamuis hoc & altero anno non lucrentur, tamen ſi aliquod venit tempus, quo perditam fidem recuperent, ſuſtentãtur & aluntur. Tamen ſi recuperatam fidem perdunt, iterum corruunt omnino, quia qua re merces agant non habent. Fides magnum Chriſtianorum bonum eſt, ſi verò hanc perdunt nihil illis reſtat quo alia bona lucrentur, quod quidem ex nimia ſcelerum perpe-

Pſal.118. tratione naſcitur. *Intellectus bonus omnibus facientibus eum*, ait regius Vates, quia non permittet Dominus deprauatum intellectum aliquem habere circa legem Dei, dummodo illam cuſtodiat & ſeruat. Hinc eſt quod data lege filijs Iſraël, peractiſq́ue miraculis, cùm non intelligerent Iſraëlitæ, & dixit illis Moyſes: *Cuſtodite ergo verba pacti huius, & implete ea, vt intelligatis vniuerſa quæ facitis.* Deut.29. Quibus verbis ſatis apertè docuit Moyſes, tranſgreſſionem mandatorum Dei potiſſimam eſſe cauſam, vt non intelligerent nec viderent, quãta feciſſet illis Deus. Fuerunt Angli & Germani aliquando Catholici, poſtquam illarum regionum homines ebrietatibus & vitijs ſe tradiderunt, fidem protinus amiſerunt. Et ne idem noſtræ Hiſpaniæ eueniat, quæ nunc Catholica eſt, vehemẽter perhorreſco: nam ab Hiſpania fides diſcedere & effugere poteſt, & in Indos aduolare, quia tot ac tãta ſunt vitia, tot & improbi & ſcelerati homines, vt quem exitum ſumus habituri prorſus ignoremus, niſi noſmetipſos ad meliorem frugem per virtutem receperimus. Ideoq́ue fidem toto corde amplectimini, eandemq́ue, ne fugiat bonis operibus firmiter apprehendite. Quare ne contenti ſitis ſola Dei cognitione, nec etiam ſatis eſſe putetis illum nuda fide videre, ſed Chriſtum veſtris manibus deferendo, tanquam veri & probi Chriſtiani viuite, alter alterum amando, bonaq́ue opera exercendo, ſicut Simeonem feciſſe ſcimus, qui in templo Chriſtum non ſolum vidit & credidit, ſed brachijs excepit, & in manibus portauit, quẽ dicit Euangeliſta eſſe iuſtum, quia fidem ſimul cum operibus habebat, quæ hominem iuſtificat.

Et benedixit Deum, & ait. Laudat & gratias agit 79.
Deo, & ſequens Canticum cecinit pro impletione diuini promiſſi, quia patribus antiquis in rebus arduis & magnis mos erat, diuinis laudibus Deum Exod.15. extollere, & Cantica diuina componere. Sic Moyſes & Aaron quando profecti fuerunt ab Ægypto, & Ægyptios mortuos & in mari rubro ſuffocatos atque ſubmerſos viderunt, Pſalmum protulerunt dicentes: *Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt*, &c. Iudith 9. Sic etiam cecinit Debbora propheriſſa poſt acceptam victoriam contra Siſaram principem exercitus regis Iabin, dicens, qui ſponte obtuliſtis animas veſtras. Sic Anna mater Samuelis: *Exultauit cor meum in Domino.* 1.Reg.2. Sic Ezechias Rex Iſraël propter acceptum beneficium de vitæ longitudine, & 4.Reg.20. Eſaia 38. Tobias propter donum de adepto viſu oculorum: Tob.13. Magnus es Domine in æternum, & in omnia ſæcula. Iud.16. Dan.3. Sic etiam Iudith truncato Holoferne poſt partam victoriam, & pueri in fornace Babyloniæ. Denique vt concludam, cùm Moyſes vidiſſet terram promiſſionis & cognouiſſet ſe cito moriturum, exultans ſpiritum dixit: *Audite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.* Deut.32. Sic ſanctus iſte ſenex veluti alter Moyſes videns terram promiſſionis, verbum, ſcilicet, diuinum, natura humana indutum, & ſciens iamiam moriturum, cœpit canere, Deum laudare, & illi gratias agere, dicens.

Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace. Vers.29. Quare mors iam non ſit metuenda. Nunc Domine, iam nunc in pace moriar, quia oculi mei viderunt ſalutare tuum. Vſque nũc Domine mors erat hominibus horribilis, quia erat fortis & potens Tyrannus, qui obcœcabat animas, & eas in internum præcipitabat, at nunc aduentu Chriſti iam dulcis mors eſt; quia Chriſtus fortem Tyrannum debellauit, debellatamq́; cõtrucidauit. Itaque interclusum iter aperuit, & facilem viam nobis in cœlũ expediuit. Vſquequò omnium terribiliſſimum erat mors, quia omnes etſi ſanctiſſimi in lymbum deſcendebant, & gloria priuabantur, at nunc quandoquidem oculi mei vidẽt mortis

intercem-

intercmptorem, in pace moriar. Quamobrem in
eo quod ait *nunc*, magnam differentiam ostendit
quod est inter tempus veteris legis & nouæ legis,
quia tunc clausum erat cœlum, & ideò mors tristis
erat, sed nũc cùm iam reseratum sit cœleste domi-
cilium, lætus moriar, quia vidi oculis meis mortis
euersorem. Et nota, quod *nunc* aduerbium tempo-
ris emphatim habet. Christus morte sua nostram
mortem sic dulcissimam reddidit, vt mors mortis
nomen amiserit, & nomen vitæ susceperit. Ideoque
Domine non vsque adeò, sed *nunc* lætus moriar in
pace. quia meis oculis vidi authorem vitæ. Sine me
lætum mori, ne postea tristis moriar; si te flagella-
Gen. 46. tum, spinis coronatũ & cruci affixum video. Cum
sene Iacob quando filium suum Ioseph vidit, dice-
Psal. 118 re poterat hic S. Simeon, *iam lætus moriar, quia vidi
faciem tuam*. Lætatur & cantat, quia Dominum vi-
derat. Anteà sicut superius enarrare incepimus, ce-
cinit cum regio Psalte, *defecit in salutare tuum anima
mea*, præ magnitudine desiderij; defecerunt oculi
mei in eloquium tuum, dicentes; quando consola-
Ambros. serm. 11 in Psal. 118. beris me. Nam (vt Ambros. optimè disserit) cùm
aliquem speramus dilectum, illuc tendimus oculos,
vnde & putamus illum venturum, ob longam ex-
Iob 11. pectationem lassati, deficimus. Sic Anna vxor To-
2. Reg. 18. biæ circumspiciebat in via filij aduentum. Sic Da-
uid currente de prælio altero post alterum de Ab-
salone sollicitus præ amore filij, non cor quietum,
sed incitatum habebat, & propterea à venientibus
& redeuntibus de salute filij quærebat. Sic vxor te-
neræ ætatis maritum expectans de specula litorali
indefessa expectatione præstolatur aduentum, vt
quamcumque nauem viderit putet illa coniugem
nauigare, meruitque ne videndi gratia dilecti aliud
anteaduertat, vt ipsa possit prima dicere; video te
marite, ipsa sola omnibus domesticis ablegatis oc-
cupationibus semitas viantis quærit. Sic Simeon in
responso, quod à Spiritu sancto acceperat, deficie-
bat præ magnitudine desiderii, expectabat, deside-
rabat, æstuabat in desiderijs, & videre illum cupie-
bat. At nunc saltat, tripudiat, cãtat, lætatur & exul-
tat. Considera igitur illud quod sentiret senex san-
ctissimus cum se clarissimis illis luminibus, matre,
scilicet, & filio, circumseptum videret. Delectabile
quidem visu esset, suauitatẽ & deuotionem videre,
qua iste senex suum cecinit canticum, quo tota E-
uangelij summa clausa est. O quam fortunati Do-
mine Deus sunt illi qui te amant, & obsequium tibi
præstant, & quam bene consumpti sunt eorum la-
bores, quandoquidem iam in hoc sæculo præsen-
tiunt miram quandam venturæ gloriæ suauitatem
& dulcedinem. Sola stellæ visione Magi lætabantur
Matth. 2. adeò vt gauderent *gaudio magno valdè*, quæ nihil
erat nisi dux quidam, qui eos ducebat ad vidẽdum
illum quem manibus suis excepit Simeon. Quantò
maiori gaudio triumphasse credendum est Simeo-
nem, qui Puerum Iesum in vlnis suis suscipiebat? Si
tantùm etiã gauisus est ille qui inuenit thesaurum,
Matt. 13. quod *præ gaudio abijt & vendidit vniuersa quæ habuit*,
nec tunc quidem temporis habebat thesaurum,
quantò maiori gaudio exultauit Simeon quando
habuit diuinum hunc thesaurum, & illum proprijs
manibus portabat? Si maxima festa & amplissima
conuiuia fecisse scimus patremfamilias propter ad-
uentum filij Prodigi; quãdo domum rediuit, quan-
do in brachijs suis filium Dei habuit? Quòd si tan-
tùm lætatus est Salomon & omnis populus Israël,
cùm intulerunt arcam fœderis Domini in oracu-
lum Templi, quantò magis lætatus est hic senex & Luca 15.
gaudio repletus, videns veram fœderis arcam in 3. Reg. 8.
Templum Domini, &c. 2. Par. 5.

Porrò vt ad alia transeamus, *secundum verbum* 80.
tuum dixit, hoc beneficium mihi fecisti, secundum
verbum promissum, quod Spiritus sanctus dederat
illi. Sic enim Dominus per Esaiam ait; *Verbum meũ* Esaiæ 55.
quod egreditur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum.
Ideoque dicere poterat illud: *Bonitatem fecisti cum* Psal. 118.
seruo tuo Domine, secundum verbum tuum. Addidit etiã
in pace. Non enim simpliciter dixit; *nunc dimittis ser-
uum tuum*, sed dixit; *in pace*, quod proprium est iu-
storum. Abrahæ enim dictum est. *Tu autem vades ad* Gen 15.
patres tuos in pace, nutritus in senectute bona. Ille Phil 4.
namque moritur in pace, qui habet hic illam pa-
cem de qua Paulus: *Et pax Dei, quæ exuperat omnem
sensum custodiat intelligentias vestras*. Vis ergo in pace
mori? Pacem in hac vita cum Deo & tua conscien-
tia compone, & contra vitia atrocissimum prælium
moue. Qui in hac vita pacem cum vitijs inierunt,
posteà in morte dimicant; tamen illi qui dum vi-
xerunt clypeo fidei & hasta, bellum cum mundo,
carne, & dæmone habuerunt; in pace tandem mo-
riuntur. Præliemur igitur, & in hac vita difficilli-
ma carnis expugnemus, si postea in pace mori
exoptamus, & eo modo vt dicere cum Propheta
possimus: *In pace in idipsum dormiam & requiescam*. Psal 4.
Attende quod postquam Simeon vidit Christum,
iam nihil præter ipsum vult videre. Fastidiunt ei
omnia quæ mundus habet, postquam Christum vi-
dit. Multi quidem res caducas & puncto temporis
interituras magni æstimant, hic oritur quædã veluti
nausea, quæ regnat in eorum animis, Ita vt nullum
summi boni gustum sentiant. Nam si paululùm
gustassent Dei suauitatem, facilè quæ sunt in mun-
do despicerent, quia vt Paulus ait: *Gustato spiritu de-* Rom. 8.
sipit omnis caro. Stultorum hominum est vtriusque
partibus non auditis iudicare. Si hæc terrena putas
esse dulcia & suauia, id certè cõtingere credo, quia
Dei suauitatem & dulcedinem non delibasti. Pau-
lus qui diuinas res gustauerat, de terrenis dixit: *Om-* Philip 3.
nia arbitratus sum vt stercora. Tu autem si hæc terre-
na magno pretio æstimas, id fit, quia quanti sint cæ-
lestia æstimanda protsus ignoras. Flagitiosi homi-
nes mundi delicias, & vanitates miris ad cœlum
vsque laudibus extollunt, diuinas autem nullo loco
habendas esse putant; quod contingit, quia mundus
auditur, Deus verò reijcitur. Plurimi magni faciũt
mundum, quia Dei potentiam non vident. Ideoq;
si tu inciperes gustare quæ sunt Dei, citò præsen-
tem vitam odisses, sicut hic faciebat Simeon, qui
viso Deo noluit ampliùs mundum videre.

Aduertendum quoque est quod boni desiderant 81.
separari à vinculis humani carceris, quàm Simeon Mors iustorum & impiorum quam dissimilis.
iste iam sicut Paulus *cupiebat dissolui & esse cum Chri-
sto*. Et iterum ipsemet Paulus ait: *Infælix homo, quis
me liberabit à corpore mortis huius?* David quoque ait:
*Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui
cum habitantibus Cedar*, &c. Sicut hierax, qui volans
rostrum & vngues inijcit in ardeam quem captam Philip. 1.
ducere voluit, locusque ei dilaniandi auem reli- Rom. 7.
ctus est; statim inopinato aucupũ aduentu coreatus Psal. 119.
cucullus hieraci imponitur, & vincula, quibus vin-
culis pedibus hieracis impositis collocatur in loco
vbi cæteræ aues quæ captant collocari consueue-
rũt. Hieraceque tunc in suo loco posito eius plumæ

manent erectæ, & ſuis vngulis excuſſo coreato cucullo inclinatur in ſuo & auibus deſtituto loco, & 1.Cor.12. nullus eſt qui illum quietū reddit. Sic Paulus cum ad tertium cœlum ductus fuit, diuinamque eſſentiam vidit & guſtauit, ſe in hoc mundo videns loco corporibus deſtituto, & cum cucullo carnis, nõ poteſt quieſcere, & omnia frangere volebat, vt iret Psal.119. ad Chriſtum. Sic Dauid, ſic Simeon poſtquam vidit Chriſtū vult etiā volare, & iam ei hæc vita faſtidit, & tandē vult dimitti & eſſe cum Chriſto. Vt enim auicula concluſa in cauea, quamuis pretioſa ſit ex cedro, & ebore vel auro confecta, exire tamen cupit, & præ deſiderio egrediendi roſtellum iterum atque iterum foras extra rete caueæ emittit. Sic anima pij viri, qualis Simeon erat, diuino amore incenſa, incluſa tamen tenebatur miſera hac corporis cauea, & licet omnibus diuitijs circumfluat, patriam tamen ſuam, hoc eſt, cœlum ardenter appetit, quare pija illuc ãdi ſuſpirijs ac deſiderijs flebili gemitu ſociatis diu noctuque inflammatur, vt finito huius vitæ exilio in ſempiterno illo beatorum domicilio tandem requieſcat. Lætantur morte iuſti, eam cupiunt, & à vinculis huius corporis egredientes, exultantes triumphant. Tamen impij è contrari nam ſicut latrones, qui iudices & prætores timent; ita iſti ſcelerati homines à propria conſcientia reprehenſi fugiunt, mortem metuentes, ne appareant coram iudice. Si duo in carcere detineantur, alter innocens vel leuiſſimæ rei cauſa, & alter propter homicidium aut flagitium enorme, qui propter leuiſſimam rem detinetur, cùm ſit vir probus carcerem odit, & de illo conqueritur, cuius cauſa detentus eſt. At ſceleratus & facinoroſus, gaudet in vinculis nec à carcere exire vult, quia ſe exiturum ad mortis ſupplicium præcognoſcit. Noſtra anima detenta eſt à carcere huius corporis, veluti aliquis cui propria domus in carcerem datur. Sic Adam antequam peccaret hoc corpus tanquam propriam domū habebat, cuius Dominus ipſe erat, & effrænari Genes.3. appetitus obedientes erant rationi. Tamen cum peccauit Adam, tradidit illi Deum propriam domum in carcerem, itaque corpus quod antea habitatio iucunda animæ erat, poſtquam peccauit, moleſtiſſimus carcer eſt. Carcerem corpus eſſe putabat Iob 7. ille, qui dixit: *Nunquid mare ego ſum aut cete, quia circumdediſti me carcere?* & Propheta Regius Domino Psal.141. ait: *Educ de cuſtodia animam meam.* Boni & mali ſumus omnes in hac vita vinculis huius corporis cõſtricti. Boni tamen ſumma afficiuntur moleſtia, eò quòd ſe vinctos cernant, quare exire ſummopere cupiunt, quia eorum obitum & exitum ad libertatem & vitam eſſe præintelligunt, quamobrem Philip.1. morte lætantur. Ideò Paulus cùm dixit: *Cupio diſſolui,* ſtatim addidit, *Et eſſe cum Chriſto:* nam alias non curperet diſſolui. At homicida eligit potiùs in carcere manere, quam ſolui & exire, & ſi audit reſerare oſtium carceris, ſtatim putat eſſe ſuſpendendum. Sic impius nondum laborat febri vel capitis dolore, quando vitam cum morte ſe commutaturum opinatur. Et ſicut homicidam pœnitet quod ſibi ſoluantur catenæ, quia exiſtimat indicium eſſe venturi ſupplicij; ita ſceleratum pœnitet propter corporis huius ſolutionem, quando oppreſſus infirmitate exiſtimat adeſſe mortem. Et veluti homicida ait: O meæ dulces catenæ! ô iucunda vincula! ô lætus carcer! Quis mihi daret hic eſſe, nec vos dimittere? Sic quoque improbus ait: O meæ dulciſſimæ deliciæ! ô ſuauiſſima vita! ô indultum corpus, quanta moleſtia afficiat ſi te dereliquero! Sed quæ eſt cauſa quare vir bonus morte delectatur, impius verò triſtatur? Eam Salomon ponit in Prouerb. dicens: *In malitia ſua expellitur impius, iuſtus autem ſperat in morte ſua.* Quamobrem cum te moriturum certo ſcias, da operam vt bene viuas: nam bona & integra vita, ſignum certiſſimum eſt mortis fœlicis. Simeon qui iuſtus & ſanctus erat, canit & exultat cum mortis nuncio, & gaudet, quia ſcit ſe citò moriturum, gaudenſque mortem expectat. Cantat cygnus cùm morti appropinquat & maris ſerena flet, & gemitibus incitatur, quia (vt Philoſophus ait in problematibus.) In morte accedit ſanguis ad cor, & ſanguis cygni generoſus eſt, & vilis ſanguis ſerenæ, atque ideò ſerena clamat & vociferatur, cygnus verò dulciter canit. Sic impij malum habent ſanguinem, quia peccatum ſanguinem corrumpit, & vitam conſtuprat, & ideò morte contriſtantur; iuſti autem cum habeant bonum & generoſum ſanguinem, ideò lætantur & extant in morte. Generoſum igitur ſanguinem habere contende, & da operã vt poſſis cum iuſto Simeone in morte cantare. Si in vita ploraueris, & pœnitentiam egeris, bonum ſanguinem, tenuem, pœnitentia & lachrymis purum nutries, quem ſi habueris, abſque dubio in morte cantabis. Expende igitur quod qui flet in vita cantat in morte, & qui ridet, gaudet, & cantat in vita, flebit tãdem miſere in morte. Simeon vir ſanctus, qui in hac lachrymarum valle flebat, nunc cantando moritur: tamen qui rides, ludis, & in hac vita gaudes, non dubites quin flendo moriturus ſis, dicente Domino. *Væ qui nunc ridetis, quia flebitis.* Luca 6. Et de iuſtis: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Matth 5. Sed ad contextum.

Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. Iam cauſam Vers.30. tanti gaudij reddit. Cauſa autem eſt, quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. Iure æquiſſimo poterat lætari & gaudere, quia Chriſtus etiam dixit Apoſtolis: *Beati oculi, qui vident quæ vos videtis.* O ſi illum Luc.10. vidiſſet Abraham, qui tantùm deſiderauit videre Ioan.8. diem Domini. Quid ſi illum videret Iacob, qui hoc Gen.49. deſiderio moriens dixit: *Salutare tuum expectabo Domine?* *Abraham vidit & gauiſus eſt*, tamen de longè Chriſtum proſpexit, ſenex verò iſte prope erat, Quando Rex ſimulatus venit aliquem ludum & torneamentum viſurus, magno afficit beneficio illum cui ſe manifeſtat & cognitū facit. Ita Simeon pluris hoc æſtimauit beneficium, quia Rex gloriæ Chriſtus in hunc mundum veniens noſtra cum humanitate incognitus, ſe manifeſtare ſancto ſeni Simeoni voluit. Hoc quidem gratulatur Simeon: quia eius oculi ita fœlices fuerunt, vt Chriſtum videre digni habiti fuerint. Deuotiſſima quidem res eſſet nunc ſenem videre efferentem laudibus Chriſtum, & dicentem: *Nunc dimittis.* Quid ſecum cogitarent qui erant in Templo cum viderent ſuum ſacerdotem ſenio iam confectum, & omni digaum reuerentia, habentem hunc ſermonem cum puero, filio pauperculæ & incognitæ mulieris? Mirarẽtur quidem cum præ gaudio plorantem illum, & cantantem cernerent. Quis non obſtupefactus adhiberet diligentiam in huius rei veritate inquirenda? O obſtinata malitia Iudæorum, qui hæc omnia videbãt, & tanquam cœci non conſiderabant. Nec miror Matth.2. hoc ab eis non conſiderari nec aduerti: nam veluti ſurdi & cœci illum Magorum aduentum non conſide-

ſiderarunt,&c.Aduerte etiam,quòd *ſalutare* noſtrũ,
ſalutare Dei vocat, quia propter ipſum decreuit
Deus mundum ſalutare,omninmq́ue; ſalutem con-
Pſal.41. ſtituit in eo, de quo fertur in Pſal. *Notum fecit Do-
minus ſalutare ſuum, in conſpectu Gentium reuelauit iu-*
Gen.49. *ſtitiam ſuam.* Et in Geneſi Iacob Patriarcha: *Salutare
tuum expectabo, Domine.* Cui ſalutari loquitur pater
Eſaia 49 per Eſaiam. *Dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea
vſque ad extremum terræ.* Denique de iſto ſancto ſene
Pſal 20. Simeone locutus Dauid in Pſalmo, *Deſiderium ani-
mæ eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius non frau-
daſti eum? Longitudine dierum adimplebo eum, & oſten-
dam illi ſalutare meum.*

8:. Christus pax noſtra. Perpende etiam ad tuam eruditionem, quomo-
do in loco Deo vera inueniatur pax, verùm gau-
dium & lætitia. Quia enim Chriſtũ viderat, iam in
pace quieſcit. Cauſam dicit pacis eſſe videre Chri-
Iona 1. ſtum, quia ſolùm in eo eſt pax. Ionas à Deo diſce-
dens quietem inuenire non potuit, & fugiens in
nam, ſtatim vehemens tempeſtas ſuborta eſt, quia
vbi Deus non adeſt, ibi vrget tempeſtas. Orauit ab
vtero cœti, & ereptus eſt à præteritis laboribus. Ne
in huius vitæ rebus requiē quæras, nec in hoc mun-
do verum gaudium poſſe inueniri exiſtimes: quam-
obrem ad Dominum reuertere; nam breuius iter
& certius eſt Chriſtus, ad inueniendam conſolatio-
nem, quàm tuus ſpiritus exoptat. Toto tempore
Gen.32. quo Iacob fuit domi Laban, multis fuit laceſſitus
laboribus, tamen ab eo diſcedens, ſtatim Angelos
inuenit. Qui mundo inſeruiunt non niſi laborem
& deſolationem capient, veluti Iacob in obſequia
ſoceri Laban, quapropter Domini famulus redeat
in domum Patris ſui, qui Deus eſt, vbi diuinas inue-
niet conſolationes. Sequitur:

Vers.31. *Quod paraſti ante faciem omnium populorum.* Ante
Incarnationem ſolùm hoc ſalutare erat ante faciem
Pſal.75. Iſraël, quia *notus in Iudæa Deus, & in Iſraël nomen ma-
gnum eius*: Solùm enim Iudæi Deum cognoſcebāt,
illi ſoli Deum venerabantur, & illis ſolus Deus de-
derat legem. Solummodo ante faciem Iſraël erat
hoc lumen paratum, vt illud in verſiculo ſequenti
vocet Simeon, ſed Incarnatus eſt vt redimeret om-
nes, & omnibus notitiam ſui præberet, & ſic omnes
ad ſe traheret, tam Iudæos, quam Gentiles, ita vt ſit
diſtributio accommodata pro generibus ſingulo-
rum, & non pro ſingulis generum, ſicut in Daniele
Dan.7. legimus: *Omnes populi, tribus, & linguæ, ſeruient ei* Et in
Eſaia 53. Eſaia: *Parauit Dominus brachium ſanctum ſuum, in
oculis omnium Gentium.* Brachium Domini eſt vni-
cus filius Dei Patris, per quem Pater omnia fecit,
Pſal.79. de quo brachio ait Pſalmus: *Saluauit ſibi dextera
eius, & brachium ſanctum eius.* Pater parauit hoc bra-
chium ante faciem omnium populorũ, quibus præ-
dicaturus erat Chriſtus per Apoſtolos, iuxta illud
Pſal.18. Pſalmi. *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines
Pſal.97. orbis terræ verba eorum.* Et rurſus: *Viderunt omnes fines
Eſaia 53. terræ ſalutare Dei noſtri.* Parauit illum in Incarnatio-
ne, vt in carne illum videre, alloqui, & communi-
care poſſemus, vt tractabilis & vtilis omnibus eſſet.
Nam ſi glorioſus, & cum maieſtate, & æterna au-
thoritate, quam cum Patre habet, veniret, quis in
eum oculos conijcere poſſet? Nullus coram diuina
maieſtate eſſe auderet. Tamen benedictus Deus
qui ita nobis filium ſuum paratum dedit, vt eo in
ſimilitudinem peccati viſo accedere ad eum Pu-
Luca 15. blicani, & peccatores, clandi, cœci, Leproſi, Iudæi
& Gentiles poſſent, denique omnes populi, cuiuſ-
cumque ſtatus fuerint & conditionis. Præterea in
ſola Iudæa erat cum Simeon hæc narrabat, ſed po-
ſitum fuit hoc lumen in crucis candelabro, & tunc
cognitus fuit ab omnibus populis. Tunc Centurio Marc.15.
cognouit, & dixit: *Verè filius Dei erat iſte*, & prædica-
tio Euangelij diffuſa eſt. Ideoq́ue non dixit, poſui-
ſti, ſed *paraſti*, quia paratus erat, vt poneretur poſtea
ante faciem omnium populorum in cruce, vt omnibus
cognoſceretur. Quemadmodum Heli *non poterat* 1 Reg 4.
videre lucernam, donec extingueretur, ſic nec Chriſtus
cognitus eſt à mundo, donec per mortem extin-
ctus eſt in cruce. *In conſpectu omnium populorum* dixit,
quia omnes populi illum expectabant de Iudæis:
Vtinam diſrumperes cœlos & deſcenderes De Gentibus Eſaia 63.
tamen ait Iacob: *Ipſe erit expectatio Gentium.* Et Ag- Gen.49.
gæus: *Veniet deſideratus cunctis gentibus.* Et Paulus: *An* Agga 2.
Iudæorum Deus tantum? Nónne & gentium? Et prin- Rom 3.
ceps Apoſtolorum Petrus: *In veritate comperi, quia* Actor.10.
*non eſt acceptio perſonarum apud Deum, ſed in omni gēte
qui timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.*
Ideò Dominus: *Eritis mihi teſtes in Iudæa, & in Hie-* Actor.1.
ruſalem, & Samaria, & vſque ad vltimum terræ. Apud
Eſaiam quoque legimus: *Dedi te in lucem Gentium, vt* Eſaia 49.
ſis laus mea vſque ad extremum terræ. Ideoq́ue quia
Chriſtus, vt hîc fatetur Eſaias, veniebat ad illumi-
nandum Gentes, ſubdidit S. Simeon.

Lumenq; ad reuelationem Gentium, & gloriam plebis Vers.32.
tuæ Iſraël. Rectè diuidit, dans lumen Gentibus & Christus lumen
gloriam Iſraëli, quia Gentes erant in tenebris inſi- gentibus
delitatis, & illis ignotus erat Deus. Quapropter E- & gloria
ſaias loquens de aduentu Meſſiæ & illuminatione iudæis.
Gentium ait: *Populus qui ambulabat in tenebris vidit* Eſaia 9.
lucem magnam, ambulantibus in regione, & in vmbra Matth.2.
mortis, lux orta eſt eis. Hac de cauſa Gentiles per ſtel-
lam vocati ſunt ad Chriſtum. Iudæi autem haben-
tes legem, & Dei cognitionem, & fidei lumen, erāt
legis præuaricatores & violatores, ideoq́ue gloria
indigebant. Gloria enim Iudæorum fuit Chriſtus,
quia ex eis natus eſt, & omnes à peccatis liberauit:
Suſceptor meus gloria mea, & exaltans caput meum, ſci- Pſal.3.
licet, à peccatis. Optimè hoc teſtatus eſt Eſaias: *Erit* Eſaia 4.
*germen Domini in magnificentia & gloria, & fructus ter-
ra ſublimis, & exultatio his qui ſaluati ſunt ex Iſraël.*
Igitur ad hoc venit Chriſtus in mundum, vt oculis
gentium cœcis veritas ignota oſtēderetur, & Iſraël
promiſſum & deſideratum excipiens, gloriaretur.
Præponitur autem reuelatio Gētium gloriæ Iſraël,
quia plenitudo Gentium, priùs introduceretur, quam
reliquiæ Iſraël fiant. Paulus enim ait: *Cùm plenitudo* Rom.11.
temporis intrauerit, tunc omnis Iſraël ſaluus fiet. Popu- Eſaia 9.
lus itaque Gentium illuminatus eſt in Chriſti ad-
uentu, quod olim Eſaias prædixerat, dicens: *Populus
qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, ambu-
lantibus in regione & vmbra mortis, lux orta eſt eis*, Sed
quæ lux eſt hæc? Subdidit dicens: *Paruulus natus eſt
nobis, & filius datus eſt nobis*, &c. Hoc incepit facere
ſtatim in ſuo ortu, cum vocauit Magos ab Oriente
ſtella duce, qui fuerunt primitiæ Gentium, vbi *la-
tera Aquilonis* (vt Dauid ait) *facta eſt ciuitas Regis ma-* Matth.2.
gni. Per quæ latera Dauid intelligit populos Gen- Pſal.47.
tium. Nam in populis Gentium dominabitur ille
ſuperbus Lucifer, qui dixit, *in lateribus Aquilonis* po-
nam ſolium meum. Inter gentes poſuit Diabolus Eſaia 14.
ſolium regni ſui, & à Gentibus idololatris adora-
batur. Et veluti de maximo amico alicuius dici-
mus, quòd nō recedit ab eius latere, quia cum illo,
& iuxta illum incedit, hic populus gentium latera

erant Diaboli, propter eius coniunctam amicitiam. Hæc latera Aquilonis in Chriſti natali facta ſunt ciuitas Regis magni Chriſti, cùm gentes venerunt *Matth. 5.* ab Oriente, & offerentes aurum, thus & myrrham, adorauerunt eum. Erat hoc lumen in vtero Virginis abſconditum, ſed naſcens fuit poſitum ſuper candelabrum, & illuminauit totum orbem. Ad hoc natus eſt Chriſtus, vt omnes illuminaret, præſertim cœcos gentiles, vt hic dicit Simeon; vt ſua doctrina, & Apoſtolorum Prædicatione detegeret Dæmonis fallacias, atque idololatriam deſtitueret, & ſic illuminarentur, auferens eorum cœcitatem & ignorantiam, quia Chriſtus mundi Saluator, & Dominus, fuit lumen ad reuelationem gentium.

83. *Vtendum iſto lumine.* Expende hîc & vide quod *lumen* illuminans poſitum eſt ante conſpectum hominum; ergo ſi tu non rectè ambulas, homini non imputetur, ſed tuæ negligẽtiæ: qui videns lumen, & viam habens, recta via non vis incedere. Pauci iam ignorantia peccãt. Nunquam tot in Eccleſia extiterunt concionatores, nec tot reperti fuerunt Theologi, & literati, nec tam pauca vt noſtris temporibus bona opera inuenta fuerunt. Abundanti ſcientia nunc pollent viri Eccleſiaſtici, ſed charitate exigua. Sunt quidem homines hac noſtra tempeſtate illuminati intelle- *Num. 23.* ctus, frigeſcunt tamen voluntates. Ita nunc homines incidunt in peccata ſicut Balaam, qui apertis oculis cadebat, quia cum legem Dei cognoſcant, & quod facere teneantur intelligant, nolunt à voluntate peccandi deſiſtere, ſed in peccatorum voragi- *Matth. 6* nem ſe conijciunt. *Vide ergo ne lumen, quod in te eſt, tenebræ ſint:* ne igitur vitam malis tuis operibus obſcuram facias, ſed de his alio in loco. Verùm vt hunc canticum concludamus, aduerte quod magnificatur Chriſtus in hoc hymno à beato iſto ſene ſub ratione ſalutis omnium, lucis gentium, & gloriæ Iudæorum. Primum clementiam, ſecundum ſapientiam, tertium verò potentiam manifeſtat ſub ratione pacis. Ideò laudatur in hoc cantico, vt *pax*, vt *ſalus*, vt *lux*, & vt *gloria*. Pax eſt, quia mediator, ſalus, quia redemptor, lux, quia doctor, & gloria, quia præmiator. Et in his quatuor conſiſtit perfecta Chriſti commendatio & magnificentia, imò totius Euangelicæ hiſtoriæ quædam breuiſſima comprehenſio, & velut Epilogus. Quantum ad Incarnationem, in pace, Prædicationem, in luce, Redemptionem, in ſalute, & Reſurrectionem, in gloria. Et quia canticum hoc cõtinet plenitudinem laudis Chriſti, & conſolationem mortis Simeonis, ideò ſingulas poſt veſperas cantatur in Completorio. Iam verò quid poſt hoc canticum actum ſit, audiamus Lucam hiſtoriam proſequentem. Ait enim:

Vers. 33. *Et erat Pater eius, & mater, mirantes ſuper his, quæ dicebantur de illo.* Admiratio ex ignorantia procedit. Admiratio euenit, quia viſo effectu cauſa non cognoſcitur, ſicut admiratur ruſticus de Ecclypſi ſolis & lunæ, Aſtrologus verò minimè, quia ſcit cauſam *Gen 41.* Ecclypſis. Miratus fuit Pharao quando ſeptem illas *Dan. 4.* vidit ſpicas, & ſeptem vaccas pingues, & Nabucho- *Dan. 5.* donoſor cum vidit arborem & ſtatuam, & Balthaſar digitos ſcribentes in pariete, quia ibi ignorabant quænam hæ res ſignificarent. Sed cur Maria & Ioſeph mirabantur, ſi ipſi ſciebant Chriſtum eſſe verum Deum, mundi Saluatorem, lumen gentium, & gloriam Iſraël? Mirabantur ex ampliori notitia rerum diuinarum. Opera enim Dei quantò ampliùs cognoſcuntur, tantò admirabiliùs mentem ſuſpendunt. Obſtupebant etiam admiratione congratulationis, & reuerentiæ. Bonitatem, & Dei miſericordiam admirabantur, nec non diuinam eius ſapientiam, & potentiam, quibus humanam ſalutem tam mirabiliter inſtituerat, & admirabãtur ea quæ paſſim de iſto puero dicebãtur. Sicut Regina Sab- *3. Reg. 10.* ba mirabatur ſapientiam Salomonis propter cibos mẽſæ eius, habitacula ſeruorum, ordines miniſtrantium, & ſimilium; ſic Deipara Virgo quo modo ſa- *Sap. 10.* pientia diuina ita in numero, pondere, & menſura omnia diſpoſuerat, & admirabatur pulcherrimum horum omnium conſenſum, quidquid Paſtores, quidquid Angeli, quidquid Magi, quidquid Simeõ retulerunt, denique quidquid prædixerant Prophetæ, optimè inter ſe congruere. Hinc admiratio naſcebatur, & gaudium, ita vt meritò dicere potuiſſent illud Eſaiæ. *Quis vnquam audiuit tale?* Quis vi- *Eſaia 66.* dit huic ſimile? Et in Pſalmo: *Quàm magnificata* *Pſal. 103.* *ſunt opera tua Domine, omnia in ſapientia feciſti.* Et Paulus! *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei,* *Rom. 11.* *quàm incomprehenſibilia ſunt*, &c. Diſcamus opera Dei mirari, & conſiderare. Vtinam & nobis non *1. Cor. 1.* ſtulta & contemptibilia videantur, quæ illis mirabilia erant. *Verbum enim crucis* (inquit Paulus) *pereuntibus ſtultitia eſt, his autem qui ſalui fiunt Dei virtus.* Multi non mirantur Chriſti paupertatem, humili- *2. Reg. 6.* tatem, abiectionem, imò contemnunt eam, ſicut Michol, quæ cum Dauidis humilitatẽ mirari oporteret, quãdo coram Arca Teſtamẽti ſaltabat, non ſolùm non eſt mirata, ſed illum deſpexit. Sic etiam & nunc à multis Chriſti humilitas contemnitur, & vilipẽditur Euãgelica paupertas. Alijs etiam arridet patientia quam cum hominibus Deus habet. Nam quia ipſorum conuerſionem expectat, & patientiam habet, vt tolleret ipſorum grauiſſima peccata, audaciam, & inanem fiduciam arripiunt, vt grauius indies magis ac magis peccent.

Præterea non miramur res diuinas, quia ab eis diſtamus. Vt enim Apenninus mons altiſſimus à Genua nobili Liguriæ Emporio incipiens, paruus apparet Mediterraneum mare procul nauigãtibus, magno interiecto ſpatio; ſic opera Dei cum ſint ſublimia adeò vt nubes tranſcendant, quia longè diſtamus ab eis, & cogitationem & cõſiderationem noſtram rebus iſtis terrenis implicamus, ideò non miramur magna opera Dei. At homo pius miratur ſublimia Dei opera, ſicut Maria Virgo & Ioſeph mirabantur ſuper his quæ de illo dicebantur. Primus & verus fructus qui ex verbo Dei percipitur animi eſt admiratio, & conſcientiæ lætitia, idque omnes electi ſemper experti ſunt, noſque experti eſſemus, ſi opera Dei, & verbum eius ſtudio quam maximo meditaremur. Vnde Dauid: *Mirabilia opera* *Pſal. 118.* *tua, ideò ſcrutata eſt ea anima mea.* Contemplamini igitur omnes res Dei: nam quantò magis intellexeritis, tantò magis in admirationem rapiemini. Beneficia Dei nunquam miramur, quia ea non conſideramus & expendimus. Non mirandũ eſt Deum per vnum & alterum annum ferre peccatores, cum millies ab eis turpiſſimè inhonoretur? Hæreſim contra Deum profers, de eo blaſphemiam dicis, & idemmet Dominus, quem tu offendis, tunc acria mala medica creat, vt tuam temperes bilim. Miror ſanè quoties expendo patientiam quam Deus habet in ferendis peccatoribus, &c. Cæterùm de his aliàs.

Verùm

Verùm in eo quòd Ioſephum *Patrem* Chriſti vo-
cat, iam in ſuperioribus admonui, & in capite quin-
to decimo huius in Parabola filij prodigi latius ex-
plicabo, quod in ſacris literis plurimæ res vocantur
non vt ſunt in rei veritate, ſed quia ita æſtimantur
& reputantur. Sed ad contextum.

Vers. 34. *Et benedixit illis Simeon.* Conſuetudo fuit ſacer-
dotum veteris legis benedicere parentibus, qui in-
fantem in templo offerebant. Non habemus qua
benedictione illis benedixerit, crediderim tamen
Num. 6. illam fuiſſe, quæ in libro Numerorum habetur: *Be-
nedicat tibi Dominus, & custodiat te, oſtendat Dominus
faciem ſuam tibi, & miſereatur tui, conuertat Dominus*
Benedi- *vultum ſuum ad te, & det tibi pacem.* Poteſt etiam dici
cere mul- quod hæc benedictio ſit imprecatio bonorum. Be-
ta ſignifi- nedictio enim in Sacra Scriptura ſi ſit hominis ad
cat. hominem, eſt bona precari, ſi verò eſt hominis ad
Deum eſt laudare, Dei verò ad hominem eſt bene-
facere. Cuius rei teſtimonia per ordinem citabi-
Gen. 14. mus. De primo in Geneſi habetur, quòd *benedixit*
Gen. 24. *Melchiſedech Abrahæ*, id eſt, bona illi imprecatus eſt.
Et in eodem habetur, quod fratres Rebeccæ bene-
dixerunt ei, id eſt, bona imprecati ſunt illi, dicentes:
Pſal. 102. *Creſcas in millibus*, &c. De ſecundo exemplum ha-
Pſal. 103. bes in multis Pſalmis: *Benedic anima mea Dominum.*
Et etiam hic dicitur de Simeone, quod benedixe-
rit Deum dicens: *Nunc dimittis*, &c. id eſt, laudauit
Deum. De tertio ſcriptura plena eſt. Seruus Abra-
Gen. 23. hæ dixit. *Dominus benedixit Domino meo*, id eſt, bene-
Gen. 39. fecit in agris, ouibus, &c. Idem dicit ſcriptura de
Putifare Domino Ioſeph, *cui benedixit Dominus*, hoc
Gen. 31. eſt multiplicauit bona propter Ioſeph. Et idem di-
Iob 42. cit de Laban, de Iob, & de multis alijs. Itaque hic
benedicere idem eſt, quod bona precari. Aduerte
etiam, quod *benedicere* aliquando ſumitur in ſacris
literis in malam partem, pro maledicere, vt eſt illud
3. Reg. 21. tertij Regum, vbi ſcribens Iezabel ad principes
Iob 2. dixit de Naboth Iſraëlita: *Benedixit Deo & Regi.* In-
Iob 1. telligendum eſt à contrario ſenſu, pro maledixit,
Ibidem. ſicut illa verba execrabilia vxoris Iob, cùm dixit:
Benedic Deo & morere, id eſt, maledic. Et illud etiam
ipſius Iob dicentis: *Ne fortè peccauerint filij mei, bene-
dicentes Deo in cordibus ſuis.* Et illud Sathanæ ad Deū
de Iob: *Niſi in faciem benedixit tibi.* Eſt enim ver-
bum, *benedic* apud Hebræos de numero illarum di-
ctionum quæ tam in bonam partem quam malam
accipiuntur, ſicut apud Græcos *anathema*, quod eſt
donarium Deo in Templo appēſum, & extremam
deteſtationem ſignificat. Et apud Latinos *ſacer* &
ſacrum, in malam partem interdum accipiuntur,
pro execrando & deteſtando, iuxta quam ſignifi-
cationem dixit Poëta: *Quid non mortalia pectora co-
gis, auri ſacra fames?* Hic non eſt dubium quin *bene-
dicere* in bona partem accipiatur, & ſumitur hic pro
bona imprecari.

84. Obſerua autem quod licet maiores eſſent Chri-
ſtus, Maria, & Ioſeph, Simeone in ſanctitate & ex-
cellentia, tamen Simeon erat maior in ſacerdotio,
atque ideò benedixit, quia ex officio illi incumbe-
bat. Docemur honorare ſacerdotes, tametſi aliqui
minus boni ſint ſæcularibus, tamen officij & di-
gnitatis cauſa honore digni ſunt, quia Chriſtus &
beata Virgo licet præſtantiores eſſent, ſubijciuntur
ei, & ab eo benedictionem accipiunt. Quamuis ſa-
cerdos impiè viuat, obſeruatione nihilominus di-
gnus eſt, atque ideò ſacerdoti miſit Chriſtus lepro-
ſum quem curauit, & Caiphas, quia Pontifex erat,
Prophetico Spiritu eſt illuſtratus. Diſcamus etiam Matth. 8.
non contemnere benedictiones Eccleſiæ & San- Ioan. 11.
ctorum Patrum, ſed eas amplecti, ſicut olim filij
deſiderabant benedictiones Patrum & Matrum,
Sic Iacob & Eſau contendebant de Patris benedi- Gen. 27.
ctione. Idem legimus de filijs Iacob, quia vt Sapiēs Gen. 46.
ait, *benedictio Patris firmat domos filiorum.* Et è conuer- Eccl. 3.
ſo timendæ ſunt maledictiones: nam ſequitur ibi-
dem: *Maledictio autem matris eradicat fundamenta.* Et
licet non ſemper contingat imprecatio maledictio-
nis, tamen formidandum ne poſt multas maledi-
ctiones eueniat. Præterea obſeruandum quoque
eſt, quod locuturus eſt Simeon de Chriſti Paſſio-
ne prius benedicit, vt doceat per redemptoris Paſ-
ſionem nos ab omni maledicto eſſe liberatos. Sic
Paul. *Chriſtus nos liberauit de maledicto legis, factus pro* Galat. 3.
nobis maledictus.

Et dixit ad Mariam matrem eius. Ad quam Pro- 85.
phetico Spiritu loquitur de futuris potius quam ad
Ioſeph, quia ſciebat, quòd vera eſſet genitrix Chri-
ſti Saluatoris noſtri, de quo beatus hic ſenex quin-
que Prophetauit. *Primò*, quòd in aduentu eius irrue-
rent multi ex inimicis. *Secundò*, quòd ſublimaren-
tur amici. *Tertiò*, quòd nihilominus haberet multos
aduerſarios. *Quartò*, quòd cum magna anguſtia
matris occideretur. *Quintò*, quòd in aduentu eius
pateret qui eſſent amici & qui inimici. Sed ſingula
expendamus. Ait itaque ad Virginem:

Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem 86.
multorum in Iſrael. Seuera vtique hæc prædicatio
eſt, quàm omnes qui Chriſtum ſumus, ſæpè con-
templari debemus, vt videamus quid in nobis ope-
retur agnitio Chriſti, an ad meliora pergamus, an
verò in deteriora ruamus. Huius itaque orationis
ſingula verba diſcutiamus. *Ecce* (inquit) *poſitus eſt hic* Chriſtus
in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael. Au- quomo-
ditu horribile eſt, quod Chriſtus in ruinam futurus do mul-
ſit, horribiliſſimum quod non vi, ſed multis id acci- tis in rui-
dit, & longè horribilius eſt, quod id ipſum nō ſim- nam.
pliciter de hominibus ac gentibus, ſed de Iſraële
dicitur, hoc eſt de hoc, in quos nulla eius rei ſuſpi-
cio propemodum cadere poſſe aliquis arbitretur.
Nec ſolùm Simeon dicit, dictum quoque antea fuit
ab Eſaia, cuius verba ſunt: *Erit Dominus in lapidem* Eſaia 8.
*offenſionis, & in petram ſcandali duabus domibus Iſraël,
in laqueum & in ruinam habitantibus Hieruſalem. Et
offendent ex eis plurimi & cadent, & conterentur, & irre-
tientur, & capientur.* Hæc Prophetia nō niſi de Meſ-
ſia intelligenda eſt. Quòd autem Simeon hæc Pro-
phetiæ verba ad Chriſtum tranſtulerit manifeſtum
eſt, quia illum pro vero Meſſia habuit & credidit.
Illud verò quod ait de *ruina* non intelligēdum eſt,
quod ipſe præbuerit alicui occaſionē ruinæ, Deus Iacob. 1.
enim neminem ſolicitat ad malum, nec impellit ad
peccandum, quia cum ipſe nullius mali author ſit,
ita peccare nequit. Sed ipſi homines ſua propria
malitia in cauſa exiſtente ruunt, dum Chriſtum Re-
demptorem & Saluatorem non recipiunt, ſed illi
& eius mandatis reſiſtunt, ſcelera patrando. Sic Matt. 15.
Phariſæi audientes Chriſti doctrinam *ſcandalizati* 1. Cor. 1.
ſunt. Et Paulus ait: *Nos prædicamus Chriſtum crucifi-
xum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtulti-
tiam.* Ipſe enim non eſt cauſa ruinæ. Lapis poſitus
eſt in itinere, & oſtendit iter, tu ſi impingis in illum,
tibi imputabitur, ex malitia enim tua prouenit.
Prædicabat Chriſtus, & impij Phariſæi malè in-
terpretabantur: multi enim data opera conabantur
illum

Matth. 5. & 23. illum loco mouere & quo poſuerat Deus, & huic lapidi ſi credere nolebant, & eum pro Meſſia agnoſcere recuſabant; erat eo quod humilis veniebat & apparebat. Phariſæi illum repudiabant, propterea quod hypocriſim eorum falſam, & fucatam iuſtitiam arguebat, & ſolidam iuſtitiam docebat. Gentiles contemnebant eum, eò quòd in cruce moreretur, ſtultum iudicabant eum, qui tali ſupplicio affectus eſſet, adorare. Præpotentes oderant, & execrabantur illum, quod metuerent ſe per illum fore à poteſtate & imperio deijciendos. Idolorum cultores ferre nequibant, eò quòd omnia idola damnabat, & pleriqne omnes aduerſabantur quorum ſtudium erat fraudulentum & malum, eò quòd vitia in illis redarguebat, aliterque docebat quam ipſi vellent. His omnibus Chriſtus factus eſt in ruinam ſuperioribus temporibus & quod calamitoſius eſt, etiam nunc multis factus eſt in ruinam in eo, quod quidam norunt & vident verbum Dei, atque veritatem, tamen propter proprium compendium & emolumentum, manifeſtè veritati reluctari audent. Nonnulli cum Euangelium gratiæ audiunt, ignauiæ, voluptati, & otioſè dedunt, & flagitia virtutum eſſe putant. Alij ſi aliquando ob peccata pœnam luere coguntur, ſtatim Chriſtum aut Dei verbum faſtidire incipiunt, &c. Vnde fit vt Chriſtus his etiam temporibus multis ſit in ruinam. Ipſi quidem cadunt, ſed lapis Chriſtus integer manet, manſurus in omnia ſæculorum ſæcula. Timeamus & nos nè pariter in Chriſtum impingamus.

87. *Et in reſurrectionem multorum in Iſraël.* Hæc vox blandior eſt. & maioris conſolationis, quàm præterita; imò in hac voce verum habemus fructum
Ioan. 10. aduentus Chriſti. *Ego* (inqnit ipſe) *veni, vt vitam ha-*
Ioan. 3. *beant, & abundantiam habeant.* Rurſus: *Deus miſit filium*
Quibus Chriſtus in ruinā, & quibus in reſurrectionem. *ſuum non vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.* Idem quoque ſentit Simeon in hoc verbo; *poſitus eſt in reſurrectionem multorum.* Auxilio huius pueri multi ſe erigent & reſurgent, qui longo tempore peccatis immerſi iacent. Hæc prophetia effectum ſortita eſt, & indies adhuc impletur. Experti hoc ſunt multi miſerrimi peccatores, vt Zachæus, Matthæus, Petrus, Paulus, latro in cruce & alij. Quis etiam & nunc à peccatis reſurget, niſi adiutus eius auxilio? Ideoque Deo acceptum ferre debemus, qui nobis hunc Chriſtum in reſurrectionem
Ioan. 11. dedit, vt in illo & per illum poſſimus reſurgere. *Eſt enim propitiatio pro peccatis noſtris.* Et ipſe quidem ait: *Ego ſum reſurrectio & vita.* Admonet locus iſte, ne quis, quantumuis ſibi videatur ſtare, nimis confidat; poteſt enim cadere. Nemo etiam quamuis ſit vitijs ſuffocatus, & iam in Barathro peccatorum ſepultus, deſperet; *poſitus eſt* enim Chriſtus *in reſurrectionem multorum.* Non eſt reſurrectio quin præceſſerit ruina. Cecidiſti, peccaſti, ne deſperes: nam Chriſtus *poſitus eſt in reſurrectionem,* & ideò reſur-
2. Tim. 2. gere poteris. Audi Paulum: *Si commortui ſumus, & conuiuemus.* Aduerte autem quod non dicit, in reſurrectionem omnium, ſed in reſurrectionem multorum, quia licet venit ad ſaluandos omnes; hos tamen tantummodò ſaluauit, qui credituri erant in nomine ipſius. *Venit,* inquam, *in ruinam, & in reſurrectionem multorum.* Ac ſi diceret B. Virgini: Filius hic tuus, quamquam datus eſt à Deo ad hoc, vt ſalutem conferat omnibus, tamen hominum vitio fiet, vt quemadmodum multos Dei donum amplectentes erecturus eſt ad ſpem ſalutis æternæ, ita multos Iſraëlitas deſpicientes, Dei magnificentiam deijciet in exitium ſempiternum, ab omnibus enim Iſraëlitis expectatus eſt, ſed non ab omnibus ſuſcipietur. Credentibus veniet *in reſurrectionem;* non credentibus vero *in ruinam.* Vnde Paulus Romanis Rom. 10.
ait: *Quid ergo dicemus? Quod Gentes quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiam, iuſtitiam autem quæ eſt ex fide; Iſraël verò ſectando legem iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non peruenit.* Sic etiam ſæpè contingit, vt qui maiorem ſanctitatem, & perfectionem profitentur, aliquando peiores ſint, & cæteris deteriores, & vbi iure maiori debuit eſſe virtus minorem inueniesi Venit ergo in reſurrectionem, & electorum, & in ruinam infidelium & improborum, ſed non vniformiter. Nam *in ruinam* occaſionaliter, & *in reſurrectionem* cauſaliter & directè. Sic Dominus per Oſeam: *Perditio tua ex te Iſrael; tantummodò auxilium* Oſeæ 13.
tuum ex me. Ad hoc pertinet quod ipſe ait: *In iudi-* Ioan. 9.
cium veni in hunc mundum, vt qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant. Illuminat enim Chriſtus cæcos, & excæcat videntes Videntes ſunt, qui in oculis proprijs ſapientes ſunt; quia qui rationi ſuæ plus credunt, quàm verbo Dei merentur excæcari, iuxta illud: *Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, &* Matt. 11.
reuelaſti ea paruulis. Non ea videntes ſunt ſimplices, & edocti, imò paruuli illi, quibus pater arcana ſua reuelat. Ideò Chriſtus poſitus eſt diuino iudicio in ruinam ſuperborum, & in humilium reſurrectionem. Sic Paulus: *Alijs ſumus odor mortis ad mortem, &* 2. Cor. 2.
alijs odor vitæ in vitam. Sicut odor vineæ florentis iuxta naturā ſuam dulcis eſt hominibus, ſeu intolerabilis eſt ſerpentibus, ſic Chriſtus Dominus & bonis odor vitæ eſt in vitam, & malis eſt odor mortis in mortem. Nam ſicut agēs naturale, inquantum eſt de ſe, ſemper producit ſuum effectum naturalem; tamen ſi materia variatur in ſe vel in ſuis qualitatiuis diſpoſitionibus, ſecundùm hoc diuerſi effectus producuntur; ſic ſecundum quod homines diuerſimodè afficiuntur ad Chriſtum diuerſi effectus reſultant: ſicut lux quæ de ſe eſt lætificatiua, ſed oculis ægris odioſa eſt, ſanis autem amabilis.

Vide autem quod non dicit poſitum in ruinam 88.
in Babylone, ſed *in Iſraël,* quia Chriſtus magis offendit ur ab his in quos maiora bona contulit. Sic in pomo Annæ percutienti maxillam dixit: *Si male locutus ſum; teſtimonium,* &c. Quamuis plures reportauerat colaphos, tamen hunc cæteris plus ſenſit, quia huic Malcho ſanauerat abſciſſam auriculam: ſicque grauius Iſraëlitæ coſum ſenſit quàm Gentilis, & plus Chriſtiani, & grauius etiam Religioſi; quia hi maiora à Deo receperunt dona, & qui plus accepit, maius tenetur obſequium præſtare. Perpende etiam quod ſicut Chriſtus multis eſt cauſa Reſurrectionis: nam peccatores plurimi videntes Dei miſericordiam, & quomodo indulget peccatoribus, reſurgunt à peccatis, ſic alijs eſt in ruinam, quia videntes quod Chriſtus miſericors eſt, abutentes eius miſericordia, fiunt deteriores, & bonitate Dei qua conuertendi erant, abutuntur & peiores fiunt. Ideò Dominus miratur hoc per Iſaiam dicens: *Dominus ſicut fortis egredietur, ſicut prœliator ſuſci-* Iſaiæ 42.
tabit zelum, vociferabitur & clamabit, ſuper inimicos ſuos confortabitur. Tacui ſemper, ſilui, patiens fui, ſicut Pſal. 74.
parturiens loquar. Confidera, quod quamuis nunc tacet, poſteàtamen ſuum obſeruabit honorem. & cùm acceperit tempus, iuſtitias iudicabit. Caue ne Chriſti bonitas & patientia ſit tibi in ruinam, ita vt

Quorum peccata grauiora. Ioan. 18.

ex boni-

ex bonitate & longanimitate illius occaſionem ſumus adaugendi peccata peccatis. Sed audiamus quid vltra Simeon dicat de Chriſto.

Orig. l. 2. in Rom. Aug. 3. de doct. Christ. Ioan. 6. Christus quomodo ſignū. Eſaiæ 11.

89. *Et in ſignum, cui contradicetur.* Signum, vt Origenes, & Auguſtinus dicũt, eſt *quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud offert intellectui.* Ideoque poſitus eſt Chriſtus *in ſignum* fidei, quoad intellectum, vt credatur eſſe verus Deus & homo. Significabat enim voluntatem Dei Patris, de qua ipſe: *Hæc eſt voluntas Dei Patris vt credatis in eum quem miſit ille.* De quo Eſaias: *In die illa erat radix Ieſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum Gentes deprecabuntur.* Sic omnis Chriſti vita, omnia miracula, & quidquid geſſit, ad hoc fuit, vt oſtenderet ſe eſſe Deum, & in eum crederent tanquam in Deum. Hoc ſignabant illa miraculorum ſigna, Paſſiones & pœnalitates hominum aſſumpſit, & mortem ſubire voluit, vt declararet ſe eſſe verum hominem. Qui ergo negant hæc, vel contradicunt huic ſigno? Huic ſigno contradixerũt Iudæi, quod admiratus Dauid multo ante tempore prædixit in Pſalmo: *Quare fremuerunt gentes, &c. Aſtiterunt Reges terræ & Principes conuenerunt in vnum, &c.* Nolumus (vociferabantur) *hunc regnare ſuper nos.* Et Chriſto dicebant: *Tu teſtimonium perhibes de te ipſo, teſtimonium tuum nõ eſt verum.* Item: *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & Dæmonium habes?* Et iterum: *Dæmonium habet & inſanit, quid eum auditis?* Et coram Pilato: *Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.* Poſt Iudæos contradixerunt Ethnici, poſt Ethnicos hæretici; denique ab omni populo & lingua paſſus eſt contradictionem. Sic Paulo dum eſſet Romæ, dixerunt quidam: *De ſecta hac notum eſt nobis, quod vbique ei contradicitur.* Nec ſolùm ſermone lex Chriſti contradictionem paſſa eſt, ſed etiam opere, dum tyranni aquis vſi ſunt, igne, lapidibus, feris, & gladio, ad euellendum Euangelium.

Pſal. 2. Lucæ 19. Ioan. 3. Ioan. 10. Ioan. 19. Actor. 28.

Quale ſignum. Thren. 3.

90. Præterea non ſolùm quoad fidem, ſed etiam quoad charitatem & effectum, & exemplum imitationis poſitus eſt in ſignũ Chriſtus, vt per ipſum curſum noſtrum dirigamus. *Poſuit me* (inquit Ieremias) *ſicut ſignum ad ſagittas.* Sicut ſagittarius vnum oculum claudit, vt rectiùs ſagittam emittat, ita nos quoque ſiniſtrum oculum claudamus, vt non reſpicientes tranſitoria, ad Chriſtum recto itinere eamus. Eſt enim Chriſtus ſicut ſignum crucis in via poſitum, vt per ipſum dirigamur, ne erremus in via morum. Omnis enim vita Chriſti diſciplina morum fuit. Sed vbique ei contradicitur? nam maxima hominum pars ei contradicit: nam quod Chriſtus laudat fugit, & quod damnat amplectitur. Poſitus eſt enim Chriſtus in ſignũ humilitatis in præſepio, in ſignum paupertatis in purificatione, & in ſignum patientiæ, & charitatis in paſſione. Sed huic ſigno humilitatis, patientiæ, paupertatis, & charitatis contradicunt ſuperbi, iracundi, auari, & inuidi, denique & omnes peccatores. Vniuerſus orbis ei contradicit, quia *à maximo, vſque ad minimum, omnes auaritiæ ſtudent.* Dicunt enim impij inter ſe: *Venite perfruamur bonis, quæ ſunt & vtamur creatura.* Quis dicere poterit quomodo paupertati Chriſti, humilitati, & eius vitæ contradicitur, non ſolùm ab hæreticis & infidelibus, ſed etiam à Chriſtianis? Ab his qui filium Dei fatentur Chriſtum, deſpicitur eius paupertas, vita & doctrina, quia indecorum eſſe putant non vindicare ſtatim iniurias, & fragilis animi eſſe homines ob peccata non contrucidare. Putant præterea ſe infamia notandos fore, ſi crucifixi vitam ſectentur. Sed ad contextum.

Ierem. 6. Sap. 2.

Vers. 35. Dolores B. Virginis quales.

Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Dolores quos non habuiſti in partu, vt ſentires te eſſe matrem, exolues in morte filij ſentiens te eſſe matrem: nam ex compaſſione ad filium in cruce pendentem crudeliter in corde affligeris. Vt autem intelligas quàm maximus fuerit dolor virginis, non ſine cauſa dicit, quòd non corpus, ſed *animam pertranſibit gladius*, quia B. Virgo in ea parte paſſa eſt, quæ impaſſibilis habetur, ideoque pluſquam martyr fuit. Quia dolor paſſionis oritur à læſione carnis cum perceptione ſenſus, & redundat in animam. Dolor verò compaſſionis oritur & incipit in anima, & redundat in ſenſum & carnem. Quanto igitur anima eſt potentior & magis dominans ſuper carnem, & caro eſt delicatior & magis ſubiecta animæ, tantò fit maior redundantia, & maior dolor eſt ille qui incipit ab anima, quam ille dolor qui incipit à carne. Quia igitur ita erat in glorioſa virgine, maior fuit compaſſionis in ipſa quam dolor paſſionis, qui eſt ex parte naturæ corruptibilis. In ipſa enim vera martyre anima patiebatur, & qui moriebatur erat qui occidebat, carnifex erat amor, & non mori omnibus malis mors maior erat. Non ſolùm quia B. Virgo patiebatur in anima, dolor eius maximus fuit, ſed etiam oſtenditur maximus fuiſſe ex duplici ratione. *Primò* ex magnitudine amoris ad Chriſtum. Quo enim ampliùs aliquid diligimus, eò magis dolemus de infortunio, aut eius perditione, & quemadmodum nullus homo purus aliũ ita dilexit, ſicut Deipara Virgo dilectiſſimum filium ſuum; ita in eius paſſione ſupra modum & ſuper omnes cruciata eſt. *Secundò* oſtenditur magnũ fuiſſe eius dolorem ex præſentia Chriſti patientis. Obiectum enim præſens fortius mouet potentiam quam abſens, & ſi obiectum eſt cauſa triſtitiæ, & inflictiuum triſtitiæ, maximè mouet potentiam ad triſtandum. Amore fleuit Iacob mortem filij ſui Ioſeph, quando cæteri filij tunicam ſanguine tinctam Patri obtulerunt; tamen multò grauiùs fleret, ſi oculis ſuis feram illam vidiſſet præſentem, quàm ipſe Iacob dilaniaſſe filium ſuum Ioſeph & comediſſe exiſtimabat. Ægrè dolebat Dauid Abſalonem filium ſuum, cum lachrymis obortis, flens dicebat. Abſalon fili mi, fili mi Abſalon. Tamen grauius doleret, ſi oculis proprijs Abſalonem ex quercu pendentem vidiſſet, & tribus lãceis cor eius transfixum. Agar diſceſſit ne perire filium ſuum Iſmaëlem videret. At B. Virgo præſens iuxta crucem ſtabat, & proprijs oculis mori videbat ſine vlla remedij ope, quem ipſa ardentiſſimè amabat. Bene ergo Simeon dixit, quòd doloris gladius eius animam pertranſitet.

Gen. 37. 2. Reg. 18. Gen. 21.

91. Documentum læta triſtibus miſceri.

Expende quanta amaritudine plenæ humanæ conſolationes ſint. Læta erat Virgo beatiſſ. & gaudebat videns ſe matrem tanti filij, & etiam contenta Cantica Simeonis concernens, & ſimul audiens, quomodo vnigenitus eius filius laudabatur. Verùm vt aduertas in vita hac præſenti nullum gaudium diu permanere, hos inter honores & laudes prædicit ei Simeon res triſtes, & dolorem quem in filij paſſione paſſura erat. Hinc diſcamus tempore fœlici paratos eſſe, quandoquidem triſtitia propinqua eſt, iuxta illud Sapientis: *In die bonorum, memor eſto malorum.* Lætus erat Aman cum conuiua eſſet Reginæ Heſter; tamen ſtatim effectus eſt triſtis, quia

Eccl. 18. Heſter 5.

non

non honorauit illum Mardochæus. Comitatur enim triſtitia omne huius vitæ gaudium. Sola quidem amaritudinis conſideratio,quæ per huius vitæ delectationes ſparſa eſt, ſufficit vt omnis mundana & ſenſualis conſolatio odio habeatur. Valdè quidem lætatur dux quando ſpolia inter ſuos diuidit
Eſaia 9. milites ; ita vt Eſaias ad ſignificandum quantoperè illo optatiſſimo ac fœliciſſimo redemptoris aduentu
Prou.14. lætaretur mundus, dixerit : *Lætabuntur in te ſicut victores capta præda, quando diuidunt ſpolia.* Sed cum
2.Reg.1. poſtrema gaudij luctus occupet, ſic ſanè Dauid Regi accidit cui ſimili hac lætitia gaudenti,& inter ſuos milites ſpolia diuidenti, ſubitò & inopinato quidam venit lamentabilis nuncius, Saulis, nimirum mortem, & Ionathæ, & perditionem totius Iſraël denuncians,cuius rei grauia tota eorum lætitia conuerſa eſt in luctum. Vnde inter gaudia illa victoriæ fecerunt Dauid & ſui planctum, & ieiunauerunt,ſciderunt que veſtimenta ſua. Vides & tu iam,quod in hac vita nihil gaudij ſit quod per longum duret tempus? In beata Virgine quidem rectè hoc oſtenditur : nam inter laudes & honores nuncia ſtatim crudeliſſimi audit Martyrij. Igitur illud Apoſtoli ſeruemus omnes fideles, ita vt *qui gaudent tanquam non gaudentes ſint, & qui vtuntur hoc*
1.Cor.7. *mundo tanquam non vtantur.* Præterit enim figura huius mundi,&c.

Obſeruandum eſt etiam quomodo Deus etſi ſuos aliquando corripere videatur,in hoc profectò demonſtrat amorem quem in eos habet : vt apertiſſimè videre eſt in beatiſſima Virgine, nullus ſiquidem viuentium ſanctior illa fuit, neque tantis ac talibus cruciatibus ac internis Martyrijs afflictior, imò nunquam aliqua Mater ob vnicum filium tot dolores ac tanta paſſa eſt, quot hæc vene-
Matth.2. randa Mater. Statim in ipſa eius infantia Chriſtum filium, ſecum ferēs in Ægyptum fugere coacta eſt; & inter peregrinos & extraneos totū ſeptennium commorari in exilio. Poſt multas denique perſecutiones ac animi perturbationes, quæ lōgiſſimum eſſet recenſere, amantiſſimum filium acerbiſſima morte interfectum, inter duos latrones affixum, tantus amor videre coegit.

92. Correptio custodia humilitatis. Aduertendum quoque eſt, quòd Deus eo quod probè ſatis arrogantiam noſtram, & inflammationem nouit, in præbendo nobis auxilia ſic ſe habet, vt proſperitatem & fauorem effrænet, & in anguſtias deuenire nos permittat, vt apertè cognoſcamus, nihil ex nobis poſſe,& miſeria noſtra latè pateat. Latiſſimus profectò B. Petrus effectus eſt, quia
Matt.16 vt Chriſtus dixerat, *beatus es Simon Bar-iona*, ita vt paruo poſt tempore tranſacto auſus fuerit impedire paſſionē Chriſti, quapropter ab eodem Domi-
Pſal.39. no grauiſſimè fuit reprehenſus. Ita Dauid vano de
Pſal.28. ſe cogitatu inflatus, quàm plurimum apud Deum valere putans,ita vt de ſe confidens,dixerit: *Ego dixi in abundantia mea non mouebor in æternum.* Tamen vt cognoſceret ſe nihil ſine Deo eſſe dereliquit eum Dominus,& ſic cecidit,& exclamauit,dicens: *Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus.* Sic enim euenire ſolet natanti tyroni, qui à peritiori in arte illa per barbam in fluuio ducitur & docetur.Si talis ſtultè inflatus putans ſe iam peritum, cùm ita ita non ſit, relinquatur à magiſtro, ſtatim ſubmergitur,& apertè fatetur ſe illius auxilio indigere. Ita hominem proculdubio oportet non ſemper eſſe proſperum,ne ideò ſuperbiat & mergatur,imò potiùs, quòd aliquando dolores & perſequutiones patiatur, vt ſe cognoſcat. Nimia quidem proſperitas damni illatiua eſſe ſolet, & ſic Deus hominēs illa priuare miſericorditer intendit. Sic ſponſa in Canticis ait dilecto : *Fuge dilecte mi, aſſimilare capreæ,* Cant 2. *hinnuloque ceruorum.* Ac ſi diceret : Das mihi ſponſe in tua præſentia tantam ſuauitatem, vt timeam his rebus te mihi obſequia mea velle ſoluere, ideò fuge Aufer à me delitias,vt patientiæ occaſionem habeam,& ponat te tam in proſperis quàm in aduerſis. Aſſimilatur ſponſus hinnulo ceruorum, quod quidem animal fugit à venatoribus & canibus, & quando ab eis per aliquod diſtat ſpatium,ſe detinet & caput vertit,vt perſecutorē videat. Ita tu Domine à me *fuge*, id eſt, ne tātas mihi elargiaris delicias tamen tua fuga ſit *ſimilis capreæ hinnuloque ceruorum*, vt quando longè à me fueris me expectes, appelles,in tuamque gratiam reuoces.Sic igitur ait Chriſtus Dominus cum ſuis,vt ſe agnoſcāt,& ad Deum omnipotentem confugiant, qui fons totius miſerationis eſt. Sequitur in contextu.

. Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Verbum iſtud intricatum eſt, referrique poteſt ad particulam immediatè præhabitam, vel ad id quod dixerat Simeon, *poſitus eſt hic in ruinam* Ex hoc enim quod Chriſtus venit & in quorundam ſalutem, & ad aliquorum malorum damnationem occaſionaliter, item ex paſſione ipſius compaſſioneque matris eius, factum eſt, vt *multorum hominum cogitationes*,quæ antea latebant,*reuelarentur*, id eſt, per quoſdam effectus alijs prodetentur,ac declararentur.In tempore enim paſſionis manifeſtatum eſt quid in pectore celabant Iudas, Caiphas & Annas, & quid in animo fuerit Nicodemi, Ioſephi Arimathiæ, & ſanctarum mulierum, quæ ſecutæ fuerant Chriſtum à Galilæa. Scribæ etiam & Phariſæi multa gratulātes de Aduentu Chriſti narrabant, ſed in eius morte gauiſi ſunt. Sic olim prædixerat Oſeas Luce 2.
Propheta: *Cùm ſanare vellem Iſraël,reuelata eſt iniquitas Ephraim & malitia Samariæ.* Oſee 7.

Aduerte quā apertè tribulatio & anguſtia oſtendat, quiſnam verus & falſus amicus: arctus enim amicus tempeſtate notatur. O quàm pauci noſtris temporibus veri amici ſunt. Tales inuenies pluri mos,qualis ab Eccleſ.dicitur : *Amicus menſæ non permanebit tempore tribulationis.* Quando Hieruſalem temporibus Dauidis & Salomonis, & aliorum regum in ſua vigebat proſperitate, alij reges proximi cedebant ei,& mittebant dona, viſitabant & honorabant, ſuaque lætabantur & vtebantur amicitiā; tamen aduerſa vrgente fortuna vbi eandem afflictam, perſecutam, & quaſi deſertam viderunt, in medio ſuæ anguſtiæ dereliquerunt. Ideoque Ieremias inter alia, quæ de perditione Hieruſalem plorabat,dixit: *Omnia amici eius ſpreuerunt eam, & facti ſunt ei inimici.* Clarè ergo conſtat, quod amicitia illa, quam cum Hieruſalem inierunt non fuit vera, quandoquidem eum in aduerſis deſeruerunt. Multi comitabantur Chriſtum in ſolemni illa proceſſione, quando populus Hebræorum cum ramis exijt obuiam ei, nec Apoſtoli tunc magiſtrum dereliquerunt,ſed appropinquante paſſione & morte, *relicto eo omnes fugerunt.* Et ideò de eis conquerebatur Chriſtus per Pſalmiſtam dicens: *Amici mei & proximi mei receſſerunt à me.* Maior quidem anguſtia, & quæ plus patientiſſimum Iob pungit, fuit ſeparatio illa amicorum, qui principio ad eius conſolationem

Margin notes, right column: 93. (beside "Vt reuelentur"); 94. Amicus in tribulatione cognoſcitur. (beside "Aduerte"); Eccl. 6. (beside "Quando Hieruſalem"); Thren. 1. (beside "facti ſunt ei inimici"); Marc. 14. (beside "relicto eo"); Pſal. 37. (beside "Amici mei").

nem venerant, & quod ei contrarij fuerint & reprehe[illegible] & iniurioſa verba dixerint, & de hoc
Iob 35. con[illegible]ur ipſi dicens: *Quare perſequimini me ſicut De[illegible], [illegible]arnibus meis ſaturamini?* Multi quidem ab amicis de[illegible]piuntur: nam cùm amicitiam veram eiſtiment [illegible]ana ſua oſtendunt, & egentias ſimiliter, vt ami[illegible]ubueniant; ipſi verò recedunt & excuſationes afferunt. In anguſtijs veri cognoſcuntur amici, at[illegible]ue [illegible]deò in Chriſti paſſione (vt Simeon ait) cognitæ fuerunt cogitationes multorum, & eorum ſimu[illegible]ata amicitia patefacta eſt. Conſequenter nunc rec[illegible]ur te[illegible]imonium Chriſto impertitum à quad[illegible]na probatæ authoritatis, de qua ait noſter [illegible]as.

Vers. 36. Anna prophetiſſæ genus & mores. [illegible]at *Anna prophetiſſa filia Phanuel, de tribu Aſer.* N[illegible] iſta & particulæ poſitæ ſunt ad indicanda[illegible] rei certitudinem, & vt ab alijs qui ſimili nom[illegible]e vocabantur, diſtinguerentur. Aſer vnus fuit ex [illegible]odecim Patriarchis filiorum Iacob. Tribui h[illegible]e qua hæc Anna erat, data eſt benedictio in [illegible], Moyſes enim ante obitum benedixerat ei di-
Deut. 33. cens: *Benedictus in filijs Aſer, ſit placens fratribus ſuis,* [illegible] *S[illegible]ut dies* inquit, *iuuentutis tua, ita & ſenectus tua.* Vides [illegible]uam plenè hæc impleta ſunt in hac filia Aſer [illegible] vt ſtatim dicemus, à iuuétute in ſenectam v[illegible]e [illegible]eo inſeruiuit? Porrò Phanuel pater ſuus, n[illegible]n [illegible]cepit à loco, vbi ſanctus Iacob luctatus eſt [illegible] Angelo. Dicitur enim in Geneſi poſt lu-
Gen. 32. [illegible] *Vocauit* Iacob *nomen loci illius* PHANVEL, *dicen[illegible] Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.* Aduerte hic, quòd dicebat Chriſti aduentum teſtimonium habere ab omni genere perſonarum, vt inexcuſabiles fiant qui Euangelio non credunt. Habuit enim teſtimonium à natura Angelica [illegible]*cta eſt* enim *cum* Angelo *multitudo cœleſtis exer-*
Matth. 2. *citus*. [illegible] à natura cœleſti: *Vedimus ſtellam eius in Oriëte.* E[illegible] ſi[illegible]icibus paſtoribus: *nam omnes qui audierunt mirati [illegible]unt de his quæ dicta erant illis à paſtoribus,* A[illegible]ene [illegible]acerdote Simeone. *Et benedixit eis Simeon.* Et etiam ab Anna vidua, & ſancta, quæ *loquebatur de illo omnibus qui expectabant conſolationem Iſraël.* Infant[illegible] quoque innocentes non loquendo ſed moriend[illegible] Chriſtum confeſſi ſunt. Denique Teſtimonium Chriſtus habuit tam à viris quàm à mulieribus, vt oſtenderet, quod vterque ſexus redemptorem expe[illegible]abat ſicut & vterque ceciderat. Vide etiam qu[illegible] rari ſunt, qui charitatis opus exercent. Nam ex [illegible]ta [illegible]la Hieroſolymitana multitudine quatuor ta[illegible]m[illegible]dò perſonæ, videlicet Maria, Ioſeph, Simeon & Anna commotæ ſunt ad exercendum ch[illegible]ati opus erga Dominum. Similiter hodie rari in h[illegible] genere inueniuntur charitatis, qui proximis
Eſaia 9. ſu[illegible]ue[illegible]iant. *Multiplicaſti gentem* (inquit Eſaias) *& non m[illegible]ficaſti lætitiam.* Non deſunt quidem, qui Chri[illegible] vocitentur, ſed pauci ſunt de quorũ animo [illegible]hriſtiano Eccleſia ibi gratulari queat, &c. [illegible]oritas igitur Annæ inſinuatur ex nobilitate g[illegible], & ſpiritu pr[illegible]phetico, & morum ſan[illegible]te & ex ſtatu ſuo. Ex his omnibus Euangeli[illegible]m commendat. Primum igitur de generis [illegible]ate, quæ etſi apud Deum nihil valeat, cùm vera [illegible]b[illegible]tas ſola virtus appelletur; tamen nobiles q[illegible]uadam neceſſitate [illegible]gantur, ne degenerent à [illegible]rum nobilitate, quia nobilitas de ſe ad ſequendam virtutem inuitat, & in bono ſicut gemma in aureo annulo locatur & è diuerſo in malo ſicut gladius in manibus furioſi, qui quidẽ eo ad crimina perpetranda abutitur. Tales certè ſunt nobiles multi, qui à ſua nobilitate & poteſtate anſam ſumunt ad ſuperbiam, vanitatẽ, Tyrannidem, & in vilipendium pauperum & crudelitatem erga proximos, & alij id genus. Multi ergo nobiles & nobilium filij, ſunt his ſimiles. Cain verò, Cam, Iſmaël & Eſau patribus probis, ſanctis & honeſtis: ipſi verò ex propria malitia improbi extiterunt, & è cõtrario Ezechias, vir bonus fuit, de quo dicit ſcriptura, quod *fecit bonum coram Domino.* Achaz autem filius im- 4. Reg. 8.
probus, qui filium proprium per ignem traijciens ſacrificauit idolis. Quod ſi ignobilis es, da operam virtuti, ita vt maiores tui à te incipiant initium memoriæ ſuæ, quod erit tibi gloria maior. Si verò à progenie & ortu nobilis es, ſtude maiorum imitari nobilitatem, obligationem conſiderans, quam vt officioſus ſis habes, ne tuis operibus improbis inhærens nobilitatem deleas, quam à maioribus tuis accepiſti. B. verò Anna patrem ſuum tùm in maioribus, tum virtutibus eſt ſecuta. Sequitur:

Hæc proceſſerat in diebus multis. E contrario quidem in impio tempus fruſtra teritur. Nam *ſicut* 95.
Prou. 20. *oſtium vertitur in cardine,* ita inquit Salomon, *ita piger in lectulo ſuo.* Ita multi ſunt, quorum gratia multi prætereunt dies & anni, & hoc vt homines corrigantur, & pœnitentiam de malo agant: tamen ipſi quamuis anni labantur & prætereant, ſemper in ſua manent iuuentute, & peccati viriditate, ita vt nec vnquam vitam corrigere ſtudeant, nec prudentiam ſenio adipiſcantur. *Pueri centum annorum maledicti* Eſaia 65.
ſunt, ait Eſaias: Non ſic beata iſta prophetiſſa, imò ad pares Angelos cum tempore currebat, ideóque Euangeliſta de ea ait, quod proceſſerat, quia cum annorum curſu etiam acceſſerat prudentia; & ſicut anni iuuentutis prætericrunt, ita etiam mundi vanitates in ipſa extinctæ fuerunt. Porrò vt intelligas, quod caſtitas non ſolùm animæ ſaluti prodeſt, verùm etiam longam tribuit corpori ſanitatem & vitam, ſicut è diuerſo libidinoſi actus vitam breuem, poſtquam Euangeliſta dixerat multos vixiſſe annos, quaſi cauſam reddens longitudinis vitæ, caſtitatis & honeſtatis illam laudat, dicens:

Et vixerat cum viro ſuo annis ſeptem a virginitate ſua. 96.
Hoc eſt, à tẽpore quo eam adhuc virginem aſſumpſit in coniugem: ſeptem enim annis vixit cum viro ſuo in matrimonio, poſt cuius obitum octoginta & quatuor ſuperſtes caſtiſſimè vixit. Iure id quidem dixit, quod vixerat cum viro ſuo, in quo innuitur habuiſſe erga illum pacificam conuerſationem: nam ſi non fuiſſet inter eos concordia & pax, nec fuiſſet vita, imò potiùs mors. Beatæ equidem ſunt pacificæ & bene cordatæ vxores. Tales profectò rariſſimè inuenies, imò inſolẽtes & furioſas, quibuſcum habitare potiùs eſt dicendum mori & aſperrimè mori, quam viuere. Et ideò apud Eccleſiaſt. habetur: *Commorari leoni & draconi plus placebit, quam* Eccl. 25.
habitare cum muliere nequam. Et alibi adiungit: *Melius* Eccl. 30.
eſt mori quam vita amara, qualis eſt illa, quam homo habet cum muliere litigioſa. Vocat autem Euan- Caſtimonia ad diuina diſponit.
geliſta beatam iſtã caſtiſſimam, quia caſtitas & corporis pudicitia maxima diſpoſitio eſt ad ſcrutanda & penetranda cœleſtia arcana. Hæc ſiquidem virtus nimis animam diſponit ad receptionem diuinarum reuelationum, ſicut è cõtrario luxuria hebetat intellectum, turpem & craſſum ad talia acquirenda reddit. Sic legitur de Ezechiele Propheta (aſſiſtente Hier. l. 1. cont. Iouin.
Hier.) qui mortua vxore eleuatus eſt à Domino,

& vidit arcana & cœleſtia, quòd tamen euenit mi-
nimè illa viuente & matrimonio ſtante. Præterea,
Ambroſ ſuper 2. epiſt. 1. ad Corinth. inter duodecim Apoſtolos (vt inquit Ambroſ.) ſo-
lus Ioannes fuit virgo, & ſic in pectore Chriſti re-
cumbens meruit eleuari ad tam alta, diuina & in-
ſcrutabiliæ ſecreta, ſicque altiora cæteris ſcripſit,
Aug l. 2. de conſen. Euang. cap 6. aſſerēte B. Auguſtino, inter omnes ſcripturas Euan-
gelium Ioannis eminentiſſimum eſſe. Et inter cæte-
ros Apoſtolos etiam Paulus virgo fuit, ideoq; ra-
2. Cor. 12. ptus in tertium vſque cœlum, & vidit diuinā eſſen-
tiam S. verò Thom. Aquinas Angelicus Doctor, ob
hanc præſtantiſſimam virtutem reſplenduit in Ec-
cleſia Dei admirabili quadam ſapientia, cuius do-
ctrina ita illuminat Eccleſiam, vt ſol & luna. Sibyl-
læ verò illæ ſatis notæ, etiamſi Gentiles, donū veræ
prophetiæ habuerunt, & hoc (vt inquit D Hieron.)
Lib. 1. ad Iouinia. quia caſtitatem dilexerunt, & fuerunt virgines. Si-
militer credo Annam noſtram eò quòd à iuuentute
caſtiſſimè & honeſtimè vixit, ſpiritum quoque pro-
pheticum meruiſſe, ideoque Euangeliſta poſtquam
propheti ſſam vocauit, ſtatim de multis annis, qui-
bus caſtiſſimè vixit, memoriam fecit. Secundo &
principaliter laudat à ſtatu dicens.

Vers. 37 *Et hac vidua erat.* Et quod talis ſtatus viduarum
ſit probus patet, quia Deus in ſacris literis ſæpe cō-
mendat viduas, & iudicibus iubet vt cauſam vidua-
Exod. 22. rum defendant. *Vidua*, inquit, *& pupillo non nocebi-
tis, ſi laſeritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam
clamorem eorum.* Non enim deſpiciet Dominus pre-
ces pupilli & viduarum, ſi effundant loquelam ge-
mitus. Qua ratione inter peccata populi Iſraëlitici
numerat Eſaias viduas indefenſas fuiſſe, dicens:
Eſaia 1. *Pupillo non iudicant, & cauſa vidua non ingreditur ad
illos.* Paulus quoque tanto æſtimat eas vt connume-
1. Cor. 7. ret etiam eum virginibus. *Mulier* (ait) *innupta, & vir-
go, cogitat qua Domini ſunt, vt ſit ſancta corpore & ſpiri-
Pſal. 131. tu.* Et egregius Pſaltes: *Viduam eius benedicens benedi-
cam.* Verùm vt intelligatur perſeuerantia caſta vi-
duitatis huius beatæ, ſubdidit Euangeliſta.

97. *Vſque ad annos octoginta quatuor.* Hic annorum
numerus non ad ætatem Annæ referendus, ſed ad
ſpatiū viduitatis, nec fuit leuis, nec temeraria puel-
la, imò mulier grauis & prouectæ ætatis. Et ſacræ
& prophanæ literæ plus ſapientiæ ſolent tribuere
ſenioribus quam adoleſcentioribus. De ætate verò
Annæ conſtare poteſt ex eo quod Euangeliſta ait,
videlicet ipſam ſeptem annos vixiſſe cum viro ſuo
à virginitate ſua, & in viduitate egiſſe vſque annos
octoginta quatuor. Si verò addideris annos quos
vixit ante nuptias, inuenies quod ſaltem compleue-
rat centum & ſex annos, ſeruata vſque ad hanc æta-
Status viduarū qualis eſſe debeat. tem in Chriſti Saluatoris obſequium. Maximum
tandem caſtitatis exemplum nobis hæc ſancta reli-
quit, nec fecit ſicut huius tempeſtatis vxores quàm
plures, quæ nondum bene exequias primas com-
pleuerunt, quando iterum ſecūdo nubunt; quòd et-
iamſi illicitum non ſit non tamen decorum, quia
talibus viduis non datur annulus aureus, nec bene-
dicuntur nuptiæ, nec poſt mortem talis vxoris vi-
duæ ad ſacros ordines poteſt vir promoueri. Ter-
tiò Euangeliſta illam laudat de beata vita & modo
viuendi, dicens de beata iſta.

Qua non diſcedebat de Templo. Nec ex hoc intelli-
gatur ſemper in Templo reſidere, ſed quod crebrò
frequentabat. Quòd nos etiam de aliquibus ta-
lia facientibus dicere ſolemus, etſi non ſemper
adſint in Eccleſia. Sic etiam Paulus Romanis ait:
Sine intermiſſione memoriam veſtri facio in orationibus Rom 1.
meis. Et ad Theſſalonicenſes: *Sine intermiſſione orate.* 1. Theſſ 5.
Quaſi dicat Sedulo orationem facite. Nam ſi ſem-
per Anna in Templo reſideret, non diceret Euan-
geliſta, quod in ipſa hora ſuperuenit Templum.
Diſcant hinc viduæ noſtræ non diuagare de domo
in domum, & de loco in locum, ſed manere domi
& frequentare Eccleſiam, Eſt enim vidua quaſi mo-
nialis, idque indicare videtur vidualis veſtis, quæ
lugubris & mœſta, & quaſi à ſæcularibus ſeparata
eſſe debet, oſtendēs per hoc ſe renunciaſſe mundanis
nis delicijs. Talis tandem ſancta iſta erat, vt à ſuo
cubiculo & Templo non diſcederet, quandoqui-
dem in noſtri temporis viduis non ita videmus, quæ
etſi liberæ ſint & expeditæ, ad iſta nolunt ad hoc
libertate ſua vti, nec in hoc tempus cōſumere, imò
per vias, plateas, & hortulos diuagare, amicas viſi-
tare, & propria deſideria adimplere, & ſi ſecundas
nuptias recuſent, non cauſa caſtitatis ſeruandæ, imò
libertatis potiundæ id faciunt. Audiant ergò tales
B. Paulum dicentem: *Vidua in delicijs viuens, mortua* 1. Tim. 5.
eſt Sed de his ſatis. Quartò laudat eam de ieiunio
& oratione, ideò ſequitur in contextu.

Ieiunijs & orationibus ſeruiens nocte & die. Adiungit 98.
ieiunium cum oratione, quia in ieiunio ſanantur Bona eſt oratio cum ieiunio.
peſtes corporis, in oratione verò ægritudines ani-
mæ. Sic apud Tobiam: *Bona eſt oratio cum ieiunio.* Tobia 4.
Vult enim Deus quod orationem comitentur bo-
na opera. Ideò Pſalmiſta ait: *Vnam petij à Domino* Pſal. 26.
hanc requiram. Et poſtquam dixit quod orans pete-
bat (ſiquidem oratio petitio eſt) ſtatim addidit,
hanc requiram. Beatitudo cœleſtis oratione peten-
da eſt, ſed tamen quærere operando neceſſe eſt.
Ideò in Ezechiele habetur, quòd illa ſancta anima- Ezech. 10
lia manus & pennas ad ſimilitudinem hominis ha-
bebant, vbi datur intelligi opera noſtra ſecundum
rationem & iuſtitiam facta, cùm orationis ala comi-
tanda eſſe, ideoque erat manus hominis, quæ eſt
opus rationale Vtrumque verò ab iſta ſancta fiebat:
legem enim Domini meditabatur, & opere illam
exequebatur. Vnde Dauid: *Et meditabor in manda-* Pſal. 118.
tis tuis, quæ dilexi: Sequitur: *Et leuaui manus meas ad* Pſal 38.
*mandata tua quæ dilexi & exercebor in iuſtificationibus
tuis.* Vide ergo appoſitiſſimum ordinem. Priùs *me-
ditatur*, & poſteà *diligit*, quia vt alibi dicit, *in medita-
tione mea exardeſcit ignis.* Et quamuis amorem præ-
cedit meditatio, cùm ad orationem & perſeueran-
tiam in ea opus ſit ieiunio; quòd nimirum mentem
eleuat, ſimiliter ieiunium & abſtinentia neceſſaria
ſunt, vt in his exercitijs perſeueremur. Quòd pro-
fectò ſequens exemplum illuſtrabit. Si in ignem
ouum ſanum, vel caſtanea abſque vlla fractione
mittantur, agente in ea igne dehiſcunt, franguntur
& extra ignem ſaliunt, ſi verò ante calefactionem
paululum frangantur non item. Similiter de homi-
ne ad amorem & Chriſti feruorem accedente di-
cēdum eſt. Si talis fuerit ſanus, pinguis, integer cor-
pore, non verò fractus ieiunijs, orationibus, & vigi-
lijs, citò quidem deficiet, & ab oratione & cōtem-
platione diſcedet. Si verò fractus, & ieiunio abſti-
nentiaque armatus orauerit, minimè recedet, imò
promptè & delectabiliter orās perſeuerabit. Abſti- Dan. 1.
nentes erant & ieiunabāt illi pueri Babylonici, nec
cibos menſæ regalis comedere volebant, ſed legu-
mina tantum, & quaſi caſtaneæ miſſi ſunt in forna-
cē iuſſu Nabuchodonoſoris. ibiq; ſine metu aliquo
in medio ignis poſiti, & abſque aliqua cōbuſtione,

imò canentes laudes diuinas erant perſeuerantes &
Dan. 3. dicentes: *Benedicite omnia opera Domini Domino*, &c.
Exod 24 Et liberati ſunt, Ita etiam Moyſes fuit in monte
Deut 4. quadraginta dies ſine cibo & potu, ſola diuina con-
uerſatione ſuffultus. Sic & iſta Anna ſanctiſſ. abſti-
nens & ieiunans orabat, & à Templo non diſcede-
bat; quia mortificatam habebat carnem ieiunus, &
à Deo, qui ignis ardentiſſimus charitatis eſt, veluti
caſtanea fracta non diſcedebat.

Diſcamus & nos in lege Domini meditari, nec
acquieſcamus de cætero ſæcularibus illecebris, nec
occupemur varijs impedimentis, ſed ſemper ad le-
Pſal. 36. gem Chriſti ſimus intenti, Scriptum eſt enim. *Os
iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iu-
dicium.* Quam meditationem maximè ſacerdoti-
bus neceſſariam eſſe Apoſtolus Paulus oſtendit, ad
Titum 1. Titum dicens: quod *debet Epiſcopus amplecti eum, qui
2. Tim. 4. ſecundum doctrinam*, &c. Et ad Timotheum: *Attende
Pſal. 118. lectioni & exhortationi doctrinæ.* Ideoque Dauid: *Ve-
niant mihi miſerationes tuæ, & viuam, quia lex tua me-
ditatio mea eſt.* Cui lex Dei meditatio eſt, huic qui-
dem præſto ſunt miſericordiæ, vt viuat in æter-
num: nullus enim beatus eſſe poteſt abſque miſera-
tione diuina, &c. Docemur ſecundo in bonis acti-
bus perſeuerare veluti Anna, quæ inceſſanter per
tot annos in ieiunijs & orationibus ſe Deo dedi-
cauit; Ideoque ſi ſeruire Deo inceperis, in finem
vſque perſeuerare teneris. Arbor enim quæ ſæpè
inſeritur non mittet radices, nec fructum aliquem
afferet. Ita ſanè tibi eueniet, ſi ab incepto bono re-
ceſſeris, virtutum fructus, nec bonorum operum
producere poteris. Virtus ſiquidē habitus eſt, cuius
actus per bona opera ſunt multiplicandi, aliàs ha-
Eccl. 27. bitus generari non poteſt. Vnde Eccleſiaſt. ait: *Ho-
mo ſenſatus in ſapiētia manet ſicut ſol, ſtultus autem ſicut
Gen. 15. luna mutatur.* Stabiles quidem ſunt iuſti & ſancti
viri, & talis fuit ſanctus ille pater Abraham, qui
cum in ſacrificio à muſcarum cohorte maximè in-
feſtaretur, nihilominus inceptum, quod fecit non
reliquit. Duce ergo ab eo & ab Anna ſancta infeſtas
muſcas, cogitationes varias, & impedimenta, quæ
ſeſe ſtatim Dei miniſtris offerunt, prorſus expellere
Matt 10 & per calcata perge iſta. *Qui enim ad finem vſque
perſeuerauerit, ſaluus erit.*

99. Tertiò admonet locus iſte ieiunare & carnem
Caro af- macerare, ſicut hæc ſancta fœmina fecit: iſta enim
fligenda. media ſunt ſatis congrua ad finem illum, propter
mirabiles effectus, quos in nobis gignunt & exci-
tant, vt ſatis probè experti experiuntur: contra-
rium enim vitium periculorum eſt valdè, teſtante
Rom. 8. Apoſtolo: *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini.*
Affligenda caro eſt ieiunio, & oratione maceranda,
ne ſe extollat & iugulet nos. Si enim nauis graui
pondere oneretur, in profundum pelagi demerge-
tur. Sic & tu ſi corpus tuum varia ciborum diuer-
ſitate oneraueris, te in profundum culpæ deducet,
anſamque aſſumet Diabolus, vt te decipiat, veluti
primos parentes per gulam ab ſtatu innocētiæ eie-
cit. Expedit ergo, vt abſtinentia caro coerceatur.
Geneſ. 3. Hæc enim eſt Eua nos ad pomum prohibitum in-
Gen 39. uitans. Hæc eſt Ægyptia illa Putipharis, innocen-
Iudith 4. tem Ioſeph ad turpitudinem prouocans, Hæc eſt
Iud. 16. Iael Siſaram ficto amore ſeducens, & verè occi-
dens. Hæc eſt Dalida quæ Sampſonem in gremio
blande excepit, & falſo tradidit Philiſthæis, vt cæ-
Marc. 6. cus ignominiam adduceretur. Hæc eſt puella ſalta-
Matt. 14 trix, quæ Ioannis caput petiuit. Hæc tandem eſt

ancilla oſtiaria, ad cuius vocē Chriſtum negamus.
Hæc prorſus debemus coercere & caſtigare, vt fe-
cit Apoſtolus ad Corinth dicens: *Caſtigo corpus meū* 1. Cor. 9.
& in ſeruitutem redigo. Quòd ſi Chriſti Apoſtolus, Rom. 15.
& eius electionis vas, corpus ſuum caſtigat; maiori
quidem iure nos peccatores de noſtra ſalute incerti
id efficere debemus. Cùm enim ea quæ ſcripta ſunt
ad noſtram doctrinam ſcripta ſint, tenemur, vt di-
ximus, corpus caſtigare, ieiuniū & orationem inſe-
ctari. His armis armata Heſter, Iſraeliticum popu- Heſter 4.
lum à Tyrannide Aman liberauit; & Iudith fortiſ- Iud. 13.
ſimum ducem Holofernem trucidauit. Daniel et- Dan 12.
iam ex eo frui multis Dei myſterijs meruit, & An- Tobia 12.
gelus Domini de hac monuit beatum Tobiam; & 1. Tim 5.
Paulus Timotheum.

Demum, vt concludam, vnum hic obſeruatione 100.
dignum arbitror. Quorſum Euāgeliſta moras pro-
trahit in laudibus huius Annæ, quia nobilitatis il-
lam laudat, abſtinentiæ, caſtitatis, &c. Nempè pro-
pter firmandum Teſtimonium quod de Chriſto
dederat, vt maximè æſtimes & facias, quæ hæc mu-
lier dixerit, quia credēdum minimè erat mulierem
vitæ tam integerrimæ leuia dicturam eſſe, & res
dictu non dignas nec veras. Nullus mentis compos
in eius dictis & teſtimonio dubitare poterat, quan-
doquidem inculpatæ vitæ hæc Anna erat. Quam-
obrem priuſquam Euangeliſta dicat teſtimonium
quod de Chriſto dedit, eius deſcribit encomia, præ-
clara geſta, & mores, vt plurimi quod dixerit æſti-
mes. Noluit Chriſtus, quòd dæmones de eo teſti- Luca 4.
monium ferrēt, cùm illum filium Dei teſtificaban-
tur, quia ab impijs laudari non vult, ſed à bonis.
Laudatur Chriſtus à Simeone & Anna, quos Euan-
geliſta laudibus extollit, priuſquam illorum teſti-
monium in medium ferat. Tu etiam non parui fa-
cias bonorum laudes, nec maximi ducas impiorum
honores: nam (vt Seneca ait) *tam turpè tibi ſit laudari
à turpibus, quàm ſi lauderis ob turpia.* Sed de his non-
nihil inferius capite quarto Deo dante dicemus.
Igitur poſtquam Euangeliſta noſter Lucas vitæ
probitatem huius ſanctiſſimæ mulieris inſinuauit,
nunc in medium profert teſtimonium illius, ideo-
que conſequenter ait:

Et hæc ipſâ horâ ſuperueniens. Non caſu, vel ab ho- Vers. 38.
mine vocata venit, ſed in ſpiritu ſicut Simeon. Sug-
geſſerat enim illi Spiritus ſanctus iam natum Chri-
ſtum, iam adeſſe puerum tot ſæculis expectatum.

Confitebatur Domino, Hoc eſt, de Chriſto teſtimo-
nium perhibebat. Sicut ad præſentiam ſolis & à
virtute ab eo emanante arbores frondeſcūt, gemmi-
nant, & fructus faciunt, ſic veniens in hunc mun-
dum ſol iuſtitiæ Chriſtus, fructum mirabilem erga
ſuos producens, ipſi verò accipientes, in laudes &
gratiarum actiones proruperunt. Tunc enim An-
geli, Paſtores, Reges, Simeon & Anna decantaue-
runt, & Dominum laudauerūt. Sed Simeonis teſti-
ficatio explicitè deſcribitur & per modum præco-
nij; Annæ verò implicitè & per modū confeſſionis,
quia docere in Eccleſia fœminis non permittitur,
ſed viris. Prophetauerunt ergo de Chriſto Simeon,
Zacharias, beatiſſima Virgo, Eliſabeth cōiugata, & 101.
Anna vidua, operæ pretium enim fuit vt ab vtroque Concor-
ſexu id efficeretur. Vide etiam & perpende quō- dia bo-
modo fideles, boni, & probi, mutuo ad inuicem ſe norū ad
adiuuant in Dei miniſterio. Erat enim Simeon lau- bonum,
dans & prædicans Chriſtum, & ecce Anna ad hoc diſcordia
efficiendum diligēter ſuperuenit. Sic Aaron præſto malorū.
Exod. 4.

fuit Moyſi, cui blęſa erat lingua in eius adiutorium.
Mali verò & improbi è contrario efficiunt: tales
enim non modò non adiuuant, quin potiùs impe-
dimenta ſunt bonis, eoſque impedire & à Dei ob-
ſequio depellere ac renouare conantur. Iidemque
ipſi adinuicem ſe impediunt, mordent, famamque
corrodunt, ita vt ſimul cohabitare nequeant pro-
pter crebras & infeſtas diſcordias, quas inter ſeſe
habent, iuxta illud quod Salomon in Prouerb. ait:
Prou.15. *Domus impij plurima conturbatio.* Ex quo fit vt mali
Gen.37. ſæpè congregentur ad perpetrandum malum, ſicut
Gen.11. filij Iacob, vt fratrem ſuum Ioſeph Iſmaelitis ven-
derent, & ædificatores turris Babel ad ſtultitiam il-
lam & vanitatem. Diſce præterea quod Chriſtus ex
eo quod homo & infantulus factus, ſerui formam
formam accipiens, à paſtoribus & Angelis in præ-
ſepio ſummis effertur laudibus, & à Simeone in vl-
nis, ita vt beatiſſima Virgo & eius ſponſus vehemē-
ter mirarentur. Sed nos Chriſtum non ex his, quæ
foris apparent, ſed quæ de illo ſacra eloquia & Ca-
tholica fides teſtantur, firmiter credentes admire-
mur, iuxta illud: *Cuſtodi pedem tuum, ingrediēs domum*
Eccleſ.4. *Dei, & appropinqua, vt audias.* Maieſtatem enim diui-
nam corporeis oculis cernere, nec mente tota com-
prehendere nequaquam valemus, ſed fide & audi-
tu, abſque aliquo alio proceſſu, nec ſcrutinio. Præ-
Prou.25. caueas illud; *Scrutator* diuinæ *maieſtatis opprimetur*
à gloria. Sic certè oppreſſi ſunt, allucinati, & dece-
2.Cor.10. pti. Iudæi multi, philoſophi, atque Ethnici, qui no-
lentes captiuare intellectum in obſequium Chriſti,
& ſicut cognouerunt adorare, in errores & hæreſes
quam plurimas inciderunt. Sicut enim in Iſaac
iam ſene omnes ſenſus decepti ſunt cum benedixit
Gen.27. filio Iacob præter auditus. ſic erga Chriſti Salua-
toris noſtri intellectionem omnes humani ſenſus
præter auditus decipiuntur. *Vox* (inquit) eſt *vox Ia-
cob.* In hoc vno verū dixit, falſum verò in eo quod
dixit, *manus verò manus Eſau.* Sic tu fidelis cum audis
Simeonem dicentem Chriſtum mundi ſalutem &
lumen, & Annam confitentem regem eſſe Iſraël, &
expectatum redemptorem iam veniſſe, hæc vera
eſſe crede: nam auditus non eſt deceptus in Iſaac.
Nec in nobis quidem, quia non tangitur diuinitas,
nec odoratur, nec videtur, nec corporeo ſenſu gu-
ſtatur: nihilominus in deitatem, quam audis, credis,
etiam ſi oculis percipere nequeas. Crede etiam te-
ſtibus locupletiſſimis qui hanc veritatem teſtifi-
cantur, videlicet ſanctis Simeoni & Annæ, ſanctæ
Eccleſiæ Catholicæ Romanæ, Doctoribus, Marty-
ribuſque quam plurimis, qui hanc veritatem confi-
tebantur, & pro illa tuenda ſanguinem ſuum fun-
dere non dubitarunt. Sed ad contextum.

102. *Et loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redem-
ptionem Iſraël.* Videlicet, quòd ipſe eſſet verus re-
demptor eorum, iamdiu deſideratus. Sed priùs cō-
fitebatur confeſſione laudis, & poſteà loquebatur
expectantibus eum, quod egregiè in perſona eius
Pſal 108. regius Propheta teſtatur dicens: *Confitebor Domino
nimis in ore meo, & in medio multorum laudabo eum.*
Loquendum de cœleſtibus non de vanis. Aduerte quod duo ait hic Euangeliſta. Primum
eſt quod *loquebatur de illo*, ſcilicet, de puero Ieſu.
Secundum quod hoc non omnibus loquebatur:
ſed tantùm *expectantibus redemptionem Iſraël.* Erga
primum expende quod de Deo loquebatur, non
de anilibus fabulis caducíſque euentibus, vt faciunt
ſtulti homines & fatuæ vetulæ tempus fruſtra te-
rentes; non de luxu, aut de carnis illecebris, non
quomodo decipiendus proximus, nec alia id ge-
nus ſuperuacanea. *Si quis loquitur* (ait beatus Petrus) 1.Petr 4.
quaſi ſermones Dei. Admonemur hic verba noſtra
caſta eſſe debere & pia, vt expedit ſeruis Dei: me-
mores illud Saluatoris, quod *de omni verbo otioſo
reddituri ſumus rationem.* Nam ſi inhoneſta & otio- Matt.12.
ſa verba non vitaueris, parum in diuino proficies
obſequio. Verba equidem ſancta & ſpiritualia in-
flammant cor, dicente Pſalmiſta: *Ignitum eloquium* Pſal. 118.
tuum vehementer. E diuerſo vana & inutilia cha-
ritatem & dilectionem extinguunt. Vnde Apoſto-
lus Paulus ad Timotheum ait: *Profana & vanilo-* 2.Tim.2.
quia deuita: multum enim proficiunt ad impietatem.
Si homines communiter vrbani turpia & inho-
neſta verba reprobare ſolent, maiori iure Chriſti
miniſtri id prorſus efficere tenentur, cùm ex pra-
uis verbis praua ſequantur opera, aſſerente Apo-
ſtolo: *Corrumpunt bonos mores colloquia praua.* Et Ec- 1.Cor.15.
cleſiaſticus: *Sit omnis enarratio tua, in præceptis altiſ-* Eccleſ 9.
ſimi, &c.

Secundò hæc ſancta mulier Anna de Deo lo- 103.
quebatur, ſed non omnibus, ſed illis ſolummodò,
qui expectabant redemptionem Iſraël. Cùm iſtis tan- Matth.7.
tùm loquebatur, quia nouerat; quòd margaritæ Quinam capaces cœleſtiū.
non erant proijciendæ ante porcos, nec eſt dan-
dum ſanctum canibus. Cæleſtia enim non ſunt ho-
minibus, qui beſtialiter viuunt communicanda, ta-
les profectò capaces non ſunt cæleſtium dono-
rum: quoniam teſte Apoſtolo, *carnalis homo non per-* 1. Cor.3.
cipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. Hoc eſt etiam quod in Eſaia 28.
Eſaia habetur. *Quem docebit ſcientiam? Et quem in-
telligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, auulſos ab
vbere.* Hinc etiam Apoſtolus: *Sapientiam loquimur
inter perfectos.* Atque ideò his, qui expectabant re- 1.Cor.2.
demptionem, Iſraël loquebatur. Multi etiam &
nunc non expectant redemptionem malorum, in
quibus viuunt; quia gaudent in delicijs & pecca-
tis, & quia iam in profundum peccatorum vene-
runt, medicinam, & redemptionem contemnunt.
Lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus peſſi- Prou 18.
mis. Talibus prædicare eſt aërem verberare & la- Prou.2.
terem lauare, ſed illis prædicandum eſt potiſſimè,
qui peccatorum ſuorum pondus ſentiunt & excu-
tere deſiderant: nunquam enim dulcedo illa atque
cœleſtis conſolatio deguſtatur, quouſque munda-
na amara videatur. Hinc Chriſtus: *Venite ad me om-* Matt.11.
nes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.
Non vocat eos, qui pondus mundi putant quie-
tem & leuitatem: tales enim conuerti nequeunt,
ſed eos, qui ſentiunt mundi onera grauia & peri-
culoſa, & laborioſum ſeruire arbitrantur; quia hi
facilè mundi pondus & eius labores relinquunt,
& ad Deum confugiunt, atque ideò dixit; qui la-
boratis & onerati eſtis. His qui onera mundi ſen-
tiunt regnum Dei prædicandum eſt, illis inquam,
quibus peccatum faſtidium eſt & exire ab eius vin-
culo cupiunt: & ad hoc diſponi incipiunt. Ad-
monetur etiam hic ne indignis myſteria Dei pan- Matt.13.
damus. Dei enim myſteria *theſaurus eſt abſconditus in
agro* cordis noſtri, in quo vult Deus ſeruari. Quod
ſi Babylonijs, hoc eſt indignis propalaueris, contra
Dei voluntatem efficis, & dicetur tibi id quod ex
parte Dei dixit Eſaias: Ezechiæ regi, eò quòd the- 4 Reg 20.
ſauros domus ſuæ oſtendit nuncijs regis Babylo- Eſaia 39.
nis: Filij ſui erunt eunuchi in palatio regis Babylo-
nis. Verba enim & tempus perdis, & te ipſum ſer-
uum facis. Sed iam ad contextum.

Vers. 39. *Et vt perfecerunt omnia ſecũdùm legem Domini.* Hoc eſt poſtquam Maria & Ioſeph omnia illa adimpleuerunt, quæ ſecundum legis præcepta ad ritum purificationis ſpectabant.

104. * *Reuerſi ſunt in Galilæam in ciuitatem ſuam Nazareth.* Perſeuerandum in bono. Bene dicit, *perfecerunt*: quia non quomodocumque mater Chriſti adimpleuit, ſed perfectè. Diſce ex Chriſti parẽtibus ad perfectionem vſque quæcumque inceperis perducere. Si domum ædificare intendis iactaque ſunt fundamenta & parietes, ſed quid proderit rogo ſi ſine tecto domum reliqueris. Quid ſimiliter proderit incipere ſeruire Deo, niſi in incepto perſeueraueris bono? Irridebunt te ſanè dæmones, & de te dicent illud: Luca 9. *Hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare.* Ideò beatus Iob inquit. Iob 27. *Donec deficiam, nunquam recedam ab innocentia mea, & iuſtificationem, quam cœpi tenere, non deſeram.* Sic etiam & Paulus. Bonum certamen certaui, 2. Tim. 4. curſum conſummaui, &c. Deus enim in omnibus perfectus eſt, perfectaque opera noſtra petit. Matth. 5. *Eſtote* (inquit) *perfecti, ſicut pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Tu verò videris parturire monſtra, & in lucem prodere filios bonorum operum, videlicet virtutũ & charitatis; ſed tamen iſta adolere nequeunt, eò quòd in via deficis; & ab incepto bono gradum reuocas. Multa prætereà omittit Sanctus Euangeliſta Lucas quæ nouit ſcripta à Matthæo, quomodo ſcilicet, Ieſus poſt hæc ſit in Ægyptum tranſlatus, ne ab Herode occideretur, & poſt mortem Herodis quomodo reuerſus ſit in Nazareth: vnus enim Euangeliſta ſupplere ſolet quod ab alio prætermittitur. Peracto itaque purificationis miniſterio reuerſi Matth. 2. ſunt in Bethlehem, & ibi Angelus apparuit Ioſepho, cui dixit, vt iret in Ægyptum, & poſt mortem Herodis cum reuerteretur monitus eſt, vt iret in Galilæam, & tunc (Matthęo alibi aſſerente & Luca hic) *reuerſus eſt in Nazareth Galilææ.* Hæc enim reuerſio, de qua hic noſter Lucas, non fuit immediatè poſt purificationem, ſed poſt ſeptem annos: nam manſerunt in Iudæa vſque ad monitionem Angeli & ierunt in Ægyptum, & poſteà reuertentes ab Ægypto & Iudæam petentes, quia Archelaus regnabat, illuc ire timuerunt, & ideò abierunt in Galilæam in ciuitatem ſuam Nazareth. Nam ſi de Galilæa exiſſent, vt irent in Ægyptum, cùm reuertebantur recto tramite irent in Nazareth, & non intendiſſent ire in Iudæam, vbi domum nullam habebant. Nam volens Ioſeph ire in Iudæam, cùm reuerteretur ab Ægypto, conſpicuum eſt, quod ex Iudæa receſſit in Ægyptum; ideoque cum Euangeliſta noſter dicit quòd reuerſi ſunt in Galilæam Nazareth, intelligendum eſt poſtquam venerunt de Ægypto. Illa enim quæ facta ſunt inter purificationem & hanc reuerſionem in Nazareth ſcribit Matthęus in ſecundo capite ſui Euangelij, quæ ideò à Luca hic prætermittuntur. Sequitur.

Vers. 40 *Puer autem creſcebat.* Ætate, & corporis quantitate, quatenus homo: *Et confortabatur* robore corporis, videlicet ſecundùm incrementi menſuram quamuis in quocumque inſtanti poterat tantam corporis fortitudinem aſſumere, & accreſcere quãtum placuiſſet, vtpotè Deus omnipotens: vel etiam vt homo comprehenſor ſecundum ſuperiorem ſuæ animæ portionem, vtpotè deitate fruentem. Tanta enim extitit beatitudo animæ Chriſti, vt redundaret in corpus communicando illi quatuor illas dotes mirabiles corporis glorificati, niſi diſpenſatiuè Deus hoc impediret. Confortabatur itaque non per gratiæ, vel virtutis augmẽtum ſiue profectum, ſecundùm quod apparebat; *in ipſo enim* (vt ait Paulus) Coloſſ. 2. *ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi.* Et ideò ait:

Plenus ſapientia, & gratia Dei erat in illo. Ad pleniorem tam huius loci quàm alterius infra huius capitis intelligentiam vbi habetur, quod Chriſtus proficiebat, ſapientia, & gratia coram Deo & hominibus: aduertendum eſt quod ſicut in Chriſto erant duæ naturæ, duo intellectus, & duæ voluntates in vna perſona: ita erat in eo duplex ſapientia, vna ſcilicet, increata, hoc eſt, ipſum verbum diuinum, æternum, atque diuina eſſentia, altera verò creata ſapientia. 105. Quomodo Chriſtus profecerit in ſapientia. Iſta autem ſapientia Chriſti creata multiplex eſt. Vna quidem dicitur ſapientia beatorum, qua à principio creationis animæ ſuæ ipſe ſecundum animam Deo fruentem, omnia cognouit in verbo, ſeu in diuina eſſentia, ſicut beati in patria, imò multo excellentius eis. Item fuit in Chriſti anima à ſuæ creationis initio ſapientia indita, ſeu infuſa, qua cognoſcit res per proprias earum ſpecies ſibi concreatas ſuæque animæ connaturales & proportionatas. Nulla enim naturalis perfectio defuit animæ Chriſti. Vnde ſicut verbum æternum ſeu Deus à principio indidit mentibus Angelicis intelligibiles rerum ſpecies per quas cognoſcunt res cognitione veſpertina præter cognitionem matutinam in qua res cognoſcunt in verbo, ſic verbum animæ Chriſti ſibi vnitæ indidit ſpecies intelligibiles naturales. Præter has autem ſapientias, ſeu ſciẽtias ponitur in anima Chriſti ſcientia acquiſita ſiue experimentalis: quia nihil defuit Chriſto eorum, quæ Deus naturæ humanæ ad ſui perfectionem & eſſentiam tribuit & conceſſit, ideoq; Chriſtus habuit intellectum agentem eiuſque operationem. Operatio autem intellectus agentis eſt à phantaſmatibus intelligibiles ſpecies abſtrahere, atque in intellectu eas poſſibili locare. Ita in intellectu poſſibili animæ Chriſti fuerant ſpecies intelligibiles ab intellectu agente illi impreſſæ, quod eſt ſciẽtia acquiſita, quam quidem vocant experimentalem in Chriſto conſiſtere, quæ habetur per modum humanum naturaleque lumen: de quo Apoſtolus ad Hebræos de Chriſto Domino ait: *Didicit* Hebr. 5. *ex his, quæ paſſus eſt, obedientiam.* Et ſumitur ibi *diſcere*, pro experiri. Chriſtus enim non didicit ab alijs ſcientiam acquiſitam, ſed per propriam adinuentionem adeptus eſt. Ex his colligitur quod Chriſtus in nulla ſcientia, ſeu ſapientia prænominata creſcat, aut proficiebat, ſed tantum in acquiſita. Reliquam autem ſapientiam, quam habebat, paulatim demonſtrabat, & hoc vocat Euangeliſta incremẽtum, quia non modo Chriſtus creſcebat in corpore, verùm etiam in effectus ad extra: demonſtrabat enim paulatim infinitam eius ſapientiam. Dedit nobis Chriſtus exemplum, vt nos etiam adolentes corpore accreſcamus ſimul bonis moribus atque virtutibus à bono in meliùs proficiẽtes: iuxta illud Pauli. *In omni opere bono fructificantes, & creſcentes.* Philip. 5. Quid vnquam proderit corporaliter naſci, niſi incrementum & robur ſequatur cum planè infans debilis & exiguus naſcatur? Et ideò poſt Sacramentum baptiſmi & pœnitentiæ, quæ pertinent ad ſpiritale natalitium, & regenerationem, inſtitutum eſt Sacramentum Euchariſtiæ conferens gratiam, robur, & vires ad rectè viuendum. Debemus ergo

in bono progreſſus facere, ſicut de ſancto rege Da-
2. Reg. 3. uide dicit ſcriptura: *Semper ibat proficiens & creſcens, & erat ſe ipſo robuſtior.* Et ipſemet alibi: *Fortitudinem meam ad te cuſtodiam.* Sequitur:

Vers 41. *Et ibant parentes eius per omnes annos in Hieruſalem.*
Pſal. 58. Duo hîc dubitanda occurrunt pro maiori huius literæ explanatione. Primum horum eſt. Si Virgo beatiſſima Maria & Ioſeph cum puero Ieſu ſeptem annis morati ſunt in Ægypto, quomodo ſingulis annis pueritiæ Ieſu in Hieruſalem profecti ſunt?
Exod. 23. Secundo lex præcipit, vt tribus vicibus in quolibet anno omne maſculinum Iudæorum appareret corã Domino in loco ad hoc electo, hoc eſt, in loco præcipuo cultus diuini, qui fuit Hieruſalem, præſertim poſtquam ibidem cõſtructum eſt templum. Ergo qua ratione ſemel tantùm aſcendebat Hieruſalem? Videtur, quòd ter aſcendere debuiſſent. Ad primum dicendum, quòd Lucas loquitur de tempore, quo Maria & Ioſeph in Nazareth Galilææ ſunt commorati. Ad ſecundum quod lex in Exodo iuſſit, vt omnes maſculus Iudæorũ in tribus ſolemnitatibus, Paſchæ ſcilicet, Pentecoſtes, & Tabernaculorum coram Domino appareret, ſed cum his qui remotè à loco præfato habitabant, diſpẽſabatur quo ad duas ſolemnitates minus principales, ſcilicet, Pentecoſtes, & Tabernaculorum. Beata autem Virgo & Ioſeph remotè morabantur, idcircò ad principalem duntaxat ſolemnitatem veniebãt, legi obedientes, & obediendi exemplum præbentes. In quo docemur Chriſti Saluatoris exemplo feſta Eccleſiæ celebrare, & horis Canonicis intereſſe. Sed de hoc poſt pauca in ſequentibus agemus. Iam nunc Euangeliſta narrare incipit quomodò Ieſus Saluator noſter & Redemptor, ſuam ſapientiam declarare, ſeu manifeſtare incœperit. Et itaque:

Vers. 42. *Cum factus eſſet Ieſus annorum duodecim.* Vidimus
Quare Christus ab anno 12. ſeſe manifeſtet, & ſtatim iterum occultet vſque ad annũ 30. in ſuperioribus quomodo teſtimonium præbuerunt de Chriſto Domino Angeli, paſtores, Simeonq; & Anna; addit nunc tempus, vt ipſemet prodatur, & in publico videatur audiaturq́; Quorſum enim attinet ſi alij de eo teſtificarentur, ipſe verò perpetuum ſeruaret ſilentium? Helu in libro Iob arbitrabatur iam de ſatis Iob, de tribus eius amicis aures ſuas accommodaſſe: quapropter tempus eſſe (exiſtimabat ille) vt ipſe aliquid in medium proferret:
Iob 32. *Plenus ſum (inquit) ſermonibus, & coarctat me ſpiritus ventri mei. En venter meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas nouas diſrumpit: Loquar, & reſpirabo paululum.* Nimis defatigabatur iſte obloquendum, & nihil intereſſet, ſi loqueretur; vel taceret. Sed hoc in loco plurimum refert, vt Chriſtus ipſemet ſeſe hominum oculis & auribus exponat, quandoquidem omnis noſtra ſalus ab eo pendet. Hunc nobis Lucas in Templo docentem & diſputantem oſtendit, vbi ita grauiſſimè geſſit, vt non ſolum Maria & Ioſeph, verùm omnes, qui circumſtabant admirarentur nimò doctiſſimi quique obſtupeſcerent; ob inauditam illius in reſpondendo ſapientiam. Quæ res ſatis probabat Angelos, Paſtores, Simeonem & Annam non fruſtra pronunciaſſe tanta tamq; miranda de illo.

II. Ratio. Sed cur in anno ætatis duodecimo hæc ſigna doctrinæ oſtendere voluit, & poſt, ſubductus parentibus ſe occultare voluit vſque ad annũ trigeſimum? Vt confirmarentur in fide, qui ex his, quæ à paſtoribus & Simeone, & Anna audierant, conceperant ſpem poſtrum hunc verum Meſſiam fore. Si enim in totum ſiluiſſet vſque trigeſimum annum, pro nugis & figmentis habuiſſent omnia, quæ ab initio de illo fuiſſent dicta. Secundò quoque Chriſtus per hoc indicare voluit, quantum ipſum deſiderium teneret gloriam Dei, & ſalutem hominum promouere ac maturare, ita vt tempus ad hanc rem deſtinatum vix expectare poſſet, quemadmodum ex nimia cupiditate donec ſanguis ſuus ab hoſtibus funderetur, ſed priuſquam vis hoſtium adeſſet, ipſemet ſanguinis ſui ſalutiferum liquorem in monte Oliueti emiſit, ſicut prædixerat ante: *Baptiſmo habeo* Luca 12.
baptizari, & quomodo coarctor donec perficiatur. Et iterum: *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum.* Luca 22.
Docuit Chriſtus maturis ſuis auſpicijs non eſſe differendum diu, aut cunctandum, vbi honor Dei & animarum ſalus promoueri poteſt: ſiquidem nihil meliùs, aut magis pium fieri, & nihil maiori cũ periculo intermitti poteſt. Obſeruent hæc homines ab omni cura otioſi, & negligentes, qui ex ſeſe prognatos non illicò primis annis ſanctimoniæ ac pietati aſſuefaciunt, ſed in omnibus peccatis, & vitijs adoleſcere ſinunt, cùm tamen ſcriptura dicat, homini ſummopere conducere, vt iugum Domini ab adoleſcentia ſua portet. Nam *adoleſcens iuxta* Tren 3.
viam ſuam, etiam cum ſenuerit non recedet ab ea. Docet Prou. 22.
etiam vt ſecundum ætatem & vires humanas vnuſquiſque ſapiat & conuerſetur Chriſtus, qui inſtanti conceptionis ſuæ erat plenus ſapientia: poterat illam oſtendere cum matris vbera ſugebat, & in quinto & in ſeptimo ſuæ ætatis anno; ſed hæc ætas non eſt intelligẽda ſicut ætas duodecim annorum. Et licet in hac ætate oſtenderet maiorem ſapientiam, quàm expediret ætati duodecim annorum, tamen nihilominus duodecim annorum ætas eſt intelligendi & percipiendi ætas. Sunt aliqui, qui ex nimia ingenij acritudine varias pertingunt res, & aliqua etiam diſcunt, quæ eorum ſuperant vires, & grauiora ſibi onera imponunt, quàm ſupportare valeant. Vnumquemque ſolùm vult Deus deferre quod poſſit ætati temporiq́; ſe accommodare. Ecce hæ ſunt cauſæ quare Chriſtus in ætate duodecim annorum & in ipſa pueritia incœperit, & non antea.

Sed cur poſt hæc ſiluit vſque ad annum trigeſi- III.
mum? Duo hominum ſunt extrema. Alij pigri & Ratio.
negligentes, vt Ionas, qui propter maximam laxi- Iona 1.
tudinem de rebus Eccleſiæ & officijs eorum non curant. Alij ſunt nimis ingenio acres & diligentes, qui nondum nati, quando iam prædicare, docere & alios regere volunt, & videntur, ſibi omnia perdita eſſe niſi ipſi loquantur, & ſimiles Heliæ demõſtrentur. Iſtorũ genus vtrumque carpit Chriſtus. Quod tam citò ætate videlicet duodecim annorum negotium patris aggreſſus eſt, taxat; Paſtores negligentes quod autem Euangelicam doctrinam palam non prædicat vſque ad trigeſimum annum, redarguit eos, qui temeritate & præſumptione ad Eccleſiæ miniſterium, ipſi ſeſe inferunt & irrumpunt. Sed ad contextum:

Aſcendentibus illis Hieroſolymam. Aſcenderũt Chri- 106.
ſti parentes priùs & poſteà Chriſtus, ſic tu, qui pater es, debes priùs aſcendere, vt poſteà aſcendant filij tui ſtatum virtutis. Sed nunc non ſic, quia patres ſolummodò verbis docent virtutem filios ſuos, nõ opere & exemplo. Inquit enim pater filio: Conſidera fili, ne ludo te immiſceas, & videt puerulus Abacum ludi in domo patris ſui per totam noctem & diem. Tu qui pater es, priùs ad Miſſam & ſer-

monem

monem proficiscere, & ad Ecclesiam, & tunc tui te filij sequentur, & gressus tuos; vti Iesus cum parentibus ipsis ascendentibus ascēdit. Expende autem quod non adduxerunt Christum vsque ad annum duodecimum ad Templum. Ne pueros minimos ad Ecclesiam deferatis, quia Concionatores & sacerdotes diuina celebrantes perturbant, vsque quo ad ætatem discretionis pertingant.

107 Multa quæ facere debemus, licet lex non præcipiat. Obserua etiam quod non tenebatur B. Virgo eò quòd mulier erat, nec Christus, quia etiam infans erat ad hoc festum ire, sed tantùm deuotionis causa hunc laborem sibi sumpserunt. Ad ea quippè, quæ sancta & pia sunt, nō est necesse vt seruus Dei præceptis adstringatur, nec excommunicationibus, nec similiter curiosè percontari debet. An circa extremam necessitatem teneatur eleemosynam erogare, an præter festos dies sacris debeat interesse, vel reliquo tempore anni præter quadragesimam cōfiteri, vt à Christo & eius sanctissima matre discat, qui cū nullo legis præcepto essent constricti in festū abierunt. Ita nimirum tu, etiam si non tenearis ad audiendum sacrum hoc, vel illo die, qui festus nō est, nihilominus non desinas sacro adesse. Idem dico in largitione eleemosynæ, & reliquis alijs operibus
1. Tim. 1. pijs & sanctis, nam *iusto* (vt B. Paulus inquit) *non est posita lex*. Ne sis vt multi, qui diligenter inuestigant & inquirunt, teneanturne ad hoc faciēdum, necne; nam etiam si lex non præcipiat, non ideò id à tergo debes relinquere. Nam nullus est Dominus, qui famulitium sustentet: qui non velit & gaudeat multa fieri quæ ad eius seruitium spectant, priusquam ipse præcipiat: nam miserum & laboriosum esset, si semper præceptum deberet imponere ad ea, quæ à famulis essent facienda. Molestia enim & tædio illius serui Dominus afficeretur, qui nihil faceret nisi flagelli metu, vel crucis & tormenti timore. Similis est christicola & Deo magis intolerabilis & fastidiosus, qui nihil boni facit, nisi mortis æternæ & tormētorum gehennæ metu, qui deberet recordari se Deo dicere. Non secūdum peccata quæ fecimus nos, sed secundum tuam misericordiam saluos nos fac. Nō acceperat Dauid præceptum, vt Templum ædificaret Domino, & voluit illud construere, tantaque solicitudine tenebatur, vt diceret: *Si dedero somnum oculis meis, &c. Donec inueniam locum Domino Tabernaculorum Deo Iacob*. Et siquidem in Deum exoras ne legis rigore te iudicet, ita etiam tu non deberes Deum rigore legis metiri, sed multa bona opera facere, quæ in lege non præcipiuntur. Et quēadmodum tu gaudes ne Deus tecum faciat quod de iustitia potest, sed potiùs suam misericordiam imploras, ita etiam ipse Deus non vult, vt serui sui cum illo ad rigorem legis attendant, sed potiùs vt vrbani sint. Nam si tu in hanc phrenesim raptaris, vt Deo audeas dicere: Nolo confiteri nisi tempore quadragesimæ, etiam Deus tibi dicet, cùm in aliquod mortale peccatum incideris, volo, vt terra
3. Reg. 7. aperiatur & te deuoret, & consumat. Quòd si tu
Psal. 131. dixeris id esse nimis asperum & non ferēdum, non est, quòd de Deo conqueraris. nam secūdum suam iustitiam id rectè potest facere. Quod si id non facit ideo est, quia sua misericordia & benignitate
Thren. 3. tecum vtitur. *Misericordia Domini, quia non sumus con-*
Iacob 2. *sumpti. Iudicium enim sine misericordia fiet ei qui non*
Lucæ 6. *fecerit misericordiam*. Etiam Dominus ait: *Eadem mensura, qua alijs mensi fueritis, remetietur & vobis*.

108 Parentes. In eo autem, quòd secum duxerunt puerum Iesum debes discere, vt in omni via, in omni peregrinatione teipsum comitetur dulcissimus Iesus, præ oculis illum semper intuere, nihil mūdanum tuam mentem subeat, nisi ipse in omnibus negotijs semper tuam mentem & cogitationem tāquam in scopum dirigito. Discant etiam, hi, qui filios & familiam habent, vt semper secum ad Ecclesiam deferant famulos & famulas, & maiores natu, nè eorū Dei iram expectent, qui per Prophetam minatur *se ab eis requisiturum sanguinem* omnium pereuntium, quorum causa id contigerit. Etenim non satis est, vt tu bonus sis, & vita tua inculpata & absque macula inueniatur. Sed etiam est opus, vt filios tuos, vel consanguineos, vel eos, qui tuæ sunt curæ commendati, sanctis moribus, bona indole & Christianis dogmatibus imbuas & instituas, vt sic ipsis in ætate crescentibus, crescat etiam in illis Dei amor & cultus pietatis. Iuxta illud sapiētis: *Filij tibi sunt, erudi eos, & curua illos a pueritia eorum*. Beata enim Virgo & Ioseph secum tulerunt puerum Iesum in Templum Hierusalem. Vbi iam acriter parentes veniūt obiurgandi, qui semper filias domi clausas relinquunt, vt moris est in multis locis, huius nostræ Hispaniæ, & solet fieri, vt multi pertranseant menses & anni, quibus sacris non intersint, & sic veluti barbaræ & immanes gentes in campis & syluis vitam degentes procreantur. Nam si id faciunt, vt meliùs eas obseruent, & custodiant, magis sanum esset consilium si secum eas deferrent, vbi semper coram oculis eas habeant præsentes. Quod si de hoc facto parentes velis reprehendere respondent ipsi, hunc esse morē talis populi, vel ciuitatis. Quod certè sine risu non possum præterire, qui cum iudicandi sint & corrigendi diuinis legibus & præceptis, pro suis partibus & in suum fauorem humanum morem & instituta adducant. Et quod peius in hac re videtur, est: quod cum rebus diuinis & templis cultui diuino dicatis tales virgines clausæ sint, non tamen ad mundi spectacula, vt ad theatros agitandos, equos currendos; & ad alia huiusmodi ire desinunt. Quanti verò Deus habeat hanc rem, quanta & quàm magna beneficia his parentibus inferat, qui filios sanctè, piè & Religiosè instruunt, vel ex eo facilè cognosci potest, quod Deus Abrahæ dixit: *Scio quod Abraham sit præcepturus filijs suis,* Gen. 18. *& domui suæ post se, vt custodiant viam Domini, & faciant iudicium & iustitiam, & adducat Dominus propter Abraham omnia, quæ loquutus est ad eum*. Vbi diligenter est perpendendum, quanta acceperit Abraham, & quare. Quia præceptum eius erat suis & domesticis, vt custodirent viam Domini. Is enim, qui principium præbet, & iustè dirigit, eorum, quæ posteà sequuntur, author est. Rursus verò omnia, quæ filij deliquerint propter malam doctrinam parentum, vel propter malum exemplum posteà ab ipsis parentibus exigetur, eò quòd non erudierunt, nec corripuerint filios suos. Sic Heli sacerdos morte 1. Reg. 4. subitanea punitus est, & domus eius multis plagis: eò quòd filios suos non castigauerit.

Notandum etiam est, quòd quamuis Christus & sanctissimi eius parentes rectè scirent impium Archelaum regnare in Iudæa pro Herode, qui simul cum regno sæuitiam & inclementiam patris hæreditauit (cuius timore perterriti, vt Matthæus ait, nō sunt ausi in Iudæam ire, sed in Galilæam, & in Na- Matth. 2. zareth habitarunt) nihilominus tamen ea, quæ ad Dei gloriam spectabant, causa timoris non desi-

num adimplere, ſed Hieroſolymam, quæ Metropolis Iudææ erat audacter peruenerunt. Vbi etiam docemur pro gloria vitam corporalem parui eſſe faciendam, honores & quæcumque alia. Nec non etiam ſpiritualia temporalibus eſſe anteponenda. *Ioan. 11.* Sic etiam cum in morte Lazari Apoſtoli Chriſto dixiſſent, ne in Iudæam iret, quia Iudæi volebant illum interficere: non ideò eorum conſilio acquieuit, ſed abijt ad ſuſcitandum Lazarum, ex quo factū ſciebat grandem gloriam & honorem Deo euenturū; nam vt clarè conſtat viſo miraculo multi crediderunt. Similiter etiam cum ſciret aduerſus eum congregatum eſſe concilium, mortem contemnens *Matt. 21.* ingreſſus eſt Hieruſalem & *eiecit ementes & vendentes de Templo*, vt gloria Dei exaltaretur. Sic etiam Paulus cùm audiſſet ab Agabo Propheta, quod alligandus eſſet in Hieruſalem, cumque diſcipuli rogarent, ne aſcenderet Hieroſolymam, re*Actor. 21.*ſpondit: *Ego non ſolùm alligari, ſed & mori Hieruſalem paratus ſum propter nomen Domini Ieſu*. Sed nunc cùm iam charitas adeò ſit remiſſa, pauci ſunt, qui mortis periculo pro Chriſto ſe velint exponere. Sed quid dico vitam exponere? nec dum inimicis parcere, vel parum frigoris, vel caloris ſuſtinere, vel ſitim, vel famem perpeti volunt.

102 *Nouitates vitandæ, & cōſuetudines bonæ ſeruandæ.* *Secundum conſuetudinem diei feſti.* Præcipiebat Deus in Exodo 23. vt ter in anno omne maſculinum in Templo præſentaretur coram Domino, & quòd tria feſta celebrarent; ſanctum, ſcilicet, diem Paſchatis, feſtum tabernaculorum, & diem Pentecoſtes. Quamuis hoc graue eſſet præceptum præſertim ijs, qui longè ab Hieroſolymis diſtabant; nihilominus valdè vtile ac neceſſarium erat. Fiebat enim hoc hac de cauſa, vt doctrina & ceremoniæ, quæ ad cultum diuinum pertinebant, meliùs conſeruari poſſent, ne quiſquam pro ſuo libito intra priuatos parietes noua dogmata & nouos ritus ſtatueret. Sed vt quemadmodum omnibus non niſi vnus Deus erat cognitus, ita etiam non niſi vna fides, vna doctrina, & iidem ritus conſtarent. Quod fieri non poterat, niſi ſimul conuenirent. Nam ſi vnaquæque ciuitas ſua feſta celebraſſet, facilè eſſet, diſcordiam ſuboriri, alijs alios mores approbantibus. *Galat. 2.* Sic Paulus, inquit, ſe profecturum Hieroſolymam, & contuliſſe Euangelium cum reliquis Apoſtolis *Ne fortè in vacuum currerem* (inquit) *aut cucurriſſem*. Maria verò & Ioſeph quamuis procul & remoti habitarent, Hieroſolymam tendunt, vt adimpleant Domini præceptum. Minus certè diſtat Eccleſia, à domo tua, quàm Nazareth ab Hieruſalem, ſed facis, vt ſacrum domi tuæ celebretur, vbi conuiuia ſunt, ludi profani, aleæ & plurima alia, quæ in Dei contumeliam exercentur. Deus vbique eſt, & vbique poteris illi fundere preces: ſed potiùs ſua dona liberaliùs largitur ſpem ſcilicet, fidem & charitatem, & gratiam in populo Chriſtiano, quàm inter infideles, & potiùs in Templo, vbi per Sacramenta gratia confertur, quàm in domibus & in plateis. In Templo enim magis adeſt, quia ibi frequentior eſt & liberalior. Et ita Salomoni dixit: *3. Reg. 9.* *Sanctificaui domum hanc, quam ædificaſti, vt ponerem nomen meum ibi vſque in ſempiternum; & erunt oculi mei ibi*, &c. Potiorem imaginem habebat beata Virgo filium ſuum, & meliùs oratorium domi ſuæ, quàm tu, nihilominus tamé in Templum abijt, vt celebraret feſtum, vbi meliùs diuina officia aguntur. Vtinam ſummus Pontifex non ita liberaliter magnatibus & eorum vxoribus facultatem faceret, vt in ſuis domibus ſacrum poſſet celebrari, qui cùm nullam habeant neceſſitatem, nec aliqua infirmitate laborent, ſolùm vitij & indulgentiæ cauſa domi ſacrum audiunt, nec toto anni tempore, nec vni concioni volunt intereſſe, qui quidem iuſtiſſimo iudicio merentur, vt poſt mortem non ſepeliantur in Eccleſijs, quandoquidem in vita eas odio habuerunt. Cæterùm in eo, quòd ait, hoc factum fuiſſe ſecundum conſuetudinem feſti, obſeruandum eſt Chriſtum ſolicitum fuiſſe, ſimul & eius parentes in obſeruandis pijs, & ſanctis conſuetudinibus. Nos verò quaſi ex diametro cum Chriſto pugnamus, ſeruantes conſuetudinem, & ritum tantùm in veſtibus, vſuris & contractibus illicitis. Deberemus in hac re id conſiderare, an tales cōſuetudines cum Euangelio conueniant, necne: quod ſi non conueniant, relinquendæ eſſent à nobis, ſi verò cum ipſo componantur, ſequendæ. Lex enim Dei debet eſſe regula & norma, qua quælibet conſuetudo & ritus eſt examinandus. Praua quippè conſuetudo non eſt lex, ſed prauè ipſa lege abuti. Quapropter ſine neceſſitate non debet omitti. Nunc ſecundum conſuetudinem diei feſti aſcendunt Hieroſolymam, vt etiam antea ſecundùm conſuetudinem legis obtulerint pro puero oblationes, dum cum in Templo Domino conſecrarunt. Ieſus etiam ſecundum con*Matt. 26.*ſuetudinem ibat *in montem oliuarum*, orandi cauſa. *1. Cor. 11.* Item Apoſtolus conſuetudinem allegat mulierum, *Matt. 27.* dum in Eccleſiam orandi cauſa conueniūt. Pilatus etiam pro libertate innocentis Ieſu conſuetudinem adducit Iudæorum. Feſtus etiam tribunus affert conſuetudinem Romanorum contra Iudæos, qui mortem Apoſtolo moliebantur, atque ita inſontem & ſine culpa ab eorum inſidijs liberauit. Zacharias *Actor. 25.* etiam ſecundum conſuetudinem ſacerdotij ſorte exijt, vt poneret exemplum. Et ecce filius Dei ſer*Luca 1.*uauit cōſuetudinem bonam, ſanctam, rationi conſonam, piam, & honeſtam, quam parentes eius obſeruarunt, cùm ſancti eſſent atque deuoti: quā conſuetudinem maximi fecerunt omnes Eccleſiæ columnæ & doctores, quamque miris laudibus & encomijs omnes Eccleſiæ conſtitutiones in cœlum efferunt, & extollunt. Hanc Lutherus filius perditionis, ſemen adulterinum, arbor à ſua natura degenerans, viperarum genimen, inimicus omnis iuſtitiæ, pacis perturbator, vniuerſæ Chriſtianæ reipublicæ peſtis, ſacræ Religionis euerſor, viarum Domini labefactator, inuerecunda & procaci fronte Eccleſiæ Catholicæ Romanæ ſanctas cōſuetudines deridet; docetque execrabiles & impios errores, imò mille mendacijs & hæreſibus & quibuſdam nouitatibus rudem plebem ſeducit.

Conſummatiſque diebus cum redirent. Cùm iam iter *Verſ. 43.* inciperent ab Hieruſalem in Galilæam conſumma*Perſeuerādum in bono.*tis diebus ad ſolemnitatem feſti ſpectātibus, quod per ſpatium ſeptem dierum durabat iuxta illud Deuteronomij: *Septem diebus comedetis abſque fermen*-*Deut. 16.* *to*. Non deſunt aliqui dicentes hoc feſtum durare per octo dierum ſpatium: quod verum eſt, ſi numeres diem illum immediatè præcedentem reliquos ſeptem, in quo immolabatur Phaſe luna de*Exod. 12.*cimaquarta, vt in Exodo fuit præceptum. Ad tuam verò eruditionem notabis differentiam, quæ eſt inter bonos & malos. Nam boni omnia bona perficiunt & abſoluunt; mali verò imperfecta relinquunt: quod quidem Sacræ ſcripturæ exemplo tibi

oſten-

2.Reg.6. oſtendam. Nam cùm Dauid apud ſe ſtatuiſſet ar-
cam Dei ducere in ciuitatem ſuam, cumque in iti-
nere Oza eſſet percuſſus, non ideò deſtitit à bono
incepto:licet aliquando manſiſſet in domo Obede-
don Gethæi:ſed finem operi imponens duxit illam
in domum ſuam. Vnde ipſe, qui ſemper ſolicitus
erat de voluntate Domini, ſpiritu ardore in hæc
Pſal.131. verba prorumpit: *Si dedero ſomnum oculis meis & pal-
pebris meis dormitationem*, &c. Quando verò opus
malum aggrediuntur,in medio itinere,quacumque
data occaſione ab opere deſiſtunt.Quod in eodem
Dauid optimè demonſtrari poteſt: qui comtnatus
1.Reg.25. Nabal Carmeli, cùm viam ſuam domus inſequere-
tur, vt illum & omnem familiam deſtrueret, fuit
illi obuiam Abigail, & compreſſa ira vltionem di-
miſit,nec quidquam mali fecit. Id tamen eſt inge-
nium & conditio malorũ,vt ſi quod malum aggre-
diuntur, nunquam ab eo vſque in finem deſiſtunt.
Sic de ædificatoribus turris Babyloniæ dixit Deus:
Gen 11. *Non deſiſtent à cogitationibus ſuis, donec eas opere com-
pleant.* Nouerat enim optimè humani generis con-
ditor, hanc eſſe hominum conditionem & inge-
nium, mala incepta nunquam velle deſinere, ideò
ſua mirabili potentia opus illud deſtruxit. Bona
ante incepta nunquam finiunt, ſed quocumque
Exod.15. vento huc & illuc facilè impelluntur.Sic filij Iſraël
cantantes & gaudentes iter inceperunt in terram
Exod.16. promiſſionis, ſed cùm cibi deficerent,manum ab
aratro voluerunt retrahere, & reuerti in terram
Ægypti,& aduerſus Moyſen & Aarõ ſunt loquuti.
At verò beatiſſ.Virgo, vtpotè quæ exemplar debe-
bat eſſe totius virtutis cum ſancto eius ſponſo à ſo-
lemnitate feſti non deſtiterunt, quoadúſque dies
Exod.19. feſti adimplerentur. Iubebat enim Deus,vt in fim-
brijs veſtimenti ſummi ſacerdotis apponerentur
glandes punicæ. Solùm hoc genus fructus inter re-
liqua alia corona inſignitur, & hac de cauſa iubet
Deus apponi in fine veſtimenti: vnde facilè ſit in-
telligere coronam victoriæ non dari à Deo eis, qui
inceperint, ſed potiùs his, qui vt magnanimi &
ſtrenui milites in victoria vſque ad finem perſeue-
rauerint.

110. *Et remanſit puer Ieſus in Hieruſalem.* Eum quippe
Ieſus qui bona indole eſt natus, ſatis eſt vt viam virtutis
perditus doceas, & oſtendas: ipſe enim poſtea velut equus
quid do- in curſu poſitus à recto tramite nõ diſcedet. Quod
ceat. quidem oſtenditur in puero Ieſu, qui cùm ductus
eſſet in Templum vt ſolemnitati feſti adeſſet, non
ſolùm diebus,quibus feſtũ celebrabatur, ſed etiam
poſteà ibi manſit. In quo nulla prorſus eſt paren-
tum negligẽtia: nec ſanæ mentis erit qui talis ſuſpi-
cionis eos arguat. Fuit enim hoc factum diuino
conſilio & prouidentia. Primò vt ſapientiam ſuam
in gloriam & honorem æterni patris manifeſtaret.
Ioan. 8. Nam ipſe dixit: *Qui miſit me, mecum eſt: & non reli-
quit me ſolum: quia quæ placita ſunt ei facio ſemper.* Item
etiam vt zelum ſuum erga patris honorem oſten-
deret ab infantia & pueritia. de quo ipſe gloriatur,
Ioan.2. cùm inquit. *Zelus domus tuæ comedit me.* Denique vt
omnibus, maximè pueris exemplum daret aſſiſten-
di Templo & diuinis rebus; vt illud ſapientis re-
Eccl.12. cordaremus: *Memento creatoris tui in diebus iuuentutis
tuæ, antequam tenebreſcat*, &c.

111. Docemur etiam ne diuinis donis & gratijs freti
Dona nimis confidamus, neque in vtramuis aurem dor-
Dei an- miamus ſecuri. Nam quantò quis maioribus donis
xiè cu- eſt præditus, tantò altiùs, & profundiùs debet vi-
ſtodiẽda.
gilare ne ſibi rapiantur. Cura & humilitate, opus
eſt. *Nam qui ſtat* (vt diuinitus monet Paulus) *videat,* 1. Cor.10.
ne cadat. Et alibi: *Tu fide ſtas, noli altum ſapere, ſed time.* Rom.11.
Sapiens etiam: *Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus.* Prou.18.
Nemini mortalium in hac vita, aut maiores, aut co-
pioſiores dotes contigerunt, quàm Virgini matri,
cui cum vnigenitum Dei filium illi dediſſet æternus
pater, & ipſius matrem ante ſæcula ſtatuiſſet, nunc
illum amittit, quem cogitur mœrore plena inqui-
rere, & tandem poſt tertiũ diem illum inuenit. Sic
eſt adeò facilis iactura donorum Dei, vbi nimia ſe-
curitas animum tenet, quamuis ſanctiſſimæ matri
non id negligentiæ debeat verti. Noſtra enim cauſa
id factum fuiſſe cenſendum eſt, vt ſemper ſoliciti ſi-
mus in conſeruandis dotibus nobis diuinitus con-
ceſſis. Etenim ſi Maria filium ſibi à Deo datum
amittere potuit quid eſt quod tu non poſſis dotes
aliquando à Deo datas perdere? Quod tamen hic
puto eſſe dicendum, id ſcilicet eſt, Chriſtum pro
aliquo temporis ſpatio à veneratione actuali matris
diſceſſiſſe, vt nos maiorem adhiberemus diligen-
tiam & ſolertiam in ſeruandis donis, quæ nobis à
Deo contigerunt.

Obſerua autem diligenter, quod filius à matre 112.
diſcedit, & poſtea à doctoribus. Sed multo diffe- Alter
rentius, nam à matre diſcedebat per paruum tẽpus, pios re-
clam & ſine matris culpa, vt maius deſiderium & linquit
feruẽtius in matre exardeſceret. A Iudæis verò & ſcri- Deus ali-
bis palam diſcedebat eorum culpa, quia tantum- ter im-
modò illum ſuſpenſi admirabantur, nihil altiùs, nec pios.
excellentiùs de ipſo cogitantes, cùm tamen ex his,
quæ Chriſtus loquebatur & faciebat, ſatis illum co-
gnoſcere potuiſſent. Idem etiam nunc bonis & ma-
lis ſolet contingere, nam multoties Dei præſentiam
viri ſancti deſiderant, & multis lachrymis, & ſuſpi-
rijs expoſtulant. Vt ait Propheta ſanctus: *Auertiſti* Pſal.29.
faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus. Et iterum Pſal 16.
inquit: *Ad te clamaui, & exaudiſti me.* Sic ſimiliter per Gen.39.
breue temporis ſpatium deſeruit Ioſeph, Iob, & Iob 1.
Tobiam, ſed mox tanto glorioſius rediit cum eo- Tobiæ 2.
rum conſolatione. Hoc enim ſemper electi experti 2.Par.12.
ſunt. Improbis autem dicit Deus: *Vos reliquiſtis me,
& ego reliqui vos.* Et iterum: *Abſcondam faciem meam
ab eis, & conſiderabo nouiſſima eorum.* Item: *Non audiuit* Deut.32.
populus meus vocem meam, & dimiſi eos ſecundum deſi- Pſal 80.
deria cordis eorum. Hos relliquit in æternum, bonos
autem ad tẽpus. Væ illis, quos Deus in perpetuum
derelinquit. Vehemẽter ab illo expoſtula, & ſi opus
fuerit lachrymarum fontem diffunde, ne ſua miſe-
ricordiæ manu te dimittat. Sed quid eſt hoc quod
cùm nondum venerit, iam amittitur? hoc facit, vt
maiori deſiderio illius teneamur. Nõ enim ſic adeò
tutum & ſanum illius ſtatum iudico, qui ſemper
Domini beneficijs affluit, quam illius qui aliquan-
do tepidus eſt, quique aliquando à Domino dere-
linquitur, quippe qui talis ſemper in humilitate &
maiori vigilantia vitam deget.

Aduerte etiam quod nũquam beata Virgo Chri- 113.
ſtum amiſit cum à perſecutione Herodis fugeret in Chriſtus
Ægyptum, nec ibi exiſtens, aut rediens, ſed in feſto citiùs in
& maxima ſolẽnitate. In quo facilè innuitur quam proſperis
mala ſit nobis mundi fœlicitas & affluentia, quan- quam
doquidem in ea potiùs quàm in perſequutionibus aduerſis
& tribulationibus Chriſtus amittitur. Adam cùm amitti-
in Paradiſo terreno eſſet, magnis honoribus conſti- tur.
tutus, omniũ rerum Dominus, Deo dilectus, quem Matth.2.
Angeli magno pretio habebant, quem dæmones
time-

timebant,& omnes creaturæ venerabantur,his om-
Geneſ.3. nibus immunitatibus, & priuilegijs præditus gra-
uiſſimè in Dominum Deum ſuum peccauit.E con-
tra verò patientiſſimus Iob multoties ſibi data anſa
& occaſione, vt inter tot tantaſque tentationes &
afflictiones Dominum Deum ſuum offenderet,ma-
Iob 2. luit viriliter pugnare, taliter, vt ſcriptura dicat: *In
omnibus his non peccauit Iob.* Quis obſecro magis re-
ctus fuit Dauid, an Salomon? Certum eſt quod
Dauid ſanctior fuit, quãdoquidem is Christo gau-
deat,& eius beatitudine fruatur, nemo eſt, qui am-
bigat. De Salomone autem non nobis conſtat, an
damnatus fuerit,an ſaluus.Omnis enim ſanctiſſimi
regis Dauid vita non niſi multis laboribus,perſecu-
1.Reg 25. tionibus,& calamitatibus conſtitit.Nam in exilium
1.Reg.21. abijt,famem & ſitim fuit paſſus ſic adeò vt cogere-
2.Reg.13 tur à Nabal & à ſacerdote Ahimelech panem mẽ-
2.Reg.18. dicare. Poſteà verò quam iam in regem electus eſt
3.Reg.1. omnis vita multis lachrymis & mœrore fuit mixta.
Fecit enim planctũ propter Amon, & Abſalon,filij
eius grauiſſimas iniurias ipſi intulerunt; nam vnus
2.Reg 16. vim intulit ſorori,alter fratrem ſuum occidit. Ado-
2.Reg.20. nias regnũ volebat vſurpare: Abſalon bellum gerit
2.Reg 24. aduerſus eum,& è domo eijcit: Semei illi maledi-
cit,Siba contra eum inſurgit:& denique ſuper om-
nia hæc Deus immittit illi peſtem & flagella gra-
uiſſima. E contrà verò Salomon fœliciter & pro-
ſpere regnauit, delitijs nutritus, & recta valetudine
fuit potitus,nemo illi fuit moleſtus, omnes ſeruie-
bant illi cum gaudio, vixit fœliciſſimus & glorio-
ſus, à nemine fuit perſequutus, nunquam labores,
3.Reg.8. ærumnas,aut calamitates fuit paſſus; Diuitijs àbun
& 9. dauit & concubinis; hortos amœniſſimos, campos
& ſyluas habuit, domos eburneis laquearibus &
Zaphiro constructas. Aſpice igitur quàm inimica
ſit proſperitas & fœlicitas ipſi animæ: nam cum
Salomon ſapiẽtiſſimus atque amicus Dei eſſet,adeò
eſt hæc tam atrox & fera beſtia, vt nulla ſapientia
pôſſet ſeipſum liberare, quin in grauiſſima peccata
& flagitia non laberetur: ita vt multi credant (quæ
probabilior eſt opinio) in infernum deſcendiſſe.
Quemadmodum labores & afflictiones ſalutẽ Da-
uid promiſerunt:ita fœlicitas in magnum conſtituit
diſcrimen filium eius Salomonem. In quo clarè vi-
debis quomodo Deus magis offenditur in mundi
gloria & proſperitate,quam in vtilitate & contem-
ptu. Quod ſi Ethnicorũ liceat exempla in medium
afferre, vt etiam illis hæc veritas magis cõfirmetur,
aſpice Magnum illum Alexandrum,qui cùm excel-
lenti virtute eſſet præditus, poſtquam in tantorum
regnorũ principem fuit electus,adeò ſuperbus,cru-
delis,& vitioſus fuit factus. Quippè qui Parmeni-
dem amicum ſuum occidit,Philiotam, & veneran-
dum ſenem Clitum patri ſuo multis de cauſis ami-
ciſſimum, ſimul etiam condiſcipulum ſuum Calli-
ſthenem, Athalum, Eurilochum, Pauſaniam, mul-
toſque alios Macedoniæ principes excellẽtes, quo-
rum malorum cauſa fuit; quia cultũ Deo debitum
ipſi tribuere noluerunt. Quam ob cauſam Paulus
Oroſius eum appellat magnum miſeriarum gurgi-
tem,& totius Orientis atrociſſimum turbinem. Vbi
maximè deberemus mirari,quemadmodum rerum
affluẽtia, ſtatus altitudo,imperium,& ſceptrum ex-
cellentiſſimum principem in id adduxerunt,vt gra-
uiſſima crimina perpetraret. Nulla quidem colla-
tione magnates & principes tot tantiſq; diuitijs cir-
cumuallari, in delitijs,& voluptatibus vitã degentes
grauius Deum offendunt, quam pauperculi & mi-
ſeri,qui ſudore vultus ſui panem quæritant. Magis
Deus inhonoratur diebus feſtis & feriatis,in quibus
de nihilo agitur quã de otioſitate,quæ ſanctis exer-
citijs inimica eſt,de ludo,de cantu, de cibis,& Bac-
chanalijs, quæ omnia animæ peſtes ſunt, & nouer-
cæ virtutum: quam in alijs diebus, in quibus vnuſ-
quiſque ſuo ſe applicet exercitio. Ideò non vacat
myſterio, quod Christus in hac feſtiuitate amitta-
tur,vbi omnes gaudebant,lætabantur, & in conui-
uijs cibo meroque ſe ingurgitabant. Vnde intelli-
ges quod ſimilibus temporibus homines ſoleant
ipſum amittere. *Remanſit* itaque Ieſus ſine parentum
licentia, quibus nihil voluit dicere: ſicut Sampſon
noluit Patri nec Matri dicere, ſe ſumpſiſſe mel de Iud. 14
ore leonis.

Sed dubium ſtatim hic inſurgit. Quare non à 114.
Matre licentiam petierit, vt ſic remanere poſſet? Exod.20.
Nónne hoc meliùs eſſet: quàm diſcedere, nihil eis
dicens? Si ipſe eſt qui parentes præcipit venerari:
quid eſt quod tanti mœroris fuerit cauſa ſanctiſſi-
mæ Matri & ſpõſo Ioſeph, cum vnico verbo poſſet
huic triſtitiæ ſatisfacere? Hoc Christus fecit,vt no-
bis inſinuaret ea, quæ ad ſalutẽ noſtræ animæ per-
tinent,& quæ ſpiritualia ſunt,temporalibus eſſe an-
teponenda. Non petijt licentiam, quia ad ea, quæ
ſunt Dei non opus eſt illam expreſsè poſtulare.
Nam ſi velis Monachatum adire non eſt opus, vt
priùs parentes conſulas. Atque ita poſteà dixit illis
Christus: *Neſciebatis,quod in his, quæ Patris mei ſunt,
oportet me eſſe?* Lege de hac re Hieronymum ſcri- Epi.1.de
bentem ad Heliodorum. Vbi veniunt parentes illi vita ere
taxandi, qui de filijs conqueruntur, eò quòd facul- quante
tatem non expoſtulauerint, vt religionem ingre- tempore.
diantur. Nam ipſi parentes ſunt corporis, non ani-
mæ: qui contemni,& reijci debent, ſi contradixe-
rint noſtræ animæ vtilibus, & conuenientibus: ſe-
cundum illud Redemptoris: *Qui non odit Patrem* Luca 9.
ſuum, & Matrem ſuam propter me, non eſt me dignus.
Nam in tali caſu crudelitate vti,eſt miſericordiam
exercere. Sic olim Moyſes loquens cum Domino
dixit: *Qui dixit Patri ſuo & Matri ſuæ, neſcio vos, &* Deut 33.
*fratribus ſuis ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos,hi caſto-
dierunt eloquium tuum,& pactum tuum ſeruauerunt, iu-
dicia tua ô Iacob,& legem tuam ô Iſraël!* Sic igitur Do-
minus remanſit in Hieruſalem.

Et non cognouerunt parentes eius. Nam ſi cognouiſ- 115.
ſent,non vtique amiſiſſet. Multi etiam nunc amit- Ex igno-
tunt Christum, qui cum non cognoſcant bonum rantia
ex ignorantia peccant. Vnde Eſaias: *Propterea capti-* multa
uus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam. mala. Iſaia 5.
Omnis namque malus eſt ignorans: non quia om-
ne peccatum ex ignorantia procedat (nam mul-
ta ſunt, quæ vel ex malitia, vel fragilitate pro-
ueniant) ſed quia omnis qui peccat ignorat princi-
pia practica. Nam quãdo quis ex malitia delinquit,
id prouenit, quia nouit principia ſpeculatiua. Vt
qui ſcit vſuram eſſe peccatum,dans ad vſuram pec-
cat ex malitia, & non ex ignorantia principij ſpe-
culatiui. Nihilominus tamen peccat ex ignorantia,
quæ ibi inuoluitur, quia licet non ignoret vſuram
eſſe peccatum, ignorat tamen quanta ſit pœna il-
lius peccati,& denique ignorat quanta & quàm in-
effabilis ſit bonitas Dei, & quàm grauiter ipſe of-
fendatur: Vnde Christus: *Hæc facient vobis,quia non* Ioan.17.
nouerunt Patrem neque me. Sola enim conſideratio
tantæ malitiæ, & abominationis, quæ in ipſo pec-

cato

ca[illegible]o includitur [illegible]ris deberet eſſe, vt vniuerſi homi-nes pec[illegible]tum [illegible]rent & tanquam perniciofam peſtem d[illegible]eſtarentur. Sed cùm iam peccatores in id m[illegible]um peruenerint, vt obcœcati ſint, & mentis oculis careant, audent peccata committere eum ha[illegible]ius ignorantia. In cuius conſiderationem tu quiſquis es, qui Deum audes offendere, fac illud

Tobiæ 6. quod Angelus Raphaël conſuluit Tobiæ. *Exentera* (inquit) *piscem, & tolle fel*: bonum enim eſt ad viſum. Sic tu exentera peccatum vt videre poſſis ipſius [illegible]aritudinem, quo facto expelles ignoran-t[illegible]m & oculos aperies, & videbis quanta ſit pec-[illegible] mal[illegible] & fœditas. Sola hæc cognitio ſatis eſ-ſet, v[illegible] nemo auderet ita ſe præcipitem in peccatum dar[illegible]. Fuit enim quidam Doctor Theologus qui dix[illegible], [illegible]uod ſolùm manifeſtatis & apertis cir-cu[illegible]ſta[illegible]ijs, quæ in peccato mortali ſunt, confir-ma[illegible]eus Apoſtolos, vt non poſſent in peccatum la[illegible]. Et quamquam hæc non videatur mihi ſuffi-[illegible]uſa & ratio, quare Apoſtoli fuerint confir-[illegible]ed tamen ſola animaduerſio malitiæ peccati & [illegible]æ [illegible]uam ſecum annexam affert, magna qui-[illegible] eſt pars, [illegible]t homo ſe auertat à peccato, & quia m[illegible]t ne[illegible]ligentia huius conſiderationis, ſolet fi[illegible], v[illegible]mnes peccent ignorantes principia pra-ct[illegible]r quia ipſe Chriſtus volebat docere, ſe ab h[illegible]us amitti ignorantiæ cauſa, voluit manere i[illegible]u[illegible]alem & quod parentes ſuos lateret. Nam cert[illegible] eſt neminem Deum amittere, niſi qui eius cogn[illegible]ne, & grauitate peccati & inferni pœnis caret. Gloriantur homines, & ſtudent honoribus ac[illegible]urrendis, atque diuitijs, & in mundanarum re-ru[illegible] ſapientia altas agunt radices; in eis verò quæ ad cultum, & honorem Dei ſpectant hebetes & i[illegible]ti redduntur. Similes valdè ſunt talpis, quæ ſubtus terram viam aperiunt, in media verò luce

1. Reg 3. cæci & obtenebrati ambulant. Heli adeò cæcitate lab[illegible]bat, vt nec lucernam poſſet videre, donec ext[illegible]cta erat. Ita hi, qui terrenarum rerum ſapien-tia[illegible] atque cæcitatem mundi induerant; & diui-tiarum ignorantes Deum amittunt, & eum in Hie-ruſalem relinquunt; quia neſciunt, nec intelli-gunt, nec cognoſcunt. Sed iam ad hiſtoriam reuer-tamur.

Vers. 44. *Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, venerunt iter diei.* Mos erat filijs Iſraël (& vtinam apud nos etiam eſſet) in diebus feſtis euntes Hieruſalem, vel ab ea redeuntes, differentibus vijs homines & mu-lieres tenderent, idque fiebat honeſtatis cauſa. In-fantes autem, & pueri indifferenter vtrumque pa-rentem poterant comitari: & hoc fuit in cauſa, vt ſanct[illegible] Ioſeph exiſtimaret puerum Ieſum cum ma-tre [illegible]e nec non etiam beatiſſimam Virginem [illegible]ntrari[illegible] ſuſpicio feſellit, & ſic ambo ab Hieruſa-lem receſſerunt in Nazareth toto die ambulantes, putantes puerum ſimul aduenire. Cumque in fine diei vterque aduerteret eum neutro puerum veni-re, ang[illegible]iſtia & mœrore confecti quærebant illum. Vbi doctrina tibi proponitur maximè tuæ animæ neceſſaria, ita vt non ſis contentus, quòd Chriſtus cum al[illegible]o ſit, niſi tecum etiam habitet. Nec ea ne-gligentia capiaris, vt exiſtimes ſatis eſſe eum alio tendere ſi etiam tecum non abeat. Gloriantur quip-pe multi & ſe iactant, principes & patronos ſuæ religionis ſanctiſſimos fuiſſe, & in vijs Domini di-rectè ambulaſſe. Sed quid tibi proderit eos ſanctè & integrè vitam degiſſe, & cùm Deo ambulaſſe,

niſi tu eorum veſtigia ſequaris, & Deum tecum du-xeris? Diligentèr Deum debes inquirere, & talia operari, vt ipſe non dedignetur tecum ſimul abire, & tua familiaritate gaudere. Nam ſi ea fiducia ſo-lùm es contentus, vt cùm alijs abeat, & negligens fueris in inquiſitione illius, quando diei huius vitæ iam finis aduenerit, & hac communi luce fueris priuatus eo amiſſo, ſi illum quæſieris, non inuenies. Sed iam videndum eſt, poſtquam illum amiſerunt, quid fecerint.

Et requirebant eum inter cognatos & notos. Et inter 116.
hos non inuenerunt eum. Vt intelligatur quod nec Non inuenitur Christus inter cognatos.
caro, nec ſanguis potuerunt illum inuenire. Verùm ſi Chriſtus non inuenitur inter cognatos & notos; quid eſt, quòd plerique religioſam vitam profeſſi, poſtquam parentes ſuos cognatos & mũdum pro-pter Deum reliquerint: cœnobijs ſuis relictis inter cognatos & notos in ſæculo vagari conſpiciuntur? Si Chriſtus non eſt inuentus inter cognatos & no-tos: qui fieri poteſt, vt inter cognatos & notos tu illum reperias? His enim, qui ſanctam vitam & ca-ſtam ſunt profeſſi, dixit Chriſtus: *Vos eſtis ſal terræ.* Matth 5.
Sal extracta maris aqua & congelata ſolis calore fit ita Monachi & religioſi, qui ab hoc mundo, tempeſtuoſo mari erepti ſunt, orationis calore, & Simile.
radijs contemplationis percuſſi in ſalem conuer-tuntur. At verò ſi acceperis ſalem, & eum in mare proieceris diſſoluetur totus, & in aquam conuerte-tur. Ita Monachus, qui poſtquam religionis habi-tum induit, & in monaſterio iam factus ſal, iterum in mundum egreditur, & cum ſæcularibus conuer-ſatur, ſæcularis iterum conuertitur & mundanus fit, vt erat antea. Et quamquam & religioſum repræ-ſentat, nihilominus ipſe peior effectus eſt omnibus ſæcularibus: quandoquidem religionis fuco & ſan-ctitatis ſpecie ſuam vitã tegit, & diſſimulat. Itaque tu, qui ſanctam religionẽ es ingreſſus, non Chriſtum quæras inter cognatos & notos, ſed in ſecreto mo-naſterij tui cubili lachrymis, oratione, ieiunio, & diſciplina. Notabis autem, quod quamuis B. Virgo rectè ſciret, Ieſum nequaquam poſſe amitti, quia priùs ſua prædicatione miraculis oportebat, vt mũ-do manifeſtaretur, & quod mortem acerbiſſimam pariens humanum genus debebat redimere; nihil-ominus tamen cùm hæc omnia rectè noſſet, quan-tum ipſe potuit effecit, vt illum inueniret. Quo qui-dem egregium documentum nobis ob oculos po-nitur, vt quamuis ſciamus Deum nos adiuuaturum, nihilominus quantum vires noſtræ valuerint cone-mur eum reperire. Cuius rei exemplum ſacra pagi-na nobis ſubminiſtrat. Nam cùm Iacob certius ha- Gen 31.
beret Deum eſſe cum illo, & fratrem ſuum futurum eſſe ſuperiorem. Et ſciebat etiam quòd Deus ar-guit Laban, & quod præcepit ne aſperè ei loquere-tur, nihilominus tamen facit quod in ſe eſt, & mit-tit munera Eſau, vt illum placaret, & inueniret gra-tiam coram oculis eius. *Hæc dicetis Domino meo Eſau,* Gen. 32.
&c. Dauid quoque certo ſciens ſe regnaturum poſt 1. Reg 27.
Saulem, & quod Dominus ei auxiliabatur, nihil-ominus fugiebat à facie eius & abſcondebatur, & abijt ad Achis Regem Geth, &c.

Et non inuenientes, regreſſi ſunt in Hieruſalem requi- Vers. 45
rentes eum. Quod igitur nunc pijs lachrymis & de- Dolor B. Virginis.
uota mente eſt conſiderandum, ſcilicet, quibus do-loribus & tormentis cor Virginis fuerit ſauciatum his tribus diebus, quibus abſentiam ſui amantiſſimi filij fuit paſſa. Quas lachrymas, quæ ſuſpiria, quos

gemitus

gemitus emisit, quando oculos in filium conuertit, & eum non vidit. Iam hic sacratissima Virgo incipiebat crudelissimos & acerbissimos dolores experiri, quos in eius morte erat passura: de quibus Simeon iam antea prophetauerat dicens: *Tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit.* Nesciebat quid ageret sanctissima Mater angustijs & doloribus circumdata, cum thesaurum illum, sapientiam æterni Patris, quem Deus in custodiam illi daderat amisisset. Quocirca gemitibus & vocibus magnis potuit illa verba referre, quæ Ruben dixit: *Puer non comparet, & ego quo ibo?* Putabat sanctissima Mater filium amisisse, eò fortè quia ipsa (non vt par filio Dei vnigenito) debitū obsequium & ministerium præstitisset. Quapropter postea illi dixit, *Quid fecisti nobis sic?* Hoc est: quæ causa fuit vt nos omitteres? Dic mihi, quid peccaui, aut in quo aduersus te deliqui, vt posteà me corrigam? Vbi beatissimæ Virginis humilitatem debes admirari, quòd cùm eius obsequium & seruitium magis Deo placeret, quàm cuiuscumque alterius supremi Angeli: nihilominus tamen ipsa anceps & dubia manet, non intelligens an forte aliquid fecisset quo Christi oculis displiceret. Tu verò qui quotidie in mille defectus & peccata incidis, contentus & lætus viuis, existimans tuis factis Deum amicum & propitium habere.

Gen 37.

117. Documenta. Ex quo loco disces semper cautum in hac vita oportere viuere. Tantùm abest, vt securus & contentus viuas. Vide etiam quibus doloribus & angustijs dilectissima mater afflicta sit. Solet enim Deus frequenter electis & amicis suis labores & afflictiones immittere: vt quanti sit valoris eorum virtus cognosci possit. Nam qui pondus aliquod auri vel argenti solet appendere, vt clarius cognoscat, quantas habeat drachmas aurum illud, solet transmutare aurum in stateram vbi perpendicula erant, & è contra perpendicula, vbi aurum. Ita similiter contigit Deo cum patientissimo Iob, qui dedit illi abundantes diuitias, rectam corporis valetudinem, & multos filios, & constituit illum in stateram totius humanæ fœlicitatis. Et quamquam multi, qui in hac statera collocantur, solent deficere à vera ponderis mensura, quemadmodum Pharao, Saul, Salomon, Aman, & alij multi; tamen sancti Patriarchæ Iob pondus stetit infiniti valoris, quia omnibus his bonis nūquam superbijt. At verò vt rectiùs & exactiùs examinaretur, transtulit illum Dominus in stateram tribulationum & laborum, vbi fidelis seruus fuit inuentus. Quocirca de eo scriptura inquit: *In omnibus his non peccauit Iob, nec stultum quid contra Dominum locutus est*, sed potiùs Deum laudabat & glorificabat, dicens: *Dominus dedit, Dominus abstulit*, &c. Sic beatissimam Virginem, post tanta dona cōcessa post honores & gloriam, quàm possidebat, cùm haberet Christum filium suum, in statera approbationis illam constituit, vt virtus atque patientia cognosceretur, & vt ipsa filij absentiam sentiret, quæ eius præsentia semper alacris fuerat. *Quos enim diligit corrigit*, vt eorum virtus magis elucescat. Vt nos non tristemur quando aduersa nobis aduenerint: quandoquidem sanctissimam matrem ab his non liberauit, vtpotè matris illius est, dilectos & amicos suos his nuncijs salutare: quod quidem indicium est summi amoris Dei erga illos.

Iob 1.

Iob 1.

Hebr. 12.

118. Perditus Christus. Ad tuam hic eruditionem debes animaduertere, quod si Christum amisisti, & vis illum inuenire, per eandem viam debes retrò vertere. Virgo nanque beatissima & sanctus Ioseph sic facientes, meruerūt eum inuenire. Sic tu cum à Deo te auerteris, & illum per peccatum perdideris, nihil facilius, quàm si eandem viam ambulaueris poenitentiam agens, dolore & lachrymis eam irrigando. Ideò præclarè Paulus: *Deponentes vos secundum pristinam conuersationem veterem hominem qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo.* Et paulò pòst: *Qui furabatur iam non furetur.* Quasi dicat Paulus, Sinite istos antiquos mores, deponite iā veteris hominis malitiā, & qui auarus erat, iam posthac liberalitatem exerceat, libidini vacans, iam castus fit, & puram mentem Deo conseruet, qui inuidiam sectabatur, iam inde charitatem induat. Superbus & laudis cupidus, iam humiliter & abiectè de se sentiat. Nam cùm Rex Ezechias morte esset damnatus, in se conuersus deplorauit: quo meruit audiri: *Non morieris.* Solet enim Dominus sententiam mutare, si tu mutaueris delictum. Si in risu & gaudio Deum amisisti, reuertere, & in planctu & fletu illū inuenies. Si escis & cibis superfluis Deum offendisti, sobrietate & ieiunio illum placabis. Est enim axioma medicorum famosum: *Contraria contrarijs esse curanda.* Sic Niniuitæ facientes, Deum in suam gratiam conciliauerunt. Quapropter Dominus per Esaiam inquit: *Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum.*

Quomodo turbatum inueniatur.

Ephes 4.

4. Reg. 20. Esaiæ 37.

Iom. 3.

Esaiæ 55.

Et factum est post triduum inuenerunt illum. Consummatis diebus paschæ vna die venerunt parentes Christi, qui fuit prima dierum trium, sequenti verò die quæsierunt illum inter cognatos & notos, tertia verò die reuersi sunt, per eandem viam qua in Hierusalem venerunt, die verò sequenti, quarta, scilicet, eum inuenerunt. Non enim iam patiebātur, viscera pijssimi Iesu, beatissimæ Virginis angustias, & dolores longius portandi, ne acerrimi doloris cruciatu tabescens columna fitmissima deficeret. Nec voluit statim inueniri, quia maius gaudiū afferunt illa, quæ carius emuntur. Ita Deus sæpè internas animi consolationes aufert amicis, atque electis suis; non quia malum illis vult, sed vt eorum virtutem examinet, acuat, & confirmet. Qui cùm sciat in nobis non esse solidam, stabilem, atque firmam virtutem, nos per multum temporis nos deserit, nec à nobis abest, sed statim nobiscum adest. Vix explicari vllo pacto potest ingens illud Virginis gaudium, quando suum filium suis oculis præsentem aspexit. Taceat gaudium illud, quo reges illi Magi fuerunt perfusi, quando stellam amissam inter reliquas cœli viderunt apparere, etiam si Euangelista dicat, quod *gauisi sunt gaudio magno valdè.* Sileat enim gaudium illud, quod habuit mulier, quæ *dragmam* perdiderat, illa iam inuenta. Taceat etiam pastor cum gaudio suo, qui *ouem perditam* in ouile adduxit. Taceat etiam lætitiam suam & alacritatem pater ille, qui *filium Prodigum* iam amissum, brachijs extentis in sinum suum recepit. Nam omnium horum lætitia nullo modo cum ea, quam beatissima Virgo habuit venit comparanda. Ibi sanctissimæ matris lachrymæ doloris & lætitiæ se inuicem obuiarunt. Recordatur ibi transacti dolosis,

Vers. 46.

Matth. 2.

Luca 15.

Luca 15.

loris, quia illum amiſerat. & lachrymas proferebat gaudij, præſentem illum intuens.

119. Ex quo elicies non eſſe perpetuam triſtitiam ſeruorum Dei: nam etiam ſi labores: & ærumnas hi patiantur, poſteà ſpiritus conſolationes & gaudia immittit. Ita ſe habuit cum Iacob, Ioſeph, Dauide, & Helia, quos tandem mille gaudiorum generibus viſitauit, ita vt meritò dicere potuerint. *Secundum multitudinem dolorum meorum, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Finem habent labores bonorum, labores autem malorum, & ærumnæ timendæ ſunt: quia perpetuæ ſunt, & fine carentes. Sic ſanctorum Machabæorum frater minor Tyranno dixit: *Fratres mei modico nunc dolore ſuſtentato, ſub Teſtamento æternæ vitæ effecti ſunt: tu vero iudicio Dei iuſtas ſuperbiæ tuæ pœnas exolues.* Illas ergo æternas pœnas fuge, non has, quæ parum durant: quæ fœlicem finem & gaudium ſortiuntur. Diſce etiam ex hoc loco, ne animi deliquium patiaris: ſi aliquando Dominus aufugerit, aut oculorum tuorũ aciem præterierit (volo enim dicere, quando à te ſuſtulerit internam hanc animi conſolationem) quandoquidem ſanctiſſima Virgo ea caruit, omni culpa vacans, ſola diuina voluntate atque diſpenſatione. Diſce etiam te commendare in manus & voluntatem iſtius Domini, quando eum amiſeris, paratus ferre martyrium huius abſentiæ per omne tempus, quod ipſe voluerit, nihilominus firmus & ſtabilis eſto, nec ab illo diſcedas: ſed potiùs toto hoc tempore cum magna cura & diligentia debes incedere, inquirens quem perdidiſti. Quemadmodum beata Virgo quæ per aliquod tempus caruit hoc tanto theſauro in noſtrum ſolatium, poſteà verò quæſiuit, vt nobis relinqueret exemplum, & denique illum inuenit, vt animum noſtrum ad ſimile opus corroboraret. Et hac de cauſa has abſentias Dominus facit, vt nobis materiam exhibeat, qua in tantis virtutibus nos poſſimus exercere. Abijt, vt nos humiliet: venit, vt nos conſoletur: moram facit, vt virtutis noſtræ periculum faciat. Nam ſi trium dierum ſpatio triſtes illum quæſierunt: bene poſtea non ſine magno fœnore rependit, quandoquidem tantùm gaudium illis attulit, cùm eum inuenerunt inter doctores acutè diſſerentem magno omnium adſtantium applauſu. Tantam enim conſolationem Deus nobis tribuit, quantus fuit labor, quem pro ipſo ſumus perpeſſi. Nam ſi in Cana Galilææ quemadmodum erant ſex hydriæ aqua plenæ, centum eſſent omnes proculdubio poſſet in vinum conuertere. Ita vt perſuaſum tibi habeas, quod vbi maior fuerit quantitas aquæ, ibi Dominus vim ſuperaddet maiorem: & vbi plures lachrymæ & afflictiones fuerint, plures conſolationes & gaudia ſpiritualia Dominus mittet: & vbi minores fuerint labores, pœnæ & ærumnæ, minorem gratiæ lætitiam, & minus gloriæ gaudium retribuet. Vnde Paulus: *Sicut abundant Chriſti paſſiones in nobis, ita per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.* Vbi diligenter debes perpendere, quomodo Deus miſceat læta triſtibus. Vnde apud Eſaiam Deus inquit: *Væ genti peccatrici populo graui iniquitate, &c. Deſolatur ficus in vaſtitate hoſtili, & derelinquetur filia Sion ſicut vmbraculum in vinea, & ſicut tugurium in cucumerario.* Et paulò pòſt: *Lauamini, mundi eſtote. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis.* Eodem modo Amos Propheta: *Leuo ſuper vos planctum domus Iſraël. Cecidit, & non adijciet vt reſurgat Virgo Iſraël.* Et paulò pòſt: *Hæc dicit Dominus Deus: Quærite me, & viuetis.* Et in Pſalmo: *Si dereliquerint filij eius legem meam & in iudicijs meis non ambulauerint, ſi iuſtitias meas profanauerint, &c.* Sequitur: *Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.* Sed oculos iam in miſericordiam & benignitatem Dei conuerte: *Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo, nec nocebo in veritate mea.* Quòd enim Deus nobiſcum quotidie facit, fecit olim cum primo noſtro parente. Nam Adæ dixit: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Et imponens finem laboribus ſuis, ſubdidit dicens. Donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es. Et cum eoſdem parentes noſtros vellet è Paradiſo voluptatis eijcere, fecit eis tunicas pelliceas, vt protegerentur à frigore &c. Sic miſericors Deus eos quos punit, ſolet conſolari: & poſt tribulationem, conſolationem immittit: quod omne in beata Virgine poſſumus contemplari.

Sed licet percontari: quomodo Chriſtus in illo 1204
tridno quo fuit in Hieruſalem ſe ſuſtentauerit: aut quis illi dederit cibum? Reſpondebo cum Baſilio & Bernardo, & alijs Eccleſiæ Doctoribus, Chriſtum oſtiatim mendicaſſe. Et Paulus Corinthijs ait de Chriſto, quod *propter nos egenus factus eſt.* Vbi in Græco habetur, *mendicus.* Et ſic legit Baſilius. Verba autem Bernardi libet referre: *Vt te Domine per omnia noſtræ paupertati conformares, quaſi vnus de turba pauperum ſtipem per oſtia mendicabas. Quis dabit me buccellarum illarum mendicatarum participem fieri, & illius eduli reliquijs?* Et ſi aliquis dixerit, quod Dominus in veteri lege præcepit dicens: *Non erit mendicus inter vos.* Reſpondeo quod loquebatur diuitibus, ac ſi eis diceret. Ita diligentes ſuis in ſubueniendo neceſſitatibus pauperum, vt nullam habeant neceſſitatem mendicãdi: nam ſatis care emit, qui petit: quandoquidem pro pretio ſuam verecundiam exhibet. Et certè ſi diuites tales eſſent, vt deberent: non tot peterent oſtiatim mendici, nam ipſi taliter ſuas diuitias impartirent, vt nullam pauperes haberent neceſſitatem mendicandi. Contemplare igitur hanc Chriſti mendicitatem pectore, & animo Chriſtiano: nam ſi illam rectè perpendis & conſideras, non exiſtimo te adeò lapideo & adamantino eſſe pectore, quin ſi ſuperbo animo, & elato fueris, non humilieris, cum videas Deum illum infinitæ maieſtatis (in cuius conſpectu Angeli, & cœleſtes ſpiritus contremiſcunt) pro te humilitatis veſtem induiſſe, & mendicum voluiſſe apparere: iuxta illud: *Pauper ego ſum, & mendicus.* Quæ verba ad literam Auguſtinus ſuper hunc Pſalmum de Chriſto intelligit. Voluit hîc eſſe mendicus, vt in patria illa cœleſti te ipſum abundantibus diuitijs ditaret. Allegat ſanctus Bonauentura, & refert illa verba Bernardi, quæ modo enarrauimus. Theophylactus etiam iuxta antiquam tranſlationem, qua vtitur. Thomas in catena aurea ſuper illud Lucæ: *In eadem domo manete, manducantes & bibentes quæ apud illos ſunt,* ita hunc locum exponit: *Vide* (inquit) *qualiter diſcipulos mendicare inſtituit, & pro pretio nutrimentum eos habere voluit.* Ioannes autem Oecolampadius, qui Theophylactum corrumpit ex induſtria, verbum *mendicandi* mutauit: eò quòd patrocinari videbatur piæ Monachorum mendicitati.

Afflictio piorum commendata. Pſal. 93. 2. Mach. 7. Ioan. 2. 2. Cor. 1. Eſaiæ 1. Amos 5. Pſal. 88. Geneſ. 3. Chriſtus pro nobis mendicus. Baſil. in interrogat. 262. Bern. in ſerm. Bonau. in Apolog. pauper. reſp. 3. art. 1. Alex. Alex. 4. p. qu. 107. mem. 1. 2. Cor. 8. Deut. 15. Pſal. 39. Bonau. in Apolog. pauper. reſp. 3. art. 1. Lucæ 10.

tati. Mendicauit itaque Chriſtus. Primò vt ſatisfa-
ceret abundè, & vt exolueret abſolutum pretium
& perfectum pro ſuperbia, & petulantia noſtra.
Luca 55. Nos quippè arroganti, & elato animo arripimus
Matt 21. cibum, non noſtrum, ſed prohibitum (quod & aſſi-
duè facimus) ipſe verò quod ſuum erat ſubmiſſe,
& humiliter quaſi alienum petit ſibi gratis dari.
Deinde vt nobis humilitatis præberet exemplum,
& vt ſuperbiam noſtram domaret, mendicauit lo-
cum, vbi cum diſcipulis Paſcha erat celebraturus;
Luca 19. mendicauit hoſpitium in domo Zachæi: à Muliere
Ioan. 4. etiam Samaritana aquam petijt, & mulieribus ipſi
Luca 8. miniſtrantibus mendicauit victum. Sed his iam
dimiſſis conſiderans Chriſti paupertatem, humili-
tatem & abiectionem, mecum diligenter reuoluo,
quid fieret de inſania & vanitate mundi, ſi Chri-
ſtus veniſſet magnus, diues, atque potens, ſi cùm
venerit ita pauper, mendicus, & abiectus omnes illi,
qui de Chriſtianiſmo gloriantur, ita ſint laudis cu-
pidi, diuitiarum ſitientiſſimi, elati, atque ſuperbi?
Quis obſecro auderet religionem ingredi, pauper-
tatem profiteri: & cum mendicitate, panem & ci-
bum quærere: ſi Chriſtus diues veniſſet? Si cùm
multi Chriſtiani videant in noſtri factione habere
Chriſtum pauperem, mendicum, & indigentem,
nihilominus tamen nos ipſos contemnunt, irri-
dent, & perſequuntur; quid obſecro, facerent ſi
Chriſtum diuitem pro ſuis partibus haberent? Si
paupertas & mundi contemptus quem Chriſtus
dilexit, non ſatis adhuc fuit ad frænandam multo-
rum Chriſtianorum cupidinem: quid facerent ſi
Chriſtus in potentia, & diuitijs adueniſſet? Magna
quidem eſt, & deploranda multorum perditio, qui
cum legem Chriſti ſint profeſſi? Ignominioſum
iudicant eundem Chriſtum ſequi, & vile exiſti-
mant paupertatem, quam ipſe dilexit & amauit: &
quod peius eſt & lamento dignius vitam Apoſtoli-
cam & ſanctam quam ipſe degit contemnunt, &
pro nihilo faciunt. Sed iam ad hiſtoriam deuenia-
mus. Poſtquam igitur Maria & Ioſeph puerum in-
uenerunt.

121. *In templo ſedentem in medio Doctorum, audientem
illos, & interrogantem.* Mos erat apud Iudæos in die-
bus Paſchatis de lege diſputare: & ſic Paſchata in
tempore illo celebrabantur. Nunc autem his diebus
certamen initur de aleis, taxillis, conuiuijs, & de
proximorum vita. Illa autem diſputatio, quam Iu-
dæi habebant, non fuit caſu, ſed moris erat. Atque
ita parentes ſecum filios ducebant, vt ibi diſcerent.
Inueni- Hic inuentus fuit Chriſtus in loco ſancto & ora-
tur Chri- tionis: non vt noſtri huius temporis adoleſcentes,
ſtus in qui in domibus ludo, & blaſphemijs dedicatis ſæ-
templo. piùs ſolent inueniri. Et non mirum debet nobis vi-
deri, quòd Chriſtum ibi repererint. Nam filius li-
benter in domo patris ſui manet. Ex quo ſequitur
quod ille, qui libenti animo Eccleſiam habitat, fi-
lius eſt Dei; quia eſt in domo patris, qui illum crea-
uit: ſed qui libenter eſt in locis otio & libidine
vacantibus, ſignum eſt filium eſſe Diaboli, quia in
domo patris ſui detineri vult. Sunt aliqua anima-
lia, vt crocodili & anates, quæ etiam ſi terram in-
colunt, libenter etiam ſubmerguntur in aquam, &
ibi gaudent eſſe. Sic Chriſtus etiam ſi vt homo
qui educatus fuerat in terra, & cùm parentibus ſuis
ipſam habitabat: ſtatim vt Templum videbat,
quod quidem domus Patris ſui æterni erat, vt ve-
rus filius in ipſum ingreditur, & ibi gaudet, Ma-
trem pro Patre relinquent: nam hoc eſt magis con-
ueniens ſuæ naturæ & inclinationi: vt filij anatum
qui etiamſi ab aliqua gallina fuerint procreati,
viſa aqua ſtatim eam ingrediuntur & ſubmergun-
tur.

Obſerua autem, quod eſt Templum ſine Do- 122.
ctoribus, & Doctores ſine Templo: & Templum
cum Doctoribus. Templum ſine Doctoribus illa
Eccleſia appellatur, in qua nulli ſapientes homi-
nes, nec docti ſunt. Vt hodie multæ Eccleſiæ ſunt,
quæ plenæ ſunt clericis inſipientibus & ineptis: qui
cum nec ſacros Canones, nec Theologiam, nec
Grammaticam didicerint in ſacros Ordines pro-
mouentur. Inter hos nequaquam Chriſtus habitat,
qui ob ſuam ignorantiam & inſcitiam in admini-
ſtratione Sacramentorum in grauiſſima peccata
dilabuntur. Doctores ſine Templo ſunt docti &
literati, qui extra gremium Eccleſiæ ſunt: vt ſunt
ſapientes hæretici, ſchiſmatici: inter quos minimè
Chriſtus eſt, quandoquidem ipſe in Templo inue-
nitur. Templum cum Doctoribus eſt illud, in quo
adſunt Catholici homines ſimul & docti: inter
quos inuenitur Chriſtus in medio Doctorum. Sed
in quàm paucis Eccleſijs hoc inueniatur vos vide-
tis. Nam multæ Eccleſiæ ſunt plenæ pueris, & ado-
leſcentibus indoctis: nam Epiſcopi & Canonici re-
ſignant ſuas præbendas in conſobrinos, & conſan-
guineos ſuos, cùm ſint multi Doctores Theologi
& probi viri verſantes in Academijs qui nec buc-
cellam panis in victum habeant. Graue iudicium &
tremendum hos expectat, & infernus faucibus a-
pertis talibus eſt paratus.

Nota etiam quod non ſolùm erat inter Docto- 123.
res, ſed in medio illorum. Fons enim, qui in media Chriſtus
platea cunctis patet, plus commodi omnibus af- in medio
fert, quam is, qui abſconditus eſt, & horologium Docto-
etiam in alta turri, meliùs ab omnibus auditur. Ita rum tan-
Chriſtus ſemper reperitur in medio trium diuina- quà fons
rum perſonarum, locum habens: in natiuitate, in ſapien-
medio duorum animalium poſitus erat: in morte, tiæ. Luca 23.
inter duos latrones: & ſalutem operatus eſt in me- Pſal. 73.
dio terræ: & poſt reſurrectionem, in medio diſci-
pulorum ſtetit. Poſt Aſcenſionem etiam apparuit Ioan 10.
Ioanni inter duo candelabra aurea. Vt illud quod Apoc. 1.
Paulus ait, in ipſo optimè adimpleretur. Ipſe enim 1. Tim. 2.
eſt mediator inter Deum & homines. Et hic *in me-
dio doctorum* inuentus eſt. Quocirca debes animad-
uertere, quod ſi proximo iniuriam intuleris, aut
manu eum percutis, Chriſtus in medio tui & illius
eſt: & priùs eum percutis, quàm proximum, &
maxillam Chriſti ictus ferit, quàm maxillam pro-
ximi. Ideoque nemo proximum offendit & lædit,
quin priùs Chriſtum offendat. Quapropter iram
comprime, nec proximum offendas, quandoqui-
dem Deum priùs offendis. Si verò tu iniuria fue-
ris affectus, tace: Deus enim qui priùs iniuriam
accepit, ipſe vindicabit, cùm dicat: *Mihi vindictam* Rom 12.
& ego retribuam. Vellem ego, vt diuites hoc ſecum Eccli. 8.
animo reuoluerent, quòd cùm pauperi conuician- Deut. 32.
tur: aut magnates infimum perſequuntur, & in
carcerem agricolam detrudunt, & ſanguinem &
ſubſtantiam ebibunt, Deum eſſe, qui talia patitur,
quique vt iuſtus Iudex iniurias ſibi illatas vindica-
bit: cùm dicat: *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mi-* Matt. 25.
hi feciſtis. Sed iam videndum eſt, quid Chriſtus fa-
ceret inter Doctores. Erat *audiens, interrogans &
docens.* Vide quod Chriſtus in Eccleſia loquitur:
extra

extra Eccleſiam verò, non Chriſtus ſed Diabo-
Eccl.35. lus docet, imò ſeducit. Chriſtus autem *in medio*
Eccleſia aperuit os ſuum, quia impletus erat ſpiritu
ſapientiæ & intellectus. Agebat de aduentu Meſ-
ſiæ, & de Propheiijs, quas Prophetæ prædixe-
rant. Docet hic Chriſtus conſilium ſapientum &
prudentum eſſe auſcultandum, non ad diſceptan-
dum, ſed ad conferendum. Ideò dicit quod audie-
bat illos & interrogabat. *Interrogabat*, non vt doce-
retur, ſed vt potiùs doceret, prudenter interrogans:
vt ex eorum reſponſionibus occaſionem acciperet
docendi eos ſcripturas, & præcipuè aduentum
Meſſiæ. Priùs audit & deinde interrogat: vt ſuppe-
ditet exemplum priùs nos debere diſcere, quàm
Eccl.18. docere, iuxta illud Eccleſiaſtici: *Antequam loquaris,*
diſce.

525. Colliges etiam ex hoc loco alios audire, & ſen-
tentiam eorum non contemnere; quamuis igno-
Exod.18. rantes & inſipientes ſint. Nunquid tu ſic adeò ſa-
pientia cæteros excellis, ſicut Chriſtus hos Do-
Inferiorum conſilia etiã audienda. ctores. Moyſes etiam ſi ſapientiſſimus, & Dei lu-
mine illuminatus eſſet, audiuit Ietro ſacerdotem
Mediam, nec conſilium eius contempſit. Naaman
Syrus cum nondum eius animus quietus eſſet Eli-
ſæi reſponſione, ſeruos ſuos audiuit: & ſic meruit
4.Reg.5. à lepra mundari. Multi Prælati hac noſtra tem-
peſtate ſuo iudicio & ſcientia nimis præſumen-
tes, in manifeſtiſſimas inſanias & ineptias dila-
buntur: nolentes audire ſuos ſubditus; atque ita
volentes ſuam propriam voluntatem adimplere,
ſapientes & doctos à ſe reijciunt, ſimul & religio-
ſos: nam prioribus Prælati adiuncti ſubditos ſuos,
ſecundis verò Domini. Fit enim hoc ita quia
ignorantes & inepti in nihilo illis contradicant.
Et quantum ab ſcopo rectæ rationis iſti aberrent,
manifeſtè liquet: nam deberent ipſi attendere, ſe
homines eſſe, qui natura in mille defectus & er-
rores ſunt procliues, ideoq́ue audiant & interro-
Ioan.21. gent; quandoquidem Chriſtus idem faciebat. Nam
cum Chriſtus vellet Petrum ſuæ Eccleſiæ, in Præ-
latum eligere, priùs eum examinauit, dicens:
Petre, amas me plus his? Ac ſi Chriſtus diceret: Vo-
lo à te ſcire, quem te ipſum iudices, & quanti hos
alios facias. Nam ſi te ipſum plurimi habes, hos
verò parui æſtimas; non es dignus vt paſcas oues
meas. Si verò credis te eſſe fragilem, *paſce oues*
meas. Ideò à te quæro, vtrum *plus his me diligas*, col-
lationem fecit cum alijs, vt inde colligere poſſet,
quid Petrus de alijs ſentiret. Nam non eſt dignus
Prælati nomine, qui ſe maximi æſtimat, alios verò
contemnit.

VERS.47 *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant ſuper*
prudentia & reſponſis eius. Nec mirum erat, nam
Marc.6. apud Marcum legimus, quod *in Sabbato cœpit Ie-*
ſus in Synagoga docere: & multi audientes miraban-
tur doctrinam eius, dicentes. Vnde huic hæc omnia?
Ioan.7. *Et quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi?* Et in Ioan-
ne legimus: *Iam autem mediante die feſto, aſcendit*
Ieſus in Templum, & docebat & mirabantur Iudæi di-
centes. Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit.
Nam ſi ſic mirabantur doctrinam adulti, cur non
mirabantur doctrinam pueri? Audierunt ſubli-
mem & altam ſapientiam, videntes autem tene-
ram illius ætatem, mirabantur. Felices & beati
illi Doctores eſſent ſi ſcrutari diligenter vellent
ſanctas Scripturas, vbi videre poſſent, quis quan-
tuſq́ue ille puer erat. Nam per Eſaiam prædi-
ctum inueniſſent: *Paruulus natus eſt nobis, & filius* Eſaia 9.
datus eſt nobis, & vocabitur nomen eius, ADMIRA-
BILIS. Et hoc Argumento faciliè colligerent il-
lum eſſe Meſſiam, mundiq́ue redemptorem. Hoc Actor.4.
idem contigit diſcipulis: nam Principes ſacerdo-
tum ſapientiam Petri & Ioannis mirabantur: co-
gnoſcentes eos eſſe homines illiteratos, & nun-
quàm in Academijs verſatos. At mundus iam non
habet ſimiles pueros, de quo tum ſapientia, aut
virtute poſſit admirari; ſed potiùs multos, de qui-
bus dices. Quomodo in tam paruo puero, tanta
libido? Quomodo tot iuramenta, mendacia &
furta? Vnde tantam malitiam ſibi inuenit puer,
tam infantilis ætatis? Accipiunt hæc ſine dubio à
parentibus, ſicut Chriſtus ſuam ſapientiam &
quidquid habebat accepit à Patre, & corpus à
Matre. Aduertendum etiam eſt hic, quòd Chri-
ſtus opus ſuum non ſolùm cum ſumma ſeuerita-
te, ſed etiam cum ſapientia incepit: ita vt ij, qui
doctiſſimi erant mirarentur, & ſtuperent. Signi-
ficabat res illa, quod per doctrinam, & ſapien-
tiam Chriſti, totius orbis ſapientia erat obſcuran-
da. Quemadmodum per Iſaiam Deus prædixe-
rat: *Perdam ſapientiam ſapientum, & prudentiam pru-* Eſaia 29.
dentum reprobabo. Horum verborum meminit Pau-
lus in ſuis epiſt. *Vbi ſapiens?* (inquit) *vbi ſcriba? vbi*
inquiſitor huius ſaculi? Nam cum mundus in ſapientia 1.Cor.1.
Dei ipſum Deum non cognouit, placuit Deo per ſtulti-
tiam prædicationis ſaluos facere credentes. Mirandum
igitur non eſt, quod ſapientes Iudæi admirati fue-
runt & obſtupuerunt videntes raram Chriſti ſa-
pientiam. Chriſtus veram ſapientiam mundo at-
tulit. *Hic eſt Deus noſter* (inquit Baruch) *hic adinue-* Baruc.3.
nit omnem viam diſciplinæ: & tradidit illam Iacob pue-
ro ſuo, & Iſraël dilecto ſuo. Imò ipſemet *factus eſt no-* 1.Cor.1.
bis, ſapientia, iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio, vt
Paulus ait. Cæterum cum iſti ſuam doctrinam
admirentur: non ideò credunt, nec conuertun-
tur. Sic multi nunc videntes doctrinam Prædi-
catoris ſtupent, & admirantur, laudant & extol-
lunt illum: ſed non à flagitijs & peccatis recedunt
cum ad Chriſtum illi audientes non conuertan-
tur. Sed multò aliter Petrus, Chriſti doctrinam
ſuſcipiens & eius mirabilia verba, inquit: *Domine*
quo ibimus, verba vitæ habes? Non dixit, loqueris.
Quia hoc multi faciunt, ſed, *habes*. Ac ſi diceret: Ioan.6.
Tua ſunt iſta, quæ profers, non ab alio mutuata.
Corda hominum percutis, quando loqueris: & ver-
ba tua omnia ſagittæ ſunt igneæ. Ideò ſequar te
quocumque ieris. Denique non ſolùm illi Docto-
res admirati ſunt: ſed & parentes eius, ideoq́ue ait
Euangeliſta.

Et videntes admirati ſunt. Scilicet, propter rei no- VERS.48.
uitatem, quia nunquam ſimile viderant eum fe-
ciſſe. Propter quod beatiſſima Mater ingenti
gaudio affecta immenſas gratias Deo agebat.
Filius autem cum chariſſimam matrem aſpexit
acceſſit ad eam ſtatim: quem ipſa brachijs ex-
tentis ſuauiſſimis amplexibus excipit, & oſcula-
tur.

Et dixit mater eius ad illum. Tacet Ioſeph cum
ſciret nihil iuris in partu ſponſæ ſuæ habuiſſe.
Mater verò pro authoritate & dolore ab eo quæ-
rit. Loquuta eſt etiam beatiſſima Virgo propter
exceſſum amoris, quo filium vnicum diligebat
pluſquam Ioſeph, atque hoc amore coacta loquu-
ta eſt. Primum autem verbum, quod ab ore emiſit

ſignum fuit illius ſummi amoris, nam dixit.
125. *Fili quid feciſti nobis ſic?* Quod verbum fili, in
Græco, idem quod amor eſt. Atque ita in hoc pri-
mo verbo non potuit Virgo non oſtendere amo-
rem illum, quem erga illum habebat. Quo verbo
non Virgo conqueritur, ſed interrogat. Si au-
tem querela fuit, ex maternis viſceribus & amore
exijt, propter quam beata Virgo potiùs actionem
gratiarum meruit, quam reprehenſionem. Sit igi-
tur vel interrogatio vel querela, certum, id eſt,
fuiſſe prolatam ea humilitate, quæ verbis explicari
minimè poteſt; & fundamentum habuiſſe in illo
intimo cordis amore, ſuper quem fundauerat do-
lorem illum, cuius cauſa abſentia trium dierum
fuerat, quæ quidem, etiam ſi paruum illud tem-
poris ſpatium durauit, maior & longior viſa fuit
illi, quam videri poterat omnibus hominibus hu-
ius mundi, ſi per multos annos rebus ſibi dilectiſ-
ſimis, & amantiſſimis priuatentur. Nunc autem
volo, ô ſanctiſſima Virgo, tuæ quæſtioni ſatisfa-
cere. Interrogas, *Quid feciſti nobis ſic?* Ad quod
reſpondeo, rectè filium tuum ſcire, quod nec ipſi
Angeli ſic bene quemadmodum & tu, illi ſeruie-
runt: noluit enim tibi hanc afflictionem immittere,
quoniam propter aliquid tecum iraſcatur, ſed quia
quem magis diligit, maiores dolores illi infert.
Gen.22. Nam ſanctum illum Patriarcham Abraham in-
genti triſtitia, & dolore affecit, præcipiens, vt fi-
lium vnigenitum ſacrificaret, quod quidem cla-
rum & apertum ſignum fuit magni amoris, quo
illum, proſequebatur, & etiam illius, quem Pa-
Gen.27. triarcha; erga Deum habebat. Sanctus etiam
Iacob Martyrium ſuſcepit cauſa filij ſui Ioſeph:
quem exiſtimauerat deuoratum eſſe à fera, & do-
Tob. 10. lore affectus multis annis ſuper illum planxit, To-
bias etiam propter filium multum mœroris & tri-
ſtitiæ paſſus eſt; ita vt Anna in medio itineris il-
lum expectans, in hæc verba prorumperet: *Lumen
oculorum noſtrorum, cur te miſimus peregrinari?* Exem-
pla habes, ô beatiſſima Virgo cur tecum ſic fuerit
factum, ex nimio amore hoc emanauit: & vt ſis
exemplum alijs matribus, vt in patientia exercean-
tur, quando diuinæ voluntati placuerit chariſſimos
filios de medio tollere. Denique his tribus diebus
voluit te ſic angi & macerari: vt fortitudine & ani-
mi robore te induas & præpares, vt ferre queas
tres alios dies ſuæ mortis, vbi non ſicut modo in-
uenis illum inter Doctores, ſed inter latrones &
carnifices crucifixum, flagellatum, & corona ſen-
tium inſignitum. Sed iam audiamus, quid ampliùs
beata Virgo dixerit.
126. *Ecce Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Quæ
verba manifeſtè indicant ex amore & dolore pro-
cedere. Rogat, cur voluerit ſua abſentia eos ſic tri-
ſtari, cuius præſentia ſuper omnes mundi delicias
ſibi dulcis erat. Ioſeph tamen non Pater Ieſu erat
(vt ſæpè diximus) ſed quia putabatur, ſic illum ap-
pellauit; quem beatiſſima Virgo ſibi propoſuit hu-
militatis & reuerentiæ cauſa; quia vt beatus Pau-
Ephes.5. lus, inquit, *caput mulieris vir eſt.* Sic Sara Abraham
Gen.18. virum ſuum, *Dominum* ſuum vocauit, dicens: *Poſt-
quam ſenui, & Dominus meus vetulus eſt,* &c. Ex quo
mulieres debent diſcere Virginis exemplo ſuos vi-
Eſther 1. ros honorare: quòd quia Regina Vaſthi non fe-
cit, ignominioſè à regno Perſarum expulſa eſt.
Dolentes ait, & non immeritò, quia quantò aliqua
res amiſſa charior eſt, tantò maiori dolore, quæri-
tur. Oriebatur quidem dolor hîc ex dilectionis
magnitudine.
Vbi duo potiſſimum nobis docentur. *Primùm,* 127.
quàm grauis dolor & iactura ſit Deum amittere:
& eius dulciſſima præſentia carere: *Secundùm* verò,
quomodo eum debeamus quærere. Quàm triſte *Quam*
& infœlix ſit Deum perdere, & ab eius præſentia *triſte.*
ſegregari, bene quidem illud Hieremiæ nobis oſtē- *Deum*
dit, cùm inquit: *Vide quam malum & amarum ſit, re-* *perdere,*
liquiſſe te Dominum. Et Dauid hoc idem expertus *Hiere.2.*
dicebat: *Renuit conſolari anima mea.* Sic adeò ſanctiſ- *Pſal.76.*
ſimus Rex triſtis, & mœſtus erat, vt nullum ſolatij
genus admitteret, & anima eius omnem conſola-
tionem reijciebat. Sed cur tam triſtis? cauſam in-
quiramus. Audi quomodo antequam hæc diceret,
Pſalmum inceperit, ex antecedentibus namque re-
ctiùs hoc intelligetur: *Voce mea ad Dominum clama-
ui, voce mea ad Deum deprecatus ſum.* Quicumque ho-
mo, niſi mente, & intellectu careat, altera duarum
cauſarum vociferari debet: vel quia ille, cum lo-
quitur ſurdus eſt, vel quia longè ab eo diſtat. Deus
autem non eſt ſurdus, quia eius aures omnia audiūt.
Cauſa igitur tantorum clamorum eſt, qui procul
ab eo diſtat. Hæc igitur eſt cauſa quare Dauid cla-
maret, & diceret: *Voce mea ad Dominum clamaui.* Et *Sapient.5.*
cognoſcens quantum & quàm graue malum ſit ſi-
ne Deo eſſe, dixit: *Renuit conſolari anima mea.* Nulla
eſt tanta in hoc mundo triſtitia cui aliquo reme-
dio non poſſit prouideri. Sola Dei iactura illa eſt,
quæ ſolatium non habet. Nam ſi triſtis es quia do-
mus paſſa eſt incendium, vel quia rem & ſubſtan-
tiam latrones ſurripuerint hoc ſolatium habes, quia
iterum bona reſarcis. Si triſtis es, quia ægritudine
laboras, offendis ſtatim medicum adeò optimum
qui te in priſtinam valetudinem valeat reſtituere.
Si triſtis es, quia vxor obijt, continuo alia tibi ad-
ueniet, quæ prudentior, cautior, & magis confor-
mis tuæ voluntati ſit. Denique nulla eſt in hac vita
adeò grauis iactura, cui diſcurſu temporis non ſo-
latium adueniat. Sed ſi Deum amittis, quod ſola-
tium erit? quod remedij genus? Nullum. Ideò *re-
nuit conſolari anima mea,* quia ſub cœlo nullum eſt
ſolatium, quod huic rei poſſit ſatisfacere. Quidquid
non eſt Deus id omne mendicitas, paupertas & in-
gentia animæ noſtræ eſt, ſine quo fieri non poteſt,
vt animæ noſtræ aliquid gaudij, aut voluptatis ad-
ueniat. Ideò ipſemet in alio Pſalmo dicebat: *Fue-* *Pſal.41.*
*runt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, cùm dicitur
mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus?* Dole etiam & plora
lachrymis tuis totus madidus, eò quòd per pecca-
tum mortale Deum amiſeris. Sed multi ſolùm la-
mentantur rem & ſubſtantiam amiſſam: & mœſti
ſunt, quia in ludo pecuniam perdiderint: propter
Deum autem amiſſum, quæ grauiſſima omnium
eſt iactura potiùs gaudent, & lætantur. Sed tam
mirari debemus propterea quod aliquis Deum
amittat, quàm quòd non ſentiat iacturam, & quàm
grauis illa ſit. Quid igitur remedij erit, vt tantùm
damnum reſarciatur, quod de iactura Dei animæ
noſtræ accreſcit? Illum quærere. Sed quomodo?
Beatam Virginem aſpice, & eiuſdem veſtigia inſe- 128.
quere. *Vbi &*
Cùm mœrore quæſiuit: & ideò meruit inuenire. *quomo-*
Dolentes (inquit) *quærebamus te.* Ne obſecro Deum *do Chri-*
inquiras inter oblectamenta, & voluptates mundi *ſtus quæ-*
huius, quandoquidem ſanctus Moyſes in rubo, & *rendus*
inter vepres illum reperit, hoc eſt, inter pœniten- *ſit.* *Exod.3.*

tiam & asperitatem mundi. Nam multi eum quæ-
runt inter vireta, inter flores & rosas, in voluptati-
bus, & delicijs viuentes: qui quidem ob id non sunt
digni, vt ei obuiam veniant? Aspice igitur quod
Christus in festis & gaudijs huius mundi amitti-
tur: dolore autem & angustia cordis inuenitur. La-
chrymis & gemitibus inquirebat eum Magdalena
Ioan. 10. in domo Pharisæi, & ideò meruit reperire. Ita
Marc. 14. beatus Petrus, ita & bonus latro, illum inuenerunt
Luca 23. in cruce: & sic omnes qui illum per peccatum
amiserunt. Sponsa quippè eum quæsiuit: & cùm
Cant. 3. non inueniret, dixit. *In lectulo meo quæsiui quem dili-
git anima mea, quæsiui illum, & non inueni.* O amens
& insana quantum tu abes, vt mentem & intel-
lectum habes: quandoquidem existimas te posse
sponsum inuenire in lectuli delicijs, & voluptati-
bus, cùm tu ipsa fateris, quod dilectus tuus est can-
didus & rubicundus, quod si pulcher est, & for-
mosus in medijs vijs & plateis debes illum inqui-
rere: nam qui forma præstantes sunt & corporis
habitu dispositi, videri ab omnibus cupiunt & lau-
dari. Quapropter ipsa statim subdit: *Quæsiui illum
per vicos & plateas, & non inueni.* Non inuenitur
Deus in plateis, nec in congregationibus homi-
num. Et ita beata Virgo non inuenit illum in comi-
tatu. *Sed paulum,* (inquit) *cum pertransissem, inueni
quem diligit anima mea.* Omne quod sub cœlo est,
Eccles. 1. paruum est & ita paruum, vt Sapiens dixerit: *Vani-
tas vanitatum & omnia vanitas.* Obiter & velut in
transcursu omnes res huius mundi præteri, te ip-
sum contemnens: & ita Deum poteris inuenire.
Transi hoc paululum mundi, quod in Dei colla-
tione ferè nihil est: & ita eum inuenies. Quære il-
lum dolore tui cordis, pœnitentia, & lachrymis:
nam culpa vacans, ita illum quæsiuit beatissima
Virgo, Quantò meliori iure tu debes id facere,
cùm per peccatum amiseris? Sed iam nunc videa-
mus quid Christus ad hanc Virginis quæstionem
responderit.

Vers. 49. *Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis quod in his
quæ Patris mei sunt, oportet me esse.* Cùm Dominus
intelligeret matris interrogationem à comi & be-
neuolo pectore processisse eodem tenore respon-
det non solùm, vt ostenderet interrogationem ma-
tris dignam esse responsione, sed etiam, vt ei satis-
fieret, nam cùm prudenter, & sapienter interroga-
uerit, prudenter & sapienter ipse respondit. Maria
præposuerat Christo Patrem Ioseph, qui Pater
non erat, sed Virginis sponsus, Christus autem vi-
cissim nominat alium sublimiorem, & præstantio-
Ioan. 6. rem Patrem scilicet Deum. Vnde alibi ipse ait: *De-
scendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed vo-
luntatem eius, qui misit me.* Vnde non miremini, si
Actor. 4. diuiserim vos propter æternum Patrem. *Obedire
enim potiùs oportet Deo, quàm hominibus:* & ideò cum
non vobiscum essem, in domo Patris mei eram in-
ueniendus. Obserua autem quod hic incipit Chri-
stus Deum Patrem vocare publicè, & in confesso:
Non tamen dixit noster, sed meus. Vbi ostendit fi-
lium esse Dei naturalem, & non adoptiuum, sicut
nos sumus. Notabis etiam quòd cùm Christus hic
esset constitutus in tanto honore inter hos Docto-
res, hic fuit inuentus à Maria & Ioseph, qui paupe-
res erant in hominum opinione, quibus ipse Chri-
stus non dedignatus est respondere, obtemperare,
& cùm eis abire. Sed iam ad eam temporis iniqui-
tatem, & malitiam deuenimus, vt sint multi, qui
cùm ad honores & dignitates ascenderint parentes
suos non agnoscunt neque pauperes cõsanguineos,
quos contemnunt & pro nihilo habent. Non ex
humilitate, & synceritate, qua præditus erat sanctus
Ioseph, qui cùm magnus princeps in Regno Ægy-
pti esset habitus, & secundus à rege, fratres suos
cognouit & honorauit. Nec dedignatus est dicere Gen. 45.
quod erant Pastores ouium, quod genus officij
apud Ægyptios in cõtemptu habebant, sicut etiam
modo apud nos. Sic Moyses qui princeps erat to- Exod. 18.
tius populi Israëlitici cognouit socerum Ietro Æ-
thiopem, & illum honorauit.

Et ipsi non intellexerunt verbum, quod loquutus est ad Vers. 50.
eos Non igitur de alijs mirandum, qui nihil intelli-
gerent de Patre æterno Christi Iesu, sed de Maria
& Ioseph mirandum est, quòd cùm scirent Chri-
stum habere patrem in cœlo non intelligant. Tan-
tum erat illis gaudium de inuento puero, vt nihil
ampliùs cogitarent, nec eius animus alijs verbis ac-
quiesceret, lætitia absorpti verba pueri non capie-
bant. Nam vt in Prouerbijs habetur. Desiderium si Prou. 13.
compleatur, delectat animam. Ad tuam eruditio-
nem nota, quòd temporale gaudium distrahit men-
tem, vt nequeat verba Dei percipere. Si Pharao Exod. 7.
cum omnia illi ex animi sententia euenirent, non & 8.
audiebat verbum Dei, quod Moyses illi prædica-
bat. Vnde & tibi cauendum, ne nimia lætitia affe-
ctus rerum mundi cito euolantium, cœlestium di-
uitiarum obliuiscaris.

Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat sub- Vers. 51.
ditus illis. Aduerte quòd Christus ad Templum Dei
proficiscitur, quasi illum oporteat, sicut cæteros,
Dei gratiam quærere: cùm tamen ipse idem sit, qui
cuncta gratiæ dona confert: & *de cuius plenitudine* Ioan. 1.
omnes nos accepimus. In medio Doctorum sedebat,
audiens illos & interrogans. Quasi nunc discere co-
gatur, qui ipsum Dei verbum & sapiẽtia erat. Cùm
parentibus rediit, & illis subditus erat. Nonne hæc
maxima sunt humilitatis exempla? Christus verbis
nondum prædicabat, sed efficaciùs ipsa opera, quæ
faciebat humilitatis exhibebant exemplum, quibus
ostendebat hanc esse potissimam & certissimam
viam, vt Dei gloriam possimus consequi. Præterea
in huius historiæ discursu clarè Christus ostendit
habere duas naturas: cùm aliqua operaretur, ita
sublimia & alta quæ solùm ad diuinitatem pertine-
rent: alia verò minora, quæ ad fragilitatem huma-
nam spectabant. Vt homo, ascendit in Hierusalem
cum parẽtibus suis, vt Deus verò in Templo man-
sit sua propria authoritate. Vt homo, sapientes &
seniores interrogabat: vt Deus verò ad quæstiones
ita diuinitus, & sublimiùs respondebat, vt omnes
Doctores in magnam admirationem raperet. Vt
filius Dei mansit in Templo patris sui æterni, sed
vt filius Virginis cum parentibus rediit, quo ipsi
voluerunt, & eorum imperio & voluntati pare-
bat.

Discant hinc Prælati, discant & subditi. Prælati 129.
discant humiliari quando viderint, quòd Maria
& Ioseph Christum habent subditum. Ne superbia
efferantur, quia plerumque cõtingit, vt subditi me-
lioris sint conditionis & sortis, quàm Prælati. Nam
si Prælatus secum consideret subditos habere me-
liores se, atque præstantiores non superbiâ inflabi-
tur, etiamsi in alta dignitate & gradu sit constitu-
tus. Discant & subditi obedire maioribus suis, cùm Obedientia suadetur.
videant totius orbis Redemptorem, & Dominum

ſubditum Ioſeph & Mariæ. Vbi creator creaturam veneratur, & reueretur. Magnum quidem & nunquam ſatis laudatum exemplum humilitatis nobis hic Redemptor exhibuit: nam cùm eſſet totius orbis princeps & Imperator: cuncta parent & obediunt: tanta humilitate voluit ſuos parentes ſuſpicere & venerari. Non igitur tibi moleſtum ſit ſubditum eſſe homini propter Deum: quandoquidem pro te Deus ipſe voluit hominibus ſubijci. Nam ſi oculos conuertis, & videre velis quantò minores dignitate erant illi, quibus Chriſtus parebat; non modeſtè feres, alijs te multo minoribus obedire. Quapropter ex huius rei inaduertentia conquereris, quia ei es ſubditus, qui non ſcientia & litteris eſt imbutus, vt tu. Ionas Deo non obediuit: nam cùm præcepiſſet ei, vt abiret Niniuem, ipſe Tharſis ſe conuertit. O in quanta mala ille labitur, qui inobediens eſt: & omnia etiam illi contradicũt; qui neſcit obedire. *Ion. 1.* Terra noluit ſuſtinere Datan & *Num. 11.* Abiron, ſed viuos deuorauit eos, ſimul cum vxoribus & filijs; nam omnes ſimul rebellioni conſenſerunt. Ionam etiam aqua non potuit ferre, nec aër, nec nauis. Aſpice igitur Chriſtum obedientem Mariæ & Ioſeph: & ita obedientem, vt Paulus de eo *Philip. 2.* dicat: *Factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis*: & hæc omnia pro te libentiſſimè ſuſtinuit. Si ſubditi huius doctrinæ documentum vellent intelligere, gauderent certè Prælato obedire: qui Dei vicem gerit. Sed de his aliàs. Expẽde etiam quantam & quam magnam dignitatem habuerit beatiſſima Virgo: cùm eius ſubditus fuerit ille, cui omnis creatura paret, ſeruit, & colit, quemque omnes Angeli venerantur & ſuſpiciunt.

130. *Et mater conſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo.*
Verbum Dei conſeruandũ & faciendum. Clariùs in hoc apparet quanta ſapientia beata Virgo fuerit prædita. nam ſtulti audita conſeruare non poſſunt, iuxta illud ſapientis: *Cor fatui quaſi vas confractum, & omnem ſapientiam non tenebit.* Præclara *Eccl. 21.* laus beatæ Virginis poteſt hæc appellari. Nam mulierum ingenium eſt nihil prorſus tacere, ſed tantùm id quod non norunt. Præterea non vnum ſolùm, ſed omnia hæc verba conſeruabat. Quo docemur, vt rapti in admirationem de his, quæ in Chriſto videmus, & audimus: ipſum laudare debemus. Magnificare enim debet homo, extollere atque laudare ea omnia, quæ vel à Chriſto audit, vel in ipſo conſpicit. Et omnia hæc non modo audire, verùm etiam conſeruare operæ pretium eſt, & animo ſecum reuoluere: non hoc aut illud ſed omnia. Sic fecit beata Virgo, quod diuus Lucas ipſius Virginis laudi tribuit: quod quidem non immeritò laude dignum eſt iudicandum. Quid obſecro meliùs homo facere poteſt? aut qua re pius animus meliùs cognoſci poterit? Imò & ipſemet Chriſtus teſtatur, Verbum Dei audire & conſeruare veri in Deum amoris eſſe argumentum: imò indicium *Ioan 8.* clarum eſſe hominis ex Deo nati, cùm inquit: *Beati,* *Luca 11.* *qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt illud.* Quare non eſt mirandum ſi diuus Lucas bis repetat Mariam hæc verba audire, & conſeruare illa. Nam ſuprà poſtquam Paſtores puerum adorarunt, dixit: *Maria conſeruabat omnia verba hæc.* Et iterum hæc eadem verba nunc repetit, cùm venerunt Nazareth. Primùm reſpicit ea, quæ de Chriſto dicebantur. Secundùm ea, quæ geſſit. Duo hæc iam nobis veniunt conſideranda Quid de Chriſto dicatur, & quid ab eo factum ſit. Ambo quippe ad perfectam Chriſti cognitionem pertinẽt. Quorum alterum cùm conſideratur, iam dimidia Chriſti cognitio attingitur. Vnde tot furta, tot flagitia, tot mendacia, &c. niſi quia non conſeruamus omnia verba, quæ à Chriſto dicuntur? Credimus & conſeruamus, quæ dixerunt Paſtores, Simeon & Anna ſcilicet, quod Chriſtus ſit Deus & homo, lumen & gloria, &c. quia fidem horum habemus tanquàm Chriſtiani. Sed quæ Chriſtus geſſit, quæ operatus eſt, quæ in noſtram eruditionem & doctrinam reliquit, vt humilitatem, obedientiam, paupertatem, prudentiam, & ea, quæ ad mores pertinent componendos, non curamus. Ideò non boni nec perfecti Chriſtiani *Titum 1.* ſumus: ſed tales qui *Chriſtum ore confitemur, factis autem negamus.* *Luca 6.* Dicunt: *Domine, Domine, & quæ dicunt* *1. Cor. 4.* *non faciunt.* Cùm tamen Paulus aſſerat non in ſermone eſſe verbum Dei, ſed *in virtute.* Et diuus Iacobus etiam: *Non auditores verbi, ſed legis factores ſimus.* *Iacob. 1.* Quinimò Chriſtus à ſe fugat & tanquam inutiles proijcit Virgines, quæ lampades habebant ſine oleo: & eos etiam qui in nomine ipſius miracula faciunt, dum tamen perpetua maneant operarij iniquitatis. Quare ſi volumus, vt Chriſtus nobis *Matt. 25.* in ſalutem venerit: non ſecus ac Maria facere de *Matth. 7.* bemus: quæ non vnum verbum ſolùm, ſed omnia conſeruabat. & non tantùm ea, quæ ad fidem ſpectabant, ſed etiam quæ ad bonos mores. Rurſus piam Domino Matrem imitemur, quæ omnia filij 3
facta diurna & nocturna aſſidua meditatione ſecum reuoluebat. Fixius etiam & tenacius nobis memoriæ hęreant beneficia omnia, quæ nobis contulit, & quotidie confert liberando nos à peccatis, & commiſſa remittendo. vt vel hac exercitatione poſt hac, vitam in meliùs mutemus, & in meliorem mentem reſipiſcamus.

Et Ieſus proficiebat ſapientia, quo ad intellectum, *Vers. 52.* quamuis etiam ab inſtanti conceptionis quatenus homo plenus eſſet ſapientia patris. Sed proficiebat ſapientia illa, quæ per experimentum acquiritur. *Et ætate*, quo ad corporis incrementum. *Et gratia*, quo ad voluntatem, & affectum. *Apud Deum*, ad gloriam, ſcilicet. Dei & laudem. *Et homines*, hominibus verò ad ſalutem proficiet ſemper. Ad laudem (inquam) Dei: & ad hominum ſalutem proficiebat. Agebat enim ea, quæ Deo placita erant. & quæ laudabantur ab hominibus. Obſerua autem quod ſapientia experimentali Chriſtus proficiebat, vt Paulus ait: *Didicit ex his, quæ paſſus eſt obedientiam.* *Hebr. 5.* Optimus quidem modus diſcendi obedientiam, eſt per experientiam. Nam videbis Theologum egregiè de obedientia diſputantem & concionantem ſi autem ei præcipias aliquid facere, quod eius nutui non arrideat, ſtatim ſicut vipera inſurgit. Ideò Chriſtus etiam ſi rectè ſciret, quid eſſet obedientia, per experientiam voluit eam diſcere. Ille qui poſtquam chirurgiam didicit gladio cæditur, cùm ipſe in curatione dolorem iam ſit expertus, quando ipſe alios curat, dolet & pietatem habet. Dico etiam quod proficiebat ſapientia & gratia coram hominibus, quia per actus proficiſcentes à ſua ſapientia & gratia habituali, quantò plus ætate creſcebat, magis nobis merebatur. Maiorem enim gloriam & gratiam meruit nobis Chriſtus in die illa, qua crucifixus fuit, quàm in die, quo in Templo diſputabat. Ideò gratia, gloria & ætate indies magis proficiebat prædicando, orando, ieiunando, & morti pro nobis ſe offerendo. Et etiam ſi illa tria ſubſtan-

tiua,

tiua, ablatiui sint casus, & hunc sensum reddat illa oratio, scilicet, quod proficiebat ætate, in gratia & in sapientia, sed melius est dicere quod sunt effectiui casus, & hunc sensum reddere. Quod Christus proficiebat nobis magis quotidie acquirens maiora merita nobis coram Deo. Et hoc meritum sua sapiētia efficiebat, & sua gratia. Expende etiam quod priùs dixit, *coram Deo*, & posteà *coram hominibus*, quia priùs Deo oportet placere, & posteà hominibus. Sic inquit Paulus: *Prouidemus bona non solùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.* Docet etiam hic Christus à primis iustitiæ rudimētis semper debere progredi ad perfectiora. Quemadmodum enim corpus habet actus suos, quousque ad perfectum staturæ modum perfectasque vires deueniat. Ita & pietas incrementa habet donec perfectionem attingat, & plenitudinem Christi. Grandis fit Christus in nobis, & adolescit cum perfectionem acquiramus, cùm iam relicto lacte carnis, solidum cibum spiritus appetimus, cùm relictis, & neglectis terrenis ad cœlestia aspiramus. Igitur qui semel Christum induerit, oportet ad illius exemplum semper ad meliora progredi, quo simul & animi puritate sese Dei oculis gratum efficiet, & famam honestam sibi apud homines parabit. Ita de eo, quemadmodum de Samuele possit dici: *Puer Samuel proficiebat atque crescebat, & placebat, tam Deo, quàm hominibus.* Sic Dauid *erat proficiens, & se ipso robustior.* Ne igitur semper pueri simus, sed quotidie in meliùs proficiamus. Sic Paulus: *Cùm essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus: cùm autem factus sum vir, euacuaui quæ sunt paruuli.* Diuus etiam Petrus vult nos conari, vt assiduè crescamus in gratia, & agnitione Dei. Paulus flexis genibus orabat pro fidelibus Deum, vt secundum sanctum suum spiritum, iuxta internum hominem, corroborari possent. Hoc igitur est quod homo Christianus apud se debet statuere, nempe quod de Christo puero dictum est, scilicet, quod non solùm corpore, atque viribus, verùm etiam gratia & spiritu ac cœlestibus donis creuerit & auctus fuerit. Deprecemur igitur Christum, vt nobis gratiam & auxilium præstet, vt proficere possimus, *euntes de virtute in virtutem*, vt posteà videamus Deum deorum in Sion. Quod faxit Deus, vt nobis omnibus contingat, Amen.

Rom 12. | 1. Reg. 13. | 2. Reg. 3 | 1. Cor. 13. | 2. Petr. 3. | Ephes. 3.

CAPVT III.

SICVT Euangelista Lucas antequam scriberet annunciationem Christi factam per Angelum, & ipsius natiuitatem, præmisit annunciationem & natiuitatem præcursoris tanquam priora: sic modò scripturus prædicationem Christi, præmittit beatissimi Ioannis prædicationem. Nam sicut beatus Ioannes suo ortu Christi natale præuenit, ita prædicans baptismum pœnitentiæ, corda hominum disposuit, ad suscipiendum Christi baptisma. Baptismus quippe Christi & prædicatio non erat res tam parui momenti & ponderis quin priùs aliquis magnus, & egregius concionator anteiret, qui hominum corda pararet & disponeret, expediebat etiam vt hoc insigne opus, quale erat Christi redemptoris nostri prædicatio, alicui priùs manifestaretur: qui ipsum Christum præueniret, & mundo annunciaret. Sic enim est scriptum. *Non faciet Dominus Deus verbum, nisi reuelauerit secretum suum* (Amos 3.) *ad seruos suos Prophetas.* De eis namque quæ maximi sunt ponderis, & momenti, amicos suos prophetas Deus certiores facit. Sic Noë mundi euersionem per aquas diluuij futuram reuelauit. Sic Abrahæ incendium Sodomæ. Sic Moysi quomodo missurus erat Iudæis manna, ita etiam iustum & consentaneum rationi erat, vt tantùm atque tam magnum beneficium facturus mundo (vt erat regni Dei prædicatio) priùs alicui sancto & dilecto prophetæ tantùm opus manifestaret. Cùm igitur aduentus his tanti & tam noui præcursoris adeò esset solemnis & celebris in veteri instrumento, vt ad literam de eo dixerit Malachias: *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te:* ita etiam noster Lucas debita maiestate & splendore exitum D. Ioannis à deserto scribit, prædicaturi pœnitentiam, & aduentum redemptoris prædicturi, dicens:

Genes. 6. | Gen. 18. | Exod. 16. | Malac. 4.

Anno autem quintodecimo Imperij Tiberij Cæsaris. Peractis bellis ciuilibus, & Pompeio Magno superato, omnibus est notum Romani Imperij sceptrum Iulium Cæsarem habuisse. Cui successit Octauianus dictus Cæsar Augustus, qui quinquaginta septem annis imperauit, & reliquit successorem hunc Tiberium filium Liuiæ vxoris Augusti Cæsaris. Anno verò quadragesimo secundo Imperij Augusti Cæsaris Christus & Ioannes nati sunt: si verò regnauit quinquaginta septem annis, & diuus Ioannes exijt prædicaturus in desertum decimoquinto anno Imperij Tiberij, manifestè constat, Ioannem trigesimum egisse annum quando iam incepit prædicare: nam quindecim Octauiani & quindecim Tiberij, trigesimum numerum implent: in qua ætate Christus & sanctus Baptista exierunt prædicare. Hunc eundem annorum numerum compleuerunt Ioseph, quando stetit coram Pharaone, eundem Dauid cùm regnare incepit. Et in hac ætate vidit Ezechiel mirabiles visiones, & vaticinari & prædicere incepit: nam iuniorem ætatem, neque prælati officium postulat, neque prædicationis munus decet. Non sic multi iuuenes hac nostra tempestate faciunt, qui cùm primùm Theologiam degustarunt, statim concionari volunt, & alijs suam scientiam ostentare. Nónne B. Ioannes decimoquinto, vel decimosexto suæ ætatis anno prædicare posset? Nónne Deo plenus, & ipsa diuina sapientia illi erat infusa? In hoc quidem ambitionem adolescentum huius temporis reprehendit: & docet prædicationis Euangelicæ munus non nisi perfectis & prouectis hominibus committendum esse. Vt poma immatura quæ ab arboribus vento deijciuntur, quæ nec suauitatem habent: nec stomacho prosunt; quæ verò sunt matura, hæc grata & suauia sunt: sic concionatores isti iuuenes, nec dulcedinem habent spiritualem, nec vtilitatem mentibus afferunt, sed quæ sunt tempore maturo è sacris literis collecta hæc vtilia sunt & salubria.

Vers. 1. | Qualis ætas ad prædicandum requiratur. | Gen. 41. | 2. Reg. 5. | Hier. in prol. Eze. | Simili.

Obserua secundo quod non dixit, anno regni Tiberij, sed *Imperij*. Romani antiquitus à regibus gubernantur; posteà verò commoti tyrannide Sexti Tarquinij vltimi eorum regis noluerunt reges acceptare, sed per senatum & Consules, quos ipsi eligebant, regebantur. Et Iulius Cæsar qui Imperium Romanum vsurpauit, cùm sciret nomen regis illis esse odiosum, noluit rex appellari, sed Imperator. Vnde videre licet, quomodò Romani, vt 2.

minus malum euaderent, in aliud maius inciderunt: nam Imperatoris nomen maiorem ſuperbiam & arrogantiam dicit, quàm regis nomen; quandoquidem regere & gubernare maiorem humilitatem præ ſe fert, quàm imperare & præcipere: quòd nomen Dominium & imperium ſignificat. Ita etiam & hodie multis contingit, qui vt minora mala fugiant, in maiora incidunt. Vnde ſanctus Iob: Iob 6. *Qui timet pruinam, veniet ſuper eum nix.* Timent præſentis vitæ pœnas, & futuræ tormenta non pauent. Nam pruina in his inferioribus fit: nix autem, de ſuperioribus venit. Quocirca per pruinam intelligit Iob mala præſentis ſæculi, per niuem autem tormenta quæ peccatoribus in alia vita reſtant: cumque peccatores huius mundi labores fugiant, cæci & amentes in æterna præcipitantur: *Illic enim* Pſal. 13. *trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Sic etiam multi peccatores infœlicem corporis valetudinem timent, vel paruum etiam dolorem capitis. Vnde nec ieiunare volunt, nec corpus ſuum macerare, peccata autem & animæ grauiſſimas ægritudines non timent. Hi homines infantibus & pueris ſimiles ſunt: qui araneam vel paruum quoddam aliud animal timent, in ignem tamen manus conijciunt.

2. Tertiò aduerte (ſi Suetonio & alijs hiſtoriographis credideris) hunc Tiberium crudeliſſimum hominem fuiſſe, homicidam impium, & omni ſcelere contaminatum. Vide obſecro & diligenter conſidera, quam parui faciat Dominus huius ſæculi diuitias, gloriam & honores, quandoquidem homini tam ſcelerato ea omnia commiſit. Nam ſi hæc bona terrena alicuius eſſent ponderis, vel in aliquo pretio eſſent habenda, non ita facilè Chriſtus ſuis diſcipulis & charis amicis iuſſiſſet ea relinquere, nec ea concederet iniquis & perditiſſimis hominibus, Tiberio ſcilicet Caligulæ, Claudio, Neroni, Commodo, Heliogabalo, & alijs ſimilibus. Hæc enim terrena quæ tu bona appellas & quæ quæris, & de quibus ſolicitus ambulas, ſine dubio ſtercora ſunt & furfures domus Dei. Viſne vt liquidò tibi conſtet, quàm nihili Deus omnia hæc pendat. Abſtulit vniuerſa illa Dominus à nimis charo & dilecto amico ſuo Iob, petitione facta ab impio & crudeliſſimo inimico diabolo. Rogauit Dominum Satan, vt vniuerſam ſubſtantiam Iob euerteret, ſtatimque Dominus id conceſſit. Abraham *filijs concubinarum largitus eſt munera*; Iſaac verò primogenituram & omnem ſupellectilem hæreditauit. Ita Dominus ſpurijs qui de huius ſæculi diuitijs & honoribus tantùm ſunt ſoliciti, hæc terrena bona concedit: bonos autem & legitimos filios, qui vana & caduca huius mundi contemnunt, diuinis & nunquam perituris diuitijs auget, & locupletatos reddit. Contenti ſint mali, & ſatis illis ſint bona hæc fluxa & caduca terræ; ab hæreditate verò cœleſti alienentur, & ſemoueantur, bona namque illa diuina, ſolis filijs & charis amicis reſeruantur. Audi Pſalmiſtam: *Ecce ipſi peccatores & abundantia in ſæculo, obtinuerunt diuitias.* Vnde ex hoc loco diſcere debes, vt terrena deſpicias, contemnas, & pro nihilo facias, cœleſtia verò ames, diligas, & omni ſtudio proſequaris. Hæc quippè, quam mundus opulentiam, copiam, abundantiam, & diuitias vocat, non niſi ſumma paupertas, mendicitas, & indigentia eſt. Ne obſecro in ſtercus huius ſeculi oculos, nec mentem conijcias, ſed in ſolùm Deum animum tuum conuerte, ſiquidem erecto vultu teipſum Dominus condidit, vt ad cæleſtia ſemper aſpirares. Cùm enim commodum & vtilitatem tuam Deus reſpiciat, omnia ea, quæ tibi ſunt opus ſuper terram conſtituit, vt panis, vinum, & caro: vt facili negotio ea poſſes adipiſci: ſuperflua verò, vt ſunt aurum, & argentum, ſubtus terram abſcondit, ne ipſa vehementer cupias & deſideres. Ne ſeriò futilia & ridicula ames & quæras: nam egregius Pſaltes vehementi raptus admiratione, cùm videret ea, quibus homines tam auidè & anxiè ſtudent, inquit: *Filij hominum vſquequo graui corde, vt* Pſal. 4. *quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Quaſi diuinus Vates vellet hominum amentiam explicare, ac ſi diceret: Cùm ſitis filij hominum, rationis & intellectus participes: ne quaſi rationis expertes ſitis, conſtituentes vltimum finem in his terrenis & perituris: quandoquidem æternis bonis fruendis conditi & effecti eſtis. Mendacium amas cum terrena amore proſequeris, aurum namque & argentum etiam ſi hominum oculis alicuius ſit æſtimationis, vile tamen & nullius momenti Dominus iudicat.

Procurante Pontio Pilato Iudæam. His verbis manifeſtiſſimè oſtendit B. Euangeliſta Chriſtum eſſe verum Meſſiam promiſſum in lege. Vnde operæ pretium eſt aduertere, inter Iudæos duas prophetias fuiſſe celebratiſſimas iuxta aduētum Meſſiæ, quem expectabant. Altera erat illa Iacob: *Non auferetur ſceptrum de tribu Iuda*, &c. Altera verò non minùs celebris illa erat, quæ habetur in Deuteron. *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum tuorum, ſimilem tui & ponam verba mea in ore eius.* Quæ duæ authoritates ſecundum omnium rabinorum ſententiam de Chriſto, & de ipſius aduentu intelliguntur. Altera namque iſtarum aiebat, Meſſiam venturum eſſe, quando nullus eſſet rex in Iudæa: altera verò hunc Meſſiam magnum futurum prophetam, & oriundum ex Iudaico populo. Duo enim præſtare debebat futurus Meſſias: alterum, ſcilicet quòd futurus eſſet propheta & natione Iudæus: alterum verò eſſe venturum, quando nullus eſſet rex naturalis Iudæa. Naſcitur Eſaias Propheta in Hebræo populo: ne autem aliquis falſo exiſtimaret, ipſum eſſe Meſſiam, in principio ſuæ prophetiæ inquit, *Viſio Eſaiæ filij Amos, quam vidit, ſuper Iudam & Hieruſalem: in diebus Oziæ, Ioatham, Achaz & Ezechiæ regum Iuda.* Ac ſi prudens diceret. Etiamſi ſim propheta & à vobis ortus, ne tamen putetis me eſſe Meſſiam: nam ego prædicere & prophetare incipio naturalibus regibus Iudææ ſceptrum & imperium tenentibus. Et Hieremias etiam: *Verba Hieremiæ filij Helchiæ de ſacerdotibus qui fuerunt in Anatoth in terra Beniamin.* Factum eſt verbum Domini ad eum in diebus Ioſiæ filij Amon regis Iuda. Baruch quoque *legit Verba libri huius ad aures Iechoniæ filij Ioachim, regis Iuda.* In Ezechiele etiam habetur: *Ipſe eſt annus quintus tranſmigrationis regis Ioachim.* Et Daniel: *Anno tertio regni Ioachim regis Iuda.* Quod ſi diligenter alios prophetas reuolueris, inuenies omnes prophetaſſe tempore quo erant reges, vel duces de tribu Iuda, qui populum gubernarent. Non enim defuerunt ante Chriſtum natum in illo populo reges vel duces, qui regerent Iſraëlem, vt ſtatim initio huius operis oſtendimus. Igitur prophetæ ſancti vt tollerent à populo ſuſpicionem, ne aliquem ipſorum putaret

eſſe

Marginalia: Bona huius mundi quã parui æſtimationis apud Deum. Matth. 4. — Iob 1. & 2. — Gen. 25. — Pſal. 72. — 3. Meſſiæ aduentus aſtruitur. — Gen. 49. — Deut. 18. — Eſaia 1. — Hier. 1. — Baruch. 1. — Ezech. 1. — Dan. 1.

eſſe Meſſiam (cum inter illos nati & educati eſſent) diligenter literis mandarunt reges Iudæ, ſub quorum Dominio prophetabant. Sed diuus Lucas oſtendit diuum Ioannem prædicantem maximum illum prophetam promiſſum Iudæis. Sed ſub quo rege Iudæ? *Procurante* (inquit) *Pontio Pilato Iudæam.* Iam non eſt rex in Iudæa, non eſt ſceptrum regale, non eſt corona. Sed quid? procurator quidam, ſiue prorex, quem hodie cõſtituit Imperator, quem etiam ſi ſequenti die libuerit, auferet, ipſe autem non naturalis, ſed ex populo Gentilico, & aduena erat. Vides igitur quomodo in qnouis Euangeliſtæ verbo magnum claudatur myſterium?

4. Conuicit hîc Iudæos, & ipſorum cœcitatem reprehendit, probatque ex ipſorum prophetijs & teſtimonijs Chriſtum eſſe Meſſiam quem ipſi expectabant. Nihilominus ipſi tam cœci & tam ignorantes ſunt, vt nolint cognoſcere ſuum Saluatorem, & mittunt nuncios qui interrogent diuum Ioannem. An ſit ipſe Meſſias in lege promiſſus: cùm ſecundum rei veritatem potiùs deberent diuo Ioanni credere dicenti Ieſum eſſe verum Meſſiam, quàm ſi de ipſo id affirmaret. Nam teſtimonium quod aliquis de ſeipſo exhibet, non tantam fidem facit, quantam haberet ſi de altero id affirmaret, & ſi quidem Iudæi duo Ioanni crederent, dixiſſet, ſeipſum eſſe Chriſtum, potiori ratione Ioannis verbis debebant adhibere fidem dicentis Ieſum eſſe Chriſtum in lege promiſſum. ¶ Sed. vnde Iudæis iſtis tanta proueniebat cœcitas & obſcuritas? Ex peccatis quidem, vt Sophonias aiebat: *Ambulauerunt vt cæci, quia Domino peccauerunt.* Mundanis namque, & terrenis dediti ſolùm externa conſiderantes, Chriſti paupertatem deſpiciebant: & quia pauper & humilis venit, id fuit in cauſa, vt eum non cognouerint, ſimiles illi, qui manum ſupra oculos ponit, ne ſolis radijs offendantur, nec ab ipſo illuminentur; Ita etiam hi inter ſuum intellectum, & diuinam lucem peſſima conſtituerunt, & ideò obtenebrati ſunt, & cœci facti, & ita cœci, vt cùm viderent omnes prophetias, quæ de ipſo loquebantur, iam adimpletas eſſe, cumque etiam ipſum Meſſiam coram oculis haberent, illum ignorabant. *Ego veni* (inquit Chriſtus) *vt qui non vident, videant: & qui vident cæci fiant.* Oculi namque vanitatis mundi allucinati rerum mundanarum amore, diuinam & inacceſſibilem lucem non valent intueri. Hæc eſt illa cœcitas, & obſcuritas quam miſit Dominus in Ægyptios: de quibus ſcriptura aſſerit, neminem ſpatio trium dierum fratrem ſuum vidiſſe, nec ab vno loco motum fuiſſe. Niſi Iudæi iſti cœci eiſent, non vtique in ſuo Euangelio Ioannes dixiſſet. *Mundus Chriſtum non cognouit.* Non mirum erat, quod ita cœci, & deliri eſſent in cognitione Meſſiæ: ſiquidem tantum pulueris pondus amoris mundi, carnis, & ſanguinis oculis ſuis inierant, de quibus Hieremias dixit: *Errauerunt vt cæci in plateis.* Iniquioris conditionis eſt hæc cœcitas, quàm quæuis alia corporalis: nam qui corporis cœcitate laborant, ſeipſos agnoſcunt; at qui interiori cœcitate tenentur, exiſtimant ſe videre cùm nihil videant. Quocirea redemptor noſter bis dixit: *Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum: nunc verò dicitis, quia videmus, ideò peccatum veſtrum manet.* Caue & tu tanquam à facie colubri à peccatis: ne in hanc teterrimam cœcitatem incidas, vt Deum non cognoſcas, & teipſum ignores, &c.

Cæcitas Iudæorum. Ioan. 1. Vnde cæcitas. Sophon. 1. Ioan. 9. Exod. 10. Ioan. 1. Threno. 4. Ioan. 9. Eccl. 21.

Expende etiam quod hæc terra Iudææ vbi Pilatus præſidebat, illa erat, quam olim Deus Abrahæ promiſit, cùm dixit: *Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorum, vt darem tibi terram hanc, vt poſſideres eam.* Ioſuæ autem poſſeſſionem huius terræ tradidit filijs Abrahæ poſtquam Moyſes eduxit illos de Ægypto. Sed aſpicite quomodo Deus alijs regna propter ſua ſcelera tollit & alijs tribuit: quod videri poteſt in Saule, cui Dominus regnum hoc, de quo loquimur ſuſtulit, Dauidi autem conceſſit: ſecundum illud quod ſcriptum eſt: *Mortuus eſt Saul propter iniquitates ſuas, eò quòd præuaricatus eſt pactum Domini, & non cuſtodierit illud: propter quod interfecit illum, & tranſtulit illud ad Dauid filium Iſai.* Cùm Saul rectitudinem animi ſeruabat, dedit illi regnum: at cùm à mandatis Domini receſſit, regno orbatus eſt. Quod cùm Dauid rectè animo perpendiſſet, dixit Salomoni ſucceſſori ipſius, cùm morti eſſet propinquus: *Obſerua vt cuſtodias mandata Domini, vt confirmet Dominus ſermones ſuos quos loquutus eſt ad me dicens: Si cuſtodierint filij tui viam meam, & ambulauerint in veritate, non auferetur tibi vir de ſolio Iſraël.* Cùm enim rex præſidem aliquem conſtituit, ſiue ciuitati ſiue arei, beneficium illud donat illi & ſucceſſoribus illius: dummodo tales ipſius regis non ſint proditores: nam ſi ſint, vitam ſimul & gratiam datam amittunt. Ita Dominus dedit Abrahamo hanc terram, & ipſe fuit primus & fideliſſimus præſes: poſtcà verò Iſaac, Iacob & alij ipſius ſucceſſores fideles & recti, quos Dominus in officio ſuſtentauit. At cùm traditores eſſent, abſtulit Dominus ab eis poſſeſſionem & dedit eam Romano Imperatori: qui Dominum ipſius tenebat, quique hunc præſidem illi conſtituit. Similiter Deus vobiſcum faciet: ſi ipſius præcepta non ſeruaueritis. Atque ita debent intelligi omnia à Deo nobis promiſſa, ea lege, vt quæ ipſe præcipit, diligenter obſeruemus. Peccata Iudæorum eos in tam infœlicem ſtatum adduxerant: & ita tu ſi in peccatis perſtiteris, exul à gloria in miſeram captiuitatem incides. Audi Dominum; *filij regni eijcientur foras.* Nec interia detentus in hæc inſana & amentiſſima verba prorumpas, Chriſtianus ſum, vitâ æternâ mihi hæreditas eſt, ad regnum ſanctum pertineo: mihique iure proprio debetur: namque quemadmodum promiſſum Iudæis abſtulit propter ſcelera & flagitia quibus ſeipſos contaminauerunt, ita regnum gloriæ (quamuis tibi promiſſum in hæreditatem ſit) nihil dubitabit auferre, niſi tanquam filius Dei ſanctis vitæ documentis & inſtitutis vitam tuam compoſueris. Sed iam hiſtoriam proſequamur.

5. Tranſlatio regnorum. Gen. 12. & 15. Ioſue 7. 1 Par 10. 3 Reg. 2. Matth. 8.

6. *Tetrarcha autem Galilea Herode, Philippo autem fratre eius Tetrarcha Ituræa & Traconitidis regionis & Lyſania Abilina Tetrarcha.* Inter plures filios quos magnus ille Herodes Aſcalonita habuit, poſt ipſius mortem ſoli tres viui remanſerunt. Archelaus, ſcilicet, Herodes, & Philippus: cæteros, namque ipſe dum viueret interfecit. Poſt mortem patris contentio fuit orta de regni ſucceſſione. Cæſar in quatuor partes regnum Iudæorum diuiſit, dans Archelao Iudæam, & Idumæam, Herodi Galilæam: & Philippo, Ituræam & Traconitidem regionem: & ſic Tetrarchæ facti ſunt. Tetrarchia enim quarta pars regni eſt, & Tetrarcha vocatur princeps quarta

quartæ partis regni eſt. Archelaus autem qui in Iudæa regnabat ſuis exigentibus ſceleribus à regno eiectus & relegatus eſt: tuncque Iudæa administrata fuit per procuratores Ethnicos, quorum primus fuit Componius, ſecundus Annius Rufus, tertius Valerius, quartus Marcus, quintus verò Pontius Pilatus: qui teſte Ioſepho anno duodecimo Tiberij Cæſaris procurator Iudææ conſtitutus eſt: cujus tempore cùm Herodes & frater eius Philippus eſſent Tetrarchæ, venit Ioannes prædicans baptiſmum pœnitentiæ. Porrò aliqui dixerunt Liſaniam iſtorum fratrem fuiſſe, & filium Herodis Aſcalonitæ: alij verò eius nepotem, vtpotè filium Ptolomæi cuiuſdam ex Alexandria ſorore præfati Herodis. Quomodocumque autem illud ſit, parum ad propoſitam refert.

Ioſ. 2. de bello Iud. cap. 16.

7. Malè parta malè dilabuntur.

¶ Sed his dimiſſis ad noſtram eruditionem aliqua ſunt obſeruanda. In primis quomodo ij qui iniquo & prauo animo dignitates, honores, & diuitias acquirunt: & mala fide poſſident, breui tempore ijs fruuntur. De rebus malè enim acquiſitis, non gaudebit tertius hæres. Ingreſſus eſt Herodes Aſcalonita in Iudæam per tyrannidem, & regnum iniuſtè vſurpauit: at iuſto Dei iudicio nondum mortuus erat, cùm iam regnum in quatuor partes diuiditur, & præcipuam regni partem, quæ erat Iudæa per procuratorem regitur, & gubernatur qui adnena & gentilis erat. Ex quo docemur vt nihil in hac vita malis artibus & dolo acquiramus: nam quod mala fide poſſidetur, diu ſtare non poteſt: nec quod inhoneſtum eſt, vtile vllo pacto eſſe poteſt. Quod omne ſacræ paginæ teſtimonio & exemplo apertiſſimo demonſtrari poteſt. Nam Abimelech Gedeonis filius qui regnandi cupiditate ſeptuaginta fratres interfecit, miſerum & infelicem finem ſortitus eſt: quippè qui à muliere fuit occiſus. Vide etiam quem exitum habuerit Ieroboam qui aduerſus Dominum ſuum Roboam ſurrexit: & vitulos aureos confecit, quos populus adoraret, vt ſe tueri & conſeruare poſſet in regno ſuo. Idem exemplum tibi, afferrem de Achab, cuius domum diripuit Iehu, & neminem viuum reliquit. Idem contigit Athaliæ, & omnibus illis qui malo titulo dominari voluerunt. Et hoc etiam quotidie experimur in hominibus Eccleſiaſticis, qui bonis Eccleſiæ & pauperum rem ſuam & ſubſtantiam augent & amplificant, & memoriam ſui in hoc vita relinquunt, quo circa permittit Dominus: vt his bonis hæredes prodigi & epulones ſuccedant, qui illa breui temporis ſpatio deuorent & conſumant.

Iudi. 8. 3 Reg. 12. 4. Reg 9. 4. Reg. 11.

8. Etiam peſſimis temporibus reperiuntur aliqui boni.

Aduerte etiam quod omnes hi principes, & ſacerdotes quos Euangeliſta deſcribit flagitioſiſſimi homines fuerunt, & ſupra quam dici poteſt grauiſſimis peccatis impliciti, qui dignas ſactorum ſuorum in inferis pœnas luunt. Qui cum mali eſſent, & ipſe populus peſſimus moribus erat imbutus, vbi pauca vel nulla prorſus inſtitia locum aliquem vendicabat. His igitur temporibus Baptiſta quidem inuenitur omnigenâ virtutum ſupellectile abundans, & claris vitæ portentis illuſtratus: nam etſi reliqui omues mali ſint, nihil vetat quin tu bonus & ſanctus eſſe poſſis. Nec ideò inferas te iniquum, & ſceleratum eſſe, nec ad bonam vitam te applicare poſſe, quia reliqui perditionis viam, & iter inferni elegerunt: quandoquidem cum iſti mali eſſent. Ioannes iuſtus inter eos inuentus eſt. Nequiſſimi erant homines tempore Noë, ipſe verò ſanctus: cui Dominus dixit: *Te inueni iuſtum coram me ex omnibus gentibus.* Et *in terra Hus* vbi omnes iniquitatem ſectabantur, inuenitur Iob *vir rectus & iuſtus*: vt meritò beatus Gregorius annotat, & ponderat ſuper ſanctum Iob. Quod ſi iniquorum & flagitioſorum conſortium es amplexus, tibi ipſi culpam imputes, non temporum iniuriæ, quandoquidem in quocumque tempore rectum vitæ tramitem inſequi poteris, vt fecit ſanctiſſimus Baptiſta eo tempore quo perditiſſimus erat mundus, quoque tam ſceleratis, & iniquis hominibus regebatur. Quid enim obſecro documenti aliena iniquitas tibi inijcere poteſt? Audi Petrum Eccleſiæ Principem & Antiſtitem ſummum. *Quis eſt qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis? Sed & ſi quid patimini propter iuſtitiam, beati.* Nihilo ſecius tamen etiam ſi in mundo plurimas tyrannides videas, & habentes ſceptrum nulla puritate conſcientiæ indutos, non ideò virtutem (quæ per ſeipſam pulcherrima merces eſt) deſeras, & abijcias. Sed ad id vnum oculos efficaces moneas, Deum eſſe iuſtiſſimum & æquiſſimum iudicem, qui ſingulorum opera metitur, & debita ſolutione rependit. Nunc autem patiens eſto, & cùm videas mala Principum, & Prælatorum pro eis ad Dominum ora, & ſemper virtutum gradibus inſiſte: & cùm videris in hoc ſæculo iuſtitiam periclitari, mentem & oculos in cœlum reuoca, & cùm Pſalmiſta dic: *Introibo in potentias Domini, memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius.* Id ſolùm Deo relinque, vbi iuſtitiæ lumen habitat: etiam ſi nullum in terra appareat.

Geneſ. 7. Iob 1. Gregor. lib. 1. moral. c. 1. 1. Petr. 3. Pſal. 70. Luca 11.

Præterea, hæc diuiſio ſignificabat, citò vniuerſum regnum venturum eſſe in ruinam. Nam venit illa Christi ſententia adimplenda: *Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur*, vt experimento in Iudæorum regno demonſtrari poteſt. Diſcordia enim quæ orta fuit inter hos fratres Herodis Aſcalonitæ filios, fuit in cauſa vt regnum diuideretur; diuiſio autem initium fuit vniuerſæ deuaſtationis regni. Nam *concordia parua res creſcunt: diſcordia verò maxima dilabuntur.* Si linguarum diſcordia illud magnificum & ſuperbum opus turris Babyloniæ deſtruxit, quantò vehementiùs voluntatum diſcordia, omnia deſtruet? Ad generationem rerum naturalium neceſſe eſt vt conueniant elementa, & fœdata diſcordia inter ſe quadam amicitia copulentur ex qua vnita concordia gignũtur lapilli pretioſi, aurum & argentum, & cætera metalla pulchra, quæ meritò, & ipſorum conditorem, & ſummum opificem admirantur. Quid Apollineæ facultatis dogmata, & canones docent: niſi ex concordia quatuor humorum rectam valetudinem, & incolumitatem corporis conſtare, ex diſcordia autem mille ægritudines, dolores, & mortem prouenire? In quo enim recta ratio Muſicæ conſiſtit, niſi in concordia & harmonia vocum? Natura vt docta rerum omnium magiſtra in lapide Tirrhæo hoc inſinuare voluit, qui in aquam coniectus, ſi integer ſit, quamuis magnus, enatat: at verò diuiſus, in profundum demergitur. Sic nos integri & concordes permanemus: diuiſi verò & diſcordes ſubmergimur & deperimus. Vnaquæque acies ſuum habet vexillum, quo cognoſcatur, & quælibet nobilis familia ſuum ſtemma: ſic Chriſtiana familia amorē & concordiam

9. Diſcordia euerſio regnorum.

Geneſ. 11.

Ioan.13. cordiam habet ſignum. Ideò redemptor noſter: *In hoc cognoſcent, quòd mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.* Experimentum in capite alieno debemus facere, cùm videamus hos fratres cauſa inimicitiæ & iurgij regnum patris perdidiſſe: teneamurque pacem & amorem diligere, quem Chri-
10. ſtus ſummopere commendauit. ¶ Obſerua rurſus Eſaiam, Hieremiam, Ezechielem, & reliquos prophetas nominaſſe reges Iudæ tantum, ſcilicet eos in quorum temporibus prophetabant: nam eorum doctrina & prædicatio præcipuè in illum populum Iudæorum dirigebatur. At beatus Euangeliſta, hic ponit reges & principes, tam Iudæos quàm Gentiles: nam Chriſtus vtrique populo venit, & Euangelica prædicatio Iudæis & gentibus datur. Scripſit Tiberium qui Imperator & Dominus orbis erat: ſiquidem prædicatio Euangelij per miniſterium Apoſtolorum nota vniuerſo mundo debebat fieri. Mortuus eſt Chriſtus, vt omnes ſaluos faceret, & omnibus legem ſuam dedit, & ita decebat, vt in hoc loco mentio fieret omnium principum tam Iudæorum, quàm Gentilium. Et quia Chriſtus non ſolùm rex erat, verùm etiam ſummus ſacerdos: numerat etiam ſacerdotes, qui tunc templo miniſtrabant, dicens.

Vers.2. *Sub principibus ſacerdotum Anna & Caipha.* Sacerdotium ſtatui ſæculari præſtat: & maior quidem authoritas in Papa reſidet, quàm in cunctis regibus & Imperatoribus mundi. Sed cùm maiori honore digni ſint: prius Euangeliſta ſcribit principes ſæculares, & in vltimo loco hos ſummos ſacerdotes, & id non ſine diuino conſilio, vt videas quantum de alicuius dignitate & honore peccata minuant. Fuerunt namque iſti Pontifices Annas & Caiphas Simoniaci, & ita digni fuerunt tali dedecore quod præferuntur illis nequiſſimi ſæculares &
Matth.8. peccatores. Quot ſunt etiam nunc in Eccleſia Dei Sacerdotes, Religioſi, & Epiſcopi, quibus coram Dei oculis multi publicani & peccatores præferuntur. Vtinam multi ſæculares nobis poſt terga relictis, victoriam regni Dei non deferant. Quocirca Diuus Paulus, nobiſcum loquitur dicens.
2.Cor.6. *Nemini dantes vllam offenſionem, vt non vituperetur miniſterium noſtrum.* Vnde ſi ſæculares digno honore non afficiunt nos, id euenit, quia vident noſtra opera non ſuis præferri: nam conſpiciunt nos garrulantes, confabulanteſque ſicut ipſi, vident etiam nos epulari, & iocari, ſicut ipſi: atque ita parui faciunt, & contemnunt nos.

Emptio & venditio officiorum quantum malum. Aduerte etiam quod ſummus ſacerdos ſecundum legem perpetuus erat, & pro toto tempore ſuæ vitæ fungebatur officio: at tantùm inualuerat ambitio & cupiditas, vt ſinguli annis ſinguli ſacerdotes eligerentur: & ita tempore, quo beatus Ioannes incepit prædicare, erat Pontifex Annas, anno verò quo Chriſtus mortuus eſt, obtinebat Pontificatum Caiphas: & propterea vtrumque beatus Euangeliſta nominauit. Herodes namque cùm videret commodum & vtilitatem inde ſequi, venale fecit ſacerdotium. Ex quo liquido conſtat, quanta ſuboriantur mala. Erat enim Herodes, ſicut & cæteri reges ſub tributo Imperatoris Romani, & etiam muneribus & donis emerat regnum, & principatum compararat: ideò opus erat, vt omne hoc ſurriperet à templo. Sicut modo qui officia emunt, neceſſe eſt vt iuſtè vel iniuſtè ſubſtantia pauperum & plebis ſoluantur. Quod graue malum in multis prouincijs cernimus. Altera ratio eſt, quia cum officia venumdentur pecunijs, ab indignis plerumque poſſidentur, quandoquidem non meritis talis hominis attenditur, ſed pecuniæ ſuæ. Altera eſt ratio, quia is qui officium emit, pondere tributorum & pecuniarum oneratur, vt ſoluat pactum & conuentum. Sic Herodes pecunijs & redditibus Eccleſiæ ſua debita vult perſoluere. At ſi iniquè agebant hi principes ſæculares dantes ſacerdotium pro pecunijs: quantò peius ipſi clerici faciebant, ſiquidem pecunias pro Pontificatu exhibebant? Contemplare obſecro qualiter tum temporis Eccleſiæ conditio & ſtatus iacebat. His igitur calamitoſis & miſerandis temporibus eximij prędicatores venerunt, Chriſtus redemptor noſter, & beatus Baptiſta. O vtinam nunc Dominus Ieſus dignaretur ex alio deſcendere, vt Eccleſiam ſuam viſitaret. Magna quidem alia peccata fuerant in Iſraël, quibus medendis, miſit Dominus Eſaiam, poſteà verò miſit Heliam, Eliſeum, Hieremiam, Ezechielem, & alios plurimos, & ſanctos viros. Nunc verò cum ſapientiſſimus ille, atque expertus medicus videret ægritudines vſque ad interitum peruenire, cumque intueretur ipſos ſacerdotes, qui alijs deberent eſſe exemplo auaritiæ, ambitioni, & ſimoniæ deſeruire: ipſe proprius de cœlo deſcendit, vt huic peſtilenti morbo pharmacum adhibeat: & ante ſe mittit, non quemcumque concionatorem, ſed magnum, & ſanctitate præcellentem: vt corda hominum diſponat, & ſacerdotum vitia reprehendat, poſt illum verò Chriſtus venit, vt peccata miniſtrorum templi propulſet. Quocirca cùm dixiſſet Euangeliſta, quod Annas, & Caiphas erant Pontifices, cùm ſolus vnus deberet eſſe perpetuus: ſtatim apponit remedium, & egregium quemdam & ſanctiſſimum hominem dicens.

Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem filium Zachariæ in deſerto. Quot reges & principes deſignat hic Euãgeliſta; vt dicat, Chriſtum miſiſſe Ioannem prædicaturum. Cùm Chriſti natiuitatem ſcripſit, tantùm Romani Cæſaris meminit: Ioannis autem natiuitatem narrat nullius principis facta mentione: cùm verò prædicationis officium recenſet, non tantùm Cæſaris, ſed & ſacerdotum, & minorum principũ recordatur. Nimirum vt inueniret, quanti eſſet momenti alicuius ſancti prophetæ, aut prædicatoris Euangelici creatio. Magnum & præclarum opus eſt officium prædicationis: ad cuius functionem perfectam, non ſatis eſt habitum religionis induere, in ſcholis arguere, & ſcripturam legere: ſed neceſſaria eſt vitæ ſanctitas, morum integritas, & vitæ perfectio. Quod Deus condat hominem ſua admirabili potentia velut nihil eſt: at concionatorem efficere, hoc quidem grande opus eſt, nam conſtituit hominem omnibus ſuis numeris perfectum, & abſolutum. Ideò Moyſes quamuis ſanctiſſimus eſſet, cùm Dominus illum mittere ad prædicandum Pharaoni ſe à tali munere quantum poteſt abſtinet, nam cùm humilis eſſet, ſe ineptum tanto officio iudicat: quod etiam Hieremias ſecum reuoluens tantum officium humeris ſuis imparem exiſtimabat. Quod idem Ionas fecit, & omnes illi qui altitudinem, & excellentiam huius muneris agnoſcunt, & humanam imbecillitatem percallent. Nunc autem non deſunt multi qui hunc honorem & dignitatem appetant, cùm illo prorſus in-

[Right margin: 11. Prædicatorem mittere, quam ingẽs opus Dei. — Hierem.1. Ion. 1.]

ſus indigni ſint. Igitur vt intelligas magis laborioſum eſſe rectum prædicatorem condere & efficere, quàm alium quemuis hominem, tanquam rem maioris momenti & ponderis, apposuit hic Euangeliſta tot principes in electione beati Ioannis Baptiſtæ in concionatorem, & nullam mentionem fecit alicuius Principis vel Regis, dum ipſius natiuitatem ſcriberet. ¶ Perpende autem hic primò quòd diuus Ioannes non exijt prædicare, niſi iuſſus. Non temere aut præſumptuosè vſurpauit offi- [2. Par. 26] cium, vt Ozias: qui percuſſus fuit lepra, eò quòd ſurripuit officium ſacerdotale. Vnde in Euangelio [Matt. 22.] cuidam dicitur: *Quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?* Sed multi cum non vocati ſint à Deo, talia munera ſibi arroganter aſſumunt. Vnde [Hier. 14.] Dominus per Hieremiam dicit: *Non miſi eos, &* [Hebr. 5.] *non præcepi eis, neque loquutus ſum ad eos.* Ioannes autem vocatus tanquam Aaron exijt ad prædicandum.

13. [Tempus & locus prædicationis.] Aduertendum quoque eſt hìc tempus quo Ioannes venit prædicans, & locus in quo erat quando præcepit Dominus illi vt prædicaret. *Factum eſt enim verbum ſuper Ioannem, & venit prædicans baptiſmum pœnitentiæ*, quando in principibus & primatibus mundi dominabatur tyrannis, & in ſacerdotibus ſimonia, & quando regnum Iſraël diuiſum erat in quatuor partes, & vniuerſus orbis ita perditus erat, vt iam ferè in præcipitium inferni abiret: tunc factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem. In quo quidem diuinam miſericordiam & pietatem (Chriſtianis oculis ſi velis intueri) relucere videbis: nam in maioribus neceſſitatibus & in maximis conſtitutos periculis non nunquam ob liuiſcitur: etiam ſi nos tali auxilio ſimus indigni. [Pſal. 102.] *Ipſe enim cognouit figmentum noſtrum: recordatus quoniam puluis ſumus. Et ſicut miſeretur pater filiorum miſertus eſt nobis.* O quoties pius & miſericors Dominus iam tibi in interitum tendenti, manum præſtat, & ſuccurrit: nam ſæpè ſæpiùs cum peccare vis, ad oſtium cordis tui pulſat, & tunc factum eſt verbum Domini ſuper te, mittens tibi ſanctam inſpirationem: ne vltra vanis & iniquis cogitationibus progrediaris. Hoc enim ſæpiſſimè iam in infernum eſſes lapſus, niſi pietas & miſericordia Domini tecum adeſſet: nam etiam ſi mundus blaſphemus ſit, & tranſgreſſor mandatorum Domini, non ideò Dominus illum deſerit tendentem ad interitum. ¶ Ex quo loco diſcere debes, vt ſemper in Domino ſpem tuam reponas, nec vnquam tibi de eius infinita miſericordia eſt deſperandum. Patiens enim eſt & præſtabilis ſuper malitiam, fide igitur in eo, quippè qui nunquam in maioribus neceſſitatibus tibi deerit: quemadmodum vniuerſo orbi ſuccurrit, mittens beatum Ioannem Baptiſtam ad prædicandum. Quòd etiam ſacræ paginæ teſtimonio clariſſimo tibi ob oculos ponam. Nam cum ſanctus Ioſeph iniuſtè [Gen. 37. & 39.] exularet à patria, cumque venditus eſſet à proprijs fratribus, & falſo accuſatus, & in vinculis detentus, quando nulla ſpes remedij affulgebat: recordatus eſt illius Dominus, & à vinculis eum eripuit, & conſtituit illum in altiſſimum regni ſolium & dignitatem, ita vt poſt regem nulli maior [Gen. 41.] honor, gloria & dignitas tribueretur. Vnde etiam quando Iſraël grauiter opprimebatur & perſequebatur à Pharaone in Ægypto, tunc Dominum [Exod. 3.] memoria illius ſubijt, & dixit Moyſi. *Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem eius audiui.* Nunquam enim de ipſius diuina miſericordia deſperare debes, ſed firmo & virili animo in ipſo confidere. Sic de illa caſtiſſima fœmina Suſanna legimus in Daniele quòd *erat cor eius fiduciam ha-* [Dan. 13.] *bens in Domino*: atque ita cum omni prorſus humano auxilio eſſet deſtituta, tunc liberali manu Dominus illi ſubuenit, atque à tanto periculo liberauit. Ideoque meminiſſe oportet illius dicti Abacuch: *Si moram fecerit expecta eum, veniens veniet* [Abac. 2.] *& non tardabit.* O quam grauiſſimè ſæpiùs Deus offenditur: cùm in illo non ſperas! Videtur namque Virgini pauperi & ipſius matri, quod nemo eam in vxorem ducet, cùm dotem nec ſupellectilem habeant: atque ita decernunt carnaliter & cum Dei offenſa viuere: quaſi ipſius Dei manus ſit abbreuiata, vt non poſſit earum neceſſitati aliquo modo ſubuenire. Dei conſilio & decreto terminum aſſignant, & ſecum tacitè hæc mente reuoluunt. Si tali tempore, vel tali anno, vel menſe nobis non fuerit prouiſum, non eſt quod ſperemus, ſed mundi vanitatibus, & delicijs nos tradamus. Ita fecerunt illi Iſraelitæ, qui cùm in magno diſcrimine eſſent conſtituti, & obſeſſi ab exercitu Aſſyriorum, iam ſecum decreuerant ſeipſos in poteſtatem Holofernis tradere: quos acriter ſancta & virilis Iudith reprehendit dicens: *Quod eſt hoc ver-* [Iudith 8.] *bum quod conſenſit Ozias, vt tradat ciuitatem Aſſyrijs: ſi intra quinque dies non venerit nobis adiutorium? qui eſtis vos qui tentatis Dominum?* Igitur ne Deo diffidas vnquam, nam in maioribus periculis, maximiſque imminentibus calamitatibus, magis propitium & amicum illum inuenies: quemadmodum cum mundo fecit, quando maioribus vitijs & iniquitatibus abundabat, mittens Ioannem Baptiſtam.

Sed vbi erat quando factum eſt verbum Domi- 14.
ni ſuper eum? In deſerto. Vbi attentiùs perſpicere debes, quod vocat Dominus diuum Baptiſtam [Honor fugientem ſequitur.] cùm procul receſſus ab hominibus eſſet in deſerto & conſtituit illum prædicatorem & præcurſorem ſuum. Vbi etiam notare debes quomodo fugiendum ſit à gloria huius mundi, & ab eius honoribus & vanitatibus: hos enim Dominus quærit, & in publicum iactat, & eoſdem honorat, & amicos ſuos prædicat. Hos namque maximo honore afficit qui ipſum honorem contemnunt, & eos maximi facit, qui abiectos & humiles ſe eſſe iudicant. Abraham namque cùm à patria receſſiſſet, & per [Gen. 12.] exteras gentes fuiſſet peregrinatus, in extraneis terris conſtituit illum Dominus magnum principem. Moyſes etiam qui regiam domum Pharaonis contempſit, cùm ſolus eſſet in deſerto, ſeruandis ouibus intentus, factus eſt à Domino magnus prin- [Exod. 3.] ceps, & electus dux totius Iſraël. Quis obſecro memoriam hominum minus ſubierat, aut quis mortalium magis obliuioni erat traditus, quàm Dauid: [1. Reg. 16.] qui paſcens ſolus in deſerto oues, vnctus eſt in regē à Domino, & magnis in bello reportatis triumphis in præclarum principem euaſit. Abſconditus erat Saul in domo ſua, & humilem ſe iudicabat, nec volebat in regem eligi, ſed Dominus ipſum manifeſtauit, & in regem conſtituit. Cur igi- [1. Reg. 10.] tur tu honores ambis, cùm videas non dari niſi his, qui eos negligunt & aſpernantur? Diuum Ioannem intuere, in ſyluis beſtiarum more vitam degentem, quem Dominus manifeſtat & illuſtrat,

ſtrat, vt omnis mundus ipſum veneretur & laudet.
Ita Dominus conſueuit eos honoribus afficere, qui
eoſdem fugiunt, & negligunt propter ipſius amo-
rem.

15. Præterea in *deſerto* factum eſt illi verbum Dei:
Solitudo ... de- nam ille qui diuinis conſolationibus & inſpiratio-
uotioni. nibus frui vult, opus eſt vt vitam ſolitariam amet,
& omnes humanas conuerſationes longiùs pro-
pellat. Nunquam Dominus permiſit, vt in eodem
altari arca teſtamenti & idola Dagonis ſimul eſ-
1 Reg. 5. ſent, & cùm Philiſthæi id conati eſſent, nunquam
tamen id efficere potuerunt, nam non patitur Do-
minus, vt dulcia atque ſuauia ſuæ gloriæ & diui-
nitatis gaudia miſceantur carnis & mundi fami-
liaritatibus. Vilis quidem eſt conuerſatio humana,
ſiquidem diuinam impedit. Cuidam animæ ſan-
ctæ cui Dominus voluit ſua ſecreta reuelare, dixit
Oſea 2. per Oſeam: *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad
cor eius.* Vt Dominus cùm anima noſtra loquatur,
non opus habet teſtes. Et volens ad Moyſen lo-
qui, duxit illum in ſublimem montem Sinai. Et
Exod 19. in ſolitudine deſerti apparuit Angelus Agar. Et
Gen. 21. Elias extra vrbem erat, & omni prorſus humana
3 Reg. 19. conuerſatione carens, quando Angelum vidit.
Quando Dominus cor noſtrum ſolum inuenit, ſta-
tim cœnaturus cum illo ſedet, & cùm animam no-
ſtram à mundi curis & ſolicitudinibus ſeparatam,
ſtatim magna mirabilia & ſecreta illi pandit, quæ
neutiquam reſeraret, ſi negotijs implicitam inue-
niret. Equidem ſi ſcires quàm grauem iacturam
facias, cùm te rebus mundanis tradis, dubio procul
non magni laboris rem iudicares, ſoli Deo adhæ-
rere: nam ſi conuerſationem humanam reieceris,
diuinam inuenies; ſilentium namque & ſolitudo
fortiſſimi muri ſunt deuotionis. Si volueris iam
comparatam deuotionem conſeruare, ſolitudinem
dilige: nam quantò maiora & ampliora benefi-
cia beatus Ioannes acceperat, tantò meliùs exiſti-
mabat in deſertum recedere, vt gratiam conſer-
Iob 18. uaret. Iob enim ait: *Lampas contenta apud cogita-
tionem diuitum.* Si lampas accenſa eſt, ſtatim tegi-
tur ne flante aëre intereat. Iuſti ſunt lampades ac-
Ioan. 5. cenſæ: & de Ioanne dixit Chriſtus, quod *erat lu-
cerna ardens & lucens.* Iuſti namque ne vento inanis
gloriæ, & humanæ laudis offendantur, abſcondunt
& celant ſua bona opera. Ioannes quippè, vt ap-
tius & commodius ſe Deo traderet, in deſertum
ſeceſſit. Nouerat enim prudens ac ſanctus vir diffi-
cillimum eſſe inter hominum turbas intactè & pu-
rè viuere; ideò ſolitudinem petijt, vt peccandi
irritamenta fugeret. Quid hic dicturi ſunt ſtoli-
di & inſipientes homines, qui cum in vitia & pec-
cata ſint nimis procliues, eos qui religionis habi-
tum induunt, impudenter irrident? Chriſtus et-
iam verus Deus & homo hominum conſortia fu-
giebat, non quòd ipſi eſſet opus; ſed vt nobis fu-
gienda demonſtraret. Hoc etiam multi ſanctiſſi-
mi viri fecerunt, nam Eliſeus ita has familiaritates
fugiebat, vt etiam ipſa hoſpes quæ multoties domi
eum receperat, nomen ipſius ignorabat, & cùm
iuſſiſſet Giezi eam accerſere, non proprio nomine
nuncupauit, ſed nomine ciuitatis, in qua ipſa nata
4 Reg. 4. erat, ſcilicet, Sunna, & ideò vocauit eam *Sunnami-
tem.* Fuge igitur humana conſortia & conſuetudi-
nes, & eſto mundo exter & aduena, & amicus, &
familiaris deſerto. Meliùs quidem eſt inter imma-
nes beſtias in deſerto, & ſolitudine vitam degere,
quàm in ciuitatibus & populis inter iniquos ho-
mines. In hac ergo ſolitudine verbum Domini fa-
ctum eſt ſupra Ioannem. Sic tu ſi volueris verbum
Domini audire, fuge à conſortio & tumultu ho-
minum.

Exemplo etiam Chriſti Saluatoris noſtri, priùs 16.
cœpit Ioannes *facere* quàm *docere*, nam priùs ſan- *Verbum*
ctiſſimam & puriſſimam egit in deſerto vitam, *Dei qua-*
multis annis ieiunans, & orans, poſteà verò alios *le.*
docuit. Sic oportet, vt tu antequam alios doceas, *Actor. 1.*
teipſum doceas, vt poſſis alijs non tantum verbis, *Rom. 2.*
ſed facto prodeſſe. Sed iam ſingula verba expen-
damus. *Factum eſt* (inquit) *verbum Domini ſuper Ioan-
nem filium Zachariæ in deſerto.* Multoties inuenies in
prophetis verbum quod factum eſt. Sæpè etiam
onus, vel pondus, vt in initio prophetarum Haba-
cuch, & Malachiæ. Et in Eſaia & in Zacharia in *Hieron.*
medio & circa finem. Diſcrimen autem eſt (vt *ſup. Eſa.*
Hieronymus ait) quod vbicumque eſt graue, quod *cap. 1 &*
Dominus comminatur, & plenum ponderis & la- *Hierem.*
boris, quod per verbum (*pondus*) deſignatur; mi- *c. 23.*
narum autem plena ſunt, quæ per verbum (*onus*)
intuuntur. At verò vbicumque Dominus pro-
ſpera pollicetur, ſiue poſt comminationem melio-
ra promittit, ibi non *pondus*, aut *onus*, ſed factum
eſt *verbum Domini* dicitur. Ideoque quia Ioannes
proſpera annunciabat, nempè aduentum Meſſiæ,
& regnum cœlorum, & iter præparabat, vt Chri-
ſtum ſuſciperent, non onus, ſed *factum eſt verbum* *Eſaiæ 55.*
Domini ſuper Ioannem, dicitur. *Super Ioannem* (in-
quit) *quia verbum illud ſuper Ioannem deſcendebat.* E-
ſaias enim ait: *Quomodo deſcendit imber & nix de cæ-
lo, &c. Sic erit verbum, quod egredietur de ore meo.* Par-
ticula *ſuper*, ſublimitatem notat, quia in cor homi-
nis verbum Dei non aſcendit, ſed verbum deſcen-
dit ad cor, & cor aſcendit ad verbum. Et quod eſt
verbum, quod deſcendit ſuper Ioannem? Vade, &
prædica baptiſmum pœnitentiæ. ¶ Exprimitur
etiam nomen patris, dicens filium eſſe Zachariæ,
quia Ioannes ſanctitatis paternæ fuit imitator &
hæres. Quandoquidem Zacharias cum vxore ſua
purè innocenter vixit, ambo quippè iuſti erant co-
ram Domino. In quo quidem aduertere debes,
quomodo teneantur ij, qui ex probis & ſanctis pa-
rentibus ſunt orti, eorum vitam, quoad fieri poſſit
imitari. Vnde ſi tu teipſum iudicas ab egregia pa-
rentum ſtirpè deſcendere, ipſorum virtutes imitari
curabis. At ſi non ex nobilibus parentibus deſcen-
dis, talia opera facito, vt noua & egregia proles à
te incipiat.

Et venit in omnem regionem Iordanis. Hoc eſt, ad *Verſ. 3.*
loca Iudææ circa fluenta Iordanis. Quoniam gra-
tia baptizandi venerat, ad loca abundantia aquis
accedere debebat, ne aquæ defectu illi qui ad eius
prædicationem conuertebantur, baptiſmo care-
rent. Cùm enim rectè noſſet, quanta Gentium
copia ad ipſius baptiſmum erat properatura, loca
aquis abundantia ſibi elegit. Diſcamus hìc beatiſſi- *Loca apta*
mi Ioannis exemplo eum locum quærere, qui ma- *deuo-*
gis aptus ſemper ſit ad recta opera facienda, & qui *tioni*
nobis anſam, & occaſionem præbeat ſanctis ope- *quæren-*
ribus nos exercendi. Cùm enim grauiter ægrota- *da.*
ret rex Ezechias, Eſaias propheta ad eum acceſſit,
ex parte Dei dicens: *Diſpone domui tuæ, quia morieris* *Eſaia 38.*
tu, & non viues. Qui conuertit faciem ſuam ad parietem *Hieron.*
& fleuit. Cur (inquit Hieronymus) conuerſus eſt *comment.*
ad parietem, vt fleret, & oraret? Quia quando Sa- *Eſaia 18.*
c. 38.

lomon hoc templum absoluit, regiam suam domum condidit coniunctam, ita vt ipse paries templi ex altera parte domum regiam conficiebat, ad hoc vt negotia quæ regi offerrentur cum Deo posset facilè communicare. Ideò Ezechias oraturus ad parietem templi se conuertit. Ita Episcopi, & hi quibus animarum cura est commendata, domos suas iuxta Ecclesiam deberent habere, vt faciliùs sacramenta possent administrare, vt faciebat Ioannes, vt commodiùs posset baptizare. In libro Numerorum dicebat Deus sacerdotibus atque Leuitis: *Excubate in ostio sanctuarij.* Ianitor quippè iuxta ianuam debet sedere, & gubernator iuxta clauum, & sacerdos iuxta Ecclesiam. Sic nos iuxta locum vbi faciliùs possimus Deo seruire, habitare debemus. Abraham sedebat in meridie in ostio tabernaculi sui, vt itinerantes posset videre, & hospitari. Ita etiam è contrario is locus est nobis fugiendus, qui ad malum occasionem præbeat. *Fugite* (inquit Paulus) *ab omni fornicatione.* Thamar nurus Iudæ sedit in biuio, vbi meretrices sedere solebant, & sic Iudam ad peccandum allexit. Sic etiam præcepit Dominus populo suo ne facerent sculptile, & simulachra, ne illa adorarent, & ne nuberent alienigenis mulieribus, ne Deos earū adorarent. Quemadmodum enim boni occasiones & loca magis conducentia quærunt, vbi meliùs Dei seruitio vacare possint, sic mali vt meliùs auaritiæ & cupidini studere possint loca aptiora quærunt, vt mercatores consueuerunt facere, qui mercibus vidENDis, in medijs plateis domos incolunt.

Num. 1. & 3. Gen. 18. 1. Cor. 6. Gen. 38. Leuit. 26. Exod. 34.

17. *Prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Quia baptismus Ioannis non erat sacramentum, per quod dabatur gratia, sed erat in remissionem peccatorum, non causaliter & directè, sed dispositiuè, seu præparatiuè, quia præparabat homines ad Christi baptismum. Fuit tamen ipse Ioannes institutor sui baptismi, sed tamen ex præcepto diuino, vt ipse dixit: *Qui misit me baptizare ille mihi dixit*, &c. Vnde institutio eius fuit à Deo per authoritatem, & à Ioanne per ministerium: ita tamen quod Ioannes non fuit nudus minister, vt ministri sacramentorum Christi, qui nihil aliud faciunt, quam applicare sacramenta, sed fuit institutor ex diuino præcepto. Quorum vtrumque docuit nos Christus, dicens: *Baptismus Ioannis à quo est, è cælo an ex hominibus?* quasi dixisset, Ioannis erat tanquam institutoris & ministri, cælitùs tamen præceptum acceperat. Nam si ritum baptizandi consideres, familiari Spiritus sancti reuelatione fuit ad id ministerium missus, si autem effectum, nihil in eo fuit, quod Ioannes ipse non posset præstare; nam gratiam non conferebat, sed abluebat tantum corpora. Oportuit autem Ioannem tanta sanctimonia fulgentem baptismum incipere, quia durissimum erat Iudæis circumcisionem relinquere, & auscultare Christo baptizanti. Et ideò oportuit etiam, vt Ioannes de genere sacerdotum, quos oportebat circumcisionem tueri, illo baptizandi ritu vti: vt populum demulceret, & ad Christi baptisma alliceret. Forma huius baptismi erat: *Ego te baptizo in nomine venturi.* Qui baptismus etiam si non obligabat ad sui susceptionem, obligabat tamen ad hoc, vt nequis ipsum contemneret, quia contemnens consilium, contemnit consiliantem. At Ioannes missus erat à Deo, & ita qui spernebat baptismum Ioannis, per

Baptis. Ioā. mus Ioā. nis qualis fuerit. Ioan. 1. Matt. 21. Actor. 19.

consequens, & illum qui eum miserat, contemptui habebat.

Vocabatur autem baptismus pœnitentiæ, quia quos baptizabat pœnitere docebat, & pœnitentiam prædicabat. Hanc à nobis exigit Deus, quia voluntas, quæ peccato consentit, ipsa eadem id abneget: ita vt quemadmodum per voluntatem ingressum fuit malum, per eandem etiam bonum nobis adueniat. Sic Moyses in deserto fecit serpentem æneum, vt curarentur qui erant à serpentibus morsi. Serpens momorderat, & serpente à morsu curauit. Cor superbum & elatum, offerat humile, & voluntas iniqua & deprauata Deo obediat, & subiectetur illi. Nam beata Magdalena ita fecit: eis namque rebus, quibus vanitati mundi inseruierat, eisdem prorsus seipsam Deo reconciliauit. Cor autem tuum, quod dæmoni per peccatum consecrasti, id ipsum Deo debes tribuere, ipse namque ait: *Præbe mihi cor tuum.* Tanquam magnus Dominus petit Deus id quod vult, & id quod magis illi placet. Non à nobis supellectilia petit, non rem, manum, aut pedem, sed præcipuum quod in homine est, sine quo ipse homo nihil est. Non petit, vt illud ad tempus mutuemus; sed quod id præbeamus: non enim vult, vt solùm tempore quadragesimæ pœnitentiam agamus, vel per certum tempus, sed toto vitæ curriculo. Nec petit, vt illud vendamus, quandoquidem Deus liberaliter id nobis tribuit, nec vlla mercede accepta nos redemit. Sed quia cor nostrum adeò infirmum & ægrum per peccatum extitit, operæ pretium erit illud dolore & contritione afficere. Ideò acceptabit illud contritum & humiliatum, aliàs enim nunquam illud acceptabit. Cùm Deus non possit, nec de potentia sua absoluta peccatori sine pœnitentia peccata remittere; quia remittere homini peccata, est illum in suam amicitiam & gratiam reuocare: sed nullum hominem in suam amicitiam reuocat, nisi sit bonus & iustus, quod fieri non potest, nisi voluntatem quam à Deo habebat auersam in ipsum conuertat, quod per solam detestationem peccati, quæ est pœnitentia: fieri igitur non potest, vt peccatum remittatur, nisi facta prius pœnitentia. Et licet paruulis ante vsum rationis, remittatur peccatum; tamen quia originale non propria voluntate commiserant, possunt absque proprio motu à Deo iustificari. Bene tamen potest Deus peccatori condonare pœnas, & nolle punire absque pœnitentia: sed hoc non est peccata remittere. Nec pœnas peccato debitas condonabit, nisi peccator priùs egerit pœnitentiam. Vnde sanctus Iob: *Verebar opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.* Nónne parcet Dominus delinquenti? Nónne deliquerunt Dauid, Petrus, Matthæus, & multi alij? Ideò Dominus dicitur non parcere delinquenti, quia delictum nunquam sine vltione relinquit, aut ipse homo seipsum punit, aut Deus vindicans castigat. Tu ergo è duobus vnum elige, & cùm in media electione fueris constitutus, memineris obsecro illud Pauli: *Horrendum esse incidere in manus Dei viuentis.* Si tu mediocriter teipsum punieris, Deus in te non animaduertet. Nam vt Apostolus ait: *Si nos ipsos iudicaremus, vtique non iudicaremur.* Quibus verbis satis apertè ostendit Paulus, quod iudicamur à Domino, quia nos ipsos nunquam iudicamus, nec punimus. Quocirca euitandum tibi maximè est vt sanctam

18. Pœnitentia qualis esse debeat. Num. 21. Luca 7. Prou. 23. 3. Reg. 9. Iob 9. Hebr. 10. 1. Cor. 11. Naum 1.

ctam pœnitentiam agas, & peccata tua plangas. Deus namque, vt qui *benignus & misericors est*, his eundem non punit. Quod ſi tuam culpam correxeris, non iterum Dominus in illam animaduertet. Vnde ſanctus Dauid, qui Domini ingenium
Psal. 118. Psal. 74. & animum rectè nouerat, inquit: *Feci iudicium & iustitiam, non tradis me calumniantibus me. Calix* enim eſt *in manu Domini, vini meri plenus mixto.* Peccatores namque, qui in hac vita pœnitentiam egerunt, calicem mixtum bibunt multis & maximis diuinis conſolationibus. Ideò Ioannes cùm hanc pœniten-
Act. 7. 2. Cor. 1. tiam prædicabat, adiunxit: *Appropinquabit regnum cælorum.* Et beatus Stephanus in ſua paſſione *vidit cælos apertos.* Et Paulus ait: *Sicut abundant Christi passiones in nobis, ita per Christum abundat consolatio nostra.* Si verò hic pœnitentiam non egeris, duriſſima te in inferno ſpectat pœna. Bibes namque fœces calicis duriſſimæ paſſionis; nam ſi ieiunare noluiſti, ibi perpetuam patieris inediam: ſi noluiſti lugere, ibi lachrymis & gemitibus nunquam parces, &c. Habet ſe Dominus cum peccatoribus, quemadmodum barbitonſor cum hominibus ruſticis: nam iubet illis vt comam pectant priùs ipſi, ne ſi eos accipiat capillos extrahat. Ne igitur ſperes, vt Dominus priùs in te animaduertat, nam durè, & aſperè tecum aget: at tu priùs in hac vita de te pœnas ſume, agens pœnitentiam. Hanc autem ſalubrem pœnitentiam Ioannes ſanctiſſimus populis prædicabat.

19. Prædicatio auditoribus accommodanda. Sed expende ſancti præcurſoris prudentiam. Prædicans namque pœnitentiam maximis, & induratis peccatoribus dicebat: *Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira?* Populis verò ignorantibus & inſcijs blande loquutus eſt. *Qui habet* (dicebat) *duas tunicas, det vnam non habenti.* Et
Matth. 3. militibus aliam oſtendit viam. Sic prædicator pœnas inferni aliquando prædicet, aliquando beatitudinem cœleſtem, quandoque etiam diuinam er-
Exod. 28. ga genus humanum miſericordiam. Ideò habetur in lege quod in veſte ſummi ſacerdotis erant tintinnabula. Ad quid hoc? Cymbala namque & tintinnabula non eundem ſonitum, quem tubæ, cornua, organa, & alia inſtrumenta reddunt, ſed diuerſum. Aliquando enim cymbalum pulſatur ad prædicationem, aliquando ad obſequia mortuorum, aliquando ad feſta & ſolemnitates, ſic itaque diuerſa ſonat & demonſtrat. Sic Concionator aliquando ſonitum mortis efficiat, oſtentent populo cineres, in quo citiùs eſt conuertendus, aliquando infernum pronunciet, &c. pœnitentiam velut Ioannes populo prædicet, quandoquidem tantis vitijs abundat, furtis, rapinis, adulterijs, & alijs grauiſſimis peccatis. O vtinam Dominus his temporibus mundo mitteret ſimiles prædicatores ſicut Ioannes, qui ipſi mundo pœnitentiam prædicarent audaciſſimè, ſiquidem tantùm iam dominatur ini-
Osea 4. quitas. *Non est* (inquit Oſeas) *veritas, non est misericordia, & non est scientia Dei in terra. Maledictum, & homicidium, & mendacium*, &c.

20. ¶ Expende etiam & vide ſanctiſſimi Ioannis dignitatem & laudem, nam primus ipſe fuit, qui in mundo prædicans pœnitentiam, promiſit regnum cœlorum, & remiſſio-
Num. 13. nem peccatorum. In libro Numerorum habetur, quod timentes filij Iſraël ingreſſum terræ promiſſionis, quia erant ibi Gigantes, animati ſunt per Caleb, & poſteà per Ioſue. Sic beatus Ioannes fuit primus, qui nobis cœlum manifeſtauit, patriam nobis promiſſam, & poſteà ſequutus eſt illum Chriſtus, ſicut alter Ieſus Naue. Hinc ortum eſt, quod beatiſſimus Ioannes inter alios ſanctos totius beatæ patriæ tantum ſplendeat & fulgeat. Nam lex eſt conſtituta & ſtabilita in bellis, vt is qui priùs exierit manus congreſſurus cum hoſte, vel ciuitatem expugnauerit, totius lucri primas partes & ſedem accipiat, ſicut Dauid fecit cum Ioab. Secundùm igi- 4. Reg. 5.
tur hanc legem Ioannes fuit primus qui debellauit & inuenit hos diuinos Indos, qui primus remiſſionem peccatorum & regnum Dei prædicauit; quia verò in expugnatione huius regni cœleſtis primus ipſe fuit, ideò meruit vt poſt Chriſtum huius regni regem, primum locum in ipſo obtineat, Mariam ſemper excipio. Ne verò exiſtimes quod beatus Ioannes nulla impetrata authoritate prædicabat, cum Eſaia ſuam confirmat doctrinam; & ideò ſequitur in textu.

Sicut scriptum in libro sermonum Esaiæ Prophetæ. Eſaiæ librum rectè Lucas appellat librum ſermonum, propter ipſius eloquentiam & ſententiarum maieſtatem; item etiam ob libri magnitudinem, qui numero capitulorum cæteros extollit Prophetas. VERS. 4. Prædicatio testimonijs confirmanda. Obſerua etiam quod beatus Ioannes ad confirmandum ea, quæ prædicabat, adducit in teſtem Eſaiam Prophetam, & Sacræ ſcripturæ authoritate dicta ſua probat. Hoc etiam fecerunt Apoſtoli, qui ſuas conciones ſcripturæ teſtimonijs fulciebant, quibus firmiorem facerent fidem credentibus, cùm nihil aliud docerent, niſi quod multis retro ſæculis Deus futurum prædixit. Sic feciſſe Petrum in multis locis Actuum Apoſtolorum conſtat. Sic etiam Stephanus, ſic etiam Paulus. Denique ipſe Chriſtus varijs ſcripturarum vtitur teſtimonijs. Non ſic modò multi, qui ſuis volunt di- Actor. 23. & 10.
ctis adhibeatur fides nullo demonſtrato teſtimonio. Nam abſentis famæ detrahunt, dicentes: men- Actor. 7.
dacem eſſe, ebrium, Iudæum: ſi autem ab eis pe- Matt. 4. 12. & 16.
tas, vt illa dicta probent: nihil minus, quam ineptè & inſipienter reſpondent, quod ipſi id fatentur & affirmant, & ſatis ſit illos hæc dicere. Proh dolor, quod tanta mendacia ferri non poſſunt! nam in hac re peiores ſunt homines quàm Diabo- Genes. 3.
les, qui quando in terreno paradiſo matri noſtræ Euæ mentitus fuit, erubuit ita facie ad faciem mendacium proferre, atque ita imaginem ſerpentis ſibi aſſumpſit. Sed tu nullo contracto pudore mentiris: nam ſi tibi dicitur, quod probes teſtimonijs veracibus id quod affirmas, nullum adducis teſti- Matt. 11.
monium. Si Ioannes Baptiſta ſanctificatus in vtero, quo maior nemo eſt, teſtimonio Eſaiæ dictum probat: quid eſt quod velis, vt tibi credatur nullo adducto teſtimonio? Sanctitas beatiſſimi Ioannis tanta erat, vt ſui ipſius authoritas ad id probandum ſufficeret: nihilominus tamen quod dicit, authoritate Prophetæ confirmat. Tu autem cùm garrulus & detractor ſis, tuis dictis præſtari vis fidem? Proba igitur quod dicis, & tibi ſtatim credemus. Ita nimirum quando aliquis tibi dixerit, malè de te audire in populo, & quòd multi multa dicunt, niſi teſtes tibi demonſtrauerit, falſa omnia eſſe credes & quod is idem, qui ea tibi narrat falſo ea tibi etiam imponit. Nam ſicut apud nos dicitur: Qui carmen canit, ipſe compoſuit. Sed de his ſatis. ¶ Obſerua etiam quod Ioannes frequentius Eſaiam allegat potiùs quàm alios Prophetas, quia præ alijs clarius prædixit Chriſti Aduentum, vitam, & do-

ctrinam, miracula, & paſſionem, & regni eius pro-
Hierony. greſſum. Vnde potius Euangeliſta (vt Hierony-
in Prolo- mus ait) dici meretur, quàm Propheta, nam ita vni-
go ſuper uerſa Chriſti, Eccleſiæque myſteria clarè proſe-
Eſa. quutus eſt, vt non putemus eum de futuro vatici-
nari, ſed de præteritis hiſtoriam texere. Sed quid in
perſona Ioannis Eſaias loquatur, audiamus.

Ego vox clamantis in deſerto. Hebraiſmus eſt. Idem
enim eſt *vox clamantis*, ac vox clamans. Sicut *terra
promiſſionis*, terra promiſſa: *virga æquitatis*, virga æ-
qua: *populus acquiſitionis*, populus acquiſitus: *vas ele-
ctionis*, vas electum, & ſi qua ſunt horum ſimilia.
Senſus eſt Iſta eſt prædicatio, clamor, ſeu ſermo
Ioannis in eremo prædicantis.

22. Obſerua etiam præter hæc, quòd Ioannes erat
Prædica- *vox*, quia quidquid erat in Ioanne, erat vox. Ve-
tor, vt ſtis, manus, pedes, caput & lingua totus erat vox
Ioannes, clamans, & dicens: *Pœnitentiam agite*, eius cibus,
totus vox potus, lectus, cilicium, inedias, os denique & fa-
clamans cies prædicabant. Nam etiam ſi os non loquere-
eſſe de- tur, quidquid in ipſo erat, prædicabat contem-
bet. ptum mundi, pœnitentiam, & amorem diuinum.
Totus ipſe à calce vſque ad caput *vox* erat dicens:
Pœnitentiam agite, conuertimini ô peccatores in
Luca 4. Dominum. O qualis prædicator Ioannes! equi-
dem non illi dici poterat: *Medice cura teipſum.* Be-
ne beatiſſimus Ioannes ambitionem poterat repre-
hendere; ſi quidem cum illi offerrent honorem
Ioan. 1. Meſſiæ neutiquam acceptauit. Bene quidem car-
nis blandimenta, & indulgentiam nimiam taxare
poterat, ſiquidem melle ſylueſtri ſeipſum alebat,
& ſuſtentabat, & camelorum pellibus veſtes con-
Matth. 3. ficiebat. Bene quidem auaritiam poterat execrari
& reprehendere; quandoquidem à puero diui-
tes contempſit, & domum paternam reliquit, &
in eremum abijt. Omnia quidem vitia dubio pro-
cul optimo iure taxare poterat, qui exemplar to-
tius virtutis & ſanctitatis erat. O mirabilis Con-
cionator! Sunt quippè multi concionatores, qui
vocem habent, & clamant; ſed non ſunt ipſi vox,
quia ſi verbis prædicant, non factis idipſum inſi-
nuant. Aliud prædicat vox, aliud veſtitus, cibus,
domus, ſomnus, & opus externum. Quibus Pau-
Rom. 2. lus mirificè loquitur. *Qui prædicas non furandum, fu-
raris? qui dicis non mœchandum, mœcharis?* Sunt et-
iam multi, qui (quaſi inertes muſici) ſolo oris fla-
tu, non item digitis inconditè ſonant iuſtitiam,
ſobrietatem, pudicitiam, humilitatem, & deni-
que omnes virtutes, atque hi aures obtundunt har-
moniæ dulcedine, ſed mentes non recreant. Non
ſic Euangelicus tibicen Ioannes, qui quaſi alter
Orpheus duriſſima ſaxa, id eſt, duriſſima corda, &
antiquæ peccandi conſuetudinis glaciem diuinis
verbis fugabat, ita vt publicani, & peccatores &
milites ad eum venirent, toto corde pœnitentiam
acturi. Ex quo loco tu qui de officio & munere
concionatoris gloriaris, diſcere debes, eam vitam
facere, quæ dictis & prædicationi ſit conformis: &
quemadmodum lingua prædicas, ita etiam mani-
bus facias. Quid obſecro cogitas fuiſſe in cauſa,
quòd Helias tremore concuſſerat regis Achab cor?
3. Reg. 19. & quid eſt, quod auſus fuit ipſi regi dicere: *Tu, &
domus patris tui qui dereliquiſtis Dominum & ſequuti
eſtis Baalim?* Nam videbat Rex in conſpectu ſuo
hominem diuinum potiùs quàm humanum, im-
becillum, languidum, pœnitentia & lachrymis
pallidum, & confectum, indutum animantium pel-
libus. Hic equidem tremore & mœrore regem
concutiebat: Helias & beatus Ioannes non vtique Ioã 12.
maiores veritates prædicabant, quàm nos, nec me-
liùs Euangelium: at vberem & copioſum fructum
ex animabus reportabant vitæ ſanctimonia & ex-
emplo. Omnia enim, quæ ad obſequium Templi 3 Reg. 7.
ſpectabant ex puriſſimo auro erant confecta, &
etiam forcipes. Nonne ſatis eſſet, ſi auro eſſent con-
flatæ? Non equidem: nam is, qui alterius vitia car-
pere debet, ab omni reprehenſionis labe intactum
ſe ſeruare tenetur. Oportet enim vt totus aureus
ſit, ſancta vita, & præclaris virtutibus munitus.
Qui fieri poteſt, vt immundus cum ſis: aliorum
ſpurcitiam valeas propellere? Indignum enim
eſt, quod iniquus peccatorem corrigat, & quòd
malus in malum linguam conijciat. Quod ſi volue-
ris perpẽdere, Sacræ ſcripturæ exemplo tibi oſten-
dam. Nam quando Iudas filius Iacob vidit quod
fornicata eſſet Thamar nurus ſua, expaueſcens &
horrens delictum dixit: *Comburatur.* At poſtquam Gen. 38.
illa miſit ei baculum & annulum, & Iudas cogno-
uit pignora, & peccatum ſuum proprium, dixit:
Iuſtior me eſt. Quo quidem facto docetur, nun-
quam vnius peccatoris linguam aptam eſſe ad
condemnandum alium peccatorem: atque ita Iu-
das poſtquam peccatum ſuum agnouit, nunquam
auſus fuit Thamar condemnare, exiſtimauit enim
ſe maiorẽ peccatorem, quàm illa. Audi ſi vis alium
ſcripturæ locum. Quando Ioab miſit nuntium re-
gi Dauid de geſtis in bello, ipſi nuntio dixit: *Si vi-
deris eum indignari, & dixerit, quare acceſſiſtis ad mu-
rum, &c.* Dices: *Etiam ſeruus tuus Vrias mortuus eſt.*
Vt enim deſertus Ioab os Dauid comprimeret, ne 2 Reg. 11.
auderet ignauiam militum & ducum reprehende-
re: in memoriam Dauidi reuocauit graue illud
peccatum quod commiſerat, iubens interfici ip-
ſum Vriam. *Dic*, inquam, *illi* (dixit Ioab nuntio)
quod *ſeruus ſuus Vrias*, quod fidelis miles *mortuus eſt*:
talibus quippè dictis tacebit, & pudebit minimum
defectum ſuorum ducum carpere illum, qui du-
cem ſuum interfici iuſſit. Carere enim debet omni
vitio, qui in alterum dicere paratus eſt. Sed de his
iſta ſufficiant. Itaque totus ipſe Ioannes vox cla-
mans erat, vt pœnitentiam agerent, & vt Domino
præpararent corda.

Sed vbi clamabat? In deſerto. *Vox* (inquam) 23.
clamans in deſerto. Videas obſecro quod Ioannes Ioannes
nunquam dicitur prædicare in ciuitate, ſed *in de-* prædicãs
ſerto: quia Ioannes ea ſola prædicabat, quæ homi- in deſer-
nibus à Deo deſertis, & longè remotis conuenie- to ſigni-
bant: hoc eſt, pœnitentiam peccatorum. Sed Chri- ficat, qui-
ſtus non tantùm prædicat hæc, ſed ea etiam quæ nam ver-
ciuibus Dei congruunt: & ideò prædicat in deſer- bum Dei
tis & in ciuitate. Prætereà Ioannes prædicat in de- cum fru-
ſerto, quia in ciuitate tot ſunt peccata, tot ſordes, ctu au-
vt Ioannes eas ferre nequeat. Stomachabatur Ioan- diant, &
nes, nec tot poterat ferre peccata, adeò vt cùm vi- qui non.
deret Phariſæos, eos ferre nequiret, ſed euomerit Matth. 3.
dicens: *Genimina viperarum, quis, &c.* Porrò Chri-
ſtus grandioris ſtomachi eſt, ferendis iniquitatibus,
& languoribus, noſtris curandis: vt qui toto affe-
ctu, & toto corde nos amat, & diſſimulat peccata
hominum propter pœnitentiam. Quid obſecro D.
Ioannes diceret, ſi per ciuitatem hanc deambula-
ret, & tot videret fieri latrocinia, tot vſuras, tot
mendacia, tot denique homines luxuriæ & vanita-
tibus huius ſæculi deſeruire? Certè exiſtimo lin-

guam

[illegible] ſam non poſſe illi ſufficere tot vi[illegible] ncl iceret vtique qua ſeſſet inceptu[illegible] ne dubio deficeret, tot iniquitates ad[illegible] itur commotus de cauſa in deſer[illegible] abat nec ciuitates audebat ingredi, vt non [illegible] mechanicos artifices mentientes, & vſuras [illegible] um, & vanitatem & pompam, quæ nobi[illegible] edunt, &c. ¶ Vide etiam quam egregius & [illegible] prædicator erat Ioannes, ſiquidem per de[illegible] ipſum au[illegible]turi. Tanta erat vis & [illegible] prædi[illegible]tionis, vt deſerta quaſi populum [illegible] gentium non concurſu efficeret: ſe[illegible] Eliæ. *Conuertetur Libanus in Carmel,* [illegible] ſaltum reputabitur. Virtute ſuæ præ[illegible] effecit, vt ciuitates Iudææ in ſolitudine [illegible] ia vt Marcus ait: *Exibat ad eum omnis* Mar. 1 *H[illegible] ma & Iudæa* & obliti filiorum & domorum ad eum cõcurrebant. Aſpice igitur ô tu peccator, quod Dominus nunquam Eccleſiam ſuam de[illegible] & quemadmodum tunc miſit Ioannem, ad [illegible] hominum languores: etiam nunc mul[illegible] & prædicatores mittit, qui animæ tuæ [illegible]ntur, iuxta illud quod ipſemet Dominus [illegible] *vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri [illegible] in vobis.* Sic voces prædicantium voces [illegible] & ipſe Deus eſt qui in interioribus tuis [illegible]amat. Vox Dei eſt, quæ ſonat in deſerto [illegible] eius gratia & donorum deſtitutæ. ¶ In[illegible]es emiſit Ioannes in deſerto, & nunc [illegible] unt concionatores. & Deus in anima [illegible] cat tamen ipſi per infinitam ipſius pieta[illegible] ericordiam ne ſit (vt aiunt) in deſerto [illegible]re. Potius auditur ab hominibus ſibilus ſer[illegible] mundi clamor, & vox carnis, quàm Dei [illegible] deò per Prophetam conqueritur Domi[illegible]ns: *Clamaui, & non erat qui audiret.* Quare? [illegible] multi qui clamant in domo peccatoris. [illegible] m vt in aliqua domo multi ſint ſal[illegible]entes, & gaudentes: dum tamen aliquis tu[illegible]potis oſtium pulſat, non exauditur pro[illegible] magnum tumultum & ſtrepitum eorum, qui [illegible]um ſunt. Ita nimirum intra ipſam pec[illegible] animam ſemper habitat quædam vox, quæ [illegible]atus eſt diuitiarum appetitus, qui ſemper [illegible]at: & eſt alia vox quæ vindictam inimicorum [illegible] alia verò quæ honores, alia denique quæ [illegible] blandimenta carnis deſiderat: & hinc [illegible]um plena ſit inordinatorũ appetituum, Deus v[illegible]cat, non exaudiatur. Quòd ao[illegible] a[illegible]æ deſideria voces ſint, clarè conſtat. [illegible] tans eſſet Moyſes nec aperiret os, nec [illegible]xit Dominus. *Quare clamas ad me?* Anna [illegible]ater Samuelis cùm oraret in Templo, non [illegible]at os ſuum: nihilominus tamen magnos cla[illegible]rum deſideriorum mittebat Deo. David quo[illegible]e ait: *Deſiderium pauperum exaudiuit Deus: præ-*
9. *parationem cordis eorum audiuit auris tua.* Igitur hæc animæ deſideria clamores & voces ſunt. Clamant [illegible]eri[illegible] carnis & ſanguinis: cumque magnus ſit [illegible]us in ipſa anima peccatoris, etiamſi Domi[illegible]d oſtium pulſet, non exauditur. Nec mirum [illegible] non exaudiatur, vbi ſic dominantur & imperant inordinatæ libidines. Et quod peius eſt, quòd etiam [illegible] deſeris his inordinatis deſiderijs quod petunt nunquam tamen ceſſant voces emittere. Auari namque cupidi, & mundani, etiam ſi conſequantur omnia illa, quæ cor ſuum deſiderat, ſemper ampliùs atque ampliùs petunt. Remedium autem præſentium, vt Deum clamantem poſſis audire, eſt facere, vt taceant omnes illi, qui intus clamitant. Nunquam tuis appetitibus, quod volunt concedas: quia neutiquam tacebunt. Linguam tuorum deſideriorum ſcinde, breuitatem vitæ conſiderans, Chriſti humilitatem & paupertatem, tuncque ceſſabunt: atque ita cùm amorem mundi à corde tuo remoueris pacificum & quietum e[illegible]t; atque ita vocem Domini cùm vocauerit exau[illegible], & cùm ſancto Iob poteris dicere: *Vocabis me, & ego* Iob 14. *respondebo tibi.* Vide Dominum dicentem: *Ego ſto,* Apocal 3 *ad oſtium & pulſo: ſi quis aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo.* Cùm enim Dominus dicitur ad oſtium ſtare, manifeſtè inſinuat cum peccatore loqui: nam iuſtus & amicus Dei domus ipſius eſt, quam ipſe libenti animo habitat. Et in hoc quidem apparet quàm inurbanus cum Deo ipſo peccator ſit: nam cùm ſit ad oſtium pulſans, expectare illum facit, & non vult aperire. Cùm autem dicit, ſiquis aperuerit, liberum hominis arbitrium oſtendit, quando in ſua poteſtate relinquit quòd poſſit aperire, vel nolit. Quia verò non cogitet, quod veniat vt illum interficiat: ſiquidem ſua peccata id merentur, inquit. *Et cœnabo cum illo.* Venit quippè vt animam [illegible]tet, & vt mille donis & beneficijs cumulet. Ipſe cœnam affert, & omne ſymbolum ſoluit. Auceps namque aues inuitat: ſed non minus quàm ipſa vita prandium emunt. Ita dæmon noſtros primos parentes in paradiſo inuitauit: ſed carè fructum emerunt. Ideò Ieremias. *Venatione ceperunt* Geneſ 3. *me, quaſi auem.* Chriſtus autem tecum cœnaturus Thren 3. cœnam affert: nihil aliud vult, niſi quod aperias illi ianuas tuæ voluntatis. Quid eſt igitur, quod illi non aperis? Quare illum non audis? Vtique quia magnus ſtrepitus eſt in anima tua amoris mundi, & carnis, & inordinatorum appetituum. Illos igitur ſcinde, & ſilentium impone animæ tuæ, & tunc rectè audies Dominum te ipſum millies vocantem. Sic olim clamabat Deus per Ioannem, ſic & nunc clamat ad aures peccatorum. Vide igitur, quomodo in tuam vtilitatem & commodum cedit, quod illum audias libenti, & ſpontaneo animo: nam ſi in hac vita cum te nimio amore vocat, illum non audieris: poſteà volens nolens illum audies, quando dixerit terribili & horrenda voce peccatoribus: *Ite* Matt 25. *maledicti in ignem æternum.* Sed iam audiamus Ioannem clamantem atque dicentem.

Parate viam Domini. Ante medici aduentum monetur ægrotus: vt cognoſcens morbum medicum venientem reuerenter accipiat: ſeſeque illi morigerum, & dicto obaudientem præbeat. Et quem- Gen. 41. admodum ante Ioſeph ibat præco, vt omnes genua flecterent: ſic Ioannes coram Chriſto præibat clamans, vt corda homines pararent, & Chriſtum adorarent Saluatorem non Ieſum Ægypti, ſed totius mundi: & ei obedirent, atque morem gererent. Hoc erat Ioannis officium, ad hoc venerat: vt Angelus dixerat Zachariæ: *Ipſe præibit ante illum,* Luca 1. *in virtute & ſpiritu Heliæ: Parare Domino plebem perfectam.* Præparabat corda hominum, vt Chriſtum ſuſciperent. Quid eſt viam in corde præparare? Ex rebus temporalibus cernimus & cognoſcimus, quomodo ſternitur via, & quomodo plana fiat. Ita circa interiora noſtra idem agamus, amouentes peccatorum, malorumque affectuum ſcopulos, quo via ſit parata Domino. Hoc eſt, vt abſque vllo

Via Domini præparanda, eſt voluntas noſtra.

impedimento & moleſtia Dominus ad nos venire
poſſit, & nos ire ad Deum. Via itaque Domini ad
homines veniens, eſt voluntas noſtra. Ipſe homo eſt
domus, in qua Deus habitat, in quantum iuſtifica-
tur, & eſt via in quantum diſponitur ad iuſtifica-
tionem. Et ſicut via eſt neceſſaria venienti, ita diſpo-
ſitio & voluntas eſt neceſſaria ad iuſtificationẽ: vt
Deus veniat ad hominem. Itaque nullus adultus
poteſt iuſtificari, ſine propria voluntate. Hæc au-
tem via paratur per vitam ſtudioſam & pœniten-
tiam, quæ virtus facit cõſcientiam & animam com-
poni cum recta ratione, quæ eſt regula humanæ
vitæ: & quia homo cum ſtudioſè viuit conſorma-
tur regulæ rectæ, dicitur via recta & præparata.
Præparemus & nos viam Domino, vt excluſo pec-
cato Dominum ſuſcipiamus. Obſerua autem quòd
in eo quòd dicit, *præparate*, libertatem inſinuat li-
beri hominis arbitrij. In poteſtate tua eſt parare,
vel non parare viam Domino. Deus namque ne-
mini ſuam gratiam denegat, nec deſerit facientem
quod in ſe eſt, ille qui paratus eſt omnibus ſubue-
nire; Tu autem bene vtere libero tuo arbitrio, &
para cor tuum Domino, vt iter faciat, & habitet in
anima tua.

26. Obſerua iterum quod non dicit beatus Ioannes:
quod paremus quamcumque viam ſed *viam Domi-
ni*. Alia eſt enim via Domini, & alia via noſtra. Via
noſtra vitia & peccata ſunt: via autem Domini, vir-
Eſaiæ 55. tus. Sic apud Eſaiam Dominus dicit: *Non ſunt viæ
meæ, viæ veſtræ; & cogitationes meæ, cogitationes veſtræ:
ſed ſicut exaltantur cœli*, &c. Via Domini quæ ducit
ad vitam arcta eſt: via autem impiorum, quæ ducit
ad interitum lata & ſpacioſa eſt. Via impiorum te-
Matth. 7. nebroſa iuxta illud ſapientis: *Via illorum tenebræ, &
Prou. 4. lubricum, & Angelus Domini perſequens eos.* Ambulant
impij ſicut cœci ſine lumine, in mille lapides &
ſcopulos quotidie offendentes, hoc eſt in mille pec-
cata, & abominationes incidentes, quouſque in fo-
ueam inferni præcipitentur. Quapropter in Eccle-
Eccl. 21. ſiaſtico habetur: *Via peccatorum complanata*, &c. Via
verò iuſtorum eſt *quaſi lux ſplendens*. Auertamus igi-
tur pedes noſtros à via iniquitatis, & relinquamus
vias noſtras ad æternos cruciatus tendentes. & præ-
Lucæ 1. paremus viam Domini *ad dirigendos pedes noſtros in
viam pacis*. Sed quid vlterius ex Eſaia beatiſſimus
Chriſti præcurſor addat, audiamus.

Rectas facite ſemitas eius. Viæ Domini ſunt præ-
27. cepta, ſemitæ verò eius conſilia. Præceptum quip-
pè Domini eſt in extrema neceſſitate Eleemoſy-
nam erogare, conſilium autem Euangelicnm om-
nia bona tua vendere, & dare illa pauperibus. Ad
præcepta enim obſeruanda omnes tenentur, ad
conſilia autem non niſi ij, qui propria voluntate
ſeipſos adſtrinxerint. Hæc quidem conſilia vocan-
tur ſemitæ, nam magis arctæ & anguſtæ ſunt: & ſic
eorum vita & inſtitutio, qui conſilia in hæc ſequun-
tur, magis arcta eſt, nam præter eam obligationem,
quam habent ad implenda præcepta, tenentur
etiam & obligantur ad obſeruanda conſilia. Et
quemadmodum ſemitæ quædam compendia ſunt,
vt citiùs ad expectatnm finem perueniatur: ſic et-
iam qui ſeipſos & ad conſilia adſtringunt magis
merentur, & citiùs in beatam ſanctorum patriam
perueniunt. Cùm autem compendium nequeat
eſſe ſine diſpendio, ſi magis hi coram Deo meren-
28. tur, magis etiam laborant. ¶ Vide autem quod
cùm Dominus loquebatur de via, non dixit, quod

Viæ Domini, eius præcepta ſunt; ſemitæ verò conſilia.

eſſet recta, ſed de ſemitis dixit, quod face[illegible]
[illegible] rectas. Hoc quippè laboris eſt illis, qui [illegible]
ſequuntur, quique faciunt opera maioris ſupererro-
gationis, quòd ſæpiſſimè tentantur à dæmone va-
na & inani gloria, potiùs quàm reliqui alij [illegible] et-
enim opera quæ à communi hominum inſtitutio
ne diſcedunt, & altiorem vitæ conditione. ſe-
quuntur, multoties laudantur & extolluntur ab
hominibus: atque ita qui per has ſemitas iter faciũt
maiores habẽt lapſus occaſiones & amiſſionis me-
riti: quòd contingit ſæpiùs his, qui per ſemitas iti-
nerare ſolẽt. Non quis laudatur quia tempore qua-
drageſimæ ieiunat, quia id ab Eccleſia eſt præce-
ptum: ſed ſi alijs temporibus ieiunet, hoc eſt maio-
ris ſupererogationis, & ab omnibus laudatur: quia
verò multi, qui non ita perfecti & recti ſunt, inten-
tionem diſtorquent, & meritum amittunt, laudi-
bus & humana gloria allecti, ait Ioannes: *Rectas fa-
cite ſemitas eius*. Et etiamſi opus ſit vt vitæ ſint rectæ,
nam opera obligatoria neceſſum eſt vt propter
Deum fiant. quia verò in præceptis non adeò hæc
monitio requiritur, cùm minor ſit tentatio vanæ
laudis & gloriæ: beatus Ioannes ad id quod magis
neceſſarium eſt properat, dicens: quòd in operibus
maioris ſupererogationis animus, & intentio no-
ſtra in ſolùm Deum dirigatur. Quòd autem in ſe-
mitis maius ſit periculum clarum eſt, quia inimicus
dæmon frequentiùs viros ſanctitate & Religione
perfectos tẽtat & perſequitur, quam reliquos alios.
Dan (inquit Iacob) coluber in via, & ceraſtes in ſe- Gen. 49.
*mita, vt mordeat vngulas equi, & cadat aſcenſor eius re-
trorſum*. Coluber parum habet veneni, at Cera-
ſtes peſſimus ſerpens eſt, habens quatuor corni-
cula in capite, & in arena abſconditus inſidioſè
mordet. Sic maximè tentat Diabolus viros perfe-
ctos, potiùs quàm alios, quia communi via man-
data ſeruant. Ideò prioribus eſt ſicut coluber qui
parum habet veneni, & ambulantibus in ſemita
eſt Ceraſtes, qui multum nocet abſconditus, quia
viros perfectos abſconditè & inſidioſè tentat, ali-
quando ſub ſpecie boni latitans in occulto, vel de
bono opere tentans: Mordat Ceraſtes hic inten-
tione ac fine, quem habes in operibus bonis, quo-
circa ait, quòd in vngulis equi mordet, quæ extre-
mæ partes ſunt animalis ſicut finis ſeu intentio ope-
ris vltimum eſt operationum noſtrarnm. Et ſic ca-
dit vir, & corruit in ſemita: quapropter recta ſe-
mita incedendum eſt, ſuperando omnem ſæculi
tentationem, & cogitantes, quòd quidquid boni
faciunt à Deo venit, iuxta illud Pauli: *Non ſumus* 2. Cor 3.
*ſufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis,
ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*. De hac etiam via &
ſemita habetur in Prouerb. *Viæ eius viæ pulchræ, &* Prou. 3.
omnes ſemitæ eius pacificæ. In Pſalmo quoque loqui-
tur David Domino dicens: *Vias tuas Domine demon-* Pſal. 24.
ſtra mihi: & ſemitas tuas edoce me. Verùm quomodo-
cumque viam vel ſemitam intelligas, opus eſt in
hac vita, quæ via eſt, per quam ad aliam vitam ten-
dimus, recto incedere gradu hoc eſt vitia & pecca-
ta euellere: & cor noſtrum ab omni ſorde & inqui-
namento mundum habere.

Etenim ille omnibus alijs omiſſis recto itinere 29.
graditur, qui in charitate ambulat: & taliter viuit,
qualis cupit & vult in morte inueniri, Hunc enim
arbitror recto itinere ambulare. Ad hoc quippè
vt via, vel iter rectum ſit: opus eſt vt medium ex-
tremis conforme ſit. Nam ſi aliquis vellet à Pari-

Q[illegible]o[illegible]do ſemitæ Domini rectæ faciendæ.

ſijs

R[illegible] mam tendere, magnum faceret diſpendium, [illegible] eapoli tranſiret. In hoc vita omnes ſumus viatores, & Scriptura ſacra multis in locis confert nos [illegible] viatoribus & itinerantibus. Vnde Paulus: 2. Cor. 5. *Dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino.* Et 13. ad Hebræos. *Non habemus hic ciuitatem manentem,* inquit, *ſed futuram inquirimus.* Petrus etiam ait: 1. Petr. 2. *Obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abſtinere vos,* &c. Sic Scholaſtici Theologi vocant nos *viatores*, illos autem qui ſunt in patria, vocant *comprehenſores*: ne naſcendo iter incipimus, & ad finem in morte peruenimus. Qualia obſecro fuere Sapient. 7 exordia noſtri itineris? Audi Salomonem: *Et ego* (inquit) *natus accepi communem aerem, & primam vocem omnibus emiſi plorans.* Et paulò pòſt: *Similis eſt exitus.* Quæ obſecro eſt via recta? Illa, cuius medium cum initio & fine componitur. Natus es plorans & vagiens, & multis ſuſpirijs & gemitibus vitam finies. Si autem vitam egeris ridens & gaudens, per deuia & lubricoſa incedis loca. Si autem pauper, nudus & egenus natus es, nullamque ſupellectilem in mundum attuliſti. Modò verò diues vis fieri, per minus rectum tendis iter. De Sap. 10. iuſto dixit Sapiens: *Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei.* Et quod eſt iter rectum? Honeſtauit illum in laboribus. Rectum iter is elegit, qui ſicut natus eſt, & moriturus, ita viuit. In [illegible] ribus natus es, plorans pauper nudus & humilis, & morieris mille doloribus, anguſtijs & calamitatibus circumdatus. Opus enim eſt ſi rectum iter agere volueris, in lachrymis viuas, orationibus & [illegible] tibus, humilis & pacificus, ſtatim cum natus fuiſti paruo incunabulo capiebaris, in morte vero conſtitutus parua ſepultura, modò verò magnæ & ſuperbæ domus non poſſunt te capere, & forte eo peruenies inſaniæ, vt tibi etiam mundus paruus videatur. Quando natus es, non manu habebas haſtam aut enſem; nec aduerſus aliquem iraſcebaris & in morte etiam macilentus, infirmus & d[illegible] s eris modò verò ſuperbiam tanquam babitum [illegible] ſti, vindictam, & mortem. Non iuſtum quem Dominus per vias rectas deduxit inſequeris, ſed d[illegible] s e[illegible], de quibus Dauid in Pſalmo dixit: Pſal. 1 *In circuitu impij ambulant.* Non nimio diuitiarum Iob 1. amore rapiaris ſiquidem vides Iob dicentem: *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar* [illegible]. Nec d[illegible] gnitatem aut altitudinem huius mundi perſequ[illegible] is, quandoquidem tam humilis & puſillus natus es, & talis etiam es moriturus. Non ſic ſanctiſſimus Iob faciebat, quandò dixit: *Dimitte me Domine.* Et ad quid obſecro tempus hoc poſtulas. & ad quid vitam? nunquid ad ridendum, Iob 10 & gaudendum? Non equidem, ſed *vt plangam paululum dolorem meum.* Ad hoc etenim vitam impetrabat ſanctus Iob, non ad vanitates & gaudia. Talis vita tua debet eſſe, & ad hoc illam teneris petere. Aſpice igitur beatum Baptiſtam, qui tot annis in ſc[illegible] cœli ſtuduit, cumque tam diuina & alta Philoſophia & Theologia eſſet imbutus, relictis omnibus ſubtilibus quæſtionibus, nibil aliud prædicat niſi, *rectas facite ſemitas eius.* His namque breuibus & compendioſis verbis complectitur omnem reformationem vitæ noſtræ, dicens: quod per vitam rectam ambulemus, ita viuentes vt ſumus morituri. Quomodo autem via præparanda ſit, & recto itinere ambulandum, delarat Ioannes dicens:

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Vers. 5. Non intelligendum eſt hoc vt litera ſonat: nam non ſemper in ſcripturis diuinis hiſtorialis conſequentia ſtare poteſt, ſed nonnunquam deficit, vt dicitur in Prouerbijs: *Spinæ naſcuntur in manu* Prou. 26. *ebrioſi*, id eſt, homo iracundus iurgia & contentiones ſeminat. Et illud Eſaiæ, *Abietes ſuper te lætatæ* Eſaia 14. *ſunt, & cedus Libani.* Lege de hac re ſi placet Origenem & Auguſt. Itaque hęc quæ Ioannes hic ait non materialiter, & vt litera ſonat interpretanda ſunt, quia Chriſtus non venit vt materiales vias & itinera corrigeret; ſed vt mentes hominum emendaret, & animas illorum ſanaret. Ideoque hæc eſt metaphora, per quam intelligere vult, quomodo præparandum ſit cor noſtrum, vt Chriſtum Saluatorem recipiamus. Cùm igitur dicit quod *omnis vallis implebitur*, ſignificat tollendam eſſe puſillanimitatem,

Orig. ho. 2. in Gen. & 4. lib. periar. c. 2. Aug. lib. 3. doct. Christi. c. 10. & in Pſal. 103. verſus finem.

& cùm dicit quod *omnis mons & collis humiliabitur*, 30. ſignificat ſuperbos humiliandos eſſe in Aduentu Meſſiæ. Multi hîc dicunt quod per *valles* intelligit humiles, quod quidem neutiquam ſtare poteſt, quia hic Ioannes de defectibus viæ loquitur, qui corrigendi ſunt, humilitas verò non eſt defectus, ſed potiùs eximia virtus, hic autem Ioannes loquitur, qui præparare nos debeamus, & de reformatione ſpirituali, quam Chriſtus efficiet in animis noſtris ſuo aduentu, corrigens omnes defectus & lapſus noſtros. Ideoque clarè intelliges beatum Ioannem hic eſſe loquutum de puſillanimitate & ſuperbia quæ vitia ſunt & defectus viæ, vt in Deum finem noſtrum tendamus, & hæc duo vitia intelligit per vallem, montem & collem. Multoties quippe puſillanimitas timidos homines facit, & impedit commodum & vtilitatem ſpiritualem. Hæc fuit cauſa, Num. 14. vt filij Iſraël mirarentur magnitudinem gigantum terræ promiſſionis, & lamentabantur murmurãtes, & volentes redire in Ægyptum, non conſiderantes dextra excelſi liberatos fuiſſe à poteſtate Pharaonis, & miraculosè adduxiſſe eos de Ægypto. Hæc eadem puſillanimitas in cauſa eſt etiam, vt multi ſuis vitijs & peccatis hæreant, exiſtimant namque ſe non poſſe diu perſiſtere in bono, quin ſtatim ad antiquam conſuetudinem mali deueniant. Equidem vt verum fatear, ſuperbia graue obſtaculum & impedimentum eſt huic viæ. Vnde Dominus per Eſaiam. *Ad quem ego reſpiciam niſi ad pauperculum* Eſaia 66. *& humilem*, &c. Hæc duo maximè nobis ſunt curanda vt de media via tollantur, vt poſſit Dominus liberè & nullo oppoſito obice in animas noſtras venire. Reijciamus igitur à nobis hanc puſillanimitatem, conſiderantes, quàm exiguæ & imbecilles ſunt vires noſtræ, & quam fortis & potens Domi- 1. Reg. 17. nus, cuius fauore & auxilio puſillus paſtor gigan- Iud. 13. tem illum Goliath interfecit, & imbecillis fœmina Holofernem trucidauit, &c.

Tollenda puſillanimitas & ſuperbia obſtacula Dei.

Et erunt praua indirecta, & aſpera in vias planas. Hoc 31. eſt, ea quæ per legis aſperitatem difficilia videbantur & impedita per fidem & Euangelicam gratiam expedita fient & facilia. Vitiorum & malarũ cupiditatum aſpera conuertentur in vias lenes & plenas. Mentes iracundæ & immites, ad manſuetudinem per infuſionem gratiæ redibunt. Aſpera verò per Chriſti charitatem reddentur lenis. Nam qui antea iniuſtitiæ & prauitatibus operam dabant, qui iura violabant, & fundamenta iuſtitiæ peruertebant, erunt iuſti, & actiones ſuas ſanctis normis & regulis component. Iniuſtitiam appellat viam obli-

Via ad cœlum facta nobis facilis, & tecũda per aduentũ Chriſti.

Esaia 27 quam & flexuosam, vt alio in loco Esaias, principem iniustum, *serpentem flexuosum* appellauit. Ait itaque quod Christus conuertet iniustitiam in æquitatem, & aspera in vias planas, hoc est homines insolentes superbos, & elatos, futuros esse modestos, mites & blandos. Sunt quippè quidem homines, qui in te aliqua beneficia conferunt, sed ita elati, vt priùs sua asperitate te vulnerent, quàm beneficia concedant, similes arboribus spinosis, quæ priùs te pungunt, quam fructum ab eis euellas; at diuina gratia comes fient, blandi, & suaues. ¶ Itaque omnes deformitates viarum tollit Ioannes. Dicit namque quatuor deformitates viarum, per quas corporaliter gradimur corrigendas esse, vt via omninò sit suauis. Deformitas enim est viæ, si habeat in medio aliquem montem per quem oporteat ascendere, & hanc corrigit dicendo. quod *omnis mons & collis humiliabitur.* Alia est deformitas, si sit aliqua vallis in quam oporteat descendere, & hanc corrigit, *omnis vallis implebitur.* Montibus namque & collibus æquatis, reddetur via plana. Tertia est deformitas, si flexuosum & ambagibus sit plenum iter, & hanc corrigit dicens: *Et erunt praua in directa.* Denique alia est deformitas, si aspera via sit & spinis plena, & hanc corrigit dicendo. *Et aspera in vias planas.* Significatur autem (vt vno verbo dicta complectamur) per huiusmodi metaphoras tollendas omnes fœditates morum esse, tollendam pusillanimitatem, iniustitiam & reliqua alia quæ noxia sunt moribus. Prophetaturque hæc tunc fore debere, cùm venerit Messias, vt ex his materialibus figuris & dispositionibus viæ insinuet, qualia debeant esse mores & conscientiæ ad parandam viam, qua Dominus ad nos venturus est: nam si aliqua istarum conditionum desit: non vtique parata in nobis erit via vt Messias veniat. Et meritò, quia gratia præsupponit naturam, & bonitas meritoria præsupponit bonitatem moralem. Scopus igitur & præcipuum Ioannis prædicationis intentum illud est, vt quantum in nobis fieri possit Domino ad nos venturo, viam præparemus, qui veniens omnia impedimenta tollet, ita vt illa in via quæ antea erat aspera & spinosa, sit postea iucunda, alacris & læta, quod quidé omne Christus suo sanctissimo
Matt. 11. aduentu compleuit, ita vt ausus sit dicere: *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Hoc modo amouit impedimenta Christus suo gloriosissimo aduentu, quia morte sua viam asperam planissimam fecit & leuem. Quia postquam Christus pro nobis mortuus est, iucundum est mori pro eo, & pro suo nomine dulcissimum est pati labores & persequutiones: Hoc iter, quod antea asperrimum erat, ob cuius difficultatem à paucis terrebatur, postquam Christus pertransiuit, ita planum, suaue, & iucundum fuit effectum, vt innumeræ virgines tenerrimæ & in florenti ætate, gaudentes & lætantes per ipsum ambulauerint. Quod obsecro tam dulce martyrium fecit? Vtique Christi Aduentus in mundum. Dulce quidem est hoc iter ambulare, & propter Christum pati, postquam ipse pro nobis passus est. Nónne aliquando tibi iter facienti contigit socium itineris inuenire, qui ita dulcem & suauem habeat conuersationem, vt potiùs iucundus & delectabilis sit itineris labor quàm laboriosus? Sic omnino dulcis Christi conuersatio, qui vnà nobiscum iter agit, quando propter ipsum aliquid laboris suscipimus, huius vitæ labores & afflictiones dulces & suaues reddit. Quapropter Dauid in Psalmo loquitur dicens: *Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in vijs eius.* *Psal. 127.* Vide & attente considera, quomodo Dauid non vocat beatos solummodo qui iam in patria fruuntur diuina essentia, sed illos etiam, qui dum in hac vita ambulant, per vias Domini tendunt. Et quare id? Non quidem ob aliud, nisi quia hic in laboribus suis tantam dulcedinem & suauitatem inueniunt, vt iamiam fruantur illa beatitudine & gloria, quam sancti possident in cœlo. Ideò ipse Regius Vates addidit: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.* Obserua quod non dicit: Manducabis fructum laborum, sed *manducabis labores.* Agri enim cultor, non laborem, sed fructum laboris comedit: arat & semina in hyberno tempore spargit, vt maturo tempore veris metat. Labor quippè est, vineam fodere, fructus verò est vindemia. Ita in seruitute Dei labor est ieiunium, fructus verò laborum est saturitas in cœlo. Labor in hac vita sunt lachrymæ, fructus verò gaudium sempiternum, labor est persequutio, fructus verò æterna beatitudo. Et vide quod non solum dicit Dauid, quod qui ambulant in vijs Domini fructum laborum comedunt in gloria, sed etiam quod *manducabunt labores.* Nam non solùm serui Dei post hanc vitam fructu laborum gaudebunt in cœlo, sed etiam in hac vita illis gaudent, & seipsos pascunt & pinguescunt in gloriam animam suam. Non solùm fruentur fructu laborum, persequutionis & ieiunij in cœlo, sed etiam in hac vita ipsum ieiunium, & persequutio dulcis cibus est & esca, quæ illos pingues reddit: ideò ait, quod manducant suos labores. Maiores namque consolationes spirituales inter labores & angustias in hac vita habent iusti, quàm impij in suis delicijs & voluptatibus. Vnde Augustinus hunc locum exponens inquit: *Dulciores sunt lachrymæ orantium, quam gaudia theatrorum.* *Aug. in Psal. 127* Plana quidem est via cœli, delectabilior & iucundior omnibus floribus & delicijs mundi, illi qui nunquam huius itineris ingressum inceperunt, durum & asperum illum esse dicunt. Maior fides adhibenda est illi, qui apud Indos commoratus est, de rebus quæ aguntur illic, quam ei qui nunquam ad eos nauigauit. Etenim sancti, qui iter Domini & semitas ipsius ambulauerunt, suis literis & monimentis mandarunt, dulce esse & suaue Deo seruire. Auarus durum iudicat, eleemosynam erogare, & libidini vacans, castum esse: & prælatus honoris cupidus subditum fieri. His asperum & durum videtur iter cæleste, quia nunquam id ingressi sunt, nec sciunt quid sit Christo deseruire. Cui si ipsi se consecrassent, ipsa experientia certo viderent, iucundius esse & delectabilius hoc iter ambulare Dei, quam suis vacare vitijs & voluptatibus. Nónne aliquando tibi contigit, statim cùm à confessarij pedibus surgis, tuis mundatus peccatis, ita contentum & lætum esse, vt prorsus videaris in ipso cœlo iam constitutus, propter sarcinam peccatorum quam deposuisti? O vtinam vlterius per ipsam Dei viam progredereris vt videres quanta in ipsa adsit dulcedo, quandoquidem in ipso itineris initio, hoc est relinquens anteactam vitam, tantam inuenisti animæ consolationem. Quando filii Israël tendebant in terram promissionis, arca Domini ibat ante illos, ad explorandum illis requiem, & nubes etiam protegebat eos. *Num. 10.* Duo etenim cum eis qui ambulant viam suam Dominus

facit,

facit, quærit eis requiem, & mitigat illorum labo-
Psal. 118. rem in via. Vnde sanctus Dauid: *In via mandato-
rum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs.* Per
viam mandatorum ibit Dauid, sed nimio gaudio
& lætitia, ita vt caneret: *delectatus sum, sicut in om-
nibus diuitijs,* Etenim etiamsi in via Domini sit ali-
quis labor, & mali & boni vna in hac vita ærum-
nas & labores patiantur; nulla tamen est collatio
inter eos. Clarum namque est, maiorem esse labo-
rem sine lumine & in tenebris ambulare, scriptura
Soph. 1. enim de malis, inquit, quod *ambulant vt cæci, quia*
Prou. 4. *Domino peccauerunt.* Salomon autem ait; *iustorum
semita est quasi lux splendens.* Vident boni vbi pedes
suos iaciant, & cum alacritate incedunt. Ideò Da-
uid sæpissimè de hac via in Psalm. 118. loquitur
dicens: *Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua
exquisiui.* Licet *arcta sit via quæ ducit ad vitam,* ego
tamen in latitudine cordis & lætitia eam ambula-
Matth. 7. bam, cùm tecum vnà irem. Si enim corpus meum
laboribus afflictum & contractum est, *cor* tamen
meum *dilatatum est.* Ideò subdidit: *Cantabiles mihi
erant iustificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ.*
Cùm tu meum adires socius hanc vitam, quæ lo-
cus est peregrinationis & laboris, psallens duce-
bam. Eò enim modo Dominus cum seruis suis agit,
tanquam Dominus, qui inuitat ad prandium ali-
quem amicum suum magnum, qui cum ad conui-
uium accedit, & venit hora manducandi, si ci-
bus non tam cito est paratus, iubet statim Domi-
nus vt ante prandium aliquod obsonium afferа-
tur, quo interim famem sustineat. Ita nimirum Do-
minus iustis & amicis suis, magnum & sublime
cœli conuiuium habet paratum, interim tamen
ne ieiuni sint, néve in expectatione deficiant, mit-
tit illis in hac vita obsonium consolationum spiri-
tualium, & gaudiorum animæ. Ita Iacob cùm à
fratre suo persequeretur in via; vidit scalam illam
attingentem cœlum, & Dominum innixum scalæ.
Gen. 28 Hanc visionem nunquam vidit Esau, etiamsi ma-
gnis diuitiarum copijs abundaret, neque mali vide-
bũt nisi scalam descendentem ad inferos, & dæmo-
nem innixum scalæ & paratum, quemadmodum
latro, qui non videt nisi scalam crucis, & carni-
ficem super illam. Relinquite igitur ô peccatores
hanc viam inferni, per quam tenditis, & viam Do-
mini quærite, & per eam ambulate, viam Domino
præparantes, rumpentes scopulos vestrarum passio-
num, & fragrantes lapides vestri cordis, & anti-
quorum morum muros. Christus namque sua dul-
ci & suaui consuetudine hanc viam leuem & ama-
bilem facit. Sed de his iam sit satis, ad alia gradum
faciamus.

Vers. 6. *Et videbit omnis caro salutare Dei.* Caro hic pro to-
to homine sumitur, sicut etiam aliquando anima
Gen. 18. pro eo quod omnis homo, vt in Genesi dicitur:
Aug. tr. 105 super Ioan. & de orig. animæ. l. 1. c. 7. & lib. 83. quæst. q. 21. Chrysost. hom. 61. in Gen. Orig. Lo. in ep. ad Rom. 4. 13.
Omnis anima quæ non circumciditur, & hoc per synec-
dochen, qua figura sæpè scriptura vtitur, & cuius
vsu vide si placet Augustinum & Chrysostomum.
Verùm vt pulchrè annotat Origenes, cum homo
nominatur, principaliori parte dicitur *spiritus,*
cum autem ab inferiori dicitur *anima,* à deteriori
verò dicitur *caro.* Vnde Paulus ad Galatas ait: *Ma-
nifesta sunt opera carnis* (hoc est hominis.) *Fornica-
tio, immunditia, impudicitia, luxuria,* &c. Scriptura
etiam alibi ait: *Non permanebit spiritus meus in homine,
quia caro est.* Hoc est terrenus, vitiosus, & impius, &
totus voluptatibus deditus. Lege Ambrosium.

Obserua etiam, quod omnis hic accipiendum Galat. 5.
est iuxta generis distributionem, incompletè, vt Genes. 6.
dialectici aiunt, vt sit distributio pro generibus sin- Amb. c. 5.
gulorum: Nam non omnes viderunt Christum, sed com. Epist. ad Rom.
ex omni populo, lingua, & natione aliqui, ita quod Apoc. 5.
nulla sit natio, aut lingua, de qua non saluentur, Venit
neque aliqua prouincia est in toto orbe vbi Euan- Christus
gelium non sit prædicatum, & ad quam Christi in salutē
notitia non peruenerit. Sic Apocalypsi legimus, pro omnibus.
quod illi senes adorantes Agnum dixerunt: *Rede-
misti nos Domine ex omni tribu, lingua, & populo, & na-
tione, & fecisti nos Deo nostro regnum.* Expende quod
non dixerunt, *redemisti* omnem tribum, omnem
linguam, neque omnem populum; sed *ex omni
tribu, & ex omni lingua & populo,* quia ex omni
lingua aliqui, ex omni populo aliqui, ex omni
natione aliqui in Christum crediderunt, & illum
per fidem cognouerunt, & salui sunt facti. Quam-
uis hoc etiam intelligi possit quoad sufficientiam,
licet non quoad efficaciam: nam Christus pro om-
nibus mortuus est, sufficienter omnibus dans sa-
lutis redemptionem, quamuis non omnes suæ paß-
sionis fructum deprompserunt. Sic in præsentia-
rum omnibus visibilis apparuit, & illum omnis
caro videbit: nam quantum in se est, omnibus
patet, omnibus ostenditur, nemini denegatur.
Quemadmodum sol qui omnibus oritur, in om-
nes suum splendorem & radios mittit, at si tu fene-
stram claudis, vel in cubiculum abis, tuæ imputa-
bitur culpæ si solem non videas. *Omnis* itaque *caro
videbit salutare Dei,* quia omnis, qui illum voluerit
videre, videbit, hoc est, qui voluerit credere, cre-
det, Nam fides, quæ donum Dei est, non negabi- Ephes. 2.
tur facienti quod in se est. Si esset hic fluuius ma- Simile.
gnus, qui aquarum impetu vehementi perpetuo
curreret, & sufficiens esset ad totius populi sitim
explendam, at si tu cum nolis è fluuio aquam hau-
rire, peris, in quo obsecro ipse fluuius culpatus
erit? In nihilo certè. Fluuius ille Christus plenus
aquarum gratiæ clamat, dicens: Qui sitit, veniat ad Ioan. 7.
me. Si tu ad illum non tendis, tua culpa damna-
ris. Sic etiam intelligendum puto illud Ioëlis: *Effun-* Ioël. 2.
dam de spiritu meo super omnem carnem. Quod au-
tem hæc visio de visione fidei intelligenda sit, qua
videmus hîc (vt inquit Paulus) *in speculo, in æni-* 1. Cor. 13.
gmate, nemini dubium est, cùm Christus in car-
ne passibili à paucis visus sit, & non ab omni na-
tione. Hoc etiam egregiè satis vaticinatus est Da-
uid dicens: *Viderunt omnes fines terræ salutare Dei* Psal. 97.
nostri. Porrò *salutare* vocatur hîc à Dauid, & ab Lucæ 2.
Euangelista, & à Simeone cùm dixit: *Viderunt* Gen. 49.
oculi mei salutare tuum: & à Iacob cùm dixit: *Sa-
lutare tuum expectabo Domine,* quia salutem nobis
tribuit, & incolumitatem. Omnes nos maxima
premebamur infirmitate, quia tota species huma-
na corruerat, & ita detinebamur peccatis, vt O-
seas diceret: *Non est veritas, non est misericordia,* Osée 4.
*non est scientia Dei in terra. Maledictum, & menda-
cium,* &c. Sicut cum Ezechias infirmatur, iam- Esaie 38.
iam morti propinquus, quem vt curaret in signum
salutis sol descendit decem lineas: sic Christus Ie- Malac. 4.
sus, verus sol iustitiæ, & salutare nostrum, descen-
dit vt languores nostros & infirmitates curaret. Se- Phil. 2.
metipsum exinaniuit, formam serui accipiens, &
habitu inuentus vt homo, &c. Non immeritò ille,
qui salutem humano generi ægrotanti tribuit, salu-
tare vocatur. Vide igitur tu quanta animi lætitia

& ala-

& alacritate æger medicum, qui illum ſanare poteſt, accipit, præcipuè ſi ſciat tantam medicum habere potentiam, vt ſalutem præſtare poſſit. Sic tu tuo pectoris & animi conatu Chriſtum debes ſuſcipere venientem, ſanare vulnera & languores animæ tuæ. Amplectere igitur medicum hunc ſalutarem. *Pſal. 36.* Ipſe enim eſt qui ait: *Salus* populi *ego ſum*, de quacumque tribulatione clamauerint ad me, exaudiam eos. Præpara ergo cor tuum, & dignum ei hoſpitium, vt venientem poſtea ſeuerum iudicem ſecurè illum videas vſque ad ſæcula in cœlo regnãtem, &c. Sed iam videamus quid vltra beatiſſimus Chriſti præcurſor populo prædicet.

Vers. 7. *Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant vt baptizarentur* *Matth. 3.* *ab eo.* Etenim (vt inquit Matthæus) magna erat multitudo gentium, quæ ad Ioannem concurrebat in deſerto, vt baptizaretur. *Tunc exibant ad eum Hieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane; confitentes peccata ſua.* Sed quid Ioannes dicebat, audiamus.

32. *Genimina viperarum.* Mirum quidem eſt, vt cùm Ioannes ad turbas loqui velit, tam aſpero vtatur exordio, vt genimina viperarum vocet populum. *Quinam peccatores magis increpandi.* Sed ſciendum eſt, aliam eſſe rationem alloquendi ſuos, aliam externos, aliam eos, qui ad fidem ſunt introducti, & aliam denique ad eos, qui iam dudum crediderunt. Hæc in Scripturis ſacris veteris & noui inſtrumenti facilè reperies, vbi Prophetæ ſuos Iſraëlitas ſeueriſſimè reprehenderunt. Eſaias ad ſuos in Prophetiæ exordio ſtatim aſperè loquitur, *Eſaiæ 1.* dicens: *Væ genti peccatrici, populo graui*, &c. Ionas *Ionæ 3.* autem miſſus ad Niniuem ciuitatem externam, contentus fuit admonuiſſe vltionem, quæ poſt quadraginta dies ciuitati imminebat & pepercit *Actor. 17.* reprehenſionibus. Sic Paulus Areopagum introductus ſtuduit ſuæ Philoſophiæ, quam rationem ab eo poſtulabant reddi, & in increpationes non prorupit, quarum tunc erant incapaces. Externi erant Athenienſes, ſed cum alloquitur Corinthios *1. Cor. 3.* qui iam erant ſui, ſumma vtitur ſeueritate, maximè cum illo ſcortatore qui nouercam duxerat, verbis agit, & factis, & cùm eis qui tantùm ſcelus nutriri paſſi ſint. Sic Stephanus cùm cerneret Iudæos tam obſtinato animo reſiſtere veritati, in acrem pro*Actor. 7.* rumpit reprehenſionem dicens: *Dura ceruice & incircumciſis cordibus, vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis.* Hæc differentia quæ ad ſuos, vel ad externos pertinet, ſeruari etiam debet inter eos qui vel modo cre*Actor. 16.* diderunt, vel iam diu in fide ſunt verſati. Etenim videmus in Actis Apoſtolicis, ob eos qui noui erant in fide, Paulum quaſdam ſeruaſſe legis cæremonias, quas tamen in Galatis reprehẽdit, qui ob tem*Galat. 3.* pus debuerant eſſe in fide ſolidiores. Sic in Epiſtola *Hebr. 5.* ad Hebræos acriùs inuehitur in quoſdam. *Cùm deberetis* (inquit) *eſſe magiſtri pro temporis ratione, rurſum opus habetis, vt doceamus vos, quæ ſint elementa initij eloquiorum Dei.* Sic etiam nunc Ioannes Iudæos in lege Domini nutritos, qui à via veritatis deuiabant, durè arguit & increpat, vocans eos *genimina viperarum*, &c.

33. *Chryſoſt. hom. 13. & 23. in Gen.* Nomen ferarum ſcriptura (vt Chryſoſtomus ait) ſæpè his qui rationi ſunt præditi imponit, propter eorum peſſimas inclinationes, canes ob impudentiam & impetum. Sic Eſaias, *Canes muti non* *Eſaiæ 57.* *valentes latrare.* Interdum equos ob libidinem. Vt *Ierem. 5.* Ieremias: *Equi inſanientes, vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui.* *Peccatores magis bestiæ quàm homines.* Interdum aſinos ob ſtupiditatem. Ideò in Pſalmo dicitur: *Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis*, &c. *Pſal. 48.* Interdum leones & pardo & alia id generis. Vnde Dominus dixit Eze*Ezech. 2.* chieli: *Subuerſores & increduli ſunt tecum, & cum ſcorpionibus habitas.* Multa exempla de hac re afferunt Baſilius & Tertullianus. *Baſil. in exa. hom. 8. & 9. Tert. contra Iudæ. cap. 4.* Diuus autem Ioannes, licet eſſent alia multa animalia cum quibus eos conferre poterat, voluit tamen viperis potiùs eos aſſimilare quàm alijs animalibus, propter duo. *Primum*, quia viperæ cum aliquem morderit, ſtatim ad aquam decurrunt, quam ſi non inueniunt, intereunt. Sic iſti Phariſæi & Sadducæi quibus Ioannes hæc dicebat: peccata mortifera committentes currebant ad baptiſmum, ſicut viperæ, vt per aquam ſolùm ſine pœnitentia periculum mortis euaderent, quod quidem quàm eſſet ridiculum vel cœco apparet, ſperare peccatorum veniam & remiſſionem ſine pœnitentia per ſolum Ioannis Batiſmum. *Secundo*, viperæ exterius formoſæ & pulchræ ſunt, intus autem mortifero veneno plenæ. Ita iſti exteriori vultu ſanctitatis ſpeciem & imaginem ferebãt, intus verò omni dolo & fallacia erant induti, Sic Dominus eis loquebatur, dicens: *Væ* *Matt. 23.* *vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ deforis apparent hominibus ſpecioſa.* Et poſtquam eorum hypocriſim arguerat, ſtatim ſubdidit Dominus eadem verba, quæ nunc Ioannes alloquitur, dicens illis: *Genimina viperarum*, &c. Voluit Ioannes hos humiliare in ea re, de qua ipſi nimis efferebantur & ſuperbiebant. Nam iſti gloriabantur, & ſe ipſos iactabant filios eſſe Abrahæ, & per hoc exiſtimabant ipſi nulla dignos eſſe pœna, etiamſi nulla bona facerent: Ioannes autem volens iſtos deprimere & humiliare, ne de progenie & ſtirpe ſuperbirent, appellauit illos *genimina viperarum*, quaſi dedignans illorum progeniem. Ac ſi diceret: Non eſtis progenies Abrahæ, ſed progenies viperarum. Et quod iſta fuerit mens Ioannis, & ſenſus germanus huius loci patet, quia Ioannes ſtatim dixit: *Ne velitis dicere, patrem habemus Abraham*, &c. Potiùs namque dicendi eſtis filij viperarum, cùm ipſarum mores & conſuetudines referatis, quàm Abrahæ. Multi etiam nunc ſunt ſimiles iſtis qui de parentum ſanguine & ſtemmate gloriantur, & facta bona parentum extollunt & laudant, cùm ipſi pleni ſint peccatis & ſceleribus, & nobili ſuorum ſanguine abutantur. Conſidera autem ad quantam miſeriam homo per peccatum deuenerit. Quid enim obſecro miſerabilius, aut lamentatione dignius, quàm quod homo amittat nomen hominis, & aſciſcat ſibi nomen bruti, & irrationalis? Homo namque animal eſt rationale, quando verò non vtitur ratione, iam hominis dignitate priuatur. Sic Iob erat *homo*, & addidit *ſimplex & rectus*. *Iob 1.* Hoc quippè eſt eſſe hominem habere animi rectitudinem & candorem: nam qui hanc non habet, confertur à Dauide cum beſtijs in Pſalmo, dicenti: *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit,* *Pſal. 48.* *comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Non dicit iumento in ſingulari, ſed iumentis; quia omnia vitia animalium ſolus homo iniquus & ſceleratus habet, Luporum enim habet cauillationem & voracitatem, leonum crudelitatem, & viperarũ venenum. Vnde Eſaias nequiorem beſtijs hominem appellauit, dicens: *Cognouit bos poſ-* *Eſaiæ 1.* *ſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, Iſraël autem*, &c. Et Dauid *comparatus eſt*, dixit: peius namque eſt

compa-

comparari, quàm naſci: nam naſci naturæ ipſi tribuendum eſt, comparari vero vitio, &c. Sed iam Ioannem audiamus,

34. *Quis oſtendit vobis fugere à ventura ira.* Viperam ſi tractes, eius morſu morieris. O ſummum miraculum, quod Deus velit homines vipereos tractare. Tanta eſt ipſius bonitas & clementia, vt etiamſi ipſorum morſu ſe ſciat interemptum iri, nihilominus cum eis agere non dedignatur. Etenim certum eſt morſibus, id eſt, pœnis peccatorum noſtrorum Chriſtum mortuum eſſe: *Peccata noſtra ipſe tulit*, & ab eis dilaniatus eſt. Quis obſecro vnquam vobiſcum tanta humanitate & clementia eſt vſus, vt proprio mortis periculo vos tractaret, & à ventura ira fugere demonſtraret? Phariſæi & Sadducæi erant iſti, vt patet in Matthæo, & miratur Ioannes de eorum conuerſione. De Sadducæis, quia negabant immortalitatem animæ & futuram vitam, & hæretici raro conuertuntur, quamuis aliquando ſimulent confeſſionem, mortis & vitæ timore. Atque ideò mirandum eſt, cùm conuertantur Berengarius & Hieronymus de Praga: poſt abiurationem ſicut canes verſi ſunt ad vomitum. Phariſæi verò quamuis Catholici eſſent, & reſurrectionem crederent; tamen quia vitijs & iniquitatibus erant aſſuefacti, multis iam retro diebus, de ipſorum conuerſione erat maximè mirandum. Ac ſi diceret; Cùm tam longè à Deo receſſeritis, mirum eſt quod appropinquatis ad pœnitentiam. Caue ergo & tu ab his duobus ſtatibus. Etenim difficulter, qui iam in vitijs obcalluit, ad pœnitentiam conuertitur. Mala quippè conſuetudo poſt ſe ad quemcumque ventum & illuc eum rapit, & poſt ſe ducit in peccatum, ita vt ſæpiùs in hęreſes, & mille flagitia eum impellat. ¶ Expende etiam quod pœnæ vitæ futuræ minatur Ioannes Phariſæos & Sadducæos, quia nullus iſtorum futuras pœnas timebat. Etenim Sadducæi nullam poſt hanc nobis manere vitam exiſtimabant, & inde nullas pœnas. Phariſæi verò licet crederent pœnam futuram, tamen non timebant illam, quia ipſi in ſua æſtimatione iuſti erant, & in ſuam iuſtitiam fidebant. Et idcircò miratur Ioannes, quis apud vos tantum valuit, vt monſtraret vobis timendas pœnas iræ futuræ? Iſte autem non alius eſt niſi Deus, quia ipſe pulſat hominum corda, & erudit eos, vt recedant à malo.

Bonitas Dei, & obſtinatio aliquorum.

Eſaia 53.

Matth 3.

Prou. 13

2. Petr. 2.

35. Obſerua autem, quòd *fugere à ventura ira*, eſt fugere à vindicta extremi & vltimi iudicij, in quo nemini de ſua iuſtitia vel iniuſtitia defraudabitur; ſed omnibus iuxta merita vel demerita reddetur. Stat namque beatus Iob nos admonens: *Fugite à facie gladij, quoniam vltor iniquitatum gladius eſt.* Vt hanc venturam iram poſſis ſubterfugere, opus eſt eſt vt in hac vita vitia & peccata ſubterfugias. Quis fugit à ventura ira? Ille quidem qui in hac vita à vitijs & peccatis procul receſſerit: nam ira & indignatio non ſuper iuſtos, ſed ſuper peccatores veniet. *Cadent enim in retiaculo eius peccatores.* Fuge ergo huius mundi gaudia, illecebras, honores & ſæculi vanitates, vt Hieremias admonuit dicens: *Fugite de medio Babylonis.* Optimè & graphicè mundum Babylonem appellat, quia plenus confuſione eſt, *vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Nónne meritò hanc confuſionem dices, vbi pluris æſtimatur aurum quàm virtus, & vbi terrena & caduca bona ſpiritualibus & veris bonis anteferuntur? Si mundus talis eſt, illum fugias, ne in venturam incidas. Quam vt fugerent ſancti Monachi & Eremitæ, à mundi tumultibus, illecebris & honoribus receſſerunt, contenti ſolùm tunicis ſilicinis, & frondibus arborum ad vitam tranſigendam, arctiſſimam agentes pœnitentiam, vt venturam Domini iram poſſent euadere. Quare igitur tu in peccatis viuens & delicijs, hanc iram putas euadere? Fuge ergo ab huius mundi vanitatibus, & dum viuis pœnitentiam agito, vt ventura pœna non te maneat. Quod beatus Ioannes ſequentibus verbis docet.

Iob 19.

Pſal. 140.

Hier. 51.

Iob 12.

Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. Quaſi dicat: Si ab ira ventura vultis fugere, pœnitentiam agite, quandoquidem ſigna oſtenditis vos illam agere velle, perfectè igitur illam operamini. Et idcircò dixit: facite fructus dignos pœnitentiæ. Fructus eſt, quia ab ipſa re prouenit, & eſt poſt ipſam rem: Phariſæi & Sadducæi pœnitentiam habebant cum accedebant ad baptiſmum Ioannis; ſed iſtam imperfectam. Profitebantur ſe eſſe peccatores, ſed ab vſuris & ſceleribus nequibant recedere: vnde Ioannes illos admonebat, vt peccata deteſtarentur; & nunquam facies ſuas ad ea conuerterent, & vt pro peccatis dignam ſatisfactionem facerent. Quocirca obſeruandum eſt fructus hîc dixiſſe, & non flores, contra illos qui flores tantùm pœnitentiæ faciunt, & iſti ſunt, qui incipiunt ad Deum ſe conuertere, & bonorum motuum flores emittunt, quibus apparet ſe iam eſſe conuerſos. Sed proh dolor! quod mouentur iſti, & trahuntur ſicut oſtium in cardine: nam nunquam illi mores, & propoſita ad expectatam maturitatem perueniunt, nec dignos proferunt pœnitentiæ fructus. Atque ita multi onuſti frigidis & immaturis intentionibus in infernum præcipitantur. Talis fuit pœnitentia Achab: Incepit namque ſeipſum in Dominum conuertere, ſed in medio itinere defecit. Quapropter dixit Dominus Heliæ: *Nónne vidiſti Achab humiliatum coram me? ideóque in diebus eius non immittam mala.* At Achab mortuus eſt in vitijs & peccatis, quia fructus pœnitentiæ non dedit, nec illam ad maturitatem perduxit. Præterea non tantùm fructus pœnitentiæ, ſe dignos fructus admonet Ioannes eſſe faciendos, quod dupliciter intelligi poteſt. Primò de pœna ſatisfactoria, vt quanta fuerunt peccata, tanta ſit ſatisfactio, quæ peccatis correſpondeat. Nam ſicut per peccatum conceſſit homo voluntati ſuæ pluſquam debuit, ita iuſtitia exigit, vt aduerſus voluntatem ſuam tantùm faciat, ſeipſum puniendo. Sic in Apocalypſi habetur: *Quantum ſe glorificauit in delicijs, tantùm date illi de tormento.* Et in Deuteronomio: *Pro menſura peccati, erit & plagarum modus.* Aduertendum tamen, quod eſt contritio & ſatisfactio æquiualens offenſæ ſeu culpæ, æqualitate proportionis per reſpectum ad hominis poſſibilitatem; hæc requiritur à nobis, non autem æquiparantia offenſæ.

Vers. 8. Digni fructus pœnitentiæ qui nam ſint.

Prou. 6.

3. Reg. 21.

Apoc. 18.

Deut. 25.

36. Secundò poteſt exponi, *facite dignos fructus* propter charitatem, quia pœnitentia debet eſſe propter Deum ſummè dilectum, & procedere ex radice dilectionis diuinæ. Nam qui ex charitate non dolet, non agit fructus dignos pœnitentiæ. Sic fructum egit pœnitentiæ Antiochus, non tamen dignum, quia non ex dilectione proceſſit, ideoque non fuit dignus, vt exaudiretur à Deo, nec miſericordiã fuit conſequutus. Sic etiam Paulus loquitur de Eſau, dicens non inueniſſe locum pœnitentiæ, etiamſi cum

2. Mach. 9.

lachry-

lachrymis poſtulaſſet. Præterea Saul & Dauid re-
ges Iſraël ambo fuerunt peccatores, ambo à Pro-
phetis correcti, & ambo pœnitentiam egerunt, ſed
Dauid miſericordiam eſt conſequutus, non tamen
Hebr.12. Saul. Cur Dominus acceptauit pœnitentiam Da-
1.Reg.15. uid, non autem Saulis? Vtique quia Dauidis pœni-
& Reg 12. tentia ex diuino amore procedebat, non tamen
Saulis; quia ea de cauſa dolebat & angebatur, quia
regnum temporale perdebat: Dauid autem pœni-
tebat, quia tantùm & tam bonum Deum offende-
bat, & fructus dignos egit pœnitentiæ, atque ideò
remiſſionem peccatorum adeptus. *Facite* (inquit)
fructus dignos pœnitentiæ, Hoc eſt cor & ſpiritum per
pœnitentiam, & bona opera cum Dei gratia reno-
uate. Hoc ait, non quia homo per ſe, & ex ſuis viri-
bus tantummodò id facere queat, quoniam gratiæ
infuſio à ſolo Deo eſt; ſed quia homo ad gratiam
ſe diſponere poſſit per liberum arbitrium & attri-
tionem cum Dei auxilio. Et facienti, quod in ſe eſt,
Deus non denegat gratiam. Quid ad hæc dicunt
Lutherani? Si nihil poſſumus efficere, cur Ioannes
Spiritu ſancto afflatus & plenus, nobis præcipit vt
faciamus fructus dignos pœnitentiæ? Deus non
Luca 13. præcipit nobis impoſſibilia, qui & alibi dicit: *Niſi*
pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. Nam ſi im-
poſſibilia præcepiſſet, eſſet impius & iniuſtus, ergo
id nobis præcipit, quod eſt in poteſtate noſtra con-
ſtitutum, & præcipit hoc à nobis fieri, ergo poſſu-
mus illud facere & operari. Reſtat igitur vt nos id
opere compleamus. Deus namque adiuuabit nos
gratia ſua, quia hæc innouatio non poteſt fieri abſ-
Pſal.50. que Deo, vt egregius canebat Vates: *Cor mundum*
crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus
meis, &c.

Et ne cœperitis dicere: patrem habemus Abraham. Falſo
37. Vanum eſt, impios gloriari de maioribus ſuis. namque & amentiſſimè putabant multi ex Phari-
ſæis, quod etiamſi grauiſſima peccata commiſiſſent,
non ideò erant puniendi, etiamſi nullam egiſſent
pœnitentiam, quia filij Abrahæ erant; quòd qui-
dem quàm ridiculum ſit, nemo ſanæ mentis homo,
id non iudicabit. Ideoque Ioannes hunc errorem
ab illis expellit, dicens, ne in hac re multum fidant
ſi ipſi ex ſua parte non ſatisfecerint. Nam cùm
ipſi peſſima opera facerent, non filij ſancti Patriar-
chæ Abraham erant reputandi, ſed dæmonis, vt
Ioan.8. ipſe Chriſtus dixit: *Vos ex patre Diabolo eſtis.* Sic
etiam parentibus horum Iudæorum olim dixit Eze-
Ezech 16. chiel: *Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.*
Harum barbararum nationum vocat Deus popu-
lum Iſraël filium, non quòd talis eſſet per natu-
ram, ſed per imitationem. Inaniter gloriabantur iſti
ſe patrem habere Abrahamum, cùm tam diſſimi-
les eſſent in moribus. Quid prodeſt riuulo ſi pro-
fluat ex puro & ſalutari fonte, ſi ipſe ſit ſpurcitijs
& immunditia plenus? Quid prodeſt filio paren-
tum nobilitas, ſi ipſe deprauatis & turpibus mori-
bus ſit imbutus? Sed de iſtis nonnihil poſtea dice-
mus. Nunc autem perpende quomodo homines
omnibus Dei beneficijs abutantur. Decreuerat
Deus vnam gentem ex omni fæce generis humanis
eligere, per quam exerceret myſteria quæ ad ſalu-
tem generis humani pertinerent, & ex qua ipſe fi-
lius Dei carnem acciperet, & ſalutem operaretur
in medio terræ. Hoc tam ingens beneficium intel-
ligere debuiſſent Iudæi. & rectis atque honeſtis fa-
ctis præ alijs gentibus ita illuſtres eſſe, vt gloriari
Pſal.75. poſſent ac dicere; *Notus in Iudæa Deus, & in Iſraël*
magnum nomen eius. Et factus eſt in pace locus, &c. Et
illi genus quidem ſuum iactabant, ſed facta tanto
genere digna præſtare non erat illis curæ. Hunc
illorum tumorem reprehendebat olim Hieremias
dicens: *Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes: Tem-* Hiere.7.
plum Domini, Templum Domini, Templum Domini eſt.
Etenim exiſtimabant illi, nunquam permiſſurum
Dominum, vt memoria gentis illius aboleretur,
propter magnificum illud & egregium Templum,
quod ſuo nomini Hieroſolymis erat dicatum: cum-
que Propheta eis minaretur interitum, reſponde-
bant ei: Abſit vt Dominus propter peccata noſtra
deuaſtari permittat Templum, quod ſuum eſt ma-
gis quàm noſtrum. Quapropter monebat illos
Propheta, ne fiderent his mendacijs & vanitatibus,
oſtendebatque illis quid deberent facere, vt pro-
pitium & aduocatum Deum haberent. *Bonas* (in- Ioan 8.
quit) *facite vias veſtras & ſtudia veſtra, & habitabo*
vobiſcum in loco iſto, dicit Dominus exercituum Deus
Iſraël. In eundum modum inuenies illos ſe iactan-
tes in Euangelio, & dicentes: *Semen Abrahæ ſumus,*
nemini ſeruiuimus vnquam, & quomodò tu dicis, liberi
eritis? Dominus verò non agnoſcentes aliam no-
bilitatem niſi corporis, docuit illos eam verè ſerui-
tutem eſſe, quæ à peccato proficiſcitur, atque ita
dixit illis: *Amen dico vobis, omnis qui facit peccatum,*
ſeruus eſt peccati. Ioannes itaque ſciens Iudæos hoc
morbo laborare, admonet ne fruſtrà glorientur ſe
patrem habere Abraham, niſi addant facta tanto pa-
rente digna.

An non erat bonum, vt Iudæi confiderent in 38.
patre ſuo Abrahamo? Nonne ſancti orant pro pec- Quidam fruſtrà cõfidant in ſanctis.
catoribus? Nonne Stephanus orauit pro Paulo? Ve-
rum eſt, & bona eſt oratio, & interceſſio ſancto-
rum, ſed oportet, vt tu etiam quidquid in te fuerit
ſupellectilis addas. Etenim ſancti in cœlo pro im- Actor.7.
pijs intercedunt: ſed cum eorum interceſſio Deum
non obliget, vt faciat quæ ipſi orant & petunt, con-
ſilium eſt ſaluberrimum, & prudentiſſimum, vt ne-
mo illi baculo innitatur, ſed pro virili contendat
iniquitatem fugere, ne in ea moriatur. Vnde Pe-
trus: *Dabo operam frequenter habere vos poſt obitum* 2.Petri.1.
meum, vt horum omnium memoriam habeatis. Quod
Petrus promiſit in carne, præſtat in cœlo. Ora-
bit, & orat pro omnibus, ſed non omnes eius ora-
tione ſaluantur, ſed tantùm illi, qui electi & præ-
ordinati ſunt in vitam æternam. Noluit Deus acce- 1 Reg.15.
ptare preces Samuelis, qui pro Saule orabat, quem
Deus abijcere ſtatuit; nec preces Hieremiæ ſuſce- Hier.15. & 11.
pit pro populo deprecantis, quem relinquere de-
creuit. Ita ſancti pro omnibus orant, ſed vnde
tu ſcis ex eis eſſe quibus Petri vel ſanctorum ora-
tio proderit? Noli ergo orationibus ſanctorum
ſolum confidere, ſi iniquus eſſe vis; Sed ad Deum
conuerſus inuoca ſanctos Patronos, non alios: nam
ſi in tuorum peccatorum ſtercore adhuc es inuo-
lutus, quid ſanctorum meritis confidis? Vana eſt
hæc tua confidentia. Sic iſti Iudæi cum malè & peſ-
ſimè viuerent, confidebant meritis & orationibus
Abrahæ, cuius precibus ſeſe ſaluandos exiſtimabat,
quod erroneum erat & ineptiſſimum. Qui error
inde prouenire poterat, ex eo quod habetur in Le-
uitico. Nam cùm Deus numeraſſet omnia mala,
quæ miſſurus erat populo illi, dixit in fine: *Tunc re-* Leuit.26.
cordabor fœderis mei, quod pepigi cum Abraham, Iſaac
& Iacob. Quod illi intelligere deberent facientes
pœnitentiam, ad illius modum, qui aliquam rem
recorda-

recordatur, illis parceret, quia miſericors eſt, & diligit ſemen Abrahæ, quod non permittit perire. Nam cùm haberent patrem Abraham, de ſuis meritis confidentes, iniquam & turpem degebant vitam, ſolùm hoc contenti, quòd filij Abrahæ haberentur. Quod quidem multi etiam ſunt monachi, qui imitentur, dicentes: patrem habemus Benedictum, Auguſtinum, Hieronymum, Franciſcum, & Dominicum, & dicunt ſicut Iudæi, patrem habemus Abraham. Patrem (inquiunt) habemus Dominicum vel Franciſcum, & alijs narrant egregia facta, & mirificis encomijs prædicant laudes fundatorum Religionum, & dicunt. Noſter ordo tot habet ſanctos in ſanctorum catalogo ſcriptos, tot ſummos Pontifices, tot Cardinales, Epiſcopos, & Magiſtros, & in his gaudent & inaniter gloriantur, cùm nimium à vera ſanctorum patrum virtute ſua impietate & morum tepiditate degenerent. Quibus meritò dicere poſſumus illud, quod Chriſtus Iudæis: *Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite.* Quos etiam hic beatus Ioannes monet, ne vana ſpe fallantur.

Ioan. 8.

39. *Dico enim vobis, quod potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Abrahæ* eſt in datiuo, ſicut illud actuum Apoſtolorum: *Nunquid in hoc tempore reſtitues regnum Iſraël?* pro ipſi Iſraëli. Sed mirum videtur quomodo poſſit Deus hoc facere cum Abraham iam obierit, & carnales filij ex carnali ſemine propagentur. Nam bene Deus ex lapidibus, quos tunc Ioannes digito oſtendebat poterat homines facere, & ex nihilo creare: ſed quod iſti homines ſic facti & creati, eſſent filij Abrahæ, impoſſibile videbatur. Sed cum Deo nihil impoſſibile ſit, & poteſtas eius ſit infinita, multis modis hoc facere potuit. Primò quia poteſt tranſubſtantiando conuertere vnum in aliud ſubſiſtens, ſicut quotidie facit in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento, vbi fit transſubſtantiatio, nam ſubſtantia panis conuertitur in ſubſtantiam corporis Chriſti. Et ſic lapides in Iudæos tunc vel nunc exiſtentes, conuertere poterat: *Item* potuit hoc facere ſuſcitando Abraham, & lapidea in ſemen eius conuertere. Multis etiam alijs modis nobis ignotis poterat Deus hoc efficere.

Act. 1.

40. Ad noſtram tamen eruditionem ex hoc loco licet colligere, non de parentum ſtemmate aut ſanguine gloriari, ſed ita boni & virtutibus imbuti ſimus, vt à nobis ipſis nobilitas generis incipiat, quamuis progenitores noſtri nobiles non fuerint. Eſto tu ſtudioſus, & à te nobilitas tuę ſobolis orietur, quamuis ataui tui eam non habuerint: nam ſi moribus & vita deterior es, in te finitur tuorum parentũ antiqua nobilitas. Etenim melius eſt principium eſſe nobilitatis, quàm finis, & melius eſt nouam domum nouis & egregijs factis erigere, quàm antiquam obſcuris ſceleribus demoliri. Virtus eſt virtutibus domum condere, & vitium illam deſtruere. Etenim ad videndum non lucem quæras in oculis alienis, niſi proprijs oculis illam habueris: nihil enim aut parum claritas & celſitudo alienæ nobilitatis tibi proderit, niſi tecum illam habueris. Quocirca optimum eſt, bonum & nobilem eſſe, quam à bonis & nobilibus deſcendere. Magnum quippè ſignum eſt te non eſſe bonum, quandoquidem alienam bonitatem opus habes emendicare, & quia veram in te nobilitatem non habes, à tuis parentibus illam petis. Argumentum quidem euidentiſſimum eſt nimis pauperem & egenum nobilitatis eſſe, quandoquidem aliorum factis & virtutibus teipſum locupletare vis. Illa vero nobilitas eſt, quæ ſanctis & bonis moribus animam ipſam pulchram & formoſam reddit: nam morum, & vitę claritas, & ſplendor, hominem gratum Deo efficiunt. Nobilitas corporis non tua, ſed aliena & emendicata eſt; at vera nobilitas, quæ virtus eſt tua propria eſt, quã nemo à te rapiet niſi tu velis. Quid obſecro tu mereris, propter ea quæ alij ſibi compararunt? Quod argumentum affers, vt dignum laude te iudices, propter id quod à parentibus hæreditaſti? Nobilitas prolis ab ipſa generatione procedit; at virtutis nobilitas ab ipſis virtutibus emanat, quantum ad virtutes acquiſitas. Et ex radice amata dulcis ac ſuauis fructus colligitur, & ex infima prole natus, ſi ipſam virtutem tibi coniungas, nobilis & illuſtris euadere poteris. Sed, proh dolor, vt ſunt multi, qui quoniam à nobilibus parentibus ſunt orti, licentiam & facultatem ſibi ipſis faciunt, vt ſuperbi ſint, elati & arrogantes. *Gloria eorum* (inquit Oſeas) *à partu, & ab vtero, & à conceptu.* Ea etenim, quæ ſibi deberent eſſe argumentum vt ſtudioſè & caſte viuerent, occaſio illis ſunt vt peiores & deteriores euadant, nam quæ ſanguinis & prolis nobilitas nobiles cogit, vt ipſam virtutem ſequantur, vt aui & proaui fecerunt. Nobilitas quippè eſt pactum quoddam & iuramentum, quod tales obſeruare in perpetuum debent, ad inſequendam & ſectandam virtutem; at qui id non faciunt; veluti monſtra ſunt, & à vera natura degenerantes. Ne igitur teipſum iactes, nec glorieris de antiquorum ſtemmatis, quia audientibus teſtimonium exhibes tuæ inſaniæ & inſcitiæ Dominus enim Saulem elegit in regem Iſraël, cum ex infima familia, & ex minima tribu illius populi eſſet. Potius Dominus ad hominem attendit, quàm ad illius nobilitatem. Et cum Chriſtus in mundum venit non elegit nobiles (vt inquit Paulus) ſed ignobiles & contemptos, quales fuerunt piſcatores illi, & diſcipuli eius. Et ipſe redemptor, vt eorum arrogantes animos, & elatam ſuperbiam reprimeret, qui in ſimilibus vanitatibus confidunt, & de eis gloriantur, dixit ſe eſſe Paſtorem. Proijce à te quæſo hanc inſaniam, & reminiſcere vilem puluerem & cinerem eſſe, & quod nec tibi ignoſcent vermes, qui etiam eos, qui te genuerunt deglutiunt. Nobilitas namque quam ab illis accepiſti eſt mortalitas & corruptio. Hæc ſunt arma, quæ in tuis ſtemmatis debes depingere, nec illa ſupra portas domus conſtituas, ſed potius in tui cordis abditis & penetralibus reconde. Hi Phariſæi & Sadducæi gloriabantur ſe patrem habere Abraham, & ab illo ortum ducere, quod quidem in maiorem illorum cedebat ignominiam, quandoquidem ſecundum rei veritatem ex ipſis lapidibus poterat Deus filios Abrahæ efficere. Sed iam ad contextum.

Nõ gloriandum de ſtemmate aut ſanguine.

Oſeæ 9. 1. Reg. 9. 1. Cor 1. Matth. 4. Ioan. 10.

Iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Ac ſi diceret: Iam ſecuris poſita eſt ad radicem arboris diu toleratæ. Succindetur à ſtirpe populus Abrahæ, & inſerentur gentes. Securis diuinum eſt iudicium, & ira Dei, indignos à vita reſecans, niſi pœniteant. Admota tamen eſt ſecuris radici, non ramis aut trunco, quia funditus eſt euertenda, niſi fructus dignos pœnitentiæ egerit. Poterant enim dicere Phariſæi: Nolumus facere pœnitentiam, ſed non opus eſt vt ſtatim ad hoc conemur, quia

Vide 9. Agenda pœnitentia.

adhuc manet nobis tempus. Ioannes autem dicit non eſſe expectandum, quia iam venit tempus, & ſecuris ad radicem arboris poſita eſt, & appropinquat tempus exilij. Dicebat hoc Ioannes, quia præciſio eorum iam appropinquabat. Vaticinatur quippe exilium Iudæorum. Iam appropinquat tempus deſolationis Iudæorum, & ceſſabit ſacrificium veſtrum, & cæremoniæ veſtræ, & ſynagoga ſepelietur. *Potens eſt* enim *Deus ex lapidibus* gentium *ſuſcitare filios Abrahæ*, hoc eſt veros Iſraëlitas, fideles & credentes, ſicut fuit Abraham, qui quamuis non ſint ex eius ſemine propagati, tamen fide erunt filij eius fideles. Nam *omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur* & ardebit. Ideoque ſtatim facite fructus dignos pœnitentiæ. Non ait, iam ſecat, ſed, iam poſita eſt ad arborem, vt ſignificet in hac vita eſſe tempus huius iræ per pœnitentiam fugiendæ. Nec ait ſecurim hanc admotam ad arboris ramos, vt maneat poſt mortem ſpes aliqua pullulandi, ſed ad radicem, vt funditus euellatur, & in ignem inextinguibilem mittatur, ſine vlla ſpe medij; aut pœnitentiæ, ſicut eſt arbor radicitus ſecata.

41. *Pœnitentia ex timore bona eſt.*

Iam hic vides quomodo pœnitentia ex timore facta non ſit mala, vt impiè docēt Lutherani. Nam Ioannes timorem mortis & gehennæ hic incutit peccatoribus. Etenim ſi peccatorum dolor & pœnitentia, quæ à timore ſeruili inchoatur, bona non eſſet, nunquam Chriſtus peccatores ad pœnitentiam hortaretur, dicēs inferius: *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.* De hoc mortis & iudicij timore multa etiam diſſerit Chriſtus apud Matthæum. Et in illa parabola cùm miſit vocare inuitos, iuſſit, *vt compellerentur* ad intrandum, vbi non ſuaui tractione, ſed per quandam vim & violentiã ad ingreſſum compelli iuſſit. In illa etiam parabola de impio illo ſeruo, qui fratri ſuo centum denarios dimittere noluit, iubens illum in carcerem detrudi, timorem & terrorem incutit Chriſtus. Igitur apertè ex his omnibus conſtat non eſſe malam pœnitentiam ex timore procedentem. Vt enim ab inordinato amore creaturarum reuocetur peccator, bonus & ſalutaris eſt timor gehennæ, vel alterius cuiuſcumque terribilis pœnæ. Sicut bruta animalia ab eſcis, quas maximè concupiſcunt coërcentur. Etenim ſi cani ad cibum currenti baculum proijcias, ſtatim pedem ſiſtit, ſi mineris acrius, retrahit paulatim pedes, ſi acerbius agas, & vehementiori impetu contra illum inſurgas, prorſus derelicto, quem concupiſcebat cibo, fugam capeſcit. Sic etiam timore pœnarum poſſunt cohiberi peccatores à ſuis illecebris & voluntatibus. Verùm licet mala non ſit hæc pœnitentia ex timore facta, tamen non erit bona niſi vltra progrediatur, ſcilicet, niſi ex timore tranſierit ad amorem. Admonet locus iſte vt bonum ſemper inſequamur, & fructus bonorum operum edamus, ne inutilitatis & ſterilitatis arguamur. Namque, ſi arbor non producit fructus, ad nihil aliud prodeſt, niſi vt ſcindatur & in ignem mittatur, quemadmodum de ficu illa ſterili, quam Dominus tribus annis expectauit; at videns eius infœcunditatem ſcindi iuſſit. Vidiſtine vnquam obſecro pyrum abundantem, & fœcundam pyris in ignem mitti? Vtinam non tanquam arbores infructuoſas nos in ignem Deus mittat, & vitæ curſum impediat & rapiat tanquam ab indignis poſſeſſoribus.

Luc. 13. Matt. 24. & 25. Luc. 14. Matt. 18. Luc 23.

42. *Pœnitentia non procraſtinanda.*

Docemur etiam, vt protinus manus ad aratrum mittamus & agamus pœnitentiam, quandoquidem neſcimus, qua die vel qua hora mors ſit ventura. Iuxta illud Eccleſiaſtici. *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem pœnitentiam, quia ſubito venit ira Dei & deſtruet te in die vindictæ.* Væ illis, qui cum ſecuris iam poſita ſit ad arborem, & caput eorum canis ſit plenum, non vident, quomodo cito tranſit dies, & hora pœnitentiæ, nec aduertunt quomodo dies ſalutis abeat. Mirum eſt te tam pigrum & inertem videre, cum mors ad oſtium domus tuæ ſit. Attende obſecro & vide, quod iam ſecuris ad radicem arboris poſita ſit. Reſpondeas oro & obteſtor quicumque ſis, qui hæc legas, quando ſecuris arborem ſciderit, in quam partem arbor cadet? Equidem ad eam partem, in quam antea procliuior erat. Nam ſi magna aliqua arbor in ſiniſtram partem omnem ſuam molem & ramos incuruat, ſi hæc talis ſcindatur, dubio procul in ſiniſtram manum cadet. Si igitur tu omnia deſideria tua, affectiones & cogitatus in res mundanas conijcias, & omnes curæ & ſolicitudines tuæ non niſi honoribus, diuitijs & voluptatibus ſtudent dum hæc tibi durat vita, qui fieri poteſt, vt cùm mors venerit, in dextram Dei fœliciſſimam beatorum ſortem cadas? Væ illis, qui in vitijs & peccatis vitam degentes, vane confidunt futuros eſſe cœli & beatarum ſedium incolas: nam illa ſors illis continget, quàm ſemper in vita amarunt & dilexerunt. Quocirca maximè curandum tibi eſt, vt talis viuas qualis cupis in morte reperiri. Hoc igitur cum ventura die contingere poſſit, quando iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt, vitam tuam ſanctis inſtitutis & moribus dirige, nec dicas, cras iſtud faciam, ſubinde repetens: nam de quocumque temporis momento arctiſſima tibi exigitur ratio. Totis igitur neruis incumbe, vt ad bonam partem cadas: nam vbi ceciderit arbor, ibi perpetuò manebis, iuxta illud: *Vbi ceciderit lignum, ibi erit, ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem.* Hæc omnia dicta diligenter obſerua: nam ſi contra feceris, aduerſus te ſententia Ioannis fulminatur.

Eccl. 5. Eccl. 11.

43. *Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Hoc eſt: Omnis homo adultus, & rationis compos, qui non ſeruat præcepta & mandata Dei, excidetur, & ſeparabitur à conſortio electorum, iuxta illud Eſaiæ: *Tolletur impius, ne videat gloriam Dei.* Et in ignem infernalem in iudicio hoc particulari anima eius mittetur, in iudicio vero vniuerſali anima ſimul & corpus. Vnde Saluator: *Omnem,* inquit, *palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & in ignem mittet & ardet.* Omnis homo ſiue iuſtus ille ſit, ſiue peccator quaſi quædam arbor cenſetur, & tali nomine in ſcriptura ſacra nuncupatur. Vtrumque enim, iuſtum & peccatorem, arboris appellatione Deus ſignificauit, cum per Ezechielem ait: *Ego Dominus humiliaui lignum ſublime, & exaltaui lignum humile.* Quod apertius Chriſtus dixit: *Qui ſe exaltat humiliabitur,* &c. Fructus huius arboris ſunt opera, radix ſiue bona ſiue mala, eſt appetitus, ſiue bonus ſiue malus. Præſcinduntur rami, quando deſinit iuſtus bona facere, vel facit mala, & etiam quando malus non agit malum, vel facit bonum. Sed quia radix in eo manet, ſcilicet, bona voluntas in iuſto, & mala in pecca-

Eſai 16. Neceſſitas bonorum operum, & qualium. Ioan 15. Ezech 17. Luc. 14. & 18.

peccatore, ſtatim *ad odorem aquæ* ſpiritualis iuſtus bonum *germinat.* Cùm enim de Deo audit, & mortem meditatur, operatur bonum, quia radix in eo manebat. Exemplum huius rei eſt in Dauide, qui peccans, præſciſſus eſt à Deo, non tamen ſine germinandi ſpe. Nam cum Nathan illum de peccato redarguit, ad odorem illius aquæ reuixit, & flores pœnitentiæ germinauit. Vnde Iob: *Lignum habet ſpem, ſi præſciſſum fuerit, rurſum vireſcit, & rami eius pullulant.* Similiter peccator licet rami eius præſcindantur, niſi eradicetur, ſpem habet: nam ad priora peccata ſe conuertet, etenim oblata occaſione ad vitia priſtina redibit. Et tales ſunt, qui in ſancto quadrageſimæ tempore à vitijs purgantur, aduentante autem Paſchate, tanquam canes ad vomitum præcipites irruunt. Sicut bonus *facit comam*, vt ait Iob: quia melior & ſanctior fuit, ſic malus facit comams, quia tanta multitudine vitiorum obruitur, quanta prius premebatur.

Iob 14. | 2. Reg. 12. | Iob 14. | Iob 14.

Sed iam ſingula verba vtpote myſterijs plena attentius veniunt perpendenda. *Omnis* (inquit) *arbor.* Omnis ſiue nobilis ſit, ſiue diues, Rex, ſiue Paſtor, cuiuſcumque ille ſit ſtatus aut conditionis non effugiet ventura ira. Omnes enim in manus Domini cadent. Exiſtimas ne tu quamuis ditiſſimus & potentiſſimus ſis, niſi rectam egeris vitam, iram Domini euadere? Etenim & magnates & potentes iudicant, quod quemadmodum proſperè & fœliciter, & ſecundis rebus fortunæ hanc vitam tranſeunt, nunquam viſuros eſſe mala, non aduertentes ad id quod ſcriptura dicit: *Potentes potenter tormenta patientur.* Oculos igitur mentis aperiant, & videant, quod omnis arbor quantumuis maxima illa ſit, & quamuis altiſſimas egerit radices, & quamuis frondibus & pulchritudine ramorum rideat, tandem ſi fructus non emiſerit bonos, *excidetur* & in ignem inferni deportabitur. Manus igitur habeant liberales in pauperes, & egenorum & pauperum miſereantur, à blandis & delicatis lectulis ſurgant, & ſanctis operibus ſe exerceant: Nam etiam infernus illis patet vaſtis & magnis gurgitibus. *Fructum* etiam dicit *bonum*, non folia, quia Deus non tantum ab homine Chriſtiano verba bona petit, ſed recta & ſancta opera. Eſaias etenim diuino ore loquutus non dixit: *Diſcite bene* loqui, ſed diſcite *facere*, etenim perfectio Chriſtiana non verbis ſed operibus conſtat, nunc autem, quæ huius tempeſtatis infœlicitas eſt, non aliud in hominibus inuenies, quàm verborum frondes, non autem bonorum operum fructus.

Sap. 6. | Eſa. 1.

Obſerua etiam, quod non dixit, quem fructum arbor productura eſſet, quia vnicuique arbori datur ſpecialis fructus. Vnicuique enim diuiſit Deus menſuram ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult, ideoque vnuſquiſque iuxta talentum ſibi traditum afferat fructum. ❡ Præterea non dicit, quæ non fecit, vel quæ non fecerit, ſed *quæ non facit fructum*, vel non faciens in præſenti, non autem in præterito, aut in futuro, quia non ſufficit ſemel aut bis bonum feciſſe, niſi ſemper facias, & in eo perſeueres. Nec dicit fructum magnum, ſed *fructum bonum.* Non enim in iudicio à te quæretur ſi plures Eccleſias ædificaueris, vel monumenta poſteritati mandaueris, ſed ſi inimicos dilexiſti, & fame pereuntes adiuuaſti, &c.

Ephe. 4.

Expende etiam, quod non dicit: *Arbor, quæ fecerit malos fructus*, ſcilicet, homicidia, furta, & id genus alia, ſed *quæ non facit fructum bonum*, quare peccata omiſſionis damnantur hic. Itaque ſi peccatum omiſſionis dignum eſt in igne inferni, quàm acerrime punientur peccata commiſſionis in inferno? Si inutilem arborem, quæ bonum facere neglexit, ſic Deus caſtigat, quomodo putas, quod punientur adulteri, & homicidæ. Ex hoc loco ſatis apertè conſtat, quod ſola omiſſio committit peccatum mortale: nam hic de omiſſionis peccato loquitur, quia non tantum ille, qui malum facit, damnabitur, ſed etiam, qui bonum omiſerit, ad quod tenetur. Cuius rei exemplum eſt ille inutilis ſeruus de quo Dominus in Euangelio Matthæi ait: *Inutilem ſeruum proijcite in tenebras exteriores.* In iudicio namque generali & extremo, peccata omiſſionis contra malos ſunt diſcutienda. Arguentur etenim de bonis, quæ non egerunt. *Eſuriui, & non dediſti mihi manducare, ſitiui, & non dediſtis mihi bibere*, &c. ❡ Rurſus aduertendum eſt, quod non dicit arborem eradicandam, ſed *excidendam*, quia vir impius cum moritur, radices relinquit in terra. Nam radix, quæ voluntas, ſeu affectus, ſiue appetitus eſt, mortuo impio manet in terra: nam licet pereat, quia in vita ſua deſideria in terra collocauerat, in terra manent deſideria illa, opes, diuitiæ, & memoria. Et ſic obſtinatus in malo, & plenus iſtis deſiderijs in æuum permanet inuolutus ſuis terrenis deſiderijs. Sed iuſtus, quia ea quæ optauerat, erant cæleſtia, non reliquit radices ſuas in terra, non exciditur, ſed totus in cælum euolat. Nihil in terra amatum reliquit, ſiquidem nihil in terra concupiuit. Denique obſeruandum, quod vltimo dicit; quod *in ignem mittetur*, quia arbor, quæ igne bono & cæleſti, hoc eſt, Dei dilectione & amore calefieri noluit, igne malo & infernali comburatur, vt pœna correſpondeat delicto. Imò vero arbor, quæ malo igne, & carnali exarſit, igne vehementi torquebatur. *Mitti* autem dicitur, quia in eius poteſtate non eſt, non mitti. Sicut lignum, quod in poteſtate eſt mittentis. Etenim illa miſera anima, quæ poterat voluntariè pedem ab igne ſubtrahere in hac vita, & noluit, quàuis poſt mortem nolit, in ignem mittetur, neque facultatem habebit poſtea ab igni euadendi, ſicut non habet arbor in rogum coniecta. Vt igitur arbor, quæ in ignem conijcitur, per ſe ignem euadere non poteſt, ita nec miſera anima vbi in infernum deſcendit. Tunc enim quos ignis tanti amoris diuini non calefecit, ignis tanti doloris exuret, Vt quos ignis charitatis & amoris caminus, æternitatis non excepit, excipiat ignis ille furoris & indignationis Domini. Væ igitur peccatori, qui tam malè elegit. Namque ſi ignem charitatis eligeret, qui ſicut ignis materialis ſaporem omnibus condimentis confert, iucundam vitam in hoc ſæculo degeret. Quia amor omnia dulcia facit, & nomen difficultatis ignorat, poſtea verò in ſeraphicis choris cum Angelis lætaretur. Sed maluit ſtultus & demens hic ardere & torqueri igne cupiditatis & ambitionis, quo igne peccatores hic cruciantur, & poſtea in inferno comburi, quàm hic cum Chriſto exultare, & cum ſanctis gaudere, & poſtea in æternum lætari. Sed iam de his ſit ſatis, ſequentia videamus. Cùm igitur Ioannes hæc populo prædicaret, tanta erat ipſius verborum efficacia, vt audientes

44. Peccata omiſſionis damnatur. | Matt. 25. | 12

dientes conuerſi, ſalutem & remedium petentes concurrerent.

Vers. 10. *Et interrogabant eum turba dicentes: Quid ergo faciemus?* Vulgus hominum ſimplex interrogat, ſicut Act. 2. in Actis Apoſtolorum legimus, quod *compuncti corde dixerunt Apoſtolis: Quid faciemus viri fratres?* Sed Phariſæi & Scribæ non hoc fecerunt; quia difficulter corriguntur ſapientes: & magni in ſuo ſenſu confiſi, ſicut apud Ioan. dixerunt: *Nunquid ex* Ioan. 7. *principibus credidit in eum, aut ex Phariſæis? Sed turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti ſunt.* Quod etiam quotidie fieri videmus. Etenim litterati ſeipſos de ſua ſcientia gloriantes, & ſapientes in oculis ſuis, ſæpe irrident doctos homines, qui cõuertuntur; ipſi vero ſuo ingenio inflati indurati manent. Diuites,& potentes ſunt poſteriores in obſequio Dei, cum in delicijs & voluptatibus huius ſæculi detineantur. Ex quo docemur potius nos debere gaudere ſi in hoc ſæculo ſimus ex ſorte humilium, & contemptorum, quàm ſi optimates, & capita populorum iudicemur: quandoquidem paruuli in obſequio Domini priores ſunt. Vnde diuinus Pau- Rom. 12. lus t. *Noli altum ſapere, ſed time.* Si vis in cœlo magnus eſſe,humilis in mundo eſto. Igitur hæc turba videns ſanctimoniam Ioannis, & vitam arctiſſimam,& quod nihil niſi eorum ſalutem intenderet verbis eius fidem præſtitit: idcirco petentes conſilium,quærebant ab eo, quid facturi eſſent. Ac ſi dicerent; Siquidem tum aſperè, & acriter nos increpaſti, & tantum dicit nobis imminere periculum;quod nobis exhibes conſilium, vt euadamus mala,quæ comminatis. Obſerua autem quod non dixerunt: Quid dicemus,ſed quid faciemus? Meliùs quidem & rectius intellexerunt, hi qua in cœlum eſſet eundum via,quàm Impius, ille,& ſceleratus Lutherus,quiſolam fidem ſatis eſſe dicebat ſine operibus ad ſalutem, At ni,quoniam cognouerant neceſſaria eſſe bona opera interrogarunt,quid facere deberent,vt fierent ſalui.

Vers. 11. *Reſpondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas,det non habenti,& qui habet eſcas ſimiliter faciat.* Interrogatus Ioannes de ſalute obtinenda, ab operibus miſericordiæ inchoat: nam de illis in vltimo iudicio peccatores arguentur. Tunc enim vt In Matt. 25. Matthæo habetur, his qui à ſiniſtris erunt, dicet 45. Iudex: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & non,* &c. Breuis eſt Ioannes in verbis,ſed abundant eius verba myſterijs. Primò enim hiſce verbis eleemoſynam commendat. Secunda cui facienda ſit oſtendit. Tertiò charitatem,& ordinem faciendi eleemoſynam oſtendit. Sed ſingula iam expendamus, Formidanda equidem ſunt verba Ioannis. Si enim quod ſuperfluit de veſtimento, cibo & potu, & alijs ſimilibus, miſericorditer eſt pauperibus erogandum; quod in diuino iudicio reſponſuri ſunt, qui tot veſtibus pretioſis non neceſſarijs abundant, qui tot ferculorum genera quotidie parent, qui tantum ſibi pecuniam congregant,pauperibus vero parum aut ferè nihil impendunt? Verùm ſi de patrimonio proprio ſeu poſſeſſione propria ſic agere,tam impium eſt,atque damnabile; quis alioquin queat de patrimonio crucifixi, de bonis Eccleſiæ, quæ pauperibus ſunt conſecrata,pretioſa, curioſa, & ſuperflua veſtimenta habere,delicatè, ac ſplendidè epulari,pauperibus,aut parum, aut nihil præſtare? Sed horum vana cogitatio, & erroris eſt: nam exiſtimant quod id quod

(Eleemo- ſyna cõmendatur.)

pauperibus tribuunt,amittunt & perdunt,& quod in nullam eorum vtilitatem cedit: nam in arca iam non inueniunt, quod pauperi dederunt. Quo quidem ſigna manifeſta exhibent ſuæ paruæ fidei, quandoquidem non credunt Deo, qui in ſcriptura ſacra ſæpius dicit, quod non amittitur id quod in pauperes diſtribuitur, ſed potius tutiſſimo loco conſeruatur, & multiplicat illud Dominus non ſine magno ſenore. Vnde egregius Pſaltes: *Diſperſit,* Pſal. 111. *dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi.* Diſperſiſſe dicit virum iuſtum res ſuas in diuerſos pauperes: ſed eleemoſyna ſua non eſt perdita, ſed manet in ſæculum ſæculi. Et in Prouerbijs: *Qui* Prou. 17. *dat pauperi, non indigebit; qui deſpicit, ſuſtinebit penuriam.* Illi viduæ, quæ Heliæ hoſpitium dedit, nec 3. Reg. 17. oleum, nec farina defuerunt. Etenim quia homo miſericors bene diſpenſat pauca bona ſibi commiſſa,ideo meritò ſuper multa conſtituitur: iuxta illud quod Saluator dixit ſeruo fideli: *Euge ſerue bone & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te* Matt. 25. *conſtituam.* Hac de cauſa in ſcriptura ſemini comparatur, ſicut Apoſtolus de eleemoſyna ait ad Co- 2. Cor. 9. rinthios ſcribens: *Qui parcè ſeminat, parcè & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Semen enim videtur perdi cum ſeminatur, ſed multo melius ſeruatur, & multiplicatur. Sic eleemoſyna cùm datur, ſeruatur & cum vſuris acquiritur. Ideo Eccleſiaſticus: *Perde pecu-* Eccl. 29. *niam propter fratrem, & non abſcondas illam.* Vide quàm bonum conſilium ſit dare pauperi: nam res noſtras amittimus, quæ diu durare non poſſunt, & facimus illas æternas & immortales. Si frumentum ſeruas, illud perdis, & ſi perdideris, ſeminans renouas, ſolus enim quas dederis, ſemper habebis opes. Præterea ſemen abſconditur, ſic eleemoſyna occultè eroganda eſt. Vnde in Eccleſiaſtico habetur: *Conclude eleemoſynam in ſinu paupe-* Eccl. 29. *ris,* &c. Et Dominus in Euangelio: *Attendite ne* Matth. 6. *iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* Quod declarans dixit: *Cùm facis eleemoſynam noli tuba canere ante te.* Item in vno anno ſeminatur, & in alio legitur: ſic eleemoſyna in hyeme huius vitæ ſeminatur. & in vere gloriæ colligitur anno venturo vitæ æternæ. Deinde ſemen gelu preſſum, & retardatum vberius fructificat. Sic eleemoſyna quæ aduerſitate premitur, maiorem habitura eſt remunerationem, & ſic eleemoſyna, quæ occultè ſit, digna eſt maiori remuneratione, quàm illa quæ laudatur. Denique & hoc mirabile eſt, quod ſemen eleemoſynæ magis multiplicatur & augetur in ſterili terra, quam in abundanti & pingui: nam ſi eam in diuites erogas, illam amittis, ſi autem eam largiris pauperi, inopi & percuſſo, centum pro vno accipies. Vnde Chriſtus: *Cùm* Luc. 14. *facis conuiuium, voca pauperes & debiles.* Quod etiam Ioannes in his verbis dixit, ſcilicet, *date eſcas & veſtes non habenti:* non enim dixit, date habenti, ſed non habenti, quia eleemoſyna non eſt eroganda diuitibus,ſed pauperibus & egenis. Quapropter Eliſæus Propheta iuſſit ponere oleum in 4. Reg. 4. vaſis vacuis,non plenis:nam quod ponitur, in plenis diffunditur. Itaque reponenda eſt eleemoſyna in vaſis vacuis, hoc eſt,in pauperibus,quorum crumenæ vacuæ ſunt pecunijs, quorum arculæ vacuæ ſunt veſtibus, quorum domus vacuæ ſunt ſupellectilibus & tapetis. In vaſis vacuis oleum eſt fundendum, & cum illis miſericordia eſt exercenda: non autem

oleum in vaſis plenis, hoc eſt, in diuitibus, qui pleni ſunt bonis temporalibus. Nam in iſtis vaſis plenis effunditur oleum & perditur meritum, quia nullam habent res retributionem. Nunc autem quod eſt maior Labyrinthus, & chaos, dona & munera non mittuntur niſi diuitibus & potentibus, vt homines in illorum gratiam poſſint deuenire. Terra arida & ſicca irroranda eſt, non autem quæ pluuijs & roribus madida eſt. Pauperi & inopi qui ſitit & aret, cum ſuperfluis bonis ſubuenire debes, non autem diuitibus: nam qui id faciunt, nihilo faciunt ſapientius quàm qui aquam in mare ferunt. Et hoc eſt ſecundum, quod docuit Ioannes, oſtendens quibus ſit eroganda eleemoſyna. ¶ Tertiò charitatem & ordinem faciendi eleemoſynam oſtendit. Nam non dixit, qui habet vnam tunicam, det illam non habenti, & ipſe maneat nudus, hoc enim eſſet contra charitatis ordinem. Nam non ſolum charitas, ſed ordo diligendi eſt in præcepto. vt homo ſuper omnia diligat Deum, deinde ſeipſum, poſtremo proximum, ſecundum quod magis, vel minus ſibi coniuncti ſunt, aut maior eſt ratio dilectionis. Ideò debet homo primùm ſibi ipſi neceſſaria miniſtrare, deinde quod ſuper eſt indigentibus porrigere, eodem modo, vt ipſe vellet ſibi fieri, ſi in eadem vel ſimili conſtitutus eſſet neceſſitate: nam fraterna charitas hoc requirit.

Vers. 12. *Venerunt autem & publicani, vt baptizarentur: & dixerunt ad illum.* Publicani erant, qui à fiſco aliquid conducunt, & præcipuè, qui vectigalia exigunt. Iudæi hos exoſos habebant, & officium hoc vile, & abiectum habebatur apud illos, quia vi, rapina, & fraude non raro peccabant, plus ab hominibus exigentes, quàm leges ſuperiorum præſcripſerant. Et hi qui peccatores erant ſe conuerterunt, & ad baptiſmum Ioannis veniebant, ſed Phariſæi ſua ſuperbia tumeſcentes non conuertebantur. Ideò Dominus dixit eis: *Publicani & peccatores præcedent vos in regno cœli.* Matth. 21. Dicebant itaque Ioanni: *Magiſter, quid faciemus?* Bene fructuosè, & vtiliter quærunt. Multi curioſa & inutilia quærunt. An ſcilicet Deus poſteriora habeat, quia dixit Moyſi: *Poſteriora mea videbis.* Exod. 33. Alij ſeculares, & mulieres quærere ſolent, An Salomon ſaluus fuerit, nec ne, multa his ſimilia. Verum quid facturi ſunt pro æterna ſalute adipiſcenda, & vt vitam conſequantur perpetuam, pauciſſimi ſunt, qui id quærant, aut nulli. Vitam ſuam conterunt in ſapiendis curioſis & inutilibus, ea verò à tergo relinquunt, quæ ad ſalutem animæ, & ſaluationem conducunt, qui quidem, vt pudore ſuffunderentur, deberent audire Hieremiam dicentem: *State ſuper vias, & videte & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea.* Hier. 6. At illi, quia prudenter interrogabant, digni erant vt eis reſponderentur, quæ ad ſalutem conducerent. Etenim Ioannes, vt eius præcurſor, qui neminem quamuis grauiſſimum peccatorem reiecit, publicanis ſuauiter, & benignè reſpondet.

Vers. 13. *Dixit ad eos Nihil amplius, quàm conſtitutum eſt vobis faciatis.* Fraudem quaſi familiare illorum peccatum, præ cæteris omnibus dehortatur, monens ne vltra quàm conſtitutum eſt, faciant. Ac ſi diceret: Si non poteſtis veſtra largiri, ſit tamen ille primus gradus ad melius vitæ veſtræ inſtitutũ, vt abſtineatis vos à rapiendis alienis. Habetis enim mercedem præſcriptam à rege, illam ſolum, & non aliud à populo exigatis. Ne ampliùs extorqueatis in veſtrum vſum, vel lucrum, vltra id quod præſcriptum eſt. Nullus itaque veſtrum legem ſibi præſtitutam, nec terminos officij ſui tranſgrediatur, ne præſumptionis ſit reus, & malè apud populum audiat, ſed quod ſibi incumbit obſeruet, nec aliena inuadat: Iuxta illud quod in Prouerbijs legitur: *Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt Patres tui.* Prou. 22. Et in Deuteronomio etiam habetur: *Non transferes terminos, quos fixerunt priores in poſſeſſione tua.* Deut. 19. Etenim de his, qui contra hæc agunt in libro Iob dicitur: *Alij terminos tranſtulerunt.* Iob 24. ¶ Aduertendum his eſt diligenter, quod Ioannes Baptiſta non damnat vectigalia regum, & principum, ſed potiùs videtur ea approbare. Nam ſi reges non poſſent ſua vectigalia, & exactiones repoſcere, non vtique Ioannes diceret: *Nihil amplius quàm conſtitutum eſt vobis, faciatis.* Sed Ioannes non prohibet exactiones, ſed exceſſus earum, & quod iure reportari nequit. Nam principibus, & regibus, lege diuina, & naturali, vectigalia, & tributa debentur. Et quod de publicanis dictum eſt, etiam de alijs officijs intelligendum venit. Indiget namque orbis gubernatione principum, & conſtitutione legum, ne malorum improbitas inſurgens, innocentibus perniciem machinetur. Etenim vnus, vel alter homo, ſiue ille ſit Cæſar inuictiſſimus, quid ſolus efficere valebit, niſi ſibi coadiutores habuerit, quorum miniſterio probos defendat, improbos verò puniat? Ad hunc locum fortaſſis pertinet, quod de emptionibus & venditionibus dici poterat. Nam vendere, & emere licitum eſt, dummodo fiat iuxta maiorum leges. Sed de his ſatis. Accedant alij.

Vectigalium exceptio licita.

Vers. 14. *Interrogabant autem eum & milites dicentes: Quid faciemus & nos?* Iſti ſub Romano Imperio militabant, & rempublicam, & patriam defendebant: qui etiam conuerſi ſunt ad Ioannis prædicationẽ. Tres namque fuerunt ordines interrogantium Ioannem. Vnus turbarum, alter publicanorum, & tertius militum, quibus omnibus Ioannes commodum & aptum dedit reſponſum. De alijs iam vidimus, ſed de iſtis audiamus.

Et ait illis: Neminem concutiatis. Opprimendo, & corporaliter affligendo, ſiue Iniurias inferendo. Frequenter enim fieri ſolet, vt arma, quæ princeps dedit in defenſionem publicę honeſtatis, in ciuium damnum, & perniciem conuertantur. Nam frequenter milites prædantur, domos incendunt, abigunt, vi conſtruprant fœminas, abrumpunt fores, & alia id genus perpetrant facinora, quæ credunt licita eſſe. Alij mandata falſo deferunt ad principes, & duces, vt quum aliorum bona in fiſcum rapiuntur, ſibi aliqua pars eorum accreſcat, & accedat, in laborem & mercedem calumniæ. Ideoque addidit: *Neque calumniam faciatis.* Multi iſtorum non ſolùm repoſcunt, quod eis debetur, ſed etiam id volunt extorquere, quod minimè eis debetur. Huic igitur hominum generi Ioannes oſtendit, quid facere ſoleant, & quid poſt hæc vitare debeant, ſi velint effugere vindictam Dei. Dixit itaque illis. *Contenti eſtote ſtipendijs veſtris.* Hoc eſt, mercede, ſeu retributione vobis ab Imperatore ſtatuta pro militiæ laboribus, quibus pro reipublicæ incolumitate dimicatis, ne aliquid vltra extorqueatis. Vbi animaduertendum venit, quomodo homines in diuerſis ſtatibus conſtituti,

Regula ſeu lex pro militibus.

ſalui fieri poſſint: nam alij iſtorum erant publicani, alij milites, & alij de media plebe, & turba, diuerſis conditionibus officiorum ſeruientes, & omnibus his eſt adiutus ad ſalutem, dummodo vnuſquiſque iuxta talensum ſibi traditum & gratiam donatam fideliter laboret. Nam non legimus, ad quod officij genus mercenarij illi fuerint conducti, quos Dominus in vineam miſit, an ad fodien- Matt.20. dum, an ad vites amputandas. Quod credo Dominum feciſſe, vt moneret, nos quemlibet pro ſuarum virium robore in Eccleſia hac militanti debere laborare, ſi velit poſt hanc vitam denario diurno 1.Petr.4. frui, & retributione gaudere, iuxta illud Petri: *Vnuſquiſque pro vt accepit gratiam à Domino, in alterutrum iſtam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei.* Sed militibus, de quibus nunc agitur, tria præcipit ad eorum ſtatum concernentia. Primò prohibet ne violentiam alicui inferant, dicens: *Neminem concutiatis.* Deinde fraudem, dicens, *neque calumniam faciatis.* Demum *contenti* (inquit) *eſtote ſtipendijs veſtris.*

46. Porrò autem circa res militiæ tria in hoc loco Leg. Aug. maximè conſideranda ſunt. Primum omnium, de verb. quod militia de ſe non eſt mala: nam ſi mala eſſet, de ſer.19. non vtique Ioannes illam permiſiſſet, nec diceret: Militia ex ſe non eſt mala, nec prohibita. *Contenti eſtote ſtipendijs veſtris*, ſed potiùs diceret: Ne militiam exerceatis. Etenim ſanctiſſimi homines, quos tam vetus, quàm nouum inſtrumentum commemorat, bella multa geſſerũt, vt Abraham, Moyſes, Ioſue, Gedeon, Samſon, Iepte, & multi alij, quos Diuus Paulus enumerat in ſanctorum numero in Hebr.11. Epiſtola ad Hebræos. Et in nouo Teſtamento, nec Matth.8. Centurio in Euangelijs, nec Cornelius in Actis Act.10. malitiæ taxantur. Etenim milites publici miniſtri ſunt ad defenſionem bonorum, & vindictam malorum ordinati, vt de publicanis diximus. Sunt autem in militia leges præſtitutæ, quæ ſi non tranſgrediantur, minimè bellum vituperandum venit. Loquor autem de bello, quod iuſta & legitima cauſa ſuſcipitur, hoc eſt, ſi pro defenſione publicæ tranquillitatis, ſi pro tuenda Chriſtiana Religione, vel taliter ſit ortum, vt minimè vitari poſſit, &c. Taceat ergo ſuo ore impudentiſſimo huius noſtri temporis Hæreſiarcha Oecolampadius dicens, non licere homini Chriſtiano bellum gerere, cùm videas Chriſti præcurſorem Ioannem partem agentem tenere. Namque Diuus Ioannes bellum non prohibuit, ſed militibus regulam & modum Rom.13. tradidit. Vnde etiam Paulus ad Romanos ait: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubiecta ſit; non enim eſt poteſtas niſi à Deo.* Et paulò pòſt: *Si autem malum feceris, time; non enim ſine cauſa gladium portat, Dei enim miniſter eſt, & vindex in iram ei qui malè agit.* Chriſtus etiam Redemptor noſter Herodianis quærentibus: Vtrum liceret tributum dare Cæſari, Matt.22. reſpondit: *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* Hac enim de cauſa tributa redduntur, vt inde militibus ad pacis conſeruationem neceſſario ſtipendium ſoluatur. Et filij Iſraël non niſi debellantes obtinuerunt terram promiſſionis, vt patet in libris Ioſue, Iudicum, & Regum. Imò voluit Deus vt continuum haberent bellum contra infideles. Vnde in libro Iud.5. Iudicum habetur: *Hæ ſunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſraëlem, vt omnes, qui non nouerunt bella Chananæorum, vt poſtea diſcerent filij Iſraël certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi.* Hier.48. Et in Hieremia ſcriptum eſt: *Maledictus, qui prohibet gladium ſuum à ſanguine.* Et in primo R[...] 1.Reg.15. Dominus loquutus eſt Saul regi Iſ[...], per [...] Samuëlis. *Recenſui, quæ fecit Amalec Iſraël*, &c. [...] libros Regum primum, & ſecundum, v[...] Da[...] ſæpè conſulebat Dominum, ſi eínc prælia ur[...], an non: & Dominus præcipiebat vt iret. Percuſſit A[...] 1.Reg.30. malechitas, qui ſpoliauerunt & incenderunt Si[...]lech, & abſtulit ſpolia iuſſu & præcepto Dei. [...] modo ergo inire prælium non eſt licitum, ſi Dominus id præcipiebat? Dic mihi obſecrô quare [...]o-do non poteſt Dominus punire Turcas manib[u]s & enſe Chriſtianorum, ſicut tunc puniuit Amalechitas per Iudæos? Denique ſi nullo pacto bel[lu]m eſſet licitum, ſequeretur inde, quod ſi peccator aliquis publicus, & ſceleratus eſſet interfectus à I[u]dice, dum ſeipſum vellet defendere ne in carcerem detruderetur, quod tunc Iudex malè ageret, hoc autem fateri eſſet nimis abſurdum, & totius tranquillitatis Chriſtianæ exitium, & ſacris l[i]te[r]is naturali rationi apertiſſimè contrarium. San[cti]ſſimum ergo eſt contra peccatores debellare, & multò meliùs pro fide contra Turcas, & Saracenos, & optimum contra hæreticos, qui Turcis deteriores ſunt.

Obſeruandum hic eſt etiam, quàm cautè Ioannes fuerit loquutus: nam turbas, quæ bonæ erant, 47 Inſtructio accommodanda capacitati audientium. docet facere bonum, milites autem qui mali erant, docet non malum facere. Cuilibet ad ſe accedenti ſecundum illius conditionem, & capacitatem loquebatur. Siquidem publicanis, ac militibus, qui à maioribus ſolent vitijs implicari, quàm reliqui homines facilius proponit præcepta, & à malis coercet, docens eos à primo vt ab eis peccatis recedant, ad quæ proniores eſſe ſolent, vt eos ſic paulatim ad bona agenda induceret, & vt alijs miſericorditer etiam doceret ſubuenire. Ad maiorem enim perfectionem omnes hos volebat Ioannes inducere, ſed non erant diſpoſiti neque idônei, ideo minora illis proponit: nam ſi maiora proponeret nihil faceret. Nam vt de extremo ad extremum eatur, medium eſt inſequendum. Si enim maiora proferret, non eis intenderent. Sic & Paulus Corinthijs 1.Cor.3. ſuis aiebat: *Et ego fratres non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus, tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam, nondum enim poteratis.* Et in Actis Paulus regi Agrippæ dixit, vo- Act.26. lens illum ad fidem Chriſti conuertere, *Opto apud Deum, & in modico & in magno, non tantum te, ſed etiam omnes, qui audiunt, hodie fieri tales, qualis & ego ſum, exceptis vinculis his.* Si igitur D. Paulus ſic labores, tribulationes, & vincula laudabat; & ſic adeò conuerſionem gentium optabat, vt deſideraret omnes fieri Chriſtianos, ſanctos & perfectos vt ipſe erat, quare etiam non volebat vt Agrippa, & reliqui alij in carcere eſſent detenti, & eoſdem labores pati quos ipſe? Cur dixit, *exceptis vinculis his?* Si cathenæ & vincula bona erant, & ipſe ſibi ea deſiderabat, cur alijs illa nolebat? Vtique quia Pau- D. Chryſ. ſer.9 Epi. ad Epheſ. Tom.4. lus iam erat perfectus, & in obſequium Domini multum verſatus? & habebat virtutem & ſpiritum vt illa vincula poſſet tollerare læto & alacri animo. At vero eis, qui in fide infantes, & teneri erant in fide, nolebat oſtendere vincula ſua, ne eis timorem incuteret. Oportebat enim vt nouos & paruulos in fide, eos ſuauitate duceret paulatim & pedetentim. Ideoque dixit: *Exceptis vinculis his.* Tũc enim nondum erat, vſquequo arma pœnitentiæ indue-

[illegible] & [illegible]ibus ipſos exercerent: nam [illegible] ita [illegible]nt forti & virili animo, vt D. [illegible] [illegible]derent in carcerem detrudi, & pro C[illegible] [illegible]am pati. Hanc curam & prudẽ-tiam [illegible]. & Pauli vellem ego vt multi præ-lati d[illegible], ſic vt paruulos & imbecillos ſuauita-te [illegible] am & moderatione tractarent, ita vt paruu-lo[illegible] [illegible]ſtus prudenter valeant ſuſtinere, & id o[illegible] ei imponant quantum ſuæ vires ferre po-t[illegible]. At tanta eſt [illegible]quorum aſperitas ſeueritaſ-[illegible] vt [illegible] humeros imbecillium onerent vſque a[illegible] vt [illegible] [illegible]umbant, tanta eſt prælatorum
Eſa. 42. [illegible] dentia & inſc[illegible]tia. Sed nos iuxta Eſaiæ do-[illegible]m *calamum caſſatum* ne conteramus nec *li-*
Rom. 15. *[illegible]ans* extinguamus, adimplentes illud A-[illegible]. *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum* [illegible] & non nobis placere. Quod etiam Eccle-
Eccl. 29. [illegible] admonet, dicens: *Recupera proximum tuum.*
48 ¶ [illegible]io aduertendum hic eſt, & conſideratione [illegible] videre Ioannem pilis camelorum indu-[illegible], [illegible]us cibus erat mel ſylueſtre & locuſtæ, qui [illegible] aſperrimam agebat vitam, quique ſibi ipſi [illegible]imus erat, tam benignus ſit & ſuauis proxi-
Matt. 3. [illegible]. Quod quidem proprium quaſi naturale eſt
Matt. 9. o[illegible]b[illegible] ſanctis & iuſtis. E contra vero omnes illi, [illegible] i[illegible]ulgent genio, & qui delicatè & lautè vi-u[illegible]us alijs acerrimi & Tyrãni ſunt. Quod e[illegible] ſæpius vi[illegible]: nam ij prælati, qui ſecundum ſ[illegible]tentiam viuunt, qui nec clauſtrum nec le-g[illegible] [illegible] ſeruant, ſubditos adeò præceptis & ob-ſ[illegible]ni[illegible]us onerant, vt eos deficere faciant; & vo[illegible]nt [illegible] prælati vt ſubditi ſexcenta præceptã ob[illegible]ruent, cum nec vnum ipſi adimpleant. Tales erant [illegible]hariſæi illi de quibus Saluator dixit: *Alli-*
Matt. 23. *gant* [illegible] *era incomportabilia, & imponunt in humeris* ſub-d[illegible]torum, *digito autem ſuo nolunt illa leuare.* Oppoſi-tum a[illegible]m videmus facere viros rectos & ſanctos, qui cùm [illegible]i ip[illegible] aſperi & crudeles ſint, arctiſſi-mam agentes vitam, cum proximis ſuauitate qua-dam [illegible] benignitate vtuntur. Cuius rei appoſitiſſi-mum exemplum in Ioan. Baptiſta videmus, qui cum [illegible]ſe tam duram, & vix humeris hominis ferẽ-d[illegible] [illegible]am [illegible]anſigeret, non dixit turbis, publicanis aut [illegible]: Veſtite vos cilicijs, nec carnes come-dat[illegible] [illegible]e non bibatis vinum, ſicut ego nunquam bib[illegible] [illegible]n [illegible]abeat[illegible]s lectulos, ſed ſuper nudam terram dor[illegible], & facite quod me videtis facere. Quia ip-ſe hæc [illegible]a[illegible]iebat [illegible] alijs non imperabat, & forſitan ſi hæc ipſe non faceret, alijs facienda conſuleret, ſicut prælati quidam, quorum mores iam retulimus. Sed iam a[illegible] [illegible]ntextum.

Vers. 15. Ex[illegible]ante autem populo & cogitantibus omnibus de Ioanne ne[illegible] [illegible]rte [illegible] eſſet Chriſtus. Viderant miracula, quæ Ioa[illegible]es [illegible]at in ſua natiuitate. Viderunt enim, quod puer cùm eſſet in deſertum abijt, vide-bant ci[illegible]um, veſtitum & pœnitentiam, & ingentem ſ[illegible]us ſ[illegible] virtutem, & verba efficaciſſima, quæ præ[illegible]abat ex quibus omnibus tantam opinio-nem [illegible]nd[illegible]erunt de ſanctitate Ioannis Baptiſtæ, vt non ſol[illegible] multi ex populo, vt hic ait Lucas, puta-u[illegible] [illegible]at[illegible]m Ioannem eſſe Chriſtum, ſed etiam m[illegible] Iu[illegible]æi proceres ſynagogæ Hieroſolymitanæ
Ioan. 1. (vt Ioann[illegible]s Euangeliſta narrat) *miſerunt ſacerdotes & leuitas* nun[illegible]os *vt interrogarent eum. Tu quis es?* exiſtimantes illum eſſe Chriſtum. Aduerte hic tu & co[illegible]e[illegible], quam magnæ & potentes ſint vires vir-tutis, quæ tam magna princepa & regina eſt, vt non ſolùm boni eam laudent & venerentur, ſed mali etiam illam laudibus extollant, & in magno ha-bent pretio. Certum eſt gentem Iudæorum fuiſſe iniquiſſimam, ipſinamque perſequebantur Eſaiam, Amos, Barachiam, Micheam, & alios ſanctos Pro-
phetas. Et Hieremiam in lacum coniecerunt, quem Hier. 38.
honorari iuſſit Nabuchodonoſor, & curam illius & 39.
demãdauit Nabuzardam. Et Prophetam ſanctum, quem Gentilis idololatra honorauit, ipſi eum per-ſequuti ſunt. In quo videre licet, quanta fuerit ſan-ctitas & virtus Ioannis Baptiſtæ, quòd cùm iſti ita deprauati eſſent, illum eſſe iudicauerunt venturum Meſſiam. Aſpice igitur quantum valeat virtus: nam hi ſuis verbis coacti ſunt illum iam grandi ho-nore illuſtrare. Ita tu ſi rectitudinem & animi can-dorem habueris, hoc potius inimicos tuos ſupera-
bis, quàm armis. Vide obſecro virtutis vires. Nam 1. Reg. 17.
Dauid ſola virtute inimicum ſuum Saülem ſupe- & 18.
rauit, & facilius quidem, quam ſi ferreis armis in certamine ageretur. Similiter cum Dimas ille, qui cum Chriſto erat in cruce, magnam virtutem cru-cifixi videret (nam pro crucifixoribus orabat) & quod dicebat patri: *Dimitte illis, quia neſciunt,* &c. ſe-cum interius loquutus, dixit: O quanta & quàm magna bonitas & ſanctitas, quod quidem vt in Deum ſe conuerteret, multum valuit: nam hæc
apud ſe cogitabat. Cùm tanta his vtatur miſericor- Luc. 23.
dia cum ſuis crucifixoribus, mecum eadem vtetur. Sic Paulus virtute, & bonis actibus ſuis gentes de-
uicit & conuertit. Vnde ipſemet ait: *Ego ſic pugno,* 1. Cor. 9.
non quaſi aërem verberans, ſed caſtigo corpus meum, &c. Carbones mortui dupliciter modo incendi poſſunt. Vel imponendo illis prunam, aut ſi vni cum alijs collidantur: nam ex motu ignis incenditur. At pri-mo modo faciliùs incenditur, quàm ſecundo. Ego (ait Paulus) non multo labore corda gentilium & peccatorum incendo, vt ille, qui verberando aërem ignem quærit: nam etiam ſi hoc modo ignis extra-hatur, difficillimum quidem eſt. At ego (inquit Pau-lus) etiam ignem charitatis & amoris injicio, vt exemplo bonæ meæ vitæ alios incendam, caſtigans corpus meum, ne fortè cum alijs prædicauerim, ip-ſe reprobus efficiar. Nam etiam ſi verbis meis aërẽ percutiam, niſi ego ignem charitatis habuero, for-ſitan reprobus ero. Multi namque ſunt, qui feriant ſuis verbis aërem, & qui ignem incendant in au-dientium cordibus ſua prædicatione. At facilius ignem extrahunt, qui ſimul cum verbis ſanctimo-nia vitæ & morum integritate ſunt prædití. Nam Paulus ſine virtutis exemplo alios ad virtutis amo-
rem & ſtudium incitabat. Ideò beatus Petrus: *Ob-* 1. Petr. 2.
ſecro vos tanquam aduenas & peregrinos abſtinere, &c. *Conuerſationem veſtram habentes bonam inter gentes.* Sic beatus Ioannes ſuæ vitæ, aſperis exemplis alios traxit, quod etiam tu facies melius, quàm ſi malus eſſet cum armis materialibus: nam maiores ſunt vires virtutis, quam reliqua humana potentia.
¶ Obſerua etiam quamuis hi mali ſint, quantam 49.
curam & diligentiam adhibent vt Dominum quæ-rant; tu vero in chœnice ſedes nihil agens, & in
vtramuis aurem dormiens. *Nõ eſt, qui requirat Deum* Pſal. 141.
(ait diuinus Pſaltes) *non eſt vſque ad vnum.* Et quod peius eſt & maximè deplorandum. Deus clamat & vociferat, & nemo eſt, qui reſpondeat, aut quærat
eum. Ideo ipſe conqueritur per Hieremiam, dicens: Hier. 15.
Quis miſerebitur tui Hieruſalem, aut quis contriſtabitur pro te, aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? Tu reli-

quiſti me, dicit Dominus, & retrorſum abyſti, & extendam manum meam ſuper te, & interficiam te, laborans rogans. Quærite ergo Dominum, quærite faciem eius ſemper.

Aduerte etiam & vide quomodo dilectio periculum habeat, ſi iuſtam regulam & modum tranſeat. Neſciunt homines ſeruare modum: nam quem diligunt, pluſquam par eſt diligunt, & quẽ odiunt, ſupra modum odiunt. In Actis Apoſtolicis legi- Act. 2. mus, quod in Lycaonia Paulum & Barnabam tanquam deos colere cœperunt, dicentes: *Dij ſimiles facti hominibus deſcenderunt ad nos. Et vocabant Barnabam Iouem. Paulum vero Mercurium, quia erat dux verbi,* & vix potuerunt ſedare turbas, ne eis ſacrificarent. Sed vide vulgi mutabilitatem & leuitatem. Statim poſt tantum & tam maximum honorem datum Paulo, eundem lapidauerunt; & eiecerunt illum extra ciuitatem, & reliquerunt tãquam Act. 28. mortuum. Simile ferè contigit Paulo in Mileto inſula, quem Deum & Mileti putauerunt, quem diligunt, honorem Meſſiæ debitum tribuunt, & Ioan. 9. Chriſtum quem odiunt, vocant peccatorem. Diligebant Ioannem & meritò, ſed excedebant in modo: nam illum pluſquam hominem iudicabant, & aliqui hæretici non hominem, ſed Angelum natura illum eſſe dixerunt. Hanc inordinatam charitatem Apoſtolus Paulus pertimeſcens de ſeipſo dice- 2. Cor. 12. bat: *Timeo autem ne quis de me cogitet ſuper id quod videt in me, aut audit ex me, & ne magnitudo reuelationum extollat me, &c.* Neceſſe enim eſt dilectioni fræ[n]um imponere. Ideò Saluator cum de Dei dilectione fuit loquutus, dixit: *Diliges Dominum Deum* Luc. 10. *tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima & mente.* Sed cùm loquutus eſt de proximi dilectione, non dixit ex toto corde, aut ex tota anima, ſed *ſicut teipſum,* Oſtendens modum quendam, & regulam debere obſeruari. Opus enim eſt ſobriè, & cautè diligere. Horum autem extremorum odij & amoris, deterius eſt id quod ab amore procedit, ita vt ego potius vellem odio eſſe habitus, quàm nimis diligi. Nam ille qui alterum plus æquo diligit, in ſummos honores illum conſtituit & dignitates, quouſque illum in infernum præcipitat. Si autem quem odis perſequeris, in ſui ipſius cognitionem illum adducis; ſi vero patientiam amittit, ſeipſum amittit & perdit. Sed ſi indigno honorem & dignitatem tribuit, ſuos defectus pandit, ita vt cunctis neſcientibus pateant. Quare iam conſtat quomodo nimius amor magis nociuus ſit quàm odium. Atque acrius & fortius iſti beatum Ioannem tentauerunt, offerentes illi hunc honorem, quàm Herodes quando illum in carcerem detruſit, & maior fuit hæc tentatio & periculoſior quàm Herodia. Nam mundus plures perdit & deſtruit, conſtituendo illos in honores, quàm affligendo eos perſequutionibus. Vnde is honor qui Ioanni offerebatur, acutiſſima & potentiſſima fuit tentatio, adeò vt plures iuſtos quos tentationes & perſequutiones non valuerunt deuincere, hic honor facilè eos ſuperaret, & ad ſui amplexum alliceret. Atque ita iſti non fuerunt amici Ioannis, ſed potiùs inimici, quandoquidem in tantum atque tam graue periculum illum indu- Iudic. 9. xerunt. Sichimitæ elegerunt Abimelech filium Ieroboal in regem, quod quidem ceſſit in damnum & perditionem ipſius Abimelech, quia ipſe interijt & Sichem deſtruxit. Non fuerunt hi amici Abimelech quando ſeipſos & illum deſtruxerunt. Neque iſti etiam boni amici Ioannis fuerunt, offer[entes] il- li iſtum honorem. ¶ Expe[n]de etiam quam peri[cu]- 51. loſum ſit proximum eſſe rebus q[u]as poſſis mal[è] Laus periculum. concupiſcere. Etenim ru[ſt]icus non [ſ]olet ambire a[li]quod regnum, nec ſimplex ſacerdos [p]ontifi[catum] ſummum, ſed duces & Cardinales ambiunt, quæ ſibi videntur proxima eſſe. Sic Phariſæi v[o]lentes Matt. 4. Ioannis ſanctitatem, credentes parum à Meſſia diſtare, tentant illum an nomen Meſſiæ deſideret. Si etiam diabolus mundi imperio, & monarc[hi]a Chriſtum tentauit, quia illum mag[nu]m & egregium virum videbat, & putabat facile fie[r]i vt monarchiam appeteret. Sic Core, Dathan & Abyron Num. 16. ambierunt primatum populi, & ſummum ſecerdotium quorum alteri parum deerat, vt ad ſummum ſacerdotium perueniret, alteri vero vt in principem conſtitueretur, cùm primogenitus eſſet Humilis autem Baptiſta gloriam Chriſto tribuens, ſi[cut] fidelis Chriſti ſeruus, illam acceptare noluit. Quapropter dicit Euangeliſta.

Reſpondit Ioannes dicens omnibus. Quamuis Euan- Vers. 16. geliſta Ioannes dicat, quod hoc reſpondit Legatis, tamen multi aderant ibi qui venerant vt audirent illum. Et Lucas noſter dicit hic, quod po- Ioan. 1. pulus illum exiſtimabat eſſe Chriſtum, atque ideo omnibus, ſcilicet Sacerdotibus & Leuitis, qui miſſi fuerant ab Iudæis à Hieroſolyma, & populis qui hoc exiſtimabant, reſpondit omnibus illis dicens.

Ego quidem aqua baptizo vos, veniet autem fortior me 52. *poſt me, cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius, ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igne.* Ac ſi vellet dicere. Vos magni me habetis & æſtimatis propter ea quæ videtis, ex cibo ſcilicet, potu, veſtitu, baptiſmo & doctrina fideli & ſolida, ſed longè ſunt efficaciora, quæ non videntur. Ego tantum aqua baptizo vos, tamen non remitto peccata, ſed præparo vos efficaciori baptiſmo quem accipietis ab eo, cuius aduẽtum vobis prædico. Tempore enim maior ſum eo, & prædicationis ordine prior, ſed potentia & virtute, ſanctitate & iuſtitia longè inferior. Is namque qui me ſequitur, tanto me præſtantior eſt, vt ego quem magnum vos iudicatis, indignus ſim *ſoluere corrigiam calceamentorum eius.* Et addit rationem & cauſam: *Ego enim baptizo vos* tantum *aquâ, & ipſe baptizabit vos Spiritu ſancto & igne.* Sed antequam vlterius progre[d]iamur, hic aliqua obſeruanda ſunt. ¶ In primis quo- 53. modo dicat Ioannes Criſtum venturum eſſe poſt Quo ſenſu Ioannes dixit venire fortior poſt me. illum, quia quando Ioannes iſta dicebat, Iam Chriſtus venerat, & annum ſuæ ætatis trigeſimum agebat. Dicendum quod iam venerat quantum ad ſubſiſtentiam perſonalem, non tamen quantum ad opus, ad quod mittebatur. Chriſtus enim non venit in mundum, vt homo eſſet, ſed vt ſalutem noſtram operaretur. Igitur quia nihil fecerat il[lud], ad quod venerat rectè dixit Ioannes, nondum veniſſe. Opera enim quæ Chriſtus fecit ad ſalutem & reparationem noſtram, fuerunt prædicatio, legiſlatio, miracula & prodigia, & denique ipſa mors, quæ omnia legalia conſummauit. Iſta cœperunt in baptiſmo Chriſti, quando Ioannes manifeſtauit eum, dicens. *Ecce agnus Dei. Hic eſt enim, de quo dixi vobis* Ioan. 1. *poſt me veniet vir qui ante me factus eſt.* Sicut cum [Tha]- mar pariebat Phares & Zaram, prius Z[ara]m [manum] Gen. 38. emiſit, ſed Phares prius fuit egre[ſſus] [...] manum Zaram. Sic qui ortu corpo[ris] [...]

rior, ſcilicet, Christus Ieſus, virtute & veritate primus extitit. Ideò primò protulit manum; vincebat enim alium, & ſtudioſior illo erat. Quapropter dicit hic Ioannes, quod fortior eo veniet poſt illum, quod non ſolum debes intelligere ſecundùm diuinitatem, ſed etiam ſecundum quod homo erat. Ioan. 3. *Non enim eſt datus ei ſpiritus ad menſuram*, quia humanitas eius vnita erat verbo hypoſtatica vnione, ita quod in eodem eſſe, in quo verbum patria æternaliter eſt ſubſiſtens, ipſa quoque à principio incarnationis ſubſiſtat. Ideoque aſcendens Pſal. 23. Christus in cœlum Angelis interrogantibus, *quis eſt iſte rex gloriæ*; reſponderunt Angeli dicentes: *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio*: & ita fortis vt inimicum ſuum proprijs armis deuicerit & ſuperauerit. Vt qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Præterea fortior debuit eſſe Ioanne, qui erat reſeraturus cœlum, impleturus orbem, mundaturus peccatum, proſtraturus diabolum, ſpoliaturus infernum, excitaturus ſeipſum à ſepulchro. Neceſſe enim erat Christum Ioāni eſſe fortiorem, qua noſtra ſcelera, & flagitia ſuſtineret, & propter pœnitentiam diſſimularat. Niſi enim in Christo illa eſſet charitas quæ omnia ſuſtinet, fieri nequiret, vt tot orbis peccata non ita eum prouocaſſent, vt eum redegiſſet in nihilum. Eſai. 53. *Ipſe enim peccata noſtra tulit, & iniquitates noſtras ipſe portauit. Dominus* quippè *poſuit ſuper eum iniquitates omnium noſtrum.* Hanc credo fuiſſe cauſam, ob quam Ioannes dixit, Christum *fortiorem* Ioan. 3. *ſe*, & non ſanctiorem, ſeu meliorem; quia cùm *nemo aſcendat in cœlum niſi filius hominis qui eſt in cœlo*, nos aſcendere non potuimus in cœlum, niſi portemur à Christo in humeris, ſicut ouis perdita à paſtore. Fortis igitur eſt, qui adeò grauem ſarcinam in cœlum deportare valet.

54. Præterea in eo quod ait: *Non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius*, aduerte ex hoc non ſequi Christum vſum fuiſſe calceamentis, cùm mittens diſcipulos ad prædicandum ea prohibuerit. Luc. 22. Act. 1. Etenim in cœna dixit illis: *Quando miſi vos ſine ſacculo & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?* Christus namque qui prius cœpit facere & docere, non vſus fuit calceamentis, qui noluit diſcipulos illis vti. Ideoque dictum Ioannis iuxta modum loquendi accipiendum eſt. Nam ſenſus litteralis non ſemper eſt ille, qui immediatè per verba ſignificatur, ſed interdum qui per ſimilitudinem inſinuatur, aut per res verbis expreſſas ſignificatur. Sic & illud quod Dominus ait: Matt. 18. *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum & proiice abs te, & ſi pes tuus*; &c. Occaſiones peccatorum eſſe fugiendas docet, ne nobis ipſis aut alijs ſimus ſcandalo. Etenim non vult Christus, vt quis oculos ſuos ſibi eruat, ſed vult vt ita oculos noſtros à vanis mundi rebus abſtineamus, ne vt alter Dauid illorum cauſa Deum offendamus. 2. Reg. 11. Sic etiam non vt littera ſonat accipiendum eſt illud Ieremiæ & Ezechielis. Ierem. 31. Ezech. 18. *Patres eorum comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupuerunt*, ſed de pœna filiorum propter peccata parentum intelligendum eſt. Sic in præſentiarum Ioannes loquebatur iuxta communem modum loquendi, quo aliquis minorem alio ſe vult oſtendere, aut humiliorem præſtare, aſſerit ſe indignum eſſe vt eius calceamenta ſoluat, vel aliud id generis obſequium promittit. In quo profundiſſima beati præcurſoris patet humilitas, quis cùm talis ac tantus ab hominibus iudicaretur, ſe ipſum coram omnibus voluit deprimere & humiliare. Humilitas commendabil. Quando in bello aliqua iacitur ſagitta, cùm ad ſe venientem illam intueantur milites, ſeipſos deprimunt, atque ita ſagitta illis intactis per aërem euolat. Ita beatiſſimus Ioannes cùm periculoſiſſimam ſagittam honoris in eum illi iacerent, ſeipſum in terrā deiecit & humiliauit, dicens & ſe non eſſe dignum nec aptum, vt tanti atque tam magni Domini calceamenta poſſet diſſoluere. Diſce tu à beatiſſimo Ioanne in proſperis ac ſecundis fortunæ honoribus humiliari. Hæc enim vera humilitas eſt, quæ oblatis honoribus micat & ſplendet. Sic humilis fuit Saul cùm electus in regem dixit Samueli: *Nunquid non filius Iemini ego ſum de minima tribu Iſraël, & cognatio mea nouiſſima inter omnes familias de tribu Beniamin?* Sic etiam Dauid loquutus eſt, cum rex Saul dabat ei filiam in vxorem: *Quis ego ſum, vt ſim genere Regis?* 1. Reg. 9. Abigail quoque cum Dauid voluit accipere illam in vxorem: 1. Reg. 25. *Ecce famula tua ſit in ancillam, vt lauet pedes ſeruorum Domini mei.* Moyſes etiam cùm Dominus præcepit, vt iret ad Pharaonem, & conſtituit eum Deum Pharaonis. *Quis ſum ego, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſraël de Ægypto?* 1. Reg. 18. Exod. 3. Denique & beatiſſima Virgo Maria ab Angelo ſalutata, & in matrem Dei electa, humiliter reſpondit: Luc. 1. *Ecce ancilla Domini.* Verus humilis ſicut Ioannes non flectitur honoribus, nec mundanis laudibus effertur. Quocirca meritiſſimè altiſſimum illud ſolium, quod Lucifer ille cadens de cœlo perdidit ob ſuperbiam & animi elationem, datum eſt humilliſſimo Ioanni Baptiſtæ. Ille enim impius & ſceleratus cùm creatura eſſet, diuinum honorem voluit rapere, qui ſuus non erat; hic autem Ioannes, cui hic honor datus eſt, eum noluit vſurpare. Quod ille appetiuit, huic datur, quapropter quod ille perdidit, merito Ioanni datum eſſe credimus. Et illam manum, quam Ioannes exiſtimabat indignam eſſe vt ſolueret Christi calceamenta, ipſe Christus non in calceamentis, imò ſuper caput ſuum poſuit, cùm in Iordane fuit baptizatus. Ex quo diſce in omnibus humiliari, maximè cùm aliquis honor tibi offertur: nam humiles exaltat & extollit Deus, ſicut ſuperbos deprimit & humiliat. Matth. 3. *Humilia enim reſpicit, & alta à longè cognoſcit.* Et deteſtans Christus ſuperbiam & animi elationem, Capharnaum maledixit, dicens. Pſal. 137. *Væ tibi Capharnaum, nunquid vſque in cœlum exaltaberis? vſque in infernum deſcendes?* Matt. 11. Et quemadmodum ſuperbia Deo, & hominibus odioſa eſt, ita humilitas grata & formoſa in oculis omnium. Et quemadmodum cinis ignem conſeruat, ita humilitas Spiritus ſancti gratiam. Abraham Domino loquebatur, dicens: Gen. 18. *Loquar ad Dominum meum cum ſim puluis & cinis.* Et quanto profundior eſt puteus, tanto eius aqua dulcior, & ſuauior, & quanto humilior fueris, tanto Deo gratior & dilectus. Humilem tui ipſius cognitionem præſta, & maiora dona accipies à Deo. Humilis eſto & paruulus: nam humilem Baptiſtam in altiſſimum dignitatis ſolium Dominus conſtituit, & ſuperbum Luciferum in ima Tartara detruſit. Stat enim ſententia: Luc. 14. & 18. *Qui ſe humiliat, exaltabitur; & qui ſe exaltat, humiliabitur.* Diſcant ergo principes & vniuerſi Christiani, non ſibi licere falſis titulis aliorū dignitates

tates & officia vſurpare, quin potius exemplo Ioannis ablatas recuſare. Vnde Paulus ad Hebræos:
Iud.6. 2 Reg 18. *Nemo aſſumat honorem, ſed*, &c. Abimelech fi-
3.Reg.1. lius Ieroboal, Abſalon, Adonias, Athalia, & cæ-
4.Reg.11. teri omnes qui principatum vſurpare conati ſunt, infœlici morte vitam finierunt. Docemur etiam hoc in loco non laudare noſmetipſos. Etenim Ioannes poterat dicere: Ego ſum ſanctificatus in vtero matris, ego nunquam lethale peccatum commiſi, ego cum feris in deſerto viginti quinque annis vitam degi, ego ſum Propheta, & pluſquam Propheta, ego ſum Angelus miſſus ante Dominum, ego ſum lucerna ardens & lucens, & multa alia egregia & præclara de ſeipſo fari poterat ſeipſum laudans & meritò. At quia prudens & ſapiens erat, noluit talia de ſe prædicare, ſed potiùs dixit non eſſe dignum vt ſolueret eius calceamenta. Nè laudes temetipſum: nam laus in ore proprio vileſcit, & omnes qui te audiunt, vanum & amentem iudicabunt. Aſpice igitur quam amens & inſipiens ſit qui ſeipſum laudat. Laudat ſeipſum quis, vt inde laudes ſuas prædicet, & honorem ſibi comparet, quod multo aliter euenit ac ipſe cogitat: nam non niſi ignominiam & opprobrium inde colligit. Ita quod non conſequitur, quod ipſe intendit, ſed quod non vult: nam audientes illum irrident, & moleſtè ferunt ſuas verborum ambages & vanitates. Ego autem ſæpiùs audiui illi attentionem præſtari, qui de alicuius fama & honore loquitur ac detrahit vnius horæ ſpacio. Atqui ſeipſum laudat, nec per breue temporis ſpacium à nemine poteſt audiri: nam omnes illum moleſtè ferunt, & omnium aures offendit. Atque ideo quando coram te aliquis ſeipſum laudat, ſcias quod ille te inſanum iudicat & amentem. Atque ideo tanquam iniuriam tibi factam illam debes accipere, quod coram te aliquis ſeipſum exaltet & prædicet. Etenim cùm homo ſapiens irrideat ſeipſum laudantem, ſui laudator amentem aliquem quærit, coram quo ſuas proprias laudes poſſit iniurius exprimere: nam ſolus inſipiens non offenditur, ſi aliquem audiat proprias laudes decantare. ¶ In duobus tamen caſibus poteſt homo ſeipſum laudare. Primò cùm maxima aliqua tribulatione premitur, ne ſpiritus eius deficiat, vt eius animus aliquantulum ſubleuetur. Sic cum
Iob 13. vxor Iob dixit ei *Maledic Deo & morere*: reſpondit
Iob 19. Sanctus Iob: *etiamſi occiderit me, in ipſo ſperabo.*
L.Greg. Et laudans ſeipſum & erigens ſpiritum, dixit r O-
14.Mar. *culus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum &*
cap.27. *cauſam quam neſciebam*, &c. Seipſum laudabat, dicens, quomodo miſericordia fuerat vſus, quia amici opprimebant eum, & calumniabantur. Secundo poteſt quis ſeipſum laudare propter commune bonum. Sic David coram Saule ſaipſum
1.Reg.17. laudauit, dicens: *Leonem & vrſum interfeci ego ſeruus tuus*. Nam ſi hæc non diceret, nec fortitudinem ſuam laudaret, minimè facultatem faceret Saul illi, vt cum Goliath Philiſthæo iret dimicaturus, qui ſi non pugnaſſet, non vinceret Iſraël. Hac etiam ratione ſæpe Paulus ſeipſum extollit in
1.Cor 15. ſuis epiſtolis, dicens: *Plus omnibus laboraui. Et ca-*
1.Cor.9. *ſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.* Et multa
Ioan.4. alia his ſimilia. Sed de his ſatis. ¶ Cæterum id quod ait Ioannes, Chriſtum *baptizaturum in Spiritu ſancto, & igne*, intelligendum eſt quod baptizauit per ſuos diſcipulos: nam in Euangelio Ioannis ſcriptum eſt, quod *Ieſus non baptizabat, ſed diſcipuli eius.* Obſerua autem quod quamuis baptiſ- Ioan 3.
mus Chriſti ſit in aqua, & Spiritu ſancto, vt ipſe dixit Nicodemo, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, noluit tamen Ioannes dicere in Spiritu ſancto & aqua, ſed *in Spiritu ſancto & igne*, quia intendebat aſſignare differentiam ſui baptiſmi, qui fiebat in aqua, à Baptiſmate Chriſti, & excellentiam Baptiſmi Chriſti. Idcirco non nominauit elementum aquę in quo fiebat. Vnde *igneum* non ſumit pro igne materiali, ſed pro igne intelligit Spiritum ſanctum qui mentem inflammat. Sicque coniunctio, &, tenetur expoſitiuè.

Cuius ventilabrum in manu eius. Hoc dicit propter iudiciariam poteſtatem quà diſcernuntur boni à malis. Sicut per ventilabrum purgantur frumenta à ſcorijs, ita ſeparabuntur de lacto ad pœnam & meritum. Sic Hieremias in perſona Domini loquitur: *Diſpergam eos ventilabro in portis terræ.* Malachias etiam ait: *Ecce venit, dicit Dominus exercituum, & quis poterit cogitare diem aduentus eius? Et quis ſtabit ad videndum eum? Ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum.* Expende autem quod hæc verba de Chriſto Saluatore ait Ioannis, quia, vt ipſe Saluator ait, *pater omne iudicium dedit filio, & poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt.* Verùm, quia poteſtas hæc iudiciaria eſt, ſegregare bonos à malis, vt bonos glorificet, & malos puniat; ideò quantum ad ſeparationem, executionem & diſcretionem dicitur: Vers. 17. Hier. 15. Malac. 3. Ioan 5.

Et purgabit aream ſuam, Hoc eſt, Eccleſiam militantem, vbi grana cum paleis ſunt mixta. In præſentis enim Eccleſiæ area triticum & paleæ, hoc eſt, pij & impij, mixti conuerſantur. At tempore meſſis, tempore (inquam) conſummationis ſæculi, aliud videbimus, aliud perpetimur. Id quod non tantum hac Ioannis ſimilitudine docemur. Nonnunquam enim quid Dominus alijs in locis dixerit diſcipulis bonis & malis, tritico & zizaniæ, virginibus ſapientibus & ſtultis, ouibus & hœdis, quibus omnibus idem perſuadet Dominus, quod Ioannes hic admonere tendit. Nam qui ſibi ad ſalutem ſufficere putat ſacramentorum Eccleſiæ ſuſceptionem, hic profectò ſeipſum ſeducit. Quid enim magni eſt aqua ablui, vel in Iordane, vel in Baptiſterio? Magnum quidem eſt in baptiſmo peccatorum accipere remiſſionem, tamen ſi relaberis in priſtinum peccati cœnum, nec pœnitentiam feceris, ventilabrum Chriſti te ab horreo cæleſti expellet. Nec enim ideo tibi peccata priſtina remiſſa ſunt, vt nouis te dedas peccatis, ſed vt poſt hæc innocenter viuas, & voluptates huius ſæculi contemnas. Vides hîc paleas cum tritico admixtas, ſic in Eccleſia militanti boni cum malis mixti ſunt. Sic ex duobus filijs Adæ, Abel bonus & iuſtus erat, & Cain malus. Et ex filijs Noë vnus malus & alij duo boni fuerunt. Duos etiam habuit filios Iſaac, vnus bonus & alter malus extitit. Apoſtoli etiam non omnes fuerunt boni, quia ex illis vnus fuit teterrimus & ſceleratiſſimus. Ex ſeptem etiam diaconibus quos Apoſtoli elegerunt, vnus Nicolaus author extitit erroris. In hac igitur Eccleſia militanti boni & mali admixti ſunt. 47. Math. ... Matt. 13. Gen 4. Gen 8. Gen. 28. Matt. 27. Act. 6. 63. Suſtinet & expectat Deus peccatores.

Suſtinet autem Dominus in hac vita malos, expectans eos, vel ſi aliquando conuertantur, & bonia

bonis operibus eos allicit,vt vel ſic eos ad ſe attrahat,vt ſic eum tanta beneficia à manu Dei illis videant contingere, in ipſum tanquam in parentem amantiſſimum conuertantur. Nam quando accipiter procul euolauit ac fugit è Domini manibus, non illum fuſte ad ſe vocat & attrahit Dominus, ſed potius carnem in manibus oſtendit, & ſigna amoris inſinuat. Ita mali fugitiui ambulant à manu Domini. Deus vero cuius tanta eſt in nos charitas & dilectio, ne iſti mali perdantur bonis operibus, & cumulatis beneficijs eos ad ſe allicit & conuertit. Itaque ſuſtinet Deus peccatores, & illos expectat, vt aliquando conuertantur. Nam ſi nefarium illum latronem qui à dextris Ieſu in cruce pendebat, cum alios interficiebat & aliena furabatur, in interitum Dominus adduceret, non vtique ſaluus fieret, nec iam fœlicem & beatum finem conſequeretur. [Luc 23.] Si Paulum etiam Dominus interfeciſſet, [Act. 9.] cum Chriſtianos vexabat, & Eccleſiam perſequebatur, non vtique tantum & tam inſignem Apoſtolum gentium prædicatorem haberemus, nec Eccleſia gauderet tam ſublimi ſuarum epiſtolarum doctrina.

59. [Mali ad exercitiũ bonorũ.] Secundo Dominus malos ſuſtinet, quia cedit in bonorum vtilitatem. Ne autem extra metaphoram, qua hic vtitur Diuus Ioannes egrediamur, clare conſtat paleam vtiliſſimam eſſe tritico: nam [L. Greg. l.5. Mor. 6,25.] palea illud cooperit & defendit, cum tenerum eſt à nimio ſolis calore, & ab aëre & illud conſeruat. Ita etiam mali vtiles ſunt in hac vita bonis. Nam virtus niſi exerceatur, areſcit. Enſis itidem ſi ſemper vagina claudatur nec euaginetur, rubigine cooperitur. Ita opus eſt, vt virtus exerceatur & probetur, nec ocioſa ſit. [1 Petr. 1.] Vnde beatus Petrus, *Vt probatio fidei veſtra precioſior auro, quod per ignem probatur, inueniatur.* His ergo duabus de cauſis ſinit Deus malos viuere, vt videlicet ipſi conuertantur, vel per ipſos boni exerceantur, vt ait Auguſt. [Aug. ſuper Pſ. 63.] Sinit modo Deus creſcere zizaniam, ſed *cum venerit tempus meſſis*, id eſt, iudicij dies, *dicet meſſoribus: Colligite zizaniã in faſciculos ad comburendum.* [Matt. 13.] Exibunt enim *Angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis*, & ſic purgabitur Eccleſia. Vide ergo & tu quod ſis granum, nec palea efficiaris. Etenim grana ad pedes ventilantis ſuo pondere cadunt, ſed paleas longè ventus impellit. Si igitur in tribulatione ad Chriſti pedes cadis, eius voluntati penitus ſubiectus, granum es. Si vero tribulatio à Chriſto te ſemouet, palea es. Etiam in hac vita tribulatio probat, quis ſit granum ad horreum cæleſte deſtinatum, & quis palea igne æterno comburenda. Chriſtus etenim ventilabatur à tribulatione dum erat in horto, ſed *procidit in faciem ſuam dicens:* [Matt. 26.] *Pater ſi poſſibile eſt, transfer à me calicem iſtum.* Non vides in Chriſto granum ad pedes ventilantis proiectum? Sic teipſum proijce in tribulatione tua ad pedes Ieſu Chriſti: quod ſi id non feceris, palea es. Expende autem hic & diligenter conſidera, ſi illi qui in ſua tribulatione ad pedes Dei non cadunt, igne inextinguibili ſunt comburendi; quid erit de his, qui nulla tribulatione acti, mala committunt? Quo obſecro igne comburentur qui deprauata ſua voluntate vitijs ſe tradiderunt? Iſti paleæ inutiles comburentur in die vltionis, granum verò ſeruabitur. Atque ideo ſequitur in contextu.

60. *Et congregabit triticum in horreum.* Id eſt iuſtos in beatitudinem. Rectè autem iuſti tritico aſſimilantur, quia fructificant, & vtiles ſunt proximis in Eccleſia Dei. Etenim triticum molitur, coaptatur, coquitur & denique in minutiſſimas particulas diuiditur, vt ipſum hominem ſuſtentet, & illi vtilitati ſit. Sic ſancti propter ſalutem proximorum ſeipſos dilacerant, & conſumunt vigilantes, ſtudentes, laborantes, & vitas ſuas, & ſalutem pro bono & vtilitate Eccleſiæ in diſcrimen inducentes. Sic Paulus Corinthijs inquit: *Ego autem libentiſſimè impendam, & ſuper impendar ipſe pro animabus veſtris.* [2 Cor. 12.] Iob etiam ſic inquit: *Ingredieris in abundantia ſepulchrorum, ſicut infertur aceruus tritici in tempore ſuo.* [Iob 5.] Sed quid de paleis?

61. *Paleas autem comburet igni inextinguibili.* Paleas reprobos vocat, qui ſunt materia combuſtionis, & ita ſunt pabulum ignis ſempiterni, qui nunquam extinguitur. Hæc autem palearum aduſtio longè erit à tritico congregato, quia iſti erunt in inferno, boni autem in gloria. *Congregabit* ait, *bonos:* quod de reprobis non dixit, quia boni hic congregantur, & vniti ſunt; quaſi cor vnum & anima vna, in dilectione & charitate & gratia. Mali verò diſperſi ſunt, quia non eſt pax impijs, nec in aliquo conueniunt. Diſperſos peccatores in diuerſos faſciculos mittet [Act. 4.] in ſtagnum ignis & ſulfuris, iuſti verò congregati [Eſaia 48.] in horreum Dei, in æterna beatitudine manebunt. Grandis & longa erit differentia inter bonos & malos, non ſolum in loco, ſed etiam in modo. Sic in Ieremia habetur. *Quid paleis ad triticum, dicit Dominus?* [Ierem 23.] In libro etiam Iudicum habetur fuiſſe bellum quoddam inter Galaaditas & Ephraitas; & [Neceſſitas bonorum operum.] vincentibus Galaaditis fugerunt Ephraitæ. Et Galaaditæ occupauerunt tranſitum quemdam ad [Iud. 12.] fluuium Iordanem, qua Ephraitæ redituri erant in patriam ſuam, qui cum fugientes veniſſent ſinguli dicebant: *Obſecro vt me tranſire permittas:* Galaaditæ autem reſpondebant. *Numquid Ephrateus tu es?* timore autem perterriti dicebant, non, Galaaditæ autem vt certi de hac re eſſent, iubebant illis vt hoc nomen *Sibbolech* proferrent, qui autem hoc nomen rectè pronuntiabant impunes tranſibant; qui autem neſciebant, in fluuio decollabantur, atque ita quadraginta duo millia illorum interfecerunt. Omnes quidem anguſtum & difficilem mortis tranſitum ſubire debemus. *Omnes nos oportet præſentari ante tribunal Chriſti* [2. Cor. 5.] (ait Paulus) vt vnuſquiſque reddat rationem de his quæ geſſit in corpore, ſiue bonum ſiue malum. Hic autẽ ſunt inimici noſtri qui examinabunt nos. Qui vero protulerit *Sibbolech*, hoc eſt, *ſpica cum grano*, vtique tranſiet: nam illi qui grana ſunt, & in hac vita ſanctis ſe tradiderint operibus, liberi tranſibũt in horreum Dei. Qui vero dixerit *Ziboſeth*, hoc eſt, *ſpica cum palea, & ſine grano* comburetur, ſicut palea igne inextinguibili, &c. [Pſal. 10.]

62. Obſeruandum etiam eſt hic, quod cùm multæ ſint pœnæ damnatorum, ita vt in Pſalmo habeatur: *Ignis, ſulphur, ſpiritus procellarum*, &c. potiùs [Pœna ignis infernalis.] tamen de pœna ignis loquutus eſt Dominus, quia punitio ignis inter corporalia grauior eſt pœna, & nomine ignis grauiſſima pœna intelligitur. Et non ſolùm ignis, ſed æternus. Ideò Ioannes *ignem inextinguibilem* dixit, quia nunquam extinguetur, ſed vſque in ſæculum ſæculi ardebit, crucians damnatos. At ſi nunc per breue temporis ſpatium nequis digitum in igne ſuſtinere, qui ô infer-

infœlix peccator perpetuò ferre valebis inferni ignem, qui ſi cum materiali hoc conferatur, vtique materialis velut pictus apparebit? At ſi in lectulo blando floribus & roſis circumdato iaceres, ibique varia muſica inſtrumenta tibi deſeruirent dulci & cordato concentu, ea tamen lege, vt quadraginta annorum ſpatio à lecto non ſurgeres, nónne tormentum hoc intolerabile iudicares? Quomodo igitur poteris ferre igneis cathenis eſſe ligatum in obſcœno illo inferni loco, à quo nunquam in æternum ſurges? Sine vlla ſpe viuere, & certo ſcire, nullum eſſe remedium, triſtiſſimum quidem eſt, & lamentabile. Sed hæc miſſa faciamus. ❡ Obſerua etiam, quod vnus Chriſtus habet *ventilabrum in manu ſua*, & ille ſolus habet poteſtatem triticum à palea ſeparare, vt in totum mundum ſit triticum, quod quidem vt diximus in conſummatione ſæculi tandem fiet. Præterea cauendum tibi maximè eſt, ne derelinquas aream Domini propter leuitatem palearum, ſed potiùs ſtude quantum in te fuerit, vt paleas in triticum conuertas. Etenim in Eccleſia catholica quæ area Domini eſt, paleæ, vt iam diximus, ſunt homines mali, abuſus ſunt, ſuperſtitiones, vitia & peccata. Nunquid propter hoc fugiendum eſt ab Eccleſia? Abſit. Noë propter malitiam Cam non deſeruit aream. Nec Petrus ob Iudæ improbitatem deſeruit apoſtolatum. Si in Eccleſia non foret peccatum, quid opus eſſet remiſſione peccatorum? An quia aliqui malè viuunt, totam Chriſti calumniè aberis Eccleſiam? Noli contemnere retè Euangelicum propter malos piſces. In Eccleſia noſtra maxima quidem videntur ſcelera, ſed nihilominus vera ac Euangelica ſeruatur doctrina. Scelera operibus pœnitentia abluenda ſunt, & doctrina ſectanda. Sed extra Eccleſiam impuriſſima ſcelera videbis, & fruſtra quæres ſanam doctrinam. Sed de his ſatis.

63 (margin, beside "mentabile"); Gen. 9. (margin)

Luc.3.18. *Multa quidem & alia exhortans, Euangelizabat populo.* Non eſt dubium, quin ipſe longiori fuerit vſus ſermone. Nam Euangeliſtæ non ſcribunt niſi fundamenta, themata, & concluſiones ſermonum. Etenim certum eſt quod cum D. Ioannes à deſerto exiret plenus ſcientia & diuino ſpiritu, non hæc ſolum dixiſſet, ibi ſiſtens: nam ſuper hæc verba, & ſuper illa, pœnitentiam agite, appropinquabit regnum cœlorum, multos ac egregios pœnitentiæ prædicauit ſermones, & mirabiliter de hac materia fuit loquutus. Sic cum dicit Matthæus quod in monte prædicauit Chriſtus illas beatitudines,

Matth.5. *beati pauperes ſpiritu*, &c. multa de his beatitudinibus protulit, quæ longum eſſet recenſere, ſed Euangeliſta fundamenta tantum materiæ poſuit, & concluſiones. Ideoque in Euangelio Ioannis ſcriptum habetur. *Multa & alia ſigna facit Ieſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.* ❡ Diſce ex hoc loco multa ſtatuta, cæremonias & conſuetudines habere nunc Romanam Eccleſiam Catholicam, quæ ab Apoſtolis deriuata ſunt, & venerunt ab ore in os, ab ipſo Domino noſtro Ieſu Chriſto. Nam ſicut Euangeliſta non ſcribit omnia quæ Ioan. Bapt. prædicauit, quia dicit quod *multa, alia exhortas prædicabat*, & hoc vnico verbo illa omnia concludit, multò meliùs hoc de Chriſto dicere poterat, quod multa alia euangelizauit & docuit, quod etiam

Traditio Ecclesiæ aſtruitur. (margin)

Ioan.21. Euangeliſta Ioannes dixit. Ideoque non quæras vbi habetur in Euangelio de ordine diaconatus & ſubdiaconatus, & acolytorum, & vbi tractent Euangeliſtæ de chryſmate aut de perpetua B. Mariæ virginitate. Plura enim habet Eccleſia quæ non ſunt expreſſa in ſcriptura: nam ſi nihil aliud eſſet creditum niſi quod eſt in ſcriptura, ſequeretur quod antequam Matthæus (qui primus ſcripſit Euangelium poſt quindecim annos à Chriſti Aſcenſione) ſcriberet, nihil erat credendum, quia tunc nihil erat ſcriptum. Et poſt multos annos non tenebamur credere Lazari reſurrectionem, quia nondum Ioannes illam ſcripſerat. De his in præfatione beati Lucæ, in initio huius diximus. Nunc autem ſatis tibi ſit ſcire quod ab ipſo Deo & Chriſto Ieſu acceperunt Apoſtoli quæ ſuis diſcipulis prædicauerunt, & illi alijs, atque ita Eccleſia Rom. ea accepit & obſeruat quæ cum diuino ſpiritu regatur, minimè errare poteſt, nec vnquam errauit, etiamſi aliæ errauerint. Sic Lucas Euang. in Actis, quando Chriſtus voluit cœlos aſcendere, ait quod *loquebatur ſuis de regno Dei*, id eſt, de ſtatu Eccleſiæ militantis. Quod autem loquebatur non exprimit. Cùm iam ad patrem vellet diſcedere, cum illis de gubernatione Eccleſiæ egit, de ſacramentis, de ordinibus, de Epiſcopis & ſacerdotibus & de alijs multis quæ Euangeliſta ſiluit. At illa vnico ſolo verbo comprehendit, dicens: *Loquebatur de regno Dei.* Pudeant igitur iſti Lutherani omnium hæreticorum, & quos terra ſuſtinet, impudentiſſimi & procaciſſimi qui in omnibus expreſſam authoritatem Euangelij poſtulant, nolentes credere Eccleſiæ, cum nõ videant cæci & duces cæcorum, quod ſcriptura ſuſcepit authoritatem ab Eccleſia. At hos ſinamus, quandoquidem tantum in infernum feſtinant, & expoſitionem ſequamur beati Lucæ qui poſtquam de prædicatione Ioannis agit, modo inquit.

Ioan.11. Act.1. Matt.15. (margin)

Herodes autem Tetrarcha cum corriperetur ab illo de Herodiade vxore fratris ſui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes. Solus Lucas meminit quod Ioannes reprehenderit Herodem de alijs criminibus, nã Matthæus & Marcus ſolum de inceſtu cum Herodiade tractant. Quę autem fuerint alia crimina neſcimus. Fuiſſe autem illum hominem impium & ſceleratum, non ſolum ex Domini verbis, qui illum appellat *vulpem*, ſed ex pœna priuationis terrarchiæ & exilij perpetui apud Lugdunum à Caio Imperatore inflicta colligi poteſt. De Herodiade ſolum hic agit mentionem, non adducens in medium reliqua ipſius vitia, nec eorum qualitates: nam reprehenſio Ioannis de hoc crimine fuit cauſa ſuæ mortis. Etenim Herodes Antippas Herodiadem fratris ſui Philippi vxorem tulerat, quod turpiſſimum connubium beatus Ioannes non poterat non reprehendere. Namque beatus Ioannes non erat, vt multi huius temporis qui vitia paruulorum taxant & puniunt, & potentiũ peccata diſſimulant. Ioannes autem non ſolum peccata populi, Phariſæorum & publicanorum exterminat, ſed etiam peccata principis declarat. Vbi venit ſtatim conſideranda Ioannis charitas & impietas Herodis: Ioannes quippè volebat Herodem ſaluum fieri, ſed Herodes volebat Ioannem deſtruere. Quid aliud Ioannis animum mouebat niſi Dei dilectio & amor? Angelus enim de eo dixerat venturum eſſe *in ſpiritu & virtute Eliæ*, qui regis Achab arguebat peccata, licet ſciret odium & perſequutionem excitaturum. Perfecta Dei miniſter pluris facit Dei honorem, quam propriam vtilitatem & commodum, imò pluris quam vitam & ſalutem propriam, faciliuſque omnium

Vers.19. Matt.14. Marc.6. Luc.13. Vide hist. Eccl. lib. 1. cap. 13. 4.Reg.18. (margin)

Iſai.37. nium rerum ſuarum iacturam & diſpendium fa-
ciet, cruciatus & mortem feret, quam ignominio-
ſas in Deum calumnias. Quemadmodum in Eze-
64. chia videre licet, qui *ſcidit veſtimenta ſua* cum lege-
Corre- ret litteras, in quibus Rapſaces legatus regis Aſſy-
ctio fra- riorum dura conuicia euomuerat contra ſanctum
terna Deum Iſraël. Sic Ioannes tantum ſcelus ferre non
qualiter valens, & ſaluti ipſius Herodis conſulens, ipſum
accipia- arguebat: ſed Herodes ei qui vitam animæ illi vo-
tur. luerat reſtituere, vitam auſert. Hæc eſt retribu-
Pſal.108. tio malorum in bonos. Vnde in Pſalmo inquit
Dauid: *Poſuerunt aduerſum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.* Vide quam parum proſit in
peccatoribus obſtinatis charitatiua & fraterna
correctio. In duro & deprauato corde nihil pro-
Exod.7. deſt monitio ſancta bonorum. Quando Pharao
nolebat dimittere populum Domini, vt ſacrifica-
ret Domino Deo ſuo, miſit Deus Moyſen cum
virga in manu ſua, quam cùm in terra proijceret
coram Pharaone, *conuerſa eſt in colubrum.* Corre-
Iob 21. ctionem & reprehenſionem vocauit Iob *virgam,*
dicens: *Quare impij eleuati ſunt,* &c, *Non eſt virga Dei ſuper illos.* Hanc virgam quæ correctio eſt, ſi
coram obſtinato Pharaone proijcias, hoc eſt, co-
ram peccatis obſtinato in colubrum conuertitur,
hoc eſt, in peccatum læthale, quia non ſponte cor-
rectionem accipit. At notandum eſt, quod dum
Moyſes habuit virgam in manu, non conuerſa fuit
in colubrum, quouſque illam in terram proiecit.
Ita nimirum ſi acceperis correctionem quam quis
tibi præbet, non coluber eſt, ſed virga in manu;
at ſi à te ipſam proieceris, in colubrum, hoc eſt
in peccatum conuertitur. Et quale eſt illud? *Vi-*
Prou.29. *ro* (ait ſapiens) *qui dura ceruice corripientem contem-*
Eccl.15. *nit repentinus ei ſuperueniet interitus.* Et in Eccleſiaſti-
co etiam habetur: *Qui odit correctionem, minuetur vita eius.* Breuior erit illa vita corporis: nam pa-
rum temporis viuet, & vita etiam gratiæ quia in
peccato morietur. Quid ergo erit remedij? vt cau-
dam colubri accipias, quemadmodum Moyſes fe-
cit, & in virgam conuertetur: Colubrum ite-
rum accipere, eſt reprehenſionem admittere, &
ex cauda apprehendere & finem & intentionem
illius conſiderare, qui reprehendit: tuncque co-
luber in virgam ſalutiferam conuertetur. Hoc de-
beret impius & ſceleratus Herodes conſiderare, &
quantum, & quam magnum eſſet beneficium a-
Eccl.7. mica & beneuola exhortatio. *Meliùs eſt enim à ſa-*
Pſal.147. *piente corripi, quàm ſtultorum adulatione decipi.* Ideo
Amos 5. Dauid cupit à iuſto in miſericordia increpari. At
Iud.5. ea eſt mundi vanitas & inſipientia, vt ſemper veri-
3.Reg.22. tatis amatores odiat & fugiat: *Odio habuerunt corripientem in porta.* Sic Achior propter veritatem
ab Holopherne ligatus, & Michæas alapa percuſ-
ſus eſt. Sic & Eſaias, Ieremias, Helias Barachias fi-
lius Ioiade. Sic & Amos, & omnes ſancti & pro-
phetæ perſequutionem paſſi ſunt, & ſemper à mun-
do veritas ideo fuit habita & contempta. Vnde
Paulus Galatis ſuis, ſcribens ait: *Inimicus factus ſum*
Gala.4. *vobis, verum dicens.* Ideoque ad Iudæos ſaluator
dicebat: *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?*

65. Beatus Ioannes quia verum dicit, perſequitur
ab Herode, quouſque in capitis diſcrimen illum
Ioan.8. intulit. Quærunt autem ad hoc facinus perpetran-
dum hanc occaſionem, vt puella quædam ſaltatu-
ra exeat, & petat Ioannis caput. In hoc mundo
boni pro nihilo habentur. Vnde Paulus: *AEſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.* Rom.8.
Qui lapides pretioſas
non agnoſcit, ſmaragdum, qui decem millia du-
catorum valet, pro decem vel duodecim ducatis
æſtimat. Ita mundus tanquam ignorans & inſi-
piens iuſtorum valorem & precium non nouit;
cum ſecundum veritatem lapides pretioſi ſint in-
æſtimabilis valoris, in beatitudinis ædificium co-
aptandi. Ideo Paulus loquutus de mundi iudicio
& ſententia dicit: *AEſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.* O mundi vanitas execranda, vt ſanctiſſimo vi-
ro Ioanni Baptiſtæ caput auferatur, propterea
quod puella exeat ad ſaltandum, cum reuera nec
ouiculæ eſſet auferẽdum. Ne autem exiſtimes, quod
quia Herodes illum contemnit, Deus illius obli-
uiſcitur. Nam quemadmodum ille qui turrim al- Matt.11.
tiſſimam vult condere, prius fundamenta profun-
diſſima iacit, ita volens Deus ſuper omnes choros
Angelicos beatum Baptiſtam collocare, voluit
vt in morte humilior eſſet omnibus alijs. Nam
nemo omnium tam vili & abiecta occaſione mor-
tuus eſt, ſcilicet, ob videndam puellam ſaltantem
filiam cuiuſdam meretricis. Caput autem huius
tam celeberrimi viri quo inter natos mulierum
non ſurrexit maior, oblatum fuit fœdis & adulte-
ris mulieribus, &c. Virginus ad vitia & peccata
Herodis reuertamur, inquit Euangeliſta.

Adiecit & hæc ſuper omnia. Vbi maximè aduerte- VERS.20.
re debes, quomodo vnum peccatum alterius ſit Vnũ pec-
cauſa peccati, & quantam veritatem in ſe conti- catum eſt
neat dictum illud beati Gregorij, quod *peccatum* cauſa al-
quod per pœnitentiam non diluitur, mox ſuo pondere ad terius
aliud trahit. Herodes peccatis prioribus alia adie- peccati. Greg.l.25.
cit peccata, quia *abyſſus abyſſum inuocat,* & vnum Mor.c.12.
poſt ſe alterum trahit peccatum. Vnde in Eccle- Pſal.41.
ſiaſtico habetur: *Cor nequam grauabitur in doloribus, & peccator adijciet ad peccandum,* & hoc iuſto Eccl.3.
Dei iudicio. Quia cum miſericordiarum Domini
nolit occaſionem oblatam accipere, meritò à Deo
derelinquitur, vt ſuos appetitus & libidinem ſe-
quatur, & vt peccata peccatis addat. Etenim (vt in-
quit Auguſtinus) *vnum peccatum eſt pœna alterius* Aug.l.5.
peccati. Et vnum peccatum Dominus permittit vt cõ.Iul.c.3.
aliud puniat. Iuxta illud Apocalypſis: *Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc.* Apoc.22.
Si autem huius rei, appoſitiſ- Gen.4.
ſima exempla in ſacra pagina videre velis, audi.
Nam cum Cain fratri ſuo Abel maximè inuide-
ret, cumque huius peccati pœnitentiam non egiſ-
ſet, in aliud maius & grauius præcipitem ſe dedit,
ſcilicet in homicidium ſui proprij fratris. Nec in
hoc gradum ſiſtit, ſed eo inſaniæ & temeritatis
deuenit, vt exiſtimaret Deum ignorantem & ne-
ſcientem eſſe, ita vt dixerit: *Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego?* Et his omnibus peccatis aliud addidit
omnium peſſimum, ſcilicet, dicere: *Maior eſt ini-* 2.Reg.11.
quitas mea, quàm vt veniam merear. Dauid etiam Matt.14.
protinus vt Bethſabee concupiuit, ſecundo loco Ioan.12.
adulterauit, tandem tertio homicida fuit. Petrus
etiam primo ſimpliciter negauit Chriſtum, ſecun-
do addidit iuramentum, & tertiò anathematiza-
uit. Sic etiam Iudas primo *fur erat, & loculos habebat,* vt ait Ioannes, deinde murmurator & de-
tractor, deinde Dominum ſuum vendidit, poſtre-
mo ſeipſum ſuſpendit. Ne obſecro in peccatis de- Matt.27.
tineatis, quia tantas eorum ſarcinas aſſumis, vt
oneri ſit tibi ſuccumbendum, Vnde regius & di-
uinus Pſaltes: *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput* Pſal.37.

meum, & ſicut onus graue, grauata ſunt ſuper me. Tan-
tum temporis peccatis hærebis, vt in profundum
malorum deuenias. Vnde Daniel ſeni iniquo di-
Dan.13. xit: *Nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris prius,*
ſuper te, iudicans iudicia iniuſta. Ex vno in aliud de-
uenitur peccatum, & vnum peccatum, aliud im-
pellit, & nullum finem nec terminum hoc genus
mali haberet niſi diuina miſericordia noſtris pec-
catis imponat finem. Quemadmodum lapide pro-
iecto in aquas excitatur fluctus, qui ſimul vt oritur
alterum ſecum excitat, & ille alterum quouſque
in magnum & pœne infinitum numerum fluctus
perueniant, niſi ſcopulum aliquod fluctibus obſi-
ſtat, ne fluctus vltra progrediantur, ſic ex vno pec-
cato commiſſo aliud oritur, & ex illo aliud, vt flu-
ctus ex fluctu, ibitque hæc fluctatio in immen-
ſum, niſi diuina miſericordia his peccatorum flu-
Oſea 4. ctibus reſiſtat. Hinc propheta Oſeas peccata Iſraë-
L.Greg. litici populi narrans, inquit: *Maledictum, menda-*
l.12. Mor. *cium, periurium,* &c. *ſanguis ſanguinem tetigit.* Tunc
cap.10. ſanguis ſanguinem tangit, cum peccatum vnum
Iud.18. ad peccatum aliud impellit. Ligatura Sampſonis
ſemper de malo in deterius procedebat: nam prius
fuit ligatus decem neruiceis funibus, ſecundo no-
uis funibus, tandem vltimo clauo in terram defi-
xo fuit ligatus à crinibus. Sic peccator de vno in
aliud peccatum tendens, ſemper eius ſtatus dete-
rioris fit conditionis, & fortius ligatur à dæmone
ligamentis & funibus peccatorum, ita vt mentis
tenebris obcæcatus in circuitu diabolo ſeruiat.
Matt.25. Quapropter Dominus per Matthæum malos con-
tulit cum hœdis; quia hœdus ſemper procedit de
malo in peius: nam quantò magis hœdus adole-
ſcit, tantò peior fit ad manducandum, ita vt quan-
do ad maturam ætatem peruenit cõmedi à nemine
poſſit. Sic mali ſemper in peius profunt, quonſque
in profundum malorum deueniunt. Ideo cauen-
dum eſt diligenter à prioribus peccatis: nam licet
parua tibi in principio videantur, paulatim & ſen-
ſim in grauiſſima incides, & in profundum malo-
Eccl.21. rum. Ideo Eccleſiaſticus ait: *Tanquam à facie colu-*
bri fuge peccatum. Videbitur forſan tibi parum
commendaſſe fugam peccati, ſi quidem non dixit,
fuge peccatum tanquam ab vnguibus leonis, aut
tanquam à tygridis dentibus, aut tanquam à facie
draconis: nam coluber parum veneni habet, nec
ab illo fugiunt niſi pueri. Per *colubrum* qui inter
animalia venenoſa minus veneni habet, intelligit
hic Eccleſiaſticus paruum peccatum, à quo fuge-
Eſaia 14. re debes. Quare? Quia Eſaias dicit, quod *ex ra-*
dice colubri egredietur regulus. Baſiliſcus inter reliqua
animalia venenoſiſſimum eſt, & adeo malus eſt vt
ſolo intuitu homines interficiat, atque ita per il-
lud intelligitur grauiſſimum omnium peccatum.
Fuge igitur à paruis & prioribus peccatis, ne fortè
oculis Baſiliſci interficiaris, ſiquidem ex paruis
peccatis grauiſſima oriuntur. In Ægyptum miſit
Exod.8. Dominus Cyniſes qui muſculæ ſunt paruæ; at po-
ſtea magnas muſcas miſit. Vt inde intelligas poſt
parua mala grauiora ſubſequi. Quod ſi à prioribus
Eccl.19. non caueris, in maiora incides. Vnde Eccleſiaſti-
cus. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet.* Nam qui
conſueuit minora damna contemnere, maiora non
ſentit, & tanto minus grauiores culpas timet, quan-
to in minimis nihil ſentiebat. Beatus Paulus ne
Corinthi in grauia mala præcipitarentur, quia par-
ua contemnebant, ait eis: *Sedit populus manducare &* 1.Cor 1.
bibere, & ſurrexerunt ludere. Quia immodico cibo
& potu ſunt vſi, in idololatriam abierunt. Malum
paruum time: nam qui inimicum contemnit, ab eo
plerumque interficitur. Vnde Eſaias. *Væ, qui tra-* Eſaia 5.
bitis in funiculis vanitatis iniquitatem. Merito ini-
quitas in funiculis vanitatis trahitur, quia pecca-
ta peccatis connectuntur. *Abyſſus abyſſum inuocat,* Pſal 41.
& vnum peccatum aliud trahit, & parua ſcintilla
montem incendit, & ex paruis occaſionibus maxi-
ma mala naſcuntur. Solet enim fieri ſi locum pra-
uæ cogitationi in tuo corde dederis, vel locoſæ
confabulationi, paulatim ad iurgia & inimicitias
peruenitur, & multoties ad mortem & interitum.
Herodes denique multa mala fecit, & vxorem
fratri ſuo abſtulit, & ſuper omnia hæc dicit Euan-
geliſta quod *adiecit ad hæc.* Et quid adiecit ad mala
priſtina?

Et incluſit Ioannem in carcerem. Scélera ſua omnia 66.
hoc vno abſoluit, comprebendens ſanctiorem vi-
rum & iuſtiorem, quo neminem in terris reperi-
res, præter Chriſtum & ſanctiſſimam ipſius ma-
trem. Non colligunt de ſpinis vuas, nec de tribu- Matth.7.
lis ficus, nec à ſimili homine ſceleratiſſimo aliud
melius ſperari poterat. Quomodocumque malum Impij
tractaueris; ſemper deteriorem partem reporta- quales
bis, nec bonus & iuſtus ab impio & obſtinato pec- ſint.
tore alia maiora beneficio ſibi comparauit. Ideo
Eſaias ait: *Ne formides à duabus caudis titionum fu-* Eſaia 7.
migantium. Mali titionibus comparantur. Cau-
das appellat extremitates torrium, in quibus eſt
ignis. Vide quod peccatores ſunt, & principis ſu-
perbi ac tyranni, titionibus ſimiles ſunt, non lu-
centibus ſed fumigantibus. E contra boni lucen-
tes, lux mundi ſunt; ſed iniquus torris eſt, nullum
ſplendorem emittens, ſed comburens, exulcerans,
fumigans, oculos grauans, & ad lachrymas pro-
uocans, nigredinem efficiens, & totam congrega-
tionem hominum diſſipans. Et dicit ex vtraque
parte fumigans, quoniam ex nulla parte eum acci-
pies, quin comburaris: Si eum mones & corri-
pis, perſequitur te; ſi laudas & adulationibus fal-
lis, teipſum perdis. Nullum eſt his medium, nec
aliquid maioris emolumenti ab eis capies, quam id
quod Ioannes Baptiſta. In deſerto feræ nec ani-
mantia bruta in nihilo virum ſanctum lædebant;
& his inferni torris nullum habuit ſuæ ſanctitati
reſpectum, nec mirabili eius doctrinæ, ſed tan-
quam latronem ac homicidam in carcerem illum
coniecit. Ex qua doctrina proſpicere attentè de-
bes quæ viſcera charitatis & benignitatis Deus ha-
beat, tam erga pios ſanctos, quam erga iniquos
& prauos peccatores. Nam Ioannes præcurſor
Domini, vox verbi, Angelus miſſus ante faciem
ſuam, in carcerem conijcitur, & quod magis eſt,
propter rem ridiculam caput amputauerunt. He-
rodes filius perditionis ſtudet delicijs & lætatur.
Quis iudicabit bonis bene eſſe, malis autem ma-
le, cùm contrarium prorſus videatur? Hinc igi-
tur impij accipiunt occaſionem, ac in ſua malitia
roborantur, ſicut olim Iſraëlitæ dicentes: *Bene* Hier.44.
nobis erat, cum ſeruiremus militia cæli, ideo non audie-
mus vocem tuam. Item illud: *Recede à nobis, quid enim*
prodeſt nobis, ſi adorauerimus eum? Itemque illud Iob 21.
Malachiæ: *Vanus eſt, qui ſeruit Deo.* Verùm non te Malac.3.
moueant hæc. Certum eſt enim Deum odire pecca-
tores;

tores; etiamsi omnibus mundi bonis perfruantur, & è contra diligit bonos, etiamsi omnibus malis eos subijciat. Hic necesse est, vt rum hanc oculi fi-
67. dei attentissimè introspiciant. ¶ Sed vt clare hoc apparcat Ioannem cum Herode conferamus. Die igitur cui eorum melius erat Herodi, an Ioanni? Profectò si rem bene inspicis, Ioanni etiam in carcere vinctò. Ioannes quamuis vinctus, securus erat, nec regem timebat. At Herodes, licet liber esset, Ioannem timebat. Item Herodes diuitias habebat, sed non satietatem, tamen Ioannes nihil horum possidens contentus erat, nihil amplius quærens. Solet enim Deus alijs tribuere dona, alijs fructum

Ioannis cum Herode collatio.

Iob 17. donorum. Vnde Iob: *Si comportauerit impius quasi puluerem argentum ipse congregabit, sed innocenti diuidetur.* Deinde quid mali fecit Herodes? *Coniecit illum in carcerem.* At Ioanni totus mundus carcer erat. Coniecit in tenebras, cui prius exosa erat externa illa lux. Abstulit vitam, sed hanc ipse despi-
Phil. 1. ciebat, & mundo mortuus erat, *cupiens dissolui, & esse cum Christo.* Tertiò. Quis eorum fortior fuit? Vtique Ioannes. Vinxit illum Herodes, sed non potuit ligare linguam: abstulit vitam; sed non potuit auferre iustitiam, fidem, nec Deum ipsum. Quartò. Quis eorum nunc melius habet? Ioannes certè, nec eum sequuta est semper aduersitas, nec Herodem prosperitas. Ioannes modico tempore tribulatus quiescit in æternum. Herodes modico tempore gauisus, tristatur in æternum. Etenim im-
Psal. 75. pius cum moritur non secum rapit opes. Nihil hinc auferre licet, nisi quod iustitia aut peccato rapitur. Pius in gratia discedens, omnia Christi bona secum rapit. Abunde igitur diues est, qui cum Christo pauper est, nec penuriam timere potest. Sed impius cum suo peccato omnia diaboli mala secum affert, & sic omnium miserrimus est. Vides ergo quam aptè dictum sit quod impijs non bene sit, nec pijs malè in hac vita, hoc autem ratio non
Marc. 6. cognoscit. Herodes *timebat Ioannem* (vt Marcus ait) at Ioannes non timebat Herodem. Dignum equidem consideratione est, quantum mali bonos timeant.

68. Nulla est columba quæ adeò accipitrem pertimescat, nec ouis aut agnus lupum, vt iniquus & peccator instum. Videtur enim bonus dominium quoddam & imperium habere super malos, quod quidem quotidie experimento videmus. Decreuit Ionathas & socius eius inimicos inuadere, & vt in castra vbi Inimici erant transirent, ascendit per scopulos, at cùm caput erexit, & cùm Philistæi Dei inimici faciem Ionathæ viderunt (vt inquit scriptura) solo illius aspectu ferè mortui sunt, vi-

Mali metuunt bonos.

1. Reg. 14 dentes faciem Ionathæ, *alij cadebant ante pedes eius,* &c. Etenim rectè nouerunt mali quantum valeant & possint boni coram Deo, ita vt si ignem petant à cœlo descendere aduersus eos, statim Do-
4. Reg. 1. minus concedet, vt fecit Helias. Quod si petierint vt terra aperiatur, & malos deuoret, vtique faciet
Num. 16. Dominus, vt concessit Moysi, vt deuoraret Da-
3. Reg. 17. than & Abyron. At si pluuias petunt, de cœlo de-
3. Reg. 18. scendent; si autem sterilitatem ob nostra peccata, id etiam fiet. Sic timebat Saul Dauidem, & Herodes Ioannem, licet in vinculis esset coniectus. Iam igitur vides quomodo boni, etiamsi pauperes & egeni sint, & omni destituti auxilio, nihilominus fœliciores & beatiores sint quàm impij. ¶ Nunc autem opere erit pretium, vt Ioannis honorem in carcere retenti restauremus. Nam si tu videres quod 69.
mandato regio aliquis homo qui ab omnibus iustus & sanctus iudicabatur, in carcerem detrudi-
tur, nónne scandalizaberis? Semper pro iustitia bene præsumendum est; dum autem nobis non contrarium constiterit, semper Iustitiam bene facere iudicandum est. Aspice igitur nunc beatum Baptistam in carcere deuinctum, & ipsius famam & honorem magnum detrimentum pati. Opus igitur est, siquidem iniustè & immeritò iniuriam patitur, & in carcere deuincitur, vt innocentiam suam & synceritatem probet. Ioannes igitur septem testes pro partibus suis adducit, & his probat rectum & iustum esse, & contra omne ius in carcere detineri. Primus testis venit præsentandus pro innocentia Baptistæ Propheta Malachias, qui dicit de Ioanne Baptista: *Ecce ego mitto Angelum meum, qui,* Malac. 3.
&c. Tanta est huius nominis puritas & Innocentia, vt meritò eum Angelis conferatur. Secundus & non contemnendus testis est regius propheta, qui considerans Ioannis sanctitatem in Psalmo di- Psal 84.
xit: *Iustitia ante eum ambulauit, & ponet in via gressus suos.* Tertius accedat testis qui dicat: *Erit magnus coram Domino.* Quartus Zacharias pater eius, qui repletus Spiritu sancto filio dixit: *Tu puer propheta altissimi vocaberis.* Quintus & non minoris authori- Matt. 11.
tatis testis est, vox populi, qui dicebat: *Manus Domini erat cum illo.* Sextus ipsa veritas Christus Redemptor noster, qui ait: Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Septimus accedat testis ipsemet Herodes inimicus & persequutor Ioannis: nullum quippè maius est signum veritatis, nisi quod à proprijs inimicis profertur. Herodes inimicus Ioannis, iustitiæ & veritatis, de ipsa veritate testimonium perhibet: nam de illo ait Marcus. *Herodes metuebat Ioannem, sciebat enim illum virum iustum & sanctum.* Et Herodes dixit et- Marc. 6.
iam de Ioanne: *Virtutes operantur in eo.* His testimonijs Ioannis sanctitas probabatur, & quod iniustè ab Herode sit in carcere detentus. Et cum ita hæc sese habeant, nihilominus Herodes Ioannem, Luc. 7.
quem sciebat iustum esse, In carcerem deiecit & decollauit, quia eum de peccato arguebat. ¶ Sed his dimissis, vt ad alia properemus, hic obseruandum est, quod multa de Ioanne Baptista scripserunt Euangelistæ, & plura quàm de virgine Maria. Nã licet de virgine, vt in superioribus vidimus, multa dicat noster Lucas; Marcus tamẽ nihil omnino dicit, Matthæus vero & Ioannes paucissima. De Ioanne tamen omnes quatuor Euangelistæ multa dixerũt. Scripserunt namque conceptionem, natiuitatem, vitam, prædicationem, mortem & sepulturam, Ratio est, quia intentio Euangelistarum fuit narrare omnia gesta, & dicta Christi, in quantum illa sunt necessaria vel vtilia ad nostram salutem. Quia tamen interdum illa non possunt enarrari, nisi interponantur quædam pertinentia ad alios, quatenus aliquo modo tangunt gesta Christi, oportet vt de illis dicãt. Nullius autem, quantumcumque sanctissimus sit, gesta describuntur nisi quatenus tangunt historiam Christi. Ideò de beata Virgine quædam narrantur, quędam vero subticentur, praeter quomodo Christum concepit & peperit. Cætera vero de beata Virgine, vt assumptio eius ad cœlos, & alia quæ ad Christi historiam non pertinent, licet illa essent relatu dignissima, nullus Euangelistarum tetigit, quia erat eis alienum, & præter intentionem eorum.

Encomium Ioannis Bapt.

eorum. De Ioanne etiam eodem modo dicendum eſt, quod de eo Euangeliſtæ aliqui dixerunt, non propter ſanctitatem ſuam, ſed in quantum geſta eius pertinebant ad Chriſtum, & quia plura ſuorum geſtorum ad Chriſtum pertinebant, plura de eo ſcripſerunt Euangeliſtę. Sed ſatis digreſſi ſumus, nunc autem ad contextum.

Vers. 21. *Factum eſt autem, cùm baptizaretur omnis populus.* Iam hic clarè vides, quomodo Euangeliſta non ſeruat ordinem hiſtoriæ. Nam clarum eſt, quod id, quod de baptiſmo dicit, non fuit poſt carcerem, & vincula Baptiſtæ, ſed anteà: quod ſæpè non ſolum Lucas, ſed etiam alij Euangeliſtæ facere ſolent, ductis ſpiritu diuino. Sic etiam D. Auguſtinus ſentire (Aug. q. ex nouo teſt. q. 94.) videtur, quod Iudas poſt Chriſti mortem laqueo ſe ſuſpenderit: nam viſis miraculis, quæ in Chriſti morte fiebant, compunctus eſt: nam anteà nō erant principes ſacerdotum in Templo, vt daret illis pecunias: quia aſſiſtebant in Chriſti morte; Hoc autem (Matt. 27.) Matthæus ſcribit ante Chriſti mortem. Ioannes (Ioan. 11.) etiam Euangeliſta ait, ante Lazari ſuſcitationem Mariam vnxiſſe pedes Ieſu, quod accidit poſtea (Gen. 37.) ante ſex dies Paſchæ. In Geneſi quoque dixit Iacob Ioſeph filio ſuo: *Nunquid ego & mater tua adorabimus te ſuper terram?* Cùm ergo tunc eſſet viua Rachel, ſcriptura ante hoc in capite trigeſimo quinto ſcribit mortem Rachel, quæ poſtea fuit. Nam ſi cùm hæc dixit Iacob Ioſepho, mortua eſſet Rachel, non eſſet Ioſeph filius ſenectutis, ſed Beniamin. Et (Exod. 24.) etiam, quod habetur Exodi vigeſimoquarto: *Et venit Moyſes & narrauit populo, omnia verba* ponenda ſunt in fine capitis præcedentis, ante initium capitis vigeſimiquarti. Nam poſt datas leges deſcendit Moyſes de monte, vbi cum Domino fuerat. Plura alia ſcripturæ loca in medium adducere poſſem, niſi breuitati conſulerem.

71. Sed his demiſſis obſerua, quod licet Lucas dicat, quòd omnis populus baptizabatur à Ioanne, dictio *omnis*, non pro omnibus nullo dempto accipienda eſt, ſed pro maiori parte: nam certum eſt aliquos non fuiſſe à Ioanne baptizatos. Vniuerſales loquutiones in ſcriptura non ita vniuerſaliter, vt littera ſonat, accipiendæ ſunt, nec in rigore dia-(Esai 4.) lectico. Sic Eſaias: *Videbit omnis caro, quod os Domini* (1. Cor. 9.) *loquutum eſt.* Et Paulus ſeſe omnibus omnia factum eſſe prædicat, vt omnes lucrifaceret. Atque in alio (Phil. 2.) loco ait: *Omnes quærunt, quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu* (Ioan. 10.) *Chriſti.* Dominus etiam: *Omnes qui ante me fuerunt fures fuerunt & latrones.* Nunquid fur fuit Dauid, Eſaias, Hieremias, & Ioannes Baptiſta? Abſit. Loci iſti, & vniuerſales loquutiones, non de omnibus, ſed de pluribus intelligendæ ſunt. Ex quo patet, quàm debile ſit fundamentum eorum, qui probare volunt, beatam virginem conceptam in origina-(Rom. 5.) li peccato ex illo Pauli: *Omnes in Adam peccauerunt.* (Iacob 3.) Ex oppoſito namque contrà ipſos adduci poteſt quòd D. Iacobus ait: *Omnes in multis deficimus.* Vbi Iacobus de peccatis actualibus loquitur, quia pluraliter loquitur; peccatum tamen originale vnum in vnoquoque tantum eſt. Si ergo *omnes* nullo excepto, intelligendum eſt, quod in multis delinquimus, concedere tenentur authoritate Iacobi conuicti, quòd beata Virgo habuerit multa peccata actualia. Et ſi dicant, quod Iacobi dictum interpretandum eſt, exceptâ Deipara virgine, cur etiam & authoritas Pauli ſic interpretanda non erit? Igitur Iacobus, & omnes authoritates, quas citauimus, exceptâ Pauli authoritate, quæ omnes includit, dempta virgine intelligendæ ſunt, vt in plurimum: nam multi excipiuntur ab illa generalitate. Iſte etiam modus loquendi frequens & vſitatus eſt apud nos. Nam ſi plures ſequuntur aliquem egregium concionatorem, dicere ſolemus. Omnes ſequuntur illum, ſcilicet, maxima populi pars. Sic etiam *omnis populus* baptizabatur à Ioanne, id eſt, maxima populi multitudo, & maior populi pars veniebat ad Ioannem, & baptizabatur ab eo.

Et Ieſu baptizato. Expende Chriſti bonitatem & 72. humilitatem: nam Ioannes peccatores baptizabat, (Rationes quare Chriſtus venit ad baptiſmum.) & prædicabat illis pœnitentiam, & Chriſtus ac ſi peccator eſſet, inter multitudinem peccatorum baptizari voluit à Ioanne. In circumciſione tanquam peccator circumcidi voluit, ſed illam humilitatem coram paucis oſtendit. Verùm hic coram multitudine populorum, tanquam ſi peccator eſſet, nudari & baptizari voluit à ſeruo. Mercator vbi lucri ſpes affulget, currit celeriter, & nihil intentatum relinquit quo citiùs vadat. Ita Chriſtus vbi humilita- I.
tem aſſequi poterat, accelerat & properat, vt hanc ſibi ſponſam copularet. Atque ita inter peccatores conſtitui voluit, vt vnus eorum qui Rex erat Eccleſiæ. Voluit itaque Dominus baptizari, vt exemplum humilitatis præberet. ¶ Item non vt ſancti- II.
ficaretur ab aquis, ſed vt vim regeneratiuam aquis conferret. ¶ Item, vt innoteſceret Ioanni deter- III.
minate; nam quamuis ſciret Ioannes Chriſtum in mundo eſſe, tamen quia ab infantia illum non viderat, neſciebat quis eſſet: nam cùm plurimi anni tranſacti eſſent, faciem mutauerat. Atque ideo poſtea dixit: *Ego neſciebam eum, ſed qui miſit me baptizare ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritum de-* (Ioan. 1.) *ſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.* ¶ Venit itaque Chriſtus IV.
longo itinere à Galilæa vſque in Iordanem vt baptizaretur, vt doceat nos qua humilitate & reuerentia ſuſcepturi ſimus Eccleſię Sacramenta, quandoquidem baptiſmum hunc qui futuri vmbra & imago erat, tanta humilitate Chriſtus ſuſcepit, & à longinquo veniens. Nunc autem omnes volunt ſacrum domi celebrare, vbi ludunt, comedunt & bibunt. Quemadmodum Chriſtus in baptiſmum tendit, tu fac ſimiliter. Nónne manifeſtiſſima eſſet inſania, quod vellet aliquis Regem domum ſuam venire ad conuerſandum? Tu teneris ad illum ire, ille autem ad te nequaquam tenetur. Nunc autem ſacerdos iam eſt indutus ſacris veſtibus expectans te vt à lecto ſurgas, & manus & faciem laues, nónne hoc eſt Deum ad te venire, vt te inuiſat & alloquatur? Ita Chriſtus in baptiſmum venit iter à longè faciens, tanquam alius quiuis particularis homo, vt intelligas qua reuerentia Eccleſiæ Sacramenta ſint ſuſcipienda. Ex ea autem humilitate qua baptiſmum ſuſcipit, diſcere debes, quomodo in Eccleſia debeas eſſe. Nunc autem maximè deplorandum eſt, quanta irreuerentia multi ſint in Eccleſia, magnas ſedes ſecum ferunt, puluinos & alia id genus ſuperflua & vana. Aſpice igitur Chriſtum quomodo inter alios peccatores baptiſmum ſuſcipit; tu verò ſacramentum inter alios non vis accipere, ſed quia nobilis es (& inſanus & amens potiùs quàm nobilis) ſolus Euchariſtiæ ſacramentum vis ſuſcipere, quaſi videatur tuæ authoritati aliquid derogari, ſi cùm alijs accedas ad tantū & tam ineffabile

fabile ſacramentum. ¶ Aduerte autem quod quemadmodum duo fortes, & ad pugnam ſtructiſſimi homines, ex auditis ſolum & fama ſe cognoſcunt, deſiderant tamen facie ad faciem ſeipſos videre, & ſuarum virium in congreſſu aliquo experimentum facere: ita duo hi potentiſſimi homines, Chriſtus & beatus Ioannes, de humilitate in hoc baptiſmo quaſi certant, quis eorum humilior appareat. Ioannes ait: *Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* Et rurſus ait: *Non ſum dignus, ſoluere corrigiam calceamenti.* Sed Chriſtus: Vis ne mecum de humilitate certare? Ad id quod dicis, tu venis ad me, dico quod ego veniam vt quæram te, & manum eam quam dicis non eſſe dignam ſoluere corrigiam calciamentorum meorum, ſuper caput meum ponam in baptiſmo. &c.

73. Quare tunc Chriſtus orauerit.

Et orante. Nullam Chriſtus habebat neceſſitatem vt oraret, ſed vt exemplum præberet, & ſimul doceret orationem nobis eſſe faciendam poſt ablutionem peccatorum, & in ſtatu gratiæ, non in peccatis, in quo ſtatu nullum opus meritorium vitæ æternæ fieri poteſt. Etenim habetur in Eſaia Dominum dixiſſe: *Cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam.* Et adiecit: *Lauamini, mundi eſtote, auferte malum*, &c. ¶ Secundo orat Chriſtus vt ſcias poſt baptiſmum eſſe hominibus orandum vt introeant cœlum. Quia licet per baptiſmum aperiatur cœlum, & detur nobis gratia, & remittantur peccata; manet tamen fomes peccati nobiſcum, pugnans interius, & mundus & dæmones qui exterius apertiſſimum bellum aduerſus nos gerunt, contra quos antidotus ſaluberrimus & neceſſarius eſt oratio. Sic beatus Petrus admonet, dicens: *Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens*, &c. Ideoque vigilate in orationibus. Nam vt Paulus ait: *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates tenebrarum harum.* Sciendum autem eſt, antequam vltra progrediamur, formam baptiſmi Ioanniseſſe in nomine venturi, ſcilicet, Ieſu Chriſti, vt in Actis Apoſtolorum habetur, ſed hæc forma non erat Chriſto conueniens, ideoque incertum eſt ſub qua forma illum baptizauerit. Cùm baptizaretur tamen & oraret, ait noſter Lucas, quod.

74. Qualis fuerit apertio cœli.

Apertum eſt cælum. Non realiter, ſed ſecundum apparentiam, ſicut alibi dicitur de tempore diei iudicij, quod *ſtellæ de cœlo cadent.* Oportebat enim, vt ſecundum intellectum ſimplicium, quibus ſcriptura ſuas loquutiones accommodat, vt poſſint intelligere, vt exiret columba illa, & crederetur illa vox de cœlo venire, vt diceretur *cœlum apertum* fuiſſe. Ideo ſæpè in ſcriptura dicitur Deum habere pedes & manus, cùm nihil horum habeat. Et iſte modus de apertione cœli eſt ſatis vulgatus in ſcriptura. Sic in Geneſi dicitur: *Cataractæ cœli apertæ ſunt, & facta eſt pluuia magna.* Et in Deuteronomio: *Aperiet Dominus theſaurum ſuum optimum cœlum, vt tribuat pluuiam terræ tempore ſuo.* In quarto quoque volumine Regum ſcriptum eſt, quod cum diceret Eliſæus ſequenti die futuram eſſe abundantiam panis in Samaria, reſpondit quidam: *Si Dominus fecerit cataractas in cœlo, non eſſe poterit quod loqueris.* Sed iſta viſio de apertione cœli fuit corporaliter, licet non aperirentur cœli realiter, tamen videbantur hominibus quod aperirentur realiter, propter aliquem motum, vel figuram factam in nubibus. Nam naturaliter & ſæpe hoc fit, & vocantur tales impreſſiones *hiatus*. Hanc autem apertionem non ſolùm Chriſtus, ſed omnes qui illic aderant, quando Chriſtus baptizatus eſt, viderunt: nam aliàs fruſtrà cœli aperirentur, quia apertio facta fuit, vt illic aſtantes aliquid noui poſſent cognoſcere.

Voluit tamen Deus vt in baptiſmo cœli aperirentur, *primò* vt oſtenderet, quòd virtus cæleſtis deſcendebat de cœlo ad baptiſmum ſanctificandum, & ſuper quemcumque baptizatum. ¶ *Secundò*, quia in baptiſmo profitemur fidem, & baptiſmus fidei ſacramentum dicitur, per fidem autem inſpicimus cæleſtia, quæ ſenſum & rationem humanam excedunt. Ideoque cœlum apertum eſt, quia in baptiſmo fides nobis datur, per quam cæleſtia cognoſcimus, quæ ſine fide per humanam rationem cognoſci non poterant. ¶ *Tertiò*, quia per baptiſmum datur nobis introitus ad regnum cæleſte, quod per baptiſmum clauſum fuerat. 75. Quare apertio fuit cœli in baptiſmo Chriſti.

Præterea quemadmodum primi hominis ſuperbia cœlum clauſit, ſic Chriſti humilitas illud aperuit, & aditum ad id nobis patefecit. Obſerua etiam quod hic cœlum *apertum* dicitur, non tamen in Chriſti paſſione, in qua opertum fuit cœlum & tenebris obſcuratum, cùm reuera in Chriſti paſſione omnibus nobis apertum ſit, & latroni paruit, & ei Chriſtus dixit: *Hodie mecum eris in paradiſo.* Tunc enim ita fuit apertum, & antea ſic erat clauſum, vt neque Ioanni baptiſtæ ad illud ingreſſus eſſet. Multò meliùs in paſſione cœli aperiendi erant, quàm in baptiſmo. Sed audi. Quantum fuit ex merito Chriſti, tunc in baptiſmo cœli patuerunt: tantum enim fuit meritum illud, & tanta humilitas in hoc baptiſmo, vt vix pater potuerit ſe cohibere, quin cœlos aperiret, Chriſto ſe aquis immergente. Sed in die crucis cœli non monſtrantur aperti, quia dies illa fuit dies iræ, dies vltionis Domini, qua vindictam ſumpſit de peccatis noſtris in filio ſuo. Ita in Eſaia, *dies vltionis, dies redemptionis dicitur.* Item in cruce corpus Chriſti, quod quidem præſtantius erat cœlo, rumpitur, & aperitur, ideò ne quæras alterius cœli apertionem. Vbi maiora aperiuntur, non eſt neceſſe vt minora aperiantur.

Et deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum. Ex quo patet quod non fuit vera columba, quia ſpecies non accipitur hic pro natura ſpecifica, ſed pro ſimilitudine alicuius rei. Ex quo innuitur, quod non erat illud corpus verum quod oſtēdebatur, ſed ſpecies illius, id eſt, ſimiliſudo. Sicut non dicimus quod Chriſtus venit ad nos ſpecie corporea, ſed quòd venit in corpore. Sic ſi Spiritus ſanctus apparuiſſet in vera columba, ſicut Chriſtus in vero corpore, non diceretur quod deſcendit in corporali ſpecie, ſed quod deſcendit in corpore vel corporaliter. Etenim Angelus aliquis aſſumpſit illam ſimilitudinem columbæ conflatam ex aëre, non deſcendens de cœlo, ſed de aliqua parte altiſſima aeris, & mouit illam vſque ad Chriſtum, & ob hoc putabatur ex cœlo deſcendiſſe, quæ peracto ſuo munere in eam abijt materiam ex qua fuerat compoſita. Deus enim immutabilis & circumſcriptibilis non mouetur, neque deſcendit: dicitur tamen quod Spiritus ſanctus deſcendit; quia illa ſpecies columbæ, ſeu ſimilitudo, Spiritum ſanctum repræſentans, verè deſcendit, ſignificando Spi-

Marginal references: Ioan. 1. Eſai. 1. 1. Petr. 5. Eph. 6. Act. 17. Pſal. 109. Gen. 7. Deut. 28. 4. Reg. 7. Luc. 23. Eſai 61. Vatic. 1.

do Spiritum ſanctum deſcendere ſuper Chriſtum, qui tamen non deſcendebat, quia in Chriſto realiter erat.

Quare ſpiritus S. deſcenderit ſuper Chriſtum in ſpecie columbæ. Act. 2. Gen. 8.

76. Obſerua autem quod Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos in linguis igneis venit, quia venit illuminare Apoſtolos, & purgare eorum peccata, ſed ſuper Chriſtum in columbæ ſpecie deſcendit, vt Chriſti innocentiam demonſtraret. In cuius rei typum ſcriptum habetur in Geneſi, quòd columba poſt diluuium attulit virentis oliuæ ramum, per quam intelligitur innocentia manſuetudinis cum gratia vnctionis. Venit, inquam, Spiritus ſanctus, non vt gratiam Chriſto daret, qui ad plenitudinem acceperat, ſed ad manifeſtandum dignitatem, excellentiam & gloriam Chriſti. Et quia tunc magis peccatoribus ſe accommodabat, decuit eis innocentiam & ſanctitatem oſtendere per columbæ deſcenſum. ¶ Præterea in columbæ ſpecie Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum apparere voluit; quia non venit vt peccata per zelum percurreret, ſed vt per manſuetudinem toleraret. Vnde ipſi Ioanni & Iacobo, volentibus Samaritanos incendere, dixit: *Neſcitis, cuius ſpiritus eſtis: Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare.* ¶ Rurſus hic oſtenditur quales animas amat, qualeſque reddit ſpiritus ille cæleſtis, Nihil columba ſimplicius, aut à pugna raptuque alienius, tales amat, taleſque ſpiritus manſuetudinis facit, hoc eſt modeſtos, mites, & manſuetos, &c. ¶ Denique vt concludam, columba non venit ad hominem, niſi cum eſt ipſi homini familiaris, domeſtica & amica. Ita venit Spiritus ſanctus ad nos, vt familiaris, vt domeſticus, & vt amicus. O rem inauditam Deus homini ſe familiarem præſtat, vt familiaris eſt columba, quæ ad hominis manus ſine vllo metu accedit. Credo certiſſimè hoc voluiſſe Dominum per columbæ in ſe aduentum indicare, quod Spiritus ſanctus olim antiquis hominibus erat velut ferus, velut intractabilis, ſed per Chriſtum factus eſt hominibus amicus, ita vt ſicut inter domeſticas opes habent homines ſuas columbas, ita nunc homines inter domeſticas ſibi diuitias Spiritum ſanctum habere ſe putent. O verè diuitem qui Deum poſſidet! ¶ Et quidem columba fœcundiſſima eſt, non tamen ſibi, ſed Domino ſuo parit. Ita Spiritus ſanctus in nobis fœcundiſſimus eſt, quia fœcundos nos reddit, eam tamen fœcunditatem, non in ſuam, ſed in noſtram vult cedere vtilitatem. Ex quibus habes Chriſtiani hominis mores columbini ſunt, mites atque fœcundi. Sed de his ſatis.

Luc. 9.

Et vox de cælo facta eſt. Hæc vox non fuit formata

77. Quomodo vox facta de cœlo.

à Patre, nec ab aliqua diuina perſona. Deus etenim non poteſt aliquam vocem formare; quia Deus nihil poteſt facere cum ſucceſſione, formare tamen vocem fieri non poteſt niſi cum ſucceſſione; quia vox eſt quidam ſonus continuus, & quamdiu durat iſte ſonus, oportet quod vocans actualiter impellat, & frangat aërem ad formationem vocis, & ſic eſt actio cum ſucceſſione, quod quidem Deo non conuenit. Quapropter hæc vox formata fuit ab aliquo Angelo, qui poteſt formare voces in corpore aſſumpto, vt patet de Angelo Gabriele, qui verè loquutus eſt beatæ Virgini Mariæ, & de multis alijs. Conuenit autem hoc Angelis, quia ipſi ſunt Dei miniſtri, vt Pſalmiſta ait, & Paulus etiam ad Hebræos. Et quia ea quæ quis facit per miniſtrum ſuum, dicitur quòd ipſe facit; ſic quia Angelus formauit iſtam vocem loco Patris, dicitur Patrem loquutum fuiſſe. Sic in ſcriptura dicitur, quod Salomon ædificauit templum Domino, tamen ipſe nihil laboris contulit, ſed miniſtri eius. Qui modus loquendi frequens eſt, & vſitatus in ſcriptura, quia multoties dicitur, quod Dominus fuit loquutus Abrahæ, Iacob, & Moyſi, & Dauid, & alijs, & erat Angelus qui loquebatur eis, vt B. Stephanus dicit in Actis, & Paulus ad Galatas. Quia ille Angelus loquebatur loco Dei, & vices illius gerebat in illo actu, dicitur quod Deus loquebatur. Sic iſta vox formata fuit ab Angelo in aëre propinquo iuxta Chriſtum. ¶ Dicitur hæc *vox facta de cælis*, non quod de cœlo venerit, ſed quia venit de aëre. Aër enim in ſcriptura cœlum dicitur, ſicut infra noſter Lucas ait de ſemine illo; quod cecidit ſecus viam, quod volucres cœli comederunt. Sed quid hæc vox dixit, audiamus.

Pſal. 103. Hebr. 1. 3 Reg. 6. 2 Petr. 2. Act. 7. Galat. 5. Luc. 8.

Tu es filius meus dilectus, Conſubſtantialis, coæternus, naturalis, & vnicus. *Dilectus* (inquam) quia quatenus Deus, illum diligo amore infinito & æterno, ſicut meipſum: ſecundum vero humanitatem aſſumptam, diligo eum magis quam totum vniuerſum, quoniam maius bonum contuli illi ſoli quam totis creaturis ſimul, nempe perſonalem vnionem cum verbo, & gratiam ſine menſura. 78.

In te complacui mihi, Id eſt, in quo voluntas mea implebitur, quantum ad reparationem generis humani, propter quod Saluator ipſe ait: *Quæ placita ſunt ei, facio ſemper.* Si enim *lætatur Deus in operibus ſuis*, & ſi *beneplacitum eſt Domino in populo ſuo*, quantò magis in filio ſuo vnigenito delectabitur & complacebit, in quo nihil diſſimilitudinis, nihil cõtrarietatis, nihil denique mali inuenitur? ¶ Demum ſecundum diuinitatem Chriſti complacet ſibi pater in filio complacentia infinita; ſecundùm vero humanitatem aſſumptam habet in eo complacentiam ſingularem tanquam in filio obedientiſſimo. Hoc eſt, quod per Eſaiam pater loquitur Chriſto, dicens: *Ecce puer meus, ſuſcipiam eum: electus meus, complacuit ſibi in illo anima mea, dedi ſpiritum meum ſuper eum.* Bonitas etiam diuini amoris notatur, cum ait: *In quo mihi complacui.* Sunt enim ſæpè in nobis complacentiæ voluntatis, non ſecundum rationem, ideoque non bonæ: Deus vero quodcumque vult, illud eſt bonum, quippe eius voluntas omnimoda ratione abundat, & cuius ratio bona ſemper quærit. ¶ Perpende autem quod ſæpè in ſcriptura præteritum ponitur pro præſenti, vt hic *complacui*, habetur pro complaceo. Et *tolle filium tuum, quem dilexiſti*, vt eſt in Hebræo, habetur pro *diligis*. Eſt etiam pulcherrimum exemplum in Ioanne, cùm Chriſtus dixit Mariæ Magdalenæ: *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem meum.* Aſcendi pro aſcendo ponitur. Hoc eſt, quadraginta dies apud vos commoraturus ſum, & ideo ne ſis in me tangendo occupata, ſed propera, curre & annuncia diſcipulis meis, præcipuè Petro, me iam à mortuis ſurrexiſſe. Alioquin nunquam ſe tangi à Magdalena prohibuiſſet, qui libenter ſe poſtea tangi permiſit à Magdalena & alijs mulieribus. Lege Ambroſium. 79.

Ioan. 9. Pſal. 103. Eſai. 42. Gen. 22. Ioan. 20. Matt. 28. Amb. l. de Abrah. cap. 8.

Porro Matthæus dixit: *Hic eſt filius meus dilectus,* ſed Lucas ait: *tu es filius meus dilectus,* Ad eandem ſen- 80.

ſententiam explicandum valet. Vox etenim cæleſtis vnum horum dixit, ſed Matthæus oſtendere voluit, ad id valere verba quæ dicta ſunt, vt illis potius qui audiebant iudicaretur quod ipſe eſſet filius Dei. Non enim Chriſto indicabatur, quod ipſe iam rectè nouerat, ſed vt qui aderant, audirent, propter quos facta eſt hæc vox. Præterea vox patria ſolum Chriſtum deſignat, & de illo dicit:
Matt. 17. *Hic eſt filius meus dilectus*, vt hoc veluti maximo teſtimonio & ſolatio confirmati, illi crederemus neque dubitaremus omnem noſtram ſpem in illo collocare. ¶ Obſerua quod hæc vox patris, & ſub his verbis in baptiſmo tantum, & in Chriſti transfiguratione audita eſt. In baptiſmo facta eſt, ad ſignificandum quòd in baptiſmo efficitur homo filius Dei adoptiuus. Adoptio autem filiorum Dei, quæ eſt per quandam conformitatem imaginis ad filium Dei naturalem, fit per gratiam in hoc ſæculo, quæ eſt conformitas imperfecta, & per gloriam in alio ſæculo, quæ erit perfecta. Iuxta
1. Ioan. 3. illud Ioannis: *Nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus namque quod cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* Igitur quia gratiam conſequimur in baptiſmo, & in transfiguratione claritatem gloriæ; ideo tantum in baptiſmo & in transfiguratione demonſtratur Chriſti filiatio, & auditum eſt: *hic eſt filius meus dilectus.*

81. Deus exaltat humiliantes ſeipſos.

Ad noſtram autem eruditionem hic diligenter obſeruandum eſt, quod Chriſtus in hoc baptiſmo, vbi tantam oſtendit humilitatem, & rerum mundanarum contemptum; vocem patris audiuit, & Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ apparuit, ita vt à Patre ſimul & Spiritu ſancto honoratus & exaltatus fuerit. Vbi clarè & manifeſtè docemur, quòd ſi honoribus & gloriæ ſtudemus, vt illos faciliùs aſſequamur, operæ pretium eſt eos contemnere & fugere. In hac tanta animi humilitate & abiectione, vox patris audita eſt, dicens: *Hic eſt filius meus dilectus.* Ac ſi diceret. Hic non eſt peccator, vt vos putatis, ſed filius eſt Dei. Columba quæ ſine felle eſt, oſtendit quod hic humilis Ieſus caret felle peccati. Vides iam quomodo per eam viam quam accepit vt honorem contemneret, per eandem illum inuenit? Hoc idem Chriſtus conſequutus fuit in quocumque negotio, & re ſuſcepta in vita ſua: nam vbicumque ſeipſum magis humiliauit, ibi maiorem gloriam fuit adep-
Luc. 2. tus. Naſcitur in ſtabulo, tuncque laudatur ab Angelis, & canunt. Cùm tanquam peccator circumciditur, ſtatim ibi imponitur illi nomen *Ieſus*, hoc eſt
Matt. 27. ſaluator. Moritur in cruce tanquam ſceleratus inter duos latrones, ibique gloriam ſuam Deus oſtendit, obſcurans cœlum, ſolem & ſtellas, & Centurio illum glorificauit & magnificauit. Hic autem cùm tanquam peccator baptizaretur, à patre filius Dei vocatur & extollitur. Vt hinc diſcant omnes qui membra Dei ſunt, hac via contemptus & humilitatis incedere, vt inde immortale ſibi nomen & gloriam conſequantur.

Verſ. 23. *Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta.* Habebat viginti nouem annos, & tredecim dies, quia ſexta die Ianuarij, in eadem die qua Magi venerunt ab oriente adorare Chriſtum, baptizatus eſt à Ioanne in Iordanis flumine. Hæc enim eſt ætas
Matth. 2. perfecta, in qua homo probus vel improbus cognoſcitur. Ideoque filij Gerſon non niſi ab annis triginta vſque ad quadraginta numerabantur. Sed iam ad Chriſti genealogiam deueniamus. Num. 4.

Et putabatur filius Ioſeph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Leui. Qui ſcilicet, Ioſeph fuit filius Heli, qui, ſcilicet, Heli fuit filius Mathat, qui Mathat fuit filius Leui, & ſic deinceps de omnibus aliis loquendum eſt vſque in finem. Hic deſcribit Lucas Chriſti genealogiam, incipiens ab inferiori ad ſuperiorem, ſcilicet, ab Ioſeph, & finem faciens in Deo patre. Sed antequam de hac genealogia diſcutiamus, operæpretium eſt ſcire, cur Luc. & Matth. etiam ſcribunt Chriſti genealogiam, cùm Paulus contrarium doceat: ait enim Timothæo ſcribens: *Rogaui te, vt maneres Epheſi, cùm irem in Macedoniam, vt denunciares quibuſdam, ne intenderent fabulis & genealogijs.* Tito etiam ait: *Stultas autem quæſtiones & genealogias deuita: ſunt enim inutiles & vana.* Si igitur hoc ita ſe habet, eſtque vanitas & amentia de genere & ſtirpe agere; quare Euangeliſta noſter ita ſerio genealogiam Chriſti narrat? Nulla eſt contradictio inter D. Lucam & Paulum, quandoquidem vterque diuino afflatus ſpiritu ſcripſerunt. Sed ad hæc reſpondetur; quòd inter Iudæos multæ erant quæſtiones & diſſidia de genere & ſanguine: alij namque gloriabantur à Moyſe deſcendere, alij à Ioſue, alij à Caleb, & ſuper hac re magna erat diſceptatio. Quapropter Paulus tantis diſſidijs voluit eſſe impedimento. At vero opus erat facto, vt Euangeliſta Chriſti genealogiam ſcriberet, vt oſtenderet Iudæis, quod Ieſus erat Meſſias promiſſus in lege, deſcendens ab Abraham, & à domo Dauid: nam aliter non illum vt Meſſiam & Chriſtum accepiſſent. ¶ Neceſſarium erat fidei noſtræ, vt videremus hunc fuiſſe Chriſtum promiſſum patribus veteris Teſtamenti, & quod ſecundum carnem futurus erat filius Dauid & Abraham. Ideoque aduerte, quod cum in Geneſi Deus dixiſſet, ſubuerſurum eſſe cunctum orbem aquis diluuij, nunquam pro hominibus Deum orauit Noë. At vero è contra Moyſes, cum dixiſſet illi Dominus, populum Iſraëliticum velle ſubuertere, magnis precibus & orationibus ad Deum factis pro populo rogauit, dicens: *Parce populo, aut dele me de libro vitæ.* Quare igitur Moyſes Deum orauit pro populo & non Noë? maior namque fuit iactura tempore Noë, quandoquidem omne genus humanum obruebatur, exemptis octo hominibus. At tempore Moyſi non niſi Iſraël perdebatur. Nihilominus orauit Moyſes, & non Noë: nam tempore Noë non erat promiſſio Chriſti facta, vt tempore Moyſi. Promiſerat Dominus Abrahæ ex generatione ſua venturum Chriſtum, videbat autem Moyſes in illo populo eſſe omnem generationem Abrahæ, ex qua naſciturus erat Chriſtus, at ſi ille populus deſtrueretur, diuina promiſſio non adimpleretur, quod quidem inconueniens erat, & vt malum hoc vitaret, orabat Moyſes tanta inſtantia, hoc promiſſum in memoriam repetens dicens: *Recordare Abraham, Iſaac, Iſraël ſeruorum tuorum, quibus iuraſti per temetipſum, dicens: Multiplicabo,* &c. Hac igitur de cauſa cum deceret, vt Dominus verbum ſuum adimpleret, tanta cura & diligentia hanc genealogiam ſcribit, vt oſtendat Deum veracem eſſe in promiſſionibus ſuis, & Chriſtum eſſe filium Abraham & Dauid, & reliquorum patrum, quibus factum fuit promiſſum.

82. De genealogia Chriſti. Quæſtio. 1. Tim. 1. Tit. 3. Reſponſio. Gen. 6. Exod. 32. Gen. 12 & 15.

83. Sed iam Chriſti genealogiam cõſideremus. Tota genealogia computato Chriſto & Deo, continet ſeptuaginta ſex perſonas, ſecundum generationes quinque ætatum ordine inuerſo procedẽdo. Quintæ ætatis finis eſt Chriſtus, & primus Salatiel poſt transmigrationem Babylonis. Generationis quartæ ætatis finis eſt Salatiel in transmigratione Babylonis, & principium Dauid. Generationis tertiæ ætatis finis eſt Dauid, principium tamen Abraham. Generationis ſecundæ ætatis finis eſt Abraham, & principium Noë. Generationis primæ ætatis finis eſt Noë, & principium Adam. Chriſti autem genealogiam duo Euangeliſtæ ſcripſerunt, Matthæus videlicet & Lucas: Matthæus enim ad eos, qui ex circumciſione erant ſcribens, non altius, quàm ad Abraham genealogiam duxit, ſed hoc principio ſumpto vſque ad Chriſtum deſcendens, oſtendit ſolum, quod ex ſemine Abrahæ & Dauid natus eſſet ſecundum promiſſa ad illos facta. Nihil enim æquè eos delectabat, qui ex Iudæis credidérant, atque audire, quod ex ſemine Abrahæ & Dauid natus eſſet Chriſtus. Lucas verò perfectam tradit generationem incipiens à Chriſto, & vſque ad Adam aſcendens, vt demonſtraret, quod generationibus ſeparatus ſit nouus Adam à veteri, & ſuper quod generationes dominium habuerit peccatum. Differentia igitur rerum demonſtratarum differẽtiam fecit demonſtrantium. Siquidem Matthæus neceſſario faciens mentionem Abrahæ, ab hoc merito deſcendit ad Chriſtum, cuius genealogia deſcribitur: Lucas vero, qui ad huiuſmodi neceſſitatem mentionis Abrahæ faciendę non inducebatur neceſſariò, à Chriſto inchoans, quia apud Hebręos conſuetum eſſet diligenter exquiſiuit, & iuxta id quod exquiſierat genealogiam cõtexuit. Matthæus ſcripſit Hebræis, quorum affectibus ſciebat fore gratiſſimum, ſi perſpexiſſent Chriſtum eſſe filium Abrahæ & Dauid. Lucas autem, quia Gentibus ſcripſit, ab Adam vſque ad Chriſtum protendit genealogiæ ſeriem, vt intelligas Chriſti gratiam non ad Iudęos ſolum, ſed ad vniuerſum mortalium genus perueniſſe. Præterea Matthæus deſcendendo, & Lucas aſcendendo narrant Chriſti genealogiam; quia natura eſt principium propagandi, & gratia reducendi. Matthæus ab exordio incipit, & Lucas ab anno trigeſimo, quia ille tractat de exordio naſcendi, hic & vero reconciliãdi. Matthæus à principio, Lucas à Baptiſmo, quia ille generationem, hic vero regenerationem præcipuè attendit. Matthæus vſque ad Abraham, & Lucas vſque ad Deum deſcribit, quia ille naturam ſcribit, ille gratiam, quæ filios ſanctificat. Tractat igitur Matthęus de Chriſti generatione prout deſcendit ad nos. Lucas tamẽ de Chriſti generatione quodã modo ſpeciali, prout per eã ad Deum aſcẽdimus. Ideò incipit poſt Chriſti baptiſmum, quia in baptiſmo ſpiritualiter regeneramur, talis autem regeneratio fit per gratiam aſcendendo. Ideo Matthæus ponit aliquas mulieres, vt Thamar, Ruth, Bethſabee, Raab, quia carnalem Chriſti ad nos deſcenſum determinat, in quo mulieres concurrunt. Lucas autem nullam mulierem deſcribit, quia de generatione tractat, per quam ad Deum aſcendimus, quem aſcenſum mulieres impediunt potiùs, quàm iuuant. ¶ Deinde aduertendum, quòd in hac genealogia non ponuntur primogeniti Adam, Abraham, Iſaac & Iacob, ſed ſecundo geniti Abrahę & Iſaac, quia Iſraël reprobandus erat, quia erat primogenitus. Vnde Dominus dixit Moyſi in Madian, vt diceret Pharaoni: *Hæc dicit Dominus: Filius meus primogenitus Iſraël*, fuit populus Iudaicus adumbratus in Caino, Iſmaële & Eſau primogenitis. Gentilicus vero in Abraham, Iſaac & Iacob ſecundo genitis. Reprobandus erat Iſraël in ſua perfidia manens, Gentilicus vero eligendus. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri:* Ideo Iſaac dixit primogenito Eſau. Fratri tuo ſeruies. Futurum erat vt populus Iſraël primogenitus ſeruiret Gentilico, vt nunc videmus. Sed de his hactenus. 84

Igitur omnibus his omiſſis, vt hæc genealogia integrè & perfectè cognoſci & capi poſſit, ſub breui epilogo eam deſcribere placuit in tui gratiam & claritatem, & in Euangeliſtarum concordiam. Prius ergo ſecundum Lucam, ab Adam vſque ad Abraham ſingulas generationes ſcribẽmus, In quibus nulla vel patua difficultas inuenitur, vt in ſubiecto indice patebit.

Margin notes: Genealogia Chriſti quali- ter deſcri- pta à Matthæo & Luca. — Exod. 4. — Ioan. 1. — Gen. 27.

	DEVS creauit Adam.	Geneſ. 1.
1	Adam genuit Seth.	
2	Seth genuit Enos.	
3	Enos genuit Cainam.	
4	Cainam genuit Malaleel.	
5	Malaleel genuit Iared.	
6	Iared genuit Enoch.	
7	Enoch genuit Mathuſalem.	Geneſ. 5. & 1. Paralyp. 1.
8	Mathuſalem genuit Lamech.	
9	Lamech genuit Noë.	
10	Noë genuit Sem.	
11	Sem genuit Arphaxad.	
12	Arphaxad genuit Sale.	Geneſ. 1. & 1. Paralyp. 1.
13	Sale qui fuit Cainam, genuit Heber.	
14	Heber genuit Phalech.	
15	Phalech genuit Rheu vel Ragan.	
16	Rheu genuit Saruch.	
17	Saruch genuit Nacor.	
18	Nacor genuit Thare.	
19	Thare genuit Abraham.	Geneſ. 11. & 1. Paralyp. 1.

Secun-

Secundùm Lucam & Matthæum ſimul, ſequentes generationes vſque ad Dauid incluſiuè nullam diſſonantiam prætendunt.

20 Abrabam genuit Iſaac.
21 Iſaac gennit Iacob.
22 Iacob genuit Iudam.
23 Iudas genuit Phares.
24 Phares genuit Eſron.
25 Eſron genuit Aram.
26 Aram genuit Aminadab.
27 Aminadab genuit Naaſon.
28 Naaſon genuit Salmon.
29 Salmon genuit Booz.
30 Booz genuit Oheth.
31 Obeth genuit Ieſſe.
32 Ieſſe ſiue Iſai,genuit Dauid.
33 Dauid Rex genuit Nathan & Salomonem, vtrumque ex Bethſabee.

} Rut.4. & Paralyp. 1.

Hunc autem Nathan, ex cuius linea ſequitur Lucas genealogiam,diuertens à Matthæo, multi putauerunt fuiſſe illum ſanctum prophetam Nathan,quem ob ſanctitatem adoptauit Dauid in filium,quod falſiſſimum eſt.Nam Nathan filius fuit legitimus Dauid, & frater Salomonis ex eadem matre genitus, vt habetur in primo libro Paralyp.cap.3. Ad huius Nathan poſteritatem regnum pertinebat ex adiecto Dauid, quando Salomonis ſtirps defeciſſet,quod colligi poteſt ex. 3.Reg. cap.4. vbi Nathan Abiſar inſtitutus dicitur,hoc eſt,regiæ Stirpis inſtaurator.Nunc ſequitur Lucas lineam Nathan, & Matthæus lineam Salomonis.

Regni ſucceſſores.		Reges Iuda.
34 Nathan.2.Regum.15.& 1.Paralyp.3.		Salomon.2.Reg.12.& 1.Paral.3.
35 Mathat qui & Abiaſar. 3.Reg.4.		Roboam.3.Reg.14.
36 Menna.		Ahia.3.Reg.15.
37 Melcha.	Ex Luca,	Aſa.3.Reg.15.
38 Heliachin.	& Philone,	Ioſaphat.2.Reg.22.
39 Ionas.		Ioram.4.Reg.8.
40 Ioſeph.		Ochozias,qui & Ioachaz. 2.Paral.21.In hoc defecit linea Salomonis,& ideo Matthęus ad lineam Nathan diuertit cum Luca, relinquens tres reges,ſcilicet,Ochoziam,Ioas,& Amaſiam.
41 Iudas.		

Reges ex ſucceſſione.

42 Simeon qui & Ioas & Heli.4.Reg.11.
43 Leui qui & Amazias 4.Reg.14.
44 Mathat qui Azarias & Ozias 4.Reg.15.
45 Iorim qui & Ionathan.4.Reg.15.
46 Eliezer qui & Achaz.4. Reg.19.
47 Ieſus qui Ezechias.4,Reg.18.
48 Her qni & Manaſſes.4.Reg.21.
49 Helmadam qui & Amon.4.Reg.21.
50 Thoſam qui & Ioſias,4.Reg.22.
51 Addi qui & Ioachaz.4.Reg.23.
52 Melchi & Ioacim vel Eliacim.4.Reg.23.
53 Neri qui & Ioakim,Ieconias & Heli.4.Reg.24.
54 Salatlel qui & Meſezebeel.1.Par.3.& Neem.3.
55 Zorobahel qui & Barachias, genuit Rheſa & Abiud fratres videlicet,Moſollam & Ananiam. 1.Paral.3. & Neem.3.

} Ex Luca,& Philone, & ex Matthæo.

Sequitnr Lucas lineam Rheſa.		Sequitur Matthæus lineam Abiud.	
56 Rheſa qui & Moſollam. 1.Paral.3.		Abiud qui & Ananias:	
57 Ioannaben,Rheſa.		Eliachim.	
58 Iudas cognomine Hyrcanus.		Azor.	
59 Ioſeph vel Ioſephus.		Sadoch.	
60 Semei qui Ahner.	Ex Luca,	Achim.	Ex Matthæo.
61 Matthathiaa qui Helih.	& Philone.	Eliud.	
62 Maat qui & Aſar.		Eleazar.	
63 Nage,vel Nagit qui Artaxat.		Mathan.	
64 Helih qui & Aggai.		Iacob.	

Naum

65 Naum qui & Moslot.
66 Amos qui & Scirah.
67 Mathathias qui & Siloa.
68 Ioseph vel Iosephus Iunior, qui Arses.
69 Ioãne, qui & Iãnęus, qui & secũdus Hyrcanus.
70 Melchi.
71 Leui.
72 Mathat.
73 Heli qui & Ioachim pater Mariæ.
74 Maria Virgo Mater Christi.
75 IESVS Christus filius eius.

Ioseph vir Mariæ de qua natus est Christus.

Ex Luca & Syrorum libris.

85. LVCAS ergo Euangelista prosequitur generationes omnes iuxta naturam procedentes, directè secundum lineam Nathan, & incepit à patre beatæ Virginis, qui dictus est *Heli* & *Ioachim*, fuit enim binomius vt refert D. Augustinus. Philo etiam Iudæus ait, quod apud Syrios *Ioachim*, *Heli* & *Eliachim* idem sunt. Euangelista noster Lucas proprium nomen accepit quod fuit Heli, sed Ecclesia nomen eius vulgare, quod fuit Iehoachim siue Ioachim. Quia multi ex Hebræis fuerunt binomij, multi errauerunt: nam scripturæ consuetudo est (vt Hieron. annotat contra Heluidium) eundem hominem diuersis nominibus nuncupare. Raguel socer Moysi & Ietro dicitur. Gedeon nullis causis prætermissis subito vocatur Ieroboal. Pater quoque Dauid Isai, Iesse, & Naas appellatur. Et etiam mons Tabor Ithabiricum dicitur, & Hermon Phœnices cognominant Sanior & Amorrhæus cognominat eum Sanir. In nouo etiam testamento Petrus dicitur Simon & Cephas, & Iudas Zelotes in alio Euangelio Thaddæus dicitur, & sic illum vocauit Marcus, & Matthæus vocat illum Iebbæum, & Lucas Iudam Iacobi. Certum est autem Euangelistas non errasse in nominibus Apostolorum, sed quia moris erat binis vel ternis nominibus vti apud Hebræos. In titulo etiam Psalmi septimi inuenitur scriptum, Psalmus Dauid, quem cecinit Domino pro verbis Chusi filij Iemini. Et in libris Regum legimus fuisse filium Arachi, duplex enim nomen habuit pater Chusi: Aminadab etiam à Matthæo & Luca vocatur filius Aram, & in 1. Paralipomenon hic Aram pater Aminadab vocatur Ram. Sed de his satis: nam huiuscemodi innumerabilia exempla quisque si studium & diligentiam adhibeat, ex scripturis poterit erogare. Et multi interpretantes scripturam allucinantur propter nominum varietatem & æquiuocationem. Lege si placet D. Hieron. Hac de causa quamplurimi, quia dicit Lucas de Ioseph, qui fuit Heli, dixerunt, quod Iacob & Heli fuerunt fratres, mortuoque Heli absque liberis, quod Iacob frater eius, vt semen ac nomen eius suscitaret (vt lex præceperat) eius vxorem duxit, ex qua ipsum Ioseph genuit: eam ob rem alterum secundum naturam, alterum secundum legem ei patrem fuisse dicunt.

L. 2. quæst. Euang. c. 5. — *Iud. 6.* — *2. Reg. 17.* — *Matth. 1.* — *Luc. 3.* — *1. Par. 2.* — *Hier in Ezech. 6. 25.*

86. ¶ Sed certè nimiùm fallunt, qui Iacob & Heli, licet ex eadem tribu fuerint, atque ex Dauidica stirpe prodierint, fratres tamen esse non potuerunt, cùm alter per lineam Abiud, & alter per lineam Rhese descenderint à Zorobabel, ideoque valde distantes erant. Quapropter cùm hic dicitur, *fuit*, intellige quod fuit filius, & in primo, *fuit*, & in vltimo non accipitur sicut in alijs In vltimo *fuit*, scilicet *qui fuit Dei*, intellige qui fuit creatura Dei; & in primo cùm dicit, *qui fuit Heli*, intellige quod fuit gener Heli, quia scriptura generos consueuit filios nominare, vt in Genesi dicitur de Iacob iuxta Hebraicam veritatem: *Surrexerunt omnes filij eius, & omnes filiæ eius, vt consolarentur eum.* Et translatio septuaginta interpretum sic habet: *Venerunt omnes filij eius & filiæ, & cœperunt consolari eum:* Iacob tamen Dinam vnicam filiam habuit, sed scriptura vxores filiorum *filias* vocat. *Gen. 37.*

Aduerte etiam quod Lucas scribit generationem Christi naturalem per viam Nathan; Matthæus vero describit primo generationes secũdum lineam Salomonis regis vsque ad eius extinctionem, qua deficiente, postea coactus est diuertere ad lineam Nathan, quia ex eo erant geniti regni successores. Ideoque verissimum est quod Christus descendit à Dauid: nam vt Paulus ait, *factus est ei ex semine Dauid secundum carnem*, sed non fuit Christus filius Salomonis, (vt ego existimo) nam linea Salomonis defecit interfecto à Iesu Ochozia, & hoc fuit peccatis suis existentibus in causa. Sed ipse Christus processit ex Dauid per lineam Nathan filij Dauid legitimi, & fratris Salomonis. Nam interfecto Ochozia & cæsa Athalia, successit in regnum Ioas, qui descendit ex linea Nathan. Siquidem orta lite inter filios Dauid quos ex Bethsabee habuit, qui fuerunt quatuor, scilicet Simma, Sobab, Nathan & Salomon, quis in regno præcederet, Dauid edicto statuit à iunioribus inchoari, & vt alter alteri succederet, quando posteritas naturalis deficeret. Itaque à Salomone minimo cœptũ est, & à Nathan illi natu proximiore filio dicto Athiasar & Mathat, & posteris eius Athiasarim atque Mathatim, id est, vt omnes dicerentur, & essent fratres principis, & donati tempore ad succedendum. Hinc vsque ad Iosaphat & Ochoziam posteritas Nathan semper dicta est Athiasarim. Nam quos occidit Ioram posteros Nathan, quos pater in tribu Iuda præter decretum honorauerat, filij Iosaphat, fratres Ioram dicti sunt. Similiter infantes eorum, quos Ioram liberos quidem, sed reditu vacuos in tribu Iuda reliquerat, dicti sunt fratres & filiæ Ochoziæ, cùm tamen Ochozias vnicus solus ex Ioram & Salomone superstes esset. Quo perempto, omnem stirpem regiam Athiasarim Athalia conata est delere, nisi prouidentia Iosabeth sororis Ochoziæ saluatus esset minimus ex Athiasarim infans Helih qui & Ioas primus ex domo Dauid & posteritate Nathan. Pro quo Mizmor, id est, Psalmus à dextro & læuo choro decantatus fuit, qui à septuaginta senioribus septuagesimus quartus positus est, & sub Ioiada institutus, ne disperderet Deus funditus domum Dauid, vbi finierat proles Salomonis. Ab isto Ioa atque deinceps in memorationem, reges semper binomij & trinomij fuerunt. Nam iste primus dictus est Helih, Ioas, & Si-

87. *Per quã lineam generationis descendat Christus.* — *Rom. 1.* — *4. Reg. 10 & 11.* — *1. Par. 3.* — *2. Par. 21.* — *2. Par. 22.* — *4. Reg. 11.*

meon,

meon, ſicut Ieſus dictus eſt Ezechias, & Her vocatua eſt Manaſſes. ¶ Igitur Matthæus eum Luca cõuenit vſque ad Dauid, & tunc Matthæus ſequitur lineam Salomonis vſque ad Ochoziam, & Lucas lineam Nathan, & poſt Ochoziam conuenit Matthæus cum Luca vſque ad Zorobabel filium Salatiel, qui genuit duos filios, ſcilicet, Rheſa & Abiud. Tunc diuertit Matth. à Luca, & ſequitur lineam Abiud, & Lucas lineam Rheſa. Ex Rheſa deſcendit virgo Maria, & ex Abiud deſcendit Ioſeph. Itaque vterque tam Ioſeph quam Maria deſcendit à Dauid per lineam Nathan, ſed vnus deſcendit per vnum ramum, ſcilicet, Maria per Rheſa, & Ioſeph per alium ramum, ſcilicet, per Abiud: qui Rheſa, & Abiud fratres fuerunt, ambo filij Zorobabel.

88. Præterea Salatiel, qui à Matthæo dicitur filius Ieconiæ, idem eſt cum Salatiele, qui à Luca dicitur filius Neri, quia idem vir dictus eſt Ieconias, Neri, Ioachim & Heli: nam Ieconias, qui & Neri, cognominatus eſt Salatiel in ipſa captiuitate, hoc eſt, poſt ſeptuaginta annos à deſolatione templi. Cùm ergo Matthæus dicit, *poſt tranſmigrationem Babylonis Ieconias genuit Salatiel*, non eſt intelligendum, quòd ſoluta captiuitate genuit eum, ſed facta tran-
89. ſmigratione in ipſo captiuitatis tempore. ¶ Rurſus obſeruandum, quod deſcendentes de Rheſa, citiùs genuerunt; & geniti ex Abiud, tardius conceſſum eſt eis generare; & ideò plures generationes ſunt iuxta Lucam quàm iuxta Matthæum. Nulla ergo diſſonantia reperitur inter Matthæum & Lucam, ſed vterque veram Chriſti genealogiam rectè deſcripſit, nec oportet dicere quòd Lucas filios poſuit legales & adoptiuos, vt multi falsò dixerunt, cùm Lucas ſicut & Matthæus ponat filios naturaliter genitos, niſi tantum vnum Ioſeph ſponſum Virginis, quem filium ait eſſe *Heli*, id eſt, Ioachim: Filium (inquam) non naturalem, ſed generum eius. Sed iam colligenda ſunt vela, & finis huic capiti imponendus. Ad explanationem ergo ſequentis capitis accedamus.

CAPVT IV.

1. ENARRATIS iam tandem his quæ pertinent ad ingreſſum Saluatoris in hunc mundũ, nunc Euangeliſta deſcribit ea quæ Chriſtus geſſit in tribus vltimis annis vitæ ſuæ. Aderat iam tem-
Matt. 5. pus in quo *lucerna* poſita *ſuper candelabrum* illumina-
Ioan. 1. ret *omnem hominem venientem in hunc mundum*, vt ad agnitionem ſui omnes attraheret, qui in tenebris
Luc. 8. & in vmbra mortis ſedebant. Iam ergo Lucas agit de Chriſti progreſſu per hunc mundum, de eius ieiunio, prædicatione, & miraculorum operatione.
Act. 1. Cùm autem in Actis Apoſtolorum Lucas noſter dicat de Chriſto, *cœpit facere & docere*, prius nunc ipſe ieiunat, tanquam ſtrenuus & magnanimus dux, qui milites ſuos ad bellum volens incendere & inflammare, aduerſus primos inimicorum impetus in acie ſe conſtituit, priùs (inquam) ipſe ieiunat quadraginta diebus in deſerto, antequam populis ieiunium & pœnitentiam prædicet. Quo nimirum facto prædicatores verbi Domini monet, quid facere debeant, antequam populo verbum Dei proponant, vt digne & vtiliter prædicent. Prius namque ipſi vitio carere debent, & tanquam aurum ſeipſos purgare pœnitentia & ieiunio, Sic ille eximius prædicator huius exempli non immemor faciebat, qui dixit: *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitu-* 1. Cor. 9. *tem redigo, ne fortè cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.* Etenim lux in lampade oleo ſuſtentatur, ſic prædicatorum doctrina, quę lux eſt ſplendidiſſima, lippos humanarum mentium oculos illuminans, & tenebras caliginoſas peccati fugans & expellens, oportet vt oleo miſericordiæ, pietatis, & bonorum operum foueatur & ſuſtentetur. Mirabile quippe eſſet, & res monſtro quàm ſimillima, ſi aliquis maiorem haberet linguam quàm manus; ſiquidem maior eſt manus quàm lingua: & ſi quis ita magnam haberet linguam, vel manum ita paruam, vt lingua manum excederet, res eſſet proculdubio admiratione digniſſima. Sic eſt prædicator, qui multa docet, & parum aut nihil operatur. Chriſtus iam annum trigeſimum attigerat, & nihil verbo prædicauerat, ſed multa opere & re docuerat quæ poſtea prædicauit. Triginta annorum ſpacio diuinis ſe exercuit operibus, & tribus tantum annis prædicat, vt vel hinc diſcas multa operari, & pauca docere. Nunc autem Chriſtus antequam quicquam doceat quadraginta diebus ac noctibus ieiunat, poſteaque multas paſſus aduerſitates, tentationes, & naufragia, poſt bella atque victorias, ea quæ fecerat exijt alijs prædicare & docere. Quæ omnia antequam in publicum prodiret, egregiè Euangeliſta noſter Lucas deſcribit, dicens.

Docuit nos Chriſtus prius facere, & tunc docere.

Ieſus autem plenus Spiritu ſancto, regreſſus eſt à Ior- Vers. 1. *dane.* Non dicit, afflatus Spiritu ſancto, ſed *plenus*, quia in ipſo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter: *non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum ipſi*, Coloſ. 2. ſcilicet Chriſto, in vtero virginis manſit in eo to- Ioan. 3. tus ſpiritus: nunc autem ipſis operibus declarare incipit plenitudinem in ſe manere. Et ſic regreſſus eſt à Iordane, quia regnum principis mundi aggreſſus eſt deſtruere à baptiſmo, regnumque ſuum in orbe nouum conſtruere. *Plenus* itaque *Spiritu ſancto re-* Act. 6. *greſſus eſt à Iordane:* plenus (inquam) non plenitudine ſufficientiæ, vt beatus Stephanus, nec plenitudine prærogatiuæ, vt beata Virgo, ſed plenitudine ſuperabundantiæ, qua Chriſtus fuit plenus, ita quod tota animæ eius capacitas fuit repleta, ſic vt proficere vlterius non potuerit in habitu gratiarum atque virtutum. Nam in quantum Deus, Spiritus ſanctus plenè in ipſo eſt, quia vna diuina perſona eſt in alia per circuminſeſſionem: nam quęlibet eſt incircumſcriptibilis & immenſa. Chriſtus etiam in quantum homo, plenus eſt Spiritu ſancto, non ſicut aliæ creaturæ rationales, in quibus per dona ſua Spiritus ſanctus habitarat, ſed plenus Spiritu ſancto plenitudine ſuperabundantiæ, vt iam diximus.

Et agebatur à ſpiritu in deſerto. A ſpiritu, ſcilicet, 2.
ſancto agitur, quo immediatè dixerat Lucas Chriſtum eſſe plenum, quapropter ex hoc contextu apertè conſtat, à Spiritu ſancto, & non ab alio ſpiritu ductum eſſe in deſertum. Matthæus dicit, quod *ductus ſit à ſpiritu*: Marcus, *expulit eum ſpiritus*: Lucas vero noſter, quod *agebatur à Spiritu ſancto.* In quo Matth. 4. clarè oſtenduntur indiuiſa opera Trinitatis: Et- Marc. 1. enim eum *expulit* potentia Patris, *duxit eum* ſapien- Ioan. 6. tia Filij, & *agebatur* ad hoc opus benignitate Spiritus ſancti. Nam pater in filio manens eius opera facit, ſapientia quæ eſt ipſe, per ſemitas æquitatis eum duxit, ſpiritus vero ſanctus qui ſuper eum requieuit, diuinitus ipſum egit. Vnde ex ipſo patre tanquam

Oportet agi non ſuo ſpiritu, ſed Dei.

quam à principio mouente, per ipſum filium tanquam ſapientiam regulantem, ſecundum Dei voluntatem, & in ipſo Spiritu ſancto tanquam in fine quietante, ſunt omnia opera eius facta. Docemur nos eodem modo facere ſecundùm exemplum quod nobis exhibuit. Habes enim à Deo poſſe, ſcire, & velle bonum. Hoc age, ne deſis gratiæ Dei,
Rom. 8. *ne gratiam Dei in vacuum recipias* aut negligas, aut (quod deterius eſt) abijciaſ. Omnes namque *qui Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt.* Vide in operibus tuis quo agaris ſpiritu, vt inde ſcias an ſis filius Dei nec ne. Illa ſancta quatuor animalia, *vbi erat*
Ezech. 1. *impetus ſpiritus, illuc gradiebantur.* Sic iuſti vadunt
Pſal. 142. ſpiritu Dei ducti. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Hoc ſancto Spiritu moueri debes,
Luc. 2. quemadmodum ſenex ille ſanctus Simeon qui *venit in ſpiritu in templum.* Attende autem quod tunc aliquis Dei ſpiritu ducitur, cùm regitur diuina voluntate, quæ regula eſt & menſura omnium operationum noſtrarum. Nam non omne id bonum eſt, quod boni vmbram refert; ſed illud ſolum quod diuina voluntate componitur & menſuratur. Exiſtimabat etenim Saul ſe Domino magnum obſequium præſtare, offerendo illi boues Amalech, qua-
1. Reg. 15. re Dominus maximè fuit offenſus. Vide ne ſecundùm voluntatia tuæ placitum dirigaris, ſed ſecundum id quod Dominus vult & iubet: nam ſi ſpiritu Dei ambulas, cum Chriſto ambulas. Præterea qui hoc ſpiritu ambulant dulciter ambulant, non pigri
Simile. ſunt, ſed ſtrenui ac diligentes. Sed multi ſunt malis arboribus ſimiles, quæ non niſi fuſtibus concuſſæ, fructum expectatum reddunt, vt ſunt nuces & amygdali, &c. Sic multi niſi coacti nihil boni faciunt, quia non diuino ſpiritu aguntur, erogant eleemoſynam nunquam, vel ſero de peccatis confitentur, niſi in fine quadrageſimæ.

3. Quid ſit, agi à Deo. Vbi obſeruandum eſt, homines in ſuis actionibus agere, animalia vero potius aguntur quàm agunt. Quid ergo eſt quod hic Lucas noſter dicit, quod *agebatur* Chriſtus. Equidem attentè hic gradus eſt ſiſtendus, ſi vberes fructus ex hac conſideratione volueris reportare: nam homines qui in diuinis mandatis exequendis ſtrenuè ac diligenter ſe exercuerunt, quique diuino amore incenſi & inflammati ad culmen perfectionis aſpirant, ſæpe ſæpiùs aguntur, & non ipſi agunt, vt intelligas, talia opera eorum vires ſuperare. Chriſtus itaque *agebatur*, ad innuendum quod tantum atque magnum facinus, cum quo collata Angelorum bonorum cum malis pugna minima eſt, vires humanas ſuperat, & longo antecellit interuallo. Omnes paſſiones Chriſti potius actionis nomine appellandæ ſunt, quàm paſſionis. Paſſiones quoque martyrum fortitæ quoque ſunt actionem, ſed plus paſſionis habuerunt quàm actionis, quod in Chriſto è contra venir intelligendum. Martyrium & crucis tormentum nihil redemptioni noſtræ profeciſſent, niſi actionem habuiſſent, quod eſt velle flagellari & velle crucifigi: nam ſi non vellet, peccaret, & peccando non erat bonus redemptor, quippè qui redimédua etiam eſſet, redemptus autem & redemptor in-
Phil. 2. uicem ſe excludunt. Quod autem in peccatum incideret, ſi nollet, clarum eſt, quia patris præceptum ad mortem eum obligans violaret. At quod habuiſſet præceptum patris, patet, quia *factus eſt obediens vſque ad mortem*, vbi autem non eſt mandatum obedientia ſuperflua eſt. Et ipſe de morte ſua loquens; ait: *Sicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio.* Ioan. 14.

4. ¶ Obſerua etiam quod Chriſtus *agebatur à ſpiritu in deſertum*, vt ibi tentaretur à diabolo, vt tu diſcas, non ſemper tua voluntate, imò ductus Spiritu ſancto, ſæpiùs periculum debere aggredi. Ibique fortiter & viriliter pugnandum, quotieſcumque res & ratio id poſtulauerunt. Etenim nemini licet ſe periculo exponere ſine cauſa, ſed quando ſpiritu diuino fuerit ductus, hoc eſt, cùm res & ratio poſtulauerint, ibi tunc fortiter & viriliter eſt dimicandum. Vide etiam quod Chriſtus ad tentatorem tendit & quærit illum. Homines diabolus aggreditur, vt eos tentet, non homines diabolum, vt tententur ab ipſo, quoniam ad Chriſtum diabolus ire non poterat, ideò Chriſtus contra dæmonem tendit. Et quo abijt?

5. *In deſerto.* Quando quis alium in pugnam prouocat, qui prouocat locum eligit, prouocatus vero arma. Ita cum Chriſtus victurus venerit Satanam, ipſe locum deſertum ſibi eligit, Satanas vero arma. Vt autem glorioſior ſit victoria campum Chriſtus elegit, (quod in dæmonis fauorem cedit) & ideo abijt in deſertum vt ibi tentaretur. Non tendit Chriſtus in ſancta ſanctorum, neque in altare Templi, vbi peccatores Deo reconciliantur, & vbi dæmonis vires & potentia franguntur. Sed abijt in deſertum, vbi dæmon ambulare ſolet, iuxta illud quod dicitur, quod *exiens ab homine ambulat per lo-* Luc. 11.
ca arida & deſerta. In hunc locum Chriſtus proficiſcitur, in quem etiam dilectos & amicos ſuos ducit. Agar eum ſola eſſet in deſerto, apparuit Angelus. Et Helias in populo & ſocietate Iezabel, fame Gen. 21.
peribat; poſtquam autem in ſolitudinem Bethſabe 3. Reg. 19.
Iuda receſſit, ibi cæleſti pane paſtus Angeli conſo- Aptus locus
latione eſt functus, Multa eaque diuina & abſcon- ſolitudinis.
dita in ſolitudine ſponſus ſponſæ reuelat, quæ in publico & coram multis non propalat. Ita Chriſtus animæ noſtræ mirabilia ſecreta pandit, cum eam inuenit ab omni cura mundana ſemotam, & à mundi tumultibus expeditam. Sic dixit animæ dilectæ: *Ducam eam in ſolitudinem, & ibi loquar ad cor* Oſee 2.
eius. In deſertum tendit dæmon Chriſtum tentaturus: nam in plateis & locis publicis ciuitatis nihil illi eſt negotij, nihil eſt ibi laboris: nam ea omnia tranquillè & quiete poſſidet, nec eos qui ſui ſunt, tentat; ſed eos, qui in ſolitudinem diſcedentes ab ipſo fugiunt. Itaque dæmon viros ſolitariè vitam agentes aggreditur, cumque Chriſtus ſciret, quòd ibi dæmon acies ſuas conſtituit, quodque ibi neruos & vires exercet, hac de cauſa hunc locum elegit, vt glorioſior ſit victoria, & victoris fama illuſtrior reddatur. Quo facto docemur, quod ſi volumus aduerſus Satanam dimicare, debemus mundum relinquere: nam qui adhuc amori mundi hærent, iam iſti ſecurè poſſidentur & victi ſunt. Iuxta illud: *Qui voluerit amicus eſſe huius mundi, inimicus* Iacob. 4.
Dei conſtituitur. Et Apoſtolus monet *Nemo militans* 2. Tim. 2.
Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus. Et rurſus: *Om-* 1. Cor. 9.
nis, qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet. Tempus vero, quo fuit in deſerto, aſſignat Euangeliſta, dicens.

Diebus quadraginta. Quadragenarius numerus te- Vt ait ſ.
ſte Hieronymo in commentarijs ſuper Ezechielem Hier. in c.
(ſæpiſſimè in ſacris litteris afflictioni, & pœniten- 29. Ezech.
tiæ legitur accommodatus. Nam quadraginta diebus durauerunt aquæ diluuij, filij Iſraël quadraginta annorum ſpatio deſertum incoluerunt, ibique

multa

multa mala paſſi ſunt, antequam ingrederentur ter-
Gen. 8. ram promiſſionis. Niniuitis quadraginta dies pœ-
Num. 32. nitentiæ imponuntur, in peccati condonationem:
Ion. 3. & Ezechiel quadraginta diebus pro tribu Iuda in
Ezech. 4. latus dextrum inclinatus dormit. Deinde hoc tem-
pus tam in lege, quam in Prophetis & Euangelio
ieiunijs conſecratum eſt. Moyſes legem accepturus
ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta no-
Exod. 19 ctibus. Et Helias fugiens iram Iezabellæ quadra-
3. Reg. 19. ginta diebus & noctibus legitur non comediſſe.
Sic Chriſtus Prophetarum, & legis interpres, &
conſummator totidem diebus cum Satana prælia-
turus à victu ſe abſtinet. ¶ Vbi obſeruandum eſt,
Deut. 25. quod in Deuteronomio, ita Dominus præcipiebat:
*Iudices Iſraël, ſi eum, qui peccauerit, dignum inuenerint
plagis, facient eum verberari, ità dumtaxat, vt quadra-
genarium numerum non excedant.* Verùm vt Iudæi
miſericordes ſeſe oſtenderent hunc numerum non
2. Cor. 11. attingebant, ideo Paulus Corinthijs ſuis ſcri-
bens dicebat: *A Iudæis quinquies quadragenas vna mi-
nus accepi*, quia Paulum odiebant, non niſi vnam
condonarunt. Igitur ſicut pro peccatis quadraginta
plagæ debebantur, ita quadraginta diebus Chriſtus
ieiunauit, vt ſatisfaceret pro peccatis noſtris debi-
tis plagis.

6. Chriſtus ieiunium & pœnitentiæ exemplar. Vide etiam quomodo Chriſtus ieiunat nõ duo-
bus, aut tribus diebus, ſed quadraginta continuis,
in quibus ne buccellam panis, nec calicem aquæ
frigidæ deguſtauit; non equidem vt tu qui cùm
nondum fames aduenerit, iam appoſitos habes ci-
bos. Chriſtus famem paſſus eſt, & non vteumque,
ſed illam ingentem inter ſaxa & beſtias vitam de-
Marc. 1. gens (vt Marcus ait) & hodie in hoc deſerto, in
quo Chriſtus ſuum mirabile ieiunium complebit,
multa ſunt animalia reptilia. O quam minimam
famem nos volumus pro Chriſto pati, qui vel in
vno die ieiunij deficimus, & concionem faſtidi-
mus, ſi autem opus fuerit, vt ſeruiamus appetitui
noſtro, vel per totius hebdomadæ ſpatium ne dor-
mire, nec comedere, id quidem præſenti animo
perficiemus. Prophetæ illi Baal à ſummo mane vſ-
3. Reg. 18. que in medium diem dicebant: *Baal exaudi nos*, ſcin-
dentes venas ſuas cultris & lanceolis, donec per-
funderentur ſanguine, omnia autem hæc alacri &
iucundo animo pro Diabolo patiebãtur. Sed proh
dolor, quot quantíque ſunt hodie his ſimillimi,
quotque ſunt mulieres, quæ volſellis & Diabolicis
inuentis ſibi ipſis martyrium inferunt, & carnem
ſuam ac membra in ſacrificium dæmoni offerunt,
vt vel ſic amentur, & pulchræ humanis oculis ap-
pareant. Si vero obeſæ ſunt & pingues, ſi opus eſt
vt delicatiores & magis compoſitæ in corporis ha-
bitu videantur, vt vanitati deſeruiant, aſperè ieiu-
nabunt, ſolum panem & aquam edẽtes, at ob Chri-
ſti amorem pauci vel nulli ſunt, qui aliquantum ſa-
mis vel laboris velint ſuſtinere. Non equidem ſan-
ctus ille Rex Dauid ità faciebat, ſed Chriſtum in
Pſal. 108. ſuo ieiunio ſequebatur, dicens: *Genua mea infirma-
ta ſunt præ ieiunio.* Sed de ieiunio poſtea pauca ſub-
demus, nunc autem de numero dierum hæc ſatis
ſint.

7. Chriſtus quantoperè tentatus. *Et tentabatur à Diabolo.* Quando imperator exer-
citus, ſiue dux militi alicui campum deſignat, vt
manus conferat cum hoſte fortiſſimo, vel cum im-
mani gigante, vt animum & ſtimulos addat ad pu-
gnam corã militibus ſuis illum laudat, eius magna-
nimitatem commendãs. Sic mihi videtur æternum
patrem feciſſe, qui Chriſtum in baptiſmo laudauit,
dicens: *Hic eſt filius meus dilectus*, cum illum vellet Luc. 3.
aduerſus Satanam in campum inducere, vt illum
proſterneret ac ſuperaret, atque ita poſt baptiſ-
mum, & patris æterni egregias laudes, ingreſſus in
deſertum tentabatur à Diabolo. Vbi colliges, quod
antequam his tribus tentationibus apertè tentare-
tur, multis alijs tentationibus antea per ſpatium
quadraginta dierum fuit tentatus. Cui rei fauet id
quod Lucas inferius ait, ſcilicet, quod *expleta omni
tentatione receſſit Diabolus*, quia non ſolum illis vl-
timis tribus tentationibus fuit Chriſtus inuaſus,
ſed varijs artibus & machinamentis Diabolus to-
tis quadraginta diebus in Chriſtum ſæuit. Cuius
ſententiæ Paulus ſuffragatur, dicens, Chriſtum
tentatum per omnia per ſimilitudinem abſque peccato. Hebr. 4.
Si autem tentatus eſt per omnia, nullum non ge-
nus tentationis eſt expertus. Quia exemplum erat
omnibus tentatis, & meritò omnes tentationes
expertus eſt. Quomodo autem fuerit tentatus, aut
quam grauia fuerint, aut qualia hæc tentationum
genera, neſcimus, quæ ideo forſitan ſub ſilentio
ſunt præterita, quia maiora erant, quàm quæ litte-
ris poſſent vllo pacto exprimi: nam ſicut ait Ioan-
nes, *ſi ſcriberentur ea quæ fecit Ieſus, totus mundus non* Ioan. 21.
poſſet libros capere, ſic quadraginta dierum tentatio-
nes, quibus Diabolus Chriſtum tentauit, mundus
ferre non poſſet, ſi ſcriptura explicuiſſet. Satis no-
bis ſcire ſit, per totum hoc tempus varijs acerri-
miſque tentationibus fuiſſe circumuentum. Dicere
enim potuit: *Circumdederunt me canes multi, &c. li-* Pſal. 21.
bera à cornibus vnicornium humilitatem meam. Hic
incipit pati à dæmone illam ſæuitiam, quam paſ-
ſus eſt in paſſione à membris ſuis. Vide tu miſer
peccator quanta pro te Chriſtus fuerit paſſus, quot
mortes, quot anguſtias ac labores, omnes pœnas
nobis debitas Chriſtus aſſumpſit. Vnde diuinus
Paulus: *Non habemus pontificem, qui non poſſit compa-* Hebr. 4.
*ti infirmitatibus noſtris, tentatum autem per omnia pro
ſimilitudine abſque peccato.* Ideo *& nos deponentes om-* Hebr. 12.
*ne pondus, & circumſtans nos peccatum per patientiam
curramus ad propoſitum nobis certamen aſpicientes in
authorem fidei, & conſummatorem Ieſum, qui propoſito
ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta.* ¶ Ob-
ſerua tamen, quod cum omnis tentatio fiat *ſugge-
ſtione, delectatione, & conſenſu*; & delectatio & con-
ſenſus ſint ſemper cum culpa, ideo Saluator ſola
ſuggeſtione tentatus eſt, & ſic omnis eius tentatio
externa, non interna fuit. ¶ Obſerua etiam, quod
in noſtra voluntate non eſt tentari, vel non tentari,
quamuis in noſtra voluntate ſit conſentire, vel non
conſentire; ſed mundi Saluatorem etiam per ſugge-
ſtionem Diabolus tentare non potuit, niſi volen-
tem. Nam non potuiſſet, neque auſus fuiſſet tentare
eum, niſi ipſe permiſiſſet. Vnde Matthæus ait, *vt ten-* Matth. 4.
taretur à Diabolo: non tamen dicit, vt Diabolus ten-
taret eum.

Ex quo loco operæpretium erit diſcere ad no- 8. Septem
ſtrã eruditionem: *primo*, vt noſmetipſos muniamus diſcimus
aduerſus Diaboli inſidias & tentationes, ieiunijs, ex tenta-
orationibus & vigilijs, Chriſtus nãque antequã tẽ- tione
taretur, ieiunauit, & ieiunijs & orationibus ſe mu- Chriſti.
niuit, vt diſcas cautè viuere, ne inermis à dæmone 1.
inueniaris & victus ſis. Sic Moyſes vt hoc præueni- Exod 12.
ret tempus agnum ante immolauit, hoc eſt veſpere,
vt manducantes eum, & Paſcha Domini celebrãtes
nõ occuparẽtur exterminatoris inſidijs, ne inermes
& va-

& vacuos ſpiritualis alimenti nocturna ſpicula tenebroſi hoſtis opprimerent. *Secundò* diſcamus, in

II. Dæmon magis oppugnat ſanctiores. *S. Greg. l. 4. Mor c. 24* ipſo ſtatim exordio, vt Deo ſeruire cœperimus expectare dæmonis, & mundi tentationem: ſcriptum quippè eſt : *Accedens ad ſeruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem.* Statim vt Chriſtus in ſolitudinem receſſit, & vt ieiunare incepit, tentatus eſt à Diabolo. Perſequitur dæmon eum, à quo dæmon ipſe deſeritur. Cuius rei exemplum nobis erit *Exod. 5.* Pharao Rex Ægypti, qui etiamſi in regno ſuo Iſraëliticum populum ſemper oppreſſit, ſed tunc multo acriùs eum fuit perſequutus, cum videbat à poteſtate ſua populum fugere; ſiquidem laborem illi auxit; poſtea vero magno exercitu eum fuit per- *Exod. 14.* ſequutus. Idem fecit Laban cum Iacob, qui etiamſi non bene cum illo egit, dum viginti annorum ſpacio domi habuit; at cùm vidiſſet à domo fugere, congregauit amicos ſuos & conſanguineos, & perſequutus eſt eum, quouſque in monte Galaad il- *Gen. 31.* lum eſt aſſequutus. Ita nimirum etiamſi, qui mundo hærent magnos patiantur labores, tamen maiores illos experiuntur, cum mundum relinquunt, & Chriſti mandata ſequuntur. Adueniente aurora, fit ventus, quia vapor ventum faciens eſt collectus, & radius ſolis appropinquans percutit aërem gelidum. Sed in prima noctis parte raro fit ventus, quia ille vapor non eſt perfectè collectus. Sic qui ad Chriſtum, qui vera lux eſt, incipit accedere, ſicut aurora gratiæ cum expellit noctem peccati, & illuceſſit ei dies iuſtitiæ, tunc Diabolus magis tentationis ventum ſuſcitare conatur: ſed exiſtente homine in tenebris & nocte peccati rarò fit ventus, *Greg. l. 24 Moral c. 12.* quia parum tentat Diabolus. Quapropter Gregorius illis verbis, *fili accedens ad ſeruitutem Dei*, ſic inquit : *Hoſtis noſter nos adhuc in hac vita poſitos, quantò magis ſibi rebellare conſpicit, tantò amplius expugnare contendit. Illos enim pulſare negligit, quos quieto iure poſſidere ſe ſentit.* Igitur quemadmodum Chriſtus protinus, vt baptizatus fuit, & deſertum ingreſſus, tentatus eſt; ſic tu vt primum Deo ſeruire inceperis *Simili.* graues paſſurus es tentationes. Nec mireris, ſi ſtatim dæmon te inuaſerit; eò enim data ſunt tibi arma, vt prælieris, nec ob id triſteris : nam dæmon non eos expugnat, qui ſui ſunt. Canis non domeſticos mordet, ſed eos, qui foris ſunt; ſic Diabolus non tentat nec perſequitur eos, quos quiete poſſidet, ſed iuſtos ac bonos. Nunquam fur furaturus ingreditur loca, vbi paleæ ſunt & ſtercora: nam ex eis nihil hauriet, niſi pulderem in calceis, at mercatorum domos ingreditur, & vaſis ſacris inſidiatur, atque ærario publica quærit, ex quibus locis facilè diues exire poteſt. Mundani homines iniuſti & implicati negotijs carnis nunquam tentantur; quia pauperes ſunt, & ferè nullius valoris, ex quibus dæmon parum vel nihil lucri reportat; quandoquidem nullis ſunt virtutibus nec meritis inſigniti. Chriſtum vero, qui eximijs virtutum dotibus fulgebat, quique in ſolitudinem deſerti recedit, dæmon tentat. Sic bonos, qui mundum contemnunt & relinquunt, Satanas perſequitur. Agricolæ vuas colligunt, & in domo ſua ſeruant, at palmites in agro tanquam inutiles reijciunt. Ita boni tanquam vuæ precioſæ reſeruantur; mali vero in medijs plateis ambulant. Hoc igitur Dei amicos aucupari vult dæmon, hac vuas quærit, hoſque ipſe perſequitur & tentat. Sic Angelus Raphael di- *Tob 12.* xit Tobiæ: *Quia acceptus erat Deo, neceſſe fuit vt tentatio probaret te.* Nam quemadmodum Turca non bellum gerit aduerſus Turcas, ſed aduerſus Chriſtianos, & quemadmodum nemo aduerſus amicos & domeſticos inſurgit, ſed aduerſus inimicos, ita Diabolus non eos expugnat, qui ſui ſunt, ſed eos, qui ſub vexillo ducis Chriſti ambulant. Quando pulchra illa fœmina Iudith vidit Principem Holofernem ſedentem in tentorio in maieſtatis ſolio, lapillis & ſmaragdis precioſis circumdatum, cœpit ipſa timere, cui Holofernes dixit : *Æquo animo eſto, & noli pauere in corde tuo, quoniam ego nunquam nocui viro, qui voluit ſeruire Nabuchodonoſor Regi. Populus autem tuus ſi non contempſiſſet me, non leuaſſem lanceam meam contra eum.* *Iudith 11* Nam quemadmodum Holofernes non bellum inferebat illis, qui Regi ſuo ſeruiebant & obtemperabant, ſed rebellibus, ſic Diabolus non tentat, nec perſequitur eos, qui ſub imperio ſuo ſunt, ſed iuſtos & Dei amicos. Quocirca ſtatim, vt Deo obedieris, & obtemperaueris, & eius mandata fueris amplexus, acriter teipſum inuadet, quemadmodum Chriſtum, protinus vt in deſertum abiuit.

III. Ex quo etiam tertio loco oportebit diſcere, quod cum magis proſperi & fœliciores, & magis dilecti à Deo fuerimus, tunc magis cauendus eſt caſus, & maiori diligentia nos tueri debemus à mundi, dæmonis, & carnis tentationibus. *Quid eſt homo* (inquit Iob) *quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? Viſitas eum diluculo, & ſubitò probas illum.* *Iob 7.* Licet omnibus hominibus timenda ſit tentatio, illis tamen potiſſimùm, qui à Deo extolluntur, & illi ſunt familiares: nam cum Chriſtus à patre in baptiſmo præclara ſuarum laudum audiret encomia, cùm ei dicitur, *hic eſt filius meus dilectus*, *Iob 1.* ſtatim ductus eſt in deſertum, vt tentaretur à Diabolo. Eodem etiam modo cum Diabolus audiret virtutem & excellentiam ſancti Iob, quod eſſet rectus, nulluſque ei ſimilis, ſtatim varijs tentationibus fuit percuſſus. Sic etiam poſtquam Dominus ſanctum virum Abraham tot beneficijs ac donis magnum & illuſtrem reddiderat, *Gen. 22.* grauiſſima tentatione eius animum pulſauit. Optimè quidem Euangeliſta Matthæus hæc omnia expendit vnico verbo, dicens: *Tunc ductus eſt Ieſus in deſertum, vt tentaretur à Diabolo.* *Matth 4.* Tunc ait ; Quando? *Matth. 3.* *Tunc*, quando pater filij ſui Teſtimonium clarum exhibuit: *Tunc*, quando Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie viſus eſt: *Tunc*, quando cœli aperti ſunt ſuper eum: *Tunc* (inquam) quando æternus pater filij innocentiæ Teſtimonium exhibuit, quando eum honorauit & exaltauit : *tunc* abijt in deſertum & grauiter à Diabolo tentatus eſt.

IV. § Vide Chriſti humilitatem, & à tanto atque tam ſancto Saluatore diſce, vt in honoribus & dignitatibus conſtitutus ſcias humiliari. Commendat maximè Euangeliſta Chriſti Saluatoris noſtri humilitatem, qui cum talis ac tantus eſſet, filius Dei declaratus & manifeſtatus, ſic ſe humiliauit, vt ab immundiſſimo & impio dæmone expugnari voluerit. Hoc idem Ioannes de ipſo inſinuare voluit, *Ioan. 1.* cum dixit : *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Omnia per ipſum facta ſunt.* Poſtquam verò tanti verbi maieſtatem & dignitatem commendauit, vt humilitatem oſtenderet, ſubdidit dicens: *Et verbum caro factum eſt.* *Ibid.* Ac ſi diceret: Videte quãtum Dei filius ſe humiliauerit,

qui

qui cum tantus ac talis eſſet, non horruit virginis
vterum, & propter nimiam charitatem, qua nos
dilexit, homo factus eſt propter hominem. Et
Ioan. 13. idem Ioannes poſtquam Chriſtum exaltauit, &
magnificauit, dicens, *à Deo exiuit, & ad eum vadit,*
dixit quod *miſit aquam in peluim, & lauit pedes diſci-*
pulorum, vt in his clarè Chriſti humilitatem oſten-
Phil. 2. deret. Quod idem Paulus de Chriſto confirmat,
cum in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit, formam
Hebr. 1. *ſerui accipiens*, &c. *Humiliauit ſemetipſum, factus obe-*
diens, &c. Hic enim cum ſit ſplendor gloriæ, & fi-
gura ſubſtantiæ eius, traditus peruerſiſſimo inimi-
co vt tentetur. Diſce itaque in rebus proſperis ten-
tationem timere & expectare. Diſce in honoribus
humiliari, & veſtigia Chriſti ſequi. Mirandum
quidem eſt, quod videas Chriſtum ducem tuum
mœſtum, ac pallidum inter beſtias & ſcorpiones
vitam degere; tu verò in delicijs viuas, voluptati-
bus & vitijs deditus, illum ſolertem militem, & fi-
delem ſeruum ſui regis Vriam recordatus, qui no-
luit ire in domum ſuam, vt ſibi quieti & ocio per
2. Reg. 11. noctis ſpacium indulgeret, ſed potiùs dixit: *Domi-*
nus meus Ioab manet ſuper faciem terræ, & ego ingre-
diar domum meam, & comedam, & bibam, & dormiam
cum vxore mea? Si Dominum tuum, & ducem
tuum vides in prælio pugnantem, & ſuper petram
dormientem, quomodo non erubeſcis & delicijs
& voluptatibus viuere? Signum clariſſimum eſt,
se non militare ſub eius vexillo, nec ex ſuis militi-
bus eſſe, quocirca ſtipendium ſuæ gloriæ, nec glo-
rioſam coronam, quæ donatur militibus ſuis, non
V. ſibi dabit. ¶ Quintò diſcamus, tunc potiſſimum
cor noſtrum cuſtodire, & profectui ſpirituali va-
care, cùm aliquam gratiam aut donum à Deo fue-
Apoc. 3. rimus aſſequuti. *Tene* (ait Ioannes) *quod habes, ne*
alius accipiat coronam tuam. Quapropter Chriſtus
poſt baptiſmum in eremum recedit, vt tu ſcias
poſt gratiam ſuſceptam, poſt communionem ſa-
cram, vt diuinum ſpiritum conſerues à mundo re-
VI. cedere, & procul ab eo fugere. ¶ Diſcamus ſexto
Matt. 11. veriſſimum illud eſſe Chriſti dictum, quod *regnum*
cælorum vim patitur, & quod violenti rapiunt illud. Poſt
baptiſmum tentatur Chriſtus, & multis alijs ten-
tationibus atque laboribus regnum cœlorum no-
bis meruit. Sic filij Iſraël poſtquam Dominus il-
Exod. 17. los eduxit ab Ægypto, & poſt tranſitum maris
Num. 13. rubri, multos labores, & plurima bella ſunt ex-
& 20. perti in itinere, vt regnum iure belli acquire-
rent. Sic nos poſt peccatorum tenebras, poſt laua-
crum baptiſmi, à poteſtate Pharaonis educti, opus
eſt, vt militiam ſub duce Chriſto exerceamus, mul-
tis generibus tentationum oppreſſi, & pugnemus
Ioſue 7. contra Amalech, Madiam, Cananæos, Cethæos,
Amorrhæos, & aduerſus multa alia genera vi-
tiorum, vt illos proſternentes terram cœlorum
nobis promiſſam poſſideamus. Hac vi acquiritur
regnum cœlorum. Nunc in deſerto ſumus per
quod filij Iſraël iter faciebant, & Chriſtus in de-
ſerto fuit. Illi pugnabant, & Chriſtus pugnauit,
illi tentabantur, & Chriſtus tentatus eſt; vt diſca-
mus, quod deſertum vitæ huius locus eſt tentatio-
VII. nis. ¶ Vltimo colligendum eſt, tentationes nobis
vtiles eſſe, cum Dominum illas mittat propter
commodum noſtrum. Chriſtus tentari voluit, vt
nos etiam ſciamus, quod per tentationem paratur
nobis via ad vitam capeſſendam. Ita ſimiliter in
hac vita miſit Dominus tentationes dilectis ſuis
Abraham, Iacob, Dauid, Iob, Eliæ, Eſaiæ, Hiere-
miæ, Ezechieli, Danieli, Suſannæ, & omnibus ſuis
amicis tam veteris, quàm noui inſtrumenti. Ne pœ-
niteat te, quod tenteris; ſed illud maximè tibi ca-
uendum, ne illi conſentias & vincaris. Nihil enim
prodeſt ſi excuſſorum ferramentum ſilicem feriat,
niſi fomes applicetur vt accendatur. Ita nimirum,
etiam ſi dæmon excuſorio ferramento ſuæ tenta-
tionis, lapidem tuæ ſenſualitatis feriat, niſi fomitem
conſenſus tuæ voluntatis applicueris, nunquam ig-
nem excutit, quo poſſis comburi. Nunquam tibi
petendum à Domino eſt ne tentationes tibi mittat;
id tamen orandum, vt gratiam tibi ſubminiſtret,
qua poſſis illas ſuperare, dicens: *Et ne nos inducas in* Matth. 6.
tentationem. Callidus quippe cum ſit inimicus, ſolet 2. Cor. 11.
in Angelum lucis transfigurari, & habitum mutat, 3. Reg. 14.
quemadmodum vxor Ieroboam, quæ mutatis ve-
ſtibus voluit decipere Prophetam Ahiam. Opus 9.
eſt cautè & prudenter aduertere, vt non fallaris, Aſtus
prius examinare ſitne tentatio dæmonis, an diuina diaboli
inſpiratio. Vnde Ioannes huius rei memores nos in tentan-
faciens, inquit: *Nolite credere omni ſpiritui, ſed proba-* do. 1. Ioan. 4.
te, an ex Deo ſit. Venator namque ſolum eſcam o-
ſtendit, laqueum autem cooperit. Sic dæmon ſub
virtutis vmbra tentat, quemadmodum æmuli Da- Dan. 14.
nielis ſub obſeruatione legis, & prætextu zeli &
Religionis. Diuerſæ ſunt dæmonis artes & inſidiæ:
nam vnam partem ſolet aggredi, aliam autem feri-
re, vt ſi alteram partem conperias, aliam apertam
relinquas, quam poſſit infringere. Solet enim con-
tingere, vt tentatione carnis dæmon te inuaſerit, tu
vero victor cum extiteris, victoriam laudas & ma-
gnificas. In quo diligenter debes aduertere, quod
etiamſi ſibi fuerit viſum, dæmonem de carne te vo-
luiſſe tentare, non id ipſe curauit, ſed potius vana
gloria & ſuperbia, tu vero cùm te munieris contra
tentationem carnis, inani gloria & ſuperbia fuiſti
victus. Poſtea vero fingit ſe abire, & à te diſcede-
re, vt te incautum & in vtramuis aurem dormien-
tem inueniat. Si tentatio te reliquerit, ne tunc dor-
mias, quia maiori impetu te vult inuadere. Tempo-
ra pacis cautius tibi viuendum eſt, quàm tempore
belli. Maius periculum patitur nauis tempore,
quo mare eſt tranquillum, quam tempore tempe-
ſtatis: nam tempeſtati multa ſunt remedia, nullum
autem tempore tranquillitatis. Maxima omnium
tentationum eſt, nullam pati tentationem. Tunc
potius exiſtima maiores habere tentationes, quan-
do nulla tibi adeſt. Statim vt cibus ſtomachum
ingreditur, natiuus calor cum illo pugnat, quouſ-
que illum in ſubſtantiam conuertit: ſi autem ad
ſe rediens nullum cibum inuenit, quocum bel-
lum gerat, contra ſeipſum bellum init, ſi vero ci-
bum ei non miniſtrant, ſecum vſque ad interitum
pugnat. Ita nimirum ſi tu foris nullas habueris
tentationes, tecum ipſe in corde tuo interius habe-
bis. Ne pœniteat, ſi tenteris, ſi tribulationes & an-
guſtias fueris paſſus: nam tunc Dominus, ſi tu viri-
liter pugnaueris, auxilium ſubminiſtrabit: nam
Dominus vult propter emolumentum tuum, vt
tenteris. Scriptum enim eſt: *Non coronabitur, niſi*
qui legitimè certauerit. Quomodo bellum erit, niſi 2. Tim. 2.
bellatores fuerint? Non poteſt eſſe gloria ſine vi- Iacob. 1.
ctoria, nec victoria, ſine bello. *Beatus vir qui ſuf-*
fert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet
coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. Bre-
ue quidem eſt labor tentationis; fructus autem co-

pioſus,& merces magna nimis, quam inde reportabis ſi viceris.

10. [Non tentamur vltra nostras vires.] Tentatio permittitur à Deo. Deus autem non permittit nec patitur, vt tenteris ſupra id quod potes, ſecundum illud Apoſtoli: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poßitis ſuſtinere:* [1.Cor.10.] Non protendit vires dæmon, niſi tantum ad id quod diuina prouidentia vult. Leo namque ille, [3.Reg.13.] qui interfecit Prophetam inobedientem redeuntem à Bethel, non tetigit corpus mortui, nec iumētum ipſum ferens, atque ita cum ad ſepeliendum corpus venerunt, inuentum eſt corpus integrum & iumentum viuum. Quod quidem factum paradigma eſt, quam limitatam potentiam habeat & vires leo ille rugiens, qui circuit quærens, quem deuoret. Quo quidem ſignificatur, ſi victus fueris, in tuam culpam eſſe reijciendum, quando victor [1.Petr.5.] cùm poſſis eſſe, non vis. Vult Dominus vt tentemur, vt victores exiſtentes, triumphi palmam & [Iob 7.] coronam accipiamus. Vnde ſanctiſſimus Iob dixit: *Militia eſt vita hominis ſuper terram*, vita namque hominis Chriſtiani militia eſt, in qua nullum eſt pactum, nulla quies, nullum denique fœdus percuſſum. Cuius quidem rei non mirari debemus (inquit Chryſoſtomus) ſed potius mirandum eſt, quod non grauiores & maiores ſint tentationes. Nam ſi tu ſerpentem percuteres, non deberes mirari, quod ipſe aduerſus te inſurgeret, ſed potius mirari deberes ſi quietus maneret. Cùm igitur ſerpens ille antiquus tantam aduerſus nos conceperit inuidiam noſtrorum bonorum operum, non mirari debes ſi aduerſus nos inſurgat, ſiquidem quocumque bono opere à nobis perfecto grauiſſimè illum percutimus.

15. Sed inſurgit nunc grauis quæſtio: nam ſi Dominus ſcit, dæmonem ita pœnitere noſtrorum bonorum operum, adeo vt aduerſus nos inſurgat, tentaturus: & cum rectè etiam ſciat Dominus, quod propter has tentationes multi deficiunt & vincuntur, & etiam quod plures ſunt victi, quàm victores; quid eſt in cauſa cur dæmonem non annihilauit, cum illum è cœlo deiecit? Cur Dominus patitur vt tentemur, quandoquidem tanti homines tentationibus dæmonis cedunt? Cui quæſtioni [Chryſ. l.1. de prouidentia.] ſuo ore aureo Chryſoſtomus reſpondet dicens, nō ſolùm non Dominum vſum fuiſſe nobiſcum ſæuitia, ſed potiùs benignitate atque miſericordia ſua. [Nemo à diabolo vincitur niſi volens.] Nam ſi dæmon coactos nos vinceret, vtique merito de Deo nos conqueri deberemus, quando dæmoni poteſtatem dederat vt nos vinceret. At vincit nos ſpontaneos, & non inuitos: nam ſi nos non conſentimus, fragiles ſunt eius vires & potentia, quod quidem clarum conſpicitur in hiſtoria huius Euangelij: nam cum Chriſtum tentauit non vi illi [Matt.4.] lapides intromiſit in os, ſed dixit: *Dic vt lapides iſti panes fiant.* Et quando illum tentauit vt ſe à ſummitate Templi præcipitaret, non vi illum deiecit, ſed illum incitauit vt id faceret. Et idem contigit in tertia tentatione. Quocirca cum Diabolus neminem cogat, non eſt ſufficiens excuſatio dicere, dæmon me peccare fecit, quod dictum apertiſſimum mendacium eſt: nam bene poſſes à peccato te ipſum abſtinere, niſi tuæ voluntatis conſenſum illi dediſſes. Nam etiamſi Dominus rectè ſciret omnes homines defecturos, & caſuros in tentationibus, ſi quidem dæmon neminem impellit; bene nobiſcum factum eſſet, ſi tentaremur. Nihilominus non omnes vincit, ſed potiùs multi in virtute proficiunt, atque ita diuina fuit factum prouidentia vt tentaremur, vt agnoſcatur firmitas, fides & virtus bonorum, & etiam vt nota ſit pigritia, inertia, & prauitas malorum. Nam ſi velis, clarè videbis quomodo, qui peccant, peccent ob defectum virtutis, non autem ob virium defectum. Si adeſſent hic duo [Simile.] homines æqualibus viribus pollentes, alter verò magnum lapidem reuolueret, alter vero nō; qui lapidem non leuauit, clarum eſt id feciſſe, cùm noller, ſiquidem æquales vires cum altero habebat. Omnes homines eadem natura cōſtamus, & æquales vires habemus naturales. Dies autem paratus eſt nobis omnibus fauere, ſi æqualiter ſimus diſpoſiti. Cùm autem multi probi ac ſanctiſſimi viri nos præceſſerint, argumentum eſt cum nobiſcum eadem fuerint natura, quòd ſi mali ſumus, non eſt quòd aliter non poſſimus, ſed quòd non velimus. Vnde multitudo caſtrorum & pudicorum virorum, multitudinem eorum, qui luxuriam & libidinem ſequuntur, confundit, & multitudo humilium, multitudinem ſuperborum reprehendit. Atque ita cùm tētatio, & bellum, cauſa ſit bonis augmenti gratiæ, non eſt dubium, quin ſi Deus per impoſſibile poſſet iniuriam irrogare, irrogaret vtique iuſtis ſi tentationem illis adimeret, ſiquidem cum illam tātum merentur. Quam etiam iniuriam malis inferret, ſi tentationem illis non daret, etiamſi vincendi eſſent, quippè vt diximus, tentatio nemini vim infert. Vis videre, vt tentatio neminem cogat, nec Dominus eam permittendo? Dic mihi, quot ſunt, qui ſuis [Gen.3.] oculis Deum offenderunt? Eua, Dauid, & alij mul[2.Reg.11.]ti, &c. *mors intrauit per feneſtras noſtras.* Quot ſunt, [Ierem 9.] qui Deum auribus offenderunt? Quot, qui lingua? Infiniti, qui famæ proximorum detrahunt. Reſpondeas igitur obſecro, egitne nobiſcum malè Dominus, præbens nobis aures, oculos & linguam? non equidem. Quot ſunt, qui virtutibus peccarūt? non dico executiuè; ſed occaſionaliter? multi ſanè. Vt fuit Phariſæus, qui ex illis ſumpſit ſibi anſam ad ſuperbiendum. Sunt igitur virtutes malæ? Non ita. Quot ſunt, qui ſolis, lunæ, & ornatûs cœli cauſa [Luc.18.] in Deum grauiſſimè peccauerunt, hæc omnia tanquam Deum colētes? Nemo autem erit tam inops mentia, qui dicat Deum malè feciſſe illa creando. Igitur quemadmodum multi his rebus peccarunt, nec ideo illæ malæ ſunt, nec cauſa peccandi, ſed earum malus vſus; ita etiamſi tu tentatione pecces, ſiquidem illa non te cogit, nec Deus habet culpam, qui eam dedit, ſed tu qui facilè ſuccubuiſti. Hoc Chriſtus inſinuauit dicens, quod homo *ſapiens ædi-* [Matth.7. Luc.6.] *ficat domum ſuam ſupra petram, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata quippè erat ſuper petram. Stultus vero ædificauit domum ſuam ſuper arenam, & venerunt venti, & deſcendit pluuia, & flauerunt*, &c. Dic mihi, quis illam domum demolitus eſt? Non equidem ſola [S. Chryſ. hom.4. ad pop. Ant. & prouid. tom. 5. hom. 9. in illud. Nemo læditur niſi à ſemetipſo.] tempeſtas, nec ventus: nam ſi verum id eſſet, altera etiam domus deſtrueretur: nam eadem tempeſtas in alterutram irruit, ſed cauſa fuit malum fundamentum vnius, & bonum alterius. Fragile fundamentū occaſus fuit cauſa. Ita nimirū tentationes quæ probos & malos aggrediuntur, eædem ſunt: qui autem cadit, malum fundamentum ei eſt cauſa. Quod idē in area videri poteſt: nam cum ventus ſufflat, paleas ſecum fert, triticum autem manet. Quis paleas fundit?

fundit? ventus? Non vtique: quia etiam triticum ſecum ferret. Cauſa fuit palearum leuitas. Te non ducit tentatio, ſed tua voluntas, quæ nihil ponderis habet in virtute. Leuis quidem eſt tua virtus, atque ita tentatio te quo voluit duxit; non autem iuſtum.

12. Tentatio ſolis eſt, etiam malis. Obſerua autem quod tentatio nihil mali intulit malis, etiamſi eum illa cadant, ſed potius multum vtilitatis. Dic mihi, quale maius piaculum eſt, in peccatum incidere cum tentatione, an ſine illa? Clarum eſt multò grauius eſſe ſine tentatione peccare, quàm cum illa: nam maior imbecillitas eſſet cadere me non impulſo, quàm vi illata: Cùm igitur Deus rectè noſſet malos illos caſutos, etiã nulla facta vi, nec tentatione illata, atque ita maiorem futuram illorum culpam, & per conſequens pœnam, vt aliquam portionem pœnæ illis adimeret, permittit Dominus vt tentaréntur. Illa domus, quam ſupra retulimus, etiamſi pluniæ & venti in eam non irruerent, paucis tranſactis diebus ruinam minaretur, & tandem caderet, cùm ſuper arenam fundata eſſet. Ita nimirum malus, etiamſi à dæmone non tentetur, tamen ob imbecillitatem ſuam caſurus eſt, nam qui iam cito lapſus eſt dæmonis tentatione, paucis ab hinc diebus ſua' voluntate cadet nemine impellente. Dicis te luxurioſum, & inimicum odio habere, quia difficilia ſunt mandata inimicum diligere, & caſtitatem ſeruare. Vide etiam, quod proximorum famam contaminas, & aliã peccata committis, quæ nullam ſecum voluptatem afferunt, quod ſignum eſt, quod in alia priora peccata non incidis, niſi ob imbecillitatem, & deprauatum morem. Si igitur nulla oblata tentatione in talia peccata ſolum ob leuitatem & inconſtantiam caſurus eras, clarum eſt, quod Dominus vtetur tecum ſua benignitate & miſericordia, offerendo tibi tentationem, qua illaqueatus incidas, atque ita minor ſit culpa, & inde minor pœna. Nihilominus tamen Deus ſemper tibi adeſt in tuum auxilium, præbens tibi arma quibus vincas, Sacramenta & ſanctas inſpirationes, & denique Angelum cuſtodiæ tibi ſemper aſſiſtentem. Curandum igitur tibi maximè erit, vt vincas: nam diuino præſente auxilio facilis eſt victoria, ſi viriliter & Chriſtiano animo dimicaueris. Quia igitur ad proſternendum Diabolum fortiſſimum telum eſt ieiunium, & ad ſuperandas ipſius tentationes plurimum valet, ingreditur Chriſtus deſertum, & ibi ieiunat. Canit namque Eccleſia, quæ diuino ſpiritu regitur & gubernatur: *Qui corporali ieiun. o vitia comprimis*, &c. Hęc arma Chriſtus ſibi aſſumit ad ſuperandas tentationes, & hæc vult vt accipias, ſi Triumphi palmam & victoriam velis conſequi.

13. Quomodo ieiunare ſic ieiunauerit. *Et nihil manducauit in diebus illis: Et conſummatis illis, poſtea eſuriit.* Quomodo poterat tantum tempus ieiunare? cui dubio reſpondendum eſt, tantam fuiſſe famis afflictionem, quam Chriſtus paſſus eſt poſt quadraginta dies, quanta fuit, quando ingreſſus eſt deſertum, ſiue à tempore illo, quo cœptum eſt ieiunium; quia toto tempore medio impedita fuit actio naturalium agentium diſponentium ad famẽ; & fuit illud tempus quaſi ſi nunquam fuiſſet: Chriſtus enim erat Dominus naturæ ſuæ, & poterat manere ſemper ſine cibo & potu in oratione, vt hic fecit, & intentus eidem rei potuiſſet ſic manere per decem annos, & conſeruaretur in eo natura humana in ſua integritate. Supernaturaliter igitur potuit ſe à fame tueri, & tranſactis quadraginta diebus cœpit eſurire, & tunc naturaliter alterabatur corpus eius, quantum poſſet alterari corpus alterius hominis eiuſdem diſpoſitionis & complexionis. Et tamen Chriſtus tolerauit famem à tempore, quo cœpit eſurire, vſque ad tentationes finitas, quia nihil manducauit, quouſque Angeli venerunt ad miniſtrandum ei. Ieiunauit itaque Chriſtus, vt noſtram ingluuiem deſtrueret ieiunio ſuo. In ſolitudine vitam degebat, vt noſtras iniquas conuerſationes diſſiparet, orabat vt noſtra purgaret peccata. Oratio quippè illa, & ieiunium illud, victoriam nobis attulerunt. Pro nobis enim orat, & pro nobis ieiunat. Vnde ipſe Dominus per Oſeam ait: *Ego quaſi nutritius Efraim portabam eos in brachijs meis, & neſcierunt, quod curarem eos.* Vt curaret & ſanaret nos receſſit in deſertum. Et quemadmodum nutrici dũ paruulus infirmatur exhibetur medicina, porrigitur amara potio, vt paruulus in priſtinam valetudinem redeat. Sic Dominus, quaſi noſter nutritius, laborioſa ieiunia, indefeſſam vigiliam, & orationem ſuſtinet, non pro ſuis, quæ non patrauit peccatis, ſed pro noſtris. Vbi maximè obſeruandum eſt, quod Chriſtus in deſerto orat & ieiunat, & in ciuitatibus comedit & bibit. Non ſic hypocritæ, qui in occulta cum non ad ſunt teſtes comedunt, at publica ieiunant. In occulto peccant, foris autem fictam ſanctitatem oſtendunt. ¶ Merito etiam à ieiunio incipit Chriſtus vitam ſpiritualem, vt eodem modo, quo mors intrauit in mundum, intraret & vita. Per cibum parentum noſtrorum intrauit mors in orbem terrarum, ſic etiam optimo ordine mortis deſtructor, & vitæ noſtræ reparator, à ieiunio ſalutem & redemptionem inchoat. Sic etiam prima tentatio, quam Diabolus obtulit Iob, fuit in conuiuio filij maioris natu. Quicumque huic vitio laxas præbuerit habenas, facilè à reliquis ſuperabitur. Et quemadmodum dæmon per cibum incipit, ſic Chriſtus per ieiunium, vt optimè illud experiatur, contraria contrarijs curantur. Prius Daniel deſtruxit idolum Babyloniæ, poſtea verò draconem, qui in illo abſconditus erat. Quo exemplo ducis & Saluatoris noſtri Chriſti, & nos diſcere deberemus, prius idolum carnis deſtruere, ſi facilè volumus de alijs vitijs triumphare. Loth, qui cum abſtinentia ſe ab incendio Sodomę incolumen ſeruauerat, quia in monte non abſtinens fuit, grauiſſimum inceſtum cum filiabus commiſit. Prima & potiſſima arma, quibus indui debemus aduerſus aduerſarium noſtrum ſunt ieiunium, & ab hoc gradu incipienda eſt vita ſpiritualis. Sancti quippe tam veteris, quàm noui teſtamenti his armis potentiſſimos exercitus ſuperarunt. Quis vicit exercitum Aſſyriorum? Ieiunium Iudith. Quis populum Iſraeliticum liberauit à mortis ſententia aduerſus illum ſtatuta? Ieiuniũ Heſter. Quis Danieli tanta ac tam magna ſecreta reuelauit? Ieiunium. Et Niniuitæ cùm eſſent gens infidelis, ieiunio Dei iuſtitiam mitigarunt. Paulus etiam in ſua conuerſione per ieiunium vitam ſpiritualem incepit, & tribus diebus ac noctibus nec manducauit nec bibit. Vnde factum eſt, vt in tertium cœlum raperetur. Adam ieiunus in paradiſo erat, ſatur autem foras fuit eiectus. Moyſes ieiunus legẽ Dei accepit, populus autẽ cibo meroque ingurgitatus vitulum conflauit, vt eum adoraret. Anna etiam Prophetam Samuelem concepit. Per oppoſitum autem, vt

Oſea 11.

14. Neceſſitas ieiunij & fructus.

Gen. 3. Chryſoſt. hom. 3 & 4. ad pop. Antioch.

Iob 1.

Dan. 14.

Gen 19.

Iudith. 9. Heſter. 5. Dan 9.

Ion 3. Act. 9. 2. Cor. 12.

Gen. 3.

Exod. 20. ſcriptura ait, multi per ebrietatem perierunt. Ho-
Exod. 32. lofernes iugulatus fuit. Amon filius regis David
2. Reg. 13. cibo meroque potatus periit. Balthaſar Rex Baby-
Iudit. 13. loniæ mortis ſententiam audiuit, & regni amiſſio-
3. Reg. 13. Dan. 5. nem. Regina Vaſthi authoritatem ſuam amiſit, &
Heſter. 1. regno orbata eſt. Sunt qui lautè & opiparè comedunt ac bibunt, ſimiles iis quibus propter craſſitiem, quam in brachiis habent, non inuenitur vena, ex qua poſſit ſanguinis miſſio fieri, atque ita contingit ſæpius, cùm vena illis non inueniatur, ad interitum venire. Ita, qui ſemper cibo & potu in hac vita ſuo genio indulgent, ita vitioſi ſunt, vt priuſquam ſpiritualis medicina pœnitentiæ illis adhibeatur, vel moriuntur, vel truncati manent ante-
Iudic. 3. quam à culpis recedant. Eglon cùm nimis pinguis, & craſſus eſſet, ab vno loco non poterat diſcedere, atque ita ibi interfectus eſt. Strenuus ac diligens dux ſtationes viſitat, & ibi maiora fulcimenta apponit, ibi pars imbecillior eſt, & inimici maiores, ac fortiores. Cùm igitur imbecillior pars ſit caro
Iudic. 15. noſtra, ibi cum ieiunio fauendum eſt. Sampſon ſola aſini mandibula mille viros interfecit. Sic tu multos occides inimicos, ſi Dominus oris tui fueris.

15. Quoniam autem de hac materia multa ſunt, quę dici poſſunt, & multi multa ſcripſerunt, ego breuitatis cauſa ſolas duas rationes adducam, quibus tibi perſuaſum habeas ieiunium. Prima ratio illa eſt, ob vtilitatem, quam non ſolum efficis in anima, verùm etiam in corpore. Iam præſuppoſito, vt ſuprà diximus, quod vita hæc eſt *militia* quædam, & continua tentatio ſuper terram, & quod Dominus ita fidelis eſt, vt nunquam patiatur nos tentari ſupra id quod poſſumus, nunc quæro à te: Si duo homines viribus, & dexteritate & diligentia, & armis pares præliaturi exirent, vnus contra alterum, quiſ-

Duæ rationes inducentes ad ieiunandũ.

1. Ratio. nam iſtorum vincet? Certum eſt, quod vincet ille, qui cautus fuerit: nam aliter neque vnus neque alter vincet, cùm in omnibus æquales ſint. Ita ſimiliter corpus & anima in hac vita in continuo ſunt bello, *caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus ad-*
Galat. 5. *uerſus carnem*, at Deus permittit, vt tentatio carnis valentior ſit, vt vires ſpiritus ſuperet. Quis igitur horum vincet? Sine dubio is cuius fauorem & auxilium aliquis acceſſerit amicus? Si corporis faueris cibo, potu, & ſomno, & denique deliciis & voluptatibus, corpus victor exiſtet, anima vero victa. At ſi in animæ auxilium deſcenderis, ieiuniis, vigiliis & orationibus, ſine dubio anima triumphabit cum victoria de corpore. Cui igitur auxilium præſtamus? Animæ, cum ieiuniis & orationibus: nam ſi vincit anima, ipſa cum corpore in cœlo diuina beatitudine gaudebit; at ſi corpus triumphauerit, torquebitur in inferno cum anima victa. ¶ Secundum quod plus emolumenti corpori euenit ſi vincatur, quàm ſi ipſum vincat: nam ſi vincitur coronatur, at ſi vincit torquetur: Ignominioſa eſt victoria eius, glorioſum autem ab anima vinci. Si vincit, perdit, ſi vincitur, lucratur. Quocirca diui-
Rom. 8. nus Paulus: *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu vitia carnis mortificaueritis viuetis.* Nam ſi malè & aſperè cum corpore te geſſeris, bene illi facis, at ſi blandè & delicatè illud tractaueris, malum illi infers. Ideò Chriſtus: *Qui odit animam ſuam,*
Ioan. 12. *perdet eam, & qui perdiderit animam ſuam in vitam æternam, cuſtodit eam.* Qui eam diligit, ſummo odio ipſam proſequitur; & qui eam odit, tenerrimè illam amat. Si tui ipſius amicus es, & carnem tuam Chriſtianè diligis, eam ieiuniis & orationibus caſtiga. Quamobrem exemplo Chriſti Saluatoris noſtri (cuius actionem in noſtram eruditionem fiebant) debemus ieiunare, & macerare carnem, & ſpiritui eam ſubiicere: nam ſi ſpiritui auxilium præſtamus, & carnem Spiritui ſubiicimus, & ſenſualitatem rationi, vincet vtique anima & glorioſè in cœlo cum corpore æterna beatitudine gaudebit.

Secundo ieiunare debemus, vt pondus, quod 16.
corpus humeris ſuis fert, auferamus. Nam ſi videres hominem, qui aſcendere vult montis alicuius 2. Ratio.
magni ſummitatem, & hic homo pondus magnum humeris ſuis ferens, aliud maius pondus etiam aſcenſurus aſſumeret, diceres vtique, iſte homo ſine dubio non vult hunc montem aſcendere? Quid aliud cogitas hanc vitam eſſe, niſi viam arduam & difficilem, quæ tendit in altitudinem cœli? (& vtinam hæc quæ modo protulimus, ſibi perſuaderent, nec viuerent, quaſi poſt hanc, alia non maneret nobis vita.) Pondus magnum humeris noſtris ferimus, quod quidem corpus noſtrum eſt. Antequam primus noſter parens peccaret, non erat pondus, quia ſpiritui maximè vniebatur, & cum illo gratam & iucundam ſocietatem inferat: nam ſi ſpiritum iuuabat ieiunare, idem & corpus cupiebat? nunc autem contradicit corpus animæ, & ſenſualitas rationi reſiſtit, ſic adeo, vt diuinus Paulus hanc contradictionem maximè in ſe ſentiret, cùm diceret: *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem,* Rom. 7.
&c. Quemadmodum enim nullum eſt pondus brachium, cùm corpori vnitum ſit, nec vllam moleſtiam infert; at ſi ſcinderetur, & ſuper humerum apponeretur, moleſtiam & pondus inferret, ita ſimilirum antequam Adam peccaret, nullum pondus erat corpus; at poſt peccatum maximum eſt pondus, propter diuiſionem, quam cum anima habet. *Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam.* Antea in- Sap. 9.
corruptibile erat, & nihil grauitatis habebat, at poſtea ita ponderoſum eſt factum, vt dixerit Paulus: *Infœlix ego quis me liberabit à corpore mortis huius.* Si Rom. 7.
vigilare vis, ieiunare aut orare, renuit corpus. Vide igitur, quod dum magis ac magis illi blanditus fueris, maius pondus ſuper teipſum imponis. Si igitur cùm magnum pondus corporis tui feras, volens aſcendere in montem Domini, potum & cibum illi ſuperflue dederis, nónne pondus ponderi addis? Si qui oneratus incedit, & maius pondus ſibi aſſumit, non vult montem aſcendere, quomodo dicendum eſt, quod qui cibo meroque ſe ingurgitant, in cœlum volunt aſcendere? Atque ita iudico, quod hi tales non cupiunt cœlum conſcendere, quandoquidem cum deberent onus corpori detrahere vigiliis, & orationibus, potius illud augent, vt ſpiritus à carne oppreſſus nequeat in altum euolare.
¶ Præterea contra omne ius & rationem videtur, 17.
quòd cùm habeas duos ſeruos, alterum ſapientem, alterum verò ineptum & amentem, compelleres ſapientem ignoranti ſeruire. Quod quidem exequeris, cùm facis ſpiritum carni obedire. Quocirca curandum tibi eſt, vt ieiuniis & orationibus carnem ſpiritui ſubiicias; ſi verò caro aduerſus ſpiritum ſurrexerit, caſtigabis illam ieiuniis. Si aliquis ruſticus vel infimæ plebis homo, aliquam pulchram reginam in amorem inhoneſtum vellet adducere, non ſolùm non hæc regina conſentiret tali amori, verùm etiam ignominioſum ſibi iudicaret, quod

tam

tam vilis homo ſuos deſideraret amores, & illum
juberet ſuſtibus & flagellis cædi. Ita nimirum cùm
corpus noſtrum tam vile ſit, & fædum, anima vero
rationis compos, tam magnifica, tam illuſtris, tam
diuina & excellens, ſi aliquando corpus ſurrexerit,
& illam ad turpe aliquid perpetrandum voluerit
in ſuum amorem adducere, non ſolùm non corpus
tunc audiri debet, ſed potiùs caſtigari debet, & fu-
Cap.16. ſtibus ieiunij affligi. Sed quia de his inferius tracta-
turi de diuite illo epulone, ſumus dicturi, nunc ad
contextum accedamus.

Verſ.3. *Dixit autem illi Diabolus.* Cùm dæmon videret
Occaſio Chriſtum ſame opprimi, acceſſit ad illum, corpus
tentatio- ſibi aëreum aſſumens, in forma cuiuſdam deuoti
nis. viri aut ſancti Eremitæ, vt callidius illum falleret.
In quo aduertere debes quomodo mali opportu-
num tempus tibi expectant, vt malitiam ſuam
exerceant. Ita Impius Caín tempus opportunum
Gen.4. quæſiuit, vt fratrem Abel interficeret atque ita du-
xit eum in campum, vt ibi ſine teſtibus neſarij deli-
Gen.39. cti necem fratri inferret. Vxor Putiphar expecta-
uit etiam tempus in quo caſtum Ioſeph ſolum in-
ueniret, vt illum ad turpitudinem parandam alli-
Matt.26. ceret. Iudas etiam *quærebat opportunitatem vt Ieſum
traderet.* Ita dæmon cùm videret Chriſtum ſame
comprimi, opportunum ſatis tempus fuit illi vi-
ſum, vt tentatione gulæ illum aggrederetur. Quod
idem nobiſcum iniquus facit: nam quando videt
nos ſaturos & bene potatos, luxuria nos tentat; at ſi
ſame oppreſſos, gula & impatientia nos aggreditur;
quando fœlices & proſperos, ſuperbia & ambitione
Gen.34. nos inuadit. Sic filij Iacob acceptis gladijs depopu-
lati ſunt vrbem Sichem, quando erat grauiſſimus
dolor vulnerum. Ita dæmon cùm virtus in nobis
debilior & infirmior eſt, nos tentat & inuadit: ſcit
enim tempus expectare ſibi ad tentationem aptum.
Vtinam boni ita bene ſcirent non amittere occa-
Gen.18. ſionem boni faciendi. Sanctus Abraham media die
in foribus Tabernaculi ſedebat, expectans, an ali-
quis veniret peregrinus, vt ei cibum miniſtraret:
nam tempus illud opportunum erat, in quo pere-
grini & viatores ſolent ab itinere quieſcere. Loth
Gen.19. etiam, qui nutritus erat in domo ſanctiſſimi Pa-
triarchæ Abraham, ab eo didicerat veſperi hoſpi-
tes expectare, quando iam itineris finem faciunt,
& nocte volunt conquieſcere, &c. Sed de his
alias.

18. Diaboli ſuſpicio de Chriſti Deitate. Cùm igitur dæmon, inimicus humani generis,
intelligeret aliquo tempore futurum eſſe, vt homo
recoperaretur, quodque Dominus cum illo miſeri-
cordia vtens repleturus erat ſedes, quas Angeli
perdiderant, animabus ſanctis, tanquam Dei & no-
ſtrorum omnium inimicus, timens perditionem, &
deuaſtationem regni ſui, quæ fieri debebat per
Chriſtum Ieſum, à mundi conſtitutione ſolicitus
ambulabat, vt ſciret, quis nunc eſſet, qui regnum
dæmonis erat deſtructurus, & vitam noſtram re-
paraturus, vt noſtram redemptionem impediret.
Atque ita cum vitæ hominum inſidiaretur, vidit
natale Chriſti, & cantica & feſta ab Angelis facta,
Luca 2. tuncque miratus valde, & turbatus extitit. Expe-
ctauit igitur, & vidit illum ſanguinem fundere in
circumciſione, & per pueritiam tranſire tanquam
purus homo, nullis datis ſuæ diuinitatis ſignis, vſ-
que ad duodecimum annum, quando inter docto-
res legis in Templo ſuam diuinam & admirabilem
ſapientiam demonſtrauit. Inſidiatus eſt illi vſque
in trigeſimum annum ſuæ ætatis, cumque toto illo
tempore vidiſſet nulla dediſſe ſigna ſuæ diuinitatis,
quieuit & ſecurus manſit, atque ita videbatur illi
non eſſe filium Dei, ſed purum hominem. At cùm
in baptiſmo audiſſet vocem patris dicentis; *hic eſt* Matth 3.
filius meus dilectus, turbatus fuit & confuſus, cumque
etiam vidiſſet illum in deſerto quadraginta diebus
& noctibus ieiunaſſe, vehementius multo demira-
tus eſt, tuncque ſine dubio credidit illum eſſe fi-
lium Dei, à quo deſtruendus & vincendus erat. Sed
cùm videret eum ſame diſcruciari, valde gauiſus
eſt, cùm intelligeret illum eſſe verum hominum,
morti ſubiectum, & reliquis alijs paſſionibus hu-
manis. Cùm autem dæmon in eo vidiſſet alia ho-
minis ſigna, alia verò Dei, ita perplexus & confu-
ſus manſit, vt neſciret in quam ſe inclinaret par-
tem: nam myſterium incarnationis dæmones non
intellexerunt, quouſque audierunt Euangelium
prædicari ab Apoſtolis, ſecundum illud Pauli: *Vt* Epheſ.3.
innoteſcat principibus & poteſtatibus in cæleſtibus, per Cap 11.
Eccleſiam multiformis ſapientia Dei. Quod quidem nō infra di-
de Angelis ſanctis (vt aliqui exiſtimarunt) intelli- ca eleemo-
gendum eſt, ſed de dæmonibus, vt nos latiùs diſſe- ſynam.
remus. Chriſtus igitur ſic ſuam deitatem abſcon-
dit, vt à dæmone cognoſci non potuit. Vnde ſpon-
ſa in Canticis de ſponſo ſuo Chriſto ait: *En ipſe ſtat* Cant.2.
*poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtram, proſpi-
ciens per cancellos.* Cùm aliquis eſt in feneſtra per can-
cellos & rimulas aſpiciens, partim videtur, & par-
tim non videtur, ita vt etiam ſi videatis ibi ali-
quem eſſe, non poteſt percipi nec cognoſci quiſnam
ille ſit. Ita verbum diuinum proſpiciens erat per
cancellos humanitatis, quod etiamſi ſigna aliqua
ſuiipſius oſtendebat, & aliqui cognouerunt illud,
valde incluſum erat, etiamſi per cancellos humani-
tatis ſplendorem ſuæ diuinitatis emittebat, mira-
cula ſtupenda faciens, quibus ſeipſum cognoſci da-
bat. Ita tentator Satanas cùm videret eum eſſe ho-
minem, & ex altera parte deitatis & diuinitatis ra-
dios emittere, decreuit hoc negotium clarum effi-
cere, cùm iam defatigatus eſſet tanto tempore il-
lum perſequi. Vt autem hoc negotium ſic adeò ar-
duum & difficilè aggrederetur, vt animum aſſu-
meret, hanc ſecum fecit coniecturam. Magnam
ſemper ſuſpicionem habemus omnes, hunc eſſe fi-
lium Dei, & valde timet Princeps noſter ab hoc
eſſe deſtruendum; ego igitur nunc decernere volo
negotium hoc: nam vel ero victus, vel non. Si vi-
ctus fuero, non mihi multum ignominioſum erit, à
tanto atque tam ſancto viro vinci, in quo vnquam
nec vnum veniale peccatum fuit inuentum. At ſi
multi homines, qui peccatores fuerunt, me quoti-
die vincunt, non multum erit à tam ſanctiſſimo vi-
ro vinci. At ſi victor euaſero, maximam mihi pal-
mam arripio, quam nullus vnquam dæmon fuit
conſequutus. Qualis obſecro maior gloria mihi
continget, quàm ſi principem meum certiorem fe-
cero, hunc hominem non eſſe filium Dei? Vbi igi-
tur tantùm poterit eſſe lucri, iactura vero nulla vel
minima, ignauia erit illum non aggredi, nunc præ-
cipuè quando ſame premitur, & aptum eſt tempus
tentationi. Ita tentator habitu Religionis & ho-
neſtatis, accipiens manibus ſuis lapides, obuiam 19.
exijt, de Chriſto dicens. Colloquium
Si filius Dei es, dic lapidi huic vt panis fiat. Ne cre- inductiuum Dæ-
das, quòd ſtatim, vt illum vidit dæmon, hac quæ- monis cū
ſtione fuis aggreſſus: nam Euangeliſtæ breuitatis Chriſto.

cauſa ſolùm concluſiones rerum ſcribunt. Alijs ambagibus & circumloquijs ingreſſus eſt dæmon, priuſquam ſuam tētationem propalaret. Priùs igitur illum ſalutauit amicis verbis, & poſtcà dixit illi: Etiam ſi me non agnoſcas, multi agunt iam dies, ex quibus ad me tui fama & notitia peruenit. Volat etenim per vniuerſum orbem tuæ bonitatis & ſanctitatis nomen & fama, nunc præcipuè cum tanto atque tam mirabili ieiunio. Miror equidem valde tuæ vitæ aſperitatem, ſic adeò vt credam, te non eſſe niſi Dei filium & Meſſiam, quem Iudæi expectamus. Si tu is es, quem ego ſuſpicor, nullo opportuniori tempore poſſes venire: nam mūdus ita perditus eſt, vt ego propter tot tantaque ſcelera, vt ſunt in Ieruſalem, ab ea fugere & aliquibus diebus in deſertum recedere volui, vt meliùs longè procul à negotijs mundi Deo poſſim vacare; at iam in domum meam recedere volo. Cùm autem tu poſſis vitæ ſanctimonia & exemplo tot atque tantas animas perditas lucrari, & à peccato ſeducere, videtur mihi meliùs & magis acceptum Deo eſſe obſequium, ſi Ieruſalem tendas, & pœnitentiam prædices, quam hic in deſerto eſſe abſconditum. Cùm autem ita macilentus ſis, & adeò fame opprimaris, hic vero nemo adſit, qui cibum poſſit miniſtrare, quouſque illuc perueniamus, *ſi filius Dei es, dic, vt lapides iſti panes fiant.* Filius Dei mutauit Moyſi virgam in ſerpentem, aquas Ægypti in ſanguinem, & vxorem Loth in ſtatuam ſalis. Dic iubens: nam de Deo ſcriptum eſt: *Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt.* Vnico ſolo verbo, fiat, vniuerſa condidiſti, & nunc eodem modo iube, & dic, fiat, & conuertentur lapides iſti in panem. ¶ Perpende autem Diabolum hanc proprietatem habere, quia vt cognoſcat ſecreta cordis, habet ſe ſicut piſcator cum piſcibus, quos vult capere. Nam piſcator hamum mittit in fluuium, qui etiamſi nō vidit piſces, tamē cùm videt ſignum demergi intelligit captum eſſe piſcem, atque ita extrahit illum ab aqua. Simili modo cor noſtrum fluuius eſt profundiſſimus, cùm autem dæmon ob eius profunditatem non videat, nec cognoſcat ipſius ſecreta (hoc quippè ſoli Deo competit) hamum mittit eſca coopertum, expectatque an in cibum præcipites feramur. Nunc vt experiatur an carnales ſimus, eſcam carnis apponit, intenditque diligenter, quod illius amorem cupiamus. Si autem videt nos in libidinem inclinari, occaſiones quærit, vt ſæpius in id peccatum incidamus. Cùm igitur dæmon ſcire vellet, an Chriſtus filius Dei eſſet, volebatque illum inducere ſi miraculum aliquod faceret, quo cognoſcere poſſet, eſſétne Dei filius, ideò ait illi. *Dic lapidi huic, vt panis fiat.* Diſce ô homo, quod quando dæmon occaſionem obtulerit vt Deum offendas, nihil aliud eſt, quàm palliatus hamus, quo animam tuam vult capere. Si autem piſcis ſentiens ſe eſſe captum conatur hamum effugere, cur tu non curabis Satanæ tentationem euadere? Statim ab eo debes fugere, & à ſuis compedibus liberari, quia hic crudelis piſcator ad nihil aliud te cupit, niſi ad mortem & tormenta. Ita in hoc loco voluit tentare Chriſtum, vt ſciret an filius Dei eſſet; vt vel ſic poſſet noſtræ ſaluti & redemptioni eſſe impedimento. Ita igitur aggreſſus eſt illum dicens, *ſi filius Dei es,* &c. ea oratione & verborum ambagibus, quas anteà retulimus.

Exod.3. Exod.7. Gen.19 Pſal.148 Gen.c.

20. Quomodo Diabolus expiſcetur ſecreta cordium.

21. Hæc fuit tentatio dæmonis. At verò antequam vlteriùs procedamus, & videamus, quid Chriſtus reſpondit, operæpretium erit, aliqua iſtorum verborum expendere. ¶ Primò apparet ex his verbis, dæmonis intellectum ligatum ſeu impeditum eſſe à Deo in pœnam ſui peccati, ita quod non ſolùm potentia eius ſit ligata, ſed etiam vis intellectiua, taliter vt nequeat cognoſcere, quæ ex vi naturali ſui luminis cognoſcere poſſet: Nam ex eo quod ex verbis Angeli ad virginem factis & verbis Angeli ad paſtores, & ex verbis in baptiſmo prolatis dæmon non cognouit Ieſum eſſe filium Dei (cùm id nunc curet miraculo cognoſcere) clarè colligitur ea omnia teſtimonia non intellexiſſe: nam nullam majorem certitudinem ex illo miraculo haberet, quod Chriſtus eſſet filius Dei, quam ex illis teſtimonijs. Sciebat enim Diabolus Angelos cæleſtes non mentiri.

Præterea diſcutiendum nobis eſt, vnde Diabolus ex hoc miraculo poterat ſcire Ieſum eſſe filium Dei? Nam alij viri ſancti alia maiora miracula fecerunt, nec aliquis eorum ideo fuit filius Dei habitus, vt fuerunt Helias & Eliſæus, Moyſes, & Ioſue. Dixerunt aliqui, quòd dæmon rectè ſciebat, quod propter hoc miraculum non cognoſcebatur, Chriſtum eſſe filium Dei, ſed quod modum & formam faciendi miraculi expectabat. Nam maximum diſcrimen eſt, ſi fiat miraculum per imperantis modum, vel per deprecantis & orantis: nam imperare eſt Domini, orare verò & deprecari eſt ſerui. Vnum autem illud in quo Chriſtus oſtendit ſe eſſe filium Dei, faciens miracula per modum imperantis, tanquam Dominus & Deus, quod alij ſancti non fecerunt, ſed Deum orantes & deprecantes tanquā ſerui & miniſtri: hinc factum eſt, vt Satanas modum & formam miraculi expectaret, vt inde colligeret, eſſet ne Chriſtus filius Dei, nec ne. At hęc ratio mihi non placet, & nullā vim habet: nam poſſet Chriſtus hoc miraculum facere, vt ipſe vellet, vel iubens, vel orans, interius in cogitatione ſua, tuncque dæmon videret lapides in panem conuerſos, nec ſciret modum nec formam, qua miraculum fuit factū, atque ita inſcius & ignarus maneret. Ideóque, vt hāc tentationem intelligas, aduerte, quod in quibuſcumque miraculis potiùs attendi debet cauſa miraculi, quàm ipſum miraculum. Miraculum namque quod fit in comprobationem & teſtimoniū alicuius concluſionis, illam concluſionem efficit infallibilis veritatis: nam cùm Deus, qui author eſt miraculorū, qui teſtimonium non poteſt proferre mendacij, in teſtem illius concluſionis adducatur; concluſio manet veritatis infallabilis. Quando beatus Petrus Apoſtolus prędicabat, Deum humanam naturam ſibi copulaſſe: Deus autem in teſtimonium & probationem huius articuli aliquod operabatur miraculū, hæc propoſitio: Deus humanam ſumpſit carnē, infallibilis veritatis manebat, quandoquidem Deus, qui ſumma veritas eſt, ipſo miraculo teſtimonium proferebat. Cùm igitur dæmon hanc rectè didiciſſet Theologiam, dixit Chriſto: *Si filius Dei es, dic,* &c. Ac ſi diceret: In teſtimonium huius veritatis, quod tu filius Dei es, miraculum operare, faciens vt lapis hic in panem conuertatur. Quod autem Chriſtus lapides in panem conuerteret, hoc quidem nō probabat illum eſſe filium Dei, at ex lapidibus panem facere, cum hoc addito, ſcilicet, vt oſtendatur miraculo veritas iſtius propoſitionis, tu es filius Dei, optimè probaretur Chriſtum eſſe filium Dei. Quod vero

22. Quod diabolus intendat. 3. Reg 17. 4 Reg 4. Exod.8. Ioſue 10.

vero miraculum eſſet lapides in panem conuertere,
vel aliud quoduis, parum refert: nam quodcumque
miraculum, ſi id factum eſſet in teſtimonium, quod
Chriſtus erat filius Dei, vtique probabat infallibi-
liter illum eſſe filium Dei. Itaque hæc fuit ars & ca-
23. lumnia, qua dæmon Chriſtum tentauit. ¶ Expen-
de autem in his verbis, quod Lucas his loquitur in
Matth.4 numero ſingulari dicens : *Dic lapidi huic, vt panis*
fiant; Matthæus vero in plurali loquutus eſt: *dic, vt*
lapides iſti panes fiant, in hoc autem nulla eſt contra-
dictio : nam Lucas numerum ſingularem pro plu-
Exod.8. rali accipit, qui mos ſcripturæ diuinæ eſt. In Exo-
do quippe legitur, *venit muſca grauiſſima*, id eſt, mul-
titudo muſcarum. Itaque Matthæus propriè lo-
quutus eſt, referens eadem verba quæ diabolus di-
xit. Lucas autem ſignificatiuè loquutus eſt, ponens
ſingulare pro plurali. Ideo vtroque modo bene
ſtare poteſt, cum ſimilia in ſcriptura reperiamus.
24. ¶ Obſerua etiam quomodo diabolus curat ſeruos
Dei à diuinorum conſortio in corporis curas &
ſolicitudines retorquere : Dei enim ſtudium eſt
nos è terrenis ad cæleſtia prouocare, diaboli au-
1.Cor.15. tem ſtudium in carnis amorem deflectere. Deus
vult, vt edamus ad euangelizandum, diabolus
vero vt euangelizemus ad edendum. Deus mun-
dum ſubdidit homini, vt à mundo aſcenderet in
Deum, diabolus vellet, vt miracula omnia & mun-
dum ipſum ad edendum homo deſtinaret. Sed
Rom.8. *prudentia carnis inimica eſt Deo : legi enim Dei non eſt*
25. *ſubiecta, neque enim poteſt.* ¶ Aduertendum etiam
venit, non dixiſſe dæmonem Chriſto, vt ex la-
pidibus (vt ita loquar) capones faceret, nec pa-
uos, nec alios cibos his ſimiles, qui pretioſi ſunt
& magni ſumptus, ſed quod faciat panem : nam
dæmon ſi parua re te capere potuerit, nunquam
pretioſam tibi dabit. Si te in infernum poteſt de-
trudere, ſi vnum ſolum argentum fureris, non vti-
que mille tradet ducatos. Neſcit ſeruis ſuis mul-
tum dare, ſed minima, nihilominus tamen vult
diligenter miniſtrari, & ob parua vult nos in infer-
Luca 15. num ducere. Sic filius prodigus cupiebat ſiliquas.
Deut.8. Et dæmon cui ſeruiebat, illi non dabat. Volupta-
tes in pondere & menſura hominibus tribuit. Sed
iam Chriſtum, quid diabolo reſponderit, audia-
mus.

VERS 4. Explicatio Textus. *Et reſpondit ad illum Ieſus : Scriptum eſt, quia non in*
ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei. Multi hic
neſcio quid de anima & corpore diſſerunt dicen-
tes, quod ſicut corpus indiget cibo corporali,
ita anima verbo Dei, quod cibus eſt ipſius, quæ
reſponſio eſſet extra propoſitum. Nam dæmon
non hic de cibo animæ, ſed corporis loquebatur:
nam anima bene erat quadraginta diebus conti-
nuis ieiunij & orationis : atque ita manifeſta inſa-
nia eſſet, ſi diceret ei dæmon habenti famem corpo-
ralem, quod conuerteret lapides in panem, vt co-
mederet, ſi Chriſtus reſponderet, animam neceſſi-
tatem habere verbi Dei. Senſus igitur eſt iſte. Ac
ſi diceret illi Dominus : Non conſtringitur Deus,
vt ſolo pane hominem poſſit ſuſtinere, quia homo
poteſt viuere non in ſolo pane, ſed *in omni verbo*,
Exod.16. hoc eſt, in quacumque re. Nónne ſuſtentauit fi-
lios Iſraël quadraginta annis in deſerto ſine pane?
Ita etiam me paſcere & ſuſtentare poteſt frondibus
harum arborum & herbis campi, & alia quacum-
que re : nam diuina potentia non vnico tantum ci-
bo conſtringitur aut arctatur, ſiquidem homi-
nem paſcere & alere poteſt quacumque alia re. Et
dico tibi quod non ſolum quacumque re poteſt
me ſuſtentare, ſed *in omni verbo*, hoc eſt, in ſua
virtute, etiamſi nihil comedam ac bibam. Deus
enim potens eſt quem voluerit ſine cibo ſuſtenta-
re. Vnde *verbum* in hoc loco accipi poteſt pro vir-
tute, iuxta illud Pauli : *Portanſque omnia verbo vir-* Hebr.1.
tutis ſuæ. Et quod *verbum* accipiatur etiam pro re,
innumera ſunt loca ſcripturæ id manifeſtantia. Vt
eſt illud Eſaiæ : *Non fuit verbum quod non oſtenderit* Eſai.39.
eis Ezechias. Et poſt pauca ait ſcriptura, quod di-
xerit Rex Ezechias Eſaiæ. *Non fuit res, quam non*
oſtenderim eis in theſauris meis. Vbi apertè vides quo-
modo in priori loco verbum ſumitur pro re. Sic
Dauid dixit Amalechitæ, quærens de rebus quæ
acciderant in bello : *Quod eſt verbum quod factum eſt?* 2.Reg.1.
Indica mihi. Qui ait : Fugit populus ex prælio, multi
corruentes mortui ſunt. Multa alia loca adduci poſ-
ſent ex ſcriptura, vbi verbum ſumitur pro re,
nunc autem vt faſtidium vitem, ea prudens præ-
tereo. Sæpè enim in libris Regum dicitur. *Reli-*
qua autem quæ fecit talis rex, *nónne ſcripta ſunt in li-*
bro verborum regum Iſraël, vel *regum Iuda?* hoc eſt in
libro geſtorum vel rerum. Igitur *in omni verbo*, id
eſt, in quacumque re, vel ſine re aliqua poteſt Deus
hominem ſuſtentare abſque pane, ſicut ſuſtenta- Exod.24.
uit Moyſen quadraginta diebus ſine aliquo cibo,
quem etiam poterat ſuſtentare centum annos ſi vo-
luiſſet.

Ad noſtram eruditionem diſcamus ex hoc lo- 26.
co, vitam noſtram non ex communi rerum vſu Docu-
pendere, ſed ex diuino beneplacito : nam ſi ve- mentum.
lit Deus, rebus repugnantibus ſuos ſuſtentabit.
Quis credidiſſet aquam eductam de petra, aut ma- Num.20.
ria dulces poſſe aquas effundere? Sed non in com- Exod.15.
muni rerum ordine vita ſpiritualium conſiſtit, ſed
in diuina voluntate. Ita equidem cùm te in extre-
mo diſcrimine conſpexeris, cùm nec panis, nec
alia res tibi ſit, in qua fiduciam habere poſſis, in-
tellige Deum eſſe potentem, ita vt ſine pane, nec
aliqua alia re poſſit te ſuſtentare. Non in cura re-
rum temporalium viuas, ſed *primum quære re-* Matth.6.
gnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur ti-
bi. ¶ Diſcamus etiã in nulla re dæmoni conſentire, 27.
etiamſi bonum appareat, quod ſuadet, exemplo Diabolo
Chriſti, qui non acquieuit dictis ipſius. Nec ab im- non con-
pijs quicquam accipiamus, ſicut Chriſtus noluit ac- ſentien-
cipere, quod diabolus offerebat. Noluit ſanctus A- dum licet
braham ditari rege Sodomorum, ſed à Deo ſolo, ſuadenti
atque ideo dixit : *Leuo manum meam ad Dominum* bonum. Gen.14.
meum excelſum, poſſeſſorem cæli & terræ, quòd à filo ſub-
tegminis vſque ad corrigiam caligæ non accipiam ex om-
nibus, quæ tua ſunt. Nec Rebecca ditari voluit auro Gen.24.
Bathuelis, ſed in domo Abrahæ ditari voluit. Ni-
hil accipiendum tibi eſt niſi à Deo. Sic Dauid cum
malediceretur à Semei, dixit: *Dominus præcepit ei, vt* 2.Reg.16.
malediceret Dauid. Et Iob : *Si bona Domini ſuſcepimus,* Iob 2.
mala autem quare non ſuſtineamus? Mala & bona à
Deo tantum volunt accipere iuſti, & nihil à mun-
do. Nullum ſit nobis commercium cum mun-
do, *ſed etiam puluerem pedum noſtrorum excutia-* Luca 9.
mus coram eo, & nihil ſuorum bonorum aut ma-
lorum accipiamus aut concupiſcamus. ¶ Deni- 28.
que diſcamus, modeſtè reſpondere aduerſarijs no-
ſtris, eò quòd potiùs vincuntur rationibus, quàm
contumelijs & conuitijs. Poterat Chriſtus vin-
cere diabolum ſua poteſtate, & illum repreben-
dere,

dere, & contumelijs afficere; sed noluit illum viribus, sed ratione superare: nam defendere se authoritate scripturæ, est ratione se tueri. Multi nunc animo obstinato & superbo, cùm non habeant, quid possint respondere obiectionibus, statim contumelijs & conuitijs aduersarios afficiunt, Ioan. 8. qui mos hæreticorum est. Sic etiam Iudæi sæpè Christo respondebant, & conuicti ratione vocabant illum dæmoniacum & Samaritanum, & etiam confusi ratione, lapides sumebant aduersus eum. Prælati etiam & magistratus discant, vt non verbis contumeliosis subditos conuincant, sed ratione.

Vers. 5. Concordia Matthæi & Lucæ. *Et duxit illum diabolus in montem excelsum.* Iam vides, quod inter Matthæum & Lucam non seruatur ordo tentationum, quia Matthæus secundam posuit tentationem, quæ fuit in pinnaculo templi, & tertiam & vltimam in monte. Et Lucas secundam ponit eam quæ fuit in monte; tertiam vero, quæ fuit in pinnaculo. Sed nulla est discordia inter eos, quia licet necessum sit, quo alter eorum mutauerit ordinem naturalem rerum gestarum, non ideo errat, aut alteri contradicit, quia ordo naturalis rerum sæpè mutatur in scriptura, & in alijs scripturis per anticipationem & alios modos, cum ordo artificialis in ratione rerum sæpè sit vtilior ad intelligendum, quam ordo naturalis. Ioan. 13. Sic inquit Ioannes, quod *cæpit Christus lauare pedes discipulorum suorum*, & postea dicit, quod *venit ad Simeonem Petrum.* Primo omnium Petrum lauit, sed quod primo dixerat, quod *cæpit lauare pedes*, per recapitulationem dixit. Lucas igitur non seruat hic ordinem historiæ, sicut nec in capite præcedenti, cum primo egit de carcere Ioannis Baptistæ, & deinde quomodo Christum baptizauit, vt ibi iam disseruimus. Matthæus verò sequutus est ordinem naturalem in narratione harum tentationum, quia secunda fuit in pinnaculo templi, & tertia in monte; & hunc ordinem non seruat Lucas. Et quod hoc ita se habeat, patet satis; quia Matthæus, postquam egit de priori tentatione dixit, Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum templi. Ergo videtur quod immediatè fuit. Sed Lucas sic non dicit, sed post tentationem lapidum ait: *Et duxit illum diabolus in montem.* qua finita ait; *Et duxit illum in Hierusalem.* Et sic non posuit Lucas aliquam dictionem significantem ordinem temporis, aut continuitionem, sed Matthæus illam posuit dicens, *tunc assumpsit eum diabolus*, &c. Ergo credendum est potius Matthæum seruasse ordinem historiæ, quam Lucam. Nos verò tantummodo in narratione tentationum ordinem Matthæi sequemur.

28. Ordo tentationum Christi. Igitur diabolus postquam prius tentauit illum in deserto, duxit illum in pinnaculum templi, & dixit ei, vt mitteret se deorsum, quæ tentatio replica est contra responsionem, quam responderat in priori tentatione. Dixerat enim Christus quod *non in solo pane viuit homo.* Contra hoc arguit diabolus sic: Ita necessarius est panis, vt homo sustentetur, quam scala ad descendendum ab hoc pinnaculo; si igitur tu dicis quòd sine pane potest Deus teipsum sustentare, etiam dices sine scala posse infra descendere. Si ita igitur in Deo confidis, vt existimes te posse sine pane alere, & sustentare; confide etiam quod sine scala poteris descendere, cum non sit maior ratio de vno quàm de alio. Si autem ad id, quod tu dicis, *non in solo pane hominem viuere*, locum scripturæ in Deuteronomio Deut. 8. adducis, etiam locus scripturæ aliud probat, *Angelis scilicet, suis mandauit de te*, &c. Psal. 90. Cùm igitur ambo hæc æqualis potentiæ Deo sint, & ambo sua loca scripturæ habent, & credis quod sine pane possit te alere; crede etiam te sine scala posse descendere, atque ita mitte te deorsum. ¶ Aduerte quod dæmon in priori tentatione non adduxit scripturam; nunc autem adduxit: quia Christus in data responsione scripturam allegauerat. Nam posset dicere Christus, quod illi priori. *Non in solo pane viuit homo*, erat locus scripturæ; ad secundum vero, quod se præcipitaret, nullum esse locum.

Tertia etiam tentatio ad propositum maximè 29.
facit: nam postquam Christus respondit. *Non tentabis Dominum Deum tuum*, duxit illum in sublimem montem, & *ostendens ei omnia regna mundi, dixit illi: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.* Ac si diceret. Verè in his paucis quæ tecum egi, clarè cognoui, te hominem doctum ac sanctum esse; nunc igitur si quidem tu dignus es, volo me tibi manifestum facere quis sim. Scias me hominem ditissimum esse, & adeò potentem, vt omnia hæc regna, diuitias, & imperia, quæ vides, mea sint, eaque possim donare cui libuerit. Vt igitur à tantis curis mundanæ gubernationis me seiungam, & vt melius possim Deo vacare, quæsiui hominem studiosum & probum cui hæc omnia possem tradere; tu autem is mihi visus es, vt his omnibus sis dignus, atque ita ea omnia tibi libet donare. At est hic quoddam inconueniens: nam timeo quod tanto honore & dignitate mutabis tuos mores, quia honores mutant mores. Nam Saul, qui 1. Reg. 9. sanctus erat & humilis, statim vt vidit se in regem electum, superbus ac malus fuit. Quia igitur aliud simile huic tibi non contingat, nolo vt rex absolutus sis, sed quod mihi subijciatis, & me Dominum agnoscas, atque ita hæc omnia tibi volo tradere, si obsequium & Dominum præstiteris. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.* Hæc est phrasis & enarratio trium harum tentationum: nunc vero iuxta contextum beati Lucæ hæc omnia & singula latius discutiamus, ait ergo Lucas.

Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit ei omnia regna orbis terræ in momento temporis, & 30. Qualiter diabolus ostenderit omnia regna mundi.
ait illi. Prior tentatio fuit in deserto quodam, quod est inter Hierusalem & Hierico, & hæc tentatio montis fuit duobus miliarijs prope illum locum. Multi hic errauerunt, dicentes, quod diabolus ostenderit digito omnia regna, dicens. In tali loco est tale regnum, & in tali talis prouincia, & in tali hæc ciuitas, & hæ diuitiæ. Vel quod ostendit in mappa mundi. Quod nullo modo stare potest, quia textus non dicit quod narrauit, vel enumerauit, sed quod ostendit, hoc est, oculis corporeis vidit visibiliter omnia regna mundi & diuitias eorum. Præterea si in momento monstrauit, vt hic Lucas noster dicit, non vtique digito ostendit, dicens hic est Roma, illic Antiochia, ibi Alexandria, Rhodes, Athenæ, &c. quia hoc in momento temporis fieri non poterat. Sed quod in mappa ostenderit hoc nihil erat. Quapropter dicendum est, quod arte magica & incantationibus fecit

fecit diabolus, vt in montis illius ſpatio omnes ciuitates mundi opulentiſſimæ apparerent, omne aurum, argentum, & quicquid mundus amat. Non tamen intelligas quod ſtatim illa apparitio opum, regnorum, & diuitiarum ab oculis Chriſti euanuit, ſed quod durauit toto tempore quo durauit tentatio, ſed in Chriſti phantaſia nihil operatus eſt.

31. Volubitas & breuitas rerum mundanarum.

Expende autem quod diabolus, vt Chriſtum tentaret, quem maximum ſanctum eſſe credidit, omnia mundi regna, & gloriam eorum, & diuitias oſtendit, ſed nos non tantis diuitijs & honoribus tentat, ſed vili & abiecta re, qua ſola nos ſuperat & vincit. O quot quantique ſunt homines, qui diabolum adorant viliſſimo precio, pro viliſſimo ſcorto, & pro parua pecunia. Quot mercatores & venditores vnico ſolo argento ſe diabolo ſubdunt iurantes, mentientes, & emptorem decipientes, &c. Præterea regna illa, & diuitiæ non veræ fuerunt (vt modò dixi) ſed fictitiæ. Sic mundi honor, diuitiæ, & quidquid ſub cœlo eſt, vanum eſt, & vt Iacobus ait, *vapor eſt ad modicum parens.* (Iacob. 4.) Hæ temporales diuitiæ vmbra ſunt illarum diuinarum atque cæleſtium. Vanæ ſunt hæ temporales diuitiæ, quandoquidem tam vanum finem ſortiuntur. *Dormierunt ſomnum ſuum viri diuitiarum, & nihil inuenerunt in manibus ſuis.* (Pſal. 75. Pſal. 4.) Vanum, id eſt, caducum, quod à tanto atque tam diuino bono (vt Deus eſt) te ſeducit. Ideo Dauid: *Filij hominum vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium?* tanquam vile ſtercus Apoſtolus illas iudicabat, qui dixit: *Omnia arbitratus ſum vt ſtercora.* (Phil. 3.) Quapropter ſi veri diuites eſſe cupitis, veras diuitias amate, puer pluris habet equum confectum de arundine, quam omnes equos Regis, & puella prius habet pupullam, quam omnes mundi mulieres pulchras atque formoſas. At tu qui homo es, quid eſt, quod diuitias terreſtres, cum vanæ illæ ſint & perituræ, diligis & cupis? Vnde Salomon valde homines miratus, qui has res terranas diligũt, & veras relinquũt, inquit: *Vſquequo paruuli diligitis infantiam.* (Sap. 1.) Non ſic Paulus qui dicebat. *Cùm eram paruulus, loquebar vt paruulus, ſapiebam vt paruulus; quando autem factus ſum vir, euacuaui quæ erant paruuli.* (Galat. 4.) Si in tragœdia aliqua faber ferrarius, vel ſutor ingrederetur regalibus veſtibus indutus, nónne qui illum vt regem coleret, inſanus, & amens iudicaretur? Reges igitur huius mundi nihil aliud ſunt, niſi reges comœdiæ & ficti, & omnes eorum diuitiæ (ſi eas conferas cum veris & æternis) fictæ atque falſæ ſunt. Ne ſimus pueri, ſiquidem homines adulti ſumus, ne ſimus ignari, ſiquidem ſapientes & prudentes volumus haberi, tuncque pueri & infantes erimus, quãdo terrenas diuitias plus æternis & veris dilexerimus. Nam ſicut hæ diuitiæ, quas diabolus obtulit Deo, non erant veræ, ſed magicæ atque fictitiæ; ſic etiam ſunt diuitiæ huius ſæculi, & quidquid mundus continet. ¶ Obſerua etiam quod aptè in momento temporis ſæcularia & terrena demonſtrantur, in quo caducæ fragilitatis poteſtas humana declaratur. In momento animæ hæc temporalia tranſeunt, & ſæpè honor huius ſæculi tranſit antequam adueniat. Quid enim ſæculi poteſt eſſe diuturnum, cum ipſa ſæcula non ſint diuturna? Diſcamus has mundi diuitias contemnere, non ſolum ob earum falſitatem, & vanitatem, ſed etiam propter earum breuitatem. Non ſolum hæ diuitiæ, quas diabolus Chriſto oſtendit, falſæ erant & imaginariæ, ſed in momento oſtenſę, breuiter euanuerunt. Sic honor, ſic poteſtas, ſic diuitiæ, ſic denique quicquid mundus habet, cito tranſit & fugit. Vnde Paulus. *Præterit enim figura huius mundi.* Inconſtans eſt gloria eius, & bona ſua momentanea & futilia. Ideo Iob: (1. Cor. 7.) *Hoc ſcio à principio, ex quo poſitus eſt homo ſuper terram, quod laus impiorum breuis ſit, & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti. Si aſcenderit vſque ad cœlum ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur, & qui eum viderant, dicent: Vbi eſt, velut ſomnium euolans, non inuenietur, tranſijt ſicut viſio nocturna.* (Iob 20.) Non potuit Iob aptius conferre breuitatem, qua cuncti honores, diuitiæ & voluptates huius ſæculi prætereunt, quàm puncto. Sola conſideratio breuitatis, qua omnia huius præſentis vitæ dilabuntur, ſatis eſſet, vt illum contemneremus. *Vidi impium exaltatum ſuper cedros libani: tranſiui, & ecce non erat,* &c. (Pſal. 36.) Vnde in Prouerbijs dicitur. *Quaſi tempeſtas tranſiens non erit impius: iuſtus autem quaſi fundamentum ſempiternum.* (Prou. 10.) Quemadmodum tonitrua magnum ſtrepitum faciũt, at cùm nubes in aquam conuertitur tempus ſerenum manet; ita pompa & gloria huius mundi; vel vnico puncto præterit. *Tanquam vmbra* omnia, quæ hic videntur, prætereunt, tanquam radius cœli qui in ictu oculi tranſit, (Eccl. 3.) ita ſunt omnia regna & tempora mundi. Vanitati ſubiecta eſt omnis creatura. Nihil ſtabile aut firmum ſub terra eſt, ex qua Adam & filij eius conditi ſunt. Mundi enim proſperitas, eſt ſerenitas hyemis, tranquillitas maris, & ſtabilitas lunæ, ſicut hęc facilè mutantur, ita opum & humanarum rerum ſtatus nullam habent firmitatem aut conſtantiam: *tranſeunt omnia* illa *ſicut vmbra* (ait ſapientia) *& tanquam nuncius præcurrens.* Igitur tu quemadmodum alter Tobias, ſedens in littore fluuij Tigris, attenta conſideratione debes tecum reuoluere, qua velocitate omnes mundi honores currant & prætereant. (Sap. 5. Tob. 6.) Fluuius ille ita appellatur ob maximam velocitatem & celeritatem, quâ eius aquæ fluunt, quæ quidem velocitas, nec conferri poteſt cum illa quâ dies tui ferunt currentes celeriter in mortem, nec cum celeritate, quâ cuncti honores, diuitiæ & voluptates huius ſæculi prætereunt. Cùm hac conſideratione lauabis pedes affectionum animæ tuæ, & cum hac contemplatione puluerem mundabis, quo inquinatus fuiſti cum mundi amore agebas. Omnia huius vitæ *vt vmbra* tranſeunt; & voluptas quæ inde capitur, ita breuis eſt, vt antequam ad deſideratum finem perueniat, iam tranſijt; tormenta autem, quæ peccatorem manent ob hanc voluptatem, nullum nouerunt finem. Voluptas quæ hic capitur, temporalis eſt; quod autem in alia vita cruciat, æternum eſt. Quid obſecro eſt ſtabile, aut quid in hac vita durat & permanet? Duraruntne diuitiæ multum temporis? Permanſitne gloria huius mundi? Audi obſecro dicentis vocem: *Dies mei velociores fuerunt curſore.* (Iob 9.) Quemadmodum tabellarius nõdum venit quando iam iterum proficiſcitur; ita vita noſtra, & omnes voluptates, & honores eius nondum venerunt, quando in temporis puncto iam abeunt. Magnum igitur cum diſpendium fecerimus, ad contextum reuertamur, & videamus quia diabolus dixerit Chriſto, poſtquam omnia regna & gloriam mundi illi oſtendit.

Et ait illi: Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam, & gloriam eorum, quia mihi tradita ſunt, & cui volo do illa. Vers. 6.

Tuer-

Tu ergo procidens ſi adoraueris coram me, erunt tua omnia. Obſerua quod in hac tentatione non dixit: *Si filius Dei es*, ſicut in alijs, ſed tanquam homini loquitur. Secum enim ſagax tentator cogitauit: Si filius Dei eſt, fortè mihi pœnas imponet, aſperè & potenter loquetur, cùm auſus ſim contra diuinitatem agere. Si autem homo eſt, vel credet mihi, vel non. Si crediderit, adorabit, & ſciam illum hominem eſſe & peccatorem: Si non crediderit promiſſis, & impoſſibilia videntur ea quæ dixi; loquetur mecum, & confabulabitur, quomodo poſſim ea quæ promiſi donare, & fortè dicet, ſufficiet mihi ſi me Dominum alicuius partis vel regni mundi conſtituas. Et ex verbis ipſius eliciam, an purus homo ſit, an Deus & homo.

32. Præterea vide, quomodo diabolus ſemper auget tentationes. [Diabolus gradatim tentat.] Primò tentauit illum in deſerto, vt lapides conuerteret in panem. Secundò grauius tentauit in Hieruſalem, cùm dixit, *mitte te deorſum.* Nunc tertio grauiſſimè tentat, cùm adorari petit. Ita dæmon ſemper auget tentationes, quocirca qui non nouerit ſe à minoribus tentationibus tueri, in maiores incidet. [Exod. 8.] Pharaoni miſit Dominus paruos cyniphes in plagam, quibus ſuperuenerunt grandes muſcæ. Docet locus iſte, vt minima timeamus, ſi nolumus in maiora mala incidere. Sic Herodi Regi contigit, qui prius adulter fuit, ac deinde maiora mala addidit, & Ioannem in carcerem detruſit. Sic loquitur de eo noſter Lucas in capite præcedenti, & quia ibi iam de his loquuti ſumus: nunc ad alia gradum faciamus. ¶ Adorari petijt, vt intelligas quòd omnes qui diabolo conſentiunt, illum adorant. O ſi hæc attenderet peccator, & videret quomodo impijſſimo dæmoni & vili creaturæ ſe ſubijcit.

33. Denique obſeruabis, quàm fallax & mendax ſit dæmon in omnibus quæ promittit. [Diabolus & mūdus mēdaces ſunt, & ſuos blādè decipiunt.] Mendax fuit in omnibus quæ hic dixit: nam regna & diuitiæ quas oſtendit, non ſuæ erant. Et etiam mendax fuit dicens, quod omnia hæc dabat cui ipſe volebat, & quod item daret ea Chriſto, ſi eum adoraſſet. Similes ſunt dæmoni, qui gloriantur de nobilitatibus, gratijs, & bonis quæ non habent, & ea dicunt feciſſe quæ nunquam fecerunt. Similes etiam ſunt dæmoni, qui ea non adimplent quæ promittunt. Ad noſtram autem eruditionem admonet locus iſte, ne credamus diabolo, mundo, aut carni & omnia quæ nobis promittunt falſa eſſe & vana. Nunquam promiſſis ſtat, & quod promittit, nunquam facit, & in omnibus dictis mendax eſt. Humiliat ſe, & [Eccl. 19.] *interiora eius plena ſunt dolo.* Ne credas eius dictis, nec cogites poſſe tecum amicitiam habere. [2. Reg. 20.] Ne fidas Ioab, nec credas quòd dæmon & mundus amici tui ſint: nam ſi credis illis, & in eis confidit, tibi necem infert oſculo & ſalutatione pacis, tanquam [3. Reg. 22.] alter Amaſa. Quicquid mundus dicit, & conſulit, tibi, falſum eſt & mendax, vt clarè videtur in omnibus quæ dæmon hic dixit Chriſto: Plurimi Prophetę falſi adulabantur regi promittentes ei vitam & victoriam, ſi in bellum iret, & omnia hæc, vt ad libitum loquerentur. Omnia quæ mundus conſulit, & omnia quæ appetitus imperat, fallaciæ ſunt tibi, dicentes, quod etiamſi malè viuas bene potes vitam æternam expectare. Morieris tanquam Achab, ſi falſis prophetis credideris. Hi ſunt falſi teſtes, quos Iezabel adducit, qui ſi credantur, ſpiri- [3 Reg. 21.] tum interficiunt. ¶ Animaduerte, quod omnia quæ tecum mundus facit, blandimenta ſunt falſa & ficta, quibus capere ſolet incautos & improuidos. Confidit Siſara Iaëli, qui autem illi credit, [Iud. 4.] miſerè interſectus fuit. Deus inquit: *Popule meus, qui* [Eſa. 4.] *te beatum dicunt, ipſi te decipiunt.* Propheta ille qui [3. Reg 13.] venit à Iuda, quia credidit falſo prophetæ, interfectus fuit à leone. Solet dæmon, tanquam Propheta ille falſus & ſenex, vt magis decipiat, dicere quod Deus iubet, & ſcripturam ſacram in comprobationem adducere, vt faciebat quando Dominum tentabat. Aduerte quòd piſcatores ſolent eſcâ hamum cooperire, vt piſces capiant & decipiant: & vide quod omnia mundi blandimenta ſunt in tuam perniciem & damnum, & quod ſub virenti herba coluber eſt abſconditus. Mulier namque illa, quam Apocalypſis refert, in vaſe aureo propinabat vene- [Apoc. 17.] num. O quot & quãtos hoc maledictum venenum ſuorum præſtigiorum interſecit, & quanti bibunt mortem in honorum, diuitiarum, & voluptatum vaſis. Aureo vaſe ignaros & inſipientes fallit, qui non agnoſciũt venenum ſuum. Eccleſiaſticus enim [Eccl. 26.] ait: *Multos deſtruxit iniqua promiſſio eius.* Surgant (ſi volueris) omnes mortui, & dicant, an aliquando in hac vita gaudium ſine dolore poſſederint, pacem ſine diſcordia, quietem ſine metu, valetudinem ſine infirmitate, panem ſine dolore, & gaudium ſine triſtitia. Omnia bona promittit, & cuncta præbet mala: gaudium promittit, & triſtitiam tribuit, & diuturnam vitam promittit, breuiſſimam donat. Septem annorum ſpatio ſeruierat Iacob Laban, vt [Gen. 29.] pulchram & formoſam Rachel in vxorem duceret, at deriſor ſocer dedit illi Liam, quæ lippos habebat oculos. Talis eſt dæmon, qui aliud promittit, aliud dat. Hanc fallaciam non agnoſcunt qui ei ſeruiũt, quouſque clarum mane adueniat. Tranſacta, iam obſcuritate vitæ præſentis, cum morte aperiente eis oculos, cognoſcunt, alter Iacob, mendacia dæmonis, & fallaciam in qua vixerunt, tunc cognoſcent, quàm perditè ambulauerint ſeruientes dæmoni mendaci. Multi etiamſi agnoſcant fal- [Num. 22.] lacias dęmonis, nihilominus gaudent in eis viuere: vt Balaam, qui apertis oculis ad lapides offendebat. Nónne clarè vides, quomodo hic Chriſto mentitus eſt, cùm ea promitteret quæ dare nequibat? Idē tecum facit tentans te. Loquitur ad aures, dicens tibi, quod in vitijs eſt gaudium & voluptas, cùm ſecundum veritatem tormenta conſcientiæ ſint, & tandem dolores æternos ingenerent. Diſce igitur à tuo redemptorę & magiſtro, vt non credas fallacijs eius, ſed potiùs illum à te reijce procul, talia, vt Dominus, illi dicens.

Scriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis, & illi [Vers. 8.] *ſoli ſeruies.* Hoc ſcriptum habetur in Deuterono- [Deut. 6.] mio, ex quo libro omnes tres reſponſiones ad tres tentationes excerpſit Chriſtus, vt doceat ſacram ſcripturam arma habere contra aduerſarios, & inimiços veritatis. [Quomodo ſoli Deo ſeruiedum.] Nónne ſeruiendum eſt Dominis? vtique, ſed quando iubent aliquid quod eſt contra Deum, Deo potiùs quàm illis ſeruies. ¶ Secundò 34.
intelligendum eſt, *illi ſoli ſeruies*, ſcilicet, ſeruitute latriæ quæ ſoli Deo debetur, ita vt nulli homini ſeruire liceat hac ſeruitute latriæ. Sic Auguſtinus [Aug. lib. 10. ciuit. c. 1.] loquitur libro decimo de ciuitate Dei, atque ideò coniunxit, illi ſoli ſeruies cum adoratione, vt intelligas quod de hoc obſequio adorationes latriæ loquutus ſit. At multi Chriſtiani ſunt qui apertè huic præcepto aduerſentur, inſeruientes ſuis appetitibus,

titibus, quos tanquam Deos colunt. Adorant & venerantur auaritiam, iuxta illud Pauli: *Auaritia, quæ eſt idolorum ſeruitus.* Alij ſunt (vt idem Apoſtolus ait) *quorum Deus venter eſt.* Videbis namque plurimos Chriſticolas, quorum ſi conſideres occupationes, negotia, & loquelas, non dubitabis quin ventris ſui idololatræ ſint, quandoquidem neſciunt à primo mane vſque ad noctem aliud loqui, niſi de cibo, & potu, & oblectamento ſui corporis, tanquam ſi Deus iudex in cœlo non eſſet, & vt poſt hanc vitam, alia excellentior non maneret legitimè certantibus, Deum verum Deum eſſe agnoſcunt, at non ſolum illum volunt adorare; ſed etiam carnem ſuam, & vilem mulierem tanquam Deum colunt, ſimiles illis Samaritanis, de quibus ait ſcriptura, quod timebant Deum, ſed babebant idola, quæ adorabant. Sed ſtat ſententia. *Nemo potest duobus dominis ſeruire.* Et duobus dominis ſic contrarijs, quales ſunt Diabolus & Chriſtus, caro & ſpiritus, mundus & Deus, nullatenus ſeruire poteris; quia ſolus Deus eſt ab homine colendus, vt illi ſoli ſeruias, & Diabolum impijſſimum Tyrannum abijcias, & ipſius iugum onerofum. Quomodo autem duobus dominis non poſſimus ſeruire, ſed ſoli Deo, infrà in ſuo loco Deo dante dicemus. Et hæc ſatis ſint de tertia tentatione, nunc autem de ſecunda agamus, quia vt iam diximus, Lucas noſter non ſeruat ordinem biſtoriæ in narratione harum tentationum. Ait ergo.

Coloſ. 3. Phil. 3. 4. Reg. 17. Matth. 6. Cap. 16.

Verſ. 9. *Et duxit illum in Hieruſalem, & ſtatuit eum ſupra pinnam templi. Pinna* Græcè ſignificat alam illam ex leui ferro confectam, quæ ſupra ſumma tecta ſolet collocari, cuius motu differentiæ ventorum diſcernuntur. Itaque ſupra templum eſt tectum, & ſuper tecti ſummitatem eſt pinna, ſeu pinnaculum, ſeu ala. Expẽde autem bominum impiorum ingenium, nihil intentatum relinquunt, vt malitiam ſuam expleant. Balaac Rex Moabitarum in alio & alio loco ter ædificauit altare, & appoſuit vitulum & arietem, vt malediceret Balaam populo Iſraëli. Viſum eſt ei quod ſi mutaret locum, mutaretur etiam Balaam, & id quod in vno loco non potuit aſſequi, in alio exiſtimauit aſſequuturum. Ita dæmoni viſum eſt: nam cum in deſerto non eſſet conſequutus à Chriſto id quod intendebat, fore poſſe exiſtimauit id conſequi in pinnaculo. Poſtea vero cum nec in hoc loco intentionem ſuam expleuiſſet, tanquam alter Balaac, tertio duxit illum in montem, & in tribus locis tria altaria ædificauit, quæ ſunt treſuæ tentationes. Sic Iudæi fecerunt cum illo cœco à natiuitate, quem Chriſtus illuminauit, iterum atque iterum importunè interrogando illum, vt vel aliquid aduerſus Chriſtum inuenirent. Hoc quotidie faciunt impij, cùm bonos perſequuntur, vt nihil intentatum relinquant, vt vel eis poſſent nocere.

Num. 23. Ioan. 9.

35. Obſerua etiam, & vide diaboli ingenium, ſemper enim ſupra pinnam collocat. Non decet, vt homines ſupra res diuinas ſint, res autem diuinæ ſuper homines ſunt. Solius Domini eſt, vt excelſus ſit & eleuatus. Qui prælatis ſuis non obediunt vices Dei gerentibus, ſupra pinnam ſunt, non ſub Deo. Imò (vt generaliter loquar) omnis tentatio, de quocumque peccato illa ſit, id intendit, vt hominem ſupra pinnam collocet: Omne enim peccatum morrale eſt voluntarius ſupra pinnam conſenſus, id eſt, vt contra obedientiam Dei teipſum erigas. Denique ſicut nullus eſt locus excelſus tutus, ſic tu qui contra Deum ceruice erectâ inſurgis, timere debes occaſum inferni. Sic diabolus ſuperbiens dixit: *Super aſtra Dei exaltabo ſolium meum, & ſedebo in monte teſtamenti*, &c. Sed vide quid ſequatur: *Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum laci.* Hoc modo ficut ipſe exaltatus cecidit, vult homines exaltare, vt cadant ſicut ipſe. Ducit itaque diabolus homines in altitudinem ſuperbiæ, vt lapſu grauiori cadant. Aquila in altum ſurgit & eleuat teſtudinem, & inter lapides deijcit, vt vel ita fractam poſſit illam manducare. Ita dæmon plurimos in honores & dignitates eleuat, vt maior ſit in infernum caſus. Sic Iob agens petitionem ſuperbi, inquit: *Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum tollens, alliſiſti me valide.* Sicut vas luteum quod frangere vis, extollis à terra, vt fortius comminuatur, ſic diabolus extollit, vt proijciat in infernum. Vnde in Prouerbijs dicitur: *Ante ruinam exaltatur cor.* Si quando aliquem videris in honoribus & mundanis rebus aſcendere, cum virtutibus non ſit munitus, mihi crede illud eſſe, vt maior ſit caſus, & vt ab altiori loco præcipitetur. Ideò Dauid inquit: *Vidi impium exaltatum, ſuper cedros libani: tranſiui, & ecce non erat.* Quando duo magni luctatores in arenam deſcendunt, viribus proſternere ſe nequeunt, at qui dexteritatem in lucta habet, contrarium in aërem leuat, atque ita illum proſternit. Sic diabolus tanquam magnus luctator, quos pauperes nequit proſternere, quia humiles ſunt, eos eleuat diuitijs, honoribus & dignitatibus, vt in abyſſum inferni eos detrudat. Hoc quotidie videmus in multis pauperibus, qui recti ſunt & bumiles, at prælati facti, Nerones ſiunt & Diocletiani.

Superbi & inobedientes ſemper ſupra cõſcendunt, mox ea ſuri. Eſai. 14. Iob 19. Prou. 16. Pſal. 36.

36. Obſeruandum quoque eſt, dæmonem Chriſtum non duxiſſe in ſancta ſanctorum, neque in altare templi, ſed in exterius, & in pinnaculum, quod ſuperfluum erat, & ad nihilum niſi ad ornatum deſeruiebat. In qua re debes hoc vnum aduertere, dæmonis eſſe ingenium homines allicere, & ducere, in res exteriores, & non ad internas, quin potiùs rebus externis homines excæcat, ne interiores videant. Luxuriæ & libidini dedito huius vitij voluptates ob oculos ponit, non autem pœnitentiam & triſtitiam, quæ poſt illud peccatum remanet. Auaro pulchritudinem & nobilitatẽ auri repræſentat, at non ob oculos ponit diuitum curas, & ſcrupulum, quo diuitiæ acquiruntur. Alteri dicit, eſto prælatus, eſto Epiſcopus, & barum dignitatum honores ob oculos illi ponit, at non manifeſtat huic, quam grauia ſint horum ſtatuum pondera, quamque arcta ratio ab his ſit exigenda. Nunquam dæmon teipſum innitabit tui ipſius humili cognitione, nec morſu & reformatione conſcientiæ tuæ, ſed rebus vanis & exterioribus, vt erat pinnaculum templi. Nam ſi homo blandimentis carnis deditus, vt conſiderat voluptatem exteriorem, recordaretur etiam quid hoc peccatum turpitudinis ſecum afferat, non vtique illud patraret, at dæmon hominibus exteriora tantum oſtendit. vt vel ſic eos ſemper falſos habeat Moyſes ſeruus Dei, ſpiritu diuino ductus, gregem mittebat in interiora deſerti,

Dæmon ſola exteriora proponit, Deus è cõuerſo. Exod. 3.

ſerti. Iubebat etiam Dominus, vt animal, quod ei
offerebatur ſine pelle eſſet, dæmon autem vult, vt
obſequium quod ei præſtas, pelle voluptatis coo-
perias, vt interiora illius vitij & peccati non vi-
Leuit. 1. deas. At tu teneris id facere quod Deus iuſſit, ſcili-
cet, auferre vitio pellem voluptatis, tuncque cla-
re agnoſces, quæ fallaciæ, quæ turpitudines ſint ab-
ſconditæ in eo quod mundus repræſentat, Crede
mihi quod omne malum tuum pendet, cùm non
aufers peccato pellem. Corticem ei aufer, & in in-
teriora eius ingredere, tuncque clare videbis, quan-
ta ſit peſtis & abominatio abſcondita ſubter id
Tob. 6. quod nunc deſideras. Vnde Angelus Tobiæ dixit:
*Exentera piſcem, & cor eius, & fel: ſunt enim hæc neceſ-
ſaria ad medicamenta.* Sic exentera peccatum, & fel
videbis cæcis oculis medicinam, confertque mul-
tum, vt malitiam peccati agnoſcas, & mundi vani-
tatem. Sed de his ſatis. Conſtituit itaque Ieſum in
pinnaculum templi diabolus.

Et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te hinc deorſum. Sua-
37. dere poteſt, non præcipitare. Præterea non ad aſ-
cenſum, ſed ad deſcenſum ſuadet, quia omnes ſe-
cum cadere optat. Ipſe cœlo eiectus in infernum
corruit, & id miſer ipſe molitur, vt omnes co-
natus noſtros, opera & veſtigia in terram con-
uertamus, ſequentes illam impiam pythagoræo-
rum ſententiam; Quæ ſupra nos, nihil ad nos.
38. ¶ Expende etiam quanti fecerit diabolus Chri-
Tentantur ſancti de vana gloria. ſtum: non enim eum tentat de luxuria, aut de infi-
delitate, ſed de nimia fiducia & confidentia, qua
tentatione non niſi viros perfectos ſolet aggredi.
Quando enim cognoſcit malignus hoſtis, aliquem
religioni & egregijs virtutibus vacare, vt illum tu-
more ſuperbiæ inflet, confidentiæ & arrogantiæ
Luc. 18. argumentum apponit. Sic tentauit illum phari-
ſæum qui ieiunabat, decimas dabat, & multa bona
faciebat. Iam diabolus expertus fuerat Chriſti vir-
tutem in deſerto, ideo nunquam de iactantia ten-
tat. Sancti autem, vt inimicum vincant, nihil ſibi
arrogent, ſed omnia Deo adſcribant. Sic Apoſtoli
non in ſuo, ſed in Chriſti nomine dæmones expel-
lebant, ne arrogare ſibi aliquid viderentur. Sic Pe-
Act. 3. trus claudum curauit dicens: *In nomine Ieſu Naza-
2. Cor. 12. reni ſurge, & ambula.* Sic Paulus fugiens iactantiam
dixit: *Scio hominem, ſiue in corpore, ſiue extra corpus
neſcio, Deus ſcit, raptum huiuſmodi vſque in tertium cœ-
lum.* Vide quomodo ſuum nomen ſub ſilentio in-
uoluat, vt vanitatem & iactantiam fugiat. Sic dia-
bolus, quia Chriſtum iuſtum videt, & fortem ex-
pertus eſt, de iactantia illum tentat. Et vt magis
ſuadeat & alliciat ad id faciendum, ſicut Chriſtus
ſcripturam adduxit. Sic etiam ipſe Pſalmum nona-
geſimum affert.

Vſal. 90. *Scriptum eſt enim quod Angelis ſuis mandauit de te vt
& 12. conſeruent te, & quia in manibus tollent te, ne forte of-
Ingerit Deus timorem, Diabolus aufert. fendas ad lapidem pedem tuum.* Sic diabolus quod ti-
mor pœnæ præſeruat à malo. Multi enim non fa-
ciunt malum quod feciſſent, niſi timerent Deum,
vel pœnam peccato debitam. Ideo vt à malo auer-
teret beatus Baptiſta peccatores, æternam mina-
Matth. 3. batur pœnam, dicens. *Iam ſecuris ad radicem arbo-
ris poſita eſt. Omnis arbor non faciens fructum bonum
Luc. 13. excidetur, & in ignem mittetur.* Et Chriſtus: *Niſi pœ-
nitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.* Hæc mundi
Saluator, & præcurſor eius prædicabant, vt homi-
nes à vijs ſuis malis auerterent, quod idem prophe-
tæ olim facere conſueuerunt. Diabolus autem cùm
homines ad peccandum vult inducere, quantum
poteſt, conatur timorem & metum illis auferre,
vt ſe in peccata præcipitent, hoc modo Chriſtum
hic tentat dicens: *Scriptum eſt, quoniam Angelis ſuis* Gen. 3.
Deus mandauit de te, &c. Hoc idem verſipellis fecit
cum Eua matre noſtra, cui timorem mortis adi-
mens, dixit: *Nequaquam moriemini.* Hoc ſæpè no-
biſcum facit callidus inſidiator, quia nouit multos
ſeruare Dei præcepta potiùs timore pœnæ, quàm
amore & dilectione diuina, & adimit timorem di-
cens: Ne timeas mortem neque infernum, quia re-
cta valetudine & ſanitate frueris, iuuenis es, non
tam cito morieris, nunc inebriare quantum vo-
lueris, libidini vaca, poſtea verò locus pœnitentiæ
ſupereſt. Ne timeas. Nos vero ſi ab eius manibus
liberari volumus, diligamus Deum, & omnia po-
tius diuino amore, quàm timore faciamus. Cùm
autem voluerit nobis timorem adimere, vt pecce-
mus, dicamus ei. Diligo Deum meum ſuper om-
nia, ideo nolo illum offendere. Sic illa impudica
fœmina, Diaboli inſtrumentum, cùm ſolus eſſet
ſanctus iuuenis Ioſeph, ſuadebat & alliciebat eum
ad peccandum, cùm teſtem non haberet, quem ti-
mere poſſet. Dei autem fidelis ſeruus non timorem
ſed dilectionem Dei obiecit, dicens: *Quomodo poſ-* Gen. 39.
ſum peccare in Dominum meum, qui tanta mihi con-
tulit bona? Sic etiam illi falſi ſenes, per quorum
ora Diabolus loquebatur, Suſannæ dixerunt: *Ecce
oſtia pomarij clauſa ſunt, & nemo nos videt. Quod ſi non* Dan. 13.
feceris, dicemus aduerſus te falſum Teſtimonium. Hæc
omnia dixerunt, vt tollerent timorem dicentes;
quòd portæ erant clauſæ, & timorem infamiæ, &
mortis iniecerunt, vt peccato conſentiret. At illa,
quæ caſtitatem ſeruabat, non propter mundi timo-
rem, ſed propter Deum, ne illum offenderet, mor-
tem potius elegit. Quot autem obſecro nunc ſunt
fœminæ, quæ in maxima laberentur peccata, niſi ti-
merent perdere famam, honorem, aut parentes,
aut fratres, aut viros ſuos? Qui bonum operatur, &
malum ſibi cauet, ſolum propter timorem, proxi-
mus eſt vt peccet, quia ſublato timore Deum offen-
det. Sed qui Deum amat, cum vbique ille ſit, hic in
nullo loco eum offendet. Quapropter ſi Deum di-
lexerimus, multas Diaboli tentationes vitabimus.
Sed de his alias.

Nunc operæpretium eſt inueſtigare, vnde dia- 39.
bolus ſciuit, quod hæc ſcripta ſint? Vnde tibi, ô
diabole, contigit lectio ſcripturæ? nunquid legiſti
Prophetas, aut diuina eloquia cognouiſti? Legit
quidem diabolus, ſed non vt ex lectione ſanctorum
melior fieret, ſed vt ſimplicitate eos, qui tantū cor-
ticis & litteræ amici ſunt, interficiat. Multi etiam
nunc dant operam litteris, non vt ſanctiores fiant,
ſed vt alios decipiāt, ſicut multi iuriſperiti & aduo-
cati, qui lucernam & vigiliam tota nocte ſuſtinent,
vt pauperem ſpolient, & iuſtitiam conturbent, &
iura violent, vt ipſi aucti & locupletati euadant.
Sic etiam legunt ſcripturas hæretici, vt alios deci-
piant. Laborant omnes hæretici ſuas hæreſes pro-
bare authoritate ſcripturę, ſenſum verum torquen-
tes, & (vt Paulus inquit) *adulterantes verbum Dei.* 2. Cor. 4.
Citant quidem diuinas ſcripturas, ſed in deprauā-
tum ſenſum, vt ſuas confirment hæreſes. Vt qui re-
gis imaginem ex auro & gemmis confectam diſſo-
luunt, poſteà verò ex eodem auro canis figuram &
imaginem conficiunt. Sic hæretici imaginem fidei
diſſoluunt, & ex eiſdem ſcripturæ authoritatibus

falſo

falſo expoſitis, imaginem perfidiæ conficiunt & ornant, & dicunt illam eſſe fidei & veritatis imaginem, cum conſtructa ſit ex eiſdem ſcripturæ ſacræ locis, & fallunt homines ſimplices dicentes; illam turpem canis imaginem eſſe veritatis imaginem. Hac ſimilitudine vtitur Irenæus libro primo aduerſus Valentinum. ¶ Sed iam nunc vide diabolum patrem hæreticorum, qui ſcripturam falſo ad ſuum propoſitum allegat: hæretici enim ſcripturis perperam intellectis ſuas falſitates & errores defendere volunt. Hæc enim quæ Pſalmiſta hîc narrat, de viro iuſto, non de filio Dei intelligenda ſunt; quia viri iuſti, quamuis ſancti & recti ſint, nihilominus adiutorio diuino & Angelorum indigent; non tamen filius Dei, qui cuſtos eſt Angelorum, & Dominus eorum. Quare hæc quæ Pſalmiſta ait in hoc Pſalmo: *Qui habitat in adiutorio altiſſimi*, &c. quod de homine iuſto intelligenda ſunt, non de filio Dei, ſatis cuilibet intuenti apparet. ¶ Præterea illud, quod contra ſe erat, ſcilicet, *Super aſpidem, & Baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem*, tacuit diabolus, ne ſuo gladio ſeipſum iugularet: hæc enim poteſtas contra ipſum non ſolum viris iuſtis in veteri Teſtamento data eſt, ſed etiam in nouo, cum Dominua dixit ſuis diſcipulis: *Ecce dedi vobis poteſtatem ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici*, & nihil vobis nocebit. (Lucæ 10.) Denique & multi ſunt nunc Theologi, prædicatores verbi Dei, qui ſicut Diabolus ſcripturas portant, prædicantes in ore, & alios docentes, non tamen illas portant in corde, quibus Paulus ait: *Qui alios doces, teipſum non doces?* (Rom. 2.) Solet aliquando, vt in aquis naſturcia aquatica videas pallida, & in terram ſubmiſſa, quæ nihil creſcunt. Quæ autem eſt cauſa cur iſtæ herbæ non creſcunt? quia pluuia de cœlo non deſcendit ſuper ipſas. Nonne ſufficientem aquam habent, quando ſunt intra riuum? non vtique iſta aqua ſufficit: oam opus eſt, vt cæleſtis aqua ſuper illas deſcendat, tuncque ſtatim in altum creſcent. Attende igitur verbi Dei prædicator, quod etiamſi abundes aqua Philoſophiæ & Theologiæ, & magnos in his facultatibus feceris progreſſus; hoc tamen parum prodeſt, vt tibi ipſi, & cæteris vtilitatem afferas, niſi ab alto ſcientia deſcenderit, & ſpiritus atque deuotio, quo in amorem diuinum accendaris, vt alijs proficere poſſis. Opus eſt, vt deuotus & ſpiritualis ſis, & vt orationi & contemplationi vaces, ſi fructum tuorum laborum videre velis. Vide ne dæmonem imiteris, qui ſcripturam in ore tanquam doctus habebat, malitiam verò &
40. calumniam corde. ¶ Diſcamus etiam ex hoc loco, ne nos in res viles & turpes abijciamus, quãdoquidem tanti nos facit Deus, vt Angelos ſuos in cuſtodiam noſtram tribuat, quia ſcriptum eſt: *Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te*, &c. (Pſal. 90.) Colligitur enim ex hoc loco magnam eſſe hominum dignitatem, cum Angeli ad eorum miniſterium deputentur. Quapropter quemadmodum ex parte corporis noſmetipſos humiliare debemus, contemnendo nos, ſiquidem cinis & corruptio ſumus, ita ex ea parte, qua ſimiles Deo ſumus, magni nos ipſos facere debemus, nec abijcere nos debemus in viles res huius mundi, quandoquidem anima noſtra tantæ eſt dignitatis & excellentiæ, vt etiam cæleſtes Angeli ei miniſtrent. Sed iam Chriſtum audiamus.

Et reſpondens Ieſus ait illi: Scriptum eſt, non tentabis Dominum Deum tuum. (VERS. 12.) Ille Deum tentat, qui petit miraculum fieri ſine neceſſitate, & qui exponit ſe periculo, quod poteſt naturaliter vitare. (Petitio miraculi ſine neceſſitate tentatio Dei eſt.) Ideò Chriſtus dixit ſuis: *Cùm vos perſequuti fuerint in vnam ciuitatem, fugite in aliam.* (Matt. 10.) Sicut Chriſtus fugit paruulus in Ægyptum, (Matth. 2.) & poſtea factus vir idem ſæpè fecit. Sic Paulus *ſubmiſſus in ſporta euaſit.* (2. Cor. 11.) Sed cùm humanum auxilium defecerit, tunc ad Deum confugiendum eſt, non tentando; ſed deuotè & humiliter confitendo infirmitatem noſtram. Sic ille Rex pius dicebat: *Cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te.* (2. Par. 20.) Sic Deum tentat, qui miraculum circa neceſſitatem petit, vt hic dæmon petebat, cum ſcalæ eſſent ad deſcendendum ab alto volebat eum præcipitare, dicens; quod cum maximè Deo conſideret, vt diceret Deum poſſe hominem ſine pane ſuſtentare, quod eodem modo facere poſſet, vt ipſe ſine ſcalis deſcenderet. Bene poſſet Deus Noë (Gen. 7.) & ſuos in nubem eleuare, at cùm eſſent tabulæ & architectores, & arca poſſent ſaluari, non erat cur Dominus miraculum in ea operaretur. Quando filij Iſraël erant iuxta mare Rubrum, (Exod. 14.) & inimici non procul ab eis aberant, (Exod. 16.) tunc quando nullum erat naturale remedium, vt Pharaonis manus euadere poſſent, apertum fuit mare, miraculo pretioſo facto. Et in deſerto cùm nullus eſſet cibus, fecit etiam miraculum, mittens panem cæleſtem. Petere à Domino vt faciat miraculum, quando naturale aliquod ſuppetit remedium, officium eſt dæmonis. Clarum quippe eſt & naturale, quod ſi aliquis paries ruinam minatur in ſiniſtram partem, quod in eã cadet. Qui igitur fieri poteſt, vt cùm malè viuas in toto tuæ vitæ diſcurſu, à Deo miracula petens, in Dei ſortem exiſtimas te poſſe cadere? Miraculum ſine dubio petis: nam miraculum quidem & illud grande eſt, quod cum malè viuas fœliciter & bene vitam finias. At Chriſtus illi reſpondit: *Non tentabis*, &c. Ac ſi diceret ei: Malè quidem, ô incaute, arguis, quia non par ratio de vno atque de alio nam in deſerto vbi non erat, qui nos paſcere poſſet, ibi opus erat vt Deus ſua virtute nos ſuſtentaret, aut quacumque alia re ſibi placita. At hic ſunt ſcalæ quibus aſcendimus: nam ſi ſcalæ poſtquam nos aſcendimus, iam fractæ eſſent, nullum mihi eſt dubium, niſi quod poſſet efficere, vt nos intacti & incolumes deſcenderemus. At cùm ſcalæ ſint, non eſt cur ego id faciam, quod dicis, id enim eſſet Dominum tentare, miraculum ſine neceſſitate petendo.

Aduerte autem, quod multi ſunt, qui tentant 41.
Deum ſicut Diabolus. Tentant quippè hi Dei clementiam, qui negligenter orant, & ſine deuotione, iuxta illud Eccleſiaſtici: *Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi, qui tentat Deum.* (Eccl. 18.) Alij tentant Dei patientiam, quia perſeuerant in peccatis. Vnde Pſalmiſta: *Tentauerunt & exacerbauerunt Deum excelſum, & Teſtamentum eius non cuſtodierunt.* (Pſal. 77.) Alij tentant Dei iuſtitiam, deprecantes vindictam alicuius. (Luc. 9.) Vnde duo Apoſtoli dixerunt Chriſto: *Vis dicimus, vt deſcendat ignis de cælo?* Alij tentant Dei potentiam, vt temerarij in periculis. Ideo Iudith quibuſdam, qui Deo aſſignabant tempus, dixit: *Qui eſtis vos, qui tentatis Dominum?* (Iudith. 8.) Multi etiam tentant Dei ſapientiam, qui volunt ſine ſtudio & lectione librorum ſcire, & alios docere, quod certè tentare Do-

minum est. Vide Augustinum in prologo de doctrina Christiana optimè de hac re differentem. Vult enim Deus vt homines ab hominibus discant: nam contrarium agere temerarium est, & Deum velle tentare.

42. Obseruandum præterea, quod quia diabolus se tuebatur authoritate scripturæ. Christus etiam cum scriptura respondet, adducens hoc quod in Deuteronomio scriptum est, scilicet, *non tentabis Dominum Deum tuum*: gloriosum victoriæ genus est inimicum suis proprijs armis prosternere, Cum diabolus armis se induisset scripturæ aduersus Christum, eisdem seipsum Christus induit, & vicit illum. Vt etiam fecit in paradiso, vbi dæmon primos parentes per lignum vicerat, sic & per lignum crucis ipsum dęmonem vicit: nam ipse dæmon fuit faber lignarius, qui crucem coniecit, quique per ora Iudæorum vociferabatur dicens: *Crucifige, crucifige eum*. Sed his armis, vt iam dictum est, ipse dæmon fuit victus, quemadmodum in hoc loco cum scriptura à Christo allata, docet eisdem armis dæmonem esse vincendum. Cùm diabolus scripturam aduersus nos attulerit, nos etiam contra ipsum scripturam afferamus. Cùm tentauerit te de superbia, illud tibi ex scriptura adducet. *Curā habe de bono nomine.* Cùm tentauerit de auaritia, adducet illud, quod Salomon ait de formica, quæ congregat in messe, quod comedat. Si de luxuria: *Crescite & multiplicamini*, &c. De gula: *Ecce dedi vobis omnem herbam & lignum, vt sint nobis in escam*, &c. Et sic de alijs peccatis. Nos vero è contra eiusdem armis illum vincamus & interficiamus, dicentes ex scriptura contra superbiam: *Quid superbis puluis & cinis?* Contra auaritiam. Illud Pauli: *Nihil intulimus in hunc mundum*. Et illud Ecclesiastici: *Sicut egressus est homo nudus de vtero matris*, &c. Contra luxuriam dici *Omnis fornicator aut immundus non habebit hereditatem in regno Christi & Dei*. De Gula ait scriptura: *Adhuc esca erant in ore ipsorum, & ira Dei descendit super illos*, &c. Sed ad contextum.

(Margin: Diabolo per scripturam fallenti, per scripturam respondendum. Deut. 6. Matt. 27. Eccl. 41. Prou. 6. Gen. 1. Gen. 9. Eccl. 5. 1. Tim. 6. Eccl. 10. Ephes. 5. Num. 11.)

Vers. 13. *Et consummata omni tentatione*. Iam initio diximus; quod antequam diabolus visibiliter in assumpto corpore aggrederetur Dominum, tentauit illum multis grauissimis tentationibus, de quibus hæc, quæ nunc ait, verificantur.

Diabolus recessit ab illo vsque ad tempus. Quia tempore passionis redijt ad tentandum, quamuis illa non fuit tentatio propriè dicta, prout est suggestio diaboli ad malum, sed fuit aperta persequutio, incitando Iudæos contra Christum. ¶ Sed nunc nónne vides quomodo diabolus cedit virtuti? Et si inuidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentiùs refugit triumphari. Audito namque nomine Dei *recessit vsque ad tempus*, postea non tentaturus, sed apertè pugnaturus in passione. ¶ Docemur

43. (De diabolo etiam post victoriā nostram metuendum.) non tantum aduersus carnem & sanguinem, sed etiam contra nequitias spirituales esse nobis certamen. Nemo potest coronari nisi prius vicerit, & nemo vincere, nisi pugnauerit. Discamus omni tempore vigilare & esse cautos. Quamuis vincas, non sis sine cura & solicitudine, ociosè viuens, quia diabolus non recedit vsque in finem non reuersurus, sed vsque ad certum tempus: fingit enim se fugere, sicut Iosue cum cœpit ciuitatem Hai, (Iosue 8.) sed reuertitur ad tempus, vt fortiùs & aptiùs vincat, Caue ne tibi contingat sicut Philisthæis illis, qui epulabantur celebrantes victoriam, quam obtinuerant de Sampson, nec attendebant ad malum, quod illis euenire poterat, & fuerunt victi & mortui. Similiter Amalechitæ lætabantur super victoriam, quam obtinuerant Siceleck, quam igne combusserant & spoliauerant, & erant super faciem terræ quasi festum celebrantes, quos Dauid superueniens (Iud. 16.) vicit & occidit, & abstulit spolia. Quando viceris, (1. Reg. 30.) tunc timidior debes esse & expergefactus: nam iterum redibit dæmon præliaturus tecum, & facilè vinceris si incautum te inuenerit, quando priùs victor euaseris. Et multoties contingit, vt ipse dæmon, vtpote qui sagacissimus & callidissimus est, se sinat vinci, vt postea melius ipse vincat, & maiorem victoriam consequatur. Vt facere solent hi, qui alearum aut taxillorum ludum exercent, qui fingunt se perdere, & paruam pecuniæ quantitatem amittunt, vt postea maiori lucro aduersarium capiant. Multi sunt, qui statim vt confessionem suorum peccatorum fecerunt, alacres sunt & gaudentes cum victoria, quam de dæmone assequuti sunt, qui eos ridet: nam cum eos improuidos & incautos videat, redit iterum eos tentaturus, atque ita eos vincit facilè, & captiuos possidet. Vide ne post victoriam obdormias: nam tunc solet dæmon maioribus viribus & potentia inuadere. ¶ Obserua etiam, quod quinque vitia diaboli notantur in hac 44.
historia. Primum, quod sit curiosus speculator, an videlicet Christus esset filius Dei, quod scire cupiebat, non vt veneraretur, sed vt iactanter miraretur, & vt redemptionē nostram (si posset impediret. Secūdum, quod sit vanus, quia propter gloriæ vanitatem suasit casum. Tertium, quòd sit importunus, semel & bis repulsus, iterum accedit tentare. Quartum, quòd sit fallax, quia promisit se daturū, quod dare non poterat. Quintum, quòd sit arrogans & superbus, quia petit adorari. ¶ Matthæus narrat Angelos accessisse & ministrasse, &c. Sed dices, nūquid 45. Matth. 4.
tam magnum fuit, dæmonem à Deo vinci, vt sic adeò propter id tantùm magnificetur: Respondeo, quod non vicit illum in quantum Deus erat, quia hoc parum esset, & poterat annihilare illum, neque in quantū erat beatus homo, quia quicumque beatus maiores vires habet, quàm omnes dæmones; sed in quantum homo mortalis vicit eum. Secundùm quam naturam quamuis minor esset diabolo (quia iste non perdidit essentialia) in gratuitis tamen maior fuit Christus illo & sapientior omnibus Philosophis, & sic vicit illum. Præterea in tentationibus Christus ostenderat se hominem esse, nunc Angeli illi ministrant, vt ostendatur eius dignitas, atque diuinitas. Et etiam hoc est factum, vt discas, quod quando à diabolo tentaris, quod Angeli tibi præsentes sunt, & desiderant nostram victoriam, & postquam vicerimus, quasi congratulantes nobis, ad nos accedunt. Sed iam historiam prosequamur.

Et egressus est Iesus in virtute spiritus in Galilæam, Vers. 14.
& fama exijt per vniuersam regionem de illo. Venit *in virtute spiritus*: nam ille, qui plenus erat ab instanti conceptionis Spiritu sancto, nunc clarè ostendit spiritum in miraculorum operatione. Itaque virtus spiritus est virtus operatiua signorum, quæ dantur à Spiritu sancto. Vnde in libris Regum dicitur; (4. Reg. 2.) quod *spiritus Heliæ requieuit super Elisæum*. Porrò Christi (Matt. 3. Rom. 8.) quatenus Deus est, & Spiritus sancti, vna est virtus atque omnipotentia, & quoad hoc Christus (Ioan. 8.) propria virtute fecit miracula. Et secundùm natu-

naturam aſſumptam à Spiritu ſancto, imò à tota
Trinitate, data eſt poteſtas ſuper omnem creatu-
ram, vt ipſe ait: *Data eſt mihi poteſtas in cælo, & in*
terra. ¶ Diſce & tu vt ductorem habeas Spiri-
tum ſanctum in omnibus, quæ agis. Vnde Pau-
lus. *Qui Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt.* Sed
qui ſpiritu maligno & carnis concupiſcentijs ob-
temperant, non ſunt filij Dei, ſed eis dicitur: *Vos*
ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis per-
ficere.

46. Fama autem eius exijt per vniuerſam regionem:
nam probitas lucem quandam ſecum affert, quæ
Matth 5. homines vel inuitos cogit. *Non poteſt* (ait Domi-
nus) *ciuitas abſcondi ſupra montem poſita.* Et ſicut Sol
vbi primum radios ſuos emittit ſuper faciem ter-
ræ, minimè latere poteſt, cùm à ſuiſmet radijs pro-
datur, ſic homines ſpirituales, quique ex familiari-
tate, quam cum Deo habent, plurimum lucis acce-
perunt, etiamſi conentur lucem illam abſcondere,
Exod 34. minimè poterunt. Cuius rei appoſitiſſimum exem-
plum erit nobis Moyſes, cuius facies ex habita cum
Deo conuerſatione clariſſimos radios emittebat,
quapropter neceſſe erat velamen ponere, ſicut ipſe
ponebat, ſed ſplendor eius aliquando foras exibat.
Quod idem vides nunc in Chriſto Ieſu adimple-
tum, quia gloria eius & fama indies creſcebat &
augebatur, licet ipſe eam occultaret velamine hu-
militatis. Vbi eſt ignis, ibi erit fumus, qui illum ma-
nifeſtabit, & vbi vera virtus & probitas, ibi fama
& gloria erunt, quæ virtutem abſconditam mani-
feſtabunt. Sic cùm Chriſtus poſt baptiſmum & ie-
iunium reuerteretur in Galilæã, creuit fama eius,
& exijt per omnem regionem. Huic conſentit alius
Matth. 4. Euangeliſta, qui ait: *Abijt opinio eius in totam Sy-*
3 Par. 9. *riam.* Sic de Salomone dicitur, quod *omnes reges*
Iob 28. *terræ deſiderabant videre faciem Salomonis.* Et Iob:
Auribus noſtris audiuimus famam eius Age & tu vt bo-
nus odor famæ tuæ exeat in regionem. Vnde Do-
Matth. 5. minus ſuis ait: *Luceat lux veſtra coram hominibus, vt*
videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum,
47. *qui in cælis eſt.* ¶ Obſerua autem, quod hæc ſama
Chriſti non fuit propter eius prædicationem, ſed
propter ipſius miracula: nam Chriſtus non præ-
dicauit niſi poſtquam Ioannes in carcere erat de-
Marc 1. tentus, vt Marcus ait: *Poſtquam traditus eſt Ioannes,*
Ioan. 2. *venit Ieſus in Galilæam prædicans Euangelium.* Fecit
autem aliqua miracula antequam publicè prædi-
caret: nam conuertit aquam in vinum, quod fuit
primum miraculum, & eiecit ementes & venden-
tes de Templo in quadam diuina poteſtate, &
multa alia ſigna fecit in die feſto coram Iudæis.
Ioan. 3. Et tunc venit ad eum Nicodemus & Galilæi, &
receperunt eum, videntes, quæ fecerat Hieroſoly-
mis. Et primo Chriſtus hoc fecit, vt opinionem
ſui in plebe ingeneraret, vt doctrina ab eo prædi-
canda crederetur: nam ſi incepiſſet prædicare nul-
lis præcedentibus miraculis, fortè ſermo eius nul-
lius eſſet authoritatis propter tantam excellentiam
prædicationis Ioannis, qui ante eum prædicauerat.
Cùm igitur Chriſtus primo multa miracula feciſ-
ſet in Galilæa, & poſtea in Iudæa, cùm reuertere-
tur à Iudæa in Galilæam, in itinere audiuit Ioan-
nem eſſe traditum, & tunc incipit ſuam prædica-
tionem in terra Galilææ, quæ erat Zabulon, & ter-
Eſai. 9. ra Neptalim, vt adimpleretur illud Eſaiæ. Terra
Matth. 4. Zabulon & terra Neptalim, &c. Vt Matthæus di-
cit allegans Eſaiam Prophetam.

Vers. 15. *Et ipſe docebat in Synagogis eorum, & magnificaba-*
Sap. 1. *tur ab omnibus.* Sapientia *foris prædicat, & in plateis*
dat vocem ſuam. Noluit Dominus in occulto prædi-
care, ſed publicè in Synagogis coram omni plebe,
tum vt multos doceret, qui propter omnes vene-
rat; tum etiam ne eius inimici inuidi doctrinam
diuinam calumniarentur. Vnde principi ſacerdo-
Ioan. 18. tum de doctrina ipſius interroganti reſpondit: *Ego*
palam loquutus ſum mundo, ego ſemper docui in
Templo & in Synagoga, vbi omnes Iudæi conue-
niunt. Sic publicè prædicans oſtendit ſuæ doctri-
næ ſynceritatem, quia non clanculè (vt hæretici &
ſeductores facere ſolent) ſed in Synagogis, coram
multitudine, neminem veritus, veritatem docebat
ſecurus.

Vers. 16. *Et venit Nazareth, vbi erat nutritus.* Aduerte,
quod Chriſtus ſtetit in Nazareth ferè per ſpacium
totius ſuæ vitæ vſque ad principium anni trigeſi-
mi ætatis ſuæ. Tunc baptizante Ioanne iuit Chri-
ſtus ad eum vt baptizaretur, & poſtquam fuit ba-
ptizatus, non eſt reuerſus in Nazareth, ſed confe-
ſtim iuit in deſertum ad ieiunandum. Finito vero
ieiunio redijt ad Ioannem, qui erat ibidem in Iu-
dæa, & ibi congregauit ſibi Petrum, Andream, Phi-
lippum, & Nathanaëlem, & cum eis profectus eſt
in Galilæam, (vt ait Ioannes) & abijt in Nazareth.
Ioan. 1. Et quamuis Ioannes dicat; quod iuerit in Cana
Ioan. 2. Galilææ, vbi aquam in vinum conuertit, & ibi de-
ſcenderit in Capharnaum, credendum eſt tamen
priùs iuiſſe in Nazareth, quam in Cana & Ca-
pharnaum. Quod patet, quia Ioannes dicit; quod
de Cana Galilææ deſcenderunt in Capharnaum
mater eius cum ſuis diſcipulis, & tamen Chriſti
mater habitabat in Nazareth, & quando redijt in
Galilæam iuit ipſa cum illo in Capharnaum. Poſtea
reuerſus in Iudæam fecit miracula plurima Hiero-
ſolymis die feſto, & rediens ſecundò Capharnaum
in Galilæam nunciatum eſt illi in itinere, quomodo
dilectus Ioãnes in carcere detinebatur, & cœpit ibi
prædicare, & exijt fama prædicationis eius, ſicut &
de miraculis iam antea exierat, vt Lucas dixit, &
tunc iterum venit Nazareth. De hoc ſecundo ad-
uentu in Nazareth, poſtquam prædicauerat & mi-
racula fecerat in Capharnaum, loquitur hic Euan-
geliſta Lucas, quod manifeſtum eſt, quia Nazareitæ
dixerunt ei nunc. Quanta cognouimus facta fuiſſe
in Capharnaum, fac hic in patria tua.

Et intrauit ſecundùm conſuetudinem ſuam die ſabbati 48.
in ſynagoga & ſurrexit legere. Inter diem ſabbathi, &
diem ſabbathorum hæc eſt differentia, quòd om-
nis dies ſabbathorum eſt dies ſabbathi, non tamen
è conuerſo. Nam dies ſabbathi ſignificat quem-
cumque diem feſtum; dies autem ſabbathorum ſi-
gnificat ſolum diem feſtum, qui ideò vocatur dies
ſabbathorum, quia ſemper eſt dies ſabbathi ad dif-
ferentiam diei feſti, quinti, quarti, &c. quorum nul-
lus eſt ſemper ſed quandoque, ſic quandoque non
dies eſt ſabbathi, hoc eſt, quietis. Prædicabat au-
tem die ſabbathi, quia tunc potius conueniebant
Iudæi ad audiendum verbum Dei, ſicut nũc Chri-
ſtiani faciunt in die dominico. Diebus feſtis ab oc-
cupationibus ceſſatur, vt homines diuinis exerci-
tijs quietius deuotiuſque intendant, & vt ea emen-
dẽt, quæ ferialibus diebus peccauerunt, Deo adhæ-
rentes & Eccleſiæ ſanctæ eius. Sed proh dolor: nam
id quod datum eſt in medicinam, conuerſum
eſt in venenum: nam in diebus feſtis multi potiùs

vacant ebrietatibus, epulis, iocis, choreis, quàm in ferialibus diebus. Hoc lamentatur Dominus per Esai. 1. Eſaiam: *Sabbatha veſtra odiuit anima mea.* Surrexit autem legere Chriſtus, vt oſtendat, quod prædicator cócionem ſuam in ſacra debet fundare ſcriptu- 2. Petr. 1. ra. Vnde beatus Petrus: *Non enim indoctas fabulas ſequuti, notam facimus vobis Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem.* Sed multi nunc, vt oſtendant ſuam variam lectionem & elegantiam, (vel vt verius dicam) ſuam vanitatem & arrogantiam, omnem concionem implent verſibus poëtarum & fabulis Ethnicorum. Sic adeò vt totus gentilicus ſit ſermo.

Vers. 17. *Et traditus eſt illi liber Eſaiæ Prophetæ, & vt reuoluit librum, inuenit locum vbi ſcriptum erat.* Non ſolùm operibus, ſed diuinis ſcripturis probauit Dominus ſe Chriſtum eſſe. Præterea non indigebat Chriſtus li- Coloſ. 2. bro; cùm ipſe ſit, *in quo ſunt abſconditi omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei*, ſed accepit codicem, vt nobis ſacræ ſcripturæ ſtudium commendaret. Non tamen caſu illum locum ſcripturæ obulat, erat namque id iam diuina prouidentia diſpoſitum. Esaia 61. Nemo quippè de Chriſto euidentius aut clarius, quàm Eſaias vaticinatus eſt. Locus vero ſcripturæ is erat.

Vers. 18. *Spiritus Domini ſuper me.* Hæc verba de Chriſto quatenus homo eſt, intelligenda eſſe cenſeo. Regula enim ſcripturarum de filio Dei eſt, vt diſtinguamus, quid in eis ſonet ſecundum formam Dei, in qua æqualis eſt patri, & quid ſecundum formam quam accepit, in qua minor eſt patre, & non turbabimur tanquam contrarijs inter ſe ſanctorum librorum ſententijs. Secundum formam ſerui dicit, Ioan. 10. *Pater maior me eſt:* ſed ſecundum formam Dei: *Ego & pater vnum ſumus.* Secundum formam ſerui, *Non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui* Ioan. 5. *miſit me;* ſed ſecundum formam Dei, *Sicut pater habet vitam in ſemetipſo, ſic filius habet vitam in ſemetipſo.* Secundum formam ſerui, *Chriſtus factus eſt obediens vſque ad mortem*, & *triſtis eſt* (inquit) *anima mea vſque ad mortem*, ſed ſecundum formam Dei, omnia quæ habet pater, ipſius ſunt, & omnia tua mea ſunt, & mea tua. Secundum formam ſerui dicit, Phil. 3. *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me;* & ſecun- Matt. 26. dum formam Dei, *ante Luciferum genui te.* Etiam in Ioan. 17. quantum Deus æqualis Spiritui ſancto, dixit: Ioan. 7. *Spiritus paracletus, quem mittet pater in nomine meo;* & Pſal. 109. ſub forma hominis ait hæc verba, quæ modo in- Ioan. 14 terpretamur: *Spiritus Domini ſuper me.* Ita hæc expo- Aug. lib. 1 nit & interpretatur D. Auguſtinus. Ex quo hæc Tr. c. 21. quæ diximus excerpſimus. Ait itaque: Ille ſpiritus Sap. 1. qui eſt patris, & filij, quo ſpiritu Dominus repleuit orbem terrarum, habitat in me, ſecundum quod homo ſum, quia Chriſti anima ab inſtanti conceptionis plena fuit Spiritu ſancto. Vnde Spiritus ſanctus per exiſtentiam donorum ſuorum dicitur ſuper Chriſtum hominem requieuiſſe. Ideo alio in Esaia 11. loco ait Eſaias: *Requieuit ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ & intellectus*, &c. ¶ Obſerua autem quod Chriſtus habuit ſpiritum Domini ſuper ſe vt authorem & præceptorem, ſed multi non habent Spiritum ſanctum ſuper ſe ei obediendo, ſed ſub pedibus ipſius contemnendo inſpiratio- Hebr. 10. nes. Ideo Paulus: *Et Spiritui gratiæ contumeliam fecerit.*

49. Obſeruandum quoque eſt, quod hæc verba quæ hic refert noſter Lucas, ex Eſaia habentur, in capite ſexageſimo primo eiuſdem prophetæ, licet ſub Hier. ſuper 7 c. alijs verbis; nam Euangeliſtæ (vt Hieronymus ait) Eſa. & cùm allegant veterem ſcripturam, non ſub eiſdem Amos 5. verbis & ſyllabis, ſed ſenſum exprimunt, vt eſt in & ad Matthæo: *Et tu Bethlehem terra Iuda*, ſub alijs verbis Eph. 5. eſt in Michæa. Et illud quod Eſaias dixit: *Ecce virgo* Matth. 2. *concipiet*, allegat Matthæus. *Ecce virgo in vtero habe-* Mich. 5. *bit.* Et illud Pauli ad Epheſios: *Propter hoc relinquet* Eſaia 7. *homo patrem & matrem*, alibi habetur in Geneſi. Nã Apoſtolus pro eo quod ibi habetur ἕνεκεν τούτου poſuit, ἀντὶ τούτου, quod Latinè alijs verbis dici nõ poteſt. Deinde pro *patre ſuo & matre ſua* pronomina Matth. 1. abſtulit, & quod in medio dixit, *adhærebit vxori ſuæ*, Eph. 5. penitus prætermiſit. Sic quod hic refert Lucas, ſub alijs verbis refert Eſaias.

Propter quod vnxit me. Quia placuit Spiritui ſan- 50. cto quieſcere ſuper eum, ideo plenitudine gratiarum perfudit & impleuit, quemadmodum ſcriptũ eſt: *Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus* Pſal. 44. *tuis.* Et in Actis: *Vnxit eum Deus Spiritu ſancto & vir-* Act. 10. *tute.* Denique Chriſtus non ſolùm plenus fuit donis gratiæ gratum facientis, ſed donis gratiæ gratis datæ, Ideò dicitur vnctus in regem, in pontificem & prophetam, quod totum illi contigit in inſtanti conceptionis ſuæ. Et ſi aliquando poſtea contigiſſe legatur intelligitur quantum ad manifeſtationem. Nam ſicut in paſſione *obtulit ſe* per effectum, tanquam *oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis*, Eph. 5. ita cœpit hoc facere in principio creationis animæ ſuæ, quia tunc cœpit interceſſor eſſe, & pontifex inter Deum & hominem. Obſerua autem quòd oleo ferrum lenitur, ideò Chriſtus vnctus eſt & lenis, vt aſperrima mundi poſtquã Chriſto hæſerunt, blanda fierent. Iam enim crux, tormenta, mors dulcia ſunt, ex quo vncto Chriſto coniuncta ſunt. Intellige, quod ſi adhuc non blandus es, quod nec tibi hæſit Chriſtus, etſi hæſerit, iniuriam illi facis, qui cum blandam crucem effecerit, te blandum nondum effeceris.

Euangelizare pauperibus miſit me. Id eſt, regnum Vers. 18. cæleſte prædicare humilibus, ſiue pauperibus Euãgelicis, qui propter regnum cæleſte contempſerunt terrena. Sic quod Chriſtus oſtendit non accipere perſonas, dum non præfert diuites pauperibus, ſed omnibus indifferenter Euangelizat. Non ſic faciunt multi prædicatores, qui nolunt niſi diuitibus & principibus prædicare, & pauperes agricolæ ferè nunquam audiunt conciones, ita vt eis dici poſſit: *Paruuli petierunt panem, & non erat qui frange-* Thren. 4. *ret eis.* Sed mirum hoc videtur, quod cum Euangelium toti creaturæ prædicetur, quomodo tantum pauperibus dicitur hic prædicari, perinde ac ſi diuitibus hæc prædicatio non aduenerit? Et reuera Marc. 16. ita eſt: nam cauſa diuitum, qui huius Euangelij parum aut nihil recordantur, Dominus dixit: *facilius eſt camelum per foramen acus tranſire*, &c. Et ob hanc cauſam in tota ferè ſacra pagina diuites malè audiunt, cùm de illis ſæpè hæc particula, *væ*, dicatur. Pauperum vero curam Deo eſſe, vbique commemorant ſcripturæ. *Parcet*, inquit, *pauperi & inopi, &* Matt. 19. *animas pauperum ſaluas faciet.* Et illud: *Edent paupe-* Pſal. 71. *res & ſaturabuntur.* Et *tibi derelictus eſt pauper.* Et Pſal. 21. *oculi eius in pauperem reſpiciunt*, & alia poſſem multa Pſal. 9. afferre loca. Nec id mirum: nam ij ſunt, qui Deum Pſal. 10. agnoſcunt, & Deum prædicant. *Pauper* (inquit Da- Pſal. 73. uid) *& inops laudabunt nomen tuum.* Diuites autem non ſic. Nam cernimus quotidie, quod quanto ho-

minea

mines plus habent diuitiarum, tantò ipſorum animus à Deo procul abeſt. Toti affixi terræ ſunt, cogitationes eorum verba & facta tantum terram ſapiunt, de quibus Iacobus pulchrè ſcribit, dicens: Iacob.2. *Nónne diuites Tyrannidem exercent in vos?* Et idem: *Trahunt vos ad tribunalia*, &c. Quem diuitem inuenies ad Eccleſiam ſæpius conuenire? Malunt tempore concionis in lectulis eburneis dormire, aut in foro deambulare aut riſui & nugis vacare, quàm vel ſpacio vnius horæ in Eccleſia edentes ſacram Philoſophiam audire. Qui cùm magis grati Deo eſſe deberent, ob maiora ab eo accepta beneficia, magis ingrati omnibus alijs ſunt, atque in Deum & Chriſtum magis iniurij. Nam ferè ſemper hi blaſphemi ſunt, adulteri, vindicatiui, omnis pietatis inimici, & omnibus vitijs & peccatis obnoxij. Meritò ergo cùm Euangelij prædicatio promittitur, mentio diuitum nulla fit, ſed pauperum dumtaxat, de quibus idem Iacobus ait: *Nónne Deus elegit pauperes mundi huius, diuites in fide, & hæredes regni?*

¶ Aduerte autem, quòd Hebræa dictio ſignificat non ſolùm pauperes, ſed etiam humiles, mites, afflictos, oppreſſos, quæ nomina his conuenire non Pſal.48 poſſunt, *qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine* Pſal.72. *diuitiarum ſuarum gloriantur*, & qui *in labore hominum* 1 Tim 6. *non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur*, ideò te- Coloſ 3. *nuit eas ſuperbia*, &c. Hæc de his diuitibus ſunt dicta, quos *diuites huius mundi* cum Paulo appellare poſſumus, qui pecunias tanquam Deum venerantur, quorum ſtudium rectè idem Paulus *ſimulachrorum cultum* vocat. Non de his, qui diuitijs vtuntur ſicut Chriſtianum hominem decet, & gratias agunt Deo, & diuina iudicia reuerentur. Sed de his iam ſatis, nunc ad quid aliud venerit Chriſtus, audiamus.

51. *Sanare contritos corde.* Qui ſunt verè pœnitentes Pſal.50. iuxta illud: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Quamuis per contritionem ſanati ſint à culpa, nihilominus tamen ab effectibus, qui ſunt pronitas ad malum, debilitatio, & de cæteris debent curari, quod potiſſimè fit per ſeptem dona Spiritus ſancti, quæ à capite Chriſto in ſua membra deſcen- Pſal.146. dunt. Vnde egregius Pſaltes: *Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum.* Sic Sacramenta alli- Luc 10. gat Chriſtus peccata, quæ ſunt vulnera animarum, ſicut Samaritanus vulnera illius, qui incidit in latrones. Expende autem, quòd non dicit omnibus mederi, ſed *contritis corde*, quia quamdiu eſt cor durum & ſceleribus obſtinatum, nullam habet ſalutem. Ideóque oportet vt corda noſtra lachrymis molliamus, nosque ad gratiam Dei præparemus, &c.

52. *Prædicare captiuis remiſſionem*, Id eſt, his qui vitijs Prou.5. & peccatis ſunt impliciti. Ideò in Prouerbijs ait Salomon: *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur.* Sicut peccator tenetur captiuus à Diabolo, & cum quicquid operetur, nihil ex eo ſibi acquirit; quia nihil ſibi mereri poteſt, quocirca nullum opus dignum vita æterna, & 1.Cor.13. nihil facere poteſt. Vnde Paulus: *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meum, ita vt ardeam; charitatem autem*, &c.

53. *Et cæcis viſum.* Hoc quamuis de corporali cæcita- Luc.1. te poſſit intelligi, quia Chriſtus plures cæcos illuminauit; verùm potius de ſpirituali, & interiori mentis cæcitate intelligendum eſſe puto. Erat enim mundus cæcus, & in tenebris ignorantiæ ſedens, quem Chriſtus venit illuminare. Vnde ipſemet ait: *Ego ſum lux mundi; qui ſequitur me, non ambulat in te-* Ioan 8. *nebris.* Nam ſicut Rex Babylonis captum Sedechiā 4.Reg 25. iugulauit, & eruit oculos eius, & duxit illum vin- Ierem 52. ctum in Babyloniam, ſic Diabolus peccatorem captiuans, omnia opera, quæ fecerat bona, deſtruit, & excæcat peccatorem, & illum in vinculis captiuum detinet. Chriſtus autem venit è cœlo, vt hæc omnia opera deſtrueret, iuxta illud Ioannis: *In hoc appa-* 1.Ioan.3. *ruit filius Dei, vt diſſoluat opera Diaboli.* Hæc ſunt, quæ Eſai 42. Eſaias enarrat de Chriſto in hac authoritate. Alibi etiam idem Eſaias inquit: *Dedi te fœdus populi in lucem gentium, vt aperires oculos cæcorum, & educeres de incluſione vinctum, de domo carceris ſedentes in tenebris.*

Dimittere confractos in remiſſionem. Id eſt, aduerſi- 54. tatibus defatigatos, ſeu legalium obſeruantiarum oneribus preſſos deducere ad ſpiritualem conſolationem & leuamen. Chriſtus namque nos ab obſeruantia cæremoniarum legis, per Euangelicæ legis gratiam ſubleuauit, iuxta illud: *Quid tentatis* Act.15. *imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus?* Sed per gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluos fieri. Hinc eſt, quod per Matthæum ait Saluator: Matt.11. *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.*

Prædicare annum Domini acceptum, Id eſt, oſtende- 55. re tempus plenitudinis gratiæ aduenisse, in quo Deus placabilis redditur pœnitentibus. Sepulta enim Synagoga Chriſtus legem gratiæ prædicauit mundo. Vnde Paulus: *At poſtquam venit plenitudo* Galat 4. *temporis, miſit Deus filium ſuum*, &c. Et beatus Petrus in actis ait: *Omnes Prophetæ à Samuel annunciauerunt* Act.3. *dies iſtos.* Ecce *nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies* 2 Cor.6. *ſalutis.* *Ait enim ſcriptura tempore accepto exaudiui te.* Eſai.49. In quo enim fœliciſſimo tempore annunciatur regnum cœlorum, quod nunquam anteà prædicatum fuerat. *Pœnitentiam agite* (ait Ioannes) *appropinqua-* Matth.3. *bit regnum cælorum.* Et quia Chriſtus venit daturus Ephes.2. omnibus pacem, ne populi videntes Chriſti pietatem & clementiam, auderent eum offendere: oſtendit etiam ſuam iuſtitiam dicens:

Et diem retributionis. Hoc eſt, diem iudicij in quo 56. vnuſquiſque accipiet iuxta menſuram meritorum ſuorum. Hunc diem prædicauit Chriſtus ſæpè. *Venit hora in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei*, &c. Et in Matthæo & in noſtra Luca multa de die retributionis ſcripta ſunt. Hacte- Ioan.5. nus de hac Eſaiæ authoritate, quam Chriſtus co- Matt.24. & 25. ram omnibus legit, quam cùm legiſſet, ſequitur in Luc.5. contextu.

Et cùm plicuiſſet librum reddidit miniſtro, & ſed. Li- Vaas,101 brum ſcripturæ ſacræ magna cum reuerentia tractauit, vt diſcas quam debeas reuerentiam ſacræ ſcripturæ exhibere: & arguendi ſunt, qui non ſolùm libros veteris inſtrumenti, ſed Euangelij irreuerentius tractant, quàm libros gentilium damnatorum.

Et omnium in ſynagoga oculi erant intendentes in eum. Quia delectabilis fuit ad intuendum tanquam *ſpecioſus forma præ filijs hominum*, in cuius vul- Pſal 44. tu fulgur interioris perfectionis ac gratiæ micabat. Sed & ſuauitate eloquentiæ ſuæ corda eorum attraxit. Audierant etiam famam prædicationis ſuæ, & nouerant non didiciſſe litteras, qui quidem apud illos nutritus fuerat, atque ideò

expectabant & intuebantur, quid diceret.

Vars.21. Modeſtia & ſimplicitas Chriſti. *Cœpit autem dicere ad illos, quia hodie impleta eſt ſcriptura hac in auribus veſtris.* Per hoc, quod audiſtis me vobis Euangelizantem, & corda veſtra illuminantem, & gratiam benignitatis diuinæ annuntiantem aliquo modo impletum eſt, quod in ſuperiori Prophetia erat prædictum. In hoc docuit Chriſtus dicta atque promiſſa Prophetarum in Chriſti Aduentu ſpiritualiter debere intelligi, de ſpirituali videlicet liberatione à poteſtate Diaboli & iugo peccati, non de corporali libertate à iugo Romanorum, vt communiter multi Iudæorum exiſtimabant à Chriſti Aduentu à corporali ſeruitute liberandos fore, & cunctis gentibus dominaturos. Sed tu vide Chriſti Redemptoris noſtri modeſtiam. Non enim dicit, is ego ſum, quem audiſtis in Eſaia loquentem, ne videretur ſeipſum iactare. Verùm quia opus erat, vt aliquando cognoſceretur, vt in eum crederent, vſus eſt verbis minus apertis, nihilominus idem ſignificantibus, & ſuo tempore intelligendis, quamuis tunc non fuiſſent intellecta. Sed ſatis interim fuit, ſi ea verba ſecum ipſi reuoluerent, atque ex ea cogitatione aptiores fierent huic Euangelicæ veritati percipiendæ, quia ſi rem apertè explicaret, cum non eſſent capaces tantę doctrinæ & veritatis offenderentur potius, quàm erudirentur. Hi Domini mores atque exempla propoſita ſunt nobis ad imitandum ea vt ſermones noſtros ſemper cum iudicio diſponamus. Neque enim ſatis eſt, rem de qua ſumus verba facturi eſſe ſua natura bonam, ſed videndum ſupereſt, ſi temporis ratio & audientium animus eam poſtulent. Ob quam cauſam diuinus vates aiebat, ſe & à bonis multis

Pſal.38. abſtinuiſſe, ne vel aduerſarij etiam ob id calumniarentur. Nam omne verbum quamuis bonum, niſi tamen ad ædificationem ſit, non inde caret periculo, quod quis loquutus ſit bonum; nam ſi ad ædificationem non fuerit, contriſtatur Spiritus ſanctus: Quod manifeſtè docuit Apoſtolus dicens:

Epheſ.4. Loquacitas & ſtultiloquium. *Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat, ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et nolite contriſtare Spiritum ſanctum.* Quid de his dicendum eſt, qui quicquid in buccam venit, ſine vllo iu-

Pſal.5. dicio proferunt. De quibus ſcriptum eſt: *Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis dolosè agebant: venenum, &c.* Paulus præcepit his, qui ad Chriſtum venerant, vt non ſolùm ſe ab obſcœnis verbis abſtinerent, verùm etiam ab his, quæ faceta & vrbana

Epheſ.5. vocantur. *Salsiloquium,* inquit, *& ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet, nec nominetur in vobis.* Et alibi admo-

Coloſ.3. net, dicens: *Verbum Chriſti, habitet in vobis abundanter, cum omni ſapientia: docentes, & commonentes inuicem, in pſalmis, hymnis & canticis ſpiritualibus: cum gratia canentes in cordibus veſtris Domino, &c.* Sed de his alias, nunc Euangeliſtam audiamus vltra progredientem.

Vars.22. *Et omnes teſtimonium illi dicebant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius.* Non mi-

Pſal.44. rum, quia de ipſo ſcriptum erat: Diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Et ita hoc fuit verum, quod inimici Chriſti volentes eum capere cum audiſſent illum;

Ioan.7. ita vehementer admirati ſunt, vt dixerint: Nunquam ſic loquutus eſt homo. Quantò enim Chriſti beatiſſima anima plenior gratia fuit, tantò diuiniora proferebat verba. Obſerua autem, quod non dicit eos demirari in gratiam verborum, ſed in verbis gratię. Multi habent gratiam in verbis, quia expediti ſunt ad loquendum ea, quę volunt, & quomodo volunt, ſed non habent verbum gratiæ, quia non gratiam dare, ſed contumeliam dicere ſtudent. Vnde Paulus: Omnis ſermo malus de ore veſtro Epheſ.4. non procedat, ſed ſi quis bonus eſt, ad ædificationem fidei.

Et dicebant: Nónne hic eſt filius Ioſeph? Hoc ſcribę 57.
& Phariſæi pleni inuidia dicebant: Sicus terra arenoſa, quę quantò magis pluuiam recipit, tantò plus aret. Sic iſti, quantò plus prædicationis pluuiam Chriſtus fundebat, tantò ſicciores & deteriores reddebantur: nam cum mirari deberent, quod filius Ioſeph, qui nunquam operam dederat litteris, talia proferebat, ipſi potiùs irridebant. Quomodo huius doctrinam velut ſacram admirari poſſumus, cum filius ſit Ioſeph, & non ſic doctorali dignitate inſignitus? Nec enim eſt magiſter noſter, doctor aut rabbi, ac proinde videtur nullam operam in bonas litteras collocaſſe. Vnde igitur eruditio hæc tanta? Vnde verborum & rerum diuinarum, & admirabilium tam locuples copia & theſaurus? Ita enim ſolet caro inſcia Domini ſpiritus, quæ ſupra naturam ſunt admirari, & admirando contemnere tanquam quædam magica & ſuperſtitioſa, cum diuina ſint oracula. Exiſtimant quippe omnia ſenſibili cognitioni ſubijci, neque quicquam eſſe, quod alibi emendicari poſſit, niſi id quod per organa ſenſuum percipitur. Contra quod ait Pſalmus: *Intelligite inſipientes in populo, & ſtulti aliquando ſapite.* Pſal.93.

Mundi iudicium ſiniſtrũ. Vide etiam quòd cùm populus laudat, ſcribæ & phariſæi detrahunt & inuident. Magna quidem hæc eſt cæcitas: nam cum quem mirabilem & diuinum doctorem intuentur, ob ſolam generis agnitionem contemnunt, quia illum apud ſe viderant nutritum, ſicut illi, qui dicebant: *Quare iam res accidit filio Cis? Num poterit nos ſaluare iſte?* 1.Reg.10. Illa re offendebantur, quæ nullius erat momenti, neque diuinam virtutem inſpiciebant, quæ ex diuinis dictis & factis admiranda erat. Quod idem nunc ſæpè accidit: nam homines nihil aliud attendunt, quam exteriorem hunc rerum ſplendorem & gloriam, cernunt hominem multa poſſidentem, ſtipatum ſatellitibus, precioſis veſtibus indutum, eumque venerantur quamuis impudicus ſit, ebrius, tyrannus, & omni vitiorum genere obſcœnus: alium vero omni virtute excellentem & excultum contemnunt, ſi pauper ſit. De qua re indignatus ſapiens vir aiebat: *Loquutus eſt pauper ſensatè, & non datus eſt ei locus. Diues loquutus eſt, & omnes tacuerunt, & verbum illius vſque ad nubes perducunt. Pauper loquutus eſt, & dicunt:* Quis eſt hic? *Nónne,* inquiunt, *hic eſt filius Ioſeph?* nónne hic eſt faber ille? Eccl.13. Et licet faber ſit, quid inde, mundus ſolos illos egregios viros magnificat, qui nihil agunt, & otioſi tota die per forum ambulant, & ludis ac iocis operam dans, remque eſſe ignominioſam arbitrantur ſi in aliquam artem incumbant. Contemnitur hic Chriſtus, & eius doctrina, eò quòd Ioſeph pauper erat, & cibum arte quærebat. ¶ Peſſimus error eſt contemnere prædicationem propter paupertatem parentum prædicantis, ac ſi gratia & donum prædicationis pecunijs emeretur. Iam hic peſſimus mos & impia conſuetudo mundum inuaſit. Si pauper doctiſſimus ſit & ſapiens, non exauditur: eius ſententiæ & dicta licet mirabilia ſint & erudita, contemnuntur. Non æſtimatur nec perpenditur hominis ſententia, niſi iuxta fauorem & diuitias illius

qui

qui loquutus eſt. Nam ſi quis pauper in curijs regum optimum conſilium & vitæ inſtitutum dederit, minimè exauditur; ſed potiùs irridetur. Stupebant itaque iſti in Chriſti doctrina & miraculis, ſed id illi deeſſe, quod non diuitijs & nobilitate generis cōſpicuus erat. Sic Nathanaël offenſus eſt Chri-
Ioan.1. ſti patria, cum dixit: *A Nazareth poteſt aliquid boni*
58. *eſſe?* ¶ Expende etiam vulgi mutabilitatem. Modo namque ait Euangeliſta, quod mirabantur, & ſtatim ait, quod deſpiciebant illum. Diſce non multi facere turbæ laudes: nam ita ad quemcumque populus rapitur ventum, vt quem hodie laudat, cras vituperet. Sic populus fecit cum Paulo & Barnaba, quos magnis honoribus excepit, volentes illis ſacrificare, ita vt Barnabam *Iouem* appellarēt, & Pau-
Act.14. lum *Mercurium*; paucis vero interpoſitis diebus illos lapidauerunt. Quare vulgi laus, quòd tam cito mutatur, contemnenda eſt. Sed vnde exorta ſit tam ſubita magna mutatio non ſcribitur, fortè fuit, quia ſubiunxit Chriſtus in concione aliquas reprehenſionis notas, vel eo quòd aliqui ſuperuenerūt inuidi, qui animos audientiū mutauerunt, dicentes populo Chriſtum vilem eſſe hominem, & filium fabri, & calumniando miracula, dicentes; non vera illum operari miracula, quia ſi vera eſſent miracula, quæ de illo prædicabantur, faceret ea in ſua patria. Hæc duo ab Euangeliſta tanguntur, ex quibus apparet aliquos inuidos ſuperueniſſe, & mutaſſe animos bene diſpoſitos.

Verſ.23. *Et ait illis: Vtique dicetis mihi & hanc ſimilitudinem: Medice cura teipſum.* Tu qui curas alienigenas, cura ciues tuos. Et quod iſte ſit ſenſus manifeſtè patet, quia ſtatim dixerunt: Quanta cognouimus facta fuiſſe in Capharnaum, fac hic in patria tua. Nam ſi medicus ægritudinem patiatur, qua & alij laborant, ſi ſeipſum non curet, nec alios creditur curare poſſe, ſed in contumeliam ſcientiæ illius dicitur illi: *Medice cura teipſum.* Iuxta hanc ſimilitudinem dicebant iſti ad Ieſum. Si potes miracula cum alijs facere, fac etiam cum teipſo, hoc eſt, in tua ciuitate. Ideò dicunt declarantes ſeipſos.

Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac hic in patria tua. Quamuis Chriſtus hæc dicebat & referebat, & non ipſi, tamen iſti hoc docebant in cordibus ſuis, & Chriſtus, quæ in cogitatione dicebāt, nunc exterius narrabat. Hæc enim verba quantum ad ſenſum & ſententiam, erant horum Nazaræorum, recitata autem ſunt à Domino ſub hac ſimilitudinis forma. ¶ Obſerua autem, quod nunc dicūt quanta ſcimus, ſed *quanta audiuimus*, vt oſtendant ſe omnihil dubitare an vera eſſent, vt dicebatur, quocirca ſi ſimilia non fecerit apud ſuos, videbitur aut non velle, aut non poſſe. Quod ſi nolet, ingratus in patriam ſuam exiſtet; quòd ſi non poteſt, clarum eſt, quod excæcauit Capharnaitas ſuis magicis artibus ſic vt putauerint id poſſe facere, quod minimè poteſt. Hæ erant impiæ cogitationes Nazaræitarum.
59. ¶ Aduerte autem, quod noluit Dominus miracula facere in Nazareth, quia in omni actione naturali non ſolùm requiritur virtus ſeu potentia agentis, ſed etiam requiritur diſpoſitio materiæ: nam actus actiuorum ſunt in patiente benè diſpoſito, vt patet de igne, cuius virtus eſt comburere, ſed non niſi in materia diſpoſita, quia non comburit lapides. Sic in miraculis non ſolùm requiritur potentia, ſed fides etiam requiritur & deuotio in illo, qui vult accipere ſanitatem. Cùm ergo Chriſtus haberet infinitam potentiam & virtutem ad faciendum miracula adhuc tamen volebat diſpoſitionem in materia. Et quia iſti Nazaræitæ non erant diſpoſiti, cùm non haberent fidem in Chriſto, nec in eum crederent, ideò non fecit miracula. Imò quòd peius eſt, non ſolùm non credebant ſed irridebant eum, dicentes: *Nónne hic eſt filius Ioſeph?* Chryſoſt.
Aliud autem erat in Capharnaum, vbi illum cre- hom. 49. in Matt.
debant & honorabant. Sic Chryſoſtomus aſſerit, quòd propter eorum incredulitatem non fecit miracula in Nazareth, quod ſatis patet exemplis à Chriſto adductis poſt hæc verba, de Naaman Syro, & vidua Sareptana, quæ ſtatim videbimus.
¶ Præterea indigni erant iſti, vt Chriſtus apud eos 60.
faceret miracula, nec vt eorum infirmos ſanaret, Inuidiæ
quia alienæ gloriæ inuidebant. Dolebant, eò quòd malum.
Capharnaum potiretur illa gratia miraculorum. Non expectes opem cæleſtis auxilij, ſi proximo inuides. Aſpernatur Dominus inuidos, & miracula ſuæ potentiæ auertit ab eis, qui in alijs diuina beneficia non videre vellent. Inuidia enim opponitur charitati, quæ omnium virtutum pulcherrima & excellētiſſima eſt: quapropter deterior eſt, quam auaritia: nam auarus ſi non vult communicare ſua, tamen vult quod alij ſua communicent. Inuidus namque de Dei bonitate dolet, eò quòd non auare illam cum hominibus exerceat, ſibi tamen vult
largam & magnificam eſſe. Atque ideò inuidi dia- Gen 3.
bolo aſſimilantur, qui inuidebat parentibus no-
ſtris, quapropter Sapiens dixit: *Inuidiâ diaboli mors* Sap.2.
intrauit in orbem terrarum. Et ita inuidus diabolo maxima amicitia eſt coniunctus; quia idem velle, & idem nolle cum diabolo habet: nam hæc eſt lex amicitiæ, iuxta Ciceronis ſententiam, *idem velle, & idem nolle.* Sic inuidi, quando diabolus lucratur, gaudent, & lucrum ipſius quaſi proprium ſuum reputant. Quando verò diabolus perdit, dolent damnum eius, quaſi ſuum proprium. Ideo amici familiares ſunt diaboli. Ideo igni Græco aſſimilatur inuidia, qui in aquis gratiarum accenditur. Et ſicut Diabolus primis parentibus, qui inſontes erant, nō pepercit, ſic inuidus bonis inuidet, & eis calumniatur. Sic Cain non pepercit innocenti Abel, ſed propter conceptam inuidiam illum occidit. Nec filij Iacob pepercerunt fratri ſuo Ioſeph innocēti, quin
potius eum vendiderunt. Nec Saul voluit parcere Gen.4.
Dauidi, qui ei vtilis erat, nec Iudæi Chriſto quem Gen.37.
ob inuidiam interfecerunt. Diſce ex hoc loco non 1 Reg.18.
expectare opem miſericordiæ cęleſtis, ſi alienæ vir- Ioan. 9.
tutis fructibus inuides. Inuidebant iſti Capharnaitis, & quærant cum hac inuidia mercedem à Domino, quam nō receperunt, quia inuidia indignos eos reddiderat. Non poterat Chriſtus ciues non amare, qui omnes ſumma dilectione proſequebatur, ſed ipſi ſua inuidia indignos ſe fecerant. Vnde etiam, quod hæc ciuitas digna fuit, quod Chriſtus in ea cōciperetur & nutriretur, ſed ob inuidiam indignà fuit, vt in ea Chriſtus miracula faceret. Quamuis maius miraculum in hac ciuitate fuerit factū, quam in Capharnaum: nam hic verbum dignum aſſumpſit naturam humanam. Nónne tibi grāde miraculum videtur, ô Nazareth, quod vna ſit perſona, & vnum ſuppoſitum, cùm tres ſint ſubſtantię, & quod nulla ſit compoſitio, vbi duę naturæ adſunt, & duæ voluntates, & quod de vno & eodem verificetur, quod ſit paruus & magnus, paſſibilis & impaſſibilis, mortalis & immortalis. Sed Chriſtum audiamus.

Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua. Reddit Chriſtus rationem cur in Nazareth non faciebat miracula, ac ſi diceret: Alia eſt ratio eorum, qui ſunt in Capharnaum, & alia iſtorum, quia vos non creditis, & illi credunt. Vnde Marcus ait: *Abijt Ieſus in patriam ſuam, & ſequebantur eum diſcipuli eius, & non poterat ibi virtutem aliquam facere, niſi quia paucos infirmos impoſitis manibus curauit, & mirabatur propter incredulitatem eorum.*
Marc.6.
Non poterat (inquam) de potentia ordinata, quia requiritur diſpoſitio, vt iam diximus: Hanc diſpoſitionem non habebant Nazaræitæ, quia Chriſtus inter eos erat nutritus, & viderant & tractauerant eum. Tales ſunt hominum affectus, vt nouitate gaudeant, & ſi aliquid à longinquo venit, id veneratione & honorant, non autem propria, quæ potiùs faſtidiunt. Martha quæ ſoror erat Lazari, prius ſenſit fœtorem fratris, quam alij, quia ipſa ſola dixit: *Quatriduanus eſt, iam fœtet.* Præterea quodammodo naturale eſt ciues ciuibus inuidere. Non conſiderant Chriſti Domini opera atque virtutem, ſed fragilem recordantur infantiam. Vnde facilius promouentur in patriam alienam, quàm in ſuam propriam. Affligitur Ioſeph in patria ſua, & à fratribus ſuis, & exul mittitur in Ægyptum, & à Pharaone exaltatur. Sic Ieremias in lacum per conſiliarios Sedechiæ miſſus; ſed per Abimelech Æthiopem fuit extractus à lacu, & poſtea à Nabuchodonoſor honorificè tractatus. Vnde Dominus loquutus Ezechieli de populis Gentilibus & ignotæ linguæ: *Si ad illos mitteteris, ipſi audirent te; domus autem Iſraël nolunt audire te.* Maria & Aaron fratres Moyſi, contra Moyſen rixantur, ei autem alieni obediunt. Ideo Dominus dixit Abrahæ: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & faciam te in gentem magnam.* Vide quomodo inter alienigenas factus fuerit Abraham magnus. ¶ Sed aliquis forſitan obijciet, quod Ezechias & populus eius in magno honore habuerunt Eſaiam Prophetam, & ideò Eccleſiaſticus dixit: *Fortiter iuit Ezechias in via Dauid patris ſui, quam mandauit ei Eſaias Propheta magnus.* Dauid etiam ſanctus Nathan & Gad Prophetas veneratus eſt. Ideoque hæc Chriſti verba non ſunt intelligenda, quod ſemper ſine aliqua exceptione ita ſit, ſed quia plerumque ſancti Prophetę contemnuntur inter ſuos. Sic Salomon in Prouerbijs multa affirmat, nō quod vniuerſaliter circa ſingulos ita ſe habeant, ſed quia frequenter ſic accidit. Sed multi & ferè omnes Prophetæ in aliena terra plus honorantur. Vt Daniel, Mardochæus, Ioſeph & alij. Quomodo autem magis ceciderint Capharnaitæ quàm Nazaræitæ, probat Chriſtus duobus exemplis ſcripturę, quorum primum eſt.

Ioan.11.
Gen.37.
Gen.41.
Ierem.38.
4.Reg.18.
Ezech.3.
Num.12.
Gen.12.
61.
Eccl.48.
4.Reg.20.
Prou.1.

Vers.25. & 26. *In veritate dico vobis multa viduæ erant in diebus Heliæ in Iſraël quando clauſum eſt cœlum annis tribus, & menſibus ſex, cum facta eſſet fames magna in omni terra, & ad nullam illarum miſſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.* Hoc exemplo & ſequenti probat Chriſtus, quod dixerat nemo Propheta eſt in patria acceptus, vel ſi fortè his narrationibus errorem ſuum intelligerent. Docetque iuſtā ob cauſam ſe non edere ſigna, quæ alibi edidiſſet, ipſoſque huius rei in cauſa eſſe, ob ſuam incredulam mētem. Hoc autem exemplum & ſequens, in hiſtoria Regū poſita ſunt, quæ ſilentio hic prætereo, cum ſcita ab omnibus ſint, liceat tamē aliqua breuiter annotare.
3.Reg.17. Dicitur hic quod Heliæ verbis cœlū fuit clauſum. Per cœlum hic intelligitur aër, vbi coguntur nubes vt inde dimittatur pluuia. Dicitur autem *cœlū clau-di* metaphoricè, cùm non det, quæ dare conſueuit, ſicut aperiri dicitur, cum dat, aut cùm inde aliquid apparet. Vidua hæc Sareptana magnam fidem habuit: nam Heliæ viri ignoti & alienæ gentis, promiſſioni fidem dedit, nulla iacta atteſtatione miracula, nihilque hæſitauit. Deinde eius largitas oſtenditur, quæ cum in tanta eſſet neceſſitate conſtituta, de victu ſibi & filio ſuo neceſſario Heliæ ſit partem elargita, & priuſilum pauit, quàm ſe & filiū ſuum. Ideò digna fuit, vt Dominus ei remuneraret, & miraculum vidit, & paupertati & inediæ illius ſuccurrit Dominus. Credidit quippè hæc promiſſis hominis ignoti, & obtulit panem in tanta neceſſitate. Nos vero habemus ipſam veritatē filium Dei, promittentem omnia ad victum & cultum neceſſaria, & nullam veræ fidei præbemus ſignificationem. Abundat arca pecunijs, horrea tritico, vino torcularia, & veſtes à tinea roduntur, & in tanta abundantia, nec ſuperflua dare volumus pauperibus in obſequium Chriſti. Mulier erat hæc infirmi ſexus, marito deſtitusa, pauper & inops, & filium habebat ſumma inopia alēdum, & nihil ſupererat niſi pugillus farinæ, & in tanta anguſtia voci Prophetæ nunquam antea cogniti obediuit. Sicut Niniuitæ in die Iudicij condemnabūt gentē Iudęorum, ſic iſta auaros diuites, quibus Dominus dicit: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, ſitiui,* &c. Non mittitur Helias ad aliquam multarū viduarum, quę erant in Iſraël, niſi ad hanc viduam Sareptanam; nec Chriſtus ad Nazaræitas quibus loquitur, niſi ad Capharnaum: Deus enim merita & fidem hominum reſpicit, non patriam, non ſanguinē, non natale. Plus valent apud Deum extranei & bonis moribus induti, quā propinqui ſceleribus coinquinati. ¶ Diſce ex hoc loco non de patria, aut generis nobilitate gloriari, vt multī inaniter & arroganter in his gloriātur. Apud Deum plus valet animus, quàm genus. Plus valuit hæc vidua alienigena coram Deo, quàm viduæ Iſraël, quæ erant ex patria ſua; & plus Capharnaū, quàm conciues eius Nazaræitæ. Plus & nunc haberi ſolet in oculis Dei paſtor & pauper agricola, probi, quàm Rex vel Papa, ſi improbi ſint. In Euāgelio Matthæi tres reges tolluntur de medio, nempè Ochozias, Ioas & Amaſias in Chriſti genealogia, quia ſe miſcuerant eum ſanguine impijſſimę Iezabelis, vt Hieronymus teſtatur. Sic adeò Dominus abominatur peccatum, vt iſti reges Iuda nobiliſſimi de medio tollantur, in deteſtationem peccati, vt deleretur memoria Iezabelis vſque ad quartam generationem. Non conſiderat Deus conſanguinitatem, non patriam, non genus, non dignitatem, ſed virtutem & pietatem, &c. Porrò Sarepta vrbs parua fuit inter Tyrum & Sidonem. Sidon vero vrbs fuit, à qua illa regio vocata eſt Sidonia. Demum pia diſpenſatione fecit Deus, vt Helias tam longum iter ſuſciperet vſque in Sareptam, vt videns hominum peſtem, peteret à Domino pluuiam. Sic ait Chryſoſtomus. Sic iam ſecundum exemplum quod Chriſtus adducit, audiamus.

Eleemoſyna cō menda-tur.
Matth.6.
Matth.25.
Matth.25.
62.
Matth.1.
Hier.li.1. comm.in Matt.c.1.
Chryſ. ho. 41.in Gen.

Vers.27. *Et multi leproſi erant in Iſraël ſub Eliſæo Propheta, & nemo eorum mundatus eſt niſi Naaman Syrus.* Erant ſiquidem illi quatuor leproſi, qui cogēte fame in caſtra regis Syriæ venerūt, & illi etiam quos ſcriptura non commemorat, quos non curauit Eliſæus. Cur ergo nō curabat fratres & conciues? Nunquid
4.Reg.5.
4.Reg.7.

Helias & Eliſæus maiori amore proſequebantur
extraneos, quàm conciues? Minimè, ſed fides Naa-
man meruit beneficium: credidit enim hoc poſſe
præſtare Deum per ſuos ſeruos, & obediuit iuſſus
mergi in Iordanem. Si talem fiduciam haberent
Iſraëlitæ, ſenſiſſent vtique diuinam benedictiõ-
4. Reg 5. nem. Sed ſuper hanc hiſtoriam breuiter aliqua cõ-
ſideremus. Puella Hebræa à latrunculis Syriæ cap-
tiua ducta eſt, cuius verbis domina eius permota,
virum eſt alloquuta, & ille regem, atque hoc mo-
do veri Dei maieſtas inter Ethnicos declarata eſt.
Bonis & pijs etiã aduerſa bene cedunt. Verè enim omnia ſeruiunt ei, & nihil fit in regno,
quod non ſummam ſecum afferat ſapientiam, & ex
his, quæ nobis mala videntur, maxima bona pro-
dire facit. Cogitemus ergo omnia nobis aduerſa
in maximam noſtram vtilitatem conuerti. Quis
Gen. 37. Gen. 39. obſecro non doleret Ioſeph poſtquam fratrum in-
uidia vẽditus fuit, & cum poſt dominæ ſuæ calum-
Gen 41. nia in carcerem ſuit detruſus? At per iſta media in
magnam gloriam & maieſtatem fuit euẽctus, & ſe-
cundus à rege conſtitutus, & Saluator mundi fuit
appellatus. Attendamus nos paternam Dei curã &
prouidentiam, eo ſolùm ſpectare, vt bona nobis
ſemper eueniant, quamuis interea aliquid accidat,
quod ſenſibus noſtris contrarium appareat. Nam &
pueris multa prohibentur, quæ optant, quin & ple-
rumque à parentibus cæduntur, & tamen hæc om-
nia in eorum vtilitatem faciunt. Hæc puella priùs
exul à patria captiua erat, ſed poſtea eam ob acce-
ptum beneficium liberam dimiſit: nam ingentia
munera obtulit Eliſæo, & poſtea cum fœnore do-
na dedit Giezi puero Eliſæi. Quare ex tam gene-
roſa grati animi ſignificatione, nihil eſt dubij, quin
puella dimiſſa ſit libera, vel ſi remanſit, libens & vo-
lens remanſit, eò quòd bene & liberaliter cum illa
ageretur, & meliùs in domo tanti principis habere-
tur, quam in ſua patria, vbi fieri poſſet vt paupe-
rem vitam ageret.

63. Obſeruandum quoque eſt, quod per Naaman
Dominus dedit ſalutem Syriæ. In quibus verbis
duo docemur. *Primum*, vt in omnibus rerum euen-
tibus quicquid boni acciderit, Deo adſcribamus.
Ecce enim hic cùm dixit; magnus & honoratus
apud Dominum ſuum, expectabatur, vt bellica ſua
virtute ſaluauerit Syriam, ſed hoc non dixit; ſed
quod per illum dederit Dominus ſalutem Syriæ,
quod plurimum refert & ad pietatem, & ad vi-
uendi vſum: nam hoc pacto non inſoleſcunt homi-
nes, ſi omne bonum Deo acceptum referant, &
cùm intelligamus omnia à Deo gubernari, æquo
animo quicquid acciderit patienter feramus. Sic
Pſal. 43. Dauid: *In te inimicos noſtros ventilabimus cornu.* Non
dixit ego; ſed *in te*, id eſt, tuo præſidio adiutus.
Iud. 16. Sic Iudith: *In manu fœminæ* percuſſit illum Domi-
nus. Nabuchodonoſor inſolenter dixit: *Nónne hæc
eſt ciuitas, quam ego ædificaui in robore meo?* Sed vox
Dan. 4. ſtatim de cœlo audita eſt, &c. *Alterum*, quòd ex il-
lis verbis docemur eſt, quod etſi gentes ignorabant
Deum, & eſſe ſine Deo dicebantur, & quod dimiſe-
rit Deus ingredi vijs ſuis, eos tamen regebat, ac eo-
rum regna. Quare cùm cernimus Turcas & Chri-
ſtiani nominis hoſtes nos premere, ad id nobis ſta-
tim eſt recurrendum, quòd omnia Dei imperio a-
guntur, qui permittit aduerſarios noſtros ob ſcelera
noſtra nobis eſſe ſuperiores, quæ ſancta cogitatio
nos ad pœnitentiam & ad meliùs vitæ inſtitutum
inuitabit. Sic populum Iſraëliticum puniuit per
Syriam, & captiuam duxerunt Ethnici puellam
Iſraëliticam. Sic per Eglon, Iabin, & Amon, & a- Iudic. 3.
lios Gentiles puniebat olim Iſraëlem, & quando ſe 7 & 9.
conuertebant ſuſcitabat Dominus Saluatorem, vt
Aioth, Sungar, Sampſon, Gedeon & alios. Sciamus,
quòd mala, quæ patimur peccata noſtra merue-
runt.

Sed forſitan aliquis mirabitur in hac hiſtoria, cur 64.
Eliſæus ad tanti principis aduentum non ſurrexit?
Ob duas credo id feciſſe cauſas. Prima, vt prophe-
tiæ dignitas ſeruaretur, in qua diuinæ maieſtatis
virtus elucebat. Nam & regum legati dignitatẽ &
maiorem grauitatẽ ſeruant, dum legationis officio
funguntur, quam vbi ea depoſuerunt, quia dum hoc
ſibi munus eſt iniunctum, perſonam regis agunt.
Altera cauſa eſt, vt doceantur homines hanc exter-
narum rerum pompam, quam ipſi plurimi habent,
apud Deum nullius eſſe momẽti. Ad mulierem au- 4. Reg 4.
tem Sunnamitem abijt vſque in domum eius, & fi- 3. Reg 18.
lium ſuſcitauit. Sic etiam Helias, qui regem ſuper- 3. Reg 17.
bum aſperè corripuerat, abijt ad pauperculam vi-
duam. Et Chriſtus omnium magiſter non abijt in
domum reguli (vt Gregorius annotat) licet roga- Ioan. 4.
tus, & tamen abijt in domum Centurionis. Quare Gregor.
quidam ei dixerunt: *Non reſpicis perſonam hominum,* hom. 28.
non diuitias, non honores. Tantum merita vnius in Euan.
cuiuſque conſiderat. Aliter mundus facit, qui non
niſi diuites, & auro fulgentes nouit honorare. Ac-
ceſſit hic Naaman in curru ſuo, diuitijs abundans,
famulis ſtipatus, ſed nihil hæc exteriora quæ mo-
mento temporis vileſcunt, ſanctum virum moue-
runt. ¶ Vide etiam, quod ſerui Naaman patrem ap-
pellarunt Dominum ſuum, quia vir bonus & cle-
mens ſeruos non ſicut canes & ſicut iumenta, ſed ſi-
cut homines tractabat. At multos inuenies nunc
ſeruos, qui dominos ſuos non patres, ſed Tyrannos,
Nerones, Tyberios poterunt appellare. Infirmos
ſeruos non curant, imò in hoſpitium, vt citiùs mo-
riantur mittunt. ¶ Expende etiam, quòd nõ dedi-
gnatus eſt conſilium ſeruorum accipere, & audire
eos, ideo meruit curari. Sic ſanctiſſimus Moyſes, &
prudens, omni diuina & humana ſapientia excul-
tus, qui cum Domino loquebatur tanquam ſi eſſet
aliquis amicus; tamen accepit cõſilium Ietro ſacer-
dotis Madian, hominis barbari & Ethnici. Sed tan- Exod 18.
ta eſt aliquorum prælatorum ſuperbia, vt inferio-
res decipiant, & eos audire nolunt. Conſilio itaque
ſeruorum accepto, deſcendit, & lauit, & cum ſanus
eſſet, dixit: *Verè ſcio, quod non ſit alius Deus in vniuerſa
terra, niſi tãtum in Iſraël.* O fœlix lepra, quæ veri Dei
agnitionem in huius viri mentem introduxit, quæ
ſi defuiſſet, neque morbo laboraſſet vllo, in illoque
ſimulacrorum cultu perduraſſet. ¶ Docemur hinc 65.
quàm vtiles ſint infirmitates, quæ ſalutem animæ Infirmitatum vtilitas.
conferunt, ſicut lepra Naaman dedit illi cognitio-
nem veri Dei. Vnde ſapiens: *Infirmitas grauis ſobriam
facit animam.* Ideò, qui ſpiritu Dei aguntur, etiam Eccl. 31.
gratias agunt ob afflictiones & infirmitates. *Confi-
tebor tibi Domine*, ait Eſaias, *quoniam iratus es mihi.* Et Eſaia 12.
Paulus gloriabatur *in infirmitatibus.* Et Iacobus: *Om-* 2. Cor. 12.
ne gaudium exiſtimate fratres, cum in graues tentationes Iacob. 1.
incideritis. Quare? Illud ſcientes, quod probatio fi-
dei veſtræ parit patientiam. De vtilitate infirmita- 1. Pet 8.
tũ multa in libro vanitatis ſæculi diſſeruimus, qua-
propter nunc ad alia properemus. His igitur duo-
bus exemplis viduæ, ſcilicet Sareptanæ, & Naaman Matt. 12.
Syri, Chriſtus Dominus noſter cauſam ſuã tutatus Luc 6.
eſt ad-

eſt aduerſus illos Nazaræitas. Sie & diſcipulos
euellentes ſabbatho ſpicas, alibi excuſat à murmu-
ratione Phariſæorum, exemplo Dauidis, qui olim
panes propoſitionis comederat, quos non licebat ei
edere, neque his, qui cum eo erant, ſed ſolis ſacerdo-
Ioan.10. tibus. Et in Euangelio Ioannis blaſphemiæ accu-
ſatus, quòd ſe filium Dei appellauerit, obijcit alios
olim vocatos deos ad quos ſermo Dei factus fue-
rat. Tu itaque vitam & mores tuos ſic inſtitue, vt
contra maleuolos te exemplo bonorum virorum
Act.9. defendere poſſis. Caue autem ne tibi magis arri-
deat Saulus Eccleſiæ perſequutor, quàm Paulus
Eccleſiæ propugnator & defenſor. Multi enim ſua
peccata tegere volunt, & defendere, exemplo Daui-
dis, Magdalenæ, Latronis in cruce pendentis, & a-
liorum quorũ pœnitentiam imitari oportebat, non
eorum peccata. Christus defendit ſeipſum exem-
plo bonorum factorum Heliæ & Eliſæi, & arguit
impios incredulos exemplo viduæ Sareptanæ, &
Naaman Syri, quos oporteret Nazaræitas imitari.
Sie tu vtere exemplis bonorum, illoſque in bonis
actibus imitare. Sed iam ad noſtrum Euangeliſtam
Lucam reuertamur. Itaque cum ille Nazaræitæ
audiſſent, hæc quæ Chriſtus prædicabat, vide quid
egerint.

VERS.28. *Et repleti ſunt omnes in ſynagoga irâ, hæc audientes.*
Amos 5. Non ſunt emendati ſed irati. Vnde Propheta: *Odio*
Exod.5. *habuerunt corripientem in porta.* Qui obſtinato ſunt
Eccl.1. animo, deteriores fiunt correctione, ſicut Pharao
Eccl.19. Rex Ægypti. Vnde per ſapientem dicitur: *Peruerſi*
difficilè corriguntur. Eccleſiaſticus enim ait: *Qui odit*
correctionem, minuetur vita eius.

VERS.29. *Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, &*
Veritas odium parit, reprehẽſio ingrata. *duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, ſuper quem*
ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Aſpi-
ce obſecro, quam retributionem mundus det ſan-
ctis & ſtudioſis viris. Semper mundus reddit mala
Pſal.34. pro bonis. Vnde Pſalmiſta: *Qui retribuunt mala pro*
bonis; detrahebant mihi, quoniam ſequebar bonita-
Ierem.18. *tem.* Et Ieremias: *Numquid redditur pro bono malum,*
quia foderunt foueam animæ meæ? Prędicabat Chri-
ſtus vt à præcipitio inferni liberaret, ipſi autem ab
alto ciuitatis volebant eum præcipitari. Multi etiã
& nunc principes, Epiſcopi, clerici & ſæculares prę-
cipitant prædicatores, murmurantes & detrahentes
eis, quia ſua vitia deſtruunt & deteſtantur. Solent
autem huiuſmodi homines aduerſus prædicatores
dicere: Nihil habebat, quod prædicaret, oblitus eſt
Prou.15. concionis. Bene autem dictum eſt per ſapientẽ: *Non*
amat peſtilens eum, qui ſe corripit. Libenter audierunt
iſti de aduentu Meſſiæ, erant quippè hęc ipſis exop-
tatiſſima, cùm autem Chriſtus acceſſit ad morum
correctionem, non potuerunt ęquo animo ferre. Sic
Eſai 30. olim Eſaias dixit: *Loquimini nobis placentia.* Habet
etiam hoc noſtrum ſæculum tam delicatas aures, vt
libẽter audiat quæſtiones theologicas, & verba cu-
rioſa, ſed ſi eorum vitia prædicator arguerit, indi-
gnantur & iraſcuntur, & quod non ſine lachrymis
dici poteſt, miniſtros Dei perſequuntur. Placet il-
lis, & auribus ſuis dulce eloquium eſt audire ſer-
monem elegantem de diuina benignitate & miſeri-
cordia; differentem autem de vindicta Dei in pec-
catores, moleſto & ęgro animo ferunt. Clerici con-
ciones amant in quibus laici corrigantur, laici autẽ
è conuerſo. Quod ſi verbi miniſter liberam habue-
rit linguam, acerrimuſque fuerit vitiorum inſecta-
tor, hoc certo ſciat illi debere contingere, quemad-
modum Chriſto contigit. Dum prędicator illorum
vitia non carpit, ipſum laudant, dicentes; alium di-
uinum Paulum eſſe, at dum reprehendit illos ini-
quiſſimum eſſe dicunt: Sic iſti quando Chriſtus de
aduentu Meſſiæ loquebatur, eius verbą ſuſcipiebãt,
& venerabantur, at ſtatim vt illorum taxauit vitia,
volunt illùm præcipitare. Hoc mihi crede, quod
quicumque is fuerit prædicator, qui veritatem di-
ligat, ſemper martyrium patietur. Attenti erant hi
Nazaræitæ, & laudabant Chriſtũ, cùm illis aperie-
bat authoritatem Eſaiæ: *Spiritus Domini ſuper me,*
propter quod vnxit me, &c. Nunc autem eum illos re-
prehendit, volunt illum præcipitare. Odio enim
habetur veritas. Vnde beatus Paulus: *Inimicus factus* Galat.4.
ſum vobis, verum dicens: Sic Michæam Achab perſe- 3.Reg.22.
quutus eſt, quia veritatem dixerat: *Non prophetat,*
inquit, *mihi bonum, ſed malum.*

Verùm hic aliqua obſeruanda ſunt. *Primum* ho-
rum eſt, quòd iſti Nazaræitę peiores fuerunt magi-
ſtro ſuo diabolo. Diabolus quippè ſuggeſtione &
verbo tantùm tentauit Dominum, ſed iſti Iudæi fa-
cto. Ille dixit Saluatori in pinnaculo Templi: *mitte*
te deorſum, ſed iſti apertè mittere illum deorſum ni-
tuntur. Diabolus quoque vt ſtatim videbimus, Do-
minum confitebatur, & dicebat illum eſſe filium
Dei, & iſti ei nolunt credere. Et ita cæcus factus eſt Matt.4.
populus iſte, vt eum ignorent & negent, quẽ vel ip-
ſi dæmones confitentur. In quo quidem nequitia
& deprauata mens Iudæorum conſpicitur. ¶ Secũ- 66.
dò obſerua, quòd à proprijs ciuibus maximam ig-
nominiam Chriſtus eſt paſſus. Genezareni quamuis Matt.8.
amiſerant duo millia ſuum, nihil tamen auſi ſunt
aduerſus Ieſum loqui, ſed *rogauerunt, vt ab eis diſce-*
deret. Nazareni verò nullum damnum paſſi, præci-
pitare eum volunt. Optimè quidem Chriſtus dixit:
Inimici hominis domeſtici eius. Maxima eſt illa tribula-
tio, quæ à proprijs amicis & neceſſarijs infertur. Sic Matt.10.
Pilatus, qui Gẽtilis & alienigena erat, voluit Chri-
ſtum abſoluere. itidem Herodes teſte Pilato nul-
lam mortis cauſam inuenit in eo, ea propter liberũ
illum ad Pilatum miſit. Iudæi autẽ nulla facta ceſ- Matt.27.
ſatione, cum ex eadem gente eſſent, clamabant, vt
crucifigeretur. Quapropter dixit ei Pilatus: *Gens* Ioan.19.
tua & Pontifices tui tradiderunt te mihi. Sic Ioſeph ho- Gen.41.
noribus exaltatus à Pharaone rege Ægypti, & in Gen.37.
magno pretio habitus ab Ægyptijs, à fratribus ſuis
venditus eſt. Stephanum etiã & ſui perſequuti ſunt:
nam *ſurrexerũt,* ait ſcriptura, *quidam de ſynagoga, &c.* Act.7.
Ex Synagoga (inquam) egreſſi ſunt. Eiſdem veſti-
gijs mundus incedit: nam hi, qui magis familiares,
magis domeſtici & amici tibi ſunt, tibi priores de-
trahunt, tua ſecreta pandunt. Potiùs in extraneo &
in ignoto virtutem & beneficium inuenies, quàm
in amico & conſanguineo: nam extraneus quicquid
boni illi feceris gratulabitur; conſanguineus tamen
nullo modo gratus tibi exiſtet, imò videtur illi te
nihil feciſſe, etiamſi magnum beneficium illi cõtu-
leris. Quod ſi meis dictis nolis acquieſcere, Euan-
geliſtę ſancto neceſſum eſt credas, & attende, quãto
in honore ſit Saluator ab extraneis habitus, à ſuis
verò Nazaræitis in nullo. Aduerte tertio cauſam
cur Chriſtus repulſam patitur, & abijcitur à patria
ſua, & ipſe illã deſerit. Mirabile enim videtur, quod
Meſſiã, qui tam deſideratus & expectatus à Iudæis
fuerat, nunc eijciant. Meſſiam deſiderabãt iſti, pro-
tinus autem vt ſe illis pandit, ipſum à ſe reijciunt &
expellunt. Si tãtum illum & tam anxiè deſideratis,

ſi modo

ſi modo eum habetis, cur expellitur & reijcitur à
67. vobis? ¶ In qua re id aduertendum tibi eſt, quòd
omnes Iudæi Chriſtũ anxiè poſtulabant, & deſide-
rabant, at volebant vt Meſſias ad eorum placitum
& libitum illis adueniret, cùm iam verò aduenisſet,
& eorum mores deprauatos & opera reprehẽderet,
illum abijciunt & expellunt. Dum Deus illis ſecun-
da donat, dum illis benefacit, eum laudant atque
prædicãt, ſed dum illis & eorum moribus aduerſa-
tur, in illum conuiciantur. Vnde Dauid alloquitur
Pſal. 48. Dominum dicens: *Confitebuntur tibi, cum benefeceris*
eis. Sic iſti Iſraëlitæ, cùm diuites exirẽt ab Ægypto,
ſpoliatis Ægyptijs, & videntes inimicos mortuos
præ nimia lętitia & gaudio cantantes dixerũt: *Can-*
Exod. 15. *temus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt*. Cùm au-
tem ad comedendum nihil inuenerunt, murmurã-
Ibidem. tes dicunt: *Vtinam mortui eſſemus in Ægypto*. Chriſtũ
à patria iſti expellunt, quia eorum voluntati erat
contrarius, & quia eorũ vitia non approbabat. Hac
etiam potisſimùm ratione Chriſtũ à ſe Maurus ex-
pellit, & impius, & ſceleratus Chriſtianus. Nam ſi
Mauro dicas, quod credat Deum eſſe, tecum cõſen-
tiet; ſi autem dixeris, quod credat hunc Deum tri-
num eſſe & vnum, in eandem tecum ibit ſententiã.
At ſi illi dixerit; quod qui huic legi eſt adſtrictus
tenetur inimicũ diligere, reſiliet ſtatim, & dicet ſe
hanc legem nolle amplecti, nec Chriſtianum eſſe.
Quid eſt in cauſa, quod Maurus nolit eſſe Chriſtia-
nus, nec Chriſtum vult accipere? cauſa vtique eſt,
quia lex Chriſti non eſt conformis ſuo appetitui.
Quare tam ingens infidelium multitudo in Chri-
ſtum non credit? Vtique quia ſecundum carnis le-
gem viuunt, & Chriſti lex non carni fauet, imò illi
aduerſatur & contrait. Azorij eiecerunt arcam Do-
1. Reg. 4. mini Dei Iſraël ex Templo ſuo, ex patria ſua, & à
ſuis finibus, eò quòd malè ſe habuerat cũ idolo ſuo
Dagon. Sic infideles & mali Chriſtiani Chriſtum
abijciunt, quia eorum turpitudines & vitia abomi-
natur. Qua de cauſa Chriſtus à Iudæis abijcitur, ſic-
ut ab iſtis Nazaræitis. Ideo ipſemet ait: *Ego veni, vt*
Ioan. 9. *qui non vident, videant, & videntes cæci fiant*. Et Paulus:
1. Cor. 1. *Nos prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis ſcandalum,*
& Gentibus ſtultitiam. Si Chriſtus dicta & facta Pha-
riſæorum laudaret, & cum illis conſentiret, vtique
ipſi eum laudarent & acciperent, ſed quia Chriſtus
non fauet peccatis, ſanguini nec carni, ideò à Naza-
reth eijcitur, & à Iudæa & ab infidelibus & malis
Chriſtianis. Malus nãque & ſceleratus Chriſtianus,
ſtatim vt Chriſtus ſenſualitati ſuæ contradicit, il-
Simile. lum ab anima ſua expellit. Nam quemadmodũ ſar-
tor veſtem non ſcindit ad ſuum libitum, modũ, nec
menſuram, ſed ſecundum eius voluntatem, qui ve-
ſtem debet induere; ita tu velles, vt Deus tuæ vo-
luntati conformis eſſet; tu verò cum diuinis non vis
conſentire. Iudæi Meſſiam volebant, at volebant
illum ſecundum ſuam volũtatem. Nolunt ipſi cum
diuina voluntate conſentire, at volunt vt Chriſtus
illis conformis eſſet. Cùm autem iſti miſeri Chri-
ſtum expulerunt, ſimul cum ciuitate & regnum, &
ſacerdotium, & Dei fauorem amiſerunt.

68. Quarto in hoc loco obſeruandum eſt, quomodo
Vnum vnum peccatum ſit cauſa alterius. Primò namque iſti
peccatum Nazaræitæ inuidi fuerunt, quia Capharnaitis inui-
alterius debant, eò quòd Chriſtus apud eos ſeruum Centu-
cauſa. rionis ſanauerat, & dæmoniacum, & alia multa ſi-
gna in Capharnaũ fecerat, quocirca dixerunt: *Quan-*
ta audiuimus facta fuiſſe in Capharnaum. Secundo am-
bitioſi fuerunt, & honoris cupidi, & ideo dixerunt:
Fac & hic in patria tua. Voluerunt vt patriam illu-
ſtraret. *Tertiò* irâ fuerunt impleti, & demum volunt
Chriſtũ præcipitare. Vnde fiet, vt qui peccata prio-
ra non emendauerit, in alia, & alia maiora incidat,
quouſque in profundum malorum deueniat. Quo-
circa Eccleſiaſticus ait: *Cor nequam grauabitur in do-* Eccl. 3.
loribus, & peccator adijciet ad peccandum. Quod quidẽ
iuſto Dei iudicio fit, qui ſolet aliquando vnum pec-
catum cum alio punire, & ſæpiùs permittit, quod
peccator in vnum peccatum cadat in pœnam alte-
rius. Vnde beatus Gregorius ait quod *peccatũ, quod* Greg. lib.
per pœnitentiam non diluitur, mox ſuo pondere ad aliud 25. Mor.
trahit. Sed quia de his in capite præcedenti loquuti c. 12.
ſumus, nunc ad contextum reuertamur. In illud Herodes adiecit.

Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat. Reddi-
dit ſe eis inuiſibilem, quemadmodum per Ioannem Vers. 30.
dicitur: *Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de Templo*. Ioan. 8.
Chriſtus in hoc facto docet, primò, quod volũtariè
paſſus eſt, non enim modo paſſionem fugit, ſed tem-
pus expectat: nam quod nunc fecit poterat etiam
tẽpore paſſionis facere, ſed tunc voluit mori; nunc,
autem non. *Poteſtatem habeo*, ait ipſe, *ponendi animam* Ioan. 10.
meam & iterum ſumendi eam. Priùs enim quam pate-
retur, voluit prædicare, & docere regnum Dei. Ni-
hil poterat aduerſus Chriſtum humana malitia, niſi
ſua ſpontè ſeſe obtuliſſet capiendum, & occidendũ.
Ideo Eſaias: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit*. Namque ſi Eſai. 53.
totus mundus inſurgeret aduerſus eum, non poſſet
ei nocere, illo inuito. Quocirca nihil iſti aduerſus
Chriſtũ valuerunt. Sic neque Herodes cùm pueros Matth. 2.
innocentes interfecit, illum occidere potuit. Nec
cum bis lapidare illum Iudæi voluiſſent, id eorum
malitia potuit. Ex quo manifeſtè liquet ad cõfun-
dendos infideles & Ethnicos, Chriſtum voluntate
propria fuiſſe paſſum: nam quando illum in horto
ceperunt, poterat (ſicut modo fecit) per mediũ il-
lorum tranſire, ſed noluit, quia iam aderat tempus,
quo ſeipſum in ſacrificiũ ſanctũ, & Deo acceptum,
pro hominum ſalute volebat offerre. Etenim quan-
do vult, capitur, quando vult ſe abſcondit, quando
vult crucifigitur, quando vult, à nemine cogitur.

Secundò Chriſtus docet, vt aduerſarijs noſtris 69.
cedamus, & *iræ* & malitiæ eorũ *locum demus*, vt Pau- Rom. 12.
lus docet, ne amplius eos ad iram laceſſamus, cùm Dare oportet
inflãmati & accenſi ſint. Eſt quippè charitatis opus locum iræ.
non ſemper aduerſus furioſos & ira percitos nos
ipſos opponere, & fortitudine noſtra maximè cum
illis tunc eſt vtendum, ne maioris mali anſam præ-
beamus: nam *charitas, quæ ſua ſunt, non quærit*. Obie- 1. Cor. 13.
ctum præſens potius mouet potentiam, quàm ab-
ſens, & tunc ſol maiori vi radios ſuos emittit, cùm
aliquid contrarium ei reſiſtit. Atque ita cùm Chri-
ſtus his præſens adeſſet, Ira eorum magis accẽdeba-
tur, & magis aduerſus illum indignabantur. Ideò
miſericordia ſua cùm illis vtens, fugit, ne ampliùs
peccarent, & deteriores fierent, atque ita Deus ma-
gis offenderetur. Sic Iacob fugit à præſentia Eſau, Gen. 28.
& Moyſes ab Ægypto, Dauid à Saule, Helias à Ie- Exod. 2.
zabel, & Paulus Damaſci ſubmiſſus eſt in ſporta. 1. Reg. 27. 3. Reg. 19.
Sed Deus iſtis dedit refugium: nam Iacob inuenit Act. 9.
in domo Laban refugium, & Deus ditauit illum, &
dedit vxores. Moyſes eodem modo ſocerũ inuenit
principẽ Madian & diuitem, Dauid regnũ, Helias
Angelũ, & Paulus diuinas conſolationes. Ideò Do-
minus ſuis conſuluit, dicens: *Si vos fuerint perſequuti* Matt. 10.
in vnam ciuitatem, fugite in aliam. Abijt itaque Chri-

ſtus, ne plus eius inimici ſæuirent. ¶ Hinc quoque licet animaduertere, non ſemper eſſe iram, ſed ſæpenumero manifeſtam gratiam, quando Deus homini materiam peccandi ſubtrahit. Non enim id facit, propterea quod nobis inuideat, ſed ne grauioribus pœnis nos afficiat, ſi peccatis peccata cumulauerimus. Imò hanc ipſam ob cauſam Deus homini non vitam protendit, ita vt qui prius & ab initio nongentos viuebant annos, nunc vix ſeptuageſimum
Pſal 89. attingant annum, vt Dauid ait: *Dies annorum noſtrorum eſſe ſeptuaginta annos*, ſi quid autem eo ampliùs vita noſtra protenditur, dolorem eſſe & laborem. Id autem non ideo fit, quòd vitæ hominum Deus inuidiam cōcipiat, ſed ne amplius peccet, & ſe in maiorem cōdemnationem tradat. Eam ipſam ob cauſam Deus quandoque & alia nobis ſubtrahit, quorum occaſione & labi poſſemus, quo conſilio modo Nazaræitis ſuam præſentiam ſubtrahit, ne grauius delinquerent. Solet etiam & ſæpe Dominus ſuam præſentiam in pœnam peccati tollere, vt impij indigni facti pœnitentiâ, amplius puniantur.
Num. 12. Vnde in Numerorum lib. ait Moyſes, quod poſtquam Dominus redarguit Aaronem & Mariam, iratus contra eos abijt, nubes quoque recedere fecit, quæ erant ſuper tabernaculum. Cùm autem Deus receſſiſſet, apparuit Maria leproſa. Vbi clarè vides quomodo cùm Deus peccatoribus iraſcitur, recedit ab eis, vt grauiùs eos puniat. Vnde tibi cauendum erit maximè, ne à te ob ingratitudinem ſuam recedat, vt puniat.

71. Litem fugere laudabile. Præterea abſcondit ſe, vt doceat à furioſis & ita commotis fugiendum eſſe, quod quidem non in ignominiam, ſed potiùs in honorem & laudem nobis cedit, veluti qui à leone vel vrſo ſaucio fugit, non ignominia illi eſt, ſed potiùs magna prudétia. Quid igitur eſt, quod tu ignominiam exiſtimes fugere ab homine furioſo, qui nihil differt à feris animantibus? Quando olla feruet, & ius omne diffunditur, præſens eſt remedium, ſi à prunis eam abſtuleris. Sic furioſis hominibus, ne ampliùs furiant, remedium erit materiā abſtrahere, quæ ignis eſt patientiæ tuæ, quandoquidem cum illa magis ac magis inflammantur, quod non ignominioſum eſt, imò glorio-
Prou. 20. ſum, & laudabile, vt ſapiens ait: *Honor eſt homini, qui ſeparat ſe à contentionibus.* Victoria & triumphus eſt à malis fugere, & eos contemnere. In Pſalmo tertio, cuius titulus eſt, *Pſalmus Dauid cum fugeret à facie*
Pſal. 3. 2. Reg. 17. *Abſalon filij ſui*, canit Dauid victoriam, & ait: *Quoniā tu percuſſiſti omnes aduerſantes mihi ſine cauſa, dentes peccatorum contriuiſti.* Qui locus non in paruam me rapit admirationem: nam ſi hæc Dauid ſanctua caneret, cùm gigantem illum vaſtum Goliath ſuperauit, apta quidem & idonea verba viderentur; mirum autem eſt, quod fugiēs hoc dicat. Verum enim vero hęc victoria maxima omnium eſt & præclara, quæ nomine victoriæ digna eſt, peccatores derelinquere, fugere mundum, ſeipſum vincere, propter iam paſſionem & iram temperare, magnanimitas quidē eſt quādoque fugere, & inimicum relinquere, cum
2. Reg 16. alias poſſis illum vincere. Potens & fortis erat Dauid, ſiquidem plurimos leones, vrſos, & Philiſthæos interfecerat, nihilominus tamen ab Abſalōne fugit, & celebrem hâc & glorioſam victoriam canit,
2. Reg. 16. quam de ſeipſo aſſecutus eſt. Helias fugit à Iezabel, & in deſertum abijt, non illius metu, quando homo erat, & ita virili animo præditus, vt facie ad faciem auſus fuerit ſuperbum regem Achab repre-hendere. Paulus Damaſci fugit, quia vidit tum Act. 9.
temporis conuenienſ eſſe, qui poſtea cùm apertus carcer eſſet, & rogatus à cuſtodia, noluit fugere. Et 2. Cor. 11.
is qui tam conſtanti fuit animo, vt dixerit: *Ego non* Act. 16.
ſolum alligari, ſed mori in Hieruſalem paratus ſum. Act. 15.
Quando opus fuit, Cæſarem appellauit. Sic Chriſtus, qui ſeipſum obtulit exiens obuiam inimicis, *nunc tranſiens per medium illorum ibat, quia nondum venerat hora eius.* Docet etiam Chriſtus hoc facto Apoſtolos ſuos omnia omnibus debere fieri. Nec volentes reijcit, nec inuitos alligat, nec eijcientibus reluctatur, nec rogantibus deeſt. ¶ Deinde docet 72.
quomodo contra veritatem nihil poſſit humana malitia. Scriptum enim eſt, *ſuper omnia vincit veritas.*
Quid profuit iſtis, vt contra Chriſtum inſurge- 3. Reg 3.
rent? Nihil hominum potentia valet aduerſus ve- Pſal. 4.
ritatem. Paulus plenus fortitudine dicebat: *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Videns autem fortitudi- 2. Cor. 13.
nem veritatis ait: *Nihil poſſumus aduerſus veritatem.*
Nec vniuerſa ſynagoga *poterat reſiſtere ſapientiæ &* Act. 7.
ſpiritui, qui loquebatur per Stephanum, nec vniuerſus mundus aliquid aduerſus te valebit, ſi Deum tecum habueris.

Denique vt de hac re finem dicendi faciam, doce- 73.
cet locus iſte Deum non à nobis abire, niſi nos ipſos flagitijs noſtris à nobis ſemoueamus, quod in Nazaræitis iſtis videmus, apud quos Chriſtus manebat, & docebat, & manſit, donec illum expulerunt. Sic olim feciſſe Dominum videmus, qui multoties, licet filij Iſraël grauiſſimè peccarent, non tamen recedebat Deus ab eis, donec ipſimet Deum deſerebant, atque propulſabant: nam conflantes aureum vitulum grauiſſimè deliquerunt; ſic adeo, vt timeret Moyſes ne promiſſiones ſuas reuocaret propter tam graue ſcelus. Et ob hanc cauſam dicebat Deo: *Aut dimitte illis hoc peccatum, aut dele me de li-* Exod. 32.
bro, quem ſcripſiſti. Ac ſi clariùs dixiſſet: Si non dimittis peccatum illis, iam de me & alijs hominibus actum eſt, quod ad æternam ſalutem attinet. Idipſum quoque timebat Dauid cum adulterium & homicidium patrauit, vt diceret: *Tibi ſoli peccaui,* 2. Cor. 11.
& malum coram te feci, vt iuſtificeris in ſermonibus Pſal. 50.
tuis, & vincas cum iudicaris. Et hoc modo Iſraëlitæ ſæpenumero in Deum peccauerant, & digni fuerunt vt Deus ab illis recederet, eo potiſſimum, quod omnes prophetas miſſos ad annunciandum verbum Domini perſequebantur, & occidebant; quemadmodum illis non ſolùm beatiſſimus Ste- Act. 7.
phanus, ſed etiam Chriſtus Dominus obijciebat.
Verumtamen non receſſit Deus ab eis, donec ipſi ſuum verbum & vnigenitum ſilium crucifixerunt, & dixerunt: *Nolumus hunc regnare ſuper nos.* Et ad
Pilatum: *Tolle eum. Non habemus regem niſi Cæſarem.* Marc. 15.
Ideò Apoſtoli Iudæis dixerunt: *Vobis oportuit pri-* Luc. 19.
mum loqui verbum Dei: quia autem reiiciſtis, ecce con- Matt. 27.
uertimur ad gentes, quoniam hoc mandatum habemus. Act. 13.
Vnde impletum videmus, quod ſapiens dicit: *Altiſ-* Eccl. 5.
ſimus eſt patiens redditor. Et quod Paulus dicit: *An* Rom. 2.
ignoras, quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor tuum, &c. Similem quoque bonitatem Dei experimur in nobis ipſis. Quoties enim obſecro, Dei ira, deteſtatione, & indignatione digni fuimus? attamen Chriſtus non recedit à nobis noſtram expectans reſipiſcentiam & pœnitentiam, quam niſi egerimus miſerè pereundum nobis reſtat. Sed iam ad contextum reuertamur.

Et de-

Vers. 31. *Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galileæ, ibique*
Luc. 13. *docebat illos sabbathis.* Quia Nazaræitæ audire nolebant, dereliquit eos, quia loqui in aures audire nolentium non est æquum. *Vbi enim auditus non est,* ait
Eccl. 32. sapiens, *ne effundas sermonem.* Nam si cum seminandum est triticum, terræ aptitudo & maturitas expectatur, potiori ratione ad seminandum verbum Dei tempus aptum expectandum est, & id cauendum, quod potissimè Dominus commendat:
Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus, neque proyciatis margaritas ante porcos.* Quibus verbis duo genera hominum exprimit, quibus hæc mysteria (quæ ob dignitatem sacta, & ob pulchritudinem *margaritæ* Christus appellat) non sunt communicanda infidelibus, & eis qui suam vitam agunt. Etenim cùm in nobis duæ partes sint præcipuè, intellectus atque affectus, vt verbum Dei in his ambabus fructificet, oportet prius vt intellectus vim suam subiiciat diuinæ authoritati, neque terminos sibi præfixos progredi audeat. Deinde opus est, vt affectus sit purgatus, alioquin quicquid animus vitiosis affectibus obnoxius committit confestim corrumpitur. Et ij sunt, qui margaritas pedibus calcant: nam cernimus plurimos, qui fidem Christi profitentur, at teterrimis affectibus sunt pleni, præsertim, qui carnis lasciniæ sunt dediti: nam audientes Christiana mysteria, ea contemnentes veluti pedibus calcant. Ideò porcos eos appellauit. *Canes* autem sunt hi philosophi, qui vim intelligendi habebant, & nulli sententiæ assentiebantur; nisi ei, quæ suis opinionibus & argumentia nitebatur. Hi ergò cùm assequerentur cælestem hanc philosophiam (nam *animalis homo nõ per-*
1. Cor. 2. *cipit ea, quæ sunt spiritus Dei*) eam dilacerabant, detrahendo; & quò diuiniora & altiora erant mysteria, eò magis irridebant. Sic resurrectionem mortuorum, quam Paulus prædicabat; negabant & deridebant. Istis ergo suibus & canibus diuina verba non
Act. 13. sunt danda, quia ea vituperant. Ideò ab istis Nazarætis tollit Christus verbum Dei, & abijt, eos vacuos derelinquens.

74. *Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibique docebat illos sabbathis.* Expende hic Christi redemptoris nostri clementiam & benignitatem, qui nec indignatione commotus, nec scelere offensus, nec iniuria violatus, Iudæã deserit; quinimmo immemor iniuriæ, memor autem suæ clementiæ, nunc docendo, nunc sanando omnibus benefacit, & bono malum vincere studet. Non impietas Nazaræorum, nec atrox culpa efficere potuit, vt Euangelij munus ad gentes transferret, sed ipsis operibus prestitit; quod postea docuit suos discipulos, nimirum, vt eiecti ab vna ciuitate in aliam migrarent, nihil de vindicta cogitantes, sed de incremento Euangelij, vt vel sic eijcientium malitia proficeret etiam ad celeritatem diuulgandæ professionis E-

De confirmatione doctrinæ Christi.

Matt. 10. uangelicæ. Descendit autem in hanc ciuitatem potius, quàm in aliam, quia maritima erat, plena diuitijs, voluptatibus & luxuria, vt plerumque contingere solet ciuitatibus iuxta mare positis. ¶ Et cùm animaduertentia dixit, prouinciæ *Galilææ*, quia tunc Galilæa à multis gentibus incolebatur, & multi etiam ex Hebræis in idololatriam abierant, & pluribus alijs moribus deprauatis imbuti erant tractis ab alijs nationibus, quapropter corruptissima & perditissima erat terra. Hic prædicat Christus, quia maximè hæc gens doctrina indige-
Rom. 3. bat. ¶ Expende etiam quomodo Christus maiora miracula fecerit, & plures sermones prædicauerit in Capharnaum, quàm alibi. In quo maximè Christi benignitas consideranda tibi est, quia vbi magis offendebatur, ibi maiora suæ bonitatis fundebat beneficia. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Disce ex hoc loco Deum summo prosequi amore. Quis enim non amabit Deum tam amantem, qui ibi amare non horret vbi minùs amari se sentit? Quod obsecro iam erit pectus tam adamantinum & ferreum, quod de diuina misericordia desperet, postquam videt Deum tot sordes & detestanda flagitia non horruisse?

Et stupebant in doctrina eius. Certum est diuinam Vers. 32. fuisse sapientiam, & inauditam planè, quæ auditores rapuit in admirationem. Sic solent mirari & stupere, qui numinis diuini potentiam ignorant. Non solum mirabantur, sed stupebant in doctrina eius. Causam vero tantæ admirationis subdidit dicens.

Quia in potestate erat sermo ipsius. Non enim dicebat; *hæc dicit Dominus*, vt alij Prophetæ antiquitus facere solebant. Sed loquebatur cum eis tanquam Deus, maxima authoritate, atque diuina potestate, dicens: *Ego autem dico vobis.* Sic Matthæus di Matth 7. cit; quòd postquam Christus finiuit sermonem in monte, admirabantur turbæ super doctrina eius: *erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ & Pharisæi.* Præterea Christi verba spiritualem habebant virtutem, quæ corda ipsa penetrare valebant, vt conuerterentur & pœniterent. Vnde egregius Psaltes: *Dabit voci eius vocem* Psal. 28. *virtutis.*

Et in synagoga erat homo habens dæmonium immun- Vers. 33. *dum, & exclamauit voce magna.* Nomen *dæmonium* secundum propriam ipsius significationem commune est bonis & malis spiritibus (nam significat *scientem*, & propterea addidit Euangelista (*immundum*) ad significandum, se de maligno spiritu loqui. Vsus autem loquentium iam nomen hoc vsurpauit, vt tantùm malignos significet spiritus.

Dæmon nomen & bonis & malis spiritibus commune.

Præterea *in synagoga* dicit esse diabolum, vt scias nullam esse congregationem vbi aliquis non sit habens spiritum nequam. Inter auditores causarum semper est aliquis habens spiritum contradictionis, qui omnia perturbet. In libro Iob scribi- Iob 1. tur; quod *inter filios Dei adfuit & Satan.* Christus etiam dixit discipulis: *Nónne ego duodecim vos elegi,* Ioan. 6. *vnus autem vestrum diabolus est?* Et quod peius est dæmoniaci ligantur, sed isti, qui spiritum habent contradictionis & discordiæ, liberi ambulant, omnia perturbantes, & zizaniam seminantes. Verum nouit diabolus quantum damni sibi afferat verbum Dei, & ideo Christi concioni adsuit, vt omnia perturbaret, aut si posset diuinum verbum à cordibus eorum auerteret. Etenim multi audiunt verbum Dei, sed ne credentes salui fiant adest diabolus, vt auferat bonum semen à cordibus eorum. Sic omnibus bonis aduersatur. Ita nunc sentiens diuini verbi virtutem cœpit vociferare vexatus à Christi virtute.

Dicens: Sine, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? ve- Vers. 34. *nisti perdere nos? Scio te qui sis, Sanctus Dei.* Adulatione dæmonium vtitur, vt vel sic eum sineret illic manere. Sic multi adulantur prælatis Ecclesiæ, vt sinant illos in suis peccatis, & vitijs manere. Præterea quòd Iesum confitentur, bonæ est naturæ,

quam ſortiti ſunt; quòd vero aduerſantur, malæ voluntatis eſt. Coniunxit autem hæc duo verba, *Ieſu Nazarene*, quia gaudet in nouitate, & ſtudet ſemper in adinuentionem nouitatis, homines circumuenire, vt vel ſic eos alliceat iucunditate nouitatis, vt faciliùs in errorem inducat. *Sanctum Dei* vocat, Hoc eſt, tu es ille ſanctus Dei, qui expectatur à Iudæis, Meſſias, ſcilicet. Sic in libro Daniel vocatur ab Angelo, *vt vngatur Sanctus ſanctorum*. Et in Pſalmo: *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem*. Obſerua deinde, quòd Chriſtus ſtatim in principio oſtendit, quanam cauſa venerit, nimirum vt de Satana triumpharet, & regnum eius deſtrueret. Dan. 9. Pſal. 15.

Vers. 35. *Et increpauit illum Ieſus, dicens: Obmuteſce, & exi ab eo.* Increpans illum exire præcepit, quibus docet ne præbeamus aures adulatoribus, imò, arguendi ſunt & increpandi. Diabolus namque licet verum diceret, tamen mentiebatur, quia ipſe non credebat Chriſtum eſſe filium Dei, ſed volunt illi adulari, vt ſuam gratiam conciliaretur. ¶ Secundo præcepit vt exiret, quia non erat tempus, vt illius ore Chriſti diuinitas in carne latens aſtrueretur. Et quia volebat oſtendere quales ipſa poſtularet præcones, certè pios atque mundos, non eos qui omnium vitiorum immunditiâ polluti ſunt. Deinde ne populus ſibi perſuaderet, diabolum poſſe vera dicere, & poſtea ab ipſo mendace ſeducerentur: nam etiamſi vera prædicit Satan, minimè audiendus eſt, quia omnia, eo animo facit, vt eos decipiat.

75. *Et cum proieciſſet illum dæmonium in medium, exijt ab illo, nihilque ei nocuit.* Quamuis enim ante ingreſſionem hominem illum affligeret, iuxta illud Marci, *diſcerpens eum ſpiritus immundus*, tamen poſtquam egreſſus eſt dæmon, prior illa afflictio diuina virtute ceſſauit & requieuit homo. Furens itaque dæmonium illud proiecit hominem illum in medium iam exiturus. Interdum verò torquent ac diſcerpunt in ipſo egreſſu, vt quas poſſunt ab hominibus ſumant pœnas. Huiuſmodi ſunt homines, qui cum altero litem habentes nō deſiſtunt à lite, quouſque vi compelluntur, vt ita quo poſſint damno aduerſarium afficiant. Hi ſunt veri dæmonum imitatores, quorum mores per totam vitam ſequentes non credunt ſe illis etiam in æterno igne futuros eſſe ſocios, & auditutos vocem illam: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis eius.* Marc. 1.

Vers. 36. *Et factus eſt pauor in omnibus.* Admirabantur qui hoc miraculum viderunt, modum quo Chriſtus dæmonium illud expulit, cum exorciſtæ apud illos dæmones eijcerent non imperatiuè, nec tanta authoritate, vti Chriſtus. Porro homini naturale eſt viſis magnis & inſolitis rebus timere, quamuis diuerſo modo. Boni namque viſis mirabilibus Dei timorem concipiunt quadam cum reuerentia; impiorum autem conſcientia cito terretur, ne quid ſecundùm eorum merita illis contingat, præſertim dum diuinæ poteſtatis aduertit præſentiam. Vnde in Actis Apoſtolorum habetur: *Fiebat autem omni animæ timor*, videlicet viſis miraculis Apoſtolorum. Quia vero Chriſtus imperando faciebat miracula, illi in magnam inde rapiebantur admirationem. Matt. 25. Act. 2.

Et colloquebantur ad inuicem, dicentes: Quid eſt hoc verbum. Verbum hic accipitur pro re ſignificata per verbum, ſicut in ſcripturis frequenter accipitur. Itaque dicunt, quid eſt hoc verbum? Id eſt, quam mirabile eſt opus iſtud? Cur?

Quia in poteſtate & virtute imperat immundis ſpiritibus & exeunt. Hoc eſt, ſermone imperatiuo & potentia efficaci dæmonia eijcit. Nihil obſtante eo quod de dæmonio ſcribitur in libro Iob, nullam eſſe poteſtatem ſuper terram, quæ cum illo valeat conferri. Sed non mirum, quia hæc de habitantibus miſeram hanc lachrymarum vallem dicuntur, qui autem de cœlo venit ſuper omnes eſt. Chriſtus enim diuina, cæleſti & ſupernaturali poteſtate hæc fecit: nam creata Chriſti poteſtas tanta eſt, vt ſummis Angelis poſſit imperare, imperetque ſpiritibus, ſicut & anima ipſius illos illuminat, multoque altius, quam aliquis Angelus ſuperior inferiorem. Obſerua autem, quod quamuis Chriſtus vnum curauerit, pluraliter loquebantur, dicentes; quod imperabat ſpiritibus immundis, quia plurale pro ſingulari ponebant, vt ſæpè conſuetum eſt in ſanctis ſcripturis, & in communi modo loquendi. Iob 4.

Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis, ſcilicet in regionem Galilææ, vbi Chriſtus hoc miraculum fecerat, quod Marcus expreſſit, dicens: *Et proceſſit rumor eius ſtatim in omnem regionem Galilææ.* Statim poſt hæc verba aliud miraculum Lucas recitat, dicens. Vers. 37. Marc. 1.

Surgens autem Ieſus de ſynagoga introiuit in domum Simonis. Protinus egrediens à ſynagoga, oſtendere voluit ſe non ambire applauſum & gloriam hominum in operandis miraculis, longè aliter faciens quàm multi, qui ſtatim vt aliquod bonum vel egregium opus faciunt, non à foro diſcedunt, ſed ibi omnibus ſua egregia facta oſtentant. ¶ Præterea ille, qui tam egregiè in ſynagoga prædicauerant, nunc operæ charitatis exercet, viſitans pauperes infirmos, ſanans, ac curans, vt doceat prædicatorem verbi Dei non ſolum verbis, ſed etiam factis & operibus charitatis populum erudire debere. Vers. 38.

Denique non diu manet Chriſtus in loco publico; ſed ſtatim ingreditur cū quatuor diſcipulis domum Simonis Petri. Mirum hoc eſt (vt Chryſoſtomus ait) quod hoſpitandi gratia, & vt cibum ſumeret, hoc fecit, quod ſatis innuitur ex verbis, quæ Euangeliſta ſubdit, quod ſurgens ſocrus Simonis miniſtrabat eis. Etenim ipſe Dominus, qui auibus nidos, & brutis animantibus domicilia parat, nullam propriam domum habebat, vt ipſe alibi dicit: *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis*, &c. Intrauit autem in domum Simonis potiùs quàm in aliam, quia Chriſtus his honorem impendit, à quibus ipſe honoratur. Vnde olim dixit: *Quicumque honorauerit me, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* Petrus Chriſtum honorauit, relinquens domum, retia & omnia quæ poſſidebat, ſequens illum. Ideò Chriſtus illum vult ſummo honore afficere. Sic Magdalena cum Chriſtum quæſiuiſſet in domo Phariſæi Chriſtus magni illam fecit, & illam humanitus & benignè accipit, & à Phariſæo illam tutatus eſt. Ita nimirum ſi tu Chriſtum magnificares, ipſe te ipſum in ſummos eueheret honores; at cùm ita Dei oblitus viuas, non mireris ſi teipſum Deus obliuiſcatur. ¶ Obſerua etiam, pauperes non eſſe contemnendos, nec qui ſecundum populi 76 Chryſoſtomus. Matt. loc. cit. hom. Luc. 9. Chriſtus Petrum honorat. 1. Reg. 2. Matth. 4. Luca 7. Chriſtus pauperes non ſpernit.

Iacob 2. populi vocem inopes ſunt. *Nónne pauperes elegit*
Eſa. 66. *Deus, diuites in fide?* Dominus per Eſaiam, *Quæ eſt iſta*
domus, quam ædificatis mihi? Ad quem ego reſpiciam niſi
ad contritum & humiliatum, & trementem ſermones
meos? Mundani homines neſciunt circuire niſi alta palatia, & deauratas domos, vt diuitibus blandiantur & fauorem magnatum ſibi concilient. At Chriſtus, qui docet ſuperba contemnere, & mundi vanitatem paruifacere, non diuitum nec principum domos ingreditur, nec aulas regum quærit, ſed in domum Simonis piſcatoris & pauperis ingreditur. Pauper quidem ſupellectilium erat, ſed diues cum Chriſto. Honorat Chriſtus potiùs virtutes quàm diuitias. Non ſic mundus conſueuit facere, qui non nouit niſi diuitibus honorem præbere. At vt quidam dixit, probitas laudatur, & alget. Itaque Chriſtus ingreditur in domum viri iuſti, & pauperis. Humiles reſpicit Deus ſicut aquila piſciculos in mari perambulantes.

77. In hoc etiam Chriſtus ſignificabat, quod repudianda eſſet ſynagoga, & futurum eſſe, vt Chriſtus ad gentes tranſiret per Euangelij prædicationem, & ex gentibus conſtituendam fore Eccleſiam, cuius caput Petrus erat. Ideò Chriſtus ſynagogam relinquit, & abijt in domum Petri, quod factum
Eſa. 2. Eſaias olim prædixerat: *Venite*, inquit, *aſcendamus*
ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, &c. Sequitur, *iudicabat gentes, & arguet populos multos.* Proiecisti enim populum tuum domum Iacob. ¶ Aduerte autem, quod intrauit in domum Simonis (vt
Chryſ. Chryſoſtomus ait) vt hoc beneficio diſcipuli affe-
hom. 28. cti maiorem præſtaret diligentiam in Dei ſeruitio.
in Matt. Petro voluit hoc beneficium donare, vt ipſum magis ad ſui obſequium deuinciret. Grande quidem beneficium Dominus illi impendit, in cuius domũ ingredi vult, & cum illo ſedere, & hoc recordatus
Matth. 8. Centurio dixit: *Domine non ſum dignus*, &c. Et A-
Gen. 18. braham quando dixit: *ſi inueni gratiam in oculis tuis.*
Ioan. 14. Ideò Dominus loquutus de eo, à quo ipſe diligi-
Exod. 2. tur, tanquam magnum quid dicens, ſubdit: *Ad eum*
veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Hinc omnia bona nobis eueniunt quandoquidem ſuo aduentu animam noſtram auget, & locupletat. Moy-
Exod. 3. ſes qui puſillanimis erat, quique metu Pharaonis
Exod. 5. fugit in Ægyptum, poſtquam Dominus ad illum
Gen. 28. venit, & ei in monte apparuit audaci & virili pectore loquutus eſt ad Pharaonem. Iacob etiam, qui nimis timebat Eſau, quique ob illius metum à domo patris receſſit poſtquam luctum cum Angelo eſt ingreſſus fortis extitit. Magnum equidem beneficium Dominus impendit Petro, & magnum etiam eſt, vt Dominus velit te ſodalem & hoſpitem habere. At tu peccator hoc ingens beneficium non vis agnoſcere, nec Deo, qui ad poſtes oſtij tui pulſat, vis aperire, cùm dicat: *Ego ſto ad oſtium, & pulſo. Ape-*
Apoc. 3. *ri mihi ſoror mea*, &c. *Si quis aperuerit intrabo ad il-*
78. *lum, & cœnabo cum illo.* ¶ Obſerua etiam, quod beatus Petrus non Chriſtum rogabat, vt in domum ſuam veniret, cùm infirmam ſocrum haberet, &
Exod. 32. febre laborantem. Quare, obſecro, Petrus Chriſtum non rogabat? hæc eſt ſanctorum perfectio, vt ſua propria obliti, nullam rationem habent niſi alienorum bonorum. Sic Moyſes, cui Dominus maiora promittebat, hæc omnia oblitus, tantum
2. Cor. 12. de populi vtilitate curabat, & dicebat Domino:
Rom. 9. *Parce populo, aut dele me de libro, quem ſcripſiſti.* Et Pau-
Ioan. 18. lus etiam Corinthijs ait: *Ego autem libenter impen-*
Luc. 23. *dam, & ſuperimpendar pro animabus veſtris.* Et iterum: *Cupio anathema eſſe pro fratribus meis.* Et Chriſtus cùm captus fuit in horto: *Si me quæritis, ſinite hos abire.* Et ad filias Ieruſalem: *Nolite*, inquit, *flere ſuper me, ſed ſuper vos.* Sed nos multò aliter, qui noſtri magnam curam habemus, ita vt pro vtilitate proximi non aliquem velimus ſubire laborem. Sed vide quam curam Chriſtus ſuorum habeat, ita vt non rogatus in domum Petri abeat. Gerit namque Dominus ſpecialem curam eorum, qui ſui & ſuarum rerum propter Chriſti amorem obliuiſcuntur. Ita ſolertem curam eorum habuit, qui eum in deſertum ſequebantur ſine vllo victu, quos quinque panibus & duobus piſcibus ſatiauit, quia ſuæ neceſſitatis obliti, illum ſequebantur. Cùm autem Petrus Ioan. 6.
nullam curam ad ſe pertinentium haberet, abijt Chriſtus in eius domum, & ſocrum ſanauit, de qua noſter Euangeliſta inquit.

Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus. 79.
Quia Petrus habebat ſocrum, quidam hæretici putarunt, Apoſtolos poſt Apoſtolatum coniugatos fuiſſe, quod falſum eſt; quia cùm omnia temporali dimiſiſſent, etiam vxores dimiſerunt, & ex vtriuſque conſenſu mulieris ſcilicet & viri, cœlibem peragebant vitam. Sic affirmat & aſſerit diuus Hieronymus in primo libro aduerſus Iouinianum: & de beato Petro ſpecialiter hoc aſſerit in Epiſtola conſolatoria ad Iulianum. Et in Epiſtola ſeptuageſima quarta ad Panmachium in fine concludit dicens: quod Apoſtoli, *vel virgines vel continentes fuerunt.* Sed de his aliàs.

Verùm in his verbis duo obſeruatione ſunt di- Pſal. 118.
gna. PRIMVM quod non ait, quòd tenebat febres, ſed quòd *tenebatur* à febribus. Sic peccator tenetur à ſuis paſſionibus & peccatis, ita vt captiuus teneatur, ne id quod vult facere poſſit. Vnde in perſona peccatoris ait egregius Pſaltes: *Funes peccatorum circumplexi ſunt me.* SECVNDO non qualicumque, ſed *magnis febribus* tenebatur. Febris magna, vt eraț hæc, qua laborabat ſocrus Petri, citò curatur, at febris quæ in oſſibus latet, hæc vitam rapit, & ad interitum ducit. Ita magnum peccatum raro nos in infernum ducit: nam ipſius magnitudo nos terret, ita vt in cognitionem eius veniamus, quo fit, vt illius pœnitentiam agamus cum mentis noſtræ meliori reſipiſcentia. At hæc peccata parua, in quæ quotidie dilabimur, & ad quæ ob ipſorum paruitatem non reſpicimus, hæc inquam ſunt, quæ in interitum celeri curſu nos vocant, vt ſunt murmurationes, & infamiæ proximorum, quorum cùm non pœniteamus, paulatim & ſenſim in crucem inferni
nos inducunt. ¶ Infirmatur itaque ſocrus Petri, in 80.
quo expende quomodo Deus dilectis ſuis labores, Deus ſuis
ægritudines, & afflictiones mittit. Vnde de Laza- immittit
ro: Sorores eius per nuncium dixerunt: *Ecce quem* afflictiones.
amas infirmatur. Et Paulus, *Ne magnitudo reuelationũ* Ioan. 11.
extollat me, datus eſt mihi Angelus Satanæ, qui me cola- 2. Cor. 12.
phizet, &c. Etenim infirmitas dilectis Dei valdè vtilis eſt. Primò namque animam purgat à prauis moribus, tanquam à malis humoribus. Vnde Salo-
mon: *Liuor vulneris abſterget mala.* Sicut enim in in- Prou. 20.
firmitate praui humores conſumuntur, & euacuantur, ita vt tranſacta ægritudine homo in meliorem valetudinem perueniat, ſic infirmitas corporis animam humoribus peccatorũ & prauarum affectionum vacuat & purgat. Sed de his alias.

Et rogauerunt illum pro ea. Offerunt pro illa pre- 81.
ces

Ponorũ & iniquorum interceſſorum officia. ces Sancti Apoſtoli non fictas aut ſimulatas, ſicut familiares principum facere conſueuerunt. Etenim vt maiore poſtea calore pro ſuis & ſuorum negotijs interpellandi ſit locus, negotia pauperum frigidiſſimis verbis regibus exponunt, ſua vero propria negotia, & eorum, qui ſe ſuæ fidei commendarunt, bone Deus, quot ambagibus, quot mendacijs in lõgiſſimas moras protrahunt. Pauperibus vero dicunt, coram rege ſuas cauſas peroraſſe. cum nec vnum verbum ſint loquuti. ne ſnia prauis commodis aliquid minuatur, & ſimulant neſcio, quæ impedimenta & obſtacula, quæ iam ferè peractum negotium diſturbarunt; quo fit vt nec miſeris pauperibus ſubſidio ſint, neque aliorum neceſſitatibus finem imponant, hos & illos varijs modis illudentes. Munera ab eis accipiunt, quorum negotia promittunt tractaturos, at poſtea vacuos & illuſos mittunt. Non ſic feciſſe legimus ſanctos Apoſtolos, qui regum priuati & amici eſſe deberent, vt ſemper pro miſeris & pauperibus intercederent. At iſti, de quibus antea loquebatur, ad nihil aliud deſeruiũt, niſi vt ſuſurrones ſint, & vt iraſci & indignari faciant prælatos aduerſus ſubditos. Ita iniquus ille
1.Reg 22. Doeg regis Saul priuatus, regi nunciauit ſe vidiſſe ſacerdotem Abimelech panes propoſitionis dediſſe Dauidi, quæ verba in tantum ceſſerunt damnum ſacerdotis, vt interſectus fuerit cum alijs octoginta quinque ſacerdotibus, & populus Nobe ex tribu ſacerdotali accenſus fuit, & alia innumera mala cõtigerunt. Mendacia namque domeſticorum & amicorum tanquam Euangelia credunt, veritatem autem ſubditi, cui malè volunt, mendacium iudicant, niſi hos magnates, familiares & amicos habueris, nihil in omni negotio conficies. Hi omnia ſua Tyrannide efficiunt. Dolendum quidem eſt, vt ita cæci & obnubilati ſint principes & prælati, vt hoc tantum malum non videant: nam hi quos ipſi amicos, coniunctos, & familiares exiſtimant, hi (inquam) eos tradunt, decipiunt, & ſemper ad populum malè de illis nunciant.

82. Perpende autem ex hoc colligi loco vtilem &
Angeli & ſancti tã viui quã defuncti orant pro nobis. ſanctam eſſe ſanctorum interceſſionem: nam precibus Apoſtolorum Chriſtus hanc mulierem ſanauit. Ordo namque diuinæ eſt ſapientiæ, vt per ſuperiora inferiora diſpenſet & gubernet. Quocirca vt per cæleſtes orbes terrena iſta fœcundat, ita per Angelos & fœlices animas, quæ in patria triumphantes requieſcunt, res noſtras ſæpè nobis diſpenſat. In qua re non modo nihil honoris Deo detrahitur, imò multum ei defertur, quippe eo honore ſeruos ſuos dignos efficit, vt quæ ſua ipſe authoritate facturus erat, per ipſos, tanquam per veros amicos, velit diſpenſare.
Gen.20. Abraham pro rege Abimelech
Exod 32. Deum deprecatus, veniam illi obtinuit, & Moyſes populo veniam impetrauit de vitulo conflato. Et in libro Iob legimus: *Voca, ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere.* Quæ quidem verba
Iob 5. quamuis Eliphaz ad Iob dixerit; non tamen Iob eum reprehendit, ſed conſilium datum libenter ſuſcepit, cùm tamen alias de maledictis antea ab ipſo reprehenſus fuerit. Et in eodem libro poſt deſcriptam omnem diſputationem, quam Iob habuit cum ſuis amicis, in qua illi amici Deum, offenderant, ſtatim ponitur præceptum Dei, quo iuſſit illos
Iob 42. abire ad ipſum Iob, vt rogarent illum, vt pro eis ad Deum intercederet. Quod cùm illi, (vt Dominus præceperat) feciſſent, Iob pro illis orans exauditus eſt. Et Cẽturio, qui puerum habebat paralyticum, ſeniores Iudæorum, miſit ad Chriſtum, vt pro ſa- Luca 7.
lute pueri deprecarentur. Et Stephanus pro inimi- Act 7.
cis orat Dominum, & Apoſtoli nunc orant pro ſo- Matt.15.
eru Simonis, ſicut & antea pro Cananæa, in quibus orationibus obtinuerunt, quod petebant. ¶ Sed diſces. Verum eſt, hæc ſanctos conſequutos eſſe dum viuerent, ſed non modo, qui iam dormiunt. Si dum vixerunt poterant, multò meliùs nunc. *Charitas* enim *nunquam excidit*, & quamuis corpora 1.Cor.13.
exuerint, non tamen depoſuerunt affectum pietatis erga patriam, gentem, fratres, cæteroſque credentes, quibus optant vt idem regnum, quòd ipſi ſibi adipiſcantur. Vnde egregius ac diuinus vates: *Pro hoc orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno.* Il- Pſal.31.
lud eſt tempus opportunum, quo graui febri laboramus, quo grauibus neceſſitatibus premimur. Si autem in hac vita ſancti pro alijs orant, dum etiam de ſe ſolliciti eſſe debent, quantò meliùs orabunt poſt triumphum & victoriam, quam fieri minimè poteſt vt amittant? Iacob poſtquam nepotibus benedixit ait: *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, bene-* Gen.48.
dicat pueris iſtis, & inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Iſaac. Vbi docemur tam Angelos, quàm ſanctos defunctos inuocato eorum nomine nobis eſſe ſubſidio. Bene quidem merita Abrahæ, Iſaac, & Iacob, ſanctus Exod.32.
Moyſes poſuit ante oculos Dei, vt populo parceret. Dan.3.
Et Azarias poſitus in ardenti fornace. *Ne quæſumus,* inquit, *tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne auferas miſericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & propter Iſaac ſeruum tuum, & Iacob ſanctum tuum.* Si ergo ſanctorum merita nobis præſidio ſunt & auxilio, cur ad eos preces non nobis magnoperè conferent? Sic in ſecundo Machabæorum habetur, quod Onias & Ieremias *orabant* 2.Mac.15.
pro populo Dei. Et in Apocalypſi, *aſcendit fumus o-* Apoc.8.
rationum ſanctorum *de manu Angeli coram Deo.* Do- Viſitatio infirmorum opus pietatis.
cemur etiam pietatem & miſericordiam exercere erga infirmos, vt ſancti Apoſtoli fecerunt, orantes Chriſtum pro hac infirma. Viſita eos, & conſolare, & adiuua in eorum tribulatione & neceſſitate, ſicut ſcriptura monet: *Non te pigeat viſitare infir-* Eccl 17.
mum; ex his enim in dilectione firmaberis. Et Iacobus: Iacob.1.
Religio munda & immaculata apud Deum & patrem hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum.
¶ Præterea obſeruandum hic eſt, Dominum ali- 83.
quando curaſſe ſine precibus ſola ſua clementia motum, vt dæmoniacum de quo nunc diximus, aliquando precibus alienis, vt fecit cum ſocru Simonis, aliquando precibus proprijs, vt leproſum, de quo in ſequenti capite dicetur: Sic animas peccatrices tripliciter curare ſolet. Primò interueniente ſola benignitate ſuæ clementiæ, vt Paulus ait: *Ignoras, quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Rom.2.
Secundò interueniente oratione Eccleſiæ. Ideò Iacobus: *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum,* &c. Tertiò interueniente proprio dolore & gemitu. Vnde Dominus: *Ego au-* Iacob 5.
diui gemitum filiorum Iſraël. Et Ezechiæ Regi ait: Exod.6.
Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas, ecce ſa- 4 Reg.20.
naui te. Ideo dicebat Dauid: *Domine Deus meus, cla-* Pſal.29.
maui ad te, & ſanaſti me.

Et ſtans ſuper illam imperauit febri, & dimiſit illam. Verſ.39.
Incubuit ſuper illam inflexo corpore, velut eã dormientem excitans. Imperans autem febri cognoſcitur Chriſtum Deum eſſe, qui imperando mira-

cula operabatur. Attende etiam, quantum profuerit huic mulieri beatum Petrum generum habere. Beatus Petrus non erat diues, ſed ſanctus; & tantum hæc mulier lucrata eſt copulans coniugio filiam ſuam cum beato Petro, vt meruerit in domo ſua Chriſtum habere, & diuinâ virtute miraculo facto ſanari. Nunc autem in coniugijs plus rationis habetur de pecunia, quàm virtute. Etenim quęruntur diuitiæ, non candidi mores. Vide quantum profuerit Nabali Carmelo vxorem duxiſſe prudentiſſimam, & virtutis cultricem, quandoquidem illum à morte liberauit. Dixit etenim Dauid ab Abigail:

1. Reg. 25. *Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui miſit te hodie in occurſum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, qua prohibuiſti me hodie ne irem ad ſanguinem.* Præterea, memento Chriſtum hoſpitem tuum ſuſcipere, vt extinguat febrem tuæ libidinis, & ardorem iræ tuæ, & auaritiæ, vt vel ſic poſſis incolumis ei ſeruire, vt hæc mulier fecit, de qua ſubdit Euangeliſta.

84. *Et continuo ſurgens miniſtrabat illis.* Duo hic obſeruanda ſunt. *Primum*, quod ſtatim ſurrexit, in quo diuina virtus & potētia cernitur in miraculis à Chriſto factis: nam quamuis febri relinquat infirmum, tamen moleſtiam ſentit ægritudinis, & debilitatem, ita vt paulatim in priſtinam valetudinem perueniat, ſed ſanitas miraculoſa, quæ datur à diuino medico, ſtatim perfectè ſanat, & integrum robur tribuit. Quo facto etiam arguitur & reprehenditur contumacia voluntatis humanæ; quia omnis creatura ſenſibilis diuinis obedit mandatis, quibus miſer homo contradicit. *Secundò*, quod ſtatim vt ſalutem conſequuta eſt, *miniſtrabat eis*. Quo facto diſcere te oportet, vt eam incolumitatem & optimam valetudinem, quam Dominus tibi præbet, in Dei obſequio & in ipſius diuinis mandatis exerceas.

Singula quæ Deus donat, ad eius obſequium ſunt elocanda.

Sæpè etenim contingit vt infirmus ſit, & à Domino ſalutem petis, quam tamen ipſe tibi denegat, quia ſcit cum recta valetudine te illum offenſurum. Meliùs eſt & ſalubrius animæ vt infirmeris, ſi tamen Deum offendere debes cum ſanitate.

1. Cor. 9. *Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit?* Si igitur Dominus ſalutem tibi præbet, æquum eſt, vt cum illa Domino ſeruias, vt fructus colligat arborum quas plantauit.

58. Prætereà non acceptat Deus opera facta in infirmitate peccati. Priùs reſtituta eſt illi ſanitas, & poſtea Deo ſeruiuit. Sic tu prius animæ tuæ in infirmitatibus medere, & dic cum Dauid:

Pſal. 6. *Miſerere mei Deus, quoniam infirmus ſum: Sana animam meam, quia peccaui tibi.* Poſtquam vero ab infirmitate animæ ſanus fueris, tunc dignam poteris Deo offerre ſeruitutem. Eſt enim in hyeme quoddam genus pyrorum, quæ niſi aſſentur, ob nimiam duritiem & aſperitatem comedi non poſſunt, at vero aſſata, ſapida ſunt & optima. Omnia opera noſtra ſimilia ſunt his pyris, quæ niſi igne charitatis crementur, nullius ſunt valoris. Non acceptat Dominus opera facta extra charitatem, vt vitam æternam pro illis donet. *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.*

Gen. 4. Prius Abel reſpexit, poſtea oblata dona. Prius ſurge ab infirmitate animæ, & à lectulo malè conſcientiæ, & poſtea, quam ſurrexeris, poteris ſicut hæc mulier Chriſto dignè miniſtrare, & obſequia grata ei offerre. Sed caue propter hoc, etiamſi in peccato mortali iaceas, ne dimittas bona opera facere: nam etiamſi nec gratiam, nec gloriam mereatis, neque de congruo, neque de condigno: Deus autem dabit tibi gratiam ſuam, non ob meritum horum operum, ſed propter eorum reſpectum. Sic Nabuchodonoſor cum in viſione illa intueretur ſuæ damnationis imaginem, dixit ei Daniel: *Peccata tua eleemoſynis redime.* Dan. 4.

Diſce etiam ſemper Deo offendere dona illa & beneficia, quæ ſolùm ab eius manibus proueniunt. 86.
Nam ſi tibi donat ſcientiam, litteras, vitam, ſalutem, & alia multa, videas hæc eſſe talenta, quæ ſeruis illis Euangelicis dedit, & vult vt ea omnia illi reddas non ſine fœnore & lucro. Non ea omnia dedit, vt illa abſcondas, ſed vt cum illis illi ſeruias, & eum honores. Nam ſtatim vt mulieri huic ſalutem dedit, eam exercet in ipſius Domini obſequio.

Accepti beneficij gratitudo.

¶ Demum vt concludam, grata fuit hæc mulier benefactori ſuo: nam pro accepto beneficio Chriſto diligenter miniſtrauit. Non ingrata fuit, ſed potiùs ſurgens miniſtrabat ei, qui beneficium contulerat. Sic ille ſanctus Rex faciebat, cùm dixit animæ ſuæ: *Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius. Qui ſanat omnes infirmitates tuas: Qui redimit de interitu vitam tuam.* Pſal. 102. Vult Deus vt grati ſimus eius beneficijs. Qua de cauſa Dominus voluit vt Hebræi Paſcha illi celebrarent, vt recordarentur quomodo Dominus eduxerit eos de Ægypto. Exod. 12. Si quis interrogaret Hebræum, qua ratione Paſcha celebrabatur in Ægypto, reſponderet vtique, quia obnoxij tenebantur ſeruituti Pharaonis, & ille agnus vocauit in libertatem, & exiccauit mare, vt ab Ægypto exire poſſemus, & poſtea in recordationem tanti beneficij agnum immolauimus. Si opus eſt vt recordemur Chriſtum ſuo ſanguine à peccatis nos mundaſſe, & à ſeruitute diaboli, atque ita gratias agere deberemus pro tot tantiſque acceptis beneficijs. Nam ſi hęc mulier Chriſto Domino & ſuis diſcipulis miniſtrabat pro ſalute accepta, quanto potiùs ſeruire deberemus ei, qui ſalutem reſtituit animæ noſtræ? Denique omnia feſta, quæ Hebræi celebrabant, ad nihil aliud fiebant, niſi in recordationem tantorum beneficiorum, quæ à manu Dei receperant. Diſcamus igitur ab hac muliere gratos ſemper nos exhibere Deo.

Cùm autem ſol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos Vers. 40
varijs languoribus, ducebant illos ad eum. Cùm reges ſuas ciuitates ingrediuntur, offertur eis argentum, aurum, gemmæ, & quicquid pretioſum in ciuitatibus eſt: ſed Chriſto Redemptori noſtro omnes fœtidi, ſancij & vulnerati offeruntur. Nec mirum, cùm nihil aliud ei nos offerre poſſimus. Et quid obſecro aliud nos habemus? Mater noſtra putredo eſt, & ſorores noſtrę vermes. Et cum his omnibus peccata offerimus horrenda. Iob 1. Nihilominus tamen ipſe pijſſimus & benigniſſimus Ieſus non auertit oculos, ne terga dat, (vtpote qui infirmitatibus noſtris mederi venit) imò cupit hæc ſibi offerri, & exultat, dicens: *Congratulamini mihi, quia inueni ouem quæ perierat.* Luc. 15. Gaudet vtique talibus oblationibus, & quamuis ei non adhæreat lepra noſtra, non proptereà horret tangere noſtram ſaniem, quapropter ei adhæſit non culpæ ſanies, ſed pœnæ. ¶ Obſerua autem, quàm vtiles ſint infirmitates & ægritudines, quando nos ducunt in cognitionem Dei, & in cauſa ſunt, vt quæramus illum. 87.

Infirmitates & afflictiones cauſa ſunt conuerſionis.

Quod manifeſtiſſimo exemplo ſacrarum litterarum tibi oſtendam: nam Nabuchodonoſor Rex Babyloniæ, Tyrannus & perſequutor, grauibus à Deo Dan. 4.

inflictis laboribus & infirmitatibus ſeipſum humiliauit, & pœnitentiam egit, & denique ſaluus fuit, vt beatus Auguſtinus ait, Filius etiam prodigus cum diues erat, reliquit domum paternam, ſed in afflictione rediit ad Deum. Sic Ezechias Rex in ſua afflictione & infirmitate rediit ad Deum, & fleuit: poſteà vero in proſperitate elatus eſt. Deoque pro acceptis beneficijs debitas gratias non egit. Veniebant itaque ad Ieſum iſti & ſanabantur, ſed hoc intelligitur, ſi Deus incendat aſflictum animum igne cæleſtis cuiuſdam deſiderij. Vt enim ex duro informique ferro nullum elegans opus efficitur, in quo artifex ſuum poſſit ingenium oſtentare, quamuis illud malleo percutiat, niſi ferrum ipſum ignitum ſit, ſic frigidus & induratus animus nequaquam expoliri & excoli poterit, etiamſi afflictionibus ſit porcuſſus, niſi igne diuini auxilij fuerit incenſus. ¶ Christus eos vocabat, & recipiebat, & manum porrigebat, vt venirent & accederent, & denique ſalutem animabus & corporibus tribuebat. Nos etiam accedamus ad Chriſtum, ſi cæci, ſi infirmi, ſi debiles & conſracti ſumus. Vnde diuinus vates admonet, dicens: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Si ſcapha in medio maris eſt ſine velis & remis, huc & illuc à ventis agitatur, & impellitur, & tandem ſubmergitur; ſin autem funibus fuerit ligata, ſecura eſt & tranquilla. ſic etiam peccator à Deo ſeparatus & longè factus ab illo, ambulat poſt ſua deſideria fluctuans in medio mundi, huc & illuc ſuis vitijs impulſus, & tandem demergitur in profundo maris. Sed ſi funibus Deo hæſerit, & ligatus fuerit Chriſto per gratiam liber erit à perditione & morte æterna. ¶ Vide etiam, quòd omnes qui habebant infirmos, ducebant illos ad Ieſum. Sed cùm ſanitas animæ longo diſcrimine præferenda ſit ſanitati corporis, pauci ſunt, qui ſpirituales infirmos ducant ad Chriſtum. Sed quid dico ad Chriſtum adducunt? imò venientes ad Chriſtum impediunt. Multos etenim in mundo reperies, qui ſuis prauis conſilijs & monitionibus volentes ad Deum venire, repelluat eos, ne veniant, eoſque à pœnitentia auertunt, & monent ne religionem ingrediantur. Contra quos ait Salomon: *Nolite prohibere benefacere eum, qui poteſt.* ¶ Ducebant autem hos infirmos poſt ſolis occaſum, ne verbum Dei interrumperetur poſt prædicationem, quam Dominus tota die exercebat: medicinam quærebant, quod quidem exemplo nobis debet eſſe, quanti ſit facienda diuinorum verborum tractatio, quæ ob animarum ſalutem fit, & quanto excellentior eſt anima corpore, tantò diligentiùs & accuratiùs quærenda eſſent ea, quæ ad medendum ipſam animam ſpectant. Modo verò contrarium fit. Nam ſi quis medicus veniret, qui ſine dubio morbos omnes corporis curaret, ò bone Deus, quanta hominum frequentia & multitudo concurreret ad medicum corporalem, ſed vbi medela animorum promittitur, iam videtis, quàm pauci accedant ad audiendum verbum Dei. ¶ Præterea ſi quis corporis ægritudine laborat, optimos & prudentiores medicos quærit, ad peccata confitenda, quæ ad ſanitatem animæ ſpectant, quemcumque ſacerdotem ignarum, & qui citiùs abſoluat, quærunt. O hominum miſeranda calamitas? Sola corporis bona quærimus, ac ſi ſolo corpore eſſemus compoſiti. ¶ Poteſt etiam dici; quòd ducebant illos ad Ieſum poſt ſolis occaſum, vel quia verecundiam habebant, vel timebant Phariſæos, vel quia per diem circa alia negotia impediebantur, vel quia putabant non licere ſanare in Sabbatho, niſi poſt ſolis occaſum, quando iam licebat operari, propter morem Phariſæorum.

Aug. habetur in cap. Nabuchod.

3 Reg. 4. Luc. 5.

2 Par. 32.

88.

Psal 33

Præpoſtera hominum ſolicitudo in quærēdis remedijs.

Prou. 3.

Sed iam obſecro vt attente Chriſti laborem conſideres, & aſpice bonum & pium redemptorem, qui nunquam defatigatur in bono faciendo. Per totum diem ſine ceſſatione laborat, prædicat, ac multa miracula efficit, vt quando nox aduenit, in qua laborantes & mercenarij quieſcunt, ipſe Chriſtus quaſi qui per totum diem nihil egerit, incipit ſanare, cæcos, claudos, leproſos. Nos verò ſtatim vt aliquid laboris pro Chriſto ſuſcipimus, illicò defatigamur, & ab incepto deſiſtimus, & magna putamus feciſſe. Minimè oportet nos defatigari, vt ei ſeruiamus, qui nunquam ceſſat nobis multa bona donare, nec finem labori impoſuit, quouſque ſanguinem ſuum pretioſiſſimum pro nobis effudit.

At ille ſingulis manus imponens curabat eos. Supra Chriſtus ſeipſum medicum appellauit, dicens: *medice cura teipſum.* Et alibi dixit: *non indigent, qui ſani ſunt medico, ſed qui malè habent.* Et applicans quæ dixerat, ait: *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores.* Nunc autem quia medico ſe comparauerat, medici officium agit, curando infirmos, quod faciebat Chriſtus (vt ait Euangeliſta) *imponens ſingulis manus.* Erat enim eius humanitas inſtrumentum diuinitatis, quippè hæc miracula, quæ facultatem totam naturæ ſuperabant, fiebant ſola diuina poteſtate. Ideò diuinus vates: *Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui facit mirabilia magna ſolus.* Multa tamen miracula Deus precibus ſanctorum fecit, & homines ſancti illa cooperabantur meritoriè, ita vt etiam ſancti poteſtate eis conceſſa miracula fecerint, ſicut Petrus, qui ſuſcitauit Thabitam, & interfecit Ananiam & Saphiram, non prece, ſed increpatione præmiſſa. Sic per gratiam adoptionis, hominibus eſt datum *filios Dei fieri*, quod quidem maius eſt, nec mirum ſi detur eis poteſtas ſigna faciendi, quòd etiam malis conceditur, ſicut Iudæ, qui dæmonia eiecit, & multa miracula fecit. Sicut enim Sacramenta nouæ legis efficiunt, quòd deſignant, ita quod quædam virtus in eis ponitur inſtrumentalis atque cauſalis cooperatiua ad producendam gratiam Sacramentalem, vel ſaltem diſpoſitionem ad eam, puta characterem, cùm tamen Sacramenta iſta in ſenſibilibus rebus conſiſtant, multò magis appareт, quod in animabus ſanctorum ſit virtus, quædam inſtrumentali concauſalitate ad operationem miraculorum concurrens, atque cooperans. Sed virtus iſta non ineſt ſanctis fixè, ſeu permanſiuè, vt habitus, ſed per modum diſpoſitionis, paſſionisve tranſeuntis, ſicut prophetia. Propter quod non ſemper ad libitum poſſunt miracula operari. Hæc igitur tantò in Chriſti humanitate ſublimiùs eſt ponenda, quantò illa potiùs eſt inſtrumentum, ſeu organum diuinitatis, eſt enim organum immediatum, animatum, coniunctum, ac proprium, ſicut corpus meum eſt organum animæ meæ. Alij autem ſancti ſunt diuinitatis inſtrumenta ſeparata & communia, ſicut ſecuris eſt inſtrumentum artificis. Itaque hæc miracula non ſolùm de diuina & increata Chriſti virtute principaliter operante, ſed de ſupernaturali eius virtute creata miraculorum inſtrumentaliter productiua intelligi poſ-

89. *Chriſtus medicus.*

Matth. 9.

Pſal. 7.

Act. 9.

Act. 5.

Ioan. 1.

Matt. 10.

4. Reg. 13. gi poſſunt. Tangat Chriſtus etiam nos, imò potiùs nos illum tangamus, vt nos ab omnibus infirmitatibus animæ liberet: nam ſicut tactis oſſibus Eliſæus mortuum ſuſcitauit, multò efficacius Dominus Ieſus ſuſcitabit ſuo tactu animam noſtram & ſanabit illam. ¶ Docet etiam benigniſſimus Ieſus, ne nobis languidi & infirmi tœdio ſint,& faſtidio, ſicut multi faciunt, qui nolunt accedere ad videnda infirmorum vlcera. Poterat vtique Chriſtũ verbo ſanare, & etiam ſola ſua voluntate, ſed manibus tangere voluit, vt exemplo nobis eſſet, ne ad infirmos & ægrotos accedere horreamus, ſed charitate benigna illos curemus.

Verſ. 41. *Exibant autem dæmonia à multis clamantia, & dicentia: Quia tu es filius Dei.* Dæmones non crediderunt Chriſtum eſſe filium Dei, quamuis aliquibus coniecturis id ſuſpicabantur. Sentiebant ab illo diuinam & admirabilem virtutem oriri, inde ſuſpicabantur eſſe Meſſiam. Multi etiam ſunt & nunc homines in operibus ſimiles patri ſuo diabolo, qui de proximis multa mala dicunt, & id affirmant, eo ſolum, quia ipſi ſuſpicantur. Etenim mundus plenus eſt hominibus, qui de proximis dicunt, nõ id quod ſciunt, ſed quæ ipſi ſecundùm ſuam malitiam ſuſpicantur, qui quidem potiùs ſua imaginatione reguntur, quàm ipſa veritate. Sunt multi homines tam deprauatæ conditionis, vt quicquid in proximis viderit, ſemper in malam vertant partem ſecundùm ſuam malitiam, & his non contenti, quemadmodum in cogitationibus ſuis mali ſunt, ita linguam deteriorem habent ad deſtruendum honorem & famam proximorum, de eis non vera dicentes; ſed id quod ipſi mendaciter ſuſpicarunt. Qui quidem peiores ſunt diabolo, qui etiamſi id dixit; quod ſuſpicabatur, non autem, quod certò ſciebat; nihilominus nihil mali dixit; ſed potiùs Chriſtum laudauit, & dixit eſſe filium Dei. At hi diabolum imitantur, id dicentes, quod ſuſpicantur, peiores autem ſunt illo, quia de proximis non bona, ſed falſa & mendacia proferunt, quo fit, vt

Suſpicio ritum diabolicum, ſed hodie inueniuntur homines diabolo peiores.

90. deteriores ſint diabolo. ¶ Expende autem & vide, Prou. 28. quomodo *vexatio dat intellectum.* Quia iſti dæmones Chriſti præſentia torquebantur, confitentur veritatem: nam dicebant, *Quia tu es filius Dei.* Sic Pharao antequam verberaretur: Dominum neſciebat, verberatus tamen confitebatur Domino, & ſupplicare Domino pro ſe rogat. Anteà dicebat, *Neſcio Dominum, & Iſraël non dimitto.* & poſtea dimiſit, & non ſolum dimiſit; ſed vrgebatur vt exiret de Ægypto. At nunc multi peiores ſunt Pharaone, & peiores etiam diabolo: nam iſti confitebantur Dominum in tribulatione, ſed multi homines in tribulatione non ſolùm non confitentur Dominum, imò Pſal. 72. murmurant, & blaſphemant. Nullam habent patientiam in infirmitatibus, conqueruntur de Deo, & ſibi ipſis maledicunt, & os ſuum in Deum, & in cœlum ponunt. ¶ Aduertendum etiam, quod dæmones coactò animo timẽtes ampliùs puniri Chriſtum laudabant, vt vel his laudibus, & hac via poſſent Chriſti fauorem & amicitiam conciliare, & ipſius beneuolentiâ frui. Sic modo multos inuenies, qui ad aures principum, & magnatum adulantur & blandiuntur, ea prædicantes, quæ intra pectus ſuum minimè concipiunt, ſed multò diuerſa, quemadmodum hi dæmones cum Chriſto faciebant. Quæ omnia hi miſeri homines faciunt, vt ſuum fauorem, vel vt pecunias, honores aut dignitates conſequantur, qui etiam cùm tam benè ſciant adulari prælatis, multas euadunt pœnas, quæ peccata ſua merebantur. Vnde in Prouerbijs dicitur: Prou. 11. *Simulator ore decipit amicum ſuum.* ¶ Denique obſeruandum, quòd dæmones timentes diem iudicij exibant, dicentes. *Ad quid veniſti ante tempus torquere nos?* Si autem tu vides diabolum valde timere diem iudicij, cur ergo tu illum diem non times?

Exod. 8.

Diabolus memor timuit diem iudicij.

91. *Et increpans, non ſinebat ea loqui, quia ſciebant illum eſſe Chriſtum.* Iam diximus, quod diabolus certò non ſciebat Chriſtum eſſe filium Dei, ſed tantùm id ſuſpicabatur. Ideò in hoc loco (*ſciebant*) tantum valet, ac ſi diceretur, ſuſpicabantur, vel opinabantur. ¶ Iuſſit autem Dominus dæmonibus vt tacerent. PRIMÒ, quia vnum dicebant, & aliud credebant. *Scrutator* enim *cordium* eſt Deus. Non vult Rom. 8. Deus ab eis laudari, qui aliud ore, aliud in corde habent. Sed, proh dolor, quod totus mundus plenus eſt hominibus adulatoribus, qui vanis laudibus homines decipiunt. Coram te laudant teipſum, clam vero te vendunt, & vnum tibi dicunt, aliud verò ſentiunt. Quibus hominibus ita plenus eſt mundus, & tot fallacijs & technis abundat, vt difficilè ſit cognoſcere, cui fidem præſtare debeas, vel cui credendum ſit. *Væ duplici corde*, ait Eccleſia- Eccl. 2. ſticus, *& labijs ſceleſtis & manibus malè facientibus; & peccatori terram ingredienti duabus vijs.* Iſti dæmones imitantur, de quibus, & ſuis imitatoribus ait Pſal- Pſal. 61. miſta: *Ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant.* Vnde etiam Eccleſiaſticus conſulit dicens: *Ne ac-* Eccl. 1. *ceſſeris ad illum duplici corde.* Et concludit dicens: *Acceſſiſti malignè ad Deum, & cor tuum plenum eſt dolo & fallaciâ.* SECVNDÒ, iuſſit tacere, quia hoc non recta intentione dicebant: Nam id aiebant, vt impedirent Chriſti paſſionem, & ſi populus ſciret Chriſtum eſſe filium Dei, non vtique crucifixiſſent, vt Paulus ait: *Si Dominum gloriæ cognouiſſent, non vtique* 1. Cor. 2. *crucifixiſſent.* Hac de cauſa præcepit Dominus diſcipulis, ne dicerent, quis ipſe eſſet quando Petrus illum confeſſus eſt eſſe Chriſtum *filium Dei viui.* Nam Matt. 16. ait Lucas noſter: *Increpans eos*, præcipiebat, ne cui Luc 9. dicerent, hoc dicens; quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus, & principibus ſacerdotum, & ſcribis, & occidi.

92. TERTIÒ noluit Chriſtus à turpibus laudari: nam *non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.* Quod idem Eccl. 15. Paulus fecit, vt in Actis Apoſtolorum legimus. Act. 16. *Accidit*, ait Lucas, *euntibus nobis ad precationem, vt puella quædam habens ſpiritum pythonis*, &c. Quamuis Pauli prædicationem commendaret ſpiritus ille, tamen noluit Paulus ab impijs laudari. Potiùs ego vellem meam doctrinam ab impijs Lutheranis vituperari, quam laudari. Ideò Paulus: *Nolo vos fieri participes dæmoniorum.* Nemo ſanè men- 1. Cor. 10. tis ab impijs optat laudari: nam etiamſi aues nocturnæ, vt noctuæ, lucem fugiant; non ideò in lucis contumeliam hoc eſt tribuendum, imò in laudem ipſius. Ignominioſum tibi eſt, quod iniqui & ſcelerati teipſum laudent; glorioſum au- Matt. 28. rem quando tibi detrahunt, & murmurant: nam cùm Chriſtus nollet ab impijs laudari, iuſſit dæmonibus tacere. Et etiam noluit hac eadem ratione, vt cuſtodes ſepulchri ſuam reſurrectionem prædicarent, quia in peccatis mortui erant, atque ideo permiſit, vt corrupti pecuniâ tacerent. At vo- Ioan. 20. luit, vt per Apoſtolos & ſanctas mulieres reſurre- Luc. 24. ctio

ctio ſua prædicaretur. Nec in ſua infantia voluit laudari, niſi à Simeone iuſto viro,& ab Anna propheliſſa. Quapropter Lucas antequam iſtorum laudea in Chriſtum ſcriberet, priùs eorum vitam & ſanctitatem commendauit, vt latè in ſuperioribus annotauimus. Hac ratione adductus Antiſthanes (vt eſt apud Laërtium) cuidam dicenti, *Multi te laudant*, reſpondit: *Quid mali feci?* Exiſtimabat quippè inſignis Philoſophua, turpè eſſe à turpibus laudari, eſſeque præſtantius in obſcuritate latere, quàm à talibus hominibus eſſe commendatum. Nam quæ gloria obſecro alicui poteſt contingere ex eius laudibus, qui non niſi vitia & flagitia nouit laudare? Malus enim, qui ſola vitia amat, hoc ex animo laudabit. Quo fiet, vt quicquid mali huiuſmodi homo de vitio protulerit ſuſpectum ſit, & minimè credendum. Ideò oportet rectè ſcire quiſnam ille ſit, & qualis, qui laudat, & inde coniectare oportebit, qualis etiam ſit, qui laudatur. Vnde ſicut gloria eſt bono viro ab alio bono viro laudari, ita etiam dedecus eſt à viro ſcelerato commendari. Ideò dedignatur Dominus ab ore pec-

Pſal.49. catoria laudari, dicens cuidam peccatori: *Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum*

Leuit.13. *per os tuum?* Ideo Dominus in veteri lege os leproſi claudere iuſſit. Sic & os peccatoris claudi iubet, ne per labia polluta tranſiens polluatur ipſa loquutio. Nam contingit ſæpè vt aqua clara tranſiens per immundum canalem, vt canalis malitiam imbibat. Sic etiam peccatoria oa tanquam immundus canalis, non nihil dettahit diuinis laudibus ab eo prolatis. Propter quod ipſi peccatores dicere poſſunt: *Quomodo cantabimus canticum Domini*

Pſal.136. *in terra aliena?* Quomodo diſtantes & maximè à Deo alieni, ipſi laudes cantabimus? Si igitur peccatores cantare non poſſunt, plangant, & plorent. *Illic ergo ſedimus, & fleuimus.* Quid autem requiratur à peccatore vt Deo dignas laudes offerat,

Thren. 2. Hieremias expreſſit, dicens: *Conſurge, lauda in nocte in principio vigiliarum tuarum.* Prius peccati ſomnum excutere admonet, & prius vigilare docet, quàm laudare. Hunc eundem ordinem deſcribit

Oſee 14. Oſeas, dicens: *Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum: & reddemus vitulos labiorum noſtrorum.* Ac ſi diceret. Aufer Domine à nobis quod noſtrum eſt, & accipe à nobis quod tuum eſt; quoniam tua eſt laus, & tibi debetur honor, & gloria. Quocirca

Pſal.50. egregius vates antequam diceret: *Domine labia mea aperies*, præmiſit, dicens: *Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis meæ.* Et ſtatim ſubdidit: *Et*

Leuit. 13. *exultabit lingua mea iuſtitiam tuam*, &c. Ideo in Leuitico præcipitur leproſo, vt habeat *veſtimenta diſſuta, caput nudum, & os veſte contectum.* Omnes partes corporis nudas habere præcipitur, & os ſolum aperire iubetur. Qui nudus eſt, lepra peccatorum ſuorum manifeſta cooperiat os: nam docendi authoritaa ei interdicitur. Clauſum ergo peccator habet os ſuum, quià qui ſeipſum non docuit, docere alios non præſumat, & ideo os ſuum iubetur operire, quia malè agendo loquendi amiſit libertatem. Tacere ergo oportuit diabolum, qui impiiſſimus eſt & nequam, nec ab eius ore vult Chriſtus laudari.

93. QVARTÒ præcepit vt taceret; quia ſolet diabolus ſub fuco bonorum verborum tentare & decipere, ſicut Sirena cantu, aut vt fingunt poëtæ, Circen dulcibus verbis ſocios Vlyſſis in beſtias conuertiſſe. Etenim ſolet Satanas ſe in Angelum lucis transfigurare, vt eò commodiùs fidem ſibi acquirat, faciliuſque ſimplicitatem credentium decipiat, ea propter nolebat Chriſtus vt veritatem diceret; ne inter aliqua vera multa falſa miſceret. Sic prohibendi ſunt hæretici, & Lutheranæ factionis patroni à verbi diuini miniſterio: nam quanquam Euangelium & multa ſcripturæ loca ad ſuum dogma ſtabiliendum adducant, cùm tamen hæc vel torqueant, vel corrumpant, vel alio deflectant à vero & germano Eccleſiæ ſenſu, minimè audiendi ſunt, & arcèdi procul à lectione ſanctarum ſcripturarum, & à miniſterio diuini verbi. Et hoc munus illius alijs tribuendum eſt, niſi his, qui vnitatem fidei fatentur, quique non falſa veris miſcent, ſed ſolidam & firmam doctrinam prædicant. Si hoc Chriſti exemplum imitati fuiſſent Germaniæ principes, non ſic miſerè tota incenderetur Germania. 2.Cor.11.

Facta autem die, egreſſus ibat in deſertum locum. Admonet locus iſte apta & ſecreta loca eſſe eligenda, vbi Deo melius poſſimus vacare. Filij enim prophetarum à populi tumultu fugiebant, & Ioannes Baptiſta (quo nemo maior) ne leui ſaltem flamine poſſet vitam maculare, antra petijt deſerti: Ioannes quoque Euangeliſta in inſula Pathmos habuit reuelationes plurimas. Sed iam nunc multi qui viram Apoſtolicam, & monachatum ſunt profeſſi, aulas principum, & palatia regum circuire ſolent. Verſ.42. Matt.11. Apoc.1.

¶ Docet ſecundò locus iſte, ne præmium, aut retributionem expectemus ab his qui docentur à nobis, aut ab his quibus benefecimus. Semper enim ſuſpicio inanis gloriæ fugienda eſt. Sed multi non ſolùm ſibi gratias agi pro collatis in alios beneficijs cupiunt, ſed pro eis etiam quæ nunc fecerunt, id ipſum cupiunt, dicentes ſuo fauore & auxilio alios euectos eſſe ad honores, & in amplam dignitatem eſſe conſtitutos, cùm tamen in rei veritate apertiſſimè mentiantur. Non ſic Chriſtus, qui poſtquam tot præclara dixerat, & tanta miracula fecerat, ſtatim, vt dies facta eſt, *abijt in deſertum*, fugiens humanas laudes & honorem ſæculi. Nolimus ergo exemplo Chriſti laudes hominum, aut gloriam mundi quærere, ſed ad ſolum Deum oculi noſtri aſpiciant, & ad eum mentem, animum & intentionem conuertamus. Vnde egregius pſaltes: *Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum.* Ac ſi diceret: Quemadmodum ancilla non aliò oculos auertit, ſed ſemper dominam intuetur, quæ retribuere illi debet, & multa donare beneficia; ſic tu ad nihil aliud mundanum, niſi in Deum ſolum oculos debes conijcere. Quis obſecro tam ignarus, & ſtolidus eſſet homo, qui ſi lapidem precioſum inueniſſet, eum in manus ruſtici, vel agricolæ traderet, vt valorem eius taxaret? Mundus quidam ruſticus eſt, qui valorem & intentionem operum noſtrorum non cognoſcit, nec quantum Deum diligamus, ideoque non committas illi opera tua Deo, tantùm ſtude placere, & fuge mundi laudes, & ſæculi vanitates exemplo Chriſti Saluatoris noſtri, qui ob hæc vitanda pericula, fugit in diſertum. Et quid turbæ? 94. Gloria vana fugienda. Pſal.122.

Et turba requirebant eum, & venerunt vſque ad ipſum, & detinebant illum ne diſcederet ab eu. Nónne vides quomodo honor eum ſequitur qui ab ipſo fugit? Optimè quidem vmbræ aſſimilatur: nam ab eo fugit Honos ſequitur fugientem.

eo fugit qui ipſam ſequitur; ipſa autem poſt eum ſequitur, qui ab ipſa fugit. Fugit Chriſtus honorem, ipſe autem vſque in deſertum Chriſtum ſequitur.
Exod. 3. Moyſes in deſerto habitans paſcebat oues ſuas, cum à palatijs Pharaonis fuiſſet, & ab Ægypti honore, quando electus fuit à Domino in regem
Luc 1. Iſraël. Ita etiam beatiſſima virgo Maria clauſa erat
Luc 3. in parua ciuitate Nazareth, & Ioannes etiam in deſerto abſconditus, quos tunc Dominus ab eis vocat locis, & alterum in præcurſorem, alteram vero in matrem elegit. Sine dubio hi omnes valde erant obliti tantorum honorum, atque dignitatum, quibus Dominus hæc omnia dedit, ſine eo quod ipſi aliquid negotiarentur, aut ea curarent. Fac igitur & tu, quod in te fuerit, & teipſum totum in manus Dei conſtitue, hæc omnia mundana reijciés, & nihil pendens: nam ipſe ſine dubio te honorabit in terra & in cœlo inſignibus & præclaris honoribus, cum nullius rei tu ſollicitus ſis. Sancti illi eremitæ eremum habitantes, vt Hilarius, Paulus, Antonius, fugientes mundum, cauernas, & antra habitabant cum feris, quos videas quantum mundus celebret, & honoret. Diſce itaque quomodo honor ſequitur fugientem. Diſce etiam ab hac turba quæ-
Sap. 1. rere Ieſum per fidem, iuxta illud Sapientiæ: *Sentite de domino in bonitate; & in ſimplicitate cordis quærite illum.* Poſtquam vero eum inueneris, eum tene
Cant. 3. per charitatem, ſponſam ſequutus quæ dicebat: *Inueni quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam.* Diſce etiam ab hac turba, magna diligentia & cupiditate quærere verbum Dei. Turba enim omnibus alijs negotijs dimiſſis ſolius verbi Dei curam habebat. ¶ Demum vt concludam, nulla hic mentio fit de principibus, magnatibus, diuitibus, aut magiſtratibus, ſed de turba. Diuitiæ namque, honores & voluptates non quærunt verbum Dei: hæc potiùs namque impediunt verbum Dei, & quæ ſunt ſpiritus eius.

Vers. 43. *Quibus ille ait, quia & alijs ciuitatibus oportet me Euangelizare regnum Dei, quia ideò miſſus ſum.* Sicut ſol iſte viſibilis, non in vno loco cœli perſiſtit immobilis, ſed vt claritate ſua totum mundum illuſtret, circuit orbem terrarum: ita Chriſtus, qui *ſol eſt iu-*
Malac. 4. *ſtitiæ*, & vera lux mundi, vt omnes veritatis ſuæ luce ab ignorantiæ tenebris, quaſi à quadam mortifera nocte vindicaret, quamuis rogatus noluit in vno loco manere; vtpote qui propter omnium hominum ſalutem in hunc mundum venerat. Vbi diſcere debent verbi Dei prædicatores, non in vno loco quieſcere, ſed ſicut ſeminator omnia loca percurrát ſeminantes verbum Dei in cordibus homi-
96. num. ¶ Obſerua, quod poterat in vno loco manens omnes ad ſe trahere, non tamen id fecit, exemplum nobis relinquens, vt nunquam quieſcamus, ſed ipſi quæramus, pereuntes. Sicut paſtor qui quærit oues perditas, & ſicut pius medicus ad infirmum accedit. Ait autem, quia ideò miſſus ſum, ſcilicet, vt animæ infirmitates apud vos curem, non corporum, & ideò ad prædicandum miſſus ſum, vt animis medicinam exhiberem, potius quàm corporibus. Si autem aliquando corpora curo, id facio vt corpora ſuauius animæ inhæreant, vt homines viſis miraculis veniant ad fidem.

Vers. 44. *Et erat prædicans in ſynagogis Galilææ.* In Synagogis docuit, vbi multitudo populi confluebat. Veritas enim non appetit angulum, ſicut Chriſtus per Ioannem affirmat: *Omnis qui facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius.* Ioan. 3.
Vnde Annæ interroganti de doctrina eius, reſpondit. Ego palam Ioan. 18.
loquutus ſum mundo, ego ſemper docui in templo, & in ſynagoga. Sed hæc de re plana dixiſſe ſufficiat, & hæc de hoc capite, nunc de profectu verbi Dei in capite ſequenti videamus.

CAPVT V.

Cvm indies apud omnes fama prædicationis Chriſti magis ac magis creſceret, tanta erat hominum multitudo, & frequentia ſuperueniens, vt illis non eſſet locus in ſynagogis, vicis, & plateis, ideoque tum propter ſermonis dulcedinem, tum *propter ſigna quæ faciebat*, extra oppida cogebantur eum ſequi. Ipſe enim docebat *non ſicut* Matth. 7.
ſcribæ & Phariſæi, ſed tanquam poteſtatem habens. Ioan. 6.
Habebat etiam *verba vitæ æternæ*, vt Petrus ei dixerat. Quid mirum ſi eius verba, qui patris eſt ſapien- Coloſ. 2.
tia, & *in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei ſunt reconditi*, populum attraherent, cum vel ipſa diſcipulorum verba tantam haberent vim, vt in vno die Petrus ad Chriſti fidem tria millia homi- Act. 2.
num conuerterit? Attrahebat itaque Chriſtus ad ſe magno impetu & feruore turbas, vtpote in cuius labijs erat diffuſa gratia, quapropter ait noſter E- Pſal. 44.
uangeliſta.

Factum eſt autem cum turba irruerent in eum, vt Vers. 1.
audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Genezareth. Nunquam legitur tantus Scribarum & Phariſæorum ad Chriſtum concurſus, cùm ad rudem plebem ſermo habitus fuerit. Dulcedinem & gratiam ſuam *abſcondit à ſapientibus & pruden-* Matt. 11.
tibus huius ſæculi, & eam paruulis & humilibus reuelauit. Etenim Phariſæi & ſcribæ ſua ſcientia inflati verbum Dei contemnebant, & putantes ſe omnia ſcire *ſtulti facti ſunt*. Si cupis aquam hauri- Rom. 1.
re de puteo, eſt opus vt vas inclinetur, & ſubmittatur, quia erectum vas non intrat aqua. Sic Sap. 1.
aqua ſapientiæ potauit hac turbas Dominus Ieſus, quia in ſimplicitate cordis ad illum veniebant, & humiliter audientes verbum, refocillati ſunt.

Sed iam ſingula verba veniunt expendenda. *Ir-* 1.
ruere eſt cum impetu ferri, in quo feruorem turba- Scite verbum Dei non tam refert, ſed audire.
rum conſidera, quæ tanta auiditate cupiebant verbum Dei, vt magno impetu currerent ad audiendú illud. Non ſolùm in templo & in ſynagoga intra mœnia ciuitatis audiebant verbum, ſed per montes & ad deſerta properabant, vt illud audirent. Nos autem iuxta Eccleſiam habitantes, parum itineris ambulare nolumus vt conciones audiamus. Faſtidimus enim quidquid ſpirituale & honeſtum eſt. Sur- Matt. 12.
gent vtique iſti in die iudicij ſicut Niniuitæ aduerſus impios, & incredulos Iudęos, & condemnabunt nos; quia per campos vſque in mare iſti properabant vt audirent verbum Dei; nos verò vt id audiamus, nec parú laboris volumus ſuſtinere. A quibus diſcamus opera Dei non ſegniter & pigrè operari, ſed cum magno ardore, tenemur enim Chriſtum quærere, & eum ſequi, audientes verbum eius, quaſi exeuntes ab igne. Quapropter Iudas in epiſtola ſua ait: *Saluate illos, quaſi de igne rapientes.* Iudas 3.
Manúmne ſegniter & pigrè ab igne ſeparabit ſi cóburatur? At cùm nos viuamus quaſi inſenſibiles, & ſine

& ſine vita, damnum noſtrum non ſentimus: nam ſi id ſentiremus, non vtique procraſtinaremus. Attende obſecro, qua diligentia, & ſolicitudine mundani mundo inſeruiunt, & mundana quærent, vt mercator mane ſurgit (qui nocte nec in lecto quieuit) quouſque labores & pericula patitur, vt ſibi pecunias comparet, quantaque tormenta patitur is qui illatam iniuriam molitur vindicare, quantoque frigore miles in bello premitur, & quāta fame; & denique mirandum eſt, quàm innumeros labores hi qui mundo inſeruiunt, patiuntur. Quid igitur eſt cur tu in Dei obſequio nonnihil laboris nolis pati? At mundo ſeruientes, diligētiſſimi ſumus, Deo autem inertes & ignauos nos præſtamus. Quod Cain Domino obtulit, id pigrè & ſegniter fecit, ſero &
Gen. 4. malè. *Factum eſt*, inquit ſcriptura, *poſt multos dies, vt Cain offerret Domino de fructibus terræ munera*. Non
Gen. 22. ſic ſanctus patriarcha Abraham, qui *ſtatim nocte conſurgens*, nec mane expectans, abijt ad ſacrificandum filium, quod iam illi à Domino erat iuſſum. Sic iſtæ turbæ fecerunt, quæ certatim ad Chriſtum propetabant, vt verbo Dei ſatiarentur. Lau-
Luc. 10. datur Maria, quia *ſedens ſecus pedes Domini audiebat verbum illius*, ſed fœliciores ſunt turbæ iſtæ, quæ è domibus exibant, & properabant ad Dominum, vt illius verbum audirent. ¶ Aliqui dicunt nolo audire concionem, quia cum tali homine inimicitias gero, quouſque odium hoc deponam, & illius vindictam ſumam, cum etiam & ego ſapiens & doctus ſim, nec vllam habeam neceſſitatem audiendi concionem. O quantum fallaris homo qui hæc tecum cogitas, neſcio verbis exprimere. Eſto quantumuis doctus, nihilominus tamen viua vox habet
2. Reg. 11. neſcio quid latentis energiæ. Dauid ſapientiſſimus erat, & magnam Dei cognitionem attigit, & diuinis reuelationibus donabatur, nihilominus hæc omnia nihil ei profuerunt toto tempore, quo in peccato vixit. Sed tamen protinus vt ad eum venit
2. Reg 12. Nathan propheta, ad viuam vocem prædicantis conuerſus eſt, & dixit, *Peccaui*. Similiter Nabuchodonoſor contemplabatur illam arborem quæ ſtatum ſuum deſignabat, ſed nihil ipſe hac cogitatione mouebatur, ſed eum adiuncta fuit viſioni &
Dan. 4. contemplationi viua vox prophetæ Danielis, pœnitentiam egit. Doctus erat Paulus in lege qui præclarè didicerat ad pedes Gamalielis, ſed nihil ei profuerat, tamen cum viuam vocem è cœlo dicen-
Act 22. tem: *Saule, Saule cur me perſequeris*, audiuit, ſtatim
Act 9. attonitus & ſtupefactus cecidit, dicens: *Domine quid me vis facere?* Vide quomodo illum quem ſcripturæ lectio, & libri non conuerterant, vox prædicantis conuertit. Ne per Chriſti amorem dicas, & per ſanguinem ſuum precioſiſſimum effuſum, non relinquam concubinam, fruſtra prædicator clamat, nolo illum audire, nec intereſſe concioni. Impia enim hæc vox eſt. Abierunt quidem impij peccatores & animo obſtinati, vt caperet, & apprehenderent Ieſum ex mandato phariſæorum, & inuenerunt Ieſum concionantem ad populum, quem
Ioan. 7. audientes *compuncti corde reuerſi ſunt, dicentes: Nunquam ſic loquutus eſt homo*. Sic tibi accidere poteſt, ſicut illis, & ſicut Paulo. Nam ſi in peccatis iaces, cōſilium ſalubre eſt vt audias conciones. Si autem iuſtus & rectus es, aduertere debes, quod ſal non ſolū mortuas carnes conſeruat, ſed etiam viuas. Sic verbum Dei non ſolum eum qui in peccatis iacet iuſtū efficit, ſed etiam iuſtum paſcit, alit, & ſuſtinet. Hæc dixi, vt ſemper amici ſimus, & cupiamus audire verbum Dei, & id diligenter inueſtigemus, bonorum exemplo qui Chriſtum tanto conatu & ardore ſequebantur. Præterea quid mirum quod deſiderio audiendi irruerint turbæ, cum de Salomone ſit ſcriptum, quòd *omnis terra deſiderabat* audire ſapiētiam
3. Reg. 10. eius, ſed *ecce pluſquam Salomon hic*.

Et ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Genezareth. Optimum 2.
Matt. 12. eſt memoriam habere, & recordari locorum illorum, quibus nobis Dei beneficia contingunt, vt diuina nobis collata beneficia ſemper commendent. Quod ſanctos illos antiquos feciſſe legimus. Nam
Gen. 28. loco, vbi Deus apparuit Iacob, nomen *Bethel* impoſuit ipſe Iacob, & locum deſignauit. Sic feciſſe autem
Gen. 22. eius Abraham ſcriptura commemorat. Stagnum autem Genezareth eſt id de quo ſcripturæ loquuntur, quandocumque mare nominant. Et eſt iſte lacus inter Galilæam ex parte occidentis, & terram duarum tribuum & dimidiæ, ex parte orientis. Per quem lacum tranſit Iordanis fluuius, vnde aquarum copia abundat, ſicut aliqui lacus magni qui ſunt in Germania, per quas tranſeunt flumina magno impetu, ſicut Rhenus, qui tranſit per Conſtantiam. Iordanis autem oritur in parte Aquilonari terræ Iudæorum ad radices montis Libani, iuxta ciuitatem quæ dicitur Cæſarea Philippi, & fluens peruenit in Galilæam, & ibi tranſit per hunc magnum lacum, & vltra progrediens tranſit iuxta muros Hierico, & inde intrat mare mortuum, & ibi abſorbetur. Eſt autem hoc ſtagnum duodecim leucarum ſpacio protentum, contrahitur autem octo leucarum ſpacio, habet autem littus amœniſſimum, palmis plenum, & malis citreis, aquam vero dulcem habet, & plurimos & optimos piſces. Vocatur autem hoc ſtagnum Genezareth aliquando ab Euangeliſtis *fretum*, vt à Mat-
Matt. 8. thæo & Marco, & interdum *mare Genereth*, &
Marc 5. hoc eſt nomen illi antiquiſſimum, quo nomine in libro Numerorum nuncupatur, & etiam in Io-
Num. 34. ſue, à quadam ciuitate nomine *Genereth*, quæ erat
Ioſ. 11. in littore huius maris à parte Occidentali, quæ poſtea dicta eſt *Tiberias*. Hæc eſt ratio quare Euangeliſtæ nunquam vocauerunt hoc mare Genereth, ſicut in veteri teſtamēto, quia quando Euangeliſtæ ſcripſerunt nomen vrbis, iam erat mutatum, ideo Ioannes vocauit *mare Tiberiadis*, & Marcus & Mat-
Ioan. 6. thæus vocant *mare Galilææ*, quod nomen cōmunius
Matth. 8. erat, quia iſtud mare eſt in Galilæa in finibus fortis
Marc 4. Zabulon, & fortis Neptalim (vt Matthæus ait) al-
Matt. 4. legans Eſaiam prophetam. Vocatur autem *Genezareth* à quadam ciuitate, quæ erat iuxta ſtagnum vocata Genezareth, ſiue Genezar, vel vt quibuſdā placet, ſic eſt nuncupatum, quòd ſtantibus ventis, criſpantibus vndis, aurā ex ſe generare videatur. ¶ Attende autem quod Lucas hic non ſeruat ordinendum hiſtoriæ: nam hæc hiſtoria non contigit poſt curationem ſocrus Simonis, & poſt alia ſigna quæ Lucas in præcendenti capite ſcripſit, ſed anteà. Intentio autem Euangeliſtarum fuit, geſta & miracula, & prædicationem Chriſti ad fidei firmitatem, & ædificationem Eccleſiæ, & vtilitatem credentium narrare. Ad hæc autem præſtanda, nihil refert quid prius præceſſerit, aut quid poſtea ſequatur.

Et vidit duas naues ſtantes ſecus ſtagnum, piſcatores autem deſcenderant, & lauabant retia. Erant autem
Vers. 2. iſtæ naues iuxta littus, vt eſt moris nautarum. Et Petrus, Iacobus, & Ioannes deſcendentes à naui-
bus

bus mundabant & lauabant retia ſua, vt complica-
rent ea; quia nihil ceperant, & volebant tempus
aptum expectare ad piſcandum.

Vers. 3. *Aſcendens autem in vnam nauim, quæ erat Simonis,
rogauit eum à terra reducere puſillum.* Expende Chri-
ſti bonitatem & humilitatem, rogat cùm ſolo nu-
tu poſſit adducere, aut præcipere Petro, modeſtiæ
& humilitatis exemplum præbens prælatis. Multa
enim ſunt quæ etiamſi prælati præcipere poſſint,
rogare tamen debent ſubditos, vt ea faciant. Sed
multi ſunt nunc Domini & prælati, de quibus con-
Ezech. 34 queritur Dominus per prophetam dicens: *Cùm au-*
3. *ſteritate imperabatis eis, & cum potentia.* ¶ Præterea
quamuis Chriſtus nauim adducere poſſet, noluit
tamen niſi rogare Petrum, vt ipſe liberè, & ex ſua
voluntate daret eam petenti. In quo etiam docuit
mundi Saluator nullum eſſe opus Deo acceptum,
niſi ſit voluntarium: nam opus bonum ex dilectio-
2. Cor. 9. ne penſatur, nam *hilarem datorem diligit Deus.* Quan-
tò plus dilectionis opus habuerit, tantò magis Deo
erit acceptum, & meritorium. Vnde in Leuitico
Leuit. 28. præcipiebat Dominus: *Omnis æſtimatio ſiclo Sanctua-
rij ponderabitur.* Omne opus bonum quod Deo of-
fertur, ſiclo diuini amoris ponderandum eſt. Si
ieiunas, ſi oras, ſi eleemoſynam tribuis, ſiclo diuini
Aug. l. 11 amoris hæc omnia ſunt tibi ponderanda. *Pondus*
conf. cap. *meum*, inquit Auguſtinus, *amor meus.* Si parum pon-
28. deris diuini amoris habuerit opus bonum tuum
parum mereberis. Si Deo tuo lachrymas obtuleris,
ſi preces, ſi ieiunia, & omne tuum ſtudium ponde-
retur in ſiclo ſanctuarij, vt eorum retributionem
videas iuxta pondus amoris. Vt autem intelligas,
quomodo Deus ea quæ ex voluntate & dilectione
procedunt acceptat, non nauim vi rapit, ſed eam
petit, vt Petrus ſua ſponte illam præberet; nam alias
Dominus non eam acciperet neque acceptaret. In
voluntate tua ſedet, & conſtitutum eſt, velle Deo
dare vel non, & illa tãtùm ex manu hominis Deus
accipiet, quæ ex voluntate oriantur.

4. *Et ſedens docebat de nauicula turbas.* Sub dio ſolis
calori expoſitus, ſine ſede, ſine ſubſellio docet Ieſus
de nauicula turbas. At nunc quo apparatu, qua
pompa & maieſtate; induti ſeris & bombicinis ve-
ſtibus Epiſcopi docent? Ad turbas autem etiamſi
protecti ſint à calore, verba facere dedignantur.
Non vtique authoritatem damno, ſed ſuperfluam
pompam, maieſtatem, & vanitatem aliquorum de-
teſtor. ¶ Sed iam ſingula verba quæ obſeruatione
ſunt digna aduertamus. Primò ait, quod *ſedebat*, de-
inde *docebat*, & vltimo loco *de naui:* ſedit vtique pri-
mò, vt non perfunctoriè, & velut aliud agens, ſed
ſumma cura & maximo conatu infirmitatibus ani-
mæ tuæ medeatur, ſuæ admirabilis doctrinæ ex-
cellentia. Videns itaque cœleſtis medicus tantam
gentis multitudinem ægram & languentem, vt om-
nes curet, quietus in nauicula ſedet, in quo quidem
ſi aduertere libet ingentem amorem, quo nos pro-
ſequitur, videbis relucere. Nam cum aliquis medi-
cus hominem pauperem & egenum accedit cura-
turus, propere, & ſtans illum curat, & protinus abit.
At ſi infirmatur eius filius, vel amicus, vel vxor,
quam maturo gradu, quàm ſerio, & quanta cura
& diligentia ægritudinem agnoſcere ſtudet, vt eam
citiùs curet, & remedia neceſſaria adhibeat. O piiſ-
ſimum atque clementiſſimum noſtrarum anima-
rum medicum, qui vt nobis medeatur, & ſalutifera
medicamẽta apponat, ſedet. Credo equidem quod
niſi nos tam anxiè, & tam paterno amore diligeres,
non ita ſerio curam animarum noſtrarum ſuſcipe-
res. ¶ Præterea ſedet docens in nauicula Petri, vt
inſinuet ſemper ſe Eccleſiæ ſuæ aſſiſtere, quæ naui-
cula Petri eſt. Nunquam Chriſtus Eccleſiam ſuam
dilectiſſimam dereliquit, ſemper enim docet &
erudit eam. *Ecce*, inquit, *ego vobiſcum ſum, vſque ad con-* Matt. 28.
ſummationem ſeculi. Incredibilis eſt dementia Lu-
theranorum, qui exiſtimãt Deum Eccleſiam ſuam
fuiſſe oblitum pluſquam ſui Lutheri, per quem il-
luminauit illam tanquam per virum Apoſtolicum
& Euangelicum. O deteſtandam cœcitatem & de-
mentiam perditorum hominum. ¶ Secundò ob-
ſeruandum eſt, quod *docebat* Chriſtus illas turbas.
Quid autem doceret non explicat Euãgeliſta: Sicut
etiam ſub ſilentio præterierunt Euangeliſtæ multa
miracula, & geſta Chriſti. Verùm multa quæ nunc
tenet Eccleſia, quæ nec Euangeliſtæ tradunt, cer-
tum eſt, ea Chriſtum tempore ſuæ prædicationis
docuiſſe, & quod Apoſtoli ſicut ab ore Chriſti au-
dierant, ita tradiderunt Eccleſiæ.

Tertiò obſeruandum, quòd *de nauicula* docet, vt 5.
inſinuet neminem poſſe docere, qui extra naucu-
lam Petri fuerit: nam qui extra Eccleſiam docet, is
non bene docet, ſed potiùs ſeducit. Lutherus & qui
ſuæ factionis ſunt extra Petri nauem non docent,
imò potiùs homines ſeducunt. *Secundò*, de naui do-
cet, vt ſcias nullum eſſe locum ineptum ad docen-
dum, quæ ſunt Dei. Modo Chriſtus in Synagoga
docet, modo in monte, modo in campo, & nunc in
naui ſecus ſtagnum prædicat. *Tertiò*, de nauiculà
prædicat, vt omnes poſſet rectè conſpicere. Nos
à tergo relinquimus, ipſe verò coram oculis nos
ſemper habet, vt multa dona nobis impartiatur.
Quartò, vt oſtendat quantam neceſſitatem ipſius ha-
beamus. Quis obſecro alterius opus habet, aquáne
terrâ, an terra aquâ? Certum eſt terram aquâ indi-
gere. Si nos indigemus Chriſto, atque ideò ipſe eſt
in naui in aqua, & populus in terra iacens. *Quintò*,
ex naui docet, vt oſtendat periculum in quo præ-
lati & prædicatores ſunt conſtituti. Securius ambu-
lant, qui per terram iter faciunt, quam qui profun-
dum mare ingrediuntur nauigaturi. Sic prædicato-
res maiora naufragia patiuntur ambitionis cauſa,
vanæ gloriæ, & humanæ laudis, quam plebs ignara
& ſimplex. *Sextò* Chriſtus eſt in mari, populus au-
tem omnis in terra: nam prædicationis munus &
ſtatus, extra mundum & extra omnia quæ in eo
ſunt, ſitus eſſe debet. Sæculares in terra ſunt, ſed in
fine illius, & iuxta littus maris habitare debẽt: *Quia* 1. Cor. 7.
(vt inquit Paulus) *qui habent, tanquam non habentes
ſint, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur,
& qui habent vxores, tanquam non habentes.* Sed præ-
lati & prædicatores longè à rebus terrenis debent
eſſe, omnia quæ in terra ſunt contemnentes, & Deo
ſolùm vacantes.

Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad Simonem. Vt vera Vers. 4.
eſſe oſtendat, quæ antea dixerat, poſt prædicatio-
nem miraculum operatur. Confirmat quæ dixerat
Chriſtus inſigni miraculo, vt de illius doctrina mi-
nimè dubitare poſſis. Sic & Apoſtoli *profecti prædi-* Marc. 16.
*cauerunt vbique, domino cooperante, & ſermonem confir-
mante ſequentibus ſignis.* Solet namq; Deus (vt Chry- Chryſoſt.
ſoſtomus annotat) coram eis, qui legem ſuam acci- hom. 14.
piunt, quaſi pignora quædam ſuæ potentiæ, mira- in Ma.
cula edere. Sic quando hominem fecit, priùs mun-
dum creauit, & poſteà homine iam condito, legem

Geneſ. 2. Gen. 14. Gen. 12. Exod. 19. In Paradiſo dedit. Abrahæ quoque multa ſigna legitur præſtitiſſe, vt duas illas regum victorias, inſignem quoque aduerſus Pharaonem plagam, & etiam id quod de varijs periculis eum liberauit. Et cum legem eſſet Iudęis daturus, priùs mirabilia illis ſigna magna & multa oſtendit. Sic etiam in præſentiarum fecit. Præterea primò verbum ſuum, cibum mirabilẽ animabus dedit; deinde corporibus
6. reficiendis piſces. ¶ Vide etiam quàm magnificus & liberalis largitor ſit Dominus, prædicauerat de naui, ſed nõ reliquit Dominum nauis ſine mercede & præmio. Duo quippè maxima beneficia in illum cõtulit. Primò namque piſcium multitudinem dedit, deinde eum conſtituit & elegit in ſuum Diſcipulum. Aſpice obſecro & aduerte, quantò cum fœnore & lucro Deus rependit, quidquid pro illo facimus: nam pro cõductione nauis, multitudinem piſcium dedit Petro, & (quod plus eſt) mentem illius illuminauit, & fidem præbuit, ita quòd & retributionem corporalem & ſpiritualem donauit. Diſcamus igitur ſoli Deo ſeruire: quandoquidem tam bonus eſt remunerator. Nam quidquid pro mũdo, vel pro hominibus feceris, in retributionem non niſi ingratitudinem accipies. Vnde egregiè
Pſal. 34. Pſaltes: *Dederunt mihi mala pro bonis, & ſterilitatem animæ meæ.* Diſcamus grati eſſe, ſicut Chriſtus, qui pro minimo illo obſequio nauis præſtitæ tot dona Petro contulit. Gratus fuit Ietro ſacerdos Madian,
Exod. 2. cùm dixit filiabus: *Quare non introduxiſtis hominem?*
4. Reg. 4. Gratus etiam Eliſæus hoſpiti, cùm dixit: *Si habes aliquod negotium cum rege*, &c. ¶ Diſcamus etiam poſtquam diuinam concionem audierimus, non ad Bacchanalia, orgea, ludos, & choreas abire: ſed potiùs ad ſancta opera, ſicut beatus Petrus fecit. Vnde
Prou. 31. in Prouerb. dicitur: *Panem otioſa non comedit.* ¶ Di-
Matth. 6. ſcamus etiam *priùs quærere regnum Dei & iuſtitiam eius*: poſteà quę neceſſaria fuerint ad corporis honeſtum victum. Priùs Chriſtus egit de ſpirituali animæ cibo, & poſteà de corporali: quòd vtique fœliciſſimo modo acquiritur, ſi laborem tuarum manuum manducaueris. Denique finitis ſacris concionibus ne quęras cœnopolia, non theatrum: ſed ea quibus honeſtè viuere poſſis, quæque aduerſus Domini præcepta non pugnant.

Duc in altum, id eſt, in profundum. Sic in Ioanne:
7. Ioan. 4. *Puteus altus eſt.* Et in Pſalm. *Veni in altitudinem maris.*
Pſal. 68. Et ideò vocatur *altum*, quia aqua diſtans à littore altior eſt: quod vt clarius intelligas, fuit, ac ſi dixiſſet: Recedamus à littore, & in medium ſiue in profundum maris abeamus.

Et laxate retia veſtra in capturam. Habet & mundus ſua retia, habet & Satanas piſcatores ſuos, qui miſeras animas carnis blandimentis in mortis carcerem conijciunt: ſed fœlices, quas ſagena Apoſtolica de profundo criminum & errorum abducit, & è tenebris ad lucem: & è peccati ſordibus ad priſtinam & albam vitam reuocat. Non trahuntur ad mortem, ſed ad vitam, vt Paulus inquit:
2. Cor. 12. *Non quæro veſtra, ſed vos.*

Vers. 5. Theophil. vt ſup. *Et reſpondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus; in verbo autem tuo laxabo rete.* Vide obſecro Petri obediẽtiam & fidem, quam in Chriſtum habuit. Nouerat enim Petrus, vtpotè qui peritus erat in arte piſcatoria, quòd noctu piſces ſuper aquas natant; adueniente autem die in profundum aquæ abeunt: cumque totâ nocte nec vnum piſcem capere potuiſſent, multò minus in die caperent. Nihilominus tamen plus fidei præſtans verbo Chriſti, quàm naturali rationi, decernit rete ſuum in mare proijcere: nihil obſtante, quòd id quod Chriſtus præcipiebat rationi videbatur aduerſari. Hæc enim eſt natura fidei, vt credat ea, quæ ſupra rationem ſunt humanam, quæque rationi aduerſari videntur. Non quia fides ſit contrà rationem: ſed quòd eam ſuperet, ac longo diſcrimine tranſcendat. Quocirca diuus Paulus vocauit illam *ſubſtantiam* rerum *non apparentium.* Hebr. 11.
¶ In *verbo tuo*, dixit Petrus, quia fides verbo Dei nititur: iuxta illud Pauli: *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.* Rom. 10. Et Ioannes: *Poteſtatem dedit eis, filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.* Ioan. 1. Et idem in Epiſtola prima: *Hoc eſt præceptum Dei, vt credamus in nomine filij eius.* 1. Ioan. 3. Sed de his, quæ ad fidem attinent, quia alijs in locis multa diximus, & diſſeruimus, nunc cætera conſideremus.

Diſcamus etiam à beato Petro protinus, vt ali- 8.
quid ex parte Domini fuerit præceptum, illud opere complere, nullà facta morà. Abraham Deo obediuit, quamuis ea quæ videbantur aduerſari promiſſionibus ſibi factis, Deus pręciperet. Sic Petrus nunc paruit Domini mandatis: quamuis contra artem piſcandi præcepit ſicque meruit innumeram piſcium multitudinem colligere. Laborauerat tota nocte, & nihil cœperat: ſed obediens Domino, omne tempus amiſſum recuperauit, & omnia delicta tranſacta medicamen acceperunt; ideoque repletum eſt rete piſcibus. Poteris quidem tota nocte laborare, & nihil lucri inde reportare: & quidem etiam poteris vnico tãtùm iactu retis in mare multitudinem piſcium colligere. Ita nimirum poteris multum atque diu laborare, & parum mereri: & parum laborans poteris multum mereri. Si contra obedientiam multum laboris ſuſtinueris, nihil mereberis: & ſi ſola tua voluntate laborateris, parum etiam mereberis: at ſi obedientiæ mandato laboraueris, ingẽti retributione dignus eris. Quando beatus Petrus tota nocte laborauit, nihil piſcatus eſt: at cùm Chriſti mandato parum ſuſcepit laboris, meruit multitudinem piſcium capere. Noli igitur tu, qui religioſus es, prelatorum obedientiam fugere, & à laboribus communitatis te abſtinere. Quis obſecro locus eſt magis ſublimis, aut maioris dignitatis, quàm empyreum cœlum, in quo Angeli conditi ſunt, & à quo dæmones facti ceciderunt, cùm ſuam propriam voluntatem ſequi vellent? Et optimus locus terræ erat terrenus paradiſus: à quo primi noſtri parentes propter inobedientiam egreſſi ſunt lamentantes. Qui obediens eſt, manducans ieiunat, dormiens vigilat, & in quiete laborat. ¶ Multi ſunt qui exiſtimant, quòd ſub 9.
obediẽtia degentes vitam, & ea facientes quæ prælati iubent exteriùs, ſint perfectè obedientes: exiſtimantque interiùs propriam voluntatem non eſſe abnegandam. Qui quidem manifeſtiſſimè falluntur, nam etiam ſi illa obedientia ſancta ſit, atque neceſſaria: non tamen ideò alia interior obedientia & multò excellentior excluditur: qua quidem anima tenetur diuinis inſpirationibus obedire, ea omnia negando quæ ſentit aduerſari his quæ magis grata, & placentia ſunt Deo, tantò feruore & ardore vt non ſolùm his obediamus, quæ clarè cognoſcimus in diuinis literis eſſe à Deo præcepta; ſed etiam his quæ vel nutu ipſe à longè oſtendit, dummodò certè ſciamus ſua eſſe. Sic Moyſes &

Obedientia meretur præmium æternum & temporale. Gen. 22. Geneſ. 3.

Aaron

Exod. 5. Aaron dixerunt Pharaoni: *Deus Hebræorum occurrit nobis.* Non dicunt Deus Hebræorum hoc præcepit, ſed *occurrit*: & ſtatim quaſi diuinantes voluntatem eius, volunt iter agere trium dierum. Sic vera obedientia eſt, quæ ſtatim vt agnoſcit voluntatem prælati, eam adimpleat, necdum ipſo præcipiente. Modo autem quia in infinitum eſſet abire, ſi de fructu & bonis obedientiæ eſſet nobis agendum: aduerte cum beato Petro, quidquid feceris, vt in nomine Chriſti facias: quo fiet, vt fœliciter ea omnia aſſequaris quæ deſideras. Omnes enim actiones & ſtudia noſtra in nomine Domini exordienda ſunt, vt fœlicem euentum videamus. Vnde beatus Paulus: 1. Cor. 10 *Siue manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia* Coloſſ. 3. *in gloriam Dei facite.* Et iterum: *Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias agentes Deo.*

10. Sed iam alia circa hoc miraculum conſideremus. Vbi aduertenda & admiranda venit diuina potentia atque ſapientia, quæ contraria contrarijs curat: nam cùm tota nocte nihil cœpiſſent Apoſtoli, iubet in die quando piſces in profundum aquæ abeunt, retia in mare mittere, & ita multitudinem piſcium colligunt; vt vel ſic admiranda oſtendat opera ſua. Sic infirmitates ſolet contrarijs curare. Vnde in Numeris legimus, quòd cùm filij Iſraël à ſerpentibus eſſent vulnerati, erexit Moyſes ſerpentem æneum ardentem, quem aſpicientes filij Iſraël ſanabantur à morſibus ſerpentum. Fertur enim naturam eſſe æris candentis, vt ſi quis à ſerpente morſus illud intueatur, ſtatim moritur. Sed Deus vt illuſtriùs faceret miraculum, fecit vt contraria contrarijs curarentur. Idem poſſemus dicere de aquis amaris, vbi lignum illud fuit proiectum; & de ſale quem miſit Eliſæus in aquas Hierico, quæ natura non poterant eſſe dulces, ſed ſalſæ, cum proiectus eſſet in eas ſal: verùm iſtæ aquæ, quæ anteà amaræ erant, factæ ſunt dulces contra ordinem naturæ. Idem dicere poſſumus de maſſa ficorum, qua curatum fuit vlcus regis Ezechiæ, quæ certè contraria erat infirmitati. Sed ita Deus ſua opera ſolet facere, vt ſua omnipotentia magis eluceſcat, & vt clarius miraculum agnoſcatur.

Vt contraria cõtrarijs, in naturalibus ſanantur, ita & in ſpiritualibus. — Num. 21. — Exod. 15. — 4. Reg. 2. — 4. Reg. 20

11. Prætereà cùm dicit Petrus, quòd *in verbo* Chriſti vult *laxare retia*, docet prædicatores, vt non Philoſophorum argutijs, aut Poëtarum nænijs retia prędicationis Euangelicæ laxent, ſed *in verbo* Chriſti, quod in ſacris voluminibus abundat. ¶ Docet etiam prædicatores, vt laxent rete prædicationis in verbo Domini, non ad gloriam ſuam, neque ad quæſtum, non ad aliquod humanum deſiderium; ſed ad ſalutem eorum, qui capiuntur, ſed in laudem Hiere. 23. & gloriam Dei. Vnde Hieremias ait: *Propheta, qui habet ſomnium, narret ſomnium: qui habet ſermonem meum, narret ſermonem meum.*

12. Tria documenta. Vltimò & poſtremò loco ad noſtram eruditionem præter iam dicta alia tria diſcutienda ſunt. Primò, quomodo vbi Chriſtus abeſt, ibi maximus labor & calamitas eſt; quòd quidem manifeſtè apparet cùm dicitur, *per totam noctem laborantes.* Secundò eſt aduertendum, hunc laborem inutilem eſſe & inanem: Quod exprimitur, cùm dicit Euangeliſta; *nihil cœperint.* Tertiò docetur quòd Chriſti potentia & virtute labor noſter licet parans, tamen vtiliſſimus eſt: quod inſinuauit dicens, *in verbo tuo laxabo rete.*

13. Sine Chriſto laborare poſſumus, non autem proficere. Attende primò quantum mundus ſuos amicos diſcruciet & quot labores perpeti faciat. *Per totam*, inquit, *noctem laborauerimus*: Sine Chriſto laborant, & nihil fructus colligunt. Homo ſine Deo multum laborat, & nullam mercedem inuenit. *Seruietis dijs alienis*, inquit Ieremias, *qui non dabunt vobis requiem die ac nocte.* Ierem. 16. Obſequens tuis affectibus, nimis laboras, & maxima tormenta pateris. Ficta Dalidæ delinimenta fortiſſimum Sampſonem in interitum adduxerunt: quemque Philiſthæi obcœcarunt; & in molam aſinariam conduxerunt. Iud. 16. Tu igitur, qui mundo diligenter inſeruis, quique eius diuitias & oblectamenta quæris, intellige te alterum eſſe Sampſonem, qui ligatis oculis molam aſinariam circuis. *In circuitu impij ambulant*, ait Pſal. Pſal. 11. Nam peccatores non vias rectas ambulant, quas Sap. 10. Sapiens dixit iuſtos perambulare. Homines namque mundani anxio labore degentes vitam, in circuitu ambulant in mundo, ſicut porta in cardine ſuo, neque vnquam à termino & fine ſuorum peccatorum exeunt. Prou. 29. Inuertitur illis caput, & tanquam gens ſine ſenſu vanitatem quærunt, & falſa oblectamenta concupiſcunt, & in ſuis vanitatibus laborant. Ideò Sapiens in perſona iſtorum loquit: Sapient. 5 *Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus in vias difficiles.* Attende obſecro quod *tota nocte* huius vitæ, mundi vanitatibus inſeruis, à quo nihil aliud retributionis niſi pœnitentiam & confuſionem accipies. Solet enim contingere, vt adoleſcens captus amore mancipij, illud in vxorem ducat, qui etiamſi ſe videat omnino perdi, nihili facit ſuam perditionem. Ita nimirum voluntas noſtra diuini amoris oblita, adeò huius mundi amores concupiſcit, vt ſe ancillam & captiuam offerat illius, omnibus laboribus ſe ſubijciens. Nouerat enim bene fortiſſimus Sampſon, Dalidam ad nihil aliud velle ſcire, vbi ſuarum virium robur & vim haberet, niſi vt eum ad interitum duceret: nihilominus tamen adeò illius capiebatur amore, vt potiùs elegerit captiuum & mancipium fieri, quàm Dalidæ eſſe moleſtum. Miſer equidem in interitum ductus fuit, cùm crederet Dalidæ mendacibus Iud. 16. verbis. Quid obſecro aliud emancipatum te mundi obſequio habet, niſi fides, quam ſuis mendacijs & fallacijs præſtitiſti? Priora illa oblectamenta & illecebræ, quibus ſui amoris principio te tractabat, in labores, quos nunc pateris adduxerunt. Nunquam mundus nec momentum quietis tibi dabit: etiamſi per totam vitam ei diligenter inſeruias. Nullus maior labor, quàm ſuis affectibus ſeruire. Poſtquam verò teipſum nimis diſcruciaueris tota nocte, quid inde excerpis? Nihil. *Per totam noctem laborantes nihil cepimus.*

Vnum hic illud maximè notandum eſt, quòd 14. omnes, qui mundo inſeruiunt, & ſine Deo laborant, gratis & nulla accepta mercede ſe diſcruciant. Mundo ſeruire, eſt præmiũ perdere. Vt autem nec latum vnguem ab hiſtoria, de qua nunc agimus, diſcedamus: quam rogo mercedem Philiſthæi retribuerunt Sampſoni pro omni accepto labore? Nullam vtique. In qua quidem re tu, qui mundo inſeruis, & ſuis fallacijs fidem præſtas, id aduertere debes, quòd etiamſi pro mundo, toto tuæ vitæ diſcurſu te mille laboribus diſcruciaueris, nullum inde reportabis præmium. Multis quidem annis, & magnis perpeſſis laboribus Iacob ſeruiuit Laban: à quo decies fuit deceptus, & mer- Gen. 31. cedem illi debitam negauit. Multi ſunt huiuſmodi homines, qui diligentiſſimè omni ſemota pigritia ſe

mundi mancipia exhibent, ſemper honoribus & diuitijs intenti: at mundus negat illis mercedem, quam promiſit. Mundi ſarcina ponderoſa eſt, & anxius labor, à quo nulla vtilitas reportatur. Ideò
Eſaia 59. Eſaias: *Telas araneæ texuerunt.* Exenterat ſe aranea, & maxima cura & ſollicitudine telam texit: omnia autem facit, vt muſcas capiat. Ita ambitioſum videas vel auarum, qui animum, mentem & cogitationes ad nihil aliud applicat, quàm ad diuitias, honores & dignitates: at poſtquam hæc omnia cõſequutus eſt, tantâ ſuæ animæ & conſcientiæ iacturâ quid, rogo, habet miſer? Quid acquiſiuit niſi muſcas. *Per totam noctem laborantes, nihil cæpimus.* Muſca præter id, quod vilis eſt & immunda; importuna eſt & moleſta: nam ſi ſemel & bis illam à te repellas, iterum atque iterum redibit. Solet enim auarus in lecto ſuo per noctis quietem iacere: protinuſque & improuiſo ſubit eum cogitatio, quomodo cariùs vendet triticum: at ipſe ſecum pugnat, an vel ſic poſſit quietè ſomnium capere: ſed iterum importuna muſca, id eſt, anxia cura & cogitatio eum pungit, ne dormiat, ne quieſcat, ne (ſi libuerit noctis tranquillitate) Deo vacet. Idem exemplum capere poteris de hominibus cupidis, & de eis, qui illatas iniurias vindicata curant. O miſerum peccatorem, qui tanta cura & ſollicitudine, tot laboribus, & vigilijs tanquam aranea telam texuiſti, & honores, & diuitias conſequutus es! Nunc autem quid habes, niſi muſcas? poſtquam maximam iacturam corporis & animæ feciſti? Grandes curas, & ſollicitudines lucratus es, & plures cõſcientiæ tuæ morſus: qui tanquam importunæ muſcæ te ſemper inuadent. Grauis calamitas, & crudele tormentum eſt, vt ſeipſum homo diſcruciet, vt curas & ſollicitudines acquirat. Ideò Eſaias in eodem capite ſub-
Eſaia 59. didit: *Opera eorum inutilia: cogitationes eorum, cogita-*
Iob 8. *tiones inutiles.* Iob etiam ait: *Sicut tela aranearum fidu-*
Exod 8. *cia eius.* Grandis plaga illa fuit Ægypti, quando Dominus muſcas immiſit: & maior plaga quàm nunc patiuntur diuites, prælati, & magnates huius ſæculi illa eſt, ſcilicet, maximæ curæ, & importunæ cogitationes, quæ ſemper hos diſcruciant. Et denique hoc vno verbo, vt omnibus his dicendi finem imponamus: poſtquam hi miſeri per totam noctem huius vitæ tam anxiè laborarunt, quid habent? habent equidem pauperem ſindonem, & anguſtam ſepulturam. Si reſurgerent nunc à ſepulchris Cæſar, Pompeius, Alexander, & omnes principes mundi, quorum memoria venturis ſæculis & præſentibus protenſis hiſtorijs celebratur, quid dicerent? Dicerent vtique, *per totam noctem laborantes, nihil cæpimus.* Cœci ambulauimus in tenebris ignorantiæ noſtræ, quærentes gloriam huius mundi: quæ velut
Pſal. 75. fumus pertranſijt, & nihil illius habemus. *Nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus ſuis.* Laborant miſeri *per totam noctem* huius vitæ: at poſtquam mors aduenit, nihil illis proſunt omnia acquiſita.
Gen. 29. Nam venit mane & agnoſcunt fallaciam Laban, & iuxta ſe Liam vident omnes, qui mundo inſeruierunt. Quod igitur remedium mihi præbes? Vt Deo ſeruias, & quidquid laboris ſumpſeris, pro eo accipias: nam parum laborans, ampliſſimam mercedem tibi donabit, cùm in *nomine eius* laxaueris rete. Laborat Petrus *tota nocte* abſente Chriſto & in nomine mundi retia mittit, & nihil piſcatur: at cùm in nomine Chriſti retia tendit, ingentem copiam piſcium capit. Quantò inutiles ſunt & nullius valoris omnes labores, quos pro mundo ſuſcipimus, tantò magis glorioſi & vtiles ſunt ij, quos pro Chriſto amplectimur. Multum pro mundo laborantes nihil meremur: at parum pro Chriſto maxima retributione ſumus digni. Quod manifeſtè videbis: nam beatus Petrus tota nocte piſcationi dedit operam, & multoties retia in mare iactauit, & nihil cœpit: quia in nomine Chriſti non illa mittit. At poſtquam ſemel in nomine Chriſti retia tendit, vide quid Euangeliſta dicat.

Et cùm hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudi- Vers. 6.
nem copioſam. Iam vides quomodo omnis labor noſter inutilis ſit, vbi Deus nobiſcum non operatur: ſed vbi Chriſtus aſſiſtit, glorioſus eſt fructus. Qua- Innitendũ Deo.
propter cùm diuinæ literæ laborem noſtrum reijciunt, non intelligas eo fieri animo, vt oſcitantes ſimus, & laborem dimittamus: ſed vt diſcamus in labore noſtro Deum non ſolùm reſpicere, & illi plus fidamus, quàm noſtris factis, eique præcipuè fructum laborum noſtrorum aſcribamus. Corpore igitur labora, & animum tuum ad Deum dirige. & tunc omnia fœliciter tibi contingent. Vt eſt Sapientis dictum: *In omnibus vijs tuis cogita Deum, & ipſe di-* Prou. 3.
riget greſſus tuos. Et pater ipſius Dauid: *Reuela Domi-* Pſal. 36.
no viam tuam, & ſpera in eo: & ipſe faciet. ¶ Vide 15.
etiam quàm magnus ſit & copioſus obedientiæ ſanctæ fructus. nam cùm Dominus præceperit Petro, vt mitteret rete in mare: quàm fœlix fuerit retis iactus, iam vides. Præceptis Dei parendum. Sed nos nihili habentes Domini mandata, ea tranſgredimur, & violamus. Obediamus igitur diuinis præceptis, vt Petrus fecit: quandoquidem tanti Deus ſua præcepta habet, vt potiùs velit cœlum tuere, & vniuerſam terram ſubuerti, quàm minimum mandatorum de lege violari. Qua obſecro ratione quilibet noſtrum facilè & velut nihil agens violat diuina præcepta? Scriptum eſt enim de ſole & luna & alijs creaturis: *Sta-* Pſal. 148.
tuit ea in æternum: præceptum poſuit, & non præteribunt. Vniuerſæ creaturæ à Deo conditæ & ipſe Chriſtus filius Dei diuinum præceptum timent violare, & ſolus miſerrimus homo paruipendit illud. Verùm vt clariùs miraculum eluceſceret, ait Euangeliſta.

Rumpebatur autem rete eorum. Tanta erat multitudo piſcium, vt cùm ſuſtinere eos non poſſet, rumperetur. Hoc eſt aliqua parte rumpi cœpit: nec aliquis excidit piſcis, quod etiam miraculum fuit.

Et annuerunt ſocijs qui erant in alia naui, vt adiuua- Vers. 7.
rent eos. Annuerunt capita inclinantes, quia miraculum admirati, non potuerunt loqui. Quo facto docemur, neminem in Eccleſia ſibi ſufficere, ſed alterum alterius opera & ope indigere, vt ſic inuicem nos auxiliantes humiliemur. *Non poteſt dicere* 1. Cor. 12.
oculus manui: opera tua non indigeo: nec caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarij; ſed quæ multo infirmiora membra eſſe videntur, magis neceſſaria ſunt. Et iterum Paulus: *Alter alterius onera portate.* Galat. 6.
Vtinam Chriſtiani reges alterius opem ferrent, vt vel ſic Chriſtiani nominis inimicos turcas ſubuerterent.

Docet etiam Petrus Epiſcopos, aut prælatos Ec- 16.
cleſiæ, ne vocent in miniſterium & opem ſcurras aut cognatos, ſed viros Theologos, Sapientes, ſimiles Iacobo, & Ioanni. Nam ſi ſinguli Hiſpaniæ Epiſcopi, qui ditiſſimi ſunt, vel duos Doctores Theologos ad ſe vocarent, qui menſæ ſuæ ſemper accumberent, cùm quibus ſua negotia conſultarent, & à

quibus

quibus ſemper conſilium peterent : nec tanti eſſent
Theologi pauperes, nec Eccleſiæ iſtorum tam malè
gubernarentur. At non ad ſe vocant niſi conſangui-
neos & pueros ; nec à bonis adiuuari volunt, ſed
omne pondus Epiſcopatus humeris ſuis imponũt,
vt grauiori & maiori lapſu in infernum cadant.
¶ Præterea laboremus omnes nos, vt à fratribus
noſtris adiuuemur. Citò namque rete noſtrũ rum-
pitur, ſi fratrum ſubſidium contemnitur. Vnde mi-
nores non ſunt contemnendi, cùm poſſint iuuare
maiores. In Actis enim Apoſtolicis legitur, quòd
Actor. 12. cum Petrus detineretur in carcere Herodis, *oratio
fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia pro eo.* Ideò in Pro-
Prou. 18. uerbijs Salomon ait : *Frater qui adiuuatur à fratre,
quaſi ciuitas firma.*

*Et venerunt & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt
penè mergerentur.* Qui locus non aliud videtur doce-
re, niſi vt adiuuemus fratres noſtros cùm proſperi
& alacres ſunt, eis congratulantes, & ſimul congau-
dentes. Sic iſti adiuuabant Petrum cum tanta mul-
titudine piſcium gaudentem & ſtupentem. Sic vi-
Lucæ 1. cini Montanæ Iudææ & cognati Eliſabeth congra-
tulabantur ei in partu præcurſoris Domini. Sic
Paulus Corinthijs ſuis ait : *Adiutores ſumus gaudij ve-
2. Cor. 1. ſtri.* In tempore autem tribulationis & anguſtiæ
57. magis eſt opus, vt proximum adiuuemus. ¶ Rum-
Pauperibus ſubueniendum. pebatur rete, & adiuuabant. Tu autem qui diues es,
& vides pallium vicini tui pauperis rumpi, quare
aliud non tribuis, nec illi ſubuenis? Nemo ferè eſt
qui pauperem adiuuet, nemo qui faueat illi : nemo
qui iacenti manum porrigat. Pereunt pauperes cum
tanta indigentia, nec vllus eſt qui illorum recorde-
tur. Si diuites veri eſſent proximi, & Chriſti legis
amatores, vel ſolo nutu proximorum neceſſitatem
intelligerent : & velut Ioannes, & Iacobus qui ſolis
ſignis intellexerunt beatum Petrum, proximorum
neceſſitatibus ſubuenirent. At prôh dolor! non ſo-
lùm nutu exaudiuntur, ſed etiam clamantes alta
voce contemnuntur.

Verſ. 8. *Quòd cùm videret Simon Petrus procidit ad genua Ie-
Humilitas Petri. ſu, dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator ſum.* Ex
humilitate hoc fecit. nam videns Petrus tam ingens
miraculum, virum ſanctiſſimum Chriſtum iudica-
uit, exiſtimans nec ſua præſentia dignum eſſe, ſicut
Matth. 8. Centurio, qui dixit : *Domine non ſum dignus, vt intres
ſub tectum meum.* Et Abigail cùm nuncios miſit ad
eam Dauid, volens illam in vxorem accipere, dixit:
1. Reg. 25. *Ecce famula tua ſit in ancillam, vt lauet pedes ſeruorum
Domini mei.* Indignum igitur ſeipſum Petrus iudi-
Matth. 8. cauit Chriſti præſentia. Non ſic Genezareni, roga-
uerunt Chriſtum, vt diſcederet propter porcos
quos amiſerant. Cognouit Petrus Chriſtum, &
ideò lumine diuino illuſtratus ſeipſum agnoſcit &
humiliat. Aſpectus regum terræ & eorum præſen-
tia homines reddit ſuperbos ; at Dei viſus & intui-
Eſaia 6. tus humiles. Vidit Eſaias Dominum, & ſtatim ſe-
Geneſ. 18. ipſum exinaniuit. Abraham etiam coram Deo ſe-
ipſum humilians, dixit : *Loquar ad Dominum meum,
Gen. 24. cùm ſim puluis & cinis.* Sic Rebecca viſo Iſaac deſ-
cendit è camelo. Sic anima Chriſtiana videns Chri-
ſtum ſponſum ſuum humilem, & videns Dei glo-
riam & maieſtatem, deſcendit de camelo ſuperbiæ
& humiliatur. Sic ſanctiſſimus Iob Domino in-
Iob 42. quit : *Oculus meus vidit te, idcirco ego me reprehendo, &
Ezech. 1. pœnitentiam ago in cinere & fauilla.* Sic in Ezechiele
legitur, quòd ſtatim vt fiebat vox ſuper firmamen-
tum, *ſubmittebant* animalia *alas ſuas.*

Conſideratio enim operum Dei tria efficit in 58.
homine. *Primò* quendam defectum intellectus, vt Contemplatio
neſciat homo quid loqui debeat, & hoc ſignifica- Dei quid
tur, cùm dicitur, *exi à me. Secundò* notitiam gene- efficiat in
rat defectuum propriorum, atque ideò ait, *homo* homine.
peccator ſum. Ex tui contemplatione & conſidera-
tione Domine Ieſu, qui ſanctus es in omnibus ope-
ribus tuis, indico me peccatorem. Ex applicatione
perpendiculi cognoſcit artifex operis bonitatem
vel malitiam. Sic opera noſtra, cum Dei operibus
& cum regula ſuorum mandatorum librata *pan-* Eſaia 64.
nus ſunt *menſtruata. Tertiò* Dei conſideratio timo-
rem quendam ſa[...]ctum inijcit : nam ſicut cætera
animalia leonem verentur, & ad eius rugitus pedes
ſiſtunt ; ſic conſideratio diuinorum operum ſecum
affert timorem. Nullus eſt tam potens, tam fortis,
tam robuſtus, quem Dei potentia atque virtus non
timere faciat. Ideò ait Petrus, *Domine*, quod eſt
nomen timoris. Vnde ipſemet Dominus per Mala-
chiam ait, *Si ego Dominus, vbi eſt timor meus?* ¶ Ad- Malac. 1.
uerte autem hoc intereſſe inter bonos & malos,
quod mali in malis Deum agnoſcunt ; boni autem
in bonis & in malis. Illi cùm mala, afflictiones, &
calamitates in eos mittit ; iſti autem cùm multa
dona & beneficia illis confert. *Deus in domibus eius* Pſal. 47.
cognoſcetur, cùm ſuſceperit eam, ſcilicet Sion. De re-
probis verò ait : *Erubeſcant & conturbentur in ſæcu* Pſal. 82.
*lum ſæculi, & confundantur & pereant. Et cognoſcant,
quoniam nomen tibi Dominus : tu ſolus altiſſimus in om-
nem terram.* Si cùm in Exodo Dominus mala com-
minaretur Ægyptijs, inquit : *Et ſcient Ægyptij ; quo-* Exod. 14.
niam ego Dominus.

Obſerua etiam quòd Dei ſerui quantò Deo ſunt 59.
propinquiores, tantò humiliores ſunt. Moyſes ma- Exod. 18.
gnus princeps & multitudinis gentium Imperator
adorauit Ietro, Æthiopem Madian. Deus namque
cùm ſemper ſuos doceat humilitatem, conuerſan-
tes cum eo humilitatem diſcunt. Præterea ſi im-
pius es, time iuxta te pios habere ; nam mali coram
Deo tunc manifeſtiùs apparent. Vnde vidua illa
dixit Heliæ. *Ingreſſus es ad me, vt rememorarentur ini-* 3. Reg. 17.
quitates meæ. Sic Ægyptij eijciebant à ſe Hebræos Exod. 15.
dicentes, *Omnes moriemur.* Quo facto, diuini verbi
prædicatores diſcant, ſi viderint ſuis concionibus
aliquos conuerti, vt non extollantur : nam eorum
perpolitus ſermo, nec verborum ornatus id non
operatur ; ſed gratia Dei. Sed, vt Petrus fecit, ad
Chriſti pedes ſe conuertant, videntes multitudi-
nem animarum reti prædicationis capi ; & in hæc
prorumpant verba, diuini amoris ardore accenſi:
Non nobis Domine, non nobis ; ſed nomini tuo da gloriam. Pſal. 113.
Omnia Deo tribuenda ſunt, & ad pedes Chriſti
adducenda ; dans illi gratias, teipſum peccatorem
& mendicum confitendo, qui te organum diuinæ
veritatis & ſui verbi fecerit. Quamuis fœliciter
tibi ſuccedat opus prædicationis, tamen omnis
laus & gloria vni Chriſto tribuenda eſt, cuius au-
ſpicijs lingua diſerta fit ad loquendum ; cuius ſpi-
ritus diuinam vim dicentis pectori inijcit, cuius
occulta vis mentes audientium allicit, vt diuini
verbi obſeruatores ſe præbeant. Sic viginti qua-
tuor ſeniores *proijciebant coronas ſuas ante pedes agni.* Apocal. 4.
¶ Poſtremò feruorem & ſanctitatem beati Petri
conſidera, quia ſolus ipſe procidit ad pedes Ieſu:
cùm etiam Iacobus & Ioannes & multi alij vide-
rint miraculum. In horto quando omnis maligno- Matt. 26.
rum cohors aduerſus Chriſtum irruit ; ſolus ipſe Ioan. 18.

gladium accepit, & percuſſit ſeruum Pontificis. Et in mare Tiberiadis ſolus ſeipſum iactauit, vt Chriſtum videret. Ex quibus omnibus manifeſtè colligitur, quàm feruentiſſimo amore, & quàm mirabili charitate Chriſtum proſequebatur.

Vers. 9. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant in captura piſcium, quam ceperant.* Reddit rationem Euangeliſta, cur Petrus ſe proiecerit ad pedes Ieſu; quia ſtupefactus fuit tanto atque tam magno miraculo, vnde ſtupor & timor reuerentiæ eum circumdederat. Timendi ſunt ſancti Dei & honorandi. Sic in Exodo dicitur, quod Aaron & filij
Exod. 34. Iſraël videntes ſplendorem faciei Moyſi, timuerunt
1. Reg. 18. propè accedere. Saul etiam cœpit timere Dauid,
Marc 6. videns quòd prudens eſſet nimis. Sic Herodes timebat Ioannem.

Vers. 10. *Similiter etiam Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant ſocij Simonis.* Dum piſcarentur, timor & ſtupor eos circuibat, qui fieri poſſet in eodem loco tot capere piſces, vbi paulò antea nec ranunculam capere potuerant. Quod factum non aliter viſum eſt beato Petro, atque ſi Chriſtus de nouo hos piſces creaſſet.

Et ait ad Simonem Ieſus. Quia ſolus Simon Petrus humiliatus eſt, ſolùm Chriſtus conſolatur, & plus omnibus illum honorat Chriſtus. *Noli timere.*
Eccleſ. 5. Non excludit timorem reuerentiæ (*cum initium ſapientiæ ſit timor Domini*) ſed puſillanimitatem &
Gen. 15. diffidentiam. Sic Abrahæ dixit: *Noli timere Abraham, ego protector tuus ſum: & merces tua magna nimis.*

21. Piſcatores Euangelici. *Ex hoc iam homines eris capiens.* Metaphora eſt: nam ſicut piſces capiuntur hamo, & extrahuntur de mari: ſic prædicatores verbi Dei educunt homines de amaritudinibus iniquitatum huius ſæculi, quod vocatur mare propter multitudinem fluctuum, & propter pericula multa, quæ omnia ſatis
Matt. 13. abundant in hoc miſero ſæculo. Et in Matth. Dominus homines aſſimilat piſcibus dicens, *Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni ge-*
Iere. 16. *nere piſcium,* &c. Et Ieremias: *Mittam in vos piſcatores meos, & piſcabunt vos.* Quod maximè conuenit

Collatio piſcationis ſpiritualis cũ externa. piſcatoribus propter conditionem piſcandi. Quia ſicut piſcator quando rete mittit in mare, neſcit quem capturus ſit piſcem, niſi quem ſors illi ſubiecerit: ſic prædicator diuini verbi, neſcit cui profecturus ſit concione ſua, ſed illum capit quem Deus tenere vult. Verùm hæc piſcatio quamuis ſpirituali valdè ſimilis ſit, tamen in duobus cum illa non conuenit. Nam in temporali piſcatione minores piſces ſolent eſſe impedimẽto, quominus maiores capiantur: nam ſi in mare magnus hamus cum eſca iactetur, minimus piſcis eſcam comedit; quo fit vt hamus appareat, & fugiant maiores piſces. Sed in piſcatione ſpirituali multo aliter contingit: nam piſces magni, paruos impediunt, quominus capiantur. Nam prælati, magnates, & diuites impedimento ſunt alijs hominibus ne conuertantur, præbentes illis ſuis deprauatis moribus & peſſima vita peccandi exemplum. *Secundò*, piſces capiuntur ad mortem, & homines in bello ad ſeruitutem: ſed in hac ſpirituali piſcatione homines ad vitam & libertatem capiuntur. In mari piſces qui hamo vel retibus capiuntur, pereunt: reliqui autem viui manent. In hac autem piſcatione contrario modo res ſe habet: nam qui capiuntur à prædicatore hamo prædicationis viuunt, reliqui autem intereunt. Obſeruatio autem, quod in eo quod dicit, *eris homines capiens*, docet prædicatores, vt concionibus ſuis non quærant aurum, nec argentum, non diuitias, honores, aut dignitates, nec hominum laudes: ſed ſolùm animas. Sic faciebat ille egregius gentium prædicator, cùm dixit Corinthijs: *Ego non quæro quæ ve-* 2. Cor. 12.
ſtra ſunt, ſed vos.

Obſeruandum præterea quòd cùm ambæ nauiculæ piſcibus implerentur, vt penè demergerentur, 22. Prærogatiuæ Petri & primatus eius.
ſoli Petro dicitur, *ex hoc eris homines capiens*; cùm cæteri etiam eſſent piſcaturi, nam aderant ibi Ioannes & Iacobus: vt oſtendat hunc fore principem & vicarium Eccleſiæ. Eodem modo cum exigeretur tributum, Chriſtus dixit Petro: *Vade ad mare, &* Matt. 17.
mitte hamum & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle & aperto ore eius inuenies ſtaterem: illum ſume, & da eis pro me, & te. Petrum Chriſtus tanquam poſt illum futurum vicarium nominat, nulla reliquorum facta mentione. Denique alij Apoſtoli ſcapha ad Chriſtum venerunt; ſed Petrus ſuper aquas maris Matt. 14.
ambulans ad Chriſtum venit: quod quidem cùm vniuerſale ſit & omnem terram ambiat, ſignificat vniuerſale Eccleſiæ primatum, cæteri verò particularium Eccleſiarum præſides fuerunt. ¶ Tripli- 23.
ci autem ratione Eccleſiæ principatus Petro collatus fuit. *Primò*, ratione humilitatis, digni enim ſunt humiles vt alijs præſint, qui officium prælati humiliter exercent: Vnde Sauli ex parte Dei dicitur,
Nónne cùm paruulus eras in oculis tuis, caput in filijs 1. Reg. 15.
Iſraël factus es? *Secundò*, ratione confeſſionis conſtantis fidei. Nam ſtatim vt dixit, *tu es Chriſtus filius* Matt. 16.
Dei viui, reſpondit Chriſtus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Ac ſi diceret, Eò quòd tu me filium Dei es confeſſus, atque perinde primam petram & fundamentum huius ædificij quod fabricare intendo: ego te Petrum, id eſt, ſecundam petram inſtituo: qui vices meas poſſis in terris gerere. Atque hoc (& non ſine magno myſterio) ſignificat illa verborum alluſio, *tu es Chriſtus, tu es Petrus.* Vbi vides quòd id quod natura Chriſto competit, id Petro per gratiam tribuitur. Quapropter dum ait, *tu es Petrus & ſuper hanc petram,* &c. demonſtratio pronominis non refertur ad confeſſionem Petri, ſed refertur ad ipſum Petrum. Ac ſi dixiſſet: *Tu es petra, & ſuper hanc petram,* &c. *Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam*, ſcilicet Eccleſiam ſuper te fundatam. Et Eſaiæ 22.
ſicut ego habeo *clauem Dauid*, qui occluſos cœlos aperturus modo ſum, eorundem cœlorum ego tibi *claues* credam, vt quidquid tu ſolueris, meam gerens authoritatem, ſit in terra ſolutum & in cœlo, & quidquid ligaueris, ſit ligatum. *Tertiò*, Eccleſiæ principatus Petro collatus eſt ratione feruentis in Chriſtum dilectionis. Nam cùm Chriſtus interrogaſſet Petrum, *Diligis me plus his*: tradidit ei Eccleſiæ primatum, *& conſtituit eum principem domus ſuæ*, ſic- Ioan. 21.
ut prædixerat rex Dauid. Nam quod nunc pro- Pſal. 104.
mittit Chriſtus Petro, poſt reſurrectionem ſuam adimpleuit, cùm dixit, *Paſce oues meas.*

Tertiò, Aduertendum quàm dulciter & ſuaui- 24.
ter Dominus ſuos dilectos in cœlum ducit: nam Trahit Deus dulciter iuxta cuiuſque conditionem.
reges Magos qui rectè calluerant ſcientiam Aſtrologiæ, ſtella duce ad præſepe Chriſti pueri adduxit: & beatum Petrum, qui piſcationem multis diebus exercuerat, allicit eum dicens, *Ex hoc eris homines capiens*: Ac ſi diceret, Nolo vt artem tuam deſeras, imò eandem illuſtriorem reddam, nam ſi Matth. 2.
piſca-

piſcatores: aliud nobilius piſcium genus tibi oſtendam, quo poſſis artem tuam exercere. Ita etiam nō dicit diſcipulis vt omnino nolint timere: ſed vt *non timeant homines, ſed eum qui poſtquam occiderit corpus, poteſt animam in gehennam mittere.* Non tollit itaque Deus affectus animæ, ſed obiectum & cauſam mutat. Sicut in hoc loco non præcepit Petro, vt à piſcatione deſiſteret, ſed aliam piſcationem nobiliorem oſtendit & munus & officium illuſtrat. Sic cum voluit Deus populum ab Ægypto vocare, ſciens illum rudem atque carnalem, nimiſque cibo potuique deditum (quod oſtenditur cum ſtatim egreſſi, recordati ſunt, quando ſedebant ſuper ollas carnis in Ægypto, & comedebant panem in ſaturitate) ſic eis Dominus loquitur per Moyſen: *Dominus Deus patrum noſtrorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, miſit me ad vos, vt, &c. ad terram fluentem lacte & melle.* Vides quomodo affectum non tollit vi, ſed materiam in meliorem mutat. Sic tu qui laſciuo & libidinoſo amori deditus es, non cito amorem reijcias, ſed illum in ſpiritualem mutes. Sic Paulus Timotheo ait 1 *Præcipe diuitibus huius ſæculi, non ſperare in incerto diuitiarum ſed in Deo viuo,* &c. Vide ſancti Apoſtoli prudentiam. Non ab eis tollit ſpem: ſed inquit, *ne ſperent in incerto diuitiarum,* ſed quod ſpem ſuam in Deum collocent, quæ certa eſt. Sic Dominus iuueni dixit: *Vende quæ habes, & da pauperibus: & habebis theſaurum in cælo.* Sic Dominus cum Petro, non aliter quàm cum filijs Iſraël facit: qui cum illis alios cibos dulciores & meliores dediſſet, huic munus aliud excellentius tribuit, & piſces maris in homines transfert.

Matt. 10. Luca 12. Exod. 16. Exod. 3. 1. Tim. 6. 17. Matt. 19.

25. Expende quartò quòd ne homines putarent ſe in vanum laborare in cultu veri Dei oſtendit ſe largum & liberalem ſuis ſeruis & miniſtris. Nouit enim pius ac miſericors pater, nos non aliter ſuo obſequio velle vacare, niſi præmio & mercede ob oculos poſito. Ideò Petro promittit hominum piſcationem: & in toto Teſtamento præmijs nos allicit, vt eum ſequamur. Sic Abrahæ dixit: *Ego merces tua magna nimis.* Et alibi: *Ego Deus liberalis, fortis, & beneficus.* Docet hîc mundi Saluator qualiter homines alliciendi ſunt, non minis & terroribus: ſed muneribus & promiſſionibus. ¶ Obſerua etiam hominum diffidentiam, qui pauci volunt Deo ſeruire niſi mercede & retributione ob oculos poſitis. Vide etiam quanto cum fœnore Dominus rependit, ſi pro eo aliquid in diſcrimen expoſueris. Depoſuerunt iſti retia, & dedit cœlum: depoſuerunt piſces, & dedit homines. Sic Abraham filium ſuum mortis periculo expoſuit & eum non amiſit: & auxit Dominus pro eo *ſemen eius ſicut ſtellas cæli, & ſicut arenam, quæ eſt in littore maris.* Dixit illi Dominus: *Quia feciſti hanc rem & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi: & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli.* Vbi manifeſtè vides quomodo pro Deo perdere ſit lucrum. Quid perdidit Abraham? Expoſuit filium periculo: ſed illum non perdidit, imò plura bona pro illo facto conſequutus eſt. Perdidit Petrus piſces & retia; ſed pro his cœlum lucratus eſt & hominum piſcator eſt factus. Sic tu non exiſtimes amitti eleemoſynam, quam pauperi tribuis: quia multo vberiorem & ampliorem mercedem accipies. *Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas; quia poſt multa tempora inuenies.*

Deus præmijs nos inuitat. Gen. 15. Gen. 17. Gen. 22. Propter Deum mori aliquid perdere minimum lucrum est. Eccl. 11.

26. Denique, vt finem dicendi faciam, attende ex hac hiſtoria quos elegerit Dominus ad negotia ſua: Nempe vt qui indocti videntur, docti fiant. Vt ſciant homines opera, ad quæ aſſumuntur, non eſſe ſua; ſed Dei. Quis non mirabitur Deum, qui Moyſen mittit hominem balbum, vt munus oratoris exerceat coram rege Pharaone: & quòd paſtorem ouium conſtituat in ducem populi ſui? Cogitaui ſæpiùs quare Deus paſtores in reges & piſcatores in principes Eccleſiæ commutanit? Pondera attentè quæſo ſingulas hominum artes & officia, & videbis nullum eſſe artis genus his duobus laborioſius, aut vbi maior cura & diligentia requiratur, nam paſtores & piſcatores in maximo ſemper verſantur periculo. Paſtor enim ferè ſemper oculis ſuis nullam dat quietem, ſemper vigilat, vix in toto menſe mūdam ſubuculam induit. Sic piſcatores ſemper nudi, in vigilijs & laboribus ambulant. Vt igitur principes, reges & paſtores ſcirent ſe non ad requiem, non ad voluptates; ſed ad labores & vigilias eſſe aſſumptos: hos inter cæteros eligere curauit, vt Moyſen, Dauidem, Petrum atque Andream, Iacobum & Ioannem. Quid autem Petrus & cæteri fecerint, poſtquam Chriſtus hæc dixit Petro audi.

Exod 3. Quid Deus exigat officium Prælatorum.

Et ſubductis ad terram nauibus relictis omnibus ſequuti ſunt eum. Mirabile quidem eſt, vt continuò omnia reliquerint nulla facta mora. Vnde ſerui Dei ſimiles ſunt Angelis qui citiſſimi ſunt. Qua de cauſa Spiritus ſanctus venit in ſimilitudinem venti, & ſimilitudinem ignis, & linguæ, quibus omnibus nihil eſt mobilius, velociùs, & faciliùs. Vbi enim ſpiritus venit, facilè mouet, & continuò facit cuncta relinquere. Quod eleganter dicit Dauid in Chriſti perſona: *Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.* Quaſi dicat, Statim vt audiunt, obediunt. Magdalena ſtatim vt audiuit, ad Chriſtum venit, lachrymas fundens. ¶ Obſerua quòd in hac vocatione ſanctorum Apoſtolorū habuit ſe Chriſtus, vt mare eum conchis, quæ in littore remanent in ipſius maris receſſu, quæ radijs ſolis ipſas influentibus aperiuntur, & ſtatim concreſcit humor cryſtallinus & generantur Margaritæ. Sic iſti diſcipuli tanquam clauſæ conchæ erant in mari, ſimplices & ignorantes, qui nec prima rudimenta didicerāt: & cùm ita eſſent clauſi, ſol iuſtitiæ Chriſtus Redemptor noſter in eos tanta vi ſuos radios immiſit, vt aperiret eis mentes vt illum cognoſcerent, & voluntates, vt illum amarent. Cumque ita eſſent aperti vt conchæ, in animas eorum reuerberauit; & fidem infuſam dedit, & multa alia dona & beneficia: ita vt pretioſiſſimi lapides, & Margaritæ maximi valoris effecti manerent, & tales, vt in ſacto collegio Apoſtolorum primas obtinuerint ſades. Cùm verò ait, *relictis retibus,* prædicatores admonet, vt relictis negotijs ſæcularibus, ſe totos diuini verbi prædicationi tradant.

Vers. 11. Actor. 2. Pſal. 17. Luca 7. 27.

Expende autem, quòd hæc mundi renunciatio Apoſtolorū non fuit perfecta, nam non reliquerūt, quæ poſſidebant, iterum ad ea non rediturì: quia Chriſto non adhæſerunt modo, niſi per aliquod tēpus; quia poſtea reuerſi ſunt ad naues. Atque ideò ait quod *ſubduxerunt* eas. Nam illa vocatio, de qua loquitur Matth. in c. 4. alia ab iſta fuit: quia hic non dicit, vt eum ſequantur, ibi autem inquit, *ſequimini me.* Et etiam non ſimul omnes vocauit, ſed priùs Petrum, & Andream, & procedens inde, vocauit Iacobum & Ioannem. Quapropter aduerte, quod 28.

Apoſtoli ter à Chriſti vocati.

Iſti Apoſtoli ter vocati ſunt à Chriſto. Prior voca-
tio fuit ad ſolam Chriſti cognitionem,& hanc ſcri-
Ioan. 1. bit Ioannes, cum Andreas vocauit Petrum,& Phi-
lippus Nathanaēlē. Secunda vocatio fuit ad renun-
ciationem ſæculi, ſed non perfecta: & hæc eſt quam
nunc deſcribit Lucas, cùm ait, quòd *relictis omnibus
ſequuti ſunt* Chriſtum. Tertia vocatio fuit perfecta,
cùm Apoſtoli omnino reliquerunt omnia, & Chri-
ſto adhæſerunt per totam vitam, nunquam ad ea
Matth 4. redituri quæ reliquerant. Hanc vocationem tradit
Matthæus, & ſolet hæc tertia vocatio cani in feſto
Andreæ Apoſtoli in ſancta Eccleſia. Non ergo le-
uitatis ſunt arguendi Apoſtoli in ſequendo Chri-
ſtum; quia iam illum cognouerant, & loquuti fue-
rant, & miracula viderant, & prædicantem audie-
rant, & poſt hæc omnia eum ſunt ſequuti.

Vers. 12. *Et factum eſt cùm eſſet in vna ciuitatum, & ecce vir
plenus lepra, & videns Ieſum, & procidēs in faciem ſuam,*
De le- *rogauit eum dicens.* Non ſeruat Lucas ordinem hiſto-
proſo. riæ: quia hæc curatio leproſi fuit ſtatim poſt ſer-
monem Domini habitum in monte, vt Matthæus
enarrat. Nam *videns Ieſus turbas aſcendit in montem:*
& ibi turbis prædicauit: *Beati pauperes ſpiritu*, &c.
Cumque ſermoni finem imponeret, deſcendit de
monte & abijt in Capharnaum & in montis de-
ſcenſu antequam ingrederetur Capharnaum, fuit
illi obuiam hic leproſus, & in itinere curauit eum.
Quapropter cum audis hîc Lucam dicētem, quòd
erat Chriſtus in vna ciuitatum, intellige Caphar-
naum: & tamen nondum ingreſſus erat Caphar-
naum; ſed in itinere propè Capharnaum; quia le-
proſi ex Domini præcepto non poterant eſſe intra
ciuitates, ſed extra muros.

29. Ad mores autem componendos hinc diſcamus,
quantum Deus deteſtetur peccatum & peccato-
rum immunditias, quas homo inuitus patitur, vt
Num 5. eſt lepra. Admonentur etiam rectores ciuitatum,
vt homines peſtiferis morbis contactos expellant
à ciuitatibus, & meretrices, quæ in medijs ciuitati-
bus domicilia habent, ne ſuis malis exemplis & de-
prauatis moribus alios coinquinent. ¶ *Secundò*, ex-
pende Chriſti Saluatoris noſtri benignitatem, qui
poſtquam in monte turbas docuit, nunc deſcendit
vt leproſum curet: cæteriſque medeatur infirmis.
Ab altitudine montis, & in ſublimitate ſermonis,
deſcendit mundi Saluator, vt egenos curet, atque
illis ſubueniat. Vnde regius Vates in Pſalmo ait,
Pſal. 112. *Quis ſicut Dominus Deus noſter qui in altis habitat, &
humilia reſpicit in cælo & in terra?* Ex altera parte
miratur Dauid magnitudinem & excellētiam Dei;
ex altera parte prouidentiam & curam, quam et-
iam de rebus infimis habet. Formicam adiuuat
Dominus, vt ver ſuum compleat, & perficiat. Sic
poſtquam perfectis loquutus eſt in monte; nunc
ad leproſos & infirmos deſcendit. ¶ *Tertiò*, huius
leproſi humilitatem & reuerentiam, quam erga
Chriſtum habuit, conſidera, quia procidit in fa-
ciem ſuam & adorauit. Flectere genua, nudare ca-
put, inclinare corpus, & aliæ cultus diuini cære-
moniæ non diſplicent Chriſto: imò eas approbat.
Quare iſti impij neochriſtiani hæc contemnunt?
30. ¶ Denique perpende quod non expectauit, vt
Chriſtus veniret ad locum vbi ipſe erat, vel alio di-
uerteret; ſed ſtatim in itinere obuiam illi fuit, &
ſalutem petijt: ne poſteà forſitan, ſi moram faceret,
eum non inueniret. Docemur, ne Chriſtum tranſire
permittamus, ſed ſtatim, vt ad domum animæ no-
ſtræ peruenerit, illum detineamus, & inuocemus:
ipſius auxilium implorantes. Vnde in Eccleſiaſtico
dicitur. *Non tardes conuerti ad Dominum & ne differas* Heſter 15.
de die in diem: ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore Eccleſ. 5.
vindictæ diſperdet te. Sed quid ad Chriſti pedes orat
leproſus?

Domine ſi vis, potes me mundare. Eius maieſtatem 31.
confeſſus eſt, dicens, *Domine in ditione tua cuncta ſunt* Petitio
poſita, & non eſt qui tuæ poſſit reſiſtere voluntati: quo- leproſi
niam Dominus vniuerſorum tu es. Eius etiam poten- quā perfecta.
tiam fatetur, dicens: *Si vis, potes.* Ac ſi diceret. De Vide Am
poteſtate non dubito: ſed de voluntate. Non quia broſ. lib.
tuum non ſit ſemper miſereri: ſed quia ego non 1. cap. 1.
ſum dignus tua miſericordia. Non dicit, ſi Deum
obſecraueris, curabis me: ſed *ſi vis.* Nemo eſt qui
voluntati tuæ poſſit reſiſtere. Ideò Dauid: *Vita in* Pſal. 29.
voluntate eius. Et Paulus Romanis ait: *Voluntati eius* Rom 19.
quis reſiſtet? Et Salomon: *Subeſt tibi cum volueris poſſe.* Sap. 12.
Et iterum: *Vitæ & mortis habet imperium.* Non eſt in Sap 16.
medicorum poteſtate priſtinam valetudinem quā-
do volunt infirmo reſtituere: tu autem ſi volueris
mundare, poteris; nam ſubeſt tibi cùm volueris
poſſe. Ex quibus aliquibus viſum eſt, huius leproſi
fidem maiorem fuiſſe quàm Centurionis, qui Cen-
turio credidit Chriſtum poſſe curare ſolo verbo;
iſte autem ſola voluntate, quod maius eſt. Centurio Matth 8.
quaſi cum termino verbi petijt curationem ſerui
ſui, iſte totum Domino commiſit, tanquàm ſapien-
tiſſimo mundi gubernatori, qui rectè ſciebat, quid
cuique expediret. Merces & retributio ſpiritualis
quam dedit medico ſpirituali, fuit oratio fide ple-
na. Priùs tamen quàm ſanet, mercedem hanc po-
ſtulat. Totum diuinæ diſpoſitioni ſe ipſum com-
miſit. *Domine ſi vis.* Quis enim *poteſt facere mundum,* Iob 14.
de immundo conceptum ſemine? Nonne tu qui ſolus es?
Non audebat Dominum pro ſanitate rogare. Eo-
dem modo Magdalena & Martha fecerunt, mit-
tentes nuntium ad Chriſtum, & dicentes: *Ecce quem* Ioan. 11.
amas, infirmatur. Non rogant vt ſanet, ſed ægrum
demonſtrant, vt ipſe faciat quod voluerit. Sic &
Mardochæus: *Si decreuerit ſaluare nos, continuò libera-* Heſter 13.
bimur. Sic & Chriſtus poſtquam in oratione infir-
mitatem naturæ humanæ oſtendit, ſubiungit quid
eſſet in oratione præcipuum, & quod omnino ipſe
volebat: *Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.*
¶ *Domine* (inquit) *ſi vis.* Si vis, ait. Vtinam ſic tu
voluiſſes, ſicut ille vult. Si tu vis, volet etiam ipſe;
nam de ipſo ſcriptum eſt: *Vult omnes homines ſaluos* Matt. 26.
fieri. Non dubites niſi quòd quantum eſt in ſe, ipſe 1. Tim 2.
vult, cupit, & ardenter expetit tuam ſalutem; quod
autem ſupereſt, eſt, vt tu velis. O vtinam homo vel-
let cum Deo ſe componere, ô quàm magna & mi-
rabilia inciperet, & perficeret. Si nos bonum no-
ſtrum deſideraremus, vt ipſe Deus: multò meliores
eſſemus, quàm modo ſumus. Deus vult bonum no-
ſtrum ſalutem noſtram: ipſe rogat, ipſe ad poſtes
pulſat, ipſe paternis viſceribus ad conuiuium æter-
næ gloriæ nos inuitat; Nos verò, qui *dura* ſumus
ceruice, & incircumciſi cordibus Spiritui ſancto reſiſtimus. Actor. 7.
Nos ſumus qui nolumus. Vt autem ſcias quàm
prompta ſit Domini voluntas, vt velit noſtram ſalu-
tem, & quàm promptus ſit, vt nobis ſubueniat: non
moras fecit, nec ſalutem diſtulit de die in diem, ſed
ſtatim adiuuit. Atque ideò ſubditur: Vers. 13.

Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo. Mun- Vide Ambroſ. l. 5.
dare. Poterat ſola voluntate, aut verbo curare; ſed in Luc.
cum tetigit. *Primò*, vt ſciamus omnem ſalutem no- cap. 5.
ſtram

Quare Christus tangat leprosum. ſtram ad nos, venire per aſſumptam humanitatem; quia humanitatem aſſumpſit, per eam operatus eſt: & in operãdo, modo humano ſe habuit. Fuit enim contactus manus ſuæ virtute plenus Sic infrà ait
Luca 6. Lucas: *Omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus*
Matth.6. *de illo exibat & ſanabat omnes.* Et Matthæus: *Quot-*
Matth 9. *quot tangebant eum ſanabãtur à quacumque infirmitate.* Sic mulier illa, quæ ſanguinis fluxum patiebatur, ſtatim vt tetigit *fimbriam veſtimenti eius* ſanata eſt. *Secundò*, tetigit eum, vt fiduciam nobis daret accedendi ad eum, & omnem occaſionem trepidatio tolleret. Nemo ſit qui timeat, omnes accedant ad ipſum. Non horret Chriſtus noſtram lepram & putredinem, ſed excellentiori modo, quàm pater
Pſal.102. miſeretur filiorum, nobis ſuccurrit: *quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum.* ¶ *Tertiò* tetigit, vt doceret nullum proximum tædio aut faſtidio nobis eſſe debere, quàm grauidus infirmitatibus & peccatis ſit coinquinatus: ſed benignè proximum eſſe tractandum, & Chriſtiana charitate & pietate cum illo agendum. Magna quidem & admiranda fuit hæc benignitas Chriſti Saluatoris noſtri. Si Phariſæus aliquis eſſet, protinùs oculos & facie à leproſo diuertiſſet: & vociferans ſtatim præciperat hanc abominationem de medio tolli, & leproſum foras trudi. Propriam iuſtitiam nimis diligebant, & mirum in modum ſibi ipſis placebant. Chriſtus benignè ſuſcipit & manu tangit, in quo indicat paratam auxiliandi voluntatem. Porrò Chriſtus tangendo leproſum omnibus dictum voluit; ſe verbo ſuo & ſpiritu omnes animorum morbos poſſe curare & propellere. ¶ Docuit etiam per hoc diſcipulos ſuos noſque omnes, coram quibuſcumque hominibus ruſticum pudorem eſſe deponendum, licet grauiter & turpiter peccauerimus: modo facti nos pœniteat, & veniam imploremus. Quaſi Chriſtus dicere voluerit diſcipulis ſuis: Videtis me tangere leproſum, quem vnico verbo ſanare poſſem? Sed veſtra id cauſa facio, vt vos diſcatis quid vobis faciendum ſit. O illuſtre exemplum & omni laude digniſſimum? Etenim ſi Chriſtus, *qui ſolus*
2.Cor.8. *diues erat, propter nos factus eſt egenus*, ſeque miſeriæ & inopiæ noſtræ conſortem fecit, ita vt nec infirmi & abiectiſſimi hominis eum puduerit, nec à ſe abegerit: quantò cum maiori ratione nobis pauperum infirmorum, infirmorumque hominum nihil faſtidij eſt ſuſcipiendum, qui ſumus ipſi miſeri, egeni, & infirmi, quippè in multis peragendis rebus aliorum hominum auxilio indigemus? Si Chriſtus,
1.Petr.2. qui ſolus à peccatorum lepra mundus erat, non horruit infirmum tãgere: quantò magis ipſius diſcipuli facere id deberent, quos ipſe Chriſtus à peccatorum lepra mundos reddit: imò eos, qui peccatis adhuc obnoxij ſunt, aut in peccata quotidie prolabi poſſunt, docet non alios homines morbo ſpirituali laborantes deſpicere, deſerere ve: ſed omnem adhibere operam vt in ſanitatem reſtituantur.

33. Obſeruandum denique eſt, quòd quamuis Do-
Leuit.13. minus præceperit in lege, ne quis tangeret leproſum, hoc fuit, ne contaminaretur. Si quis autem tangeret mortuum aut leproſum, & non ſolum non contaminaretur, ſed illum curaret, non eſſet legis violator: quia ceſſabat in tali caſu ratio legis. Chriſtus non ſolùm quia Deus erat, non ſubdebatur legi; verùm quamuis Deus non eſſet, ſed purus homo, cum tam ſanctus eſſet, non modo non à lepra contaminaretur, nedum faceret contra legem tangendo illos, ſiquidem ſuo tactu illos ſanabat. Nam præceptum tantùm obligabat eos, qui maculabantur. Similiter etiam erat prohibitum nequis tange- Num.19.
ret mortuum: & nihilominus Helias & Eliſæus ſu- 3.Reg.17.
per mortuos incubuerunt, & non fecerunt contra 4 Reg 4.
legem. Magis enim attendendum eſt ad rationem legis, quàm ad verba legis. Intentio enim legiſlatoris eſt lex viua. Cauſa autem propter quam prohibebatur tactus leproſi erat, ne inficeretur ſanus. Dominus autem non poterat maculari, ſed tactu ſuo fugabat ſordes & lepram: ideò potuit tangere, & tangendo non fecit contra legem neque illam ſoluit. Cùm autem tetigiſſet eum, dixit illi hæc duo verba:

Volo Mundare. Dixerat leproſus: *Domine ſi vis*: ad 34.
quem Chriſtus reſpondit: *volo.* Dixerat præterea, *poteſ me mundare*; ad quod per verbum imperatiui reſpondit Chriſtus: *Mundare.* Sic cùm Thomas dixit, *Niſi videro in manibus eius fixuram clauorum*, &c. Dominus autem ei apparuit hæc omnia oſtendit, & aſpectum, & digitorum intromiſſionem, & manus, fidei mentionem fecit, dicens: *Infer digitum tuum & vide manus meas*, &c. Sic nunc fecit cum leproſo iſto. In quo nobis documentum dedit, vt in reſponſis dandis circumſpectè & accuratè agamus. *Volo* itaque ait: *Mundare.* Voluntas Dei fuit mundare illum. Vnde Ezechiel: *Nunquid voluntas mea eſt* Ezech.18
mors impij, dicit Dominus? Ac ſi dicat; Non vtique; ſed vita eius. Quocirca quilibet Chriſtianus hoc verbum infixum ſemper cordi ſuo habere debet, eiuſque meminiſſe quod Chriſtus dicit, *Volo. Mundare.* Si aliqua afflictio, anguſtia, aut peccatorum pondus te angit, & in deſperationem præcipitem agere conatur; hoc Chriſti verbum firmiter apprehende, eique firmiter inhære, & eripiet te. Etenim cuiuſuis hominis conſciẽtiæ afflictæ iucũdius quidpiam eſſe non poteſt aut alacriùs, quàm hoc verbum quod Chriſtus dicit: *Volo. Mundare.* Huc pertinet & alia multa ſcripturæ diuinæ loca, vt ſunt illa verba Ezechielis: *Nolo mortem peccatoris.* Et Hiere- Ezech.18
miæ: *Ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis.* Et Hiere.29.
illud Pauli: *Deus vult omnes homines ſaluos fieri.* Et il- 1.Tim.2.
lud Chriſti: *Omne quod venit ad me, non eijciam foras.* Ioan 6.
Hæc eſt voluntas patris mei. ¶ Secundò verbum II.
hoc, conſolari & animum præbere poteſt aduerſus temporales afflictiones; nam idem eſt atque id quod in Pſalmis dicit Dominus: *Inuoca me in die tribula-* Pſal.49.
tionis, & eruam te. Et rurſus: *Clamabat ad me, & ego* Pſal 90.
exaudiam eum: cum ip ſo ſum in tribulatione; eripiam eum, & glorificabo eum. ¶ Tertiò, hoc verbo quiſ- III.
libet Chriſtianus animum ſuum munire confirmareque poteſt in tempore perſequutionis & omnium aduerſitatum. Hic namque dicit Chriſtus; *volo*, id eſt, me ita volente in hunc morbum incidiſti. Sic etiam Dauid ait, Dominum aliquãdo iraſci; & tamen nihil aliud vult, quàm vitam eſſe in voluntate eius. Id autem ſolùm ob noſtram vtilitatem Pſal.29.
facit: nimirum ne nobis ipſis, ſed Deo eiuſque gratiæ fidamus, Ideoque Paulus ait, *Vt reformemur in* Rom.12.
nouitate ſenſus noſtri, & probemus quæ voluntas Dei bona. Nam cum nos affligit nihil aliud quærit, quàm vtilitatem & ſalutem noſtram. Hoc etiam canit aptè Dauid: *Bonum mihi, quia humiliaſti me.* Ex his igitur Pſal 118.
igitur perſpicuum eſt quantum ſolatij hoc vnicum Chriſti verbum, *volo*, ſecum afferat; per hoc enim nobis ſpondet ſe ſemper ſubuenturum nobis in omni neceſſitate temporali & corporali.

Et ten-

35. *Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo.* Non eſt vllum medium inter opus Dei atque præceptum: quia ſimul cum præcepto coniungitur opus. (Pſal. 148.) *Ipſe enim dixit & facta ſunt.* Voluntas ergo eius poteſtas eſt. Prætereà iſtæ operationes Chriſti erant miraculoſæ: miraculũ autem in inſtanti fit. Ideò non mirandum quòd ſtatim hoc fieret, quia Deo proprium eſt in inſtãti agere. Etenim celeriùs hic natura Deo ceſſit, quàm Euangeliſta potuerit exprimere. Hoc modo etiam Deus in ſpiritualibus feſtinat, reum à tormento conſcientiæ abſoluere, quaſi plus eum magis diſcruciet compaſſio miſeri, quam miſerum afflictio ſua. In quo tu id debes aduertere, vt in negotijs ſalutis animæ tuæ feſtines omni ignauia & pigritia ſemota. (Eſaia 58.) Vnde Dominus: *Frange eſurienti panem tuum & egenos vagóſque introduc in domum tuam,* &c. & ſequitur: *Tunc erumpet quaſi mane lumen tuum & ſanitas tua citiùs orietur.*

Vers. 14. *Et ipſe præcepit illi, vt nemini diceret.* Hoc eſt, Nemini dicas quomodo te curauerim, quouſque abeas ad ſacerdotes. & tunc poteris dicere cui volueris. (Vana gloria fugienda, maximè nouellis.) Docet etiam hoc facto mundi Saluator, vt vanã mundi gloriam fugiamus, nec laudes hominũ deſideremus. Magna cura ſemper habenda eſt, vt quam virtutem exercueris, nemini propales, præcipuè ſi tyrunculus es in Dei obſequio. Quãdo aliquis pictor eſt in ſua arte peritus, facilè & dexterrimè hominẽ nudum depingit ſuis omnibus perfectionibus, ſuis omnibus venis & neruis: nec turbatur etiamſi pingat coram alijs hominibus. At ſi artem pingendi diſcere incipit, & nouus in arte eſt pictor, docent illum vt veſtem depingat & clauſus intra parietes, vt à nemine videatur, ne vel hoc in cauſa ſit, vt veſtem vel imaginem perdat. Sic ſimiliter, qui iam ſe Domini obſequio tradiderũt, quique in domo Dei veterani ſunt milites, & perfectionem maximam conſequnti; in quocumque loco, in plateis & in publico orare poſſunt, nec inde vanam gloriam ſibi comparant: nam hi iam ſuas domuerunt paſſiones, & laudes hominum ſub pedibus poſuerunt, & omnes mundi vanitates. At qui noui ſunt, quique Deo incipiunt ſeruire, non nudè pingere debẽt, nec opera ſua in publico facere, ſed in ſecreto ne ab alijs videantur. (Matth. 6.) Vnde Dominus: *Intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum:* (Matt. 13.) nam ille qui inuenit theſaurum in agro *abſcondit eum.* Occultè inuenit, & occultè emit, & occultè fodit. Ne in publicum oſtentes id quod habes, vt fecit Ezechias, qui theſauros ſuos manifeſtauit: (4. Reg. 20.) atque ideò punitus eſt. Tyrunculi, qui ſtatim ſuam virtutem oſtẽdunt, ſunt tanquam Amygdalus, quæ florem citò emittit, & currens ventus ſecum vehit. Decet morum imitari, quæ cum ſerò emittat flores, non gelidi efficiuntur. Agricolæ in hyeme cum gelu lætantur: nam terram coagulat & radices triticum emittit. Sic natura prouidit, vt non eſſet in manu & poteſtate mulierum parere: nam ſi quando ipſæ vellent, parerent; vtique multa monſtra emitterẽt, atque ita aliæ ſpatio vnius menſis parerent, aliæ duorum. Atque ita opus eſt vt virtus elaboretur, & ſit ſicut fœtus in vẽtre abſcondita & ſecreta, ne inanis gloriæ vẽtus ſecum rapiat. Opus eſt, tempus, velut mulier, expectare. Hac de cauſa mittit Dominus gelu, tempeſtates, & labores ſanctis & ſtudioſis viris, ne gelentur: vt vel ita coaguletur terra & vt profundas radices emittat: ne inanis gloriæ vel adulationis ventus eam poſſit lædere. (Ezech. 1.) Legimus in Ezechiele, quod vnumquodque ſanctorum animalium habebat *quatuor alas;* quarum duæ erectæ erant alterius ad alterum: *duabus* verò reliquis *tegebant corpora* ſua: vt ſignificetur, quòd habebãt alas ſurſum erectas ad rectitudinem & charitatem: alijs verò duabus ſe tegebant, vt oſtendatur, quòd ſi in alios beneficia contulerimus, & ſanctis virtutibus vacamus, inanis gloria ſit fugienda. Eſt namque diabolus ſimilis pauonĩ, qui oua gallinæ ſuæ quærit vt frangat, & comedat: vt liberiùs libidini vacet: ſed gallina oua abſcondit, & ſeruat. Sic quia diabolus bona noſtra conatur à nobis auferre: nos illa per humilitatem abſcondamus, iuxta illud Matthæi: *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* (Matth. 6.) Qui iter faciunt, ſolent ſecum duas crumenas ferre: quarum alterâ monetam auream ferunt & argenteam, & hanc ſemper ducunt abſconditam: alterâ verò minoris valoris monetam concludant, & hanc in hoſpitijs manifeſtant hoſpitibus, ne à latronibus capiantur & diripiantur. Ita abſcondita debet eſſe virtus, vt ſiniſtra manus neſciat quid faciat dextera. Nam cùm Chriſto omne peccati genus contrarium eſſet, nihilominus tamen opera ſua abſcondebat: quando verò Dei honorem decebat, vt de eis loqueretur, id faciebat magna modeſtia: vt vel hoc doceret, nos non hominibus, ſed Deo debere placere. Vnde diſcipulis Ioannis non dixit: *ite & dicite Ioanni* quæ ego feci: ſed (Matt. 11.) *quæ audiſtis, & vidiſtis.* Et dæmoniaco illi, à quo legionem dæmonem expulerat, non dixit: *narra* quæ tibi feci; ſed *narra quanta fecit tibi Deus.* (Luca 8.) Quædam opera taceri iubebat, velut hoc, & reſurrectionem filiæ Iaïri Archiſynagogi: in alijs verò, quæ manifeſtari iubebat, non ſuam gloriam cupiebat, ſed æterni patris: quæ omnia cognoſces, ſi videris & attenderis modeſtiam, quæ manifeſtarĩ iubebat. Sic nos illa opera, quæ ſpecialis ſunt ſupererogationis, vt mentales orationes, ſecretum cilicium, & alia huiuſmodi, abſcondere debemus: in alijs verò, quæ publicè facimus, vt audire ſacrum, eleemoſynam erogare, vel alia ad quæ nos tenemur, hæc manifeſtare debemus: intentio autem ſancta debet eſſe & ſecreta, vbi ſolus Deus laudetur & honoretur tanquam auctor ipſius operis; non autem homo, qui vile inſtrumentum eſt ſuæ gratiæ. Ideò Dominus: *Luceat lux veſtra coram hominibus: vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* (Matth. 5.) Quamuis opus publicum ſit; tamen intentio ſit, vt ſolus Deus ibi honoretur & laudetur. De alijs verò operibus ſupererogationis ait: *neſciat dextera tua, quid faciat ſiniſtra.*

Sed vade & oſtende te ſacerdoti. Præceptum erat in 36.
lege, leproſis, vt quamuis ſanarentur, ne ſe cum alijs coniungerent abſque iudicio & ſententia ſacerdotum: & quando hæc non adimplebant, tanquam tranſgreſſores legis puniebantur. (Vanæ rationes & pulchra documẽta, quare Chriſtus leproſum iam mũdatum ad ſacerdotes miſerit.) Ideoque Chriſtus voluit vt leproſus ad ſacerdotes tenderet. Primò propter ipſum leproſum: nam ſi in domum ſuam ſe conferret, quamuis iam mũdatus eſſet, tanquam in trangreſſorem legis animaduerteretur, ſi eum accuſarẽt: quod quidem moleſtum atque prolixum eſſet negotium. (Leuit. 13. & 14.) Vult itaque Chriſtus, breuiter illum mittere nec differre negotia, vt multi aduocati nunc faciunt & iudices & procuratores regis: qui ſerò vel nunquam lites tractantes, in domos mittunt iam peracta lite. Chriſtus ſtatim ſanat I.
illum. Quod autem nunc præcipit, eſt, vt breuiùs

ſuum

ſuum negotium conficiatur. Sic filios Zebedæi pe-
tentes dextram & ſiniſtram cito expediuit, dicens:
Matt.10. *Neſcitis quid petatis.* Nulla facta mora ſententiam
protulit: nec ad alios miſit, nec diſtulit tempus, nec
paſſus eſt vt menſes vel annos in petitione conſu-
merent. Et in cruce pendens grauiſſimè cruciatus,
& acerbiſſimis contumelijs affectus, & morti pro-
ximus, rogantem audiuit, eique ſtatim reſpondit:
Luca 23. *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Quæ, obſecro, maior
in abſoluenda petitione poterat eſſe diligētia? Hoc
docuit Ioſaphat in oratione quam habuit ad eos,
2.Par.19. quos iudices conſtituerat. *Videte* (inquit) *quid faci-
tis: non enim hominis exercetis iudicium ſed Domini: &
quodcumque iudicaueritis in vos redundabit. Sit timor
Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite.*

37. Secundò hoc fecit Chriſtus, vt doceat, quod
II. quamuis mundi ſimus à lepra peccati, ex noſtra
Contrà parte aliquid eſſe elaborandum, vt gloriam conſe-
eos, qui quamur. Etenim ſunt multi qui ſtatim abſolutio-
acceptā nem peccatorum in confeſſione impetrarunt, vide-
abſolu- tur illis, nihil iàm ſupereſſe faciendum; atque ita in-
tione cauti & improuidi viuunt: quò fit vt in priora pec-
peccati, cata relabantur faciliter. Opus eſt, vt te in ſanctis &
non cu- bonis operibus exerceas, etiamſi à lepra peccato-
rāt vltrà rum ſis mundus. Nam ſi nobilis aliquis vir regem
de ſatiſ- grauiter offenderit, talia opera & obſequia illi præ-
factione, ſtare poteſt, vt non ſolùm condemnatione culpæ
dignus ſit, ſed etiā magna cùm hoc accipiat à rege
beneficia: at ſi obſequia non tanta atque tam egre-
gia fuerint, vt ad hæc ſufficiant; veniam illi offenſæ
2.Reg.14. dabit, & in leue aliquod exilium mittit. Sic Dauid
etiamſi Abſaloni pepercit; at non paſſus eſt, vt fa-
ciem ſuam videret. Hoc modo Dominus per con-
tritionem, offenſionem remittit & gratiam donat.
Talis etiam ac tanta poteſt eſſe contritio, vt non
ſolùm det gratiam, ſed gloriam etiam ſine alia pœ-
na. Sed ſæpiſſimè quamuis gratiam donet, nō vult,
vt peccator regiam aulam ingrediatur, id eſt, in cœ-
lum, ſicut Abſalon; niſi priùs pœnitentiam egerit
operibus pœnalibus, ieiunijs, & alijs pijs operibus,
vt immunis & liber ab omni pœna regis cœleſtis
faciem videat. Fieri poterit, vt mundus ſis à lepra
peccatorum, & gratiā te habere; nihilominus cum
his non ingredi cœlum. Priùs purgatorium tranſ-
iturus es, niſi in hac vita omnis tibi remiſſa fuerit
pœna. Quocirca opus eſt, in hac vita pœnitentiam
agere, etiamſi ſanus ſis & Dei amicus. Vnde Chri-
ſtus huic præcipit laborare, & vt obediat: nam et-
iamſi ſanus ſit à peccato, hoc non ſufficit, niſi etiam
pœnitentiam egerit.

38. Sed id attende, nam etiam quamuis nobis præ-
cipiat, vt aliquid faciamus, parum id eſt, & nullius
laboris, ſi cōferatur cum retributione. Quid magis
horrendum, quàm lepra? & quid nobilius, quam
ab ea mundari? Ob hoc igitur atque tam magnum
beneficium parum laboris leproſo commendat,
ſcilicet, vt ad ſacerdotes abeat. Sed quis dicere aut
explicare poterit, ea quæ in cœlo habebimus? An-
gelorum choris intereſſe, beatiſſimis ſpiritibus aſſi-
ſtere, vultum Dei clarè cernere, &c. Et quid præci-
pit, niſi vt vadas ad ſacerdotem? Certè præcepta
Matt.11. domini grauia non ſunt. Etenim ipſe ait: *Iugum
meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Parum præcipit, &
multum promittit.

III. Tertiò mittit hunc ad ſacerdotem, quia officium
ſacerdotis erat diſtinguere *inter lepram & lepram*: ſi-
cut modo inter peccatum & peccatum. Neceſſe
eſt, vt ſacerdotes habeant ſcientiam & ſciant diſtin-
guere inter peccatum & peccatum. Sed prōh do- 39.
lor quot inſipientes, ignari atque inſcij in ſacerdo-
tium modo promouentur? Vnde dominus per Ma-
lachiam inquit: *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam* Malach.2.
& legem requirent de ore eius. Filij Heli Ophni & Phi-
nes *filij Belial, neſcientes dominum, neque officium ſacer-* 1.Reg.2.
dotum, miſera morte perierunt. Vide etiam quòd
cùm dominus in Leuitico de peccatis populo lo-
queretur, dixit (vt optimè diſſerit Origenes) *Quòd ſi* Orig. ho-
turba Iſrael ignorauerit, &c. quòd non dixit quando mil.2.in
loquebatur de expiatione ſacerdotis: nam loquutus Leuit.
de peccato pontificis, non addidit dominus, (*per ig-* Leuit.4.
norantiam) quia in eum ignorantia non debet cade-
re, qui electus & conſtitutus erat, vt alios doceret.
Sed de peccato Synagogæ dixit: *ſi per ignorantiam.*
Facit etiam ad hoc antiquum illud proloquium:
cæcus & claudus non ingredientur in templum. Sed iam 2.Reg.5.
vſque ad aras ingrediuntur, & vſque ad Epiſcopa-
tus cœci, claudi & leproſi, &c.

Quartò mittit leproſum ad ſacerdotem: vt ſa- IV.
cerdotes honoraret. Sic Paulus, quando contra 40.
Ananiam ſacerdotem loquutus eſt, ignorans eum
eſſe ſacerdotem, excuſans ſe, inquit: *Neſciebam, fra-* Actor.23.
*tres, quòd princeps eſſet ſacerdotum. Scriptum eſt enim:
Principi populi tui, ne maledicas.* Impius erat Ananias
& Eccleſiæ perſequutor; ſed Paulus cum bonore Exod.22.
dignum iudicat. Licèt aliqui ſacerdotes mali ſint;
tamen id cauendum eſt, vt nihil illorum honori de-
trahatur, eò quòd Chriſtum portant in manibus
ſuis.

Quintò ad ſacerdotem mittit leproſum, vt oſtē- V.
dat ſe non eſſe legis tranſgreſſorem. Ipſe enim ait:
Non veni ſoluere legem, ſed adimplere. Calumniaban- Matth.5.
tur Iudæi Chriſtum, eò quòd legem violaret: & Matt.12.
ideò ad ſacerdotem mittit tanquam legis obſerua- & Ioan.5.
tor; ne vel ſacerdotes exiſtimarent; Chriſtum ſibi & 9.
aſſumere, quòd ad eos pertinebat; atque ita anſam
haberent, vt aduerſus eum aliquid molirentur.
Quamuis à lege liber eſſet, tamen ne aliquem of-
fenderet, legi ſe ſubijcit, multaque faciebat, ad quæ
ipſe non tenebatur: & alia mittebat, quæ optimo
iure facere potuiſſet. Docet itaque nos ne ſemper
noſtra vtamur libertate; ſed aliorum quoque ho-
minum rationem eſſe habendam, ne à nobis offen-
dantur; ſicut Paulus ait: *Omnia mihi licent, ſed non* 1.Cor.10
omnia expediunt. Et rurſus: *Omnia ſunt munda mun-* Rom.14.
*dis: ſed malum eſt homini, qui per offendiculum mandu-
cat.* Item: *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non man-* 1.Cor.8.
ducabo carnem in æternum. Idipſum docet Chriſtus
hoc ſuo exemplo, dum ad vitandum offendiculum
leproſum ad ſacerdotem mittit, cùm illi non eſſet
neceſſum.

Sextò mittit ad ſacerdotem vt miraculum iſtud VI.
magis clareſceret, vt viderent omnes non præſti-
gium, ſed veritatem eſſe: quandoquidem ſacerdotes
nihil aliud iudicare poſſent, quàm hominem illum
verè à lepra eſſe mundum. Sic miraculum patefa-
ctum & omnibus notū fuit, & à ſacerdotibus tale
confeſſum. ¶ Præterea hoc in loco ad noſtrā eru-
ditionē obſeruandum eſt, multos nunc eſſe ſicut ſa-
cerdotes veteris legis, qui proximorū peccata iudi-
care & rectè diſcernere nouerūt: ſed ferè nullus eſt,
qui eis remedia adhibeat. Nō ſic Chriſtus, ſed quos
ſacerdos leproſos iudicat, ipſe mundos decernit.

Docet etiam locus iſte, vt poſt accepta à Deo VII.
beneficia illi referamus gratias, ne ingratitudinis Gratitudo.
(quòd

41. (quòd grauiſſimum peccatum eſt) arguamur: nam
cum leproſus iſte iam mūdus eſſet, & ſalutem con-
ſequutus: voluit Chriſtus, vt ſeſe Deo offerret. Vn-
Ezech.49 de Dominus per Ezechielem præcipit, vt qui tem-
plum ingrediebatur, *per aliam portam* egrederetur,
ne propitiatorio terga verteret, cùm à tēplo exiret:
quia qui eadem portâ regreditur, terga vertit pro-
pitiatorio. Sunt multi qui in ſuis anguſtijs & neceſ-
ſitatibus Deum quærunt, vt illis remedia adhibeat:
poſtquam autem deſideria ſua ſunt conſequuti, ter-
ga Deo vertunt, & illius penitùs obliuiſcuntur, im-
memores accepti beneficij. Vt qui aqua indigent,
præcipites in fontem vadunt, in eum oculos diri-
gentes: ſed iam bene potati, reuertuntur, terga ver-
tētes fonti. Sic multi in ſua ſiti & tribulatione fon-
Ierem.2. tem illum quærunt, qui de ſe ait: *Me dereliquerunt
fontem aquæ viuæ*: ſed iam liberati à periculo, terga
vertunt Deo & illum derelinquunt. Sic iſte lepro-
ſus Deum quæſiuit in ſua infirmitatem: & adepta
ſalute & munditia, ne ſtatim beneficij oblitus ad
ſua inquinamenta reuerteretur, præcepit illi Chri-
ſtus, vt ad ſacerdotes ad templum iret: vt doceat
nos, non obliuiſci beneficiorum Dei, ſed gratos
ſemper eſſe.

VIII. Docet etiam hæc hiſtoria proximos leproſos &
peccatores adducere ad ſacerdotes, vt ab eis vi-
deantur & iudicentur. ¶ Docet ſacerdotes non
ſeſe graues oſtendere; ſed è domibus & vrbibus ad
IX. ægrotos exire. ¶ Docet, non ad ſanctorum con
ſortium hominem eſſe admittendum, qui diu in
peccatis fuit: ne fortè ſanus apparens infirmus ſit,
& alios inficiat lepra ſua. Ideò hominem à lepra
ſanatum non ſtatim admittit ad aliorum conſor-
tium: ſed priùs vult à ſacerdote examinari, an bene
X. ſanus ſit. ¶ Docet etiam ſacerdotes, qui alios mū-
dos eſſe oſtendunt, mundi & ipſi vt ſint. Sic in Le-
uitico dicit Dominus multa, quæ ad munditiam
pertinent ſacerdotum. Audiant ergo illa ſacerdo-
Leuit.21. tes, vt mundi ſemper ſint. *Aſperges* (inquit) *mundus
ſuper immundam*. Licèt ſacerdotes noſtri in ſacra-
mentis mundent, quamuis ipſi ſint immundi: tamen
peccant, & in damnationem incurrunt. Sed ad con-
textum.

XI. *Et affer pro emundatione tua, ſicut præcipit Moyſes in
teſtimonium illis.* Hoc eſt, in accuſationem & cōdem-
nationem ſacerdotū. Cùm enim ſacerdotes Iudæo-
rum Chriſti doctrinam & miracula calumniaren-
tur, voluit, vt hoc miraculum eis eſſet in teſtimo-
42. nium: vt cognoſcant ſe iniuſtos eſſe & meritò ab eo
corripi. Cui ſimile eſt, quòd in Numeris legitur:
Num.17. *Refer* (inquit Dominus) *virgam Aaron in tabernacu-
lum teſtimonij, vt ibi ſeruetur in ſignum rebellionum filio-
rum Iſrael.* Et in alio loco dixit Moyſes: *Tollite librum
Deut.31. iſtum, & ponite in latere arcæ fœderis Domini Dei veſtri,
vt ſit contra te in teſtimonium. Ego enim ſcio contentio-
nem tuam & ceruicem tuam duriſſimam*, &c. Vide li-
brum legis poſitum *in teſtimonium*, vt ſiquis contra
legem faceret, liber ipſe ſui peccati eſſet teſtimo-
Matt.26. nium. Sic Chriſtus ait: *Prædicabitur hoc Euangelium
in teſtimonium omnibus gentibus.* Sic teſtimonium du-
ritiæ & infidelitatis ſacerdotum mittitur hic lepro-
ſus ad ſacerdotes. Et quemadmodum mundatus
conſtituitur Iudex immundorum ſacerdotum. Sic
Matt.12 in vniuerſali iudicio Regina Sabba erit contra Iu-
dæos, & Niniuitæ contra impœnitentes, & viri mū-
di aduerſus immundos: non quòd ſemper mundi
fuerint, ſed quia mundatorem quæſierunt, adora-
uerunt & miſericordiam impetrarunt, ſicut hic, de
de quo loquimur, leproſus. Hic leproſus damnabit
in iudicio hos ſacerdotes, qui tam apertis miracu-
lorum teſtimonijs credere noluerūt. Vtinam & tibi
idem non contingat. Multi namque eximij & egre-
gij prædicatores, quos audiſti, ſurgent contra te in
iudicio in teſtimoniū diuinæ miſericordiæ & con-
fundent te: quippè qui magnis obruti peccatis pœ-
nitentiam egerunt, atque miſericordiam cōſequuti
ſunt: *Tu autem ſecundum impœnitens cor tuum theſauri-* Rom.2.
zas in diem iræ & vindictæ. Teſtimonium etiam ad-
uerſus te proferet in die iudicij de diuina miſeri-
cordia mulier illa adultera, Magdalena etiam, & la- Ioan.8.
tro, & plures alij: & condemnabunt tuam obſtina- Luca 7.
tionem & duritiam. ¶ Diſce ex hoc loco, vt non XII.
omittas legis circumſtantiam, quantum tibi mini-
ma videatur: ſed cuncta etiam minutula ſeruare
memēto, quoniam nihil ſine ratione & diuino my-
ſterio traditum tibi eſt. Quemadmodū enim Do-
minus in donandis beneficijs omnes liberalitatis
circumſtantias obſeruat: ita te in referendis gratijs,
vult omnes grati animi ſeruare conditiones. ¶ Diſ- XIII.
cat etiam populus quòd tenetur miniſtros eccleſiæ
ſuſtentare, & dona offerre Deo pro ſuis peccatis:
Sic Dominus præcepit in Numeris offerri ſacerdo Num 18.
tibus; ſed pro opere tabernaculi. Sed ſacerdos, qui
animarum curam habet, & non operatur in taber-
naculo Domini, hoc eſt, qui in Eccleſia non mini-
ſtrat ſacramenta, nec populo ſeruit, nec paſcit gre-
gem: qua verecundiæ facie comedit bona paupe-
rum? Prætereà ſi ſacerdos ſciret ſe *populi peccata com-* Oſea 4.
edere (vt inquit Oſeas) fel eſſet eius panis, & non
deliciæ & voluptates. Porrò præcepit Dominus in
Leuitico, vt curatus à lepra, offerret duos agnos Leuit.14.
immaculatos & ouem agniculam abſque macula,
& tres decimas ſimilæ in ſacrificium, quæ conſper-
ſa ſit oleo: & ſeorſum olei ſextarium.

Perambulabat autem ſermo magis de illo, Hoc eſt, Vers.15.
fama & ſapientia Chriſti quotidie magis diffunde-
batur, cùm alter ad alterum id nunciaret, atque ſa-
pientiſſimè prædicaret Chriſti facta. Ideò factum
eſt quod ſubditur: *Et conueniebant turbæ multæ, vt au-
dirent eum, & curarentur ab infirmitatibus ſuis.* Non
quod omnes eſſent infirmi: quia plurimi ibant, vt
eum audirent: quia docebat, *tanquam poteſtatem ha-* Matth.7.
bens.

Ipſe autem ſecedebat in deſertū, & orabat. Non quòd Vers.16.
turba poſſet eum impedire, ſed vt doceret fugien- Oratio commē-
dam eſſe mundi conuerſationem, & hominum con- datur, &
ſortium, vt poſſis aptiùs Deo vacare. ¶ Præterea deſcribi-
verum hominem ſe oſtendebat orando: & exem- tur.
plum prędicatoribus dedit, non ita vacandum prę-
dicationis officio, vt obliuiſcantur ad contempla-
tionis quietem recurrere, & ad eleuandam in Deum
mentem. Etenim vtriuſque vitæ actiuæ & contem-
platiuæ actiones coniungi oportere in prædicatio-
ne aſtruit proprio exemplo. Sic in horto orans, ter
ſuos diſcipulos viſitauit: & eos ad vigilandum ſua-
ſit. Simul & illis prędicabat, & monebat, & patrem Matt 26.
æternum orabat. ¶ Docet ſuo exemplo vt mūdum
fugiētes, orationi vacemus. Nam oratio eſt quidam
aſcenſus, ſeu volatus animæ in hac vita viuentis vſ-
que ad Deum: eſtque quædam petitio, quam Deo
noſtro & regi noſtro offerimus; ob quam in terra
degentes in cœlis conuerſamur, & à diuina clemen-
tia & benignitate ampliſſimos theſauros conſequi-
mur. Venimus quippè in cognitionem ipſius, &
noſtram

n[illegible]ſtram & noſcimus nos puluerē eſſe & cinerem, ſi cum infinita ipſius maieſtate conferamur. Quanto que magis oramus, tantò maiorem cognitionem de ipſo attingimus; & dum maiorem cognitionem attingimus; tantò plus illum diligimus: & quantò plus à nobis diligitur, eò magis mundi amorem à nobis propulſamus. Ita Iacob in ſua oratione vocatus eſt *Iſraël*, hoc eſt, *videns Deum*, ob maximam cognitionem, quæ in ipſa oratione de Deo attingitur. *Claudus* autem factus eſt luctans cum Angelo, quia claudi ſunt viri contemplatiui in amore mundi. ¶ Docet etiam Chriſtus ne popularem captemus gloriam; & ne gentis multitudinem eo nomine ad nos alliciamus, ſed potiùs omni humanæ laudis vento ſpreto, ſoli Deo placere conemur.

Gen. 32.

43. Sed iam aliud inſigne miraculum, in quo Chriſtus clarè ſuam diuinitatem oſtendit, enarrat Lucas noſter, ita magnificum & egregium, vt hanc ob cauſam, ciuitatem & locum & ſingula explicet dicens:

[illegible] paralytico.

Vers. 17. *Et factum eſt in vna dierum & ipſe ſedebat docens. Et erant Phariſæi ſedentes, & legis Doctores qui venerunt ex omni caſtello Galilææ, & Iudææ & Hieruſalem, & virtus Domini erat ad ſanandum eos.* In primis notandum, quod locus vbi Chriſtus hoc miraculum fecit, erat domus Capharnaum, vt Marcus apertè teſtatur. Hanc ciuitatem vocat ciuitatem Chriſti Matthæus: dicens, quòd *transfretauit Ieſus & venit in ciuitatem ſuam:* eo quòd ibi ſæpè prædicauerat, & multa miracula fecerat. Quemadmodum enim Ieſus Bethlehem ſuo ortu nobilitauit, & Nazareth educatione celebrem & illuſtrem reddidit: & Ægyptum ſua fuga fœlicem fecit: ita Capharnaum frequenti prædicatione & miraculis adoptauit in patriam. Hanc non nominauit Matthæus, ſed vocat illam *Chriſti ciuitatem* quia audiebat verbum eius: Vt tu intelligas ex hoc, quòd quia hic populus Dei verbum audiebat, ſuus erat factus; tu autem cum id nolis audire alienus & extraneus factus es, iuxta illud: *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.* Et alibi *Oues meæ vocem meam audiunt.* In hoc cognoſcitur, quis ſub Chriſti vexillo ambulet, ſi aures præſtet, vel non præſtet ſuo verbo. Id autem quod ait, quòd *venerant ex omni caſtello Galilææ & Iudææ*, accipiendum eſt ſub diſtributione accommoda, vel hyperbolicè ad inſinuandum, quod ex plurimis caſtellis venerunt.

Marc. 2. Matth. 9. Ioan. 8. Ioan. 10.

Vers. 18. *Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre & ponere ante eum.*

44. Venerat Chriſtus nauigio à regione Genezareth & offerunt paralyticum. Hocne donum illi offertis? Hanc lepram? Iſtam putredinem? Cibus Chriſti ſuauiſſimus & iucundiſſimus eſt, conuertere peccatores; ideò offerunt ei hunc paralyticum; idque omnes offerre ei deberemus. Nam ſi nobilis aliquis vir infirmus eſt, & perdicem aſſatam comedere iuuat, ſtatim miniſtri & ſerui, qui ſuam ſalutem cupiunt, illam diligenter quærunt, & ei afferunt. Ita vult Dominus animas laſſatas, quæ ab vnguibus dæmonis ſint ereptæ. Chriſti oblectamentum & delitiæ ſuæ animæ ſunt, vt ipſe dicit, *Ego habeo cibum manducare; quem vos neſcitis.* Quod dixit ob animas, quas conuerſurus erat illorum Samaritanorum. Hoc dono iſti obſequium Chriſto præſtant, & hunc cibum nimis ſapidum mundi Redemptori offerunt. Ideò Dauid: *Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum.* Sic nos offeramus illi in donum animas noſtras peccatrices; vt eas comedat, & curet.

Cibus Chriſti ſalus noſtra. Ioan. 4. Pſal. 28.

45. Obſerua etiam quòd vt Marcus ait, à quatuor hominibus iſte paralyticus portabatur. Vbi diſcrimen inter ſeruos Dei & alios homines clarè agnoſces. Nam boni (vt erant hi portantes paralyticum) ſe inuicem adiuuant. Sic Paulus: *Quis infirmatur, & ego non infirmor.* Ideò conſulit dicens: *Alter alterius onera portate.* At mali non ad bonum faciendum ſe inuicem adiuuant; imò tanquam lapides, mali in quantum mali immobiles ſunt. Vnde de illis ſcriptura, inquit: *Fiant immobiles quaſi lapis.* Quatuor homines huic paralytico fuerunt adiutorio, vt ad Chriſtum tenderet, & vt ſalutem animæ & corporis conſequeretur: at nunc quatuor non inuenies, qui te ad Chriſtum ducant; imò bis ducentos, qui te ab eo ſemoueant, & in infernum ducant. Multos in mundo inuenies, qui te vias inferni facilè doceant, quique te adiuuent, vt celeriùs in infernum abeas; at paucos, vel nullos, qui te obſequium Dei doceant, & in eo adiuuent. Plurimos inuenies, qui te ad alearum & taxillorum ludum inuitent, ad conuiuia & bacchanalia, ad luxuriam & libidinem, & ad obſequium dæmonis: perpaucos verò, qui te in obſequium Dei adiuuent, aut alliciant. Imò inuenies, ſi incipis Deo ſeruire, qui tibi dicat, & ad aures diabolico ſpiritu canat: Ne modo hoc cures, quia hypocriſis eſt, &c. Nondum iniquus Siba finem verbis impoſuerat, *Non eſt nobis pars in Dauid*, cùm ſtatim omnis populus fuit eum ſequutus. Eodem modo cum Abimelech regnum Iſraël vſurpauit, in ſuum auxilium ſtatim habuit omnes vagos inopeſque, & populum Sichem. Sic etiam cùm perfidus Adonias regnum paternum voluit vſurpare (cum adhuc Dauid pater eius viueret) ſtatim in ſuum auxilium venerunt Ioab & Abiathar, qui magnates erant in regno. Ad malum plurimos fautores inuenies: quòd ſi in infernum præcipitare te volueris, non deerit, qui calcaria tibi admoueat. Vnde Dominus per Zachariam eis minatur, qui adiuuabant gentes in deſtructione Hieruſalem dicens: *Irâ magnâ ego iraſcor ſuper gentes opulentas: quia ego iratus ſum parum, ipſi verò adiuuerunt in malum.* Ad bonum verò non ſolùm non eſt qui adiuuet, ſed multi ſunt, qui impediunt: vt hic impediebat turba, de qua ſtatim dicemus.

Marc. 2. 2. Cor. 11. Galat. 6. Exod. 14. Pauci ſunt qui te ad Deum ducant, ſed infiniti qui ad diabolum inuitabunt. 2. Reg. 20. Iud. 9. 3 Reg. 1. Zach. 1.

46. Expende etiam quòd quatuor habuit hic paralyticus, qui eum adiuuarent in ſua ægritudine, quique ad Chriſtum ducerent; de quo ego non dubito, niſi quòd diues eſſet, nam pauper ſolus ipſe in cubili iacet, ſolus ſuam indigentiam patitur. Si diues infirmatur, à multis inuiſitur: ſi ei vel vxor vel filius moritur, omnes eum conſolantur: & ibi præſentes adſunt vt ſuæ triſtitiæ medeantur. Ioram qui rex erat, ſtatim cùm ægrotauit, venit ad eum viſitandum rex Ochozias. Etiam ad Ezechiam, qui diues erat, ſtatim vt in ægritudinem incidit, Merodach rex Babyloniæ nuncios miſit & munera. Ita diuitibus nunquam deſunt alij, qui in ſuis infirmitatibus munera tribuant, & eos conſolentur; at pauper ſi ægrotat, nec medicus eum inuiſit (quia pecuniam non habet) & omnes amici fugiunt, & faſtidiunt eum. Ægyptius ille, quia mancipium erat & pauper ſolus relinquitur cum ægrotaret; & moreretur vtique coactus fame & ſiti: niſi Dauid ei ſubueniret. O miſerum pauperem, qui in ægritudine

Diues ægrotus, ſtipatus miniſtris: pauperes infirmi, neglecti & ſolitarij. 4 Reg. 9. 4. Reg. 20. 1. Reg. 30.

dine ab omnibus ſolus relinquitur: in tribulatione & anguſtia non eſt, qui eum conſoletur. In labore & indigentia ab amicis non agnoſcitur: in periculis ſpernitur: & denique miſeram eius ſortem ſentio deplorandam, ſuper quem omnes labores & calamitates magno feruntur impetu.

Vers. 19. *Et non inuenientes, qua parte illum inferrent præ turba.* Turba impediebat aſcenſum ad Chriſtum. Sic
1. Eſdr. 4. in libro Eſdræ habetur, quòd *populus terræ impediebat populum Iudæ in ædificando.* Populus terræ, ſcilicet *qui terrena ſapiunt* & amant, impedit populum
Turba fugienda. Dei. Vnde Eccleſiaſticus ait: *Ne preces in multitudine, nec te immittas in populum.* Diſcamus ergo ex hoc
Eccleſ. 7. loco fugere turbam. Quocirca in Exodo dicitur:
Exod. 23. *Ne ſequaris turbam.* Vnde etiam in quarto libro re-
4. Reg. 7. gum legitur de quodam Principe Samariæ *conculcatum eſſe à turba, & interemptum in ingreſſu portæ.* Quando aliquis chirurgus vulnerato mederi vult, omnem gentem à ſe ſemouet, nec in platea illum curat: at ingreſſus cubile, ibi medicamina apponit: ita Dominus curaturus animam tuam, eam à multitudine populi ſegregat. Ita cùm Dominus ſurdum illum & mutum curare voluit (vt inquit Mar-
Marc. 7. cus) *ſegregauit illum à turba.* Sic tu fuge à mundi tumultu, & à ſæculi negotijs: vt ſaluti animæ tuæ poſ-
Matth. 9. ſis conſulere, & aptiùs Deo vacare. Hanc etiam turbam Dominus docuit ſemouendam à nobis, cùm ſcilicet puellam ſuſcitauit.

47. *Aſcenderunt ſupra tectum, & per tegulas ſubmiſerunt*
Charitas quanta poſſit. *eum, cum lecto in medium ante Ieſum.* O diuinam charitatem, quàm potentes, quàm robuſtæ, & quanti valoris tuæ ſunt vires! Nihil ei difficile ſit aut impoſſibile, quantumuis aſperum & laborioſum ſit. Videte obſecro, quomodo nihil obſtaculo charitati poſſit eſſe: & quomodo remedium quærit, vt id faciat, quod intendit. Etenim quamuis illa domus plena erat hominibus, vt penè diceretur vix fieri poſſe ad Chriſtum introire: horum charitas remedium inuenit. Sic vtique nos, ſi charitatem haberemus, multa poſſemus perficere, quæ nobis difficilia videntur. Sed de his aliàs. ¶ Expende etiam quomodo omnes ſe bene in hoc negotio geſſerunt. Nam qui infirmum ducebãt, tanta erant charitate incenſi, vt non obſtante maximo impedimento (ſic diuino ſpiritu & amore ardebant) infirmum coram Chriſto conſtituerint. Docent quomodo ſubueniendum eſt proximis, cùm extremam patiuntur neceſſitatem. Hi namque non veriti ſunt domum fodere, & tectum aperire: nec timuerunt, an forſitan illa ſua audacia animus Domini offenderetur. Etiam tota illa multitudo gẽtis, quæ Chriſtum audiebat ſe bene habuit, nam cùm terra deſuper caderet, & tegulæ de tecto tollerentur, nullum ſtrepitum aut murmur fecerunt; ſed quieti, & tranquillè concionem Chriſti audiebant. At nos vel ſola muſca in concionibus inquietos reddit, & deuotionem aufert. Chriſtus etiam bene ſe habuit, quia mitiſſimus Dominus importunitatem iſtorum non exprobrat: non ſtomachatur videns interruptum ſermonem, ſed potiùs approbat fidem baiulantium. Diſcamus à Chriſto patienter ferre importunitates infirmorum, pauperum, & egenorum. Etenim videbis multos, qui cùm pauperes accedãt ad eos, ſuam indigentiam manifeſtantes, eos faſti-
48. diunt: & verbis ignominioſis afficiunt, & quod
Salus animæ peius eſt, fuſtibus cædunt.

Diſcamus etiam ab his, qui paralyticum ferebant, quantum debemus facere pro ſalute animæ
magis quæ tenenda, quam corporis. noſtræ. Si hi tantùm pro ſalute paralytici corporali fecerunt, vt etiam domum alienam confoderent: quid nobis pro ſalute animæ noſtræ agendum eſſet? Si igitur pro ſalute corporali nullum non lapidem iſti mouent: quantum laboris nobis eſſet impendendum pro ſalute ſpirituali? Salus corporis, honor, & diuitiæ nihil ſunt: ſi cùm hac ſpirituali ſalute conferantur. *Dormierunt ſomnum ſuum: & nihil*
Pſal. 75. *inuenerunt viri diuitiarum in manibus ſuis.* Quis obſecro explicare valebit quanta & quàm difficilia homines patiantur pro ſalute corporali? Venas abſcindi permittunt, pharmacum, & potiones amaras abſumunt, &c. Quanta & quàm maiori ſollicitudine animæ ſalus curanda eſſet? Maximam curam habuit de corporis ſanitate Ochozias rex Iſrael: 4. Reg.
nullam autem de recta animæ valetudine. Infirmabatur in corpore ſimul & in anima: at ipſe ſollicitus tantum erat de corporis ſalute, atque ideò miſit nuncios ad conſulendum Beelzebub an viuere poſſet & ſanus fieri ab illa infirmitate, & alios & alios nuncios miſit. At nihil de anima regina agebatur. Hieroboam quoque rex Iſraël magnam cu- 3. Reg. 14.
ram habuit de corporis incolumitate filij ſui quapropter Abiam prophetã conſulit, & miſit illi vxorem ſuam vt filij incolumitatem ageret. Vtinam homines tot atque tanta facerent pro animæ ſalute. Sic Naaman Syrus venit in regnum Iſraël quærens 4. Reg. 5.
ſalutem corporis: & longum iter peregit, vt à lepra corporis mundaretur: & nunc etiam multi longiùs iter agunt, & cœlum mutant, & rem omnem conſumunt, optimoſque quærunt medicos, vt ſalutem corporis attingant: at nec tantillum laboris aſſumunt, vt concionem audiant, quæ animæ medicina eſt ſalutifera.

Quorum fidem vt vidit dixit. Maxima fide hi præ- Vers. 20.
diti erant, qui paralyticum ferebant ad Chriſtum. Alij forſitan eſſent, qui humana ducti ratione, eis videretur ſatis eſſe, ad ianuam expectare, quouſque concio Chriſti finiretur. At fides multoties ea aggreditur facere, quæ intellectui humano manifeſtiſſimæ videntur inſaniæ: cùm potiùs ſumma prudentia & ſapientia ſit. Etenim, vt Paulus inquit, *ſapien-* 1. Cor. 3.
tia huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum. Id autem maximè deplorandum eſt, quod ad quærendam corporis valetudinem nullam faciũt homines moram, nec conſilia expectant, quærenda ſit, necne: at ad ſalutem animæ quærẽdam vnuſquiſque ſuam profert ſententiam, & cras iſtud faciendum dicunt, & tempore quadrageſimæ cõfitendum eſſe. Hi autem nec per dimidiæ horæ ſpatium expectarunt, cùm non eſſet in paruo tempore aliqua infirmi iactura. At cùm tantum ſit diſcrimen animæ, ſi mora fiat in quærenda eius ſalute, nunc homines de mora & dilatione agunt, dum animæ curant ſalutem.

Obſerua autem quod infirmitas corporis bene 49.
Fides aliena ſufficit ad corporis ſanitatem, ad animæ ſalutem propria eſt neceſſaria. ſanari poteſt ſine fide propria, ſi adſit alterius fides, & preces. Sic impetrauit Centurio ſua ardenti fide ſeruo ſuo ſanitatem. *Vade*, inquit Chriſtus, *& ſicut credidiſti fiat tibi.* Eodem modo Chananæa filiæ ſuæ aſſequuta eſt ſanitatem. *Mulier* (inquit) *magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis.* Ideò licet hic paralyticus fidem habuerit, poterat tamen ſanari ſola fide portantium, quia ad curandam ægritudinem corporis, quæ omnino exterior eſt, non eſt neceſſe quod concurrant aliqui actus ipſius curandi. Sed ſi curanda ſit anima, ſcilicet, vt remittantur ei peccata, neceſſaria

ſaria eſt fides propria, quia neutiquam fieri poteſt vt alicui peccata remittãtur ſine propria fide. Nam in adulto, qui iam ad vſum rationis peruenit non ſatis eſt aliena fides. Hoc dico propter infantes, qui in aliena fide baptizantur. Huic autem paralytico non ſolùm reſtituit Dominus priſtinam corporis incolumitatem; ſed etiam ſalutem animæ donauit. Quapropter dicendum eſt, fidem propriam habuiſſe: nec pateretur ab alijs portari, niſi fidem ipſe
50. haberet. ¶ Eſt autem duplex fides: ſcilicet altera, qua creditur, & hæc eſt virtus Theologica: altera eſt fides, quæ confidentia quædam eſt, ſcilicet, qua credimus, quod donabit Dominus id, quod ab eo petimus: vtraque autem requiritur in eo, cui pec-

Duplex fides.

1. cata dimittenda ſunt. ¶ De priori patet, quia infideli manenti in ſua infidelitate, non poſſunt peccata dimitti. Ideò in Marco habetur: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur.* Et tamen ſi homini remittũtur peccata, neceſſe de lege eſt, vt ſaluetur, ſi in gratia diſcedat: infidelis autem ſaluus fieri nequit: ergo infideli non poſſunt peccata dimitti, ſtando in ſenſu compoſito. Sic etiam per Ioannem, inquit Dominus: *Qui non credit, iam iudicatus eſt*, id eſt, condemnatus. Ergo prior fides, per quam creditur quidquid credendum eſt, requiritur ad remiſſionem peccati. In paruulo autem licet non ſit fides (quia non poteſt habere actum proprium) nulla eſt infidelitas: cùm infidelitas aliquid poſitiuum aſſerat, & eſt per actum proprium ipſius hominis infidelis. Et quia illa inducta eſt per actum proprium hominis, neceſſe eſt, vt per actum proprium tollatur: vel vt concurrat actus eius ad tollendum, conſentiendo Deo illam tollenti. Paruuli autem non habent, niſi peccatum originale: illud autem non eſt peccatum propriè perſonale, cum factum nõ ſit per proprium actum, ſed per originem ab Adam transfuſum. Cùm ergo ſine proprio actu peccatum in eos introductum ſit, iuſtum eſt, vt ſine proprio actu deleatur & ſine fide propria, per ſolam fidem Eccleſiæ, infundendo ei fidem, vt iam propriam habeat. Peccata autem adultorum ſunt propriè perſonalia, quia per proprium actum ex electione commiſſa ſunt. Vnde conſentaneum eſt rationi, vt non niſi per proprium actum deleantur. Ideò neceſſe eſt, vt propriam fidem habeat is, cui peccata ſunt remittenda, ſi adultus fuerit. Quia primus motus ad iuſtificationem eſt ipſius fidei, quæ quidem radix eſt
51. iuſtificationis. ¶ De altera autem fide, id eſt, de confidentia dicendum eſt, quod ſine illa non poſſunt peccata dimitti: nam quamuis aliquis credat omnia quæ in ſacra Scriptura continentur, & quæ Eccleſia credit: ſi non confidit Dominum ei remiſſurum peccata ſi ipſe doluerit, non vtique dimittentur. Imò etiamſi peteret illa dimitti, ſi non confideret, & certiſſimè crederet, illa non ſibi dimittenda; nunquam dimitteretur. Vnde Iacobus ait: *Poſtulet in fide, nihil hæſitans.*

Fides, quâ creditur. Marc. 16. Ioan 3. Fides pro cõfidentia. Iacob. 1.

52. Obſerua autem, quod loquendo de fide, virtute Theologica (vt communiter ſolet accipi, quandocumque in Scriptura ſacra de fide mentio fit) ſemper accipe pro fide viua, quæ eſt formata charitate. Quis enim adeò inſanus eſt & ſtupidus, vt ſi hominem proferas non addendo pictum vel mortuum, hominem non accipiat pro homine viuo? Tripliciter namque hæc dictio de homine accipitur. De viuo in ſua potiſſima ſignificantia: & de homine mortuo: & de eo, qui artificis manu depingitur. Si autem quis referret tibi in via, ſe vidiſſe hominem, non vtique de mortuo aut picto id intelligeres, ſed viuo: analogum enim per ſe ſumptum ſtat pro famoſiori ſignificato. Itaque cùm ſit fides mortua & fides viua, cùm de ea ſermo inuenitur, de viua intellige, non de mortua. Quod autem ſit fides mortua Iacobus atteſtatur: *Fides ſine operibus mortua eſt.* Illam autem, *quæ per charitatem operatur*, vocamus viuam. Ideoque cùm audieris in Euangelio fidem iuſtificantem, vt cùm dixit Chriſtus Magdalenæ, *fides tua te ſaluam fecit*, & alijs: intellige de fide viua, hoc eſt, charitate formata; Quod perinde eſt, ac ſi dicatur: *Fides* charitate viua *iuſtificat*, non per ſe ſola; ſed per gratiam. Et virtus quæ dat vitam fidei, illa eſt gratia, quæ vitam dat iuſtificationi: & ea eſt, quæ impium iuſtificat. Et cùm hîc dicitur, *Videns fidem illorum*, intellige de fide viua. Et ideò etiam dixit: *Remittuntur tibi peccata tua*; nam qui portabant, charitatem habuerunt in fructu, quæ eſt miſericordia & opera charitatis à charitate procedentia: quia ſi charitatem non haberent, non vtique proximum infirmum tanto ardore & feruore ad Chriſtum duxiſſent. Et ipſemet paralyticus, qui portabatur, charitatem etiam interiorem habuit à Chriſto, & fidem formatam: quia hæc ſola iuſtificat.

Fides viua. Iacob. 2. Luca 7.

Sed cur fides per ſe ſola non poteſt iuſtificare? 53.
Audi obſecro reſponſionem: Peccatorem iuſtificari, nihil aliud eſt, quàm Deo in hac vita vniri: vt ſic manens vnitus, vniatur cum eo poſtea in gloria. Vnimur autem per charitatem. Ideò Ioannes: *Qui manet in charitate, in Deo manet: & Deus in eo.* Non dixit *qui manet* in fide, ſed *qui manet in charitate.* Amans ergo & amatus amore coniunguntur, non cognitione. Quapropter gratia vnit cum Deo & iuſtificat impium. Et Chriſtus etiam: *Si quis diligit me, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Igitur iſti habuerunt priùs fidem ex dono Dei: quia fides, vt Paulus ait, donum Dei eſt. Et ad Romanos: *Vnicuique diuiſit Deus fidei menſuram.* Et iterum: *Alteri datur fides in eodem ſpiritu.* Et in Actis legitur, quòd prædicante Paulo & Barnaba Antiochiæ *crediderunt quotquot erant præordinati à Deo.* Et in ciuitate Philippis, quæ eſt prima partis Macedoniæ ciuitas, Colonia, loquente Paulo, *quædam mulier nomine Lydia purpuraria ciuitatis Thyatirenorum colẽs Deum audiuit: cuius Dominus aperuit cor, intendere his, quæ dicebantur à Paulo.* Hanc fidem vocant Theologi infuſam. Eſt enim diuinitus infuſa nullis humanis meritis acquiſita. Fides horum hominum inde cognoſcitur, quia credunt Chriſtum potentem ad illum ægrum ſanandum. ¶ Secundò, fuit his hominibus fides acquiſita, ex bona fama quam de Chriſto audierant, & conceperant. Audierant clementiſſimum & benigniſſimum eſſe, neminemque ad eum accedere, qui abſque conſolatione abiret. Audierant omnibus opem conferre, & multa miracula mirabili poteſtate feciſſe. His igitur tam præclaris factis auditis, ad Chriſtum confugiunt ducentes ſecum paralyticum. *Fides* (inquit Paulus) *ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* Ex diuinis ſcripturis deprehendimus verbum diuinum inſtrumentum eſſe, quo Deus nos vocat ad fidem. Idem de miraculis patet in Sergio Paulo. Et Ioannes inquit, *multos Iudæorum credidiſſe in nomine eius, videntes ſigna quæ facie-*

Non ſola fides iuſtificat. 1. Ioan. 4. Luca 4. Epheſ. 2. Rom. 12. 1. Cor. 12. Actor. 13. Actor. 16. Rom. 10. Actor. 13. Ioan. 2.

Ioan. 10. *faciebat.* Et Chriſtus dixit Iudæis; *Si mihi non vultis*
55. *credere, operibus credite.* ¶ Docemur, vt firmiter
Varia documẽta. credamus Chriſtum poſſe & velle nobis afflictis,
& in quacumque tribulatione iacentibus opem
ferre, modò ſuæ gloriæ promouendæ & vtilitati
animarum ſit profuturum, ob idque totã noſtram
ſpem ſemper in ipſum eſſe reponendam. Ideò Pau-
Rom. 5. lus; *Spes non confundit.* Et in Pſalmo: *In te confido non*
Pſal. 24. *erubeſcam.* ¶ Docemur etiam vt proximis affli-
ctis inſeruiamus, cunctiſque hominibus verbo &
opere, conſilio & auxilio. In his namque duabus
præclaris virtutibus fide & charitate, ſimul cùm
ſpe, ipſa vniuerſa ratio Chriſtianæ vitæ conſiſtit:
quæ virtutes cùm ſeparari poſſint, altera ſine altera
ad ſalutem nihil prodeſſe poteſt: Iam ad contex-
tum reuertamur.

56. *Homo, remittuntur tibi peccata tua.* Matthæus di-
Matth. 9 cit eum vocaſſe *filium.* In quo oſtenditur, propriâ
fide formatâ illum fuiſſe ſaluum. hoc quippè no-
Ioan. 1. mine Chriſtus credentes appellat, quibus *dedit po-*
teſtatem filios Dei fieri. Neminem leges in Euange-
lio à Chriſto, neque ab Apoſtolis vocatum fuiſſe
filium, niſi hunc paralyticum. Videas rogo quomo-
do Deus faueat pauperibus, afflictis & infirmis:
nam beneficium hoc, vt aliquem vocet *filium*, Chri-
ſtus non diuitibus mundi & optimis confert, ſed
egenis & mœſtis; diuitibus autem in viua fide. O
bonitatem immenſam & inauditam Chriſti Sal-
uatoris noſtri! Quis adeò obſcœnus peccator erit
& tam iniquus, qui in Deum ſuum non conues-
tatur: cùm videat quàm blandis & ſuauibus ver-
bis hunc paralyticum alloquatur & eum conſole-
tur?

57. Obſerua autem quòd Chriſtus tanquam agri-
Peccata primò tollenda, quæ ſunt afflictionum cauſæ. cola, herbam malam radicitùs euellit: & tanquam
expertus medicus, infirmitatis cauſam tollit. Hic
namque paralyticus ſalutem corporis volebat, &
hanc deſiderabat: at Chriſtus priùs illi condonat
peccata, quæ cauſa erant ægritudinis corporis.
Quando chirurgus intra vulnus relinquit aſſulam
lanceæ vel iaculi, hic talis non vtique verè ſanat;
ſed apparenter, & potiùs infirmum in ſepulturam
mittit. Opus eſt, interius malum extrahere. Nam
cùm ſalutem à Domino petis, cùm intus habeas
cauſam infirmitatis, quæ peccatum eſt, te non vult
exaudire. Non in priſtinam valetudinem deuenies,
niſi priùs ferrum lanceæ, quod tuam animam
transfixam habet, euellas. Eſau magnis precibus
Deum orabat, & lachrymas fundebat: at, inquit
Hebr. 12. Paulus, *miſericordiam non eſt conſecutus.* Quare ob-
ſecro? Quia peccatum intra animam habebat: &
orabat, cùm odio haberet fratrem ſuum. Si ægro-
tas propter peccata tua: tolle priùs peccata & ſa-
nus eris. Ita namque Chriſtus huic priùs ſanat ani-
mam, poſteà verò corpus. Nam etiamſi Deus ægri-
tudines ſoleat immittere alijs multis rationibus: vt
iuſtis, vt maius ſit eorum meritum, & vt magis eo-
Iob 1. rum clareſcat virtus, vt fecit cum Iob: & etiam vt
Ioan. 9. gloriam ſuam manifeſtet, vt cum cœco à natiuita-
1. Mac. 9. te; & ad initium tormenti & crucis in hac vita, vt
Actor. 12. cum Antiocho & Herode; & denique alijs multis
de cauſis: at hoc certum eſt, quod multoties ægri-
tudines mittit ob noſtra ſcelera & peccata, vt ad
meliorem mentem redeamus, & vt in viam man-
datorum eius reuertamur. Et denique id pluſquam
certum eſt, quòd clementiſſimus & benigniſſimus
Dominus his infirmitatibus ſalutem & commo-
dum animæ noſtræ ſemper quærit. Nam propter
peccata ſua iacuit triginta octo annos in piſcina
ille infirmus, cui Dominus dixit: *Ecce ſanus factus es,* Ioan. 5.
noli ampliùs peccare. Quod Moyſes clariſſimus indi-
cat verbis, dicens: *Niſi audieris vocem Domini Dei tui,* Deut. 28.
percutiet te peſtilentiâ, & morbis, ſcabie quoque & prurι-
gine, &c. Quando tyrannus ille Aman populum
Dei voluit euertere, quia non adorauit eum Mar-
dochæus; conuerſa ad Dominum Heſter, dixit: *Pec-* Heſter 14.
cauimus in conſpectu tuo. ideò traditi ſumus in manus ini-
micorum noſtrorum. Tantas atque tam graues ani-
maduerſiones ſolùm in peccata reiecit ſancta illa
fœmina: nam hæc acrius inferebant bellum, quàm
rex & ſuperbus Aman; & hæc erat cauſa potiſſima,
radix, & origo omnium laborum, quos patieban-
tur. Atque ita regina ſancta non conuerſa eſt ad-
uerſus regem, neque aduerſus Aman; ſed aduerſus
ſcelera & flagitia populi. Legimus etiam de ſancto
Tobia, quod cùm Iudæi captiui eſſent in Niniue
à Salmanaſar Aſſyriorum rege, quod cùm videret
tanta mala quæ Iudæi patiebantur, conuerſus ad
Deum dixit: *Quoniam non obediuimus tibi, traditi ſu-* Tobiæ 3.
mus in direptionem & captiuitatem, & mortem. Labo-
res omnes, mortem, & calamitates Iſraël, ſolùm
Tobias peccatis tribuit. Ideò Salomon: *Miſeros fa-* Prou. 14.
cit peccatum populos. Sic Eccleſia alloquens Deum
de populo Chriſtiano, ait: *Nulla nocebit ei aduerſi-*
tas, ſi nulla dominetur iniquitas. Ob ſcelera & flagitia
populi mittit Dominus mortem, famem & peſtem
in eum. Solet enim contingere vt aliquis Dominus Simile.
habeat multos ſeruos & miniſtros, quibus omni-
bus pennarius victum quotidianum miniſtrat: at
cùm aliquis delinquit, vel minus bene facit id ad
quod tenetur, præcipit Dominus, vt portio illius
diei illi tollatur. Ita nimirum terra, aqua, & omnia
elementa diſpenſatores ſunt Dei. qui nobis ſeruia
ſuis victum quotidianum miniſtrant: at quando
eius mãdata non adimplemus, & aduerſus ſua præ-
cepta delinquimus, præcipit terræ vt ſterilis fiat,
& nubibus cœli ne pluant. Sic temporibus Achab
& Iezabel propter eorum ſcelera & peccata non
pluit *tribus annis, & ſex menſibus, & facta eſt fames &* 3. Reg. 18.
ſterilitas maxima. Sic Salomõ in oratione, quam ha-
buit, Domino Deo Iſraël in templo dixit: *Si clauſo* 3. Reg. 8.
cœlo pluuia non fluxerit, propter peccata populi tui, &c.
Tanta mala & flagella, quæ Dominus immiſit in
Sodomam, facta fuerunt propter eorum ſcelera:
nam ſi Dominus in illis ciuitatibus decem iuſtos Gen. 18.
inueniſſet, omnibus propter hos ſine dubio peper-
ciſſet. Quod autem peccata ſint cauſa flagellorum
quæ nobis Dominus mittit, apparet in hoc mani-
feſtè: nam ceſſantibus malis, ceſſant etiam flagella:
nam ablatâ cauſâ tollitur effectus. Huius autem rei
vnicum tantùm adducam exemplum. Præcepit
Dominus Ionæ, vt abiret ciuitatem Niniue, & di-
ceret: *Adhuc quadraginta dies & Niniue ſubuertetur.* Ionæ 3.
Cùm rex & omnes Niniuitæ cognoſcerent flagitia
ſua maiori eſſe digna ſupplicio, *ſurrexit rex de ſolio*
ſuo, & pœnitentiam egit. Tuncque Dominus, vt
pius & miſericors ſententiam reuocauit: quia ipſi
delicta emendarunt. Ceſſantibus peccatis ceſſauit
flagellum. Si hoc igitur ita verum eſt, quare non
pœnitentiam agimus? Imò potiùs de nobis dici
poteſt illud Eſaiæ: *Vocauit Dominus exercituum in* Eſaiæ 22.
die illa ad fletum, planctum, & caluitium & ad cingu-
lum ſacci: & ecce gaudium & lætitia, &c. Vnde diſce-
re nos oportet ex priori notabili, vt in quacumque
infir-

infirmitate, anguſtia & afflictione vitam emendemus, & peccata lachrymis & contritione deleamus. Hoc namque vnicum refugium eſt, & ſacratiſſima anchora, ad quam nobis eſt recurrendum. Sic iram Domini & flagella fugerunt Niniuitæ. Sic filij Iſraël hoc vnico remedio euaſerunt tyrannidem Chuſa, Eglon, Iabin, Madian, & Amon, & aliorum tyrannorum, qui grauiter eos opprimebant. Nam quando peccabant, ſtatim hi gentiles ſuam ſæuitiam in eos exercebant: quando autem conuertebantur, dabat eis Dominus Saluatorem, qui à manibus inimicorum eos liberabat. Statim vt fluuius hic clauditur, omnes riuuli ab eo procedentes deſiccantur. Sic Eccleſia ſancta Dei præcipit medicis corporalibus, vt priùs gerant curam animarum eorum qui infirmantur, quàm corporum, præcipientes, vt illius omnia miniſtrentur viatica ſacramenta.

De pœn. & remiſſ. c. quis in firmitate.

58. Diſcamus ſecundò patientiam habere in infirmitatibus & tribulationibus, conſiderantes peccata, quæ in Deum commiſimus; & quod ea quæ patimur, digna ſint noſtris flagitijs.

Documenta ex tribulatione capienda.

I. Etenim ſi homines recordarentur, quibus digni ſint pœnis, ob quæ quotidie committunt peccata, non conquererentur in infirmitatibus ſuis: nec grauiter & moleſtè ferrent pœnas, quas hîc patiuntur. Sciant igitur homines peccatores, infirmitates & labores, qui illis eueniunt, in pœnam peccatorum eis tribui. Ideò cogitandum tibi eſt, ſi infirmus in lecto iaces, quòd in pœnam tuorum peccatorum hæc tibi succeſſit infirmitas.

II. ¶ Quando autem proximos tuos ægros videris, cogita illas infirmitates Dominum ei miſiſſe, vt eorum virtus probetur, & clariùs eluceſcat, & in teſtimonium ſuæ bonitatis & patientiæ. Ita Dominus ſemper ſe habuit cum illis ſanctis viris veteris Teſtamenti, cum Abel, Noë, Abraham, Loth, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Iob, Dauid, Tobia, Ieremia, & cum alijs multis iuſtis. His afflictio purgatio eſt reliquiarum, aut certè probatio Dei, quâ manifeſtat ſe maximo amore erga tales affici. *Corripit enim Deus, & flagellat filium, quem recipit.* Et Sapiens: *Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis.* De quorum numero ij fuerunt, de quibus Paulus Hebræis ait: *Secti ſunt, tentati ſunt*, &c. Et Salomon: *Et ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorum immortalitate plena eſt. In paucis vexati, in multis bene diſponentur*, &c. Hoc de proximis tuis iudicare decet, & credere, quòd immittit Dominus illis tribulationes & labores, quia recti, & probi ſunt: tibi autem infirmitates & dolores, quia maioribus tormentis ob tua flagitia dignus es.

Hebr. 12. Eccl. 27. Hebr. 11. Sapient. 3.

59.
III. ¶ Diſcamus tertiò, quàm graue malum ſit peccatum, quando illius tam acre flagellum (vt eſt infirmitas paralyſis) ob illud mittit. Si Deus in hac vita peccatum ſic punit, quid in alia faciet? Quocirca tu, qui dolores pateris ex aliqua graui infirmitate, vel ſtomachi, vel capitis, vel podagræ, recordare obſecro quàm grauiter Deus in alia vita in eos animaduertet, qui ſuam vitam peccatis contaminarunt: quandoquidem in hac ſic eos puniat. Vnde tuam mentem ſubibunt terribiles illi ignes inferni: & ita fiet, vt in odium & deteſtationem peccati prorumpas.

Verùm præter hanc doctrinam, aliqua in his

60. Chriſti verbis obſeruatione digna ſunt.

Plura Deus donat, quàm petimus.

Primò, quàm liberalis & magnificus ſit Dominus, qui plura contulit beneficia huic paralytico, quàm petebat. Ipſe namque ſolam corporis valetudinem deſiderabat, & petebat; Chriſtus verò & animæ & corporis reſtituit ſalutem. Sic Salomoni, qui ſolam ſapientiam petebat, dedit ſapientiam & diuitias. Abrahæ, qui vitam tantum petebat Iſmaëli dicens, *Vtinam viuat Iſmaël coram te*, dedit illi Iſaac: & reges orti ſunt de Iſmaële. Ezechiæ, qui vitam petebat, non ſolùm dedit vitam, ſed & *addidit quindecim annos*. Sic latro pendens in cruce rogabat Chriſtum, vt eius memoriam haberet: quod non ſolùm donauit Chriſtus, ſed æternam illam patriam, quam ſancti Martyres, & Confeſſores mille paſſis tormentis, mille generibus ignominiæ ſunt ingreſſi. Tres etiam reges pugnaturi contra Moab petierunt ab Eliſæo, vt rogaret Dominum pro pluuia, quibus dixit Dominus in manu Eliſæi: *Hæc dicit Dominus: Alueus replebitur aquis; & bibetis vos, & familia veſtra, & iumenta veſtra. Parumque eſt hoc in conſpectu Domini: inſuper tradet etiam Moab in manus veſtras.* Vide quomodo non ſolùm aquam, quam petebant, ſed etiam victoriam donauit Dominus. Regulus etiam ſalutem filio petebat tantùm: ſed Dominus & ſalutem filio dedit, & patri fidem quam non petebat. Sic Moyſes petiuit à Domino, vt ſuam gloriam videre illi concederet; ipſe verò pollicetur vniuerſa bona ſua illi oſtenſurum. Non ſic mundus, qui magna promittit, largitur autem minima. Promittit vitam longæuam & felicem: cùm breuis illa ſit, & laboribus plena.

3. Reg. 19. Gen. 17. 4. Reg. 20. Luca 23. 4. Reg. 3. Ioan. 4. Exod. 33.

Secundò obſerua, quomodo, quem Deus caſtigauit paralyſi propter peccata, etiam poſtea conſolatur, non ſolùm remittendo illi peccata, ſed blandè eum alloquens, & *filium* vocans. Munus equidem, & officium boni paſtoris eſt, mœſtos ac triſtes conſolari; & quos ſuperior corripit & arguit, vicarius inferior demulcere debet. Sic in Deuteronomio conſolatur Moyſes Ruben potiùs quàm alium, dicens: *Viuat Ruben & non moriatur.* Hunc filium pater Iacob grauiter corripuerat; quem ſubſtitutus Moyſes conſolatur. Sic Dominus qui Iſraëlem corripuerat, conſolatur eos per Prophetas ſuos. Sic Dominus poſtquam grauiter populum ſuum arguerat, conſolatur eum per Eſaiam, dicens: *Conſolamini, conſolamini popule meus*, &c. 61.

Poſt nubila Phœbus. Deut. 33. Gen. 49. Eſaia 40.

Tertiò expende, quàm facilè Deus placatur. Vtinam homines tam facilè iram ſuam deponerent. Nemo eſt qui tam faciliter, & aliàs tam difficulter placetur ſicut Deus. Audi Deum quaſi nunquam iram ſuam depoſiturum: *Non retrocedam neque parcam: & non pœnitebit me.* Et Oſeæ: *In gregibus ſuis, & in armentis ſuis vadent ad quærendum Dominum: & non inuenient, ablatus eſt ab eis.* Lege totum illud Oſeæ caput & videbis Deum quaſi nunquam placãdum. Sed vide illum mitem, manſuetum, & blandum, & qui facilè placatur, quique per Ieremiam dicit: *Si filius honorabilis mihi Ephraim, ſi puer delicatus: quia ex quo locutus ſum de eo*, &c. Et per Eſaiam: *Populus enim Sion habitauit in Ieruſalem. Plorãs nequaquam plorabis, miſerens miſerebitur tui.* Ita Dominus in hac vita facilè iram aduerſus nos conceptam deponit, nunc lachrymis, vel gemitu, vel contritione parcit peccatori, quantumuis inquinatus fuerit peccatis. At poſt mortem nunquam placabitur: fieri enim non poteſt, vt tecum ſua benignitate & miſericordia vtatur: nam etiamſi clamores extollas, ſi cœlum & terram inuoces, ſi ſanctos omnes aduocatos interpel-

Ezech. 24. Oſea 5. Ierem. 31. Eſaia 30. Deus poſt hanc vitam inexorabilis.

terpelles, nihil proficiet, obturatas habebit aures. Quocirca Ezechiel Propheta mirabili illa viſione dixit: quòd *facies hominis & facies leonis à dextris ipſorum quatuor*. Habet namque Dominus faciem hominis peccatoris, qui in hac vita ad eum confugit: & habet etiam faciem leonis vt in eum animaduertat grauiter, niſi pœnitentiam egerit. Si igitur tu attentè conſideraueris Chriſti benignitatem & dulcia verba, quibus infirmum alloquitur & eum conſolatur, non dubito, quin ſtatim in manus ſuas te iactabis: nec tempus expectabis, in quo illum inexorabilem inuenies, & implacabilem.

62. Suppler. Chriſtus pro nobis. *Quartò* aduerte, quòd non ſatis erat dicere, *Remittuntur peccata tua*, niſi adderet, *Tibi*. Ac ſi diceret: *Tibi* remiſſa ſunt peccata tua: abſolutus ab eis manes. Quod deeſt tibi, vt ſatisfacias, ego pro te rependam. Magna quidem ſolutio & pretium pro ſatisfactione tuorum peccatorum erat neceſſaria: nam ex omni parte caperis à peccatis, & paralyticus es: at ego, vt plenam faciam & integram ſatisfactionem, acerbiſſimam & ignominioſam crucem libenter amplectar: nam ſola pœnitentia tua non eſt ſufficiens. Sic Dauidi poſtquam pœni-

2. Reg. 12. tentiam egit, dixit illi Nathan Propheta: *Dominus tranſtulit peccatum tuum*. In quem obſecro tranſtulit? In filium Dauid ſecundum carnem, qui Chriſtus Redemptor noſter eſt. Quaſi dicat, Hæc ſatisfactio non ſufficiens eſt; at coniuncta cum ſatisfactione Chriſti, ſufficientiſſima eſt. O beatum hominem, quem Deus liberauit à debito, quod ſolu-

Pſal. 31. turus erat in inferno! Vnde egregius Vates: *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata*. Primò, dicit quòd ſumus peccatores, nam aliàs non diceret, niſi: Beati, qui non peccauerunt. Mundus beatos appellat diuites poſſidentes aurum & argentum: at Dauid eos beatos dicit, quibus *remiſſa ſunt peccata*. Beatus iſte, qui audire meruit, *Remittuntur tibi peccata tua*. Quod idem tu audies, ſi ad Chriſtum abieris ea deuotione & fide, quâ hic incedebat.

Vers. 21. *Et cœperunt cogitare Scribæ & Phariſæi dicentes: Quis eſt hic, qui loquitur blaſphemias? Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus?* Non audent manifeſtè loqui, timentes confundi à Chriſto; ſed intra ſeipſos cogitabant & inuidebant. Obſerua, quàm diſſimilem fructum miraculum iſtud attulerit. Phariſæis namque ſcandalum erat; ſed turbæ Deum laudauerunt. Offendebantur, & in Chriſti humilitatem impingebant; quoniam nouerant Deum per

Iſaia 43 prophetam dixiſſe: *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas*. In Chriſto autem videbant humanam fragilitatem; ideò credere minimè poterant, quòd peccata poſſet dimittere. Et talis de Chriſto cogitatio nunc etiam plurimos offendit, ſicut illi qui de Saule di-

1. Reg. 10. cebant: *Nunquid poterit nos liberare iſte?* Sic omnes infideles in Chriſto ſcandalizantur, & omnes mali Chriſtiani; quoniam aiunt: A peccatis & morte liberare poterit, qui nos in tantis periculis dereliquit? Alij autem dicunt: Quid ſolatij habere poſſumus ex promiſſionibus Chriſti, cùm contrarium experiamur? Sic offendit mundus ad Chriſti hu-

Matt. 11. militatem. Ideò ipſemet ait: *Beatus, qui non fuerit ſcandalizatus in me*. ¶ Vide etiam quomodo ipſimet

63. fateantur Chriſtum eſſe Deum. Quia ſi *ſolus Deus poteſt dimittere peccata*, & hæc Chriſtus dimittit: ergo Chriſtus eſt Deus. Et quod dimittat, probat ex miraculo facto: quia dixit, *Quid eſt facilius*, &c. Itaque Iudæi ſuam perfidiam produnt iudicio ſuo; vt opus aſtruant, perſonam negant. Ab ipſis etenim Chriſtus Dei filius accepit teſtimonium; quamuis nec propter hoc crediderūt, quamuis apertum viderent teſtimonium. Perfidia namque confiteri poteſt; credere autem minimè. Itaque teſtimonium non deeſt diuinitati, fides deeſt ſaluti. Nam firmius eſt ad finem, quod confitentur inuiti: & perniciofius ad culpam, quod negant; quia nolunt credere in eum, quem ore confitentur eſſe filium Dei. Maxima igitur fuit horum amentia, qui cùm confeſſi fuerint, ſolius Dei eſſe, *Peccata dimittere*, non credunt Chriſto, qui miraculo probat ſe *peccata dimittere*. Porrò blaſphemia eſt, quando Deo tribuitur quod ei non conuenit, vel negatur de Deo quod ei conuenit. Blaſphemia fuit illa Sennacherib cum dixit: *Non poteſt Deus veſter ſaluare, quòd liberet vos de manibus meis*. Et propter hanc blaſphemiam occidit Angelus Domini in vna nocte de exercitu ſuo *centum octoginta quinque millia*. Et in lege veteri pœnâ mortis plectebantur blaſphemi. *Qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur*. Blaſphemia quæ; 3. Reg. 18; Iſaia 36; Leuit. 24.

Expende autem, quod bene & malè loquuti ſunt Phariſæi. Bene quidem: quia blaſphemiam abominantur, & gloriæ Dei vindices ſunt. Malè autem, quia ex operibus Chriſtum non agnoſcunt, ſed temerè pronunciant ſententiam. Exemplo ergo Phariſæorum oportet nos, omnibus modis abominari blaſphemos, & gloriam, quæ ſolius Dei eſt, alteri non dare. Phariſæi blaſphemiam accuſant, vbi blaſphemia non eſt; nos verò impijſſimos blaſphemos accuſare pudet. Deinde id maximè ſemper nobis cauendum, ne impiè aut temerè de quopiam iudicemus: aliàs nobis eueniet quod Phariſæis, qui blaſphemiæ arguentes Chriſtum, ipſi blaſphemi facti ſunt. Nam blaſphemia erat dicere Chriſtum non habere poteſtatem *dimittendi peccata*: quod peccatum quàm graue ſit, vel videri poteſt in blaſphemo illo, quem iuſſit Dominus lapidari, per legem editam præcipientem, quod omnis blaſphemus moreretur. Et per Matthæum, ait Saluator, quòd *ſpiritus blaſphemia non remittetur*. Blaſphemus namque contumeliam infert Deo ipſi, cùm alij peccatores contumeliam faciant in rebus ſuis. Fur vel latro contumeliam irrogat Deo in poſſeſſionibus ſeruorum ſuorum, homicida in ſeruis ſuis; ſed blaſphemus in illud bonum diuinum, quod Deus eſt, contumeliam infert. Ideò maximè diſplicet Deo peccatum blaſphemiæ. Non enim ſicut alij peccatores præter intentionem, blaſphemi Deum offendunt; ſed ex propoſito & induſtria ipſum Deum aggrediuntur. Nam alij peccatores appetunt delectationes, honores, vel aliud quippiam mundi: & vellent, ſi poſſent, his bonis mundi frui ſine Dei offenſa; ſed blaſphemus multò aliter: quia conſultò & præmeditatè contra Deum inſurgit. 64; Temeraria ſententia Phariſæorū; Blaſphemia; Leuit. 24; Matt. 12.

Vt cognouit autem Ieſus cogitationes eorum, reſpondens dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus veſtris? Ex quibus Chriſti verbis niſi deprauato eſſent animo, poterant Phariſæi colligere Chriſtum eſſe Deum, & poſſe dimittere peccata. Nam cùm ſolius Dei ſit, *dimittere peccata*, etiam ſolius Dei eſt cognoſcere cogitationes hominum. Solus etenim Deus, regio teſtante Vate, hominum cogitationes cognoſcit. Et Dominus ad Samuelem ait: *Homo* Vers. 22. Chryſoſt. hom. 30. in Matt. Pſalm. 7.

videt

1. Reg 16. Hebr. 4.

videt quæ foris apparent, Deus autem intuetur cor. Paulus etiam huic conſonat: *Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius.* Cùm igitur ſolius Dei ſit videre hominum cogitationes; clarum eſt, poſſe peccata dimittere, qui cogitationes videbat. Volens itaque Chriſtus oſtendere, ſe poſſe peccata dimittere, voluit ad cogitationes reſpondere. Vnde tibi cogitandum eſt, qui peccas in occulto & exiſtimas latere aliquid Deo, quod ſemper teipſum intuetur. O vtinam hæc aduerteret peccator, & intelligeret quod Deum habet inſpectorē omnium, quæ agit! Multi coram Deo, multa facere audent, quos puderet ea coram hominibus oſtendere. Exiſtimat enim peccator, quòd ſicut ipſe non videt Deum, quòd nec ipſe videtur à Deo: & ſicut ipſe cœcus eſt, quòd ita etiam Deus habet oculos cœcos. Sed iam Chriſtum audiamus.

Vers. 23.

Quid eſt facilius dicere, dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, ſurge & ambula? vt autem ſciatis, quòd filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico, tibi dico, ſurge. Videtur Chriſtus non bene argumentari: nam maius eſt, *dimittere peccata*, quàm ſanare infirmum; quia ad remiſſionem peccati neceſſaria eſt motio liberi arbitrij, quod vtique neceſſarium non eſt ad ſanandum corpus: grauius etenim eſt pondus in me, quod ſolus leuare non poſſum, quàm id quod nemine adiuuante poſſum. Etenim vt vniuerſum orbem, cœlum & terram conderet Dominus, non indiguit alterius ope; ipſe ſolus ſine alterius adiutorio condidit. Et idem dico ad ſanandum quoduis

Argumentū Chriſti an valeat.

Pſal. 148.

ægrotum corpus. *Ipſe dixit & facta ſunt.* Nihil aliud eſt opus, quàm ſola Dei voluntas: nam ſtatim vt vult, fit nullo contradicente, aut impediente. At vt Deus parcat peccatis, non ſatis eſt, ſi Deus velit: nam præter hoc requiritur ipſius peccatoris conſenſus, quandoquidem illo reluctante nihil fieri in hac re poteſt. Ex quo manifeſtè liquet plus eſſe peccatorem iuſtum efficere; quàm vniuerſitatem

65. mundi condere. Et plus eſt huic paralytico *peccata remittere*, quàm paralyſim curare. Ergo argumentum Chriſti non valet. Quia ſic argumentatur. Poſſum facere quod minus eſt, ergo poſſum facere quod maius eſt. Quia dicit poſſum ſanare corpus: ergo & animam. Facit namque iſtam conſequentiam: Poſſum ſanare hunc paralyticum ab infirmitate corporis: ergo poſſum ſanare animam remittendo peccata. Ad quod reſponderi poteſt. Quòd curare corpus iſto modo, ſcilicet imperatiuè, *tibi dico ſurge*, æqualis eſt potentiæ; quia ſicut ſolius Dei eſt dimittere peccata, ita ſolius Dei eſt hoc modo ſanare infirmum: nam tanta virtus requiritur ad faciendum miraculum, iſto modo præcipiendo; ſicut ad dimittendum peccata, quia vtrumque eſt Dei. Prætereà ſi ſanare corporaliter accipiatur ſub potentia naturæ creatæ, quoad factum & modum: minus eſt, ſanare corporaliter quàm ſpiritualiter. Sed ſi accipiatur ſupra poſſe naturæ creatæ & ſolitum curſum, vel quoad factum, vel quoad modum; ſic æquè magnum eſt, ſanare corporaliter atque ſpiritualiter. Sic in propoſito iuſtificare maius dicitur quā creare, quoad factum; ſed quoad modum faciendi & potentiam facientis, æquale eſt. Igitur vnum miraculum non eſt maius alio ex ea parte, qua ſuperat poteſtatem naturæ creatæ: quia fit per potentiam infinitam; & non eſt accipere in ea maius aut minus; & nullum eſt miraculum quantumuis minimum, quod non ſibi poſtulet virtutem infinitam; quia aliàs non eſſet miraculum. Si autem conſideretur miraculum ex parte rei in qua fit, vnum maius altero poteſt dici; quia in alijs miraculis plus diſtat natura ab ipſo opere, quàm in alijs. Vt ſi aliquis homo ignarus & nihil ſciens, in minimo temporis articulo efficiatur magnus Philoſophus, miraculum quidem eſt. ſed ſi alius homo, qui penitùs nec prima didicit rudimenta, omnes ſcientias & ſacram Theologiam in eodem temporis articulo percalleret, hoc vtique maius eſſet miraculum. Itaque ex parte potentiæ, non eſt vnum miraculum altero maius: quia res denominationem ſibi aſciſcit ab eo, quod de per ſe eſt; non ab eo quod eſt de accidens. Quocirca bene argumentatur Chriſtus: Si authoritate mea poſſum hunc hominem in inſtanti ſanare, poſſum etiam peccata dimittere.

Peccatoris iuſtificatio maius miraculū, quàm mundi creatio.

Aduerte autem quòd adhuc nihil probauimus, 66.
niſi quod ex parte potentiæ Dei vnum miraculum non ſit maius alio; quod quidem difficultatem non euacuat, quia Chriſtus argumentatur à maiori ad minus. Quia vt eſſet bona conſequentia, argumentum in hunc modum deberet necti: Poſſum facere quod maius eſt, ergo quod minus. Poſſum leuare pondus duarum amphorarum: ergo & vnius potero. Igitur vt locus hic diui Lucæ bene explicatus maneat, & vt Chriſti argumentatio vim habeat & robur, operæpretium eſt, explicemus quomodo maioris potentiæ ſit Chriſto, corpus quàm animam ſanare. Aliqui dixerunt, quòd ſanare corpus ſecundum exteriorem apparentiam plus eſt; nam ſanare corpus paralytici ipſis oculis cernebatur: at dimittere peccata, non ita; atque ita coram oculis iſtorum maius videbatur opus, corpus ipſum in priſtinam valetudinem reſtituere, quàm animam. Sed hoc vtique nihil valet. Nam etiam corpus ſanare, opus clarius & euidentius eſſet, quia ipſis oculis cernebatur: at cùm Phariſæi fideles eſſent, & crederent, quòd *ſolus Deus poterat peccata dimittere*: etſi oculis corporeis hoc non videbant, id tamen internis mentis oculis credebant: atque ita hoc opus, ſcilicet, *peccata remittere*, difficillimum iudicabant, & ſolius diuinæ & ſupremæ potentiæ eſſe dicebant: atque ita plus apud ipſos erat, animam quàm corpus ſanare. Quapropter, ea qua nos poterimus breuitate probare conabimur, maius eiſe Chriſto, corpus quàm animam ſanare. ¶ Ideò aduerte, quòd tantum poteſt Deus quantum vult; & omne quod vult, etiam poteſt. *Omnia* enim *quæcumque voluit fecit in cœlo & in terra, & in omnibus abyſſis.* Potentia eius menſuratur ſua ſola voluntate: atque ita etiamſi omnipotens ſit, hanc tamen omnipotentiam non extendit niſi ad id quod vult. Atque ita dum aliquid magis vult magis ad illud omnipotentiam ſuam applicat: & ad id quod minus vult, minus potentiam ſuam applicat. Quid igitur Dominus potiùs vult, animæ ſalutem, an corporis? Manifeſtum eſt, quòd animam potiùs ſanam cupit, & id vehementiùs deſiderat. Si igitur magis deſiderat ſalutem animæ, & eam magis vult: certum eſt, quòd magis potentiam ſuam applicat erga ſalutem animæ; quandoquidem (vt modo diximus) potentiæ executio regulatur & menſuratur ſua voluntate. Ea igitur quæ nos magis volumus & magis poſſumus, maiori facilitate operamur. Certum namque eſt ſi

Maiusne Chriſto fuerit miraculum corpus, an animā ſanare.

Pſal. 134.

amicus aliquis, quem ego ſummopere diligo, præciperet mihi vt pro eo vnius diei iter ambularem: me laborem illum nullum iudicaturum, ſuſcepturumq́; eum pro ſumma voluptate & oblectamento: nam amor, quo amicum meum vehementer proſequor iter illud leuius & alacrius faceret. At verò ſi alius, cuius amicitiam nunquam inini, idem iter pro eo ſuſcipiendum diceret, vtique ægrè & moleſtè ferrem id laboris pro eo ſubire. Hoc igitur non defectus potentiæ eſt nam ita ſanus ſum, & ita valeo pro vno id iter ſuſcipere, quàm pro altero. Potentia enim eſt eadem. At quia plus vnum quàm alium diligo, inde euenit, vt maiori voluntate & conatu, maiori affectu & facilitate pro vno laborem ſuſcipiam, quàm pro altero. Quod enim id tanto affectu faciam, ideò mihi facillus eſt. Ita in Deo eadem eſt potentia infinita: & omnia æquè faciliter operatur. At iuxta modum noſtrum loquēdi (ſi quidem filius Dei hominibus loquebatur) faciliùs dicimus ei eſſe, *peccata dimittere*, quàm ſanare corpus: nam magis optat animæ ſalutē, quàm corporis. Si igitur quod ipſe minus vult, ſcilicet corporis ſalutem, tam facilè id operatur, vt ſolo verbo, *ſurge & ambula*, ſtatim paralyticus ſanus fit: quantò meliùs & faciliùs peccata dimitter, quandoquidem plus animæ ſalutem deſiderat, & potentiam ſuam magis ad hunc effectum extendit? Igitur ſi hoc quod minus vult, ſcilicet, ſanare paralyticum, tam facilè operatus eſt; multò meliùs ſalutem animarum operari poterit.

67. Et ſatis probaſſe conſtat ex hoc miraculo, filium Dei eſſe; quia miraculum factum fuit, ad probandum quòd poſſet dimittere peccata. Ideò impoſſibile erat vt fieret, niſi verum eſſet illud, ad quod inducebatur. Cauſa namque miraculi conſideranda eſt. Nam ſi quis diceret, Petrus eſt ſaluatus, & ad hoc probandum induceret miraculum, quantumcumque minimum: eſſet hoc, ſcilicet, Petrus eſt ſaluatus, veritatis infallibilis; quia Deus qui eſt infallibilis veritas adducitur in teſtem per illud miraculum. Sic Samuel dixit Iudæis, cùm oſtendere vellet eos peccaſſe petendo regem: *Inuocabo Dominum & dabit voces & pluuias: & ſcietis, & videbitis, quòd malè feciſtis, petendo vobis regem*. Et Helias dixit: *Si homo Dei ſum, deſcendat ignis de cælo*: & ita factum fuit. Hoc autem erat ad probandum, quòd eſſet homo Dei. Cùm enim omne miraculum à Deo ſit, & Deus non poſſit eſſe teſtis falſitatis: ideò miraculum non facit, niſi ad confirmationem rei veræ. Sic autem hîc contigit. Quia Chriſtus dixerat, ſe remittere peccata; & induxit miraculum ad hoc probādum: ergo impoſſibile erat, falſum eſſe quod dixerat. Quod manifeſtè patet: nam dixit, *Vt autem ſciatis, quòd filius hominis habet poteſtatem dimittendi peccata, ait paralytico: tibi dico, ſurge*, & ita factum eſt: ergo neceſſariò probauit, ſe filium eſſe Dei. Nullus vnquam fecit miraculum, ad probandum quod poſſet peccata dimittere, niſi ſolus Chriſtus: ideò ex miraculis Chriſti etiamſi non maiora eſſent quàm miracula prophetarum, ſufficientiſſimè probauit eſſe Deum, quia ad hoc probandum adducebantur. Ideò ipſe dixit Iudæis: *Si non feciſſem opera quæ nullus alius fecit, peccatum non haberent*. Hoc eſt, ea miracula feci ad virtutis meæ oſtenſionem, quæ nemo prophetarum fecit, ad oſtendendam ſuam potētiam, ſed ad Dei gloriam, vel ad alios fines. Hæc opera non poſſunt intelligi de ſola differentia magnitudinis operum ſuorum ab alijs: quia tunc potiùs crederemus aliquem illorum eſſe Deum, quàm Chriſtum: quia maiora opera fecerant aliqui quàm ipſe Chriſtus; vt Petrus, qui ſuâ vmbrâ infirmos ſanabat. Et Dominus: *Qui credit* (inquit) *in me, opera quæ ego facio ipſe faciet, & maiora horum faciet*: tamen nemo Apoſtolorum miracula faciebat ad oſtendendum poteſtatem vel Deitatem ſuam; ſed ad oſtenſionem gloriæ Chriſti, & ad confirmationem legis quam prædicabat. Vnde Marcus: *Illi autem profecti prædicauerant vbique, Domino cooperante & confirmante ſequentibus ſignis*.

Miracula ad confirmationem veritatis ſeruiunt.

2. Reg. 12.

4. Reg. 1.

Ioan. 15.

Actor. 5.

Ioan. 14.

Marc. 16.

68. Prætereà quamuis Chriſtus (vt oſtendimus) hoc miraculo probauerit ſe eſſe filium Dei, tamen noluit apertè hoc dicere, ſed etiam *filium hominis* ſe vocauit, vt magis occultum hoc eſſet, ne paſſio eius impediretur: nemo namque eſſet, qui Deum vellet occidere. Vnde Paulus: *Si Dominum gloriæ cognouiſſent, non vtique crucifixiſſent*. Hoc autem eſſet maximum inconueniens; quia nos ſalui fieri non poteramus niſi per mortem Chriſti. Quocirca cum beatus Petrus Chriſto dixit, eum eſſe filium Dei, præcepit Chriſtus Petro, ne cui hoc diceret: quia *oportebat illum pati, & reprobari à ſenioribus*. Ideò non apertè manifeſtauit ſe eſſe Meſſiam, aut Deum. Et licet Samaritanæ, aut cœco illi à natiuitate id dixerit, non ideò mors Chriſti impediebatur; ſecus autem ſi ſcirent Iudæi. Cùm autem iamiam morti eſſet proximus, in publico manifeſtauit ſe eſſe Deum: nam quando ſacerdos interrogault, eſſétne filius Dei, clarè reſpondit, dicens: *Ego ſum*. Quia iam ipſe benigniſſimus Dominus rectè nouerat, quàm irati, quàm cupidi vindictæ eſſent aduerſus eum, qui quamuis tunc veritatem diceret, non ideò impedituri erant paſſionem, imò acriùs ſuam expleturi ſæuitiam, & crudelitatem putantes ſe filium Dei facere.

Leg. Aug. q. 7. in c. 9. Matt.

Quare Chriſtus ſe non dixerit filium Dei.

Matt. 16.

Ioan. 4.

Ioan. 9.

Marc. 35.

69. ¶ Secundò nunc apertè hoc non dixit, quia magis ſcandalizarentur, & nemo audiret doctrinam eius, ſed potiùs omnes ſimul ad occidendum eum inſurgerent: nam aliquoties hoc obſcurè etiam dicens, ortum eſt ingens ſcandalum, vt cùm dixit: *Antequam Abraham fieret, ego ſum*. Et cùm dixit: *ego & pater vnum ſumus*, voluerunt lapides in eum deijcere, & cauſam lapidationis eſſe dicebant, quia *cùm homo eſſet, ſeipſum Deum faciebat*. Ideò cautiùs hîc fuit loquutus, & non ita apertè: tamen bene poſſent (ſi ipſi aduerterent) colligere eum eſſe filium Dei.

2. Ratio.

Ioan. 8.

Ioan. 10.

70. ¶ Expende etiam non dixiſſe, ego poſſum dimittere peccata, ſed filius hominis poteſt dimittere peccata; quòd ad laudem & exaltationē naturæ dixit, vt totam hominum vniuerſitatē Chriſtus oſtenderet exaltatam, per illam humanitatem quam ipſe aſſumpſerat. Vt videatur, quod iſta operatio communicata eſt homini per vnionem humanæ naturæ ad diuinam perſonam, dicit *filium hominis*. Sic Caiphæ reſpondit: *Videbis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei*. Sic ſignificans poteſtatem iudicis ſibi traditam ſuper vniuerſam creaturam dixit, *Videbunt filium hominis venientem in nube, cum poteſtate magna & maieſtate*. ¶ Deinde non dicit, *poteſtatem* accepit; ſed *habet*: vt ſignificet ſe æqualem eſſe Deo ſecundum naturam diuinam. ¶ Poſtremò obſeruandum, quòd dicit, hanc poteſtatem habere *ſuper terram* vt intelligas quòd Chriſtus peccata dimittit his, qui ſunt ſuper terram, & quamdiu

Matt. 26.

Matt. 24.

Luca 22.

Theoph. hoc loco.

quamdiu viuunt; quia ſi in mortali peccato deceſſeris & deſcenderis in abyſſum, non vtique dimittet. Vide igitur quòd dum in bæmortali peregrinatione ambulas, quantumuis peccatis coinquinatus fueris, Chriſtus tibi poteſt parcere, & peccata dimittere. Nam firma & ſtabilis eſt illa ſententia *In inferno nulla eſt redemptio.* Ideò Sapiens admonet dicens: *Memento creatoris tui in die iuuentutis tuæ, antequam obtenebreſcat ſol,* &c.

Eccli. 12.

Verſ. 24. *Tolle lectum tuum & vade in domum tuam.* Indomum ſuam miſit illum, ne exiſtimarēt Iudæi, quòd ei reſtituebat ſanitatem, vt in ipſius obſequio & miniſterio ambularet. Ideò Chriſtus neminem eorum quos curauit, voluit habere diſcipulum quamuis aliqui id rogauerunt, vt fuit ille, à quo legio-

Matth. 8. nem dæmonum expulerat. Noluit mundi Saluator ſuum commodum quærere; ſed noſtram vtilita-

Luca 8. tem. Præterea dicit, *Tolle lectum tuum*, ac ſi dicat: Is lectus, qui te infirmum ſuſtinuit ſemper & recepit, nunc tu eum portare debes humeris tuis: nam infirmos proximos adiuuare tenemur; cùm autem ipſi ab ægritudine valentes ſurrexerint, tenentur etiam mutuum beneficiū nobis præſtare. Sic Pau-

1. Theſ. 5. lus iubet, vt qui ſani ſunt & in integra valetudine infirmis laborent. Deinde hoc mandato Chriſtus miraculum illuſtrius reddit & celebrius: nam cùm præcipiat ferre grabatum, omnibus manifeſtum fiet eum verè ſanatum: nam ſi membra firma & robuſta non eſſent, non vtique tuliſſet lectum. Declarat potentiam ſuæ diuinitatis, quæ neque temporum interualla, neque mortales reſpicit. Nam hoc medicorum ars præſtare non poteſt, vt homo omnibus membris deſtitutus in priſtinum vitæ ſtatum ad iubentis vocem reſtituatur; & ita ſanus euadat, vt lectum poſſit ferre.

71. Quam res ſuper næ delectent. Obſerua autem, quomodo gaudium huius paralytici obliuiſci eum faciat lecti ſui, cùm res admodum neceſſaria ſit: vt neceſſarium ſit, vt habeat qui id recordetur. In quo quidem ſæpiùs aberrare ſoleo; quàm parum de ſupernis & cæleſtibus, deque Deo ipſo ſentiamus: nam ſi aliquid horum deguſtaremus, vtique mens noſtra tam ad eum eleuata eſſet, vt recordatore indigeremus, ad curandum ea quæ ad corpus attinent. Quod gaudium in Romanis Paulus deſiderabat, cùm dixit,

Rom. 15. *Deus repleat vos omni gaudio, & pace in credendo, in virtute Spiritus ſancti.* Quid obſecro putatis eſſe,

Geneſ. 2. vt præceperit Dominus primo noſtro parenti, vt comederet? Nónne ipſe ſui haberet curam? Creauerat illum Dominus in tanta perfectione & gratia, & dederat illi intellectum ita ſublimem & in diuina eleuatum; vt accedens ad contemplationem, tantum & tam ingens ſentiret gaudium, vt totus in Deum translatus nec comederet, nec biberet: quapropter præcepit illi, vt comederet. Si Deum deguſtaremus, nō dubito quin omnia mandaremus obliuioni. Vnde ad conuiuium nos in-

Pſal. 33. uitans egregius Pſaltes, inquit, *Guſtate & videte, quàm ſuaue eſt Dominus.* Nam ſi terrenum gaudium ita facit homines ſuarum rerum obliuiſci, vt recordatore indigeant, quid obſecro de gaudio illo ſupremo, & æterno dicemus? Quid de conſequutione boni illius, vbi nullus eſt iacturæ timor, nullus metus ab alta dignitate & ſuprema cadendi?

72. Obediētia para. Denique aduertendum hîc eſt, quòd duo dicit Chriſtus huic paralytico. Primum, *Surge*: ſecundò verò ait, *Tolle lectum tuum.* Primum delectabile erat & iucundum: poſterius verò laborioſum & moleſtum. Priori mandato obedinit, item & ſecundò. Namque quemadmodum hic obtemperauit in proſperis & iucundis, ita etiam in laborioſis, & moleſtis fecit. Sanum eſſe & valentem, dulce erat & iucundum: at moleſtum & graue, lectum humeris ferre. At tu (quæ eſt malitia humana) Deo non vis obedire, niſi in his quæ palato tuo ſatiſfaciunt. Nam ſi ſacerdoti dederis beneficium pingue, illud quidem & quòd multos habear reditus, id ſponte & alacri vultu acceptabit, quòd ſi illi dixeris: aduerte hoc illi eſſe onus impoſitum, vt ſi opus fuerit ad adminiſtranda ſacramenta media nocte debes ſurgere, etiamſi grandis pluuia cadat &c. in hoc quidem Epiſcopo non vult obedire. Si etiam alicui dixeris: Viſne ingredi hanc confraternitatem, in qua per anni diſcurſum plurima conuiuia fiunt, multæ epulæ? Libenter reſpondet, velle. At ſi illi dixeris, teneris in hac confraternitate ſemel, aut bis in anno flagellis cædi, neutiquam pactum acceptabit. Ita nimirum multi ſubditi prælatis obediunt præcipientibus ea quæ ſibi arrident; in laborioſis autem & moleſtis minimè obtemperant. Sampſon vtique ille fortiſſimus in omnibus Deo obediuit. Nam cùm præciperet illi Dominus vt tolleret portas Gazæ & in montem eas ferret, iuſſis obediuit. Præcepit etiam vt mandibula aſini mille viros interficeret, & huic etiam mandato, libenter obediuit. Eodem igitur modo quemadmodum in his honorificis rebus Deo obtemperauit, ita etiam in laborioſis obediuit: nam cùm iuberet illi Dominus, columnas templi euelleret, & vt ibi cum Philiſthæis illis interiret (vbi etiam de ſua ſalute & de diſcrimine vitæ agebatur) nihilominus tamen id mandatum ſpontaneus impleuit. Obediuit vtique in proſperis & aduerſis. D. etiam Paulus hanc diuinam regulam nolens præterire, quemadmodum in honorificis obſequium præſtitit, ita etiam in ignominioſis ab ea non diſceſſit. Nam cùm illi diceret Agabo, quòd in Hieruſalem ligandus eſſet, & manibus & pedibus: illis qui dolentes flebant, dixit: *Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? ego non ſolum alligari, ſed mori paratus ſum propter nomen Domini Ieſu.* In omnibus Paulus obtemperabat Deo: nos verò in ſalute & proſperitate illum laudamus, aliàs murmuramus. Nec erit ad hoc propoſitum inutile ſanctiſſimi Iob exemplum, qui cùm talis eſſet, dicebat: *Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala autem quare non ſuſtineamus?* Iſraëlitici in proſperitate & fœlicitate dum mortuos viderent Ægyptios, laudabant Dominum & cantabant: at in tribulatione cum indigebant victu, aduerſus Dominum & aduerſus Moyſen murmurabant. Vnde Paulus Corinthios admonet tam in proſperis quàm in aduerſis benefacere. *Per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, per infamiam & bonam famam,* &c. Sic iſte in proſperis & aduerſis obediuit: & fecit quod Chriſtus imperauit. ¶ Demum diſcamus ab hoc paralytico non ſolùm credere, ſed etiam à peccatis reſurgere, & in via mandatorum Dei ambulare; nec vnquam quieſcere, donec ad domum noſtram, & veram patriam accedamus. Non ſatis eſt id credere, ſed opus eſt ſurgere, ambulare, & laborare, & omnibus ſuis præceptis obedire. Vt antè videas, quàm promptè obediendum ſit Deo, audi quid vlteriùs noſtet Euangeliſta dicat:

Iyrici ſanati, quid nos doceat.

Iud 14. & 15.

Leg. Aug. lib. 1. de ciuit. cap. 26.

Actor. 21.

Iob 2.

Exod 15.

Exod. 16.

2. Cor. 6.

73.

Et confe-

Vers.25. *Et confeſtim conſurgens coram illis tulit lectum, in quo iacebat, & abijt in domum ſuam, magnificans Deum.* Sequutus exemplum illius regij Vatis, qui dicebat, Pſal.120. *Benedic anima mea Domino: & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius. Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas.* Optima quidem ratione paralyticus hic hos verſus Deo canere poſſet: quia à ſuis iniquitatibus illum liberauit, & ſua peccata dimiſit: & integram corporis valetudinem illi reſtituit. Nos verò cur potiori iure hæc non canemus: quos quotidie à tantis periculis tam animæ quàm corporis eripit? Iam audiſti Euangeliſtam dicentem, quòd quando hic paralyticus infirmus iacebat, nemo illorum qui in domo erant, locum ei dabat vt ad Chriſtum poſſet tranſire: quouſque ſuper tectum aſcenderunt: nunc autem, quando ſanus eſt, omnes locum concedunt,

74. & abſque impedimento tranſit. O execrandam Amicitia & fauor mundanus incōſtans. mundi conſuetudinem & regulam; qui pauperem infirmum egenum, & mendicum à ſuo cōſortio reijcit, nec illum agnoſcit, nemo ei ſubuenit, nemo fauet, omnes eum contemnunt, & tanquam ſtercus reputant! Nam ſi pauper in miſeriam abit, in egeſtatem, vel in lapſum, vt citiùs cadat omnes adiuuant. At ſi ſanus eſt, diues & felix, omnes illi fauent, vt vlteriùs in diuitijs & felicitate proficiat. Neſcit mundus fauere niſi eis qui fauorem habent; deijcere autem abiectum, & humiliare humilem. Huic paralytico cùm infirmus erat & in lecto iacebat, non concedebant locum, vt tranſiret: nunc verò cùm ſanus eſt, omnes diſcedunt & dant locum vt tranſeat. Meliorem locum nunc inuenit, quàm cùm infirmus erat. Quam doctrinam vt manifeſtà intelligas ſacræ paginæ exemplo eam tibi oſtendam. Nam cùm Ioſeph afflictus eſſet, contemptus, & in carcerem detruſus, nemo erat, qui illius recorGen.40. daretur, & pincerna Pharaonis etiā obliuioni eum tradiderat, & fratres cum vendiderāt. At poſtquam honoratus fuit, & in ampliſſimam dignitatem euectus omnes illi genua flectebant; & fratres eius ipGen.41. ſum adorabant. Et præter hæc populus Iſraël, cum vixit Ioſeph, in ſummo honore habebatur & æſtimabatur in Ægypto: & in potiori ſorte terræ viueExod.1. bat: at mortuo Ioſeph, & fauore perempto quem cum rege habebat, ſtatim populus incœpit Iſraëlem perſequi. Vnde aduertas oportet, quòd ſi multi nunc, qui te diuitem vident, felicem & proſperum, vel in aliquam dignitatem conſtitutum, honorem tibi ſummum præſtant: vide ne cæcus ſis, & lippos habeas oculos: nam certiorem te facio, quòd hi, qui maximè te honorant nunc, ſi de diuitijs, ſi de dignitate aut officio cecideris, ij, inquam, priores erunt qui pedis ictu te euntem in præcipitium adiuuabunt. Quòd igitur ex his omnibus concludo, id eſt, ne hominum laudibus & honoribus capiaris: nam ad vtramuis aurem ſe flectunt, & is (aiunt) viuat, qui vincit.

Vers.26. *Et ſtupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum.* Magnificabant, inquam, Deum, *qui talem poteſtatem dedit hominibus*, vt poſſent peccata dimittere, & vnico verbo infirmos curare. Hanc eandem mirabilem poteſtatem dedit ſacerdotibus, qui Chriſti viIoan.20. ces gerunt in terris: & *ligandi atque abſoluendi* habent poteſtatem. Mirabilis quidem poteſtas, quam non habent Angeli in cœlo, neque ſancti, nec beatiſſima Virgo. Maximo igitur honore afficiendi ſunt ſacerdotes, qui talem habent poteſtatem, & corpus Chriſti conſecrant, & fidelibus tradunt. Præterea iſti Deum ampliùs magnificarent, ſi attenderent, quam dederit Deus hominibus poteſtatem, ſcilicet, vt filij eius ſint. *Dedit*, inquit Ioannes, Ioan.1. *eis poteſtatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius.* Nec hoc ſolo contentus, ſed facto etiam filios Dei nos fecit, teſtante Ioanne: *Videte* (inquit) *qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & ſimus.* 1.Ioan.3.

Et repleti ſunt timore dicentes, quia vidimus mirabilia hodie. Mirabilia, inquiunt, quia duplex miraculum fecerat: alterum ſanando animam, alterum verò ſanando corpus. Ideò meritiſſimè Eſaias appellauit illum *admirabilem*, quia multos in admiratione capuit ſuis prodigioſis operibus & miraculis. Vnde regius Vates in Pſalmo: *Mirabilia opera tua, & anima mea cognoſcet nimis.* 75. Eſaie9. Pſal.138.

76. Boni cōgaudent, mali inuident. Obſerua etiam quòd Pharisæi, qui inuidi erant, videntes mirabilia Dei murmurabant populus verò gaudebat, & magnificabat Deum. Sic boni lætantur in his, quibus cruciantur impij. Vnde Dauid agens Chriſti perſonam: *Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur.* Pſal.11. Nam ſi tanta eſt vis in naturalibus (vt Ambroſius ait) vt viſum animal profit ictericis, ita vt cornu huius animalis mortui prodeſſe dicatur his, qui in ſimilem paſſionem deuenerint: Ambroſ. ſer 10 in Pſal.118. quantò obſecro plus iuſti inſpectus proficiet? Si enim vile animal tantam habet virtutem vt exiguo temporis momento hominem ſanare poſſit: quomodo Chriſtus, & quilibet alius vir ſanctus ac iuſtus maiora horum non faciet? Eis namque qui Chriſtum fideliter videre deſiderant diuinam infundit virtutem: atque ita iſti, qui recti & ſtudioſi erant, lætati ſunt, & ſtupefacti in iuſti viſione, & miraculorum operatione. Ideò dicunt, *Vidimus mirabilia hodie.* Viderunt & lætati ſunt. Anne omnes? Non, inquam: ſed *qui timent te.* Non Phariſæi, ſed turbæ. Nam quemadmodū pudicitiæ amator gaudio afficitur, ſi fœminam vel virum pudicum videat: & ſicut caſtus caſtitatem ſeruantem diligit: & ſicut liberalis & magnificus alium liberalem virum deſiderat ſibi comitem, & ſapiens ſapientem; ita ex diametro vir caſtus impudicum torquet, liberalis auarum, & ſobrius voracem & ebrium. Nam ſi prodeſſe dicimus mutum animal cùm videtur, ita obeſſe peccipimus lupum, ſi ipſe nos priùs viderit. Nam ij, quos priùs lupus videt, vocem feruntur amittere. Aiunt etiam Baſiliſcum, ſi quodcumque viderit priùs animal, id interficere: ſi homo viſu præuidetur, mori debet: ſed ipſe ſerpens mori dicitur, ſi priùs eum homo viderit. Ergo ſi tanta virtus oculis ſerpentis vel hominis ineſt, vt ſi alter alterum viderit, poſſit occidere; quanta maior victoris efficacia erit in oculis hominis iuſti? Viderunt ergo illum turbæ, & lætati ſunt atque exultauerunt dicentes, *Quia vidimus mirabilia hodie.* Ex his igitur omnibus, vt aliquid ſucci tibi maneat, aduerte, vt ſemper inuidiam fugias, & bonis fratrum tuorum gaude, & Dei magnalia conſidera.

Sed iam hæc ſatis ſufficiant de hac hiſtoria nunc de conuerſione Apoſtoli Matthæi, Lucam noſtrum differentem audiamus, 78.

Et poſt hæc exijt, & vidit publicanū nomine Leui ſedentē ad teloneum, & ait illi. Non fortuitò aut caſu Chriſtus ad eum acceſſit locum, ſed ſecundùm ſuū æternum propoſitū, quo ad ſuam gloriā, & Eccleſiam, & Apo- Vers.27. Cōuerſio Matthæi.

& A[illegible]am dignitatem augendam æterna sua
præ[illegible]one huc Apostolum præordinauit eli-
gere. Vi[illegible]e videre oportet, quomodo nos cum non
Christum quæramus, nec inueniamus: ipse nos tan-
quam perditos & errantes quærit, & inuenit. Tan-
tum [illegible]ur beneficium, & tantam gratiam admi-
Rom. 11. rantes cum Paulo dicamus: *O altitudo diuitiarum sa-
pientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iu-
dicia eius & inuestigabiles viæ eius.* Sed iam singula
verba huius contextus veniunt expendenda: nam
69. vnumquodque suā emphasim secū affert. ¶ *Primò*
Præue- igitur ait quòd *exijt*: quod quidem magnum argu-
nit nos mentum est diuinæ bonitatis. Nam cùm Deus sciat
Christus. se ita magnum esse & incomprehensibilem, vt nos
non p[illegible]ssimus eum attingere: ipse ad nos venit, &
nos quærit. In quo amor diuinus ergo nos ostendi-
tur. [illegible]egit nos ab æterno, sed nō nostris meritis, sed
sola sua bonitate & gratia. Et vides, quòd nos, quos
[illegible]ortebat ipsum quærere non quærimus, ipse ve-
Ephes. 2. nit ad nos. *Cùm enim mortui essemus in peccato, Deus,
qui diues est in misericordia sua, nos viuificauit.* Quòd
[illegible]te [illegible] experimur, nam sæpiùs sanctis inspi-
[illegible]bus nos vocat, pulsat, & quærit, inquiens:
Cant. 5. [illegible] *mihi sponsa mea, columba mea, soror mea*, &c. Et
Esa. 52. [illegible]m: *Solue vincula colli tui, captiua filia Sion.* Non
p[illegible]us ad Deum ire, nisi ipse priùs ad nos ve-
n[illegible] & nos vocauerit. Quocirca opus est, vt nos
Psal. 20. [illegible] *benedictionibus dulcedinis præueniat*, sicut præue-
[illegible]t Matthæum. Ipse enim exit, & venit ad nos, vt
[illegible] ad eum possimus tendere. Alius quoque Euan-
Marc. 2. [illegible]sta ait, quod *cum transiret inde Iesus*. Noluit dete-
[illegible]eri in teloneo, neque in domo negotiationis: quia
Psal. 1. *[illegible] via peccatorum non stetit, nec sedit in cathedra pesti-
[illegible]*, sed transibat, vt etiā Matthæus inde transiret.
Tu[illegible] enim transit Iesus & in transitu peccatorem
vi[illegible], quando eum vocat per internam inspiratio-
nem. Non facit in eo mansionem, donec inspiratio
imple[illegible]tur opere: sicut Matthæus sequens suo con-
uiuio detinuit illum. Discamus detinere Iesum, ne
prætereat. Væ illis, iuxta quos iterum atque iterum
Ie[illegible]us transit, & non detinetur. Væ horum falsæ spei,
qui [illegible]onfidunt in longitudine vitæ.

80. *Secundo* dicit Euangelista, quod *vidit Iesus publi-
Videre canum*. Ea est [illegible]lis virtus & natura, vt penetrans vis-
Christi ce[illegible] terræ, aurum & multa alia metalla generet. Sic
est cor virt[illegible]e [illegible]orum Christi, aurum fidei generatum
mouere. produ[illegible]m est in corde huius Apostoli. Nullus alius
sensus apti[illegible]r est, vt transferatur imago rei visæ in
aliam rem, quam visus. Ita visus amantis, qui vehé-
mentissimus est, transfert cor amati in ipsum. Solét
namque hanc ob causam ij qui se nimio amore di-
ligunt, quodam pudore effundi, si se in viā coniectis
alter in alterum oculis intueantur. Et huius rei non
est alia ratio, nisi quia naturaliter si valdè intuemur
quos diligimus, nos ipsos in dilectos transferimus.
Ita Christus cum hunc Apostolum aspiceret, for-
matus mansit. Non enim vidit Matthæum, sicut
so[illegible]ent alij homines videre: nec vidit illum, sicut
vid[illegible] Pilatum, Annam, & Caipham, & reliquos
car[illegible]fices. Nam in hoc loco, sicut & in alijs multis
[illegible] locis, *videre* Christi nihil aliud est, quam
Matth. 4. cor [illegible]a mouere, & suam gratiam impartiri. Sic vidit
Ioan. 1. & re[illegible]exit Petrum, Andræam, Iacobum & Ioan-
nem, Nathanaëlem, & hūc discipulum Matthæum.
Quibus etiam oculis misericordiæ & benignitatis
Gen. 12. vid[illegible] Abraham in Chaldęa, Loth in Sodoma, Israë-
Gen. 19. Exod. 3. litas in Ægypto, Zachæum in arbore, Petrum in
domo Caiphæ, latronem in cruce, & Paulum in Luc. 19.
itinere Damasci. Qui Christi aspectus ita perspica- Marc. 14.
cissimus est, vt carnem penetret, sanguinem, ossa; Actor. 9.
spiritum, atque animam. O fœlix intuitus, de quo
beatus Matthæus id dicere posset quod dixit Agar;
Tu Deus, qui vidisti me, &c. Nec est iste intentus Chri- Gen. 16.
sti, simplex aliqua hominum cognitio: sed est inte-
rioris cordis dulcissima & suauissima penetratio,
quæ animam tangit, & vulnerat: ita vt suo intuitu
sanctorum mentes illustrauerit, vt in ipsum crede-
rent: voluntatem ita inflammauit, vt ipsum amarēt:
animum ita perfecit, vt suis semper vestigijs illum
insequerentur. O quàm diuinus, & mirabilis intui-
tus fuit hic. nam eo solo fecit vt Matthęi cor totum
tremeret. Si stetit sol mandato Iosue, & clangore Iosue 10.
tubarum diuino iussu muri Hiericho ceciderunt: Iosue 6.
non mirum (quandoquidem Dauid inquit, *a facie
Domini mota est terra*) vt solo Christi intuitu Mat- Psal. 113.
thæus panescat, & tremat. Ideò iterum inquit re-
gius Vates. *Qui respicit terram & facit eam tremere.* Psal. 103.
Quemadmodum sol suorum radiorum virtute ca-
lefacit terram, & eam pinguem reddit, & in ea ge-
nerat multos fructus & herbas: ita etiam oculi Do-
mini qui (vt ait scriptura *lucidiores sunt sole*) multò Eccles. 23.
fertiliorem & abundantiorem reddiderūt animam
huius Apostoli: solo namque suo intuitu sol iustitiæ
Christus Redemptor noster in anima huius Apo-
stoli amplissimas diuitias generauit. Vtinam Chri-
stus sic nos videat, vt corda nostra vulneret, suo in-
tuitu suisque oculis quasi hamo nos capiat, atque
ad eum sequendum amandumq; commoueat, sicut
hunc Apostolum commouit.

Tertiò dicitur, quòd vocabatur *Leui*. Et ipse Mat- 81.
thæus quia hanc suam vocationem scripsit nomi-
nat seipsum, dicens, quòd vocabatur *Matthæum*. Ha- Matth. 9.
bebat namque beatus Apostolus duplex nomen:
Matthæus, scilicet, & *Leui*. At magis commune no-
men illi erat *Matthæus*, sed Lucas & Marcus vt san-
ctum honorarent Euangelistam nominant illum
Leui. Ipse verò suæ humilitatis causa vocat seipsum
Matthæum: quòd nomen magis notum & familiare
illi erat. Non lætatus Matthęus in peccatis, sicut illi, Prou. 2.
de quibus scriptura ait, quòd *lætantur cùm malefe-
cerint, & exultant in rebus pessimis*: sed narrat sua pec-
cata, vt Christi bonitatem ostendat, & suam mi-
sericordiam commendet. Sicut nos volentes ali-
quem magnum & peritum medicum laudare, so-
lemus morbos ingentes, quos curauit in medium
adducere, vt clariùs eius peritiam & experientiam
demonstremus. Sic Paulus sua peccata commemo-
rat, vt Christi bonitatem exaltet, dicens, *Christus* 1. Tim. 1.
*Iesus venit peccatores saluos facere, quorum primus ego
sum.* Et alibi: *Ego sum minimus Apostolorum, qui non* 1. Cor. 15.
*sum dignus vocari Apostolus: quoniam persequutus sum
Ecclesiam Dei, gratia autem eius sum id quòd sum.* Com-
mendat Dei misericordiam, quæ omnia mala no-
stra & grauissima peccata superat, & lato antecel-
lit discrimine: atque ita is idem de quo Dauid in
Psalmo inquit, *qui conuertit petram in stagna aqua-
rum & rupem in fontes aquarum*, statim vt aspexit
Matthæum, illum conuertit, & ad se quasi magnes
attraxit. Vnde egregius psaltes diuinitus canens ait
Domino: *Lingua canum tuorum, ex inimicis ab ipso.* Psal. 67.
Quasi dicat: Canes inimici crudeles Ecclesiæ, amici
eius & defensores facti sunt. Lingua canis commo-
da & vtilis est ad reparandum id, quod dentes per-
diderunt. Nulla est sanior medicina quam si canis.

Vulnus

vulnus ipſum lingua tangat. Mordaces canes fuerunt Eccleſiæ ſanctæ, Paulus, Matthæus, Auguſtinus. & multi alij qui ſuis morſibus Eccleſiam dilaniabant, & perſequebantur: at poſteà ſuis linguis illam curarūnt, & ſua prædicatione maximam illi vtilitatem attulerunt, docentes, & ſuis codicibus vtramque paginam illuſtrantes, &c.

82. *Quintò* autem aduertendum hîc eſt officium vel artem quam Matthæus exercebat. Sedebat etenim *ad teloneum*. Teloneion Græcè menſa erat publicanorum, in qua vectigalia ſoluebantur. Peccabat Matthæus ex auaritia, ex cupidine, & amore nimio pecuniarum. Vnde publicanus erat, cuius erat munus vectigalia regis, & redditus colligere: atque ita habitabat Capharnaum, quæ ciuitas erat maritima, vbi maxima vectigalia exigebantur, eorum omnium, quæ mari vehuntur. Explicans autem Euangeliſta quo vitio eſſet coinquinatus Matthæus, commendat medicinam mirabilem, quàm supernus & cœleſtis medicus illi appoſuit. Nam cum minus remedij habet infirmitas, maiorem gloriam & honorem ſibi comparat medicus, qui eam curat. Nullum igitur vitiū eſt ita incurabile, quodque fortiùs & tenaciùs hominem teneat, quàm auaritia. Poſſeſſio namque diuitijs auari plus durat, quàm ipſe, quocirca dum viuit non ſoluitur neque relinquitur à peccato auaritiæ. Secundò quia pluribus ſtipitibus eſt ligatus, & multiplici funiculo detentus: quia non ſolùm amore proprio, ſed etiam amore filiorum eſt implicitus.

Auaritia tenax peccatum.

83. ¶ Expende autem quòd Dominus voluit peccata ſanctorum ſuorum manifeſtari: vt nos de venia, & miſericordia eius non deſperemus. Nam videntes quòd Dominus maximos peccatores, illuſtres & ſanctiſſimos viros reddiderit, & ſui regni compotes fecerit, fiduciam nobis præbet, quòd etiam & nos poſſimus vitam & gratiam adipiſci. Etenim cùm tu videris quam liberaliter famoſiſſimo latroni regnum ſuum Dominus donat; quamque miſericorditer & benignè Magdalenam ſuſcipit, & pro eo Phariſæo reſpondet: cumque etiam vides quæ mirabilia Dominus operatur cùm carnifice Chriſtiani nominis Saulo, & ſanctæ Eccleſiæ perſequutore & quomodò ſe cum Petro habuerit, qui tanquam ignotum & inimicum Chriſtum negat: quare obſecro hæc omnia audiens, non de ſua diuina miſericordia confides? Nam ſi ciuitas aliqua aduerſus Dominum coniurationem faceret: rex autem ita benignus eſſet & miſericors, vt non ſolùm ciui, qui coniurationis totius caput fuit, liberaliter parceret, verum etiam in domo ſua regia duo præcipua officia & munera donaret: nónne reliqui ciues populares magnam veniæ & cōdonationis ſpem conciperent: Nimirum. nam rex ita benignus qui præcipuo traditori nō ſolùm parcit: verum etiam eum honorat; credendum eſt, non negaturum veniam reliquis ciuibus, qui tanta non ſunt digni culpa. Si igitur tu iam audis & vides quomodo inſignem auarum vt Matthæum quærit, aſpicit, & peccata dimittit: & non ſolùm dimittit, ſed in Apoſtolum & Euangeliſtam eligit: quid eſt, quòd nos de diuina miſericordia & benignitate deſperabimus? O quàm bonus rex, & quàm clementiſſimus Dominus hîc eſt, qui non ſolùm peccata condonat, verùm ipſos peccatores ſummis honoribus exaltat, &c. Sed Chriſtum Matthæum vocantem audiamus, & dicentem illi:

Exempla pœnitentium nos erigunt in ſpem veniæ.

Lucæ 7.

Actor. 9.

Marc. 14.

Sequere me. Videas obſecro, quomodo Chriſtus ſit qui priùs nos quærit: & non ſolùm qui priùs nos quærit, ſed qui ad noſtram conuerſionem priuſquam nos incipit alloqui & vocare. Vbi aduertere debes, quòd non ex meritis Matthæi, ſed ex ſola ſua gratia vocatus eſt à Chriſto: iuxta illud Pauli, *Non volentis eſt, neque currentis, ſed miſerentis Dei.* Ex vno atque eodem fonte omnium vocatio proficiſcitur. Etenim nos omnes gratia Dei vocati ſumus, non ex operibus & meritis noſtris præcedentibus. Vnde beatus Paulus, *Gratia eſtis ſaluati per fidem; idque non ex vobis; Dei donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.* Item, *Deus*, inquit, *ſaluos nos fecit & vocauit vocatione ſancta non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum ſuum propoſitum & gratiam, quæ data quidem eſt nobis per Chriſtum Ieſum.* Conſideremus itaque bonitatem Dei in nobis, laudemuſque illum ſuper miſericordia ſua dicentes cum regio Vate, *Quomodo miſeretur pater filiorum, miſertus eſt Dominus timentibus ſe. Recordatus eſt quoniam puluis ſumus*, &c. Vnde nihil ſalutis meritis tribuendum eſt aut alicui creaturæ: ſed ſoli Chriſto omnem iuſtitiam noſtram tribuamus. Vnde Baruch Propheta. *Domino Deo noſtro iuſtitia: nobis autem confuſio faciei noſtræ.* Si vocauit Matthæum, id ſua miſericordia fecit, &c. 84.

Vocatio Dei.

Rom. 9.

Ephe. 2.

2. Tim. 1.

Pſal. 102.

Baruch 1.

Aduerte autem quòd non ſit facta mentio de vocatione omniū Apoſtolorum, niſi horum quinque, ſcilicet Petri, Andreæ, Iacobi, Ioannis, & Matthæi; quia hi tantum vocati ſunt à Chriſto. Nam Apoſtoli non diuerſis temporibus, aut diebus electi ſunt in Apoſtolatum, ſed vnico tantum die & ideò non eſt vnus Apoſtolus antiquior altero in Apoſtolatu quamuis in vocatione antiquior ſit aut in ingreſſu ſcholæ Domini: nam Chriſtus venientes ad ſe recipiebat, & ſic congregauit magnum numerum diſcipulorum. Poſteà verò quadam die in vnum locum eos omnes congregauit, & ex omnibus, hos *duodecim elegit, quos Apoſtolos nominauit.* Cæteri autem manſerunt in gradu diſcipulorum & poſteà ex illis aſſumpſit ſibi ſeptuaginta alios diſcipulos. Singulos autem iſtorum non vocauit ad ſe Chriſtus, ſicut hos quinque, quos iam retulimus: quia plurimi eorum viſis Chriſti miraculis veniebant ad eum, & fortè rogabant, vt eos in diſcipulos haberet. Hoc patet in illo ſcriba qui dixit; *Magiſter ſequar te quocumque ieris.* Sic Philippus qui poſteà Apoſtolus electus eſt, Chriſtum ſequutus fuit. Sic Nathanaël. Igitur quia tantùm hi quinque Apoſtoli vocati ſunt, reliqui autem ad Chriſtum venerunt: ideò ſolùm illorum quinque vocatio deſcribitur. Si autem aliqui vocati fuerunt, illa fuit leuis vocatio, ſicut de Philippo, quem Chriſtus inueniens dixit, *Sequere me.* 85

Lucæ 6.

Lucæ 1.

Matth. 8.

Lucæ 9.

Ioan. 1.

Ioan. 1.

Et relictis omnibus ſurgens ſequutus eſt eum. Non ſurdus auditor, ſed factor operis extitit. *Surrexi & adhuc tecum ſum.* Hæc duo verba maximæ fuerunt virtutis: nam, illis auditis, ſtatim *ſurgens ſequutus eſt eum.* Non eſt mirum ſi ſolis præſentia gelu reſoluatur. O diuini verbi mirabilem efficaciam, vt hæc duo verba, *ſequere me*: magis vinctum & ligatum attraxerunt beatum Matthæum, quam ſi duabus cathenis deuinceretur. Cuius verbi Dei mirabilem virtutem expreſſit Dauid dicens, *Dabit voci ſuæ vocem virtutis.* videbant enim (vt diuus Chryſoſtomus ait) aliquid diuinum Apoſtoli in vultu Saluatoris, atque ſequebantur eum, attracti Chriſti aſpectu:

Vers. 28.

Iacob. 2.

Pſal. 138.

Pſal. 28.

Chryſ. hom. 31. in Marc.

cum·

cum quo quem volebat ipſe, ad ſe attrahebat. Nam
Ezech. 12. ſicut in Ezechiele habetur, quòd *cùm eleuabantur*
Cherubim, eleuabantur & rota: ſic viri iuſti & chari-
tate excellentes Chriſtum ſequuntur, cùm eos vo-
cat, & attrahit voce virtutis ſuæ.

86. Duo ſunt peccatorum genera, alterum eſt homi-
Peccatorum duo genera. num, qui imbecillitate naturæ in aliqua dilabũtur
delicta, & hi faciles ſunt vt conuertantur: hos do-
minus ſui diuini amoris igne cõuertit, mittens illis
ſanctas inſpirationes, & dicens: Vide ô homo, quòd
habeo gloriam, beatitudinem, gaudium, diuitias
denique nunquam perituras, &c. Sic conuertit Da-
uidem, Paulum, Petrum, & Matthæum, & Magda-
lenam. Aliud eſt peccatorum genus procaciſſimũ,
meretricia incedens fronte, & dura ceruice, quos
dominus conuertit turbine, & grandine infirmita-
tum, laborum, & afflictionum. Talis fuit rex Ma-
naſſes, & omnes hi, qui conſtituti in infirmitatibus
& tribulationibus Deum quæſierũt. Quocirca Da-
Pſal 17. uid in Pſalmo, *Intonuit de cœlo Dominus, & altiſsimus*
dedit vocem ſuam: grando & carbones ignis. Quando
autem nullo modo conuerti volunt, vide quid
Pſalmographus dicat, *Et miſit ſagittas ſuas & diſsipa-*
Exod. 14. *uit eos: fulgura multiplicabit, & conturbabit eos.* Sic
4 Reg. 19. euertit Pharaonem, Sennacherib, Antiochum, &
1. Mach. 9 Iudam. Intonuit itaque altiſſimus vocem ſuam, &
Matt. 27. vocauit Matthęum: quem attraxit igne dilectionis
ſuæ, & *ſurgens ſequutus eſt Chriſtum.* ¶ Aduerte ro-
87. go, quid Chriſti viſus & aſpectus fecerit. Statim vt
Dominus Matthæum aſpexit, ſolutum eſt iugum
diaboli: & ſtatim Matthæus ab aſperrima dæmonis
ſeruitute liberatus eſt, & Chriſtũ ſequutus. Quem-
admodum ſi in dura cera ſigillo ſint impreſſa alta
mœnia, turres & montes: hæc omnia diſſoluuntur,
ſi radijs ſuis ſol aduenerit. Sic mundanæ opes, im-
peria, magiſtratus, & honor & gloria mundi, ſi in
corde hominis depicta fuerint: ſi ſol iuſtitiæ Chri-
ſtus aſpiciat, vt aſpexit cor Matthæi, ſtatim calore
diuini amoris diſſoluũtur, & in nihilum abeunt.
Pſal 85. Quocirca Dauid Domino ait, *Reſpice in me, & miſe-*
Leuit. 26. *rere mei.* Et Dominus in Leuitico, *Reſpiciam vos* (in-
quit) *& creſcere faciam.* Ita ſuo aſpectu & duobus
his verbis Dominus Matthæi voluntatem inclina-
uit, ac ſi ex neceſſitate id fieret, quamuis liberè. Ita
Dominus vehementi amore cor eius mouit, vt me-
liùs ei videretur obedire, quàm omnia quæ habe-
bat, & habere poterat: ideò nihil ſe facere putauit
relinquens omnia, & ei vni adhærendo, vt vocan-
tem ſequeretur.

88. Ex quo loco primo prælati, paſtores, & omnes
Domino vocanti obtemperandũ, ſtatim. principes diſcant, ſtatim, vt à Domino fuerint vo-
cati, ei libenter obtemperare: nam Apoſtoli, & bea-
tus Matthæus non pigri fuerunt, aut multoties vo-
cari expectarunt: at ſemel vocati, ipſi Domino pa-
ruerunt. Nam prælati qui ſucceſſores ſunt Apoſto-
lorum, non expectaturi ſunt vt Chriſtus eos multo-
ties vocet, tanquam populum imperfectum: at ipſi,
vtpotè qui perfectionis ſtatum habẽt, ſtatim Chri-
ſtum ſequuturi ſunt, vt fecerunt Apoſtoli, quando-
quidem eorum ſucceſſores ſunt: ac proinde imitato-
Num. 10. res. Vnde Dominus in Numeris præcepit Moyſi,
quando conflare iuſſit duas illas argenteas tubas. *Si*
ſemel (inquit) *clanguerit venient ad te principes, & capi-*
ta multitudinis Iſrael. Sin autem prolixior atque conciſus
clangor increpuerit, mouebunt caſtra primi, qui ſunt ad
orientalem plagam. Aduerte obſecro quomodo ad
primum clangorem tubæ vult Dominus vt omnes
principes, & duces adueniant: at poſteà multiplica-
tis clangoribus omnis multitudo populi exibit. Ita
prælatus ſtatim vt vocatur à Domino, ad eum de-
bet accedere: & tam in hoc quàm in alijs, quæ ad
obſequium Dei ſpectauerint, omnibus alijs priores
eſſe debent, & coram ſubditis incedere. Nos etiam
omnes poſt paſtores noſtros ſequamur Chriſtum
vocantem: & ne ſimus pigri. *Nam magna gloria* (vt Eccl. 23.
inquit Eccleſiaſticus) *eſt ſequi Dominum: longitudo*
enim dierum aſſumetur ab eo. Sic gloriatus eſt Ieremias Ierem. 17.
dicens, *Non ſum turbatus te paſtorem ſequens, & diem*
hominis non deſideraui, tu ſcis: quoniam omnes qui te de-
relinquunt confundentur: recedentes à te, in terra ſcriben-
tur: quoniam dereliquerũt venam aquarum viuentium.
¶ Diſcamus etiam ex Matthæo vana mundi con- 89.
temnere & deſpicere: nam tempore maioris neceſ- Mundo renunciandum, quia fallax.
ſitatis deſerent nos diuitiæ & opes. Ideò cùm eis
te habere debes, quemadmodum cùm exercitu mi-
litum fit, de quibus præſumitur & colligitur quòd
traditores ſunt, aut quòd in potiori, & periculoſio-
ri parte belli terga debent inimicis vertere. Ita ni-
mirum mundum hunc relinquere debes antequam
ipſe te relinquat: ſiquidem fallax eſt & mendax, &
omnes ſuos amatores irridet. Contemne & relin-
que illum dum viuis: quandoquidem te ipſum con-
ſtitutum in mortis articulo relinquere debet. Si au-
tem hæc quæ proſequimur non agnoſcis, ſi eius va-
nitatem non intelligis, ideò eſt, quia ipſum mundũ
non vides. Cauſa verò cur illum non videas, eſt,
quia in ipſo ambulas, & ipſum diligis. Nam quem-
admodum corporeus oculus videre non poteſt, ſi
aliqua non ſit diſtãtia inter ipſum & rem viſam: ita
hi, qui in mundo ſunt, ipſum mundum videre non
poſſunt: quoniam nullum eſt interuallum inter ipſos
& mundum. ¶ Aduerte autem quòd ita eum relin-
quas, vt nihil ſuarum rerum tecum feras. Iacob fu- Geneſ. 31.
git de domo Laban: ſed Rachel ſecum tulit idola
Laban, quia præteritarum imagines voluptatum
non ita citò delentur. Sed eas ſecum ferre ſolet is,
qui mundum fugit, & ſequitur Chriſtum. ¶ Doce- 90.
mur etiam quomodo gloria potiùs ſanctis actioni-
bus & operibus attingitur, quam verbis. Legimus
enim quæ fecerit Matthęus, non quę dixerit. Quod
dixit nihil fuit, quod autem fecit, multum: quando-
quidem omnia reliquit, & Chriſtum fuit ſequutus.
Perfectio namque Chriſtiana nõ verbis, ſed operi-
bus conſiſtit: nec cœlum verbis rethoricis, & elegã-
tibus emitur, ſed ſanctis operibus. Etenim ſancti
gloriam adepti ſunt pauca loquentes, & multa bo-
na operantes. Vt autem intelligas bona opera non
defuiſſe Matthæo, audi quod ſequitur.

Et fecit ei conuiuium magnum Leui in domo ſua. Eli- Vers. 29.
ſæus vocatus ab Helia fecit conuiuium ſocijs ſuis: Conuiuium Matthæi quale.
ſic nunc Matthæus conuiuium fecit Chriſto, & ſo-
cijs ſuis amicis, & publicanis. Sed quomodo Chri-
ſtus ex vſuris comedebat? Et quomodo ſi reliquit 3 Reg. 19.
omnia, fecit conuiuium? Facta copia à Chriſto in
domum ſuam reuerſus eſt, & diſpoſuit omnia ſua
negotia, & reddidit rationem officij ſui, reſtituit
quæ debebat: & derelictis diuitijs & omnibus bo-
nis ſuis, fecit conuiuium Chriſto, vltimum valè
mundo dicens: & poſtquam omnia vendidit & de-
dit pauperibus, Chriſtum eſt ſequutus, & poſt ip-
ſum abijt. Magnum vocatur hoc conuiuium, quia
ſplendidum fuit & opulentum: ſed certè ſplẽdidum
erat: quia potiùs ſpiritualiter, quàm corporaliter
Chriſtum Matthæus reficiebat. Et verè magnum Luc. 15.

hoc conuiuium appellari poteſt, quia ex eius teliquijs Angeli ſatiantur in cœlo: quia *gaudium fit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.* O homo peccator attende, quòd in manu tua eſt, Chriſto magnum ſacere conuiuium; quandoquidem potes offerre illi cor tuum humiliatum, & pœnitens.

91. Obſerua etiam quomodo Chriſtus Matthæum honorat, & illum ſuſpicit, quando ipſe Matthæus Chtiſtum bonorauit, & magnifecit. Vnde Dauid Pſal. 138. meritò dixit, *Nimis bonorati ſunt amici tui Deus.* Audiuit Matthæus vocem Chriſti, & obediuit ei. Chriſtus ingreditur domum ſuam ad manducandum cum illo. Et aduette quòd Chriſtus Matthæum inuitauit dicens, *ſequere me*; & Matthæus inuitauit etiam Chriſtum in domo ſua: & quia Matthæus Chtiſtum audiuit, ipſe exauditus eſt à Chriſto: & quia Matthæus Chriſti conuiuium acceptauit, etiam Chriſtus Matthæi conuiuium ſuſcepit. Vis ne vt Dominus faciat quæ ab illo petis, & rogas? fac tu etiam quod ipſe præcipit. Audi tu Deum: & ab ipſo vtique exaudieris. At ſurdus tu es diuinis inſpirationibus, vocaris ab eo, & audire non vis, & inquit, *ſequere me*, & teluctatis. Quomodo igitur vis, vt ipſe te clamantem exaudiat: Vocas illum, & non præſtat tibi aures: quia tu ab eo vocatus non reſpondiſti. Vult Dominus eadem moneta tibi rependere: nam quemadmodum ad illius voces obturatas habebas aures, ita etiam ipſe tuis nunc clamoribus eas claudit. Vnde per ſapientem ait, *Vocaui & renuiſtis.* Sequitur: *Tunc inuocabunt* Prou. 1. *me & non exaudiam.* Et Eſaias: *Ecce non eſt abbre-* Eſai. 59. *uiata manus Domini vt ſaluare nequeat: nec auris eius aggrauata eſt, vt non exaudiat: ſed iniquitates veſtra,* &c. Et Hieremias: *Nos iniquè egimus, & ad iracun-* Ieren. 4. *diam te prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es.* Quia igitur Matthæus,. Chriſto obedinit & exaudiuit eum: ideo Chriſtus conuiuium acceptat.

92. Obſeruandum prætetea eſt, tunc verè te audiſſe vocem Domini, & ſequutum fuiſſe Chriſtum: quando ſenſetis te in omnem ptoximum eſſe benefactorem: nam ſtatim vt incœpit Matthæus Chriſtum ſequi, illicò amote & chatitate proximorum exarſit. Clatum & apertum ſignum eſt, quod Deum audietis, ſi cum ptoximis charitate incipias vti. Amor quippe diuinus otioſus non eſt: vbicumque eſt, operatur. Sic Eliſæus poſtquam inſiluit 3. Reg. 19. ſuper eum ſpiritus Domini, ſtatim occidit duos boues: & coxit carnes eorum, & dedit eas populo. Matt. 15. Oportet autem cum Chriſtum in domum tuã receperis magnum ſacere conuiuium: hoc eſt, cùm pauperes afferre volueris, & eis cibum præſtare (in quibus ſe tecipi Chriſtus confeſſus eſt) libetaliter hoc faciendum eſt. At nunc multò aliter fit: nam in mundi conuiuijs & vanitatibus non ſolùm liberales, ſed prodigi ſunt homines: vbi verò propter Chriſtum aliquid fieri oportet: parum eſt quod pto ipſius obſequio expendatur, aut ita exiguum vt pudoti & conuitio potiùs dandum ſit, quam laudi id Exod. 32. quod impenditur. Sic illi Iſraëlitæ ad idolum conſtandum libetales ſerunt, quia obtulerunt monilia, & annulos & autea multa: ſic homines in mundi ſetuitio libetales ſe & magnificos oſtenduntt cum Chriſti verò paupetibus parciſſimos & auaros. Non ſic Matthæus qui magnum conuiuium Chtiſto appoſuit.

Mundus prodigus in conuiuijs diuitum, ſed parcus erga Chriſti.

93. *Et erat turba plurima publicanorum & aliorum qui cum illis erant diſcumbentes.* Vide quomodo cum

Exempla prabuni.

Matthæus Chriſtum ſequitur, alij multi eius exemplum ſequuti, poſt Chriſtum abeunt. Quando aliquis princeps, vel aliquis ex optimatibus populi aliquod illuſtre exemplum virtutis edit, magnum commodum & vtilitatem affert alijs popularibus hominibus. Nam cùm conuerteretur Matthæus, qui ex optimatibus etat in Capharnaum, ſtatim poſt ſe multitudinem duxit, & magnam præſtitit vtilitatem. E contrario autem ſi illi optimates malè viuant, & ſi vitijs & peccatis ſe inuoluunt, pernicies ſunt & peſtis totius teipublicæ: quia ſecum plurimos in infernum ducunt. Ita 3. Reg. 12. Ieroboam ſecum tulit plurimos in infernum, quos conflauit vitulis aureis. Et Abimelech cum ſcidit tamum arbotis, & dixit, *Quod me videritis* Iudic. 9. *facere, citò facite,* omnes idem fecerunt, & ſequebantur.

64. Expende autem quòd quatuor veræ iuſtificationis ſigna in beato Matthæo hîc videmus: Pti- Perfecta mò namque *ſurrexit.* Opus eſt priùs à peccatis re- cõuerſio. ſurgere. *Si mortui* (inquit Apoſtolus) *ſumus peccato,* Rom 6. *quomodo adhuc viuemus in illo?* Secundò, *ſequutus eſt eum.* Non enim ſufficit mala non agere: niſi quis (vt inquit Gregorius) ſtudeat bonis operibus in- Gregor. ſudare. *Vocauit nos* (inquit Paulus) *in ſanctificatio-* hom. 15 in *nem.* Tertiò, gratias egit pro acceptis donis: & ideò Euang. parauit *conuiuium,* quaſi gratus exiſtens vocanti. 2. Theſ. 2. Quocirca diuus Paulus inquit, *In omnibus gratias* 1. Theſ. 5. *agite.* Quartò, quòd Matthæus fecit, fuit proximum adiuuare: nam adduxit alios peccatores vt ipſi etiam conuerterentur. Sic Andræas adduxit Pe- Ioan. 1. trum ad Chriſtum. Sic etiam Dauid poſtquam de Pſal 33. ſeipſo dixit: *Benedicam Dominum in omni tempore,* ſtatim inuitat proximos ſuos dicans: *Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipſum.* Sponſa etiam in Canticis poſtquam dixit ſponſo Cant. 1. *Trahe me poſt te:* alios voluit ſecum adducere, atque ideò ſubdidit: *Curremus in odorem vnguentorum tuorum* Hæc enim vera charitas ſecum habet, vt alios ſecum adducere velit.

95. Vide etiam quomodo Matthæus munus incipit exercere, quod poſteà habiturus erat. Futurus erat Apoſtolus & Euangeliſta, & ſua prædicatione multos ad Chriſtum allaturus: quod iam incipit facere ſtatim in ſuæ vocationis exordio. Iam incipit oſtendere, quàm magnus & excellens temporis progreſſu futurus erat. Sed cum aſtutus dæmon ſemper eos perſequatur, qui ſe ſub vexillo Chriſti committunt, & mali ſemper bonos perſequantur, audi quid nunc dicat Euangeliſta.

Et murmurabant Phariſai & ſcriba eorum dicentes VERS. 30. *ad diſcipulos eius: Quare cum publicanis & peccatori-* Ambr. l. 5 *bus manducatis ac bibitis?* Serpentina vox hæc eſt. in Lucam Hanc primam vocem ſerpens emiſit dicens Euæ, tom. 5. Gen. 3. *Cur præcepit vobis Deus, ne de ligno vita comederetis?* Parentis ſui diaboli venena diffundunt, qui dicunt. *Quare cum publicanis, & peccatoribus manduca-* Quæſtio. *tis, & bibitis?* Sed forſitan alicui videbitur hanc fuiſſe iuſtam murmurationem: quia in multis ſacræ paginæ locis ſocietas & amicitia cum impijs reprehenditur. Dauid enim de ſeipſo ait, *Superbo oculo* Pſal. 100. *& inſatiabili corde cum hoc non edebam.* Et in Prouer- Prou. 23. bijs ait Salomon: *Ne comedas cum homine inuido.* Et Paulus ſcribit Corinthijs, cum ſimilibus nec cibum 1. Cor. 5. ſumendum ſore. Si de cibo præcipuè ſic prohibetur in ſcriptura: cur Chriſtus & Apoſtoli comedebant

Solutio. debant cum publicanis & peccatoribus? Ad hanc & similes authoritates respondetur, quòd loquuntur de peccatoribus pertinacibus & induratis in malo, qui correctionem contemnunt: non tamen de illis qui conuertuntur, vel proximi sunt vt conuertantur. Hi namque benignè suscipiendi sunt, vt semper in bono proficiant. ¶ Obserua etiam hanc murmurationem non fuisse aduersus discipulos, sed Matth. 9. aduersus Christum. Nam vt Matthæus explicat in suo Euangelio, murmurantes dixerunt discipulis: Aug. lib. 2. de consensu Euang. cap. 27. *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester?* Nec est vlla contradictio inter Euangelistas, quia Lucas narrat verba Pharisæorum: Matthæus autem animum & intentionem: quia in facto discipulorum magistrum calumniabantur, qui idem faciebat. Nec his erat aduersus discipulos, aut odium: sed aduersus Christum. Qui mos murmuratorum est, vt non ei malum dicant, aut reprehendant qui deliquit: sed alteri, qui ipsi delinquenti referat. Mihi de te malum narrant, & tibi de me idem renunciant: & sic contrario & inuerso ordine semper ambulant. Pharisæi, quando eis videbatur Christum errare, discipulis id dicebant: cùm verò discipulos errare putabant, magistro id dicebant. Ita cum discipuli illotis manibus mensæ accubuerunt ad magistrum tendentes, dixerunt: *Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? Non enim lauant manus cùm panem manducant.* Nunc autè quando videtur eis quòd Christus errat, dicunt discipulis: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester?* Quod magistro dicturi sunt, dicunt discipulis; quod autem discipulis, magistro referunt. O quot quantique sunt hodie imitatores pharisæorum: mundus namque scatet hominibus zizaniam seminantibus, susurronibus, & murmuratoribus. Nam quod malum in proximis vident non illis id dicunt, vt seipsos emendent: sed murmurantes alijs narrant, & sic proximorum famæ detrahunt. Et sunt multi, qui ad te veniunt murmurantes, & prælato detrahentes: quod si aliquid tu de prælato dixeris, statim ad prælatum abeunt, & omnia, quæ dixisti, illi narrant. Teipsum præsentem laudant; absentem verò vituperant, & detrahunt cum alijs, tecum autem de alijs murmurant. O hominum genus execrandum, qui dæmonis filij sunt, inferni carbones, Pharisæorum discipuli, Dei inimici: & quos Angeli, homines, & bruta ipsa abominantur. Vnde Salomon in Prouerbijs, *Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius, &c.* Hoc autem est, *qui seminat inter fratres discordias.*

Matth. 15.

Prou. 6.

96. Murmurantium affectiones & modus.

Vers. 31. Christus verus medicus, quomodo sanet.

Et respondens Iesus dixit ad illos: Non egent qui sani sunt, medico, sed qui malè habent. Quis erat sanus? nullus certè: nam totus mundus iacebat ægrotus. Qui sunt ergo illi, qui sunt sani? Pharisæi & Scribæ, qui se ipsos existimabant sanos, cùm maiores essent peccatores: & alios despiciebant, & improperabant. His non medicus venit: quia solos eos visitat qui suas infirmitates agnoscunt & medicum vocant. Caue etiam & tu, ne sicut Pharisæi iustum & sanum te iudices: hæc namque superba cogitatio medicum è domo eijcit & expellit. Quare Dauid sanatus est? Quia infirmum se esse Psalm. 6. cognouit, & dixit medico: *Sana me Domine, quoniam infirmus sum.* Et alibi petijt misericordiam & Psal. 31. addidit dicens: *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper.* Non, inquam, egent qui sani sunt medico. Relinquite igitur me artem meam & officium exercere, quia medicus sum: hi autem se ægros esse cognoscunt, & suorum peccatorum veniam poscunt. Non mihi detrahatis; quia honestum est, & medicum decet cum ægris esse, & illos visitare: cui autem hoc minus decens videtur, insanus potiùs est, & elleboro purgandus veniet. Quod idem etiam nunc hoc tempore consueuit facere: quòd si quam magnus medicus sit, & quam expertus, videre cupias, oculos conuerte ad tot tantasque ægritudines, quas in hoc mundo curauit. Solent periti & experti medici, quando in aliquam ciuitatem abeunt, ibi manfuri: quærere aliquos infirmos, qui ægritudines patiantur incurabiles: vt in his ægritudinibus suæ artis peritiam & scientiam demonstrent. Grauis quidem infirmitas est auaritia, nam vt inquit Paulus Ephes. 5. *est idolorum seruitus.* Et hac ægritudine Matthæum laborantem curat Christus. Præterea reliqui medici alias infirmitates curant, alias verò non: quia nec omnia sapiunt, nec omnia possunt. At de Christo ait regius vates, *Qui sanat omnes infirmitates tuas.* Psal. 102. Denique alij medici sanitatem tribuunt, sanguinem emittendo, venas scindendo, & potiones amaras dando: & præter omnia hæc pecunias volunt. At Christus qui cœlestis medicus est ipse potiones amaras suscipit, & sanguinis missiones, vt nos sanemur. *Verè languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit.* Esai. 53. Nos fructus vetitos comedimus, Gen. 3. ipse verò felle & aceto in cruce potatur. Nos pleni eramus malis humoribus: ipse verò in horto sanguineo cruore madefit.

Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Vers. 32. Non intelligas, quòd Christus inuenit aliquos iustos. Vera quippe est sententia Pauli: *Omnes peccauerunt.* Rom. 3. Et Psalmus: *Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt.* Psal. 13. Sed intelligendum est, *non veni vocare iustos*, id est, confidentes suæ iustitiæ, sicut Pharisæi, quibus Christus hæc dicebat: & quales erant illi, de quibus Paulus: *Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti*: Sed *peccatores*, id est, desperantes de omnibus Rom. 10. viribus, & conatibus suis, totoque animi desiderio gratiam diuinam expectantes. Hos Christus cœlestis & diuinus medicus curare venit, quales erant illi publicani & peccatores. Omnes erant peccatores, & omnes Christus vocabat: sed *vocare* Christus hîc effectum appellat: quia non omnes ei obtemperabant, scilicet Pharisæi, qui arrogantia pleni se se iustos existimabant. Hos namque & similes istis non venit Christus *vocare* per effectum & consequutionem salutis: nam quoad efficaciam, Christus non est mortuus pro istis: quia propter eorum superbiam mors Christi non profuit illis. Igitur hos Scribas & Pharisæos vocat Christus *iustos*, nō quia iusti fuerint; sed secundum existimationem & apparentiam eorum. Mos enim est scripturæ (vt Hieronymus ait) multa dicere iuxta opinionem illius temporis, quo gesta referuntur: non autem iuxta id, quod rei veritas continebat. Sic dicit Ieremias Ieremias 28. quòd Ananias propheta tulit catenam de collo Ieremiæ: & hic non erat propheta, sed pseudopropheta: Vocauit autem illum prophetam, quia talis in populo existimabatur. Sic Ioseph vocatur in Euangelio pater Christi iuxta opinionem vulgi, vt Luca 2. Hie-

Quinam hic intelligantur iusti, qui nam peccatores.

Vide Ambr. l. 5 in Luc.

Hier. sup. c. 28. Ierem.

Hier. lib. 2 commens. Matth. cap. 24.

Hieron. ait contra Heluidium. Et idem Hier. ſuper Matthæum dicit contriſtatum Herodem propter mortem Ioannis Baptiſtæ, non quia verè contriſtabatur, cùm potiùs gauderet: ſed quia hoc diſcumbentes putabant. Sic intelligendum puto illud Ezechielis, *Perdam ex te iuſtum & impium.* Iuſtos vocat hypocritas: nam verè iuſtum non perderet Deus ſimul cum peccatore: vt ipſemet teſtatur ad Abraham loquens. Et in Eccleſiaſte: *Et iuſtus, qui peryt in iuſtitia ſua*, non quòd iuſtus ſit, ſed quòd ſibi iuſtus videatur. Atque ita exponit Hieronymus. Sic Paulus *ſtultã fecit* mundi *ſapientiã, per prædicationis ſtultitiam.* Mundi ſapientia ſtulta prorſus eſt. *Stultitia prædicationis* vocatur iuxta hominum exiſtimationem. Lege Dionyſium de diuinis nominibus pulchrè de re hac differentem. Itaque *infirmi & malè habentes* erant Publicani, qui ſe peccatores eſſe fatebantur: & Phariſæi *ſani & iuſti*, quia ſic ipſi credebant & alij ſic exiſtimabant.

Ezech. 21. *Geneſ. 18.* *Eccleſ. 7.* *Hier. lib. 9 comment. in Eſai. c. 26.* *1. Cor. 1.* *Dion. l. 4.*

97. Diligenter aduertendum eſt, quòd Chriſtus non fuit contentus ſolùm dicere, *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores*: ſed addidit, *ad pœnitentiam.* Quibus verbis oſtendit, ad quid venerit vocare peccatores: non quidem, vt perpetuò peccatores ſint; ſed vt ex peccatoribus pœnitentes fiant. Non vocat obſtinatos Pharaones, & induratos peccatores: ſed pœnitentes. Multi ſunt, qui peccant, & dicunt: Deus peccatores vocare venit. Vtique venit, vt ſalui fierent peccatores; ſed eius aduentus parum aut nihil proficiet tibi & alijs ſimilibus, qui ſemper in peccatis ſedentes iacent. Propter illos peccatores venit, & eos vocat: qui ſe conuertunt ad eum. Attende quòd vocat; ſed *ad pœnitentiam.* Peccatores, qui pœnitentiam agunt, ij ſunt, qui effectum ſuæ vocationis conſequuntur, & in quibus diuina vox operatur. ¶ Præterea *ad pœnitentiam* vocat: vt intelligas quòd Chriſtiana religio crux eſt, & pœnitentia. Non vocat Chriſtus ad delicias, non ad opes, non ad honores & dignitates: ſed ad pœnitentiam. Vocat mundus, & vocat Chriſtus: ſed diuerſimodè. Ille ad oblectamenta, & carnis ſpurcitias: hic autem ad pœnitentiam. Per hanc renouatur turpis animæ imago, & hanc à nobis exigit Deus: & propter illam promittit, ſe veniam nobis conceſſurum. Vnde per Eſaiam ait: *Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra, ſicut vermiculus, velut lana alba erunt.* Duos appoſuit colores, qui difficiles ſunt vt tollantur: vt nobis ſignificaret, quòd quantumuis peccata in nobis inualuerint, quantumuis vegetata fuerint inueterato more, diuinâ gratiâ, & nobis pœnitentiam agentibus mundi erimus, & quaſi nix & lana dealbabimur. Vnde videre licet, quod ad pœnitentiam te vocat Chriſtus, non ad delicias. Si perſequutiones pateris, labores, & infirmitates: ſi in tribulationibus & anguſtijs conſtitutus fueris, recordare obſecro hæc Domini verba, & memento te ad pœnitentiam eſſe vocatum. Hæc namque Chriſtiani gloria & laus eſt, pro Chriſto perſequutiones pati. Et in hoc gloriabatur Paulus dicens: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Et iterum: *Si gloriari oportet, in infirmitatibus meis gloriabor.*

Aug. lib. 2 de conſen. ſu Euang. cap. 17. 98. *Vocatio Chriſti & mundi diuerſa.* *Eſai. 1.* *Galat. 6.* *2. Cor. 12.*

Vers. 33. *At illi dixerunt ad eum: Quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter & Phariſæorum; tui autem edunt & bibunt?* Diſcipuli Ioannis cum Phariſæis hoc dixerunt, videntes gloriam Ieſu, & ipſius miraculis inuidentes, quæ Ioannes non fecerat. In hoc autem peccabant, *Primò*, quia ſe cum Phariſæis immiſcebant, quos nouerant condemnatos à magiſtro ſuo Ioanne. *Secundò*, quia Chriſtum calumniabantur, quem magiſter ſuus Ioannes adeò laudauerat. *Tertiò*, ſeipſos iactantes de ieiunio. Videbant Ioannem ieiunantem & credebant in hoc ſummam perfectionis cõſiſtere: & longè erant à veritate, & maximè errabant, eò quòd in ieiunio perfectionem conſtituebant. Non ieiunabat Ioannes, vt per hoc ſolùm iuſtus efficeretur, ſed quia iuſtus erat, ieiunabat: hocque externo ieiunio alios ad veram pœnitentiam adducere volebat. Sed iſti ex ieiunio alios iudicabant & contemnebant non ieiunantes: cùm Paulus doceat, *Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in die feſti*, &c. Et ad Romanos: *Qui non manducat, manducantem non iudicet.* Sic nos iudicamus tanquam tranſgreſſores præceptorum Dei eos, qui conſtitutiones & leges noſtras non ſeruant, iudicantes illos ethnicos & peccatores: quia idẽ quod nos, non faciunt. Optimum eſt ieiunare, & Eccleſiaſticas ſanctiones obſeruare: ſed in his omnem collocare & reponere fiduciam, impium eſt & ineptum, ſi Dei dilectionem negligas. Chriſtus hanc iuſtitiam docuit, non ſolùm coram hominibus, ſed maximè coram Deo, ob idque ſe medicum vocauit. Officium namque boni medici eſt, cauſas morbi radicitus euellere: nam ſi penitus ſanus non fuerit infirmus, citò in eandem recidit infirmitatem: nam ſi externa tantùm curat, nihil vnquam perfectè ſanabit. Sic vera iuſtitia non eſt vt externè pietatem proferas, internè autem animus vitijs ſcateat. Nec verus animarum medicus eſt, ſed ſeductor, qui docet tantùm quæ externæ pietatis ſpeciem habent, his neglectis quæ animam rectam & mundam reddunt. Hinc eſt quòd Chriſtus, vt optimus medicus, docuit quæ cor rectificant, ſcilicet, mundi gloriam contemnere, voluptates negligere, opes ſpernere, tollere iram & inuidiam, inimicos diligere, amare Deum, patriam illam beatam ardenti quodam & flagranti amore deſiderare. In his vera iuſtitia conſiſtit, quæ qui adimpleuerit facilè ieiunabit, & alia exteriora opera efficiet.

Matt. 3. Ioan. 1. *Coloſ. 2.* *Rom. 14.*

Expende autem quod quando dixerunt, quòd diſcipuli Ioannis ieiunabant, addiderunt, *& obſecrationes faciunt*: loquendo autem de diſcipulis non dicunt, non orant, ſed tãtùm, *non ieiunant*: quia ſciebant, quod diſcipuli orabant, & Chriſtus docuerat eos orare. Si ergo ſciebant, quòd Apoſtoli orabant, ſatis erat dicere: nos ieiunamus, tui autem nõ ieiunant. Sed quia iſti arrogantiſſimi erant: cùm de ſeipſis loquebantur (quamuis nihil ad rem faceret) addiderunt orationem, ſeipſos laudantes. Sed denique loquentes de diſcipulis, tantùm de ieiunio loquuti ſunt. Sic & nunc multi ſunt, qui vt aliquid proponant, vel vt ad aliquam obiectionem reſpondeant illis factam, mille res adducunt, ad propoſitũ nihil pertinentes; ſed in ſuam laudem eas adducũt, & ſuam omnem vitam, ſuaſque omnes actiones ſtudioſas narrant, ita vt audientibus faſtidio ſint: qui vel vnico verbo ad propoſitum reſpondere poſſent, ſuam cauſam defendendo: & veritate, & iuſtitia ſeipſos excuſare, non tantis ambagibus adductis, facientibus in ipſorum laudes quæ nec ad propoſitũ, nec ad rem faciunt, eorum, quæ ab eis interrogantur. 99.

tur. Quæcumque, vel etiamſi leuiſſima fuerit occaſio, ſatis illis eſt vt incipiãt ſe ipſos laudare. Sic Saul reprehenſus à Samuele, quare reuerſus eſſet ad prædam: poterat reſpondere, quòd cauſa immolationis tulit populus primitias Amalech: ſed antequam hęc diceret, in ſui ipſius laudem multa impertinentia
1.Reg.15. protulit, *Audiui (inquit) vocem Domini: ambulaui in via, per quam miſit me Dominus, & adduxi Agag regem Amalech*, &c. ¶ Porrò *obſecratio*, eſt cum in petitione vel oratione aliquid ſacrum commemoratur. Græcè enim antiboleo ſonat, *per ſacrum rogo*. Ac ſi ad Chriſtum fundens preces, diceres; Per paſſionem tuam rogo.
100. Aduertendum eſt etiam, quòd diſcipuli Chriſti non ieiunabãt ieiunijs ſupererogationis: quia Chriſtus volebat ad ſe trahere multos diſcipulos: at ſi multa ieiunia illis imponeret, pauci id poſſent tolerare, quia difficilia & ea quæ ſunt magnæ perfectionis, non à multis ſed à paucis obſeruantur. *Se-*
Rom.15. *cundò* fuit propter infirmitatem eorum & imperfectionem: quia tunc noui erant, & ſi grauia onera illis imponerentur, fortè ſuſtinere non poſſent, & ab eo recederent. *Tertiò* fuit, quia Chriſtus voluit oſtendere, quòd ſtatus nouus, quem ipſe inſtituebat, non erat ſicut antiquus, quia homines non erant ſuſtificandi ex operibus legis veteris inſtrumenti, ſed ex fide Chriſti formata charitate. Ad oſtendendum ergo excellentiam ſtatus, quem Chriſtus prædicabat, non debebat grauia hominibus onera imponere. Sed Chriſtum reſpondentem audiamus.

VERS.34. & 35. *Quibus ipſe ait: Numquid poteſtis filios ſponſi, dum tum illis eſt ſponſus, facere ieiunare? Venient autem dies, & cùm ablatus fuerit ab illis ſponſus, tunc ieiunabunt in illis diebus.* Ioannes Chriſtum vocauit ſponſum: *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt.* Eccleſia ſponſa illius eſt, quam Chriſtus ſibi exhibuit mundam & immaculatam: & vniuerſalis hæc Eccleſia vnica appellatur virgo, quæ Chriſtum vnicum etiam ſponſum habet: *Deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Eſt autem matrimonium inter Chriſtum & iſtam virginem, vt inquit beatiſſimus Paulus, *Sacramentum hoc magnum eſt* inter Chriſtum & Eccleſiam. *Filij ſponſi* ſunt Chriſti diſcipuli, & omnes, qui in Chriſtum crediderunt. Nam omnes, qui intra Eccleſiam aquâ Spiritus ſancti & fide renaſcuntur, efficiuntur filij Chriſti per hanc fidem. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.* Quos omnes Chriſtus ſpiritualiter gignit. Tunc ergo non oportebat diſcipulos ieiunare, propter conditionem temporis: quia luctus cum gaudio nõ conuenit. Quia aliud eſt *tempus ridendi*, aliud eſt *flendi*. Ieiunium autem ad luctum pertinet. Totum autem tempus, quo Chriſtus ſecundum carnis præſentiam manſit cum diſcipulis, gaudium quoddam ingens fuit & magna feſtiuitas. At poſt paſſionem in Actis ſæpè dicitur, quod *erant ieiunantes & orantes*. Et Paulus. *In omnibus exhibeamus nos*, &c. *In fame, ſiti, & ieiunio.*

(Margin: Chriſtus ſponſus, Eccleſia ſponſa. Ioan.3. Ephe.5. 2.Cor.11. Ephe.5. Ioan.3. Ioan.1. Eccleſ.3. Act.13.& 14. 2.Cor.6.)

VERS.36. *Dicebat autem & ſimilitudinem ad illos. Quia nemo commiſſuram à veſtimento nouo immittit in veſtimentum vetus: alioquin & nouum rumpit, & veteri non conuenit cõmiſſura à nouo.* His verbis Chriſtus ſignificat, quòd his, qui quotidie vſque ad ſatietatem comedunt & bibunt, non conuenit ſtatim in ipſo conuerſionis exordio magnam abſtinentiam illis imponere. Tales erant diſcipuli. Quapropter paulatim ad perfectiora ducendi erant, vt deguſtata ſpirituali dulcedine fortiores fierent ad corporis afflictiones perferendas. Docentur etiam hoc loco confeſſarij, ne ſtatim carnalibus peccatoribus grauia iuga imponant. Eſt enim opus eos, qui minùs perfecti ſunt, paulatim ducere: exemplum diui Pauli ſequuti, qui dicit: *Lac vobis dedi, tanquam paruulis, non eſcam: non-* 1.Cor.3. *dum enim poteratis.* Pannus itaque vetus conſuendus eſt veteri.

VERS.37. & 38. *Et nemo mittit vinum in vtres veteres: alioquin rumpit vinum nouum vtres, & vinum effundetur, & vtres peribũt. Sed vinum nouum in vtres nouos mittendũ eſt, & vtraque conſeruantur.* Intendit Chriſtus his parabolis, quòd doctrina noua non benè poteſt percipi à viris retinentibus antiquum viuendi inſtitutum: ſed oportet priùs *expoliare veterem hominem*, & ſic *induere nouum*: Coloſ.3. ita quod non bene ſtare poteſt vt aliqua pars noua ſit, alia verò vetuſta, id eſt, quòd doctrina ſit noua & vita vetus. Diſcipuli Chriſti adeò erant imperfecti, vt adhuc non eſſent capaces vitæ & doctrinæ noui teſtamenti, vt patet ex his, quæ Chriſtus illis dixit poſt reſurrectionem, *Sedete in ciuitate, quoad vſque induamini virtute ex alto.* Luc.24. Ideò eos abſtinuit à ieiunij pręcepto & ab alijs ſpectantibus ad perfectionem noui teſtamenti. Hæc enim tunc ſeruanda nõ tradidit maximè teneris diſcipulis, ſed ſeruanda prædixit. Explicatio ergo eſt huius loci: Nemo nouam doctrinam docet eos, qui veteri doctrina inſtituti ſunt. Veſtimentum vetus & vter vetus animus eſt, qui retinet ea quæ imperfectionis ſunt. Quòd ſi vinum nouum noui teſtamenti in veteres immittatur vtres, rumpetur integritas noui teſtamenti, & vinum diffundetur, & amittetur. Ita cautè omnia agere debemus, nec in ictu oculi, ſiue momento ex imperfectis perfectos fieri velle: aut ex imbecillibus fortes. Hominibus qui adhuc fragiles ſunt, non imponendæ ſunt maximi rigoris regulæ: ſed quæ humana imbecillitas ferre potuerit: nam ſecundum medicos natura non patitur repentinas mutationes.

(Margin: Auguſt. de quæſt. Euang. l. 2. quæſt. 18. — Nemo repentè fit ſummus.)

VERS.39. *Et nemo bibens vetus, ſtatim vult nouum: Dicit enim, Vetus melius eſt.* Superiori doctrina ex ſimilitudinibus veſtium & vtrium, ex parte doctoris oſtendit, & continet manifeſtam cauſam, quare Chriſtus non faciebat tunc ieiunare: hæc autem parabola ex parte effectus diſcipulorum ſe tenet. In prioribus ſiquidẽ parabolis ex parte temporis nuptialis, & ex parte imperfectionis diſcipulorum ſapientia magiſtri cõmẽdatur: in hac autem explicatur praua diſpoſitio diſcipulorũ ex mala conſuetudine. Sicut enim guſtus, cui maximè ſatisfecit vetus vinum, ſi ſubitâ factâ mutatione ei præbueris vinum nouum, recuſat & reſilit: ſi autem paulatim palatum vino nouo aſſueſeceris, illud libenter deguſtabit: ita diſcipuli aſſuefacti veteri legi, non guſtabãt adhuc ſuauitatem nouæ legis: ſed veniet tempus, quando guſtabunt ſuauitatem noui teſtamenti. Per hanc enim parabolam, rationem Chriſtus ad litteram reddit quare etiam poſt miſſionem Spiritus ſancti non ſtatim ſemouit homines à ſuis legibus, & cęremonijs, ſed paulatim: quoniam aſſuetis veteri vino, non ſtatim ſapit nouum. Difficile enim eſt aſſueta relinquere. Vbi iam oportet ad noſtram vtilitatem diſcere, vt hominem veterem exuamus (vt inquit Apoſtolus) & in nouo ſpiritu renouemur. *Ambulemus non in fermento veteris malitia, & nequitia, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis.* Coloſ.3. Iucundus & ſuauis eſt ſpiritus Domini. Vnde aduertere licet, an inueterata peccandi con-

consuetudo in eum nos deduxerit statum, vt non Deum degustemus neque sanctum ipsius spiritum: postquam in peccatis senescimus. Etenim sic multis bena sapit vetus peccati vinum, vt desipiat Euangelicæ gratiæ status & dicant: *Vetus vinum melius est?* Osee 2. Et illud, quod anima peccatrix per Oseam dixit, *Vadam & reuertar ad virum meũ priorem: quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc.* Opus est aduersus prauam peccandi consuetudinem debellare, vt tibi virtus bene sapiat, & nouum gratię vinum. Faxit Deus, vt ita vitia pręterita, & anteactam vitam detestemur, & vt conscientiam nostram & mentem ita mundemus, & præparemus: vt cum venerit ad nos Dominus noster Iesus Christus cum vino suæ gratiæ, ne nobis desipiat, imò sapiat, & habitet nobiscum in sæcula sæculorum.

CAPVT VI.

1. Inuidiæ effectus. ANTIQVISSIMVS est inuidorum mos, vt semper alieni boni eos pœniteat. Teredo, quæ in ligno nascitur, nihil aliud statim facit à primo exordio vitæ suæ, quàm ipsum lignum corrodere. Ita inuidia, quæ ab ipso hominis corde ortum & originem ducit, nihil aliud priùs facit, quàm ipsum cor abrodere & comburere. Pharisæi igitur hoc pestifero veneno pleni, grauiter sua corda torquebant. Atque ita cùm viderent Christi redemptoris nostri admirabilem vitam, & suæ doctrinæ altitudinem & excellentiam: plusquam nouercale odium aduersus eum conceperant. Et inde ortum & originem hæc inuidia habet: quia cùm populus sanctos ipsius mores & cælestem doctrinam sequeretur, post ipsum abibat, & Pharisæos relinquebat. Hoc itaque videntes Scribæ & optimates populi, graues inimici Christi facti sunt, & capitale odium aduersus ipsum concipientes, omni diligentia & sollicitudine quærebant aliquid, quo Christi famam, & nomen radicitus euerterent atque labefactarent. Cumque in Domino (vt in quo nulla erat peccati macula) nihil reprehensionis dignũ inuenirent: defectus discipulorum curabant reprehendere, vt vel inde aliquid redundaret in reprehensionem magistri: quandoquidem in ignominiam magistri cedit, si discipuli malè docti euadãt. Ita beatus Euangelista Lucas in principio huius capitis sexti scribit, quomodo Pharisæi acerrimi Christi inimici saluatorem calumniabantur: quia discipuli Domini in die festo spicas tritici manibus fricuerant. Diem autem & tempus, quando hoc contingit eleganter hîc scribit Euangelista, vt nihil ad perfectionem historiæ deficere videatur. Ait ergo,

Vers. 1. Theophy. Lact. in hoc loco. *Factum est autem in sabbatho secundo primo.* Hoc dupliciter solet exponi. *Primò* sic: Iudæi omne festum *sabbathum* vocabant: nam sabbathum requiem sonat. Dies festi, quicumque illi essent, in quibus ab operibus cessabant, appellabantur sabbatha. Quòd si festum incidebat in die Parasceues, hoc est, in die veneris, vocabant Parasceuem sabbathum, & sequentem diem, qui propriè *sabbathum* erat, nominabant *secundò primum*, id est, primus sabbathi, & secundus dies sabbathi, hoc est solemnitatis: In primo nomine primus, & secundus in ordine festiuitatis præcedentis. ¶ *Secundò* locus hic intelligi potest, quod loquatur de sabbatho: quod erat septima dies illius festi, quod cecidit in sabbatho. Quasi dicat, In sabbatho, quod erat octauus dies illius festi. In *sabbatho secunda*, id est, secundariò repetito. Primo, id est principali. Nam *sabbathum primum* est festum cadens in sabbatho, quod etiam dicitur *magnus dies festus sabbathi*: quia in sabbatho duplex solemnitas inuenitur. Sabbathum autem *secundò primum*, est septima dies festi solemnis cadens etiam in sabbatho. Nam sabbathum simpliciter est septima dies, requies Domini. Sed vt meam etiam in medium proferam sententiam, dico quòd *sabbathum secundò primum* propriè erat sexta decima luna sequens diem maximum paschæ. Ea namque die iubebantur offerri frugum manipuli, vt habetur in Leuitico. Dicebatur *secundum*, quia sequebatur festum paschæ: dicebatur *secundò primum*, quia primum erat inter sabbatha sequentis festiuitatis. Sic exponit Iosephus, cui ego fidem adhibeo: quia ipse Iudæus erat, & legis Mosaicæ seruator, & in lege doctissimus, in cuius diebus ille dies vocabatur *sabbathum secundò primum*.

(Vide Isidorum qui citat D. S. in catena super cap. 6. Lucæ. — Leuit. 23. — Ios. lib. 3. antiquit. cap. 5.)

Cùm transiret per sata, vellebant discipuli eius spicas: & manducabant, confricantes manibus. Fame coacti hoc fecerunt, nam vt Matthæus inquit, Discipuli Christi *esurientes cœperunt vellere spicas*. Maxima premebantur fame, quandoquidem hoc facere illos vrgebat. Nam nisi adeò fame defatigarentur, minimè hoc fecissent. Vbi tu, qui opulentis, opiparisque ciborum generibus vteris, maximo deberes pudore suffundi, & videre quàm parcè Christi Apostoli comedebant: qui solis spicarum granis contenti erant, & consolabantur. Quod autem euellebant spicas, & eas comedebant: signum erat non esse assuefactos delicatis epulis & cibis. Quid de illis dicendum, qui maxima sollicitudine & industria semper curant: ne aliquantulum famis patiantur, & antequam necessitas postulet, vino ciboque ingurgitantur, *quorum Deus (vt inquit Paulus) venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.* Disce Christi exemplo carnis delicias, & multitudinem ciborum contemnere. Id autem vnum in hac re debes considerare, cum carnem tuam ita delicatè & tantis generibus ciborum pascis: quòd eam seruas & saginas, vt esca sit & cibus immundis vermibus. In quo facto valdè ei similis es, qui amicis suis volens parare conuiuium, multis retrò diebus anseres saginat, pauos, & capones, vt in diem conuiuij valdè pingues sint. Ita nimirum tu, qui tam delicatè tanta cura & sollicitudine carnem tuam pascis, vermibus eam seruas: quasi vel nobiles aliqui sint viri, vel familiares tui. Plusquam insanus es: cùm in hac vita in continuo sis bello, & in medio inimicorum ambulans, si inimicis tuis arma tribuis, vt ab eis vincaris. Nónne insane vides, quòd carnem tuam pascens, & ei multos parans cibos, quòd tribuis illi vires & robur, quibus aduersus te insurgat & superet, & vt ipsa spiritum subijciat? Arma fortiora, quibus dæmon aduersus te induitur, tua caro est. His armis Holofernem truncauit, & Amonem filium Dauid interfecit, & alijs multis vitam abstulit. Tolle inimico arma, si vis eum vincere. Ab abstinente & sobrio procul fugit dæmon, & à longè eum salutat. Horret vitæ asperitatem, & ab eo fugit qui suam carnem macerat, nec ad eum accedere audet tentaturus. Sic Beatus Petrus admonet dicens: *Sobrij estote & vigilate: quia aduersarius vester diabolus*

(2. — Matt. 12. — Discipulorum Christi parsimonia. — Philip. 3. — Iudith 13. — 2. Reg. 13. — 1. Petr. 5.)

san-

tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Vide quomodo beatus Petrus ſobrietatem commendet, vt poſſis diabolicas fraudes & tentationes fugere. Rom. 13. Ideo (vt Paulus ait) *non in comeſſationibus, & in ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione: ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs.* Sed de his aliàs.

3. Propter diuina, humana negligẽda. Chriſtus itaque propter nimiam importunitatem Iudæorum irruentium in eum exiuit à ciuitate nondum ſumpto cibo, & ita diſcipuli eſurientes *ſpicas vellebant.* Sæpenumero hoc Chriſto accidit, vt patet in Marco: vbi legitur, quòd Chriſtus dixit illis: Marc. 6. *Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum: erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec ſpatium manducandi habebant.* Vbi diſcant oportet diuini verbi prædicatores: vt non relinquant prædicationem propter defectum victus & corporalis refectionis. Diſcant etiam qui diuinum verbum audiũt cætera obliuiſci. Ita enim Apoſtoli verbo Dei erant intenti, vt nihil de cibo curabant. Mulier illa Ioan. 4. Samaritana ſtatim vt Chriſtum audiuit, & verbum eius ſuum tetigit cor: *hydriam reliquit, & abijt.* Qui Deum guſtant omnia deſerunt, & ea quę ad corpus Act. 9. pertinent nihil curant, Saulus perſequutor Domini, vt vocem cæleſtem audiuit, ſtatim omnia reliquit, Matth. 9. & Matthæus telonium, & iſti diſcipuli neceſſarium victum obliuiſcuntur: adeò rapiebantur amore, & doctrina Chriſti.

Vers. 2. *Quidam autem Phariſæorum dicebant illis.* O Deum immortalem! Et etiam Phariſæi ibant cum Chriſto? Non ſolùm diſcipuli, ſed etiam Phariſæi eius inimici magiſtrum ſequuntur: vt nullus locus ſit, qui non pateat impugnationibus, etiam in ſacro Chriſti collegio. In omni loco & tempore aduerſus Chriſtum calumnias quærunt: quando autem non poſſunt magiſtrum reprehendere, diſcipulos taxant. At ſi ſub vexillo Chriſti pugnaueris, ab ipſo Psal. 117. propugnaberis. *Dominus* enim *mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo.* Et Sanctiſſimus Iob: Iob 17. *Pone me Domine iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me.* Phariſæi verò potiùs, quàm alij diſcipulos arguebant, quia & Chriſto & ipſis inuidebant: vel quia volebant ſe oſtendere cæteris ſanctiores: & ideo zelabant legem, & præuaricatores legis: vel quia erant periti in lege, & ad illos ſpectabat ſcire, quid licitum vel illicitum eſſet in ſabbatho. Et licet hic nulla fiat mentio de Scribis, tamen ſub nomine Matth. 9. Phariſæorum intelliguntur. Quia in Matthęo legimus, quòd accuſabant Phariſæi dicentes. *Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter?* & tamen ibi non ſolùm aderant Phariſæi, ſed etiam Marc. 2. Scribæ, vt dicit Marcus. ¶ Obſerua autem quòd Matt. 12. Matthæus & Marcus dicunt hæc verba dixiſſe Phariſęos Christo: ſed Lucas ait quòd dixerunt illa diſcipulis, Beda in cap. 6. Luc. 6. 15. quia fuerunt duæ atque diuerſæ accuſationes. Altera accuſatio fuit quorundam Phariſæorum Chriſtum accuſantium; altera verò fuit aliorum Phariſæorum accuſantium ipſos diſcipulos. Ideo ait Lucas: *Quidam autem Phariſæorum dicebant illis,* quaſi dicat: Multitudo Phariſæorum Chriſto loquebatur, & cum illo erat præcipua quæſtio & accuſatio: quidam autem eorum diſcipulis loquebantur, eos increpando & dicentes:

4. Inuidi quid non moliãtur. *Quid facitis, quod non licet in ſabbathis?* Quid dicerent Phariſæi, ſi vidiſſent noſtras feſtiuitates, conuiuia, potationem, & bacchanalia, cùm per integros dies feſtos homines ſaltant? Expende autem ſceleratorum hominum impietatem. Ipſi flagitijs cooperti viros excellentes, & ſanctitate præſtantes, in quibus aliquod lumen vident eluceſcere, irruunt & culpam leuem calumniantur. Vt vultures, qui veniunt ad cadauera; non autem ad corpora viua: ſic inuidi non opera viua & excellentia, ſed mortua oderant. ¶ Vide etiam quanta fuerit ſanctitas, & bonitas diſcipulorum Chriſti: nam ex hoc loco ſatis oſtendi poteſt. Nam certè ſi Chriſti diſcipuli eſſent adulteri, homicidæ, latrones aut contra legem crimen aliquod commiſiſſent: vtique Phariſæi inuidi non tacuiſſent. Quærentes autem quid reprehendere, nihil inuenerunt aduerſus eos: magnum quidem hoc eſt argumentum ſanctiſſimè illos viuere. Sic tu viue, vt quamuis inimici velint calumniari, nihil contra legem Dei inuenire poſſint, quod tu commiſeris: Si autem aliquando aduerſus te aliquid moliantur reijcere, nihil niſi mendacia & inutilia poſſint adducere. Sic cum aduerſus Paulum, ferè tota Iudæa inſurgeret, & illum accuſarent grauiter coram Feſto & Agrippa, nihil tamen dignum mortis contra illum inuenerunt, ita vt Agrippa rex Act. 26. diceret Feſto: *Dimitti poterat homo hic, ſi non appellaſſet Cæſarem.*

Obſerua autem quòd nõ accuſabant eos nec arguebant, eò quòd in ſabbatho iter facerent, quamuis iter facere, videbatur magis illicitum eſſe quàm confricatio ſpicarum: quia nõ itinerabant, ſed iuxta loca ambulabant per ſegetes. Et etiam ipſi Phariſæi in eodem loco erant, quando diſcipuli euellebant ſpicas. Tum etiam quia licebat Iudæis in ſabbatho mille paſſus ambulare. In Actis etiam Apoſtolorum dicitur, Act. 1. quòd *mons Oliueti eſt iuxta Hieruſalem ſabbathi habens iter,* Id eſt, tantum diſtat à Hieruſalem quantum licet Iudæis ambulare in ſabbatho. Quia autem diſcipuli hoc loci ſpacium non tranſierant, non poterant accuſari, quia itinerarent in ſabbatho. Nec etiam arguebant eos furti, quia de alienis ſegetibus vellebant ſpicas: non enim ſuæ erant illæ ſegetes, quia omnia reliquerant propter Chriſtum. Ideoque de furto eos non arguebant, quia licebat diſcipulis hoc facere permittente lege. Nam Deus dixit, *Si intraueris ſegetem amici tui, frange ſpicas, & manu contere: falce autem non metes:* Deut. 23. Eadem etiam lex erat quantum ad vuas. Ibidem namque etiam dicitur: *Ingreſſus vineam proximi tui comede vuas, quantum tibi placuerit, foras autem ne afferas tecum.* Non ergo poterant Phariſæi diſcipulos de furto accuſare: quapropter accuſabant eos de ſabbathi violatione: eò quòd in tam magno feſto, vt ſabbathum erat, ſpicas confricarent manibus, vt eorum accuſatio iuſta & recta videretur, & zelo obſeruantiæ legis poſita. Sed palliata malitia eſt, quod multoties homines impij facere ſolent: qui ſub prætextu virtutis dicentes legem Dei zelare, vindicant ſuas iniurias, & inſontes perſequuntur, multi homines ſua vitia curant tegere virtutis pallio. Nam ſi per tegum & principum curias abieris, ſi per ciuitatum ſenatores, ſi in concilia clericorum tenderis, plurima, & deteſtanda inuenies vitia coopertas ſub virtutum pallio. Cupidinem ſuam tegunt ſub boni reipublicæ zelo, impudicitias autem ſuas ſub iuſtitiæ titulo. Atque ita omne hominum ſtudium eſt in malũ procliues eſſe, bonos ſemper velle haberi: & hoc eſt quod in vniuerſo orbe obſeruatur

5. Quomodo ſanctitas ſæpè fingatur, & malitia palliatur.

à mundi ſectatoribus. Hi namque Phariſæi ſub fuco & zelo obſeruantiæ legis ſuam tegunt malitiam & inuidiam. Iniquus Abſalon cum vellet aduerſus parentem ſuum regem Dauid inſurgere: iniquitatẽ ſuam titulo religionis & deuotionis cooperuit, di-
2.Reg.15. cẽs patri Dauid: *Vadam & reddam vota mea, quæ voui Domino in Ebron.* Et abijt ad Ebron & coniurationem aduerſus patrem iniuit. Sub colore & fuco deuotionis & religionis, aduerſus parentem violentas manus intulit. Idem fecit rex Saul, qui cùm nimis ambiret greges pingues & armenta Amalechitarum, hanc ſuam ambitionem & cupidinem excuſa-
1.Reg.15. re voluit, dicens Samuëli, ea omnia accepiſſe, *vt Domino ſacrificaret.* Ita etiam multi, vt prauitatẽ ſuam diſſimulent, adducunt teſtimonia ex diuina ſcriptura, vt vel ſic malitiam tegant ſuam. Quod feciſſe le-
Matth.4. gimus dæmonẽ in deſerto, qui malitiam & iniquitatem, quam in pectore abſcõditam gerebat, Chriſto voluit perſuadere authoritate Scripturę ſanctę. Iudas etiam ſub pietatis fuco cupidinem palliabat dicens: *Nõ poterat vnguentum iſtud venundari multo, &*
Ioan.12. *dari pauperibus?* Et inquit Ioannes, *non quia de egenis pertinebat ad eum: ſed quia fur erat, & loculos habens.* Quod iniquus & traditor auaritia, & cupidine motus faciebat, miſericordiæ zelo palliabat: ſimulans ſe eleemoſynæ largitorem. Hoc etiam & nũc multi iuriſperiti & aduocati cõſueuerunt facere, qui pauperibus & proximis ſubſtantiam & rem omnẽ diripiunt: qui vel ad hoc faciendum textus allegãt & detorquent tanquam dæmon in deſerto, & tãquam
Mich.5. Herodes ex Michæa; & adducunt in ſuam ſententiã Bartholum, & Digeſta, & Baldum, quibus ſuas tyrannides cooperiunt. Phariſæi ſua lege Apoſtolos Chriſti perſequuntur, & iuriſtæ legibus ſuis rẽ proximorum furantur, & medici Hippocratis aphoriſmo ægro vitam adimunt, & in alium mundum transferunt oſtenſo Galeni textu.

Vers.3. *Et reſpondens Ieſus ad eos dixit*, Aduerte obſecro, quàm fidelis amicus ſit Deus, quantamq́ue habeat curam dilectorum ſuorum, vt ſemper illis adſit; & pro illis reſpondeat. Cõfide in Domino, & ipſe pro te reſpondebit. Iacta ſpem tuam & cogitatum in eum, & non tibi deficiet. Quis ſperauit in eo, & deceptus eſt? Sed quid reſpondeat audiamus.

Vers.4. *Nec hoc legiſtis, quod fecit Dauid cùm eſuriret, ipſe, &*
1.Reg.21. *qui cum illo erant: quomodo intrauit in domũ Dei, & panes propoſitionis ſumpſit & manducauit, & dedit his qui cum ipſo erant: quos non licet manducare, niſi tantùm ſacerdotibus?* Reſpondet Dominus calumniæ, ſed non niſi textibus ſacris. Vt enim tentanti diabolo non reſpondit ſine textu: ita nec eius miniſtris calumniantibus ſine ſacro teſtimonio reſpõdit. Docet, vt cùm agitur an quidpiam licitum ſit, nec ne, ad ſacram paginam eſſe recurrendum, vt vel inde colligatur, an liceat. Vſus eſt Chriſtus ſcripturæ teſtimonio, quia iſti Iudæi nimis credebant ſcripturis. Quocir-
Ioan 5. ca alio in loco dixit eis. *Scrutamini ſcripturas, in quibus vos putatis vitam æternam habere.* Ideo nunc Chriſtus adduxit ex ſacra pagina authoritatem, vt vnde oriebatur dubitatio, ibi ortum etiam haberet reſponſio. Accuſatio aduerſus diſcipulos ortum habebat in ſcriptura: conueniens ergo erat eis oſtendere ex ipſa ſcriptura, ſe contra illam non agere. Etenim clauus clauo truditur. Sed ſingula iam ex-
Ambr. pendamus. ¶ Non *legiſtis* inquit: Ac ſi diceret: Si
lib.5 in ſcripturas ſciretis, vtique non diceretis hoc: ſed
Luc.10.5. quia nihil intelligitis, inſipienter loquimini. Legis defenſoribus probat Dominus eos neſcire legem.

Adduxit Chriſtus exemplum Dauid, quia princeps erat prophetarum, & vniuerſa Iudæorum gloria ab ipſo pendebat, de quo Dominus ſpecialiter loquutus dixerat: *Inueni virum ſecũdum cor meum.* Et Achi- Act.13.
melech ſummus ſacerdos huic rei authoritatẽ præſtitit. Erat enim vir ille ſummus ſacerdos, & iuſtus habebatur, & in lege erat valdè peritus. Conſeruatio namque humanæ ſalutis anteponi debet obſeruationi feſtorum: quia ſabbathum factum eſt propter hominem, & non homo propter ſabbathum. In neceſſitate ergo potiùs prouidendum eſt, vt vitæ hominis conſulatur, quàm vt ſabbathum obſeruetur. Leges namque non conſtitutæ ſunt ad perniciem hominum, ſed ad ſalutem: idcirco vbi maior vrget neceſſitas, cedere debent. Et ſæpenumero fit, vt lex legi cedere cogatur: id quod Dominus apud alios Euangeliſtas in hoc negotio ſatis aperuit, cum inter circumciſionem & ſabbathum collationem faceret. Et hoc profectò ſummè obſeruandum eſt, in quem finem humanæ leges & promulgandæ & interpretandæ ſint: nimirum, vt charitati minimè contrarientur.

Aduerte autem quòd non ſolùm dixit hoc fe- 6.
ciſſe Dauid, ſed etiam illos *qui cum eo erant.* Etenim ſi de ſolo Dauid Chriſtus loqueretur, poſſent illi obijcere Phariſæi. Dauid rex erat, & propheta: tui autem diſcipuli, qui ſunt? Ideo addidit Chriſtus, *& qui cum illo erant milites*, etiam manducaſſe. Quod igitur licuit militibus, cur diſcipulis non licebit? Verùm, vt ſcias, qui fuerint iſti panes propoſitionis, aduerte, quòd in tabernaculo Moyſi erat quæ- Panes propoſitionis, quales.
dam menſa aurea ex lignis Setim, operta laminis Exod.25.
aureis, ſuper quam apponebantur duodecim panes, & 27.
quorum quilibet duas farinæ decimas continebat, qui panes à ſolis ſacerdotibus conficiebantur. Laici dabant farinam leuitæ, & leuita cuſtodiebat illam in theſauro ſanctuarij. Cùm autem neceſſe 2.Paral.
erat panes confici: petebat ſacerdos à leuita fari- 9.& 23.
nam, & panes faciebat: fiebantq́ue iſti panes ſingulis ſabbathis & recentes ſuper menſam apponebantur vſque ad aliud ſabbathum: & tunc fiebant alij duodecim, & ablatis prioribus illi recentes apponebantur. De his nulli manducare erat licitum Num 24.
præter ipſos ſacerdotes. Vocabantur *panes propoſi-* Leuit.22.
tionis, quia proponebantur, id eſt, ponebantur coram Domino in menſa, quæ erat intra tabernaculum ante velum & ſancta ſanctorum, vbi vox Domini audiebatur in ſancta ſanctorum ſuper arcam & propitiatorium ſuper alas Cherubim. Quapropter vocabantur etiam *panes faciei*, quia poſiti erant ante faciem Dei. Cùm autem dicit *panes pro-* Num 7.
poſitionis, loquitur Hebræo more: Hebraiſmus enim eſt *panes propoſitionis.* Lingua quippe Hebræa, denominationibus vtitur pro denominatis. Nos verò diceremus *panes propoſiti.* Sic etiam dicunt ipſi *terra promiſsionis*, hoc eſt terra promiſſa: & *filius iniquitatis*, id eſt, filius iniquus: & familiariſſima eſt in ſcripturis ſacris hæc loquutio. Itaque non erat licitum, vt de his panibus aliquis laicus comederet, qualis erat Dauid: niſi in extrema eſſet neceſſitate conſtitutus. ¶ Obſerua autem, quòd licet vrgeret neceſſitas, non tamen comederunt Dauid & ſui hos ſanctos panes, donec mundi fuerunt, & puri à mulieribus. Quo quidẽ facto ſignificatur nemini licere, ad ſanctum Euchariſtiæ Sacramentũ accedere, niſi priùs ab omni carnis inquinamento fuerit

pur-

purgatus: præcipuè ſacerdotibus, quorum munus eſt id quotidie manibus & pectore geſtare, & aliis Iſa. 52. id impartire. Vnde Dominus: *Mundamini, qui fertis vaſa Domini.*

Verſ. 5. Theoph. in cap. 6 Luca. *Et dicebat illis. Quia Dominus eſt filius hominis, etiam ſabbathi.* Si Achimelech diſpenſauit cum Dauid in neceſſitate conſtituto, vt non ſolùm ipſe, ſed etiam milites qui cum illo erant panes propoſitionis mãducarent, de quibus non poterant edere niſi ſoli ſacerdotes: multò meliùs id ego potero cum diſcipulis meis diſpenſare. Ratio eſt, quia ille non erat Dominus ſabbathi, ſicut ego ſum: & nihilominus cum inferior me eſſet, id donauit militibus ſuis. Et facta hypotheſi, quod illi malè feciſſent violando legis præceptum: ego tamen non poſſum violare ſabbathum, quia ſum Dominus ſabbathi. Etenim ego minimè peccare poſſum, faciens quidquid mihi libuerit: qui poſſum omnino ſabbathum tollere nulla exiſtente cauſa, ſicut illud inſtitui, quia volui.

7. Perpende autem, quòd in præceptis primę tabulę, cuius numeri eſt obſeruantia ſabbathi, nemo diſpenſare poteſt, neque ipſe Deus: ideoque in tali præcepto inuiolabili duo conſideranda veniunt, ſcilicet verba legis, & intentio legiſlatoris, id eſt, naturalis æquitas, quæ illum mouit. Vbi ergo iſta duo apparuerint, non licet alicui contrarium diſpenſare. Vbi verò non apparet intentio legiſlatoris, tunc licebit; nam lex potius in intentione conſiſtit, quàm in verbis. Nam leges ſcire, nõ eſt noſſe verba legum, ſed vim & poteſtatem earum. Præterea inter præcepta ſtabilia, Quædam importãt actus malos in ſe, & ſecũdum ſe, qui ſemper dicunt deordinationem, vt rem alienã inuito Domino contrectare, vel vxorem alienam cognoſcere: & in his non poteſt Deus diſpenſare. Quidam verò dicũtur actus mali in ſe, licet non ſecundùm ſe, vt occidere hominẽ, vel rem alienã ſuſcipere ſine fraude. In his poteſt Deus diſpenſare. Inter præcepta autem immutabilia, Quædam ſunt purè moralia, in quibus Deus nec homo diſpenſare poteſt: quædam ſunt partim ceremonialia, vt præceptum de ſabbatho, in quo poteſt Deus & item homo (in neceſſitatis articulo) diſpenſare, vel potiùs intentionem præcepti interpretari, & de his loquitur hîc Chriſtus.

Verſ. 5. 6. *Factum eſt autem & in alio ſabbatho, vt intraret in ſynagogam & doceret.* Duplici ex cauſa curabat & docebat in ſabbathis. *Primò*, quia Iudæos volebat docere in ſabbatho, in quo omnes in templo conueniebant, ſicut modo Chriſtiani in dominicis diebus accedunt ad audiendum rem ſacram, & prædicatores. Et ideo ait hîc Lucas, quòd Chriſtus tunc docebat eos. Venatores etiam & piſcatores retia tendunt, vbi ſciunt plures natare piſces, & feras latitare. Sic Chriſtus qui animas venari cupiebat, vbi frequens erat turba Iudæorum, docebat in ſabbathis. *Secundò*, in ſabbathis docere voluit & miracula facere, quia volebat locum accuſationi Iudæorum dare, quam in ipſum tanquam in violatorem ſabbathi retorquebant: vt vel inde occaſione ſumpta eos doceret, quomodo ſabbathum eſſet obſeruandum. Ideò ſequitur in contextu.

8. *Et erat ibi homo, & manus eius dextra erat arida.* Malum aliquando cauſa boni. Phariſæi illum hominem ad Chriſtum adduxerunt: & ideo dicitur hîc, quòd inſidiabantur, vt *accuſarent illum:* Non tamen intelligas, quòd ipſi obtulerunt eum, vt illum curaret: quia hoc iam eſſet ſalutem illi homini impetrare: & ſi hoc facerent, non poſſent Chriſtum arguere, eò quòd in ſabbatho curaret: ſed ſuaſerunt homini, vt ſeipſum offerret. Et quamuis videatur illum hominem non fuiſſe adductum, quia ait, *Erat homo in ſynagoga:* dicendum tamen eſt, illum fuiſſe in ſynagoga, quando Chriſtus intrauit, & Phariſæi videntes hominem, illi ſuaſerunt, vt ſe Deo præſentaret. Quamuis deprauatâ & iniquâ intentione hoc fecerint; tamen bonum opus fecerunt, perſuadentes, vt ad Chriſtum accederet, qui verus animarum medicus erat. At Deus ita ſanctus, ita bonus & miſericors eſt, vt ex malis ſæpè bona eliciat, quemadmodum hîc fecit, vbi ſalutem infirmo reſtituit, & vtilem doctrinam omnibus præſentibus prædicauit. Ita etiam filij Iacob fratrem Ioſeph Geneſ. 37. iniquo & deprauato animo in Ægypto vendiderunt: at ex hoc tanto malo Deus grande bonum multis populis parauit: nam prudentia & ſagacitate Ioſeph effecit, ne magna gentium multitudo fame periret. Atque ita ipſe poſteà fratribus ſuis dixit: *Vos cogitaſtis de me malum, ſed Deus vertit illud* Gen. 50. *in bonum.* Ita etiam Saul exiſtimauit Dauid in interitum adducere, petens ab illo centum Philiſtæorum præputia, & dixit: *Non ſit manus mea in* 1. Reg. 18. *ea; ſit autem ſuper eum manus Philiſtym.* At etiam ſi Saulis animus deprauatus, & iniquus eſſet, opus tamen inde elicitum bonum fuit, quia Dauid triumphans victoriam de Philiſtæis reportauit. Ex quo loco diſcere debes ſemper recta & bona opera facere, etiamſi in mortali ſis detentus culpa. Hi namque Phariſæi, etiamſi in mortali iacebant peccato, tamẽ huic homini habenti aridam manum, bonum impenderunt opus. Ita etiamſi viuas in damnationis ſtatu, bona tamen opera ſemper facito: nam etiamſi pro illis vitã æternã non ſis dignus, nec etiam per illa merearis; quòd à peccato te Dominus eripiat; bona tamen temporalia tibi comparabis, & ſalutem corporis, & etiam bonum habitum, vt poſteà cum veneris in ſtatum gratiæ, maiori cum facilitate virtutis operibus te addicas: nam habitus potentiam reddit facilem. Petrus namque, poſtquam bis Dominum ſuum abnegauerat, Chriſti diſcipulus in loquela ſolum cognitus fuit. Curandum tibi maxi- Matt. 26. mè eſt, vt etiamſi Deum amittas, nunquam tamen Dei loquelam amittas: vt vel ſignis bonus Chriſtianus habearis, etiamſi reuera bonus non ſis. Nunquam deſinas ad rem diuinam accedere, & ad conciones audiendas: nam hæc Chriſtiani ſigna ſunt, quibus ipſe cognoſcitur: in quibus concionibus aliquando galli cantum audies, hoc eſt diuinam inſpirationem, quæ ad poſtes animæ tuæ pulſabit, vt tua peccata & delicta plangas, & in ſaniorem redeas mentem.

Præterea ſi *manum aridam* habes, ad Chriſtum 9. ſtatim confugias: potens quippe eſt omnia tua vul- Manus nera in ictu oculi ſanare. Multi enim ſunt, qui ma- arida num aridam ad ſanctè operandum habent, & ad moraliter eleemoſynam tribuendam, de quibus Zacharias Zach. 11. ait: *Brachium eius ariditate ſiccabitur.* Quod fit quia pauperi & inopi manus non extendunt: id autem euenit ex cordis ſiccitate, vbi nulla pauperum miſericordia & pietas ineſt. Sic beatus Dauid in Pſalmo: *Percuſſus ſum, ſicut fœnum: & aruit cor meum.* Ex Pſal. 101. corde enim arido, arida manus facta eſt: ſicut arbor, quæ radices aridas habet nullos fructus agricolis promittit.

Obſer-

Vers. 7. *Obſeruabant Scribæ & Phariſæi, ſi in ſabbatho cura-*
Beda in *ret: vt inuenirent, vnde accuſarent eum.* Quia Chriſtus
cap. Luc. diſcipulos à culpa liberauerat & miſericordiam ſa-
6. cap. 20. crificio prætulit, Phariſæi inſidiari cœperunt ma-
giſtro, obſeruantes an ſanaret infirmum, nec ne:
nam ſi eum ſanaret, ſtatim eum arguerent de ſabba-
thi tranſgreſſione: & ſi non ſanaret, eum de impieta-
te & crudelitate incuſarēt, vel de impotentia, quod
Calumniari diaboli officium eſt. infirmum non potuiſſet ſanare. Obſerua autē quod
calumniari & accuſare, proprium munus & offi-
cium diaboli eſt: iuxta illud Apocalypſis: *Proiectus*
Apoc. 12. *eſt accuſator fratrum.* Vnde meritò dicebat illis Do-
Ioan. 8. minus: *Vos ex patre diabolo eſtis.* Porrò hæc Phariſæo-
rum inuidia deteſtanda eſt, vtpote quæ infœlicem
animam excæcat, vt inde homo deterior euadat,
vnde potiorem & ſanctiorem viuendi normam eli-
cere deberet. Etenim inuidus omnia, quæ videt, ſic-
ut ſerpens omnia quæ comedit, in venenum con-
uertit. Omnia facta & dicta illius, quem odio perſe-
quitur, ſemper in ſiniſtram partem interpretat: imò
potiùs inuidus ſemper intendit omnia facta illius,
quem odit, deprimere & in nihilum redigere: &
quærit ſemper viam & modum, vt hunc deprauatū
adimpleat. Sic Phariſæi & Scribæ mundani hono-
ris cupidi & ſitientiſſimi, Chriſto inuidebant: & tā
illius facta quam dicta calumniabantur. Fuge igi-
tur tu hanc trucem & immanem feram, quæ tanta
Sap. 2. mala in vniuerſum intulit: *inuidiâ enim diaboli mors*
Geneſ. 3. *introiuit in orbē terrarum.* Quia dæmon vidit homi-
nem in fœlici ſtatu conſtitutū eſſe, & ad illū locum
illi patere aditum, vnde miſerè ipſe corruerat, illum
tentauit, & vicit. De Iſaâc nam ſcriptura dicit: *Be-*
Geneſ. 26. *nedixit illi Dominus, & locupletatus eſt homo. Ob hoc inui-*
dentes ei Palæſtini puteos eius obſtruxerunt. Hæc enim
Geneſ. 30. maledicta inuidia nec propinquis parcit. Nam Ra-
Geneſ. 37. chel ſterilis ſorori fœcundæ inuidit. Et fratres Io-
ſeph ei inuidebant peſſimo & iniquo animo, viden-
tes quòd à parente præ alijs fratribus diligeretur:
cùm etiam audirent ſomnia, quæ narrabat. Sic Aa-
ron, & Maria loquuti ſunt contra Moyſem, dicen-
Num. 12. tes: *Non per ſolum Moyſem loquutus eſt Dominus.* Sic
iſti Phariſæi Chriſto, à quo tanta receperant bona,
inuidebant & calumniabantur: atque ideò facta
eius obſeruabant. Sed id fruſtrà, nam vt inquit mo-
do Euangeliſta.

Vers. 8. *Ipſe verò ſciebat cogitationes eorum.* Ideoque falli
Hebr. 5. non poterat, quia *omnia nuda ſunt, & aperta oculis*
1. Reg. 16 *eius.* Etenim *homo videt,* quæ foris ſunt, *Deus autem*
intuetur cor. Quocirca regius vates in pſalmo Do-
Pſal. 138. mino cecinit, dicens: *Intellexiſti cogitationes meas de*
longe: ſemitam meam, & funiculum meum inueſtigaſti.
Hoc tu deberes proſpicere, qui ſemper prauas, &
iniquas cogitationes in pectore voluis: & deberes
ſemper ingenti pudore ſuffundi, quandoquidem
ſcis, quòd Deus omnia nouit, etiam ipſa cordis pe-
netralia. Talia namque multoties in animo voluis,
quæ ſi homines viderent, non dubito, quin in fa-
ciem tuam ſpuerent: & conſpectum tanquam de-
teſtandum relinquerent. Quid eſt igitur, quod co-
ram Dei oculis ea facias, quæ coram abiectis ho-
minibus puderet facere? Sed de his inferiùs aptio-
ri dicemus loco: nunc verò Euangeliſtam audia-
mus.

10. *Et ait homini, qui habebat manum aridam: Surge &*
Iuſtus ſtat, & impius iacet. *ſta in medium.* Præcepit illi, vt ſtaret, & in medium
prodiret, vt omnes illum, & miraculum factum vi-
dere poſſent. Expēde autem, quòd quemadmodum
munus diaboli eſt, ſemper proijcere, euertere, & de-
ſtruere: ſic Domini eſt, erigere, reſarcire, & eleuare.
Nam vt beatus Hieronymus pulchrè annotat: nul- Hier. ſuper Ezec. cap. 2.
lum peccatorem in ſcriptura ſtantem legimus; ſed
ad iuſtos dicitur: *State ſuccincti lumbos veſtros, præ-* Epheſ. 6.
parati in Euangelium pacis. Et Ezechiel: *Statuit me ſu-* Ezech. 3.
pra pedes meos. Nam ſtare ad vitam pertinet benè
operantis. Vnde & Paulus dicit: *Qui ſtat, videat ne* 1. Cor. 10.
cadat. Et non dubium eſt, niſi quod in hoc loco *ſta-*
re vocat Paulus ſtatum gratiæ & ſalutis. Vnde alibi Eph. 4.
ſuis dicit: *State in Domino, chariſſimi.* Et propheta,
qui ſe vita & moribus ante Dominum ſtare vide-
bat, dixit: *Viuit Dominus, in cuius conſpectu ſto.* Et ad 4. Reg. 3.
Chriſti ſeruos loquutus egregius pſaltes dixit: *Ec-* Pſal. 134.
ce nunc benedicite Dominum, omnes ſerui Domini. Qui
ſtatis in domo Domini, in atrijs domus Dei noſtri. Et ali- Pſal. 121.
bi: *ſtantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem.* At
è contra (vt Zacharias inquit) iniquitas in talento Zach. 5.
plumbeo *ſedet.* Etenim inueterati in peccato, & fla-
gitijs ſuis hærentes, *ſedere* dicuntur: qui nec exur-
gere, nec illud audire volunt dicentem: *Surgite, poſt-* Pſal. 126.
quam ſederitis. Et iterum: *Sederunt principes, & ad-* Pſal. 118.
uerſum me loquebantur. Ecce igitur quomodo verbū
ſtare ſignificat rectè agere: *cadere* verò, iniquè. Hinc
in Pſalmo primo: *Non reſurgent impij in iudicio,* id eſt, Pſal. 1.
non ſtabunt, non probabunt ſe eſſe iuſtos: nam illa
particula (*re*) redundanter poſita eſt, & hæc eſt Ger-
mana expoſitio. Peccatori etiam in Deuteronomio Deut. 28.
dicitur: *Non erit ſtabile veſtigium pedis tui.* Lege ſi pla-
cet Greg. & Ambroſium. ¶ Diſcamus primò, non 11
relinquere bona opera, nec exercitia virtutis pro Gregor.
pter calumniantium murmurationes, nec propter hom. 6. in Ezech.
dicta aut iudicia hominum impiorum. Chriſtus Ambr. in
namque huic indigenti nō deſinit benefacere pro- pſal. 1.
pter impias phariſæorum calumnias. Id enim eſt
multorum hominum ingenium, vt hæc attenden-
tes, ab incepto bono deſiſtant: de quibus illud Pſal-
mi dici poteſt: *Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eo-* Pſal. 63.
rum. Solent namque pueri baliſtas ex ductili virgâ
facere, & tales ex fœno & alijs ſagittas cum illa
proijcere, quæ vel muſcas non poſſint interficere.
Ita multi ſunt tam puſillanimes, vt has puerorum
ſagittas timeant, & metum eorum hominum con-
cipiunt, qui de omnibus mala dicunt, quique de-
prauato ſunt animo & conſcientia. Ne hos timeas,
quia paruulorum ſagittas proijciunt, quæ nec tuam
conſcientiam lædere poſſunt, cum hi tales infames
habeantur: quod ſi hos timueris, & ſagittas has ni-
mium ſentis, potiori iure tu infans & puer eris ap-
pellandus, qui talia ſentis.

Diſcamus ſecundò in omni loco & tempore bo- 12.
num ſemper operari: ita vt euntes in bonum opus, Propter vnū opus bonum, ab altero non eſt deſiſtendum.
aliud item bonum non ſit nobis impedimento. Di-
xerat ſuperius Lucas, quòd Chriſtus *intrauerat in*
ſynagogam, vt doceret: nihilominus tamen hunc ho-
minem infirmū etiam curauit. Ne te pœniteat ten-
dens in templum rem ſacram auditurus vel prædi-
caturus, infirmum in via viſitare & pauperem. Nam
ſi perfectè bonus eſſe cupis, multa bona habere de-
bes. Nam bonum ex integra cauſa cōſurgit: malum
autem ex quocumque defectu. Vt aut bonum opus
perfectum ſit, & omnibus numeris abſolutum, opus
eſt, habeat omnes virtutis circumſtantias, vt vel ita
compoſitum ad conſummatam deueniat perfectio-
nem. Ita rectus & bonus Chriſtianus ad multa re-
currere debet, nec vno ſolo contentus eſſe debet.
Vide Chriſtum, quem nec infirmi curatio impedit,
vt præ-

vt prædicationem exerceat: nec prædicatio impe-
dimento eſt, quominus infirmum curet. Propter
vnum opus bonum aliud non relinquit, nec aliud
opus alteri eſt impedimento. Multi ſunt adeò am-
bitioſi, vt multa ſæcularia officia velint amplecti, &
dicunt ſe omnia poſſe. Si autem illis aliquid perti-
nens ad Chriſti obſequium demandaueris, ſoli illo
laſſantur, deſatigantur, & denique oneri ſuccum-
bunt. Nã ſi concionibus vacas, dicis te ieiunare non
poſſe: ſi eleemoſynam pauper poſtulat, dicis iã alijs
pauperibus dediſſe: atque ita vnum opus aliud im-
dit. Bonis Iſraëlitis non erat impedimento ædifi-
cium templi: nam *altera manu* Iſraëlitici populi ini-
micos interficiebant, *alterâ* verò laborabant, ædifi-
1. Eſdr. 4. cantes ciuitatem ſanctam Hieruſalem. Ita ambabus
Neem. 4. manibus ludere debes, vt alter Aioth de quo ait
Iud. 3. ſcriptura: *quòd ſiniſtra manu tanquam dextra vtebatur.*
Ita tu ambabus manibus laborare debes: & ad om-
nia, quæ Dei ſunt, recurrere.

13. *Et ſurgens ſtetit.* Velox & perfecta obedientia non
moras nectit, dicẽs: cras iſtud faciam, ſubinde repe-
tens. Sic tibi faciendum eſt, vt in omnibus prom-
ptam obedientiam obſerues. Vtinam tu, cum in vi-
tiorum & flagitiorum lecto iaces, ad Chriſti vocem
ita ocius ſurgeres, quemadmodũ hic, de quo nobis
eſt ſermo: qui ſtatim, vt dixit Chriſtus, *ſurge*, ſurre-
xit. Vide rogo, attentis audias auribus, quod Salo-
Eccl. 5. mon inquit: *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne dif-*
Ephes. 5. *feras de die in diẽ. Surge* itaque *qui dormis, & illuminabit*
te Chriſtus. Quandoquidem non ad interitum vel ad
iugulum vocaris; ſed, vt ſi cæcus es, viſus clarus tibi
reſtituatur: ſi infirmus, vt in priſtinã reſtituaris va-
letudinem. *Surge*, ſurge piger, ne in chœnice ſedeas,
neque tam ſuaui & vtili tibi præcepto reſiſtas.

VERS. 9. *Ait ad illos Ieſus: Interrogo vos, ſi licet ſabbatho bene-*
Aug. l. 2. *facere, an malè? animam ſaluam facere aut perdere?* In
de conſen. Matthæo legimus Phariſæos hoc interrogaſſe, hic
Euang. autem id interrogat Chriſtus: ſed vtrumque verum
cap. 35.
Matt. 12. eſt. Ipſi namque prius doloſè de hoc interrogaue-
runt Chriſtum, deinde iuſſit Dominus hominẽ in
medio ſtare: quo ſtante, Chriſtus eorum quæſtionẽ
iterum interrogauit, vt eis aptiùs reſpõderet. Cùm
verò dicit, *an liceat animam curare* totum hominem
intelligit: nomine namque *anima*, totus ſignificatur
Deut. 10. homo. Sic intelligitur ille Deuteronomij locus: *In-*
Aug. l. 2. *trauit Iacob in AEgyptũ, cum ſeptuaginta animabus.* Vel
quæſt. iuxta aliorum ſententiam loquens de toto homine
Euang. *anima* dixit: quia Chriſtus corpus miraculosè cura-
quæſt. 7. turus, ſciſcitatur de animę ſalute: quia quorum cor-
pora ſanabat, etiam animabus ſalutem tribuebat,
peccata tollendo, & infundendo illis gratiam. Inſu-
per corporum curationem ad animarum ordinauit
ſalutem. Interrogat igitur, an liceat in ſabbatho be-
ne agere, id eſt, infirmos curare. De Chriſto nõ du-
bium eſt quia erat legiſlator, & Dominus legis. Da-
to autem, quòd omnem rigorem legis vellet obſer-
uare, non faciebat contra legem, curãdo infirmum
illum. Quia in ſabbatho prohibebantur externa o-
pera propter laborem & occupationẽ: Chriſtus au-
tem ſolo verbo ſanabat. Etenim lex non præcipie-
bat, vt Iudæi in ſabbatho non loquerentur: ergo ſi
aliquis ſolo verbo, vt Chriſtus, in ſabbato curaret,
non vtique contra legem faceret. Medici etiã Iu-
dæi poterant in ſabbatho curare: imò peccarent, ſi
extremè infirmanti non prouiderent. Et ſic Iudæi
non prohibebant medicos ſuos in ſabbatho curare.
Arguebant autem Chriſtum, quòd in ſabbatho cu-
raret, eò quòd poſſet has ægritudines in alijs curare
diebus: cùm nullum eſſet in mora periculum. Sicut
ſanando cæcos, claudos, paralyticos: quorum ſalu-
tem in alios poſſet differre dies. Alijs etiam diebus
Chriſtus curabat, de quibus in ſcriptura non fit
mentio: quia tantum de ſabbatho controuerſia agi-
tabatur.

Sed poterit aliquis forſitan dubitare, ſi in alijs 14.
diebus poterat curare, in quibus calumniam non *Quæſtio.*
pateretur, quid eſt quod in ſabbathis curabat? Ad
quod dubium facilis eſt reſpõſio: nam aliqui infir-
mi eorum, quos Chriſtus curauit, ita erant in maxi-
mo conſtituti periculo, vt niſi ſtatim curarentur,
perirent. Sicut fuit ille Reguli filius: de quo pater
dixit: *Deſcende, priuſquam moriatur filius meus.* Socrus *Solutio.*
etiam Simonis magnis laborabat febribus. Alios *Ioan 4.*
etiam, qui non in tanta erant neceſſitate, in ſabba- *Luc. 4.*
tho curabat, vt gloria Dei in ſimilibus diebus ma-
gis eluceret; nam Chriſtus miraculosè ſalutem re-
ſtituebat: quantò autem coram pluribus miracu-
lum fiebat, tanto diuina virtus & gloria exaltaba-
tur. In ſabbathis autem plurimi conueniebant pro-
pter vacationem operis, & Chriſtus quærebat om-
nium ſpiritualem ſalutem. Sed de his ſatis. Verùm
cùm iſti ad interrogationem Chriſti non reſpon-
derent, conuerſus eſt ad hominem, qui habebat ma-
num aridam. & ideo ſequitur.

Et circumſpectis omnibus. Circumſpexit irâ per- VERS. 10.
citus, & *contriſtatus*, cùm videret *cæcitatem cor-*
dis eorum, vt Marcus inquit. Fuit enim in Chriſto *Marc. 3.*
ira cum zelo diuini honoris quæ tamen rationis
iudicium non præueniebat, ſed ſuo aſſumpta im-
perio.

Dixit homini: Extende manum tuam. Imperando lo- *Vide*
quebatur, non ſicut ſcribæ & phariſæi. *Extende*, in- *Ambr. l. 5*
quit, *manum tuam.* Non in te contrahas: *non quæ tua* *in Luc.*
ſunt quæras; *ſed quæ Chriſti.* Non ad poſteriora te cõ- *tom. 5.*
uertas; ſed *ad priora te extende*: nam qui malè agit nõ
ſe extendit, ſed ad poſteriora ſe conuertit. Scito
enim ſemper debere extendere & exercere totam
vim, quam in manu accepiſti: nunquam tamen otio
vacare debes. Cum Paulus dicat; *Charitas Chriſti vr-* *1. Cor. 15.*
get nos. Si igitur pater extendit manum ſuam do- *Phil. 3.*
nans nobis filium ſuum. Et ſi filius manum ſuam & *2. Cor. 5.*
brachia quoque extendit prębens ſanguinem ſuum,
& facit *potentiam in brachio ſuo*, vt nos aridos in vi-
tam reſtitueret, & nos iacentes exaltaret: quid eſt
quòd nos manum noſtram non extendimus *appre-* *Pſal. 2.*
hendentes diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, &
de via iuſtorum ſeparemur?

Et extendit. Vide quómodo membra rationis ex-
pertia Deo obediunt, & eius diuinæ voluntati pa-
rent. Quid igitur eſt, quòd tu, qui diuina præditus
es mente, & rationis particeps es, diuinis mandatis
reſiſtis.

Et reſtituta eſt manus eius, In priſtinum ſcilicet, ro- 15.
bur, vt rectè eâ poſſet vti. Docuit hoc exẽplo Chri- Propter
ſtus ob malorum deplorandam peruerſitatem, non inuidiam
eſſe abſtinendum à iuuandis proximis. Vt quid igi- aliorum
tur medicus ob incurabilẽ morbum vnius infirmi, non ab-
omnes infirmos negligeret: cùm etiã nec ſeminato- ſtinendũ
rẽ à ſeminãdo deterreat vnus vel alter lapis? Sic tu eſt ab o-
ob malorũ detractiones bonũ inceptum non relin- peribus
quas: nam virtus, quidquid hominũ dicat vulgus, pijs.
vincere debet. ¶ Obſerua etiã, quomodo hoc facto
Dominus factorum ſuorum rationẽ dedit. Neque
enim ſemper locum habet authoritas; ſed aliquãdo

exhibēda eſt dictorum aut factorum ratio. Etenim
ſunt multi qui volunt ſua laudari opera, ſolum hac
ducti ratione, ſcilicet, quia ipſi fecerunt. Et tanti
haberi volunt, vt ſi aliquid dixerint, ipſis videatur
ob eandem rationem ſolum, quia ipſi dixerunt, cre-
dendum eſſe certiſſimè: Chriſtus autem, qui tanta
authoritate, & maieſtate miracula faciebat, etiam
rationem facti reddit, vt omni populo ſatisfaciat.
16. ¶ Obſeruandum hîc etiam, quomodo ſanctificandi
ſunt dies feſti, nempe proximis benefaciendo &
ſeruando animas, illud adimplentes, quod apud
Eſai. 58. Eſaiam legimus: *Frange eſurienti panem tuum, & ege-*
nos vagoſque introduc in domum tuam. Si videris nudum,
operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. Sed iam nunc
apud Chriſtianos (quæ huius tempeſtatis miſera
ſors, & calamitas eſt) dies feſti bacchanalibus cele-
brantur, conuiuijs, & ebrietatibus, choræis, & ludis
datur opera: & eo tempore, quo magis Deo erat
vacandum, maiora committuntur peccata, & ma-
ioribus flagitijs Deus noſter offenditur. Sed iam vi-
deamus, quid ad hæc ſcribæ & phariſæi. Nam ſicut
2. Cor. 2. ſumus *bonus odor vitæ ad vitam* (vt Paulus inquit) &
alijs *odor mortis ad mortem*: ita hæc miracula Chriſti,
quæ bonis bonus odor erant ad vitam; phariſæis &
ſcribis erant ad mortem. Quapropter ſequitur in
contextu.

Verſ. 11. *Ipſi autem repleti ſunt inſipientiâ.* Inſipientia quoad
intellectum, & odio quoad animi affectum. Pleni
fuerunt erroribus, prauis conſilijs, & iniquis cogi-
tationibus: quia inde peiores euaſerunt, vnde re-
ctiores fieri deberent. Nec portentoſum illud mira-
culum poteſtati diuinæ adſcripſerunt: nec Chriſti
rationi & probationi voluerunt acquieſcere.

17. Sed fortaſſis alicui videbitur, Chriſtum non be-
Scandala accepta & non data. nè feciſſe curando in ſabbatho, quando illis phari-
ſæis erat occaſio ruinæ: maximè cum id in alterum
diem differre poſſet. Ad quod dicendum, quòd id
quod agitur, aut eſt malum in ſe (& de hoc non du-
bium eſt, quin relinqui debeat: quia eſt ſcandalum
actiuum, quod ſemper eſt peccatum) aut eſt indiffe-
rens & hoc etiam dimittendum eſt: quia naturalis
ratio homini dictat, propter nullam rem alicui eſſe
inferendum ſcandalum. Si autem eſt bonum: aut
eſt bonum præcepti (& hoc non eſt dimittendum,
quia non debet ob vitandum alterius ſcandalum
quis peccare. Aut eſt bonum ſupererogationis:) &
hoc quamuis homo poſſit dimittere propter ſcan-
dalum alterius; non tamen tenetur omnino dimit-
tere, ſed aliquo interiecto tempore. Quia igitur cu-
ratio miraculoſa corporum ordinabatur ad ſalu-
tem animarum, quod eſt bonum neceſſarium: pro-
pter ſcandalum dimitti non debuit, aut in aliam
diem diſtrahi, cùm meliùs & opportuniùs in ſab-
bathis fieret. Tum etiam, quia præcipuè illis diebus
magna hominum multitudo cōueniebat, tum pro-
pter documentum: quia non erat opus ſeruile, à
quo ceſſandum erat: denique, vt oſtenderet Chri-
ſtus ſe Deum eſſe, & non legi ſubditum.

18. *Et colloquebantur ad inuicem, quidnam facerent de Ie-*
ſu, Hoc eſt, quomodo eum perderent: cuius benefi-
cijs maximè indigebant. Impijſſima fuit eorum
malitia: quandoquidem concilium inierunt, vt de
Chriſti morte agerent. Vides iam hîc, quomodo
Dei miraculis impij obſtinatiores redduntur, vt in
Exod. 8. impio illo Pharaone, & in Iudæis patet: in quos
cùm Dominus tanta contuliſſet beneficia, & pauiſ-
ſet illos in deſerto, ſæpè ſæpius in Ægyptum reuer-
ti voluerunt. Sic iſti peſſimi homines mirabilia Exod. 16.
Chriſti videntes, non ſolùm reuerſi ſunt ad pœni-
tentiam; ſed peiores facti de illius morte egerunt.
Sic in Matthæo legimus, quòd cùm vidiſſent hoc Matt. 12.
miraculum Phariſæi, *concilium fecerunt aduerſus eum,*
quomodo illum perderent. Et in Marco etiam di- Marc. 3.
citur, quòd *cum Herodianis inierunt concilium.* ¶ Ca- 19.
ue tu à malitia & inuidia iſtorum. Etenim offen- Inuidiæ
duntur inuidi bonis operibus proximorum. Legi- peſtis.
tur in primo libro regum de Heli ſacerdote, quòd 1. Reg. 3.
non poterat videre lucernam, donec extinguebatur. Sic in-
uidi non poſſunt bona opera proximorum lucentia
videre, niſi ſolum ea opera, quæ extincta ſunt, &
mortua. Infirmabantur horum oculi tanquam in-
uidi, vt nō poſſent bona opera proximorum intue-
ri. Tales lumine ſolis obcæcantur. Paſcuntur hi
ſtercore, vt ſcarabæi: vnde iniquis proximorum o-
peribus gaudēt, & delectantur; bonis autem mœro-
re conficiuntur. De his, qui proximorum bonis o-
peribus offenduntur, inquit propheta Amos; *Occidet* Amos 8.
ſol in meridie, & tenebreſcere faciam terram in die lumi-
nis. Cui rei in perſona Chriſti concinit egregius
Pſaltes: *Loquuti ſunt aduerſum me lingua doloſa, & ſer-* Pſal. 8.
mones odij circumdederunt me: pro eo vt me diligerent, de-
trahebant mihi: poſuerunt aduerſum me mala pro bonis.
Quod etiam per Ioannem Chriſtus teſtatur. *Vt im-* Ioan. 15.
pleatur, inquit, *ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt: quia*
odio habuerunt me gratis, &c. Sed iam beatiſſimum
Euangeliſtam Lucam, qui agere incipit de Apoſto-
lorum electione, audiamus.

Factum eſt autem in diebus illis, exijt in montem orare. Verſ. 12.
Non intelligas hoc contigiſſe ſtatim poſt prædicta, Ambr. l.
quæ hîc narrantur; ſed anteà; videlicet, priuſquam 5. in Luc.
ſermonem habuiſſet in monte. Vndequæ de Apo- tom. 5 16. de oratione Ieſu.
ſtolorum electione hîc dicuntur, quædam recapi-
tulatio eſt ſancti Euangeliſtę. Docemur autem hoc
Chriſti facto à mundo & eius tumultu longius ab-
ire, ſi Deo vacare quietè volumus. Præterea oratu-
rus montem aſcendit, vt oſtendat, quòd omnis o-
rans mundi infima & terrena contemnere & obli-
uiſci debet; cœleſtia verò ſolum contemplari, &
apicem montis conſcendere. Vult enim Dominus
acturus & loquuturus cum homine, eum inueni-
re à mundi tumultibus & vanitatibus ſegrega-
tum.

Et erat pernoctans in oratione Dei. Genitiuus ille
additus, *in oratione Dei*, hebraiſmus eſſe poteſt, cuius
alias meminimus. Nam cùm Hebræi rem magnam
exprimere volunt, *rem Dei* appellant, vt montes *Dei*,
cedros *Dei*, id eſt, magnos. Et nos etiam frequenti
loquendi vſu hoc ſermone vtimur. Dicimus nam-
que panem *Dei*, vinum *Dei*, cùm ſuauiſſimum & op-
timum id ſignificare volumus. Sic modo Euange-
liſta inquit, *in oratione Dei*, id eſt, in ardenti & fer-
uentiſſima oratione: cuius rei argumentum præbet
dicens, quòd in ea pernoctauerit. ¶ Docet non ſo- 20.
lùm die, ſed etiam noctu orationi vacandum eſſe,
& in ea perſiſtendum: quòd quidem propheta ſan-
ctus Ieremias docet, dicens: *Conſurge, lauda in nocte* Hier. 3.
in principio vigiliarum: & effunde ſicut aqua cor tuum an-
te conſpectum Domini Dei tui, leua ad eum manus tuas.
Sic egregius ille & ſanctus rex Dauid faciebat, di- Pſal. 67.
cens: *Præuenerunt vigilias oculi mei.* Et Eſaias: *Anima* Eſa. 26.
mea quæſiuit te in nocte. ¶ Aduerte hîc etiam, quòd
ante electionem Apoſtolorum premiſit Dominus
orationem: tota enim nocte orauit, & mane elegit
duodecim Apoſtolos: vt doceat nos orare ante ele-
ctionem

Ambros. vt supra. *Electiones prælatorum ab oratione inchoandæ.* ctionem prælatorum: vt Deus dignetur ostendere, quis sit dignior vt in prælatum eligatur. Sic etiam Apostoli, qui edocti erant à Christo cùm alium Apostolum eligere voluerunt, qui sedem Iudæ impleret, orantes dixerunt: *Tu Domine, qui nosti corda omnium, ostende,* &c. Sed iam hodie in electionibus potiùs præmittitur malignum & iniquum fœdus, quàm deuota oratio. Priùs namque qui dignitates
Act. 2. ascendere anhelant, ambitu sibi suffragia quærunt, & si opus est oblatis pecunijs id facinus perpetrant. Et ij etiam, qui suffragantur, potius amicitiam, consanguinitatem, patriam vel nationem, quàm eum qui studiosus est, sapiens, vel dignitate, & officio dignus. Tales sunt, quæ hodie fiunt electiones: vt
Iudic. 9. fuit electio Sichimitarum, qui Abimelech elegerūt in ipsius euersionem, & eorum etiam qui ipsum elegerant. Subditi eum prælatum volunt, qui semper facultatem illis facit, vt cum ignauia & negligentia viuant: eum autem abijciunt & nolunt, qui studiosus, & amator virtutis, & religionis est: statimque aduersus eum insurgunt dicentes, asperum esse rigidum, & crudelem. Is autem, qui hoc modo eligitur prælatus & ad libitum subditorum, statim conspicitur, non per portam intrasse: quia asperè & superbè imperat, & cum tyrannide regit, non oculos eonijciens in commune bonum, sed sibi indulgens, & amicis suis qui illum elegerunt, etiamsi mali & peruersi sint. De quibus Dominus per O-
Osee 8. seam aptissimè loquitur, inquiens: *Ipsi regnauerunt, sed non ex me, principes extiterunt, & non cognoui.*
21. ¶ Obseruandum est etiam, quòd quamuis Christus sit Deus, poterat tamen sicut homo preces fundere: nam secundum assumptam humanitatem orare poterat, secundum quam minor erat patre: quod
Ioan. 14. idem testatur, dicens: *Pater maior me est.* Secundum quam etiam obediebat in omnibus tanquam mi-
Phil. 2. nor maiori, iuxta illud Pauli: *Factus obediens vsque ad mortem.* Ideoque orabat, & non solùm hîc, sed etiam à dextris patris, quatenus homo, orare potest & orat pro nobis, offerens merita passionis suæ toti diuinitati: vt ipse beatus Ioannes nobis locuple-
1. Ioan. 2. tissimus est testis, qui inquit: *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Dominum Iesum Christum:*
22. *& ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* ¶ Expende etiam quàm asperam vitam degebat Christus redemptor noster, qui in die prædicabat & docebat; per noctem verò in somnis in oratione erat, in monte, inter feras, & in solitudine. Quid ad hoc mirabile Christi exemplum dicent illi miseri & infœlices, qui de Christiano nomine gloriantur, qui in blandis lectulis per totam noctem stertunt: qui etiam vsque in mediam diem non expergiscuntur? Hi equidem vitam Epicuræorum sectantur: qui etiam in vitijs & obscœnis voluptatibus tanquam sues
Phil. 3. deuoluuntur, ventrem suum Deum habentes, & vxores suas tanquam deas venerantes.

Vers. 13. *Et cùm dies factus esset, vocauit discipulos suos.* Non insalutato hospite accedunt, sed priùs vocantur.
Hebr. 5. Vnde Paulus Hebræis dicit: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Sed
Electio Apostolorum. hodie multos vocat peculiaris ambitio, multos carnis affectio, plurimos pecuniaria aut regum & principum amicitia & conciliatio. Obserua etiam, quòd Christus ex discipulis suis prælatos elegit, Apostolos & principes Ecclesiæ. Sic tu ex Christi discipulis elige prælatum, non ex discipulis diaboli, mundi aut carnis. Sed quis est Christi discipulus? Qui charitatem habet. Charitas enim discipulos Christi nos efficit, iuxta id, quod idem Dominus inquit:
In hoc scient omnes, quòd discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. *Ioan. 13.* Is qui maiorem, & ardentiorem habet charitatem, dignior est, vt prælatus eligatur. Vnde quando Christus beatum Petrum eligere voluit in aliorum prælatum, priùs illum examinauit, qualem amorem & charitatem haberet: *Ioan. 21.* & voluit scire, an præ cæteris Apostolis eum diligeret: nam etiamsi dignum eligas, si dignior alius sit, aduersus cōscientiam facis: nam teneris digniorem eligere. Itaque ex Christi discipulis, & ex eis qui inuicem se diligunt, prælatum eligere debes. Sic Apostoli fecerunt in electione Matthiæ ad Apostolatum. Vnde beatus Petrus dixit: *Oportet, vt ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore,* &c. *Act. 1.* Sic etiam cùm elegerunt illos septem diaconos, vt ministrarent mensis, dixerunt: *Considerate viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto & sapientiâ, vt constituamus super hoc opus.* *Act. 6.*

Et elegit duodecim ex ipsis. Ex quibus manifestum est, quòd omnes duodecim Apostoli simul fuerint electi, nec alterum altero in Apostolatu antiquiorem esse: quamuis alij alijs in discipulos priùs fuerint electi. Priùs namque sequuti sunt Christum beatus Petrus & Andreas, quàm Ioannes & Iacobus: ideoque in discipulos aliqui priùs alijs electi sunt, non autem in Apostolos. Nam quadam die primo mane vocauit Christus omnes discipulos suos, & ex eis duodecim segregauit, quos elegit & nominauit Apostolos. *Matth. 4.* ¶ Quod autem duodecim elegerit non alto vacat mysterio. Aliqui existimarunt nullum esse mysterium in duodeno numero Apostolorum, dicentes nullam esse causam aut rationem, quòd plures essent, aut pauciores. Nam Marcus ait *ad se Christum vocasse quos ipse voluit*: & placuit illi duodecim eligere. Nam quando infelix Iudas perijt, non vtique elegissent Apostoli alium, qui locum illius impleret: & Petrus id esse necessarium dixit: *Oportet,* inquit, *vnum ex istis nobiscum fieri testem resurrectionis*, & quod scriptura boc prædixerat, *quam oportebat impleri.* Sed quamuis ratio determinata de hoc certo numero non appareat; tamen duplex videtur esse. Prior, quia volebat eos honorare, & nullus maior bonor æstimatur, quàm is, quem in propria patria quis habet: Apostoli autem ex gente erant Iudæorum, qui diuidebantur in duodecim tribus. Voluit eos esse duodecim quasi habituros potestatem in duodecim tribus Israël. Sicque eis dixit Christus: *Vos, qui sequuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.* Secundò, quia Christus voluit aliquā facere collationē inter vetus & nouū testamētum. Illi namque qui vetus testamentum coluerūt, secundum carnem à duodecim patriarchis descenderunt: ita nimirum voluit Christus, vt omnes, qui in nouo testamento futuri erant Christiani, descēderent spiritualiter à totidem patriarchis. Ideoque duodecim constituit Apostolos, qui principes fuerunt & doctores legis Euangelicæ. Vt enim in bac mundi machina terrestri per duodecim signa Zodiaci Sol conficit cursum suum mirabili & diuina dispositione: sic in mundo spirituali Christus sol iustitiæ per duodecim Apostolos deducitur, qui eius fidem prædicārunt, & nomen eius cunctis nationibus fecerunt notum: sicque expulsis tenebris ingenti splendore mundum illustrauit.

23. *Mysterii duodenarii numeri Apostolorum.* *Marc. 3.* *Act. 1.* *Matt. 19.*

24. Quales in Apoſtolos electi. Obſerua autem, quod ea ad quæ vocantur Apo-
ſtoli, cœleſtia ſunt non terrena: meritiſſimo ergo ad
ea eliguntur, qui minus habent in terra, & ideo
Chriſtus pauperes elegit. Nam quemadmodum ad
ſæcularia bi eliguntur, qui maiorem ſeculi pruden-
tiam habent: ita ad res ſemotas à ſæculo eligi de-
bent, qui minus habent de ſæculo. Fecit Dominus
in Euangelica lege, quod in veteri fecerat: in qua
1.Reg 9. primus rex Saul de minima tribu inter omnes alias,
& de minima familia inter ſuæ tribus familias ele-
1.Reg 16. ctus eſt. Dauid etiam cum eligitur, minimus eſt in-
1.Par.3. ter fratres ſuos. Vnde ius erat Iſraëlitici regni, vt
deficiente poſteritate Salomonis, ſucceſſio pertine-
ret ad filios Nathan, qui minor erat ante Salomo-
nem: vt in capite tertio huius in genealogia Chri-
ſti ſuprà oſtendimus: Ita hîc non diuites, ſapientes,
nobiles aut potentes elegit Dominus, ſed pauperes,
ſimplices & humiles corde. Sic beatus Iacobus in-
Iacob 2. quit, *Nónne Deus elegit pauperes in hoc mundo? diuites*
Epheſ.1. *in fide, & hæredes regni?* Elegit enim eos *ante mundi*
conſtitutionem. Ad hoc namque munus prædeſtinati
fuerunt ante mundi ſcilicet cõſtitutionem iſti fœ-
liciſſimi homines. ¶ Sed expende obſecro in hac
25. Sapientia diuina in hac electione Apoſtolorum. electione mirabilem & infinitam Dei ſapientiam.
Nam cùm vellet Deus à ſuis creaturis cognoſci, di-
ligi, & amari: in ipſo mundi exordio, primo omniũ
Angelos condidit excellenti virtute præditos, ſub-
ſtantias ſpirituales, & diuina mente pollentes: do-
nauit illis ſcientiam & ſapientiam admirabilem.
Horum multi malè abutentes diuinis donis & be-
neficijs acceptis, gloriam Domini vſurparunt, cùm
potius gratias illi referre deberent: ob quod acerri-
mè in eos animaduertit Dominus: & ita cecide-
Apoc.12. runt miſerando lapſu, vt dicat Ioannes, non inuen-
tum eſſe in cœlo eorum amplius locum, ita vt per-
petuò nulla eis remanſerit ſpes aſcenſus, nec vllius
remedij vmbra. Vnde ad reparandas ſedes horum
caſu perditas (vt inquit beatus Aug.) naturam hu-
Aug in Enchirid. cap.9. manam Deus condidit, primum hominem Adam
ad imaginem ſuam conſtituens. Qui à Deo tanta
innocentia & ſanctitate conditus fuit, vt non ſo-
lum fuerit plenus gratiâ atque diuino amore; ſed
etiam ornauit & muniuit eum originali iuſtitia, ſe-
cundum quam pars ſenſitiua rationi obtempera-
bat: Nullaque orta inter potentias lite, ita ſanctè,
piè, & Angelica vita, & in omni perfectione viue-
bat. Quæ omnia dona, gratiæ, & immunitates non
illi fuerunt ſatis: vt in amicitia diuina perſiſteret.
Geneſ.3. Quippe diuinum mandatum ipſi impoſitum vio-
lauit: vnde priuatus fuit iuſtitia originali, quæ ſibi
& poſteris ſuis tanquam primogenitura erat con-
ceſſa, atque ita ſubiectum manſit eius corpus mor-
ti, & anima in miſerâ dæmonis ſeruitute captiua.
Geneſ 6. Et quia *omnis caro corruperat viam ſuam*: ex omni
maſſa perdita elegit Deus filios Iſraël in habitatio-
nem ſuam, ſegregáns eos à reliquis, vt ab illis ado-
raretur & coleretur: quandoquidem reliqua homi-
num pars idololatriæ ſtudebat. Et quemadmodum
Angelis ſapientiam donauerat ſublimem, & primo
parenti Adæ ſanctitatem abſolutam & perfectiſſi-
mam, ita huic ſuo populo electo dedit abundantem
terram, affluentiam diuitiarum, regale ſceptrum,
glorioſos triumphos & victorias, quas de inimicis
ſuis reportarunt. Hi etiam, ſui tanti Domini, qui in
eos tot contulerat beneficia, tot amoris & pietatis
ſuæ pignora tradiderat, proditores ingratiſſimi ex-
titerunt. Vidés itaque vnigenitus Dei filius, quàm
fragile fuiſſet litterarum, quod iactum erat, funda-
mentum: ſanctitatis, diuitiarum, atque humanarũ
virium ædificium in aliud multo diſſimile conuer-
tit. Et ad id ſtabiliendum & firmandum, non ſibi
aſſumit mundi ſapientes, non litteratos, non poten-
tes, non legis rabbinos, non inflatos mundi philo-
ſophos, non principes & magnates, non ſtrenuos
milites, nec fortes & robuſtos duces; ſed ad funda-
mentum iacit Eccleſiæ ſuæ ſanctæ pauperes & ru-
des piſcatores: vt verè Apoſtolus dixerit: *Infirma* 1.Cor.1.
mundi elegit Deus, vt fortia quæque confundat. Vult
Chriſtus Eccleſiam ſuam perpetuò durare, atque
Ita hos humiles & infirmos homines elegit. Quam
quidem rem ſi accuratiùs inſpexeris, videbis in ea
diuinam & admirabilem ſapientiam relucere. Nam
cùm Eccleſiæ ſuæ priora ieciſſet fundamenta, An-
gelicam ſapientiam: mirabili lapſu corruit. deinde
eam in ſanctitate & in innocentia fundauit, & ce-
cidit: denique eam ædificat in virium robore, diui-
tijs, atque potentia: & tandem radicitus fuit euer-
ſa. Nunc autem mundi reformator & reſtaurator,
Eccleſiæ ſuæ fundamentum cõſtituit homines im-
becilles & peccatores, vt fuit Petrus, qui poſt Chri- Matt 26.
ſtum prima fuit petra fundamenti, qui non poſt Matth.9.
multum temporis miſerè & infœliciter cecidit. Et Act.9.
vt fuit Matthæus, qui in telonio ſedebat. Et Paulus Matt.10.
Chriſtiani nominis inimicus & perſequutor: & duo
alteri ambitioſi filij Zebedæi. Et iactis his tam fra-
gilibus fundamentis certo certius eſt, Eccleſiam
nunquam defuturam. Hæc ſunt mirabilia & ſtupen-
da Spiritus ſancti opera: hæc immenſa & inſcruta-
bilis Dei ſapientia, quam inſipiens mundus cùm
nõ attingat nec capiat, *ſtultitiam* & inſipientiam iu-
dicat. Itaque ſupernus artifex iam incipit ædifi-
cium ſuum, & priora iacit fundamenta duodecim
angulares & fortiſſimas petras.

Aduerte autem, quòd ex communi gremio eli- 26.
gendi ſunt ij, qui in magna habeantur æſtimatione. Prælati ex communi gremio eligendi.
Sed multi prælati præcipuè monachorum iam hu-
ius doctrinæ obliuiſcuntur, qui exteras & peregri-
nas adducunt moniales, vt monaſterijs præſint: vn-
de fit, vt multæ oriantur diſſenſiones inter eas, quia
moleſtè ferunt, vt foris adueniat, quæ eis præſit:
cùm potiùs aliter deceret fieri. Vnde benè ſancitum 18.q.2.
eſt in Eccleſia vt abbas à ſuo monaſterio eligatur. abbatem,
Sed proh dolor, quod ſæpè ſæpius multa proprijs
oculis vidi orta ſcandala, cùm prælati eas velint
honorare, quæ illis magis placent, quibuſque ali-
quibus donis & beneficijs ſunt affecti: atque ita eas
traducunt ex altero in alterum monaſterium. Poſt-
eà verò non illis deeſt parua quædam & nullius
momenti excuſatio, quâ ſuum defectum & inordi-
natum amorem tueantur, dicentes ita conuenire, vt
adſit pax & tranquillitas in monaſterio. Quod cer-
tè non ita reuera euenire ſolet, quia potius ipſi cum
diſcordia gaudent, vt milites cum bello, in quo ipſi
diripiunt, & rapiunt quæ poſſunt. Chriſtus itaque
ex ipſis elegit duodecim. Et Apoſtoli elegerunt
Matthiam *ex ipſis*, non ex extraneis. *Oportet* (inquit Act.1.
Petrus) *eligere vnum ex his, qui nobiſcum ſunt*, &c. Sed
de his ſatis. ¶ Vnum autem hîc vltimò notandum,
quòd Chriſtus elegit hos Apoſtolos *in monte*: nam
ſtatim inquit Euangeliſta Chriſtum *deſcendiſſe de*
monte, ex quo dignitas Apoſtolatus excelſa & subli-
mis conſiderari poteſt, cùm in ſublimi & alto loco
in ſuo

in cacumine montis data fuerit. Poſtquam igitur
ex omnibus diſcipulis hos duodecim elegit, ait E-
uangeliſta:

27. *Quos & Apoſtolos nominauit.* Apoſtolus græcè idē
Dignitas eſt quod latinè *miſſus*. Hi nāque glorioſiſſimi Chri-
Apoſtolorum. ſti, & eius vitæ obſeruantiſſimi ſectatores, prima-
tum obtinent in Eccleſiaſtica hierarchia: & ſunt
poſt Chriſtum altiſſima Chriſtianæ Eccleſiæ Sera-
phim, quorum verba & ſcripta veritatem continēt
infallibilem, & ſcripturæ ſacræ reputantur. Hi ſunt,
qui Eccleſiam plantarunt, & ſuo ſanguine tanquam
aquarum torrentibus fructificare fecerunt. Hi ſunt,
Ioan.15. quos Chriſtus *non ſeruos*, ſed *amicos* nominauit. Hi
ſunt mundi reſtauratores, vniuerſi orbis prædica-
tores, ſicut Chriſtus ſplendidiſſimus mundi ſol, &
lumen orbis, tenebras ignorantiæ expellens. Hi de-
Exod. 15. nique duodecim Apoſtoli, ſunt illi duodecim fon-
tes Helim, qui doctrina ſua omnem terram irriga-
runt. De quorum numero & altiſſima dignitate, &
meritis multa eaque præclara dici poſſent, quæ bre-
uitati conſulentes, conſentaneum duximus omit-
tere. Nomina autem ſanctorum Apoſtolorum, quæ
Matt.10. Chriſtus dicit *ſcripta eſſe in cælo*, nunc etiam beatus
Euangeliſta hic ea ſcribit, dicens:

Vers.14. *Simonem, quem cognominauit Petrum, & Andream*
Ordo & nomina Apoſtolorum. *fratrem eius: Iacobum & Ioannem.* Nominantur Apo-
ſtoli quaſi viri illuſtres & præclari. Sic Moyſi di-
ctum eſt: *Noui te ex nomine.* Illi ducenti quinquagin-
Exod.33. ta viri proceres ſynagogæ, tempore concilij, ſingu-
Num.6. li per nomina vocabantur: & ad oſtendēdum quod
erant proceres, dicitur quòd vocabantur *per nomi-*
Geneſ.46. *na.* Sicut enim in veteri teſtamento ponuntur no-
Exod.1. mina patriarcharum filiorum Iacob: ſic in nouo te-
ſtamento ponuntur nomina principum & patriar-
charum. Obſerua autem, quòd in ordine nominum
non attenditur ad merita, aut ad ſanctitatem: quia
Chryſoſt. Ioannes, vt dicit Chryſoſtomus, non ſolùm cæte-
hom 3 in Matth. ris, qui poſt ipſum ſequuntur; ſed etiam ipſo fratre
maior erat. Et Andreas nō fuit vocatus ad tantam
Chriſti dilectionem & familiaritatem, ſicut Ioan-
nes. Ordo enim eſt antiquus: quamuis Petrus pro-
pter principatum & dignitatem omnibus præfera-
tur. Petrus & Andreas priùs fuerunt vocati ad diſ-
cipulatum: quamuis non ad cognitionem Chriſti,
nam ad hoc priùs fuit vocatus Andreas, quam Pe-
trus: & priùs Philippus, quàm Iacobus & Ioannes.
Sed ad diſcipulatum nunquam ad ſua reuerſuri, ſi-
Ioan 1. mul vocati ſunt Petrus & Andreas: & primus po-
Matth.4. nitur Petrus, quia natu maior erat, & eadem ratio-
ne Iacobus ponitur prior Ioanne, quia ætate maior
erat: quos duos fratres ſtatim poſt Petrum & An-
dream vocauit Dominus. Sed nonnihil differre vi-
Matt.10. dentur hîc Euangeliſtæ. Lucas enim & Matthæus
Marc.3. ponunt in ſecundo loco Andream: & in Marco &
Act 1. in Actis, vbi numerantur Apoſtoli, ponitur An-
dreas in quarto loco, ſcilicet poſt Iacobū & Ioan-
nem. Ratio eſt, quia Matthæus & Lucas ſeruant
hîc ordinem temporis, illi autem dignitatem: quia
ad maiora ſecreta hi tres eleuati ſunt. Et quia Ioā-
Ambr. nes inter duodecim (vt Ambroſ. fatetur) ſolus vir-
ſuper ginitatis puritate inuentus fuit, & quia à Domino
1.Cor.c.2. maiori dilectione fuit proſequutus, ideò Lucas in
Actis poſt Petrum eum nominat, & poſteà Iaco-
bum & Andream. Vocatur autem *Simon Petrus* ad
differentiam alterius Apoſtoli, qui vocabatur *Simon*
cognomento *Zelotes*, aut *Chananæus.* Poſuit autem
Simoni nomen *Petrus*, ad ſignificandam ipſius fu-
turam excellentiam: quia ſummus pontifex conſti-
tuendus erat. Nam ſicut petra ponitur in ædificijs
tanquam baſis & ſubſterniculum: ita Petrus fuit
fundamentum ædificij ſpiritualis Apoſtolorum, &
qui primus inter principes Apoſtolos ad dignita-
tem pontificiam electus eſt. Impoſuit illi Chriſtus
nomen: quia nominis impoſitio dominij & princi-
patus ſignum eſt. Vnde Dominus volens docere
Adam, quòd eum principem & omnium Dominū
feciſſet, adduxit ad eum omnia, vt videret, quod *Gen.2.*
nomen ſingulis imponeret. Veluti qui mancipium
emit, volens ei oſtēdere ſe ſuper ipſum dominium
habere, nomen immutat. Sic Deus Abraham & Sa- *Gen.17.*
ræ nomina mutauit. Sic Pharao in Ægypto voca-
uit Ioſeph *Saphanat*, hoc eſt, *mundi Saluatorem.* Et *Gen.41.*
Nabuchodonoſor vocauit Danielem *Balthaſarem.* *Dan.1.*
¶ Præterea res in melius mutatæ indignæ ſunt,
vt prioribus nominibus appellentur. Hac de cauſa
Abram in *Abraham* mutatum eſt, & *Iacob* in *Iſrael.* *Gen 17.*
Quo etiam facto docemur, vt ſi quem ex peccatore *Gen.32.*
iuſtum, iam mutatum viderimus, nominis prioris
ignominioſi obliuiſcamur.

Andream autem vocauit *fratrem Petri* propter ho-
norem, quia in honorem illius cedebat, quòd eſſet
frater Petri, quem Chriſtus principem Apoſtolo-
rum fecerat. ¶ *Iacobus* filius eſt Zebedæi, quem
Chriſtus plurimum dilexit, fuitque vnus ex eis, qui
peculiariter ad omnia ſecreta Chriſti vocabantur,
qui omnium Apoſtolorum primus martyrij palmā
laureatus eſt. ¶ *Ioannes* frater Iacobi vnus eſt ex
quatuor Euangeliſtis, cuius Euangelium (vt Aug. *Lib.1.*
ait) inter omnes ſcripturas eminentiſſimum eſt: *Aug de*
quocirca aquilæ aſſimilatur, quia ſermonis & ſecre- *conſ.*
torum altitudine omnes tranſcendit. Solus ipſe in- *Euang.*
ter duodecim cum Chriſto adfuit, cùm in cruce *c.6.*
penderet, cui Dominus virginem matrem virgini
commendauit, & præ cæteris dilectus fuit à Chri-
ſto, qui poſtquam octo ſuprà ſexaginta annos E-
uangelium prædicauit, poſt exilia, poſt calamitates
& martyria apud Epheſum ſuſcepta (teſte D. Tho- *Thom.in*
ma) abſque vllo dolore moriens, eâdem horâ ſuſci- *Euang.*
tatus, corpore ſimul & anima glorioſè cum ſanctis *Ioan.c.21.*
aſcendit in cœlum. *& in 4.*

Philippum & Bartholomæum. De his nulla eſt diſ- *ſent di.*
cordia inter Euangeliſtas, quia ambo ponuntur ſta- *43 q.3.*
tim poſt ſuprà dictos quatuor. Tamen in actis A- *ad 2.*
poſtolorum poſt Philippum ponitur Thomas, &
deinde Bartholomæus. Huius diſcordantiæ cauſa
manifeſtè non apparet; ſed fortè fuit, ad deſignan-
dum ordinem dignitatis, & omnes Euangeliſtæ te-
nuerunt ordinem temporis. Lucas verò in actis te-
nuit ordinem meritorum. Nobis tamen nihil con-
ſtat de differentia Thomæ & Bartholomæi, quia
eorum geſta non leguntur in ſacra ſcriptura, per quæ
aliquam eorum dignitatem venari poſſimus. ¶ Ob-
ſerua autem quòd Euangeliſta, Apoſtolos binos &
binos nominat, dicens: *Petrum & Andream: Iacobum*
& Ioannem: Philippum & Bartholomæum: & ſic de reli-
quis, quos fortè ita numerauit, quia bini poſtea fue-
runt miſſi. ¶ Porrò hîc *Philippus* anno ætatis ſuæ
ſeptuageſimo octauo crucifixus eſt, poſtquā Ebio-
nitarum hæreſim deſtruxit, & totam Scytiam ad
fidem Chriſti ſua prædicatione conuertit. *Bartholo-*
mæus autem in ſuperiore India Euangelium prædi-
cauit, & in Licaonia, vbi pro Chriſti nomine cæ-
ſus & exenteratus, tandem capitis diſcrimine felici-
ter occubuit.

VERS. 15. *Matthæum & Thomam.* Marcus & Lucas priùs ponunt Matthæum, quàm Thomam: ſed ipſe Matthæus Thomam priùs ponit. Ratio diſcriminis eſt, quia Lucas & Marcus ſcribunt iuxta temporis ordinem, in quo Matthæus præceſſit Thomam: ipſe *Matth. 9.* tamen Matthæus ex humilitate priùs poſuit ſociũ *Beda in cap. Luc. 6. cap. 21.* ſuum, qua etiam humilitate ſeipſum *publicanum* nominauit, quod alij Euangeliſtæ tacuerunt. *Matthæus* verò primus omnium Euangelium in Hebræo ſcripſit, regium puerum in Æthiopia ſuſcitauit à mortuis, & parentes pueri ad fidem Chriſti cõuertit, & tandem Hirtaco regni ſucceſſore gladio confoſſus eſt. *Thomas* autem bene de Chriſtiana pietate meritus tam in Medos, quàm in Perſas, Hircanos, Brachmanas, & Indos, multis editis miraculis, Chriſti fidem augens, lancea confoſſus in India fuit. De quatuor autem Apoſtolis, qui ſequuntur, omnes tres Euangeliſtæ concordant.

VERS. 16. *Iacobum Alphæi, & Simonem qui vocatur Zelotes: Iudam Iacobi, & Iudam Iſcariotem qui fuit proditor.* Horum duo, ſcilicet *Simon* & *Iudas* fuerunt fratres Iacobi minoris, & filij *Mariæ* vxoris Alphæi, Sororis virginis Mariæ. *Iacobus* hic *Alphæus* propter eminentem vitæ ſanctimoniam cognomento *iuſtus* appellatus eſt. Conſtitutus fuit ab Apoſtolis Epiſcopus Hieroſolymorum, ob Chriſti nomen lapidatus, & præcipitatus vecte fulonis capite comminuto, martyrij laureâ decoratus eſt. *Simon* verò in Ægypto prædicauit, & poſt Iacobum iuſtum cathedrã Hieroſolymis obtinuit: & iam ſenex factus ſub Traiano Imperatore, ſicut Ioannes Euangeliſta, paſſus & cruci affixus eſt. *Iudas* autem *Iacobi* frater in Meſopotamia & in interioribus Ponti prędicauit, & tan-
28. dem martyrio coronatus eſt. *Iudas* verò *Iſcarioth* vl-
Mali ſemper infimi apud Deũ, ſed in mundo ſæpè primi ſunt. timo loco ponitur, non quòd poſterior venerit ad Chriſti ſcholam, ſed quia traditor, & iniquus fuit. Sicut enim Ioannes ponitur in actis in ſecundo loco propter ipſius excellentiam: ſic Iudas ponitur in infimo loco propter eius vitæ obſcuritatem & nequitiam. In quo loco videre poteris quomodo vitia, & peccata in humilem & infimum locum hominem conſtituant. Quod quamuis in Dei iudicio & inter Euangeliſtas ita ſit; tamen mundus non ſic facere cõſueuit: nam homines peſſimos flagitioſos, & morte dignos in priori loco collocat. Vnde regius vates: *Pſal. 72.* *Ecce ipſi peccatores, abundantes in ſæculo, obtinuerunt diuitias.* At viri ſtudioſi & integritate vitæ & candore fulgentes in mundo infimum locum obtinent: hi ſemper abiecti & contemptibiles reputantur. Diues ille auarus, qui omni vitiorum genere *Luc. 16.* erat coinquinatus, primum locũ obtinebat in mundo: at mendicus Lazarus, infimum. Sed multò aliter coram oculis Dei id contingit, nam pauper Lazarus principem locum in cœlo occupauit: diues autem purpuratus infernum habitationem recipit. Ioſeph principaliorem & nobiliorem iudicabat Ephraim, quia maior natu erat, quàm Manaſſes: at *Gen. 48.* ſanctus patriarcha Iacob diuino ſpiritu afflatus, manus immutauit, & minori qui diuina prædeſtinatione erat electus, quique gratus, & iucundus Dei oculis inueniebatur, dexteram impoſuit manum, ſiniſtram autem maiori. Solet enim contingere, vt cùm domus aliqua à nemine incolitur, omnia quæ in ea ſunt, tranſmutata & nullo ordine diſpoſita inueniuntur: nam ſcabella, ſubſellia, & menſæ cum lectulis inuoluuntur: at cum Dominus aduenit ſingula ſuis locis apponuntur. Sic nunc in mundo contingit vbi omnia ſunt inuerſa, & iniquo ordine diſpoſita: nam qui meliores ſunt, minoris æſtimantur, & ea quæ in ſublimiori loco conſtituta eſſe deberent, in infimo iacent: quæque in infimo ea in altiſſimo ſolio ſunt collocata. Vnde verè hunc mundum Babylonicam confuſionem appellabis: vbi nullus ordo, ſed perpetua diſcordia & diſſonantia inuenitur. Sed cùm venerit Chriſtus, qui vniuerſi orbis Dominus eſt omnia ſuis debitis locis diſponet: & reddet vnicuique iuxta opera ſua, præbens rectis honorem, ignominiam verò & contemptum malis. Vt autem videas quàm rectus or- *Matth. 7.* do in domo Domini obſeruetur proditorem Iudam ſancti Euangeliſtę in infimum & vltimum locum conſtituunt, tanquam vltimum & minorem in meritis. ¶ Præterea quotieſcumque Euangeliſtæ *Iudam* nominant, dicunt illum proditorem fuiſſe: quod fecerunt, vt oſtenderent bonitatem aliorum Apoſtolorum: quia hunc ſolum malum & iniquum deſignantes, reliquorum ſanctitas, & integritas clariùs eluceſcit. Quod manifeſtè innuitur, quando Petrus nomine Apoſtolorum dixit: *Domine verba vi-* *Ioan. 6.* *tæ æternæ habes: & nos cognouimus, & credimus, quia tu es Chriſtus filius Dei.* Et reſpondit Chriſtus: *Nónne ego duodecim vos elegi & vnus veſtrum diabolus eſt?* Et ille non credidit: Iudas quippe nunquam credidit Chriſtum eſſe filium Dei: quamuis crediderit illum virum bonum & iuſtum. ¶ Diſcamus, *Boni malis permixti.* propter vnius hominis delictum non contemnere omnium communitatem & congregationem. Nam in cœlo omnes ſunt boni, in inferno omnes mali: in terra autem & boni ſimul & mali vitam agunt: ſiquidem nulla in mundo ſanctior congregatio reperiri poteſt, quàm fuit Apoſtolorum, vbi vnus iniquiſſimus Iudas fuit inuentus. Chriſti collegium habuit bonos & malos, perfectos, & imperfectos: ſicut nunc ſagena Eccleſiæ bonos, & malos comprehendit. Sic etiam religioſorum monaſteria boni & mali habitãt. Inter Apoſtolos fuerunt duo quæ- *Matt. 20.* rentes vindictam Samaritanorum, tanquam imperfecti. Fuerunt etiam gloriæ & honoris cupidi, nam *facta fuit contentio inter illos, quis eorum videretur* *Luc 9.* *eſſe maior.* Fuerunt etiam murmurantes, nam viden- *Luc. 22.* tes Magdalenæ factum, *indignati ſunt* dicentes: *Vt* *Matt 26.* *quid perditio hæc?* Fuerunt etiã inter diſcipulos apoſtatæ: nã multi audientes, quòd loqueretur de manducatione corporis ſui, illum *reliquerunt, & abierunt retrò.* *Ioan. 6.* Fuerunt denique inter illos pœnitentes: ſicut Petrus & Iudas, quorum alter pœnitentiam dignam fecit: alter verò miſerè & infeliciter *laqueo ſe ſuſpendit.* Quare ineptiſſimi & ſtupidi homines ſunt appellandi, qui propter vnius religioſi peccatum, monaſteria monachorum damnant. Qui etiam perinde ſuâ imprudentiâ ſanctorum Apoſtolorum collegium damnare deberent: & damnent etiam cœlum & ſanctorum Angelorum choros, in quibus multi mali fuerunt, & ab eis ceciderunt. Monachi (vt piè & verè loquar) rarò cadunt, citius verò reſurgunt, quia multa iuuamina & ſuffragia habent, quibus adiuti facilè reſurgere & reſipiſcere poſſunt, vt clauſtra, chorus, locus orationis, celebratio ſacrorum, bonorum conſilia. Denique mercede & retributione ſunt digni propter omnia quæ faciunt: nam ſub obedientiæ iugo ea conficiunt: viuunt tandem ſemoti & ſegregati à ſcopulis mundi: vbi multa ſunt præcipitia. Si autem aliquando eis contigit cadere, id humanæ

fragi-

fragilitati dandum eſt, præſtò adeſt illis Dominus manum dexteram porrigens, vt cum Petro fecit. *Matt.14.* [illegible] aliqui retrorſum vadant, lapſi in apoſtaſiā, ſicut abierunt illi Chriſti diſcipuli. Nunquid propter hoc execranda ſunt monaſteria? Si igitur in il[illegible] tam ſancto & tam diuino collegio, vbi Chriſtus rector erat, & magiſter inter tam paucos tanta fuit differentia bonorum & malorum, fortium & imbecillium, pœnitentium, & impœnitentium, & perſeuerantium; quid eſt quod miremur ſi videremus aream monaſterij non eſſe ſine paleis? Vide etiam & tu quòd cùm aliquis illorum delinquit, & illi detrahis: quòd multa ille operatus eſt bona, quæ tu nunquam feciſti; imò multa patraſti mala, quæ ſi penderentur, puderet te coram oculis hominum apparere. Itaque tu vnius mali quod ſemel fecit, perpetuus es imitator: multorum autem bonorum, in quibus per totam vitam ſe exercuit, nunquam recordaris.

29. *Nemini fidendū de ſublimitate ſui ſtatus.* Docemur ſecundò, ne quis de ſtatu ſuo nimis confidat, aut inaniter glorietur. Poteris namque in ſtatu perfectionis vitam degere, & inter viros per[illegible]s conuerſari: tu tamen iniquis & peruerſis moribus eſſe imbutus. Et licet modo inter bonos habitans, bonus ſis; poteris tamen in ictu oculi ab hac bonitate recedere, & in profundum malorum miſere labi. Ecce Angeli de cœlo ceciderūt, Adam de paradiſo, *Apoc. 12.* David egregius Pſaltes, & vir perfectiſſimus turpibus ſe immiſcuit flagitijs. *Gen.3. 2.Reg.11.* Et tandem Iudas, qui dignitatem Apoſtolicam cōſcenderat, quique dæmonia eiecerat, & multa fuerat operatus miracula, turpiter, & infaliciter cecidit, & cum Apoſtolorum eſſet ſocius, dæmoniorum ſodalis factus eſt. Nullus enim inanites aut præſumptuosè de ſe aliquid præſumat aut glorietur: neque monachus ſæculares viros contemnat: nec in ſua virtute & monachatu confidat; ſed potiùs ſemper humiliter de ſe ſentiat, & cum timore Domino ſeruiat, cùm videat Iudam Apoſtolum ex culmine dignitatis in miſera tartara cecidiſſe. Quapropter egregiè admonet beatus Paulus dicens: *1.Cor.10.* *Qui ſtat, videat ne cadat.*

30. *Aug. lib. 3. de conſ. Euang. c. 30.* Obſerua etiam, quòd quamuis Chriſtus rectè ſciret Iudam fore damnandum, & ab eo tradēdum eſſe; nihilominus illum in Apoſtolum elegit, vt impleretur ſcriptura, dicens: *Qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem.* Hanc eandem rationem red[illegible]it ipſemet Chriſtus, loquens de Iuda: *Pſal.40. Ioan.13.* *vt impleretur ſcriptura, quæ ait, Qui manducat mecum panem, leuabit contra me calcaneum ſuum.* Nemo tamen haberet conſuetudinem manducandi cum Chriſto, ni eſſet menſæ ſuæ continuus, & familiaris, nempe diſcipulus aut Apoſtolus, ideoque vel in diſcipulum vel in Apoſtolum Iudas eligendus erat. Sed potius in Apoſtolum, quia Apoſtoli magis familiares erant Chriſto, & manducabant, & bibebant cum illo. Elegit illum, quem ſciebat proditorem futurum, vt doceremur, homines non naturà, ſed voluntatis arbitrio malos fieri. Bonus erat Iudas, cùm electus fuit, & tradidit illi Dominus pecuniam, quia videbat eum pià & bonà mente eſſe præditū: quòd verò ipſe bonis rebus abuſus fuerit, ipſi imputanda eſt culpa. Poterat quippe ſi voluiſſet in ſancto collegio & diuina vocatione permanere. Perſiſtamus igitur nos in ſancta vocatione: cecidit enim Saul qui bonus electus eſt in regem: cecidit & Iudas. ¶ Expende autem inauditam & ineffabilem Chriſti manſuetudinem & quàm bene canat Eccleſia, illum *viſcera miſericordiæ* habere: quia quotidie cùm Iuda comedebat, & plurima beneficia illi contulerat, & dulciter cum eo conuerſabatur, rectè ſciens quòd tracturus eſſet illum in mortem. Tu verò inimicum tuum & perſequeris, & ab eius conuerſatione te abſtines. Sed iam hiſtoriam proſequamur.

Et deſcendens cum illis ſtetit in loco campeſtri. Electurus Apoſtolos, aſcendit cum illis in montem & docturus turbas, deſcendit: quia perfectioribus altiora dicenda ſunt, & minoribus leuiora. *Verſ. 17.* Vnde Apoſtolus: *Tanquam paruulis in Chriſto lac dedi vobis, non eſcam.* *1.Cor 3.* Et in alio loco: *Sapientiam loquimur inter perfectos*, *1.Cor.2.* omnis enim qui lactis eſt particeps expers eſt ſermonis iuſtitiæ: paruulus enim eſt, & perfectorum eſt cibus ſolidus. ¶ Erat Chriſtus *in monte pernoctans in oratione*, cùm mundani ſunt in lectis ſuis laſciuientes, & in vtramuis dormientes aurem. Et Moyſes in mōte in orationibus, & vigilijs cum Deo loquens: populus autem infra erat comedens & bibens, & vitulum adorans. Ità mundi diſcipuli, cum Chriſtus & eius diſcipuli in oratione ſunt, ipſi in delicijs, & vanitatibus ſunt detenti. At prius Dominus, cùm videat eos in cacumen montis non poſſe aſcendere propter virium imbecillitatem, deſcendit à monte illos docturus, & mirabili doctrina eos erudit.

Stetit (inquit) in loco campeſtri. Voluit Dominus 31. loca, in quibus populum docuit, ſcribi & deſignari, *Loca prædicationis Chriſti, in teſtimonium contra nos.* vt ſi poſtea rebelles facti dicerent ſe non admonitos, loca ipſa, ſi opus eſſet, in teſtes vocarentur. Sic enim homines lapidum aceruos & ſtatuas in teſtes fœderis vocant, vt legimus de Iacob & Laban: qui aceruum lapidum conficientes, *tumulum teſtimonij* vocauerunt. *Gen 31.* Cur etiam Deus in teſtimonium ſuæ doctrinæ, loca in quibus prædicauit, non adducet? Lege diligenter initium libri Deuter. vbi videbis *Deut 1.* quanti faciat Dominus loca, in quibus doctrinam ſuam tradidit. *Hæc*, inquit, *ſunt verba quæ locutus eſt Moyſes ad omnem Iſraël trans Iordanem, in ſolitudine campeſtri, contra mare rubrum, inter Pharan, & Thophel, & Aſeroth, vbi auri eſt plurimum: vndecim diebus de Oreb, &c.* Et poſtquam loquendi finem fecit, dixit omni populo: *Teſtes inuoco hodie cælum & terram quòd propoſuerim vobis vitam & bonum, benedictionem & maledictionem.* *Deut.30.* Et in capite vltimo libri Ioſue habetur, quòd poſtquam Ioſue loquutus fuit ad omnem populum Iſraël, *tulit lapidem pergrandem, poſuitque eum ſubter quercum, & dixit: En lapis iſte erit vobis in teſtimonium, quòd audieritis omnia verba Domini, quæ locutus eſt vobis, ne fortè poſtea negare velitis, & mentiri Domino Deo veſtro.* *Ioſue 24.* Vbi peccator diligenter debet aduertere, quòd Deus videns eius obſtinationem, vocauit in teſtes lapides & montes aduerſus eum. *Si non adimpleuero verbum meum* (inquit Iacob) *lapides iſti teſtes erunt.* *Gen 31.* Tum temporis lapides loquentur & teſtimonium proferent aduerſus iniquum & mendacem, qui verbum Dei audiens, id noluit obſeruare, imò violauit præcepta & mandata eius, &c. ¶ Vbi obſeruabis, quòd ſermonem iſtum beatitudinum, quem Chriſtus hîc habuit, licet alij exiſtiment alium eſſe ab eo quem Matthæus narrat, ego verò ſaluâ aliorum pace eundem eſſe credo. Et ſi *Cōcordia Euangeliſtarum. Matth. in Lucam.* contradicere videatur in quod Matth. dicit, quòd Chriſtus *aſcendit in montem*, Lucas verò quòd *deſcendit in locum campeſtrem.* In quibus verbis nulla eſt con-

contradictio aut repugnantia: nam licet locus hic campeſtris mõs ſit, & illum Matthæus *montem* vocet: nihilominus, vt dixi nulla eſt contradictio: nam locus campeſtris *mons* eſt, licet ſit quędam pars mõtis planior. Loca enim campeſtria ſolent in ſcriptura ea vocari, quę non ſunt omnino excelſa, nec omnino plana ſicut valles. Etenim in libro Numerorum, ponitur quædam manſio Iſraëlitarum *in campeſtribus Moab*, & alia ſubſequens ponitur in planioribus locis terræ Moab. Ex quo inuenitur quòd loca campeſtria non erant plena, ſed ſunt quaſi quidam deſcenſus montium vbi Chriſtus prædicauit. [Num. 33. & 26.]

32. Aſcendit in altitudinem montis, vbi diſcipulos elegit in Apoſtolos: & deſcendens in medium mõtis in quadam planicie, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, & videns multitudinem turbarum, tũc prędicauit ſedens: quia locus ille ſatis conueniens erat, vt poſſet in eo ſermonem ad populum habere, vbi omnes conuenerunt. Cùm autem dicit Matthæus quod *ſedit*, & Lucas quod *ſtetit*, nulla eſt contradictio: nam cùm acceſſiſſet ad loca campeſtria, in illo monte ſtetit cum diſcipulis ſuis, expectans paululũ, donec congregarentur turbæ, vt omnes doctrinam audirent, quæ cùm congregatæ eſſent, ſedens incepit prædicare. ¶ *Sedens* autem docebat, vt ſignificaret differẽtiam inter nouum & vetus teſtamentum: nam lex vetus data fuit cum terroribus, fulminibus, & tonitruis: ita vt populus tremens & mortem timens, dixerit Moyſi: *Non loquatur nobis Deus, ſed tu loquere nobis: ne forte moriamur.* Lex autem noua quam Chriſtus dabat, erat lex ſuauis, iucunda, amoris, & quietis plena: ideoque *ſedit*. Sic Paulus Romanis ſcribens ait: *Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum.* [Exod. 19. Exod. 20. Deut. 5. Rom. 8.]

33. Aduerte autem, quod *ſedit* in loco apto & publico ad prædicandum, vt ab omnibus poſſet videri, & audiri: ideoque omnes accedentes audiebant verbum illius, & curabãtur. Principes namque, qui veluti fontes ſunt à quibus omnis populus haurire debet aquam, omnibus ſe amabiles præſtare debent & nemini quantumuis pauperi & inopi ad eos ingreſſus abnegare debent, ſed cunctis ſine acceptione perſonarum patere. Nam optimo iure in eum animaduerteret iudex, qui fontem omnibus communem, ſibi tantùm vendicare vellet, & ſepi & ſera additis aditum omnibus prohiberet. Ita etiam grauiter ſunt puniendi, qui ſibi ſolis tantùm principum fauorem conciliant; cæteris verò omnibus clauſam oſtendunt portam, ne aditus pateat, vt à rege neceſſaria impetrent. At quemadmodum aqua illa ſalubrior eſt, quæ nec terra permiſcetur, nec cœno: ſic ille princeps reipublicæ erit vtilior, qui nullius terreni hominis admixtam habuerit familiaritatem: nam quantumuis fuerit excellens princeps & animi candore præditus, nihilominus, vt limpidiſſimum quoddam ſpeculum à circumſtanti flatu obnubilabitur; niſi tali ſit ſpiritu afflatus, vt nihil velit pati, quod rationis limina tranſcendat. Iudicium igitur rationis ita ſemper in iudice maneat liberum, vt cũcta Chriſtianis inſtitutis gubernet, mala puniat, & vbique locorum virtutis & pietatis ſtudioſiſſimus ſit cultor, Chriſti Redemptoris noſtri memor, qui Ioanni & Iacobo iniuſta petentibus non conceſſit, neque ad id amoris & familiaritatis vinculum coëgit; imò diuerſa multo à ſuo palato reſpondit: *Neſcitis quid petatis*. Nunc verò à nullo familiari detentus fons ille miſericord[iæ] ... omnibus patet, omnibus adeſt, omnibus [de]xtram porrigit, vt ad eum accedant, vt bibant, & ſanentur. *Stetit* itaque *in loco campeſtri*, in loco publico omnibus peruio, vt omnes ad eum poſſent accedere, & ſi vellent tangere, vt ab infirmitatibus ſani euaderent & vt ſuam doctrinam audirent. Ideoque ad eum acceſſerunt diſcipuli & copioſa turba: nam cum ſtetiſſet & eos circumſpiceret; intellexerunt eum velle prædicare, quocirca omnes illum circuierunt. Atque ita ſequitur in textu. [Christus docet in loco cõſpicuo, vt ab omnibus cognoſcatur.] [Matt. 20.]

Et turba diſcipulorum eius, & multitudo copioſa plebis ab omni Iudæa & Hieruſalem & maritima & Tyri & Sidonis. 34. Eodẽ die, quo electi fuerunt Apoſtoli, mox confluunt populi: quia futurũ erat, vt horum duodecim prædicatio per vniuerſum orbem funderetur in omnes gentes. Aduerte autem, quòd in cacumine montis ſolus erat cum ſuis diſcipulis: poſtquam verò deſcendit, maxima multitudo ad eum acceſſit. Non poterat turba in montem aſcendere, quia quos delictorum ſarcina deprimit, niſi depoſito onere ad myſteria ſublimia ſcandere minimè poſſunt. Idcircò filij Iſraël non poterant in montem ſcandere, vt Deo irent obuiam: quia Ægyptiorum detenti conuerſatione, impediebantur. Sed ſolus Moyſes aſcenderat & pauci ſeniores Iſraël cum eo. At nunc *deſcendens* Ieſus *de monte*, plurima populi caterua eum ſequebatur: nam cùm ad eum turba imbecillis ire non poſſet, benigniſſimus Dominus ad eos deſcendere voluit, vt ad eum accedere poſſent. Cuius rei etiam in teipſo experimentum poſſes facere. Quoties obſecro, cùm in peccatis, & flagitijs ſis detentus, eumque ad illum accedere non poſſis peccatorum pondere preſſus, ipſe tanquam clementiſſimus Dominus ad te deſcendit, rogat, vocat, & multis beneficijs te allicit? [Exod. 19.]

35. Expende autem populi huius deuotionem & feruorem: veniebant quippe de longinquis & remotiſſimis locis, verba Chriſti & eius doctrinam audituri. Quando canis venaticus leporem, vel aliud quoduis venationis genus inueſtigat, ſi nullum veſtigium inuenit, piger & iners ambulat; at ſi venationis ventus nares eius attingit, ſolertiſſimus & diligentiſſimus currit, quouſque feram inuenit. Ita nimirum nos: quia Deum non guſtamus, nec ſuauitatem ſuorum mandatorum olemus; inertes & pigri in ipſius obſequio ambulamus. Venimus namque rem ſacram audituri, cùm iam ſol ferè dimidium diei curſum perambulauit, prolixam concionem faſtidimus, & verbis Dei defatigamur: denique omnibus ad eius obſequium ſpectantibus pigrè & ignauè nos gerimus. O vtinam fragrantiam diuinorum odorum deguſtaremus, vt cœleſtem hanc venationem toto pectoris conatu inueſtigaremus. Attendite obſecro, quomodo omnis hæc multitudo gentis ad odorem Chriſti currit, ſuam patriam & res relinquens. Tanta eſt odoris ſuauitas, qui ab ore pantheræ exit, vt philoſophi dicant, quòd omnia animalia domicilia ſua deferunt, tantà oris eius ſuauitate attracta. Ita animarum tam ſuauis erat odor oris Chriſti, & ita admirabilis, & diuina eius doctrina, tam dulcia verba: vt omnis multitudo gentium illarum regionum domicilia ſua deferentes, Chriſtum ſequebantur. Ita deſiderabat ardenti pectoris amore poſt Chriſtum duci anima illa ſancta, quæ dicebat dilecto [Populi deuotio erga Christũ in confuſionem noſtram.] [Plin. l. 8. cap. 16.]

Cant. 1. lecto ſuo : *Trahe me poſt te : curremus in odorem vn-*
S. Bern. *guent*[illegible]*um tuorum. Trahimur*, quando tribulationi-
ſerm. 21. bus,& tentationibus exercemur: *Currimus*, cum in-
in Cant. ternis inſpirationibus viſitati, tanquam ſuaue ali-
quid olantes diuinis virtutibus fragramus. Itaque
quod aſperum erat, ſibi retinebat tanquam ſanæ,
forti atque perfectæ: atque ideò dixit in ſingulari:
trahe me poſt te. Ad id autem, quod dulce erat &
ſuaue, *curremus* dixit in plurali. Trahit Deus per
tribulationes, & aduerſitates, & vocat ſuauitate &
odore inſpirationum & prædicationum & benefi-
cijs: ad hæc autem quæ ſuauia ſunt currebant plu-
res. Currentes ibant, attractæ dulcedine verbi Dei
& diuinis promiſſionibus. Hac igitur dulcedine &
ſuauitate ducebat Chriſtus poſt ſe hunc populum:
& *in odore vnguentorum* eius veniebat omnis Iudæa,
Hieruſalem, & maritima cum Tyrijs & Sydoni-
bus. Porrò non veniebant de maritima illa, quæ
eſt iuxta mare Galilæum, ſed de remota maritima,
quæ eſt iuxta Tyrrhenum mare, iuxta quod ſunt
Tyrus & Sydon. Ex quo quanta fuerit Chriſti fa-
ma & nomen, manifeſtè colligitur, vt multos gen-
tiles etiam ex remotis, & longinquis partibus at-
traxerit. Quod factum in maximam ignominiam
Chriſtianorum cedit: nam cum hi tam à longin-
quis locis venirent, tu cùm iuxta Eccleſiam ſis, nec
paululum laboris aſſumere vis, vt in templum
abeas, ſi vel minima pluit aqua, vel paruus ſufflat
ventus.

Ponuntur autem nomina harum ciuitatum, vt
magis confundatur Iudæa? quia ad hos gentiles
non iuit Chriſtus, ſed ipſi ad eum venerunt. Quod
iam multis retrò ante ſæculis egregius prædixerat
vates. Memor ero Raab & Babylonis ſcientium
Pſal. 86. me. Ecce alienigenæ & Tyrus, & populus Æthio-
pum, hi fuerunt illic. Hi vtique in die iudicij ad-
uerſus nos inſurgent, & frigidam noſtram deuo-
Matt. 12. tionem confundent: quemadmodum Niniuitæ fe-
cerunt aduerſus Iudæos: quando ipſi, cùm gentiles
eſſent, tanta deuotione & feruore Chriſtum ſeque-
bantur, vt eius doctrinam audirent. Vt autem ſcias
hoc illos quæſiuiſſe, cauſam huius ſequelæ ſubdit
Euangeliſta dicens.

Vers. 18. *Qui venerant, vt audirent eum.* Quia ſicut anima
Cauſa Chriſti erat inſtrumentum diuinitatis ad edenda
cõcurſus miracula in corporibus hominum: ita verba Chri-
huius po- ſti erant inſtrumentum eiuſdem deitatis ad effi-
puli ad ciendas mirabiles operationes in animabus. Et
Chriſtũ. quemadmodum res erat admiratione digniſſima,
Luc. 18. vt Chriſti manus viſum cæco reſtitueret, & quod
Matth. 8. Chriſti manus leproſum mundaret: ita multò dig-
nius admiratione erat, quòd eadem vox vitam da-
ret defunctis animabus. Nam verba Chriſti non ſo-
lùm excitabant animos audientium, nec ſolùm (vt
ſolẽt cæteri prædicatores) ſuadebant: ſed etiam ta-
lem virtutem habebant & potentiam, vt videre-
tur quaſi cogere auditores, vt id facerent quod
ipſe prædicabat. Donabant itaque verba Chriſti
gratiam ſine qua anima mouere ſe ad iuſtitiam
[illegible]am Deo non poteſt. Vellem ego vt in deuotio-
nem & ſanctum Spiritum huius gentis oculos con-
[illegible]. Omnes gentilium nationes & omnes mun-
di [illegible]publicæ ſemper de origine & natione ſua,
[illegible]ua earundem fundatorum & principum no-
bilitate ſeſpſas iactauerunt: ſi autem aliquando
[illegible]tigit, vt principium & originem ſuam non in-
ueniant vt ſe nobilitent, & magnificent, mendacia
fingunt. Itali gloriantur genus ſuum ducere à
Troianis. Hiſpani verò à Gothis. Sic nos maximè
gloriari de Chriſtianiſmo deberemus, vtpote cùm
nullum ſit tam illuſtre, tam nobile, & tam egre-
gium genus, de quo maiori iure nos iactare debea-
mus. Oculos igitur noſtros conuertamus in princi-
pium legis Euangelicæ, & in feruorem & ſpiritum
primæuæ illius Eccleſiæ: tuncque videbimus ma-
nifeſtè quantum ab illa gente degeneremus. Ma-
gni igitur æſtimemus tam illuſtrem originem ha-
buiſſe: & in meliorem mentem redeamus, ſi illis
non ſumus ſimiles: & doleamus, quandoquidem
ab eis longè diſtamus. Tunc enim è tam longin-
quis terris ad Chriſti conciones confluebant; nunc
autẽ vel duobus gradibus factis iam defatigamur:
Et hoc erat quod Hieremias lamentabatur di-
cens: *Viæ Sion lugent, eò quòd non ſit qui veniat ad ſo-* Thren. 1.
lemnitatem. Quando autem hoc lamentabatur pro-
pheta, id erat ob defectum gentis: nunc verò non
is eſt defectus, quia omnes viæ & plateæ plenæ
ſunt hominibus, ſed potius ob defectum deuo-
tionis. Ideò Dominus: *Qui ex Deo eſt, verba Dei au-* Ioan 8.
dit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. 36.
Gaudet vnuſquiſque, ſi bene geſta ſuorum audiat: Parua
Nam ſi quis Gallus eſt, gaudet ſi audiat narrare noſtra
egregia Gallorum facta. Si autem coram aliquo deuotio
Gallo Vngarorum facta quis narret, nullam præ- circa ver-
bet attentionem, nec aures illi accommodat: ita bum Dei.
naturâ quiſque gaudet, ſui generis & auorum ſuorum
illuſtria audire facta, quia ab illis deſcendit: ſi au-
tem loquela incidat de eis quæ non ad ſuos perti-
neant, nihili facit, & diſcedit. Ita nimirum, qui ſunt
de genere & proſapia Dei, qui Dei ſunt, audire
gaudent: at qui ex Deo non ſunt, ſed patrem diabo-
lum habent, ſicut obſtinati, non ſermonibus Dei
gaudent. Quapropter Dominus eis dixit: *Propterea* Ioan. 8.
vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Cuius igitur Do-
mini ſunt? *Vos*, inquit, *ex patre diabolo eſtis*: atque
ita vobis placet, eius verba & ſermones audire:
vt ſunt murmurationes, blaſphemiæ, & turpia, &
obſcœna verba. Vnum autem ex præcipuis ſignis,
quibus ſuſpicari poteſt, an quis prædeſtinatus ſit,
illud eſt, an gaudeat Dei verba & conciones audi-
re. Nam ſi ſuaue & iucundum illi eſt, audire ver-
bum Domini & in eo delectatur; magnum vtique
argumentum eſt, eum eſſe electum & ex familia &
domo Dei. O quàm magna multitudo eorum eſt,
qui in audiendis concionibus defatigantur, & ver-
ba vitæ nec primis labijs degustant. Ita etiam ma-
gna multitudo eorum eſt, qui in gehennam ten-
dunt. Supereſt illis tempus, vt legant profanos; &
obſcœnos libros, in quibus non niſi de mundo &
carne agitur; at ſanctum & deuotum codicem nec
dimidia hora manu ſuſtinere poſſunt: & ſi concio
durat pluſquam dimidia hora, quàm moleſtè & æ-
grè ferunt, abeuntes & murmurantes. Vt rectè hac
noſtra miſera & infelici tempeſtate illud Pauli ve-
rum habeat: *Veniet enim tempus, cùm ſanam doctrinam* 2. Tim. 4.
non ſuſtinebunt; ſed ad ſua deſideria coaceruabũt ſibi ma-
giſtros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum
auertent, ad fabulas autem conuertentur. Aliam etiam
cauſam ſubdit nunc Euangeliſta, propter quam illæ
gentes ad Chriſtum veniebant, dicens:

Et ſanarentur à languoribus ſuis. Deferebant om- 37.
nes hi ſua domicilia, vt ſalutem conſequerentur;

& vt Christum audirent, per montes & præcipitia non sine magno gaudio tendebant. Licet autem nunc Dominum interrogare. Quid est, quod si in mundum venisti, vt salutem & dona illi tribuas, tam carè hæc omnia illi vendas? Nónne tuæ diuinę & ineffabili misericordię conuenientius esset, vt in ciuitate eos doceres, & ibi eos curares, vt nō tanto labore, & tam longo facto itinere eos in montem duceres? Non vtique: nam ita Dominus suâ misericordiâ cum hominibus vtitur, vt velit semper eius iustitiam saluam & incolumem permanere, vt verè illa duo de Deo dicantur: *Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt.* Iustitia námque & misericordia in Deo pari gradu currunt. Vt autem Deus beneficia hominibus conferat, vult vt ex ipsorum hominum parte aliqua dispositio sit: quod quidem sacræ paginæ exemplo non difficile erit ostendere. Nam cum Dominus Holophernis caput in Hebræorum manus traditurus esset & victoriam illis concessurus: vult priùs, vt famem patiantur, sitim, & labores, & vt Iudith preces fundat, & caput & vitam simul in discrimine ponat. Vult itaque, vt quantùm in se fuerint, digni sint beneficijs Dei. Tu autem quid est quòd existimes gloriam attingere posse nihil agens: vitam in voluptatibus, & delicijs agēs? Sed ad id fortassis mihi obijcies: Deus misericors est, omnibus veniam condonat. Vera te narrare fateor: At scias oportet, quemadmodū misericors est, ita etiam rectus & iustus. Vnde quotiescumque in scriptura de diuina sua misericordia agitur, eam semper videbis tribui contritia corde, & eis, qui suorum peccatorum pœnitentiam agunt. Sic rex Ezechias dixit: *Pius & clemens est Dominus, & non auertet faciem suam à vobis, si reuersi fueritis ad eum.* Vbi videre licet quòd misericordia permittitur, non obstinatis peccatoribus & otiosis hominibus; sed ijs tantummodo, qui conuersi fuerint ad eum. Quod alio exemplo appositissimo tibi ostendam: Nā cùm Nabal Carmelus grauiter affecisset contumeliâ regem Dauid, ipse Dauid vehementer iratus volens in Nabalē grauiter animaduertere, exijt ei obuiam vxor Abigail, & flexis genibus coram Dauid munus obtulit, atque ita eum placauit, ne vindictam de marito, deque vniuersa familia sumeret. Quid hoc facis Abigail? Nónne scis Dauidem virum esse misericordem? Ita nimirum, nihilominus tamen opus est obuiam exire, preces fundere, & munera offerre, vt suam misericordiam possim impetrare. Destruxit Dominus ciuitates illas Sodomam & Gomorram: quia non inuenit in eis iustos, propter quos illis parceret. Ita etiam vult Dominus, vt labores, in mandatis Domini, & pœnitentiam agas, si cœlum introire vis: nam sancti, qui in eo sunt per varios casus, per multa rerum discrimina, per crucem & tormenta id consequuti sunt. His etiam, qui modò illum sequuntur, Christus Dominus non sine aliquo eorum labore salutem vult tribuere; sed vult vt à ciuitate exeant, deserantque domicilia sua, illum quærentes.

Natura diuina cum iustitia cōiuncta.

Psal. 84.

Iudith 3. & 4.

2. Par. 30.

1. Reg. 25.

Genes. 19.

38. Vbi aduertere est opus, quòd postquam prædicauerat, sanabat eos: & post doctrinam sequebantur miracula: nam legem Euangelicā, quam Christus prædicabat, confirmabat statim factis miraculis. Prędicabat his Christus, postea verò ab infirmitatibus, & languoribus suis illos sanabat: quibus ostensis miraculis probabat doctrinam suam veritatem esse infallibilem, ipsumque verū esse Deum.

Doctrina Christi miraculis confirmata.

Ideoque aduerte, vniuersas leges constitutas à sapientibus, & philosophis mundi, & eas etiam, quæ tam in canonico, quàm in Cæsareo iure continentur, fundatas esse & stabilitas in rationis perpendiculo: vnde famosum axioma iure consultorum est, quod *ratio legis est anima legis.* At leges, quas principes, & reges stabilierunt, fundatæ sunt in potentia. Nam siue rationem in se cōtineant, vel non procul dubio adimplendæ sunt, & ad vnguem obseruandæ: cùm rex ita præceperit, aliàs qui legum limites trāscenderit, in eum animaduertetur, tanquā in transgressorem legum: cùm rex summum imperium habeat in regno suo. Ita vt vera potestas & imperium in vero dominio fundatur: ita quòd tantam potestatem princeps habet, quantum fuerit eius dominium. At in Deo multo aliter cōtingit, nam dominium in potentia fundatur, quæ infinita est. In quo igitur, bone Christe, tua lex fundata est? Nō vtique in potestate, nec in ratione. Non in potentia: quia neminem coëgisti, vt fidem tuam reciperet: nec aliquem compulisti, vt legē tuam amplecteretur. Nec etiam in ratione naturali fundatur, quia quāuis nō sit contra rationem naturalem, imò præsupponat illam, est tamen suprà: nam omnes rationis lites transcendit, & omnem humanum intellectum etiam acutissimum, & sublimem superat. In qua igitur re hæc lex fundatur? Vtique in sola sua authoritate: nā solùm quia Christus hoc dixit, ideò credendum est. Qui igitur fieri potest, vt sciamus, Christum id dixisse? Nam statim quòd scimus id Christum dixisse, minimè id dubitari potest. Solet enim contingere, vt mariti per puerum aliquē vel per seruum ab vxoribus petant aliquid: vxores autem id dare nolunt, quousque per aliqua signa illis cōstet maritos id petere. Nemo est bone Deus omnium hominum, qui sub cœlo sunt, qui tibi non credat: at quomodo sciemus quòd tu id dicis, & imperas? Vtique per signa mea. Dixit Dominus Moysi, *Vade & dic Pharaoni, vt dimittat populū meum.* Dixit Moyses. *Et quomodo credent mihi?* & dixit illi Dominus, *Quid habes in manu tua?* Respondit, *Virgam.* Tuncque misit illam in terram: *& conuersa est in colubram.* Dic igitur Pharaoni, vt populum meum dimittat: & dato hoc signo, id est, facto miraculo, statim intelliget, quod missus es à me. Nam cùm Deus solus, qui suprà omnem naturam est, miracula facere possit, cumque ipse testis esse nequeat mendacij, facient miraculum in testimonium eius quod dicis, probabis omnino te à me missum esse nuncium, vt hæc illis dicas. Accedunt igitur hi audituri diuinam & admirabilem Christi doctrinam. At probat se esse Deum, id autem, quod dicit proculdubio credendum esse coram eis factis miraculis sanando infirmos, & in integram valetudinem eos restituendo, cumque in ictu oculi, & imperando hæc miracula operaretur, clarum reddebat testimonium veritatis quam prædicabat.

Collatio doctrinæ Christi, cum legibus ciuilibus.

Exod. 3.

Ex hoc verò contextu ad nostram eruditionem duo obseruanda sunt. Primum dixisse, quod venerunt, *vt audirent* verbum eius, postea verò, *vt sanarentur à languoribus suis.* Priùs namque, vt cordati & prudentes homines de valetudine animæ agebant, quàm de corporis incolumitate. Discamus, *primo quærere regnum Dei, & iustitiam eius:* & deinde *omnia hæc terrena nobis adijcientur,* iuxta Saluatoris promissum. Sed iam oppositum fieri videmus: tota nāque sollicitudo rerum terrenarum est cibi, potus, 39.

Prius spiritualia quæsiuit, & postea corporalia.

Matth. 6.

Præposterâ hominū sollicitudo.

& ve-

& veſtitus: hæc enim auidè curant homines, animæ verò ſalutem obliuiſcuntur. Ad conuiuia & humanos ſumptus nunquam pecuniæ deficiunt; at pauperi, egeno, & viduæ ſemper deſunt. Si corpus infirmatur, expertus medicus quæritur; ſi anima ægrotat, quicumque imperitus ſat eſt: atque ita ſua peccata confitentur coram ineptis & inſipientibus ſacerdotibus, cùm multò meliùs ſaluti corporis prouideant. Vbi omnis rectus & bonus ordo iam peruertitur: nam mundana diuinis, & cœleſtibus præferuntur. Quemadmodum Eſau contigit, cui pater benedictionem dedit ſecundum mores ſuos, bona terrena cœleſtibus præferendo. Nam Eſau & illi ſimiles mundanas diuitias pluſquam cœleſtes diligunt. Ideò dixit ei pater: *De pinguedine terræ & de rore cæli erit benedictio tua.* Gen. 27. Non ſic viro ſancto Iacob dixit, ſed potius cœleſtia & ſpiritualia terrenis antepoſuit dicens: *De rore cæli & de pinguedine terræ, ſit benedictio tua.* Nam iuſti prius ſpiritualia, quàm quæ carnis ſunt quærunt.

40. Docemur ſecundò infirmitates, & tribulationes bonas eſſe, quandoquidem ad Deum nos ducunt. Multi namque iſtorum infirmitatum cauſa Chriſtum quærebant, qui fortè ſi incolumes valerent, non quærerent. Bona igitur reputanda ſunt ea, quæ hominem ad Deum ducunt: cùm igitur languores, dolores, & corporis ægritudines homines ad Deũ ducant, vt Euangeliſta ait, quod veniebant, *vt curarentur à languoribus ſuis*, non hæc mala ſunt æſtimanda, quandoquidem tam nobilem effectum pariunt. Quod quidem, ſi attentus præbueris aures, ſacræ Scripturæ exemplo tibi oſtendam. Nam Pharao, & Manaſſes rex Iuda, non ſolùm in proſperitate Deũ non agnoſcebant, verùm iuſtos & bonos perſequebantur: at cum Dominus miſit eis infirmitates, & tribulationes ad illum reuertebantur. Sic Dauid in Pſalmo: *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum: poſtea accelerauerunt.* Et ipſe de ſe inquit: *Ad Dominum cùm tribularer, clamaui.* Vides namque ſæpè ſæpiùs robuſtum adoleſcentem, ſanum, & optima valetudine fruentem, qui vitam perpetuò in vitijs, & in voluptatibus degit: quem ſi Dominus punctorio vel laterali dolore percutit, ſtatim ad Deum ſe conuertit, confeſſarium inuocat, & ſacramenta poſtulat, & inquit: Quidquid in mundo eſt, vanitas eſt; ſtabile autem & firmum Deo ſeruire: promittit idem ſe ſtatim vt à lecto ſurrexerit diuinis mandatis ſemper operam daturum. Vides igitur quomodo ægritudines, & labores homines ad Deum ducant? Quod aduertens Diuus Paulus Corinthijs dicebat: *Cùm infirmor, fortior ſum.* Quî igitur id fieri poteſt? Nam qui infirmus eſt ad nulla exercitia eſt aptus, quod vnuſquiſque in ſeipſo experiri poterit. Nihilominus tamen etiam ſi hæc vera ſint, verum habet dictum Apoſtoli: *cùm infirmor, fortior ſum.* Nam cùm anima tres habeat capitales inimicos: mundum, carnem, & dæmonem: cùm infirmatur homo, vnum ex his tribus, nempe carnem victam & ſuperatam habet. Et non ſolùm hunc inimicum victum habet: imò ipſa caro, quæ inimica animæ eſt, tunc à partibus animæ ſtat, & illi fauet. Cumque valet corpus, tres ſunt aduerſus animam inimici: cùm ægrotat, duo aduerſus duos inſurgunt, cum caro à partibus ſit animæ, & illi faueat. Ideoque rectiſſimè dixit Paulus: *cùm infirmor, fortior ſum.*

Infirmitates ad Deũ nos ducunt.

Exod 5. 2. Par. 36. Pſal. 169. Pſal. 15. 2. Cor. 12.

41. *Et qui vexabantur à ſpiritibus immundis, curabantur.*

Immundus hic dæmon appellatur ab effectu: quia hominum animas immundos reddit. *De corde enim exeunt, quæ coinquinant hominem*, ſcilicet, *adulteria, fornicationes, & mendacia*: quæ omnia pater & inuentor mendacij diabolus homini ſuggerit, vt ea faciat, quæ hominem coinquinant, & immundum reddunt: & quia hæc immunda ſuadet hominibus, *immundus* appellatur, ad differentiam Angelorum, qui *mundi ſpiritus* dicuntur. Matt. 15.

42. Præterea in his verbis quatuor conditiones maligni ſpiritus nobis ſignificantur. Primò naturæ ſubtilitas, quia *ſpiritus* eſt. Vnde Apoſtolus: *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem: ſed aduerſus ſpiritus, & poteſtates*, &c. Et princeps Apoſtolorum Petrus inquit: *aduerſarius veſter eſt diabolus, qui tanquam leo rugiens circuit*, &c. ❡ Secundò oſtenditur culpæ fœditas, quia *immundus* eſt, & ſordibus peccatorum gaudet. Ideò Dominus ait infrà: *Cùm ſpiritus immundus exierit ab homine, ambulat per loca arida*, &c. *Non inuenit requiem*, quia in cœno luxuriæ, & carnis voluptatibus quieſcit. Qua de cauſa in Matthæo & in noſtro Luca legimus, quòd volens Ieſus eijcere legionem dæmoniorum, ipſi dixerunt: *Si eijcis nos, mitte in porcos*: Quia cùm immundus ſit, immundis animalibus delectatur. ❡ Tertiò oſtenditur hic ipſius peruerſitas & malitia, quia ob inuidiam & malitiam homines vexat, cùm nihil vtilitatis ſibi comparet ex hac re, ſed potiùs calamitatem & miſeriam. Vnde Sapiens inquit: *Inuidiâ diaboli mors introiuit in orbem terrarum.* ❡ Quartò ſignificatur hic modus nequitiæ ſuæ: nam à Domino cohibetur & temperatur, ne tantum mali faciat, quantum ipſe deſiderat, vt hîc dicitur. Et in libro Iob legimus, Dominum dixiſſe Satanæ: *Animam eius ſerua.* Quibus verbis manifeſtè apparet, Dominum modum & menſuram tentandi appoſuiſſe, faciendo ei poteſtatem, vt illum percutere poſſet; tamen non ita, vt eum ad interitum vſque perduceret. Ita etiam nos ſi volumus, poſſumus eum vincere: nam Chriſtus vires illi abſtulit: nam ante Chriſti aduentum dæmon potentior erat & fortior. Tunc enim erat diabolus *princeps huius mundi*, nunc autem *eiectus eſt foras.* Verùm quomodo diabolus ſit in corpore humano & poſſit illud vexare, inferius in capite vndecimo huius Deo dante dicemus.

Quatuor maligni ſpiritus conditiones. Epheſ 6. 1. Petr. 5. Luc. 11. Matt. 8. Luc. 8. Sap 2. Iob 1. Ioan. 12. Super illud. Erat Ieſus eijciens dæmonium.

Et omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat & ſanabat omnes. Non ſolùm infirmi, ſed etiam, qui optima corporis valetudine fruebantur, ad eum veniebant, & (vt Marcus inquit) certatim *irruebant, vt eum tangerent.* Et ſic iſta curatio & ſanatio non ſolùm de corpore intelligenda venit, ſed etiam de animis: nam à peccatis ſanabat, quos aptos inueniebat, quique nullum ponebant obicem. Nam *virtus de illo exibat*, hoc eſt, ſanctitas, quæ in ipſo erat ad operationem ſe extendebat: & velut cauſa producit effectum, ſic virtus de illo exiens ſalutem & incolumitatem reſtituebat. Apoſtoli namque & alij ſancti, non habebant virtutem à ſeipſis promanantem: nec erant fontes virtutum, ſed riuuli quidam ab illo perenni fonte aquæ viuæ, quæ Chriſtus eſt, dimanantes. Vnde Diuus Paulus hæc aduertens, inquit: *Alij datur gratia linguarum, alij interpretatio ſermonum*, &c. *diuidens ſingulis prout vult.* Sed Chriſtus fons erat perpetuò ſcaturiẽs omnium virtutum & gratiarum à ſe egredientium.

Verſ. 19. Quã virtute Chriſtus operabatur miracula. Marc. 5. 1. Cor. 12.

Poteſt

Poteſt etiam per hanc virtutem intelligi miraculoſua iſte effectus curationis: etiamque virtus actiua huius effectus, quæ in opua exijt, & ad id ſe diffudit.

Porrò virtus illa à Chriſti diuinitate tanquam à cauſa prima & principali egreſſa eſt, & ab eius humanitate tanquam à cauſa ſecunda inſtrumentali: quia humanitas Chriſti fuit inſtrumentum viuum ſuæ diuinitatis, coniunctum, immediatum, & proprium: ſicut, & corpus noſtrum eſt animæ noſtræ inſtrumentum. ¶ Obſerua, quòd omnis artifex duplex habet inſtrumentum, coniunctum videlicet & ſeparatum: quibus anima vtẽs omne abſoluit opus. Inſtrumentum coniunctum habet virtutem operandi ab ipſa anima; ſeparatum autem à cõiuncto mouetur. Manus artificis dicitur coniunctum inſtrumentum: ſecuris verò, ſerra, & ſimilia ſeparata dicuntur. Ab anima enim primum mouetur, & per primum ſecundum, id eſt, inſtrumentum ſeparatum. Diuinum igitur Verbum à Deo patre, lumen de lumine indeficiens, Deus verus de Deo vero vnitâ ſibi noſtræ fragilitatis ſubſtantiâ tanquam inſtrumento coniuncto vtebatur, ad donandam ſanitatem, & admirabilia opera efficienda.

Duplicis generis inſtrumenta.

Quemadmodum enim qui ſitibundi ſunt, ad fontem currunt ex aliqua rupe manãtem & vnuſquiſque ore, vel vaſe admoto aquam ſibi haurit abundè: ipſa tamen aqua (quamuis magna ſit multitudo haurientium) non minuitur: & quemadmodum candens ferrum omnes tangentes adurit: ſic humanitas Chriſti à diuinitate habens virtutem omnibus indigentibus ſalutem præbebat: neque præ multitudine eorum, qui ſanabantur, fons virtutis eius exhauriebatur. Imò quotquot fide viua illam ſanctiſſimam humanitatem diuinitatis igne accenſam tangebant, omni mora expulſa ſanitati reſtituebantur. Quocirca rectè ait Euangeliſta, quòd *omnis turba quærebat eum tangere: quia virtus* hæc, quæ *de illo exibat ſanabat omnes.* Et nihil mirum: nam ſi ſolo tactu oſſium Eliſæi mortuus vitam habuit: & contactu ſudarij Pauli languores recedebant, & dæmonia expellebantur: quantò meliùs contactus Chriſti ſanare poſſet omnes infirmos? Præterea tangit Chriſtum, qui credit in eum: & tangitur à Chriſto, qui in fide ab ipſo Chriſto roboratur & firmatur. Quapropter Iacobus admonet dicens; *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* Qui ergo ſic tangit & tangitur, virtute ſpiritus eius ſanatur. Accede igitur nunc tu ad Chriſtum: nam ità potens eſt modò tuas infirmitates curare, ſicut tunc quando tanta virtus de illo exibat. Namque ſi mœſtus & triſtis es; ſi pauper; ſi infirmus, ſi flagitijs & peccatis coinquinatus, ſi in miſera dæmonis ſeruitute iaces: accede ad Chriſtum ne timeas: qui potens eſt, qui omnium noſtrorum *languores tulit*, tua vulnera curare. Cùm de illo & non immeritò imò aptiſſimè & concinnè egregius canat Pſaltes: *Qui ſanat contritos corde. Qui redimit de interitu vitam tuam*, &c.

Chriſti virtus immẽſa, inexhauſta & nõ deficiens.

4. Reg. 13.
Act. 19.
Iacob. 4.
Eſai. 53.
Pſal. 146.

Vers. 20. *Et ipſe eleuatis oculis in diſcipulos ſuos, dicebat.* Hunc ſermonem non tantùm ad diſcipulos ſuos habuit, ſed etiam ad omnem plebem. Quod manifeſtè patet, quia Matthæus qui hunc & eundem ſermonem ſcripſit, dicit: quòd *cum conſummaſſet Ieſus verba hæc, mirabantur turbæ ſuper doctrina eius.* Et infrà noſter Lucas in initio capitis ſequentis inquit: *Cùm autem impleuiſſet omnia verba ſua in aures plebis.* Hic autem dicitur, quòd conuertit oculos ad diſcipulos, quia ad ipſos præcipuè loquebatur. Præterea, cum dicitur, quod *eleuatis oculis* loquebatur, inſinuatur affectus loquentis, & ſublimitas eorum de quibus habebatur ſermo.

Matth. 7.

43. *Ore autem nunc dicebat.* Ideoque clariùs Matthæus dixit, quòd *aperiens os ſuum, docebat eos.* Nunquid clauſo ore docere poterat? Vtique ſi clauſo ore non poſſet docere, non diceret Euãgeliſta quòd aperto ore docebat. Quapropter operæpretium eſt aduertere, duplicem eſſe docendi modum: alterum *manu*, alterum verò *ore*. Manu docet qui benè viuit, & operatur: ore autem qui bene docet & prædicat. Chriſtus namque triginta annorum ſpatio ſanctis & ſtudioſis operibus docuerat, nunc autem quod manibus docuerat, idem ore docet. Priùs *cœpit facere*, modò verò incipit *docere*. Namque qui in præſepi Bethleem, & in domicilio Nazareth mundi contemptum & paupertatem docuerat, nunc eandem paupertatem docet dicens, *Beati pauperes.* Docuerat antea ipſa manu inter præſepis anguſtiam poſitus vagire & flere, modò autem ore ſuo docet, dicens: *Beati qui lugent.* Manu docuerat famem, nunc autem ipſo ore dicens, *Beati qui nunc eſuritis.* Docuerat peregrinari, & exilium pati fugiens in Ægyptũ, nunc verò id ipſo ore docet, *Beati* (inquit) *cùm oderint vos homines.* Igitur qui antea apertis manibus bona opera docuerat, paupertatem, humilitatem, & patientiam, nunc *aperiens os ſuum docebat eos.* Age verò fili Dauid, & attende quòd pater tuus Dauid incipit ſuos Pſalmos à beatitudinibus dicens, *Beatus vir qui non abijt in conſilio impiorum*: ſic tu incipe à beatitudinibus ſicut pater tuus: ſicut Chriſtus fecit in his verbis, inquiens:

Duplex Chriſti doctrina, oris & manuũ.

Act. 1.
Luc. 2.
Matth. 5.
Pſal. 1.

Vers. 21. *Beati pauperes, quia veſtrum eſt regnum Dei.* A beatitudinibus incipit, quia in omni operatione humana præſupponitur finis, propter quem operamur, & ille eſt principium in actionibus: & maximè competit hoc beatitudini, quæ eſt vltimus finis. Nihil enim tam ardenti pectore homo deſiderat, quàm ipſam beatitudinem: & reliqua omnia propter ipſam appetit. Sola autem beatitudo propter ſeipſam appetitur, qui vltimus finis eſt. Etenim omne bonum ratione beatitudinis perfectum & abſolutum eſt: cùm ipſa ſola ſit, quæ poſtquã adepta eſt, nihil vlterius deſiderari poteſt. Quia igitur Chriſtus eam legem incipiebat dare, in qua multa præcepta continebantur, quæ difficultatem habebant, vt homo ad illa operandum faciliùs duceretur, voluit vltimum finem oſtendere, ad quem ordinabantur & perducebant iſta mandata. Sic illi adoleſcenti dixit, *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Sic daturus legem Iudæis promiſit illis bonum, quod habituri erant, ſi ſeruarent legem. *Si audieritis* (inquit) *pactum meum, eritis mihi in peculium*, &c.

Operationum noſtrarũ finis & ſcopus vltimus eſt beatitudo.

Matt. 19.
Exod. 19.

44. Præterea non tantùm ſpe vitæ æternæ allicit eos ad obſeruationem præceptorum, ſed nunc etiam in præſentiarum vocat eos *beatos*: quia fides initiũ beatitudinis eſt, & pignus vitæ æternæ. Vnde Dominus ait: *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Hic enim de cognitione fidei loquebatur Chriſtus. Etenim duplex eſt beatitudo: altera in via, altera verò in patria. Prior eſt fidei, *quæ per charitatem operatur*, alia eſt fruitio diuinæ eſſentiæ. Beatitudo viæ eſt actus meritorius, beatitudinis patriæ: quia meritum homines

Beatitudo duplex viæ & patriæ. illa conſiſtit in ſpe, iſta in re.

Ioan. 17.

mines diſponit ad felicitatem patriæ. Priori modo vocat hic Chriſtus *beatos* pauperes, eſurientes, & flentes. Itaque iſti pauperes, flentes & perſequutionem patientes re vera *beati* ſunt: ſi loquamur de beatitudine viæ. Suntque beati in ſpe, loquendo de beatitudine patriæ. Vnde mirari non deſino quomodo tot viri alioquin eruditiſſimi magni faciant hanc authoritatem Ioannis, vt per illam probent beatitudinem patriæ conſiſtere in actu intellectus: cum Chriſtus ibi non loquatur de beatitudine patriæ, de qua eſt quæſtio, niſi de cognitione fidei, quia ſubdidit ſtatim Chriſtus. *Ego te clarificaui ſuper terram.* Quomodo? *manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi.* Et inferius in eodem capite ſeipſum declarans dixit: *Et cognouerunt verè, quia à te exiui: & crediderunt quòd tu me miſiſti.* Poſtulat namque ibi Ieſus, vt quemadmodum ipſe effecit, vt crederent in patrem, ita pater faciat, vt credant in filium Ieſum Chriſtum: quam fidei cognitionem *vitam æternam* vocat: ſicut in alio loco ipſe Saluator dixit: *Qui credit in filium, habet vitam æternam.* Non dicit habebit, ſed *habet*, de præſenti loquens. Itaque
Ioan. 3. ex hac authoritate Ioannis vbi Chriſtus dixit, *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te*, &c. arguere ad probandum, quòd beatitudo cœleſtis, de qua eſt diſputatio, conſiſtat in intellectu principaliùs, eſſet arguere, ac ſi quis diceret, quòd in beatitudine patriæ erit paupertas, luctus, & reliqua: quia Chriſtus hîc dicit: *beati* pauperes, *beati* qui nunc fletis, &c. quòd quidem ridiculum eſſet, cùm Chriſtus hîc & in Ioanne in præfata authoritate de beatitudine viæ, quæ eſt per fidem, loquatur. De beatitudine fidei etiam interpretantur illam authoritatem Ioannis ſancti patres Hilarius, & Cyrillus, & Ambroſius. Chriſtus namque aliquando loquitur de beatitudine patriæ, aliquando verò de beatitudine viæ: quod quidem ne decipiaris, diligenter aduertendum eſt. Nam nô ſolùm ſunt beati in patria, ſed etiam nunc in via, vt cecinit diuinus vates: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* Omnes enim tam illi quàm hi, quos modo retulimus Deum vident, longum tamẽ diſcrimen & interuallum inter vtramque eſt viſionem. Eſt enim quædam clara & aperta viſio, quâ fruũtur beati in cœlo: altera verò obſcura eſt ęnigmatica, quam per ſolam fidem fideles habent; nam cætera hominum infidelium & ethnicorum pars mentis miſera cęcitate laborat. Vtramque comprehendit diuus Paulus vnico orationis contextu. *Videmus* (inquit) *nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.* Quod quidem, ſimilitudine appoſita libet expendere. Sunt enim in ordine diui Ioannis Baptiſtæ Hieroſolymitano (cuius conuentum nunc eſt in Melita) quidam nobiles viri commendatarij, qui ſimul cum habitu multas habent poſſeſſiones & hæreditates, & diuites ſunt: alij verò ſunt ibi commendatarij, qui nullam hæreditatem acceperunt, ſed ſolum habitum commendatarij habent candida cruce inſignitum: at hi temporis incremento ſua antiquitate hæreditatem expectant. Reſpondeas obſecro: nónne hi omnes commendatarij ſunt? ſunt procul dubio. Ita nimirum beati, qui nunc in cœlo diuinâ fruuntur eſſentiâ, ſunt tãquam commendatarij, qui iam poſſeſſionem, & primogenituram cœli hæreditarũt: at iuſti, qui in hac miſera lachrymarum valle huc & illuc procellis innumeris iactantur, commendatarij ſunt in ſpe, qui profeſſionem fidei habent, & habitum gratiæ, &

Hilar. lib. de patris & filij vnitate. Cyril. ſuper Ioan. & de fide ad reginas. Ambr. l. 2. c. 42. Pſal. 118.

1. Cor. 13.

crucem mortificationis & pœnitentiæ. Illi iam poſſident & fruuntur, hi autem expectat. Et quemadmodum nos eos, qui iam hæreditarũt, & eos, qui in ſpe ſunt hæreditatis *commendatarios* appellamus: ſic Chriſtus modo, eos qui lugent, qui eſuriunt, qui calamitatibus opprimuntur, *beatos* appellat: vt eos etiam, qui iam in cœleſti regno habitant. Quo etiam modo intelligendæ ſunt illæ authoritates, *Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum.* Et illud etiam, *beati omnes qui timent Dominum.* Et illud, *beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem:* quæ omnia ſic debent intelligi, ſcilicet qui talia operantur, in via ſunt beatitudinis: per ſemitam ambulant, quâ ad beatitudinem peruenitur. Quemadmodum ſi quis hominem habentem in manu in albâ papyro depictum templum, interrogaret, Quid manu tenes? ipſe reſponderet, Templum: bene quidem reſpondiſſet, etiamſi nec lapides, nec calcem, nec ligna manu teneret, ſed ipſum templum lineamentia deſcriptum. Sic iſti *beati* dicuntur, qui imaginem æternæ felicitatis referunt, & ſimilitudinem ciuium beatorum.

Pſal. 1. Pſal. 127. Pſal. 40.

Obſerua præterea diſcrimen eſſe inter beatitudinem donorũ, & beatitudinem virtutis: nam virtus & donũ ſunt habitus, beatitudo verò eſt actus virtutis. Et etiam differentia eſt inter beatitudines & dona. Quia dona perficiunt & reddunt virtutes illuſtriores ad operandum & eas in dignitate antecellunt, demptis virtutibus theologicis, quæ perfectiores ſunt donis. ¶ Præterea multas beatitudines poſuit Chriſtus, vt oſtenderet multas eſſe vias, quibus poteſt in æternam tendi beatitudinem. Ita Chriſtus *beatos* dixit pauperes, vt etiam flentes beatos nuncuparet, &c. Differentes enim ſunt vniuerſo generi humano beatitudines viæ huius: dum alius hoc modo, alius verò diuerſo poſſit incedere. Multæ viæ ſunt ad cœleſtem patriam, & in diuerſis detentus ſtudijs ſaluus fieri potes. Etenim vna beatitudo alteram non excludit, ſicut philoſophorum ſectæ, quarum altera alteram excludebat. Ita vt à Peripateticis ille tantùm felix & beatus nuncupabatur, qui ſapiens erat. Si autem mundo volueris inſeruire, vnica tantùm via eſt. Nam ſi tu archiepiſcopatum Toletanum ardẽter deſideras, vnica ſola via eſt, ad id conſequendum, ſcilicet, vt is moriatur qui modò illum poſſidet: quia fieri non poteſt, vt duo ſimul hanc dignitatem ſubeant. Ita Iacob dixit Eſau, *Præcedat Dominus meus: & ego ſequar paulatim veſtigia eius.* Nam ſi duo per anguſtum iter incedere velint, alter alteri eſt impedimento. At viæ Domini multæ ſunt, quibus ad eum poſſumus incedere. Alij namque cœleſtem ſibi patriam lachrymis conſequuntur, alij eleemoſynis, alij ieiunijs & aſperitate vitæ, alij orationibus & meditationibus, alij denique multis alijs generibus ſtudiorum, nemo tamen alteri eſt impedimento. Quocirca tu qui pauper es, ne malè ſententiam de diuite proferas: nam etiamſi non vt tu, paupertate laboret, eleemoſynis & alijs multis operibus ſibi beatam patriam lucrari poteſt. Si autem triſtis es, & peccata tua plangis ne obſecro iudices eum qui gaudet & ridet: nam ille aliâ incedit viâ, quam tu ignoras. Monachus nõ contemnat ſecularem, neque clericus monachum. Nemo proximum ſuum iudicet, quia non facit idẽ quod ipſe: nam vnuſquiſque in ſuo ſtatu, ſi bonus ille ſtatus ſit, ſaluus fieri poteſt. Quocirca Paulus hanc rem maximè commendans inquit: *Qui manducat,*

45.

Geneſ. 33.

Rom. 14.

ducat, manducantem non aspernat. Nemo alium contemptui det, quòd id non faciat, quod ipse. Cuius *Apoc.* rei typus mirabilis illud est, quòd in Apocalypsi Ioannes inquit: scilicet, quòd ciuitas Hierusalem habebat plures portas. Nã illa ciuitas cœlestis Hierusalem, quæ æterna beatitudo est, plurimos ingressus habet, plurimas portas, & multis vijs ad eam incedere possumus. Vnaquæque harum beatitudinum porta quædam est, qua ingredi poteris in cœlum. Propterea, inquit Ioannes, quòd murus istarum portarum, & portæ ipsæ ex lapidibus pretiosis erant confectæ: nam virtus vera esse debet, tanquam pretiosus lapis, non autem falsa & ficta, sicut hypocritarum. Grandis erat, quia non contentus esse debes si vnam vel alteram lachrymam fuderis: sed oculi tui tanquam fontes esse debent, nec contentus esse debes si buccellam panis pauperi erogaueris: atque ita de reliquis virtutibus & beatitudinibus dicendum est. Nam vult Dominus, vt virtutes excellenti quodam & heroico modo à nobis adimpleantur. In virtute namque quam insequeris, magnus esse debes.

46. *Quare dicatur, Beati & non beatus.* Rursum harum quælibet beatitudo in plurali posita est, cũ dicitur: *Beati*, & non beatus, vt in qualibet beatitudine multitudo comprehenderatur hominum beatorum. Amatores mundi cõstituunt beatitudinem in rerum abundantia, alij quippè sectantur scholam Epicuri, alij verò (vt fastidium fugiam) diuersas philosophorum opiniones, diuersas beatitudines iudicarunt. At si mundani homines has philosophorum sectas non pleno ore beatitudines dicant esse, tamẽ ipsis operibus (quod dignius lamentatione est) eas beatitudines videntur confiteri. Nam sunt multi, qui cum sub Christi vexillo in sacro baptismatis fonte promiserint militare, datam fidem sponso suo non seruantes, potiùs videntur gentilium philosophorum scholam profiteri suis moribus & vitâ, quàm Christi saluatoris nostri. De quibus iniquis Christianis Dauid dixit in *Psal. 143.* Psalmo: *Quorum filij sicut nouella plantationes in iuuentute sua: filia eorum composita circumornata ad similitudinem templi. Promptuaria eorum plena*, &c. *Beatum dixerunt populum, cui hac sunt.* Sed Christus hos omnes mundi errores in his beatitudinibus destruit & euertit, dicens, non hos beatos esse, sed pauperes, flentes, & qui fame & siti opprimuntur.

47. *Merces quibus cœlum mercare possumus.* Denique aduertendum est; quòd his beatitudinibus docet Christus redemptor noster, quibus portatis mercibus cœlum emere debeamus. Mercatores namque, qui diuites fieri cupiunt, merces emunt in populis & ciuitatibus, in quibus viliùs venduntur, easque traducunt, vbi cariori venduntur pretio: atque ita vili ementes pretio, & cariùs vendentes breui temporis interuallo diuites euadunt. Etenim si aliquis Salmanticæ copiam magnã saccari emisset, vt id Valentiæ venderet, is sanè potiùs iacturam suarum mercium faceret, quàm aliquid lucraretur: nam hîc caro venditur pretio, Valentiæ verò viliori: vtpotè vbi magna illius copia est. Opus itaque est, vt merces tuas vendendas traducas, vbi cariùs venduntur. Attende igitur, ô homo tu, qui noctu diuque in alteram vitam iter velocissimum agis, quique maturè vel serò moriturus es: quòd si beatus esse cupis, & in cæleste regnũ ingredi anhelas, tales merces tecum ducas, quæ in illa cœlesti ciuitate non sint: nec te oneres eis mercibus, quarum in cœlo copiosa est abundantia. Ibi namque gloria & diuitiæ tantæ sunt, vt vllo pacto explicari nequeant, vt regius contestatur vates, *Gloria & diuitia in domo eius.* Pluritmus etiam honor *Psal. 111.* ibi est, vt idem inquit vates: *Nimis honorati sunt amici tui Deus.* *Psal. 138.* Ibi denique æterna & perpetua quies est: diuitiæ nunquam perituræ, saturitas, gaudium, & summa felicitas. In illam verò ciuitatem nunquam intrarunt lachrymæ, fames, nec persequutiones. Tales igitur merces tecum ducere dabes: quarum ibi penuria sit. Non te oneres diuitijs, gaudijs, & voluptatibus: quorum omnium summam ibi reperies abundantiam. Quod si his mercibus nauem tuam oneraueris in hoc mundo: cùm in cœlum appuleris, nihil tecum portabis & perditus omnino manebis. Has namque merces in cœlum deferre, non aliter est, ac si saccarum Valentiam portare, vel bombicem Granatam. In cœlo non est paupertas: onera igitur teipsum multa paupertate, quoniam *beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* In cœlo non sunt lachrymæ, nec tristitia. Has igitur assume tecum, quoniam *beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* In cœlo nulla est fames: Ieiuna igitur & pœnitentiam agito: quoniam *beati qui esuriunt, quoniam ipsi saturabuntur.* In cœlo non sunt labores nec persequutiones. Has in hac vita amplectere, quia *beati qui persequutionem patiuntur*, &c. Nam si tecum duxeris voluptates, diuitias, quietem, & gaudia, proculdubio perditus abis. Quocirca has amplectere beatitudines, nam illis proculdubio quietem & gaudium æternum emes. Has namque merces sancti illi, qui nunc visione diuina fruuntur, tanquam sapientes & solertes mercatores secum duxerunt. Acceperunt hic paupertatem, labores, & tristitiam, vbi magna horum illic est inopia: nunc autem nunquam perituris voluptatibus & gaudijs & in cœlo cum Christo fruuntur. Primam igitur omnium harum rerum, quam ex toto animo amplecti debes, sancta & Euangelica paupertas est, & contemptus harum omnium terrenarum diuitiarum.

Et inde est quòd Dominus primam beatitudinem hanc constituat, dicens: *Beati pauperes.* Multi in illo Matthæi loco, *beati pauperes spiritu*, hunc locum interpretantur de humilibus, dicentes, *Beati humiles.* At quantum ego possum coniectari, omnino falluntur: nam quamuis humilitas parens sit, nutrix indiuiduaque comes paupertatis Euangelicæ: at hic sermo Christi de paupertate est, quæ diuitijs opponitur. Quod quidem manifestè patet ex hoc loco Lucæ, inquit enim: *beati pauperes* siue *mendici*, vt ex Græco colligi potest. Mox autem beatus Lucas his beatitudinibus contraria ponit, dicens: *Va vobis diuitibus, qui habetis hic consolationem vestram. Va vobis, qui saturati estis.* Non dicit, *va vobis* superbis, sed *diuitibus*. Quod clarum est argumentum, Christum in beatitudine paupertatis de rerum temporalium abdicatione fuisse loquutum. Deinde quid opus erat, Matthæum dicere, *beati pauperes*, & non potius beati humiles spiritu: si nihil peculiariter dictum voluit de paupertate diuitijs opposita? Itaque de paupertate rerum temporalium loquitur Christus tam hîc, quàm in Matthæo. Hanc igitur beatitudinem primò omnium Christus voluit statuere tanquam bonus, & peritus artifex. Primò, quia cùm aliquis ædificium sumptuosum condere vult, primò omnium fodit, & terram foras eijcit: posteà verò lapides fundamenti ponit, & ædi- 48. *Paupertas via ad felicitatem.*

& ædificare incipit. Ita Chriſtus vt diuinum amorem & plurimas virtutes in nobis(ſi ita licet loqui) ædificet, priùs à nobis mundanum amorem eijcit, & rerum omnium terrenarum, ſuos ædificans in vera paupertate & contemptu diuitiarum mundi: nam cum natura humana ita labefacta ſit, vix hæc terrena poſſideri poſſunt, niſi cor noſtrum illis fuerit nimis affectum & detentum. In lege veteri non ſolùm non Dominus has diuitias contemnere præcipiebat, imò eas promittebat eis, qui diligentes obſeruatores ſuorum præceptorum ſe exhiberent: nã in multis locis ſcripturæ promittit illis Dominus
Leuit. 26. abundantem terram & plurimas diuitias. Nunc
Deut. 28. autem cùm legem Euãgelicam ædificare vult, pro-
Eſa. 1. fundiùs fodit, & fundamenta iacit fortiora, paupertatem prædicans. Cur igitur in veteri lege diuitias promittebat, nunc verò paupertatem prædicat? Quia lex vetus, lex erat puerorum: & vt Paulus ait,
Galat. 4. *lex pædagogus fuit.* Infantes namque ſolent nutrices in vehiculis portare: atque diuitiæ tanquam vehiculum erant, quibus Dominus Iudæos ducebat per legem mandatorum ſuorum. At poſtquam iam aliquis vir eſt adultus, vehiculum non ſolùm non iuuat, imò impedimẽto eſt, quominus rectè ambulare poſſit. Atque ita Euangelicis hominibus Deus vehiculum tollit, ne tanquam pueri ambulent: quãdoquidem temporales diuitiæ potius impedimento ſunt, quàm iuuamini, vt in cœlum eatur. Vnde cum Chriſtus velit viam cæli nos docere, priùs vehiculum tollit, & terram foras eijcit, vt ædificet
49. ſpirituale ædificiũ legis gratiæ perfectionis. ¶ Deinde priori loco paupertatis beatitudinem poſuit, quia cùm radix omnium malorum ſit cupiditas, à ſpontanea ſpiritus paupertate ſpirituales diuitiæ exordium quoddam & originem ducunt. Herba
1. Tim. 6. mala radicitus debet euelli: atque ita Chriſtus mũdum cum radice euellit, cupidinem fugans, quę radix omnium malorum eſt: & hoc exordium ſumit, quod principium malorum eſt.

50. Expende autem Chriſti bonitatem & ſapientiã. Videbitur tibi forſitã durum & aſperum eſſe omnia, quæ habes relinquere, & pauperem eſſe: at non attendis duriùs & aſperiùs eſſe, ſi tibi præciperet, quòd diues eſſes. Nam ſi diceret diuites felices eſſe, quid facerent pauperes? At dicens, *Beati pauperes,* voluit vt omnes beati eſſemus. Nam pauperes clarum eſt, eſſe pauperes: diuites verò, pauperes fieri poſſunt, relinquentes omnia quæ habent. Vt aliquis diues fiat, grandis quidem & ardua difficultas eſt: at vt pauper ſit, nulla. Atque ita faciliùs omnes beati poterimus eſſe hac paupertate, quàm diuitijs. Et cùm bonitas Dei tanta ſit, hanc beatitudinem eo pretio donat, quo omnes illam poſſimus emere. Mirabile quidem eſt, quantam facilitatem Dominus in obſequio ſuo poſuerit. Nam ſi aliquis velit regi inſeruire, & in eius famulitio vitam agere, opus eſt vt nouas & optimas habeat veſtes, velocem equum, ſeruos & ſumptus. Et dicere ſoletis vnicum tantum filium, qui in regis curia ambulat & in regali domo, dimidiam partem ſubſtantiæ veſtræ conſumere: nam debet incedere habitu nobilis viri, quia regi ſeruit. At ad inſeruiendum Chriſto, non ſolùm non neceſſarij ſunt famuli, ſumptus, & equi: imò conſulit ipſe Chriſtus, hæc omnia contemnere. In quo quidem facilè videbis, quàm faciliùs Deo, quàm mundo inſeruiatur. Atque ita in Euangelio Dominus ad ſuum famulitium & obſe-

In paupertate oſtenditur facilis ad cœlũ via.

quium vocari præcepit *cæcos, claudos,* & omne genus hominum. Luc. 14. In obſequium regis non admittitur claudus, cæcus aut mutus: Deus autem omnes vocat & vult, & pauperibus & contemptis gloriam ſuam promittit. O benedictus talis & tantus Dominus, qui neminem foras eijcit, etiamſi abiectus & humilis ſit. Imò potiùs beatos appellat pauperes, cùm paupertas rea ſit, quam ſi vnuſquiſque vult, eam inuenire poteſt. Vult Dominus omnes nos in cœlum ducere: vt verò illos honores & diuitias æternas non amittamus, hæc terrena præcipit relinquere: nam veræ diuitiæ potiùs acquiruntur, ſi minuatur cupido, quàm conſeruando theſauros. Atque ita vult vt celeriter & veloci curſu per hæc omnia terrena tranſeamus. Quando filij Iſraël ibãt in terram promiſſionis, nuncios miſerunt Edom, qui ei dicerent, ſe per patriam & terram ſuam velociter tranſituros. *Velociter,* inquiunt, *tranſibimus.* Num. 20. Ita nimirum, qui iter faciunt in cœlum terram & patriam nobis promiſſam, opus eſt, vt per hæc terrena citò & veloci gradu tranſeant; deſideria ſemper & titulos in cœlum conuertentes. Atque ita Edom obuiam exijt filijs Iſraël, & aduerſus illos bellum geſſit: vt mundus ſolet pauperes ſpiritu contemnere & eos perſequi. Luna cum longius diſtat à ſole totum ſuum ſplendorem in terras mittit; in cœlum autem claritatem non oſtendit: cùm verò ſoli coniungitur, tota in ſuperiori parte illuminat, inferius autem nullum lumen oſtendit, & tunc inſipientes & rudes homines eam obſcuram arbitrantur, cum in coniunctione ſua cum ſole in ſuperiori parte ſit ſplendidiſſima. Sic qui à ſole iuſtitiæ Chriſto ſeparantur & humanam gloriam quærunt, cùm illos videt mundus diuites & potẽtes eſſe, exiſtimat illos felices & beatos, cùm reuera coram recto & ſuperno iudice tales abiecti, & infimæ ſint ſortis. Sed pauperes ſpiritu, qui abijcientes amorem ſæculi, Chriſto coniunguntur, animi ſplendorem ſurſum tendentem emittunt: & à mundi amatoribus obſcuri & ſtulti iudicantur, cùm ipſi in ſuperiori parte animo fulgentiſſimi ſint. Quia igitur Chriſtus vult in altam & profundam cognitionem rerum cœleſtium nos ducere; & nos allicere, vt ea diligamus & amemus: priùs amorem mundi à nobis remoueri vult: ad quod faciendum ſalubrius conſilium eſt, hæc omnia terrena relinquere, deſpicere, & pro nihilo facere. Atque ita pauperes *beatos* vocat: quia etiam dum in carne viuunt, iam incipiunt frui cœleſti illa beatitudine.

Beati igitur *ſunt pauperes,* in hac vita: *beati* in morte, & *beati* poſt mortem. 51. Lege Chryſoſtomum homilia de oratione Annæ, tomo primo, pulchrè de paupertate differentem. Si paupertatem ſubtrahas, mundum omnem ſubuertes: nam ſi paupertas non eſſet, nec eſſent ſutores, nec fabri lignarij, nec ferrarij, nec domificatores, & denique nulla ars in mundo exerceretur: nec manducaremus, nec biberemus, nec nos indueremus, nec calceati incederemus, nec eſſent ciuitates, nec populi, nec mundus: nam omnia hæc à pauperibus efficiuntur, & ipſi hæc omnia præſtant, non diuites. Triticum verò pauperes ſeminarunt, & ipſi collegerunt, ſecuerunt, moluerunt, & denique in fornacem introduxerunt. Paupertas igitur auctor eſt omnium harum rerum: & ipſa eſt, quæ humanam vitam ſuſtinet, & gubernat rem publicam: quæ niſi conſtaret, mundus periret.

Paupertas triplici nomine beati.
Chryſoſt. Hom. de oratione Annæ. tom. 1.

52. *Pauperis conditio in hac vita tranquillior ipſius diuitis.* Quòd autem pauper meliorem & tranquilliorem ſortitus ſit vitam, quàm diues, vel facili indiget probatione. Primò, nam præcipuis creaturis, quas Deus creauit in miniſterium hominis ſic ipſis pauper vtitur, vt diues, vt ſole, Luna, ſtellis, aëre, luce, aqua, campis & terra. At ſi reſilias dicendo, diuitem delicatis & opiparis vti cibis, vina pretioſiora bibere, dormireque in eburneis lectulis: hanc non meritò meliorem ſortem appellabis, imò deteriorem: nam pauper ita bene dormit in duro & aſpero lecto, vt diues in blando & delicatò, nam paucioresvel nullę curæ illum per noctis quietem vexant & ſollicitant, & ita libens & gaudens durum panem & aquam frigidam potat, vt diues ſua obſonia & edulia. Vnde Sapiens, *Dulcis eſt ſomnus laborantis,* *Eccl. 5.* ſiue parum ſiue multum comedat: *ſaturitas autem diuitis non ſinit eum dormire.* Hanc corporis indulgentiam diues non ſentit, cùm in ea nutritus ſit; labores verò (ſi aliquos experiatur) nimis ſentit, cũ non ſibi natos iudicet. Quod quidem in paupere multò aliter contingit, quia labores tanquam voluptates amplectitur: cùm ex conſuetudine diuturna in alteram naturam fuerit mutatus. At ſi aliquando ei contingat vel conuiuio vel ludo adeſſe, nimis gaudet & delectatur, eum id non ex more habeat. Neminem autem ita natura vniuerſis bonis deſtituit, quin aliquando non inuitatus vocetur, vel vas boni vini non deguſtet. Plus enim gaudet is, qui ſemper aſſueuit in duro lecto dormire, ſi vel vna nocte in blando contingat cubare; quàm diues, qui ſemper id ex more habet. Si igitur diues voluptates, in quibus nutritus eſt non ſentit, & vel minimus labor nimis eum vexat, nónne beatior pauper erit appellandus, quàm diues? ¶ Secundò, ſi vt communi prouerbio circumfertur, *ad libitum viuere, vita eſt,* potior vtique eſt vita pauperis, quàm *Pauperis libertas maior quàm diuitis.* diuitis. Nam ſi diues aliquid inſanum vel ineptum protulit (cùm ſemper pluribus incedat ſtipatus) protinus id aduertitur & murmuratur: nec libertatem habet eundi, quò ipſe voluerit. Omnia eius dicta vel facta notantur, atque ita nec ſui ipſius Dominus eſt, imò omnium captiuus & ſeruus. Beatus ille qui quidquid vult, dicit: & quomodo vult ita loquitur, & quò libuerit vadit, Syluam petit, venatur, ſaltat, gaudet: nemo tamen eſt, qui ad id iudicandum oculos conuertat. At diues nihil horum facere poteſt, quia decorum, & auctoritatem ſuam ſeruare debet: nec facultatem habet, vt verè ridere, & gaudere poſſit: nam ſtatim ſi hæc fecerit, omnes eum irridebunt. Nullo pretio emi poteſt libertas pauperis: nam cum ſolus ſit, vadit quò vult, nemoque illum impedit.

Felicior pauper in morte quàm diues. Si igitur in vita feliciores ſunt pauperes diuitibus ipſis: hanc eandem felicitatẽ duabus alijs rationibus in morte obtinebunt. Prior eſt, quia moriem diuitis plurimi deſiderant, vt ſubſtantiam & rẽ accipiant: præcipuè ſi ſenex ſit, cui proprij etiã mortẽ exorant, pinguiorem ſibi fortunam deſiderantes. Atque ita cũ ex morte diuitis plurimis emolumentum & lucrum eueniat, ſic à plurimis deſideratur & exoptatur. Pauperis verò obitum, nemo eſt qui optet, cum nihil lucri inde reportaturus ſit, atque ita de bona eius valetudine & incolumitate omnes gaudent. ¶ *Secundò,* quia cũ diues moritur maximę curæ illum vbique angunt & circuunt: nam cũ longum teſtamentum facturus ſit, ad aures alter illi dicit, vt antiquum ſeruum & fidelem, quique tot annis illi inſeruierit, recordetur: alter, vt talis filia memoriam ſubeat: alier, vt talem vel talem rem recordetur: atque ita his mundanis & terrenis negotijs intentus e corpore diſſoluitur. At pauper nullã aliam curam habet, niſi in ipſum Deum oculos & mẽtem cõijcere: & animæ ſuæ ſaluti prouidere. Quòd quidem bonum ita magnum & pretioſum eſt, vt niſi aliud præter hoc religioſi haberent, omnes ſæculares & diuites homines nobis proculdubio deberent inuidere: quibus nulla eſt cura de domibus, de agris & armentis diſponere, ſed ſolùm animam & mentem ſuã cum Deo componere. Quapropter pauper, non ſolum dum viuit, beatior eſt quàm diues; ſed etiam in ipſa morte. Poſt mortem etiam nullum eſt dubium, quin pauper felicior ſit quàm diues, quod ego dicere nolo, cũ ipſe Chriſtus teſtis & aſſertor ſit huius veritatis: qui id cõteſtatur dicens: *Quoniam* 53. *veſtrum eſt regnum cœlorum.* Si igitur non ſolùm dum *Adhuc pauperes* hac communi luce fruuntur, ſed etiã ipſo *alio poſt* mortis articulo: itemque poſtquam à corporis ſar- *perũ ſcelicitas.* cina ſunt liberati, beatiores ſunt quàm diuites: nónne meritò & optimo iure inquit Chriſtus: *beati pauperes?* Nihil vtique verius dici potuit. Nõ inquit regnum terræ eorum eſſe, ſed cœleſte: nã ſibi Deus ignominioſum iudicaret, quod tã infima pars (ſcilicet terra) ſeruis ſuis daretur. Atque ita cum Dominus ageret cum Moyſe de diuiſione terræ promiſſionis, de Leuitis, quę gens erat Deo electa, & ſeruitio altaris deſignata, dixit, ſe non velle, vt Leuitæ *Deut. 10.* poſſeſſionem obtinerent in terra. Et in libro Ioſue *Ioſue 13.* in diſtributione portionum terræ ſcriptũ eſt: *Tribui autem Leui nõ dedit poſſeſſionem, quoniam Dominus Deus Iſraël eſt poſſeſſio eius.* Beata gens, quam ſibi & regno ſuo cœleſti Dominus elegit, cui nihil in terra dedit. Hi ſunt felices & electi, quibus poſſeſſionem cœli Dominus dedit. Vnde egregius vates: *Deus meus tu* *Pſal. 141.* *es. Portio mea in terra viuentium.* Nihil eos vult in terra poſſidere, vt mentem & animum ad cœleſtia eleuent. Arbor enim, dum plures rami inferiores illi abſcinduntur, tantò magis in altum ſurgit: vnde ramis abſciſſis qui ſe in terram inclinant, ipſa arbor in altum ſurgit. Sic etiam Dominus terrena bona hominibus auſert, vt cum Leuitis fecit & Apoſtolis, & id etiam modo facit cum viris Apoſtolicis & perfectis: quibus Dominus regnum cœleſte hæreditatem illis promiſſum paratam habet. Parúmne tibi videtur, *hæredem Dei fieri, & cohæredem Chriſti? Nunc* *Rom. 8.* *filij Dei ſumus,* tunc *ſimiles ei erimus.* Dij quidem, quia *1. Ioan. 3.* diuina eſſentia vnietur intellectui beato. Et ſicut diuinitas vnitur intellectui diuino in modũ ſpeciei, vt ſic babeat intellectus cognitionem beatam diuinitatis: ita & vnitur intellectui creato per modum ſpeciei, vt talis intellectus producat beatam viſionem, vt ſit beatus, vt eſt ipſe Deus, & in eo ipſo in quo Deus eſt beatus: quam dignitatem nemo in hac vita capere nec intelligere poteſt. Si rex aliquis domum haberet clauſam & plenam auro & gemmis, quæ omnia promitteret ei, qui illam aperiret: tibi verò duas claues porrigeret, alteram ex auro, alteram verò ex ferro confectam: hæc tamen ſecunda ſeram valeret aperire, quam obſecro iſtarum eligeres? nónne vtilius eſſet accipere ferream quàm auream? Aurea pretioſior quidem eſt, ſed ad reſerandum inutilior: ferrea verò quamuis vilior ſit, tamẽ præſtantior eſt, quia cùm ea aperitur theſaurus. Sic domus plena theſauris eſt gloria & beatitudo: quia *Pſal. 111.* *gloria & diuitiæ in domo eius, vbi ſunt theſauri,* quos *nec* *1. Cor. 2.* *oculus*

oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ ibi Dominus diligẽtibus eum habet præparata. Clauia aurea diuitiæ ſunt temporales, ferrea verò paupertas. Has igitur duas claues porrigit tibi Dominus, vtram illarum eliges? Nónne potiùs ferream, qua aperitur cœlum? *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum*, &c. Grande igitur bonum conſequeris, ſi paupertatem inueneris: hanc igitur tam altam & ſublimem dignitatem cognoſce, quæ tibi donatur, ſi hæc terrena bona contempſeris. Etenim de magno illo Alexandro ſcribit Quintus Curtius, quòd cùm vellet Indiam expugnare, ex omnibus diuitijs ſuis & ſuorum, & ex omnibus rebus pretioſis cumulum congregauit, cui ſtatim ignem appoſuit: vt vel ita milites ſui paupertate coacti, præſenti & virili animo Indiam expugnarent. Quorſum igitur tu, qui in baptiſmatis ſonte fidem inuiolatam ſeruare promiſiſti, vt cœlum conſequaris, hæc non facies, quę ethnicus & gentilis fecit, vt Indiam ingrederetur? Attende, obſecro, quicumque fueris cum Chriſto pauper, quòd non verè pauper, imò ditiſſimus es, quandoquidem regnum cœlorum tuum eſt. O diuinam & admirabilem noſtrorum laborum mercedem & retributionem! Quis vnquam legis fuit lator, qui legum ſuarum obſeruatoribus regnum cœlorum promiſerit? Nemo vtique illud promittere, nedum dare potuit. Moyſes namque in legibus quas Iudæis tulit, Mercurius Triſmegiſtus Ægyptijs, Phoronæus Græcis, Solon Athenienſibus, Licurgus Lacedæmonijs, & denique Numa Pompilius in legibus, quas Romanis promulgauit, nemo, inquam, horum omnium legũ ſuarum obſeruatoribus regnum cœleſte promiſit: ſed ſolus Chriſtus Dominus noſter & vniuerſi orbis reſtaurator. Nulla lex eſt, quæ tantum & tam magnum bonum promittat, nec vlla lex humana eſt, quæ vel aliquod malum non patiatur. Sola lex Chriſti omne malum execratur: ita vt *qui in vno deliquerit, omnium reus eſt factus*: nam etiamſi lex Moſaica vſuram permittebat, & libellum repudij: Sola Domini lex *immaculata eſt, conuertens animas*. Et lata fuit à tam ſancto & tam iuſto viro, vt etiam ipſi eius inimici (vt ſunt Iudæi & Mauri) confitentur, illum iuſtum & ſanctum fuiſſe, vt ipſe Ioſephus Iudæus affirmat, & etiam ipſe Mahumetus in alcoram. Itaque lex Euangelica non ſolùm bonitate & rectitudine materiæ, verùm etiam bonitate & ſanctitate legiſlatoris, & diuinis promiſſionibus cæteras omnes mundi leges excellit, & longo interuallo ſuperat. Quocirca barbarus & iniquiſſimus homo appellandus venit, qui ſacroſancto Euangelio non ſubijcitur.

Exemplũ Alexãdri magni.

Iacob. 2. Deut. 23. Deut. 24. Pſal. 18. Ioſeph l. 18. antiq. cap. 6.

4 *Beati pauperes* (inquit Chriſtus) *quoniam veſtrum eſt regnum Dei*. Si igitur regnum cœlorum pauperum eſt, quid diuites facient? A pauperibus quærant. Non aliter ac ſi in domum mercatoris tenderes, empturus bombicem, vel aliud quiduis: ita in domum pauperis te confer, vt regnum cœlorum (quod ſuum eſt) in pauperibus à Deo emas, eleëmoſynam illis tribuendo. At ſi diues non miſericors fuerit, ſi liberalitate non fuerit cùm extremè indigenti vſus: qui fieri poteſt, vt in illud ingrediatur? Excluſus perpetuò manebit diues auarus à regno cœlorum, ſi depoſita auaritia, pauperi extremè indigenti eleëmoſynam non dederit. Pauperes namque contemnentes theſauros terrenos, cœleſtes congregant, vt ipſe Iacobus, inquit, *Nónne pauperes elegit in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni: quod repromiſit Deus diligentibus ſe?* Ideoque his tribuitur cœlorum regnum. Plus enim haberi debet priuilegium hoc pauperi à Deo datum, quàm omnes diuitiæ & theſauri mundi: nam potiùs chirographo hoc pauperi dato, tradetur illi regnum cœlorum quàm tibi, etiamſi Tantali diuitias ſuperes, & facultatibus Crœſum antecellas. Nam arcis vel alicuius ciuitatis cuſtos, potiùs arcem vel ciuitatem tradet illi, qui regium chirographum oſtenderit: quàm ei qui mille aureos dederit. Nam niſi talis cuſtos traditor ſuo regi fuerit, nullâ pecuniâ tale facinus patrabit. Ita nimirum pauper chirographum Dei habet, in quo eſt: *beati pauperes, quoniam veſtrum eſt regnum Dei*. Qua quidem oſtenſa ſchedula regio Dei chirographo inſignita, potiùs dabitur illi regnum, quàm tibi, etiamſi grandem pecuniarum ſarcinam tecum tuleris. Etenim regnum cœlorum non honoribus emitur, non voluptatibus, nec pecunijs: ſed potiùs egeſtate, lachrymis & laboribus. ¶ Præterea autem 55
hîc eſt obſeruandum, quòd non ſolùm de futuro loquitur dicens, quòd *regnum cœlorum* erit pauperum, ſed nunc de præſenti *eſt*, inquit: quia pauperes, qui propter Deum terrenum regnum contempſerunt, in hac vita diuinam hæreditatem iam obtinent. Vnde beatus Petrus, qui propter Chriſtum omnia reliquerat, claudo illi, qui eleemoſynam ei petijt reſpondit: *Argentum & aurum non eſt mihi*. Pauper ſum, omnia pro Chriſto reliqui. Ideò quibus poſſum te adiuuo. *Surge* (inquit) *& ambula*. Petrus igitur cum ſua reliquiſſet, iam in hac vita Chriſtum poſſidebat: atque ita ex eis, quæ habuit, petenti tribuit. Sed opus eſt iam vt in hac beatitudine receptui canamus: ad aliam gradum facientes.

A pauperibus regnum cœlorum mercandũ eleemoſynis.

Iacob. 2. Act. 3.

Beati qui nunc eſuritis, quia ſaturabimini. Dupliciter intelligi poteſt locus iſte. Primò, de ege- 56.
ſtate & fame corporali, quatenus eſt actus virtutis abſtinentiæ, qua quis ieiunat & affligit corpus ſuum, vt inquit Apoſtolus, *Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo: ne fortè cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar*: Et ad Galatas: *Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs*. Et iterum: *Exhibeamus nos in multa patientia, in ieiunijs, in fame & ſiti*, &c. Beati ergo, qui ſpretis diuitijs, hic in mundo *eſuriunt*, & famem patiuntur propter regnum cœlorum. Quapropter aduertendum eſt, illam particulam (*nunc*) quàm hîc apponit Euangeliſta, plurimum habere euidentiæ atque efficaciæ. Duo enim mihi videtur ſacer Euangeliſta complecti. Primò meminiſſe debemus, hanc vitam in certamen & pugnam datam eſſe homini; non ad animi ignauiam & remiſſionem: ideò in Euangelicis & Apoſtolicis præceptis paſſim labores ponuntur. Vnde Saluator: *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam*. Etenim *per multas tribulationes oportet intrare in gloriam Dei*: nam *ſi compatimur, & conregnabimus etiam*. Si enim *Chriſtũ pati oportuit, vt ſic intraret in gloriam ſuam*, quis infringere aut labefactare audebit afflictiones & labores? Si is, *qui peccatum non fecit, nec in eius ore inuentus eſt dolus*, nec illi opus erat vlla afflictionum purgatio, noſtri verò gratia tanta priùs pati voluit, quàm intraret in gloriam ſuam: nos qui multorum peccatorum nobis ſumus conſcij, quibuſque multæ ac iuſtiſſimæ pœnæ debentur fugiemus affligi, vt in eam demum gloriã intremus. ¶ *Alterum* verò, quod in illa

De alia beatitudine, quæ eſt, eſurire.

Beda in 6 Lucæ. 1. Cor. 9. Galat. 5. 2. Cor. 6.

Duplex eſuries hic in mundo tolerãda.

Matt. 16. Act. 14. 2. Tim. 2. Luc. 24. 1. Petr. 2.

in illa particula(*nunc*)inſinuatur: eſt breuitas tẽporis,quo pati,& affligi pro Chriſto debemus : qqa breuitatis contemplatione fortior & præſtantior redditur animus ad tolerandum, ſicut itineris breuitas laborem leuiorem efficit. Etenim longiſſimũ vitæ hnius ſpatium,ſi cum æternitate conferas, vel anguſtiſſimum momentum eſt, quod Paulus conſiderans dixit:

2.Cor.4.

Momentaneum pondus tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis:non contemplantibus nobis quæ videntur,ſed quæ non videntur. Quæ enim videtur,temporalia ſunt: quæ autem non videntur,æterna ſunt. Contemplatio breuitatis huius vitę,omnes mũdi afflictiones leues reddit,ſi ſempiterna illa bona contemplemur,quæ momentanea,hæc afflictionis pœna parit. Nam ſi infirmi,vt corporis valetudinem aſſequantur, maxima ſiti vexati,ſe aqua abſtinent: quid nobis eſſet ferendum, vt illam corporis incorruptionem aſſequeremur,quæ nobis in reſurrectione promittitur? Hæc conſiderantes viri ſancti & perfecti non formidabant pro Chriſto in ſiti,fame,& frigore vitã agere. Nam appellatione *eſuriei* quidquid humanæ vitæ tranſigendæ neceſſarium eſt intelligitur: quã vitam ij degebant, qui ouinis & *caprinis pellibus* induebantur, & *in ſolitudinibus & ſpeluncis* terræ domicilia ſua

Hebr.11.

habebant. ¶ Aduerte autem, quod non omnes *qui eſuriunt & ſitiunt*, hanc beatitudinem conſequuntur:quia multi vt diuitias ſibi comparent, eſuriem & ſitim patiuntur & longa naufragia huc & illuc peruagantes experiuntur: ſed ij tantum, de quibus Matthęus inquit: *Beati,qui eſuriũt & ſitiunt iuſtitiam.*

Matth.5.

Etenim hi ſunt, qui amore iuſtitiæ famem & ſitim & multa aduerſa patiuntur.

57. Eſuries iuſtitiæ.

Secundo modo locus hic exponitur de ſpirituali egeſtate,vt ait Matthæus, *Beati* (inquit) *qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam*, quatenus iuſtitia eſt virtus generalis: ſub qua includitur omnis virtus, iuſtitia, & ſanctitas. Atque ita *eſurire*, eſt profectũ in omni virtute exoptare, Dei honorem,& proximorum perfectionem deſiderare quatenus procedit ex charitate & zelo iuſtitię. Iſti enim *ſaturabuntur in cœlo*. Obſerua autem,quod non dixit de præſenti ſaturãtur,ſed de futuro loquutus eſt:nam in hac vita miſera nihil eſt, quod iuſti palato poſſit ſatisfacere.

Beda in hunc locũ. Luc 10.5. Ioan.4.

Terrena enim hæc animam noſtram non complent:nam *qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterum.* Omnia quæ præſens vita continet velut ſalſamentum ſunt;quod non ad ſaturitatẽ apponitur: ſed vt tãtum guſtum excitet. Nam ſi tribuatur pauperi ſacerdoti beneficiũ ſimplex,ſtatim canonicatum anhelat: quem ſi adeptus fuerit,protinus in altiorem dignitatẽ vel in epiſcopatum euehi cupit. Ad quid obſecro profuit beneficium, quod priùs illi datum fuit? non vtique ad aliud niſi,vt appetitũ excitaret,vt alia maiora cuperet. Quocirca qui ex aquis & bonis huius vitæ plus bibit,tantò ardentiorem ſitim patitur. Sola animi tranquillitas,& conſciẽtiæ rectitudo hominem ſatiat. Animi enim rectitudo eſt veluti mẽſa appoſita multis & bene cõditis cibis,ita vt ſi bonum appetitum habeas,omnia ſapiũt, & proſunt. At deprauata conſcientia eſt veluti menſa plena ſordidis & malis cibis,qui appetitui nociui ſunt,& omnes in venenũ conuertuntur. Sic nimirum etiamſi omnibus mundanis delicijs & voluptatibus abundes: ſi intus conſcientia remordeat, omnia in amaritudinem conuertuntur. Solus Deus animam noſtram ſatiat. Vnde beatiſſima virgo in cantico ſuo dixit, *Eſurientes impleuit bonis.*

Luc.1.

Solus Deus eſt, qui fame pereuntes ſaturare poteſt, iuxta illud Prouerbiorum: *Iuſtus comedit & replet animam ſuam: venter autem impiorum inſaturabilis.*

Prou.12.

Sed quia de hac materia in codice noſtro, quem nuper de vanitate mundi edidimus, multa egimus, ad aliam beatitudinem faciamus gradum.

In 3 parte cap.1. 2.3.

Beati qui nunc fletis. Quõ igitur fieri poteſt, vt infrà dicat, *gaudete & exultate?* 58. Non ſibi contrarius eſt:quia lacrymę quæ pro Chriſto fundũtur dulces & ſuaues ſunt.

Luctus & triſtitia quale medium ad beatitudinem.

Etenim plus ille voluptatis & gaudij ſuſcipit,qui in cubili ſuo paſſionem Chriſti conſiderans,lachrymas fundit, quàm ſi omnibus mundanis voluptatibus & delicijs afflueret. Nec lõgiùs aliũde tibi petas exemplum, quàm ex regio & ſancto propheta,qui dicit : *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.* Ideoq́ue iuſti dum flent, gaudent & exultant interiùs. *Beati* ergo,*qui nunc fletis:* quia vana mundi gaudia, quæ mundanos alliciunt ad ſe,minimè vos adducent.

Pſal.41.

Quando Nabuchodonoſor voluit,vt populus ſtatuam adoraret, voluit vt plurima muſica inſtrumenta priùs reſonarent, & aiebat præco : *Cùm audieritis ſonitum tubæ, cithara, ſymphoniæ omnis generis muſicorum*, adorate ſtatuam auream, quam fecit Nabuchodonoſor rex.

Dan.3.

Quod fieri iubebat,vt muſicæ ſonitu euaneſcentes homines & falſa dulcedine allecti,nõ aduerterent quàm graue patrarent peccatum, relinquentes verum Deum,& ſtatuam adorãtes. Eodem modo Laban, cùm fugiſſet Iacob, & illum eſſet ſequutus vſque in montem Galaad,dixit illi : *Cur ignorante me fugere voluiſti? nec indicare mihi, vt proſequerer te cum gaudio, & canticis,& tympanis & citharis?*

Gen.31.

Quod quidem non ob aliud Laban faciebat, niſi vt in domo retineret Iacob ſeruientem, ne in patriam ſuam abiret. Ita mundus ſimilibus voluptatibus & falſis delicijs in obſequio & famulitio ſuo vult nos detinere, ne in propriam patriam noſtram iter faciamus, quæ æterna beatitudo eſt. Quia verò peccatum & facinus, quod committimus adorantes propriam carnem,non videamus,muſicis inſtrumentis,voluptatibus & delicijs nos detinet, vt Nabuchodonoſor:vt vel ita caput noſtrum inuertendo,ſenſum & intellectum abſtrahat, & ſubijciat nos miſeræ peccati ſeruituti, nobis malum noſtrum non ſentientibus. Quid igitur aliud tu Chriſticola cogitas mundi voluptates eſſe, niſi quaſdam artes & præſtigia, quibus dæmon molitur ſenſu & intellectu nos deſtituere : vt vel ita his vanitatibus allecti,mundo nos ſubijciamus & Dei vexillum deſeramus. At Chriſtus, qui fideliſſimus eſt amicus, nobis dicit : *Beati, qui nunc fletis:* quia qui flent,hos mundi & dæmonis laqueos facillimo negotio euadent.

Obſerua autem,quòd non dicit,*beati* qui hoc vel 59.
illud *fletis*,ſed abſolutè loquitur,dicens:*beati,qui fletis.*

Quid hic lugendũ, & quare.

Quibus quidem verbis ſignificatur, quod flent, non ob malũ ſecũdum quid;ſed ob malum abſolutè,quod contrariatur abſolutè bono,ſcilicet, vitæ æternę. Itaque dicens, *Beati qui nunc fletis*, dixit, *beati* qui flent ob mala præſentia,quæ cõtraria ſunt vitæ æternæ.

Vide Chryſoſt. hom 18. ad popul Antiochen.

In catalogo beatorũ ſcribit flentes in hac vita & non immeritò:nam cùm delectabilia mundi huius plurimum à virtute homines ſemoueant, excellens perfectio eſt lugentium : quia non ſolùm à delectationibus ſe abſtinent ſed contrarijs actionibus ſe exercent aſſumendo contrarium luctum:non

vano

vano & ſterili fletui vacantes; ſed ſeminantes in lachrymis, vt fructus vitæ æternæ cum exultatione *Pſal. 125.* colligant, iuxta illud prophetæ: *Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.* *Beda vt ſup.* ¶ Expende etiam quòd in hac & ſuperiori beatitudine hæc particula (*nunc*) ponitur. Non enim dixit, Beati, qui eſuritis, aut beati qui fletis: ſed *beati qui nunc eſuritis, & beati qui nunc fletis*: quibus verbis appoſitiſſimè Chriſtus docet præſentis vitæ tempus, tempus eſſe eſuriendi, & flendi: in ventura quippe vita tempus erir ſatietatis & gaudij. Quapropter egregius Pſaltes Do- *Pſal. 16.* mino dixit: *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Et- *Apoc. 21.* enim ibi *Dominus abſterget omnem lachrymam ab oculis ſanctorum, & iam non erit clamor neque luctus, nec dolor erit vltra.* ¶ Hoc igitur tempus eſt flendi. Primò, quia à propria patria noſtra, quod cœlum eſt, exilium patimur: quemadmodum illi, qui dicebant: *Pſal. 136.* *Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion.* Ita etiam tu cùm recordatus fueris patriæ tuæ cœleſtis Sion, lamentari debes, cùm ſedeas exul à patria in tempeſtuoſis huius mũdi aquis & laboribus. Vnde ſancti illius regis, qui *Pſal. 41.* ſe videbat ſegregatum à Domino, lachrymæ panes erant die ac nocte. *Fuerunt* (inquit) *mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt* *Tenebræ & obſcuritates.* *Deus tuus.* ¶ Deinde flere & non gaudere debes in præſenti exilio, quòd ſemper in hoc mundo in tenebris & in obſcuritate ambules. Etenim Sanctus il- *Tob. 5.* le Tobias dixit Angelo: *Quale gaudium mihi poteſt eſſe, qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli non video?* Vani equidem ſunt ij & omni prorſus mente deſtituti, qui cum in lamentabili mundi huius exilio ſint, vanas & perituras voluptates ſuſcipiunt. Quapro- *1. Cor. 7.* pter memor eſto Apoſtoli dictum: *Tempus breue eſt: Qui gaudent, tanquam non gaudentes ſint.* Etenim ſapientiſſimè Apoſtolus breuitatem huius vitæ rationem & cauſam eſſe dixit, quare hîc gaudere non debemus; ſed potiùs voluptates huius ſæculi ſunt nobis accipiendæ, tanquam ſomniatæ & ridiculæ res: quandoquidem cùm nondum venerint, iam abierunt. Hoc igitur ex hoc loco concludamus, non vana mundi oblectamenta quærere; ſed potiùs diſcamus, peccata noſtra plangere & de illis pœnitere, memores Domini dicentis: *Triſtitia veſtra conuertetur in gaudium*, & modò etiam id iterum approbat inquiens.

60. *Quia ridebitis.* Etenim Dominus (vt Ioan. ait in *Ioan 16.* Apoc.) *abſterget lachrymas* iuſtorum. Beatæ & felices *Apoc. 7. & 21.* lachrymæ, quas manus Domini abſtergit. Ideoque gaudendum maximè tibi eſt, ſi in hac vita triſtis fueris, & fleueris: ſiquidem in ventura tantam & tam admirabilem conſolationem es accepturus, *Pſal. 93.* iuxta illud prophetæ: *Secundum multitudinem dolorum meorum conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* *2. Cor. 1.* Et diuinus Paulus: *Sicut abundant Chriſti paſſiones in* *Pſal. 5.* *nobis, ita abundat conſolatio noſtra.* Beatus ille eſt, qui propter Chriſtum mortificatus in hac vita, triſtitiam paſſionis Chriſti ob oculos gerit: & beatus denique qui in hac lachrymarum valle ipſis lachrymis paſcitur.

Vers. 22. *Perſecutiones & afflictiones ſalutares.* *Beati eritis cum vos oderint homines, & cùm ſeparauerint vos, & exprobrauerint & eiecerint nomen veſtrũ tanquam malum.* In hac beatitudine plurima vexationum genera poſuit, ſcilicet, odij, exprobationis, & perſequutionis: quia Chriſtus à ſuis membris corde, opere, & ore erat perſequendus: corde Chriſtum odiẽdo, ore blaſphemãdo, & tormentis Chriſtianos affligendo. Porrò *homines* ſumuntur hîc in malam partem, prout ſunt amatores ſui ipſius & ſuæ carnis indulgẽtiſſimi. Sic Paulus Corinthijs ait, *Cũ ſit inter* *1. Cor. 3.* *vos zelus & contentio, nónne homines eſtis?* Et iterũ: *Si* *Gal. 1.* *hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.* Placere hominibus iuſtis, malum non eſt: ſed potiùs bonum. Verùm placere hominibus carnalibus & ſenſualibus, hoc non conuenit ſeruis Chriſti. Ab initio malis inditũ eſt, bonos perſequi: vt Cain Abel, Iſmael Iſaac, Eſau Iacob, Ægyptij Iſraelem, Fenena Annam, Saul Dauidem, & Iezabel Eliam. Quocirca ſi mali didicerint teipſum perſequi, diſce tu illos patienter tolerare, nam, vt inquit B. Greg. qui malum non ſuffert, per ſuam impatientiam oſtendit bonum non eſſe. *Abominantur iuſtum impij*, inquit ſapiens, *& Prou. 29.* *viri ſanguinum oderunt ſimplicem.* Hanc tamen ob cauſam non ſis triſtis: quia panis ſine fermento inſipidus eſt: at ſi fermentum, quod amarum eſt, immiſceatur, ſapidus & dulcis redditur. Ita vult Dominus, vt fermentum amarum tribulationis guſtum & ſaporem tribuat virtuti: atque ita ſi panis ſapidus Deo volueris eſſe, opus eſt, vt in hac vita fermento tribulationis & perſequutionis concoquaris. Maiores igitur in tribulatione vires aſſume: & audi Dominum dicentem: *Si me perſequuti ſunt, & vos perſe-* *Ioan 15.* *quentur.* Non es tu melioris cõditionis quàm Chriſtus, nec exiſtimes gloriam, quam ipſe & ſanctiſſima eius mater & omnes ſancti ſunt cõſequuti, tot perpeſſis laboribus, tot tranſactis naufragijs, tot anguſtijs & calamitatibus acceptis, tibi dandam eſſe, ſi in chœnice ſedeas, & in vtramuis dormieris aurem. Si nullã pateris perſequutionẽ, ne læteris: ea namque maxima omnium eſt perſequutio, nullam perpeti contradictionẽ. Medicus enim facultatem facit in- *Nota.* firmo, vt omnia comedat & bibat quæ illi libuerint, cùm iam illum nullius remedij compotem eſſe videt, & de cuius ſalute deſperat: quod quidem non efficit cũ eo, cui ſalutem & incolumitatẽ reſtituere curat, ſed potiùs ſanguinis miſſionibus prouidet, & potiones amaras tribuit, & ea omnia interdicet, quæ illi nociua ſunt. Manifeſta igitur dãnatio tua eſt, ſi omnia ad libitũ & ſecundum animi ſentẽtiam eueniunt: ille verò felix & beatus iudicandus eſt, qui in hac vita torrente perſequutionum affligitur. Nam quemadmodum ſanguinis emiſſiones pateris, & potiones amaras ſumis, vt corporis incolumitate fruaris: potiori iure tribulationes & perſequutiones deberes ſuſtinere, vt anima incolumis & ſalua perſiſteret. Obſecro autem ne oculos cõijcias in tribulationes & labores, quos modò pateris; ſed in retributionem & mercedem, quam pro illis ſperas. Æquo igitur animo feras in hac vita omnes tribulationes, quas tibi Deus miſerit, illius egregij dicti Sapientia recordatus: *Legatus fidelis, egeſtas & ig-* *Prou. 13.* *nominia.* Et quemadmodum qui contumeliã legatum regis afficit, ipſum regem videtur dehoneſtare: ita qui de tribulationibus & laboribus conqueritur, ipſum Deum qui eos mittit, offendit. Legimus in ſecundo lib. Reg. Dauidẽ grauiter animad- *2. Reg. 10.* uertiſſe in Amonitas & in eorum regem: quia nuncios, quos ipſe miſerat, ignominioſè tractauerunt. Æquum igitur eſt, vt his nuncijs tam fidelibus, qui nos certos faciunt de Dei amicitia, debitum honorem deferamus, & perſequutiones & labores ſuſcipiamus, multis gratiarũ actionibus. Quod ſi de illis fuerimus conqueſti, nobiſcũ Dominus aget, vt Dauid cum Amon, quia nuncios ſuos contumeliã affecit;

fecit. At ſi ad amorẽ attenderes, quo Dominus has
perſequutiones tibi mittit, vtique gratiarum actio-
nibus illas ſuſciperes: cũ talia non det niſi eis, quos
ardenti amore proſequitur. Valdè tuos perſecuto-
res deberes diligere, quãdoquidem lauream gloriæ
tibi conficiunt in cœlo. Sed quia de his in hoc ca-
pite dicturi ſumus, agentes de dilectione inimico-
rum, hinc ad alia properemus. ¶ Vnum hîc autem
maximè eſt obſeruandum, quòd Chriſtus tanquam
pijſſimus pater, ne ſuccumberemus tantis afflictio-
nibus & laboribus, vt nobis vires adderet ad per-
ſequutiones patiendas, prudentiſſimè *beatos* eſſe di-
cit, qui eas fuerint paſſi. Etenim ſi perſequutio hac
cõſolatione careret: aut deſperaret puſillanimis qui
eam pateretur; aut ipſum Dominum, propter quem
illam patitur, deſereret. ¶ Secundum autem, quo
conſolatur Chriſtus eos, qui perſequutionem pa-
tiuntur, illud eſt, quia cauſam ſuæ crucis & tribula-
tionis dicit eundem Chriſtum eſſe: nam ſi quis tri-
bulationes patitur, oculos conuertit ad eum, pro-
pter quem patitur, ſummo gaudio & lętitia omnes
præſentis vitæ perſequutiones feret. Quocirca ani-
mum addens Chriſtus, inquit:

61. *Propter filium hominis.* Verba hæc, quàm ingẽtem
Perſecu- ſecum afferant conſolationem, vix fieri poterit, vt
tiones nõ valeam explicare: quibus certè in omnibus labori-
omnes, bus noſtris, in perſequutionibus læti & gaudentes
ſed illæ incedere deberemus. Priùs autem, quàm vltrà pro-
quas pro- grediar: fratrem meum peccatorem certum facio,
pter quod ſi quando ei contigerit ob ſua peccata & fla-
Chriſtũ gitia, tormenta & tribulationes pati, dummodo de
patimur, eis pœniteat & ex toto animo in Deum ſe conuer-
ſunt ſalu- tat, is talis propter Chriſtum dicetur pati. Cuius
tares.
2. Reg. 12. rei exemplum nobis erit Dauid: qui cùm reprehen-
ſus à Nathan ob adulterium & homicidium eſſet,
Pſal. 68. cùm digna factis ſuis pateretur, inquit: *Quoniam pro-
pter te ſuſtinui opprobrium: operuit confuſio faciem meam.*
Quomodo *propter te*, nónne propter tua peccata?
Quoniam cum patientia hæc mala ſuſtineo, dico:
propter te. Ita nimirũ tu, ſi cùm recta facias, propter-
ea perſequutiones pateris: lætare nimis, quia pro
Chriſto pateris. In omnibus tuis laboribus, ſi vo-
lueris, coram Dei oculis maxima retributione eris
dignus: & patientiâ tuâ alijs hominibus exemplum
dabis. Quocirca caue, ne venias inſaniæ & inſcitiæ
taxandus, ſi ex omnibus tuis laboribus vtilitatẽ &
emolumentum non ſumpſeris. Itaque præcipua ra-
tio merendi conſiſtit, ſi cauſam, propter quam pati-
mur, & finem reſpiciamus. Martyrem enim nõ per-
ficit pœna, ſed cauſa pœnę. Nam adoleſcens ille Ro-
manus Curtius, qui ſe ſponte ſua in guttura terræ
deiecit, non vtique martyr fuit. Nec Codrus Athe-
nienſiũ rex, qui morti ſeſe obtulit, nec item Mucius
Scæuola, qui in ignem manũ coniecit, nec alij multi
his ſimilibus, quia non pro Chriſto morte occu-
buerunt, ſed propter ſuam vanitatem & inſaniam.
Itaque cauſa & finis martyrij, qui Deus eſt, glorio-
ſam martyris mortem efficit: ſimiliterque efficit, vt
labores tui mercede & retributione ſint digni, ſi an-
te oculos tuos ipſum Deum conſtitueris. Itaque diſ-
cas oportet, vt ſi quid feceris, pro Chriſto id facias,
62. & eum ſcopum & finem tuorum operum colloca.
Quare Vt autẽ hæc omnia dicta rectiùs intelligas, duas
contritio tibi apponam concluſiones: quarum altera eſto. Si
& non tantum dolorem & pœnitentiam tuorum peccato-
attritio rum habueris, & illorũ causâ tot lachrymas ſude-
Deo gra- ris, quot ſunt guttæ aquæ in mari: ſi hanc pœniten-
ta.
tiam & dolorem habueris, ſolũ vel præcipuè id ca-
uens, ne in infernum eas: certiſſimè ſcias, te hac ſola
ratione damnandum fore. Nam in peccato duo cõ-
ſiderare debes: Alterum, offenſam quam aduerſus
Dominum tuum commiſiſti: alterum verò, malum
quod tibi ipſi comparaſti, quia teipſum ad æternam
pœnam obligaſti. Si igitur te peccati tui potiùs pœ-
nitet propter inferni cruciatus, quàm quòd Deum
offenderis: manifeſtum eſt, te potiùs id cauere &
fugere, quod contra te eſt, quàm id quod eſt aduer-
ſus Deum. Vnde fit, vt teipſum pluſquã Deum di-
ligas. Ideóque nunquam peccatum tibi remittetur,
quantumuis grauiſſimum dolorem habeas, niſi te
pœnituerit, Deum offendiſſe. Hunc dolorem vocãt
ſcholaſtici *attritionem*, quæ filia eſt amoris proprij,
vt *contritio* filia eſt diuini amoris. Plus Dominus at-
tendit ad doloris cauſam, quàm ad illius intentio-
nem: & etiam finem, quem peccator habet, maximè
aduertit Dominus. Quòd ſi deſideras huius rei exẽ-
plũ in ſacra pagina videre, audi. Saul & Dauid am 1. Reg. 15.
bo fuerunt reges Iſraël, & vterque etiam peccauit, 2. Reg. 12.
& iterum ambo à duobus prophetis fuerunt repre-
henſi, & denique vterque pœnitentiam egit, & di-
xit: *peccaui.* Cur igitur Dominus Dauid pepercit, &
non Sauli? Nunquid Deus eſt acceptor perſona-
rum? Abſit. *In veritate* (ait Petrus) *comperi, quod Deus* Act. 10.
acceptor perſonarum non eſt. Placuit Domino pœni-
tentia Dauid, & non Saulis, quia dolorem maximũ
habebat Dauid quod Deum offendiſſet, Saul verò
pœnitentiam habebat ſui peccati, non maximè pro-
pter peccatum, ſed quia regnum Iſraël amittebat:
quapropter Samueli dixit: *Honora me coram ſeniori-* 1. Reg. 15.
bus populi mei, & coram Iſraël. Hæc omnia dicebat
Saul, ne contemneretur à populo, & vt incolumis
in regno perſiſteret, ſi poſſet. Ob quam etiam ratio-
nem Dominus Eſau non exaudiuit, *quamuis miſeri-* Hebr. 12.
cordiam cum lachrymis poſtulaſſet, vt inquit Paulus. Sic 2. Mac. 9.
etiam nec Antiochus miſericordiã à Domino im-
petrauit, quia ille dolor & lachrymæ non ex radice
dilectionis Dei procedebant. Sicut enim in aulam
regis Aſſueri *nemo ingredi poterat ſacco indutus*, ſic nec Heſter 4.
in regiam Dei aulam intrauit aliquis, ſolo hoc ti-
more indutus, qui *attritio* eſt, niſi indutus fuerit
nuptialibus veſtibus, hoc eſt diuino amore. Matt. 12.
Secunda concluſio eſt, Etiamſi Deos alienos nõ 63.
adoraueris, ſi non ſumpſeris nomen Dei in vanum, Quomo-
ſi feſta non violaueris, ſi denique decem decalogi do obſer-
præcepta cuſtodieris, & denique ſi conſilia omnia uatio mã-
Euangelica obſeruaueris: ſi hæc, inquam, omnia datorum
feceris ſine dilectione Dei, ſolùm vel præcipuè, vt Dei ex-
Deus tibi gloriam & quietem tuam tibi tribuat, terna va-
ſine dubio ſcias futurum eſſe, quod in illam non in- na fit, ſi-
gredieris. Ratio autem eſt, quia in quocumque bo ne dile-
no opere duo ſunt: Alterum eſt honor, & gloria, ctione
quæ Deo tribuitur: alterum verò commodum & Dei.
vtilitas, quam inde reportat, qui bonum opus facit,
ſcilicet, gloria quam Dominus illi tribuit. Si igitur
tu, cum ſanctam aliquam actionem exerces, plus
attendis ad tuum commodum & vtilitatem, quàm
ad Dei honorem: manifeſtum eſt, quod teipſum
plus diligis, quàm Deum. Atque ita quemadmo-
dum tuum opus diuino caret amore, ita etiam me-
rito caret. Quocirca ob talia opera nunquã in cœ-
lum ingredieris, nec Dominus tibi gloriam dabit.
Amor Dei ſtatera eſt, quâ librabatur omne id, quod
offerebatur in ſanctuario, *Omnis æſtimatio ſiclo ſan-* Leuit. 27.
ctuarij ponderabitur. Etenim ſi oraueris, ſi eleemoſy-
nam

nam tribueris, aut aliud quoduis opus effeceris, pōdera illud *in siclo sanctuarij*. Amor id ponderare debet. Et tantum bonum opus meriti habebit, quantum amoris diuini. Ideoque si omnia hæc mandata exactissimè seruaueris, & alia multa bona opera feceris, nisi illa ex charitate diuina processerint & nisi Deus vltimus eorum fuerit finis, nulla retributione erunt digna. Nam in conspectu diuino coram superno illo iudice potiùs attenditur finis operis, quàm eius magnitudo aut excellentia. Si scopus & finis tuus non fuerit Deus, etiamsi multum laboraueris, minimam mercedem accipies. Cuius rei exēplum si appositissimum cupias videre, attende, quòd cùm Dominus Sanctum Iob laudaret, dicens, eum esse rectum & timentem Deum, aduersus hoc insultauit dæmon, dicens: *Nunquid Iob gratis timet Deum? Nōnne vallasti domū eius*, &c. Aduerte, obsecro, quod non dixit dæmon, Iob non fecisse multa bona opera: nam bene conscius erat, illum rectè & sanctè viuere; at intentionem & finem operum tetigit, dicēs, ea *non gratis* facere, nec propter Deum, & ipsius amorē; sed propter suum commodum & vtilitatem, ob tam amplam & diuitem supellectilem, quam illi Dominus donauerat, & propter spem tantorum bonorum, quæ ipsi promiserat. Ideò subdidit dæmon: *Sed extende paululum super eum manum tuam, & nisi in faciem benedixerit tibi*, &c. Hoc est, Tolle illi substantiam & salutem, tuncquē manifestè videbis, quomodo sanctitatis & amoris tui oneri succumbat. Vnde Dominus facultatem fecit Satanæ, vt hæc omnia bona, cum filijs & armentis abstraheret Iobi: cumque dæmon hæc fecisset, & Sanctus Iob in rectitudine vitæ perseuerasset, cognitum fuit, qua animi intentione & propter quem finem, mandata diuina tam diligèter obseruaret. Atque ita ipsā experientiā compertum fuit, Iob iustum & sanctum esse, vt ipse Deus dixerat: quandoquidem illi non seruiebat propter suum commodum & lucrum; sed tantùm ob ipsum Deum, qui pignus est sanctorum pretiosissimum. Hoc idem argumentum, quod dæmon Domino proposuit multis Christianis in articulo mortis objicit, Non Turcis nec infidelibus (quia *qui non credit iam iudicatus est*) nec malis Christianis, qui in mortali peccato ab hac vita decedūt, argumentum hoc facit; sed eis, qui boni & recti videntur esse Christiani, quique diuina mandata seruant: qui tamē in primo principio, hoc est, in amore diuino deficiunt. Quando Angelr omnia opera tua coram tribunali Dei manifestauerit, exit protinus dæmon à latere, vt ea labefactet, dicens: Nunquid *gratis* timuisti Deum? Librabuntur etenim bona tua opera ipso fine, quem in illis faciendis habuisti. Sichem & Hemor filius eius circumcisi fuerunt, sicut Iacob & filij eius: quod quidem opus eximiè sanctum & iustum videretur, quia isti gentilitatem deferebant, & populo Dei coniungebantur; nihilominus tamē hæc circumcisio nullius fuit valoris & momenti: quia hoc sacramentum non acceperunt propter Deum & ipsius amorem, sed propter suam vtilitatem & emolumentum. Dixerunt quippe populo suo: *Substantia eorum & pecora eorum, & cuncta quæ possident nostra erunt*. Quod quidem opus, cum bonum & sanctum esset, ob finem quem in ipso habuerunt, nullius fuit valoris: quandoquidem proprium lucrum potiùs quærebant, quam gloriā & honorem Dei. Multi sunt, qui iudicio & arbitrio nostro iusti & sancti videntur: qui forsitan coram diuinis oculis, qui hominum corda & cogitationes nouerunt, nullius sunt meriti.

Iob 1.

Ioan. 3.

Gen. 34.

64. Attende obsecro, quòd non tibi præcipimus, vt sanguinem tuum fundas, nec in fornaces ardētes te conijcias, nec vt ieiunes quousque in infirmitatem & ægritudinem labaris in lectum, nec volumus, vt teipsum interficias; sed potiùs, vt viuas & tuæ saluti consulas: id tamen volumus & præcipimus, vt hæc opera bona, quam facis ductu a consuetudine, vel solum ob hoc, quia tibi Deus gloriā donet, hæc (inquam) solum propter ipsum Deū facias, & quia ipse vult: nec proprium commodum respicias. Respondeas obsecro, si filius aliquis iussis & voluntati parentis sui obediret, non propter castum & filialē amorem; sed ne illum in morte exhæredaret, & vt in illius patrimonium succederet: nōune talis filius meritò à parente exhæredaretur? Bene vtique. At si alius filius parenti suo obediret & eum diligeret solum paterno amore ductus, nec ad rem & supellectilem patria oculos cōijceret, nónne pater optimo iure suorum bonorum potiorem sortem huic filio donaret? Meritò quidem. Cui obsecro pater rem suam vult & bona, nisi filio, qui ipsum diligit? Quē obsecro Deus exhæredabit, nisi eum qui sui ipsius indulgentissimus est? Vbi lucrū inuenire putas, ibi iacturam facis: vbi verò iacturam facere existimas, inde lucrum reportas. Si Deo seruia, ut gloriam tibi donet, vtique gloriam amittis: si autem illi seruieris propter seipsum, vtique gloriā lucraberis. Quærens tuum lucrum, illud amittis: illius autem oblitus, id lucraris. Minimo labore plurimum mereri posses, tu autem non vis, nisi mille laboribus teipsum discruciare & nihil mereri, insanus equidem es, cùm propter nullam mercedem laboras. Hoc studium tibi debet esse, vt omnia, quæ feceris, semper in Deum dirigas, & propter illius amorem facias, & quia ipse vult, & illi placet, & quia est hæc voluntas eius. Si autem peccasti, pœniteat te tā sanctum Dominum, tam bonum & iustum offendisse, cui potius seruire deberes, cùm ab illo tanta acceperis beneficia. Is dolor animam tuam debet affligere, & est præcipuum, quod plangere debes. Nónne ratio postulat, vt id quod facis cum homine, cum Deo etiam facias? Solet enim contingere, vt amicum habeas, cum quo conuerseris & familiariter agis, à cuius latere nunquam velles discedere. Quid est obsecro, quod tam familiariter cum illo agas & semper illum comiteris? Est ne, quia illius amicitiā diuitem fieri putas? Respondebis mihi, hanc non esse causam, quia tu ditior & opulentior illo es: sed solùm quia homo sapiens est, cautus & prouidus à quo nihil aliud vis. Quid igitur est, quòd non facis cum Deo idem quod cum amico? Quare illum non vis? Quare illum non diligis, quare illum non amplecteris, solùm propter seipsum; cum tam sanctus, tam pius, & misericors sit? Quid est, quod hoc cum homine facis, qui mille imperfectionibus est plenus, cum solùm in illo videas vestigium & vmbram bonitatis diuinæ; at cum ipso Deo, qui fons est perennis totius bonitatis atque virtutis, hoc non efficis? Iustum equidem & æquum est, vt Deus propter seipsum diligatur. Et quemadmodū pœniteret te, si aduersus amicum deliquisses, solùm quia amicus tuus est; nō autem propter vtilitatem, quam ab illo speras; sed quia amicitiam & cōsuetudinem suam amisisti: ita cum flagitium aliquod cōmittis, maxima pœnitentia animū tuū subire debet,

Scopus & finis noster omnium actionū qualis esse debeat.

quia tam bonum & pium Deum offendiſti, & quia
à tam ſancta & diuina familiaritate priuaris. Omne
tuum ſtudium ſit ſolùm, Deum diligere propter ſe-
ipſum, & illi ſoli placere. Et id tibi maximè eſt cu-
randum, tui ipſius amorem & indulgentiam à cor-
de tuo euellere; & diuinum amorem in eo ſerere:
ita vt ſi per impoſſibile daretur, quod in beatitudi-
ne eſſes cum ſanctis diuinâ eſſentiâ fruens & Deum
offenſum habens; aut in inferno omnes cruciatus
damnatorum ferens: potiùs debes eligere in infer-
no eſſe, & Deum non offendere; quàm in cœlo, dum
tamen aduerſus illum ſis peccaturus. Quocirca bea-
Anſel. de tiſſimus ille pater Anſelmus in libro de ſimilitudi-
ſimili. ca. nibus Domino Deo dicebat: *Mallem purus à peccato*
190. *& innocens gehennam intrare: quàm peccati ſorde pollutus*
cœlorum regna tenere. Digna quidem verba tanto &
tã ſancto viro. Loquitur enim vt vir perfectiſſimus
& in obſequio Dei veteranus. Infernus tuus futu-
rus eſt, Dei offenſa: gloria autem tua, Deo placere.
Id ſemper à Domino anxia ſolicitudine tibi peten-
dum eſt, vt nunquam illum offendas, & vt mittat te
quò ipſe voluerit: nam dummodo volũtas eius hæc
ſit, vbique gaudens & lætus debes eſſe. Infernum
etenim timere debes potiùs cũ ſcias, quòd omnes
ibi habitantes inimici ſunt Dei; quã, vt caueas pro-
priam tuam pœnam. Gloriam deſidera, ſed potius
cum ſcias, quòd omnes qui ibi ſunt, amici ſunt Dei
& nunquam beatitudine deſtituẽtur; quàm vt pro-
priam tranquillitatem & quietem optans. Beatitu-
dinem autem ſummopere cupere debes, quia qui in
cœlo ſunt confirmati ſunt in gratia, & certi, quod
nunquam Deum offendent. Quocirca ex aduerſo
hanc vitam odio habere debes, quãdoquidem tam
parata eſt, vt aduerſus Deum poſſis delinquere. Et,
denique, vt concludã: hæc, quę modò agimus, ſem-
per mente tua reuoluere debes, & quod Dominus
dicit: *Propter filium hominis.* Nam vult, vt omnia tua
opera pro Chriſto facias. Hoc eſt fundamẽtum to-
tius meriti: nam etiamſi plurimos labores patiaris,
ſi plurimis ieiunijs & alijs rectis operibus teipſum
diſerutiaueris: dummodo ea non pro Chriſti amo-
re facias, iã omnia nullius valoris ſunt nec momen-
ti. In hoc quippe conſiſtit tuorum laborum meri-
tum. Sic Chriſtus, cum de laboribus ſermonem ad
Apoſtolos habebat, ſemper cauſam meriti addidit,
Matth. 5. Vt cum dixit, *Beati, qui perſequutionem patiuntur pro-*
pter iuſtitiam, & ſubdidit: *Et perſequuti vos fuerint pro-*
Matt. 10. *pter me.* Et iterum, *Ad reges & præſides ducemini pro-*
Matt. 16. *pter me.* Et rurſus: *Qui perdiderit animam ſuam propter*
me. Et idem inferiùs habetur apud noſtrum Lucã,
Luc. 18. cum de contemptu ſæculi loqueretur: *Qui reliquerit*
domum, & patrem & matrem propter me. Et de perſe-
Luc. 21. quutionibus loquẽs dixit: *Trademini ad reges & præ-*
ſides propter nomen meum. De quibus etiam lòquutus
Ioan. 15. apud Ioan. dixit: *Sed hæc omnia facient vobis propter*
nomen meum. Vides ergo quomodo omnia mala,
quæ pateris, vel quæcumque bona egeris, propter
Chriſti nomen & propter ipſum Deum facienda
ſint, ſine ſpe alicuius propriæ vtilitatis. Sed ſi ſta-
tim mihi obieceris, quomodo Dauid, qui iuſtus &
Pſal. 118. ſanctus erat, dixit Domino in Pſalm. *Inclinaui cor*
meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum, pro-
pter retributionem. Reſpondebo tibi quod hæc *retri-*
butio ipſemet Deus eſt, pro cuius amore ſunt omnia
facienda. Sic olim Deus dixit Abrahæ: *Ego merces*
Gen. 15. *tua magna nimis.* Nam quicumque agit, agit propter
finem, qui à nobis, *Deus,* in omnibus operationibus
noſtris intendi debet. Sed credo pluſquam in prin-
cipio exiſtimaui, meipſum extendiſſe: vt autẽ gra-
dum ad alia faciamus, lege ſi placet Diuum Greg. Greg. lib.
pulchrè de hac re diſſerentem. Atque ita noſtrum 18 mor.
Euangeliſtam audiamus vlterius progredientem. c. 13.

Gaudete in illa die, & exultate. Gaudium illa ſola Vers. 23.
delectatio eſt, qui rationem ſequitur: ex qua dele- Gaudiũ
ctatione reſultat in appetitu ſenſitiuo motus exte- & exul-
rior, qui dicitur *exultatio,* qui eſt paſſio eiuſdem ap- tatio dif-
petitus. Gaudium itaque non in appetitu ſenſitiuo, ferant.
ſed intellectu, nempe in voluntate ſuſcipitur. Eſt
enim motus voluntatis, qui non eſt volitio, ſed paſ-
ſio ſiue affectus. Verumtamẽ inter *gaudium & exul-*
tationem ſecundum proprium ſignificatum hoc in-
tereſt, quod gaudiũ eſt affectio animi, dum ad men-
ſuram rationis lætatur, neque vltra modum foras
effunditur: Exultatio verò cum ita mouetur, vt
exteriùs præcipuè in vultum immodicè egredia-
tur. Illud igitur gaudium beatorum ex exuberan-
tia gaudium & exultatio nuncupatur. Ideò Dauid
de vtroque dixit: *Cor meum & caro mea exultauerunt* Pſal. 83.
in Deum viuum. Gaudete, inquam interiùs, dicit Chri-
ſtus propter ſtolam animæ, *& exultate* exteriùs, pro-
pter ſtolam gloriæ.

Obſerua autem, quod ſolùm huic beatitudini
additur gaudium, & exultatio: quia quemadmodũ
in ea narrantur tot mala, ita accumulantur bona,
iuxta illud: *Secundum multitudinem dolorum meorum* Pſal. 93.
conſolationes tuæ lætificauerũt animam meam. Et etiam
additur gaudium & exultatio, ad demonſtrandam
gratiam Spiritus ſancti conferendam fore ſanctis
martyribus noui teſtamenti. Quia ergo ſancti mar-
tyres non ſolùm virtutem patiendi, ſed gaudendi
& exultandi in tribulationibus accepturi erant, pa-
tientibus propter Chriſtum dicitur, *gaudete & exul-* Act. 4.
tate. Sic ſanctiſſimi Apoſtoli *gaudentes ibant à conſpe-*
ctu concilij, quia digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contu-
meliam pati. Sic S. Laurentius in tormentis, *Gaudeo*
(inquit) *quia Chriſti hoſtia effici merui.*

Ecce enim merces veſtra multa eſt in cœlo. Vides iam, 65.
quomodo qui pro Chriſto perſequutiones & labo- Quale
res patiuntur, non ſine digna mercede & retribu- præmiũ
tione maneant? Hic autem aliqua obſeruanda ve- pro Chri-
niunt. Primò, quia in hac beatitudine nulla facta de- ſto patien-
terminatione ponitur pręmium. Non enim ſicut in tibus
alijs beatitudinibus ponitur aliquid certum pro promit-
pręmio: puta, ridere & ſaturari, vel aliud ſimile, ſed tatur.
dicitur *merces veſtra multa eſt in cœlis:* vt hanc beati-
tudinem præ cæteris commendet, quàm copioſa
manet merces. Præmium denique infinitum inſi-
nuat, quod huic beatitudini reſpondet: & meritò,
Nam ſi iuxta Saluatoris teſtimonium, *maiorem cha-* Ioan. 14.
ritatem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis
pro amicis ſuis, nemo maiorem habet perfectionem,
quàm is, qui pro Chriſto amico ſuo animam ſuam
in diſcrimen ponit, quod quidem ad hanc beatitu-
dinem conſtat ſpectare. ¶ Expende autem quod
dicit *in cœlo* futuram eſſe mercedem, non in terra:
quia Deus mundi amatoribus in hoc mundo ſter-
cora tribuit. Præmium malorum in hac vita illis
tribuitur; bonis autem in cœlo. Etenim boni non
hac vita gaudent, quia *merces* eorum *multa eſt in cœ-*
lo: mali verò hic gaudẽt & lætantur: non vult Do-
minus in hac vita iuſtis retribuere his mundanis &
vilibus diuitijs, quę cũ ſtercora ſint, Dominus Deus
ſuis eas tribuit, vt fuerunt Nero, Domitianus,
Commodus & alij his ſimiles. Etenim diuinus va-

tes

Pſal.72. tes ait, *Potentes in ſæculo ipſi obtinuerunt diuitias.* Sed
inſtis non hîc, ſed in cœlo merces repoſita eſt. Quo-
circa in perſona Domini loquntus Eſaias de pin-
guedine & abundantia illius ciuitatis ſupernæ, in-
Eſai.32. quit: *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in ta-
bernaculis fiduciæ, in requie opulenta.*

Præmiū beatorū inexplicabile. Obſeruandum tertiò, quòd non qualiſcumque
merces, ſed multa & magna erit vitæ æternæ: ita vt
pro paupertate momentanea dabitur regnum æter-
num: pro temporali ſame, ſatietas opulenta: pro
breui luctu, lætitia ſempiterna: pro modica perſe-
quutione, gloria perpetua. Nam ait hîc Dominus,
Geneſ.15. *Merces veſtra multa & magna.* Sic Abrahæ dixit: *Ego
merces tua magna nimis.* Tanta enim ſunt gaudia il-
lius patriæ cœleſtis, vt ſi vniuerſæ mundi volupta-
tes, quæ fuerunt & quæ futuræ ſunt, cum illis cō-
pararentur, nihil omnino erunt. Omnis mundi iu-
cunditas, ſi cum illa cœleſti conferatur, mœror &
luctus eſt. omnis ſuauitas, dolor: omnis dulcedo,
amaritudo; omne pulchrum & decorum, fœdum &
Aug ſer. de beatit. cœleſti. obſcœnum iudicabitur. Tanta & tam magna eſt
dulcedo futuræ gloriæ, vt dicat Aug. quod ſi vnica
tantùm gutta cœleſtis beatitudinis in damnato-
rum pœnas deflueret, tanta dulcedine repleret ge-
hennam, vt nullum dolorem aut tormentum dam-
nati paterentur. Et tanta ex diuina viſione oritur
delectatio, vt beati mallent eſſe in inferno, & con-
ſpicere vultum Dei, quàm priuari hac viſione, &
eſſe in cœlis. *Ibi* enim (vt inquit Ioan.) *ſimiles ei eri-*
1.Ioan.3. *mus.* Et Paulus etiam: *Tunc cognoſcam, ſicut & cogni-*
1.Cor.13. *tus ſum.* Leuabimur enim in tantam celſitudinem
1.Cor.2. & maieſtatem, *quam nec oculus vidit, nec auris audi-
uit, nec in cor hominis aſcendit.* Nec minus habent al-
Eſai.64. titudinis verba illa Eſaiæ. *In lumine tuo videbimus
lumen.* Etenim diuina eſſentia vnitur per modum
luminis & ſpeciei intellectui humano. Res equi-
dem ſummæ celſitudinis. Ibi enim ſenſus omnes
replebuntur innumerabilibus delectationibus, nō
ſolùm ſecundum vota, ſed longè vlteriùs quàm
deſiderari queat. Denique faciliùs multò explicari
poteſt, quod non eſt in cœleſti illa patria; quàm nu-
merare perfectiones, & diuitias, quibus abundat &
ornata eſt. Hæc eſt illa *copioſa merces* in cœlo repoſi-
ta his, qui in hac vita breuem hanc tribulationem
patienter tolerant.

Vbi aduerte, quòd ſi *merces* eſt, mentitur is, qui
dicit operibus noſtris nihil ex iuſtitia deberi. Imò
ſicut merces debetur operationi non ex gratia, ſed
ex vero debito: ita optimo iure gloria debetur be-
66. ne operantibus. ¶ Diſcamus itaque ex hoc loco ad-
Spes premij minuit vim flagelli. uerſa quæque & aſpera æquo animo tolerare, me-
mores huius copioſæ mercedis. Etenim ſi oculos
conuertis ad breuitatem laboris præſentis, & ad
magnitudinem retributionis, quam expectas, ni-
hil laborioſum & aduerſum in hac vita præſenti
2.Cor.7. te multum vexabit. *Tempus enim breue eſt* (ait Paulus)
& merces copioſa dicit Chriſtus. Hæc duo in omnibus
laboribus tuis ſemper ob oculos conſtitue, ſcilicet,
tempus breue eſſe, *mercedem* verò *copioſam.* Quid ob-
ſecro agricolam cogit frigus & labores hyemis to-
lerare, niſi ſpes colligendi fructus in meſſe? Sic et-
iam mercator per varios caſus, per tot diſcrimina
rerum, ad Indos nauigat, vt diuitias ſibi compa-
ret. Sic tu omnia mala vitæ præſentis æquo ani-
mo ſuſtine, conſiderans copioſam mercedem tibi in
cœlo eſſe repoſitam. Hoc equidem maximopere
ſolabatur Paulum in omnibus laboribus ſuis, cùm
ſcribens Corinthijs dicebat, *Propter quod non defeci-* 2.Cor.4.
*mus: ſed licet is, qui foris eſt noſter homo corrumpatur; ta-
men is, qui intus eſt, renouatur de die in diem.* Id enim
*quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis
noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pon-
dus operatur in nobis: non contemplantibus nobis quæ vi-
dentur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, tempo-
ralia ſunt, quæ autem non videntur, æterna.*

Secundum hæc enim faciebant prophetis patres eorum. 67.
Exemplo prophetarum temperat rigorem tribula- Exempla patiendi.
tionis. Ac ſi diceret, Non eſt nouum, quòd vos, qui
ſerui mei eſtis, perſequantur Iudæi, quia eandem
ob cauſam ſeruos meos prophetas ſunt perſequuti.
At ſi illi, qui non habuerunt exemplum, conſtantes
fuerunt in tribulationibus; vos qui habetis exem-
plum, conſtantiores eſſe debetis. Nam ſicut modò
Iudæi perſequuntur vos, ita patres eorum perſe-
quuti fuerunt ſanctos & prophetas antiquos, ſcili-
cet Moyſen, Aaron, Eſaiam, Ieremiam, Michæam,
Amos, Zachariam, Danielem, Ezechielem, & plu-
rimos alios: ſicut beatus Stephanus dixit eis in
concilio: *Dura ceruice & incircumciſi cordibus & au-* Act.7.
ribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis. Præterea ſic-
ut ſolet elephantibus oſtendi ſanguis, vt ſtimulen-
tur ad prælium: ſic Chriſtus ſanguinem effuſum
ſanctorum prophetarum oſtendit diſcipulis, vt eos
alliciat ad tolerandum quæcumque aduerſa illis
euenerint. Perpende autem, quòd Chriſtus qui glo-
riam mundi contemnendam eſſe docuit, quatuor
commendat & beatificat, quæ ex diametro mundo
aduerſantur. Mundus enim felicitatem conſtituit
in diuitijs, voluptatibus, & gaudijs, & denique in
honoribus: quæ omnia Chriſtus hîc damnat. Ad-
uerſus diuitiarum amatores inquit, *Beati pauperes
quoniam veſtrum eſt regnum Dei.* Aduerſus eos qui de-
litias ſummam felicitatem iudicant, inquit, *Beati
qui nunc eſuritis.* Contra eos qui iocis & conuiuijs
indulgent dicit, *Beati qui fletis.* Et denique aduerſus
eos qui honores ambiunt, & mundanos ſumptus &
dignitates, ſic inquit: *Beati eritis, cum vos oderint ho-
mines,* &c. Sed ad maiorem commendationem ha-
rum beatitudinum, condemnat etiam vitia eis op-
poſita. Ait igitur:

Verumtamen væ vobis diuitibus, qui habetis conſolatio- Vers.24.
nem veſtram. *Væ* in ſcriptura ſacra (vt Gregor. teſta- Gregor. hom.9. ſuper Ezec.
tur) ſæpius de æterno luctu, quàm de præſenti ſo-
let intelligi. Vnde Eſai. ait, *Væ impio in malo, retri-* Eſai.30.
butio enim manuum eius fiet ei. Et Iob: *Si impius fue-* Iob 10.
ro, væ mihi, &c. Quaſi per antitheſim quatuor pro-
miſſionibus quatuor apponit comminationes, ſic-
ut quatuor beatitudinibus quatuor virtutes cardi-
nales poſuit correſpondentes. Nam *paupertas* tem-
perantiam gignit, *eſuries* iuſtitiam, *luctus* pruden-
tiam, & *contemptus* fortitudinem. Sic modo qua-
tuor comminationes apponit quatuor vitijs cor-
reſpondentes. Primum *væ* facit contra cupidita-
tem diuitum, quod opponitur paupertati & virtu-
ti temperantiæ, dicens, *Væ vobis diuitibus.* Secundum
eſt contra voluptatem Epicuræorum, quod oppo-
nitur eſuriei iuſtitiæ, cum dicitur; *Væ vobis qui ſa-
turati eſtis, quia eſurietis.* Tertium *væ* contra vanita-
tem lætantium, quòd opponitur luctui & pruden-
tiæ, cùm dicitur: *Væ vobis, qui nunc ridetis, quia fle-
bitis.* Quartum *væ* eſt contra mundi placentia, quæ
opponuntur mundi maledictionibus, & fortitudi-
ni, cùm dicitur: *Væ cùm benedixerint vobis homines.*
Et ſi beati ſunt pauperes, vt Chriſtus hîc inquit,
væ ama-

Prou.13. væ amatoribus diuitiarum. In Prouerbijs habetur: *Eſt quaſi diues, cum nihil habeat: & eſt quaſi pauper cũ in multis diuitijs ſit.* Si beati ſunt eſuriẽtes: væ epulationibus, & qui ſe cibis & vino ingurgitanr. Vnde in Prou.23. Prouerbijs dicit: *Noli eſſe in conniuijs potatorum, nec in comeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferũt.* Si flentes ſunt beati: væ gaudentibus & ridẽtibus. Iacob.5. Iacobus enim ait: *Plorate & vlulate in miſerijs veſtris.* Ibidem. Si beati patientes, væ impatientibus. Et idem Iacobus: *Ecce beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt.*

68. Obſerua autem quòd in his benedictionibus & maledictionibus eſt quædam ſimilitudo & correſpondẽtia inter nouam & veterem legem. Dens etenim, cùm dedit legem Moyſi, dedit etiam benedictiones, & maledictiones: nam iuſſit, vt eſſent ſex tribus in monte Garizim, ad benedicendũ: & ſex aliæ tribus in monte Siebal in ingreſſu terræ Canaã, ad maledicendũ. Et in vigeſimo ſeptimo capite Deuteronomij inuenies maledictiones & in ſequẽti benedictiones. Chriſtus autem verus Deus, qui dedit legẽ Moyſi, eundem ordinẽ tenuit & modum, præbens nouam legem: quia poſuit & conſtituit benedictiones obſeruatoribus legis, & maledictiones eã violantibus. Nam ſicut psuperes ſunt benedicti, ita vos diuites maledicti: & ſic de alijs benedictionibus & maledictionibus. ¶ Expende etiã quòd iſtæ maledictiones non fuerunt poſitæ per modum imprecationis, ſed per modum præounciationis: nam imprecari pertinet ad eos, qui malè volunt & inferre nõ poſſunt, & ideo petunt inferri ab illo, qui poteſt. Hoc autem oon conuenit Chriſto, qui Deus erat: & ipſe neminẽ odit, *ſed diligit omnia:* & ſi alicui vellet malum inferre, protinus inferret, quia à nemine poteſt impediri: & ſic non deprecaretur. *Væ* autẽ comminatio eſt æterna, qua deterrere vult Chriſtus huius ſæculi amatores, vt quærant cœleſtia, & cõculcent terrena. Nullum nõ lapidem mouet, vt legem Dei obſeruemus, tum benedictionibus tum maledictionibus: ſed ſuperba mens noſtra neque blanditijs, neque terroribus mouetur. Præterea, ne putarent homines poſſe peccare impunè in occulto, ponit maledictiones: quia vt in publico non delinquas, magiſtratus ſtatuit.

Proponit nobis Deus benedictionem & maledictionem. — Deut.27. & 28. — Sap.11.

69. Prima itaque maledictione diuitibus maledicit: non omnibus, ſed tantùm illis qui diuitias tãquam Deum colunt, & eis ſeruiunt: atque ideò dictum reſtringit, dicens: *Qui habetis hic conſolationem veſtram:* Talis enim conſolatio via eſt ad æternũ cruciatum, ſicut è contra tribulatio præſens, eſt via ad æternam cõſolationem. Vnde Abraham dixit diuiti epuloni exiſtenti in inferno: *Recordare, quòd recepiſti bona in vita tua, & Lazarus mala: nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris.* Sunt in hac vita diuites huiuſmodi velut pecudes, quæ ad iugulũ adducuntur, quæque in vetita paſcua ingredi poſſunt, cùm iam in illis appropinquet mors. Paſcũtur mali floribus huius vitæ, & ad libitum comedũt & bibunt, & in vitijs, & peccatis, quæ lex Domini vetat, vitam degunt. At carnifex inferni nõ procul eſt, vt eos ducat in iugulũ & interitũ. Morientur & nihil eorum inuenient, quibus hic oblectabantur, iuxta illud Pſalmi: *Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt viri diuitiarũ in manibus ſuis.* Aptè quidem & appoſitè dicit, quòd *dormierunt ſomnum*, quia eorum gaudium eſt ſimile conſolationi ſomniãtium, de qua per Eſaiã dicitur: *Sicut ſomniat ſitiens, & bibit, & poſtquã fuerit expergefactus, laſſus adhuc ſitit, & vacua eſt anima eius: ſic erit,* &c.

Conſolatio diuitum via ad cruciatum. — Luc.16. — Pſal.75. — Eſaia 29.

Quapropter in alio loco ait ipſe Dauid: *Velut ſomnium ſurgentiũ Domine in ciuitate tua, imaginem eorũ ad nihilum rediges.* Optimè dicit *imaginem*, quia ſicut ſomnians non videt res, ſed imagines rerũ, & tamẽ credit ſe videre res: ita diuites credũt ſe habere diuitias veras, cùm tamen non habeant niſi imagines, ſiue phantaſticas diuitias. Præſtigiatores artibus ſuis efficiũt, vt tibi appareat hortus amœniſſimus, arboribus & fructibus plenus: tu verò attingis ramũ, vt fructus colligas; & nihil inueniens, iudicas ſtatim omnia illa vanitatem eſſe & ſola apparentia fallere, cùm reuera nihil ibi ſit. Ita nimirũ ſunt omnia hæc mundi præſentis, quæ oculi noſtri intuẽtur, quæ nihil aliud ſunt, niſi ſomniũ & vanitas. Quid obſecro exiſtimas eſſe has diuitias diligẽs, niſi ſimilis illi, qui in ſinu ſuo ſerpentes nutrit, qui poſteà illum eſſent interfecturi? Ita tu calore cupidinis diuitias nutris & auges, quæ viſcera tua comedunt, conſcientiam rodunt, ſuffocant ſpiritum, & ſalutem animæ tuæ in diſcrimen ponunt. Adeò vt Chriſtus dicat, *væ tibi.* Ideò beatus Iacobus: *Lugete diuites, & eſtote miſeri: quia riſus veſter vertetur in luctum & gaudium in mœrorem,* &c. Sequitur iam ſecunda maledictio ſecundæ benedictioni reſpondens.

Pſal.72. — Diuitiarũ inconſtãtia, & vanitas. — Iacob.4.

Væ vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Nam ſicut Paulus Romanis ſcribit, *Si ſecundum carnem vixeritis morie̅mini:* Sicut enim beatitudinibus poſuit præmia correſpondentia, ſic vitijs oppoſitis poſuit pœnam correſpondentem. Vnde in Sapientia habetur: *Per ea, quæ quis peccauit, per ea & punietur.* Ideò quicumque epulo fuerit, ſeque cibo meroque impleuerit, acutiſſima fame poſteà torquebitur. Docemur hic, gulam fugere & abſtinentiam amare; ne in tantam calamitatem incidamus. Cibo enim vetito primus homo cecidit. Cibo Eſau vendidit progenituram: & populus Iudæorum, dum immoderato vſus fuit cibo, vitulum conflauit. *Sedit* enim totus *populus mãducare & bibere, & ſurrexerunt ludere,* id eſt, idololatrare. Nam verbum *ludere* ſæpè in ſcriptura ſumitur pro idololatrare: aliquando pro occidere: aliquando idem valet quòd habere rem cum muliere aliqua. De primo legimus in Geneſi, Saram vidiſſe filium ſuum Iſaac *ludentem* cum Iſmaele. Quare dixit Dominus Abrahæ: *Eijce ancillam & filium eius.* In Hebræo eſt verbum *mezaele*, quod æquiuocum eſt: ſignificat enim *occidere & idololatrare.* Voluit namque Iſmaël idolis, quæ ex luto fingebat, adducere Iſaac ad idololatriam. Occidere autem ſignificat in ſecundo Regum cum dicitur: *Surgant pueri, & ludant coram nobis,* id eſt, occidant: nam ſtatim ſequitur ibidem: *Surrexerunt duodecim de Beniamin ex parte Isboſeth filij Saul, & duodecim ex pueris Dauid: apprehenſoque capite comparis ſui, defixit gladium in latus contrarij & ceciderunt ſimul.* Quòd etiam accipiatur vt idem ſit quòd rem habere cum muliere, habetur in Geneſi vbi dicitur: quòd Abimelech *vidit* per feneſtram *Iſaac ludentem cum Rebecca vxore ſua,* id eſt, coëuntem. Quare accerſito Iſaac, dixit ei Abimelech: *Perſpicuum eſt, quòd vxor tua ſit: cur mentitus es, eam ſororem tuam eſſe?* Igitur cum populus ſediſſet manducare & bibere, ſurrexit idololatrare, vt in eodem capite ſatis apertè dicitur, quòd ludus hic ſit idololatria. Quod non ex alio proceſſit, niſi ex nimia crapula, & ingluuie. Multa enim mala oriuntur ex vitio gulæ. Cumque diabolum non lateat, plura quotidie ex hoc vitio pullulare mala, frequẽter gulã nos tentat: imò legẽ mundo tulit de

Vers.25. — Gulæ mala, quæ & quãta. — Rom.8. — Sap.11. — Geneſ.3. — Gen.25. — Exod.32. — 1.Cor.10. — Gen.21. — 2.Reg.2. — Gen.26.

ebrieta-

ebrietatibus & conuiuijs faciēdis: & hanc inter honores retulit ſanctionem, vt creſcente nobilitate & auctis reditibus creſcant magis lauta & opipara ciborum genera: adeò vt inter præcepta nobilitatis vnum & id præcipuum ſit gula. Cùm Dominus
Luca 21. multò aliter inferiùs moneat, dicens: *Attendite, ne grauentur corda veſtra crapula & ebrietate.* Si dixiſſet, corpora veſtra, perſpicuum eſſet, ſuiſſe loquutū de infirmitatibus corporis, quæ ex nimijs cibis oriun-
Eccli. 37. tur, iuxta illud Sapientis: *In multis eſcis erit infirmitas:* Sed dixit, *ne grauentur corda*, quia non ſolùm ex gulā mortem corporis ſubit homo, ſed etiam ipſius
Hebr. 12. animæ. Quod in Eſau & Iudæis manifeſtiſſimo exē-
Exod. 32. plo perſpici poteſt, qui idololatrātes coram vitulo ſaltabant, dicentes: *Hi ſunt Dij tui Iſraël, qui te eduxerunt de terra AEgypti.* Maxima igitur Chriſtiano babenda eſt ratio de temperantia. Etenim ea eſt quæ cibo & potui fræna imponit: vtpote quæ ſit totius hominis tam animæ quā corporis rectiſſimum inſtitutum, & ſaluberrimum medicamen: contra verò
Iudith. 16 gula mors eſt tam animæ, quàm corporis. Epulantibus quippe Philiſtæis & lætantibus, cecidit mors
1. Reg. 2 ſuper eos. Nolebant filij Heli carnes coctas ab offerentibus accipere, ſed crudas, vt eas ſibi lautiùs præpararent: qui miſerè & infeliciter in bello fuerunt interempti. Ionathas etiam, quia contra mandatum patris parum mellis comedit, occiſus eſſet à patre,
1. Reg. 14. niſi populus ei impedimento fuiſſet. Quocirca cum ſciret ſanctiſſimus Iob multa in ebrietatibus committi peccata, idcirco poſtquam epulati eſſent filij
Iob 1. eius, *conſurgens diluculo offerebat holocauſta per ſingulos dies. Dicebat enim: Ne fortè peccauerint filij mei.* Vide obſecro quanta mala ex nimijs epulis proueniant. Sed qui hîc potationibus & conuiuijs ſe tradiderint, eſurient poſteà in æternum. Nunc autem iam in textu tertiæ benedictioni ponitur tertia calamitas.

70. *Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Nō Lugendū de quocumque riſu, ſed de immoderato & de inepto in hoc ſæculo, vt gaudeas in futuro. loquitur. Etenim non decet virum, qui ſiſtendus eſt coram ſeueriſſimo Dei iudicio, inani riſu ſuam ſtultitiam patefacere: nam poſtea talis, & huic ſimiles lugebunt & flebunt. Nam ſi recordarentur homines, quæ lamenta & planctum facturi ſint, cum tot cruciatibus in inferno torquebuntur ob peccata, quæ hîc patrarunt; non vtique tam læti & alacres vitam agerent. Porrò cum dicit *lugebitis*, de exteriori dolore loquitur: & cum dicit *flebitis*, de interiori vlulatu interiori intelligit: quia interiùs nimio dolore, & exteriùs multitudine pœnarum dolebunt & triſtabuntur. ¶ Diſcamus ergo, falſa mundi gaudia contemnere, & lachrymas pro peccatis fuſas amare: vt in hac vitā anima tua lachrymarum tuarum riuis irrigata tanquam mundiſſimum ſpeculum ſine macula in vltima illa die appareat. Attende obſecro per Chriſti amorem, quod in hac vita rident, in ventura ambobus oculis lamentantur: qui verò hîc lugent, ibi gaudent & lætantur. Nam ſi hîc feſtum celebrare vis, ibi vigiliam habebis: & ſi hîc vitam in riſu trāſegeris, in inferno eris in luctu. Recordare ſanctiſſimi Iob dicentis:
Iob 3. *Antequam comedam ſuſpiro.* In feſtis ſanctorum priùs celebratur vigilia quàm feſtum: nam ipſi priùs ieiunarūt & luxerunt; poſteà verò gauiſi ſunt. Multò aliter fit in mundo: nam priùs homines in caupona comedunt & bibunt; poſteà verò ſymbolū exoluūt. Ita quidē etiamſi nunc comedas, bibas & gaudeas: poſteà mors arctiſſimam rationem exiget omnium gaudiorum tuorum. Carè nimis nunc emis riſus, quandoquidem poſteà pro illis, gemitus exolues æternos. Amara ſunt omnia gaudia mundi, quibus reſpondent æterna tormenta. Ideoque cauendum tibi maximè eſt, quòd etiamſi modò iners & incautus comedas: & rideas citò mors adueniet, exactura rationem: vbi non ſine fœnore hæc omnia gaudia exolues. Etenim etiamſi in menſa huius vitæ multa comedas, nullam habens rationem ſolutionis: non ideò hoſpes obliuiſcetur omnes ſumptus, vt eos exactè numeret & ſcribat, & vt nihil inſolutum maneat. Quocirca ſi hæc attentis oculis conſideraſſes, non tot ſumptus faceres: nec tam laxis habenis in omnia vitia, viueres. Quia verò nunquam tecum reuoluis, diem eſſe vltimum, in quo de omnibus factis & de minima etiam cogitatione rationem es redditurus: tam exceſſiuos & ſuperfluos ſumptus facis, quos nunquam in inferno ſatis exolues. Quemadmodum enim boni in hac vita lūgent, poſteà verò inter ſanctorum choros delectantur & gaudent: ſic mali in hoc mundo ſuas voluptates & gaudia quærunt, vt poſteà non ſuperſit eis, niſi luctus & planctus. Nunquam inuenies in tota ſacra pagina, Chriſtum redemptorem noſtrum riſiſſe; at inuenies, multoties ploraſſe. Vagiuit in præſepio, planxit in reſurrectione Lazari, lamentatus eſt ſuper Hieruſalem, & lachrymatus eſt in cruce, & denique tota eius vita continuus luctus & carnis afflictio fuit. Etenim ipſe eſt, qui ait: *Niſi efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Ioan. 11. Luc. 19. Pueri quippe non alia arma habent aptiora, Matt. 18. quibus ſe defendere poſſint, quàm lachrymas: nam quidquid mali puero intuleris, ſtatim fundit lacrymas. His opus eſt armis, vt teipſum tuteris ab inferni lamentis. Nam Pharao aquis fuit obrutus: & dæmon ipſe lachrymarum aquis deſtruitur. Vana igitur ſunt gaudia vitæ huius præſentis, iuxta illud Exod. 14. Sapientis: *Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, Quid* Eccl. 2. *fruſtra deciperis?* Potiùs elegit Moyſes *cum populo Dei* Exod. 2. *affligi*, quàm participem eſſe terreni gaudij, & ideò Hebr. 11. dixit ſe nō eſſe filium filiæ Pharaonis. Si igitur lu- Ioan. 16. ſtorum lachrymæ conuertuntur in gaudiū, & omnis vana voluptas in luctum: potius eſt, in ſolitudine plangere, quàm in principum domibus ridere. Iam ſequitur quarta maledictio.

Væ, cum benedixerint vobis omnes homines, Id eſt, cùm Vers. 26. laudauerint vos, ſi inaniter gloriemini. Adulatio Contra enim nutrit peccatum: Quia ſicut oleum miſſum in adulatio flammam, igni eſt fomentum: ita adulatio culpæ. nis peſtem. *Laudatur*, inquit Dauid, *peccator in deſiderijs animæ* Psal. 9. *ſuæ, & iniquus benedicitur.* Et Eſaias: *Popule meus, qui te* Eſaia 3. *beatum dicunt, ipſi te decipiunt.* Iudæi velabant faciem Matt. 26. Domini, & ſalutantes dicebant: *Aue rabbi.* Sic adulatores laudando, excæcant. Cæcus enim bene audit, quod illi dicitur; ſed non videt, quid mali ei inferatur. Sic ille qui decipitur, adulationem audit; ſed nō videt, quantum malum illi proueniat. In pœnam namque multorum peccatorum ſæpe permittit Deus, quòd ſcelera non ſolùm non arguantur, ſed quòd laudentur.

Obſerua autem quod non ſimpliciter dixit, homines, ſed *omnes homines*, quia malum non eſt, à bonis hominibus benedici; at malum eſt, benedici à malis, qui non niſi mala laudare conſueſcunt. Quo quidem loco diſcere te oportebit, vt humanas laudes non ſitias, nec à peccatoribus laudari velis: memor 71. Laudes humanæ à quibus acceptādæ.

1.Cor.4. mor beatiſſimi Pauli ad Corinthios,dicentis: *Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Qui autem me iudicat Dominus eſt.Itaque nolite ante tempus iudicare, quouſque veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum: & manifeſtabit obſcura cordium. Tunc laus erit vnicuique à Deo.* Quocirca nullo modo impiorum laudes quæramus, ſed bonorum. Etenim cùm Achillis ſepulchrum Alexander videret,ô te felicem iuuenem (inquit)qui talem meritorum tuorum,meruiſti habere præconem. Feliciſſimus item Ioannes Baptiſta fuit, cuius laudes ipſe Chriſtus mirabilibus encomijs prædicanit. Matt.11. Non quæras ab impijs benedici:nam ſtatim homines ſuſpicantur(& id meritò)ſimilem laudatori eſſe laudatum. Etenim mundus huius eſt naturæ & conditionis,vt ſui ſimiles diligat. Idem eſt, turpiter laudari à turpibus,quàm laudari ob turpia:propter quod (vt ait Dauid) homines à Deo deſerun-Pſal.9. tur.*Vt quid Domine*,inquit, *receſſiſti longè?* & reſpondens inquit: *Quoniam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ,& iniquus benedicitur.* Et hoc quidem potentem maximum eſt diſcrimen,atteſtante propheta:qui cupiens ab hac peſte liberari, orabat dicens: Pſal.11. *Saluum me fac Domine,quoniam defecit ſanctus,& diminuta ſunt veritates à filijs hominum.* Ideoque cum ab impijs maledictus fueris,gaude:& hęc verba Chriſti memoria nunquam excidant, ſi ab aliquo maledictis vel probris fueris cæſus. *Væ,cùm benedixerint vobis omnes homines.*Multi enim ſunt,qui de te multa bona prædicent: nec ægrè feras,ſi ab omnibus non benediceris.Etenim de Chriſto,cuius os nunquam nouit mendacium, multi multa bona præ-Ioan.9. dicabant;alij verò mala. Quid igitur eſt, quòd tu, cùm tu mille ſis flagitijs coinquinatus, ab omnibus laudari velis? Noſce teipſum, & attende,quòd dignus ſis ab omnibus vituperari. Vnde nec mirari debes,ſi aduerſus te aliqui murmurant; ſed potiùs ſuſpicionem de te concipe,cùm laudarus fueris, id meritò fiat, necne. ¶ Diſce tandem ex his maledictionibus diuinum iudicium timere:quia Chriſtus ea etiam ſeueriſſimo,& terribili iudicio, quæ homines iudicant vix eſſe mala,condemnat.Quo igitur,obſecro, rigore ea damnabit, quæ grauiſſima ſunt & turpiſſima ſcelera? Etenim nō inquit Chriſtus:*Væ* latronibus,*væ* homicidis,*væ* ſodomiticis & adulteris;ſed *væ* diuitibus,*væ* qui ridetis, *væ* qui ſaturamini, & qui gloriam & vanam hominum laudem cupitis. Quid de grauioribus criminibus & delictis faciet,ſi ea quæ ferè nulla putantur, æternis punit ſupplicijs? Sed vt omnia dicta breuibus complectar verbis,in hoc miſerando exilio (quòd Eccleſia ſancta *lacrymarum vallem* appellat) ſemper plora, pœnitentiam age, gaude in aduerſis & calamitoſis, noli mundi fluxam & ad triduum perituram laudem quærere, ne æternos cruciatus experiaris; & (quod peius eſt) ne æterna felicitate & beata illa viſione, quæ Angelicas mentes ſatiat & replet,deſtituaris.

72. *Secundum hæc enim faciebant pſeudoprophetis patres eorum.*Hæc omnia,quæ hîc dicit,cum his, quæ ſuperiùs dixerat, conueniunt. Nam quemadmodum ſingulis benedictionibus ſingulæ maledictiones reſpondebant: ita etiam nunc (vt cùm finiuit benedictiones, dixit *ſecundum hæc faciebant prophetis patres eorum*) eodem modo ait, *ſecundum hæc*,id eſt, laudando mala *faciebant* falſis *prophetis patres eorum.* Progenitores eorum bonos perſequebantur: atque ideò in benedictione perſequutionum bonorum dixit, *Secundum hæc faciebant prophetis*, eos perſequendo. Et quia malos & impios laudabant, poſt hanc maledictionem dixit in hoc loco, quòd *hæc faciebant pſeudoprophetis*, quia malos prophetas & impios laudabant. Hoc mundus facere conſueuit,bonos perſequendo, & prauos exaltando. Sic egregius Pſaltes in Pſalmo ait: *Quoniam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & iniquus benedicitur.* Pſal. Vos autem ô diſcipuli mei,nolite pauere: nam hæc eſt malorum inueterata conſuetudo, & non aliquid nouum modo inuentum. Hæc omnia volui vobis prædicere,vt parati ſitis:eos enim minus iacula feriunt,qui prouidi ſunt: incautos verò interficiunt.

Sed vobis dico,qui auditis. Rhetorum & oratorum obſeruantiſſimus eſt mos, vt cum velint de aliqua præclara re dicere,priùs attentionem poſtulēt.Cuius præcepti omnium rhetorum magiſter Chriſtus non immemor, attentionem captat.Sic Eſaias volens populo Iudæorum magnalia Dei prædicare, dixit:*Audite cœli & auribus percipe terra:quia Dominus loquutus eſt.* Quando loquitur rex, omnes famuli ſilentium tenent. Audiant igitur omnes regem regum,& Dominum dominantium altiſſimam & diuinam Theologiam. quam inſanus & ſtultus mundus nunquam cognouit. Præſtent cœli attentionē, ſol,luna,ſtellæ, elementa, & omnes inſenſibiles & irrationales creaturæ: & præ cæteris omnibus ipſe homo aures corporis & animæ aperiat & ſumma attentione Deum ſuum loquentem audiat in commodum & vtilitatem ſuam. Cum homine loquitur, & hæc diuina & mirabilis doctrina ad ipſum dirigitur, qui non loquitur ore prophetarum aut ſanctorum ſuorum, ſed ipſe proprius filius Dei doctrinam Euangelicam promulgat. Etenim cùm dicit:*Sed vobis dico*,magnam emphaſim oſtendit: Non enim dicit,*hæc dicit Dominus*,ſicut prophetæ; ſed *ego dico* tanquam Deus, qui authoritatem habeo condendi legem, qui ſapientiam non ab aliquo accepi, qui æternus ſum,& ab æterno plenus ſapientiâ.Hoc verbo (*dico*) maximam ſuam authoritatem & maieſtatem oſtendit, & ſimul ſuæ doctrinæ valorem. Quocirca in Matthæo dicitur, quòd *cum conſummaſſet Ieſus verba hæc, admirabantur turbæ ſuper doctrina eius.*Docebat eos *ſicut poteſtatem habens,& non ſicut Scribæ & Phariſæi.* Ideoque arrectis corporis & animæ auribus audiamus Chriſtum nobis loquentem.

Vers 27.

Eſaias.

Matt.7.

*Diligite inimicos veſtros.*Hęc eſt doctrina mirabilis prolata ab ipſo filio Dei,vtilis quidem & neceſſaria ſaluti animæ noſtræ;& conducentiſſima ad gubernationem mundi,& ad ſtabilitatē reipublicæ. Sed ad explicationem eius accedamus.Et in primis animaduertendum, quòd inimicus dupliciter poteſt conſiderari.Primò conſiderando malitiam, qua te perſequitur,quam odio proſequi debes, ſecundum quam beatitudinem ingredi non valet. Vnde Dauid:*Iniquos odio habui.*Et alibi etiam dicit:*Nonne qui oderunt te Domine, oderam & ſuper inimicos tuos tabeſcebam?* Secundò conſideratur inimicus quātum ad naturam ſuam:& ſic ad ſalutem animæ neceſſarium eſt,diligere inimicum. Peccatum itaque odio proſequi debemus;natura verò diligenda. Nunc verò multo aliter fit:quia multi naturam oderūt,& peccatum amant.Nam ſi inter aliquos contigit, vt ſint inimicitiæ & contentiones,hi ad malum faciēdum amici- 73.

Inimicorum peccata odiſſe licet, non perſonas.

Pſal.1.8. Pſal.138.

amicitiam ineunt. Similes sunt hi homini illi iniquo, quem Dominus reprehendit, dicens: *Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem sumebas.* (Psal. 49.) Nullum in mundo vnquam grauius fuit peccatum, quàm innocentem Iesum morti tradere: ad quod perpetrandum Pilatus & Herodes conuenerunt, & *amici facti sunt.* (Matt. 27.) Vitium igitur inimici odire debes; naturam verò eius diligere. Nam inimicus habet nobiscum quandam conuenientiam & similitudinem in natura, secundum quam peruenire potest ad beatitudinem: qui etiam capax est virtutis & gratiæ, per quam in cœlum tenditur. Vnde à communi proximorum dilectione nemo excludere potest inimicos: quæ delectio inimicis sufficit, cùm etiam amicis sufficiat. Nam speciali affectu non tenetur homo omnes homines diligere: quia impossibile est, id aliquē adimplere posse, cum multi sunt, quos non cognoscamus. Tenemur autem ex charitate, generali dilectione omnes diligere: secundum quam quis omnibus vitam æternā desiderat. Oportet autem, vt animum paratum habeas semper, vt si necessitas occurrerit, specialiter vnumquemque diligas: vt si in aliquo esset cōstitutus periculo, à quo nisi per te posset liberari: sed non teneris ita familiariter cum eo agere, & opera supererogationis ei conferre, sicut amico; nisi (vt iam diximus) in aliqua extrema necessitate esset positus. Eum autem excludere non debes à communi & generali oratione, etiamsi familiariter cum illo non agas, nec conuerseris, sicut cum amicus erat.

74. Quid teneamur præstare inimicis.

Ne autem his verbis fauere videamur multis, qui cum odio proximos suos prosequantur, loquelam & familiaritatē illis tollunt: quibus si dixeris, quod inimicis parcant, respondent, se nihil mali eis cupere & eos diligere, sed nolle eos alloqui. Vbi aduertere debes, quod etiamsi bonâ cōscientiâ bene possis cum inimico non loqui, nec cum eo familiariter agere: hoc intelligi debet, quando alterum horum non interuenit, scilicet, scandalum. (I. Ad vitandum scandalum.) Nam si cum illo non loquendo (vt solebas) scandalum oritur in populo, & aliquid mali de te præsumitur, teneris illū alloqui & cum illo familiariter agens, signa amoris & beneuolentiæ debes illi ostendere: & non solùm illi, quem tu contumeliâ affecisti; sed etiam illi, à quo tu es affectus, etiamsi odio te ipsum prosequatur. Teneris quippe & lege naturæ & diuina vitare scandalum. Nam licet tu iam illum inimicum diligas communi amore (vt diximus) & sicut lex dilectionis præcipit: nihilominus hoc latet vniuersum populum, nisi signo aliquo exteriori loquens cum illo ostendas, te illum non odire. Sicut quis habens concubinam, posteà verò ab illa discedens, castè viuat obseruans Domini mādata, tenetur illam à domo eijcere, non solùm propter periculum, sed etiam propter scandalum: qui etiā licet esset in gratia confirmatus, teneretur illam expellere à domo, vt vitet scandalum; cùm alij nesciant, an ab ea discesserit. Sic tu, quamuis inimicum diligas, teneris illum alloqui: non enim satis est, vt diligas; sed est opus, vt hoc sciant alij: quòd illis constare nō potest, nisi te viderint cum illo loquētem. Vnde diuus Paulus: *Si proximus scandalizatur, non manducabo carnes in æternum.* (1. Cor. 8.) Quemadmodum enim si videres aliquem, qui corā sacramēto altaris genua nō flectit, nec caput nudat, sed terga verteret: vtique tu illum hereticum & infidelem iudicares, quia non ostendit signa Christiani, quāuis catholicus & fidelis esset. Ita tu si proximum nō alloqueris, quamuis eum diligas, homines tamen iudicabunt, te eum prosequi odio: quod scādalum vitare teneris. Quod si hoc sacræ scripturæ appositissimo exemplo perpendere libet, repete secundum Machabęorū librum, Vbi Eleazarus compellebatur edere carnes porcinas contra legē Moysi (2. Mach. 6): qui non acquiescens imperio tyranni, voluerunt quidam, vt alias carnes (de quibus licebat) comederet, sub fuco & prætextu porcinæ carnis: qui comedere noluit, non quod porcina esset caro, sed vt scādalum aliorum vitaret. Nam licet verè suillam carnem non comederet; attamen putassent alij Iudæi, eā comedere, & sic ipse causa esset scandali. Sic impræsentiarum, licet proximum diligas; attamen opus est, vt exteriori opere id manifestes, ne contrarium ab alijs iudicetur.

II. Propter præceptū fraternæ correctionis.

Secundò, etiam illum alloqui teneris ratione fraternæ correctionis. Nam vnusquisque in maxima necessitate, proximum tenetur corrigere, & quamuis inimico tuo existēti in mortali peccato alij prędicent & amicitiam persuadeant, non ita verè commouetur & conuertitur ad Deum, ac si tu illum esses alloquutus, qui offensus es. Nemo enim est qui tam aptè inimicum curare possit, quàm inimicus suus. Scorpio acerrimus inimicus est muris, & hæc duo animalia maximè inter se contraria sunt: medicamentum autem præsentaneum morsui scorpionis est mus occisus & apertus, appositusque morsui. Sic nimirum inimicus inimicum curare potest, si eum blandis & amicis verbis alloquatur, & coram eo humilietur. Quod exemplum Christus sanctissimus & benignissimus amicus etiam inimicorum suorum nobis dedit, qui coram sceleratissimo Iuda genua flectens, pedes eius lauit (Ioan. 13.), quem sciebat traditorem & inimicum suum esse. Vtique si impius vellet medicinam accipere, benignissimè & clementissimè oblata illi fuit: attamen cùm obstinato esset animo, nihil illi profuit. Sic tu, quamuis offensus sis, ex parte tua id facito, quod decet iustum & rectum virum. Nam si videres hæreticum plurimos in ciuitate decipientem: dum tamen scias quòd si eum fueris alloquutus, illum ab errore suo auertes, teneris ad illum sub pœna peccati mortalis accedere, & illi consulere. Pari igitur ratione, si scis & probabiliter credis, quòd inimicus tuus non peior & deterior fiet, sed melior, si illum alloquutus fueris blandè & amicè, teneris illum alloqui, & coram illo humiliari, vt saluam facias animam proximi tui. Ex sua namque tecum inimicitia multi scandalizātur, & suo malo exemplo plurimos corrumpit: quòd si tu cum tua loquela id vitare potes, teneris illum monere.

78. Citius benefaciendum inimico quàm amico.

¶ Non solùm illum diligere debes, sed plura signa amoris ei ostendere, quàm amico. Nam si aliquando amici beneuolentiam non captaueris, id incuriæ vel negligentiæ tribuet: quòd si id feceris cum inimico, multi propter odium id facere putabunt: atque ideò ratione scandali vitandi potiùs inimico, quàm amico amoris pignora debes ostendere. Christus redemptor noster in cruce pendens, priùs pro crucifixoribus suis orauit: cuius exemplo disce, curam de inimicis habere. Extra hos duos cāsus, non ad ampliùs cum illis teneris, quàm ad generalem amorem & charitatem, quam etiam erga omnes proximos habes: nihilominus ex bono consilio id deberes facere, quippe hoc opus est maximi meriti & perfectionis.

Scio etiam quòd vltra hos casus potest quis inimicis 79.

micis loquelam interdicere, ſicut pater filio, & prælatus ſubdito. Nam cùm prælatus peccatum ſubditi multis modis poſſit corrigere, poteſt etiam boc modo, ſcilicet ſeuerum, & iratum vultum ei oſten- *2. Reg. 14.* dens. Sic fecit Dauid cum filio ſuo Abſaloo, qui etiamſi veniſſet io Hieruſalem, faciem tamen regis duorum annorum ſpatio non vidit. Quomodo vir manſuetiſſimus hoc fecit? Et ita manſuetus & be- *Pſal 131.* nignus, vt de eo Pſalmus canat, *Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius.* Et ita miſericors, vt *2. Reg. 16.* etiam à Semei maledictus & lapidatus ooluit vindictã ſumere, cùm potuiſſet Abiſai eum interfice- *1. Reg. 24. & 26.* re. Qui etiam cùm à Saule perſequeretur, & bis ipſe Saulem poſſet occidere, noluit. Quî igitur fieri poteſt, vt tam manſuetus homo, qui illatas iniurias tã virili animo tulit, filium ſuum nõ alloquitur? Vtique quia index eius erat & rex, & hac pœnâ filij culpam caſtigabat. At ſi rogites, poterit ne ſubditus cum prælato hoc facere, filius cum patre, mulier cum marito, aut inferior cum ſuperiori? Minimè.

80. *Contrà gerentes odium.* Sed quid eſt, quòd tu vel ſocrum, vel fratrẽ tuũ, vel vicinum nõ alloqueris? Etiamſi tu offenſus ſis, tamen lex Chriſti ſuauis hoc vult, vt priùs eum alloquaris. Vter vtrum offenderat, Chriſtus mulierẽ Samaritanam, an ipſa Chriſtum? Certum eſt, mulierem illam Chriſtum offendiſſe, quia idolis deſeruiebat, & concubina erat: nihilominus tamẽ Chriſtus eam priùs alloquitur, & loquelam incipit, & *Ioan. 4.* dixit illi: *Mulier da mihi bibere.* Quod vtique fecit, vt eam ad ſe conuerteret. Sic tu etiamſi offenſus ſis, priùs inimicum debes alloqui, vt eum confundas & conuertas: vt ipſe videns humilitatem tuam & virtutem, ſeipſum etiam humiliet & ſedet. Sed quid ad hæc tu inique dices, qui plures iam ſunt tranſacti dies & anni, ex quibus proximum tuum non alloqueris? Ne obſecro cum Dauide teipſum excuſes, quia tu nõ iudex es proximi tui, vt ipſe Dauid Abſalonis, qui pater ſuus erat, iudex, Dominus, & rex. Si illum diligis & bona ei deſideras: quare illũ non alloqueris? Eſtne excommunicatus: quorum conuerſatio ab Eccleſia nobis interdicitur? quomodo tam exiguum cor, quod proximum minimum capere non poteſt, Deum tam magnum capiet? Qui creaturam non capit, quomodo capiet creatorem. Aſpidis veneno viſcera tua plena habens, & inimicus es Deo, quando fratrem tuum odiſti & mẽdacio tuam nequitiam operire vis, cùm reuera illum odio proſequaris. Si illum diligis, alloquere eum: & bona opera illi facito, tuncque clariùs apparebit, quòd illum diligis: hominis quippè corda non nouimus, ſed ſignis exterioribus cognoſcemus à te *Odium inueteratum difficulter euellitur.* eum diligi. O odium inimicitiæ deteſtãdæ, quarum inuentores vtinam Dominus in profundum abyſſi detruderet, vt vel ſic tam ingens lues mũdi concordiam non deſtrueret. Sed, prôh dolor! plerumque iſti, qui has inimicitias gerunt, nunquam in meliorem mentem redeunt, nec conuertuntur: atque ita tanquam bruta animantia intellectu carentia, ſuis odijs inuoluti in ima tartara deſcendunt. Huius tam deprauati vitij non poſſum non mirari amatores: nam cùm in ſacro Euangelio inueniamus libidini & luxuriæ deditos, auaritiæ, latrocinija, & multis alijs generibus vitiorum ad Chriſtum ſe conuertiſſe; Phariſæi tamen, qui Chriſtum odio perſequebantur, non ſunt conuerſi: atque ita animo obſtinato in profunda tartara deſcenderunt. Maxima quidem difficultate odia euelluntur ab anima, & ferè omnes, qui in his contentionibus & iurgijs vitam agunt, tanquam lapides ſua duritie & pondere in profundum inferni migrant. Peccatores verò voluptatibus & carni dediti, vel iam in morte, cum caro vires perdiderit, ad Deum conuertuntur, & pœnitentiam agunt: eodem modo ſuperbi, ambitioſi, & auari. Omnia hæc vitia ceſſant: minimè *Cætera vitia in inferno ceſſant, excepto odio & inuidiã.* verò odium; quouſque in ſepulturam ipſum hominem comitatur. ¶ Præterea in inferno, vbi tot abundant tormentorum genera, non ſunt deliciæ carnis, nec delectatio ciborum, non auaritia, nec cupiditas diuitiarum, ſed ſumma paupertas. Sed hoc peſtiferum execrandum vitium ibi etiam maximè viget, vbi proximi & Deus intrinſeco odio habentur à damnatis. Attende obſecro quàm malum ſit, proximum odiſſe: quod vitium cùm in vita nunquam eradicatur ab anima, ita etiam in morte & poſt mortem manet, quouſque in infernum cum eo diſceditur, vbi ipſi dæmones in Dei odio obſtinati ſunt.

Diligite ergo inimicos veſtros. Et prima ratio huius 81. dilectionis ſit propter maximam vtilitatem, & cõ- *Inimicus diligẽdus eſt propter beneficia quæ ipſe nobis cõfert.* modum, quod nobis afferunt. Etenim ratio naturalis dictitat, vt homo eos diligat, qui bona ei conferunt: nam in beſtijs ipſis & feris animantibus hoc experimento cognouimus. Canis enim, muſio, & ipſe leo ferociſſimus benefactores diligunt. Igitur ſi ratio poſtulat, vt benefactorem amore proſequamur, eadem lex poſtulat, vt inimicum diligamus, quando multa bona nobis impartitur. Plura bona ab inimico, quàm ab amico ſuſcipis. Nam cum amico ſimul conuiuaris, bacchanalia exerces, aliorum famæ detrahis, & multa vitiorum genera committis: ita vt ipſe pallium ſit tuorũ flagitiorum, & ſcelerum, cum vnà cum eo Deum audeas offendere. At inimicus ſtudioſum te efficit, cautum & prouidum: nam ſi coram eo loqueris, quid dicas attendis, ne poſteà tibi detrahat: néue calumnietur. Et ſi forſitan concionaturus es, & aliquos inimicos ſcis ad concionem venturos, inſomnis totam noctem ſtudendo tranſigis, ne tuam ignauiam aduertãt. Sed amici plerumque ſtimuli ſunt & calcaria, vt in peccata tendas: inimici verò tuorum peccatorum frænum. Quòd ſi attentiùs & cum prudentia rem hanc volueris contemplari, inuenies certè multa maiora bona ab inimicis, quàm ab amicis accipere. Quocirca bene & prudenter dicebat Socrates, hominem maximè indigere vero aliquo amico, vel crudeli inimico? nam amici (ſi veri ſunt) verum ſemper cõſulere debent: quia verò nos veritatem auſcultare nolumus, permittit Dominus, vt inimicos habeamus, qui ea dicant & conſulant nobis, quæ amici nolunt, nec audent. ¶ Præterea inimici noſtri aptãt & præparant nos, vt in cœlum eamus. Quocirca egregius vates dicebat: *Benignè fac in bona voluntate* 82. *tua Sion, vt ædificentur muri Hieruſalem.* Non loquitur *Pſal. 50.* hîc propheta de ciuitate illa ſuperba Hieruſalem, *Inimici nos dirigunt ad cœlum.* quam ipſe incolebat (nam illa ciuitas fortibus munita erat muris: quos ſi non haberet, ibi erat Dauid, qui eos poſſet reædificare) ſed de cœleſti illa Hieruſalem loquitur, quæ patria beatorum eſt, de qua Apoſtolus ad Galatas inquit, *Illa autem, quæ ſurſum eſt Hieruſalem libera eſt, quæ eſt mater noſtra.* *Galat. 4.* Huius ciuitatis muri ſubuerſi erant Angelorum caſu, qui quidem reparandi & reædificandi erant ſanctis & immaculatis animabus, quæ in eam non aſcendiſſent, niſi filius Dei carnem aſſumeret, & mortem

pate-

pateretur. Rogat itaque Dauid, vt carnem aſſumat noſtram, & homo fiat : vt miſericors & benignus ſit, vt vel ita muri illius ciuitatis renouentur, & ſedes illæ perditæ reficiantur & reſtaurentur. Vnuſquiſque igitur noſtrûm lapis eſt, quo muri illius ciuitatis reſarciendi ſunt. Ita nos beatus Petrus appellauit, cum dixit, *Et ipſi tanquam lapides viui.* Quemadmodum igitur lapides priuſquam in altum ædificium collocentur, multis inſtrumentis ferreis aptantur, vt quiſque ſuo loco conueniat: ita etiã nos, ſi volumus in altiſſimum gloriæ ædificium collocari, opus eſt vt in hac miſera lachrymarum valle aptemur & præparemur multis laboribus & perſequutionibus, vt tandem illi cœleſti ædificio gloriæ nos lapides inepti non ſimus. Artifices igitur, qui ſuis inſtrumentis nos ad hoc ædificium aptant, inimici ſunt: qui iniurijs illatis & perſequutionibus aptos nos in cœleſte ædificium reddunt. Hanc rem cõtemplans ſacroſancta Eccleſia, quæ diuino ſpiritu regitur & gubernatur in illo hymno, qui incipit, *Vrbs beata*, loquens de cœleſti illa gloria Hieruſalẽ, dixit de illis, qui eam ingreſſuri ſunt, *Omnis, qui ob Chriſti nomen hic in mundo premitur.* At ſi interroges, Quomodo hi lapides aptandi ſunt? *Tunſionibus, preſſuris, expoliti lapides, ſuis coaptantur locis, per manum artificis diſponuntur, permanſuri ſacris ædificijs.* Attende rogo, quòd inimici ſuis perſequutionibus aptũ lapidem te reddunt in ædificium gloriæ: ſi autẽ inimicos non diligis, perfici & aptari nequis: quòd ſi aptari nequis, perinde nec in gloriam introire. Qui inimicos non vult, lapis viuus non vult eſſe cœleſtis illius Hieruſalem: nam ſi perfici & aptari recuſas, vix fieri poteſt, vt collocari poſſis in cœlo.

1. Pet. 2.

83. Rationes multæ quare diligendi inimici.

Attende obſecro & vide, quantam vtilitatem tibi afferant: & verbis ſcripturæ crede id affirmantibus: & non ſolùm nõ debes illos odio proſequi, ſed potiùs amare ardenti charitate, & (ſi opus fuerit) eis genibus flexis deſeruire. Quia ſine dubio velut inſtrumentum ſunt nobis, quo in æternam beatitudinem aſcendamus. Cùm clauum parieti figis, quo maioribus ictibus eum percuſſeris, tantò magis firmus & tenax eſt. Ita nimirũ dum magis atque magis ab inimicis perſequeris, & dum maioribus ictibus percuteris, tantò magis fixus es Deo, & cum illius amore copulatus. Ne te pœniteat perſequutionum inimicorum tuorum: quã doquidem animam tuam multis diuitijs auctam aut locupletatam reddunt. Si aliquis, vt tibi malum inferret (etiamſi id faceret mala intentione) pilas auri in te conijceret, vtique ſi cautus eſſes, deberes illas colligere : atque ita iſte talis malum tibi cupiens, teipſum diuitem efficeret. Conuitia igitur & iniuriæ, quas in te inimicus tuus iacit, pilæ ſunt auri; tu autem tacens humilia teipſum & eas collige, vt theſaurum locupletiſſimum in cœleſte regnũ tibi referues. Et etiamſi hic inimicus ſit & deprauati animi, ſibi ipſi damnum infert; tibi verò commodum & vtilitatem. Nam ſi fuſtem habes, quo puluerem veſtimẽtorum tuorum excutias, non pateris in ignem mitti, ſed potiùs eum ſeruas: quia tibi vtilis eſt. Inimicus igitur tuus velut fuſtis eſt, quo Dominus animam tuã mundat ab omni peccatorum ſorde : quod Dominus per Eſaiam affirmauit, dicens: *Aſſur virga furoris mei.* Aſſur, qui perſecutor erat, & inimicus populi Iſraël, dilectum ſuum populum Dominus caſtigabat. Quod idem Dominus tecum facit per manus inimici tui. Quid igitur eſt, quòd virgam in ignem

Eſai. 10.

vis mittere? Quare ô inſane & ſtupide pluris æſtimas pallium tuum, quàm animam tuam. Non vis virgam in ignem conijcere, quia veſtes tuas mundat, imò eam ſeruas maxima cura : inimicum verò tuum, qui ab anima puluerem peccatorum excutit, deſtruere & ſubuertere vis? Si dux aliquis arcem fortiſſimam expugnaret, ex qua multis tormentis in eum & in ſuum exercitum damnum inimico inferret: ſi poſt captam arcem tormenta omnia & ſpicula frangeret, nónne hic talis inſanus & amens iudicaretur. Tormẽtis vtique nulla imputanda eſt culpa: ſed eis, qui ignem apponunt. Ita inimicus velut tormentum eſt, qui ſua natura bonus eſt, & compos diuinæ gloriæ: cui nullam culpam imputare debes, ſed ei qui ignem appoſuit, ſcilicet iræ, vel odio, vel alicui paſſioni. Hanc malitiam perſequi debes, ea quippe eſt, quæ tibi damnum infert. Id, quod Dominus fecit, nõ te perſequitur; ſed malitia, quam peperit homo, & hæc ad iugulum ducenda eſt bonis operibus & verbis. Sic in Prouerbijs dicitur: *Reſponſio mollis frangit iram.* Sic & Dauid: *Mane interficiebam omnes peccatores terræ.* Et quomodo interficiebas eos? Bonis operibus. Sic interficit Saulem inimicum ſuum, ei parcens, cum & poſſet illum occidere. Vnde Saul humiliter cognouit peccatum ſuum. Poſtquam verò dux hic milites interſicit, qui ignem appoſuerunt, tormenta ſeruat, quæ optima ſunt ad cuſtodiam arcis. Ita tu inimicum tuum blandè tracta, & ne aduerſus illum iraſcaris, nec aliquod malum ei inferas: quia honus & vtilis eſt in tuam defenſionem & cuſtodiam. Quocirca illum diligere ſumma charitate debes, quia ipſe horologium eſt, quod vitam tuam dirigit, & in optimum vitæ inſtitutum ducit, quodque teipſum, vt à ſomno expergiſcaris vocitat. Et denique quod ignis in auro efficit, & ventilabrum in paleis, & aqua in linteo; idem inimicus in anima efficit: quãdoquidem mundat & puram animam ab omni immunditia reddit, & conſcientiam tuam ab omnibus inquinamentis purgat. Charitate igitur cum illo vtere, quia dignus eſt hac retributione: ſiquidem tantam vtilitatem tibi affert. Quia etiamſi modò moleſtiam aliquam tibi inferat, non ideo pœnitere te debet: nã vt Paulus inquit: *Charitas patiens eſt, benigna eſt, Charitas non æmulatur, non agit perperam, &c. Si patiens eſt*, debet patientiam verberanti; ſi *benigna eſt*, maledicentibus non debet reſpondere: ſi *quæ ſua ſunt, non quærit*, reſiſtere non debet diripienti; ſi *non æmulatur*, non debet inimicum odio proſequi. Et tamen præcepta diuinæ pietatis ſuperant præcepta Apoſtolica. Plus enim eſt, condonare iniuriam, quàm inimico cedere; Plus eſt amare inimicos, quàm non æmulari, quæ omnia Dominus & fecit, & dixit: Nam *cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur*: & pro crucifixoribus orauit dicens, *Pater dimitte illis.* Hoc Chriſti exemplum deberes ſemper præ oculis habere. Sed tanta eſt hominum ſtultitia & inſania : quòd cum aliqui viri religioſi aliquos homines exorant, vt inimicis veniam condonent: ſi exemplum Chriſti Saluatoris noſtri ob oculos illis afferatur, qui inimicis ſuis pepercit. & pro crucifixoribus ſuis exorauit, reſpondẽt ipſi, aliquid dixiſſe putantes. Chriſtus Deus eſt, ego autem homo ſum. Dic mihi obſecro, ſi rex ſumpta ſcopa domum mundaret: & diceretur militi, accipe ſcopam, & munda domum, quando rex tuus hoc facit: nónne ab hominibus ir-

Prou. 15.
Pſal. 100.
1. Reg. 24.
1. Cor. 13.
1. Petr. 2.
Luc 23.

rideretur, si responderet: rex hoc facit, quia rex est; ego autem homo pauper sum. Vtique in ipsum verba sua retorquerentur. Si igitur rex domum purgat: quid est quòd tu vilis vermis hoc facere recusas? Sic in istos, qui nolunt inimicos diligere, arma & spicula retorquenda sunt. Sic enim Christus Dominus, cum sit Deus, parcit inimicis suis & pro illis orat: quid est, quòd tu homuncio id facere recusas & friuola oratione insontem conaris te ostendere? Exẽplo igitur Christi inimicos tuos debes diligere, propter maximam vtilitatẽ, quam tibi afferunt. Malleus quando lapides aptat, ipsis lapidibus vtilitatem infert, at sibi ipsi damnum affert, quia hebes fit. Sic inimici sibi ipsis damnum asciscunt, & quos persequuntur benefaciunt: quocirca eos debes diligere. ¶ Si quis tibi aliquod munus afferrèt, longum aggrediens iter, & per multa pericula transiens, nõ solum non aduersus eum irâ esses commotus, verumetiam amicè eum susciperes, & gratias illi referens, eum in domo tua, hospitio exciperes. Ita inimicus tuus, cum te persequitur, grande munus & multis perpessis laboribus tibi affert: quia beneficium tibi confert maxima suæ animæ iactura: si igitur tam opulentum munus tibi offert suis proprijs expensis, summa lætitia debes illum suscipere, illius miserans, qui vt tibi prosit, propriæ conscientiæ nocet.

84. Secunda autem ratio, quare inimicos debemus
Inimici diligere, est, ob graue malum, quod ipsi sibi inse-
toleran- runt: nam vt in hac vltima collatione ostendimus,
di, quia nobis malum facientes, sibi ipsis damnum acqui-
sibi ipsis runt. Vnde si is, qui tibi bona fecit opera, infirma-
damnum tur vel percussus est, iustum & æquum videtur, vt
inferunt, illi subuenias & compatiaris. Quod quidem ratio
non nobis. naturalis dictat: at si aliter feceris, immanis & barbarus es. Oportet igitur scias, quòd cùm ab inimico persequeris, maius malum sibiipsi cõparat, quàm
Genes. 4. tibi. Vnde legimùs in Genesi, quòd Lamech qui interfecit Cain, dixit vxoribus suis Adæ, & Selæ: *Audite vocem meam vxores Lamech, auscultate sermonem meum: Quoniam occidi virum in vulnus meum: & adolescentulum in liuore meo.* Priùs attentionem petit, & audiri exoptat: & non immeritò: quia id quod dicit, auditu dignum est. Dicit itaque se virum interfecisse *in vulnus* suum, & adolescentulum *in liuore* suo; quia Cain & seruum qui illum ducebat, interfecit: & hoc est *in vulnus meum, & in liuore meo.* Ac si clarius diceret, Interfeci Cain, & meipsum: quia grauiùs meipsum, quàm Cain percussi. Illum namque in corpore læsi; me autem in anima. Ipsi corporalẽ vitam ademi; mihi autem animæ. Inimicus enim non tantum malum tibi efficere potest in corpore, in fama nec in re: vt sibi ipsi in propria conscientia. Si igitur tu inimicum tuum lædis & percutis, est, percussum percutere, & mortuum interficere: quod quidem grauissimum crimen & maxima crudelitas. De quibus hominibus Dauid in psalmo dice-
Psal. 68. bat, *Quoniam quem percußisti, persequuti sunt, & super vulnus dolorem addiderunt.* Vulnus vulneri addis, & ictum ictui, cùm inimicum odis, vel aliquid mali illi infers. Ita sancta Ecclesia loquens de instrumẽtis passionis Christi, dulces clauos vocat & dulcem crucem, inquiẽns: *Dulce lignum, dulces clauos, dulcia ferens pondera.* Sed ferrum lanceæ crudele appella-
Nota. uit, dicens: *Quo vulneratus insuper, mucrone dira lanceæ.* Claui namque crudelissimum fuere tormentum Christo: quia manus & pedes eius plus iusto in cruce extenderunt. At lancea nullum illi intulit malum: nam Ioannes inquit, quod *cùm venissent ad* Ioan. 19.
Iesum, & vidissent eum mortuum, vnus militum lancea eius latus aperuit. Quid igitur est, quod hoc lanceæ vulnus cum Christus id non senserit, crudele id appellet? Vtique quia mortuum Christum vulnerauit: quæ immanis crudelitas est. At si crudelitas est mortuum percutere, immanitas perinde erit inimicum vulnerare, qui mortuus est. Nam enim inimicus tuus furens & ardenti ira aduersus te percitus, vt teipsum perdat & destruat: iam igne inferni ardens: quem protinus debes misereri, & cõpati cùm eius animam videas perditam, sibi graue malum inferens, tibi verò commodum. Ideo Dauid in psal- Psal. 117.
mo: *Inimici mei circumdederunt me sicut apes: exarserunt, sicut ignis in spinis.* Meritò quidem egregius vates *apes* in collationem attulit, quæ grauiùs sibi malum inferunt alios pungendo, quàm eos, quos persequuntur. Pungit digitum tuum apis, & ipsa protinus moritur: tu verò luto apposito digito mederis, & melle gaudes in alueis ab ipsis recondito. Sic inimicus alios persequens, seipsum occidit sicut apes; tu verò melle gloriæ satiaris. Igitur si dulci melle frui vis, & gloria cœli satiari, opus est vt persequutionem patiaris, & pungaris ab apibus. Etenim vrsus ferocissimum animal nihil facit apes ipsum pungentes, vt gaudeat melle aluei: nec tu multi facere debes læsiones inimicorum tuorum, si melle gloriæ satiari cupis. Nemo sanctorum martyrum sine inimicis gloriam adeptus est: & omnes persequutionem passi sunt. Præterea ignis in spinis strepitum facit, sed spinas non comburit. Vidit Moy- Exod. 3.
ses in monte rubum ardentem, qui non comburebatur. Ita bilis & verba inimicorum tanquam ignis sunt non comburens, sed strepitum faciens: nisi fortè tu lignum aridum & siccum fueris, omni virtute destitutum. Bene igitur loquit Dauid, quod inimici sui circuierunt eum *sicut apes, & sicut ignis in spinis*: quia nullum damnum illi intulerunt, etiamsi vomentes ignem venirent: at venientes tanquam *apes* non solum non damnum illi fecerunt, verùm etiam maximam vtilitatem portarunt: quia animam suam tanquam fauum mellis reliquerunt; ipsi verò mortui manserunt. Omnes persequutores sibi ipsis non solùm animæ, verumetiam corpori damnum afferunt: & omnes iustorum perse-
quutores infeliciter mortui sunt. Saul, qui Daui- 1. Reg. 31.
dem mortali odio prosequebatur, seipsum miserè 2. Reg. 21.
interfecit. Posteà verò iussit Dominus Dauid, vt 2. Reg. 18.
omnes posteros suos crucifigeret. Et Absalonis 3. Reg. 2.
corpus, qui in arbore suspensus mansit, Ioab tripli- 2. Reg. 18.
ci lanceæ ictũ transfodit. Et Semei, qui Dauid maledicebat, ense interemptus est: & Siba decollatus. Quem obsecro obitum habuit Iezabel illa, quæ Eliam prophetam persequebatur? Vtique à canibus dilacerata fuit, & ab equis conculcata. Et Athalia, quæ regalem prosapiam inimico odio
persequebatur, pugione interempta fuit. Et Aman 4. Reg. 9.
persequutor populi Israëlis, & omnis familia eius, 4. Reg. 11.
suspensus in cruce obijt. Eodem modo Nicanor, Hesther 7.
Antiochus, & omnes iustorum persequutores cru- 2. Mac. 15.
delissimis mortibus tãdem occũbunt. Si igitur ini- 1. Mac. 9.
mici tui cũ te persequuntur, nihil aliud sibi moliũtur, quàm miseram & infelicem mortem. Quid est, quod tu super hoc eos persequeris? Illos igitur sine, nam satis eis est sua misera sors, & calamitas & tantum & tã graue damnũ, quod sibi ipsis inferũt cùm

te per-

te perſequuntur: imò potius eis debes parcere, & quæ bona potueris in eos conferre: quandoquidem tibi ſunt cauſa vel occaſio, vt in cæleſti patria coronâ gloriæ inſignitus appareas.

85. *Qui inimicum odit, ergà ſeipſum crudelis eſt: quia parricida ſui ipſius eſt.* Tertiò, diligẽdi ſunt inimici: quia illis damnum non potes inferre, quin tibi priùs grauiùs noceas. Nam ſiquis, vt veſtem ſuam, qua indutus eſt, ſcinderet, quia ei non placet, ſeipſum pugione interficeret, nónne inſanus & amens hic talis eſſet? Sic tu inimicum tuum non potes ferire, quin priùs teipſum percutias, & multò grauiùs quàm illum. Vnde beatus Aurelius Auguſtinus: *Nõ poteſt fieri vt qui odit alterum non ſibi priùs noceat: ille enim lædere conatur extrinſecùs, & ſe vaſtat intrinſecùs: quantò enim animus noſter corpore maior eſt, tantò ipſi proſpicere debemus, ne ipſe lædatur. Lædit autem animum ſuum, qui alterũ odit.* Hactenus Auguſtinus. Lege eundem Auguſtinum in pſalmum trigeſimumquartum, ſuper illud, *in laqueum cadat in idipſum.* Quapropter optimè dixit in ſua prima canonica beatus Ioannes: *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* Quid ais Ioannes? Quomodo poſſum occidere inimicum abſentem, licet odiam eum? Dicit, quod qui odit, *homicida eſt.* Cuius? Vtique ſuiipſius. Omnis qui odit fratrem ſuum, occidit ſeipſum: ergo omnis qui odit, *homicida eſt.* Si igitur tu inimicum tuum odire non potes, quin priùs teipſum interficias: neque illum vix lædere, quin grauiſſimè teipſum percutias: nónne ſaluberrimum videtur tibi Chriſti conſilium præcipientis, vt inimicum diligas? Si odis illum, teipſum perdis: ſed ſi illum diligis, tibi ipſi caues: & inimicus iam in odio ſuo perditus manet. Qui manu accipit prunas, vt alium comburat: iam priùs ſeipſum lædit & comburit. Sicut candela, quæ vt alios comburat, ſeipſam conſumit. Quæ igitur maior inſania eſſe poteſt, quàm inimicum odio proſequi, quando hoc fieri non poteſt, quin priùs in graue malum tibi cedat? Fuſtne vnquam tam amens homo, qui dum comedit, ſi linguam dentibus momorderit, dentes euellat? Aut qui linguam ſcindens, ſi pedem ſuum percuſſerit, manum abſcindat? nónne iſtos tales, qui hoc facerent, omni prorſus deſtitutos mente diceretis? Scitote igitur proximum meum magis mihi propinquum eſſe, quàm dentes aut manus. Eritne cordati hominis, vt ſi proximus contumeliâ meipſum affecerit, vt vindictam ego ſumam, membrum meum, qui proximus eſt, ſcindam? Si autem alia ratio non eſſet, vt inimicum non proſequereris odio, ſcilicet, ne damnum tibi inferres (cùm natura hoc dederit, vt vnuſquiſque ſeipſum diligat) hæc vtique ſufficientiſſima deberet eſſe, vt illum potiùs amares & felicia ſemper cuperes. ¶ Quòd ſi illum diligere nolueris; ſed potiùs odio habere, & eum perſequi: eſto obſecro verè ei contrarius: Nam ſi ille te odit, tu verò illum; non vtique contrarij eſtis. Sed ſi ille malus eſt, te perſequendo: vt verè contrarij ſitis, tu illum dilige, & bene illi facito: tuncque ille nequam, tu verò iuſtus & rectus perſiſtes. Quocirca diuinus Paulus admonet dicens: *Noli vinci à malo ſed vince in bono malum.*

Aug ſer. 10. de verbis Domini ſuper. Matth.

1. Ioan. 3.

Rom. 12.

86. *Qui inimicum odit, Deũ videtur odiſſe, qui illi* Quarta verò ratio, quare inimicum debeas diligere, ea eſt, quia omnes illi labores & perſequutiones, quibus te opprimit, à Dei manu mittuntur, & eos diuina maieſtas in vtilitatem & commodum tuum permittit. Vt verum intelligas dictum Amos prophetæ: *Non eſt malum in ciuitate, quod non fecerit Dominus.* Quod quidem de malo pœnæ intelligendum venit. Atque ita Satanas, vt Sanctum Iob affligeret, priùs à Domino petijt facultatem. Et de Saule dicitur, *Spiritus Domini malus exagitabat Saulem.* Et cum Semei Dauidi malediceret, ipſe Dauid ſuis dixit, qui interficere volebant Semei: *Sinite illum. Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid.* Ita etiam cum legionem dæmoniorum Dominus expulit à corpore illius hominis, ipſi dæmones licentiam à Domino poſtularunt, vt in porcos intrarẽt. Quapropter, cum inimicus tuus te ipſum perſequitur, conſiderare debes potentiam, quæ in illo eſt, à Domino eſſe: quia *omnis poteſtas à Deo eſt*, nec aliquod malum tibi infligere poſſet, niſi priùs facta eſſet illi à Domino licentia. Vnde cùm Dominus patientiſſimum Iob ſubſtantiâ ſuâ orbauit, dixit, *Dominus dedit, Dominus abſtulit.* Aduerte igitur, & verba ſanctiſſimi viri conſidera dicentis ſubſtantiam ſuam ablatam à Domino, cùm dæmonium id fecerit: vtique id dicit, quia ſi Dominus non feciſſet dæmoni facultatem, dæmon eam non tolleret. Nam is, qui ſuſpenditur, latro, non de carnifice conqueritur; ſed potius de prætore, aut iudice, qui ſententiam tulit: quia carnifex nihil aliud eſt quàm executor iudicis. Vnde quando Pilatus dicebat, ſuperbiâ inflatus, *Neſcis quia poteſtatem habeo dimittere te, & poteſtatem habeo crucifigere te.* Reſpondit illi Saluator, *Non haberes poteſtatem aduerſus me vllam, niſi datum eſſet tibi deſuper.* Et Dauid etiam dicebat: *Obmutui, & attendi, quoniam tu feciſti*: Ideò non perſequor inimicum meum, quia tu Domine facultatem illi feciſti, vt me percuteret & affligeret. Quapropter qui perſequutores ſuos odit, non multum diſtat, quin & Deum odiat. Cùm enim nullum recipiat æternus pater filium, quem non caſtiget; imò quem non mortificet: Si odimus eos, à quibus damna recipimus, facilè fiet, vt in odium Dei dilabamur: cum nos non lateat, nullum malum nobis peruenire, quod non inferat Dominus. Igitur ſi diuina te deterret maieſtas, ne illam odio proſequaris: eadem te deterreat, ne in fratres tuos animum tuum iratum conuertas. Cumque hæc ſint opera Dei, ſemper cum illis gaudere debes & gratias illi agere. Vnde beatus Iacobus ait: *Omne gaudium exiſtimate fratres, cùm in varias tentationes incideritis.* Atque ita tanquam amicorum beneficio in nos collato gaudere debemus. Quocirca redemptor noſter Iudam traditorem *amicum* appellauit, nam etiamſi intentio & animus eius inimici eſſet; opus tamen amici fuit: & ideò qui nos perſequuntur, opera amici in nos conferunt. Gaude igitur cum omnibus operibus Domini, ſi Chriſticola es.

licẽtiam dedit, vt nos perſequeretur.

Amos 3.

Iob 1.

1. Reg. 16.

2. Reg. 16.

Matth. 8.

Rom 13.

Iob 1.

Ioan. 19.

Pſal. 38.

Hebr. 12.

Iacob. 1.

Matt. 26.

87. Si autem propter has omnes rationes, quas adduximus inimico non vis parcere: graue quidem malum eſt, vt omnes perſequutiones & labores, quos Dominus hominibus tribuit in correctionem ſuorum peccatorum, teipſum deteriorem efficiant. Quemadmodum enim cultellus non bonus eſſe arguitur, ſi dum magis mundatur, rubigine cooperitur: ita arguitur Chriſticola prauus & iniquus eſſe, qui dum perſequutionibus & laboribus purgatur, durior & deterior fiat. Euenit autem, vt inimicis tuis non parcas, cùm te perſequuntur: quia diuinâ gratiâ priuatus es. Cultellus, ſi ei deficiat æs, ſtatim rubigine cooperi-

 tur,

tur, nec mundari vult cùm totus sit ferrum. Ita homo, qui sensualis est, persequutiones renuit & cum illis deterior fit: quia ęs gratię illi deficit. ¶ Relinque igitur ô homo peccator vindictam Domino: nam si omnia dicta non sufficiunt, vt inimicum diligas, & vindictam sumere vis, id æquum esse iudico & consentaneum rationi. Nam si vehemėter cupis vindictam sumere, illam Deo relinque: nã Dominus meliùs & grauiùs in eum animaduertet, quã tu. Attende obsecro, quomodo persequutores Dauid, & eos, quos suprà memorauimus puniuit. *Mihi vindictam* (ait Dominus) *& ego retribuam.* Respondeas rogo, si quis te certum faceret, quod iste inimicus, qui modo te persequitur, suspėdėdus esset anno venturo, & quòd membra eius in medijs vijs in crucibus & lignis essent ponenda, nónne lætus & alacer maneres? Certo igitur certius scire debes, quod is, qui modo te persequitur & forsitan priusquam crastina dies adueniat in cruce inferni suspėdetur, quod quidem de fide certissimum est, & ita infallibile, nisi priùs veniam à te petat, & vniuersum incommodum tibi restituat, & de sceleribus pœnitentiam agat. Multò grauiorem pœnam Dominus illi inijciet, quàm ea fuerit, quæ à te potest inferri. Quapropter ei potiùs condolendum est, & beneficijs afficiendus, vt conuertatur; ne in tantum incidat supplicium. Quod si hoc tibi durum videtur, perpende, quod hi, qui oculis infirmantur, pannum viridem coram oculis ponunt, vt acies visus magis acuatur. Sic tu coram oculis tuis constitue imaginem regis Dauid, & si illos infirmos habes, perfectam consequeris sanitatem. Et ne resilias dicendo, Inimicum habeo sceleratissimum: nam si quem volueris ostenderis, non tamen erit Saule deterior: qui eùm semel & iterum à Dauide potuisset interfici, ipse tamen ob tanta beneficia accepta in sua malitia perstitit. Lege Chrysostomũ. Quid igitur est, quòd tu inimicum tuum accuses? Quòd terræ partem ademit, quòd iniuriam contulit, quòd murmurauit? At nondum eripuit vitam, quod facinus molitus est Saul: quod si vitam eripere conatus est semel inimicus tuus: iterum atque iterum, vt sæpè sæpiùs Saul Dauidi. Quod si vitam sæpiùs auferre curauerit: non tot beneficijs, ac ipse Saul, fuit affectus: nec cùm semel & iterum incidisset in manus tuas, vitæ eius pepercisti. Quod si adhuc hoc etiam effeceris: prætereà ipse Dauid te benignitate & pietate superat: non enim paria sunt hæc, cùm vita agebatur sub veteri lege, & modo postquam Euangelica gratia fruimur. Non audierat Dauid parabolam de decem millibus talėtis, nec illud, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus:* nec Christum audierat dicėtem, *Diligite inimicos vestros,* nec vidit illum curantem Malchum, nec in cruce pendentem brachijs extensis audiuit dicentem: *Pater dimitte illis,* sicut tu, cui hæc plusquam nota sunt. Quod si oculos fixeris in sanctissimi regis vitã, non satis est, vt tuum lapideum & adamantinum cor molliatur, vt inimico parcas: conuerte oculos in Christum crucifixum, qui ob tuum amorem à planta pedis vsque ad verticem capitis eius in seipso nullam conspicit sanitatem, & pro inimicis oratione clamat ad patrem. Et considera quòd cum aliquis tibi dicit, vt inimico indulgeas; ipse Christus inquit: Fili mi, propter meipsum parce modo, siquidem quotiescumque ex toto pectore veniam à me postulas, liberaliter condono: etiamsi mille flagitijs & sceleribus aduersus me deliqueris. Æquum est & rationi consonum, vt aliquid à me rogatus facias, quando pro te tot & tanta feci.

Vlcisci de inimico rectius non potest quã Deo cõmittendo vindictã.
Rom. 12.
Chrysost. hom. de Saule & Dauid, deque tolerantia, tom. 1.
1. Reg. 24. & 26.
Matt. 18. Matth. 6. Matth. 5. Luc. 22. Luc. 23.

88. Quod si adhuc pertinax es, & proteruus in tua malitia persistis, nec exemplo Dauidis adducto, nec Christi redemptoris nostri commoueris, vt indulgeas: leua, leua oculos tuos in altum: & vide, quam gloriam Dominus paratam habeat his, qui suos inimicos diligũt: quamque diues & opulenta sit merces, quę ob id tibi reddetur. Qui aliquod maris spatium nauigant, ne caput illis turbetur & ne nauseant, oculos in littus maris conijciunt: nam si aquã turbidam cõspiciunt, statim vomunt. Ita tu, si oculos conijcis in aquam turbidam persequutionis inimici, perturbabitur caput tuum, & nauseare facies stomachum, quousque in interitum deuenias: & ideò turbidam aquam tribulationis non cõspicias, nec oculos ad persequutionem inimici conuertas. Oculos tuos in littus conijce, nec salsam aquam aspicias: Conijce, inquam, oculos tuos in littus illud cœleste, & saluberrimum portum, in quem iter facis: & aspice patriam illam viuentium, in quã quotidie nauigas, considerans sublimė illam gloriam, & præmium æternum, quod Dominus paratum habet his, qui patienter tolerãt persequutiones, & inimicos suos diligunt. Fieri non poterit, quin si breuitatem persequutionis, & magnitudinem præmij fueris contemplatus, inimicis tuis parcas, & eos diligas, plusquam amicos tuos: quandoquidem causa & instrumentum sunt, vt in cœlesti regno laurea gloriæ coroneris. Quod si hæc, quæ diximus illius sancti martyris Stephani exẽplo videre cupias, huc adsis attentis auribus. Nam cum ipse inter furorem persequutionis & lapidum & armorum strepitum constitutus esset, non oculos coniecit in malitiam inimicorum; sed in littus cœli, vbi cor suũ iam habebat collocatum, & in hęc verba prorupit: *Ecce video cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei.* Quod quidem si tu in persequutionibus tuis fecisses, nõ perturbareris, nec molestè illas ferres: sed auxilium & iuuamen diuinum inuenires, & Christũ benignum Dominũ, qui tuis dextris adest, manum suam porrigens. Vnde beatus Stephanus non Christum vidit sedentem, sed potiùs *stantem*; vt ij esse solent qui adiutorium alijs ferunt. Feras igitur obsecro frater mi dilectissime patienter furores persequutionum propter Christum, & sanguinem in passione sua pro nobis effusum: quandoquidem hactenus non tantum sanguinė pro Christo fudisti, quantum ipse pro te. Attende obsecro, quàm copiosa sit retributio, & quàm minimus labor, qui breuissimè finietur; illud autem æternum præmium in perpetuum duraturum. *Tempus* enim *breue est,* inquit beatissimus Paulus; sed *merces copiosa.* Quidquid in hac vita est, vanitas est, quæ hodie nascitur, & iam hodie finitur. Conuerte oculos in sanctos illos martyres, qui inmanibus tormentis sanguinem & vitam fuderunt: quorum omnium in beata illa patria gaudentes & exultantes iam obliuiscuntur. Quod si te tanti huius Domini benignitas, vt inimicis tuis parcas, nihil commouet: si ingentia illius in te merita ab inimicorum persequutione te auocare non valent: si honor, gloria, diuitiæ, triumphus, quę inimicis suis indulgentibus parata sunt, nec tantillum te commouent: id certè mouere maximè debet, vt infamiam fugias, pudorem quem contrahes, cum ante iudicis tribunal seuerissimi eris sistendus, immania

Inimicorum persecutiones tolerãdæ propter indicibile præmiũ.
Act. 7.
1 Cor. 7.
Matth. 5.

mania etiam supplicia, quibus procul dubio afficieris. Elige vtrum volueris, vel inimicum diligere, vel æternis cruciatibus torqûeri. Quòd quidem nõ loquelæ sunt hominum, sed Euangelica & æterna veritas. Responde obsecro ad has voces ô infelicissime homo, qui in inferno cruciaris, Quare proximum tuum non dilexisti? nam si illum diligeres, vtique non arderes in inferno. O hominis miseram infelicitatem: qui potiùs ardere elegit, quàm diligere. O insanam & timendam electionem: nam si proximum diligeret, cum Christo perpetuò gauderet: quia verò amare illum noluit, ignibus æternis cruciatur. O manifestissimam fallaciam hominis, qui in hac vita tantillum doloris non vult pati: vult autem in futura perpetuos sustinere cruciatus. Si Ethnicus aliquis hoc Euangelium legeret vel audiret, quo Christus præcipit inimicos diligere: post hæc verò iste abiret in plateas & audientias, vbi tot lites & contentiones agũtur inter Christianos, vnum ex duobus diceret: aut quod non credimus Euãgelio, & rem ridiculam id iudicamus: aut quod gaudemus in tormenta gehennæ ire. Vellesne tu in eum locum descendere, in quem infidelis paganus tendit? Si igitur in potiorem locum post hãc vitam ire cupis, quàm paganus & infidelis, plus quam illi facere debes. Si igitur tu solùm amicum tuum diligis: quid amplius facis quàm Turca? Dilige igitur inimicum tuũ, quod Turca nec ethnicus facit, & post hanc vitam meliorem locum obtinebis. Amor inimicorum rubrica est, qua signatæ sunt
Ioan. 13. oues Christi. Et idem Christus dicit: *In hoc cognoscent, quòd discipuli mei estis, si dilectionẽ habueritis ad inuicem*: Si igitur amicum diligis, nónne, & ethnici hoc faciunt? Sed quia de his inferiùs in hoc capite suo loco dicemus, & quomodo per dilectionem inimicorum simus filij, quæ omnia Lucas noster, vt Matthæus tractat, vlteriùs procedamus ad ea explananda, vbi Lucas agit de operibus bonis proximis nostris exhibendis, licet inimici sint. Sequitur ergo:

89. *Benefacite his, qui oderunt vos*. In primis autem hîc venit aduertendum, quòd semper Dominus de amore loquitur, protinus de eius effectibus sermonem ingerit, quæ opera sunt. Nam in cœna illa vl-
Ioan. 14. tima, cùm Apostolis dixisset, *Hoc est præceptum meũ, vt diligatis vos inuicem*, statim de operibus loquutus, dixit: *Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis*. Et iterum: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit*. Attende, quomodo statim vt de amore fuit loquutus, de operibus lo-
Leuit. 6. quitur. Et in Leuitico præcepit Dominus, dicens: *Ignis in altari meo semper ardebit*. Et subdidit: *Quem nutrit sacerdos subijciens ligna*. Vult Dominus, vt in altari cordis nostri semper sit ignis sui amoris, qui alendus est & sustentandus ipsis operibus. Nam quemadmodum ignis cõsumitur & perit, nisi semper ligna ei addideris: ita etiam amor moritur, nisi eum bonis operibus alueris. Opera vult Dominus, & opera petit. Nam vt fieri non potest, vt ignem habeas in sinu, quin comburaris: ita etiam impossi-
Prou. 6. bile est, proximum diligere, & frigidum in operibus esse. Quocirca, statim vt in Matthęo Dominus de amore inimicorum egit, sermonem inseruit de
Opera, signa dilectionis. operibus, quæ in eos cõferre debemus. ¶ Vnde sicut hactenus diximus de dilectione, modò acturi sumus de signis dilectionis, quę sunt opera: sed ea meminisse oportet, quæ diximus superiùs statim vt incepimus agere de dilectione inimicorũ. Nam sicut de dilectione inimicorum, & interiori amore loquuti sumus: eodem modo & sub eisdem terminis de operibus inimicis exhibendis loquendum est. Nam dilectio inimici interior in generali considerata est absolutè necessaria de necessitate præcepti, in speciali verò considerata non est de necessitate præcepti, sed secundum præparationem animi: ita de signo dilectionis exterius exhibendo dicendum est. Nam quædam sunt signa amicitiæ, quæ in communi exhibentur proximis, alia verò in speciali. Generalia sunt, vt cum quis orat pro defunctis, aut pro salute & felici statu fidelium, aut pro toto populo: quæ quidem generalia opera teneris exhibere inimicis de necessitate præcepti. Nam si in hunc modum preces funderes: Proficiat hæc oratio omnium fideliũ saluti, demptis inimicis meis, in mortale delictum incideres. De particularibus autem beneficijs aut signis dilectionis, vtpote de communicatione lætitiæ cum eo, vel de profectu eius in aliquibus dicendum, quòd non teneris de necessitate exhibere vel ostendere; sed solùm secundum animi præparationem, scilicet, quod animus tuus sit paratus, vt si inimicus tuus fuerit in articulo necessitatis, & non potuerit per alterum ei prouideri, tu illi subuenies. Quod autem extra articulum necessitatis quis faciat inimico hæc particularia beneficia, ad perfectionem pertinet, per quam non solùm vult vitare peccatum, faciendo ne ipse malus sit per odium proximi; sed etiam vult inimicum beneficijs superare, vt eum bonum faciat, quæ quidem superabundans charitas est, & sub consilio cadit, quod tu facere deberes, vt salutem animæ proximi tui acquireres, pro qua Christus dignatus est mori, vt ipse Apostolus admonet, dicens: *Si esurierit ini-* Rom. 12.
micus tuus ciba illum, si sitit potum da illi: hoc enim faciens carbones congeres super caput eius. Quod ferè idem cõsilium in Prouerbijs habetur: *Si esurierit inimicus* Prou. 25.
tuus, ciba illum: si sitit da ei aquam bibere. Prunas enim congregabis super caput eius: & Dominus reddet tibi. Quantam vim habeant bona opera, vt inimicus iram & furorem deponat, in ipso Iacob apertissimo Gen. 33.
exemplo videtur, qui bonis operibus iram fratris Esau mitigauit. Theriaca præsentaneũ remedium est & singularis medicina aduersus venenum: quæ quidem ex ipso veneno & alijs optimis confectionibus componitur. Ita tu si theriacam admirabilem, & singularem medicinam volueris conficere, vlceribus animæ tuæ accipe tibi inimici tui malitiam, quæ venenum est, & alias res bonas simul, scilicet, si esurierit, ministrare illi cibum; si siti laborat, potum dare; si fuerit nudus, vestibus illum operire: quæ quidem res si admixtæ fuerint cum veneno suæ malitiæ, mirabilem conficies theriacam, quæ infirmitatibus animæ medicamentum sit saluberrimum: nam ob hæc parcet tibi Dominus alia peccata, quibus coinquinatus es, & simul etiam infirmitati inimici tui medeberis: nam cum ipse inimicus bonitatem & patientiam tuam attenderit, pudore suffundetur, & in melius emendabitur. Nemo quippe adeò immanis est & barbarus, qui si videat te multa ei bona facere in retributionem suæ malitiæ: & quod ipso absente multa bona de illo prædicas & laudas, non confundatur & in saniorem mentem redeat. Attende obsecro per viscera misericordiæ Dei, quo pretio Christus animam inimici tui redemerit: nam si ipse sanguinem suum

pretiosissimum exhibuit, non multū, si tu fragmentum panis dederis, & si necessitate laborauerit, illi subuenias: quandoquidem non in hac re multum
3.Reg 16. laboris impendes. Ita sanctus rex Dauid, cùm Abisai vellet nequam illum Semei interficere, qui per syluam tendens lapides in Dauid iactabat & cōtumeliosis verbis illum afficiebat, nunquam permisit aliquid mali ei fieri, cùm facilè potuisset pœnas su-
Luc. 22. mere. Et Christus Malcho seruo pōtificis, qui simul veniebat cum Pharisæis & Scribis, vt eum in carcerem detruderet, auriculam curauit, eum Petrus illā scidisset. Et hoc idem in Matthæo de bonis operibus, quæ in inimicos conferre debemus, addidit:
Matt. 5. *Sicut pater vester cœlestis, qui solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos*, & plus super malos, quàm super bonos. Nam oriente sole terram calefacit, & ita terra vberes fructus producit, panem, vinum, flores, & fructus. Quis obsecro his copiosiùs fruitur, iustus-ne, an peccator? Vtique malus. Nam hic plures habet hæreditates, oliuas, vineas, & denique plures messes & maiorē portionem terræ sortiuntur infideles, quàm Christiani, quandoquidem ipsi possident Africam, Asiam maiorem & minorem, Ægyptum, Achaiam, Bythyniam, Syriam, Macedoniam, cum reliqua orientali
Sap. 2. terra. Vnde peccatores in libro Sapientię ad inuicē dixerunt: *Venite coronemus nos rosis, antequam marcescant? nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra: Perfruamur bonis*, &c. Et in psalmo dixit Da-
Psal. 72. uid: *Ipsi peccatores, abundantes in sæculo, obtinuerunt diuitias.* Ipsi enim sunt, qui plus eis gaudent, quæ sol & terra producunt, quàm reliqui iusti. Iam igitur vides, quomodo maiora bona terrena sæpè Dominus in hac vita conferat malis, quàm bonis: & maiora inimicis, quàm amicis. Nónne vides, quæ miracula & prodigia inimico Pharaoni miserit &
Exod. 5. & 3. ostenderit? Et dum plures inimicos mundo habebat, tunc Dominus eum visitauit & humanam carnem assumpsit. Sic Paulus Romanis ait: *Conclusit*
Rom. 11. *Deus omnia in incredulitate, vt omnium misereatur.* Tūc Deus mundum inuisit, quando plures habebat inimicos, & quando maior vastatio grassabatur. Sic tu, dum inimicus tuus magis indignus fuerit vt ei parcas, tunc illi debes indulgere & maiora bona illi facere: vt vel ita bonitas tua inter malitiam suam splendeat, velut lumē in tenebris. Cuius rei fi appositissimum exemplū videre cupias in quarto libro
4.Reg. 6. Regum id inuenies. Nā cùm latrones Syrię capere vellēt prophetam Elisæum, duxit illos propheta in mediā Samariam: eumque rex illos interficere vellet, non solùm id voluit propheta, sed potius splendidissimum conuiuium illis fecit: ex qua re ita confusi sunt latrones, vt dicat scriptura, quod *vltra non venerunt latrones Syriæ in terram Israël.* Attende obsecro quomodo cōfusi sunt bonis impensis operibus à sancto propheta. Potiùs inimicum tuum humiliabis, & iram ipsius franges bonis collatis operibus, quàm malis: dumque inimicus deterior fuerit & indignior bonis, tantò melior illi tu debes esse. Verùm quia inimicus teipsum corde persequitur odiēdo, opere persequendo, & ore maledicendo: è contrario debes illum ex toto corde diligere. Ideoque Dominus dixit: *Diligite inimicos vestros.* Secundò si te opere persequitur, tu ei bona impende: ideoque dixit: *Benefacite his, qui oderunt vos.* Et tandem si lingua sua tibi detraxerit, multa tu bona de illo prædica: sicut modò præcipit Dominus.

Benedicite maledicentibus vobis. Vult Dominus, vt Vers. 28. toto corde, ore, & opere, inimicum diligamus, ei retribuendo bona pro malis. Sic in Marco legimus, Marc. 6. quòd discipuli Christi laborabant remigādo: quia erat illis ventus contrarius. Vide obsecro, quomodo sancti infelici & contrario vento remigant. Ita tu, si in portum illius cœlestis patriæ peruenire cupis, contrarijs & aduersis calamitatibus ab inimicis illatis nauigare debes. Contrarium maledictionis est benedictio: & quod aduersatur odio, amor est: & malo repugnans, bonum est. Quocirca si inimicus tuus malus est, tu esto bonus: si te odit, eum ama: & si tibi maledixerit, bona de illo prædica. Quo aduersante vento beatissimus Paulus nauigabat, dicens: *Maledicimur, & benedicimus: persequutionem* 2.Cor. 4. *patimur, & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus.* Sic sanctissimus Ioseph, quem fratres vendiderant cùm descenderent in Ægyptum, cum fletu magno occurrit, & osculatus est eos, dicens: *Nolite timere.* Gen. 45. Sic Moyses, quem populus multoties contempserat, & lapidare voluerat, his non obstantibus pro eis ardenti amore ad Dominum orabat, dicens: *Dimitte peccatum populi huius, aut dele me de libro vita.* Sic Exod 32. Dauid pro Saule orabat, & bene de illo loquebatur, eiusque fortitudinem laudauit, & mortem illius lamentatus, dicebat: *Gladius Saul non est reuer-* 2.Reg 1. *sus inanis. Filia Hierusalem super Saul flete, qui induebat vos coccino*, &c. Sic beatissimus Christi martyr Stephanus vento contrario nauigans, pro crucifixoribus orabat, dicens: *Domine Iesu, ne statuas illis hoc* Act. 7. *peccatum.* Denique ipse Christus in nauicula crucis Luc. 23. vento contrario nauigans, inter Scyllam & Charibdim inimicorum & carnificum, pro eis ad patrem summis precibus exorauit, dicens: *pater, dimitte illis.* Sic omnes sancti in portum salutis nauigarunt, inimicos diligendo, orando pro eis, & bene illis faciendo.

Et orate pro calumniantibus vos. Orare debemus 90.
pro inimicis nostris exemplo Christi saluatoris nostri, & sponsæ suæ sacrosanctæ Ecclesiæ, quæ preces Oratio pro inimicis pro inimicis Iudæis fundit, hæreticis, & schismaticis in die parasceues. Moyses etiam proiecit se Deo gratissima. super faciem suam, orans pro calumniatoribus. Sic Num 17. sanctus propheta Samuel, cùm eijceretur à princi- 1 Reg. 12. patu dixit, *Absit vt cessem orare pro vobis.* Sic D. Paulus Rom 3. admonet dicens: *Benedicite & nolite maledicere.* Et Esaias loquutus de Christo, dixit: *Ipse peccata mul-* Esai. 53. *torum tulit; & pro transgressoribus orauit, vt non perirēt.* Etenim oratio pro inimicis facta plurimùm valet coram Deo. Vnde per Hieremiam: *Si steterint Moy* Ierem 15. *ses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Hos duos nominauit præ cæteris patribus & horum orationem sic exaltauit & magnificauit: quia hos duos tantùm pro inimicis orasse in veteri testamento legimus. Alter eorum lapidibus cæsus à Exod 17. populo pro lapidatoribus orauit: alter verò cùm Reg. 12. eijceretur à principatu, preces ad Dominum fudit. Quocirca, vt Hieremias nobis commendaret excellentiam orationis factam pro inimicis, vtque ostenderet Dominum meritissimo aduersus populum illum irasci, horum rationem tanquam maximi ponderis & valoris attulit.

Porrò qui calumniantur, peiores sunt persequu- 91.
toribus, quamuis vtrumque apud Matth. dixerit. Matth 5. Calumnia quippe non solùm falsa fingit; sed etiam Calūmnia peior persecutore & detentor. ea, quæ piè gesta sunt labefactat, & denigrat. Sāctus Ioseph nō solùm persequutus fuit à fratribus, sed & calum-

calumniam paſſus eſt à Domina ſua: quia inuitatus ad crimen, cùm fugiens in manibus Domi-
Geneſ 39. næ pallium reliquiſſet, falsò fuit accuſatus de
Pſal. 118. adulterio. Quocircà hæc contemplatus egregius vates, ad Dominum clamans dicebat: *Redime me à calumnijs hominum: vt cuſtodiam mandata tua.* Nam cum ipſe totius belli pondus ſuſcepiſſet, & in ſunda & lapide Getheum Goliath percuſſiſſet, cœpit calumniam pati à Saule rege, & ideo di-
1.Reg 18. cebat: *Redime me à calumnijs hominum, vt cuſtodiam mandata tua:* nam qui calumnia opprimitur, non facilè cuſtodire poteſt mandata Domini. Etenim neceſſe eſt plerumque triſtitiæ aut timori cedat, aut vel metu calumniæ dolore affligatur. Itaque non ſolùm vos perſequentes diligite, ſed etiam pro calumniantibus orate.

Vers.29. *Et qui te percuſſerit in vnam maxillam, præbe illi & alteram.* Quod quidem conſilium eſt, non præceptum. Ideoque nōn eſt opus, vt exteriori opere id adimpleas: ſed vt animum paratum habeas, vt ſi opus fuerit, id pro Chriſto ſuſtineas. Sic benigniſſimus Dominus ei, qui percuſſit in vnam maxillam, non præbuit alteram, ſed maxima chari-
Ioan.18. tate eum correxit. Sicque conſilium hoc adimplendum eſt, ita vt proximis magis prodeſſe videamur.

Chryſoſt. Hom 18. in Matt. tom.2. Obſerua autem, quod phrenetici dum medicis magis conuiciantur, tantò magis medici illis condolent, & maiorem compaſſionem ſuæ infirmitatis habent. Si autem aliquis medicus iraſceretur propter verba quæ phreneticus ei dicit, talis vtique inſanus iudicaretur. Sic tu conſiderare debes, quòd is qui teipſum percutit, phreneticus eſt, & omni prorſus mente deſtitutus, & paſſio infirmitatis vitij ſui facit eum delirare. Ideoque tu iraſci non debes, ſed compaſſionem ſuæ ægritudinis habere, illi medendo, impendens ei bona opera: paratuſque debes eſſe & præſenti animo, vt pro Chriſto percutiaris alapis & fuſti-
2.Cor.11. bus. Sic diuinus Paulus Corinthijs ſuis dicebat: *Libenter ſuffertis inſipientes: cùm ſitis, ipſi ſapientes.* Sapientes ſuſtinere debent ignaros, & cordati inſipientes, & ſani infirmos: nam medici prudentes phreneticos curant. Ideo addidit: *Suſtinetis enim ſi quis deuorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in faciem vos cædit.* Etenim per horum complementum homo cum Chriſto componitur, diabolus ab homine vincit: & plena pax inter homines obtinetur.

92\. Obſeruandum etiam hîc eſt, fuiſſe Phariſæo-
Quo animo cōtra aduerſarium in foro litigandum, rum commentum, licere omnibus vim vi repellere: quoniam à Moyſe dictum legerunt, *Oculum pro oculo, dentem pro dente.* Quod ſi verum eſſet, vt quiſque ſuam iniuriam vindicaret, quid opus eſſet iudicio? Manifeſtè itaque patet, hoc di-
Exod.21. ctum pertinere ad Magiſtratus, quibus Dominus gladium permiſit, & commiſit ad puniendum malos: illi autem dictum Domini deprauantes ſuis affectionibus id accommodarunt, quod de magiſtratibus peculiariter dictum erat. Etenim non cuiuſuis eſt, leges ferre, & vindictam ſumere. Itaque in eo quod hîc Chriſtus dicit de exhibitione alterius maxillæ; & quod ſubdit ſtatim de tunica, nihil aliud docere voluit, niſi vt Chriſtianus homo aliquo modo læſus non quærat vindictam, paratiorque ſit ad grauiora ferenda quàm ad vindictam ſumendam. Et vt breuiter omnia dicta complectar, tale cor Dominus in ſuis amicis poſtulat, quod ab omni impatientia & vindictæ cupiditate, & omni contentione ſit alienum. Nec tamen negauerim poſſe contingere vt iuxta Chriſti verba, etiam altera maxilla ſit exhibenda: nec dubitauerim, quin hoc ſemel à pijs hominibus factum ſit. Porrò, an Chriſtiano homini liceat aduerſus Chriſtianum iure agere, & coram iudice eum conuenire, modo non diſputamus. Poteſt ſuam iuſtitiam implorare, & ſanctum & pium eſt, velle, vt delicta puniantur, ne Deus ab alijs offendatur. Id autem quiuis homo facere debet, ne hoc faciat, vt vindictam ſumat, vtque paſſionem animi ſui ſequatur. Charitas enim in huiuſmodi negotijs conſulenda eſt: nihil autem refert, quòd iudicio aſſiſtas, ſiue non; ſed quo animo hoc ipſum facias, plurimum refert: quod idem ſentiendum eſt de hoc, quod modo ſequitur.

Et ab eo qui aufert tibi veſtimentum, etiam tunicam noli prohibere. Non intelligendum eſt, quòd tenemur illa dimittere, quandocumque aliquis à nobis illa auferre voluerit: quia iſta non eſſet perfectio charitatis, ſed potiùs anſa & occaſio ad malum proximi, vt quis accipiat res alienas, & efficiatur auarus & violentus. Sed intelligi debet hoc de animi præparatione, ſcilicèt quòd ſi alicui fuerint ablata aliqua eorum, quæ poſſidet, ideò ob hoc non commoueri debet in fraternum odium, ſed animum habere paratum ad perdendum hæc & alia multa, antequam proximorum charitas amittatur. Licitum tamen eſt, ſine contentione & ſcandalo ablata repetere. Vbi intelligere debes, quod hîc Chriſtus damnat lites, contentiones, ſcandala & damna, non iuſtitiam & iudicium. Et ſi non poteris repetere temporalia, ait etiam quòd tunicam des illi, qui veſtimentum tulit: quia melius eſt, rerum temporalium iacturam facere, quàm æternæ vitæ. Iudicia enim tribunalia, & magiſtratus non damnat Chriſtus; ſed inimicitias, odia, & contentiones, quæ propter res temporales oriri ſolent: ita vt ſæpè ſæpiùs inuicem conuicientur, pugnant, & occiduntur homines. Si ſine diuina offenſione rem tuam recuperare non potes: ſic animam tuam æſtimare debes; vt rapta non debes repetere; ſed quæ remanſerunt, dare ſi opus fuerit, ne tantus & tam magnus Dominus offendatur. De quibus contentionibus & iudicijs Corinthios Paulus arguebat dicens: *Iam quidem omnino delictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?*

93\. *Magiſtratus Chriſtus non damnat, ſed inimicitias, odia & contentiones.*

Chryſoſt. hom.18. in Matt. Fer humiliter.

1.Cor.6.

Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert, quæ tua ſunt, ne repetas. Eodem modo venit intelligen- *Vers 30.*
dum hoc, vt id quod ſuperiùs ſtatim retulimus, ſcilicet vt potius homo paratus ſit, damnum proprium pati, quàm vt ſcandalum puſillorum ſuſcitet, ſi id aliter ſedare non valeat. Melius enim eſt, vt quod auſertur non repetamus, & quod potiùs pereat, quàm quod aliquid fiat charitati contrarium. Præterea id quod ait, *omni petenti tribue*, intelligendum eſt de illo, qui iuſtè petit. Omni, inquam, qui iure petit tribuendum eſt: ſic eleemoſyna neceſſitatem habenti, eroganda eſt. *Aug.lib. 1.de ſerm. Domin. in monte cap.40.*

Iuſtè

Iuſtè namque pauper diuitem petit, quia indiget.

VERS.31. *Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter.* Quia proximos tenemur ex charitate diligere tanquam nos ipſos: ita nos facere tenemur eis, ſicut nobis ab ipſis fieri cupimus. Hoc quippe fraterna dilectio poſtulat, & lex naturalis dictat: cuius duo ſunt communia atque præcipua præcepta. Vnum negatiuum, quod habetur in Tobia, ſcilicet, *Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne alteri feceris.* Aliud eſt affirmatiuum, quod ponitur à Chriſto. Quæ quidem præcepta, leges ſunt naturales à Deo datæ, quibus homo dirigitur, vt actiones proprias operetur: & quia affirmatiuum eſt maioris perfectionis, decuit Chriſtum in Euangelica lege illud proponere, quæ lex maioris eſt perfectionis: & quantò perfectiùs quis hoc præceptum adimpleuerit, tantò perfectior erit. Adimplendum eſt tamen, loco & tempore opportuno: quia præcepta affirmatiua non obligant omni tempore, ſicut negatiua; ſed tantùm loco & tempore neceſſitatis. Nullus ab hac lege excuſatur, nullus ignorantiâ excuſabitur. Dauid enim ait: *Multi dicunt: quis oſtendet nobis bona?* reſpondet tamen ipſemet dicens: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Hæc lex naturalis fixa eſt cordibus noſtris, & æquè antiqua ac ipſe homo: qui verò eam non ſeruauerit, nullam excuſationem coram Domino habebit. *Quod tibi vis fieri, alteri facito.* Manifeſta obſecro: Quid in hac vita cupis? Certè aliorum amicitiam vis, ab alijs amari & honorari: at ſi videas te ab aliis decipi, aut odio haberi, doles: optaſque, vt in tuum amorem deueniant, & vt te colant, qui contra faciebant. Hoc autem, quod tu tibi optas, præcipit Deus, vt tecum fiat. Dices, rectè quidem conſultum eſt honori meo, ne, ſcilicet quis contra me inſurgat: & opto etiam, vt ego aduerſus aliquem leuarem caput, vt impunitus manerem. Impia & iniqua eſt hæc tua lex, nam Chriſtus hîc dicit, *Quod vultis, vt faciant vobis, idem vos alijs facite.* Nam ſi Chriſtus in Matthæo præcipit, vt gehenna puniatur, qui te deſpicit: gehennâ par eſt, vt puniaris, ſi alios deſpexeris. Si autem non vis, vt aliquid tibi rapiatur, ne tu fureris, &c. Nam vt vnus eſt omnibus Deus, ita omnibus eſt vna diuina lex. Mirabile quidem eſt, quomodo Ethnicus aut infidelis homo audita hac lege, illam non accipiat. Vtique pecudes & non homines cenſendi ſunt, qui tam regiam & nobilem legem non accipiunt. *Iuſtitia Domini recta* (inquit Dauid) *lætificantes corda: præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.*

Margin notes: Naturæ lex, quæ, & qualiter obſeruanda. — Tob.4. — Pſal.4. — Pſal.18.

94 Obſerua, non dixiſſe Chriſtum hîc, vt faciunt vobis homines, ſed *prout vultis vt faciant vobis homines.* Nam ſi diceret, vt faciunt vobis homines, *ſic facite illis*, intelligi poſſet, mala debere fieri malefactoribus, & odio inimicos proſequi: quod certè abſurdiſſimum eſt homini Chriſtiano, & ab eius religione prorſus alienum. Etiamſi modò multorum ſit prouerbium: Qui bene mecum fecerit, multa bona Deus illi impendat; malum autem mittat in eum, qui malum mihi fecerit. Multò aliter Chriſtus redemptor noſter docet, qui ait, *Diligite inimicos veſtros: & benefacite his qui oderunt vos.* Meritò ergo ait, *quod vultis, vt faciant vobis homines, ita facite illis.* Et quemadmodum tu velles, ne falſum aliquod teſtimonium tibi imputaretur, nec quod res tua tibi raperetur: idem ipſum Chriſtus inquit, vt cum proximo facias. ¶ Obſerua autem hoc non eſſe intelligendum de quocumque actu voluntatis noſtræ; ſed de voluntate rationali ſiue conſilij. Multi quippe cauſa ſunt ſcandali, & alios ad peccandum inducunt. Nec tu velle teneris, quod vt tu malus es cum próximo tuo, ille alter tecum ſit. Ideoque *vt vultis* voluntate bona & rationabili, & recta, *vt faciant vobis homines, ita facite illis.* Expende etiam, quod *homines* dixit; nam à Deo & Angelis multa volumus fieri nobis, quæ non poſſumus facere illis: redditur tamen viciſſitudo illis ſolo charitatis affectu.

Margin note: Matth.5.

VERS.32. *Et ſi diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia?* Hoc eſt, ſi tantum vos amantes diligitis & non alios: quod meritum inde vobis euenit? Nullum fanè.

Nam peccatores diligentes ſe, diligunt. Quia hoc naturale eſt, quamuis non ſemper: quia odiunt corripientes illos, quando puniuntur vel corriguntur: iuxta illud Sapientis: *Non amat peſtilens eum, qui ſe corripit.* Et Amos ait: *Odio habuerunt corripientem, & loquentem perfectè abominati ſunt.* Obſeruandum eſt, quòd Chriſtus in hoc loco dicit, *peccatores* diligere peccatores, non intelligitur ex charitate, qui amor infuſus eſt & ſpiritualis: nam qui tali charitate diligit inimicum, merebitur vitam æternam: Peccator tamen in mortali exiſtens peccato non poteſt mereri vitam æternam. Intelligendum eſt tamen, *peccatores diligentes ſe diligunt*, ſcilicet amore carnis naturali, & ſociali. Nam qui amicum diligit ex charitate, diligit etiam inimicum; quia charitas ſe ad omnes extendit: quia ſi inimicum non dilexerit, in peccato mortali eſt, & tunc nec amicum diligit ex charitate, quia charitate caret. Diligere autem amicum quia diligit nos, ex charitate, meritorium eſt vitæ æternæ: ſicut omnis actus ex charitate procedens. Signum autem, quo quis non diligit amicum ex charitate, eſt, quia inimicum non diligit. Ideo qui aliquem hominem odit, nullum veraciter diligit. Itaque qui ex charitate diligit amicum, etiam inimicum diligit: & ſi inimicum non diligit, neque amicum diligit ex charitate. Sed qui in charitate eſt, omnes verè diligit tam amicos quàm inimicos.

Margin notes: Prou.15. — Amos 5.

Denique dilectio inimici maioris mihi meriti videtur, quàm amici: quia ſi præmium eſſentiale reſpondet feruori dilectionis, feruentior eſt voluntas in dilectione inimici, nam tendit circa ea, ad quæ non inclinatur: & ideo requirit maiorem feruorem circa finem, id eſt, circa Deum. Quia ad hoc, vt quis diligat amicum decem gradibus feruoris, forte non oportet, vt diligat Deum duobus gradibus feruoris: ad hoc autem, vt diligat inimicum decem gradibus feruoris, oportet vt diligat Deum quadraginta gradibus feruoris: quia inimicum non diligit, niſi propter Deum: & ideò dilectio inimicorum non tantùm quia ex maiori conatu procedit voluntatis; ſed etiam quia ex feruentiori & maiori dilectione 95.

Margin note: Dilectio inimici opus maximæ perfectionis & meriti.

circa

circa finem oritur, magis meritoria eſt quàm dilectio amicorum. Nam ſi hîc duos appoſitos in menſa habetis cibos, alterum bene conditum, alterum verò malè: manifeſtum eſt, quod bene conditum teipſum inuitabit, vt ex illo manduces; alius verò non. Ita amicus tuus cibus tibi eſt bene conditus: nam quemadmodum hic cibus ad comedendum inuitat, ſic amicus vt eum ames; & quemadmodum amarus cibus & potio amara vt ſumatur & comedatur, maior conatus & vis requiritur; ita cum inimicus ſit cibus amarus & inſipidus, opus eſt maiori conatu, vt ipſum diligamus: & vbi eſt maior conatus ibi cæteris paribus eſt maius meritum. Beatiſſimus ille Stephanus, cùm à carnificibus lapidaretur, in Dominum ſe conuertit, dicens: *Ne ſtatuas illis hoc peccatum.* Et quando pro ſe rogauit, ſtans dixit: *Domine Ieſu accipe ſpiritum meum.* At quando pro inimicis ſuis exorauit genua flexit. *Poſitis autem genibus, clamauit: ne ſtatuas illis hoc peccatum.* Quo quidem facto cum genibus oraret flexis, oſtenditur agonia & feruentiſſimus conatus, quo pro inimicis orabat: nam genua flectere, nihil aliud eſt, quàm voluntatem inclinare ad orandum pro illis Dominum. Et vlteriùs dicitur, quod *clamabat voce magna*, vociferans: manifeſtum enim eſt, quod vt aliquis vociferetur, opus eſt maiorem habere in pectore conatum, quàm vt ſubmiſſius quis loquatur. Qua quidem re nobis ſignificauit, quod propter negotia ſua non opus erat voluntatem inclinare, nec magnum conatum adhibere: ſed ad orandum pro inimicis ſuis maiorem conatum addidit. Igitur vbi maiores adhibentur vires, ibi maius eſt meritum. Si igitur maiores & potentiores vires exerceantur in dilectione inimicorum, ibi erit maius meritum. Vnde dico, maiorem perfectionem eſſe inimicum diligere, quàm amicum, quia ex maiori charitate procedit. Nam maior ignis eſt, qui procul diſtantes comburit, quàm is, qui proximos & vicinos vrit: atque ita maior charitas eſt, quæ attingit inimicum tuum, qui longè à corde tuo diſtat; quàm ea, qua amicum qui proximior eſt, diligis. Et cùm obiectum charitatis ſit Deus, vbicumque operatur, eſt propter Deum. Cùm igitur amor inimici nihil aliud habeat quàm Deum, magis purus & perfectus eſt, quia plus humanas vires ſuperat. Perfectior adamas erit, qui vnam ferri libram è terra leuaret, quàm qui acum. Maximum pondus inimicus eſt, quod charitas leuat. Quod etiamſi ſimilitudine audire id gaudeas, audi. Nam quando multi cantores canunt, ſi inter eos aliquis ſit, qui optimam & ſuauem vocem habeat, eùm ſimul iſte cum alijs canat, non ita illa excellenti voce gaudes, ac ſi ipſe ſolus caneret. Vnde debes præcipere, ſi ſuauem vocem illius audire cupias, vt omnes alij taceant. Ita quando inimicum diligis, ſolus diuinus amor canit, quia ſolus Deus diligitur: at quando amicum amas, etiamſi propter Deum illum ames, tamen aliæ multæ cauſæ ſunt: & ideo tunc charitas non tam ſuauè ſonat, atque ita is amor, quo amicum diligis, non tam purus & ſpiritualis eſt, vt inimici, vbi ſolus diuinus amor canit. Quam quidem perfectionem amoris (vt cætera præclarè ſolet) volens explicare egregiè Paulus, dicit: *In hoc apparuit gratia Dei,* Rom. 5. *quod cùm inimici eſſemus, reconciliauit nos in Chriſto Ieſu.* At ſi diceres Chriſtum dixiſſe, *Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis,* reſpondeo, quod quando hoc dicebat, tantùm conferebat inter ſe opera collata amico, quorum maximum eſt, vitam pro amico exponere. Nam manifeſtiſſi- Ioan. 14. mum eſt, plus illum pro amico facere, qui vitam pro illo tribuit, quàm qui rem donat, aut aliquid aliud facit. Sed ſi hoc opus factum pro inimico accipiatis, nullum eſt dubium, quin maioris ſit meriti. In hac autem re nolo amplius filum orationis protendere, quia ſcholaſtici pro vtraque parte adducunt ſua argumenta, & id in ſcholis diſputant. Itaque eãdem materiam proſequitur Chriſtus: nam ſicut dixerat, *diligite inimicos veſtros,* addidit, *ſi diligitis eos qui vos diligunt:* Et ſicut dixerat, *Benefacite his, qui oderunt vos,* nunc etiam in conſequentiam ait:

Et ſi benefeceritis his, qui vobis benefaciunt, quæ Vers. 33. *vobis eſt gratia? ſiquidem & peccatores hoc faciunt.* Hoc etiam ſicut præcedentia verba intelligi debet: quia ſi benefactoribus bonum facias, non ipſum Deum intuens, ſed propter amorem mundanum, non eſt id apud Deum alicuius meriti.

Et ſi mutuum dederitis his, à quibus ſperatis re- Vers. 34. *cipere, quæ vobis eſt gratia? Nam peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia.* Si mutuum das non ex dilectione aut charitate, ſed propter propriam vtilitatem, vt aliquid vltra ſortem accipias, quam mercedem accipies? Etenim hoc idem peccatores faciunt, peccatoribus mutuum dantes; & vltra id quod dant nihil accipiunt, ſed tantùm æquale. Quantò potiùs vos, qui meliores eſtis, debetis mutuare, vt æquale recipiatis; ſed etiam mutuare, nullam habentes ſpem repetendi id quod mutuaſtis, ſi videatis proximum neceſſitatem habere? Si igitur peccatores contenti ſunt accipientes id, quod dederunt, nec aliquid vltra petunt; aliquid ampliùs vos debetis facere, vt eos ſuperetis.

Veruntamen diligite inimicos veſtros & benefa- Vers. 35. *cite eis.* Tanquam doctus & prudens Magiſter Chriſtus redemptor noſter iterum inimicorum amorem commendat. Vt magiſter, qui lectionem vtilem & neceſſariam legit, ne memoria diſcipulis excidat, iterum eam repetit. In quo quidem apertè conſpicies, quàm neceſſarium eſt, inimicum diligere, ſi in ſalutis portum appellere cupis: quandoquidem Dominus non ſemel, ſed iterum atque iterum, vt inimicos diligas, commendat: & tanquam vtiliſſimam doctrinam iterum eam repetit. Certos igitur vos facio, quòd non fœnerabitis, nec malum facietis vobis mala facientibus, ſi inimicos dilexeritis. Bonum omnibus impendetis, ſi omnes amore fueritis proſequuti. Nam ſi amor in cordibus veſtris habita-

bitauerit, ipſe vos docebit, quid facere debeatis. Ideo dixit : *Veruntamen*, ac ſi diceret, Hoc ſeruetur exactè, hoc indubitatè fiat, vt amor ſit proximi talis & tantus, vt etiam ad ipſos inimicos extendatur. De hac dilectione, & de operibus inimicis impendendis iam diximus. Ideo nunc ad alia, gradum properemus. Igitur ignis abſcondi non poteſt : & amor, ſi verus ſit, ipſis operibus oſtendi debet.

Atque ita ſi amore ardes, fieri nequit, vt proximo non ſubuenias, ſi illum videris in neceſſitate conſtitutum ? Si igitur amor præcipit, vt indigenti proximo ex ſubſtantia tua tribuas : qui fieri poterit, vt ſuam rapias? Vnde Chriſtus, poſtquam proximorum dilectionem commendauit, & charitatem, quam erga illos exercere debemus : præcipit, ne ſua rapiamus; ſed quod illi mutuemus, nec aliquid vltra mutuum repetamus. Et ideo ſubdidit :

96. *Et mutuum date, nihil inde ſperantes.* Si proximum diligis, bonum illi facito, mutuum dando : & ne malum facias, vltra id quod dediſti, accipiendo. In quibus verbis aliquid eſt conſilij, & aliquid præcepti. Conſilium enim eſt, vt des mutuum : nam extra caſum neceſſitatis extremæ non teneris tua dare proximo. Verùm ſi iam mutuum dediſti, præ-

De vſura. ceptum Domini eſt, vt nihil vltra id quod dediſti, accipias. Maxima quippe iniquitas eſt, accipere vſuram propter id quod mutuaſti.

Vſura quare peccatũ. *Primò*, quia vſurarius vendit tempus, quod Dominus tam diuitibus, quàm pauperibus voluit eſſe commune, ſine vlla perſonarum acceptione. Non enim poteſt eſſe niſi vnicum tempus ſimul & ſemel : & quia vſurarius vendit pauperi tempus, quod omnibus eſt commune, meritò temporis indigentiâ punitur vſurarius,

Pſal. 54. vt inquit Dauid : *Viri impij non dimidiabunt dies ſuos.* Et licet iſte diu viuat, curis ſæculi in morte occupatus, temporis indigentiâ punitur, non

Eccli. 29 habens locum pœnitentiæ. De eo namque Eccleſiaſticus dicit : *In tempore redditionis poſtulabit tempus.*

Vide Baſil. cuius ſentent. citat D. T. in cat. in cap 6. Luc. *Secundò*, cùm commodare ſit, pecuniam ad eius commodum dare, vult impius pauperi pecuniam dare, & commodum apud ſe retinere : quod quidem omni rationi prorſus aduerſatur. Præterea vſurarius vult, vt ea pariant, quæ nunquam pepererunt, & vt ea generent, quæ nunquam generarunt : nam vult, vt nummi ſui ſingulis menſibus alios nummos pariant, quod quidem contra naturam eſt.

Obſerua autem quòd vſura idem eſt, quòd morſus, nam in Hebraica lingua verbum נשך *naſach* à quo, *neſech*, id eſt, *vſura*, ſi-

Num. 21. gnificat *mordere*, vt patet in libro Numero-

Vſura morſus dicitur. rum, vbi dicitur : *Si naſach*, id eſt, *ſi morderat ſerpens virum.* Dicitur autem vſura *morſus*, eò quòd mordeat eum, qui mutuò petit ad vſuram. Vſurarius quippe non tantum quod ſuum eſt, recuperat ; ſed etiam mordet in proprijs bonis eum, cui mutuò tradit ad vſuram, vltra ſortem accipiendo. Sicut enim canis aut ſerpens, aut quodcumque animal mordens trahit ſecum id, quod mordet ſeu morſum : ita pecunia tradita ad vſuram, trahit ſecum aliam partem minorem, velut morſum ſuum ex aliena ſubſtantia. Quocirca Dominus hanc iniuriam, velut ſibi illatam grauiſſimè, repetet. Vnde in Exodo dicit : *Si mutuauerìs pecuniam tuam populo meo pauperi.* Non dicit tuo, Exod. 22. ſed *meo*, vt ſcias vſuram non à paupere, ſed à Deo exigi debere. Quemadmodum enim ab Simile. aſpide percuſſus, dulcedine & ſuauitate delinitus à ſomno capitur ; & in illa ſoporis ſuauitate quieſcit, donec animam exhalat, quoniam venenum latens per omnia membra diffunditur : ſic qui ad vſuras accipit, pecuniâ oblectatur; ſed vſuræ venenum, per omnes membrorum facultates diſcurrit, totumque hominem captiuum ære alieno reddit : & qui anteà liber erat, vt ſe in libertatem aſſerat, diu noctuque laborat. Vſura iniuria maxima in Deum. Conſidera igitur ô homo tu, qui Chriſtianus es, qua munificentia Dominus bona tibi omnia largitus eſt. Quid obſecro ipſe à te petit pro vſu ſolis & lunæ ? Quid pro ſtellarum ſplendore & miniſterio ? Quid denique pro cunctis bonis, quæ tibi natura donauit. Pudeat ergo te ab eo vſuram expectare, qui tibi cuncta gratis & ſine vſura largitur. Eum hominem Sanctus Dauid dicit ſtare in monte Domini & in loco ſancto eius, *qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram.* Pſal. 14.

Et Domini etiam præceptum eſt : *Non fœnerabis fratri tuo pecuniam ad vſuram, neque fruges*, &c. Idem habetur in Leuitico. Et in Deut. 23. Ezechiele etiam legimus : *Vſuram & ſuperabundantiam non acceperit.* Et in Deuteronomio Leuit. 25. Ezech. 18. Deut. 23. Dominus ait : *Non fœnerabis fratri tuo ad vſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem ; ſed alieno :* Dixit *alieno*, quia terra promiſſionis erat Iudæorum : nam Dens dedit illam Abrahæ, quam multi ex gentilibus ſub tyrannide poſſidebant, vt erant Ieburæi, Philiſthæi & reliqui. Et quia iſti Gentiles contra fas & iua terram Iudæorum poſſidedant, ipſi verò Iudæi illam armis expugnare non valebant, cum innumera Gentilium eſſet multitudo, eaque potentiſſima: Quocirca Dominus præcepit Iudæis, vt ad vſuras pecunias darent Gentilibus illis, vt vel ſic recuperarent quod iuſtitia & iure ſuum erat.

Vt modò licitum eſt, aliquem ſeipſum in rem alienam intromittere, accipiendo id quod ipſi debetur, ſi qui ei debet potens eſt, & iuſtitiam aduerſus illum non valet obtinere : ſi modò ſine ſcandalo fiat. At quòd Iudæi faciebant, cùm extra terram promiſſionis erant, exteris gentibus fœnerantes, id vtique peccatum erat. Et quod modo Chriſtiani faciunt fœnerantes, vtique peccant. Nam id quod Dominus inquit, *Dabis alieno*, intelligendum eſt de his, qui terram promiſſionis incolebant : quia hoc non erat alienum rapere, ſed quod ſuum erat redimere. Quòd ſi aliàs ad vſuras dabant, grauiter peccabant. Et ſic intelligitur illud, *alieno*. Et quemadmodum Exod. 22. Iudæi

Iudæ: optimo iure Ægyptios expoliauerunt, & eorum ſupellectilia rapuerunt, cùm exterum ab Ægypto, quia cùm illis tanquam mancipia ſeruiuiſſent, nullam mercedem acceperunt. hoc etiam modo fœnerare poterant Palæſtinis, qui contra omne ius terram ſuam vſurpauerant, quam illis Dominus dederat: quæ ſua erant ita recuperantes. Et in huc caſu fœnerare licebat, & non in alio.

97. Aduerte etiam, quod hoc quod Chriſtus hîc dicit, & omnes iſtæ authoritates veteris teſtamenti intelligendæ ſunt, ſi res, quæ accipitur ex mutuo, ſit pretio æſtimabilis. Nam ſi das mutuo, vt amicitiam alicuius tibi concilies, non es vſurarius. Eodẽ etiam modo vſura non eſt, ſi mutuas, vt bona tua ab alio detenta redimas, & recuperes: & etiam vt à vexatione te liberes: quia hîc nullum ex mutuo lucrum acquiritur, ſed ſola vitatio proprij damni. Ex iis etiam, quæ pretio æſtimantur ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis poteris aliquid accipere ad arbitrium boni viri, aduertens ad id, quod lucrari poſſes qui mercator es; & cum mutuaueris, aliquid amiſiſti. Id ex lucro auferens, quod propter laborem acquirere deberes. Aliàs dare ad vſuram, peccatum eſt & lege diuina prohibitum, & natura ſua iniuſtum eſt. quia id venditur, quod proprium eſt, quod contrariatur iuſtitiæ. In qua re id aduertendum eſt, quod quædam ſunt res, quarum vſus eſt earum cõſumptio, & non habent vſum diſtinctum à conſumptione; ſicut vinum, triticum, & aliæ rès ſimiles. quæ vſu conſumuntur: quarum rerum cui conceditur vſus, conceditur etiam res quantum ad ſuam ſubſtantiam: propter quod in talibus per mutuum transfertur dominium. Aliæ autem res ſunt, quarum vſus non eſt dominium, quia diſtinguitur vnum ab alio: ſicut equus, domus, & ſimilia. De his poteſt quis accipere pretium vſus, ſicut patet in conductione & locatione domus; non autem de aliis: quia proprius vſus pecuniæ eſt conſumptio eius: ideoque illicitum eſt pro vſu pecuniæ cõmodatæ accipere pretium. Vnde maximè obſeruandum eſt in hac materia rerum mutuatarum apud quem remanet dominium rei, quæ mutuatur. Nam ſi dominium manet apud eum, qui mutuat, & non apud eum, qui accipit: ſi id quod mutuatũ fuit, caſu fortuito amittitur, illi amittitur qui mutuauit: quia res, quæ perditur, Domino perditur. Quæ regula memoriâ non debet excidere. Exempli gratia, Accipit quis mutuatum ab aliquo equum, & ſimul centum aureos vt aliquod iter faciat: at verò in itinere contigit, vt latrones furati fuerint equum & ſimul nummos ſine huius cauſa. Hic talis tenetur ei, à quo accepit centum aureos reſtituere, non autem equum: quia iactura facta fuit ſine hominis culpa: & res quæ perditur, Domino perditur: & dominium equi apud eum manſit, qui equum mutuauit, & non Dominium pecuniæ. Etiamſi aliquando cõtingit mutuare pecuniam, ita vt qui mutuat dominium apud ſe reſeruet, vt in contractibus ſocietatis: in quibus qui pecuniâ agit, non aliud habet, quàm vſum eius. In quo caſu, ſi pecunia, quæ ſubſtantia eſt commercij, amittitur, Domino amittitur qui eam mutuauit: & hac eadem ratione partem poterit obtinere lucri ſuæ pecuniæ. At qui mutuat; & pecuniam ſuam in commercium apponit, vult vt pecunia ſua incolumis maneat, & quòd ei ſoluatur etiamſi amittatur, ac ſi lucrum inde acquireretur, vſura eſſet. Sed ſi lucro vel iacturæ talis pecunia

Quomodo in mutuo committatur vſura, & quomodo non.

daretur, licitum eſſet. Hæc materia nimis prolixa eſt, de qua multi multos & magnos codices ſcripſerunt, de vſuris, de cambijs, de depoſitis, quam modo rem ſi ex profeſſo agere vellemus, eſſet in infinitum abire, & à propoſito digredi. Sed vtinam Domino Deo placeat, vt in regum & principum corda inſpiret, vt à regnis ſuis hoc peſtiferum venenum exterminent: vt ſunt tot tantæque vſuræ, tot latrocinia & furta. Ob quæ maximè mirari ſoleo, quomodo Deus vniuerſum mundum non ſubuertat, & fulgura & radios mittat, ne horum hominum tanta prauitas & nequitia pios & ſanctos Chriſtianos offendat.

Et erit merces veſtra multa. Bene quidem, inquit, *multa*, quandoquidem diuus Paulus inquit, quod *nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit, quæ præparauit Dominus diligentibus ſe.* Dabit æternos illos & cæleſtes theſauros eis, qui in hac vita diuitiàs congregare noluerunt: quippè mutuarunt, *nullum lucrum inde ſperantes*, & pauperibus eleemoſynam porrexerunt. Verùm hæc verba non tantùm ad immediatè dicta de mutuo referenda ſunt, ſed ad cætera, quæ de dilectione, & bonis operibus proximorum agunt: nam modò ad eos, qui inimicos diligunt loquitur, dicens: 98.

1. Cor. 2.

Et eritis filij altiſsimi. Per adoptionis ſcilicet gratiam, & dilectionis conformitatem; quia Deus inimicis ſuis multa largitur: quod quidem non facit propter retributionem, ſed ex propria bonitate & charitate; & denique propter ſeipſum, cùm ipſe ſit omne bonum, & vltimus finis noſter. Sicut hîc vt ſuaderet dilectionem dixit, quòd erimus filij Dei: ſic & olim propter eandem rationem dixit: *Filij eſtote Domini Dei veſtri.* Non vos occidetis, &c. Ex amore & pace, quæ ad inuicem inter nos fuerit, cognoſcetur cuius filij ſimus: an dæmonis, qui ſeminarium eſt totius diſcordiæ, & odij: an Chriſti, qui pacem fecit, & vtraque vnum. O excellentiſſimam & occultam dignitatem hominis, qui inimicum ſuum diligit! Non dicit nos futuros eſſe ſeruos Dei, aut amicos, aut aliud ſimile, ſed futuros eſſe *filios Dei*. Sicut in Matthæo etiam dixit: *Diligite inimicos veſtros, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cælis eſt.* Dicit itaque quòd erunt filij propter vrbanitatem & nutritionem, quâ nutriti ſunt in hac vita qui inimicos ſuos diligunt. Hæc eſt differentia inter filium paſtoris: nam paſtoris filius protinus vt adultus eſt, mittitur vt oues & ſues paſcat, & ſine doctrina & eruditione nutritur: nec magiſtrum habet, qui illum vrbanitatem docet. At filio regis de pædagogò ſtatim prouidetur, qui illum doceat, moneat, & ſanctis moribus inſtruat: quique eum corrigat ſi in aliquo deliquerit. Quid aliud obſecro inimicum eſſe exiſtimas, niſi quendam pædagogum, qui tui curam habet? Nam quemadmodum pædagogus puerum caſtigat & corrigit: ita tu ſi inimicum renuis, neque monitorem vis, qui te inſtruat, doceat, & dirigat. Vnde nec filius vis eſſe regis gloriæ, ſed paſtoris, vt quod libuerit facias, ſiue ad paſcendum porcos, ſiue ad cuſtodiendas oues. Debes igitur pædagogum tibi eligere, ſi hunc titulum tibi vis, ſcilicet, *filius eſſe Dei*. Reſpondeas obſecro ad interrogata. Viſne in gloriam aſcendere, necne? Vtique reſpondebis, in illam conſcendere cupio. Si igitur in cœlum ire deſideras, & beatus eſſe cupis, audi Apoſtolum dicentem: *Quòd ſi filij, & heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Chriſti.* Si hæres eſſe vis,

Diligentes inimicos ſuos filij Dei efficiuntur.

Deut. 14.

Epheſ. 2.

Matth. 5.

Galat. 4.

vis, & filius debes eſſe: nam in domo patris, filij hæredes ſunt; qui autem per gratiam & adoptionem non fuerit filius Dei, non ingredietur in cæleſte regnum. Si igitur filius Dei eſſe vis, opus eſt vt pædagogum habeas, qui te reprehendat, moneat, quique nunquam oculos à te auertat: & vt tuæ vitæ caueat, & eis, quæ dicis. Reges namque & principes pinguem mercedem pædagogis retribuunt, vt ſolertem curam ſuorum filiorum habeant: tibi verò vicinum tuum pædagogum Dominus tribuit, nec illi aliquam mercedem tribuis propter curam, quam de te habet. Qui etiamſi nihil illi condones ob beneficiũ in te collatum: ſaltem gratus illi eſto, & illum ama. Summum honorem homines iudicant, in domo regia eſſe vel ſecretarium, vel cubicularium, aut quoduis aliud habere officium. O quantò maior eſt rex gloriæ, quàm terrenus rex: & quãtò maior dignitas eſt, filium eſſe quàm ſeruum. Merces quidem magna & copioſa eſt, vt Dominus ſuos filios nos efficiat, & perinde hæredes gloriæ.

99. Filiorum eſt parentes imitari, & referre.

Prætereà filij ſolent parentes ſuos referre vel in loquela vel in facie vel oculis: & plerumque contingere ſolet, vt inter eos aliqua ſimilitudo ſit. Ob hanc igitur rationem Chriſtus dicit, quòd ſi filij ſumus, vt ei aſſimilemur in benignitate, miſericordia, & amore proximorum. Ideò ſtatim poſt hæc de ſimilitudine, quam cum parente noſtro habere debemus, agit dicens: *Quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos.* Si enim ipſe altiſſimus pater benignus eſt ſuper ingratos & malos, ita vos eſſe debetis ſuper inimicos & peccatores, benefaciendo ingratis, & impijs: Deus quippè ingratis & ſceleratis hominibus bona naturæ & fortunæ copioſè largitur. Ideò per Matthæum dicit, quòd *ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos*, & quòd *pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* In hoc enim imitari debemus Dei miſericordiam, qui ingratis bona multa impartitur: Deus enim nemini eſt debitor. Sic namque Eſaias affirmat, & beatus Paulus ad Romanos ſcribens: *Quis cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi & retribuetur ei?* Ex propria voluntate & liberalitate ſua confert hominibus, quibus nihil debet, multa & innumerabilia beneficia tam naturæ quàm gratiæ. Nam qui mali ſunt, non ſunt digni gratia, antequã illam Dominus impartiatur eis: cùm nemo dignus ſit primâ gratiâ, quia nulli mereri contingit niſi per gratiam, & etiam poſt datam gratiam non ſolùm non merentur, ſed demerentur, quia per gratiam non operantur & perdunt eam, illam contemnendo, quæ maxima ingratitudo eſt; quæ ex diametro pugnat cum beneficio, reddens ipſum hominem indignum vlteriori beneficio. Iam credo videris, quàm liberalis eſt Dominus cum malis, quamque benignus cum ingratis. Quod quidem tu ſi patrem tuum referre vis, facere teneris. Aſpice obſecro faciem illam benignam, plenam gratiarum, quæ peccatoribus ſemper indulgentiſſima eſt: & quo amore Magdalenam ſuſcepit, Zachæum, & latronem in cruce, & alios multos, quoſlibet ſub ſilentio præterire. Debes etiã illum loquela referre, vt filij parentes, & vide quod eloquium ſuum dulciſſimum eſt, vt fuit illud, quo alloquutus fuit infirmum peccatorem: *Fili remittuntur tibi peccata tua.* Et quod dulcius eſſe potuit verbum, quàm illud ad latronem dictum, *hodie mecum eris in paradiſo*? Similis etiam illi eſſe debes in inceſſu, & quibus vijs ipſe incedat: & attende, quomodo obuiam exijt filio prodigo, qui omnem paternam ſubſtantiam deglutierat in voluptatibus & libidine. Hunc parentem imitari debes, quia eius imitatio filium ſuum teipſum efficiet. Ita Daniel dixit vni ex illis ſenibus, qui Suſannam accuſabant: *Semen Canaan, & non Iuda*: quia etiamſi Iudæus eſſet, crudelitatem & ſæuitiam Cananæorum exercebat. Et Chriſtus Phariſæis dixit, *Vos ex patre diabolo eſtis*, quia opera diaboli faciebant. Sed patrem cæleſtem, qui bonus eſt ſuper ingratos & malos, imitari debes, & ei ſimilis eſſe: vt ſis filius eius in benignitate & clementia, miſericordia & manſuetudine: quod etiam his, quæ ſequuntur ſuadet.

[Margin: Eſaia 40. Rom. 11. Luca 7. Luca 19. Luca 23. Matth. 9. Luca 15. Dan. 13. Ioan 8.]

Eſtote ergo miſericordes, ſicut & pater veſter cæleſtis miſericors eſt. Non vult, vt eum potentia referamus, quia ob hanc cauſam à cæleſtibus ſedibus cecidit Lucifer: nam dixit in corde ſuo: *Aſcendam in cælum & ſimilis ero altiſſimo.* Nec vult, vt ſimiles ei ſimus in ſapientia, vt voluit Eua, cui ſerpens dixit, *Eritis ſicut Dij, ſcientes bonum & malum*: vnde cum deluderetur à dæmone, in miſeram ſortem deuenit: Nec vult Dominus, vt miraculis eum imitemur, nec in creatione, nec in gubernatione mundi. In quo igitur? Vtique in miſericordiâ. Hac quippe placuerunt ei Abraham, Loth, Dauid, & multi ſancti Patriarchæ & Prophetæ. Hanc Dominus (vt inquit ſcriptura) potiùs vult, *quàm ſacrificium*, & hac etiam nunc dicit ſimiles nos ei futuros, ſicut parentibus. Aliquis namque alicui ſimilis dicitur eſſe, non pedibus nec manibus; ſed facie, quæ certior pars hominis eſt. Ita quod in Deo magis altum & profundum eſt erga nos, eſt ſua miſericordia: iuxta illud Iacobi: *Miſericordia eius ſuper omnia opera eius.* Et etiam dicit: *Miſericordia eius, ſuperexaltat iudicium.*

[Margin: Vers. 36. Debemus Deo ſimiles fieri in miſericordiâ. Apoc. 12. Eſaia 14. Geneſ. 3. Oſea 6. Iacob. 2.]

100. Obſerua autem, vt ſanè intelligas nihil in Deo eſſe maius aut minus. Deus enim cum ſit infinitus & ſummè ſimpliciſſimus, quidquid habet, oportet vt ſit infinitum, ſicut ipſe: nam ſi aliquid contineret in ſe quod infinitum non eſſet, illud ideo in Deo non eſſet, ſed longè ab eo diuerſum. Et ſi aliquid in Deo eſſet, quod Deus non eſſet, Deus ſummè ſimplex nõ eſſet. Cùm igitur ſummè ſimplex Deus ſit, perinde erit, vt quidquid in eo fuerit, Deus etiam ſit: & per conſequens eadem menſura, qua ipſe Deus, menſurandum erit. Deus autem infinitus eſt, omne ergo quod in Deo eſt, infinitum erit. Infinita ergo eſt illius miſericordia, infinita illius iuſtitia, infinitæ denique ſunt omnes reliquæ virtutes, quas ſacra illi tribuit ſcriptura. Verùm etſi illius miſericordia & iuſtitia ad illum relatæ, infinitæ dicantur & ſint; ad opera tamen relatæ, talem ſuſcipiunt magnitudinis rationem, quale opus ipſum à miſericordia vel iuſtitia procedens eſt. Quando ergo Deus ſæpè multa peccata dimittit, dicitur nimis miſericors, ſed quando parum punit dicitur parua eius iuſtitia. Ideoque maior dicitur miſericordia quàm iuſtitia, cum ambæ infinitæ ſint: quia vtitur ad extra ipſis operibus magis miſericordia parcendo & condonando quàm puniendo. Videmus enim quòd quotidie ſumma patientia tot ſceleratos & flagitioſos peccatores ſuffert, tot idololatras, tot homicidas, & pauci iſtorũ puniuntur: quando verò punit, non obliuiſcitur ſuæ infinitæ miſericordiæ: *Miſericordia Domini*, inquit Dauid, *plena eſt terra*: quia in hoc mundo multos

[Margin: Pſal. 58. Pſal. 32.]

tolerat

tolerat peccatores. Et etiam sua diuina misericordia in cœlo est, iuxta quod idem egregius Psaltes *Psal. 35.* alio in loco ait, *Domine in cælo misericordia tua.* Quia sicut prædestinationis non est danda causa, sed ex sua bonitate & misericordia ab initio prædestinauit electos, & gratiam primam sine illorum præcedentibus meritis Deus illis dedit, vt mererentur beatitudinem: idcò cœlum etiam plenum est sua misericordia, sicut terra. In inferno etiam vrget eius misericordia, quia damnatos punit citrà con- *Tob. 3.* dignum: & vt Tobias, & Abacuc dicunt, *cùm ira-* *Abac. 3.* *scitur, sua misericordia recordatur.*

Misericordiæ excellentia. Itaque dum misericordia eius, tanquam Dei facies, sit super omnia opera eius, & nobiscum exerceat illam? quia qui assimilatur alicui in facie, similem dicimus, vult Dominus, vt misericordes simus, vt ei assimilemur. Vbi contemplari debes excellentiam misericordiæ, quæ homines similes Deo facit, & in illa re similes, quæ gloriosior & diuinior in ipso est. Nam certū est, quòd maior perfectio, quæ reperiri potest in creatura, est similem esse Deo: & quantò magis huius similitudinis obtinuerit, tantò perfectior erit. Certum est etiam, quòd vnum ex his, quæ præcipuè conueniunt Deo, est sua misericordia, vt ipsa Sacrosancta Ecclesia significat in oratione illa quæ incipit; *Deus cui proprium est misereri semper & parcere.* Hoc dicit proprium esse Deo: nam quemadmodum conuenit creaturæ, egenam esse & pauperem, & perinde ipsi cōpetit, accipere & non dare: ita cùm Deus infinitè sit diues & potens, ipsi soli per excellentiam conuenit dare, & nunquam recipere. Vnde ipsi soli proprium est misereri & parcere. ¶ Et non solùm hoc Deo proprium est, sed modo nostro intelligēdi, inter perfectiones quæ respectum habent ad creaturas, quod magis diuinum est in ipso & magis gloriosum, est misericordia: & propter quam ipse desiderat potiùs cognosci, & laudari. Et in visione illa magnifica, in qua Moyses vidit gloriam Domini transire (vbi creditur vidisse propriam Dei essentiam & pulchritudinem, in qua etiam multas & admirabiles perfectiones credendum est vidisse) hæc misericordia diuina fuit, quam ipse Moyses magnis vocibus exclama- *Exod. 24.* uit, dicens: *Dominator Domine Deus, misericors, & patiens, & multæ miserationis.* Hæ fuerunt voces & testimonia quæ sanctus Propheta protulit de Deo post illam diuinam & gloriosam visionem: quæ omnia laudes, & encomia fuerunt suæ diuinæ misericordiæ. Si igitur Deus de hac virtute tantum gloriatur, cumque tam grandis gloriæ sit hominem Deo assimilari: excellentissimam iudicare debemus hanc virtutem, quando hominem simillimum Deo efficit. Vt igitur grandi honore Deus nos afficiat, vtque in hanc tantam dignitatem nos constituat, vult vt benigni & misericordes simus. Et ad hoc faciendum nos magnifico præmio inuitat, vt misericordes simus.

101. *Misericordia nos Deo similes facit & amabiles.* Si igitur tu similis Deo fueris, aliquæ excellentiæ te subsequentur. Prima est: quia si omne animal diligit sibi simile, si misericors similis est Deo, manifestum est, quod à Domino magis diligetur. Nam cùm Dominus infinitè misericors sit, omnes eos diligere debet, quos inuenerit misericordiâ indutos, tanquam legitimos filios, qui ei assimilantur. Quid obsecro in mundo esse potest tanta æstimatione dignum? Si tanti æstimentur homines, cùm regum & principum familiares & amici sunt: quo pretio æstimari debet ea virtus, quæ nos Deo coniungit, & illi similes facit?

Deinde aliam excellentiam nobis comparamus, 102. scilicet, vt omnes misericordes ad misericordiam *Misericordia nos facit hæredes misericordiæ diuinæ.* diuinam ius habeant. quia cum proximis suis vsi sunt misericordiâ. Eam namque sententiam Dominus tulit, *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et sanctus Tobias, *Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere. Ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domi-* *Matth. 5.* *ni.* Et in Ecclesiastico etiam habetur: *Esto misericors* *Tobiæ 4.* *pupillis vt pater, & pro viro matri illorum: & eris tu* *Eccles. 4.* *velut filius altissimi obediens: & miserebitur tui magis quàm mater.* Et in Prouerbijs etiam dicitur, *Anima* *Prou. 11.* *quæ benefacit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.* Etenim seruus ille malus (vt in parabola illa Euangelica dicitur) non in Deo inuenit misericordiam, imò asperè & durè punitus fuit: quia *Matt. 18.* *iudicium fiet sine misericordia ei, qui non fecerit miseri-* *Iacob. 2.* *cordiam.* Econtra verò vir misericors consequetur misericordiam. Si igitur vis, vt Deus tui misereatur, misericors esto. Visne, Dominus rationem tuæ vitæ exigat iustitia, an misericordia? Sanctus ille Dauid, cùm adeò integer esset scelerisque purus, Dominum orabat dicens: *Non intres in iudicium cum ser-* *Psal. 142.* *uo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* Tu autem sarcinâ peccatorum oppressus, negotia tua agere vis cum Deo ipsa iustitia? Tunc scias oportet, te velle, vt Dominus rigore iustitiæ tecum agat, quando non fueris cum proximo misericordiâ vsus. Præsentaneum tibi remedium erit, ad sacram anchoram misericordiæ confugere, si in portum salutis vis appellere, vt prudenter & sapienter sanctissimus Dauid faciebat, qui diuinam misericordiam implorans, dicebat: *Mise-* *Psal. 50.* *rere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.* At sanctus hic rex misericordiam impetrauit, quia ipse cum proximis vsus fuerat misericordiâ: nam cum potuisset inimicum suum *1. Reg. 24.* Saulem interficere, misericordiæ locum dedit, illi parcens. Vnde & meritò Propheta sanctus Esaias *Esaiæ 55.* de eo canit, *Misericordias David fideles.* Si igitur *mise-* *Iacob. 2.* *ricordia* eius *superexaltat iudicium*: & ex vna aula iudicij potest quis in aliam superiorem aulam appellare: ita etiam tu ex diuina iustitia ad diuinam misericordiam appella, & hanc tuorum flagitiorum remedium debes accipere. At si cupis misericordiam in Deo inuenire, opus est, vt pauperes & inopes in te etiam pietatem & benignitatem inueniant; nam si contra feceris, nec tu in Deo hanc misericordiam reperies. Quòd si mihi non credis, Sapientis dictis acquiesce, qui dicit, *Qui obturat au-* *Prou. 21.* *res suas ad clamorem pauperis: ipse clamabit, & non exaudietur.* At cum misericordè promptus est Dominus, vt misericordia sua vtatur: adeò vt captiuum se asserat Dominus eius, quia misericors est, vt duobus scripturæ sacræ locis optimè comprobari potest. Alter locus isque egregius in Prouerb habetur, vbi dicitur, *Fæneratur Domino, qui miseretur pauperis.* *Prou. 19.* Alter verò ipsius etiam Salomonis est dicentis, *Qui* *Prou. 22.* *accipit mutuum, seruus est fænerantis.* Vnde sequitur captiuum Dominū manere eius, qui cum paupere misericordia vtitur, quia iste talis pecunias fœnerauit Domino. Quid igitur obsecro maiori pretio erit æstimādum (si ita loqui fas est) quam Deum captiuum habere, & quasi quibusdam pietatis & miseri-

cordiæ compedibus ipſum deuinctum habere? Et quid deſiderabilius in hac vita eſſe poteſt, quàm claues viſcerum pietatis Domini in manibus habere, vt nobiſcum ſua benignitate vtatur?

Verſ.37. *Nolite iudicare, & non iudicabimini.* Cùm iam miſericordiam nobis ſuperiùs cõmendauerit: nunc oſtendit, in quo conſiſtat miſericordia, quam erga proximos exercere debemus; nempè, ſi eos non iudicauerimus. Charitas quippè & miſericordia vetant, ne quid mali de proximis ſuſpicemur, néve fratres noſtros temerè iudicemus. Imò potiùs ſemper omnia potiori parti tribuamus, & (ſi opus fuerit) multitudinem peccatorum operiamus; quod officium charitatis eſt. 1.Cor.13.

De iudicio priuato. Aduerte autem, quòd hîc non agitur de illo iudicio, quod ad iudicem vel prætorem ſpectat: ſed de iudicio noſtro agitur, quo aliquid mali de proximis ſuſpicamur ex aliquibus ſignis illos temerè iudicãtes eſſe peccatores. Quod munus erat Phariſæorum & Scribarum, qui ſibi grauiſſima ignoſcentes peccata, iudices agebant erga fratres ſuos inclementiſſimos, calumniantes quæ recta erant, ſiniſtrè interpretãtes dubia, & exaggerãtes quæ leuia erant. Denique ſi quem videbãt in aliquod graue crimen prolapſum, potiùs de hoc crimine agebãt, vt delinquentem perderent; quàm vt ſanarẽt. Vnde iuſtitiæ obſeruantiſſimos ſe prædicari faciebant, eò quòd maximo ſupercilio in lapſus alienos ſæuirẽt: cùm id facerent non amore proximorum, quos extinctos potiùs volebant, quàm correctos: nec odio vitiorũ, cùm ipſi ſuis vitijs longè grauioribus indulgerent.

103. Quãdo, & quomodo liceat proximũ iudicare. Verùm aliqua hîc obſeruanda veniunt. *Primò,* quòd ſi ſigna ſunt euidentia, bene poſſum aliquem iudicare: nam ſi videro aliquem blaſphemantem, iudicare poſſum, quod ille blaſphemus ſit: quia proximi malum eſt manifeſtum. Et etiam ex maximis coniecturis etiam tu poteris iudicium ferre, vt ſi videris ſuſpectum cum ſuſpectâ, & in loco ſatis apto malum, Vnde per hanc ſuſpicionem violentam iudicauit Salomon, quãdò dixit, *Date huic infantem viuum; hæc enim eſt mater eius*: ſed ex leuibus ſignis non poteris in ſiniſtram partem iudicare Cauſæ namq; vel ſigna leuia in triplici differentia poſſunt eſſe. 3.Reg.3.

Dubia in meliorẽ partem ſunt interpretãda. *Primò*, quando ex leuibus ſignis mali incipit quis dubitare de bonitate proximi: quod quidẽ veniale peccatum eſt, & prouenit ex humana infirmitate & imbecillitate: & hæc vocatur *ſuſpicio*: nam iudicium dicit definitionem, quam ipſe iudicans putat ſe habere. Hæc tum non eſt definitiò, ſed dubitatio, an malus ſit ille, qui priùs credebatur bonus. *Secũdò*, ex leuibus ſignis mali firmiter ſolet quis tenere, quod proximus malus ſit: & hoc mortale eſt, quando iudicauerit aliquid mortale eſſe: & veniale, ſi iudicauerit aliquid veniale. Quod propriè vocatur *iudicium*, quia iudicium importat certum: & eſt contra charitatem, quia malum credit de proximo, quod non patet nec manifeſtũ eſt: nam quilibet præſumi debet eſſe bonus, niſi contrarium clarum ſit. *Tertiò*, quãdo quis ex leuibus cauſis non ſolùm credit proximum eſſe malum, ſed etiam egreditur ad punitionem eius: quod non ſolùm eſt contra charitatem, ſed etiam contra iuſtitiam, & grauius peccat. Dubia enim ſemper interpretanda ſunt in meliorem partem. In quod plerumque crimen multi homines grauiſſimè delinquere ſolent, vt ex leuibus ſignis opus proximi ſemper in ſiniſtram partem retorqueant; & exteriora tantum videntes, penetralia cordis iudicent. Ea enim, quæ bono vel iniquo animo fieri poſſunt, ſemper animo recto facta putari debent: & charitate excuſari, potiùs quàm in deteriorem imputari partem. Sed ad id obſecro attendas, quod Paulus aduerſus hos peccatores dicit, *Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? In quo enim alium iudicas, teipſum condemnas.* Ea enim hominum iam eſt deprauata conſuetudo, vt omnes faciles ſint ad iudicandum temerariè de proximis. Et pauci quidem ſunt ab hoc vitio alieni, à leò hominum creuit malitia. Maxima eſt copia medicorum, & omnes volunt aliorum infirmitates curare, & infirmis de remedio prouidere. Præcipiebat Dominus in Leuitico, vt ſeptem diebus leproſus clauderetur. Non permiſit Deus ſacerdotem facilè de lepra iudicare, ſed ſuſpẽdi voluit iudicium ſeptem dierum ſpatio. Igitur Dominus non permiſit ita facilè de lepra, quæ oculis cernebatur, iudicare: quomodo permittet te de cordis proximi tui malitia ſtatim ſententiam ferre? In primo volumine Regũ dicitur, quòd Bethſamitæ cum arcam Domini nimit curioſè intuerentur, de illis *percuſſit Dominus ſeptuaginta viros, & quinquaginta millia de plebe.* Quantò obſecro ſecretius eſt ipſum hominis cor, quàm illa arca? Quãtò maior temeritas, penetralia cordis hominis iudicare, quàm ſecretiora loca arcæ illius? Maximè igitur tu, qui hunc peſſimum morem habes, vt ſemper alienam vitam inquiras, timere debes, ne in te Dominus mittat ſimilem punitionem, & maiorẽ, quàm Bethſamitis dedit ob inſanam ſuam audaciam. Fieri non poterit, quin in manus diuinæ iræ incidas; quandoquidem tam audax es, vt officium Dei furcris. Homo quippè videt quæ foris ſunt, *Deus autem intuetur cor.* Si igitur ſolus Dominus corda hominum videt, quid eſt, quod officium Domini vſurpare vis, qui hominum intentiones nouit, & iudicat? At Dominus honorem ſuum recuperabit, & in te grauius, quàm tu cogitas, animaduertet. Ad Rom.14. Leuit.13. 1.Reg.6. 1.Reg.16.

Obſerua autem quòd hæc iudicia temeraria ex triplici radice oriri ſolent. *Primò*, quia ſi aliquis malus eſt, ideò credit alios ei eſſe ſimiles: nam homo non poteſt melius de alio, quàm de ſeipſo ſentire; hoc enim omnis affectus habet, vt in quo homo inſanit, cogitet & alios omnes inſanire. Vnde in Eccleſiaſte habetur, *In via ſtultus ambulans, cum ipſe ſit inſipiens, cæteros putat inſanire.* Quod quidem nõ alio, quàm ipſo experimento cognouimus: Nam cum auarus ſemper aſſueſcat emendo & vendendo proximos ſuos fallere, alios omnes idem facere exiſtimat. Luxurioſi etiam & carnis voluptatibus dediti, facilè etiã credunt & iudicant viros religioſos idem facere: cùm ipſi non poſſint ſeipſos frænare. Sic Vagao cubicularius Holofernis, qui gentilis erat & carnalis, facilè iudicauit Holofernem cum Iudith dormire: cum lõgè aliter eſſet. Qui iniquus eſt, ſemper malitiam cogitat, & vbi peccatũ non eſt, peccatũ imaginatur; & vbi pax & tranquillitas conſcientiæ eſt, ſemper mala multa ibi exiſtimat. Vnde ſanctiſſimus Iob dicebat, *Cum pax ſit, ille ſemper ſuſpicatur inſidias.* Bonis autem multò aliter contingit iudicare; nam cum recti ſint, ſimpliciter ambulant: & cũ omnibus loquantur veritatem, ita de alijs iudicant. Ioſue & populus Dei, quia boni erant, crediderunt facilè Gabaonitis dicentibus, quod de longinquo venerant; nec iudicarunt Gabaonitas cum dolo ad eos acceſſiſſe. Sancti etiam, quia ipſis amica eſt veritas, neminem putant mentiri; & 104. Iudicia temeraria ex triplici radice. Eccl.10. Iud.14. Iob 15. Ioſue 9.

ſtri ; & fallere quid ſit, ignorant. Vnde Salomon
Prou.14. in Prouerb. *Innocens credit omni verbo.* Eſt enim Chriſtianæ manſuetudinis & pietatis, proximi dicta ſactaque ſimul quoquo animo fiant, ſemper in meliorem partem interpretari. Nam ſyncerus animus ſemper propẽſior eſt ad bonum opinandum, quàm ad ſuſpicãdum malum, niſi ipſa res aliter manifeſtè indicauerit. Sed ſcelerati, quia impietate pleni ſunt, facilè alios ex quacumque leui cauſa ſiniſtrè iudicant ; & aliquando etiam ex leuiſſima aut prorſus nulla cauſa credẽtes tales alios eſſe, quales ipſi ſunt.

105. Odium cauſa eſt iudicij temerarij. *Secundò*, etiam hæc temeraria iudicia reſiliunt ex odio & mala voluntate: nam ſolùm ob hoc, quia quis alium odit vel inuidet ei, vel etiã ex leuiſſimis ſignis malè de illo iudicat: quia vnicuiq; facilè perſuadetur id, quod deſiderat. Sic Phariſæi, qui Chriſtum inimico perſequebãtur odio, facilè credebant
Luca 7. Ioan.9. illum non eſſe prophetam: ſicut ille Simeon Phariſæus interiùs cogitabat, quia permittebat ſe tangi à muliere illa peccatrice. Et cùm cæcus à natiuitate id teſtificaretur; non illi acquieſcentes, parentes eius de veritate interrogauerunt. Iſti namque, qui proximos odiunt, proni ſunt ad malè iudicandum de illis. ¶ *Tertiò*, hæc temeraria iudicia reſultant ex longa experientia, ſcilicet, quãdo quis diu expertus eſt, aliquos homines mala operari, illorũ malitiam ex facillimis ſignis comprehendit. Ideò ſenes plerumque ſolent eſſe qui de alijs ſuſpicantur, quia experti ſunt aliorum defectus; iuuenes autem, quia pauca viderunt, non ſuſpicantur malum, ſed omnia in bonam partem conijciunt.

Poſtremò obſeruandum, quod Chriſtus hic dicit, quòd qui malè non iudicat, non iudicabitur, ſcilicet, à Deo. Hoc intelligi puto, illum non iudicandum eſſe de hoe peccato iudicij temerarij : nam de alijs ſine dubio iudicabitur. Nam quamuis aliquis non iudicet alios, nec aliquid mali commiſerit circa hanc Chriſti prohibitionem: ſi aliàs ſit vſurarius, fornicator, vel aliud flagitium cõmiſerit, iudicium vtique Domini experietur, & damnabitur propter huiuſmodi ſcelera. Itaque illa verba, *non iudicabimini*, de peccato iudicij temerarij intelligenda veniunt, ſi alios non iudicaueritis: ſicut nec vir caſtus iudicabitur de peccato luxuriæ, quod non commiſit.

106. Condẽnatio iudicium ſequitur. *Nolite condemnare, & non condemnabimi.* Quæ verba conſequentia ſunt ad ſuperiorem doctrinam: nam condemnatio iudicium ſequitur. Quia quemadmodum inordinatum iudicium prohibetur, ita non quæuis aliorum condemnatio, ſed iniuſta interdicitur. Ideò præceptum hoc ſicut ſuperius intelligendum eſſe puto, ſcilicet, quòd *non condemnabitur* propter peccatum cõdemnationis iniuſtæ ſui proximi, quamuis pro alijs damnabitur, etiam ſi ab hoc immunis ſit. Noli igitur aliquem condemnare: nam ſæpè humanum fallitur iudicium, cùm inſontem aliquãdo damnamus, qui quamuis hodie malus ſit,
Eccl.11. craſtina die erit bonus. In Eccleſ enim dicitur: *Facile eſt in oculis Domini ſubitò honeſtare pauperem.* Et
Eccl.18. ruſus: *A mane vſque ad veſperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Domini.* Ex quo loco diſcere oportet, vt neminem contemnas, quamuis iniquus ille ſit; quia finem eius non noſti ; nam, ſi hodie prauus eſt, forſitã cras rectus exiſtet. Nam fieri poteſt, vt quos hodie errare vides, Deus ſuâ præſcientiâ prædeſtinatos habeat, vt in numero colloceutur ſanctorum. Tempus verũm non noſti, nec

quid Dominus de alijs facturus ſit. Quod tu rectè noſti, id eſt, quàm grauis & iniquus peccator ſis, & dignus, vt ab omnibus deſpiciaris, & tormentis æternis crucieris. Quocirca teipſum damna, & non alios: quandoquidem neſcis, quid faciet de illis Dominus. Cumque Deus nõ ſis, qui omnia nouit, ſemper in meliorem partem quæ videris iudica, nec aliquem condemnes. Quod ſi aliorum opus non potueris excuſare, intentionem tamen excuſes, quæ recta eſſe potuit: vel dic, ignorantiâ eum peccaſſe. At ſi denique fratrem tuum nulla ratione potueris à peccato excuſare, credere debes illum grauiſſimè à dæmone fuiſſe tentatum; quodque, ſi tu tam graui tẽtatione fuiſſes expugnatus, forſitã deterior & iniquior eſſes. Gratias igitur Domino agito, qui ſimilem tentationem non tibi appoſuit: & pro fratre tuo, qui cecidit, ora. Et Apoſtoli dictũ ſemper memineris, dicẽtis: *Qui ſtat, videat ne cadat.* Nam ſi elatus ſuperbiâ ſeueriſſimus Iudex aduerſus fratrem tuum exiiteris, illum damnando; permittet Deus, vt in illud peccatum incidas, de quo alium condemnas, vt vel ſic Dominus tuam inſaniam puniat. Vt beato Petro contigit, qui cum plus de ſe quàm de cæteris præſumeret, Dominum negauit. 1.Cor.10. Matt.26.

Dimittite, & dimittemini. Priori fundamento de miſericordia innititur, quæ etiam cõſiſtit in remittẽndo: ideò ait, *Dimittite, & dimittemini.* Hoc eſt, *Dimittite* iniurias vobis illatas, *& dimittetur vobis* peccatum à Deo, quem mille flagitijs ſemper offendiſtis. Hinc Dominus apud Matth. dicit, *Cùm ſtabitis ad orandum, dimittite, ſi quid habetis aduerſus aliquem: vt pater veſter, qui in cælis eſt, dimittat vobis peccata veſtra.* Ideò orare nos docuit, *Dimitte nobis debita noſtra: ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Et Paulus etiam ad Coloſſ. ſcribens inquit. *Induite vos ſicut electi Dei viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes inuicem & donantes vobis*, &c. Sed ſunt multi, qui aliam legẽ ſibi velint, aliam verò alijs. Volunt namque, vt aliorũ peccata grauiſſimè puniãtur; & vt ſua propria, in quæ quotidie delinquunt, Dominus diſſimulet. Contrà Eccleſ. inquit: *Homo homini ſeruat iram, & à Deo quærit medelam. In hominem ſibi ſimilem non habet miſericordiam, & pro peccatis ſuis deprecatur.* In quo loco maximè aduertere debes, quomodo Deus in manibus tuis ſuã poſuerit miſericordiam. Nam ſi vis, vt Dominus tecũ ſuâ miſericordiã vtatur, vtaris tu etiam benignitate & pietate cum proximo tuo: vt Eccleſiaſticus conſulit, dicens: *Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi ſoluentur peccata tua.* Quid eſt obſecro, de quo conquereris ? Nõnne tu Dominum offendiſti. Quid miraris, ſi proximi tui te etiã offenderint. Etenim is, qui Deum offenſum habet, non ægrè debet ferre, quòd ab aliquo noceatur: quandoquidem eùm aduerſus Deum deliquimus, digni ſumus, vt vniuerſus mundus aduerſus nos inſurgat pro honore Domini clamans. De quo igitur conquereris, cùm aduerſus Deum peccaueris: Nullam rationem habes querimoniæ, quòd homines aduerſus te inſurgant, quandoquidem totiès contra Dominum caput leuaſti. Parce igitur illis, vt Dominus veniam tibi condonet. Tertiò miſericordia conſiſtit in dando. Ideò ait : 107. Dimittẽdum, in nos peccantibus. Matt.11. Matth.6. Coloſſ.3. Eccl.28. Eccli.28.

Date, & dabitur vobis. Date pauperibus bona temporalia, & dabit vobis Dominus pro illis æterna: Nam planetæ, quibus ſuffragijs poſſunt, terram adiuuant: nam virtutem præbent germinandi, & ſyoa. Vers.38. Commẽdatio eleemoſ.

creandi:& illam illuminat,& vberem reddunt. Sic diuites, magnates, & principes debent communicare inferioribus & pauperibus ſua bona, illos alẽdo,paſcendo,& auxilium illis præſtando. Dato igitur,vt Dominus reddat tibi: Nam in Prouerbijs de Prou. 31. illa forti muliere dicitur: *Manus ſuas aperuit inopi,& palmas ſuas extendit ad pauperem.* Cùm pauperi aliquid largiris,temporale numiſma pro æterno commutas: nam melius,& pretioſius numiſma tibi reddet Dominus in cœlo, quàm id, quod tu in terra pauperibus tribuis. Præterea quando putatur arbor. magis ramos ſuos extendit, & abundantiores fructus producit: ita etiam tu opus habes,vt ſuperflui rami amputentur, & quod pauperibus tribuas id.quod nō neceſſum eſt tibi: vt vel ita auctus ſis in meritis,& in miniſterio Domini. Nunquam neceſſarium ei deficiet, qui ſemper recordabitur pauperum; vt contigit illi mulieri.quæ hoſpitata fuit He- 3.Reg. 7. liam, cui farina nec oleum defuit. Pauperem Dominus fecit, vt medicina eſſet diuiti: vnde ſemper pauper infirmitatibus & vlceribus diuitis medetur. Quocirca quando diues pauperem non diligit, nec ei ſubuenire vult,inimicus propriæ ſalutis eſt. quādo ſuæ ægritudini non vult medicamentum adhiberi.

Liberalitas erga pauperes laudabilis. Inſuper etiam obſeruabis, quòd id quod Chriſtus de largitione hîc dicit,non ſolùm intelligēdum eſt de generali omnium rerum liberalitate,ſed pręcipuè de eo opere,quod in pauperes cōfertur. Plurimos namque homines in mundo reperies, qui liberales ſunt, vel (vt meliùs loquar) ſuarum rerum incauti conſumptores, qui ſemper indigentiâ laborant, quia ſubſtantiam ſuam in vanitatibus & delicijs conſumunt: & cum paraſitis benignè agunt, mundo ſemper deſeruientes. Reſpondeas obſecro, anne liberales arbores iudicas, quibus ventus fructus rapit? Anne magnificum & liberalem eum hominem appellabis, cui ventus pileum capitis leuat, aut pallium ſurripit? Ita nimirum ij liberales non ſunt,quibus vanitatis ventus rem ſuam rapit,vt alijs tribuat. Qui quidem homines hoc liberalitatis nomine non appellandi veniunt,neque commune aliquid cum libertatis virtute habent, neque id, quod hîc Chriſtus iubet, adimplent. Quocirca pauperi & inopi ſemper tribuendum eſt. Quòd ſi ab hominibus laudari deſideras, meliùs hoc obtinebis, ſi pauperibus liberalem te oſtenderis, quàm ſi phaleratis equis & tapetibus ſtudeas. Meliùs quidem homines, qui ora habent & linguas, tua encomia & laudes,prædicabunt.quàm ipſi parietes & equi, qui loquelâ deſtituti ſunt. Quod igitur conſumis in cooperiendis parietibus domus tuæ,quare obſecro non conſumis in operiendis Chriſti pauperibus? Plus laudis tibi conferent hi, quàm parietes. Liberalis eſto cum indigentibus & egenis tuncque gratus Deo exiſtes, & iucundus hominibus. Qui liberalis eſt,nunquam orbatus eſt amicis: nam qui omnibus largitur, etiamſi multi ingrati ſint, nunquam carebit amicis Contrà verò auarus omnibus odio habetur: nam à pauperibus maledicitur, & domeſtici eius mortem illi deprecātur;& ſi aliquod aliud vitiū habet,ſtatim ab omnibus manifeſtatur. Omnes liberalem tegunt,nec deeſt,qui pro honore ſuo pugnet,& murmuratorem eius reprehendat. Multa beneficia accipit,qui impendere ſcit. Valdè nobilis conditio eſt liberalis. vnde beatus iudicari debet in Actor. 20. terra,iuxta illud quod Paulus in Act. ait, *Oportet reminiſci verbi Domini Ieſu: quia beatius eſt dare, quàm accipere.* Tantò melius eſt dare quàm accipere, quantò melius diligere quàm diligi: nam amare in prædicamento actionis eſt, & amari nec actionem nec meritum dicit. Deus omnibus dat, & à nemine accipit: vnde qui tribuit, ſimilior Deo eſt. Eſto amicus Dei; quia ita, liberalis eris, pius & iuſtus: nam quantò auarus omnium oculis vilis eſt & deteſtabilis; tantò ex diametro liberalis nobilis eſt & generoſus. Diuitiæ ancillæ ſunt virorum ſapientum, & Dominæ inſanorum, & inſipientium. Etiam ſi prodigalitas vitium ſit, deteruis tamen eſt auaritia, nam auarus nemini bonus eſt; & prodigus, etiamſi ſibi malus ſit, tamen multis prodeſt, & honorem ſibi comparat,& Dominus eſt illorum, quibus aliquid donat,iuxta illud Sapientis: *Victoriam & honorem acquirit,qui dat munera.* Prou. 22. Verùm quamuis his rationibus & Chriſti exemplo,multa oportet vt proximis beneficia impendamus; nihilominus, vt ad charitatis opera prouocemur, mercedem in medium proponit, vt nos alliciat, ſi tamen tantæ perfectionis non ſumus,vt ſolo Chriſti amore id agere enitamur. Ideò ait:

Menſuram bonam & confertam,& coagitatam,& ſuperfluentem dabunt in ſinum veſtrum. 108. Menſurā quippè Merces liberalitatis. *bonam*, id eſt,iuſtam retribuet, quia erit ſecundum exigentiam meritorum, iuxta illud Pſal. *Reddes vnicuique ſecundum opera ſua.* Pſal. 61. *Confertam*,quia ſupra condignum erit,ſicut Paulus ait, *Non ſunt condigna paſſiones huius ſaculi ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.* Rom. 8. *Coagitatam*, id eſt,ſuprà id quod deſiderari poteſt,ſecundum illud Apoſtoli: *Ei autem,qui potens eſt omnia facere ſuperabundanter quàm petimus.* Epheſ. 3. *Superfluentem*, id eſt, ſuprà id quod humana cogitatio attingere valet,ſicut Eſaias comprobat: *Oculus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti diligentibus te.* Eſaiæ 64. A quo D. Paulus & illud accepit, *nec oculus vidit,nec auris audiuit,&c.* 1.Cor. 2. Hoc autem verborum circumloquio, & his ambagibus Dominus vult exprimere,quàm maxima illa retributio erit: quæ quidem humanum intellectum longo interuallo ſuperat. Itaque,vt nobis commendet maximum illud præmium & vberem retributionem, quàm Dominus reddet eis, qui fuerint in pauperes miſericordes, illâ verborum ambage vtitur. Ideò in Prouerbijs dicitur, *De primitijs frugum tuarum da pauperibus,& implebuntur horrea tua ſaturitate.* Prou. 3.

Obſerua autem,quòd quamuis hęc menſura tribuatur ab vno Deo; tamen numero plurali Chriſtus vtitur. *Dabunt*, inquit, pauperes, quibus opera pietatis impenditis: quia ipſis interuenientibus datur hæc merces. Sic Cornelio dictum eſt, *Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei.* Actor. 10. Præterea *in ſinum* dicit *veſtrum*. In ſinum, Sinus noſter, intellectus noſter. inquam,non tunicæ,ſed animæ. *Sinus* vtique intellectus noſter eſt,qui replebitur gloriâ viſionis apertæ: & affectus, qui implebitur lætitiâ dilectionis perfectæ. Iuſta enim futura eſt retributio: Nam qui in ſinum pauperis abſcondit eleemoſynam, iuſtum eſt, quòd Deus in ſinum ſuum eleemoſynam ſuam abſcondat, vt Eccleſiaſticus ait: *Conclude eleemoſynā in ſinum pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.* Eccleſ. 29. Rurſus obſeruandum, quod quadruplex bonum donatur à Deo propter pietatis opera. Bona ſcilicet fortunæ,quæ ſunt diuitiæ,ideò ait *menſuram bonam*: alia ſunt bona naturæ,ad quæ refertur *menſura conferta*: tertia bona ſunt gratiæ,ad quæ *menſura*

coagitata

coagitata refertur: vltima ſunt bona gloriæ, ad quæ ſpectat *menſura ſuperfluens.*

109. *Eadem quippe menſurâ, quâ menſi fueritis, remetietur vobis.* Hoc referri poteſt ad id, quod antea dixerat de malo proximis non impendendo, id eſt, *Nolite iudicare, Nolite condemnare.* Et etiam poteſt ad id, quod proximè dixerat de largitione, ſcilicet, *date & dabitur vobis.* Itaque ſenſus verborum eſt: Si iudicaueritis, iudicabimini, ſi cōdemnaueritis condemnabimini; & ſi dederitis, dabitur vobis. Et eodem modo, ſi parum mali impenderitis, parum vobis impēdetur; & ſi multum, vobis etiam multum fiet. Et ita ſi parum dederitis, parum vobis dabitur: & ſi multa bona impenderitis, copioſam mercedem accipietis. Quemadmodum cum alijs egeritis, ſic vobiſcum agetur: & qua menſura menſi fueritis, & vos menſurabimini. Et denique vt vultis vobiſcum fieri, ita cum proximis facite. Nam *iudicium* (Iacobus inquit) fiet *ſine miſericordia ei, qui non fecerit miſericordiam.* Si proximo tuo iniuriā intuleris, ſi eum iudicaueris, ſi condemnaueris, ſi denegaueris ei auxiliū & conſilium: tua ipſa malitia reuertetur in ſinum tuum; vt ob eandem cauſam malū tibi aſciſcas, ob quā alteri malum moliebaris. Sic impius Achab & Iezabel interficientes Naboth, iuxta menſuram delicti puniti ſunt: nam iuxta verbū Heliæ in eodē loco, in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, linxerunt etiam ſanguinem Achab. Fratres etiam Ioſeph magnis tribulationibus fuerunt in Ægypto oppreſſi, quia fratrem ſuum Ioſeph non audierunt. Vnde dixerunt: *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, & non audiuimus vocem eius, dum deprecaretur nos.* Eodem etiam modo, quia Pharao rex Ægypti ſuffocabat in aquis filios Iſraël, eadem pœna & ipſe punitus eſt, quia ſuffocatus fuit & ipſe in mari Rubro cum illis, qui ei conſenſerunt. In lib. Iudic. etiam legimus dixiſſe Adonizebec: *Septuaginta reges amputatis manuum ac pedum ſummitatibus colligebant ſub menſa mea ciborum reliquias. Sicut feci, ita reddidit mihi Dominus.* Illi etiam de tribu Benjamin, qui abſtulerunt vxorem Leuitæ, quia ipſi rapuerunt alienam, non habuerunt vxores Iſraëliticas, ſed alienas ex raptu, quas ſibi iunxerunt, non tamen connubij ſacramento. Et meritò quidem id illis contigit, vt qui alienum contubernium ſoluerant, ipſi nuptiarum amitterēt ſolemnitatem. Simili etiam modo, quia Phariſæi peccata maniféſtabant illius mulieris adulteræ; ideò Dominus peccata illorum in terra ſcribebat. Quapropter ſi tu charitatem cum proximo non habes, & eius manifeſtas peccata: eodem modo tua peccata manifeſtabit Dominus. Vnde in Deuteron. dicitur, *Pro menſura peccati erit & plagarum modus.* Et in Apocal. etiam habetur, *Quantum ſe glorificauit in delicijs, tantum date illi de tormentis.* Itaque quale iudicium fecerimus de proximo, tale iudicium faciet Deus de nobis. In hoc tamen differunt: quia iudicium noſtrum de proximo, cùm malum ſit; tamen Dei iudicium de nobis non malum eſt, ſed iuſtum. Et erit tantum ſecundum quantitatem: quia quantum malum nos intulimus proximo iniuſtè iudicando de eo: tantum malum pœnæ nobis infert iuſtè. Nam inſtitia æqualitatem ſeruat in retribuēdo. At ſi bonum egeris, bonum accipies. Secundum enim proportionē meriti veſtri erit gradus præmij; quia præmium merito correſpondet, potiuſque penſatur ſecūdum magnitudinem interioris affectus, quàm operis exterioris. ſicut illa vidua, quæ duo minuta miſit, plus dedit diuitibus. Vnde meritò Dominus dicit, *In domo patris mei manſiones multæ ſunt*, id eſt, diuerſi gradus præmij iuxta diuerſitatem meritorum. Et Paulus ſuis Corinth. dicit, *Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus, & metet.* Et per Eſaiam Dominus ait, *In menſura contra menſuram iudicabo eam.* Sicut enim fecerimus ſiue bonum ſiue malum, ſic fiet nobis: & ſecundum dignitatem meritorum nobis retribuetur. Expende autem, quòd non iniquâ menſurâ (vt ait Ambroſ.) rependet Deus: ſed eſt ac ſi dicat, Ipſa iniquitas iudicandi & iniqua menſurâ tibi nocet, & teipſum punit; & ſæpè non illum, quem iudicas. Quo nimirū, de tremēdo illo iudicio nos admonet, vt ſciamus actiones noſtras non ab homine, ſed à Deo examinandas. Docet etiam digno præmio ſe compenſaturum illa opera, quæ proximis impenderimus, in vltimo die iudicij. Docet denique tantum miſericordiæ vnicuique fidelium Dominum retribuere debere, quantum adhuc viuens ipſe fidelis in hac vita proximis fuerit impartitus. Vnde optimè huic propoſito concinit Paulus: *Vnuſquiſque ſecundum ſuum laborem mercedem accipiet.*

Sicut nos egimus cum proximo, ſic Deus agit nobiſcum.

Iacob. 2. 3. Reg. 22. Gen. 44. Exod. 5. Exod. 14. Iudic. 1. Iud. 19. Iud. 20. Ioan. 8. Deut. 25. Apoc. 18. Matt. 12. Luca 21. Ioan. 14. 2. Cor. 9. Eſaia 27. 1. Cor. 3.

Obſerua autem, quòd cùm de præmio boni ſine menſura loqueretur, dixit, menſuram futuram eſſe *bonam, confertam, coagitatam, & ſuperfluentem*: ſed cum de menſura mali loquutus eſſet, non ſic dixit; ſed abſolutè loquutus, inquit: *Eadem menſurâ, qua menſi fueritis, remetietur vobis.* Ratio autem, quare maior menſura detur bono quàm malo, illa eſt, ſcilicet, quia dare bono vltra meritum, pertinet ad liberalitatem: dare autem malo vltra demeritum, pertinet ad miſericordiam. Deus enim iuxta Theologorum ſententiam punit citra condignum, & præmiat vltra condignum.

VERS. 39. *Dicebat autem illis & ſimilitudinem: Nunquid poteſt cæcus cæcum ducere? nónne in foueam cadent ambo?* Per metaphoram de ſpirituali cœcitate loquitur, quæ cœcitas multo deterior eſt cœcitate corporis: non tantùm quia nobilius ſubiectum eſt anima, ſed quia maiori cœcitate plectūtur. Nam qui cœcitate corporis laborat, cognoſcit ſe cœcum eſſe: ſed cœci mente ſeipſos cœcos eſſe non agnoſcunt. Vnde Saluator Phariſæis dixit, *Si cæci eſſetis non haberetis peccatum; nunc verò quia dicitis: videmus, peccatum veſtrum manet.* Hæc eſt miſera & deploranda peccatorum cœcitas; vt non videntes, videre ſe putent. De quibus diuus Paulus inquit, *Dicentes ſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Senſus itaque huius loci eſt. Qui ſeipſum neſcit, qui ſui curam non habet, qui propriam animam non diligit, quomodo alios diliget? Qui cœcus eſt, & in tenebris ignorātiæ ambulat, quomodo alios illuminabit? Qui ignorans eſt & ſtultus, quomodo alios docere poteſt? Ambo vtique in errorem, vel vitiorum foueam cadent. Ignarus quippè vel vitijs deditus, non eſt idoneus, regere aut per ſemitas iuſtitiæ ducere alios ad beatitudinem: ſed tam ipſe, qui ducit, quàm qui ducuntur, in vitiorum foueam cadent, de qua in Prouerbijs: *Impius, cùm in profundum peccatorum venerit, contemnit.* Et Eſaias in hunc modum loquutus inquit, *Formido & fouea & laqueus ſuper te, qui habitator es terra.* Deinde ruunt in lacum gehennæ, de quo in Ezechiele dicitur, *Dormierunt cum his, qui deſcenderunt in lacum.* Et diuinus Vates, *Æſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum.*

Cœcitas ſpiritualis a corporali diſtinguitur.

Ioan. 9. Rom. 1. Prou. 18. Eſaia 24. Ezech. 31. Pſal. 87.

[Prælatorum ſapientia, ſanctitas & eruditio quàm neceſſaria.]

110. Docet hic Chriſtus prælatos ſapientia, ſcientia, & ſanctitate, debere pollere: nam aliter ſeipſos & alios præcipitabunt, & perdent; cùm ſuo conſilio alios errare faciant. Ridiculum enim eſt, vt qui ſpeculator eſt, cœcus ſit, doctor inſcius, præco mutus, & prælatus inſipiens. Habet enim ſe prælatus in populo, ſicut oculus in corpore. Vnde in Ierem. ſcriptum eſt, *Quia ſtultè paſtores, & Dominum non exquiſierunt: propterea omnis grex eorum diſperſus eſt.* [Ierem. 10.] Modò autem (vt vera loquar) miſerendum eſt, cum in Eccleſia tot videamus prælatos ignaros, tot cœcos ſacerdotes, qui alios cœcos ducunt: ſicut ſacerdotes filij Heli. de quibus in libro primo Regum dicitur, quòd Ophni & Phinees erant *filij Belial, neſcientes Dominum, neque officium ſacerdotum:* [1. Reg. 2.] [1. Reg. 5.] ideoque infelici & miſeranda morte perierunt. [2. Reg. 5.] Et in ſecundo volumine Reg. dicitur, quod Iebuſæi poſuerunt ſuper muros Hieruſalem cœcos in deſpectum Dauid. Sic multi ſuper muros Eccleſiæ, vt illam defendant & tueantur, prælatos cœcos conſtituunt. [Eſaie 56.] Quod lamentatur valdè Eſaias dicens: *Speculatores eius cæci omnes, neſcierunt vniuerſi.* Vides quomodo Eſaias de cœcitate ſpirituali, quæ ignorantia eſt, loquitur, quia dixit, *Neſcierunt vniuerſi.* Dolor quidem eſt, cùm tot videamus ignaros ſacerdotes, qui nec prima Grammatices rudimenta didicerunt, qui vehementer cupiunt confeſſarij eſſe: & pro roſtris prædicare. Et ſunt alij, qui cum Theologi non ſint, Epiſcopatus ambiant, & in ſupremas dignitates euchi: cùm iſti miſeri neſciant, quod proprium Epiſcopi munus ſit, docere & erudire. [Ambroſ. 1. offic. cap. 1.] Sic in conſecratione Epiſcoporum conſecrator tradit conſecrando librum Miſſalem ad ſcapulas, dicens: *Vade, & prædica ouibus tibi commiſſis.* Sed dicito mihi, Quomodo ſacram ſcripturã interpretabitur, qui Theologiam non didicit, & forſitan nec Bibliam legit? Quomodo iurat in conſecratione, quod calluit vtrumque teſtamentum in vtroque ſenſu, qui in vita nil aliud egit, quàm venationi & voluptatibus ſtudere? Et qui iuri Cæſareo dedit ſemper operam, Bartolo, Baldo, Felino, & alijs huius cateruæ doctoribus: quomodo cum veritate affirmare poteſt, quod nouit vtrumque teſtamẽtum in vtroque ſenſu? Quòd ſi dicas Canoniſtas & Iuriſcõſultos plus noſſe de negotijs publicis, & quomodo agẽda ſint: hoc prorſus ridiculum eſt, eos homines in prælatos eligere, qui potiùs apti ſint litibus & negotiationibus, quàm docendo & prædicando. Apoſtoli, qui Prælati & Epiſcopi Eccleſiæ erant, dixerunt: [Actor. 6.] *Non eſt æquum, nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis.* Propterea dixerunt: *Conſiderate fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus. Nos verò orationi & miniſterio verbi Dei inſtantes erimus.* Et ſic elegerunt ſeptem diaconos, qui ſe exercerent iuxta ea, quæ ad corpus & ad cauſas populi ſpectarent; Apoſtoli autem prædicationi Euangelij & orationi vacabant. Ita equidem bonum eſt & ſanctum, vt Epiſcopi vicarios habeant, & prouiſores Iuriſtas, qui canones Eccleſiæ ſciant, vt iudiciarias cauſas Eccleſiæ iudicent: at officium Epiſcopi & paſtoris eſt, docere & prædicare populo; ad hoc autem munus quàm aptior & paratior ſit Theologus quàm Iuriſta, tuo id arbitrio relinquo. Etenim officium boni paſtoris eſt, oues à lupis hæreticis defendere: quomodo rogo aduerſus hæreticos diſputabit, qui Theologus non eſt? Solus Theologus iudicare & diſcernere poteſt, quæ propoſitio hæretica ſit, temeraria, erronea, vel ſcandalum minans. Solus Theologus ſcire poteſt, qui concionator veram aut falſam doctrinam prædicat. At ſi hæc iudicare, examinare, & æqua lance penſare, munus eſt Epiſcopi; qui hæc ignorauerit, quo iure in Epiſcopatũ aſcendet? Et Apoſtolis, quorum ſucceſſores ſunt Epiſcopi, dixit Chriſtus: *Ite, & prædicate Euãgelium.* Non miſit illos ad litigandum; ſed vt Euangelium prædicent: quod munus eſt Epiſcoporum, vt ipſimet Apoſtoli fatentur. Et in ſacroſanctis Concilijs, quæ ad incolumitatem & ſtabilitatem Eccleſiæ pertinent, vbi iurant ſe adfuturos eſſe præſentes omnes Epiſcopi: quid in Concilio aget, qui Theologus non fuerit? Aut quod munus ibi exarcebit? Vtique [Marc 16] ligni elinguis, vel lapidis muti. [Actor. 4.] Qui fieri poterit, vt aduerſus hæreſes diſputetur: aut quomodo de ſacramentis aget, qui Theologus non eſt? Quòd ſi reſponderis, quod hi Epiſcopi ſecum ducunt Doctores Theologos, qui eos illuminent, dirigant, & doceant quid dicturi; quidve reſponſuri ſint, vt noſtris temporibus contigit in ſacro Tridentino Concilio. In hac quidem re non poſſum me à riſu temperare, vt velint Epiſcopi dignitatem habere, redditus & honorem Epiſcopalem: & vt laborem ferant Theologi, ſcientia ſua onuſti, & fame pereuntes. Meliùs quidem hi Epiſcopi facerent & ſalubriùs, ſi Epiſcopatus renunciarent Theologis, quandoquidem agnoſcunt magis aptos & benemeritos ad tale munus eſſe: quod quidem ipſi negare non poſſunt, quandoquidem neceſſitatis articulo ſuam ſcientiam & literas implorant, & ad Theologos tanquam ad ſacram anchoram confugiunt. Sed non tantum eſſet mali, ſi ſemper has dignitates aſcenderent Iuriſconſulti: ſed grauius malum eſt, vt in his dignitatibus conſtituti ſint homines omni prorſus ſcientia deſtituti, ſiue Theologia, ſiue iure Pontificio, ſiue Cæſareo. Vbi per Chriſti amorem conſideres obſecro, ſi oues tales paſtores & cuſtodes habent, quid facient? aut quem finem habebunt? Etenim ea Domini ſententia firma & ſtabilis manet: *Si cœcus cœcum ducit, ambo in foueam cadent.* Sed de his dicta ſufficiant. Iam verò audiamus, quid vlterius diuina ſapientia proferat.

Non eſt diſcipulus ſuprà magiſtrum, quia non æqualis ſapientiæ eſt. [Vias qui] Quod intelligendum venit, quamdiu *diſcipulus* fuerit. Nam ſi aliquando contingit diſcipulos doctiores fieri magiſtro, hoc non eſt quatenus diſcipuli ſunt; ſed quia iam ingenio ſuo altiora petierunt, & ſtudendo emendicarũt. Senſus igitur eſt huius loci. Si tu cœcus es, alium ducere non poteris, quia cœcus etiam erit tuus diſcipulus: nam ſi magiſter cœcitate laborat, cum diſcipulus non ſit ſupra magiſtrum, cœcus & ipſe diſcipulus manebit. Et ſi tu malus fueris, alios non poteris bonos facere: quia tuo iniquo exemplo illos deſtrues. Quòd ſi forſitan diſcipulus tuus teipſo melior extiterit, non ex tuo magiſterio hoc habet, ſed ex alio. ¶ Ex hoc loco diſcas oportet, in omnibus tribulationibus & laboribus patiẽtiam habere, quia *non eſt diſcipulus ſuprà magiſtrum.* Magiſter quippè tuus Dominus Ieſus Chriſtus, cum nullo eſſet malo dignus (ſiquidem *peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius*) [1. Petr. 2.] omne malum patienter tolerauit, ipſo dicente: *In me tranſierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me, & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me.* [Pſal. 87.] E contra verò nos diſcipuli eius, omni malo

digni,

digni, nullum malum pati volumus: cùm alij diſcipuli cupiant ſuis magiſtris ſimiles eſſe; nos volumus diſſimiles fieri.

111. *Perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter eius*, Id eſt, ſi ei aſſimiletur per imitationem, aut ſi per æqualitatem conformis illi fiat. Non tamen abſolutè erit perfectus, ſed in certo gradu, ſtatu, aut ordine, vtpotè qui perfectus eſt, quantum ad id quod à ſuo didicit magiſtro. Quæ verba Chriſtus protulit, vt oſtenderet, quod cœcus non valet cœcum ducere, id eſt, prælatus ignarus regere alios non poteſt: quia prælatus conſtitutus eſt magiſter ſubditorum ſuorum. Ideò ſi ipſe prælatus errauerit, ipſi quoque ſubditi errabunt, nec perfectiores ſunt eo, vt regulariter loquamur, quamuis Deus dilectos ſuos non deſerat, ſed diuina & Angelica vnctione inſtruat. Sed ſunt multi prælati, qui cùm deſides ſint in obſequio Dei, profani & malis moribus imbuti, graues, & acres iudices ſe volunt oſtendere in puniendis peccatis minimis ſubditorum: cumque ſcandalum ex propria vita ſemper inijciant, ſolis verbis emendare volunt, quòd malis moribus & operibus deſtruunt, ad hos igitur Dominus loquitur, dicens:

Vers. 41. *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui; trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non conſideras?* Oculus intentio cordis eſt, feſtuca ira ſubita. Fieri quippè difficulter poteſt, vt non iraſcamur aliquando, cùm naturaliter iraſcibiles ſimus. Sed coërcenda eſt ira, ne limites rationis excedat, vt Pſal. *Iraſcimini & nolite peccare.* Ira quippè inueterata côuertitur in odium, & fit tanquam trabs; inter quod & homicidium nihil intereſt. *Qui odit fratrem ſuum* (inquit Ioannes) *homicida eſt.* Et quamuis leuis ira multoties ſit peccatum, eſt tamen paruum reſpectu odij, ſicut feſtuca reſpectu trabis. Tantùm enim intereſt inter feſtucam & trabem, quantum inter iram & odium. Odium namque inueterata ira eſt: fieri autem poteſt, vt homini iraſcaris, quem velis corrigi; non autem, ſi eum oderis: quia ille, qui proximum odit, nullum bonum ei vult, & tamen correctio bonum quoddam eſt. ¶ Dicitur autem *in oculo* fratris tui, non quidem quod trabs poſſit eſſe in oculo: ſed ad ſignificandum periculum, quod ſequitur hominem exiſtentem in peccato. Nam ſi quis feſtucam vel trabem in pede vel manu vel in quauis alia parte corporis habeat, non eſt manifeſtum periculum: in oculo autem, grauiſſimum eſt. Ita dicendum eſt de peccato, ſi ad eum conferatur, in quo eſt, quod quidem conſcientiam deſtruit. Secundò vt oſtendat, quàm longè ineptior ſit anima peccato mortali detenta, quàm oculus trabe grauiſſimâ. Ideoque Dominus trabem dixit in oculo eſſe, vt intelligas minus conuenire peccatum animæ, quàm trabs oculo.

Feſtuca, ira, trabs odium ſignificat.

Pſal. 4.

1. Ioan. 3.

Sed valdè mirandû eſt, quòd qui habet trabem, videt: & qui non habet trabem, non videt. Nam qui non habet trabem, hoc eſt, peccatum, & habet charitatem, hic certè aliorum vitam non videt: & qui habet trabem, minima proximorû videt: quod quidem mirari non deſino. Charitas *non cogitat malum*, nec de fratre ſiniſtrè ſuſpicatur. Oculi Adam, cùm in innocentia & ſanctitate viuebat, nuditatem non videbât: ſed cùm deliquiſſent, nuditatem conſpexerunt. Oculi Adam innocentis ſolum nouerant bonum; delinquêtis verò ſciunt bonum & malum, & potius malum. Dauid non auſus eſt mittere manum in Saulem Chriſtum Domini: ſed Philiſthæi nihil Saulem morati ſunt. Doëg Idumæus irruit magno impetu in ſacerdotes Domini, in quos pij Saulis ſerui noluerunt manus ſuas extendere. Itaque viri iniqui trabem habentes, oculos, manus, & gladios in Chriſti ſeruos conuertunt.

1. Cor. 3.

Geneſ. 3.

1. Reg. 22.

1. Reg. 24.

Vbi obſeruabis, oculum tenerrimam eſſe rem, & vel leui etiâ re grauiſſimè lædi, ita vt ſtatim lachrymas diffundat: & ſi feſtucam habet, nûquam quieſcit, donec illâ foras eijcit. Multò ergo tenerior res eſt anima, & exiguo peccato offenditur, & coinquinatur: & ſic iuſti viri anima leues culpas flet, quaſi maximæ ſint. Flent igitur ſancti & inquieti ſunt, & dolent, donec etiam minima deleant peccata. Mirum autem eſt, vt non ſentias trabem, quæ eſt in oculo tuo: & credo id non ob aliud eſſe, niſi quia mortua eſt anima tua. Nam oculus mortuus facilè feſtucas ſuſtinet & trabes. Non ſic ſanctus ille rex agere conſueuit, qui dicebat Domino: *Peccatum meum contra me eſt ſemper.* Sic non quieuit ſanctus vir, donec illud deleuit ab anima, quod tu etiam opus eſt vt facias. 112.

Vt oculus tenui feſtuca læditur, ita anima leui peccato offenditur.

Pſal. 50.

Rurſus obſeruandum, quòd id quod Chriſtus dicit, nos minima videre in fratribus noſtris, & maxima in nobis non contemplari: natura id contingere poteſt. Quia quod in facie tua eſt, id ego video directis radijs, quod etiamſi minimum ſit, ſatis eſt, vt potêtiam meam immutet, vt in cognitionem rei veniam. At quod in oculo meo habeo, videre id non poſſum per lineam rectam, per reflexum radium, quod velut vmbra directi præſentat obiectû, à quo exijt, remiſsè. Vnde fieri poterit, vt maior res ſit, & illam nô videamus: vel ſi eam videamus, non ita diſtinctè, vt ſi talis res in aliena eſſet facie, etiamſi minor eſſet. Ita fit, vt proximorum culpam per radios directos videamus, & vt volumus indicium de illa ferimus: noſtra verò delicta per ambages & circumloquia videmus. Ideò in ſequentibus inquit Dominus,

Vers. 42. *Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, ſine eijciam feſtucam de oculo tuo; & ipſe in oculo tuo trabem non vides? Hypocrita, eijce primo trabem ab oculo tuo, & tunc perſpicies vt educas feſtucam de oculo fratris tui.* Qui pluribus peccatis irretitus eſt; quomodo dicere poteſt fratri, qui leue peccatum commiſit, vt ſe emendet? Talis certè, etſi impudens ſit, tamen ratione id dicere non poteſt: *frater, ſine eijciam de oculo tuo:* cui merito reſponderi poteſt, *Medice cura teipſum.* Et Paulus Romanis: *In quo alium iudicas, teipſum côdemnas.* Sibi priùs debet eſſe medicus vnuſquiſque, quàm alteri manus admoneat. Sic Phariſæi non ſolùm diſcipulos, ſed & ipſum Dominum conati ſunt impiè condemnare, quòd peccatricem mulierem admittebat, quòd diſcipuli manus non abluebant, & confricabât ſpicas. Quapropter Dominus eis dixit, *Duces cæci, colantes culicem, & camelum glutientes.* Audi hypocrita, ſimulator iuſtitiæ, qui non tuis bonis ſed alienis malis ſanctimoniæ laudem venaris apud homines, ſi verè iuſtus eſſe cupis, *primum eijce trabem ab oculo tuo.* Nam in Prouerbijs dicitur, *Iuſtus in principio accuſator eſt ſui.* Charitas enim ordinata eſſe debet, vt homo priùs curam ſuipſius habeat, & deinde proximi. Nam ſi quis impeditum oculum habet, nihil videre poteſt: & quantò maior fuerit res oculo oppoſita, tantò ampliùs viſum impediet: ideò peccatum proximi videre non poteſt, vt illud arguat, qui peccatis eſt

Turpe eſt doctori, cû culpa redarguit ipſum.

Luca 4.

Rom. 2.

Luca 7.

Matt. 15.

Matt. 12.

Matth. 7.

Prou. 18.

impe-

impeditus. Vnde talem *hypocritam* Dominus appellat, quia vult peccata proximorum arguĕdo, bonus & iuſtus haberi. Vbicumque Chriſtus vult oſtendere aliquid maximum peccatum eſſe,à contume-
Matt.18. lia incipit. Sicut eſt illud, *Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi.* Hic enim peccat peccato præſumptionis: quia officium ſumit, quod ſibi non competit: & peccato ſcandali, ſi peccatum ſuum fuerit publicum & in alijs publicè arguat quod ipſe commiſit: quia proximos ſcandalizat, qui agnoſcunt peccata ſua etiā maiora, quàm illa, de quibus proximum arguit. Si autem arguentis peccata nota nō ſint, debet de ſecretis pœnitere, & tunc licitè arguit proximum; quòd ſi impœnitens arguit, vitio præſumptionis peccat, non tamen ſcandali, quia peccata ſua non ſunt manifeſta.

Vers.43. *Non eſt arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala, faciens fructum bonum.* Ex conſequutione ad ſuperiora hæc addidit. Ac ſi diceret, Fias priùs arbor bona, & deinde poteris fructus bonos producere. Hoc eſt, Amputa quæ inte ſunt crimina, diſce amare innocentiam, & tunc licebit fratres tuos ſuis erroribus purgare. Nemo enim poteſt eſſe iuſtus Iudex, niſi priùs amauerit iuſtitiam. Diſce ergo ap te omnia ex fructibus tuis; qualis ſis: & ipſi tui fructus docebunt, quid te facere oportcat. Dicit Chriſtus hoc in loco, arborem bonam non ferre malos fructus, quia manifeſtare voluit, hominem
Iacob.3. rectum nunquam proximo ſuo detrahere At diuus Iacobus miratur, quomodo homo linguâ, quâ benedicit Deo, hominibus maledicere poſſit, qui ad imaginem Dei ſunt facti. Dicit ergo, *Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructus malos.* Quamdiu homo malus eſt, non poteſt in quantum malus eſt, bonum fructum ex ſe producere & è contrà. Sicut mala arbor non poteſt bonos fructus facere, Ita neque bona malos.

113. In hac tamen re magna verſatur differĕtia inter ipſum hominem & arborem. Nam arbor ſequitur naturam; homo autē quia liber eſt, poteſt ad vtrumlibet conuerti: ita quòd ſi bonus eſt, vitioſus fieri poterit, loquĕdo in ſenſu diuiſo; non autem ſic erit in formali ſenſu. Vnde in ſenſu cōpoſito iſtæ propoſitiones veræ ſunt. Superbus non poteſt ſaluari & amans Deum nō poteſt perire. Superbus etenim vt talis, ſaluus fieri nequit; neque amans Deum, damnari. Et iuxta hunc ſenſum multa in epiſtolis Pauli & in alijs ſcripturis ſunt intelligenda. Vtilud, *Neque adulteri, neque fornicarij neque auari regnum Dei poſſidebunt.* Sic multi hunc locum interpretantur: quòd ſanè mihi non comprobatur. Quia ſi ille, qui verè malus eſt, poteſt facere bonum, ſiue illod quatenus bonus faciat, ſiue quatenus malus, id nihil ad nos; quia fallit nos & iudicabimus illum eſſe bonum. Dicendum igitur eſt, quòd homo malus non poteſt facere bonum, & è contrario: tamen quilibet homo aliquo modo eſt bonus, & malus: ita quod quilibet homo in quolibet tĕpore poteſt facere bonum vel malum. Nam ille, qui bonus eſt, ſuis virtutibus eſt munitus, quæ bonum illum conſtituunt & per illas bonum operatur, & fieri non poteſt, vt per illas malum operetur: quia includit contradictionem, quod aliqua virtus inclinet ad malum. Habet tamen hic homo bonus malum aliquod, ſcilicet, labilitatem liberi arbitrij & fomitem, quæ ſunt duo mala exiſtentia in omni homine, & per illa poſſumus malum facere, id eſt, ad malum

Quomodo verum ſit, quod bonus homo nō poſſit malum facere, nec malus bonum.

1.Cor.6.

inclinari, quia virtus non cogit nos facere bonum. Et de homine malo idem dicendum, quia habet ſimul malum & bonum: malum quia habet habitus vitioſum, per quos operatur malum, & per illos nō poteſt bonum facere. Habet tamen bonum, hoc eſt, libertatem arbitrij; per quam poteſt bonum eligere, & ſic malus aliquando bonum operabitur non per malum quod habet, ſed per bonum quod in eo habitat; & ſic quilibet homo pòteſt facere bonum ſiue malum, quodcumque voluerit quia libertatem habet arbitrij. Nec tamē inde intelligas, quod idem homo in eſſe moris abſolutè poſſit eſſe bonus, & malus; quamuis ſimul poſſit habere bonum & malum Quando autem in hoc loco dicitur, quod malus homo non poteſt bonum operari, aut bonus malum: intelligendum eſt, quod difficulter poteſt bonus malum facere, & malus bonum; quia malus pranos habitus habet, & per illos ad malum inclinatur. Quia etiamſi fieri poſſit, vt bonum operetur per arbitrij libertatem, cùm tamen malitia habitus moueat libertatem, maxima cum difficultate cōtra inclinationem operabitur bonum. Idcò ſtatim poſt hæc verba (vt modo vidĕbimus) dixit Chriſtus, *Ex abundantia cordis os loquitur,* Id eſt, quando cor valdè procline eſt ad loquendum, difficulter ſe abſtinet, quin loquatur. Ita cum homo ſit diſpoſitus per malos mores, difficile eſt, quod operetur niſi per illos. Nam in ſcriptura ſacra *impoſſibile* pro difficili ponitur. Sic & in lib. Ioſ. dicitur, *Non poteritis ſeruire Deo,* Id eſt, difficile erit vobis ſeruire illi. Et per Hierem. dicitur, *Si poteſt Æthyops mutare pellem ſuam, & pardus varietates ſuas: & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* Et tamen fieri non poteſt, vt Æthyops pellem ſuam mutet, nec pardus varietates ſuas, & ſic ſequetur perinde, quod malus non poteſt bonum facere, quod (vt diximus) operati poteſt. Chriſtus etiam ait, *Propterea non poterant credere:* quia Eſaias dixit, *Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua.* Et illud etiam quod alibi dixit, *Sicut Camelus non poteſt per foramen acus tranſire,* &c. Omnes iſtæ loquutiones, & ſi quæ aliæ ſimiles ſunt, intelligendæ veniunt, cum difficultate operationis: quam difficultatem inſinuat dicendo, quòd non poſſunt. Sic in præſentia locum hunc intelligendum eſſe exiſtimo.

Matt.12.

Impoſſibile pro difficili ponitur. Ioſ. 24. Ierem 13.

Matt.13. Eſaiæ 6. Matt.19.

Inſuper ſecundò obſeruandum ad noſtram doctrinam, quòd Chriſtus his verbis oſtendit Euangelicam perfectionem non in verbis, ſed factis conſiſtere. Etenim cœlum & gloria illa beatorum non verbis, ſed ſanctis actionibus emitur. Arbor enim ad fructum ordinatur: quare non ex folijs pretium eius attenditur, ſed ex fructibus. Ex bona quippe voluntate tanquam ex radice, bona opera procedunt. Nam (vt inquit Paulus) *fructus ſpiritus charitas eſt, gaudium, pax, patientia.* E diuerſo autem in arbore mala, cuius radix amor proprius & mala voluntas, procedunt hæc, quæ Paulus ſtatim addidit: *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia,* ¶ Tertiò obſeruabis, quòd non abſolutè dixit, fructus, ſed *fructus bonos.* Nam Deus à nobis non ſolùm fructus; ſed *fructus bonos* poſtulat. Nec dicit *fructus* pulchros aut magnos, ſed *bonos*: quia hæc omnia etiam malis fructibus conueniunt. Magnum etenim verſatur diſcrimen inter fructus bonos, pulchros, aut magnos. Lapidem magnum longè proijcere, opus magnum eſt: non tamen bonum. Egregiè ſaltare, opus eſt pulchrum; nō tamen bonum:

114. Oſtendit ex comparatione arboris qualis debeat homo bonus eſſe.

III.

bonum : bona tamen opera ſunt, proximum dili-
gere, Deum amare. Hæc enim opera bona ſunt, &
boni fructus. Ideò Dominus, *In hoc cognoſcent, quòd*
Ioan 13 *diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionē habueritis ad inuicem.* Non
dicit ſi feceritis opera magna, ſed *ſi dilectionem habue-*
IV. *ritis ad inuicem.* ¶ Quartò etiā obſeruabis, quod ar-
bor plantata in inferiori loco, ſecurior & tutior eſt,
quàm ſi in altum montem, vel culmen ſit poſita. Sic
humilis Chriſti ſeruus tutior eſt, & tranquilliorem
vitam degit, quàm is, qui in altis, & ſupremis digni-
tatibus eſt conſtitutus. Superbus, potens, & diues
caſui ſubiectus eſt : nam ſi arbor in ſublimi loco
conſtituta eſt, rami eius ampliùs à vento quatiun-
tur. Ita, qui magni ſunt in republica, plures habent
curas, ita vel leuis etiam res cor eorum huc & illuc
impellit: & cogitationes eorum maximo vento agi-
Pſal.101. tantur. *Inter medios montes pertranſibunt aquæ*, hoc eſt,
per vallem. Ita Dominus humilibus & paruis cor-
de ſua ſecreta pandit, & humilibus familiariter vti-
V. tũr, & illis ſuam gratiam impartitur. ¶ Quintò
aduertes, quòd ad hoc, vt arbor fructus vberes pro-
ducat, oportet, vt in bona terra ſit plantata : nam ſi
in ſterili ſit, malos fructus producet. Ita oportet, ſi
in ſanctis actionibus te exercere velis vt cum bonis
ambules, & conuerſeris, memor diuini Prophetæ,
Pſalm.1. qui inquit, *Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum,*
& in via peccatorum non ſtetit. Quid ergo erit de hoc
homine, qui impiorum fugit conſortia? *Erit* vtique
tanquam lignum, quod plātatum eſt ſecus decurſus aqua-
rum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Quia hæc
arbor non fuit plantata inter impios, ſed *ſecus decur-*
ſus aquarum, quod eſt inter bonos : quia *non abijt in*
conſilio impiorum, ſed in valle humilitatis, vbi humi-
les habitant, & vbi ſunt decurſus aquarum, opti-
mum *fructum dabit in tempore ſuo.* Quod igitur re-
medium habebit arbor, quæ cum in mala terra ſit
plantata, non bonum fructum producit? Illam euel-
lere & in aliam bonam terram eam inſerere. Sic tu
Pſal.79. malorum conſortia fuge, & bonis adhære. Sic Do-
minus tranſtulit vineam ſuam de Ægypto (vt in-
quit Dauid) vt populus ſuus in conſortio Ægy-
ptiorum ſterilis non eſſet. ¶ Expende etiam quòd
cùm tenera eſt arbor, tranſplantari debet : & tu in
adoleſcentia tua rectus fieri debes, & mores tuos
& vitam ſanctè cōponere : nam ſi ſenectus te in vi-
tijs & peccatis cœperit, difficile erit, vt ab inuetera-
tis moribus in meliorem mentem reſipiſcas. Quan-
do arbor noua eſt, eam transferre debes & ampu-
tare : & nunc qui adoleſcens es, pœnitentiam tuo-
rum peccatorum agito, & tui creatoris reminiſcere,
Eccl 12. iuxta illud Sapientis: *Memento creatoris tui in tempore*
VI. *iuuentutis tuæ, antequam obtenebreſcat Sol, &c.* ¶ Sex-
tò & vltimò obſerua, quòd non qualemcumque
fructum opus eſt vt proferas, ſed *fructum bonum.*
Solet enim contingere, vt nux tibi ſana appareat,
quam ſi fregeris, quia putrida eſt, os tuum puluere
implebit. Sic opera carnis, fructus ſunt putridi, quia
intrinſecus fœtida ſunt & obſcœna ; foris autem
pulchra & delectabilia videntur. Intrinſecus nihil
reperies niſi putredinem, abominationem, tormen-
ta, & infernum. Etenim fructus iſti interiùs vermes
habent, etiamſi exterius purpurati appareant. Hic
vermis fructum abrodit, & hic conſcientiam tuam
Ionæ 4. torquebit grauiſſimis cruciatibus. *Lætatus eſt* Ionas
ſuper hedera lætitia magna, quæ ſtatim morſu vermis
aruit. Ita ſunt omnes res mundi, quæ etiamſi virides
& amœnæ appareant (ſub quarum vmbra omnes
mundani ſedent) citiſſimè viriditas & lætitia ea-
rum tranſit, qui vermis ſub voluptatibus latet, qui
conſcientiam mordet, & dolorem capitis incutit, Super illud Securis ad
quo etiam cruciabatur Ionas. Fructus, quos Do- radicem
minus à nobis requirit, ſani debent eſſe: quia ſancta arboris.
& pia opera bonis fructibus aſſimilantur. Sed hæc &c. Omnis arbor
iam dicta ſufficiant : nam ſuperius in capite tertio non fa-
de hac re multa diximus: & quomodo mala arbor ciens &c.
excidetur, & mittetur in ignem.

Vnaquaque enim arbor à fructu ſuo cognoſcitur. Neque Vers.44.
enim de ſpinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant
vuam. Contrarium per Matthæum dixiſſe videtur:
nam ibi dicit, quòd nunquam colliguntur *de ſpinis* Matth 7.
vua, aut *de tribulis ficus*: ſed ſi rectè verba perpendan-
tur, nullam inuenies contradictionem : nam eadem
ſententia eſt, licèt diuerſis verbis prolata. Nam
quando hîc dicitur, *nec de rubo vindemiant vuam*, di-
citur in Matthæo, *nunquam colligunt de ſpinis vuas*
nam rubus & ſpinæ idem ſunt. Eſt enim rubus ar-
bor ſpinoſa. ſpina autem eſt nomen generale omni
arbori habenti ſpinas. Et ſic Matthæus poſuit *ſpinas*
genus accipiens pro vna ſpecie ſpinarum, ſcilicet,
pro rubo, & ſic illum expreſſit Lucas. Et cùm hîc
dicitur, *nec de ſpinis colligunt ficus*, & in Matthæo *nec*
de tribulis ficus, verum eſt, quia etiam tribulus eſt ar-
buſcula ſpinoſa : & Matthæus poſuit nomen ſpe-
ciei, Lucas autem nomē generis, quia tribulus ſpina
eſt. Verùm hoc in loco commendat Chriſtus exer-
citium bonorum operum. Arbor enim ex fructu
cognoſcitur, & homo ex operibus. *Opera enim illo-* Apoc 14.
rum ſequuntur illos, quaſi teſtes ſuorū operum. Multi
ſunt, qui maximum fundamentum verborum con-
ſtituunt, nullum autem in ipſis operibus. Quòd ſi
homines adeò laborarent, vt benè & ſanctè viue-
rent, quemadmodum laborant in recti loquentia
& verborum elegantia, plures ſancti eſſent, quàm
nunc ſunt, & religiones magis compoſitæ perſiſte-
rent. At ſunt multi prælati, qui exiſtimāt monachos
ſuos ſolùm habere aures, vt audiant ſermonem ele-
gātem & loquelā, quam ad vniuerſum conuentum
habent : exiſtimantque etiam ſimul cœcos eſſe, nec
eos videre, quàm contraria ſint prælati opera ſuis
verbis. Quòd ſi recordarentur, quod ſubditi etiam
habent oculos, vt videre poſſint, pauciora haberent
verba, plura verò opera. Si tu vel prælatus ſis, vel
ſubditus, ita viuere debes, & talis eſſe, vt ſi Iudæus,
vel Gentilis, vel Turca tua opera videat, te miſeri-
cordem iudicet, caſtum, & humilem, ita vt Deum
in ſuis creaturis laudet, & in talia prorumpat verba.
Hi ſunt boni homines, bonum herum hæc vinea
habet, qui bene cultam & foſſam habet. Hoc eſt,
quod Dominus dicebat: *Luceat lux veſtra coram ho-* Matth.5.
minibus, vt videant opera veſtra bona & glorificent pa-
trem veſtrum, qui in cœlis eſt. Quæ bona opera Chri-
ſtus nobis ſuadet in ſuperioribus verbis, & in eis,
quæ ſequuntur. Quòd ſi Chriſtus, qui ſumma veri-
tas eſt, & vera ſapientia hoc docet: foras abeant im-
pij iſti & ſceleratiſſimi Lutherani, qui bona opera
tollunt, dicentes id ſufficere, vt ſolùm in Chriſti
paſſione fiduciam habeamus & in vtramuis dor-
miamus aurem, in delicijs, vt ſues vitam agentes,
veluti ipſi faciunt. ¶ Sed iam tandem, vt de hac
re finem dicendi faciamus, vnum hîc obſeruādum
eſt, quod Chriſtus de *ficu* & *vua* hîc meminit, po-
tiùs quàm de alijs fructibus, quia vuæ & ficus ca-
lent, & pingues reddunt comedentes. Sic Dominus
vult, vt ſuo amore calidas, hoc eſt, vtiles & fru-
ctuoſas

ctuoſas & charitate coniunctas faciamus noſtras operationes.

Vers.45. *Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonum, & malus homo de malo theſauro profert malum.* Itaque Dominus dicere vult, vnuſquiſque id tribuit, quod habet. Bonus bonum, & malus malum: atque ita vnuſquiſque operatur vel ſecundum ſuam bonitatem vel malitiam. Vnaquæque arbor ſecundum ſuam naturam fructus producit: nam ficus non poma dat, nec pomum ficus. Porrò theſaurus cordis intentio eſt cogitationis, ex qua bona vel mala proferuntur. Sicut natura eſt operationum naturalium principium: ita virtutes & dona proferunt fructus ſanctos & ſtudioſos. Operatio etenim formam arguit, Sic Christus alibi. *De corde exeunt cogitationes mala, homicidia, adulteria*, &c. ¶ Itaque qui mala verba profert, & mala opera facit, malum theſaurum habet: & qui bona operatur, bonum theſaurum ſibi ſeruat. Vnde, locus iſte admonet, ad ſalutem non ſatis eſſe cor bonum, id eſt, bonam intentionem habere, niſi ſimul opera (dum ratio poſtulauerit) adhibueris, & ſimul optima verba. *Corde enim creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Et multò ſanctis & bonis operibus Chriſtū confiteberis. Verùm quia verba maximam oſtentationem habent, quid homo habeat in corde ſubdidit Dominus.

Matt.15.

Rom.10.

115. *Ex abundantia enim cordis os loquitur.* Quod quidem primâ facie videtur ſtare non poſſe: nam interdum loquitur quis, quòd nunquam in mente habuit, & etiam aliqui mali bona loquuntur, ſicut hic dicitur: *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum*, & tamen loquitur bene. Intelligendus ergo eſt locus iſte, non de quolibet bono aut malo; ſed de eo, qui abundè eſt bonus vel malus: nam qui valdè iniquus eſt, non poteſt, niſi difficulter malitiam occultare: quia abundātia malitiæ cogit linguam prorumpere in verba mala. Nihilominus tamen malus propter arbitrij libertatem bona dicere poteſt: tamen plerumque propter inclinationem habitus mali, malus mala dicit. Et vt vera loquar, qualis vnuſquiſque eſt, talia profert verba; & talia opera efficit. Ideoque non ſolùm dixit ex corde, ſed *ex abundantia cordis.* Etenim imago cordis ſermo eſt: quia anima motrix eſt corporis, & corpus inſtrumentum eſt animæ, vt agat. Solon ille vnus ex ſeptem ſapientibus, quos Græcia iactat (vt refert Diogenes Laërtius) dicebat, verba velut exemplar cordis vniuſcuiuſque: nam affectus animæ ipſis verbis velut in limpidiſſimo ſpeculo oſtenduntur. Nam ſicut ex fructu & folijs cognoſcitur arbor: ita ex verbis & actionibus ſuis cognoſcitur homo. Vnde id, quod dicitur, potentiæ cognoſcuntur per actus & obiecta, verum habet non ſolùm de cognitione potentiarum quoad eſſe naturale earum, ſed etiā quoad eſſe formale. Itaque ex verbis cognoſcitur homo. Qui febri laborat, in ipſis labijs oris ſtatim conſpicitur: quia in eis ampullas habet. Attende obſecro, quòd negare non potes, quin infirmus ſis; quia ipſum os tuum clarum teſtimonium reddit. Ais te bonum eſſe, & Dei amicum: ſed dictis tuis contrarium oſtendis, & infirmum & malum eſſe manifeſtas. Nam odium quod aduerſus fratrem tuum concepiſti, & febris iræ, quæ viſcera tua comburit, id manifeſtiſſimè oſtendit. Verba tua te notum faciunt, & tuo proprio ore agnoſceris. Sic in libro Iudicum habetur, quòd

Sermo eſt cordis imago & exēplar.

Iud. 12.

Galaaditæ cum quendam tranſitum ad fluuium Iordanem occupatum haberent, Euphratæis, qui fugientes à bello veniebant, dicebant, *Nunquid Euphrataeus es?* eumque ipſe reſponderet non eſſe; ſtatim dicebant illi, vt pronunciaret verbum huc, *Sibboleth*, & in prolatione verbi cognoſcebant, Euphratæuſne eſſet, an non. Qualis vnuſquiſque eſt, talia verba profert. *Quia* (vt inquit Chriſtus) *qui de terra eſt, de terra loquitur.* Et in Prouerbijs de ſtulto ait Sapiens, *Os ſtultorum ebullit ſtultitiam.* Econtrariò autem de iuſtis ait Pſalmus; *Eructauit cor meum verbum bonum.* Verùm, vt iam diximus, aliquando mali vera loquuntur. ¶ Sed quomodo cognoſcitur, quòd malus ſit? In aduerſitate vtique cognoſcitur. Pſittaci enim ſolent velut homines loqui, & noſtra verba pronunciare, & loquelam exprimere; & alijs denique auibus in cātu aſſimilari: at ſi illos fuſtibus cædas, vel aliquid mali eis facias, ad naturam ſuam reuertuntur, & querimoniam vt Pſittaci proferūt, non autem vt homines, vel vt aliæ aues. Ita ficti & fallaces, qui cum mali ſint bona loquuntur; ſi eos perſequaris, vel aliquam tribulationē & moleſtiam eis intuleris, ſtatim ſuum venenum per os vomunt, & vindictam appetunt, impatientiam ſuam oſtendentes: tuncque non vt boni loquuntur, ſed vt mali, vt tandem eorum malitia appareat. Vnde verissima Chriſti ſententia manet, *ex abundantia cordis os loquitur?* nam temporibus anguſtiæ & tribulationis, qualis vnuſquiſque eſt, loquitur: quia tunc nihil diſſimulate, aut fingere poteſt. Iam tandem Dominus iterum commendat bona opera, quæ verum teſtimonium ſunt bonitatis vel malitiæ cordis, dicens:

Ioan.3. Prou.15. Pſal.44.

116. Tribulatio oſtendit, quales ſint, qui dulcia loquuntur.

Vers.46. *Quid autem vocatis me Domine, Domine: & non facitis quæ dico?* Ac ſi diceret: Vos habetis folia ſine fructu, & verba ſine operibus: ſimiles ſalicibus, quæ habent folia ſimilia oliuis, ſed fructu carent. De quibus ait Iob: *Circumdabunt eum ſalices torrentis:* quia iſti ſolis verbis innocentes circumeunt, & eos fallunt. Sunt etiam ſimiles ſtruthionibus habentes pennas accipitris, ſicut in eodem libro Iob ſcribitur: *Penna ſtruthionum ſimilis eſt pennis herodij, & accipitris.* Tales ſunt omnes hypocritæ, quia abundant verbis, & operibus vacui ſunt: de quibus Dominus dicit, *Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.*

Iob 40. Iob 39. Matth.7.

117. Obſerua autem, quomodo ponit hic Chriſtus Dominus diſcrimen inter iudicium Dei & hominum, & inter Chriſti regnum & mundi. In regno mundi, & in aulis principum & regum, bonum eſt dicere: *Domine, Domine*, quia adulatores & paraſiti, qui dulcia & ſuauia auribus perſonant, & de alijs detrahunt murmurantes, hi ſunt plurimæ æſtimationis apud eos, quique thoraces rapiunt ex raſo ſerico confectos & catenas aureas, quæ potiùs pauperes Chriſti accipere deberent. Et inter mundanos, qui blandiri neſcit & adulari & alios fictè laudare, hic equidem nunquam in tota vita caput ſuum leuat, nec aliquid emolumenti ſibi compatat. Qui veritatem agit, & vitia carpit, quique peccata non approbat, nunquam caput ſuum leuat, vt in aliquod officium, vel dignitatem conſtituatur: quemadmodum ipſe Chriſtus de Ioanne Baptiſta dixit, *Qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt.* Ioannes autem, qui veritatem dicebat, & vitia corripiebat, in deſerto habitabat; nullum in Herodis domo locum habebat, niſi in carcere. Et quis non

Collatio iudicij diuini cū humano.

Matt.11.

videt, quanta animaduerſione id ſit dignum etiam in mundanis & Ethnicis regibus? Quantò magis dolendum eſt de Eccleſiaſticis & Chriſtianis principibus, qui ſuos adulatores licèt inſipiẽtes & prauæ vitæ homines in ſupremum locũ collocent; bonos verò & doctos penitùs obliuiſcantur? Multò aliter erit in regno Dei: hoc eſt, vbi Chriſto omnia ſubijciuntur: vbi regnum Deo patri tradet. Tunc enim cor noſtrum maioris erit valoris, quàm phalerata verba & bona conſcientia plus æſtimabitur, quàm crumena nummis onuſta. Imò tunc nihil aliud ibi valebit, niſi bona conſcientia, quia Iudex non ſecundum aſpectum oculorum exteriorem faciem iudicabit: nec verba compoſita admittentur, etiamſi dixeris, *Domine, Domine*, niſi feceris quod Chriſtus præcipit.

118. Nõ omnes Chriſtiani ſaluantur. Secundò colligitur ex hoc loco, quòd non omnes, qui Chriſtum confitentur, ſaluantur, quamuis etiam prophetent; ſed qui voluntatem eius faciunt. *Multi enim dicent mihi in illa die: Domine, Domine*, ait Chriſtus, *nónne in nomine tuo prophetauimus, dæmonia eiecimus, & in nomine tuo multas virtutes fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, diſcedite à me qui operamini iniquitatem.* (Matth. 7.) Quia miracula facere neminem ſaluum facit: nam alioqui ſalui eſſent illi incantatores Pharaonis, & Ægyptij præſtigiatores, (Exod. 8.) qui etiam quædam edebant ficta miracula. Vaticinari & prophetare, nec hæc etiam homines ſaluos faciunt, nam alioqui ſaluus eſſet Balaam ariolus, imò etiam aſina eius, (Num. 23.) & eodem modo Saul & Caïphas, (Ioan. 11.) qui prophetauerunt; de quibus tamen ſcriptura ſacra multò aliter ſentit. Neque enim nomen & titulus aliquem probum aut rectum faciũt, nam vt Paulus inquit, (1. Cor. 4.) *non in ſermone, ſed in virtute eſt regnum Dei.* Alioqui ſi nomen Chriſti & ſola fides ſaluos faceret, omnes Chriſtiani ſalui eſſent, quia omnes nomine Chriſtiano gaudemus. Et vtinam ſaluemur: At timeo, quòd non omnes ſalui fiant, quia licèt Chriſtiani ſint & ſacro baptiſmatis fonte abluti, & Chriſtum confiteantur; tamen multi non obtemperant diuinis præceptis. Opera enim bona neceſſaria ſunt ad vitam æternam capeſſendam. (4. Reg. 10.) Vnde in quarto volumine Regum habetur, quòd cùm Iehu rex Iſraël iret, vt occideret filios Achab, & deſtrueret Baal & eius ſacerdotes, obuius fuit militi cuidam, cui dixit: *Eſtne cor tuum factum cum corde meo?* Et ille reſpõdit, *Eſt. Si eſt* (inquit) *da mihi manum tuam. Qui dedit ei manum ſuam & leuauit eum.* Sic Chriſtus verus rex Iſraël, qui de cœlo venit, vt idololatriam deſtrueret & mundum, primò quærit, an *rectum ſit cor noſtrum*, id eſt, an diligamus illum. Quòd ſi illum diligimus: ſtatim ſubdet, *Da mihi manum tuam*, videamus opera dilectionis & amoris, & aſcende mecum ad gloriam.

119. Aliqui ſemel, aliqui bis inuocant Dominum, & non bene. Prætereà aliqui ſunt, qui ſemel tantùm vocant Dominum: illi videlicet, qui tantum habent illum in ore. De quibus Eſaias ait: *Populus hic labijs me honorat; cor autem eorum longè eſt à me.* (Eſaia 29.) Quidam autẽ bis illum Dominum vocant, dicentes: *Domine, Domine*, illi videlicet, qui ore confitentur & corde credunt, ſed operibus contradicunt: de quibus Paulus ad Titum ait: (Tit. 1.) *Confitentur ſe noſſe Deum; factis autem negant.* Et de his qui bis dicunt, *Domine, Domine*, loquitur hîc Chriſtus, de malis ſcilicet Chriſtianis, non de infidelibus: de his, inquam, qui Chriſtum cognoſcunt, & vocant illum, *Domine, Domine*, quia in eum credunt; ſed operibus id negant & contradicunt. Dominum vocãt illum, cui nunquam obtemperarunt. Qui cùm mundum, carnem, & dæmonem Dominos habẽt, & in omnibus illis obediant; nunc Dominum Chriſtum vocant. At in Chriſtum credere, & miracula facere, nihil prodeſt niſi adſit charitas, & bona opera. Iudas cum cæteris Apoſtolis miracula fecit: (Luca 9.) & non ſequentes Chriſtum dæmonia eijciebãt, ſed nihil profuit ad vitam æternam. Vnde Paulus: *Si linguis hominum loquar & Angelorum: charitatem autem non habeam,* &c. (1. Cor. 13.) Virgines illæ fatuæ ad ianuam dixerunt, *Domine, Domine, aperi nobis.* (Matt 25.) Sed dictum fuit illis. *Neſcio vos.* Non dicere, *Domine, Domine*, facit ſeruum Dei, ſed ſi fidem cum charitate habeas, & opera bona exerceas. Nullus efficitur bonus, niſi cum gratia Spiritus ſancti: poteſt tamen moueri ſine gratia ad aliqua bona; non tamen ſaluari. Vnde Dominus, *Qui facit*, inquit, *voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, intrabit in regnum cœlorum.* (Matth. 7.) Opera igitur à nobis exigit Deus, & præceptorum obſeruantiam. Quapropter ſequitur in contextu.

(Verſ. 47. & 48. & 49.) *Omnis qui venit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos, oſtendã vobis cui ſimilis ſit. Similis eſt homini ædificanti domum, qui fodit in altum & poſuit fundamentum ſupra petram: inundatione autem factâ, illiſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam mouere, fundata enim erat ſupra petram. Qui autem audit & non facit, ſimilis eſt homini ædificanti domum ſuam ſuper terram ſine fundamento, in qua illiſus eſt fluuius, & continuò cecidit, & facta eſt ruina domus illius magna.* Inſinuat igitur Dominus his verbis, ſemper bonis operibus eſſe inſiſtendum: & ne ſolis verbis, aut ſoli fidei cõfidamus, quæ quidem ſine charitate mortua eſt. (Iacob. 2.) Nam ſi tu ſeruum haberes, qui coram te caput nudaret, genua flecteret, & reuerenter loqueretur, non propterea illum fidelem ſeruum appellares, ſi iuſſis tuis non obtemperaret. Plura namque ab eo expectas, quàm verba: nempè, vt voluntatem tuam faciat, & tibi obediat, in his quæ præcipis, & vt honori tuo ſemper caueat & proſpiciat. Sic Deo non ſufficit, vt templum ingrediaris, ſacram rem auditurus: nihil conducit, ſi pſalleris & prædicaueris; niſi fidelis ſis, & ipſum dilexeris & obedieris, ipſiuſque honoris obſeruantiſſimus ſis cuſtos. Quod Chriſtus ſuperius probauit ſimilitudine arboris, & ſimilitudine theſauri, & nunc idem probat ſimilitudine ædificij. Et hic eſt finis ſermonis eius, per quem inuitat nos, vt illum adimpleamus, præmium adimplentis, & pœnam contemnentis proponens. Illos namque, qui audiunt & faciunt verba Chriſti, aſſimilat ipſe Chriſtus, domui ſuprà petram fundatæ: alios autem, ædificantibus ſupra terram. Nam quòd in arbore eſt radix, in ædificio eſt fundamẽtum. (Chriſtus fundamentum noſtrum.) Quemadmodum enim fructus arboris non poteſt eſſe boni ſaporis, niſi radix optimum habeat & dulcem ſuccum: ita ſtructura, quamuis exteriùs magnifica ſit, & altitudine excellens; firma tamen non erit, niſi ſolido firmoq́ue fundamento nitatur. Quod fundamentum Chriſtus ipſe eſt. Suprà petram ædificat, qui ſuprà Chriſtum ædificat. *Petra* (1. Cor. 10.) enim, vt ait Paulus, *erat Chriſtus.* Quamuis inundatio veniat tentationum, non poterit illum mouere. Hic non cadet, quia Chriſtus eſt firmamentum eius. Vnde Eſaias ait: *Cum ambulaueris in igne, non combureris.* (Eſaia 43.) Et Dominus etiam: *Cum ipſo ſum in tribulatione.* (Pſal. 90.) Atque ideò beatus Paulus: *Quis ſeparabit nos à charitate Chriſti? An tribulatio? an anguſtia? an* (Rom. 8.)

fames? Certus sum enim, quòd neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus. Nám sicut in mare Ru-*Exod. 14.* bro Ægyptij mortui fuerunt, & populus Israël liber & incolumis mare Rubrum transiuit: sic tribulatione ventorum, & fluuij inundatione boni, cum fundati sint supra firmam petram, salui fient: & mali, quia supra terram habent fundamentum, corruent & destruentur.

120. Ait itaque: *Omnis qui audit sermones meos, & facit eos*, id est, opere implet: quòd non solum de opere exteriori, sed etiam de interiori intelligendũ est, ad quæ vnusquisque tenetur, cùm ratio postulauerit. Iste *similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum*, id est, in profundum. In scriptura quippè *altum* *Psal. 68.* profundum dicitur, iuxta illud Psalmi: *Veni in alti-* *Ioan. 4.* *tudinem maris.* Et in Ioanne dicitur, *Puteus altus est.* Veniens super hunc tentatio, quæ per flumen intelligitur, non potuit illum mouere, quia in Christo fundatus erat, non solum sermonem eius, auditionem, & fidem habendo, sed veram & perfectam *Peccatũ ruina nostra magna.* charitatem opère adimplens. Sed qui verba Christi habet, & non facit ea, habet debile fundamentum: & ideò veniente tentatione corruit: quia non potest quis resistere omnibus tentationibus, nisi per charitatem: & qui tantum audit verba, ea non adimplens, nullã charitatem habet. Tentatio namque non in verbis, sed in factis consistit: ideoq; qui sola verba habet, non potest resistere omni tentationi. Quapropter cadit, *& facta est ruina domus illius magna*, quia homo corruet per peccatum victus à tentatione, & rationalis creatura moritur, & ab altitudine gratiæ præcipitatur, bona omnia perdit, & felicitate priuatur æterna, & calamitate obruitùr *Iacob. 4.* infernali. Ideoque diuus Iacobus ait: *Scienti bonum & non facienti, peccatum est.* O quàm magna est ruina peccati! Magnam dicit Christus ruinam esse, & non qualemcumque. Non potest esse, nisi maxima ruina, ad quam reparandam Deum ruere & mori fuit necesse. Quòd si lapsus ille timendus est, quo anima ex gratia cadit in culpam, quãtò erit maior, quando ex morte hac priori in *mortem* cadit *secun-* *Apoc. 20.* *dam*? Reuera ruina grandis, quia *mors peccatorum* *Psal. 33.* *pessima*, qua ossa animæ ita infringuntur, vt ad nullum bonum agendum in inferno vires supersint: quia vires animæ ita conciderunt, vt illa vera & vi-*Iob 10.* ua tormenta nullatenus ferri possint. Denique magna est ruina, quia non manet lapis super lapidem; tum quia in inferno nullus est ordo, tum etiam quia in inferno nihil est firmum. Quare neque ibi inuenitur lapidis firmitas, quia hìc fuit super arenam, & non super lapidem ædificatio facta.

121. *Fides absque charitate esse potest, non prodesse.* Demum, vt capiti huic finem imponamus, ex his Christi verbis Lutheranorum error conuincitur: quia asserere ausi sunt, fidem non posse esse sine charitate. Potest namque (vt ex hoc contextu Euangelij patet) audire quis verba Dei, & fidem eis præstare; & non esse in gratia. Quod idem poscunt illa verba Christi ad Apostolos: *Si hæc scitis; beati eritis, si feceritis ea.* Nam ea satis innuunt fieri posse, vt quis sciat mandata Christi, & eis fidem adhibeat, & tamen illa non faciat. Quod etiam Christus apertiùs ostendit in parabola filij prodigi: nam fidem ille habebat, cùm ad se reuersus di-*Luca 15.* xit: *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hìc fame pereo?* Vnde obsecro nisi à fide tam bona verba prodijssent? & hæc præcessisse ad iustificationem, certum est: quæ tamen cognitio non satis est ad iustificationem. Ioannes etiam *Ioan 12.* in suo Euangelio fatetur ex principibus Iudæorum multos credidisse in Christum: sed dilexisse magis gloriam hominum, quàm gloriam Dei. Et alibi non dicit eos, qui credunt in nomine eius, filios Dei esse; sed hanc eis *datam potestatem, vt filij Dei fiant*, *Ioan 1.* innuens videlicet initium esse tantùm & viam ad acquirendam diuinam adoptionem. Sed apertius est, quod Paulus dicit: *Si habuero fidem, ita vt montes* *1. Cor. 13.* *transferam; charitatem autem non habuero, nihil sum.* Ex quibus verbis manifestè patet, posse aliquem fidem habere sine charitate: & ita intellexerunt hunc locum sancti patres, Cyprianus, Basilius, Augustinus, Hieronymus, Chrysostomus, Gregorius, Anselmus. & Bernardus, quibus maior fides adhibenda est, quàm Luthero, Melanctoni, Zuinglio, Bucero, & Caluino. Sed valeant isti; nos autem qui edocti à Sacrosancta matre nostra Ecclesia Romana, scimus & credimus, cum fide charitatem esse necessariam & opera simul bona, vt æternam salutem consequamur. Christum Dominum Iesum humiliter exoremus, vt in hac vita suam gratiam nobis impartiatur, vt tandem mereamur diuinis sedibus assistere inter Seraphicos choros collocati.

CAPVT VII.

SATIS quidem existimo, eam doctrinam, quæ 1. viribus humanis attingi potest, naturali quadam ratione & philosophicis argumentis comprobari: Verumenimverò ea quæ humanum captum prorsus exuperant, admodum necessarium puto, vt supernaturali argumento confirmentur. *Doctrina Christi miraculis cõfirmata.* Sic Christus, cum misisset Apostolos suos, vt munus prædicationis obirent, & vt omni creaturæ doctrinam illam à cœlo allatam prędicarent: inquit Marcus, *vbique prædicasse, Domino cooperante & sermonem* *Marc 16.* *confirmante sequentibus signis.* Et cum Helias suscitasset puerum, dixit ei mater: *Nunc cognoui, quòd ver-* *3. Reg 17.* *bum Dei in ore tuo verum est.* Etenim miracula illa, quæ superna & diuina virtute perficiebantur, manifestissima erant argumenta & indicia diuinæ illius & cœlestis doctrinæ: quandoquidem in eius confirmatione fiebant à Deo optimo maximo, qui prima veritas est, quæ nec fallere, nec falli vnquam assueuit. Oportebat igitur Christum stupenda prodigia & miracula facere in confirmationem tantæ tamq́ue supremæ doctrinæ. Quapropter cum Christus in monte (quod in capite præcedenti facillimum est videre) diuinam illam doctrinam protulisset, in eorum quæ dixerat confirmationem, egregia & illustria in medium producit miracula. Quò fit, vt omnes qui Christi prædicationem audiebant, nec illi obtemperabãt, nullã sui delicti apud Deum excusationem habere poterant. Idcircò ipsemet Dominus ait: *Opera, quæ ego facio, testimonium perhibẽt* *Ioan 10.* *de me.* Et iterum: *Si opera, quæ nullus alius fecit, ego non* *Ioan. 15.* *fecissem, peccatum nõ haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Itaque post habitam concionem, cum descendisset Iesus de monte, in itinere leprosum sanat. & cum ingrederetur Capharnaum, quemadmodum Sol, qui vapores terræ in altum eleuat & trahit, sic Christus verus iustitiæ Sol Centurionem charitatis calore accendit & inflammauit, vt famulo suo salutem peteret. Ait igitur sacer Euangelista:

Centu-

Vers. 2. *Centurionis autem cuiuſdam ſeruus malè habens erat moriturus.* Qui Centurio gentilis erat, & de exercitu Romanorũ: nam Tiberius Imperator, qui ea tẽpeſtate orbi præerat, ne quis poſſet rebellionẽ moliri, milites ſuos habebat diuerſis locis cõſtitutos: & hac de cauſa multæ erant cohortes militum in Iudæa & & Galilæa, & plures Centuriones. Vnde bene in hoc loco dicitur: *Centurionis autẽ cuiuſdam.* Ac ſi diceret: non erat ille ſolus, ſed vnus de Centurionibus. Sic etiam Pilatus, qui erat Hieroſolymis, ſuos habebat Centuriones. Vnde verum eſſe intelliges, quemdam Matt.27. Centurionem morti Chriſti affuiſſe, qui dixit: *Filius Dei erat iſte.* Et in alijs locis erant Centuriones, vt in Cæſarea *Cornelius Centurio* erat cohortis, quæ dici- Act. 10. tur Italica. Iſte Cẽturio erat in vrbe Capharnaum, quæ caput erat prouinciæ Galilææ, vt illam cuſtodiret ſub Romanorum obedientia. ¶ *Et*, inquit, *malè habens erat moriturus*, quia incurabili paralyſi Ambroſ. lib. 5. in Lucam ca. de ſeruo cẽtu. laborabat, & nulla erat illi viuendi ſpes. *Erat moriturus*, quod quidem intelligendum venit ſecundum cauſas inferiores & naturales & proximas: quia eius infirmitas certiſſimè mortem denunciabat. Quod idem legimus in quarto Regum Eſaiam dixiſſe regi 4.Reg.20. Ezechiæ: *Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues.* Qui tamen ſecundum illam ſuperiorem & omnium maximam cauſam, à qua omnes aliæ in ſuis motibus dependent, curandus & ſanandus erat. ¶ Ex hoc itidem loco manifeſtè conſtat hunc paralyticum famulum fuiſſe, & non filium, vt nõnulli exiſtimarunt, quia in Matthæo legerunt *pais, paidos*, quæ vox ſignificat & filium & ſeruum: ſed hic clarè oſtendit Lucas, famulum fuiſſe, nam dilos nihil aliud ſignificat quàm ſeruum vel famulum.

2\. *Qui illi erat pretioſus*, id eſt, charus. Qui loquendi Quæ chariora nobis ſunt, à nobis auffert Deus vt ipſum ſolum amemus. modus metaphoram ſapit: nam *pretioſus* non dicitur de homine libero, ſed de alia re. In magno etenim pretio hũc habebat ſeruum, & ingenti amore illum proſequebatur. Ac ſi diceret: Nihil aliud magis diligebat quàm ſeruum, ita vt ſuum amorẽ eum appellaret: quandoquidem pro eo tantum laboris ſuſcipiebat. Vbi ſtatim animaduertere oportet, hunc ſeruum, qui Centurioni charus erat, graui morbo laboraſſe. Solet etenim Dominus homines pios, & illi obſequentes graui dolore afficere eius rei diſcrimine & periculo, quæ illis charior & iucundior eſt. Adam quippè primus noſter parens vulnus accepit Geneſ 4. in chariſſimo filio ſuo Abel & Abraham in Iſaac, eò Gen. 22. quòd dixit illi Deus: *Tolle filium tuum, quem diligis,* Gen 29. *Iſaac, & offer in holocauſtum.* Et Iacob in Rachele priùs illi denegata, & poſtea ſterilitate percuſſa: & 2.Reg.12. Dauid in amantiſſimo puero ſibi recenter ex Berſabee nato. Quod Dominus nobiſcum conſueuit facere, vt nihil præter ipſum diligamus, & vt ille ſolus cor noſtrum & animam noſtram poſſideat. Vult Dominus, vt nullas alias facultates aut opes deſideres, quàm ipſum Deum. In cuius rei gratiam Marc.14. videas Petrum Apoſtolorum principem de ſua fide gaudentem, qui tamen victus & proſtratus fuit infirma ancillæ voce. Videas etiã vas illud electio- 2.Cor.12. nis Paulum de caſtitate glorìantem, *ſtimulo carnis* irritatum: vt ex his diſcere valeamus Deum ſolum fiduciam noſtram eſſe, &c.

3\. Perpende etiam huius Centurionis charitatem, Dominorum officium, erga famulos. qui Chriſtũ quærit, & ad eum mittit, vt ſeruũ ſuum priſtinæ incolumitati reſtituat. Non ſpreuit famulum ſuum, qui ægritudine laborabat. Et ob id mirãdum maximè, quia nondum iſte audierat Paulum, qui cùm admonuiſſet ſeruos, quales deberent eſſe erga miniſterium dominorũ ſuorum, iubet protinùs, vt ipſi Domini paria rependant. *Et vos Domini* Ephes.6. (inquit) *eadem facite erga illos, remittẽtes minas: ſcientes, quod & veſter ipſorũ Dominus eſt in cælis, & perſonarum acceptio non eſt apud Deum.* Nec id memoria tibi excidat, quòd forſitan ſeruus coram Deo melioris eſt cõditionis, & præſtantior forſitan, quàm tu; licèt tu ditior ſis. *Qui confidis* (vt inquit Paulus) *in incerto di-* 1.Tim 6. *uitiarum*, peracta hac ſcœna exolues pœnas relegatus in ignẽ ſempiternum. Et loquitur quidẽ Paulus elegantiſſimè dum dicit, *peracta ſcœna*, nam ea quæ hic geruntur tanquam in comœdia aut tragœdia tranſeunt. Nam quis obſecro dum in comœdia aliqua videret hominẽ quempiam illuſtrem & nobiliem, perſonam ſerui aut ruſtici agentem, eum ſperneret: cùm certè cognoſceret peracta comœdia, ad priſtinam viuendi normam rediturum? Nemo quidem ſanæ mentis id faceret. Non enim tam attenderet, quid tunc ageretur, quàm quid ſeriò peracta comœdia eſſet agẽdum. Sic modo fieri deberet, nec tam aſpiciendus eſſet is viuendi modus & ſtatus, quem fortuna in hac miſera valle lachrymarũ vnicuique dedit, quàm quid in illa æternitate ſit agendum. De qua re conſule beatiſſimum Paulum dicentem, *Omnes filij Dei eſtis, eò quòd credidiſtis Chriſto* Galat. 3. *Ieſu: nam quicumque baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* An non audis ſeruum factum eſſe filium Dei, & Chriſtum induiſſe: Et idcircò adiecit ſtatim: *Non eſt Iudæus, neque Græcus: non eſt ſeruus, neque liber: non eſt maſculus, neque fœmina: omnes vnum eſtis in Chriſto Ieſu.* Ideoque habendi ſunt fratres, quemadmodum ad Philemonem ſcribit Paulus, dum ei commendat Oneſimum eiuſdẽ Philemonis ſeruum, quem Paulus in Chriſto genuerat. Hortatur Paulus, vt eum Ad Philem. v.15. iam non *vt ſeruum* recipiat, ſed *vt fratrem* dilectum, cùm iam Chriſtum induiſſet. Sic fecit iſte Cẽturio, qui poſtquã cognouit ſeruum ſuum paralyſi laborare, non ſolùm humanæ induſtriæ ſubſidia quæſiuit; ſed humano iam auxilio deficiente, ad ſacram & diuinam anchoram confugit. Non eum ſeruum indicat, ſed loco Domini habet. Non ſequitur hic tyrannorum quorundam inhumanitatem, qui cùm ſeruis ſuis non aliter ſe habent, quàm ſi bruta animantia eſſent: in ſtabulis & ſterquilinijs cubilia eis parant, ac ſi propter hos etiam Chriſtus non fuiſſet natus, & ſanguinem ſuum non fudiſſet. Hic verò Centurio in domo ſua ſeruum infirmum habebat: & ideò dixit, *iacet in domo mea paralyticus.* Non veluti tyranni quidam, qui toto vitæ curriculo operas & induſtriam ſeruorum expectant, nullam tamen mercedem ſeruis tribuunt. Poſteà verò cum miſeri ſerui iam ad ſenectutem deuenerunt, poſtquam oppreſſi ſunt morbis grauibus, tanquam inutiles à domibus in hoſpitia mittuntur, ibi neceſſitate coacti vitam cum morte commutent. Quod quidem à multis quotidie fieri videmus, quod quidem impietatis & inhumanitatis genus à Chriſtianis hominibus maximè eſt deteſtandum, ne ipſos homines canibus ſimiles efficiant. Certè qui hæc faciunt, id non didicerunt ab iſto Centurione; quin potiùs ab illo impio Amalechita, qui dereliquit ſeruum ſuum in medio itinere, & effecit illum ad mortem properare, eò quòd captus iam erat ab ægritudine, & niſi Dauid illi ſuccurriſſet, proculdubio fame in- 1.Reg 30. teriſſet; qua de cauſa ſui peccati pœnam fuit conſequutus: nam ſeruus ille dixit Dauidi vbi eſſent

Amalechitæ, quorum multi gladio percuſſi ſunt à Dauide. Quapropter quemadmodum Amalechita ille pœnam ſui peccati exoluit, eodem etiam tu & corporis & animi morte plecteris ſupplicio, ſi tuæ crudelitatis cauſa ſeruus foras eiectus, mortuus aut aliquod diſcrimen paſſus fuerit. Nam ſanguis illius
Geneſ.4. pauperis coram Deo clamabit, veluti ſanguis Abel, vindictam crudeliſſimi ſui fratris coram Domino poſcebat. Huc deguſtarunt filij Iacob, qui poſtquam fratrem ſuum vendiderunt, ſui peccati cauſa varijs calamitatibus & anguſtijs oppreſſi di-
Gen 43. cebant: *Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, En ſanguis eius exquiritur.* Ne igitur nos ipſos alijs præferamus, aut potioris eſſe conditionis iudicemus: nam vbi vera charitas eſt, ibi non attenduntur quæ extrinſecus accidunt, vt mundi amatores facere ſolent, qui neminem in pretio habent, niſi is fuerit diues, potens, aut literatus, amicus aut conſanguineus. Et ſemper id fuit ingenium mundanorum hominum vt pauperes & humiles cōtemptibiles iudicent, cum reuera ſoleant aliquando plurimi ab ipſo Domino æſtimari. Sæpè namque hos quos paruiducimus, Deus ad grandia vocat munera & multa per illorum miniſterium Dominus operatur: vnde ſuperiores efficiuntur, & nobis dominantur.
Iudic.11. Cuius rei exemplum nobis erit Iepthe Galaadites, qui repudiatus & deſpectus propter generis obſcuritatem, poſteà tamen princeps eorum fuit. Et Saul,
1.Reg.10. cum deſpiceretur à quibuſdam, dicentibus, *Num ſaluare nos poterit iſte?* Tamen poſteà brachio ſuo percuſſit Philiſthijm & Iſraële liberauit. Nec opor-
1.Reg. 6. tet obliuiſci regium illum prophetā Dauidem, qui cum contemptibilis eſſet & abiectus in domo paterna, electus fuit à Domino, & maximus fuit coram omni populo. Vbi attendas diligēter, opus eſt: nam forſitan quos tu contēnis, illuſtriores & multò potiores coram Domino ſunt, quàm tu. Quid namque illi faciunt aliud, qui pauperes, humiles, & infirmos deſpiciunt, quàm externam accipere lucernam, eamque admirari? Vera enim charitas proximum diligit, omnibus fauet: nec proximum diligit eò quòd diues, nobilis, doctus, amicus aut conſanguineus ſit; ſed eo nomine tantùm illum amore proſequitur, quia Chriſtianus homo eſt. Nam ſi vniuerſis hominibus Chriſtianis auferātur diuitiæ, potentia, nobilitas, ſcientia, & his ſimilia, vtique omnes æquales ſumus, omnes homines ſumus, omnes Chriſtiani ſumus, vnam fidem habemus, vnum baptiſma, vnam vocationem, & vnum Deum. Sed de his ſatis.

4. Admonet ſubinde locus iſte, quòd ſi cupimus ſubditos obedientes nobis eſſe, neutiquam eos debemus contemnere. Nam ob id exiſtimo, quòd Centurio hic obedientes ſeruos habebat, quia non contemnebat eos. Hinc dixit Chriſto, *Ego ſum homo ſub poteſtate conſtitutus, & habeo ſub me milites, & dico huic, veni, & venit: & alteri vade & vadit, & ſeruo meo fac hoc & facit.* Perpende, qua ratione obediebant Centurioni ſerui ſui: namque protinus, vt aliquid iubebat, id exequebantur. Vnde obſecro tanta obedientia orta eſt? quia benignè & quadam beneuolentia cum illis agebat, Domini qui beneficia conferunt ſeruis ſuis, & ſerui illis diligenter obtemperant: & prælati, qui vnicuique ſubditorum debitum honorem tribuunt, vbique ſubditi illis obtemperant, & eos venerantur. Tu autem, qui moribus tuis Neronis crudelitatem redoles, quo pacto à

Herorū benignitas ſeruos facit obedientes.

ſeruis tuis diligi ſperas, aut quo læto animo tibi ſeruient? Si ſemper vel de re leui ſeruos tuos arguis, quo pacto deſideras vt benè tibi miniſtrent?

5. Prætereà opus eſt, vt ſemper ſanctis operibus inſiſtamus, licèt in miſeria mortalis delicti iaceamus. Nam gentilis hic, quia aliquando idolorum fuit cultor, tamen quia pius erat & miſericors, & proximis ſuis humanitatis officia impendebat, meruit ad fidem adduci, ita vt eius fides maior fuerit, quàm Iſraëlitarum. Pari modo gentilis illa Raab, quia officium pietatis hominibus peregrinis & ignotis exhibuit, ad fidem Saluatoris venire meruit. Sic etiam ille Cornelius Centurio, qui eleemoſynis & orationibus inſtabat, verba vitæ à beato
Actor.10. Petro audire meruit, & ad Chriſti fidem venire. Caue autem nequid tale exiſtimes, ſcilicet, quòd opera quæcumque bona facta ab exiſtenti in peccato mortali poſſint primam gratiam mereri: *Gratia enim* (vt inquit Paulus) *ſi ex meritis, non eſt gratia.* hæc enim ſub nullo merito cadit: tamen Saracenus gentilis qui ita legem naturæ atque Centu- Iudith 5.
rio, Achior, & Cornelius, multique alij, ſeruauit, Deus illi gratiam nō denegabit, & auxilium ſuum: non quidem propter illorum merita ſed quia Deus benignitate ſua & miſericordia motus diſponenti ſe, & libero arbitrio bene vtenti, concedere vult gratiam & lumen fidei, & ſui ipſius cognitionem. Quapropter dum in peccato mortali fueris conſtitutus, ne deſinas rebus ſacris intereſſe, eleemoſynam porrigere & alia pietatis opera efficere; vt hæc Dominus proſpiciens, ſuper te miſericordiæ ſuæ oculos effundat, & peccati tui veniam condonare dignetur. Namque omni tempore recta debemus operari, iuxta illud, quod Paulus cōſulit Theſſalonicenſibus, *Vos autem fratres nolite deficere benefacientes*: quippe in quocumque ſtatu fiat bonum opus, ſuum conſequetur præmium. Quod ſi in diuina gratia & charitate fiat, vitam conſequeris æternam: ſin minus quod tuum eſt, tibi dabitur. Nam argentarius qui opus aliquod conficit ſi poſtquam id fecerit, illi non placet, iterum illud efficit, & quamuis priorem laborem amiſerit, argentum tamen ibi manſit. Optimum quidem eſt, bona ſemper facere; licèt enim opera in peccato mortali facta, digna non ſint æterno præmio, nihilominus qui illa operatur manet rectè diſpoſitus, vt in ſtatu gratiæ faciliùs & promptiùs illa efficiat. Qui enim in prauo & iniquo ſtatu bona non operatur, poſteà cum maxima difficultate ad virtutis indolem adducetur: nam cùm habitus facilem reddat potentiam: ſi in bonis ſe exerceat: poſteà in ſtatu gratiæ innumera charitatis & pietatis opera facillimo negotio operabitur, quæ & digna ſunt vita æterna. Qui à beato Ioanne Baptiſta baptizabantur, vir- Matth.3.
tute baptiſmi gratiam non conſequebantur; tamen manebant apti & diſpoſiti ad recipiendum Chriſti baptiſmum. Hoc igitur modo dum in peccato mortali nec gratia, aut gloria dignus es; id tamen grande bonum tibi comparas, vt poſt quam ad ſalutis ſtatum deueneris, faciliùs & iucundiùs operis bonum. Vnde Paulus conſulit dicens, *Bonum* Galat.6.
facientes non deficiamus: tempore enim ſuo metemus, non deficientes. Quod ſi modo cæleſtis regni non es dignus, vt fias particeps, nunquam à bonis operibus tibi eſt deſiſtendum: quia diuina miſericordia fiet, vt ad feliciorem & pinguiorem ſtatum deuenias, tuncque magno afficieris gaudio, eò quòd

Opera in peccato mortali facta nō promerent ad gratiam, ſed merentur gratiam. Ioſue 3.
Rom.5.
1.Theſſ.3.

Marc 11 rectis& ſanctis operibus incubueris. Chriſtus quippè tranſiens iuxta ficulneam quandam, eam maledixit, eò quòd fructu carebat, & ſtatim arida facta eſt: nec tunc tempus aduenerat fructus, quia hyems erat, & nihilominus eam maledixit, cùm fructum non haberet. Deum enim minimè latet, fieri non poſſe in peccato mortali dari poſſe talia opera, quæ digna ſint vita æterna, vult tamen quòd omni tempore bona exerceas. Hoc eſt, Dominum ficulneam maledicere, quia ficus non habebat. Præce-
Exod. 18 ptum erat Domini in lege veteri, ne offerrent illi immundum animal, ſed potiùs quòd tale venderetur, & pretium illius adduceretur in oblationem. Immundum quidem & ſpurcum animal eſt, qui facit opus in mortali culpa, quamuis moraliter bonum ſit. Non recipit Dominus tale opus, verumtamen illius pretium acceptat: cupiens ſemper, vt opera bona efficias, nam dum in his teipſum exercueris & diuina mandata adimpleueris laudabilem conſuetudinem in felicem ſtatum recipit Deus, li-
Matt. 22. cèt opus illud meritorium non ſit. Doctor ille legis, qui Chriſtum fuit percontatus de præcipuo legis mandato, quamuis tentans hæc petebat & iniquo animo; quia tamen petitio optima erat, illuminari quodammodo meruit, & à Domino exaudiri. Meretur enim, qui in peccato mortali bona operatur, temporalia bona, & quòd dæmon aduerſus illum minus præualeat. Sed iam videre licèt quomodo Centurio hic ad fidem venerit.

Vers. 3. *Cùm audiſſet de Ieſu*, Id eſt, famam, poteſtatem, & miracula: maximam concepit fidem; fides enim non eſt ſine auditu, vt Paulus teſtatur, dicens,
Rom. 10. *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt?* Et tandem concludit dicens: Ergo *fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* Cùm multa miracula feciſſet Chriſtus, non longè à ciuitate Capharnaum, poterat illa audire à Iudæis. Vbi ſummè aduertẽdum eſt, quantas vires habeat diuinum verbum, & quàm efficax ſit, quando homines ita ad ſe adducit, & eorum corda penitùs transmutat. Sed de his in ſequenti capite ſuo opportuno loco dicemus.

Eximia Centurionis fides. Sed certè rapit me in admirationem huius Centurionis fides, quia licèt audiſſet Chriſtum multa & grandia feciſſe miracula, à nullo tamen audierat, quòd Chriſtus dum eſſet abſens, aliquem curauiſſet: tamen credidit de Chriſto, quod dum eſſet abſens, bene poterat, ſi vellet, ſeruum ſuum in priſtinam incolumitatem reſtituere. Auditis ergò miraculis quæ prope Capharnaum fecerat, ſciens eum iam adeſſe.

6. *Miſit ad eum ſeniores Iudæorum.* Mittens ſeniores Iudæorum apertè oſtenditur, quòd fuerit gentilis. Et etiam hic dicitur, quòd iſti ſeniores Iudæorum
Matth. 8. dixerunt Chriſto, *Diligit gentem noſtram.* Et in Matthæo habetur, dixiſſe Chriſtum, *Multi venient ab Oriente & Occidente & recumbent*, &c. quibus ſignificat, Centurionem non eſſe ex regno illo, ſed ab extera gente veniſſe. Sciebat enim rectè Centurio ille, quanta beneficia illi populo Dominus contuliſſet, & ibi fuiſſe magnos Patriarchas, & Prophetas: ideò faciliùs exiſtimauit ſe poſſe conſequi animi ſui deſiderium, ſi nuncios mitteret ex genere
Honorandi ſeniores & ſacerdotes. ſuo. Mittit igitur ad Chriſtum ſeniores Iudæorum, vt vel ſic oſtendatur, quòd ſeniores & ſacerdotes debent eſſe iudices inter Deum & populũ, & quòd ſemper pro vniuerſo populo ad Dominum debent preces fundere. Etenim in Exodo dicitur, quòd *por-* Exod. 28. *taret Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt, & ſanctificauerunt filij Iſraël.* Sed prôh dolor! quia ipſi ſenes & Presbyteri plus diſtant à Deo quàm reliqui ſæculares homines: vt videre licet in lib. Danielis, vbi dicitur, quòd *egreſſa eſt iniquitas à ſenioribus Iſraël, qui* Dan 13. *videbantur regere populum.* Verùm quamuis mali ſint ſacerdotes & ſenes; tamen quamdiu tolerantur ab Eccleſia, debetur eis honor & reuerentia à ſubditis. Idcircò quamuis iſti mali eſſent, voluit tamen illos Centurio honore afficere, & ita interceſſores Honor ſacerdotum. eos conſtituit. Sic Dauid honorabat Saul, quia vnctus erat & eius prælatus; licet cognoſceret illum reprobum eſſe, & à Domino eiectum: & Amalechitam occidit, dicens: *Quare auſus es mittere manum tuam in Chriſtum Domini?* quia dixerat Saulem ab 1. Reg. 24. eo fuiſſe interemptum. Vnde Paulus, cùm ignoraſ- & 26. ſet Ananiam eſſe ſacerdotem, & propter eius tyrannidem illi maledixiſſet, poſtquam cognouit illum eſſe ſacerdotem, dixit: *Principi populi tui ne ma-* Actor. 23. *ledicas.* Exhibe honorem ſenioribus & ſacerdotibus, iuxta præceptum Domini in Leuitico: *Coram* Leuit. 19. *cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis*, &c.

Præterea diuina prouidẽtia ad eos mittit ſenio- 7.
res Iudæorum, vt eis præſentibus ſanetur, vt ita inexcuſabiles ſint ſi credere noluerint. Sic etiam leproſum miſit ad ſacerdotes dicens, *Vade & oſtende* Matth 8. *te ſacerdotibus, & offer munus tuum in teſtimonium illis:* Luca 5. vt cùm viderint te ſanum, qui antea infirmus fueras, & cùm tu retuleris illis mea virtute effectum fuiſſe vt conſequereris ſalutem, hoc ſit illis euidentiſſimum teſtimonium incredulitatis eorum. Quo etiam pacto Lazarus pauper in oſtio diuitis iace- Luca 16. bat laceratus & penè fame conſumptus in teſtimonium credulitatis & impietatis diuitis: quia ſic negare non poterat, ſe non vidiſſe illum, cùm iuxta oſtium iaceret, per quod ingrediebatur & egrediebatur. Nec poterunt etiam Phariſæi & Sacerdotes templi iuſtam aliquam excuſationem adducere ſui peccati, dicẽtes, non vidiſſe aut audiuiſſe miracula, quæ Chriſtus faciebat: poſtquam in teſtimonium huius ad eos mittebat leproſos, quos curabat, vt proprijs oculis illos viderent. Et multo minus tu corã Domino excuſaberis, qui cùm quotidie iuxta oſtium tuum pauperes clamantes videas, illis non ſubuenis. Cùm autem ſcias viduam extremam pati indigentiam, fingis te id neſcire. Audis conciones, & mirabilia Dei vides, ſolem, & lunam te illuminantem, nec iſta omnia inducere te poſſunt, vt ad meliorem viuendi frugem teipſum conuertas. Mittuntur itaque ad Chriſtum iſti ſeniores diuina prouidentia, vt tanta Centurionis fide à Chriſto arguantur: cùm faciliùs crediderint gentiles, quibus Matt. 12. Deus tanta beneficia non contulerat. Sic eoſdem arguit exemplo reginæ Saba, quæ diuturnum & laborioſum iter ambulauit, vt videret ſapientiam Salomonis. Et in medium profert exemplum Niniuitarum, qui Ionæ crediderunt. Sic fides Centurionis confundit Iudæos. Et Chriſtus, vt confunderet hos ſeniores Iudæorum dixit: *Non inueni tantam fidem in Iſraël.*

Rurſus tibi erit in hoc loco obſeruandum, Lu- 8.
cam & Matthæum videri aliquantulum inter ſe Concordia Euãgeliſtarũ Luc. & Matth. diſſentire in narratione huius miraculi: nam Lucas dicit, quòd miſit Centurio ſeniores Iudæorum: ac deinde cum appropinquaret Ieſus domui, quod miſit nuncios, dicens, *Domine non ſum dignus, vt intres*

ſub tectum meum. Matthæus verò dicit, quòd ipſe abijt ad Chriſtum, & acceſſit dicens, *Puer meus iacet in domo paralyticus.* Ac ſubinde reſpondens Domino Centurio dixit: *Non ſum dignus.* Sed certè nulla eſt inter eos contrarietas aut diſſonantia, cum Spiritu ſancto inſpirati ſcripſerint Euangelia. Quod verò in miraculorum narratione, quæ Chriſtus geſſit, non nihil contrarietatis eſſe videatur, non ob hoc te moueas, vt exiſtimes aliquem eorum de mendacio aut ſuſpicione poſſe argui, nam ſi vnus omnia ſcripſiſſet, vtique cæteri ſuperflui fuiſſent, nec iis opus haberemus. Denique ſi ſententijs pugnarent, conciliari minimè poſſent. Nec mouere etiam nos debet, quod in his rebus, quas multi ſcripſerũt, non ſemper eodem loquendi modo aut eiſdem verbis vſi ſunt. Quin potiùs hoc tibi maximum indicium veritatis debet eſſe. Etenim ſi vbique & in verbis, & in loquendi phraſi eundem tenorem ſeruarent, poſſent aduerſarij noſtri exiſtimare ſacros Euangeliſtas data opera hoc feciſſe, & mundo parauiſſe inſidias, & ideirco vnum ab alterius verbis non receſſiſſe. Verùm hanc ingentem ſuſpicionem omnino deſtruit, & auſert, poſtquam videmus ſingulos differentem methodum & verba fuiſſe ſequutos.

Vide Auguſt. l. 2. de conſenſu Euan. c. 20. & Chryſ. 27. in Matt.

¶ Res enim ita ſe habet, Centurio miſit ad Ieſum ſeniores Iudæorum, cum quibus cùm veniret Ieſus, antequam domum appropinquaret, miſit Centurio amicos ſuos ad Ieſum dicens, *Domine non ſum dignus*, &c. vt noſter Lucas narrat. Tuncque Chriſtus dixit, *non inueni tantam fidem in Iſraël*, & protinus ſeruum eius priſtinæ valetudini reſtituit. Itaque ipſe Centurio non iuit ad Chriſtum, ſed ſerui eius abierunt pro eo, & loquuti ſunt ad Dominum. At cùm ait Matthæus, Centurionem acceſſiſſe: intelligendum eſt per nuncios. Quia quod quis per alterius miniſterium facit, id ipſe facere videtur. Sic etiam dicitur hic, quod ædificauit Synagogam Iudæorum, id eſt, per miniſterium artificum, non verò proprijs manibus. Sed ad quid miſit ad Ieſum ſeniores Iudæorum?

9. *Rogans eum, vt veniret & ſanaret ſeruum eius.* Nam cùm naturæ eſſet author & Dominus, poterat illum ſtatim ab ægritudine liberare. Medicus enim morbum non curat, ſed natura: namque vbi natura nihil poteſt ad ſanitatem conducere, morbus redditur incurabilis, quia medicus ſolùm eſt adiutor naturæ. Sic etiam in ſpiritualibus ægritudinibus proprijs viribus non valemus medelam conſequi, niſi Deus ipſe nos ſanauerit, licet nos eius ſimus coadiutores. Quod ſi nos ipſe reliquerit, ſtatim morbus noſter prorſus incurabilis fiet. Cuius rei cauſa in Pſalm. dicitur, *Miſerere mei Deus quoniam infirmus ſum: ſana animam meam, quia peccaui tibi.* Niſi Dominus iuuauerit, & ſanauerit, vtique infirmitas tua ad mortem properabit. Quod ſumma diligentia velim vt peccatores animaduerterent, antequam ſceleribus & flagitijs ſeipſos contaminarent. Multi quippe dicunt, Libet peccare: veniet enim quadrageſimale tempus, in quo delicta mea plangam, & ad Deum me conuertam. Aduerte, aduerte, ô inſane & amentiſſime peccator, quòd cadere poteris, quoties volueris; reſurgere autem minimè, niſi Dominus ſuo auxilio præſto adfuerit. Sed forſan inſurget aliquis ex Lutheranis, dicens: Igitur peccator ipſe protinus, vt peccat, liberum arbitrium penitùs amittit, maximè cùm & ipſe Chriſtus dicat, *Sine me nihil poteſtis facere.* Si ergo iam Chriſtum

Pſalm 6.

Cadere à nobis eſt, reſurgere à Deo.

Ioan. 15.

amiſit, & diuinam amicitiam perdidit, & nihil proprijs viribus facere poteſt, certò concluditur, ipſum peccatorem antiqua libertate eſſe ſpoliatum. Ad hæc opus eſt aduertas, aliud eſſe poteſtatem, aliud verò libertatem. Ignorauerunt omnino iſti inſcientiſſimi Lutherani, quid ſit habere poteſtatem. Idcircò enim nos liberum hominis arbitrium dicimus eſſe (ait Ricardus) non quia bonum, aut malum facere poteſt: ſed quia bono, vel malo conſentire, vel non conſentire poteſt. Aliud enim eſt habere poteſtatem, aliud verò libertatem. Poſſe bonum facere poteſtatis eſt, & poſſe malum facere infirmitatis: neutrum tamen eſt libertatis. Libertatis eſt, quod voluntas noſtra cohiberi non poſſit; poteſtatis autem priuatio, quod ad bonum faciendum ſufficiens non eſt. Poteſtas autem & vires animæ, gratia eſt, quam dum homo per peccatum perdit, poteſtatem perdit. Et idcircò Chriſtus dicit, *Sine me nihil poteſtis facere.* Non tamen inde intelligas, peccatorem libertatem amittere: quia peccator poteſt velle & diligere, quod magis illi placuerit: nec poteſt cogi eius voluntas, licet quod velit, non poſſit aliquando aſſequi. Et hoc non eſt libertatis priuatio, ſed poteſtatis. In manu quippe hominis eſt, multa velle & eligere, quæ aſſequi non valet. Poterit enim quis in profundum puteum ſe conijcere, non tamen ab eo egredi. Sed iam quæro, nonne qui in puteo eſt, poterit illic velle manere, & etiam velle egredi? Nihil certè manifeſtius eſt: poteſt namque exitum deſiderare, & ingenti lætitia affici, eò quòd in medio puteo ſit. Quid ergo deeſt illi? Certè egrediendi poteſtas; qui licet egredi velit, minimè poterit, niſi alius ſuppetias tulerit. Quòd ſi alius auxilium præſtiterit, niſi ipſe aliquid viribus ſuis fecerit, & ſeipſum iuuerit, funem apprehendens, egredi minimè poterit. Pari ergo ratione, cum peccatum committis, propria voluntate id committis. Repugnat etenim peccatum eſſe, niſi ibi adfuerit voluntatis conſenſus tacitus vel expreſſus. Et idcircò quoties delinquis, propria voluntate te conijcis in culpæ puteum. At dum ſeſe peccatum tibi offert, liberum arbitrium habes, vt id fugere, ſi mauis; aut amplecti poſſis. Verumtamen poſtquam iam deliquiſti & miſerè cecidiſti, licet à culpæ puteo reſurgere velis, non tamen poteris, niſi Deus auxilio ſuo ſpeciali tibi ſubueniat, & à peccato deducat. Et quemadmodum qui in puteo eſt, quamuis manus illi porrigantur, niſi ipſe velit eas apprehendere, & ſeipſum adiuuare, vtique ſemper in puteo manebit: eodem igitur modo, etſi Deus peccatori manum porrigat & ſæpiùs roget, vt inde exeat, certè nunquam exibit, niſi ſeipſum adiuuerit, diuinis inſpirationibus conſentiens, & ſuo libero arbitrio rectè vtendo. Et hinc meritiſſimè Paulus vocat nos *coadiutores Dei*, quia in ſalute & reſurrectione noſtra coadiutores illi ſumus, Nam cùm natura ſit, quæ corporis ægritudinem curat, medicus coadiutor eſt naturæ, ita vt dum abſens fuerit natura, medicus nihil poſſit efficere. Ita Deus præcipuus author eſt ægritudinis animæ curandæ, qui niſi præſens fuerit ſuo præſidio, actum eſt omnino de hominis ſalute: nos verò coadiutores eius ſumus. Aduerte igitur ô peccator, in manu tua conſtitutum eſſe, ſemel & bis & millies in die peccare: at à luto peccati reſurgere minimè potes proprijs viribus, niſi Dominus manum ſuam pietatis & miſericordiæ tibi porrexerit, Cuius rei non immemor deberes eſſe, imò id

Ricard. Vict. lib. ſtat. hom. inter. c. 13.

Liberum arbitriũ quid poſſit.

præ

præ oculis ſemper tibi eſſet ferendum, vt non ita leuiter, & velut aliud agens in vita & peccata labereris, cùm facilis ſit deſcenſus Auerni, ſed ſuperius reuocare gradum, diuinæ benignitati tribuendum. Indiget enim homo peccator viribus & potentia, vt à peccato reſilire poſſit. Et hoc eſt, quod inquit Chriſtus: *ſine me nihil poteſtis facere.* Videns ergo Centurio naturæ remedium prorſus deficere, & quòd medici induſtria nullius emolumenti eſſet, decreuit ad Deum totius naturæ authorem tanquam ad ſacram anchoram confugere, rogans pro infirmi ſalute.

Sed id obiter inquirendum eſt, quo pacto dicat noſter Lucas his verbis, quòd rogauit Centurio, *vt veniret*: poſteà verò dicit, *Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum*? Sed aduerte huius dubij perfacilem eſſe ſolutionem. Nam Centurio nunquam habuit animum, vt Chriſtus in domum ſuam veniret; ſed tantum voluit, vt verbo ſignificaret incolumitatem ſerui: at Iudæi, qui à Cẽturione ad Chriſtum miſſi fuerant, rogauerunt, vt ad domum veniret, quia eum honorem tribuere volebant Centurioni, adducentes Chriſtum in domum ſuam. Nam ipſe Centurio dixit ſenioribus Iudæorum: Ite ad Ieſum, & dicite vt ſanet ſeruum meum. Iudæi autem adulationis amici dixerunt, Domine nos id efficiemus cum eo, vt ipſe veniat in domum tuam. Et propterea poſtquam receſſerunt Iudæi, & alloquuti ſunt Chriſtum, vt veniret, miſit Centurio amicos ſuos viros gentiles, qui fideliter mentem ſuam, & deſiderium panderent Chriſto, dicentes quòd ſolo verbo ſine itineris labore ſanitatẽ ſeruo tribueret, & occurrerunt Chriſto venienti cùm Iudæis iam prope domum. Quod autem Iudæi ex propria intentione hoc peterent, manifeſtè liquet ex verbis blandis, quibus Chriſto ſuadebant, dicentes: *dignus eſt, vt hoc illi præſtes: diligit enim gentem noſtram & Synagogam ædificauit nobis.* Itaque quamuis Euangeliſta dicat hic, *rogans* in ſingulari numero; non ideò intelligas, Centurionem tale quid rogaſſe; ſed Iudæos id feciſſe nomine Centurionis, & ſic videbatur ipſe Centurio eius petitionis author: & idcircò ipſe contrarium expreſſit per amicos ſuos, quos ad Chriſtum miſit.

Vide August. & Chryſoſt. ut ſup. pag. præcedenti.

Vers.4. & 5. *At illi cùm veniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſollicitè, dicentes: Quia dignus eſt, vt hoc illi præſtes: diligit enim gentem noſtram & Synagogam ipſe ædificauit nobis.* Ex quibus verbis manifeſtiſſimum eſt colligere, ipſum Centurionem ad Iudaïſmum iam eſſe conuerſum, vel ſaltem vnius Dei eſſe cultorem relicta idololatria, quia Synagogam ædificauit Iudæis: veluti ſi modo aliquis nobis ædificaret Eccleſiam. Vt autem probarent iſti ſeniores Iudæorum vera fuiſſe loquutos, cùm dixerunt, *diligit gentem noſtram*, addiderunt ſubinde, *Synagogam ædificauit nobis.* Bene quidem intentum probant, dicentes, *Synagogam ædificauit nobis*: quia probatio dilectionis, exhibitio eſt operis. Ex quibus doctrinam ſolidam deberemus elicere, vt ſcilicet, proximum non ſolis verbis diligeremus, ſed multis charitatis collatis operibus. Quocirca id Ioan. nobis in memoriam adducit, dicens, *Filioli non diligamus verbo & lingua, ſed opere & veritate.* (1. Ioan.3.) Sed profectò diuites huius temporis miſericordes & pios ſeſe prædicant; at ſuam iuſtam miſericordiam non video, quia vel ſpiritualis tantum eſt, vel ea eſt ſine diſpendio aliquo ſuorum bonorum, quippè qui nihil pauperibus Chriſti erogant. Sed de his poſt pauca in ſuſcitatione filij viduæ ſuo loco aptiùs dicemus. Et aduerte in hoc loco coniunctionem (&) idem valere quod, *nam.* Addunt enim rationem eorum, quæ dixerant, aientes, nam Synagogam nobis ædificauit. Sic etiam intelligendum exiſtimo illud Ioan. *Qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam.* (Ioan.4.) Et illud etiam ad Romanos. *Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei.* (Rom 1.) Et iterum: *Et ſicut non probauerunt.* (Ioan 8.) Et Ioan. *Et in lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum.* (Ioan 1.) Et rurſus, *Et verbum caro factum eſt. Et ipſe præcedet ante illum.* (Luca 1.)

11. Inſuper admonet diligenter locus iſte, vt pro benefactoribus ſemper preces noſtras Deo fundamus: nàm iſti pro Centurione, qui Synagogam eis ædificauit, Dominum rogant. Sic tu Chriſtum orare debes pro ijs, qui bona temporalia tibi miniſtrant, exemplo illius ſanctiſſimi Heliæ, qui Domino dicebat, *Domine, etiam viduam apud quam vtcumque ſuſtentor, afflixiſti?* (3.Reg. 7.) Sic Eliſæus pro Sunamite: *Ecce* (inquit) *in omnibus ſedulo miniſtraſti nobis, quid vis vt faciam tibi? Nunquid habes negotium, & vis, vt loquar regi vel principi militiæ?* &c. (4.Reg.4.) Expende etiam quanta benignitas & miſericordia ſit apud Dominum, vt omnes ſanare dignetur tam Iudæos, quàm Gentiles. Nullus etenim tam infimæ & abiectæ ſortis homo erit, qui (ſi velit) Deo non poſſit placere, ſi vera & ſyncera fide ad eum accedat. *Non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gẽte, qui timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.* (Actor.10.) Nemo apud Iudæos Ethnicis abiectior erat: nullus etiam vilior erat apud eos, quàm homo miles. Nam propter factas prædas & violentiam, infames erant. Idcircò Iudæi ad Chriſtum mittuntur, vt ſuis verbis rogarent: metuebant enim ſe nihil impetraturos, aut illum vix exorabilem eſſe, & idcircò tanta verborum ambage vtebantur, dicentes: *Dignus eſt, vt hoc illi præſtes: diligit enim gentem noſtram & Synagogam ædificauit nobis.* Quaſi velint Chriſto dicere, Nolis rationem habere, nolis attendere, Ethnicus ſit, aut miles; ſed amicitiam conſidera, quam ipſis operibus erga nos habere manifeſtauit. Chriſtus autem, qui nihil horum attendit, precibus acquieuit & ſeruum ſanauit. Nec opus eſt, quotieſcunque ab eo aliquid velis impetrare, multa verborum ambage vti: quin potius cor adducito ſyncerum & mentem ab omni inquinamento liberam: & tunc cum fiducia accede, & conſequeris animi tui deſideria. Nemo enim hominum vlla ratione contemnendus eſt: ſunt quippè varia dona, munera, & functiones (vt ait Paulus) & tamen eſt vnus Dominus omnium. (1.Cor.12.) Variæ ſunt vocationes, & tamen non eſt niſi vnus Chriſtus, qui omnes nos vocat: hunc ad Apoſtolicũ munus, alium ad opus miniſterij, &c. (Epheſ.4.) Namque in humano corpore multa ſunt membra, *omnia autem membra non eundem actum habent*: & tamen omnia vnius corporis membra ſunt: (1.Cor.12.) Sic inter nos multa dona, vocationes, & ſtatuum genera ſunt: cui autem præclaræ corporis & animi dotes feliciter contigerunt, is neminem deſpiciat: nam omnes æquales ſumus, omnes membra ſumus vnius corporis, & vnum caput Chriſtum habemus. Vt autem apertiſſimè videas, neminem à Chriſto contemni cuiuſcumque ſtatus, aut conditionis ille ſit, ſequentibus accommoda aures.

Pro benefactoribus orandum.

Vers.6. *Ieſus autem ibat cum illis.* Diximus iam, nunquam eum fuiſſe Cẽturioni animum, vt Chriſtus domum

Rationes, qua-

re Chriſtus venent ad ſeruum Centurionis.

ſuam ingrederetur, ſed ſolùm, vt verbo ſanitatem puero reſtitueret. Sed ad quid iam, rogo, Chriſtus ibat? Vtique, vt oſteodat *Primò* ſe orantium voluntati ſemper annuere, facit & adimplet voluntatem rogantium Iudæorum.

I

II.

Secundo, vt opere adimpleret, quod verbo prædicabat. In cuius ſignum poſtquam in monte concionem habuit de miſericordia erga proximos impendenda, finita iam concione, miſericordiam operatur cum ſeruo languido, eum viſitans, & priſtinæ incolumitati reſtituens.

III.

Confeſſores & medici non ſint perſonarum acceptores.

Tertiò, vt humilitatem ſuam oſtenderet, qui cum tantam potentiam haberet, id eſt, cum tanta faceret miracula, in aliam domum tendit, vt ſeruum curet. Nec dedignatur, cùm Dominus ſit cœli & terræ, Centurionis ſeruum viſitare: vt normam tibi & regulam præberet ſanctiſſimæ humilitatis, cui nihil eſt contemptibile, nihil quod aſpernetur, ſed omnia potius ſunt illi pretioſiſſima & amabilia.

Ioan. 4.

Noluit ad filium Reguli ire, & tendit ad ſeruum Centurionis. Pauperibus auxiliatur Chriſtus, & magnates deſpicit: cum peccatoribus & infirmis conuerſatur, & ibat ad Phariſæos rogatus.

Luca 7.

Rogabat eum (inquit Euangeliſta) *quidam Phariſæus*, &c. ſed proh dolor, multi ſacerdotes his calamitoſis temporibus neſciunt conſilia ſua, prædicationes & confeſſiones, niſi magnatibus tribuere: pauperes verò relinquunt, & moleſtè ferunt, & ægro animo ſuas confeſſiones audire. Quod etiam conſueuerunt facere corporales medici, qui diuitum domos maxima ſollicitudine viſitant, at pauperes ægrotos interire ſinunt.

3. Reg. 17.

Deus miſit Heliam non ad diuites & magnates, ſed ad pauperculam viduam Sareptanam.

IV.

Deus ſuos cultores & amicos honorificat.

Quartò id fecit, vt fidem Centurionis omnibus notam faceret, & vt cunctis cognitus eſſet & celebratiſſimus. Vbi diligenter aduertes, quantam curam habeat Dominus honorandi amicos ſuos, quantaque bona illis impertiatur: necnon etiam efficit, vt ab vniuerſo mundo celebrentur & colantur. Concepit etenim Centurio de Chriſto maximam fidem, & credidit eum poſſe ſolo ſuo verbo ægrum ſanare. Et quàmuis id rectè cognouiſſet Chriſtus, tamen ad domum Centurionis tendit, vt vel ſic occultam Centurionis fidem notiſſimam apud omnes efficeret. Nam ſi Chriſtus antequã ad domum accederet, ſolo verbo puerum ſanaret, ad quid poſtea ſubijceret Centurio: *Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum*? Quo pacto alij cognoſcerent fidem Centurionis & eius humilitatem? Quomodo laudaret illum Dominus coram populis? Vadit igitur ad Centurionis domum, vt inde ipſe Centurio anſam ſibi ſumat dicendi, *Domine non ſum dignus*, &c. Quo effectum eſt, vt propalata fuerit omnibus huius hominis fides, & vt à Chriſto fuerit magnificè laudatus. Quærit ſemper Chriſtus occaſionem, vt ſeruos & amicos ſuos honore afficiat. Nam cum dixit Chriſtus, *ego veniam & curabo eum*, Centurioni anſam præbuit, vt in hæc prorumperet verba, *Domine non ſum dignus*, &c. Et quia dixit, *Domine non ſum dignus*: inde Chriſtus magnificam eius laudem prædicauit, dicens, *Non inueni tantam fidem in Iſraël*.

Tentat aliquando herus ſeruum vt eius fidem exploret.

Solet enim aliquando Dominus, qui ſeruum habet animo virili viribus magnis præditum, vt experimentum faciat, an ita res ſe habeat, intempeſta nocte ſeruum foras mittere, vt nuncium alicui deferat: at poſtquam diſceſſit, Dominus ſibi aſſumit arma, & factus obuiam famulo euaginat enſem, & manus conſerit cum eo. At famulus, qui natiuum animum & robuſtas vires nunquam depoſuit & punctim & cæſim Dominum maxima dexteritate percurit, quo fit, vt conceptam de illo ſpem Dominus confirmet. Tuncque Dominus ſe illi notum facit, vt pugnæ imponatur finis, dicẽs: Satis, ſatis, ego ſum Dominus tuus: ſcio enim ipſo experimento quantum viribus & animo valeas. Poſthac ego curabo teipſum magnis beneficijs afficere, & debitum honorem tribuere. Quod idem Dominus cum ſanctiſſimo Patriarcha Abraham fecit. Nouerat enim rectè Dominus quanta fide ſeruus ſuus abundaret: nihilominus, vt notam eam faceret cunctis gentibus, & vt mundus eius virtutem intelligeret, illum tentat veluti armis cum illo agẽs, præcipiens, vt filium ſuum in montem duceret, vt ſacrificium offerret Domino. Gen. 22.

Sanctiſſimus igitur Patriarcha nullas nectit moras: in montem aſcendit, filium ſecum ducit, & virili & fideli animo enſem arripit, & ictum minatur non ficto animo: tuncque Dominus inclamauit: Satis, ſatis eſt Abraham, *Nunc cognoui quòd timeas Deum*, nunc manifeſtum te faciam mundo, vt & fides & virtus tua maxima cognoſcatur. Quod à Domino fuit factum, vt Abrahæ fides notiſſima eſſet omnibus. His omnibus ambagibus vſus eſt Dominus, vt magnam fidem & obedientiam Abrahæ, quæ occulta habebatur, omnibus aperiret. Idem fecit cũ Iacob, quando cum illo luctari cœpit, illius vires volens experiri: quas cùm expertus eſſet, dixit, *Dimitte me, iam aſcendit aurora*. Gen. 32.

Eodem modo experimentum fecit in Centurione, præbens illi anſam vt eius virtus, & fides manifeſtaretur. Et hoc tentandi modo vſus eſt, dicens, *Ego veniam & curabo eum*. Quem etiam modum cum muliere Chananæa obſeruauit, nihil illi reſpondens: vt vel ſic maxima eius propalaretur fides, & vt digna eſſet, quæ à Domino maximo encomio celebraretur. Vide rogo, quàm fidelis amicus ſit Deus, qui modos nouit & inueſtigat, quibus dilectos ſuos honoribus afficiat. Matt. 15.

Meritiſſimò quidem canit illi regius Pſalmographus, *Nimis honorati ſunt amici tui Deus*. Pſal 138.

Ex quibus omnibus id tibi documenti deberes elicere, vt humanas laudes vilipendas, honores & dignitates: ſed omnis cura & ſollicitudo impendenda tibi eſt, quomodo apud Dominum ſis laudabilis. Hoc enim verum encomium, hæc digniſſima laus, quæ tibi immortalem gloriam eſt paritura. Dominus namque, etiamſi tu propriæ laudis tuæ oblitus ſis, eius curam habet, ita vt in præſenti & in futuro ſæculo magnis honoribus te afficiat.

Et cùm iam non longè eſſet à domo, miſit ad eum Centurio amicos, dicens: Domine noli vexari, Non enim ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. 12.

Quæ verba non eſt dubiũ quin proceſſerint à vera humilitate. Quemadmodum legimus de Petro cum dixit Domino, *Exi à me, quia homo peccator ſum Domine*. Luca 5.

Ego Domine idolorum fui cultor, ego flagitijs & ſceleribus contaminatus: tu autem ipſe puritatis & bonitatis fons. *Quæ conuentio Chriſti ad Belial*? 2. Cor. 6.

Quæve participatio lucis ad tenebras? Quis ſum ego, vt Dominus veniat ad ſeruum ſuum? Sic etiam humilitate plena mater beatiſſimi Baptiſtæ matri Domini dixit, *Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me*? Luca 1.

Et Abigail, cùm Dauid vellet illam in vxorem accipere dixit: *Ecce famula tua, ſit in ancillam, vt lauet pedes ſeruorum Domini mei*. 1. Reg. 25.

Per hanc humilitatem factus eſt Centurio dignior Iudæis, vt Chriſtus ad

cum

cum veniret. Etenim humilis officium eſt, vt ſem-
per vitia propria cognoſcat, neque aliena reſpiciat.
Habuit igitur iſte Centurio veram humilitatem,
habuit etiam fidem, cùm crediderit bene poſſe Do-
minum, etiam dum eſſet abſens, infirmo incolumi-
tatem tribuere. Habuit denique ardentem charita-
tem; cùm tanto animi affectu pro ſeruo ad Domi-
num orauit.

13. In quo loco id non erit ſilentio prætereundum,
Aliorum facta nõ temère iudicanda. quo pacto vnus & idem actus diuerſam laudem &
præmium habeat. Nam cùm dixerit Petrus, *Exi à*
me, quia homo peccator ſum Domine: & Genezareni
idem dicunt; tamen Petrus ob id laude fuit di-
Matth. 8. gnus, Genezareni verò reprehenduntur. Zachæus
Luca 19. recipit Chriſtum, & laudatur: Centurio rogat ne
ingrediatur ſuam domum, & propterea dignus re-
peritur encomijs. Vt intelligas ſemper in omnibus
intentionem operis attendendam eſſe; vt inde eli-
cias, opus dignumne ſit laude, an vituperio. Is nam-
que qui bene erga omnes afficitur, etiam in actio-
nibus, quæ minus rectæ videntur, commendatur à
Domino. In cuius rei exemplum in ſacra pagina in
Actor. 15. Act. legimus inter Paulum & Barnabam diſſidium
interueniſſe; dum Barnabas conſuleret, vt profectu-
ri ad viſitãdas Eccleſias aſſumerent Marcum; Pau-
lus verò contrariæ erat ſententiæ. Neuter tamen in
re tam diuerſa dignus fuit aliqua reprehenſione,
cùm Barnabas ad lenitatem inclinaretur; Pauli ve-
rò iudicium erat, ſeueriori cenſura eſſe vtendum.
Vbi docemur, ne aliorum facta, præſertim virorum
ſanctitate præſtantium iudicemus, quamuis diuerſa
ſequantur placita. Iam verò ſubdit ipſe Centurio
cauſam, quare dicat ne intret in domum ſuam, di-
cens:

Vers. 7. *Propter quod & meipſum non ſum dignum arbitra-*
tus, vt venirẽ ad te: ſed dic verbo & ſanabitur puer meus.
Credidit iſte, *dicere* Dei, *facere* eſſe, iuxta illud diuini
Pſal. 148. Vatis, *Ipſe dixit & facta ſunt*, Verbo enim Dei vniuer-
Geneſ. 1. ſus mũdus conditus eſt. *Dixit Deus, fiat lux, & facta eſt*
lux. Præterea vocat Centurio *puerum* ſeruum ſcri-
pturæ more, quæ *pueros* vocat ſeruos. Vnde in pri-
1. Reg. 21 mo Regum dicitur, *fuerunt vaſa puerorum ſancta.* Et
3. Reg. 19 illud etiam, *Venit Helias in Berſabe Iuda, & dimiſit ibi*
puerum ſuum. Sequitur:

Vers. 8. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens*
ſub me milites: & dico huic, vade & vadit: & alij veni, &
venit: & ſeruo meo fac hoc, & facit. Quibus oſtendit,
quòd Chriſtus poterat abſenti ſanitatem reſtitue-
re. Facta hypotheſi, quòd Chriſtus omnium rerum
ſit Dominus, cui vniuerſæ creaturæ vel ad nutum
obediunt, ita vt neminem habeat ſuperiorem aut
æqualem, qui illi imperare poſſit: & tunc arguit.
Non defatigetur Dominus meus: nam quemadmo-
dum ego dico huic, vade & vadit; ſic tu verbo ſolo
præcipe infirmis, vt à lectulis ſani & liberi ſurgant.
Pſal. 106. De re namque veriſſimè illud ſcriptum eſt: *Miſit*
verbum ſuum, & ſanauit eos. Ego enim ſum homo
ſub poteſtate conſtitutus, habens ſuper me Domi-
num, cuius ſeruus ego ſum: habeo etiam alios ſer-
uos, & milites ſub imperio meo. Quòd ſi vni dixe-
ro, vade illuc, ſtatim iuſſis obtemperat: & ſi dixero
alteri, veni huc, dicto citius id adimplet. Quanto
igitur potiori iure tu, qui rex regum es & Domi-
nus dominantium, qui nullum agnoſcis ſuper te
imperium, cuicumque dixeris, Veni, veniet: & ſi
dixeris ægritudini, vt recedat, recedet protinus; &
ſi dixeris ſanitati, vt non diſcedat ab aliquo, id re-
ctiſſimè adimplebit? Sic igitur poteris optimæ va-
letudini præcipere, vt vadat ad puerum meum, &
ibi ſit protinus, licet ipſe ſit abſens. Namque ſerui mei
non ſolùm mihi præſenti obtemperant; ſed etiam
dum mitto illos, vel etiam ad longinqua loca, ibi
diligenter quæ à me iuſſa ſunt exequuntur. Poſuit
autem iſte Cẽturio rationis ſuæ vim, nec eam com-
pleuit: nouerat enim ſe loqui cum viro ſapientiſſi-
mo & erudititiſſimo, in quo ſunt reconditi omnes
theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei. Veluti ſi quis
volens conficere ſyllogiſmum ſolam minorem
propoſitionem adijceret, in qua eſt tota vis argu-
menti.

Quo audito. Hic ponitur quædam Chriſti con- Vers. 9.
cluſio, quæ infertur ex fide huius gentilis, compa- Coloſſ. 2.
rando eam cum infidelitate Iudæorum. Nam per
fidem charitate informatam homo placet Deo, &
iſti gentiles, & multi alij erant Chriſti fidem habi-
turi: maxima verò Iudæorum pars permanſura erat
in ſua infidelitate, quod Deus repelleret Iudæos &
acceptaret gentiles. Vnde dicitur, *quo audito*, ſcilicet,
audito Centurione per nuncios ſuos.

Ieſus miratus eſt, videns maximam Centurionis 14.
fidem. Vbi diligenter aduertas, Chriſtum non ad- Spiritualia admiranda, magni ſunt; & non terrena.
mirari mundi opes & facultates, corporis pulchri-
tudinem, aut alia huiuſmodi; ſed potiùs ipſam di-
uinam fidei virtutem. Nam ſicut docuit nos Chri-
ſtus timenda eſſe mala ſpiritualia, non verò ea quæ
accidunt corpori; ſic etiam docuit, ea quæ ſpiritua-
lia ſunt & diuina, admirari & ſuſpicere: non tamen Matt. 10.
quæ fluxa ſunt & terrena. Nam aurum, argentum,
lapides pretioſi, & quidquid in diuitijs & facul-
tatibus mundi continetur, id omne vanum & ad tri-
duum periturum eſt. Nec id mirandum, cùm ha-
beant inanem finem & exitum. Dixit enim Dauid,
Dormierunt ſomnum ſuum. viri diuitiarum & nihil in- Pſal. 75.
uenerunt in manibus ſuis. At, id eſt, mundanorum ho-
minum ingenium, vt hæc totis viribus inquirant,
amplectantur, & ſequantur, ita attoniti & eorum
amore capti, vt ad nihil aliud nati videantur, veluti
infantes vilem annulum plumbeum aut quid aliud
ſimile mirantes. Diligunt etenim pueri plus equum
ex arundine factum, quàm eos omnes, qui ad regis
miniſterium ſunt parati. Equidem omnia hæc ter-
rena ſimilitudinem habent cum arundineo equo, ſi
cum illis nunquam interituris, & ſempiternis bonis
comparentur. Quippè hæc temporalia imago ſunt
& vmbra futurorum bonorum. Verùm multi ſunt,
qui hac rerum imagine & vmbra ſolum detinẽtur,
neque aliud firmum magis aut ſtabile bonum in-
quirunt: non conuertentes oculos ad cœlum, quæ
patria eſt beatorum, vbi vera bona ſunt. Quod au-
tem pueri id conſueſcant facere, non eſt mirum,
cùm diſcurſu careant: at cùm tu homo ſis, qui ra-
tionis & iudicij compos es, quid eſt quod vmbram
ſequeris & demiraris? Quare ducit te in admiratio-
nem imago, & non rei veritas? Idcircò diuina Sa-
pientia hæc introſpiciens ad homines loquitur di-
cens, *Vſquequo paruuli diligitis infantiam?* Hæc enim Prou. 1.
terrena apud viros probos nullius ponderis & mo-
menti: & diuus Paulus *tanquam ſtercora* hæc omnia Philip. 3.
iudicabat. Nec de his miratur, ſed de virtutibus, &
ſpiritualibus donis, Chriſtus fidem Centurionis ad-
miratur, & hanc ſibi acceptam iudicat.

Verùm operæpretium erit, id modo in dubium 15.
reuocare, qui fieri poſſit, vt Chriſtus admiretur, Admiratio vnde oritur,
cum admiratio conſurgat in homine ex conſidera-
tione

& an ea in Christo fuerit. tione rei incognitæ? Chriſtus in inſtanti ſuæ conceptionis plenus fuit ſcientia: & omnia cognouit in verbo anima Chriſti beata. Quo igitur pacto poterat de aliqua re admirari? Si *omnia ſunt nuda & aperta oculis eius*, quid ignorabat? *Hebr.4.* Quapropter aliqui dixerunt, non fuiſſe miratum; ſed ad modum admirantis ſe habuiſſe. Sed profectò videtur mihi rectiùs dici poſſe; ſi dixerimus eum verè fuiſſe admiratum. In cuius gratiam ſciendum, in Chriſto duplicem fuiſſe ſcientiam: alteram diuinam, quæ æterna eſt, ſub qua nulla poteſt cadere admiratio, quia nihil de nouo per eam cognoſcitur: quia tam ſcientia, quàm ſciens, quàm ſcibile, ſunt & continentur intra ſuam diuinam ſubſtantiam. Et ſicut diuinæ eſſentiæ nihil de nouo acquiritur, ita nec ſapientiæ eius. Alia eſt ſcientia Chriſti humana, ſiue creata: & hæc eſt duplex: altera eſt ſcientia viſionis in Verbo, & iſta eſt ſcientia animæ Chriſti: & ſicut anima Chriſti eſt creata, ita ſcientia eius creata eſt: quia non poteſt aliquid increatum forma eſſe rei creatæ. Et videtur ſcientia viſionis cognitio illa, quam anima Chriſti habet de rebus, cognoſcendo illas & videndo diuinam eſſentiam, in quantum in ea relucent omnes res: quam cognitionem habent omnes beati in patria. Et ſecundum iſtam ſcientiam, anima Chriſti in inſtanti conceptionis cognouit in Verbo omnia, quæ Verbum cognoſcit ſcientiâ viſionis; & ſecundum hanc non potuit admirari. Alia eſt ſcientia in Chriſto, qua cognoſcit res in proprio genere, id eſt, non ſecundum quod repræſentantur in aliquo excellenti repræſentatiuo, quale eſt diuina eſſentia; ſed vt cognoſcuntur in ſeipſis, ſiue in propria natura: & hoc eſt cognoſcere rem in proprio genere; quia genus dicit naturam communem. Quæ itidem ſcientia duplex eſt: altera experimentalis, altera verò habitualis. Habitualis dicitur habitus quidam cognitiuus, quo de re iudicamus, cognoſcentes proprietates eius ſecundum ſuam naturam: & quantum ad iſtam ſcientiam non fuit in Chriſto aliqua nouitas, aut admiratio, quia ab inſtanti ſuæ conceptionis eius anima fuit perfecta habitibus omnium ſcientiarum: & idcircò quantum ad hoc admirari non potuit. Alia eſt ſcientia experimentalis: vt quando quis habens habitum ſcientiæ per ſolam doctrinam & ſpeculationem, poſteà verò experitur intuitiuè in effectu aliquid, quod ſpeculatiuè cognoſcit. Sicut medicis contingit, & id fit in omni ſcientia naturali & morali. Quo pacto anima Chriſti poterat aliquid addiſcere per experientiam, quia aliqua de nouo videbat, quæ nunquam viderat. *Hebr.5.* Et ſic Apoſtolus affirmat, Chriſtum didiciſſe ex his quæ paſſus eſt obedientiam. Ita & in præſenti licet anima Chriſti cognoſceret in Verbo in inſtāti fidem Centurionis, qualis erat & qualis futura eſſet; tamen eam non fuerat expertus in actu. Ideóque quia animæ Chriſti hoc erat incognitum, id eſt, hoc nunquam experta erat ſecundum cognitionem experimentalem, admiratus eſt, quando in re ipſa tantam vidit fidem. Sicut nos cognoſcimus aliqua ſpeculatiuè, quæ magna ſunt & grandia; & nihilominus quando videmus ea in rei veritate accidere, valdè admiramur. Non tamen alicuius rei tanta admiratio poterat illi euenire, quanta nobis: quia quantò eſt maior ignorantia, tantò eſt maior admiratio. Chriſtus tamen quando in hac vita erat, de qualibet re ſemper habebat duas claras notitias, alteram diuinam, alteram verò creatam, quæ eſt ſcientia viſionis animæ eius. Et idcircò licèt aliquando rem aliquam admiraretur, modica erat admiratio. Veluti ſi Aſtrologus nouerit tali die & tali hora futuram eſſe eclipſim quando id contingit non valdè admirabitur, licet in eo ſit aliqua immutatio, quia ipſo experimento hoc non nouerat: qui verò Aſtrologiam ignorat, nimis mirabitur.

Et conuerſus ſequentibus ſe turbis dixit: Amen dico vo- 16.
bis, nec in Iſraël tantam fidem inueni. In publico loco & coram omnibus laudauit illum Chriſtus. Primò, vt firmiùs & preſſiùs virtuti hæreat: quia quando alicuius probitas omnibus nota eſt, erubeſcit maximè, ſi in aliquo crimine comprehenditur: à maximo dignitatis, & honoris gradu cadit. Si autem occultè bonus ſit, poſteà verò deterior fiat, minus erubeſcit, cùm nullum honoris gradum amittat, aut bonæ æſtimationis. Eſt quippe bona fama quaſi ſtimulus quidam ad bene agendum. Vnde qui illam amittit, ſi fortè deſperet de illius acquiſitione, faciliùs in malum & imprudenter prolabitur. Deinde illum laudauit, vt cæteri videntes quo pacto à Domino prædicabatur & laudabatur, ad virtutem inflammarentur & incenderentur. Laudatur de fidei magnitudine, *Primò*, quia credidit, quòd etiam abſens poterat incolumitatem puero tribuere: atque adeò non adduxit ad Chriſtum paralyticum, quemadmodum illi, qui portauerunt illum *Matth.9.* ad Chriſtum. Nec rogauit, vt ipſe ad infirmum accederet, *Luca 8.* ſicut Iairus Archiſynagogus, qui rogabat Chriſtum, vt veniret & imponeret manum ſuper filiam ſuam: nec etiam, vt Regulus qui Chriſti præſentiam deſiderabat, *Ioan.4.* vt filium ſuum ſanaret: ſed tantam fidem habuit, vt ſolo verbo crederet Chriſtum poſſe puero ſalutem tribuere. *Secundò*, diuinum imperium, maieſtatem, & dominium confeſſus eſt, cùm dixit: *Dico huic, vade, & vadit: & ſeruo fac hoc, & facit.*

Sed iam ſingula verba veniunt à nobis explicanda.

In primis verbum hoc, *Amen*, Hebraicum eſt, & 17.
in omnibus tranſlationibus diuinæ ſcripturæ varijs linguis factis, immutatum permanſit; quod quidem altiſſimo myſterio non vacat, quia firmitatem ſecuritatemque ſignificat: & id, quo alia corroborantur & confirmantur, mutari non debet. Præterea in veteri lege iuramentum eſt: *Viuo ego, dicit Dominus:* *Hier. ſuper cap.4.* in nouo autem (vt Hieron. annotat) *amen dico vobis:* quia ſic iurabant in veteri lege in condemnationem Deorum mortuorum, vt erant idola gentium, *Hier.* per quæ iurabant idololatræ. At nunc quia idololatria ceſſauit, nō opus eſt iurare per Deum viuentem; niſi tantum, vt ipſe Deus, quem nos viuentem credimus, aſſerat affirmatiuè ſe hoc dicere. Etenim *Damſc. lib.1.c.14.* iuramentum ſecundum Damaſceni ſententiam ſignificat immutabilitatē conſilij Dei: eò quòd apud nos contractus, qui inuicem fiunt, ipſo iuramento rati ſunt & habent firmitatem. Iurat Deus dicens: *Amen, Amen*, propter hominum incredulitatem (vt *Baſil. in de pœnit.* Baſilius & Hieron. annotant) vt iuramento eos certiores reddat. *Hier. epiſ. ad Io. cap.1.* Sic Abrahæ iurauit dicens: *Per memetipſum iuraui, quia feciſti hanc rem*, &c. *Gen.22.* Sic iurauit Dauid, necnon filijs Iſraël. ¶ Vnde obſecro aut *Pſal.131.* ad quid exiſtimas opus eſſe iuramento, vt Deo fidem adhibeamus? *Deut.17.* Certè id prouenit ex malitia noſtra. Quemadmodum nos datam fidem frangimus,

quam

quam alijs dederamus: ita & illis non credimus, ſi quæ dicunt, iuramento non aſtruant. Cùm enim nobis conſuetum ſit, alios fallere, ita & nos timemus ab alijs falli. Vnde nihil credimus, niſi id priùs fuerit iuramento confirmatum. Cùm autem Chriſtus deprauatum noſtrum animum bene nouerit (licet ipſe veriſſimus ſit, imò ipſamet veritas) quæ nobis dicit, iuramento libet confirmare, vt imbecillitati noſtræ ſeipſum accommodet, vt vel ſaltem hac ratione illi credamus.

Fides Centurionis quomodo maior.

Secundò, id iuramento affirmat, ſcilicet, maiorem fidem inueniſſe in Centurione, quàm in Iſraël: non quòd maiorem habuit Cẽturio fidem, quàm beata Virgo, aut Ioannes Baptiſta, aut Apoſtoli, & Chriſti diſcipuli; ſed intelligere id debes per collationem, quia æquum erat, vt maiorem fidem in Iudæis inueniret, quàm in gentibus. Ita vt ſingulis rectè cõſideratis maior fuerit fides in Cẽturione, quàm in Iudæis: non ſimpliciter, ſed collatiuè. Veluti ſi quis laudans prudentiam hominis ruſtici, maiorẽ eſſe diceret, quàm hominis docti: quod ſanè intelligẽdum eſſet in ſuo genere: ita videlicet quòd ruſtici prudentia in genere ſuo maior apparet, quàm alicuius philoſophi inter literatos & ſapiẽtes homines. Doctus inuenitur ruſticus non inter doctos & literatos homines, ſed inter ruſticos: & magis doctus quàm philoſophus inter philoſophos. ¶ Secundò, non prætulit Chriſtus fidem Centurionis fidei matris ſuæ, aut Apoſtolorum: quia loquebatur de ijs, qui propter generalem ſuam prædicationem crediderunt; non de ijs, qui anteà credebant.

19. Fides duplex. Denique pro huius loci maiori explicatione obſeruandum eſt, fidem dupliciter accipi. Vno modo pro habitu credendi, ſecundum quam aſſentimur veritatibus ſacræ Scripturæ, etiamſi non conſtiterit nobis probatio de aliqua illarum veritate. Et hæc eſt fides, ſine qua, inquit Paulus, *impoſſibile eſſe placere Deo*: & hæc eſt vna ex tribus Theologicis virtutibus, quas Paulus adducit ſcribens Corinth. Et per hanc fidem differt fidelis homo ab infideli. Alia eſt fides, quæ confidentia vocatur, quâ petit aliquis à Deo confidenter aliquid, ſperans & credens certiſſimè ſe conſequuturum à Domino id, quod poſtulat: quæ fides neceſſaria eſt oranti, aliàs enim nihil vnquam impetrabit. De qua beatus Iacobus dicit, *Si quis indiget ſapientia, poſtulet à Deo: poſtulet autem in fide, nihil hæſitans.* Et ſic exiſtimo illud etiam eſſe intelligendum: *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, & dixeritis monti*, &c. Et quod Cananææ Chriſtus dixit: *O mulier, magna eſt fides tua.* Et Ioannes ait: *Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis*, id eſt, non fidebat ipſis, neque ſe confidenter aut ſecurè illis tradebat. De qua credo in hoc loco incidere ſermonem potiùs, quàm de fide Theologica: quæ valdè neceſſaria eſt ad efficiendum miracula. Hæc autem confidentia vocatur *fides* pro formali, quia *credere* pro materiali eſt actus intellectus; pro formali autem eſt actus voluntatis, quod eſt credere dicenti & illi fidere, quòd dicit verùm & quòd non decipit. Ideóque vocatur *fides* à fidendo, quæ fiducia, valdè laudatur à Chriſto, & eam magnis præmijs, & beneficijs afficit. Vt videre eſt in illa parabola patrisfamilias, qui æqualem mercedem nouiſſimis dedit ac primis: quia nouiſſimi nullam fecerant conuentionem cum illo, ſed benignitati Domini reliquerunt id, dicentes: quod voluerit det nobis, eius bonitati fidimus, credimus, quòd benefaciet nobiſcum. Priores verò pactum cum Domino fecerunt, nec ei fiderunt; quia de illis dicitur: Conuentione autem facta, & non crediderunt illi ſicut nouiſſimi. Quocirca Dominus de auaritia ſua illos reprehendit, dicens illis: *Nónne ex denario conueniſti mecum?* recordare de pacto inter nos facto, & quòd noluiſti mihi fidere. *Tolle quod tuum eſt, & vade. Volo autem huic*, qui in me fiduciam habuit, quique ſpem ſuam in me repoſuit, *dare quantum tibi*, vt poſthac diſcas teipſum in manus meas conſtituere.

Hebr. 11. — 1. Cor. 13. — Iacob. 1. — Matt. 17. — Matt. 15. — Matt. 20.

VERS. 10. *Et reuerſi, qui miſſi fuerant, domum inuenerunt ſeruum, qui languerat, ſanum.* Virtute diuina factum eſt (quæ vbique adeſt & operatur) vt in ictu oculi ille, qui maxima infirmitate laborabat, & de cuius ſalute omnes medici iam deſperauerant, integræ ſanitati reſtitueretur: quod quidem maxima fides Centurionis effecit.

20. Chriſto nos decet ire obuiam in noſtris neceſſitatibus. Ex hac igitur hiſtoria Centurionis præterea omnia, quæ diximus, ad noſtram eruditionem diſcamus. *Primò*, in omnibus neceſſitatibus & afflictionibus noſtris in medio itinere ire obuiam Chriſto, vt iuxta nos dignetur accedere. Protinus enim, vt Chriſtus Capharnaũ peruenit, & id intellexit Centurio, nuncios ad illum miſit, ne fortè diſcederet. Id ſemper aduertere debes, vt ſi Chriſtus propè te tranſierit, & audieris eius famam, vocem & inſpirationes, ne facias moram, ſed citò ad eum curre & illum in tuum auxilium & neceſſitatem voca. Nam in hac vita prope te eſt, nunc illum præſentem habes, nunc poteris illi occurrere, & vocare illum: antequam ſeipſum abſcondat, antequam mors veniat & diſcedat. Detine illum, neque ſinas illum tranſire donec vulnera animæ tuæ omnino ſanet. Ita fecit anima illa ſancta, quæ dicebat, *Tenui eum nec dimittam, donec introducam illum in domum genitricis meæ.* Sic feciſſe legimus Chananæam illam, quæ poſtquam nouit Chriſtum in regionem ſuam perueniſſe, clamauit ad illum, dicens: *Miſerere mei fili Dauid.* Non dimiſit illum vlteriùs tranſire, quouſque fuit aſſequuta omnia, quæ deſiderabat. Sic tu priuſquam mors appropinquet, poſtquam illum præſentem habes, clama, nec ceſſes, & veſtigia illius inſequere dicens, *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam. Ecce puer meus iacet in domo paralyticus. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum.* Igitur *ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem.* Sed prôh dolor, quoties Deus corda noſtra perambulat, & pertrãſit, & eum alloqui nolumus, imò illum contemnimus? Sed quid dico, quòd tranſit? Imò coram noſtris oculis adeſt ſupernus ille cæleſtiſque medicus, & rogat nos, vt medicamen ſalutis velimus accipere, & ſedens ad oſtium expectat nos: nos autem tanquam amentes & ſtupidi magnis ægritudinibus oppreſſi, & peccati labibus infecti, remedium noſtrum ſpernimus. Quomodo rogo, tu illum quæres, vt Centurio iſte, Chananæa & Magdalena fecerunt, ſi cum foribus tuis adeſt, dicis, eum neſcire?

Cant. 3. — Matt. 15. — Pſal. 50.

21. Nunquã deſperandum. Diſcamus quoque nunquam de diuina pietate & benignitate deſperare, imò ſemper petitionibus noſtris confidentes, accedamus: potens quippè Dominus eſt, ex peccatoribus iuſtos & ſanctos efficere. Potens eſt Dominus dicere peccatis meis: recedite ab homine iſto: & dicto citius recedent. Potens eſt Dominus, vt dicat ſanitati: Veni & eſto

cum

cum homine iſto, & gaudebit iuſſibus Domini. Potens eſt Dominus ab incurabili paralyſi hominem liberare. Et tandem potentiſſimus eſt, ab omni afflictione & anguſtia ſaluum & incolumem teipſum eripere. Legimus namque in quarto libro 4 Reg 7. Regum Eliſæum prophetam dixiſſe: *In tempore hoc, cras modius ſimila vno ſtatero erit, & duo modij hordei ſtatero vno in porta Samariæ.* Quidam autem Deo diffidens, dixit: *Si Dominus etiam fecerit cataractas in cælo, nunquid poterit eſſe quod loqueris?* Qui ait: *Videbis oculis tuis, & inde non comedes.* Sicque factum eſt, vt ille, qui Deo non credidit, à turba in ingreſſu portæ conculcatus, moreretur. Itaque has tres inſignes, & egregias virtutes exemplo Centurionis induamus, ſcilicet, fiduciam, charitatem, & humilitatem.

Diſcamus etiam proximorum virtutes laudare, ſicut Chriſtus laudauit fidem Centurionis coram Ioan. 1. omnibus ibi aſtantibus. Sic etiam laudauit Chri- Matt. 16. ſtus Nathanaëlem, Petrum, Magdalenam, Cana- Luca 7. næam, & Zachæum. Matt. 15. Luca 19. Sed nos veluti ſi in ſacro baptiſmate Chriſtum non fuiſſemus confeſſi, nec ipſius vexillum ſequuti, multò aliter facimus: nam proximorum virtutes & ea, propter quæ digni ſunt laude, ſilentio inuoluimus; defectus verò & quæ committunt flagitia propalamus & laudamus. Quo Pſalm. 9. fit, vt regius Vates dicat: *Laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ & iniquus benedicitur.* Illum laudas, qui de illata iniuria crudeliſſimè vlciſcitur, vel qui turpia & ſcelerata commiſit. Cuiuſmodi conditionis ſunt aſſentatores & adulatores & alij multi, qui ita viuunt, vt alijs placeant & adulentur. De quibus propheta ſanctus Ezechiel ſcribit: & multa ponit, Ezech. 13. quæ illis contingent, dicens: *Eò quòd deceperint populum meum dicentes: pax, pax; & non erat pax: & ipſi ædificabant parietem, illi autem liniebant eum.* Peccatores namque parietem vitiorum & grauiſſimorum ſcelerum ædificant: illi autem, qui blandiuntur, parietem liniunt, reddendo illum album & lucidum, dicentes nihil eſſe fœdum, aut turpe in ipſis ſceleribus & flagitijs, imò pulchritudinem & honeſtatem præ ſe ferre. At exemplo Chriſti tantum virtus & honeſtas laudanda eſt, vt in hoc loco Centurionis commendatur fides. & Phariſæorum vitia carpuntur: ſicuti videre eſt in capite 23. Euangelij D. Matthæi. Sic tu virtutes ſemper laudibus proſequere, nec bonos vituperes, aut iniquos laudes.

23. Vita & mores profeſſioni reſpondeant.

Diſcamus etiam, vt ſemper opera & vita noſtra ſtatui & vocationi noſtræ ſint conſona: nam ſecundum ea quæ hic à Chriſto narrantur, Centurio, miles atque gentilis Iſraëlitici populi ſacerdotes, & ſenes fide ſuperauit: ita vt in maiori honore fuerit habitus, quàm illi omnes, qui ſe præcipuos eſſe exiſtimabant in obſequio Domini, & maiorem perfectionem & ſanctitatem fuerant profeſſi. Mundi quippè officium, aut vanus honor ſæculi non coniungit nos ipſi Deo; ſed potiùs humilitas & recta opera, aut ſi mauis zelus ardens miniſterij Domini. Et tandem, vt de hac re finem dicendi faciam, ne nobis fiducia ſit in ſtatu aut dignitate no- Apoc. 14. ſtra: ſed memoria ſemper repetamus, à quanta gloria & honore ceciderint Angeli illi ſupremi in miſerum tenebrarum locum. Et quo pacto etiam Geneſ. 3. primus noſter parens à paradiſo voluptatis fuerit eiectus, ſumma ignominia & dedecore: & quo- Matt. 17 modo Iudas conſtitutus Apoſtolus tandem fuerit miſerè & infeliciter ſuſpenſus cum iniquis Angelis habitaturus. Ita vt nec monachalis habitus, nec ſacri ordines, aut perfectionis ſtatus nos ſaluos & incolumes minimè ſeruabunt, niſi his optimum viuendi ſtudium adhibuerimus.

Et factum eſt deinceps, Hoc eſt, poſt reſtitutam ſa- Verſ. 11. nitatem puero Centurionis; quamuis non immediatè poſt illam, ſicut ex alijs Euangeliſtis colligitur.

Ibat Ieſus in ciuitatem, *quæ vocatur Naim.* Inter alia præclara, quæ dilectus diſcipulus de ſuo magiſtro dixit, id fuit vnum & potiſſimum, ſcilicet, quòd venit, vt diſſolueret opera diaboli. *In hoc,* in- 1. Ioan 3. quit, *apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli.* Scriptum enim eſt: *Inuidia diaboli intrauit mors in orbem* Sapien. 2. *terrarum. Deus* namque *mortem non fecit, neque lætatur* Sapient. 1. *in perditione morientium*: ſed diabolus, qui *homi-* Ioan 8. *cida* ſemper *fuit ab initio.* Adæ quippè dixit Deus, *In quacumque hora comederis, morte morieris.* Sed pec- Geneſ. 2. catum quod tranſgreſſio fuit præcepti mortem induxit. Itaque ſicut inuidia diaboli mortem, ita charitas Chriſti attulit vitam, iuxta illud, quod ipſe dixit, *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantiùs ha-* Ioan. 10. *beant.* Et diuus Paulus: *Sicut in Adam omnes moriun-* 1. Cor. 15. *tur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* Igitur cùm venerit Chriſtus in mundum (vt inquit Paulus) *vt per mortem deſtrueret eum, qui mortis habebat imperium,* Hebr. 2. conueniens fuit, vt priuſquam in arenam cum illa deſcenderet, oſtenderet illi, quam potentiam aduerſus eandem mortem afferret. Itaque conuenien- 2. Tim. 1. tiſſimum fuit, vt antequam omnino mortem deſtrueret, aliquos ad vitam reſtitueret, vt imperium oſtenderet, quod habebat aduerſus ipſam mortem: vt vel ſic intelligeret mundus eum & mortis & vitæ eſſe Dominum. Qua de cauſa modò ſcribit diuus Lucas, quo pacto adoleſcentem quemdam filium viduæ, dum iret in ciuitatem Naim, à morte ſuſcitauerit.

24. Chriſti benignitas.

Vbi maximè conſideranda eſt Chriſti bonitas, quippe qui non vocatus aut rogatus venit, vt viduam triſtem conſolaretur. Et hoc eſt illius maximum encomium, quòd etiam ad nos venit non vo- Epheſ. 1. catus Ab æterno quippe nos elegit; ſed non pro- Epheſ. 2. pter preces aut opera noſtra bona præcedentia, ſed ſola ſua benignitate & gratia. Nec nos ad illum priùs iuimus, ſed ille ad nos. Non nos elegimus illum ſed ille nos. *Cùm adhuc mortui eſſemus in peccatis* (inquit diuinus Paulus) *Deus qui diues eſt in miſeri-* Epheſ. 2. *cordia, conuiuificauit nos Chriſto.* Propterea enim dicit in Eſaia: *Quæſierunt me, qui antea non interroga-* Eſaia 65. *bant: inuenerunt, qui non quæſierunt me.* Solet benignitas Domini miſeros & afflictos conſolari: & quod maius eſt, nec rogatus nec vocatus, ſed potiùs inopinatus venit, vt hic facilè oſtenditur. Quocirca Apoſtolus Paulus, *Benedictus Deus & pater Do-* 2. Cor. 1. *mini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.* Longè aberat huius mulieris cogitatio à ſpe ſalutis filij ſui: verumtamen vadit Chriſtus Naim, & filium ſuum viuum vidit. Beata ciuitas, beata domus, & beatus ille eſt nuncupandus, ad quem Dominus accedit, ſiquidem bona multa ab eo accipiet. Venit Chriſtus in domum Simonis: & Luca 4. ſocrus eius liberatur à febre. Venit ad Matthæum, Matth. 9. & ex Publicano, efficitur Apoſtolus. Venit in do- Luca 19. mum Zachæi, & ſalus facta eſt illi. Venit denique in hanc ciuitatem Naim, & mortuum ſuſcitat adoleſcen-

adoleſcentem. E diuerſo autem is, à quo Dominus
diſcedit aut longè abeſt, multis miſerijs implebi-
Ioan. 11. tur Idcircò dixit Martha Domino: *Domine, ſi fuiſſes*
hic frater meus non fuiſſet mortuus. Vnde & Iudaïcus
populus miſer & obcœcatus eſt, quia Deus diſceſ-
ſit ab illo. Vnde maximè tibi cauendum eſt, ne
2. Par 12. tibi dicat Dominus, ſicut olim Iudæis: *Vos dereli-*
Situs ci- *quiſtis me, & ego dereliqui vos.* ¶ Aduertendum eſt
uitatis insuper, *Naim* ciuitatem eſſe in Galilæa ſitam in
Naim. magno monte *Hermon*, ad cuius latus verſus Orien-
tem eſt ciuitas Naim, & ad dextrum latus Naim
ſpatio ſex vel ſeptem paraſangarũ poſitus eſt Mons
Thabor. Ne autem præbeatur anſa errandi ſcriptu-
ram legentibus, ſciendum tres montes huius nomi-
Vide Be- nis *Hermon* in illa regione reperiri. Vnus & ille præ-
dam c 7 cipuus, cuius ſcriptura facit mentionem iuxta mon-
Luc. c. 23. tem Sanir reperitur, ſupra regionem Traconiti-
dem: & eſt vltra Iordanem. Alius eſt trans torren-
tem Ciſon, qui ad Orientale latus manet montis
Thabor: tertius verò eſt hic vbi eſt Naim, quem
Pſal. 41. ſcriptura vocat *modicum*, ad differentiam eorum
quos nominauimus.

Et ibant cum eo diſcipuli eius. Comitabantur Chri-
4 Reg. 2. ſtum, ſicut Eliſæus, qui magiſtro ſuo dixit: *Viuit Do-*
minus, & viuit anima tua, non derelinquam te. Vnde in
Iob 33. perſona horum dicebat Iob, *Veſtigia eius ſecutus eſt*
pes meus: viam eius cuſtodiui: & non declinaui ab ea.
Redditurι erant Apoſtoli rationem de omnibus,
quæ geſſit Chriſtus à baptiſmo Ioannis, vſque ad
Actor. 1. eius aſcenſionem, vt Petrus dixit: Atque ideò indi-
uidui comites erant, quaſi teſtes miraculorum eius.
Iucundum etiam erat Apoſtolis, Chriſto adhæ-
Ioan 6. rere. Dixit enim Petrus Chriſto: *Quò ibimus? verba*
vitæ habes.

Et turba copioſa. Ibat cum illo turba multa, pro-
pter ſigna, quæ faciebat ſuper ijs, qui infirmabantur.
Et vtinam miracula, quæ Chriſtus ſingulis diebus
tecum operatur, tecum efficerent, vt illum ſeque-
reris.

25. Obſerua autem, quòd priùs eunt Apoſtoli, &
Prælati ſtatim poſt illos turba multa; & non id myſterio
ſequun- vacat: nam quando prælati Eccleſiæ priores Chri-
tur ſub- ſtum ſequuntur, ſtatim poſt illos tendunt ſubditi
diti.
Gen. 30. & inferiores. Nam eodem modo, quo paſtor Iacob
virgas ponebat; vel cum cortice, vel ſine illo co-
ram oculis ouium, eodem modo oues pariebant
agnos varios. Ita ſanè ſi bona opera paſtores &
prælati Eccleſiæ coram oculis ſubditorum propo-
nunt, eadem ipſi ſubditi ſequuntur & pariunt. Po-
tiùs enim ſubditi factis, quàm verbis ſunt regendi.
Ezech. 1. Vnde mirabile eſt ad hoc propoſitum illud Eze-
chielis, quòd rotæ non ſuperabant animalia ſancta;
omnia namque ſuo ordine & proportione ibant.
Et cùm eleuabantur rotæ, pariter & eleuabantur
animalia. Et quocumque ibat ſpiritus, illuc quoque
pariter tendebant rotæ: & pedes eorum *pedes recti*,
æquales pedes, quia opera verbis correſpondere
Iona 3. debent. Prior, qui in ciuitate Niniue pœniten-
tiam egit, fuit rex: Ipſe priùs *ſurrexit de ſolio*, quem
ſequuta eſt vniuerſa ciuitas. Prior etiam qui pro-
Dan. 5. phanauit vaſa templi, Balthaſar fuit, & id proti-
nus fecerunt eius concubinæ. Vbi facile eſt videre,
quantum valet maiorum exemplum, ad vitium ſe-
Ioſue 4. ctandum, vel ad virtutem amplectendam. Quan-
do Ioſue Iordanem fluuium tranſiuit cum teſta-
menti arca, priùs tranſierunt ſacerdotes, & aquæ
furor ceſſauit: ita omnes ſecuri tranſierunt. At præ-
lati huius temporis nolunt virtutis duces eſſe, imò
ſubditos ſuos mittunt, vt Chriſti veſtigia ſequan-
tur: ipſi verò manent in tranquillitate conuiuijs
vacantes & delicijs. Chriſti diſcipuli priores eunt,
& poſt illos turba copioſa. Refert enim multum,
vt Prælati, Sacerdotes, & Eccleſiaſtici, & præſer-
tim ij, quibus animarum cura incumbit, priores
ſint in virtutis ſequela. Ita Eſaias, cùm dixit, *omne* Eſaiæ 1.
caput languidum, & omne cor mœrens, ſtatim ſubdidit,
A planta pedis vſque ad verticem capitis *non eſt in eo ſa-*
nitas. Quando prælati, qui capita ſunt, infirman-
tur, neceſſum eſt, corpus, id eſt, omnes ſubditos
ægros eſſe: nam quando princeps & gubernator
reipublicæ non rectè in adminiſtratione ſe gerit,
tota reſpublica protinus periclitatur. Vnde in Ec-
cleſiaſtico legitur: *Secundum iudicem populi, ſic & mi-* Eccleſ. 10.
niſtri eius: & qualis rector eſt ciuitatis, tales & habitantes
in ea. Nam ſicut vmbra columnam ſequitur, ita
ſubditi imitantur prælatos. Qua de cauſa peccata
populi ipſis prælatis tribuuntur, quia ipſi ſunt cau-
ſa, vt populus peccet. Idcircò Moyſes cùm pecca-
uit populus, dixit Aaroni ſacerdoti, *Quid tibi fecit* Exod. 32.
populus hic, vt induceres ſuper eum peccatum maximum?
Peccauerat populus, & obiurgatur ſacerdos. Si
enim horologium falſò horam deſignet, vtique nõ
tribuenda eſt culpa horologio, ſed potiùs horolo-
gium regenti. Ita ſanè ſcelera populi ipſis prælatis
ſunt imputanda.

Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis: ecce defun- Vsas. 18.
ctus efferebatur, filius vnicus matris ſuæ. Conſuetudo Cœmite-
erat Iudæis, vt extra ciuitatẽ ſepelirentur Sic Chri- ria Iu-
ſtus extra vrbem ſepultus eſt in horto. Præceptum dæorum
enim erat Domini, vt extra caſtra ſepelirentur. Et extra ci-
huius conſuetudinis ratio erat, quia locus, in quo uitatem
mortuus iacebat, immundus reputabatur, quem- erant.
admodum cadauera ipſa. Appropinquat autem Ie- Leuit. 19.
ſus: nam quemadmodum ſol cùm appropinquat
incrementum tribuit plantis & herbis, ſic Chri-
ſtus ſua propinquitate tribuit nobis vitam & ſalu-
tem. Portæ autem ciuitatis appropinquat: quia
porta, per quam egreditur mors, ingreditur vita:
nam conſenſu voluntatis mortuus es in peccatis, &
eodem conſenſu reſipiſcere debes. Et idcircò ſine
contritione poſtquam peccaſti, ſaluus fieri non
potes.

Præterea cùm defunctũ videris ad ſepulchrum 26.
ferri, conſiderare debes protinus te mortalem eſſe, Mortis
iuxta illud Eccleſiaſtici: *Memor eſto iudicij mei, ſic* memoria
erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie. Semper te colen- quàm
da eſſet memoria terræ, in quam conuertendus es. vtilis ſit.
Facilè namque contemnit omnia, qui ſeſe exiſti- Eccl. 38.
mat mortuorum. Iubebat Dominus plumas auis, Leuit. 1.
quæ illi in ſacrificium offerebatur, in cineris locum
conijci, ad partem Orientalem. Eleuant in altum
diuitiæ, honores, ſalus, nobilitas, veluti auis plumas
ſuas. Vult Dominus, vt hæc omnia conijcias in ci-
neris locum, qui ſepultura eſt, vbi protinus videas
ortum tuum nihil aliud, quàm cinerem, & à cinere
eſſe. Equidem ſi omnes tuas vanitates & munda-
nos honores, quibus inflatus incedis, in ſepultu-
ram duceres, ea omnia facilè contemneres & pro
nihilo duceres. Infirmus hic & defunctus, qualis
ſit, oſtẽdit tibi. Indutus fuit Adam pellibus anima- Geneſ. 3.
lium mortuorum, vt mortis ſententiam, in quam
propter peccatum inciderat, recordaretur. Singu-
lare remedium eſt ad peccata vitanda & fugienda,
mortis recordatio; & ad appetitus carnis frænan-

dos,cùm rectè intelligamus, corpus hoc in vermes & cinerem eſſe conuertendum. Inijcit enim mors in ignem noſtrorum appetituum frigidam aquam, qua multum mitigentur & extinguantur. Eſtque veluti horologium quoddam,quod vitam noſtram Dan.14. ad rectum viuendi modum traducit. Veluti Daniel:qui cinerem ſpargendo,Babylonis ſacerdotum defraudatos greſſus aperuit. Quo pacto,ſi tuis cogitationibus vanis cinerem miſcueris, dæmonis fraudes & aſtutias deteges.

27. Voluptatis effectus. Præterea *filius* erat viduæ, & *vnicus* iſte adoleſcens,qui mortuus defertur. Blandè & cum indulgentia in delicijs & voluptatibus fuerat nutritus, quia filius viduæ erat: quæ mundanæ voluptates ad mortis ſepulturam plurimos deferunt. Vnde E- Eſaia 59. ſaias,inquit:*Oua aſpidum ruperunt*.Oua aſpidum ſunt extrinſecus alba, oculis grata & pulchra; interiùs autem veneno plena. Sic mundi deliciæ exteriorem partem pulchram & ſuauem oſtendunt,quas ſi aperias,fœditate & nigredine plenæ ſunt.Et quemadmodum qui oua aſpidum frangunt, ſeipſos occidunt,quia ex ipſis ouis erumpit venenum: ſic qui ſe delicijs tradunt,ſibi ipſis mortem moliuntur. Aſpis eſt paruus ſerpens, veneno occidens, *ſomniculoſus* appellatus, eò quòd ſomnum letiferum percuſſus emittat.

28. Dei prouidentia. Obſeruo autem in hoc loco defunctum non fortuito delatum eſſe, ita vt Chriſtus obuiam eis eſſet factus fortè fortuna. Etenim nihil apud Chriſtum caſu fit; omnia enim priùs ſunt illi cognita,deliberata & ordinata, quāuis nobis ſecus videatur. Deus namque omnia nouit,priùs quàm eueniāt: & apud eum eſt decretum, quid & quo tempore vnumquodque fieri debeat. Vidua nō videbat Chriſtum, neque aliud minus cogitabat, quàm de eius aduentu: Chriſtum autem rectè videbat luctum & planctum viduæ. Quod quidem maximum ſolatium nobis debet eſſe, quòd neceſſitates noſtræ & afflictiones illi cognitæ ſunt: imò quòd iam ſit in via, vt eis medeatur. Et idcircò maxima ſemper fiducia Abac.2. debemus confidere: & *ſi fecerit moram*, expectemus eum,*quia veniens veniet & non tardabit.*

29. *Et hæc erat vidua.* Et ob id non minoris habita à Domino: nam coram oculis Domini potiùs æſtimatione ſunt digni,qui à mūdo deſtituuntur,quam qui potentes ſunt & qui laudantur à mundanis. Hæc mulier orbata erat omni humano auxilio, cùm nec maritum haberet, nec filium, nam ille, qui ei erat vnicus, ad ſepulchrum ferebatur: quæ omnia ipſum Domini ſubſidium & auxilium citiùs Pſal.145. illi attulerunt. *Dominus* enim *cuſtodit aduenas,pupil-* Gen.39. *lum & viduam ſuſcipiet.* Nunquid vidiſtis Ioſeph in Gen.14. Ægypto venditum in carcerem detruſum, omnibus ſpoliatum? Sed attendite quanto cum honore Dominus eum ab his omnibus eripuit. Optimè Pſalm.9. quidem egregius Pſaltes: *Tibi derelictus eſt pauper,* Pſal.33. *orphano tu eris adiutor.* Et iterum: *Iuxta eſt Dominus* Pſal.112. *ijs,qui tribulato ſunt corde.* Et rurſus: *Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat, & humilia reſpicit* Eccli 35. *in cœlo & in terra?* Et Eccleſiaſticus dixit: *Dominus non deſpiciet preces populi,nec viduam ſi emittat & effundat loquelam gemitus.* Maioribus enim neceſſitatibus faciliùs citiùs Dominus fauet. Mundus potentibus & diuitibus opem fert; pauperes verò contemnit & obliuiſcitur.

30. Sepelire mortuos, opus pium. *Et turba ciuitatis multa cum illa.* Felix gens, quæ vnico dumtaxat operi miſericordiæ intenta, ſcilicet, in ſepeliendo mortuo, tantum miraculum potuit videre. Quot & quanti manſerunt in populo, qui ignauos ſe eſſe dicebant & infelices appellabant, ob id quia mortuum non fuerunt comitati, vt hoc miraculum videre poſſent? Fauet Dominus ſemper & ſua mirabilia oſtendit his, qui ſe operibus miſericordiæ & pietatis exercent. Dauid miſit ad agendum gratias hominibus Iabes Galaad,quia corpus Saul ſepelierant, dicens, *Benedicti* 2.Reg.2. *vos à Domino, qui feciſtis miſericordiam cum Domino veſtro Saul & ſepeliſtis eum. Et nunc retribuet quidem Dominus vobis miſericordiam, & veritatem.* Et ſanctus Patriarcha Abraham maximè laudatur, quia ſepe- Gen.23. liuit magnificè vxorem ſuam Saram. Sic Ioſeph Gen.50. tulit corpus Iacob ab Ægypto, vſque in terram Chanaam itinere ſanè longo & moleſto pluſquam quatuordecim dierum ſpatio. Curam ſepulturæ habuit Ioſeph, cum adiutauit fratres ſuos, vt aſportarent oſſa eius in Chanaam. Quod fecit Moyſes, Exod.13. Tobias etiam, qui huic miſericordiæ operi inten- Tob.12. tus erat, acceptus fuit Deo, & Angelus hoc bonum opus miſericordiæ commemorauit & laudauit in eo. Neque minori laude dignus eſt Iudas Macha- 1.Mac.12. bæus,eò quòd interfectos Iudæos ſepelire fecit, & pro eis pecuniam miſit Hieroſolymis in templum. In nouo etiam Teſtamento opus hoc commemo- Matt.14. ratum eſſe ſcimus: laudi enim tribuitur diſcipulis Ioannis,quia magiſtrum ſuum ſepelierunt. Et illæ ſanctæ mulieres, quæ primo diluculo ad Chriſti corpus vnguendū ſurrexerunt, quia in hoc pietatis opere ſe exercebant, dignæ fuerunt Angelos inuenire,qui eas conſolati ſunt, qui & dixerunt, quid eſſet illis agendum, vt Chriſtum inuenirent. Vt ex his intelligas media eſſe prę ſentiſſima ad inueniendum Chriſtum, opera hæc pietatis & charitatis, quæ & proximis viuis & defunctis impendimus. Et ſic iſtæ mulieres Chriſtum priùs videre meru- Mar.16. erunt quàm Apoſtoli: quia maiori pietate vſæ ſunt cum illo, quàm Apoſtoli. Ex quibus omnibus elicitur, quantum Deo placeat, mortuos ſepelire, quandoquidem apud Gentiles & Barbaros honeſtum & laudabile reputatur. Laudatur quippè Ale- Valer.l.5. de ingra. xāder propterea quòd corpus Darij interfecti ma- tis. tri vxorique ſuæ liberaliter tradidit, vt ſepeliretur. Et Hannibal idem fecit cum illis tribus Romanorum ducibus, quos interfecerat. Hinc laudatur Ci- 5. de reli. & ſump. mon, cuius patrem in vinculis mortuum cum no- fune. 5. de lent Athenienſes ſepelire, ipſemet permiſit, in vin ſepul. viculis detineri, vt pater debito honore ſepeliretur. Quamobrem ab Ethnicis imperatoribus in fauorem ſepulturæ ſtatuuntur iura. Ideò Eccleſiaſticus: *Mortuo ne prohibeas gratiam.* Iſti igitur qui miſeri- Eccleſ.7. cordia cum mortuo vſi ſunt, meruerunt Chriſtum inuenire, & grande miraculum videre.

Quam cum vidiſſet Dominus. Nemo in ſcripturis Verſ.13. diuinis abſolutè ſolet à ſanctis *Dominus* appellari, niſi ipſe Deus: cum ipſe per Eſaiam dicat: *Ego Dominus, hoc eſt nomē meum.* Et in Pſalmo: *Dominus nomen illi.* Ideò dum ſacer Lucas Ieſum abſolutè *Dominum* vocat, oſtendit illum verum Deum eſſe, & Dominum vniuerſæ creaturæ. Frequentius autem Lucas quàm cæteri Euangeliſtæ Chriſtum *Dominum* appellat, in ijs præcipuè locis, in quibus humanitatis Eſaia 42. beneficia recenſet, vt eius diuinam maieſtatē oſten- Pſal.67. dens, ſimul inſinuet bonitatem & clementiam, quibus noſtris miſerijs ſubuenit. Vtinam & prælati huius temporis oculos conijceret in neceſſitates

Chriſtus oculos coniicit in pauperes, prælatu bo dicens verò ſum. mat.

pauper-

pauperum & viduarum. At ſunt multi, qui faciem aliò diuertunt, ne pauperum vlcera & indigentiam videât. A quibus ſine dubio Dominus auertet ocu-
Eſa. 1. los ſuos iuxta illud Eſaiæ: *Auertam oculos meos à vo-*
Tob. 4. *bis*. Quapropter S. Tobias conſuluit dicens: *Ex ſubſtãtia tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita enim fiet vt neque à te auertatur fa-*
Eccleſ. 4. *cies Domini*. Et Eccleſiaſticus: *Ab inope ne auertas ocu-*
Eccl. 42. *los tuos*. Et iterum: *Ne auertas faciem tuam à proximo tuo*. Ex quibus manifeſtò liquet, quãtum aberrauerint in Hiſpania noſtra, qui impedimento fuerunt, ne pauperes hoſtiatim ſuis neceſſitatibus conſulerent: ſed quòd duo nobiles illis eleemoſynas colligerẽt. Quæ quidem res penitùs ſubuertit pietatem, & miſericordiã Chriſtianam: Nam multi ſunt, qui cùm proprijs oculis non intueantur pauperum neceſſitates, nunquam eleemoſynas porrigunt. Cùm certiſſimum illud ſit, obiectum preſens fortius mouere potentiam, quàm abſens. Sunt quippè multi, qui videntes pauperum ſummam indigentiam & vlceribus plenos, tribuunt illis eleemoſynas quas non tribuiſſent, ſi proprijs oculis nõ vidiſſent. Chriſtus vidit triſtitiam viduæ, & motus fuit miſericordia. Et quid nónne fratris tui miſeria quam proprijs oculis intueris, ad miſericordiam teipſum adducet? Nónne citius ad pietatem prouocaueris, ſi pauper ad oſtium accedat, quàm ſi diues & nobilis? Quòd ſi pauperem & miſerum non vides, quam imaginem ſuæ miſeriæ in corde tuo depingere po-
Ruth 3. teris? Præſentia pauperis mulieris Ruth, quæ ſpicas colligebat, mouit Boos ad pietatem. Inſuper effectum eſt, vt meritum auferatur hominibus: nàm qui pauperem videt, quamuis illi eleemoſynam nõ largiatur, quia non habet; nihilominus poteſt coram Deo mereri, ſi illius miſereatur intimo cordis affectu. Eodem pacto & ipſi pauperi meritũ aufertur, dum impeditur ne hoſtiatim petat: nam eleemoſynam petere & ſuam indigentiam manifeſtare, opus humilitaris eſt, & Deo acceptum.

31. *Videre pauperẽ non ſufficit niſi ſuccurras.* Denique obſeruandum eſt, Chriſtum oculis hãc triſtem viduam vidiſſe, & etiam charitatis opere illi ſubueniſſe. Multi etiam prælati noſtris temporibus ſubditorum neceſſitates, lachrymas, atque paupertatem vident, & illorum neceſſitates proprijs oculis intuentur: ſed quid prodeſt hoc, ſi remedium & auxilium poſteriori manticæ mãdant? Quòd ſi ſubditus errauit, ſtatim in carcerem illum detrudunt: præcipuè ſi aliquid de illis fuerit loquutus, id iudicant tanquam peccatum in Spiritum ſanctum inexpiabile, ita vt nunquam illi condonent quouſque illum omnino perdãt & deſtruant. Virgam iuſtitiæ habent, vt errores puniant; non tamen charitatem aut pietatem, vt ſubditis ſubueniant in miſerijs &
Ioan. 6. neceſſitatibus ſuis. O quàm bonus prælatus Chriſtus, qui cum oculis intuetur pauperis neceſſitatem, ſtatim ſe operi accingit, vt illi ſubueniat. Dum eſſet in deſerto leuauit oculos ſuos, cumque magnam multitudinem vidiſſet hominum, qui fame opprimebantur, protinus quæſiuit tantæ multitudini remedium, & quinque panibus & duobus piſcibus
Ioan. 9. illam ſatiauit. Videt egrediens à templo cœcum à
Matth. 9. natiuitate, & illum ſanauit. Videt ſedentem Mat-
Luca 19. thæum in telonio, & vocauit illum & ſanctificauit.
Matt. 6. Vidit Zachæum in arbore ſedentem, & ingreſſus domum eius, ſalutem animæ illi tribuit. Vidit diſcipulos laborantes in remigando circa quartam vigiliam noctis, & à periculo eos ſaluos & incolumes ſeruauit. Vidit denique hanc viduam lachrymantem, & conſolatus eſt eam. Sed tu cùm pauperem videas, & ſuppetant tibi facultates vt illi ſubuenire poſſis, id minimè curas: illum diuitem auarum ſe- *Luca 16.*
quutus, qui oculis ſuis quoties domum ingrediebatur, videbat Lazarum in oſtio iacentem, miſerum, & afflictum: ſed manus ſuas comprimebat, habens & cor durum.

Miſericordia motus ſuper illam dixit illi, Miſericor- *Cyrillus quem citat d. ſ. in Lucam.*
dia virtus eſt, qua quis alterius miſeriæ condolet, releuatque eas pro viribus ſuis. Quantum autem ad primum horum Deo miſericordia non competit, cum compaſſionis affectus in diuinitatem cadere non poſſit. Secundum verò Deo maximè conuenit, cum ſemper miſeris & egentibus liberali manu ſubueniat. Expende inſuper quo pacto Dominus non vocatus aut à vidua rogatus, ſed ex ſua præcordiali voluntate & miſericordia motus eſt: motus, inquam, vt miſeriam viduæ tollat. Nullus orabat nec petebat adoleſcentis vitam: ſed Chriſtus ſuaptè virtute mirabiliter filium ſuſcitat & reddit matri. Non conſiderauit merita in illa fœmina; ſed gratis miſertus eſt, & tantum beneficium præſtitit. Miſeris gratis ſubueniamus abſque vlla ſeruitij nec lucri ſpe. ¶ Diſcant quoque qui magiſtratum ha- 32. *Omnibus indifferẽter benefaciendum.*
bent, vt defendant viduas & pauperibus opitulentur, quamuis rogati non ſint. Multæ enim miſerabiles perſonæ ex verecundia non audent ſuas neceſſitates propalare. Chriſtus non petenti ſubuenit & viduæ merita non conſiderauit, nec examinauit. Quapropter diſcamus etiam non eſſe nobis merita exploranda in his, quæ noſtro ſubſidio indigent: ſed debemus illis ſuccurrere, etiamſi peccatores ſint, aut infirmi; non conſiderantes merita illorum, ſed miſeriam tantummodo. Deus ſolem ſuum oriri *Matth. 5.*
facit ſuper bonos & malos: & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Sic tu eſto miſericors ſuper bonos & malos, vt ſis ſimilis patri tuo. Quamuis malus ſit pauper, da illi. Nónne malis ſubuenit Deus? Portus etiam eis qui naufragio pereunt ſubuenit, ſiue mali ſint, ſiue boni. Nam ſi indignos ſuſcipimus, venient etiam digni, ſicut Abraham qui ſuſcipiebat omnes pauperes peregrinos & ſuſcepit Angelos. Salomon *Gen. 18.*
& Paulus dicunt, *Si inimicus eſurierit, ciba illum*. Si *Prou. 25. Rom. 12. Luca 6.*
inimicus eſt, bonus non eſt: & pręcipit hunc cibari: ergo pauperibus quamuis boni non ſint, danda eſt eleemoſyna. Ideò Dominus: *Omni petenti te, tribue*. Nullam inter bonum & malum diſtinctionem fecit: imò dixit, *omni petenti te, tribue*. Si Deus bonis tantùm ſubueniret, quid de nobis? Si Deus ita ſe haberet erga te, ſicut tu erga pauperem: quid de te erit? Non erogas pauperi, quia malus: & tu cum talis ſis ab ipſo Deo aſſiduè recipis. In deſerto omnibus illis qui ſequebantur Chriſtum, eleemoſynam dedit ex quinque panibus: & credendum eſt, quòd *Ioan. 6.*
in tanta multitudine fuerunt aliqui mali. Miſericordia enim (vt Ambroſius in Epiſtola ait) non iudicat de meritis; ſed miſerijs ſubuenit pauperum. Hoc eſt officium miſericordiæ. Sed ſunt multi, qui antequam pauperi faueant, eius vitam ſcrutentur; quòd ſcrutiniũ *diabolicum* eſt. Sic illud vocat Chry- *Chryſoſt. ho. 11. ſuper epiſt. ad Hebr. & hab. d. 42. cap. Quieſcamus.*
ſoſtomus. Diabolus enim hoc intendit examen ad ſuſpendenda opera miſericordiæ & impedienda: Pietas quidem ipſa dilatione interiecta frigeſcit. Dæmon autem cùm Christus famem, vt pauper pateretur, ſuffragij vice exquirere incipit, eſſet ne Dei filius. Idem prorſus tu efficis, qui tanquam diabolus

fames? Certus sum enim, quòd neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus. Nam sicut in mare Ru-
Exod.14. bro Ægyptij mortui fuerunt, & populus Israël liber & incolumis mare Rubrum transiuit: sic tribulatione ventorum, & fluuij inundatione boni, cum fundati sint supra firmam petram, salui fient: & mali, quia supra terram habent fundamentum, corruent & destruentur.

120. Ait itaque: *Omnis qui audit sermones meos, & facit eos*, id est, opere implet: quòd non solum de opere exteriori, sed etiam de interiori intelligendū est, ad quæ vnusquisque tenetur, cùm ratio postulauerit. *Iste similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum*, id est, in profundum. In scriptura quippè *altum*
Psal.68. profundum dicitur, iuxta illud Psalmi: *Veni in altitudinem maris.* Et in Ioanne dicitur, *Puteus altus est.*
Ioan.4. Veniens super hunc tentatio, quæ per flumen intelligitur, non potuit illum mouere, quia in Christo fundatus erat, non solum sermonem eius, audi-tionem, & fidem habendo, sed veram & perfectam charitatem opere adimplens. Sed qui verba Christi habet, & non facit ea, habet debile fundamentum: & ideò veniente tentatione corruit: quia non potest quis resistere omnibus tentationibus, nisi per charitatem: & qui tantum audit verba, ea non adimplens, nullā charitatem habet. Tentatio namque non in verbis, sed in factis consistit: ideoq; qui sola verba habet, non potest resistere omni tentationi. Quapropter cadit, *& facta est ruina domus illius magna*, quia homo corruet per peccatum victus à tentatione, & rationalis creatura moritur, & ab altitudine gratiæ præcipitatur, bona omnia perdit, & felicitate priuatur æterna, & calamitate obruitur

Peccatū ruina nostra magna.

Iacob.4. infernali. Ideoque diuus Iacobus ait: *Scienti bonum & non facienti, peccatum est.* O quàm magna est ruina peccati! Magnam dicit Christus ruinam esse, & non qualemcumque. Non potest esse, nisi maxima ruina, ad quam reparandam Deum ruere & mori fuit necesse. Quòd si lapsus ille timendus est, quo anima ex gratia cadit in culpam, quātò erit maior, quando ex morte hac priori in *mortem* cadit *secun-*
Apoc.20. *dam*? Reuera ruina grandis, quia *mors peccatorum*
Psal.33. *pessima*, qua ossa animæ ita infringuntur, vt ad nullum bonum agendum in inferno vires supersint: quia vires animæ ita conciderunt, vt illa vera & vi-
Iob 10. ua tormenta nullatenus ferri possint. Denique magna est ruina, quia non manet lapis super lapidem; tum quia in inferno nullus est ordo, tum etiam quia in inferno nihil est firmum. Quare neque ibi inuenitur lapidis firmitas, quia hic fuit super arenam, & non super lapidem ædificatio facta.

121. Demum, vt capiti huic finem imponamus, ex his Christi verbis Lutheranorum error conuincitur: quia asserere ausi sunt, fidem non posse esse sine charitate. Potest namque (vt ex hoc contextu Euangelij patet) audire quis verba Dei, & fidem eis præstare; & non esse in gratia. Quod idem possunt illa verba Christi ad Apostolos: *Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea.* Nam ea satis innuunt fieri posse, vt quis sciat mandata Christi, & eis fidem adhibeat, & tamen illa non faciat. Quod etiam Christus apertiùs ostendit in parabola filij prodigi: nam fidem ille habebat, cùm ad se reuersus di-

Fides absque charitate esse potest, non prodesse.

Luca 15. xit: *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo?* Vnde obsecro nisi à fide tam bona verba prodiissent? & hæc præcessisse ad iustificationem, certum est: quæ tamen cognitio non satis est ad iustificationem. Ioannes etiam Ioan 12. in suo Euangelio fatetur ex principibus Iudæorum multos credidisse in Christum: sed dilexisse magis gloriam hominum, quàm gloriam Dei. Et alibi non dicit eos, qui credunt in nomine eius, filios Dei esse; sed hanc eis *datam potestatem, vt filij Dei fiant*, Ioan 1. innuens videlicet initium esse tantùm & viam ad acquirendam diuinam adoptionem. Sed apertius est, quod Paulus dicit: *Si habuero fidem, ita vt montes* 1.Cor.13. *transferam; charitatem autem non habuero, nihil sum.* Ex quibus verbis manifestè patet, posse aliquem fidem habere sine charitate: & ita intellexerunt hunc locum sancti patres, Cyprianus, Basilius, Augustinus, Hieronymus, Chrysostomus, Gregorius, Anselmus, & Bernardus, quibus maior fides adhibenda est, quàm Luthero, Melanctoni, Zuinglio, Bucero, & Caluino. Sed valeant isti; nos autem qui edocti à Sacrosancta matre nostra Ecclesia Romana, scimus & credimus, cum fide charitatem esse necessariam & opera simul bona, vt æternam salutem consequamur. Christum Dominum Iesum humiliter exoremus, vt in hac vita suam gratiam nobis impartiatur, vt tandem mereamur diuinis sedibus assistere inter Seraphicos choros collocati.

CAPVT VII.

SATIS quidem existimo, eam doctrinam, quæ 1. viribus humanis attingi potest, naturali quadam ratione & philosophicis argumentis comprobari: Verumenimverò ea quæ humanum captum prorsus exuperant, admodum necessarium puto, vt supernaturali argumento confirmentur. Sic Christus, cum misisset Apostolos suos, vt munus prædicationis obirent, & vt omni creaturæ doctrinam illam à cœlo allatam prędicarent: inquit Marcus, *vbique prædicasse, Domino cooperante & sermonem* Marc.16. *confirmante sequentibus signis.* Et cum Helias suscitasset puerum, dixit ei mater: *Nunc cognoui, quòd ver-* 3.Reg.17. *bum Dei in ore tuo verum est.* Etenim miracula illa, quæ superna & diuina virtute perficiebantur, manifestissima erant argumenta & indicia diuinæ illius & cœlestis doctrinæ: quandoquidem in eius confirmatione fiebant à Deo optimo maximo, qui prima veritas est, quæ nec fallere, nec falli vnquam assueuit. Oportebat igitur Christum stupenda prodigia & miracula facere in confirmationem tantæ tamque supremæ doctrinæ. Quapropter eum Christus in monte (quod in capite præcedenti facillimum est videre) diuinam illam doctrinam protulisset, in eorum quæ dixerat confirmationem, egregia & illustria in medium producit miracula. Quò fit, vt omnes qui Christi prædicationem audiebant, nec illi obtemperabāt, nullā sui delicti apud Deum excusationem habere poterant. Idcircò ipsemet Dominus ait: *Opera, quæ ego facio, testimonium perhibēt* Ioan 10. *de me.* Et iterum: *Si opera, quæ nullus alius fecit, ego non* Ioan.15. *fecissem, peccatum nō haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Itaque post habitam concionem, cum descendisset Iesus de monte, in itinere leprosum sanat. & cum ingrederetur Capharnaum, quemadmodum Sol, qui vapores terræ in altum eleuat & trahit, sic Christus verus iustitiæ Sol Centurionem charitatis calore accendit & inflammauit, vt famulo suo salutem peteret. Ait igitur sacer Euangelista:

Doctrina Christi miraculis confirmata.

Centu-

Verſ. 2. *Centurionis autem cuiuſdam ſeruus malè habens erat moriturus.* Qui Centurio gentilis erat, & de exercitu Romanorũ: nam Tiberius Imperator, qui ea tẽpeſtate orbi præerat, ne quis poſſet rebellionẽ moliri, milites ſuos habebat diuerſis locis cõſtitutos: & hac de cauſa multæ erant cohortes militum in Iudæa & & Galilæa, & plures Centuriones. Vnde bene in hoc loco dicitur: *Centurionis autẽ cuiuſdam.* Ac ſi diceret: non erat ille ſolus, ſed vnus de Centurionibus. Sic etiam Pilatus, qui erat Hieroſolymis, ſuos habebat Centuriones. Vnde verum eſſe intelliges, quemdam
Matt. 27. Centurionem morti Chriſti affuiſſe, qui dixit: *Filius Dei erat iſte.* Et in alijs locis erant Centuriones, vt in Cæſarea *Cornelius Centurio* erat cohortis, quæ dici-
Actor 10. tur Italica. Iſte Cẽturio erat in vrbe Capharnaum, quæ caput erat prouinciæ Galilææ, vt illam cuſtodiret ſub Romanorum obedientia. ¶ *Et*, inquit, *malè habens erat moriturus*, quia incurabili paralyſi laborabat, & nulla erat illi viuendi ſpes. *Erat moriturus*, quod quidem intelligendum venit ſecundum cauſas inferiores & naturales & proximas: quia eius infirmitas certiſſimè mortem denunciabat. Quod idem legimus in quarto Regum Eſaiam dixiſſe regi
Ambroſ. lib. 5. in Lucam ca. de ſeruo cen.
4. Reg. 20. Ezechiæ: *Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues.* Qui tamen ſecundum illam ſuperiorem & omnium maximam cauſam, à quâ omnes aliæ in ſuis motibus dependent, curandus & ſanandus erat. ¶ Ex hoc itidem loco manifeſtè conſtat hunc paralyticum famulum fuiſſe, & non filium, vt nõnulli exiſtimarunt, quia in Matthæo legerunt *pæſmon*, quæ vox ſignificat & filium & ſeruum: ſed hîc clarè oſtendit Lucas, famulum fuiſſe, nam dilos nihil aliud ſignificat quàm ſeruum vel famulum,

2. *Qui illi erat pretioſus*, id eſt, charus. Qui loquendi modus metaphoram ſapit: nam *pretioſus* non dicitur de homine libero, ſed de alia re. In magno etenim pretio hũc habebat ſeruum, & ingenti amore illum proſequebatur. Ac ſi diceret, Nihil aliud magis diligebat quàm ſeruum, ita vt ſuum amorẽ eum appellaret: quandoquidem pro eo tantum laboris ſuſcipiebat. Vbi ſtatim animaduertere oportet, hunc ſeruum, qui Centurioni charus erat, graui morbo laboraſſe Solet etenim Dominus homines pios. & illi obſequentes graui dolore afficere eius rei diſcrimine & periculo, quæ illis charior & iucundior eſt.
Quæ chariora nobis ſunt, à nobis aufert Deus vt ipſum ſolum amemus.
Adam quippè primus noſter parens vulnus accepit
Geneſ 4. in chariſſimo filio ſuo Abel & Abraham in Iſaac, eò
Gen. 32. quòd dixit illi Deus: *Tolle filium tuum, quem diligis*
Gen 29. *Iſaac, & offer in holocauſtum.* Et Iacob in Rachele priùs illi denegata, & poſtea ſterilitate percuſſa: &
4 Reg. 12 Dauid in amantiſſimo puero ſibi recenter ex Berſabee nato. Quod Dominus nobiſcum conſueuit facere, vt nihil præter ipſum diligamus, & vt ille ſolus cor noſtrum & animam noſtram poſſideat. Vult Dominus, vt nullas alias facultates aut opes deſideres, quàm ipſum Deum. In cuius rei gratiam
Marc. 14. videas Petrum Apoſtolorum principem de ſua fide gaudentem, qui tamen victus & proſtratus fuit infirma ancillæ voce. Videas etiã vas illud electio-
2. Cor. 12. nis Paulum de caſtitate gloriantem, *ſtimulo carnis irritatum*: vt ex his diſcere valeamus Deum ſolum fiduciam noſtram eſſe, &c.

3. Perpende etiam huius Centurionis charitatem, qui Chriſtũ quærit, & ad eum mittit, vt ſeruũ ſuum priſtinæ incolumitati reſtituat. Non ſpreuit famulum ſuum, qui ægritudine laborabat. Et ob id mirãdum maximè, quia nondum iſte audierat Paulum,
Dominorum officium erga famulos.

qui cùm admonuiſſet ſeruos, quales deberent eſſe erga miniſterium dominorũ ſuorum, iubet protinùs, vt ipſi Domini paria rependant. *Et vos Domini* Epheſ. 6.
(inquit) *eadem facite erga illos, remittẽtes minas: ſcientes, quod & veſter ipſorũ Dominus eſt in cœlis, & perſonarum acceptio non eſt apud Deum.* Nec id memoria tibi excidat, quòd forſitan ſeruus coram Deo melioris eſt cõditionis, & præſtantior forſitan, quàm tu; licèt tu
ditior ſis. *Qui confidis* (vt inquit Paulus) *in incerto diuitiarum*, peracta hac ſcœna exolues pœnas relegatus in ignẽ ſempiternum. Et loquitur quidẽ Paulus 1. Tim 6.
elegantiſſimè dum dicit, *peracta ſcœna*, nam ea quæ hîc geruntur tanquam in comœdia aut tragœdia tranſeunt. Nam quis obſecro dum in comœdia aliqua videret hominẽ quempiam illuſtrem & nobilem, perſonam ſerui aut ruſtici agentem, eum ſperneret cùm certè cognoſceret peracta comœdia, ad priſtinam viuendi normam rediturum? Nemo quidem ſanæ mentis id faceret. Non enim tam attenderet, quid tunc ageretur, quàm quid ſeriò peracta comœdia eſſet agẽdum. Sic modo fieri deberet, nec tam aſpiciendus eſſet is viuendi modus & ſtatus, quem fortuna in hac miſera valle lachrymarũ vnicuique dedit, quàm quid in illa æternitate ſit agendum. De qua re conſule beatiſſimum Paulum di-
centem, *Omnes filij Dei eſtis, eò quòd credidiſtis Chriſto Ieſu: nam quicumque baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Galat. 3.
An non audis ſeruum factum eſſe filium Dei, & Chriſtum induiſſe: Et idcircò adiecit ſtatim: *Non eſt Iudæus, neque Græcus: non eſt ſeruus, neque liber: non eſt maſculus, neque fœmina: omnes vnum eſtis in Chriſto Ieſu.* Ideoque habendi ſunt fratres, quemadmodum ad Philemonem ſcribit Paulus, dum ei commendat Oneſimum eiuſdẽ Philemonis ſeruum, quem Paulus in Chriſto genuerat. Hortatur Paulus, vt eum Ad Philem. v. 15.
iam non *vt ſeruum* recipiat, ſed *vt fratrem* dilectum, eùm iam Chriſtum induiſſet. Sic fecit iſte Cẽturio, qui poſtquã cognouit ſeruum ſuum paralyſi laborare, non ſolùm humanæ induſtriæ ſubſidia quæſiuit; ſed humano iam auxilio deficiente, ad ſacram & diuinam anchoram confugit. Non eum ſeruum iudicat, ſed loco Domini habet. Non ſequitur hic tyrannorum quorundam inhumanitatem, qui cùm ſeruis ſuis non aliter ſe habent, quàm ſi bruta animantia eſſent: in ſtabulis & ſterquilinijs cubilia eis parant, ac ſi propter hos etiam Chriſtus non fuiſſet natus, & ſanguinem ſuum non fudiſſet. Hic verò Centurio in domo ſua ſeruum infirmum habebat: & ideò dixit, *iacet in domo mea paralyticus.* Non veluti tyranni quidam, qui toto vitæ curriculo operas & induſtriam ſeruorum expectant, nullam tamen mercedem ſeruis tribuunt. Poſteà verò cum miſeri ſerui iam ad ſenectutem deuenerunt, poſtquàm oppreſſi ſunt morbis grauibus, tanquam inutiles à domibus in hoſpitia mittuntur, ibi neceſſitate coacti vitam cum morte commutent. Quod quidem à multis quotidie fieri videmus, quod quidem impietatis & inhumanitatis genus à Chriſtianis hominibus maximè eſt deteſtandum, ne ipſos homines canibus ſimiles efficiant. Certè qui hæc faciunt, id non didicerunt ab iſto Centurione; quin potiùs ab illo impio Amalechita, qui dereliquit ſeruum ſuum in medio itinere, & effecit illum ad mortem properare, eò quòd captus iam erat ab ægritudine, &
niſi Dauid illi ſuccurriſſet, proculdubio fame interiiſſet; qua de cauſa ſui peccati pœnam fuit conſequutus: nam ſeruus ille dixit Dauidi vbi eſſent 1. Reg 30.

Amalechitæ, quorum multi gladio percuſſi ſunt à Dauide. Quapropter quemadmodum Amalechita ille pœnam ſui peccati exoluit, eodem etiam tu & corporis & animi morte plecteris ſupplicio, ſi tuæ crudelitatis cauſa ſeruus foras eiectus, mortuus aut aliquod diſcrimen paſſus fuerit. Nam ſanguis illius Geneſ.4. pauperis coram Deo clamabit, veluti ſanguis Abel, vindictam crudeliſſimi ſui fratris coram Domino poſcebat. Hoc deguſtarunt filij Iacob, qui poſtquàm fratrem ſuum vendiderunt, ſui peccati cauſa varijs calamitatibus & anguſtijs oppreſſi di- Gen 43. cebant: *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum. En ſanguis eius exquiritur.* Ne igitur nos ipſos alijs præferamus, aut potioris eſſe conditionis iudicemus: nam vbi vera charitas eſt, ibi non attenduntur quæ extrinſecus accidunt, vt mundi amatores facere ſolent, qui neminem in pretio habent, niſi is fuerit diues, potens, aut literatus, amicus aut conſanguineus. Et ſemper id fuit ingenium mundanorum hominum vt pauperes & humiles cõtemptibiles iudicent, cum reuera ſoleant aliquando plurimi ab ipſo Domino æſtimari. Sæpè namque hos quos paruiducimus, Deus ad grandia vocat munera & multa per illorum miniſterium Dominus operatur: vnde ſuperiores efficiuntur, & nobis dominantur. Iudic.11. Cuius rei exemplum nobis erit Iepthe Galaadites, qui repudiatus & deſpectus propter generis obſcuritatem, poſteà tamen princeps eorum fuit. Et Saul, 1.Reg.10. cum deſpiceretur à quibuſdam, dicentibus, *Num ſaluare nos poterit iſte?* Tamen poſteà brachio ſuo percuſſit Philiſthijm & Iſraële liberauit. Nec opor- 1.Reg.16. tet obliuiſci regium illum prophetã Dauidem, qui cum contemptibilis eſſet & abiectus in domo paterna, electus fuit à Domino, & maximus fuit coram omni populo. Vbi attendas diligẽter, opus eſt: nam forſitan quos tu contẽnis, illuſtriores & multò potiores coram Domino ſunt, quàm tu. Quid namque illi faciunt aliud, qui pauperes, humiles, & infirmos deſpiciunt, quàm externam accipere lucernam, eamque admirari? Vera enim charitas proximum diligit, omnibus fauet: nec proximum diligit eò quòd diues, nobilis, doctus, amicus aut conſanguineus ſit; ſed eo nomine tantùm illum amore proſequitur, quia Chriſtianus homo eſt. Nam ſi vniuerſis hominibus Chriſtianis auferãtur diuitiæ, potentia, nobilitas, ſcientia, & his ſimilia, vtique omnes æquales ſumus, omnes homines ſumus. omnes Chriſtiani ſumus, vnam fidem habemus, vnum baptiſma, vnam vocationem, & vnum Deum. Sed de his ſatis.

4. Heroru benignitas ſeruos facit obedientes. Admonet ſubinde locus iſte, quòd ſi cupimus ſubditos obedientes nobis eſſe, neutiquam eos debemus contemnere. Nam ob id exiſtimo, quòd Centurio hic obedientes ſeruos habebat, quia non contemnebat eos. Hinc dixit Chriſto, *Ego ſum homo ſub poteſtate conſtitutus, & habeo ſub me milites, & dico huic, veni, & venit: & alteri vade & vadit, & ſeruo meo fac hoc & facit.* Perpende, qua ratione obediebant Centurioni ſerui ſui: namque protinus, vt aliquid iubebat, id exequebantur. Vnde obſecro tanta obedientia orta eſt? quia benignè & quadam beneuolentia cum illis agebat. Domini qui beneficia conferunt ſeruis ſuis, & ſerui illis diligenter obtemperant: & prælati, qui vnicuique ſubditorum debitum honorem tribuunt, vbique ſubditi illis obtemperant, & eos venerantur. Tu autem, qui moribus tuis Neronis crudelitatem redoles, quo pacto à ſeruis tuis diligi ſperas, aut quo læto animo tibi ſeruient? Si ſemper vel de re leui ſeruos tuos arguis, quo pacto deſideras vt bene tibi miniſtrent?

Præterea opus eſt, vt ſemper ſanctis operibus 5.
Opera in peccato mortali facta diſponunt ad gratiam, nõ merentur gratiam. inſiſtamus, licèt in miſeria mortalis delicti iaceamus. Nam gentilis hic, quia aliquando idolorum fuit cultor; tamen quia pius erat & miſericors, & proximis ſuis humanitatis officia impendebat, meruit ad fidem adduci, ita vt eius fides maior fuerit, quàm Iſraëlitarum. Pari modo gentilis illa Raab, quia officium pietatis hominibus peregrinis & ignotis exhibuit, ad fidem Saluatoris venire meruit. Ioſue 3. Sic etiam ille Cornelius Centurio, qui eleemoſynis & orationibus inſtabat, verba vitæ à beato Actor.10. Petro audire meruit, & ad Chriſti fidem venire. Caue autem nequid tale exiſtimes, ſcilicet, quòd opera quæcumque bona facta ab exiſtenti in peccato mortali poſſint primam gratiam mereri: *Gratia enim* (vt inquit Paulus) *ſi ex meritis, non eſt gratia.* Rom 11. hæc enim ſub nullo merito cadit: tamen Saracenus gentilis qui ita legem naturæ atque Centurio, Achior, & Cornelius, multique alij, ſeruauit, Iudith 5. Deus illi gratiam nõ denegabit, & auxilium ſuum: non quidem propter illorum merita ſed quia Deus benignitate ſua & miſericordia motus diſponenti ſe, & libero arbitrio bene vtenti, concedere vult gratiam & lumen fidei, & ſui ipſius cognitionem. Quapropter dum in peccato mortali fueris conſtitutus, ne deſinas rebus ſacris intereſſe, eleemoſynam porrigere & alia pietatis opera efficere; vt hæc Dominus proſpiciens, ſuper te miſericordiæ ſuæ oculos effundat, & peccati tui veniam condonare dignetur. Namque omni tempore recta debemus operari, iuxta illud, quod Paulus cõſulit Theſſalonicentibus, 1.Theſſ.3. *Vos autem fratres nolite deficere benefacientes*: quippè in quocumque ſtatu fiat bonum opus, ſuum conſequetur præmium. Quod ſi in diuina gratia & charitate fiat, vitam conſequeris æternam: ſin minus quod tuum eſt, tibi dabitur. Nam argentarius qui opus aliquod conficit ſi poſtquam id fecerit, illi non placet, iterum illud efficit, & quamuis priorem laborem amiſerit, argentum tamen ibi manſit. Optimum quidem eſt, bona ſemper facere; licèt enim opera in peccato mortali facta, digna non ſint æterno præmio, nihilominus qui illa operatur manet rectè diſpoſitus, vt in ſtatu gratiæ faciliùs & promptiùs illa efficiat. Qui enim in prauo & iniquo ſtatu bona non operatur, poſteà cum maxima difficultate ad virtutis indolem adducetur: nam cùm habitus facilem reddat potentiam: ſi in bonis ſe exerceat: poſteà in ſtatu gratiæ innumera charitatis & pietatis opera facillimo negotio operabitur, quæ & digna ſunt vita æterna. Qui à beato Ioanne Baptiſta baptizabantur, vir- Matth.3. tute baptiſmi gratiam non conſequebantur; tamen manebant apti & diſpoſiti ad recipiendum Chriſti baptiſmum. Hoc igitur modo dum in peccato mortali nec gratia, aut gloria dignus es; id tamen grande bonum tibi comparas, vt poſtquam ad ſalutis ſtatum deueneris, faciliùs & iucundiùs operis bonum. Vnde Paulus conſulit dicens, *Bonum* Galat.6. *facientes non deficiamus: tempore enim ſuo metemus, non deficientes.* Quod ſi modo cæleſtis regni non es dignus, vt fias particeps, nunquam à bonis operibus tibi eſt deſiſtendum: quia diuina miſericordia fiet, vt ad feliciorem & pinguiorem ſtatum deuenias, tuncque magno afficieris gaudio, eò quòd

rectis

Marc 11 rectis& ſanctis operibus incubueris. Christus quippè transiens iuxta ficulneam quandam, eam maledixit, eò quòd fructu carebat, & ſtatim arida facta eſt: nec tunc tempus aduenerat fructus, quia hyems erat, & nihilominus eam maledixit, cùm fructum non haberet. Deum enim minimè latet, fieri non poſſe in peccato mortali dari poſſe talia opera, quæ digna ſint vita æterna, vult tamen quòd omni tempore bona exerceas. Hoc eſt, Dominum ficulneam maledicere, quia ficus non habebat. Præce-

Exod.18 ptum erat Domini in lege veteri, ne offerrent illi immundum animal, ſed potiùs quòd tale venderetur, & pretium illius adduceretur in oblationem. Immundum quidem & ſpurcum animal eſt, qui facit opus in mortali culpa, quamuis moraliter bonum ſit. Non recipit Dominus tale opus, verumtamen illius pretium acceptat: cupiens ſemper, vt opera bona efficias, nam dum in his teipſum exercueris & diuina mandata adimpleueris laudabilem conſuetudinem in felicem ſtatum recipit Deus, li-

Matt.22 cèt opus illud meritorium non ſit. Doctor ille legis, qui Christum fuit percontatus de præcipuo legis mandato, quamuis tentans hæc petebat & iniquo animo; quia tamen petitio optima erat, illuminari quodammodo meruit, & à Domino exaudiri. Meretur enim, qui in peccato mortali bona operatur, temporalia bona, & quòd dæmon aduerſus illum minus præualeat. Sed iam videre licèt quomodo Centurio hic ad fidem venerit.

Vers.3. *Cùm audiſſet de Ieſu*, Id eſt, famam, poteſtatem, & miracula: maximam concepit fidem; fides enim non eſt ſine auditu, vt Paulus teſtatur, dicens,

Rom. 10. *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt?* Et tandem concludit dicens: Ergo *fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*. Cùm multa miracula feciſſet Christus, non longè à ciuitate Capharnaum, poterat illa audire à Iudæis. Vbi ſummè aduertẽdum eſt, quantas vires habeat diuinum verbum, & quàm efficax ſit, quando homines ita ad ſe adducit, & eorum corda penitùs tranſmutat. Sed de his in ſequenti capite ſuo opportuno loco dicemus.

Eximia Centurionis fides. Sed certè rapit me in admirationem huius Centurionis fides, quia licèt audiſſet Christum multa & grandia feciſſe miracula, à nullo tamen audierat, quòd Christus dum eſſet abſens, aliquem curauiſſet: tamen credidit de Christo, quod dum eſſet abſens, bene poterat, ſi vellet, ſeruum ſuum in priſtinam incolumitatem reſtituere. Auditis ergò miraculis quæ prope Capharnaum fecerat, ſciens eum iam adeſſe.

6. *Miſit ad eum ſeniores Iudæorum*. Mittens ſeniores Iudæorum apertè oſtenditur, quòd fuerit gentilis. Et etiam hîc dicitur, quòd iſti ſeniores Iudæorum

Matth.8. dixerunt Christo, *Diligit gentem noſtram*. Et in Matthæo habetur, dixiſſe Christum, *Multi venient ab Oriente & Occidente & recumbent*, &c. quibus ſignificat, Centurionem non eſſe ex regno illo, ſed ab extera gente veniſſe. Sciebat enim rectè Centurio ille, quanta beneficia illi populo Dominus contuliſſet, & ibi fuiſſe magnos Patriarchas, & Prophetas: ideò faciliùs exiſtimauit ſe poſſe conſequi animi ſui deſiderium, ſi nuncios mitteret ex genere

Honorandi ſeniores & ſacerdotes. ſuo. Mittit igitur ad Christum ſeniores Iudæorum, vt vel ſic oſtendatur, quòd ſeniores & ſacerdotes debent eſſe iudices inter Deum & populũ, & quòd ſemper pro vniuerſo populo ad Dominum debent preces fundere. Etenim in Exodo dicitur, quòd *portauit Aaron iniquitates eorum, quas obtulerunt, & sanctificauerunt filij Iſraël*. Sed prôh dolor! quia ipſi ſenes *Exod*.28. & Presbyteri plus diſtant à Deo quàm reliqui ſæculares homines: vt videre licet in lib. Danielis, vbi dicitur, quòd *egreſſa eſt iniquitas a ſenioribus Iſraël, qui* *Dan* 13. *videbantur regere populum*. Verùm quamuis mali ſint ſacerdotes & ſenes; tamen quamdiu tolerantur ab Eccleſia, debetur eis honor & reuerentia à ſubditia. Idcircò quamuis iſti mali eſſent, voluit tamen illos Centurio honore afficere, & ita interceſſores Honor ſacerdotum. eos conſtituit. Sic Dauid honorabat Saul, quia vnctus erat & eius prælatus; licet cognoſceret illum reprobum eſſe, & à Domino eiectum: & Amalechitam occidit, dicens: *Quare auſus es mittere manum tuam in Christum Domini?* quia dixerat Saulem ab 1. *Reg*.24. eo fuiſſe interemptum. Vnde Paulus, cùm ignoraſ- & 26. ſet Ananiam eſſe ſacerdotem, & propter eius tyrannidem illi maledixiſſet, poſtquam cognouit illum eſſe ſacerdotem, dixit: *Principi populi tui ne maledicas*. *Actor* 23. Exhibe honorem ſenioribus & ſacerdotibus, iuxta præceptum Domini in Leuitico: *Coram* *Leuit*.19. *cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis*, &c.

Præterea diuina prouidẽtia ad eos mittit ſenio- 7.
res Iudæorum, vt eis præſentibus ſanetur, vt ita inexcuſabiles ſint ſi credere noluerint. Sic etiam leproſum miſit ad ſacerdotes dicens, *Vade & oſtende* *Matth* 8. *te ſacerdotibus, & offer munus tuum in teſtimonium illis*: *Luca* 5. vt cùm viderint te ſanum, qui antea infirmus fueras, & cùm tu retuleris illis mea virtute effectum fuiſſe vt conſequereris ſalutem, hoc ſit illis euidentiſſimum teſtimonium incredulitatis eorum. Quo etiam pacto Lazarus pauper in oſtio diuitis iace- *Luca* 16. bat laceratus & penè fame conſumptus in teſtimonium credulitatis & impietatis diuitis: quia ſic negare non poterat, ſe non vidiſſe illum, cùm iuxta oſtium iaceret, per quod ingrediebatur & egrediebatur. Nec poterunt etiam Phariſæi & Sacerdotes templi iuſtam aliquam excuſationem adducere ſui peccati, dicẽtes, non vidiſſe aut audiuiſſe miracula, quæ Christus faciebat: poſtquam in teſtimonium huius ad eos mittebat leproſos, quos curabat, vt proprijs oculis illos viderent. Et multo minus tu corã Domino excuſaberis, qui cùm quotidie iuxta oſtium tuum pauperes clamantes videas, illis non ſubuenis. Cùm autem ſcias viduam extremam pati indigentiam, fingiate id neſcire. Audis conciones, & mirabilia Dei vides, ſolem, & lunam te illuminantem, nec iſta omnia inducere te poſſunt, vt ad meliorem viuendi frugem teipſum conuertas. Mittuntur itaque ad Christum iſti ſeniores diuina prouidentia, vt tanta Centurionis fide à Christo arguantur: cùm faciliùs crediderint gentiles, quibus *Matt*.12. Deus tanta beneficia non contulerat. Sic eoſdem arguit exemplo reginæ Saba, quæ diuturnum & laborioſum iter ambulauit, vt videret ſapientiam Salomonis. Et in medium profert exemplum Niniuitarum, qui Ionæ crediderunt. Sic fides Centurionis confundit Iudæos. Et Christus, vt confunderet hos ſeniores Iudæorum dixit: *Non inueni tantam fidem in Iſraël*.

Rurſus tibi erit in hoc loco obſeruandum, Lu- 8.
cam & Matthæum videri aliquantulum inter ſe Concordia Euãgeliſtarũ Loc. & Matth. diſſentire in narratione huius miraculi: nam Lucas dicit, quòd miſit Centurio ſeniores Iudæorum: ac deinde cum appropinquaret Ieſus domui, quod miſit nuncios, dicens, *Domine non ſum dignus, vt intres*

sub tectum meum. Matthæus verò dicit, quòd ipse abijt ad Christum, & accessit dicens, *Puer meus iacet in domo paralyticus.* Ac subinde respondens Domino Centurio dixit: *Non sum dignus.* Sed certè nulla est inter eos contrarietas aut dissonantia, cum Spiritu sancto inspirati scripserint Euangelia. Quod verò in miraculorum narratione, quæ Christus gessit, non nihil contrarietatis esse videatur, non ob hoc te moueas, vt existimes aliquem eorum de mendacio aut suspicione posse argui, nam si vnus omnia scripsisset, vtique cæteri superflui fuissent, nec ijs opus haberemus. Denique si sententijs pugnarent, conciliari minimè possent. Nec mouere etiam nos debet, quod in his rebus, quas multi scripserũt, non semper eodem loquendi modo aut eisdem verbis vsi sunt. Quin potiùs hoc tibi maximum indicium veritatis debet esse. Etenim si vbique & in verbis, & in loquendi phrasi eundem tenorem seruarent, possent aduersarij nostri existimare sacros Euangelistas data opera hoc fecisse, & mundo parauisse insidias, & idcirco vnum ab alterius verbis non recessisse. Verùm hanc ingentem suspicionem omnino destruit, & aufert, postquam videmus singulos differentem methodum & verba fuisse sequutos.

Vide August. l. 2. de consensu Euan. c. 20. & Chrys. 27. in Matt.

¶ Res enim ita se habet, Centurio misit ad Iesum seniores Iudæorum, cum quibus cùm veniret Iesus, antequam domum appropinquaret, misit Centurio amicos suos ad Iesum dicens, *Domine non sum dignus,* &c. vt noster Lucas narrat. Tuncque Christus dixit, *non inueni tantam fidem in Israël,* & protinus seruum eius pristinæ valetudini restituit. Itaque ipse Centurio non iuit ad Christum, sed serui eius abierunt pro eo, & loquuti sunt ad Dominum. At cùm ait Matthæus, Centurionem accessisse: intelligendum est per nuncios. Quia quod quis per alterius ministerium facit, id ipse facere videtur. Sic etiam dicitur hic, quod ædificauit Synagogam Iudæorum, id est, per ministerium artificum, non verò proprijs manibus. Sed ad quid misit ad Iesum seniores Iudæorum?

9. *Rogans eum, vt veniret & sanaret seruum eius.* Nam cùm naturæ esset author & Dominus, poterat illum statim ab ægritudine liberare. Medicus enim morbum non curat, sed natura: namque vbi natura nihil potest ad sanitatem conducere, morbus redditur incurabilis, quia medicus solùm est adiutor naturæ. Sic etiam in spiritualibus ægritudinibus proprijs viribus non valemus medelam consequi, nisi Deus ipse nos sanauerit, licet nos eius simus coadiutores. Quod si nos ipse reliquerit, statim morbus noster prorsus incurabilis fiet. Cuius rei causa in Psalm. dicitur, *Miserere mei Deus quoniam infirmus sum: sana animam meam, quia peccaui tibi.* Nisi Dominus iuuauerit, & sanauerit, vtique infirmitas tua ad mortem properabit. Quod summa diligentia velim vt peccatores animaduerterent, antequam sceleribus & flagitijs seipsos contaminarent. Multi quippe dicunt, Libet peccare: veniet enim quadragesimale tempus, in quo delicta mea plangam, & ad Deum me conuertam. Aduerte, aduerte, ô insane & amentissime peccator, quòd cadere poteris, quoties volueris; resurgere autem minimè, nisi Dominus suo auxilio præsto adfuerit. Sed forsan insurget aliquis ex Lutheranis, dicens: Igitur peccator ipse protinus, vt peccat, liberum arbitrium penitùs amittit, maximè cùm & ipse Christus dicat, *Sine me nihil potestis facere.* Si ergo iam Christum

Psalm 6.

Cadere à nobis est, resurgere à Deo.

Ioan. 15.

amisit, & diuinam amicitiam perdidit, & nihil proprijs viribus facere potest, certò concluditur, ipsum peccatorem antiqua libertate esse spoliatum. Ad hæc opus est aduertas, aliud esse potestatem, aliud verò libertatem. Ignorauerunt omnino isti inscientissimi Lutherani, quid sit habere potestatem. Idcircò enim nos liberum hominis arbitrium dicimus esse (ait Ricardus) non quia bonum, aut malum facere potest: sed quia bono, vel malo consentire, vel non consentire potest. Aliud enim est habere potestatem, aliud verò libertatem. Posse bonum facere potestatis est, & posse malum facere infirmitatis: neutrum tamen est libertatis. Libertatis est, quod voluntas nostra cohiberi non possit; potestatis autem priuatio, quod ad bonum faciendum sufficiens non est. Potestas autem & vires animæ, gratia est, quam dum homo per peccatum perdit, potestatem perdit. Et idcircò Christus dicit, *Sine me nihil potestis facere.* Non tamen inde intelligas, peccatorem libertatem amittere: quia peccator potest velle & diligere, quod magis illi placuerit: nec potest cogi eius voluntas, licet quod velit, non possit aliquando assequi. Et hoc non est libertatis priuatio, sed potestatis. In manu quippe hominis est, multa velle & eligere, quæ assequi non valet. Poterit enim quis in profundum puteum se conijcere, non tamen ab eo egredi. Sed iam quæro, nonne qui in puteo est, poterit illic velle manere, & etiam velle egredi? Nihil certè manifestius est: potest namque exitum desiderare, & ingenti lætitia affici, eò quòd in medio puteo sit. Quid ergo deest illi? Certè egrediendi potestas; qui licet egredi velit, minimè poterit, nisi alius suppetias tulerit. Quòd si alius auxilium præstiterit, nisi ipse aliquid viribus suis fecerit, & seipsum iuuerit, funem apprehendens, egredi minimè poterit. Pari ergo ratione, cum peccatum committis, propria voluntate id committis. Repugnat etenim peccatum esse, nisi ibi adfuerit voluntatis consensus tacitus vel expressus. Et idcircò quoties delinquis, propria voluntate te conijcis in culpæ puteum. At dum sese peccatum tibi offert, liberum arbitrium habes, vt id fugere, si mauis; aut amplecti possis. Verumtamen postquam iam deliquisti & miserè cecidisti, licet à culpæ puteo resurgere velis, non tamen poteris, nisi Deus auxilio suo speciali tibi subueniat, & à peccato deducat. Et quemadmodum qui in puteo est, quamuis manus illi porrigantur, nisi ipse velit eas apprehendere, & seipsum adiuuare, vtique semper in puteo manebit: eodem igitur modo, etsi Deus peccatori manum porrigat & sæpiùs roget, vt inde exeat, certè nunquam exibit, nisi seipsum adiuuerit, diuinis inspirationibus consentiens, & suo libero arbitrio rectè vtendo. Et hinc meritissimè Paulus vocat nos *coadiutores Dei,* quia in salute & resurrectione nostra coadiutores illi sumus. Nam cùm natura sit, quæ corporis ægritudinem curat, medicus coadiutor est naturæ, ita vt dum absens fuerit natura, medicus nihil possit efficere. Ita Deus præcipuus author est ægritudinis animæ curandæ, qui nisi præsens fuerit suo præsidio, actum est omnino de hominis salute: nos verò coadiutores eius sumus. Aduerte igitur ô peccator, in manu tua constitutum esse, semel & bis & millies in die peccare: at à luto peccati resurgere minimè potes proprijs viribus, nisi Dominus manum suam pietatis & misericordiæ tibi porrexerit. Cuius rei non immemor deberes esse, imò id

Ricard. Vict. lib. stat. hom. interi. c. 13.

Liberum arbitrium quid possit.

præ

præ oculis ſemper tibi eſſet ferendum, vt non ita leuiter,& velut aliud agens in vitia & peccata labereris, cùm facilis ſit deſcenſus Auerni, ſed ſuperiùs reuocare gradum, diuinæ benignitati tribuendum. Indiget enim homo peccator viribus & potentia, vt à peccato reſilire poſſit. Et hoc eſt, quod inquit Chriſtus: *ſine me nihil poteſtis facere.* Videns ergo Centurio naturæ remedium prorſus deficere, & quòd medici induſtria nullius emolumenti eſſet, decreuit ad Deum totius naturæ authorem tanquam ad ſacram anchoram confugere, rogans pro infirmi ſalute.

Sed id obiter inquirendum eſt, quo pacto dicat noſter Lucas his verbis, quòd rogauit Centurio, *vt veniret:* poſteà verò dicit, *Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum?* Sed aduerte huius dubij perfacilem eſſe ſolutionem. Nam Centurio nunquam habuit animum, vt Chriſtus in domum ſuam veniret; ſed tantum voluit, vt verbo ſignificaret incolumitatem ſerui: at Iudæi, qui à Cẽturione ad Chriſtum miſſi fuerant, rogauerunt, vt ad domum veniret, quia eum honorem tribuere volebant Centurioni, adducentes Chriſtum in domum ſuam. Nam ipſe Centurio dixit ſenioribus Iudæorum: Ite ad Ieſum, & dicite vt ſanet ſeruum meum. Iudæi autem adulationis amici dixerunt, Domine nos id efficiemus cum eo, vt ipſe veniat in domum tuam. Et propterea poſtquam receſſerunt Iudæi, & alloquuti ſunt Chriſtum, vt veniret, miſit Centurio amicos ſuos viros gentiles, qui fideliter mentem ſuam, & deſiderium panderent Chriſto, dicentes quòd ſolo verbo ſine itineris labore ſanitatẽ ſeruo tribueret,& occurrerunt Chriſto venienti cùm Iudæis iam prope domum. Quod autem Iudæi ex propria intentione hoc peterent, manifeſtè liquet ex verbis blandis, quibus Chriſto ſuadebant, dicentes: *dignus eſt, vt hoc illi præſtes: diligit enim gentem noſtram & Synagogam ædificauit nobis.* Itaque quamuis Euangeliſta dicat hic, *rogans* in ſingulari numero; non ideò intelligas, Centurionem tale quid rogaſſe; ſed Iudæos id feciſſe nomine Centurionis, & ſic videbatur ipſe Centurio eius petitionis author: & idcircò ipſe contrarium expreſſit per amicos ſuos, quos ad Chriſtum miſit.

Vide August. & Chryſoſt. vt ſup pag. præcedenti.

Vers. 4. & 5. *At illi cùm veniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſollicitè, dicentes: Quia dignus eſt, vt hoc illi præſtes: diligit enim gentem noſtram & Synagogam ipſe ædificauit nobis.* Ex quibus verbis manifeſtiſſimum eſt colligere, ipſum Centurionem ad Iudaïſmum iam eſſe conuerſum, vel ſaltem vnius Dei eſſe cultorem relicta idololatria, quia Synagogam ædificauit Iudæis: veluti ſi modo aliquis nobis ædificaret Eccleſiam. Vt autem probarent iſti ſeniores Iudæorum vera fuiſſe loquutos, cùm dixerunt, *diligit gentem noſtram*, addiderunt ſubinde, *Synagogam ædificauit nobis.* Bene quidem intentum probant, dicentes, *Synagogam ædificauit nobis:* quia probatio dilectionis, exhibitio eſt operis. Ex quibus doctrinam ſolidam deberemus elicere, vt ſcilicet, proximum non ſolis verbis diligeremus, ſed multis charitatis collatis operibus. Quocirca id Ioan. nobis in memoriam adducit,
1. Ioan. 3. dicens, *Filioli non diligamus verbo & lingua, ſed opere & veritate.* Sed profectò diuites huius temporis miſericordes & pios ſeſe prædicant; at ſuam iſtam miſericordiam non video, quia vel ſpiritualis tantum eſt, vel ea eſt ſine diſpendio aliquo ſuorum bonorum, quippè qui nihil pauperibus Chriſti erogant. Sed de his poſt pauca in ſuſcitatione filij viduæ ſuo loco aptiùs dicemus. Et aduerte in hoc loco coniunctionem (*&*) idem valere quod, *nam.* Addunt enim rationem eorum, quæ dixerant, aientes, nam Synagogam nobis ædificauit. Sic etiam intelligendum exiſtimo illud Ioan. *Qui metit,* Ioan. 4.
mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam. Et illud etiam ad Romanos. *Et mutauerunt* Rom 1.
gloriam incorruptibilis Dei. Et iterum: *Et ſicut non probauerunt.* Ioan 8.
Et Ioan. *Et in lege veſtra ſcriptum eſt, quia* Ioan 1.
duorum hominum. Et rurſus, *Et verbum caro factum eſt.* Luca 1.
Et ipſe præcedet ante illum.

Inſuper admonet diligenter locus iſte, vt pro be- 11.
nefactoribus ſemper preces noſtras Deo fundamus: nám iſti pro Centurione, qui Synagogam eis ædificauit, Dominum rogant. Sic tu Chriſtum orare debes pro ijs, qui bona temporalia tibi miniſtrant, exemplo illius ſanctiſſimi Heliæ, qui Domino dicebat, *Domine, etiam viduam apud quam vtcunque ſuſtentor, afflixiſti?* Sic Eliſæus pro Sunamite: *Ecce (inquit) in omnibus ſedulo miniſtraſti nobis, quid vis vt faciam tibi? Nunquid habes negotium, & vis, vt loquar regi vel principi militiæ?* &c. Expende etiam quanta benignitas & miſericordia ſit apud Dominum, vt omnes ſanare dignetur tam Iudæos, quàm Gentiles. Nullus etenim tam infimæ & abiectæ ſortis homo erit, qui (ſi velit) Deo non poſſit placere, ſi vera & ſyncera fide ad eum accedat. *Non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gẽte, qui timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.* Nemo apud Iudæos Ethnicis abiectior erat: nullus etiam vilior erat apud eos, quàm homo miles. Nam proptér factas prædas & violentiam, infames erant. Idcircò Iudæi ad Chriſtum mittuntur, vt ſuis verbis rogarent: metuebant enim ſe nihil impetraturos, aut illum vix exorabilem eſſe, & idcircò tanta verborum ambage vtebantur, dicentes: *Dignus eſt, vt hoc illi præſtes: diligit enim gentem noſtram & Synagogam ædificauit nobis.* Quaſi velint Chriſto dicere, Nolis tãtionem habere, nolis attendere, Ethnicus ſit, aut miles; ſed amicitiam conſidera, quam ipſis operibus erga nos habere manifeſtauit. Chriſtus autem, qui nihil horum attendit, precibus acquieuit & ſeruum ſanauit. Nec opus eſt, quotieſcunque ab eo aliquid velis impetrare, multa verborum ambage vti: quin potius cor adducito ſyncerum & mentem ab omni inquinamento liberam: & tunc cum fiducia accede, & conſequeris animi tui deſideria. Nemo enim hominum vlla ratione contemnendus eſt: ſunt quippè varia dona, munera, & functiones (vt ait Paulus) & tamen eſt vnus Dominus omnium. Variæ ſunt vocationes, & tamen non eſt niſi vnus Chriſtus, qui omnes nos vocat: hunc ad Apoſtolicũ munus, alium ad opus miniſterij, &c. Namque in humano corpore multa ſunt membra, *omnia autem membra non eundem actum habent:* & tamen omnia vnius corporis membra ſunt: Sic inter nos multa dona, vocationes, & ſtatuum genera ſunt: cui autem præclaræ corporis & animi dotes fœliciter contigerunt, is neminem deſpiciat: nam omnes æquales ſumus, omnes membra ſumus vnius corporis, & vnum caput Chriſtum habemus. Vt autem apertiſſimè videas, neminem à Chriſto contemni cuiuſcumque ſtatus, aut conditionis ille ſit, ſequentibus accommoda aures.

Pro benefactoribus orãdum. 3. Reg. 7. 4. Reg. 4. Actor. 10. 1. Cor. 12. Epheſ. 4. 1. Cor. 12.

Vers. 6. *Ieſus autem ibat cum illis.* Diximus iam, nunquam eum fuiſſe Cẽturioni animum, vt Chriſtus domum ſuam

Rationes, qua-

re Chriſtus venerit ad ſeruum Centurionis. ſuam ingrederetur, ſed ſolùm, vt verbo ſanitatem puero reſtitueret. Sed ad quid iam, rogo, Chriſtus ibat? Vtique, vt oſtendat *Primò* ſe orantium voluntati ſemper annuere, facit & adimplet voluntatem rogantium Iudæorum. *Secundo*, vt opere adimpleret, quod verbo prædicabat, In cuius ſignum poſtquam in monte concionem habuit de miſericordia erga proximos impendenda, finita iam concione, miſericordiam operatur cum ſeruo languido, eum viſitans, & priſtinæ incolumitati reſtituens.

I

II.

III. Confeſſores & medici non ſint perſonarum acceptores. *Tertiò*, vt humilitatem ſuam oſtenderet, qui cum tantam potentiam haberet, id eſt, cum tanta faceret miracula, in aliam domum tendit, vt ſeruum curet. Nec dedignatur, cùm Dominus ſit cœli & terræ, Centurionis ſeruum viſitare: vt normam tibi & regulam præberet ſanctiſſimæ humilitatis, cui nihil eſt contemptibile, nihil quod aſpernetur, ſed omnia potius ſunt illi pretioſiſſima & amabilia. Noluit ad filium Reguli ire, & tendit ad ſeruum Centurionis. Pauperibus auxiliatur Chriſtus, & magnates deſpicit: cum peccatoribus & infirmis conuerſatur, & ibat ad Phariſæos rogatus. *Rogabat enim* (inquit Euangeliſta) *quidam Phariſæus*, &c. ſed proh dolor, multi ſacerdotes his calamitoſis temporibus neſciunt conſilia ſua, prædicationes & confeſſiones, niſi magnatibus tribuere: pauperes verò relinquunt, & moleſtè ferunt, & ægro animo ſuas confeſſiones audire. Quod etiam conſueuerunt facere corporales medici, qui diuitum domos maxima ſollicitudine viſitant, at pauperes ægrotos interire ſinunt. Deus miſit Heliam non ad diuites & magnates, ſed ad pauperculam viduam Sareptanam.

Ioan. 4.

Luca 7.

3. Reg. 17.

IV. Deus ſuos cultores & amicos honorificat. *Quartò* id fecit, vt fidem Centurionis omnibus notam faceret, & vt cunctis cognitus eſſet & celebratiſſimus. Vbi diligenter aduertes, quantam curam habeat Dominus honorandi amicos ſuos, quantaque bona illis impertiatur: necnon etiam efficit, vt ab vniuerſo mundo celebrentur & colantur. Concepit etenim Centurio de Chriſto maximam fidem, & credidit eum poſſe ſolo ſuo verbo ægrum ſanare. Et quamuis id rectè cognouiſſet Chriſtus, tamen ad domum Centurionis tendit, vt vel ſic occultam Centurionis fidem notiſſimam apud omnes efficeret. Nam ſi Chriſtus antequã ad domum accederet, ſolo verbo puerum ſanaret, ad quid poſtea ſubijceret Centurio: *Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum*? Quo pacto alij cognoſcerent fidem Centurionis & eius humilitatem? Quomodo laudaret illum Dominus coram populis? Vadit igitur ad Centurionis domum, vt inde ipſe Centurio anſam ſibi ſumat dicendi, *Domine non ſum dignus*, &c. Quo effectum eſt, vt propalata fuerit omnibus huius hominis fides, & vt à Chriſto fuerit magnificè laudatus. Quærit ſemper Chriſtus occaſionem, vt ſeruos & amicos ſuos honore afficiat. Nam cum dixit Chriſtus, *ego veniam & curabo eum*, Centurioni anſam præbuit, vt in hæc prorumperet verba, *Domine non ſum dignus*, &c. Et quia dixit, *Domine non ſum dignus*: inde Chriſtus magnificam eius laudem prædicauit, dicens, *Non inueni tantam fidem in Iſraël*. Solet enim aliquando Dominus, qui ſeruum habet animo virili viribus magnis præditum, vt experimentum faciat, an ita res ſe habeat, intempeſta nocte ſeruum foras mittere, vt nuncium alicui deferat: at poſtquam diſceſſit, Dominus ſibi aſſumit arma, & factus obuiam famulo euaginat enſem, & manus conſerit cum eo. At famulus, qui natiuum animum & robuſtas vires nunquam depoſuit & punctim & cæſim Dominum maxima dexteritate percutit, quo fit, vt conceptam de illo ſpem Dominus confirmet. Tuncque Dominus ſe illi notum facit, vt pugnæ imponatur finis, dicẽs: Satis, ſatis, ego ſum Dominus tuus: ſcio enim ipſo experimento quantum viribus & animo valeas. Poſt hæc ego curabo teipſum magnis beneficijs afficere, & debitum honorem tribuere. Quod idem Dominus cum ſanctiſſimo Patriarcha Abraham fecit. Nouerat enim rectè Dominus quanta fide ſeruus ſuus abundaret: nihilominus, vt notam eam faceret cunctis gentibus, & vt mundus eius virtutem intelligeret, illum tentat veluti armis cum illo agẽs, præcipiens, vt filium ſuum in montem duceret, vt ſacrificium offerret Domino. Sanctiſſimus igitur Patriarcha nullas nectit moras: in montem aſcendit, filium ſecum ducit, & virili & fideli animo enſem arripit, & ictum minatur non ficto animo: tuncque Dominus inclamauit: Satis, ſatis eſt Abraham, *Nunc cognoui quòd timeas Deum*, nunc manifeſtum te faciam mundo, vt & fides & virtus tua maxima cognoſcatur. Quod à Domino fuit factum, vt Abrahæ fides notiſſima eſſet omnibus. His omnibus ambagibus vſus eſt Dominus, vt magnam fidem & obedientiam Abrahæ, quæ occulta habebatur, omnibus aperiret. Idem fecit cũ Iacob, quando cum illo luctari cœpit, illius vires volens experiri: quas cùm expertus eſſet, dixit, *Dimitte me, iam aſcendit aurora*. Eodem modo experimentum fecit in Centurione, præbens illi anſam vt eius virtus, & fides manifeſtaretur. Et hoc tentandi modo vſus eſt, dicens, *Ego veniam & curabo eum*. Quem etiam modum cum muliere Chananæa obſeruauit, nihil illi reſpondens: vt vel ſic maxima eius propalaretur fides, & vt digna eſſet, quæ à Domino maximo encomio celebraretur. Vide rogo, quàm fidelis amicus ſit Deus, qui modos nouit & inueſtigat, quibus dilectos ſuos honoribus afficiat. Meritiſſimò quidem canit ille regius Pſalmographus, *Nimis honorati ſunt amici tui Deus*. Ex quibus omnibus id tibi documenti deberes elicere, vt humanas laudes vilipendas, honores & dignitates: ſed omnis cura & ſollicitudo impendenda tibi eſt, quomodo apud Dominum ſis laudabilis. Hoc enim verum encomium, hæc digniſſima laus, quæ tibi immortalem gloriam eſt paritura. Dominus namque, etiamſi tu propriæ laudis tuæ oblitus ſis, eius curam habet, ita vt in præſenti & in futuro ſæculo magnis honoribus te afficiat.

Tentat aliquando herus ſeruum vt eius fidem exploret.

Gen. 22.

Gen. 32.

Matt. 15.

Pſal. 138.

Et cùm iam non longè eſſet à domo, miſit ad eum Centurio amicos, dicens: Domine noli vexari, Non enim ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Quæ verba non eſt dubiũ quin proceſſerint à vera humilitate. Quemadmodum legimus de Petro cum dixit Domino, *Exi à me, quia homo peccator ſum Domine*. Ego Domine idolorum fui cultor, ego flagitijs & ſceleribus contaminatus: tu autem ipſe puritatis & bonitatis fons. *Quæ conuentio Chriſti ad Belial*? Quæve participatio lucis ad tenebras? Quis ſum ego, vt Dominus veniat ad ſeruum ſuum? Sic etiam humilitate plena mater beatiſſimi Baptiſtæ matri Domini dixit, *Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?* Et Abigail, cùm Dauid vellet illam in vxorem accipere dixit: *Ecce famula tua, ſit in ancillam, vt lauet pedes ſeruorum Domini mei.* Per hanc humilitatem factus eſt Centurio dignior Iudæis, vt Chriſtus ad eum

12.

Luca 5.

2. Cor. 7.

Luca 1.

1. Reg. 25.

cum veniret. Etenim humilis officium eſt, vt ſemper vitia propria cognoſcat, neque aliena reſpiciat. Habuit igitur iſte Centurio veram humilitatem, habuit etiam fidem, cùm crediderit bene poſſe Dominum, etiam dum eſſet abſens, infirmo incolumitatem tribuere. Habuit denique ardentem charitatem; cùm tanto animi affectu pro ſeruo ad Dominum orauit.

13. Aliorum facta nõ temere iudicanda. In quo loco id non erit ſilentio prætereundum, quo pacto vnus & idem actus diuerſam laudem & præmium habeat. Nam cùm dixerit Petrus, *Exi à me, quia homo peccator ſum Domine*: & Genezareni idem dicunt; tamen Petrus ob id laude fuit dignus, Genezareni verò reprehenduntur. *Matth. 8.* Zachæus recipit Chriſtum, & laudatur: *Lucæ 19.* Centurio rogat ne ingrediatur ſuam domum, & propterea dignus reperitur encomijs. Vt intelligas ſemper in omnibus intentionem operis attendendam eſſe; vt inde elicias, opus dignum ne ſit laude, an vituperio. Is namque qui bene erga omnes afficitur, etiam in actionibus, quæ minus rectæ videntur, commendatur à Domino. In cuius rei exemplum in ſacra pagina in *Actor. 15.* Act. legimus inter Paulum & Barnabam diſſidium interueniſſe, dum Barnabas conſuleret, vt profecturi ad viſitãdas Eccleſias aſſumerent Marcum; Paulus verò contrariæ erat ſententiæ. Neuter tamen in re tam diuerſa dignus fuit aliqua reprehenſione, cùm Barnabas ad leuitatem inclinaretur; Pauli verò iudicium erat, ſeueriori cenſura eſſe vtendum. Vbi docemur, ne aliorum facta, præſertim virorum ſanctitate præſtantium iudicemus, quamuis diuerſa ſequantur placita. Iam verò ſubdit ipſe Centurio cauſam, quare dicat ne intret in domum ſuam, dicens:

VERS. 7. *Propter quod & meipſum non ſum dignum arbitratus, vt venirẽ ad te: ſed dic verbo & ſanabitur puer meus.* Credidit iſte, *dicere Dei*, facere eſſe, iuxta illud diuini *Pſal. 148* Vatis, *Ipſe dixit & facta ſunt.* Verbo enim Dei vniuer- *Geneſ. 1.* ſus mũdus conditus eſt. *Dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux.* Præterea vocat Centurio *puerum* ſeruum ſcripturæ more, quæ *pueros* vocat ſeruos. Vnde in pri- *1. Reg. 21* mo Regum dicitur, *fuerunt vaſa puerorum ſancta.* Et *3. Reg. 19.* illud etiam, *Venit Helias in Berſabe Iuda, & dimiſit ibi puerum ſuum.* Sequitur:

VERS. 8. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic, vade & vadit: & alij veni, & venit: & ſeruo meo fac hoc, & facit.* Quibus oſtendit, quòd Chriſtus poterat abſenti ſanitatem reſtituere. Facta hypotheſi, quòd Chriſtus omnium rerum ſit Dominus, cui vniuerſæ creaturæ vel ad nutum obediunt, ita vt neminem habeat ſuperiorem aut æqualem, qui illi imperare poſſit: & tunc arguit. Non defatigetur Dominus meus: nam quemadmodum ego dico huic, vade & vadit; ſic tu verbo ſolo præcipe infirmis, vt à lectulis ſani & liberi ſurgant. *Pſal. 106.* De te namque veriſſimè illud ſcriptum eſt: *Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos.* Ego enim ſum homo ſub poteſtate conſtitutus, habens ſuper me Dominum, cuius ſeruus ego ſum. habeo etiam alios ſeruos, & milites ſub imperio meo. Quòd ſi vni dixero, vade illuc, ſtatim iuſſis obtemperat: & ſi dixero alteri, veni huc, dicto citius id adimplet. Quanto igitur potiori iure tu, qui rex regum es & Dominus dominantium, qui nullum agnoſcis ſuper te imperium, cuicumque dixeris, Veni, veniet: & ſi dixeris ægritudini, vt recedat, recedet protinus: & ſi dixeris ſanitati, vt non diſcedat ab aliquo, id rectiſſimè adimplebit? Sic igitur poteris optimæ valetudini præcipere, vt vadat ad puerum meum, & ibi ſit protinus, licet ipſe ſit abſens. Namque ſerui mei non ſolùm mihi præſenti obtemperant; ſed etiam dum mitto illos, vel etiam ad longinqua loca, ibi diligenter quæ à me iuſſa ſunt exequuntur. Poſuit autem iſte Cẽturio rationis ſuæ vim, nec eam compleuit: nouerat enim ſe loqui cum viro ſapientiſſimo & eruditiſſimo, in quo ſunt reconditi omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei. Veluti ſi quis volens conficere ſyllogiſmum ſolam minorem propoſitionem adijceret, in qua eſt tota vis argumenti.

Quo audito. Hic ponitur quædam Chriſti con- VERS. 9. cluſio, quæ infertur ex fide huius gentilis, compa- *Coloſſ. 2.* rando eam cum infidelitate Iudæorum. Nam per fidem charitate informatam homo placet Deo, & iſti gentiles, & multi alij erant Chriſti fidem habituri: maxima verò Iudæorum pars permanſura erat in ſua infidelitate, quod Deus repelleret Iudæos & acceptaret gentiles. Vnde dicitur, *quo audito*, ſcilicet, audito Centurione per nuncios ſuos.

Ieſus miratus eſt, videns maximam Centurionis 14. fidem. Vbi diligenter aduertas, Chriſtum non ad- Spiritualia admiranda, magna ſunt, & non terrena. mirari mundi opes & facultates, corporis pulchritudinem, aut alia huiuſmodi; ſed potiùs ipſam diuinam fidei virtutem. Nam ſicut docuit nos Chriſtus timenda eſſe mala ſpiritualia, non verò ea quæ accidunt corpori: ſic etiam docuit, ea quæ ſpiritualia ſunt & diuina, admirari & ſuſpicere: non tamen *Matt. 10.* quæ fluxa ſunt & terrena. Nam aurum, argentum, lapides pretioſi, & quidquid in diuitijs & facultatibus mundi continetur, id omne vanum & ad triduum periturum eſt. Nec id mirandum, cùm habeant inanem finem & exitum. Dixit enim Dauid, *Dormierunt ſomnum ſuum, viri diuitiarum & nihil in-* *Pſal. 75.* *uenerunt in manibus ſuis.* At, id eſt, mundanorum hominum ingenium, vt hæc totis viribus inquirant, amplectantur, & ſequantur, ita attoniti & eorum amore capti, vt ad nihil aliud nati videantur, veluti infantes vilem annulum plumbeum aut quid aliud ſimile mirantes. Diligunt etenim pueri plus equum ex arundine factum, quàm eos omnes, qui ad regis miniſterium ſunt parati. Equidem omnia hæc terrena ſimilitudinem habent cum arundineo equo, ſi cum illis nunquam interituris, & ſempiternis bonis comparentur. Quippè hæc temporalia imago ſunt & vmbra futurorum bonorum. Verùm multi ſunt, qui hac rerum imagine & vmbra ſolum detinẽtur, neque aliud firmum magis aut ſtabile bonum inquirunt: non conuertentes oculos ad cœlum, quæ patria eſt beatorum, vbi vera bona ſunt. Quod autem pueri id conſueſcant facere, non eſt mirum, cùm diſcurſu careant: at cùm tu homo ſis, qui rationis & iudicij compos es, quid eſt quod vmbram ſequeris & demiraris? Quare ducit te in admirationem imago, & non rei veritas? Idcircò diuina Sapientia hæc introſpiciens ad homines loquitur dicens, *Vſquequo paruuli diligitis infantiam?* Hæc enim *Prou. 1.* terrena apud viros probos nullius ponderis & momenti: & diuus Paulus *tanquam ſtercora* hæc omnia *Philip. 3.* iudicabat. Nec de his miratur, ſed de virtutibus, & ſpiritualibus donis, Chriſtus fidem Centurionis admiratur, & hanc ſibi acceptam iudicat.

Verùm operæpretium erit, id modo in dubium 15. reuocare, qui fieri poſſit, vt Chriſtus admiretur, Admiratio vnde oriatur. cum admiratio conſurgat in homine ex conſidera-

tione

[& an ea in Christo fuerit.] tione rei incognitæ? Christus in instanti suæ conceptionis plenus fuit scientia: & omnia cognouit in verbo anima Christi beata. Quo igitur pacto poterat de aliqua re admirari? Si *omnia sunt nuda & aperta oculis eius*, [Hebr. 4.] quid ignorabat? Quapropter aliqui dixerunt, non fuisse miratum; sed ad modum admirantis se habuisse. Sed profectò videtur mihi rectiùs dici posse; si dixerimus eum verè fuisse admiratum. In cuius gratiam sciendum, in Christo duplicem fuisse scientiam: alteram diuinam, quæ æterna est, sub qua nulla potest cadere admiratio, quia nihil de nouo per eam cognoscitur: quia tam scientia, quàm sciens, quàm scibile, sunt & continentur intra suam diuinam substantiam. Et sicut diuinæ essentiæ nihil de nouo acquiritur, ita nec sapientiæ eius. Alia est scientia Christi humana, siue creata: & hæc est duplex: altera est scientia visionis in Verbo, & ista est scientia animæ Christi: & sicut anima Christi est creata, ita scientia eius creata est: quia non potest aliquid increatum forma esse rei creatæ. Et videtur scientia visionis cognitio illa, quam anima Christi habet de rebus, cognoscendo illas & videndo diuinam essentiam, in quantum in ea relucent omnes res: quam cognitionem habent omnes beati in patria. Et secundum istam scientiam, anima Christi in instanti conceptionis cognouit in Verbo omnia, quæ Verbum cognoscit scientiâ visionis: & secundum hanc non potuit admirari. Alia est scientia in Christo, qua cognoscit res in proprio genere, id est, non secundum quod repræsentantur in aliquo excellenti repræsentatiuo, quale est diuina essentia; sed vt cognoscuntur in seipsis, siue in propria natura: & hoc est cognoscere rem in proprio genere; quia genus dicit naturam communem. Quæ itidem scientia duplex est: altera experimentalis, altera verò habitualis. Habitualis dicitur habitus quidam cognitiuus, quo de re indicamus, cognoscentes proprietates eius secundum suam naturam: & quantum ad istam in Christo non fuit aliqua nouitas, aut admiratio, quia ab instanti suæ conceptionis eius anima fuit perfecta habitibus omnium scientiarum: & idcirco quantum ad hoc admirari non potuit. Alia est scientia experimentalis: vt quando quis habens habitum scientiæ per solam doctrinam & speculationem, posteà verò experitur intuitiuè in effectu aliquid, quod speculatiuè cognoscit. Sicut medicis contingit, & id fit in omni scientia naturali & morali. Quo pacto anima Christi poterat aliquid addiscere per experientiam, quia aliqua de [Hebr. 5.] nouo videbat, quæ nunquam viderat. Et sic Apostolus affirmat, Christum didicisse ex his quæ passus est obedientiam. Ita & in præsenti licet anima Christi cognosceret in Verbo in instãti fidem Centurionis, qualis erat & qualis futura esset; tamen eam non fuerat expertus in actu. Ideoque quia animæ Christi hoc erat incognitum, id est, hoc nunquam experta erat secundum cognitionem experimentalem, admiratus est, quando in re ipsa tantam vidit fidem. Sicut nos cognoscimus alias speculatiuè, quæ magna sunt & grandia; & nihilominus quando videmus ea in rei veritate accidere, valdè admiramur. Non tamen alicuius rei tanta admiratio poterat illi euenire, quanta nobis: quia quantò est maior ignorantia, tantò est maior admiratio. Christus tamen quando in hac vita erat, de qualibet re semper habebat duas claras notitias, alteram diuinam, alteram verò creatam, quæ est scientia visionis animæ eius. Et idcircò licet aliquando rem aliquam admiraretur, modica erat admiratio. Veluti si Astrologus nouerit tali die & tali hora futuram esse eclipsim quando id contingit non valdè admirabitur, licet in eo sit aliqua immutatio, quia ipso experimento hoc non nouerat: qui verò Astrologiam ignorat, nimiis mirabitur.

16. *Et conuersus sequentibus se turbis dixit: Amen dico vobis, nec in Israël tantam fidem inueni.* In publico loco & coram omnibus laudauit illum Christus. Primò, vt firmiùs & pressiùs virtuti hæreat: quia quando alicuius probitas omnibus nota est, erubescit maximè, si in aliquo crimine comprehenditur: à maximo dignitatis, & honoris gradu cadit. Si autem occultè bonus sit, posteà verò deterior fiat, minus erubescit, cùm nullum honoris gradum amittat, aut bonæ æstimationis. Est quippe bona fama quasi stimulus quidam ad bene agendum. Vnde qui illam amittit, si fortè desperet de illius acquisitione, faciliùs in malum & imprudenter prolabitur. Deinde illum laudauit, vt cæteri videntes quo pacto à Domino prædicabatur & laudabatur, ad virtutem inflammarentur & incenderentur. Laudatur de fidei magnitudine. *Primò*, quia credidit, quòd etiam absens poterat incolumitatem puero tribuere: atque adeò non adduxit ad Christum paralyticum, quemadmodum illi, qui portauerunt illum [Matth.] ad Christum. Nec rogauit, vt ipse ad infirmum accederet, sicut Iairus Archisynagogus, qui rogabat [Luca 8.] Christum, vt veniret & imponeret manum super filiam suam: nec etiam, vt Regulus qui Christi præ- [Ioan. 4.] sentiam desiderabat, vt filium suum sanaret: sed tantam fidem habuit, vt solo verbo crederet Christum posse puero salutem tribuere. *Secundò*, diuinum imperium, maiestatem, & dominium confessus est, cùm dixit: *Dico huic, vade, & vadit: & seruo fac hoc, & facit.*

Sed iam singula verba veniunt à nobis explicanda.

17. In primis verbum hoc, *Amen*, Hebraicum est, & in omnibus translationibus diuinæ scripturæ varijs linguis factis, immutatum permansit; quod quidem altissimo mysterio non vacat, quia firmitatem securitatemque significat: & id, quo alia corroborantur & confirmantur, mutari non debet. Præterea in veteri lege iuramentum est: *Viuo ego, dicit Dominus*: [Hier. super cap. 4. Hier.] in nouo autem (vt Hieron. annotat) *amen dico vobis*: quia sic iurabant in veteri lege in condemnationem Deorum mortuorum, vt erant idola gentium, per quæ iurabant idololatræ. At nunc quia idololatria cessauit, nõ opus est iurare per Deum viuentem; nisi tantum, vt ipse Deus, quem nos viuentem credimus, asserat affirmatiuè se hoc dicere. Etenim [Damasc. lib. 1. c. 14.] iuramentum secundum Damasceni sententiam significat immutabilitatẽ consilij Dei: eò quòd apud nos contractus, qui inuicem fiunt, ipso iuramento rati sunt & habent firmitatem. Iurat Deus dicens: *amen, Amen*, propter hominum incredulitatem (vt [Basil. ho. de pen.] Basilius & Hieron. annotant) vt iuramento eos certiores reddat. Sic Abrahæ iurauit dicens: *Per memetipsum iuraui, quia fecisti hanc rem*, &c. Sic iurauit [Hier. epi. ad Tit. cap. 1. Gen. 22.] Dauid, necnon filijs Israël. ¶ Vnde obsecro aut ad quid existimas opus esse iuramento, vt Deo fi- [Psal. 138.] dem adhibeamus? Certè id prouenit ex malitia no- [Deut. 17.] stra. Quemadmodum nos datam fidem frangimus,

quam

quam alijs dederamus: ita & illis non credimus, ſi quæ dicunt, iuramento non aſtruant. Cùm enim nobis conſuetum ſit, alios fallere, ita & nos timemus ab alijs falli. Vnde nihil credimus, niſi id priùs fuerit iuramento confirmatum. Cùm autem Chriſtus deprauatum noſtrum animum bene nouerit (licet ipſe veriſſimus ſit, imò ipſamet veritas) quæ nobis dicit, iuramento libet confirmare, vt imbecillitati noſtræ ſeipſum accommodet, vt vel ſaltem hac ratione illi credamus.

Fides Centurionis quomodo maior.

Secundò, id iuramento affirmat, ſcilicet, maiorem fidem inueniſſe in Centurione, quàm in Iſraël: non quòd maiorem habuit Cēturio fidem, quàm beata Virgo, aut Ioannes Baptiſta, aut Apoſtoli, & Chriſti diſcipuli; ſed intelligere id debes per collationem, quia æquum erat, vt maiorem fidem in Iudæis inueniret, quàm in gentibus. Ita vt ſingulis rectè cōſideratis maior fuerit fides in Cēturione, quàm in Iudæis: non ſimpliciter, ſed collatiuè. Veluti ſi quis laudans prudentiam hominis ruſtici, maiorē eſſe diceret, quàm hominis docti: quod ſanè intelligēdum eſſet in ſuo genere: ita videlicet quòd ruſtici prudentia in genere ſuo maior apparet, quàm alicuius philoſophi inter literatos & ſapiētes homines. Doctus inuenitur ruſticus non inter doctos & literatos homines, ſed inter ruſticos: & magis doctus quàm philoſophus inter philoſophos. ¶ Secundò, non prætulit Chriſtus fidem Centurionis fidei matris ſuæ, aut Apoſtolorum: quia loquebatur de ijs, qui propter generalem ſuam prædicationem crediderunt; non de ijs, qui anteà credebant.

19. Fides duplex. Denique pro huius loci maiori explicatione obſeruandum eſt, fidem dupliciter accipi. Vno modo pro habitu credendi, ſecundum quam aſſentimur veritatibus ſacræ Scripturæ, etiamſi non conſtiterit nobis probatio de aliqua illarum veritate. Hebr.11. Et hæc eſt fides, ſine qua, inquit Paulus, *impoſſibile eſſe placere Deo*: & hæc eſt vna ex tribus Theologicis 1.Cor.13. virtutibus, quas Paulus adducit ſcribens Corinth. Et per hanc fidem differt fidelis homo ab infideli. Alia eſt fides, quæ confidentia vocatur, quâ petit aliquis à Deo confidenter aliquid, ſperans & credens certiſſimè ſe conſequuturum à Domino id, quod poſtulat: quæ fides neceſſaria eſt oranti, aliàs enim nihil vnquam impetrabit. De qua beatus Iacob.5. Iacobus dicit, *Si quis indiget ſapientia, poſtulet à Deo: poſtulet autem in fide, nihil haſitans*. Et ſic exiſti- Matt.17 mo illud etiam eſſe intelligendum: *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, & dixeritis monti*, &c. Et Matt.15 quod Cananææ Chriſtus dixit: *O mulier, magna eſt fides tua*. Et Ioannes ait: *Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis*, id eſt, non fidebat ipſis, neque ſe confidenter aut ſecurè illis tradebat. De qua credo in hoc loco incidere ſermonem potiùs, quàm de fide Theologica: quæ valdè neceſſaria eſt ad efficiendum miracula. Hæc autem confidentia vocatur *fides* pro formali, quia *credere* pro materiali eſt actus intellectus; pro formali autem eſt actus voluntatis, quod eſt credere dicenti & illi fidere, quòd dicit verùm & quòd non decipit. Ideoque vocatur *fides* à fidendo, quæ fiducia, valdè laudatur à Chriſto, & eam magnis præmijs, & beneficijs Matt.20. afficit. Vt videre eſt in illa parabola patrisfamilias, qui æqualem mercedem nouiſſimis dedit ac primis: quia nouiſſimi nullam fecerant conuentionem cum illo, ſed benignitati Domini reliquerunt id, dicentes: quod voluerit det nobis, eius bonitati fidimus, credimus, quòd benefaciet nobiſcum. Priores verò pactum cum Domino fecerunt, nec ei fiderunt; quia de illis dicitur: Conuentione autem facta, & non crediderunt illi ſicut nouiſſimi. Quocirca Dominus de auaritia ſua illos reprehendit, dicens illis: *Nónne ex denario conueniſti mecum?* recordare de pacto inter nos facto, & quòd noluiſti mihi fidere. *Tolle quod tuum eſt, & vade. Volo autem huic*, qui in me fiduciam habuit, quique ſpem ſuam in me repoſuit, *dare quantum tibi*, vt poſthac diſcas teipſum in manus meas conſtituere.

Et reuerſi, qui miſſi fuerant, domum inuenerunt ſeruum, qui languerat, ſanum. VERS 10. Virtute diuina factum eſt (quæ vbique adeſt & operatur) vt in ictu oculi ille, qui maxima infirmitate laborabat, & de cuius ſalute omnes medici iam deſperauerant, integræ ſanitati reſtitueretur: quod quidem maxima fides Centurionis effecit.

20. Christo nos decet ire obuiam in noſtris neceſſitatibus.

Ex hac igitur hiſtoria Centurionis prętereà omnia, quæ diximus, ad noſtram eruditionem diſcamus. *Primò*, in omnibus neceſſitatibus & afflictionibus noſtris in medio itinere ire obuiam Chriſto, vt iuxta nos dignetur accedere. Protinus enim, vt Chriſtus Capharnaū peruenit, & id intellexit Centurio, nuncios ad illum miſit, ne fortè diſcederet. Id ſemper aduertere debes, vt ſi Chriſtus propè te tranſierit, & audieris eius famam, vocem & inſpirationes, ne facias moram, ſed citò ad eum curre & illum in tuum auxilium & neceſſitatem voca. Nam in hac vita prope te eſt, nunc illum præſentem habes, nunc poteris illi occurrere, & vocare illum: antequam ſeipſum abſcondat, antequam mors veniat & diſcedat. Detine illum, neque ſinas illum tranſire donec vulnera animæ tuæ omnino ſanet. Ita fecit anima illa ſancta, quæ dicebat, *Teneui eum nec dimittam, donec introducam illum in domum genitricis meæ*. Cant.3. Sic feciſſe legimus Chananæam illam, quæ poſtquam nouit Chriſtum in regionem ſuam perueniſſe, clamauit ad illum, dicens: *Miſerere mei fili David*. Matt.15. Non dimiſit illum vlteriùs tranſire, quouſque fuit aſſequuta omnia, quæ deſiderabat. Sic tu priuſquam mors appropinquet, poſtquam illum præſentem habes, clama, nec ceſſes, & veſtigia illius inſequere dicens, *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam*. Pſal.50. *Ecce puer meus iacet in domo paralyticus. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum:* Igitur *ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem*. Sed prôh dolor, quoties Deus corda noſtra perambulat, & pertrāſit, & eum alloqui nolumus, imò illum contemnimus? Sed quid dico, quòd tranſit? Imò coram noſtris oculis adeſt ſupernus ille cæleſtiſque medicus, & rogat nos, vt medicamen ſalutis velimus accipere, & ſedens ad oſtium expectat nos: nos autem tanquam amentes & ſtupidi magnis ægritudinibus oppreſſi, & peccati labibus infecti, remedium noſtrum ſpernimus. Quomodo rogo, tu illum quæres, vt Centurio iſte, Chananęa & Magdalena fecerunt, ſi cum foribus tuis adeſt, dicis, eum neſcire?

21. Nunquā deſperandum.

Diſcamus quoque nunquam de diuina pietate & benignitate deſperare, imò ſemper petitionibus noſtris confidentes, accedamus: potens quippè Dominus eſt, ex peccatoribus iuſtos & ſanctos efficere. Potens eſt Dominus dicere peccatis meis: recedite ab homine iſto: & dicto citius recedent. Potens eſt Dominus, vt dicat ſanitati: Veni & eſto

cum

cum homine iſto, & gaudebit iuſſibus Domini.
Potens eſt Dominus ab incurabili paralyſi homi-
nem liberare. Et tandem potentiſſimus eſt, ab om-
ni afflictione & anguſtia ſaluum & incolumem te-
ipſum eripere. Legimus namque in quarto libro
4 Reg 7. Regum Eliſæum prophetam dixiſſe: *In tempore hoc,*
cras modius ſimila vno ſtatere erit, & duo modij hordei
ſtatere vno in porta Samariæ. Quidam autem Deo
diffidens, dixit: *Si Dominus etiam fecerit cataractas*
in cælo, nunquid poterit eſſe quod loqueris? Qui ait: *Vi-*
debis oculis tuis, & inde non comedes. Sicque factum
eſt, vt ille, qui Deo non credidit, à turba in ingreſſu
portæ conculcatus, moreretur. Itaque has tres in-
ſignes, & egregias virtutes exemplo Centurionis
induamus, ſcilicet, fiduciam, charitatem, & humili-
tatem.

Diſcamus etiam proximorum virtutes laudare,
ſicut Chriſtus laudauit fidem Centurionis coram
Ioan. 1. omnibus ibi aſtantibus. Sic etiam laudauit Chri-
Matt. 16. ſtus Nathanaëlem, Petrum, Magdalenam, Cana-
Luca 7. Matt. 15. næam, & Zachæum. Sed nos veluti ſi in ſacro ba-
Luca 19. ptiſmate Chriſtum non fuiſſemus confeſſi, nec ip-
ſius vexillum ſequuti, multò aliter facimus: nam
proximorum virtutes & ea, propter quæ digni ſunt
laude, ſilentio inuoluimus; defectus verò & quæ
committunt flagitia propalamus & laudamus. Quo
Pſalm. 9. fit, vt regius Vates dicat: *Laudatur peccator in deſide-*
rijs animæ ſuæ & iniquus benedicitur. Illum laudas, qui
de illata iniuria crudeliſſimè vlciſcitur, vel qui tur-
pia & ſcelerata commiſit. Cuiuſmodi conditionis
ſunt aſſentatores & adulatores & alij multi, qui ita
viuunt, vt alijs placeant & adulentur. De quibus
propheta ſanctus Ezechiel ſcribit: & multa ponit,
Ezech. 13. quæ illis contingent, dicens: *Eò quòd deceperint popu-*
lum meum dicentes: pax, pax; & non erat pax: & ipſi
ædificabant parietem, illi autem liniebant eum. Peccato-
res namque parietem vitiorum & grauiſſimorum
ſcelerum ædificant: illi autem, qui blandiuntur, pa-
rietem liniunt, reddendo illum album & lucidum,
dicentes nihil eſſe fœdum, aut turpe in ipſis ſcele-
ribus & flagitijs, imò pulchritudinem & honeſta-
tem præ ſe ferre. At exemplo Chriſti tantum vir-
tus & honeſtas laudanda eſt, vt in hoc loco Cen-
turionis commendatur fides, & Phariſæorum vi-
tia carpuntur: ſicuti videre eſt in capite 23. Euan-
gelij D. Matthæi. Sic tu virtutes ſemper laudibus
proſequere, nec bonos vituperes, aut iniquos lau-
des.

23. Diſcamus etiam, vt ſemper opera & vita noſtra
Vita & mores profeſſioni reſpondeant. ſtatui & vocationi noſtræ ſint conſona: nam ſe-
cundum ea quæ hic à Chriſto narrantur, Centu-
rio, miles atque gentilis Iſraëlitici populi ſacerdo-
tes, & ſenes fide ſuperauit: ita vt in maiori honore
fuerit habitus, quàm illi omnes, qui ſe præcipuos
eſſe exiſtimabant in obſequio Domini, & maio-
rem perfectionem & ſanctitatem fuerant profeſſi.
Mundi quippè officium, aut vanus honor ſæculi
non coniungit nos ipſi Deo; ſed potiùs humilitas
& recta opera, aut ſi mauis zelus ardens miniſterij
Domini. Et tandem, vt de hac re finem dicendi fa-
ciam, ne nobis fiducia ſit in ſtatu aut dignitate no-
Apoc. 14. ſtra: ſed memoria ſemper repetamus, à quanta
gloria & honore ceciderint Angeli illi ſupremi in
miſerum tenebrarum locum. Et quo pacto etiam
Geneſ. 3. primus noſter parens à paradiſo voluptatis fuerit
eiectus, ſumma ignominia & dedecore: & quo-
Matt. 27 modo Iudas conſtitutus Apoſtolus tandem fuerit
miſerè & infeliciter ſuſpenſus cum iniquis Angelis
habitaturus. Ita vt nec monachalis habitus, nec ſa-
cri ordines, aut perfectionis ſtatus nos ſaluos & in-
columes minimè ſeruabunt, niſi his optimum vi-
uendi ſtudium adhibuerimus.

Et factum eſt deinceps, Hoc eſt, poſt reſtitutam ſa- Vers. 11.
nitatem puero Centurionis; quamuis non imme-
diatè poſt illam, ſicut ex alijs Euangeliſtis colligi-
tur.

Ibat Ieſus in ciuitatem, *quæ vocatur Naim.* Inter
alia præclara, quæ dilectus diſcipulus de ſuo ma-
giſtro dixit, id fuit vnum & potiſſimum, ſcilicet,
quòd venit, vt diſſolueret opera diaboli. *In hoc,* in- 1 Ioan 3.
quit, *apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli.* Scri-
ptum enim eſt: *Inuidia diaboli intrauit mors in orbem* Sapien. 2.
terrarum. Deus namque *mortem non fecit, neque læta-* Sapient. 1.
tur in perditione morientium: ſed diabolus, qui *homi-* Ioan. 8.
cida ſemper *fuit ab initio.* Adæ quippè dixit Deus,
In quacumque hora comederis, morte morieris. Sed pec- Geneſ. 2.
catum quod tranſgreſſio fuit præcepti mortem in-
duxit. Itaque ſicut inuidia diaboli mortem, ita
charitas Chriſti attulit vitam, iuxta illud, quod ipſe
dixit, *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantiùs ha-* Ioan. 10.
beant. Et diuus Paulus: *Sicut in Adam omnes moriun-* 1. Cor 15.
tur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Igitur cùm
venerit Chriſtus in mundum (vt inquit Paulus) *vt*
per mortem deſtrueret eum, qui mortis habebat imperium, Hebr. 2.
conueniens fuit, vt priuſquam in arenam cum illa
deſcenderet, oſtenderet illi, quam potentiam ad-
uerſus eandem mortem afferret. Itaque conuenien- 2. Tim. 1.
tiſſimum fuit, vt antequam omnino mortem de-
ſtrueret, aliquos ad vitam reſtitueret, vt imperium
oſtenderet, quod habebat aduerſus ipſam mortem:
vt vel ſic intelligeret mundus eum & mortis & vi-
tæ eſſe Dominum. Qua de cauſa modò ſcribit di-
uus Lucas, quo pacto adoleſcentem quemdam fi-
lium viduæ, dum iret in ciuitatem Naim, à morte
ſuſcitauerit.

Vbi maximè conſideranda eſt Chriſti bonitas, 24.
quippe qui non vocatus aut rogatus venit, vt vi- Christi benignitas.
duam triſtem conſolaretur. Et hoc eſt illius maxi-
mum encomium, quòd etiam ad nos venit non vo- Ephes. 1.
catus. Ab æterno quippe nos elegit; ſed non pro- Ephes. 6.
pter preces aut opera noſtra bona præcedentia, ſed
ſola ſua benignitate & gratia. Nec nos ad illum
priùs iuimus, ſed ille ad nos. Non nos elegimus il-
lum ſed ille nos. *Cùm adhuc mortui eſſemus in peccatis*
(inquit diuinus Paulus) *Deus qui diues eſt in miſeri-* Ephes. 2.
cordia, conuiuificauit nos Chriſto. Propterea enim di-
cit in Eſaia: *Quæſierunt me, qui antè non interroga-* Esaia 65.
bant: inuenerunt, qui non quæſierunt me. Solet beni-
gnitas Domini miſeros & afflictos conſolari: &
quod maius eſt, nec rogatus nec vocatus, ſed po-
tiùs inopinatus venit, vt hìc facilè oſtenditur. Quo-
circa Apoſtolus Paulus, *Benedictus Deus & pater Do-* 2. Cor. 1.
mini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarum & Deus
totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribula-
tione noſtra. Longè aberat huius mulieris cogitatio
à ſpe ſalutis filij ſui: verumtamen vadit Chriſtus
Naim, & filium ſuum viuum vidit. Beata ciuitas,
beata domus, & beatus ille eſt nuncupandus, ad
quem Dominus accedit, ſiquidem bona multa ab
eo accipiet. Venit Chriſtus in domum Simonis: & Luca 4.
ſocrus eius liberatur à febre. Venit ad Matthæum, Matth. 9.
& ex Publicano, efficitur Apoſtolus. Venit in do- Luca 19.
mum Zachæi, & ſalus facta eſt illi. Venit denique
in hanc ciuitatem Naim, & mortuum ſuſcitat
adoleſcen-

adoleſcentem. E dinerſo autem is, à quo Dominus
diſcedit aut longè abeſt, multis miſerijs implebi-
Ioan. 11. tur Idcircò dixit Martha Domino: *Domine, ſi fuiſſes*
hic frater meus non fuiſſet mortuus. Vnde & Iudaïcus
populus miſer & obcœcatus eſt, qnia Deus diſceſ-
ſit ab illo. Vnde maximè tibi cauendum eſt, ne
3. Par 12. tibi dicat Dominus, ſicut olim Iudæis: *Vos dereli-*
Situs ciuitatis Naim. *quiſtis me, & ego dereliqui vos*. ¶ Aduertendum eſt
inſuper, *Naim* ciuitatem eſſe in Galilæa ſitam in
magno monte *Hermon*, ad cuius latus verſus Orien-
tem eſt ciuitas Naim, & ad dextrum latus Naim
ſpatio ſex vel ſeptem paraſangarũ poſitus eſt Mons
Thabor. Ne autem præbeatur anſa errandi ſcriptu-
ram legentibus, ſciendum tres montes huius nomi-
Vide Bedã in c 7 Luc. c. 23. nis *Hermon* in illa regione reperiri. Vnus & ille præ-
cipuus, cuius ſcriptura facit mentionem iuxta mon-
tem Sanir reperitur, ſupra regionem Traconiti-
dem: & eſt vltra Iordanem. Alius eſt trans torren-
tem Ciſon, qni ad Orientale latus manet montis
Thabor: tertius verò eſt hic vbi eſt Naim, quem
Pſal. 41. ſcriptura vocat *modicum*, ad differentiam eorum
quos nominauimus.

Et ibant cum eo diſcipuli eius. Comitabantur Chri-
4. Reg. 2. ſtum, ſicut Eliſæus, qui magiſtro ſuo dixit: *Viuit Do-*
minus, & viuit anima tua, non derelinquam te. Vnde in
Iob 33. perſona horum dicebat Iob, *Veſtigia eius ſequutus eſt*
pes meus: viam eius cuſtodiui, & non declinaui ab ea.
Redditurі erant Apoſtoli rationem de omnibus,
quæ geſſit Chriſtus à baptiſmo Ioannis, vſque ad
Actor. 1. eius aſcenſionem, vt Petrus dixit: Atque ideò indi-
uidui comites erant, quaſi teſtes miraculorum eius.
Iucundum etiam erat Apoſtolis, Chriſto adhæ-
Ioan 6. rere. Dixit enim Petrus Chriſto: *Quò ibimus? verba*
vitæ habes.

Et turba copioſa. Ibat cum illo turba multa, pro-
pter ſigna, quæ faciebat ſuper ijs, qui infirmabantur.
Et vtinam miracula, quæ Chriſtus ſingulis diebus
tecum operatur, tecum efficerent, vt illum ſeque-
reris.

25. Obſerua autem, quòd priùs eunt Apoſtoli, &
Prælatũ ſequuntur ſubditi. ſtatim poſt illos turba multa; & non id myſterio
vacat: nam quando prælati Eccleſiæ priores Chri-
ſtum ſequuntur, ſtatim poſt illos tendunt ſubditi
Gen. 30. & inferiores. Nam eodem modo, quo paſtor Iacob
virgas ponebat, vel cum cortice, vel ſine illo co-
ram oculis ouium, eodem modo oues pariebant
agnos varios. Ita ſanè ſi bona opera paſtores &
prælati Eccleſiæ coram oculis ſubditorum propo-
nunt, eadem ipſi ſubditi ſequuntur & pariunt. Po-
tiùs enim ſubditi factis, quàm verbis ſunt regendi.
Ezech. 1. Vnde mirabile eſt ad hoc propoſitum illud Eze-
chielis, quòd rotæ non ſuperabant animalia ſancta;
omnia namque ſuo ordine & proportione ibant.
Et cùm eleuabantur rotæ, pariter & eleuabantur
animalia. Et quocumque ibat ſpiritus, illuc quoque
pariter tendebant rotæ: & pedes eorum *pedes recti*,
æquales pedes, quia opera verbis correſpondere
Ionæ 3. debent. Prior, qui in ciuitate Niniue pœniten-
tiam egit, fuit rex: ipſe priùs *ſurrexit de ſolio*, quem
ſequuta eſt vniuerſa ciuitas. Prior etiam qui pro-
Dan. 5. phanauit vaſa templi, Balthaſar fuit, & id proti-
nus fecerunt eius concubinæ. Vbi facile eſt videre,
quantum valet maiorum exemplum, ad vitium ſe-
Ioſue 4. ctandum, vel ad virtutem amplectendam. Quan-
do Ioſue Iordanem fluuium tranſiuit cum teſta-
menti arca, priùs tranſierunt ſacerdotes, & aquæ
furor ceſſauit: ita omnes ſecuri tranſierunt. At præ-
lati huius temporis nolunt virtutis duces eſſe, imò
ſubditos ſuos mittunt, vt Chriſti veſtigia ſequan-
tur: ipſi verò manent in tranquillitate conuiuijs
vacantes & delicijs. Chriſti diſcipuli priores eunt,
& poſt illos turba copioſa. Refert enim multum,
vt Prælati, Sacerdotes, & Eccleſiaſtici, & præſer-
tim ij, quibus animarum cura incumbit, priores
ſint in virtutis ſequela. Ita Eſaias, cùm dixit, *omne* Eſaiæ 1.
caput languidum, & omne cor mærens, ſtatim ſubdidit,
A planta pedis vſque ad verticem capitis *non eſt in eo ſa-*
nitas. Quando prælati, qui capita ſunt, infirman-
tur, neceſſum eſt, corpus, id eſt, omnes ſubditos
ægros eſſe: nam quando princeps & gubernator
reipublicæ non rectè in adminiſtratione ſe gerit,
tota reſpublica protinus periclitatur. Vnde in Ec-
cleſiaſtico legitur: *Secundum iudicem populi, ſic & mi-* Eccleſ. 10.
niſtri eius: & qualis rector eſt ciuitatis, tales & habitantes
in ea. Nam ſicut vmbra columnam ſequitur, ita
ſubditi imitantur prælatos. Qua de cauſa peccata
populi ipſis prælatis tribuuntur, quia ipſi ſunt cau-
ſa, vt populus peccet. Idcircò Moyſes cùm pecca-
nit populus, dixit Aaroni ſacerdoti, *Quid tibi fecit* Exod. 32.
populus hic, vt induceres ſuper eum peccatum maximum?
Peccauerat populus, & obiurgatur ſacerdos. Si
enim horologium falsò horam deſignet, vtique nõ
tribuenda eſt culpa horologio, ſed potiùs horolo-
gium regenti. Ita ſanè ſcelera populi ipſis prælatis
ſunt imputanda.

Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis: ecce defun- VERS. 12.
ctus efferebatur, filius vnicus matris ſuæ. Conſuetudo Cœmiteria Iudæorum extra ciuitatem erant.
erat Iudæis, vt extra ciuitatẽ ſepelirentur Sic Chri-
ſtus extra vrbem ſepultus eſt in horto. Præceptum
enim erat Domini, vt extra caſtra ſepelirentur. Et
huius conſuetudinis ratio erat, quia locus, in quo
mortuus iacebat, immundus reputabatur, quem- Leuit. 19.
admodum cadauera ipſa. Appropinquat autem Ie-
ſus: nam quemadmodum ſol cùm appropinquat
incrementum tribuit plantis & herbis, ſic Chri-
ſtus ſua propinquitate tribuit nobis vitam & ſalu-
tem. Portæ autem ciuitatis appropinquat: quia
porta, per quam egreditur mors, ingreditur vita:
nam conſenſu voluntatis mortuus es in peccatis, &
eodem conſenſu reſipiſcere debes. Et idcircò ſine
contritione poſtquam peccaſti, ſaluus fieri non
potes.

Prætereà cùm defunctũ videris ad ſepulchrum 26.
ferri, conſiderare debes protinus te mortalem eſſe, Mortis memoria quàm vtilis ſit.
iuxta illud Eccleſiaſtici: *Memor eſto iudicij mei, ſic*
erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie. Semper recolen-
da eſſet memoria terræ, in quam conuertendus es. Eccl. 38.
Facilè namque contemnit omnia, qui ſeſe exiſti-
mat moriturum. Iubebat Dominus plumas auis, Leuit. 1.
quæ illi in ſacrificium offerebatur, in cineris locum
conijci, ad partem Orientalem. Eleuant in altum
diuitiæ, honores, ſalus, nobilitas, veluti auis plumas
ſuas. Vult Dominus, vt hæc omnia conijcias in ci-
neris locum, qui ſepultura eſt, vbi protinus videas
ortum tuum nihil aliud, quàm cinerem, & à cinere
eſſe. Equidem ſi omnes tuas vanitates & munda-
nos honores, quibus inflatus incedis, in ſepultu-
ram duceres, ea omnia facilè contemneres & pro
nihilo duceres. Infirmus hic & defunctus, qualis
ſit, oſtẽdit tibi. Indutus fuit Adam pellibus anima- Geneſ 3.
lium mortuorum, vt mortis ſententiam, in quam
propter peccatum inciderat, recordaretur. Singu-
lare remedium eſt ad peccata vitanda & fugienda,
mortis recordatio; & ad appetitus carnis frænan-

dos,cùm rectè intelligamus, corpus hoc in vermes
& cinerem eſſe conuertendum. Inijcit enim mors
in ignem noſtrorum appetituum frigidam aquam,
qua multum mitigentur & extinguantur. Eſtque
veluti horologium quoddam,quod vitam noſtram
Dan.14. ad rectum viuendi modum traducit. Veluti Da-
niel:qui cinerem ſpargendo,Babylonis ſacerdotum
defraudatos greſſus aperuit. Quo pacto,ſi tuis co-
gitationibus vanis cinerem miſcueris, dæmonis
fraudes & aſtutias deteges.

27. Præterea *filius* erat viduæ, & *vnicus* iſte adole-
Volupta- ſcens,qui mortuus defertur. Blandè & cum indul-
tis effe- gentia in delicijs & voluptatibus fuerat nutritus,
ctus. quia filius viduæ erat: quæ mundanæ voluptates
ad mortis ſepulturam plurimos deferunt. Vnde E-
Eſaia 59. ſaias,inquit:*Oua aſpidum ruperunt.* Oua aſpidum ſunt
extrinſecus alba, oculis grata & pulchra; interiùs
autem veneno plena. Sic mundi deliciæ exterio-
rem partem pulchram & ſuauem oſtendunt,quas ſi
aperias,fœditate & nigredine plenæ ſunt. Et quem-
admodum qui oua aſpidum frangunt, ſeipſos occi-
dunt,quia ex ipſis ouis erumpit venenum: ſic qui ſe
delicijs tradunt,ſibi ipſis mortem moliuntur. Aſpis
eſt paruus ſerpens, veneno occidens, *ſomniculoſus*
appellatus, eò quòd ſomnum letiferum percuſſus
emittat.

28. Obſeruo autem in hoc loco defunctum non for-
Dei pro tuito delatum eſſe, ita vt Chriſtus obuiam eis eſſet
uidentia. factus fortè fortuna. Etenim nihil apud Chriſtum
caſu fit; omnia enim priùs ſunt illi cognita,delibe-
rata & ordinata, quàuis nobis ſecus videatur. Deus
namque omnia nouit,priùs quàm eueniāt: & apud
eum eſt decretum, quid & quo tempore vnum-
quodque fieri debeat. Vidua nō videbat Chriſtum,
neque aliud minus cogitabat, quàm de eius aduen-
tu: Chriſtum autem rectè videbat luctum & plan-
ctum viduæ. Quod quidem maximum ſolatium
nobis debet eſſe, quòd neceſſitates noſtræ & affli-
ctiones illi cognitæ ſunt:imò quòd iam ſit in via,vt
eis medeatur. Et idcircò maxima ſemper fiducia
Aban.2, debemus confidere: & *ſi feceris moram*, expectemus
eum,*quia veniens veniet & non tardabit.*

29. *Et hæc erat vidua.* Et ob id non minoris habita à
Domino: nam coram oculis Domini potiùs æſti-
matione ſunt digni,qui à mūdo deſtituuntur,quam
qui potentes ſunt & qui laudantur à mundanis.
Hæc mulier orbata erat omni humano auxilio,
cùm nec maritum haberet, nec filium, nam ille,
qui ei erat vnicus, ad ſepulchrum ferebatur: quæ
omnia ipſum Domini ſubſidium & auxilium citiùs
Pſal.145. illi attulerunt. *Dominus enim cuſtodit aduenas,pupil-*
Gen.39. *lum & viduam ſuſcipiet.* Nunquid vidiſtis Ioſeph in
Gen.14. Ægypto venditum in carcerem detruſum, omni-
bus ſpoliatum? Sed attendite quanto cum honore
Dominus eum ab his omnibus eripuit. Optimè
Pſalm.9. quidem egregius Pſaltes: *Tibi derelictus eſt pauper,*
Pſal.33. *orphano tu eris adiutor.* Et iterum: *Iuxta eſt Dominus*
Pſal.112. *ijs,qui tribulato ſunt corde.* Et rurſus: *Quis ſicut Domi-*
nus Deus noſter, qui in altis habitat, & humilia reſpicit
Eccli 35. *in cælo & in terra?* Et Eccleſiaſticus dixit: *Dominus*
non deſpiciet preces populi,nec viduam ſi emittat & effun-
dat loquelam gemitus. Maioribus enim neceſſitatibus
faciliùs citiùs Dominus fauet. Mundus potentibus
& diuitibus opem fert; pauperes verò contemnit
30. & obliuiſcitur.
Sepelire
mortuos, *Et turba ciuitatis multa cum illa.* Felix gens, quæ
opus piū, vnico dumtaxat operi miſericordiæ intenta, ſcili-
cet, in ſepeliendo mortuo, tantum miraculum po-
tuit videre. Quot & quanti manſerunt in popu-
lo, qui ignauos ſe eſſe dicebant & infelices appel-
labant, ob id quia mortuum non fuerunt comitati,
vt hoc miraculum videre poſſent? Fauet Domi-
nus ſemper & ſua mirabilia oſtendit his, qui ſe
operibus miſericordiæ & pietatis exercent. Dauid
miſit ad agendum gratias hominibus Iabes Ga-
laad,quia corpus Saul ſepelierant, dicens, *Benedicti* 2.Reg.2.
vos à Domino, qui feciſtis miſericordiam cum Domino
veſtro Saul & ſepeliſtis eum. Et nunc retribuet quidem
Dominus vobis miſericordiam, & veritatem. Et ſanctus
Patriarcha Abraham maximè laudatur, quia ſepe- Gen.23.
liuit magnificè vxorem ſuam Saram. Sic Ioſeph Gen.50.
tulit corpus Iacob ab Ægypto, vſque in terram
Chanaam itinere ſanè longo & moleſto pluſquam
quatuordecim dierum ſpatio. Curam ſepulturæ
habuit Ioſeph,cum adiurauit fratres ſuos, vt aſpor-
tarent oſſa eius in Chanaam. Quod fecit Moyſes, Exod.13.
Tobias etiam, qui huic miſericordiæ operi inten- Tob.12.
tus erat, acceptus fuit Deo, & Angelus hoc bonum
opus miſericordiæ commemorauit & laudauit in
eo. Neque minori laude dignus eſt Iudas Macha- 1.Mac.12.
bæus,eò quòd interfectos Iudæos ſepelire fecit, &
pro eis pecuniam miſit Hieroſolymis in templum.
In nouo etiam Teſtamento opus hoc commemo- Matt.14.
ratum eſſe ſcimus: laudi enim tribuitur diſcipulis
Ioannis,quia magiſtrum ſuum ſepelierunt. Et illæ
ſanctæ mulieres, quæ primo diluculo ad Chriſti
corpus vnguendū ſurrexerunt, quia in hoc pietatis
opere ſe exercebant, dignæ fuerunt Angelos inue-
nire,qui eas conſolati ſunt, qui & dixerunt, quid
eſſet illis agendum, vt Chriſtum inuenirent. Vt ex
his intelligas media eſſe præſentiſſima ad inuenien-
dum Chriſtum, opera hæc pietatis & charitatis,
quæ & proximis viuis & defunctis impendimus.
Et ſic iſtæ mulieres Chriſtum priùs videre merue- Marc.16.
runt quàm Apoſtoli: quia maiori pietate vſæ ſunt
cum illo, quàm Apoſtoli. Ex quibus omnibus eli-
citur, quantum Deo placeat, mortuos ſepelire,
quandoquidem apud Gentiles & Barbaros hone-
ſtum & laudabile reputatur. Laudatur quippè Ale- Valer.l.5.
xāder propterea quòd corpus Darij interfecti ma- de magna-
tri vxorique ſuæ liberaliter tradidit, vt ſepeliretur. ni.
Et Hannibal idem fecit cum illis tribus Romano-
rum ducibus, quos interfecerat. Hinc laudatur Ci- ff. de reli.
mon, cuius patrem in vinculis mortuum cum no- & ſump.
lent Athenienſes ſepelire, ipſemet permiſit, in vin funer.ff.de
culis detineri, vt pater debito honore ſepeliretur. ſepul.vio-
Quamobrem ab Ethnicis imperatoribus in fauo- la.
rem ſepulturæ ſtatuuntur iura. Ideò Eccleſiaſticus:
Mortuo ne prohibeas gratiam. Iſti igitur qui miſeri- Eccleſ.7.
cordia cum mortuo vſi ſunt, meruerunt Chriſtum
inuenire,& grande miraculum videre.

Quam cùm vidiſſet Dominus. Nemo in ſcripturis Vsa.1.13.
diuinis abſolutè ſolet à ſanctis *Dominus* appellari, Chriſtus
niſi ipſe Deus: cum ipſe per Eſaiam dicat: *Ego Domi-* oculos
nus, hoc eſt nomē meum. Et in Pſalmo: *Dominus nomen* conijcit
illi. Ideò dum ſacer Lucas Ieſum abſolutè *Dominum* in paupe-
vocat, oſtendit illum verum Deum eſſe, & Domi- res, præ-
num vniuerſæ creaturæ. Frequentius autem Lucas lati ho-
quàm cæteri Euangeliſtæ Chriſtum *Dominum* ap- diernæ ve-
pellat, in ijs præcipuè locis, in quibus humanitatis rò auer-
beneficia recenſet,vt eius diuinam maieſtatē oſten- tunt.
dens,ſimul inſinuet bonitatem & clementiam,qui- Eſaia 42.
bus noſtris miſerijs ſubuenit. Vtinam & prælati Pſal.67.
huius temporis oculos conijceret in neceſſitates
paupe-

pauperum & viduarum. At ſunt multi, qui faciem aliò diuertunt, ne pauperum vlcera & indigentiam videât. A quibus ſine dubio Dominus auertet oculos ſuos iuxta illud Eſaiæ: *Auertam oculos meos à vobis.* Quapropter S. Tobias conſuluit dicens: *Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita enim fiet vt neque à te auertatur facies Domini.* Et Eccleſiaſticus: *Ab inope ne auertas oculos tuos.* Et iterum: *Ne auertas faciem tuam à proximo tuo.* Ex quibus manifeſtò liquet, quãtum aberrauerint in Hiſpania noſtra, qui impedimento fuerunt, ne pauperes hoſtiatim ſuis neceſſitatibus conſulerent: ſed quòd duo nobiles illis eleemoſynas colligerẽt. Quæ quidem res penitùs ſubuertit pietatem, & miſericordiã Chriſtianam: Nam multi ſunt, qui cùm proprijs oculis non intueantur pauperum neceſſitates, nunquam eleemoſynas porrigunt. Cùm certiſſimum illud ſit, obiectum præſens fortius mouere potentiam, quàm abſens. Sunt quippè multi, qui videntes pauperum ſummam indigentiam & vlceribus plenos, tribuunt illis eleemoſynas quas non tribuiſſent, ſi proprijs oculis nõ vidiſſent. Chriſtus vidit triſtitiam viduæ, & motus fuit miſericordia. Et quid nónne fratris tui miſeria quam proprijs oculis intueris, ad miſericordiam teipſum adducet? Nónne citius ad pietatem prouocaueris, ſi pauper ad oſtium accedat, quàm ſi diues & nobilis? Quòd ſi pauperem & miſerum non vides, quam imaginem ſuæ miſeriæ in corde tuo depingere poteris? Præſentia pauperis mulieris Ruth, quæ ſpicas colligebat, mouit Boos ad pietatem. Inſuper effectum eſt, vt meritum auferatur hominibus: nàm qui pauperem videt, quamuis illi eleemoſynam nõ largiatur, quia non habet; nihilominus poteſt coram Deo mereri, ſi illius miſereatur intimo cordis affectu. Eodem pacto & ipſi pauperi meritũ aufertur, dum impeditur ne hoſtiatim petat: nam eleemoſynam petere & ſuam indigentiam manifeſtare, opus humilitatis eſt, & Deo acceptum.

Eſaiæ 1. *Tob 4.* *Eccleſ 4* *Eccl. 41.* *Ruth 3.*

31\. Denique obſeruandum eſt, Chriſtum oculis hãc triſtem viduam vidiſſe, & etiam charitatis opere illi ſubueniſſe. Multi etiam prælati noſtris temporibus ſubditorum neceſſitates, lachrymas, atque paupertatem vident, & illorum neceſſitates proprijs oculis intuentur. ſed quid prodeſt hoc, ſi remedium & auxilium poſteriori manticæ mãdant? Quòd ſi ſubditus errauit, ſtatim in carcerem illum detrudunt: præcipuè ſi aliquid de illis fuerit loquutus, id iudicant tanquam peccatum in Spiritum ſanctum inexpiabile, ita vt nunquam illi condonent quouſque illum omnino perdãt & deſtruant. Virgam iuſtitiæ habent, vt errores puniant; non tamen charitatem aut pietatem, vt ſubditis ſubueniant in miſerijs & neceſſitatibus ſuis. O quàm bonus prælatus Chriſtus, qui cum oculis intuetur pauperis neceſſitatem, ſtatim ſe operi accingit, vt illi ſubueniat. Dum eſſet in deſerto leuauit oculos ſuos, cumque magnam multitudinem vidiſſet hominum, qui fame opprimebantur, protinus quæſiuit tantæ multitudini remedium, & quinque panibus & duobus piſcibus illam ſatiauit. Videt egrediens à templo cœcum à natiuitate, & illum ſanauit. Videt ſedentem Matthæum in telonio, & vocauit illum & ſanctificauit. Vidit Zachæum in arbore ſedentem, & ingreſſus domum eius, ſalutem animæ illi tribuit. Vidit diſcipulos laborantes in remigando circa quartam vigiliam noctis, & à periculo eos ſaluos & incolumes ſeruauit. Vidit denique hanc viduam lachrymantem, & conſolatus eſt eam. Sed tu cùm pauperem videas, & ſuppetant tibi facultates vt illi ſubuenire poſſis, id minimè curas: illum diuitem auarum ſequutus, qui oculis ſuis quoties domum ingrediebatur, videbat Lazarum in oſtio iacentem, miſerum, & afflictum: ſed manus ſuas comprimebat, habens & cor durum.

Videre pauperẽ non ſufficit niſi ſuccurras. *Ioan. 6.* *Ioan 9.* *Matth. 9.* *Lucæ 19.* *Matt 6.* *Lucæ 16.*

Miſericordia motus ſuper illam dixit illi, Miſericordia virtus eſt, qua quis alterius miſeriæ condolet, releuatque eas pro viribus ſuis. Quantum autem ad primum horum Deo miſericordia non competit; cum compaſſionis affectus in diuinitatem cadere non poſſit. Secundum verò Deo maximè conuenit, cum ſemper miſeris & egentibus liberali manu ſubueniat. Expende inſuper quo pacto Dominus non vocatus aut à vidua rogatus, ſed ex ſua præcordiali voluntate & miſericordia motus eſt: motus, inquam, vt miſeriam viduæ tollat. Nullus orabat nec petebat adoleſcentis vitam: ſed Chriſtus ſuaptè virtute mirabiliter filium ſuſcitat & reddit matri. Non conſiderauit merita in illa fœmina; ſed gratis miſertus eſt, & tantum beneficium præſtitit. Miſeris gratis ſubueniamus abſque vlla ſeruitij nec lucri ſpe.

Cyrillus quem citat d. ſ. in Lucam.

32\. ¶ Diſcant quoque qui magiſtratum habent, vt defendant viduas & pauperibus opitulentur, quamuis rogati non ſint. Multæ enim miſerabiles perſonæ ex verecundia non audent ſuas neceſſitates propalare. Chriſtus non petenti ſubuenit & viduæ merita non conſiderauit, nec examinauit. Quapropter diſcamus etiam non eſſe nobis meritã exploranda in his, quæ noſtro ſubſidio indigent: ſed debemus illis ſuccurrere, etiamſi peccatores ſint, aut infirmi; non conſiderantes merita illorum, ſed miſeriam tantummodo. Deus ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos: & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Sic tu eſto miſericors ſuper bonos & malos, vt ſis ſimilis patri tuo. Quamuis malus ſit pauper, da illi. Nónne malis ſubuenit Deus? Portus etiam eis qui naufragio pereunt ſubuenit, ſiue mali ſint, ſiue boni. Nam ſi indignos ſuſcipimus, venient etiam digni, ſicut Abraham qui ſuſcipiebat omnes pauperes peregrinos & ſuſcepit Angelos. Salomon & Paulus dicunt, *Si inimicus eſurierit, ciba illum.* Si inimicus eſt, bonus non eſt: & præcipit hunc cibari: ergo pauperibus quamuis boni non ſint, danda eſt eleemoſyna. Ideò Dominus: *Omni petenti te, tribue.* Nullam inter bonum & malum diſtinctionem fecit: imò dixit, *omni petenti te, tribue.* Si Deus bonis tantùm ſubueniret, quid de nobis? Si Deus ita ſe haberet erga te, ſicut tu erga pauperem: quid de te erit? Non erogas pauperi, quia malus: & tu cum talis ſis ab Ipſo Deo aſſiduè recipis. In deſerto omnibus illis qui ſequebantur Chriſtum, eleemoſynam dedit ex quinque panibus: & credendum eſt, quòd in tanta multitudine fuerunt aliqui mali. Miſericordia enim (vt Ambroſius in Epiſtola ait) non iudicat de meritis; ſed miſerijs ſubuenit pauperum. Hoc eſt officium miſericordiæ. Sed ſunt multi, qui antequam pauperi faueant, eius vitam ſcrutentur: quòd ſcrutiniũ *diabolicum* eſt. Sic illud vocat Chryſoſtomus. Diabolus enim hoc intendit examen ad ſuſpendenda opera miſericordiæ & impedienda: Pietas quidem ipſa dilatione interiecta frigeſcit. Dæmon autem cùm Chriſtus famem, vt pauper pateretur, ſuffragij vice exquirere incipit, eſſét ne Dei filius. Idem prorſus tu efficis, qui tanquam diabolus

Omnibus indifferẽter benefaciendum. *Matth. 5.* *Gen. 18.* *Prou. 25.* *Rom. 12.* *Lucæ 6.* *Ioan. 6.* *Chryſoſt. h. 51. ſuper epiſt. ad Hebr. & hab. d. 42. cap. Quieſcamus.*

bolus ad subueniẽdam pauperis necessitatem, prius inquiris an bonus, vel malus sit, & filiorum Dei
Matt. 10. vitam scrutaris. Ideò Christus: *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet.* Non ait, quòd sit propheta: quia qui recipitur in nomine prophetæ, non est propheta qui recipitur: quia si esset propheta, reciperes prophetam & non alium in nomine prophetæ. Itaque etsi malus sit, si pauper est, recipis hominem in nomine Christi. Multi quidem pauperes verecundi sunt, qui potiùs eligunt suam sub silentio paupertatem perpeti, quàm examinari. Plus isti auxilio egent, quàm prædicatione. Si mos ergo tibi fuerit scrutandi hæc, rarò quidem, charitatis opera exercebis: inuenies enim occasiones & miserias, à quibus nullus liberatur, quæ tepidum réddent te. Quantò magis quòd sæpè humana iudicia fallunt & falluntur: & multoties continget, ita excludere bonum perinde ac malum, & maiorem illi iniuriam infers iniuriosè infamando, quàm beneficium subueniendo: & talibus cum illo agere potes, quòd quamuis illi eroges, potiùs illatæ offensæ verborum tuorum cõpensatio, quàm eleemosyna videatur. Si Abraham & Loth hoc pauperum scrutinium fecissent, Angelos forsitan non recepissent. Vigilantius & Wicleff heretici extraueis charitatem negabant: Manichæi verò sectatoribus suis dumtaxat conferebant, qui quidem hæretici à sanctis Doctoribus Hieronymo, Augustino, & alijs reprehenduntur.

Non recipiendũ cui subuenias sed propter quẽ.

Gen. 18. & 19.

33. Discamus à Christo Saluatore nostro misericordiam. Suo exemplo prouocat ad miserendum: & hortatur etiam verbis dicens: *Estote misericordes.* Prouidentia diuina, quæ omnia sapienter ordinat & suauiter disponit in suis creaturis, clementiam cum sua potentia, mansuetudine & fortitudine cumulauit: & sic vbi plus de potentia & robore, ibi magis de misericordia & pietate esse voluit. Ideò leo, qui cæteris animantibus fortior est, omnium quidem clementissimus est: siquidem non nocentibus parcit (nisi stimulante fame) ita vt de ipso animali dicatur. *Parcere prostratã scit nobilis ira leonã.* E diuerso autem animalia ferocia atque crudelia, potestate Deus priuauit, sicut, canes, inter quos imbecillior crudelior est, & quòd viribus non potest, vocibus efficit. Id quidem in mulieribus apparet, quæ quò imbeciliores, eò vltriciores existunt. Si verò ipsis viri robur concederetur, eoram illis apparere nullus ferè posset. Cùm ergo Christus omnipotens sit: & potestas, quæ illi à patre concessa fuit, infinita coëxistat, consonum est, quòd maximæ potestati misericordia correspondeat. Quocirca quemadmodum omnes potestate & virtute excessit, ita eosdem misericordia: & sic veluti leo fortis, subiectis ignoscit & miseris peccatoribus: & quando alios castigat, ex nimio desiderio salutis eorum id efficit. Sicut proprium est soli lucere, & igni comburere: ita Christo proprium est, sua vti misericordia, & pauperum & afflictorum misereri, *Deus cui propriam est misereri semper & parcere,* canit Ecclesia. Et sicut ignis suaptè natura velociter sursum ascendit, & coactus violenter descendit: ita Christus ad misericordiam faciendam velocissimus est, vt suæ inclinationi naturali respondeat; tardus verò in vindicta sumenda. Idcircò innumerabiles misericordias ab ipso factas in Euangelio legimus: supplicium verò vnum ad summum, videlicet, quando assumpto flagello eiecit de templo ementes & vendentes.

Maximè potens, debet esse maximè clemens.
Luca 6.

Exemplũ Dei habemus maximè clementis.

Ioan. 2.

Non quidem inueuitur, ab eo esse misericordiam petitam & non impetratã & à proprijs eius aduersarijs: vt patet in D. Petro, cùm auriculam Malcho amputauit, quem confestim Christus ipse sanauit. Prætereà quando Deus castigabat, in ipsa correctione multum misericordiæ inuoluebatur: vt videre est in decem tribubus, quas captas esse voluit, quas per multos prophetas ab eo millos solatus est. Vide Gregoriũ homilia prima super Ezechielem. Et quando populus contra Deum immurmurauit, cum aduersum nuncium de terra promissionis exploratores annunciauerunt: tum temporis iratus Deus dixit, illos terram illam non ingressuros: postea verò cum arma ad dimicandum assumerent, dixit illis: *Nolite ascendere, non enim sum vobiscum: ne cadatis coram inimicis vestris.* Mirum est; si cum ipsis non erat, quomodo dixit, ne ascenderent: & si cùm ipsis esset, cur dixit, *non enim sum vobiscum?* Erat namque cum ipsis, & cum ipsis non erat. Cum ipsis non erat, vt vincerent: & cum ipsis erat, ne ab hostibus perirent. O ineffabilia viscera pietatis! Culpas insequitur; & tamen peccantes protegit: & iratum se ostendit, & tamen ab hostibus defendit illos. Taliter clementissimus Dominus nostra vitia & peccata castigat, vt animas seruet: & sic irascitur, vt maiori iracundia percitus, nos ab inimicis nostris tueatur. Veluti mater filium suum flagellans, si illum in vitæ discrimine prospexisset, ad hoc vt liberetur, vitam propriam pro illo poneret. Ita Deus quando nos punit, taliter se erga nos gerit, vt si in mortis periculo essemus constituti, vitam propriam pro nobis perderet: amisit quidem prorsus, vt nos ab aduersarijs nostris reciperet, mortẽ sibi eligendo & vitam nobis conferendo. Ideòque quamuis in istam fœminam iracundiam prætulit, filium eius auferendo; non omnino irascitur: solatur enim illam confestim, tum misericordia motus, tum verò memor factus calamitatis illius & tristitiæ, reddendo illi filium suum viuum. *Misericordia meus* plenos habet cœlos, misericordiã impleta est terra: & misericordia hæc (quod amplius est) ad tartara vsque descendit: siquidem malos ipsos & damnatos citrà condignum punit, & bonos præmiat vltra condignum. Vnde Esaias de hac maxima Christi misericordia, dixit: *Qui mensus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponderauit.* Per aquas diuina scriptura intelligere solet tribulationes, pœnas, & angustias, circa illud Psalmi: *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam.* Et hic ad literam loquebatur Dauid de tristitia, & pœna: nam aquæ materiales non possunt ingredi animam, quæ spiritus est. Has mensus est *pugillo*, nam qui pugillum claudit, contrahit & astringit manum ipsam: sed qui palmum intendit, manum extendit. Sic Deus tribulationes immittit pugillo clauso & stricto: parcus enim in hoc est; cœlum verò & gloriam eius per extensos palmos tribuit, quia in præmiando liberalissimus est. Ideò Dauid in Psalmo: *Calix in manu Domini vini meri plenus mixto. Et inclinauit ex hoc,* in hoc pœna parata est impijs & calix amarus, *ex quo bibent omnes peccatores terræ:* sed miseratione sua non vsque ad fæcem effundere dignatur. Inclinat ergo calicem, sed non euacuat. Quod inclinat iustitiæ est; quod autem non euacuat, misericordiæ. Indicium ergo misericordiæ suã temperat Dominus Deus noster. Ideò Dauid: *Misericordia tua multa Domine: secundum iudicium tuum viuifica me.* Alibi dixit Dauid,

Luca 22.

Num. 14.

Esaia 40.

Psal. 68.

Psal. 74.

Psal. 118. Psal. 142. Dauid, vt non intraret in iudicium cum eo, quia noluit cum Deo agere cum solo eius iudicio: sed nunc iudicium petit, sed admixtum suis multis misericordijs. Iudicium enim cum misericordia copulatum est: vt seueritas iudicij miseratione Domini temperetur.

43. Quare discamus à Christo, vt misericordes reddamur. Quo pacto copulari debeant omnes causæ & rationes miseriarum, quibus fratres & proximi nostri puniuntur, vt moueamur ad misericordiam efficiendam. Accumulauit rationes, quæ erant in hac vidua, vt ei compateretur. *Primò*, quia vnicus filius erat nec manebat alius, à quo consolaretur. *Secundò*, quia vidua erat, nec spem habebat alios habendi. *Tertiò*, quia in adolescentia mortuus est filius, in qua ætate magis dolendum est, tum propter animæ periculum, quia vitijs implicantur, tum etiam quoniam cum grandi labore & sollicitudine parentum ad istam ætatem perducti sunt. Cùm enim alicui subueniendum est, omnes causas, quæ prouocare possunt misericordiam, sunt in memoriam reuocandæ, sicut fecit hîc Dominus. Hoc idem fecisse olim narrat liber Exodi: nam cum voluit educere filios Israël de Ægypto, omnes angustias illorum expressit Moysi, vt magis illis misereatur. Sed hanc suam misericordiam ostendit Dominus filijs Israël educens illos de Ægypto, & illam etiam monstrauit huic viduæ verbis, & actibus: quapropter consolando eam, dixit illi:

Noli flere. Ecce officium consolationis, ad quod ipse missus erat. Vnde Esaias de Christo, vt consoletur *omnes lugentes in Sion*. Ideò *paracletum* se vocat Christus dicens: *Alium paracletum dabit vobis.* Ac si diceret, Vsque modo fui paracletus, id est, consolator vester: sed modò *alium paracletum* dabit vobis pater, scilicet Spiritum sanctum. *Noli*, inquit, *flere*. Sed quomodo dicit, vt non fleat, cum Sapiens dicat: *supra mortuum plora, quoniam defecit lux eius?* Et iterum: *Fili in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus, incipe plorare.* Abraham fleuit super Saram vxorem, Ioseph super patrem Iacob, & omnis Ægyptus fleuit septuaginta diebus Moysen filij Israël, Dauid Saulem & Ionatham, Iudam Machabæum planxit omnis Israël; denique & ipse Christus super Lazarum mortuum fleuit. Sed Christus non lachrymas pias prohibet, sed huic (ait) ne ploret tanquam mortuum, quem citò resurgentem videbit. Sic dixit Magdalenæ: *Mulier quid ploras?* Noli quasi mortuum plorare, qui iam viuit. Sicut Magdalena frustra viuum plorabat, sic ista frustra plorat iamiam suscitandum.

Esaia 61. Ioan. 14. Eccles. 2. & 38. Gen. 23. Gen. 50. Deut. 34. 2. Reg. 1. Ioan. 11. Ioan. 20. Beda in c.7. Luc. cap. 28.

35. Quare non lugendi mortui immodicè. Prætereà non prohibet Christus pias lachrymas, sed immoderatas. Hoc certè est verbum consolationis, vt non absorbeatur tristitia desperationis, sicut volebat fieri Apostolus circa fornicarium excommunicatum dicens: *Consolamini, ne fortè maiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est.* Ita non immoderatè lugendum est super mortuis, maximè

I. super his, qui piè decesserunt, si credis aliam vitam habere meliorem: & quod resurgent in nouissimo die. Et Paulus: *Nolumus vos fratres ignorare de dormientibus, vt non contristemini sicut & cæteri, qui spem non habent.* Infideles, qui spem non habent de resurrectione, non mirum, quin lugeant immoderatè.

II. ¶ *Secundò*, non plorandi sunt illi, qui in Christo moriuntur. Dauid infantem filium suum plorabat cùm viueret, & cùm sciuit mortuum, lætatus

4. Reg. 2. Chrysost. quem citat in catena d.s. 1. Thes. 4. 2. Reg. 12. 2. Reg. 18.

est, & dixit: *Propter infantem dum adhuc viueret, ieiunaui & fleui*, &c. Sed super Absalonem, qui in peccatis decessit irremediabilibus lachrymis fleuit, dicens: *Absalon fili mi, fili mi Absalon*, &c. ¶ *Tertiò*, III. non plorandi sunt qui moriuntur, nec super hoc debent homines superfluè tristari, nec quid portentosum efficere, siquidem Deus repetit quod est suum. Sicut non debes aggrauari nec tristari, si is qui tibi aliquid mutuauit, illud repetat: sic tristari non debes, si Deus repetat & tollat quod suum est, & auferat à te filium, fratrem, vxorem, patrem, aut amicum. Vnde beatus Paulus Romanis scribens, dicit: *Siue viuimus, siue morimur, Domini sumus.* Quare ergo conquereris, quia Deus quod suum est aufert? Si Domini sumus, quando ab eo auferimur, nullam nobis infert iniuriam.

Denum ridiculum profectò illud esset, si quis IV. ingemisceret, eò quòd videret amicum iter facientem per viam, qua ipsemet nolens volens iturus est. *Omnes morimur*, ideò plorandum non est, si videamus amicos dilectos nostros viam facientes, quam nos nullo modo recusare possumus. Ideò Dominus, vt Ezechiel temperaret lachrymas & tristitiam pro calamitatibus populi sui, dixit ei: *Corona tua circumligata sit tibi.* Hoc est, contine intus dolorem tuum, & non illum signis exterioribus ostendas. Ezech. 24. Solebant olim, qui rem sibi charam amittebãt, non solùm lachrymas fundere; sed etiam capita, pileis & coronis nudare; quod erat doloris apertissimum signum, & hoc prohibebat Deus Ezechieli. Sic Hieremias plorans miserum Iudæorum excidium, aiebat: *Versus est in luctum chorus noster, cecidit corona capitis nostri.* Threu. 5. Poteris per coronam comam intelligere: nam antiqui in signum doloris capillos tondebant. Vnde Iob, cùm opes & filios amisisset, scidit vestimenta sua, tonso capite corruens in terram adorauit. Iob 1. Hieremias etiam volens summum Moabitarum dolorem explicare, dicit: *Omne caput caluitium, & omnis barba rasa erit.* Et Amos ex parte Dei nunciens populo suam calamitatem, dixit: *Inducam super omne caput caluitium.* Amos 8. Præcepit igitur Deus Ezechieli, vt temperet fletum: vt huic mulieri, cui ait, *noli flere*. Obserua autem, quòd per hoc à me dictum non videntur tolli moderatæ lachrymæ atque piæ, quæ pro defunctis fundendæ sunt; nec sensus ille & naturalis dolor, quem nostrorum obitus in nobis efficiunt: cum illud prudenter fit, vt ab initio dicebamus; sed immoderati sensus & clamores superflui, quos multi de hac re faciunt, obiurgatione digni sunt. In præsenti mulieres sunt castigandæ, quæ taliter sentiunt de hoc negotio, vt se ipsas dilacerent & à victu & somno priuent, desipiunt, in languores incidunt & ad mortem vsque deuenire solent, murmurant, blasphemãt, & Deum Redemptorem arguunt, delicta quamplurima, excessus, insanias, & id genus multa perpetrant. Talibus Paulus dicit, *vt non contristemini sicut cæteri, qui spem non habent.* Non quidem dicit Apostolus absolutè, *non contristemini*, quia ipse non vetabat Thessalonicensibus dolores nec lachrymas pro suis; sed dixit, *sicut cæteri, qui spem non habent*, ac si diceret, Lugete vestros: sed cauete ne id faciatis Gentilium more, qui de resurrectione spem nullam habent, nec illi fidem aliquam adhibere volunt. Sed vos qui religionem Christianam profitemini, & pro rato habetis, quod optimam habent repositam gratiam, plorate religiosè atque prudenter. Ratio igitur, quæ 1. Thess. 4.

tur, qua Diuus Paulus hunc immoderatum luctum prohibet, est quoniam certissima futura est mortuorum resurrectio. *Si enim credimus quòd Iesus mortuus est, & resurrexit, ita & eos, qui dormierant per Iesum, adducet cum eo.* Similiter Christus dicit huic mulieri, vt non fleat, quia resurrectio mortuorum est. *Chrysost. & Beda vt suprà.* Si credis, quòd resurget filius tuus, noli flere: & non solùm resurget in nouissimo die, sed etiam statim resurget: & sic non est causa flendi. Deinde vt apertè intelligas non esse lugendum, vide quid dicat Euangelista.

VERS. 14. *Et accessit & tetigit loculum.* Loculus diminutiuè vocatur locus, vbi mortuus iacet. Mortuo enim paruulus locus sufficit, qui viuenti lata domus, & alta non sufficiebant palatia. Mors metitur, quantula sint hominum corpuscula. Hoc considerent, qui alta palatia, domos deauratas fabricant hac in breui vita, quæ commodata est ad illam æternam felicitatem. Peregrinus viator patienter tolerat nocte vna in pauperrimo hospitio dormire. Solatur enim, cùm sequente die in proprio lecto domi suæ requiescet. Sic illi sancti & antiqui patres in casulis habitauerunt. Vnde Paulus ad Hebræos: *Fide Abraham demoratus est in terra promissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor est Deus.* Si verò sancti illi patres longam vitam habituri, casulis & tugurijs vtebantur: quare tu hoc tempore, in quo hominum vitæ breuiores multò sunt, magnifica ædificas palatia & superba? crastino decedes; interdum verò paruo contentari debes, & quidem potes ita cursum istum peragere. Ne autem in hospitio huius mundi moreris in reparandis & construendis ædificijs & ædibus: siquidem iter facis, & velocissimo equo veheris in propriam patriam cœlestem, attende quàm exigua domus tibi sufficiet post hãc vitam, cum in angusto sepulchro deponaris, sicut adolescens iste in angusto loculo collocatur; & quã plures curas excusabis. Sed quia de hac vanitate superborũ ædificiorum multa scripsimus in prima parte operis de vanitate sæculi, nunc alia consideremus.

Mors paruo cõprehendit loco, quibus nec ampla sufficiebant palatia.

Hebr. 11.

Cap. 35.

36. Tetigit Christus loculum, vbi defunctus offerebatur. Quoties & tu ad inferni sepulchrum properas? Deus autem (cuius maxima misericordia est) sua te tangit manu, mittendo tribulationem vel laborem aliquem, quo te retineat? Iob laboribus plenus & tribulationibus circumdatus, dixit: *Manus Domini tetigit me.* Tunc dicimus Deum aliquem tãgere, cum laboribus & doloribus opprimit eum. Maximum quidem beneficium Deus illi confert, quem aliquibus tribulationibus corripit. Est enim hoc admonitio quædam & quasi detentio, ne ille in æternum condemnetur. Multi peccatores, vt Hieremias ait, *impetu currunt ad mortem*, sicut equi indomiti; atque ideò Dauid Deo dixit: *In camo & fræno maxillas eorum constringe.* Si videres aliquem se in mare præcipitantem, & apprehenderes illum, quamuis eius crura læderentur, nónne maximum beneficium illi conferres? Præstat enim illi viuere, etsi claudus maneat, quàm quod corpore & anima moriatur, seipsum per suam voluntatem præcipitando. Quoties tu ab vno crimine in aliud ex tua voluntate laberis ad tartara decurrens, & Deus misericors te aliquo languore sustinet? Videbis adolescentem pulchrum, sanum & fortem, qui quæ vult efficit, suum in omnibus desiderium implendo, vitiosus enim est & mundanus. Huic immittit Deus aliquem dolorem corporeum, vel febrem: confessorem petit, crimina deplorat, in Deum ergo se cõuertit. Aliàs permittit Redemptor noster, quòd mulier pulchra, quæ ex eo quòd talis est impudenter viuit, suam amittat pulchritudinem & decorem; & hoc aliquo interueniente lãguore vel infortunio: posteà verò sancta mulier efficitur. Præstat ergo tibi deformis cum sis, quòd salutem æternam assequaris, quàm decora damneris. Frangit quidem Dominus crura ad tartara pergenti, ne illa tam periculosa via incedat. Hoc ipsum est, quòd scriptura diuina dicit, Deum aliquem hominem tangere per labores & infirmitates, ad salutem obtinendam. Sic dæmon de Iob loquens dixit Domino: *Mitte manum tuam & tange os eius.* Iob 2. Et de Pharaone dixit Deus: *Adhuc vna plaga tangam Pharaonem.* Exod. 11. Sic Pharao istis plagis & ærumnis à Deo missis tactus resipiscebat, & Dominum cognoscebat, & conuersus orabat Moysen & Aaronẽ, vt pro eo preces effunderent. Manasses Iudææ rex, qui fortuna afflante prosper & præceps tartara petebat, multa flagitia perpetrans, à Domino percussus est plagis & animi perturbationibus: & ideò rex ille stetit, & in Deum conuersus est. & deuotissimam orationem composuit, & dixit; *Domine Deus omnipotens patrum nostrorum, Abraham, Isaac & Iacob: & semini eorum iusto,* 2. Paral. vlt. &c. Ionas mare fugiens, oborta tempestate, & ipse Ionæ 2. orationem à Ceti ventre in Dominum ordinauit. Prætereà, prodigus ille, qui præcipitanter ad inferos tendebat, paupertate, fame & miseria à Deo opprimitur, quocirca in eum conuertitur, dicens, *Quanti mercenarij in domo patris mei,* &c. Emittit ergo Deus super te morbos, afflictiones, & miserias, Lucæ 15. & te tangit, ne vltra in peccatis remoreris; sed finem illis imponas. Vide autem quid faciant hunc mortuum deferentes, cùm Christus sua diuina manu feretrum tetigisset.

Tangit nos manu sua Deus, quando à peccato per tribulationem auocat.

Iob 9.

Hierem. 8.

Psal. 31.

Hi autem, qui portabant steterunt. Et ideò tetigit Christus, vt ipsi gradum sisterent: eademque ratione nos ipsos tangit atque castigat, vt in peccatis cessemus. Mihi crede peccator & dubitare noli, quòd omne malum tibi euenit ex eo quòd gradum sistere nequis. Cùm ad peccandum pergis, inspiratione aliqua Deus te vocat, & aliquo ictu te tangit. Vide quid facias: mortem æternam inquiris, finem peccati prospice, & quod ad petitionem anhelas, memento. Tu verò neque his acquiescis, neque expectare vis; sed contentiosè vltra progrederis, nec semitas tuas consideras. In ipso tentaminis initio siste, finem & exitum peccati considerans, ne fias sicut bestia, quæ opposito pannulo sine alia consideratione præcipitatur & in illud tendit. Ideò optimè dixit Dauid in Psalmo: *Homo cùm in honore esset intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis.* Psal. 48. Peccator post amissum peccatum dicit, mallem profectò omnia mea amisisse, quàm hoc commisisse. Cùm ergo scias hãc pœnitudinem subsequuturam, quare hoc non ante peccatum cõsiderasti? Vnde illud certum est, videlicet, quòd sapiens in principio, facit idem stultus tam serò. Stultorum enim est, dicere, non putaram: sapientium verò ipsa præmatura & tempestiua consideratio. Initio ergo tentationis siste, & viam tuam præpondera: si enim id effeceris & gressus tuos nociuos aduertis, qui ad Tartarorum sepulchrum te ducunt,

37. Principijs obsta, serò medicina paratur.

resi-

reſipiſces; & ſiſtes, ſicut fecerunt illi ſuperiùs nominati, qui quidẽ inſpirationi diuini tactus abſque vlla mora obtemperauerunt. Vnde Dauid in Pſal- Pſal. 118. mo: *Conſideraui vias meas, & conuerti pedes meos in teſtimonia mea.* Quia ab initio viam ſuam malam attendit, retrouerſus eſt propheta ſanctus. Si tu ita detinearis, peccati exitum conſiderans, diuerticu- Reſpice finem. lum facies, à via mala recedens. Cogita de fine ſine fine, & viues in æternum abſque fine. Vnde Euripides dixit, Βραχεῖα τέρψις ἡδονῆς κακῆς (?). Id eſt, Breuis voluptatis delectatio, triſtitiam parit ſempiter- Simile. nam. Si vrgente ſiti in ſylua cupiens ex inuento fonte potare, videres in illius ſolo ſerpentes & alia huiuſmodi tabifica animalia, potiùs eligeres ſitim tolerare, quàm ex illa aqua bibere, idque ne mortis tibi cauſam dares. Sic verò ſi oculos conijcias in ſcopum & metam omnium rerum vitæ huius, & in finem & exitũ flagitiorum, omnia tabifica & peſtifera reperies. Nullus quidem homo tam amẽs eſſet, qui ea aqua huius lucis bibere auderet, ſi in calce nociuum illud & turpe, quod incluſum eſt in vitio- Philip. 3. rum fine, proſpexiſſet: cuius *finis interitus*, vt Apoſtolus ait. Ne autem manum inijcias, neque cor apponas his, quæ tibi mundus offert & repræſentat, nam illud bonum, quod in faciem oſtendit, ſequitur veritas deceptionis ſuæ: nam delectationes illæ mortis quidem & perditionis prænunciæ ſunt. Quapropter mendacia iſta fuge, niſi tuam perditionem malueris. Ne ad præſentia reſpicias, ſed futura conſidera. Eſto diligens peccati finem conſiderans, de futuro cogitans, perinde ac de præſenti: & ſic bono animo atque voluntate à caducis iſtis abhorrebis. Fluuiorum aquæ dulces quidem ſunt; finis tamen earum eſt, in amaras maris aquas influere. Similiter vita & huius vitæ deliciæ à ſuo principio dulcia videntur, ſed ſi finem attendas, amariſſimus eſt. Omnia ergo ſublunaria feliciter incipiunt; perperam verò finiuntur: & ſic omnis peccatorum delectatio in triſtitiam & dolorem abſque dubio præfinitur. Ingreſſus ipſe delectabilis eſt; mœſtiſſimus verò regreſſus. Quamobrem ſi bene perpendere volueris, quantum excedat atque ſuperet cruciatus pro delicijs expectandus, ipſam delectationem ſiſtes quidem, & nõ ita præceps peccata committes, neque in culpa inuenieris, neque in triſtitia, quæ ipſam conſcientiam rodere ſolet. Breue eſt quod Amos 8. cruciat. Vnde Dominus ait: *Conuertam feſtiuitates veſtras in luctum, & omnia cantica veſtra in planctum. Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat.* Daniel. 2. Statua illa à Nabuchodonoſor in ſomno viſa ex capite aureo, & pedibus terrenis conſtabat. In omnibus enim peccatis principia aurea & pulchra ſunt, quæ omnia cœci peccatores diligunt: non aduertentes quòd pedes illorum, fines (inquam) & exitus, vilia ſunt atque fictilia. Ne ergo præſentia, ſed ventura proſpice. Plorabat & iure id quidem Thren. 1. Hieremias propheta ſuper Hieruſalem, dicens: *Sordes eius in pedibus eius, & non eſt recordata finis ſui.* Omne ſanè incommodum tuum, mihi crede, poſitum eſt in obliuione, quæ tibi eſt, peccati in ſuo principio: ſiquidem bona illius nec prægustare cœpiſti, cùm eius abominationes tædium tibi afferunt. Agedum, peccati pedes vide, ne te illud caput aureũ neque decorus vultus retineant: finem vide, in principio & in ipſo tentaminis initio ipſius finis memento: ſiſte tandem, ſicut iſti portatores fecerunt. A tuis quidem quatuor paſſionibus animæ tuæ præcipitanter veheris, quæ ad inferorum ſepulchrum te ducunt, & Chriſtus te vocat & ſua tangit manu: retine illas, ne vltra progrediaris, ſicut iſti portatores fecêre, neque vltra pecces: in hoc enim tua nititur vita.

38. *Et ait, Adoleſcens tibi dico, ſurge.* Hoc conſiderato, mihi videtur quòd tam ſit mors adoleſcentibus Mors vniuerſalis. quàm ſenibus. *Adoleſcens* ait, Talis iſte erat & matris ſuæ vnicus: & credendum eſt, tum quòd ab ipſa diligeretur, tum maximè quòd in delicijs haberetur: ſed neque ipſa adoleſcentia, nec matris indulgentia ab ipſa morte eripere potuerunt. Hoc vnum maximè à iuuenibus malè cordatis contemplandum eſt, qui quidem ſua proſapia & iuuentute freti, ſe vitijs & delectationibus tradunt, putantes ſe poſteà pœnitentiam acturos. Videbis in quadam papyro tenui depictas ciuitates, mœnia, flumina & montes, & totum orbem: ſed cadit aquæ gutta & totum deſtruit. Videtur totus mundus, attamen Simile. erat tenuis papyrus, quæ rumpitur & atramentum deletur. Sic videbis iuuenem ſplẽdidum, pulchrum, diuitem, incolumem: ſed vna febris, vnus dolor totum hominem deſtruit, & fœdat: quia debilis & tenuis eſt papyrus. Sic eſt omnis iuuentus, decus & pulchritudo mundana. Quocirca nullus ſuæ valetudini, iuuentuti, neque pulchritudini credat: nam qui hodie valet, ſanus, fortis, atque pulcher eſt, fieri poteſt, quòd cras humo reponatur, & vtinam ne etiam (quod multò peius eſt) in tartaro ſepeliatur.

39. Admonet locus iſte, mortem noſtram ſemper meditari & præ oculis habere, quandoquidem cer- Meditatio mortis ſalutaris. tiſſima nobis eſt, & tempus noſtrum ignotum. Si finem noſtræ vitæ expẽderemus & exitum horum corporum, quibus tantum indulgemus, non quidem ita laxè viueremus, ſicut viuimus. Viperam fe- Lactat. Fir. lib. de ira Dei cap. 13. runt exuſtam, in cineremque conuerſam mederi eiuſdem beſtiæ morſui. Sic ſi morſus es ab auaritia, ſuperbia, luxuria, &c. conſidera cinerem, in quem elabitur & conuertitur iuuentus, potentia, mundi gloria, & hæc omnia in quem finem ventura ſunt, & curabis vitia, à quibus morſus es. Aman Syrus 4. Reg. 5. petijt ab Eliſæo onus terræ, quam volebat ſecum aſportare, ne vltra adoret idola, & ſimulachra gentium. Sic nos aſportemus terræ ſarcinam, in noſtra memoria. cõſiderantes mortem & terram, in quam ſumus conuertendi: vt ſic non adoremus idola vitiorum, quæ modò adoramus. De auaritia dixit Paulus, *quod eſt idolorum ſeruitus*: & de epulonibus, Coloſ. 3. *quorum Deus venter eſt*, & ſic de omnibus alijs por- Philip. 3. tentis vitiorum. Vtinam talis cogitatio nunquam à tua memoria excideret: nam ſi de morte cogitares, non ſicut modò viueres. Nulla quidem vanitatum, quas modò diligis, tibi proderit in illo tremendo agone & tranſitu mortis. Nauta in puppi ſedens, ſuam gubernat nauim: idem tibi faciendum Simile. eſt, nauigando in mari tempeſtuoſo huius mundi, ſedens in vltimo fine illius, vbi mortem contemplaturus es, ſi vis quod vita bene gubernetur. Cinis ignem conſeruat: & recordatio cineris, in quem vertẽdus es gratiam conſeruat. Conuerte ergo mortem ipſam in cinerem vt libereris ab illa. Hominis quidem ſummè inſani eſt, mortem obliuiſci, cum ipſemet mortalis ſit; & ſummè prudentis, præ oculis ſemper habere. Hominibus malis & facinoroſis vita ſemper memoriæ radicitùs inhæret; mortis verò nunquam recordantur. Nihil enim ita à pec-

cato renocat, quàm crebra mortis recordatio. Ratio ipſa poſtulat, vt qnod aſſiduè oculis cernis, credas. Seneca, *iuuenes*, inquit, *mortem habeat à tergo; ſenes ante oculos*. Licet illud non videatur quod à tergo eſt, poteſt tamen nocere, & magis quàm ea, quæ ſunt ante oculos. Sic iuuenes in maiori periculo viuunt: atque ideò magis timere debent, &c.

Naturam licet expellas furca, tamẽ vſque recurret.

Auguſt ſer. 44. de verbis Domini.

Obſeruandum quoque hîc eſt, qnòd etſi Deus omnia æquè faciliter operatur; attamen plures placuit illi efficere cæremonias, & maiorem oſtendere difficultatem in Lazari reſuſcitatione, quàm in reſſuſcitatione huius adoleſcentis. Ratio, quia iſte tum recenter diſceſſerat, tum verò adoleſcens erat: in quo inſinuare voluit quàm difficile indurati, à peccatis reſurgunt, qnàm qui de nouo illis implicantur. Præterea quantò magis in culpa perſeueraueris, tantò plus mos prauus peccandi radicabitur in animo, ideoque difficilior conuerſio reddetur. Idque in claui fixione patet, nam vnoquoque ictu addito plus figitur atque radicatur, & difficilior fit ad hoc, vt iterum extrahatur. Similiter ex quolibet actu noſtro improbo plus vitium animæ nectitur, & taliter inhæret, quòd vix poſteà euelli queat, maximaque cum difficultate. Ideò Iob ait, quòd oſſa impij erunt à iuuentute plena vitiorum: *& cum eo in puluere dormient*. Habent enim vitia oſſibus incluſa, ſicut febrem thiſici in medullis, à qua nec medela expectatur, imò ipſum ægrotum ad ſepulchrum vſque comitabitur. Eccleſiaſticus enim ait, *Languor prolixior grauat medicum: breuem languorem præcidis medicus*. Sic Deus languorum noſtrorum medicus, relinquet te, & manum remouebit & ſic medela difficillima erit. O peccatores, quibus lectus, prandium, ſomnus, prolixus ſtatus vel ſeſſio infeſtare ſolent; & peccata committere, minimè quidem. Omnia profectò vos vrgent atque mouent, præter Dei offenſam: ſiquidem in peccando fatigamini nunquam. *Quouſque piger dormis? Multi apud vos imbecilles, & dormiunt multi*. Nec mirabile eſt, quod homo peccet & cadat; ſed ipſa perſeuerantia in peccatis, obſtinati dæmonij eſt. De iſtis ait Oſeas: *profundè peccauerunt*. Profundè peccat, qui ex mala peccandi conſuetudine iam eſt induratus. Vt enim qui febre laborat lenta illa quidem ſed ethica & aſſidua; ſi fortè ob aliquam intemperantiam incidit in febrem quandam acutam & perurgentem: facilè eam expellit & quacunque medicinâ curatur, manente tamen ſemper ethica febre: Sic actus vitioſus citò curatur; conſuetudo autem peccandi difficilè. In malis enim peior eſt habitus, quàm actus. Iuſti licet cadant, citò reſurgunt. Hic adoleſcens nouiter mortuus & in eadem die defunctus, ſtatim ſurrexit: quod induratis peccatoribus & iam ex longa conſuetudine peccandi iacentibus rarò contingere ſolet. Sed de his ſatis. Sequitur:

Iob 20. — *Eccl. 10.* — *Leg. Aug. 1. Theſſ. 4. lib. 3. doctrin. Chriſti c. 21. propoſit.* — *Prou. 9.* — *1. Cor. 11.* — *Oſea 9.*

Vers. 15. *Et reſedit qui erat mortuus*. Vocauit enim hunc adoleſcentem ille, de quo Apoſtolus ait, quòd *vocat ea, quæ non ſunt, tanquam ea, quæ ſunt: Ille* (inquam) *qui habet clauem mortis & inferni*. Non ergo mirandum eſt, quòd ſtatim ſurrexit ad Domini præceptum, cùm vocauerit eum ille, de quo Anna mater Samuëlis in ſuo cantico, *Dominus mortificat, & viuificat: deducit ad inferos & reducit*. Qui enim verbo cùm non eſſent, creauit omnia, poteſt etiam reſtaurare eadem, dum fuerint collapſa. Mirabilis quidem Domini vox eſt, ſi quidem virtute illius mortui reſurgunt. De magnitudine & virtute huius vocis Dauid dicebat in Pſalmo. *Vox Domini magnificentia, vox Domini in virtute. Deus maieſtatis intonuit. Vox Domini confringentis cedros Libani*, &c. Tantæ vis & virtutis fuit vox illa, vt illi abyſſi ipſæ parerent, & ſicut habet D. Ioannes in Apocalypſi, *mors & infernus dederunt mortuos ſuos*. Nec nouiſſimus dies excuſare illos poterit, *dabit* enim *voci ſuæ vocem virtutis*. Paruerunt ſtatim abyſſi voci Dei, & cum diceret Chriſtus, *adoleſcens tibi dico ſurge*, nullo modo, neqne ſpatio anima illa remorari potuit; imò iuſſui obediens, corpus introiuit; & ſic adoleſcens ille viuus & ſanus ſurrexit. Quid ergo tu dicis ad hoc?

1. Cor. 1. — *Apoc. 1.* — *1. Reg. 2.* — *Pſal. 28.* — *Apoc. 20.*

41. ¶ O lamentabilis res, quòd mortui Deum audiant, non verò viui. Quòd tot anni & menſes lapſi ſunt te manente in peccato mortali, & quod Deus vocet te, & inſpiret tum laboribus tum alijs multis & varijs modis, cœlum tibi promittẽs, quod quaſi propinans vocãdo te per ſeipſum & per ſuos concionatores; & audire eum recuſas? Quid hoc, quòd viui ſurdiores ſunt mortuis? quid hoc non habentes aures audiũt, & habẽtes minimè? Mirabile eſt, quod mortui audiant & Chriſto pareant; & viui non item. *Ego autem ſicut ſurdus non audiebam: & factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones*. Vocat Deus peccatorem, & vociferatur diu noctuque, vt ſurgat à morte peccati, antequam eum tartarus abſorbeat: & ille tacet & ſicut ſurdus quieſcit: Deus autem tantopere in illa vocatione perſiſtit, vt dicat per Prophetam: *Raucæ factæ ſunt fauces meæ*. Vide ergo & tu, quòd ſi modo audire nolis, quod poſteà vocabis tu, ſed minimè audieris: & quod Deus ipſe ridebit in damnatione & exitio illorum, qnos ipſe vocauit & audire noluerunt, circa illud, quod Dominus ait, *Vocaui & renuiſtis: ego quoque in interitu veſtro ridebo*. Attendite, quòd qui hîc non audiũt matrem legitimam, quòd poſtea nouercam audient: & quòd ſi hic Chriſtum Ieſum non audis dicentem, *venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis*: quod audies ſuccedente tempore dicentem: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis eius*, auditurus es quamuis te pœniteat. Vnum tandem de duobus elige: vel audire hîc, vbi dulcis eſt vocatio; vel audire ſententiam illam valdè pertimeſcendam, quam Deus contra peccatores & malos pronunciabit, dicens, *Ite maledicti in ignem æternum*. Qui noluerit audire, *venite*; audiet, *ite*: velit nolit. *Surge* ergo *tu qui dormis, ſurge à mortuis & illuminabit te Chriſtus. Hodie* igitur *ſi vocem eius audieritis* (obſecro per Dei viſcera) *nolite obdurare corda veſtra*; ſed audite amantiſſimam & benigniſſimam Chriſti vocem, quæ vos ad ignoſcendum vocat.

Peccatores mortuis cadaueribus ſurdiores.

Pſal. 37. — *Pſalm. 68.* — *Prou. 1.* — *Matt. 11.* — *Matt. 25.* — *Epheſ. 5.* — *Pſal. 94.*

42. Perpende, quod non ſimpliciter dixit, quod ſurrexit; ſed quòd *reſedit*. Surrexit (inquam) ſicut Chriſtus ei præceperat, ſed priùs *reſedit*: vt oſtendatur diuinæ operationis ordinatus progreſſus, qui iacentem paulatim erigit. Iacebat enim mortuus. Inter iacere autem & ſtare vel ſurgere, medius ſitus eſt *reſidere*, & ſic de iacente primo fit reſidens; deinde de reſidente reſurgens, vt quanta ſit à peccato in ſurgendo difficultas oſtendatur. Cùm priùs iaceret, totus terrenis rebus inhærebat, & poterat dicere illud Pſalmiſtæ: *Adhæſit pauimento anima mea*. Vnde in Threnis ait Hieremias, *Iacuerunt in terra foris puer & ſenex*. Quia qui diu peccato detentus

Differentia inter iacere, reſidere, & reſurgere peccatores.

Pſal. 118. — *Thren. 2.*

eſt, &

eſt, & qui iam inueteratus eſt in peccato, iacet in impietate ſua. *Reſedit*, qui ſaltem voluntate à terrenis eleuatur: ſtat, qui erigitur ad reſiſtendum tentationi.

43. *Et cœpit loqui.* Quare? vt daret vitæ teſtimonium: ſermo namque eſt vitæ vel mortis manifeſtatiuum: nam qualis vnuſquiſque eſt, talia dicit & operatur. Democritus Philoſophus loquelam appellat *eidolon biù*, hoc eſt, Imago vitæ. Sermo enim nihil aliud eſt quàm factum ſimulachrum: quoniam omnis animi vis in ſermone veluti in ſpeculo repræſentatur. Raró inueniens hominem vitijs deditum, de virtute loquentem. Ex ore boni viri & virtutis amantis vix audies verbum vnum turpe & obſcœnum. Ex eburnea vagina raró educitur plumbeus gladius: vnuſquiſque cognoſcitur ex ſua loquela, ex qua natione, aut prouincia ſit. Si offendis hominem, quem non cognouiſti, qui Gallicè loquatur, Gallum illum dicis: & ſi Hiſpanus ſimiliter. Sic oſtiaria illa Petrum Apoſtolum cognouit, quando dixit illi, *Tu Galilæus es: nam loquela manifeſtum te facit.* Sic vnuſquiſque ex ſua loquutione & linguæ prolatione agnoſcitur, an ſit cœleſtis regni & habitantium in gloria, vel habitator inferni. Idioma tandem cœleſte eſt, Deum laudare, magnificare, & ei benedicere: circa illud Pſalmiſtæ, *Beati qui habitant in domo tua Domine, quoniam in ſæcula ſæculorum laudabunt te.* Et beatus Ioannes in Apocalypſi dicit, quòd beati in cœlo degentes *laudabunt Deum, dicentes: alleluia*: & viginti quatuor ſenes & quatuor animalia *adorauerunt ſedentem ſuper thronum dicentes, alleluia.* Alleluia duæ dictiones ſunt: quibus ſignificatur, *laudate Dominum.* Et Chriſtus Saluator noſter, qui de cœlo erat, dixit, Quare loquelam meam non cognoſcitis? E contra verè vernaculum & loquela inferni eſt, blaſphemare, murmurare, maledicere, & turpia & obſcœna loqui. Iuxta hoc in vernaculo ſermone, quo quiſque vtitur, agnoſcitur cuias ſit. Boni & probi perinde ac cœlicolæ cœleſti loquutione vtuntur: laudant enim Deum, pſalmos cantant, orant, & proximorum virtutes præ ſe ferunt. Sed mali & improbi peierant, blaſphemant, honorem proximis detrahunt, falſaque teſtimonia inferunt, obſcœna & turpia loquuntur: & cum eorum cor & cogitationes plenæ ſint luxurijs & libidinoſis actibus, ſic turpia, & inhoneſta loquuntur. Non poteſt mentiri ipſa veritas, quæ ait, *Ex abundantia cordis os loquitur.* Sed hoc iam expoſuimus. Quid autem Chriſtus egerit poſt ſuſcitationem huius adoleſcentis audiamus.

Sermo vnumquemque manifeſtat: bonusne ſit, an peruerſus.
Matt.26
Pſal 83.
Apoc 19.
Ioan 8.
Luca 6.

44. *Et dedit illum matri ſuæ.* Sicut Helias & Eliſæus ſuſcitantes, alter filium viduæ, & alter filium Sunamitis, dederunt eos matribus. Expende Chriſti miſericordiam & clementiam. Poterat mandare reſuſcitato, vt ſequeretur illum, vel aliud ſimile: ſed nihil horum egit, ſed tantum miſertus matris, tradidit eum illi, quæ iam fuerat ſpe & ſolatio orbata. Præterea diſcamus ex hoc loco, conſolari non verbis tantum, ſed operibus pietatis & miſericordiæ. Parum certè profuiſſet viduæ dicere ei, *noli flere*; niſi adamatum filium mortuum viuum illi redderet. Ideò Ioannes admonet dicens; *Non diligamus verbo; ſed opere & veritate.* Quid prodeſt, vt pauperis miſerearis & ei compatiaris, ſi non porrigis eleemoſynam? Hæc eſt vera miſericordia, vt ope, & auxilio ſubuenias indigenti. Ioſeph & Nicodemus moti ſunt miſeratione erga Chriſti corpus in cruce derelictum: & deinde alter ſindonem, alter verò libras centum myrrhæ & aloes mercati ſunt. Magi etiam Chriſtum adorauerunt; ſed apertis theſauris ſuis obtulerunt munera, vt paupertatem eius ſubleuarent. Tales ſeruos vult Deus in domo ſua, qui operibus religioſis & pijs ſeruiant ei: & quòd porrigant manus ſuas plenas egentibus. *Si videris nudum operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris.* Chriſto in corde miſericordia fuit, quia *miſericordia motus*: in verbis etiam, quia dixit ei, vt non fleret: & in operibus, quia ſuſcitauit adoleſcentem, & dedit illum matri ſuæ.

3. Reg 17
4. Reg 4.
Vide Bedam lib. 7 c.26. in Lucam.
1. Ioan. 3.
Ioan 16.
Matth 2.
Eſaia 58.

Accepit autem omnes timor, & magnificabant Deum dicentes: Quia propheta magnus ſurrexit in nobis, & quia Deus viſitauit plebem ſuam. Vniuerſos qui hoc miraculum inſpexerunt timor inuaſit, timor (inquam) reuerentialis & admirationis, conſolationem & grandem iucunditatem habens admixtam. *Magnificabant* autem *Deum*, non Chriſtum, quem Deum non credebant; licet crederent virum ſanctum & prophetam ac Dei miniſtrum, pro cuius ſanctitate & meritis Deus feciſſet tam ingens miraculum. Confeſſi ſunt illum Meſſiam, dicentes, quòd eſſet ille magnus propheta, quem Deus promiſerat, dicens Moyſi: *Prophetam ſuſcitabo eis de fratribus eorum tanquam te.* Hoc literaliter de Chriſto prædictum eſt, vt ipſemet docet. Sic etiam Samaritani dixerunt: *Hic eſt verè propheta, qui venturus eſt in mundum.*

Verſ.16.
Deut. 18.
Ioan 4.

Obſerua autem, quòd reſpectu Dei miraculum non appellamus; ſed reſpectu noſtri: nam verum miraculum eſt, arduum quoddam facere ſupra facultatem naturæ, cuius author eſt Deus: ſed Deo nihil arduum eſt ſupra facultatem, omnia potenti. Nobis autem miraculum eſt, vt mortuus reſurgat. Miramur nos, quòd ex quinque panibus ſatiauit tot millia hominum, & quòd aquam conuertit in vinum, & quòd hunc mortuum ſuſcitauerit: & quia hæc non poteſt natura, miraculum eſt: & nos miramur. Quæ quidem omnia ſatis oſtendunt in Chriſto Domino diuinitatem, eumque verè Meſſiam in lege atque prophetis promiſſum, verum hominem verumque Dei filium. ¶ Prætereà diſcamus, opera Dei & eius mirabilia magnificare & laudare, quemadmodum Angelus Raphaël dixit: *Opera Dei reuelare & confiteri, honorificum eſt.* Laudemus Dominum, quoniam in ſæculum miſericordia eius. Porrò talis fuit rumor miraculi huius, vt dicat Euangeliſta:

Miracula dicuntur reſpectu noſtri.
Ioan.6.
Ioan.2.
Tob.12.

Et exijt hic ſermo in vniuerſam Iudæam de eo, & in omnem circa regionem. Rumor huius miraculi exijt in circumiacentes prouincias, ſcilicet, Tyri, Sidonis, atque Samariæ.

Verſ.17.
Pſal.18.

Et annunciauerunt Ioanni diſcipuli eius de omnibus his. Liuore inuidiæ hoc fecerunt, zelantes inordinatè gloriam & honorem magiſtri ſui Ioannis Baptiſtæ. Diſcipulos Ioannis pœnitebat eò quòd Chriſtus miracula faceret & baptizaret, & ſic acceſſerunt ad Ioannem & dixerunt illi: *Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Quibus reſpondit Ioannes, *In hoc gaudium meum impletum eſt.* Similiter Ioſue zelatus eſt pro Moyſe, ſcilicet cùm puer Moyſi retuliſſet dicens, *Heldad & Meldad prophetant in caſtris*, dixit Ioſue Moyſi: *Domine mi Moyſes, prohibe eos.* At ille: *Quid æmularis pro me? Quis tribuat, vt omnis populus prophetet, & det eis ſpiritum ſuum?* Eodem modo

Verſ.18.
De inuidia.
Vide Bedam vt ſupra.
Ioan.3.
Num.11.

Ioannes

Ioannes Euangeliſta Saluatori dixit, *Vidimus quemdam prophetantem, qui non ſequitur nos.* Cui Dominus
reſpondit: *Sinite illum: qui non eſt contra vos, pro vobis*
Sapien. 2. *eſt. Inuidiâ diaboli introiuit mors in orbem terrarum.*
Quia enim vidit diabolus hominem in ſtatu felici
Geneſ. 3. eſſe, & ad illum poſſe aſcendere vnde ipſe corrue-
Geneſ. 4. rat, ab illo principatu & ſtatu innocentiæ eiecit il-
Gen. 26. lum. Hæc fera peſſima Abel occidit, puteos Iſaac
1. Reg. 19. obſtruxit, Ioſeph vendidit Iſmaelitis Dauidem per
Dan. 6. ſequitur & Danielem: denique & Chriſtum cruci
Rom. 8. affixit. *Sicut enim* (vt Paulus ait) *diligentibus Deum*
omnia cooperantur in bonum: ita inuidis omnia coope-
rantur in malum. Moritur enim de bono odore, de
quo alij viuunt: nam profectum aliorum reputat
ſuum defectum. Mirabile eſt, quod cum omnia vi-
tia vni tantum virtuti opponantur, ſicut gula non
opponitur niſi abſtinentiæ, & luxuria caſtitati, ſicut
ſuperbia humilitati: inuidia autem omni bono ma-
terialiter opponitur: Inuidus vexillum aduerſus
omnes virtutes tollit atque ſubleuat. Præterea cùm
alia vitia alicui vitio opponātur, ſicut auaritia pro-
digalitati, & alia alijs; ſola inuidia nulli vitio oppo-
nitur. Verùm licet omnibus virtutibus opponatur,
quia principaliter & directè opponitur charitati,
quæ regina virtutū eſt, manifeſtè patet, peſſimum,
& abominabile eſſe vitium: in quo oſtendit inuidus,
quòd diſcipulus diaboli ſit: quia Chriſtus diſcipu-
Ioan. 15. lis ſuis dixit, *In hoc cognoſcent quòd diſcipuli mei eſtis, ſi*
charitatem habueritis adinuicem. Sic etiam diabolus
dicit ſuis, In hoc cognoſcent quòd diſcipuli mei
eſtis, ſi inuidiam habueritis adinuicem. Igitur diſci-
puli Ioannis inuidentes Chriſti gloriæ & miracu-
Ioan. 10. lis, quæ faciebat (quia *Ioannes nullum ſignum fecit*)
nunciauerunt hæc Ioanni, qui in vinculis erat, quia
veritatem prædicauerat Herodi. ¶ O vtinam ta-
45. Standum ſemper pro veritate. les haberent nunc Eccleſia Dei Concionatores, qui
pro veritate tuenda carcerem, & mortem ſubirent,
& aduerſus principum & regum potentiam ſe op-
ponerent. Talis eſſe debet Euangelicus Concionia-
tor, Eſaiæ, Hieremiæ, Ezechielis, Ioannis Baptiſtæ,
& Apoſtolorum imitator, qui pro veritate nun-
cianda, neque exilium, nec carceres, nec mortem
ipſam timuerunt. At quamuis Ioannes in carcere
eſſet pro veritate tuenda, liber erat: Herodes verò
Prou. 5. in vinculis. Vnde Salomon in Prouerbijs, *Iniquita-*
tes ſua capiēt impium, & funibus peccatorum ſuorum con-
Ezech. 33. *ſtringetur.* Et Ezechiel de impio, *Ille quidem in iniqui-*
2. Tim. 2. *tate ſua captus eſt.* Et Paulus, *vt reſipiſcant à diaboli la-*
queis, à quo captiui tenentur, ad eius voluntatem. Non
autem ſic iuſtus: quia non poteſt vinci ab homine,
qui vitia ſua iam vicerit. Non enim quis vincitur,
niſi cum ab aduerſario id quod ſummè amat, eri-
pitur. Qui ergo id ſolùm ſummè amat quod aman-
ti eripi non poteſt, ille abſque dubio inuictus eſt, &
Gen. 39. ſpiritualiter liber. Ioſeph in Ægypto vinculis fuit
Hier. 10. emancipatus, & Hieremias in Iudæa, & Ezechiel
Ezech. 1. ductus eſt captiuus in Chaldæam, & Ioannes in
carcere Herodis; ſed omnes iſti liberi erant. De his
in tertio capite ſatis multa diximus. Itaque beatus
Ioannes detentus fuit, quia veritatem faſſus eſt: nos
verò incarcerari iure optimo poſſemus, quia illam
inficiamur. Videns ergo beatus Ioannes errorem &
deceptionem ſuorum diſcipulorum, miſit illos ad
Chriſtum: ideò ſequitur in contextu.

VERS. 19. *Et conuocauit duos de diſcipulis ſuis Ioannes: & miſit*
ad Ieſum dicens: Tu es qui venturus es, an alium expe-
ctamus? Cùm Ioannes ad populum concionaretur,
& veritatem annunciaret, & vitia atque flagitia
Herodis regis carperet: rex ille detruſit eum in car-
cerem: tunc Chriſtus illud munus exequens, con-
cionari cœpit & veritatem Euangelicam edocere,
& res miras, & miracula facere: antea verò quàm
beatus Ioannes detruderetur, Chriſtus non prædi-
cabat; ſed detento Ioanne id quidem facit. Quan-
do in bello interficitur ſignifer, qui vexillum por-
tabat, occurrit tum temporis diligenter ductor, qui
vexillum illud in altum tollit: & ſi dux defuerit,
occurrit alter qui hoc facit, & ſic nunquam deeſt,
qui vexillum ſuſtineat. Sic Ioannes erat ſignifer
Chriſti, & veritatis vexillum ſuſtinebat: ſed de-
tentus eum ſit, occurrit Chriſtus verus dux & ful-
cit veritatem iſtam & tollit illam. Nunquam qui-
dem deerit, qui hanc ſuſtineat; illa autem incarce-
rari nequit. Ideò Paulus, *Verbum Dei non eſt alliga-* 2. Tim. 2.
tum, & ab ipſo carcere plures ſcripſit epiſtolas.
Cùm verò Chriſtus concionaretur & miracula ma-
xima faceret, patet hic ex Luca populum de Chri-
ſto dixiſſe, *propheta magnus ſurrexit in nobis, & Deus*
viſitauit plebem ſuam. Tunc vt hîc ait Lucas vene-
runt diſcipuli Ioannis & nunciauerunt ei de om-
nibus his: ideò ex his verbis, quæ diſcipuli dixerūt,
ſumpta occaſione, mittit Ioannes duos ex illis ad
Chriſtum, dicens: *Tu es qui venturus es*, &c. Miſertus
eſt Ioannes, & commotus ab infirmitate ſuorum
diſcipulorum, miſit eos ad Chriſtum: nullum enim
melius remediū adinuenit. Habuit ſe Ioannes hac
in re ſicut parentes moribundi ſe habent erga fi-
lios ſuos: gauiſi enim & hilares diſcedunt, manenti-
bus filijs in honore & ſtatu. Sic glorioſus Baptiſta,
cùm ſe in carcerē recluſum & morti propinquum
animaduerteret, vehementer optabat ſuos relin-
quere diſcipulos in ſtatu perfectionis: & ſic, vt ſo-
latus decederet, vult priùs in agnitione veritatis
eos remanere.

Obſerua etiam, quo pacto boni viri & probi 46.
ſui obliuiſcantur, vt proximorum recordentur, & Sancti
de illorum bono curam habeant. Glorioſe Bapti- etiam in
ſta in vinculis es, & in tantis laboribus conſtitutus, ſuis tri-
& non es memor tui, ſed tuorum diſcipulorum? bulatio-
Nonne commodius eſſet, mittere eos ad Hero- nibus &
dem, vt illi cauſam iniuſtam detentionis tuæ obij- vinculis,
cerent? Non quidem recordatur Ioannes ſui, ſed curam
diſcipulorum: boni enim ſuorum, atque delecta- proximi
tionem propter Dei atque proximorum honorem non dere-
obliuiſcuntur. Immemor redditur Ioannes ſui, & linquunt.
laborum ſuorum: & meminit Chriſti honoris, &
neceſſitatis, quæ inſidebat diſcipulis ipſius Ioan-
nis ad agnitionem veritatis, & expulſionem falſi-
tatis & deceptionis, qua hallucinabantur. Sic fecit
Chriſtus, qui cùm per vias & plateas cruce de-
preſſus & ſpinis coronatus traheretur, non tantùm
ſuorum tormentorum memor, quantum malorum
quæ paſſuræ erant mulieres illæ, quæ vicem ſuam
dolebant, atque flebant, ad illas conuerſus, dixit:
Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, &c. Sic præter- Lucæ 23.
ea in cruce ſtando totus ipſe vlceratus, de bono
alieno agit, dicens: *Pater dimitte illis, quia neſciunt*
quid faciunt. Agit etiam de latronis ſalute, dicens
illi: *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Præterea, ex lon-
go itinere defeſſus & fame vrgente enectus, ad pu-
teum deueniens, de bono & ſalute Samaritanæ, Ioan. 4.
proprij ſui laboris & defatigationis oblitus, tractat.
Hoc autem fecit ad exemplar maiorū, prælatorum
atque parentum, vt omnes iſti aduertant, quanta
cura

cura & obligatio impoſita eſt ipſis de illis, quorum curam habere debent, & quando illi tales fuerint afflicti vel turbati, obliuiſcantur ſe & labores ſuos proprios, vt alienis ſuccurrant, ſumpto exemplo à Ioanne, qui ita fecit vti diximus. Sic beatus
Iob 1. Iob in anguſtijs deprehenſus, vxorem ſuam corrigebat dicens illi: *Quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es. Si bona ſuſcepimus de manu Domini*, &c. Paulus
2.Cor.11 periculis circumdatus taliter, vt ipſe dicat, nullibi adfuiſſe, vbi non periclitatus ſit, nunc in mari, nunc in procella, nunc in deſerto, nunc in ciuitate, *ter vi gis caſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufragium perpeſſi*, &c. & cùm ita graues & infeſti labores illi eſſent, plus multo à quodam metu ſollicitabatur, ne forſan recenter conuerſi ad fidem, ab ipſa depellerentur, Deum noſtrum iniuſtum exiſtimantes, quandoquidem ita acriter ſe habebat cum ſuis & qui bene illi inſeruiebant: & vt informaret eos, illam eſſe Dei conditionem atque mo-
1.Theſ.3. rem, & quod ſic ſe habebat erga amicos: *In tribulationibus iſtis nemo moueatur, ipſi enim ſcitis quòd in hoc poſiti ſumus: nam cùm apud vos eſſemus, prædicabamus*, &c. Beatus Stephanus inter lapides poſitus, in mortis tribulatione, ſui oblitus compatitur pro-
Actor.7. ximorum peccatis & orat dicens, *Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum*. Sic Ioannes quamuis recluſus in carcere, non prætermittit Dei honorem, & neceſſitatem proximorum. Si candelam incenſam in conclaui vel carcere colloces, quamuis diligenter & optimè ianua ſit clauſa & peſſulum affixum, nihilominus candela ipſa illuceſcet & totus locus illuſtrabitur, & lumen ipſum per rimulas & fora-
Ioan.5. mina exibit. Sic Ioannes *erat lucerna ardens & lucens*, & quantò magis claudebatur, eò plus elucebat. Iuſti quidem ſunt veluti ſilex, qui tactus ab excuſſorio ferramento, ſcintillas à ſe emittit & ſplendorem. Sic iuſti tribulationibus & anguſtijs icti, maiorem & fulgentiorem lucem præferunt.
Cant.8. *Lampades eius lampades ignis, & flammarum*. Ita Ioannes ſicut lucerna ardens diſcipulis præfulgebat, docendo illos viam ſalutis. Et ſic de illo optimè dici poteſt, quod *aquæ non potuerunt extinguere charitatem*. Carcer enim, neque Herodis perſequutio non potuerunt extinguere ignem diuini amoris, quem habebat, nec flumina peccatorum obruerunt illum. Sic Paulus Romæ recluſus docet: & ab ipſis vinculis ad Philippẽſes, Philemonem, & ad Epheſios ſcripſit. Idem fecit ad Coloſſenſes, in Epheſo comprehenſus. Non ergo prætermittebat Apoſtolus docere, & illuminare ex carcere, ſicut hic fecit Ioannes.

47. Zelus piorum pro Dei honore. Vide etiam, quòd ex carcere miſit Ioannes ad Chriſtum. Sed cur erat vinctus Ioannes? Quia dixerat Herodi, *non licet habere vxorem fratris tui*. Cer-
Matt.6. tè verba iſta honeſta ſunt & modeſtia, in quo concionatores docet, quod talia ſint eorum verba, & proximi honori conformia. Attamen ſic cùm Ioanne agitur. In quo apertè datur intelligi, Dei amicos propriam vitam pro nihilo ducere, vt Dei
Matt.16 honorem tueantur. Videt Petrus, quòd Iudæi volunt capere Chriſtum, & cùm hoc tolerare nequiret, arrepto gladio amputauit auriculam Malcho: & prorſus interfeciſſet, ſi Chriſtus permiſiſſet. Sed Petre hoc audes? nõnne vides tantam cohortem armatam? non putas vindicaturos iniuriam iſtam, & te occiſuros? Hæc omnia Petrus patiſfaciebat, dummodo Dei honorem defenderet. Nequit ergo Petrus rem tam iniquam tolerare. Eundem zelum honoris Dei habuit Phinees, quando ſimul Iſraë- Num.25.
litam & Madianitam in peccato comprehenſos trucidauit: nullus enim dolor eſt, qui ita iuſtum pungat & malè habeat, quàm Deum offenſum videre. Ideò Dauid, *Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam*. Vires non habeo, ca- Pſal.118.
dit animus, robur ignoro, humi iaceo, cùm videam Deum offenſum, & leges præcepta eius non obſeruari. Sed rogo Dauid, iſtene eſt animus tuus & robur tuum? Nõnne tu es, qui tua funda & vno lapide Gigantem Goliam deieciſti? Nõnne in de- 1.Reg.17.
ſerto leones & vrſos enecaſti? Nõnne quàm multa bella Philiſthæorum, Ammonitarum aliarumque nationum ſuperaſti? Cur modo ita timidus es, vt dicas, *defectio tenuit me?* Quia perferre nequeo peccata & flagitia in Deum commiſſa, & quæ paſſim in vita hac perpetrantur. Adeſt hera feneſtræ, quæ maximo amore maritum ſuum proſequitur, & fortè videt plurimos enſes nudos imminere marito, quo viſo animus illius labitur, & cadit humi ſemianimis. Sed ſi incolumis emergat maritus, dicunt vicini vxori: exiguus tibi Domina animus eſt, ecce maritum ſanum, & incolumem. Tunc illa reſpondet, Sufficit in tanto periculo eum vidiſſe, vt animus defeciſſet. Similiter quamuis Chriſtum Dominum, nec occidãt, neque feriant, qui in Ipſum peccant, ſed ſufficit iuſtis, ſua præcepta violata videre, & ſanctum eius nomen blaſphematum, vt iuſti ipſi Deum amantes, ex ipſo dolore anxiati & tacti quaſi lymphati excidant. Sic verè erat glorioſus Ioannes honoris & gloriæ Dei zelator: qui quidem cùm diſſimulare neſciret ſcelus illud tam grãde Herodis, honorem Dei vindicat, & carpit nocentem illum, *Non licet tibi habere vxorem fratris tui*. Ob hoc incarceratur Ioannes, patitur, & prorſus interficitur. O miſeria humana! iam quidem non eſt, qui ita faciat, nec Dei decus & cultum tueatur, præſertim videndo hæreticos ita ſuperbos, & tot damna atque mala in vita. Helias ſedens ſub vmbra 1.Reg.19.
iuniperi, defeſſus atque ſitiens, non calamitates nec mala ſua deplorabat, nec ſuæ egentiæ recordabatur: flet autem & deplorat perniciem & exitium templi & altarium. O duritia grauis & frigiditas cordium noſtrorum! ſiquidem non eſt, qui deploret Eccleſiaſticam ſtragem, templorum & mundi crimina. Ioannes ſanctiſſimus zelãs honorem Dei, arguit primò Herodem, propter quod in carcere conijcitur: & nunc ſuæ afflictionis & negotiorum propriorum oblitus (quia *charitas non quærit quæ ſua* 1.Cor.13.
ſunt) agit de ſalute ſpirituali diſcipulorum. Ideoque mittit illos ad Chriſtum cum illa interrogatione. non quia Ioannem lateret, quiſnam Chriſtus eſſet; ſed quia proprijs oculis diſcipuli Chriſtum ipſum cernerent, & in operibus & miraculis agnoſcerent eum.

Sed quare diuus Ioannes non eos monebat, 48.
quòd Ieſus erat Chriſtus & Meſſias, quem ſperabant? Quia in hoc nihil profeciſſet, & illud humilitati Ioannis attribuiſſent: & ſic non depellerentur ab errore, quo laborabant; imò potiùs in eodẽ confirmarentur, iudicando præceptorem ſuum Chriſto ipſo maiorem. Et ſic quamuis hinc ſeipſum magis ac magis exinaniret atque humiliaret, hinc verò Ieſum ad aſtra & ſuperna tolleret atq; laudaret, nihil propterea profeciſſet: ideò miſit illos ad Ieſum, vt videntes eius doctrinam & miracula, eum cogno-

4.Reg.2. cognoſcerent. Sic legimus in quarto volumine Regum, quòd prophetarum filij cupientes de Helia ſcire, miſit eos Eliſæus per montes & ardua: & peragrati ſunt tribus diebus & noctibus, & non repererũt eum. Non dubitabat Eliſæus Heliam raptum fuiſſe in cœlum; ſed ad tollendum dubium filiorum prophetarum, miſit illos in montes, vt quærerent illum: & dixit eis, *mittite*. Sic fecit Ioannes cum ſuis diſcipulis: vt illum quem Ioannes ſciebat Meſſiam, ipſi oculis cernerent, & crederent illum eſſe. Præ-
Deut.19. tereà *duos* mittit, quia in ore duorum vel trium
Num 35. ſtat omne verbum. Et ſi vnum mitteret: ſicut erant æmulatores magiſtri ſui, poterat ille mentiri. Duos itaque habiliores & doctiores miſit, vt poſſent etiam alijs prædicare. Ite (inquit Ioannes) ad Ieſum: & ne rubore ſuffundamini, ex mea parte quærite ab eo, ſi eſt ipſe, *qui venturus eſt, an alium expectemus*. Nullam credo in orbe fuiſſe maiorem quæſtionem & maioris ponderis & momenti, quàm iſtam. Qui interrogant, vicem habent omnium fidelium: qui interrogatur, Deus eſt: quod verò interrogatur, ſummum negotium eſt, ſcilicet, an is eſſet Deus, qui videbatur homo: finis verò interrogationis eſt, an per Chriſtum ſint eo tempore à rege tyranno eruendi, vt & Meſſiam fideliter recipiant, ab eoque rurſum recipiantur ipſi. An non ſumma res hæc erat? Sanè ſuper qua totius orbis ſalus velut in in cardine nitebatur.

Explicatio litteræ. Obſerua etiam, quòd interrogatio fuit: *Eſne tu, qui veniſti* vel *qui venis*? hæc eſt phraſis Græca, & ſic interpretanda: quod quidem probatur ex dictis illorum: nam viſis miraculis, quæ Chriſtus faciebat, dixerunt: *Propheta magnus ſurrexit in nobis, & viſitauit Dominus plebem ſuam*: in quo affirmabant Meſſiam iam veniſſe, ſiquidem de præterito loquebantur. Ideò nunc quærit: es tu, quem dicunt quod iam venit? *qui venturus es*, id eſt, qui veniſti? Et quod iſte modus loquendi non ſit ſolus in ſacris literis, manifeſtè apparet in Ioannis Euangelio in illo miraculo, cùm Chriſtus ſatiauit ex quinque
Ioan.6. panibus tot millia hominum, qui dixerunt: *Hic eſt verè propheta, qui venturus eſt in mundum*. Certum eſt, quòd *mundum* ſignificat, qui iam venit: ſiquidem demonſtratio cum pronomine *hic* veriſimile non eſt, quòd dicerent, *qui venturus es*, ſed iſte eſt qui iam venit. Sic nunc dicendum eſt, *Tu es qui veniſti*? Eſt phraſis Græca, vti participio de futuro pro præterito. In originali enim Græco eſt: σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, hoc eſt, *tu es ille veniens ſiue venturus*? Eſt enim Græca vox ad vtrumlibet tempus anceps. Poterat dicere Interpres, *es tu veniens*, tamen idem ſignificat *venturus*.

49. Ad noſtram autem eruditionem ex hoc contex-
Recta institutio domesticorũ necessaria. tu aliqua eliciamus. Docemur enim primò, hoc facto Ioannis de noſtris domeſticis ſolitam gerere curam: nam vt Paulus ait, *ſi quis ſuorum domeſticorum non habet curam, fidem negauit, & infideli eſt de-*
1.Tim.5. *terior*. Multi profectò ſunt, qui ita malè educãt natos ſuos, vt ab alijs pro ſua nequitia interimantur. Deinde verò acerba ſenectute parentes ſuos affi-
1.Reg.3. ciunt, & prætereà mortem afferre illis ſolent. Heli morte infelici ac repentina deceſſit: qui quidem grauiter caſtigatus fuit & eius proſapia, *eò quòd nouerat indignè agere filios & non corripuit eos*. Vide
2.Reg.3. etiam quantum mali Dauidi Regi euenit ex eo quòd non ab eo vapulauit filius Ammon: commiſit enim graue ſcelus vim inferendo ſorori ſuæ Thamar, & cùm teneretur in filium animaduertere, non fecit, & diuina ſcriptura de illo dicit, *Noluit contriſtare ſpiritum Ammon filij ſui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat illi*. Ecce quanta mala ex hoc ſequantur, Abſalon interficit eum, & poſteà fugit: & quia Dauid non ita facilè erga illum ſe 2.Reg.14. præbebat nec hilarem vultum ſicut anteà demonſtrabat, regnum auferre decreuit & fugauit eum, & expulit ab Hieruſalem, & bellum geſtum eſt, in quo ſatis multi Iſraëlitici interempti ſunt; Dauid autem plorans, & nudis pedibus erat, & Se- 2.Reg.16. mei maledixit illi. Tandem eò quòd vnum filium caſtigare recuſauit, duos amiſit, quoniam Abſalon haſtâ ictus etiam interemptus eſt. Omnia iſta mala excuſarẽtur profectò, ſi Dauid in filium Ammon animaduertiſſet. Ideò in Eccleſiaſtico habetur, *Equus indomitus euadet durus, & filius remiſſus* Eccleſ.7. *euadet præceps. Curua ceruicem eius in iuuentute*, &c. Et iterum: *Filij tibi ſunt: erudi illos*, &c. Et non ſo- Eccli.30. lùm gerenda cura eſt filiorum; verumetiam famulorum, & cunctæ familiæ: & teneris ſcire, quo pacto viuant, an ſint concubinarij, vel rixati, ſi ſecundum præcepta, diuinis adſunt, ſi ſua detegunt crimina, & religiosè viuunt, adimplendo quod tenentur: prætereà ſi ægrotauerint, illos curare & de illis in omnibus curam habere. Curam adueꝛte, quam diuus Ioannes ſuorum habuit. Diſce itaque, qualem filijs tuis hæreditatem relinquere debeas. Filij huius ſæculi hoc vnum curant, vt ſuis hæredibus bona quamplurima relinquant, in hoc operam & laborem omnium conferunt; ſed non cogitant interim, vt filijs ſuis Deum propicium relinquant. Verùm ſcriptura aliter docet: *Vos* Ad Ephes.6. *patres* (inquit Paulus) *educate filios veſtros in diſciplina & correctione Domini*. Omnia verba hæc (inquit Moyſes) non ſolùm animis veſtris infigetis, Deut.6. ſed filios quoque veſtros docebitis, vt diſcant timere Deum. Reliuque tuis clementem Deum, qui illis etiam plus proderit, quàm tot opes & diuitiæ! Quot pauperum filios vidimus ac cognouimus, quibus parentes exigua bona reliquerunt, & quia illi ſtudioſi & literati extiterunt, videmus eos modò Epiſcopos, Archiepiſcopos & in dignitatibus, honoribus atque diuitijs conſtitutos? Agnouimus prætereà alios diuites & locupletes, qui à ſuis parentibus multa bona acceperunt, & cùm delitioſi, luſores & luxuriæ dediti fuerunt, omnia illa amiſerunt, & modo paupertate & inopiâ premuntur, & infames habiti ſunt. Hoc procurabat Ioannes, hoc ſanctiſſimus Chriſti præcurſor cupiebat, vt diſcipulis optimam hæreditatem relinqueret. Videbat iam ad extremam ſuæ vitæ lineam perueniſſe quapropter operam dabat, vt filios illos, quos lacte ſuæ doctrinæ nutrierat, ad Chriſtum mitteret, vt fideles & boni eſſent. Et quemadmodũ bonus pater lætior ex hac vita migrat, quando videt ſuos liberos virtutibus ornatos & artibus: ita quoque deſiderabat Ioannes, perfectam fidem in ſuis diſcipulis videre, quo ſecuriùs hinc diſcedere poſſet. Sic Chriſtus diſceſſurus ad patrem pro teſtamento ſuis diſcipulis pacem reliquit ac virtutem, dicens: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vo-* Ioan.14. *bis*: Non diuitias, non honores, ſed virtutes. Sic tu officioſos & bene educatos liberos tuos relinque. Hoc faciebat beatus Iob offerens ſacrificium pro ſuis liberis, dicens: *Ne fortè peccauerint filij tui* mei, &c.

Doce-

50. De proximo ſemper habenda cura. Docemur *ſecundò*, vt proximorum ſalutem curemus etſi bona propria, vitam, honorem, & quietem offeramus. Siquidem beatus Ioannes honorem proprium pro ſalute iſtorum ponere non recuſauit. Expende Ioannis charitatem. Tam illi, qui nũcium hunc audierunt, quàm qui cum Chriſto erant, Diuum Ioannem hominem leuem iudicare poterant, (Ioan. 1.) & in ipſo ſcandalizari: ſiquidem adhibito iam teſtimonio ab eo de eodem Chriſtò, quæſtionem illam & interrogationem prætendebant: & ſic ſcandalizari ſunt, videntes eum iudicio ſuo variare, liber cùm eſſet, ab his quæ cùm in vinculis: & ſic eũ exiſtimabant hominem mutabilem & inconſtantem: ideoque neceſſe fuit, vt poſtmodum Chriſtus redemptor illi patrocinium præſtaret, ſuum priſtinum honorem reddendo, & facta laudando. Tanta igitur charitas Ioanni fuit, vt ſuum honorem pro ſalute animarum diſcipulorum pònere non dubitauit, & cum diſpendio ſui nominis vtilitatem proximorum obtinuit. (Exod. 32.) Sic Moyſes propter bonum (2. Cor. 13.) proximorum voluit deleri de libro vitæ. *Charitas* enim *non quærit quæ ſua ſunt*, ſed ſalutem proximorum: non ſuum commodum quærit; imò commodum proprium contemnit, vt alios lucrifaciat. Sic (Rom. 9.) Paulus Romanis dicit, *Optabam ego ipſe anathema* (2. Cor. 12.) *eſſe à Chriſto, pro fratribus meis.* Et Corinthijs etiam ait: *Ego autem libentiſſimè impendam, & ſuperimpendar pro animabus veſtris.* O quàm pauci Moyſes hodie ſunt, quàm pauci etiam Pauli! Pro ſalute proximorum nec pedes decem ambulabunt. Imò verò, quod peius eſt, aſſiduè deteſtandum illud proloquium circumferunt. Heus proximus ſum egomet mihi. Si autem pro proximo factutus aliquid tu es, ſub illa tamen conditione & modo id facis, vt neque de ſomno tuo, quiete, nec bonis aliquid amittas, neque prætermittas. Vis tandem Dei legem ſeruare abſque vllo tuo diſcrimine, labore, nec ſumptu. Vis autem vitam beatam ſine penſione conſequi; cùm tamen Chriſto Redemptori tuo ſanguine pretioſo & vita ſteterit vt tibi impetraret. Non ſic Ioannes, qui certè imbecillitatem diſcipulorum in ſeipſum transfert: ideoque ex parte ſua interrogationem fieri vult. Sic de Chriſto Sal- (Eſai. 53.) uatore noſtro ait Eſaias, *Verè languores noſtros ipſe tulit, & infirmitates noſtras ipſe portauit.* Fecit ſicut nutrix, quæ quidem ad infirmitatem nutrientis & lactantis infirmatur, venas ſcindit, & purgatur. (Oſeæ 11.) Vnde ipſe per Oſeam, *Ego quaſi nutritius Ephraim.* (2. Cor. 11.) Paulus etiam: *Quis*, inquit, *infirmatur, & ego non infirmor?* Vtinam diuites & nobiles ita infirmitates & miſerias pauperum præſentirent, vt cum illis dolerent ac infirmarentur. Sed vbinam modo eſt charitas hæc? Eliſæus quidem cum infante defuncto ſe (4. Reg. 4.) metitus eſt, & illum ſuſcitauit. Sic erga pauperes, diuites efficere tenentur, illorum miſerendo, vitam & cibum erogando.

51. Fides in Chriſtum radix ſalutis. *Tertiò* docemur, quòd nulla fides, niſi Chriſti fides, ad ſalutem prodeſt. Mittit ergo diſcipulos ad Chriſtum, quia *niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtrà vigilat qui cuſtodit eam.* (Pſal. 126.) Si enim domui cæmentum deficiat, fruſtraneum erit, parietes tollere, & ampla ædificia condere. Cæmentum ſanè atque (Eſai. 28.) radix ſalutis noſtræ, Chriſti fides eſt, de qua Eſaias: *Ecce ego mitto in fundamentis Sion lapidem angularem,* (1. Cor. 3.) *probatum, pretioſum, &c.* Paulus: *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus.* Quidquid tandem abſque hoc fundamento fit, vanum eſt. Sic philoſophi in vanum laborauerunt ſine fide. Probè id quidem Ioannes noſter hos caſtos, humiles, pios, cæteraſque virtutes edocuit: ſed quoniam iſta omnia ſine Chriſti fide ſufficere nequibant, ad Chriſtum verum magiſtrum mittit.

Quartò & vltimo docet hæc hiſtoria, nihil pernicioſius eſſe quàm ſi hominem nimium ſuſpicimus, 52. eique pluſquam par eſt, tribuimus, quantumuis doctrina & ſanctimonia excellenti ſit excultus. Ioannes vir ſanctus erat, multa tamen incommoda ſequebantur, quòd diſcipuli eius nimium ei aſcriberent, eumque tanti æſtimarent. *Primò* enim hæc res inuidiam in eis accendit aduerſus Chriſtum. *Secundò*, cupiebant verba & opera Chriſti irritari & ſupprimi. *Tertiò*, præceptorem ſuum inſtigabant contra Chriſtum, quorum ſtudium Ioannes ſi approbaſſet eoſque ſequutus fuiſſet, quid inde aliud præter ſimultates, ſectas, atque perturbationes ſequerentur? Eodem quoque modo Corin- (1. Cor. 3.) thij æmulati incipiebant, quiſque pro eo, à quo fidem doctus erat & baptizatus. Paulus verò vehementer obiurgat eos, & à tali contentione propter magiſtros, eos attrahebat. Vnde omnes hæreſes & ſectæ natæ ſunt, niſi ex ambitione prædicatorum, & importuna ac immodeſta æmulatione inſipientis populi pro ſuis magiſtris? Hæc ipſa cauſa eſt, quo minus his temporibus atrociſſimum in Eccleſia bellum, & controuerſiæ conciliari queant. Vnaquæque pars æmulatur pro ſuis magiſtris, & alios deſpicit. Sed iam ad noſtrum Lucam reuertamur.

Cùm autem veniſſent ad eum viri, dixerunt: Ioannes (Vers. 20.) *Baptiſta miſit nos ad te, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* (Obediẽtia & fidelitas diſcipulorũ Ioannis.) Iſti fuerunt legati fideles verba mittentis fideliter deferentes, nihil addendo, nec ſubtrahendo, quos ideo ſequi debemus. In prouerbijs enim legitur: *Qui alio repetit ſermone, ſeparat fœderatos.* (Prou. 17.) Balaam cùm iuſſus eſſet, vt malediceret Iſraël, benedicebat: obiurgatuſque à Balaac rege Moabitarum eò quòd non malediceret, reſpondit: *Num aliud poſſum loqui, niſi quod iuſſerit Dominus?* (Num. 23.) Sed ſi Balaam ariolus & iniquus cum eſſet, abſque vlla variatione, quæ Deus afflauerat, annunciabat, quare tu Euangelicus concionator, & Chriſticola non ad populum refers quemadmodum à Deo accepiſti, & ab eodem iuſſum eſt? Balaam quidem mutationem noluit, quamuis Balaac maximum munus & theſaurum offerebat: Sed proh dolor, quàm multi hodie ſunt concionatores, qui minori multo oblatione propoſitâ, diuerſa longè ab eo quod intelligant è ſuperiori loco proferunt? cùm verò redemptor noſter populi atque hominum vitia & crimina reprehendi iubeat, minimè id faciũt; imò verò, ne ex hoc aliqua inimicitia vel odium generetur inter ipſos & optimates viros & principes, eorum flagitia ſimulant & mutatione verborum vtuntur. Diſcamus etiam patribus magiſtris atque præpoſitis obedire. Iſti verò diſcipuli, qui tales extiterunt & magiſtro paruerunt, ex eo quidem miracula quamplurima quæ Chriſtus coram ipſis & pro eorum amore fecit, proprijs oculis videre meruerunt, deinde etiam in fide illuminari. Sic Saul (1. Reg. 9.) obtemperans patri præcipienti, vt aſinas amiſſas quæreret, regnum adinuenit, ſicut iſti Saluatoris fidem, &c.

In ipſa autem hora multos curauit à languoribus ſuis & (Vers. 21.) *plagis*

plagis & ſpiritibus malis: & cæcis multis donauit viſum.
Expende Chriſti bonitatem ac clementiam.Siqui-
dem tot miracula facere dignatus eſt propter hos
duos diſcipulos pauperès,& (quod magis eſt) eius
aduerſarios, vt duas illas animas ad ſe lucraretur
& conuerteret. O ſi tu apertis oculis aduerteres,
quàm magna Redemptori noſtro debeas, & qui-
bus modis vtatur ad tuam ſalutem! Vtinam in refe-
renda gratia tantæ curæ, quæ Chriſto eſt ſalutis &
ſaluationis, tu aliquam de teipſo haberes : quam
quidem curam in iſto euentu aduertere maximè
debes,ſi quidem ad lucrandos hos diſcipulos tanta
miracula effecit. ¶ Perpende autem ex hoc, quan-
r° tum diuina maieſtas animam exiſtimet. Putáſne
paruo habere? plus certè illam ducit,quàm centum
millia mundorum. Vtinam noſtri temporis præla-
ti ita ducerent, & tantum in earum vtilitatem fa-
cerent. Sed quid dicam? Plus iſtis certè cura impo-
ſita eſt caducarum rerum & viſibilium,quàm ſpiri-
tualium:& plus Epiſcopus dolet de eius mulæ obi-
tu,quàm ſpiritualis ſubditi. Non quidem ſanctiſſi-
Iob 1. mus ille Iob atque patientiſſimus veſtimenta ſci-
dit audito exitio ouium, camelorum ac armento-
rum: ſcidit autem, quando præſenſit maximè libe-
rorum mortem. Sic tu Epiſcope, & prælate plus
ſpiritualem mortem filij tui ſubditi,quàm amiſſio-
nem cæterorum temporalium & mutabilium præ-
ſentire teneris. Vide tandem, quid Chriſtus pro
vna anima liberanda fecerit: idem tibi prorſus fa-
ciendum eſt pro ſalute fratris vel ſubditi tui.

53. Obſerua etiam quòd *in ipſa hora* fecit hæc mira-
Non differenda nec procraſtinanda bona opera. cula, cùm primum diſcipuli Ioannis acceſſerunt,
abſque vlla mora. Salutem enim noſtram differre
neſcit Deus, nec diſcipulorum ſuffragium in alte-
rum diem diſtulit: imò eadem hora contulit. Ex
his tandem diſce,bonorum operum dilationem in
poſterum aufugere: forſan enim, vt ſolet, impedi-
mentum occurret,cuius cauſa ceſſabunt. Mala au-
tem opera ne ſtatim exequaris neque perficias: ac-
cidet enim intereà, quòd propoſitum mutes, & à
praua cogitatione deſiſtas, vel id fiet aliquo alio
impedimento intericcto. Ne verò officioſa opera-
tio in craſtinum prolongetur: fieri enim poteſt,vt
hodie è vita diſcedas,& ſic deficiente tempore ope-
rari minimè valebis. Patriarcha ille ſanctiſſimus
Geneſ.17. Abraham cùm primum de circumciſione chariſſi-
mi filij nuntium accepit, ſcriptura diuina teſtante,
capeſſit,& ſtatim carnem præputij ſui circumcidit.
3.Reg.19. Eliſæus ſimiliter audita voce Eliæ vocantis,ſtatim
Iudic.19. ſequutus eſt eum. Præterea Leuita ille, qui voluit
de Bethlehem reuerti in domum ſuam, quoniam
longas moras fecit, & iter dilatauit, precibus &
blandimentis ſoceri ſui detentus, & domum ſuam
attingere nequiuit, remanſit in Galaa, vbi graui-
ter laceſſitus eſt. Tu ergo caue tibique proſpice,
euigila diligenter & cœleſtem viam ducito, ne
id in poſterum tranſmittas: fortè enim nox vlti-
ma (quæ mors auidiſſima eſt) in tali ſtatu atque
tempore capiet, vt cogaris in tartaro collocari. Sed
de his aliàs. Poſtquam igitur diuina maieſtas mi-
racula aſtantibus diſcipulis oſtenderat, Euangeli-
ſta ait:

Vers. 22. *Et reſpondens dixit illis: Euntes renunciate Ioanni
quod audiſtis & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, le-
proſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt.* Iudi-
cio quidem meo videtur hac in re ita ſe habere
Exod.4. Redemptor noſter & D. Ioannes, quemadmodum
Moyſes & Aaron. Aaron enim lingua erat, &
Moyſis interpres, & qui palam loquebatur. Moy-
ſes autem mira atque miracula promebat. Sic
Ioannes vox erat, idemque ipſe loquebatur, di-
cens: *Ego vox clamantis in deſerto. Ecce Agnus Dei:* ip- Ioan.1.
ſe verò loquitur modo dum dicit: *Tu es, qui ventu-
rus es, an alium expectamus:* ſed Chriſtus facit mira-
cula & facit opera, quia *cæci vident, claudi ambu-
lant*,&c. Ideo ait, *dicite quod audiſtis, & vidiſtis, cæci
vident, claudi ambulant*,&c. *Quæ audiſtis*, referendum
eſt ad doctrinam, quam audierunt, quæ quidem
perfectiſſima erat. Primò,quia extirpat omnia vi-
tia,quod aliæ leges non faciunt: quia permittunt
peccata,vt lex Moyſi libellum repudij, & leges ci-
uiles meretrices, & occidere adulteram. Sed lex Deut. 24.
Chriſti omnia extirpat vſque ad verbum otioſum.
Secundò leges aliæ tollunt exteriora tantùm, lex
autem Chriſti interiora, ideo dixit, *Non concupi-* Matt.12.
ſces, & qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam iam Matth.5.
mœchatus eſt in corde ſuo. Tertiò circa finem vlti-
mum: nam aliæ leges prætendunt pacem inter ho-
mines, hic enim eſt finis legum humanarum, ſed
lex Chriſti habet finem regnum cœlorum. Et il-
lud, *quæ vidiſtis*, referendum eſt ad opera & miracu-
la quæ fecit. Veniunt tandem diſcipuli quærere à
Deo quiſnam ſit,& reſpondit, Videte opera mea.
Ex ipſis enim deprehenditur & cognoſcitur diui-
na maieſtas: iſta quidem ſunt, quæ teſtimonium de
quolibet perhibent. Opera autem Chriſti conſo-
nant, & conformia ſunt dictis & mirabilibus, quæ
de eo Eſaias cæterique prophetæ enuntiauerunt.
Sic nos, vt Chriſtiani videamur, oportet legem 54.
Dei opere complere, & quòd noſter videndi mo- Non verborũ ſed operum
dus Chriſti legi correſpondeat. Diuina ſanè lex habenda ratio.
miracula præclara à Meſſia venturo facienda pro
nunciabat, deinde vt Chriſtus redemptor ſe Meſ
ſiam promiſſum oſtenderet, talia perficit miracu-
la. Similiter hoc à lege Chriſtiano præcipitur:
Diliges Deum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & Matt. 22.
ex omni mente. Dicit etiam,quod qui diligit patrem,
aut matrem pluſquam Chriſtum non eſt eo di-
gnus. Nunc videamus, an tu Chriſticola, tum Luc.9.
vitâ, tum verò operibus bonis Catholicæ pro-
feſſioni reſpondeas? Væ mundo: ſiquidem inter
legis Dei profeſſores tot ſunt odia, inimicitiæ,
vſuræ, luxuriæ, cæteraque vitia, qualia neque
inter gentes: tua ergo opera & facta pro ſeipſis
loquentur, & te,qualis ſis, indicabunt: quia verò
Chriſtianus es, more Chriſtiano viuito. Non li- 2. Tim.2.
cet ſeruo Dei litigare, &c. ſed modeſtum eſſe,hu-
milem, benignum, caſtum,& ad omnes facilem
& manſuetum. Opera dicent quis ſis: Arbor qui-
dem per fructum, homo autem ex operibus co-
gnoſcitur: Operibus crede, non verbis. Sic fecit
Iſaac: verbis fidem adhibere noluit, ſed manus Geneſ.27.
Iacob tetigit ipſe. Similiter Deus faciet. Et quam-
uis multa verba proferas, beatitudinem non con-
fert, ſed manus, opera,inquam, tentabit. Sic ipſe
de aliquibus loquacibus, pauca verò implentibus
dicit: *Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine,* Matth.7.
nónne in nomine tuo, &c. Et dicam eis *neſcio vos.*
Nec tu præterea hominũ verbis multum tribuas,
ſed opera reſpice: maior enim mortalium pars Pha-
riſæis aſſimilantur, quia quidem dicunt, ſed non fa-
ciunt: opera tandem, vt diximus, de vnoquoque te-
ſtimonium reddunt. Atque ideo ait Chriſtus, *Ope-
ra quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me.* Quo- Ioan.10.
modo

modo ſciam te eſſe Chriſtianum, videamus opera Certè illa non ſunt Chriſtianorum, imò Saracenorum. Vbique periuria, adulteria, latrocinia, mendacia, fraudes, & ideo infidcles conuertere ſe nolunt, quia noſtris moribus ac operibus contemplatis, non à ſe diſſimiles nos iudicant. Si ergo fidelis

Iacob.2. es, fidemque profiteris, *oſtende mihi fidem tuam ex operibus*, Chriſtus verò, re, & opere ſe oſtendit.

Ioan 14. Ideò ipſemet ait : *Si opera, quæ nullus alius fecit, ego non feciſſem, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Sed rogo Domine: quæ opera iſta, quæ alius non effecerit? *Cæci vident, claudi ambulant.* Ideo dicite, quæ vidiſtis, & ex his cognoſcetis, quòd ego ſum, qui erat venturus. Si autem ad miracula attendamus, ſancti patres per-

Ioſue 10. multa fecére: iuſſu enim Ioſue ſtetit ſol : ab Helia

3.Reg.17 verò & Eliſæo multi elati reuixerunt, & alia mira

4.Reg.4. proceſſerunt.

55. Miracula Chriſti atteſtantur ipſius diuinitatem, & prædicationem. Diſputant deinde ſcholaſtici, an ipſa Chriſti opera teſtimonia ferrent, quòd eſſet promiſſus in lege? & reſpondent, quòd ſic. Primò, ex modo Imperatiuo: nam Elias & Eliſæus deprecando mortuos ſuſcitauerunt. *Domine Deus, reuertatur obſecro anima pueri huius in viſcera eius*, dixit vnus ex eis. Petendo, ſicuti ſerui à Domino ſuo, miracula fecerunt. Vnde beatus Auguſtinus ait, Sancti non propria

Aug.l.26. cont.cap.2. virtute miracula fecerunt, ſed Deo in illis operante. At Chriſtus ſicut Deus & Dominus imperatiuè præcipiens infirmitatibus, fecit miracula. Cæco dixit, *reſpice*: & leproſo, *mundare* : & adoleſcenti

Luca 18. Matth 8. mortuo, *adoleſcens tibi dico ſurge* : & Lazaro, *Lazare*

Luc.7. *veni foras.* Idem autem dico de cæteris omnibus

Ioan.11. miraculis. Itaque, ſicut Protogenes Apellem cognouit ex ſola deductione vnius lineæ, quam effecit: ſimiliter tu omnipotentiam Chriſti facilè ab vno miraculo deprehendere poſſes. Nam quemadmodum lineæ ſubtilitas ingenium Apellis in ſuo artificio præferebat : ita Chriſti diuinitas & ſuum eſſe planè imperium, & dominium, quo miracula faciebat, demonſtrabat, niſi Iudæi, gens quidem peſſima, ſuis affectionibus & malitia obcæcarentur.

Secundò ex multiplicitate miraculorum. Quia prophetæ non tot miracula fecerunt : quia ſi vnus claudum curabat, non mundabat leproſum, & ſi faciebat vnum miraculum, non aliud : Chriſtus verò multa & varia fecit miracula, ita vt Dauid

Pſal 145. dicat, *Dominus ſoluit compeditos, Dominus illuminat cæcos, Dominus erigit eliſos*, &c. Et hoc voluit Chriſtus hic inſinuare, cùm dixit : *Cæci vident, claudi ambulant, leproſi*, &c. Tot miracula & tam varia narrauit, vt ex hoc intelligerent diſcipuli Ioannis, quòd ipſe erat expectatus à Iudæis : quemadmodum enim reges & principes in ſuis litteris & elogijs ſigilla & arma affigunt, ne adulterentur (nam licet chirographum validum ſit, quia regium eſt, nihilominus adulterari poteſt & literæ eius, ſigillum non item) ſic Chriſtus miraculorum ſigillo, doctrinam & prædicationem ſuam ſigillabat : appoſito enim ſigillo cum chirographo, nullus remanet ſcrupulus nec ambiguitas. Sic verò de Chriſti doctrina tot miraculis atque tantis confirmata, quæ pro ſe ipſis loquebantur & Deum ipſum effectorem indicabant, nemo ambigere potuit. Sic verò reuerſi diſcipuli ad Ioannem, reſponſo accepto, dixerunt illi quæ audierant, & viderant : qui-

24. bus Ieſus ait, *O ſtulti & tardi corde ad credendum* : Quid clarius poterat vobis dicere, quòd ipſe eſſet Meſſias in lege promiſſus, & quòd non ſit alius expectandus? Eſaias enim de Meſſia di- Eſai.35.

xit, *Ipſe veniet & ſaluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt, tunc ſaliet claudus ſicut ceruus, & aperta erit lingua mutorum.* Idem etiam Eſaias dixit in perſona Meſſiæ, *euangelizare pauperibus miſit me.* Conſerto bene quod vidiſti cum ipſa prophetia, & apertè inuenies, Ieſum iſtum noſtrum Meſſiam eſſe, & non alium.

Expende autem quòd non dicit Chriſtus : Ego facio cæcos videre, claudos ambulare ; ſed modeſtè dixit *cæci vident, claudi ambulant*, oſtendens opera. Diſcamus non iactanter, & inaniter nos ipſos laudare, & egregia opera noſtra magnificare : ſed cum ratio poſtulauerit, opera noſtra oſtendamus, & ipſa loquantur, ipſa narrent, & manifeſtent authorem. Nabuchodonoſor ſeipſum extollens inquit *Nónne hæc eſt Babylon ciuitas magna,* Dan.4.

quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ : & in gloria decoris mei? Cùm verò hic ſermo adhuc in ore regio eſſet, vox de cœlo ruit : *Tibi dicitur Nabuchodonoſor rex, Regnum tuum tranſibit à te*, &c.

56. Fides Chriſti tot miraculis cōfirmata, paucos habet alūnos. Ioan 8. Perpende etiam quòd Chriſtus ad ſui atque doctrinæ ſuæ probationem cæcos illuminat, claudos ſanat, leproſos mundat, &c. Et cùm Chriſtus redemptor noſter tam ſanctiſſimè & ſine querela vixiſſet, ita vt inimici ab eo rogati, an eſſet in illo aliquod peccatum, nullum prorſus inuenerunt : attamen vt illi fidem adhibeant, tot atque tanta miracula perficit. Dicito mihi, quæſo, & narra Martini Lutheri vitam, adhæc etiam miracula, quæ fecerit, vt illi Germania, tota Anglia, & tam magna Francorum pars, tantam fidem attribuerint? Suntne illius miracula, monialem ducere, & tres procreare filios: die autem veneris gallinis veſci, vinum præterea vſque ad crapulam potare? Cùm iſtis tam præclaris miraculis tot beſtiales homines crediderunt hæreſes, errores, & mendscia, quæ peſſimus ille homo ſeminauit. Viuat autem, viuat, atque in æternum & vltra ſtet prorſus atque maneat fides noſtra atque religio catholica : ſiquidem à tali authore & fonte totius ſanctitatis, veritatis, atque religionis promanauit: ſuntque promulgata à ſanctiſſimis viris, ſanctitate atque perfectione præditis; approbata autem & confirmata miraculis celeberrimis, vt dictum eſt, &c.

57. Dæmonis miracula inuerſa & præpoſtera. Eſai.14. Obſerua tertiò, quòd diabolus in ſua malitia induratus, & quoniam dixit, *ſimilis ero altiſſimo*, ſemper intendit ſe Deo adæquare, & miracula ſicuti Deus efficere: facit autem, ſed longè diuerſa. Chriſtus verus Deus & homo cæcis lumen præbet, & eos videre facit ; dæmon verò è diuerſo videntes excæcat, oculoſque claudit, ne ſua crimina & peccata proſpiciant. Sic quidam, *Ambulauerunt vt cæci, quia Domino peccauerunt.* Quæ maior rogo cæcitas eſſe poteſt, quàm cum homo vxorem habeat, cum pulchram tum verò prudentem, homo ipſe rem habeat cum alia muliere deformi, turpi, atque immunda? &c. Chriſtus tandem redemptor noſter rectos dirigit claudorum pedes ; diabolus autem claudicare facit homines rectos per viam cœleſtē, ita vt graues atque tardi erga Deum efficiantur: tu quidem coram dilecta tua genu flectis, coram Deo autem optimo & maximo, nec in templo id facis. Sic quidem dæmon facit miracula peruerſo, &c or-

Pſal. 113 & ordine præpoſtero. Vnde egregius pſaltes, *Oculos habent & non videbunt, manus habent, & non palpabunt, pedes habent & non,* &c.

58. Perpende quartò Dei iudicia profunda, & attende ad hos D. Ioannis diſcipulos, qui cùm antea Chriſtum offenſum habuiſſent, iam modo illum prædicant: & quæ audierant ab eo, dicunt eiuſque miracula referunt. Media igitur, quibus homines vtuntur ad Dei iudicia impedienda, iſta quidem Iona 1. aſſumit Deus ad illorum cōfuſionem. Ionas Tharſis verſus nauigationem dirigit; Deus autem iter illud in Niuiuem torquet, à qua propheta fugie- Iob 5. bat. Ideo Iob: *Qui comprehendit ſapients in ſapientia* 1 Cor. 13. *ſua*: Voluntas enim Dei ſemper adinpletur. Et quamuis aliquis poſſet fugere ordinem cauſæ particularis, non tamen ordinem cauſæ vniuerſalis: quæ quidem diuina voluntas eſt. Ideoque Paulo Act. 9. dixit: *Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare.* Ideo Chriſtus iſtis: *ite & dicite Ioanni quæ audiſtis & vidiſtis,* hoc eſt, eſtote vos prædicators mei & facite inuiti, quod noluiſtis ſponte facere. Omnia hæc Chriſti miracula iſti diſcipuli referunt magiſtro ſuo Ioanni. Denique ſicut iſti diſcipuli Ioannis, poſſumus etiam & nos referre non miracula, quæ audiuimus, & vidimus, ſed ſtupenda quædam, quæ audiuimus & vidimus. Miraculum eſt, *cæci vident*; ſed horrendum eſt, quòd videntes homines, non videant. Apertos quidem & perſpicuos habentes oculos, non ſeipſos vident & agnoſcunt, nec alios, nec ipſum Deum. Deum, quem non verentur prauis operibus irritare, ſeipſos, quia cum cæteros omni die deferri videant ad ſepulchra, ipſi ſe immortales cogitant. Cæteros quoque non conſiderant: nam ſi pauperes ſunt, nec videre, nec iuuare volunt. Miraculum reuera eſt, quòd *ſurdi audiant*; ſed illud magis miraculum quòd audiens, non audit, à Deo tot beneficijs, infirmitatibus, tribulationibus, prædicationibus, & inſpirationibus vo- Pſal. 84. catus. Vnde egregius pſaltes, *Audiam, quid loquatur in me Dominus Deus.* Impius audiens, nec Deum, nec Eccleſiam audit. Claudos ambulare miraculum eſt, miraculoſius tamen quod pedes habentes, nunquam ad bonum gradiantur, quamquam velociter ad malum currant, nec ad bonum vnquam moueantur. Sed de his ſatis.

59. *Pauperes euangelizantur.* Euangelium prædicare, Pauperes aptiores ad diuina. non pertinet ad diuites & honoratos; ſed ad pauperes. Hoc propter Ioannis diſcipulos dixit, ne Chriſtum deſpicerent, vilibus veſtitum. Græcorum autem more loquutus eſt interpres, qui dicunt, benefacio te, benedico te: proinde & paſſiuis horum, ἀνάλογως, vtuntur: bene patitur abs te, benedicitur abs te, nam vtroque modo loquuntur. Vide autem differentiam inter mundanum & cœleſte regnum. In mundano enim regno cum noua aliqua accidunt, priùs regibus deinde potentibus, mox patricijs & nobilibus nunciantur: cùm tandem ad plebeorum & pauperum aures deferuntur, iam principibus vetera ſunt & communia. Sed cœleſtia bona priùs denunciantur pauperibus, ex quibus bona nuncia diuitibus aperiuntur. Temporales diuitiæ ex diuitibus trahuntur ad pauperes; ſed ſpiritualia dona ex pauperibus deteguntur diuitibus, & iſtis euangelizantur, hoc eſt, datur bonum nuncium regni cœleſtis. Hoc enim Euangelium ſonat & euangelizare, vt ipſi bona hæc nuncia diuitibus aperiant. At prædicatores noſtri potiùs diuitibus, quàm pauperibus Euangelium prædicare volunt: Chriſtus verò pauperes elegit, venit enim mundi vanitatem euerſurus. Regnum enim mundi incipit à diuitibus, magnatibus, & potentibus; ſed Chriſti regnum à pauperibus. Reges & mundi principes reſpiciunt diuites, Chriſtus verò intuetur pauperes. De illo enim habetur in pſal. *Oculi eius in pauperem reſpiciunt.* Pſal. 10. Imò rege Herode miraculum vide- Matt. 27 re cupiente, noluit facere; at apud pauperes multa miracula fecit. Vt enim prudens mercator otioſis & valde curioſis merces ſuas oſtendere non vult, ſed ijs quos intelligit illas empturos: ſic Chriſtus apud eos concionabatur & ſigna faciebat, quos videbat ex ijs vtilitatem accepturos: & ſic bona nuncia priùs detegit pauperibus, vnde delata ſunt diuitibus. Ionas propheta Niniue miſſus, priùs cœpit Iona 3. concionare pauperibus, vnde nuncia regi ſunt alla- 4 Reg. 7. ta. Ideò dicitur: *Peruenit verbum ad regem.* Ionæ enim prædicatio de vno ad alium circumferebatur, donec ad regis aures peruenit. Leproſi etiam quatuor denunciauerunt in aula regis in Samaria, quod caſtra Aſſyriorum eſſent vacua & plena cibis & diuitijs: dixerunt enim ad inuicem: *Hæc dies boni nuncij eſt, nunciemus in aula regis,* &c. In natiuitate etiam Saluatoris primo Angelus bona nuncia pauperibus paſtoribus reuelauit gregem paſcentibus, quibus dixit, *Euangelizo vobis gaudium magnum,* Luc. 2. &c. Euangelium etiam priùs à Chriſto Domino fuit piſcatoribus Apoſtolis intimatum, ex quibus poſteà ad varia loca peruenit. Ideo Paulus: *Non multi potentes, non multi nobiles; ſed contempti-* 1. Cor 1. *bilia elegit Deus, vt confundat fortia.* Amplius enim Ser. 27. de verbis Domini, & lib 22. cap. 5. referebat (ait Diuus Auguſtinus) pauperes eſſe & egenos, qui hanc fidem mundo recipere coëgerunt, quàm diuites & potentes. Si enim ab infideli & Mauro quæras, cur in ea ſecta vitam degat, proculdubio reſpondebit, quia pater eius in ea vixit, & mortuus eſt. Si verò hoc à fideli & Chriſticola ſciſciteris, dicet, quia duodecim homines egeni & rudes ſine aliquo pecuniarum vel munerum genere, ſine aliqua cognatione, ſine aliquo denique huius mundi auxilio & fauore bona hæc nuncia mundo prædicauerunt, & huius ſæculi reges & ſapientes Chriſtianæ veritati ſubiecerunt: ex quo perſpicuum eſt, quòd Deus erat illis auxilio, vt dicta per illos vera cenſerentur. Chriſtus enim (ait Auguſtinus) non conuertit piſcatorem per oratorem, ſed oratorem per piſcatorem. Si enim per duces & potentes viros mundum conuertiſſet, cenſeretur vi & virtute armorum effectum fuiſſe: idcoque veram fidem per pauperes introduxit, ac ſi verum eſſet, quòd ea quæ concionabantur manifeſta eſſent, erant quippe ſubtilia & perplexa Trinitatis & fidei myſteria. In primo Regum habetur, quòd ſeruus quidam Ægyptius, 1. Reg. 30. debilis, ægrotus, ac famelicus, attulit nuncia Amalechitarum. Sic Deus vt verus Dauid pauperes Apoſtolos & diſcipulos pro ducibus accepit, eoſque ſuæ doctrinæ concionatores accepit. Inuenit mundum otioſum, vt Dauid Amalechitas: mundus enim diuitijs, delicijs, vanitatibus, & peccatis deditus erat, quæ omnia ipſe ſubmerſit, ad iugum fidei mundum trahens. Quemadmodum Gedeon cum comitibus inermis & paucis militibus ijſque ſine armatura ſubegit potentem & magnum exercitum Madian: ſic etiam Chriſtus paucis inermibuſque diſcipulis vniuerſum orbem euicit. Le-

Iudic. 7. *Greg. lib.* *Iob. per* *c.* *31. & 31.* *Amb. lib. de Spirit. in ſanct.* cis. Lege Gregorium & Ambroſium. Ideoque pauperes euangelizant regnum Dei : quod quidem apparens argumentum aſt aduentus Saluatoris. ſiquidem vt Deus, virtute ſua diuina hæc ſumens debilia inſtrumenta impugnaturus & euerſurus erat vniuerſum orbem. Sequitur vltra in contextu.

Vers. 23. *In Christum ſi ſcandalizari, eſt dubitare de eius diuinitate.* *Et beatus eſt, quicunque non fuerit ſcandalizatus in me.* Hoc etiam propter Ioãnis diſcipulos dixit, quia ſcandalizabantur in Chriſtum: non enim credebant in eum, ſed potiùs inuidebant. Scandalizari enim in Chriſtum, eſt, non credere in eum. Sic ipſe diſcipulos ſuos alloquitur, dicens : *Omnes vos ſcandalum patiemini in me in hac nocte.* Hoc eſt dubitabitis circa me. Senſus itaque eſt, *Beatus, qui non fuerit ſcandalizatus in me*, id eſt, qui ſcandalum non patitur ex operibus humanitatis, quæ pro infirmitate carnis, & ad probandum humanitatis veritatem volens tolero. Multi etiam Chriſti fideles ſcandalizantur in Chriſtum, & offenduntur in eum. Offenditur enim ſuperbus in Chriſti humilitate, diues auarus in eius paupertate, & libidini deditus in eius puritate. Audi rem notatu dignam. Qui propriam voluptatem abiicit, Dei voluntatem non offendit: qui verò propriam ſeruat voluntatem, diuinam offendere neceſſe eſt. Non enim noſtra voluntas diuinæ conformatur: *ſenſus enim & cogitatio hominis ad malum prona ſunt* : ſed malum neceſſe eſt, vt ſcandalum accipiat à bono. Vide etiam, quòd non minus in hoc Chriſtus oſtenditur, quàm in miraculis quæ faciebat : de eo enim prophetauit Eſaias, dicens : *Erit lapis offenſionis, & petra ſcandali.* Sanctus etiam Simeon poſitus eſt in ruinam, & in reſurrectionem multorum. Optimè ergo dicit, oſtendens quis ſit, beatum fore qui in eo non fuerit ſcandalizatus : nam qui viderit Chriſtum ſpinis coronatum, crucifixum, & mortuum & non fuerit ſcandalizatus in eo; ſed credit, hic beatus eſt. In templo erant duo altaria, alterum erat æneum in ipſo ſtatim veſtibulo, in quo ſanguinolentæ offerebantur victimæ, iugulabantur arietes, multaque alia animalia ſacrificãda, & locus ille plenus erat cruore : ſed intus erat altare aureum, vbi ſolummodo offerebantur thymiamata & incenſum : Erat enim locus hic odore plenus. Igitur cum Chriſtus ſit *altare* noſtrum, vt ait Paulus: qui viderit eum deſpectum ſanguine & vlceribus plenum, exiſtimabit, quod ſit purus homo & altare æneum: ſed ſi ad interiora tranſierit, non ſcandalizabitur : quia inueniet altare aureum, odoriferum, non paſſibile, & ſanguine plenum, ſed diuinum & plenum thymiamate & incenſo. Conſidera Chriſti diuinitatem: & quod non ſit tantum homo, ſed Deus & homo : & ſic beatus eris, & non ſcandalizaberis. Præterea ſcãdalizantur etiam multi in Chriſtum, dicẽtes: Quid ergo eſt, quod Deus bonus & iuſtus, tot mala patitur : impius autem iuſtorum perſequutor triumphat, & viuit? Quomodo verum eſt, quod Deus nõ relinquit ſuos in neceſſitatibus : cũ ego propter ipſum multis me oppoſuerim periculis, & non ſum liberatus? Quomodo qui dat eleemoſynam, non deficiet, cùm ego qui tot pauperibus erogaui, egeo modò? Multi imbecilles & infirmi hæc leuia imaginantur, quos Chriſtus alloquitur : *Beatus, qui non fuerit ſcandalizatus in me.* Non ſcandalizeris : quia Chriſtus quamuis ſtatim non præſtet remedium, non tamen deficiet : interim patientiam habe. Fi-

Matt. 26.

Gen. 8.

Eſai 8. *Luc. 2.*

3. Reg. 6.

Hebr. 13.

liis Iſraël in Ægypto promiſit libertatem per manum Moyſi, & tunc magis afflixit eos Pharao, & duplicauit laborem. Sic Dauidem vnxit in regem Iſraël, ſed priùs quàm regno potiretur, plures annos grauia incommoda perpeſſus eſt. Ita Deus antequam ſuos honoribus afficiat & promiſſa adimpleat, multa mala pati permittit, vt eorum patientiam probet : ſed credere debes, quòd *veniens veniet & non tardabit*, interim patientiam habe. *Exod 5.* *1. Reg 16.* *Abacuc 2.*

Perpende etiam Chriſti ſaluatoria modeſtiam. Poterat incredulitatem diſcipulorum Ioannis arguere; ſed noluit eos confundere, niſi tantum eorum conſcientiam tangere, loquens quaſi de aliis: dicens, *beatus qui non fuerit in me ſcandalizatus* : ſicut etiam in cœna feciſſe cum Iuda Euangeliſtæ commemorant, cùm dixit : *væ homini illi, per quem filius hominis tradetur* ; nolens Iudæ peccatum palam facere, ſed tacitè illum reprehendere: ſicut nunc eum iſtis fecit. Diſcamus ex hoc loco, mala ſecreta proximorum occultè arguere. docet enim hic Chriſtus Dominus, vt maxima ſit nobis cura honoris & famæ proximorum, ne eorum defectus à nobis in publicum educantur. Sed longè aliter nunc contingit, cùm minima habeatur ratio honoris & nominis fratris. Peccata enim nominis & famæ cùm ita vſu communia ſint, non vt grauia habentur, & ideo in confeſſione ferè ſemper obliuioni traduntur : homicidia verò, furta & alia quæcumque mala opera patrata, ita grauia exiſtimantur, vt non ſolùm confiteantur, ſed etiam veram pœnitentiam de his agant, & ſic per hæc geſtorum malorum opera homines ferè nunquam ad Tartara trahuntur : Illa enim ſunt velut morbus, de quo nulla eſt medici cogitatio, hæc autem facilius lauantur. Quomodo enim ſi tu de aliquo praué loqueris, & ille cui talia intimaſti dicit alij, & alius alij, breui temporis momento per vniuerſam ciuitatem circumferuntur, quomodo huic infamiæ remedium applicabis? Sic homines in malum ſumus procliues, & ita prauorum dictis aduerſus proximos noſtros fidem adhibemus, vt ſi poſtea illos ſummis videamus efferri laudibus, à praua cogitatione auerti nequeamus, & ſic ſi contingat infamiam diuulgari, impoſſibile erit noſtri proximi honori exactè ſatisfieri poſſe. Nam quamuis per contradictionem detractor in foro interiori ſatisfacere videatur, aduertat adhuc quod ferè nunquam perditus honor perfectè acquiritur, quia infamatoris infamia nimis diuulgata manet, & ſic manet obnoxius grauiſſimæ pœnitentiæ, ob magnam difficultatem reſtituendi honorem, quem proximo detraxit, prauè de illo loquendo. Et ſic Salomon in Prouerbijs : *Quæ viderunt oculi tui ne proferas, ne poſtea emendare non poſſis, cùm dehoneſtaueris amicum tuum.* Quærebat Dauid in Pſalmo & dicebat, *Quis eſt homo, qui vult vitam, & diligit dies videre bonos?* Dices tu: Ego volo vitam, & diligo dies videre bonos. Audi ergo, *prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.* Sed iam ad contextum.

Peccata ſecreta celanda, ſed privatim reprehendenda. *Matth. 9.*

Notem infamiæ incurrere grauiſſimũ malum.

Prou. 25. *Pſal 33.*

Vers. 24. *Ioan. 1.* *Et cum diſceſſiſſent nuncij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas.* Scandalizatæ fuerunt turbæ de Ioanne, putantes quod mutatus eſſet quærens de Chriſto, quis eſſet, cùm Ipſe teſtimonium antea perhibuiſſet: multi enim ſic mutari ſolent, Petrus qui in proſperitate dicebat, quod moreretur pro Chriſto, in tribulatione, iurauit quod non cognouit eum. Sic

Matt. 26.

Marc 14. *Christus Ioannis patronus.* *Rom. 5.*

Sic etiam multi homines mutantur, alio tempore ta agnoſcent, alio verò ignotus eris: de quibus Paulus ait: Quod *commutauerunt veritatem Dei in mendacium.* Sic turbæ opinabantur de Ioanne, quod in vno tempore cognoſcebat Chriſtum & non in alio, quia miſit interrogare, quis eſſet: ideò Chriſtus ne honor Ioannis deſtruatur pro illo reſpondet: hoc autem facit non in conſpectu diſcipulorum Ioannis, ſed vbi diſceſſerunt. Diſcipuli enim magiſtrum ſuum pluris faciebãt, quàm decebat, opinantes meliorem eſſe, & maiorem Chriſto: populus verò non ſic, minoris habebat Ioannem, debito exiſtimans, quod leuis eſſet & mutabilis. Vtraque horum extrema erant: non enim tanti habendus erat, quanti diſcipuli cogitabant: nec ita paruipendendus vt populus exiſtimabat. Vtriſque hiſce duobus Chriſtus Redemptor noſter ſapientiſſimè ſatisfecit: ideò coram diſcipulis Ioannis, Chriſtus illum non laudibus commendauit, nec opus erat imò eſſet in detrimentum illorum, quia magis in errore roborarentur. Chriſtus autem ſeipſum exaltauit miracula faciens, quæ magiſter ſuus Ioannes non faciebat, vt diſcipuli Ioannis conſiderarent, quod Chriſtus & maior & melior eſſet Ioanne. Vbi autem diſcipuli abierunt, Chriſtus pro honore Ioannis reſpondet & eius magnas virtutes coram turba, & omni populo commendat: illud præcipuè laudat, quod de leuitate argueretur, dicens: quod non erat Ioannes arundo vento agitata, ſed erat vir firmus, & in ſuis aſſertionibus conſtans.

Christus diſſimulat turbarum peccatũ, Phariſęorum verò reprehẽdit. *Matth. 9.* *Luc. 7.*

61. Expende etiam, quod quamuis iſtæ turbæ, mala de Ioanne cogitarent, noluit Chriſtus eas redarguere, ſicut arguebat Phariſæos mala cogitantes, dicens: *quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* Et Simonem Phariſæum cogitantem mala de Chriſto, & de Magdalena etiam redarguit, quia turbæ aliqua occaſione fuerunt motæ, & ex ignorantia peccabãt, Phariſęi autem ex malitia & malo propoſito inuidiæ. Caue tibi, ſi fortè cadis, ſit velut caſu & impetu: pius enim eſt Deus cum ijs, qui oblatã occaſione, & non data opera peccauerunt. Illi autem, qui ex malo propoſito, & ex corrupta intentione cadit terribile iudicium, & magna vindicta manet. Nec eſt mirum ſi oblata materia labaris: deteſtabile verò eſt, & dictu horrendum coram Deo, ſi ipſemet tempus, & opportunitatem quæris, & deprauata cogitatione & data opera proximum inſecteris, vel odio, vel malitia inter pectus decocta. Sic Iudæ filium, Onam, quia prauè & turpiter, & ex malitia peccauit, ne fratri ſuo Her filij naſcerentur, Deus interfecit. De Iuda verò patre eius, quamuis cum Thamar nuru ſua peccauerit, Deum vindictam ſumpſiſſe legiſſe non memini: peccatum enim Iudę, non ex prompta malitia, ſed ex euentu proceſſit: nam cum gregem adiret, in media via feminam offendit illam, ignarus an ſua eſſet nurus, & occaſione oblata, cum ea coiuit. Sic Deus hic mitius ſe cũ hac turba geſſit, cum Phariſæis verò inuidis aſperè. Verùm in eo, quod ait; quod Chriſtus cœpit dicere de Ioanne, aduerte qualis & quantus ſit Ioannes, de quo cum tantas proferret laudes, hic dicitur; quod cœpit dicere, hoc eſt, etiamſi nimis lateque de Ioannę dixerit; non tamen à multis alijs, quibus Ioannes erat præditus, dicendi finem impoſuit: tot enim tantæque erant Ioannis commendationes & laudes, vt ab eis initium ad dicendum, finem verò attingere non poſſumus. ¶ Præterea aduertẽdum, quod ſicut illi duo ſeraphini Templi, qui erant iuxta arcam, mutuo ſe aſpiciebant: & illi duo ſeraphini, quos vidit Eſaias, clamabant alter ad alterum: ſic Chriſtus & Ioannes mutuo ſe laudant, Ioannes ait: *Ecce Agnus Dei, ecce,* &c. Sed Chriſtus reſpondet, *inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta.*

Gen. 38. *3. Reg. 6.* *Eſa. 6.* *Ioan. 1.* *Matt. 11.*

Admonet locus iſte, quod iactura, quæ fit pro 62.
Chriſto eſt quæſtus. Ioannes poſuit in periculum honorem ſuum, mittẽs diſcipulos, quærens à Chriſto, an eſſet ille Meſſias, ſed nihil amiſit, imò quæſtum fecit; meruit ſiquidem ita ſublimiter à Chriſto laudari. Sic etiam quamuis ſæpenumero amicorum Dei fides periclitari videatur, ipſe tamen habet non paruam curam eorum. Fac quod in te eſt: nam etiamſi per aliquod breue tempus ærumnas patiaris, Deus pro quo iſthæc pateris, prouidebit tibi & tuo honori, ipſe de his periculis te educet, & longè aliter quàm opinaris. Sic in Ægypto fecit cũ Ioſeph, & cum Suſanna ſimiliter, quia quod probæ honeſtæque feminæ erat effecit, infamata fuit, Deus tamen omnipotens, magna quadam ſuperabundantia ipſam & honorem ſuum in priſtinum ſtatum redegit. Vidéſne qualiter cum Deo nulla ſit facienda iactura? vides (inquam) curam, qua Deus ſuia fauet? Si quam pro eo iacturam facis, maximum quæſtum & lucrum reportabis. ¶ Docet etiam proximos noſtros, maximè bene meritos laudare, & honorare, nec Chriſtus ita ſe gerit vt multi, qui honorem & gloriam omnem ſibi ipſis ſolis acquirũt. Chriſtus commendat Ioannem, & debitum illi reddit honorem. Multi ſunt mortales, qui honorem omnem ſibi vindicant, vuntque ne quis ſit medius, nec honorem quis habeat. Aaron & Maria videntes, quòd Deus Moyſen magis, quàm illos honoribus afficeret, eum detractione ſectabantur, *nónne etiam Dominus loquutus eſt nobis?* nec conſcius erat Aaron, quod ſi quem honorem habebat, per Moyſen fuerat ſortitus; nec etiam bene cogitabat Maria, ſi quem Propheticum adepta fuerat ſpiritum, mediante Moyſe effectum fuiſſe, & omnium horũ obliti Moyſen detractionibus proſequebantur, quod primas obtineret. Sic etiam in mundo, ſi quis apud regem locum habet, ſtatim inuidia oritur, & fallacijs conqueritur de illo apud ipſum regem, deteſtabile enim inuidiæ vitium querelis replet omnia. Fratres Ioſeph, non æquo animo tolerauerunt, quod Ioſeph pluris haberetur, nec Core & ſui, quòd per Moyſen imperaretur. *Non ſunt viæ meæ, viæ veſtræ, dicit Dominus;* Vos enim cum aliquem in ſummo gradu conſtitutum videtis, totis viribus, toto affectu, conamini vt humilietur, & paruipendatur: ſed aliter Chriſtus, qui Ioannem laudibus extollit. Suprà modum quippè Deus debitum honorem & pro meritis vnicuique reddit. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.*

Gen. 39. *Gen. 41.* *Dan. 13.* *Bene meriti non ſunt defraudãdi ſuo honore.* *Num. 12.* *Gen. 37.* *Num. 16.* *Pſal. 138.*

Tertiò docet, vt cum videtimus alicuius famã 63.
periclitari, non erubeſcamus coram detractoribus narrare eius virtutes, ſic enim expoſtulat charitas, quæ diligit proximum ſicut ſeipſum. Sic laudauit Dominus Moyſen, & memor fuit honoris eius, reprehendens Aaron & Mariam, ſimiliter & Sanctum Iob, & reprehendit amicos eius. Sed inuenies multos non aliter ſe habentes, ac rudes & ruſtici Paſtores, qui vident canes humilem viatorem mordentes, & dilaniantes, & ipſi hoc cernunt & tacent,

Fama aliorum contra æmulos tuenda. *Matt. 26.* *Num. 12.* *Iob 42.*

cum

eum poſſent eants anocare & ſemnuere ne ille de-
trimentum patiatur. Sic multos reperies, qui vi-
dent ſuorum proximorum ſamam & nomen peri-
clitari, quique mordacibus ſuis dentibus dilaniant
vitam, honorem, & famam, & quamuis ipſi ſamam
non detrahant, alios vident, quos vno ſolo verbo
impedire poterant dicentes; ne verbum ampliùa
addant.

64. Quartò docet fidẽ, & fidelitatem & amicitiam
Amicis abſentibus ſeruanda fides. cum familiaribus ſeruare, etiamſi eos carceribus de-
tentos & iam penè lapſos viderimus. Plurimos bac
tempeſtate reperies, coram te ridentes & te collan-
dantes, qui ſi te vel catenis vinctum, vel bumilem
viderent, te detractione perſequerentur, & te etiam
vilipenderent. Et ſi fortè fortuna, de te quid male-
dictum auribus percipiant, non ſolùm reſiſtent, ve-
Heſter 3. rùm etiam detractoribus erunt in auxilium. Sic
cum Aman apud regem Aſſuerum plurimum va-
lebar, ab omnibus adorahatur, vbi autem eum de-
ſpectum, & regi odioſum aliqui viderunt, non de-
Heſter 7. fuit, qui ſuæ neci eſſet adiutor, & regi dixiſſet: *En
lignum, quòd parauerat Mardochao, qui loquutus eſt pro
rege, ſtat in domo Aman.* Sic fieri poſſet, quòd multi
viderent Ioaonem carceribus detentum, & nullam
de eo habent rationem, ſed (videas obſecro) qua-
lem amicum babeat Chriſtum, qui pro Ioaone vin-
cto, & proiecto, proque eius honore & fide reſpon-
dere non erubit. Chriſtua enim non aſſiſtit coadiu-
tor in detrabendo Ioanni, imò ſicut fideliſſimus
amicua honori eius prouidet, nec vſquam Chriſtus
Dominus ita Ioannem laudauit, quàm boc tem-
pore, dum illum in vinculis & bumilem vidit.
Cùm proximos noſtros in vinculis, & deſpectos
viderimus, tunc in eorum honoribua & laudibus,
qua poterimus induſtria iunare tenemur, & maiori
ſtudio, quàm cum diuites & ſublimes eſſe autuma-
mus. Contrarium tamen huius, hac noſtra ætate
mundus efficit: nec enim diuitias alij offert, quàm
diuiti, nec alium honorat, quàm potentem, nec
alium denique inſequitur, quàm illum, qui iam eſt
inſeſtatus & parum potens eſt.

65. Diſcamus quintò de proximis noſtris, in eorum
abſentia bene loqui: ſiquidem nullus ſiue hæreticus,
ſiue infidelis ſit, viuit in mundo, qui ſi aliquando
obumbretur delicto, non aliquam virtutem ad-
mixtam retineat: nullam enim naturam, etiamſi ſer-
pentes venenatos fecit Deus, & creauit, cui non
virtutis aliquid ſit admixtum. Vipera veneſioſum
eſt animal, ita vt morſu occidat, & tamen mulra
bona habet: medicamentum enim præſtat colli in-
firmitatibus: & theriaca, quę omni veneno prodeſt,
ex vipera fit, vt perfectior & efficacior ſit medici-
na, & prodeſt neruis, & infirmitatibus oculorum
& elephantiæ. Nullus itaque homo tam malus eſt,
qnin aliquod bonum babeat, de quo illum poſſis
Gen. 1. laudare. *Vidit enim Deus cuncta, qua fecerat & erant
valde bona.* Nullus itaque Chriſtianus eſt, de quo, etſi
iniquus ſit, aliquod bonum non poſſit effari. Omnia
quippe valde bona ſunt, ſed malus amor, bæc valde
bona corrumpit. Aurum bonum eſt, ſed quomodo
diuitem auarum eijcit in Tartara? Non aurum, ſed
auaritia, & auri improbus amor perdit illum. Auro
2. Cor. 9. deſcendit in ima diues, quiſquis eſt auarus. Qui di-
ſpergit, & dat pauperibus, cuiua iuſtitia manet in
1. Re. 9. ſæculum ſæculi, auro aſcendit in cœlum. Regno
1. Reg. 16. perditur Saul, regno Saluator Dauid. Paſtor bo-
nus, qui dat animam ſuam, ſaluatur, ſed iniquus, lac
ſuarum ouium comedit, operitur lana, nec oues cu-
rat, & damnatur, vtrobique Apoſtolus Petrus &
Iudas; ſed Petrus ſuper omnes ſublimatur, & Iudas
in infernum deſcendit. Malus amor bona reddit
mala: nam quæ ſunt valdè bona, malè amantibus,
redduntur mala. Bona eſt lux, bonus ſolidus cibus,
oculis tamen ægris nihil luce moleſtius, & ſtoma-
cho debili nihil noxiùs ſolido cibo. Sed amor iſte
damnatus, habet ſuum fontem in nobis: ſi enim
noſipſos malè amamus, omnia huius amoris flu-
mina, huiuſque amoris amor peſſimus erit. Si enim
nos rectè amamus, in Deum, & in vitam æternam,
ex boc amore fluent flumina dulcia, & ſalubria.
Ideò ſi teipſum bene ames, proximum etiam ama-
bis: & ſi proximum illibato amore eſſes proſequu-
tus, de illo abſente bona prædicares. Sicut enim
odium & inimicitiæ, tuos obcæcant ſenſus ne aliud
à malo intuearis; ita amor interiores aperiret ocu-
los ad inuenienda plurima, de quibus proximum
abſentem, & maximè commendare, & pro honore
reſpondere poſſis, vt hic Chriſtus fecit pro Ioanne
Baptiſta.

Sextò docet, amicorum res in eorum abſentia 66.
curare. Sic in Geneſi dicitur; quod *recordatus eſt Do-* Gen. 14.
minus Abraham, & liberauit Loth à Sodoma. Non roga-
uit pro illo dum loqueretur pro Sodoma, ſed cu-
ram quam Abraham habuit, non de nepote, habuit
Dominus de illo, vt videas, quantò maiori cura;
ſuorum res Deus curet, quàm ipſimet à quibus poſ-
ſidentur. Sic arguit Laban, ne faceret malum Ia- Gen. 31.
cob. Sic etiam dum Iſmaël ploraret in deſerto, *au-* Gen. 21.
diuit Dominus vocem pueri, & non ob aliud, niſi quia
ſemen erat Abrabæ amici ſui, in cuius abſentiam
curam eius babuit Deus. Vides qualem ſe Deus ge-
rat amicum, ſiquidem tali conatu, res ſuorum in 3. Reg. 11.
abſentia curat, & non ſolùm in vita, ſed etiam poſt
mortem, quia peccata Salomonis non puniuit in
eius vita, propter Dauid ſeruum eius, qui cuſtodi-
uit vias Domini.

Septimò, laudare ſanctos & viros iuſtos, quia 67.
Deus in illis laudatur, qui fecit illos ſanctos. Ideò Sancti laudandi.
Dauid, vbi dixit: *Laudate Dominum de cœlis, laudate*
eum in excelſis: Laudate eum omnes Angeli, &c. his non Pſal. 148.
contentus, dixit; *Laudate Dominum in ſanctis eius.*
Cùm imaginem bene, exacteque depictam lauda-
mus, ipſum artificem commendare videmur. Ideò
Deus vult, vt nõ ſolum diuinam ſuam maieſtatem,
ſed etiam ſanctos eius collaudemus. Ægyptius Rex Gen. 41.
Pharao non ſolum voluit honorare Ioſeph, donans
illum regio annulo, & imponens digito illius; ve-
rùm etiam vt hoc ipſo honore ab vniuerſo populo
afficeretur, & ſic iuſſit, vt omnes coram eo genu
flecterent, & præpoſitum eſſe ſcirent vniuerſæ ter-
ræ Ægypti. Sic Deus vult vt honoremus quos ipſe
honorauit. Nabuchodonoſor etiam, cùm Daniel Dan. 2.
ſtatuæ ſomnium expoſuiſſet, cognouit Deum, & ad-
orauit, dicens: *verè Deus veſter, Deus Deorum eſt, &
Dominus regum.* Cumque Deus non bene ſibi ſatis
factũ eſſe videret, ex eo quod à Nabuchodonoſore
cognoſceretur, & adoraretur, voluit ſuos quoque
ſeruos honorare. Ideò fecit, quod Nabuchodono-
ſor videret illos tres pueros ambulantes per forna-
cem ignis, adeo quod nec ipſi, Deum collaudantes,
nec veſtimenta, nec capilli comburerẽtur: ita & ac-
ceſſit propius ad illos, dicens: *Sidrach, Miſach, & Ab-* Dan. 3.
denago, ſerui Dei excelſi, egredimini, & videte. Et bis nõ
contentus illos in ſublimi ſtatu collocauit: promo-

uit enim Sidrach, Miſach, & Abdenago in prouincia Babylonis. At boc ita Deus præſens miraculum fecit, vt ſicut per prius miraculum Nabuchodonoſor Deum coluerar, & per hoe poſterius ſernos: ita tam ſublimiter Ioannem Chriſtus laudat, docens vt ſanctos & viros iuſtos honoribus proſequamur. Ex commendatione enim virtutis alicuius probi
68. viri, dum videntur oriri commoda. ¶ Alterum, quos laudata virtus creſcit, alterum verò quod cōmendationem audientes, vltro coguntur ad virtutem ſimilem ſequendam, & probi virtus augetur, quia virtus laudata creſcit. Si enim virtus vera eſt, *Prou. 27. Simile.* non dubium eſt quin creſcat. *Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum, ſic probatur homo ore laudantis.* Cùm aurum io fornace proijcitur, quicquid aurum oon eſt in fumum conuertitur: quod autem verum aurum eſt, liquidum & perfectum manet. Hæc eſt laus in homioe, quæ ſi vera ſit virtus, magis aucta, magiſque perfecta manet voce laudantis. Sin autem commentitia & ficta ſit virtus, tota ipſa in fumum, & humanam conuertitur vanitatem, & quia in bonis augetur virtus, conueniens eſt vt laudetur. Secundò prodeſt laus bonorum, quia vbi alijs auditur, bi inuitantur ad proponendam virtutem ſibi imitandam: nam dum bonos commendamus, cor noſtrum cogitur ad ſimile faciendum. Paulus vt Hebræos ad ſuorum *Hebr. 13.* maiorum virtutem iocendat, eorum geſta io memoriam refert, dicens: *Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis loquuti ſunt verbum Dei, quorum intuentes,* &c. *Eſai. 51.* Hac prædicatione vſus eſt Eſaias, dum dixit: *Attendite ad Abraham patrē veſtrum.* Mathathias quoque vt filiorum animos accendat, ad potiùs ſubeundam necem quàm patiantur legem, & eius cuſtodiam violari, in hæc prorumpit verba: *1. Mach. 2. Iudith, 8.* *Mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus ſuis, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum. Mementote Abraham, & Iacob, & Phinees,* &c. Hoc etiam feciſſe Iudith ſacra commemorat hiſtoria. Quapropter non potuit vnquam placere iſtud, quod qui- *Eccl. 11.* dam doctor exponens illud, *neminem laudaueris in vita ſua,* dixit vt dum viuit, ne laudemus bominem, ſed tantum poſt viram, poſt conſummationem. Lauda nauigantis felicitatem (inquit ille) ſed cum peruenerit ad portum: Lauda ducis virtutem, ſed cum perductus eſt ad triumphum. Contrarium hîc videmus, quod facit Dominus Ieſus Chriſtus, cuius omnis actio eſt noſtra inſtructio: laudauit enim Ioannem, & multa de eo dixit populo, adhuc *Gen. 22.* Ioanne viuente. Sic etiam laudauit Abraham, & *Num. 12.* Moyſen, laudauit nimis ſratribus ſuis Aaron, & Mariæ, quia de eo murmurauerant. Sic laudauit *Iob 1.* Sanctum Iob, dicens virum iuſtum & rectum. Et ſi *Ioan. 1.* dicas; quòd Moyſen, Iob, & Ioannem oon lauda- *Matt. 16.* uit in facie & coram ipſis, ſed abſentes, nec hoc ha- *Luc 7.* bet locum; cum laudauerit Cbriſtus io facie Na- *Matt. 15.* thanaëlem, Petrum, Magdalenam, Chananæam & *Matt. 8.* Centurionem. Quapropter illud, quod ſcriptura ait: *Ne laudaueris hominem in vita ſua,* intelligitur iux- *Bern. ſer. 5. omnium ſanct. & Epiſtola. Oſea 13.* ta mentem beati Bernardi, ne laudemus hominem io vitijs & peccatis. Hoc eſt, *vita ſua,* id eſt, fragilitas, concupiſcentia, mendacium, &c. hoc eſt *ſuum,* iuxta quod Dominus ait: *Perditio tua ex te Iſraël, tantummodo in me auxilium tuum.* Quicquid boni ha- *Iacob 1.* bet homo, à Deo eſt, quia vt Iacobus ait: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminum.* Ideò dicit, *in vita ſua,* hoc eſt, in his quæ ſua ſunt. In his non eſt laudandus, vt multi faciunt, laudantes vitia & peccata diuitum & potentum, quemadmodum Pſalmiſta ait: *Quoniam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & iniquus benedicitur.* *Pſal. 9.* Ideò in alio loco quendam arguit egregius Pſaltes dicens: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* *Pſal. 51.* boc eſt. Quæ eſt hæc malitia tua vt glorieris de bono aliquo, qui nullius rei planè potens es, niſi vt opereris iniquitatem? Si malitia ex te eſt, quid gloriaris in ea? Igitur *ne laudaueris hominem in vita ſua* carnali, fallaci, mutabili, ad malum prona, & concupiſcentijs plena; virtutes autem, ſancta deſideria, & bonas cogitationes, quæ à Deo ſunt, lauda in eo, ſicut Chriſtus laudat bic Ioannem, vt eius honorem tueatur, & alios prouocet, ad ſequendum & imitandum eius virtutes. Virtus itaque laudibus bonoranda eſt, honor enim abſque meritis eſt, velut gemma in annulo ferreo: Cato ille maior, cùm ſtatuas aliquotum abſque meritis videret in foro, malo (inquit) homines de me quærere cur ſtatua non eſt poſita Catoni, quàm cur poſita ſit? Viris itaque probis debetur laus, etiam dum viuunt, & ſic Cbriſtus Ioannem laudauit & bonorauit, Demum docemur, quàm indifferens ſit præmium, quod dant boois, tam Deus, quàm mundus. A mundo accepit Ioannes contemptum, & ab Herode carcerem & mortem, à Chriſto vero laudibus extollitur. Sic Moyſes à populo ſuo per- *Exod. 17.* ſequitur lapidibus & contemnitur, & à Deo lauda- *1. Reg. 12.* tur. Similiter Samuel deſpicitur à populo, deijcitur à principatu, & commendatur à Deo. Sic Iob ab *Iob 42.* amicis improbatur, ſed laudatur à Deo. Sed iam ea, quæ de Ioanne ait, audiamus.

Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agi- 69.
tatam? Commendàt illum io quatuor virtutibus, *Ioannes in quatuor à Chriſto commendatur virtutibus.* ſcilicet, à conſtantia animi, ab aſperitate vitæ, à veritate doctrinæ, & à puritate vitæ. Primò populus obijcere poterat, quòd Ioanoes eſſet mutabilis, ſi quidem vbi Chriſtum digito prompſerat, quærit poſtea quis ſit, cui dubitationi reſpondet Chriſtus, *quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam?* Non eſt Ioannes mutabilis, vt arundo vento *Luc 7.* agitata, & qui nunc ait; & modo negat, quia Ioannes homo conſtans eſt, firmus, ſolidus ſuis dictis, quippè ob rem nullam moueretur. idem omni tēpore affirmabit. ¶ *Secundò* poſſet opponere populus, quòd Ioānes erat adulator, eò quòd Chriſti beneuolentiam captare vellet, cùm dixit: *Ecce Agnus Dei;* nunc verò, quia nullum ſibi commodum reportari videt, quis ſit, rogat. Huic etiam ſatisfacit Chriſtus. *Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtimentis indutum? ecce qui in veſte pretioſa ſunt & delitiis, in domibus regum ſunt.* Adulatores & paraſiti, qui ſericis & deauratis veſtibus ornantur, regum domos incolunt; Ioannes verò, qui à camelorum pilis contexta induitur veſte, non in regijs domibus obtinet locum, ſed in carceribus. Quod verò non ſit adulator, nec alicuius fauorem quærat, ex loco quem babitat, ex veſtibus quibus veſtitur, facilè deprebenditur. ¶ Poſſent *tertiò* arguere contra eius propheticum ſpiritum, defectum opponentes, eò quòd cum Ioaones protulit, *ecce Agnus Dei,* non cognouit Cbriſtum, nec ſibi conſtitit, ſiquidē quæſitum miſit, quis Cbriſtus eſſet, ideo pro Ioanne Chriſtus reſpondet hoc modo. *Sed quid exiſtis videre? prophetam? vtique dico vobis, & pluſquam Prophetam.* Nec Ioannes (ait Dominus) ignarus eſt bomo, ſed

ſubli-

ſublimi præditus ingenio, quique de me non parum habet intellectum. Et qui non ſolum eſt verus Propheta, imò pluſquam Propheta, ex ignorantia quærere non poteſt: nam ſi in prophetico actu Prophetę deuiare nequibant, quomodo deuiabit Ioannes, qui maior eſt illis? ¶ Quartò dicere poterant, quod carnali & mundano amore ſæpenumero homines coguntur, ea quæ rationi debita ſunt exequi, & quod ſic Ioannes modo aiebat, modo negabat. Ad quod Christus reſpondet, dicens: *Hic eſt, de quo ſcriptum eſt: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Nec ita popularis eſt Ioannes vt alij: nam licet ex carne & ex oſſibus ſit compactus, moribus tamen & vita ita purus eſt & cæleſtis, vt nihil niſi de cæleſtibus agat. Vt enim Angeli, cùm ſint in gratia confirmati, quicquam præter debitum operari nequeunt, ita Ioannes, à maternis viſceribus in gratia confirmatus, quique potiùs Angelicam, quàm humanam vitam tranſigit, nulla promiſſione commotus, à veritate vnquam declinabit.

Sed iam ſingula hæc quatuor diſcutiamus.

70. Ioannis conſtantia commendatur. Primò commendat Christus Ioannem à conſtantia & firmitate propoſiti, dicens: quod non eſt mutabilis ſicut arundo, quæ vento mouetur. Ioannes non erat arundo, ſed arbor fixa, quàm nulla ventorum tempeſtas, non humana laus, non adulatio, non metus aut minæ, non promiſſa, non felicitas, non aduerſa fortuna, à propoſito & vera confeſſione amouere poſſint. Vnde quædam Sapiens mulier regi Dauid dicebat: *Sic eſt Dominus meus Rex, ſicut Angelus Domini, qui nec maledictione, nec benedictione mutatur.* [2. Reg. 14.] [Ioan. 1.] Ioannes non mutatur à priori dicto, ſicut Angelus, cui quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt. Nec in maximo honore ſibi delato, nec in oblata dignitate Meſſiæ, nec in vinculis mutationem fuit paſſus. Vt aurum in aquam coniectum non amittit colorem, nec pretium, in ignem verò immiſſum, purius redditur & ſplendidius: ſic vir iuſtus & ſapiens, in aqua proſperitatis nō amittit virtutem nec ſplendorem, in igne verò calamitatis redditur illuſtrior & præſtantior, habet enim cum auro ſimilitudinem. Impius autem ſimilis eſt luto, qui in aqua diſſoluitur, & in igne induratur: nam rebus ſecundis, & ſecundum voluntatem fluētibus, ducitur voluptatibus & illecebris, & eum ſe videt in ærumnis, induratur, & in ſceleribus obſtinatur, Ioannes verò ſtabilis & conſtans eſt, qui in proſperitate & aduerſitate idem eſt. Chamæleon ad ſpeciem rerum quibus admonetur, mutat colorem, & nos quacumque occaſione obiecta, mutamus propoſitum, & derelinquimus virtutem. Et ſicut Chamæleon colorem album non recipit, cùm cæteros recipiat, ſic nos ad omnia mutamur, præterquam ad animi candorem. Sed Ioannes ſicut figura quadrata, quæ in quamcumque partem voluatur ſui ſimilis eſt, ſic in omni virtute ſe iuſtum oſtendit. Gentiles, qui aiebant Mercurium Deum eſſe veritatis, ſuper lapidem quadratum illum pingebant. Sic Ioannes vt in ſua animi conſtantia conſeruaretur, fugit in eremum: nam ſi in mundo cum mundanis conſuetudinem habens maneret, amicitias & conuerſationes cum hominibus iniret, & fortaſſis poſtea amicorum & conſanguineorum vitia carpendi animo careret. Sic ſæpenumero accidit, quòd dæmon ſapientes & ſpirituales viros in faciem aggredi non audeat, ideò populum incitat, vt illos conſulat, & eorum amicitiam contrahat, quippe qui vt accepti maneant, cum amicia, fortaſsè mala conſulant, cùm id dæmon maximè deſideret. Et ſic Adam protoplaſtum non à fronte tentare fuit auſus, ſed vxorem inſtrumentis quibuſdam decepit. [Gen. 3.] Adam autem ne illam contriſtaret, contra Dei iuſſum operatus eſt. Ioannes verò altius & inexpugnabilius conſilium petendi deſerta ſumpſit, ne eum populus ab alto propoſito aliquo modo deterrere poſſet. ¶ Diſcamus ab eo animi conſtantiam, & perſeuerantiam in bono, Christus namque Apoſtolis dicit: *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis.* [Luc. 22.] Non dicit, quia dereliquiſtis patrem & matrem, ſed quia permanſiſtis in tentationibus meis, *diſpono vobis regnum, vt edatis & bibatis*, &c. [1. Reg. 9.] Iudas quoque parentes dereliquit, & benè exorſus eſt, & Saul in ſuis primordijs vir fuit rectus, & tamen hi duo condemnati ſunt. Et Salomon Rex, benè cœpit initio, & poſtea improbus euaſit. Sed Christus hic cæleſte regnum pollicetur: *quia* (inquit) *permanſiſtis in tentationibus meis.* Familiares Iob bene ſunt orſi, & ſeptem diebus cum illo ſunt lamentati; [Iob 1.] quia tamen fixi non manſerunt ſupplicium ſunt nacti. Et ideò Saluator: *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* [Matt. 10.] Eſto, quæſo, conſtans, & fixus in bene operando, vt fuit beatus Ioannes Baptiſta. Arbor enim ſæpè mutata radices non emittet, quòd ſi radices non emittens, paſſim muteris in bono incepto, virtutum fructus nuſquam produces. Eccleſiaſticus ſic de ſapiente dicit; quod *manet ſicut ſol, & quod ſtultus mutatur vt luna.* [Eccl. 27.] Non parum huius rei exemplar de Patriarcha Abraham inuenies, [Gen. 15.] qui cùm Deo rem diuinam faceret, quamuis veniebant aues ad illum, ipſe abigebat eas, & non propter earum importunationem dereliquit bonum inceptum. Nam qui in bono ſunt mutabiles, hi arundini agitatæ comparantur. Nam quos procellis mundi huius obnoxios, vita mobilis inquietat, iure arundini comparantur, in quibus ſolidæ iuſtitiæ nullus eſt fructus, & omni vento mouentur. Quidam enim adeo ſunt inconſtantes, vt conſtantia eorum hæc eſſe dicatur, ſcilicet, eſſe inconſtantes. Hanc inconſtantiam deplorat Iob dicens: *Contra folium, quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam.* [Iob 13.] Talis homo eſt, qui paruo vento tentationis euellitur. Reuera arundines ſumus, quia quacumque aura tenuiſſima mouemur & agitamur. Siue enim humana laus, ſiue cuiuſcumque parentis adſit benignitas, elatione concutimur, & deſpicimus cæteros, & ſi deſunt humana ſolatia, triſtamur, hodie proponimus emendare vitam, & craſtina die ad vitia reuertimur.

71. Peccati cauſa inconſtātiæ noſtræ. Sed vnde hæc mobilitas; ex animi interioris mobilitate & leuitate procedit. Nam ſi conſideres fixam columnam, & ex aduerſo arundinem conſtitutam, quemadmodum & columna, quantumcumque ſpirent venti, columna in ſe conſiſtit immobilis, & arundo à quacumque leuiſſima aura flectitur & incuruatur, cuius quidem rei ſi cauſam velis, illa omnino eſt, quoniam intus arundo vacua eſt, columna verò grauis & ſolida, & nunc planè colligimus ab intrinſeco prouenire, quòd arundo facilè quatiatur, columna verò fixa & immobilis maneat. Peccatum igitur, quod intus manet in anima, huius mutabilitatis cauſa eſt, quòd ſi mihi credere nolueris, audi Hieremiam dicentem: *Peccatum peccauit Hieruſalem, ideò inſtabilis facta eſt.* [Thren. 1.] Intus quidem

habuit

habuit peccati humiditatem, quare febris tremores, & propoſitorum mutabilitatem fuit paſſa. At Ioannes, quia peccato carebat, manebat immobilis. Ad expellendas has mutabilitates opus eſt peccatum è medio tollere, & Deo adhærere. Si verò arundinem columnæ illi marmoreæ ex aduerſo poſitæ alligaueris, arundo ſic alligata à vento non agitabitur. Ita quoque ſi Deo per amorem firmiter te alligaueris, & charitatis vinculo illi adhæſeris, atque omnem tuam voluntatem in illo direxeris, nihilque velis, præterquam quod illi placitum ſit, reuera firmior & ſolidior permanebis, ſicut ſcri-
Eccl. 15. ptum eſt de adhærentibus Deo. *Et firmabitur in illo, & non flectetur.* Quia quamuis nos concepti in peccato, & natura corrupti, mutabiles ſimus, ſicut arundo vacua: tamen gratia Dei adiuti, & Chriſto adhærentes, & illi affixi, quamuis ſimus ex natura arundinei, erimus tamen ex gratia immobiles. Sic
Rom. 8. Paulus, quia Deo adhærebat, auſus eſt confidenter dicere: *Quis ſeparabit nos à charitate Chriſti? an fames? an tribulatio? an anguſtia?* &c. *Scio, quod nec mors, nec vita.* Sic affixus erat Ioannes, & ideò non mutaba-
Act. 4 tur: ſic & Apoſtoli, qui quamuis cæſi, ne in nomine Ieſu prædicarent, tamen immobiles manſerunt. Sic martyres Chriſti: ſic denique omnes amici Dei, & electi. Complectere Deum, obnixeque illi adhære, & qualem vim mundus habeat, & omnes eius tentationes, ad te mouendum fine dubio cognoſces. Eſto ergo immobilis & conſtans in Dei amicitia. Vnde etiam ad hanc ſtabilitatem admonet nos ſcri-
Eccle. 5. ptura dicens: *Non te ventiles in omnem ventum, & eſto*
1 Cor. 15. *firmus in via Domini, & in veritate ſenſus tui.* Paulus quoque: *ſtabiles eſtote & immobiles, abundantes in omni*
2 Theſ. 2. *opere Domini ſemper.* Et iterum; *Non citò moueamini à*
Hebr. 13. *ſenſu veſtro.* Et rurſus; *Optimum eſt gratia ſtabilire cor.* Sicut enim virtus & ſapientia ſtabiliunt mentem,
Prou. 24. iuxta illud Salomonis: *Vir ſapiens fortis eſt, & vir doctus robuſtus, & validus.* Sic enim ex peccato gignitur inconſtantia, vt iam diximus. Peccatum igitur amoue, & Chriſto adhære, ſi vis eſſe conſtans, & in bono perſeuerare, ſed ſatis eſt de his, nunc ſequendum de quo Ioannes laudatur, videamus. Secundò laudatur, quod mollibus veſtimentis non induitur, dicendo:

Verſ. 25. *Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtimentis indutum?* Ioannes non induebatur mollibus veſtimentis, ſed veſte duriſſima, de pilis camelorum contexta, & zona pellicea erat præcinctus iuxta renes.

Veſtium luxus dānabilis.

Vide aſperitatem vitæ, & veſtem Ioannis. Vt enim auiculæ nidificantes exterius ſpinas & vepres, interius verò pennulas, & molles leueſque res alias aſtruunt, ſic iuſti rectique viri, exterius dura veſtimenta, aſperitatem, & carnis macerationem, interius verò ſuauitatem ſpiritus induuntur. Contrarium verò operantur mali, qui exterius molles, & delicatas veſtes, interius verò conſcientias, & corda plena habent ſpinis, ſtimulis & decoctionibus conſcientiæ. Aduertant autem, qui mollibus veſtiuntur, & timeant iudicium: nam ſi blanditiæ, & veſtium ſuperflua abundantia ex ſe mala non foret, non laudaret Chriſti præcurſorem ſanctum ab aſperitate veſtium. Nec minus Sanctus Euangeliſta
Luc. 16. Lucas deſcribens vitia illius diuitis auari, qui ad Tartara tetendit, diceret; quod pretioſis & purpureis induebatur veſtibus, & ſiquidem ſacræ ſcripturæ author Spiritus ſanctus, illius diuitis dānati pretioſa veſtimenta damnat, & veſtium duritiem Ioannis commendat, efficax eſt argumentum ad probandum, quantum ſint vani & dementes, qui huiuſmodi pretioſis veſtibus vtuntur, quantumque ſit ſtultum in ſimilibus rebus tempus conſumere. Fatuitas maxima hæc eſt, quia ornantes ſe mendicant pulchritudinem ſuam à creaturis viliorìbus quàm ipſi ſunt. Nobilis homo erubeſceret à vilibus hominibus mendicare, & potius indigentes ſuſtineret, quàm mendicare ab ipſis. Sic debet homo erubeſcere à vermibus & muribus ſuum mendicare decorem. Sericæ enim byſſi, & auri contextiones, & alia id genus, vermium ſunt ſtercora, & ſic praua eſt abiectio te pretioſis veſtibus ornare. Nónne (quæſo) ſubſannares & irrideres aliquem depingentem domum veterem & minantem ruinam? talis eſt corpus hominis, qui vix ſtaret per quinque dies, niſi cibis & potibus fulciretur. Domus poſtibus ſuffulta, quæ poſtibus comedendi, dormiendi, bibendi ſuſtinetur. Vnde nimis irridendi ſunt, qui varijs ornatibus iſtud depingunt: ſicut ridiculum eſt videre aliquos depingentes parietes, & vetuſta ædificia, & ſuper ea cæruleum colorem & deauratum imponentes. Nam licet nimia elegantia induaris, & perpolitè componaris, non ita conſpiciendus euades, vt flos campi. Salomon integra ſua gloria Matth. 6.
non ſic indutus exiuit, vt vnus ex his floribus. De ſanctis veteris Teſtamenti teſtatur Apoſtolus, quod *circuierunt in melotis*, hoc eſt, in veſtibus ex melorum Hebr. 11.
pilis contextis, & *in pellibus caprinis.* Homines quidem erant vt nos, ſed agnouerūt, quòd nudi egreſſi ſunt ab vteris matrum ſuarum, & nudi erant illuc Iob. 1.
reuerſuri, inceſſerunt in hoc ſæculo vt egeni peregrini: nam cùm eſſent curiales cæleſtis regni, & ad cæleſtem curiam creati, harum vanitatem parùm curabant. Quàm vero deperditam & deuaſtatam noſtram Hiſpaniam veſtium magni pretij, & geſtaminum ſolutus vſus, paucis abhinc annis inductus, reddiderit, quis enarrare poterit? Siquidem ſartoris opera pluris ſtat, quàm iſtæ ſericæ veſtes, opus excedit materiam. Veſtium hæc noua genera, quæ ex peregrinis regionibus, per Patricios & potentes viros inuecta, penè euerſam habet Hiſpaniam. Audiant hi quod per Prophetam Sophoniam Deus Soph. 1.
ait: *Viſitabo ſuper principes & ſuper filios regis, & ſuper omnes, qui induti ſunt veſte peregrina, & viſitabo ſuper omnem, qui arroganter ingreditur ſuper limen.* Amos Amos 6.
quoque: *Va vobis* (inquit) *qui opulenti eſtis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Iſraël.* Quid, ſi Propheta hic proprijs oculis, qua pompa hæ Dominæ ingrediuntur Templum, intueretur? Quid ſi reſidua veſtium trium cubitorum & amplius? Quid ſi ornamenta, vehicula, picturas & vanitates, quibus incedunt, cerneret? Quid loqueretur? Filiæ eius (ait Pſal. 143.
Dauid) ornatæ ad ſimilitudinem Templi. Medium diei tempus in ornatu, veſtitu, ablutione, & faciei componenda conſumunt. Egrediuntur tandem vt papiliones depictę, quod ſi aſſerant, quod pro beneplacito virorum id efficiant, mentiuntur maximè, quoniam inter priuatas domos, vbi à viris conſpiciuntur qualibet veſte incedunt, ſeque honeſtè valde & communiter gerunt, vbi verò foras egrediūtur, non aliter quàm reginæ ornantur, ex quo manifeſtè patet, quòd non pro placito virorum, ſed exterarum gentium id faciant. Quod ſi his quoque placere nolint, pro offendendo Deo id faciunt, quod licet pro bono aſpectu exteriori non fiat, leuitatem

Matronarum veſtiū curioſitas & exceſſus.

uitatem tamen & amentiam arguit. Itaque cum ſic leuiter, & ſuperabundè ornentur, alterum duorum cauere nequeunt, vel quod peccatrices ſint, vel dementes. Sed vt huic rei finem imponamus, vtque peccatrices hę mulieres exitum vltimum videant, quò huiuſmodi leuitates & dementiæ tendunt.
Iſa 3. Eſaiam Prophetam ex parte Dei loquentem audiant, quo dicto tremant & metuant: *Audite infelices & infortunata*, non quemlibet, niſi Deum, *Deum* (inquam) *aud.te. Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo, quod eleuata ſunt filia Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant, & pedibus ſuis compaſita gradu incedebant, decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus arnamētum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & diſcriminalia, & periſcelides & muranulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & arcus, & ſpecula, & ſindones, & vittas, & theriſtra. Et erit pro ſuaui odore fætor, & pro zona funiculus, & pro criſpante crine caluitium, & pro faſcia pectorali, cilicium*, &c. Sed quia ſancti memores eſſe aulæ regia cæleſtis, & non terrenalis ſciebant, quocumque veſtitu erant contenti: malebant enim ſancti domus regiæ cæleſtis, quàm terrenæ habitatores, & incolæ nuncupari. Ideò ſubditur:

72. *Ecce, qui in veſte pretioſa ſunt, & in delicijs, in domibus regum ſunt.* In domibus terreſtrium regum, inquit, non æterni regis. Et ſi delicatis & mollibus veſtibus vtentes, regum palatia incolunt: non oportet monachum vilibus veſtimentis indutum, & mortuum mundo, circuire aulas magnatum, & regum palatia frequentare, quod proh dolor, iam nunc in multis videmus, quibus tam clauſtrum, monaſterium, & cella fœtent, & quærunt negotia in aulis principum; aut extra vagantes, multis negotijs ſæcularibus detenti, diſtracti, curſitant tota die ſicut Centauri & Satyri, de quibus poëtæ dicunt, eſſe monſtra quædam, media hominum, & media bru-
Cõmixti ſunt inter gentes & didicerũt opera eorum. torum animalium. Sic iſti ſub habitu perfectionis, & religionis, ſæcularibus implicantur, vt in vno ſubiecto duas qualitates contrarias inuenias. Vel te indue, vt ambulas, vel ita ambula, vt indueris. Quęſtus verò quem hi faciunt, non eſt alius, quàm in monaſterio acquiſita in mundo amittere. Sęculares enim cum quibus eſt iſtis familiaritas, deuotioné, & ſpiritum omnem illis detrahunt.
Anſel l de ſimil. cap.187. Beatus Anſelmus in libro de ſimilitudinibus, optimam ad hoc propoſitum affert ſimilitudinem. Nam ſicut bubo lætatur in cauerna, dum eſt cum pullis ſuis, & ſuo modo bene ſibi eſt, dum verò eſt inter coruos & corniculas, & alias aues, incurſatur ac dilaniatur, & omnino ſibi malè eſt, vtpote, quia hic roſtro percutit, ille alis in eum irruit, alter verò vnguibus diſcindit, ita monacho in clauſtro bene eſt, foris autem negotijs, curis & ſolicitudinibus laceratur, & dilaniatur, & diſtrahitur, ad tantamque perueniunt ſæpenumero relaxationem, vt nihil de monacho participent, cùm omnis eorum conſuetudo, loquela, & negotiatio, non ſit diuerſa ab ea, quæ eſt ſæcularium & mundanorum. Quia ſicut illi loquuntur & tractant, ſæcularem normam & formam aſſumunt. Pſitaci, vel quæuis alia auis, in campo liberæ & ſolutæ, non aliter ac aliæ aues cantant; immiſſæ tamen in caueam humana loquela vtuntur, & illa quam illi inter quos verſantur, loquuntur. Palatia habent ſe ſicut cauea. Monachus curiæ regalis, & palatiorum liber & ſolutus, & conſtitutus in monaſterio, ſanctus eſt, in cauea tamen palatij incluſus, adulator eſt, vt cæteri, loquiturque vt cæteri, & fit palatiorum ſectator. At Ioãnes monachorum princeps & Patriarcha, non in aulis regum, ſed in deſerto erat, vbi nulla erat conſolatio humana, ſed deerant ibi omnia, quæ ad vitam humanam fouendam conferunt. Hoc deſignauit Chriſtus ex parte loci, quia Ioannes non erat in domibus regum: nam illi veſtibus pretioſis vtuntur, quia gloriam ſæculi huius appetunt, quæ à multis putatur eſſe in fulgore veſtium, &c. Tertiò commendauit Dominus Ioannem alacritate notitiæ, ſcilicet, quia fuit Propheta, & pluſquam Propheta. Ideò ait:

Sed quid exiſtis videre? Prophetam? vtique dico vobis, & pluſquam Prophetam. Vers 26. Ioannes eſt pluſquam Pro- Doctinę Ioannis commẽdatio.
pheta, quia habet excellentiam quandam circa rem prophetatam, ſuper omnes alios; quia quem cæteri prænunciabant, iſte prophetauit & oſtendit. Digito enim oſtendit, quem alij prophetauerunt, & dixit:
Ecce Agnus Dei: Ioan.1. Nam perfectius aliquid cognoſcitur cum ſenſu percipitur, quàm cum ſolo intellectu apprehenditur: vnde iſta viſio ad aliquam perfectionem pertinebat, ſicut dixit Chriſtus: *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis.* Luc.12. Doctrina etiam eius erat maioris authoritatis, quàm omnium Prophetarum: tanta enim eſt authoritas doctrinæ & vitæ eius, quanta habent teſtimonia atteſtantia illi. Homines enim, qui ratione naturali docent, non habent maiorem authoritatem, quàm ſit firmitas in lumine intellectus humani, qui verò à Deo illuſtrantur ſicut Propheta, habent immutabilem authoritatem, quia veritas infallibilis, ſcilicet diuina, quæ illuſtrat eos atteſtatur eis, & in hoc gradu conueniebat Ioannes cum cæteris Prophetis. Habuit autem vlteriorem gradum, quia non ſolum viuens à Deo directus eſt, intelligendo, & operando; ſed etiam antequam naſceretur, prædixit Deus de eo per Prophetas, quod venturus eſſet, & quid eſſet acturus. Et in hoc fuit maior cæteris Prophetis, quia de alijs non fuit prænunciatum antequam eſſent: ex quo patet, quod doctrina Ioannis non ſolum erat infallibilis authoritatis, ſicut doctrina aliorum Prophetarum, quia omnes Spiritu ſancto dictante loquebantur, ſed etiam fuit magni honoris, quia de Ioanne fuit prænunciatio, & non de alijs, ideò Chriſtus laudans hoc in illo ait:

Hic eſt de quo ſcriptum eſt: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vers. 27. Oſtenditur hic dignitas & officium Ioannis, qui præcurſor fuit Chriſti, qui *viam Domini præparauit*, iuxta hoc Malachiæ vaticinium, Malac.4. quemadmodum & Dauid dixit in Pſalmo: *Iuſtitia ante eum ambulabit, & ponet in via greſſus ſuos.* Pſal.84. Vt Ioannis eximiam ſanctimoniam extolleret, vocauit eum iuſtum, cùm eſſet magnus iuſtus, & ob excellentiſſimæ vitæ puritatem, & virginalem munditiam, Angelum appellauit, quia Angelicæ fuit puritatis & vitæ. Ioannes Angelus puritate, merito, gratia, & officio. Qui etſi ſecundum naturam non fuit Angelus, tamen ſecundum merita & gratiam fuit, quod maius habetur, quàm ſecundum naturam. Si per agrum aliquem tranſeas, & lignum aridum videas, nullam illius curam habes, ex quo abſciſſo ſi tabula educatur, ex qua imaginarius eximiam depingat imaginem, tunc pluris habebis tabulam hanc etiam ſagineam, vel roboream, quam ſi ſit cedri; non ex natura, quia

ra, quia melior eſt cedrus, quàm fagus, ſed ob picturam, quam in illa artifex formauit. Sic Angelica natura puriſſima eſt, & excellentior natura humana, quæ quidem ex ſe corruptibilis, & debilis, & vitijs, & ſordibus decliuis eſt, ſed tot in aliquo homine perfectiones depingi poſſunt, totque virtutes & ſanctimonia in eius anima conſtitui, quod ſit excellentior, ſanctior & purior Angelis. Sed eò pluris habendus eſt Ioannes, quippè, qui cum ex carne & oſſibus conſtans, & corruptibilis ex natura eſſet, tam profondam orationem & contemplationem eſſet ſortitus, ita vt magis cæleſtis, quàm terrenus habitator apparet, magiſque ſpiritum habere Angelicum, quàm humanum videbatur, quia vt Angelus ſine lecto, ſine potione, ſine comeſtione, ſine denique dormitione, in cæleſti contemplatione, dies, noctéſque conſumebat, & per Angelicos Choros deambulabat.

73. Secundò Angelus vocatur, non ſolùm propter vitæ puritatem, ſed etiam ratione officij. Angelus latinè nuncius eſt: ſed non talis nuncius, qui ſolum fert literas clauſas, ignarus quid in illis comprehenſum ſit; verùm talis, qui negotium ſibi commendatum & legationem, ipſe oretenus exequitur. Quamquam vero hæc Angeli vox ſanctis & cæle- *Hebr. 1.* ſtibus ſpiritibus rectè attribuitur, quoniam omnes miniſterij munia obeunt, qui ad miniſterium mandantur, propter eos, qui hæredes æternæ beatitudinis futuri ſunt; non tamen illis proprium aut vnicum hoc nomen eſt, ſed commune omnibus his, qui iuſſa Dei expediunt, & ipſius aperiunt voluntatem. Nam ſicut vnumquemque ſacerdotem vocat *Malac. 2.* Malachias *Angelum Domini exercituum*, eò quòd legem Dei docere & prædicare debeat: ad hunc quoque modum hoc loco *Angeli* nomen habet Ioannes, quandoquidem non vt Propheta miſſus eſt tantùm vt futura nunciaret, ſed vt nuncius, qui ſui Domini aduentum ita nunciaret, vt proximè illum præcederet, viam ſterneret, & quaſi claſſicum caneret. Ideóque poſtquam Angelum illum vocauit, addidit, *qui præparabit viam ante te*: quia propter officium, quod erat præparare viam Domini, vocatus eſt Angelus. ¶ Expende etiam Chriſti Saluatoris noſtri modeſtiam atque humilitatem. *Malac. 4.* Nam cum Malachias loquens de Ioanne dixit: *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam tuam ante te*, ſtatim loquens de Chriſto, & de eius aduentu dixit: *Et ſtatim veniet ad Templum ſanctum ſuum Dominator, quem vos quæritis*: quæ verba de Chriſto ad literam intelligebantur, hoc tamen tacet hic Chriſtus, quia noluit de ſe iactanter hoc dicere: Addit vlterius Chriſtus in Ioannis commendationem.

Vers. 28. *Laus Ioannis Baptiſtæ.* *Dico enim vobis: Maior inter natos mulierum Propheta Ioanne Baptiſta nemo eſt.* Hoc conſequens eſt cum ſupradictis, nec eſt extra rem, ab eo quod modo dixit: Loquitur enim Chriſtus de intellectu, quem de ſe Ioannes habebat. Non miſit itaque ignoranter Ioannes quæſitum, quis eſſet Chriſtus; erat ſiquidem illi illuſtratus intellectus à Deo, vt eſſet & Propheta, & pluſquam Propheta, & talis, vt nullus Propheta illo eſſet maior, quamuis hoc dictum communiter Sancti Doctores non de maioritate *Hier. l. 5.* Prophetiæ, ſed de ſanctitate interpretantur. Hiero- *Mat c. 11* nymus lib. 1. commentariorum in Matthæum di- *Aug ſer. 2 & 4 Ioã. Bap to. 10* cit, quod non ſequitur, quod ſit maior omnibus Ioannes, ſed quod nemo aliorum ſit maior illo. Sed profectò (vt optimè Chryſoſt. dicit) ex hoc benè *Chryſoſt. hom 17. in opere imperf. Matth.* ſequitur, quod ſit maior omnibus. Referam verba Chryſoſt. Cùm tanta ſit iuſtitiæ altitudo, vt in illa nemo poſſit eſſe perfectus, niſi ſolus Deus, puto quod omnes ſancti, quantum ad ſubtilitatem diuini iudicij, inuicem ſibi inferiores ſunt, aut priores, ex quo intelligimus, quoniam qui maiorem ſe non habet, maior omnibus eſt. Cæleſtis via non aliter ſe habet, quàm ſi arctam & anguſtam in duris & rigidis, montanis ſemitam contempleris, qua duo progreſſu iter facere non valent, niſi alterum alter à tergo ſequatur) *arcta eſt enim via, quæ ducit* *Matt 7.* *ad vitam*) & ſic vnuſquiſque ſolus incedit. Quare de quolibet confeſſore Eccleſia canit: *Non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi.* Sicut enim *Eccl. 44.* in humanis aſpectibus, vnus alteri omnino exteriori facie non aſſimilatur, non ſecus in animis & meritis ſancti, alij alijs non omnino aſſimilantur, ideò priuatim de vnoquoque meminit Eccleſia, & ſine aliquo mendacio, *non eſt* (inquit) *inuentus ſimi-* *Matt. 22.* *lis illi.* Nos etiam in cœlo (vt Chriſtus ait) erimus ſicut Angeli Dei non ſolum in pudicitia & caſtitate, ſed etiam in meritis, & (vt Thomas ait) quili- *S. Thom. 1. q 50. art 4.* bet Angelus conſtituit ſpeciem, & ſpecies ſunt ſicut numeri, numerus verò vnus non eſt æqualis alteri, quia numerus quinarius maior eſt quaternario, & minor ſeptenario, quia ſæpè vnus numerus eſt maior aut minor altero numero. Sic etiam ſanctus maior aut minor eſt altero ſancto, itaque (vt benè concludit Chryſoſtomus.) Si nemo eſt maior Ioanne Baptiſta, & omnes ſancti inferiores ſunt inter ſe, aut ſuperiores, ergo, qui maiorem ſe non habet, omnibus maior eſt. Vnde Eccleſia canit in Hymno: *Non fuit vaſti ſpacium per orbis, Sanctior quiſquam genitus Ioanne.* Et hoc ſatis ſit ad hanc veritatem probandam, quod nullus ita commendatus eſt à Chriſto ſicut Ioannes, nullus (inquam) ſic ex profeſſo, & lentè laudatus vt Ioannes, vt ex ſermone hoc, quem Ioannis vitam extollens, concionatus eſt cum adhuc viuens in numerum ſanctorum fuerit relatus, & ſic laudibus fuit elatus ex Chriſti ore. Præterea, vt ad alia procedamus, vnum hîc obſeruandum eſſe cenſeo, in honorem immaculatæ & puriſſimæ Conceptionis Virginis Mariæ: nam in eo quod in hoc loco dicit, quod *non ſurrexit maior Ioanne*, inſinuatur, quod omnes ceciderunt anteaquam reſurgerent, & ambularent: nam reſurrectio præſupponit caſum. *Omnes in Adam peccauerunt*, om- *Rom 5.* nes peccato originali concepti ſunt, omnes, inquam, ceciderunt, quamuis ſurrexerunt ad ſtatum gratiæ, poſt caſum peccati. Sed nullus ex iſtis qui ceciderunt, ſurrexit maior Ioanne, ex quo arguitur ſic: Ioannes eſt maior omnibus, qui ceciderunt, & ſurrexerunt, ſed non eſt maior Virgine, ergo virgo nõ cecidit. Præterea iuxta Origenis regulam, quod *Orig. l. 1. peri ar. c. 1.* veritati magis eſt proximum, vel quod ſecundum pietatis regulam opinandum eſt, ſequamur. Quod *Matth. 26* autem Maria non fuerit in peccato originali concepta, iuxta pietatem verius videtur. Sed his omiſſis, videamus, quod ſequitur.

Qui autem minor eſt in regno Dei, maior eſt illo. Nec 74 intelligas Chriſtum Dominum, hîc loqui de maioritate bonitatis, & meritorum, quoniam Ioannes, non ſolùm minoris Hierarchiæ Angelos, ſed etiam plurimos ſupremos, & altiſſimos, ſanctitate & meritis antecellebat: nec ſolus Ioannes, ſed multi etiam iuſti erunt, qui plurimos ex ſupremis Angelos

gelos superent. Quare hoc dupliciter potest intelligi. *Primò* ex natura Angelorum, quia de Angelis loquebatur; nam cum Christus hoc dicebat, nullus homo erat in regno cœlorum. Itaque quilibet Angelus maior erat Ioanne, non in meritis, sed in natura, quia Ioannes homo erat, & Angelica natura maior est, quàm natura humana. ¶ *Secundò* exponitur. *Qui minor est in regno cœlorum, maior est illo*, & maior est etiam omnibus viuentibus in hoc mundo; quia ille beatus est, iste non: nam beatus securus est de beatitudine, quæ summum bonum est, qui autem viuunt de sua beatitudine non sunt securi, & in hoc est quædam maioritas. *Maior est*, (inquam) quoad præmij securitatem, non quantum ad meriti dignitatem: præmij enim securitas, est potissima pars beatitudinis. Magis enim est, coronam securè possidere, quàm dimicare. Bene possunt viuentes esse sanctiores, & magis Deo accepti quibusdam iam existentibus in vita æterna, & Deus magis exaudiet illos, quàm eos, qui in patria cælesti sunt, & tamen semper sunt minores, quia minus bonum participant. Nam beati participant essentiam bonitatis per immediatam visionem, scilicet, videndo per essentiam, ideo sine dubio, quilibet beatus est maior, quolibet viatore, & omnibus simul, sed non melior, aut sanctior, ideo non dixit, melior est illo, sed maior est illo. Quamuis etiam & melior dicere poterat, stando in prima expositione de natura Angelorum, quæ quidem non solùm maior, sed melior est homine. Sed quid ex hoc Christi sermone, sequutum sit videamus.

Possessor maior est quolibet viatore.

Vers.29. *Et omnis populus audiens & publicani iustificauerunt Deum baptizati baptismo Ioannis.* Iustificauerunt (inquam) Deum, non effectiuè, sed ostensiuè, hoc est, iustum illum esse dixerunt: Deum enim iustificamus, dum confitemur, quod ipse iniustitiam, omnemque culpam odit. Iuxta illud; *Odio sunt Deo impius, & impietas eius.* Et cùm ascribimus ei, quod bonitatem & iustitiam diligit, iuxta illud Psalmi; *Iustus Dominus & iustitias dilexit, & æquitatem vidit vultus eius.* Gaudebat populus iste, audiēs Christum laudantem Ioannem, quia baptismum eius susceperat, & diligebat eum, & sicut in illum fuerant scandalizati, illos quoque maximè pœnituerat, quod iustus & sanctus homo Ioānes de cognitione Christi dubitatione teneretur, & misisset quæsitum, quis esset cum de Christo testimonium perhibuisset, sic modò magno sunt affecti gaudio, & Deum laudauerunt, videntes, quàm bene de Ioanne Christus fuerat loquutus, & eius honorem curauerat. Sed non sic scribæ, & Pharisæi, qui inuidi, & superbi erant, de quibus sequitur.

Sap.14.

Psal.10.

Vers.30. *Pharisæi autem, & legisperiti, consilium Dei spreuerunt in semetipsos non baptizati ab eo.* Pharisæi, qui cæteris religiosiores, se esse putabant & videri volebant, & legisperiti, qui scientia erant inflati, spreuerunt Christi salutarem instructionem. Ait *in semetipsos*, quia aspernati sunt in seipsos, & contra salutem animarum suarum, & ad suam perditionem, & *non baptizati* à Ioanne, eius baptismum, doctrinam, & iustificationem, de Christo spreuerunt. De hac peruersitate, dixit Dominus olim per Esaiam. *Quis surdus, nisi ad quem nuncios meos misit? & quis cæcus, nisi seruus meus?* Hos impios, & superbos Scribas, & Pharisæos arguit Dominus, vt eorum impietatem opprimat. Ideò sequitur.

Esai.42.

Vers.31. *Ait autem Dominus: Cui ergo similes dicam homines generationis huius, & cui similes sunt?* Ex eo, quod populus credidit Christo laudanti Ioannem, & Pharisæi, & legisperiti, credere noluerunt, nec baptizati fuerunt ab eo, Christus redarguit eos, quia noluerunt credere sibi, nec Ioanni. Porrò *homines generationis huius* (ait) vbi *generatio* sumitur pro hominibus generatis, quibus adaptari potest illud, quod in Deut. inscribitur: Generatio peruersa, & infideles filij, hoccine reddis Domino popule stulte, & insipiens? *Nonne ipse est pater tuus, qui possedit te?* &c. Rursus quæstionem ingeminat, vt audientes reddat magis attentos. Ait ergo:

Deut. 32.

Vers.32.33.& 34. *Similes sunt pueris, sedentibus in foro, & loquentibus adinuicem, & dicentibus: Cantauimus vobis tibijs, & non saltastis: lamentauimus, & non plorastis. Venit autem Ioannes Baptista, non manducans panem, nec bibens vinum, & dicitis: dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicitis: Ecce homo deuorator, & bibens vinum, amicus publicanorum & peccatorum.* Pueri conueniebant pueriliter in foro, ad gaudendum, & quidam eorum, qui erant magis ad iocos apti, incipiebant cantare, vt alij canerent, & saltarent cum eis, sed nolebant cantare nec respondere cantico lætitiæ, Tunc ipsimet pueri, qui cantauerunt canticum lætitiæ, cantabant canticum lugubre, vt saltem responderent eis, quia qui non est dispositus ad lætitiam, poterit forsitan esse dispositus ad tristitiam. Et quia nec sic illis respondebant alij pueri conquerebantur, scilicet, illi, qui cantauerunt vtrumque canticum. Prius vobis cecinimus & non saltastis, & postea lamentauimus, & non planxistis, quare hoc fecistis? Quia saltem in aliquo eorum nobis respondere debuisseris. Iste sensus consonat Christi proposito, applicando ad se & ad Ioannem, vterque enim Iudæis prædicauit, Ioannes quidem, qui erat vitæ austeræ, cecinit carmen lugubre, & illis prædicauit pœnitentiam, sed ipsum noluerunt audire, nec isti scribæ, & Pharisæi, quibus Christus hæc dicebat, eius baptismum suscipere voluerunt. Deinde Christus cantauit canticum lætitiæ, nam benignitate, dulci conuersatione, inuitabat homines, ad fidem, & operationem, & manducabat cum publicanis & peccatoribus vt sic eos alliceret, & tamen nec Christo credere voluerunt. Erant ergo arguendi, sicut pueri, qui nolebant respondere socijs, quando cantabant, nec quando lugebant, nam si Iudæi nolebant assentiri Ioanni, quia durus, & austerus erat, sequerentur Christum, quia blandus erat. Vel si volentes maiorem austeritatem, nolebant Christum, sequerentur Ioannem, sed neutrum faciebant, ideò reprehensibiles erant. De Ioanne dicebant, quod *dæmonium habebat*, & de Christo, quod erat *potator vini & amicus publicanorum*, merito ergo increpat eos Christus sic. De Ioāne dicebant, quòd dæmon, qui eum possidebat faciebat tantam austeritatem tolerare, quia arreptitij multa possunt agere & pati, quæ alij homines facere nequeunt. De actione patet, quia dæmon mouet organa ipsorum & sic faciunt maiora, quàm alij homines, eò quòd non agunt ipsi sed dæmones, vt de duobus illis arreptitijs legitur, qui erant ita sæui, quod propter eos, nemo audebat transire per viam. Et in Actibus Apostolorum legitur, quod vnus arreptitius, pugnauit contra duos, & præualuit, ita vt nudos & vulneratos, cogeret eos fugere. De passione etiam patet, quia dæmones possunt reddere membra arreptitiorum quasi stupida, & in-

Matth.8.

Act.9.

ſenſibilla, & ita non affliguntur patiendo dura ſicut Marc.5. patet de illo, qui ſe lapidibus concidebat. Et ita intellexerunt iſti da Ioanne, ſcilicet, quod dæmon poſſidens illum, reddebat ipſum inſenſibilem, vt non ſentiret iſta, quæ patiebatur.

75. Inuidi omnia in deteriorē partem interpretantur. De Chriſto verò Saluatore noſtro dicebāt, quòd erat homo deuorator, & bibens vinum, in quo apparet, quòd ex inuidia, & iniquitate loquebantur, quia ſi vituperabant Ioannem, tanquam auſterum, debebant Chriſtum laudare, tanquam modicum in comedendo, & bibendo. Vel ſi Chriſtum tanquam voracem accuſabant, Ioannem tanquam abſtinentem laudare debuerant. Non ergo diſplicebat eis opus, ſed perſona, fœdum enim amanti, illud pulchrum, pulchrum verò abhorrēti, illud fœdum videtur. Multi etiam & nunc ſunt ſimiles iſtis, quia omnia bona aliorum in peius interpretantur, & cū ipſi mali ſint factis aliorum detrahunt. Alij autem ita inuidi ſunt, quod omnia bona proximi, in malā partem interpretantut. Si quem modeſtum & ſtudioſum videant, ſtrictum, ſi grauem, ſuperbum appellant, ſi patiens, & tolerans ſit, timidum, ſi iuſtitiâ vtatur, ſæuum, ſi miſericors, & parcēs, remiſſum dicunt: ſi verò loquatur, quod loquax, ſi taceat, quod ſtultus, ſi deuotus, quod hypocrita, &c. Sic iſti, ſi non comedat, quod dęmonium habet, ſi comedat, quod deuorator eſt, dicunt. Nec enim poſſible eſt obtrectantis hominis os obſtruere, qui ſuperbia & malitia ductus peccat: quia nunquam illi deerit, quid loquatur, quicquid aduerſus coneris. Ideò Pſal.61. Dauid in Pſalmo: *Mendaces filij hominum in ſtateris.* Sed qualiter in ſtateris? multi ſunt homines, qui libra non vtuntur, nec omnes ſe in mercaturis exercent: nec omnes circa negotia emptionis & venditionis verſantur. Quo pacto ergo eſſe poterit, mendaces eſſe omnes homines in ſtateris? Itaque rationem, per quam poſſumus rectè de qualibet re iudicare, ſtaterem hic appellauit & meritò: quoniam per hanc, omnium virtutes, & merita trutinamus. Nihil enim eſt præter rationem & ius, & æquitatem. Stateram habet veram, qui bona dicit bona, & mala dicit mala: & optima dicit optima. E contra verò ſtateram habent mendacem illi, de Iſai.5. quibus dicitur: *Væ, qui dicitis malum bonum & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.* Duas ergo res inter ſe contrarias poſuit Deus ante te, in ſtatera tui iudicij, & arbitrij examinandas: vitium videlicet, & virtutem: vitam & mortem, vt de proximo iudices rectè, & bona illius ne dicas mala. Sed iam mendaces ſunt filij Adam in ſtateris: quia doloſè iudicant de proximo, quod abominabile eſt coram Domino. Vnde in Prouerbijs Sa-Prou.11. lomon ait: *Statera doloſa, abominatio eſt apud Deum.* Ac ſi diceret; Hominum affectus ac iudicia, ſtateræ doloſæ ſunt. Hoc in iſtis patet, qui Ioannem dæmoniacum appellabant: Chriſtum verò potatorem, & deuoratorem.

76. Phariſæi pueri nō ætate, ſed ignorantia. Obſerua; quod pueros vocat hîc Chriſtus hos Phariſæos, & illis aſſimilat: quia ſicut infirmi & debiles intellectu ſe habebant. Non enim ſicut homines ratione vtentes Chriſtum, nec Ioannem ſuſceperant: nec ſicut filij Abrahæ, qui pater fuit fidei, fidem habuerunt credentes in Chriſto: ideò 2.Reg.18. merito pueris inſipientibus aſſimilantur. Sic Dauid Abſalonem filium fratricidam & patris perſecutorem, non filium, ſed *puerum* vocauit cum dixit: *Eſtne pax puero Abſalon*, ſed ſciens mortem eius non puerum ſed filium nominauit dicens: *Abſalon fili mi, fili mi Abſalon.* Cur in vtroque non dixit *puerum* aut *filium*? Si viueret puer erat: quia patricidio petebat patrem, non ergo pietatis nomen accipere debebat, ſed infirmitatis: ideoque vir iuſtus, quod pietatis & Religionis erat tacuit: & quod infirmitatis erat dixit: Sed vbi eum mortuum ſciuit, memor pietatis naturæ & immemor offenſæ: apud pium patrem perſonæ crimen defecit & naturæ nomen remanſit. Diſce non puerilia ſapere, quandoquidem vir es tu & non puer. Vnde Sapiens de quibuſdam ait: *Vſquequo paruuli diligitis infantiam?* Prou.1. ❡ Denique vt concludam diſcamus ex hoc loco humilitatem à Chriſto, qui cum ſit filius Dei excelſi, ſe vocat *filium hominis*, in quo ſummam eius humilitatem oſtendit. Diſcamus patientiam in aduerſis quandoquidem de Ioanne viro ſanctiſſimo Ioan.1. tam impia dixerant homines, & de Chriſto Saluatore, ſic blaſphemauerant, vocantes illum *voracem*, qui venerat tollere peccata mundi. Quæ vita erit tam pura, vt ſit libera à morſibus impiorum? Quænam ſanctitas hominibus placere potuit? Verùm nos peccatores, ſi de aliquo quocumque leui peccato infamamur, impatientiſſimi ſumus. ❡ Diſcamus ergo patientiam, in falſis teſtimonijs: permittēte enim Deo, fiunt cōtra te infamationes propter tres cauſas. *Primò* ad exercendum patientiam: Sicut Ioſeph vir iuſtus & caſtus, fuit infamatus de Gen.39. adulterio: & Iob ſanctus de tyrannide & crude-Iob 22. litate: ſicut illi dixit improperans Eliphaz, quod fuit percuſſus à Deo, quia violentus prædo & defraudator fratrum, & immiſericors egenis, & crudelis tyrannus, atque impius in Deum extitiſſet: quorum omnium nihil erat verum. His falſis teſtimonijs exercebatur viri ſancti patientia. *Secundò*, veniunt falſæ diffamationes ad puniendum occultam culpam. Eum enim, qui ſe non continet ab occulta culpa, culus non patitur infamiam, iuſtè permittit Deus falſis rumoribus flagellari, in quibus non eſt reus: & plerumque ſic puniuntur illi, qui bona de fama inordinatè gloriantur per notam infamiæ coërcentur. Sic & tu cùm de crimine, quod non habes, aliqui murmurant, patienter ſuſtine: cogitans tecum, quod alia habes peccata occulta, quæ ſi homines ſcirent multo peiora & grauiora de te loquerentur. *Tertiò*, eueniunt diffamationes falſæ ad futurorum cautelam. Si enim falſo aliquis notatur de crimine, caueat ſibi verum crimen admittere: quoniam ſi innocens talia patitur, credat, quòd multò grauiorem reus patietur infamiam: & quod æmuli, qui murmurant de falſo, quòd multò meliùs murmurabunt de vero crimine & delicto. Sed hæc ſuffecerint. Iam videamus, quid vltra Dominus dicat.

Et iuſtificata eſt ſapientia ab omnibus filijs ſuis. Hoc Vers.35. eſt, Chriſtus, qui *Dei ſapientia & virtus eſt* ab A-1.Cor.1. poſtolis & credentibus laudatus eſt. Vel potius, quod ſapientia vt eſt prouidentia ſiue rectum iudicium de moralibus iuſtificata eſt à filijs ſuis. Id eſt, pueri, qui canebant in foro, qui erant filij Iudæorum iuſtificauerunt ſapientiam, id eſt, rectè iudicauerunt, increpant ſocios ſuos, qui nec eis cantantibus voluerunt ſaltare, nec eis lamentantibus voluerunt lugere. Et per hoc patres ſuos arguunt, qui Chriſtum cantantem, id eſt, dulciter conuerſantem non ſuſceperunt: & Ioannem lamentantem, id eſt, auſterè viuentem, non ſunt ſequuti, ſed accuſauerunt,

runt, & ſic Deum offenderunt iuſtum, & quod recte arguit, & damnat peccatores. Hoc eſt enim iuſtificare Deum, hoc eſt oſtendere illum iuſtum, in punitione peccatorum.

Acceptiones verbi iuſtificari. Obſerua autem hîc, & diligenter aduerte pro acceptione huius nominis *iuſtificatio*. Tot enim modis opus eſt iuſtificationem accipi, quot modis accipiuntur *iuſtificare* & *iuſtificari*. Tres autem præcipuas & magis frequentes huius verbi, iuſtificare, acceptiones apud ſcripturas & ſanctos doctores legi. Primo *iuſtificare*, accipitur in ſcriptura, & apud ſacros authores pro eodem, quod eſt verè & re ipſa facere iuſtum: ſicut purificare & mundificare, pro eodem, quod facere purum aut mundum. Et ſic in ſcriptura dicitur Deus iuſtificare peccatores, quia illos iuſtos faciat; & peccatores dicuntur iuſtificari, cum iuſti fiunt. Et in hac ſignificatione, vtuntur verbo iuſtificandi doctores, cùm agunt de iuſtificatione. Et ſic Paulus manifeſtè vtitur hoc verbo cum de Deo dicit: *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iuſtificauit.* Et paulò pòſt: *Quis accuſabit aduerſus electos Dei? Deus qui iuſtificat.* Et

Rom. 8. 1. Cor. 6. cum dicit Corinthijs, eos eſſe iuſtificatos in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et hæc eſt acceptio magis cognata, & affinis etymologiæ huius nominis iam expreſſæ. ¶ *Secundò* inuenio in ſcripturis verbum *iuſtificari* pro eodem, quod proficere & creſcere in iuſtitia. Et ſic beatus Ioannes accepit cum dixit in Apocalyp. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.* Quid eſt, *iuſtificetur adhuc*, niſi vt creſcat in iu-

Apoc. 22. Eccle. 18. ſtitia? Et alibi ſcriptum eſt. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari*, Hoc eſt, Ne verearis vſque ad mortem pijs & honeſtis operibus ſtudere: vt vadas de virtute in virtutem. Sic etiam intelligendum

Iacob 2. eſſe cenſeo illud Iacobi: *Nónne Abraham pater noſter ex operibus legis iuſtificatus eſt?* Certum eſt, quod ibi non accipitur *iuſtificatio* pro prima iuſtificatione: tum quia prima bona opera peccatoris iuſtificatione indigna ſunt: atque eam minimè merentur: ſed opera bona iuſtorum iuſtificatione ſecunda, digniſſima ſunt & eam ex condigno merentur. Atque ideò ex eis hominem iuſtificari Iacobus conſtanter aſſeruit. Tum etiam, quia intulit hæc verba Iaco-

Gen. 22. bus ex eo, quod mox dixerat *Abraham ex operibus iuſtificatum eſſe*, cum obtulit filium ſuum Iſaac. Conſtat autem ante illud tempus iuſtum fuiſſe Abraham, nec incepiſſe iuſtificari per oblationem filij ſui: credimus enim tunc fuiſſe omnium hominum ſuæ ætatis iuſtiſſimum & religioſiſſimum: nullum enim audiuimus aut ſcimus, tot & tantis prærogati-

Gen. 12. & 14. uis à Deo inſignitum. Sæpè enim cum eo familiariſſimè loquutus eſt Dominus: & iuſſu eius dereliquit patriam, & peregrinatus eſt, & auxilio Dei quatuor debellauerat reges & promiſerat ei Deus multiplicationem ſui generis, circumciſuſque erat & Melchiſedech benedictum à Deo excelſo dixerat; & ſcriptura de eo adiecerat, *credidit Abraham Deo & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Itaque ex omnibus his conſtat de ſecunda iuſtificatione illa verba Iacobi intelligi. Abraham pater noſter, &c. Verùm beatus Paulus multis in locis ſuarum Epiſtolarum,

Rom. 3. & 4. & præcipuè ad Romanos & ad Galatas videtur contradicere D. Iacobo: quia ſæpè aſſerit & perſua-

Gal. 2. & 3. det cunctis neque Iudæos propter opera legis, neque Gentiles propter bona opera iuſtificatos eſſe, ſed per fidem & gratiam Chriſti. Conciliantur autem Paulus & Iacobus: quia Paulus de prima iuſti-

ficatione loquitur, quæ non cadit ſub merito: Iacobus autè de hac ſecunda, vt modo diximus. ¶ Duo quidem neceſſarium fuit fideles ſcire. Primum eſt, Iuſtificatio duplex.
iuſtificationem primam nemini contingere ex merito ſuorum operum & ad eam poſſe homines nonnunquam venire per fidem vel ſolam, vel certè abſque operibus: & hæc nobis explicuit Dominus clarè per Paulum. Alterum eſt ad iuſtificationem ſecundam neceſſaria eſſe bona opera etiam exteriora, ſi vita aliquando longior ſit & eam poſſe nobis ex merito & debito bonorum operum contingere: & hæc per Iacobum ſumus à Deo edocti. Vt infideles ad fidem allicerentur neque deſperarent de ſua ſalute, quátumcumque grauibus eſſent obruti peccatis iuſtificationem poſſe per fidem abſque operibus contingere annunciat Deus per Paulum. Ne verò, qui receperant fidem, & iuſtificati iam erant, audientes per Paulum, per fidem iuſtificatos eſſe abſque operibus torpeſcerent & ſegnes fierent ad exercitia virtutum, putarentque ad perſeuerandum, & proficiendum in iuſtitia ſatis ſibi eſſe fidem, quæ vel per ſolam, vel ſaltem abſque bonis operibus exterioribus; ad aſſequendum iuſtitiam eis ſufficerant, per Iacobum expoſuit nobis idem Deus neceſſitatem bonorum operum. Paulus etiam alibi, cùm dicit, *credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam*, de hac ſecunda iuſtificationis acceptione loquutus eſt. Itaque in hac ſecunda acceptione, idem erit *iuſtificare* quod augere alicuius iuſtitiam, & efficere iuſtiorem: vt merito ratione illius non ſolùm poſſit dici fieri iuſtior, ſed propriè iuſtificari.

Tertiò præter has duas acceptiones, ſolet etiam accipi *iuſtificari* pro pronunciari aliquem, & oſtendere iuſtum & innoxiū. Et in hac ſignificatione frequenter vſurpatur à iuriſconſultis & pro vocabulo habetur forenſi: idemque eſt aliquem in foro iuſtificari, quod abſolui à criminibus, de quibus accuſatur, innocentemque & iuſtum à ſuo iudice diffiniri, & pronunciari. Et ſic vſus eſt Saluator noſter hoc vocabulo, cum dixit: *Ex verbis tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Matt. 12. Nam cum ſtatim dixiſſet reddituros homines rationem in die iudicij de omni verbo otioſo, iſtis verbis, quæ mox ſubiecit hoc voluit profectò ſignificare vnumquemque iuxta verba ſua pronunciandum vel reum, vel iuſtum, & ex conſequenti abſoluendum vel damnandum in die iudicij. Et in hunc ſenſum Phariſæis auaris improperauit, quod ſe iuſtificarent coram hominibus, hoc eſt, iuſtos oſtenderent, pronunciarent, iactarent. Et de quodam iuriſperito dicit, infra noſter Lucas, quod *volens iuſtificare ſeipſum*, Matt. 23.
interrogauit Ieſum, quis eſſet proximus ſuus: id eſt, Luc. 10.
volens oſtendere ſe iuſtum. Et Paulus dicit eum, qui mortuus eſt peccato, per baptiſmum iuſtificatum eſſe à peccato. Hoc nimirum nos docuit liberatum eſſe, & abſolutum prorſus à peccato, quicumque in Chriſto Ieſu baptizatus eſt. Et apertiſſimè Dauid accepit in hac ſignificatione cum dixit: *Iudicate egeno, & pupillo: humilem, & pauperem iuſtificate.* Pſal. 81. Vtque in eo ſenſu hoc vocabulo ſe vſum apertius faceret, ſubiunxit: *Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.* Notauit enim his verbis iudices, qui cum diuites facillimè abſoluerint à criminibus eis intentatis tamen pauperes, à quibus nullum quæſtum expectabant, diu patiebantur in carceribus eſſe, nec eos iuſtos & innocen-

Iuſtificari, abſolui à crimine, aut iuſtū declarari.

tes pronunciabant. Et in eundem sensum scripsit Salomon: *Qui iustificat impium & qui condemnat iu-*
Prou. 17. *stum, abominabilis est vterque apud Dominũ.* Et Esaias:
Esai. 5. *Væ* pronunciat illis, qui iustificant impium pro muneribus & iustitiam iusti auferunt ab eo: quia impium, ob munera accepta iustum, & innocentem pronunciabant, & iustum ab eis calumniosè accusatum, velut reum, & nocentem condemnabant. In
Iob 9. hoc etiam sensu dixit Iob: *Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me,* Id est, si me voluero pronunciare & asserere iustum. Vnde statim addidit. *Si innocentem ostendero, prauum me comprobabit.* Et quod
Iob 4. alibi, idem Iob dicit: *Nunquid iustificari potest homo compositus Deo?* Solus namque Deus iustificabitur: & nullus poterit verè pronunciari iustus, si conferatur ipsius iustitia ad diuinã. Et in hunc sensum accipiendum est, quod paulo ante dixerat, noster Lucas, quod publicani, & peccatores *iustificarunt Deũ, baptizati baptismo* Ioannis: quia dum ad prædicationem Ioannis conuersi sunt, & illius baptismo, baptizati sunt, Deum multipliciter ostenderunt iustum. *Primò*, quia in hoc declarant Deum, non ad indignos, sed vel ad innocentes, vel ad iustos sua munera transferre. *Secundò*, in hoc aperuerunt Deum esse iustum, tum in suis præceptis, tum in pœnis, quas peccatoribus obstinatis infligit: & merito agendam esse pœnitentiam, de eorum transgressione. *Tertiò*, recipientis prædicationem Ioannis hoc ipso probabant, illum esse iustum & veracem: qui iuxta pollicitationes suas talem, ac tam sanctum virum ante se miserat. In hunc etiam sensum intelligitur, quod modo explanamus; *iustificata est enim sapientia à filijs suis*, quia absoluta est, & iusta pronunciata, & ostensa iudicio omnium filiorum suorum, id est, omnium electorum: omnes quippe se ei spontè subdentes recipit: & omnes perfidos abijcit: & Deus iustificatur, nihil omittens facere ad omnium salutem necessarium, cum prædicauerit Ioannes canticum lugubre, & ipse prædicauerit canticum lætitiæ. Sed de his satis. Videamus iam nunc, perpulchram historiam & exemplum admirabilis pœnitentiæ, cuiusdam mulieris peccatricis, cuius conuersionem, & Christi clementissimi redemptoris infinitam misericordiam, satis egregiè (vt solet) Sanctus Euangelista Lucas scribit, dicens:

Vers. 36. *Rogabat autem illum quidam de Pharisæis, vt manduca-*
Resuscitatio peccatricis animæ. *caret cum illo.* Vulgare quidem illud est, radicem & originem ipsam, ex qua mors est orta, fuisse peccatum hominis protoplasti. Hoc expressè Paulus Romanis ait dicens: *Per vnum hominem peccatum in hunc*
Rom. 5. *mundum intrauit & per peccatum mors.* Quod si sola esset corporalis mora, tolerabile hoc videretur: sed peccans Adam prius animam & confestim corpus occidit. Porrexit manum, vt ex prohibito cō-
Gen. 3. ederet fructu, sed iubente anima: & sic transgressor præcepti, det consensum culpæ, prius animam occidit: vnde corporalis mors, quæ fuit peccati pœna consequunta est. Cũm itaque anima esset consentiens peccato, & corpus culpæ exequutor. Deus vtrumque pœna mortis punit, animam captiuitati dæmonis tradens, corpus verò vermibus, & carnis corruptioni. Duplici huic miserabili morti subiectus erat homo, antequam mundi redemptor, à summo cœlo, & ad inferiorem terram descenderet, ad liberandum nos ab his turpibus captiuitatibus. Illo enim moriente, ab animæ morte, postea verò resurgente à corporis morte erepti sumus: qui in cruce pendens à dæmonis potestate nos eduxit: & sanguinem effundens animas nostras redemit: quique cum gloriosus de sepulchro exiret, vita quoque triumphans à corporali morte exiuit. Quia vt Paulus fatetur, Christi resurrectio, fuit 1. Cor. 15.
causa resurrectionis nostræ corporalis. Sed priusquam Saluator mundi, his duobus hostibus bellum intulisset, prius etiam quam in campo cũm illis congrederetur, & eos bello vinceret, & expugnaret, in via prælium suscipere, & vires & potestatem, quam super eos habebat, ostendere voluit. Intendit igitur noster Euangelista Lucas potestatem, quam Christus è cœlo adducit ad vtramque mortem superandam ostendere: ideò duplicem mortem à Christo superatã, duplicemque resurrectionem hac in parte describit: Superius in hoc capite, qualiter Christus in vrbe Naim suscitauerit filium cuiusdam viduę in corpore mortuum, qui ad sepulchrum deferebatur, ostendit: nunc verò explicat de muliere quadam peccatrice, in peccatis, anima mortua, quam Christus ex morte peccati, & ex faucibus inferni eduxit, cũm esset iam in vltimo, vt deuoraretur. Maximas vires, maximamque potestatem, quæ Christo insunt, in bis duabus historijs & in his duabus resurrectionibus, in bis denique duobus miraculis, quæ Saluator noster fecit, egregius Euangelista Lucas ostendit: vt intelligamus & interioribus oculis inspiciamus, quam potestatem Christi afferat è cœlo in terram, quamque habeat ad liberandum nos à morte corporis & animæ. De resurrectione mortis corporalis iam diximus suprà, in historia adolescentis filij viduæ, sed nunc in hac historia, de spirituali animæ resurrectione agẽdum est. Res ergo sic se habet.

Pharisæus quidam rogabat Christum vt comederet cum illo, quod conuiuium Christus acceptauit, ex eo quod sciebat eum non paruum commodum ex illo reportaturum. Non esset nociuum, imò conducibile maximè, Iesum Christum in nostris mensis semper habere, nec manducare, nec bucceliam assumere, nisi illum præsentem & præ oculis haberemus. Sic Tobias dixit filio suo: *Vade,* Tob. 4.
& voca aliquos de tribu nostra, timentes Deum, vt epulentur nobiscum. Et Ecclesiasticus, *viri iusti sint tibi con-* Eccl. 9.
uiuæ. Et Christus: *Cùm facis conuiuium, voca pauperes,* Luca 14.
&c. Isti hospites sunt inuitandi, non mimi, parasiti, ioculatores, sed Christus, aut membra sua, qui sunt pauperes, & viri probi. Hoc tamen hac nostra ætate, inter diuites & potentes, non ita contingit: non manducant siquidem vt Deo seruiant, sed vt gutturi, & inordinato appetitui satisfaciant: nec Christum, vt Pharisæus hic, vocant, nec pauperem & mendicum, qui Christum repræsentat, inuitant: sed parasitos, & adulatores mẽsas lustrantes, & circumeuntes. Ideò Dominus conqueritur per Esaiam dicens: *Væ vobis, qui consurgitis ad ebrietatem sectandam,* Esai. 5.
& negligitis opera Domini. Vide etiam quod Christus non rogatus, nec inuitatus ingrediebatur domos peccatorum & publicanorum: quod non faciebat cum Pharisæis, nisi rogatus. Sic Zachęum vidit, Luca 19.
& non rogatus ab eo, domum eius est ingressus. Ratio horum est: quia publicani seipsos agnoscebant, & erant humiles, atque ideò in domum humilium, non rogatus descendit: Pharisæos verò superbissimos, volebat humiliare, & ideo voluit vt rogarent, vt sic rogando humiliarentur.

[Right margin beside paragraph 78: 78. Qui & quales nostri conuiuæ esse debeant.]

Et in-

79\. Promptissimus Deus ad vota nostra. *Et ingressus in domum Pharisæi discubuit.* Expende, quod non dicit, rogavit et discumbebat: sed rogabat, et discubuit. Poterat Evangelista dicere, quod ingressus domum Pharisæi discumbebat, et quod Pharisæus rogavit: sed non dicit, nisi quod Pharisæus rogabat, et quod Christus discubuit. Ostendit quantum Christus desiderat salutem nostram: adeò ut tenui clamore rogatus, statim se nobis tradat, et invocantibus statim dicit, adsum. Rogabat, præteritum est imperfectum: et discubuit præteritum perfectum. Nondum enim rogare desiderat, nondum (inquam) rogandi finem fecerat, cùm iam Christus perfectè in eum beneficium contulerat. Promptissimus quidem est Deus ut nobis benefaciat. Ubi primum incipimus petere, licet non perfectè petierimus: iam ipse beneficium nobis petitũ contulit. Considera (quæso) peccator, te peccatis obrutum et submersum, et quàm paratus et promptus sit Deus ad te iuvandum adverte: adeò ut nõdum ebullire, et te levare incipias, cùm iam Deus manum suam porrexit, et erectum te reddidit. Vix enim surgendi initium sumis, cum Deus te suscitavit. Mirabilis quidem est præstantia, quam Deus habet, in subveniendo peccatori. Ad hunc finem dicebat maximus ille pœnitens David in Psalmo:
Psal. 31. *Dixi, confitebor adversum me iniustitiam meam Domino.* Et non dicit; tu mihi ignosces: tu mihi eris adiutor:
Psal. 138. sed quid? *et tu remisisti impietatem peccati mei.* Nondum dixeram *confitebor*, ubi ipse iam mihi peperceras. Alibi quoque dixit: *Imperfectum meum viderunt ocul. tui.* Et sicut aquila, oculos habens apertos super cadaver. Vix namque peccator in gratia Dei proficere exorditur, cum Deus prope adest, ut eum à peccato liberet: antequam libero arbitrio perfectè utatur. Sic etiam Esaias ait:
Esai. 30. *Ad vocem clamoris tui, statim, ut audierit, respondebit tibi.* Non ait ad verbum clamoris, quo in modo loquendi, iam est prolata sententia eius, quod innuere vis: sed inquit *ad vocem clamoris*, quoniam patet, quod vox est vehiculum verbi. Mirum quoque est, quod Christus rogatus veniat: et ipse summè bonus licet iniuriatus, roget ut per nos vocetur. Qui ad ianuam clausam
Luc. 15. rogat, ut aperiatur, nónne ianua patefacta intrabit? Adverte igitur anima mea, quantum Deus sit avida tuæ salutis: qui licet Pharisæi murmurent, ex eo quod homines peccatores recipiat, licèt etiam æmuli et invidi insidias illi parent, et illum calumnientur, confestim tamen, et in ipso instanti, antequam Pharisæus rogandi finem faciat iam ipse sedet, et de quo rogabatur exequitur, nec ob aliud, quàm ut animam tuam lucretur, et mulierem peccatricem convertat, et dimittat. Deus enim summè est diligens in his, quæ ad animæ tuæ salutem spectant: nec tam opportunum tempus prætermitti patiatur. Vix siquidem Pharisæus ad rogandum os aperuerat, cùm iam Christus sedet. Tantum amat peccatoris conversionem, ut etiam cum inimicis sedeat, et insidias patiatur, ut animam peccatricis lucretur: vel ne moram faciat in conversione illius. Hic enim Pharisæus (ut infra patebit) non bene sentiebat de Christo, quia murmuravit, et non credidit illum esse Prophetam: nihilominus tamen, invitatus cum eo discubuit. Docet quod nos benignè, et simpliciter exhibeamus, cum his, qui nobiscum dolosè agunt. Observa, et vide, qualiter Deus à nobis invitatus, convivium non recuset: nos verò, etsi frequenter ab eo invitemur, et rogemur convivio non assentimur. Quod ipse invitet nos, satis patet in Apocalypsi, cùm ait: *Ego sto ad ostium et pulso. Si quis* Apoc. 3.
aperuerit, veniam, et cœnabo cum illo. Sed tu surdus es: et à Deo invitatus convivia recusas, cùm ad tuam utilitatem inviteris.

Observa etiam, quod convivium hoc, non profa- 80.
num, et à religione semotum, sed honestum, religiosum erat, siquidem Salvator noster, in illo interfuit. Utinam talia essent nostra convivia, et sic corporalem necessitatem acciperemus, ut Spiritui sancto ostium patefactum esset. Sed comessationes nostræ, non aliæ, quàm illæ, quas faciebat Babyloniæ Rex Balthasar, qui non contentus ventrem exple- Dan. 5.
visse, vasa Templi Dei surripere voluit: nec aliter quã pro meritis interiit. Sic nos creaturas Dei profanamus, utentes epulis, quas Deus creavit, in ministerium vitiorum carnalium, sordium, et abominationum, et postea solutis linguis proximos infamamus. Præterea Christus nullam habuit curam, de insidiis inimicorum nec de murmurationibus, nec de sua propria persequutione: sed solùm ut exequeretur munus ad quod missus est, hoc est, ad salvandum peccatores. Adverte autem, quòd Salvator noster Christus, quicquid ad eum spectat, postponit tuæ saluti: et licet omnes nostros labores portet, pro salute tamen animæ tuæ, omnia dissimulat. At nos volumus ei servire: et nihil laboris tolerare: et pro illo nihil pati. Volumus ieiunare, et fame astringi nolumus: vigilare, et orare, omni labore secluso: eleemosynam erogare, et semper esse divites: rem sacram audire, sed quod Templum prope sit, verbum Dei audire, sed concionantis brevitatem exoptamus. Cùm denique Christus nobis serviat, multa tolerando, nos illi absque aliquo labore servire cupimus, etc. ¶ Observa etiam, et vide immensam Dei misericordiam. Vide quàm mutata, et transversa sint tempora. Ille *Deus ultionum,* Psal. 93.
ille peccatorum magnus punitor, ille denique, qui Gen. 3.
ambulat *ad auram post meridiem*, ut vindictam sumat et iustitiam exequatur in uno peccatore: ille (ait Evangelista) iacet, ut peccatis ignoscat. Non ambulat, non discedit, non denique peccatores fugit: sed potius sedet, illos expectans, ut ad misericordiam, et veniam consequendam accedant. Hoc prisco tempore, ab eo sciscitabatur anima, optans peccatorum veniam adipisci. *Indica mihi, ubi pas-* Cant. 1.
cas, ubi cubes in meridie. Et siquidem tam benignus, tamque mansuetus sit, ut sedeat, ad nos in confessione audiendum. Nemo maneat, sed omnes ad eum cursitemus, festinemus, ad abluendum animas nostras in fonte misericordiæ, in fonte aquæ vivæ, peccatricem hanc mulierem imitantes: de qua sacer Evangelista sic ait:

Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix. Adver- Vers. 37.
bium, *ecce*, emphasim habet, et magnam æstimationem. Sic scriptura de illo Vagao cubiculario Peccatricis pœnitentia.
Holofernis, ut magnum et memorabile facinus, quod mulier patravit virili pectore et animo narret, dixit: *Ecce Holofernes iacet in terra, et caput eius non* Iudit. 14.
est in illo. Ecce, ait Evangelista, advertite, considerate, attendite, et memorabile, horrendum et inauditum narrabo facinus et mirabile facinus (inquam) quale ab hominum memoria et cogitatione recedere non deberet, sed præ oculis semper apponi. Ad alta, et sublimia nos attentos habere conatur noster Evangelista. Notate spectaculum. Pharisæus invitat Christum: sed *ecce* mulier venit ad pascendum et epu-

& epulandum. *Ecce mulier*, quæ antea fuit in cauſa, vt vniuerſus mundus periret, nunc iterum eſt cauſa ſuo exemplo, vt per pœnitentiam ad Deum reuertamur. Pudeat iam puberes viros, ſiquidem ita obnixè in peccatis iacent, vt debilis mulieris, & in peccatis ſubmerſæ pœnitentiam imitari erubeſcat. *Ecce mulier*, ex ſe debilis, ſed ex Deo præpotens: da
Prou 31. qua non abs re habetur. *Mulierem fortem, quis inueniet?* Mulier alio tempore peccatrix, obſtaculis plena, nunc diuino auxilio cuncta hæc ſemouit. Hanc igitur inſpicite, cum hac ſitientibus cordibus acce-
Pſal. 41. dite cum illo, qui clamans ait: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus.* Mulier in ſexu, ſed vir in operibus publicam egit pœnitentiam: non ignata, quod de peccatis publicis publicè pœnitere oportet: vt confundantur, qui in arcana confeſſione peccata reuelare & illorum ſalutiferam pœnitentiam accipere non audent. *Ecce mulier*, in qua ſanctiſſimæ Trinitatis gloria refulget, de cuius eximia pœnitentia gaudent Angeli, dæmones ſtupent, ſegnes & ignaui viri confunduntur, & volentibus ſequi Chriſtum gratiæ & vtilitatis doctrinâ præſtatur. Phariſæus inuitans Chriſtum non paſcit illum, cibo congruenti eius paſto, ideò venit hæc mulier, vt Phariſæi vices gerat. Iudaicus populus multiplicatis clamoribus deprecabatur Deum venire in domos ſuas, ſed nunc Æthiopia illa, nempe quæ denigrata fuerat multi-
Pſal 67. tudine peccatorũ, *præueniet manus eius Deo*, ſicut mu-
Matth. 9. lier illa hæmorrhoiſſa præueniens filiam archiſynagogi. Sic etiam multi in peccatis obdormientes, poſtea diuinâ gratiâ expergefacti breui temporis ſpacio, excedunt meritis alios, qui licet erant in gratia, Deo tamen ſegniter ſeruiebant. &c.

81. Sed literam inſpiciamus. *In ciuitate* ait Euangeliſta, quòd hæc mulier erat peccatrix. Caue tibi à peccatis ciuitatis, caue iterum à publicis peccatis, cùm homines & honorem & famam amiſerũt. Deteſtabile enim eſt, cùm quis publicè infamatur, & per plurimorum ora circumfertur. Non aliter ſe habet fama & honor in homine, ac cortex in pyro vel malo: qui quidem cortex cùm ſit tenuis & leuis, conſeruat fructum, quamdiu illum habet. Secus verò ſi auferatur à fructu, tribus horis corrumpitur & violatur. Sic bona fama etſi ſit paruum bonum reſpectu maiorum bonorum animæ, ſiquidem temporalis quoque eſt, habet tamen virtutem conſeruandi homines in virtute: qua amiſſa, cætera quoque amittuntur, corrumpuntur, & violantur. Maximè nociuum eſt, in peccatis perſeuerare, & bonam famam amittere, vt mulier hæc amiſerat. Si fortè fortuna nouam aliquam veſtem induas, primis diebus reſpicis vbi ſedeas, ne polluatur: vbi verò iam ſordeſcere cœpit, parum tua refert de illa, & vbicumque manus, ſedes. Sic cum habes puram conſcientiam nimis es curioſus, ſed vbi eam polluere & peccare cœpiſti tua non refert. Cùm taurus agitatur, ſemper primos ſtimulos ſentit maximè: ſed virgis onuſtus non ſentire videtur. Peccatores prima peccata ſentiunt, ſed peccatis repleti, nullâ affliguntur moleſtiâ. Si lucerna recenter extinguatur exiguo labore inflammatur: difficulter tamen cum iam diu fuit extincta. Ita incipientes peccare, citò conuertuntur, in peccatis tamen obdurati difficul-
Iob 15. ter. De his autem peccatoribus ciuitatis dixit Iob; quod *bibunt ſicut aquam iniquitatem*, quia alij peccata comedunt, alij verò bibunt. Comedẽtes aliquid

Peccata ciuitatis ſunt peccata publica.

prius mandunt, & in ore volutant illud antequam deglutiant: bibentes autem minimè. Ita ſunt multi, qui peccatum mandunt, & in illo ſunt dubij antequam deglutiant: bibentes autem minimè. Ita ſunt multi, qui peccatum mandunt, & in illo ſunt dubij antequam in aſſenſu deglutiant: alij verò ſunt, qui nondum accedit praua cogitatio cum in conſenſu recipiunt. Hæc non aliundè oriuntur, quàm ex infamia, & mala conſuetudine peccandi: cùm iam tandem peccator peccandi metum amiſit, peccatis gaudet: nec curam habet aliquam, quod mala eius per vniuerſæ ciuitatis ora circumferantur, quoniam & honorem & famam amiſit, vt hæc mulier, quæ *erat in ciuitate peccatrix*, quæ iam infamata erat in ciuitate, & ab omnibus peccatrix habebatur.

Vide etiam, quod dicit, quod *in ciuitate* erat 82.
peccatrix. Quod ſi in vico vitam degeret, vbi raræ ſunt conciones, vbi non tum magna ſolemnitate diuina officia exercentur, & homines viuunt ſicut bruta, tolerabile videretur: ſed *in ciuitate*, vbi tot habentur conciones, tot ſunt templa, tot ſacerdotes, & religioſi, tot denique auxiliatores ad animarum ſalutem, deteſtabile eſt. In ciuitate tam eximiæ doctrinæ, cùr tot peccatores? cur tot Dei offenſores? ſed nunc peius in ciuitatibus, quàm in vicis contingit. Debuerat enim optimo iure ibi maior vigere ſanctimonia, vbi plures ſunt iniquitates & peccata. Vnde Sophonias: *Deſolata ſunt ciuitates.* Sopho. 3.

Peccatũ in ciuitate grauius quam in vico.

Præterea, nónne in ciuitate illa alij erant peccatores? maximè, ſed huius mulieris peccatum ex eo magis apparebat, quòd genere illuſtris & nobilis erat: quæ quidem peccata magis notantur, magiſque ſcandalizant. Hoc aduertere debent prælati, iudices, patricij, & religioſi, qui ſunt velut ſpectacula cæterorum, & multis ſunt ſcandalum, &c. Sed quia de his in initio capitis ſecundi multa diximus: nunc alia conſideremus.

Aduerte, quod quatuor ſunt, quę huius mulieris 83.
peccatricis culpam magis aggrauant. *Primum*, quod ſordida nimis erat iudicanda, eò quòd peccata erãt carnalia, quæ quidem licet non maiorem culpam, infamiam tamen maiorem expectant. *Secundum* eſt, quod fuit culpa publica: quia in ciuitate fuit peccatrix, & conſequenti ſcandalum genuit. *Tertium*, quod iſtius peccata fuerunt plurima (vt hic ait Ieſus) dimiſſa ſunt ei peccata multa. *Vltimũ*, quia peccatorum diuerſis generibus erat ſubiecta, ait enim D. Marcus, quod ex illa Chriſtus ſeptem dæmonia Marc. 16. eiecit, quo in numero omnium peccatorum diuerſitas ſignificatur. Sed maior Dei miſericordia eſt, quàm huius mulieris ac etiam vniuerſi orbis peccatorum grauitas: & ſic venit ad ſe abluendum in fonte miſericordiæ, & abluta, pura, & mundata manſit.

Quæ aggrauant peccatum huius mulieris.

Verùm pro maiori huius literæ expoſitione: quatuor hic dubia oriri videntur, quæ ſcitu digniſ- 84.
ſima ſunt. Primò, quæ mulier eſt hæc. Secundò cur illã non nominauit Euangeliſta, nomine proprio. Tertiò qualis peccatrix fuit. Quartò, quæ ciuitas eſt hæc: quia dicit, mulier, quæ erat in ciuitate.

Quæ fuit hæc mulier.

De primo Origenes. Theophylactus & Euthymius tres aſſerunt fuiſſe Magdalenas, ſed Ioannes Epiſcopus Rophenſis & martyr hanc opinionem à Iacobo Epiſcopo Vienenſi defenſam, tribus voluminibus oppugnauit. Nuper etiam Ioannes Faber Siapu-

Orig. in Matt. 35. Theophyl. 7. Luc. Euthy. in 26. Mat.

Stapulenſis, libellum ſcripſit, de triplici Magdalena: qui quidem impertinentem, & inutilem aſſumpſit operam: cuius fundamenta ipſe facilè poſſem ſoluere: & impugnare. Sed ſuperfluum videretur in hac remores contrahere. Sunt alij, qui duas ponunt Magdalenas, vnam meretricem, de qua hic Lucas: aliam verò ſororem Lazari. Ex horum numero eſt Chryſoſtomus ſuper Matthæum, & Bernardus in ſermone Magdalenæ: diuerſimodè tamen. Sed Auguſtinus, Gregorius, & Beda, & ferè tota Eccleſia, vnicam aiunt Magdalenam. Ambroſius verò libro ſexto in Lucam, ait dici poſſe vnam fuiſſe & plures. Vnicam autem fuiſſe, quædam concilia concluſerunt, ipſaque in vniuerſum credit Eccleſia: contrarium verò aſſerere contra vſum & obſeruantiam Eccleſiæ Catholicæ fatuum eſt: quæ in feſto Mariæ Magdalenæ, de vnica tantum agit Maria, & hoc Euangelium canit. Hæc eſt ſoror Lazari & Marthæ, quæ poſtea effudit alabaſtrum vnguenti ſuper caput Ieſu recumbentis: & quæ audiebat verbum eius, de qua Martha conqueſta eſt: cui primæ omnium poſt beatam Virginem, apparuit Dominus: poſtquam reſurrexit à mortuis, & Marſiliam venit cum fratribus poſt Chriſti Aſcenſionem. Vna eſt itaque beata Maria Magdalena, quæ peccatrix fuit: de qua Marcus ait, quod ſeptem dæmonia eiecit Chriſtus: & poſtea vt ſtatim poſt hæc initio capitis ſequentis ait Lucas, Chriſtum ſequuta eſt à Galilæa: vbi ea, quæ hîc narrat, contigerunt.

Chryſoſt. hom. 81. in Matt. & 61. in Ioan. Auguſt. tr. 49 in Ioã. Greg. ho. 33 in Euang. Beda l. 3 ſuper Luc. Ioan. 12. Luc. 10. Marc. 16.

85. *Peccatricis nomẽ quare celetur.* Secundò cur illam nõ nominauit? Nempe quia notiſſima peccatrix erat, & ita cognita, & famoſa peccatrix, quod nomen amiſerat, ex operibus enim & ex malo, vel bono viuendi modo vnicuique nomen imponitur, qualem vitam eligis, tale coram Deo, & mundo nomen conſequeris, quoniam ex operatis nomen recipies. Sic Dominus per Eſaiam. *Perdam nomen Babylonis.* Per nomina enim cognoſcimur. Nomen igitur à Babylone tollere, nihil aliud eſt, quàm eam ignotam habere. Improborum namque hominum cura, non eſt alia, quàm in mundo nomina, magnos titulos, & illuſtria cognomina obtinere, & in terria famam, & nomen parere, iuxta illud quod ſcriptum eſt: *Vocauerunt nomina ſua in terris.* Sed quid omnia hæc proſunt, ſiquidem coram Deo nullum ſortiuntur nomen, nec per approbationis ſcientiam cognoſcuntur? Vnde egregius Pſaltes in perſona Domini: *Nec memor ero nominum eorum per labia mea.* Præterea, quia Euangeliſta mulierem hanc *peccatricem* vocauit, nomen eius proprium ſubticuit, licet poſtea expreſſerit, cum dixit; quod ſequebatur Chriſtum, vt doceat, quod cum alicujus defectus narramus, eius nomen ſupprimere debemus, at cum bona opera exponimus, nomen tacere minimè debemus. Hac de cauſa etiam Lucas, diuitem Epulonem, non nominauit proprio nomine, nominauit verò Lazarum iuſtum & pium. Deinde hanc non nominauit, quoniam Euangeliſta non perſonam, ſed culpam odio habet. Denique non eſt multum curioſus Euangeliſta, in facienda inquiſitione de hac muliere, de eius nomine, domo & genere, nec de alijs mentionem facit, vt doceat, quod non debemus eſſe nimis anxij in inquirendis proximorum peccatis, potiſſimè in peccato carnis. Iudas filius Iacob, cum ad Thamar miſit hœdum, cùm qua rem habuerat, vbi adoleſcens redijt dicens, quod *talem mulierem* non inuenerat, quis vero eſſet, aut quod nomen ſortiretur, non fuit ſolicitus inquirere, ſed potiùs dixit, *habeat ſibi, certè mendacij nos arguere non poterit.* Non debemus ergo prolixam inquiſitionem facere, vbi honor & fama periclitãtur & maximè circa carnalia vitia: imò verò multa temporalia amittenda ſunt potius, quàm proximus noſter in aliquod veniat opprobrium, quòd multi prælati parum curant, qui dum exactè quærere volunt, quædam ſemi-occulta pluribus faciunt manifeſta. Phariſæus iſte Simon ſciebat, *quæ & qualis* erat mulier iſta, ſed Euangeliſta hoc ſcire non cupit, ſicut Phariſæus, de carnali muliere, vt proceſſus & inquiſitio ſic innoteſcant, vt proprium nomen detegatur, quia planè, & ſimpliciter hanc *peccatricem* appellat, nec aliud quærere intentes. Si tu fortè vides fœminam, quæ in habitu, & modo viuendi parum honeſta videatur, ſtatim quæ, qualis, & quî vocetur inquiris, vt magis inhoneſtes & infames.

Eſai. 14. Pſal. 48. Pſal. 15. Luc. 8. Luc. 16. Gen. 38.

86. *Qualis peccatrix* Tertiò qualis fuit hæc peccatrix? Multi opinati ſunt, quòd fuit virgo corpore, & quod ſolum mente peccauit, licet vana fuerit & nimis ornata, & cõpoſita vixerit, ideoque quod peccatrix fuerit appellata. Hoc ego non credo verum, nam Eccleſia vtitur nominibus ſecundum communem modum loquendi, non tamen dicitur aliqua mulier peccatrix, niſi corpore proſtituta. *Secundò*, quia corpore non fuiſſet corrupta, ſed ſolum mente & corpore, virgo, tunc deberet Eccleſia inter virgines eam referre, ſicut retulit eius ſororem Martham, præſertim cum poſt corruptionem ſolum mentalem, recuperetur virginitas per contritionem. *Tertiò*, Eccleſia non iudicat de occultis peccatis, ſed de manifeſtis & opere perpetratis, cum ergo Euangeliſta nominet illam peccatricem & in ciuitate notam, videtur, quod de eius manifeſtis peccatis ſcripſerit. Alij verò aliter ſentiunt, aſſerentes, quòd corpus ſuum omnibus tradiderit venale, hoc tamen veritati & rationi diſſonum videtur, quod fœmina aliàs nobiliſſima & à talibus parentibus orta & diuitijs abundans in horrendo & infami proſtibulo habitaret. Tales etiam mulieres vt in plurimum pauperes & miſeræ eſſe ſolent, ſed beata Magdalena miniſtrabat Chriſto, & eius diſcipulis de facultatibus ſuis, & ſociabatur nobilibus & honeſtis matronis: Quapropter media via incedendum eſt, ideoque crediderim, quòd hæc peccatrix non fuerit virgo, ſed per aliquod tempus ocio & voluptatibus turpiter ſe tradiderit, quapropter infamata eſt, & peccatrix habita in illa ciuitate.

87. *Locus conuerſionis huius peccatricis.* Sed quæ ciuitas fuit hæc. Crediderim quod Naim, quam non nominat Euangeliſta; ne idem bis repetat. Dixerat enim ſupra, quod *ibat Ieſus in ciuitatem Naim*, vbi filiũ viduæ ſuſcitauit, vbi Ioannes diſcipulos miſit ad Chriſtum, tunc proſequitur Lucas hiſtoriam dicens; quod *mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix.* In ciuitate (inquam) Naim, quam iam nominauerat. Chriſtus enim in Galilæa in monte, qui per duas leucas diſtat à Capharnao ſermonem habuit, de quo deſcendens antequam ingrederetur Capharnaum in itinere leproſum mundauit, & ingreſſus ciuitatem Centurionis ſeruum ſanauit, ac deinde veniens in Naim filium viduæ ſuſcitauit, & Ioannes in hac prouincia Galilææ ſubditione Herodis erat in caſtello Macherunta in carcere tenebatur, & ad Chriſtum de carcere illo diſcipulos miſit. Maria autem Magdalena ex hac prouincia Galilææ erat ex *Magdalel*, de quo oppido fit mentio in

Matth. 8.

tio in libro Iosue in partitione terræ sanctæ, quod cecidit in sorte tribui Nepthalim, quod castellum
Iosue 19 est apud mare Galilææ, vel Genezareth in vno latere maris, & postea vocatum est *Magdalum*, quod nomen cum alijs mutatur, cùm in latinam linguam vertitur, ita vt *Magdaleel* sicut legitur in Iosue, *Magdalum* appellemus, à quo mulier hæc vocata est *Magdalena*. Hæc omnia, quæ beatus Lucas in hoc capite septimo literis mandauit in prouincia Galilææ contigerunt. Et vt initio capitis sequentis statim post hanc historiam narrat sacer Euangelista hęc Maria Magdalena à Galilęa sequebatur Christum cum alijs matronis eiusdem prouinciæ, ex quo patet, quod in hac prouincia morabatur & hic conuersa est ad Christum, quæ vana mundi contemnens in habitu honesto Apostolica mulier pe-
Peccatricis vera cõuersio & contritio. destris Christum sequebatur, audiens verbum eius & seruiens ei, ac ministrans de facultatibus suis. Igitur cum in hac prouincia Galilææ esset in ciuitate Naim, & Christi famam audiret, nouo miraculo resurrectionis filij viduæ commota, & à Deo tacta ad Christum deuenit, cuius doctrina & concionibus auditis conuersa, & magno lachrymarum numero madefacta, & gemitibus in cœlum irruentibus diuino ardens amore in Deum transformata, se intra priuatam domum claudens vociferatur, & non aliter, quàm cerua sagittis diuini amoris icta misericordiam à Deo petebat, & sordes peccata, in quibus vitam egerat, lacrymabatur, & quasi intra se dicens: Ille, qui vitam adolescenti mortuo restituit, poterit etiam mihi vitam præstare, iam in peccatis defunctæ. Ille etiam, qui solo manus tactu efficit, vt feretrum portantes sisterent, ducentibus me ad sepulchrum gehennæ terminum imponet. Per quatuor enim portatores nimis propere ingehennam ducor, per pulchritudinem videlicet, per diuitias, per libertatem, & iuuenilem ætatem. Sed iterum atque iterum pedes eius attingam & fortassis me sua manu tangere non dedignabitur, & sic quatuor hi me ad sepulchrum inferni ducentes sistent, & pedes mei ad malum currentes vltra non incedent. Ille vidua clamante ob filij mortem, ad misericordiam fuit motus; ego autem carens matre meam vicem dolente meipsam deflebo, & lachrymis meis pedes eius rigabo, vt misericordiam consequar. Nec enim in me sola pœnitentiam despectam habebit, si quidem omnes ad pœnitentiam vocat, & solo eius verbo reuiuiscam, sicut filius viduæ reuixit. Vadam & reuertar ad eum, quem contempsi. Propheta magnus surrexit in nobis, siquidem solo iussu mortuos suscitat. Per hunc visitauit Dominus plebem suam. Me igitur peccatricem oportet ad Deum conuerti, per hunc filium suum, qui nos visitat, &c. Cùm igitur excellentissima hęc pœnitens omnia isthæc inter se ageret, remedium animæ suæ non distulit, sed statim, nulla interposita mora, quæsiuit fontem vitæ & misericordiæ, quò ire volebat, vt susum macularum & noxarum ablutionem susciperet. Ideò sequitur in contextu.

88. *Vt cognouit, quòd Iesus accubuit in domo Pharisæi.* Videns beata Maria Magdalena Christi benignitatē, & quod tam familiariter conuersabatur cum superbis Pharisæis, quod in domo eorum accumberet cum essent inimici eius, & hostes, ex hoc mota fuit ad quærendum illum, confideos, quòd bene cum ipsa faceret, sicut cum illo Pharisæo faciebat, Non (inquit) repellet me iste, quamuis peccatrix sim, quandoquidem cum suis inimicis & cum peccatoribus conuersatur. Non paruos mihi eius misericordia adijcit stimulos, sed ingentes (vt dicitur) addit alas, vt ad eum accedam. Benignitas, quà cum Pharisæis eius inimicis, & cum superbis vtitur, me audacem reddit. Non ero ab eo despecta, licet hucusque innumeris peccatis eum offenderim. Non paruam habeo spem, quod me peccatricem, & pœnitentem non despiciet, si quidem cum peccatoribus superbis, & in malitia obstinatis, manducat. Scio enim, quòd misericors est; ipse enim *peccatores recipit, & manducat cum illis*, &c. *Luc. 15.*

Obserua, quòd hactenus Euangelista, huius mulieris peccata narrauit, nunc verò eius virtutes, & cõuersionem eximiam nobis exponere exorditur. 89.
Quemadmodum enim pictores, priùs talis imaginis *Simile.* aliquam depingere volunt, priùs talis imaginis modum carbone deformant, & tunc deformis, & indigesta apparet imago, sed vbi varios colores imponunt, & viride super cæruleum & aurum applicant, perpulchra apparet imago, sic hucusque noster Lucas beatam Magdalenam velut carbone descripsit vocans illam peccatricem, & deformis tunc videbatur. Nunc autem auspicatur, in hac imagine viuos, & perfectos colores applicare, ideò deinceps considerabis, quàm pulchram, & perfectam eam describat. At in ipso narrationis primordio, veram Dei cognitionem, & sui ipsius depingit. Quare in *Cõuersio peccatricis à Deo.* primis verbis veræ cõuersionis hominis in Deum, discursum notabis. Quia omnis nostra conuersio est, per diuinæ virtutis influxum in intellectu, & diuinæ charitatis igniculum in affectu, & diuini brachij robur in conatu, ideò tria hæc congruo ordine disponuntur. Virtutis splendor, quia cognouit, & charitatis inflammatio, quia attulit alabastrum vnguenti, fortitudo, quia venit, & stetit. Primò cognouit, in quo docentur, quàm fuerit anxia, in quærendo Christo, & vt primum fuit conscia, quàm properè aduentauerit; adducens pretiosa aromata. Omnis nostra occupatio, & districtio, omnis denique nostra cura, consumi deberet in quærendo Iesu, qua re cognita, nulla huius mundi mora detineri debemus. Quod primo narrat Euangelista in conuersione huius peccatricis, fuit vera cognitio, quam de Deo & de se ipsa habet. Quod primo Deus *Gen. 1.* fecit in creatione mundi, fuit lux, & quod prius exequitur in reformatione parui mundi hoc est hominis, fuit lux, hoc est vera cognitio. Sic Dauid *2. Reg. 12* grauiter in Deum peccantl, quod primum reprehēsio Nathan Prophetę illi in memoriam retulit, fuit cognitio propriæ culpæ per parabolam illi oppositam. Sic Dauid interioribus oculis apertis, per parabolam illam, enormitatem peccati cognouit, & cum misericordiam à Deo deprecatus esset, & delicti veniam petijsset, in hæc prorupit verba: *Amplius Psal. 50. laua me, Domine, ab iniquitate mea, & à delicto meo munda me. Quare? Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Primus itaque gradus est, vt cognoscas iniquitatem tuam, & Deum quem offendisti, & postea ad illum, qui mederi potest, & veniam præstare & curare infirmitates tuas, opus est vt vadas. Ideò sequitur:

Attulit alabastrum vnguenti. Venit (inquam) in domum Pharisæi, ad Christum, qui ibi accumbebat & non venit vacua, sed secum portans alabastrum vnguenti, quod quidem vnguentum, non erat quid 90.
rude,

rude,& craſſum,ſed veluti liquidâ & tenuia & ſuauiſſima aqua,quæ ex Arabia afferri ſolebat:erat(inquam)velut aqua Angelorum, & multò præſtantius, quia maximo pretio & æſtimatione habebatur. *Alabaſtrum* verò, genus eſt marmoris pellucidi, & coloris diſtincti, ex quo fiebant vaſa vnguentaria,ſed cur hæc vnguenta odorifera ferebat?ſciebat quod peccata coram Deo ſunt fœtida valde, ideo priùs adducit coram odores. In Exodo habetur, quod iubebat Deus,quod conſtrueretur altare, in quo incenſum & multa alia odorifera offerrentur, habetur etiam, quod poſteà deprecabatur Aaron ſuper cornua altaris, ſemel per annum in ſanguine, qui oblatus eſt,pro peccato. Ante deprecationem, igitur pro peccatis, præibant odores optimi. Sic peccatrix hæc mulier ſuauiſſimis odoribus venit ad filium Dei,ne peccatorum fœtore Chriſtum offendat. *Secundò*,conatur illum mitigare muneribus, quemadmodum Iacob fecit, qui à Meſopotamia ingentia dona miſit Eſau fratri ſuo dicens : *Placaba eum muneribus*. Et quia in veteri lege Deus iubebat, vt nemo coram eo appareret, abſque munere aliquo, ideo mulier hæc pretioſiſſimum hoc vnguentum attulit, ne appareret vacua coram Domino.

Exod. 30. Gen. 32. Exod. 32. & 34.

91. Obſerua hîc primò,magnam ſolicitudinem,qua mulier hæc eſt vſa in ſua conuerſione,& in aduentu ad Chriſtum. Nullum interpoſuit tempus, ſed ſtatim venit.Si viperam, vel colubrum aliquem in ſinu fortaſſis haberes, nónne ſine mora abs te proijceres? Nónne confeſtim, & ſine cõſilio abs te mitteres,& decuteres? Sed cur (quæſo)peccata, quæ omni genere viperarum deteſtabiliora ſunt, ſinu retines, & abs te non proijcis in vno inſtanti, ſed cum illis dormis? Infelix ille Pharao, cum domũ, menſam,& lectum ranis plena haberet, & moneretur per Moyſen, *conſtitue mihi quando deprecer pro te, & pro ſeruis tuis, & pro populo tuo, vt abigantur ranæ abs te*,reſpondit *Cras*,dicturus fuiſſet quod ſtatim, ſiquidem tali plaga affligebatur,ſed nullum reſponſum iſto præſtantius reddi poſſet ab eo, qui paruo temporis momento ſubmergendus erat in mari, & eius anima in inferno comburenda. Innumeri hoc tempore ſunt Pharaoni ſimiles, qui tam peſtiferas habentes plagas in ſinu, vt ſunt peccata non ſtatim ex ſe mittunt, ſed dicunt, *cras*. Et de die in diem ſic ut Pharao deſcendunt in profundum inferni. Felix Magdalena,quàm diligens, & ſolicita fueris in quærendo ſalutem animæ tuæ, verbis exprimere non poſſum. Vt primum namque fuit conſcia,quod Chriſtus erat in domo Phariſæi, abſque mora aliqua,propria domo deſerta, & officina peccatorum tetendit ab domum,vbi erat vera ſalus.Sic Petrus, vt pœnitentiam ageret,locum, & ſocietatem peccati deſeruit,hoc eſt,palatium pontificis,vt per hoc nobis innuat, quod nulla eſt vera pœnitentia vbi peccandi occaſio non tollitur. Ingreditur per medios conuiuas.Ignominioſum quidem eſt, qualiter hanc mulierem mundus aggrediatur : ſed vt habetur Græcorum veteri Prouerbio, *viro egeno inutilis pudor*. Inſania quidam eſt magna, ob verecundiam, ea quæ ad virtutem ſpectant, deſerere, velut confeſſionem, cum eſt opus, ieiunium, & obſecrationes,& cætera pietatis opera. Horrendum dictu eſt, non pudere aliquem vulnerum,pudere autem vitarum. Nullam habuit rationem ſapientiſſima mulier Magdalena cum ſtrepitu mundano; qui quidem ſæpe numero eſt in cauſa,vt in bonis operibus præclariſque actionibus retrocedamus, & inceptã virtutem turpiter deficientes deſeramus. Nec pœnitentiam diſtulit, quia peccatum eſt ignis ſine aliqua mora è pectore proijciendus, & ideo in initio horarum canonicarum ſemper dicitur : *Deus in adiutorium meum intende*,quod in fine non dicitur,quia non lento gradu ſed nimia cum feſtinatione,debemus confugere ad diuinum auxilium, ad imitationem huius mulieris.Pœnitentiam nullo modo differas, nec procraſtines, indies enim minus aptus eris, ad reſurgendum à culpa. Multis non ſecus euenire ſolet, ac viatori offendenti riuum, qui ex vno ſaltu tranſiri potuerat,ſed tendit inferius æſtimans,quod facilius tranſibit,at vbi inferius tendit, latiorem inuenit riuum. Sic peccator in initio poſſet ex vno ſaltu peccatum dimittere,at vbi procraſtinat,difficultates augentur,& quantò magis tempus differt, tantò minus eſt aptus ad pœnitendum. Confeſtim itaque & abſque aliqua dilatione teneris peccator confugere ad medelam pœnitentiæ, vt mulier hæc.Non enim præſtolata eſt, quouſque Chriſtus prandendi finem faceret, & ſe cum diſcipulis reciperet, ne per mediam turbam ingrediens, quo Ieſus manducabat, infamiæ notam pateretur pœnitentiam non diſtulit:nec ad veſperam, nec ad mane præſtolata eſt:ſed nulla interpoſita mora, ſine aliqua manſione non reſpiciens dicta vulgi, recto tramite in domum Phariſæi peruenit. Nullam cum dictis hominum rationem, nullam publicæ ignominiæ, quæ inde ſequi poterat curam, ſed ſolùm ſalutis ſuæ animæ ſolicitudinem habuit, mundum ſub pedibus conſtituit,nec alterius, ſed Dei ſolius cura anxiabatur. Solum Deum, quem offenderat præ oculis conſtituit cæterorum extra Deum immemor. Compuncta cum plena cogitationibus,atque ſuſpirijs eſſet totus mundus ei fiebat anguſtus, nec poterat quieſcere donec ad Dominum rediret, quem iam credebat Deum, & Saluatorem ſuum. Non verebatur confundi,deſpici, & irrideri, ſed omnia iſta optauit,vt Deum, quem maximè inhonorauerat per peccatum, ſic faciendo aliquam recompenſationem, ſeipſam propter Deum voluit deſpici & inhonorari & ſeipſam præbuit confundendam.

Feſtina peccatrix docet nos pœnitentiam non procraſtinandum eſſe. Exod. 8. Exod. 14. Matt. 26.

Contemplor hanc mulierem igne Spiritus ſancti ſuccenſam & inflammatam, cuius officium eſt expergefacere eos,quos habitat, vt veniant ad Ieſum Chriſtum,quemadmodum lingua ad verbum, ſic Spiritus ſanctus ducit ad Chriſtum. Contemplor igitur beatiſſimam hanc viſceribus inflammatam, & ex prius peccatrice, ob firmum propoſitum columbam in foraminibus petræ, dicentem: *Indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie : ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum*. Crediderim,quod meridiana hora,erat opportuna valde,ad quærendum ſolum iuſtitiæ Chriſtum,quia in mane concionabatur populo. Vtinam ſcirem(dicebat)ad quid Dominum ad conuiuium, quod parauerant,duxi,vt præberem epulum, quo *libenter veſcitur*, velut alter Iſaac vt ab eo benedictionem recipiam. Certò equidem ſcio, quod ſit pœnitentiæ amicus, & eius officium, eſt ſigno *Tau*, ſignare frontes virorum gementium. Heu me miſeram & infelicem, vagans ſemper inceſſi poſt greges ſodalium,ſequendo proprios ſenſus,& alia quæ ſunt mundi. Nunc vero,quia diuino munere pœnitendi 92.

Deſcriptio Magdalenæ pœnitentis. Cant. 1. Gen. 27. Exod. 9.

tendi tempus conceditur, vagari amplius nolim, nec ſenſuum affectus ſectari. Sed cur Chriſtum, in domo tua non quæris mulier? cur non ducis il-
Luca 15. lum in domum tuam ſicut Matthæus, & Zachæus
Matth. 9. peccatores duxerunt? neſcis quod *peccatores recipit, & manducat cum illis?* Scio, ait, ſed ita ſum peccatrix, quod non mereor, *vt intret ſub tectum meum,*
Matt. 15. nec tali beneficio ſum digna. *Quæ communicatio lucis ad tenebras?* mihi enim ſufficit, ſi tanquam caniculæ concedatur eſſe ad pedes eius ſub menſa, & quod micas immenſæ eius bonitatis & miſericordiæ colligere detur. Quia igitur beata hæc mulier in hoc fuit modeſta, quod dedignata eum Chriſtū introire domum ſuam, ideo poſtea meruit; quod
Matth. 9. ſæpè numero in illa hoſpitaretur. Præterea, non corporis ſanitatem, ſicut Hæmorrhoiſſa illa tanta cum ſolicitudine, & diligentia, quærebat; ſed pro infirmitate animæ acceſſit ad Ieſum, quamuis hodie plus curetur de medicina corporis, quàm animę, & curioſiùs curant cibos corporis in conuiuijs, quàm cibos animæ, quod eſt verbum Dei.

93. Obſerua autem, quod videns vulnera animæ
Ad Christum in necessitatibus cōfugiendum. ſuæ, non diuinos, aut pythoniſſam cōſuluit, vt Saul, non ad Phariſæos, aut ad homines iuit, ſicut Iudas, ſed Deum quæſiuit, & ad Chriſtum abijt, non ad mundum. Docet in tribulationibus, & anguſtijs noſtris, Deum quærere, & non in mundo ſperare.
1. Reg. 28. Sic Centurio ille fecit, vt in ſuperioribus in eius
Matt. 16. hiſtoria diximus, & Cananæa, & omnes ſapien-
Matt. 15. tes, quapropter conſequi meruerunt, quod optabāt.
Matt. 28. Et præterea, quæ in Centurionis hiſtoria diximus aduerte, quod illi cuſtodes, & milites, qui ſciebant Chriſti reſurrectionem, venerunt ad principes ſacerdotum, & corrupti ſunt pecuniâ, vt veritatem celarent. Si ad Apoſtolos, vel ad alios probos viros irent, tantum peccatum euaderent, hoc ſuo exem-
Pſal. 142. plo, egregius Pſaltes docet, dicens Domino: *Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi.* Vides qualiter Dauid in perſecutione ab hoſtibus Deum pro-
Num. 16 tectorem accipiebat. Sic in ſcriptura ſacra Moyſen, & Aaron, feciſſe legimus, qui ſæuitiam populi fugientes, ad Domini Tabernaculum conuenerunt.
Matt. 11. Hoc & Chriſtus nobis ait: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Infelix ille
4. Reg. 1. Ochozias conſuluit Beelzebub Deum Acharon. Innumeros habet ſimiles Ochozias, qui potius huius mundi plauſum, & auram, & hominum quærunt auxilium, quàm diuinum adiutorium, ideò pro punitione infidelitatis permittente Deo in laboribus ſuis, conſolationem non inueniunt, quod Deus permittit, ex eo quod mundum, carnem, ſanguinem conſulunt, de Deo autem nulla cura. Deus & mundus, in duo collocantur extrema. Mundus enim, & mundani, nunquam fauent, niſi diuitibus, & claris honoribus, nec ad ſe alios adducunt niſi illos, quos in ſui defenſione potentes vident, quod ſi quenquam decliuem vident, dicunt, pereat, & ſic proiectum inſequuntur. Mundus itaque victorem in mundo ſequitur, ſed Deus contra, nunquam niſi egeno ſubuenit, nunquam niſi proiecto, & humili proſpicit ſemper, denique ſe habet ex parte debilis. Quem vidimus vnquam, magis ignominia, & nota affectum, quàm ſanctam feminam Suſannam? vidimus illam infamatam, inhonoratam, & ad necem damnatam. Nunquam in humano fauore confidit; nec ab illo voluit iuuari: ſed de illa ſcriptura ait;
Dan. 13. quod *erat cor eius fiduciam habens in Domino:* & obſecrans Deum, dicebat: *Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui noſti omnia antequam fiant;* &c. Huic inuocationi, accedit Deus, & famulam Suſannam, ab omni anguſtia, & periculo eripuit: nec his contentus delatores interfici fecit. Diuinum hoc auxilium eſt nobis implorandum, in noſtris laboribus ſicut Suſanna, & beata Magdalena fecerunt. *Maledictus homo* (ait Hieremias) *qui confidit in homine: & ponit carnem brachij ſui,* &c. Sedechiam illum regem Hier. 17.
Iuda quærite, qualiter ſe habuit, cum à Deo ſe auertit, & totam ſuam ſpem, & fiduciam in conuicino rege Ægypti conſtituit: tunc etiam Hieremiæ non Hier. 39.
adhibuit fidem ex Deo monenti, quod exiret portas Hieruſalem, ad excipiendum Nabuchodonoſor, & eius duces: quia igitur Prophetæ Dei non credidit, fuit incarceratus erutis oculis, & vidit proprios liberos interfectos. Non alio merito do- 4. Reg. 25.
nat mundus, in illo confidentes. Sed longè aliter Deus ad ſe confugientes recompenſat: ſiquidem cum illa tempeſtate, Hieremias in Deo confidens, in vinculis iaceret, Nabuchodonoſor iuſſit Nabuzardan generali duci, qui de Hieremia dixit: *Tolle eum, & pone ſuper eum oculos tuos, & nihil mali facias: ſed vt voluerit ſic facies ei.* Mirandum quidem eſt, quod idololatra princeps habeat rationem honorādi Hieremiam, ex eo dumtaxat, quod in afflictionibus, Deum adiutorem aſſumpſerit. Documentum hoc, & inſtructionem accipiamus, à muliere hac cauta, & ſapienti: ſiquidem ſe deperditam videns, Deum pro medela aſſumpſit, & ſic commodata manſit. Clamemus ad Deum in anguſtijs, & afflictionibus, non erit immemor noſtri. Quis vnquam ad Deum clamauit, qui non exaudiretur? Quis Deum intimo corde quæſiuit, qui non inueniret? Quis denique peccator ſub vmbra alarum, & protectione confugit, qui non protegeretur? Sicut Pſal. 102.
enim *pater miſeretur filiorum, miſertus eſt Dominus timentibus ſe: Recordatus eſt, quoniam puluis ſumus,* &c. Sic etiam ſapientiſſima hæc mulier, videns, quod ſolum Deum haberet, pro vera medela, & quod eius anima periclitabatur, Chriſtum pro remedio accepit, ouis paſtorem, ictâ chirurgum, ægrota medicum quærit: illa denique, quæ ſe vidit peccatorum deformitate pollutam, pergit vt abluatur in fonte miſericordiæ. Cùm reges & principes mundi ſunt in ſua aula, intra priuatum cubiculum recepti, nec alloquuntur, nec ad eos accedunt niſi patritij, nobiles, & potentes, & perpulchri, & decorati, quique in regia domo primas obtinent. Si verò per arua diuagantur, vel iter faciunt, vel in venatione diſtinguuntur, quiuis homo abiectus, etiam pauperrimus paſtor rudis, ad eos accedunt, & eos alloquuntur. Non diſſimili modo, cùm æternæ gloriæ Chriſtus, erat in aula cæleſti, in cubiculo ſuæ potentiæ, & maieſtatis, nulli ad agendum cum eo accedebant, præter eos, qui præclaro ſanguine erant orti, quique pretioſis veſtibus ornabantur, veſtibus (inquam) charitatis & gratiæ, atque innocentiæ quales erant Angeli, Archangeli, Seraphini: factus verò homo, & humana carne ſubſiſtens, & viator, & humana natura indutus, publicanos, peccatores, latrones, meretrices, ad ſe accedere permittit, ad omnes loquelam dirigit, quibus exaudiri patitur. In patria verò nulli ad eum accedunt, præter iuſtos, & ſanctos, nec ad illum ingredietur, niſi iuſtus, & mundus corde, in hoc verò mundo, omnibus, vt inueniatur, & communicetur ſe præbet.

Cùm

Cùm igitur ſapiens hæc mulier, videret Chriſtum in hoc mundo venatoria munus exercere, & quod homines venabatur: ad eum accedere, vt ab eo venaretur, ſtatuit, & mundo interfectam ſe oſtendere, per conuerſionem ad Chriſtum.

94 Denique hîc aduertendum eſt, quòd ille qui eam ſuſcipiebat, erat qui eam trahebat: ſicut optimè adnotat Gregorius, in homiliis, vocans Chriſtum *trahentem, & ſuſcipientem.* Flumina continuo fluxu ingrediuntur mare, nec die ac nocte fluendi finem habent. Ob quod mare non redundat. Huius rei ratio eſt, quia flumina ingredientia mare, ex illo fuerunt egreſſa: juxta illud Sapientis. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat.* Ad locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluãt. Per poros enim in profunditate maris, & per cataractas, & ſecretas venas, occultè maria aquas ex ſe emittunt: quæ quidem aquæ in montibus, & collibus apparere videntur, vnde flumina ortum habent. Maria itaque ſecretè fluminum aquas mittunt: quas poſtea in reuerſione publicè recipiunt. Non aliter Chriſtus mulierem hanc publicè recipit, ſecretè autem vocat; charitatem verò, deuotionem, & lachrymas, & pœnitentiam, quæ præ ſe ferebat, ipſemet Saluator occultè infundebat: occultè inſpirationibus, vocatione illam ad ſe adducebat: licet publicè omnia iſthæc munera ab illa reciperet. Dona & munera quæ inuiſibili modo ex Deo procedebant, & huic communicabantur: poſtea viſibili reuerſione ab ipſo datore, grata habebantur. Horum numerũ receptor eſt, qui eam vocat, quique receptum antea præbuerat: ſicut mare, quod flumina ex ſe egredientia, publicè recipit. Nec enim illa aduenire poſſet, niſi per Chriſtum vocata fuiſſet. Ezechiel enim ait: *Venit ſpiritus, & ſtatuit me ſupra pedes meos:* priùs eſt ingreſſus ſpiritus, aliàs enim ſurgere non poterat, ſicut nec peccator poteſt à peccato ſurgere, niſi priùs ſpiritus Dei ſuſcitauerit eum. Cogita quod peccator factus eſt Deo *echo. Primò,* quia ſicut echo non reſpondet, niſi prius infundatur ſpiritus: ita vt peccator reſpondeat, oportet quod Dei vox ſonet, à quo vocari, & inſpirari neceſſe eſt, & quod poſtea peccator voci Dei vocantis reſpondeat. *Secundò,* vox multum importat, echo verò parum operatur: nam licet vox octo ſyllabis conſtet, echo vnicam inducit, quæ vltima dicitur. Sic nos frequenter à Deo vocamur rarò reſpondemus. Conſidera igitur peccator, & diligenter perpende, te à Deo eſſe conditum, & quod Dei vocationi reſpondere teneris: vt mulier hæc Deo reſpondit, & reſpondens, ad vocationem acceſſit: non mundi (inquam) ſed Dei. Quondam Deus Samuelem vocauit, ille verò ad Heli ibat. Samuel in iuuenili erat ætate, vnde non mirum videri debet alicui, quod aberraret, & falleretur: tu autem cum matura ſis ætate audito verbo Dei, vide reſpondeas, vt mulier iſthæc reſpondit: & ad illum tendas oportet, vt hæc fecit. Nullas facias moras, vt hæc: quæ quidem nulla interpoſita mora, dimiſſis omnibus, ad Deum tetendit: & ſiquidem Deo nihil præſtantius inuenies. Omnia deſerere, & Deum quærere teneris: nec ob aliquam rem Deo inferiorem, detinendus es, quominus tendas ad Deum. Igitur eum cauta, & ſapiens mulier veniat, non accedit vacua, quia non vult apparere coram Deo, ſed portat alabaſtrum vnguenti. Sed quid nunc operetur videamus.

Chriſtus qui peccatricem ſuſcipit idem eſt qui eandem trahit. Gregor. hom. 33. in Euang. Eccl. 1. Ezech. 2. 1. Reg. 3.

Stans retro. Sicut publicanus, qui præ verecundia *non audebat oculos ad cælum leuare,* quia ſolius Chriſti pudore impediebatur, & non reliquorum: & ſic coram omnibus eſt ingreſſa; ſed ſolùm poſt Chriſti terga aufugit. Sic Dauid: *Tibi ſoli peccaui.* Quamuis contra Vriam peccaui, tui ſolius me pudet; nos autem non Dei, ſed hominum pudore capimur. Solius Dei hæc mulier pudorem habebat. Pudor iſte, timor, & modeſtia, & ſui receptio, iſtam dicunt pœnitentem. Non velut noſtræ ætatis fœminæ, quæ licet in reliquo anni diſcurſu, communiter, & honeſtè incedant, cùm autem ad ſacramentum pœnitentiæ recipiendum veniunt, tempore quadrageſimæ, quàm poſſunt ornatiſſimè induuntur, & ingrediuntur oſtium templi, vanitate quadam & pompa elatæ, tanquam ſi nuptias adeant, & ludos frequentent, cum tamen ad confeſſarij pedes veniant ad deploranda peccata vt hæc fecit cum ad pedes Chriſti acceſſit. Aduerte, quomodo beata Magdalena acceſſit, irriſa, & pudore & ignominia affecta, ac meticuloſa, ſe in terram proſtrauit geſtaminibus, & veſtibus pretioſis omnino cõtemptis. Non audet Chriſtum in faciem aſpicere: ſed retro præ verecundia ſtetit oculis demiſſis. Non vt tu, qui confeſſarium facie ad faciem intueris, & rides, & non curuata incedis. Regina illa Eſther, cum Deum obſecrare voluit, depoſuit veſtes regias, fletibus & luctui apta indumenta ſuſcepit: & pro vnguentis varijs cinere & ſtercore impleuit caput, & corpus ſuum humiliauit ieiunijs, omniaque loca, in quibus antea lætari conſueuerat, crinium laceratione cumpleuit, & deprecabatur Dominum Deum Iſraël. Omnia iſthæc beata Magdalena fuit operata: ſed tu cum ad deprecandum Deum venis, & ad agendum cum illo perpolitè, & nimis ornatè te induis. Iudith quoque induta eſt cilicio, ad agendum cum Deo: & poſuit cinerem ſuper caput ſuum, & ſe humi proſternens, ad Dominum clamabat. Sic Deus eſt inuocandus, & ſic beata Magdalena inuocauit, quod debet eſſe documento pœnitentibus. Si veniam quæris, indue te cilicio, & faciem tuam aſperge cinere. In Exodo habetur, quod cum Deus Iſraëlitico populo eſſet iratus, quia vitulum adorauerant, iuſſit Moyſi, vt ex parte ſua, populo nunciaret: *Populus duræ ceruicis es, Semel aſcendam in medio tui & delebo te: iam nunc depone ornatum tuum, vt ſciam, quid faciam tibi.* Depoſuerunt ornatum, & tetendit Moyſes tabernaculum, & vocauit illud tabernaculum fœderis, hoc eſt, pacis, reconciliationis; & amicitiæ inter Deum, & populum. Hanc igitur hiſtoriam bene perpende, & diſce, qualiter Deus iratus eſſet, eò quòd cùm eſſent peccatores, feſtiuitatis, & gloriæ veſtibus vterentur, quibus depoſitis inita eſt pax: & præcepit Deus quòd quoniam peccatores erant talem ſe gerendi habitum deponerent: quo quidem habitu Deus ad iram mouebatur. Vos etiam, peccatis onuſti, venitis ad petendam veniam peccatorum. Venitis (inquam) recto greſſu, magna pompa, garrulantes, & ridentes & perpolitè induti. In feſto expiationis cum peccata purgabantur; præcipiebat Deus, quod ſacerdos veſtiretur non ſerico, aut pretioſa veſte, ſed *ſtola linea.* Oportet igitur, vt tu tam in veſte, quàm in inceſſu, humilieris corã Domino Deo

Vers. 38. Signa veræ pœnitentiæ. Lucæ 18. Pſal. 50. Eſth. 14. Iudith 9. Exod. 33. Leuit. 16.

Dan. 9. Deo tuo, vt tui miſereatur: ſicut Daniel dicebat Domino: *In ſpiritu humilitatis, & in animo contrito* Pſal. 50. *ſuſcipiamur à Domino.* Dauid etiam: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Ideò Dominus præcepit loquens de feſto expiationis peccato- Leuit. 23. rum: *Affligetis animas veſtras in eo. Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populo ſuo,* &c.

95. *Retro* itaque *ſtetit*, illic enim aſſiſtere voluit, vbi Peccatrix quare à Chriſti tergo. peccata eam conſtituerant, nam quemadmodum mundos corde Deus præ oculis habet: ſic peccatores poſt terga habet: & hæc mulier locum, ad quem Pſal. 128. per peccata fuerat ducta, elegit. Præterea *retro ſtetit*, quia legerat in pſalmo: *Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores.* Et ſic ſuprà dorſum Chriſti pecca- Eſai. 53. ta conſtituere voluit. Verè Chriſtus Ieſus *languores noſtros tulit, & infirmitates noſtras ipſe portauit.* Peccata omnia noſtra ſuper ſuos humeros Chriſtus poſuit, & noſtrorum peccatorum pondus voluit ipſe ſuſtinere: vt nos leuatos cerneret. Accepit igitur hæc mulier ſuorum peccatorum pondus, & in dorſo Saluatoris collocauit: & illa ſubleuata, Chriſtus verò onuſtus manſit, vt pro illa & ſatisfaceret, & ſolueret. Si præ oculis Deus tua errata habeat; erit vt de te vindictam ſumat: teque in gehennam mittas. Sed tunc poſt terga collocat peccata, cùm illorum obliuiſcitur, ſicut tu ea quorum obliuiſceris, in poſteriorē manticam reijcis. Eo modo tuæ vitæ caue, quod tuorum peccatorum vindictam Deus Pſal. 14. non recordetur. Denique *ſtabat retro*: quia *non iuſtificabitur in conſpectu eius omnis viuens. Vultus* enim Dei eſt *ſuper facientes mala, vt perdat de terra memo-* Pſal. 33. *riam eorum.* A tergo vero, vt *ſcapulis ſuis* obumbret Pſal. 90. nos. A tergo (inquam) vt *poſt tergum ſuum* proijciat *omnia peccata* noſtra, ſi enim peccator eius faciem videret, non erit ſalua anima eius. Non ergo Pſal. 83. ſine magna ratione Dauid dicit: *Protector noſter aſpice Deus, & reſpice in faciem Chriſti tui.* Non me aſpicias, ſed vnigenitum tuum priùs intuere. Si enim contra peccata noſtra irati ſunt oculi tui, & me ictu primo reſpiciant, moriar, perij: ſed ſi oculi tui videant filium, & per filium me ab eius tergo exiſtentem reſpexerint, ſaluus ero: Radij enim oculorum tuorum per filium tuum tranſeuntes in eo manſueſcent, & manſueti ad me peruenient. Colloca ergo Deus meus inter me, & te tuum vnigenitum filium, crucem eius, ſanguinem, & paſſionem, & merita: ita vt cum tua iuſtitia per ſanguinem, & merita tui filij pertranſeat, cum tandem ad me perueniat, iam manſueta, & miſericordia plena ſit. Ideoque hæc ſapiens mulier ſtetit poſt terga Chriſti, conſtituens eum tanquam medium inter ſe, & Deum: vt piè, & manſuetè à Deo iudicetur. Excuſatur cùm Chriſto, ſe cum eo protegendo: ne pro debito rigore iuſtitiæ puniatur. Aſpice Deus (inquit Dauid) ſed reſpice in faciem Chriſti tui, Delector maximè (inquit) Domine, quòd me aſpicias, & mei ſis memor: ſed ea ſola lege, quòd priùs reſpicias *in faciem Chriſti tui*: quoniam ſi ego poſt eius terga ſim, & ipſe eius faciem intuearis, manifeſtum eſt, quod ipſum priùs quàm me intueberis. Si verò à tergo Chriſti venias, me priùs videbis: ideoque non dorſum, ſed faciem reſpicis dico, vt me poſt terga exiſtente, ipſum priùs, quàm me videas, & me retro conſtituere volo, vt ante faciem filij tui veniens, ipſum priùs me reſpicias. Igitur mulierem hanc à tergo Chriſti conſtituta timidam, & pudore atque dolore affectam, contemplare: & quid faciat perpende.

Lachrymis cœpit rigare pedes eius. Non dixit riga- 96.
uit, ſed *cœpit rigare*, quia ſtans in tantum prorupit Quanta lachrymarum copia in Magdalena. fletum, vt antequam ſe inclinaret, inceperit rigare lachrymis pedes eius. Expende qualem, & quantum dolorem mulier hæc fuit perpeſſa, ſiquidem ſtans, cum procero, & magno eſſet corpore tanta fuit lachrymarum copia, quod cum ab oculis per totum corpus defluxiſſent, fuerunt in ſufficienti abundantia ad abluendos pedes Saluatoris. Quod ſi verum ſit, quod humi eſt proſtrata pedes deoſculando, & vnguendo, prius tamen quam hoc faceret eos lauit, & rigauit (ita enim in magno numero lachrymas effundebat) quod itaque ſtans incepit, humi proſtrata perfecit. Stans *cœpit rigare*, & poſtea rigauit perfectè. Genuerat enim mulier hæc gelu quoddam intra pectus, peccatorum frigore confectum, ſed accedente ad diuinum ignem, liquefactum eſt gelu de corde ſuo, & magno impetu defluxit vnda in ſuperabundanti copia. Ideoque ei dici poteſt illud, quod olim dixerat Hieremias, loquens de captiua filia Sion: *Magna enim eſt ſicut ma-* Thre. 2. *re contritio tua.* Et tuarum lachrymarum copiam cui comparem non inuenio, niſi copia aquarum maris, amaritudo etiam qua lachrymaris ſimilis eſt amaritudini maris. Nouum & nunquam viſum miraculum eſt hoc. Sæpenumero vidi cœlum irrigans terram: terram autem madefacientem cœlum nunquam vidi, ſicut modò: quoniam mulier hæc terreſtris, cæleſtes pedes Saluatoris ſuis lachrymis irrigabat, & ita abundè, & copiosè vt vidimus. Ex quo ſequitur, quod licet lachrymæ lauent ſordes peccatorum, non tamen qualeſcumque lachrymæ ſunt ſatis cuilibet graui peccato: nam grauia peccata grauiſſimis indigent lamentis. Ideo Dauid agnoſcens peccati ſui fœditatem, & neſciens an ſatis lachrymarum ad illam abluendam effuderit, precatur Dominum dicens. *Amplius laua me ab iniqui-* Pſal. 50. *tate mea & à delicto meo munda me.* Ac ſi diceret: Scio quidem me lachrymis eſſe ablutum, neſcio tamen, an plenè mundus euaſerim, quia neſcio an ſatis lachrymarum effuderim, quæ tot, ac tantas peccatorum maculas mundare valuiſſent. Ideò peto, vt gratiam flendi, quam ſemper impartitus es, non ſubtrahas: quin potiùs oculis meis tribuas fontem lachrymarum, vt inceſſanter pro peccatis meis plorem, lachrymaſque vbertim fundam, quibus me lauare poſſis. Ideoque hæc mirabilis pœnitens maximè flebat, multiplicabat ſuſpiria, & lachrymis ſuis inceſſanter Chriſti pedes lauabat. Habebat peccata ſua coram oculis mentis, & ipſi oculi corporales vndique affluenter flebant. Sic etiam Dauid: *Pecca-* Pſal. 50. *tum meum contra me eſt ſemper*, id eſt, coram me habeo. Vidit namque Nabuchodonoſor Rex ſtatuam Dan. 2. coram oculis eius quæ habebat caput aureum, & pedes terreos & fictiles. Sic hæc peccatrix coram ſe habebat priſtinum ſuæ innocentiæ ſtatum, in quo quaſi in capite aureo contemplabatur nobilem ſtatum ſuæ innocentiæ: demum, & ad quem ſtatum peccata ſua adduxerant, nempe vt eſſet vt iumentum, & ſterquilinium apud Deum. Deciderat à vita priori deaurata ad terrenum, & miſerabilem ſtatum, & hanc ſtatuam coram ſe habens erat territa ſicut Nabuchodonoſor, & tremens cecidit ad Chriſti pedes.

Diſce ſicut Magdalena, & ſicut alter Dauid co- 97.
ram

ram te habere peccata tua, vt continuò defleas. Sicut enim in horto, vel in vinea malæ sunt vrticæ, & spinæ, sed reiectis ex interiori ponunt ea in septo, & circulo, quæ ibidem proficiunt, quia defendunt, & custodiunt vineam illæ spinæ, ne quis ingrediatur, sic tu rolle ab anima peccata, quæ sicut spinæ lacerant, & pungunt conscientiam, sed pone ea extra in circuitu habens ea in memoria, vt continuò plores, & defleas. Ideoque sicut translatio septuaginta
Gen. 3. habet, *posuit Deus Adam* post peccatum *è regione paradisi*, vnde eiectus fuerat: vt videns illum recordaretur peccati, & fleret, memoriam illius habens, & videret locum ex quo eiectus fuerat. Habens ante oculos hæc nobilis peccatrix Deum, quem perdiderat, & illum paradisum à quo eiecta fuerat per
Iud. 17. peccatum, non poterat non flere. Sic in libro Iudicum habetur, quod ille Micbas plorans sequebatur milites quosdam, qui furati fuerant idola ex domo Michæ, dicentibus autem alijs quid fleret, respondit: *Deos meos quos ego feci mihi tulistis, & quæritis, quid ploras?* Igitur si ille miser pro Deo suo vano, quem ipsemet fecerat sibi, tantum plorabat, quia Deum suum perdiderat, quantò magis debet quis de peccatis dolere, & plorare, cùm videat quod perdiderit Deum suum verum, & creatorem cœli
Psal. 41. & terræ? *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus?* Tristis nimis debet esse anima, & maximè flere, cùm se à Deo absentem videt. Iure optimo deflere tenemur peccatores omnes nos ipsos in hac lachrymarum valle cernentes, miserijs, ac peccatis onustos culpis
Iudic. 11. plenos, à Deo separatos, & à morte obsessos. Si enim filia Iepthe duobus mensibus plorabat virginitatem suam cum sodalibus suis, quia mors appropinquabat, quantò magis nos, qui nescimus an hodie redituri sumus rationem vitæ plorare debemus? Ceruus à canibus obsessus deplorat, & hoc irrationale animal facit. Quantò maiori iure tu hoc facere debes, cùm tot dæmonibus, tot infirmitatibus,
Gen 37. tot periculis, tot denique laqueis sis obsessus? Esau deplorans Isaac patrem mouit ad consequendum optatum. Et sicut pluuiosum tempus est nimis aduersum oppugnantibus tormentis aliquam vrbem, similiter & eodem modo lachrymæ aduersantur inimicis omnibus nostris, quoniam lachrymarum pluuia tentationum carnalium puluerem extinguit. Lamentabatur gloriosa Magdalena super animam suam. Deplorabat Samuel propheta interitum animæ Saul, & vna integra nocte nihil quicquam ope-
1. Reg 15.
2. Reg. 18. ratus est. Dauid quoque videns filium suum in peccato fuisse interemptum amarè lamentabatur; dicens: *Absalon fili mi, fili mi Absalon*: quantò magis tu ipse propria peccata deplorare debes, siquidem duo
Luca 16. illi sancti sic deplorarunt aliena? Et Christus nihil aliud super Hierusalem deplorabat, nisi peccata aliena. Hoc medicamento animæ nostræ sordes
Exod. 14. mundantur. Vt enim Ægyptij submersi fuerunt sub vndis maris, sic peccata delẽtur, & mortifican-
Iudith 7. tur in aquis lachrymarum. Ideò Diabolus, sicut Holofernes qui obturauit fontem, vt Bethuliam caperet, & obtineret, sic ipse lachrymarum fontem obturare vult in nobis, vt nos capiat, & obtineat. Hæc autem beatissima Magdalena fontem lachrymarum aperuit, & principem tenebrarum, & omnes Ægyptios peccatorum suorum aquis lachry-
Matt. 26. marum suffocauit. Plorauit Petrus, sed egressus foras fleuit: hæc autem inter epulas flere non erubuit. Mirum quidem est quod in conuiuio, & inter epulas in festo lætitiæ, tot lachrymas fuderit. In libro Numerorum legimus quod in maxima solemnitate præcipiebat Dominus offerre hircum Num. 29.
pro peccato. Cur Dominus in tanta solemnitate iubet offerri sacrificiũ pro peccato? Nullum gaudium; nulla solemnitas est, ô homo, in qua non sit grata Deo memoria peccatorum. Ne putes te Domino rem ingratam facere si inter epulas lachrymas fuderis, si inter epulas, & antequam comedas suspires pro peccatis, si lugeas ea in præcipuis festiuitatibus. Sic enim Christus in summo honore, qui Luca 19.
ei in hac vita mortali exhibitus est, cum vniuersa Hierusalẽ, triumphantiũ more illum exceepit virentibus ramis, atque lætis canticis, defleuit in illo apparatu, & pompa solemni, aliena flagitia, & scelera. Nouerat optimè hæc prudens mulier Dominum non ploratorum propter aliquas molestias in illa solemnitate, sed maximæ lætitiæ causa, & dulciores illi futuras lachrymas contritas & humiles eum dolore profusas, quàm omnia vina pretiosa, atque epulas, quas illi Pharisæus posset præbere.

Nil loquebatur, vt intelligas apud Deum plus valere opera quàm verba. Non legimus quæ dixit, sed legimus quæ fecit, quoniam cœlum non paratur verbis, sed bonis operibus, & virtutum exercitatione, quales erant virtutes, quas hæc sancta mulier operabatur. Vide quantò amicior est Deus illorum, qui fide viua occupantur, & exercent se in operibus pietatis, & misericordiæ, quàm eorum, qui omnem suam felicitatem, & studium desigunt in phalerato sermone, & mundanæ sapientiæ verbis. *Ad quem* (inquit ipse) *aspiciam, nisi ad contritum, & humiliatum, & trementem sermones meos?* Cor cõtritum respicit Deus & affectui pio responder. Ne verbum quidem proferebat Moyses, & Dominus tamen dixit ei: *Quid clamas ad me?* tot erant lachrymæ, & gemitus mulieris huius, vt singultus penè ei obstruerent guttur, & quasi præfocarent, nec loqui poterat, ita contritione plena erat, & lachrymarum riuo madefacta. Veruntamen intus in corde, quod magis aspicit Deus, & acceptius habet mirificè persuadebat, & magnis vocibus clamabat, ardenterque orabat diuinæ misericordiæ opem implorans. Verbis nihil dicebat, tamen loquebatur in corde gemitibus, & clamoribus depromptis ex intimo pectore, & profundo corde, & in anima sua dicebat: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue, grauatæ sunt super me.* Quapropter *Deus cœlorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem.* O Domine, *peccaui super numerum arenæ maris, non sum digna videre altitudinem cœli præ multitudine iniquitatis meæ, quoniam irritaui iram tuam, & malum coram te feci.* Si tu es Domine qui peccatores recipis, me quoque peccatricem recipe, sub alas infinitæ misericordiæ tuæ. Non enim me reijcere idcirco debes, quod sum peccatrix, quandoquidem ad id venisti ex cœlo in terras, non vt vocares iustos, sed peccatores, & oues, quæ perierãt ex Israël. Scis Domine quod literæ in libris exaratæ, si in ignem proijciantur dũ in cineres non resoluuntur, legi possunt, si autem cultro radantur, legi nequeunt. Propterea, Domine, obsecro te ne expũctes abolere meas

98. Defenditur Magdalena misericordiam postulans.
Esai. 66.
Exod. 14.
Psal. 118.
Psal. 37.
Iudith. 9.
2. Par. 33.
Luca 15.
Matth. 9.
Matt. 15.

meas malas literas in gehenna, quoniam deleri nũquam poterunt, quin potiùs perpetuo legentur, nec in cineres vnquam cõuertentur, nec deficient condemnatorum animæ. Ideò nunc, quando tempus eſt acceptabile, dele iniquitatem meam. Tu Domine per Eſaiam dixiſti : *Ego ſum qui deleo iniquitates tuas.* Et iterum ais per eundem prophetam : *Deleui, vt nubem iniquitates tuas, & quaſi nebulam peccata tua.* Si igitur ex alto cœlo in terram deſcendiſti vt peccatores redimeres, incipe nũc, Domine mi, & Deus mi, officium, & munus redemptoris implere, nec omittas tam præclaram opportunitatem, qualem nunc habes, quoniam adſtat tibi ingens quædam peccatrix, in quam poſſis munus ad quod veniſti exercere, & *cum peccatoribus manducas*, en hic peccatricem quandam cum qua libenter manducare potes. Sum etiam ego ſicut ſtultus ille qui in corde ſuo dixit: *Non eſt Deus.* Nam taliter vixi ac ſi crederem non eſſe Deum. Nunquam ob amorem tuum laboraui, nec propter iuſtitiam timui, nec propter legem tuam declinaui à malo, aut propter promiſſa inclinauit cor meum ad bona opera. Nunquam propter collata in me beneficia gratias egi, nec peccatis finem impoſui, etſi ſcirem te omni in loco præſentem eſſe. Oculis quicquid appetierunt conceſſi, non cohibui cor meum, ne voluptates appeteret. Ad te confugio pondere peccatorum depreſſa, vt me exoneres : & in tot ac tantis miſerijs & tentationibus poſita, non dedigneris promiſſa gaudia & leuamina concedere. Ecce venio ſicut imbecillis & infirma ad medicum, vt me ſanet : vt peccatrix ad iuſtum, & ad fontem iuſtitiæ, vt me iuſtificet. Non terrearis Domine flagitijs meis: nam quò grauior eſt infirmitas, tantò magni facit artem medici, qui illam medetur : & quò maior peccatrix ego ſum, tantò tu magis glorificaberis, &c. Hæc & ſimilia intra ſe dicebat hęc glorioſa pœnitens, viſcera ſua aperiens: & corde contrito, cœlum gemitibus & ſingultibus rumpebat. Hæc in corde verſans facti ſunt oculi eius velut defluxus aquarum, & acriter abſque intermiſſione ſuper animam ſuam lugebat, in tantum quod pedes Chriſtus rigabat & perfundebat : quibus perfuſis, & rigatis,

Eſai. 43. Eſai 44. Lucæ 15. Pſal. 33.

Capillis capitis ſui tergebat. Quamuis indignam ſe
99. putabat tangere Chriſti pedes: tamen amore victa, ſe cohibere non potuit. Amor enim verus neſcit modum, regulis non tenetur, tactu Spiritus ſancti ducta, ad pedes inuoluitur : lachrymis rigabat, & capillis tergebat. Nunquid non erat aliud quo tergeret illos? Nunquid vel exiguum linteolum, aut prolixior ſubuculæ manica (vt fœminis moris eſt) ad ſiccandũ deerat? non equidem exiſtimo. Sed tali amoris ſanctiſſima fœmina compede detinebatur, ea diuinæ conuerſationis mulcebatur voluptate, vt nec vellet, nec poſſet vel tantillum à pedibus Domini diſcedere. Qua de cauſa mirum non eſt, ſi maluit capillis, quos præ manibus tunc temporis habebat, pedes Domini abſtergere, quàm quærendis alijs tempus inſumere, & ſuauitatis ſuæ iacturam facere. Hos igitur pedes fœmina prudẽtiſſima capillis ſiccabat, ore fouebat quos antea vndanti lachrymarum riuulo abluerat : nec non ſciens carnem Domini puriſſimam omnis pudicitiæ & caſtitatis ſedem atque originem eſſe, acceſſit ſupplex: vt diuino contactu pudicitiæ ſuæ ſarciret ruinas, & concupiſcentiæ deinceps lupatum inderet. Nam ſi tactus fimbriæ fluxum ſanguinis in hæmorrhoiſſa ſiccauit: quomodo non magis tactus pedum Saluatoris, præſertim tam ardente deuotione iteratus, reſtingueret in hac carnalis concupiſcentiæ fluxum? Auidior enim ſemper ſurgebat ab oſculis. Et quemadmodum in fabula habetur de Anthæi cum Hercule congreſſu, qui quò ſæpius ad terram proſterneretur, inde reſumptis viribus, fortior ad pugnam ſurgebat: ita de hac non fabuloſè, ſed verè dicere poſſumus. Nam quò ſæpiùs deuotione ſuperata in terram procidebat Maria, pedes Domini oſculatura, animoſior contra omnes dæmonum, & concupiſcentiæ vires reſurgebat. Erat enim illorum pedum Chriſti filia, & quaſi baptiſmo lachrymarum ſuarum renata. Hinc facilè colliges quanti interſit, quo animo quis ad Dominum accedat. Iudas enim, qui ad Chriſtum acceſſit, digniſſimamque Domini partem, quippè os, tetigit: tamen quia animo impio acceſſit, non modò veniam non inuenit, quin etiam exitium ſibi parauit. Verùm hæc pio & ſyncero affectu ad Domini pedes prouoluta & remiſſionem peccatorum, & vitam inuenit æternam. Magnam præterea familiaritatem habuit cum Chriſto Domino : & poſtquam conuerſa eſt, nunquam voluit in faciem alicuius hominis aſpicere, niſi in faciem Ieſu : ipſum ſequebatur, Mariæ Virginis ſanctiſſimę effecta familiaris. ¶ Sexies autem legimus Magdalenam ad pedes Domini procidiſſe. *Primo die*, in ſignum contritionis. *Secundo* cum ſedens ſecus pedes Domini verbum illius audiebat. *Tertio* quando pro fratre Lazaro mortuo orabat, vt nos doceret aliorum miſerijs & infortunijs commoueri. *Quarto* in cœna Bethaniæ cum vnxit pedes & caput Domini, quæ fuit vnctio deuotionis. *Quinto* in die reſurrectionis Chriſti eum cadens ad pedes noluit Chriſtus, vt tangeret eum. *Sexto* in eodem die reſurrectionis Domini cum cæteris mulieribus, quando tenuerunt pedes eius adorauerunt eum. Verùm vt omnia officia in Chriſti pedes exerceret, audi quod ſequitur.

Pius acceſſus Magdalenæ ad Chriſtũ. Matth. 9. Luc. 8. Matt. 26. Luc. 10. Ioan. 11. Ioan. 12. Ioan. 20. Matt. 28.

Et oſculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Sicut 100.
verè pœnitens Deum timere debet, & iudicia Dei ante oculos habere : ita etiam è diuerſo ne deſperet, triſtitiaque nimia obruatur, ſeipſum conſolari debet, conſiderans Dei miſericordiam: quia *patiens & miſericors eſt, & præſtabilis ſupra malitiam.* Ideo *oſculabatur pedes eius*, quod eſt amoris indicium: quia dilectos oſculari ſolemus. Oſculabatur enim pedes eius & vnguento, vt iã diximus, laſſatos Chriſti pedes vngebat, tergebatque capillis. Quærere autem nunc libet, ſi ſola fides peccata delet (vt peſſimè aſſerunt impijſſimi Lutherani) quorſum in tantis bonis operibus occupabatur hæc mulier, & ſi malè agit, cur à Chriſto laudatur, qui Phariſæo dixit, *oſculum mihi non dediſti, hæc autem*, &c. narrans Chriſtus & laudans omnia hæc opera bona? Cur etiam, vt ſuperius vidimus in hoc capite, laudat Chriſtus in Ioanne aſperitatem veſtium, conſtantiam animi, & ieiunium dicens, *venit non manducans neque bibens?* Valeant ergo iam, valeant iſti 101
nebulones cum filio perditionis Luthero ſuo, qui tot animas his mendacijs fraude diabolica decepit.

Ioel. 2. Iiſdẽ inſtrumẽtis quibus mortem meruimus, lucremur & vitam.

Obſerua autem hîc mulieris huius prudentiam eximiam, quæ eo vſa eſt conſilio, vt ea, quæ mortis erant inſtrumenta in vitæ medicamẽtum traduxerit.

Ex

rit. Et quemadmodum theriaca, quæ de veneno venenoſa ipſa conficitur, arte tamen præſentiſſimum contra venena medicamen redditur: ſic mulier hæc ornatum, mundumque ſuum, quibus aliæ ſe vitiare ſolent, in cultum Dei conferens, medicinam de veneno confecit. Capillos enim, quos antea componebat in Dei opprobrium, in pedes Domini ſiccandos impendit. Oculos fuligine inunctos fucatoſque, quibus inaniter inſpecturis & inſpiciendis ſatis operæ nauerat nunc lachrymis aſſiduis vrget, vt lauandis Domini pedibus aquam ſufficiant. Os quondam laſciuis, impudiciſque aſſuetum ſermonibus, nunc deoſculandis Domini pedibus imprimitur. Pretioſa vnguenta, aquarumque rores odoriferi, quibus ante per ſingula membra perſtillabat, modò ad pedes Chriſti ſparguntur: non ſine circumſtantium admiratione. Veſtes denique laboratiſſimæ, quibus olim ornata fulgebat, inter conuiuarum ſubſellia, vt Domino miniſtrent ſternuntur. Itaque omnibus quibus antea dæmoni obſequuta miſerrimè fuerat, modò Chriſto inſeruit, eiſdemque inſtrumentis, vitam quærit æternam, quibus mortem quæſierat, memorabili pœnitentiæ, & lachrymarum liturâ antiquum chirographum delens. Ideò D. Gregorius in Homilia ait: *Quot in ſe habuit oblectamenta, tot de ſe inuenit holocauſta: vt totum ſeruiret Deo in pœnitentia, quicquid ex ſe Deum contempſerat in culpa.* Sic & nos huius exemplo diſcamus vitam mutare, & Chriſto Domino ſeruire, ijſdem membris, & inſtrumentis, quibus mundo & carni ſeruiuimus. Vnde Paulus ait: *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire iniquitati ad iniquitatem: ita exhibete illa ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.* Quaſi apertius dixiſſet, ſi linguâ proximi tui famam læſiſti: eâdem incommodo illato medere, vel proximum laudando, vel te incuſando. Si pedibus ambulaſti in via impiorum, dirige greſſus tuos in ſemitas iuſtitiæ, vt ſic bono malum extinguas, &c.

Gregor. hom 33. in Euan.

Rom. 6.

Huius autem doctrinæ pulcherrima ſunt in ſcriptura ſacra exempla. Cùm enim populus Iſraël egreſſus de Ægypto circuiret terram Edon, in deſerto labore confectus tædere cœpit itineris ac laboris, & murmurauit contra Moyſen. Quare immiſſis à Domino ſerpentibus, qui perfidum vleiſcerentur populum, poſteà tandem placata Deo nulla alia ratione tantæ calamitati ſubueniri potuit, niſi æneo ſerpente eleuato, in quem quicumque aſpiciebat à morſu illico ſanabatur. Ecce quomodo eodem malo, quo erant vulnerati ſanabantur. Serpens momordit, ſerpens curauit. Apud gentes etiam huius exempla non deſunt. Nam cùm Philiſtæi arcam Domini cepiſſent, proptereaque à Domino eſſent percuſſi in ſecretiori parte natium, & mures vaſtarent terram, edocti à Satraphis ſuis fecerunt anos & mures aureos, quibus pro peccato ſuo Dominum oblatis placauerunt. Sciebant quippè mala quæ patiebantur eiſdem fore ſananda malis. Sic etiam Chriſtus eiſdem inſtrumentis & medijs, quibus mortem intulit diabolus, nobis vitam dedit. Ideò crucem elegit, *vt qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur.* In Exodo etiam habetur, filios Iſraël inaures armillaſque aureas, quas obtulerunt vt facerent vitulum quem adorarent, poſteà obtuliſſe Domino, vt facerent tabernaculum Domino Iſraël. Quod dederant ad idolum fabricandum, poſtea compuncti, dant ad opus Domini: & quibus antea diabolo inſeruierant, eiſdem Deo inſeruiunt. Eadem ergo & nos facere debemus Deo offerêtes omnia, quibus illum antehac offendimus; carnem macerantes, ſenſus colligentes corpuſque, quod ante diaboli fuerat mancipium, domantes, laboribus & vigilijs aſſuefaciamus, vt relicto dæmone, Deum ſequatur.

Num. 21.

1. Reg. 5. & 6.

Gen. 3.

Exod. 32.

Exod. 35.

At ne fortè putes bona opera tua fore laboris 102.
ſui fraudanda præmio, oculos quæſo tuos ad hanc mulierem conuerte. Quia retro ſtetit, conſpectum reſurgentis prima omnium meruit, quia Chriſti pedes humiliter tenuit, ipſius diſcipula eſſe meruit, & vt ab eo doceretur: quia lachrymarum emiſit flumina, flammam in ſe voluptatis extinxit, quia Chriſti lauit pedes, affectiones peccati à ſe mundauit, quia crine ſuo terſit Domini pedes, ideo maculas ſuorum criminum à Dei memoria deterſit: quia pedes Chriſti oſculata eſt, reconciliationis pacem acquiſiuit, quia vnxit vnguento, ſeuerum & iratum iudicem placauit: Multa enim officia fecit hæc mulier Chriſto, ſed plura accepit beneficia. Vnguentum enim ſolum cùm lachrymis & oſculis attulit: pro quibus veniam peccatorum & innumera gratiarum reportauit priuilegia. Omnibus namque cæteris mulieribus præter virginem, matrem charior, & familiarior Chriſto Saluatori fuit Magdalena: ita vt *vbi abundauit delictum ſuperabundaret & gratia.* Et quemadmodum Salomon rex fecit, qui Sabbæ reginæ multo plura quàm ad eum attulerat, aut ab eo petierat, dedit: ſic Chriſtus Magdalenam ſimili liberalitate proſequutus eſt. Ergo omnes vos peccatores huius peccatricis exêplo ad medicum ſalutis venite, ad fontem pietatis, ad venam vitæ, ad theſaurum gratiarum. Nô enim alta ſapit, qui ſe humiliat: non ſe ſubtrahit à nobis, quia *verbum caro factum eſt:* non eſt extraneus, quia cum hominibus conuerſatus eſt: non eſt durus, ſed facilem habet animum: non eſt rigidus, ſed flexibilis, non ſeuerus, ſed pius.

Excepta D. Virgine, Magdalena inter mulieres Chriſto familiarior.

Rom. 5.

3. Reg. 10.

Ioan. 1.

Diſce itaque peccator Deum hîc quærere, & veniam poſtulare, huius peccatricis exemplo, antequam obtenebreſcat ſol, & ſenſus obſcurentur, antequam præoccupatus die mortis locum quæras pœnitentiæ, quando inuenire non poſſis. Pudeat te vitam in riſu, & iocis tranſigere, qui maiora forſitan peccata, quàm mulier hæc peccatrix commiſiſti. Molliat cor tuum vberrimum lachrymarum profluuium, quo hæc mulier pectus perfudit tuû: pudefaciat viros, qui naturâ robuſtiores ſunt, eximia peccatricis huius, fortiſque conſtantia. Denique, ô vos omnes, qui illius adhuc in peccando ſimiles extitiſtis, enitimini, vt deinceps eam in pœnitendum ducem prætermittatis: ne melioris videatur conditionis eſſe peccatum, quàm virtus in vobis. Capite igitur, ne cunctemini tâtam in actiones veſtras ducem perpetuam: vt qui peccando eam imitati errarunt, pœnitendo etiam eadem duce ſapiant. Quem non afficiet mulier hæc pudore? Sed hæc ſufficiant: alia videamus.

Exhortatio.

Eccl. 12.

Expende itaque, quomodo peccatrix iſta & pœ- 103.
nitens ſtatim patiatur culpæ præcedentis conuitium: ſtatim ſuſtinet temerarium iudicium, & continuò exponitur linguis obloquentium. Iſta enim ſunt prima pœnitentium certamina: nam in ipſo introitu emendandæ vitæ, illico occurrunt tentamenta linguarum. Cùm enim aliquis poſt ſæcularem conuerſationem conuertitur, ſtatim probatur linguis hominum. Non enim mentitus ille eſt, qui dixit:

Recenter conuerſis ſtatim occurrût obſtacula.

Eccl. 11. dixit: *Accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* Sic & hæc mulier ſimul ac acceſſit ad ſeruitutem Dei, ſtatim cœpit à mundo conflictari. Ideò ſequitur in contextu.

VERS 39. *Videns autem Phariſæus, qui vocauerat eum, ait intra* Gen. 31. *ſe.* Laban, Iacob diſcedentem ſequutus eſt, vt quaquâ poſſet ratione eum reduceret, quem continere Exod. 5. non poterat. Moyſes etiam dixit Domino: *Ex quo loquutus ſum Pharaoni, afflixit populum tuum.* Antequã ſermo Dei audiatur, non eſt tentatio aut murmuratio, ſed vbi audieris Deum & ei adhæſeris, ſurgit ſtatim tentatio, Dæmon enim eos perſequitur, ſi ſe deſerant, Deo adhæſuros. Atqui mirum nemini videri debet, cur illico à conuerſione, fidelibus inſurgant diabolicæ tentationes: non enim nequicquam Chriſti militibus data ſunt virtutum & ſacramentorum arma. Ideò ne rubigine vitiorum ſordeſcant, circumfuſa, iugiter cõtra dæmonem, eiuſque coadiutores dimicandum eſt. Qui hoſtium more, bellum non mouet contra illos, quos ſibi amicos nouit, ſed eos dumtaxat expugnare contendit à quibus ſe deſerendum timet: ſicut contra hanc mulierem fecit.

Homines paſſim ſeipſos negligũt, proximum notantes & iudicantes. Sed ſingula verba diſcutiamus. *Videns*, inquit. Intuebatur mulierem hanc quam peccatricẽ eſſe ſciebat, cum ipſe multo eſſet nequior. Sed quoniam, quemadmodum oculus omnia circumcirca reſpicit, ſeipſum tamen nõ intuetur, quia radios viſibiles nunquam in ſe conuertit, eodem modo illis euenit, quos nimia tenet ſolicitudo aliorum vitas & facta ſciſcitandi, ſuis ſuperſedentes criminibus. Quare cauendum eſt, ne ita bona & mala aliorum perſerutemur, vt omnino noſtrorũ obliuiſcamur. Erat quippè Phariſæus iſte caligantibus imbecilliſque oculis præditus, quod ô vtinam vitium corporei tantummodo eſſet aſpectus, neque etiam ad animę irrepſiſſet oculos, quibus ſuperbia inuidiaque obcæcatis, aliorũ parua erratula, ſuis magnis criminibus prætermiſſis, acutiſſimè intuebatur. Verùm, ſicut qui debili ſunt aſpectu, ſæpiùs libentiuſque ſpecillis vtuntur quàm ſpeculo: quoniam ſpeculum inſpicienti ipſius formam & lineamenta multo explicatiora & viuidiora reddit, ſpecilla verò non inſpicientem referunt, ſed omnia alia clarius videri faciunt: ita propemodum euenit illis, qui charitatis luce carent, ea enim ſolicitudine aliena rimantur vitia, vt alios nouis oculis intueri videantur, ſe autem nullis. Hac autem culpa vtinam ſolus Phariſæus hic notandus fuiſſet, non etiam ad multos Chriſtiani nominis ſerperet, qui proprio obcæcati amore ſpeculum non amant, ſe nunquam animaduertunt. Quapropter ſapientiſſimè antiqui philoſophi dixerunt, quemuis hominem duas humeris geſtare manticas, in quarum poſteriore ſua, interiore verò aliena portaret vitia. Quod optimè quidam Perſ. ſat. 4. poëta expreſſit his verbis dicens: *Vt nemo in ſeſe tentat deſcendere, nemo: Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.* Quo innuit humani ingenij peruerſitatem, cuius ea eſt in alienis notandis criminibus curioſitas, ea demum in ſuis expendendis obliuio, vt ritè & aptè homini manticato conſeratur, qui aliena ad pectus, ſua verò ad dorſum appendit, ſicut faciebat hic Phariſæus, quem tantus angebat alienæ conſcientiæ ſtimulus, vt illam ſemper ob oculos habere videretur. Ideò precabatur Deum Pſal. 68. Dauid dicens: *Obſcurentur oculi eorum, ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua*, Id eſt, excutiant, ne videant aliorum vitia, & cernuo incedant corpore, vt pedes ſuos, vmbram & imaginem greſſus, corporiſque ſui conſiderent. At nos contrà facimus, qui aliorum vitia in cryſtallino intuemur ſpeculo, cuius eſt natura omnia maiora, quàm ſint, facere: noſtra verò in vitreo, quod magnorum paruam repræſentat imaginem. Præterea ſicut qui procul intuentes oppidum maximum, paruum reputãt: quoniam interſtitij longitudine, formæ viſibiles attenuatæ in multo minore ad oculos perueniunt quãtitate: ſic qui in vitia ſua oculos dirigunt, qui pauci ſunt, interuallo amoris proprij interpoſito minima iudicant, quæ ſi cominus intuerentur immania iudicarent. Quare dicebat Chriſtus in Euangelio, vt vidimus in capite immediatè præcedenti, *vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ eſt in oculo tuo, non conſideras?* Hunc autem defectum perſpicuè natura ipſa nobis videtur voluiſſe oſtendere: ſiquidem ea oculos fabricauit arte, vt cùm omnia videant, ſeipſos nullo modo videre poſſint, niſi fortè ſpeculo obiecto. Quod tamen in corporeis, non in ſpiritualibus, oculis verum habet. Anima namque noſtra non modò ea, quæ foris ſunt nouit, verùm etiam ſeipſam intuentem intuetur, conſiderantem conſiderat, & videntem videt. Præcipiebat in lege Exod. 38. veteri Deus, vt ſacerdos immolaturus, coram ſpeculo, quod in ſanctuario erat appenſum, ornaretur, ne fortè quid indecorum aut ineptum in ornatu eſſet. ita & tu, ſi vis exactè cultum ſpeculari tuum, indue tertiam perſonam eiſdem ac tu moribus inſtructam: tunc demum quaſi in ſpeculo, poteris exactiſſimè te componere, atque ornare placiturus Deo animæ tuæ ſponſo. Nam ſic quæ in alijs reprehẽſione digna duceres, tibi ipſi etiã imputabis, laudabilique deceptus fraude cenſuram facies tibi eorum, quæ tibi aliena ex artificio videntur. Moyſes Exod. 3. virgam manu tenens quamdiu tenebat, virgam vtique eſſe iudicabat, ſimul ac autem dimittebat, in anguem conuerſam videbat. In iſtum ſanè modum ſe habent erga authorem ſuum vitia. Nam quamdiu ea penes nos morari ſinimus placida mitiaque videntur; ſi verò à nobis proijcimus, in propria apparent figura ſæua, ac venenoſa. Et quemadmodum peritiſſimi ſartores facere ſolent, qui veſtes prius leuiter conſutas famulo induũt, vt applicatis ſingulis veſtimenti partibus, ad ſingulas corporis partes, facilius internoſcant ſi quid tumeſcat aut trahatur, quo facto nihil ad perfectionem ſuã veſtimẽto deerit: ſic tu facere debes, induens vitam tuam proximo, ne morum tuorum inexperientia decipiaris ita feciſſe ſapientiſſimum illum prophetam Nathan le- 2. Reg. 12. gimus, qui iuſſus à Deo, vt Dauidem de peccato ſuo reprehenderet, parabolicam induxit narrationem de homine paupere, qui vnica, quam habebat, ouicula, à magni gregis Domino fuerat ſpoliatus. Quod ſigillatim audiens Dauid, exclamauit dicens, *viuit Dominus, quoniam filius mortis eſt vir qui fecit hoc.* Non potuit enim magnitudo criminis in tertia perſona poſiti occultari. Tunc Nathan breuiter ad perſonam Dauidis ſermonem conuertens ait: *Tu es ille vir*, qui feciſti hoc, rapuiſti enim Bethſabee vxorem Vriæ, &c. Quæ verba ſi nudè & planè in principio edidiſſet, non modò Dauidem ad pœnitentiam non cogeret, verùm etiam (qui mos regum eſt delicta excuſandi ſua) vel grauiter pulſatus, vel acriter obiurgatus, aut ſaltem re infecta à regis conſpectu diſcederet. Sed nunc iam ad rem

venia-

veniamus. Cùm igitur peccata aliorum cæcus iſte conſideraret, videns, & non videns: *videns*, inquam, alios; & ſeipſum non videns, *ait intra ſe*, occultè in hoſpitem ſuum murmurando, contra illud, quod
1 Petr. 4. admonet Petrus Apoſtolus, *Hoſpitales inuicem ſine murmuratione.* Dixit autem intra ſe verbo mentali, quod eſt mentis conceptus, ex quo verbum vocale procedit.

104. Stultitia & temeritas Pharisæi. *Hic ſi eſſet propheta, ſciret vtique, quæ, & qualis eſt mulier, quæ tangit eum.* Ex indignatione non nominat Christum Dominum, ſed ait (*hic*) ſicut non nominamus eos, quos odimus. Eodem etiam modo Iudæi tempore paſſionis Domini, cùm valde erant
Luca 23. Ioan. 19. indignati, dixerunt: *Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram.* Et rurſum: *Non hunc, ſed Barabbam.* Arguit præterea Chriſtum quod hanc non cognoſceret. Quod ideò demens iſte putauit, quoniam Dominus peccatricem illam ſupplici ad pedes ſuos prouolutam niſu, non illico repulerat, ſed benigniter ſuſceperat. Vnde factum hoc iuxta Phariſaicæ arrogantiæ morem perpendens, non temerè ſe iudicaſſe putabat, in Chriſto nihil eſſe diuinitatis: quandoquidem eam mulierem admittebat, cuius ſi propheta eſſet & mores cognoſceret, & conſuetudinem, acceſſumque longiſſimè à ſe dimoueret. In quo ſatis apertè ſtultitiam ſuam
I. oſtendit. Primò, quia bene poterat Chriſtus eſſe propheta & illam non cognoſcere. Deus enim ſolus eſt, qui omnia cognoſcit: homines autem licet prophetæ ſint, multa ignorant. Quapropter malè arguit, dicens, quòd ſi eſſet propheta cognoſceret illam. Bene Chriſtus, qui Deus erat, hanc mulierem & omnia cognoſcebat: attamen conſequentia iſtius Simonis non eſt alicuius momenti. Nónne propheta erat Samuel, & ignorabat, quis filio-
1. Reg. 16. 2. Reg. 7. rum Iſai eſſet electus in Regem? Nónne propheta erat Nathan, qui tamen conſulens Dauid vt ædificaret errauit: quoniam voluntas Dei erat, vt Salomon ædificaret illud? Propheta & ſanctus erat Eliſæus, & dixit Giezi puero ſuo loquens de illa
4. Reg. 4. muliere: *Dimitte illam, anima enim illius in amaritudine eſt: & Dominus celauit à me verbum hoc.* Sciebat Eliſæus triſtem illam eſſe, quia lachrymantem videbat: cauſam tamen triſtitiæ, & planctus fatetur ſe ignorare. Et Paulus ait. Miſi ad vos, vt
1. Theſ. 3. cognoſcerem de fide veſtra. Et ex parte cognoſcit Paulus, & ex parte prophetat, & nunc per ſpeculum videt, & in ænigmate, ſed cum venerit quod perfectum eſt, quod ex parte eſt deſtruetur.

Nullus enim homo excepto eo, qui propter noſtram ſalutem carnem eſt dignatus induere, plenam habuit ſcientiam, aut certam veritatem. Sancti enim viri tantùm ea ſciebant, quæ illis à Domino reuelabantur, cætera ignorabant. Sic ad ſingulas viſiones Zacharias & Daniel ſuppliciter Angelum deprecantur, vt exponat ſibi, quæ ſint illa, quæ viderant. Ratio autem huius rei in promptu cogitanti erit, quoniam diuiſiones ſunt donorum & gratiarum. Quare nec vates ſemper prophetabant, ſed quando dumtaxat ſpiritus diuinus illos arripiebat. Nam ſi ſpiritus prophetandi ſemper
Amos 7. adeſſet prophetis, requiſitus cui diceret Amos: *Non ſum propheta, nec filius prophetæ, ſed armentarius puer*
Gregor. hom. 1. in Ezech. & 2. dial. c. 21. *ego ſum, vellicans ſycomoros.* Hoc dixit (vt Gregorius adnotat) quia ea hora, in qua requiſitus eſt, deeſſe ſpiritum propheticum ſenſit: ideo ait, *Non ſum propheta.* Ineptè ergo locutus eſt Phariſæus iſtè, dicens ſi eſſet propheta, ſciret quæ mulier eſſet II.
illa. Quinetiam ſic ſciret illam eſſe peccatricem, non propterea contaminaretur: nam quæ ſancta ſunt contaminari non poſſunt, niſi vitiorum contagionem ſponte participent. Habitauit in Sodomis Loth, & Iob in terra Hus, & plerique alij viri ſancti in medio prauæ nationis ſplendidè ſe habuerunt. Nihil ergo Chriſto, qui ipſa ſanctitas erat, immunditiæ ex colloquio, aut conſortio peccatricis mulieris accidere potuit. Nemo inquinare valebat eum, cuius tanta extitit puritas, vt in mundum hanc tantùm ob cauſam venerit, vt inquinatos, & immundos, peccati labe homines ſanguinis ſui reſperſione ablueret. Sed videamus quam adducat Phariſæus iſte rationem, quare mulier illa admitti non debeat.

Quia peccatrix eſt, inquit. Quam rationem parum 105.
prudens homo non aduertit cõtra ſeipſum pugna- Vera iuſtitia cõpaſſionẽ habet, nõ dedignationem.
re: quoniam infirmi mollius, quàm ſani tractandi ſunt. Quis enim eſſet tam demens tamque nullius iudicij, qui duas habens manus alteram debilem, alteram verò valentem in omni opere, quod faceret infirmam prius periculo & labori exponeret, valida diligenter aſſeruata? Inter prudentes homines membra infirma fouentur, molliuſque & ſuauiùs exercentur, vt conualeſcant, & milites ſaucij aut ægri diligenter curantur & cuſtodiuntur, vt poſtea priſtinum nacti robur, imperatori ſuo gratiam rependant, ſapientiſſimè feciſſe Dominum noſtrum, cogeris ô impie Phariſæe, peccatricem Magdalenam ad ſe benigno accipientem vultu, quam olim fortiſſimam contra dæmonem ſciebat viraginem futuram, confiteri. Obſerua etiam quod vera iuſtitia dedignationem non habet, ſed compaſſionem, falſa verò dedignationem, & peccatores contemnit. Boni namque eſt, peccatoris miſereri, mali autem, indignari. Nemo enim tam ſeuerus eſt puſillorum criminum alienorum iudex, quàm ille, qui maximè ſcelerosus eſt: nemo tam perſpicax eſt in alienis moribus diſcutiendis, quàm ille, qui ſui oblitus viuit: nemo tanta atrocitate inſequitur aliena vitia quàm ille, qui ſua vſquequaque nititur excuſare. Denique nemo tam acriter accuſat proximorum errata, quàm qui multis obrutus ſceleribus, quaſi torpens, conſcientiæ ſuæ ictus non ſentit, aut curat. Vnde ſi quis clericus aut religioſus humanæque imbecillitate naturæ aliquando labitur in peccatũ, à nullo tam acriter incuſatur, quàm ab illis ſæcularibus qui concubinarij, vel adulteri ſunt. Alij enim, qui ſanctiùs vitam inſtituunt, proximorum honori parcunt, & ſecum reputant, ſe quoque ſimili tentatione aliquando peccare poſſe. Quin videamus, vter iuſtior erat, Chriſtus an Phariſæus? facilis reſponſio eſt. Chriſtus Dominus Dei filius, non ſolùm bonus, ſed ipſa bonitas ſumma cum benignitate peccatores ſuſcipit, illorumque miſeretur: at Phariſæi ſuperbè & arroganter illos
inſectãtur & proijciũt. Sic etiã Dauid fecit Semei, 2. Reg. 19.
quem pœnitentem veniamque implorantem ſeruus Abiſai morte puniendum iudicabat: verùm pius Dauid ſupplicem vita donauit, eumque in amicitiam recepit ſuam immeritum. Veriſſima igitur eſt
hæc D. Gregorij ſententia, veram iuſtitiam com- Gregor. hom 34. in Euãg.
paſſionem habere; falſam verò, dedignationem. Porro hypocrita hic, qui pius videbatur, & Chriſto opera pietatis adminiſtrabat, intus plenus erat omni malitia & fraude; ideo indignabatur. Qua-

Matt. 13. propter Christus dicebat illis: *Væ vobis scribæ &*
Luc. 11. *Pharisæi, hypocritæ, qui comeditis substantiam viduæ, orationes longas orantes. Væ vobis, qui similes estis sepulchris*
Iosue 9. *dealbatis*, &c. Hi sunt Gabbaonitæ, qui habentes sotulares veteres, vtres scissos, calceamenta perantiqua, & panes duros portantes, fefellerunt Israëlitas. Sic hypocritæ simulant sanctitatem, asperè induti exterius incedentes, fraudulenter interius sicut Gabbaonitæ. Ita hic Pharisæus exterius pius apparebat, & liberaliter Christum inuitabat: verùm interiùs venenum premebat, quo indignabatur cōtra illam peccatricem mulierem, quod non faceret, si, vt videbatur, reuera bonus esset, ac iustus. Denique non modò in Dominum peccauit, illum negans esse prophetam, obiurgansque, quod peccatricem suscepisset mulierem: sed etiam in illam mulierem, quam cùm verè iam esset pœnitens immeritò peccatricem appellauit.

106. Verùm ille malè de illa iudicabat, quia erat de-
Prauum iudicium ex prauo affectu. prauatus affectu. Vt enim sol vitri colores, non autē suum repræsentat, vt cùm sit vnus, atque idem, diuersus pro colorum varietate appareat: sic homo affectu corruptus non veros ac natiuos colores factis tribuit, sed qualis est eius affectio, tali colore rem ipsam depingit. Ingrediēs enim iudicium per affectum, ipsius affectus colorem ostendit. Vnde videbis, eadem quæ in vno laudant, in alio vituperare. Prudenter equidem Agesilaus, vt est apud Plutarchum, quoties audiebat aliquos de aliorū laude, aut vituperio testimonium dicere, existimabat non minus esse inquirendos & discendos eorum mores, qui loquebantur, quàm eorum, de quibus verba faciebant. Sic iste affectu deprauato talia de Magdalena loquebatur, & talia de Domino sentiebat, qualis ipsius animus erat. Quia Christo inuidebat, iudicauit non esse prophetam, & quia Magdalenam dedignabatur, dixit peccatricem esse. Euangelista autem nō dixit, *peccatrix erat*. Olim enim peccatrix fuit, sed quando erat in domo Pharisæi, iam nō erat peccatrix illa, quæ per veram pœnitentiam iustificata est. Hic autem Pharisæus dixit, *peccatrix est* de præsenti: si dixisset peccatrix fuit, vel erat, bene vtique dixisset: sed cum ait, *peccatrix est*, mentitus fuit. Non videbat hic Pharisæus in Magdalena opera peccatricis, sed sanctæ. Quia lugēre peccata, pœnitentiā agere, pedes Domini lassatos vnguento vngere, & humiliter in terra sedere, hæc opera non erant peccatricis, sed sanctæ mulieris. Quare immeritò illam *peccatricem* vocauit, quam tam bonis intentam operibus videbat. Similes sunt quàm plurimi hodierna die homines huius Pharisæi, principes præsertim ac reges, quos si cliens quispiam aliquando læsit; raro apud eos bonam generare de se pōtest opinionem, quantumcumque correctior deinceps appareat, semper enim ab illo timent, & suspicantur malum. Hoc autem eo fit, quia nunquam præsentem, sed semper præteritam vitam respiciunt: vnde eum qui semel deliquit, sæpiùs delicturum autumant. Qua in re quantum errent, nemo nō videt. Nam dic mihi, qui hodie errauit, cras non poterit iustificari? Si quis deliquit, etiam nunc in delicto manet, meritò peccator censebitur: sed si pœnitet, cur non in piorum numero habebitur? Iniquè igitur fecit Pharisæus hic, qui mulierem iam ad meliorem vitæ frugem conuersam, peccatricem ausus est vocare.

107. Docemur hinc vt neminem, quantumcumque peccatorem contemnamus, fieri enim potest, vt qui hodie peccator est, cras sanctissimus euadat. Quis quondam Paulum vidit tantum Ecclesiæ catholicæ aduersarium, qui iudicaret tantum Apostolum futurum, vel *vas sanctitatis & electionis* posset nuncupari? Quis latronum tantus vnquam patronus extitit, qui eum, cuius vita omnis rapinis & ferocissimis latrocinijs consumpta fuit, ad eam aliquando viuendi cōditionem peruenturum putaret, vt summam felicitatem assequeretur? Difficile quippe creditu est, nisi ipsum Dominum testantibus Euangelistis, dicentem audiremus: *Hodie mecum eris in paradiso*. Rursum quis putaret, mulierem peccatricem, famosamque in omni populo, ad tantum scansuram sanctitatis culmen, vt mereretur in Ecclesia Dei & esse, & vocari exemplar sanctitatis, speculum pœnitentiæ, dux errantium, & prędicatorum gubernatrix, cuius nuncio Apostoli certiores facti sunt de Dominica Resurrectione, quibus dotibus vsque adeò sposo suo Christo placuit, vt præter vnam virginem matrem, omnium fœminarum fortunatissima dici possit. Nemo igitur quātumuis desperatis videatur moribus contemnendus est, potest enim conuerti & bene viuere. Quare temere iudicauit Pharisæus iste, siquidem ea bene agentem peccatricem esse reputauit, quam etiam peccantem contemnere non debuisset. Cùm ergo Deus potens sit de scelerosis hominibus, sanctissimos creare, & gloriosos, potiùs commisereri quam contemnere peccantes debes: nescis enim cuiusque finem, ante quem nemo, aut bonus aut malus dici potest. Imò quia (vt ait Apostolus) omnes alter alterius membra sumus iuxta legem naturæ, tenemur ægrotanti membro quouis modo possimus subuenire. Sed iam ad contentum reuertamur.

Peccatores non iudicandi ante tempus. — Act. 9. — Luca 23. — Luc. 23. — Ioan. 20. — 1. Cor. 12.

Vers. 40. *Et respondens Iesus dixit ad illum.* O immensam & ineffabilem misericordiam, bonitatemque diuinam. Accusantibus scribis & Pharisæis coram Pilato *nihil respondit* Saluator: adeò vt ipse præses eius patientiam, miraretúrque silentium. Nunc verò ille, qui famam & honorem suum tueri non curauit contra importunissimos calumniatores peccatricis mulieris iniuriam non sustinet, eiusque suscepto patrocinio conuiciatoris argumenta diluit. Generosa quippè liberalitas & tanto patrono digna, qui non contentus fuit peccatores benigniter recipere, quin etiam eorum propulsat iniurias, quas molestiori animo fert, quàm si sibi ipsi inferretur. Quod, vt iam diximus, vel ex eo patet, quoniam, qui pro se non responderet, respōdens pro hac muliere, arguit Pharisæum. Sic etiam Saulo Ecclesiæ persequutori dixit: *Saule, Saule, cur me persequeris?* Eho Domine, cùm eras cruci affixus, flagellatus, consputus, vulneribus innumeris saucius siluisti, neque tortoribus verbum vllum, aut querelā, aut minas fecisti: nunc verò vsque adeò expostulas in cœlo regnans ob contumelias tuis illatas? Quid est in causa? Enimuero tanto arsit Dominus in nos amoris igne, vt pro nostra salute leuissima iudicaret omnia, quæ in sacratissimo corpore patiebatur tormenta: nunc autem exiguam non fert suis factā iniuriam, quorum causa ille multas tulit cōtumelias, innumerosque cruciatus. Incredibilis est horum fauorum magnitudo, siquidē adeò clemens est Dominus, vt taceat in iniurijs suis, & in alienis indignetur. Quis igitur erit tam duro & obstinato corde, qui videns tantam benignitatem, non conuertatur? Quis se non

Ioan. 19. — *Christus aliorum iniurias propulsat, proprias patienter fert.* — *Act. 9.*

tradet

tradet ſponte ſua in piiſſimas eius manus qui prætermiſſis contumelijs ſuis, alienas propugnat iniurias? Hæc ſanè conſideratio debuiſſet ſufficere vt ad Deum conuertamur, illiuſque ad pedes prouoluti omnem curam ſæcularem obliuiſcamur, qui tutiſſimum aſylum & confugium noſtrum eſt. In hoc igitur potentiſſimo confidamus propugnaculo, inſurgentis in nos mundi minas contemnentes, nam
Rom.8. (vt Paulus ait) *ſi Deus pro nobis, quis contra nos?* San-
Iob 7. ctus quoque Iob inquit: *Pone me Domine iuxta te, &*
Pſal.26. *cuiuſuis manus pugnet contra me.* Dauid etiam ait: *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Præterea non ſolùm pro honore Magdalenæ reſpondit, ſed etiam Phariſæum malè retractat, & illum confundit. Non enim tam gratum hominibus eſt, vt eos diligas & eis benefacias, quàm ſi etiam illorum inimicos arguas & confundas. Quod quià Deus nouerat, cùm olim referret Iudæis collata benefi-
Exod.19. cia, dixit: *Vos vidiſtis quid fecerim AEgyptijs.* Et per
Malac.1. Malachiam etiam dixit illis: *Dilexi vos.* Quærunt in quo hoc eſt, quæ ſigna dilectionis oſtendis nobis? *Eſau (inquit) odio habui, & poſui montes in ſoli-*
1.Reg.21. *tudine,* &c. Et in primo Regum ſcriptum eſt, Saulem equitibus ſuis dixiſſe: *Non eſt qui doleat vicem meam ex vobis, nec qui annunciet mihi, eò quòd ſuſcitauerit filius meus ſeruum meum aduerſum me inſidiantem mihi vſque hodie.* Quamquam Saul ſæpè ſæpiùs expertus fuerat ſamulorum ſuorum fidelitatem; tamen ea contentus non erat, niſi etiam Dauidem, quem ipſe perſequebatur, eodem modo perſequerentur & odio haberent. Eodem ergo pacto ſe habet hic Dominus, vt oſtendat ſe in omnibus Magdalenæ amiciſſimum, non modò eam excuſat à crimine falſo obiecto, verùm etiam iniquum calumniatorem Phariſæum accuſat, vera in eum retorquendo crimina. Qua in re ritè perſpicies Dei bonitatem, qui tanta cura & ſolicitudine ſuos ab omni calumnia tuetur.

108. Duo autem ex hoc loco documenta colligi-
Murmurantes cedendum quoniam Deus vindex eſt. mus. *Primò* diſcamus oportet, in tribulationibus, perſecutionibus, & murmurationibus malorum, quæ nobis obijciuntur ab inimicis & æmulis, tacere, patientiamque habere, Deo vindictam relinquentes, iuxta illud, quod ipſe ait, *Mihi vindictam*
Deut 32. *& ego retribuam.* Quid ſi tu teipſum vlciſcens, vin-
Zach 9. dictam anteuerteris, tacebit vtique Dominus: ve-
Rom.12. rùm ſi tacere malueris, Deus pro te pugnabit. Sic fecit & ſapienter quidem hæc modeſtiſſima fœmina, quæ taciturnitate ſua, Chriſtum patronum conſtituit ſibi. Vter eſt ad vindictam ſumendam potentior, Deus an tu? Certè Deus. Vter maior honor, per ſeipſum vindictam ſumere, an Deum habere vltorem? Certè hic. Si igitur Dei potentia ad vindicandum maior & vindicta honorabilior ſapienter facies, ſi iniurias tuas Deo vindicandas referuaris & huius mulieris exemplo tacere malueris, quàm cum ignominia, aut certè cum mi-
Gen.31. nori laude vindicari. Tacuit Iacob, ſed locutus
Dan.13. Deus pro illo Laban minatus eſt. Tacuit Suſanna, nec ſenes impios vllo refellebat argumento: at præſtò fuit Deus qui illam patrocinatus defendit.
Num.12. Nihil reſpondebat Moyſes fratribus ſuis Aaron & Mariæ murmurantibus, ſed non defuit illi in ta-
Iob 42. li caſu Dei patrocinium. Tacebat Iob exprobrantibus amicis: verùm Deus cauſam illius agens grauiter eos obiurgauit, laudans ſerui ſui ſanctiſſimi Iob mirabilem patientiam, inquiens Iob pro illis oraturum. Tacebat demum Magdalena Chriſto pro illa reſpondenti. Quòd ſi dixeris, Phariſæus intra ſe loquebatur ideo non colligitur ex hoc loco Magdalenam patienter tacuiſſe, ſiquidem Phariſæum murmurantem non audiuerat. Ad hoc reſpondetur, etiamſi ex verbis ipſius Phariſæi non collegit Magdalena explicatiſſimè contumeliam ſibi illatam, tamen quia ex verbis inter Chriſtum & Phariſæum vltro citroque habitis coniectari potuit, & nihil inde mota io pio perſtitit officio, nihilo minore digna laude eſt.

Diſcamus ſecundo ex hoc loco eam eſſe naturã, 109.
& conditionem murmurationis, vt plus emolu- Murmuratio plus
menti, quàm damni illis, in quos intenditur, afferat. officit
Quare verè dicere poſſumus Magdalenam multo murmuranti,
fuiſſe maiori obſtrictam debito Phariſæo illi mur- quàm pa-
muranti, quàm ſi ipſam laudaſſet, eius enim mur- tienti.
muratio, Deum fecit eſſe patronum. Quo quid felicius? Nam proculdubio ſi Phariſæi animo inſediſſet Mariam laudare: non eſſet cur Chriſtus loqueretur, ſed quoniam murmurauit, Chriſtum ſibi oppoſuit defenſorem: quo facto mulier illa tanto dignata fuit patrono. Plus igitur commodi illi attulit murmuratio, quã laus afferre potuiſſet. Vt optimè
accepimus Moyſen vſque adeo à Deo fuiſſe laudatũ, Orig. hom. 7. in
expendit Origenes in Numeris, nullo tempore ac-
quàm tunc cùm Aaron & Maria fratribus murmu- Num.
rantibus, eius honor periclitabatur. Quod duodecimum Numerorum caput legenti facilè patebit, quantis contra fratres ſuos Moyſes à Domino fuerit laudibus ornatus. Maria ſeipſam leprâ infecit, Moyſen fratrem ſuum laude decorauit ſibi ignominiam & opprobrium, fratri gloriam & honorem peperit. Eodem ergo modo, quo olim Dominus pro Moyſe ſtetit, tuetur, & nunc honorem famulæ ſuæ Magdalenę: & quemadmodum tunc Aaron & Maria laudato fratre Moyſe cõfuſi ſunt: ita modò Phariſæus celebratis Magdalenæ egregiè laudibus pudibũdus diſceſſit. Quin quemadmodũ qui cãdelam digitis emungit, ſeipſum digitoſque inficit fumo, fungoque compreſſo, at ipſam multò reddit clariorem: ſic Phariſæus iſte Magdalenæ mores perſtringens nitidiores fecit, & ſemetipſum retortis à Domino eiſdem argumentis inquinauit. Hoc idem tibi continget quoties de proximo tuo murmuraueris, illi enim proderis, tibi autem nocebis. Nam omnes, qui in alios maledicunt, illos multò clariores & nitidiores reddunt. Sed quid Dominus dicat huic Phariſæo audiamus.

Simon habeo tibi aliquid dicere. At ille dixit: Magiſter, 110.
dic. Vide hîc & conſidera Chriſti benignitatem maximã, Hominem ſuperbum & inuidum, qui Chriſtum Dominum, ac ſi non eſſet propheta, contemnebat, leniter, & manſuetè alloquitur, & volens illum corrigere, non conuitijs, aut iniurijs, ſed blando illum compellat ſermone. Ideoque eum proprio nomine nominat, in quo ſuam lenitatem oſtendit, tum illum nominando, tum etiam quaſi poſtulando ab eo loquendi facultatem. Scriptum eſt enim: *Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me:* Pſal.140.
oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Docet etiam hic Chriſtus ſaluator noſter, vt quoad poſſimus, conuiuiorum murmurationes abſcindamus. Nam D. Auguſt. coram menſa ſua hos duos verſiculos fecit inſcribi:

Quiſquis amat dictis abſentum rodere vitam,
Hanc menſam indignam nouerit eſſe ſibi. Eodẽ ergò

 modo

modo qui verè ſanctorum eſſe vult imitator, omnino debet maledicentium conſuetudinem & ſermones effugere. Sed procedamus. Ait ergo Dominus huic Phariſæo.

VERS. 41. & 42. *Duo debitores erant cuidam fœneratori, vnus debebat denarios quingentos & alius quinquaginta. Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtriſque. Quis ergo eum plus diligit?*
Debitum noſtrum quale ſit.
Fœnerator iſte Dominus eſt, qui veniens ad mortem vniuſcuiuſque, pecuniam exiget cum vſura gratiarum. Debitores autem iſti ſunt, *Simon & Maria.* Poteſt etiam dici, quòd nos ſimus Dei debitores, quia omnes illum offendimus.
Greg. l. 16. mor. c. 2. 1. Ioan. 1.
Nam *ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Dicuntur autem peccata, *debita*, non quod ad ea debeamus, vel Deus hæc à nobis exigat: ſed ideò peccata debita vocantur, quia non fecimus quod debuimus facere, & ob hoc iudicij pœnam debemus. Et ſicut pecuniam, quam quis debet creditori ſi non ſoluit ſtatuto tempore, dupliciter incurrit debitum, ſupra pecuniam quam debet: nempe debitũ culpæ, eò quòd non ſoluit, per quod fecit contra charitatem & fidem, & offendit creditorem, & debitum pœnæ, quam debet iudici, eò quòd contra iuſtitiã exigit. Sic eò quòd nõ fecimus debitum noſtrum Deo, cui obligati ſumus, contrahimus duo mala, videlicet, peccatum ſiue culpam, & reatum ſiue pœnam. Et hæc duo nomine *debiti* intelliguntur. Ideo rectiùs in oratione Dominica dicimus, *Dimitte nobis debita noſtra*, quia debitum plus eſt quàm peccatum. Nam per debitum petimus dimiſſionem culpæ & pœnę, at per peccatum dimiſſionem tantùm culpæ. Nam peccatum multoties dimittitur, quoad culpam manente pœna, vt patet in Exodo, cùm dimittebatur populo culpa conflati vituli, Moyſe orante pro eis. Et poſt remiſſionem culpæ dixit Dominus Moyſi:
Exod. 32.
Ego autem in die vltionis viſitabo hoc peccatum eorum. Percuſſit autem *Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.* Sic etiam Dauidi peccatum dimiſit Dominus, quoad culpam, non quoad pœnam. Ideò dixit illi Nathan: *Dominus quoque tranſtulit peccatum*
2. Reg. 12.
tuum, non morieris, Veruntamen, quia blaſphemare feciſti nomen Domini, &c. Non habebant autem *vnde redderent*, quia nemo ex ſuis viribus ſecluſa Dei benignitate ſoluere Deo poteſt: nemo poteſt ex ſe ſatis facere pro peccatis, niſi illi gratia Dei ſuppeditet vi-
2. Cor. 3.
res, & præſidium. *Non enim ſumus ſufficientes ex nobis, tanquam ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Quid enim habes, quod non accepiſti?* Iam ſi accepimus, donum Dei: ſi donum Dei eſt, non ex nobis, perinde atque ex nobis proficiſcitur, ſed ex præueniente & cooperante gratia, cui potiſſimum fieri acceptam oportuit; & conuerſationem noſtram, & ſatisfactoria opera. Agit hic multis argumentis Paulus, quã-
Tit. 3.
do dicit, *Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſe-*
Epheſ. 2.
cundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. Et ad Epheſios: *Dei enim donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.* Quibus liquidò conſtat, & Chriſtum & Paulum loqui de eo ſtatu quo peccatores ſumus, alienique à Deo, non autem de eo, quo amici Dei ſumus. In eo ſiquidem ſtatu, quo gratiam conſequuti, bene operamur, multis modis ſatisfacimus, reddimuſque quod debemus. Reddimus enim Deo quod Dei eſt, animam, ſcilicet, & corpus, preces, vota, & id genus alia ex charitate erumpentia opera. *Redde,*
Pſal. 49. Pſal. 115.
inquit Dauid, *altiſsimo vota tua.* Et iterum: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam. Vota mea Domino reddam.* Oſeas
Oſea 14. Eccl. 5.
etiam: *Reddemus vitulos labiorum noſtrorum.* Sapiẽs etiam: *Si quod voueris Deo, ne moreris reddere.* Quo etenim colligimus longo interuallo eos aberrare à vero, qui nihil poſſe à nobis Deo reddi autumant. Reddimus enim ei ieiunia, eleemoſynas, &c. & quicquid boni cum eius auxilio operamur. Ait itaque, *non habentibus vnde redderent:* quia animum perperam æri obſtrinxiſti alieno, quia *venundatus es ſub*
Rom. 7.
peccato. Iam quoniam ſub peccato venundatus es, nihil Deo dignum repenſare potes, niſi liberes Saluatoris beneficio. Et hoc eſt quod ait: *Donauit vtriſque,* intellige per Chriſtum, qui eſt ſanctificatio noſtra. Nam, vt Paulus ait, *proprio filio ſuo non peper-*
Rom. 8.
cit, ſed pro nobis tradidit, &c. Et hoc ex ſua maxima miſericordia: *quia apud Dominum miſericordia & co-*
Pſal. 129.
pioſa apud eum redemptio, & ipſe redimet Iſraël ex omnibus iniquitatibus eius. Poteſt homo per ſe peccare, non tamen Deo reddere, nec ei ſatisfacere ſine eius auxilio: ſicut nec reſurgere à peccato. Interrogat igitur Chriſtus Simonem. Quis iſtorum duorum debitorum plus diligit, ille cui dimiſit quingentos, aut ille cui dimiſit quinquaginta?

VERS. 43. *Reſpondens Simon dixit: Æſtimo, quia is cui plus donauit.* Nam iuxta naturalem legem ille, qui plus accepit, plus debet diligere. Magis enim teneor illum obſeruare & colere à quo pluribus ſum affectus beneficijs: quàm illum à quo pauciora in me conſtant munera, & per conſequens illum pluris facere, multoque magis amare debeo. Quare bene reſpondiſſe Phariſæum patet: vnde & à Chriſto eius reſponſio approbata fuit.

Veritas à quocumque aſſeratur, amplectenda.
At ille dixit ei: Rectè iudicaſti. Hinc diſcamus veritatem à quocumque dicatur, magnificare & amplecti. Veritas enim (quæ eius dignitas eſt) nec odio aut vilipenſione authoris eſt metienda, nec vlla de cauſa repudianda. Quanquam multi ſunt hodierna die contra facientes, qui ſi quem odio habent, omnia eius opera & artes inania & vitioſa iudicant, (tantum poteſt animi affectio praua) nec vlla ratione induci poſſunt vt credant quæ bene aut laudabiliter inimici faciunt, nomine aut laude vlla eſſe digna, Itaque ſuauiſſimè canentem, rudere dicunt doctiſſimè concionantem, vt vel Pauli æmulus videatur ſtridula perſtrepere, inaniaque verba effutire inſimulant: ingenioſè docentem nihil (inquiunt) eruditum, nihil nouum, ſed omnia mendicato accepta profiteri murmurant. Quod ingens horrendumque nefas eſt. Fieri enim poteſt, imò maiori ex parte ita accidit, vt qui in vno culpabilis eſt, in alio ſit laude dignus. Exemplo nobis eſt Phariſæus iſte, qui cum alioqui inuidus, ſuperbuſque eſſet, tamen quia hic ſapienter loquutus eſt, à Chriſto Domino, laudem & honorem ſententiæ ſuæ reportauit. Et hoc etiam quod Chriſtus approbat ſententiam Simonis hominis arrogantiſſimi, ſequitur non omnia infidelium opera eſſe peccata putanda, imò eſſe multa in eis opera à peccato immunia, vtpote quæ à recta ratione vel elicita ſunt, vel executioni mandata. Neque enim interijt in omnibus mortalibus recti & honeſti iudicium: id quod cernere licet in Philoſophis pleriſque & alijs pluribus reipublicæ moderatoribus. Sequitur ſecundo hominem extra gratiam poſitum multa agere & dicere, quæ de genere morum bona ſunt, iuſta, ac naturali legi conſona. *Si vos* (inquit Chri-
Luc. 11.
ſtus) *cum ſitis mali, noſtis bona facere,* &c. Sed iã ex hac
Simo-

Simonis reſponſione concludit Chriſtus ſuum argumentum.

Vers.44. *Et conuerſus ad mulierem, dixit Simoni.* Conuertit faciem ſuam ad mulierem ſecus pedes eius iacentem, quoniam etſi eum Phariſæo loquebatur, in illam tamen ſermo tendebat. Spiritualiter etiam ſe conuertit ad eam reſpectum mentis ſuæ piiſſimum & maiorem gratiæ infuſionem.

Vides hanc mulierem? Attende ad fœminam iſtam valde notabilem, cuius geſta conſideratione digniſſima ſunt: in qua ſicut prius abundauit culpa, nunc abundat & gratia.

Intraui domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti. Ego intraui in domum tuam, iſta tamen quæſiuit me in domo aliena. Et tu aquâ, quæ in promptu eſt, pedes meos lauare non feciſti: cùm tamen hoc ex conſuetudine hoſpitalitas exigat. Mos enim erat antiquis, vt cùm aliquis inuitabatur ad prandium, pedes illi lauarentur, antequã diſcumberet, & poſtea cibus apponebatur. Sic Abraham cum Angelis

Gen.18. fecit. *Afferam,* inquit, *puſillum aquæ, vt lauentur pedes*
Gen.19. *veſtri, ponam buccellam panis.* Lotb etiam idem fecit.
Gen.24. Laban quoque legitur dediſſe aquam ad lauandos pedes virorũ & camelorum, qui cum ſeruo Abrahæ

Iudic.19. venerant. Sic etiam, vt in libro Iudicum habetur, ille ſenex, qui leuitam, & vxorem eius ſuſcepit hoſpitio, prius lauit pedes eorum, & poſtea dedit conuiuium. Paulus quoque laudat viduam, ſi hoſpitio

1.Tim.5. accepit, *ſi ſanctorum pedes lauit.* Ex hac conſuetudine credo Chriſtum lauiſſe pedes diſcipulorum ſuo-

Ioan.13. rum, & non poſt cœnam. Et cùm ait Ioannes: *Et cœna facta,* id eſt, parata, *ſurgit à cœna,* id eſt, antequam cibum caperet lauit pedes diſcipulorum. Itaque cum hæc eſſent in conſuetudine apud antiquos, præcipuè debuit fieri Chriſto qui incedens nudis pedibus, habuit eos laſſos, puluerosos, & afflictos. Sed hoc, quod Simon non fecerat, fecit hæc mulier ideo ait:

Hæc autem lachrymis rigauit pedes meos. Quod tu aquâ, quæ in promptu eſt, non feciſti, hæc lachrymis fecit ſuis: eùm tamen lachrymæ ab interiori affectu procedentes, multò difficilius ſummoquè cum labore extorqueri ſoleant, in ea præſertim copia, vt lauandis pedibus ſufficiant. Ex quo patet quanto interuallo in me honorando mulier iſta te ſuperauit: ſiquidem tu nec aquam pedibus meis defatigatiſſimis dediſti; illa autem lacrymarum profluuium exhibuit.

Et capillis ſuis terſit. Quo claret quantum nunc crinium ſuorum priſtinum contemnat ornatum, quæ pedum ſordes illis abſtergere non dubitat: non obſtante communi omnium fœminarum conſuetudine in capillorum cultu & ornatu in primis gloriantium.

Vers.45. & 46. Obſequium Magdalenæ. *Oſculum mihi non dediſti: hæc autem ex quo intrauit, nõ ceſſauit oſculari pedes meos: oleo caput meum non vnxiſti, hæc autem vnguento pedes meos vnxit.* Pluris mulier hæc fecit pedes meos, quàm caput ſuum, maioremque habuit rationem pedum meorum, quàm tu habuiſti capitis mei. Nam tu caput meum vngere non curaſti, hæc verò ſumma cum ſolicitudine pedes vnxit, cùm tamen caput longè ſit pedibus dignius. Expende autem quàm gratus ſit Dominus, qui non ſolùm cultum ſibi exhibitum laudat, verùm etiam minimas circumſtantias, vt magis exaggeret, quod eius cauſa facimus, magiſque in nobis laudandis immoretur. Eo etiam modo non contentus

Dominus, quod ſummatim Magdalenæ prædicaſſet officia; ſigillatim vniuſcuiuſque valorem & circumſtantias, nullâ exceptâ, explicare proſequitur. Ita fecit olim idem Dominus, laudans Abraham ſacrificium facientem: nihil enim prætermiſit, de quo illum laudare poſſet. Non ſolùm enim dixit, quia ſacrificare Iſaac voluiſti, ſed ait, *quia feciſti hãc* Gen.22.
rem, & non pepercisti filio tuo vnico propter me. Nec contentus, *filio,* dicere, ſed *vnico,* dixit & *tuo,* quo maior Abrahæ laus euaderet. Obſerua etiam Dominum ita accipere, tantaque beneuolentia admittere obſequia pœnitentium, ac ſi gratis ei fierent, & nõ ex debito, cum tamen nihil Deo præſtare poſſimus, quod nõ iam multò antea debeamus. Quemadmodum namque illum hominem præ omnibus hominibus gratiſſimum iudicaremus, qui pro iis, quæ ſibi aliàs eſſent debita, non minus gratias ageret, quàm ſi gratis acciperet: ita & potiori ratione Deum erga omnes beneuolentiſſimum dicere poſſumus, cuius eximius in nos amor nemine indonatum eſſe ſinit, cùm nihil illi præſtari poſſit, quod ſuum nõ ſit. Hæc verò in hac muliere planè videre poſſumus. Obſequia enim, quæ præſtare tenebatur, non minorem apud Deum gratiam inierunt, quàm ſi ſpontanea eſſent, non debita. Quod vel ex laudibus, quibus à Domino commendatur, quiuis diiudicare poterit. Præterea tanto odio proſequitur Deus inuidos, vt ſæpenumero iuſtos extollat cauſa inuidos plectẽdi. Quare vt qui inueteratam dæmonis inuidiam nouerat, Iob coram illo iuſtitiam commẽdauit Deus. Iob 1.
Sic etiam laudauit Moyſen coram Aaron & Maria Num.12.
eius germanis, quia Moyſis gloriæ inuidebant. In hunc ergo modum laudat hanc mulierem in præſentia iſtius Phariſæi, quem inuidiſſimum eſſe Dominus proculdubio nouerat multo ante. O inuidiſſime, me adeo captum eſſe conuiuio, quod mihi præſtitiſti, vt tibi præter omnes obnoxius ſim? falleris profecto. Hæc enim mulier me longè lautius inuitauit. Tu namque ea mihi inuitato appoſuiſti, quæ terrena communia ſunt, etiam infimis hominibus: illa verò nõ protrita, non vulgaria mihi miniſtrauit obſonia, ſed quæ Angelis ipſis in vſu ſunt. Primum menſam mappis pœnitentiæ ſtrauit, quibus panem cordis humiliati & contriti ſectum doloris cultello impoſuit: lacrymas deinde eduxit, quibus poculo mihi ſuauiſſima miſcuit: addidit præterea ſingultuum ſuſpiriorumque harmoniam non vulgarem. Quare non eſt, cur in me inuitando, conuiuium tuum cum huius mulieris conuiuio contendere poſſit.

Propter quod dico tibi: remittuntur illi peccata multa, Vers.47.
quoniam dilexit multũ. Concludit cum hoc argumentum. Verùm difficultas hîc non exigua conſurgit ex verbis Domini. Et videtur Dominus non aptè argumenti ſui periodum concluſiſſe, imò contrarium probandi demonſtraſſe. Dixerat enim ſuperiùs, *cui plus dimittitur, plus diligit, & cui minus di-* Quæſtio.
mittitur, minus diligit, quibus verbis ſanè viſus eſt oſtendere, dilectionem eſſe effectum beneficiis accepti, beneficium autem cauſam dilectionis. In cuius exemplum debitores adduxit, qui multum dilexerunt, quia remiſſa fuerunt illis debita multa. Nunc verò contrà videtur in huius mulieris laude ſe habere: non enim dicit, dilexit multum, quoniam dimiſſa ſunt ei debita multa: imò oppoſitum aſſerere videtur: nempe, quoniam dilexit multum, dimiſſa ſunt ei peccata multa. Ad hanc difficul- Reſponſio.

Difficultas circa litteram.

tatem

tatem multi multis modis satisfacere conantes, nō satis videntur dubitationem tollere. Quare siquid ego (quæ ingenij mei imbecillitas est) dignum re tanta efferre possum, dixerim coniunctionem illam, *quoniam*, hoc in loco non causam, sed effectum dicere. Vnde verba illa Domini, *dimittuntur illi peccata multa, quoniam dilexit multum*, eandem vim habent, ac si dixisset: Dimittuntur illi peccata multa, ideoque dilexit multum. Sic etiam sumitur in Psalmo sexto decimo, vbi Regius psaltes Deum alloquitur dicens. *Ego clamaui, quoniam exaudisti me.* Nunquid ea de causa clamauit, quia exaudiuit illum Dominus? minimè; sed potius è diuerso, ideò fuit exauditus, quia clamauit, prius enim clamauit, & postea exauditus est, quo in loco, *quoniam*, sumitur pro *ideoque*, & sensus est: Ego clamaui, ideoque exaudisti me. Similiter hic, quando dixit Dominus, *dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, idem est, ac si dixisset: Dimissa sunt ei peccata multa, ideoque dilexit multum. In Græco etiam originali habetur (ὅτι) quæ dictio significat *quamobrem, quapropter*, vel *ideoque*. Sensus igitur est, *Dimissa sunt ei peccata multa*, quamobrem *dilexit multum*. Et iuxta hunc sensum (quem verum esse censeo) nulla manet difficultas nec est aliqua ratio dubitandi; nam si ille cui plus dimittitur plus diligit, quia huic mulieri dimissa sunt multa peccata, ideò dilexit multum. Itaque priua fuit dimissio peccatorum, & postea secuta fuit dilectio, sicut in illorum debitorum exemplo patet, qui ea de causa dilexerunt, quia à debitis suis absoluti sunt. ¶ Igitur, quia dimissa sunt ei peccata multa, sic Christum amore prosequuta est, vt vna virgine matre excepta, inter omnes mulieres summum dilectionis gradum meruerit. Huius autem amoris argumenta non rarò, imò sæpenumero ostendit Magdalena, quæ omnia longū esset recensere. *Primum* namque ignei amoris sui indicium tulit, quando primo resurrectionis dominicæ mane accedentes ad sepulchrum, Petrus, & Ioannes, abierunt postmodum, illa verò nusquam discessit, donec Dominum resurgentem à mortuis vidit, in quo illis fortunatior fuit, quoniam etiam in amore longè vehementior. In quo non minima dignum consideratione puto huius beatissimæ mulieris amorē, non modò enim ausa est cum primarijs Christi Apostolis in amando Domino concertare, verùm etiam ipsos superare potuit. Ideoque in eius persona canit Ecclesia: *Recedentibus discipulis ego non recedebam, & amore illius succensa æstuabam desiderio. Secundò* patet eius dilectio ex diligentia, quam impendebat in vnguentis ad Christum vngendum præparandis. Nam quamquam Nicodemus Domini tumulator diligentissimus centum myrrhæ & aloës libras attulit, quibus satis superque vnguenti fuit, amor tamen Magdalenæ non eo contentus est, quin plus afferret. *Tertiò*, illum, quem hortulanum putabat, vocabat Dominum dicens, *Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi.* Quis hortulanum Dominum vocaret? Habebat quidem animum tanto alienatum amoris incendio, vt nec sciret cum quo loqueretur. Quare mirum non est, si hominem tenuis fortunæ, & conditionis, vt videbatur, tam honorifico compellet sermone, nihil enim ingens amor recusat, dummodo id quod cupit consequi possit. *Quartò*, quantum Dominum amaret patefecit tum demum, quando dixit se corpus domini-

Psal. 16.

Dilectio Magdalenæ.

Ioan. 20.

Ioan. 19.

Ioan. 19.

cum portaturam, quod cum impossibile ferè esset, mulieri præsertim infirmæ, patet omnia hæc esse, quasi quasdam feruentissimas scintillas, quæ ab igneo cordis amore circumquaque spirabantur. Non timuit Pharisæorum aut principum sacerdotum indignationem, qui re audita, illam statim capitali plecterent supplicio, quia verò amori sicut nihil impossibile, nihil etiam formidandum videtur. Dixit ergo, *si tu sustulisti eum*: quæ sanè verba eùm esse obscura, facillima putauit intellectu, non enim animaduertebat, quid alij putarent: adeo in sua tota cogitatione immersa rapiebatur. Sed de his iam sit satis, sequentia videamus.

Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Nō parua hîc statim sese offert difficultas. Dicit aliquis: Ergo, si cui minus dimittitur, minus diligit, è diuerso, cui plura dimissa sunt, magis diliget, & sic peccator, cui multa peccata dimisit Deus, magis diligit, quàm innocens, qui nunquam peccauit, vel quàm ille, qui pauciora commisit, & per consequens latro, qui pependit in cruce, plus diligit Deum, quàm Ioannes Baptista & Magdalena, quàm virgo Maria mater Dei. Ad hanc tamen difficultatem breuiter responderi potest, amorem, quo in aliquem afficimur, multis modis posse cōsiderari, varijsque causis & respectibus procedere. Quod vel hoc exemplo perspicuum erit. Sit Chirurgus quidam, qui hominē lethali saucium vulnere mira sanauit arte; curauit etiam filium leuiter percussum in digito negotio facilis postea vtroque vulnerato contendentibus, vter Chirurgum plus diligeret, exurgit quæstio. Ait extraneus: Ego magis Chirurgum meum amo quàm tu, quia à maiori multo, quàm tu, sum per illum infirmitate liberatus. Cōtendit altera ex parte filius: Et si tu ea de causa patrem meum diligas, ego tamē alias habeo multo plures, quibus illum amem, & quoniam genuit & educauit me, & etiam quia curauit. Hoc pacto Chirurgus hic, inquātum Chirurgus, plus amatur ab extraneo, quàm à filio: at verò inquantum pater plus amatur à filio, quàm ab extraneo: verùm quoniam amor paternus maior semper censeri debet amore medicatiuo (aio) longè amantiorem esse filium Chirurgi, quàm extraneū. In hunc ergo modum Deum amare possumus peccatores, vt Chirurgum, innocentes, vt patrem, & sic nihil sanctissimæ virgini, aut Ioanni derogatur. Illa enim dilexit eum plusquam omnes vt Dominū & patrem, non vt Chirurgum, aut iustificatorem: nihil enim peccauit innocentissima, pro quo curando Chirurgo indigeret. Baptista etiam Dominum dilexit in quantum patrem & Dominum, & sic plusquam Magdalena, & latro, quoniā labis expers fuit peccati. Hæc autem de illis dici non possunt. Nam Magdalena ab innumeris lethalibusque saucia peccatorum vulneribus medicinam à Domino & salutem impetrauit: latro item in cruce pendens in extremo vitæ suæ curriculo veniam omnium peccatorum suorum obtinuit. Quare multum quidem diligunt Dominum vt Chirurgum suum, verùm non adeo vt conferri in dilectione cum virgine matre, aut Ioanne possint, qui cum præstantiores diligendi habeant causas, plus diligant est necesse. Maria enim virgo multis à Deo, ab vtero matris suæ dotibus ornata ad summum omnium mortalium amoris fastigium obligata mansit ad quod tandem diuina cooperante gratia peruenit, Ioannes item in ventre matris sanctificatus cęteris omnibus hominibus

131. Explicatio litteræ.

nibus in dilectione antefertur, præter illam virginem intemeratam. Ex dictis ſatis ſuperque omnem dubitationis difficultatem ſublatam eſſe intelligo, nec obſtant verba illa, cui minus dimittitur, minus diligit. Nam ea ratione verum habent, non tamen impediunt, quin aliquis alia de cauſa, quemuis amet multò ardentius, quàm debitor creditorem ſuum vt in exemplo ſuperius poſito, & in virgine matre, ac Ioanne modò probauimus, qui Deum, in quantum patrem & Dominum amantes longè latronem & Magdalenam ſuperarunt, qui Dominum, vt Chirurgum amabant, minoribus cauſis, minorem effectum imponentes. Sed iam ad contextum.

Vers. 48. *Dixit autem ad illam : Remittuntur tibi peccata tua.* Vide Chriſti modeſtiam, qui cum ipſe peccata dimittat, non inquit : Ego dimitto tibi peccata, ſed *dimittuntur tibi peccata tua.* Omnia (inquam) peccata. Nam vt D. Auguſtinus ait, in libro de pœnitentia, *impium eſt, à Deo expectare dimidiam veniam.* Poſt multas lachrymas hoc audire meruit indulgentiæ verbum, at ſerenata eſt mens eius. Quemadmodum vbi vehemens imber prorupit, fit ſerenitas: ſic lacrymis effuſis apparet tranquillitas animi & perit caligo reatuum. Vide autem iudicis clementiam in peccatores reſipiſcentes. Nihil enim moratur Phariſæorum temeritatem, non authoritatem extimeſcit eorum, qui omnibus erant admirationi, ſed conſtanter pro peccatrice pronuntiat; *Dimittuntur tibi peccata tua.* O miram Chriſti benignitatem & humanitatem. Diſcant principes, & prælati Chriſtiani; non ab arrogante Phariſæo ſuperbiam, ſed ab humillimo Ieſu modeſtiam & manſuetudinem, nec velint nimia acerbitate ſubditos perdere, ſicut Phariſæi miſerum Iudam. Vt enim qui vaſa vitrea maculis contaminata mundare, & ad perfectum nitorem perducere volunt, non debent durè manus applicare, ne fortè dum abſtergunt rigida manus impreſſione fragile conterant fictile, ſic præſules, quibus ſubditos ſuos coinquinatos corrigere incumbit, ſumma ope niti debent, vt ea ſeſe in corrigendo moderatione gerant, ne illis perniciem inferant, dum eos ad puritatem animique pulchritudinem perducere conantur. Et quemadmodum inter illos, qui Chirurgicam exercent artem, ille peritior & expertior cenſetur, qui mollius manus vulneribus admouet, minimumque ægrotum mouet, ille verò habetur rudior atque agreſtior, quo medicante, ægrotus exclamat dolore percitus, ſic ille prælatus prudentior æſtimandus eſt, qui potiùs lenitate piaque moderatione infirmis ſubditorum animis medicamina ſalutaris exempli, atque doctrinæ impertitur. Rurſum (vt in eodem ſimili adhuc immorer) ſicut Chirurgus membrum corruptum, & deſperatum ſecturus, non incandeſcit, vti hoſtem inuaſurus, ſed potiùs ſecuro placidoque vultu, infirmam miſeri ægrotantis mentem pacat, timoremque illius & ſuum prudenti quadam diſſimulatione premit, ne perturbatio artem impediat, maioremque dolorem pariat: ſic Prælatus in amputandis ſubditorum ſuorum vitijs ſeſe gerat oportet. ſumma vtens moderatione & maturitate, ne, dum vitioſam partem carpit, ſanam conuellat piorum, ſcilicet, ſcandalo afficiens, manſuetudinem, & pietatem. Nihil enim eſt præſtantius, nihil dignius Præſulis dignitate, quàm placabilitas & clementia : omnis enim caſtigatio contumeliâ vacare debet. Hæc docet Chriſtus in huius peccatricis ſuſceptione, & in iſtis verbis dulciſſimis quibus eam alloquitur.

Leniter agendum cum peccatoribus.

Diſcant etiam non ſolùm Prælati, ſed & omnes 122.
nos Dei iudicium vereri, & peccatorum noſtrorum agere pœnitentiam diſcamus. Nam ſi hæc mulier ſanctiſſima Magdalena ipſius Dei verbis, qui fallere non poterat, certior de ſalute facta ſua, cùm eſſet omnibus ſuis peccatis dimiſſis, & in gratiæ conſtituta gradu, nihilominus tantam peccatorum ſuorum magnitudinem timuit, vt victu, habituque duriſſimo, quadraginta circiter annos, aquæ potu, & herbarum paſtu ſeſe in deſerto cõtinuerit, acerrimâ pœnitentiæ perſeuerantiâ, quid nos miſeri mortalea peccatores facere èxpediret, quorum ſalus in ambiguo poſita, nullo modo nos ſecuros & otioſos eſſe ſinit. Illa Chriſto familiaris, Spiritu ſancto illuſtrata, pœnitentia purificata, non quieuit, non deſtitit à præclara virtutis actione, nos per peccatum à Deo alieni, criminum labe infecti, & iugo iniquitatis deterriti, otiabimur? ô ingentem confidentiam! ô audacem hominum ſtultitiam! Ne, quæſo, miſeri mortales, ne tanto rapiamini mentis furore, vt quod fragilis, eneruiſque mulier ad perfectionem facere non dubitauit, vos ad ſalutem, & remedium animæque ipſius pretioſiſſimæ redemptionem, facere cunctemini, ne peioris conditionis ſimus, qui in hoc extremo mundi ſæculo nati ſumus, quàm fuerunt illi, qui ad vineam colendam veſpere conducti tantundem mercedis acceperunt, ac illi qui ſummo manè ſurrexerant. Sed de his aliàs.

Et cœperunt qui ſimul accumbebant, dicere intra ſe: Vers. 49.
Quis eſt hic, qui etiam peccata dimittit? Nunquid eſt Deus, cui ſoli proprium eſt, dimittere peccata? ipſe enim ait per Eſaiam : *Ego ſum, qui deleo omnes iniquitates tuas.* (Eſai. 44.) In libro quoque Iob habemus, *Quis eſt, qui poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nonne tu qui ſolus es?* (Iob 14.) Sed illis reſpondeamus ex Daniele, qui de Chriſto loquens ait: *Ipſe eſt ſanctus ſanctorum, per quem conſummabitur præuaricatio, & finem accipiet peccatum, & delebitur iniquitas.* (Dan. 9.) Veniat & alius teſtis, qui teſtimonium de Chriſto ferat, & audiamus Michæam: *Ipſe eſt Deus, cui non eſt ſimilis, qui aufert iniquitatem, & trãsfert peccatum electorum ſuorum, & deponet omnes iniquitates noſtras, & projiciet in profundum omnia peccata noſtra.* (Mich. 7.) Et etiam ille *Agnus Dei, qui tollit peccata mundi,* (Ioan. 1.) qui nec *peccatum fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius.* (1. Petr. 2.) Chriſtus igitur in quantum Deus, remittebat peccata authoritatiuè, ſecundum verò naturam aſſumptã dimittebat peccata inſtrumentaliter, & etiam, vt cauſa meritoria. Cæterùm Chriſtus non reſpondit iſtis ſicut illi, qui ſimilia murmurauerunt, vt in capite quinto vidimus, quia ſciebat illos deteriores futuros, ſi reſponderet, & confunderet eos. Quapropter dimittens illos, vertit ſermonem ſuum ad mulierem, & ſequitur in textu.

Dixit autem ad mulierem : Fides tua te ſaluam fecit. Vers. 50.
Mirabile eſt quod Chriſtus iuſtificationem huius peccatricis fidei attribuat: præſertim cum antea dixerit, dimiſſa fuiſſe illi peccata ex dilectione. Verùmtamen vt hoc intelligamus penitius eſt nobis hoc tractandum. Et quidem beatitudo huius vitæ, quæ iuſtificatio dicitur, reſpondet & aſſimilatur beatitudini cœleſti. Anima enim in cœlo fit beata, primũ cùm Deus ei vnitur per modũ ſpeciei : vnitur enim

iatimè

intimè eleuando animam ad quoddam eſſe ſupernaturale & diuinum. *Secundò* infundit Deus animæ lumen gloriæ, quo illuſtratus intellectus, Deū beata viſione vidit. Iam *tertiò* anima Deum videns, eum ſummè amat. *Quartà* verò videns & amans in perfecta delectatione conſiſtit. Ita enim in iuſtificatione impij cōtingit: Primo vnitur Deus animæ per gratiam: ſecundo infundit ei lumen fidei: tertio naſcitur amor: & quarto de peccatis dolor. Et ſicut beatitudo tribuitur viſioni, ita & principium iuſtitiæ fidei, ſic tamen vt fides eſſe abſque iuſtificatione

Habac. 1. poſſit. Sic intelliges illud, quod Habacuc dicit, *Iuſtus ex fide viuit*, & Paulum dicentem: *Iuſtificati ex fide*,

Rom. 1. Rom. 5. & quod modo & in alijs locis Chriſtus ait. Fides ſaluat peccatores, & *iuſtificat impios*: vt principium id facere intellige. Quia enim fides eſt radix & fundamentum iuſtificationis impij: ideò dicitur ſaluare peccatores, & iuſtificare impios: & eodem modo peccatricem Magdalenam ſaluam feciſſe dicitur. Ipſa tamen ſola non iuſtificat: nam ad iuſtificationem, ſi in genere loquamur, certum eſt, neceſſariam eſſe iuſtificationem peccatoris, quæ per mandatorū obſeruantiam fiet. Ideò crediderim Dauidem to-

Pſal. 118. ties mandata *iuſtificationes* vocare. In particulari tamen cum fide eſt neceſſaria dilectio Dei ſuper omnia, & pœnitentia etiam formalis, aut virtualis, ſicut eſt in martyre, aut in eo qui diligit Deum modo, quo iam diximus. Hæc omnia ſatis patet fuiſſe in beatiſſima Maria Magdalena. Laudauit autē Chriſtus illam potiùs à fide, quia eſt radix & fundamentum vitæ ſpiritualis. Sed ad contextum.

123. *Vade in pace.* Sentiebat intus mulier fructum magnum ex præſentia Chriſti, & propterea perceptā veniā peccatorum, & commendata eius fide nō recedebat, niſi Dominus ſuaui præcepto diſceſſum imperaſſet. Sed væ nobis, qui adeo abhorremus à diuina conuerſatione, vt vel nemine imperante, aut mouente ſtatim diſcedamus, & à bonis operibus procul recedimus. In ipſo enim orationis principio non ſecus deſatigamur ad negotia redeuntes ſæcularia, ac ſi vel diem vnum iugi precatione ſuſtinuiſſemus. Quam igitur eſſe putabimus cauſam, quare tanto rerum diuinarum, & Dei conſuetudinis tædio afficiamur, vt vel nondū plenè finitis precibus, concione, aut ſtatim diſcedamus, nec benedictionē, aut miſſionem, vel facultatē abeundi expectemus? Equidem nihil aliud, in cauſa eſſe puto, niſi ſumma in ijs, quæ ad ſalutem pertinent agendis, frigiditas. Si namque ea niteremur conatus noſtri animi propēſiſſimi deuotione & amore, qua Magdalena, non pigritaremur vtique ad diuina, neque deſatigaremur leuibus, vel etiam grauibus pro ſalute labori-

Ioſue 5. bus. Vt enim populo Iſtraeli fructibus terrenis abundanti, interdictum fuit manna, cæleſte nutrimentum: ita ijs, qui rebus ſæcularibus ſuprà modum præpediti tenentur, negantur & meritò diuinæ conſolationes & gaudia.

124. Obſerua etiam quod *in pace* dixit vt vadat, & hoc

Non eſt pax impijs. conſequenter poſtquam dixit, *Remittuntur tibi peccata tua.* Nam vbi eſt remiſſio peccatorum & Dei gratia, ibi pax eſt, ſed vbi peccatum manet, ibi nō pax, ſed rixæ & quæſtiones multæ ſunt & lites, iuxta il-

Eſai. 48. lud Eſaiæ: *Non eſt pax impijs, dicit Dominus.* Vnde ſi rectè animaduertimus, comperiemus proculdubio peccatum eſſe originem & principium omnium bellorum & malorum. Ex eo enim quod homines pro libidine ſua viuere volunt, oriuntur lites, contentiones, rapinæ, alijs inuadentibus aliena, alijs verò ſua pro viribus tutantibus. Quin ſi aliquando vel timor vel humana imbecillitas effrænes compeſcit animos, quominus agere poſſint, & affectus ſuos re præſtare; nihilominus tamen venenoſam libidinem ſub pectore ſeruant in tempus, ſi quod nacti fuerint idoneum, reponunt iuxta illud: *Cor im-* Eſai. 57. *pij quaſi mare feruens.* Non eſt igitur pax, neque inueniri poteſt, niſi vbi Chriſtus eſt, ipſo teſtante. *Hæc locutus ſum vobis vt in me pacem habeatis.* Ioan. 16. Vnde Pſalmiſta, *Pax*, inquit, *multa diligentibus legem tuam*: Et filius eius Salomon ait, *Donum & pax eſt electis Dei.* Quapropter videns Dominus, quantas calamitates & lites miſeri mortales patiuntur omnes ad ſe ſummam quietem & bonitatem vocat. *Inuenietis*, inquit, *requiem animabus veſtris.* Matt. 11. Ideoque poſt remiſſionem peccatorum, & non antea, dixit Dominus huic mulieri: *Vade in pace.* Hoc eſt, vſque adhuc laboraſti mille conſcientiæ tuæ inquietationibus & cruciatibus: at modò iam placide eſſe potes animo: ideò *vade in pace.* Iacob interim dum Labā ſocero ſuo ſeruiuit, innumeris laboribus & ærumnis ſubiacuit: à quibus nulla vnquam ratione id temporis ſe explicare potuit. At verò Gen. 32. relicto Laban, poſtquam ſe in libertatem vindicauit, exercitus Angelorum obuios habuit, aliaque bona quàm plurima nactus eſt. Sic igitur tu quamdiu ſæcularium ſeruitio teneberis, plurimis afficieris incommodis: à quo ſimul atque te euolueris, & ad Dei tui cultum eduxeris, viſionibus Angelicis, cæleſtibuſque conſortijs perfrueris, &c. ¶ Expende Satisfactio deplex. etiam, quod quamuis Chriſtus permiſerit liberè abire quò vellet, ne propterea in errorem incidas, credens nullam à nobis ſatisfactionem requiri. Ad quid confeſſores imponunt pœnitentibus ieiunia, orationes, afflictiones & cætera opera pœnalia? Impia hæc vox eſt. Reſpondeo breuiter. Satisfactio duplex eſt. Altera redemptionis, & ſatisfactionis: & hæc ſolius eſt Chriſti, qui *redemit nos, & lauit nos* 1. Petr. 3. *in ſanguine ſuo.* Alia eſt ſatisfactio vindicationis, & emendationis: & illa eſt noſtra. Quia homo per Galat. 5. pœnitentiam, crucifigens veterem hominem, deſtruit corpus peccati, ne vltrà ſeruiat peccato: vt ſicut membris ſuis corporeis, & animæ ſuæ viribus abuſus eſt, ad peccatum & Dei offenſam; ſic vtatur ad Dei gloriam. Et hoc modo tota vita noſtra pœnitentis eſſe debet, & ſatisfactio vindicationis, & emendationis. Præterea Magdalena à culpa & à pœna, virtute contritionis, quę in illa fuit maxima, libera erat: ideoque non aliam illi Chriſtus impoſuit pœnitentiam. Sed ſacerdotes, qui virtute clauium abſoluunt, vult pœnitentes à culpa, quia adhuc manet pœna temporalis exigenda hic, vel in purgatorio: pœnitentias, id eſt, hæc opera pœnalia iniungunt, vt ſatisfaciant Deo hîc in hac vita, ne exoluant pœnas in alia. Deus optimus & maximus, *præſtabilis ſuper omnem malitiam*, concedat nobis ita Ioel. 2. in hac vita veram & condignam facere noſtrorum peccatorum pœnitentiam, vt abſoluti à corpore mortis huius, ſtatim inter ſanctos videre mereamur in æterna illa beatitudine Dominum Ieſum Chriſtum Saluatorem ſæculorum, ipſum regem Angelorum: qui cum patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

CAPVT

CAPVT VIII.

1. Exod.25. & 26 INTER alia multa, quæ in veteri lege locutus eſt Dominus Moyſi, hoc vnum fuit, vt omnia faceret *ſecundum exemplar, quod illi fuerat monſtratum in monte.* In lege etiam gratiæ exemplar, quod Dominus nobis dedit, ad quod reſpicientes nullo modo errare poſſumus, fuit ille, qui errare nullatenus poteſt. Ipſe enim Dominus noſter Ieſus Chriſtus (Lucæ 2.) poſitus fuit *in ſignum*, cui qui contradixerit, peribit, qui autem ſecutus fuerit & acceperit Chriſtum pro regula, errare non poterit, ſiquidem omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio Hac de cauſa omnia eius geſta & verba oportet inſpicere, & memoriæ commendare & ſequi operibus & vita. Nullum equidem opus fecit, in quo aliquid non aſtrueret, nihil enim ſuperfluum, nihilque quod myſterio careat, Euangeliſtæ ſcripſerunt. Igitur poſtquam ſupra poſuerat inſtructionem communem diſcipulorum, nunc docet, ne pigri ſint ad docendum, ſed opere & exemplo inſinuat circuire loca, caſtella & ciuitates Euangelizans verbum Dei, exemplo ſuo aſſiduam docens prædicationem. Ideò ait Euangeliſta noſter Lucas:

Vers.1. *Et factum eſt deinceps, & ipſe iter faciebat per ciuitates & caſtella prædicans, & euangelizans regnum Dei.* Circuibat Ieſus ciuitates & oppidula, quæ nos (*aldeas*) vocamus, quoniam maioribus & minoribus ſine alicuius perſonæ acceptione prędicabat, iuxta illud (Sapien.6.) Sapientis: *Quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter illi cura eſt de omnibus.* Docet prælatos & prædicatores diſcurrere, non ſolū per loca magna, ſed etiam parua villagia euangelizantes. (Contra Concionatores aulicos.) Sed nunc iam non quærunt ex ipſis loca paruula, & deſpecta pauperum agricolarum manſiones, ſed ampliſſimas vrbes colunt, vbi affatim vino lautiſſimiſque abundēt dapibus, & delicioſè, ne dicam luxurioſè) viuant. Quin & non pauci aulas principū frequentant, non ea gratia vt obſcœnos aulicorum mores corrigant; ſed vt fauorem principum & gratiam venentur, qua vel ad Epiſcopatum vel aliam maximam perueniant dignitatem, quam tam vitioſis medijs quæſierunt, & pauperes aratores intereà inopia Euangelicæ doctrinæ pereunt: non habentes hominem à quo poſſint ad aquam Spiritus ſancti gratiæ perduci: non aliter quàm ſi Chriſtus pro illis, ſicut pro alijs ſanguinem ſuum pretioſiſſimum non fudiſſet. Hæc autem omnia ex hoc oriuntur malo, quia huiuſmodi Concionatores non animarum ſalutem, aut Eccleſiæ Chriſtianæ emolumētum quærunt, ſed ſuæ præter omnia vtilitati & gloriæ indulgent. Ideò non eſt mirum ſi aulas principum tantummodò frequentent. At Chriſtus Dominus non ſolum magnos principes, ſed etiam paruulos rete prædicationis ſuæ capere cupiens, non ſolum Hieroſolymitas, & potentes ciuitatum homines, quin etiam per rura diſcurrens infirmos quoſque pauperrimoſque aratores prædicatione ſua ad ſalutem vocabat. Sed quid prædicabat? *Regnum Dei.* Non enim fabellis Poëtarum enarrandis operam dabat, ſed ea tantummodò quæ ſalutis prædicabat. Vnde (1. Petr.1.) princeps Apoſtolorum Petrus, inquit, *Non indoctas fabulas ſecuti, notam facimus vobis Domini noſtri Ieſu Chriſti*, &c. Et ſanctiſſimus Iob: (Iob 13.) *Nunquid Deus indiget veſtro mendacio, vt pro illo loquamini dolos?* Verùm tempus iam venit, quod diuus Paulus prædixerat, dicens: *Erit tempus, cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad deſideria ſua coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* (2 Tim 4.) Quod vſque adeò noſtra hac tempeſtate miſerrima increbreſcit, vt non modò populus, ſed etiam ipſi Doctores, inutilia magis quàm ea, quæ ad ſalutem conducunt, ament: in quo audientium libidini aſſentantes, ſuæ etiam voluptati non refragantur, diuini ſermonis iacturam paruipendentes.

Et duodecim cum illo. Suo exemplo ad prædicandum prouocat, iuxta illud, quod in Deuteronomio habetur: *Sicut aquila prouocans pullos ſuos ad volandum & ſuper illos volitans.* (Deut. 32.) Hi duodecim continuo Chriſto Domino aſſiſtebant, alij autem modò aderant, modò aberant. Non ſolùm autem Apoſtoli, quin & deuotus ſexus fœmineus Dominum ſequitur: quapropter ſequitur in contextu.

Et mulieres aliquæ quæ erant curatæ à ſpiritibus malignis & infirmitatibus. (Vers.2. Deuotus fœmineus ſexus.) Sexus fœmineus religioſior eſt multò quàm virilis: quoniam fœminæ molliores, dociliorisque ingenij ſunt. Hoc autem harum mulierum exemplū perſpicuum nobis eſt: quæ cùm eſſent non tenui, imò ampliſſima fortuna, & conditione viuendi præditæ non dubitarunt religionis vi impulſæ, omnia Chriſti cauſa relinquere, non ſecus ſui ſuorumque oblitæ, quàm ſi paupertate fuerint ſumma premerentur. Quod autem diuites fuerint patet, quia miniſtrabant de facultatibus ſuis, & peregrinationem ſuſceperunt. Qua in re ſapientiſſimè ſe habuerunt. Nam quemadmodum ille infirmus ſapit, qui curatus morboque profligato, medicum tamen ſuum eo vſque tenet, quouſque omnem morbi ſuſpicionem euaſerit, ita & multò potiùs ſapiens ille cenſebitur, qui dum in morboſo huius vitæ hoſpitio diuerſatur, non permittit Dominum longiùs abire, qui non ſolum infirmitatis medicus, verùm etiam ſanitatis conſeruator eſt. Propter quod & meritò dicebat Martha: *Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus, tu enim es conſeruator ſalutis & vitæ.* (Ioan 11.) Dicuntur autem curatæ ab infirmitatibus, & ab ſpiritibus malignis, vt & corporalis & ſpiritualis ſanitas illis præſtita fuiſſe indicetur.

2. (Gratitudo quāta virtus.) Piiſſimam harum mulierum gratitudinem miremur, cuius ne memores ſimus, pro tantis à Deo beneficijs acceptis, nullum incommodum, nullum impedimētum ſæculare impedire debet. Non ignorauit in hoc diuinam voluntatem ille generis humani reparator Noë, qui coercita aquarum alluuione, egreſſus de arca ſua è veſtigio ſtruxit altare. (Geneſ.8.) Deoque vir gratiſſimus obtulit ſacrificium. Idem quoque fecit patriarcha Abraham cadens pronus (Gen.17.) in faciem coram Deo, & gratias agens illi, eò quòd Dominum pollicentem audiuerat, ſemen eius fore multo arena maris numeroſius. Quod ſi in re tam graui humilium ſimilitudine vti non dedignamur, equidem non ſolum munera, quæ inter homines vltro, citroque mittuntur, ſed etiam beneficia, quæ à Domino in nos conferuntur pilæ luſoriæ ſimillima inuenio. Nam ſicut ille, qui in pilæ ludo iactati è regione reſpondet, ſtrenuè rem ſuam agit, ſi ea agilitate & modo corpus libret, vt omnem iactum excipiat, pilamq; anteaquam terram tangat, retorqueat in tortorem ſuum, ita & multo pulchrius cæleſtis luſor, qui à Deo celerrima excipit beneficia, diuinæ Palæſtræ gloria dignus cenſebitur, ſi totius corporis vi & animi gratiam rependat diuinis beneficijs,

neficijs, priuſquam obliuionis puluere fœdentur. *Luca 17* Hoc fecit ille leproſus, quem intrà noſter Lucas ait veniſſe ad Chriſtum & gratias egiſſe. Idem ſocrus Petri, quæ à febri liberata, & in priſtinam incolu- *Luca 4.* mitatem reſtituta, *ſurgens miniſtrabat* Chriſto Saluatori ſuo. Hanc verò beneficiorum memoriam & gratitudinem commendauit Dominus Iſraëlitis *Exod. 12.* cum dixit: *Mementote dies huius, quo eduxi vos de terra Ægypti.* Quòd ſi altiùs ſacra omnia in hanc rem rimari velimus, nullam aliam ob cauſam æquè primariam inueniemus feſtiuitates fuiſſe ſtabilitas, niſi vt in huiuſmodi diebus, memoria, aut eximiæ alicuius hominis ſanctitatis, aut præclari à Deo præ- *Exod. 16.* ſtiti beneficij recoleretur. Hac etiam de cauſa manna in poſteritate ſeruabatur, vt nouiſſent minores, maiorum ſuorum panem, quo aliti ſunt à Deo in deſerto, & grati eſſent Domino. Sed eo vecordiæ proceſſit hoc tempore hominum peruerſitas, vt nemo ſit beneficij accepti non immemor, præſertim ſi benefactorem immutata fortuna preſſum vident: tunc enim, nec de facie (vt aiunt) agnoſcũt. Quamobrem ſummopere commendandi ſunt, qui hiſce nihilo magis præpediti, noſtris temporibus benefici ſunt erga proximos ſuos. Cùm enim ab hominibus raro aut nunquam gratiam ſpernerent, reſtat omnia quæ faciunt, diuina motos pietate facere, qua in re vni Deo gratificari contendunt. Vnde virtutis ſtudioſos omni contentione hortari non deſiſtam, vt ab iniquitate hominum anſam ſibi commodandi ſumant. Nam quotieſcumque gratiam nobis ab hominibus repenſum iri credimus, quæ noſtra fragilitas eſt, hominum cauſâ, & non Dei, multa facimus, at ceſſante mortali gratia, quis niſi mentis inops, immortalem non quærat, quæ vel illa ſtante fuiſſet præferenda? Quid quod & vtramque ſeruare erga homines, & erga Deum gratiam, ſimul & facilius & melius eſt? Verùm pau- *3. Reg. 2.* cos Dauidi ſimiles inuenies, qui Salomoni filio ſuo *[2.] Reg. 19.* imperauit, vt menſæ ſuæ admitteret filios Berzellai, à quo Abſalonem fugiens in deſerto benignè ſuſceptus fuerat. Eodem etiam modo Miphiboſeth *2. Reg. 9.* filium Ionathæ conuiuam fecit ſuum, memor amicitiæ, quam cum patre inierat. Sic etiam Laban *Gen. 24.* gratus fuit ſeruo Abrahæ. Nam videns iocalia, inaures, videlicet, & armillas, quæ ſeruus Abraham dederat Rebeccæ ſorori ſuæ venit ad illum, & dixit ei: Ingredere benedicte Domini, & cùm hoſpitio multa accepit humanitate. In hũc item modum Iethro ſacerdos Madiã gratus fuit Moyſi, quoniam filias ſuas defendiſſet. Vnde fecit eum vocari vt *Exod 2.* comederet, & dedit illi filiam ſuam in vxorem. *Ioſue 6.* Nec minus Ioſue ſolicitus fuit, ne Raab meretrix, quæ nuncios ſuos abſconderat, ruente ciuitate per- *1. Reg. 15.* iret. Quin & Saul deſtruens Amalech, Cinæo cuidam pepercit, eò quòd bene ſe habuerat cum filijs Iſraël. Dauid quoque miſit ad viros Iabes Galaad, *2. Reg 2* & gratias egit eis, eò quòd ſepelierant corpus San- *3. Reg 18.* lis & filiorum eius. Denique Helias gratum ſe præſtitit viduæ, à qua alebatur, & filium eius mortuum *4. Reg. 4.* ſuſcitauit, & eodem modo Eliſæus. Sed procedamus Nominat Euangeliſta aliquas mulieres ex ijs quæ Chriſtum ſequebantur, dicens:

3. *Maria, quæ vocatur Magdalena, de qua ſeptem demo-*
Marc. 16. *nia exierant.* Marcus etiam ait, Chriſtũ prius Mariæ Magdalenæ apparuiſſe, de qua ſeptem dæmonia eiecerat. An verò iuxta literam hoc ſit verum, non [inuenitur], ſed exponitur à D. Gregorio, & ab alijs, de peccatis, quia Maria Magdalena plena vitiorum *Gregor. hom 33. in Euan.* fuit. Hæc enim poſtquam Chriſtus ei remiſit omnia peccata, contemnens faſtus, & vana mundi, quibus antea ſeruiebat, Chriſtum ſequuta eſt, & facta eius fideliſſima diſcipula, & comes, ſemper à bono in melius profecit, neque ad priſtinam mundi conuerſationem reuerſa eſt. ¶ Diſcamus huius mulieris *Peccata non ſolum fugienda, ſed & occaſiones eorum.* exemplo non tantùm peccata relinquere, ſed etiam opera bona exequi, & in his bonis actibus perſeuerare. Non enim ſatis eſt vitam priſtinam peccatorum plenam relinquas, ſed oportet, vt poſt lamenta, Chriſti veſtigia ſequaris. Fuge igitur huius exemplo non tantùm peccata, ſed occaſiones etiam peccandi, relinquens domum propriam, cognatos, patriam, teipſum denique vt Chriſtum ſequaris. Hæc ſancta mulier non ſolùm præteritam vitam planxit, ſed Chriſtum etiam ſecuta eſt, vereque compuncta, omnia ſua deſeruit, neque ampliùs ad vomitum peccati reuerſa eſt. Ita, & nos facere debemus huius conſtantiſſimæ mulieris exemplo, vt poſtquam ſemel nos à peccatorum laqueis explicauerimus, eum deinceps vitæ modum inſtituamus, vt non peccata ſolummodò, verùm & peccandi offendicula vitemus. Nihil enim minoris æſtimat dæmon, quàm illius peccatoris conuerſionem qui peccatum odit, peccandi verò occaſiones non fugit. Quoniam nec peccatum vitari, neque virtus retineri, non ſublatâ peccãdi anſâ, vllo modo poſſunt. Sic Pharao rex Ægypti populo Dei dicebat *Ite, & ſacrificate Deo veſtro* in terra hac. Ita & dæ- *Exod. 10.* mon nobis interdum ad virtutem eſt author, eo tamen modo, vt vel ſuperbiores in criminibus, vel ſecuriores in pœnitendo efficiamur. Hac ratione quoties fateris retentâ concubinâ, quoties aleam deteſtaris, arma tamen ludendi ſeruas, quotieſque quoduis bonum opus exequeris, peccandi non ſublatâ ruinâ, non modò dæmonẽ non moleſtiâ, quin etiam ſumma afficis voluptate. Nouit namque, quemadmodum in morbis accidit, reincidentem infirmum periculoſiùs multò laborare, ſic in peccatis relabentem longè grauiori periclitari ſpiritualis ſalutis iactura. Hac igitur de cauſa Pharao populum Iſraël longius ſacrificandi cauſa abire non ſinebat, vt poſſet quoties vellet, illum in ſolitam redigere ſeruitutem, & dæmon etiam alumnos ſuos eò vſque in virtute procedere patitur, vnde illos reuocare cùm voluerit, facilè poſſit. Diſcamus ergo ab hac muliere, ita radicitus vitia extirpare, inimicique ditionem ita infringere, vt peccata & omnia peccatorum ſemina extinguamus. Obſeruandum hîc etiam eſt neminẽ Chriſtum perfectè, aut ſequi aut amare poſſe, quin prius à ſe dæmonem eiecerit. Hac de cauſa Euangeliſta noſter priùs dixit fuiſſe ſeptem dæmonia eiecta ab anima huius mulieris, quo facto addidit, Chriſtum deinceps fuit ſecuta. In quo docemur ad Chriſti imitationem oportere prius omnibus ſæcularibus oblectamentis, affectu ſaltem renunciare. Vnde mira fuiſſe Samaritanorum ſtultitia conuincitur, qui vt in quarto Regum volumi- *4. Reg 17.* ne legitur, Deum colebant, idolis ſuis ſeruientes. Contra quos ſtat ſententia: *Nemo poteſt duobus Domi-* *Matth. 6* *nis ſeruire.* Quapropter manifeſtum eſt qui Deum colere intendit, priùs omnibus vitijs renunciare oportere, vt ſic demum libero poſſit animo cæleſtibus inuigilare negotijs. Videamus etiam quæ erant aliæ, quæ Chriſtum ſimul cum Magdalena ſequebantur. Ait enim Euangliſta:

Et Ioanna

Vers. 3. Discipulæ Christi & ut tamen multæ. *Et Ioanna vxor Cusæ procuratoris Herodis & Susanna & aliæ multæ.* Multæ (inquit) sequebantur, cum his tribus, quas tantum nominauit, vt primarias. Sæpè enim in scriptura in re minus insigni, insignior intelligi solet. In Genesi namque dicitur: *Recordatus*
Genes. 8. *est Dominus Noe, & omnium animantium.* In Noë intelligit vxorem eius, & filios cum vxoribus suis. In
Gen. 34 eodem præterea libro Simeonem & Leui Sichimitas interfecisse habetur, cùm aliam multam familiarum & fratrum turbam adduxerint. Et in Eze-
Ezech. 6 chiele legimus: *Hæc dicit Dominus montibus & collibus, rupibus, & vallibus.* Et subdit: *Disperdam excelsa*
Ruth 4 *vestra*, omittens colles. In Ruth libro quoque duodecim tribus à Rachel & Lia descendere dicuntur. prætermissis ancillis, à quibus etiam originem ducebant. Sic in præsenti nomine istarum trium aliæ etiam, quæ Christum sequebantur, intelliguntur. Qua etiam ratione insigniores nominans Euangelista, Mariæ Magdalenæ prius mentionem fecit, à qua septem dæmonia Dominus eiecerat. Quoniam quamuis prius peccatrix fuerat, celebrior tamen, principalior & sanctior fuit, quare primò nominari meruit. De alijs duabus non dixit dæmonia electa fuisse, nisi tantùm de Magdalena. In quo quàntum possit gratia & bonitas diuina, res est profectò cogitatu dignissima. Nam tantum operæ & studij impendit hæc mulier in Dei cultum, vt quæ antea cum vilissimis peccatoribus numerabatur, posteà castissimis & sanctissimis matronis præfertur. Commendat locus hic Dei bonitatem & clementiam, qui peccatores verè pœnitentes vsque adeo extollit. Quare bono animo simus, quicumque peccatorum pondere premimur, diuinâ freti misericordiâ, ad quam si cōtrito & humiliato corde confugiamus, impetrabimus proculdubio, vt sicut modo cum extremis peccatoribus caligamus, aliquando cum primarijs electis Dei splendeamus.
Esaia 59. Quia *non est manus Domini abbreuiata.* Quod vnum summè te commouere deberet cogitantem, quia soleat Dominus humanitate suscipere illos, qui verè conuertuntur. ¶ Expende etiam non sine magno mysterio Euangelistam descripsisse Ioannam coniugatam fœminam, Domini esse sequacem, vtique non in hoc inuitum fuisse coniugis animum innuit, sed potiùs communem in Christo cultum, & fœminæ, & viri cōsensum indicat. Ad hoc enim venit Dominus, non vt coniugia dirimerentur, sed vt qui carneo tantummodò vinculo coniuncti videbantur, spirituali non modò matrimonij lege, verùm & virtutis nexu, constringerentur. Porrò hæ sanctissimæ fœminæ sequebātur Christum, non tantùm verbo, sed opere, & debito obsequio. Quare sequitur in contextu:

3. Facultates principum & Episcoporum in pios vsus expendendæ. *Quæ ministrabant ei de facultatibus suis.* Quia Dominus & eius discipuli doctrinæ Euangelicæ inuigilantes parum de temporalibus curabant, ideò hæ mulieres illis temporalia ministrabant, suæ paupertatis rationem habentes. Propter hoc ad Corinthios Apostolus ait: *Ordinauit Dominus his, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.* Et iterum: *Si*
1. Cor. 9. *nos vobis spiritualia seminamus, magnū est si nos carnalia*
Ibidem. *vestra metamus?* Ideò Dominus discipulis suis dixit,
Luca 10 mittens illos ad prædicandum: *Edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt, dignus est enim operarius mercede sua.* Sed iam nunc reges & principes malunt facultates suas in scurras, homines que ridiculos & vitiosos insumere, quàm in sacros Euangelij prædicatores. Mundus plus mendacium, quàm veritatem diligit. Quod malum tolerabilius aliquanto mihi videretur, si apud sæculares homines tantum fieret. Sed eò peruasit iam luxuria & proteruitas mortalium, vt quod in aulis regum vix ferendum reputabatur, passim apud Episcopos & Prælatos reperiamus; qui perfricata fronte, non minus securi discumbentes cum cognatis & sæcularibus hominibus, audiūt non modò ludicra, verùm etiam impudica, & inhonesta, quàm si sacri alicuius libri lectionem audirent. Vnde fit, vt perperam consumptis amplissimis redditibus, non habeant, quo religiosis & literatis sacerdotibus possint subuenire; qui cum moribus & eruditione dignissimi sint, Episcoporum suorum negligentiâ, vix vnquam etiam tenue sacerdotium consequuntur. Sed de ijs satis. Ad rem ergo deueniendo, ingens non solùm mulierum, sed & virorum Christum sequebatur multitudo, nouam Domini doctrinam & miracula demirans. Ideò sequitur in litera.

Cùm autem turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem. In eo, quod multa turba conueniebat, impletum esse certimus illud Esaiæ: *Et fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus*, &c. Turba autem sequebatur Christum, non principes, aut magnates: Ij enim alia amant, & in alijs occupantur, nempe in rebus terrenis, honoribus & delicijs. Insipida est istis Christi doctrina. Quapropter rarò sacris intersunt concionibus, meridiano & eo breuiter recitato sacrificio contenti, quoniam molitiâ suâ ad omnia diuina torpent. Ideò Paulus ait: Vers. 4. Turba Christū sequitur, magnates desecunt. Esaia 2.
Non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, &c. Et in Ioanne etiam quidam dixerunt: *Nunquid aliquis ex principibus credidit in ipsum, sed turba hæc maledicta, quæ ignorat legem?* 1. Cor. 1. Ioan. 7.
Expende autem & vide quomodo boni ad bonum conueniunt. Nam omnes ij, quamquam à diuersis oppidis & locis venerant, concordi tamen sententia ad sequendum Christum vsi sunt: quod in malis secus cernimus. Illi enim siquid facere præsumunt mutuo se impedire solent: quales fuerunt illi, qui turrim Babel ædificabant. Si etiam Gen. 11.
quoties vel de honore aut dignitate aliqua contendunt, quâ superbiâ quâue inuidiâ pugnent inter se, quis non videt? At multò aliter ij fecerunt, qui cum se nunquam nouissent, protinus socij facti sunt, & in vnum consensum adunati, vt verbum diuinum audirent. Vnde hoc Prophetans Esaias dixit: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: vitulus, & leo, & ouis simul morabuntur.* Et subdit: *Quia repleta est terra scientiâ Domini.* Esaia 11.
At Christi prædicationem & doctrinam de diuersis ciuitatibus conueniunt, & replentur scientiâ Domini. Sic etiam in arca Noë erant animalia diuersi generis. Præterea, vbi est concordia fratrum, & charitas, & pax, ibi facit fructum verbum Dei. Genes. 7.
Vos autem ad lites & contentiones properatis: vt Esaias, inquit, &c. Porrò in parabolis & similitudinibus loquebatur Christus, iuxta illud Psalmi: *Aperiam in parabolis os meum*, loquar propositiones ab initio. Est autem parabola rerum dissimilium generis sub aliqua similitudine facta comparatio: non enim est sensus parabolæ ille, quem verba primo significant, sed qui res significatas nobis insinuatur. Sicut Psal. 77. 4. Parabola quid sit, & quotuplex desectiuat.

Iudic 9. Sicut in libro Iudicum dicitur: quòd *ierunt ligna vt vngerent ſuper ſe regem.* Clarum eſt, quod illud non de lignis, ſed de hominibus per ligna ſignificatis intelligitur. His ſimilitudinibus vtebatur Chriſtus in concionando propter duo. *Primò* vt memoriæ hominũ doctrinam ſuam infigeret: Nam ſicut ſtomacho virtute, quam retentiuam vocant, maximè opus eſt, vt ſuſceptum conſeruet, & foueat nutrimentum, donec per totum corpus effundatur; ſic animæ incumbit non eſſe diuinorum oblitam documentorum, vt in virtute progrediatur. Aliter enim quid prodeſt multa audiuiſſe, ſi non firmiorem in memoria manſionem faciunt, ac ſi nunquam auditæ fuiſſent? Gemmæ ſolent, ne amittantur, filo mandari: ſic diuina verba terrenis rebus & ſimilitudinibus quaſi annectuntur, ne à memoria dilabantur. Igitur Chriſtus ſimilitudinibus vtebatur, vt penitius in auditorum mentibus documenta ſua locaret. Dominus enim, qui optimè nouerat omnino ad ſalutem conſequendam necceſſariam eſſe diuinorum documentorum recordationem, parabolis vtebatur; quoniam illæ humano ingenio in primis quadrare ſolent, vnde voluptate audiendi adiuuante fore non dubitauit, vt homines multo eſſent magis doctrinæ ſuæ iſto modo memores. Hominem videbis ætate confectum, memorantem, ſe abhinc quadraginta annis concione quadam pulcherrimam notaſſe ſimilitudinem hanc vel illam, cùm veriſimile ſit multa ſublimius fuiſſe ex ſacra Theologia denarrata: ſed quia parabolæ in primis hærent hominum mentibus, omnibus alijs elapſis, illius rei dumtaxat meminit, quæ vehementius voluptatem mouit. Qua de cauſa Dominus noſter prudentiſſimus, & ſapientiſſimus rerum omnium cognitor, parabolis doctrinam ſuam annexuit, vt tenacius hærerent. ¶ *Secundò*, vtebatur ſimilitudinibus, vt ea, quæ dicebat clariora auditoribus forent. Quoniam illa, quæ altiora ſunt, & ab vſu quotidiano remotiora, ſimilitudinibus, præſertim à rebus terrenis deſumptis, maximè explicantur, quia proceditur à notioribus ad minùs nota. Quo etiam modo explicandi quotquot docent vti ſolent; ſi enim in locum obſcuriorem incidunt, adducta comparatione illum ſolent exponere. Quamobrem Chriſtus Dominus, qui ſummè ab omnibus doctrinam ſuam intelligi exoptabat, vt faciliùs perciperetur, ne fortè offenſi rerum involucris, & obſcuritate auditores, ab audiendo deterrerentur, frequentiſſimè in omni Euangelio parabolis vtitur. Sed dicet aliquis, Contra hanc aſſertionem proculdubio fecit illud, quod Redemptor noſter Apoſtolis ſuis inferiùs dixit: *vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.* Si igitur in parabolis ſermo cæteris obſcurior reddebatur: nequicquam contendimus parabolas ad rei explicationem contendere. Breuiter tamen, & facilè poteſt reſponderi. Omnis ſermo obſcurus ſimilitudine redditur facilior, quoniam ignotum per notius datur: Veruntamen quoties cumque, vel ex rei natura, vel ex auditorum incuria, atque imperitia parabola obſcura eſt, tum demum non modò dictorum ſenſus aperitur, ſed potius magis obſtruitur: Similitudines igitur à Chriſto Domino adductæ non ex rei natura erant obſcuræ: aliter enim nulla eſſet maior ratio, quare meliùs ab Apoſtolis, quàm à cæteris perciperentur: cæterùm quia pleriſque omnes magis animo cauillandi, & inculandi, quæcumque dixiſſet, aderant, quàm vt ſibi imitanda proponeret, ideò non intelligebant, quia non intelligere parum intererat. Non ita Apoſtolis euenit, erant enim non modò audiendo attentiſſimi, quin etiam ad agendum paratiſſimi. Manet igitur hinc ea ſententia conſtans, Chriſtũ ꝑ maioris claritatis gratiâ comparationibus vſum fuiſſe, quod ſi ab aliquibus minùs intelligebantur, illud fuit, quia non animo aderant audiendi. ¶ Ex hoc carpuntur illi, qui præclarè ſe munere ſuo fungi putant, ſi in prædicatione, & doctrina ſua ſublimes ſe gerunt, ea dicentes, quæ à nemine, non à doctiſſimis quibuſque intelligantur: quaſi prædicatio non ad exponendam doctrinam Euãgelicam apud ſimplices & rudes, ſed ad oſtentandum ingenium coram doctis, inſtituta fuerit, dicente Paulo, ſe tam *ſapientibus*, quàm *inſipientibus* eſſe debitorem. Hi autem autumant indecorum eſſe authoritati ſuæ, ſi eo ſermone verba faciant, quo quilibet de plebe loqueretur, nec animaduertunt non puduiſſe diuinum verbum, verbis humilibus in hominum vilitatem concionari. Quid dicam de diuo Paulo, cuius in omnibus ſanctiſſimis ſcriptis humilitas ſermonis eum pietate certare videtur? Nec dubitat dicere ſe nihil ſcire, niſi Chriſtum, *& hunc crucifixum.* Ideò ergo Chriſtus doctrinam ſuam tam planis & perſpicuis ſimilitudinibus propoſuit, ne quis ſermonis difficultatem ſuæ inertiæ prætexere poſſet. Sic loqui voluit, vt eum non modò docti, verùm & ſimplices & plebei intelligerent; & vt non ſolùm in Templo ex libris, ſed etiam in ipſis quotidianis actionibus & laboribus noſtris pietatem & religionem diſceremus. Atque hoc Chriſtus tam euidenter in hac parabola propoſuit, vt vel manu contrectari poſſit. Proponit ergo hanc ſimilitudinem.

Leg. Chryſoſt. hom. 4. in Matth.

Leg. Aug. 2. de doct. Chriſt. cap. 6.

Arrogãtia quorundam concionatorũ.

Rom. 1.

1. Cor. 2.

Exijt, qui ſem nat ſeminare ſemen ſuum. Quemadmodum in bello tuba animoſos excitat, timidos conſternat; ita doctrina Euangelica alijs ad ędificationem, alijs verò ad ruinã inculcatur. Quamquam enim multi eodem geſtu & modo ſacris interſint concionibus, tamen diuerſa ingenia variæ comitantur opiniones & voluptates. Qua de cauſa multos miſſione facta videmus ſicut prius frigere, alios iocari, nonnullos maledicere, & murmurare, paucos (quod dolendum eſt) iuſtificatos diſcedere. In huoc propè modum prædicante Chriſto Domino, turba frequens aderat, pars cauſa leuitatis cuiuſdam & nouitatis, pars calumniæ & odij, nonnulli, vt audirent & cuſtodirent verbum Domini. Quod cum vidiſſet Dominus, vt aptum pro auditorum qualitate & differentia exordium ſumeret, parabolam propoſuit, quam egregiè explicauit, nihil omnino proficere animo non bene ſubacto & præparato millia multa præceptorum inculcare, quippe, quæ nondum percepta ſtatim elabentur. Similitudo autem non ſolum ſapientiſſimũ arguit ſenſu ſuo authorem, verùm etiam aptitudine & vſu ipſo rerum omnium humanarum peritiſſimum. Sed quid potuiſſet latere illum, à quo omnia illuſtrata ſunt? Parabola ergo eſt hæc. *Exijt ſeminator ſeminare ſemen ſuum*, &c. Agricola verbi diuini Doctor eſt, ſemen doctrina Euangelica, quæ varijs ab auditoribus animis excipitur. Multi enim audiunt, ſed alij tentationum itineribus peruij, tranſeunte diabolo, ſemen doctrinæ amittũt: alij libidinibus dediti, ea,

Verſ.5.

quæ

quæ Dei ſunt, in animo ſuo amore terrenorum opprimunt: alij ſuperbia & ſæuitia duri monita cæleſtia germinare non ſinunt aut radices agere. Pauci ſunt ſuauioris & prudentioris ingenij, in quibus diuinum ſemen ioualeſcens radicatur, & fructum fert centuplum. Sed de his ſigillatim ſuo loco dicemus: hæc tantùm ad ſummariam parabolæ expoſitionem dicta ſufficiant.

Et dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt. Solent enim viatores, tempore præſertim hyberno, ne cœnoſa via impediatur ingreſſus, margines agrorum ſcandere, vt tenacibus ſuffulti ceſpitibus, & puluerea adhuc terra firmius incedant, quo grana recèns proiecta reteguntur.

Et volucres cæli comederunt illud. Quid mirum, quæ etiam latentia vnguibus roſtroque expiſcari ſolent, ſi in propatulo proſtrata collegerint grana. Hæ autem volucres (vt nos inferius ſuo loco dicemus: nunc enim ad alia feſtinat oratio) Domino explicante, dæmones ſunt, qui aſſiduo cogitationum noſtrarum ſecretiora rimantur. Nunc ſequitur.

Vers 6. *Et aliud cecidit ſupra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem.* Aruiſſe mirum non eſt, quia ſine humore virere non potuit. Sed qua ratione in petra dura & ſicca natum eſt? Non eadem ratio eſt. Nam ſemẽ proiectum ſub dio quocumque corpore participet, calore & humore proportionabiliter ſe habentibus, facilè germinat primam vitæ ſuæ gemmam, quam ſtatim demittit, niſi aliundè fortiori nutrimento adiuuetur. Ideò dixit, *natum aruit, quia non habebat humorem.*

Vers. 7. *Et aliud cecidit inter ſpinas; & ſimul exorta ſpinæ ſuffocauerunt illud.* Quoniam experti ſumus gramina viliora, ſi vberem nanciſcantur fundum, multò validius ſeſe tollere, quàm ea, quæ homines multo labore conferunt. Dubium. Sed dubium eſt, ſi bonum in agendo potentius eſt, quàm malum, ſemen potiùs debuiſſet ſuffocare ſpinas, quàm è conuerſo. Attamen non eſt eadem ratio. Quoniam in anima illa ſuffocatio non cauſatur ex impotentia boni agentis contra malum, ſed ex malitia voluntatis, quæ bonum ſemen diuini verbi reijcit, atque ſpinis ſe ſubijcit. Verùm iuxta illud, quod litera ſonat, dimittendo ſignificationem parabolæ vſque in poſterum. Geneſ. 3. Poſtquam terra, propter præuaricationem Adæ maledicta fuit à Deo, naturâ ſuâ & ſponte ſpinas & carduos profert nemine ſeminante. Aliter tamen & triticum, & vinum, cæteráque hominum alimenta, quæ niſi multum diúque ſubigantur, & foueantur, in caſſum ſulcis mandabuntur. Quod non ita, vt diximus, in illis plantis euenit, quæ inutiliores hominum ſunt vſui, quia execrata à crimine primi hominis, tellus effecta eſt vera & vterina parens erga mala germina, nouerca autem & difficilis ad mitiora & meliora ſuſcipienda ſemina. Quare mirum non eſt, ſi illa ſponte ſua producat, hæc non niſi millè modis ſolicitata ferat.

Vers 8. Saluandorum numerus. *Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum.* Formidanda ſanè & non paruipendenda res eſt, quam nobis pręſens præ ſe fert à Domino propoſita ſimilitudo. Nam ſi ex illis omnibus, qui Chriſtum cõcionantem audierunt, quarta pars tantummodò fructum fecit, & ſeruata eſt, quàm paucos putabimus fore ſaluandos? Quod ô vtinam nobis non eueniat, vt in illo magno perditorum grege numeremur. Sed profectò non minus mirandum, quàm dolendum eſt, de tot ſacrarum concionum frequentatoribus tam exiguum electorum numerum ſupereſſe, quaſi non omnibus ex æquo fuerit diuina exhibita doctrina.

5. Verbum Dei quãti faciendum. *Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.* Clamor & vociferatio quemadmodum in illis, qui animo parum valent, dementiæ ſignum eſt, ita in ſapientibus magnum aliquid portendunt. Ergo Chriſto ſapientium ſapientiſſimo clamante, ſummum eſt, quod agitur myſterium. Plurima erant in Hebræo populo ſcelera, non tamen ideò Deus clamare dignatus eſt; ſed Prophetam Eſaiam miſit, inquiens: *Clama, ne ceſſes, & quaſi tuba exalta vocem tuam.* (Eſaia 40.) Multò etiam deteriores erant regnantibus Ioſiæ filijs. Tunc autem miſit Deus Hieremiam dicens: *Clama in auribus Hieruſalem.* (Hier 2.) Maior igitur nunc vrget neceſſitas, quæ filium Dei vociferari cogit. Ter legimus in Euangelio Chriſtum inclamaſſe. Primum hic, cùm dixit: *Qui habet aures audiendi, audiat.* (Ioan. 7.) Secundò, cùm dixit: *Qui ſitit veniat ad me, & bibat.* Tertiò cùm *clamans voce magna emiſit ſpiritum.* (Matt. 27.) Cùm ſpiritum emittens clamauit, dæmonem terruit, atque fugauit, cùm dixit: *Qui ſitit veniat ad me,* &c. loquebatur *de ſpiritu, quem accepturi erant credentes.* Nunc verò clamans commendat auditionem verbi diuini dicens: *Qui habet aures audiendi, audiat.* Ioannes Baptiſta prædicans pœnitentiam clamabat: *Ego vox clamantis in deſerto.* (Ioan 1.) At nunc Chriſtus ipſemet clamat. Negotium proculdubio ſaluti hominum maximè neceſſarium agitur hîc, pro quo Deus clamare non dubitat. Excita igitur conſopitum animum, ô Chriſtiane homo, vt Deum ipſum pro ſalute tua clamantem conſideres, qui cum ſit ſapientiſſimus, non ignorauit quanti retuleris, hoc vti ad ſalutem noſtram clamore. Nempe vt eo modo certiores facti de rei magnitudine, non dubitaremus vllum ſubire laborem, aut periculum pro verbo Dei audiendo, in quo conſiſtit non exigua remedij noſtri pars. Vnde etiam quoties Dominus alicui maximum aliquod ſupplicium vult infligere, ſtatim minatur ſe verbum ſuum illi negaturum. Ita ipſe per Prophetam Amos, rebellem & perfidum Iudæorum populum plexurus. *Mittam famem in terram, non panis, ſed audiendi verbi Dei.* (Amos 8.) Poſtquam dixerat multa mala, quæ illis erat inflicturus, adiecit hoc vltimum, ſcilicet, vt tolleret verbum Dei tanquam præcipuum malum inter omnia alia mala. Tantum enim malum eſt verbi diuini interdictio, vt neque excõmunicatio, quæ Sacramentorum vſum excommunicatis negat, Euãgelicæ doctrinę ſalutare remedium ſoleat interdicere. Itaque illi, qui nec Miſſæ ſacrificio, neque diuinorum celebrationi, dum excommunicatione tenentur, intereſſe poſſunt, ſacram concionem audiunt: & non ſolùm ij, qui etiam & hæretici, infideles, & ethnici verbum Dei audire poſſunt, quippè quod animæ paſtus eſt. Quem qui prohiberet, non ſecus ageret, quàm ſi infantulo alimentum eriperet, ſcit enim hoc pabulo Deus animam maximè indigere. Negatur autem excommunicato Eucharistia, non verbũ Dei: quia (vt ait Auguſtinus in quodam ſermone) magis nobis prodeſt verbum Dei, quàm Euchariſtia, & ſicut cauemus, ne Euchariſtia cadat in terram, ſic cauere debemus, ne ſermo Dei nobis excidat. Nã quamuis Euchariſtia dignior ſit & præſtãtior, tamen verbum Dei efficacius eſt ad conuerſionem peccatoris. Nam peccator (Habetur 1 q. 1. cap. interro.)

obſtinatus in ſuo peccato, non reſurget ſumendo Euchariſtiam,imò deterior fiet; at per verbum Dei multoties peccatores indurati molleſcunt, & conuertuntur, quomodo Petrus verbo ſuo multa audientium millia conuertit. Vnde ſicut ignis,qui auro vilior eſt, appoſitam ceram liquefacit, quod aurum pretioſius igne non faceret: ſic quamuis excellentior ſit Euchariſtia, quàm prædicatio verbi Dei, tamen ad hoc, vt cor peccatoris emolliat, & conuertat minorem vim habet Euchariſtia. Similiter etiam pannum immundum lauat aqua, cum tamen maioris valoris ſit argentum, quàm aqua. Qua de cauſa vſque adeo pater æternus in vnigeniti ſui tráſfiguratione, auditionem Euangelij commendauit, inquiens: *Ipſum audite*. Audite illum,quia *verba* eius *ſpiritus & vita ſunt*. Vitam vocauit verbum Dei:quia eſt cauſa vitæ, & ſuſcitat mortuas animas. Quod ferculum, aut quod tanta ſuauitate nectar vnquam fuit,vt mortuum ad vitam reuocaret?Cibus,animal dum viuit,ſuſtinet; vita tamē functo nihil prodeſt. Verùm diuinum verbum nutrit & ſuſtinet animam in gratia viuentem, ipſamque in peccato mortuam exſuſcitat. Hoc ſignificarunt illa Ezechielis arida & detrita oſſa,quæ ipſemet Propheta virtute diuini verbi de morte ad vitam reuocauit. Nullus enim peccator eſt, qui quantumuis peccatis indurauerit, & iam diu mortuus iaceat, non poſſit per hoc verbum reparari. *Oſſa arida audite verbum Domini*. Ideò Petrus dixit Ieſu: *Verba vitæ habes*. Ab effectu verba prædicationis verba vitæ vocantur,quia conferunt vitam animabus mortuis. Nullo iudicio euidentiùs cenſetur aliquis eſſe à Domino electus, & in libro prædeſtinationis (quem Moyſes *librum vitæ* vocauit) ſcriptus, quàm ſi Dei verbum ſponte audiat. Quæ ſententia eſt diui Auguſtini, & fundatur in illis Domini verbis: *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit*. E diuerſo,qui à verbo diuino abhorret, perditionis ſuæ formidandum præfert argumentum. Nam quamuis certa ſcientia nemo poteſt ſcire ſiue præſcitus an prædeſtinatus, niſi fortè diuina reuelatione (quod maximis quibuſdam ſanctis conceſſum legimus) id aſſequatur: tamen, quoniam mores & vitam vniuſcuiuſque ſequitur eius damnatio aut ſalus, ideò non vilipendendum ſignum eſt perditionis, odium ſermonis diuini, ſicut nec contemnendum eſt indicium ſalutis, eſſe diuinæ doctrinæ ſtudioſum. Quemadmodum enim narrante aliquo de rebus Indicis quæcumque aut viderit, aut legerit, illi dumtaxat attentis audiunt animis, qui illas regiones aliquando cogitant inuiſere, cæteris oſcitantibus vel dormitantibus: ita propemodum in ſacra Euangelicaque denarranda accidit hiſtoria: ab illis namque ſtudioſè auditur, quibus cæleſtia regna videre animus eſt. Hi ſunt, qui breuioribus offenduntur, longioribus oblectantur concionibus, Hi ſunt,qui Templorum & cœnobiorum Sanctuaria frequentant: hi ſunt, quos non defatigat vehemens Concionatorum clamor, iugiſque attentio. Illi verò, quibus ad cæleſtia aſpirare in votis non eſt, ſi fortè aliquando vel pudore vel neceſſitate coacti concioni interſunt, quid dicam, qua indignatione,quo tædio & moleſtia audiunt? Quod ſi Concionatoe plus hora fortè dixerit, diſcedunt ægro animo, quin etiam ſæpè ægro corpore. Fateor eſſe non paucos, qui non fera impietate, ſed peccatorum ſuorum conſcij,& ruſticitate quadam pudibundi, quaſi non audent, aut nequeunt verbi diuini grauitatem ſuſtinere. Qui tamen ideò nihilominus delirant. Vnicum enim, quod habent ſalutis remedium,dæmonis inducti monitis,ſibi eripiunt. Alter ille primus hominum parens Adam, qui grauiſſimo admiſſo ſcelere, Deum tamen vocantem audiuit & faſſus eſt, inquiens: *Domine, audiui vocem tuam*. O felix Adam, qui etſi peccaſti, verbi diuini auditionem non prætermiſiſti, quapropter amiſſam gratiam & ſalutem recuperaſti nam in Sapiente habetur, Dominum *illum à delicto ſuo* eduxiſſe.

¶ Præterea ſicut ſæculares magiſtratus fures primò flagellis cædunt,ſecundò autem aures præſcindunt (quæ obedientiæ ſignum ſunt) tertiò verò ſi quem ſine auribus inueniunt, quaſi rebellem & inobedientem, vltimo afficiunt ſupplicio: ſic tu niſi plagis laboribuſque in hoc ſæculo à Domino inflictis admonitus, pedem à peccando reuocaueris, vltimo & æterno ignis ſupplicio vitâ functus punieris. Ergo, ſiquidem, Adamum in peccato imitando, lapſus es, ne illum ad ſalutem ducem aſperneris, quod facilè præſtiteris ſi Concionatorum verba non ſpreueris, imò illorum præcepta ſequutus fueris. Aliter agens interitum, ô miſer,tibi ipſi parabis. In quarto enim Regum volumine habetur, quendam militem, ſub cuius humero Rex incumbebat, verba Eliſæi Prophetæ contempſiſſe, quoniam famem vltra non futuram prædixiſſet. Quamobrem,quia verbum Dei neglexit, & noluit credere prædicatori,occiſus eſt, conculcatus à turba. Sic punientur & conculcabuntur, qui non audiunt verbum Dei,& contemnunt illud. Vnde Dominus infra prædicatoribus,inquit. *Qui vos audit,me audit: & qui vos ſpernit,me ſpernit*. Denique adeò neceſſarium hominum ſaluti eſt verbum diuinum, vt Paulus Timotheo dixerit: *Argue,prædica, opportunè, importunè*. Omnia ſuo tempore bona ſunt,aliàs nec vtilia nec laudanda.Muſica enim & lætitia ſi luctus tempore exerceantur, importuna ſunt; quoniam *tempus flendi,& tempus ridendi,tempus loquendi,& tempus tacendi*,&c. Verumtamen verbum Dei, teſtante Paulo,vbi ſuprà,nunquam non opportunè & prædicatur & auditur. Nuſquam enim nec vllo tempore is interueniet caſus, quo non ſit verbi diuini explicatio opportuniſſima.Nam ſiue ex parte Concionatoris quæramus, ſemper bona eſt, ſiue ex parte auditoris, quo magis pigritat, ſalutarius verbum diuinum eſt ſicut infirmo, qui medicamentum faſtidit. Nec ſunt prudentes Concionatores malo Chirurgo ſimiles, qui imperita pietate & miſericordia ægrotantis corrupto pedi aut manui parcunt:vnde totius corporis poſtmodum ſuccreſcens tabes infirmum enecat. Nam quò dignior eſt animæ, quàm corporis ſalus, eò acriùs inſtandum eſt corruptis hominum moribus, ne pretioſam corrumpant animam, Nec nos moueat malitia impiorum contra prædicatores ſeuerius agentes, ſeu potiùs ſeriùs obmurmuratio, & pluſquam Phariſaicum ſcandalum dummodo id prudenter fiat: non enim prædicatorum licentia, ſed peccatorum inclamat contumacia. Nec minorem patitur hæc ætas morum iactura,quàm illa, qua Ioannes Baptiſta Iudæos acriter reprehendens dicebat: *Genimina viperarum*,&c. Et Chriſtus ſimiliter Phariſæos durè increpabat,inquiens: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi*,&c. Veritas enim etiam inuito mundo, & impiorum cœtu dicenda eſt. Igitur Saluator noſter Ieſus clamans dicit: *Qui habet aures audiendi, audiat*, vt auditores

Marginalia: Actor. 2. — Matt. 17. — Rom. 8. — Ezech. 37. — Ioan. 6. — Exod. 32. — Auguſt. tract. 42. ſuper Ioan. 6. — Auditus verbi Dei voluntarius ſignū prædeſtinationis. — Geneſ. 3. — Sap. 10. — 4. Reg. 7. — Lucæ 10. — 2. Tim. 4. — Eccleſ. 3. — Matth. 3. — Matt. 23.

totes attentiores redderet, & vt illis verbum diuinum, ſuamque commendaret prædicationem.

6. Ait igitur: *Qui habet aures audiendi, audiat.* Quia hæc parabola obſcurior erat, quàm pro auditorum captu, ideò addidit Dominus hæc verba: *Qui habet aures audiendi, audiat,* id eſt, intelligite ſi poteſtis. Quomodo ſæpè in Apocalypſi dicitur, quoties aliqua obſcura incidunt, nempè: *Qui habet aures audiendi, audiat.* Quapropter auditus iſte, de quo hic loquitur Chriſtus, non eſt ille, qui auribus percipitur, ſed quædam interna animi perceptio, & attentio, quod Hebraicè, האזינו baazenu, Græcè, ἐνωτίσασθε, Latinè, *auribus percipite*, ſonat, & propriè non aure ſed corde percipitur. ¶ Obſerua autem, quia ſicut corporeus auditus fit ex duplici aëre, ſcilicet, naturali intus, & naturali extra (quomodo etiam viſus duplici lumine illuſtratur) ita & ſpiritualis auditus duplici conſtat aſpiratione, fide videlicet infuſa, quæ eſt intus, æqualiter inclinans, & acquiſita, quæ intrinſecus aduenit, dum eis, quæ fidei ſunt inſtituimus. Qui ergo habet aures animæ fide informatas, audiat verbum Dei: quia ſcriptum eſt, non eſſe effundendum, aut perdendum verbum Dei, vbi non eſt auditus. Sed quærat aliquis. Cur dixit: *Qui habet aures audiendi?* Nunquid aures alio funguntur, præterquam audiendi munere? Nunquid datæ ſunt aures ad palpandum, guſtandum, aut videndum? Non vtique. Quid igitur ſibi voluit in illis verbis Dominus? Superfluè namque loquutus videtur. Atqui ſi penitius ſcrutari volumus, non vulgarē, aut triuialem horum verborum rationem & cauſam inueniemus. Primum dixit: *Qui habet aures audiendi* &c. quia non pauci ſunt in hoc ſæculo homines, qui membrorum, & ſenſuum ſuorum abutentes officio, viſum ad aures, auditum verò ad oculos transferunt. Nam ſi fortè proximum de proximo murmurantem, & detrahentem vident, non ſecus fidem habent impio ſermoni, ac ſi proprijs idem oculis conſpexiſſent, nec dubitant quoties apud alios in eundem incidunt ſermonem, audita voce aſſerere, & iureiurando confirmare. Rurſum non minus oculis abutuntur, illorumque fidem ſpernunt. Intuentes namque vicinum & populatem ſuum, vnum atque alterum efferri, oſſaque mortuorum contrectantes, quos ipſi cum viuerent non ſolum nouerunt, ſed etiam forſitan amarunt, nihilo magis mouentur, quàm ſi ea ex Æſopi fabellis audiuiſſent, aut in Homericis carminibus legiſſent. Horum igitur hominum importunitatem, vniuerſamque naturam atque ingenium, his verbis oſtendit Dominus, illos latenter arguens, quod clariſſima & vtiliſſima caligantibus oculis percurrūt, quaſi non viderent; ea verò quæ inutilia & infirmioris fidei ſunt, multò acuratius cernunt. In hos dicit Dominus: *Qui habet,* &c. vt eos dum eo modo ſe habuerint, nihil ex ſacris concionibus commodi reportaturos refellat: non enim admittit ingeniorum ineptam peruerſitatem.

Quinam habeant aures audiendi.

Apoc. 2.

Eccleſ. 9.

7. Secundò, inquit, Dominus: *Qui habet aures audiendi:* ſignificans eos, qui auribus ad iudicandum vtuntur clientum litigantium auſcultantes querelis, vt ſunt iudices, prætores, auditores Rotæ, regijque Senatores, & cæteri Iuriſconſultorū magiſtratus, non debere dum concioni interſunt, ſimili proximorum vitam cenſendi vti magiſterio. Nam qui verbum Dei auditurus venit, non vt accenſet, aut damnet, ſed potiùs vt accuſatus corrigatur venit.

Audire verbum Dei conuenit & non iudicare.

Vnde conuincitur illorum temeritas, qui in concione inueterata quadam vafricie prædicatoris dicentis verba ſubnotant, rident, laudant, vituperant; quaſi non ſui, ſed prędicatoris emendādi gratia adſint. Præſtandæ ſunt aures non ad iudicandū Concionatorem, ſed audiendū verbum eius. Ideò Chriſtus *aures ad audiendum* petit: & ô vtinam impetret. Quis ſine lachrymis multis videre queat improbam in rebus corporeis perquirendis hominum ſollicitudinem: cùm erga ſpiritualia tam gelidè affecti ſint? Quis vſque adeò deſperata ægrotaret valetudine, qui ſanitatem non modò pollicentem, aut exhibentem, verumetiam memorantem non animo audiret attentiſſimo; Si ergo corporalis tanti æſtimatur valetudo: quid demens non inuigilas æternæ illi ſuperſtitique ſaluti? Si homines liberos ſuos magnifaciunt, chariſſimoſque habent, quoniam in illos bona ſunt ſua traosfaturi, qua (inquam) de cauſa animam, quæ non tua, ſed tu ipſe es, non feſtinas ditare, vt poſt mortem tuam non filius tuus, ſed tu ipſe viuas? Nemo ergo ſit, qui ſermonem hunc, quo etiam vltra mortem vitam prorogamus, non audiat. Non ignorabat hoc Propheta Ezechiel, dum dixit: *Venite audiamus, quis ſit ſermo egrediens à Domino, & veniunt ad te,* &c. Ezech. 33.

Tertiò, quàuis multi habeant *aures ad audiendum,* 8.
non tamen habent aures ad audiendum verbum Dei: ſimiles magnis cambus, qui habent aures demiſſas à parte ſuperiori ne cæleſtia percipiant, à parte tamen inferiori apertas, cùm etiam minimos rugitus animaduertunt: Vacant enim fabulis & vaniloquijs, & libenter audiunt amatoria, turpiaque cantica; ſed verbum Dei, reliquaſque diuinas audire nolunt. Hos etiam vocat & inuitat Chriſtus ad audiendum, quia quamuis habent aures, non tamen ad audiendum, ea ſcilicet, quæ recta ſunt & cæleſtia. De his loquebatur Paulus ad Timotheum: *Veniet tempus, cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* Si pauliſper immoratur prædicator, diſcedunt ſtomachantes indignam illius redundantiā, nec fabulis legendis aut audiendis per diem integrum defatigantur. Similes iſtis erant Iſraëlitæ, qui affectantes allia & cæpas Ægyptias manna faſtidiebant, nutrimentum cæleſte, dicentes: *Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo.* His & ſimilibus hominibus turpia & inania ſapiunt huius ſæculi oblectamenta: cæleſtia verò & immortalia gaudia inſipida ſunt. Sed procedamus.

Aures audiendi verbum Dei.

2. Tim. 4.

Num. 21. Exod. 4. & 10.

Interrogabant autem eum diſcipuli eius, quæ eſſet hæc parabola. Vers. 9.
Præter alias cauſas, quas ſuprà adduximus, quare Chriſtus in parabolis & ſimilitudinibus loqueretur, modò occurrit non inelegans quædam ratio. Nam quemadmodum, ſi inter multos homines aperta facie incedentes vnus perſonatus, vel obuelatus incedat, ſolemus omiſſis alijs in illum præcipuè intueri, mirari, quis eſt rogare: ita cùm ſimilitudo larua ſit orationis, qua homines plerumque magis quàm re ipſa mouentur; non immeritò Dominus noſter ſapientiſſimus magiſter, hanc excogitauit artem, vt homines in ſuam pelliceret doctrinam. Quamobrem, & ipſi Apoſtoli huius nouitatis partim ſciendæ gratiâ dixerunt: *Ediſſere nobis hanc parabolam.* Non autem interrogauerunt hoc Apoſtoli ſtatim vt prædicauit hanc ſimilitudinem, ſed poſtea in ſecreto; non (inquam in publico co-

ram turba, ſed poſtea ſoli. Vnde in Marci Euange-
Marc 4. lio habetur: *Et cùm eſſet ſingularis, interrogauerunt*
Docu- *eum hi, qui cum eo erant duodecim, parabolam.* ¶ Do-
menta. cemur hinc, ſi diuinorum colloquiorum intelligen-
I. tiam volumus, ſepoſitis curis mundi & negotijs ſæ-
cularibus, ſoli Deo, ſacræque Scripturæ intenti,
meditando, orando, legendo, aſſiduis vigilijs, in ſo-
litudine & quieta vita addiſcere. Vnde per Sapien-
Eccleſ 38. tem dicitur: *Sapientiam ſcribe in tempore vacuitatis: &*
qui minoratur actu, ſapientiam percipiet, quia ſapientia
replebitur. Et Dominus cuidam animæ, quæ ſecreta
Oſea 2. reuelare volebat, dixit: *Ducam eam in ſolitudinem,*
II. *& loquar ad cor eius.* ¶ Docemur *ſecundò*, formam
addiſcendi: ſcilicet, vt cum aliquid audis, quod non
intelligis, non erubeſcas interrogare. Ipſe enim
Chriſtus, vt nos doceret hoc, cùm eſſet patris ſa-
Coloſſ. 2. pientia, vbi ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcien-
tiæ Dei, ſedens in medio doctorum interrogabat
eos. Sed multi malunt ignoranter viuere, quã ſuam
ignorantiam fateri, doctiores interrogando. Inter-
rogabant verò, quæ hæc parabola, id eſt, quid per
Luca 2. illam vellet intelligi. Sed Deus, qui paratus eſt om-
nibus ſubuenire, & docere illos, qui ſcire cupiunt,
ſine mora illam exponens, ſenſum ſuum patefecit.
At cur illam propoſuit, ſi non intelligebant illam
audientes? Ad hæc ipſe Saluator reſpondit diſci-
III. pulis ſuis, vt ſtatim videbimus. ¶ Obſeruandum
Sancta- hic eſt, quantum Deus bona ſua nobis impartiri
rum Scri- cupiat. Verùm vt auidiùs & iucundiùs nobis tanta
pturarũ eueniant beneficia, noſtras antea preces expectat,
intelligẽ- vt & nos illa, quæ quaſi noſtro labore & Marte
tia qui- parauimus, diligentius cuſtodiamus, maioriſque fa-
bus de- ciamus. Quoniam ſicut illa, quæ armis vel ingenio
tur. cuiuſque proprio authori ſuo multo eſſe ſolent ſua-
uiora & gratiora, apud homines autem pluris fiũt,
quàm ſi gratis ab aliquo eſſent principe conceſſa:
ita ea de cauſa Dominus Saluatorque noſter Chri-
ſtus doctrinam condidit ſuam, nec minùs Prophe
tæ reliquique ſancti Patres, vt non niſi cum labore
& ſtudio ſenſum explicaremus diuinorum ſcripto-
rum; ideò nobis multò ſuauiorem futurum. Non
aliter etiam in rebus omnibus naturalibus feciſſe
illum videmus ſapientiſſimum opificem: nam &
nuces duro cortice operiuntur, & citrea mala, ro-
ſarumque genus ſpinis acutiſſimis circumuallantur,
vt nemini ſine aliquo labore aut arte locus carpẽdi
pateat. Quare ſicut paruulo infanti nucem intta-
ctam inſanientis eſſet nutricis porrigere, quippè
qui vires nõ habet ad comminuendam nucem, ſed
eam integram mittit in os, vnde facili negotio ſuf-
focari poſſet. Sic è diuerſo prudentiſſimè Eccleſiæ
Catholicæ ſtatuerunt moderatores, ne ſacra Scri-
ptura vulgo imperito & incauto exhiberetur: id
eſt, ne vernaculo tranſſcripta idiomate ſui omnibus
copiam faceret integram ſine magiſtrorum expli-
catione, ne fortè imprudentes homines hæreſeon
perungerentur aculeis. Ad hoc legata eſt à Deo Sa-
croſancta Theologorum Schola, vt priùs latinitatis
rudimentis fundamenta iacientes, poſteà gradatim
Philoſophiæ & ſacrarum literarum gradu ad cul-
men beatiſſimæ facultatis peruenientes, poſſent,
quæcumque incidiſſent dubitationes, vel fide, vel
ratione enodare, & populo ſalutarem doctrinam
exhibere, qui tanquam infantulus eſt, præmanſo-
que indiget cibo. Vnde Paulus ad Corinthios ait:
1. Cor. 3. *Tanquam paruulis in Chriſto lac dedi vobis, & nõ eſcam.*
Hoc ipſum agit nunc Chriſtus exponens Apoſtolis
ſuis, etſi rudibus, prædictam ſimilitudinem. Quem
exponendi morem illi à præceptore ſuo excipiẽtes
vniuerſis Eccleſiæ Catholicæ primatibus & prædi-
catoribus tradiderunt. Ideoque *qui indiget ſapien-* Iacob 1.
tiã, poſtulet à Deo, & ipſa reſpondebit, & declarabit:
inueſtiget, laboret & quærat, & obtinebit ſcien-
tiam. Iamque explicationi parabolæ accingitur
Dominus. Sed antequàm incipiat præmittit, in-
quiens:

Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei: cæteris au- Vers. 10.
tem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes Multis
non intelligant. Sed dices: Fruſtrà ergo Chriſtus lo- non da-
quebatur, ſiquidem non intelligebatur à turba: *nam* tur intel-
(vt Paulus ait) *ſi quis loquitur, & non intelligatur, mens* ligentia,
eius ſine fructu eſt. Dicendum nihilominus non eſſe quia no-
ſimilem rationem, de qua Paulus ait: Nam Chri- lunt. 1. Cor. 14.
ſtus, ea de cauſa (vt iam diximus) in parabolis lo-
quebatur, vt rogatus tenacius doctrinam ſuam ani-
mis audientium imprimeret. Quod ſi à Phariſæis
cæteriſque improbitatis ſectatoribus non intellige-
batur, erat, quoniam animo maleuolo audientes,
non ſalutaria ſibi, ſed incommoda Chriſto quære-
bant. Quare non eſt mirum ſi nihil intellexerint
de Domini doctrina, cuius explicationem nec pe-
tere, nec audire volebant. Ideò audiebant Chriſti
doctrinam, eiuſque opera mirifica videbant, atta-
men ob ſuam cœcitatem non intelligebant. Non
autem excœcauit illos Deus auferẽdo ab illis ocu-
los, aut iudicium, ſed gratiam non dando ſuam;
hanc autem non dedit, quia ab illis fuit repudiata.
Ideò dicebat Chriſtus: *Quoties volui congregare filios* Matt. 23.
tuos, ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alis, & noluì-
ſti? Et vt nemo poteſt medico litem intendere, qui
ægrotum curari nolentẽ deſerit: ſic nemo in Deum
culpam retorquere, quod Iudæos ſponte ſua ob-
cœcatos in volũtarium ruentes interitum non pro-
hibuerit. Ipſi audientes non intelligebant, nec vi-
dentes videbant, quoniam Deus illis gratiam non
dabat: ideò non dabat, quia illi nolebant. Quod vel
illis verbis Dominicis ſuperius citatis apparet: *Quo-*
ties volui congregare, &c. Superbia igitur & malitia
illorum, erroris cauſa fuit, non obſcuritas ſermonis
diuini, quem à Domino audiebant, explicaturo ſi
voluiſſent. Deus enim non immittit cœcitatem, aut
duritiem, ſed propter hominum iniquitatem, non
ſuppeditat gratiam, quâ deſtitutus homo in grauiſ-
ſima incidit peccata, & in ſuo vitio obcœcatur. Nã
quemadmodum lux cœcitatis cauſa dicitur, quan-
do videlicet ſe à conſpectu noſtro ſubtrahit, quo-
ties aut oculos claudimus aut faciem auertimus; ita
Deus obcœcare dicitur hominẽ, quando ab eo gra-
tiam ſuam ſubtrahit, quoniam homo illam non ad-
mittit. Sic iſti obcœcati non videbant. Quapropter
hæc coniunctio (*vt*) hîc cauſam non dicit, ſed con-
ſecutionem effectus. Sic Paulus Romanis ait: *Lex* Rom. 5.
ſubintrauit, vt abundaret delictum. Nunquid Deus de-
dit legem, vt homines faceret maiores peccatores?
Abſit, Lex enim non eſt cauſa peccati, ſed peruerſa
hominum voluntas, quæ contra legem facit. Ideò
ſenſus eſt. Deus legem condidit iuſtiſſimam: ve-
rùm ea eſt hominum improbitas, vt medicina in
venenum conuertentes, ex ipſa lege occaſionem
maiora indies perpetrandi flagitia ſumãt. Sic etiam
intelligendum puto illud Regij Prophetæ Dauidis
Deum in Pſalmo deprecantis: *Tibi ſoli peccaui, &* Pſal. 50.
malum coram te feci, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, &
vincas cum iudicaris. Non peccauit Dauid, vt iuſtifi-
cetur

cetur Deus; ſed ex opere Dauidis peccantis contingit Deum iuſtificari; quare coniunctio, *vt*, ibi cauſam non dicit, ſed effectus conſecutionem. Ita
Rom. 1. etiam illud Pauli intelligo: *Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, &c. vt ſint inexcuſabiles.* Et illud, quod in Ioanne legimus Dominum dixiſſe de cœco nato:
Ioan. 9. *Neque hic peccauit nec parentes eius. ſed vt manifeſtentur*
Eſaia 7. *opera Dei in illo.* Similiter & Eſaias ait: *Butyrum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum & eligere bonum.* Vbi particula (*vt*) non finalem cauſam ſed euentum & conſecutionem notat. Non enim comedet eo fine vt ſciat reprobare malum & eligere bonum. Eodem modo intelligendus eſt Ezechiel cum ait:
Ezech. 14 *Ego Dominus reſpondebo ei in multitudine immunditiarum ſuarum, vt capiatur domus Iſraël in corde ſuo.* Et
Ezech. 22 alibi idem Propheta, inquit: *Ciuitas effundens ſanguinem in medio ſui, vt veniat tempus eius.* Itaque vt eo, vnde defluxit oratio noſtra redeat, non eſt ſenſus, ideò in parabolis Dominum fuiſſe locutum, vt audientes non intelligerent, ſed eſt ſenſus, vt ex eo, quòd loqueretur in parabolis, & non intelligerent eum, non conuerterentur, quòd tamen non conuerterentur non intendebat Dominus: propter demerita enim ſua non egit Chriſtus cum eis, vt intelligerent. Et ſic adimpletum eſt in illis illud E-
Eſaia 66. ſaiæ: *Auditu audietis & non intelligetis, & videntes videbitis, & non videbitis.* Et cauſam ſubdit: *Incraſſatum eſt enim cor populi huius, &c.* Ideò de iſtis dixit Do-
Ioan. 9. minus: *In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant*; id eſt, ſe putantes, & videntes foris miracula, non vident intus virtutem operatorem. His itaque verbis docet Chriſtus quamobrem non palam omnibus loquatur: tãtum enim eſt ac ſi diceret, Quales ad meam prædicationem animos & affectus afferunt, talem reportabunt fructum. Nolunt intelligere, quod luce meridiana eſt clarius, ideò ego per obſcuras parabolas illis loquor. Oculos habent, vt palam mea conſpiciant miracula: adeò tamen maligna obcœcati ſunt inuidiâ, vt ea pro Dei operibus nolint agnoſcere. Sic aures habent, vt irrefutabilem à me audiant veritatem; nec tamen vt credant adduci poſſunt. Ex his palam fit noſtra culpa fieri, ſi quando nobis Dei gratia ſubtrahitur. Vtinam & nobiſcum Deus non faciat ſimilia, vt exigentibus flagitijs noſtris, à nobis gratiam & beneficia auferat ſua, vt à maximè crimininoſis quibuſdam & perditiſſi-
Ezech. 16 mis hominibus, quibus per Ezechielem ait: *Auferetur zelus meus à te.* Multaq; ſupplicia ante propoſuit Iſraëlis populo, ob eius ingratitudinem ventura. Apoſtolis verò aliter euenit: nam quia recta intentione audiebant, intelligere meruerunt. Et quemadmodum opulentiſſimi mercatores ſolent, qui in veſtibulo tabernæ venalia exponunt non pretioſa, ſed communia quædam, quibus tamen emptores alliciunt, vt ea quæ intus ſeruantur comparent, quæ cum multò ſint præſtantiora, non cuiuis, ſed ditiſſimis & certiſſimis emptoribus oſtendũtur. Sic Dominus noſter & Saluator Chriſtus, omnibus quidem doctrinæ ſuæ argumẽta ſimilitudinaria oſtendebat; ipſius tamen valorem illis dumtaxat exhibebat, qui ſeriò non fictè ad eius accedebant prædicationem, vt Apoſtolis, qui ſalutem quærebant ſuam. Cæteri vt inobedientes à Deo excœcantur:
4. Reg. 25. ſicut Sedechiam Nabuchodonoſor, quia non ei obedierat. Obſerua autem illud verbum (*datum*) magnam emphaſim habet. Niſi enim datum fuiſſet, nec ipſi Apoſtoli intellexiſſent: nõ enim ex meritis, ſed ex Deo vocante datum eſt illis. Vnde Paulus:
Non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis. Hos Rom. 9.
elegit, inuenit, vocauit, & iſtis datur regnum Dei: hoc eſt, Euangelica prædicatio: Quare? *Quia ſic* Matt. 11.
placitum fuit ante te. O felices viri, &c. Nec nobis etiam dona negaret ſua ſi voluiſſemus libertate arbitrij vti, & nobis ex eius donis commodum parare: ſicut viduæ Eliſæi non negauit oleum in eius omnibus vaſis augens, donec ad excipiendum defuerunt fictilia. In hunc prope modum ſi & nos 4. Reg. 4.
vaſa cordium noſtrorum vacua à ſæcularibus delicijs Deo afferremus plenitudinem gratiæ & miſericordiæ diuinæ in animis noſtris reportaremus. Sed de his aliàs.

Eſt autem hæc parabola. Dominus exponit ſeipſum. Vers. 11.
Itaque aliter exponere, quàm ipſe expoſuit, temerarium eſſet. Ita Dominus dixit: *Non addetis ad* Deut. 4.
verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Et in Prouerbijs: *Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inueniariſq; mendax.* Et in Eccleſiaſtico: *Non eſt minuere* Prou. 30. Eccleſ. 18.
neque adijcere, neque eſt inuenire magnalia Dei. Et Ioannes in ſua Apocalypſi ait: *Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto.* Apoc. 22.
Ideò nullus expoſitorum auſus eſt manum apponere, vt aliquid adderet Dominicæ expoſitioni, quia ipſe Dominus eam expoſuit. Illum itaque audiamus.

Semen eſt verbum Dei. Quoniam, teſtante Euange- 9.
liſtarum fide veriſſima, Chriſtus, verbum diuinum ſemini comparauit, ſuperuacua, imò impia eſſet hæſitatio, ſitne verè à Domino adducta hæc comparatio cum cæteris ſpinarum, petrarum & viæ cõparationibus, in præſenti de aratore propoſita parabola. Quare illud modò ſupereſt inueſtigare, cur Saluator noſter verbum diuinum ſemini contulerit, cum quo nihil videtur habere commercij. Re tamen diligenter penſitata, duo potiſſima inuenio mutuæ ſimilitudinis fundamenta. Primum, quia (vt Philoſophus ait) fructus virtualiter ſunt in ſemine. Habet enim ſemen virtualiter calorem & virtutem quamdam generatiuam, ex qua fructus prodeunt. Semen enim in primis radices agit, deinde ſurgit in caulem, poſteà in arborem frondibus, ramis, floribus & fructibus ornatam. Sic verbum diuinum in animo humano hærens, radicibus primũ, deinde virtutibus omnibus roboratum, ramis floribuſque niteſcit, donec perfectum in gloria ſempiterna cultori ſuo fructum parit, quo ille ab omnibus laboribus ſuis emeritus, fructu, qui à fruendo dicitur, fruitur. Verè igitur dicere poſſumus, ſicut in ſemine fructus virtualiter continetur, ita in verbo diuino & audiendo & percipiendo beatitudinem conſiſtere. Nam primo verbum Dei audimus, ex quo ſtatim fides conſequitur, iuxta illud Pauli:
Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Ad Rom. 10.
fidem autem ſequitur opus, ad opus meritum, cuius præmium certiſſimum vita ſempiterna eſt. Si enim quempiam roges, cui eleemoſynam fecimus, ieiunia ſuſtinemus, labores non recuſamus religioſos & pios? reſponderet vtiquè, niſi omnis eſſet expers iudicij, nempe vt vitam adipiſcamur æternam, quæ non paruo, ſed ſummo eſt comparãda pretio. Rurſum ſi inſtes. Quodnam tibi iſthæc perſuaſit oraculum? reſpondebit. Fides. Sed vnde hæc fides? Ex
verbo Dei. Hoc eſt, quod Chriſtus dixit: *Regnum* Luca 17.
Dei intra vos eſt. Hæc verba de hoc ſemine intellexit: quia verbum Dei producit, & virtualiter con-

riner

tinet in ſe regnum Dei: ex verbo enim Dei oritur fides, & ex fide ſpes, charitas, cæteræ virtutes & opera bona, quibus regnū cœlorum debetur. Fœlix ergo verbum diuinum, fœlix verbi diuini auditor, fœliciſſimus cuſtodit. Igitur propter ſimilitudinem, quam habet hoc verbum cum ſemine, quia eſt principium & origo beatitudinis, & virtualiter continet illam, ſicut ſemen fructum, dixit ſemen verbum Dei eſſe.

10. [Semen occultatum viuificat, ita verbū Dei in corde ſepultum.] Secundò rectè confertur verbum Dei ſemini, quia ſicut ſemen ad hoc vt fructū ferat terra obruitur & extinguitur (nam vt Paulus ait) *Non viuificatur, niſi prius moriatur.* [1. Cor. 15.] Sic verbum Dei, vt fructificet, oportet ita corde ſeruetur, nec integrum omnino ſit, ſed radicibus firmitatis in pectore manentibus, ipſum totum in bonorum operum flores effundatur, vt nihil intus maneat virtutis, quod in opus non prodierit. Quod multò aliter faciunt illi, qui conciones audientes aureienus tantummodò percipiunt, quare quidquid audiunt cum congerronibus ſuis garriētes effutiunt, nec re præſtant, quod exemplo Christi docti ſunt, verum ita obliuiſcuntur quaſi non audiſſent vnquam. Non ita pio ſapientique Chriſtiani nominis cultori agendum eſt, quin potiùs ea vſque debet ſeſe gerere ſolicitudine, vt omnia quæ audierit, rebus multo faciat quàm verbis conſummatiora. Ideò egregius Pſaltes Domino dicebat: [Pſal. 118.] *In corde meo abſcondi eloquia tua.* In corde dixit, non in lingua tantùm. Et de beatiſſima Virgine noſter Lucas in ſuperioribus dixit. *Maria conſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo.* [Luca 2.] Multi, qui verba audiunt diuina, ſed quia ea, vt oportet, non conſeruant, ideò nunquam fructum faciunt, deficientibus firmitatis & conſtantiæ radicibus. [Eccleſ. 24.] Quapropter ſapiens orat Dominum dicens: *In Iacob inhabita, & in Iſraël hæreditare, & in electis meis mitte radices.* Has autem radices verbum Dei in hominum animis agere non poterit, niſi conſtanti & firmo illud hoſpitio pectoris ſuſceperit. Verùm ſi *ſemen eſt verbum Dei*, quis eſt, qui ſeminet, niſi ipſe Deus?

11. [Prædicator, ſi modò Catholicus, Chriſtū repræſentat.] Expende etiam, cùm dixiſſet, quid eſſet ſemen, & terra, & ſpinæ, & cætera omnia, non dixit, quis eſſet ſeminator, quoniam ex hoc clarè patet eſſe Deum: Nam ſi ſemen eſt verbum Dei, & ſeminator ſeminat ſemen ſuum, conſequēs eſt, ſeminatorem Deum eſſe. Docemur etiam Deum ſeminatorem attendere, qualiſcumque prædicator ſit, etiamſi ſit maximus omnium peccatorum. Nónne dixit Dominus prædicatoribus Eccleſiæ: [Matt. 10.] *Vos non eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis.* [Hier. 1.] Et Hieremiæ dixit: *Ecce dedi verba mea in ore tuo, & conſtitui te ſuper gentes & regna,* &c. Quæ autem ſint hæc verba Ezechiel explanat dicens: Quod comederit librum, vbi [Ezech. 2.] *ſcripta erant lamentationes, carmen, & væ.* Hoc eſt exemplar fidiſſimum, ad cuius normam dirigendi ſunt omnes prædicatorum conatus & vires, extorquere, ſcilicet, auditoribus lachrymas, mouere affectus, animoſque à vanis mundi abducere oblectamentis. Hic ſeminator dicitur exijſſe ſeminare ſemen ſuum. ¶ *Exijt* (inquam) Deus non motu locali, ſed exit quando oſtendit ſe creaturis, creando illas, ſuamque in illarum creatione mirabili potentiam oſtendens: non enim Deus mouetur localiter, vt illum exiſſe animalium more dicamus. Quoniam omnia quæ mouentur ab alio mouentur, & qui mouet, maiorem virtutem habet, quàm qui mouetur, quia in illud agit. Si ergo Deus moueretur, eſſet aliquid Deo perfectius, ideoque impoſſibile eſt Deum moueri. Dicitur tamen exire, oſtendens ſe creaturis ſuis, quando ſcilicet, ſe illis conſpiciendum præbet, quod ſine vlla ſui mutatione facit: Nam quemadmodum crinale reticulum, muliebre ornamentum, ſi concolori panno, aut parieti applicetur, artificium celat oculos intuentium, quoniam color, qui viſus eſt obiectum, eodem modo ſe habet vbique, vnuſque & idem eſt, vnde quātitas, quæ per accidens viſui obijcitur, & mediatè vix percipitur; quòd tamen ſi ſuper nigrum corpus extendatur, non modò perſpicuum, ſed etiam elegans efficitur intuentibus, nulla ſui mutatione, ſed modo apparendi tantùm variato. Sic Deus cum ſeſe oſtendit hominibus, nec mouetur nec mutatur, ſed eo modo ſe exhibet vidēdum, vt viſus mortalis, qui antea imbecillitate ſua caligabat, omnibus ſublatis impedimentis ex parte ſua creatorem videat ſuum, quaſi exeuntem.

Exijt ſecundo in Incarnatione, vt ipſemet ſemi- 12.
naret & prædicaret verbum Dei, quod antea per [Exitus Chriſti fuit in Incarnatione.] Prophetas ſuos prędicauerat, & ſeminauerat. Quo modo & aratoribus, qui opulentiores ſunt, labores arandi & ſeminandi per famulos operantur ſuos, ipſi domi ſe continentes rarò in agrum prodeunt, ſi tamen ſyluam euertere ad agrum conferendum, vel vepretum exurere, aut aliquod magnum opus moliantur, non ſe continent, quin habitu armiſque aratorijs arreptis, ipſi etiam ſe in opus maximum, primarios inferant operarios. Ita propemodum Deus multa per Prophetas facinora exegit ſuos, ad redemptionis tamen opus magnum, quo & ſylua dæmonum eruenda, & peccatorum vepres comburendi erant, ipſemet de ventre prodit virgineo, *formam ſerui accipiens.* [Philip. 2.] Exijt quaſi colonus non ad otium, ſed ad labores. Vnde Hieremias: *Quaſi colonus futurus eſt in terra.* [Iere. 14.] Coloni enim non eſt otiari, ſic laborauit Chriſtus ſalutem operando *in medio terræ.* [Pſal. 73.] In Euangelio enim habetur, quod fatigatus *ſedebat ſuper fontem,* [Ioan. 4.] & laſſatus, eſuriens & ſitiens.

13. [Verbum Dei etiā dura corda emollit.] Sed antequam vltra progrediamur non leuis mihi occurrit dubitatio. Ecquid enim Chriſtus ſe ſtulto & inſano agricolæ comparat, qui in locis petroſis & ſenticoſis ſeminauit, vnde nihil fructus colligi poterat? Certè non rectè comparationem induxiſſe videtur. Cæterùm non obſtat. Quemadmodum enim aratores, ſi per vires humanas fieri poſſet, vt non moreretur ſemen quocumque etiam loco iactum, quin potiùs fructum ferret, non dubitarent ſuper petras & vepres ſemen ſpargere: ita Deus qui de duriſſimis & incultiſſimis animos mitiſſimos ſæpè verbo reddit ſuo, non dubitat in omnes illud effundere: & hoc eſt quod comparatio innuit. Quod ſi aliqui ſint, qui ſemen acceptum duritie & ſqualiditate ſua conficiant, illud culpâ ſuâ non aratoris factum eſt. Qui cùm ſit prudentiſſimus, eò modo animos hominum fecit, vt quotieſcumque duritiem aut ſuauitatem induere vellent, poſſent. Egregiè hoc in Saulo præſtitum eſt, qui diuinitus à Domino vocatus, veterē exuit hominem, [Actor. 9.] nouumque induens, & de ſterili aſperrimoque deſerto, ſerpentum latibulo, & habitatione, in pinguiſſimum & frugiferū agrum mutatus priſtinam duritiem depoſuit. Idem de latrone in cruce pendenti dici poteſt: [Luca 23.] quorum conuerſio etſi multo habuit minùs admirationis, non minùs tamen habuit

argu-

argumenti, quantum poſſit diuini verbi ſeminatio, quantaque ſit arbitrij noſtri libertas, quibus adiuti mortales ex duriſſimis & nequiſſimis, molliſſimi & ſanctiſſimi fieri poſſunt. Quid magis peruium itineribus omnium malarum cogitationum Maria Magdalena? illam tamen Deus terram fructificantem fecit. Quid Matthæo in telonio ſedente ſpinoſius & incultius? nihilominus tamen verbum Dei in illo conſitum ſpinis non eſt obrutum auaritiæ, luxuriæ, & diuitiarum, quin potiùs Dominum ſuum omnibus renunciare coëgit, & Chriſtum in ſumma ſequi paupertate: & ſic de cæteris.

Luca 7. *Matth. 9.*

14. Præterea aliqua hic ſunt obſeruanda. *Primum*, cùm loquutus eſt Dominus de ſuo aduentu in carne, locutus eſt per verbum præteriti temporis, dicens: *Exijt*, quia iam ſemel incarnatus eſt, venit & paſſus eſt: ſed dum ait de prædicatione, dicit; *qui ſeminat*, loquens per verbum præſentis, quia ſemper ſeminat, quotidie, & omni tempore, nunquam ceſſat ſeminare prædicando, inſpirando, vocando, & multis magniſque beneficijs alliciendo. ¶ *Secundò* videtur eſſe inculcatio ſermonis, cum *exijt, qui ſeminat ſeminare*, ſed modus loquendi eſt Hebraicus, in quo ſic verba repetuntur, vt illud: *Expectans expectaui Dominum*. Et illud, *præcipiendo præcipimus vobis*. ¶ *Tertiò*, quod *ſemen ſuum* dixit, non alienum: quia doctrina ſua erat. Prophetæ prædicauerunt non ſuam, ſed Dei doctrinam, atque ideò dicebant: *Hæc dicit Dominus*. Chriſtus tamen non dicebat Hæc dicit Dominus, ſed: *Ego autem dico vobis*, vt videri poteſt in ſermone Domini in monte. ¶ *Quartò* obſeruandum eſt, nihil ſacro Concionatore indignius, aut indecentius eſſe, quàm ſi facetijs, & ludicris verbis vtens, riſum audientium captare affectet. Quæ omnia cum ſcurrarum, nebulonumque hominum ſint propria, conſequens eſt, nequaquam tantæ grauitati poſſe conuenire. Verùm enim & germanum prædicatoris officium eſt, lachrymas, non riſum populo incutere: hoc eſt Euangelicum dogma, & Chriſti Saluatoris doctrinæ maximè conſentaneum. Quod ſi quis ſecus faciat, is non ad audientium ædificationem, ſed potiùs ad ſuam & aliorum oblectationem verba facere putabitur.

Pſal. 39. *Actor. 4. & 7.* *Matth. 6.* *Prædicator gratis ſit.*

15. *Quintò* aduertere debet prudens & pius Concionator, ne, ſicut loquaces auiculæ facere ſolent, quæ caueis abditæ humanas diſcunt voces imitari, ſic ille verba non ſua, ſed ementita proferat, id eſt, ne ea prædicet populo, quæ ipſe prius non egerit. Hoc eſt, quod ait Euangelium, *ſeminare ſemen ſuum*. Itaque caſtus, humilis, abſtinens, patiens, religioſuſque Concionator, rectè harum virtutum præco exiſtet, quia ſemen ſuum ſeminat. Sic egregius ille prædicator dicit: *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè, dum ipſe alijs prædicauerim, reprobus efficiar*. Seminator etiam manu ſeminat, itaque tu manu, & opere optimè prædicabis. Nam ſicut regia chirographa nullius authoritatis ſunt, niſi appenſum habeant ſigillum regium; ſic qui prædicat, niſi ſigillum bonæ & bene moratæ vitæ habeat, nihil agit. Hoc enim ſigillum eximiam verbis prædicatorũ authoritatem præſtat. Quamobrem Chriſtus prius dixit Apoſtolis: *Vos eſtis ſal terræ*, & poſteà, *vos eſtis lux mundi*, quia virtus, quæ per ſalem oſtenditur, lucem doctrinæ præcedat eſt neceſſe. Lux in lampade in oleo ſuſtinetur, ſic doctrina in vita miſericordiæ & bonitatis plena. Ita Deus in veſtimento ſummi ſacerdotij non antè poſuit *ſuperhumerale*, quàm *tunicam hyacinthinam*, quia non anteire ſapientia opera debet, ſed prius opera exerceri, & poſteà ſapientia eſt habenda, quaſi quidam habitus à multis bonis operibus procedens. Tum etiam non antea *doctrina* quam *rationale*: quia non prius alios docere, quàm nos inſtruere & iuſtificare debemus. Super hæc autem additur *Veritas*, quia veritas eſt ſumma ſapientia. Oſeas etiam hunc eundem ordinem ſeruat, cùm dicit: *Seminate vobis ad iuſtitiam, & metite fructum vitæ, & illuminate vobis fructum ſcientiæ*. In Leuitico etiam præcipitur offerri animal, quod ruminat & diuidit vngulam: quia non ſatis eſt, vt rumines meditando & diſcendo in ſcholis, ſed oportet diuidas vngulam, opere adimplendo quæ doces. Si mediteris legem diuinam, & ea quæ legis ob ſubtilem & ſpiritualem intelligentiam reuoces, vita autem tua & actus tui non ſint tales, vt diſtinctionem facias inter præſentem huius ſęculi vitam, & vitam futuram alterius, camelus tortuoſus es cenſendus, qui cùm intellectum acceperis ex meditatione legis diuinæ, non diuidis neque ſegregas præſentia & futura nec anguſtam viam à via ſpacioſa ſecernis. Sunt enim qui aſſumunt teſtamẽtum Dei per os ſuum, & cùm legem Dei in ore habent: vita & actus ſui longè à verbis eorum & ſermonibus diſcrepant. *Dicunt enim & non faciunt*. *Peccatori* enim *dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas?* &c. Ruminat hic, ſed non diuidit vngulam, quare immundus eſt.

Prædicator prius opere doceat, quã verbo. *1. Cor. 9.* *Matth. 5.* *Leuit. 8.* *Oſeæ 10.* *Leuit. 11.* *Matt. 23.* *Pſal. 49.*

Diſce igitur prædicator verbi Dei qualis eſſe debeas. Si alios mundare vis, tu eſto mundus. Si alios in Dei amore feruidos & ardentes facere cupis, opus eſt, vt in te ignem cæleſtem excites, quo auditores feruere facias. Nam qui fieri poteſt vt frigidus & tepidus alios calẽtes reddat? Quare quemadmodum ſi ad extinctos carbones alios ſimiles ad iungas, nihil agis, accendẽtur autem facilè ſi ignem approximes: ſic qui peccator tanquam extinctus carbo, ad malè moratum accedit prædicatorem, nunquam conuertetur. Propter quod de Chriſto Domino noſter omnium prædicatorum decore & ornamento dicitur: *Ignis à facie eius exarſit, & carbones ſuccenſi ſunt ab eo*. Peccatores enim aqua malæ cupiditatis extincti, prædicatione Euangelica ſuccenſi ſunt. Carbonibus enim facies peccatorum comparauit Hieremias dicens: *Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum*. Sic opus eſt, vt tu prædicator ignita habeas eloquia, à pectore pleno charitatis igne flammantia, vt corda auditorum calefacias. Sic Petrus, qui aliquando frigidus fuerat, igne Spiritus ſancti ſuccenſus in die Pentecoſtes ferè tria millia carbonum extincta accendit. Eſaias etiam, qui labia habebat immunda, habuit opus purificatione antequam ad prædicandum mitteretur; propter quod veniens vnus Seraphinorum tulit carbonem ignis de altari, & tetigit labia ipſius & linguam, & purgauit, eaque purgata ſtatim mittitur ad loquendum. Quamdiu habuit labia immunda, non iniunctum fuit illi prædicationis onus. Mundantur labia ipſius, & poſtea dignus habitus eſt, cui prædicatio mandari debeat. Ex quibus colligimus eum, qui peccatorum ſordibus inquinatus eſt, indignum eſſe ad prædicationis officium ſubeundum: Nam eius vitioſa vita & mores, ſuſpicionem non paruam auditoribus inijciunt, non eſſe vera quæ ab illo fuerint edocti. Ad quod hoc argumento mouebantur, quòd videlicet non eſt veri-ſimile

16. *Prædicator impurus mundare non poteſt, frigidus alios calefacere.* *Pſal. 17.* *Thren. 4.* *Actor. 2.* *Eſaiæ 6.*

ſimile aliquem ita deſipuiſſe, vt alijs bene conſulat, ſibi autem malè. Si bona ſunt, quæ docet, cur ea non facit? Si bona ſunt, quæ facit, cur ea non docet? Itaque quocumque ſe vertat, improbitatis conuincitur, aut malè viuens, aut malè docens. Victi *Iudic. 20* fuerunt bis filij Iſraël pugnantes contra Benjamin in bello iuſto, quia ipſi eodem crimine erant contaminati. Hoc autem non intelligo de prædicatore, cuius mala vita latet: is enim ſicut nullo præmio prædicans dignus eſt, ita nec pœna. Quoniam peccatum ſuum cùm lateat, nihil prohibet, quo minus eius doctrina vera eſſe credatur? Mittens Deus *Eſaia 6.* Eſaiam ad prædicandum, eius labia accenſo vſſit carbone, innuens verba prædicatorum debere eſſe ignita, & diuino amore ardentia, vt corda audito- *Exod. 19.* rum deuorent. Cùm Deus legem populo ſuo in Sina monte dare vellet, totus mons viſus eſt conflagrare, deinde vox tubæ paulatim ingruentis. Similis fit huic monti Euangelicæ tubæ inſtitor, vt videlicet prius totus amore diuino exardeſcat, deinde verò tubam prædicationis inſonet. Bis legi- *Marc 8.* *Ioan. 6.* mus Chriſtum paucis numero panibus multa hominum millia ſatiaſſe, quos tamen antequam partiretur, manibus ſumpſit ſuis: ita & tu doctrinam tuam, docturus populum, opuseſt, vt illam prius manibus tuis opereris, tunc demum cæleſti pane *Exod 3.* animas omnium ſatiabis. Moyſes virgam manu tenens virgam eſſe videbat, quam tamen ſimul ac in terram proijciebat, in anguem conuerſam mirabatur. Sic prædicator dum doctrinam ſuam manibus præſtat ſuis, rectam eſſe videt, poſtquam verò illam ab ſe proijcit, verbis tantummodò contentus, ſerpentem eſſe cogit, quos ipſe laceſſitur, auditores ſcandalizantur.

17. Ideò ſeminator, qui prædicator eſt, tria facit antequam ſeminet. *Primò*, ſemen doctrinæ euulgan- *Prædicator tria obſeruare debet.* dum manu capit, vt ſcilicet prius operetur, quàm doceat, vt iam diximus. *Secundò*, ſemen mundat domi, ſeminaturus, ne fortè mala gramina ferat: ſic prædicator prius ſingula apud ſe debet verba expendere, ne quid effundat, quod bonis noceat, aut fructum bonæ doctrinæ impediat. Vnde Eſaias: *Eſaia 50.* *Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt ſciam ſuſtentare eum, qui lapſus eſt verbo. Dominus Deus aperuit mihi aurem: Ego autem non contradico, &c.* *Tertiò*, ſeminator terram diligenter conſiderat, vt quæ tritici ferax eſt, tritico ſeminetur, quæ verò hordei hordeo. Sic prædicator iuxta audientium captum doctri- *1. Cor. 3.* nam ſuam ſpargere debet. Ideò Paulus: *Non veni*, inquit, *ad vos in ſublimitate ſermonis; ſed tanquam paruulis in Chriſto lac dedi vobis, non eſcam*, &c. Sed ſatis hæc ſint de prædicatore.

18. Hactenus egimus de ſemine, & de ſeminatore, *Quatuor terræ differentiæ.* hoc eſt, de prædicatore & verbo diuino, nunc paucis verbis de terra, in quam ſemen cadit, agendum eſt. Hæc autem terra, vt ex litera patet, proculdubio corda audientium prædicationem ſunt. Quatuor autem differentias huius terræ Chriſtus poſuit. Nam quidam audientes verbum non fructificant; quia illud non credunt. Alij autem licet credant, impediuntur fructificare. Primi fructum ferre nullo modo poſſunt: nam verbum non creditum, animum ad agendum nullo pacto mouere poſſe veriſimile eſt. Et iſti comparantur ſemini cadenti ſecus viam: quia licet terra ſit bona, impoſſibile eſt ibi fructum gigni, cum tranſeuntium pedibus conculcetur. Hoc ſemen tollit diabolus ſicut aues granum de terra, ne credentes ſalui fiant. Quia verbum, quod non creditur, mox ab animo noſtro elabitur: quia animus non curat de eo, quod verum eſſe non putat. Cæteri autem, qui credunt, licet non operentur, verbum in animo retinent, cùm credunt illud eſſe verum. Et ſic de ſola prima parte ſeminis dicitur, quod volucres comederunt illud, & etiam à diabolo raptum fuiſſe. In ſpinis autem & ſupra petram ſemen manet, licet fructum non gignat: quia iſti ſunt, qui credunt & non operantur. Quia tamen verbum creditum mouet animum, neceſſe eſt, vt credens operetur, niſi impediatur. Eſt autem duplex impedimentum, alterum propter timorem, alterum propter amorem: quia ex iſtis paſſionibus oriuntur cæteræ. Propter timorem impeditur, qui ceſſat ab operatione tentatione inſurgente: & hoc eſt ſemen, quod cecidit ſupra petram. Propter amorem autem impediuntur illi, qui propter aliqua bona huius vitæ, videlicet diuitias, honores, & carnis oblectamenta, ceſſant ab opere, & hoc eſt ſemen cadens inter ſpinas Et quia non ſunt plures modi, generaliter loquendo, quibus homo audiens verbum Dei non fructificet, poſuit Chriſtus tres tantummodò partes ſeminis non fructificantis, & vnam fructificantis. Sed ſingulas has quatuor differentias terræ expendamus, & audiamus Dominum dicentem:

Qui autem ſecus viam, hi ſunt, qui audiunt: deinde *Vers. 12.* *venit diabolus & tollit verbum de corde eorum, ne credentes ſalui fiant.* *Curioſitas malorum impedit fructum verbi Dei.* Audiunt quidem multi verbum Dei, & delectantur in prædicatione, ſed non proficiunt. Quemadmodum nonnulli oblectantur muſica, & muſicos aliquorum fortitudinem & res geſtas, & facta præclara canentes libenter audiunt, ſed virtutes, quas illi laudibus efferunt, & cantibus celebrant, imitari non curant. Sic oblectationis & recreationis cauſa tantùm multi audiunt Concionatores, ſed non imitantur virtutes, quas laudant. Audiunt Concionatores, vt eorum mulceantur artificio, eloquentia & doctrina; non autem. vt iuxta eam viuant. De his Dominus eleganter per Ezechielem loquitur dicens: *Et tu fili ho-* *Ezech. 33.* *minis: filij populi tui, qui loquuntur de te iuxta muros & in oſtijs domorum, & dicunt vnus ad alterum, vir ad proximum ſuum loquentes: Venite & audiamus quis ſit ſermo egrediens à Domino. Et veniunt ad te, quaſi ingrediatur populus, & ſedet coram te populus meus: & audiunt ſermones tuos & non faciunt eos: quia in canticum oris ſui vertunt illos, & auaritiam ſuam ſequitur cor eorum. Et eſt eis quaſi carmen muſicum, quod ſuaui dulcique ſono canitur, & audiunt verba tua & non faciunt.* Hæc olim loquutus eſt Dominus Ezechieli: quod quidem & nunc paſſim fieri videmus. Faciunt curricula, conuocant concilia, iuxta muros & oſtia domorum, & congregant ſuſurrantium conuenticula: vbi iudicant condemnantque Concionatores verbi Dei, eoſque vituperant, quoſdam verò laudãt: & ipſi veniunt dumtaxat ad ſermonem vt audiant curioſè, non vt diſcant piè & deuotè. *Eſt eis quaſi carmen muſicum.* Hoc eſt, iſti dum audiunt concionem, diſcernunt quaſi cùm modulatur quis, cuius vocem ſolùm obſeruant auditores, vtrum expeditam ſonoramve aut remiſſam inſulſamque emittat vocem. Sicut de muſicis & cantoribus ſic de Concionatoribus iudicant, vtrum tepeant, raucifiant, maternâve lingua perpolitè comicéque vtantur.

At con-

At conuertendi ſe nunquam ſtudent: quòd ſi accidit vt penetrabile Dei verbum ad eorum viſcera pertingat, nō ſuſtinent, ſed mox ad priora vitia recurrunt, & ad priſtinum redeunt ſtatum. Ij ſimiles
1. Reg 19. ſunt Sauli regi Iſraël, qui dum perſequeretur Dauidem, quem iniquè oderat, offendit in via prophetarum chorum laudantium & benedicentium Deum: quos cùm vidiſſet Saul, & ipſe etiam ſpoliauit ſe, &
1. Petr. 2. inter eos pſallere cœpit, & collaudare Deum. Et cum verba quæ ore protulerat, cordi non adhærebant, mox vt diſceſſit, ad vomitum reuerſus vt canis, perſequebatur Dauidem. Itaque vt apes multa decurrentes ſolùm floribus delectantur, illoſque decerpunt, alia verò relinquunt: ſic ij auditores totam concionem audientes, nihil præter quàm pulchrè dicta eligunt. Hæc tantùm curant, & ſolidam
2. Tim. 4. doctrinam contemnunt. Id præuidens Paulus Timotheo dixit, *Veniet tempus, cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* In Actis
Act. 17. Apoſtolorum legimus, Athenienſes ad nihil aliud vacaſſe, quàm vt aliquid noui dicerent, ac audirēt: Solent etiam iſtis flores prædicatorum aliquando prodeſſe, & inter hæc aliquem bonum motum concipere. Et audientes conciones ſolent multi vitæ ſuæ emendationem proponere, ſed nihil proficiūt, licet bene cogitent, quia tentati à diabolo ſuccumbunt. *Venit diabolus, & tollit verbum de corde* eorum, qui ex curioſitate, non rectà intentione audiunt, *ne credentes ſalui fiant.* Multi quidem bene audiunt, ſed non proficiunt: quia diabolus tollit verbum Dei de cordibus eorum. *Venit diabolus*, qui latinè dicitur *calumniator*. Græcè *diabolos*, Hebraicè *zabulus*, hoc eſt, *deorſum fluens*, eò quòd à cæleſtibus ſedibus in terram corruerit. Aſſimilatur autem hic volucribus cœli propter ſimilitudinem: quia volucres cōedunt ſemen, ita vt terra fructum ferre non poſſit; ſic & dæmones tollunt verbum bonum de corde hominum, vt fructu boni operis priuentur. Morantur etiam in aëre ſicut aues, & natura leuiores ſunt cæteris creaturis, ſicut aues reliquis animalibus agilitate anteſtant. Hic *tollit verbum de corde* audien-
Iud. 6. tium illud, ſicut Madianitæ, qui vaſtabant ſegetes Iſraël.

19. Obſerua autem pro huius loci expoſitione, diabolum nihil penitus ab intellectu aut voluntate noſtra eripere poſſe: quia operatio dæmonis non poteſt pertingere directè vſque ad ſubſtantiam animæ noſtræ, nec etiam Angelus id efficeret: quoniam ſolus Deus, qui animæ noſtræ illabitur, & in illa verè eſt, poteſt in eo operari. Et ideò etiamſi Deus permitteret diabolo facere quod poſſet, non poſſet tollere aliquid de intellectu noſtro, aut de voluntate, nec ſcit quid habeamus in intellectu aut voluntate noſtra. Poteſt tamen dæmon operari circa phantaſmata; quia phantaſma dicit organum corporale, & totum intelligere noſtrum à phantaſmate pendet, eò quòd intellectus noſter non habet formas per quas intelligat, ſed per ſenſum accipit à rebus. Vnde dæmon perturbare phantaſiam poteſt, deſtruendo eam, vel illam ineptam faciendo ad vſum intelligendi. Et ita poterit auferre omnem intellectionem noſtram, ſicut apparet in omnibus ægritudinibus, in quibus turbatur cerebrum. Sed Deus illi hoc non permittit, nec etiam corporaliter nocere hominibus quantum volunt, ſuggerunt

Diabolus quid poteſtatis habeat in cor humanum.

tamen figmenta cogitationi, vt fidem euertant. Quomodocumque autem ſuadente diabolo homo non credit eis, quæ prædicantur, dicitur diabolus tollere verbum de corde eius. Et ſicut poteſt tollere de corde iſto modo, quod diximus, poteſt etiam mittere, ſicut Ioannes ait, miſiſſe diabolum in cor Ioan. 13.
Iudæ, vt Dominum traderet, tranſmutando phantaſias omnes, & imaginationes, & denique ipſas potentias organis infixas, ſenſus deludendo, quantum Deus permittit. Et quia intellectus vtitur illis potentijs, ideò ipſis turbatis communitèr turbat rationem. Intellectus autem ratione turbata neceſſario vitiatur, & vitioſua voluntatem ad ſe trahit, qua decepta, peccatum committitur. Hoc autem modo diabolus indirectè & mediatè mittens has falſas & impias cogitationes, omnia perturbat vſquequo voluntas volens & liberè conſentiat peccatis: & tunc tollit diabolus gratiam, & charitatem, & merita, & aliquando fidem, ita vt non credat verbo Dei, nec Eccleſiæ prædicanti.

Audi, quid fecerit Iacob, vt oues, & capræ conciperent fœtus maculoſos, poſuit ante oculos gregis, quoties aquatū iret, virgas populeas & amygdalinas, cortice partim erepto, partim retento, quo pacto virgæ diſcolorea effectæ, & in perſpicua ſublucentes aqua, veneris tempore, matrum per defixos ſenſus fœtus in vtero maculabant. Ita & dæmon ſenſibus noſtris varia deliramenta obijcit, ſi qua poſſit animam labe peccati maculare. Cùm enim optimè nouerit tempora, quibus nos, quaſi quadam venere, libidinum furore rapimur, quando maiorem in modum ardeſcimus, in aqua noſtræ voluptatis talia obijcit phantaſiæ vaframenta, tantis diſtincta pietatis coloribus & ſimulationibus, vt nemo niſi caſtiſſimus ab omni culpa conſcientiā non maculatam poſſit ſeruare. Vnde ſicut in grege Iacob accidit, vt eo colore agni tingerentur, quem matres eorum concipientes oculis hauſerant, ſic euenit miſeris mortalibus, qui incautius varia cogitantes, pauci maculam peccati euadunt. Nam in ea miſerrimè labuntur vitia, quibus frequentius à dæmone ſolicitati non reſiſterunt. Hoſtis namque generis humani, qui optimè vnuſcuiuſque ingeniū & mores nouit, ea ſe gerit arte, vt iracundis iræ, libidinoſis veneris, ſuperbis arrogantiæ ſemper cogitationes obijciat, quibus mille fucatia pietatis coloribus intellectum, & voluntatem ſeducit. Aduerte autem non profuiſſe Iacob quaſcumque virgas, ſed tantum *populeas* & *amygdalinas*, vt hinc etiam diſcas labilitatem & inopiam huius vitæ. Nam ſicut *populus* arbor ſterilis eſt, nulliuſque fructus ferax, frondes tantummodo virentes oſtentat; *amygdalus* autem, præcoci vernans flore breuiſſimè & florem & frondes amittit: ſic vitia nobis ante oculos à dæmone obiecta, quaſi populeæ & amygdalinæ virgæ fugacis, ſterilia & breuiſſimæ iucunditatis ſunt. Floſculi ſunt inconſtantiſſimę carnia oblectamenta, quæ quauis fortunæ vel naturæ vice collabuntur. Reliqua autem vitia frondibus infirmiſſimis ſunt ſimilia, quæ quocumque aduerſitatis flatu decidunt, authoremque ſuum nudum relinquunt. Omnia vanitas & ſtercus ſunt. Vnde impij in inferno poſiti dixerunt: *Quid profuit nobis ſuperbia, aut* Sap. 5.
diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra. In hunc propè modum ſe habent omnia ſæcularia, non modo vitioſa, ſed etiam inculpanda ſupellectilia, quoniam tanquam

20. Modus, quo diabolus in tentando vtitur.

Gen. 30.

titur, vt Deum optimum maximum authorem noſtrorum criminum faciamus. Quare ſapientius dicemus, Deum non eſſe cauſam effectiuè, ſed permiſſiuè huius duritiæ. Sicut namque medicus quantũuis infirmorum ſanitati ſtudeat, ægrotos tamen, infirmos & medicamina renuentes, vt incurabiles relinquit, tandem poſt varias preces, & minas, quibus nihil promouit: ſic Deus peccatorem multum diúque vocatum, poſtquam volentem ducere non poteſt, ne inuitum trahat, deſerit. Hæc namque inter Deum & medicum interuenit differentia: quia medicus ne fruſtra conetur, infirmum deſerit: Deus verò ne libero arbitrio vim videatur inferre, quod liberrimum eſſe voluit, vt homines mererentur aut gloriam, aut ſupplicium, peccatorem relinquit. Hac de cauſa poterat quidem Deus impium Pharaonem maxima aliqua plaga & inſuperabili aliquo portento mouere, & conuertere: ſed quia iam ſatis ſuperque monuerat, multis varijsque ſignis, quæ omnia præ peſſimi tyranni duritie nihil profuerunt, ideo illum vt immedicabilem deſeruit. Itaque cũ Deus omnia futura in conſpectu habeat, hoc innuere

Exod. 14. voluit dum dixit: *Ego indurabo cor Pharaonis*, id eſt, non adijciam vltra benefacere illi, vt cõuertatur. Quare ſic induratus in mari Rubro interijt. Cùm auxilia ſupererogationis Deus tollit, tunc dicetur permittere aliquid, licet non tollat neceſſaria ad conualeſcendum auxilia. Quia cum poſſit peccatorem eruere de ſua potentia, non vult ex maximis peccatoris demeritis. Vnde Paulus ait: *Cuius vult miſeretur, &*

Rom. 9. *quem vult indurat.* Quæ verba iuxta ſupra dictam explicationem accipienda ſunt.

Sed vt explicatius omnibus pateant, aduertendum eſt in quolibet peccato duo conſiderari, receſſum à Deo, & acceſſum ad creaturam, vt ex peccati diffinitione colligitur: Quoties igitur homo accedit ad creaturam non recedens à creatore non peccat: ſi tamen ita accedit ad illam, vt Deum deſerat, tunc crimen admittit. Quare, ſicut noctu ſol à noſtro hemiſpherio recedens quodammodo obſcuritatis cauſa dicitur, quia interpoſita terræ mole ſuperiorem illius ſuperficiem illuſtrare non poteſt, ſic Deus obdurationis peccatorum cauſa dicitur, quoties interpoſita criminum congerie ſupremam animarum noſtrarum faciem non illuminat. Attamen ſicut propriè loquendo ſol nullo modo noctis eſt cauſa, ſed terræ oppoſitio: ita impium eſſet aſſerere Deum animos hominum deprauare, quod huma-

Oſeæ 13. næ malitiæ proprium eſt. Vnde illud: *Perditio tua ex te Iſraël.* Peccator igitur, vt effrænis equus peccandi peſſima conſuetudine calcaria adijciente, in præceps ſponte ſua ruit. Sic Deus de quibuſdam ait: *Ipſi regnauerunt, ſed non ex me: principes extite-*

Oſeæ 8. *runt*, &c. Ideò inquiens per Oſeam Deus: *Perditio tua ex te Iſraël*, ſtatim ſubdit: *Auxilium tuum ex me.* Tanta enim eſt liberi arbitrij immunitas vt nihil quicquam aut addere, aut detrahere hominis voluntati ipſo inuito poſſit, niſi ſolus Deus: quod ille raro facit, partim, vt mereamur ſponte bene operando: partim, vt puniamur peſſimè perſeuerando. Quod ô vtinam indignationis fulmen Dominus à populo ſuo in ethnicos & infideles conuertat.

4. Reg. 17. & 22. Vnde in quarto Regum libro habetur: *Cœpit tadere ſuper filios Iſraël; iratuſque eſt vehementer, & abſtulit illos Deus à conſpectu ſuo, & proiecit Dominus omne ſemen Iſraël à facie ſua.* Itaque populus electus inter omnes gentes, cui vſque adeo Deus indulſerat, repulſus fuit culpa ſua à facie Domini. Laborauit ſuſti- Eſai. 1.

nens, & ideò *tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, & ibunt in deſideria cordis eorum.* Sic loquens Rom. 1.

Dominus in Apocalypſi cum quodam peccatore inquit: *Qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc.* Apoc. 22.

Iſti, vt hic ait Christus; *cùm gaudio ſuſcipiunt verbum Dei*, quia delectantur audiendo prædicationem, & cupiunt iuſtificari: *ſed in tempore tentationis recedunt à bono*, quod propoſuerant, ſicut Balaam, qui videns tentoria Iſraël, fleuit, & conuerſus eſt, dicens: *Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia.* Sed poſt pauca mutatus, conuerſus eſt ad auaritiam & ad peccata priſtina, deditque impium conſilium, quo Iſraël perIret. Sic multi vitia deteſtantur, at poſt planctum ad eadem reuertuntur, duritie cordis, quæ ex inueterata conſuetudine proceſſit, attracti. Cauſam autem dedit Deus: *Quia radices non habent iſti.* Non enim inter lapides ſemen radices agere poteſt, nec verbum diuinum in animo lapideo & duro vllo pacto hærere. Sic arbores, quæ ſæpè tranſplantantur ab vno loco in alium, nunquam radicantur, ſic etiam, qui inconſtantes in virtute ſunt, nequaquam vigere aut fructificare poterunt. Mutantur namque tanquam arborum frondes, & quaſi *oſtium* Prou. 26.

in cardine huc illuc mouentur, nec tamen à peccatorum excidunt vertebra. Quos vt inconſtantes & inſtabiles Eſaias pilæ rotundæ aſſimilat. *Quaſi pilam (inquit) mittet te in terram.* Vt enim lu- Eſai. 20.

ſores pilam nuſquam conſiſtere patiuntur; ſic permittẽte diuina iuſtitia peccata nullibi ſontes ſinunt in virtute immorari, ſed à minori ad maiorem in peccando iactum agitant. Id intelligens Dauid dicebat: *Deus meus, pone illos, vt rotam*, id eſt, inſta- Pſal. 82.

biles & agitatos, ſicut agitatur rota. Et Eccleſiaſticus: *Præcordia fatui, quaſi rota carri.* Hoc au- Eccl. 33. Thren. 1.

tem ex peccato prouenit, iuxta illud: *Peccatum peccauit Hieruſalem, ideò inſtabilis facta eſt.* Ideò Cain egreſſus à facie Domini *habitauit profugus.* Pro pro- Gen. 4.

fugo eſt in Hebræo, *Nod*, quod propriè *inſtabilem & inconſtantem* ſignificat. Tales ſunt, qui ſe à Domino ſeparant ſicut Cain, verùm multò inconſtantiores in virtute (ſi aliquando ad virtutem accedant) erunt illi, qui longa peccandi conſuetudine non ſemel, ſed ſæpenumero à Domino receſſerunt, Audiunt enim verbum Dei, ſed ſicut canis, *reuer-* 2. Petr. 2.

tuntur ad vomitum. Hos aſſimilat Iacobus homini- Iacob. 1.

bus ſe in ſpeculo intuentibus, dum ait: *Auditor verbi & non factor, hic comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo.* Nam quemadmodum, qui in ſpeculum nihil niſi ſui imaginem videt; ſic qui audit & non operatur, ſimilitudine tantùm bonus eſt, non opere. Non aliter in tabulis conſpiciuntur adfabrè depicta ſimulacra, quorum alia incedere videntur, & non incedunt, alia ridere & non rident, alia corpus librare & tamen immobilia ſunt. Nulla alia ratio reddi poteſt germanior, cur tam ſæpè videamus mortales, quàm plurimos, ſanctis præſertim dominicæ paſſionis diebus, qui ſeſe ieiunijs, precibus, flagellíſque conficiunt, ſtatim vero quaſi illud perfunctoriè fecisſent, ſamelici multò vehementius ad libidines, voracitates, vitiaque redeũt ſua. Enim vero, quid proſint corporei conatus, niſi ex animo vero, & ſpõtaneo, nõ ficto aut fallaci fiant, non video. Qua de cauſa ijs ſimiliſque farinæ hominibus egregiè imaginum aptatur ſimilitudo, quoniam omnia facere videntur, & nihil faciunt.

Marginal note beside Balaam passage: 22. Quinam tempore tentationis recedant à bono. Num. 23.

Pſal. 8. Ideò Dauid inquit: *In imagine pertranſit homo.* Qui enim & audit conciones,& precatur,& ieiunat,cæteraque opera bona externa facit,non tamen interno affectu operatur,ſicut ſimulacrum in pariete eſt. Hoc autem non indignum etiam conſideratione eſt,ex verbis Iacobi ſuperius citatis. Non enim dixit: *Auditor verbi, & non factor* ſimilis eſt mulieri conſideranti vultum ſuum in ſpeculo; ſed *comparabitur viro.* Multò enim aliter & vir & fœmina in ſpeculo ſe conſiderant. Vir namque licet in ſpeculo videat ſe aliqua inquinatum macula, aut fœditate, parum curat, nec ornatus, aut mundandæ faciei ſtudioſus eo magis efficitur. At fœmina, cui præcipua contentio eſt faciem vndecumque ornare & componere,vel minimam notam non patitur, quin ſtatim vel aqua linteove abſtergat. Qui concionem audiens ſua peccata acta caſtigata non reddit, hic ſimilis eſt viro, qui faciei ſuæ deformitates non emendat,at qui ea corrigit,& delet, ſimilandus eſt mulieri, quæ conſiderans ſe in ſpeculo, maculas vultus ſui abſtergit. In hoc igitur fœmineum genus imitemur, vt quod ipſæ in excolenda corporea facie curæ & diligentiæ nauant,nos in ornanda ſpirituali impendamus. Itaque qui concioni intereſt, non debet ſola auditione diuini verbi eſſe contentus,ſed attento animo ad ſingula prædicatoris verba ſit, notetque in vnoquoque ſalutis ſuæ remedium quaſi in ſpeculo,inquiens. Illud vitium meũ eſt, hac ratione propulſabo, peccandi autem conſuetudini ſic medebor. Et ita de reliquis. Denique eo pacto concionem audire debes, vt ſicut oppoſito ſpeculo oris fœditatis, ita illa audiẽda conſcientiæ labes omnes inſtar mulieris emundes,& abſtergas. Quare auditor verbi & non factor comparatur viro intuenti ſe in ſpeculo,non mulieri,quia vir cum ſe ſæpenumero vitiorum notari à prædicatore videat,nihil facit.

23. Obſerua autem hic,licet hæc inconſtantia ab intrinſeco plerumque proueniat, ſolet etiam non raro ab extrinſeco accidere,à malis conſilijs videlicet, & ab iniqua hominum familiaritate & conſuetudine. Nam Deus, qui *ex lapidibus* poteſt *ſuſcitare filios* Math. 3. Ezech. 19. *Abrahæ*,& auferre cor lapideum & carneum, cõcedere poteſt, & ex obſtinato peccatore molliſſimum reddere,& pijſſimum, ita vt audito verbo Dei fructus vberrimos producat, niſi humana obſtaret nequitia. Verùm ſæpenumero Deo interius animum mouente & ad bona opera incitante, perfidi familiares dæmonis auxilio adiuti adſunt, recensque conuerſum amicum,nunc ridendo,nunc eius inſtitutum deludendo, ab incepta deterrẽt virtutis via. Hæc eſt fortiſſima quædam inferni vis, qua homines non pauci à virtute labũtur. Multi enim amicis pluſquam ſatis eſt tribuentes eorũ decipiuntur monitis. Qui tamen nõ ab amicis, ſed potius ab impijs 3. Reg. 13. decipiuntur,ſicut Propheta ille ſenex,quia virũ Dei auertit ab itinere, & ſuo malo conſilio præuaricari fecit illum à via Domini,vt comederet & biberet, atque ideò à leone ſuffocatus eſt. Sic qui malis conſilijs acquieſcentes, in bono non perſeuerant incepto,punientur à Deo,ſicut ille Propheta,qui ab incepto deſtitit,non comedens nec bibens cum Ieroboam, eò quòd adhibuiſſet impio ſeni fidem,&c. Sed iam ad contextum veniamus.

Vers. 14. Diuitiæ, ſpinæ. *Quòd autem in ſpinas cecidit,hi ſunt,qui audierunt, & à ſolicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur,& non referunt fructum.* Optimè comparat Chriſtus diuitias ſpinis. Primò,quia quẽadmodum difficilis eſt & periculoſus ad ſpinas acceſſus; ita cũ diuitibus miſerrima eſt conſuetudo,qui humilioris conditionis homines ſuperbè & crudeliter tractare ſolent. Quod ſi poſtquam tenuior cum ditiore contraxerit,aut amicitiam iunxerit, non ſecus ab illo,ſi fortè diſceſſum moliatur, laceratus diſcedit, quàm ſi denſiſſimum ſubijſſet ſpinetum. Hinc ſunt illæ quotidie miſerorum aratorum lachrymæ,quibus ſe paſſim à potentioribus ſpoliatos teſtantur. Alius agrũ, alius pecus, alius domum ſibi ablatam deplorant, nec eſt in terris iudex qui opem ferat, aut cõſolator,qui dolorem leuet. Quid dicam præter rei familiaris iacturam, quæ patiuntur iniuriarum,& ignominiæ mala? Sed hæc in hoc propoſitum ſatis ſit dixiſſe, nunc vlterius progrediamur.

Secundo aſſimilantur diuitiæ ſpinis, quia ſicut Diuitiæ pungunt. qui ſpinas laxa tenet manu,ſpinarum non pungitur aculeis,ſin verò manum contrahat, quò magis cõtrahit,eò magis ſauciatur: ſic diuitiæ, ſi manibus extenſis,id eſt,liberalibus geras,noxiæ non ſunt;at verò ſi arctius & auidius vtaris & comprimas, mirum eſt,quàm nõ modo animam, ſed etiam corpus ipſum eneruent atque dedecorent. Vnde illud: *Beatus* Eccl. 31. *dives, qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurũ,* &c. Non obfuerũt diuitię quondam mulieri illi;de qua ſcriptura inquit: *Palmas ſuas extendit ad pauperem.* Prou. 31. Non ſenſit quidem hæc ſpinoſarum opum aculeos, quia extenſa & libera manu gerebat. Quod multò aliter accidit ijs, qui ita res ſuas fouent, vt difficile ſit iudicare vtrum ambitioſius quærant,an tenacius ſeruent,quoniam ſicut de phœnice memoriæ traditum eſt,qui ſuprema ſenectute frondes,arboreaque congregat putamina,vt ſibi conflagraturo incẽdium paret;ita iſti nequiſſimi homines congregandis rerum temporalium quiſquilijs omnem impendunt operam,vt morte obita æternam ſibi in inferno pyram conſtruant. Sis igitur rerum tuarum benignus diſpenſator, vt temporalia bona æternis non anteponas.

24. Opes instrumenta malorum. Tertiò aſſimilantur ſpinæ diuitijs, quoniam ſicut ſpineta ſuaptè natura latibulum omnium reptilium, venenoſorumque animalium confugiũ ſunt, ita diuitiæ vitiorum ſunt receptaculum & ſedes: eò enim quo quis diues eſt, ſtatim ſuperbus, iners, mollis,impudicus, vorator, biboſus & Tyrannus efficitur. Quæ omnia incommoda diuitiarum luxum conſequuntur. Vnde in Eccleſiaſtico habetur: *Diues iniuſtè egit & fremet.* Eccl. 13. Quod ſi rectè animaduertamus,non minus hac noſtra tempeſtate,diuites videbimus horum vitiorum vinculis implicatos,quàm olim Prophetæ Michææ tempore, cũ ipſe dixit: *Diuites eius repleti ſunt iniquitate.* Mich. 6. Hoc autem eo accidit,quia natura comparatum eſt,vt egeſtas virtutum omnium ſit cuſtos; luxus verò certiſſimus vitiorum fomes. Argumentum eſt enim in diuitia non eſſe virtutem,& apud Græcos & Latinos, optimos quoſque viros paupertatem amauiſſe legimus. Vnde Græcum eſt apud Plutarchum Prouerbium: οὔποτε λιμὸς ἐγέννησε μοιχείας, Id eſt, *nunquam fames adulteria genuit.* Nam *ſine Cerere & Libero friget Venus.* Cùm autem cibaria, omniaque corporis voluptuaria pecunia veneant,inde fit, vt diuites multo ſint paupere vitioſiores. Aptiſſimè igitur vel hac ſolum ratione conferuntur diuitiæ ſpinis, quoniam & vitiorum latebræ ſunt, & quia poſſidentes

dentes mille ſolicitudinibus ſolent angere. Quapropter Dominus hic cum diuitijs anguſtias copulauit, inquiens, ſemen inter ſpinas cecidiſſe, quo intelliguntur illi, qui curis & ſolicitudinibus huius ſæculi ſuffocantur. Vnde ſicut olitores hortos circumſepire ſpinis ſolent, ne furibus aut pecori facilis pateat locus, ita Deus diuitijs ſolicitudinum & anxietatum clauſtra obdidit, ne homines, qui belluino more in ſæcularia ruunt, impunè tranſeant,
Oſea 2. iuxta illud, quod per Oſeam inquit: *Sepiam viam tuam ſpinis.* Quaſi dixiſſet: Siquidem auiditas tua nullis coërceri poteſt vinculis, quin hortos & pomaria expiles, aliud excogitabo remedium, circũdabo videlicet, vitam hanc delitioſam multorum laborum vepribus, vt quod pudor non potuit, prohibeat periculum. Sic quemadmodum pueri rapaces fruteris abſtinent, magis ſepium difficultate, quàm iuſtitiæ & probitatis cauſa, ita ſæpè ſæpius vitioſi homines peccare timent, diſcriminis aut ſupplicij cauſa. Hoc modo plurimi honoris ambitioſiſſimi, aut voluptatia cupidiſſimi, vel diuitiarum amantiſſimi, ne ambiendo aût periclitando, nec laborando delaſſentur, non raro à vitiorum ſequela abſiſtunt. Verumtamen ſunt non pauci pueris furaciſſimis ſimiles, qui per medias ſpinarum & laborum ſyluas, non dubitant cruentatis etiam manibus & pedibus, ad voluptatum bonorumque temporalium hortum pergere. O quot mortalium in orbe terrarum ſunt, quibus omne ſtudium & ſolicitudo in hoc tantummodo verſatur, corpus animamque ipſam ſupplicio exponentibus æterno, vt breuicula animum expleant fugacique voluptate. De pueris mirum quidem non eſt, ſi in ipſo ætatis feruore conſtituti ardentius quid aut expetant, aut ſequantur; at virili ætati ſummum eſt dedecus, ita libidini manus victas dare, vt nullum in tota mentis arce rationi locum relinquant. Oppoſuit rerum conditor parandis diuitijs æneum laborum & diſcriminum ſapimentum, vt vel inuitos contineret mortales. At ea eſt illorum proteruitas, vt nullo obſtãte diſcrimine aut labore, per medias fluctuum aut armorum tempeſtates inopes ruant, & ſpretis æſtus & frigoris morſibus, voluptati indulgentes, ſtipendium ſub Satana egregia mereantur militia. Quorum nimiam ſolicitudinem egregiè poëta ille expreſſit, qui dixit:

Horat. epiſt. 1.
Quantò diuites animi capitiſque dolore.
Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.
O ciues ciues, prius pecunia quærenda eſt,
Virtus poſt nummos.

Quoties igitur verbum Dei, quod digniſſimum eſt ſemen, in eorum hominum animos cadit, qui varijs ſæculi diſtenduntur ſolicitudinibus, fructum ferre nequaquam poteſt, quoniam mundi amor germi-
Exod. 3. nantem ſuffocat virtutem. Vidit Moyſes rubum ardentem, qui tamen non comburebatur. Si corda hominum rubeto ſpinarum obſita ardent, & non exuruntur. Verbum Dei eſt quaſi ignis, iuxta illud
Pſal. 118. Pſalmiſtæ: *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Et Do-
Ierem. 23 minus per Hieremiam Prophetam ait: *Nunquid verba mea non ſunt quaſi ignis, dicit Dominus?* Hunc ignem ſenſerunt illi duo Domini diſcipuli, qui di-
Luc. 24. xerunt: *Nonne cor noſtrum ardens erat, dum loqueretur nobis in via:* In cor auari deſcendit quidem verbum Dei & ardet, atque calefacit, verumtamen nec diuitiarum ſpinæ, nec ipſum cor exuritur, ſed integrum & immobile perſiſtit in rerum terrenarum amore, ſicut rubus Moyſi ardens non conſumebatur. Quare multos videbis homines huiuſmodi, qui dum eunt & interſunt concionibus, ardere, & moueri verbo Dei non parum videntur, adeò vt eos iam melioris vitæ conditionem elegiſſe exiſtimes: ſin tamen, aut mutuandum, aut dandum amicis, iuxta illorum indigentiam ſit, quanquam omnibus prouolutus precibus contendas, non impetrabis. Itaque in Templo, & in via pietatem tantùm, non domi, vbi maximè opus eſt, non in bonis operibus oſtendunt, ea eſt hominum ſumma auaritia, importunáque religio. Hoc autem eo fit, quoniam ſicut ille, qui affectu verbum Dei percipit, terrenam amittit cupiditatem, ſic corda cupiditate plena, idem verbum affectu cordis percipere non valent. De quibus bene per Pſalmiſtam dicitur:
Sicut aſpidis ſurdæ & obturãtis aures ſuas, ne audiat vocẽ Pſal. 57.
incantantiũ, & venefici incantantis ſapienter. Quoniã, vt beatus Auguſtinus exponens hunc locum Pſalmi ait: ſerpens hic, ne ſe in lucem à latebris caui ſui exerat, audita venefici incantatione, alteram aurem terrâ, alteram verò caudæ extremitate obdit, quo facto immota permanet in habitatione ſua, ſic auarus vt in vitiorum ſuorum demerſus fouea delitescat, ne vocem Dei quotidie vocantis audiat, animi auditum partim terra, id eſt, terrenis cogitationibus & voluptatibus oppilat, partim verò cauda, id eſt, ſine propoſito, in quem omnes conatus ſuos dirigens, aut ditiſſimum, aut potentiſſimum ſe ſperat futurum. Quare ſurditate ſumma oppreſſus, mirum non eſt, ſi neque concionatorum clamoribus, neque diuinis inſpirationibus, neque proximorum miſericordiâ moueatur impius auarus. Et nõ ineptè quidem verbum Dei incantatoris voci confertur: quid enim magis mirabile, magiſque inuſitatum (quæ hominum eſt tenacitas) quàm vniuerſa derelinquere ſæculi bona, & mendicare viuendo Chriſtum ſequi Dominum, aut quod efficacius carmen verbo Dei, quod hæc operatur? in paucis tamen, in illis ſcilicet, qui tanquam ſerpentes non obturant aures ſuas, qui bona terra ſunt, & non obſiti diuitiarum ſpinis horrent. In reliquis enim, qui terrenis rebus & ſollicitudinibus diuitiarum detinentur, nihil promouet verbum, nihil prædicatores proficiunt, quia amor ſæculi germinantem virtutem ſuffocat, neque fructum facere ſinit. Sicut namque in vaſe aliquo aceto pleno, ſi guttulam mellis inſtillaueris, nihil de acore acetum deponet, quia tantilla dulcedo in tanta contrarij ſaporis multitudine facilè euaneſcit, ſic in humanis pectoribus verbi diuini ſuauitas perire ſolet. Peccatores namque ſupra modum terrenis dediti, cor acetoſum & multis amaritudinibus repletum habent, labore videlicet, in acquirendo diuitias: timore, in cuſtodiendo: & dolore in amittendo. Quoniam, quæ nimis amantur nimio dolore relinquuntur. Si ergo mel hoc verbi cæleſtis, vel diuinarum inſpirationum, in huiuſmodi corde mittatur, dubio procul mel perdetur, & eorum amor non mutabitur. Vnde prædicatori, qui in huiuſmodi homines doctrinam ſpargit, illud Poëticum optimè aptari poteſt:

Quid facis Oenone? quid arenæ ſemina mandas?
Non profecturis littora bobus aras?

Ideò Chriſtus hos fructus non relaturos aſſerit. Nõ enim de quouis fructu intelligit, ſed de fructu perfecto & maturo, τέλεσφορεῖν. fructũ abſolutũ ſignificat.

ficat. ¶ Igitur non solũ propter hæc mala contemnẽdę sunt diuitiæ, sed quia separãt à Deo & obnubilant intellectum. Luna non patitur Eclipsin, nisi cum plena est, sic homo tunc maximè obscuratur cum plenus est diuitijs. Rursum sicut luna in plenilunio magis distat à sole, à quo lumen accepit; ita homo tum demum longissimè ab illuminatore suo, & creatore Deo separatissimus est, quando scilicet diuitiarum luxu & superabundantia tumet. Quare tunc, non est mirum, si sicut lunæ terra interiecta caliginem offundit, ita eadem terra interposita, inter Deum, & miserum peccatorem, ipsum fœditate sua obscuret atque obruat. De ijs ait Esaias:
Esai. 34 *Orientur in diebus eius spina & vrtica.* Sed de his iam satis.

Obseruandum quoque hic est, Dominum tam
26. hoc in loco, quàm alibi, hoc verbo, *cecidit*, vsum
Sterilitas fuisse. Non enim, ait, seminatorem semen proiecisse,
non à semine, sed aut aliud simile, sed inquit: Aliud cecidit secus
ab agro viam, aliud cecidit supra petram, aliud cecidit inter
procedit. spinas, aliud cecidit in terram bonam. Hoc autem eò fecit, quia prædicator nòn intendit prædicare ineptiis: facit enim prædicando, quod in se est, sed nullus voluntariè cogit, quo vel bene, vel malè, & vt voluerit verbum Dei accipiat. Quòd si quis vel malitia vel infirmitate diuinum verbi semen imprudentius tractet, quoniam hoc casu & non ex prædicatoris intento euenit, ideo sapientissimè dixit Dominus: Aliud cecidit in via, aliud cecidit supra petram, &c. Præterea quamuis ex professo & de industria, sciens & volens prædicator seminaret secus viam, vel inter spinas, vel supra petrã, accipiendo hanc seminationem, vt Christus hic accipit, & in sensu quo prætendit, non esset inconueniens: non enim eadem per omnia ratio est, inter terram seminandum frumento, & animum seminandum diuino verbo. Nam etiamsi stultissimus esse ille agricola censeretur, qui semen ferens supra petras, & vias, senticosaque loca prodigeret; at non sic de diuini seminis seminatoribus dicendum. Quoniam agricola seminando terram mitiorem, aut seminis capaciorem non faciunt, imò potiùs seges ipsa agrum exhaurit, & effœtum reddit. At prædicatores iuuãtibus diuinis inspirationibus, quasi quadam pluuia, aëreaque clementia, sæpenumero monendo & fatigendo, animorum tesqua in mitissimum & cultissimum fundum restituunt, non solum diuini seminis capacem, verùm etiam fructus feracissimum, & qui etiam possit semen in alios conserendos agros suppeditare, id est, qui de flagitiosissimo conuersus, alios ad diuinam frugem conuertat. Ideoque non est incommodum, imò vtilissimum & in primis necessarium, peccatoribus, quantumcumque desperatis prædicare: licet enim aratores viribus naturæ agrorum conditionem mutare non possint ferendo, potest tamen Deus qui omnia potest, animorum duritiam & acerbitatem mollire, vastationem occludere, & spinositatem exurere. Ipse enim ait:
Ierem. 23. *Nunquid verba mea non sunt quasi ignis ardens, & quasi malleus conterens petras?* Et quidem verbum Dei quasi ignis calefaciens & illuminans mentes, iuxta
Psal. 18. illud Psalm. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Si ergo verbum, sicut ignis spinas comburit, & sicut malleus petras frangit, animi obstinationem comminuit, nemini quantumuis peccatori desperandum est, si modo cum affectu & proficiendi animo verbum Dei audit. Si habet cor lapideum, Dominus habet malleum ferreum quo percutiat. Sicut enim ex frequenti percussione in silice elicitur ignis; ita Dominus ex corde duro & lapideo eiicere poterit scintillas deuotionis. Et sicut ex frequenti percussione lapis durus politur, & in pulchram imaginem reformatur; sic in pectore per frequentem auditionem verbi Dei reformatur imago Dei deturpata per vitia. Itaque licet aliquãdo eueniat vt in plurimis verbi diuini prædicatio sit infructuosa, in quibus commune faciendis idem accidit, quod in arena, cui semen mandatur; tamen fieri potest, vt conuertantur, quantumcumque indurati & obstinati sint. Atque ideò non cessandum est à prædicatione, & mittendum est semen secus vias, supra petras, & inter spinas; quoniam potest Deus, spinas comburere, petras mollire, & aues tentationum & malarum cogitationum abigere. Sed de quarta parte seminis audiamus.

Quod autem in terram bonam, hi sunt, qui in corde bo- VERS. 15.
no & optimo, audientes verbum, retinent, & fructum afferunt in patientia. Isti sunt, qui audiunt verbum Dei & retinent, & afferunt fructum centuplum. Nam sicut non prodest cibus, si eum euomis & non retines; sic verbum Dei in corde nõ proficiet quicquã, nisi retinueris, & conseruaueris illud. Rursum, sicut stomachus deficiente calore cibum non concoquit, sic animam, nisi charitatem habeat, verbum auditum nutrire & vegetare nequit, quod cibus spiritualis est. Expende autem Christi Saluatoris nostri dignationem & charitatem, qui nomẽ suum cordi nostro communicat, hoc enim optimum solius Dei nomen est; quia solus Deus est optimus, & solus ipse est maximus, & ipse optimus & maximus
est, *cor* autem *hominis*, teste Hieremia, præ omnibus Hier. 17.
prauum est. Sed vide rerum commutationem, & quanta sit Christi bonitas, cor prauum, & pessimum hominis nomen optimum accipit.

Obseruandum præterea est, quid agricolæ facere 27.
soleant vt ager fructificet: non enim contemptum Patientia virtus necessaria.
semen spargunt; sed antequam serant terram, subigunt & mouent, deinde frumenta mandant. Sic Deus vt verba sua fructum faciant in cordibus hominum, tribulationibus & laboribus antea nos premit; vt fructui serendo paratiores reddamur. Vnde
Paulus 1 *Libenter suffertis insipientes, cùm sitis ipsi sa-* 2. Cor. 11.
pientes: sustinetis enim, si quis deuorat, si quis accipit, &c. Gaudeo, inquit Paulus, quod placidè & sponte vos à Deo parari sinitis, & libenter tentationes & persecutiones perfertis. Sed ne existimetis, caueto me vestri laboris expertem esse. *Ter namque virgis casus sum, semel lapidatus, ter naufragium feci,* &c. Lætemur igitur quoties tribulationibus conflictamur: paratur namque terra, in qua seminatum verbum Dei fructum reddet centuplum. Vnde Diuus
Iacobus: *Omne gaudium,* ait, *existimate fratres, cum* Iacob. 1
in graues tentationes incideritis. Dixit verò hic Christus, fructum in patientia, quia oportet multa aduersa pati, vt fructum afferamus, & non pati solum, sed patienter tolerare. Vt enim segetem in agro pluuias, niues, glacies, pruinas, grandinea & tempestates ferre necessarium est, antequam maturescat & fructum ferat: ita hominem fidelem intus & extrinsecus multa pati mala oportet, quibus exhaustis tempore suo fructificet. Ad quod patientia opus est. Propterea verbum Dei à D. Paulo
verbum crucis appellatur, non solum quia annuntiat 1. Cor. 1.
nobis salutem & felicitatem per crucem Christi,

verùm

verùm etiam quoniam crucem ipſam nobis ſecum affert. Nam *omnes, qui piè in Christo viuere volunt, perſecutionem patiantur neceſſe eſt.* (2.Tim.3.) Sic igitur bonum ſemen ex bono corde, bonos fructus producit in patientia. Quod autem te in primis confirmare debet, ne in via tantorum incommodorum plena deficias, illud eſt infallibile Domini promiſſum, nempè centuplum accipies, & vitam æternam poſſidebis. Nam ſi arator, vt terrenum fructum colligat, noctè dieque colendis agris inuigilat, nec ſomno aut corpori parcit: quid tu, vt cæleſti fruaris fructu, qui Deus ipſe eſt, facere debes? Vnde Iacobus: *Ecce, agricola patienter expectat fructus terræ* (Iacob.5.) Sic etiam Paulus de Abrahamo ait, quod *longanimiter ferens, adeptus eſt repromißionem.* (Hebr.6.) Quis mercator ad Indos nauigaret, ſi ante oculos conſtitueret ſuos tempeſtates, periculaque maris? Sed quia poſthabito omni incommodo itineris, finem præmium videlicet conſiderat, omnia putat facillima. Ideò Paulus: *Patientia vobis,* ait, *neceſſaria eſt, vt reportetis repromißionem.* (Hebr.10.) Cùm ergo hæc vita aduerſitatibus ſit vndique refertiſſima, adeo, vt quantò quis via virtutis rectius nititur incedere, eò vehementius à dæmone interpelletur: conſtat ſine patientia neminem ſanè proficere poſſe, quàm qui ſeruauerit, tempore venturo, vernoque vitæ æternæ fructum colliget. Sic de Sanctis Apoſtolis aue egregius Pſaltes: *Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua.* (Pſal.125.) Sed quid conſequuti ſunt? *Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.* De ſpinis naſcuntur roſæ, ſic ex laboribus & ærumnis dulcem colligemus fructum: vt qui ſeminat in lachrymis, in exultatione metat.

28. (Documenta varia.) Ad noſtram autem eruditionem, vt iam receptui canamus, ex hac ſimilitudine diſcere poſſumus, omnem noſtram ſalutem, principium ex Deo habere: qui ſeminat quidem bonum ſemen, non tamen ſine noſtra cooperatione fructum producit. Item gratuitò & libentiſſimè Chriſtus ſemē ſuum ſpargit. ¶ Docet præterea hæc parabola, omnem prædicationem nequicquam fieri, niſi à terra, id eſt, ab animis noſtris diuini verbi ſemen recipiatur, ſeruetur, & ad fructum prouehatur. ¶ Præcipit etiam vt verbum Dei magni faciamus, tanquam omnium pretioſiſſimum theſaurum nobis à Deo traditum ad animarum noſtrarum ſuſtentationem. Suadet etiam, vt verbum Dei in viſcera traijciamus, recondamuſque, alioqui vſui nobis non erit: quemadmodum nec ſemen fructum fert, niſi penitus terræ cōmittatur. Monet etiam, vt non ſolum verbum illud recondamus pectoribus noſtris, ſed etiam omnem adhibeamus diligentiam & curam, ne ipſum rurſus amittamus. Exponit igitur Chriſtus, quàm bonum ſit audire verbum Dei: verbo enim Dei inſtruimur, quid amare & quid vitare debeamus. Docet bonū ſemper fructificare. Nam, vt Paulus ait, terra quæ poſtquam ſeminata eſt, fert fructum opportunum, benedicta à Deo eſt. Verùm ſi è contrario bene ſubacta & conſita, tempeſtatum temperie fœta, pro frumento tamen carduos & ſpinas, tribuloſque cultori ſuo refert, *reproba eſt & maledicto proxima.* (Hebr.6.) Quis non dolenti animo videre queat hominum ſegetem, quæ ſanguine Chriſti pretioſiſſimo rigata fuit, in carduos & ſpinas conuerti? Sed obſerua in ijs verbis Pauli, quibus aſſerit bonam & fructificantem terram, benedictionem ſtatim à Deo conſequi: illam autem, quæ fructum non fert, non ait eſſe maledictam, ſed maledicto proximam, vt hinc diſcas quantò ſit Dominus Deus noſter ad præmia, quàm ad ſupplicia paratior & procliuior. Denique docet, vt iuxta Pauli conſilium, *bonum ſemper operantes, non deficiamus: tempore enim ſuo metemus.* (2.Cor.4.) Nam ſi arator putans ſemel vnico ſemine lacto, annuatim ſe meſſem collecturum, nocte dieque cibi ſomnique immemor, ſumma celeritate ſeminaret, quid nos facere oportet vt æternum fructum colligamus, tam paruo præſertim labore parabilem? Non ergo hic laborantes deficiamus, quia labor breuis eſt, merces autem copioſa. *Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem: qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.* (Galat.6.) Semina igitur bonas cogitationes & opera bona, ſi vis viſam & gloriam ſempiternam colligere. Sed hæc ſuffecerint de hac ſeminatoris parabola. Iam nunc procedamus, & Dominum audiamus. Ait namque:

Vers. 16. *Nemo autem lucernam accendens, operit eam vaſe, aut ſubtus lectum ponit; ſed ſuper candelabrum ponit, vt intrantes videant lumen.* (Quadruplex cauſa prædicationis.) Superius narrauit Euangeliſta qualiter animauerit Chriſtus diſcipulos ſuos ad prædicandum, oſtendens eis fructum & vtilitatēm verbi ſub parabola ſeminis: hoc idem mundo oſtendit ſub parabola luminis. Sub parabola lucernę tangit conditionem cauſæ quadruplicis prædicationem Chriſti commendantis, cauſæ efficientis nomine lucernæ accenſæ. Vnde de illo egregio prædicatore ait: *Erat lucerna ardens & lucens.* (Ioan.5.) Conditionem cauſæ formalis tangit nomine poſitionis, quia non abſconditur, ſed ſupra candelabrum ponitur, iuxta illud: *Stetit Eſdras ſcriba ſuper gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum.* (Nehem.8.) Et ideò in Pſalm. *Iuſtitiam tuam non abſcondi.* (Pſal.39.) Significat autem Chriſtus. Nemo habens ſcientiam & gratiam prædicans, operit eam ſub vaſe, id eſt, timore, vel cupiditate, & negotio ſæculari, ſubtus lectum, id eſt, deſidia vel carnali voluptate, quin ſumma ſit reprehēſione digniſſimus, præſertim ſi Prælatus aut Doctor eſt, qui ex officio tenentur verum omnibus notum facere. (Leg Aug. l.2 quæſt. Euang. c. 12.) Doctrina enim ſalutaris ſuper candelabrum, hoc eſt, in loco publico & patenti poni debet. Et quid ex hoc conſequetur? Oſtendit cauſam finalem dicens, *vt intrantes videant lumen.* Ad hoc enim tibi Deus eruditionem & ingenium ad prædicandum conceſſit, ſcilicet non vt tibi ſoli commodares, verùm vt omni populo ſuo vtilis fores. Itaque finis eſt illuminare, iuxta illud Pſalmi: *Declaratio ſermonum tuorum te illuminat, & intellectum dat paruulis.* (Pſal 118.) Conditionem cauſæ materialis tangit in lumine. Ideò, inquit Pſalmiſta: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.* (Ibidem.) Lucerna igitur efficiens prædicationem debet eſſe clara ſcientia, vt ſit lucerna ſuper candelabrum poſita. Finis prædicandi debet eſſe intelligentia veritatis, vt intelligentia ſit lux ab intrantibus viſa. Materia prædicata debet eſſe veritas ipſa vt ſit lumen, non tenebræ. (Materia prædicationis eſt veritas.) Debet enim prædicator docere hac intentione, vt intrantes in domum Eccleſiæ militantis videāt lumen, id eſt, intelligentiam veritatis. Lucerna itaque eſt verbum Dei; prædicationes autem ſunt veluti pueri, qui facibus incenſis præcedentes euntibus noctu lucem præbent. Ideò Zacharias de prædicatione, filijque ſui Ioānis Baptiſtę officio loquens, ait: *Illuminare his, qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedent,* (Luc.1.)

fedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Maximum ergo commodum ex verbo Dei nobis cedit, fi quidem nos ignaros virtutis viæ illuminat, & ad vitam æternam recto tramite perducit. Expende autem verbum Dei, ficut lucernam, incenfam effe debere. Quoniam, ficut quælibet lucerna fi extincta fit, aliam accendere nequit, fic Prælatus aut doctor, in quibus tanquam in lucerna verbum Dei lucet, nifi ardeant amore diuino, alios inflammare eodem non poterunt amore. Poteft quidem Deus, fi velit, per nequam Prælatum aut prædicatorem conuertere peccatores (quia, vt bonus Dominus per iniquum famulum bonum aliquando operatur, fic Dominus Dominorum, cuiuflibet etiam fceleratiffimi minifterio vti poteft ad fua mirabilia) nihilominus tamen ex rei natura, fubditi Prælatorum fuorum, magis vitam quàm verba fequuntur. Quare fummo ftudio nauare debet doctor, vt omni prorfus vitio careat, & tunc demum doceat, & vitia vituperet. Non ponat itaque lucernam fub vafe, aut fubtus lectum. Debet enim illam, vt Chriftus hic admonet, fupra candelabrum conftituere, & alios docere. Vt enim hominum execrationibus laceffitur, qui frumentum condit, ne viliori pretio publicæ egeftati fubueniat; ille verò laudibus effertur, qui vel cum proprio difpendio, incdiâ laborantes amplius fatigari non finit: fic & multo iuftius oppugnandus eft doctor, qui fcientiam fuam rudibus hominibus non minus, imò magis corporeo nutrimento neceffariam denegat. Vnde Sapiēs

Prou. 11. in Prouerbijs ait: *Qui abfcondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem fuper caput vendentium.*

Esai. 6. Ideò inquit Efaias: *Væ mihi, quia tacui.* Lumine igitur doctrinæ lucere, & lucem præbere debes, vt intrantes videant lumen. Sed multi fubditi funt, & ex populo non pauci, qui tanquam noctuæ, lumine offenduntur, verbum Dei, & concionatorum documenta refpuentes. At quemadmodum canoræ, fœlicefque aues mane auroram aduentantem garritu ftrepituque excipiunt; noctuæ verò & vefpertiliones fugiunt, fefeque in penitiffimas cauorum fuorum partes abduut, fic peffimi inutilefque homines lucem verbi diuini fugiunt, boni autem laudant & feruant. Quod ego non femel in noftra Hifpania in vulgaribus, communibufque locis, fed & in ipfa regia notaui, operæpretium effet commemorare, nifi potiùs deplorandum, quàm narrandum mihi videretur. Homines alioqui non inelegantes, & in rebus humanis expertiffimi, cùm feftis diebus ex præcepto facro intereffe teneantur; non poffunt omnino fubterfugere cum Templum adeant. Ibi igitur breui, externaque peracta prece, non decantatum aut folemne facrum ferunt, fed recitato ofcitātèr audito reliquum tempus fando terunt. At verò prædicatorem primum pulpiti gradum afcendentem fimul ac vident, non fecus Templo euadunt, quàm fi aut ruinam tecti aut lapidis decidentis ictum effugerent. Sic accidere folet illis, qui noctu incedunt, qui fi rectè agunt, & aliquem facem ferentem inueniunt, fequuntur, vt luce præuia non errent: fin verò furta vel ftupra moliuntur, non modò lucem non amant, quin etiam maximo pro-

Ioan. 3. fequuntur odio. Quare? quia *qui male agit, odit lucem.* O deteftabile ingenium, miferam conditionem, & multò infeliciorem, quàm aut noctuæ aut vefpertilionis. Hæc igitur lucerna eft doctrina illa cæleftis, quam ftulti defpiciunt, ne manifeftentur opera illorũ. Hac doctrina Chriftus Apoftolorum corda inflammauit & illuftrauit, ea conditione, ne illam occultarent; fed potius vniuerfo humano generi patefacerent: vt in Matthæo eft. *Quod in aure audiftis, prædicate fuper tecta.* Hoc eft, ponere lucernam fuper cādelabrum; vt intrantes lumen videant. Matt. 10.

Sed poterant difcipuli obijcere. Imò debemus occultare verbum Dei, & non ponere illud fuper candelabrum, in publico: quoniam viles & abiecti reputamur, & non audemus in confpectu nobilium apparere. Ad hanc obiectionem, quam Apoftoli poterant opponere, refpondet Chriftus confequenter dicens:

Non eft enim occultum, quod non manifeftetur, nec abfconditum, quod non cognofcatur, & in palam veniat. Vers 17.

Quafi dixiffet: Non debetis abfcondere, neque operire lucernam verbi diuini, propter abiectionem timorémue pœnæ aut infamiæ, neque ob negligentiam, aut inhoneftam aliquam opinionem, quam de vobis increduli homines cōcipiant. Quia etfi modò viles & abiecti reputamini, aliquando claritas veftra fplendebit: quoniam *nihil eft occultum, quod non manifeftetur.* Tunc autē vos coronabimini gloriæ corona, aduerfarij autem veftri punientur. Veniet namque tempus, quando (vt inquit Ioannes) *libri aperientur*, & tunc *manifeftabuntur abfcondita tenebrarum*, & reuelabuntur obfcura cordium, *& erit laus vnicuique à Deo.* Apoc. 20. 1. Cor. 4.

Docemur ex hoc loco in omnibus operibus noftris Deum femper habere ante oculos, & præfentem cernere. O fi miferi peccatores, quoties in cubiculum vnufquifque fuum fe recipit, animo Deū offendendi, horum verborum memoriam haberent; Nihil abfconditum, quòd non cognofcatur & palam fiat, vtique crediderim non Deum fuum iam fæpè peccando laceffërent. Quòd fi reputauerint fecum quæcumque flagitia perpetrant, non aliquādo fore manifeftanda, fed iam in eodem inftanti Deum & Angelos fuos in culpæ teftes adhibuiffe; quis nifi infanus peccare auderet? Putabat enim Dauid fe crimē fuum omnes celaffe mortales, quādo Propheta Nathan Dei imperio illi flagitium obijciens dixit: *Tu fecifti abfconditè, ego vero faciam verbum iftud palam in confpectu omnis Ifraël.* Hoc autem fæpiffimè Deus etiam in alios, ficut in Dauidem, operatur, ea in primis de caufa, vt euulgato crimine, eius auctor vel pudore, vel ignominia, aut pœnitentia motus, refipifcat & falutem precetur medicum illum fempiternum. Quòd fi Deus peccatum diffimulat, ficut illud falutis, fic hoc fupplicij indicium eft. Obftinatum enim & immedicabilem peccatorem obliuifcitur in diem vfque iudicij, quo eius peccatis fummatim explicatis authorem fuum fupplicijs committet æternis. Tunc manifeftabuntur fimulationes hypocritarum, & libidines impudicorum, iuxta illud Efaiæ: *Reuelabitur ignominia tua.* Tunc etiam manifeftabuntur malitiæ & fraudes iniquorum, ficut in Prouerbijs habetur: *Qui operit odium fraudulenter, reuelabitur malitia eius. Scrutabitur enim tunc Hierufalem in lucernis, &c.* ¶ Obferua autem per occulta intelligi poffe id quod ex propria hominis natura latet, vt funt cogitationes & affectiones cordis, per abfconditum verò id, quod per humanam latet aftutiam, vt funt exterrora opera callidorum, fpeciem boni habentia, cùm fint mala. Sed procedamus. 29. Præfentia Dei femper p[ræ] oculis habenda. 2. Reg. 12. Efai. 47. Prou. 26. Sap. 1.

Videte ergo, quid audiatis, Hoc eft, folerter perpendite, Vers. 18.

dite, qua ratione ex intentione vobis iſta denuntiem, & diligenter hæc auſcultate, atque cæteris eadem ſicut vobis commiſero, prædicate. Vult vt attento animo audiant, & fideliter memoriæ mandent hæc, quæ dicturus eſt. Quia in ſuperioribus propoſuerat exemplum prædicatoribus, nunc oſtendit periculum & præmium prædicantium dicens.

Qui enim habet dabitur illi, & quicumque non habet etiam, quod putat ſe habere, auferetur ab illo. Habenti deſiderium intelligendi ſacram ſcripturam, & laboranti ad hoc, dabitur fructus intellectus: nolenti autem laborare nihil dabitur, ſed auferetur potius, ſi aliquid habebat à naturali ingenio. Poteſt etiam dici illum vocari habentem, qui per dona, ſibi data fructum facit: non habentem verò, qui per dona ſibi collata nullum fructum reddit. Et tunc habenti datur, id eſt, facienti fructum dantur plura dona, in quibus poſſet fructificare: & non facienti fructum, auferetur donum quod habet. Sic infra habetur, &

Luc. 19. Matt. 25. etiam in Matth. de illo, qui habuit quinque talenta, & lucratus eſt alia quinque, quod datum eſt illi, vt eſſet *ſuper quinque ciuitates.* Ei vero, qui vnum habebat, & nihil lucratus eſt, iuſſit Dominus auferri talentum, & dare ei qui decem habebat, & ibi concludit Chriſtus: *Habenti dabitur: ei autem, qui non habet, & quod videtur habere, auferetur.* Quia Iudæis data fuerat lux, in qua nullum fructum fecerunt, ideò debuit illis auferri Quod patet in parabola illa vineæ locatæ agricolis, qui fructum non fecerunt, & Dominus illam alijs agricolis locauit, qui darent fructum tempore ſuo. Et ſubdi-

Matt. 21. Luc 20. tur: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur facienti fructum eius.* Abſtulit enim Deus ab eis intellectum legis, non quod Deus verè illis auferat aliquē habitum intelligendi, ſed quia non concurrit cum eis ad intelligendum, & tamen ſine eo nihil intelligere poſſimus. Iuſta pœna eſt, vt illi, qui cum rectè poſſint, intelligere nolunt, ſed veram Chriſti doctrinam peruertunt, & miracula eius malè ſunt interpretati, poſtea bonum ſibi neceſſarium intelligere nequeant, Deo non concurrente cum eis. Et hoc eſt auferre illis intellectum ſcripturæ, ſcilicet, quia Deus antea concurrebat cum illis, & poſtea non concurrit, & ſic auſert eis, non quod ipſi habebant, ſed quod ille ipſis dare ſolebat. Auferri enim videtur, quod dandum erat, niſi detur. De gentibus ait

Rom. 1. Apoſtolus ad Romanos: Habentes cognitionem de Deo, illum colere noluerunt. *Ideò tradidit illos Deus in reprobum ſenſum,* id eſt, permiſit eos errare, vt bonum operari neſcirent, qui prius cum ſcirent, noluerunt. Itaque iſtud auferri, nihil aliud eſt quàm ſubtrahi reuelationem myſteriorum. Sed iam ad contextum.

Vers. 19. *Venerunt autem mater & frater eius, & non poterant adire eum præ turba.* Iſti qui hic vocantur *fratres*, cognati Chriſti erāt ex parte matris, ſcilicet, ſororum filij, & potiſſimè illius Mariæ, quæ vocatur Iacobi, quia Iacobi erat mater, ſiue Mariæ Cleophæ, quæ erat vxor Cleophæ, quæ tamen prius fuerat, vxor Alphæi, cuius fuerunt filij iſti, qui vocantur fratres Domini. Iſti autem fratres erant Iacobus. Ioſeph. Simon, Iudas. Obſerua autem in ſcriptura ſacra *fratres* quatuor modis dici. Videlicet natura, vt Eſau & Iacob, gente, vt omnes Iudæi dicuntur fratres.

Deut. 15. & 17. Nam in Deuteronomio habetur: *Non poteris ſuper te conſtituere regem, qui non ſit frater tuus.* Cognatio-

Gen. 13. ne, vt qui ſunt de eadem familia. Et ſic Abraham dixit ad Lōth: *Nan ſit rixa inter me, & inter te, quoniā fratres ſumus.* Iſto etiam modo dixit Abraham Saram eſſe *ſororem* ſuam. Affectu etiam, quomodo omnes Chriſtiani *fratres* dicuntur. Sic Dominus dixit:

Gen. 12. *Omnes vos fratres eſtis.* Hi autem dicebantur fratres

Matt. 23. Chriſti tertio modo, cognatione ſcilicet, quia erant de eadem familia, quoniam filij ſororis matris Chriſti.

Vers. 20. *Et nunciatum eſt illi, Mater tua, & fratres tui ſtant foris, volentes te videre.* Secundum Chryſoſtomum diaboli inuentio fuit hæc. Videns nāque diabolus vtilitatem, quæ ex Chriſti prædicatione ſequebatur, hancque volēs impedire, nihil accommodatius putauit, quàm ſi matrē, carnaleſque cognatos & amicos adeſſe nunciaret, in quo duo ſunt aduertenda. Primum malitia diaboli, qui ab initio ſemper omnibus bonis noſtris inſidiatur: ecce enim in paradiſo primos parentes humani generis aggreditur. Nec tāam ſatis duxit illis calamitatem intuliſſe, qua de illo amœniſſimo voluptatis horto eiecti ſunt, arma in filios conuertit, effecitque vt Cain inuidiā percitus, Abelem fratrem occideret. Eodem modo Iacob aggrediens domum eam fecit inter eius filios diſcordiam & inimicitiam, vt fratres fratrem ſuum Ioſeph vendere in Ægyptum non dubitarint. Nā vt imperator, qui grauiter moleſteque fert cuiuſpiam oppidi, quod defendendum ſuſceperat, expugnationem, illud rurſus recuperare certat, quod ſi aſſequi nequit, hoſtes tamen graui obſidione, cædibuſque quantum poteſt premit: ita diabolus amiſſam cœli ſupremam arcem, quia recuperare nequit, omnia incommoda excogitat in homines, ad ſedem quam ipſe ſuperbia ſua amiſit, à Deo optimo maximo creatos. Dicit inimicus, perſequar, comprehendam, & diuidā ſpolia, ſatiabitur anima mea. Quoniam videbat ſummam vtilitatem, quæ ex Chriſti prædicatione ſequebatur, illam impedire ſtatuit. Hoc idem in initio naſcentis Eccleſiæ fecit, cùm ſummus orbis doctor in vincula eſſet coniectus; in cuius perniciem omnia quærens media, Fœlicem & Feſtum iudices Gentiles ſolicitabat, vt Paulum de medio tollerent. Quod malum non cum tempore ſimul conſenuit, ſed potiùs inualuit. Multi enim modo ſapientiſſimi & optimi concionatores, qui non audent, quid ſentiant iam præferre, præſertim in aulis regum & principum, in quibus ſi quis liberius vitia reprehendere tentet, illico vel in carcerem detruditur, aut ſaltem relegatur, nomine turbatoris & contumelioſi. Hoc autem malum cacodæmonis inuentum & aſtutia eſt, qui quoniam auditores omnino abſterrere non poteſt à diuini verbi auditione, arma in concionatores conuertit, eoſque apud nobiliores minus gratioſos, imò odioſos reddit, vt ſic à ſanctiſſimo officio deſiſtant populis euangelizandi.

Diaboli aſtutia. Chryſoſt. hom. 30. in opere imperf. Matth. Gen. 3. Gen. 4. Gen 37. Exod 15. Act. 28.

Secundò hoc fecit hic, cognatos & fratres quaſi inſtrumentum ſumens. Nihil enim eſt quod magis concionatoribus impedimento eſſe ſoleat, quàm cōſanguinitatis mundanæque amicitiæ vinculum. 30.

Ezec. 24. Sic propheta Ezechiel viuente vxore, nec prophetauit, neque prædicauit Iſraëlitico populo apud Babylonios captiuo, quoniam carnali affectione ita deuinctus & præpeditus tenebatur, veluti pedica quadam, ne opportuna libertate, quæ ſentiret exponeret. At interempta vxore, mandatum à Deo accepit, quo edoctus, populo prædicauit, & Ammonis ſi-

Luc. 1. nis filijs. Nec minori exemplo nobis hanc sententiam confirmat Ioannes Baptista, qui à pueritia vsque relictis parentibus & consanguineis, in voluntarium eremi se contulit exilium, ne tanto futuro concionatori carnalis affectio obsisteret: & ille, qui exemplar futurus erat omnium doctorum, quid imperfectum relinqueret, ex illis, quæ ad prædicatorum consummationem pertinent. Ideò Christus, quia discipulos suos perfectissimos doctores creare contendebat, illis præcipit, vt parentes & cognatos relinquant, & omnia denique bona temporalia, quæ prædicationem summè solent impedire. Quod cum bene intellexisset cacodæmon, nullum aliud aptius excogitare potuit medium, quo Dominum prædicantem interpellaret, quàm si nunciaret matrem & fratres eius foris adesse. Nec solum prædicatores, hac fallacia & commento solet diabolus à prædicando deterrere, quin etiam plurimos alios summæ religionis viros, qui sub pietatis prætextu, subuenturi, videlicet, matri aut cognatis, in sæculo duriusculè viuentibus, cœnobia relinquunt, habitúque monastico, & non raro sæculari, negotijs se immiscent temporalibus, vnde scandala religionum, opprobria & teterrima flagitia nonnunquam oriuntur. Proposita namque simulata consanguineorum paupertatis misericordia, non modo religionis vincula deserere, sed etiam multa inhonestissima negotia gerere persuadet esse iustissimum. At hinc in culpam quàm breuis sit intercapedo quis non videat? Hic idem carnalis amor, quàm plurimos Episcopos & Prælatos pessumdedit, qui vt cōsanguineos diuitijs affluentes & opibus, in summisque dignitatibus constituant, ipsi miserrimam & pauperrimam vitam ducunt, & postea in æterna descendunt supplicia, quoniā verisimile est, qui sic dum viuerent se habuerunt, non potuisse non fraudare sæpenumero pauperes summè indigentes præsidio opportuno. Hic etiam amor & affectio carnalis perfectis hominibus non parum obest. His Adamum primum generis humani parentem perdidit.

Gen. 3. Quin & Heli, quia summo amore filios prosequebatur suos, miserrimè interijt, & Regius Propheta Dauid non mediocria incommoda pertulit.
1. Reg. 4.
2. Reg. 13.

Hunc denique eundem amorem & affectionem consanguineorum proponit modo diabolus Christo Domino nostro prædicanti, si posset illum ea ratione à prædicando abducere, quò audientium prouentus impediretur. Sicut autem tunc per præsentiam parentum carnalium voluit diabolus occultare Christi diuinitatem, & impedire eius prędicationem; sic etiam nunc multorum Prælatorum dignitatem & sanctitatem obscurat parentum amore obiecto. Sunt enim plurimi religiosi homines, qui dum cœnobij claustris detinentur, nullos prorsus parentes aut cognatos habent; sin ad aliquam dignitatem promoti sint, ecce quasi exoriuntur vndique consanguinei, qui cognatum, quem antea penitus ignorabant, comitentur. Vnde miratur Esaias dicens: *Nunquid parturit terra in die vna, aut parietur gens simul?* Et paulò pòst: *Et adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus, donum Domino in equis & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis ad montem sanctum meum*, hoc est, ad domum Episcopi? Sed quid dicit Episcopus super hoc? illud quod idem Esaias: *Quis genuit mihi istos? Ego sterilis & non pariens, & istos quis enutriuit?* At bonus Prælatus facere debet sicut Christus hic

Dū fuerit fœlix multos numerabis amicos.

Esai 66.

Esai. 49.

fecit, qui cognationem spiritualem carnali antetulit. Quod idem, præsertim in beneficiorum collatione, summè Prælati obseruare debent: iuxta illud Psalmi: *Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus.* Psal. 15. Quapropter non sine causa dicuntur hic Christi parentes esse foris, vt significetur consanguineos & fratres procul esse debere à religiosis, saltem carnali affectu. Nihil enim maiori est impedimento ijs, qui monasticam vitam instituunt, quàm sæcularium, & maximè cognatorum memoria. Hodie tamen multò secius fit, quàm Christi documentum præcipit. Cognatos namque in primis religiosi amant, & Prælati in suas admittunt domos, vt bona pauperum comedant, & immeriti sacerdotia obtineāt. Vt autem hoc venenum tolleret Dominus à nascenti Ecclesia sua, noluit illam cōmendare Ioanni, quia filius erat sororis Virginis Mariæ, sed Petro illam tradidit, qui consanguineus non erat. Quò nos docuit regimen animarum non cognatis, sed meritissimis quibusque esse committendum. Et quia in rebus spiritualibus non sunt agnoscendi consanguinei, nec parentes, respondit huic, qui hæc nuntiabat, quasi non agnoscens eos: & sequitur in contextu.

Qui respondens dixit ad eos: Mater mea, & fratres mei ij sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Vers. 21. Vt in Matthæo habetur, vnus tantum fuit, qui nunciauit Christo matrem eius & fratres foris adesse: hic verò in plurali dicitur: Respondit ad eos, quoniam ad id, quod nunciatum coram omnibus fuerat, quasi cum omnibus loquens respondit Christus. Vnde nulla est contrarietas. Obseruandum hîc tamen est, Christum non spreuisse matrem suam sanctissimā, neque reliquos consanguineos, qui illos in prosperis & aduersis semper maximi fecit. In prosperis inquam, honorauit matrem suam, quando inuentus in medio doctorum, illi vocanti non refragatus, doctores reliquit, & eam sequutus est. In aduersis etiam non est oblitus parentis charissimæ: pendens enim in cruce, extremumque iamiam emissurus spiritum, illam Ioanni commendauit. Ioan. 19. Nunc verò respondit, ac si illam non agnosceret, vt nos doceret, cognationem spiritualem carnali esse anteferendam, neque verbum Dei esse relinquendum propter bonum quodcumque temporale. Hoc etiam dixit matri & Ioseph: *Nesciebatis, quod in ijs, quæ patris mei sunt, oportet me esse?* Quod autem, quis audiens verbum Dei efficiatur mater & frater Christi, hoc spiritualiter intelligatur est necesse, quia fratribus competit esse cohæredes eiusdem hæreditatis. Illi tamen, qui faciunt Dei voluntatem (vt inquit Paulus) *cohæredes Christi sunt.* Rom. 8. Ita eos vocat Christus fratres cùm ait: *Ite & dicite fratribus meis:* Luc. 24. Mater verò dicitur, qui verbum Dei audit, quia sicut mater formatum fœtum in vtero habet; ita qui audiunt & seruant verbum Dei, formatum Christum in corde gestant suo per fidem. Vnde Paulus Galatis ait: *Donec formetur Christus in vobis.* Galat. 4. Dicitur ergo, quis esse Christi mater, quia sicut Virgo Maria audiendo verbo concepit: sic homo in conscientiæ vtero credens Deo per fidem, Christum concipit, eius voluntatem facere proponens, parit autem cōceptum, quando opere pręstat, quod intēderat. Vnde Esaias; *A facie tua Domine*, ait, *concepimus, & quasi parturiuimus & peperimus spiritum salutis.* Esai. 26. A facie, inquit tua, id est, in prædicatione in qua Deus cognoscitur, sicut homo in facie, de qua David:

Cognatio spiritualis carnali anteferenda.

Luc. 2.

Pſal. 26. Dauid: *Faciem tuam Domine requiram.* In hac verbi cognitione concepimus ſpiritum ſalutis. Sed quærerem nunc abs te, ô Domine Ieſu, nec ineptè, vt opinor, cùm cognati peſſimè omnium miniſtrare Dominis ſuis ſoleant: nam & arrogantes ſunt, & cognationis cauſa æqualem ſe putant obtinere gradum, ingratique quippè, quòd nihil ſibi exiſtimant indebitum conferri beneficium, qua ergo de cauſa miniſtros tuos, matrem & fratres vocas? An tibi gratiora ſunt ſuperborum & ingratorum hominum officia? Abſit. Quid igitur hæc ſibi volunt? Vtique non impios aut ſceleratos homines, ſuperbos & ingratos, Dominus cognatos ſuos vocat: iam enim ſuprà dixerat: Qui verbum Dei audiunt, *mater mea & fratres mei* ſunt, ſed eos, qui piè & religiosè viuunt. Quod cùm ita ſit, ſi ad pietatem vniuſcuiuſque ingenitam, qui alioqui optimus eſt, acceſſerit etiam conſanguinitatis vinculum, hic non poterit non eſſe Domini ſui obſeruantiſſimus, quoniam amor multum, ſi virtutis amori accumuletur, iuuare ſolet. Hac igitur de cauſa Chriſtus Dominus auditores ſuos fratres vocauit, vt indicaret non ſolùm illorum iuſtitiam ſed etiam amorem erga Deum ſummum, quo illum tanquam filium aut fratrem eſſent culturi. Non ſeruiamus Deo ex ſolo timore aut ſpe retributionis, vt mercenarij ſerui faciunt, ſed ſeruiamus ex dilectione, ſicut mater ſeruit filio, & frater fratri. Ideò enim nobis poſuit Chriſtus nomina matris & fratris, vt intelligamus Deum amore filiali eſſe amandum, & ſic fratres Chriſti effecti, cohæredes regni cœlorum efficiamur. Etenim ſi parentes, qui nos genuerunt, amamus, quantò magis diligere debemus creatorem parentum, authoremque noſtrum?

31. *Spiritualia carnalibus anteferéda.* Diſcamus præterea ex hac hiſtoria, & Chriſti facto, primo ſpiritualia temporalibus anteferre, vt propter carnales parentes non relinquamus verbum Dei, nec ſpiritualia. Ex quo patet quanta digni ſint reprehenſione clerici, & religioſi, qui leuiſſima quaque de cauſa orantes, ad alia ſe diuertunt, relictis precibus ſemirecitatis, & interruptum diuinum officium dimittentes, ludicra vel inania attendunt. Quorum ea eſt impudentia, vt iam nobis odioſum non ſit ſi pari honore Deum proſequerentur, ac alium mediocris conditionis hominem proſequuntur, quem ſi ſemel alloqui cœpiſſent, non tam irreuerenter faciem auertiſſent ſermone interrupto, donec loquendo finem imponerent. Equidem inurbani & ineptiſſimi eſſet hominis, qui cum Rege colloquens de rebus maximè grauiſſimis, ſe ſubitò ab illius conſpectu ſubtraheret, vocatus vel à coquo, vel à ſtabulario, nec prius pleniſſimè ſermonem conſummaſſet: Quid ergo dicendum de illo, qui à Deo, cum quo loquitur, imò quem pro ſalute ſua precatur, ſe auertit, & ad inania ſe conuertit? Ne igitur inurbanus & ineptus ſis, audi quid *1. Reg. 2.* dicat Dominus. *Quicunque glorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* Poſtquam Chriſtus docuerat in ſententijs & parabolis, docet nunc facto & exemplo non relinquere diuina pro temporalibus.

32. *In bonis perſeuerandum.* Docemur *ſecundò* in bonis inceptis perſeuerare, neque ea pro quocumque temporali commodo imperfecta relinquere. Nequicquam enim, aut orare, aut ieiunare incipis, ſi poſtmodum à carnis libidine interpellatus in ipſo principio deficis. In primo libro Regum legimus, volentibus Philiſtæis *1. Reg. 6.* arcam Domini reſtituere, illam currui impoſuiſſe, duaſque illi iunxiſſe boues fœtas, vitulis bouili abditis, quæ quanquam filiorum mugitus audiebant, nihilominus tamen maioribus actæ ſtimulis Bethſames contendebant. Ita & tu facere debes, qui iam à primordio vitæ tuæ iter in cæleſtem patriam inſtituiſti, ne videlicet vllis detentus ſæculi clamoribus, vlliſque reuocatus carnis voluptatibus, ab incepto itinere abſiſtas. Quin potiùs ſummam adhibe diligentiam, vt iugum Domini ſuaue, onuſque eius leue, ad mortem vſque perferas, ne fortè vicini tui, mundus, diabolus, & caro, te retrocedentem irrideant, dicentes: Hic intulit manum aratro, *& reſpexit retro. hic cœpit ædificare, & non potuit conſummare.* Rurſum vide, & conſidera diligenter, ne alicuius rei temporalis cauſâ, cultum Dei prætermittas, Chriſtum imitans, qui à prædicatione non deſtitit, quanquam à matre & fratribus vocabatur. *Luc. 9. Luc. 14.*

Docemur *tertiò* non confidere in nobilitate carnis, ſed in nobilitate virtutis: Nam ſi Chriſto eſſe conſanguineum, eſt ſumma nobilitas, nemo autem illi conſanguinitate propinquior eſſe poteſt, quàm mater & fratres eius ſunt, ſequitur, eos, qui audiunt & faciunt verbum Dei, omnium eſſe nobiliſſimos: quippè qui mater & fratres Chriſti ſunt, ipſo teſtante, atque ideo hæc nobilitas valdè deſideranda eſt. Multi dicunt: O quis erit tam felix, qui frater aut mater Chriſti dici poſſit? Beati fuerunt illi, qui ſic fuerunt ei propinqui: beatus etiam venter qui illum portauit. Oſtendit hic Chriſtus omnes, ſi optant, ad hanc poſſe peruenire felicitatem, ſi fecerint voluntatem Dei. Quid tu faceres, ſi facto tuo eſſe poſſes regis frater? Quantò igitur maius eſt fieri fratrem ſupremi illius numinis, hæredemque cœlorum? quod vt conſequaris, in manu tua eſt. *Luc. 11.*

Diſcamus *quartò*, ſemper bene operari, vt non ſatis ſit audire tantùm verbum Dei, aut credere in Deum, ſed vt ea quæ audiuimus, faciamus: ille enim mater & frater Chriſti eſt, qui facit verbum Dei. Et in Matthæo dixit, vt voluntatem Dei faciamus, vt hanc dignitatem conſequamur. Vides ergo quomodo ſola fides non ſufficit. De operibus loquebatur Dominus, cùm Caino dixit: *Si bene egeris, recipies; ſi autem malè, ſtatim peccatum tuum aderit.* Ecce tibi bono operi promittitur hîc præmium, malo autem pœna. Et Sapiens ait: *Bonorum operum glorioſus eſt fructus.* Et iterum: *Reddet Deus iuſtis mercedem laborum ſuorum.* Et Propheta cum petijſſet à Domino, quis in illius tabernaculo eſſet habitaturus, reſpondit ſtatim dicens: *Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam* Operatur, dixit, & cum aliqua bona opera enumeraſſet, ſubdit claudens pſalmum. *Qui facit hæc, non mouebitur in æternum.* Non dixit: *Qui* credit hæc, ſed *qui facit hæc*, oſtendens operum virtutem & neceſſitatem. Præterea Dominus per Eſaiam prophetam bona opera nobis commendat, dicens: *Quieſcite agere peruersè, & diſcite bene facere, quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam.* Denique & Chriſtus ait: *Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos: diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Et quid clarius, quàm quod hîc dicit: *Qui fecerit voluntatem patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt.* Et noſter Lucas 33. *Fides ſola non iuſtificat.* *Matt. 12.* *Gen. 4.* *Sap. 10.* *Pſal. 14.* *Eſai. 1.* *Matth 7.* *Matt. 12.*

non contentus, eſt dicens: *Qui audiunt verbum Dei*, ſed ſubiunxit dicens: *Et faciunt*, &c. Quintò & vltimò docemur, licet bona opera ſint neceſſaria ad vitam æternam conſequendam, vt ex hoc textu ſatis patet; tamen quæ ſint iſta bona opera, & qualia, ſignificauit dicẽs, vt ſint iuxta Dei voluntatem: voluntas enim Dei, eſt regula qua opera noſtra & noſmetipſos dirigere oportet, vt rectè & ad amuſſim quæcumque fecerimus euadant. Dei enim voluntas eſt operationum noſtrarum regula. Quæ eſt autem hæc Dei voluntas? Interroga Paulum, & audies illum dicentem Theſſalonicenſibus. 1.Theſ.4. *Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra.* Voluntas enim Dei vtilitas eſt tua, & quod Deus vult, in tuum emolumentum tendit. Summopere igitur attende, ne vel latum vnguem à Dei voluntate diſcre- 1.Tim.2. pes, vt ſic tibi, ſalutiq́ue tuæ conſulas. *Vult enim Deus omnes homines ſaluos fieri*, & dat illis omnia media neceſſaria ad conſequendam vitam æternam. Hanc voluntatem paratus erat facere Paulus cum Act.9. dixit: *Domine quid me vis facere?* Et Sanctus rex Pſal.142. Dauid: *Doce me facere voluntatem tuam.* Sed procedamus.

Vers.22. *Factum eſt autem in vna dierum, & ipſe aſcendit in nauiculam, & diſcipuli eius, & ait ad illos: Transfretemus trans ſtagnum. Et aſcenderunt.* Sic Mathathias dixit 1.Mac.2. filijs ſuis: *Mementote, qualiter ſalui facti ſunt patres noſtri, cum perſequeretur eos Pharao*, &c. Sic Ioſue cum Ioſue 4. filij Iſraël tranſierunt Iordanem, poſuit duodecim lapides extra aquam in memoriam, eò quòd ſalui facti ſunt patres eorum. Adeſt nunc exemplum patrum noſtrorum in hac Euangelica hiſtoria, quomodo ſalui facti ſunt patres noſtri, ſcilicet, Apoſtoli. Narrat Lucas labores & pericula quæ ſuſtinuerunt, bonum conſilium quod acceperunt fugientes ad Chriſtum, & miraculum quod fecit Chriſtus liberans eos à periculo. Ait igitur Euangeliſta Chriſtum aſcendiſſe *in nauiculam.* Quid eſt hoc, quod Exod.14. nauim aſcendit? Nónne ipſe eſt, qui fugatis fluctibus maris rubri profunda nudauit, vt Iſraëliticus populus inter ſtupentes vndas ſiccis veſtigijs tranſi- Matt.14. re potuerit? Nónne ipſe pedibus ſuper mare ambulauit, & Petrum ad ſe venire fecit ſuper aquas? Cur ergo breuiſſimi lacus tranſitum ſub mercede in nauicula transfretare vult? Venit etenim Chriſtus ſuſcipere infirmitates noſtras, & ſua nobis conferre medicamenta ſanitatis; quia medicus qui non fert infirmitates, curare neſcit, & qui non fuerit cum infirmo infirmatus, infirmo non poteſt conferre ſanitatem. Chriſtus ſi in ſuis manſiſſet virtutibus commune cum hominibus nihil haberet, & niſi impleſſet carnis ordinem, carnis in illo eſſet otioſa ſuſceptio. Suſtinuit ergo has infirmitates, vt homo verus humanis neceſſitatibus probaretur. In hac igitur transfretatione fecit Chriſtus opera, quæ ipſum verum hominem, & verum Deum probant. Aſcendit nauiculam, & dormit, vt per aſcenſionem nauiculæ neceſſitatem humanæ naturæ oſtendat, & per dormitionem eius, veritas appareat euidentius, & per ſedationem tempeſtatis, imperans ventis & mari, potentia deitatis innoteſcat. Præterea non aſcendit in negotiatoriam aliquam nauem, aut ſumptuoſam, ſed piſcatoriam aſcendit. Quo docet ſe mundi contemptibilia paupertatem, & humilitatem amare, & viliora & infirmiora amplecti, ſpretis ſuperbis, atque pompoſis, ille (inquam) po- Pſal.94. tens & magnus, de quo Dauid in Pſalmo: *Quoniam ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud, & aridam fundauerunt manus eius.*

Dixit autem diſcipulis, vt ſecum aſcenderent, vt virtutem illorum in illa tempeſtate tentaret, & illorum fidẽ probaret. *Tentauit Deus Abraham* in morte filij ſui, vt probaret, an eſſet fidei prædictus firmitate, qui promiſſionem Dei tenens, mortis periculo filium expoſuit, credens Deum poſſe ſuſcitare, & dare filios, plus enim confidebat in eo quod ſpe- Gen.22. rabat, quàm in eo quod videbat. Videbat enim mortem inſperatam, & ſperabat vitam promiſſam. Apoſtolos etiã huius filios promiſſionis, in Eccleſiæ principio etiam voluit Deus tẽtare fortius, quia non morte alterius, ſed propria eos tentans, exponit maximo periculo vitam illorum, in nauicula fluctibus marinis operta. Vt ergo tentaret eos de fide, aſcendit in nauiculam, & ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. O verè præclaram amicitiam, non ſolùm in laboribus, ſed etiam in periculis Dominum & magiſtrum ſuum ſequi, non recuſant. Ideò Dominus dixit illis: *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentatio-* Luc.22. *nibus meis.* Diſcamus ergo in tentationibus & periculis ſequi Chriſtum. In tribulis enim, id eſt, in tribulationibus, citius inuenitur Chriſtus, qui eſt velut *liliũ inter ſpinas*, quã in pratis viridibus & amœ- Cant.2. nis. Sic Moyſes inuenit illum inter vepres in me- Exod.3. dio rubi ardẽtis. Verùm multi ſunt inertes venatores cani ſimiles, qui feram ad vepretum confugientem, ne ab aculeis ſpinarum pungatur non inſequitur, cùm ibi facilius poſſit comprehendi. Sequuntur namque Chriſtum in tempore læto & facili, nõ turbido & laborioſo. Multi in terra, pauci in mari ſicut Apoſtoli: multi (inquam) in proſperitate, pauci verò in aduerſitate. Dum à Deo molliter tractãtur, Deum colunt & amant, & quocumque inſurgente labore deſerunt. Vnde Dauid in Pſalmo Dominum alloquitur, dicens: *Confitebitur tibi, dum benefeceris ei.* Pſal.48. Sic paſſim mulierem reperies religioni vſque adeo deditam, vt iugi orationi, frequentibus confeſſionibus, cæteriſq́ue pijs operibus plurimam temporis partem impendat, quæ tamen ſi grauiuſculè morte mariti, aut filij, vel aliqua alia ſollicitudine ſaucia fuerit, mirum eſt, quàm non modo priſtinæ obliuiſcatur vitæ, ſed etiam blaſphemam in Deum linguam conuertat, vt parum ab ethnica diſtare videatur. Hoc quotidie videmus, non modò in mulieribus, verùm & in viris, qui nunc dumtaxat Deum colunt quando ſibi morem gerit. Iſtos autem ego ſimillimos illis hominibus iudico, qui mercatoribus pecunias mutuant in fœnus, ea conditione, vt lucri non iacturæ participatione fruantur. Sic iſti Chriſti delicias inſequentes ab eius laboribus abhorrent. Aliter Sancti Apoſtoli, qui in terra & in mari, in proſperitate & aduerſitate Chriſtum ſequuntur.

Christus citius in aduerſis inuenitur quam proſperis.

Diſcamus præterea ab Apoſtolis amicitiam cum 35.
hominibus ſeruare, & fidem in omni tempore cuſtodire. Sequuntur namque Chriſtum in mari ſicut in terra: quia vt ſcriptura ait; *omni tempore diligit, qui verus amicus eſt*; ſed multi (maximè nunc) ſequuntur homines non in aduerſis ſed in proſpe- Prou.17. ris, iuxta illud Eccleſiaſtici: *Eſt amicus ſecundum tem-* Eccl.6. *pus, non permanebit tempore tribulationis.* Canis os ſuccoplenum rodit, aridum relinquit: ſic multi te diuitem, honoratum & florentem, facilè vident, ſalutant, & colunt, quòd ſi fortuna tibi aduerſa reflauerit, & ad inopiam redactus fueris, à familiariſſimis etiam

Amicus verus omni tempore amicus eſt.

etiam deſeris. Sed de his ſatis in ſuperioribus dixi-
Luc.6. mus,in capite ſexto. Sic etiam hanc infidelitatem,
Diligite quam in proximo habemus, eandem in Chriſtum
inimicos gerimus. Sequimur eum in cœna, & in fractione
veſtros. panis, non tamen in periculis maris, illum lauda-
mus,cùm dat nobis diuitias, ſanitatem,honores; at
ſi ab illo flagellamur,perſequutionem patimur,aut
infirmamur, vel aliquod patimur incommodum,
relinquimus orationes & meditationes conſuetas,
& impatienter iraſcimur. Filij Iſraël videntes ſe à
Deo vltos, & Ægyptios in mari rubro ſubmerſos,
incolumitati ſuæ gratulantes, quod ſuffocatis ho-
ſtibus ſicco fretum tranſiſſent pede, laudauerunt
Dominum, & cantantes glorificauerunt, dicentes:
Exod.15. *Cantemus Domino,glorioſè enim magnificatus eſt: equum & aſcenſorem deiecit in mare.*&c. Sed poſt paululum
deficiente victu murmurauerunt contra Domi-
Exod.16 num, volentes Ægyptum repetere. Sic nos canta-
mus, cùm dat nobis bona: at ſi tribulatione aliqua
affligimur, murmuramus & blaſphemamus. Plu-
res enim habet Chriſtus ſocios reſurrectionis ſuæ,
qui gaudere volunt, quàm paſſionis, quia nolunt
grauia & aduerſa pati cum illo. At ſancti Apoſtoli
non ſolùm in terra, ſed etiam in periculo maris, &
inter fluctus & tempeſtates aſſociabant illum. Nos
ergo eadem faciamus, & Paulum audiamus dicen-
2.Cor.1. tem: *Si fuerimus ſocij paſſionum, erimus & conſolatio-*
Magiſtri *num.* ¶ Obſerua autem priùs aſcendiſſe Chriſtum
& ducis in nauiculam, & poſteà aſcendiſſe diſcipulos eius.
eſt præ- Nam in laboribus & periculis magiſter & Domi-
cedere, nus præire debet, vt diſcipuli & famuli ſequantur;
diſcipu-
lorum & aliter tamen,quamplurimi prælati faciunt,qui ſub-
militum ditis inquiunt: aſcendite vos ad labores & pericu-
ſequi. la: ipſi autem in otio & deſidia torpentes manent,
Abimelech ille filius Ieroboal, vt milites ſuo pro-
uocaret exemplo, ipſe primus volens incendere Si-
Iudic.9. chen, ſuccidit ramum & dixit ad ſocios: *Quod me videtis facere, citò facite.* Et illi certatim ramos præ-
ſcindentes ſequebantur ducem. Crede mihi, ſub-
diti facient, quod te viderint facere, ſicut milites
Abimelech, & te ducem ſequentur. Quòd ſi illis in
malum dux extiteris, eodem modo illos & teip-
ſum in perditionem,adduces. Quare ſi ſapis ne tibi
ipſi noceas, præito in laboribus virtutiſque actio-
56. nibus, vt te omnes imitentur. ¶ Expende etiam
hic Chriſtum Dominum priùs voluiſſe diſcipulos
ſuos in omni genere laborum & periculorum eſſe
exercitos,vt ſic malo aſſueti, poſteà quæuis pericu-
la faciliùs tolerarent, & honores, quibus non rarò
Actor.14 erant afficiendi,contemnere poſſent: vt de Paulo &
Barnaba legimus, quos in numerum deorum refer-
re homines voluerunt, cùm aliàs grauiſſimis eos
Matth.5 afficerent cruciatibus. Inſtituit igitur Chriſtus mo-
do diſcipulos ſuos,eos honorando ſocietate, & do-
ctrinæ ſuæ communicatione illis dæmonia eijciendi
poteſtatem concedendo, & illos ſalem terræ, & lu-
cem mundi vocando. Demum eos tentauit in hoc
maris diſcrimine, vt firmiores ad reliqua & peritio-
res redderentur. Porrò ſtagnum hoc,in quo Chri-
ſtus nauigabat, eſt ſtagnum Geneſareth, vel mare
Tiberiadis, vel mare Galilææ, de quo iam diximus
in initio capitis quinti, huius iam hiſtoriam proſe-
quamur.

Verſ.23. *Et nauigantibus illis obdormiuit.* Proh Deum im-
Dormit mortalem,quæ quantaque eſt in omni fortuna iuſti
Deus ſecuritas.Videt hominum ſollicitudines & labores,
quando
peccan- fortunæ fluctus & procellas intuetur, ipſe autem
non mouetur magis, quàm ſi ſomno eſſet oppreſ- tes non
ſus. Vnde Sapiens ait: *Non contriſtabit iuſtum,quid-* punit.
quid ei acciderit. Sic etiam Ionas dormiebat pericli- *Prou 12.*
tantibus nautis & tu ſi probabili potieris conſcien- *Ion.1.*
tia, ſecurus eſſes ab omnibus incommodis quibus
mundus verſari & concuti ſolet. Sed nunquid dor-
mit ille, de quo Dauid ait: *Non dormitabit, neque* *Pſal.120.*
dormiet,qui cuſtodit Iſraël. Quid ergo nunc dormit?
Hoc autem eo dictum puta, quia ſi ea, quæ in mũ-
do impunè geruntur animaduertimus, Deum dor-
mire ſuſpicabimur. Nam ſicut,qui dormit,eodem
vultu ſemper eſt quocumque honore vel conuitio
afficiatur, ita Deus, cùm hoc ſæculo ſæpenumerò
optimè meritos, iuſtoſque viros beneficio vllo non
proſequatur, impios autem & criminoſos plerum-
que impunitos abire ſinat, imò potiùs eos pluri-
mis aliquando ditet bonis, bonos autem magnis
torqueat calamitatibus, videtur profectò in rebus
humanis tanquam inter quoſdam bonorum & ma-
lorum fluctus obdormire. Qua de cauſa Dauid
huius incommodi ſatagens in Pſalmo Deum pre-
catur vt vigilet,inquiens: *Exurge,quare obdormis Do-* *Pſal.43.*
mine? exurge, &c. Quaſi diceret: Vah Domine
ſomnum importunum, *exurge*, quæſo, & videas
mortalium ſuperbiam. *Exurge*, vt honori tuo conſu-
las. Omnes enim pietatis cultores in ſummis ver-
ſantur calamitatibus ob ingentem impiorum ini-
quitatem,quos ſi ampliùs ſæuire ſiueris, actum eſt
de republica tua. Durent tamen in laboribus pij,
impij autem timeant: qui namque dormit exper-
giſcetur,nec ſinet malorum conatus ad finem vſque
peruenire iniquitatis ſuæ. *Nunquid, qui dormit, non* *Pſal.40.*
adijciet vt reſurgat? reſurget quidem Dominus, &
vnumquemque merito afficiet præmio. Dormie- *Geneſ.9.*
bat Noë, & nequiſſimus Cham illius pudẽda pro-
teruo cernens ore, patrem irridebat ſuum: at Ia-
phet pietate motus, fratriſque infenſus impuden-
tiæ, paternum veſte texit corpus; quare excitatus
Noë; impio maledixit Cham, & pio Iaphet bene-
dixit: Sic Deus, qui modò obdormire videtur, in
finali tandem iudicio exurget & benedicet bonis,
eos præmio æternæ vitæ afficiens, malos autem in
æternum conijciet ignem,&c. de his aliàs. Prætereà Dormi-
dormiebat Chriſtus ſecundum ſenſitiuam animæ tio & ſõ-
portionem, idque non coactè & inuitè, ſed ſpontè, nus vnde.
& deliberata ratione. Rationis enim iudicio,& im-
perio volũtatis,corporalis natura,ſenſitiuáque pars
per omnia obediebat in Chriſto. Licèt cauſa, ex
qua naturaliter oritur ſomnus, ſcilicet, vaporum
aſcenſio in caput, corporaliſque naturæ corporalis
ſatigatio, fuerint verè in Chriſto. Aſſumpſit enim
naturam noſtram cum hac paſſione, quamuis po-
tuiſſet illam aſſumere ſine ſomno, quia non ſe con-
ſequuntur neceſſitate ineuitabili. Tamen,quia hanc
paſſionem aſſumpſit, naturaliter poterat dormire,
quia ſæpè dormiuit. Nunc autem voluntariè dor-
miuit, quia Chriſtus erat Dominus naturæ ſuæ.
Hoc autem in nobis non eſt, quoniam multi ſom-
num deſiderant, & dormire nequeunt, & aliquis
vult vigilare, & non poteſt. Ideò poterat Chriſtus
manere longo tempore ſine ſomno, ſi voluiſſet. Sic *Luca 6.*
interdum erat per totam noctem vigilãs in oratio-
ne,& non ob hoc grauabatur corpus eius. Poterat
Chriſtus dormire quando vellet, & vigilare quan-
tum vellet,etiam nulla cauſa naturali exiſtẽte. Dor-
miuit autem nunc, vt daret locum ſequenti mira-
culo de turbatione & ſedatione maris,

eum latebat peccatum vnius eſſe nonnunquam alterius ſupplicium. Quoties igitur ab aliqua conflictamur ex creaturis, ad Deum nos conferamus. Quotieſcumque ab aliqua creatura afficimur, ad Deum confugiamus: in illo enim ſuæ ægritudinis perfectam inueniet homo medicinam. Sic Dauid
Pſal. 34. in Pſalmo aiebat: *Ego autem, cùm mihi moleſti eſſent,*
Pſal. 108. *induebar cilicio.* Et in alio Pſalmo: *Pro eo vt me diligerent detrahebant mihi, ego autem orabam.* Quorſum autem, ô Dauid, indueris cilicio? hic eſt ille enſis, quo accingeris? hic ille nitidiſſimus thorax, quem ad propulſandos hoſtes induis? Sed vince teipſum, & ſic inimicos tuos ſuperabis. Ego autem orabam. Sed quid orabas? Deus laudem meam ne tacueris, &c. Domine commenda me, ſiquidem pro te tot iniurias ſuſtinere non dubito. Sed quid? nunquid remedium eſt vllius momenti, perſequentibus & inceſſantibus hoſtibus ad templum confugere, ibique preces fundere? optimum quidem eſſe exiſti-
1. Reg. 17. mo. Non hoc Dauidi ignauiæ vertendum eſt, vrſos & leones facillimo interficiebat negotio. Sed conſiderans hæc omnia incommoda à Deo Optimo Maximo hominibus ſæpenumero infligi, quo à criminibus ſuis reſipiſcant & in virtute exercitati eo magis euadant, confugiebat ad Dominum, nihil ab illo oblatum recuſaturus. Nam quemadmodum gladius ferruginoſus, quoties ad arma veniunt homines, Dominū ſuum ſæpè adeò moratur, vt priùs ab aduerſario vulneretur, quàm educi è vagina poſſit, ſic patientia non exercitata, adeò tarda eſt, vt ſæpenumerò locum diabolo concedat miſeram vulnerandi animam, quam poſſet ſubuenire. Quare vt exerceamur, permittit Deus non rarò in nobis pericula & calamitates ſæuire. Eodem etiam modo hæc tempeſtas de manu Dei venit, vt exerceat diſcipulos ſuos, eoſque deinceps efficiat firmiores.

42. ¶ Denique etiam miſit in illos hāc tribulationem, vt in ſeipſis experirentur miſericordiam virtutemque eximiam Chriſti. Viderant enim iam ſæpiſſimè magiſtrum ſuum claudos, cæcos, & id genus infirmos ſanantem, ſed quia nemo tanta perfunditur in aliorum ſanitatibus iucunditate ac in ſe ipſo, ideò Dominus hoc in ipſorū perſona miraculum voluit operari, vt etiam nullus deinceps dubitationi locus pateret. Ita quoties de alicuius ſummi medici laudibus agitur, ſi quis adeſt, qui aliquando cum eſſet ægrotus ab illo fuerit curatus, ſtatim conſurgit: medicique ſui tanquam teſtis oculatus, honores euehit, cuius teſtimonium apud omnes alios non modo maioris beneuolentiæ eſſe ſolet, ſed etiam maioris fidei. Præterea, quia diſcipuli prædicaturi erant mundo Chriſti eximiam virtutem, & miracula inenarrabilia, oportuit vt priùs in omnibus creaturis, & denique in ſeipſis vim Chriſti Domini ſui intuerentur, vt ſic ſumma laude, ſumma etiam fiducia & voluptate poſſent vbique terrarum facta Dei celebrare. Eò enim modò dubium viſum non fuit, quin libentiſſimè omnes mortales oculatos teſtes, & expertes miraculorum Domini, & ſummo applauſu audirent, & Euangelium ſecuriſſimo conſenſu ſuſciperent.

43. Aduerte etiam Deum ſolere ſanctis ſuis pericula oſtendere, à quibus eos liberaret, vt videntes mala à quibus eruti ſunt, gratiſſimi indies magis efficiantur. Sic fecit Iacob cùm reuerteretur de Me-
Gen. 33. ſopotamia in terram ſuam. *Eleuans enim oculos vidit venientem Eſau, cum eoque quadringentos viros.* Timuit enim Eſau valdè, & orauit ad Dominum præ timore, vt illum liberaret. Eruit itaque eum Dominus, ſed nihilominus voluit periculum eius oculis obijcere, vt ſic agnoſceret à quo malo liberaſſet eum Dominus. Sic etiam feciſſe commemorat ſcriptura cum filijs Iſraël, qui cùm eſſent propè mare Rubrum, *leuantes oculos viderunt Ægyptios ſuper ſe, & timuerunt valdè, & clamauerunt ad Dominum & ad Moyſen.* Quibus dixit Moyſes: *Nolite timere, & videte magnalia Domini, quæ facturus eſt hodie: Ægyptios enim, quos* Exod. 14.
hic videtis, nequaquam vltra videbitis vſque in ſempiternum. Et ſic tranſierunt mare diuiſum, & viderunt Ægyptios mortuos, & manum magnam quam exacuerat ſuper eos. A quo periculo licet nihilominus Deus filios Iſraël liberare ſtatuerat, poterat alijs multis modis populum ſuum ſeruare; tamen oculis eorum periculum ſubiectat, vt ſic omnibus diebus vitæ ſuæ præterita recolentes, nequaquam poſſent tanti beneficij obliuiſci. Ita & eodem modo ſe habuit Chriſtus Dominus hîc cum diſcipulis ſuis, qui fluctuante naui, & penè ſubmerſa, non adiuuabantur, vt dilato auxilio, ſalus, quæ iam fermè vita exceſſuris contigerat, eos deinceps multò faceret gratiſſimos. Sic tu memoriter habe à quibus te Deus periculis liberarit. Nam ſæpenumero te in mortali peccato agentem ab innumeris maris & terræ periculis eripuit, & ab omnibus illis, quæ Paulus ſuis Corinthijs ſcribens cōmemorat. Quare 1. Cor. 15.
Deum cole, illique gratias cum Propheta age: *Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Eripuit animam meam à morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapſu.* Pſal. 114.

44. Obſeruandum præterea eſt, quòd Dominus videtur ſuos derelinquere in medijs fluctibus, adeò vt videatur illorū oblitus, tamen non obliuiſcitur: ſed hoc facit, vt poſteà glorioſius de medijs malis eripiat. Sic Ioſeph reliquit in ſqualore carceris, quē poſteà ſublimius extulit. Videbatur iam derelictus à Deo, & extraneus erat, derelictus à fratribus, venditus in terra aliena, ſed Dominus eripuit illum à malis, & glorioſum fecit. Sic Dauidem, ſic Danielem, ſic & Suſannam à falſo crimine liberauit. Dauidem autem de manu Saulis, Danielem à lacu leonum. Sic etiam populum afflictum Iſraël, obſeſſum ab exercitu Holofernis, & iam ſe illi cōmiſſurum, de manu hoſtili, mirabiliter per fœminam eripuit. Sic etiam eūdem populum iam morti expoſitum ſub impio & ſæuiſſimo hoſte Amane, cùm iam periculum immineret mortis, glorioſè liberauit eum. Noluit Deus ſtatim ſuos liberare, ſed expectat, & dormire videtur: tamen non derelinquet eos vſque in finem, ſicut peccatores. Hæc enim eſt maxima inter bonos & malos differentia, quòd mali in æternum à Domino derelinquentur; boni verò ad tempus dumtaxat deſeruntur, vt fortiores ſurgentes ad virtutem efficiantur. Hoc ipſum petebat Dauid in Pſalmo à Domino: *Ne derelinquas me Domine vſquequaque.* Ac ſi diceret, vt diuus Ambroſius interpretatur: Relinque me Domine pauliſper; non tamen diu. Anteà quaſi adhuc imperfectus, & in multis tribulationibus poſitus ſe derelinqui timebat: nunc autem iam fortior non timet derelinqui, vt tentetur, ſed rogat, ne penitus derelinquatur. Plerumque derelinquit Deus quos vult probare, ſicut hic Apoſtolos: penitus autem derelinquit totaliter peccatores, quos in æternum deſerit. Dereliquit penitus Iudam, non autem ſanctum

Deus nō ſtatim ſuos liberat ab afflictionibus. Gen. 41. Gen. 37. Dan 13. & 14. Iudit. 13. Heſter 7. Pſal. 118. Ambroſ. ſerm. 2. in Pſal. 118. leg. Greg. l. 20. Moral. c. 25.

ſanctum Iob. Nunquid non ideò derelictus eſt Iob vt probaretur, atque ideò coronaretur? Dereliquit
Matt. 14. Iudam in ſæculum, nõ autem Petrum, cui clamanti in mari porrexit Dominus dexterã, & leuauit eum. Quemadmodum inter natatores accidere ſolet, qui rudiores adhuc & imperitos natandi pauliſper ſubmergi ſinunt, quòd ſi grauius periclitari animaduerterint, nihilo ſegnius accurrunt, quàm ſi nunquam reliquiſſent, quo facto impauidiores deinceps ad natandum redduntur, ſic nunc diſcipulos dereliquit, ſed non in perpetuum, quia eripuit eos. Ad noſtram autem eruditionem diſcamus hic non turbari, ſi quando nos à Deo in aliquibus tentationibus deſtitutos viderimus, quoniam, vt hic litera docet, non raró ſolet Deus ſic cum dilectiſſimis agere. Quin & ipſum vnigenitum ſuum derelinquere
Matt. 27. non dubitauit, quando ipſe dixit: *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Tradidit corpus eius paſ-
Rom. 8. ſioni; &, vt Paulus ait, *proprio filio non pepercit, ſed pro nobis tradidit illum*: ſed non penitus dereliquit, ſed
Pſal. 15. ad tempus. Ideò ait: *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Timenda igitur eſt, non quæuis, & ad tempus deſtitutio, quæ proficua eſt, tantùm abeſt vt noceat, ſed æterna & totalis. Ab illa enim Deus te eripiet, vt hos ſanctiſſimos diſcipulos. Ideò Dauid ait: *Eri-*
Pſal. 114 *puit animam meam à morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapſu.* Parum eſt labi, aut leniter ad lapidem offendere, ſed caue nè cadens caput comminuas, aut crura frangas. Intereà tamen Deus cla-
Pſal. 118. met, dicente Dauide, *Ne derelinquas me Domine vſquequaque.* Sic clamauerunt ad Chriſtum hi ſanctiſſimi Apoſtoli, vt ſtatim videbimus.

45. Chriſtũ ſecum habere præſentẽ, eſt remedium cõtra tentationes. Ion. 1.
Secundò diſcamus ſemper Chriſtum nobiſcum habere. Nam ſi cum Chriſto tempeſtas & periculum eſt, quid erit ſine Chriſto? Etenim Apoſtoli in naui periclitantes, præſto habuerunt Dominum cuius ſeruarentur auxilio, tibi verò longiſſimè à Deo agenti quid poterit opitulari? Rapieris profectò, quoniam vt Ionas Domini conſpectum fugies, & in mare proijcieris, ſicut Ionas proiectus eſt. Da igitur operam, vt nunquam longiùs à Deo diſcedas, imò, vt illum propè & quaſi ad manum ſemper habeas, ſi in laboribus tuis patientiam habere deſideras. Sanè Apoſtolorum tribulationes breues ſunt, & breui à Domino remedium conſequuntur (iuſti namque ſecum habent Chriſtum omnium malorum antidotum:) mala autem impiorum in inferno ideò ſunt irremediabilia, quia longè Deus, qui ſolus opem & ſalutem ferre poterat, ſitus eſt. Ita Propheta quidam in peccato-
Thren. 1. ris perſonam loquitur: *Longe factus eſt à me auxiliator.* ¶ Docemur *tertiò*, ne vnquam in hac vita ſe-
Semper time quia ſub quouis lapide ſcorpius, & anguis in herba.
curos nos exiſtimemus, néve fallaci mundi ſecuritati fidamus. Nihil ſecurum, nihil ſemper proſperum eſt in hoc ſæculo. Securi nauigabant diſcipuli cum Ieſu, ſed ſubitò & inopinatò facta eſt tempeſtas magna. Putant mundi ſectatores ſe tutos fore, creduntque ſe pactum aut fœdus cum morte & in-
Eſaia 28 ferno pepigiſſe, nec vident ſibi tentationis periculum appropinquare, nec futurum quemquam, qui illos erepturus ſit. Quid enim omnis mundi ſecu-
Dan. 2. ritas aliud eſt, quàm ingens illa imago à Nabuchodonoſor in ſomnis viſa! Magnificam quidem ſpeciem præ ſe ferebat, tota aurea, argentea, ænea, ac ferrea erat, ſed teſtaceis pedibus innitebatur; quare lapide tacta vniuerſa moles corruit. Talis mundi ſecuritas eſt, teſtaceis pedibus inſiſtens, quos vel leuis tentatio frangit. Gloriantur quamplurimi de maiorum ſuorum ſplẽdore, quaſi quoddam ſibi aureum caput affigentes, iactant diuitias, fortunas ſuas, aliáque caduca & fluxa ſæculi bona ſummè aggregantes, aurei ſanè, argentei, & ferrei ſibi videntur. Quæ tamen gloria quouis fortunæ iactu, mirum eſt, quàm citò agere oportet, ne tentationibus ſuccumbamus, à quibus grauiſſima nobis imminent pericula, niſi ſemper ſimus parati, & in timore, iuxta illud Sapientis: *Beatus homo qui ſem-* Prou. 28.
per eſt pauidus.

Admonemur item timere pericula mortis & inferni, atque mala quæ nobis imminent. Nam ſi externa & temporalis tentatio etiam ſanctiſſimos Apoſtolos adeò puſillanimes fecit, etiam cum Chriſtus eſſet cum eis, & ſecum haberent Deum, ac bonam conſcientiam, quid ſpirituales tentationes facient, quando hominem ſceleratum mala conſcientia, dolores mortis, terror diuini iudicij, & tartari periculum torquent, & diſcruciant? Denique docemur, vt tempore fortunæ proſperæ timeamus, tempore verò triſti fidamus, ſperemuſque. Diuerſum facit mundus. Quando omnia ex animi ſententia ſuccedunt, omnia vacant metu, nullius monita audit; ſed mox fortuna mutata deſperare volunt, nullius conſolationem admittunt. Ecce cùm ſancti Apoſtoli ſecuriſſimi eſſent, & minimè de infortunio cogitarent, repentè, & inopinatò, magno & periculoſo turbine oppreſſi ſunt, è contrario verò cùm iam de interitu cogitarent, momento citiùs ſeruantur. Talis eſt mundi conditio: quando enim ſecuri in vtramuis dormimus aurem, periculum in proximo eſt: & quando prorſus omnem ſalutis ſpem abijcimus, tunc à Deo iuuamur. Sed hiſtoriam proſequamur, & videamus quid ſancti Apoſtoli in hac tribulatione fecerint.

Accedentes autem ſuſcitauerunt eum dicentes: Præce- Vers. 24.
ptor perimus. Si volumus vt Chriſtus expergiſcatur, Chriſtus
neceſſe, vt nos priùs expergiſcamur. Imò ob hanc expergiſcitur
cauſam Chriſtus infeſtari permittit, & immittit tri- quando
bulationes, vt expergefacti oculũ grauedine diſcuſ nos à ſõ-
ſa cogitemus vbi locorum ſimus, & quæ rerum no no euigi-
ſtrarum facies ſit, ac poſtea Deum noſtris precibus lamus.
excitemus. Sic cùm Apoſtolis fecit. Nã ille *qui pro-* Pſal. 134.
ducit ventos de theſauris ſuis, & qui conturbat profundum maris, & ſonum fluctuum eius, ipſe fecit hanc tempeſtatem & incuſſit metum diſcipulis, vt metus eos ad orandum induceret. oratio autem eum moneret ad exhibendum miraculum, quo tandem ipſi
aliíque homines in fide confirmarentur. ¶ Ex- 46.
pende quod Apoſtoli Chriſtum vocauerunt iam in vltimis conſtituti, quòd etiam multi faciunt qui Deum auxiliatorem quærunt, ſed non niſi cum iam ſunt in extremis periculis poſiti. Vnde in Prouer-
bijs habetur. *Cùm irruerit repentina calamitas, & in-* Prou. 1.
teritus, quaſi tempeſtas ingruerit, quando venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia, tunc inuocabunt me & non exaudiam. Repentinum eſt illud quod caſu venit, quando quis incautus eſt quod impijs morientibus euenit, non autem bonis, qui ſemper parati omnia obſeruant vitæ ſuæ momenta.

Præterea admonet locus iſte, in periculis, tribu- 47.
lationibus, omnibuſque neceſſitatibus ad Deum Periculis
confugere, & ab illo auxilium petere. Sic Ioſaphat exponi-
Rex, *cùm ignoremus*, inquit, *quid agere debeamus, hoc* mur, vt
ſolum habemus reſiduum, vt oculos noſtros ad te dirigamus. oremus. 2. Par. 20.

1. Pet. 5. mus. Sic & Petrus admonet dicens: *Omnem ſolicitudinem veſtram proyecte in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis.* Hoc etiam ſanctus Rex Dauid fecit, cùm
Pſal. 68. dixit confugiens ad Dominum: *Exaudi me Domine, quoniam benigna eſt miſericordia tua: ſecundum multitudinem miſerationum tuarum reſpice in me. Et ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me. Intende animæ meæ, & libera eam, propter inimicos meos eripe me.* Ideò Deus multis periculis nos exponit, vt confugiamus ad orationem. Per aduerſitates enim nos inducit Dominus in timorem & anxietatem, per timorem in agnitionem deſperationemque infirmitatis noſtræ: per deſperationem noſtri conſilij reuocat nos ad conſiderationem diuinæ bonitatis. Et ex hac conſideratione rurſus erigit nos ad ſpem & fiduciam erga ſe, & inde oritur ad ipſum oratio. Si pulſat voluptas, ſi inſurgit ira, ſi luxuria æſtuat, inſurgitque aduerſum te omne genus nequitiæ, tam humanæ quàm diabolicæ, ora Dominum. Atque ideò Da-
Pſal. 43. uid clamabat dicens: *Exurge, quare obdormis Domine? Exurge, obliuiſceris tribulationem noſtram?* Igitur antequam demergaris in profundum, antequam deſcendas in ſepulchrum, clama ad Dominum: In clamore & in apertione oris tui, tua ſalus eſt. Si peris, tua culpa peris: quia non aperuiſti os tuum, & ideò non implebit te ſalute Chriſtus. Sed de his iam diximus in capite præcedenti in Magdalenæ conuerſione. Nunc ad contextum.

48. *At ille ſurgens increpauit ventum, & tempeſtatem aquæ, & ceſſauit, & facta eſt tranquillitas* magna. Satis in hoc ſuam deitatem oſtendit Chriſtus, qui non vtcumque, ſed imperatiuo modo iuſſit ventis & mari, cui cum omnes creaturæ ſint in potentia obedientiali, ſtatim conſequuta eſt magna tranquillitas, tam materialis in mari, quàm ſpiritualis in mentibus diſcipulorum de ſalute ſua gaudentium. Paruerunt venti & mare Deo, & ideò *facta eſt tranquillitas.* ¶ Aduerte autem, quod præſente Domino nauicula fluctuat quidem & iactatur vndis, non tamen ſubmergitur, ſed fit tran-
Geneſ. 8. quillitas. Hæc eſt arca Noë, quæ fluctibus illidi-
Gen. 25. tur, non tamen alliditur. Rebeccæ vterus qui ex paruulorum lucta colliditur, aborſum non pati-
Matt. 12. tur: domus ſupra petram fundata, in quam venerunt flumina, & flauerunt venti, ſed non deſtrui-
Exod. 8. tur. Iſraëliticus populus, qui à Pharaone & ſuis premitur, ſed non deſtruitur: mulier, quam in
Apoc. 12. Apocalypſi draco perſequitur, ſed non opprimit. Docet locus hic vt in omni tribulatione & anguſtia patientiam habeamus, in Deo ſpem noſtram collocantes, vt in eo ſtabiles ſimus. Deo enim ſan-
Tob. 13 ctus Tobias dixit: *Non delectaris in perditionibus noſtris, quia poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt*
Conſtantia & patientia in aduerſis neceſſaria. *lachrymationem & fletum exultationē infundis.* Quamuis totus ſæuiat mundus, & quaſi mare inſurgant & bulliant procellæ vertiginesque dæmonum, etſi omnis principatus & poteſtas ſæculi fluctus concitent, & iracundiæ rabie ſpument, & furiant ſuper ſanctos, etſi adhuc ad cœlos ſeſe extollant, vt tempeſtas fluctus malignantes, noli conturbari, noli contremiſcere aut deficere. Quamuis enim
Pſal. 120. tibi videatur Chriſtus dormire, *non dormitabit neque dormiet qui cuſtodit Iſraël.* Noli igitur deſperare, ſed in Domino confide: ipſe enim ſaluos faciet ſperantes in ſe. Cùm iam omnia videntur deſperata, ſuccurrit diuina bonitas. Sic Iſraëli laborantii in Ægypto affuit Dei miſericordia: ſic Tobiæ, ſic Ionæ, ſic eidem populo temporibus Iudith, & Heſter, &c. Quare nunquam de Deo deſperandum eſt. Quis putaſſet Ioſeph in carcerem in Ægypto coniectum, à fratribus venditum, à Domina accuſatum, ab omnibus derelictum & ignotum in terra aliena, venturum ad tantum honoris faſtigium? Ideò quamuis tibi impoſſibile videa- Exod 3.
tur exire à laboribus, quibus nunc premeris, Deo tamen facillimum eſt eripere te ab omnibus iſtis malis. Interim tamen, quamuis venti tentationum inſurgant, & ſpumæ maris, hoc eſt, iracundiæ ad cœlos vſque ſe extollant, tace, quieſce, & immobilis perſta. Nam quemadmodum quoties mare vehementiùs intumeſcens, ad littus magno impetu rapitur, ſaxa & quæcumque ſecus oram poſita niſi terræ penitùs infixa hæreant, facillimo negotio trahit & vorat; cautes verò firmioribus nixas radicibus nequaquam promouere poteſt, quinimò ſummo illi ſuo fragore, & ſpumis rabieque victum cedit duritie victum, & conſtantia molis oppoſitæ: ſic tu in fide fundatus firmiſſima, ſi bonorum morum & virtutum radices egeris, conſtansque in omni pietatis & religionis opus fueris, noli timere tentationem, nec totius infernæ legionis fluctus & minas, quantumcumque irrefragabiles videantur: vinces enim & non ſuccumbes. Premeris quidem ſæ- Simile.
penumerò magnis laboribus, ſicut cautes fluctibus premitur & inuoluitur, verum, vt illa refluēte mari multo nitidior & ſpecioſior apparet; omni depoſita immunditia, quia perſtitit; ita tu ſi perſtiteris, tranſactis laboribus, emerges à ſordibus vitiorum purgatus, & nitidus; Conſiſte igitur, nec impatiens & inconſtans ſis, aliàs proculdubio ſuperaberis. Quod ſi feceris, & conſtantiam ſeruaueris, Deus tibi ſolita non negabit auxilia, quibus & honorem tuum tueri, & vitam conſequi æternam poſſis, interea tamen opus eſt dare operam, & clamare cum Propheta. *Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem. Exurge Domine, adiuua nos, & redime nos propter nomen tuum.* Ipſe ſurget & imperabit ventis, & mari, & ſedabit procellas tribulationum & perſecutionum. Iterum ergo moneo, vt rapiaris. Sed procedamus. Pſal. 43.

Dixit autem illis: Vbi eſt fides veſtra? Putabant VERS. 25.
Chriſtum vigilantem eos liberare poſſe, non tamen dormientem, qui nihilominus & dormiens & vigilans æqualiter hoc facere poterat: poteſtas enim Chriſti non erat ab humanitate, ſed à diuinitate, quæ nunquam dormit. *Ecce non dormitabit neque dormiet, qui cuſtodit Iſraël.* Et in Canticis: *Ego,* Pſal. 120.
inquit, *dormio, & cor meum vigilat.* Credere autem Cant. 5.
ipſum purum eſſe hominem, & ſic dormientem nihil agere poſſe, vel eſſe quidem Deum, ſed tamen nihilominus dormire in eo diuinitatem, error erat, vtroniſmodo de Chriſto mala eſſet opinio: & non ſolùm error; ſed etiam hæreſis, & peccatum mortale, quia in fide verſabatur. Ideò diſcipuli, qui in hoc peccabant mortaliter, digni fuerunt huiuſmodi reprehenſione, quia ex miraculis præcedentibus, quæ Chriſtum facere viderant, potuiſſent colligere ipſum eſſe verum Deum, qui tam dormiens, quàm vigilans poſſet eos liberare. Credebant Chriſtum vigilantem poſſe miracula facere, non autem dormientem, quoniam omnia miracula antea vigilans fecerat, quare excitauerunt eum putantes aliter liberari non poſſe, Chriſtus autem voluit hoc periculum

(Margin: Chriſtus tantum poteſt dormiēs, quantum vigilans.)

culum inducere, vt eſſet locus auferendi eis hanc
incredulitatem. Non certè habebant illi tantam fi-
Pſal. 138 dem ſicut Ille, qui dixit Deo: *Si habitauero in extre-*
mis maris, ecce illuc manum tua deducet me, & tenebit me
dextera tua.

49. Vide eximiam Dei bonitatem, qui ſemper quæ-
rit vt poſſit beneficia in nos conferre. Non exiſti-
mabant Diſcipuli Chriſtum dormientem miracula
edere poſſe: qua de cauſa, vt illos ab errore eripe-
ret, dormiuit, vt inde facto miraculo anſam habe-
ret illos arguendi incredulitatis ſuæ, quo ad fidem
traherentur. Hoc autem non ſemel fecit Deus oc-
2. Par. 36. caſiones conuerſionis noſtræ quæritans. Nam Ma-
naſſes Rex Iuda idololatra & flagitioſiſſimus, cùm
captiuus apud Babylonios eſſet, conuerſus eſt ad
Dominum, & orauit. Sic etiam permiſit Deus vt
Num. 20. Iudæi in deſerto aquæ penuria laborarent, vt poſt-
modum percuſſa à Moyſe petra, indeque vberius
aqua affluente, populus incredulus ad Deum ſuum
Ioan. 4. conuerteretur. Permiſit item filium reguli morti
appropinquare, vt pater cum vniuerſa familia cre-
deret. Quod in omnibus Chriſti miraculis fas eſt
dicere. Vnde ipſemet Dominus de cæco nato di-
Ioan. 9. xit: *Neque hic peccauit, neque parentes eius, ſed vt mani-*
Dan. 13. *feſtentur opera Dei in illo.* Sic permiſit Suſannam ac-
cuſari à mendacibus & periuris ſenibus, vt virtus
eius manifeſta fieret. Nec minus hoc tecum quoti-
die facit, ſi animaduertis, permittens te in infamiam
aliquam, aut peccatum labi, vt te ab occultis emun-
det, aut etiam, vt flagitia maiora perpetres, quo à
minoribus libereris, quæ, pœnitentiam agens, non
vis abluere. Nam ſicut in veſtibus accidere ſolet,
quibus ſi parua olei guttula incidens, exiguam no-
tam fecit, non abluuntur, nec vlla ad delendum vi-
tium propter eius exiguitatem adhibentur medi-
camenta: ſi verò grauior ampliorve inuratur ma-
cula, nulla mora eſt quin ſumma cura & diligentia
abſtergantur: ſic in nobis accidit, quos Deus ſæpe-
numero permittit in grauiora incidere, vt à magnis
& à paruis emundemur peccati labibus adhibita
pœnitentia. Eodem etiam modo hanc tribulatio-
nem in diſcipulos ſuos immiſit, vt eos ab incredu-
litate abduceret.

53. Secundò diſcamus quanta ſit Dei bonitas, qui
non ſolùm ex bonis noſtris bona, ſed etiam ex
malis elicit. Ex hac namque tempeſtate & affli-
ctione diſcipulorum hoc eximium eduxit bonum,
nempè vt in ipſum crederent, & cognoſcerent
non ſolùm in terra, verùm & in mari potentiam.
Hac item de cauſa ſolet nobis mittere labores &
infirmitates, vt hinc humilitatem & notitiam Dei
inueniamus, & noſtræ admoneamur fragilitatis.
Vnde vulgò dicitur: Mala ſæpenumero bonorum
ſunt cauſa. Dauid vſque adeò ſibi confidebat, vt
Pſal. 29. dixerit: *Ego dixi, non mouebor in æternum.* Putabat
ſe nunquam caſurum: verumtamen à Deo deſti-
tutus in propria fragilitate, in maxima lapſus eſt
crimina. Quare poſtea imbecillitatis ſuæ recorda-
tus dicebat: *Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum*
conturbatus. Humilior quidem fuit poſtea quàm
Matt. 26. lapſus conuerſus eſt. Idem in diuo Petro videmus,
qui gloriabatur & ſe iactabat ſociorum fortiſſi-
mum: ſed permiſſus peccare, miſerrimè lapſus
eſt, à quo tamen lapſu reſurgens didicit humilita-
tem & neminem contemnere. Vnde interroganti
Ioan. 21. poſtea Domino: *Petre amas me?* cautius & mode-
ſtius reſpondit neminem ſuorum ſociorum poſt-
ponens: *Tu ſcis Domine, quia amo te.* Ideò Moyſes in Deut. 32.
cantico ſuo laudans magnitudinem, & potentiam
Dei, eduxit *mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo.*
Expertus educit, & ex malis noſtris bona. Sed de
his inferiùs opportunius dicemus: nunc Lucam au-
diamus.

Qui timentes mirati ſunt ad inuicem dicentes: Quis 51.
putas hic eſt, quia & ventis & mari imperat & obediunt
ei? Qualis, quàm fortis, potens, & magnus eſt,
hic, cui obediunt venti, & mare? Maior eſt Moy- Exod. 14.
ſe, & potentior Helia. E quibus alter ligno mari 4. Reg. 2.
percuſſo cum labore mare diuiſit, alter pallio Ior-
danem pertranſijt: hic verbo imperat ei, qui non
habent verba, & obediunt ei. ¶ Diſcamus ex hoc Omnia
loco obedire ei, cui creaturæ inſenſibiles obediunt. obediunt
Dauid enim de hac obedientia loquens ait: *Spiri-* Deo præ-
tus procellarum, quæ faciunt verbum eius. Mirum val- ter homi-
dè eſt omnes creaturas Deo tanta conſtantia obe- nem pro-
dire præter hominem: qui, cùm non ignoret om- pter quẽ
nia alia propter ſe habuiſſe facta, nihilominus ta- omnia
men ingrato animo perfidóque obtemperare Deo facta ſût.
negligit. Ideò Eſaias, vt hominum hanc inobe- Pſal. 148.
dientiam notaret, cœlum, & terram inuocat, eos
in teſtes humanæ ſuperbiæ adducens. *Audite*, in- Eſaiæ 1.
quit, *cœli & auribus percipe terra: quoniam Dominus*
loquutus eſt. Filios enutriui & exaltaui: ipſi autem ſpre-
uerunt me. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, &c. Vos
omnes, ô creaturæ mihi obtemperatis: homo ve-
rò mihi inobediens eſt, vos eritis eius inobedien-
tiæ teſtes. Imperaui mari & apertæ ſunt aquæ eius, Exod. 14.
vtrimque in muri ſpeciem inſurgentes, vt tranſ-
irent filij Iſraël: imperaui terræ, & dehiſcens re- Num. 16.
belles Dathan, & Abiron vorauit: volui & exijt Leuit. 10.
ignis de tabernaculo, & filios Aaron combuſſit:
Cœlum etiam ſtetit imperio meo pugnante Ioſue Ioſue 10.
contra Amalech: populus autem meus contempſit
me, & mihi obedire noluit. Vnde quærens alius
Propheta à mari, quid eſſet, quod in exitu Iſraël
de Ægypto fugiſſet, & à Iordane cur fuiſſet re-
trorſum conuerſus, inducit has creaturas in hunc
modum reſpondentes: *A facie Domini mota eſt ter-* Pſal. 113.
ra, à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram, &c. Ac
ſi dicerent: Quid mirum ſi nos Deo pareamus,
cùm terra multo nobis tardior, ei aures præbue-
rit, & mirabiliter obtemperauit? nec ſolùm terra
ſed etiam duriſſimæ rupes fuerint eius iuſſu in fon-
tes aquarum conuerſæ. Figura eſt proſopopœia
cum mutis rebus ſermonem damus: eſt enim pro-
ſopopœia perſonæ fictio. Vt apud Eſaiam dixit Eſaiæ 49.
Sion, *Reliquit me Dominus.* Et in libro Iudicum:
Iuerunt ligna, vt vngerent ſuper ſe regem. Et in alio Iudic. 9.
Pſalmo ſignificare volens regius Vates terræ obe-
dientiam Deo, *commota eſt*, inquit, *& contremuit* Pſal. 75.
terra: fundamenta montium conturbata ſunt, & com-
mota ſunt, quoniam iratus eſt eis. Et in alio: *Terra* Pſal. 17.
tremuit, & quieuit, cum exurgeret in iudicium Deus.
Quid quæris? Chriſto in cruce expirante *Sol ob-* Matt. 27.
ſcuratus eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, at corda Iudæorum
lapidibus duriora non ſunt mollita. In Pſalmo
Propheta res etiam inanimatas ad diuinas laudes
concinendas & prædicandas hortatur, innuens
eas diuinæ voluntati parere, cùm ait: *Præceptum po-* Pſal. 148.
ſuit, & non præteribit. Inſenſibilia, & inanimata præ-
ceptum ſibi à Deo poſitum cuſtodiunt, ſolus ho-
mo eſt, qui illud renuit cuſtodire. Cui venti & mare
obediunt, homo non vult obedire. Diſcamus ergo
Dei præceptis obtemperare, & eius mandata

cuſto-

cuſtodire: ſiquidem, & venti, & mare & creatu-
52. ræ irrationales ei obediunt. ¶ Diſcamus etiam
opera Dei mirari, ſicut hi mirati ſunt, videntes
mirabile à Domino editum, & illum laudauerunt.
Miremur etiam, quando bonitatem & miſericor-
diam ſuam in nos oſtendit, quando nos de peri-
culis ſeruare dignatur: quando à tribulationibus
nos liberat, & quando ab inimicis perſequenti-
bus non eruit. Miremur item, & gratias ei aga-
1. Petr. 2. mus, *qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumen*
ſuum. Sic in infantiâ Saluatoris mirati ſunt illi de
ijs, quæ dicta erant à paſtoribus ad ipſos: & Io-
Luca 2. ſeph etiam & Maria *erant mirantes, de ijs, quæ dice-*
bantur de puero Ieſu. Sed quia ſatis in his duobus
locis, de hac admiratione diximus, nunc ſequentia
videamus.

Vers. 26. *Et nauigauerunt ad regionem Geraſenorum, quæ eſt*
contra Galilæam. Geraſa ciuitas eſt Arabiæ, iuxta
montem Galaad in tribu Manaſſes: non longè ab
mari Tiberiadis, & eſt ex oppoſita parte Gali-
lææ.

Vers. 27. *Et cum de naui egreſſus eſſet ad terram occurrit illi*
vir quidam, qui habebat dæmonium iam temporibus mul-
tis. Intra corpus habebat illud maximè, cum lo-
queretur per os eius, quia locutio fit per motum
organorum interiorum, & perſpicuum eſt dæmo-
nem non poſſe illam mouere, niſi ibi ſit. Ideò dæ-
mon non ſolùm eſt in corpore, ſed in ventre, quia
principale inter organa vocis eſt pulmo, quia mo-
uetur & aërem concipit ad refrigerandum cor, vbi
ſubtilizatur aër ipſe vt ſit ſufficiens ad vocem for-
mandam articulatam. Non aër exterior craſſus eſt,
& conueniens ad ſonos faciendos, non tamen ad
voces formandas. Propter hoc enim ſola anima-
lia habentia ſanguinem, & reſpirantia, voces emit-
tunt. Organa autem muſica non habent voces, ſed
ſonos, quia vita & pulmone carent. Cùm ergo
principium vocis in animalibus ſit in pulmone, ne-
ceſſe eſt quando dæmones per arreptitios loquun-
tur, ſint in pulmone, & ſic in ventre & inteſtinis.
Omnis ergo dæmon loquens per arreptitium eſt
in ventre. Sic in primo Regum volumine dicitur,
1. Reg. 28. Saul *abſtuliſſe Magos & ariolos de terra: & interfe-*
ciſſe eos, qui habebant pythones in ventre: pythones au-
tem ſunt dæmones illi, qui per homines loquun-
tur, vt in libro Actorum habetur de puella illa,
Actor. 16. quæ *habebat* ſpiritum *pythonem*. Vſque adeò vexabat
dæmon hunc miſerum hominem, vt dicat Euange-
liſta:

53. *Et veſtimento non induebatur*. Sicut furioſus dilace-
Geneſ. 3. rabat veſtimenta & nudus ambulabat. Diabolus
enim ſicut Adam tulit veſtimentum innocentiæ,
& tunc vidit quòd eſſet nudus: ſic nunc gaudet in
victoria ſua, & lætatur in imaginibus ſuorū trium-
phorum. In ſignum enim imperij amiſſi homo vt
iumentum factus eſt nudus: cupit itaque diabolus
videre hominem ſemper nudum, & lætatus in nu-
ditate.

Nec in domo manebat. Non ſinebat dæmonia-
cum in ſua habitare domo. Nam quia ipſe è cœ-
lo eiectus fuit, neminem vellet in ſua manere do-
mo, nec gaudere. Præterea ne miſer dæmonia-
cus in domo ſua à ſuis aliquod remedium inueni-
Geneſ. 4. ret, extra domum illum trahebat. Sæuiſſimus ille
tentator, vt licentiùs poſſet afficere, & torquere,
illum in deſertum adduxit. Ita Cain Abelem in
agrum adduxit, ne ab aliquo interpellaretur, quò
minùs in illum pro ſua libidine ſæuiret.

Sed in monumentis. Quia diabolus inuenit mor- Diabolus inuentor monumentorum.
tem, & monumenta: ideò gaudet in illis: mundus
enim neſciebat monumenta, ſicut neſciebat mor-
tem. *Deus namque mortem non fecit, nec lætatur in*
perditione morientium. Si ergo mortem non fecit, Sapient. 1.
ſequitur neque ſepulturam feciſſe, quæ domus eſt
mortuorum. *Deus creauit hominem inexterminabilem,* Sapien. 2.
ſed inuidia diaboli intrauit mors in orbem terrarum.
Igitur per eandem inuidiam introiuit diabolus mo-
numentum. Itaque ad principem Deum ſpectat
vita, & terra viuorum, id eſt, cœlum, & ad prin-
cipem diabolum ſpectat mors & infernus, & ſe-
pulturæ mortuorum. Gaudet igitur in rebus ſuis.
Ideò princeps vitæ Chriſtus contra mortem, in-
quit: *O mors, ero mors tua*. Deus enim *non eſt Deus* Oſee 13.
mortuorum, ſed viuorum. Ideò verè mortui non ſunt Matt. 22.
Dei, ſed diaboli, ſicut iuſti decedentes non ſunt Ioan 11.
mortui, ſed viuunt Deo, & *dormientes* vocan- Luca 8.
tur in ſcriptura. Igitur ſicut diabolus eſt Domi-
nus mortuorum, ita eſt Dominus ſepulchrorum,
in quibus hi verè habitant mortui, qui in pecca-
tis & in diaboli ſeruitute ſedebunt. Vnde Dauid,
Pſalmo: *Sepulchrum eorum domus eorum in perpetuum*. Pſal. 48.
Ita ego, quantum æſtimare poſſum credo monu-
menta, in quibus iſte dæmoniacus habitabat homi-
num eſſe impiorum, vt ſicut animas in inferno, ita
& corpora in ſepulchris dæmones poſſiderent. Nam
ſicut omnia, quæ habent pij iure hæreditario ſpe-
ctant ad Deum: ita quæ habent impij, diaboli ſunt.
Sequitur in litera.

Is vt vidit Ieſum procidit ante illum & exclamans vo- Vers. 28.
ce magna dixit. Procidit diabolus ante Ieſum non
humilitate, ſed neceſſitate compulſus: non, inquam,
amore boni, ſed timore grauioris ſupplicij. Sed vi-
de quid clamans dicat.

Quid mihi, & tibi Ieſu fili Dei altiſſimi? Obſecro te
ne me torqueas. Chriſti præſentia illi fuit pœnalis,
ſicut reo præſentia iudicis, & ſeruo fugitiuo præ-
ſentia Domini ſui. Nam ſicut lux odioſa eſt ægris,
ſic malis præſentia iuſtorum: quare perſequuntur,
& odio illos habent. Quia vita bonorum eſt quæ-
dam tacita obiurgatio peccatorum. Timuit autem
dæmon hic detrudi in infernum à Chriſto: atque
ideò procidens orabat, ne illum torqueret. Vnde
quàm verè dixerit Paulus: *In nomine Ieſu, omne ge-* Philip. 2.
nu flectatur, cæleſtium, terreſtrium & infernorum. Ad-
uerte autem Iudæos dicere de Chriſto: *In Beelze-* Luca 11.
bub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. At diabolus
hic fatetur nihil ſibi, & illi commune, nam di-
cit: *Quid mihi & tibi eſt?* ac ſi diceret: Nulla eſt
concordia mihi tecum. Et Paulus etiam: *Quæ con-* 2. Cor. 6.
uentio Chriſti ad Belial? Ideò Iudæi peiores ſunt
diabolo. Quia cùm diabolus dicat, Nihil ſibi cum
Chriſto eſſe commune: impij Phariſæi dicunt, vi-
ribus diaboli Chriſtum adiuuari. ¶ Obſerua et-
iam quomodo diabolus audet adiurare Chriſtum
per Deum viuum, & ſic illum vocat. Nihil enim
eſt tam ſanctum, quin dæmon eo vtatur ad ma-
lum. Vt enim *transfigurat ſe in Angelum lucis*: ita aſſu- 2. Cor. 11.
mit ſibi verba Dei. Quod etiam homines impij, vt Ioan 11.
Caiphas, Balaam, & alij aſſumunt. Cauſa autem Num. 23.
cur rogabat, ne illum torqueret ſubdit Euangeli-
ſta, dicens:

Præcipiebat enim ſpiritui immundo, vt exiret ab homi- Vers. 29.
ne. Sed cur diabolus non ſtatim exiuit, cùm Chri-
ſtus hoc illi præciperet? Quia Chriſtus non præce-

pit diabolo, vt ſtatim exiret: qui eodem momento exijt, quo à Chriſto egredi iuſſus eſt. Expende autem neminem rogauiſſe Chriſtum pro obſeſſo: ſed ipſemet Dominus pietate motus illum liberare voluit: quia nimis crudeliter à dæmonibus vexabatur. Atque ideò ait Euangeliſta:

Multis enim temporibus arripiebat illum: & vinciebatur catenis & compedibus cuſtoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deſerto. Attende quantum nocebant huic homini. Sunt enim valdè inuidi, & ſummè cupiunt hominibus incommodare. Videntes autem hominem per humilitatem aſcendere ad beatitudinem, quam ipſi per ſuperbiam amiſerunt, inuidiâ commoti nituntur illum in peccata pellicere, ne tanti boni fiant compotes mortales; quod ſi in ſpiritualibus lædere nequeunt, in corporalibus lædunt. Rumpebat catenas, & nolebat eſſe ligatus: *primò*, quia ſuperbus eſt, & liber eſſe cupit. Sic ſuperbi & impij nolunt ſe ſubijcere, & obedientiam auerſantur, decantantes illud Pſal-

Pſalm. 2. mi: *Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipſorum.* Et illud quod Dominus exprobrat

Hier. 2. brat per Hieremiam: *A ſæculo confregiſti iugum.* Pij

1. Petr. 2. verò *omni creaturæ ſubijciuntur propter Deum,* ſcientes,

Rom. 13. quia *qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* *Secundò* cum diabolo ſit paratus carcer perpetuus, & vincula, & catenas horret & fugit, quia ſunt hæc ſuorum tormentorum ſimilitudo.

Vers. 30. *Interrogauit autem illum Ieſus, dicens: Quod tibi nomen eſt? At ille dixit: Legio, quia intrauerant dæmonia multa cum eo.* Non ex ignorantia interrogauit, ſed vt ex dæmonis expulſione excellentia virtutis Chriſti clariùs micaret. Vnum autem interrogauit, quia vnus pro alijs omnibus loquebatur. Porrò legio ſex mille ſexcenta, & ſexaginta ſex ſunt, quoniam tot dæmones in illum hominem intrauerant.

Hoſtium noſtrorū multitudo. ¶ Diſcamus ex hoc loco cum timore & tremore noſtram operari ſalutem, quandoquidem impugnamur ab innumerabili aduerſariorum multitudine. Nam ſi homo alicuius ciuitatis incola audiens per omnes vicos & plateas vrbis frequentiſſimam leonum turbam graſſari, ingenti timore domum egredi auderet, quin pœnitens, ſilens, incedens, nec vnum verbum mutiret. Quid ô tu facere debes in periculoſiſſima ciuitate huius mundi vagans, in qua non leones, ſed dæmon inſidias tendit, de

1. Petr. 5. quo ait Petrus: Inimicus veſter *diabolus circuit quærens quem deuoret?* Nec vnus, aut alter, aut pauci ſunt huiuſmodi hoſtes teterrimi, aër namque tanta dæmonum caterua ſcatet, vt ſi cerni poſſent, ſolis conſpectum denſitate eriperent. Quamobrem non parum admiratione afficior, cur comedens, bibens, & ludens, tam ſegniter ſaluti tuæ conſulas: cùm te vndique ſæuiſſimis videas feris circumſeptum, quæ te deuorare ſatagunt. Ex ingenti autem dæmonum turba, quibus hic vexabatur, poteris colligere, quot hoſtes habeas: quos vt euadas diligentiſſimum te eſſe oportet.

Vers. 31. *Et rogauerunt eum, ne imperaret illis, vt in abyſſum irent.* Hi ſpiritus obſecrant & maieſtatem Chriſti venerantur, in quo multò ſunt multis hominibus meliores, qui cùm Chriſtum confiteantur, & prædicent, multò impudentius contra illum ſe habent, quàm dæmones. Illi enim impijſſimis Chriſtum blaſphemijs inceſſant, nulla adiecta vel timoris, vel reuerentiæ ſignificatione: dæmones verò ſe Chriſto ſubmittunt, quo ſe hominibus

Dæmones metuunt infernum & impij eum non timent.

meliores quodammodo oſtendunt. *Dæmones* item Iacob. 2.
credunt, & contremiſcunt: iſti autem credere ſe dicunt, cùm nullo eius iudiciorum metu commouentur. Porrò cum rogant Chriſtum dæmones, vt eos in abyſſum mittat, orant vt mittat eos in inferni profunda. Nam *abyſſus* Græca vox eſt, & ponitur pro voragine quadam, vbi fundus non poteſt contingi. Appellant ergo infernum abyſſum ob immenſam eius capacitatem, cuius meminit Eſaias cùm ait: *Præparata eſt ab heri Topheth:* Eſaiæ 30.
à rege præparata profunda & dilatata. Nutrimenta eius ignis, & ligna multa: flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam. Cùm ergo ſcirent hi dæmones ignem illum præparatum ſibi, timebant, ne illuc à Domino Ieſu mitterentur. Heu ingentem miſeriam noſtram: & omnem prorſus amiſſum ſenſum. Dæmones, qui (vt Petrus ait) 2. Petr. 2.
virtute, & robore ſunt maiores ad perferendum illa ignis æterni tormenta, ad eius nomen exhorreſcunt; & homines, qui apis morſum ſine lachrymis ferre non poſſunt, ſecuri in vtramuis aurem (vt dicitur) dormiunt. Quantò eſſet vtilius, frequentiſſimè nunc cogitatione verſare, & aſſiduò ante oculos ponere ſempiterna illa incendia: quod remedium eſſet ad ea vitanda optimum, quàm negligentes in malum deſcendere æternum? Sed de his aliàs. ¶ Expende autem quod iſti dæmones non ſtatim exierunt, quia quamuis Chriſtus præcipiebat, vt exirent, ipſi rogabant, vt mitteret illos in porcos: Diſcamus diu in peccato non perſeuerare, nec malis moribus aſſueſcere. De hoc dæmoniaco ait Lucas, quod iam diu à dæmonibus vexabatur, quare iam ægrè antiquam relinquebant habitationem. Arbor enim multo tempore radicata primo impulſu non eradicatur, nec turris bene conſtructa quouis tormento deijcitur. Væ igitur ſi longo tempore dæmon in nobis inhabitat: non aufugiet primo Chriſti verbo iuſſis. Iubebat autem Chriſtus, quamuis non efficaciter, eos exire: & illi reſpondebant rogantes ne in abyſſum irent. Caue ergo & tu à conſuetudine peccati.

Erat autem ibi grex porcorum multorum paſcentium Vers. 32.
in monte, & rogabant eum vt permitteret eis in illos ingredi. Expende dæmonum malitiam & eorum impiam conſidera voluntatem. Quia homini nocere non permittebantur, volunt in porcos ingredi, ſic quando nos lædere non poſſunt, noſtra lædunt, vt quoquo modo nobis noceant. Hoc autem faciunt, non quia quærunt noſtra, ſed nos. Cùm enim diabolus aufert temporalia, vel in illis nocet non hoc facit, quia temporalia appetit, ſed vt adducat nos in peccatum per iram, aut blaſphemiam, aut impatientiam, & ſic poſſideat animam noſtram. Hac ratione percuſſit ſubſtantiam Iob, vt faceret impa- Iob 1.
tientiæ reum, & vt innocentiam amitteret. Animam namque Iob diabolus quærebat, non eius ſubſtantiam, oues, aut camelos. Sic multi ſimiles diabolo, cùm proximos lædere non poſſunt, proximorum nocent bonis. Sic fecit impius Abſalon, qui cùm non poſſet malum inferre Ioab principi militiæ Regis Dauid, quia potens erat: ſuccendit ſegetes eius. Sic in præſenti dæmon expulſus ab homine, in porcos ingreſſum petit, vt Dominis porco- 2. Reg. 14.
rum incommodet. Ex his facilè colliges quantum, quamque atrox ſit odium dæmonis aduerſum nos, ſiquidem omnibus rationibus, & vijs, qua poſſunt, nobis

Dæmon quando homini nocere nō poteſt eius bonis inſidiatur.

nobis incommodum parant. Quo mirabilior eſt
quorundam hominum inſania, qui non ſecus cum
dæmone agunt tanta familiaritate, ac ſi eſſent ami-
ciſſimi: nec verentur perditiſſimi homines Tyran-
no teterrimo obtemperare, eius nomen immaniſſi-
mum, quaſi eſſet amiciſſimum inuocantes.

54. Obſerua autem, quòd vt in porcos intrarent pe-
tierunt priùs facultatem, & rogauerunt Chriſtum,
vt ingreſſum permitteret: nam aliàs ingredi nequi-
rent. Vnde ſi porcis nocere non potuerunt ſine per-
miſſione, multò minùs homini nocere potuerunt,
niſi à Deo illis permiſſum ſit. Alligata namque eſt
dæmonis poteſtas, nec alicui nocere poteſt, niſi in
quantum Deus illi facultatem dederit: quam ille
aliquando dat, vt nos exercitati mereamur præ-
mium, & coronam diabolum vincentes, quem fa-
cilè vincere poſſumus ſi volumus. *Primò*, quia non
omnia, quæ vult, permittit illi Deus, vt faciat: non
enim facultatem habet tentandi aliquem ſuprà eius
1. Cor. 10. vires. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari* (ait Pau-
lus) *ſupra id quod potestis, ſed faciet etiam cum tenta-
tione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere.* Quare ſi quæuis
tentatio vires tuas non excedit: rectè illam, ſi vis,
ſuperare potes. Vnde quoties in tentationibus ſu-
peraris in te culpa eſt conijcienda, ſiquidem cum
vincere poſſes vinci maluiſti. ¶ *Secundò*, quoniam
hoſtis noſter diabolus hominem vi cogit, ita, vt
neutiquam effugere poſſit, niſi eum, qui vinci ma-
Cap. 4. uult, ſed de his iam ſatis in ſuperioribus diximus.
Igitur vt ritè intelligas quàm nihil diabolus contra
nos poſſit præter illud tantùm, quod eſt à Deo per-
miſſum: vide non potuiſſe, neque in porcos anima-
lia abiectiſſima, niſi de Domini facultate, ſæuire.
Multò autem minùs poterunt hominibus nocere
Iob 1. non permittente Deo. Petiuit Satanas veniam à
1. Reg. 16. Deo, vt Iob tentaret, & in primo libro Regum ha-
betur, *Spiritus Domini malus exagitabat Saulem*, Spiri-
tus *malus* vocatur, quia per peccatum malus eſt.
Domini autem, quia ſeruus eius eſt: & ex Domini
præcepto, non propria authoritate vexabat illum.

55. Obſeruandum prætorea eſt, diabolum in porcos
intrare: nam vbi mores, & vita porcina eſt, ibi non
Chriſtus, ſed diabolus habitat. In illos enim qui
more porcorum viuunt, habet diabolus poteſta-
tem. Vnde Angelus Raphael Tobiæ iuniori dixit:
Tobiæ 1. *Qui coniugium ita ſuſcipiunt, vt Deum à ſe & à mente*
Pſal. 31. *ſua excludant, & ſuæ libidini vacent, ſicut equus, & mu-
lus quibus non eſt intellectus, habet poteſtatem dæmonium
ſuper eos*, &c. Rurſus non niſi præmiſſa petitione
permittit Dominus in porcos ingredi dæmones,
quo ſignificetur neminem damnari, niſi ipſe priùs
meruerit, & Dominum ad ſuam damnationē pro-
Diaboli uocauerit. Denique obſeruandum eſt multos dice-
moderni. re etiam nunc, quod diabolus dixit Domino. Si tu
eijcis nos à dæmoniaco, ibimus in porcos, hoc eſt, ſi
aufers à nobis fornicationes, erimus adulteri: quaſi
neceſſe ſit omnino illos eſſe malos & inter duo ma-
Eſaiæ 24 la non eſſe medium. De his ait Eſaias: *Qui fugerit à
facie formidinis, cadet in foueam.* Sic Cain dixit Deo:
Geneſ. 4 *Ecce eijcis me, à facie tua & ero profugus, & vagus in ter-
ra, & omnis qui inueniet me, occidet me.* Quaſi non eſ-
ſet, niſi deſperare. Quamuis enim proijceretur à fa-
cie Domini, poterat per pœnitentiam reuerti. Sed
non inuenit aliud medium impius Cain: & ideò
dixit illi Dominus: *Nequaquam ita fiet, ſed omnis qui
occiderit Cain, ſeptuplum punietur.* Poterant dæmones,
neque in homine, neque in porcis eſſe: ſed quia ho-
minum odio & inuidia flagrant, quæ eorum ma-
litia, ſi eos lædere nequeunt, in eorum bona ſæ-
uiunt. Sed quid Dominus ad illorum petitionem?
Audi:

Et permiſit illis. Conceſſit ſtatim, vt Marcus ait, 56.
vt irent in porcos. *Primò*, quia porcos paſcere erat Marc. 5.
Iudæis prohibitum, vt ex Leuitici libro patet. & Leuit. 11.
Dominus facilè nocet in illis, quæ ſunt noxia ani-
mæ: nam tunc nocere, mederi eſt. Itaque Deus pu-
niuit Heli in filijs ſuis, quos ille contra legem Dei 1. Reg. 4.
fouerat: puniuit Dauidem in filio, quem ex adulte-
rio ſuſceperat: punit etiam hos Geraſenos in por- 2. Reg. 12.
cis, quos contra legem Dei paſcebant. Sic te punit
in vxore, in liberis & opibus, quia his rebus abute-
ris. *Iudicia* Dei *abyſſus multa.* Vides tu effectus iuſti- Pſal. 35.
tiæ Dei, ſed cauſam ignoras, cur ablata ſint tibi ea,
quæ amabas, & conflictatus, & humiliatus ſis. Sanè
miſericors, & clementiſſimus Deus (credo) ea tibi
non auferret, niſi illis abutereris. In qua re ſimilis
mihi videris paruo puero, qui ablatum ſibi gladium
plorat: quo ſibi fortaſſis vulnus erat inflicturus. Et
ideò iſti rogauerunt Chriſtum, vt exiret finibus eo-
rum. Quo etiam tu modo te habes, qui temporalia
cæleſtibus præferens, Deum, ab anima tua eijcis, eò
quòd temporalia tollit ſicut iſti fecerunt: de quo
nos ſtatim dicemus. Ferendum quidem tibi eſt, ſi
nonnunquam te temporalibus ſpoliatum videris.
Hoc enim Deus non hominibus, eorundem vtili-
tatis gratiâ facit.

Secundò, hanc facultatem tribuit dæmonibus, vt 57.
intrarent in porcos, quo hominis dignitatem oſten-
deret. Nam ob vnum hominem, vel vt Matthæus Matth. 8.
ait, propter duos, duo millia porcorum perire per-
miſit. Mauult enim Deus vt vniuerſa animalia bru-
ta intereant, quàm in vna anima rationali iactura
fiat. Quod, proh dolor! quàm è diuerſo hac noſtra
tempeſtate auari homines faciunt, qui pauperes
fame, frigore, & ſiti confici contemnunt, qui crea-
turæ rationales ſunt, ad Deique imaginem facti, ne
parum tritici, aut veterem tunicam erogent, aut
quiduis aliud de bonorum ſuorum ſuperfluis tri-
buāt reliquijs. Atqui vtinam hoc malum apud pri-
uatos homines tantummodò graſſaretur, non etiam
in domibus Epiſcoporum & Præſulum, quibus ex
officio liberalitas incumbit, extaret: quorum nihil-
ominùs multi ſunt, qui iumenta ſua, pluſquam ani-
mos ſuorum ſubditorum amant, pluriſque faciunt
bruta animalia, quàm homines, diuitiaſque ſuas
ouium ſaluti anteponunt. ¶ Tu autem diſce ex
hoc loco, vniuerſa bona temporalia pro proximi
tui ſalute contemnere: ſiquidem Chriſtus, vt nobis
exemplo foret, doceretque hominis dignitatem,
cuius cauſa omnia ſunt contemnenda, voluit tan-
tum porcorum gregem perire ob vnius hominis
ſalutem. ¶ *Tertiò* hanc licentiam conceſſit Domi-
nus dæmonibus ad perdendos porcos, vt porcorum
perditio fieret Dominis, & alijs ſalutis occaſio, &
animas multorum lucraretur. Paſtores enim nun-
tiauerunt hoc hominibus ciuitatis, quo miraculo
audito multi crediderunt. Sæpè enim miſericors
Deus aufert temporalia, vt ſpiritualia cōſequantur.
Sic Dominus abſtulit diuitias regi Manaſſæ, qui 2. Par. 36.
conuerſus ad Dominum orauit in carcere deuotiſ-
ſimè: cùm antea Deum non cognouiſſet. Sic etiam Lucæ 15.
filius prodigus, poſtquam bona temporalia perdi-
derat, ad Dominum eſt reuerſus: ita iſti Geraſe-
ni, quia porcos perdiderant, Dominum cognoue-
runt.

runt. ¶ Diſcamus ex hoc loco, alicui damnum, aut incommodum non facere: quia putas proximo incommodare, tibi ipſi noces, & in laqueo eodem capieris. Sic Aman crucem parauit Mardochæo, vbi ipſe fuit ſuſpenſus. Sic diabolus modo voluit damnum facere Dominis porcorũ, ſed certè multum illis profuit: nam occaſiones peccandi abſtulit, & ex hoc facto ad Chriſtum venerunt multi, & diabolus ſeipſum præcipitauit. Media rationeſque quamplurimas excogitant impij, quibus proximis ſuis malefaciant, ſed eadem Deus in authores ſuos retorquet. & ita ſceleroſi bonis incommodum parantes, ſibi ſepulturam fodiunt, qua ſepeliantur. Ita propemodum accidit filijs Iacob, qui fratrem ſuum Ioſeph vendentes, incommodo ſuo illum in ampliſſimum euexerunt dignitatis gradum: ſeipſos autem ignominiæ & opprobrijs addixerunt, &c. Sequitur in contextu.

Heſter 7. *Gen. 37.*

Vers. 33. *Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos.* Sicut nullus gratiam amittit, quin alius eam recipiat: ita dæmon ſi ab vno eijcitur, in alium mittitur. Dominus enim ait: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Igitur quod vnus perdidit, alius accipit: ita ſi ex vno dæmon eijcitur intilire permittitur. Quæris, in quem? In porcos. Paratus dæmoni eſt, qui indulget nimium cibo, potui & veneri. Porci quia bruta erant animalia non habebãt dæmones: ſed immundi erant, & ideò dæmonum ingreſſioni parati. Sic tu, qui cibo, potui, venerique plus nimio indulges, licet eo modo te habeas, quo tibi mortaliter peccare non videaris, verùm non animaduertis quantum hoc viuendi more infrigidata charitate paratum te reddas ad omnem peccati occaſionem, & dæmonis domicilium. Nam qui ſic viuunt, & nimis ſomno & corpori tribuunt ſicut porci, paratiſſimi ſunt, vt dæmones in animas ſuas ingrediantur. Ita vitam agentes porcinam, habitationem dæmoni fabricant. Non enim habent iſti virtutem, aut fortitudinem, vt tentationi, qui in delicijs viuunt, vt diabolus illic ingrediatur: nam à nemine impeditur. Ingreſſi igitur ſunt: & vide malum, quod eueniet animæ tuæ.

Apoc. 3.

Et impetu abijt grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt. Sic qui in delicijs, & libidinibus viuunt, dæmoni hoſpitium patant, qui ingreſſus eos in infernum præcipitat. *Væ ergo vobis, qui nunc ſaturati eſtis:* væ vobis, qui ducitis in bonis dies veſtros: væ, inquam, vobis, qui epulamini quotidie ſplendidè, & induimini purpurâ & byſſo. Cauete ne tam ſæuum hoſpitem excipiatis: qui vos in præcipitium ducat. Quid enim aliud eſt tantos facere ſumptus, niſi in præcipitium ruere? Vt enim pij magna conſtantia & feruore ſe à carnalibus abſtrahunt deſiderijs & vitam agentes auſteram occaſiones cadendi vitant: ita vos impij magno impetu in interitum veſtrum properatis. ¶ Expende etiam quantum debet humanum genus diuinæ prouidentiæ: qui non permittit homines, qui à dæmonibus vexantur, ab illis occidi. Dæmones enim facilè potuiſſent hominem occidere, quando tam facilè duo millia porcorum ſubmergere potuerunt. Tribuamus ergo gratiæ diuinæ quidquid à dæmone non patimur. Hoc voluit Chriſtus hoc facto docere. Vnde Dauid ait: *Niſi Dominus adiuuiſſet me, paulominus habitaſſet anima in inferno inferiori.*

Luca 6. *Iob 21.* *Luca 16.* *Pſal. 93.*

Vers. 37. *Quod vt viderunt factum qui paſcebant fugerunt: & nuntiauerunt in ciuitatem, & in villas.* Oportebat his paſtoribus accedere ad Chriſtum, & credere, & adorare illum: qui tanta operabatur miracula. Verùm in hoc ruſticitatem, & imperitiam ſuam planè manifeſtant, ſiquidem ab illo fugiunt, quem totis viribus quærere debuerant. At ò vtinam tu iſtis non aſſimileris, qui cùm quotidie Deum mirabilia in te operantem videas, ab illo paſtorali quadam & bruta imperitia non ſecus fugis, quàm ſi eſſet quæ mihi confert beneficia, ereptuus. Nam quod ſumma quotidie in te mirabilia operetur, quis non videat? Quid enim mirabilius, quàm beneficijs allicere, conſeruare, protegere, defendere ac ſuſtentare te peccatorem, qui nunquam deſinens peccare illius hoſtem te profiteris? Pharao rex Ægypti indurabatur, tot tantáque miracula videns: ſic etiam nunc ſeparantur à Deo & coaceruantes peccata peccatis faciem eius vitant. Qui audacia funeſtiſſima correpti, non verentur Deum in dies magis offendere: & Dei miſericordia abutentes, ſeipſos decipiunt. Vide etiam, quanta ſit Dei bonitas, qui quamcumque rem etiam vtiliſſimam ad noſtram ſalutem transfert. Vide quibus miracula ſua prædicandi negotium det. Inter paſtores, qui viliſſimæ ſunt conditionis homines, abiectiſſimi ſunt ſubulci, hos autem homines viliſſimos ſumit Chriſtus, vt ſuæ doctrinæ inſtrumenta, & hi miracula Domini prædicant. Vnde colliges optimè dixiſſe Paulum, *Abiecta & contemptibilia elegit Deus.* Sed hiſtoriam proſequamur.

Exod. 7. *1. Cor. 1.*

Vers. 35. *Exierunt autem videre quod factum eſt, & venerunt ad Ieſum & inuenerunt hominem ſedentem, à quo dæmonia exierant, veſtitum, ac ſana mente ad pedes eius, & timuerunt.* Innatum enim eſt hominibus noua, & inaudita libenter videre: nec ſatis ducunt ea audire. Homo namque eſt animal admiratiuum naturaliter ſcire deſiderans. Ille autem, à quo dæmonia exierant, ad pedes Ieſu erat gratias ei agens, & ei adhærere cupiens. Timuerunt quidem videntes hoc, ſicut qui viderant ventis & mari illum imperantem. Timebant namque timore reuerentiæ & ſtuporis, ſicut timuit Petrus viſo miraculo captionis piſcium. Vel etiam timuerunt, quia comparatione & conſideratione ſanctitatis, maieſtatiſq; Chriſti propriam imperfectionem, fragilitatem, & culpam profundius attendebant: ſicque diuinum formidabant iudicium, & animarum ſuarum ſpiritu ale periculum, Vel certè timuerunt Chriſtum appropinquare arbitrantes ſe eius præſentia eſſe indignos: ſicut & Petrus locutus eſt. Exi à me Domine, quia homo peccator ſum. ¶ Diſcamus ex Chriſti miraculis & mirabilibus Dei, illum timere & honorare. Sic enim legitur, quod filij Iſraël *videntes Ægyptios mortuos* in mari rubro, & Dei mirabilia, quæ fecerat, timuerunt, & *crediderunt Domino & Moyſi ſeruo eius.* Ea autem eſt tua durities & contumacia, vt nec mirabilibus, nec miſericordia Dei, quàm erga te ſæpè oſtendit mouearis, neque conuertaris, &c.

Timor reuerentiæ, malis. *Luce 5.* *Exod. 14.*

Vers. 36. *Nuntiauerunt autem illi qui viderant quomodo ſanus factus eſſet à legione.* Illi qui cum Chriſto præſentes erant quando obſeſſum à dæmonum legione curauit, narrauerunt Geraſenis, & alijs, qui venerant à villis, vt viderent quomodo Chriſtus dæmoniacum liberaſſet: qui paſtorum nuntio forſitan contenti non erant.

Vers. 37. *Et rogauerunt illum omnis multitudo regionis Geraſenorum, vt diſcederet ab ipſis, quia magno timore tenebantur,*

mr. Timebant namque ne ſicut in porcis nocuerat illis, etiam in alijs rebus damnum inferret. Mirabilis eſt iſtorum hominum ſtultitia, & fatuitas, qui propter porcos Chriſtum à regione ſua eijciunt. Sed proh dolor! quot ſunt, qui eundem Dominum ab animabus ſuis expellunt ob alia multo viliora? Quot ſunt, qui, vt vel vnum lucrentur obolum, & merces ſuas ritè vendant, mentiuntur, iurant, atque peiurant? Alij etiam non melioris notæ homines noctu, interdiúque ludentes, conclaue, & chartas pictas ſtatuunt illis, qui ludum exercere voluerint ipſis iam ludendo languentibus. Quibus in locis Dei nomen turpiſſimè blaſphematur, & offenditur. Alij, vt pro animi ſui libidine merces ſuas vendant, Chriſtum abs ſe protjcere non dubitant. Quorum domus ſpeluncæ latronum, & vitiorum gymnaſia dici poſſunt. Sic omnis peccator Deum propter nihil offendit, ô ſi perpenderent peccatores, quàm nullius commodi cauſa Deum relinquant, quo alia multo maiora bona amittunt, cautius & prudentius res agerēt ſuas. Vſurarij, & omnes, quia alia retinent eijciunt Chriſtum: ne in aliquo bono temporali damnificentur. De quibus loquitur ſcri-

Eſaia 65. ptura: *Qui dixerunt Deo. Recede a nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* ¶ Obſerua etiam non eſſe paucos, ſed plurimos, qui Chriſtum eijciunt, ne bona perdant temporalia. Non pauci, inquam, ſunt, & cum dolore dico, qui rogauerunt Chriſtum, vt ab illis diſcederet. *Omnis multitudo Geraſenorum.* Multi Chriſtum eijcinnt: tota enim ciuitas & regio Geraſenorum rogat, vt diſcedat: pauci ſunt qui

Luca 10. Chriſtum ſuſcipiant vt Martha & Zachæus: ſed multi, vel ferè omnes illum eijciunt. Ciuitas vni-

Luca 19. uerſa clamabat, vt Chriſtus crucifigeretur: at pau-

Matt. 20. ci in ſepulchro condiderunt eum. *Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.* Vbique pellitur Chriſtus: iam non habet vbi manere poſſit. Pellitur ab aulis principum: quoniam ibi veritas, & religio odio habetur. Pellitur etiam à priuatis nobilium, mercatorum, & plebeiorum domibus: nam in huiuſmodi hominum animis propter lucrum, nihil conſiſtere poteſt. Quod ſi ad Prælatos & Eccleſiaſticas perſonas confugiat: heu me miſerum, omnia ambitionibus, auaritia & libidinibus ita referta offendit, vt nequaquam ibi velit habitare. Vnde profectò videtur nullum eſſe in toto orbe locum, nullam viuendi conditionem, in qua poſſit Chriſtus requieſcere: vſque adeò vnuſquiſque delicijs, honoribus, & blandimentis huius ſæculi captus, immemor ſuæ ſalutis viuit.

Prædicatores ſi in vno loco nihil proficiant, aliò ſe transferre debēt. *Ipſe autem aſcendens nauim, reuerſus eſt.* Deus neminem cogit: imò nolentes facilè deſerit: Sed ô infeliciſſimam animam, quæ à Deo deſeritur. Namque diuina præſentia omni bono potitur, Dei abſentia omni bono orbatur: efficiturque miſerrima, ſummiſque repleta calamitatibus. Prætereà quamnis Chriſti doctrina maximè indigebant, acquieuit illis: quia ſi remanſiſſet, non acquieuiſſent ei, & peiores efficerentur. Docet prædicatores, vt, quando viderint ſe parum in vno loco proficere, in alium proficiſcantur. Sic enim illis dixit. Si vos

Matt. 10. non receperint in vnam ciuitatem, *excutite puluerem*, &c.

Verſu 38. *Et rogauit illum vir, à quo dæmonia exierant, vt cum eo eſſet.* Hoc putant aliqui illum feciſſe, ne elongatus à Chriſto rurſus à dæmonibus comprehenderetur. Voluit etiam Chriſti potiri familiaritate, vt plenius ab illo doceretur. Tam enim addictus & deuotus Chriſto iam dudum erat, vt voluerit ei de cætero inſeparabiliter adhærere, corporaliterque adeſſe, ne've pro tanto accepto beneficio non gratus iudicaretur, Noluit autem huic petitioni acquieſcere, vt hoc miraculum plurimis narrans eos lucrifaceret. Quapropter ſubditur:

Dimiſit autem eum Ieſus dicens; Redi in domum tuam, & narra quanta fecit tibi Deus. Noluit autem Dominus illum ſecum deducere. Primò vt iactantiam vitari doceret: quoniam ſi eos, quos ſanabat ſecum duceret, videretur humanum captare fauorem. Secundò, quia plus poterat proficere, Chriſtum prædicando, & illum illiuſque geſta alijs narrando, quàm ſequendo. Quod multo ſecus faciunt hac noſtra tempeſtate multi, qui malunt ſeruos ſuos in rebus ſuis ſtudioſos videre, quàm in diuorum cultu & religione. Quare non paucos inuenies, qui miniſtros diebus feſtis negotijs diſtringunt, adeò, vt neque ſacro, neque concioni poſſint intereſſe. Et ita omnium famulorum ſeruitutem ſibi arrogant, quia *quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti.* Chriſtus verò quærens non ſuum commodum, ſed populi ſalutem & profectum, non ſecum duxit hunc hominē, ſed præcepit, vt narraret mirabilia Dei. ¶ Obſerua etiam quod præcepit huic Chriſtus miracula ſua narrare, alijs verò tacere: quia ſæpè ex humilitate hæc celanda ſunt: ſæpè autem ex charitate proximi pandenda. Ideò iuſſit huic, quoniam regio illa fuit Dei cultu & cognitione priuata. Atque ideò Chriſtus recedens ab eis quaſi vicarium & prædicatorem eum reliquit. Prætereà aduertendum hic eſt, non dixiſſe Dominum: Vade, & narra quanta ego tibi fecerim, ſed, vade & narra quanta fecerit tibi Deus: quibus certè nos docet, vt omnes actiones noſtras, in Deum referamus, quæ aliquid bonitatis habuerint. Hac etiam de cauſa, quando ad patrem miraculum refert, dicit, Narra: quando verò de ſeipſo loquitur, hortatur tacere.

Vers 39.

Humilitatis exemplum in Christo.

Philip 2.

Diſcamus hinc duo. Primum eſt, ſæpè Dominum infirmitates propter gloriam & honorem nominis ſui immittere. Vnde ipſe de cœco nato ait: *Neque hic peccauit, neque parentes eius: ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo.* Et de infirmitate Lazari dixit: *Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed vt manifeſtetur*, &c. Et in Exodo dixit Moyſi: *Glorificabor in Pharaone.* Sic infirmitas & obſeſſio hominis iſtius fuit ad hoc, vt ipſe magnalia Dei narraret. ¶ Diſcamus *ſecundò*, exemplo iſtius opera Dei narrare & magnificare mirabilia eius, illaque prædicare. Sic Moyſes narrauit Iethro omnia, quæ fecerat Deus Iſraël. Et Angelus Raphaël Tobiæ dixit: *Vos autem benedicite Deum & narrate omnia mirabilia eius.* Vnde Dauid in Pſalmo: *Venite, & narrabo quanta fecit Deus animæ meæ.* Sic iſte fecit, ſicut præceperat illi Dominus, atque ideò ſequitur in contextu. 58.

Ioan. 9. Ioan. 11. Exod. 14. Exod. 18. Tob. 12. Psal. 65.

Et abijt per vniuerſam ciuitatem prædicans quanta illi feciſſet Ieſus. Expende autem hunc hominem non fuiſſe iuſſum, vt prædicaret quanta illi feciſſet Chriſtus, ſed quanta illi Deus feciſſet: ipſe tamen prædicauit quanta illi Ieſus feciſſet, quia iam ex illuminatione ſuperna credebat ipſum eſſe Deum. Non ſolùm enim in corpore, ſed etiam in anima ſanatus & illuminatus eſt: vt Ieſum cognoſceret eſſe Deum. Atque ideò prædicans, quæ illi Chriſtus feciſſet, præceptum eius impleuit. Hinc aduerte, vt quando 59.

à Deo

à Deo ſalutem corporis nactus fueris, animam non obliuiſcaris, ſed in vtraque pariter proficias, huius hominis exemplo. Nam, vt quidam Poëta ait: *Optandam eſt, vt ſit mens ſana in corpore ſano*, &c. At iam Euangeliſta aliud narrare aggreditur miraculum, quòd Dominus fecit ſuſcitans filiam Iairi Archiſynagogi: obiter autem etiam mulierem Hæmorrhoiſſam ſanauit. Ait itaque:

Iuuen. Sat. 10.

Vers. 40. *Factum eſt autem cum rediſſet Ieſus, excepit illum turba: erant autem omnes expectantes eum.* Cùm rediſſet, inquam, à terra Geraſenorum ad Galilæam. Vide quót quantoſque hauriat Dominus labores, vt infirmitatibus noſtris medeatur, & nobis commodum pariat. Nihil aliud agit, aut ſtudet, præter ſalutem hominum: vbique etiam ſe offert, occaſionemque quærit, vt poſſit rogari, & vocari ad eundum. Non enim eſt, ſicut illi, qui ne pauperi petenti faciant eleemoſynam, ſe abſcondunt, & per famulos ſe domi eſſe negant. Verùm Chriſtus ſciens in illa regione filiam Archiſynagogi grauiter ægrotare, non ſe more iſtorum celat, imò eo tendit, vbi ab infirmis poſſit inueniri, & rogari, & exorari. Quare cùm ita palam ſe locaret, vt omnibus benefaceret, vide quid dicat Euangeliſta.

Vers. 41. *Et ecce venit vir, cui nomen Iairus, & ipſe princeps Synagogæ erat, & cecidit ad pedes Ieſu rogans eum vt intraret in domũ eius.* Ideò hic ad Chriſtum exiuit, quia Chriſtus ad eum venerat. Præſentia ergo Chriſti illum traxit. Vnde egregius Pſaltes: *A facie Domini mota eſt terra à facie Dei Iacob.* Præſentia Domini mouentur hominum corda, & præſentia Saluatoris egreditur Iairus ſalutem quæſiturus. Quemadmodum ſol præſentia ſua terram calefacit, lætificat & fœcundat, abſentia verò illam deturpat, infrigidat, & effœtam reddit; ſic Chriſtus Geraſenos relinquens in tenebris infidelitatis gelidos, & ſteriles, Galilæam fœcundam & ſplendidam doctrinæ & miraculorum ſuorum lumine illuſtremque effecit. Calefecit igitur Dominus, verus iuſtitiæ ſol præſentia ſua principis Synagogæ animum, eumque mirabili deuotione, humilitate, reuerentia, & modeſtia deuinctum ad ſe traxit, ad ſuoſque pedes fecit procumbere orantem, vt in illius domum ſe cõferre vellet. ¶ Verùm hìc aliqua ſunt obſeruanda. *Primum* horum eſt. quamuis Chriſtus vnicus ſit Saluator noſter, nemini tamen, non accedente eius voluntate & cooperatione, auxiliatur, ſed media quædam, & gradus ſunt, per quæ ad ſalutem peruenitur. Et in primo, ſi petimus opem & ſalutem à Chriſto, inuocare nos eum oportet ſicut Ioël dixit. *Omnis qui inuocarit nomen Domini ſaluus erit.* Nemo autem Chriſtum inuocabat, niſi credat in eum. Tunc ex fide cum charitate coniuncta, Deum, vt decet, inuocabimus. Non defuit huic fides, quia credit Chriſtum ſanare filiam: & charitatem habuit, quia vitam filiæ petebat.

Pſal. 113.

Ioël 2.

Rom. 10.

60. Obſerua ſecundò, hanc orationem Iairi (cuius nomen Lucas ponit propter certitudinem facti) tria habere bonæ orationis requiſita. *Primum* enim habebat humilitatem: quod inſinuatur in eo, *Cecidit ad pedes Ieſu*: & Matthæus ait, *Adorauit illum*. Qua adoratione ſolicitudinem & neceſſitatem ſuam oſtendit, cui præter Chriſtum mederi nemo poterat. *Oratio* enim *humiliantis ſe, cælos penetrat*. *Secundò* habuit affectum in petendo. Satis enim affectuosè & inſtanter petijt. Vnde colligitur quàm vehemens ſit parentum in filios amor. Mulier illa Sunamitis videns filium ſuum mortuum, non lentè, ſed feſtinanter aſinum ſuum ſtrauit, & venit ad Eliſæum, & poſteà noluit recedere, niſi priùs ſecum iret. *Viuit Dominus*, ait, *& viuit anima tua quod non dimittam te.* Sic etiam Regulus ille abijt, quærens Chriſtum, & obnixè orabat pro filij incolumitate. Quantis autem clamoribus, lachrymis & affectibus mulier illa Chananæa filiæ ſalutem quæſierit, ſatis egregiè Matthæi Euangelium commemorat. Quod, ni fallor, filij nunquam feciſſent ſi in huiuſmodi calamitatibus patres vidiſſent. Multos enim paſſim videmus pauperes patres, quorum filij diuites ſunt, non tamen è diuerſo. Quamobrem non præcepit Deus, vt patres filios diligerent, quippè qui ſatis ſuaptè natura in eos affecti ſunt: præcepit tamen filijs vt parentibus ſuis obedirent, eos colerent, & obſeruarent. Et in Exodo etiam iuſſit, vt *qui malediceret patri vel matri, morte moreretur.* *Tertiò* confidenter petijt & fidem habuit. Hac enim fide indiget oratio, iuxta illud Iacobi Apoſtoli: *Poſtulet in fide, nihil hæſitans.*

Oratio nis Iairi tres bonæ conditiones.

Matth. 9.

Eccleſ. 35.

4 Reg. 4.

Matt. 15.

Exod. 20.

Iacob. 1.

Aduerte etiam, nam videtur etiam in Iairo fidem defuiſſe, ſicut & in Regulo. Sicut enim Regulus, ita hic Chriſti præſentiam corporalem petebat, rogans, vt intraret domum ſuam. Verùm nihilominus maior fuit fides huius Archiſynagogi, quàm Reguli. *Primò*, quia Regulus petebat Chriſti aduentum, antequam filius moreretur, putans mortuum non poſſe à Chriſto ſuſcitari. Vnde Matthæus illius verba referens ait: *Filia mea modò defuncta eſt, ſed veni, & impone manum tuam ſuper eam, & viuet.* *Secundò* Iairus hic plus humilitatis habuit, maioremque exhibuit Chriſto reuerentiam, quàm Regulus, cecidit namque ad pedes Ieſu, quod Regulus non fecerat. At quamquam fidem, id eſt, fiduciam habuit in oratione, credidítque quemadmodum Eliſæus mortuũ tactu oſſium eius ſuſcitauit: ſic etiam Chriſtum tactu manus ſuæ filiam eius ſuſcitare poſſe: nihilominus tamen reprehenſione dignus fuit, quia corporalem Chriſti præſentiam exigebat, ſicut Regulus. 61.

Maior fides Iairi quàm Reguli.

Matth. 9.

4. Reg. 13.

Sed cur propter hunc fidei defectum Chriſtus non reprehendit illum, ſicut Regulum? Nempè quia hic ſacerdos erat, & princeps Synagogæ. Hinc ad noſtram eruditionem diſcamus Pontifices, Prælatos, Sacerdotes, ac viros Eccleſiaſticos honorare, & eorum peccata ſaltem coram populo non arguere. Nullius enim fructus ſunt publicè factæ in Eccleſiæ viros reprehenſiones. Quoniam qui eo modo arguuntur ſcandalizantur, non corriguntur, & deinceps vulgo, quod huiuſmodi ſemper gaudet cauillis, ludibrio & contemptui ſunt. Vnde Eccleſiæ authoritas non parum defraudatur. In Leuitico habetur iuſſiſſe Dominum, vt domus, quam ſacerdos erat ingreſſurus, priùs expurgaretur: vt ſcias quanta reuerentia, & honore ſacerdotes ſint tractandi. Quando peccauit Aaron ſecretè reprehenſus eſt à Deo. Vnde diſcere potes, prælatos & huiuſmodi ſummos viros, quia Chriſti ſunt Domini, licet, ſuis non vacent defectibus, tamen propter ſuum dignitatis gradũ eſſe honorãdos. Sicut enim, ſi ægrotans medicum nactus præſtantiſſimum non ideò paruipenderes, quia aliàs eſſet vitioſus, imò aliorum defectuum oblitus, ab ipſo ſummis precibus, ſalutem & peteres & ſperares: ſicut etiam, ſi veſtem haberes cum alio cõmunem, eam ſolummodo 62.

Prælatorum vitia publicè non carpenda.

Leuit. 14

partem

partem spectares, quæ te contingeret, alia relicta, sic in Prælatis & superioribus authoritatem muneris, & commodum tuum ab eorum doctrina considera, alijs omnibus prætermissis. Ita honorabat Dauid Saulem regem, & Prælatum populi & suum, quamnis impium. (1. Reg. 14. & 26.) Quin etiam si sua habent vitia, quæ vides, ferenda sunt, quoniam plures habere possunt virtutes, quas tu non vides. Archisynagogus hic habuit humilitatem, quia reuerenter petijt: habuit affectum, quia ardenter orauit: habuit fiduciam, quia ad Christum venire non dubitauit: & sic his tribus rebus nixus optimo iure petiuit. Quare etsi imperfectam habuit fidem, existimans Christū absentem eius filiam suscitare non posse: credidit tamen præsentem valiturum. Vnde Dominus hūc fidei defectum arguere noluit, tum quia Archisynagogus, & quasi Episcopus & princeps synagogæ erat: quia humilitatem, & fidem habebat non mediocrem, credens Christum mortuam filiam posse ad vitam reuocare. ¶ Discamus secundò non facilè domos principum & magnatum ingredi: (Aulæ principū vitandæ.) quandoquidem Christus non nisi rogatus, & ob ingens bonum spirituale, populique ædificationem domum Archisynagogi intrauit. Quo documentum saluberrimum omnibus suis sequacibus, & viris Ecclesiasticis in primis reliquit, ne Regum, & magnatum aulas frequentent, aut ad sæcularia conuiuia, aut negotia accedant, nisi religionis ædificationem sperent, populique prouentum.

63. Postremo expende hominum morem & consuetudinem: qui licet magna petánt, vt facilius, quæ postulant impetrent, solent ea, quæ precantur deprimere & eleuare. Sic Loth Angelis dixit: (Gen. 19.) *Est hic ciuitas parua, saluabor in ea.* (3. Reg. 2.) Sic Bethsabee cum postularet Abisac coniugem, Adoniæ, & simul cum illa regnum, dicebat: *Petitionem vnam paruulam ego deprecor à te.* (Matt. 20.) Sic mater filiorum Zebedæi accessit ad Christum *petens aliquid*, quasi parum peteret: vt filij essent in regno Christi assessores. Ita etiam Iairus nihil aliud videtur petere, nisi Christi in domum suam aduentum: nihilominus tamen cupit, vt filia suscitetur: & hac de causa Christi præsentiam optat. Vnde Euangelista subdidit causam cur Christum rogabat, vt iret in domum dicens:

(Vers. 42.) *Quia vnica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur.* O inertiam, tarditatemque hominum ingentem! quorum nemo est, qui Deum optimum & maximum propter eius bonitatem dumtaxat colere velit, sed omnes spe cōmodi Deo inseruiunt. In quo peioris conditionis cultum Dei faciunt, quàm hominum: siquidem multi homines, alios amant nullo vtilitatis fine proposito, sed voluptatis tantummodo causa illis inseruiunt. At Dei seruitus & cultus nisi cum vtilitate nulli grata sunt. Seruiebat Abraham Deo: at statim commodum quærens ait: (Gen. 15.) *Domine Deus, quid dabis mihi?* Et Dauid: (Psal. 118.) *Inclinaui cor meum ad faciendas, &c.* Et Petrus: (Matt. 19.) *Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te: quid erit nobis?* Ita Iairus hic venit ad Christum, *quia vnica filia erat ei, & moriebatur.* Multò secius se habet Deus nobiscum: qui non solùm beneficus est in illos, quos nouit fore gratissimos & optimos, sed etiam in illos, qui ingratissimi sunt futuri: quoniam (Matth. 5.) *solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.* Amicitiam Deus inibat cum Saule, Salomone, & Iuda, eorum perfidiam futuram non ignorans: homines autem illum, non nisi proposito commodo quærunt. Huius autem imperfectionis causa est, imperfecta nostra de Deo notitia. Vnde qui ea corpore exuti æterna beatitudine fruuntur, quia Deum perfectè cognoscunt, illum non ambitiosè, sed verè amant: quo etiam modo se habent in sæculo ij, qui Dei veram nanciscuntur cognitionem. Vnde Paulus ait: *Ego autem non solum ligari in Hierusalem, &c.* (Act. 21.) Hic Iairus propter commodum ad Dominum accedit. Sed quomodocumque accedant homines, eos suscipit Dei benignitas: dummodo humiles, & necessitatis suæ memores sicut princeps hic, veniant. Quare Antiochus infeliciter discessit, (2. Mac. 9.) quia sic ad Deum non accessit. Vocat itaque Iairus Christum, quia mortua est puella eius filia; Christus autem sine pretio eum sequitur.

Vide quò tendant vniuersa mundi bona. Hæc 64.
puella erat illius principis hæres & spes vnica, in quam patris omnis honor, nomen, & fiducia nitebatur: quæ tamen morte præuenta omnia hæc fuerat frustrata. Omnia in filia iacta fundaméta inania sunt: & quæ vel exigua febri, adeò sublata sunt, vt nullum sui relinquant monumentum, aut vestigium. Hoc sæpè accidit illis, qui spes suas collocant in rebus fluxis & mutabilibus. Ideò Esaias ait: *Væ* (Esai 36.) *vobis, qui confiditis in baculo arundineo, & confracto.* Hæc puella omne bonum, omne nomen, omne fundamentum erat domus parentum suorum, en moritur, & morte sua vniuersa hæc bona trahit. Hac de causa sanctissimi viri nunquam spem suam, aut fiduciam, in filijs, hæredibus, aut maioratibus, rebusve fluxis & caducis sæculi, quæ diu consistere nequeunt: sed in solo Deo ponunt. Vnde quia memoriam non quæsierunt, æternam sui memoriam reliquerunt: cùm contra acciderit, quàm plurimis sæculi regibus, & principibus, qui omnem vitam suam honoribus inhiantes transegerunt: nunc tamen non secus obliuioni traditi sunt, ac si nunquam fuerint. Nulla in re terrenorum confidamus, siquidem in puncto, in ictu oculi mùtantur, ne putantes nos aliquid habere, post modum nihil inueniamus. Quis persuaderet Iairo filiam eius, quam, florentissimam videbat, diu non victuram? Quam tamen miserrimus pater cum minimè putabat, mortuam vidit. Statuamus ergo omnem fiduciam nostram in solo Deo, qui cùm semper viuat, nunquam desinat, expectationes nostras nunquam frustrabitur. ¶ Aduerte autem Matthæum aliter verba Iairi efferre, (Matth. 9.) quàm noster Lucas, ait enim: *Filia mea modo defuncta est.* Sed nulla est contrarietas. Egrediente namque Iairo domum, filia erat penè in extremis: cui postmodum iter facienti iam obijsse nuntiatum est, vt infra Lucas commemorat. Vnde quando Iairus cum Christo loquebatur, quia iam filiam mortuam credebat, de illa quasi mortua
mentionem faciebat. ¶ Discant Prælati exemplo 65.
huius archisynagogi, qualem subditorum suorum debeant habere curam. Vt si quando eos in peccato mortuos viderint, accurrant, & amore paterno Deum precentur, vt illos manu misericordiæ suæ tangat & à peccati tenebris excitet. Sic fecit optimus ille populi Israëlici Præsul Moyses, (Exod. 32. Num. 16.) qui pro reo populo tanta orauit efficacia, vt ausus sit Deo dicere, aut parce populo huic, aut dele me de libro vitæ. Itém etiam Aaron fecit, cùm se ponens inter viuos & mortuos thure, & ora-

tione Deum exorauit ſua. Verùm pauciſſimi ſunt
hodierna die Eccleſiaſtici Paſtores, qui vitam ſuam
pro ouibus ſuis periculis obiectent, ſicut Dauid,
1. Reg. 17. qui Leones & Vrſos in gregem ingruentes, expu-
gnabat. Quare miſerrimæ Chriſti oues paſſim peri-
clitantur. Paſtoribus vitijs & delicijs affluentibus.
Sequitur:

Et contigit dum iret à turbis comprimebatur. Surgens,
66. ait Matthæus, *ſequebatur eum.* Surrexit enim, vt
iret, quia ſedebat. Hoc enim opus & labor boni
Prælati eſt, vt ſcilicet, propter ſubditorum bonum,
ſurgat: ſedemque ſuã & quietẽ relinquat. Sic bonus
Gen. 31. paſtor Iacob: *Die noctuq́; æſtu vrebar & gelu, fu-
giebatq́; ſomnus ab oculis meis.* Non ſic modo fa-
ciunt Prælati otio & inertia vacantes: nec tantillũ
voluptatis, propter ſubditi vtilitatem relinquen-
tes. Itaque abijt cum Iairo miſertus adoleſcentulę.
Ioan. 4. ¶ Expende autem hic Chriſti miram diſpoſitio-
nem: qui enim cum Regulo ire noluit, cum Iairo
vadit, quoniam ſecundum varia tempora & cauſas
diuerſimodè ſe babebat in operibus ſuis. Vnde
alijs temporibus iubebat miracula ſua occultari,
alijs euulgari, vt vidimus ſuperius in boc capite in
dæmoniaco, qui legionem habebat. Et in hac hiſto-
ria duo contraria fecit diuerſis de cauſis. Nam mu-
lierem ſanatam à fluxu ſanguinis coëgit, vt ſana-
tionem ſuam coram omnibus publicaret: & ſuſci-
tationem filiæ arcbiſynagogi præcepit ne cui di-
cerent: Ita hic & in Regulo. Nam ibi Chriſtus, vo-
luit oſtendere virtutem fidei, vt homines digna de
illo crederent, ſcilicet, quid poſſet abſens ſanare.
Ioan. 4. Ideò dixit: *Filius tuus viuit,* & credidit. Quòd autem
ad oſtenſionem virtutis fidei fieret apparet. Nam
increpauit Regulum, dicens: *Niſi ſigna & prodigia
videritis, non creditis.* Noluit igitur Chriſtus cum Re-
gulo deſcendere, ſed abſens curauit, vt daret ei oc-
caſionem credendi. Hic autem Chriſtus non atten-
dit ad oſtenſionem virtutis fidei, ſed vult oſtende-
re manſuetudinem ſuam, quia omnibus comis erat,
& non dedignabatur ire quocumque vocaretur.
Rurſus cum Iairo ire voluit, propter magnitudi-
nem miraculi nũc faciendi. Nam ſuſcitaturus erat
puellam, qui anteà nullum mortuum ſuſcitauerat.
Iudæi autem credebant hoc maius eſſe omnibus
alijs miraculis: ideò nimium oportebat eſſe com-
pertum, miraculum hoc Chriſti virtute fuiſſe fa-
ctum. Nullam autem potuit maiorem Chriſtus
certificationem dare, quàm veniendo ad puellam
& manum eius tenendo dicere: Puella ſurge: &
illa ſurgeret. Quòd ſi abſens feciſſet, quamuis ip-
ſa reuiuiſceret, putaretur fortaſſis hoc non feciſſe
illum, qui antea nihil tale fecerat. Quare hæc fuit
cauſa præcipua, cur ire maluerit ad adoleſcentu-
lam.

67. Expende autem, quomodo Chriſtus dimit-
Contem- tens prædicationem (nam, vt Matthæus ait, ad po-
platiua pulum loquebatur) ſecutus eſt Iairum. Quo facto
vita docemur aliquandò dimittendam eſſe orationem,
propter prædicationem, & vitam contemplatiuam, vt pro-
actiuam ximis periclitantibus, aut afflictis ſubueniamus. Sic
intermit- etiam Cbriſtum feciſſe alibi legimus, cùm ter in
tenda ali- horto orationem reliquit, vt diſcipulos dormien-
quando tes excitaret, viſitaret, & moneret. Non ſunt con-
Matt. 26. trariæ Martha, & Magdalena, imò ſorores ſunt, ſic
Luca 10. vita actiua, & contemplatiua inuicem ſunt amiciſ-
ſimæ, & germaniſſimæ, ſeque mutuo adiuuant,
tantum abeſt, vt aduerſentur. Sub illis ſanctorum
animalium alis vidit Ezechiel Propheta manum Ezech. 1.
humanam: vt hinc intelligas, vitam actiuam con-
templatiuam non impedire, imò potiùs ſummè
adiuuare. Ita Moyſes diuinam contemplationem, Exod. 32.
qua in monte fruebatur reliquit, & deſcendit, vt
populi neceſſitati, quia peccauerat, opem ferat. Duo Exod. 25.
Cherubim, quos Moyſes ex Dei præcepto fecerat,
extenſas alas ad volandum & contemplandum ha-
bebant, ſed reſpiciebant ſe verſis vultibus: ita tu
quamuis alas mentis extenſas ad volandum ha-
beas, id eſt, licet ſis totus contemplationi traditus,
non ideò vultum à proximo tuo auertas, ſed po-
tiùs illi, vtcumque potueris ſubueni. Hac de cauſa
duo illi Cherubini memorantur eſſe: quia charitas
non niſi inter duos eſſe poteſt, alterum qui faciat,
alterum, qui accipiat.

Diſce etiam ſecundò à Chriſto Saluatore humi- 68.
litatem, & benignitatem maximam, qui Iairi peti-
tioni non refragatus, illum ſecutus eſt, vt opus cha-
ritatis impenderet. Vide quomodo omnia relin-
quit ob proximi ſalutem, quantaque diligentia va-
dat non in ſequentem lucem differens, ſed ſtatim
ſuccurrit proximi infirmitati. Quod ſecus facis,
qui ſolicitatus & penè coactus dumtaxat bene ope-
raris. Non ſic faciebat ſanctus ille Iob, qui dixit: *Si Iob 31.
negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expe-
ctare feci.* Non eſt differendum pauperi remedium,
nec beneficia ſunt procraſtinanda. Vnde in Pro-
uerbijs Salomon ait: Nadicas amico tuo: *Vade, & Prou. 3.
reuertere, cras dabo tibi, cùm ſtatim poſſis dare.* Ne ſis
igitur piger ad iuuandum pauperem: ſed dili-
gens, & velox. In quo documentum ſume à Chri-
ſto hoc in loco, & ab eius matre ſanctiſſima, quam
Lucas ſuperius commemorauit viſentem Eliſabeth Luc. 1.
cognatam ſuamq; non lentè, ſed cum feſtinatione
magna: vt nos doceret, proximis non pigritanter,
ſed diligenter ſubueniendum eſſe. ¶ Expende et-
iam, vt hic ait Euangeliſta, Ieſus à turbis compri-
mebatur, omnem tamen hanc moleſtiam & tæ-
dium à charitate motus ferebat. Non ſic ſe habent
nobiles, & potentes ſæculi, qui nullo in loco ſe ab
alio tangi patiuntur. Quia etiam ad templa euntes,
quoties turba frequentior eſt, famulos afferunt, qui
impulſu fuſtibuſque præcedentes plebem ſubmo-
uent, omniaque ita turbant, vt exercitum ingruere
credas: poſtquam verò ſedent, omnes circumſtantes
tam longè diſturbant, vt maximo interuallo à pro-
pinquiori diſtent. Nolunt ſimplices & pauperes ad
ſe accedere, ſed tantummodo aſpicere & ſequi:
quod elationis & ſuperbiæ ſignum eſt. Sed dum ſic
iret compreſſus à turbis, audi inſigne quoddam,
quod fecit in itinere, miraculum. Ait ergo Euange-
liſta Lucas.

Et mulier quædam erat in fluxu ſanguinis ab annis Vers. 43.
duodecim. Quæ hæc mulier fuerit dubium eſt. Am- Amb. lib.
broſius putauit fuiſſe Martham Chriſti hoſpitã & de Salo.
Magdalenæ ſororem: quod non credo, quia Lucas cap. 5.
ait, hanc mulierem omnem ſubſtantiã ſuam in me-
dicos erogaſſe. Quod ſi Martba omnem rem ſuam
conſumpſit, quomodo Chriſtum & diſcipulos abũ-
danter in domo ſua poſt hæc aluit, vſque ad Cbriſti
paſſionẽ? Sed quæcumque illa fuerit, parum refert: Conſola-
hoc tamẽ ſcire refert, quid Dominus in hoc itinere tiones
fecerit. Suſcitaturus enim filiam archiſynagogi, iuſtorum
obiter hæmorrhoiſſam ſanat, vt fidẽ faciat Iairo de in hac
filia ſuſcitãda. Voluit Dominus in itinere animum vita.
Iairi confirmare hoc miraculo & exẽplo. Præterea
ante

antequam illum conſoletur, & gaudio repleat excitata filia, hoc præmiſit miraculum, ad illum ſuſtinendum in fide. Hoc modo ſolet Deus lætificare iuſtos in hac vita, quæ vis dubia eſt, & amara atque laborioſa, conſolationibus, & refectionibus ſpiritualibus ne deficiãt in via: antequam pleno gaudio illos afficiat in patria cæleſti, & vita æterna. Non enim, qui Chriſtum comitantur carent ſpe, & gaudio in hac lachrymarum valle. O ſi miſeri mortales intelligerent quibus & qualibus iuſti in hac vita cõſolationibus recreantur, deſiſterent profectò à peccatis ſuis, quibus immerſi tenentur. Exul Iacob à parentibus ſuis chariſſimis in alienã regionem, triſtis, & pauper, & ab Eſau fratre ſuo malè tutus ibat, quo tamen in laborioſiſſimo itinere Deus illum ſolatus eſt, oſtenſa ſcala cæleſti, & ſanctorum Angelorum viſione. Defatigatus ſanè, & ſolicitus populus Iſraël ad promiſſam terram cõtendebat, à Deo tamen in itinere tam ærumnoſo manna cæleſti, paneque Angelorum recreatur. Sic illi, qui cum Chriſto in hac vita incedunt, antequam ad illam optatiſſimam, ſupremamque felicitatem perueniant, multis modis à Domino confirmantur, & ſuſtinentur, ne deficiant. In hunc etiam modum, animum mœrentem Iairi lętificare voluit hoc miraculo antequam omnino illum filiæ ſuſcitatæ gaudio perfunderet. Perpende quanta lætitia repleantur, qui Chriſtum ſequuntur. Diſcamus etiam hæc terrena contemnere & Dominum ſequi, quandoquidem mercedem habebimus in futuro ſæculo, hîc autem conſolatione non carebimus. Quamquam enim aquæ Marath amaræ ſint, id eſt, quamuis Chriſtiana vita ſit laborioſa: coniecto ligno crucis Chriſti in illam, dulcis & ſuauis reddetur. Si tecum Chriſtum portaueris, omnia, quæ nunc tibi amara videntur, dulcia, & delectabilia videbuntur.

Gen. 28. | Exod. 16. | Exod. 15.

69. Diſcamus etiam hoc Chriſti exemplo non defatigari operibus bonis. Ibat Dominus vnum opus bonum operaturus, & in itinere alterum facit: quia illi eſſe non poteſt vnum bonum opus alterius impedimentum. Tibi verò vnum opus bonũ, alterum impedit. Si enim eleemoſynam huic pauperi facis, illi non facis, inquiens te iam priori dediſſe. Diſcamus quàm pretioſum nobis debeat eſſe tempus gratiæ, ne vel hora vna ſine fructu illius abeat. Huc pertinet, quod Paulus ait Romanis, vt tempori nos accommodemus. Et iterum; *Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.* Rationem namque dabimus tẽporis otio & inertia perperam conſumpti. Chriſtus in via nunquam ſtat otioſus, ſed ſanat, prædicat, & alia virtutis opera egregia operatur. Vide igitur, ne ſis otioſus, neu tempus inane abire ſinas. Agamus, ne tempus gratiæ ſine fructu nobis pereat. Si diu vixiſti, cogita, & reputa tecum, quid tot annis, tot menſibus, tot diebus boni vel mali feceris. Quod ſi vocaris ad pœnitentiam, ne negligas: *tempus enim breue eſt.* Tu verò adoleſcens ſtude tempus vitæ tuæ ita collocare, ne in ſenectute eius te pudeat aut pœniteat. Præterea dum hic duabus mulieribus opitulatus eſt, alteri in itinere, alteri verò domi, docuit ac manifeſtè demõſtrare voluit, quid nos hîc in via ab illo habere poſſimus, & quid illic in fine ab illo ſperare debeamus. Etenim in via ſanitatem mulier adipiſcebatur, domi verò filia defuncta vitam. Hæc enim duo nobis promittuntur, nimirum ſanitas, dũ in via adhuc ſumus, & vita, ſeu reſurrectio, cùm ad finem venimus. Quid autem ſanitate iucundius in hac vita? Quid lætius erit vita in altero ſæculo? Hęc vtraque per Chriſtum poſſumus conſequi. De his duobus Dauid aptè multa ſæcula cecinit dicens: *Miſericordiam & veritatem diligit Deus, gratiam & gloriam dabit Dominus.* Obſerua autem, vt Chriſti potentia ex magnitudine miraculi oſtenderetur, dupliciter demonſtrat Euangeliſta infirmitatis huius mulieris grauitatem. Primò diuturnitate, quia duodecim anni erant, quod tam longa infirmitate premebatur, adeò vt iam incurabilis videretur: quia morbus inueteratus incurabilior cenſetur. Secundò oſtendet magnitudinem infirmitatis, eò quòd non vno medico, ſed à multis medicis curata ne quicquam fuerit, infirmitatis ſanitatem non aſſecuta. Et hoc ſecundum oſtendit Euangeliſta, dicens:

Nolla dies abeat quin liceat ducta ſuper ſit. | Rom. 13. | Ephes. 5. | 1. Cor. 7. | Pſal. 82.

Quæ in medicos erogauerat omnem ſubſtantiam ſuam. 70.

Marcus plus dicit: Ait enim quod non ſolùm non potuit ſanari, ſed *deterius habebat.* Itaque corpore non ſanata eſt, imò in re familiari multò reddita eſt infirmior: vnde eùm antea vnam haberet, poſtea duas habuit infirmitates. Sanauit igitur Chriſtus alteram harum infirmitatum, non vtramque. Reſtituit namque illi valetudinem, non ſubſtantiam. Sed quam illi ſubſtantiam daret, qui diſcipulos ſuos vniuerſam ſubſtantiam ſuam deponere iuſſit? Hinc expende quamplurimos homines eſſe peruerſo iudicio, qui exiſtimantes ſe ſcopum attingere, omnia bona in medicos conſumunt, ſi fortè quouis valetudinis vitio ſe grauatos ſenſerint: nec prius reſipiſcunt, quàm ſubſtantia conſumpta, & valetudine non recuperata deceptos ſe viderint. Hi autẽ ſimiles ſunt illis, qui eiectis ciuibus vrbem alienigenis tradunt habitandam. Præterea *in medicos* dicit pluraliter: quia multitudo medicorum noxia eſt, infirmi ſanitatem impediens, quoniam ipſi ſibi mutuo contradicunt. Corporis tui vni fideli medico curam trade, ne in plurium errorem incidas. ¶ Derelicta à medicis ſęculi, ad medicum cæleſtem confugit. Ita eos, qui mundũ relinquunt, Deus ſuſcipit. Amiſſa prorſus terrena fiducia, cõuertitur ad Deum, & illi ſoli fidit, perfectamque cõſequitur ſalutem. Non eſt ſalus in medicis, neque *in filijs hominum*, quod ſatis oſtendit hæc hiſtoria. Quia in illos conſumpſit hęc mulier ſubſtantiã ſuam, & deterior facta eſt infirmitas eius: conuerſa autem ad Deum, qui fons eſt, & origo totius ſanitatis, inuenit ſalutẽ. Igitur in Deo pone ſpem tuam. Nimirum confidebat Amã in opibus ſuis, & gratia, qua valebat apud Aſſuerum regem: à quo tãdem inhoneſtiſſima morte affectus, palam docuit nihil eſſe inanius, quàm confidere in principibus, aut ſæculi bonis, quæ vſquequaque fidem ſeruare neſciunt. Propter quod Eccleſiaſticum audi: *Reſpicite filij nationes hominum, & ſcitote, quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. Quis enim permanſit in mandatis eius, & derelictus eſt? aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum?* Igitur in omnibus infirmitatibus tam corporis, quàm animæ ad Deum currere diſcamus, & Chriſti pedes amplectamur. *Dic animæ meæ, ſalus tua ego ſum:* ipſe enim eſt, qui illuminat cæcos & ſoluit compeditos, *Dominus illuminat cæcos: Dominus erigit*, &c. Ex hac hiſtoria vides quomodo homines nihil poſſunt ſine Deo, & quantum ipſe poſſit. Ideò Eſaias obiurgans quoſdam Iſraëlitas ait: *Væ qui confiditis in vmbra Ægypti.* Hominum fauores, opes, quicquid mundus poteſt,

Cauendũ à medicorum recipe & ionſtatu codice. | Marc. 5. | Matth. 4. | Multitudo medicorũ perdidit tegem. | Ad Chriſtum in afflictionibus currendum. | Pſal. 65. | Heſter 7. | Eccl. 2. | Pſal. 145. | Eſai. 30.

poteſt, reuera vmbra ſunt Ægypti. Omnes etiam res humanæ ſoliditate & ſundamento carent. Cur ergo habetis fiduciam in vmbra Ægypti? Cur cõfiditis in eis? Si quis ſiti æſtuans relinqueret ſontem amœniſſimum, fiſtlis aureis aquam emittentem, & vmbram fontis ſequeretur, vt ſitim extingueret, nónne amens videretur? Quantò amentior eſt, qui relicto Deo vero, viuo, perennique ſonte, vmbram rerum humanarum, & fauores hominum captat? Honores enim, diuitiæ, & quotquot ſunt in terra bona, vmbra quædam cæleſtium bonorum ſunt. Fauor quidem hominum eſt quaſi vmbra, quoniam nihil nos iuuare, aut prodeſſe poteſt. Accurramus ergo ad Chriſtum, qui viuus ſons eſt, & verus. Quid profuerunt medici, & diuitiæ huic mulieri? certè nihil: atque ideò ad Chriſtum veniens perfectam obtinuit ſanitatem. Quare ait Euangeliſta.

Vers.44. *Acceßit retro & tetigit fimbriam veſtimenti eius.* Retrò verecunda timens, ac tremens acceſſit. Ideò à tergo, quia præ pudore infirmitatis, conſpectum
Eccleſ.1. Domini reſuglebat. *Siquidem initium ſapientiæ timor*
Pſal.2. *Domini eſt.* Et iterum: *Seruite Domino in timore &*
Phil.2. *exultate ei cum tremore.* Et Paulus etiam ait: *Veſtram ſalutem cum timore, & tremore operamini.* Quid ni paueant immundiſſimæ ſordes coram oculis mundiſſimis & puriſſimis? Immundiſſimus enim eſt mẽſtruus ſanguis. Atque ideò *retro* acceſſit timens propter impuritatem ſuam: ſed eam Domini benignitas ſecuram reddidit. Igitur ſicut hæc mulier ad Chriſtum accedere non audebat, ſed ponè ſequens indignam ſe iudicauit, quam Deus intueretur: ita nos quoque ad Chriſtum accedere debemus, nimirum in humilitate cordis. Nam illi, qui dignos ſe iudicant Chriſti conſpectu, quemadmodum ille ſuperbus Phariſæus faciebat, longè ſunt à vera ſalute.

Nemo dignior gratia quàm qui ſe indignum æſtimat.

Luc.18. Indignum namque ſe debet iudicare homo omni gratia, & beneficio Dei: ſi vult dignè ad Chriſtum accedere. Eſt enim hæc præparatio ad gratiam Dei, cùm quis humiliter confitetur ſe illâ indignum: & tamen ſummopere opus habere. Quapropter acceſ-
Pſal.61. ſurus ad Deum effunde cor tuum, vt Dauid ait: Agnoſce te vacuum, illum omnium bonorum plenum: te peccatorem, illum iuſtum: te pauperem, illum diuitem: te peccatis plenum, illum autem om-
Ioan.1. ni gratia & veritate. Tetigit autem *fimbriam*, non pedes, qui nudi erant, vel aliam corporis partem: quia magna erat fides eius. Credidit enim ſe non ſolum tangendo corpus Chriſti, ſed etiam eius veſtem, ſaluari poſſe. Vnde intra ſe dicebat: *Si tetigero*
Matth.4. *fimbriam veſtimenti eius ſalua ero.* Magnum ergo fidei & humilitatis documentum hæc mulier præſtitit, quia credidit veſtem Domini tactam ſanare poſſe. Vnde hæc fuit prima, quæ tetigit veſtem Domini, vt ſanaretur, poſtea verò multi tetigerunt, vt habe-
Matt.14. tur in Matthæo & Marco. Vbi dicitur, quòd obtu-
Marc.6. lerunt Domino malè habentes, & rogabant eum, *vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent.* Fuit etiam maior fides huius, quàm illorum. Quia hæc cùm potuiſſet corpus Chriſti tangere non curauit, niſi de veſte, credens hoc ſufficere: illi autem potius tangere corpus petebant: quod ſi hoc non daretur, ſaltem *fimbriam* tangere orabant. Nam
Matt.14. vt in Matthæo habetur, *rogabant eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent*, id eſt, ſaltem *fimbriam*.

71. Acceſſit autem tacita, quia putauit ſe à turba non permiſſum iri accedere: propter immunditiem ſuam. Ideò tacuit & immiſcuit ſe turbæ timens, ac verecunda. *Dicebat enim intra ſe: Si tetigero fimbriam veſtimenti eius ſalua ero.* De ſacrificio, quod offerebatur pro peccato dicitur in Leuitico, quod *omnis,* Leuit.7.
qui tetigerit carnes eius, ſanctificabitur. Quantò magis ſanctificabitur, & mundabitur, qui tetigerit Dominum Ieſum, qui ſponte ſeipſum ſacrificium Deo accepiſſimum obtulit pro peccatis Deo patri? Tu autem diſce, quòd ſicut hæc mulier priùs intra ſe dicebat velle tangere fimbriam, & poſtea tetigit; vt nos ſic cogitemus & ruminemus interiùs, quòd poſtea facturi ſumus. Conſideremus prius in pectore noſtro, quòd facere intendimus, quàm opere præſtemus. Nam meliùs ſeſe haberent opera noſtra, ſi ea primùm ad amuſſim expenderemus. Si Iud.3.
Æglon Moabitarum Rex præcogitaſſet ſummum eſſe inconueniens ſolum cum Aiotb Iſraëlis principe manere, cùm decem & octo annos populum Iſraëliticum ſæua Tyrannide oppreſſiſſet: miſerrimam non ſubijſſet mortem. Si Ahimelech filius Iud.9.
Gedeonis ſecum reputaſſet, quantum eſſet periculum ad turrim apud Theben accedere, non percuteretur molari à muliere deſuper coniecto. Eodem etiam modo confiſus Simon Ptolemæo, qui hoſtis 1.Mac.16.
fuerat Iſraël, cum filijs ſuis in conuiuio interijt. Hæc autem omnia inde fiunt, quòd non rectè perpenſis negotijs, homines ad agendum ſe cõijciunt. Non ſic fecit hæc mulier, quæ priùs intra ſe conſiderauit, quod factura erat, & poſtea fecit. Cuius exemplo tu, ſi ductus fueris, nõ errabis. Has autem fimbrias portabant Iudæi, vt habetur in libro Nu- Num.15.
merorum: Diuiſum enim erat pallium ante & retro duabus diuiſionibus, & duabus quatuor ſunt extremitates, ſiue anguli in veſte diuiſa, in quibus quatuor angulis ponebantur quatuor particulæ panni hyacinthini, quæ vocabantur *fimbriæ.* Iſtæ verò fimbriæ erant ad duo. Primum ad diſtinguendum Iudæos à cæteris gentibus vt tam in veſte per has fimbrias diſtinguerentur, quàm diſtinguebantur in carne per circumciſionem. Secundò (vt Deus ait) Exod.13.
vt recordarentur mandatorum Dei. Chriſtus etiam geſſit fimbrias iuxta legis præceptum, quia legem Moyſi ſeruauit.

Obſerua autem ex hoc loco apertè conuinci 72.
Lutheranorum errorem, qui ſanctorum reliquias non venerandas eſſe docent. Cùm egrederetur Moyſes ab Ægypto tulit ſecum oſſa Ioſeph. Quòd Exod.13.
ſi Moyſes, & filij Iſraël oſſa Ioſeph defuncti venerantur, cur populus Chriſtianus non venerabitur ſanctorum pro Chriſto occiſorum reliquias? Cur etiam non venerabitur Chriſti crucis particulas, vbi Dominus operatus eſt ſalutem humani generis, quæ guttis ſanguinis Chriſti quaſi margaritis ornata eſt? Obmuteſcite impij Lutherani, & deoſculamini Chriſti, & ſanctorum reliquias. Quid reſpondere poteritis ad ſummi Dei diſpoſitionem? In arca illa Teſtamenti vſque adeò celebrata, nihil aliud, niſi reliquiæ includebantur. Locus autem Exod.25.
ille dicebatur *ſancta ſanctorum.* Quòd ſi quæras, quid in illa ſeruaretur, reſpondet tibi Paulus; Arcam circumtectam vndique auro, *in qua erat vr-* Hebr.9.
na aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, & tabula Teſtamenti. Videte obſeruatas reliquias & contectas, & ſancta ſanctorum dictus eſt locus, vbi hæc ſeruabantur. Vide etiam quantum valeant ſanctorum oſſa, & quanta ſint veneratione digna.

4. Reg. 13. digna. Cùm ad tactum oſſium Eliſæus defunctus ſurrexerit: vos autem dicitis impudentiſſimè, non eſſe ſanctorum reliquias venerandas. Tanta ſunt virtute prædita oſſa ſanctorum vt ſalutem, & vitam ad eorum contactum Dominus concedat. Sic etiam apud Epheſum, cùm ibi commoraretur

Act. 19. Diuus Paulus, *virtutes non modicas faciebat Dominus per illum. Deferebantur enim ſudaria, & ſemicinthia à corpore eius ſuper languidos, & recedebant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur.* Veſtibus Pauli ſanantur infirmi, & dæmonia exeunt, & ad tactum corporis Eliſæi ſurgit mortuus: & audent hæretici reliquias ſanctorum eleuare? Ecce hîc quomodo ad tactum fimbriæ Chriſti ſanatur hæmorrhoiſſa. Quòd ſi mihi non credis audi Euangeliſtam dicentem:

73. *Et confeſtim ſtetit fluxus ſanguinis eius.* In eodem inſtanti, quo fimbriam tetigit, ſanata eſt. Voluit enim Chriſtus hunc honorem deferre veſtimento ſuo, vt doceret ſanctorum reliquias eſſe venerandas. Confeſtim autem ſtetit fluxus ſanguinis eius, quia poteſtas, quò maior eſt, eò celerius operatur. Poteſtas autem Chriſti, ſecundum quod Deus eſt, infinitæ eſt magnitudinis: illa verò quæ humanitatem reſpicit, maior eſt omnium creaturarum poteſtate. Ideò potuit in inſtanti, & celerrimè miracula operari. Quòd ſi aliqua fecit lentius, illud non ex defectu poteſtatis, ſed myſterij cuiuſpiam gratiâ factum eſt. Nos verò exemplo huius mulieris ad Chriſtum accedamus, vt fluxum peccatorum

Osea 4. noſtrorum curet. Oſeas namque loquens de multiplicitate populi Iſraëlitici dixit: *Sanguis ſanguinem tetigit.* Vſque adeo properant homines in peccando, vt peccata ſe inuicem tangant, & premant. Quare ab animabus peccatorum vehementiſſimus criminum ſanguis fluit. Quis autem hunc ſanguinis fluxum ſiſtere poterit, niſi ille, qui ſanguinem huic mulieri reſtinxit? Qui corporibus medebatur, non propter corpora, ſed propter animas, nónne libentius, animas noſtras curabit? Reliquit nobis præclariſſima ſui monimenta in Sacramentis ſuis: in Euchariſtia autem non ſolum fimbrias veſtimenti, aut aliquam corporis ſui ſupellectilem; at ſe ipſum nobis reliquit. Cùm ergo peccatorum noſtrorum vulnera adeò ſint grauia, fluxus autem ſanguinis illorum adeo vehemens & periculoſus, quare non ad proxima paratiſſimaque remedia, & ad Chriſtum, quem ad manum habemus, confugimus? Quare non accurrimus & ad eius pedes prouoluimur? Quod ſi cogitationes ſæculi & carnis nos impediunt, quò minus ad Deum veniamus, erumpendum eſt per medias hoſtium turbas: ſicut hæc mulier fecit, quæ multitudine vtrinque coarctata erupit, & ad Chriſtum peruenit. Omnis enim, qui ad Deum acceſſerit, proculdubio ſalutem conſequetur, &c.

Vers. 45. *Et ait Ieſus: Quis eſt, qui me tetigit?* Non quærit, vt doceatur, ſed vt mulier confiteatur, ad miraculi manifeſtationem, Dei gloriam, & præſentium ædificationem, & Archiſynagogi confirmationem. Ieſus enim pro ſuo beneficio nihil amplius præmij efflagitat, quàm confeſſionem mali, & agnitionem clementiæ diuinæ. Vide quàm parum petat, agnitionem nempe diuinorum beneficiorum, & ne ſis ingratus. Præterea voluit Chriſtus, vt hæc mulier ſanationem ſuam manifeſtaret, quo illius eximiam fidem laudaret coram omnibus, illamque honoratiſſimâ redderet. Hæc enim media ſolet Deus quęrere, quibus fideles ſuos honorificet, publicatis illorum virtutibus. Quare etſi non ignorabat illius mulieris virtutem, & fidem, quærit tamen vt quod ipſe ſciebat alijs pateſieret. Sed iam in ſuperioribus, cùm de Centurionis fide agebamus, de his diximus. Denique hoc Dominus interrogauit, vt populum promptum redderet & attentum ad miraculi manifeſtationem. Ideò interrogans dixit: *Quis me tetigit?* Nam ſi ipſa mulier non interrogante Chriſto prius miraculum euulgaſſet, nemo ad eius dictum attenderet: quia ibant omnes frequentiſſimi & penè abalienati cum Chriſto in domum principis ſynagogæ. Sed cùm Dominus dixit: *Quis me tetigit?* omnes attenderunt, expectantes quid vellet dicere, & Cap. 7. tunc potuit miraculum conuenientius aperiri. Quod ſi fortè ad dictum mulieris attendiſſent, aut illam narrantem audiuiſſent, certè ei fidem non adhiberent: quia ægritudo occulta occultam etiam curationem haberet, putareturque hoc non verè, ſed ex quadam leuitate enuntiare. Nunc autem audientes Chriſtum dicentem: *Quis me tetigit?* Planè aliquid ſuſpicātur fuiſſe factum. Quare mulieri poſtea confirmanti credunt: quoniam quaſi coacta hoc dixit; & quia timens, ac tremens cecidit ad pedes Domini. Interrogabat autem, quis per fidem eum tangeret, ſecundum quam virtus ab eo impetratur curationis. Nam alio tactu plurimi tangebant, nemo tamen ſicut iſta mulier, quia hæc tetigit credens. Sequitur:

Negantibus autem omnibus dixit Petrus, & qui cum illo erant. Hoc eſt: Apoſtoli exiſtentes cum Petro: ſed 74. Petrus locutus eſt, quia erat os totius collegij Apoſtolici, & inter omnes eminebat. Sed illum audiamus.

Præceptor, turba te comprimunt, & affligunt, & dicis, quis me tetigit? Expende, Chriſtum comprimūt turbæ & affligunt, ipſe tamen afflictus nec iraſcitur, neque conqueritur, neque vlciſcitur. O quàm multi ſumus, qui irreuerenter ad eum accedimus, ita vt ſi mortalis eſſet, iam perijſſet. Ideò ait: *Laboraui ſuſtinens.* Verùm ipſe, qui nunc tacet aliquando, *vt* Esai 5. *parturiens* loquetur, vt minatur per Iſaiam Prophetam. Præterea multi in Eccleſia reprobi Chriſtum Esai 42. comprimunt, quem bene viuendo tangere negligunt. Premunt (inquam) ſed longè ſunt, quia eidem fidei, quam loquendo aſſerunt, mala perpetrantes cōtradicunt. ¶ Obſerua etiam, inter tot, qui Chriſtum ſequuntur, vnum tantùm ſanari, ſic modò Multæ comitātur Christum & vna sanatur. omnes participamus Sacramentis, ſed pauci obtinent vim Sacramentorum. Non enim omnes, qui in prædicationibus plorant, contritionē habent, neque omnes qui fatētur, abſoluuntur, nec omnes, qui corpus Domini ſumunt ſanctificātur. Multa hominum millia egreſſa ſunt ab Ægypto, at duo tantummodo ingreſſi ſunt terram promiſſionis. Multi in- Ioan. 5. firmi erant in Betbſaida piſcina, & vnus tantùm curatus eſt. Multi etiam leproſi fuerunt in Iſraël tem- 4. Reg. 5. pore Eliſæi Prophetę, ſed ſolus Amau Syrus ſanitatem obtinuit. Sic multi ſequebantur Chriſtum & tangunt, at vna mulier ſanatur. Potuiſſet quidem Chriſtus omnes ſanare, ſed quia non veniebant fide & deuotione nixi, ideò ſalutem non potuerunt conſequi. Videamus igitur & nos omnes, quomodo ad altare frequenter accedamus, oremuſque ne de numero illorum ſimus, qui Chriſtum tangunt & non ſanantur. Sed procedamus.

Vers.46. *Et dixit Ieſus, tetigit me aliquis. Nam ego noui virtutem de me exijſſe.* Sicut in ſexto capite dixit Lucas; virtutem de illo exire & ſanare omnes; ſic modo dicit, quòd de nemine, quantacumque polleat ſanctitate dici poteſt, niſi de Domino Ieſu. Cæteri omnes ab illo tanquam à ſonte accipiunt, quod

Ioan.5 dent, vt rectè Ioannes dixit: *Omnes de plenitudine eius*

Virtus de Christo exiens operatio miraculorũ eſt. *accepimus.* Ideò cum ſancti edant miracula, non habent, quid glorientur, quoniam illa virtus non ab illis, ſed à Chriſto egreditur. Quod optimè Diuus Petrus de claudo ſanato dixit: *Viri Iſraëlitæ, quid admiramini ſuper hoc, aut nos quid intuemini, quaſi noſtra*

Act.3. *virtute,* &c. ¶ Aduerte autem nullam virtutem de illo realiter exijſſe. Quia aut ipſa eſſet virtus diuina, aut naturalis. Non diuina, quia virtus diuina non poteſt exire, quia non eſt niſi diuina eſſentia, quæ vbique eſt. Exire autem & intrare, penetrare, & diuidere, ſolis corporibus competit, in quantum habent quandam quantitatem finitam. Nec poterat eſſe virtus naturalis, quia illa non ſufficeret ad ſanandum ægritudines, eò quòd quicquid erat in Chriſto, præter diuinitatem, erat creatum, & virtutis finitæ, ideò ad operationem miraculorum non ſufficiebat. Nulla ergo virtus exiuit de Chriſto, ſed dixit exiuiſſe de ſe virtutem, vt intelligerent rudiores ipſum habere poteſtatem ad ſanãdum morbos. Ad oſtendendum itaque virtutis ſuæ plenitudinem & immenſitatem, formauit eis conceptum quaſi totum corpus ſuum eſſet plenum virtute, quæ propter abundantiam effluebat etiam in exteriora, ita vt in tangentes fideliter deriuaretur. Non ergo hoc intelligendum eſt, vt verba ſonant. Nam tunc innueretur, Chriſto aut nolente, aut non iubente exire aliquam virtutem de illo, quia ait, *Ego noui virtutem de me exijſſe.* Ac ſi diceret; Ego non imperaui virtuti vt exiret, at ipſa exiuit & ego ipſam exeuntem ſenſi. Nam ad hoc quod Chriſtus voluiſſet hoc ſignificare debet dicis Ego emiſi virtutem de me, & non egõ ſenſi, vel noui exiuiſſe virtutem, quia nulla virtus erat in Chriſto, quæ poſſet exire, niſi eo iubente, & volente. Patet ergo Chriſtum non intendere aliquam virtutem de ſe exiuiſſe, ſed

Actiones ſunt ſuppoſitorũ. loquitur ſic propter cauſam prædictam. Obſerua etiam, non dixiſſe, virtus de carne exiit, aut de diuinitate, ſed virtus *de me* exijt, quia actiones non ſunt naturæ, ſed ſuppoſitorum. Suppoſitum autem Chriſti hanc actionem & miraculum fecit, vt ſtatim ad tactum Chriſti hæc mulier ſanaretur. Rurſus obſerua quomodo diuina virtus, non ſe contineat, quia ſe ingerit in *humilem, & trementem ſermones eius.* Nam vt natura vacuum non patitur, ita

Eſai.66. Chriſti virtus humilem vacuum eſſe non ſinit. Sed ad contextum reuertamur.

Vers.47. *Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes eius.* In eo, quod ait, non latuit, oſtenditur mulier hæc imperfectam cognitionem de Chriſto habuiſſe; quia putauit eum occulta neſcire. *Tremens* autem *venit,* quia tantus fuĩt tremor interior, vt redundauerit in corpus & tremorem cauſauerit in ea. Forſitan autem timuit increpari à

Leuit.15. Chriſto, quia contra legem communem ipſa exiſtens immunda, auſa fuit Chriſtum tangere. *Ad pedes* vero *procidit* ex humilitate, & quaſi gratias agẽs, & veniam poſtulans, ſi in aliquo ipſum offendiſſet. Expende autem quanto timore & tremore territa hæc mulier corruerit ante Chriſti pedes. Ex quo diſce quàm timens apparere debes coram Deo. Si enim Daniel Propheta ſanctiſſimus, coram Angelo cùm ei apparuit, ſtetit tremens, cur non timebis, ac tremens tu, apparens coram illo iudice ſeueriſſimo, qui tot peccatis es infectus? Quid facient coram eo virgulta deſerti, ſi coram eo *columnæ cœli,* (vt ait Sanctus Iob) *contremiſcunt?* Si Angeli aut Sancti Apoſtoli, & magni alij Eccleſiæ patres (vt Diuus Gregorius interpretatur) tremunt coram Deo, quid nos peccatores faciemus? ¶ Duo docet locus hic. Primum quanto cum timore & reuerentia accedere debeamus ad ſanctum Eucbariſtiæ Sacramentum, ſi hæc mulier tam trepida & ſibi diffiſa ad Chriſtum acceſſit. Secundò quantum timere debeamus illud iudicium terribile & horrẽdum, cùm coram Deo apparuerimus. Quoniam ſi hæc mulier ob eam tantummodo cauſam non audebat coram Chriſto apparere, quia ſe immundam putabat, neque corpus eius, ſed veſtem tantummodo tetigit, quid nobis miſerrimis fiet, quanto pudore & tremore apparebimus in illo ſupremo, terribilique iudicio, coram illo, qui non ad eius veſtes, ſed ad eius corpus in vita innumeris peccatis acceſſimus? Hæc mulier veſtem Domini tantum tetigit, nos autem ſacerdotes eum quotidie accipimus. Quocirca ſi illa ob paruulam corporis immũditiam, & naturalem, coram Chriſto tremuit, & infirmitatis remedium quæſiuit, par eſt, vt nos in Domini conſpectu trepidemus, & infirmitatibus noſtrorum peccatorum teterrimis conſulamus. Sed de his ſatis. Docet etiam locus iſte, vt quãuis ſanus ſis, & iam Sacramenta ſuſceperis, ſemper timeas, iuxta illud: *Beatus, qui ſemper eſt pauidus.* Hæc enim mulier poſt ſanitatem tremens ac pauens venit ad Ieſum. Vnde Beatus Paulus. *Qui ſtat* (inquit) *videat, ne cadat.* Sed iam audiamus Euangeliſtam narrantem, quæ vltra fecit hæc mulier. Ait itaque:

Dan.10. Iob 26. Greg. lib. 57. Mor. c.14. Prou. 28. 1.Cor.10.

Et ob quam cauſam tetigerit eum indicauit coram omni populo, & quemadmodum confeſtim ſanata ſit. Quia miracula ſua Dominus ordinabat magis ad propagandam fidem noui Teſtamenti, quàm ad ſalutem corporum, & ſciebat tunc futurum eſſe, vt nunciaretur Iairo mors filiæ, & propterea oportere Iairi fidem conſortari, ideò miraculum manifeſtari voluit præſente Iairo, vt fides illius roboraretur, & augeretur. Expende quantam habeat Deus curam eorum, qui ad illum cõfugiunt. Expoſuit ſe in manibus eius Iairus, & ſe illi commendauit. Cui Dominus, vt ſuo, ſibique commendato ita conſuluit, vt eum antea quàm filiam ſuſcitaret, hoc miraculo hilarem & confidentem reddiderit. Vnde patet qua diligentia, & ſolicitudine Dominus conſulat omnibus mortalibus, in primis illis, qui Deo ſe tradunt, & illi tota mente confidunt. De Suſanna ait ſcriptura. quia *erat cor eius fiduciam habens in Domino.* Et ſic Dominus illius curam geſſit, & illam liberauit. Ideò Dauid: *Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipſe te enutriet.* Diſcamus etiam ab hac muliere grati eſſe Deo, & alijs enarrare miracula & mirabilia, quæ Deus operatur in nobis. Sic Dauid narrabat in Pſalmis, & canticis & hymnis beneficia, quæ illi Deus impertiebatur, & vt alij etiam hoc facerent hortabatur dicens: *Narrate omnia mirabilia eius.* Quod ipſe faciebat, vt alios ſuo prouocaret exemplo. *Narrabo omnia mirabilia tua.* Et iterum; *Narrabo nomen tuum fratribus meis.* Quos vt acrius excitaret, inuitabat & conuocabat inquiens: *Venite, audite, &*

75. Dei beneficia publicè prædicãda. Dani.13. Pſal.54. Pſal.104. Pſal.9. Pſal.21. Pſal.65.

narrabo

narrabo omnes, qui timetis Deum, quanta fecit anima
Exod. 18. *mea*. Sic Moyſes narrauit Ietro cognato ſuo om-
nia, quæ fecerat Deus populo Iſraëlis. Ideò Domi-
Deut. 9. nus præcepit, vt Iudæi narrarent mirabilia Dei, &
præcepta eius filijs ſuis & poſteris. Et Angelus Ra-
phaël Tobiæ dixit: *Vos autem benedicite Deum, &*
Tob. 12. *narrate omnia mirabilia eius*. Illi quoque duo diſci-
puli, quibus Dominus apparuit in Emaus in die re-
Luc. 24. ſurrectionis eius, reuerſi *narrabant* diſcipulis, *quæ*
geſta erant in via, & quomodo cognouiſſent Dominum
Act. 21. *in fractione panis*. In Actis etiã habetur, cùm Paulus
aſcenderet Ieroſolymam narrabat per ſingula Ec-
cleſiæ, *quæ feciſſet Deus per illum in gentibus*. Denique
conſuetudo erat antiqua inter viros, & fœminas
ſanctas, ſi quid inſigne aut mirabile Deus faceret,
alijs narrare, & cantica componere in Dei laudem,
vt mentes illorum excitarent ad laudandũ Deum.
Iudic. 5. Sic Moyſes, Debora, Maria ſoror Moyſi, Dauid,
Exod. 15. Eſaias, Ezechias, Anna mater Samuelis, Iudith,
Eſai. 12. Tobias, Habacuc, Simeon, Zacharias, & denique
Eſai. 32. beatiſſima virgo Maria cantica compoſuerunt, &
1. Reg. 2. mirabilia Dei narrauerunt, nuntiantes alijs mag-
Iudith 16. nalia Dei, vt inuitarent eos ad diligendum & amã-
Tob. 13. dum Deum. Hoc enim eſt maximum virtutis in
Abac. 3. anima hominum affectus & fructus, vt ſcilicet Deũ
Luc. 1. verbis laudantes, illumque ſanctificantes, alios ſi-
militer hortemur, vt laudibus diuinis permoti, ve-
lint Deum, & amare & colere. Nam ſi tu rebus ge-
ſtis Alexandri Magni, aut Iulij Cæſaris auditis, vſ-
que adeo caperis, vt eos, quos nunquam vidiſti, &
à quibus nullum accepiſti beneficium diligas, quid
apud te deberent efficere laudes Domini noſtri Ie-
Tob. 12. ſu Chriſti? Ideò dixit Angelus Tobiæ: *Opera Dei*
reuelare, honorificum eſt. Sic iſta mulier coram omni-
bus mirabilia Dei narrauit, & alta voce quomodo
ſanata fuiſſet à Chriſto. Sic nos grati ſimus Deo, &
beneficia, quæ nobis contulit alijs narremus. Sequi-
tur in contextu.

Vers. 48. *At ipſe dixit ei: Fides tua te ſaluam fecit*. Quo pacto
Non ſola fides iuſtificat. fides mulieris eam ſaluam fecit, cùm dudum audi-
uimus, virtutem exijſſe à Domino, quæ ſanitatem
contulit? Dicit autem fidem eam ſaluaſſe, quia fi-
de opus eſt, vt quis cęleſtia dona aſſequatur, ſicut ex
bonis operibus dicimus hominem iuſtificari, quã-
uis Dei benignitati omnis iuſtificatio noſtra ſit
aſcribenda, quia ſine illis non datur. Veluti ſi quis
medicus curaturus ægrotum moneat, vt ſi ſanari
velit medicis præceptis pareat. Quod ſi accuratè
præſtiterit, poterit ei medicus dicere: Tua obediẽ-
tia te ſanauit. Quoniam, niſi obtemperaſſet, medici
remedia nihil profuiſſent. Sic Chriſti virtus ſana-
uit hanc mulierem ea ratione, quia fidem habuit.
Ideò dicitur, fidem eam ſanauiſſe. Expẽde autem,
hanc mulierem ſanitatem ſuã tactui fimbriæ aſcri-
bere, Chriſtus verò fidei illius ſalutem attribuit,
Quia ſicut reuera ſanitas gratiæ Dei debetur, ita fi-
des & contritio noſtra eandem ſanitatem operatur;
quamuis Lutherus mendaciſſimè dicat, nihil nos
in noſtra ſalute conſidere. Imò ſine dubio, vt gratia
eſt fons ſalutis, ita & operatio noſtra per gratiam
adiuta ſaluti cooperatur. Præterea illa Chriſtum
laudat, & ab illo laudatur, vt agnoſcas ſponſum, &
Cant. 1. ſponſam ſeipſos inuicem laudantes. Dicit illa: *Faſ-*
ciculus myrrha dilectus meus mihi, inter vbera mea com-
morabitur, vt eius tactu pectus meum ſanetur. Re-
ſpondit ille: *Ecce tu pulchra es amica mea, & oculi tui*
columbarum, quorum vno *vulneraſti cor meum*. Fidei

enim oculus per dilectionem operans vulnerat
ſponſum. Reſpondit ſponſa: *Ecce tu pulcher es dile-* Cant. 4.
cte mi, & decorus. Ac ſi diceret; *Non nobis Domine, non* Pſal. 113.
nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Dixit autem illi Do-
minus.

Vade in pace. Hoc eſt, eſto ſecura, & in mentis trã- 76.
quillitate Deo gratias age, & permane. Ex hoc
Chriſti facto cum hac muliere diſcamus tria. Pri-
mum diſcamus Chriſtum non eſſe perſonarum in-
ſpectorem, ſed æquiſſimum adiutorem omnium
pauperum ac diuitum, Iudæorum, ac gentium, ſi
modo crediderint. Petrus enim dixit: *In veritate* Act. 10.
comperi, quia Deus acceptor perſonarum non eſt, ſed in
omni gente, qui timet Deum, acceptus eſt illi. In Deute- Deut. 10.
ronomio etiam dicitur, quod perſonam non acci-
pit. Idem habetur in ſecundo Paralipomenon. Et 2. Par. 19.
Paulus etiam ſcribit in ea, quam ad Epheſios miſit, Epheſ. 6.
Epiſtola, & iterum ad Coloſſenſes. Et princeps A- Coloſ. 3.
poſtolorum in prima Epiſtola. Æquâ enim beni- 1. Petr. 1.
gnitate excepit Chriſtus mulierem pauperculam,
atque venit ad ædes Iairi archiſynagogi. Eodem
modo nos diuites, & pauperes ſanandos excipiet, ſi
tamen ad ipſum venerimus. Feſtinemus ergo ad
Chriſtum omnes, qui in aliqua calamitate ſumus.
¶ *Secundò* diſcamus Chriſtum in curandis ægrotis
non modo verbis vt ſolitum, ſed etiam membris
ſuis, & veſtimentorum ſuorum tactu. Voluit enim
honorare corpus ſuum diuinitati coniunctum, &
corporis indumenta. Sic etiam poteſt viuificare, &
ſanare animas noſtras, & corpora. Quod ſi tactu po-
teſt viuificare mortuos, quantò magis immortales
erimus, qui Chriſti carnem, & ſanguinem, non tan-
gimus in Euchariſtia, ſed comedimus & bibimus?
¶ *Tertiò* quamuis mulier, quæ obnoxia ſanguinis
profluuio, ab annis duodecim impendiſſet omnem
in medicos ſubſtantiam ſuam, tamen à nullo fue-
rat curata. Quo exemplo non ideo medicinam eſ-
ſe contemnendam diſcimus: bene enim ipſa fecit,
ſed ægrotos aliquos Deus ſibi reſeruat, in quo-
rum ſanatione glorificetur tempore ſuo, &c. Sed
iam hiſtoriam proſequamur. Dicit itaque Euange-
liſta.

Adhuc illo loquente venit quidam ad principem ſynago- Vers. 49.
gæ dicens ei: Quia mortua eſt filia tua, noli vexare illum. Differt
Moram enim fecit Chriſtus in via, vt interea puel- aliquãdo
la obiret. Vult Deus vt miſerias & egeſtates no- Deus ſua
ſtras conſideremus, vt clarius cognoſcamus bene- benefi-
ficia, quæ in nos confert. Dixit Dominus Moyſi; cia, vt
Quid habes in manu tua? Reſpondit *virgam*. Quid ita? nos noſ-
Neſciebat Deus Moyſen virgam tenere? Sciebat metipſos
quidem. Cur igitur quærit? vt ipſe clarè videat & cogno-
aduertat quod clarè virga ſit. At præcepit vt illam ſcamus.
eijceret, *& verſa eſt in colubrum*: & tunc apertè vidit Exod. 3.
miraculum. Sic in nuptijs in Cana Galilææ expe-
ctauit donec omnino vinum deficeret. Nã quando
virgo Mater dixit: *vinum non habent*, adhuc vinum Ioan. 2.
(vt ait Cyrillus) non defecerat. Quare idem fuit,
ac ſi diceret: Vinum in omnem cœnam non ſuffe-
cturum: erat enim adhuc plurimum cœnæ reſi-
duum: quare defectus vini, ne indecorus foret, pe-
tebat mater à filio chariſſimo, vt antequam peni-
tus deficeret prouideret. Dominus tamen expe-
ctauit, vt omnino vinum deeſſet, vt in euidenti de-
fectu euidentius miraculum oſtenderetur, quo glo-
ria Dei amplior fieret. Eodem etiam modo permi- Ioan. 11.
ſit Dominus Lazarum in ſepultura vſque ad cor-
ruptionem delitеſcere: quo miraculum in eius ſuſ-

citatione clarius effulgeret: & Dei potentia magis omnibus pateret. Ita etiam hic euenit. Nam Iairus proficiſcens, Chriſtum vocaturus, puellam in vltimis, non tamen mortuam, relinquit: at de illa, quaſi obijſſet, iam loquebatur: Dominus verò, cui omnia patent, optimè ſciebat ipſam adhuc non eſſe mortuam: qua de cauſa immorabatur in via, vt puella moreretur interea, vnde miraculum fieret maius, & patentius. Vult igitur Deus vt nos prius defectus noſtros cognoſcamus, vt ille nobis auxilium præſtet, quo nos liberati à criminibus eum poſtea laudemus, & glorificemus. Hac de cauſa interrogauit nonnullos quid vellent, ſicut cæcum, cui di-
Luc.18. xit: *Quid vis vt faciam tibi?* vt eo modo defectus & miſeriam ſuam cognoſcentes, ſalutem adipiſci mererétur. Humiliemus igitur omnes nos, cognoſcentes miſeriam, inopiam, & mortalitatem noſtram, ſi volumus à Deo ſanari & ſuſcitari. Animaduertamus igitur delicta noſtra & fragilitatem, vt ſic mereamur à Domino ſeruari & exaltari, iuxta illud
1.Petr.5. Petri: *Humiliamini ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore tribulationis.*

77. Expende etiam iſtius hominis ſtultitiam: *Noli*, inquit, *vexare illum.* Vexationem vocat orationem. Orabat Iairus Saluatorem, qui eius precibus exoratus illum ſequebatur in domum ſuam, & iſte orationem vocauit vexationem. Multi autem ſunt iſti ſimiles, qui putant ſe Dominum frequenter orantes vexare, quare parum, aut nihil orant. At Deus non fatigatur orationibus, ſed peccatis. Vnde per
Eſai.43. Eſaiam ait: *Seruire me feciſti in peccatis tuis, & tribuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis.* Vides vt peccata vexent Chriſtum, non orationes? Magis vexabat hic Chriſtum infidelitate ſua, quàm Iairus ſolicita
Duplex nuncij error. petitione ſua. ¶ Obſerua etiam hunc dupliciter errare. Primum, quia putabat Ieſum non poſſe ſuſcitare defunctum: & ideò dicebat Iairo ne adduceret Chriſtum. Ac ſi diceret; Non opus eſt iam eius aduentu, nam adoleſcentula mortua eſt, omniquе prorſus caret remedio. Secundò orabat, quia putabat more aliorum fatigari in eundo, cùm tamen voluntate ſua hoc fieret, piaque diſpenſatione, vt veritatem humanitatis in ſe oſtenderet: & ſuis fatigationibus & laboribus gratiam multiplicem nobis mereretur.

Vers.50. *Ieſus autem audito hoc verbo reſpondit patri puellæ.* Non reſpondit nuntio illi incredulo, qui dixerat Iairo, ne vexaret Ieſum, quoniam puella eſſet mortua: Nam incredulitas non meretur Chriſti alloquutionem. Hac de cauſa in die iudicij, non diſceptabit Chriſtus cum infidelibus, iuxta illud Diui
Rom.2. Pauli: *Qui ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt*, Hoc eſt, ſine legis diſceptatione, quemadmodum ipſe
Ioan.3. Saluator mundi ait: *Qui non credit, iam iudicatus eſt: quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei.* Atque ideò reſpondet patri puellæ dicens:

78. *Noli timere, crede tantum, & ſalua erit.* Ac ſi diceret; Ne deſiſtas à fiducia tua, & fide in me. Non enim refert quàm malè habeat filia tua, viuatne, an mortua ſit: fides namque tua illam ſaluare po-
Ioan.11. teſt; *ſi credideris, videbis gloriam Dei.* Eodem quoque modo in Iſraëlitis fides probabatur. Hi læti ex Ægypto diſcedebant, ſciebant ex miraculis, quæ per Moyſen fiebant, ſe clementem habere Deum. Verùm ad mare cum veniſſent, & viderent à tergo imminentes Ægyptios, adeò debilitati ſunt, & eorum
Exod.14. fides imminuta, vt dixerint ad Moyſen: *Quid hoc facere voluiſti, vt educeres nos ex Ægypto? Vtinam in Ægypto mortui eſſemus*, &c. Eodem modo res nobiſcum habet. Credimus enim cùm proſperè omnia ſuccedunt, ſed malis ingruentibus fides langueſcit, nonnunquam etiam penitus extinguitur, niſi verbo & gratia Dei conſeruetur. Ne autem Iairi fides, quæ hæmorrhoiſſæ miraculo erat confirmata, audito filiam eſſe mortuam, langueſceret, ſicut accidit populo Iſraëlitico, cui Moyſes dixit: *Nolite timere, ſtate & videte magnalia Dei*, &c. Voluit illum Dominus his verbis corroborare. ¶ Obſerua autem quomodo Chriſtus conſolatur nunc Iairum verbis, quem antea conſolatus fuerat exemplo. Conſolatus enim illum fuerat opere, ſcilicet, miraculo hæmorrohoiſſæ, & nunc verbis illum conſolatur. Vnde Paulus ait: *Benedictus Deus pater miſericordiarum, &* 2.Cor.1.
Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.

Et cùm veniſſet domum non permiſit intrare ſecum Vers.51.
quemquam, niſi Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & patrem, & matrem puellæ. Reiecta turba coram iſtis tantum miraculum facit. Primò, quia voluit aliqualiter eſſe occultum, propter inuidiam Iudæorum, ne per hoc daretur eis maior occaſio perſequendi eum ante tempus. Ideò noluit coram omni multitudine tam magnum facere miraculum, ne Phariſæorum inuidiam magis irritaret. Noluit tamen prorſus eſſe abſconditum: ne omnino ignoraretur. De iure autem ſufficiebant iſti tres, quia *in ore duorum,* Deut.19.
aut trium ſtat omne verbum. *Secundò* hoc fecit, vt doceat nos ex operibus noſtris gloriam hominum nõ quærere, ſed ſoli Deo velle placere. Et quantò opera noſtra fuerint excellentiora, tantò magis fugienda eſt hominum multitudo. *Tertiò*, quia hoc miraculum faciebat ad conſolationem particularis perſonæ: Miracula enim, quæ Chriſtus faciebat, non propter bonum commune, ſed ob conſolationem alicuius perſonæ ſpecialis, non publicè, & palam, ſed occultè faciebat. Et hos tres Apoſtolos voluit eſſe teſtes, quia digniores & ſanctiores cæteris erant.

Docemur hîc *primò* vt ab inuidis bona noſtra 79.
abſcondamus: ne illis demus occaſionem maioris Inuidorũ ſodalitiũ fugiendum.
inuidiæ. Sic Chriſtus ſæpè fugit à Iudæa, & aliquãdo abſcondebatur, ſciens inimicos ſuos eius præſentia deteriores fieri. *Demus* (iuxta Apoſtoli conſilium) *locum iræ.* Rom.12. Sic Iacob fugit à facie fratris ſui Gen.28.
Eſau, ne eius præſentia ſcandalizaretur. Hoc idem fecit Moyſes relinquens Ægyptum, & abiens in Exod.2.
terram Madian. Hoc etiam ſuos admonet Chriſtus dicens: *Si vos perſecuti fuerint in vnam ciuitatem,* Matt.10.
fugite in aliam. Quod adhuc paruulum feciſſe commemorat Euangeliſta Matthæus, cùm fugit in Æ- Matth.2.
gyptum, vt daret locum iræ & ſæuitiæ Herodis regis inquit.

Docemur *ſecundò* gloriam mundi fugere, & va- 80.
nas hominum laudes nõ appetere: ſtultum eſt enim Qui theſaurum ſuũ manifeſtat, facilè perdit.
theſaurum tuum recondere vbi non valeas ſumere cum volueris. Si ponis bona tua in ore meo, non in tua, ſed in mea ſunt poteſtate: cùm vtique pro meo libito te poſſim vel laudare vel vituperare. Sanum vas & inconcuſſum eſt conſcientia, & ſeruandis ſecretis idoneum: nullis patens inſidijs: quod ibi repoſueris non perdes, ſed ſeruabit viuo, & defuncto reſtituet. Quocumque vadis, tecum portas depoſitum tuum: cùm viuis adeſt, & in morte ſequetur te gloria tua. Propter hanc Moyſes & Aaron non ingreſſi

Num. 20. greſſi ſunt terram promiſſionis. Sancti occultabant
bona opera ſua, inſtar illorum, qui candelam incen-
ſam portantes, illam à vento operiunt, ne extingua-
tur. Quomodo facere debent illi, qui bona opera
faciunt: ea enim ſunt occultanda, ne ab aura glo-
riæ inanis rapiantur. Chriſtus ergo, vt nos hanc
doceret doctrinam, coram paucis hoc miracu-
lum fecit, eoſque admonuit ſecretò vt nemini di-
cerent.

81. Docemur *tertiò* melioribus & dignioribus ho-
Qui indi- norem, & munera publica deferre: quotieſcumque
gnũ eue- (quod ſæpè accidit) iudicum aut electorum pote-
hit ſeip- ſtate functi fuerimus. Sic Chriſtus hos tres Apoſto-
ſum de- los pluſquam alios honorauit: quia digniores erãt.
ſtruit. Quanquam hac noſtra tempeſtate ſecus multo fit:
indigni namque, ambitioſi, & impij, optimis viris
ſæpenumero in prælaturis & dignitatibus præfe-
runtur, florenteſque viuunt: at virtus vbique iacet.
Iudic. 9. Illi autem ſimiles ſunt Sichimitis, impium Abi-
melech in regem eligentibus, qui poſtea Sichem
funditus euertens ſalem ſuperſeminauit, dignum
ſanè facti incolis præmium tribuens: at tandem
miſerrimè interijt. Eo pacto, qui immeritos eue-
hunt, ſeipſos deſtruunt, eoſque, quibus honorem
deferunt ſimul: Nam omnes in infernum ruunt. Se-
quitur:

Vers. 52. *Flebant autem omnes, & plangebant illam.* Omnes,
qui erant in domo Iairi lamentabantur. Et in Mat-
thæo habetur, *erant ibi tibicines*, vt mos erat Iudæo-
rum in morte magni alicuius viri, cantus, & mo-
dulos facientium, vt alios prouocarent ad fletum.
2. Par. 35. Sic in ſecundo Paralipomenon habetur Ieremiam
lamentatum eſſe ſuper Ioſiam: & duxerunt canto-
res & cantatrices, qui replicarent lamentationes:
vnde quaſi lex obtinuit in Iſraël. In huiuſmodi au-
tem lamentationibus ſolebant repetere præclara
Ezech. 32. geſta defuncti, vt patet in Ezechiele: cui Dominus
dixit: *Et tu fili hominis aſſume lamentum ſuper Pharao-
nem*, &c. Hunc fletum compeſcuit Dominus. Vnde
ſubditur:

82. *At ille dixit: Nolite flere, non eſt mortua puella ſed*
Mors no- *dormit.* Paulus Apoſtolus in Epiſtola ad Theſſalo-
ſtra ſom- nicenſes mortem ſomno comparat, inquiens: *Nolu-*
nus eſt. *mus vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contri-*
1. Theſ. 4. *ſtemini, ſicut cæteri, qui ſpem non habent*, &c. *Si enim
credimus, quod Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit: ita & eos,
qui dormierunt per Ieſum adducet cum eo.* Dic mihi, ô
Paule Apoſtole, ſiccine agis? Chriſtum Dominum,
qui vita omnium eſt, mortuum dicis: hominem au-
tem, qui nihil aliud eſt, quàm quoddam ſimula-
crum & exemplar mortis, dormientem vocas?
Hoc tamen non ſine myſterio à Paulo dictum pu-
tes. Chriſtum *mortuum* vocat, hominem autem *dor-
mientem.* Nos enim ideò dormimus, quia Domi-
nus mortuus eſt, faciens, vt mors noſtra in ſom-
nium verteretur, eius autem reſurrectio obitum
noſtrum in requiem, & tranquillitatem conuertit.
1. Cor. 15. *Si enim Ieſus*, inquit, *mortuus eſt & reſurrexit, ita &
eos*, &c. Quia Deus morti ſe ſubiecit, mors noſtra
in ſomnum verſa eſt, & quia Chriſtus reſurrexit,
nos etiam reſurgemus. Hoc autẽ ideo dicitur, quo-
niam moriens Dominus adeo dulcem mortem
reddidit, vt iam non mors, ſed ſomnus & quies di-
ci debeat. Antequam enim Saluator noſter morere-
tur, mirum erat, quàm formidabilis omnibus, odio-
ſa omnibus, nemini quà chara eſſet mors. At poſt-
quam Dominus paſſus eſt, iam non eſt, quæ fuerat,
Illa enim ſemper horrida & formidoloſa, quæritur
ab adoleſcentulis, à pueris, qui ſe voluntario offe-
rũt martyrio. Rectè igitur dici poteſt morte Chri-
ſti mortem noſtram redditam eſſe ſuauem, & vm-
bram mortis tantummodo. Quis igitur vmbram
fugiet? Quis ignem pictum formidabit? quis ſom-
num timebit? ¶ Viſa iam cauſa, quare mors noſtra
ſomnus dicatur, modò videre reſtat, quam habeat
mors noſtra cum ſomno ſimilitudinem. *Primum*
enim quoniam dormientes vocati expergiſcuntur,
mortui autem nequaquam, nec à ſepulturis reſur-
gunt: inde colligit peccatores verè eſſe mortuos, li-
cet inter nos viuat: mortuos autem qui in ſepul-
chris ſunt non eſſe mortuos, ſed dormientes: quo
pacto Chriſtus hîc hanc adoleſcentulam dormien-
tem vocauit. Quemadmodum enim, ſi ex duobus
iacentibus alterum facile excitares, alterum verò
nullis vocibus, nullis motibus, aut ictibus poſſes
excutere à ſomno, diceres quidem priorem ſomno
fuiſſe oppreſſum, alterum verò mortuum eſſe: ſic
de peccatoribus & mortuis dicendum eſt: iſti enim
in iudicio vocati reſurgent, illi verò ſi ad finem vſ-
que vitæ non expergiſcantur mortui in æternum
permanebunt. Nam ſepulti omnes in iudicio reſur-
gent, & Deo vocanti reſpondebunt. *Quoniam ipſe* 1. Theſ. 4.
*Dominus in iuſſu & in voce Archangeli, & in tuba Dei
deſcendet de cælo*: vnica namque voce vocati excita-
buntur, neque expectabunt vt ſecundo vocentur.
At tu, qui mille modis à Deo vocatus, percuſ-
ſus multis laboribus, afflictus innumeris tribula-
tionibus & aduerſitatibus non reſipuiſti neque ex-
perrectus es à peccato, nónne multò magis mor-
tuus dicendus es, quàm illi, qui in ſepulchris vſque
ad diem iudicij dormiunt? Quod ſi prædicato-
rum vocibus te vocantibus non obtemperas: cur
tamen non auſcultas Dei admonitiones quoties
te laboribus & aduerſitatibus vocat? Iob poſtea- Iob 9.
quam vehementer percuſſus fuit, dixit: *Manus Do-* Mors
mini tetigit me: Quis eſſet tam ſtupidus, qui à lecto, ſomnus
in quod decumberet deiectus, fracto crure, aut capi- eſt, at
te, nihil tamen quereretur, aut mutiret? Hæc autem peccatũ mors vo-
omnia Deus in te expertus eſt. Nam te in principio catur.
multis vocatum vocibus, quoniam audire noluiſti,
varijs deinde calamitatibus affecit, quæ nihil eo
magis profecerunt. Vnde reſtat te in vitijs non ſe-
cus eſſe omnibus captum ſenſibus, ac mortui in ſe-
pulchris ſuis iacent. Sic de quodam dixit Deus in
Apocalypſi: *Nomen habes, quod viuas, & mortuus es.* Apoc. 3.
Atque ideò in ſcriptura mors vocatur ſomnus, &
peccatum mors; atque adeo mortui dicuntur dor-
mire, & peccatores vocantur mortui. In libris Re- 3. Reg. 2.
gum ſæpè dicitur, *dormiuit* hic, aut ille rex *cum pa-* 3. Reg. 11.
tribus ſuis. Hoc dicitur de Dauide, Salomone, Ro- 3. Reg. 14.
boam, Aſa, Exechia, Ioachim, Ionatham. Et Do- 3. Reg. 15.
minus dixit Dauidi: *Cùm dormieris cum patribus tuis.* 4. Reg. 20. 4. Reg. 24.
Et Eſaias: *Omnes reges gentium dormierunt*: Pau- 2. Par. 2.
lus quoque iterum ait: *Ergo qui dormierunt in* 2. Reg. 7.
Chriſto. Verùm peccatores mortui dicuntur. Sic Eſaia 14.
Paulus ad Romanos ait, *ſi mortui ſumus peccato,* 1. Cor. 15.
&c. Et ad Epheſios, *cùm eſſemus mortui delictis.* Rom 6.
Et idem ait ad Coloſſenſes Petrus quoque prin- Epheſ. 2. Coloſſ. 2.
ceps Apoſtolorum: *Vt peccatis mortui, iuſtitia vi-* 1. Petr. 2.
uamus. Et Ioannes: *Qui non diligit, manet in mor-* 1. Ioan. 3.
te, &c.

Et deridebant eum. Scientes, quod mortua eſſet. Vers. 53.
Vnuſquiſque verba, quæ audit pro ſpiritu ſuo in-
terpretatur. Loquebatur Chriſtus metaphoricè, vo-
cans

tans ſomnum mortem iuſtorum, quoniam ad quietem moriuntur: illi autem, vt bruti & carnales pro libidine ſuorum intellectuum illud interpretátur. Eodem modo loquutus eſt Chriſtus cum Nicodemo de baptiſmo inquiens: (Ioan 3.) *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, &c. Ille verò homo rudis & carnalis, rudius & cortice tenus dictum intelligẽs, dixit: *Quomodo poteſt homo iterum naſci cum ſit ſenex?* Summus quippe labor eſt ſapientibus coram rudibus verba facere, & doloſis hominibus, qui verba accipiunt non iuxta verum & genuinum ſenſum ſed pro ſui craſſi & deprauati intellectus captu. Omnes autem prædicatores huic incommodo ſubiecti ſumus. Nam quamuis ea, quæ dixeris, optima honeſtiſſimaque ſint, ab hominibus vitioſis & captioſis ita torquentur vt plurimam decoris & honeſtatis partem videantur amittere, &c. Obſeruandum hic eſt hanc deriſionem magnam fidem feciſſe huic miraculo; ex hoc enim apparet verè eſſe mortuam. Ex eo namque quod ſciebant mortuam eſſe, ridebant, dicente Chriſto illam dormire.

83. Diſcamus hinc, non ægrè ferre ſi ab aliquibus irrideamur. Nam Chriſtus patienter ſe habuit cum iſtis deriſoribus, & nihil reſpondit: ſed tacens tranſiuit, & fecit quod facturus venerat. Hoc faciamus. ſi volumus eſſe Chriſti diſcipuli. Etenim, qui ſe dicit in Chriſto manere, debet ſicut ipſe ambulauit, ambulare. Omnes enim, qui piè volunt viuere in Chriſto, neceſſe eſt, vt ab impijs vexentur, & derideantur. Proprium enim malorum eſt bonos irridere. Vnde in Prouerbijs habetur: (Prou. 14.) *Ambulans recto timere, & timens Deum, deſpicitur ab eo, qui infami graditur via.* Et iterum: (Prou. 29.) *Abominantur impij eos, qui in recta via ſunt.* Sed hoc te non moueat, quia vituperium bonorum laus eſt, ſi ab impijs irrogetur, & è diuerſo, laus vituperium. Malis enim diſplicere, laudari eſt. Non enim poteſt cenſura aliquam habere authoritatem vbi qui damnatus eſt, damnat: Quapropter tam turpe videri debet laudari ab improbis, quàm ſi ipſa turpia laudarentur. Ne igitur timeas irrideri ab ijs, qui irriſione digni ſunt ſicut nec Chriſtus horum verba curauit. Nam quando mali irrident bonos de bonis operibus quæ agunt, idem eſt ac ſi cæci videntes deriderent quia vident, & claudi incedentes, quia rectè incedunt. Vnde ipſa irriſio, irridenda eſt. Quod ſi nemo ſanæ mentis poterit non irridere claudum, qui bene incedentes derideat: optimo iure ridendi & deſpiciendi ſunt iſti deluſores, non imitandi. Quòd ſi dicat aliquis: Deriſio malorum præualebit, quia ſunt plures: reſpondetur, Deum & ſanctos in adiutorium bonorum contra malos deſcenſurum. Vnde Pſalmiſta ait: (Pſal. 2.) *Qui habitat in cælis irridebit eos: & Dominus ſubſannabit eos.* Nam non vituperium ſolis, ſi noctua vel non aſpiciat, vel deſpiciat illius lucem: neque eſt vituperium auri & argenti, ſi iumenta ea non habeant in pretio, quibus nihil, niſi fœnum pretioſum videtur. Sic non eſt vituperium bonorum ſi ab improbis deſpiciantur: imò, auſim dicere, neminem adhuc eſſe fœlicem, qui à turba non irrideatur: cui, vt dixi, optima quæque deſpicabilia & abiecta videntur. ¶ Docemur *ſecundò* Chriſti exemplo non reſpondere deriſoribus, ne illos in maiorem inſaniam prouocemus. Vnde Ezechias Rex Iudæis præcepit, ne reſponderent Aſſyrijs qui irridebant Deum, & populum eius: ne in grauiores blaſphemias prolaberentur. Quemadmodum enim aqua frigida in ollam feruore bullientem miſſa, eius æſtum comprimit: ſic ſilentium æſtuantem blaſphemorum & irriſorum hominum iracundiam, & malitiam intercludit. Ideò Eccleſiaſticus conſulit dicens: *Non incendas carbones peccatoris.* (Eccl. 8.) Quapropter Pſalmiſta ait: *Cum conſiſteret aduerſum me peccator obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.* (Pſal. 38.) Sed multi ſunt, qui verbulo vno læſi ſexcenta maledicta & conuitia iaciunt. Vt enim porticus Olympiæ artificio quodam vocem emiſſam ſepties reddebat: qua de cauſa heptaphonon vocabatur, eò quòd non ſemel, vt Echo, ſed ſepties acceptam vocem referret: ſic plurimi vna affecti contumelia, ſeptem rependunt. ¶ Diſcamus *tertiò* in bono incepto, perſeuerare, nec ab illo propter deriſores deſiſtere. Nam ſimul ac aliquis ſtudium ſuum cultui diuino applicat: ſtatim à diabolo innumeris interpellatur modis. Sic Chriſto eunti, vt bonum opus, piumque peragere, conata eſt mundi nequitia obſiſtere, ne facinus tam egregium perficeretur. Hæc enim eſt (Gen. 3.) vna de aſtutijs diaboli, bonum inceptum, videlicet in germine & principio ſuffocare. Vnde per ſerpentem, religionem in paradiſo incipientem, & quaſi naſcentem ſuffocauit. Quapropter in Eccleſiaſtico dicitur: (Eccl. 2.) *Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & in timore: & præpara animam tuam ad tentationem.* Sed tu perſeuera in bono incepto, & procedens viam inchoatam proſequere: exemplo Chriſti Domini noſtri, qui nihil impeditus ineptis deriſionibus, non ceſſauit, donec in locum peruenit, vbi adoleſcentula mortua iacebat. Vnde ait Euangeliſta.

Irriſiones contemnendæ. — Irriſionibus non eſt reſpondendum. Iſai. 36. — Propter irriſores à bonis cœptis non deſiſtendum.

Ipſe autem tenens manum eius clamauit dicens: Puella ſurge. (Vers. 54.) Qui ſola voluntate illam ſuſcitauit, tenuit manum eius, vt ſatisfaceret deſiderio patris: qui ſecundum Matthæum dixerat: (Matt. 9.) *Impone manum ſuper eam & viuet.* Clamauit autem, ad oſtendendum magnitudinem poteſtatis: quia clamor vox vehemens eſt. Ita vt oſtenderet per fortitudinem huius vocis animam cogi ad corpus remeare. Sic ſe habuit in Lazari ſuſcitatione. Clamauit autem imperatiuo modo quaſi poteſtatem habens, dicens: *Puella ſurge:* (Ioan. 11.) non fecit autem orationem aliquam ſicut Elias, (3. Reg. 17.) & Eliſæus. (4. Reg. 4.) Et in hoc mirabantur magis Iudæi, ſicut in doctrina: quia non prædicabat ſicut doctor & expoſitor legis, ſed ſicut legiſlator, & *tanquam poteſtatem habens*, (Matt. 7.) vt inquit Matthæus; Admirabantur turbæ ſuper doctrina eius: erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens & non ſicut ſcribæ eorum, & Phariſæi. Hoc etiam modo ſuſcitabat mortuos, & miracula operabatur tanquam Deus: poteſtatem diuinam oſtendens in illo modo imperatiuo, ad cuius nutum omnia ſubijciebantur: atque ideò ſequitur:

Et reuerſus eſt ſpiritus eius, & ſurrexit continuo. (Vers. 55.) Non poterat namque aliter fieri iubente Chriſto: quare eo volente puella neceſſario erat ſurrectura. Reuerſus eſt autem ſpiritus eius ab occulto receptaculo ſuo ad corpus exanime Chriſto iubente, & Angelo ſancto (vt creditur) ducente. Fuit enim anima illius puellæ in aliquo receptaculo, eo paruo tempore, quo fuit inter mortem & ſuſcitationem.

Et iuſſit illi dare manducare. Hoc fecit ne putaretur eſſe phantaſma: (Luc. 24. Ioan. 21.) ſed per hæc ſigna oſtenderet veritatem reſurrectionis, ſicut in reſurrectione ſua, quando comedebat cum diſcipulis ſuis. Nam ſi ambularet, non conſtabat de vera reſurrectione: quia

poterat dæmon arripere illud corpus,& mouere illo motu progreſſiuo: non tamen poterat facere has operationes vitales, vt comedere, loqui, videre, audire, quoniam hoc niſi ab animali fieri non poteſt. Et tamen ſi dæmon arriperet corpus puellæ mortuæ, illud nõ ideò animatum redderetur: quia dæmon non poteſt formaliter vniri corpori, ſed tantum, vt motor: & per conſequens nec comedere poſſet, neque alias operationes vitales exercere. ¶ Obſerua autẽ Chriſtum non dediſſe cibum puellæ: ſed tantùm iuſſiſſe ei dari propter duo. Primum ad tollendam ſuſpicionem, ne fortè puella putaretur non verè comedere, ſed propinante Chriſto oculos inſpectantium obcæcari, quo vera cibi ſumptio appareret, cùm tamen præſtigioſa & falſa eſſet: parentibus autem id munus præſtantibus, omnis dubitatio ſublata eſt. Secundò, quia facere volebat ea, quæ nemo aliorum facere poterat, quæ autem per alios fieri potuerunt, facere noluit: alij namque poterant cibum & potum illi miniſtrare. Sed ſequitur:

Verſ. 56. Chriſtus quare miracula ſua occultari voluerit.

Et ſtupuerunt parentes eius: quibus præcepit, ne alicui dicerent, quod factum erat. Noluit, vt omnino ignoretur puellam ab illo ſuſcitatam fuiſſe: quia miracula non faciebat, niſi ad oſtenſionem diuinæ virtutis, ideò nullum eorum voluit penitus latere. Sed voluit Chriſtus, vt miraculum hoc aliqualiter ad tempus occultaretur, & poſtea manifeſtaretur. Fecit enim hoc miraculum, primo anno quo cœpit prædicare, vel in principio ſecundi: & reſtabant ei adhuc anni duo: Ideò noluit, vt hoc miraculum eſſet apertum, ne incitaretur Phariſæorum malitia ad illum occidendum, quo eius opera & prædicatio intercluderentur: ſicut factum eſt illo anno, quo morti traditus eſt. Nam tanta ſurrexit contra Dominum inuidia, vt non auderet palam loqui, aut ambulare. Ideò receſſit à Iudæa in Galilæam, & iterum in regionem circa deſertum in ciuitatem Ephrem. Itaque noluit modo talia miracula palam edere, quibus irritarentur magnopere contra ipſum Iudæi, quoniam ex Lazari ſuſcitatione ſtatuerunt Iudæi Chriſtum morte mulctare. Quod etiã nunc, niſi Chriſtus præcaueret, facerent. Qua de cauſa ſi in initio prædicationis ſuæ Chriſtus Dominus mortuos publicè ſuſcitaret, occiderent eum ante tempus perfidi homines, nondum completis operibus, quæ ex Prophetarum vaticinijs erant conſummanda: vel ſaltem exularet, vt lateret longo tempore, aut ſe miraculosè defenderet, quorum quodlibet erat incõueniens. Ideò his de cauſis opera ſua modo occultauit, poſtea verò publicè mortuos ſuſcitauit, ſicut filium viduæ in Naim, & Lazarum, quos aſtante vniuerſo populo ſuſcitauit. Nunc autem Chriſtus voluit vt ſuſcitatio iſta aliquanto tempore occulta maneret, vel ſaltem dubia redderetur: quod ſufficiẽter factum eſt per modum iſtum occultationis, quem Chriſtus ſeruauit. Sed quia noluit hanc ſuſcitationem prorſus occultam eſſe, adhibuit quinque teſtes, qui opportuno tempore de hoc teſtimonium perhibere poſſent. Non autem tenebantur tacere, niſi quatenus Chriſtus alium mortuum ſuſcitaret publicè. Quare cùm ſuſcitauit filium viduæ in ciuitate Naim liberati ſunt hi teſtes ab obligatione tacendi: quoniam ille coram omni populo ſuſcitatus eſt.

Ioan. 7. Ioan. 11. Luca 7.

84. Aduertendum hìc eſt, quoniam Chriſtus paulò ante Geneſarenum dæmoniacum voluit habere præconem miraculi facti, & diuinæ potentiæ: nam præcepit illi, vt miraculum euulgaret: at huic principi ſynagogæ iuſſit ne diceret, & illum noluit præconem habere, vt ſic teſtaretur Deum humana prudentia aut ſapientia parum vel potius nihil indigere. Ille dæmoniacus pauper homo erat ſimplex, rudis, viliſque conditionis. Archiſynagogus, diues, prudens, peritus in lege, ſapiens ac potens: at diuina ſapientia illum deſpectum dæmoniacum elegit in ſuorum mirabilium prædicationem, huic autem ſilentium indixit. Non enim in ſapientia humana fundatur prædicatio Euangelij, ſed in diuina virtute: nec diuites, potẽtes, aut ſapientes elegit Deus, ſed Apoſtolos diſcipuloſque homines piſcatores & de media plebe, ac illiteratos. Ideò Paulus ait: *Non multi potentes ſecundùm carnem, non multi ſapientes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret, vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.* Sunt multi arrogantes, & ſuperbi Theologi, qui quoniam peritiores in prædicando, & docendo ſibi videntur, exiſtimant doctrinam ſuam orbi omnino eſſe neceſſariam, nec poſſe aliter ad ſalutem viam patere. Verùm iſti proculdubio longè errant. Quamuis enim concionentur, legant, aut ſcribant ingentia librorum volumina: bene tamen ſine illorum ope Eccleſia poterit ſtare. Deus enim nullius indiget auxilio. Fuit enim Auguſtinus ſummus doctor Chriſtianæ Eccleſiæ, non tamen illi vſque adeò neceſſarius, vt ab illo vniuerſus reipublicæ Chriſtianæ ſtatus penderet. Quamobrem, etſi nunquam natus fuiſſet, non propterea eſſet aliqua ex parte imminuta religio Catholica. Fuit etiam Paulus maximus orbis prædicator, hic tamen tempore quo prædicationis ſumma erat neceſſitas vinctus fuit duobus annis, & ſic ceſſauit tunc illius doctrina. Non igitur ſuperbias, neve te magnifices credens omnes doctrinâ tuâ indigere, ſine te enim optimè agemus: quod ſi obieris, Deus alios producet, quin & de puluere terræ potens eſt ſummos viros ſuſcitare, quibus tu tertio die obliuioni tradaris. Ideò concluſit Apoſtolus in ſacra authoritate inquiens: *Vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.* Qui plura à Deo beneficia, quàm alij, accepimus, maiori ad Dei cultum alijs deuincti vinculo tenemur: quamobrem oportet ſimus ſupra omnes humiles, pij, & timentes Dominum: propè enim adeſt tempus, quo corpore vitaque exuti ſeueriſſimam reddemus talentorum, id eſt, donorum Dei, quæ accepimus rationem, & quomodo illis vſi fuerimus: quibus vtinam in damnationem noſtram non abutamur.

1. Cor. 1. Act. 24. Matt. 25.

Secundò diſcamus non reuelare proximorum noſtrorum ſecretos defectus, neve eos in publicum efferre. Filius viduæ cum mortuus efferretur, ad portam ciuitatis poſitus fuit: vbi ab omni populo eſſe defunctus iudicabatur. Lazarus item publica ſolemnique pompa tumulatus fuerat. Iſtæ igitur mortes, quoniam conſtabant, non vetat Chriſtus, ne manifeſtentur. Quoniam quotieſcumque mors publica eſt, id eſt, quotieſcumque proximus tuus ea licentia in peccãdo ſe habet, vt nemini non ſit notum, ipſum eſſe vel vſurarium, vel concubinarium, aut alio quouis modo peccatorem: impunè tu etiam de illius peccato loqui poteris. At verò peccatum occultum cur manifeſtabis? Cur mortem proxi-

85. Peccatũ proximi ſecretum celãdum. Luca 7. Ioan. 11.

proximi ſecretam efferes? Cur inſcienti & ignorā-
ti occulta proximi tui vitia prodis? Sed multi ſunt
vaniſſimi homines,qui tanquam ciuitas ſine muris,
vas ſine operculo,equus ſine freno, nauis ſine cla-
uo,domus ſine foribus:ſic illi nihil penſi,nihil pro-
bitatis, aut prudentiæ habeant. Verùm homines
iſti proditores,& infidi,qui quæcumque ſciunt, in
publicum enuntiant,& cum iactura animarum ſua-
rum fratres infamant ignominiaq́ue afficiunt,ſtul-
tiſſimi dicendi ſunt,ſiquidem proximis non ſine in-
commodo ſuo nocere volunt. De quibus ad litte-
Eccl, 19. ram ait Eccleſiaſticus: *Sagitta infixa femori canis, ſic
verbum in corde ſtulti.* Canis enim ſagittam infixam
femori ſuo habēs,non quieſcit,donec remoueat il-
lam:ita nec ſtultus quieſcere poteſt, donec maledi-
ctum, quod de proximo ſuo audiuit, alijs dicat.
Præterea ſicut canes non ſolùm carnes comedunt,
ſed etiam oſſa rodunt:ſic iſti non ſolùm carnalibus
hominibus detrahunt, verùm etiam ſpiritualibus.
Et præterea quemadmodum canes in macello mo-
rantes ſanguinolenta habent labia,& ſanguini inſi-
diantur : ſic iſti ſanguine proximorum madidi,in
ore ſuo peccata aliorum portant. Vnde ad eos per-
Prou. 1. tinet illud Prouerbiorum. *Inſidiemur ſanguini.*
Quoniam igitur obitus iſtius puellæ occultus erat,
vnde mortem occultam reſurrectio occulta fuerat
conſecuta: ideò Chriſtus iubet,vt occultetur.Quod
ſi conuerſus non eſt, poteris quidem illum ſecretò
admonere,vt à peccato exeat : quod ſi parum pro-
moueris,ſeruabis ordinem à Chriſto in Euangelio
traditum, quem nos expoſuimus in capite decimo
ſeptimo huius. Verùm ſi poſt peccatum vitam cor-
rexit,quid opus eſt Prælato aut cuiquam dicere? Ita
hæc mortua eſt & reſurrexit intra domum ſuam,
quare præcipit Dominus,ne manifeſtetur,&c.

86. Tertiò diſcamus omnem prorſus arrogantiam
Vana & inanem gloriam contemnere, ne velimus bona
gloria fu- opera noſtra omnibus eſſe nota, ab omnibuſq́ue
gienda. laudari. Imò potius ea Deo reſeruemus: qui cum ea
optimè omnium nouerit, ea poterit laude & præ-
mio digno afficere. Vt hoc igitur doceret Chri-
ſtus,præcepit miraculum tacere: quod idem in le-
Lucæ 5. proſo fecit,quē curauerat. Dixit etiam præcipien-
do,vt nulli diceret miraculum,ſicut in quinto capi-
te huius iam vidimus & enarrauimus, quomodo
fugienda ſit arrogantia & vana gloria : & omnia
opera noſtra propter Deum facienda.

87. Denique docemur & quarto,Deum nō eſſe per-
ſonarum acceptatorem,ſed æquiſſimum adiutorem
omnium tam pauperum,quàm diuitum, Iudæorum
& Gentium,ſi modò crediderint. Vnde Petrus di-
Act. 10. xit : *In veritate comperi, quia Deus perſonarum ac-
ceptor non eſt : ſed in omni gente qui*, &c. Æqua enim
benignitate accepit Chriſtus mulierem paupercu-
lam, & venit in magnificas Iairi principis ſynago-
gæ ædes. Eodem etiam pacto nos pauperes vel di-
uites æqua benignitate,& miſericordia excipiet : ſi
humili & contrito corde ad ipſum venerimus. Fe-
ſtinemus igitur ad Chriſtum Dominum, omnes
quotquot in aliqua calamitate & anguſtia ſumus.
Docet præterea hæc hiſtoria Chriſtianorum mor-
tem non eſſe niſi ſomnum quendam. Ideò Ioannes
Apoc. 14. audiuit vocem de cœlo dicentem ſibi: *Beati mortui,
qui in Domino moriuntur. Amodò iam dicit ſpiritus, vt re-
quieſcant a laboribus ſuis.* ¶ Demum docet quantum
profectum facimus, quantumq́ue commodum ac-
cipiemus,ſi ad Euchariſtiam,vt decet acceſſerimus:
quandoquidem hæc mulier ad tactum tantummo-
do veſtimentorum Chriſti ſic ſanata eſt. Sed iam
nunc finem faciamus huic capiti, tempus exigit.
Quamobrem ad ſubſequens capitis explanationem
accedamus Chriſto Ieſu Domino noſtro auxilium
ſuum præſtante : qui benedictus in ſæcula viuit
& regnat cum Deo patre & Spiritu ſancto in glo-
ria ſempiterna : ad quam nos omnes miſerrimos
peccatores poſt hoc exilium perducere dignetur.
Amen.

CAPVT IX.

INTER Dei magnalia obſeruatione & conſide- 1.
ratione dignum eſſe exiſtimo, modum & ordi- Apoſtoli-
nem,quo Deus ſalutem noſtram operatus eſt. Pote- ca pote-
rat enim Deus, qui omnia ex nihilo creauit, vtens ſtas quā-
ſua omnipotentia totum mundum ad ſe conuerte- ta ſit.
re ſine adminiculo Apoſtolorum, neque hominum
aliquorum:ſed ſicut in cæleſtibus per Angelos mul-
ta operatur,ita in terra elegit Apoſtolos, Prophe-
tas,per quos populum erudiret. In hoc certè ſuam
benignitatem oſtendit:qui tam dulciter & benignè
homines allicit:ſuamq́ue ſapientiam declarauit,qui
totum mundum per diſcipulos ſimplices & paupe-
res edocuit. Iam in capite ſexto huius Euangelij
vidimus,quomodo Chriſtus Dominus ex multitu-
dine ſuorum diſcipulorum ſegregauit duodecim,
quos Apoſtolos nominauit: nunc autem eos hono-
rat mittens illos ad prædicandum,& tradens pote-
ſtatem vt miracula facerent, ideoq́ue ſequitur in
contextu.

Conuocatis autem duodecim Apoſtolis dedit illis Vers. 1.
*virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & vt lan-
guores curarent.* Oſtenditur hic deitatis Chriſti
excellentia, quia non ſolùm ipſe facit miracula,
ſed diſcipulis conceſſit hanc authoritatem quæ tan-
ta eſt, vt facilè ſuperet omnem naturam. Si enim
ſuper terram non eſt poteſtas, quæ dæmonibus
comparetur : planum fit vt Chriſtus dans poteſta-
tem ſuper ſpiritus,det & ſuper omnem terram. Ha-
bent ergo Apoſtoli poteſtatem ſuper cœlos, ele-
menta,& ſuper omnem carnem, quantùm neceſſe
eſt ad negotium Euangelij, quod ipſa experientia
monſtrauit. Hæc autem poteſtas non fuit abſolu-
ta in Apoſtolis, vt poſſint quicquid vellent ſuper
dæmones, ſed ſolùm vt poſſint eos è corporibus
eijcere, vt in Matthæo dicitur: *Dedit eis poteſtatem* Matt. 10.
ſpirituum immundorum,vt eijcerent eos. Non enim po-
terant quicquid vellent ſuper eos, ſcilicet, claude-
re eos in abyſſum, vel tollere poteſtatem tentan-
di homines : imò nec facere, quod ipſimet A-
poſtoli non tentarentur : nam Iudam (cui et-
iam data eſt hæc poteſtas) tentauit *Sathanas,&* Ioh 13.
poſt buccellam introiuit in illum : & Petrum etiam
valde tentauit, & omnibus illis dixit Chriſtus:
Ecce Sathanas expetiuit vos vt cribraret velut triti- Lucæ 22.
cum, &c.

Aduertendum quod iſta poteſtas non fuit in 2.
Apoſtolis aliqua qualitas ſiue virtus actiua exi- Operatio
ſtens, per quam poſſent aliquid facere, quod miracu-
prius non poterant : quia poteſtas faciendi mira- lorū quo-
cula eſt infinita, ideò homini non poteſt dari ita modo
quod efficiatur aliquid ipſius hominis, ſicut poten- fuerit in
tia viſiua eſt aliquid hominis: nam tunc homo effi- Apoſto-
ceretur Deus,quod eſt impoſſibile. Præterea ſi ta- lis.
lis poteſtas eſſet verè in Apoſtolis,poſſent,quando-
cumque

cumque vellent, miracula facere, ſed non poterant: quia poſt cullationem iſtius poteſtatis oblatus eſt eis dæmonia cus, & non potuerunt eum ſanare, vt [*Matt. 17.*] infrà videbimus in hoc capite, & Matthæus & [*Marc. 9.*] Marcus enarrant. Non ergo erat iſta poteſtas verè aliquid in Apoſtolis ſicut character eſt in ſacerdote, qui quantumcumque impius ſit, cõſecrat ſi vult. [*Vide Cyrill. quem citat D. Th. in cat. c. 9. Luc.*] Sed iſta poteſtas verè in Deo erat, qui faciebat miracula: ſed conceſſit illam Apoſtolis taliter, quod quandocumque ipſi inuocarent nomen Chriſti ad operationem alicuius miraculi, ſtatim illud fieret, ſi peterent cum fide, aliàs non: ſicut dæmoniaco illi non præſtiterunt ſanitatem (vt Chriſtus eis dixit) propter ſuam incredulitatem. Hanc poteſtatem tantùm dedit Apoſtolis, & non alijs: & licet Chriſtus conceſſerit alijs, qui fidem habuerint: vt [*Matt. 21. Luca 17.*] habetur infrà, & in Matthæo, quia omnis, qui habuerit fidem ſine hæſitatione miracula faciet: hanc fidem nunc dedit Apoſtolis, & illam conferendo inſinuabatur conferre eis poteſtatem faciendi miracula. Cæteris verò non dedit hanc poteſtatem, quia non contulit eis iſtam fidem. Ideóque non erat alia poteſtas data Apoſtolis vt miracula ederent, quæ eſſet in eis aliqua potentia actiua: ſed ſolùm iſta fides per quam volentes poterant ea facere. Aliquando autem deficiente in eis fide, defecerunt & miracula.

3. [Virtutis & poteſtatis differentia.] Rurſus obſeruandum, quod *virtutem* dicit & *poteſtatem* dediſſe, quia diſcrimen eſt inter virtutem & poteſtatem. Virtus enim eſt in miraculis faciendis, & poteſtas in dæmonibus eijciendis: propterea dicit; quòd miſit illos vt dæmones expellerent & languores curarent, quia ad vtrumque faciendum dedit eis poteſtatem plenariam. Fieri quidem ſolet, vt nonnulli huius mundi principes famulos ad itinerandum mittant, nec præbent illis neceſſaria ad viam perficiendam: vtuntur enim eis veluti mancipijs & abiectis ſeruis. Similiter & reges erigũt homines ad ſuprema officia & dignitates: nec tamen eis concedunt nec præſtare poſſunt virtutem nec merita quibus cum dignitatibus ad quam aſſumuntur, exerceant. Non ſic Deus, non ſic, imò Apoſtolis ſuis ad culmen Apoſtolatus vocatis, virtutem & poteſtatem ad dæmones eijciendos languoreſque curandos pleniſſimè conceſſit. Differunt verò languor & infirmitas: nam languor morbus inueteratus eſt, atque difficilis ad curandum; infirmitas verò [Languor & morbus diſpecſa ſũt.] pro quocumque aſſumunt morbo. Vt ergo inſinuaret, quòd morbos periculo mortis proximos & vicinos poſſint curare, & inueteratos explicuit languores. Vide etiam, quod ſapientiſſimè dedit eis poteſtatem faciendi miracula, vt per ea fides perſuaderetur hominibus: licet enim homines ducti à Spiritu ſancto & illuminati lumine fidei credant, nihilominus ad ſtabilitatem credendorum neceſſe fuit miracula edere: non enim moueretur homo ad credendum, niſi miraculorum teſtimonio adductus.

4. ¶ Præterea, in hac donatione Apoſtolis facta vehementer humiliata eſt altitudo diabolicæ ſuperbiæ, dum hominibus litteris deſtitutis atque ſimplicibus piſcatoribus & egenis ſuper omnia dæmonia eſt poteſtas diſtributa. Sic enim decuit ſuperbiam dæmoniorum opprimi & deijci, & iuſtè luunt pœnas: quia factum eſt vt illi, qui maieſtati immenſæ aſſimilari intendebant, pauperculis piſcatoribus ſubijcerentur. Principes & huius mundi reges cùm miniſtros vel dilectos ad aliquod munus vel honorem promouendos decernunt, ſolent quidem erga illos quibus præficere decreuerunt quamplurimum honorare & auxilium præſtare: & hoc ſanè vt erga ſubditos talia videntes magno pretio habeantur, ipſique illos reuereantur. Sic Dominus volens inſtituere Iuſue in principem, dixit Moyſi: *Tolle Ioſue filium Nun, & pone* [*Num. 27.*] *manum tuam ſuper eum: qui ſtabit coram Eleazaro ſacerdote, & omni multitudine, & dabis ei præcepta cunctis videntibus & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis Synagoga filiorum Iſrael.* Sic etiam & pater æternus cum Chriſtum Doctorem cæleſtem in orbem miſit, qualiter eum commendet, audi: *Hic* (inquit) *eſt* [*Matth. 17.*] *filius meus dilectus, ipſum audite.* Similiter Chriſtus cum Apoſtolos ad prædicandum mittit, honorat eos: dans eis hanc poteſtatem: Docet locus iſte homines non ex meritis, ſed ex vocatione diuina eligi. Ita in Geneſi dicit Deus de Eſau & Iacob: *Maior* [*Gen. 25.*] *ſeruiet minori.* De his egregiè diſſerit Paulus ad Ro- [*Rom 9.*] manos. Eſaias etiam: *Dominus ab vtero vocauit me, de* [*Eſaia 49.*] *ventre matris meæ recordatus eſt nominis mei.* Sic Apo- [*2. Cor. 2.*] ſtolos elegit à mundi initio, vt idoneos faceret miniſtros noui Teſtamenti, & Apoſtolatus honore decoraret. Verùm vt ſcias ad quid dederit eis hanc poteſtatem, audi Euangeliſtam:

Et miſit illos prædicare regnum Dei, & ſanare infirmos. [VERS. 2.] Perpende hic verbum, *miſit*, aliàs enim abſque electione & poteſtate non licebat, nec licet modo niſi mittantur. Vnde Eſaias dixit Deo: *Ecce ego, mitte* [*Eſaia 6.*] *me.* Cui dixit Dominus: *Vade, & dic populo huic, &c.* Ideò Paulus: *Quomodo prædicabunt niſi mittantur?* [*Rom 10.*] Et de his, qui munus prædicationis ambiunt, & ſe in illud intromittunt, ait Dominus; *Ipſi currebant,* [*Ierem. 23.*] *& ego non mittebam eos: non loquebar ad eos & ipſi prophetabant.* Tales quidem Apoſtoli non erant: atque ideò Apoſtoli appellati ſunt, quod idem eſt, quod miſſus: miſſi enim ſunt ad prædicandum. Vnde Paulus, *Non miſit me Dominus baptizare, ſed euan-* [*1. Cor. 1.*] *gelizare.* Tu ergo, non more Pſeudoprophetarum, ſed Apoſtolorum, non te ingeras officio prædicationis niſi vocatus. Præterea miſſi non ſunt Apo- [*Chryſoſt. hom. 33. in Matt.*] ſtoli ad prædicandum parua, imò potiùs magna, hoc eſt regnũ Dei: quod eſt diuinã gratiã, vera doctrina, & æterna gloria: non terrena promittens, ſed cæleſtia. Moyſes quidem atque Prophetæ nõ promittebant regnum cœlorum: licet ſancti veteris legis meruerunt illud, & leges Moyſi obſeruantibus datum eſt poſt Chriſti mortem. Age iam Concionator verbi Dei, prædica regnum Dei & de ipſo doce non verò placida, nec auditoribus delectabilia: quibus ad riſum moueas populũ. Munus quip- [Epiſcoporum munus.] pè Euangelici prædicatoris eſt vera prædicare & non mendacia, & ad planctum audientes mouere, non autem ad riſum Lege Hieronymum ad Nepotianum ſcribentem. Diſcant etiam noſtri temporis Epiſcopi, qui ſucceſſores ſunt Apoſtolorum, verbũ Dei prædicare, iuxta normam ſacri Conc. Triden- [*Concil. Trident. ſeſſ. 5.*] tini expreſsè illis præcipientis, vt prædicent per ſeipſos: ideoque Paulus præcipit vt eligãtur Epiſco- [*1. Tim. 3.*] pi qui ſint idonei ad docẽdum, ſiquidem proprium munus eorum eſt docere. Apoſtoli quidẽ vt inſta- [*Actor. 6.*] rent verbo Dei elegerunt ſeptem diaconos, qui miniſtrarent in opere externo. Sed proh dolor! quàm peruersè ſe nũc res habet: Epiſcopi enim ipſi occupantur in exterioribus & negotijs ſæcularibus, & munus epiſcopale, quod eſt proprium ipſorũ exercetur ab his, qui non tantæ ſunt dignitatis, quales

ſunt monachi ac egeni clerici. Quare rogo expo-
1.Reg.16 liauit Dauid Saulem ſcypho & haſta, niſi quia ille dormiebat? Similiter prælati dormiunt & otiantur, ſurripuerunt monachi prædicationis munus, quod proprium Epiſcoporum eſt: & in ipſis vigilantibus remanet. Sed de his aliàs.

5. Secundò mittuntur hîc Apoſtoli, non ſolùm vt munus prædicationis exerceant, ſed etiam vt miracula edant & ad languores curandos. In confirmationem veritatis quam prædicabant, miracula faciebant, atque ideò doctrina Apuſtolorum infallibilem veritatem in ſe cōtinebat quia cum ſolus Deus author ſit miraculorum, primaque veritas cui non poſſit ſubeſſe falſum, impoſſibile erat mentiri in doctrina quam Deus tantis miraculis approbabat. Igitur vt mūdus eis adhiberet fidem, miracula operabantur, quæ nunc ſuperuacaneum eſſet illa edere, quia iam creditur his quæ de Chriſto prædicantur: & ſi talia miracula fierent potiùs infirmarēt fidem, quàm adiuuarent. Perinde ac ſi quis habet in iudicio aliquid ſufficienter notum & probatum, ſi rurſus vellet illud probare, per hoc redderetur negotium dubium, ac ſi probatione indigeret. Similiter in noſtro caſu ſi nūc per miracula rurſus fides probaretur, eſſet oſtendere quod adbuc de ea non conſtabat, eſſetque tollere ei ſuam dignitatem, ſatiſque periculoſum eſſet. Nec deſunt modo miracula eſſi inuiſibilia quæ à Concionatoribus diuino afflante numine fiunt: idq; ne ſanando ægritudines animæ & infirmos curando à ſpiritualibus infirmitatibus. Sed vlterius procedamus.

(Miracula olim fidē cōfirmabant, nūc autem ſuperuacanea.)

Vers.3. *Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via: neque virgam, neque peram, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.* Prohibet hîc Dominus præſidium temporale, docens Concionatorem ſoli Deo debere inniti iuxta illud: *Omnem ſolicitudinem veſtram proijcientes in eum,*
1.Petr.5. *quoniam ipſi cura eſt de vobis.* Et Pſalmographus: *Iacta*
Pſal.54. *cogitatum tuum in Domino, & ipſe te enutriet.* Aduerte quod in hoc nō prohibet ſtudioſam prouidentiam, ſed curioſam & ſuperfluam ſolicitudinem. Sic &
Matth.6 alibi Dominus ait: *Nolite ſoliciti eſſe animæ veſtræ, quid manducetis, neque corpori veſtro,* &c. Et iterum, *Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum: craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibi ipſi. Sufficit diei malitia ſua.* Solicitudo enim ſuperflua temporalium, & cupiditas eorum maximè impedit veritatem prædicationis: nam qui ta-
Num.22 lia quærunt, ſequuntur viam Balaam, *qui mercedem*
2.Petr.2. *iniquitatis amauit,* vt ait Petrus; Non autem ſic Paulus qui Theſſalonicenſibus ſcribens, ab Athenis ait:
1.Theſ.2. *Neque enim fuimus in ſermone adulationis ſicut ſcitis, neque in occaſione auaritiæ, Deus teſtis eſt.* Sciebat enim quod
Mich.3. ex hoc iram Dei prouocabat, ſicut dicitur: *Principes eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede docebant: & Prophetæ eius in pecunia diuinabantur.* Ideò ſubditur: *Sion quaſi ager arabitur,* &c. Chriſtus Dominus vehementer paupertatem amauit, & relinquens in hoc ſæculo ſuos vicarios, voluit etiam paupertatis amatores eos eſſe: quocirca aurum, argentum, & æs illis prohibuit. Placuit Chriſto Saluatori Eccleſiam ſuam ſupra firmam petram fundare & non ſupra terram: quamobrem diſcipulos pauperes & alienos longè à curis rerum tempora-
Simile. lium eſſe voluit: modicum enim pulueris, aut palea ceſſare facit oculum ab officio ſuo, ideóque, placuit vt pauperes eſſent, quia paupertas expedita eſt, nulliſque curis implicata. Et ſi cætera corporis membra ad alia officia conueniant, oculus tamen vnicum habet officium: & contactum terræ maximè timet. Eodem modo Eccleſiæ oculus contemplationi legis diuinæ intendere debuit: ob idque à terrenis iſtis maximè ſeparari. At nunc in multis Eccleſiaſticis viris magis occupata eſt Eccleſia in temporalibus, quàm olim Synagoga: nam plures Eccleſiæ miniſtri potiùs Moyſi diſcipuli eſſe eligunt, quàm Chriſti: quia temporalia quærunt, quæ Moyſes promiſit. Sed verè Chriſti diſcipuli illi cenſendi ſunt, qui ſpiritualia appetunt, terrenaque deſpiciunt.

In eo autem; quod dicit, *neque duas tunicas habeatis,* ſuperfluitatem prohibere, non neceſſarium veſtimentum: nam Chriſtus duplicem habuit ve- 6.
Ioan.19. ſtem: quia præter tunicam incōſutilem ſuper quam miſſa eſt ſors, habuit alia veſtimenta, quæ fuerunt diuiſa. Sic diuus Hieronymus ad Hedibiam ait, Hier.ep.8. quod quidquid corpori noſtro ſufficere poteſt & ad Hedi. humanæ ſuccurrere imbecillitati, hoc vnica appellanda eſt tunica, & quidquid in præſentibus alimētis neceſſarium eſt, hoc vnicus diei victus appellatur. Ita neceſſarium iuxta imbecillitatē vniuſcuiuſque vocatur vnum, ſuperfluum verò duplex: nam ſi de vnica tantum tunica intelligendum eſſet, quomodo Petrus contra Domini iuſſum fecit duas tu- Act.12 nicas, habens tum zonam tum etiam calceamenta? Et Paulus etiam ait Timotheo: *Penulam quam* 2.Tim.4. *reliqui Troade apud Carpum veniens affer.* Ecce pennulam vnam babebat extra ſe, & alteram portabat. Et ideò illud, quod Ioannes dixit, *qui habet duas* Luca 3. *tunicas, det vnam non habenti,* quod ſuperfluum erogaret pauperibus intellexit: ac ſi cum Chriſto diceret: *Quod ſupereſt date pauperibus.* Sed ad conſe- Luca 11. quentia.

Et in quamcumque domum intraueritis, ibi manete: Vers 4. *& inde ne exeatis.* Quaſi dicat; Contenti eſtote illo Ambroſ. lib 6 in Lucam. hoſpitio: & propter melius inquirendum, ne exeatis ab illo: nam ſicut in Eccleſiaſtico babetur, *vita nequam hoſpitandi de domo in domum.* Mutatio enim hoſpitij denotat impatientiam in eo, qui modica Eccleſ 29. exiſtente cauſa mouetur & non poteſt quieſcere, iuxta illud: *Hæc dicit Dominus populo huic: qui dilexit* Ierem.14. *mouere pedes ſuos & non quieuit, & Domino non placuit.* Alienum enim à Concionatore domos curſitare, & immobilis hoſpitis iura violare. Prohibet itaque hîc Dominus diſcurſum leuitatis, & inanem loci mutationem: *ſtultus* namque (vt Eccleſiaſticus Eccle.27. ait) *vt luna mutatur.* Aduertendum autem, quod hoc non de quacumque domo eſſe intelligendum exiſtimo, ſed de honeſta domo: nam in Matthæo dici- Matth.10. tur: *In quamcumque ciuitatem intraueritis, interrogate quis in ea dignus ſit,* ſcilicet, veſtro ingreſſu, videlicet, vt ſit laudabilis famæ & probatæ vitæ, ne ex hoſpitis veſtri corruptis moribus vita veſtra infamiæ macula notetur & alij in vobis ſcandalum paſſi, veſtram paruipendant doctrinam.

Et quicumque non receperint vos exeuntes de ciuitate 7. *illa etiam puluerem pedum veſtrorum excutite in teſtimo-* Vers 5. *nium ſupra illos.* Flagitium eſt pauperes virtuti dedi- Beda in tos, quales Apoſtoli & Chriſti diſcipuli erant, ho- cap Luca ſpitio non excipere: quamobrem eos derelinquere 9. præcipit Chriſtus: Vnde Dominus per Moyſen populum ſuum allocutus eſt, *Recedite à tabernaculis* Num 16. *hominum impiorum & nolite tangere quæ ad eos pertinent: ne inuoluamini in peccatis eorum.* Eſaias quoque; *Recedite (inquit) & exite, & pollutum nolite tangere.* Eſaia 52. Non autem ſolùm recedere, ſed excutere puluerem pedum præcipit Chriſtus in teſtimonium quod nole-

nolebant recipere neque audire, ob idque (iuxta
Matt. 10. Saluatoris sententiam) *tolerabilius erit terra Sodomorum quàm illis*. Secundò illud fiebat ad significan-
dum, quod nihil commune cum illa vrbe habere
volebant: & per hoc terrorem damnationis habita-
toribus incuterent: vnde nec puluerem (quæ res mi-
nima erat) adhuc secũ à tali gente & populo dedu-
cere noluerunt. Hoc etiam fecisse Paulum & Bar-
nabam scriptura commemorat: qui *excusso puluere*
recesserunt. Apostoli verò non portabant calcea-
Actor. 13. menta sic clausa, vt nostra, sed tantùm soleas, vt vi-
Marc. 6. dere est in Marci Euangelio: quapropter tollentes
soleas de pedibus collidebant eas ad inuicem super
ciuitatem. Faciebant hoc primo in platea, vt omni-
bus constaret id quod fiebat: & quia exeuntibus
illis extra vrbem, vsque puluis etiam adhærebat,
excutiebant iterum extra vrbem, vt nihil de ciuita-
te illa exportarent.
8. *Egressi autem circuibant per castella euangelizantes &*
Vers. 6. *curantes vbique*. Per castella dicit, ad ostendendum
loca etsi exigua sint, non ideò propter habitantium
pe[r]oriã negligenda, imò visitanda & docenda, cum
valdè vtile sit & Deo pergratum, vel vnum tantùm
conuerti. Non sic nostri temporis Concionatores,
quàm multi, qui magnas ciuitates quærunt, & cir-
cumeunt aulas regum & magnatum & principum
domos, vt nomen & famam possint adipisci & glo-
riam mundi ambiunt: vitam agentes vbi vini gene-
rosi, volatilium, atque deliciarum est abundantia:
nihil de animarum salute curantes. Præterea multa
inuenies oppida & castella ab agricolis & pauperi-
bus habitata (non loquor apud Indos nec oras re-
motas, sed de nostra Hispania, quæ tot ditissimos
Episcopos alit, Theologos, & viros literatos) vbi
iam per lapsum triginta & quadraginta annorum,
nec isti, nec ipsi, verbum Dei docuerunt; nec illi ab
ipsis audiert, neque Episcopi ad talia loca deuene-
runt: eò quòd non deliciosa, sed arida sint. Nónne
Christus pro istis pauperculis & humilibus sangui-
nem fudit & mori dignatus est, sicut & pro anima-
bus regum & principum? &c.
Secundò dicitur hic quod curabant vbique lo-
corum corpora languida, sine personarũ acceptio-
Ioan. 4. ne. Ioannes etiam testatur, quod baptizabant. Disce
ex hoc loco non superbire, nec extolli pro vllo gra-
tiarum genere aut doctrina. Iudas namque prædi-
cabat, baptizabat, dæmonia eijciebat, & plura si-
gna fecit, nihilominus à tanto honoris culmine de-
Cap. 6. iectus est, & ad inferos damnatus descendit. Sed de
huius. his alibi nonnulla diximus:
9. *Audiuit autem Herodes Tetrarcha omnia, quæ fiebant*
Vers. 7. *ab eo, & hæsitabat, eò quòd diceretur à quibusdam quia*
& 8. *Ioannes surrexit à mortuis: à quibusdam verò, quia Elias*
apparuit, ab alijs autem, quia Propheta vnus de antiquis
surrexit. Audiuit quidem Herodes miracula, quæ
Christus per se, & per suos discipulos operabatur,
quia fama Christi vndique diffundebatur: nam vt
Matth. 4. Matthæus ait, *abijt opinio eius in totam Syriam, & ob-*
tulerunt ei omnes malè habentes varijsque languoribus
oppressos. Cùm audisset (dicit hic Lucas) quod hæsi-
Matt. 14. tabat; sed Matthæus & Marcus dicunt, quod affir-
Marc. 6. mauit esse Ioannem. Sed nulla est cõtradictio: nam
Herodes primò hæsitauit propter rumorum varie-
tates, sed posteà credidit Iesum esse Ioannem, sicut
& alij quidam propter vitæ sanctitatem & famæ
eminentiam, & quia per Apostolos baptizabat. Nec
dixerunt, quod Elias surrexit, sed quod apparuit,
quasi de Paradiso reuersus: quia sciebant illum non
esse mortuum sed translatum. Hi ergo putabant
Christum esse Eliam propter miraculorum poten-
tiam & iustitiæ zelum. Aduertendum, quòd hæc Vide
quæ Lucas hic narrat facta fuerunt in vltimo anno Chrysost.
prædicationis Domini: non enim ab initio audiuit hom. 49.
Herodes de Christo, quia principes & magnates in Matt.
tardè audiunt, tardique sunt ad addiscendum. Prius Veritas
quidem prædicator totam replet plebem suâ do- principũ
ctrinâ, quàm ad aures principũ perueniat vox eius: aures tar-
hi enim parum curant de concione & verbi Dei dius in-
auditione. Si tamen ad hoc mouentur raro id qui- trat, quã
dem, ad summum in Aduentu & Quadragesima: & vulgi.
hoc non ex voluntate & amore audiendi, imò po-
tiùs ex verecundia vulgi & cæterorum, ne ab ipsis
praui & iniqui reputentur. Itaque minor istorum
cura & solicitudo est de audiendis concionibus, &
sic serò venit ad suas aures. Et aliud malum accur-
rit in hoc: nam cùm ex concionatoribus nonnulli
ad illorum honores & amicitiam respiciant de hoc
minimè obiurgant: imò verò placentia eis dicere
intendunt & sic nunquam corriguntur. Celebrem Ion. 3.
illam Niniuem iam Ionas prædicatione repleuerat,
antequam ad aures regis ciuitatis illius verbum Dei
perueniret. Non sic de caducis rebus & pulchritu- Gen. 12.
dine vana. Nondum enim Sara ingressa fuerat Æ-
gyptum, cùm iam eius pulchritudo laudatur apud
regem Pharaonem. Similiter fuit laudata coram Gen. 20.
Abimelech rege Geraris. Ministri enim & serui
principum iuxta ipsorum appetitum loquuntur, &
laudant id, quod illi amant. Vnde citius inquirunt
vbi habitet pulchra fœmina, vt principi enarrent,
quàm vbi prædicet vtilis Concinator, &c.
Et ait Herodes: Ioannem ego decollaui, quis est autem iste 10.
de quo ego talia audio? Quamuis multi multa dicerẽt Vers. 9.
de Christo: Herodi tamen magis vera visa est sen-
tentia eorum, qui dixerunt Ioannem surrexisse à
mortuis, & sic affirmatiuè asseruit. Quem ego de-
collaui Ioannes ipse est, surrexit à mortuis & virtu-
tes operantur in illo. Dubitationem Herodis solus
Lucas refert, sed sententiam eius alij duo, scilicet,
Matthæus & Marcus: vt sæpè solet vnus Euãgelista
supplere, quod alius prætermittit. Hoc autem cre- Matt. 14.
didit, quia Herodes & Iudæi putabant sanctos post Marc. 6.
suam resurrectionem maioris esse potestatis, quàm
fuerant viuentes: & ideò licet Ioannes viuens mira-
cula non fecisset, poterat illa edere post resurrectio-
nem. Et in hoc non errabant, quia multò fortiores
& pulchriores erunt sancti susceptis dotibus gloriæ
tam animæ, quàm corporis, quàm hic fuerant. Laus
tamen Christo erat maxima, eò quòd credidit He-
rodes, quod nullus viuentium ea facere poterat, quæ
Christus fecit, sed oportebat à mortuis aliquem
eximia sanctitate pollentem surgere. Quare tres
Euangelistæ hoc literis mandauere veluti altissi-
mum Christi testimonium: quod facere non con-
sueuerunt, nisi in his quæ valdè necessaria esse intel-
lexerunt ad ostensionem gestorum Christi. Credi-
dit etiam Herodes Ioannem præstantiorem cęteris
esse: ideoque *audito eo multa faciebat*, vt videre est Marc. 6.
in Marci Euangelio. Præterea dicens: *Ioannem ego*
decollaui, culpam propriam fatetur non ad pœniten-
tiæ humilitatem, sed in damnationis suæ testimo-
nium, ita vt ei dici possit, quod olim Dauidem di-
xisse Amalechitæ scriptura commemorat. *Os tuum* 1. Reg. 1.
locutum est aduersum te, dicens: Ego interfeci Christum
Domini. Illaqueatus est enim Herodes verbis oris

ſui: & ex eis iudicabitur. Vide etiam, quàm præpoſtera ſint impiorum iudicia. De Ioanne enim, qui nullis clarucrat miraculis, credit Herodes reuixiſſe: & Ieſum, qui tot miraculis oſtendit virtutem ſuam
Matt. 28. pertinaciſſimè negant ſurrexiſſe, nec Apoſtolis, &
Luca 19. euſtodibus ſepulchri fidem adhibere voluerunt. Sed procedamus.

11. *Et quærebat videre eum.* Si quæſiſſet ſicut Zachæus videre illum, profectò vidiſſet, ſed iſte non quærebat videre illum, vt conuerſus bonus fieret, ſed vt ſuæ ſatisfaceret curioſitati: ob idque non meruit videre eum, & Chriſtus non fecit illi ſui copiam.
Saluari omnes volunt, ſed ſine moleſtia.
Prou. 14. Vnde in Prouerbijs habetur: *Quærit deriſor ſapientiam, & non inuenit.* Perpende quomodo quærendus ſit Ieſus, vt illum poſſis inuenire, nempè non ex curioſitate & vanitate, ſed dilectione & amore. Sic quæ-
Cant. 3. ſiuit illum ſponſa in Canticis, & inuenit. Et Domi-
Ierem. 29. nus; *Quæretis me*, inquit, *& inuenietis, cum quæſieritis me in toto*, &c. Verùm, ſi iſte Herodes tantopere Chriſtum videre cupiebat, cur non videbat? Quis prohibebat? In Galilæa tunc temporis Dominus ambulabat: minimo ergo labore & facillimo negotio poterat illum quærere & videre, at licet illum videre cupiat non videt, eius ignauia in cauſa exiſtente. Quærit videre Chriſtum, nec tamen vult facere gradum, nec ſe mouere vt illum videat: quod facere poſſet, ſi vel modicum vellet laboris ſuſtinere. Plures huic ſimilliimos inuenies, qui Deum videre volunt, ipſóque frui: nec tamen eius gratiam quicquam ferre ac pati volunt. Filij Iſraël libenter arripuerunt iter profecturi in terram pro-
Num. 21. miſſionis vt illam poſſiderent, *ſed cæpit tædere populum itineris & laboris*, ideoque renuebant. Multi eodem modo volunt Chriſtum videre: verumtamen laborem propter Chriſtum ſubire nolunt, quemadmodum Herodes, cùm tamen videant, quod amici Dei non niſi magnis laboribus & tribulationibus beatitudinem ſint adepti.

Vers. 10. *Et reuerſi Apoſtoli narrauerunt illi quæcumque fecerunt.* Fidelitas illorum apparet, quippè qui ad diui-
Geneſ. 8. num conſortium ſicut columba Noë redierunt, ipſi enim veluti columbæ ſimplicitate prædiri erant. Oſtenditur etiam eorum fidelitas, quia nihil Chriſtum Dominum latere voluerunt, ſed narrauerunt omnia quæ geſſerant, non vt eum erudirent, cuius
Hebr. 4. oculis omnia nuda & aperta fatetur ſcriptura: ſed vt inſinuarent ſe etiam nolle latere ſi abſcondi poſſent. Narrauerunt etiam, quia de rebus probè geſtis proprium commodum non quærebant: ſed omnia
1. Cor. 10. in Deum referunt, iuxta illud Apoſtoli; *Omnia in gloriam Dei facite, ſine offenſione.* Sequitur in contextu.

12. *Et aſſumptis illis ſeceſſit ſeorſum in locum deſertum, qui eſt Bethſaida.* In deſertum (inquit noſter Enägeliſta) quod ſeceſſit Dominus, tradens in hoc Apoſtolis & eorum in eodem munere ſucceſſoribus, exemplum, quia cum munus illud verſandum erat inter homines, in qua conſuetudine non poteſt non aliquantum diſtrahi prædicatorum animus. idcircò oportet vt verbi Dei prædicatores ſecedant interdum & ad ſolitudinem tendant: vbi Deum alloquentes ab eo accipiant, quod rurſus alijs impartiantur. Verùm ſi ij, qui ſemper in ſpiritualibus occupantur opus habent receſſu, ac ſolitudine: quantò potiori iure illis eſt neceſſarium, qui tota die terrenis negotiationibus & huius vitæ curis occupantur? Agricolæ enim non ſingulis annis perpetuo opere agros fatigant, vt quotannis fructum ferant: ſed ceſſare eos faciunt, vt ex illo interuallo & requie fœcundiores & copioſiores reddant fructus. Sic & nos ſi terrenis occupationibus interdum pepercerimus, multò feliciùs nobiſcum agetur, etiam circa ea quæ ad agentem vitam pertinent. Præterea non ſunt hic ciuitates & oppida, non deliciæ, &c. Hunc locum elegit Dominus vbi paſcat ſuos. Tale enim Domini ingenium eſt, vt præſto ſit vbi minus remedij ſperatur. Ex eo quidem patet, nam Iudæos in *Exod. 6.*
deſerto manna cæleſti cibauit. Dauidi apparuit in *Pſal. 62.*
terra deſerta & inaquoſa: & Elias paſcitur à coruis *3. Reg 17.*
in deſerto. Ex his quidem deduci poteſt eos diuinæ gratiæ participes eſſe, qui mundi tumultum & ſtrepitum fugientes, ſolitudinem & quietem amplectuntur. Quapropter Moyſi non dabatur videre *Exod. 3.*
Deum, donec in deſertum exiret, & Deus ad ſponſam, inquit: *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius.* *Oſea 2.* Itaque quos Deus conſolari vult, hos in deſertum primum adducit: & cum ab eo derelicti exiſtimantur, proculdubio illis adeſt & præſtat diuinum ſolatium, adſuitque iſtis, qui ſecuti ſunt eum in deſertis. ¶ Denique derelinquens impios & incredulos Iudæos abijt trans mare Galilææ in deſer- 13.
tum locum, ne tot & tam crebras inſpirationes eis immitteret. Sciebat enim Chriſtus, quod Iudæi abutentes beneficijs ab eo receptis arctiorem erant reddituri rationem, ac ideò acriores cruciatus paſſuri: quocircà miſericordiâ motus ab eorum præſentia receſſit. Nec illud certè miſericordiâ vacat, videlicet Deum noſtrum vitam hominibus breuem concedere, ne peccatores peccata augentes, ampliùs ex eo punirentur. Et ſicet actus iuſtitiæ ſit vt peccatori auxilia motiua tam inſpirationis quàm prædicationis denegentur, eſt etiam & actus miſericordiæ: quia obſtinatus, qui abutitur huiuſmodi auxilijs diuinis maiorē reddet rationem. Ne igitur peccatores puniātur propter abuſum tantæ gratiæ auxilij & inſpirationum, auſert ea Deus ab eo quem abuſurū prænouit. Demum vt Ioannes dicit, ſubijt *Ioan. 6.*
in montem Ieſus vt doceat ſuo exemplo terrena *Coloſſ. 3.*
hæc deſpicere, & cæleſtia quærere: ea enim quæ *Philip. 3.*
ſurſum ſunt quæramus (vt Paulus docet) non quæ ſuper terram, arbitrantes omnia iſta vt ſtercora. vt Chriſto ardentiſſimo amore vniamur. Porrò hoc nomen Bethſaida æquiuocum eſt ad deſertum & ad ciuitatē, Bethſaida namque ciuitas eſt in Galilæa, à qua erant Petrus & Andreas, & Philippus: & hoc etiam erat deſertum pertinens ad ciuitatem Bethſaidæ, vbi hoc miraculum fuiſſe factum memoratur, iuxta mare Galilææ, non longè à Bethſaida.

Quod cum cognouiſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum. Bea- *Vers. 11.*
tus Marcus de hoc ſcribens ait, quod pedeſtres ſe- *Marc 6.*
quebantur eum: quo verbo feruens deſiderium turbæ exprimitur. Turbam etiā dicit, hoc eſt plebem & communem populum, non verò nobiles, principes, & magnates: tales enim nimis ſunt delicioſi & indulgentiæ ſtudioſi; nec poſſunt pedeſtres ambulare, præſertim ad id quod ſatis illis laborioſum eſſe ſolet, videlicet conciones audire, nec diuinis officijs & cæremonijs intereſſe, miſſam autem neceſſariò audiendam domi ſuæ ſemper audire vellent ſi poſſent, tantáque eorum erga iſta pigritia eſt. Petrus Chriſto dixit; *Si tu es, iube me venire ad te.* At iſti *Matt. 14.*
nolunt ire ad Chriſtum: ſed quod Chriſtus veniat ad illos. Quomodo ſubſequentur Chriſtum in deſerto rogo, qui tam tardi & pigri ſunt in eundo ad Templum vſque ad videndū & adorandum illum?

Sed

14. Sed de his iam ſatis. ¶ Expende etiam vim &
Spiritua- efficaciã verbi diuini, & quantopere reddat ſuſpen-
lium vera ſum humanum animum, & quantum eleuet corda,
ſolicitu- ſumma illa dulcedo & fauus ille diuini verbi ac
do negli- prædicationis Chriſti. Obliti enim ſunt fælices iſti
git tem- Chriſti ſectatores, & auditores portare panem ad
poralia. manducandum, quapropter neceſſe fuit, vt per mi-
raculum prouideret Dominus huic vrgenti neceſ-
ſitati: cura enim ſpiritualium bonorum obliuionis
cauſa temporalium eſſe ſolet, & per oppoſitum
cura & nimia ſolicitudo temporalium ſpiritualia
in obliuionem adducit. Intellectui enim contingit
plura ſcire, hoc eſt, habitualiter, intelligere verò
non item hoc eſt actualiter. Nam cùm intellectus
actualiter occupatur in vno, non poteſt ſimul eo-
demque momento in altero occupari: quapropter
fit vt qui in minimis occupat intellectum, non poſ-
ſit cogitare maiora. Ideóque cùm occupamur in
his minutiſſimis & temporalibus, non valemus
præcipuis vacare & maioribus: fit inde ſalutis ani-
mæ profligatio & omnimoda vitæ ſpiritualis obli-
uio: perinde ac ſi huius ſæculi perpetui ciues futuri
eſſemus & ad futuram vitam nunquam migraturi.
Sed qui Deo vacant ipſique ſe totos tradunt, circa
temporalia negligentes ſunt: quemadmodum iſta
turba, quæ Chriſtum ſequebatur: ita in hoc intenta
fuit, vt neque ſui nec ciborum recordata ſit. Porrò
adimpletũ hic eſſe cernimus illud quod olim præ-
Eſaiæ 2. dixerat Eſaias: *Fluent ad eum omnes gentes, & ibunt
populi multi & dicent: Venite & aſcendamus ad mon-
tem Domini & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias
ſuas & ambulabimus in ſemitis eius, quia de Sion exibit
lex, & verbum Domini de Hieruſalem.* Igitur vt ad alia
procedamus ſequamur non ſegniter Chriſtum: fer-
uor enim huius populi ſocordiam noſtram redar-
guit multis in rebus. Primò namque ſequebantur
Chriſtum propria ſponte nec vocati quidem; nos
autem toties vocati, minimè ſequimur. Sequeban-
tur præterea per mare in deſertum, per rupes &
montes arduos, procul à ſuis domibus, nos verò
propinquiorem Chriſtum habemus in limine cer-
tè, & tamen tardè venimus eò vbi audire & videre
poſſemus. Illi gregatim & milleni Chriſtũ ſeque-
bantur, apud nos verò vix hic & illic vnum videas,
qui Chriſto ſyncero ſtudio adhæreſcat. Tantò ma-
gis hoc exemplo edocti torporem noſtrum excu-
tere debebamus. Quo enim carere minus poſſumus
quàm Chriſto? Æquum igitur eſt, vt omnem ſpiri-
tualem cibum ab illo expectemus: & apud ipſum
quæramus. Beati omnes illi, qui cum Daniele dice-
Dan. 10. re poſſunt. *Et nunc Domine quærimus te ex toto corde,
& ſequimur te*, &c.

15. *Et excepit eos.* In quo Chriſti benignitas inſinua-
Rom 15. tur, ad quam hortatur Apoſtolus dicens: *Suſcipite
inuicem ſicut Chriſtus ſuſcepit vos in honorem Dei.*

Et loquebatur eis de regno Dei. Attende non de ſæ-
cularibus, ſed, de regno Dei Chriſtus loquebatur,
Ioan. 3. quia *qui de terra eſt, de terra loquitur.* Chriſtus verò,
qui de cœlo venit, de cœlo loquitur. Maximè enim
cognoſcitur homo in verbis, quia voces ſigna ſunt
Matt. 12. cõceptuum internorũ, ſtat enim ſententia. *Ex abun-
Ioan. 7. dantia cordis os loquitur.* Sed cùm Chriſtus totum
hominem ſanum fecerit, non ſolùm animas, ſed &
corpora ſanabat, quapropter ſequitur in contextu.

Et eos, qui cura indigebant ſanabat. In quo oſtendi-
tur perfectio dilectionis eius, de qua Ioannes ait:
1. Ioan. 3. *Filioli non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & ve-
ritate: quia qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere
& clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei ma-
net in eo?* Hic fuit mos Chriſti Redemptoris noſtri
vt in Actis legitur, *qui pertranſijt benefaciendo & ſa-* Actor 10.
nando omnes oppreſſos à diabolo. Docuit (inquam) &
ſanauit, vt tu diſcas, quod vita noſtra verbo & ope-
re conſtet, & neque dicenda ſunt, quæ facere non
licet, neque facienda quæ dictu ſunt abſurda. Vide
etiam, quòd priùs prædicauit & locutus eſt eis de
regno Dei, & deinde ſanauit eos à languoribus cor-
poris, quia priùs agendũ eſt de animæ ſalute, quàm
de corporis incolumitate. Vnde ipſe Saluator ait;
Primum quærite regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc Matth. 6.
omnia adijcientur vobis, ſcilicet, externa & temporalia.
Principalius igitur de animæ ſalute cura eſt haben-
da, quàm de corpore. Sed iam nunc inter fideles
quid niſi de corpore agitur? Quid quæritur niſi cor-
poris valetudo & ſenſibus delectabilia? Hæc totis
viribus appetunt homines, hæc diligentiſſimè quæ-
runt, propter hæc caduca & temporalia mare cir-
cumeunt & aridam: frigus, calorem, labores & ſu-
dores, pericula & vitæ diſcrimina in his aggregãdis
& adipiſcendis facilè tolerant. Curabat igitur Chri-
ſtus Dominus priùs animæ infirmitates, prædicans
illis regnum Dei, deinde corporis languores, cuius
gratia ipſum mundi Redemptorem omnis illa tur-
ba hilari animo ſubſequebatur. Similiter paralyti-
cum in Capharnaum intra tectum demiſſum cura-
uit ab animæ infirmitatibus dicens, primò, *fili remit-* Matth. 9.
tuntur tibi peccata tua, & poſtremò curauit corporis
languores. Sic etiam & alium paralyticum ſanauit Lucæ 5.
in corpore & anima, qui iacuerat in piſcina Beth-
ſaida triginta & octo annos, cui poſteà dixit: *Noli* Ioan 5.
ampliùs peccare. Itaque omnes iſti à languoribus op-
preſſi ad medicum cæleſtem celeriter currebant, &
ideò impetrarunt non ſolùm à corporalibus infir-
mitatibus ſanari, verùm etiam ab animæ vlceribus.
Nos etiam ſi laboribus aut infirmitatibus detine-
mur ad Chriſtum accedamus veluti iſti fecerunt,
iuxta illud: *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum: poſteà* Pſal. 15.
accelerauerunt. Ad Deum ergo nos perducunt & ad
auxilium implorandum cogunt, liberantque à pec-
catis quæ aliàs committeremus, niſi ab ipſis infir-
mitatibus impedirentur.

Expende etiam quod tripliciter Saluator noſter 16.
miſericordiam apud iſtos operatus eſt. Primò, fati-
gatus excipiebat eos. Secundò, inſcios docuit. Ter-
tiò, infirmos curauit, & tandem famelicos ſatiauit.
Ex his docet nos quid agere debeamus, quia omnis
Chriſti actio eſt noſtra inſtructio, & ipſe ait: *Exem-* Ioan. 13.
*plum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos fa-
ciatis.* Oportet enim nos hoſpitales eſſe, quemad-
modum Paulus ait: *Hoſpitalitatem nolite negligere.* Se- Hebr. 4.
cundò, docere alios: *Docentes omnes gentes.* Tertiò in- Matt. 28.
firmos curare, ſicut Dominus præcepit dicens: *In-* Lucæ 10.
firmos curate. Denique hæc beneficia tribuit non
omnibus, non (inquam) pigris, ſed his qui ſtudioſè
illum quærunt & ſequuntur in labore itineris & in
deſerto. Illis (inquam) qui non ſegniter Deum quæ-
runt, & qui libenter verbum Dei audiunt, & audi-
tum non faſtidiunt. Sequitur in contextu:

Dies autem cœperat declinare. Aſſignat tẽpus Euan- Vers. 12.
geliſta ad maiorem certitudinẽ veritatis, & vt ma- Gula no-
gis miraculum hoc commendaret. Statim poſt me- ſtra re-
ridiem hoc miraculum factũ fuiſſe conſtat, huc uſ- prehen-
que enim detinuit Chriſtus turbam, vt & patiẽtiam ditur.
eorum probaret, & locum daret miraculo, cùm ex

neceſſitate operaretur, & ipſi iam famem paterentur. Perpende autem, quàm aſſiduus fuerit Chriſtus in docendo, qui vſque ad diei veſperam non ceſſauerit docere turbas, ita vt neceſſe fuerit à diſcipulis moneri vt dimitteret turbas; vt cibum ſumerent, idq́ue & tẽpus & locus videbatur poſtulare. Adeò Dei filius animarum ſaluti ſtudebat, vt oblitus cibum & corpori humano neceſſaria aduentante iam veſpere adhuc prædicationi vacaret, & adeò populus erat intentus verbis Dei, vt nec recordaretur quidem huic neceſſitati prouidere. Hoc exemplum eſt imitandum certè nobis fidelibus tam Concionatoribus quàm auditoribus: nunc tamen nondum plenè eluceſcit dies cùm iam agitur de cibo & potu, omniſq́ue hominum ferè cura ad corporis alimentum dirigitur, & adeò eſt illis inſita hæc cura, ac ſi nulla alia eſſet futura gloria nec vita, cùm tamen alia ſit huic valdè diſſimilis, aliaq́ue vita quærenda quocirca hanc ſtultam ſatis & nociuam ſolertiam ingemiſcit Propheta dicens: *Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & opus Domini negligitis.* Tandem Chriſtus adeò erat prædicationi deditus & populus attentioni, vt neceſſe fuerit Apoſtolos meminiſſe cibi, quapropter ſequitur in contextu.

Eſaiæ 5.

Et accedentes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas, vt euntes in caſtella, villaſq́; quæ circa ſunt diuertant & inueniant eſcas, quia hic in loco deſerto ſumus. Nulla eſt diſcordia inter Euangeliſtas de hac re, quia conſiderantes diſcipuli quod iam tranſiret meridies, & quod Chriſtus adhuc prædicaret, dixerũt illi quod dimitteret turbas, quibus Chriſtus iuſſit vt pararent illis ad manducandum, vt hic dicit Lucas & ſtatim poſt hæc dixit ſoli Philippo: *Vnde ememus panes vt manducent hi?* Ex his ergo dictis Euangeliſtarum ſimul ſumptis colligitur vna plena narratio inter quos nulla eſt contrarietas, cùm vnus Euangeliſta ſuppleat, quod alius prætermittit.

August. lib. 2. de conſ. cap. 46.

Ioan. 6.

17. Obſerua autem quod diſcipuli qui Chriſto familiares erant, rogauerunt ipſum pro turba: ſic etiam cũ mulier illa Chananæa clamabat poſt Chriſtum, Apoſtoli preces fuderunt pro illa; & quod notatu dignum eſt, mulier illa Chananæa non petiuit ab Apoſtolis auxilium ad hoc, nec turba hæc ſumpſit illos patronos, ſed ipſimet ſponte ſua ad Chriſtum accedentes, rogauerunt illum pro turba. Diſcat ergo hoc populus Chriſtianus, & ſemper intendat patrocinium miſeris & egentibus præſtare potiſſimè quibus ad hoc patet aditus, vt illi qui appropinquant regibus & principibus & Prælatis. Nobiles diuites, & populorum capita, protegere debent pauperes, & eos qui laborant infirmitate, & pro eis rogare & alloqui iudices, eoſq́ue tueri & defendere ab iniurijs & dolis, quæ paſſim illis fiunt. Sed proh dolor! non modo opera hæc charitatis impendunt; imò multi iſtorum, quemadmodum Doëg ille Idumæus familiaritate coniunctus regi Sauli, cui obſecutus eſt zizania ſeminando dicens, quod Abimelech ſacerdos panes dederat Dauidi, quæ quidem monitio anſam præbuit Sauli regi ſuperbo; vt interficeret octoginta quinque ſacerdotes, & euerteret ciuitatem Nobe. Hoc idem feciſſe viros Ceilæ & Cipheos aduerſus Dauidem, ſcriptura commemorat. Tale quidem ſemper eſt patrocinium & auxilium iſtorum, qui principibus & magnatibus adhærent, paruipendentes commodum pauperum, nec dicentes principibus ſubditorum bona, ſed potiùs ea, quibus in iram promoueant illos, vt puniant & perſequantur ſubditos, quemadmodum faciebat Saul contra Dauidem, motus zizanijs Doëg & aliorum. Præterea nullus de turba hoc petijt à Chriſto, quia nouerant illum prudentiſſimum, & conſequenter eum non latere quid eis neceſſe eſſet. Sic tu omnia diſpoſitioni diuinæ committe & commenda iuxta illud beati Petri: *Omnem ſollicitudinem veſtram proijcientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis.* ¶ Denique nec Apoſtoli dixerunt Chriſto, quod ſatiaret turbas, ſed quod dimitteret, nondum enim crediderant tantum poſſe ſanare multitudinẽ, quia nihil tale hucuſque viderant eum feciſſe, ideò ex fidei imperfectione hoc dixerunt, quia adhuc non ſufficienter de Chriſto ſentiebant, quæ oportebat ſentire & credere: nam quando Chriſtus eis iuſſit parare turbæ cibum, reſpondere debuerant, nos non poſſumus, tu verò Domine poteris, ſi vis, ſed dixerunt, non habemus niſi quinque panes. Et Philippus interrogatus reſpondit, *ducentorum denariorum*, &c. Verùm licet ex fidei defectu argui poſſint diſcipuli, tamen laudandi ex alia parte vidẽtur, quia curam habuerunt turbæ & Dominum pro ea rogauerunt. Admonet locus iſte Prælatos, ſucceſſores quidem Apoſtolorum, vt ſolliciti ſint & ſolertes pro neceſſitatibus pauperum, ſicut ſcimus ex hiſtorijs veteres Epiſcopos fuiſſe, & Paulus ſollicitus fuit de collectis pauperum. Sed non item noſtri temporis Prælati, quinimò multi eorum maiorem curam habẽt, vt delitiosè viuant, ita vt poſſimus lugere quod olim Hieremias; *Paruuli* (inquit) *petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Paſcunt enim ſeipſos & non gregem, ita vt de eis verè dicatur: *Væ paſtoribus Iſraël, qui paſcebant ſemetipſos.*

Patrocinium magnatum & aulicorum.

1. Reg. 22.

1. Reg. 23.

1. Reg. 26.

1. Petr. 5.

Epiſcoporũ eſt habere curã pauperum, exemplo Apoſtolorum.

1. Cor. 16.

Thren. 4.

Ezech. 34

Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. Diſcipuli 18.
dicunt Chriſto, *dimitte turbas*, ſed Chriſtus ait, *date* Vers 13.
illis manducare, quia diuinæ maieſtati non placuit ieiunos dimittere, nec licet quidem fidelibus, & Eccleſiaſticis viris dimittere pauperes famelicos, ſed dare illis manducare. Hoc enim munus eſt Eccleſiaſticorum: & ſic olim hoſpitalia pauperum conſueuerunt iuxta Eccleſias ſituari, vt in promptu eſſent pauperes, & in hunc finem conceſſi ſunt tot reditus Eccleſijs, vt viri Eccleſiaſtici haberent vnde ſubuenire poſſent pauperibus. Et Chriſtus Dominus non ſolùm ad cantus, & cæremonias inſtituit in Eccleſia tot ſacerdotes & miniſtros. Imò ad hoc, vt hoſpitales & pauperum fautores perpetuò eſſent, magis enim diligit miſericordiam, quàm ſacrificium, & pietatem quàm cantica & organa. Vnde Amos Propheta: *Putant quod tangunt inſtrumenta & cantica Dauid, bibẽtes vinũ in phialis, & optimo vnguẽto delibuti, & nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph.* Arbitrantur ſuis muſicis inſtrumentis ſe dęmones expellere, quemadmodum Dauid, dæmones autem magis timẽt Dauidis charitatem, quàm ipſius cantica. Quapropter vt Eccleſiaſtici ſint patres pauperum, noluit Eccleſia quòd ſint vxorati: nam ſi modo conſobrinis & cognatis remotis bona Eccleſiæ applicant, quid fieret cum filijs legitimis? Charitas quâ olim Eccleſiaſticæ perſonæ erga pauperes vtebantur, fuit occaſio Chriſtianis, tot, tãtaq́ue prædia Eccleſijs applicandi: confidebant enim id in obſequiũ Dei futurum, fructuſq́ue prædiorum rectè diſtribuẽdos inter miniſtros & pauperes. Secundò commendat locus iſte curam quam patres & prælati & guber-

Eccleſiaſticorum munus pauperes reficere & non ſolùm cantare.

Amos 6.

gubernatores reipublicæ debent habere de ſuis. Ia-
cob curam habuit cùm audiuit, quòd frumenta
venderentur in Ægypto, & non filij eius. Vnde eis
Gen.48. dixit. *Quare negligitis*? Sic nec hæc turba curam ha-
bebat de cibo, ſed Chriſtus illam habuit. Tertiò
inſinuat quemadmodum Deus neceſſaria præbet
omnibus illis qui veſtigia ſua ſequuntur, & nunquã
in neceſſarijs deficit. Fac vt officio præſtes & non
deficiet tibi Deus, ſicut non defuit iſtis. Erat ſanctus
Dan.14. Propheta Daniel in lacu leonum in Babylonia, at-
que ibi Deus victum ei præbuit. Sic prouidit Eliæ
3.Reg.17 præcipiens viduæ Sarcptanæ, vt paſceret eum, &
Exod.16. etiam carnes ei miniſtrans. Sic filijs Iſraël prouidit
in deſerto pane cæleſti & manna ſuauiſſimo. Ideò
Matth.6. Dominus ait: *Videte volatilia cœli, quæ non ſeminant
neque nent, & Dominus paſcit illa.* Quapropter Dauid
Pſal.54. ait in Pſalmo. *Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipſe
te enutriet.* Neceſſarijs oblitis ſequebantur hi homi-
nes Chriſtum in deſerto, ſed nihil eis defuit. Fac vt
officio præſtes, & ſequere Chriſtum, minimè per-
timeſcas, ipſe tamen te iuuabit, atque in rebus ne-
Pſal.36. ceſſarijs tibi non deficiet, ſcriptum eſt enim: *Non
vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem.*
Quartò aduerte, quòd ſicut Chriſtus dedit his vi-
ctum per manus Apoſtolorum, ſic dat pauperibus
per manus diuitum. Bene poterat Deus ex aëre il-
los alere, vel facere, quod non fameſcerent, & id-
ipſum nunc pauperibus concedere, quos Deus po-
terat diuitijs omnibus affluentes facere, cùm nullo
labore, nec ſumptu omnes poſſit diuitijs cumulare,
ſed voluit in mundo eſſe pauperes, famelicos, atque
omnium rerum penuria, indigentiáque laborantes,
vt in diuites beneficus eſſet, quia cupit hoc medio
eos ſalutem conſequi, & pauperes etiam patien-
tiam habentes regnum cœlorum adipiſci. Quintò
19. obſeruandum, quòd Philippo dicit: *Vnde ememus
panes vt manducent hi*? In quo verbo duo conſide-
randa ſunt. Primum, quòd de panibus interrogat.
Cur Domine non quæris niſi de ſolo pane? *Vnde*
(inquit) *ememus panes*? ſunt quidem alia multa de
quibus eſſet cura habenda. Vnde ememus bom-
bycem ad conficiendam tunicam muliebrem aliaſ-
que diuerſi generis & artis veſtes, quas hominum
mulierumque elatio & vanitas excogitauit? Dic
quæſo vnde ememus armillas, annulos, emble-
mata, dextrocheria, ſtrata, puluinos ſerici gauſa-
pini, cæteráque ad mundum muliebrem ſpectan-
tia, quæ non niſi multis nummis quibus caremus,
comparantur? Vnde ememus tot res, quibus indi-
gemus, vt poſſimus vanitatem & ſuperbiam no-
ſtram diu ſuſtinere? Vnde ememus ea, quæ ſæculi
huius perituri, & caduci deliramenta fouent, &
enutriunt? Soliuſne tibi Domine curam habes?
Nunquid ignoras multos eſſe, qui victui neceſſa-
ria omnino ſpernunt, vt mundi vanitates poſſint
conſeruare? Sed eſto te ſolius tibi curam habere,
cur interrogas de ſolo pane? cur non quæris vnde
habebimus capones, perdices, gallinas, phaſianos,
attagenas, pauones, ceruos, vitulos? Quia hæc om-
nia ſuperflua ſunt, hoc autem neceſſarium, illud ad
oſtentationem, & iſtud ad ſuſtentationem. Vnde
1.Tim.6. Paulus; *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his con-
tenti ſimus.* Paterfamilias, qui filijs ſuis alimenta tri-
buit, præbet ſanè neceſſaria, ſed non liguritiones,
cupediaſque.
Principes & Præla- Secundò interrogauit, vnde ememus panes? non
quod aliquid ignoraret, quia Euangeliſta dixit.
Ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus, ſed interrogauit — ii ſubdi-
Philippum, & ſuos diſcipulos conſuluit, vt doce- — to ũ con-
ret ne conſilia minorum paruipẽdamus, ſed quam- — ſilia non
uis prælati ſimus, & docti, & literati, atque ſapiẽtes, — ſpernant.
ſciamus homines eſſe & errare poſſe, & alios quã-
uis minores ſint, aliquando bona conſulere, & ſa-
pienter loqui. Moyſes vir ſapientiſſimus, & qui Exod.18.
cum Deo quotidie loquebatur, audiuit conſilium
Iethro Madianitæ, & gentilis. Naaman etiam Sy- 4.Reg.5.
rus, cùm indignans reuerteretur in curru ſuo, au- Leg. Aug. lib. 2. de
diuit conſilium ſeruorum ſuorum, quod non eſt quæſt. in
aſpernatus ſed illis acquieſcens deſcendit, & lauit Exod. 68.
ſe in Iordane, & mundatus eſt à lepra. Pyropus
auro cælatus pretium ſuum nequaquam perdit, ſic
etiam ille qui ſapiens eſt nihil ſuæ ſcientiæ deper-
dit, cùm alium conſulit minus ſapientem, ſicut au-
rum minoris æſtimatur, quàm Pyropus, ſeu car-
bunculus, &c. Ioſepho ipſiuſmet conſilia obfue- Gen.37.
runt, quia ſomniauit ſpicas ipſummet adorare, &
Solem, Lunam, vndecimque ſtellas cultum ei, &
reuerentiam præbere, propter quod in odium fra-
trum incidit, & ab ipſis venditus eſt. Somnia verò Gen.40.
aliorum ei maximè profuerunt: nam ſomnia pin-
cernæ, & piſtoris, & ſomnia Pharaonis eum ma-
gnopere in Ægypto extulerunt, & in maximos di-
gnitatis & honoris gradus collocauerunt. Eodem
ferè modo tibi ipſi propria conſilia perniciem &
calamitatem adferunt, aliena verò emolumen-
tum. Multi Prælati conſilia ſubditorum ſuperbè
deſpiciunt, ſeipſos ſapientiſſimos & prudentes exi-
ſtimantes.
Chriſtus Dominus omnium, & æterna ſapien- 20.
tia conſulit Philippum & ſimplices, atque idiotas
piſcatores, ſciens quid eſſet facturus. & tu adeò
arrogans es, vt conſilium ſubditorum contemnas?
Opus eſt, vt principes & prælati habeant iuxta ſe
viros ſapientes cum quibus conſulant ſua negotia,
ideò throni ſunt, in cœlo iuxta Cherubin, vt ſcias
quod illi qui in throno poteſtatis & dignitatis ſe-
dent, ſapienter conſulant, & habeant iuxta ſe à qui-
bus illuminentur. Quare in Apocalypſi legitur, Apoc.4.
quòd qui ſedebat in throno habebat in circuitu
iuxta ſe vigintiquatuor ſeniores. Non poterat greſ-
ſum dare, niſi impingeret in ſenibus, in quibus eſt
ſapientia. Sic qui ſedet in cathedra prælaturæ, cir- Cap.4.
cumdatus eſſe debet ſenioribus & ſapientibus, non
tantùm ætate, quantum moribus, ſenſu & intel-
lectu: nam vt Sapiens ait, *Senectus venerabilis eſt non* Sapien.4.
diuturna, neque numero annorum computata. Sic Do-
minus dixit Moyſi: *Congrega mihi ſeptuaginta viros* Num.11.
*de ſenioribus Iſrael quos tu noſti, quòd ſenes populi ſint,
& magiſtri.* In eo quod ait: *Quos tu noſti quod ſenes
ſint*, inſinuat quòd non de his, qui canos habebant
in capite loquebatur, ſed de his quos conuerſatio-
ne, & experientia agnoſcebat Moyſes viros eſſe
prudentes, ſenſatos, & morigeratos: ij enim eligen-
di ſunt ad cõſilia, & regimen populi, conſilio enim
iſtorum faciliùs operaberis, & moueberis. Orbes
enim inferiores motu proprio ab Occidente in O-
rientem parum ambulant, cœlũ ſolis in vnico anno
integro reuolutionem complet, alij etiam cœli per
mille annos vix vnum circulum motu proprio per-
ficiunt. Verùm ad motum alterius cœli ſcilicet, pri-
mi mobilis intra viginti quatuor horarum ſpatium
ab Oriente in Occidentem, omnes iſti cœli inferio-
res totum circumeunt orbem. Sic tu, qui per te ip-
ſum ſolum, & tuo tantum fretus conſilio pauca per-

ficis, & operaris, aliorum ſuffragio multò plura, & maiora perficies.

Subijce te aliorum conſilio, libenter patere ab alijs moueri, & videbis quid ſis acturus. Sed ô ſuperbia Prælatorum noſtri temporis, arrogantia, faſtus, & ambitio. Plurimos inuenies, qui maiorum obedientiæ ſubiecti multis annis vixerunt, at poſtquam vident ſe Prælatos, & liberos ab obedientia, nolunt fatigari vlterius iugo obedientiæ, nec alicui obtemperare, ſed volunt ſua libertate gaudere, & extendere habenas: quidquid cogitant, quidquid appetunt, & deſiderant, denique & quidquid volunt, & cupiunt, ſtatim opere adimplent Hac de cauſa ſapientes odiunt literatos, & viros probos. & cordatos abijciunt, odiunt, & à ſe elongant, ſtultos autem, & idiotas inſipientes, & fatuos in ſocios aſciſcunt, & ſecum ducunt, indiuidui comites ſunt. Cur ita? Quia cum ſapientibus ſubditi ſunt, & cum ſtultis Prælati, & Domini. Dominari volunt, non ſubijci, & ſua libertate gaudere, non conſilio ſapientum obtemperare. Cùm pijs ſubditi ſunt, nam ipſi in illicitis obuiant prælatis, diſcoli tamen laudant prælatum, licet malum agat, & ſi prælatus domum incendere voluerit, ſtatim ignem adducunt. Perpaucos inuenies ſubditos, qui poſiti in dignitate & officio prælaturæ, velint conſilio vti ſapientum, & ſubijci viris optimis, quia dominati volunt,
Matt.10. non ſubijci. Natura hæc infirma, & imbecillis, libertate gaudet & fruitur illa, niſi ratione & Dei ſpiritu, & virtute regatur. Sed ad contextum.

21. *At illi dixerunt. Non ſunt nobis pluſquam quinque panes & duo piſces, niſi fortè nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas.* Ex quo patet quod iſti panes diſcipulorum erant, & non aliorum, & etiam patet, quia dixerunt, dimitte turbas, quod non dixiſſent ſi indiguiſſent ipſi cibo ſicut turbæ, ſed dixiſſent. eamus & quæramus omnibus cibos. ¶ Quæro, ſi Dominus dixerat Apoſtolis, *Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta*, &c. Quomodo hic panes portabāt? Dicendum quod hoc illis præcepit, cùm ad prædicandum mittebat eos, verùm hic à prædicatione redibāt Apoſtoli ſequuturi Dominum, & ex conſuetudine aliquid ſecum acceperant, ſicut alio in loco commemoratur eos fuiſſe panis oblitos. Diſcant hîc prædicatores verbi Dei, quàm auſteram oporteat vitam habere, cùm hic Apoſtoli magni principes Eccleſiæ non lauta conuinia, aut cibos ſecum portabāt, ſed panes, hordeaceos, & pauciſſimos. Diſcant etiam ab Apoſtolis humanitatem quam habebant, qui præſentem neceſſitatem videntes, parati ſunt omnes ſuas pecunias exponere, & ipſi ire emere eſcas ad turbas ſatiandas ne deficerent, exemplo enim magiſtri didicerunt eſſe hoſpitales. Arguitur noſtra tenacitas, & animus nullo commiſerationis affectu vincibilis. Ipſi neceſſaria impartiri erant parati, ſed nos pauperibus de his etiam, quæ ſuperflua habemus, & quibus non vtimur, non largimur, nimium nobis videtur quidquid alijs in neceſſitate impartimur, ita vt exemplo ſanctorum Apoſtolorum apud nos Chriſtianos nunc ſint quàm rariſſima. ¶ Obſerua quod iſtos quinque panes vnus puer portabat, &
Ioan. 2. habebat, vt inquit Ioannes. Commendat Chriſtus Dominus Eccleſiam ſuam D. Petro, conſtituitque Epiſcopos animarum paſtores Apoſtolos ſanctos, & virtute præditos, ijs animas commendat, & officium prædicandi, crumenam verò & pecuniam Iudæ tradidit, & panis, alimentum corporeum, puero cuſtodiendus datur. Quid hoc eſt Domine? Puerone cura panis, & cibi comedendi committenda fuit? In hoc videbis quàm paruipendat Deus res has temporales, & in quanto pretio habeat res ſpirituales, animas & res ſpirituales commendat hominibus virtutis ſectatoribus & ſanctis & bonæ frugis, at res temporales cuiuis, etiam negligenti committit curandas, & cibum victumque corporeum puero adminiſtrandum dat. Non ſic faciunt multi Epiſcopi, qui non conſtituunt ſibi Oeconomos & obſonatores niſi homines præditos & fideles, & bonæ mentis, ne furentur. Vt confidant claues pecuniarum, vel tritici, vel bonorum temporalium, quærunt meliorem, & optimæ conſcientiæ, at verò Eccleſiæ beneficia, & præbendas pueris cōferunt, quia conſobrini & conſanguinei ſunt, res temporales commendant hominibus iam puberibus perfecti iudicij, & conſcientiæ: at verò animarum curam committunt puerulo. & bona ſpiritualia commendant infantibus. E contra Dominus Ieſus. Quando Deus prædixit mortem Moyſi, ſtatim ipſe habuit curam quod Deus traderet populum, cui ipſe præerat, homini digno, & iuſto, & dixit:
Prouideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis, hominem qui ſuper multitudinem hanc, & poſſit exire, & intrare ante eos. *Num 27.*

Expende etiam hominum conditionem, quæ 22.
quidem impoſſibilia exiſtimat, quæ Deo facillima ſunt. Sic Moyſes ferè dixit hæc verba, quæ Apoſtoli dixerunt diffidentes, *ſexcenta millia peditum huius populi ſunt, & tu dicis dabo eis eſum carnium menſe integro*, &c. *Num.11.* Vides quid natura, & ratio facit, ac cogitat in neceſſitate, quæ tantum præſenti frumento inhiat, & ſi quid horum deſit, nullius conſilij eſt. At fides longè alios oculos habet, qui non tantùm ea, quæ in præſentia ſunt vident, ſed Dei omnipotentiam conſiderant. Multa miracula viderant Apoſtoli, & ipſi fecerant: nunc autem cùm neceſſitas adeſt, dubitare incipiunt & diffidere. Ioannes dicit quod Philippus diffidens dixit: *ducentorum denariorum*, &c. Et Andreas ſubdidit: *eſt puer vnus hic*, &c. *Sed hæc quid ſunt inter tantos?* Quod Lucas in genere de paucitate fidei Apoſtolorum loquutus eſt, Ioannes ſpecialiter dixit de Philippo, & poſtea de Andrea fratre eius. Vbi vide quomodo vnus homo peccans adducat alium ad peccandum: Diffidentia Philippi adduxit Andream poſt *Geneſ 3.* ſuum peccatum, ſic Eua traxit Adam ad peccandum, poſtquā ipſa peccauerat, & filia maior Loth *Gen.19.* traxit minorem, &c. Hanc autem diſcipulorum incredulitatem ſcribunt Euangeliſtæ, vt ex ipſis diſcamus non diffidere, & ardentius petamus. *Domine adauge nobis fidem*, *Lucæ 17.* cùm tamen difficile ſit in neceſſitate fidere. Erant ferè quinque millia hominum, & nullus alterum iuuare poterat, ſed nec Apoſtoli, niſi ſolus ipſe Chriſtus: ſancti multum valent apud Deum ad noſtrum adiutorium; attamen ſine ipſo Deo parum proſunt. Verùm vt tu videas, quod non tractat nos Chriſtus iuxta exigentiam meritorum noſtrorum, niſi ſecundum ſuam bonitatem, & clementiam: *Non enim ſecundum opera iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit: ſicut enim pater miſeretur filiorum, ita miſertus eſt, Dominus nobis, recordatus eſt enim quod puluis ſumus*, &c. *Pſal.102.* Ideóque non obſtantibus quod Apoſtoli non credebant, & quod diffidebant, tamen Dominus ſuæ benigni-

benignitatis non oblitus, miraculum facere non dubitauit. Sed vt miraculi magnitudinem oſtendat, ſcribit Euangeliſta numerum virorum, qui illic erant, dicens:

Erant autem ferè viri quinque millia. Dicuntur viri maſculini ſexus à viginti annis & ſupra valentes ad bella procedere. De mulieribus verò, & paruulis, qui forſitan numerum virorum vicerunt, non fit mentio, quia ſecundum conſuetudinẽ legis, ſoli viri
Num. 1. numerari conſueuerunt. Matthæus & Marcus ſimpliciter dicũt, quod erant quinque millia virorum, non curantes de tali exceſſu, vel defectu tantillo. Conſuetudo enim ſcripturæ eſt, vt ponendo notabilem quantitatem in magnitudine, vel multitudine, non curet de modico, quod fortè ſuperfuit, aut
Geneſ. 5. defuit. Sic enim in veteri Teſtamento dicuntur homines tot annis vixiſſe, & rarò, vel nunquam fit mẽtio niſi de annis, cùm tamen nõ ſit veriſimile, quod omnes illi vixerunt tot annis præciſè, quaſi eodem die morientes, quo nati fuerunt.

23. *Ait autem ad diſcipulos ſuos: Facite illos diſcumbere*
Vers. 14. *per cõuiuia quinquagenos.* Non arguit eos de fide modica & fragili, ſed dicit, facite diſcumbere, ſi autem illi tunc temporis inſtarent dicentes: Quorſum debent ſedere, cum quinque panes non ſufficiant, vt quiſque poſſit ne buccellam quidem accipere? Tunc ſanè Chriſtus eos reprehenderet. Non valdè Deus miratur quod peccata & flagitia committamus, quia ipſe cognouit figmentum noſtrum, & ſcit nos eſſe imbecilles & ad peccandum pronos, attamen maximè ſcandalizatur cùm ad peccandum renitimur, & contendimus, & ad peccatum tanquam ad vomitum reuertimur in ipſo perſeuerantes & conſiſtentes mordicus & maxima cum obſtinatione. Peccauerunt quidem Apoſtoli credentes Chriſtum haudquaquam poſſe quinque panibus tot turbas reficere. Chriſtus autem nullo modo eos reprehendit, aut verbum vllum durum illis exprobrat. Attamen ſi cùm eis præcepit vt facerẽt turbas diſcumbere, ipſi inſiſterent & replicarent dicẽtes non opus eſſe, cùm modici eſſent panes ad tantam turbam reficiẽdam, tunc equidem Chriſtus tanquam renitentibus, & in ſua modica fide perſiſtentibus eis obuiaret. Sed ipſi Apoſtoli ſancti ad ſe reuertentes, & perpendentes miracula, quæ paulò ante viderant magiſtrum ſuum edere, pœnituerunt præteritæ culpæ, crediderúntque Chriſtum Dominum poſſe totam illam multitudinem hominum ſatiare, & ſic magiſtro ſuo obtemperarunt ſine renitentia, & dubio ſuæ poteſtatis, ſicut antea fecerant. Sic etiam Diuo Petro cum nolebat Chriſtum ei pedes lauare prima vice non eum repre-
Ioan. 13 hendit, ſed blandè eum alloquutus eſt, dicens: *Quod ego facio tu neſcis modo.* Quia verò fuit pertinax, & contumax, & ſemel atque iterum fuit inobediens, tunc eum acriter redarguit dicens: *Si non lauero te, non habebis partem mecum.* Aduerte homo diligenter, quòd ſiquidem tanquam imbecillis lapſus es, attamen ſurgere ne moreris, & ad te iterum reuertaris, & conuertaris, teipſúmque corrigas ſicuti fecerunt ſancti iſti Apoſtoli. Hominum eſt peccare, dæmonum verò perſeuerare: ſi quidem peccas, ſit tanquam caſu, & fortè fortuna, non verò data opera, vel prudens, & ſciens, cum pertinacia tanquam proteruus, & verſutus, pecca tanquam homo, non autem tanquam dæmon. Reuertere confeſtim ad Deum, non autem ſis obduratus tãquam dæmõ. Hoc deflebat Propheta Baruch ſuper Iſraël
dicens: *Quid eſt Iſrael, quod in terra inimicorum es? Inueteraſti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis, deputatus es cum deſcendentibus in infernum.* *Baruch 3.* Præterea etiam ſi Chriſtus eos verbis non reprehendit, operibus tamen obiurgauit, nam ſatis eorum incredulitatem taxauit, cùm viderunt quid Chriſtus fecerit & miraculum ingens quod patrauit, & ipſi confuſi & ſuſpenſi eſſent propter incredulitatem, qua priùs affecti, & commaculati fuerant. Sic etiam Deus te reprehendit operibus, ægritudines, & ærumnas inſerendo, vt teipſum corrigas & emendes, & ad bonam frugem confugias, & non ſolùm per ſeipſum, verùm etiam per opera & exempla ſuorum ſeruorum. Quidnam eſſe putas cum vides vicinum tuum tota integra quadrageſima ieiunantem, omnibuſque quadrageſimalibus diebus ſacrum & concionem audientem, niſi reprehenſionem, quam Deus tibi infert, tibi (inquam) qui cœnam capis, & dormis vſque ad meridiem? Sancta vita illius & exemplo te reprehendit Deus, & caſtigat, &c.

Obſerua autem quod præcipit, vt per conuiuia 24.
ſedeant quinquageni ordinatim, quia vt Paulus ait, *Omnia quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt.* Et iterum: *Omnia honeſtè, & ſecũdum ordinem fiant in vobis.* Multum enim Deum offendit confundere, quæ ipſe voluit vt eſſent diſcreta. Ideò prohibuit Dominus agrum diuerſo ſemine ſeminari, animalia diuerſarum ſpecierum coire, & veſtem diuerſis licijs textam geſtare. Hac de cauſa lucem diuiſit Deus à tenebris, aquas ab aquis, & à terra aquas ſegregauit. Et in Leuitico præcipit, vt membra vituli, qui offerebatur in ſacrificium, eſſent ordinata, ſtrue lignorum ante compoſita. Vides quomodo Deus etiam ligna, & omnia vult quòd ſint compoſita, & ordinata? Ioſeph etiam in Ægypto voluit vt fratres ordinatè ſederent in menſa, primogeniti iuxta primogenita ſua: & minimi iuxta ætatem ſuam. Sed iam nunc mundus imago eſt inferni: *vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Tanti ſe facit cerdo & ſutor, quanti eques & nobilis: tam opiparè vult comedere, támque ſumptuoſa, & nitida vti veſte, qui paucos habet nummos, quàm qui ingentes. Nemo vult ſeipſum agnoſcere, nec expendere iuxta id quod poſſit. Et ſic videbis multos pigneratos, ære alieno oppreſſos, denique perditos, eò quòd nullum obſeruant ordinem & modum in expendẽdo. Vnuſquiſque, etſi non tantas habeat poſſeſſiones, & bona ſicut alius; vult tamen haberi æquè bonus, imò melior alio. Et ſic mundus ad interitum ruit, & homines conſumũtur, & pereunt omnino, adeò, vt nullus ſit, qui argentum quidem poſſideat. Cur quæſo? Quia in ſumptibus, & expenſis modus, & ordo non ſeruatur vllus, &c.

In mundo confuſa & præpoſtera omnia.

Rom. 13. 1. Cor. 14. Leuit. 19. Geneſ. 1. Leuit. 1. Gen. 43. Iob 10.

Et ita fecerunt. Sicut præcepit Dominus ita Apo- 25.
ſtoli fecerunt, quod certè non facerent, niſi crede- Vers. 15.
rent, quòd poſſet illos ſatiare ex illis quinque panibus nam ſi non crederent, dicerent: Ad quid præcipis, vt ſedeant, cum non ſint nobis, niſi quinque panes? Tamen credentes fecerunt, quod iuſſerat Dominus, in quo facto duo cõſidera. Primum eſt, quomodo iam Apoſtoli proficiunt in fide, ita vt credãt ſimplici verbo Chriſti, nihil interrogantes, neque dubitantes. Docemur eorum exemplo ne in Dei mandatis curioſè, quid diſquiramus cur hoc, vel illud præceperit Deus, aut qui fieri poſſit, ſed ſim-

Dei opera non metiere da noſtro modulo & intellectu.

plicites

ego, ſed gratia Dei mecum. Verumtamen hæc gratia non confertur à Deo, niſi illis, qui ſe diſponunt & præparant, & vtuntur bene acceptâ gratiâ. Non totum es tu facturus, quandoquidem ſine gratiâ Dei nihil omnino potes, nec totum debes Deo relinquere te nihil agente, & operante. Tu ex tua parte fac quod teneris, & Deus ex ſua faciet id quod eſt præcipuum, & vtroque operâte, ſcilicet, tu & Deus, & Deus & tu, tunc fiet miraculum. Homines offerunt panes, Chriſtus autem miraculum facit. Parum prodeſſet quod homines offerrent panes, ni Chriſtus ſuam adiungeret omnipotentiam. Nec etiam Chriſtus vult ſuâ omnipotentiâ vti, niſi ei dederimus panes. Rectè quidem poterat te in cœlum deducere, ſine hoc quod tu aliquid adderes, attamen vult quod tu etiam labores, & offeras panes, & facias quod potes. Totum igitur gratiæ, magis quàm viribus noſtris aſſcribendum, tamen & viribus noſtris: quia gratia non facit ſine viribus noſtris, ſed nec vires noſtræ faciunt niſi per gratiã Dei cooperantis, illa excitante, illa dirigête, ac adiuuante. fiunt à nobis opera Euangelicæ functionis, grata Deo, & Iacob. 1. meritoria vitæ. Ideoque vult à nobis panes, quos accipiens in manibus multiplicauit, dediţque virtutem ſatiandi turbas.

27. Secundò poſtquam accepit panes reſpexit in cœlum. Docet totum quod agimus, & quidquid in nobis eſt, Deo aſſcribere, ſiquidem omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum. Quidquid enim agimus propter Deum facere ſtudeamus, præſertim eleemoſynam, intenti ſoli in Deo, & oculos noſtros, & intentionem ad ipſum ſolum Deum ele- Matth. 6. uando. Vnde Dominus; *Cum facis eleemoſynam noli tuba canere ante te, &c. ſed pater tuus, qui videt in ab-* 4. Reg. 4. *ſcondito, reddet tibi.* Vidua Eliæ clauſit poſt ſe ianuam. Docet etiam ſuſtentationem noſtram, quæ per cibum eſt, à Deo expectare, ideò debemus oculos noſtros ad Deum erigere, quaſi ab eo ſuſcepturi, quod petimus. Et cùm in omnibus debeamus oculos noſtros attollere ad Deum, etiam in petitione Pſal. 144. cibi corporalis. Ideò dicitur in Pſalmo: *Oculi omnium in te ſperant Domine, & tu das illis eſcam in tempore opportuno.* Et quia Deus, ad quem reſpicimus eſt in cœlis, debemus oculos in cœlum erigere. Ideò Pſal. 122. Dauid: *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri.* Obſerua autem, quod aliquando Chriſtus facturus miracula aſpiciebat in cœlum quaſi petens aliquid ab eo, interdum non aſpicit, ſed cum poteſtate loquitur quaſi nihil ab alio ſuſcipiens. Volebat enim aliquando operari in poteſtate propria, vt non crederetur minor patre, vt Arriani putauerunt, cùm eſſet ei naturale operari miracula. Sed leuabat oculos aliquoties ad patrem, vt oſtenderet, quod in quantum homo minor erat patre.

Benedicere pro gratias agere. *Et benedixit, illis & fregit.* Solebant Iudæi benedicere eleuando manum, & ponendo illam apertam ſuper id quod erat benedicendum, vt in Leui- Leuit. 9. tico habetur de Aaron ſummo ſacerdote. Iacob Gen. 41. etiam poſuit manum ſuper capita Ephraim, & Ma- Num. 6. naſſes. Verba autem, quæ dicebant, habentur in libro Numerorum. Poteſt tamen hîc accipi, benedicere, pro multiplicare bona, vt ſæpè ſumitur in ſacris literis, de qua benedictione iam in ſuperioribus loquuti ſumus plura. Quomodo autem Iudæi benedicebant panem & vinum, cum ſedebant in menſa, inferiùs diſſeremus, cùm venerimus ad locum vbi Chriſtus corpus, & ſanguinem ſuum conſecrauit. Hic verò nolo amplius immorari in ijs benedictionibus, quia vt ego exiſtimo, hoc, quod hîc dicit Diuus Lucas ſub nomine benedictionis, credo non fuiſſe benedictionem, eo modo quo ſumitur benedicere alijs in locis: nam hoc, quod hîc dicit, benedicit, intelligitur & ſumitur pro gratias agere, & inquit D. Ioannes, quòd accepit Ieſus panes & cum gratias egiſſet, diſtribuit: ſæpè enim in Scriptura ſacra benedicere ſumitur pro gratias agere, ſeu laudare. Sic in Deuteronomio dicitur: *Obſerua, vt benedicas Dominum cum ſa-* Deut. 8. *tiatus fueris.* Et illud: *Benedixit Eſdras Dominum Deum* 1. Eſdr 9. *altiſſimum.* Et Tobias, *Omni tempore benedic Deum.* Tobiæ 4. Et in libro Daniel dicitur: *Benedixit Daniel Deum.* Dan 2. Et Dauid ſæpè hoc vocabulo vtitur pro gratijs agendis Deo. Poteſt etiam dici, quod benedixerit Chriſtus panes more Iudæorum dicens: *Benedictus ſis Domine Deus noſter, Rex mundi, qui educis panem de terra.* Et poſt hæc gratias egerit (vt ait Ioannes.) Itaque vtrumque veriſimile eſt, quod fecerit. Voluit autem benedicere, ac gratias agere pro corporali cibo, vt doceat nos Deo gratias agere cùm ad menſam accedimus, & quod Deum benedicamus. Sic in primo Regum habetur quod puellæ dixerunt Saulî. Non eſt comeſturus populus, donec ille (ſcilicet Samuel) veniat. quia ipſe benedicet hoſtiæ, & deinceps comedent, qui vocati ſunt. Propter 1. Reg 9. hæc potiùs in iſto miraculo benedixit, & gratias egit, quàm in alijs: non enim inuenitur in alio benedixiſſe, niſi in hoc miraculo.

Et diſtribuit diſcipulis ſuis vt ponerent ante turbas. 28.
Non ipſemet, ſed per ſuos diſcipulos panes porrigit turbis, ne fraude, aut præſtigio aliquo rem geri ſuſpicari quis poſſit. Vbique negotium ita inſtituit, vt fides noſtra per id confirmaretur. Multiplicatio autem hæc fiebat tam in manibus Chriſti frangentis, quàm in manibus diſcipulorum portantium, quàm in manibus rurſus turbarum frangentium, & in oribus manducantium. Multiplicabat autem illos diuina potentia conuertendo aliquam materiam in panem: nam quælibet materia eſt in potentia obedientiali ad Deum, vt de illa faciat, quod voluerit, & cùm natura per ſucceſſiones alterationum ſuarum poſſit conuertere qualemcumque rem in panem; poteſt tamen Deus illud ſubitò facere, & ita Chriſtus poterat aërem aut quamcumque aliam materiam ſubitò in panem conuertere, de quo turba aleretur. Accipiendo igitur panis maiorem quantitatem ſiue hoc fieret per multiplicationem, non addita aliqua quantitate, ſiue per conuerſionem alicuius materiæ extrinſecæ in panem, maximum erat hoc miraculum. ¶ Ad noſtram verò eruditionem aliqua in hoc contextu obſeruanda ſunt. Primum quod diſcipulis ſuis, qui Apoſtoli erant, Principes terræ, Doctores orbis, & Seraphim Eccleſiæ militantis, iubet vt ſeruiant populis: vt tu diſcas humilitatem: quantumcumque enim aliqua dignitate fulgeas (quæ maior dignitate Apoſtolica eſſe non poteſt in terris) debes humiliare teipſum, & pauperculis, & famelicis ſeruire, & miniſtrare. Hæc eſt Chriſti Ieſu doctrina, in cuius Schola docetur illud: *Qui maior eſt, inter vos* Luca 22. *fiat ſicut minor: & qui præceſſor eſt ſicut miniſtrator.* ¶ Secundò in hoc quod ait, quòd diſcipuli diſtribue-

Munus Prælatorum eſt pauperes alere & inſtituere.

Exod, 59.

ſtribuebant, diſcimus, munus eſſe Prælatornm cibare & alere populum cibo ſpiritali intelligentiæ, & populi eum recipere. Non ſe inſinuet vulgus, nec ſe interijciat in officinm & munus prælati: ſed contentum ſit recipiendo cibum fractum per manus prælati. Hoc voluit nobis Deus ſignificare & innuere cum legem dixit, deditque Moyſi. Noluit namque populum in montem aſcēdere cum Moyſe, ſed quod maneret ad radices montis: & quod ab ipſo Moyſe legem ſuſciperet. Pernicies, & nocumentum maius nullum alicui poteſt accidere Reipublicæ, quàm quod populus velit ſuffragia habere, & ſuum interponere conſilium inter conſules & primates, Reipublicæque gubernatores: & ſic maius incommodum & infortunium quod Eccleſiæ contingere poteſt, nullum aliud eſt, quàm quod vulgus & imperita multitudo velit per ſeipſam doctrinam accipere, & imbibere, non verò eam velle ſibi communicari per manus Prælatorum, & Concionatorum. Sed nunc cerdones & ſartores concionantnr apud Lutheranos. Inter alia, quæ ab Eccleſiæ præſidibus optimè prouiſa, & cōſtituta ſunt ab ipſiuſque hereticæ impietatis diſquiſitoribus rectè animaduerſa & ordinata, illud etiā non minimam laudem meretur, quòd vernaculas Biblias probibuerunt & interdixerunt. Inſcius populus doctrinam & ſcientiam concipiat à Theologis, & Concionatoribus, & ab ijs tantummodo, & per manus iſtorum ſapientiam accipiant, & per manus eorum comedant panem vitæ, & doctrinæ, ſicut etiam populus hic comedebat panem, quem Apoſtoli illi adminiſtrabant. Nequaquam contendat ſuiſmet manibus cibum percipere, ne illo ſuffocetur: ſed eum diſcepium manibus ſacerdotum accipiat. ¶ Tertiò docemur hîc quanta bona nobis largiatur Deus per manus ſanctorum ſuorum in beatitudine ſibi aſſiſtentium, prout experti ſunt plurimi in prælijs beatum Iacobum cernentes, & in maris periculis alios cùm inuocant ſanctos. Hoc, quod Christus fecit cum hac turba diſtribuens ei panem per manus Apoſtolorum & nobiſcum ſæpè facit, largiēs bona plurima interceſſionibus, & meritis eorum. Obſerua quartò, quòd panes Christi ponuntur non otioſis, non in ciuitate, quaſi in Synagoga, vel in dignitate ſæculari reſidentibus, ſed inter deſerta quærentibus Chriſtum. His qui renuntiantes paternas domos, & delicias, ſequuntur Dominum. Sed de his iam diximus. Sequitnr:

29. *Et manducauerunt omnes, & ſaturati ſunt.* Qui ad

Vers. 17. Dei menſam comednnt, ſemper ſunt ſaturi, & con

Pij ſaturantur impij inſatiabiles.

tenti. Sic Dauid in perſona iuſtorum, *Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit.* Qui Deum diligit, eſt ſatur, quia qui mundo obſequitur & obtemperat, ſemper cibis inhiat, & eſt famelicus; vnde egregius Pſaltes: *Diuites eguerunt, & eſurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Et filius eius Salomon: *Iuſtus comedit, & replet animam ſuam, venter autem impiorum inſaturabilis.* Cùm quis plures habet diuitias, tunc plures habet indigentias: vbi multæ diuitiæ, ibi multi, qui comedunt eas: quantò ditiores, & locupletiores ſunt, tantò plures habent ſumptus & expenſas, quas ſuſtinere debent, & ſic ſemper eis deſunt nummi, & ære alieno opprimuntur. Etſi multas habeant dignitates, & ſemper tamen plures alias affectant, & concupiſcunt, nec eis vnquam ſaturantur, & ab ipſa dignitatum & honorum menſa inſaturabiles ſurgunt, nam honoribus nunquam mundani ſaturantur. Vide Aman, cui rex Aſſuerus nimis fauebat, & quem maximè extollebat, cui omnia proſperè, & honorificè ſuccedebant, cumque ſuper omnes ab Aſſuero diligeretur, & ſolium eius ſuper omnes principes regni collocatum eſſet, cunctique ſerui regis, qui in foribus palatij verſabantur ei genua flecterent, & adorarent Aman, tamen triſtis, & ſine ſolatio erat, dixitque ad vxorem & amicos, poſtquam eis omnes dignitates ſuas, & honores retulit. *Et cùm hæc omnia habeam, nihil me habere puto quamdiu videro Mardochæum Iudæum ſedentem ante fores regias.* Multo minus ſaturant deliciæ & voluptates, & quidquid in mundo eſt. Quamobrem in perſona omnium mundanorum dixit filius ille prodigus. *Ego hîc fame pereo.* Hoc inferiùs ſuo loco interpretabimur, & etiam illud quod antea Saluator dixit in parabola filij prodigi, quod *facta eſt fames in regione illa.* Lege ibidem. Sed cùm tantam famem patiantur, qui mundo ſeruiunt, tamen ij, qui à Deo paſcuntur, ſaturantur, & contenti ſunt, vt ſatis eſt hic videre.

Pſal. 31. Pſal. 33. Prou. 13. Eccleſ. 5. Heſter 5. Luca 15. Ibid.

Et ſublatum eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini duodecim. Aduerte quomodo in menſa Dei 30.
omnia abundant, ſicuti in menſa mundi omnia deſunt. Voluit tamen Dominus vt ſupereſſet ad euidentiam miraculi, nam poterat aliquis dicere, quòd illa non fuerit vera ſaturatio, ſed quòd imaginariè viſum fuerit comedentibus quòd ſaturabantur. Sed manentibus reliquijs illius ſaturationis nullus dicere poterat quòd fuerat phantaſia, ſed veritas rerum. Ad noſtram verò eruditionem diſcamus quantum poſſit hoſpitalitas, & quomodò noſtra multiplicantur, cùm damus ea indigentibus. Illa vidua, quæ pauit Eliam ex eleemoſyna ditata eſt, *nec farina, neque oleum defecerunt ei.* Multò plura fuerunt collecta, quàm adminiſtrata, plus lucri factum, quàm datum. Quinque panes appoſiti fuerunt, ſed duodecim cophinos collegerunt. Creſcit enim quòd das pauperi famelico. Vnde in Prouerbijs habetur: *Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitijs omnium frugum tuarum da* pauperibus, *& implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino torcularia tua redundabunt.* ¶ *Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt, alij rapiunt non ſua, & ſunt in egeſtate.* Diſcamus ergo pauperibus eleemoſynas elargiri, quandoquidem non ſolùm interiori merito coram Deo erimus maiores, ſed etiam in rebus externis augmentabimur. Manna ſi ſeruabatur, corrumpebatnr, & vermibus ſcaturiebat. Sic bona temporalia corrumpuntnr ſi ſeruentur. Ideò Dominus inferiùs admonet dicens: *Vendite, quæ poſſidetis, & date eleemoſynam.* Et iterum: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Et quia hæc duo loca inferiùs exponemus, de hac re aliquid dicturi, nunc cætera conſideremus.

3. Reg. 17. Prou. 3. Prou. 11. Theoph. in hoc loco. Exod. 6. Luca 12. Luca 16.

Beneficia Dei ſobriè ſecundum donaq; ſua prudenter conſeruanda. Pſal. 125. Gen. 43.

Aduerte quod præcipit Chriſtus, vt colligantur fragmenta, ne pereant, quia non vult Deus beneficia, quæ in te confert, in te etiam perire; imò quod gratus ſis, & Deo accepta referas. Sic Dauid: *Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Sic fratres Ioſeph reſtituerunt pecunias, quas ille liberaliter dederat. Prætereà, nec vult Dominus vt dona eius prodigaliter conſumas, ſed ſumere ſolùm quod tibi neceſſe eſt. Sic de manna noluit Dominus, vt colligerent filij Iſraël, niſi quòd ne

ceſſarium

Exod.16 rium erat. *Colligite* (inquit) *ex eo, quantum ad veſcendum ſufficiat.* Sed quid facitis qui neceſſaria, aut potiùs ſuperflua in immenſum multiplicatis? ſuſcipite ad menſuram neceſſitatis veſtræ munera, & dona altiſſimi: vbi etiam docemur, quàm mala ſit ſuperfluitas. Non eſt parens Dominus, ſed quia nouit quanta mala pariat abundantia, voluit nos ad menſuram ſuis vti donis. Et cùm pluit manna de cœlo in magna copia deſcendere fecit, vt videas quàm largus ſit Dominus: voluit tamen ex copia nos tantùm quæ neceſſaria ſunt ſumere vt diſcamus etiam in rerum affluentia ſeruare modeſtiam, & parcitatem. Ne donis Dei abutamur, néve committamus, vt pereat nobis quicquam quo pauperi ſuccurri queat. Credunt nonnulli honorem conſiſtere in eo, quòd res deſtruantur, & pereant: expendere ita, vt res conſummantur & pereant & nullus fructus, & emolumentum ex eis percipiatur ab hominibus, nequaquam eſt liberalitás, imò vanitas, & inſania. Liberalis ſanè Chriſtus erat, & ſic abundè & liberaliter prouidit, quòd potiùs ſuperfuit quàm defuit. Attamen iubet vt colligantur, & ſeruentur res, quæ perirent ni cuſtodirentur. Cupit & vult Deus nos eſſe liberales, ſed non pro-

31. digos, nec profuſos & diſperſos. Mala enim, quæ

Prodigalitans incommoda. ſequuntur ex prodigalitate, & profuſione, hæc ſunt, ſcilicet, paupertas vſque ad mendicitatem ſicut filius prodigus, qui *cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis porcorum, & nemo illi dabat.* *Lucæ 15.* Frequenter etiam aliena aufert, qui prodigè confert: vt videre eſt in nobilibus & equitibus, qui cum grandi æris alieni ſumma ſint onerati, & ſupra modum ſumptuoſi & profuſi ſint, verſutam faciunt, ſuos oppidanos, & villicos excoriant, & deprædantur: vt pecunias, quas debent, ſoluant, & vt ſibi victum parent. Quorum ſtultitia tam magna eſt quòd rem illam, quam ſuper omnia amant facere, ita volunt facere, quod diu facere non poſſint. Hanc ſtultitiam oſtendit nobis Philoſophus dicens. De re familiari impartiendum eſt ſed moderatè: quid enim ſtultius, quàm quod libenter facias curare, vt diu facere non poſſis? Præstereà ſtultitia prodigi magna eſt qui nihil videtur de diuitijs quærere niſi peccata. peccat enim in acquiſitione earũ, & in largitione & alius babet inde vtilitatem; & videtur plus diligere proximum, quàm ſeipſum, cùm tamen in veritate, nec proximum, nec ſe diligat, licet ex ſtultitia ſua effundat. Ipſe quoque dolium eſt ſine fundo & ideò non eſt mirum ſi effundat quidquid accepit. Et vt concludam. inſipientior videtur quàm auarus quantum ad hoc, quia auarus inſipiens eſt quantum ad Deum ſolùm, ſed prodigus quantum ad Deum, & quantum ad mundum. Dies me deficiet dicentem, ſi mala quæ ex prodigalitate proficiſcuntur, & emanant, perſequi vèlim: quandoquidem multa bona ceſſant, quæ faceret quidem prodigus, ni magnam æris alieni ſummam conflaret, &c.

32. Obſerua autem, quod vt Ioannes ait, cùm homines illi viderunt ſignum quod fecerat Ieſus, laudauerunt illum dicentes: *Quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum.* Cùm Chriſtus eijciebat dæmonia & alia miracula faciebat, non ſic laudabant eum: ſed nunc quia ſaturati erant, & dederat eis eſcas laudant illum. Sic multi in proſperitate cùm Deus dat illis diuitias, honores, cibos, aut bona temporalia, laudant Deum: ſed

Vulgus Deum laudat in pro[ſpe]c... in ad[uer]ſis ... mu-

cùm venit tribulatio, aut deficiunt temporalia, ſiue cibi, murmurant, detrahunt, impatientes fiunt, ſic filij Iſraël cum exierunt de Ægypto, & viderunt Ægyptios mortuos in mari, quia Deus vindictam fecerat de inimicis eorum, cantauerunt laudantes Dominum, & dicentes: *Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem proiecit in mare.* *Exod.15.* Sed cùm non habebant quid manducarent, & defecerat farina, quam tulerant de Ægypto, murmurare cœperunt contra Dominum eò quòd eduxerit eos de Ægypto, &c. *Exod.16.* Iucundum eſt igitur hoc miraculum, multo tamen iucundius fit, ſi conſideremus quid per hoc Chriſtus ſignificare voluerit nobis. Vt enim ſi quis indoctus librum videat ornatum, & literis ſcriptum elegantibus magnopere delectatur, & collaudat etiam ſcriptorem, ſed quid ſcriptura contineat, ac complectatur, penitus ignorat: verùm ſi quis eiuſmodi librum non modò videat, verum etiam legere, & intelligere poſſit, bis delectatur, primò ex aſpectu libri, ſecundò ex intellectu ſcripturæ, & verborum. Sic etiam fit cum hoc, & alijs miraculis Chriſti. Eleuans itaque Chriſtus oculos, vt hoc miraculum faceret, docuit omnes conſolationes, & omnia auxilia ab illo nobis eſſe petenda, *qui aperit manum ſuam, & implet omne animal benedictione:* *Pſal 144.* *à quo* (vt Iacobus ait) *omne datum optimum, & omne donum perfectum, tanquam à patre luminum deſcendit,* *Iacob.1.* pro quo gratiæ ſunt Deo agendæ. Vnde Paulus: *Omne quodcumque facitis in verbo aut opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias agentes Deo.* *Coloſſ.3.* Et iterum: *Siue manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.* *1.Cor.10.* Docet etiam hæc hiſtoria omnibus quærentibus Dei regnum, iuſtitiam, & gloriam, nunquam defore vitæ neceſſaria, ſicut iſtis non defuit qui Chriſtum ſequebantur. *Bonis Dei æmulatoribus nil deeſt.* Non defuerunt carnes Eliæ, nec Daniel cibus in lacu Leonum, nec filijs Iſraël manna in deſerto, nec viduæ Sareptanæ, quæ pauit Eliam. *3.Reg.17.* *Dan 14.* *Exod.16.* Conſolatur nos hoc miraculum, nam ſi ita potens eſt Deus, vt lilia, roſas, & flores agri veſtiat, & volatilia cœli paſcat, quantò magis credentes, & in vocatione ſua ex charitate per obedientiam ipſum ſequentes, & in eo omnem ſpem ſuam collocantes, conſeruabit, paſcet, & eorum curam geret? Ita promiſit dicens: *Quærite primum regnum Dei,* &c. *Matth.6.* Sic in Pſalmo, *Non eſt inopia timentibus eum.* *Pſal.33.* Et iterum: *Non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen,* &c. *Pſal.34.* Et rurſum, *iacta cogitatum tuum in Dominum, & ipſe te enutriet.* *Pſal.54.* Ægyptum enim pauit per Ioſeph, & Agar in ſolitudine. *Gen.41* *Gen.21.*

Docet etiam externa ſubſidia non eſſe reijcienda quando haberi poſſunt: Potuiſſet quidem Chriſtus ineffabili ſua potentia ſuſtentare iſtos, vt olim Moyſen, & Eliam, ſed noluit niſi ex quinque panibus, quia illic aderant. Poterat Noë liberare ab aquis conſtituens eum in nubibus, vel in alio quouis loco, ſed noluit niſi naturali remedio. *Geneſ.7.* Docet Epiſcopos, & Prælatos Eccleſiæ, vt curam gerant ſubditorum, & vt ſint ſoliciti de eorum non ſolùm animabus, ſed etiam de corporibus, ſicut hic Chriſtus qui poſtquam docuit turbas, pauit eas ex quinque panibus. idcircò enim, vt rectè monet Ambroſius, aurum habet Eccleſia, non vt ſeruet, ſed vt eroget, & ſubueniat neceſſitatibus. *Ambroſ. lib.2. offic.c.28.* Docet etiam nos hoc miraculum, corporalem cibum

Pſal. 64. eſſe donum Dei: Deus enim eſt, *qui dat eſcam omni carni*. Et rurſus: *Dente te illis, colligent, aperiente te manum tuam, omnia implebuntur vbertate.* Et Salomon: *Prou.* 10. *Benedictio Domini, diuites facit.* Docet vt hæc vana mundi contemnamus, & Chriſtum ſequamur in pœnitentiæ deſerto, & vitæ auſteritate.

33. Docet fidem, obedientiam, denique & liberalitem, atque pietatem, in ſubleuandis proximorum noſtrorum neceſſitatibus. Admonet prælatos qualem curam gerere debeant ſubditorum, & pauperum, & ſubditos docet obtemperare illis, & obedire in omnibus his, quæ non ſunt contra animam ſuam. Hæc doctrina ſcripta eſt in hoc miraculo, quod ſimilitudinem refert libri deaurati, emblemateque ornati, & depicti adfabrè. Hanc legamus doctrinam ad noſtram vtilitatem. Sed iam ad contextum accedamus, & audiamus Euangeliſtam dicentem.

VERS. 18. *Et factum eſt, cum ſolus eſſet orans, erant cum illo & diſcipuli.* Solus dicitur quod erat, quia tota turba iam abierat. Sic dicitur quis quod eſt ſolus, quando eſt tantum cum ſuis familiaribus, & domeſticis. Docet vitare impedimenta diſtractiones, & quod *Beda in c 9. Luc cap.* 37. *Matth.* 6. ſolus ores, & loca ſolitaria quæras. *Tu autem cum oraueris* (docet Chriſtus) *intra in cubiculum tuum & clauſo oſtio ora patrem tuum.* Obſerua etiam quod Chriſtus diuertit ad orandum, & tamen non relinquit diſcipulos ſuos. At tu deſeris, & relinquis oues tuas nec te ſegregas ad orandum, ſed ad oblectandum & voluptatem capiendam, ad bacchandum *Exod.* 32. & crapulandum. Moyſes cum aſcendit ad orandum in mõtem, etſi in locum ſuum ſubſtituit optimum coadiutorem, populus tamen idola coluit. Denique abijt Chriſtus in montem, & ſegregatus eſt vt ſolus oraret, quia poſt miraculum quinque panum voluerunt turbæ facere illum regem, atque *Ioan* 6. ideò, vt ait Ioannes, *fugit in montem ipſe ſolus.* Docet hoc facto Chriſtus mundi contemptum, & vt fugiamus honores & vanitates mundi.

Et interrogauit illos dicens: Quem me dicunt eſſe turba? Non ex ignorantia quærit, ſed vt occaſione reſponſionis diſcipulorum, inſtruat eos. Præterea, Quærit de eo, quòd de ſe ipſo dicunt, nam præla- *1. Tim.* 3 tus (iuxta Apoſtoli doctrinam) non ſolùm debet *Qui famam negligit crudelis eſt.* bonus & ſanctus eſſe in interiori conſcientiæ ſuæ, ſed etiam neceſſe eſt quod habeat bonum nomen & exiſtimationem apud omnes exterius. *Oportet illum teſtimonium habere bonum ab his, qui foris ſunt.* Deo debes bonam conſcientiam, & proximis bo- *Leuit* 8. num exemplum. Sic in Leuitico habetur quod cum Moyſes voluit vngere ex Dei præcepto Aaronem in ſummum ſacerdotem, elegit eum coram omni plebe, vt ſcirent omnes, & certi eſſent quod qui præſtantior eſt in populo, & ſanctior. dignus ſit ſacerdotio. Vtinam tales eſſent prælati noſtri temporis, & tales eſſemus omnes nos, vt verè de nobis poſſet illud prædicari, quod ſcriptura aſſerit *Iudith* 8 de illa nobili & potenti fœmina Iudith: *Non erat, qui loqueretur de ea verbum malum.* Et Lucas noſter *Luca* 1. de parentibus Ioannis Baptiſtæ dixit quod *erant incedentibus in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela.* Ex quibus ſequitur barbaros, inanimes, & excordes eos eſſe qui dicunt, fecerim ego id ad quod teneor, & vnuſquiſq; aſſerat quodcumque ei placuerit. Rectè quidem facis, cùm præſtas id quod debes: at verò contemnere & aſpernari bonum nomen, & famam propriam, hominum eſt perditorum, & nullius frugis. Ideò Seneca. Qui famam contemnit, hic flagitioſus eſt, aut inhumanus. In Leuitico legimus quod non vult *Leuit.* Deus ſacrificium de fermento, & melle: quia iſta mali odoris ſunt, ſi crementur. Nihil Deo magis diſplicet, quàm ſi mali odoris, & famæ ſis. Non ſat tibi eſt ſi bonus ſis, & ſi mel dulciſſimum retineas: niſi cùm hoc bene oleas. Dulce eſt mel, ſed quia malè olet ſi combur**a**tur, reſpuit illud Deus. Chriſtus verò non contemnit famam, cuius exemplum, eſt regula & norma vitæ noſtræ: & tu nihil curas, quid de te dicatur? Sed dices: Quomodo debeo ego tot hominum ora obſtruere, præcipuè tempore, in quo ſunt hominum linguæ adeò maledicæ, & procaces, vt etiam ſanctorum & beatorum vi[...] quidam hominum audeant proteruè commaculare? Ad hoc tibi doctrinam quandam in memoriam reuocabo. Quære quidnam de te dicatur ad ſimilitudinem Chriſti, tunc autem conſidera, num quod de te dicitur verum ſit, an falſum. Nemo te melius hoc ſcire poteſt. Tu namque es iudex & arbiter tuæ propriæ conſcientiæ, & q[...] agas probè noſti. Ergo ſi quod malè de te pr[...]tur, verè narratur, corrige vitã, & reuertere a[...] frugem meliorem: de hoc autem nihil curare brutorum proculdubio eſt. At ſi falſò & cum menda[...]io ignominiam, & dedecus pateris, contemne dictum, & ſententiam, & tunc poteris dicere, fecerim quod debeo, & vnuſquiſque dicat qu[...]quid libuerit, & ſolare cum Apoſtolo dicente. *Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.* Ideoque ſanum quidem eſt conſilium quærere, & perueſt[...]are quid de te dicatur, & de hoc curare: nam ſi verè de te queruntur, & obmurmurant, proderit ſanè tibi ad correctionem: ſi verò falsò, inſeruiet ad maius meritum, imò vt cautius, & cum maiori cura vitam degas.

Verùm hîc tria obſeruanda ſunt. Primum horum eſt, quod non quærit Chriſtus de alijs, ſed [...] ſeipſo ſolùm. Hoc tempore tota cura, & ſtudium [...] verſatur circa inquirendum & inueſtigandu[...] alijs, quidnam de Petro, vel Ioanne dicunt? Quomodo obit ſuum munus, quamnam viuendi rat[io]nem habet, qua via ſibi victum parat? De te i[...] percontare: de alio verò non cures, nec ſis ſ[...]tus. Ne ſcruteris vitam alienam, ſed tuam. Te ipſum obſerua, & conſidera quid de te dicant. ¶ Secundò aduerte, quod hoc non interrogat iniquos & improbos, qui ſunt mendaces: ſed Apoſtolos, q[ui] boni erant: nam quamuis tu bonus ſis, ſi improbum & flagitioſum interroges, quid de te ſentiat, iniquum ſanè te eſſe proferet: ſi pecuniæ & eleemoſynæ largitor, & erogator fueris, te prodi[g]um eſſe affirmabit. Si deuotioni & orationi deditus, hypocritam te eſſe inquiet. Si verò homo nequam & perditus fueris, ſicut ille: ſanctiſſimum te iudicabit. Propterea Chriſtus non interrogat mal[o]s, ſed bonos. Et in Euangelio Matthæi dixit. *Quem [...] dicunt homines eſſe filium hominis.* Nam non ſolu[m] inquirit à bonis, ſed etiam ſcire cupit, quid de ip[ſo] dicant homines, qui vtuntur ratione, qui loquuntur vt homines: & meritò horum eſt habendu[s] reſpectus, non verò quorumdam qui tanquam canes famam & nomen bonum iuſtorum corro[]dunt, & bonos malè dictis & conui[c]ijs inſectantur ¶ Tertiò amicitia tibi connictos & ſocios interrogare debes quid de te alij ſentiant: nam ipſi optimè te *Dome[ſticorum] iudicium*

me te

... de me ... erunt. Sunt quidam qui apud externos & ignotos Angeli iudicantur: ſunt etenim erga omnes, vrbani, affabiles, & politici: & exiſtimant oppidani eos nullo crimine & facinore eſſe maculatos, imò verò eſſe Angelos & ſanctos: at intra proprios parietes & domos habent ſe ad ſuos tanquam dæmones. Si ex ciuibus tuis quæras, quiſnam ſis? te ſanctum eſſe aſſeuerabunt: at ſi domeſticos interroges, & ſeruos tuos, vxorem, & liberos, te draconem ... dicent & ſcorpionem, quia nullus tuam ... & auaritiam poteſt tolerare, nec bilem ... & peſſimum ... ingenium, & animi duritiem ſufferre; denique affirmabunt te peſtem eſſe ... maximam.

At illi reſponderunt & dixerunt, Ioannem Baptiſtam, alij autem Eliam, alij verò, quia vnus Propheta de priori-bus ... Deus bone, quæ confuſio maior nobis poteſt euenire? Et quid aliud magis ſuperbiam ... nem arguit? Quid hic inquient ... & derelicti mundani confecti ex ſac... ne, & peni... io, qui ex minima quaque re, ... contunduntur, indignoque afficiuntur. De ... cum ſit eadem met ſanctitas & bonitas) ... idem ſentiunt, nec in ... num conueniunt, ... verò aliud de eo proferunt, cuiuſque ... patitur opiniones, & ſententias, & vis ... mundi ... plenus, & flagitijs re... es te in numerum Diuorum re... ore te laudent, & quod nomine ... dicant te ſanctum ...? Chriſti vita ſta... reprehendebatur, & ait Ioannes quod *quidam dicebant bonus eſt, & alij non, ſed ſeducit turbas*, alij autem, *non eſt hic homo à Deo, qui ſabbatum non cuſtodit*. ... verò, *quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere? ita vt ſchiſma eſſet inter eos.* Et tu cùm tot habeas qui te laudent, & te in cœlum efferant cum ſanctis, ... ur quereris, & moleſte fers, quod duo, vel tres de te murmurent? Si homines ... ſe ... rent ... laudibus ... de... rant, ... nui ... cùm ... num & ... & ... dum ...) ... r, & que ... vitus, ve ... hoc quoque ...

... ſit nos locus iſte, vt ſi quando aliqui ... iniqua ſentiant, diuerſas aduerſáſque ... de nobis habeant ... ramus & ... latum capiamus qui cùm ... men ſ... & proteruas ... quam ... alij hoc, ... ud de ... proferebant. Sic Paulus: *Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam.* D... amus itaque habere patientiam, quando proximi & fratres noſtri ſiniſtram aliquam & ... opinionem de nobis conceperint, & ... quod de nobis dicunt, minimè pec... tremus, nos aliqua ... culpa, & in ... ille, quæ ipſi ignorant, & ... omnibus quæ nobis con... vt exiſtimemus ... leues ... ores & ab omnibus ... s. D... amus etiam ... vere, vt quamuis ... nobis ... obijcere, ſit vi... ſancta & pura ... vt non poſſint noſtra bona opera taxare ... quid in ea inuenian

reprehenſione, & notâ dignum ... quod populus, etſi Chriſtum non tractabat iuxta meritum ipſius, nec iuxta dignitatem ſuæ perſonæ, quia cùm eſſet filius Dei, non eum talem iudicabat, attamen exiſtimabat eum eſſe Ioannem Baptiſtam, aut Eliam, aut Prophetam, non iniquum erat videri Ioannem Baptiſtam, aut Prophetam. Sic viue vt homines ab ipſa virtute tua compulſi & coacti, velint nolint, te bonum prædicent. ¶ Sed dubia duo hic oriri videntur. Primum eſt cur diſcipuli non dixerunt, quod de Ieſu dicebant quòd erat. *Ioan. 9.* *Marc. 11* tranſgreſſor legis Moyſi & ſabbati violator, Samaritanus, potator vini, vel aliquid ſimile? hæc omnia *Ioan. 8.* dicta fuerunt de Chriſto. Quia quamuis hæc dicerentur de Chriſto, ſciebant tamen Apoſtoli id eſſe mendacium & iniquitatem apertam, & noluerunt Apoſtoli eſſe nugigeruli, neque Chriſto Domino nugas referre, quod officium & munus non eſt ſanè Apoſtoli, vel alicuius ſerui Dei, ſed dæmonis, & inferorum miniſtri.

36. Diſcamus etiam quando audimus malum aliquod aut ignominiam contra proximos noſtros recitari cùm abſunt præcipue cum nobis conſtat eſſe mendacium (quod au... ius) ne eis acerba, & iniqua nuntia deferamus, ... tiam faciunt, qui ſub ſpecie amicitiæ, ... aures nugis onerant, quibus eos deſtinguunt, ... erant, atque fingunt ſine modo, aut ... alia, quod ſanè nihil aliud conſert, niſi ad afferenda n... & ærumnam, & ad ſeminandum diſcordiam, & zizania. Quando aliquid audis de proximo tuo, quod tibi ſi ... id ... videtur, aut ſaltem veroſimiliter poteſt ſic eſſe, ſanum quidem eſt conſilium & amicitia fratrem admonere, vt ſe corrigat, & emendet ſi ſic eſt. At verò ſi id, quod audis, tibi conſtat falſum eſſe, reſponde pro abſente fratre, & obſtrue os murmurantis & conſuſurronis, nec aliquid dicas ei, de quo fuit obmurmuratum, quandoquidem ad nihil aliud proderit, quàm ad dolorem & pœnam. At dolendum ſanè eſt videre mundi ſtatum, quandoquidem quoſdam videbis, qui nihil aliud agunt, quàm nugas referre, & excogitare iniqua nuntia, vt ſeminent controuerſias & diſcordias inter fratres, quod deteſtatur Dominus (vt ait Sapiens) & abominatur anima eius. *Prou. 6.*

Detractiones & murmurationes non ſunt narrandæ.

Secundum dubium eſt, cur in populo venit hæc fama, & vnde populus habuit opinionem, vt putaret Chriſtum eſſe Ioannem Baptiſtam, aut Eliam, aut vnum ex Prophetis? Vnde orta eſt hæc opinio? In hoc capite paulò ſuperiùs ſcribit noſter Lucas, quod Herodes audiens famam Ieſu, dixit: *Quem ego decollaui Ioannem, ipſe eſt, ſurrexit a mortuis, & virtutes operantur in illo.* Et eadem verba ait Matthæus. Dixit Rex ſuis quandam ineptiam, & infimiam, & quamuis ineptia fuit & mendacium, tamen quia à Rege prolatum tantum habuit roboris & auctoritatis, quod populus ei credit, inde exierunt omnes dicentes Ioannes Baptiſta eſt, Ioannes Baptiſta eſt. Nihil amplius opus fuit quàm, quod id Rex id aſſereret vt Chriſtus pro Ioanne Baptiſta haberetur, cum tamen Ioannes non eſſet, ſicut nec ego ſum. Reges, Principes & Prælati prius aduertant bene quid dicant, & quomodo loquantur: nam ſtant omnia ſua verba tranſcribi. Homo abiectus popularis quidquid vult effatur: & quidquid commentatur, & excogitat, eloquitur: neq; tamen alicuius valoris eſt quidquid di- *Matt. 14.*

Mobile mutatur ſemper cũ principe vulgus.

 cit. At

cit. At verò cum homo est gratis cum suæ personæ qualitate dicta sua corroborat, & sic omnes ei fidem habent, & sic suis verbis authoritatem & fidem adimunt quibus volunt. Ad vitandum hoc periculum debent priùs cognoscere, & recognoscere quid dicant. Ob id solùm, quòd Herodes semel tantùm verbum insanum & ineptum protulit, ob id (inquam) solùm tota illa gens credidit quod
3. Reg. 12 Christus erat Ioannes Baptista. Ieroboā Rex Israel faciliimè vniuerso illi populo vitulorum cultum &
Psalm. 2. veri Dei, ac legis contemptum persuasit. *Et nunc Reges intelligite: erudimini, qui iudicatis terram*, discite bene viuere, & loqui disertè & sapienter nam vos imitantur & sequuntur reliqui omnes. Putauerunt autem esse Eliam propter veritatis atque iustitiæ insuperabilem zelum. Secundò propter miraculorum eminentiam & tertiò, quia Elias credebatur, venturus ad populum Iudæorum, iuxta illud Ma-
Malac. 4. lachiæ: *Ecce ego mittam vobis Eliam.* Vt sis igitur populi sententijs, & iudicijs, ex[...]nit & [...]terr[...]gat Dominus quænam sit opi[ni]o d[i]scipul[o]rum. ideò sequitur in contextu.

Vers. 20. *Dixit autem illis. Vos autem, quem me esse dicitis?* Qui plus temporis in [...] lis consumpserunt, tenentur plus scire, quàm qui heri inceperunt dare operam. Populum qui non est adeò illustratus ac vos estis, nec tot conciones à me audiunt, nec tot miracula vidit, non est mirum esse insipientem, & ins[...]um, nec me cognôscere. At vos qui mei estis Apostoli & familiares, quique semper me auditis, & comitamini, obligati estis ad altiorem & præstantiorem cognitionem de me concipiendam. Vtinam pauperculi villici qui montes incolunt, ac terras, vbi nunquam audiunt concionem non surgant in die
Matt. 12. iudicij sicuti Niniuitæ, multique ciues & vrbani homines ac sapientes condemnent: quandoquidem illi simplices & illiterati plus Dei assequuntur, & meliùs ei seruiunt, quàm multi superbôrum sapientum, subtiléfque Sophistæ. Aduerte quod qui plus à Deo accepistis, magis obnoxij, & deuincti estis ad ei inseruiendum meliùs, quàm rustici & simplices. Apostoli plus tenebantur ad cognoscendum Christum Dominum, quàm reliqui. & propterea ab eis sciscitatur suam opinionem, & vt quam de ipso conceperunt opinionem proferant in medium.

Respondens Simon Petrus dixit. Petrus solus respondit, qui erat os totius collegij Apostolici [...] ut caput, & maior, & excellentior non solùm hic pro omnibus respondit: sed etiam alibi sæpè. Cum Dominus de mundi contemptu loqueretur, pro se, &
Matt. 19. omnibus dixit: *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.* Et cùm loqueretur parabolam Christus
Luca 12. de seruo vigilante, dixit Petrus, *Domine ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes?* Et cùm Christus dixis-
Ioan. 6. set Apostolis, *vultis & vos abire? Ipse respondit: Domine ad quem ibimus? verba vitæ habes.* Sic modò respondens solus ipse pro omnibus ait:

Prærogatiua Petri & Eccl. Romanæ. *Christum Dei.* Ad Petri successorem pertinet certificatio dubitationum de fide. & sic Papa Christi vicarius, & Petri successor iudicaturus est de dubijs fidei. Errauerunt aliæ Ecclesiæ scilicet, Antiochena, Alexandrina, Constantinopolitana, &c. sed nunquam Ecclesia Romana. Ambas naturas diuinam & humanam in vnitate suppositi confessus est diuus Petrus, humanam quidem, vocando illum Christum regem vnctum, & non sicut antiqui Reges, & summi Sacerdotes Isr[ael] [...] fuit anima Christi vncta ab instanti suæ con[ceptio]nis, vncta (inquam) oleo gratiæ & Spiritu sancto. Vnde Esaias, *Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me*, &c. Confessus est diuinitatem Saluatoris, appellando eum filium Dei verum, & vt inquit Matthæus, *filium Dei viui*, ad differentiam deorum mortuorum Gentilium, qui falsi & vani erant, qui tanquam mortui, *habentes oculos, non vident*, pe[...] *dei habentes non ambulant*, &c.

Ideò vocatur à Christo *beatus*, quia fides principium est & fons beatitudinis. & per quam peruenitur ad beatitudinem per hanc enim bea[titu]do meretur, quia actus fidei etiam tenet se ex parte voluntatis, & ideò possumus mereri per fidem, quia voluntas iubet intellectui vt a[ssen]t[iat] articulis fidei. Et quia hæc fides est d[o]num [...] addidit Saluator loquens beato Petro, *Caro & sanguis non reuelauit tibi.* Per carnem & san[guinem] intelligit omne quod est humanum, totam ra[tio]nem, & intellectum naturalem, aut doctrina[m quæ] non excedit capacitatem nostri intellectus. E[t] non potuit Petrus hoc assequi per seipsum, [sed per] diuinam reuelationem, quia *omne datum optim[um]* (vt Iacobus ait) *& omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum.* Essentialiter omnes diuinæ personæ reuelauerunt hoc Petro: sed dicitur quòd pater reuelauit attributiuè, quia est fons & origo totius deitatis. Quapropter *super hanc petram*, hoc est super hanc fidei firmitatem, quam modò confessus est (ait Christus) *ædificabo Ecclesiam meam.* Et quia Ecclesia est fundata super hanc firmam petram, & veritatem infallibilem, *portæ inferi non preualebunt aduersus eam.* Per portas C[...] intelligit potestatem, & belli instrumenta, apparatus, arma, &c. quæ solent esse in ciuita[ti]bus bene munitis ac fortibus, quæ sunt inim[icoru]m terris oppositæ. Sic intelligitur illud Genesis: *Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum.* Et quod alibi ait scriptura: *Portas bellorum Dominus subuertit.* Sic etiam intelligendum est illud Ezechielis: *Confracta sunt portæ populorum.* Hoc est, euersa est vrbi[s] quæ erat fortitudo populorum, vel cuius [fortitu]dinem homines admirabantur. Apud veteres e[...] in portis vrbium fiebant iudicia, ideò ait [...] Scriptura in Deuteronomio: *Deferent signa vir[ginitatis] eius ad seniores vrbis, qui in portu sedent.* [...] Psalmo *Non confundetur, cùm loquetur inimicis in porta.* Ac si dicat. Non timebit vir iustus [...] ei aduersarij intenderint litem: nul[l]a affi[...] ignominiâ, cùm responderit accusatoribus [in iu]dicio, quod fieri solet in vrbis porta. Ibi e[rant] Iudices, & satellites, & arma, & tormenta b[el]lica. Et Hieremias volens significare nu[...] Hierusalem robur, & nullam fortitudinem dixit: *Luxit Iudæa, & portæ eius corruerunt.* Itaque portæ inferi sunt dæmonis machinæ, & mu[...] & fortitudines, vires, & stratagemata, ac a[...] [...] est robur & vires mundi, ac eius sapi[...] uitæ, minæ potestates & cauillationes. O[...] hæ copiæ & phalanges, legionesque E[...] sanctam oppugnarunt sed tandem ipsa [...] euasit, semperque de exercitibus, & eo[...] nis triumphum egit. Potest qui[dem] [...] procellis maris turbulenti, & fur[...] undi[...] men non obrui nec submergi. Potest [...] sancta pati molestias & persecutiones, a[...]

non

non vinci nec expugnari ant corruere. Stat ſen-
tentia, *Porta inferi non prӕualebunt aduerſus eam*. Cur?
Quia ſuper hanc fidei veritatem ædificabo eam.
Ruit domus, quæ falſo nititur fundamento, & quæ
ſuper paleas, & arenam eſt ædificata, & conſtru-
Luca 6. cta. Domus illæ duæ, de quibus Saluator inquit,
Matt. 12. quòd quædam erat fundata ſuper arenam: altera
verò ſuper petram firmam: cùm venti ſuperuene-
runt, & tempeſtates, corruit illa, quæ malè firmata
ſtabilita erat: altera verò immobilis & firma per-
manſit, & inconcuſſa verò domum ædificauit, ac
Eccleſiam erigere voluit Arrius, & poſuit menda-
cia in fundamento, quia quidquid docebat, error
erat & hæreſis impudentiſſima. Quantum durauit
hæc domus? Quamuis mille aureos promittas,
non inuenies aliquem Arrianum. Quid de illis fa-
ctum? conſumpti ſunt: & tempus domum hanc
iniquam & turpem ſolo æquauit, ac omnino ſub-
uertit: quia malè firmata. Vbi ſunt, quò abière Ma-
nichæi, Priſcillianiſtæ, Sabelliani, Armenij, ac aliæ
penè innumeræ hæreticorum peruerſæ, & maledi-
ctæ ſectæ, quæ contra ſanctam Eccleſiam Catholi-
cam inſurrexerũt? Perierunt omnino. Mendacium
ipſum per ſe corruit. Et quamuis hæ hæreſes ha-
buerunt reges, & Imperatores eas fouentes, & de-
fendentes; attamen (vt videtis) omnes humanæ vi-
res non potuerunt, nec poſſunt vnum mendacium
defendere & tueri. Et hi Lutherani, qui nunc tam
elatè, & ſuperbè viuunt, quàm citiſſimè erunt ab-
ſumpti tanquam ſal in aqua: ita vt nulla vnquam ſit
reliqua recordatio eorum, ſicuti nec aliorum hæ-
reticorum, qui præterierunt. Viuat fides Catholi-
ca, viuat Eccleſia Romana, quæ fuit tempore Apo-
ſtolorum, & eſt, eritque per ſęcula ſempiterna. Hæc
eſt quæ ſemper durat, manetque firma, & conſtans:
& quæ nunquam ruit, labitur, aut deficit. Habens
vires, & robur veritatis pro fundamento, quomodo
cadet? Hoc ſolùm deberet confundere hos male-
dictos hæreticos, videre, ſcilicet manifeſtè re ipſa,
quòd omnes qui ſe ſegregauerunt & ſeiunxerunt
ab obedientia ſummi Pontificis Romani, periére:
& quod Eccleſia Romana in æternum durat. In-
ſurgant Nerones, Diocletiani, Decij, Turcæ, Mauri,
& denique Lutherani: nam ipſamet veritas Ieſus
Chriſtus ait: *Porta inferi non prӕualebunt aduerſus eam.*
Hos omnes ſuos inimicos conculcat, & aduerſus
omnes ſemper victor euaſit.

Diſcamus per tyrannorum ſæuitiam, & hæreti-
corum perſecutiones Eccleſiam Catholicam ma-
gis, ac magis illuſtrari, & corroborari. Quod locu-
Hilar. l. 7. lenter teſtatur Hilarius de Eccleſia loquens. *Dum*
de Trinit. *perſequitur*, inquit, *floret: dum opprimitur, creſcit: dum
contemnitur, proficit: dum læditur, vincit: dum arguitur,
intelligit: tunc ſtat, cùm ſuperari videtur.* Lege Chry-
38. ſoſtomum in ſermone de Pentecoſte. ¶ Et ait vl-
Claues teriùs Chriſtus beato Petro: *Et tibi dabo claues regni*
regni cœ- *cælorum.* O felix temporum mutatio, & viciſſitu-
lorum. do. Beatæ & fortunatæ aures, quæ hoc audierunt.
Solet faber ferrarius ex veteri gladio, qui iam ha-
bet abſumptum chalybem: & plenus eſt ærugine,
& rubigine, eum incudi reddendo, conficere cla-
Geneſ. 3. ues. Eiecto primo parente è Paradiſo, & clauſo
cœli oſtio propter peccatum, poſuit Deus Cheru-
bin, vt eſſet cuſtos ianuæ cæleſtis, gladium in manu
habentem. Et ſic clauſum fuit cœlum, & paradi-
ſus, vſque ad obitum filij Dei, abſque eo quod ali-
quis illuc ingrederetur: Sed nunc ex gladio confi-
cit Chriſtus Ieſus claues; mutans iuſtitiam in miſe-
ricordiam, & aperiuntur ianuæ regni cæleſtis per
ſanguinem Chriſti, & conceditur diuo Petro, eiuſ-
que ſucceſſoribus authoritas, & facultas obſeran-
di, & reſerãdi, quæ eſt authoritas, & iuriſdictio Ec-
cleſiaſtica. Si olim claudebatur cœlum, nunc ho-
mines habent authoritatem illud aperiendi: & olim
de Deo dicebat Dauid, *Deus vltionum Dominus:* *Pſal. 93.*
nunc de eo, inquit Diuus Paulus, *Pater miſericordia-* *1. Cor. 1.*
rum, & Deus totius conſolationis. Ingredimini ergo
Chriſtiani per has portas miſericordiæ, antequam
omnino vobis claudantur, ſicuti accidit virginibus
fatuis & inſipientibus. Introite in hanc vitam pœ-
nitentiam agentes, antequam vobis dicatur: *Clauſa* *Matt. 25.*
eſt ianua. Et vt intelligatis quod in hac vita hæ por-
tæ aperiuntur, non autem in alia, & quod hic ab-
ſoluuntur peccata mortalia, non verò poſteà, ad-
didit Chriſtus dicens: *Quodcumque ligaueris ſuper ter-
ram*, &c. Super terram, inquit, non autem ſub ter-
ra: vt intelligas, quod nunc, quamdiu ſuper terram
degis, debes ad pedes ſacerdotis genua flectere, vt
te à peccatis abſoluat: nam poſt hanc vitam, ſi in
peccato mortali obieris, vt in infernum detrudaris,
non tibi ianuam cæleſtis habitaculi aperient cla-
ues Diui Petri. Ideò nunc debes emolumentum, &
vtilitatem excerpere ab iſta Petri poteſtate, quan-
doquidem viuis ſuper terram te proſterne ſacer-
dotis pedibus, qui claues habet regni cæleſtis in
manibus ſuis, &c.

Sed vt concludam, vnum hîc obſeruandum eſſe 39.
cenſeo, quod ſcilicet Diuus Petrus hoc tam celebre Conſor-
teſtimonium fidei quod pręſtitit propter quod tan- tia malo-
topere fuit à Chriſto exornatus, hoc (inquam) te- rum fu-
ſtimonium protulit cùm eſſet inter Apoſtolos, & gienda.
reliquos ſuos condiſcipulos. Inter bonos Chriſtum *Marc. 14.*
cõfitetur beatus Petrus eſſe filium Dei: quem poſt-
ea inter impios in atrio Pontificis iuramento ne-
gauit. Ex quo docemur, & admonemur conſor-
tium malorum fugere, & bonorum ſocietatem am-
plecti. Homines iuſtos comparat ſcriptura lignis,
quæ plantantur ſecus decurſus aquarum: malos autem *Pſalm. 1.*
ſpinis: iuxta illud, quod egregius Pſaltes Iſraël lo-
quutus eſt dicens: *Prӕuaricatores quaſi ſpinӕ euellen-* *2. Reg. 33.*
tur vniuerſi. Homines in vere cùm æſtuant, ad vm-
bras arborum confugiunt: ſed colubri, lacerti, &
iſta animalia venenata ſub ſpinis & vepribus con-
fugiunt, & ibi latent. Sic vir bonus, & pius ad bo-
nos confugit, & cum iuſtis ſociatur, tanquam ad ar-
bores. At tu, qui ſolùm vadis ad malos, & iniquos,
& ſolùm communicas atque agis cum peccatori-
bus, & infamia ignominiáque aliqua notaris, quid
vis me de te affirmare, niſi quod malus & iniquus
ſis, & lacertus, vt vipera, vel coluber, ſiquidem ſpi-
nis te adiungis? Vt ſpeculum, quamuis mundum,
& ſplendidum ſit, cõtaminato tamen flatu circum-
ſtantium, inficitur, ſic qui eſt honeſtate præditus,
impiorum conuerſatione contaminatur. Vnde ait
Eccleſiaſticus: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea:* *Eccleſ. 13.*
& qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam. Si
contigerit vt planeta alioquin beneuolus, & ſalu-
taris alijs aſtris maleuolis, & malè influentibus fue-
rit coniunctus, malam influentiam mittet. Ita vir
pius impios nimia familiaritate comprehenderit,
impius efficietur: vnuſquiſque enim eorum mores,
quibus familiariter vtitur, plerumque imitatur. Iu-
dæi, quia conuerſationem habuerunt cum genti-
bus, idola eorum coluerunt: & (vt ait Pſalmogra-
phus)

Pſal. 105 phus) *commixti ſunt inter gentes, deduxerunt opera eorum & ſeruierunt ſculptilibus eorum, & factum eſt illis in ſcandalum.* Sicut dulcis Iordanis fluuius, cùm in Aſphaltitem inſalubrem Palæſtinæ lacum ingreditur, redditur inſuauis, & virtutem amittit: ſic qui eſt cum ſceleratis amicitiâ coniunctus eorum vitijs contaminatur, etiamſi antea virtuti incubuiſſet. *Eccleſ. 7.* Meritò igitur dicebat Eccleſiaſticus: *Diſcede ab iniquo, & deficient mala abs te.* Et Apoſtolus ad Corinthios, & ad Galatas, *1. Cor. 5. Galat. 5* *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit.* Saul Rex Iſraël inter ſuos inſaniebat, ſed inter Prophetas prophetabat. Sic Petrus inter Apoſtolos Chriſtum confitetur eſſe filium Dei: & inter impios Iudæos, in domo Caïphæ negat. Diſce ergo conſortium bonorum diligere. Sed ad contextum reuertamur.

Vers. 21. & 22. *At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc, dicens: Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus, & principibus ſacerdotum, & ſcribis, & occidi, & tertia die reſurgere.* *Vide Ambroſ. l. 6. in Luc. cap. de interrogat. Ieſu 10. 5. Chryſoſt hom. 55. in Matt. 1. Cor. 2.* Hoc dixit ne impediretur paſſio ſua, vt ſatis ex litera colligitur: quia venit redimere nos per mortem ſuam, nam ſi Dominum gloriæ cognouiſſent, non crucifixiſſent illum Iudæi, quia populus illum defenderet. Oportuit autem filium hominis pati, non quia aliter genus humanum liberari ab omnipotenti Deo nequiuerit abſolutè loquendo; ſed quia nullus fuit alius modus tam aptus. Rurſus neceſſarium fuit non neceſſitate abſoluta, ſed ex ſuppoſitione; quia Deus ita prædixit: & neceſſitate conditionata, videlicet quòd ſcripturæ verificari deberent. Bene autem dixit, reſurgere, tanquam poteſtate propria: non ſuſcitare, tanquam virtute aliena. Vnde in Pſal- *Pſalm 3.* mo ait Dominus: *Ego dormiui & ſoporatus ſum, & exſurrexi, quia Dominus ſuſcepit me.* Præterea à ſenioribus principibus, & doctoribus dixit quod erat reprobandus, qui ſanctiores & doctiores, & principaliores eſſe videbantur. Sic in libro Da- *Dan. 13.* niel, inſcribitur. *Egreſſa eſt iniquitas à ſenioribus Iſraël qui videbantur regere populum.*

40\. *Reipub. Conſeruatores aliquando ſunt euerſores.* Hoc ſanè videbis etiam ſæpiſſimè in ciuitatibus, & rebus publicis huius ſæculi, quod gubernatores & rectores, qui debebant vitam corrigere, & emendare, & reficere, ad melioremque formam reducere reſpublicas: potiùs illas vitijs ſuis perdunt & deſtruunt. Et vtinam hoc etiam non perueniat ad religiones, vbi vt plurimum, prælati, & ſeniores, & doctiores, præcipuique ſunt magis diſſoluti, & plus luxui dediti, & prophani, & id quod profeſſi ſunt, minùs obſeruant: cùm hi ſecundum rationem, & vt par erat deberent alios ad meliorem formam, & viuendi rationem reſtituere (non ſolo verbo, vt nunc eſt in vſu) at opere virtutis, ſanctitatis, humilitatis, & exemplo virtutum. Sed de his ſatis, quia hi, etſi malè viuunt, nolunt tamen redargui, & reprehendi: imò verò collaudari in ſuis vitijs, & illi tantummodò qui eos laudant, & in cœlum euehunt, plurimum apud eos pollent, maximèque gratia & authoritate præſtant, &c. Sequitur in contextu.

Vers. 23. *Dicebat autem ad omnes;* Videlicet ad turbam in generali, ſecretiora namque ſua myſteria ſolis reuelauit diſcipulis: ſed quæ ad ſalutem omnium exiguntur, omnibus patefecit.

Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, &c. Optimè poſtquam loquutus eſt Dominus de ſua paſſione, agit de ſequela eius & negatione ſui ipſius, & crucis labore vniuſcuiuſque noſtrum: vt doceat, atque inſinuet quod non ſufficit eum fuiſſe mortuum pro nobis, & quod ſanguinem ſuum effuderit, ſed quod etiam opus eſt nos eum ſequi illum imitantes, & nos ipſos abnegantes, frænantes & cohibentes appetitum ſenſitiuum, & tollentes crucem pœnitentiæ & laborum. Ne vanè & inſanè aliquis exiſtimaret ſolam Chriſti paſſionem ſufficere, & mortem ipſius ad nos ſaluandos, abſque eo quod nos nihil faceremus. Optimè quidem Chriſtus mundi Saluator cùm ſuæ Paſſionis mentionem facit, & eius quod pro nobis præſtitit, ſtatim agit de eo, quod nos præſtare debemus, ſi volumus frui fructu, & meritis ſuæ paſſionis ſanctiſſimæ. Ait: *Si quis vult*, propter arbitrij libertatem: voluntariè enim vult Deus vt ſeruiamus illi, non coactè. *Voluntarium miniſtrum præmiat Deus.* Ideò Dauid in Pſalmo: *Voluntariè ſacrificabo tibi Domine.* Et iterum, *voluntaria oris mei beneplacita fac Domine.* *Pſal. 50. Pſal. 118. 1. Cor 9.* Voluntarius miniſter habet præmium: coactus, diſpenſat obſequium ſicut Apoſtolo dicente, cognouimus. Dicit enim, *Væ mihi ſi non euangelizauero. Si enim volens hoc ago mercedem habeo: ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt.* Vide voluntarium executorem cæleſtis arbitrij. Liber erat ex omnibus, & omnium ſeruus eſt factus, voluntate vtique, non neceſſitate: vt plurimos lucraretur. Sic Eſaiæ dixit Dominus: *Quem mittam?* *Eſaiæ 6.* Et dixit, *Ecce ego, mitte me.* Et dixit: *Vade & dices populo huic.* Poterat Dominus ſeruo ſuo Eſaiæ imperare, quem ſciebat dignum vt mitteretur: ſed maluit eum ſpõtaneæ oblationis non fraudare mercede, qui vt ipſe ſe offerret, præſtolatus eſt. Et quãuis eius ſciret affectum, expectauit tamen vocem, vt cumularet gratiam. Et quia ipſe voluntariè ſeſe offert, mittitur ad populum. Ideò Dauid non ſolùm voluntariè operis, ſed *voluntaria oris beneplacita vult eſſe:* quia ea, quæ dicimus bona, voluntaria eſſe debent. Prophetauit & Caïphas dicens, quod *expediebat quod vnus homo moreretur:* *Ioan. 11.* ſed hoc non erat voluntarium miniſterium, quia loquebatur inuitus, & quid diceret neſciebat. Nequaquam Deus acceptat niſi voluntaria obſequia.

Sed dices, quandoquidem ſcit Deus multos eſſe, qui malè libero arbitrio vtuntur, & qui condemnantur, ac nolunt ad Chriſtum Dominum accedere, quamuis eos vocat, nónne melius erat Chriſtum eos poſt ſe etiam inuitos, & repugnantes trahere, quàm in voluntate ipſorum ſuam ſalutem relinquere? Dico quod non: quoniam ſi Deus vi, & inuitè hominem in cœlum raperet, non ei tantum contuliſſet beneficium, quantum ſi ipſemet homo illuc tenderet ſponte: nam relinquendo hominem in manu conſilij ſui, vt eligeret quod ei magis placuiſſet, egit cum homine honorificentiſſimè, & ſecundùm dignitatem ſuæ perſonæ. 41. *Eccleſ. 15.*

Deus nullius voluntatem cõpellit, vt mentem noſtram tanto ſit maius. Sit ita, quod homo quidam in foro, vel platea poſuiſſet ingentes diuitias auri & argenti, & pretioſorum lapidum. Et præconi iuberet, vt omnibus alta voce referret, quod quicumque vult diuitias eat in forum vbi quantum earum libuerit accipiet ad libitum. Dic (amabo) ſi hic homo hoc non faceret, ſed homines inuitos, & renitentes traheret in forum ad capiendas diuitias, nónne eis iniuriam inferret? Quodnam maius beneficium, quænam maior dignitas, & vrbanitas, relinquere hominem iſtum diuitem reliquos homines in libertate ſua, vt eant ſponte in forum quæſitum diuitias:

uitias: aut inuitos ſecum ducere? Manifeſtè ſanè
conſtat, quod maior eſt vrbanitas, & longè maius
beneficium relinquere in vniuſcuiuſque arbitrio
ſumere quantum diuitiarum placuerit: quàm in-
uitos eos trahere. Hoc equidem modo Dominus
Deus nobis pecunias, & diuitias cæleſtes elargi-
tur, quas nunquam poterimus comprehendere ſen-
ſu, & cogitatione, & inquit: *Si quis vult venire poſt
me.* ¶ Aduertite, quòd quicumque eas voluerit,
accipiat libenter. Ipſe Dominus eas confert, ipſe
nos vocat, ipſe nos inuitat, imò & adiuuat, & gra-
tiam ſuam nobis confert, vt eamus, & accipiamus
has diuitias. Maius eſt hoc beneficium, quàm ſi
nos inuitos duceret. Agit nobiſcum vrbanè, & ma-
xima cùm comitate tanquam cum hominibus in
dignitate, & honore conſtitutis. Ideò ait, *ſi quis vult.*
Relinqnit hoc in manu noſtra, & ſuppliciter à no-
bis petit, non verò compellit: & adiuuat nos vt ea-
mus, & accipiamus has ingentes diuitias. Eques. &
nobilis aliquis habet duo ſeruorum genera, quoſ-
dam captiuos, & emptos: quoſdam verò cognatos
& conſanguineos, qui ſunt nobiles, & honorati;
prioribus imperat velint nolint, at à poſterioribus
vrbanè & comiter petit. Sic nos ſumus ſerui nobi-
les, & conſanguinei Dei: at reliquæ creaturæ, ſic-
uti cœlum & terra, Sol Luna & ſtellæ, & omnia
reliqua, ſunt tanquam mancipia Dei, à quibus non
Ioſue 10. petit, ſed imperat. Sic tempore Ioſue imperauit
Soli vt ſtaret, & greſſum comprimeret, & cæle-
ſtibus orbibus ne mouerentur: & motum cohi-
buerunt ſtatim; tempore paſſionis ſuæ præcepit So-
Matt. 27. li, & Lunæ ne lucem præſtarent: præcepit igni ne
combureret ſicuti fecit in clibano Babyloniæ, &
Dan. 3. ſic non combuſſit Sidrac, Miſae, & Abdenago.
Ioſue 3. Præcepit aquæ Iordanis vt retro fluerent, & Leo-
Dan. 14.
3. Reg. 17. nibus ne comederent Danielem, & coruis vt cibum
Iona 5. miniſtrarent Eliæ, & Balænæ vt Ionam ſeruaret,
& poſteà imperauit vt eum in terram euomeret.
Cùm his creaturis non egit vrbanè, & cum comi-
tate: ſed abſolutè eis imperauit. Sed non ſic egit
cum homine qui nobilis & præſtans eſt, quia non
vult ei imperare tanquam ſeruo, ſed petere tan-
quam nobili, & illuſtri & cognato: relinquendo to-
tum in manu ipſius, & priùs voluntatem ſuam exi-
Ioan 5. gendo. Inuenit paralyticum in piſcina. & ait ei, *Vis
Luca 18. ſanus fieri?* Occurrit ei cœcus, & ait illi: *Quid vis
vt faciam tibi?* Quòd ſi Dominus hoc præſtabat in
corporis infirmitatibus: multò meliùs in infirmi-
tatibus animæ: quia ſi Deus vult quod aliquis cre-
dat, non vult eum credere, niſi volendo credere.
Idem facit in amore, nam non vult vt eum ame-
mus, niſi velimus amare ſponte. Sic Deus creauit
hominem, vt Eccleſiaſticus dicit in hunc modum:
Eccleſ. 15. *Deus ab initio conſtituit hominem, & dereliquit eum
in manu conſilij ſui. Appoſuit tibi aquam & ignem, ad
quod volueris porrige manum tuam.* Voluntas eſt li-
bera nec poteſt ei vis inferri, nec compelli, & ſic
dixit Diuus Auguſtinus, quòd inintelligibile erat
quo pacto voluntas ſit voluntas, & non ſit libera.
Hanc ergo hominis voluntatem non vult Deus
cogere, & compellere, ſed relinquere hominem
liberum, vt eligat quidquid ei placuerit, & ſic ait
hic, *ſi quis vult*: tum quia (vt dicebamus) cum ho-
mine ageret vrbanè & comiter, tum etiam vt ma-
ius præmium, & ampliorem gloriam homini tri-
bueret. Maius eſt meritum hominem ſua induſtria
conſequi gloriam, quàm quod eam gratis & nul-
lo merito conſequatur: quia honorificentius eſt
mereri coronam proprijs meritis, quàm ſine illis.
Cùm Deus ponit gloriam, & infernum ſimiliter in
manu hominis, & quod eligat gloriam, & vitam
cœli, cùm poſſet viam inferorum ingredi: hoc eſt
maius meritum & maior honor, quàm ſi vt ei glo-
riam condonaret ſine meritis & gratis. Et ſic Deus
non cogit, nec compellit aliquem, imò verò inquit:
Si quis vult venire poſt me. In manu tua relinquit &
in tua voluntate hoc ponit, vt facias quod tibi pla-
cuerit.

Obſerua autem quod non in numero plurali, ſed 42.
in ſingulari ait: *Si quis vult venire poſt me.* vt ſignifi-
cet quàm pauci ſint, qui Chriſtum ſequantur: &
quàm pauci ſint, qui ſeipſos abnegantes, crucem
Chriſti tollant. At ſi clariùs diceret. Inter tot &
tantos, qui ſponte carnis deſideria perficiunt, &
viam concupiſcentiæ ingrediuntur, mundoque &
dæmoni obſequuntur: eſtne aliquis qui me ſequi
velit? Inter tot, qui properè, & veluti grammato- *Matth. 7.*
phori, & tabellarij ad inferos currunt, nunquid re-
peritur aliquis, qui velit in cœlũ abire: Inter quam-
plures, qui amplam, & latam vitiorum ac perditio-
nis viam ingrediuntur: eſtne aliquis, qui compreſ-
ſum & arctum virtutis iter, & quod in beatorum
ſedes rectà ducit, velit conficere? Proh dolor, quæ
eſt iſta confuſio, & verecundia noſtra, vt ſint penè
innumerabiles, qui mundi veſtigia ſequantur, &
pauci admodum, qui Chriſti veſtigia terant? O fa-
cinus indignum, & flagitium execrandum. Cecinit
buccinam Siba filius Boëri, & ſequutus eſt eum *2. Reg. 20.*
omnis Iſraël, pauci autem Dauid. Vocat proditor
ille Siba, & omnes eum ſequuntur. Vocat mundus,
vt decipiat te, vocat caro, vt fœdet & maculet te,
vocat dæmon vt te perdat, & proſternat omnino:
& vocat Chriſtus Ieſus rex gloriæ vt te ſaluet: &
vt in cœlum euehat: & tamen ſunt tot, qui Si-
bam ſequuntur, & tam pauci qui Chriſtum Ie-
ſum verum Dauidem ſequantur. Dolendum ſanè
eſt quod quærat Chriſtus Dominus, vel vnum ſal-
tem qui eum ſequi velit, & dicat: *Si quis vult ve-
nire poſt me.* Pauci ſequuntur Chriſtum, quod
plorat Michæas, *Heu mihi, quia factus ſum ſicut qui* *Mich. 7.*
*colligit racemos in autumno: non eſt botrus ad comeden-
dum, &c.* Præterea ſub hac particula, *ſi*, intelligit, &
ſignificat deſiderium quod habet, vt ſimiles ei effi-
ciamur. Samaritanæ ait, *Si ſcires donum Dei.* Saulus *Ioan. 4.*
etiam Agrippæ: *Opto in modico, & in magno, non tan-* *Actor. 26.*
tum te, ſed omnes fieri tales, qualis ego ſum. Et alibi: *Imi-* *Epheſ. 5.*
tatores mei eſtote ſicut filij chariſſimi, &c.

Expende etiam Chriſti bonitatatem, & clemen- Principes
tiam. *Si quis vult*, cuiuſque conditionis ſit aut ſta- ſolos ad-
tus. Principes huius ſæculi, non quoſcumque ad mittunt
ſuum admittunt obſequium, ſed eos, qui apud eos nobiles,
gratia, & nobilitate pollent: at Chriſtus Dominus Chriſtus
omnes indifferenter admittit. Ideò Paulus: *Non* quoſli-
bet.
eſt Iudæus, neque Græcus, non eſt ſeruus, nec liber; non *Galat. 3.*
eſt maſculus, neque fæmina. Sed miſerum ſanè, &
dolendum eſt, videre quàm paruipendimus nos
ſeruos Dei effici, & tranſcribi in albo ſuæ domus.
Si Rex iuberet præconi, vt intonaret quod qui-
cumque vellet ſcriberetur in ipſius albo, nullus eſ-
ſet qui non ſcribi vellet: & tamẽ nolumus ad Deum
accedere nos inuocantem. Obſerua etiam quod
venire, hic, non eſt venire greſſu pedum, ſed affe-
ctuum, & motuum. Sic in Geneſi dicitur quod Re-
becca *abijt interrogare Dominum.* Quò abijt? ex loco *Gen. 25*

in quo

in quo non erat Dominus, ad locum in quo erat? *Hiere.23.* Non, quia vbique eſt Deus. *Cælum*, inquit, *& terram ego impleo.* Non de loco ad locum abijt: ſed de vita ad vitam, de actu ad actum, de bonis ad meliora tranſiuit. Abſurdum enim eſſet Rebeccæ mulieri ſanctæ, & ſapienti, & à viro eruditiſſimo edoctæ: vt putaret aliquo loco Dominum eſſe concluſum. Sic tu mutando affectus, & vadens de vita ad vitam, opus eſt vt vadas ad Chriſtum, & ſequaris illum.

43. Perpende quoque quod non dicit, *ſi quis vult venire poſt mea*, ſed *poſt me.* Multi Chriſtum ſequuntur, non propter Chriſtum, ſed propter bona quæ habet: hi, non Chriſtum ſequuntur, ſed ipſius bona. Sunt mercenarij & ſerui quod eorum intereſt, ſequentes, & ſeipſos amantes: quandoquidem ſuum proprium lucrum, & commodum quærunt. Sic Sichem, & Hemor pater eius, & populi Sichimitarum circumciderunt ſeſe, in quo videbantur idola deſpicere & vilipendere, & ſequi veram religionem: ſed non acceptum fuit Deo hoc obſequium & ſeruitium, nec eis feliciter ceſſit, quia non fecerunt hoc propter Deum, ſed propter proprium commodum, & vtilitatem. Dixerunt enim: *Si circumcidimus maſculos noſtros, ſubſtantia eorum, & pecora, & cuncta quæ poſſident, noſtra erunt.* Aduerte quod debes ſequi Chriſtum, propter Chriſtum. Dignus ſanè eſt, vt ei obſequamur, & inſeruiamus propter ſeipſum. Et quia amor proprius maximè obſtat Chriſti ſequelæ, inquit, ſtatim Dominus.

Multi ſequuntur Chriſtũ propter ſua.

Gen.34.

Abneget ſeipſum. Qui Chriſtum ſequi debet, neceſſe eſt vt Chriſtum diligat, & quod eum propter ipſum diligat, ſeipſum abnegans: nam aliter, non Chriſtum, ſed bona ipſius ſequitur. *Abneget* itaque *ſemetipſum.* Non tantum ſua, aut ſuos, ſed *ſemetipſum*: hoc eſt propriam arbitrij ſui voluntatem, quia homini æquè proprium est nihil intimius, & nihil poteſt eſſe amabilius. Per hanc brutis animantibus præſtat, per hanc frui, & vti valet, per hanc ſui ipſius potens, ſuarum actionum Dominus conſtituitur, vt agendo bene laudem mereatur: malè autem, vituperio & punitione dignus habeatur. Quapropter rectè ſeipſum abnegaſſe dicitur, quicumque arbitrij ſui libertatem ſibi adimit, ſtatuens nihil deinceps pro ſua voluntate *Matt.26.* gerere, ſed in omnibus dicere cum Chriſto. *Non mea voluntas, ſed tua fiat*: atque ex animo precari, *non mea voluntas, ſed tua fiat, ſicut in cælo, & in terra.* In cœlo enim non fit niſi Dei voluntas. In omnibus Dei voluntatem obſerua, non verò tuam propriam ſenſualem, & appetitiuam. Et hoc eſt ſeipſum abnegare. Da Deo voluntatem tuam. Hæc eſt quam Deo reddere debes abnegando temetipſum. Si hanc habes, nullam habebis requiem: & ſi hanc derelinquis, viues, ſicuti in paradiſo ſuper terram. In triremi manducant, & bibunt, & captiuus habet aliquam requiem. Sed qui propriam voluntatem ſequitur, nullum habet otium, ne- *Hiere.16.* que ſolatium. Vnde Dominus, *Seruietis dijs alienis: qui non dabunt vobis requiem die ac nocte.* At ſi hanc deſeris habebis tranquillitatem, & quamuis parum labores, multum mereberis: & ſi hanc habes, quamuis multum inſudes & labores, nihil meriti *Eſaia 58.* conſequeris. Vnde quidam dixerunt: *Quare ieiunauimus & non aſpexiſti, humiliauimus animas noſtras,* &c. *Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra.* O quantum debent ad hoc attendere religioſi, ne

Abnegatio eſt propriæ voluntatis renũciatio.

ſcilicet inueniatur in illis ſua propria voluntas, quandoquidem iam abnegarunt ſe in ſua profeſſione ne perdant meritum obedientiæ, & multorum bonorum, quæ faciunt, & laborum, quæ patiuntur.

Adduerte ergo, quod vera abnegatio ſui ipſius 44.
eſt quod te offeras Deo in holocauſtum. Holo- *Leuit.1.*
cauſtum eſt, quod te totum offeras Deo, abſque eo quod aliquid reſerues tuæ propriæ voluntatis: ſed quod totus te Deo ſacrifices. Hoc enim inter holocauſtum oblatio, & ſacrificium intereſt, quia omne holocauſtum oblatio, & ſacrificium eſt: non tamen vice-verſa. Holocauſtum dicebatur ſacrificium illud, quod totum igne cremebatur: ita vt nihil ex eo in ſacerdotis vſum remaneret: qualis erat oblatio ouis, & bouis, & capræ, & turturis, & columbæ: hæc enim tota igne comburebãtur, & ideò holocauſtum dicebatur. Oblatio autem erat, quæ non tota conſumebatur igne, ſed ex ea aliquid in *Leuit.2.* ſacerdotis vſum ſeruabatur, vt panis, farina, & oleum, & ſimilia.

Oblationem facit, qui ſua pauperibus diſtribuens partem aliquam, qua ſe alere poſſit in ſuos vſus ſeruat. Holocauſtum verò facit qui vendit omnia, quæ habet, & dat pauperibus, vt ſequatur Chriſtum liberiùs. Holocauſtum fecerunt Apoſtoli, & holocauſtum faciunt monachi, qui omnem ſuam ſupellectilem, & corpus ſuum, & ſuam voluntatem ſic Deo conſecrarunt, vt negantes ſeipſos in omnibus, nihil volunt, niſi prælati voluntatem explere. Opus eſt vt holocauſtum fias Domino, & igne dilectionis Dei totus cremeris. Propriam voluntatem, quam multi pro Deo habent, & pro Deo colunt, debes tu comburere, & ſacrificare Deo in holocauſtum, nolendo niſi ſolùm id quod Deus vult. In Exodo habetur quod Ægyptij colebant *Exod.8.* pro Dijs bruta animantia, & tanquam talia ea adorabant. At verò contrà filij Iſraël appellabant abominationes, quos Ægyptij Deos dicebant, & ſacrificabant, & occidebant in honorẽ & obſequium veri Dei animalia illa, quæ ipſi loco Deorum colebant. Hoc ergo iuſti tanquam veri Iſraëlitæ appellant & dicunt abominationes Deos huius ſæculi, qui ſunt appetitus & propria voluntas, quam iniqui adorant tanquam Deum ſuum. Sacrificant boni & iuſti hos Deos falſos, & abominantur eos, & execrantur, & vilipendunt pro gloria veri Dei. Et ſic quicumque voluerit Deo offerre ſacrificium gratum, videat quid mundus adoret, & hoc Deo offerat, & ſacrificet. Nec rem nimis arduam facis cum teipſum negas propter illum, qui propter te voluit tantopere ſe negare, vt diceret: *Non veni facere volun-* *Ioan. 5.*
tatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me. Eſt enim propria voluntas ſicut coruus, qui ei, qui nutriuit eum, oculos eruit. Et quod peius eſt, quod ſuam cœcitatem, & perniciem non intuetur. Vt enim ceruus fœminæ cupiditate incẽſus accurrit ad abſconditum venatorem, rugitum ceruæ fingentem, ductuſque appetitu, dum exiſtimat ſe ad deſideratam ceruam feſtinare, currit velociſſimè ad mortem ipſam, & ad venenatam venatoris ſagittam ſuſcipiendam: ſic qui propria voluntate, & appetitu ducitur, quantò celeriùs ad res deſideratas contendit, tantò pernicioſiùs ad mortem ipſam amplectẽdam accurrit. Iter facis ſuper equum infrænem, alligas calcaria pedibus, & habenas fers in manu, ſi autem vult in præcipitium te conijcere, refrænas illum:

Differentia inter holocauſtum & oblationem.

Simile.

quod

quod ſi conſiſtit, adhibes calcaria. Sic te habere debes cum corpore tuo & ſenſualitate, ſi aliquando voluerit cibis ſe explere & ingurgitare, vitijſque ſeſe immergere & commaculare, ſuffrænationem ad-
Eccleſ. 18. hibe diligenter. *Poſt concupiſcentias tuas non eas.* Ne incedas poſt beſtiam; nam te ad præcipitium deducet: ſed dic cum Dauid, Pſal. 118 *Deduc me in ſemitam mandatorum tuorum: quia vt iumentum factus ſum apud te.* Pſal. 72. Sunt plures, qui patrem ac matrem, inſuper & vitam propriam contemnunt. at pauciſſimi qui ſeipſos abnegent ſenſualitatem frænando rationique ſubijciendo, vitia comprimendo; ac propriam voluntatem & iudicium abnegando.

45. Per propriæ voluntatis noſtræ abnegationem Dei voluntas habet plenum dominium in nobis: hominis voluntas ſic eſt in Dei voluntate transformata, quod omnia aduerſa propter ipſum Deũ æquo animo ferat. Qui in via perfectionis laborat ſequi Chriſtum Ieſum, abneget ſemetipſum. Hoc enim debemus nos abnegare cùm nihil tuti habeamus in nobis. Cap. 5. Sunt autem ſeptem cauſæ quarum quælibet ſufficeret hominem compellere, vt ſentiatur in ſe nihil iuris habere. Has latè ſcribit D. Anſelmus in libro de menſuratione crucis, quas breuitatis cauſa hic non referimus. Sed quia non ſufficit quòd tuæ voluntati non obſequaris, ſed quòd etiam te exerceas in operibus virtutis, & religionis ſequitur in contextu.

Differentia inter crucem ferre & tollere. *Et tollat crucem ſuam quotidie.* Ponit duas partes iuſtitiæ ſcilicet, declinare à malo, quia ait, *abneget:* & alteram, facere bonum, *tollat crucem.* Expẽde quod non dicit ferat crucem, ſed tollat. Ponit differentiam Baſilius inter ferre crucem, & tollere: quia ferre crucem, eſt ferre labores à Deo delatos, & immiſſos, vel æquo, vel iniquo animo. Sed tollere eſt animo læto, & auido non ſolùm accipere, ſed rapere crucem libenter, gratanter, & voluntariè. Vult Deus ſuos ſponte & cum lætitia labores ſufferre: non ſolùm hoc, ſed etiam præcurrere ad agendum vitam auſteram, & pœnitentem. Ideò de Chriſto ait
Ioan. 19 Euangeliſta non ſine myſterio quod *baiulans ſibi crucem exiuit in Caluariæ locum.* Non, inquit Ioannes, quòd eam ſuper Chriſti humeros impoſuerunt, ſed quòd ipſe eam aſſumpſit: ſed Simoni Cyrenæo impoſuerunt crucem Chriſti. Iob non ſolum ſufferebat crucem, ſed etiam deferebat eam, quandoqui-
Iob 1. dem poſt tot ærumnas, & labores dicebat: *Dominus dedit, Dominus abſtulit,* &c. Sic Paulus ad Coloſſen-
Coloſ. 1. ſes ait *Gaudeo in paſſionibus pro vobis.* De Apoſtolis
Actor. 4. etiam legitur in Actis: *Ibant Apoſtoli gaudentes a conſpectu Concilij,* &c. Quapropter Chriſtus ait diſci-
Matth. 5 pulis *Cùm vos oderint homines, gaudete.* Igitur non ſolùm feramus, ſed tollamus gaudentes, & libenter crucem. Tollere autem eſt veteres exuere mores, affligere ac macerare carnem ieiunijs, orationibus,
1. Cor. 9. & vigilijs. Sic Paulus: *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo: ne fortè* &c. Caſtigare ſe, eſt præſcindere concupiſcentias, frænare gulam, arcere ardentem libidinis flammam: cæteraque vitia radicitùs euellere. Id, quamquam horreat caro, mirè tamen probat ſpiritus, mirè placet & Chriſto. Sic enim euades ſuperior te ipſo, ſi per crucem à victoria tui ipſius inceperis. Hæc crux pœnitentiæ, & mortifi-
46. cationis eſt, quam nos portare debemus. Non enim ſolùm iſtam quam mittes ſanct. Iacobi. & Benedicti, & hoſpitalis beati Ioannis Baptiſtæ fixam pectori geſtant: ſed noſtri potiùs abiectionem, & mortificationem. Nam eorum multi, quos nunc retulimus, in ſuam damnationem crucem illam deferunt. Diabolus enim qui olim fuit deuictus per crucem hac ipſa nunc cruce ab illis geſtata in veſte, & non in corde, plurimos eorum ſecum trahit in chaos: non enim decet ſuperbire, eò quòd crucem in pectore geris; non decet per auaritiam reditus decimales congregare, non in vxoris & filiorum veſtibus ſericis, & prolixioribus caudis, & deauratis ſandalijs aliarumque vanitatum ineptijs, Eccleſiæ bona conſumere. Non decet (inquam) tibi canibus, & auibus, nec patrimonium Chriſti aleæ exponere. Atqui in honeſta tui & tuorum ſuſtentatione huiuſmodi reditus expendere armis, & equis ſemper te paratum exhibeto. Sed de his aliàs.

Obſerua autem quod duobus modis crux tollitur: cùm per abſtinentiam affligitur corpus, aut cùm per compaſſionem proximi affligitur animus, Gregor. hom. 32. in Euãg. iuxta illud Pauli *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* 1. Cor. 11. Corporalis verò dupliciter tollitur, cùm ſnapte ſponte ſumitur; vel cùm ab alijs imponitur in afflictionibus, & patienter toleratur. De hac Paulus ait *ſemper mortificationem Ieſu Chriſti in corpore veſtro circumferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus veſtris.* 2. Cor. 4. Vnde ſicut Angelus occidebat Ægyptios, & pertranſibat Exod. 12. domos in quarum poſtibus erat ſanguis agni in ſuperliminari ſic tu ſicuti & filij Iſraëlitæ, debes inungere ſanguine agni Chriſti Ieſu fores externas tuæ domus, quod fit ferendo mortificationem crucis Chriſti in corpore tuo. ¶ Obſerua etiam quod dicit, *crucem ſuam* vnuſquiſque crucem ſuam portet: nam crucem Chriſti portare, impoſſibile nobis eſt, impoſſibile humanis viribus prorſus noſtram verò ferre, gratia cooperante, & factu facile, & iucundum, etiam ſi caro reluctetur. Neminem Deus obligat ad impoſſibile: vnuſquiſque ſecundum vires, quas habet, tollat crucem ſuam, & præſtet quod poteſt, laboretque pro viribus.

Præterea dicit etiam *ſuam*: nam vnuſquiſque debet ferre crucem propriam, & deſinere alienam. Cruces diuerſæ. Non eſt ſtatus, quamuis magnus, & anguſtus ſit, qui non ſuam habeat crucem. Crux regis, eſt labor ille, quem habet in audiendo tot gentes, & in ſubſcribendo, & negotia expediendo, iubendoque, vt omnibus iuſtitia præſtetur. Crux prælatorum, eſt obligatio illa, quam habent inuiſendi oues ſuas, docendi, ac curam illarum gerendi. Crux ſacerdotum eſt penſum horarium perſoluere, & preces aſſiduè fundere, caſtèque & ſanctè vitam degere. Crux religioſorum eſt ieiunium, orationes, vigiliæ, & obedientia, quam prælatis præſtare & exhibere tenentur. Suam quoque crucem habent coniugati, & ſanè grauiſſimam, præcipuè ſi fortè mulieri rigidæ & feroci litigioſæque ſe copularunt & adiunxerint: & ſatis grauis crux eſt familiam alere, honorem, dignitatem domus augere, filijs neceſſaria parare. Omnes habent crucem in hac vita, nulluſque laborem poteſt ſubterfugere. Ait ergo Chriſtus: *Tollat crucem ſuam vnuſquiſque.* Ad- 47.
uerte quod crucem tuam arripias, alienam verò deſinas. Quàm plurimos videre licet, qui omnem ſuam curam, & ſolicitudinem collocat in perſcrutanda clericorum vita, & monachorum, precelſe non fundant, non præſtent id ad quod ſecundum profeſſionem ſuam tenentur. Crux propria ferenda, de aliena non curandum. Deſine & omitte hæc.

Matth.7. promiſſam : ſed cùm audiunt, quod *arcta eſt via, quæ ducit ad vitam*, & quod tollant crucem & Chriſti auſteriſſimam vitam imitentur, atque illum ſequantur, ob itineris difficultatem, & laborem reuertuntur ad Ægyptum, & ad ea, quæ ſunt mundi, quæ iam reliquerant. Audiant iſti, quod Paulus ait : 2. Cor.1. *Si fueritis ſocij paſſionum, eritis & conſolationum.* Multi volunt ſocij eſſe conſolationum, ſed non paſſionum. Multos habet Chriſtus, qui eum ſequuntur vſque ad cibum capiendum : ſed paucissimos qui ſeipſos abnegent, & eum ſequantur baiulantes ſibi crucem. Omnis itaque qui Chriſtum ſequi voluerit, abneget ſemetipſum & crucem ſuam tollat. Sed quia alicui moleſtum & arduum videretur labores & ærumnas vitæ præſentis ſufferre, quia naturaliter homines carnem & ſanguinem, & ſe ipſos diligunt tollit modo hoc impedimentum dicens :

Vers.24. *Qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet illam : nam qui perdiderit animam ſuam propter me, ſaluam faciet illam.* Ac ſi diceret, exiſtimatiſne quod quia corpus affligitis, ei nocetis? At fallimini : nam hæc re Euangelica, qui perdit, lucratur : & qui lucrum capit perdit. Qui corpori indulget, illud deſtruit, & benefaciendo ei, nocet omnino : nam mittit illud in gehennam, & è contrà, qui illud affligit, & [illegible], nocumentum ei inferendo, ei omnino prodeſt, & benefacit; nam aliter nutrit illud in gloriam ſempiternam. Itaque crucem pœnitentiæ, & ærumnas corporales neququam debemus perhorreſcere & formidare : nam ſi vos ipſos diligitis, & amatis, vos ipſos affligite, nam hoc eſt omnino vobis ipſis prodeſſe. Qui volunt vitam ſuam corpoream conſeruare, eique indulgere, nec eam propter me perdere, ſicuti faciunt, qui ne corporis vitam amittant metu mortis Chriſtum negant, ij (inquam) perdunt corpus & animam ſimul : propter quod igne inferni in ſempiternum torquebuntur. At verò illi, qui propter Chriſtum vitam perdunt, & martyrio exponunt eam, & eam Chriſto Domino offerunt, ij lucrantur illam, quia in æternum viuent in cœlo : perdere hoc modo, eſt lucrum facere. Perdidit vitam pro Chriſto D. Act.7. Stephanus, & conſequutus eſt vitam æternam in cœlo. Sic eam perdiderunt Apoſtoli, & martyres, & omnes illi qui pro Chriſto mortui ſunt : Sap. 3. *ſed viſi ſunt oculis inſipientium mori, ipſi autem ſunt in pace.* Sic dixit ſanctus ille martyr Machabæus Antiocho Tyranno Regi : 2. Mac.6 *Tu quidem ſceleſtiſſime in præſenti vita nos perdis : ſed Rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus in æterna vita reſurrectione ſuſcitabit.* Si ergo perdere animam pro Chriſto eſt ſaluare; velle animam ſaluare, eſt eam perditioni exponere, iuxta illud Pauli : Rom. 8 *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini : ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Ponit, & conſtituit Apoſtolus in vno homine duos homines, quorum alter eſt homo interior, & alter exterior : vnus eſt lex ſpiritus : alius verò eſt lex carnis : & ſunt tam vniti, quod ambo ſunt vna, & eadem res; & tam differentes, & diuerſi; quòd vita vnius eſt mors alterius, & tam contrarij, quòd vt vnus viuat debet alterum deſtruere. Et propterea vt vni detur vita, neceſſe eſt alterum occidere. Si ergo interficimus hominem carneum, qui eſt vita hæc corporea perdendo eam cum Chriſto, in ſpiritu viuemus, & viuet poſteà corpus ſimul cum anima in æternum. Anima [illegible] in Aduerte autem quod anima in ſcriptura tripliciter accipitur, vno modò pro homine toto, iuxta illud quod in Leuitico dicitur : *Anima, quæ obtulerit ſacrificium*, id eſt, homo qui obtulerit. Et ſeptuaginta animæ dicuntur egreſſæ de femore Iacob, & intraſſe in Ægyptum. In Geneſi etiam habetur : *Et animas, quas fecerant in Aram* : hoc eſt, ſeruos, & ancillas, quas emerant dum manerent in Aram. Secundò accipitur pro vita. Sic Pſalmiſta accepit cùm dixit : *Anima mea in manibus meis ſemper*, id eſt, vita mea ſemper eſt in periculo, quia habeo eam in manibus. Et in primo Regum, *ſi quis quæſierit animam meam, quæret & animam tuam.* Id eſt, qui voluerit me occidere, volet occidere te. Tertiò accipitur, pro ſpiritu, & ſic in communi vſu accipimus. Sic in Leuitico dicitur : *Anima carnis in ſanguine eſt.* Accipitur hic pro vita, & tunc dicitur, quod *perdere* accipitur dupliciter, vno modo pro amittere, alio modo pro deſtruere : & ſecundum hoc eſt duplex ſenſus. Primo modo, qui animam, id eſt, qui vitam ſaluat hîc, & conſeruat, nolens pati aliquod malum, ſed frui voluptatibus, perdet eam, ſcilicet in futuro amittet, quia non inueniet eam pro gloria, ſed pro gehenna. Secundò, *qui vult animam ſuam ſaluam facere*, id eſt, ſaluare in futuro, perdet eam, id eſt, neceſſe eſt, quod deſtruat eam in præſenti. Qui enim ſponte labores tolerant, dicuntur animam deſtruere, id eſt, vitam, quia moriuntur in laboribus. Et vterque ſenſus redit ad idem ſcilicet, quod non poteſt haberi ſimul hic, & in futuro iucunditas : ſed neceſſe eſt hic, aut illic iucunditate carere. Sed iam homines nihil aliud curant quàm animam ſeruare, & crucem repellere. Tot ſunt apothecæ vini generoſi, tot delicata, & lauta conuiuia, tot veſtes pretioſæ, tot deliciarũ inuenta. Nunquid hæc crucem Chriſti ſapiunt? *Væ vobis, qui habetis hîc conſolationem veſtram. Væ his, qui ducunt in bonis dies ſuos. Væ his, qui in labore hominum non ſunt. Væ his quibus non eſt ruina maceriæ, nec tranſitus, aut clamor in plateis eorum. Væ his, qui nunc roſis coronantur, & non eſt pratum, quod luxuria eorum non pertranſeat.* Sanè inueniunt animam ſuam nunc, ſed in futuro perdent eam.

[Right margin: Scripturis acceptio. Leuit.2. Gen.46. Gen.12. Pſal.118. 1.Reg.22. Leuit.17. Lucæ 6. Iob 21. Pſal.72. Pſal.41. Sapi.6.]

Obſerua autem, quod non quomodocunque opus eſt vt perdas illam, ſed propter Chriſtum : ideò dixit :

Propter me. Non martyrem efficit ipſa mors, ſed cauſa mortis. Etiã ſe morti obtulit Codrus Athenienſium Rex, & Curtius ille, qui ſe miſit in hiatum terræ : attamen nec ij, nec alij, quamplures Romani, & antiqui Gentiles martyres fuerunt : nec quia hãc perdiderunt vitam, aliam inuenerunt, qui non eam perdiderunt propter Chriſtum, ſed propter ſuam vanitatem. Finis, quem habere debemus, cùm mundo renuntiamus, & cum carnem frænamus vitamque perdimus, denique in omnibus quæcumque agimus, debet eſſe Chriſtus Dominus : & hic ſolus finis noſtris operibus, & actionibus valorem, & meritum tribuere debet. Et ſic Saluator noſter magna cura, & diligentia, cùm agit in Euangelio de eo quod præſtare debemus, loquitur ſæpiſſimè de cauſa, & fine propter quem noſtra opera, & actiones fieri debent. De mundi contemptu, & diuitijs dixit : Matt.10. *Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut filios, &c. propter me.* Et de perſecutionibus ait : Matth.5. *Beati eſtis cùm maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint propter me.* Et nunc de mortificatione carnis, & de martyrio loquens ait, *propter me*. Docet itaque

[Right margin: 51. Finis & ſcopus noſtrarũ actionũ Chriſtus.]

locus

locus iste omnia, quæ facimus propter Christum facere, & quòd non solum nihil iacturæ est perdere propter Deum, sed lucrosum valdè. Sunt multi, qui se perdere putant, quod sibi propter Deum auferunt, nempe quod pauperibus tribuunt, quod sibi propter ieiunia subtrahunt, quod falsum esse multa loca scripturæ testantur. Et mirum valdè videtur quod gratissimus sit homo, qui cum decem donauerit, viginti lucratur: & ingratus sis ei, qui te perdendo miseram vitam, & qui vix est vnius diei, lucrari te docet sempiternam. Sed procedamus.

Vers. 25. *Quid enim proficit homo, si lucretur vniuersum mundum, se ipsum autem perdat, & detrimentum sui faciat?*

Animæ iactura maior quā perditio totius mūdi.

Hoc dixit ad tollendum argumentum, quod posset oriri ex præcedentibus. Nam dixit: *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet illam*: & è contrario, & ita videbatur dari commutatio vitæ pro vita. Et quia magis mouent præsentia, quàm futura, quia certiora sunt, & habent esse, quapropter magis vellent homines perdere vitam in futuro, & habere in præsenti, quàm perdere in præsenti, & habere in futuro: ideò ostendit quod bonum illud, quod in futuro expectatur, est valdè maius, quàm quod in præsenti est: omnia enim, quæ hic perduntur parua sunt: ideò potiùs debemus perdere bona hæc, quàm animam in futuro, quia nullum æquiualens pro anima potest dari. Quod enim lucrum poterit subuenire tam magno damno? Vnde impij positi in inferno dixerunt: *Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis?* (Sapien. 5.) Obserua quod in hoc significatum est ferè fieri non posse vniuersum mundum sine animæ detrimento lucrari. *Qui enim volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.* (1. Tim. 6.) Iulius Cæsar, Alexander Magnus, qui ferè totum mundum subiugauerunt, quid ex hoc lucrati sunt? An non & animæ, & corporis necem? *Quam ergo commutationem poterit dare homo pro anima sua?* (1. Petr. 1.) Dum viuimus ergo peccata eleemosynis redimimus: commutamus lachrymas, contritionem, ieiunium, pro anima nostra. Ille siquidem sanguis redemptio nostra est. Sed post mortem non est pretium, non est commutatio: iam *frater* noster *non redimit, non redimet.* (Psal. 48.) *Quid habet homo de vniuerso labore, quo laborat sub sole?* (Eccles. 1.) *vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus suis.* (Psal. 75.) Si habueris in scrinio & capsa tua Venetiarum thesaurum, & Dominus fueris totius orbis quid inde? Nunquid hæc omnia poterunt te à morte liberare? Num ab inferis te reuocabunt, si in peccato ab hac vita decesseris? In rigoroso, & ærumnoso illo mortis conflictu quid proderit Regem aut potentem fuisse, aut diuitijs, voluptatibus & honoribus huius sæculi abundasse? Sed procedamus. Forsitan aliquis timore gehennæ, vel attractus gloriæ dulcedine, vellet perdere vitam temporalem, & sæculi lucra, sed erubesceret habere Christum hominem crucifixum in Deum: ideò subdit protinus.

Vers. 26. *Nam, qui me erubuerit, & meos sermones: hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum Angelorum.*

52. Confessio Christi & fidei necessaria ad salutem.

Non solùm quicumque non crediderit, sed qui erubuerit me, hoc est, erubuerit confiteri fidem meam, laudem meam, doctrinam meam & huiusmodi: est enim de necessitate salutis exterior confessio quam amittit erubescens. Intellige concurrentibus debitis circumstantijs: quia est præceptum affirmatiuum. Erubescere tamen Christum ex suo genere mortale peccatum est: posset tamen propter imperfectionem actus esse veniale, sicut in qualibet transgressione præcepti. Verùm (Ioan.) multi sunt, & nunc qui erubescunt Christiani esse. Verè non desunt Nicodemi, qui minimè audent confiteri publicè Christum. Et sunt quos pudet pietas, & erubescunt esse pauperes Christi, humiles & ministrare pauperibus, & infirmis. Non sic ille, qui dicebat: *Non erubesco Euangelium, virtus enim Dei est.* (Rom. 1.) Præterea, multi non erubescunt confitendo per humilitatem sequi Christum. Ideò Ieremias (Ierem. 8.) *Confusi sunt, quia abominationem fecerunt, quinimo confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt.* Hi quidem qui de peccatis non erubescunt, de Christi humilitate erubescunt: hunc filius hominis erubescet, & non cognoscet eum inter suos: abijciet eum à suis, & indignum suis habebit illum. (Multi erubescunt confiteri, & non peccatis.) Vnde ipse Dominus alibi ait: *Quicumque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* (1. Reg. 2.) Non est, ô anima, tuus sponsus tam ignobilis, quod de eius ignobilitate erubescas: *Nobilis in portis vir eius, cum sederit cum senatoribus terræ.* (Prou. 31.) Nec est difformis, quia *speciosus forma præ filijs hominum*: (Psal. 44.) & *candor est lucis æternæ, splendor gloriæ.* (Sap. 7.) Petro videbatur quod (Ioan. 13.) erat dedecus Christi vt ei pedes lauaret, sed Christus de hoc se honorat. Sic multi erubescunt seruire Deo in officijs humilitatis. Hodie apud multos Christianos, viuere Christianè, dedecus est. Mira insania. Ipsi pagani fidem Christianam honorabilem reputant, multi verò Christiani opprobrium reputant. Recordare tu opprobrij, quod Christus pro nobis sustinuit, & ne erubescas eum. Si quis viderit Christum in solemnitate Paschalis coram tot nationibus in cruce nudum, paruam reputabat verecundiam quam pro Christo sustineret. Vnde Paulus admonet dicens: *Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authoritatem fidei, & consummatorem Iesum.* (Hebr. 12.) Et si hoc satis non est, & non erubescas Christum, vide quid maiorem erubescentiam patieris in iudicio. Vnde in Prouerbijs dicitur: *Quod timet impius: veniet super eum.* (Prou. 10.) Et Iob; *Qui timet pruinam, veniet super eum nix.* (Iob 6.) Et Ieremias; *Confundentur vehementer, qui non intellexerunt opprobrium sempiternum, & ignominiam æternam, quæ nunquam obliuione delebitur.* (Ierem. 20.) Et iterum; *Dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam*, &c. (Iere. 23.) Tunc enim Deus ridebit de morte eorum. *Ego quoque in interitu vestro ridebo*, &c. (Prou. 1.) Obserua autem loquendi modum, primùm de se loquitur, cùm ait: *Qui me erubuerit*: deinde tanquam de altero loquens, ait, *hunc filius hominis erubescet*, quia scilicet adiecturus erat *Cùm venerit in maiestate sua & patris*: vbique nos docens cum magnificè quicquam dicturi de nobis sumus, oportere id omni cum modestia fieri, & semper fugiendam esse iactantiam. Sic Paulus post multa bona ait: *Non ego, sed Dominus.* (1. Cor. 15.) Et alibi cùm diceret reuelationes, & scientiam, tanquam de alio loquens ait: *Scio hominem ante annos quatuordecim raptum huiusmodi vsque ad tertium cælum*, &c. (2. Cor. 12.) Aduerte autem quod metaphorica est hæc locutio, sicut dicitur Deus irasci, quia Christus non erubescet in die iudicij, sed erubescet quoad effectum. Sed quia ardua erant, quæ Christus dixerat de abnegatione sui, & crucis baiulatione, consequenter promissione quadam solatij, & remuneratione ad illa inducit dicens:

D'co

Vers.27. *Dico autem vobis, verè ſunt aliqui hic ſtantes : qui non*
Theoph. in hac verba. *guſtabunt mortem donec videant regnum Dei.* Nō ſolùm
vt conſolaretur ſuos hæc dixit, ſed etiam ne quis
putaret hæc vana eſſe, quæ de maieſtate dicit, & de
53. patre, & de Angelis, certò affirmat aliquot ex ſuis
auditoribus non viſuros mortem, niſi prius videāt
regnum Dei, quod iam maieſtatem dixerat. Lo-
quitur tamen de transfiguratione ſuą poſt paucoa
dies futura, quia in transfiguratione monſtrata eſt
quædam ſpecies regni Dei. Et hoc dixit pro Petro,
Iacobo, & Ioanne, qui poſt hæc, vt ſtatim ſequitur,
viderunt Chriſtum transfiguratum in lumine, &
claritate, in ſummitate montis Thabor. Vide quo-
modo Chriſtus non vult omnia præmia, quæ dat
ſuis remittere in aliam vitam. Cognoſcit fragilita-
tem noſtram, & vult nos conſolari in hac vita.

Ambr. l. 7. in Luc tom. 5. ¶ Expende etiam quòd bene dicit, quod ſunt ali-
qui hic ſtantes. Si volumus mortem non timere,
ſtemus vbi Chriſtus eſt: *vita noſtra.* Chriſtus eſt, &
ipſa eſt vita, quæ mori neſcit. Non ergo ſatis eſt ſta-
Pij guſtāt mortem, impij devorant. re, niſi vbi Chriſtus eſt, ſtetur. Soli illi non guſtabūt
mortem, quia poſſunt ſtare, cum Chriſto. Præterea
guſtare mortem dicit, & non mori, quia pij non
moriuntur, ſed guſtant mortem, quia ferè non ſen-
tiunt eam, nam ſicut, qui ſolum dapes prælibat,
non verè comedit, nec in ſtomachum mittit, ſic iu-
ſti maxima cum dulcedine moriuntur, & tranſ-
eunt ex hac vita, non ſentientes mortem. Iniqui
mortem comedunt, at verò boni, tantummodo
guſtant : & quàm citiſſimè pertranſit per bonoa
mores : & ipſam mortem viuunt in æternum. Sed
iam nunc ſcribit noſter Euangeliſta Lucas, quod
modo dixit, quod non eſſent aliqui guſtaturi mor-
tem, donec videant regnum Dei, ideò ſubdit di-
cens:

Vers.28. *Factum eſt autem poſt hac verba ferè dies octo, & aſ-*
54. *ſumpſit Petrum, Iacobum, & Ioannem*, &c. Mos eſt Du-
cum & Imperatorum ſuis militibus in memoriam
reuocare diuitiaa ſpoliorum illius prouinciæ, quam
expugnare volunt, vt milites animos aſſumant ad
prælium, cupiditate ſpoliorum allecti, & inflam-
mati. Non aliter Chriſtus Dominus cum ſuis Apo-
ſtolis dixiſſet: *Qui vult venire poſt me abneget ſemetip-
ſum, & tollat crucem ſuam*, &c. Hoc enim totum eſt
laborioſum, & nimis durum corpori noſtro mor-
tali, & paſſibili : ne exanimentur, & deficiant pro-
pter hos labores, oſtendit eis modò præmium ma-
gnum, quod conſequentur in gloria illi, qui ſeip-
ſos abnegauerint, & crucem pœnitentiæ accepe-
rint. Transfigurans ſe in monte, & oſtendens
gloriam ſuam coram tribus diſcipulis ex præci-
puis, ſignificauit illis, quod ſic videbunt Chriſtum
Ieſum transfiguratum, & glorioſum in cœlo, qui
in hac vita ſumerent crucem pœnitentiæ ſuper hu-
meros, & eum ſequerentur. Oſtendens eis diui-
tias ſpoliorum cæleſtium, vt animos præſtantes
concipiant, exhortatur, & animum eis addit, &
vim, vt poſſint quoſcumque perſerre labores
(quamuis ingentes.) Hæc cogitatio tantam vim,
& robur addebat Paulo Apoſtolo, vt diceret in ſe-
2. Cor. 4. cunda Epiſtola, quam Corinthijs ſcribebat: *Pro-
pter quod non deficimus, ſed licet is*, &c. *Id enim, quòd
in præſenti momentaneum eſt, & leue tribulationis no-
ſtra, ſupra modum in ſublimitate æternum gloria pondus
operatur in nobis, non contemplantibus nobis, qua viden-
tur, ſed qua non videntur : qua enim videntur, tempo-
ralia ſunt, qua autem non videntur, æterna ſunt.* Et rur-
ſus in alio loco ait: *Non pugno quaſi in incertū*, &c. Et 1. Cor. 9.
ad Timotheum: *De catero repoſita eſt mihi corona iu-* 2. Tim. 4.
ſtitia, &c. Oſtendit ergo Chriſtus Ieſus diſcipulis
ſuis iudicium quoddam ſeu adumbratam quandam
effigiem gloriæ quam poſſidebunt, & habebunt in
cœlo, vt ſic bene ſperare diſcant, nec deficiant in
laboribus vitæ præſentis, in memoriam reuocan-
tes magnum præmium & retributionem quam
ſperant. Præterea loquutus de paſſione ducit illos
ad transfigurationem, quia paſſio Chriſti via eſt
ad gloriam, *per multas* enim *tribulationes oportet
nos intrare in regnum Dei.* Amplectamur Chri- Act. 14.
ſti crucem in hac vita, ſi volumus Chriſtum in glo-
ria videre. Igitur quia res valde notabilis eſt myſte-
rium hoc transfigurationis dominicæ exprimit E-
uangeliſta tempus, perſonas, & locum in quo acci-
dit, tanquam res memoratu digna. De tempore
ſic ait:

Factum eſt autem poſt hac verba fere dies octo. Alij Damaſc. quem citat D.S. in catena.
Euangeliſtæ dixerunt, poſt ſex dies, ſed nulla eſt re-
pugnantia; quia hic incluſiuè loquitur Lucas, alij
verò excluſiuè. Illi enim loquuntur de ſex diebus
intermedijs: Lucas autem diem illum, in quo di- Tempus transfigurationis.
xit illa verba, & diem transfigurationis includit.
Vide quomodo Chriſtus non tardat implere quod
promiſit. Dixerat enim Apoſtolis quod aliqui eo-
rum non eſſent morituri, donec prius viderent re-
gnum Dei, loquens de ſua transfiguratione glo-
rioſa : ſed nunc quod promiſit impleuit. Non de-
buit inter promiſſionem, & impletionem promiſſi,
niſi modicum temporis ſpatium interuenire, ſcili-
cet vnius ſeptimanæ. Vtinam noa ſic ſeruemus, quæ
promiſimua Deo, & ſic opere adimpleamus fidem,
quam ei dedimus in baptiſmo, quod videlicet ei
ſeruire, & dæmonis operibus renuntiare debere-
mus, ſicut Chriſtus adimplet promiſſa. At cùm
Deus tam fideliter promiſſis ſtet, quod *prius cœlum* Luc. 21.
& terra tranſibunt, quàm verba ipſius : nos è contra
paſſim frangimua fidem quam ei dedimua. Sed de Teſtes transfigurationis.
his aliàs. Qui autem fuerint cum Chriſto in hac
glorioſa transfiguratione, inſinuat Euangeliſta di-
cens: *Et aſſumpſit Petrum & Iacobum, & Ioannem.* Ia- Matt. 17.
cobum hunc fuiſſe fratrem Ioannis & filium Zebe-
dæi, qui Iacobus maior dicitur, nemini dubiū eſſe
oportet, cùm id expreſſè dicat Matthæua : Solet
enim ſcriptura, quę in vno loco dimiſit, in alio ſup-
plere. Fratres Ioſeph dixerunt in Ægypto. *Meritò* Gen. 42.
*hac patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, viden-
tes anguſtias anima illius, dum deprecaretur nos, & non
audiuimus.* Non tamen legimus, quod eoa depreca-
tus fuerit, quando eiecerunt eum in ciſternam:
neque quando vendiderunt illum : ſed ſcriptura Gen 37.
ſupplet in vno loco, quod dimiſit in alio : certum
eſt enim quod Ioſeph deprecabatur illos. Multa
ſunt alia loca, quæ alibi memini me adduxiſſe ad
hoc propoſitum ex ſcriptura. Itaque vnus Euange-
liſta declarat ſæpè alium, & dicit vnus ea, quæ alius
prætermiſit. Hoc dixerim propter Ambroſium, Ambr.
qui quia non aduertit ad Matthæum, dixit hunc com. in
Iacobum eſſe Epiſcopum Hieroſolymitanum, & Luc. lib. 7
Iacobum Alphæi, ſeu minorem. Quapropter in Aug de
interpretatione vnius Euangeliſtæ meminiſſe ſem- adult. coniug. c. 11.
per oportet illius Auguſtini dicti, quod viden- & 12.
dum eſt, quid alij Euangeliſtæ de illa re dicant,
cùm ſæpe vnus declaret alium, & ſuppleat, quę alius
dimiſit. Sic in Matthæo legimus, quod Ieſus, dixit Matt. 27.
Petro: *Antequam Gallus cantet, ter me negabis.* Hoc
intel-

Marc.14. intelligere non poteris, niſi Marcum conſulas, cuius ſunt verba: *Priuſquam Gallus vocem bis dederit, ter me negabis*. Intelligendus eſt ergo Matthęus antequam gallus cantet: id eſt, antequam deſinat canere, vel abſoluat cantum ſuum, *ter me negabis*. Solet enim Gallus circa mediam noctem, & manè cantare. Et ad hunc ſenſum facilè trahitur, quod Lucas, & Ioannes dicunt.

Aduerte autem, quod, vt poſt pauca dicemus expediens fuit vt Chriſtus transfiguraretur, & quod eſſent teſtes ipſius transfigurationis, etſi omnes Apoſtolos ſecum adduceret cùm hoc oportebat vt in ſecreto eſſet vſque poſt reſurrectionem, & aliqui eorum eſſent imbecilles, non expediebat vt omnes viderent Chriſtum transfiguratum. Secundò non expediebat; quod Iudas videret hanc transfigurationem iuxta illud Eſaiæ: *Tollatur impius ne videat* *Eſai.26.* *gloriam Dei*. Si Iudas hanc gloriam videret fortè ſecretum, quod oportebat, non ſeruaret: & etiam ei maius ſupplicium, & pœnam afferret cum ſe damnatum vidiſſet, & gloriam, quam perdidit, cùm vidit Chriſtum trāsfiguratum in monte. Et ſic Chriſtus miſericorditer cum eo egit celando ei gloriam, quâ frui non debebat. Si autem alios vndecim ſecum in montem duceret, relicto ſolo Iuda in conualle, eſſet ſcandalum notabile Iudæ, & obmurmuraret, & auferebat Chriſtus occaſionem ſcandali. Ideò oportebat quod eſſent ſufficientes teſtes huius transfigurationis, & quod non omnes eſſent Apoſtoli, ſed aliqui. Sed cur tres Apoſtolos aſſumpſit, & non plures, aut pauciores? vt adimpleret legē, quam ipſe fecerat. Nihil enim fecit Chriſtus caſu ſicut homo, ſed omnia fecit magno conſi-
Deut.17. lio. Dedit enim legem, & in ea dixit: *In ore duorum, vel trium ſtat omne verbum*. Et hanc legem vult Chriſtus ſeruare. Sed cur hos tres potius adduxit, quàm
Chryſoſt. hom.57. ſuper Matth. alios? Primò, vt Chryſoſtomus ait, quia iſti excellentiores erant alijs. Scit Chriſtus vnumquemque iuxta merita tractare, & ſecundum rationem, & iuſtitiam laudare. E contra mundus quidem Iudam in montem erigit, & extollit, & Petrum in conualle relinquit. Malos dignitatibus, gloria, & diuitijs cumulat, & in montes euehit dignitatum: bonos verò in angulis incluſos ſinit, & prætermittit, & dedecore, ignominiaque maxima afficit. In curijs regum, & principum plus fauor, quàm virtus, valet: pluris diuitiæ & pecuniæ, quàm iuſtitia, æſtimatur. Qui apud reges fauore, & authoritate plurimum pollent, nolunt ſapientes, & probos homi-
Aulæ Principū ſtultis patent & prudentibus clauduntur. nes ad reges aditum habere. Maximè enim timent quod ſi à regibus cognoſcantur, maioribus afficiātur honoribus, quàm ipſi. Et propterea alios quærunt ignobiliores ſe, inſipientes, ſcilicet, & ſtultos, quos ſibi ſubmittere poſſint, vt hoc modo dignitatem, & fauorem ſuum conſeruent. Et hæc eſt cauſa
56. cur ſemper oſtium clauditur viris inſignibus, & prudentibus, & reſeratur ſtultis, & imprudentibus;
Dan.4. nam ſic grati Regibus meliùs ſe conſeruant. In arbore illa, quam vidit Nabuchodonoſor, aues ſuperuolitabant, beſtiæ verò ſub arbore incedebant. At verò nunc videmus beſtias, hoc eſt, homines beſtijs ſimiles, & vitijs deditos, ac ſtultos ſicut beſtiæ, collocatos ſuper frondes arboris, & dignitates, diuitias, imperiumque obtinere: bonos verò & ſapientes, qui ſicut aues, ſuis ingenijs maximè in altum efferuntur, hos (inquam) demiſſos & abiectos, & ab omnibus conculcatos & contritos cernimus.

De iſtis Salomon dixit: *Sicut qui mittit lapidem in* *Prou.26.* *aceruum Mercurij: ita qui tribuit inſipienti honorem*: Gētiles, qui vanè colebant idolum Mercurij, vnuſquiſque ſecum ferebat lapidem in honorem Dei ſui. Ergo, ſicut qui idolum colit, ſurripit honorem quem Deo debet, & idolo impiè defert: ita qui honorat, & dignitatem tribuit inſipienti, eſt tanquam idololatra, qui furatur honorem debitum ſapienti, & eum applicat ſtulto, qui ſimilitudinem & effigiem refert idoli, quod nec intelligit, nec audit, quamuis aures, oculos & manus habet. Sic de iſtis ait Zacharias: *O paſtor, & idolum derelinquens gregem,* *Zach.11.* &c. Sicut tribuere honorem inſipienti, eſt mittere lapidem in aceruum Mercurij. In Hebræo autem habetur, *ſicut qui ligat in funda lapidem, ſic eſt, qui dat ſtulto gloriam*. Lapis naturâ ſuâ deorſum fertur, quia omne graue appetit deorſum tendere. At ſi ponas eum in fundibulo, propter vim brachij, illi impreſſam, aſcendit per aërem contra ſuam naturam, veluti ſi eſſet auis. Sic nec ſtultus, nec improbus homo ad aſcenſum, & imperium nati ſunt: nec ad gubernationem aliorum procreati: attamen tanta eſt vis, & robur fauoris, & nummi vt contra omnem naturalem rationem volent, & imperent, quos potius decebat ſubditos eſſe, & alijs parere, omnibuſque demitti. Sic videbis ſtultum nimis elatum & euectum. Quid? ſtultus ille, cùm ſit velut lapis inſenſibilis ſine mente, & iudicio ſuperuolitat? extulit, & euexit illum via fauoris: habuit in curia brachium: & quia coram rege, aut coram ſummo pontifice habuit brachia tam altè aſcendit, cùm reuera eſſet ſicut lapis grauis, & immobilis. Sed non ſic Chriſtus, imò verò aliter, nam meliores, & magis bene meritos in altum euehit, & ad gloriam montis extollit. relinquens cæteros in valle. Secundò aſſumpſit hos tres, quia tempore proſpero debent homines ſe parare ad tempus aduerſum, & ſiniſtrum. Hi tres *Matt.26.* erant viſuri Chriſtum tremebundum in horto tempore paſſionis, & ne tunc ſcandalizarētur in eo propter carnis infirmitatem, oſtendit modo gloriā ſuā vt tunc non diffidant. *Transfiguratio aliquamdiu celanda.* Et ſic modò voluit eos præmio præuenire, quod eis eſſet daturus in retributionem laboris quem propter Chriſtum pati debebant. Nam ſi Diuus Petrus (dum tamen ante vidiſſet hanc glorioſam transfigurationem) eum negauit in paſſione, & omnes illi fidem reſurrectionis perdiderunt: quid, quæſo, feciſſent niſi hæc diuinitatis ſigna vidiſſent? Tertiò aſſumpſit hos tres, quia erant arcanorum obſeruatores, & neceſſe erat cuſtodire, & celare myſterium transfigurationis vſque dum Chriſtus reſurgeret, ſicut Chriſtus ijs tribus præcepit dicens: *Nemini dixeritis viſionē hanc,* *Matt.17.* *donec filius hominis à mortuis reſurgat*: Erant ij diſcipuli maximè ſecreti obſeruatores. Aliquos homines videbis, qui ſunt veluti cribrum, & vannus, quę totam aquam iniectam effundit, ſic ij nullum non ſecretū manifeſtant. Inquit Plinius, & Pomponius Mela, quod in Palæſtina eſt quidam lacus, in quo quicquid proijcitur ſupernatat: nō verò ſubmergitur. Sic ij nihil in intimā ſui cordis partē proijciūt, & immittunt: imò verò arcana, & ſecreta omnia patefaciunt. Obſerua autem quod Chriſtus coram paucis transfiguratur in monte, & paucis oſtendit gloriam ſuam: ignominiā autem oſtendit in monte coram multis gentibus in ſua paſſione publicè & in die paſchæ. Similiter quando voluit Deus dare le- *Exod.19.*
gem in monte Sina, & oſtendere gloriā ſuam, ſolus

Moyſes

Moyſes aſcēdit cum Deo & præcepit ne vllus homo aſcenderet, nec iumentum accederet ad montē. Sed nos ſuperbè agimus oſtendentes omnibus ſi quid glorioſum, ſi quid laude dignum habemus: infirmitates autem, & defectus noſtros abſcondentes & celantes. Si quis nobilis eſt ex pàtre, accipit cognomen patris. Quod ſi nobilior eſt ex parte matris, relinquit cognomē patris, & accipit matris, imò in proauis quærit cognomen aliquod honorificum & illuſtre, &c. Locum autem transfigurationis oſtendit Euangeliſta dicens:

Locus transfigurationis. *Et aſcendit in montem vt oraret.* Hic mons dicitur Thabor, diſtans à Naim per ſeptem milliaria, & per decem à Nazareth: iacet ad orientalem partem cuiuſdam ampliſſimi agri, ſolus, abſque eo, quod aliquis alius mons ſit iuxta illū per quatuor, aut quinque milliaria. Latitudo eius à meridie ad Septētrionem excurrit: & ſic per has partes ad meridiem protenditur, vt ſuper planiciem illam exædificatus videatur, vt ſine labore, aut defatigatione aliqua poſſit quiuis ad eum aſcendere. Eſt editiſſimus, amplus, & æqualis, & taliter proportionatus, vt nec terræ pugillum habeat, qui ei proportionem ſuam & æqualitatem adimat. In hunc montem excelſum ſeorſum aſcendit Chriſtus vt oraret, docens nos, quod ſolus ſequeſtratus à turbis, & negotijs ſæculi aptus eſt orationi: Sic Moyſi apparuit Dominus in rubo in monte Dei *cum minaſſet gregem ad interiora deſerti.* (Exod. 3.) Similiter in montis altitudine ſuſcepit legem, (Exod. 19.) & Agar in ſolitudine vidit Angelum Domini. (Gen. 21.) Sic etiam Eliæ apparuit Angelus in monte, & cibauit illum. (3. Reg. 19.) Et Chriſtus ſæpe montem aſcendebat ad orandum. Mons igitur, & ſolitudo, locus aptus eſt ad diuinas apparitiones, inſtructiones, & contemplationes.

57. Obſerua autem quod hic aſcenſus in montem, cū affirmatur in ſcriptura de perſonis virtute præditis, ſemper (vt Origenes ait) intelligitur ad maiora bona. (Origen. hom. 15. in Gen.) Filij Iacob quando prima vice aſcenderunt de Ægypto in Chanaan ad patrem ſuum Iacob cū tritico, non dicit ſcriptura, quod aſcenderunt, ſed quòd fuerunt. ait enim: (Gen. 42.) *Portantes frumenta in aſinis, profecti ſunt.* Sed ſecunda vice poſtquam venerunt in Ægyptum, quando reuertebātur in Chanaan dicit ſcriptura, quod *aſcenderunt de Ægypto & venerunt in terram Chanaam.* (Gen. 45.) Cur hæc? quia prima vice tenebatur Simeon in vinculis, & afflicti erant: atque ideò non dicit, *aſcenderunt in Chanaam*, ſed cum ſecunda vice reuertebantur gaudentes ibant, & ad nunciandum patri quomodo Ioſeph viueret, & dominaretur in omni terra Ægypti. Sic Chriſtus daturus legem *aſcendit in montem*, (Matth. 5.) videns enim turbas aſcendit in montem, & docebat eos. Cùm ſatiauit turbam ex duobus piſcibus, & quinque panibus ait Ioannes, (Ioan. 6.) quod ſubijt in montem Ieſus, & ibi docuit, & dedit manducare. Aſcendit etiam in crucē, & mundum redemit: aſcendit etiam in aſcenſione, & dedit dona hominibus. *Aſcendiſti in altum* (ait egregius pſaltes) (Pſal. 67.) *cepiſti captiuitatē, accepiſti dona hominibus.* Itaque ſemper aſcenſus eſt ad faciendum aliquod bonum: ſicut hic aſcendit vt gloriam ſuam oſtenderet diſcipulis. Itaque aſcēſiones Chriſti ſunt vt faciat bonum & aliquid boni impartiatur. (Aſcendit Chriſtus vt benefaciat, homo vt malum faciat.) Sed non ſic aſcendunt homines, nam multi aſcendunt, ſed non ad benefaciendum, ſed ad nocendum: & ad ſuum damnum, & detrimentū. Ad ſuum nocumentum oriuntur alæ formicis: Quàm plurimos vidimus honeſtos, humiles, & virtute præditos: poſtquam verò ad honores & dignitates ſunt promoti, eos vidimus elatos, tumidos, vanos, tyrannos, denique inſanos. Multi in infernum ſunt detruſi, qui forſitan, non eò deſcenderent, niſi Prælati crearentur. Multi etiam ſunt in inferno, qui ſi pauperes fuiſſent agricolæ ſalutem conſecuti eſſent. Et quia mercaturam exercuerunt, vſuriſque & negotijs ſe tradiderunt, hic diuites facti ſunt & tandem fuerunt damnati. Saul bonus erat, & humilis, poſtquam autem regia dignitate, & imperioſè vidit exornatum, ſuperbus effectus eſt, & damnationis pœnam incurrit. (1. Reg. 6.) Dauid quoque qui cum affligeretur, & perſequeretur, bonus erat, nec voluit occidere inimicum ſuum cùm poſſet, (1. Reg. 24. & 26.) poſtquam ſe vidit euectum, & dignitate condecoratum, adulter fuit, & Vriam iuſſit interfici, populumque numerari. Sed tamen videmus quod quamuis aſcenſus tantoperè ſit periculoſus, omnes tamen aſcendere nituntur: omnes gubernare cupiunt, honorari, ac magni fieri. Aduerte ergo quod ſi aſcendis, tanquam Chriſtus aſcendas, vt benefacias, non autem vt noceas, vt nec iniquè, & turpiter viuas, nec vt elatè incedas.

Præterea obſeruandum eſt, quod in montem excelſum adduxit hos tres diſcipulos, vt gloriam ſuā illis oſtenderet: vt doceat omnes, qui hanc videre deſiderant, non in infimis iacere voluptatibus, non illecebris capi carnalibus, non terrenis adhærere cupiditatibus: ſed æternorum amore ad ſuperna ſemper erigi: & Angelicæ munditiæ, pietatis & pacis, & dilectionis, & bonitatis, & iuſtitiæ vitam, quantum mortalibus poſſibile eſt, ſemper imitari debere, iuxta illud Apoſtoli: *Conuerſatio noſtra in cœlis eſt.* (Phil. 3.) 58.
Tertiò, vt frui poſſimus viſione gloriæ debemus in montem aſcendere: nam niſi quis exaltetur, non eſt dignus diuinis contemplationibus. (Qui manet in valle non eſt dignus diuina illuſtratione.) Moyſes ſolus in montem aſcendit ad recipiendam legem: at populus tanquam carnalis, manſit ad montis radices. (Exod. 19.) Oportet in altum aſcendere, & affectus penitus euellere, & deſideria noſtra extirpare & à terrenis, & infimis abducere, & ſuper omnia, quæ mundi ſunt aſcendere, taliter, quod omnium terrenorum Domini efficiamur, nec ijs ſæculi rebus ſubiaceamus. *Quæ ſurſum ſunt quærite, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram:* (Coloſſ. 3.) hac via ſternitur: nec tibi difficile & arduum fiat, quandoquidem Deus præit. Aſcendere aduerſo itinere, laborioſum ſanè eſt: ſicut Paulus ait: *Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei.* (Act. 14.) In Canticis legitur, quod *Salomon fecit ferculum, columnas eius fecit argenteas: reclinatorium aureum, ſed aſcenſum fecit purpureum.* (Cant. 3.) Vide quod per ſanguinem debes aſcendere ad montis verticem, & ad gloriæ requiem, & tranquillitatem: & quod ſi nunc non ſunt martyria, eſt tamen tui ipſius abnegatio, & tuæ propriæ voluntatis, & ſic ad cœlum debes aſcendere. Denique in montem aſcendit, & transfiguratur, vt doceat quod non eſt quærenda gloria in valle huius mundi, ſed in cœlo. (In valle huius mundi non eſt gloria.) In illo monte quærenda eſt gloria, *in quo beneplacitum eſt Deo habitare:* ſurſum corda habentes. Multi enim ſunt qui viuunt vitam terreſtrem, qui ſemper cogitant terrena, qui ſemper loquuntur aut de diuitijs, aut honoribus, aut delicijs. Sunt verò qui viuunt vitam cæleſtem, vt qui *cogitant quomodo placeant Deo.* Hi, qui ſic viuunt gloriabuntur in monte.

Pſal. 23. De his Dauid inquit, *Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius?* Reſpondit, dicens: *Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vanum animam ſuam*, &c. Per innocentiam manuum, intelligit opera bona. Sunt bona opera, ſed ſordida. Das eleemoſynam propter vanam gloriam, opus ſordidum eſt; Dices Miſſam in peccato mortali: opus eſt ſordidum, non prodeſt ad gloriam. De iſtis operibus ait Eſaias, *vniuerſa iuſtitia noſtra, tanquam pannus menſtruata.* Opus innocens, eſt opus optimis circumſtantijs veſtitum, vt eleemoſyna propter Deum, & Miſſa in ſtatu gratiæ celebrata. Ait: *Et mundo corde* cor, mundum, id eſt, alienum ab omni concupiſcentia, à concupiſcentia deliciarum, & auaritiæ, &c. Non enim ſat eſt abſtinere à malis operibus niſi abſtineamus etiam à malis cogitationibus. Addidit: *Qui non accepit in vanum animam ſuam.* Accipit animam in vanum, qui non accipit eam in illud, ad quod accepit eam. *Creatus eſt homo* (ait Auguſtinus) *vt ſummum bonum intelligeret: intelligendo, amaret: & amando, poſſideret: & poſſidendo, frueretur.* Si circa Dei amorem, & cognitionem verſaris, non accepiſti in vanum animam, aliàs in vanum accepiſti illam. Quartò ait: *Nec iurauit in dolo proximo ſuo:* id eſt, vt non decipiat proximum. Decipiunt proximum, qui in dolo iurant falſum, vt mercatores, & vendentes, & homines bifrontes, qui aliud coram te dicunt, & contrarium cum abſens es. Iſti grauius ſunt puniendi quàm fures, & latrones, quia illi auferunt pecuniam, & iſti famam, & honorem, qui multò pretioſior eſt. Si ergo vis aſcendere *in montem Domini*, & in locum ſanctum eius, & ibi videre Chriſtum glorioſum, & transfiguratum, opus eſt vt habeas iſtas quatuor conditiones. Sed ad contextum.

Eſai. 64.

Aug lib. de dilig. Deum c. 13.

Et facta eſt dum oraret, ſpecies vultus eius altera.

59. *VERS. 29.* Orans, transfiguratus eſt, quia in oratione transfiguramur ex beſtijs in homines: & oratio non eſt niſi medium vt transfiguretur homo in Deum. Ideò Ioh; *Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur accipiter*, &c. *quatit alas ad aërem, & eſt ibi ingemiſcens, & ſuſpirans.* Sic renouatur homo interior, & ſpoliatur homine veteri peccati, luce diuina illuſtratus. Transfiguratur in oratione & contemplatione, ex ſuperbo, in humilem: ex inuido, in charitatis amatorem & ſectatorem, &c. Et transformatur ex homine in Deum. Sic filij Iſraël non poterant videre faciem Moyſi, quia erat ſplendida facies eius ex Domini conſortio. Reuertebatur transfiguratus & reſplendens.

Iob 39.

Exod. 34.

Transfiguratio Chriſti non fuit ſecundù ſubſtantiam aut ſtatem, ſed ſecundù qualitatem.

Porrò transfigurari eſt figuram mutare, quę dupliciter accipitur. Primo modo accipitur figura pro qualitate reſultante exterminatione lineamentorum, & conſideratur in ſuperficie corporis, & eſt de quarta ſpecie qualitatis quæ vocatur forma: & iſto modo non poteſt aliquid transfigurari, niſi mutet lineamenta. Alio modo accipitur pro habitudine eorum, quæ exterius apparent in homine, ſiue ſit diſpoſitio in corpore, ſiue in veſtibus, ſiue in vtroque. Et iſto modo dicitur aliquis transfigurari, quãdo mutatur color eius vel aliquæ qualitates de ijs, quæ apparere poſſunt non facta mutatione aliqua in quantitate, nec in lineamentis. Sic etiam transfiguratur aliquis, quando mutat veſtes, & accipit alias omnino diſtantes in figura, & colore, quia tunc homo non cognoſcitur, & putatur eſſe alius, ſicut ſi verè figuram mutaſſet. Primo modo Chriſtus non eſt transfiguratus, quia ſemper tenuit quantitatem ſui corporis, & figuram corporis humani, ita vt ex figura ſua ſolita poſſit cognoſci, quod ipſemet erat. Sed ſecundo modo transfiguratus eſt, quia fuit facta quædam mutatio in eo tam ex parte corporis, quàm ex parte veſtium, nam color vultus eius apparuit nitidior, & *reſplenduit ſicut ſol, & veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix.* Et iſtud dicitur transfigurari, quaſi aliam haberet figuram. Non tamen mutatus eſt vultus eius ad aliam figuram, ſed ad aliam qualitatem lucis, vel fulgoris. Hanc mutationem vocat hic noſter Lucas alterationem ſpeciei, quia dicit quod *facta eſt ſpecies vultus eius altera.* Non dicit, alia, ſed altera, quia non fuit alietas ſubſtantiæ, ſed alteritas ſuperueniens gloriæ: gloria enim non tollit, ſed perficit naturam. Ideoque facies Chriſti non fuit variata; nam manente veritate carnis, & eadem figura corporis Chriſti, claritas iſta ſuperuenit: quæ quidem claritas fuit vera corpore perceptibilis, in corpore Chriſti verè exiſtens ad oſtenſionem claritatis, quam promiſerat in ſanctis poſt reſurrectionem eſſe futuram.

Obſerua autem, quod hæc claritas transfigurationis, & reſurrectionis, ſiue glorificationis, in tribus conueniunt: in tribus verò differunt. Conueniunt primò in ſubſtantia, quia eadem claritas ſubſtantialiter eſt vtraque. Sed differunt perfectione, quia claritas gloriæ perfectior eſt, & maior. Secundò conueniunt in exiſtentia, quia vtraque vera claritas eſt: differunt autem, quia claritas gloriæ habet eſſe permanens, claritas autem transfigurationis in tranſitu fuit. Tertiò conueniunt in ſubiecto: vtraque enim eſt in corpore hominis, naturam eius non tranſmutans ſubſtantialiter: differunt autem, quia corpus ſubiectum claritatis transfigurationis eſt corruptibile, claritas autem gloriæ eſt in corpore incorruptibili. Gloria hæc corporis nihil aliud fuit, quàm quædam redundantia, quam anima corpori communicauit. Ad quod ſciendum eſt, quod anima Chriſti in ſuæ conceptionis inſtanti, fuit vnita verbo, & Deum vidit, & gloriâ plena fuit. Attamen hanc animæ gloriam nequaquam corpus fruebatur, nec anima corpori eam communicabat: nam ſi corpus huius gloriæ particeps fieret, eſſet impaſſibile, nec moreretur. Ergo vt Chriſtus poſſet nos redimere, erat hęc animæ gloria detenta, & repreſſa abſque eo quod corpori communicaretur. Cùm filij Iſraël in terrã promiſſam proficiſcebantur, neceſſariò tranſire debebant mare Rubrũ in quo eis Dominus ſingulare contulit beneficiũ. Nam vt ſiccis pedibus tranſirent, impetus aquarum retroceſſerunt contra propriam inclinationem & naturam, vt populus petranſiret. Sic etiam neceſſarium fuit, quod (vt Dominus Ieſus moreretur, & pateretur pro nobis) animæ eius gloria retrocederet, & ſe colligeret, nec ſe corpori communicaret: nam ſi corpori ſe communicaret, non poterat ſanè mori. In anima Chriſti erat portio ſuperior, & inferior: ſecundum ſuperiorem, Deum contemplabatur, Deoque fruebatur, & ad eum habebat reſpectum, & ſecundum inferiorem habebat reſpectum ad creaturas. Secundum ſuperiorem minimè patiebatur: at verò ſecundum inferiorem, ſic, & dicebat: *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Habet ſe hoc negotium portionum animæ Chriſti ad modum

60. *Collatio claritatis transfigurationis cum claritate glorificationis.*

Exod. 14

Pars animę Chriſti ſuperior Deo fruebatur, non inferior.

Matt. 26

modum illius, quod agitur inter clericos habentes beneficia Eccleſiaſtica, & bona patrimonialia; nam de bonis & reditibus Eccleſiaſticis decimas non ſoluit, at verò de patrimonialibus ſic. Eodem modo Chriſtus ſecundum bona ſuperioris portionis, decimas non ſoluebat: at ſecundum bona inferioris, ſic; quod gloria animæ in corpus reſultaret, pati non poſſet & ſic paſſio eius impediretur, & noſtra redemptio: & ſic mirabiliter repreſſa fuit animæ gloria, ne in corpus reſultaret. Non tamen ob id miraculosè paſſus fuit, ſed naturaliter fame, ſiti, & frigore laborauit, &c. quemadmodum cæcus ille, *Ioan. 9.* cui Chriſtus Dominus oculorum lumen, & ſplendorem tribuit, qui cæcus à ſuæ vitæ initijs & exordio extitit: qui etſi per miraculum viſum recepit, tamen poſtea per naturam cuncta proſpiciebat. Sic Chriſtus naturaliter patiebatur, quamuis miraculo non carebat, ipſam animæ gloriam in corpus non emergere: nam ſi gloria corpus ipſum afficeret, & immoueret, Chriſtus minimè flagella, clauos, &c. perſentiret: nam vſque adeo ipſa delectaretur gloria, qua perfruebatur, quod his corporis ſui pœnis, nequaquam commoueretur: illa enim quæ ſummam afferunt voluptatem, & iucunditatem, ſolent efficere plerumque non ſolum ne ſuaui aliarum rerum delectabilium guſtu teneamur, ſed etiam ne dolorem & cruciatum rerum aſperarum ſentiamus. D. Ti[illegible]urtio incenſæ pruoę, roſæ purpureæ videbā-
Exod. 32. tur. Moyſes tanta capiebatur voluptate dum Deo in monte familiariter vtebatur, vt per quadraginta integros dies famis cruciatu nequaquam opprimeretur vexareturque. Hoc idem Paulo accidit, qui *Act. 9.* Damaſci tribus diebus & tribus noctibus manſit abſque cibi, & potus ſumptione, intentus totus rebus diuinis, conſpicieóſque diuini numinis fulgentiſſimam ſpeciem & naturam. Adamus in ipſo ſomno, *Gen. 2.* quem Deus in artubus ipſius profundè immiſit, fuit maximè elatus, magnaſque cæleſtium arcanorum habuit præſenſiones, & notitias, quo factum eſt, ne coſtæ ablationem ex qua conſtitit Eua, ſentiret. Hic eſt præcellens ille beatorum ſtatus, quos nullo modo huius miſeræ vitæ pœnæ conturbant, aut aliquo mœrore, vel triſtitia miſerabiliter, & luctuosè conficiunt & contorquent, nō ſolùm quoad ipſam animam, ſed nec quoad ipſum corpus, nam ipſa animæ gloria corpus etiam ipſum mirificè cō-
61. plet. Quod vſque adeò verum eſt, vt ſi vnus beato-
Nota, rum cum gloria, quam habet infernum ingrederetur, & in medio pœnarum, quæ illic malis irrogātur, conſtitiſſet fruitio illius beatitudinis, quam poſſidet, ſufficeret ei pœnarum moleſtiam & angorem auferre penitus. Hoc ergo maximo priuilegio caruit Chriſti anima, quæ cum illo temporis momento, quo fuit condita, beata extitiſſet, quoad ſuperiorem portionem, & quoad inferiorem, nequaquam; imò in cruce habuit maximum dolorem & corpus ipſum adeo nudum iſtius animæ gloria erat, vt ne minimum quidem haberet, & ideò patiebatur pœnas. Sed in transfiguratione anima, corpori, gloriam hanc, quam repreſſam habebat communicauit, *& reſplenduit facies eius ſicut Sol, & veſtimēta eius facta ſunt alba ſicut nix.* Itaque in transfiguratione nouum non extitit miraculum, imò verò antiquum miraculum fuit diſſolutum. Vnde, vt Auguſtinus ait in Epiſtola ad Dioſcorum, claritas corporum in gloria beatorum procedet ex beatitudine animæ, ſicut laterna ex natura ſua eſt *Simile Auguſtini.* opaca, ſed ſi intromittitur illuc lucerna, incipit ſplendere, non luce ſua, ſed lucernæ intro exiſtentis, ita corpora noſtra tenebroſa ſunt, lucebunt tamen in die iudicij, non luce propria, ſed luce animæ intra corpus inexiſtentis, & ita hic in transfiguratione reſplenduit corpus Chriſti, non ob aliud, niſi quia anima erat beata & illa retinebat gloriam ſuā ne redundaret in corpus, ſed hodie ſoluit repreſſionem ad tempus, ſicut qui obſtruit aquæ ductus alicuius fontis ne exeat aqua, & poſtea ſoluit. Glo- *Simile.* ria itaque animæ redundauit in corpus, & hoc ad tempus, & per modum qualitatis, non quidem permanentis, ſed tranſeuntis, ideò corpus Chriſti non fuit beatum, ſicut nec Paulus in raptu, quamuis viderit diuinam eſſentiam. Et fuit in hac glorioſa transfiguratione tanta claritas corporis, quod ait Euangeliſta, quod *factus eſt veſtitus eius albus, & re-* *1. Cor. 12.* *fulgens.* Data fuit veſtibus Chriſti miraculosè quædam qualitas admodum albedinis veri manentis. Et cum iſto colore fuit quidam fulgor, vt eſſet ille color quaſi radios quoſdam nitoris mittens. Nam colores participant lucem, & quanto fuerit color perfectior, participat magis de luce, quouſque veniat ad emiſſionem quandam radiorum. Matthæus *Matt. 17.* dicit, quòd *fuerunt veſtimenta alba ſicut nix*, quia nix habet excellentiam quandam, quia non ſolùm habet albedinem intenſam, ſed etiam propter magnitudinem lucis participatæ, radios aliquos emittit, & ideò oculos offendit, & ob hoc nix non ſolùm dicitur alba, ſed etiam ſplendens. Alia etiam ſunt alba, quæ non habent ſplendorem, ſed quia Chriſti veſtimenta alba fuerunt & ſplendida, aſſimilata ſunt niui, quia fuit ibi albedo radioſa. Totum itaque corpus fuit glorioſum, vſque ad veſtimenta. Igitur veſtimenta in ſe non fuerunt glorioſa, ſed ſicut pars cœli, quæ vicinior eſt ſoli, eſt magis lucida, ſic ex illuſtratione aëris veſtimenta Chriſti lucida, & alba fuerunt. Moyſes habebat claritatem in facie prouenientem ex ſplendore, ſed manus eius erat leproſa. At verò hic omnia ſunt referta & cumulata immenſitate gloriæ; corpus, facies inſuper & veſtimenta, *Facies enim eius reſplenduit ſicut ſol, &* *Exod. 4.* *veſtimenta eius ſicut nix fuerunt alba.* De facie, quamuis dicat Matthæus; quod *reſplenduit ſicut ſol*, intelligit tamen, quod maximo incremento, multiſque nominibus ſolis ſplendorem ſuperauit, comparauit tamen eam Euangeliſta cum illa re cum qua potuit eam conferre, ſol enim ſplendidior eſt omnibus planetis, & ſyderibus cœli.

Cur ergo ſuum ſplendorem per totum non ſpar- 62.
ſit orbem, vt non ſolum diſcipulis ſuæ transfigurationis gloria innoteſceret: ſed omnibus hominibus per totum orbem diſperſis? Dico quod in poteſtate corporis glorificati eſt oſtendere ſuam claritatem, vel non. Sic Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam apparuit glorioſus, & tantùm diſcipulis, & non alijs. Miraculum ſanè fuit, quod Chriſti anima gloriam ſuam corpori non communicaret, miraculum etiam extitit quod poſtquam eam cōmunicat, totum non impleuit orbem. Si ergo illa ipſa gloria, quam tunc diſcipulis oſtendit, minor erat ea, quàm nunc in cœlo beatis manifeſtat, & tribuit, nec tamen imbecilles diſcipulorum oculi eam percipere & ſufferre valuerunt: quid (amabo) erit in cœlo; quando videbimus eum, & fuerint corpora noſtra glorificata? *Refulſit ſol in clypeos au-* *1. Mac. 6.* *reos, & reſplenduerunt montes ab eis.* Mentionem facit

cuiusdam tam clari,& rutilãtis exercitus:quod sole radijs suis arma feriente, & percutiente, vicini montes fulgebant, propter lumen radiorum per montes dispersum reflexumque. Quando exierit Sol iustitiæ,& induerit animas nostras, fulgebunt corpora nostra propter participationem,quam corpus consequitur ex animæ gloria.

Caussæ trãsfigurationis.

Hactenus de Christi gloriosa transfiguratione, sed nunc operæ pretium est scire cur Christus voluerit transfigurari, & hanc gloriam istis discipulis ostendere? Nihil enim Christus sine causa egit. Transfigurari itaque voluit triplici ratione. Primò,vt labores nostros leniores,& iucundiores redderet,& vt in illis animos nobis adderet, cùm videamus quanta sit gloria, quæ nobis tribuetur in cœlo, quandoquidem tanta fuit hæc, quam in transfiguratione aperuit, vt Petrus eius immensitatem admiratus,dixerit: *Faciamus hic tria tabernacula*,&c. Oportet enim vt finis cognoscatur: nam cognito fine,& gloria, quam operamur, nequaquã deficiamus animoque linquamur. Sagittarius non rectè iacit sagittam, nisi prius signum, & scopum mente oculisque attigerit:in quo sagitta est affigenda. Sic populo Iudaico,vt eos in terram promissam deduceret, eò quòd iter esset laboriosum, & aspe- *Exod.14.* tum, in columna nubis eis præibat. Quemadmodum in circumcisione principium stipendij nobis contulit, sic hîc in transfiguratione præmij principium nobis est elargitus. Proposuit nobis hic quãdam gloriæ effigiem, vt nos ad eam alliceret,& in- *Num.13.* citaret: sicuti filijs Israël per speculatores ostendit magnum illum vuarum racemum supra lignum transuersum,& pendentem, vt desiderium terræ promissæ eis adderet atque augeret, fastidiumque

63. atque tædium Ægypti ingereret ¶ Optimè notat

Transfiguratus Christus vt nos ignauos ad labores stimulet spe tanti præmij.

Christus Dominus ignauos & pigros esse homines ad labores, nisi spe præmij ad eos impellerentur: vnde hic quoddam præmij proponit principium, ne in laboribus deficiamus, & vt animos assumamus. Vnde Paulus: *Debet qui in spe arat, arare: & qui triturat in spe fructus percipiendi.* Sic Dauid antequam certamen iniret cum Goliath gigante, dixit: *Quid dabitur viro, qui percusserit eum?* Et responderunt: *1.Cor.9.* *1.Reg.17.* *Ditabit eum Rex magnis diuitijs, & filiam suam dabit ei: & domum suam faciet absque tributo in Israël.* Proposuerat Christus discipulis suis id quod propter no- *Matt.10. & 16.* men suum pati deberent. *Qui vult venire post me,&c. Et in synagogis suis flagellabunt vos: ante reges, & præsides ducemini.* Et iterum; *Si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Semper itaque prædixit eis plures labores. Poterant illi dicere: Domine nullus laborat sine præmio, ideoque pro laboribus, & pro morte, quid nobis præstabis? Atque ideò Petrus dixit: *Matt.19.* *Ecce nos reliquimus omnia & sequuti sumus te: quid erit nobis? Quid dabitur viro,qui percusserit Philisthæum hunc?* *Esai 64.* Poterat tunc eos ad Esaiam remittere,qui ait: *Oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti diligentibus te.* Attamen voluit eis minimam ipsius gloriæ partem ostendere,quæ fuit ipsius corporis claritas, & splendor. Longè aliter Christus,quàm solent mercatores huius ætatis,quibus mos & consuetudo est, id quod est melius in panno, ementibus exhibere: vnde nos hoc facto fallere intendunt, sicque deteriorem pannum emimus. Christus Dominus descẽdit, vt hominibus gloriam venderet: at poterat mundus dicere: Domine exhibe istius mercis aliquod signum. Noli nos clausis oculis emere. Libet (inquit Dominus.) Atque ita in montem ascendit, *Simili.* veridicos testes, numeroque sufficientes,secum ferens qui de merce, quam vendere nititur, abunde, & fideliter testentur. Exhibuit signum panni,quia non ostendit totam gloriam, sed partem, scilicet claritatem. Fecit Christus nobiscum, quod solent facere parentes cum filijs paruulis, quos tenerrimè diligunt. Dicit pater filio, vt pergat in scholam: ipse verò flagellorum metu, formidat. Pater autem illum inducit ad idem dicens illi, dabo tibi gemmam. Et filius dicit: Ostende illam. Et Pater; Ecce illam,& clausa manu non ostendit totam, sed partem gemmæ. Tunc filius ductus cupiditate gemmarum pergit in scholam. Ita à simili Christus optat vt omnes seruemus præcepta, quæ sunt multis laboriosa. Prædixerat Apostolis plures labores, & flagella, & promiserat dicens: *Merces vestra copiosa est in cœlis.* *Matth.5.* Poterant Apostoli dicere: Ostende nobis istam gemmam. Ait Christus; Ecce eam. Ostendit itaque eis in hac transfiguratione, partem gemmæ, quam eis integram & perfectam erat daturus.

Spes præmij minuit vim flagelli.

Et vt nobis omnibus, & toti Ecclesiæ esset solatium in hac peregrinatione,& labore itineris, transfigurari voluit. Consideratio enim præmij (vt Gregorius ait) minuit vim flagelli. Nam si illi milites Assyrij videntes pulchritudinem Iudith, dixerunt: *Iud.* Quis non pugnabit contra Israël, qui tam decoras habet mulieres? quantò magis pugnare debemus nos contra mundi illecebras, & diaboli tentamenta, pro pulchritudine patriæ cælestis? Hac consideratione animum sumebat Paulus in omnibus laboribus suis, atque ideò dixit: *Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* *Philip.3.*

Quosdam videre licet,qui per sterquilinia, & loca 64. immunda diuagantur, obsoletos, sordidos & veteres pannos colligentes, quos aspicere tantummodo, nauseam,& vomitum excitat. At deferunt eos in molendinum, conijciuntque in aquam, postmodum verò diligentissimè conterunt, ac tandem optimam & candidissimam conficiunt papyrum. Sic ait Paulus, quòd *reformabit Christus corpus humilitatis nostræ.* Necesse est, quod corpus nostrum sub incudem reuocetur, & renouetur, & denique multis ieiuniorum, flagellorum, vigiliarum,& pœnarum ictibus perficiatur, vt hoc modo cohibitum, fatigatum, humiliatumque, Dominus Deus illud reformet, & glorificet, candidumque, vt papyrum reddat.

Via ad glorificationem afflictio & martyrium.

Quid si vidisses corpus aliquod gloriâ repletum & beatum? in maximum sanè stuporem rapereris. Quales erant discipuli, Christum Dominum transfiguratum conspicientes. Petrus dixit; *Domine bonum est nos hic esse, faciamus*, &c. *Matt.* Si nobis Deus corpus affectum gloriæ decore, & splendore ostenderet, illudque super nubes constitueret & collocaret, quod si aspiceremus maximo stupore perfunderemur, tantaque admiratione afficeremur, vt nec cibi potusque sumptio in mentem veniret, nec pœnam, aut dolorem aliquem sentiremus. *Fulgebunt enim iusti sicut Sol in conspectu Dei.* Quis crederet, quod ex vilissimis & sordidis pannis conficienda esset tam candida & excellentissima papyrus? Attamen hoc possunt humani ingenij vires & acumen, etsi hoc possint, post papyri contritionem, & veluti quoddam eius martyrium. Quis etiam crederet, quod corpus adeò graue, tam crassa materia

affe-

affectum, tamque corruptibili compoſitum maſſa, poſſet Aquilam agilitate & pernicitate ſuperare, atque adeò ſolem ipſum claritate, & nitore vincere? At hoc, ingenium præſtat diuinum. Id quod homo in veteri & ſordido panno agit, priùs eum conterendo, hoc ipſum Dominus Deus efficit in hoc noſtro corruptibili & mortali corpore, prius in hoc ſæculo illud laboribus crucians & affligens. Aduerte ergo ô homo, quod quò magis obſoletus & ſordidus pannus teritur & conculcatur, eò papyrus candidior & præſtãtior eſt atque tenuior. Et quod quò plus hic afflictus & attritus fueris, eò plus in cœlo eueheris. *Omnes quidem reſurgemus* (ait Paulus) *ſed non omnes immutabimur.* Boni & mali omnes reſurgemus, ſed nunquid omnes immutabimur à corruptibilitate in incorruptibilitaté & gloriam? Non omnes immutabimur. Qui mutabuntur? Qui corpus humiliauerint. *Reformabit*, inquit, *corpus humilitatis noſtræ.* Non ſuperbos, non deditos delicijs & voluptatibus, &c. Sed mortificatos & humiles, & pœnitentes, aduerte etiam, quod mali, ſicuti bibula papyrus, exibunt obſcuri, & fœtidi. non verò ſicuti candida papyrus, ſic enim ſolum exibunt iuſti. Ideò Paulus; *Non omnes immutabimur.* Optimè igitur poſtquam labores & pœnitentiam prædicauit, transfiguratur, propter eorum, & omnium noſtrum conſolationem, vt ſciamus cum Chriſto glorificaturos & aſcendere in cœlum. *Expectemus Saluatorem noſtrum, qui reformabit,* &c.

1. Cor. 15.

65 Sed dices, Et hoc etiam Chriſtus poterat facere oſtendens infernum, nam etiam ex timore pœnæ, & tormentorum poterant Apoſtoli amplecti labores & fugere delicias. Cur non oſtendit inferni pœnas, ſicuti oſtendit gloriam? Imperfectis & inſipiétibus inferni metus, & terror eſt ante oculos proponendus, perfectis verò, gloriæ amiſſio exhibenda. Fortiores minæ bonis ſunt, cùm audiunt. Non commigrabis in cœlum, quàm detruderis in tartara; Vult Chriſtus nobiſcum agere, tanquam cum viris iam adultæ ætatis, & grandioribus, non verò tanquam cum impuberibus, & infantibus, qui flagellis indigent. Ideò Chriſtus ſæpè: *Non intrabitis in regnum cœlorum.* Auarus ille diues, qui quinque germanos fratres habebat, volebat eos inferorum duriſſimis & atrocibus pœnis deterrere, ſed reſpondit Abraham: *Habent Moyſen, & prophetas, audiant illos.* Non vt tu vis, ſed alijs grauioribus pœnis perterreſient, cùm illis dicetur, quod non intrabunt in regnum cœlorum. Sic perterreſecit Chriſtus Diuum Petrum dicens ei: *Non habebis partem mecum.* Cùm verò Diuus Petrus iſtius comminationis vim intellexit, multò plus eâ territus eſt, quàm ſi eum in mille conijceret inferorum habitacula.

Matt. 18.
Luca 16.
Ioan. 13.

66. ¶ Hæc eſt differentia legis gratiæ, & ſcriptæ, quod illa fuit lex timoris, ſed hæc amoris: Deſcendit Chriſtus in hunc calamitoſum mundum, vt homines amore ad ſe traheret & alliceret, & vt eis dona cæleſtia, æternaque exhiberet, non verò vt timore, & per vim eos ad cœlum deduceret. Ideò poſuit Deus hominé ſub cœlo, ſupraque terram collocauit, & elemẽta, quæ inter nos & ipſum cœlum adiacent, nos adiuuant vt cœlum meliùs videamus, ſunt namque transparentia. In quo nobis ſignificauit, velle ſe nos cœlum intueri, & ad illud anhelare, atque illud obnixè diligere. Ac proinde noluit cœlum occultare, vt videntes illud, dies noctéſque illud contemplemur, meditemurque. At vero terra, & aqua ſunt elementa craſſa, & obſcura, ſuaque denſitate impediunt nos, quominus inferorum teterrimas ſedes conſpiciamus, quia multò maior comminatio, & labor eſt tantum bonum amittere, quale eſt illud, quod oculis ipſis intuemur, quàm quòd nobis malum & infortunium illud, quod nobis terra ipſa & aqua occultant, adueniat. Ecce cur Chriſtus gloriam ſuam Apoſtolis aperuit, non verò inferorum horrendas, & calamitoſas ſedes.

Quare cœlum nobis cõſpicuum, infernus occultus.

Igitur, vt concludam, voluit Chriſtus transfigurari, vt videntes Apoſtoli & nos ipſi gloriæ immenſitatem, & præmij celſitudinem, quæ nobis parata eſt, labores huius ſæculi nequaquam formidemus, imò verò omnem curam & diligentiam conſtituamus in mandatorum Dei ſedula obſeruatione, ac, ſi opus fuerit, ſanguinem effundamus, vitamque ipſam morti exponamus pro Chriſto Domino, quandoquidem tam ingens, tam excelſum, tamque præſtans præmium nobis poſt hanc miſeram vitam manet in cœlo.

Secundò voluit Chriſtus transfigurari, propter Eccleſiæ conſolationem. Nam niſi Chriſtus, cum pauper eſſet bonorum temporalium, afflictus, & crucifixus, aliquod ſuæ gloriæ ſignum, & ſpecimen diuinitatis exhiberet, Eccleſia à gentibus derideretur, aſpernareturque, & inſuper affirmarent nos inſanos, & fatuos eſſe, quandoquidem homini adeò pauperi, ſpreto, abiectoque fidem habebamus. Propterea oportebat Chriſtum honori ſuo proſpicere, & Eccleſiæ ſuæ ingentes ſuæ diuinitatis diuitias patefacere in ipſa transfiguratione. Hoc efflagitabat, à Deoque petebat Dauid in Pſalmo, *Memor eſto Domine opprobrij ſeruorum tuorum, quod continui in ſinu meo, multarum gentium.* Proſpice igitur Domine honori tuo, & oſtende quis ſis.

Tansfiguratus Chriſtus ad ſolatium Eccleſiæ.

Pſal. 88.

67. Si hic eſſet nobilis, & pulchra, honeſtaque fœmina, eamque parentes eius cuidam viro nuptui darent, eò quòd fama increbuiſſet, ipſum ex India quamplures opes aduexiſſe, iſque multa ſcrinia in ſoceri domum grauia, clauſaque aſportaſſet, poſtmodum verò, eum vidiſſes per plateas deambulantem incomitatum, pauperẽ, attritis veſtibus & obſoletis, ſanè doleres vicem illius honeſtæ adoleſcentulæ, diceréſque: Sanè fœmina illa decepta fuit, exiſtimauit namque ſe diuiti coniungi, at contrà accidit, decepta fuit. Ipſa verò marito ſuo ſic inclamaret, ô ſponſe, ſi diues es, ſignum præbe aliquod diuitiarum, quod nullum aliud melius eſt, quàm ſi veſtibus ornatis indutam incedas, mihique dextrocheria, & annulos, aliaque huiuſmodi ad mundum muliebrem ſpectantia cótribueris, ne vicini contemnant & abijciant, addantque me deceptam eſſe. Si homo hic tunc temporis ſcrinia reſeraſſet multò auro, argentoque conſerta, veſteſque ſericas, purpureaſque eduxiſſet, eaſque mulierem induiſſet, ac ſi regina foret, ipſe verò auratis & pretioſis veſtibus indutus incederet, famuli autem eum aureis catenis ad collum appenſis poſt ipſum ſequerentur; quid iam totus populus intonaret? niſi, videte quàm bene & feliciter nupſit vicina noſtra, fortunata equidem & beata euaſit. Sic gentes Eccleſiam Chriſto Domino pauperi & afflicto deſponſatam intuentes, eam deludebant, vilique pendebant. Sic Paulus; *Nos autẽ prædicamus Chriſtum crucifixum. Iudæis quidẽ ſcãdalum, Gentibus autẽ ſtultitiã.* Ideò ad ſolamen Eccleſiæ ſuæ oſtẽdit Dominus in trãsfiguratione ſua diuitias ingentes,

2. Cor. 1.
1. Cor. 1.
Chriſtus transfiguratus magnificentiã ſuã monſtrat, ſcilicet ſponſæ.

gentes, quas reconditas & incluſas in animæ ſuæ ſcrinio præcellenti habebat. Et ad ruborem & confuſionem incredulæ & pertinacis ſynagogæ, ad verecundiamq́ue & ſtuporem ineptæ gentilitatis gloriæ ſuæ immenſum ſplendorem, & diuinitatis incomprehẽſibilitatem manifeſtauit in monte. Quid quæſo, narras? Eum à diſcipulo, & famulo traditum ac venditum? Aſpice ergo quo pacto duo tantæ authoritatis viri, Moyſes, ſcilicet & Elias, ei in monte Thabor, famulentur atque obtemperent diligenter. Quid? ei fuiſſe in faciem excreatum? Verum quidem eſt, ſed reſpice, & perge in montem, & videbis faciem eius fulgentem ſicut ſol, vſque adeo vt ſol reſpectu illius nigredinem teterrimam referat. Quid? verberibus fuiſſe affectum, crucique crudeliter affixum? Vade igitur in montem & aſpice eum plenum gloria & ſplendore immenſo. Vide etiam montem illum ſplendentem ad multam noctem, ac ſi eſſet meridies. Si ſpoliant eum veſtibus ſuis tanquam maleficum, & perditum hominem, ſuperq́ue illas ſordes mittunt, aſpice, quæſo, nunc eas ſplendidiores auro, niueq́ue candidiores. Proſpicit ergo Chriſtus Dominus honori ſuo. Nos autem fideles lætemur in transfiguratione Domini, noſtra verò fides, vires roburq́ue ſumat, quandoquidem homo hic abiectus, & ſummiſſus, eſt verus Dei filius. Caput eleuet Eccleſia fidelis, obmuteſcat ſynagoga, taceant gentes in ſtuporem & confuſionem maximam adductæ propter gloriam almæ transfigurationis Regis noſtri Ieſu Chriſti.

Tertiò transfigurari voluit propter ſeipſum, vt celebraret Paſcha corpori ſuo. Triginta annorum ſpatium excedebat, ex quo Chriſti ſacrum corpus acerba & frequenti pœnitentia macerabatur, dilaniabatur, malè tractabatur, affligebatur, & deniq́ue ieiuniorum aſpero cruciatu in perniciem, & interitum ruebat, nec diem aliquem lætum & feſtiuum ducebat. Et præter labores, quos Chriſtus ob noſtra ſcelera perpeti voluit, ex eius oculis aquarũ fluenta in dies promanabant, cor autem eius triſtitia operiebatur, cùm videret flagitia hominum, ludos, luxurias, adulteria, & blaſphemias, quas frequenter audiebat, & multitudinem animarum, quę in infernum præcipites ducebantur. Vt ergo tantiſper corporis ſui labori & fatigationi conſuleret, voluit transfigurari, celebrans, ſaltem ſemel in vita, feſtum & Paſcha corpori ſuo afflicto, & calamitoſo. Sicut tu facis feſtum quotidie corpori, & nunquam animæ, ſic Chriſtus (qui ſemper feſtum animę celebrabat, nunquam verò corpori) voluit nũc corpus exhilarare, eiq́ue aliquid ſolatij & gaudij concedere, vt vltra in laborum aſpero itinere progrederetur, cùm tot & ſatis magni eum à fronte manerent labores. Vt ergo nos doceret, quod etſi vitæ progreſſus & excurſus ſit nimis durus & acerbus, expedit tamen aliquando aliquid ſolatij corpori concedere, propterea voluit transfigurari. Sed hoc tempore iam non licet, homines doctrinam hanc docere nec eis dicere, vt corpori indulgeant, & morem gerant quandoque, imò verò è contra neceſſe eſt eis in memoriam reuocare, vt animæ ſuæ ſaluti conſulant, quandoquidem eius tantopere obliuiſcuntur; corporis verò, nequaquam, nam vt eſt hominum vita flagitijs cooperta & coinquinata, videntur innuere & ſignificare ſe anima carere, & deſtitutos eſſe, nullamq́ue poſt hanc vitam manere. Igitur cum Chriſtus transfiguraretur, quid contigerit audiamus Euangeliſtam dicentem:

Transfiguratio Chriſti pœnarũ fuit aliquanta refocillatio.

Vers. 30.

Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyſes & Elias viſi in maieſtate. Vt ſæculis innoteſcat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum à lege & prophetis teſtimoniũ ſuæ diuinitatis habere, eundemq́ue eſſe Dominum legis & Prophetarum, cuius ad obſequium legiſlator Moyſes, & Prophetarum Zelotes Elias, venerunt. Accuſabant Iudæi Chriſtum Dominum tanquam legis Moyſi tranſgreſſorem, & violatorem, & quamuis ipſe dixerat: *Non veni ſoluere legem, ſed adimplere,* non tamen crediderunt ei, imò potiùs dixerunt: *Tu teſtimonium perhibes de te ipſo, teſtimonium tuum non eſt verum.* Si ergo eius teſtimonio fidem non vultis habere, credite legiſlatoris veſtri teſtimonio, nempe Moyſi, & credite teſtimonio tam præſtantis, & magni Prophetæ, vt eſt Elias, magnus legis Zelotes, quãdoquidem *in ore duorum, vel trium, ſtat omne verbum,* præſertim cùm hi duo teſtes adeo ſint veraces, & tantę æſtimationis. Nã ſi Chriſtus (vt aſſeritis) eſt legis trãſgreſſor, cur Moyſes ipſe, qui vobis dedit & conſtituit legem, venit ad obſequendum, & obtemperandum ei? Quod ſi legis contemptor & violator à vobis iudicatur, cur etiam adeſt vt ei cultum & reuerentiam exhibeat magnus ille legis zelotes Elias? Aduerte autem quod Moyſis (qui mortuus erat) anima, accepit aliquod corpus ex aëre, in quo apparuit, & loquebatur ſicut faciunt Angeli quando nobis apparent, & hoc ſufficiebat, & non ab aliquo portatus ex ſinu Abrahæ, venit, quia erat purus ſpiritus, & nullius grauitatis, & ſic ſubitò poterat ire, quò vellet. Elias autem homo erat viuens & mortalis, quia non habebat dotes gloriæ, vt poſſet ſubitò per dotem agilitatis ire quò vellet: oportuit quod ab aliquo portaretur. Credo quod ab Angelo portatus ſit, ſicut portauit Abacuc de Iudæa in Chaldæam, & ita in prima vice portatus fuit in curru igneo. Viſi ſunt autem in maieſtate, hoc eſt, in magna claritate & dignitate.

Chryſoſt. Hom. 1 in Matt.

68.

Matth. 5.

Ioan. 8.

Deut. 17.

Dan 14.

69. Obſeruandum autem, quod claritas Moyſi, & Eliæ, non fuit eiuſdem generis cum claritate corporum in patria, ſicut fuit claritas Chriſti, ſed fuit quædam claritas, ſic ſe habens ad illam, ſicut fides in via, ad viſionem in patria, & ideò aſpectum Apoſtolorum non offendebat, quod nõ fuit de claritate Chriſti. Et huius ratio eſt, quia anima Chriſti glorificata fuit, non tamen anima Moyſi, nec Eliæ, & ideò corpori eius potuit conuenienter attribui claritas glorioſa, non autem corpori Moyſi, aut Eliæ, ne prius eſſet gloria in corpore, quàm in anima. Aliter tamen fuit in apparitione Samuëlis, quia ibi fuit vnum corpus formatum ex aëre, & apparuit eſſe corpus Samuelis per opus diaboli. Anima etiam Moyſi, quæ venit de lymbo, non amiſit pœnam carentiæ viſionis. ¶ Aduerte etiam quod teſtes ex veteri & ex nouo Teſtamento adduxit Chriſtus, quia ad gloriam creati ſunt tam antecedẽtes, quàm præcedentes. Sed præcipuè qui erant ex nouo Teſtamẽto, quàm qui ex veteri, plures enim ex nouo Teſtamento ſaluantur, quàm ex veteri, vtrique tamen pauci ſunt, quia *multi ſunt vocati, pauci verò electi.* Adduxit autem hos duos, potius quàm alios, quia cùm Chriſtus dixiſſet antea, *qui voluerit animam ſuam ſaluam facere,* &c. Vt corda diſcipulorum conſortaret, adduxit hos duos in exemplũ, quia Moyſes expoſuit vitam pro Chriſto, quando ſe obtulit Pharaoni, &

Claritas Eliæ & Moyſis diuerſa à Chriſti claritate.

1. Reg 28.

Teſtes Chriſti ex veteri & nouo teſtamento.

Matt. 20.

Exod. 5.

3.Reg.17. ni,& Elias regi Achab. ¶ Aduerte etiam quod hic
Exod.33. Deus promiſſis ſtetit:promiſerat Moyſi, *poſteriora*
Pſal.128. *mea videbis*,quia vidit Chriſtum in carne. *Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores*,id eſt,ſupra humanitatem Chriſti.Preterea inter viuum & mortuum transfiguratur Chriſtus, ex quo vtiliſſimum nobis datur exemplum, vt ſi volumus Deum in cœlo transfiguratum videre, omnia noſtra inter mortem & vitam collocemus, vt vno oculo in vitam directo,alterum in mortem flectamus, & tanquam in ſequentem mortem, omnia ad nihilum redditura.Expende quo pacto Chriſtus in gloria ſuæ transfigurationis mortuum ante oculos conſtituit. In quo docet, quod diebus feſtiuis & iucundis memoriam mortis habeamus, nobiſque ante oculos obuerſetur præſens, ne magnitudo honoris & felicitatis mundanæ nos extollat, & in ſuperbiam deducat. Ideò Sapiens ait: *Si annis multis vixerit homo, & in ijs omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebrorum*

Iacula præuiſa minus feriunt.

Eccl.11.

Deut.32. *ſi temporis,& dierum multorum*. Et Moyſes etiam: *Vtinam ſaperent, atque intelligerent, & nouiſſima prouiderent*. Mors cùm venerit, victa erit,ſi antequam venerit præmeditabitur. Nullum telum poterit à morte melius defendere, quàm ipſiuſmet mortis memoria,& recordatio.

70. Nec aliquid reperies, quod te meliùs à morte liberet,quam ipſius contemplatio. Vita ſapientis,eſt mortis meditatio. Indignus efficitur ſolatij in mortis agone,qui mortis in vita obliuiſcitur. Mortem,quæ (vt clarè patet) contraria eſt vitæ,aſſumpſit Deus tanquam medium aſſequendi vitam. Tam iucundam,dulcemque Chriſtus moriens,noſtram fecit mortem, vt mortis nomen omnino perderet, vitæque inſtrumentum vocaretur, quandoquidem per eam, gloriæ vitam conſequimur. Itaque, id quod ante Chriſti Domini mortem, mors erat, nunc ſanè vita eſt. Vita (inquam) bonis;& oſtium æternæ mortis,reprobis & ſceleratis. Eſt delectus, in quo ſtrenuis militibus ſtipendia ſoluuntur, timidi verò miſſi fiunt, & à militia abdicantur.Mors diuerſum confert præmium ijs,qui in vita diuerſi & differentes ſunt. Da operam, vt ſis ex ijs, qui optimum aſſequuntur præmium. Ni-
Iona 3. niuitæ audientes ſententiam mortis, quam Ionas prædicabat, pœnitentiam egerunt. Aduerte,quæſo, quantum emolumenti ſecum ferat mortis cogitatio, quandoquidem in illis peccatoribus tantæ extitit cauſa mutationis. Nequaquam vinceris, ſi fueris tentatus, dummodo mortem contempleris. Ne tantopere vitam diligas, vt mortis obliuiſcaris. Tunc citius moreris, cùm optabilius viuis. Mortis memoria efficit, ne homo in proſperis ſuperbiat. Pulchrum & honeſtum eſt vitam ante mortem conſumere,poſteaque ſecurè reliquam tui temporis partem expectare.Si reliquos è vita commigrare cernis, cogita te quoque ad mortem greſſum facere, quandoquidem tam properè curris (& ſi te quieſcere exiſtimas) ac illi, quos quo-
Simile. tidie mori cernis. Cùm ſibi duæ cymbæ in mari obuiant, exiſtimant, qui hac vehuntur, ſe tardo curſu pergere,qui verò illa concitato: cùm re vera vtrique æquo properent curſu.Sic quidam,cùm reliquos è vita euolare conſpiciunt, credunt ſe immortales eſſe,& conquieſcere in vita, dum reliqui vitæ curſum conficiunt & abſoluunt. Caue dixeris mortem te imparatum adoriri, cùm te quotidie aliorum interitu commoneat. Si mortem contemplatus fueris,in timore vitam deges. Qui per vias niue multa coopertas iter faciunt,nihil omnino vident, cùm domum aliquam ingrediuntur,ideò periculoſum tunc eſt ingredi loca periculoſa. Sic,qui per vitæ huius albores, & proſperitates pergunt, quæ ſicut nix liquefiunt, & in nibilum vergunt quando alterius vitæ domum ingrediuntur per oſtium mortis,nihil videt. Sic moriuntur impij turbati,& furibundi,ſeipſos omnino neſcientes.Ex diuitijs, ad paupertatem gradum faciunt: ex honore & tranquillitate in ærumnas & miſerias tendunt, in morte obliuiſcuntur ſui, quia in vita obliti ſunt Dei. Difficilè poteſt tunc malus ſaluti ſuæ proſpicere, propter huius mundi lucem commentitiam. Nullum præſentius remedium habent, quàm cum multo ante, id quod poſteà accidet, ſpeculantur, mortem ipſam in vita præmeditantes, tanquam Elias, qui ad os ſpeluncæ erat aſpiciens & contemplans.Sed de his iam ſatis. 3.Reg.19.

Obſeruandum eſt etiam, quod fecit Chriſtus in hac ſua glorioſa transfiguratione, quod imperatores facere ſolent in regnis ſuis, ſcilicet ad comitia conuocare magnates,& ciuitatum oratores, negotiaque ipſarum agentes. In cuius curia duo fiunt. Primum iurant principem in regem. Secundò tractantur ea, quæ ſpectant ad vtilitatem publicam. Ita Chriſtus conuocauit hodie magnates omnium ciuitatum.Ex ciuitate limbi venit Moyſes: ex paradiſo,venit Elias: & ex mundi ciuitate venerunt Petrus,Iacobus,& Ioannes,tanquam procuratores, negotiorumque geſtores. De ijs comitijs dicit David; *Principes populorum congregati ſunt cum Deo Abraham*. In ijs comitijs primum iurauetunt Chriſtum redemptorem noſtrum in regem;& licet Euangeliſtæ non dicant, maximè credendum eſt, quod proſtrati cum multis lachrymis,& deuotione adorauerunt Chriſtum in regem. Et Moyſes, quia ſenior, dixit illud; *Magnus es tu & faciens mirabilia, tu es Deus ſolus*. Elias etiam nomine ſuo, & nomine Enoch dixit: *Verè tu es Deus abſconditus*. Videris mortalis, finitus,& limitatus, & es immortalis,infinitus,& omnipotens. Confeſſus eſt etiam Petrus dicens; *Tu es Chriſtus filius Dei viui*. Ecce quomodo iurauerunt eum regem.Secundò,quod fit in comitijs, eſt,quod tractent & loquantur de his,quæ pertinent ad vtilitatem publicam & bonum commune.Nihil tam neceſſarium fuit mundo, & limbo, quàm Chriſti paſſio,& noſtra redemptio: & ideò hoc negotium tractatum eſt in ijs comitijs,propter quod ait Euangeliſta: 71. Pſal.40. Pſal.85. Eſai.45. Matt.16.

Et dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Hieruſalem. Loquebantur de exceſſiua paſſione, & agebant ei magnas gratias, & deprecabantur, vt eam acceleraret. Dicitur autem paſſio Chriſti exceſſus, quia ſoluit pluſquam debebamus. Fecit Deus legem de non remittendo peccatum Adæ, & filiorum eius, ſi non offerretur ei obſequium maius in genere obſequij quàm peccatum Adæ fuerat diſplicens in genere delicti. Conſtituit ſe Deus fideiuſſorem pro bonis, & ſoluit pluſquam debebamus: vna enim gutta ſanguinis Chriſti ſuffeciſſet pro redemptione totius generis humani, tamen dedit totum ſanguinem ſuum. Ecce quomodo fuit exceſſiua, quoad ſatisfactionem. Sed obſecro Domine,ſi vna gutta ſufficeret, cur fuluiſti totum ſanguinem? Ad oſtendendum exceſſiuum amorem, Accidit nonnunquam te inimicum in vincu- Vers.31.

Exceſſiua Chriſti paſſio ratione amoris immenſi erga nos.

. lacon-

ta coniecisse tuum, propter centum aureos, quos ei credidisti, tuque adeo bonus & mitis es, vt non solum pro eo centum illos aureos soluas, sed etiam mille, si à te quærerent, cur hoc facis? respondebis, vt eum in meum amorem plus deuinciam, obnoxiumque reddam. O immensa Dei bonitas, quandoquidem vt nos obligaret ad sui amorem, non solum (cum ei essemus infesti & inimici) pro nobis exoluit quod debebamus, sed etiam vlterius processit. Sufficiebat gutta vna sanguinis sui, vt nos redimeret: sufficiebat sanguis in circumcisione effusus: Nam propter suppositi infinitatem, omnes eius operationes infiniti sunt meriti & valoris. Attamen tantam sanguinis copiam effundere voluit
Psal. 29. (iuxta illud Psalmi; *Copiosa apud eum redemptio*) vt nos ad se amandum plus astringeret. Hoc Paulus
Rom. 5. ait; *Commendat Deus charitatem suam in nobis, quod*
Ioan. 15. *cùm inimici Dei essemus*, &c. Et Ioannes ait; *Maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis*. At Christi charitas maiorem omnium charitatem antecelluit, cum pro inimicis mortuus sit. Excessus etiam fuit ex parte Christi in dolore: nam dolor ipse, adeò extitit excessiuus, vt omnes dolores, & sæculi huius mortes multis nominibus superaret. Excessus fuit etiam in persona, cùm caput; vt membra euaderent illæsa, periculo & mortis patibulo se exposuit Christus caput nostrum: morti se obtulit, vt nos ipsius membra protegeret, atque defenderet. Cogitate debes, non so-
72. lum immensitatem pretij, quod pro te exhibuit, nec solum etiam excessiuum, quem pro te pertulit, dolorem; sed etiam quis sit ille, qui patitur, & quis pro quo patitur, & sic videbis amorem excessiuum si cogitas Deum esse, qui patitur pro homine vili, atque abiecto. Hoc considerabat Paulus dicens: *Qui*

Consideratio amoris diuini ex sua persona.

Hebr. 1. *cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius*, &c. *purgationem peccatorum faciens*. Priusquam dicat, quo nos pacto à peccatis nostris mundauit, ostendit immensitatem & præcellentiam Saluatoris, asserens esse splendorem gloriæ, & figuram substantiæ patris. Splendorem gloriæ vocauit illum, quia est immensa claritas patris; nam nomen *gloria*, non significat, sed auget significationem. Nam splendor suã habet ex igne substantiam, & est simul cum igne, & radius cum sole. Ex quo enim sol est, illico radij. Sol radiorum causa est, & ignis est splendoris. Non sol ex radijs, sed radij ex sole gignuntur, & splendor ex igne producitur. Ita vnigenitus ex patre est genitus, est autem vna cum mente, vt verbum cum eo, qui genuit, & splendor cum igne, & radius cum sole. Sed vnumquodque non per se subsistit, sed in illo, ex quo productum est habet subsistentiam. Filius autem Dei, splendor gloriæ non est aliqua patris operatio non subsistens, sed substantia viuens, & per se subsistens. Sed ne quis existimaret verbum æternum aliquid esse accidentale, eò quòd Paulus dixerit illud in figura, addidit dicens: *Figura substantiæ eius*. Sigillum exprimit in cera figuram, quæ sunt lineæ, & armorum signa & imagines, quas insculptas habet, non verò imprimit metallum & substantiam illam, ex qua sigillum constat. In æterna ergo filij generatione non sic contingit, nam cùm pater hanc eduxit, & extraxit figuram, non fuit aliquid extrinsecum & accidentale, sed substantialis figura, quia genitus fuit ex omnibus, quæ sunt de substantia patris. Ideò ne aliquis in errorem laberetur, credens figuram hanc accidens esse, dixit Apostolus: *Et figura substantiæ eius*. Aspice ergo quàm excessiuus fuit hic amor, quo te Christus fuit prosequutus, qui cùm is esset, nempe *splendor gloriæ, & figura substantiæ eius*, seipsum obtulit morti & improperio, vt nostra peccata purgaret. Ipse pharmacum accepit, fel & acetum gustans, seque morti tradidit, vt seruum liberaret. Igitur excessiua fuit Christi passio ex parte ipsius Redemptoris. Primum, propter excessiuum sanguinem & pretium, quod soluit. Secundò, propter excessiuum dolorem quem passus est, cum caput esset, pro membris, & cùm esset filius Dei, & figura substantiæ eius, pro nobis peccatoribus.

Ex parte etiam Iudæorum fuit excessus passio 73.
Christi, primo in malitia, quia eorum malignitas & peccatum excessit omnem malitiam, & sic adeò fuit magna, vt omnem malitiam, & mundi peruersitates superaret maximo interuallo. Sic asserit Dauid in persona Christi: *Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis*. Psal. 21. Comparat Christi mortem morti vermis, nam doletis, cùm videtis taurum interfici, aut arietem occidi, vel aliud quoduis animal obire, at vermis morte nequaquam dolere soletis, imò verò illum conculcatis, nec eius doletis vicem. Sic de Christo non doluerunt improbi illi, & perfidi Iudæi: siquidem nec illi potum cum exposceret, dederunt, sed fel & acetum porrexerunt ei, & quamuis viderunt eum mortis damnatum & cruci affixum, non tamen ipsorum satiata erat malitia, imò verò illi deludebant ei, ac probris afficiebant. Ex parte etiã Iudæorum secundò fuit excessus in modo, nam adeò concitatè, & properè fuit iudicatus, vt iustitiæ modum nõ seruauerint, nec habuerint, nam eadem die captus & crucifixus fuit, nullum appellationi locum relinquentes, nec testes ipsos examinantes nec ratihabitionem exigentes, &c. De hoc itaque excessu loquebantur Moyses & Elias, reddentes illi gratiam pro tanto beneficio.

Obserua autem, quod quemadmodum doctoribus, die ipso, quo gradus honore condecorantur, reprehensionis nota afficiuntur, sic nunc, quando pater æternus doctoris honore filium exornat (dicens, *hic est filius meus dilectus, ipsum audite*) eum passionis acerbæ nota, & ignominia afficiunt. Similiter in magno illo & honorifico palmarum festo, *videns ciuitatem, fleuit super illam*. Luc. 19. Expende ex ijs, quàm 74.
varij, & mixti sunt omnes huius vitæ honores, & iucunditates: quamque plenæ luctus, & amaritudinis sunt omnes mundi lætitiæ, & festiuitates. Omnes istius vitæ hilaritates, & consolationes refertæ sunt & cumulatæ tristitiã: nec in ea licet inuenire perfectum & purum gaudium, sed omnia sunt infecta infinitis miserijs, & laboribus. Hoc voluit Dominus hic innuere: quandoquidem cum vellet tantisper gloriæ corpori impertiri, hic etiam acerbæ passionis recordatio non defuit, quam passurum erat hoc ipsum corpus, quod tunc tanta fruebatur gloria & prosperitate. Aman maxima pollebat gratia, & fauore apud Regem Assuerum, maximeque lætus erat, eò quòd à Regina Hester inuitatus erat, Hester 5. sed illico tristis remansit, quia ante Mardochæum incedebat, honorem & reuerentiam præbens ei, quem anteà oderat. Tristitia & dolor omnes huius vitæ rea comitatur & illis, qui beatè & feliciter viuunt, minima quæque dolorem & mœrorem afferunt acerbissimum. Quod cum Dei permissu contingat

Risus dolore miscetur & extremã gaudij luctus occupat.

tingat vt veram amplectamur vitam cælestem: nũquam tamen deſunt (proh dolor) qui eam dulcem, & ſuauem eſſe exiſtiment. Cogitatio tantum amaritudinis, quæ per mundi voluptates, & delicias diffuſa latè eſt, ſufficiebat, vt omne terrenæ conſolationis genus odio haberemus. 2. Reg. 1. Cùm Rex Dauid eſſet nimis lætus ob partam de inimicis inſignem victoriam, ſpoliaque militibus diuideret, ecce ex improuiſo ingreditur nuntius, mortem Saulis enarrans, ſuique fideliſſimi amici Ionathæ, & totius Iſraëlitici populi amiſſionem nuntians, ſubitoque omnem victoriæ lætitiam, in lachrymas, & triſtitiã acerbiſſimam commutauit, & conuertit. Meditare, quàm ſubitò triſtitia cor occupat iucunditate expletum. Diſce non diligere gloriam mundi præſentis: ſi non vis acerbam, turbulentam, & funeſtam vitam degere. In hac transfigurationis gloria, cùm ſit adeò ſancta, honeſta, & debita laboribus, quos Chriſti ſacrum corpus patiebatur; tamen voluit Dominus eam memoria duræ paſſionis commiſceri. Cur ergo permittet mundi voluptates, & ſordidas delicias à triſtitia, & dolore immunes & alienas eſſe? &c.

Obſerua etiam, quod in gloria loquũtur de paſſione: vt diſcas, quod nemo poteſt ire ad gloriam, niſi per paſſionem, & ignominiam crucis. Sicuti, qui vult vinum vendere præconi priùs parum eius exhibet, vt qui emere velit, prælibet, & deguſtet: præconique commendat, vt pretium intonet. Sic Chriſtus volens oſtendere ſupernam & cęleſtẽ gloriam, & exhibere eam vænalem, dedit eam pręconi, qui eſt pater æternus quando dixit: *Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite.* Æſtimatores fuerunt Moyſes, & Elias, qui pratium iſtius gloriæ conſtituerunt, quod fuit Chriſti crudelis paſſio, nam ſine hac non ſufficiunt omnia noſtra opera ad conſequendã nec promerendam gloriam.

75. ¶ Sed non eſt hîc magnum myſterium prætereundum: Obſecro Domine, vocas magnates ad comitia, vt tractent de tua morte? Quis vnquam Regum hoc tractauit in propria curia? Reges quando vocant ad comitia, potius tractant de vtilitate propria, ſcilicet de reditibus, & de exigenda pecunia & poſtea de communi vtilitate. (Comparatio regis Ieſu Chriſti cum regibus mũdanis.) At Rex hic cœleſtis multò aliter, nam potius agit de noſtra, quàm de ſua vtilitate. Loquebantur de paſſione, nõ verò de reſurrectione, quia reſurrectio fuit Chriſti ſpecialis vtilitas: & quamuis etiam extiterit noſtrum commodum, tamen abundantiorẽ ex Chriſti paſſione fructum excerpimus. Et ſicut in comitijs, non eſt attendendum, nec curandum proprium regis emolumentum, ſed regni & communitatis: ſic Moyſes, & Elias, qui munus, & officium legatorum obibant, tanquam boni negotiorum geſtores non agunt in ijs comitijs de reſurrectione, quę Chriſti proprium & ſpeciale fuit commodum, ſed potius de paſſione, per quam totus mundus fuit redemptus & in libertatem iucũdiſſimam aſſertus. Omne regni incommodum & detrimentum ex cõtrario oritur: quia omnes conantur Regi blandiri, voluntati eius obſequi, & parere, commodis inſeruire, vt in eos beneficia conferat, dignitatibus efferat, diuitijs cumulet & amplificet: pauciſſimi verò agunt de communis cõmodi conſeruatione, deque Reipublicæ amplificatione. Cauſa verò cur Reſp. tam præpoſterè gubernatur, & regitur, ea eſt, quia Philip. 2. *omnes quærunt, quæ ſua ſunt, & non quæ Ieſu Chriſti.* Hinc eſt, quod vocauit Moyſem, & Eliam, & non alios, vt ait Chryſoſtomus, vt Petrus, qui illic aderat & futurus erat Prælatus, & paſtor Eccleſiæ, (Chryſoſt. hom. 57. ſuper Matth.) acciperet exemplum in Moyſe, & illum imitaretur, qui adeo commune bonum dilexit, & populum ſibi commiſſum, vt vellet potius vitam, & populi ſalutem, quàm ſalutem ſuam: dicebat enim Domino; *Dimitte illis hanc noxam, aut dele me de libro, quem ſcripſiſti.* (Exod. 32.) Adducitur ergo Moyſes vbi erat Petrus, ac ſi Chriſtus diceret ei: *Inſpice, & fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt.* (Exod. 25.) Sed Euangeliſtam audiamus, quid de Petro, & de ſuis ſocijs dicat; Ait ergo:

Petrus verò, & qui cum eo erant grauati erant ſomno. Verſ. 32.

Hinc apparet nocte, aut matutina hora octaua diei, (Tempus transfigurationis.) hæc fuiſſe geſta, ideò Lucas dixit, ferè dies octo. Ieſu ſiquidem orante, Petrus, & Iacobus, & Ioannes à prolixa oratione repentè ſomno retrahuntur, propter quod veriſimilius eſt, quod poſt aliquas noctis horas hoc fuerit. Crediderim etiam, quod Chriſtus immiſit in illis iſtum ſoporem, & hoc innuitur, quia dicit, grauati erant, quod notat quandam violentiam ab aliquo, id eſt, ab extrinſeco fieri. Sic Deus immittit ſomnum quibus vult, vt Deus immiſit ſoporem in Adam, quando extrahere voluit vnam de coſtis eius. (Gen. 2.) Sic miſit ſoporem ſuper omnia caſtra Saulis, nam dicitur: *Non erat, qui videret, & intelligeret, & euigilaret, ſed omnes dormiebant, quia ſopor Domini irruerat ſuper eos.* (1. Reg. 26.) Id eſt, ſopor immiſſus à Deo. Fuit autem iſte ſopor immiſſus à Deo ſuper diſcipulos, vt non viderent diſcipuli quomodo Chriſtus incipiebat transfigurari, quia illud erat admirandum, & fortè eis eſſet occaſio ad putandum, quod fiebat res phantaſticè, & magicè. Sic non viderunt quando veniebat Moyſes, & Elias, nec quando receſſerunt, & ceſſauit fulgor in facie Chriſti, ſed ſolum viderunt eum redactum ad ſtatum in quo prius erat ante transfigurationem.

Et euigilantes viderunt maieſtatem eius & duos viros, 76.
qui ſtabant cum illo. Viderũt claritatem magnificam, & eminentiam eius ſupra Moyſen & Eliam. Cognouit autem Petrus illos eſſe Moyſen, & Eliam, quos antea nunquam viderat, quia Chriſtus, audientibus Apoſtolis alloquebatur nominatim Moyſen, & Eliam, ſicuti amici conuenientes ſolent ſe inuicem ex nomine ſalutare. Potuit etiam cognoſcere eos ex verbis eorum, vel ex ſimilitudine ad pictos Moyſen, & Eliam.

Poteſt etiam dici, quod cognouerunt eos in illo lumine gloriæ. Sic & nos in beatitudine cognoſcemus omnes, quos voluerimus, quamuis antea non viderimus eos. Tuque, qui nunquam tuum vidiſti patrem, quia antequam in lucem fuiſſes editus, è vita migrauit, eum iucundè feliciterque in gloria conſpicies, atque probè cognoſces. Et beatus cùm Adamum, aut Ioannem Baptiſtam, aut D. Petrum, vel alium quemcumque ſanctorum, videre voluerit, illico eius intuebitur ora, & dulci fruetur conſpectu, quem dum hic agerent habebant, quamuis ſplẽdidiorem, & nitidiorem nunc in beatorum præcellenti domicilio geſtent. ¶ Obſerua autem, quod vigilantes viderunt maieſtatem eius, (Ambr. 17 in Luc. cap. 9.) vt tu diſcas, quod nemo niſi vigilans, videt Chriſti gloriam. Ideò Paulus: *Vigilate iuſti, & nolite peccare.* (1. Cor. 6.) Mirabilis erat ſomnus Ionæ, qui cùm periclitarentur omnes, (Iona 1.) qui erant in nauigio & eſſet in medio maris, circumdatus tantis periculis, ipſe dormiebat

ſopore

ſopore graui obrutus. Quanti etiam & nunc in hac vita periculis plena, & miſerijs abundant, neſcientes an forſitan hodie redditurí ſint rationem iſtò iudici, ipſi vtraque dormiunt aure. Hoc plorans
1. Cor. 11. Paulus dicebat ſuis Corinthijs: *Ideò inter vos multi imbecilles, & dormiunt multi.* Oportet ergo, vt vigiles, & à ſomno conſurgas, vt cum mors venerit videas Chriſtum glorificatum in cœlis, nam ſi mors te dormientem inuenerit, ſcito, quod nunquam vigilabis, ſed vſque in æternum dormies,
Hier. 51. iuxta illud, quod in Hieremia habetur: *Inebriabo eos, vt ſopiantur & dormiant ſomnum ſempiternum.*

Vers. 33. *Et factum eſt cùm diſcederent ab illo, ait Petrus ad Ieſum: Præceptor, bonum eſt nos hîc eſſe.* Matthæus ait,
Petri imprudens reſponſum. quod Petrus reſpondit, dicens: *Bonum eſt nos hic eſſe,* &c. Ad quid reſpondit Petrus? Non eſt reſpõſio, ſine quæſito. Vocat Deus ad comitia, & negotiorum geſtorum ciuitatis ſuffragia expoſcit, & agitur in ijs comitijs de communi bono, & de humani generis libertate. Quid vis tu Moyſes? Domine vt moriaris, noſque à ſordido illo limbi teterrimoque carcere extrahas. Te expectant, qui illic detinentur, ad te anhelant, teque vnum verum liberatorem expoſtulant. Et tu Elias, quid ais? Domine vt vitam pro nobis exhales, & effundas omnino, totus enim orbis ad interitum præceps ruit, niſi tu ſuccurras, ſanguinemque pro noſtra liberatione penitus effundas. Et tu Petre, quid dicis? Reſpondens autem Petrus, ait: *Domine bonum eſt nos hîc eſſe.* Ego contrariam ſtatuo ſententiam, meaque opinio, & conſilium illud eſt Domine, vt hic nos tueamur, impetumque inimicorum frangamus, denique ne te neci tradas, ſed hîc conſiſtamus, & *faciamus tria tabernacula.* O quàm malè procuratoris munus obibat Diuus Petrus. Agit de proprio commodo, non autem de communi Reipublicæ vtilitate. Ideo Beatus ait Auguſtinus: O Petre mundus perit, & tu ſecretum quæris? Neſcis Petre, quid dicas. Reſtant magna peragenda negotia, & magna ſtatuenda Sacramenta. Nondum enim ſtabilitum eſt Sacramentum Euchariſtiæ, humanum genus non eſt redemptum. Detinentur animæ in limbo vinculis conſtrictæ, & colligatæ, expectantes dulcem libertatem. Et quia Petrus fruitur gloria montis iuxta ſuum deſiderium, & animi votum, elatus, & hilaris ob magiſtri ſui indulgentiam erga ſe, mortuorum, & vinctorum curâ nequaquam angitur, & contriſtatur. Attendite, ne ſpe veſtrorum hæredum innixi, & ſulti, ſomno indulgeatis. Quot & quanti è vita decedunt, qui malè parta minimè reſtituunt, nec debita ſua ſoluunt, omnem ſpem & curam in hæredes ſuos tranſmittentes? Hæres verò diuitijs, & voluptatibus affluens, conquieſcit, cibo & potu minimè indigens, bonis defuncti iucundè perfruens, defunctus verò meritas peccatorum pœnas in purgatorio luens; hæres verò nihil aliud dies noctéſque meditatur, niſi voluptates, vitam iucundam & lætam agens, nec ſacris alijſque ſuffragijs afflictam defuncti animam à purgatorio extrahere contendens. Petrus non curat de animabus, quæ erant in inferno, quia ipſe dulcem & iucundam ducit vitam, ſecundaque fortunâ fruitur & gloriâ. Quando defunctus te hæredem in toto eſſe conſtituit, quid aliud egit, niſi quandam ſempiternam ſui memoriam animo tuo infixam, & impreſſam relinquere, quam nulla obliuione deleres, & traderes? Ne ſis ſegnis in vita, ne obliuiſcaris bonorum operum, credens & ſperans hæredes, & fidei commiſſarios pro te ſoluturos: nam ij ſæpenumero id, quod hic Petrus, agunt. In vita eleemoſynis incumbe, bene & honeſtè actis tempus conſume, non verò hæc in tempus mortis tranſmittas. Ideò Chriſtus loquens de eleemoſyna dixit: *Te autem faciente eleemoſynam.* Non dixit: Te teſtante, ſed te faciente. Tu tuis manibus eleemoſynam elargire aliaque bona opera miſeris & ſqualli dis contribue.

Eleemoſyna non differenda poſt mortem aut committend. hæred.

Nolunt multi eleemoſynas facere, ſed morientes, quæ ſecum ferre non poſſunt, pauperibus erogari commendant. Non ergo eleemoſynæ nos ſequantur, ſed præueniant nos, vt recipi mereamur in cœlum. Sicut munera præmittimus his, quorū gratiam habere volumus, & victum ante mittimus ad locū, quò vadimus. Ideò in Eccleſiaſtico habetur: *Ante mortem bene fac amico tuo, & ſecundum vires tuas expones da pauperi.* Nónne valde amens & inſanus es, dū exiſtimas, & credis, plus te amaturum amicū tuum, quàm tu te ipſum amas? Si ergo tu nullam tui curam geris eur credis alium habiturum? Cum tam ſegniter tecum te habeas, & te tantopere diligas, crede alios etiam negligenter tua pertractaturos negotia, quandoquidem nõ tam plus diligunt, imò verò minus, ac tu te diligis. Si tu erga te ipſum iniquus es, & ſegnis, non credas alios tibi profuturos, tuique curam habituros. Epiſcopi, eiuſque vicem gerentes, magnam deberent curam gerere, vt teſtamenta exequerentur ſtatim: at in noſtra Hiſpania hæc ſegniter pertractantur, &c.

Matt. 6.

Eccl. 14.

Obſerua autem, quod non ſolum hac vice, ſed alia etiam vice voluit Petrus impedire Chriſti paſſionem, quando dixit: *Abſit à te Domine.* Cui Chriſtus reſpondit, *vade Satana, quia non ſapis quæ Dei ſunt.* Nunc in eadem perſtat inſcitia, quia vidit quod Moyſes & Elias agebant de paſſione Chriſti. Ab hac appellat ſententia D. Petrus, & ait, minimè, & in hoc monte tuti erimus ab Iudæorum impetu, & incurſu, tranquilléque degemus. Et ſic hoc, quod dixit Diuus Petrus, ait Origenes, dæmonis ſuggeſtione & impulſu accidiſſe: nam ſicut Deus vtitur iniquis & ſceleratis, vt eorum miniſteriò & opera bonos torqueat & affligat, ſicut Aſſure vſus fuit tanquam *virga furoris ſui*, vt Iſraël ſupplicio affi ceret, & pœna: & Nabuchodonoſor appellatur *ſeruus Dei*, non quod amicus Dei exiſteret, ſed quia voluntatem Dei exequebatur cùm Iſraël cruciabat: ſic dæmon è contra vtitur bonis, vt eis mediantibus iniqua agat. Bonus & Sanctus erat Diuus Petrus, ſed tamē hoc, quod dixit, dæmone ſuggerente & imperante aſſeruit. Voluit enim Satanas ore Diui Petri noſtram impedire libertatem. Nam ſi bene Diuus Petrus loquutus fuit, cur ergo inquit Euangeliſta, quod neſciebat, quid diceret? Quemadmodum omnis virtus donum Dei eſt, & ab ipſo Deo profluit, ſic omne mendacium & inſcitia à dæmone, tanquam ab impuro fonte promanat. Et mendacium ſanè erat aſſerere bonum eſſe illic conſiſtere, & manere, nam non bonum, ſed malum, & pernicioſum erat. Hoc etiam facit nunc frequenter diabolus, nam vtitur ijs, qui homines bonæ frugis videntur, ſicut clerici inſcij, & religionis vinculo, ſacramentoque colligati, quos cùm credas eſſe ſanctos, & doctos, te decipiunt, aientes Vbi ſis, ne exiſtimes hoc eſſe peccatum, & flagitium,

Matt. 16.

Orig. hō. 3. ſuper Matth.

Eſaia 10.

Hier. 25.

rectè tu quidem facies hoc exequendo. Horum ductu, & miniſterio, quamplures ſecum dæmon in infernum præcipitat,&c.

78. Sed dic, amabo, vnde initium traxit hoc imprudens diui Petri aſſertum? Sanè ab inordinato & imprudẽti amore, quo Chriſtum Dominum complectebatur. Non diligebat Chriſtum eo modo quo ipſe vult diligi. Inurbanè & imprudenter Chriſti diligebat humanitatem. Amor hic imprudens creatarum rerum ſæpenumero anſam ad Dei offenſam præbet: Adamus nobis exemplo eſt, de quo inquit Auguſtinus, quod peccauit Adam, ne contriſtaret delicias ſuas, ſcilicet Euã. Et hinc oritur, quàm plures homines matrimonio colligatos, in infernum rectà ire, quia imprudẽter & præpoſterè vxores diligunt ſuas, quàm pluresque patres, quia plus ſatis inuerſoque ordine liberos amant ſuos, & vt eis ingentes diuitiarum cumulos relinquant: denique multos inferorum ſedes recipiunt, eò quòd amicorum gratia mortiferè delinquunt, &c. ¶ Secundò potuit hoc etiam euenire Petro, vt hæc diceret, quia dulcedine gloriæ captus, optabat ibi permanere, & terrenorum obliuiſci. Sic ait diuus Chryſoſtomus: In quo datur nobis doctrina, quod ideò non obliuiſcimur terrenorum, quia non amamus cæleſtia. Nam (vt Anſelmus ait) quo amplius quiſque vitæ cæleſtis dulcedinem deguſtat, eò amplius faſtidit omnia, quæ placebant in infimis. Meritò Petrus viſa Domini maieſtate, repentè cunctorum, quæ nouerat, terrenorum, obliuiſcitur, & ſolis ijs, quæ videbat cupit adhęrere, ibique cum Ieſu optat habitare. Cùm quis incipit Dei deguſtare dulcedinem, omnino renuit mundi guſtare iniquas & turpes voluptates. Quid? nec in ſermonem mundi incidere, nec de eo aliquid narrare, aut audire. Si in altum contemplationis, & conſiderationis diuinarum rerum aſcẽderes, repentè omnia, quæ in mundo ſunt faſtidires, reſpueres, & abijceres. Paulus, tanquam homo cuius cõuerſatio in cœlis erat, omnia abiecta, & vilia eſſe cenſebat, ac proinde aiebat: *Omnia arbitratus ſum vt ſtercora.* Si tantilla cæleſtia gloriæ gutta ſic Petrum inebriauit, quid erit, cum tanta ingens diuinitatis alluuies animas noſtras plenè irrigauerit in cœlis? *Inebriabuntur à torrente vbertatis tuæ.* Si tantillum deliciarum gloriæ guſtauerit homo, confeſtim obliuiſcitur omnium terrenarum voluptatum, omnes mundi illecebras, & cupedias contemnit, & faſtidit, Deumque apertia alis concupiſcit, ad eumque contendit. Quando ſeruus ille Abraham iuſſu Domini abijt in Meſopotamiam quæſitum vxorem Iſaac, cùm ei obuiam veniret Rebecca, fecit periculum, quo cognouit Dei voluntatem eſſe; vt illa vxor Iſaac exiſteret. Dedit ei inaures aureas, & armillas in manibus eius, poſtea in vxorem filio Domini ſui eam à parentibus expoſcit, qui mentem adoleſcentulæ cognoſcere cupientes, interrogauerunt eam. *Vis ire cum homine iſto?* Reſpondit illa, *vadam.* O magnum Dei myſterium, & arcanum! nam mox vt alicui gloriæ obſides, præbes Domine, teque illi aperis, & manifeſtas per fidem (hoc eſt enim inaures aureas & armillas ei in manibus dare, qui ſunt amor, & charitas deliciæque cæleſtes) exemplo omnia terrena deſpicit & contemnit, deliciaſque paternas paruipendit, teque iucundiſſimè ſequitur. Cùm Elias Propheta Dei gloriam & maieſtatem coram ſe prætereuntem vidit, pallio ſuo oculos texit: nam mox vt quis Dei fruitur delicijs; omnibus terrenis oculos claudit, & obruit.

Inordinatus Petri amor.

Aug. l. 14. ciu. Dei c. 11.

Anſel. in enarr. Euang.

Phil. 2.
Phil. 3.

Pſal. 35.

Gen. 24.

3. Reg. 19.

Ideò Petrus omnium mundanorum oblitus, & magiſtri ſui gloriæ delinitus, ait: *Bonum eſt nos hic eſſe,* omnium huius ſęculi obliuiſcitur voluptatum, omnia deſerit, & reſpuit, vt cum Chriſto Domino commoretur. Præterea, ſi ſic abſorptus eſt Petrus, videns Chriſti humanitatem glorificatam, quid erit in cœlo cum viderimus Dei maieſtatem glorioſam? &c. Quantò maior erit dulcedo, videre regem Angelorum in cœlo in decore ſuo? Ideò Dauid in Pſalmo; *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te?* Quò amplius quis deguſtat dulcedinem vitæ cæleſtis, eò amplius faſtidit terrena. Vnde Dauid; *Quid mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Deus cordis mei & pars mea in æternum.* Admonet locus iſte, vt omnia hæc terrena diuitias, delicias, & quidquid mundus habet, contemnamus amore cæleſtis patriæ, quandoquidem tanta dulcedine repletus eſt Petrus, videndo Chriſti metamorphoſin, vt omnium rerum ſit oblitus, & quaſi à ſeipſo alienatus: Nam ſi tam *bonum eſt nos hic eſſe,* videndo Chriſti transfigurationem, quantò meliùs erit videre Deum, & frui diuina eſſentia in cœlo in omnem æternitatem? ¶ Expende etiam, non eſſe crucem, nec afflictionem totam iuſtorum vitam, ſicuti exiſtimant multi hominum mundanorum. Pius Dominus, & iuſtorum pater ſuorum electorum curam gerit, ſcitque in hoc mundo eos conſolari, temporeque opportuno eos conuenire, eiſque apponere delibandos gloriæ guſtus, & delicias, ne oneri ſuccumbant, aut in via deficiant, imò verò animos ſumant ad labores futuros. Quàm magnæ verò ſint hę deliciæ diuus Petrus nobis ſignificauit, quandoquidem tam erat à ſenſu alienus tunc temporis, vt quid diceret prorſus ignoraret, nec memoria tenebat res humanas præ magnitudine guſtus, quem illic capiebat. Exiſtimant mundani, & perditi homines; ſe ſolos perfrui hoc mundo, cùm reuera minimum ſolatij ſpiritualis, quod hic iuſti habent, multis nominibus, longoque interuallo ſuperet omnes omnium malorum voluptates & delicias, ne exiſtiment totum ſolatium Deum in aliam vitam reſeruaſſe, quandoquidem in hac etiam vita multas ſuis tribuit & concedit delicias, vt ex ijs, quæ hic ait Diuus Petrus, intelligere licet. Sed Petrum vltra audiamus.

79.

Pſal. 30.

Pſal. 72.

Piorum vita non eſt continua afflictio.

Faciamus tria tabernacula, vnum tibi, & vnum Moyſi, Vers 33.
& vnum Eliæ. Tu verò Petre, vbinam eris? Vbinam 80.
erit Iacobus & Ioannes ſocij comites tui? Quod ſi inquis, quod eritis cum Chriſto, quæro nunc, vbi erit frater tuus Andreas? cur eius non recordaris? Attendite quantum malum inuehat proſpera fortuna. D. Andreas adduxit Petrum in veram Dei cognitionem, vt D. Ioannes in ſuo ſcribit Euangelio. Et Andreas introduxit Petrum in palatium, eumque coram Rege ſtatuit; nunc verò cùm ſe Petrus regi acceptum videt, & in dignitate & honore conſtitutum, iam penitus obliuiſcitur eius, qui eum in tantam euexit amplitudinem, & gratiam Regis. Quotidie hoc accidit, quod quis alio procurante, gratia & fauore plurimum valet apud principes, poſtquam verò omnia proſperè & feliciter ſibi contingere videt, obliuiſcitur illius, qui ei aditum ad tantos dignitatis gradus præbuit atque aperuit, neque eius aliquam rationem habet. Quàm

Ioan. 1.

plures videbis,qui cum in cœnobijs ſuis agunt, humiles atque probi ſunt:at cum Epiſcopi,Præſides, Abbates,aut Domini creantur, neminem non reſpuunt,omnes ignorant;imò verò ſeipſos neſciunt. Proſpera fortuna homines in inſaniam conijcit, efficitque ne ſeipſos cognoſcant, & amicorum obliuionem ingerit, & ne eorum à quibus quamplurimâ receperunt beneficia, recordentur.Ioſeph pin- *Gen.40.* cernæ Pharaonis dixit : *Memento mei dum bene tibi fuerit.* Cùm(ait) omnia tibi ex animi ſententia ſuccedent,quod eſt tempus obliuionis, oro te vt mei recorderis. Probè norat Ioſepb,ſecundam & proſperam fortunam bomines in obliuionem aliorum inducere, ac proinde dixit, vt tẽpore proſpero eius memoriam cordi infixam haberet.Ideò etiam Do- *Deut 6.* minus in Deuteronomio, cùm promitteret vrbes, quas ipſi non ædificauerunt,dixit : *Caue tibi ne obliuiſcaris Domini Dei tui.* Summè debet in hoc laborare ſeruus Dei, vt cum ditior fuerit & opulentior, tunc plus Dei ſui, qui omnia contulit,recordetur. Non ſicut Petrus,& ſicut alij multi faciunt. Olim *Dan.2.* vir deſideriorum Daniel, qui præpoſitus à Rege Nabuchodonoſor recordatus eſt ſociorum eius Sidrac,Miſac,& Abdenago,vt etiam ipſi eſſent principes ſuper prouincias.De Petro autem dicit Euangeliſta,quod hæc dixit:

Vita noſtra peregrinatio eſt. *Hebr.13.*

Neſciens quid diceret. Errabat Petrus, quia finem ſuum ponere volebat in hoc mundo, cum Paulus dicat, quod *non habemus hic ciuitatem manentem, ſed futuram inquirimus.* Cùm eſſet peregrinus, cupiebat eſſe terræ habitator. Nnn ergo in hoc mundo viuere debemus tanquam habitatores eius, quandoquidem ſumus viatores & peregrini, iterque in cœlum facimus.De veteris Teſtamenti ſanctis inquit *Hebr.11.* Paulus quod faſſi ſunt ſe peregrinos eſſe in terra,& tanquam viatores degebant in ſpeluncis & tugurijs, nec aliquam in hac vita requiem babuerunt, cùm ſemper peregrinarentur. Attende ergo ô chariſſime,ne vitam ducas in hoc ſeculo, ac ſi eſſes habitator,cùm verè viator ſis, velociſſimeque in aliã *Gen.4.* tendas vitam. Cain incepit ædificare ciuitatem in terra,& amiſit ciuitatem in cœlo. Primus (qui voluit in hac vita degere,ac ſi eſſet habitator,cùm verè eſſet viator) extitit Cain,qui fuit damnatus. Si te viatorem & peregrinum dicis, quemcnmque huius vitæ laborem bono æquoque animo feres, in mentem reuocans te cras in cæleſtem domum & habitaculum peruenturum, vbi requiem & ſolatium capies ſempiternum. Et quemadmodum viatores & peregrini nihil aliud dies noctesque cogitant,niſi domos ad quas greſſum tendunt, ſic etiam tu nihil aliud quàm cœlum meditari debes, ſemperque tibi dies noctesque ante oculos obuerſetur æterna illa vita, ad quam incitato curſu iter facis. Properas in domum patris tni, nihil aliud cogita, quàm quo pacto accedere debes,quàm iucundè recipieris, oblitus omnium rerum huius infelicis & turbulenti exilij. Neſciebat Petrus quid diceret, quia volebat huius ſæculi habitatorem ſe conſtituere.

81. Secnndò errabat,quia ſuum proprinm quærebat & affectabat ſolatium,non verò populi & commune.Sic etiam & nunc ſucceſſores Petri,& omnes ferè Prælati Eccleſiæ,ſeipſos,& ſuos paſcunt,non au- *Ezec.34.* tem oues Chriſti. Vnde Ezechiel plorans dicebat: *Væ paſtoribus Iſraël,qui paſcebant ſemetipſos,* &c. Nónne greges à paſtoribus paſcuntur? Quid ergo hoc eſt.quod nunc iam non paſtores oues,ſed ipſæ oues paſtores paſcunt. Oues ipſæ paſtores alunt,craſſos, rubicundos & nitidos reddunt, ipſæ verò macie penè concidunt. ¶ Tertiò errabat, quia cùm eſſet *Luc.10.* Apoſtolus,& vocatus, vt animabus ſalutis iter oſtenderet,& vt eis vtilis foret, volebat tamen ipſe vitam tranquillam & quietam ducere in eremo. Optima quidem Maria,at neceſſaria Martha. Pulchra ſanè Rachel,at fœcunda Lia. Publici,& com- *Gen.29.* munes viri,nõ debent vitam agere eremiticam. Dixit Dominus Moyſi, *Deſcende, peccauit populus tuus.* *Exod. 32.* Domine (poterat ille dicere) verſabor in contemplatione tui. Nolo,ſed *deſcende.* Eſſe Cbriſtianum, idem ſonat,ac pictoris,vel aurificis, vel alicuius alterius artificij officium, & ſicut artifices, non ſibi ipſis,ſed alijs viuunt,ſic Chriſtianus tantum alijs ac ſibi viuere debet. Ideò Paulns : *Nemo quod ſuum eſt* *1.Cor.10.* *quærat.* Et alibi : *vnuſquiſque veſtrum proximo ſuo pla-* *Rom.15.* *ceat,* vnicuique enim *mandauit Deus de proximo* *Eccl.17.* *ſuo.* Quapropter idem Paulus dixit: *Cupio diſſolui, &* *Phil.1.* *eſſe cum Chriſto, manere autem in carne, magis neceſſarium propter vos.* Sed ad contextum.

Hæc autem illo loquente facta eſt nubes,& obumbrauit *Vers.34.* *eos.* Hoc eſt diſcipulos,præſtitit enim temperamentum diſcipulis vmbra ſua, ne à multitudine lucis ſplendentis in facie Ieſu ſicut ſol, opprimerentur oculi corporei.Præterea in eo,quod ait,quod facta eſt,innuit quod tunc facta eſt miraculosè, & ideò non naturaliter facta eſt, ſed ſupernaturaliter : nam iſta nubes durauit paruo tempore, nam mox vt intrauerũt diſcipuli Chriſti in nube,& audita eſt vox de nube ſtatim ſoluta eſt,quę ſi naturaliter facta eſſet,maiori tempore duraret, & non ſolueretur ſic, quaſi ab intentione. Fuit etiam facta ad occultandum ceſſationem claritatis Chriſti. Nolnit enim Chriſtus,quod diſcipuli viderent quando ille incepit transfigurari,ſumendo fulgorem,neque quãdo illum depoſuit.Demum, ſicut in veteri lege loque- *Exod.29.* batur Deus de nube dẽſa, & in datione legis loque- *Exod.19.* batur de medio caliginis,& fumi, quæ vocabatur nubes denſiſſima,quia vox non poterat formari niſi in aliquibus organis,& illa neceſſariò ſunt denſa: nam ſi in aëre claro,& liquido formaretur vox, viderentur illa organa,aut ipſe formans, quæ Iudæis eſſet occaſio idololatriæ.Idem fecit in nouo Teſta- *2.Petr.1.* mento,ne etiam diſcipulis eſſet occaſio idololatrię, quia infirmi erant.

Et timuerunt intrãtibus illis in nubem. Elias,ſcilicet, *Orig.c.17. in Matt. Tract.4.* & Moyſes. Quia non dicitur,qnod nubes venit ad eos,ſed quod ipſi intrauerunt in nubem, quæ teſte Petro,ſupereminens deſcribitur,dicendo de cœlo: nam ſi non eſſet eminentior, non ſonuiſſet vox de ipſa exiens tanquam de cœlo. Ideò intelligendum eſt, quod Moyſes & Elias eleuati ſunt paululum à terra vſque ad nubem illam incluſiuè, & boc ſignificatur per id quod dicitur, intrantibus illis in nubem. Vnde hinc dicit Lucas cauſatum timorẽ diſcipulorum, & meritò, timebant enim ſe relinqui, videndo Ieſum cum Moyſa & Elia intrare in nubem. Timebant enim Dei maieſtatem admirantes. Cauſa timoris Apoſtolorum. Hinc Ezecbiel de pennatis animalibus ait: *Cùm fieret vox, quæ erat ſuper firmamentum eorum, ſubmittebant alas ſuas.* *Ezech.1.* Sic cum fieret vox patris ſuper Chriſtum, Apoſtoli Eccleſiæ firmamentum, in tanta maieſtate virtutes ſuas bumiliant. Sic iuſti in Dei contemplatione,perfectiones Dei ſpeculantes,omnem de ſuis viribus præſumptionem deponunt, &

macu-

maculas cordis, & minima peccata venialia in luce diuini radij vident. Atomi non apparent, niſi ad ſolis radium, ad quod videntur, quamuis minutiſſima quædam ſint corpuſcula, eò quòd aër radijs ſolaribus illuſtratur. Sic iuſti luce ipſa, quam ipſis Deus communicat, vident manifeſtè culpas ſuas & imperfectiones, quamuis minimæ ſint, quod non ſic iniquis & ſceleratis accidit, qui cùm inter denſiſſimas & obſcuras tenebras verſentur, ſeparati & ſemoti ab iuſtitiæ ſole, non vident magna ſua ſcelera: ideò cùm ſint mali, ſe bonos iudicant, quia non ſe vident: quemadmodum iuſti cùm ſint boni, ſe peccatores eſſe credunt, quia à Deo illuminantur, ſuaque propria cernũt errata, etſi minima, ſeque humiliant, & proſternunt coram infinita illa luce, & maieſtate Dei. Vnde Iob: *Oculus meus vidit te, propterea*
Iob 42. *ego in cinere & fauilla pœnitentiam ago.* Sicut Phœnix auis ad ſolem alas expandens ac percutiens ſeſe comburit, in cineremque conuertit, & ſe in vermem redigit. Ita homo etſi nimis iuſtus ſit, intrans in Dei lucem & immenſam maieſtatem, videbit ſe nihil eſſe, imò puluerem, & cinerem ſe eſſe affirmabit. Sancti Apoſtoli in maieſtate illius lucis, quam in monte conſpexerunt, & coram illa beatifica viſione ſe demittunt, & abijciunt penitus. *Et ceciderunt in facies ſuas.*

83. Expende etiam, quod ſuper facies ſuas ceciderunt: nam vnuſquiſque cadit iuxta modum, quo ambulat. Cùm Apoſtoli incederent tanquam boni, cominus, ſic etiam cominus ceciderunt ſuper facies
3. Reg. 18. ſuas. Sic cecidit Abdias coram Elia. At verò mali retrorſum gradum faciunt, ſicque cadunt vt am-
Ioan. 18. bulant. Sic Iudæi ceciderunt retrorſum. Sic etiam
1. Reg 4. Eli ſacerdos de ſella cadens. Dic mihi nunc & tu, ſi diſcipuli Chriſti tam iuſti & perfecti, tantum timuerunt videntes Chriſtum in nube cum maieſtate, & audiẽtes vocem patris tam glorioſam, & tam dulciter reſonantem, nec de pœnis comminantem, quantò magis timebunt & terrore concutientur reprobi in die iudicij, quandoquidem audient illam horrendam, & tremendam vocem, dicentem: *Ite*
Matt. 25. *maledicti in ignem æternum.* Quid facient, cùm *videbunt Chriſtum in nube cum poteſtate magna, & maieſtate?* &c. ¶ Obſeruandum denique eſt, quod non ceciderunt ante facies ſuas quando viderunt Chriſti faciem transfiguratam, & ſplendentem, ſed quando audierunt vocem tremendam. Quando peccator aliquis beatitudinem videt, non humiliat ſe, nec demittit caput, imò verò ſtat, & ſic non quæres à peccatore, etiamſi magnus ſit, & multis flagitijs inquinatus, velitne beatus eſſe, qui non dicat, maximè. Si verò addas, exiſtimaſne te gloriam aſſequuturum? maximè, inquiet. Si verò dicas: Quid ergo iniquè viuis? reſpondet, pœnitentiam agam,
Luc. 23. nam & latro miſericordiam aſſequutus eſt. O ingens dementia, & inſania! Nam in ſacris voluminibus lego latronem iſtum cum malè vixiſſet, ſalutem adeptum fuiſſe: at innumerabiles lego, qui cum iniquam & perditam tranſegiſſent vitam damnati ſunt. Imò aliqui ſicut Saul, & alij, qui aliquando ſanctè vixerunt, tandemque damnati ſunt è gratiaque exciderunt. Cùm ergo tot ſint damnati, quia vitam iniquam tranſegerunt, vis tu vnum ſequi, qui ſalutem adeptus eſt, cùm eſſet antea iniquus, & perditus homo? At quando nubes Eliam & Moyſen circumdedit, valdè timuerunt, longeque magis audientes vocem: nam memoria iudicij, & horrenda vox, quæ intonabit, *Surgite mortui, venite ad iudicium,* peccatores timidos reddit.

Et vox facta eſt de nube dicens: Hæc vox facta eſt Verſ. 35.
per Angelum, nam diuina ſubſtantia, vel perſona, Vox ab
per ſe ipſam nunquam format aliquam vocem. An- Angelo
gelus itaque loquutus eſt, qui tamen nomine Dei prolata
hoc dixit, & ideò potuit formare verba, quaſi Deus Dei pa-
pater loqueretur, quia vice eius prolata eſt, vt da- tris no-
ret teſtimonium de Chriſto, quæ teſtificabatur cō- mine.
plenda eſſe in eo omnia, quæ ſcripta erant in lege, & prophetis. Verùm, quia de hac voce plura diximus Luc. 3.
in ſuperioribus, cum de baptiſmo agebamus, nunc quid vox dixerit, videamus.

Hic eſt filius meus dilectus. Non affuerunt in baptiſmo diſcipuli, ideò conueniens erat, quod nunc audirent hanc vocem. Et hic addidit vox aliquid, quod prius non fuerat dictum, ſcilicet, *ipſum audite*, quod non poterat conuenienter dici, niſi præponeretur. *Hic eſt filius meus dilectus.* Dixit autem hic eſt filius meus dilectus ad oſtendendum eius excellentiam: quia non eſt filius eius adoptiuus, ſicut nos, ſed naturalis. Matthæus addidit, quod hæc vox dixerit: *In quo mihi bene complacui*, quæ etiam verba noſter Lucas in baptiſmo Chriſti dicta eſſe ait, vbi ea ex- Luc. 3.
poſuimus. Nunc Lucam audiamus.

Ipſum audite. Ac ſi diceret: Nō audiatis Moyſen, Hebr. 7.
quia tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt vt legis trāſla- Theoph.
tio fiat. Non audiatis mundum, qui docet delicias, in hoc lo-
& honores appetendos. *Ipſum audite;* qui præcipit co.
contemptum diuitiarum dicens: *Quid prodeſt homi-* Matt. 8.
ni, ſi vniuerſum mundum lucretur, anima verò ſua detrimentum patiatur? Non audiatis, mundum, qui præcipit dignitates, & honores optandos, ſed *ipſum audite*, qui ait: *Niſi quis humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte,* Matt. 18.
non intrabit, &c. Non audiatis mundū, qui dicit vobis, vt vindictā appetatis, ſed ipſum audite, qui ait, *diligite inimicos veſtros,* &c. *Si quis te percuſſerit in dex-* Matt. 5.
teram maxillam, præbe illi alteram. Sinite falſas priſcorum expoſitiones, qui aiunt; *Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum,* & audite illū, qui ait: *Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros,* &c. Ipſum audite, qui ſi vobis inferorum pœnas cōminatur, potens eſt ad vos flagellandum, & torquēdum. Ipſum audite, quia ſi vobis gloriam pollicetur, potens eſt vobis eam cōtribuere. Ipſum audite, quia Deus eſt, & doctrina eius non eſt huius ſæculi, ſed ex cœlo. In ijs verbis reſoluit totā legem Euāgelicam, eamque in Chriſti ore conſtituit, qui eius eſt filius vnigenitus. Ad oſtendendum, quod diſcipuli deberent per omnia obedire Chriſto, dixit hoc verbū, *ipſum* Exod. 19.
audite. Oſtenderat Deus Chriſtum per fulgorē corporis eius magnæ eſſe authoritatis; ideò reſtabat, quod obediretur ei. Sic fecit Deus cum Moyſe: nam nō voluit per ſe dare populo omnia præcepta legis, ſed pauca; cætera vero per Moyſen; vt autē populus crederet Moyſi, voluit eum facere magnæ authoritatis, & ad hoc loquutus eſt cum eo audiēte populo vniuerſo, & extūc crediderūt quicquid Moyſes diceret: Ita Chriſtus corā diſcipulis accepit authoritatem magnam, & poſtea dictum eſt, *ipſum audite*, ac ſi diceret: Iam non eſt opus, quod ego loquar vobis dando præcepta, ſed quicquid iſte dixerit, tenete auribus cordis & corporis, ei obediēdo. Si grauiter peccauerunt, qui Moyſen ſeruū Dei non audierunt, neque eius iuſſionibus paruerūt, quā enormiter peccant, qui vnigenitum Dei filium non aduertūt, nec per obedientiam venerantur? Si ergo illum miſeri-

corditer nunc vocantem non audies, audiens illum poſtea in iudicio venientem, & pœnas comminantem. Sed procedamus.

84. *Et dum fieret vox, inuentus eſt Ieſus ſolus*, hoc eſt à
Vers 36. Moyſe & Elia ſeparatus. Quando hæc vox prolata eſt, iam receſſerant Moyſes & Elias: nam dum facta eſſet hæc vox, audientes eam diſcipuli, ceciderunt in facies ſuas, timueruntque valde.

Et accedens Ieſus dixit eis: Surgite, & nolite timere. Et tunc inuentus eſt ab eis Ieſus ſolus, ceſſauitque claritas ſui vultus, & ita poterant eum irreuerberatis aſpicere oculis. Hinc habetur, quod Apoſtoli nec viderunt incipere gloriam Chriſti, nec deſinere, ſicut nec viderunt venire, nec recedere Moyſen & Eliam.

Tunc acceſſit Ieſus, & tetigit eos. O fœlix tactus tetigit Ezechielem, & Danielem, & ad tactum eius
Ezec. 2. Dan. 9. Act. 9. cõfortati ſunt. Tetigit Saulum, qui magno impetu & furore ad deſtruendam Eccleſiam properabat, & dixit: Domine, quid me vis facere? Tu ergo roga eum, vt tangat te, & excitet à ſopore peccati.

Et ipſi tacuerunt, & nemini dixerũt in illis diebus quicquam ex ijs, quæ viderant. Hoc fuit ex præcepto Chriſti, ne alij diſcipuli triſtarentur, aut inuiderent, & ne paſſio Chriſti impediretur. Ideò dixit eis, vt Marcus dicit; Poſtquam ſilentiũ impoſuit Apoſto-
Marc. 9. lis, quia oportebat ire Hieroſolymam, & multa pati & reprobari, &c. Nã ſi maieſtas eius diuulgaretur, populi impedirent paſſionem eius reſiſtendo, & ſic impediretur redemptio noſtra. Ideò præceptũ hoc ſilendi obligabat tantùm vſque ad reſurrectionem, & poſt tenebantur alijs diſcipulis reuelare, & prædicare illud ſicut cætera geſta, &c. Tertiò oportebat ſilere: nam ſi diſcipuli tam admiranda & excelſa de Chriſto prædicarent, & poſtea Iudæi viderent eum tam acerbam & ignominia dedecoreque plenam pati mortem, ſuæ doctrinæ minimè fidem haberent, ſicque iacturam facerent res tantopere fidei conducentes. Quartò, quia Euangelij prædicatores primum, quod gentibus euulgare & concionari debẽt, eſt mors, & Crux Domini noſtri Ieſu Chriſti, quo experientia cognito, diligenterque perſpecto, cõcionentur poſtmodum Chriſti diuinitatem, quod Apoſtoli fecerunt, præſtiteruntque diligen-
1. Cor. 1. ter. Ideò Paulus; *Nos prædicamus Chriſtum Crucifixum.* Ingens eſſet inſania & ſtultitia, ſi puerulum, qui adhuc prima litterarum ignorat rudimenta docere velles eleganter depingere, exarareque characteres: Decebat ſanè prius populo pœnitentiam, crucem, mortem, paſſionemque prædicare; poſtea verò immenſam transformationis gloriam, & præcellentiam. Sequitur in contextu.

Vers 37. 38. & 39. *Factum eſt autem in ſequenti die deſcendentibus illis de monte, occurrit ei turba multa. Et ecce vir de turba exclamauit dicens: Magiſter obſecro te reſpice in filium meum, quia vnicus eſt mihi. Et ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubitò clamat, & elidit, & diſſipat eum cum ſpuma, & vix diſcedit dilanians eum.* In primis verbis huius contextus, vbi ait, quod hoc ſit factum in ſequenti die deſcendentibus illis de monte, inſinuat Euangeliſta, quod, vt iam diximus, in nocte facta fuerit transfiguratio: & ſequens dies eſt artificialis, hoc eſt ab ortu ſolis: non enim eſt veriſimile, quod tota illa nocte, & nocte ſequenti, perſeuerarent ſoli in monte. ¶ In tortura, & perſecutione, quam ſpiritus malus huic adoleſcentulo infligebat, inſinuatur graue odium, quo dæmon genus proſequitur humanum, quantumcumque dæmonem ipſum hoſtem noſtrum odiſſe debemus, nec ei in aliquo obedire, & morem gerere, nec conſenſum præſtare eius iniquis & falſis perſuaſionibus, quandoquidem nobis tantopere nocent. *Reſpice*, inquit, *in fi-* Pſal. 65.
lium meum. Reſpicere, idem eſt, quod oblectari aut miſereri. Sic Dauid; *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* Hoc eſt, ſi ego in animo meo delector iniquitate, non exaudiet Deus preces meas. Ita intelligitur illud Geneſis, *Dixit Deus, fiat* Gen. 1.
lux, & facta eſt lux. Et vidit Deus lucem. Et paulò poſt, *vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Hebraiſmus eſt, quo ſæpè vtitur diuina ſcriptura, vbi, videre, idem eſt, quod delectari: & non videre eſt iratum ſe oſtendere, vt apud Iob; *Cur faciem tuam* Iob 13.
abſcondis, & arbitraris me inimicum tuum. *Reſpice ergo filium meum*, ait pater, & auxiliare ei. Aduerte au- 85.
tem, quod iſte filium infirmum, & ſic durè à dæmone vexatum ad Chriſtum adducit. Multos & nunc inuenies huic ſimiles, qui ſemper deteriora, & peiora dant atque offerunt Deo. Si filius gibboſus, lippus, fœtidus aut claudus eſt, ad monaſterium adducunt, Deique obſequio conſecrant: ſi quis verò aſpectu pulcher, aut robuſtus eſt, hunc mundo & nuptijs, ac eorum miniſterio ſeruant. Quapropter Deus iuſſit primogenita, & meliora Exod. 13.
ei offerri. Ita & de iumentis fit, ita vt per Malachiã Malac. 1.
dicat: *Maledictus doloſus, qui curit in grege ſuo maſculum, & robuſtum habuerit, debile Domino offert.* Ideò voluit, vt aſinus non offerretur, ſed redimeretur pe- Exod. 13.
cude, quia Dominus reſpuit.

Et rogaui diſcipulos tuos, vt eijcerent eum, & non po- Vers. 40.
tuerunt. Non ſatis erat precari magiſtrum, vt curaret eius filium, ſine vlla diſcipulorum vel commemoratione, vel taxatione. Cogitare debuerat vel ſe, vel ipſum filium in cauſa eſſe cur non eiecerint, non culpam in Chriſti diſcipulos reijcere. Sic nunc multi tunc bene orare putant, cùm in alios culpam reijciunt, & aliorum defectus carpunt. Illi qui abſciderunt caput Isboſeth petebant à Dauide 2. Reg. 4.
mercedem, dicentes mala de Saule, & appellantes eum inimicum Dauid, vt ſic gratiam eius conciliarent. Sed puniti ſunt à Dauide. Sic iſte hic facit, accuſans diſcipulos: Et Chriſtus punit illum increpans eum, ſicut Dauid Recab, & Baana. ¶ Sed ijs demiſſis, aduerte, quod diſcipuli non potuerunt illum eijcere, & defectus iſte fuit partim ex imperfectione fidei patris huius vexati, & afflicti adoleſcentis. Ait enim Matthæus: *Acceſſerunt diſcipuli ad* Matt. 17.
Ieſum ſecreto, & dixerunt: Quare nos non potuimus eijcere eum? Et dixit illis Ieſus: Propter incredulitatem veſtram. In Marco etiam legimus, quod Chriſtus Marc. 9.
dixit patri huic: *Si potes credere, omnia enim ſunt poßibilia credenti. Et exclamans pater pueri, cum lachrymis dixit: Credo Domine, adiuua incredulitatem meam:* Obſerua autem, quod multi etiam in hoc ſunt ſimiles huic, qui quando non poſſunt excuſare peccata ſua, maioribus impingunt peccata. Sic Adam Deo impingit culpam ſuam dicens: *Mulier quam de-* Gen. 3.
diſti mihi. Hic ex paruitate fidei non meruit ſalutem filio ſuo, & Apoſtolis ingerit culpam. Vnde egregius Pſaltes Dominum orat dicens: *Non declines cor* Pſal. 140.
meum in verba malitia, ad excuſandas excuſationes in peccatis.

Reſpondens autem Ieſus dixit ei: O generatio infidelis, Vers. 41.
& peruerſa, vſquequo ero apud vos, & patiar vos? Infi- Chryſoſt. Hom. 58. in Matth.
delis, quia non creditis, & peruerſa, quàm malè de

diſci-

discipulis narratis, & dicitis. Hæc est generatio de
Psal.77. qua in Psalmo habetur: *Hæc est generatio qua non direxit cor suum : & non est creditus cum Deo spiritus eius.*
Deut.32. Et in Deuteronomio. *Generatio praua, atque peruersa.* Non tantum istum hominem arguit, sed totum populum Iudæorum propter incredulitatem. *Vsquequo ero apud vos?* Hoc est, non multum tempus
Luc.13. ero, quia infra dixit eis. *Ecce dæmonia eijcio, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor.*
86. Verumtamen apud fideles semper præsens futurus erat, per Sacramentalem præsentiã, ipse enim
Matt.28. ait: *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.* Fuit enim Dominus non sicut cum Lucifero fuerat in cœlo, neque sicut cum Adam in paradiso, neque sicut cũ Moyse in synagoga: cum ijs non fuit vsque in finem sæculi, fuit cum illis quidem, sed nõ vsque in finem perseuerauit. Sicut humanitatem, quam semel assumpsit nunquam dimisit, neque dimittet, ita nec Christianitatẽ. Ea enim ratione Mes-
Esaia 7. sias noster dicitur *Emmanuel,* id est, *nobiscum Deus,* vt quamdiu duraret ipse, eius etiam duraret nomen, duraret item & nominis veritas. Vide quod synagoga meruerit, eò quòd Dominus seipsum, & suam gloriosam præsentiam tulerit ab eis. Hæc maxima punitio est. Quod autẽ Christus tam seuerè respondeat, & ipsos obiurget, nõ tædio fit, sed multò magis ex commiseratione, quia dolet infirmitatem fidei nostræ. Acsi quis medicus, si ægrotum videat contra sua præcepta agere, dicat: Vsquequo accedam ad domum tuam? quousque artis perdam industriam, me aliud iubente, & te aliud agente? Vt autem videas compassionis & non iracundiæ verba esse, statim iubet Christus patrem demonstrati bene sperare, & filium adducere, ideò ait:

Adduc huc filium tuum. Poterat absentem curare, sicut filium reguli, sed magis oportebat ad Christi gloriam, vt præsenti opitularetur: nam aliàs potuissent inuidi Pharisæi dicere dæmonium à seipso voluntariè, & non ex imperio Christi exijsse. Miraculum enim coram omnibus erat magis insigne & apertum, & patrem, & alios, qui illic aderant, voluit Christus de incredulitate sanare, in quo laborabant.

Vers.42. *Et cùm accederet elisit illum dæmonium, & dissipauit.* Scilicet, ad terram deijciendo. Cernebat dæmonium illud sibi esse ad Christi imperium exeundũ, & idcircò tanquam hostis hominum omnes vires exercuit, vt ante discessum quantum posset malo illum afficeret. Eadem feritate vtuntur dæmones aduersus hominum animas, cùm eos cernunt velle ab eorum potestate ereptos ad Christum redire.
87. Tunc enim grauiores in eos excitant pugnas, varijsque tentationibus tanquã machinis oppugnant, vt ab optimo instituto auocentur. Quare tunc maiori vigilantia standum in acie est, & non solum illi dæmonum conatus pertimescendi, sed pro certo indicio hoc est appropinquantis salutis. Ideò
Eccl.2. ait sapiens: *Accedens ad seruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem.* Non sentit homo tentationes cùm agit vitam quæ diabolo placet, quia ipse sponte sese diabolo subdit, quem pacificè possidet. Sed cùm diabolus videt, quod è manibus vult præda fugere, tunc mouet machinas, ne fugiat: vt cum isto dæmoniaco fecit. Dissipabat itaque illum, & ad terram deijciebat. ¶ Perpende, quod prima intẽtio diaboli est ad terram deijcere, & deinde per diuersa vitia præcipitare. Præterea sæuit, dum cogitur exire, quia inultus & renuens relinquit hominem. Deinde, si sic sæuit in puerum, quid de nobis cogitandum censes, qui diu noctuque nulli, nisi Sathanæ inseruimus? Considera etiam modum loquẽdi scripturæ sacræ: nam cùm de bonis loquitur, quamuis labores, famem, dolores patiantur, non tamen inquit scriptura, quod labores apprehendant iustos & sanctos, nec quod bonos elidant, & dissipẽt, quò pacto hoc affirmat de malis. De Ægyptijs inquit scriptura, quod *obtinuit eos fames,* quod ta- Gen.41.
men non ait de Hebræis, quamuis in eorum pro- Orig.homil 10. in
uincia esset etiam fames; licet scriptum sit quod *inualuit fames super terram,* non tamen est scriptum, Gen.
quod *obtinuit fames Iacob,* aut filios eius, sicut scriptum est de Ægyptijs. Quamuis veniat ad iustos fames, tamen non obtinet eos, quia gloriatur in ea Paulus. *In fame, siti, & nuditate, in ijs,* ait, *glorior.* 2.Cor.12.
Quod iustis exercitium virtutis est, pœna est peccatis iniustis. Sic etiam temporibus Abrahæ dicit scriptura, quod *facta est fames super terram.* Vide elegan- Gen.12.
tiam scripturæ (vt optimè disserit Origenes) quia Orig.
poterat dicere, descendit Abraham in Ægyptum, hom.10.
quia inualuerat fames super eum, sed non dixit, sed in Gen.
inualuerat fames super terram, sed cum loquitur de peccatoribus (ait) *Inualuit fames super eos.* Idem dicitur de Isaac. Ex quo sequitur, quod terra potest Gen.26.
pati famem, id est, hi, qui terrena sapiunt, sed fames & tribulatio non iustos, sed peccatores inuadunt. Sic dæmon inuaserat hunc puerum, & illidebat eum, quod iustus non solet facere, nec de illis sic loquitur scriptura.

Et increpauit Iesus spiritum immundum, & sanauit Vers.43.
puerum, & reddidit illum patri eius. Non puer vim pa- Causa
tiens, sed diabolus vim inferens increpatur, quia qui morbi
peccantem vult sanare, vitium debet arguere, & re- ablata radicitus,
pellere, sed hominem amando refouere. Dilige ini postea
mici naturam, quia bona est, non tamen vitia, quæ sanamus.
odisse debes. Dominus enim diligit omnia, quæ fecit, & diabolum diligit, non peccatum, sed naturã. Malitia itaque Inimici odio habenda est, non tamen natura. Sanauit autem puerum expellendo dæmo- Sap.12.
nem. Dices forsitan, nonne spiritus ille immundus voluntate Domini inuaserat puerum illum? Vtique, nam si in porcos illa legio intrare non poterat, Matt.8.
nisi permittente Christo, multò minus sine Domini authoritate in homines habent potestatem. Cur ergo Iesus hunc increpat? Reprehendit deprauatum eius animum, & malè affectam erga homines voluntatem. Non enim torquent homines, vt Deo obediant, sed odio, quod in homines & in ipsum Deum habent. Sic in Prophetis reperies Deum conqueri quod gentes, quæ captiuum duxissent Iudæorum populum, crudelius eum tractauissent, quàm ipse voluisset, quamuis Deus ipse eundem populum in hostium manus tradidisset. In eundem Zach.1.
modum iudices non solum cùm iniquam sententiam dant sunt reprehendendi, verùm etiam si dum iustè quempiam castigant, si id cum odio faciunt, & vlciscendi, & lædendi appetitu. Arguit itaque illum, & expellit, & sanat puerum. Disce, quod non poteris salutem acquirere, nisi prius expuleris dæmonem, & eieceris, quia ipse est causa mortis. Quid prodest si vulnus curas, intus verò sagittæ spiculum relinquis? ita Christus tanquam peritus medicus, principium & causam infirmitatis abstulit, eijciens prius dæmonium, & postea sanans puerum.

Vers.44. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei.* Id est, in tam magnifico signo diuinæ potentiæ ostensiuo, tam imperialiter facto, vehementer mirati sunt, imò ex consideratione effectus, ad contemplationem admirationemque causæ permoti sunt, ita vt diuinæ potentiæ immensitatem, & amplitudinem sint admirati.

Omnibusque mirantibus in omnibus, quæ faciebat, dixit ad discipulos. Apostolis loquutus est tanquam familiaribus, & amicis, & istis reuelauit sua secreta Luc.8. sicut dixerat eis: *Vobis datum est nosse mysteria Regni Dei, cæteris autem in parabolis.*

Ponite vos in cordibus vestris sermones istos. His verbis significauit rem, de qua loquuturus esset, maximi esse momenti, & ponderis, is enim est communis loquendi mos, vt quando insigne aliquid, & quod maioris sit vtilitatis, & periculi, dicturi sumus, prius moneamus, vt quod dicimus diligenter obseruetur. Ideò nunc antequam de re tam mirabili, sicut fuit Christi passio, loqueretur, commendat, quod vult dicere, vt attentiores eos faciat, & memoriter eam teneant, vt cum eam viderint, ne offendantur, sed paratos inueniat eos illa tribulatio. Ait ergo: *Ponite in cordibus vestris sermones istos,* ac si diceret: Alij mirantur in me opera diuinæ potestatis, quæ facio; vos autem quoniam estis mei secretarij, & amici mei, non solùm hæc debetis ponere Psal.118. in codicibus, vt faciunt multi, sed in cordibus. *In corde* enim *meo abscondi eloquia tua.* In cordibus (inquam) vestris, non in alienis, & non vestris, sicut illi, qui bene prædicant, & in cordibus aliorum imprimunt, quæ tamen ipsi non agunt, facientes Rom.15. contra illud Apostoli. *Non audeo aliquid loqui, quæ per me non efficit Christus. Ponite ergo in cordibus vestris,* Prou.3. iuxta illud Prouerbiorum, *Describe illa in tabulis cordis & inuenies gratiam, & disciplinam bonam coram Deo & hominibus.* Quid igitur tam tenaciter memoriæ commendabunt Christi passionem? ideò sequitur in contextu.

Filius hominis futurum est vt tradatur. Optimè loquutus de passione, filium hominis se nominat; vt scias, quod secundum humanam naturam passus est, non secundum diuinam.

In manus hominum. Scilicet, à Iuda in manibus Iudæorum, à Iudæis autem in manibus gentilium. Quod autem hic dicit, *hominum* sonat non in natu-1.Cor.3. ram, sed in vitium. Vnde Paulus? *Cùm sit inter vos zelus, & contentio, nónne carnales estis, & secundum ho-*

89. *minem ambulatis?* Obserua autem, quod loquutus est Christus de sua passione, cùm omnes mirarentur de omnibus quæ fiebant, vt præueniret suos Apostolos, ne deficerent in sua passione, ac si apertius eis diceret: si factum hoc meum arguit in me diuinam esse potestatem, videte ne excidat, videte ne obliuiscamini, tempore enim futuro efficacia videbitis argumenta humanæ infirmitatis in me. Sicut ergo vos delectat diuina mea potestas, ita nec vos offendet humana mea infirmitas: licèt enim tanta mea potestas sit, vt possim quæcumque velim, vt possim pellere vnico verbo omne dæmoniorum geous, tamen futurum est, vt filius hominis tradatur in manus peccatorum. Futurũ est, vt qui etiam dæmones fugat, ab hominibus vinciatur. Futurum est, vt qui homines ab omnibus malis liberat, ab Vers.45. hominibus capiatur. Sed quid Apostoli?

Beda l.3. in Luc. cap.40. *At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos vt non sentirent illud, & timebant eum interrogare de hoc verbo.* Præ nimio enim amore non poterant credere ipsum esse moriturum. Non tam de tarditate intellectus hæc ignorantia, quàm de amore nascebatur. Non tamẽ audebant de hoc interrogare, quia iam antea audierũt Petrum durè increpari à Christo, se occidendum prænuntiante, eò quòd persuaderet oppositum, & audiuit: *vade post me Satana, non* Matt.16. *sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Verùm si hac de causa timebant eum interrogare de intellectu verborum istorum, apparet quod vtique considerauerunt eum de passione sua profari. Ad quod est dicẽdum quòd quidam eorum suspicabantur hoc ipsum, sed dubij erant, non intelligendo plenariè, & ideo cupiebant interrogare, sed formidabant redargui. Sed ad contextum.

Intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset. Vers.46. Ex hoc orta est causa hęc cogitandi (vt ait Chrys.) Chrysost. hom.61. in Matt. quia audierunt quod Christus dixerat Petro, quod daret didrachma pro se, & Iesu, & ei promiserat Matt.17. primatum. Diabolus mouit corda eorum ad hanc Vide Bedã in cap. contentionem: nam videns proficere viros bonos in virtute nititur eijcere eos ab illo bono: quia Luc.9. cap.40. quos tentatione carnis non superat, videns illos victores, tentat de vana gloria, vt sic deijciat, & faciat credere quod magnus sit, & sanctus, & tunc ingerit desiderium principatus. Nunquam enim diabolo deest tentandi occasio, etsi vincas, iterum atque iterum reuertitur ad certamen, vt vincat. Permisit autem Dominus tantam imperfectionem suis charissimis inesse discipulis, non sine maxima, & rationabili, & vtilissima causa. Ex hoc enim fides Christiana potissimum confirmatur, quod primi illi prædicatores tantæ imperfectionis fuerunt, & subitò tãtæ perfectionis in omni sapientia, virtute, atque cõstantia sunt effecti: quod certissimum est argumentum non nisi diuinitus fieri potuisse. Obserua autem, quod sciens diabolus dominandi ambitionem, certam esse ruinam hominum, & Angelorum, terAmbitio ruina hominum & Angelorum. discipulos Domini hac adorsus est tentatione: videlicet in hoc loco, & cum Iacobus, & Ioannes ad 90. dextram & sinistram sedere petierunt, & cùm imMatt.20. minente passione Domini facta est contentio inter Luc.22. eos, quis eorum videretur esse maior. Multò studio cauenda est dominandi cupido, quæ non parcit Apostolis Domini pauperculis viris, qui simplici tunica amiciebantur, & parco cibo contenti erant, qui nullos reditus, aut villas, aut castella possidebant: nihilominus in hominibus ita nudis, & omni destitutis auxilio humano, exardescit ambitionis ignis. Ideò hoc dixerim, vt careat vnusquisque ab hac peste, quæ hominibus etiam tam spiritualibus aduersatur. Nutritur in domibus regum, & ad pauperculos agricolas vsque diffunditur, siquidem beatos Apostolos Christi ausa est aggredi, his inter se contẽdentes de dignitate, & præcellentia. Admonet loAmbitio cus iste, vt in omni statu simus suspecti de hac malecarnifex dicta peste: & licet aliud malũ non haberet nisi crusuæ ipcẽ, & torturam quam dat ambientibus, summopere sius. fugienda est ambitio. Sunt enim quædam peccata, quæ crucem secum baiulant. Non (inquam) Christi crucem, nec boni latronis, sed durissimum mundi supplicium. Ea sunt ambitio, odium, & inuidia, quæ maximè vitia torquent cor, somnum, & quietem auferunt, ac totum hominem inanibus curis, & solicitudine obruunt. Quapropter secum crucem baiulare dicuntur, in qua peccator in singulos dies, & noctes supplicium patitur. Si enim inuidus es, om-

es. omnia proximi bona erunt tibi tormentum. Si
odium geris, quicquid boni accidit illi quem odis,
immanium cruciatuum cauſa exiſtit. Si ambitio-
ſus, quoties alios euectos cernis, nimio dolore cō-
preſſus cogitabundus ſemper incedis tecum reuol-
uens cuiuſmodi dignitatibus à Rege, vel Papa, vel
à quouis alio principe, ſeu Prælato decorari poſſis,
ac quibus id modis ſit conſequendum, exquiris. Et
ſic totus diſturbatur curis ambitioſus, omnibus in-
ſeruit, vrbaniſſimè omnibus loquitur, omnes vene-
ratur, vt illum iuuent in ſublime aſcendere. Miſerū
vtique ſeruitutis iugum, & nimium auerſa res à
91. ſanctorum cogitationibus. Obſerua etiā quomodo
Ambitio cordis peccatū eſt, licèt non ſe prodat exteriùs. in cogitatione ſit peccatum: nam Apoſtoli in cogi-
tatione peccauerunt, cogitantes quis eſſet maior,
quos Chriſtus arguit, quod non feciſſet, niſi peccaſ-
ſent. Vnde ſaluator remouens falſam doctrinā ſcri-
barum, & Phariſæorum, dixit prædicans in monte.
Matt. 5. *Audiſtis quod dictum eſt antiquis: Non mœchaberis. Ego
autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad con-
cupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo.* Non
ſolum conſentiendo in quocumque peccato mor-
tali, licet, verbis, aut facto non compleat, mortaliter
peccat, ſed etiam quamuis non conſentiat in opere
nefario, ſi aduertit ad delectationē moroſam & im-
piam cogitationem, & poſitiuè conſentit in eam.
Sed de his nolo modo longum protrahere ſermo-
nem. Noluit autem pius Dominus impias ambitio-
nis cogitationes apud ſuos dilectiſſimos diſcipulos
permanere: atque ideò ait Euangeliſta.

Vers. 47. *At Ieſus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit
puerum & ſtatuit illum ſecus ſe, & ait illis.* In hoc o-
ſtendit Deum eſſe, cuius ſolius eſt hominum cogi-
tationes cognoſcere. Vnde Dominus Samueli di-
1. Reg. 16 xit. *Homo videt, quæ apparent, Deus autem intuetur cor.*
Rom 8. Et Paulus: *Tu noſti corda filiorum hominum.* Hoc de-
beret aduertere omnis qui in occulto peccat, Deū
ſcilicet habere inſpectorem ſuorum actuum, inſu-
per & cogitationum. Bene etiam dicit *cogitationes
eorum*: nam cogitationes elationis hominum ſunt,
non Dei, neque à Deo: Deus enim non immittet
tales cogitationes, imò eas deteſtatur, iuxta illud
Prou. 8. quod in Prouerbijs ait: *Superbiam, & arrogātiam ego
92. deteſtor.* Vide etiam quàm diligenter Chriſtus ſta-
tim occurrit cogitationibus iniquis, ne creſcerent,
docens vt vitia initijs extinguamus: nam plerum-
que inutilis ſit medicina, cùm morbi ob diuturni-
tatem fiunt robuſtiores. Videmus arbores, quæ
nunc immenſis radicibus terræ adhærent, quo pri-
mum tempore plantatæ fuerunt virgas fuiſſe, quæ
tunc leui manu euelli potuiſſent: nunc verò fortiſ-
Principiis obſta ſerò medicina paratur. ſimis machinis non poſſunt euelli. Atque hoc eſt
quod in parentibus vehementer reprehendo, qui ſi
filios in ætate teneriori caſtigarent, ac minima eo-
rum vitia obſeruarent, non haberent eos dum ado-
leuerunt, ita contumacea. Non enim repentè ſit ho-
mo ſceleratus, ſed ab exiguis initijs paulatim cre-
ſcit. Non vides flumina quo pacto fiant magna?
Nam vbi ortum habent, exigui riuuli ſunt, ſed col-
lectis per ſpatia aquis multiplicā tur. Si videris pue-
rum mendacem, vel ad ludendum acrius affici, cor-
ripe illum in tenera ætate, ne poſtea facinoroſum
Prou. 29. illum habeas: *Virga atque correptio tribuit ſapientiam,*
Prou 22. ait Salomon: *Puer autem qui dimittitur voluntati ſuæ,
pudefacit matrem ſuam.* Et rurſus: *Erudi,* inquit, *filium
tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.*
Nunc verò parentes ipſi fouent filios ſuos in his vi-
tijs, cum eis ludunt, & iocantur: nec cogitant, quod
ait quidem Sapiens: *Lacta filium tuum, & pauentem te* Eccl 30.
faciet; lude cum illo, & contriſtabit te. Et Salomon: *In-* Prou. 22.
*ſtitue puerum iuxta viam ſuam, etiam cùm ſenuerit non
recedet ab ea.* Igitur cùm omnia vitia in initio ſint
euellenda, & peſtis ambitionis omnia corrumpat
bona, optimus magiſter Chriſtus ſtatim curat hoc
maximum malum.

Poſuit autem puerum in medio eorum, vt humi-
litatem doceret, ſuaderet non ſolum verbis, ſed &
actibus, & exēplo: magis enim facta mouent, quàm
verba, & plus geſtis quis mouetur ad bonum agen-
dum, quàm verbis. Ad hoc deberent multi Præla-
torum aduertere, multique prædicatorum attende-
re, qui alios ſolo verbo virtutes docent, verbique
multi ſunt, & prolixi, nec inopiâ laborant, vitam
verò perditam, & ſceleratam agunt. Poſuit Iacob Gen. 30.
virgas coram oculis ouium, vt agnos parerent ma-
culoſos, iuxta varietatem & diuerſitatem colorum
virgarum. Non aliter Chriſtus ſtatuit coram diſci-
pulis hunc infantem, vt cernerent diſcipuli humili-
tatis exemplum, quod ſequi deberent: optimè enim
norat Dominus quod magis mouent ad benè a-
gendum facta, quàm verba. Vnde & alibi ſeipſum
dans in exemplum, dixit: *Diſcite à me, quia mitis ſum,* Matt. 11.
& humilis corde. Igitur cum ſtatuiſſet puerum in me-
dio eorum, dixit eis:

Quicumque ſuſceperit puerum iſtum in nomine meo, me Vers. 48.
*ſuſcipit, & quicumque me receperit, recipit eum qui me
miſit.* Docet his verbis Chriſtus non prælationem,
ſed humilitatem, & paupertatem eſſe quærendam:
Poteſt enim ita exponi iuxta propoſitum ad quod
adduxit hunc paruulum. Quicumque ſuſceperit
puerum iſtum in nomine meo, id eſt, proprietates, &
formam huius innocentis pueri propter me in ſe ac-
ceperit, imitatuſque fuerit, me recipit, id eſt, me ſpi-
ritualiter induit, & mihi verè vnitur, placet, ac in-
corporatur, ſicut ait Apoſtolus, *induimini Dominum* Rom. 13.
noſtrum Ieſum Chriſtum. Qui autem ita *me recipit, reci-
pit eum qui me miſit,* quia in eo pater per gratiam ma-
gnam manet. Porrò mitti conuenit à Chriſto, qui à
patre mittitur quia ab ipſo procedit. Vnde Paulus:
At poſtquam venit plenitudo temporis, miſit Deus filium Galat. 4.
ſuum. Docet etiam pauperes pro eius amore eſſe ſuſ-
cipiendos. *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feci-* Matt. 25.
ſtis. Nam ſicut qui recipit Chriſtum, recipit patrem,
quia ipſe & pater vnum ſunt: pari ratione, qui par- Ioan. 10.
uulum recipit, recipit Chriſtum, quia ex charitate,
qua diligit eos, efficiuntur vnum cum eo, quia di-
lectio vnit amantes, ex duobus facit vnum. Et ſimi-
li modo iniuriam eis illatam, ſibi iudicat factam,
quemadmodum per Zachariam Dominus fatetur Zach. 2.
dicens. *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi
mei.* ¶ Aduerte autem, quod hoc non ſolùm de il-
lo puero, quem Ieſus poſuit in medio, intelligitur,
quamuis videatur de illo ſolo loqui, dicens: *Qui-
cumque ſuſceperit hunc puerum,* ſed etiam de omni-
bus alijs pueris, hoc eſt humilibus, & paruulis, in-
telligitur. Singulare enim nomen pro plurali, &
vniuerſali ponitur, vt mos, & conſuetudo eſt apud
Hebræos. Vnde illud Pauli: *Nunquam Angelos ap-* Hebr. 2.
prehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit, Abraham pro
quouis homine accipitur. Et illud Matthæi: *Rachel* Matt. 2.
plorans filios ſuos, id eſt, mulieres omnes, filios ſuos
trucidatos plorabant. Et in Pſalmo, *Vnguentum quod* Pſal. 132.
deſcendit in barbam, barbam Aaron, ſcilicet, ſum-
mi ſacerdotis. Et ſicut in ſcriptura Babylon, So-
doma,

doma, Ægyptus, pro qualibet gente iniqua ſumitur, ita Hieruſalem, & Bethleem pro iuſto, & electo. Et in Abdia. *Abd. 1.* *Quomodo ſcrutati ſunt Eſau?* Id eſt, Idumæos vaſtarunt? Et Iob, *Iob 15.* *Impleuit vento ſubſolano ventrem.* Sic impræſentiarum. Quicumque ſuſceperit puerum iſtum, id eſt, omnem humilem, & abiectum. *Luc. 14.* Deinde hæc verba corroborat Christus dicens.

Qui magis humilis, magis Christo propinquus.

Nam qui minor eſt hic maior eſt. Et hoc, quia ad magna præmia ordinatus, iuxta illud: *Qui ſe humiliat, exaltabitur.* Et pari ratione qui magis ſe humiliat, magis exaltabitur, quia quantò ſumus humiliores, tantò ſumus à tumore ſuperbiæ inaniores, & quantò inaniores à tumore ſuperbiæ, tantò pleniores dilectione, & quantò hac pleniores, tantò maiores: de ipſa enim ſcribitur: *1 Cor. 13.* *Maior horum eſt charitas.* Et in Eccleſiaſtico: *Eccl. 3.* *Quantò maior es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Vel ideò, quantò quis minor, eſt maior, quia quantò quis humilior, tantò Christo ſimilior, & per hoc tantò Christo proximior. Christus autem eſt maximus, ſed quantò aliquis eſt maximo propinquior, tantò eſt maior, igitur quantò quis minor, tantò eſt maior.

93. Ideò inter viros ſpirituales non debet eſſe contentio de primo loco, ſed de poſtremo. Nam qui deſiderat primatum in terris, inueniet confuſionem in cœlo, nec inter filios computabitur, qui de primatu tractauerit, nec aliquis feſtinet quomodo alijs maior appareat, ſed quomodo omnibus inferior videatur, quoniam non qui maior fuerit in honore, ille iuſtior eſt, ſed qui iuſtior ille maior eſt.

Humilitas aſſequetur alias virtutes.

Obſerua autem quod inter Theologicas virtutes maior eſt charitas, ſicut inter Cardinales eſt maior Prudentia, quia alias gubernat virtutes. Quapropter ſi quæras quomodo humilior erit maior, cùm charitas ſit maior virtutum. Dico quod Christus non dicit humilem maiorem eſſe in cœlo ratione humilitatis; ſed ratione aliarum virtutum, quas aſſequetur quis per humilitatem. Cùm cernimus quod domus alicuius fundamentum magnum, amplum & profundum eſt, dicimus magnam, & auguſtam futuram domum, quæ illic eſt conſtruenda, magnitudo verò domus, eiuſque amplitudo nõ eſt ratione fundamenti, nam fundamentum domus non nitidum, nec politum eſt, ſed rude, craſſum & impolitum, ſed quia erigitur, & educitur nimis profundè, colligimus domum magnam, & ſumptuoſam euaſuram. Sic in propoſito ait Christus, ſi vultis ſcire, quis ſit maior, dico vobis quod qui eſt minor, licet non ſolum ratione humilitatis. Expende etiam in hoc loco nullos magis à Christo diligendos, quàm qui nulla ambitione tenentur, ſed humiliter de ſemetipſis ſentiunt, hi enim tales ſimiles ſunt Domino, quo nemo alius. Hinc Christus: *Matt. 11.* *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.* Illi verò, qui honores & dignitates ambiunt, maximè Deo diſſimiles exiſtunt. Sequitur in contextu.

VERS. 49. *Reſpondens autem Ioannes, dixit: Præceptor vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur nobiſcum.* *Theoph. in hæc verba.* Dixerat Christus, *quicumque receperit puerum iſtum in nomine meo* intellexerat Ioannes, & bene, non de ſola receptione ad hoſpitium, ſed inſtructorem, & doctorem, aut etiam quomodolibet approbando, & propterea inquirit de eijciente dæmonia in nomine Ieſu, an ſit prohibendus, vel approbandus. Solis Apoſtolis dederat Christus poteſtatem ſanandi morbos, & expellendi morbos, & dæmones, & quia putabant hãc dignitatem nulli alij communicandam, niſi ſolis duodecim, ideò eiecerunt eum, prohibuerunt illũ, qui dæmonia eijciebat: & cùm Christus loqueretur de ſuſceptione hoſpitum, ideò rectè quærit, an fecerint bene, vel malè illum expellendo, in quo oſtenditur quod bono animo egerit, & ſi malum forſitan fuerit, quod paratus eſt corrigi. Humilitatem exemplo Ioannis docet locus iſte: hic namque ſanctus Apoſtolus, ea, quæ bona intentione fecit, dubitans de facto, an ſit bonum, ita humiliter ſuum opus Christo manifeſtat animo humili, vt correctionẽ ſuſcipiat. Tu verò de his quæ apertè mala ſunt, non vis argui, neque corripi. Vide etiam quanta ſit virtus nominis Christi, vt etiam ij, qui indigni erant tanto munere, & Christum non ſequerentur, ad appellationem nominis Christi eijcerent dæmonia.

In gratuitis non glorianandum.

94. Ad noſtram autem eruditionem diſcamus ex hoc loco non gloriari in donis ijs gratuitis, vt prædicationis gratia, literatura, pulchritudine, aut quolibet alio dono, cùm hæc dona communicari videamus, & dari etiam illis, qui Christum non ſequuntur. Vnde Dominus: *Matt. 7.* *Multi dicent mihi in illa die: Nõnne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eiecimus?* &c. Sequitur: *Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Et Paulus apertè dicit: *1. Cor. 13.* *Si habuero ſpiritum prophetiæ, & nouerim myſteria omnia, charitatem autem non habeam, nihil ſum.* Christiana enim perfectio in Dei dilectione conſiſtit, quæ quidem in voluntate eſt, ſpiritus autem prophetiæ, & ſcientia, in intellectu, cuius actus priùs eſt, quàm actus voluntatis, & ideo hæc dona eſſe poſſunt ſinè charitate, ſicut res prima ſine ſecunda. Itaque poteris ſcire myſteria omnia, & habere prophetiæ ſpiritum, & non eſſe in charitate, ſimiliter & fidem, ſicut iſte habebat, quia ſine ea miracula non faceret, & hac fretus dæmonia eijciebat, & nihilominus Christum non ſequebatur, &c. ¶ Diſcamus ſecundo non habere de alijs inuidiam, quamuis aliqui habeant ea quæ nos habemus. Multos reperies, qui ſingulares eſſe volunt, ſi aliquid bene & probè faciunt, cupiunt ſe ſolos, & non alios hoc facere ægreque ferunt ſi alij ſimili gratia polleant qua ipſi; Quod ſi alij ſimili ingenio & gratia prꝗſtent, qua ipſi, mordent illos, & lacerant, corroduntque aliorum ingenia, ac ſi Deus memor eſſet ſolum illorum, & non aliorum. Vt alius prædicet, quid ad te? Tu etiam prædica. Non tollit ille quod tuum eſt, ſed adiuuaris ab illo. Volebat Ioannes, quod tantum ipſe, & ſui condiſcipuli eijcerent dæmonia, & non alius, quamuis eijceret in nomine Christi, quia non ſequebatur eos, & quia non erat ex eorum conſortio, & gremio. Sic etiam inuenies inter monachorum ordines aliquos, qui ſi vident in alia religione aliquos doctos & litteratos homines, qui aliquem diſertum & doctum componunt librum, quique inſignes concionatores ſunt, ægrè & moleſtè ferunt, quod eorum religionis nõ dederint nomen, inſtitutiſque addicti non ſint.

Æmulatio inter ordines monaſticos.

Cuperent Deum illos huiuſmodi gratiâ priuaſſe, quia ſuæ factionis non ſunt, ſicuti hic Ioãnes nolebat illũ gratiam ad facienda miracula habere, ratio verò quam præbet eſt, quia non ſequitur nobiſcum, quaſi verò Deus alligaretur & teneretur ſolum beneficia illis conferre, qui ſunt tui cœnobij, & ordinis, non verò alijs. Hæc eſt impia, & iniqua æmulatio, alienaque ab omni charitate, & virtute. Hãc eandẽ æmulatio-

nem

nem habuit olim Ioſue, qui cum vidiſſet Heldad,
Num. 11. & Medad prophetātes dixit Moyſi: *Domine mi Moy-*
Ioan. 3. *ſes probibe eos.* Et diſcipuli Ioannis hoc liuore agita-
ti, æmulantes magiſtri honorem, dixerunt Ioanni:
Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium
perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.
Hoc modo Apoſtolus Ioannes locutus eſt Chri-
ſto, quia volebat quod iſta poteſtas daretur ſolis ip-
ſis Apoſtolis, & non extraneis. Sicut multi nunc
omnia officia, & dignitates conferunt ſuis, nec
ſciunt bonum facere niſi proprijs, & neceſſarijs.
Num. 11. Sed quid Moyſes reſpondit Ioſue, audi: *Quid* (in-
quit) *æmularis pro me? quis tribuat, vt omnis populus*
prophetet, & det eis Dominus ſpiritum ſuum? Hæc ma-
gna Moyſi charitas deberet per omnes religiones
diuerſari, omnes Chriſtianos amplecti, vnuſquiſ-
que verò magno affici gaudio deberet, cùm omnes
Dei munere, ingenio, & gratia, qua præſtat, frui vi-
deret. Ioannes etiam Baptiſta reſpondit ſuis diſci-
pulis, qui ſuum honorem non vt decebat, æmula-
bantur: *Hoc ergo gaudium meum impletum eſt, illum*
oportet creſcere, me autem minui. Sic tu deberes gaude-
re de bono, & gloria tui fratris, deque bono nomi-
ne, & fama, quam habet. Quid autem Chriſtus re-
ſpondeat Apoſtolo Ioanni, & diſcipulis, qui pro-
hibuerant illum qui dæmonia eijciebat audia-
mus.

Vers. 50. *Et ait ad illos Ieſus: Nolite prohibere, qui enim non eſt*
50. *aduerſum vos, pro vobis eſt.* Nullus eſt medius inter
eos, qui ſunt pro Chriſto, & inter eos, qui ſunt con-
tra Chriſtum, tam in moralibus, quàm in religioſis
actibus, ideò qui non eſt contra nos, pro nobis eſt.
Ideò iſte, qui actum religionis exercebat pro Chri-
ſto erat. Loquitur tamē hic Chriſtus de actione de-
liberata ſpecialiter in gente moris per operationem
ad operantem. Nam tunc nullū opus eſt indifferens:
nam bonum, & malum opponuntur priuatiuè; ha-
bitus verò, & priuatio immediatè opponuntur cir-
ca proprium ſuſceptibile in determinato tempore.
Ideò nolite prohibere bonum facientem. Vnde in
Prou. 3. Prouerbijs dicit Salomon. *Noli prohibere benefacere,*
eum, qui poteſt, ſi vales, & ipſe benefac. Sed hiſtoriam
proſequamur.

Vers. 51. *Factum eſt autem dum complerentur dies aſſumptionis*
Paſſio *eius, & ipſe faciem ſuam firmauit, vt iret in Hieruſalem.*
Chriſti Quia inſtabat tempus paſſionis eius, & mortis, ſed
ſp ontanea. vſus eſt Euangeliſta vocabulo digno maieſtate
Chriſti: nam moriturus quidem erat, non tamē de-
tinendus à morte, ſed ſurrecturus, & aſſumendus
in cœlum. Vel, ſicut ait Paulus, *in gloria,* cùm ſcri-
1. Tim. 3. bens Timotheo inquit, *Deus manifeſtatus eſt in carne,*
iuſtificatus eſt in ſpiritu, apparuit Angelis, prædicatus eſt
gentibus, creditus eſt in mundo, aſſumptus eſt in gloria.
Præterea oſtendit locus iſte magnanimitatem in
Chriſto quam monſtrabat etiam exterius volendo
ire in Hieruſalem, non obſtante quod Iudæi vole-
bant illum occidere. Oſtendit etiam quod ſpontè
patiebatur, & non inuitus, quandoquidem volun-
tariè ibat, & ſpontè obtulit ſe coram inimicis, &
Eſaia 53. poſuit ſe in manibus eorum. Ideò Eſaias, *oblatus eſt,*
quia ipſe voluit. Præterea in eo quod ait Lucas,
quod *faciem ſuam firmauit,* eius conſtantiam & ani-
mam perpende, prætendit enim Euangeliſta in fa-
cie, animi conſtantiam oſtendere & magnanimita-
tem.

Vers. 52. *Et miſit nuncios ante conſpectum ſuum, & euntes in-*
trauerunt in ciuitatem Samaritanorum, vt pararent ibi.
Samaritani, nec Iudæi nec gentiles erant, ſed mixti, Ambr. l. 7 in Luc. c.
quia Aſſyrij erant, & quinque libros Moyſi recepe- 1. de reſp.
rant poſtquam Salmanaſar Rex Aſſyriorū captiuas Ieſu.
duxit decem tribus, & nihilominus idola colebant,
vt hiſtoria quarti libri Regum refert, Chriſtus ve- 4. Reg. 17.
rò quamuis ſciret quod Samaritani non illum erāt
recepturi, nihilominus mittit ad eos nuncios, vt
non poſſent ſe excuſare dicentes: Si miſiſſet ante, Rom. 1.
ſuſcepiſſemus eum, ſed non venit ad nos, ideò non
recepimus. Multò minus poteris te excuſare co-
ram Deo, quandoquidem tot nuncios ad te mittit,
& tot conciones, & inſpirationes tot, ſacramenta,
totque vocādi modos & vias. Inexcuſabilis eſt om- Ioan. 10.
nis homo. Minorem excuſationem habebunt Iu- 96.
dæi, quàm Samaritani, ſiquidem eis Chriſtus dixit:
Si opera non feciſſem, quæ nullus alius fecit, peccatum non Ioan. 15.
haberent; nunc autem excuſationem non habent de pec-
cato ſuo. Nullus itaque coram Deo poteſt ſe excuſa-
re, quandoquidem ad omnes nuncios mittit, om-
neſque vocat, & inuitat, omnibus neceſſaria ſubmi-
niſtrat, & nemini negat ſuum auxilium & fauorem,
nec Pharaoni ſuum auxilium & fauorem ſubtraxit Exod. 5.
& negauit, ſed prædicatorem Moyſen miſit, &
multa miracula fecit coram eo. Secundo miſit nun-
cios ad Samaritanos, quamuis ſciret quod nō erant
illum recepturi, propter bonum, & commodum
diſcipulorum, vt diſcerent Chriſti magiſtri ſui
exemplo patientes eſſe, quando illos non recepiſ-
ſent hoſpites ad quos diuertebant, ſcientes etiam
quod patremfamilias non receperunt. Miſit ita-
que nuncios ad ciuitatem Samaritanorum. Sed
quid illi?

Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Vers. 53.
Hieruſalem. Fuit autem duplex ratio quare non re-
ceperunt eum, vna ratio, quia Iudæi non coutun-
tur Samaritanis, ſicut olim Hebræi cum Ægyptijs.
Illicitum eſt Ægyptijs comedere cū Hebræis. Quia Gen. 43.
autem Chriſtus erat Iudæus, noluerunt eum reci-
pere. Tantumque erat diſſidium & diſcordia inter
Iudæos, & Samaritanos, vt non ſolum hoſpitium &
cibum, verùm etiam potum aquæ exiſtimaret mu-
lier illa Samaritana nefas eſſe Iudæo porrigere, ac
proinde cùm Chriſtus ab ea petiuit aquam, re-
ſpondit illa: *Quomodo tu Iudæus cum ſis, poſcis à me* Ioan. 4.
bibere, quæ ſum mulier Samaritana? Tam acerbæ &
atroces erant diſcordiæ, & factiones, quæ inter
vtrumque populum intercedebant, vt etiā aquæ po-
tum timeret mulier illa Samaritana homini laſſo
& defatigato præbere, nullam aliam ob cauſam, ni-
ſi quia Iudæus erat. Non deſunt nūc ſimiles diſſen-
ſiones, & diſcordiæ inter Chriſtianos, imò verò
atrociores & crudeliores, quas Dominus ſuâ miſe-
ricordiā auertere dignetur, &c. Alia ratio propter
quam illum recipere noluerunt, fuit iſta, quam dat
Euangeliſta, dicens: *Quia facies erat euntis in Hieru-*
ſalem. Dicebant enim Samaritani quod locus ora-
tioni aptus erat apud illos in illo monte Garizim.
Sic dixit mulier illa Samaritana: *Patres noſtri ad-*
orauerunt in monte hoc, & vos dicitis, quia Hieroſo-
lymis eſt locus vbi adorare oportet. Et ideo Sa-
maritani odio proſequebantur omnes euntes in
Hieruſalem ad adorandum, & quia Chriſtus
ibat ad ſolemnitatem Paſchalem ad adorandum
in Hieruſalem, propterea tanquam directè euntem
contra ipſos Samaritanos, noluerunt illum ſuſci-
pere.

Phraſim verò ſcripturæ, & modum loquendi ob- 97.

ſerua in eo quod dicit, quod *facies eius erat euntis in Hieruſalem.* Deum enim oſtendere faciem alicui, eſt illi fauere, ſicut abſcondere, eſt non fauere. Ideò
Pſal. 97. Dauid: *Deus virtutum conuerte nos, oſtende faciem tuam, & ſalui erimus.* Hoc eſt, proſequère nos fauore tuo, & ſalutẽ conſequemur Et oſtendens Dominus Moyſi quomodo iratus eſſet puniturus populum Iſraël dixit:
Deut. 31. *Abſcondam faciem meam ab eo, & erit in deuoratio-*
Eſai. 54. *nem.* Et apud Eſaiam. *In momento indignationis abſcondi faciem meam parumper à te* Et rurſum idẽ pro-
Eſai 59 pheta impios Iudæos alloquens aiebat: *Peccata ve-*
Pſal. 118. *ſtra abſconderunt faciem eius à vobis.* Et Dauid: *Faciem tuam,* inquit, *illumina ſuper ſeruum tuum.* Igitur quia Chriſtus volebat honorare Iudæos ſuâ præſentiâ, proficiſcens Hieroſolymã, dixit Lucas, quod *facies*
Iudæorũ ingratitudo. *eius erat euntis in Hieruſalem.* Expende Iudæorum ingratitudinem. Chriſtus propter ipſos à Samaritanis eijeitur, & exterminatur, quia ad viſitandos Iudæos pergebat, & ad eos honeſtandos & fouendos iter faciebat: Iudæi verò impij & ſcelerati (qui mirifico gaudio & lætitia Chriſtum recipere deberent) qui vt eorum opinioni, circa adorationem in Hieruſalẽ faueret (à Samaritanis malè tractabatur) ſunt præcipui carnifices qui ſe Chriſto proteruè opponunt & obijciunt. Quòd ſi Samaritani Chriſtum (eò quòd Iudæis fauebat) è ſua ciuitate ſceleratè expellunt, ob eam ipſam cauſam deberent Iudæi vrbanè Chriſtum recipere, eique mirificè fauere. At verò ipſi non ſolum illum non recipiunt, nec ei fauent, ſed etiam è ſuis finibus exterminãt, eique crudeliter vitam adimũt. Vnde Eſaias in perſona Do-
Eſai. 1. mini conqueritur de ipſis dicens: *Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate,* &c. *Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me.* Sed tu de ingratitudine Iudæorum miraris, tuam tamen non intueris. Similiter etiam eo quod Deus in te beneficia confert, honoribus ornat, & diuitijs cumulat, alijſque infinitis donis & gratijs quotidie complet, à tuis inimicis dehoneſtatur. eiuſque authoritas & grauitas imminuitur, quia inimici tui & inuidi, dolent de bono & felicitate tua. Tu verò propter cuius amorẽ Deus iniurijs afficitur, cum ei ob hoc ingentes gratias agere deberes, eum indies magis ac magis offendis. Propter beneficia in te à Deo collata, ab iniurijs & inimicis tuis laceratur, & conuitijs commaculatur, gratiæ verò, quas ei refers, nullæ aliæ ſunt, quàm expellere eum ab animæ tuæ domicilio, & iniqua & perdita vita tua eum deinceps cruci affigere, ſicut impij Iudæi faciebant, Sequitur,

VERS 54. *Cùm vidiſſent autem diſcipuli, Iacobus & Ioannes di-*
Ambr. l. 7 *xerunt: Domine, vis dicamus, vt ignis deſcendat de cælo &*
in Luc. c *conſumat illos?* Quia iſti duo fuerant cum Chriſto in
de reſpon. Ieſu. monte in trãsfiguratione, & viderãt Domini poteſtatem & maieſtatem, & quod deſpiciebatur in terra, quia magni erant zelatores honoris magiſtri ſui, commoti furore volebant perdere eos ad ſimilitudinem Eliæ, quem in monte viderant, qui zelans
4. Reg. 1. Dei honorem, fecit ignem de cœlo deſcendere & occidere duos principes quinquagenarios cum militibus ſuis. Sed quia Dei honorem non ſecundum ſcientiam zelabant, poterat eis dici illud, quod
Rom. 10. Paulus Romanis ſcribens ait: *Teſtimonium perhibeo illis, quod æmulationem Dei habent, non ſecundum ſcientiam,* ſicut duo filij Iacob, Simeon & Leui, zelo in-
Gen. 34. iuriæ ſibi factæ commoti deſtruxerunt vrbem Si-
59. chimorum. ¶ Obſerua autem quod quamuis iſti duo Apoſtoli inniterentur authoritati ſcripturæ, ſcilicet, in facto Eliæ, quæ nuncios Ochoziæ igne
de cœlo miſſo combuſſit, tamen non audent hanc exercere caſtigationem ſine magiſtri voluntate. Hic etiam mos à nobis ſeruandus eſt, quamuis enim aliquid agamus quod, videatur inniti ſcripturis ſacris, videndum tamen eſt; an rectè eas ſcripturas præſenti negotio accommodemus, quod niſi rectè fiat, nihil profuit ſacras literas conſuluiſſe. Nam & hæretici putãt ſe ſuas rationes tueri diuinis authoritatibus, ſed falluntur. Quare? Quia Chriſtum non conſulunt nec eius in terris vicarium. Si Papam, qui Chriſti vicarius eſt, & eius omnimodam poteſtatem habet in terris, conſulerent, non errarent. (Licet ſcripturas habeant adpers̃ ni nos tamen concedunt Chriſti vicario dicto.) Ioannes & Iacobus ſcripturam habebant, ſed ne errarent Chriſtum conſulunt. Docet enim locus iſte, ne in rebus agendis curramus tantum ad ſcripturam, eam ad libitum interpretantes, ſed conſulamus ſanctam Eccleſiam Romanam. quæ nũquam errauit, nec errare poteſt. Docet etiam locus iſte, vt nihil velimus ſine Chriſto. Eſt & furma quædam orandi nobis præſcripta, vt ſic oremus vt noſtram voluntatem reſignemus, dicentes Deo: Si tu vis, fiat, &c. Sic iſti diſcipuli dicunt: *Domine vis dicamus,* &c. In omnibus quæ agere deſtinas, voluntatem tuam cùm Dei voluntate coniungere & conglutinare debès, ſemperque te illi ſubmittere, ſic, vt nihil facias priuſquam Deum diligenter conſulueris, eiuſque voluntatem probè intellexeris. Sic ſanctus Rex Dauid orabat Dominum dicens: *Doce me face-* Pſal. 142.
re voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Quapropter & filius eius Salomon Reges & principes arguit, eò quòd ſecundum Dei voluntatem non ambulauerunt. *Non cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, nec ſecundum Dei* Sap. 6.
voluntatem ambulaſtis. Sed quid Dominus reſponderit diſcipulis, audiamus.

Et conuerſus increpauit illos, dicens: Neſcitis cuius ſpi- VERS 55.
ritus eſtis. Non diſcernitis differentiam inter vetus Beda in
& nouum teſtamentum. Tempore Eliæ erat tem- c 9 Luc 4
pus iuſtitiæ & vindictæ; nunc autem tempus eſt Reprehẽdit.
miſericordiæ: hæc enim eſt gratia noui teſtamen- 99.
ti. Non diſcernitis inter ſpiritum & ſpiritum. hoc eſt inter ſpiritum noui teſtamenti, & veteris. Sic in Pſalmo Dauid qui veteris erat teſtamenti, cecinit dicens: *Ad faciendam vindictam in nationibus, in-* Pſal 149.
crepationes in populis. Sed Zacharias, qui gratiam noui teſtamenti nuntiabat, non ait: *Ad faciendam vin-* Luc. 1.
dictam, ſed, *Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris.* Præterea credebant ſe moueri iſti Apoſtoli zelo & ſpiritu rectitudinis, & ipſi mouebantur zelo amaritudinis, quod non debebant facere, ſic ut dicitur in epiſtola Iacobi. *Quod ſi zelum amarum* Iacob 3.
habetis, & contentiones ſunt in cordibus veſtris, nolite gloriari & mendaces eſſe aduerſus veritatem. Alibi et- 1. Ioan. 4.
iam monet ſcriptura. *Nolite omni ſpiritui credere; ſed probate ſi ſpiritus ex Deo eſt:* ſpiritus enim Chriſti, ſpiritus manſuetudinis eſt: ſecundum illud: *Spiritus* Eſa. 61.
Domini ſuper me, eò quòd vnxerit me, ad annuntiandum manſuetis miſit me. Et iterum. *Ecce ſeruus meus ſuſci-* Eſa. 42.
piam eum, dedi ſpiritum meum ſuper eum. Sequitur: *Ca-* Ibid.
lamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet. Hunc ſpiritum iſti debuerant habere tanquam boni diſcipuli, & imitatores magiſtri. Chriſtus enim non venit peccatores deſtruere, ſed vt illos ſaluos faciat, vt ſtatim ipſe dicit. Vnde Paulus: *Fidelis ſermo & omni acceptione dignus, Chriſtus Ieſus venit peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum.*

Diſca-

Peccatores non contemnendi, quia homines perſæpe mutari & fieri poſſunt boni, æque ac ſancti eſſe poteſt.

Diſcamus ex hoc loco non contemnere peccatores, ſiquidem Deus eos qui hodie iniqui ſunt, poteſt cras æquos & bonos reddere. Si quiſpiam, quia in manu ſtatuarij vidit ligni ſtipitem vilem, contemneret lignum, quia informe videtur, velletque illud in ignem conijcere, malè faceret ſanè. Artifex illum dolabit, & optimè expoliet, ſic vt poſteà ex eo imaginem quandam & ſtatuam perfectam, pulchram, omnibuſque numeris abſolutam conficiat. Potentior eſt Deus homine: ſi ergo homo poteſt ex vili & rudi ligno pulchram reddere & effingere imaginem; cur Deus non poterit ex peccatore iuſtum & ſanctum hominem conficere? Multi ſunt, qui hac in re D. Ioannem & Iacobum imitantur. Cuperent enim quod ſtatim peccatores obirent. Sic ſunt multi, qui cùm aliquem vident, rectè non incedentem eius obitum & necem ſtatim vellent. Velléſne, ô homo, ſimile ſupplicium Deum in te exercere? cuperéſne cùm peccas, ſuper te cæleſtem ignem deſcendere qui te abſumeret? Nunquid vellent ij Apoſtoli, quòd quando peccauerunt, ſimili crudelitate erga ipſos Dominus vteretur? Non ergo proximis ſimilia mala & flagella imprecari debent, aut exoptare. *Quòd tibi fieri non vis, alteri non facias.* Vnuſquiſque miſericordiam ſibi deſiderat, iuſtitiam verò alijs concupiſcit. Vna menſura à Deo metiri volumus, alios verò alia diuerſa. Sed ſcriptum eſt: *Eadem menſura qua alijs menſi fueritis, eadem remetietur vobis.* (Luc. 6.) Apoſtolus etiam ait: *Qui ſtat, videat ne cadat.* (1. Cor. 10.) Si ſuperbè rigidus & acerbus iudex erga fratres extiteris, permittet Deus te in ſimilia peccata prolabi, de quibus proximos condemnas, vel in alia deteriora & grauiora, vt ſuperbiam tuam cohibeat. Sicuti ſe habuit cum Petro, qui cum nimium ſibi tribueret, alios verò deſpiceret, viliùs omnibus cecidit. (Matt. 16.) Sed ne aliundè exempla petamus, aſpice hos Samaritanos, quos Apoſtoli cupiebant cæleſti igne comburi & concremari, poſtquam Spiritus ſanctus ſuis eos radijs colluſtrauit, primi in fidei receptione extiterunt. (Ambr. l. 7 in Luc. c. de reſp. Ieſu Non enim ſemper) Propter quod ſcriptum eſt in Apoſtolorū Actis: *Cùm audiſſent Apoſtoli qui erant Hieroſolymis quòd Samaria recepit verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Ioannem.* (Act. 8.) Si ergo Chriſtus Ioannis & Iacobi precibus annueret, quomodo ad frugem ſe reciperent meliorem, ſalutem adipiſcerentur? Si Deus Dimam latronem occideret cum furabatur, (Luc. 23.) alijſque peccatis coinquinabatur, quomodo poſteà conuerteretur in cruce, dum cum Chriſto erat? Si Deus mortem Paulo afferret cùm Dei Eccleſiam vexabat, (Act. 9.) quomodo tanto concionatore frueremur, eiuſque mirificis epiſtolis delectaremur? Deus bone, quàm longo interuallo Deus hominibus melior extat? Igitur procul ſit à Chriſtianis indignatio, procul magna nimis cupiditas vltionis. Non commouetur Chriſtus contra Samaritanos, vt doceat, quod non habeat vltionis ſtudium perfecta virtus, nec vlla eſt iracundia, vbi plenitudo eſt charitatis: nec excludenda eſt infirmitas, ſed iuuanda. Docet enim locus iſte ne vindictam ſumamus de his, à quibus iniuriam patimur.

110. Maior enim perfectio requiritur exigiturque à nobis tempore gratiæ, quàm ab illis qui ſub lege fuerunt. Sic Dominus in Matthæo loquitur: (Matth. 5.) *Dictum eſt antiquis: Oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem dico vobis non reſiſtere malo.* Et iterum: *Audiſtis quod dictum eſt antiquis: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros.* Ergo neceſſe eſt vt diſcipuli Domini ducantur ſpiritu manſuetudinis & dilectionis, non ſpiritu odij, & inuidiæ. *Neſcitis*, inquam, *cuius ſpiritus eſtis.* Non regimini cæleſti ſpiritu, ſed terreno. Serui Dei ſpiritu cæleſti debent regi nō mundano. Quapropter (vt ſimilitudine beati Anſelmi vtar) (Anſel. l. de ſimilit. c. 169.) in anima tres ſunt naturæ, ſcilicet ratio, voluntas & appetitus. (In anima tres naturæ.) Ratio aſſimilatur Angelis, appetitus brutis animalibus; voluntas vtriſque. Voluntas inter rationem & appetitum media eſt, aliquando enim ad rationem, aliquādo ad appetitum ſe habet. Sed quando ad rationem ſe conuertit, & ſapit rationabilia & ſpiritualia, dicitur homo rationabilis & ſpiritualis; quando verò ad appetitum ſe tenet, & ſapit quæ ſunt carnalia, & irrationalium animalium, dicitur homo carnalis, ſiue animalis. Vnde Paulus. *Animalis homo non percipit ea quæ Dei ſunt, ſpiritualis autem diiudicat omnia.* (1. Cor. 2.) Ita ſecundum affectionem dicitur homo, cuius ſpiritus ſit cæleſtis, vel terreſtris. Iſti verò Apoſtoli neſciebant quo ſpiritu ducebantur, quia putabant ſe duci ſpiritu zeli Dei, & honoris magiſtri, & ducebantur ſpiritu vindictæ & terreſtri, non tamen cæleſti.

¶ Denique obſeruandum quoque hîc eſt, quod hoe nomen *ſpiritus* varia acceptione ſumitur in ſcripturis, (Spiritus acceptiones.) aliquando pro vento, vt in Pſalmo: *In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis.* (Pſal. 47.) Et in Ioanne: *Spiritus vbi vult ſpirat.* (Ioan. 3.) Cùm verò dicitur de Chriſto: *Clamans emiſit ſpiritum*, indubiè pro anima ipſius ponitur. (Matt. 27.) Cùm autem dicitur de ſeruo Amalechitæ Ægyptio, *Cùm comediſſet reuerſus eſt ſpiritus eius, & refocillatus eſt*, accipitur pro viuacitate, ſeu fortitudine. Et cùm Paulus dicit: *Si ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus*, accipitur pro Spiritu ſancto. (1. Theſ. 5.) Et cùm dicitur: *Nolite gaudere, quia ſpiritus ſubijciuntur vobis*, accipitur pro dæmonibus. (Luc. 10.) Porrò cum hîc dicitur: *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis*, accipitur pro vehementi zelo, ſeu impetu animi, ſiue ad bonum, ſiue ad malum. Chriſtus verò increpauit eos quia peccabant hoc dicendo, & credo quod tantùm venialiter peccauerunt iſti duo Apoſtoli. (Beda in c. 9 Luc. c. 41 Reprehende.) Et fuiſſet fortaſſis affectus ille vindictæ mortale peccatum, niſi extenuaſſet illud ignorantia, vel impetus animi non deliberatus, vt venialis eſſet. Sed iam Chriſtum audiamus vltra dicentem.

Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare. (Vaas. 56. 101.) Hoc eſt, iam non eſt tempus, vt contemptores meos perdam, ſed vt ipſos beneficijs, manſuetudine, verbis & factis ad reſipiſcentiam alliciam, *non enim miſit Deus filium ſuum in hunc mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.* Primus aduentus filij hominis eſt iudicari & occidi ab impijs, ad quos ſaluandos venerat: ſecundus verò aduentus erit, vt impij iudicentur ab ipſo. (Ioan. 3.) Si Deus puniret peccatores, & illos nō expectaret ad pœnitentiam, qui ſaluarentur? Non tanti ſteterunt tibi animæ, quanti Chriſto, ſiquidem pro eis ſanguinem ſuum effudit, quod tu nequaquam præſtitiſti. Si tanto pretio eas emiſſes, quanto Chriſtus, non tantopere velles Deum ſtatim peccatores diſperdere, & penitus extinguere. Peccatorum cauſa è cœlo in terras deſcendit, magnaque patientia eos expectat & ſuffert, orans, & petens ab eis vt cōuertantur, & vſque ad exactam ætatem, & poſtremam ſenectutem eos præſtolatur, & expanſis brachijs in vltima eos recipit canitie. Vnde ipſe Dominus per Eſaiam ait, (Eſai. 46.) *Audite me domus Iacob, & omne reſiduum domus Iſraël.*

Qui portamini à meo vtero, qui geſtamini à mea vulua. Vſque ad ſenectam ego ipſe & vſque ad canos ego portabo. Ego feci,& ego feram:ego portabo,& ſaluabo,

Diſcamus fortitudinem, & virtutem noſtram in Deum exercere. Volebant Iacobus & Ioannes fortitudinem ſuam oſtendere in vindicta : ſed aliter Dominus,cuius potentia eſt ad ſubleuandum miſeros. Didicit hoc Dauid ab eo,atque ideo dixit: *Fortitudinem meam ad te cuſtodiam.* (Pſal.58.) Non ad inimicos meos debellandos, ſed ad te placandum. Sed cum Chriſtus fortiſſimus gigas eſſet, non in debellandis inimicis, ſed in ſubleuandis pauperculis exercuit : non enim venit deſtruere,ſed ſaluare. Docet Chriſtus non ideo eſſe pium, eò quòd non poſſit offenſas ſibi illatas vindicare,cùm ſit fortis, aut neceſſitate, ſed potiùs voluntate. Docet etiam cùm mala in proximos videmus ex intimis commoueri. Docet demum non expectare vindictam de his qui te contemnunt aut offendunt, ſed patienter eorum conuerſionem axpectare, exemplo eius. perfecta enim virtus non habet ſtudium vltionis.

Deus nō punit ſemper ſecundū rigorem.

Et abierunt in aliud caſtellum. Meruerunt ſanè optimè Dei iram & ſupplicium, ſed Dominus mitigauit legem & iuſtitiæ rigorem. Sic enim Moyſen feciſſe legimus,qui vidēs vitulum quem filij Iſraël fecerant vt adorarent, *proiecit de manu tabulas legis & confregit eas ad radicem montis* (Exod.32.), vt populo parceret,fregit tabulas legis, quoniam niſi tabulas fregiſſet,populo non pepercisset. Nam lex dicit: *Qui immolat Dijs occidetur, præterquam Domino ſoli.* (Exod.22.) Noluit Moyſes cum tabulis,hoc eſt, cum rigore legis ad populum delinquentem venire,ſed tabulas fregit,& legem euacuauit,vt populo delinquenti parcere poſſet. Parum enim profuiſſet Deum oratione ſua placare ſi ipſe legis rigore vtens, eos occidiſſet. Ad hunc modum cum Prælatus aliquis inſtigante pietate iuxta legis rigorem peccatum ſubditi non punit,ſed illi miſeretur,timens ne ex atroci punitione exacerbatus in peius ruat,tunc tabulas frangit, & legis authoritatem relinquit. Hoc autem nullus ſanè mentis dicet eſſe peccatum, ſi inſtigante charitate id factum fuerit, eùm videlicet remiſſione illa Prælatus, ſpirituali ſubditi ſaluti proſpiciat: Paſtor enim non tam curare debet legis, ani ſtatutorum obſeruantiam, quàm ouium ſuarum profectum. Si timet ex obſeruantia legis ſubditum deteriorem fieri, & ſperat per manſuetudinem, & miſericordiam ſe lucraturum ſubditum, rigorem legis eum flectere oportet, vt ſubditi animam,pro qua Chriſtus mori dignatus eſt,lucretur. Nam Moyſes pro eo quod tabulas fregit,non legitur à Deo reprehenſus. Deus enim ipſe ſæpè facit hoc ipſum,parcens peccatoribus,ſicut nunc fecit cū iſtis Samaritanis.non puniens homines impios & barbaros, qui hoſpitium quod ex lege naturæ itinerantibus debetur, non dederunt Chriſto,& hominibus ſanctis, ſed diuertens ab illis & vadens in aliud caſtellum. Hoc idem nobiſcum quotidie facit, nam ſi iuxta merita puniret, væ nobis, vbi nunc eſſemus? Sed vt ait Dauid, *ſicut pater miſeretur filiorum, miſertus eſt nobis Deus, & recordatus eſt quoniam puluis ſumus.* (Pſal.102.) Vadit & diuertit in aliam viam, quaſi non videat peccata noſtra, nec illa ſciat, vt non puniat iuxta dementiorum exigentiam. Ideoque abijt in aliud caſtellum, diſſimulans peccata eorum, & nolens cogere eos ad hoſpitium contra voluntatem ipſorum.

Prælatus non tam legis obſeruantiā quā ſubditorum debet ſpectare ſalutem.

Ad noſtram autem eruditionem, admonet locus iſte potiùs fugere homines impios, quàm cum illis contendere,aut litigare.Quia erat iurgium inter paſtores Abrahæ,& Loth,diuiſio facta eſt inter eos:dixit enim Abraham ad Loth,*Ne,quæſo,ſit iurgium inter me, & inter te,& inter paſtores tuos, & inter paſtores meos,*&c. (Gen.13.) Quamuis bonus eſſet Loth, tamen vt iurgia, & quæſtiones fugeret, voluit Abraham ſeparari à Loth. Tantum bonus Chriſticola pacem debet diligere,& horrere quæſtiones & diſcordias, vt omnia temporalia, ſi res poſtulauerit, perdat, quàm vt pacem perdat aut amittat. Docet igitur locus iſte perfectam manſuetudinem,quę decet Chriſti ſeruos,iuxta illud: *Seruum Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe.* (1.Tim.2.) Sed de his aliàs,nunc autem ad contextum.

In[iurgiis] fugiendis.

Factum eſt autem ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum, ſequar te quocumque ieris. Vers 57. Oſtendebat voluntatem ſequendi perfectè, ſed aliud habebat in corde. Volebat enim ſequi Ieſum, intentione, qua Simon Magus deſiderabat habere poteſtatem miracula faciendi,vt de miraculis diuitias lucraretur. (Act. 8.) *Ne acceſſeris* (inquit Eccleſiaſticus) *duplici corde.* (Eccl.1.) Sed Chriſtus,qui corda intuetur, & cogitationes hominum videt, vtpote quia Deus, non ad verba,ſed ad cogitationem, & intentionem iſtius, qui Chriſtum ſequi volebat vt diteſceret, reſpondit,dicens:

Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos; filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Vers 58. Ac ſi diceret: Cur ſequi me vis,vt diues fias,me (inquam) pauperem & nudum hominem, adeò inopem, & rebus omnibus deſtitutum quod non habeo domum,nec locum, nec vbi caput meum reclinem? Erras,ſi me ſequi vis hac intentione,cùm ego pauperrimus ſim, & diſcipulis meis ea quæ habebant, relinquere præceperim. O quot habet enim nunc iſte imitatores.Multos videbis qui ſe faciūt Eccleſiaſticos,& ſacris initiantur non vt Deo ſeruiāt,nec vt illum ſequantur,nec vt ad eum propius accedāt, ſed vt ſibi victum & veſtitum parent, vt diuites fiant, & quia credunt ſe hac via facilè poſſe creari Canonicos,Abbates & Epiſcopos.Hi Chriſtum ſequuntur, nō vt ei inſeruiant,ſed vt diteſcāt.Exiſtimant ſe abundantiorem victum habituros per Eccleſiam quam per ſęculum,ac proinde ſacris initiantur.Similes ſunt ij Sichem & Hemor patri eius,qui ſibi pręputia abſciderunt,vt opes adipiſcerentur ingentes,dixerunt enim: *Si circumcidimus maſculos noſtros ritum gentis imitantes,& ſubſtantia eorū, & pecora & cuncta quæ poſſident noſtra erunt.* (Gen.34.) Derelinquebant hi idola,& ad verum Deum appropinquabant, vt diteſcerent. Quod quidem tu quoque, hos imitans gentiles, cùm mundo renuncias & ad Deum accedis,ad eiuſque altare vadis,non vt ſanctior fias, aut melior & deuotior,ſed vt ſis diues, credens cōſanguineum tuum in te beneficia & dignitatem quam habet collaturum,& Regē,& Papam te in Epiſcopum promoturū.Illi Magi qui venerunt ab oriente, (Matt.2.) acceſſerunt ad Chriſtum natum in Bethleem, non vt diuites fierent à Chriſto, ſed è contra vt Chriſtum pauperē ditarent, atque ideò obtulerunt ei munera ex apertis theſauris. Sic tu accedēs ad altare, vbi Chriſtus eſt aduerte ne eo animo id agas vt bonis temporalibus abundes, ſed ſpiritualibus.

Venter facit [...] quando C[...] ſe[...]

Et

Et ſicuti illi ſancti Magi, noli à Chriſto ditari, ſed
è contrario debes Chriſto bona elargiri, pauperi
eleemoſynam crogando, ſiquidem Chriſti agit per-
Matt.25. ſonam, ipſe enim ait: *Quod vni ex minimis meis feciſtis,*
mihi feciſtis. At verò tu Chriſtum ſequeris & ſuſcipis
veſtē clericalē, & ordines ſacros, quia habet Eccle-
ſia Epiſcopatus, Abbatias, Canonicatus & reditus.
Gen.37. Ioſeph venditus in Ægypto fuit, poſtea verò diues
& potens effectus eſt, & quamuis illic filios habuit,
non tamen legimus reditus aliquos, aut prouentus
illis reliquiſſe, aut primogenita. Quid, quæſo, fuit
Gen.45. in cauſa cur cùm maximas haberet Ioſeph opes, nō
tamen filijs primogenita conſtituit? Illud ſanè,
quia in promiſſam terrā ituri erant quod ſi primo-
genita & diuitias haberent, ægrè & moleſtè ab illis
ſeparati fuiſſent, ideò noluit aliquid eis relinquere.
Sic Chriſtus Dominus diſcipulis ſuis tantum vir-
tutem primogenituram ſtatuit, eiſque præcipit, vt
parum, quod habent, deſerant, nec hunc in numerū
diſcipulorum aſciſcit, qui animo diteſcendi acce-
103. debat. Plutarchus dixit, quod paupertas eſt inſtru-
mentum philoſophiæ. Si vt mundi philoſophiam
intelligamus confert maximè paupertas, quantò
magis vtilis erit vt percipiamus Dei ſapientiam?
Qui Chriſtum ſequi cupit, & ab eo cœleſtem diſce-
re philoſophiam, tanquam eius verus diſcipulus de-
ſpiciat, & paruipendat diuitias, nec eas apud paupe-
rem Chriſtum exquirat. Ideo huic, qui Chriſtum
ſequi volebat, vt diteſceret, dixit illi Dominus: *Vul-*
pes foueas habent, & volucres cœli, &c. Sed ſingula ver-
ba expendamus. Poterat dicere, *lepores* aut *cuniculi*,
aut aliquod aliud animal, ſed potius dixit, *vulpes*,
quia eſt animal cauilloſum & aſtutū, propter quod
Luc.13. Chriſtus Herodē *vulpem* appellauit. Vide tu quan-
ta ſit mea paupertas, quod animal illud tam aſtu-
tum, quod propter ſuam malitiam indignum erat
foueâ, at nihilominus illam habet; ſed *filius hominis*
non habet vbi caput reclinet.

Expende quod non dicit: Ego non habeo vbi
caput reclinem, ſed *filius hominis non habet vbi caput*
reclinet: loquitur in tertia perſona modeſtiæ cauſâ
(vt Chryſoſtomus ait) vt ad aliam perſonam referri
Chryſoſt. hom.28. in Ioan. videatur illa narratio. Sic ſancti Euangeliſtæ lo-
quuntur multoties de ſe ipſis, quaſi de alijs, vt Mat-
Matt.9. thæus dicit, quod *inuenit hominem ſedentem in telonio*,
& non dixit, *inuenit me*. Et Ioannes: *Venit alius diſci-*
Ioan.18. *pulus, qui erat notus Pontifici*. Et Paulus: *Scio hominem*
2.Cor.12. *ante annos quatuordecim raptum*, &c. Hoc etiā Moy-
ſes quaſi de alio loquens ſæpè dicit: *Loquutus eſt Do-*
minus ad Moyſen dicens. Et Ioannes iterum: *Erat re-*
Ioan.13. *cumbens vnus ex diſcipulis Ieſu*, & non dicit: *Ego*, &c.
Sic Chriſtus in tertia perſona loquutus eſt dicens,
filius hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.
Præterea vocat ſe filium hominis, vt ſe verum ho-
minem & humilem, obnoxium calamitatibus, &
doloribus inſinuaret. Sic Eſaias vocat illum *virum*
Eſai.53. *dolorum*, & *ſcientem infirmitatem*. Et quia filius homi-
Ezech.2. nis accipitur pro re adiecta, appellatur Ezechiel fi-
lius hominis, vt eum de fragilitate ſua admoneret,
ne ob diuinas viſiones ſibi oſtenſas nimio gaudio
efferretur. Et ideo ſæpè Chriſtus ſe vocat filiū ho-
minis, vt oſtendat cùm eſſet Deus, infirmitates no-
ſtras ſuſcepiſſe. ¶ Vide etiam quomodo qui quærit
& qui quæritur in hoc differunt, quod qui quærit
domum, non habet, nec in domo eſt, imò huc illuc
diuerſatur. At verò, qui quæritur, domū habere de-
bet vbi eum quærant. Ego, ait Chriſtus, vaui ad
quærendos peccatores, non egeo domicilio, ſed ſo-
lum per omnes partes diuagari clamans, & into-
nans, vbi es peccator? Quis mihi illum oſtendit?
quò illum reperiam? *Laboraui, clamans, raucæ ſunt* Pſal.68.
fauces meæ, &c. Ideò domum non habet, quia quæ-
rit peccatores, & ſicut aduena fuit in hac vita, &
peregrinus in hoc ſæculo. Quod admirans Hiere Hier.14.
mias dicebat: *Quaſi colonus futurus es in terra, & quaſi*
declinans ad manendum. ¶ Obſerua autem quanta
fuerit Chriſti paupertas, vt nos diuites faceret ſua
paupertate. Defuit in natiuitate domus, quia ſub
vili tugurio natus, & in præſepi iacuit. Quid etiam Luc.2.
paupertatis & famis paſſus eſt, cùm ſubita perſecu-
tione agitur, & in exilium defertur, per deſertum
ad Ægyptum, à pauperculis parentibus eùm inopia
nutritus eſt? Nihil in mundo (cuius opifex & gu- Matth.2.
bernator ipſe erat) poſſidens, de eleemoſynis viue-
bat oblatis, quas vbi nemo obtuliſſet, oſtiatim mē-
dicabat, ſicut Rex Dauid prophetauerat in perſona
Domini dicens: *Pauper ego ſum, & mendicus. Domi-* Pſal 108.
nus ſolicitus eſt mei. Quem Pſalmum Petrus ad litte- 104.
ram declarat de Chriſto, & ita ſentit D. Auguſt. in Chriſtus
eodem Pſalmo. Et in die, quo exceptus eſt Hiero pauper &
ſolymis cum ramis oliuarum, ſicut pauper mendi- mēdicus
cus quæſiuit hoſpitium, & quia illud non inuenit, propter nos.
reuerſus eſt in Bethaniam ad domum Marthæ, vbi Matt.21.
in hoſpitium recipiebatur tanquam pauper pere- Marc.11.
grinus, tantaque inopia laborauit, quod cœnacu-
lum, & agnum, vbi cum diſcipulis manducaret paſ-
cha, mendicauit, quia non habuit propriam do-
mum vbi paſcha comederet, nec agnum. Et ſiqui-
dem nullum eſt in contrarium ſtatutum decretum,
& ſcriptura pauperem & mendicum eum nomi-
nat, nulla eſt ratio cur id negetur. Quod ſi aliquis
exiſtimat mendicitatem cum Chriſti dignitate pu-
gnare, fallitur ſanè: ſiquidem Chriſtus Dominus
alias quam plures noſtras pœnalitates ſuſcepit non
minus viles & infames. Et cùm aliquid de Chriſto
dictum audieris, verificandum eſt de eo ſummè,
quantum veritas pati potuerit. Itaque cum audis
de Chriſto, *Ego ſum pauper & dolens, ſalus tua, Deus* Pſal.68.
ſuſcepit me, verificam in Chriſto ſummam pauper-
tatem & ſummum in paſſione dolorem, & quod à
patre fuit ſummè in reſurrectione ſuſceptus. Et
cùm audis Chriſtum eſſe nobiſcum, intellige mo-
dum ſummum, quo Chriſtus potuit nobiſcum eſ-
ſe. Ita & in hoc loco ſummam rerum temporalium
abdicationem in Chriſto fuiſſe intellige. Quod
ſi verecundiam habes quando audis Chriſtum
mendicaſſe, maiori perfundi verecundiâ deberes,
quando ei petenti aliquid denegas: nam Deum o-
ſtiatim victum ſibi parare, euidens ſuæ bonitatis
ſignum eſt & argumentum; te verò pauperi (qui
Chriſti perſonam agit) negare quod expoſtulat, ſi-
gnum & indicium tuæ eſt crudelitatis, & ſæuitiæ.
Quod ſi aliquis aſſerat, quòd *mulieres quæ ſequeban-*
tur eum à Galilæa miniſtrabant ei, vt in capite præce-
denti dixit Lucas, hoc illæ non præſtiterunt, ni-
ſi poſtquam incepit diſcurrere per ciuitates, & ca-
ſtella prædicans, atque hoc ſolum illæ faciebant
quibus ipſe ſanitatem reſtituerat. At verò cum
Chriſtus per paruum temporis interuallum præ-
dicauerit, paruum etiam tempus interceſſit quo il-
læ mulieres Chriſtum comitatæ fuerunt: quinimo
nec in hoc tempore Chriſtum ſequebantur ſemper,
ſiquidem cum eo non erant quando à Samaritana Ioan.4.
aquam petiuit. Nec etiam diuites erant omnes il-

læ fœminæ, ſicut nec Maria Salome, quæ accipiebant eleemoſynas, quæ eis erogabantur, & erant veluti diſpoſitoriæ, vnde (quamuis Chriſtus crumenas deferret ſibi, & diſcipulis) non ſequitur non mendicaſſe ſicut fratres minores ſunt mendicantes, & habent ſyndicos, & dant eleemoſynas alijs vilibus pauperibus. Et diſcipuli Chriſti aliquoties victum ſecum ferebant, dum cum Chriſto iter faciebant, quamuis modicum, vt patet in quinque panibus, & duobus piſcibus, quod ſi obliuiſcebantur cibum parare, poſteà ſe vacuos, & inanes reperiebāt, ſicut Matthæus narrat quod obliti ſint portare panes, & cùm maledixit ficum, ſine prouiſione ibat. Ex quo patet non ſemper Chriſto & diſcipulis neceſſaria fuiſſe oblata, abſque eo quod ipſi peterent. Et apud gentiles clarè conſtat nullum fuiſſe qui eis neceſſaria offerret, quia erant Iudæi, ac proinde oportebat emere. Ideò in Sichem, quæ erat Samaria, iuerunt diſcipuli vt cibos emerent, ſed hæc ſufficerint de Chriſti paupertate, & mēdicitate, quæ tanta fuit vt verè dicat: *Vulpes foueas habent*, &c. Nec ſolùm in vita, verùm etiam in morte deeſt cruci affixo *vbi caput reclinet*, & mortuus alieno vſus eſt ſepulchro.

Ioan.6. *Matt.6.* *Marc.11.* *Ioan.4.*

Ad noſtram autem eruditionem, diſcamus diuitias contemnere, & Chriſti paupertatem diligere. Magnus equidem eſt abuſus quod Chriſtianus tanto ardore, & cupiditate quærat diuitias huius ſæculi, cùm ſuum intueatur redemptorem, & magiſtrum Chriſtum Ieſum, adeò pauperem in ſua natiuitate, & in vita & morte, & denique poſt ipſam mortem. ¶ Diſcamus etiam ex hoc loco ſuperba ædificia odio habere. Verecundiam habe, cum Chriſtianus ſis, tam magnificas exædificare domos, & turres excelſas, cum videas Dominum Deum tuum non habere propriam domum quam inhabitet, nec eam habuit in natiuitate, nec in morte, nec poſt mortem, ſiquidem in alieno ſepulchro fuit humatus. Vnde Dominus: *Percutiam domum hyemalem cum domo æſtiua, & peribunt eburneæ domus, & diſsipabuntur ædes multæ.* ¶ Diſcant etiam Prælati, & prædicatores, non admittere ad ſuum conſortium homines lucri cupidos ſed expellāt eos, ſicut Chriſtus hunc qui diues volebat fieri, ſequens illum. Multò magis non ſunt ad prædicationem mittendi inhiantes lucris, cùm repellantur à conſortio prædicatorum. Non ſic Paulus, qui dicebat: *Non quæro veſtra, ſed vos.* Sequitur in contextu.

Amos 3. *2.Cor.12.*

Vers.59. *Ait autem ad alterum: Sequere me.* Hic diſcipulus erat Chriſti, vt manifeſtè aſſerit Matthæus, ſicut alter de quo nūc iam egimus, erat ſcriba. Quis autem hic diſcipulus fuerit, nos latet. Clemēs tamē Præſul Alexandrinus, præceptor Origenis, vir (vt D. Hier. inquit) vndequaque doctiſſimus, qui ſtromatum, hoc eſt, varietatū octo libros ſcripſit, ait in ſtromate, quod fuit Philippus Apoſtolus, Tertullianus autem ait quod fuit Matthæus quicumque ille fuerit; nos tamen ad noſtram inſtructionem hîc admonemur non eſſe omnium, miniſterio ſe diuino ingerere; ſed qui ab eo vocatur & elegitur veluti Aaron, cuius virga tantum floruit, vt Apoſtolus ad Hebræos admonuit. Si enim principes, quod ſæpius ignorant quos ad miniſterium vocant miniſtros, pro ſua voluntate deligunt, non curantes an alij ſint habiliores, aut prudentiores, prò ſolo beneplacito voluntatis ſuæ, cur hoc non licebit Deo, qui optimè ſcrutatur, & nouit, quos ad ſuum miniſterium eligit?

Matt.8. 205. *Hier. epi. ad Cal. lanarii.* *Tert. l. de baptiſmo. folio 3.* *Num.17.* *Hebr.9.*

Ecce ſcriba ille qui ſe vltro obtulit non inuitatus, reiectus eſt à Chriſti cōſortio, alios verò impræmeditatos vocauit, ſicuti Petrum, & Andream, & Iacobum, & Ioannem, qui erant piſcantes, & huic diſcipulo, quiſquis ille fuerit, dilationem petenti ait, vt vadat, & nunciet regnum Dei, & vocat Chriſtus illum nihil dicentem. Illum, qui ait velle ſeipſum ſequi, miſſum facit & expellit illum, & qui imparatus erat, & nihil dicens, vocat. Sed quid dicit ille?

Matth. 4.

Ille autem dixit: Domine permitte mihi primum ire, & ſepelire patrem meum. Ad hoc enim ſe obligatum putauit præcepto legis, quod iubet parentes honorare, imò mortuos ſepelire, eſt vnum ex ſeptem operibus miſericordiæ, de quo & ſpecialiter ore Angelico commentatur Tobias.

Exod.20. *Tob.1.*

Dicit ei Ieſus, ſine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos: tu autem vade, & annuncia regnum Dei. Pater iſtius adhuc viuebat, ſed petebat iſte vt expectaret Chriſtus vſque dum pater eius obiret, & ſepeliret eum: nam ſi iam mortuus eſſet, non denegaretur ei, quia parū poterat in ſepultura patris immorari: nam in dimidia die finirētur inferię & ſepultura. Sed quia multum temporis petebat, prohibitus eſt, dicendo, *ſine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos.* Ac ſi diceret: Non eſt neceſſe quod tu vadas, & maneas in ſæculo vſque ad mortem patris tui: nam alij ſunt qui poſſunt ſepelire eum. Hoc fecerunt Apoſtoli, nam opus pium erat miniſtrare cibos pauperibus, quia tamen impediebantur per hoc ab oratione, & prædicatione, & hoc fieri poterat per alios, elegerunt alios ſeptem viros, vt ipſi orationi vacarent. Non igitur prohibetur honorare parentes, ſed monſtrat cæleſtibus negotiis nihil eſſe præponendum. ſpiritualia enim opera pro temporalibus non ſunt dimittenda, & iſte ad maiorem vitæ perfectionem vocabatur, atque ideò addidit: *Tu autem vade, & annuncia regnum Dei,* ac ſi diceret. Sepelire mortuos, quod opus eſt pietatis inferioris, non pertinet ad te, ſed ad mortuos, id eſt, ad homines infimi gradus, vel in peccatis manentes, propter quod mortui vocantur. Illi enim non viuunt verè, neque feliciter, in quibus non venit Chriſtus, qui ſolus vita eſt animarum noſtrarum. Hinc eſt quod Apoſtolus ad Timotheum ſcripſit dicens: *Vidua quæ in delicijs eſt, viuens mortua eſt.* Sic Saul cùm eſſet quadraginta annorū, & regnaſſet viginti annis, vt dicitur in Actis, tamen ſcriptura ait quod *Saul erat filius vnius anni cùm regnare cœpiſſet*, & quod *duobus annis regnauit in Iſrael,* quia duobus annis regnauit in Dei amicitia, & in ſtatu gratiæ. In ijs duobus annis fuit viuus Saul, nam in alijs mortuus erat coram Deo, nec illius numerantur aut computantur anni corā Deo. ¶ Igitur ad mortuos conuenit, ſepelire mortuos ſuos. Ad te autem maiora pertinent, ſcilicet quod vadas, & annuncies regnum Dei. Magis laudatur otium Mariæ, quàm ſolicitudo Marthæ; atque ideò, quia ſpiritualia præſtantiora ſunt, non relinquenda ſunt pro temporalibus. Præterea noluit Dominus, vt adiret domum patris, quia occupatio illa poterat nocere ei, quia fortè oriretur occaſio quod nunquam rediret ad Chriſtum, quia cupiditas rerum temporalium in ſucceſſione patris defuncti & affectio cognatorum, fortè cauſarent ei contrarium deſiderium, vel tepiditatem aliquam deſiderij prioris.

Vers.60. *Ambr. 7 lib. in c. de reſponſione ſepelire.* *Actor.6.* *1.Tim.5.* *1.Reg.13.* *Luc.10.* 206. *Bonum quod facere vis facias.*

Ad noſtram eruditionem docemur hinc, bonum propo-

propoſitum conceptum ciiò operi & executioni
mandare, ne aliquid ſuccedat quod impediat bó-
num illud,ita vt non poſteà fiat. Ideò huic noluit
Dominus permittere, vt iret in domum patris,&
expectaret mortem eius, ne mutaret propoſitum;
ſed voluit vt ſtatim eum ſequeretur relictis omni-
bus. Docemur etiam ſpiritualia non relinquere
propter quodcumque bonum temporale, &c. Sed
de his ſatis.

Vers.61. *Et ait alter. Sequar te Domine, ſed permitte mihi pri-*
3.Reg.19. *mùm renuntiare ijs, quæ domi ſunt.* Sic dixit Eliſeus ab
Elia vocatus, *Oſculer* (inquit) *oro te patrem meum, &*
matrem meam, & ſic ſequar te. Afficiebatur hic circa
Pſal.44. ſuos, contra illud quod in Pſalmo habetur. *Obliuiſ-*
cere populum tuum, & domum patris tui. Aliter fecit
Galat.1. Paulus qui dicebat. *Poſtquam autem placuit ei, qui me*
ſegregauit ex vtero matris meæ, & reuocauit per gratiam
ſuam, &c. *Continuò non acquieui carni & ſanguini.* Ca-
ro & ſanguis tanquam aduerſarij non ſunt admit-
Matth.10. tendi. Quapropter Chriſtus ait: *Veni ſeparare homi-*
nem aduerſus patrem ſuum, &c. Sequitur: *Et inimici ho-*
minis, domeſtici eius. Præterea aliqui dicunt, quod iſte
voluit renunciare domeſticis ſuis, ſeu cognatis, ſiue
parentibus ſuis, dumtaxat valedicendo, ſeque ab
eis licentiando ne quærerent eum. Alij dicunt quod
volebat eorum conſenſum exquirere, & eos ſuper
re iſta conſulere.

Vers.62. *Ait ad illum Ieſus: Nemo mittens manum ad aratrum,*
Dimidiũ factũ qui bene cœpit habet: ſi perſeueres. *& aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.* Omnis arans ſi
retro reſpiciat inutilem, aut tortuoſum facit ſul-
cum, aut arantium boum ſuorum veſtigia vulnera-
bit. Sic qui directo tramite, aut ſpirituali vomere
vitia humana perſulcans incedit ad Dei regnum, ſi
aſpectum ſuum ad vitia & impia & vana conuertit
animam ſuam vulnerabit. Ille aſpicit retro qui à
bono inchoato deficiens mente ad ſæcularia re-
dit.

Gen.19. Non docet vt tu, qui à Sodoma exijſti, & mun-
dum iam dereliquiſti, vt iterum mentis affectu ad
Num.14. illum reuertaris. Sic filij Iſraël poſtquam de Ægy-
pto exierunt, corde & mente reuerſi ſunt in Ægy-
ptum, cupientes illic eſſe, & ollas carnium mandu-
care.

Quapropter nullus iſtorum qui reuerti volue-
runt in Ægyptum, ingreſſus eſt in terram promiſ-
ſionis, ſed mala morte perierunt in deſerto. Sic et-
iam perdet Deus monachos illos, qui poſtquam è
mundo fugerunt, & ſęculo renunciauerunt, & mo-
naſticam diſciplinam vouerunt, reuertuntur ad ſæ-
culi negotia, ab incepto redeuntes itinere. De tali-
2.Petr.2. bus ait Petrus: *Melius enim erat illis non cognoſcere*
viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti
ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato. Contigit
Ezec.44. enim eis illud veri Prouerbij: *Canis reuerſus ad ſuum*
vomitum, & ſus lota in volutabro luti. Hoc volens ſi-
gnificare apud Ezechielem Dominus, præcepit ne
homines templum ingreſſi, eo oſtio exirent, quo
introierant, ſed vltra tenderent, ne terga verterent,
Pſal.83. Deumque relinquere viderentur. Iuſti *ibunt de vir-*
107. *tute in virtutem*, vt ait Dauid. Dolenda eſt ſanè in-
conſtantia noſtra, & lacrymis deploranda. Vt enim
ſubtilis & delicata artificis ſtatera paruo pondere
mouetur, vt quolibet grano ſuperpoſito, deorſum
tendat, ſic nos quacumque re, ſiue proſpera, ſiue ad-
uerſa, perturbamur, & viam optimam, & rectam re-
linquimus, ab eaque deflectimus. Quemadmodum
Chamæleon ad ſpecies rerum, quibus admouetur,
ſeſeque conuertit, mutat colorem, ſic nos quacum-
que tentatione obiecta, mutamus virtutis propoſi-
tum, & quæcumque impiæ cogitationes nos mo-
uent, & quò volunt, impellunt, tranſuerſoque
agunt. Et ſicut Chamæleon colorem album non
recipit, licet alios recipiat, ſic nos ad omnia facilè,
& frequenter, præterquam ad animi cádorem, mu-
tamur. Oportet ergo in bono propoſito perſeuerã-
re, & ſemper à bono in melius tendere, & profice-
re. De ſanctis illis quatuor animalibus ait Eze- Ezech.1.
chiel, quod *non reuertebantur, cùm ambularent, ſed*
vnumquodque coram facie ſua ambulabat. Æterna ſunt
ante nos, & retro temporalia, pergentes enim in-
ueniemus æterna, & retro relinquemus iſta tem-
poralia. Igitur ante faciem ſuam gradiebantur ſan-
cta animalia, quia ea, quæ reliquerunt, nullo
iam appetitu reuertentes, aſpiciebant. Quapropter
iuſti ne velut inepti à regno Dei abijciantur, ſem-
per ad anteriora ſe extendunt. Vnde Paulus ait:
Quæ retro ſunt obliuiſcens, ad ea verò, quæ ſunt priora Phil.3.
extendens meipſum, ad deſtinatum perſequor brauium
ſupernæ vocationis in Ieſu Chriſto. Iuſtus enim ſemper
proficere optat, ſemper ad vlteriora opera exer-
cenda procedere ſatagit, vt pergens de virtute in
virtutem, videat Deum Deorum in Sion. ¶ Ob- Pſal.83.
ſerua autem, quod hic ex numero diſcipulorum
erat, alioquin non aſſimilaretur ei, qui applicuit
manum ſuam ad aratrum. Aduerte etiam quiſ-
quis putas Chriſtianitatem delicias eſſe, aut volu-
ptates, aratrum in manus tuas commendat Chri-
ſtus, non roſas, non pecunias, aut delicias, & id ge-
nus reliqua, quibus mundus non tam allicit, quàm
decipit. Admonet igitur locus iſte, vt in bonis cœ-
ptis & initijs perſeueremus. Perſeuerantia enim eſt
illa ſapientia, *quæ attingit à fine vſque in finem forti-* Sap.8.
ter, & diſponit omnia ſuauiter. Primus finis eſt, bonum
opus incipere, ſiquidem illic finitur malum, iux-
ta illud: *Diuerte à malo, & fac bonum. Alius* finis Pſal.33.
eſt, in bono perſiſtere incepto vſque ad eius abſolu-
tionem & exitum. Primum finem habuit mulier Gen.19.
Loth, malum deuitans conſortium, & ſocietatem,
ad Dei præceptum, ſed defuit ei alter finis, qui eſt
perſeuerantia: nam in itinere retro caput voluit,
propter quod grauiter fuit punita, conuertit enim
Deus illam in ſalis ſtatuam, non lapidis, vel arbo-
ris, ſed ſalis infructiferi, & ſterilis: nam ſale ille vo-
luit noſtræ corruptioni remedium adhibere, no-
ſtræque fragilitati mederi, vt tam grauem timen-
tes animaduerſionem & ſupplicium, & Deo obedi-
remus, in viaque virtutis perſeuerentia vocatur
donum Dei, & meritò: nam ſicuti non poſſumus
primam mereri gratiam, quæ nos Deo gratos red-
dit, ſic etiam viribus naturæ non poſſumus mereri
perſeuerantiam: nam liberum arbitrium nequa-
quam per gratiam deſtruitur, nec perditur, imò ve-
rò perficitur, & ſic quidquid ei libuerit, faciet, et-
iam in bono non perſeuerare. Ideò perſeuerantia
Dei donum eſt, ſicuti eſt prima gratia, quam no- Perſeuerantia donum Dei.
ſtris conatibus mereri non poſſumus. Etiam ait Sa-
piens, quod perſeuerantia ordinat & componit res
ſuas cum fortitudine: nam præcipua fortitudinis
pars, eſt perſeuerantia ſine qua corona non datur
victoriæ. Ideò Paulus: *Nõ coronabitur niſi qui legitimè* 2.Tim.2.
certauerit. Hæc fides conſiſtit in eo, quod minimè
terga vertamus timidi, ſicut fecerunt filij Effrem,
de quibus Pſalmiſta, quod *conuerſi ſunt in die belli.* Pſal.77.
Vnde, quia perſeuerare eſt donum Dei ſicut boni
operis

Leuit. 27. operis initium, præcipitur in Leuitico non minus ſeruari decimas, quàm primitias. Seruans decimas ſicut primitias docuit boni operis perſeuerantiam
1. Cor. 3. ab ipſo Deo eſſe ſicut initium. Sicut enim ſufficientia ad bonum aliquod cogitandum non ex nobis, ſed ex Deo eſt, ita etiam diuinæ diſpoſitionis eſt, non electionis humanæ, vt bono vel malo fine vita noſtra terminetur. Vtrumque horum Dauid
Pſal. 58. confeſſus eſt dicens: *Miſericordia eius præueniet me.* Et miſericordiâ egere, vt perſeueraret, in alio pſal-
Pſal. 22. mo teſtatus eſt dicens: *Miſericordia tua ſubſequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* Docet Chriſtus ſuo exemplo hanc virtutem. *Opus conſummaui quod dedit mihi pater, vt faciam.* Ioan. 17. Et Paulus: *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui.* Videmus mulieres ſenilis ætatis perſeuerando peregrinationes longas perficere. Videmus naturam continuè operando ex modica nuce additione imperceptibili magnam arborem erigere. Et aqua cauat lapidem aſſiduè cadens ſuper illum. Vtinam Deus Optimus, Maxim. det nobis in bono perſeuerare, vt deſideratam coronam adipiſcamur. Amen.

FINIS TOMI PRIMI.

